ದ ಸಾರ:

ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರ

ಶಂ. ಬಾ. ಜೋಶಿ

ಹೊದಿಕೆಯ ಮೇಲಣ

ಸಾಂಕೇತಿಕ ಚಿತ್ರಪರಿಚಯ

೧

(ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತುದು)

ವಿ-ರಾಟ್ ವಿಶ್ವರೂಪ ದರ್ಶನ !

'ಪಿಪ್ಪಲ' ಎಂಬ ಅಶ್ವ-ತ್ಥ (: ವೃಕ್ಷ)

—ಪಲಾಶ ವೃಕ್ಷವೂ ಸರಿ.

'ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ
ಸಮರಸವೇ
ಜೀವನ = ಮರಣ
ವೇದೋಪನಿಷತ್ತು-ಗೀತಾದಿ
ಗಳ ಆಶಯ ಸಾರ.

೧+೧

—ದ್ವಾ ಸುಪರ್ಣಾ ಸಯುಜಾ ಸ-ಖಾಯಾ
ಸಮಾನಂ ವೃಕ್ಷಂ ಪರಿಷಸ್ವಜಾತೇ ।

ಋ.ವೇ. I.೧೬೪.೨೦:೨೨;ಅ.ವೇ. IX ೯.೨೦,
ಮುಂ. ೨.೩.೧. ಶ್ವೇ. ೪.೬

—ಗುಹಾಂ(:ಖಾಂ) ಪ್ರವಿಷ್ಟೌ ಆತ್ಮಾನ್ = ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ I.೨.೧೧.

—ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ-ಸೂರ್ಯ (: ವೃಕ್ಷ) ' ಸತ್ಯ ಧರ್ಮನ್ (: ವಿಷ್ಣು)
ಈಶ. ೧.´೬; ೧೫; ಮೈ. ಉ. ೬.೨೫.ಕ. ೬ ೧.

—ಯಸ್ಮಿನ್ ವೃಕ್ಷೇ ಸುಪಲಾಶೇ ದೇವೈಃ ಸಂಪಿಬತೇ ಯಮಃ ।
ಋ. X. ೧೩೫.೧.

—ಕಾಲ : (ಸರ್ಪ :) ಪುರುಷ (; ಪುರಿ-ಶಯ) ವೃಕ್ಷ.
ಗೀ. ೧೧ ೩೨; ೧೫.^; ೩.

—ಯತ್ ಇದಂ (-ವೃಕ್ಷಂ)...ಮಹತ್ ಭಯಂ; ಉದ್ಯತಂ ವಜ್ರಂ!
ಕಠ ೬-೨

—ಏಕಕಾಲಕ್ಕೇ ಅಕ್ಷ-ರ (= ಕ್ಷರ) ಮತ್ತು ಅ-ಕ್ಷರ (ಪುರಿಶಯ) ವೃಕ್ಷ
ಗೀ. ೧೫.೧೬;೧೮.

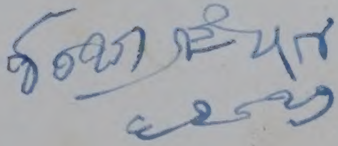
—ತನೂ : ತನ್-ತು : ಚಿರಂತನ ಜೀವ : ಬ್ರಹ್ಮ-ಸೂತ್ರ-ಪದ (:ಆ-ಭು)

—ಪರಮೇ ಪದೇ ಮಧ್ವ ಉತ್ಸಃ ಋ. I. ೧೫೪.

—ಅಗ್ರೇ ಆಪ : ಸಲಿಲ (ಸರಿರ:ಶರೀರ) : ಸತ್ ಏವ ಇದಂ ಅಗ್ರೇ ಆಸೀತ್;
ಏಕಂ ಏವ ಅದ್ವಿತೀಯಂ.
ಋ. X ೧೨೯.೩ ಛಾಂ. ೬.೨.೧.

— ...ಗರ್ಭಃ ಇವ ಸು-ಭೃತಃ ಗರ್ಭಿಣೀಭಿಃ...ಮನುಷ್ಯೇಭಿಃ ಅಗ್ನಿಃ
(: ಆ-ಭು); ಅಂಗುಷ್ಠ ಮಾತ್ರಃ ಪುರುಷಃ; ಅಧೂಮಕಃ ಜ್ಯೋತಿಃ
ಅಗ್ರ್ಯಂ ಪುರುಷಂ...ನಿಹಿತಂ ಗುಹಾಯಾಂ ಪರಮೇ ವ್ಯೋಮನ್.
ಕಠ ೪-೧೩; ಶ್ವೇ. ೩.೨೦

(ಹೊದಿಕೆಯ ಕೊನೆಯ ಪುಟದ ಒಳವಗ್ಗಲಿಗೆ ನೋಡಿರಿ.)

ಪ್ರಸಾರಾಂಗ
ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
ಇತರ ಪ್ರಕಟನೆಗಳು—೨೭

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು :
ಡಾ. ಕೆ. ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪ, ಎಂ. ಎ., ಡಿ. ಲಿಟ್.

ಋಗ್ವೇದಸಾರ : ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರ

ಇತರ ಪ್ರಕಟನೆಗಳು – ೨೭

ಜಾಗತಿಕ ಪುರಾತನ ಆದಿದೈವತ ಕಥೆಗಳ ಅನುಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ

ಋಗ್ವೇದಸಾರ:
ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರ

ಪತಂ-ಗಂ ಅಕ್ತಂ ಅಸುರಸ್ಯ ಮಾಯಯಾ
ಹೃದಾ ಪಶ್ಯಂತಿ ಮನಸಾ ವಿಪಶ್ಚಿತಃ ।
—ಋ. ವೇದ X. ೧೭೭. ೧

ಶಂ. ಬಾ. ಜೋಶಿ

ಪ್ರಸಾರಾಂಗ
ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ
೧೯೭೧

Ṛgvēdasāra : Nāgâpratimâvichāra, by *Sham. Bā. Joshi*, first published by The Director, Prasaranga, University of Mysore, Mysore-6, 1971, Crown octavo pp. 1052; price Rs. 20/-

ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ : ೧೯೭೧

ಬೆಲೆ : ರೂ. ೨೦–೦೦

ಪ್ರಕಾಶಕರು :

ಡೈರೆಕ್ಟರ್, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು–6

ಮುದ್ರಕರು :

ಕರ್ನಾಟಕ ಎಜ್ಯುಕೇಶನ್ ಬೋರ್ಡ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ ಪ್ರೆಸ್, ಧಾರವಾಡ

ವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶನ

(ಋತ ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ)

Man can participate in a higher order of Life only through the realization of the perennial forms of human thought.

History as well as poetry is an organ of our self- -knowledge an indispensable instrument for building up of our human universe.

—E. Cassirer

(ಋತ : ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಏಕಂ ಸತ್ಯ ಈ ಭೂಮಿಕೆಗಳಿಂದ ದೊರೆವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ : ಗರ್ಶನದ ಹಾಗೂ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿಯ ಮೂಲಭೂತ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪು. ೧೩–೧೪ ನೋಡಿ.)

ಮುಡಿಪು

(ನಿನ್ನೆ → ಇಂದು → ನಾಳೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಚಿರಂತನ)

ಜಾತವೇದ ವೈಶ್ವಾನರನಿಗೆ :

ನಮೋ ಮಹದ್ಭ್ಯೋ
ನಮೋ ಯುವ ಭ್ಯೋ
ನಮ ಅರ್ಭಕೇಭ್ಯಃ ।

—ವೇದ

ಸವಿ ನೆನಹು

ಆತ್ಮೀಯರಾದ **ಡಾ. ವ್ಹಿ. ಕೆ. ನರೇಗಲ್ಲರ,** ಹಾಗೂ ಇವರ
ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳ ಮೂಲಕ ಲಭಿಸಿದ
ಡಾ. ಆರ್. ಬಿ. ಪಾಟೀಲ, F. R. C. S. (Eng.)
ಇವರ ಸೌಜನ್ಯ ಔದಾರ್ಯ, ಸ್ನೇಹಭಾವಗಳ —

ಪ್ರಕಾಶಕರ ಮಾತು

ಕನ್ನಡ ನಾಡುನುಡಿಗಳಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನೇ ತೇದಿರುವ ಮಹಾ ವಿದ್ವಾಂಸರು **ಶ್ರೀ ಶಂ. ಬಾ. ಜೋಶಿಯವರು.** ತಮ್ಮ ಅನೇಕ ದಶಕಗಳ ವಿದ್ವತ್ತಿನ ಫಲವಾದ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆಂದು ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದು ಅವರ ಔದಾರ್ಯ. ಇಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಡಾ. ಸುನೀತಿ ಕುಮಾರ ಚಟರ್ಜಿಯವರೇ ಮುಂತಾದ ಭಾರತದ ಅನೇಕ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಸಂಸೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿವೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನತಮ ಚಿಂತನ ಕೃತಿಗಳಾದ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರ ಉಂಟೆ ಎಂಬುದರ ಚರ್ಚೆಯ ಜತೆಗೆ. ಮಾನವ ನಾಗರಿಕತೆಗೆ ಅಡಿಗಲ್ಲುಗಳಾದ ಅನೇಕ ಮೂಲತತ್ವಗಳನ್ನು **ಶ್ರೀ ಜೋಶಿಯವರು** ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣವಾಗಿ, ಹೊಚ್ಚ ಹೊಸದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥದೊಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಗೆ ನೀಡಿದುದಕ್ಕಾಗಿ **ಶ್ರೀ ಶಂ. ಬಾ. ಜೋಶಿ**ಯವರಿಗೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಕೃತಜ್ಞವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಭುಶಂಕರ
ಡೈರೆಕ್ಟರ

ಋಣದ ಅನು-ಬಂಧ

ಕಳೆದ ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಪೌರ್ವಾತ್ಯ-ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪ್ರಾಜ್ಞ ಸೂರಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವರಿಂದ ಪಡೆದ ಋಣ ಎಷ್ಟು, ಎಂದು ಹೇಳುವುದೂ ತೀರ ಅಶಕ್ಯ. ಪಡೆದ ಋಣದ ಅಲ್ಪಾಂಶವನ್ನು 'ಬಡ್ಡಿ'ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಆಗ-ಈಗೊಮ್ಮೆ ಮರಳಿ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಶಕ್ಯವಾಗುತ್ತ ಬಂತಲ್ಲ, ಎಂಬ ಸಮಾಧಾನವೇ ಸಮಾಧಾನ.

ಈ ನಾಗ-ಸಮಸ್ಯಾ ಪರಿಹಾರ-ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ನೆರವಾದ ಮಿತ್ರರನ್ನು ಹಿತೈಷಿಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಹೆಸರಿಸ ಬೇಕೆಂದರೆ, ಈ ವಾಡಿಕೆ. ತೀರ ಔಪಚಾರಿಕವೆನಿಸಿ ಈಗಾಗಲೆ ತನ್ನ ಬೆಲೆಗೆ ಎರವಾಗಿದೆ.

ನಾನಾದೇವತಾ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರ ಜೀವನಾದರ್ಶವಾಗಿ ಅವರ ಬಾಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿರುವ ಈ ನಾಗ-ಸಂಕೇತದ ಅರ್ಥ-ಗ್ರಹಣದ ಒಂದು ಪ್ರಯತ್ನ, ಈ ಪ್ರಬಂಧ. 'ಅನಾರಂಭೋ ಹಿ ಕಾರ್ಯಾಣಾಂ ಪ್ರಥಮಂ ಬುದ್ಧಿ ಲಕ್ಷಣಂ' ಎಂಬ ಸು(?)ಭಾಷಿತದಿಂದ ಬುದ್ಧಿ-ಕಲಿಯದೆ, ಈ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿಯೆ ಬಿಟ್ಟುದು ಅಪರಾಧವಾಯ್ತು, ಎಂದು ನಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸಮೀಪಿಸಿತ್ತು! ಈ ಸಮಸ್ಯಾ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಷಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದಂತಾಯ್ತು! 'ಹಾಲು ಮತದರ್ಶನ'ದ ಪ್ರತಿಗಳೇ (೧೯೬೦), ಇನ್ನೂ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ, ಈ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೀವೇ ತಕ್ಕೆ ಈ ಅವ್ಯಾಪಾರೇಷು ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರಿ?' ಎಂಬ ಹಿತಚಿಂತಕರಿಗೆ, ಇದು 'ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ' ಬರೆಯುತ್ತಿರುವ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲ, ಎಂದು ಹೇಳಿ ಎಂತೊ ದಾಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅದರೆ ಈ 'ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಇದಕ್ಕೆ ಜೀವದಾನವನ್ನಿತ್ತ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು, ಕೀರ್ತಿ ಮೈಸೂರ ವಿಶ್ವ-

ವಿದ್ಯಾನಿಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಬೇಕು. ಕನ್ನಡದ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂವರ್ಧನೆಗಾಗಿ ಕಂಕಣಬದ್ಧರಾಗಿರುವ ಸನ್ಮಾನ್ಯ **ಡಾ. ದೇ. ಜ. ಗೌ.** ಅವರು ಉಪಕುಲಪತಿಗಳಾಗಿ ದೊರತುದು ಮೈಸೂರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಸೌಭಾಗ್ಯ. ದೇಶದೊಳಗಿನ ಮೇಧಾವೀ ಜ್ಞಾನೋಪಾಸಕರನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ತಮ್ಮ (ಕಲಕತ್ತೆ) ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರನ್ನಾಗಿ ಆಮಂತ್ರಿಸುವ ಉಪಕುಲಪತಿಗಳೆಂಬ ಕೀರ್ತಿ. ಹಿಂದಿನ ತಲೆಮಾರಿನ ಸರ್ ಆಶುತೋಷ ಮುಕರ್ಜಿ ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ಇಂದು **ಡಾ. ದೇ. ಜ. ಗೌ.** ಅವರು ಕರ್ಣಾಟಕದ **ಆಶುತೋಷ**ರಾಗಿರುವ ಅನುಭವವನ್ನು ಹಲವು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕರು. ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳಿಂದಲೂ ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷ ಪಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ಡಾ. ಪ್ರಭುಶಂಕರ ಅವರು ನನ್ನ ಅನಿಮಿತ್ತ ಬಾಂಧವರಾಗಿರುವ ಅಪೂರ್ವ ಅನುಭವ ಬಂತು. ಅವರಿಂದ ವಿಶ್ವಾಸ ಕುದುರಿಸುವ ಆತ್ಮೀಯತೆಯು ಕಾಗದ ಬರಹ ಇದ್ದಲ್ಲಿ, ಈ ಪ್ರಬಂಧವು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪ್ರಕಟನೆಯಾಗುವ ಯೋಗ ಲಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೇನೊ !

ನಾಗಚೌತಿ
೨೬-೭-೭೦

ಶಂ. ಬಾ. ಜೋಶಿ

ಓದುಗರಲ್ಲಿ ತಲೆಬಾಗಿ ಬೇಡಿಕೆ

ನಾಗ–ಸಮಸ್ಯೆ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ತ್ವದ **ಜಾಗತಿಕ** ಸಮಸ್ಯೆ ಎಂಬುದು ಮೊದಲು ಹೊಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರ-ವೃತ್ರ (=ಅಹಿ) ಸಮಸ್ಯೆ ಋಗ್ವೇದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತ ಪ್ರಮುಖ ಸಮಸ್ಯೆ, ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯಿತ್ತು! ಈ ಪ್ರಬಂಧ, ಮೊದಲು 100 ಪುಟ ಸಹ ಮಿಕ್ಕಲಾರದು, ಎನಿಸಿತ್ತು. ಬರೆಹ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ನಾಗನ ಬಗೆಗಿನ ಉಲ್ಲೇಖ. ಸಂದರ್ಭಗಳ ಈ ವಿಸ್ತಾರದ ಸುತರಾಂ ಅಂದಾಜು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ದೊರೆತಹಾಗೆ, ಮೆಲ್ಲನೆ. ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ ಆಶಾಕಿರಣ ಕಾಣತೊಡಗಿ ಏನು ಬರೆಯಲಿ. ಏನು ಬಿಡಲಿ ಎಂಬ ಅವಸ್ಥೆ ಬಂತು: ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ಕಟ್ಟು ತೀರ ಶಿಥಿಲವಾಯಿತು. ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ದೀಪವಿಲ್ಲದ—ಅರಣ್ಯದೊಳಗಿನ ದಾರಿ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಸ್ವರೂಪದ ಸುತ್ತಾಟದಲ್ಲಿ ಅಡಿಗಡಿಗೂ ದಾರಿತಪ್ಪುವ ಭೀತಿ ಬೇರೆ! ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣದ ಒಂದು 'ಪ್ರಯೋಗ' ಎಂದೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಾಗಸಂಕೇತಸ್ತ ಅರ್ಥದ ಇತಿ-ಮಿತಿಗಳನ್ನು, ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ರೀತಿಯಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು [illegible] ಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಮೂಡಿದೆ. ಇದು ತಥ್ಯವೆ, ಮಿಥ್ಯವೆ, ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಹೊಣೆ ವಿಪಶ್ಚಿತ ವಿಮರ್ಶಕರದು. ಈ ಪ್ರಯತ್ನದೊಳಗಿನ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಗುಣಾಂಶವಿದ್ದರೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು, ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ವಿಧಾಯಕ ಟೀಕೆ, ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಇನ್ನೂ ಆಳವಾದ ವಿಚಾರ ಚರ್ಚೆಗೆ ನೆರವಾಗಲು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಇಂಥ ಸಮಸ್ಯಾಪರಿಹಾರದ ವಿಚಾರ-ಮಂಥನ ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ಆವಶ್ಯಕ ಗ್ರಂಥ ಸಂಗ್ರಹದಿಂದ ತೊಡಗಿ, ಅಚ್ಚಿಗಾಗಿ ಬರಹ. [illegible] ದರ ವರೆಗಿನ ಏನೆಲ್ಲ ಕೆಲಸ ಒಬ್ಬನೆ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಈ ರೀತಿಯು ಅಸಮರ್ಪಕತೆಯನ್ನು [illegible] ಪ್ರಮುಖ [illegible].

ಗ್ರಂಥದ ಪರಿವಿಡಿ

(ಮೂರೂ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ವಿಚಾರಾಂಶಗಳು)

ಪೀಠಿಕೆ

ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ ವಿಚಾರಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

I

ಗ್ರಂಥದ ಬಾಹ್ಯಾಂಗ ಪರಿಚಯ ೧–೩

II

ಅಂತರಂಗದ ಪರಿಚಯ

೧) ಸಂಹಿತಾ ಸಾರ ೩

೨) ಎನೆಲ್ಲ ತತ್ತ್ವಪ್ರಣಾಲಿಗಳ ಉದ್ಗಮಕೇಂದ್ರ : ಈ ವಿರೋಧಾಭಾಸಾತ್ಮಕ ರೂಪಕ ೪

೩) ಭಾವುಕ ದೃಷ್ಟಿ ವಿಚಾರವಿಹೀನವೆ ? ೬

೪) ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರ (: ಜ್ಞಾನ) ಸ್ವಯಂಭೂ ಇದೆ ೯

೫) ಅರ್ಥ (: ವಿಚಾರ :) ಜ್ಞಾನ ಎಂದರೇ ಇತಿಹಾಸ ೧೩

೬) ಕಾಲ ಮತ್ತು ಸಮಯ ಕಾಲ್ಪನಿಕವೆ ? ೧೬

೭) ಭಾವ(ನಾ) ಶಕ್ತಿಯ ಇತಿಮಿತಿಗಳು ೧೯

೮) ಚಾಂದ್ರ (ಸತ್ಯ) ಹಾಗೂ ಸೌರ (: ಸವಿತೃ ಸತ್ಯ) ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ಇತಿಮಿತಿಗಳು ೨೬

೯) ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕವಲು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ೩೭

೧೦) ರಾತ್ರೀ ಸಮಯಾಚಾರ, ಹಗಲನ್ನು ಆ-ಲಿಂಗಿಸದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ೪೩

ಭಾಗ ೧

ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣ-ತಂತ್ರ

ಒಂದು ಹೊಳಹು (Outline)

(ಪುರಾತನ ಆದಿ ಪ್ರವಾದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯೋಗದ ಆಧಾರದಿಂದ)

ಪ್ರಮುಖ ವಿಚಾರಾಂತಗಳ ಪರಿವಿಡಿ

ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಫಲಿತ	1
ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಅದರದೇ ಆದ ಆಕೃತಿ ಇರುತ್ತದೆ	5
'ಅರ್ಥ' ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಉಂಟೋ ? ಕಲ್ಪಿತವೋ ?	6
ಭಾಷೆಯು ಸಾಂಕೇತಿಕ	7
ಅರ್ಥದ ಮೂಲ ಆಕೃತಿ--ರೂಪ ವಿಸಂಗತವಾಗುವಲ್ಲಿ ಆ ಭಾಷಿಕ ಜನದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ—ಕ್ರಾಂತಿ ಸಂಭವಿಸಿರಲೇ ಬೇಕು	8
ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಂಗಪ್ರತ್ಯಂಗಗಳು	10
ಮಾನುಷ ಪಾತಳಿಯ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ 'ಸಮಾಯ' ಪ್ರಕೃತಿಸಿದ್ಧ--ನೈಸರ್ಗಿಕ ಪ್ರೇರಣೆ	12
ಮನುಜರಿಗೆ ಕಾಣುವುದು—ತಿಳಿಯುವುದು. ಅವರು ಕಲಿತ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ	23
ಭಾಷಿಕ ಬಿಲ್ಲು ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಕಲ್ಲು	30
ಭಾಷಿಕ ಮಾಧ್ಯಮ : ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ. ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಅಮೋಘ ಸಾಧನ	44
ಮಾಧ್ಯಮ : ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಇರುವ ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯಗ್ರಾಹಕ ಅಮೋಘ ಶಕ್ತಿಯ ಸಾಕಾರವಿದೆ	49
ಸಂಕೇತಗಳ ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪ	55
ಸಮಕಾಲ ಹಾಗೂ ಪುರಾತನ ಭಾರತದ ಘಟನೆಗಳ ತುಲನೆ	60

ಸೌರ (ಮಾಧ್ಯಮ) ಅರುಣೋದಯದ ಕ್ರಾಂತಿ 70
ಮಾನವಕೋಟಿಗೆ ಚಂದ್ರಗ್ರಸ್ತ ಸೂರ್ಯನ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವ
ಅರುಣೋದಯ 78
ಸವಿತೃ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅಪೂರ್ವತೆ 85
ಜೀವನಸ್ಥ ಗೂಢ O = ಒಂದು ಮತ್ತು ಮೂರು ಈ ರಹಸ್ಯಮಯ
ಆಕೃತಿ : ಸಂಖ್ಯೆಯ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಋಗ್ವೇದ ರಹಸ್ಯದ ಅನ್ವೇಷಣೆ 93
ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರ : ಗೂಢ ಆಕರ್ಷಣದ ಮೊದಲ ಮೂಲಸ್ಥಾನ 112
Language is vertical 119
ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ
ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಶಕ್ತಿ 123
'ಸ್ಪೇಸ್' ವ್ಯಾಪ್ತಿ : ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ಇದು
ಅನ್ವಯಿಸುವುದೆ ? 138
ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಪೋಷಕ ಮಟ್ಟಲಿಕೆ 153

ಭಾಗ ೨

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜೆ ಉಂಟೆ ?

ನಾಗ ಸಂಕೇತಸ್ಥ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣದ

ಒಂದು ಪ್ರಯೋಗ

ಈ ಪ್ರಯತ್ನದ ದಿಕ್‌ಸೂಚಕ ಪ್ರಮುಖ ವಿಚಾರಾಂಗಗಳ ಪರಿವಿಡಿ

I

ವಿಷಯ ಪ್ರವೇಶ

ಪ್ರಸ್ತಾವ ೧
ನಾಗ : ನಾರಣ : ನರ ಈ ಸಂಕೇತಗಳ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ೨
ಅಷ್ಟೋನಾರಾಃ—ನಾಗಪೂಜೆಯ ಸನಾತನತ್ವ ೪

ದೇವತಾ ಭಾವನೆ ಬೆಳೆದ ಬಗೆ ೬
ದೇವತಾ ಆಕಾರ ವಿಕಾಸಕ್ರಮ ೭
ದೈವತ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಪ್ರಾಂತ ೧೨
ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಳಗಿನ ಕಂಪ್ರೋಮೈಸ ಸಂದಿಗ್ಧ ಸಮಾನತ್ವ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ೧೭
ಆದಿಮಾನವ ಹಿಂದೆ ಬಿಟ್ಟ ಆದಿ-ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿಯಾಗಿತ್ತನೆ ೧೯
ನಾಗಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಬಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿ ಭಾವ ೨೨
ಪಿತೃಸ್ಥ ಮೂಲಶಕ್ತಿ ಸರ್ಪ-ದ ೨೫
ಜೀವನ ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ-ದರ್ಶನಗಳ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧ ೩೮
ಇಂದಿನ ಸಮಸ್ಯೆ : ಪ್ರಾಣಿ ಯಾವುದು ? ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯು ಹೀನವೇ ? ೩೯
ಮರಣಯೋಗದ ಆ ನಿಸ್ಸಗಳ ನಡುವೆ ಯಾವ ಮಾರ್ಗವಾದುದೇ ? ೫೧
ದೈವತ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಸ್ತ್ರೀ ರೂಪಗಳು ೬೮
ಎರಡು ಅಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಣ ೭೧
ಅಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಹಾಗೂ ಸೌರ ಪಂಥೀಯ
ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧೆ ೭೫
ಮಾನ್ಯತೆ : ಸತ್ಯ ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ವರೂಪದ
ಒಂದು ವಿಧಾನ ೮೧
ಎರಡು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ೮೨
ಸವಿತೃ ಪ್ರತಿಮಾ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ೮೯
ವಾಕ್ ಸಾವಿತ್ರೀ ಅಪ : ರಸ ತತ್ತ್ವ ದೃಷ್ಟಿ ವಾಕ್ಕಿನಿಂದ ಭಿನ್ನ ೯೧
ವಿಶ್ವೋತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಎರಡು ಭೂಮಿಕೆಗಳು ೯೫
ಸವಿತೃ ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಡಂಬನೆ ೯೭
ಅಪ : ರಸ ತತ್ತ್ವದ ಮೂಲ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸ್ವರೂಪ ೯೯
ಅಪಾಂ ನಪ್ತ್ರ : ನೀರ ಸಂತಾನ ೧೦೩
ಜೀವನ-ಮರಣ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ನಾಣ್ಯದ ಎರಡು ಮುಖ ೧೦೮
೫. ವೇದದಲ್ಲಿ ಅಪಾರರೂಪ ನಾನಾ ಆಕೃತಿರೂಪದ
ಸರ್ಪ-ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು

i) ಅದಿತಿ ii) ನಚಿಕೇತ ಅಗ್ನಿ iii) ತನೂ-ನಪಾತ್ iv) ಅಜ-ಏಕಪಾತ್
v) ಅಹಿ-ಬುಧ್ನ್ಯ vi) ಮರುತರು = ಅಹಿ-ಭಾನವಃ vii) ಪೃಶ್ನಿ viii) ಅತ್ರಿ
ix) ಗೌ x) ಗೌತಮ xi) ಪ್ರಜಾಪತಿ = ಚಂದ್ರ xii) ಸಪ್ತರ್ಷಿ ಮುಂ. ೧೨೨
ಧಾರ್ಮಿಕ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಉಗಮ ದೈವತ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ೧೩೨
ತ್ವಷ್ಟಾರ (: ತಕ್ಷಕ) ಮತ್ತು ಇಂದ್ರರ ಜೋಡಿ ೧೩೬
ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿ ೧೫೦
ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳು ಮೂಡಿಬರುವುದರ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರೇರಣೆ ೧೫೯

II

ನಾಗಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಡೆಗೆ ೧೬೦
ಭಾಷಿಕ ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರ ೧೮೮
ನಾಗಾರಾಧನೆಯ ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸುವ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಜೀವನ ರೀತಿ ೨೦೦
ಪ್ರತಿಮಾ : ಮಾಧ್ಯಮವು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆತು ನಡೆಯುದು ೨೦೬
ಭಾಷಿಕ ಮಾಧ್ಯಮದ ಅಸುರತ್ವ ೨೦೭
ಜೀವನ ನಿಷ್ಠೆಯ ದ್ವಿ-ವಿಧ ಮಾದರಿ i) ಮನು-ಜ : ವೈವಸ್ವತ ೨೨೭
ii) ನರ : ಪುರೂರವನ ಮಾದರಿ ೨೫೦
(ನಾಗ:) ಶಕ್ತಿ ಉಪಾಸನೆಯ ಕ್ರಿಯೆ-ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ೨೬೭
ಕಣೆ : ಸಂದೃಕ್ ಶಕ್ತಿ ಸಿದ್ಧಿ ೨೯೯
ನಾಗಶಕ್ತಿಯ ವೇಷಾಂತರ (ಸ್ತ್ರೀ-ರೂಪ) ೩೦೦
ಕೇಳೀ : ಪುರುಷ ಯಾರು ? (ವೇಷಾಂತರಿತ ನಾಗಶಕ್ತಿ) ೩೦೭
ಮೌನೇಯ ಕೇಳಿಯು 'ರೋದಸೀ ವಿಶ್ವಂ ಬಿಭರ್ತಿ' ೩೫೭
ಶೇಷ-ವಾಸಸ್ (: ಸ್ಥಾನದ) ವಿಹಂಗಮಾವಲೋಕನ ೩೬೦

ಕಣೆ> ಗಣೆ. ದಂಡ. ಭಲ್ಲೂಕ, ವೀಣಾ, ವಾಣ, ಪಾನ ಪಾತ್ರ, ಪದ ; ಪದ್ಮ, ಚಕ್ರ, ರಥ, ದೋಣಿ (; ದ್ರೋಣ), ಪುರ, ದ್ವೀಪ, ಸರ, ವನ, ಗಿರಿ, ಶಿಖರ, ಶೃಂಗ, ವೃಕ್ಷ, ಅಕ್ಷ ಅಕ್ಷಿ, ವೇಣು, ವೇತಸ, ಸ್ಕಂಭ, ಅ-ಜ; ವೃಷಭ, ಗೋ-ಶಾಕ (Cronus)

III

ನಾಗ-ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಅ-ಕ್ಷಯವಾಗಿ ಉಳಿಸಿರುವ ತಂತ್ರ-ಮಂತ್ರ

ಆದಿಯುಗ: ಕಣ್ಣಿನ ಯುಗ ('ಚಕ್ಷುಃ ನ್ಯ ಸತ್ಯಮ್' ಯುಗ) ೧೦೮
ಅಕ್ಷ (? ಚಕ್ಷು) ದ್ಯೂತ: 'ಯಕ್ಷ ರಾತ್ರೀ' ಪರ್ವದ ಸಮಾಚಾರ ೧೦೯
ಅಕ್ಷ ಮತ್ತು ಲಿತ್ತ <ನೇತ್ರ> **ನೇತ್ರ** ಈ ಉಭಯ ಸಂಕೇತಗಳು
ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವುದರ ಅರ್ಥವೇನು ? ೧೧೭
ದ್ಯೂತಪರೀಕ್ಷೆಯ ದಿ(ೕ)ವ್ಯದ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿ (ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ) ೧೨೦
ಇದು ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ನಡವಳಿ ೧೨೨
ಜೀವನವೇ 'ಅಕ್ಷ'ದ್ಯೂತ ! ೧೨೩
ವಿಶ್ವದ ಅಧಿ 'ಅಕ್ಷ': ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ತಂತ್ರ ೧೨೪
ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಭಗ್ನಗೊಳಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆ (೧೨೪). ೧೩೦
ನಿಯತ: ಸತ್ಯವನ್ನು ಲೇತ ಸತ್ಯದ ಪಾತಳಿಗೆ ತಂದ ತಂತ್ರ ೧೩೬
ಕಲಿಯ: ದಿವ್ಯಚಕ್ಷು ಪಂಥದ ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣ: ಅಕ್ಷವೇ ಬೋಧಿ-
-ವೃಕ್ಷ: ಏಕೈಕ ಗುರುದೇವ ೧೪೦
'ಅಕ್ಷ' ಕ್ರೀಡೆ ನಿಂದಿಸಿ. ಅಕ್ಷ = ಅಕ್ಷಿ-ಪುರುಷ ಸಂಪ್ರದಾಯ
ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳು ಮಾತಿನ ಮಾಟ ೧೪೫
ಜೀವನ: ಪ್ರಕಾಶ ತತ್ತ್ವದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು.
ರಾತ್ರಿ = ಮೃತ್ಯು ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ತಂತ್ರ ೧೪೮
ಮ. ಭಾರತದ 'ಕೃಷ್ಣ'ನ ಮೂಲ ಆಕೃತಿ ದ್ರಷ್ಟಾ (: ವಿಶಿಷ್ಟ) ರೂಪ
ವೇದದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆ ೧೪೯
ಕೃಷ್ಣೇಶ್ವರ = ಕರ್ಣೇಶ್ವರ ಕರ್ಣೇಶ್ವರ = ರೂಪ (**ಸರ್ಪ** : 'ಕರ್ಣ' =
ಗೋ : 'ಕರ್ಣ' ದೋ. ಇದು ಕಿವಿಯೆ ? ೧೭೯) ೧೫೨
ದೋಣಿ: ಮಾಟಗಾರ ವಸಿಷ್ಠ ೧೫೪
ಪುರುಷನೇ ಪ್ರಸವಿಸುವ ಆಪತ್ತಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಣ. ಆದಿ ಪುರುಷ
ಪೂಜಾಸಂಪ್ರದಾಯವು ತಲೆದೋರಿ ! ೧೫೭-೧೬೨

'ವಿಪ್ರ ಚಕ್ಷು' ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ 'ಧೇನುಂ ಉಪಾಸೀತ' ೪೬೦
ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ್ದು ೪೬೧
ವೃತ್ರ : ಅಹಿ : ವಿಕಾಕ್ಷನ ದಿಗ್ವಿಜಯ. ಇಂದ್ರನ ಪರಾಜಯ ! ಆದರೆ ೪೬೩
ಪುರಾತನ ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಕಾಕ್ಷ ಪುರುಷ = ಸೈಕ್ಲೊಪ್ಸ ಸಂಹಾರ ೪೬೯
ಅನೈಸರ್ಗಿಕ ಕುಂಡಲಿನೀ ಯೋಗ ಮಾರ್ಗದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ೪೭೩
'ಅದಿತಿ' ಸಿದ್ಧಿ = ಸಮತ್ವಂ ಯೋಗವಲ್ಲ ಮಾತರ್ಗಿಗೂ ಸ್ಥಾನವಿದೆ ೪೭೫
'ಅಕ್ಷ-ರ'ರು 'ಅ-ಕ್ಷರ'ರಾಗುವುದೇ ಬಾಳ ಗುರಿಯಾಯ್ತು ೪೮೮
ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲೂ ಈ ಯೋಗಮಾರ್ಗ ಪ್ರಚಲಿತವಿತ್ತು ೪೯೦
'ಪುರುಷ' ಮೇಧ : 'ಸರ್ಪ' ಮೇಧ ೪೯೧
'ಅಶ್ವ' ಮೇಧ ಸಂಪ್ರದಾಯ: ಜರತ್-ಕಾರು ಪ್ರತಿಮಾ
ಸಂಕೇತದ ಅಪೂರ್ವತೆ ೪೯೧
ಹಿರಣ್ಯಶೃಂಗ : ಅಶ್ವ : ವಾಡಬ-ಅಗ್ನಿ : ಕುಮಾರ :
ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ ಜನನ ೪೯೮

ಪುರುಷೋತ್ತಮ : 'ಅಶ್ವ' (ವಿಶ್ರಮಿಸುವ) **ತ್ಥ**
(<ಸ್ಥ[ಲ]) **ದೈವತ** ಇಲ್ಲಿದೆ ೫೦೦
ವಿಪ್ರ ಹಯ-ಗ್ರೀವನು ಉದ್ಧಾರವಾಗದ ವೇದ :
ಇಂದಿನ ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆ ೫೦೧
ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಕಣ್ ಕಟ್ಟು : ಮಾಟ ಮಾಡಿರುವ ವೇದವಿದು ೪೦೮–
ವೃತ್ರಹನ್ ಇಂದ್ರನ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ಹನನ ತಂತ್ರ ೫೦೪–೪೪೩–೪೬
ತ್ರಿತ ಆಪ್ತ್ಯ ಮತ್ತು ವೈಶ್ವಾನರ ಅಗ್ನಿ ಪ್ರತಿಮಾ ಭಂಗ ೫೧೦
ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿ, ಅಯೋಧ್ಯಗ್ನಿ : ನಚಿಕೇತನಾಗುವನು ೫೧೬
ಪುರುಷ : ಆ-ತ್ಮನ್ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪ ೫೧೮
'ಪುರುಷ'-ಅರ್ಥ : ಫಾಲ್ಗುಣ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ ೫೩೩
ಅವ-ಧೂತ ಆತ್ರೇಯ ಗುರು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬೇರುಗಳು
ಋಗ್ವೇದಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಚೀನ ೫೩೮
ಗ್ರೀಕ-ರೋಮನ್ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಫಾಲ್ಗುಣ ಪರ್ವ ೫೪೦

IV

ಸಮೀಕ್ಷಾ ಸಾರ

ರಾತ್ರಿ = ಜಗದು ೫೫೨
ಮಾನವರ ಸಮಾಜ ಸಮುತ್ಪತ್ತಿ ಸಹಜ-ಜೀವನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೀನ.
ಋಷಿ ತ್ರಿಷ್ಟ್ ವೃಷಭಸಾಯಂತೆ ಮಾನವು ವೇದ–ಪಂಚಮ
ವೇದಾದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ ೫೫೭
'ವಿಪ್ರ' ಕವಿ ಪರಂಪರೆಯ ತತ್ ದಯಾಮಯಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ ೫೫೨
ಋಕ್-ರಥ. ಸಾಮ : ದಂಗೆ ಇಷ್ಟ ಪಾತಕರನ್ನು ನೇರ ಯಮನ
ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸುವುದು ೫೫೯
ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ ಪೂಜಕರ ಸಂಪ್ರದಾಯ :
ಗುರು–ದೇವಾರ್ಚಿತ ಜೀವನ : ಚಿತ್ರ–ಲಿಪಿಗಳ ಪರಂಪರೆ
ವೇದದಷ್ಟು ಪುರಾತನ ೫೬೦
ಪಶುಪತಿ ಶಕ್ತಿದೇವಿ ಆಸ-ಸ್ಥಾನದ ವೀರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ೫೬೦
ಇಜಿಪ್ತ ದೈವತ ಕಥೆಗಳಲ್ಲೂ ಈ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ ೫೬೫
ಗ್ರೀಕಿನದ್ದರಿಂದ ಅವಶೇಷಗಳು ೫೬೦
ಗೋ–ಅಕ್ಷ (:ಗವಾಕ್ಷ) ಆರಾಧನೆ ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲೂ ೫೬೩
'ಚಕ್ರ'-ವರ್ತಿ (: ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ-ಪ್ರಜಾಪತಿ) ಪದವಿಯ ಪೂರ್ವ ಪೀಠಿಕೆ ೫೬೭
'ಪುರುಷ'ಬಲಿ : ದೇವಾರ್ಜಿತ ವಿರಕ್ತ ಜೀವನ ಮಾರ್ಗದ ದೀಕ್ಷೆ ೫೭೯
ಪ್ರಲಯ : ಪುನರುದ್ಭವ ಸಮಯಾಚಾರ Fertility cult;
Death & Resurrection ೫೮೮
'ದೇವಜನ'(ನ) ವಿದ್ಯೆ ೫೯೨
'ಧರ್ಮ'–ಚಕ್ರ ಪ್ರವರ್ತಕ ಗುರುಪೀಠವು ಘೂ 'ಚಕ್ರವರ್ತಿ'ಯಾಗುವ
ಸ್ಪರ್ಧೆಯ ಸೂಚನೆ ಋ. ವೇದದಲ್ಲೇ ಉಂಟು ೫೯೬
ಬಿಕಂ : ಸತ್ ಮಾರ್ಗೀಯ ಕ(ರ) ದೈವತ ತ್ರಿಷ್ಟುಯ ಫಲಶ್ರುತಿ ೫೯೯

ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತ ಸೂಚಿ

I ಅಪ : ರಸ : ಸಲಿಲ ತತ್ತ್ವದ ಪಾತಳಿಯ ದೈವತ ಸಂಕೇತಗಳು ೫೯೬

II ಪ್ರಕಾಶ-ತತ್ತ್ವದ ಸೌರ ಪಾತಳಿಯ ಮಹತ್ತ್ವದ
ಕೆಲವು ದೈವತ ಸಂಕೇತಗಳು ೬೨೫

III ಮಹತ್ತ್ವದ ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗಳ ವಿಚಾರ ಸೂಚಿ ೬೫೬

ಪರಿಶಿಷ್ಟ

ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯೊಳಗಿನ ಅಹಿ : ವೃತ್ರನ್ ಇಂದ್ರನ
ಮೂಲ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ೬೬೨–೭೫

ಭಾಗ ೩

(ಮನುಜತ್ವದ ಜೀವನ ಪಾತಳಿಯ ವರೆಗೆ ಬಂದು ಮರಳಿ ನಿಂತಿರುವ)

ನರನ
ಜ್ಞಾನೋಪಲಬ್ಧಿಯ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿ

(ಒಂದು ಹಂತದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಚಿತ್ರಪಟ)

ನಾಗ-ಪ್ರತಿಮಾ ಆರಾಧನೆಯ ವಿಹಂಗಮಾವಲೋಕನ

ಸಾಂಕೇತಿಕ ಚಿತ್ರ ಸೂಚಿ

I

ಪ್ರಸ್ತಾಪ

೧. ನಾಗಮಿಥುನಗಳು : ಅಶ್ವತ್ಥದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ i

೨. ವಿಶ್ವದ ಅಧಿ ಅಕ್ಷ : ನಾಗ ರಾ-ಜನ್ iii

II

ಆದಿಮಾತಾಯುಗ

ಆದಿಮಾತೆಯರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಜಳು;

೩. ಮಹಾರಾಜಿ (ಇಮ್ಮಡಿಯ ಪ್ರತಿಮೆ) v
೪. ವಿಶ್ವಲೋಕದ ಗೋಪ್ತ (ಇಮ್ಮಡಿಯ ಅವತಿ) viii
೫. ಅರಿ ಚಿತ್ರ : 'ಅಮ್ಮನ ಕೈಯ ಮಾತ್ರ' ದ ಸಿರಿಯು xii
೬. ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ
ನಾಗಾರಾಧನಾ ಸೂಚಕ ಪ್ರತಿಮೆ xix
೭. ಮಹೇಯಿ ಚರಿತ್ರೆ xxiii
೮. ಸರ್ಪ : ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜೀವನದ ಚಿತ್ರ xxiv
೯. ಜೀವನ ಸೌಕಾ ಜೊತೆ ದಿವ್ಯ ಚಿತ್ರ xxvi
೧೦. ಅಮ್ಮ > ಅಂಬೆ : ಲೋಕ ಮಾತೆ xxix
೧೧. ಸುಮೇರಿನತ್ರೀನ ಕಣ್ಣಮ್ಮ (ಉಭಯಲಿಂಗೀ) xxxii

III
ಚಕ್ರ-ನೇಮಿ (: ಚಂದ್ರ) ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ
ಸಿಲುಕಿದ ಪುರುಷ–ಯುಗಾರಂಭ

೧೨. ಅ) ದಿವ್ಯ ಚಕ್ರ : ತ್ರಿಚಕ್ರ ಪ್ರಾಣ xli
(ನವತ್ರಿಕೋಣಾಯುಕ್ತ ಚಕ್ರಯಂತ್ರ)
ಬ) ತಕ್ಷ(ಕ) ಶಿಲಾನಗರಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಚಕ್ರ
ಕ) ಕಂಸಾಳಿನಲ್ಲಿ (ಚಿಕಳ ಹಾಳ) ದೊರೆತ ಪ್ರಾಚೀನ ಚಕ್ರ
ಡ) ಚಕ್ರ-ಈಶ್ವರ = ಚಕ್ರೇಶ್ವ (ಸುಮೇರಿಯ ಉಭಯಲಿಂಗಿ
ಪ್ರತಿಮೆ ಹೋ.)
೧೩. ಚಿತ್ರ = ಅಕ್ಷ ಸೂತ್ರ (ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷ) xl
೧೪. ಮುಕ್ಕಣ್ಣ ಯೋಗೀಶ್ವರ (ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ
ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಾಧನ) lix
೧೫. ಶೃಂಗಾರಾಧನೆಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು lii
ಅ) ಶೃಂಗಿ : ವೃಷಭ (i ಸುಮೇರ ii ಸಿಂಧೂ ತೀರ)
ಬ) ಶೃಂಗತ್ರಯಯುಕ್ತ ದೇವತೆ (ಸಿಂಧೂ ತೀರ)
ಕ) ಏಕ ಶೃಂಗಿ : ಪುರುಷ ಪಶು (ಸಿಂಧೂ ತೀರ)
೧೬. ಪುರಾತನ ಯಕ್ಷ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಸೂಚಕ ನಾಗಧಾರಿಣೀ : ಶಿಲ್ಪಿಕೆ
(ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನ ಸಿಂದಿಗೆ. ಬಿಜಾಪುರ ಜಿ.) lviii

೧೭. ಆದಿ ಮರ್ತ್ಯ : ಶೃಂಗಿ ಪುರುಷ (ಸಿಂಧೂ ತೀರದ ಮುಂಕಿಡು) lxi
೧೮. ಅಮಿಮೀಶ : ತ್ರಿಷರ್ಗ ದಂಡಧಾರೀ ಪುರುಷ (: ಸುಮೇರಿನ ಡುಮುರಿಝಿ : ಕುರುಂಬರಾಜ) lxx

IV

ಉಭಯಲಿಂಗೀ (ಆದಿ) ಪುರುಷಯುಗ

೧೯. ಮಹಾಯೋಗೀ : ಈಶ್ವರ-ಕೃಷ್ಣ ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣೇಶ್ವರ lxxxiv
೨೦. ಜರತ್ಕಾರು, ಮಾನಸೀ : ನಾಗಿ xxxiv
೨೧. ಆದಿ ನರ : ಆದಂ ಈವ್ಳೊಡನೆ (ಸ್ತ್ರೀರೂಪ ಹೋಲುವ ನಾಗಸಹಿತ)
೨೨. ಪುರಾತನ 'ಪಿಪ್ಪಲ' ಎಂಬ ಅಶ್ವ-ತ್ಥ ವೃಕ್ಷ (: ಭಾರತೀಯ ಸನಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾರ) lxxxviii
ಅ) ಸಿಂಧೂತೀರದ ಪುರಾತನ ಪ್ರತಿಮೆ
ಬ) ಬೌದ್ಧ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯವಾದ 'ಬೋಧಿ'ವೃಕ್ಷ
ಕ) ಮಹಿಳೆಯರಿಂದ ಸೇವಿತ 'ಬೋಧಿ' (ಅಶ್ವತ್ಥ) ವೃಕ್ಷ (ಋ. ವೇದ ಸಮಯವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಡುವ ಬೌದ್ಧ ಕಾಲೀನ ಚಿತ್ರ)
ಡ) ಬೌದ್ಧ ಕಾಲೀನ ಬೋಧಿ (ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಾಗಪ್ರತಿಮಾಯುಕ್ತ)
೨೩. ಕಾ(ಯಾ)ರೋಹಿ ಲಗುಡೀಶ : ಲಕುಲೀಶ cii
೨೪. **'ವೀರ'** ಹೇವಜ್ರ (ವಜ್ರವಾರಾಹೀ ಶಕ್ತಿ-ಸಂಗಮ) ದೇವ cvi

ಹಿಂದು-ಮುಂದಿನ ಸಂದರ್ಭ:ಅರ್ಥ ಎಂದರೆ 'ಸಮಯ'ದ ಆಕೃತಿ ತಿಳಿಯದೆ ಯಾವ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯೂ ಪೂರ್ಣಾರ್ಥವನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲಾರದು. ಯಾವ ಆ–**ತ್ಮ**ನ್ (: ಆ **ತನೂ**–ನಪಾತ್)ಶಕ್ತಿ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತೊ. ಆ ಆ–**ಆತ್ಮ**ನ್ ತತ್ತ್ವದ ಬಗೆಗಿನ ಹಿಂದಿನ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳು. ನಾಗ-ಪ್ರತಿಮಾ ಸಹಿತ ಕ್ಷೇತ್ರ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಇಂದು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲವು.

ಋಗ್ವೇದಸಾರ : ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರ

ಪೀಠಿಕೆ

(ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರದ ತಳಹದಿಯು ಸಾರ)

ಋಗ್ವೇದಸಾರ : ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರ

ಪೀಠಿಕೆ

I

ಗ್ರಂಥದ ಬಾಹ್ಯಾಂಗ ಪರಿಚಯ

ಇವು ಮೂರು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ; 'ನಾಗ-ಪ್ರತಿಮೆ'ಯ ಅರ್ಥದ ಇತಿ-ಮಿತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನದ ಅಂಗವಾಗಿ ಇವು ಮೂರೂ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದುವು. ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ೨ನೆಯ ಭಾಗ ಪ್ರಧಾನಾಂಗ. ಈ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ (ಪುರಾತನ) **ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥ-ಗ್ರಹಣದ ಪ್ರಯೋಗವಿದು.** 'ಜೀವನ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ : ಆಕೃತಿ ಉಂಟೆ ? ಜೀವನಕ್ಕೆ 'ಅರ್ಥ' ಇದ್ದರೆ, ಅದು ಆ ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರಲೇಬೇಕು. ಆದರೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ : ಮೌಲ್ಯಗಳು ಉಂಟೆ ? ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ನನ್ನನ್ನೂ ಕೆಲಕಾಲ ಬಾಧಿಸದೆ ಇಲ್ಲ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ : ವ್ಯವಸ್ಥೆ; ಅಂತಃ ಸಂಗತಿ ಎಂಬುದು ಸುತರಾಂ ಇಲ್ಲ; ಜೀವನ ಅರ್ಥವಿಹೀನ, ಅನರ್ಥಕಾರೀ ನಡೆನುಡಿಗಳ ತಾಂಡವ ಎಂದರೇ ಈ ಜೀವನ. ನೀತಿವಂತಿಕೆ, ಸಜ್ಜನಿಕೆ ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ಮೊಗವಾಡ ಸೋಗು. ಈ ನಿಟ್ಟುಸಿರೇ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿದೆ. ಇಂದಿನ ಜೀವನದ ಬಗೆಗಿನ ಈ ಅಪಶ್ರುತಿ: (ಹೀಗೆ) ಕೇಳಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಪುರಾತನರ ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ (ಮಾತ್ರ) ಅರ್ಥವಿದೆ ಎಂದು ಬಗೆಯುವುದು ಸುಸಂಗತ ವಿಚಾರ : ವಿವೇಕ ಎನಿಸದು. ಹಾಗಾದರೆ ನಿಜಸ್ಥಿತಿ ಏನು ಎಂದು ಅರಿಯಲು ಮಾಡಿದ ಒಂದು ಪ್ರಯೋಗ, ಜೀವನ: ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣದ ಈ ಪ್ರಯತ್ನ. ಈ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಪ್ರಯತ್ನವೆ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮೂಲ ಭಾಗ (೨).

ಈ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು 'ಪ್ರಯತ್ನ' : ಪ್ರಯೋಗ ಎನ್ನಲು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದಿಂದ ತತ್ಕಾಲೀನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ (myths) ಮೂಲಕ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ

ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯ-ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದ ಅರ್ಥಪದ್ಧತಿ, ಇನ್ನೂ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. 'ಅರ್ಥ'ವು ವೈಯಕ್ತಿಕ: ಅವರವರ 'ಅರ್ಥ' ಅವರವರ ಪಾಲಿನ 'ಸತ್ಯ' ಎಂದಲ್ಲಿ **'ಸತ್ಯ' ಎಂಬುದೇ ಅರ್ಥವಿಹೀನವಾಗುತ್ತಿದೆ: ಸಾಯುತ್ತಿದೆ!** ಇದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ಜನ-ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥ ಹೊಳೆಯಿತು. ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಈ ಜೀವನದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಎಂಬ ಮೂಲಭೂತ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತದೆ! ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ, ಪ್ರಶ್ನರೂಪ ಉತ್ತರವು ಇಲ್ಲಿಯೆ ಉಂಟು: ವಿಶಿಷ್ಟ ಭಾವನೆ ವಿಚಾರವು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಅ-ಮೂರ್ತ **ಅರ್ಥವು**, ಆವಿಷ್ಕಾರ ಪಡೆವಾಗ **'ಮೂರ್ತ'ರೂಪ ತಾಳದೆ, ಅದು ಕಾಣಲು-ತಿಳಿಯಲು ಶಕ್ಯವೊ?** ಆದುದರಿಂದ ಜೀವನ ('ಅರ್ಥ'ದ) ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ 'ಮಾಧ್ಯಮ'ವು ಮೂರ್ತ: ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಪಾತಳಿಯದು ಇರಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ! ಜೀವನ ಚಿರಂತನ ಅಮೂರ್ತ; ಆದರೆ ಮಾನವ 'ಜೀವಿತ'ವು ವಿಶಿಷ್ಟ ಮೂರ್ತರೂಪದ್ದು ಆಗದೆ ಕಾಣಬಲ್ಲುದೆ? 'ಕುಟುಂಬ' (ದಂಪತಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಂತಾನ), ವಾಸ ಸ್ಥಾನ, ಉಡುಪು-ತೊಡಪು, ಭಾಷೆ....ಇವು ಆ ಕುಟುಂಬಸ್ಥರ ಜೀವನದ ಮೂರ್ತ ಅರ್ಥದ:ಜೀವಿತದ ಮೂರ್ತರೂಪದ ಬಗೆಗಿನ ಈ ಸ್ಥೂಲ ವಿಚಾರವು ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಇದು ನಾಗ-ಪ್ರತಿ-ಮೆಯ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಕಾರಕವಾದೀತೆ? ಎಂಬ ಸಂದೇಹವಿತ್ತು: ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಈ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು 'ಪ್ರಯೋಗ' ಎನ್ನುವ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅದರೆ, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ 'ನಾಗ'ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಎಂದು ಏನೆಲ್ಲ ಆಧುನಿಕವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೇಳುವಾಗ ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ನಾಗಾರಾಧನೆ ಇರಲೇಬೇಕು. ಎಂಬ ಬಲವಾದ ಸಂದೇಹ ನನಗೆ! ಆದಕಾರಣ ಈ ಸಂಶಯ ನಿವಾರಣದ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು 'ಪ್ರಯೋಗ' ಎನ್ನುವುದೇ ಕ್ಷೇಮ ಎನಿಸಿತು.

ಈ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ದೃಢಪಟ್ಟ ಅರ್ಥ-ಗ್ರಹಣ-ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಜ್ಞರಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಯುಕ್ತವೆನಿಸಿತು; ಇದರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವಿವರವೆ ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗ. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಿಂದ ಜೀವನ: ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ತಂತ್ರದ ಆವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ದೂರ

ಮಾಡುವ ಅರ್ಹತೆಯು. ಇದರಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಉಂಟೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಪಶ್ಚಿತರೇ ನಿರ್ಣಯಿಸಬಲ್ಲರು.

ಈ ಅರ್ಥ-ಪದ್ಧತಿಯು 'ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ' ಮಟ್ಟದ್ದು ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಹೊರಗಿನ ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂದಿಗ್ಧ-ಸಮಸ್ಯಾಪರಿಹಾರಕ್ಕೂ ಇದು ಉಪಯುಕ್ತವಿದೆಯೆ? ಎಂಬ ವಿಚಾರ ತಲೆಯೆತ್ತಿತು! ಇಜಿಪ್ತ, ಸುಮೇರ ಮತ್ತು ಸಿಂಧೂ-ತೀರದ ಕೆಲ ಪುರಾತನ ಅವಶೇಷಣಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆಯೆ ಈ ಪ್ರಕಟನೆಯ ಮೂರನೆಯ ಭಾಗ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ 'ನಾಗ' ಪ್ರತಿಮೆಯು ಪೂರ್ವೋತ್ತರಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನೋಪಲಬ್ಧಿಯು ಇತಿಹಾಸದ ಸ್ಥೂಲ ಬಾಹ್ಯರೇಖೆಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿವೆ. ಈ ಸೋಜಿಗದ ಕಾರಣವೇನು? Sociology of Knowledge ಮತ್ತು Sociology of Culture ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವ್ಯಾಸಂಗಿಗಳು ಇದನ್ನು ಉತ್ತರಿಸಬಲ್ಲರು.

II

ಅಂತರಂಗದ ಪರಿಚಯ

ಇಂದಿನ ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆಯ ತಳಪಾಯದ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ (Basic Form) ;

ಸಾರ್ವರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ

(: ದೃಶ್ಯ ಜೀವನಸ್ಥ ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿ)

ಸಂಹಿತಾ ಸಾರ :

ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ವಿಚಾರ ಮಂದಿರದ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದ ಪ್ರತಿಕೃತಿಯೇ (model) ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತ (X . ೧೨೯). ಇದರಲ್ಲೂ. ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿ (ಹೃದೀ ಪ್ರತೀಷ್ಯ) ಲಭಿಸುವ 'ಕುಡಿ' ಬೆಳಕಿನ ಆನಂದ ದೀಪ : '**ಆ-ಭು :** ಏಕಂ ಸತ್' ದರ್ಶನ ಪರಮ ಸಿದ್ಧಿ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಈ ವೇದವು ಕೃತಾರ್ಥವಾಗಿದೆ.

'ಬಯಲು ಆಲಯದೊಳಗೊ, ಆಲಯವು ಬಯಲೊಳಗೊ'? ಎಂಬ ಹಾಗೆ, ಪ್ರತಿ ಜೀವಿಗೂ '**ಸತ್** ಏವ ಇದಂ ಅಗ್ರ ಆಸೀತ್' ಎಂಬ ದಿವ್ಯ ತತ್ತ್ವದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವ ನಾಸದೀಯ (ನ-ಅಸತ್ ತತ್ತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಕ)

ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಅದರ ವ್ಯಂಗ್ಯಾರ್ಥದೊಡನೆ ಇಡಿಯಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯರ ತುತ್ತಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಮಾನವ (ವ್ಯಕ್ತಿ) ಜೀವಿತದ, (ಚಿರಂತನ) ಜೀವನದ—ಇಡಿಯಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳುವ ಸೂತ್ರರೂಪ ಒಂದೇ ಋಗ್ವಾಕ್ಯ, ಎಂದರೆ ಅದು, ‘ **ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ** ’! ಈ (ರೂಪಕದ) ಸರ್ಪವು, ‘ಏನೆಲ್ಲ ರೂಪ ತಾಳಬಲ್ಲುದು.’ ಎಂಬ (ಸನಾತನ) ಶ್ರದ್ಧೆಯಂತೆ **ಸರ್ಪವೇ ವಿಶ್ವ-ರೂಪ** (universe) ಆಯಿತು; ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ‘ **ಸೂರ್ಯ** ’ ಎಂದರೆ, ಈ ವಿಶ್ವರೂಪವು ಪ್ರಕಾಶರೂಪ (: ಸೂರ್ಯ) ಚಿರಂತನ ಜೀವನವೂ ಸರ್ಪವಾಯಿತು—ಜೀವಿಯು ಜೀವಿತದಂತೆ! ಜೀವಿತ= ಜೀವನ ಸರಿಯೆ? ಸೂರ್ಯ ಸಂಕೇತವು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಅರ್ಥರೂಪ ಪ್ರಕಾಶ, ಅಥವಾ ಪ್ರಕಾಶರೂಪ ಅರ್ಥ. ಶೂನ್ಯ=ಕತ್ತಲೆ ಆಯಿತು! ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ‘ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ’ ಎಂದರೆ ಈ **ದೃಶ್ಯ ವಿಶ್ವರೂಪ** (ಬಾಹ್ಯ ರೂಪ): **ಸರ್ಪ** ಸತ್ಯವೊ? ಅಥವಾ ಈ ದೃಶ್ಯಕ್ಕೆ—ಬಾಹ್ಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಅಂತಃ **ಪ್ರಕಾಶ** (ಸೂರ್ಯ) ಇದೇ **ಸತ್ಯವೊ**? ; ‘ಪ್ರತಿಮೆ’ಯೊಳಗಿನ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥ ರೂಪೀ ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ಭೌತ ಬಾಹ್ಯವಲಯ ಸಮಾನ ಮೌಲ್ಯದವು ಅಹವು. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದು (: ಸರ್ಪ). **ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ** ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಗಮ್ಯ ಪಾತಳಿಯ ಸತ್ಯ; ಇನ್ನೊಂದು (: ಸೂರ್ಯ : ಸವಿತೃ) ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತ ಪಾತಳಿಯ ಸತ್ಯ! ಒಂದು ರೀತಿ ಸತ್ಯ=ಏಕಂ ಸತ್ ; ಇನ್ನೊಂದು ತ್ರಿಕಾಲ (ಅಬಾಧಿತ) ಸತ್ಯ=ಋತ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ‘ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ=ಸೂರ್ಯ’ ಅಭಿನ್ನವಾಗುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಳಯ (: ಮೋಸ) ಆಗಲೇ ಬೇಕಷ್ಟೆ? ಪ್ರಪಂಚದೊಳಗಿನ ಏನೆಲ್ಲ **ತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಣಾಲಿಗಳ ಉದ್ಗಮ ಕೇಂದ್ರ : ಈ ವಿರೋಧಾಭಾಸಾತ್ಮಕ ರೂಪಕ!** ಮಾನವರ ಜೀವನಾನುಭವಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಧ್ಯಮ ಸರ್ಪ-ಸೂರ್ಯರೂಪವಾದ್ದಾಯಿತು!

೧) ರಜ್ಜು=**ಸರ್ಪವತ್** ಈ ದೃಶ್ಯ (ಪ್ರಪಂಚವೆಂಬ) ವಿಶ್ವ; ಈ **ವೇದಾಂತ** ಸೂತ್ರವು. ಸೂರ್ಯನ ಪರ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂಬ—ಇಂದ್ರನೇ ಪ್ರಧಾನ ದೈವತ ಎಂಬ—ಈ ವೇದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ (X·೧೮೯) ಅಡಗಿ ಕುಳಿತಿದೆ! ‘ವೇದಾಂತ’ ಎಂಬ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಸತ್ಯದ

ಸಾಂಕೇತಿಕ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತಿದೆ! ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಅಹಿ: ವೃತ್ರಹಂತಕನೆಂಬ ಇಂದ್ರನೇ ಪ್ರಧಾನ ದೈವತ. ಎಂದು ಮಾಕಡೊನೆಲ್ ಪ್ರಭೃತಿ ಆಧುನಿಕ ಸಂಶೋಧಕರ ಅಭಿಮತ. ಆದರೆ '**ಸಾರ್ಪರಾಜೀ**' (ಸೂರ್ಯೋ ವಾ) ದೈವತ ಸ್ತೋತ್ರವೇ ಉಪ-ಸಂಹಾರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಅಹಿ: ವೃತ್ರಹಂತಕನೆಂಬ ಇಂದ್ರನು ಜೀವಂತ ಇರಲು ಶಕ್ಯವೋ? 'ಸೂರ್ಯ' ಇದು ಪ್ರಕಾಶದ ಸಂಕೇತವಾದರೆ 'ಸರ್ಪ' ಕತ್ತಲೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. 'ಇದು ಸರ್ಪವೋ ಸೂರ್ಯನೋ' ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಈ ವಿರೋಧಾಭಾಸದಿಂದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಕಾಶ'ವು ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇಂಥ ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ (: ಸವಿತೃ) ತೇಜೋಯುಕ್ತನಿರಲು ಶಕ್ಯವೆ? ಸರ್ಪವು ರಾಹು (: ಚಂದ್ರನ ಒಂದು ನಿಲುವು) ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಆವರಿಸುವಾಗ ಗ್ರಹಣ ಅಥವಾ ಅಮಾವಸ್ಯೆಯ ದೃಶ್ಯ ಉಂಟಾಗಲೇ ಬೇಕು. ಅದಕಾರಣ 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ' ದೈವತ ಎಂದರೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ :ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವು ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುವ ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ. ಸೂರ್ಯ : ಪ್ರಕಾಶವು ಇಲ್ಲ; ಸೂರ್ಯ (: ಸವಿತೃ) ದೇವನ ಪರ್ಯಾಯ ಎಂಬ (ವೃತ್ರಹನ್) ಇಂದ್ರನೂ ಇರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ!

ಈ ಬಗೆಯ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಏನು ಆಧಾರ, ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ, ಮೇಲೆ ಋ. ವೇದದೊಳಗಿನ ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತವೆ ಹೇಳುವ ಅರ್ಥವಿದು : ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ 'ತಮಃ ಆಸೀತ್ **ತಮಸಾ ಗೂಳ್ಹಂ....**' ಎಂಬ ಸ್ಥಿತಿ, ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಸವಿತೃ (: ಸೂರ್ಯ) ದೇವನು, ತೊಳಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರಲು ಶಕ್ಯವೊ? ಧೀ ಪ್ರೇರಕ ಸವಿತೃ ಉಪಾಸನೆಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುವ ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶರೂಪ ಸವಿತೃ ಆರಾಧನೆಗೇ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿರಬೇಕಿತ್ತು!

ಆದಕಾರಣ. ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನವು ಒಂದು ಬರಿ ಕಾಳರಾತ್ರಿ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲ; **ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಅವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ** (ತಮಸಾ ಗೂಳ್ಹಂ) **ಕತ್ತಲೆ**! ಎಂದರೆ ಏನೇ ಆದರೂ ಈ 'ಕತ್ತಲು' ಉಳಿಯತಕ್ಕದ್ದೇ! ಜೀವನದ=ಕತ್ತಲೆಯ ಆಚೆಗೆ — ಸ್ವಪ್ನ-ಸುಷುಪ್ತಿಯ ಆಚೆಗೆ 'ತುರೀಯಾ' ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಆಗುವ 'ಏಕಂ ಸತ್': **ರಸೇಶ್ವರ** (ಬಿಂದು ಮಾಧವ) ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವೊಂದೇ ನಿತ್ಯ ಸತ್ಯ.

೨) ‘ಸರ್ಪ’ ಎಂದರೆ ದೃಶ್ಯವಿಶ್ವವೇ ಸತ್ಯ; ಪ್ರಕಾಶರೂಪ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಸೂರ್ಯ : ಎಂಬ ಈ ಭೂಮಿಕೆ ಕೇವಲ ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸ = **ಶಬ್ದ** (: ಪ್ರತಿಮೆಯು ಬಾಹ್ಯವಲಯ) **ನಿತ್ಯ** ಎಂಬ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ. ಈ ವಿರೋಧಾಭಾಸದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿದೆ!

೩) ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಏನೆಲ್ಲ ತೋರಿಕೆಯ ವಿಶ್ವರೂಪ (: ಸರ್ಪ) ಇದು ಸಂಭ್ರಾಂತಿ; ಕಾಣುವುದರ ಹಿಂದೆ ಅಡಗಿರುವ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಕಾಣಲು ಕಾರಣವಾಗುವ ಪ್ರಕಾಶರೂಪ ಶಾಶ್ವತ-ತತ್ತ್ವವು ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಮಾಯಾವಾದವಂತೂ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವೆ ಇದೆ! ಇದೆಲ್ಲ ಪ್ರಪಂಚ-ಚಿತ್-ವಿಲಾಸ’ ಎಂಬ ವಿಚಾರವಂತರು ಇದ್ದಾರೆ, ‘ದರ್ಪಣ ದೃಶ್ಯಮಾನ ನಗರಿ’ ಇದು!

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದೊಳಗಿನ ಥ್ಯಾಲೆಸ್‌ನಿಂದ ಇಂದಿನ Phenominalist, Nominalist ರಿಂದ Existentialist, ಹೆಡ್ಡಗಾರನ ತನಕ ವಿವಿಧ ವೈಚಾರಿಕ ಪರಂಪರೆಗಳ ಪೂರ್ವ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಗತ ಶತಕದ ಹೆಗೆಲ್ಲನ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಥಿಸಿಸ್-ಅಂಟಿಥಿಸಿಸ್ = ಅಪಾಂ-ನಪಾತ್ ಆಕೃತಿ. ಇದು ಜನ್ಮಕೊಡುವ ಸಿಂಥೆಸಿಸ್ ಲೋಕದಾಹಕ ಮಾರ್ಕ್ಸವಾದ! ಅಲ್ಲಿಂದೀಚೆಯ ಅಸ್ಮಿತಾವಾದ. ಅಸ್ತಿತ್ವವಾದ ಇವು ‘ಅಭು’ ಉಪಾಸನಾ ಪ್ರಕಾರದ ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿ!

ಎಂದಿನ ಋ. ವೇದ? ಇದರಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ವರೆಗಿನ ತತ್ತ್ವಪ್ರಣಾಲಿಗಳ ಅಂಕುರಗಳನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು, ಎಂದರೆ ಇದನ್ನು ನಂಬಲಾದೀತೆ? **ನಾಗ : ಸರ್ಪದ ಬಗೆಗಿನ ಭಾವಿಕತನದ ನಂಬುಗೆಗಳ** ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಜೀವನದ ಬಗೆಗಿನ ಅಂದಿನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಎತ್ತ? ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭೂಮಿಕೆಯ ಇಂದಿನ ತತ್ತ್ವ-ಜ್ಞಾನ ವಿಚಾರ ಎತ್ತ? ಇವೆರಡೂ ಅಷ್ಟೆ ತೂಕದುವೆ?

ಭಾವುಕ ದೃಷ್ಟಿ ವಿಚಾರ ವಿಹೀನವೆ ?

ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಚಾರ : ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ.—ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ—ಭಾವಿಕತನದ ನಂಬುಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳಿಗೆ. ಭಾವುಕತನಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಿರಲಾಗದು, ನಿಜ: ಆದರೆ ವಿಚಾರವಂತಿಕೆಯ ಅಧ್ವತೆಯಿಂದ ಭಾವಿಕತನವನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆಯಿಂದ (< ಅಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ) ನೋಡುವಲ್ಲಿ, ವಿಚಾರವಂತಿಕೆಗೇ ಅನ್ಯಾಯವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಭೌತ ನಿಸರ್ಗದ — 'ಪ್ರಕೃತಿ'ಯ (Nature) ಅರ್ಥ-ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ, 'ಮೌಲ್ಯ'ಗಳ ವಿಚಾರ ಈ ವರೆಗೆ ಮೌಲಿಕವೆನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅಣುವಿಸ ರಣದಂತಹ ಸಂಶೋಧನದ ಫಲಿತಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಷ್ಟೇ ಉಪಯುಕ್ತ. ಅಷ್ಟೇ ಮೌಲಿಕ ಎನ್ನಲಾದೀತೆ? ಯಾವುದೇ ಸತ್ಯ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಗ್ರಹ ವಿರಹಿತ ತಟಸ್ಥ ಭೂಮಿಕೆಯು ಅತ್ಯವಶ್ಯವೇ. ಆದರೆ ಫಲಿತಾಂಶ ಗಳಲ್ಲಿ "**ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ ಚ**" ಹೀಗೆ ಉಭಯ ಸ್ವರೂಪೀ 'ಏಕಂ ಸತ್' ರೂಪದಂತಿರುವ ಸೈನ್ಸನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವಾಗ, ಇದರ ಮೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪದ ಪೂಜೆಯೂ ಶ್ಲಾಘ್ಯವೆ? ಸೈನ್ಸಿನ ಅಮೃತ ಸ್ವರೂಪದ ಪೂಜೆ ಮಾತ್ರ, ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ತಾರಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಬಲ್ಲದು, ಎಂಬ ವಿವೇಕ ಯುಕ್ತ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ವಿಚಾರ-ವಿರಹಿತ ಗ್ರಹಿಕೆ ಎನ್ನಲಾದೀತೆ? ವಿಚಾರದ ಬಗೆಗಿನ ಭಾವನೆಯ ಉದ್ರೇಕದಲ್ಲಿ, ಭಾವನೆಯ ಬಗೆಗಿನ ವಿಚಾರವು ಸದೋಷವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆ, ಇಲ್ಲಿ?

ಭೌತನಿಸರ್ಗದ ಅಂಗವಾದ ಮನುಷ್ಯನ 'ಪ್ರಕೃತಿ'ಯ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಲ್ಲಿ ಮನೋಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಈ ಭೂಮಿಕೆ ಸದೋಷವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಈಗ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಮಾನವ ಜೀವನದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ದಲ್ಲಿ ಭಾವಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆ ನಂಬುಗೆಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸಲಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಭಾವನಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ಅಸಮರ್ಪಕ ಸದೋಷವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಷ್ಟೆ?

ಪುರಾತನರಿಗೆ,—ಕೇವಲ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲ,—**ದೃಶ್ಯ ವಿಶ್ವವು, ಆದಿಯಲ್ಲಿ, ನಾಗ: ಸರ್ಪ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡಿತು!** ಅಣು-ಪರಮಾಣುಗಳಿಂದ ಆಗಿರುವ ಈ ದೃಶ್ಯ ವಿಶ್ವ; ಇದರ ಅಣುವಿನ ವಿಶ್ಲೇಷಣ ದಲ್ಲಿ, ಈ ವಿಶ್ವವು 'ಯಸ್ಯ ಛಾಯಾ ಅಮೃತಂ, ಯಸ್ಯ ಮೃತ್ಯುಃ' ಎಂದು ವೇದವು ವರ್ಣಿಸಿರುವ, ಕಂ = ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ದೇವನ ಪ್ರತಿ-ಮಾ(ನ) ರೂಪವೇ ಆಗಿರುವುದಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ! 'ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ' ತಾನು ಎಂಬ '**ಕಾಲೋಽಸ್ಮಿ**' ಎಂಬ ಕೃಷ್ಣರೂಪೀ ವಿಷ್ಣುವು ಶೇಷಶಾಯಿ! ಕಾಳೋರಗ! 'ಯಸ್ಯ ಛಾಯಾ ಅಮೃತಂ ಯಸ್ಯ ಮೃತ್ಯುಃ' ಶಕ್ತಿಯುವನೆಂಬ ಹಿರಣ್ಯ

ಗರ್ಭ=ಪ್ರಜಾಪತಿ (=ಕಂ) ದೇವನೂ ಕಾಳೋರಗವೇ ಸರಿ. ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ **ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ**=ಪ್ರಜಾಪತಿ (=ಬ್ರಹ್ಮ) **ದೇವನೇ ಕಾಳ** (ಕೃಷ್ಣ: ನೀಲಾಂಗ) **ಸರ್ಪ**, ಎಂದ ಬಳಿಕ ಈ ವಿಶ್ವವು 'ಸರ್ಪ' ರೂಪವಾಯಿತು! ಋ, ವೇದದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಲ್ಲವಾದರೂ ವೇದದೊಳಗಿನ ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಅಂತಸ್ಥ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದಲೇ ಈ ಸಂಗತಿ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಆದ ಕಾರಣ ಸೃಜನಶಕ್ತಿಯು-ಸರ್ಪರೂಪೀ ಈ ದೇವರು ಭೌತ ಪಾತಳಿಯ (ಭೌಮಾ ಸುರ) ಶಕ್ತಿಯೂ ಆಗುತ್ತಲಿದೆ!

ಕ(ಂ) : ಪ್ರಜಾಪತಿಯನ್ನು. ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಾದಿ ಸುಂದರ ಸಂಮೋಹಕ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿದರೂ ಈ **ಆದಿದೇವನು**, ಅಮೃತ ಮತ್ತು ವಿಷ ಸ್ವರೂಪೀ ನಾಗ : ಸರ್ಪವೇ ಇರುವ ಬಗೆಗೆ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಇಜಿಪ್ತಿನ ಆದಿದೇವ ಮಿಡಿನಾಗ; ಅಲ್ಲಿಯೂ **ಕ(ಂ)** ಶಕ್ತಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಿತ್ತು. (ಪು. ೫೯೪; ೫೫೮-೬೨:). ಸುಮೇರಿನ ಆದಿ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುಂ ಶಕ್ತಿಯ ಯುಗಲವನ್ನು 'dragon' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ! ಗ್ರೀಸಿನ ಪರಂಪರೆ ಇದನ್ನು 'ಟಿಟಾನ್' ಎಂದಿದೆ! ಪುರಾತನರ ಭಾವುಕ ದೃಷ್ಟಿಗೆ, 'ವಿಶ್ವ'–'**ವಿಶ್ವರೂಪ**' ಕಾಳೋರಗ, ನೀಲಾಂಗ=ಕೃಷ್ಣ **ಸರ್ಪ**ವಾಗಿ ಕಂಡಿತು; ಈ ನಾಗ-ಸರ್ಪವು ಅಮೃತ ಮತ್ತು ವಿಷ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿದೆ, ಎಂದು ಅವರ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿತ್ತು. ಆಧುನಿಕ ಸೈನ್ಸಿಗೂ ವಿಶ್ವಸ್ಥ (ವಸ್ತುಗಳ) ಅಣುವಿಸರಣದಲ್ಲಿ. ಈ ವಿಶ್ವರೂಪವು ಅಮೃತ ಹಾಗೂ ವಿಷ ಎರಡೂ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದಾಗಿ ಪ್ರತೀತಿ ಬಂದಿದೆ. ಸೈನ್ಸಿನಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದುದು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ, ಪುರಾತನರು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧೀ ಉಭಯ ಶಕ್ತಿ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ನಾಗ ; ಸರ್ಪ, ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದು ತಪ್ಪೇನಲ್ಲ. ದೃಶ್ಯ ವಿಶ್ವವನ್ನು **ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ**' ಎಂಬ ವಿರೋಧಾಭಾಸಾತ್ಮಕ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ ರೂಪಕದಲ್ಲಿ, ಜಾಗತಿಕ ಎಲ್ಲ (ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದಿಂದ) ಭೌತವಾದೀ ತತ್ತ್ವಪ್ರಣಾಲಿಗಳ ಬೇರುಗಳು ಇರುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಕತೆಯು ಇದೆ. ಆದರೂ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ಮೂರು–ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ವರುಷದಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಆ ಪುರಾತನರಿಗೆ ಹೊಳೆದದ್ದು, ಇಷ್ಟು ಆಳವಾದ ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತ ವಿಚಾರವುಳ್ಳದ್ದು ಇರಲು ಶಕ್ಯವೋ ?

ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರ (: ಜ್ಞಾನ) ಸ್ವಯಂಭೂ ಆಗಿದೆ.

'History repeats itself' ಎಂದರೇನು ? ಇತಿಹಾಸದ ಬಾಹ್ಯವಲಯ = ಭೌತ ಘಟನೆಗಳೇ ಮರಳುತ್ತವೆ, ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ; ಅವೇ ಅವೇ ರಾಜ ಮನೆತನಗಳು ಮರಳಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.—ದಶಾವತಾರ, ಕ್ರಿಸ್ತಾದಿಗಳಂತೆ; ಆದರೆ ಅವತಾರ-ಯುಗಚಕ್ರ ಕಾಲ್ಪನಿಕ; ಈ ಘಟನೆಯೊಳಗಿನ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ ಮರಳುತ್ತವೆ : ಗಾಂಧಿಜಿ ಕ್ರಿಸ್ತನ ಅಪರ ರೂಪ ಎಂದಂತೆ; ಗಾಂಧಿಜೀಯ ಮೋಹನ ಹೆಸರು, ಕೃಷ್ಣನ ಅಂಶಾವತಾರ ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ ತಂದಿತು; ಗಾಂಧೀ ರಾಟಿ–ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರ ಎಂದವರೂ ಇದ್ದಾರೆ; ಇದು ತೀರ ಸ್ಥೂಲ ಆಭಾಸ. ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನೋಪಲಬ್ಧಿ ಇವೆರಡರ ಬಗೆಗಿನ ಮೂಲಭೂತ ವಿಚಾರವು, ಅರ್ವಾಚೀನ ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ, ಮಾನವೇತಿಹಾಸಾದಿಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯತೊಡಗಿದೆ. Phenominalism. Nominalism, Realism, Existentialism ಇತ್ಯಾದಿ ಅರ್ವಾಚೀನ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅತಿ ಪುರಾತನ ಕಾಲದ ಪವಾಡ ಚಮತ್ಕಾರದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಪ್ರಯತ್ನವು, ನಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿರುವುದು ನಿಜ. ಆದರೆ 'ಶಾಸ್ತ್ರ' ಎಂಬ ಅರ್ಹತೆ ಪಡೆದಿರುವ ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರದ ತಜ್ಞರೇ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಸೂತ್ರ ನೋಡಿ : 'ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಉಗಮವು ತತ್ಪೂರ್ವದ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ.'! ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಹೇಳುವ ಈ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಹಲವಾರು ಇವೆ. ಸಾಂಖ್ಯರ 'ಪುರುಷ' ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿ (: ಅದಿತಿ) ತತ್ಪೂರ್ವದಲ್ಲೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದೆ ಈ 'ವಿಚಾರ' ಶಬ್ದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ತಲೆಯತ್ತಲು ಶಕ್ಯವೆ? ಅಮೂರ್ತ ಅಜ್ಞಾತ ತತ್-ತ್ವ: ವಿಚಾರವು, ಮೂರ್ತ ಜ್ಞಾತ ವಸ್ತು-ವಿಷಯದ ಅನುಸಂಧಾನದಲ್ಲಿಯೆ ಹೊಳೆದುದು, ತಿಳಿದುದು ಉಂಟು. ಮೂರ್ತದಿಂದ ಅಮೂರ್ತ. ಸ್ಥೂಲದಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ, ವಸ್ತುವಾಚಕದಿಂದ ಭಾವವಾಚಕ ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ಈ ಕ್ರಮವು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಗೆಗಳಿಂದ ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ.

ಹೊಳೆದಂತೆ ಆದ ಅರ್ಥ (: ವಿಚಾರ)ದ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಗೆ, ತರ್ಕದ (Logic) ಸಹಾಯವು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಆದರೆ ತರ್ಕ : ಅನು-ಮಾನದಿಂದ ಜ್ಞಾನಾರಂಭ

ವಾಗಿಲ್ಲ. **ಅನು-ಮಾನ**ಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ಏನೊಂದೂ ಇಲ್ಲದೆ ಯಾತರ **ಮಾ**-(ನ.) **ಪ್ರ-ಮಾ** ಮಾಡುವುದು ? **ಪ್ರತಿ-ಮಾ**(ನ) ಉಂಟಾಗಲು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ತತ್ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಏನೊಂದು ಹೊಳೆದಿರಬೇಕು: ಅದು ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. **ಉಪ**-ಮಾ ಮುಂಚೆ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ; ಸರ್ವಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ **ರೂಪ-ಕ** (: ದರ್ಶನ : ಕಾಣ್ಕೆ). ಜ್ಞಾನೋಪಲಬ್ಧಿಯ ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದಿರುವ ಬ. ರಸೆಲ್ ಪ್ರಭೃತಿ ಮೇಧಾವೀ ಅಗ್ರಣಿಗಳ ವಿಚಾರ ಪದ್ಧತಿಯು ಅಸಮರ್ಪಕವಾಗಲು ಇದೂ ಒಂದು ಮಹತ್ತ್ವದ ಕಾರಣ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದೇವರು–ದೈತ್ಯರು, ಸಜ್ಜನ–ದುರ್ಜನ.... ಅಮೃತತ್ವ–ವಿಷತತ್ತ್ವ (: ಮೃತ್ಯು) ಇವರ ಬಗೆಗಿನ ಮೂಲಭೂತ ಗ್ರಹಿಕೆ ಸದೋಷವಾದರೆ ಇಡೀ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ವಿಕೃತವಾಗುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. ದೇವ–ಅಸುರರಲ್ಲಿ ಆತ್ಯಂತಿಕ ಭೇದ ಕಲ್ಪಿಸಲು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿ, ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ! ಪುರಾತನ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ವೇದಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಅತಿಮಾನುಷ, ಅಮಾನುಷ ಆಕೃತಿಯ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯ ವರ್ಣನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಇದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇದು ತಜ್ಞರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರದೆ ಇಲ್ಲ. (ಪ್ರ ೩೭೫).

'ಅಸುರ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೇ ಉಭಯಾರ್ಥಗಳೂ ಇರಲು ಕಾರಣವೇನು ? ಒಳಿತು-ಕೆಡಕು, ಶತ್ರು-ಮಿತ್ರ ಎಂಬ ಭೇದ ಮೊದಲ ನೋಟದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಜ್ಞಾನೋಪಲಬ್ಧಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧೀ ಉಭಯಾರ್ಥದವು ಇರುವದಾಗಿ, ಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣದಲ್ಲಿ ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ Demon ಇದೂ ಸಂಸ್ಕೃತ 'ಅಸುರ' ಸಂಕೇತದಂತೆ, ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಗ್ರೀಕ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ದೇವತಾವಾಚಕವಿದೆ! ಋ. ವೇದದ 'ಅದಿತಿ' (=ಅ-ಖಂಡಿತ= ಸಮಗ್ರ ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ನಾಮ ಸಂಕೇತದಂತೆ) ನಿಜವಾಗಿ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಮೃತ್ಯು ಈ ಉಭಯಾರ್ಥದ ಆದಿ ಶಕ್ತಿಯೇ ಇದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ. (ಮುಖ್ಯ) ಋ. ವೇದದ ಸೌರ ಸವಿತೃ, ವೃತ್ರಹನ್ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳ ಭೂಮಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಜೀವನ ಸಮ್ಮುಖ ದೈವತಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸ್ಥಾನವಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಋ. ವೇದದ ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದಿತಿಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ

ಪಕ್ಷಿಯೂ ಮೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತಳಾಗಿಲ್ಲ! ಕ್ರಿಸ್ತ ಮಾತೆಯ ಇಂದಿನ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ರವು, ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಉಗ್ರರೂಪದ್ದೇ ಇತ್ತು.

ಆದರೆ. ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಮೃತ್ಯು. ಶಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ದುಷ್ಟ ಹೀಗೆ ಭೇದ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ, ಅದು ತತ್ : ಏಕಂ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್=ಸತ್ಯದ '**ರಸೋ ವೈ ಸಃ**' ಭೂಮಿಕೆಯಾಗಲಾರದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ 'ಏಕಂ ಸಂತಂ' ಭೂಮಿಕೆಯ ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ 'ಲೋಕಮಾತೆ' ಎಂಬ ಅದಿತಿಯು ಮೃತ್ಯುಸ್ವರೂಪಳೂ ಆಗಿರುವುದನ್ನು, ವ್ಯಂಗ್ಯಧ್ವನಿಯಿಂದಲಾದರೂ ಸೂಚಿಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವೇ ಇದೆ. 'ಅದಿತಿಯು ತನ್ನ ಏಳು (ಸೌರ) ಪುತ್ರರೊಡನೆ ಸಲಿಲದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದಳು' (X–೭೨) ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ವಾಗ್ಬಾಣದಿಂದ ಎರಡು ಗುರಿ ಹೊಡೆವ ಅಪೂರ್ವ ಕೌಶಲವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ: ಸೌರ ಸಪ್ತಗೂ ನೀರಪಾಲಾದರು, ಎಂಬುದನ್ನೂ ಹೇಳುವುದರೊಡನೆ ಆದಿತಿಯು ಆಪ : ರಸ : ಸಲಿಲ (: **ಶರೀರ**) ಸ್ವರೂಪೀದೇವಿ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ! **ಸಲಿಲ : ಆಪ : ರಸ** ತತ್ತ್ವವು, ಜೀವನ ಮತ್ತು ಮೃತ್ಯು ಈ ಉಭಯ ಸ್ವರೂಪೀ. ಇಂಥ ದೈವತಭಕ್ತಿ, ಗಣಿಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರುವ ಅದಿರಿನ ಭಕ್ತಿ! ಚೊಕ್ಕ ಚಿನ್ನದ ಭಕ್ತಿ ಅಲ್ಲ! 'ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ' ಈ ಉಭಯ ಸ್ವರೂಪೀ ದೈವಭಕ್ತಿ ಅಶುದ್ಧ ಅದಿರಿನ ಪೂಜೆಯೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಜ್ಞಾನೋಪಲಬ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲದಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ, ಮೂರ್ತದಿಂದ ಅಮೂರ್ತ, ಇಡಿಯಿಂದರ ಆಕಲನದ ತರುಯ ಅವರ ವಿಭಾಗ....... ಈ ಕ್ರಮವಿರುವುದು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ, 'ಆಪವು' ಆರಂಭದಲ್ಲಿ 'ಸಲಿಲ' (: ಶರೀರ) ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು; (ತೈತ್ತಿರೀಯ ಸಂಹಿತೆ). **ಆದಿಶೇಷ** : ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ : **ಆದಿ ಪುರುಷ** ಎಂಬ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನವರ ಪ್ರಧಾನಾಂಗದ ಮೂರ್ತರೂಪವೇ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದೆ. (ಪು. ೩೮೭, ೩೬೯,) '**ಸತ್**' ಏವ ಇದಂ ಅಗ್ರ ಆಸೀತ್ ಎಂಬ ಅಗ್ರಪದಲ್ಲಿ ಈ 'ಸಂತ' = ಪುರಿ-ಶಯನೇ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೆಂಬ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿದೆ. 'ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್ ದೇವಿ' ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾಗುತ್ತಾಳೆ. 'ಆದಿ ಪುರುಷ' ಎಂಬ ವಿಚಾರಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ 'ಆದಿ ಮಾತಾ : ಶಕ್ತಿ'ಯ ಪೂಜೆಯೇ ಮೊತ್ತಮೊದಲು. ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ 'ಅಪಾಂ-ನಪಾತ್' ಅಥವಾ 'ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತ' ಏಕಾತ್ಮಕ

ಚಿತ್ರಿತ : **ಮಿಥುನ ದೈವತವು** ಮೂಡಿಗೊಂಡಿದೆ. 'ದಾಂಪತ್ಯ'ವನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿ ಪೂಜಿಸುವ ಸಮಯಾಚಾರವು ಸನಾತನ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. (ಈ ಆದಿದ್ವೈತ ವಿಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಚಿತ್ರ ಸಂ. ೩, ವಿವರಣೆ ನೋಡಿ).

ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ-ವಿಕಾಸ ಕ್ರಮವನ್ನು ಗಮನಿಸದಿರುವುದರಿಂದ ಲೆಕ್ಕ ತಪ್ಪುತ್ತಿದೆ. ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾತ್ರ 'ವಿಚಾರ' ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುವುದರಿಂದ ಮಾನವೇತಿಹಾಸವನ್ನು ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಎಡಹಿ ಬೀಳುತ್ತಿರುವ ಎಡೆಯನ್ನು : ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರವು, ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದಿದೆ: Myth ಮತ್ತು Philosophy ಯೊಳಗಿನ ಸಂಬಂಧವು ಇಂತಹ ಒಂದು ಎಡೆ, ಅರ್ಥದ ಇತಿಮಿತಿಯನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪಡಿಸದ ಅರ್ಥ ವಿಚಾರವು. ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ-ಅವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೋಷಕ್ಕೆ ಅಸ್ಪದವೀಯಬಲ್ಲ ವಿರೋಧಾಭಾಸಾತ್ಮಕ ವಿಚಾರವಿರಬಹುದಾಗಿದೆ. ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಬಳಿಕ ಮೂರ್ತ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೂಪದ್ದಾಗುವ ಆ ವಿಚಾರವು, ತತ್ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತ ಹಾಗೂ ಸ್ಥೂಲ ಘಾತ ಆಕೃತಿಯದಾಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯುಂಟು : 'ಸರ್ಪ = ಸೂರ್ಯ'? (: 'ಸಾರ್ಪ ರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋವಾ') ಈ ರೂಪಕವು, ಇಂತಹ ಒಂದು ಉದಾಹರಣವಾಗಿದೆ.

ದೆವ್ವೋ ದೇವನೋ? ಸರ್ಪವೋ ಸೂರ್ಯನೋ? ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಸಂಭ್ರಮಕಾರೀ ವಿರೋಧಾಭಾಸದಲ್ಲಿ ಸಹ— ಇವೆರಡರೊಳಗಿನ ತಾರತಮ್ಯದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಿರುವುದರ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಇದೆ! ಆದರೆ ಪ್ರ-ಜ್ಞಾ-ಪ್ರಕಾಶ-ಕಿರಣದ (: ಪ್ರಜ್ಞೆಯ) ಅಭಾವವಿದ್ದ ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ. 'ಅಸುರ' ಸಂಕೇತವು ಅಖಂಡಿತ (undifferentiated whole) ಅರ್ಥವುಳ್ಳುದು ಇತ್ತು, ವಿಚಾರವು ಮೊದಲಲ್ಲಿ 'ಏಕಂ ಸತ್' ರೂಪದ್ದು. ಆದರೆ ವಿಚಾರವು 'ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ' ಹೀಗೆ ಉಭಯ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿರುವುದರ ಪ್ರ-ಜ್ಞೆ (: ಸವಿತೃ) ಉದಯವಾಗುವುದರೊಡನೆ ಮಾನವೇತಿಹಾಸದ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ನರ-ಜಂತು, ಮನು-ಜ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ಜೀವಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, 'ಸರ್ವೇಷಾಂ ಗಾತ್ರೇಷು ಶಿರಃ ಪ್ರಧಾನಮ್' ಆಗುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸದ **ನಾರ-ಆಯನ**

(=ಅಧ್ಯಾಸ), **ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣ** ಆಗಿರುವಲ್ಲಿ. ಮರಳಿ ಮಾನವ ನರ ಜಂತುವಿನ ಹಾದಿ ಹಿಡಿಯುವನು.

ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರ ಇದು ಮಾನವ ಕಲ್ಪಿತ ಎಂದಲ್ಲಿ, ಜೀವನ ಮತ್ತು ಮೃತ್ಯು ಇವು ಕೇವಲ ಕಾಲ್ಪನಿಕವಾಗಲಿವೆ. 'ತಾನು ಇದ್ದೇನೆ' ಎಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ ಒಂದು ಭ್ರಾಂತಿ ಆಗಲಿದೆ. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತನಗೆ 'ತಿಳಿಯಿತು,' 'ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ' ಎಂಬ ಸ್ವ-ಅನುಭವವೂ ಅರ್ಥಶೂನ್ಯವಾಗಲಿದೆ. Nihilism (ಶೂನ್ಯವಾದ). ಮತ್ತು Agnosticism (ಅ-ಜ್ಞೇಯವಾದ) ಇವುಗಳ ಉದ್ಗಮ ಬಿಂದುವು ಒಂದರೊಂದರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದೆ. ಜ್ಞಾನೋಪಲಬ್ಧಿಕ್ರಮ.–ವಿಚಾರ ವಿಕಾಸಕ್ರಮ ಅರಿಯಲು ಅಶಕ್ಯ ಎನ್ನುವವರು ಅಥವಾ ಇದು ಅಮಾನ್ಯವಿರುವವರು. ಹಾಗೂ ಪ್ರಪಂಚವು ಅರ್ಥಶೂನ್ಯವಿದೆ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಥವಾ ನಿಯಮ ರಹಿತವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವವರು 'ಇತಿಹಾಸ'ದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ!

ಅರ್ಥ (=ವಿಚಾರ) ದ ಜ್ಞಾನ ಎಂದರೇ ಇತಿಹಾಸ

ಮಾನವನು ಅರಿತ ಅರ್ಥ (: ವಿಚಾರ)ವು, 'ನಿನ್ನೆ'ಯನ್ನು—ಎಂದರೆ ಆ ಅರ್ಥವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ—ತತ್ಪೂರ್ವದ 'ಸಮಯ'ವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಅರ್ಥದ (: ವಿಚಾರದ) ಬಾಹ್ಯವಲಯದ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳ ಅರ್ಥವಾಗಬೇಕಿದ್ದರೆ, ಇದರ ನಿನ್ನೆ→ಇಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಏರು-ಪೇರು ಗೊತ್ತಾಗುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ! ಜೀವನದ ಏರು-ಪೇರು ಎಂದರೆ ಜೀವನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾನವರು ಕ್ರಮಿಸುತ್ತ ಬಂದ ದಾರಿ; ಮಾನವರು ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿಯ ಕಥೆ ಎಂದರೇ ಇತಿಹಾಸ—ಆದಕಾರಣ ಮಾನವರಿಗೆ ಸ್ವ-ಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನ ಮಾಡಿಸಬಲ್ಲ ಕೈಗನ್ನಡಿ ಎಂದರೆ ಇತಿಹಾಸ : ಮಾನವೇತಿಹಾಸ.

" History is not knowledge of eternal facts or events; it is a form of self-knowledge. In history man constantly returns to himself, he

attempts to recollect and actualize the whole into the past experience. But historical self is not a mere individual self. It is anthropo-morphic but it is not mere ego centric

"It is thus enrichment and enlargement; not the effacement of the self of our knowledge or our knowing and feeling which is the aim of historical knowledge.

—*E. Cassirer* (Essay on Man)

ಸ್ವ-ಸ್ವರೂಪದ ಈ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ : ದರ್ಶನವನ್ನು, ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಎರವಾಗಬೇಕಾಗುವ ಬಗೆ : ಸತ್ತಿನ ದಿವ್ಯಾನುಭೂತಿಯೊಡನೆ (: ಗೀತೆಯ ೧೧ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ) ಹೋಲಿಸಿರಿ.

ಇತಿಹಾಸ ಜ್ಞಾನ ಎಂದರೆ ನಿನ್ನೆ→ಇಂದುಗಳೊಳಗಿಂದ ನಾಳೆಯತ್ತ ಸಾಗಿರುವ ಚಿರಂತನ ಜೀವನ ಪ್ರಕಾಶದ ಸಂಕೋಚ-ವಿಕಾಸ ಕ್ರಮದ ಜ್ಞಾನ. ವೈಶ್ವಾನರ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಸಂದರ್ಭದಿಂದಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ. ಇಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ವ-ಸ್ವರೂಪದ ಅರ್ಥ=ಜ್ಞಾನ ಲಭಿಸಬಲ್ಲದು: ಏಕೆಂದರೆ ಅರ್ಥವು 'ನಿನ್ನೆ' ಯಲ್ಲಿದೆ! ಇದು ಏಕಾಕಿಯಲ್ಲ, ಏಕಾಂತಿಕವಲ್ಲ, ಅರ್ಥವು ಸಾಮಾಜಿಕ; ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಸಮಷ್ಟಿ. ಸಮಷ್ಟಿಗೆ ಅರ್ಥ ಆಧಾರ.

ಆದಕಾರಣ. 'ಸ್ವ-ಸ್ವರೂಪ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ಅಸ್ಮಿತೆಯ ಅರ್ಥದ ವೈಭವವು ವ್ಯಾಪ್ತಿಂಗತವಾಗುತ್ತಿರುವ ಅನುಭವವೇ ಬರಬಲ್ಲದು: ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಜಾಗೃತ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ, ಜೀವನವನ್ನು ಅರಿತು ಹಿಗ್ಗುಗೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂವೇದನಾಕ್ಷಮತೆಗೆ ಎರವಾಗಿ ನಿನ್ನೆ-ನಾಳೆಗಳನ್ನು ಶೂನ್ಯಗೊಳಿಸುವ ನ-ಚಿಕೇತ: 'ಸ್ಥಿತ' ಪ್ರಜ್ಞನಾಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಇತಿಹಾಸ(-ತತ್ತ್ವ) ಅ-ಮಾನ್ಯವಿರುವವರು ಉಂಟೆ? ಇತಿಹಾಸವು ನಿನ್ನೆ→ಇಂದುಗಳ ಎಂದರೆ ಕಾಲ-ಗತಿಯ ಆಕೃತಿ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದು ಕೊಡುತ್ತದೆ: ನಿನ್ನೆಗಳು ಇಂದಿನಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟು—ಮಾರ್ಪಡುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುವುದೇ ಇತಿಹಾಸದ ಮುಖ್ಯಕಾರ್ಯ.

ಆದರೆ ಕಾಲ-ಗತಿಯೇ ಅಮಾನ್ಯವಿರುವರಿಗೆ ಇತಿಹಾಸವು ಅನವಶ್ಯಕ ‘ ‘ಕಾಲವು ಮಾನವ ಕಲ್ಪಿತ ’ ಎಂಬ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕರಿಗೆ ‘ ಪೂರ್ಣ ಬ್ರಹ್ಮ’ ವಾದಿಗಳಿಗೆ ಇತಿಹಾಸವು ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಈ ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದನೆಂಬ ಕಪಟನಾಟಕ ಸೂತ್ರಧಾರೀ ದೇವರು=ಪರಮಾತ್ಮ ಎಂಬವನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಇತಿಹಾಸದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆವ **ಆಸ್ತಿಕ**ರು ಉಂಟು! ಆದರೆ, ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೆಂಬವನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ **ಶ್ರದ್ಧೆ**ಗೆ, ಇತಿಹಾಸ ಎಂದರೆ (ಅರ್ಥ=ವಿಚಾರ=) **ಜ್ಞಾನದ (: ಪ್ರಕಾಶ ತತ್ತ್ವದ) ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಮಾನ್ಯವಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ!** ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ವಿವರ ಯಾತಕ್ಕೆ? ‘ ಏಕಂ ’ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ = **ಸತ್ಯದ** ಆಗ್ರಹಿಗಳಿಲ್ಲ **ನ**-ಇತಿಹಾಸವಾದೀ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ: —ಇವರು ಭೌತ ಏಕಂ ಸತ್ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರಿರಲಿ. ಅಭೌತ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ ವಾದೀ ಏಕಂ ಸಂತ ಮಾರ್ಗಿಗಳಿರಲಿ!

ಅರ್ಥ (: ವಿಚಾರ)ದ=ಪ್ರಕಾಶ ತತ್ತ್ವದ ಸ್ವತಂತ್ರ, ಸ್ವಯಂ-ಭೂ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅಮಾನ್ಯವಿರುವವರ ‘ **ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ** ’ ಎಂಬ ಭೂಮಿಕೆಯು ವಿಚಾರ ಪದ್ಧತಿಯು ಸಹ, ಹೇಗೆ ಸದೋಷವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ, ಈ ವರೆಗಿನ, (ಬ. ರಸೆಲ್ಲ ಪ್ರಭೃತಿಗಳ) ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಇತಿಹಾಸಗಳೇ ಪ್ರಮಾಣ. ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಈ ಇತಿಹಾಸ, ಸುಮಾರಾಗಿ ಗ್ರೀಸಿನ ಥ್ಯಾಲೆಸ್‌ನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ‘ ಆಪವೇ ವಿಶ್ವದ ಮೂಲತತ್ತ್ವ ’ ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ಥ್ಯಾಲೆಸನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಗೋಚರವಾಯಿತು: ಥ್ಯಾಲೆಸನಿಗೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಚಾರವು ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ— ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರಲಾರದೆ? ಎಂಬ ವಿಚಾರ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು, ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಇತಿಹಾಸದ ಕಕ್ಷೆಯು ಹೊರಗೆ ಉಳಿಯಗೊಟ್ಟಿರುವಲ್ಲಿ. ಅಸಂಪೂರ್ಣತೆ ತಲೆದೋರಿದೆ. ಮಾನವನಿಗೆ ಆದ ಜ್ಞಾನದ ಇತಿಹಾಸದ—ಈ ಸಮೀಕ್ಷೆಯು ಅಸಮಗ್ರ, ತನ್ಮೂಲಕ ಸದೋಷ ಆಗುತ್ತಿದೆ. ಹಾಗೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ಜ್ಞಾನೋಪಲಬ್ಧಿಯ ‘ ಸಮಯ ’ ಪರಿಸರದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು. ಇದರಿಂದ, ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಒರವೆ ಇಂದಿಗೂ ‘ ಕತ್ತಲ ’ಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತಿದೆ! ಗ್ರೀಸಿನ ‘ *Seven* Sages ’ **ಸಪ್ತರ್ಷಿ**ಗಳು, ಬೌತಿಕ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಆಪ, ಅಗ್ನಿ, ಏಕಂ. ಅ-ಭು (Being) ಇತ್ಯಾದಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಒಂದೊಂದು ತತ್ತ್ವದ ಪ್ರತಿಪಾದನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೬೦೦ ರಿಂದ

ಪ್ಲೇಟೊ ಅರಿಸ್ಟಾಟಲ್‌ರ ವರೆಗೂ) ಆ ಜನದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಶಾಕ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಹೋಲುವ 'ಆರ್ಫಿಕ್' ಡಯೊನಿಸಸ್ ಸಮಯಾಚಾರಗಳು ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದುವು! ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಗ್ರೀಸಿನ ಸಪ್ತರ್ಷಿ--ಪ್ರಣೀತ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರೇರಣೆಯು 'ಆರ್ಫಿಕ್' ಸಮಯಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬಾರದೇ? ಎಂಬ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಈ ವರೆಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭೂಮಿಕೆಯ ಒಬ್ಬ ಇತಿಹಾಸಕಾರನಿಗೂ ಎನಿಸದಿರುವುದು ಸೋಜಿಗದ್ದಾಗಿದೆ! ಋಗ್ವೇದದ 'ಸಪ್ತ'ರು, ಗ್ರೀಸಿನ 'ಸಪ್ತ'ರು **ಶಾರ್ವ** ಭೂಮಿಕೆಯ (ಇಂದ್ರಿಯ ಪಾತಳಿಯ) ಜೀವನ ತತ್ತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಕರು. ಮುಂಚೆ ಈ 'ಏಳುಹೆಡೆ ನಾಗ, ಹೆರಾಕ್ಲಿಸ್ (ಇಂದ್ರ) ಕೊಂದಿದ್ದರೂ ಅದು ಮರಳಿ ಜೀವಂತವಾಗಿದೆ!

ಗ್ರೀಸಿನ ಥ್ಯಾಲೆಸ್ ಪ್ರಭೃತಿ **ಸಪ್ತರ್ಷಿ**ಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವ '**ಸಪ್ತ**' ತತ್ತ್ವಗಳು; ಋ. ವೇದದ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ **ಸರ್ಪ** : ಅಪ-ರಸ ವಂಥೀಯ 'ಏಕಂ' ಸತ್ತಿನ ವಿವಿಧ ಪರ್ಯಾಯಗಳಾಗಿವೆ! (ಪು. 17–, 127–30;) ಏಕಂ ಸಂತ ಸತ್ಯವು, 'ರಾತ್ರೀ' ಸಮಯಾಚಾರದ ಭಾವಾನುಭಾವದ ತತ್-ಮಯತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವೈಪತ್ಯ ತತ್ತ್ವ ಜ್ಞಾನ: ಚಾಂದ್ರ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ! ಆದರೆ 'ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ' ಈ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧೀ ತತ್ತ್ವಗಳ ಏಕಾತ್ಮಕತೆಯ 'ಏಕಂ' ಸತ್ತಿನ ಅನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಾಣತೊಡಗುವ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ವಿಷ=ಮೃತ್ಯುವಿನ ಅಂಶವನ್ನು ದೂರವಿರಿಸಿ ಅಮೃತ ಸ್ವರೂಪೀ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರೀ ಸ್ವರೂಪದ ತತ್ತ್ವಾನುಸಂಧಾನವೇ ಜೀವನದ ಗುರಿ ಆಗುವ ಇನ್ನೊಂದು ಸೌರ ಜೀವನ ರೀತಿಯು ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತದೆ. ಅದರ ಸಂಯೋಜನೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಈ ನೂತನ ವಿಚಾರವು ಚಾಂದ್ರ ಸಮಯಾಚಾರದಷ್ಟು ಆಕರ್ಷಕವಲ್ಲ: ಅದರಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವೂ ಅಲ್ಲ!

ಮಾನವ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಈ ಜೀವ(ನ)ವು ಪಡೆದ ಸಂಸ್ಕಾರ=ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇವು ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಆದಕಾರಣ ಮಾನವ ಜೀವನದ ಅರ್ಥ ಎಂದರೆ ಆ ಭಾಷಿಕರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥ. ಈ ಅರ್ಥವು ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಈ

ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಅರ್ಥವು ಆ ಜನವು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡ 'ಸಮಯ'ದ ಆಧಾರದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ಯಾವುದೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಭಾವಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಆ ಭಾಷಿಕರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ **'ಸಮಯ'** ಪರಿಸರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಮಯ ಎಂದರೆ 'ಕಾಲ' (: ಗತಿ), ಪರಿಸರ ಎಂದರೆ ಅವಕಾಶ : ಸ್ಥಳ. ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ್ಪ ಸ್ಥಳ ಕಾಲ (ಗತಿ) ಬಿಟ್ಟರೆ ಇತಿಹಾಸವು ಉಂಟೆ ?

ಕಾಲ ಮತ್ತು ಸಮಯ ಕಾಲ್ಪನಿಕವೆ ?

ಕಾಲ = ಭೌತಕಾಲ, ಇದುವೆ ಕಾಲ–ಸರ್ಪ ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ. ಏಕಂ ಸತ್ಯ ಆಗುವಾಗ ಇದು ರೇತ ಸತ್ಯದ ಜೀವನ ಪಾತಳಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. 'ಸಮಯ'ವು ಮಾನವರ ಸಾಮಾಜಿಕ 'ಸಮಷ್ಟಿ' ಸ್ವರೂಪದ ಜೀವನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುವ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಪಾತಳಿಯ ಕಾಲ. ನಿಸರ್ಗದ : ಪ್ರಕೃತಿಯ (ವಿಶ್ಲೇಷಣದ) ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಆಧಾರಭೂತವಾಗಿ ಇರಬಲ್ಲ ಸ್ಥಳ (space) ಮತ್ತು ಕಾಲ (time) ಭೌತಸ್ವರೂಪದ್ದು. ಆದರೆ ಮಾನವ ಜೀವಿಯ ಜೀವಿತಸ್ಥ ಜೀವನದ—ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಆಧಾರಭೂತವಾಗಿ ಇರುವ ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಸಮಯ ಇವೆರಡೂ ಅ–ಭೌತ : ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಸ್ವರೂಪದುವು ಇರುತ್ತವೆ. ಈ 'ಸಮಯ'–ಪರಿಸರ, ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಜ್ಞಾನದ ಪಾತಳಿಯ ಹೊರಗೆ ಭೂಮಿಗೆ ಲಂಬ ಸಮಾಂತರವಿರುವುದಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಭೌತದ ಸಾಹಚರ್ಯ (ಸಂದರ್ಭದ) ಮೂಲಕ. ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತ ಅಭೌತ ಅರ್ಥ ತತ್ತ್ವವು ಮಾನವರ ಅರಿಕೆಯ ತಳವಿನಲ್ಲಿ ಬಂದುದು ಉಂಟು. ಪುರಾತನರಿಗೆ, 'ಭೂಃ' ಈ ಐಹಿಕ ಭೌತಜೀವನದ ಸಾಹಚರ್ಯದಿಂದ 'ಭುವ' ಲೋಕದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದಿತು. ಆದಕಾರಣ ಭೌತಕಾಲ–ಪರಿಸರವೇ ಕಾಲ್ಪನಿಕವಿದ್ದರೆ, ಇದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದ ಅಧಾರಭೂತ ಸಮಯ ಪರಿಸರವೂ ಕಾಲ್ಪನಿಕ: ಅ–ಭಾಸವೇ ಸರಿ.

'ಭೂಃ' ಮತ್ತು ಭೌತ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಅರ್ಥದ ರೂಪದ ಮೂಲಕ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ ಭುವರ್‌ಲೋಕ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಅಂಗಾಂಗೀ ಭಾವ, ಜನ್ಯ–ಜನಕ ಭಾವವು ಕಾಣುವುದುಂಟು, ಇಲ್ಲಿ, ಭೂಮಿಯ **ಅನು**ಭವ–ಅನುಭಾವ. ಅನು–ಭೂತಿಗೆ,

ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಭಾವನೆಯು ಆಧಾರವಿರುತ್ತದೆ. ಭಾವದ ಬೇರು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ: ಭೂ> ಭವ್> ಭಾವ(ನಾ); ಭಾವನೆಯ ಮೂಲಕ ಜೀವಿಗೆ ತನ್ನ ಜೀವಿತಸ್ಥ ಹಾಗೂ ಜೀವಿತದ ಆಚೆಯ ಜೀವನದ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಉಂಟಾಗಲು ಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಭಾವನೆಯೇ ಜೀವನವಲ್ಲ ! ಭಾವನೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸೀಮಿತ; ಜೀವಿತದೊಡನೆ ನಿಬದ್ಧ. ಆದರೆ ಜೀವನದ ವಿಸ್ತಾರ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವಿತದ ಆಚೆಗೂ ಉಂಟು. ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ—ಭೌತ ಅಂಶವು ಉಂಟು: ಭಾವನೆ ಜೀವನದಿಂದ ಬೇರೆ. ಜೀವನ ಇದು ಅ-ಭೌತ: ಪ್ರಕಾಶ ತತ್ತ್ವ. ಜೀವನವು ವಿಶ್ವಾಸದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಗ್ರಹಿಕೆ, ನಂಬುಗೆ. ಶ್ರದ್ಧೆ ಇದು ಭಾವನಿಕ. ಭಾವ-ವಿಭಾವ-ಅನುಭಾವದ ಮೂಲಕ ಅಮೂರ್ತ ಅರ್ಥವು, ಮೂರ್ತರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥವಿಹೀನ ಎನ್ನಲಿಕ್ಕಾಗದು. 'ಕಾಲ' ಭೌತ ಎಂದರೂ ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಅಮೂರ್ತ ತತ್ತ್ವ. ಈ ಅಮೂರ್ತ ವಿಚಾರ. ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಯ ಅಳವಿನಲ್ಲಿ ಬಂದುದು ಎಂತು ? ಇದೊಂದು ಸೋಜಿಗ. ಈ ಜ್ಞಾನೋಪಲಬ್ಧಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಅರಿವ ವಿವಿಧ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಾಗಿವೆ. ಮೊದಲಲ್ಲಿ, **ತರ್ಕದ ಮೂಲಕ** ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರ ತಲೆಯೆತ್ತಿಲ್ಲ. ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಸ್ಥೂಲ-ಭೌತ ಅನುಭವವು ಅರ್ಥದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವೈಚಾರಿಕ ಪಾತಳಿಯದಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ಕಾಲ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವಿದೆ: ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸ್ಥಲವೆ ಕಾಲದ ಅನುಭವ ತರುತ್ತದೆ. **ಅದು** + ದು = ಅಂದು: **ಇದು** + ದು = ಇಂದು. ದೂರವಿದ್ದ 'ಅ' 'ಅದು' ಹತ್ತಿರ ಬಂದ ಅನುಭವದೊಡನೆ 'ಈ' 'ಇದು' ಆಯ್ತು ! ಕಾಲದ ವಿಚಾರ ತಲೆದೋರಿದ್ದುದರ ಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಸ್ಥಳ-ಅವಕಾಶದ ವಿಚಾರವೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವೇ. ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ ಸ್ಥೂಲ ಹಂತವಿದೆ. ಇದು ಹೊಳೆಯಲು ಸ್ರವ-ಸ್ರಾವವು, ದ್ರವ-ದ್ರವ್ಯವು ಕಾರಣ. ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಕಾಲವು ದ್ರವ-ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ರಾವ-Flux ಗತಿಯೊಡನೆ ಸಂಬದ್ಧವಿದ್ದುದಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದಿವೆ ! ನದೀ-ಸ್ರೋತ, ನೀರೆ-ನಾರಿ ! ಕಾಲಿ ! **'ನವ' ಮಾಸ** : ಶಿಶುಜನ್ಮ; (ಸಂ) **ವತ್ಸ**-ರ = ವೃಷ್; ವೃಷ್ಟಿ. ವೃಷಭ <ವೃಷನ್. 'ಕಾಲ' ! 'ನವ' ಇದು (ಬಾಲ)ಚಂದ್ರನೊಡನೆ ಸಂಬದ್ಧ **ಮಾ**-ಸ. ಈ ಭೌತಕಾಲದ ಅವಧಿಯು

ಮಾ–ನ ದಂಡ. ಚಂದ್ರ = **ಮಸ್ !** Month = moon **ತಿಂಗಳು** ಎಂದು ಚಂದ್ರನ ಪರ್ಯಾಯನಾಮ; 'ಕಾಲ' (: ಪುರುಷ) ಕಲ್ಪನೆಯ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ ! ಚಾಂದ್ರ ಅನುಭೂತಿ !

ಚಂದ್ರನ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಕಾಲ್ಪನಿಕ. ಎಂದರೆ ಈ ಚಂದ್ರನ ಮಾನದಂಡದಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ ತಿಂಗಳು, ವರ್ಷ. ಈ ಕಾಲ ಎಲ್ಲವೂ ಕಾಲ್ಪನಿಕ–ಸಂಭ್ರಾಮಕ ! 'ಕಾಲ' ತತ್ತ್ವದ ಜ್ಞಾನೋಪಲಬ್ಧಿಯ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆ (: ಇತಿಹಾಸ). ವಿಚಾರ–ವಿಕಾಸ–ಕ್ರಮದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಬೀರುತ್ತಿದೆ. ಮೊದಲು ಸ್ಥೂಲ 'ಕಾಲ'ದ ಭೌತರೂಪ, ಸೃಜನೇಂದ್ರಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ (ಕಾಲಿ : ಕಾಲ) ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬಂದಿದೆ ! ಇದು ಬಳಿಕ ರೇತ–ಸ್ರಾವದ ಗತಿಯ : ಪವಮಾನ ಸೋಮ = ರಸ ರೇತ: ಮರುತ = ರುದ್ರ !

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭೂ–ಮಿ (: ರಸಾ ವಿಶ್ವಂಭರಾ) ಮತ್ತು ಭಾವನೆ ಹಾಗೂ ಕಾಲ (: ಚಂದ್ರ) ಈ ಮೂರರೊಳಗಿನ ಅನ್ಯೋನ್ಯವು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ಈ 'ಕಾಲ'ವು ಭೌತ. ಆದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಜೀವನಾನುಭವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರುವ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರ. ಇವುಗಳ ಪ್ರತೀಕ ಸ್ವರೂಪ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ **'ಸಮಯ'** ರೂಪೀ ಕಾಲವು. ಅಭೌತ; ತಾತ್ತ್ವಿಕ. ವ್ಯಕ್ತಿನಿರಪೇಕ್ಷ ಜೀವನ ಸತ್ಯ. ಇದು ವೈಯಕ್ತಿಕ–ಕಲ್ಪಿತ ಕೃತ್ರಿಮ ಸಮಯದಿಂದ ಭಿನ್ನ. ಸಮಷ್ಟಿ (ಸಾಮಾಜಿಕ) ಜೀವನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೈದೋರುತ್ತದೆ.

ಭಾವ(ನಾ) ಶಕ್ತಿಯ ಇತಿಮಿತಿಗಳು

ಜೀವ(ನ)ದ ಅರ್ಥ–ಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ–ಜೀವಕ್ಕೆ ಭಾವನೆಯೇ ಆಧಾರ ! ಭಾವನೆಯಿಂದ ಪರಿಮಿತ ಜೀವದ **ಜೀವಿತಕ್ಕೆ** ಭಾವ(ನೆ) ಅರ್ಥಯುಕ್ತವಿದ್ದರೂ ಭಾವ(ನೆ) ಇದುವೆ 'ಅರ್ಥ' ಎನ್ನಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ ! ಅರ್ಥಕ್ಕೆ **ಚಿರಂತನ ಜೀವನದ ಆಧಾರ**ವುಂಟು. ಜೀವಿತ ರೇತ ಸತ್ಯ : ಸರ್ಪವೇ ಸೂರ್ಯವಲ್ಲ. ಅರ್ಥದ ಸಾಹಚರ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾವ ವಿಭಾವದ ಅರಿವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಭೂ> ಭವ್ = ಸಂಭವಿಸು. ಆಗು, ಇರು: ಈ ಭೌತ ಕ್ರಿಯೆಯ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿ ಭಾವ(ನಾ). ಇದು (ಭೂ>) ಭೌತಸ್ವರೂಪದ್ದು: ಭಾವ(ನಾ) ಜೀವಿತದಲ್ಲಿ ಗತಿ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿ:

ಸತ್ ಅಥವಾ ದುರ್ ಉಭಯ ರೂಪವನ್ನೂ ಇರಬಲ್ಲದು ! ಭಾವಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿಯು. ಅದು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಭಾವ(ನಾ) ಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ: 'ಭಾವಾರ್ಥ' = ಭಾವ-ಸ್ಥ ಅರ್ಥ. ಅದಕಾರಣ ಭಾವ(ನಾ) ಮತ್ತು ಅರ್ಥ ಇವೆರಡೂ ಭಿನ್ನ. 'ಸ್ಥಿತಿ' ಅರ್ಥಶೂನ್ಯ: ಅಥವಾ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗದ್ದು. ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ಕಾಣುತ್ತದೆ: ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಜೀವ(ನ)ಕ್ಕೆ ಗತಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದು. ಅದು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಭಾವಾರ್ಥದ ಮೂಲಕ. ಆದರೆ ಕವಿ : ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಈ ಜೀವನ-ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಅರ್ಥ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಮಾನವೇ ಇದೆಯೆಂದು ಬಗೆಯಲಿಕ್ಕಾಗದು. ಭಾವ. ವಿಭಾವ. ಅನುಭಾವದ ಮೂಲಕ ಇರುವ (ಜೀವಿತ) ಗತಿಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ: **'ಜೀವನ'** ಎಂಬುದು ಈ ಗತಿಯ ಮೂಲಕ ಆ-ಚಾರ-ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಮೂರ್ತ ಆ-ಚರಣ = **ಕೃತಿ** ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಕೃತಿಯೆ 'ಶಿಲ್ಪ'ವಾಗಿ ಕಲೆ. ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮ, ಗೀತ ನೃತ್ಯಾದಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಪಡುವಾಗ ಅದುವೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. 'ಆತ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಃ ಶಿಲ್ಪಾನಿ' ಆದರೆ ಈ 'ಆ-ತ್ಮನ್' ಸಂಕೇತಸ್ಥ ಅರ್ಥದ ಮೂಲ ಆಕೃತಿ ಆ-**ತನು**: ಸೃಜನೇಂದ್ರಿಯ. 'ಸೃಜನ' ಕೇಂದ್ರ ಎನಿಸಿದರೂ ಇದು 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ' ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಸೃಜನ-ವಾಚಕವಿದೆ ! 'ಸರ್ವೇಷು ಗಾತ್ರೇಷು **ಶಿರಃ ಪ್ರಧಾನಂ**' ಆಗುವಾಗ ಈ ಪ್ರಬೋಧಕ ಸವಿತೃ ದೇವನ ಭೂಮಿಕೆಯ 'ಸೃಜನ' ಎರಡೂ ಸಮಾನ ಪಾತಳಿಯ 'ಶಿಲ್ಪ'ವಲ್ಲ. ಎರಡೂ ಆತ್ಮಾದಾತ್ಮಕ 'ಶಿಲ್ಪ'ಗಳೇ. ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರ-ಗತಿಗೆ: ಆದರೆ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ **ಒಂದೇ** ಮಹತ್ವದ್ದು ವಿಚಾರ ಬಿಂದು : ಸತ್ = ಶಕ್ತಿ ! ಆದರೂ ಎರಡರೊಳಗಿನ ನಿತ್ಯ ಅಂತರ ಮತ್ತು ತಾರತಮ್ಯ ಮರೆಯಲಿಕ್ಕಾಗದು.

ಸೃಜನಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕ-ಭಾವ(ನಾ) ಶಕ್ತಿಯ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನರಿಯಲು ಇನ್ನೂ ಆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ತಮ್ಮ ಗೃಹೀತ (hypothesis) ಕಾಲ್ಪನಿಕ-ಅಥವಾ ಪೂರ್ವಗ್ರಹ-ದೂಷಿತ ಚಿತ್ರವಾಗಬಾರದೆಂದು ಲೋಕಾನುಭವವು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿರುವ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯುವುದು ಯಾವಾಗಲೂ ಸುರಕ್ಷಿತ. ಸಂಸ್ಕೃತ 'ಭಾವನಾ' ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ Emotion ಮೂಲಾರ್ಥ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗತ್ಯರ್ಥಕ ಸೂಚನೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ! ಇಂಗ್ಲಿಷ ಭಾಷಿಕರಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯುರೋಪಿನ

ಎಲ್ಲ ಭಾಷಿಕರಿಗೂ ಭಾವನಾ (ಶಕ್ತಿಯು) ಗತಿಯುಕ್ತವಿರುವ ಅನುಭಾವವು ಆ
ಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿ ನಿಂತಿದೆ. ಭಾರತೀಯರ 'ಸ್ಥಿತಿ'
ಪ್ರಿಯತೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಆ–**ವೇಗ** ಉತ್–**ವೇಗ**ದಲ್ಲಿ
ಗಾಳಿಯ ಭಾವ ಉಂಟೇ ಉಂಟು! ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ವೇಗ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಕಾವು
ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಮಾರುತ = ರೌದ್ರ ಗಾಳಿ = ವಾತ (: ವಾಯು)
ಇದು ದೈವತ. ಭಾವನಾ ಶಕ್ತಿಯು ಮೂರ್ತರೂಪವೇ 'ಗಾಳಿ' ರೂಪದಲ್ಲಿ
ಕಂಡಿದ್ದು. ಮೈಯಲ್ಲಿ 'ಆ–ವೇಶ' ಬಂದಿದೆ. ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಗಾಳಿ' ಆಗಿದೆ ಎಂಬ
ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ: ಇದು ಉನ್ಮನಸ್ಕ. ಭಾವೋನ್ಮತ್ತತೆಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಇರಬಲ್ಲದು.
'ಗಾಳಿ ದೇವರು' ಮರುತರು = ರುದ್ರಿಯರು. ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲಿ Typhon =
Python ದೈವತವಿತ್ತು. ಬಿರುಗಾಳಿ–ಚಕ್ರವಾತ = ಸರ್ಪ ಇವು ಒಂದು
ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಡುವ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಿವೆ. (ಪು. ೨೫೯).

'ಕಾಣ್ಕೆಗೆ' (Vision) ಭಾವುಕತೆ ಕಾರಣ: ನೋಳ್ಕೆಗೆ ಪರೀಕ್ಷಣ
ವೃತ್ತಿಯ ದೃಷ್ಟಿ ಪುನರ್–ವಿಮರ್ಶಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿ (: ಧೀ) ಕಾರಣ. ಕೇವಲ
ಭಾವನೆಯ ಮೂಲಕ ಕಾಣುವುದೆಲ್ಲವೂ ಲೋಲಕದೊಳಗಿಂದ (Prism)
ಕಾಣುವ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ದೃಶ್ಯದ ಹಾಗಿನ ನೋಟವಿರಬಹುದು. ಅಥವಾ
ಅಂತರ್ಗೋಲ ಇಲ್ಲವೆ ಬಹಿರ್ಗೋಲ ಕನ್ನಡಕದ ಹಾಗಿನ ದೃಶ್ಯವಿರಬಹುದು.
ಭಾವನೆಯ ಕನ್ನಡಕದೊಳಗಿಂದ ಮಾಡಿಸಲಾಗುವ ಕಲಾಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿ ಇದರಲ್ಲಿ
ಅಡಕವಾಗುವ 'ಸತ್ಯ'ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹವೇ ಎಂಬ ವಿಮರ್ಶೆ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಸಾಹಿ
ತ್ಯಿಕ ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಸತ್ಯ ಇವೆರಡರೊಳಗಿನ ಅಂತರವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿ
ಸುವ ರಸೋದ್ಗ್ರಾಹೀ ವಿಮರ್ಶಾಪದ್ಧತಿಯು ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಏಕಂ ಸತ್ತಿನ
ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ ಇಂದು ಜನಮನವನ್ನಾಳಲು ಅವಕಾಶವೊರೆತಿದೆ.

ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ. ಮರುತರನ್ನು 'ಅಹಿಭಾನವಃ' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸುವ
ಕವಿಗಳಿಗೆ (ಪು. ೧೪೯) ಮರುತ = ಮಾರುತ = ಗಾಳಿಯು ಹಾವಿನಂತೆ ಕಂಡು
ದಂತೂ ಸರಿ. ಅಲ್ಲದೆ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶ (= ಅಗ್ನಿ) ಇರುವುದಾಗಿಯೂ
ಅಂದಿನವರ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಭಾ-ನು ಎಂಬಲ್ಲಿ
ಗಾಳಿಯನ್ನು ಸೂರ್ಯನ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವ ಹೊಂಚು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ! ಉಗ್ರ
ಭಾವನೆ ತ್ವೇಷ: ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ರುದ್ರಿಯರ–ರುದ್ರನ 'ತ್ವೇಷ'ದ ಉಲ್ಲೇಖ

ಬರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸಾಯಣರು ತ್ವೇಷಕ್ಕೆ ತೇಜ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ತೇಜವು **ಭಾ**-ಸು ಪ್ರಕಾಶವೆ? 'ತ್ವೇಷ' ಬಂದಾಗಿನ 'ತೇಜ'ವನ್ನು ಕೆಂಡ ಚೆಂಕಿ ಎನ್ನಬಹುದು. ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಮೋರೆ ಕೆಂಜಗದಂತೆ ಆಗಿ ಸಿಗಿಸಿಗಿ ಕೆಂಡದ (White heat) ನೆನಪು ತರಬಹುದು. ಅಘೋರಘೋರಾತರದ ಘೋರರೂಪ ರುದ್ರಿಯರು: ರುದ್ರನು ಪ್ರಳಯಾಗ್ನಿ ರೂಪ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ! **ಭಾವನೆಗಳ** ಅತ್ಯಂತಿಕ ಉಗ್ರಸ್ವರೂಪದ ಪ್ರತಿಪಾದನ. ಮೂರ್ತಿ 'ರುದ್ರ'. ಗಾಳಿಯರೂಪ ಮರುತರನ್ನು 'ಪೃಶ್ನಿನಃ' **'ಪೃಷತ್ ಅಶ್ವಃ'** ಎಂದರೆ ವರ್ಣಯಿತ್ತು : ಪೃಷನ್ ಎಂದರೆ ರುದ್ರನು ಪೃಷಘನು ! ಸೃಜನ ಜಲ ಸೇಕ್ತಾರನು. ವೃಷ್ಟಿಮಾನ್ ದೈವತ ಶಕ್ತಿ: ಆದುದರಿಂದಲೆ ಇವನು ರಸೇಶ್ವರ : ಗಂಗಾಧರ.

ಭಾವನೆಯು 'ಉಗ್ರ'ವಿರುವಂತೆ **'ಸೌಮ್ಯ'**ವೂ ಇರಬಲ್ಲದು. ಭಾವನೆಯು ಸೌಮ್ಯ [<ಸೋಮ್ಯ <ಸೋಮ = ಚಂದ್ರ ದೈವತಕ್ಕೆ ಸಂಬದ್ಧ] ರೂಪ ಸೂಚಕತೆ ಅಖಂಡಿತ ರುದ್ರನ 'ಶಿವ' ಸ್ವರೂಪದ ನಿಲುವು. ಋ. ವೇದದ 'ಶಿವತಮೋ ರಸಃ' ಸಂಕೇತವು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. **ವಿಷ** (ಕಪ್ಪು). **ಅಮೃತ** (ಶುಭ್ರ) ಎರಡನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಶಕ್ತಿ ಚಂದ್ರ. ಈ ಅಖಂಡಿತ ಅದಿತಿರೂಪ ಸಂಕೇತವು. ಇಡೀ ಭಾವಶಕ್ತಿ = ಚಂದ್ರ = ರಸ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆಂತರಿಕ ಏಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಪ್ರತೀತಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ಈ ಚಂದ್ರಶಕ್ತಿಯು **'ಏಕಂ ಸಂತಂ'** (ಬಹುಧಾ ಕಲ್ಪಯಂತಿ) ಸ್ವರೂಪದ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕ ತತ್ತ್ವವಾಗಿದೆ ! ಭಾವನೆ = ಚಂದ್ರ = ಆಪ : ಮಧು : ರಸ : ರೇತ ಶಕ್ತಿ ! ಚಂದ್ರ ತತ್ತ್ವದೊಳಗಿನ ಸೌಮ್ಯ : ಮಧು(ರ) ರಸ **ಮಂಡ**-ಲ (○) ಮತ್ತು ಈ ಮಂಡ-ಲಸ್ಥ ಕಪ್ಪು 'ಶೃಂಗ' ಸದೃಶ ಆಕೃತಿ. 'ಮೊಲ' = ಪುರುಷ ಮೃಗ : ಏಕ ಶೃಂಗ ಪಶು ಎಂದರೂ ಇದೆ. ಈ ಕೃಷ್ಣರೂಪವನ್ನೇ 'ಅಗ್ನಿ' = 'ಕುಮಾರ' ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಮಾಂತರದಿಂದ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತು ವರ್ಣಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ವಿಶ್ವಸ್ಥ **ಮೃತ್ಯು ತತ್ತ್ವದ ಮೂರ್ತಿ** ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗಲು ಯುವಕನನ್ನು **ಕು-ಮಾರ**. ಯುವತಿಯನ್ನು **ಕುಮಾರಿ** ಎಂದು ಹೆಸರಿಸುವ ಕವಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಮೃತ್ಯುಪೂಜಕ ಪರಂಪರೆಯದೆಂದು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸುತ್ತದೆ. (ಚಿತ್ರಪಟದಲ್ಲಿ 'ಶೃಂಗ' ಆರಾಧನೆ ನೋಡಿ).

ಋ, ವೇದದಲ್ಲಿ **‘ಮರುದ್ಭಿಃ ಅಗ್ನ** ಆಗಹಿ’ **‘ಪಯಸ್ವಾನ್ ಅಗ್ನ** ಆಗಹಿ’ (I. ೨೩.೨೩: X. ೯.೯ ಮುಂ.). ಎಂದು ‘ಯಜ್ಞ’ಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಿತ ಅಗ್ನಿಯು. ಚಾಂದ್ರ (: ಗೌತಮ) ಅಗ್ನಿಯ (=ಕುಮಾರ=ಶೃಂಗ : ಪುರುಷನ) ಹೊರತು ಇವನು ಜಾತವೇದ. ಹವ್ಯವಾಹನ ಅಗ್ನಿ ಸುತರಾಂ ಅಲ್ಲ! **ದ್ರಪ್ಸಃ ಮರುತ್ = ಪಯಸ್**ವಂತ (**ಚಂದ್ರಾಃ** ಆಪಃ) ಗಾಳಿ ಮತ್ತು ಇದು ಅಗ್ನಿಯೊಡನೆ ಇರೋದು! ಇಜಿಪ್ತಿನ ಟೆಫ್ನಟ್ (air and moisture) ಮತ್ತು ಸುಮೇರಿನ ಎನಲಿಲ್ ಹಾಗೂ ಹಿಟ್ಟೈಟ್-ಕ್ಯಾನಾನತ್ತಣನ Storm god ಹೋಲಿಸಿರಿ. ಚಿತ್ರ ನಂ. ೩ ನೋ.)

ಈ ನೆಲವಲ್ಲಿ-ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸುಫಲೀಕರಣಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಲಯಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಿರುವ ಬೆಂಕಿ (=ಬೆದೆ) = ಅಗ್ನಿಯು ಇದು. ಮನೋಭಾವ(ನಾ)ದ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಕುರಿಸುವ **ಮನಸಿ–ಜನು; ‘ಕಂ’**ದರ್ಪನು ಎಂದರೆ ಈ ಸೃಜನ ಜಲಪ್ರೇರಕ ಅಗ್ನಿ. ಜರತ್ಕಾರು ಪತ್ನಿ ಮಾನಸೀ = ಸರ್ಪರೂಪ ಪ್ರತಿಮೆ. ‘ಚಂದ್ರಮಾ ಮನಸೋ ಜಾತಃ’! ಚಂದ್ರ = ಸರ್ಪ! ‘ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ’ ಸ್ವರೂಪದ **ವಿಶ್ವರೂಪ (: ಸರ್ಪ) ಶಕ್ತಿ ಈ ಭಾವನೆ!** ಭೂ> ಭವನು : ಭೂಮಿ ಪುತ್ರನು ‘ಭೌಮ’ನು : ಅಸುರನು = **ನಾರ (:ನರ)**ಕ ದೈತ್ಯನು ಪುರಾಣಕಥೆಯಂತೆ. ನಾರ(ಕ) = ಪಾತಾಳಲೋಕ (ಆಪ : ಸಲಿಲ = ನಾರ!). ‘ನಾರಣ’ ಎಂದರೆ ದಿವ್ಯಲೋಕ! ‘ಕೃಷ್ಣ’ (ಸರ್ಪ). ನಾರಕನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನೆಂಬ ಕಥೆಯು ‘ಕೃತಕ’ ನೋಡಿ! ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲಿ Titans ಎಂದರೂ ಇವರೇ. ಪ್ರಜ್ಞನ್ಯ ಚಂದ್ರ ವರುಣ = ಯುರೆನಸ ದೇವನ ಸೇಚನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನ ಸಂತತಿ. ‘ಭೌಮ’ನೆಂಬುದು ‘ಮಂಗಳ’ ಗ್ರಹದ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರು! (ಅ)ಮಂಗಳ. ಶನಿ ಚಾಂದ್ರ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕಗಳು! ಮಂಗಳ ಯುದ್ಧ ಪ್ರೇರಕ: ಇದು ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸ್ ಹೇಳುವ ಯುದ್ಧ. ಲಗ್ನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳ ‘ಕುಜ’ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉಂಟೇ ನೋಡುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ‘ಶುಭ ಮಂಗಳಂ’ ಎಂಬ ಘೋಷದೊಡನೆ ಲಗ್ನ ನಡೆಯುತ್ತದೆ! ಆದರೆ ಅಖಂಡಿತ ದೈವತಶಕ್ತಿ ಪೂಜಿಸುವ ಭಾರತೀಯರ. ಅಮಂಗಳ-ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ದೂರವಿರಿಸುವ ಇಂಥ ಪ್ರಯತ್ನ ನಿಷ್ಫಲವಾಗಲೇ ಬೇಕಷ್ಟೆ ?

ಜೀವನಾನುಭವಗಳ ಈ ಭಾವ-ವಿಶ್ವವನ್ನು ಅರ್ಥವಿಹೀನ-ಗ್ರಹಿಕೆಗಳ ಮೊತ್ತ ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರೆ ಮಾನವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನ (ವಿಚಾರ : ಅರ್ಥ) ದೊರೆಯುದು ಹೇಗೆ ಇದರ ನೆಲೆಯು ನಿಲುಕಲಾರದು. ಅಖಂಡಿತ : ಸಮಗ್ರ ದೈವತ ಶಕ್ತಿಯ ಆರಾಧನೆಯು ತತ್ತ್ವತಃ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪೂಜೆಯಾಗುವುದರ ಅರಿವು ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಲ್ಲೇ ಇರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸ್ಥೂಲದಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಚಾರ : ಇದು ವಿಕಾಸಕ್ರಮ. 'ಕಾಲ' ತತ್ತ್ವವು ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದುದರ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಪಾರ್ಶ್ವ ಭೂಮಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವು ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಲಿದೆ.

ಕವಿಯು. ಕಾಲವನ್ನು ಪಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆಯುಷ್ಯ : ಜೀವಿತ ಸರ್ಪದಂತೆ ಸರಿದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಜೀವ ಪಕ್ಷಿ ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತದೆ.! ಹಕ್ಕಿ ಹಾರುತಿದೆ ನೋಡಿದಿರಾ?' ಎಂಬ ಸೋಜಿಗ, ಕವಿ ಎಂದೂ ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಕಾಲ = ಗತಿ ಇದು ಸರ್ಪವೂ ನಿಜ. ಇದನ್ನು 'ಕಾಳಿಂಗ' ಸರ್ಪ: 'ಕೃಷ್ಣ' (ವೃಷ್ಣಿ) ಸರ್ಪ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ 'realism' ಉಂಟು. ಜೈನ ಪರಂಪರೆಯ ಕುಕ್ಕುಟ ಸರ್ಪವು ಹಾವು–ಹಕ್ಕಿಯ ಸಂಯುಕ್ತ ರೂಪ. ಋ. ವೇದದ 'ಬೃಹಂತಂ ವಾಯಸಂ', ಗ್ರೀಕಿನ ಕ್ರೋನಸ್. ರೋಮನ್ ಸ್ಯಾಟರ್ನ್. (ಶನಿ) ಒಂದೇ! 'ಬೃಹಂತಂ ವಾಯಸಂ' ಇದು 'ಅಪಾಂಗರ್ಭಂ' ಎಂದು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ! ಶನಿ = ಮಾರುತಿ! ವಾಯಸ = ಕಾಕದೇವ! 'Cronus' ಈ ದೈವತದ ಮೂಲಕ. 'Chronos', chronical· chronic ಮುಂ. ಕಾಲ ಸೂಚಕ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮ ಪ್ರಚಲಿತವಾದುವಾಗಿ ತಜ್ಞರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಗೀತೆಯ ಭಗ–ವಂತನು '**ಕಾಲಃ** ಅಸ್ಮಿ' ಎಂದು ಸಾರಿರುವಲ್ಲಿ ಇವನು ನೀರೊಳಗಿನ ಹಾವು = ಅಪಾಂಗರ್ಭ ವಾಯಸ = ಕ್ರೋನಸ್, ಶನಿ = ಯಮ ಏನೆಲ್ಲವೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ! ಈ ಏಕಂ **ಸತ್–ರೂಪ** ಎಂದರೇ ಚಂದ್ರ! ಈ ಭಗವಂತನು. ಋ. ವೇದದ 'ವೃಷ್ಣಿ ಕೃಷ್ಣಿ' (: ಕೃಷ್ಣ ಅಹಿಯ ಸಂಗಾತಿ) ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪನು ಎಂಬ ಅಂಶಗಳು, ಗ್ರೀಕಿನತ್ತಣಿನ ಕಥೆಯಿಂದಲೂ ದೃಢಪಡುತ್ತಿವೆ!

'ಅಪಾಂಗರ್ಭಂ ವಾಯಸಂ' ಇದನ್ನು 'ಮಾತರಿ–ಶ್ವನ್' (ತಾಯ ಒಡಲಲ್ಲಿ : ನಾರ :ಜಲದಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಡಿಸುವ ಸರ್ಪ) = 'ಸಲೀಮಂಡೆ' ಈ ಪ್ರತಿಮೆ ಯೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿರಿ: ಇಲ್ಲಿ. ಇದು, ಇನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಲಿರುವ ಗರ್ಭಸ್ಥ ಶಿಶು :

ಅ-ಘು = ಬಾಲಚಂದ್ರ : **Being : Becoming** ಆಗುತ್ತದೆ. ಋ. ವೇದದ ಕವಿಗಳು ಗರ್ಭಸ್ಥ ಭ್ರೂಣವನ್ನು 'ಸರೀ–ಸೃಪ' ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ ! ಮೂರ್ತ ರೂಪದ 'ಕಾಲ' ಸರ್ಪವು ಇಲ್ಲಿದೆ ! ಕಾಲವು, ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಪಯಸ್ವಾನ್ ಮಾರುತ (ಅಗ್ನಿ) (Air and maisture) ರೂಪದ್ದಾಗಿ ಕಂಡುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳ ಆದಿ ದೈವತ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ದೊರೆವ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಆಗಿದೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಗತಿತತ್ತ್ವ ನಿಜಕ್ಕೂ **ಚಾಂದ್ರ ಕಾಲ.** ಪುರಾತನ ಕವಿ ಇದನ್ನೆ ಸರ್ಪ ರೂಪ : ಪ್ರಾಣ–ವಾಯು ರೂಪ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. **'ಚಂದ್ರಾಃ ಆಪಃ'** ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿ ಜೀವಿತದ ಸಾರ ಎಂಬ ಅನುಭಾವವು ಮೂಲತಃ ರಾತ್ರೀ ಸಮಯಾಚಾರ. 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ' 'ಏಕಂ ಸತ್', ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಇದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಬೇರೆ ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಅನವಶ್ಯಕ. ಭಾವ(ನೆ) ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಎಂದರೆ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗದು, ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಆತ್ಮವಂಚನೆಯಿದೆ. ಇದು ವಿಶ್ವಸ್ಥ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಎಂದರೆ ಋತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದೆ: ರೇತೋತ್ಸರ್ಜನದೊಡನೆ ಆಗುವ ಉಸಿರಾಟದ ತೀವ್ರಗತಿ, ಪ್ರ–ಲಯ ಮತ್ತು ಸೃಜನ ಉಭಯ ಕ್ರಿಯೆಯ ಸೂಚಕವಿರುವುದಾಗಿ ಪುರಾತನರು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. (ಸಂ) ಯೋಗ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಉಗಮ ನೋಡಿ ಇಲ್ಲಿದೆ. 'ಕಾಲ' ತತ್ತ್ವದ ಭೌತ ಸ್ಥೂಲ ರೂಪವು, ವೇದದ ಸೋಮ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಅಥರ್ವ ವೇದದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ 'ಕಾಲ' ಸೂಕ್ತವೆ ಉಂಟು; ತುಂಬ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿದೆ. (XI. ೫೩) ಇದರೆ ಈ ಸ್ತೋತ್ರ ಚಂದ್ರನ ಮೂಲಕವಾದ ಕಾಲದ್ದು ಇದ್ದು ಸೂರ್ಯನ ಮೂಲಕ ಉಂಟಾಗುವ 'ಕಾಲ' ಎಂಬ ಸಂಭ್ರಾಮಕತೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ ! ವಕ್ರ ಮಾರ್ಗೀಯ ಅಲಂಕರಣದ ಸುಂದರ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. ಸೃಜನ–ಪ್ರೇರಕ 'ಕಾಲ' ಆದಿದೇವ ಕಾಮ (X. ೧೨೯), ಇವನೇ ಯಮ : ಚಂದ್ರ ! ಇದಕ್ಕೆ ಋ. ವೇದದ ಆಧಾರವಿದೆ. 'ಋತೂನ್ ವಸಂತಾದೀನ್ ಚಂದ್ರಮಾಃ ವಿದಧತ್' (X. ೮೫–೧೮). ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಹುಟ್ಟುವವನು (: ಪುನಃ ಜಾಯತೇ) ಚಂದ್ರನು; ಸೂರ್ಯನಲ್ಲ, ಎಂಬ ವಿವರಣೆಯೂ, ಸೌರ–ಸಂಪ್ರದಾಯದ್ದು ಎಂದು ನಂಬಿಸಲಾಗಿರುವ ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಉಂಟು.

ನರಲೋಕಗಿನ ಭಾವಶಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಸ್ವೈರ ವೃತ್ತಿಯ ಮಂಡನಕ್ಕಾಗಿ ಸೌರ

ಭೂಮಿಕೆಯು ಸಂಭ್ರಮ ನಿರ್ಮಿಸಲು 'ಬುದ್ಧಿ' ರೂಪ ಕುಮಾರನಿಗೆ ಜನ್ಮವೀಯ ಬಲ್ಲದು; (ಸೌರ ಜೀವನ ರೀತಿಯು ಎಂದರೆ ಹಗಲಿನಂತೆ ಎನಿಸುವ ಮೊಗವಾದ ಘನಿಸದೆ) ರಾತ್ರೀ ಸಮಯಾಚಾರ ತತ್ತ್ವ : ಏಕಂ ಸತ್, ಹಗಲಿನ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಲು ಅಶಕ್ಯ; ಮತ್ತು ಇಂಥ ಭಾವ–ಬುದ್ಧಿ ಈ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಜನ್ಯ–ಜನಕ ಭಾವ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ವೇದದ ಪುರಾತನ ಪರಿಭಾಷೆ ಯಲ್ಲಿ **'ಅಪಾಂನಪ್ತೃ'** ತತ್ತ್ವದ ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ: ಈ ಭಾವ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಯು ಅವಳಿ ಸಂತಾನ : ಯಮ–ಯಮೀ ! ಇದು 'Unity in duality' ಕೃತಿ ! ಇವೆರಡನ್ನೇ ಸ್ವಯಂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿ ದಲ್ಲಿ ಅನವಸ್ಥೆಗೆ ಆಮಂತ್ರಣ–ನೇತಿನೇತಿ ಸಂಭ್ರಾಮಕತೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವುದ ರಿಂದಾಗಿ. ಇನ್ನೊಂದು (ಸವಿತೃ) ಪ್ರಕಾಶದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ. ಈ 'ವಾಗರ್ಥಾವಿವ' ಯುಗಲದ ಆಟ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಲು ಶಕ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಭೌತ ಪಾತಳಿಯ ಚಂದ್ರ (:ಭಾವಶಕ್ತಿ)–ಸೂರ್ಯ (ಬುದ್ಧಿ ಶಕ್ತಿ). ಇವೆರಡರ ಆಚೆಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತ ಪ್ರಕಾಶ ತತ್ತ್ವದ ಸವಿತೃರೂಪ 'ಧೀ' ಶಕ್ತಿ.

ಚಾಂದ್ರ (ಸತ್ಯ) ಮತ್ತು ಸೌರ (ಸವಿತೃ:ಸತ್ಯ) ಪ್ರಕಾಶದ ಇತಿಮಿತಿಗಳು

ಸತ್ಯವು ಸಾಂಕೇತಿಕವಿದೆ. ಜೀವನ–ಸತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಪುರಾತನರ ಈ ಜೀವನಾನುಭವವು. ರಾತ್ರಿ ಮತ್ತು ಹಗಲಿನ ರೂಪಕದಿಂದ ಅಭಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ರಾತ್ರಿ–ಹಗಲು ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಸಂಕೇತ ಎಂಬು ದನ್ನು ಮರೆತರೆ ಘಾತ = **ಆ**ಘಾತ ನಿಶ್ಚಿತ. ಆದಕಾರಣ ಸತ್ಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ. ಈ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯು ರಾತ್ರೀ ಸಂಕೇತಗಳ (ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಗಳ) ರೂಪ–ಆಕೃತಿ ವೈವಿಧ್ಯವು, ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವಂತಿದೆ. ಅದರ ಸಮಸಾಮಯಿಕ, ಅಥವಾ ತತ್ಪೂರ್ವದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆ ಗಳೊಡನೆ, ತುಲನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸುವಾಗ 'ಹಗಲಿನ' ವೇಷಧರಿಸಿದ ರಾತ್ರೀ ಸಂಕೇತಗಳ ಬಣ್ಣ ಬಯಲಿಗೆ ಬರದೆ ಉಳಿಯದು. ಉದಾ : ಸೂರ್ಯನ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೂಲಕ ಮಾರ್ತಾಂಡ, ನಾರಾಯಣ, **'ಪತಂಗಂ'**

(ಅಕ್ತಂ ಅಸುರಸ್ಯ ಮಾಯಯಾ') ಎಂಬ ಪ್ರತಿಮೆ ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯುದಿದ್ದು 'ಸೂರ್ಯ'ನ ವೇಷಧರಿಸಿದೆ ! (X. ೧೭೭).

ತನ್ನ ಗುಹ್ಯವನ್ನು ಬಚ್ಚಿ ಇಡುವ ನರ–ಮಾನವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ, **'ಸತ್ಯ' ಎಂಬುದು ಕಾಣದೊರೆಯಬಾರದಿತ್ತು.** 'ಸತ್ಯ' = ಸಂಭವಿಸಿದ್ದನ್ನು ಹಲ ಕೆಲಬಾರಿ ಬುದ್ಧಿ ಪುರಸ್ಸರವಾಗಿ ಮರೆಮಾಜಲಾಗುವಂತೆ, ಇದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅಬುದ್ಧಿ–ಪುರಸ್ಸರವಾಗಿಯೂ, ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ; ಅಥವಾ ಮರೆತೂ ಹೋಗುತ್ತದೆ, ಆದಕಾರಣ ಈ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸುಳ್ಳು–ಠಕ್ಕು ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿದೆ, ಎಂದು ಎನಿಸುವುದು ಸಹಜ; ಕೆಲ ಪಂಥ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಬುದ್ಧಿ–ಪುರಸ್ಸರವಾಗಿಯೆ ಹೀಗೆ ಒಗೆಯ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದೂ ನಂಬಹಚ್ಚಿರುವುದೂ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ !

ನರ–ಪ್ರಾಣಿ ಜಾಗೃತ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಡನೆಯೆ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ; ವಿಚಾರ-ವಿಮರ್ಶೆಯ ವಿವೇಕ ತಲೆದೋರುವುದು, ಸಾಕಷ್ಟು ಜೀವನಾನುಭವಗಳ ಸಂಚಯದ ತರುವಾಯ; ತತ್ಪೂರ್ವದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರೇರಣೆಗಿಂತ ಭಾವೋತ್ಕಟತೆಯ ಪ್ರಭಾವವೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಚ್ಛ ತಾತ್ವಿಕ ವೈಚಾರಿಕ ಜೀವನ ರೀತಿಯಿಂದಲೆ ಮಾನವೇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪದಿರಲು ಕಾರಣವಿಲ್ಲ,—(ಕೆಲವೊಂದು) **ಅಪವಾದಗಳೇ ನಿಯಮ** ಅಲ್ಲ ! ಇದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ.

ಸಂದೇಹ, ನಿರಾಶೆ ಇದನ್ನು **'ಕತ್ತಲು'** ಈ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ಸಂದೇಹವನ್ನು, ನಿರಾಶೆಯನ್ನು ಎಂದರೆ ಕತ್ತಲನ್ನು ತೊಲಗಿಸುವ ಅರ್ಥ = ವಿಚಾರ = ಜ್ಞಾನವು **ಉದಯ**ವಾಗುವ ಮೊದಲಿನ ಹಂತದ **ಭಾವುಕತನ, ಕತ್ತಲೆ** ಅಥವಾ **ರಾತ್ರಿಯ** ಸಮಯ ಎನ್ನಲು ಆತಂಕವಿರಬಾರದು. ಆದಿ ದೈವತ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಪ್ರಲಯ'. 'ಕಾಳರಾತ್ರಿ' ಇವೂ ಸಂಕೇತಗಳೇ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸಲಿಲ : ಆಪವೇ ಹರಿವ ಪ್ರ-ಲಯ ಕಾಲ, ಎಂದರೆ ರಾತ್ರಿ ಸಮಯಾಚಾರದ ರೇತೋತ್ಸರ್ಗ. ಇದು ವಿನಾಶ, ಸೃಜನ ಎರಡನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಬಲ್ಲದು. ನಿರಾಶೆ : ಕತ್ತಲು ವ್ಯಾಪಿಸಲು **ಅಪ**-ಈಕ್ಷೆಯ ಭಾವನಾವಶತೆಯೆ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರಣ. ೧) ಅಪೇಕ್ಷೆ–ನಿರಾಶೆ ಎಂದರೆ ೨) ಭಾವ

ನಾಪಶಪಾಗುವಿಕೆ: ಮತ್ತು ೩) ಕತ್ತಲು ಆವರಿಸುವಿಕೆ, ಎಂದರೆ ೪) ವಿಚಾರ ಯುಕ್ತ ಜಾಗೃತ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅ-ಭಾವ. ಈ ನಾಲ್ಕೂ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪದಗಳು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಅಂತಃ ಸಂಗತಿ ವಿಮರ್ಶಾರ್ಹವಿದೆ. ಈ ಸಮಾನ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದ ಮೂಲಕ, **'ಸತ್ಯ'ವು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಎಂದರೇನು,** ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಎಲ್ಲಮ್ಮ ಮುಂ. ಆದಿ ಶಕ್ತಿಯ ಪರ್ಯಾಯ ದೈವತಗಳ ಜಾತ್ರೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಗೆ, ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯೊಡನೆಯೂ ಸಂ-ಬದ್ಧ ವಿರುತ್ತವೆ. ಇಂದು ಚಂದ್ರನು ಪುಲ್ಲಿಂಗಿ ಎನಿಸಿದರೂ, ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಈ **ರಾ**(: ರಜ)**ಜನ್** ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗೀ ದೈವತ: ತಿಂಗಳ ರಜೋದರ್ಶನ Menstruation ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಪುಲ್ಲಿಂಗೀ 'ಪುರುಷ' ಎಂದರೂ ಪುರಿ-ಶಯ ಸ್ವರೂಪ ಏಕಾತ್ಮಕ ಉಭಯಲಿಂಗೀ (Unity in duality) ದೈವತವಿದು ! 'ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತೌ' ಏಕಾತ್ಮಕ ಭಾವದ=ಅನುಭಾವಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರನಷ್ಟು ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಆದರ್ಶ ಪ್ರತಿ-ಮೆ ಬೇರೊಂದು ದೊರೆಯದು. 'ಚಂದ್ರಮಾ ಮನಸೋ ಜಾತಃ' ಎಂದರೆ ಮನೋಜ : ಚಂದ್ರ : ಕಾಮ(ನೆ) : ಮನಸ್ಸು. ಇವಕ್ಕೆ ಭಾವನೆಯೆ ಅಧಿಷ್ಠಾನ; 'ರಾತ್ರೀ' ಸಮಯಾಚಾರದ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯು ಜೀವಿತದೊಳಗಿನ ಭಾವನಾರೂಪ ಕತ್ತಲೆ= (ರಾತ್ರೀ) ಕೋಣೆಯ 'ಪಾತಾಳ'ಸ್ಥ ಲೋಕದ ಕೆಲವೊಂದು ಅರಿವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತದೆ. 'ಪಾತಾಳ' **ನಾಗ**ಲೋಕ ! ಇದರ ಇನ್ನೊಂದು ಮಗ್ಗಲು **ನಾಕ**ಲೋಕ !

ನಾಗ-ಸರ್ಪಗಳು **ಪಾತಾಳ**ದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಪತ್> ಪಾತ **ಅಧಃ ಪಾತ.** ನರಲೋಕದ ಕೆಳಗಿನಲೋಕ : ನರ **ನರ**-ಕ= **ನಾರ**-ಲೋಕ ! ಆದರೆ, ಇದೆಲ್ಲ ಸಾಂಕೇತಿಕ. ಪಾತಾಳ=ಅಧೋಲೋಕ; ಇದು ಕವಿ ನಿರ್ಮಿತ ಶುದ್ಧ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸಂಕಲ್ಪನೆ; (concept). ಈ ವಿಚಾರವು 'ಕಾಲ್ಪನಿಕ' ಎಂದರೆ ತೀರ ನಿರಾಧಾರವಲ್ಲ; ಆದರೆ ದಿಕ್ಕಾಲ-ಪರಿಸರಸ್ಥ ಜೀವನಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಇದ್ದ-ಇರುವ ಮೂರ್ತದ ಅನುಭವದ ಆಧಾರದಿಂದ ತಲೆದೋರಿದ—ತಲೆದೋರುವ ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಅರ್ಥದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಇದಲ್ಲ. ಸತ್ಯವು ಸಾಂಕೇತಿಕ, ನಿಜ. ಆದರೂ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲ

ಮೂರ್ತ ಆಕೃತಿಯಿರಬಲ್ಲದು. ದಿಕ್ಕಾಲ-ಪರಿಸರಸ್ಥ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಅನುಭಾವ-ವಿಭಾವದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಕಾಣಬಂದ ಮೂರ್ತರೂಪ ಆಕೃತಿಯು ಮೂಲ ಸ್ಥೂಲ ಸಂಕೇತವೆ. ಮುಂದಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಅಮೂರ್ತ ಅರ್ಥದ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಧ್ವನಿತವಾಗುವ ಸತ್ಯಾಂಶದ ಬೆಲೆಯೆ ಒಂದು. ಇದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಕವಿ ಕಲ್ಪಿತ ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಅರ್ಥ-ಗರ್ಭದ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ಸೂಚಿತವಾಗುವ ಸತ್ಯಾಂಶದ ಬೆಲೆಯೆ ಇನ್ನೊಂದು ! ಸತ್ಯಾರ್ಥದ ಇವೆರಡೂ ಆ-ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಮಾನ ಪಾತಳಿಯವೆಂದು ಬಗೆವಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಪಚಾರವಾಗಲೇಬೇಕು. ಕವಿ ಕಲ್ಪಿತ ಅರ್ಥಗರ್ಭಯುಕ್ತ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ 'ಪುಷ್ಪ-ಕ' ವಿಮಾನದಂತೆ ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥ ನಾರಣ ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ಜೀವನಾನುಭವದಲ್ಲಿ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

'ನಾರಾಯಣ' (ಲೋಕ) ಈ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಯ ಉದಾಹರಣದಿಂದ ನಾರಕಲೋಕದ ವಿಚಾರವೂ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ಪಡೆಯಲಿದೆ. 'ನಾರ'-ಅಯನ ಎಂದರೆ **ನಾರ** (=ನೀರು) **ಅಯನ** (ಊರುವ ಎಡೆ, ಮಾರ್ಗ) ಎಂದರೆ ಈ ಅಯನ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಿಯಾಗಿರ ಬಹುದು. ಅಥವಾ ಪುಲ್ಲಿಂಗಿಯಾಗಿರ ಬಹುದು. ನಾರ-ಅಯನ=ನಾರಾಯಣ ಇದು ಚಂದ್ರನಂತೆ ಏಕ ಕಾಲಕ್ಕೇ ಉಭಯಲಿಂಗೀ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ ! ಮತ್ತು 'ನಾರಾಯಣ' ಚಂದ್ರವಾಚಕ ಸಂಕೇತವಿರುವುದೂ ನಿಜ. **ಸೂರ್ಯ** (ರೂಪಧಾರಿ) **ನಾರಾಯಣ** ಎಂದರೆ ಚಂದ್ರನಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾರೂ ಅಲ್ಲ. ಯುರೋಪಿನ ಆರ್ಫಿಕ್ ಸಮಯಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾತ್ರೀ ಸೂರ್ಯನ (Nocturnal Sun) ಪ್ರತಿಮೆ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವತವಾಗಿತ್ತು. ವಿಷ್ಣು=ಕೃಷ್ಣ=ವಾಸು(ಕಿ)ದೇವ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ನಾರಾಯಣ ಸಂಪ್ರದಾಯವೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುವಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ರಂಗ-ನಾಥ-ನಾರಾಯಣ ದೇವನನ್ನು ನದೀ (ನಾರ) ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ (ಅಯನ) ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯೂ ಉಂಟು. ನಾರಾಯಣ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು ದೈವತಗಳ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಪ ಶಯನ=ಜಲಶಾಯಿ ಚಿತ್ರವಿರುವುದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ. ಸಮುದ್ರ ಮಂಥನದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನು ಹುಟ್ಟಿರುವನೆಂಬ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಥೆಯ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯು

ಚಂದ್ರ = ಜಲೋದ್ಭವ = ಸರ್ಪ = ನಾರಾಯಣ = ವಿಷ್ಣು = ವಾಸು(ಕಿ) ದೇವ = ಕೃಷ್ಣ ಈ ಸಮೀಕರಣವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಅವೆಸ್ತಾ-ವೇದಕಾಲೀನ 'ಅಪಾಂ-ನಪಾತ್ ದೈವತದ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪರ್ಯಾಯಗಳು !

'ನಾರ-ಅಯನ' ಈ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಯ ಆಧಾರದಿಂದ 'ನಾರಾಯಣ' = **'ನಾರಣ'** ಲೋಕ ಎಂಬುದು ದಿಕ್ಕಾ-ಲ ಪರಿಸರಸ್ಥ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವು ದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ 'ನಾರ' ಸಂಕೇತದ ಬಲದಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಿತ **'ನಾರ-ಕ'** ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿರುವ **ನಾರಕ** (: **ನರ**-ಕ) ಲೋಕವು ಮಾತ್ರ ಕವಿ ನಿರ್ಮಿತ ಸಂಕಲ್ಪನೆ (Concept). ನಾರ = ಸೃಜನ ಜಲ; ಈ ಸೃಜನ ಜಲದ ಅಧಃಪಾತ : ಪಾತಾಲ : ನಾರಕಲೋಕ. ಊರ್ಧ್ವ ಗಮನ = ನಾರಣಲೋಕ ಎಂದು ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಅಯನ ಎಂಬ ಸಂಕೇತದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣಾಯನ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಾಯಣ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ರಹಸ್ಯ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲದು. ಕಾಲದ ಭೌತ ರೂಪದ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಇಂದು ಈ ಸಂಜ್ಞೆಗಳುಂಟು; ಆದರೆ ಇದರ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವು ಬೇರೆಯೆ ಇದೆ: ದಕ್ಷಿಣ ಅಯನದಲ್ಲಿ (ಸೂರ್ಯನು) **ಕೆಳಗೆ; ಉತ್-ತರ** ಅಯನ ದಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ ಊರ್ಧ್ವ (ರೇತ) ಗಮನಿಯಾಗಿ = ಉತ್ಥಿತ ಕುಂಡಲಿನೀ **ಸರ್ಪ** ಊರ್ಧ್ವಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ, ಶಿರಸ್ಸಿನ ಸಹಸ್ರಾರದಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ಕುಳ್ಳಿರುವ ಮಿಥುನ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಇಹದ ಯಾತ್ರೆ ಮುಗಿಯಬೇಕು ! ಈ ನಾರ-ಅಯನಯೋಗ ಇಂದು ಕು-**ಮಾರ, ಕುಮಾರೀ** ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿದೆ ! ಐಹಿಕ ಜೀವನವು ಮೃತ್ಯುಸ್ವರೂಪ. ಊರ್ಧ್ವರೇತಿಗಳಾಗದವರು ದಕ್ಷಿಣಾಯನಿಗಳು 'ನಾರಕ' ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ, ಎಂಬ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಈ 'ನರಕದ' ಕಲ್ಪನೆ ನಿರ್ಮಿತ ವಾಗಿದೆ !

'ನಾರ-ಅಯನ'ದ ತಾರಕ ಮಂತ್ರ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಯತಿ-ಯೋಗೀ ಸಂಪ್ರ ದಾಯವುಂಟು- 'ನಾರಾಯಣ' = ಆದಿ ಪುರುಷ = ಅಶ್ವ-ತ್ಥ = ಸರ್ಪ (ಶಾಯಿ) ಈ ಸಂಕೇತಗಳು ಮೇಲಣ ಊರ್ಧ್ವರೇತ ಯೋಗಮಾರ್ಗ ಸೂಚಕ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತವೆ. ನಾರ-ಅಯನ ಈ ಊರ್ಧ್ವರೇತ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಶೈವ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟು.

‘ನಾರಾಯಣ’ ಮತ್ತು ‘ನಾರಕ’ ಇವೆರಡೂ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಅರ್ಥವು ಸಮಾನ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳುದು ಎಂದು ಬಗೆದಲ್ಲಿ, ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಪಚಾರವಾಗಲಿದೆ. ದಿಕ್ಕಾಲ-ಪರಿಸರಸ್ಥ ಜೀವನ **ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ** ಸ್ಫುರಿಸಿಸುವ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದ (Concept) ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ಬಾಹ್ಯವಲಯಕ್ಕೆ ವಾಸ್ತವದೊಳಗಿನ ಏನೊಂದು ವಸ್ತು-ವಿಷಯದ ಆಕೃತಿ-ಆಧಾರ ಇರಬಲ್ಲುದು: ಆದರೆ ‘ರವಿಕಾಣದ್ದನ್ನು’. ಕವಿಯು ತನ್ನ ‘ಅನನ್ಯ ಪರತಂತ್ರ’-‘ಸ್ವ’-ತಂತ್ರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಸೃಜಿಸುವ ಅರ್ಥ-ಗರ್ಭವು ಕೃತ್ರಿಮವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಇದರ ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ಬಾಹ್ಯವಲಯವು ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಆಧಾರವೆ ಇಲ್ಲದೆ, ಇದು ಕೇವಲ ಅದ್ಭುತರಮ್ಯ ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸದ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಮಾದರಿಯಾಗಬಹುದು. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಸೃಜಿಸಿರುವ ಕಾಂಚನಮೃಗ. ‘ಕಂ’ : ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ಪ್ರತಿಮೆಯಂತೆ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯ ಒಂದು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಮಾದರಿಯೆ ಸರಿ. ಆದರೆ ‘ನಾರ’ = ಸಲಿಲದ ಊರ್ಧ್ವ ಅಯನ, ಮತ್ತು ಅಧಸ್ ಆಯನ ಏಂದರೇನು ? ಇಲ್ಲಿ ಅಧಸ್-ಪಾತಾಲದ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಚಿತ್ರವೊಂದಿದೆ. ನಾರದ (ಪತನ>) ಪಾತನ ಆಗುವ ಕ್ರಿಯೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದೆ. ಪಾತಾಲ, ಅಂತರಾಲ ಇವೆರಡರೊಳಗಿನ ‘ಆಲ’ ಸಮಾನ ಅರ್ಥದ ಸಂಕೇತವಿರಬೇಕು: ಆಲ: Spawn; any discharge... (ಮೊ. ವಿ.) ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪಾತ-ಆಲ ಸಂಕೇತ ಸಮರ್ಪಕವೆ ಸರಿ ! ಅಂತರ್ (ಒಳಗೆ) ಆಲ = ಬೀಳುವುದು; ಪಾತ (ಕೆಳಗೆ) ಆಲ = ಬೀಳುವುದು. ನಾರ-ಅಯನ ಪಾತಾಳ, ಅಂತರಾಳದೊಡನೆ ಹೇಗೆ ಸಂಭವಿಸಿದೆಯೆಂಬ ಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯೊಳಗಿನ ಊರ್ಧ್ವರೇತ = ಸಲಿಲ = ಜಲ = ಬ್ರಹ್ಮ-ಚರ್ಯ ಮಹಿಮೆಯ ಈ ಉಲ್ಲೇಖ ನೋಡಿ : ಸರ್ವಂ ಖಲು ಇದಂ ಬ್ರಹ್ಮ । **ತತ್‌ಜಲಾನಿತಿ** । ಶಾಂತ ಉಪಾಸೀತ । (ಛಾಂ-೩-೧೪-೧) ‘ನಾರಾಯಣ’ ದೈವತ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಈ ಉಪನಿಷತ್ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಟಿಯಿದೆ. ಶ್ರೀ ಆನಂದತೀರ್ಥರು, ವೇದಕಾಲೀನ ವಿಷ್ಣು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ‘ಮಧ್ವ ಉತ್ಸಃ’ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಅರಿತಿರುವ ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೆ ಈ ಉಪನಿಷದ್ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ‘ನಾರಾಯಣ’ ತತ್ತ್ವಪರ ಅರ್ಥ ಹೇಳಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯ

ತತ್ (: ಅನಿರ್ದೇಶ್ಯ), ಅನಿತಿ (ಉಸಿರಾಟದ) ಜಲ (: ದಿವ್ಯ ಸೃಜನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಸಲಿಲ); ಇದುವೆ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಬ್ರಹ್ಮಶಕ್ತಿ. ಇದನ್ನರಿತು ಶಾಂತಿ ಉಪ ಆಸನದಲ್ಲಿರಲು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. (ಬೃ. ೧-೨-೧ : **'ಆಪ' : ಅರ್ಕ' : ಕಂ'** ಬ್ರಹ್ಮದ ಅರ್ಚನಾವಿಧಿ ಹೋ.). ಯಾರ ಭಾವನೆ (ಕ್ರತು : ಸಂಕಲ್ಪ ಶಕ್ತಿ : Will power) ಎಂಥದೊ ತತ್‌ಸ್ವರೂಪ ಅವರು ಆಗುತ್ತಾರೆ: ಅಥ ಖಲು ಕ್ರತುಮಯಃ ಪುರುಷಃ; ಯಥಾಕ್ರತುಃ ಅಸ್ಮಿನ್ ಲೋಕೇ ಪುರುಷೋ ಭವತಿ ತಥೇತಃ ಪ್ರೇತ್ಯ ಭವತಿ । ಸಃ ಕ್ರತುಂ ಕುರ್ವೀತ (ಛಾಂ. ೩.೧೪.೧; ಹೋ. ೭.೨೫.೨). ಭಾವ(ನಾ) ಶಕ್ತಿ = ಕ್ರತುಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಮಧೇನು ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಹಂತಕ್ಕೆ ಒಯ್ದಿರುವ ಈ ಆಪ = ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರತು = ಭಾವನೆಯ ಹೊರಗೆ ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ 'ದೇವರು' ಎಂಬವನೂ ಭಾವನೆಗೆ ಅಧೀನ ! ಭಾವನೆ 'ಬ್ರಹ್ಮಶಕ್ತಿ' 'ದಕ್ಷ' ಶಕ್ತಿಯಾಯ್ತು ! **ಹಯ-**ಶಿರ (= ಹಯಗ್ರೀವ, ಹಯವದನ) **ಪುರುಷ** ಶಕ್ತಿಯ ಕಥೆ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ. (ಪು. ೫೦೨) 'ಹಯ-ಶಿರಾ' = ಅದಿತಿ = ಸ್ತ್ರೀ ಲಿಂಗೀ ಶಕ್ತಿಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಕಥೆಯೂ ಒಂದು ಉಂಟು ! ಕೃತು = ಪುರುಷನ ಸ್ತ್ರೀ ಹಯ-ಶಿರಾ ! ಭಾವ(ನಾ) ಶಕ್ತಿಯ ಈ ಲೈಂಗಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ 'ಕೃತು' ಸೃಜನೇಂದ್ರಿಯದ ಅರ್ಥ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ. 'ನಾರ-ಕ'ದಂತೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕವಿ ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ.

'ಚಾಂದ್ರ ಸಂಕೇತಗಳು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ (ಸತ್ಯ) ಪ್ರಕಾಶದ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿಯಲು, ಈ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಆಧಾರಭೂತವಾದ (ಮಾತ್ರಾ ಸ್ಪರ್ಶದ = ಭಾವನಾ ಪ್ರೇರಕ) ಬಾಹ್ಯವಲಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕು. ಏಕಂ : ಸತ್ : ಚಂದ್ರಾಃ ಆಪಃ = ರೇತ ಸತ್ಯದ ಪಾತಳಿ. ಆದಕಾರಣ ಇವರ ಮೂಲಕ ಉಂಟಾಗುವ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಅವಶ್ಯವಿದೆ: 'ನಾರಾಯಣ' (: ನಾರ-ಅಯನ), ನಿತ್ಯ ಉಭಯಲಿಂಗೀ ಪ್ರತಿಮೆ ! ಈ 'Unity in Duality' : ಮಿಥುನಯೋಗದ ಸಂಕೇಕತೆಯಲ್ಲಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗೀ ಸಂಕೇತಕ್ಕೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವನ್ನೀವ ಶಬ್ದ-ರಚನೆಯಿಂದಾಗಿ ಕೇವಲ **ಏಕಂ : ಸತ್** ಸ್ವರೂಪದ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ ! ಅಪಾಂ-ನಪಾತ್‌ದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ತೋರಿಕೆಯ ಪುಲ್ಲಿಂಗೀ ಅರ್ಥ: ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿ

ಇದು ಉಭಯ ಲಿಂಗೀ ಮಿಥುನ ಪ್ರತಿಮೆ. ಇದೇ ಬಗೆಯ 'ಅಸುರ' ಮಾಯಾ ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಭ್ರಮಕ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾದರಿ ಪುರಿ-ಶಯ (=ಪುರುಷ): ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕೇವಲ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಿಯಾಗಿ ಕಾಣುವ ಅ-ದಿತಿ ಉಭಯ ಲಿಂಗೀ ಸಂಕೇತ ಎಂದು ನಿರುಕ್ತಾದಿಗಳೇ ಒಪ್ಪಿವೆ! ಇದು ಅತ್ರಿ = ಅಗ್ನಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗೀ ಶಕ್ತಿ! ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಸಂಭ್ರಮದ ಕಾರಣವೇನು? ಅರ್ಥರೂಪ ಪ್ರಕಾಶದ. ಅಥವಾ ಪ್ರಕಾಶರೂಪ ಅರ್ಥದ (: concept) ಕಿರಣಗಳು ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ (ಭಾವನಾ ಪ್ರೇರಕ) ಬಾಹ್ಯವಲಯದೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಬರುವಾಗ ಅರ್ಥದ ಕಿರಣಗಳ ವಕ್ರೀಭವನ–ಪರಾವರ್ತನ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದಾಗಿ ಈ ಏನೆಲ್ಲ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಲೈಂಗಿಕ ಪಾತಳಿಯ ಜೀವನಾನುಭವಗಳನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವ ಶಬ್ದ-ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಚೋದನೆ ದೊರೆತು. ವಿಚಾರ ಶಕ್ತಿ ಮಂದವಾಗುತ್ತದೆ.

(ನಾರ–ಅಯನ=) 'ನಾರಾಯಣ' ಸಂಕೇತದ ಮೂಲಾರ್ಥವ ಒಂದು; ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಆದಿ ನಾರ: ಜಲದ ಬಗೆಗಿನ ಮೊದಲುತನದ ಅದ್ಭುತ ರಮ್ಯ ಅನುಭಾವದ ಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವ ರಮ್ಯ ಅಗಮ್ಯ ಗೂಢದ ಭಾವನೋದ್ದೀಪಕ ಮನೋಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಎಂದಿನಿಂದಲೆ ಈ ನಾಮ ಮಾಧುರ್ಯದ ಮುದ್ದು! 'ಹೇ ಜಿಹ್ವೇ ರಸ-ಸಾರಜ್ಞೇ. ಸರ್ವದಾ ಮಧುರಪ್ರಿಯೇ। ನಾರಾಯಣಾಖ್ಯ ಪೀಯೂಷಂ ಪಿಬ ಜಿಹ್ವೇ ನಿರಂತರಮ್। ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯಲ್ಲಿ 'ತತ್ ಅಸಿ ಜಲ'ದ ಇನ್ನೊಂದು ಪರ್ಯಾಯದ ವರ್ಣನೆಯೆ ಉಂಟು.

ಗೀತೆಯ 'ಅಶ್ವ-ತ್ಥ' (: ನಾರಾಯಣ : ಪುರುಷ ವೃಕ್ಷ) ಈ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ-ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾರ-ಅಯನದ ಮೂಲಾರ್ಥವು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ಋ. ವೇದದ 'ದ್ವಾ ಸುಪರ್ಣಾ'ಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿದ 'ಪಿಪ್ಪಲ' ಸಂಜ್ಞಕ ವೃಕ್ಷವೇ 'ಅಶ್ವ-ತ್ಥ' ವೃಕ್ಷ. ಈ 'ವೃಕ್ಷ'ವು 'ಆದಿತ್ಯ' ವೃಕ್ಷ ಎಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರೇ ಅರ್ಥ ನಿವೇದಿಸಿದ್ದಾರೆ: ಯಸ್ಮಿನ್ ವೃಕ್ಷೇ = ಆದಿತ್ಯೇ ವೃಕ್ಷೇ (I. ೧೬೪.೨೨). 'ಅಶ್ವತ್ಥ'ವನ್ನು 'ಆದಿತ್ಯ'ನ ಪ್ರತಿಮಾ : ಚಿತ್ರ ಎಂದು ಸಾಯಣರು ಹೇಳಿದ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಗೀತೆಯ ಭಗ-ವಂತನಿಂದ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆತಿದೆ: **'ಆದಿತ್ಯಾನಾಂ ಅಹಂ ವಿಷ್ಣುಃ'**! ಎಂದರೆ 'ಅಶ್ವ-ತ್ಥ'ವು 'ವಿಷ್ಣು'ವಿನ ಪ್ರತಿಮಾ ರೂಪವಾಯ್ತು. ಆದರೆ 'ಆದಿತ್ಯ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕವಡು ಇದೆ. ಕಾಲು ಜಾರುತ್ತದೆ

ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯನೆಂದರೆ ಚಂದ್ರನೋ? ಸೂರ್ಯನೋ? ಈ ಸಂಗ್ಗತಿ ಏಕೆ? 'ಆದಿತ್ಯ' ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ-ಸೂರ್ಯ ಎರಡೂ ದೇವತೆಗಳೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ! ಅದರ 'ಆದಿತ್ಯ'ಕ್ಕೆ ಅದಿತಿ ಪುತ್ರ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಅದಿತಿಯೋ: ಏಕ್ಕ 'ಜನಿತ್ರೀ'! ಎಲ್ಲದ ಉದ್ಭವ ಕೇಂದ್ರ. ಆದಕಾರಣ ದೇವರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ನರ-ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸಹ, 'ಆದಿತ್ಯ' ಈ ಮುಸುಕಿನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ! ೧೦. ವೇದದ (ವ್ಯಕ್ತಾತ್ ಅಂಶಾತ್ ಜಾತ=) 'ಮಾತರಿಂದ' ಈ '**ಸಲಿಲ**' ಪುತ್ರನ ನಾಮ-ಸಂಕೇತದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡದ ಮಾನವರು ಹಾಗೂ ಚಂದ್ರನು ಉಭಯ ಅರ್ಥಗಳೂ ಧ್ವನಿತವಾಗುತ್ತಿವೆ! ಪಾಣಿನೀ **ಮುನಿ** ಪ್ರಣೀತ ವ್ಯಾಕರಣ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಶ್ವಾನ-ಯುವಾನ-ಮಘವಾನ' (ನಾಯಿ. ಯುವಕ. ಮತ್ತು ಇಂದ್ರ) ಈ ಮೂರೂ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಸೂತ್ರದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅರ್ಥವು ವ್ಯಾಕರಣಕ್ಕೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ವೈದಿಕಪೂರೆಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. **ನಾಯಿ** = ಯುವಕ : ನರ = ದೇವಾಧಿದೇವ ಮಘವನ್ ಇವರೆಲ್ಲರೂ (ಇಂದ್ರ = ಇಂದ್ರಿಯರೂಪ) ಒಂದೇ ಬಗೆಯವರು : ಜನ್ಮಯುತ್ತ : ವೃದ್ಧಿ ಕಾಲದವರು ಎಂಬ ವಿವಾದ್ಯ ರಹಸ್ಯವೂ ಇಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿರಬೇಕು! ಏಂದರೆ ವಿಷ್ಣು ಸ್ವರೂಪ ಈ 'ಆದಿತ್ಯ ವೃಕ್ಷ' **ವಿಶ್ವರೂಪ ವೃಕ್ಷ:** ಪ್ರಪಂಚದ ಪ್ರತಿ-ಮಾ(ನ) ದಂಡವಾಯ್ತು! ಆದ ಕಾರಣ ಈ ಅಶ್ವ-ತ್ಥದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ-ಚಂದ್ರರು (ಸು-ಪರ್ಣ ಪಕ್ಷಿ) ಇಬ್ಬರೂ ಇದ್ದಂತಾಯ್ತು! ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ **ಅರಳಿ** = ಪಿಪ್ಪಲ = 'ಅ-ಶ್ವ' ವೃಕ್ಷ : ವಟ (= ಆಲ) ಸಾವಿತ್ರಿ = (ಸೂರ್ಯ) ವೃಕ್ಷ:ತ್ಥ ಆಗುತ್ತವೆ! (ಚಿತ್ರ ನಂ. ೨೨. ವಿವರಣೆ ನೋಡಿ). ಈ ವಿಸ್ತರಣೆಯಲ್ಲಿ '**ಅ-ಶ್ವ**' (ಚಂದ್ರ) + ತ್ಥ (= ಸೂರ್ಯ): ಆದುದರಿಂದ ಚಂದ್ರ-ಸೂರ್ಯ ಸಂ-ಯೋಗ (= ಲಗ್ನ) = ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ! ಈ ನಗ್ನ ಸತ್ಯವು ಹೇಳುವುದೇನು? ಈ ಪ್ರಪಂಚವು 'ತಮಃ ಆಸೀತ್ ತಮಸಾ ಗೂಳ್ಹಂ. ಅಪ್ರಕೇತಂ ಸಲಿಲಂ (= ಸಲಿಲ = ಶರೀರ): ಸರ್ವಂ ಆ ಇದಂ' (X-೧೨೯). ಈ ಆಶಯದ ಸಾರವೇ 'ಸಾರ್ವರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ' ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲೂ ಅಡಕವಾಗಿದೆ.

ಇಂದಿನ ಚಂದ್ರ ಸತ್ಯದ-ಪ್ರಕಾಶ : **ನೀರ-ಅಂಜನ** = ದೀಪ : ಅಥವಾ 'ಹರಿದಾರಿ' ಕೇಂದ್ರ ಕರ್ಪೂರಾರತಿ ಪ್ರಕಾಶ. ಇವ್ಯರಾತ್ರೀ 'ಸಮ' (= ಸಮಯ)

ಆಚಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದವೆ! ಸತ್ಯವು ಸಾಂಕೇತಿಕವಿದ್ದು. ಸಾಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಸತ್ಯವು. ನಿನ್ನೆ→ಇಂದುಗಳಂತೆ. ನಾಳೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಳಿದು ಬರಬಲ್ಲ **ತ್ರಿಕಾಲ ಸತ್ಯ**=ತ್ರಿವಾರ ಸತ್ಯ ಆಗಿದೆ. ವಿಶ್ವನಿಯಮಾಧಿಷ್ಠಿತ 'ಋತ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯ ಎಂದರೆ ಇದು. ಇಂಥ ಸತ್ಯವು ಅಂತಃ ಸಂಗತಿಯುಳ್ಳ (self consistent), ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕು ಆಗಿರುವ ಹಲವಾರು ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ವಿಷ್ಣುವು ಸೂರ್ಯನೆಂಬ ಭ್ರಮೆ. ಡಾ. ಭಂಡಾರಕರ ಪ್ರಭೃತಿಗಳನ್ನು ಆವರಿಸಿತ್ತು, ಆದರೆ ಸತ್ಯವು ಸಾಂಕೇತಿಕವಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಸತ್ಯವು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಮರೆಮಾಚಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ: ಸತ್ಯ. ಇದು ಮಾನವ ಕಲ್ಪಿತವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡಲು ಶಕ್ಯವಾಗಬಹುದಿತ್ತು. ಅರ್ಥವು ಸಾಮಾಜಿಕ (: ಸಮಷ್ಟಿ) ಜೀವನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ, ಆದಕಾರಣ 'meaning or mind is private' ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ ಸದೋಷವಿದೆ; ಅಸಮರ್ಪಕವೂ ಆಗಿದೆ,

'ಅರ್ಥವು ವೈಯಕ್ತಿಕ'; 'ಅವರವರ ಅರ್ಥ ಅವರವರ ಪಾಲಿನ ಸತ್ಯ' ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ವಿಚಾರ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಇದ್ದಾರೆ, ವಿಜ್ಞಾನವು ಏಕಂ . ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯದು ಆಗುವಾಗ ಅದು ಸಹ, ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ ಆಗುವುದು. ಈ ಏಕಂ : ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಶೂನ್ಯವಾಗಲೇ ಬೇಕು. ಡಾರ್ವಿನನ ಭೌತ ವಿಕಾಸವಾದ ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ: 'ಜೀವೋ ಜೀವಸ್ಯ ಜೀವನಂ' ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಏಕಂ : ಸತ್ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಪರಿಣಾಮ: ಅಥವಾ ಆತ್ಯಂತಿಕ ಅಹಿಂಸಾ ವ್ರತ. ಇದರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ 'ಅಂತಃ ಸಂಗತಿಯ ಅರ್ಥ' ಕಾಣಲು ದೊರೆಯಲಾರದು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ 'ಸ್ವ' ಅರ್ಥ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ನಿತ್ಯ ಹೋರಾಟ ನಡೆಯುತಕ್ಕದ್ದೇ. (ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸ್‌ನ 'War' ಸಿದ್ಧಾಂತ ನೋ.). ಆದಕಾರಣ ಈ ಅಪ. ರಸ: ರೇತ ಭೂಮಿಕೆಯ ಈ 'ಸತ್ಯ' ಎಂಬುದು *Truce* ಮಾತ್ರ! ಬಳಿಕ ಇದೇ Truth ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಗೂ ಜನ್ಮವಿತ್ತಿದೆ. ಸಮಾಜಧಾರಣೆ Social *contract*ದ ಮೂಲಕ ಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ, ಎಂಬ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಚಾರ ಪದ್ಧತಿಯ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ಏಕಂ ಸತ್=ರೇತ ಸತ್ಯವೇ

ಉಂಟು (p. 13; 103–05; 127–8: ಇದರ ವಿವರ ಮೂರೂ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ).

‘ಕಾಲ’ ಮತ್ತು **‘ಸಮಯ’** ಇವೆರಡೂ ಆಕೃತಿಗಳೊಳಗಿನ ಅಂತರವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಚಾಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಸೌರ ಜೀವನ ಪ್ರೇರಕ ಅರ್ಥ— ಪ್ರಕಾಶದೊಳಗಿನ ಅಂತರವು ಗೊತ್ತಾಗಬಲ್ಲದು. ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯು 'ಸಮಯ' (ಭೌತ) **ಕಾಲಕ್ಕೆ** ತೀರ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದು ! ಭೌತ ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವೈರ-ಸ್ವಚ್ಛಂದ ನೈತಿಕ-ಮೂಲ್ಯಗಳ ಅಳುಕು ಇಲ್ಲದ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಪ್ರೇರಣೆಯುಂಟು. ತಾಯ್ಗಂಡತನಕ್ಕೆ (ಫ್ರೈಡ್) ಪ್ರೇರಿಸುವ. ಏಕಂ ಸತ್ತಿನ ನಿಸರ್ಗಸ್ಥ ಪಾಶುಪತ. ಸಾತ್ವತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಋತ : ಸತ್ಯದ ಸಮಯವು ಸಮಷ್ಟಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳೇ ಬಾಳ ಗುರಿಯಾಗುವ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಜೀವನದಲ್ಲಿ. ಅರ್ಥ–ಸಂಗತಿಯುಂಟು: ಇದರ ಮೂಲಕ ವಿಶ್ವ ನಿಯಮವು. ಎಂದರೆ **ಋತ** (ಸ್ವರೂಪೀ) **ಸತ್ಯವು** ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ತ್ರಿಕಾಲ ಸತ್ಯ . ತ್ರಿವಾರ ಸತ್ಯ: ಇದು 'ಏಕಂ ಸತ್ > ಸಂತ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ತೀರ ಭಿನ್ನ. ಇದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಬಾರಿ ಸಾರಿ ಹೇಳಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು 'ಸವಿತೃ' ಉಪಾಸಕ ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತನರಿಗೇ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. (ಕೆಲ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವೆಸ್ತಾ ಅಪವಾದ ಬಿಟ್ಟು). ಇದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ, ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಋತ : ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ದೈವತಗಳು. ಮತ್ತು ಜೀವನ ರೀತಿ ಕಾಣದೆ ಇರಲು ಕಾರಣವೇನು ? ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು 'ಏಕಂ ಸತ್ ವಿಪ್ರಾಃ ಬಹುಧಾ ವದಂತಿ' ಈ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ: ಎಂದು ಭಾರತೀಯರೇ ಹೇಳುತ್ತಾರಲ್ಲ ! 'ಅವಿಭಕ್ತಂ ವಿಭಕ್ತೇಷು' ಎಂಬ ಗೀತಾ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿರುವ 'ಸಮನ್ವಯ' ದೃಷ್ಟಿ ಭಾರತೀಯರದು, ಎಂಬಲ್ಲಿ ಋತ : ಸತ್ಯದ ಗಂಧವು ತಿಲಮಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲ ! ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವಾದುದು ಹೇಗೆ? ಏಕೆ? 'ಅವಿಭಕ್ತಂ ವಿಭಕ್ತೇಷು' ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ಸಂಮೋಹಕವಾದ ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ **ಏಕಂ ಸಂತ** ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯಿದೆ: ಇದು ತಾಯ್ಗಂಡತನದ ಆ–ಕೃತಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಪುರಾತನ ಆದಿದೈವತ ಕಥೆಗಳೇ ಸಾರುತ್ತಿಲ್ಲವೆ ?

ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕವಲು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ

ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪ ಸವಿತೃ : ಸೂರ್ಯನು. ರಾ–ಜನ್ : ನಿಶಾನಾಥ ಚಂದ್ರನ ಆ–ಲಿಂಗದಲ್ಲಿರುವ ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯ–ಗ್ರಹಣದ ಈ ದೃಶ್ಯ ಪುರಾತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ್ದುದೂ ಹೀಗೆಯೆ. ಅಲ್ಲಿ, ದ್ಯೌಃ = ಝೀವೂಸ ನಾಮ ಮಾತ್ರ. ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯು ಏಕಂ ಸತ್ ಪಂಥೀಯ 'ಸಪ್ತ' ಋಷಿಗಳ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವೇ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತದೆ: ಜನಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಅಮರಣ ಕುಮಾರ ಕುಮಾರೀ ಪ್ರತಿಗಳಾಗಿ ಬಾಳುವ ಅದರ್ಶದ (ಅದಿ) ಮಾತಾ–ಪುತ್ರನ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥವು ಪ್ರವರ್ಧಮಾನವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬೇರೂರಿ ನಿಲ್ಲಲು ಶಕ್ಯವಾಯಿತು. ಜಪಾನಿನ ಪುರಾತನ ದೈವತ ಕಥೆಗಳ ಮೇಲಿಂದ, ಅಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಚಾಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಸೌರ ದೈವತಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿದ್ದಿತೆಂಬ ಸಂಗತಿ. ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದಿ ಪುರುಷ : ಇಝನಾಗಿ (: Male–who–invites); ಇವನಿಗೆ ಸಹೋದರಿ = ಪತ್ನಿ ಇಝನಾಮಿ (: Female–who–invites); ಇವಳು ಮೊದಲ ಹೆಂಡತಿ. (ಆದಿ ದೈವತ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸಹೋದರಿ = ಪತ್ನಿ. ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ತುಂಬ ಅರ್ವಾಚೀನ:) I) ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಸರ್ಪ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆದಿಶಕ್ತಿ ಮಾತೆಯಾಗುತ್ತಾಳೆ : ಉದಾ : ತ್ವಷ್ಟಾರ-ವೃತ್ರ-ಅದಿತಿ. II) ಎರಡನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ 'ಅದಿತೇಃ ದಕ್ಷ'. ಈ ದಕ್ಷ : ಕುಮಾರನಿಂದಲೆ ಆದಿತಿಯು ವಿಶ್ವಸೃಜಿಸಿದ ಕಥೆ (ಋ. X. ೭೨). III) ಮೂರನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ **'ಸ್ವಸಾ ಆದಿತ್ಯಾನಾಂ'** ಎಂಬ ಅದಿತಿ. ಆದಿತ್ಯನೆಂಬ ವಿಷ್ಣು–ಪತ್ನಿ ಆಗುತ್ತಾಳೆ; ವಿಷ್ಣು, ರುದ್ರನಿಂದ ಅರ್ವಾಚೀನ. 'ಅಂಬಾ ರುದ್ರಸ್ಯ ಸ್ವಸಾ' ಮತ್ತು ಯಮ–ಯಮಿ ಇವು ವೇದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು: ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಸಿಸ್ (ಮಡದಿ). ಒಸಿರಿಸ್, ಸೆಟ್ ಈ ಮೂವರೂ ಸಹೋದರರು. ಮೊದಲಲ್ಲಿ **ಚಂದ್ರ ಉಭಯಲಿಂಗೀ ದೈವತ.** (ನಾರ–ಅಯನ ಹೋ.). ಸುಮೇರಿನಲ್ಲಿ ಇನನ್ನಾ–ತಮ್ಮುಝಿಯಂತೆ ಚಂದ್ರಬಿಂಬದಲ್ಲಿಯೆ ಈ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ಸಂಕೇತಗಳು ಏಕಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಬೆರೆತಿದ್ದುವು.

ಆದರೆ. ಆದಿ 'ನಾರಾಯಣ' 'ಸೂರ್ಯ'ನಾಗುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಸೂರ್ಯ–ನಾರಾಯಣ ಸಂಕೇತ ತಲೆದೋರುವಾಗ ಅಥವಾ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಸೂಚಕ ಮಾತ್ರದಿಂದ ನಾಮಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯವಾಚಕ ಅರ್ಥವನ್ನು ಆರೋಪಿಸುವ 'ಸಮಯ'ದಲ್ಲಿ. ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿಯಾಗತೊಡಗಿದ್ದ ಕಾಲ ಗಣಿಸಿತೆಂಬ ಅನುಮಾನ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮೊದಲು ಸೌರ ಭಾಷಿಕರ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿಯಾಗ ರೂಢಿಗಿದ್ದುದು ಇಂಡೋ ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಹೋದರ ಭಾಷಿಕರ ಉದಯದೊಡನೆ (ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೦೦೦). ಆಗ ಚಂದ್ರ ಉಭಯಲಿಂಗಿ: ಸೂರ್ಯ ಸಂಕೇತವು ಅಂದು ಚಂದ್ರನ ಪತ್ನಿಯಾಗುವ ಕಾರಣವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಉಭಯಲಿಂಗಿ ಚಂದ್ರ ಸಂಕೇತವನ್ನು **'ಆದಿ ಪುರುಷ' : ಕೇವಲ ಪುಲ್ಲಿಂಗಿ** ದೇವನೆಂದು ಆರಾಧಿಸುವಾಗ ಈ ಆದಿ ಪುರುಷನ ಮಡದಿಯಾಗಿ ಸೂರ್ಯ **ಸಂಕೇತ**ದ ಪ್ರಯೋಜನದ ಪ್ರಯತ್ನವಾದುದು ಪುರಾತನ ಕಾಲ್ಪನಿಕಗಳಿಂದ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಈ ಘಟನೆ. ಭಾರತ. ಈಜಿಪ್ತ ಮತ್ತು ಜಪಾನ್ ಈ ಮೂರೂ ದೇಶದ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಭವಿಸಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಆದಿ ದೈವತ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಜಪಾನಿನ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಈಜಿಪ್ತ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಜಪಾನಿನ ಆದಿ ಪುರುಷನ ಸಹೋದರಿ–ಪತ್ನಿ ಇಝನಾಮಿ ಸೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಸವದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ದೈವತವನ್ನು ಪಡೆಯುವಾಗ ಅವಳ ಗುಹ್ಯಾಂಗವು ಸುಟ್ಟು, ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಎರವಾಗುತ್ತಾಳೆ: ಆ ಬಳಿಕಿನ ಎರಡನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಆದಿ ದೈವತ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುವ ಸುಸಾನೊವೊ (: Impetuous–Male) ಮತ್ತು ಇವನ ಮಡದಿ ಸೂರಾ : ಅಮಾತೆರಾಸು (Amaterasu) ಇವರು ಕೇಂದ್ರ ದೈವತಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ !

ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಈಜಿಪ್ತಿನ ದೈವತಗಳು 'ಇಸಿಸ್' 'ಹೋರಸ್' (=ಒಸಿರಿಸ್) ಸೇರಿ ಇವು ಚಂದ್ರನ ಪರ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಇದ್ದುವು. ಸೂರ್ಯ : ರಾದ ಸಂಕೇತವು ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೧೫೦೦ ಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಎಂದು ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವ್ಯಾಸಂಗಿಗಳೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ (ಪ್ರ. ೫೭೦) ಇಲ್ಲಿ **ಸೂರ್ಯನ 'ಕಣ್ಣು'** (Eye of Ra) ಪಿತೃ ಪ್ರಸವಿಸಿದ ಹಾಗಿನ ಕಥೆಯ ಮೂಲಕ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಿಯಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ವೇದದಲ್ಲಿ **'ಪ್ರಸವಿತಾ ಜನಾನಾಂ'** ಎಂಬಲ್ಲಿ

'ವಾ ನ ವಾ' ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀತ್ವದ ಸೂಚನೆಯಿದೆ. 'ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯಾ ವಾ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಸೂರ್ಯ' ವಿಶೇಷಣ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ಇರಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸೋಮನಾಂತರದ ಚಂದ್ರನ ಪತ್ನಿ ಎಂದು ಸೂರ್ಯಾದೇವಿಯ ಲಗ್ನದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ 'ಸ್ತ್ರೀ' ರೂಪವು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದ್ದರೂ ಚಂದ್ರನನ್ನು 'ಸೋಮ'ನ ಸೋಗಿನಲ್ಲಿ ವಿವಾಹದ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ತಂದುದಾಗಿದೆ! ಏಕಂ ಸತ್ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಇಡೀ ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆ ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯದು. ಮಿತ್ರನ ಸಂಗಾತಿ ವರುಣನು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಚಂದ್ರನೇ. ಸೋಮನಂತೆ! ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಚಂದ್ರನೇ ಸ್ತೋತ್ರದ ವಿಷಯವಿದ್ದರೂ ಒಂದೆಡೆಗೂ ಚಂದ್ರನಾಮ-ಸಂಕೇತ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ದೊರೆಯದು!

ಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯ ಈ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ, ನರನು ಮನು-ಚಕ್ಷು ಪಡೆದ ಸಂದರ್ಭಗೆ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮರಳಿ ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತವಾಗಿ ಮುಂದುಗಾಣದ ಕವಲುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ: ಚಕ್ರನೇಮಿ: ಚಕ್ರತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಹ ಪತಿತವಾಗಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವ ಈ ದೃಶ್ಯ ಎಂದರೇನು ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಬಲ್ಲದು. ನರ–ಮಾನವರಿಗೆ ಅಥವಾ ಮಾನವ ನರರಿಗೆ ಸೌರ ಎಂದರೆ ಹಗಲಿನ ಸಮಯಾಚಾರಕ್ಕಂತೆ. ಚಾಂದ್ರ ಎಂದರೆ 'ರಾತ್ರಿ' ಸಮಯಾಚಾರಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು ಆಕರ್ಷಕವೆನಿಸುವುವು ಇಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿವೆ.

ಪ್ರಪಂಚದ ಆದಿ ದೈವತ ನಾಗ-ಸರ್ಪ: ನಾಗ–ಸರ್ಪ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಕತ್ತಲೆ. ರಾತ್ರಿ. ಚಂದ್ರ. ಆಪ: ರಸ ಎಂಬ ಭಾವಾರ್ಥಗಳು ಸಂಭವಿಸುವುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದು ರಾತ್ರಿ ಸಮಯಾಚಾರ. ಇದು 'ಏಕಂ ಸತ್' ಪಂಥ 'ರಾತ್ರೀ' ಸಮಯಾಚಾರದ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನು ಕೇಂದ್ರಸ್ಥ ದೈವತ. ಆದರೆ ಮೊದಲು ಕಾಣೆಯಾಗಿದ್ದ 'ಸೂರ್ಯ' ಪ್ರತಿಮಾ ಬಳಿಕ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅರ್ಥವೇನು? ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥ–ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳು ತುಂಬ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಈ 'ಪ್ರಯೋಗ'ದ ಅನ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ: (೧) ಸತ್ಯವು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿದೆ: ಸಮಸಾಮಯಿಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ, ಮಾನವ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸುಸಂಗತವಾದ ಒಂದು ಅಂತಶ್ಚಿತ್ರವು (Concept) ತನ್ನ ತಾನೆ ಎದ್ದು ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ; (೨) ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ ಸನಾತನವಿದೆ. ಅಂತಃಸಂಗತಿಯ ಈ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥವು

'ಏಕಂ ಸತ್' ಭೂಮಿಕೆಯು 'ಸತ್ಯ'ವೇ ? ಅಥವಾ ಭೂತಸ್ವರೂಪಿ (ಪಿತೃನಿಯ-ಮಾಧಿಷ್ಠಿತ) 'ಸತ್ಯ'ವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಸನಾತನ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯ ನಿಕಷದಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಮತ್ತು ಈ ಬಗೆಯ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನವೇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ರೂಢಿಸಿತ್ತು: ಬಳಿಕ ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಉದಯವಾದುದು ಎಂಬುದು ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ (ಪು. ೧೯೯–೨೦೦). ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿ. ಯುರೋಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ–ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಹೋದರ ಭಾಷಿಕರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ: ಇವರು ಸೂರ್ಯಪೂಜಕರು; ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಮಾತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿ ಇತ್ತು: ಇದು ಚಾಂದ್ರ ದೈವತ ಪೂಜಕರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ: ಎಂಬ ಈ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಾದ ಒಂದು ಕಾಲದ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಚಾಂದ್ರ ಮಾತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿ ಅಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸೌರ ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯು ರೂಢಿಗೆ ಬಂದುದು ನಿಜವಿದ್ದರೂ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಏಕಂ : ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯು ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ದೈವತಗಳು ಹಾಗೂ ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದೆಯೆ ಹೊರತು, ಋತ : ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯು ಸೌರ ದೈವತಗಳಾಗಲಿ ಸಮಯಾಚಾರಗಳಾಗಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ **ಜೀವಂತ** ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂದೇಹ : ಸಾಂಕೇತಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯು ಮೇಲಿಂದಲೇ ! ಸೌರ = ಪ್ರಕಾಶ ತತ್ತ್ವದ ದೈವತ ಪೂಜೆಯ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮರಳಿ ಚಾಂದ್ರ : ನೀಲ–ಅಂಜನ ಪ್ರಕಾಶದ ರಾತ್ರಿ 'ಸಮ' (: ಸಮಯ) = ನಾಗದೇವಿಯು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಹಾಳ ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಒಮ್ಮೆ ಕೆಲಕಾಲವಾದರೂ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದತೆಯ ಸೌರ : ಪ್ರಕಾಶ ಪೂಜಾ ಸಮಯಾಚಾರದ ಕುರುಹು ಅವಶೇಷಗಳೇ ಉಳಿಯದೆ ಅದು ನಾಮಾವಶೇಷವಾಗಬಾರದು: ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಭೌತ = ಮಾತ್ರ. ಸ್ಥೂಲದ ಭಾಗವು ತೀರ ಬದಲಾಗಬಹುದು: ಅಥವಾ ಪಿರಾಮಿಡ್ಡುಗಳಂತೆ ಅದು ತೀರ ಭೂತಕಾಲದ ಸಂಗತಿಯಾಗಬಹುದು. ಆದರಂತೆ ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಕೆಲವೊಂದು ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ವಿಕೃತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಾದರೂ ದೊರೆಯಬೇಕಿತ್ತು. ಹಾಗಾದರೆ ಇಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಕಾಶ' ತತ್ತ್ವದ ಸವಿತೃ = ಸಾವಿತ್ರಿಯ ಮೇಲೆ ನಡೆದಿರುವ ಈ ಬಲಾತ್ಕಾರ (rape) ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿ : ನಾರಾಯಣನು

ತನ್ನ (ಸೌರ ಆಯನದ) ದಾಸಿಯನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದಾನೆ, ಸವಿತೃವನ್ನು! "ಸವಿತೃ ಮಂಡಲ (೦) ಮಧ್ಯವರ್ತೀ ನಾರಾಯಣ"ನು ಈ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆ ಇಂದಿಗೂ ಪೂಜ್ಯ ಧ್ಯಾನ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂಬವರಿಗೆ! 'ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಸವಿತಾ ಸವಿತಾ' ಇಂಥ 'ಸವಿತುಃ ಉಪಸ್ಥೇ ವಿಶ್ವಾಭುವನಾನಿ ತಸ್ಥುಃ' 'ಪ್ರಸವಿತಾ ಜನಾನಾಂ' ಸೂರ್ಯಾದೇವಿಯು ಹೆರಿಗೆಯ ವರ್ಣನೆ ವೇದದಲ್ಲೇ ಇದೆ (I. ೩೫. ೫).

ಇರಾಣಿನ (ಪರ್ಶಿಯಾ) ಅವೆಸ್ತಾ ಗ್ರಂಥ ಮತ್ತು ಋ. ವೇದದ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಕಟಸಾಮ್ಯವಿದೆ; ದೈವತಗಳಲ್ಲೂ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ: ಅವೆಸ್ತಾದ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಗದೆ ಇದ್ದರೂ, ಇಂದಿಗೂ ಅವಶಿಷ್ಟವಿರುವ (ಕ್ರಿ. ಪೂ. ಏಳನೆಯ ಶತಕ) ಝರತುಷ್ಟ್ರನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಫಾರ್ಸಿಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶರೂಪ ಅಹುರ್‌ಮಜ್ದನ ಉಪಾಸನೆ ಇಂದಿಗೂ ಜೀವಂತವಿದೆ. ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಕರಿಸುವ ಅರ್ಹಿಮನ್ ಖಲನಾಯಕನು. ಇದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ವೃತ್ರ = ಅಹಿ (: ಕತ್ತಲೆಯ) ಹಂತಕ (ಪ್ರಕಾಶರೂಪ) ಇಂದ್ರನನ್ನು 'ಭೋಗಿ' = ಸರ್ಪ ರೂಪಕ್ಕೆ = ಲೈಂಗಿಕ ಆಕೃತಿಗೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಆ ಬಳಿಕ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಖಲನಾಯಕನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರೀಸಿನ ಝೀವುಸ್ (: ದ್ಯೌಃ) ಮೂಲ ಸೌರ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಉಳಿಯದಿದ್ದರೂ. ಈ ದೈವತದ ಪಾಲಿಗೆ ಖಲನಾಯಕತ್ವವು ಬರಲಿಲ್ಲ! ಅಲ್ಲದೆ. (ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯರಲ್ಲಿ. ಸಮಾಜ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಏಕಾಂತಿಕ ಮಾರ್ಗಿಗಳಾದ ಯೋಗಿ–ಯತಿಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಹೋಲುವ) ಒಡೆಸಿಸ್. 'ಏಕಾಕ್ಷ' ಸೈಕ್ಲೊಪಸ್ ಹಂತಕ–ವೀರನ ಪ್ರತಿಮಾ ಭಂಜಕ ಕವಿ. ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. 'ಏಳು' ಹೆಡೆಯ ನಾಗನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ (= ವೃತ್ರ ಅಹಿ ಹಂತಕನ ಹೋಲಿಕೆಯ) ವೀರ ಹೆರಾಕ್ಲಿಸ್‌ನನ್ನು ಖಲನಾಯಕನನ್ನಾಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾದುದೂ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ 'ಕುಮಾರನೇ' ಜೀವನದ ಆದರ್ಶವಾಗುವ ಕ್ರಾಂತಿ ಸಂಭವಿಸಿತು. ಬಾಳು ಹಾಳು ಎಂದು ಪಾರಲೌಕಿಕ ಸಿದ್ಧಿಯೆ ಬಾಳಗುರಿ ಆಗುವ ಧರ್ಮ ಪಂಥವೇ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಬಳಿಕ ಬೆಳೆದುದು ಉಂಟು.

ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆಯ ನಾಗ–ಪ್ರತಿಮಾ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಅನುಷಂಗದಿಂದ. ಹೀಗೆ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದ ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಸ್ಥೂಲ ಬಾಹ್ಯರೇಖೆಗಳ ಒಂದು ಆಕೃತಿ (map) ಕಣ್ಣಳತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದೆ. ದಿವ್ಯ ದ್ವೈತ ವಿಚಾರವು ಇಲ್ಲದ ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಷಿಕರು ತಮ್ಮ ಜೀವಿತದಲ್ಲಿ ಅಗಮ್ಯವೆನಿಸಿದ ಜೀವನದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ನಡೆಸಿದ ಪ್ರಯತ್ನ. ಅಂದು. ದ್ವೈತ ವಿಚಾರ. ಹಾಗೂ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದುದು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಮೂಲತಃ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸಂಕೇತಗಳು ತಲೆದೋರಿರದಿದ್ದರೂ, ಬರಬರುತ್ತ ಈ ಉದ್ದೇಶವು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ. 'ನಾಗಪೂಜೆ' ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯ (–ವೃತ್ತಿಗಳ) ಪೂಜೆಯಾಗಿದೆ. ಎಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ! ಈ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಡನೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ (: ಸವಿತೃ=ಸೂರ್ಯನ) ಉದಯವಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಆಗ ಅನಿಷ್ಟ ಪ್ರಕಾರವು ತಲೆಯೆತ್ತಿದ್ದುದು: ಭಾರತೀಯ ನಾಗ–ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಂಶೋಧಕ ವೊಗೆಲ್ ಕಂಡಿರುವಂತೆ. ನಾಗನು ಸಂತನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತಾನೆ! ವೀರ್ಯವಂತನ ಭೋಗವೃತ್ತಿ, ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಅಪ್ಪಿದಂತೆ! ಈ ವಿಪರೀತ ಅನುಭವ ಭೋಗಿಯನ್ನು ತ್ಯಾಗವೀರನನ್ನಾಗಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮಾತು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ: ಜಾಗತಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ದೃಶ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಮಾನವನು ಜೀವಿತದಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸುವುದು ಏಕಂ ಸತ್: ಎಂದರೆ ರೀತ ಸತ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು **ಅನಿವಾರ್ಯ ಸತ್ಯ;** ಅದರೆ **ನೊಗವಾಡ ಧರಿಸಿರುವುದು ಋತ : ಸತ್ಯದ್ದು;** ಎಂದರೆ (ವಿಚಾರ)ಯುಕ್ತ ಸತ್ಯದ್ದು. ವಿವೇಕ ಯುಕ್ತ ವಿಚಾರದ ಸಂಭ್ರಮ ನಿರ್ಮಿಸುವಂತಹ ಮೊಗವಾಡ ಧರಿಸಿ. ಅಂದಿನ ನಾಗ. ಸಂತ-ಪಂಥ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು: ಅನಿವಾರ್ಯ=ಕರ್ತವ್ಯ ರೀತ ಸತ್ಯವು. ಋತ ಸತ್ಯ:ಕರ್ತವ್ಯದ ಮೊಗಧರಿಸದೆ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದು. ಮಾನವ ಇಂಥ ಇಕ್ಕಟ್ಟಾದ ಕರ್ಮ(ವ)ಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಇಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯವೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಏಕಂ: **ಸತ್‌ಮಾರ್ಗ** ಪ್ರೇರಕ ಚಂದ್ರಮನೇ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥ ದೈವತ. ಸೌರ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೊಗವಾಡ ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ವರುಣನ ಹಿಂದೆ ಅಡಗಿರುವನ್ನು ಓಲ್ಡೆನ್ ಬರ್ಗ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಗುರುತಿಸಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ಸೂರ್ಯಾ' ದೇವೀ ಸಂಗಮೋತ್ಸುಕ

ಚಂದ್ರನು ಸೋಮನಾಂತರದಿಂದ ವಿವಾಹಮಂಟಪ ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವುದನ್ನು ಅಮಾನ್ಯ ಮಾಡುವ ಆಧುನಿಕ ಸಂಶೋಧಕರು ದೊರೆಯರು. ಆಗಾಮಿ ಯುಗದ ಜೀವನ ರೀತಿಯೇ ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾದಂತಿದೆ ! ಆದರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆ : 'ಏಕಂ ಸತ್'> ಸತ್ಯದ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯು (ಮಾತ್ರಾ ಸ್ಪರ್ಶದ) ಬಾಹ್ಯ ವೇಷ ಬದಲಾದಲ್ಲಿ, ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯೊಳಗಿನ ತಾಯ್ಗುಂದತನಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸುವ ಅರ್ಥಶಕ್ತಿ (Logical form) ನಷ್ಟವಾಗ ಬಲ್ಲುದೆ ? ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಉಪಾಯವೇನು ?

ರಾತ್ರೀ ಸಮಯಾಚಾರವು, ಹಗಲನ್ನು ಆ-ಲಿಂಗಿಸದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಜೀವನ : ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಾ-ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅವಶ್ಯಕತೆ

ಮೂಲ ಋಗ್. ವೇದದಲ್ಲಿರುವ ವೃತ್ರ : ಅಹಿ-ಹನ್ ಇಂದ್ರ. ಈ ಪಾತ್ರದ ಕಾರ್ಯವು. ಅರ್ವಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತ-ಪ್ರಜ್ಞ : ದಕ್ಷ ವಿಮರ್ಶಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ವೃತ್ರ : ಅಹಿ ಈ ಸಂಕೇತವು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ನಿಶಾ (-ನಾಥ), ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರನು ಸವಿತೃ-ಸೂರ್ಯನ ಎಂದರೆ ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರಕಾಶದ ಪ್ರತಿಮೆ. ಹಗಲನ್ನು ಆ-ಲಿಂಗಿಸ ಬಯಸುವ ಈ ನಿಶಾ(-ನಾಥ). ಭೌತ ರಾತ್ರಿ-(ಚಂದ್ರ) ಅಲ್ಲ. ಪ್ರಕಾಶರೂಪ ಜೀವನ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಆವರಿಸುವ ಕತ್ತಲು ಇದು. ಈ ಕತ್ತಲಿನ ಒಡೆಯ 'ಮಧು'-ಸ್ರವಿಸುವ ಚಂದ್ರ; ಇದು ಲೈಂಗಿಕ ಸಂಕೇತ – ಉಭಯಲಿಂಗೀ. ಲೈಂಗಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ —ಪ್ರೇರಣೆಗೆ ಕತ್ತಲಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಅವಶ್ಯ; ಲೈಂಗಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಭೌತ-ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಕತ್ತಲು(–ರಾತ್ರಿ) ಅವಶ್ಯಕ ವಿರುವುದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲರು: ಆದರೆ ಇಂಥ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯೂ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಕತ್ತಲನ್ನು–ರಾ-ತ್ರಿಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ: ಸುತ್ತಲಿನ ಪರಿಸರವನ್ನು ಮರೆಯು ಹಚ್ಚುವ **ಭಾವೋನ್ಮಾದವು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ರಾತ್ರಿಯ 'ಸಮಯ'** ನಿರ್ಮಿಸಬಲ್ಲುದು ! ಭಾವ(ನಾ) ವಿವಶತೆಗೆ ವಿವೇಕದ ಕಡಿವಾಣ ಸಹಿಸದು: ಪ್ರಜ್ಞಾ-ಪ್ರಕಾಶ. ಮಾನವನಾಗದೆ ಭಾವವಿವಶತೆಯು **ತತ್**-ಮಯಾವಸ್ಥೆ —ಇಂಥ 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ' ಅನುಭೂತಿ ಅಶಕ್ಯ. ಇಂದಿನ ಈ ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ. ವೃತ್ರ : ಅಹಿಹನ್ ಇಂದ್ರನ ತೇಜೋವಧೆಯಾಗಿರದಿದ್ದರೆ

'ಪವಮಾನ=ಸೋಮ' (:Air&moisture) ಸೂಕ್ತಗಳಾಗಲಿ. 'ಸಾರ್ಪ ರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ' ಪ್ರತಿಮೆಗಳಾಗಲಿ. ಅಥವಾ ಸೋಮ (=ಚಂದ್ರ)-ಸೂರ್ಯ ವಿವಾಹದ ಸೂಕ್ತಕ್ಕಾಗಲಿ ಸ್ಥಾನವು ದೊರೆಯಲು ಶಕ್ಯವಿದ್ದಿತ್ತು. ತಲೆತಲಾಂತರಗಳಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಇಂಥ ರಸ-ವಿಮರ್ಶ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಸಮೋಪ ವಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ. ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹಗಲು (:ಸೂರ್ಯ) = ರಾತ್ರಿ (:ಚಂದ್ರ) ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯ=ಸರ್ಪ ಎಂಬ ಅನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಸಂಗತಿ, ಇಂದಿನ ವರೆಗೂ ಪತ್ತೆಯಾಗದೆ ಉಳಿದು ಬರಲು ಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಹಗಲು ಅಥವಾ ಇರುಳು ಒಂದೇ : **ಏಕಂ : ಸತ್** ಎಂಬ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಋತ : ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವು ದೊರೆಯಲಾರದು: ಆದರೆ **ಋತ** ಎಂದರೆ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ನಿಯಮ-ವ್ಯವಸ್ಥೆ (Law and order). ಇದಾದ ತಳಹದಿಯಾಗಿರುವ **ಸತ್ಯ**ಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಏಕಾಂತಿಕತೆ ಸಲ್ಲದು. 'ಏಕಂ ಸತ್' ಮತ್ತು ಋತ : ಸತ್ಯ ಇವೆರಡೂ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಜೀವನ ರೀತಿಗಳು ಋಗ್ವೇದಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಿಲ್ಲ. ಇದು ಸನಾತನ ತ್ರಿಕಾಲಾಬಾಧಿತ ಸತ್ಯ. ಪರಿಭಾಷೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಇಂದಿಗೂ ಈ ಸಂಘರ್ಷ ಉಂಟೇ ಉಂಟು! ಉದಾ : 'ಏಕಂ ಸತ್' ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ. **ಅರ್ಥ** (:ವಿಚಾರ:ಜ್ಞಾನ) ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಇಲ್ಲ. 'ಏಕಂ ಸತ್' ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿ. ಇದು ಭೋಗವಾದದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಲೇಬೇಕು. ಇದರ ತೀವ್ರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೇ ವಿರಕ್ತ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮವಾದ: ಅಥವಾ ಈ ಬಾಳು ಅನರ್ಥಕಾರಿ ಎಂಬ ನೈರಾಶ್ಯವಾದ. ಇಲ್ಲಿದೆ ಹಿಪ್ಪೀ ಪಂಥ. 'ನಿಸ್ತ್ರೈಗುಣ್ಯೋ ಪಥಿ ವಿಚರತಾಂ ಕೋ ವಿಧಿಃ ಕೋ ನಿಷೇಧಃ' ಎಂಬ ನಿಸ್ಸಂಗವಾದವು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಅರ್ಥ (:ವಿಚಾರ:ಜ್ಞಾನ) ಇದು ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಜ್ಯೋತೀ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಋತ. ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ಜೀವನ ರೀತಿಗೆ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತದೆ.

ಏಕಂ : ಸತ್ಯದ ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಯ-ಜನಕ ಭಾವದ ಮೂಲಭೂತ ಆಕೃತಿಯಿದೆ : ಈ 'ಏಕಂ' ಎಂಬುದು *Unity in duality* : 'ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತೌ' **ಏಕಾತ್ಮಕ 'ಮಿಥುನ'**: ವೇದ ಪೂರ್ವ ಕಾಲೀನ 'ಅಪಾಂ ನ ಪಾತ್' ಆಧುನಿಕ ಥಿಸಿಸ್-ಆಂಟಿಥಿಸಿಸ್ ಈ ಸಂಯೋಗದಲ್ಲಿ 'ಸಿಂಥೆಸ್'

ಅರ್ಥ. ವಿಚಾರ ಸ್ವರೂಪದ ನೂತನ(?) ಸಂತಾನ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಈ ತ್ರಿಪದಿ ಸದೋಷವಿದೆ, ಸ್ವ-ಕಲ್ಪಿತ ಅಥವಾ ತಾನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡ ಥೀಸಿಸ್ (: concept), ಇದು ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರಸ್ಥ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆದ ವಿಚಾರ ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಒಂದು 'ಪೂರ್ವ ಪಕ್ಷ' ಎಂದೊಡನೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧೀ ಉತ್ತರ ಪಕ್ಷ ಬಂತೇ. ಈ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಗಳ ಮಥನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವ 'ಸಮನ್ವಯ' (ಸಿಂಥೆಸಿಸ್) ಎಂಬುದು ಇನ್ನೂ ಕೃತ್ರಿಮ ವಿಚಾರವಾಗಲೇ ಬೇಕು. ಅದಕಾರಣ ನೂತನ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥ : ವಿಚಾರ (concept) ಹೊಳೆಯಬೇಕೆ ಹೊರತು. ಇಂಥ 'ಸಿಂಥೆಸಿಸ್: ' ಸಿಂಥೆಟಿಕ್ ಔಷಧಿಯಂತೆ ಕೃತ್ರಿಮ, ಹಾಗೂ ಅಪಾಯಕಾರೀ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಶಕ್ಯತೆಯೆ ಹೆಚ್ಚು.

ಪೌರ್ವಾತ್ಯವಾಗಲಿ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯವಾಗಲಿ ಇಂದಿನ ವಿಮರ್ಶಾ ಪದ್ಧತಿ 'ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ'ದ ಏಂ: ಸತ್ ತತ್ತ್ವದ 'ಅಪಾಂ-ನ ಪಾತ್' ಭೂಮಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ವ್ಯವಹಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಕೃತಿಯ ಬಾಹ್ಯ ಆಕೃತಿ (Form) ಮತ್ತು ಅದರ ಆಶಯ (Content) ಇವೆರಡೇ ಮೌಲಿಕ. ಆಕೃತಿಯು ಅರ್ಥವನ್ನು. ಅರ್ಥವು ಆಕೃತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಬಲ್ಲದು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇದು ಏಕಂ ಸತ್ತಿನ Unity in duality ಭೂಮಿಕೆಯ ಅಪಾಂ ನ ಪಾತ್ ಆಕೃತಿಯೆ ಆಯಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕೃತಿ ವಿಮರ್ಶೆಯು ಈ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ. ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ. (ಭೌತ) ಕಾಲ-ಪರಿಸರವು (Form), ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು (ಅರ್ಥ) (Content) ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಂತೆ. ಇಜಿಪ್ತ. ಸುಮೇರ ಭಾಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಜಾರಿರುವ ಒಂದೆರಡು ಬರಹಗಳನ್ನು ಮಾದರಿಗಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ (ಭಾಗ ೧. 'Reed' ಸುಮೇರಿನಲ್ಲಿ ನೋ.). ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದು ಭೌಲ ಕಾಲ-ಪರಿಸರವಲ್ಲ. ೧) ನೇತಾರ ಸಮಿತಿ (: ಸಮಷ್ಟಿ) ನಿರ್ಮಿತ ೨) 'ಸಮಯ' (: ಕಾಲ) ಮತ್ತು ಈ ಸಮಯವು ರೂಪಿಸುವ ೩) ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳು ಈ ಮೂರರ ಒಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಾಗಲಿ. ಕೃತಿಯಾಗಲಿ ರೂಪಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಏಕಂ : ಸತ್ಯ ಭೂಮಿಕೆಯು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯು ಹೇಗೆ ನಿರೂಪಿತವಿದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು. ತಾಂಡ್ಯದ ವೃತ್ತಿಗೆ ಒತ್ತುಕೊಡುವ ಇದರ ಅಂತರಾರ್ಥವನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ವಿವರಿಸಿ ಆಗಿದೆ: ಭಾರತದ ಹೊರಗಿನ ಈಜಿಪ್ಟ್, ಸುಮೇರ, ಗ್ರೀಸ ಮೊದಲಾದ ಕಡೆಯ ಆದಿ ದೈವತ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. **ದ್ವಿಕಂ : ಸತ್ಯ**ವನ್ನು ನಂಬಿದ್ದಿರುವ ತಂತ್ರಯೋಗಿಗಳ ಜಾಗೃತದ ಮಾತುವು ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಿಚಾರ : ಸತ್ಯಜ್ಞಾನದ ಭೂಮಾವದ ಸ್ವರೂಪವು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾ : 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ' ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ.

ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕ 'ವಾ' (: ಅಥವಾ) ಈ ಸಂಕೇತವನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿದರೆ. ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಜೀವನ ವೃಷ್ಟಿ ಸೂಚಕ 'ಸರ್ಪ–ಸೂರ್ಯ' ಈ ಪ್ರತಿಮೆ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕ್ಷಣ ಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಸರಿದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ವಿದ್ಯುತ್ ಜಾಡ್ಯ ವಲಯವು ಸರ್ಪ: ಮಾತ್ರ ಸ್ಫುರಣ = ಇಂದ್ರಿಯ ಗೋಚರ ಜಾಡ್ಯ ವಲಯದ ಒಳಗೆ ಇರುವ. ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಅರಿತಿಗೆ ಬರಲು ಕಾರಣವಾಗುವ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶಕ ಸೂರ್ಯ. ಮಾನವ ಜೀವನ ವಾತಶಿಯ ಮೇಲಣ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಸರ್ಪ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸೂರ್ಯ ಸ್ವರೂಪನು. ತಾನು ಪ್ರಕಾಶರೂಪನು: ಸರ್ಪ ಸ್ವರೂಪ ಶರೀರವೇ ತಾನು ಅಲ್ಲ. ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದಂತೆ ತಾನು: ಮತ್ತು ಈ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಧಾರಣಮಾಡುವ ಶಬ್ದವಲಯದಂತೆ ತನ್ನ ದೇಹ: ಎಂಬ ಸ್ವ–ಸ್ವರೂಪ ಜ್ಞಾನವಾಗುವಲ್ಲಿ ನಾಗಾನಂದ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಭಾವ ಹೇಳಿಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.

'ಸರ್ಪ–ಸೂರ್ಯ' ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ 'ಮೊದಲಿಗನಾದ ಸರಿತೆ ಇದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ: ಸರ್ಪವೋ–ಸೂರ್ಯನೋ ? ಎಂಬ ಸಂಗ್ರಾಹಕ್ಯ ವಕ್ರೋಕ್ತಿಯ ಮಾಟ ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಸರ್ಪ = ವೃತ್ರ ಇಂದ್ರನ ಪರ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂದು ವೇದದಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಆದಕಾರಣ ಸರ್ಪವೋ ? ಸೂರ್ಯನೋ ಎಂಬ ಆಶಯವನ್ನು ಇಂದ್ರನೋ ? ಸೂರ್ಯನೋ ? ಎಂದೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಬಹುದಿತ್ತು ! ಇದು ಹಾಗಿರಲಿ. ಸರ್ಪ–ಸೂರ್ಯ ಅಥವಾ ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯು

ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ವಿಮರ್ಶಾ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬದ್ಧ ಕೆಲವೊಂದು ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಸತ್ಯಾಂಶಗಳು ಇಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತವೆ:

ಏಕಂ : ಸತ್ಯ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸರ್ಪ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯ ಈ ಭೇದ ಅಮಾನ್ಯ: ಅ–ಸತ್ಯ. ಆದುದರಿಂದ ಇದು ಸರ್ಪವೊ ? ಸೂರ್ಯನೋ ಎಂಬ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ 'ವಾ (ನ ವಾ)' ಶೈಲಿಯ ಮಾಟವು ಇಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ. 'ಏಕಂ ಸಂತಂ' ತತ್ತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ: ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆ : ಸರ್ಪ (ಚಂದ್ರ :) ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯ (ಪ್ರಕಾಶ) ಇವೆರಡೂ ಸಂಕೇತಗಳ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥವು ಸಮಾನ ಎನ್ನಲು ಆದೀತೆ ? ಸರ್ಪ＝ಸೂರ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಿದರೆ. ಕತ್ತಲು = ಪ್ರಕಾಶ; ಮೃತ್ಯು = ಜೀವನ ಎಂಬ ತರ್ಕ–ದುಷ್ಟ, ಅನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಚಾರದ ವಿಷಚಕ್ರದ ಉರುಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬೀಳುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ.

೨) ಏಕಂ : ಸತ್ಯ ಭೂಮಿಕೆಯು ಗ್ರಹಿಸಿರುವಂತೆ, ಬೇಕಾದ ಅರ್ಥ ಆಶಯವನ್ನು ಬೇಕಾದ ಮಾಧ್ಯಮ = ಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ಶಕ್ಯವೆ ? ಜ್ಞಾನ (: ಪ್ರಕಾಶ) ಮೂರ್ತಿಯಾದ ಸುಮೇರಿನ ಎಂಕಿ ದೇವನು ಅಪ : ರಸದ ಪ್ರತಿಮೆ: ಇಜಿಪ್ತಿನ ಮಾತ್ (Law and order) ದೇವಿ ಅಪ : ರಸದ ಪ್ರತಿಮೆ ಆಗಿರುವಲ್ಲಿ ಈ ಜಲಸ್ವರೂಪೀ ಅನಿಶ್ಚಿತ ಆಕೃತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅರ್ಥ (: ನಿಯಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆ) ಈ ಆಶಯದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಲು ಅಶಕ್ಯವಿತ್ತು. ಡಾ. ಫ್ರಾಂಕಫೋರ್ಟ್, ಎಂಕಿ ದೇವನು ಕಪಟನಾಟಕೀಯ ಭೂಮಿಕೆಯವನೂ ಆಗುವ ಕಾರವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಭಾಗ I. ಎಂಕಿ ನೋ.).

ಅದಕಾರಣ ಅವೆಸ್ತಾ ಹಾಗೂ ಮೂಲ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಅಶ : ಋತ (: ಸತ್ಯ) ಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾಶರೂಪ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ತಿಳಿದೊ ತಿಳಿಯದೆಯೊ. ಯೋಜಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ಮತ್ತು ತತ್ಪೂರ್ವದ ಸುಮೇರ ಇಜಿಪ್ತಿನತ್ತಣಿನ ಅನುಭವದಿಂದ ಪಾಠ ಕಲಿತಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯೂ ಉಂಟು.

೩) ಈ ಎರಡರ ಜೊತೆಗೆ ಮೂರನೆಯ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಒಂದು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ :

೧) 'ಸರ್ಪ' ಇದು ದೃಶ್ಯವಿಶ್ವದ ಅಥವಾ ಜೀವ ಪಿಂಡದ ಬಾಹ್ಯವಲಯ ಎಂದರೆ. ೨) 'ಸೂರ್ಯ' ಇದು ತದಂತರ್ಗತ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥ = ಆಶಯದ ಅರ್ಥ–

ಸತ್ಯವು ಸಾಂಕೇತಿಕವಿರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಮರೆಮಾಚಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಬಚ್ಚಿಡಬಯಸಿದ ಸತ್ಯವು. ನಿನ್ನೆ → ಇಂದು ಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತ ಬಂದ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಿಂದಲೂ. 'ಮಾಧ್ಯಮ' : ಪ್ರತಿಮೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಅದರ ಇತಿಮಿತಿಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ಬಯಲಿಗೆ ಬರಲೇ ಬೇಕು. ಉದಾ: ಈ ಸಂಹಿತೆಯೊಳಗಿನ ಸೂರ್ಯವೇಷಧಾರೀ ಪತಂ–ಗ (:ಸರ್ಪ : ಚಂದ್ರ).

ಪತಂಗಂ ಅಕ್ತಂ ಅಸುರಸ್ಯಮಾಯಯಾ **ಹೃದಾ** ಪಶ್ಯಂತಿ **ಮನಸಾ** ವಿಪಶ್ಚಿತಃ । (X. ೧೭೭–೧). ಇಲ್ಲಿ dramatic ironcy ಉಂಟು. ಈ 'ಅಹಿ' ಮಾಯೆಯ (ಜಾದೂ <ಯಾತು) ಗುಟ್ಟು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯಲಾರದು. ಎಂಬುದು ಸುಳ್ಳು; ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಪೂರ್ವ ವಾಕ್ಯ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಭಾಗವು ವಿಸಂಗತವಿದೆ : ವಾಸ್ತವ : ಸತ್ಯವು—ಅಥವಾ (: ಪತಂಗ). ಅಸುರ : ರಂಜಕ ಮಾಯಾವೀ ಬಣ್ಣ ವಣ್ಣಗಳುಳ್ಳದಾಗಿದೆ: ಆದಕಾರಣ ಇದರ ನೆಲೆ ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ, ಎಂಬ ಧ್ವನಿ ಇಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಆದರೆ. ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯ ನೋಡಿ : ವಿಮರ್ಶಾ ವಿಚಕ್ಷಣ ಚಿಕಿತ್ಸಕರು : ವಿಪಶ್ಚಿತರು ಇದನ್ನು ಹೃದಯ ದಲ್ಲಿ ಮನಃಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತದೊಳಗಿನ 'ಹೃದಿ ಪ್ರತೀಷ್ಯ' ಈ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆ ಈ ಋಚಾ ಭಾಗದೊಳಗಿನ 'ಹೃದಾ ಮನಸಾ' ಸಂಕೇತವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. 'ತತ್ : ಸತ್' ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮನನ, ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಲು ಮಾತ್ರಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ಸೂಚಕತೆ ಇಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಆದರೂ ಈ 'ಪತಂ–ಗ'ದ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದಲೂ ಅರಿಯಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ.

ಈ 'ಪತಂಗ'ವನ್ನು ಸೂರ್ಯನೆಂದು ನಂಬಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಭಾಷ್ಯಕಾರರು: 'ಪತಂಗಂ : **ಪತತಿ ಗಚ್ಛತಿ** ಇತಿ ಪತಂಗಃ ಸೂರ್ಯಃ'. ಬೀಳುವುದು ಮರಳಿ ಎದ್ದು ನಡೆಯುವುದು ಎಂಬ ಈ [ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ (ಪತನ ಪ್ರ–ಲಯ : ಸ್ರಾವ) ಮತ್ತು ಮರಳಿ (ಪೌರ್ಣಿಮೆ)] ಗಮನ ಕ್ರಿಯೆ ಸೂರ್ಯನಿಗಿಂತಲೂ ಸೃಜನದ ಪ್ರತಿಮೆ ಎನಿಸುವ ಚಂದ್ರನಿಗೇ ಸರಿಹೋಗುತ್ತದೆ. **ಪತಂ**–ಗ ಈ ನಾಮ ಸಂಕೇತದೊಳಗಿನ ಪತ–ಪಾತ–ಪತನ ಈ ವರ್ಣನೆ ಸೂರ್ಯನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತೀರ ಅಸಮರ್ಪಕ. ಈ ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆ 'ಪತಂಗ' : **ದೀಪದ ಹುಳು** ಎಂಬ ನಾಮ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ! **ಜ್ಯೋತಿ** ಪ್ರಕಾಶದತ್ತ ಆಕರ್ಷಿ

ಸಲ್ಲುತ್ತು. ಆ ಜ್ಯೋತಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಸ್ವನಾಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಿಯೆಯ ಸೂಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಪತಂ-ಗ ಸ್ಪೃಜನೇಂದ್ರಿಯ ಎಂದಲ್ಲಿ, ಈ 'ಪತಂಗ'. 'ಪುಷ್ಪ' -ದೀಪದತ್ತ ಆಕರ್ಷಿತವಾಗಿ ನೆಗೆದು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ನಾಶವನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವ್ಯಂಗ್ಯಧ್ವನಿಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಈ 'ಪತಂಗ' ಕೀಟಕ ಎಂದು ಉಪನಿಷತ್ತು ಹೇಳುತ್ತವೆ. **'ಪತಂಗಃ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯಃ'** ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಉಂಟು (ಜೈ. ಉ. ೩-೩೦-೩). ಇಲ್ಲಿಯೂ ನುಸುಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವನ್ನಿಡಲಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಈ **ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ ಪತಂಗವು** ಸೂರ್ಯ ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಈಶೋಪನಿಷತ್ತಿನ **ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ ಸೂರ್ಯ**ನನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಪ್ರಜಾನಿರ್ಮಾಣ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಎಂದುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. 'ಆದಿ ನಾರಾಯಣ' = ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೆಂಬವನು **ಸೂರ್ಯ-ನಾರಾಯಣ**ನ ಪದಕ್ಕೆ ಏರಿದ ಘಟನೆಯು ಪ್ರಜಾಪತ್ಯ-ಪತಂಗ ಸೂರ್ಯನ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಯಲಿಗೆ ಎಳೆಯುತ್ತಿದೆ !

ಪ್ರಪಂಚವು ಪತಂಗ : ಸೂರ್ಯ ಎಂಬಲ್ಲಿ. ಮರಳಿ ಸರ್ಪ-ಸೂರ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆ ! ಈ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ಅರ್ಥ-ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ ಭಾಷೆಯೂ 'ಪತಂ-ಗ'ವೇ ಆಯ್ತು ! ಭಾಷಾಪತಂಗವು ತನ್ನ ಸಂಮೋಹಕ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಉಂಟುಮಾಡುವ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ದೂರವಾಗಿಸಬೇಕು. ಎಂಬುದೇ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆಯಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಿಚಾರವಂತನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಮಾನವರ ಕಣ್ಣು. ಈ ಕನ್ನಡಕವು ಸಂಭ್ರಮಕವಾಗುವಲ್ಲಿ ಜೀವನದ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣವು ಸದೋಷ—ಕೆಲಬಾರಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ತಪ್ಪು ಆಗುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. ಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಇಂದ್ರಿಯ ಗ್ರಾಹ್ಯ ಬಾಹ್ಯವಲಯವನ್ನೆ ನಂಬಿ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ತೊಡಗಕೂಡದು. ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅಂತರ ವಲಯದ : ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯು ಎಂತಹದು. ಎಂಬುದರ ವಿಮರ್ಶೆಯು ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂದರೆ ಭಾಷಿಕ ಬಾಹ್ಯ ರೂಪ ಮತ್ತು ಅಂತರಾರ್ಥ ಇವೆರಡರ ಸಂಬಂಧದೊಳಗಿನ ಔಚಿತ್ಯ ಅನೌಚಿತ್ಯದ ವಿಚಾರವಾಗಲೇಬೇಕು. ಮೃತಾತ್ ಅಂಡಾತ್ ಜಾತ 'ಮಾರ್ತಾಂಡ' ಈ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾಶರೂಪ ಸೂರ್ಯವಾಚಕ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕವಿಯು ಆರೋಪಿ

ಸಿದರೂ. ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಮಾಡಿಸಿರುವುದನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆಯು ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ತರ ಬಲ್ಲದು.

ಭಾಷೆಗಳು ಅಂದರೆ ಜನಗಳ ಸಾವಿರಾರು ವರುಷಗಳ ಜೀವನಾನುಭವದ ನಿಧಿನಿಕ್ಷೇಪ. ಅದಕಾರಣ ಒಂದೇ ಭಾಷೆಯು 'ಅಸುರಸ್ಯ ಮಾಯಯಾ ಅಕ್ತಂ ಪತಂಗಂ' ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಮಾನ **'ಸಮಯ'**ದ ಅವಲಂಬಿರುವ ಭಿನ್ನ ಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ. ಈ ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಾರ್ಥವು ಯಾವುದು. ಏನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಬಲ್ಲದು. ನಾರಾಯಣ. ಮಾತನಾಡುವ ಇವರ ನಿಜಸ್ವರೂಪ ಯುರೋಪಿನ 'ರಾತ್ರೀ ಸೂರ್ಯ' (Nocturnal Sun) ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದ ಬಯಲಿಗೆ ಬರಬಲ್ಲದು. ಅಶ್ವ(ತ್ಥ) ವೃಕ್ಷ ಏನು. ಎಂಥದು ಇದು. ಸ್ಕಾಂಡಿನೇವಿಯದ 'ಯುಗ್ಗದ್ರಸಿಲ್' ವೃಕ್ಷದ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲದು.

ಸೂರ್ಯನ ಪರ್ಯಾಯ ಇಂದ್ರನು. ವೃತ್ರ=ಅಹಿ (=ಕತ್ತಲೆ) ನಾಶ ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥನು. ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ. ಇಂದಿನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಸ್ಥಾನವು ಮೇಧಾವೀ ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೆ ಬಂದಿದೆ: ಸಂಸ್ಥೆ, ಲೇಖಕ, ಸಮಾಜ–ನೇತಾರರ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ನಾರಾಯಣನು ತನ್ನ ತೊಡೆಯಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಅಪ್ಸರೆ: ಊರ್ವಶಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು. ವರುಣನನ್ನು ಸಲಿಲ (ಶರೀರ) ಪತಿಯಾಗಿ ಸಿದನು: ಈ ಅಪ್ಸರೆಯನ್ನು ಇಂದ್ರನ ಸಲುವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕಥೆಯೂ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ಊರ್ವಶಿಯ ಶಾಪವು. ಅಂದು ಇಂದ್ರನನ್ನು **'ಭೋಗಿ'= ಸರ್ಪವಾಗಿ** ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದ್ದಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಊರ್ವಶಿ ಕಥೆ. ಪುರಾಣ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದಿನ ನೇತಾರ-ವಿಮರ್ಶಕ ಮನಸ್ಸು ಪುಷ್ಪಭದ್ರ ಇಂದ್ರನ ಚರಿತ್ರೆಯಿಂದಲೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆ ? ಇದು ಸುಳ್ಳಿದ್ದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ-ಅನಾಚಾರದ ಕತ್ತಲು ಕವಿದಿರುವ ಕಾರಣವೇನು ?

ಶಂ. ಬಾ. ಜೋಶಿ

ಋಗ್ವೇದಸಾರ : ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರ

ಭಾಗ ೧

ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣ ಪದ್ಧತಿ

(ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭೂಮಿಕೆಯ ಒಂದು ನೋಟವು)

ಋಗ್ವೇದ ಸಾರ : ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

(: ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥ-ಗ್ರಹಣ-ತಂತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತ ಒಂದು ಹೊಳಹು)

೧) ನಾಗ-ಪ್ರತಿಮಾ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಫಲಿತ

ಇದು, ನನ್ನ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಎರಡು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜಕಾರಿಯಾಗಿದೆ: ೧) ನಾಗಗಳು ನಾನಾ ದೈವತರೂಪದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ; ಆದರೆ, ಈ ದೇವತಾರಾಧನೆಯ ತಳಪಾಯದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ಯಾವುದು ? ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಅರ್ಥದ ಇತಿಮಿತಿಗಳು ಏನು ? ಇದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶವೊಂದು ಇತ್ತು. ಆದರೆ, ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ತೀವ್ರತಮವಾಗಿ ಮನಸಿನ ಸಮಾಧಾನವನ್ನೇ ಕಳೆವ ಒಂದು ಘಟನೆ ಸಂಭವಿಸಿತು. ಸರ್ಪಯಾಗದ ಕಥೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಕೇಳಿ ಗೊತ್ತು; ನಾಗವೈರಿ ಇಂದ್ರನೇ, ತಕ್ಷಕನಾಗನನ್ನು ಉಳಿಸುತ್ತಾನೆ, ಎಂಬ ಕಥೆಯ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯು ತೊಡಕಿನದಿಲ್ಲ. ನಾಗನು ಮೃತ್ಯುಶಕ್ತಿಯ ಸಂಕೇತ; ಇಂದ್ರನು ಜೀವನ : ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಸಂಕೇತ; ಜೀವನವು ಇರುವವರೆಗೆ, ಮೃತ್ಯುವೂ ಅದರ ಬೆನ್ನಿಗೇ ಉಂಟು;—ಇರಲೇಬೇಕು !

ಆದರೆ, ಈ ಸಮಾಧಾನವು ಇತ್ತೀಚೆ ಅಳಿದುಹೋಯಿತು; ಋಗ್ವೇದದ ಇಂದ್ರನು, ಸವಿತೃ : ಸೂರ್ಯನ ಪರ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂದು ವೇದವೇ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು, ಮ್ಯಾಕ್‌ಡೊನೆಲ್ಲ ಸಹ ನಮೂದಿಸಿದ್ದಾರೆ ! **ವೃತ್ರ : ಅಹಿ–ಹನ್ ಇಂದ್ರನು ಸೌರನು; ಪ್ರಕಾಶ ತತ್ತ್ವದ ಪ್ರತಿಮೆ,** ಎಂದಲ್ಲಿ **ವೃತ್ರ: ಅಹಿ (: ನಾಗ) ಕತ್ತಲೆಯ ಪ್ರತೀಕವಿರಲೇಬೇಕಾಯ್ತು !** ಈ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಹುಟ್ಟು–ಸಾವು, ಜೀವನ–ಮೃತ್ಯು ಈ ಪರಿಭಾಷೆಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ ! **‘ಪ್ರಕಾಶ’ : ಸವಿತೃವು= ಕವಿ, ಉದಯಿಸುತ್ತಾನೆ;** ಅವನು ‘ವಿಶ್ವಾ–

ರೂಪಾಣಿ ಪ್ರಾಸಾವೀತ್' : ಈ ನಾಮ ರೂಪಾತ್ಮಕ ಪ್ರಪಂಚವು, ಅರಿಕೆಯಂ ಆಳವಿನಲ್ಲಿ ಒಂದುಂದಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ ! ಸವಿತೃವು ಮುಳುಗುತ್ತಲೆ ಪ್ರಪಂಚವೂ ಅದೃಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ !

ಇದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ, ಇಂದ್ರ–ತಕ್ಷಕ ಈ ಸಂಕೇತಗಳು ಋಗ್ವೇದದ **ಮೂಲ** ಭೂಮಿಕೆಗೆ ತೀರ ವಿಸಂಗತವಾಗುತ್ತವೆ ! ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ, **ಪಂಚಮ** ವೇದದ ಪದವಿಗೆ ಏರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಹಾಭಾರತವು, ಯಾವ **ನಾಲ್ಕು** ವೇದಗಳ ಪರಂಪರೆಯದೊ, ಅವು ಸೌರ (ಋಗ್) ವೇದದಿಂದ ಭಿನ್ನವಿರಲೇಬೇಕಾಯ್ತು! ಆದರೆ ಈ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದ ಉತ್ತರ=ಗಣಿತವನ್ನು ಭಾವನೆ ಒಪ್ಪದಾಯ್ತು ! ಈ ಗಣಿತದ ಉತ್ತರದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ **ಇಂದಿನ ಋಗ್ವೇದವು, ಮೂಲವೇದ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಒಂದು ಮೋಸ,** ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬೆಳೆಯಲಿದೆ ! ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ಪುರಾತನರು 'ಮಾಯಾವೀ' ಕೃತಿ–ಕೃತ್ಯ ಮಾಡಲು ಸಂಕೋಚಪಡಲಿಲ್ಲ ! ಎಂಬ ಈ ಭಾವನೆಯು ಸೋಂಕುತ್ತಲೆ ಎದೆ ನಡುಗಿತು; ಮನಸಿನ ಕಳವಳ ತಡೆಯದಾಯ್ತು;

ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಈ ಸಂದೇಹವು ಸಾಧಾರವೇ? ಕೇವಲ ಕಾಲ್ಪನಿಕವೆ ? ಹಗ್ಗವನ್ನೇ ಹಾವು ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸುವ ಮೂರ್ಖತನವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ? ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯೊಳಗಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯ್ತು; ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ, ಇದಕ್ಕೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂಚೆ ಕಂಡ ಒಂದು ದಿಗ್–ಭ್ರಾಮಕ ದೃಶ್ಯವು : 'ಸಾರ್ಪ–ರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ' ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಕೆರಳಿಸಿದ ಕುತೂಹಲ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾವನೆಗೆ ಬಿದ್ದ ಪೆಟ್ಟು, ಎಂತೊ ಮರೆತಂತೆ ಆಗಿತ್ತು; ಇಂದಿನ ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ 'ಮಾಯಾವೀ' ಮಾತುಗಳು 'ಉಂಟು'—ಇರಬೇಕು, ಎಂಬ **ಸಂದೇಹ ನಿವೃತ್ತಿಯ ದಾರಿ ತಿಳಿಯದೆ** ಆ 'ಪೆಟ್ಟು'ಗಳು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದೂ ಫಲವೇನು ? ಆದರೆ ಇಂದ್ರ–ತಕ್ಷಕರ ಈ ಜೋಡಿಯ ವಾಸ್ತವತೆ ಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ, ತಕ್ಷಕ=ನಾಗ=ಸರ್ಪ, ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಉಂಟು ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ದೃಢಪಡುವದು ಅವಶ್ಯ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು, ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಆದರೂ ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ 'ಅಡಗಿವೆ' ಎಂಬ ಹಾವುಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಂ ಮರೆಯ ಹೊರಗೆ ತರಲು ಹೇಗೆ ಶಕ್ಯ, ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕಾಡತೊಡಗಿತು.

೨) ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಈ ಎರಡನೆಯ ಫಲಿತವೇ ವಿಶೇಷ ಮೌಲಿಕವಾಗಿದೆ. 'ಕಣ್ಮರೆಯಾದ ಕನ್ನಡ'ದಿಂದ ತೊಡಗಿ (೧೯೩೩), ಕರ್ಣಾಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪೂರ್ವಪೀಠಿಕೆಯ ವರೆಗಿನ ಅನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ(೧೯೬೭)ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾದ ತಂತ್ರವು, ಮತ್ತೆ ಇತ್ತೀಚಿನ ವಾಚನ ಮನನದಿಂದ ಇನ್ನೂ ಪರಿಷ್ಕಾರ ಪಡೆದ ಹಾಗಿನ ಭಾವನೆ ತಂದಿತ್ತು, ಈ ತಂತ್ರದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ, ಸರ್ಪಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಈ 'ಪ್ರಯೋಗ'ವು ಸಫಲವಾಗುವುದೆೊ, ಎಂದು 'ಪ್ರಯತ್ನ' ಪಡುವುದರಲ್ಲಿ ಹಾನಿಯೇನು ? ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ಪ್ರಬಲವಾಯ್ತು. ಪ್ರಯೋಗದ ಈ ಮೋಹ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯ್ತು ! ವಿಚಾರವಂತರೆಂಬವರು ಅಡಿಯಿಡಲು ಅಳುಕುವಲ್ಲಿ, ನ–ವಿಚಾರಿ (ಅ–ವಿಚಾರಿ ಎನ್ನಲಾರೆ.) ಒಮ್ಮೆಲೆ ಧುಮುಕುತ್ತಾನೆ. (ವಿವೇಕರಹಿತ ಎಂಬ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ) **'ಸಾಹಸದ'** ಅನ್ವೇಷಣೆ=ವಿಚಾರ, ಎಂದು ವಂದ್ಯ ಎಂ. ಗೋವಿಂದ ಪೈಗಳೂ, ಕನ್ನಡಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ, ಅಪವಾದಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಿರುವಾಗ, ಈ ಅಲ್ಪನು ಯಾವ ಗಿಡದ ತೊಪ್ಪಲು ?

ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಪಾರಾಧನೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಮ್ಯಾಕ್ ಡೊನೆಲ್ಲರಂತಹ ಸಂಶೋಧಕರು ನಿಃಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವಾಗ ಇದರಲ್ಲಿ 'ನಾಗ'–ಸರ್ಪ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಊಹಿಸುವವನ 'ಬುದ್ಧಿ' ಸಮನಾಗಿ ಇಲ್ಲ, ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ನಾನೇ ನಕ್ಕಿದ್ದೇನೆ; ಆದರೂ 'ತಜ್ಞ'ರೆಂಬವರೂ ಎಡಹಿರಲಾರರು, ಎಂದು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ನಂಬುವುದು ಮೋಸ-ತರುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ಶ್ರದ್ಧಾಸ್ಥಾನಗಳ ಪುನರ್ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಲಿರುವಾಗ ವೇದದ ಬಗೆಗಿನ ಈ ವರೆಗಿನ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳನ್ನು ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಿ ನೋಡಲೇಬೇಕು ಎಂದು ಎನಿಸಿತು. ಈ ಪ್ರಯೋಗವು, ವಿಫಲವಾಗಿ ಲೇಖಕನು ನಿಂದೆಯ ವಿಷಯವಾಗುವ ಶಕ್ಯತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಖಶಿಖಾಂತವಾಗಿ ನಡುಕ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ವಿಚಾರವು ಲೋಕನಿಂದೆಗಿಂತ ತೀರ ಬೇರೆಯಿದೆ; ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಮಾನವರ ಜೀವನಾಧಾರ. ಇಂತಹ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೇ ಶಂಕಿಸುವ ನನ್ನ ರೀತಿ, ನಿಂತ ಮರವನ್ನೇ ಕಡಿಯುವ ಬಗೆಯ ಆತ್ಮಘಾತಕ ಕೃತ್ಯ ಎನಿಸಲಾರದೊ ?

ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ವಿಚಾರ : ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಎಣ್ಣೆ–ಸೀಗೆಯಂತೆ, ಹಾವು–ಮುಂಗುಲಿಯಂತೆ, ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ವಿಚಾರ–ಧಾರಣೆ ವಿವೇಕದ್ದೊ ? ಈ ನಿಷ್ಠೆ

ಸಮಂಜಸವೊ ? ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ನಾನೇ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಸಂದೇಹ ಇವೆರಡರೊಳಗಿನ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕುರಿತು, ವಿಜಾಪುರದ ವೀರಶೈವ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಾದ ಗಣೇಶೋತ್ಸವದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾತನಾಡಿದ್ದೆ. ಅಂದು ಕೆರಳಿ ಏರಿ ಬಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಿತ್ರ ಅಕ್ಕಿ ಬಸಪ್ಪನವರು, ತಡೆದುಹಿಡಿದರು. ಭಾರತೀಯರ ಅ–ವಿಚಾರಿತ ರಮಣೀಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು 'ನವತರ,ಕಲ್ಯಾಣತರ (?)' ಎಂದು ಎನಿಸುವಂತೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆ–ಮೇಧಾಸಾಮರ್ಥ್ಯ–ವಿನಿಯೋಗಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಮಹಾಪುರುಷರ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ಪರಂಪರೆ ಎಂದಿನಿಂದಲೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ; **'ದೇವರು', 'ಸತ್ಯ' ಮತ್ತು 'ಶ್ರದ್ಧೆ'** ಈ ಶಬ್ದಗಳು, ಅ–ವಿಮರ್ಶಿತವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತ ಬಂದಿರುವಲ್ಲಿಯೇ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವನತಿಯ–ವಿಕೃತಿಯ ಮೂಲ ಕೇಂದ್ರವು ಉಂಟು; ಇದು ನಾಗ–ಪ್ರತಿಮಾ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗತೊಡಗಿತು !

ಆದರೆ ಈ 'ನಾಗ' ಸಮಸ್ಯಾ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವುದು ಎಲ್ಲಿಂದ ? ಹೇಗೆ? ಇದಾವುದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಲೊಲ್ಲದು.'ಗೃಹೀತ ಇವ ಕೇಶೇಷು ಮೃತ್ಯುನಾ' ಎಂಬ ಮಾತು ಅಲಂಕಾರಿಕವಲ್ಲ ಮತ್ತೆ ! ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆಯುವುದನ್ನೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾಯ್ತು ! 'ಜ್ಞಾತ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಅ–ಜ್ಞಾತ ಸಂಗತಿಯತ್ತ ಸಾಗುವ' ಸ್ಥೂಲ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ನಡೆಯುವುದು ಯಾವಾಗಲೂ ಕ್ಷೇಮ. 'Myth precedes philosophy' ಎಂಬ ಮಾನವ–ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಸೂತ್ರವು ನಿಜವಿದ್ದರೆ, ಭಾರತೀಯ—ಏಕೆ ಜಾಗತಿಕ—ಮೊದಲಿನ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಗಳ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ, ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯ ದೈವತ–ಪವಾಡ ಕಥೆ (myth) ಇರಲೇ ಬೇಕು : ಆದಿ ದೈವತವು **'ನಾಗ' : ಆದಿಶೇಷ** ಈ ಶ್ರದ್ಧೆ , ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಉಂಟೇ ಉಂಟು. ಗ್ರೀಕ, ಇಜಿಪ್ತ. ಬಳಿಕ ಸುಮೇರಿನಲ್ಲೂ ಇರುವುದು ಕಂಡಿತು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ, ಭಾರತೀಯ ಏನೆಲ್ಲ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥೀಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಮಂದಿರಗಳ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ 'ನಾಗ' ಶಕ್ತಿಯ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯ ಆಕೃತಿಯು ಇರಲೇಬೇಕಾಯ್ತು; 'ಉಂಟೆ ?' ಎಂಬುದನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಹೊಣೆ ಮಾತ್ರ ಇನ್ನು ಉಳಿಯಿತು ! ಈ ಪ್ರಬಂಧವು ಒಂದು 'ಪ್ರಯೋಗ', ಅಲ್ಲದೆ ಮೊದಲ ಪ್ರಯತ್ನ; ಇದರ Rambling ಸ್ವರೂಪ,

'ಸಿದ್ಧಾನ್ತ' ಸೇವಿಸುವ ಸವಿಗಾರ ನಾಲಗೆಗೆ ರುಚಿಸದಿರುವ ಭೀತಿಯಿದೆ; ವಿನಯಕ್ಕೆ ಸೀರು ಬಿಡದಿದ್ದರೂ ಮಾತಿನ ಒರಟುತನ ತಪ್ಪಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷಮಿಸಲು ಸುಹೃದರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ.

ಈ ಪ್ರಯತ್ನವು, ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಸತ್ಯಾರ್ಥ–ಗ್ರಹಣದ ತಂತ್ರವು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯು, ಒಂದು 'ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ' ಮಟ್ಟದ ಪದ್ಧತಿ ಆಗುವ ಶಕ್ಯತೆ ಎನಿಸಿತು. ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಮೊದಲು ಬರೆದ ಕೆಲವು ಲೇಖನಗಳಿಂದ, ಈ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವು ಅಂಕುರಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ತಂತ್ರವು, 'ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ'ಮಟ್ಟದ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ **ಒಂದು ಪದ್ಧತಿ** (: Grammer of meaning) ಆಗುವ ಶಕ್ಯತೆಯು ಉಂಟೆ ? ಪ್ರಾಜ್ಞರು, ಈ ತಂತ್ರದ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಬೇಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಭೌತ ಶಾಸ್ತ್ರದ ತಂತ್ರವೂ ಹುಟ್ಟಿನೊಡನೆಯೆ ಪರಿಪೂರ್ಣವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಗ್ರೀಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂಶೋಧಕ ಡಾಡ್ಸ್‌ಹೇಳುವಂತೆ ತಜ್ಞರು, "Progressive elimination of errors"— ಇದರೊಳಗಿನ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಬಲ್ಲ ಸಮರ್ಥ ಮೇಧಾವೀ ವಿಮರ್ಶಕರ ಕೊರತೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಇಂತಹರು ಉದಾರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ 'ವಿಧಾಯಕ' ಟೀಕೆ ಮಾಡಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ವರೂಪದ ಒಂದು ಅನ್ವೇಷಣಾ–ತಂತ್ರವನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಕಾರಣರಾದ ಶ್ರೆಯೋಭಾಗಿಗಳಾಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಮಾನವ ಜೀವನ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಆಕಾರ ಪಡೆದಿರುವ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಶ್ರಮಸಾಧ್ಯವಿದ್ದರೂ ತೀರ ಅಶಕ್ಯವೇನಲ್ಲ. ಇದು ಶಕ್ಯವೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಕಾರಣಗಳು ಇವು.

೧) ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಅದರದೇ ಆದ ಒಂದು ಆಕೃತಿ ಇರುತ್ತದೆ.

ಆ–ಕೃತಿಯಿಲ್ಲದ ಅರ್ಥವು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಲಾರದು. ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಕೆಲವೊಂದು ಇತಿ–ಮಿತಿ ಇರಲೇಬೇಕು; ಈ ಇತಿ–ಮಿತಿ, ಅದರ ಕ್ಷೇತ್ರ (area), ಪಾತಳಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥರೂಪ ವಿಚಾರ, ಅಥವಾ ವಿಚಾರರೂಪ ಅರ್ಥವು

ವಿಶಿಷ್ಟ ಆ–ಕೃತಿ–ರೂಪದ್ದು ಇರುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೊಂದು ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬದ್ಧ ವಿಚಾರರೂಪ ಅರ್ಥದ ಮೊತ್ತವೇ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದ–ವಿಷಯಕ ಜ್ಞಾನ ಎನಿಸುವುದು.

ಅರ್ಥವು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಸಂಕೇತ (: ಪ್ರತಿಮಾ) : ಮಾಧ್ಯಮವು ಅದರ ಇತಿಮಿತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಂಕೇತ (: ಪ್ರತಿಮಾ) ಮಾಧ್ಯಮ ಇದಕ್ಕಿಂತ, ಅರ್ಥ (: ವಿಚಾರ) ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಶಾಲವಿರುತ್ತದೆ. ಅಭಿವ್ಯಕ್ತ ಅಥವಾ ಆವಿಷ್ಕೃತ ಅರ್ಥ (: ವಿಚಾರ), ಇದು ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಂತಸ್ಥ ಆ–ಶಯಕ್ಕಿಂತ ಅಲ್ಪ, ಯಾವಾಗಲೂ. ಅಂತರಂಗಸ್ಥ (ವ್ಯಕ್ತಿ ಇಲ್ಲವೆ ವಸ್ತು ಅಥವಾ ವಿಶ್ವದ) ಆಶಯವು, ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ—ಇಡಿಯಾಗಿ, ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಎಟಕದು.

ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ, ತರ್ಕಬದ್ಧವಾದ ಅನುಸ್ಯೂತ ಒಂದು ಆಕೃತಿ (Logical form) ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಗತಿಗಳ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧ ಸೂಚಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯೆ ಅರ್ಥ(: Meaning). **'ಏಕಾಕೀ' ಆ–ಕೃತಿ ಅರ್ಥವಿಹೀನ,** ಅಥವಾ **ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗದು.** ಎಂದರೆ **ಅರ್ಥವು ಸಾಮಾಜಿಕ;** ಆದುದರಿಂದ 'ಅರ್ಥವು' ಕೇವಲ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠ (Subjective) ಎನಿಸಿದರೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮಾ–ಸಂಕೇತದ ಮೂಲಕ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಭೂಮಿಕೆಯದು ಆಗುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಥ (: ವಿಚಾರ : ಜ್ಞಾನ) ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಉಂಟೊ ? ಅಥವಾ ಕೇವಲ ಮನು–ಜ ಕಲ್ಪಿತವೆ? ಅರ್ಥವು ಕೇವಲ ವೈಯಕ್ತಿಕ–ಮಾನವ ಕಲ್ಪಿತವೇ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರರು, ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರೊಬ್ಬರೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದೇ ಅಶಕ್ಯವಿತ್ತು; ಜೀವನದಲ್ಲಿ— ಜೀವನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬ, ಸಂಸ್ಥೆ. ಸಮಾಜ ಇವು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಮಾತು–ಭಾಷೆ ಇದು ಜೀವ–ಜೀವದ ನಡುವಣ ಸೇತುವೆ; ಎರಡು–ಹಲವು ಜೀವಗಳನ್ನು ಹತ್ತರ ತರಬಲ್ಲ, ಆತ್ಮೀಯ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗ ಬಲ್ಲ ಅರ್ಥದ ಮಾರ್ಗ–ವಾಹನ–ಸೇತು–ಮಾಧ್ಯಮ : ಭಾಷೆ.

(ಅರ್ಥ :) **ವಿಚಾರ, ಆಚಾರ** : ಕೃತಿಯೊಡನೆ ಹೊಸೆದುಕೊಂಡಿದೆ— ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ವಿಚಾರ–ಆಚಾರ ಉಭಯ ಕ್ರಿಯೆಗೂ 'ಚರ್' (ಗತ್ಯರ್ಥಕ)

ಆಖ್ಯಾತವೆ ಮೂಲದಲ್ಲಿದೆ. ಇವು ಆತ್ಯಂತಿಕವಾಗಿ ಒಂದರಿಂದ ಒಂದು ದೂರ ವಿರಲಾರವು. ಇವೆರಡರಲ್ಲೂ ಪರಸ್ಪರ ಜನ್ಯ–ಜನಕ ಭಾವವಿದೆ. ಆಚರಣೆ ವಿಚಾರಕ್ಕೂ, ವಿಚಾರಣೆ ಆಚಾರಕ್ಕೂ ಪ್ರೇರಿಸಬಲ್ಲುದು—ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಆ ಸಮಾಜ ನಿನ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆತಿಲ್ಲವಾದರೆ; ಎರವಲು ಅಲ್ಲದ **ಜೀವಂತ ಅನುಭವಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಾಳಬೇಕು,** ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆ–ಚಾರ–ವಿಚಾರ ಗಳಲ್ಲಿ ಘಾರೀಕತ್ತು ಆಗಿ ನಡೆಯುದಂ. ಆ–ಚಾರ ದಿಕ್ಕಾಲ–ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಸೀಮಿಂತ; ವಿಚಾರವು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ; ಮೊದಲನೆಯುದು ಇತಿಹಾಸದ ವಿಷಯ; ಎರಡನೆಯುದು ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಷಯಂ. ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ವಿಚಾರದ ಮೂಲ (ಮೊದಲಣ) ಆಕೃತಿಯುಂ, ಎಂದರೆ ಆ–ಚಾರ–ಯಾವ ಬಗೆಯ ಕೃತಿ—ಆಚ ರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿ ಬಂದಿತೊ, ಆ ಆಚಾರಸೂಚಕ ಮೂಲ (ಮೊದಲಣ) ಭಾಷಿಕ ಸಂಕೇತ-ಪ್ರತಿಮೆ ಅಥವಾ ಮಾಧ್ಯಮ ಯಾವುದು (:ಮಧ್ಯಸ್ಥ ಯಾರು), ಇದು ತಿಳಿಯಲು ಶಕ್ಯವಾದರೆ ಆ ತಾತ್ತ್ವಿಕ : ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯ ಇತಿಹಾಸವು—ಜನ್ಮಕಾಲದ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಯುಂ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಇತಿಹಾಸದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವ ಜ್ಞಾನದ ಇತಿಹಾಸ ಮೈದಾಳಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಒಂದು ಸಮಯಸ್ಥ ಆಚಾರ ಮತ್ತು ವಿಚಾರದ ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾಳ–ಮೇಳವನ್ನು–ಸಂಗತಿ–ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸದ ಇತಿಹಾಸವಾಗಲಿ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಲಿ ವಾಸ್ತವ : ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿ ರದ್ದು, ಎಂದು ಬಗೆಯುವಲ್ಲಿ ಮೋಸವಾಗಲಿದೆ !

ಭಾಷೆಯುಂ ಮೂಲತಃ ಸಾಂಕೇತಿಕವಿದೆ. ಇಂದು, ವಿವರಣಾತ್ಮಕ–ಸುಸಂಗತ ವಾಕ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿಇರುವಂತೆ **ತೋರುವ** ಭಾಷೆ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಭಾಷಾ ಪತಂಗವು ಅಸುರ ಮಾಯಾ ವರ್ಣರಂಜಿತವಾಗಿದೆ. (: ಪತಂಗಂ ಅಕ್ತಂ ಅಸುರಸ್ಯ ಮಾಯಯಾ); ಆದರೆ ವಿಪಶ್ಚಿತರು–ವಿಮರ್ಶ ಕರು ಇದರ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲರು ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಪುರಾತನ ಕವಿ ವೇದದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಂದಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೋಲುವ ಒಂದು ಭಾಷೆಯೊಡನೆಯೆ ಅಂದು, ಈ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಇಂದು ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವ ಅತಿ ಪುರಾತನ ದೈವತಗಳು— ಆ ದೈವತ ಕಥೆಗಳೂ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೂ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ನಾಮರೂಪದುವು ಇರುತ್ತಿದ್ದುವು.

ಭಾಷೆಯೊಳಗಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯು. 'ಸತ್ಯ' ಎಂಬುದನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮೈದಾಳಿದೆಯೊ ? ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಎಡೆದೊರೆತಿದೆ. ವೇದೋಪನಿಷತ್ತು-ಗೀತೆ ಇಂತಹ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ನಿಹಿತಂ ಗುಹಾಯಾಂ' 'ಗುಹಾನಿ ಹಿತಂ, ಗಂಹರಂ', 'ಗುಹ್ಯಾತ್ ಗುಹ್ಯತರಂ' ಇಂಹತ ಮಾತುಗಳ ಮೂಲಕ ಅರ್ಥ ಬಚ್ಚಿಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಸಂಕೇತಗಳು, ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು, ಎಂಬ ಅನು-ಮಾನಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಏನೆಲ್ಲ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥ ಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಲು ದೊರೆವ ಒಂದೇ ಮಾತಿನ ನಾನಾರ್ಥಗಳ ಮೂಲಕ, ಭಾಷೆ ಮೈದಾಳಿದ ಮೂಲ-ಪ್ರಧಾನ-ಉದ್ದೇಶವೇ ತಿಳಿಯುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ: ಅಥವಾ ಆ ಉದ್ದೇಶವು ವಿ-ಫಲವಾಗುವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಕೊಂಡು ಹೊರಟಿದ್ದಾಗಿದೆ !

ಅರ್ಥದ ಮೂಲ ಆಕೃತಿ-ರೂಪ ವಿಸಂಗತವಾಗತೊಡಗುವಲ್ಲಿ ಆ ಭಾಷಿಕ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ-ಕ್ರಾಂತಿ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. (ಸಂಭವಿಸಿರುತ್ತದೆ.) ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಅನುಭವದ-ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ. **ಒಂದು** ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ **ಒಂದೇ** ಅರ್ಥವು ಇರಬಲ್ಲದು. 'ಋತ' ಈ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಮೂಲತಃ ಗತಿ-ಮಾರ್ಗ, (ದಿಶಾ) ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿತ್ತು. ಇದು ಪ್ರಕಾಶ (: ಸೂರ್ಯ ಅಗ್ನಿ) ಆರಾಧಕರ ಜೀವನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ ಸಂಕೇತವು; 'ಋ' (> ಋತ) ಗಮನಾರ್ಥಕ ಆಖ್ಯಾತದಿಂದ ಸೂರ್ಯಗತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ರೂಪಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಮೊದಲ ಹಂತದಲ್ಲಿ ತೀರ ಭೌತ ಸ್ವರೂಪದ 'ಗತಿ' ಸೂಚಕವಿದ್ದ ಮೂಲಾರ್ಥವು, ಬಳಿಕ, (ಗತಿಯ) ನಿಯಮಿತ ಮಾರ್ಗ,- ನಿಯಮ ಈ ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಅರ್ಥಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಅರ್ಥವು ವಿಕಾಸಗೊಂಡ ರೀತಿ ತರ್ಕಶುದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಋತ=ಪ್ರಕಾಶದ ಗತಿ-ದಾರಿ=ನಿಯಮ, ಇದು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯದ ಮಾರ್ಗ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು, ಅವೆಸ್ತಾದ '**ಅಶ**', ಋವೇದದ **ಆಶಾ** =ದಿಶಾ (ray of hope)= ಪ್ರಕಾಶ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದಲೂ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ, ಅವೆಸ್ತಾದಲ್ಲಿ. ಋಗ್ವೇದದಂತೆ 'ಋತ' ಸಂಕೇತವನ್ನು 'ಸತ್ಯ' ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಕೇತದೊಡನೆ ಜೋಡು ನುಡಿಯಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೇವಲ 'ಅಶ' ಅಥವಾ ಕೇವಲ 'ಋತ' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು. ಆ ಬಳಿಕ ಸಂದಿಗ್ಧಾರ್ಥಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ !

ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿಯೇ 'ಋತ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಉದಕ–ರೇತ–ರಸವಾಚಕ ಅರ್ಥ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ! ಸಂಕೇತ: ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅರ್ಥವು, ಜೀವನ: ಸಮಯದ (: ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳ) ಸಂದರ್ಭದಿಂದ (ಲೋಕವ್ಯವ ಹಾರದಲ್ಲಿ) ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ—ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ಗಾಂಧೀ ಟೋಪೀ, ಶುಭ್ರಖಾದೀ ವಸನ; ಇದು ಒಂದು 'ಸಮಯ'ದ (; ಆಚಾರ– ವಿಚಾರಗಳ) ಆವರಣದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ, ದೇಶಭಕ್ತಿ. ತ್ಯಾಗ ಇಂತಹ ಗುಣ ಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧೀಕರಿಸುತ್ತಿತ್ತು; ಮಹಾತ್ಮಾಜಿಯವರ ತರುವಾಯ ಜೀವನ 'ಸಮಯ'ದ (ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ) ಆ–ಕೃತಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆದ ರೊಡನೆ 'ಖಾದೀ ಟೋಪಿ' ತ್ಯಾಗ ಸೇವೆ ಇತ್ಯಾದಿ, ಮಾತುಗಳ ಮಾಟದಿಂದ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ 'ಟೋಪೀ' ಹಾಕುವ ಧೂರ್ತರು, ಧಾರಣಮಾಡುವ ಸಂಕೇತ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಜೀವನದ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ 'ಸಮಯ' ಭೌತಕಾಲದಿಂದ ತೀರ ಬೇರೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರೇರಕ ನೇತಾರ ಅಥವಾ ಪೋಷಕ ಆಧಾರಭೂತರು (ಸಹ ಪ್ರವಾಸಿ :) ಇಂಥ ೧) '**ಸಮಿತಿ**'ಯ ಮೂಲಕ ಅವರ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ೨) **ಸಮಯ** (ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಆಕೃತಿ) ಆಕಾರ ಪಡೆ ಯುತ್ತದೆ. ಈ 'ಸಮಯ'ದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ೩) ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ **ಮಾಧ್ಯಮ**: ಸಂಕೇತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಮೈದಾಳುತ್ತವೆ. 'ಖಾದೀ ಟೋಪಿ' ಸಂಕೇತದ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರೇರಕ 'ಸಮಿತಿ' ದುರ್ಬಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಳಿಕ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಂದ ನೇತಾರ ಸಮಿತಿಯು, ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ತಲೆ ಮಾರಿನ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನೇ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಮಾಧ್ಯಮದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಆದರೂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶ–ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸು ವುದರಿಂದ ತತ್ಪೂರ್ವದ ಸಮಯದ (: ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳ) ವಾಹನ ರೂಪ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳ ಅರ್ಥ–ಆಕೃತಿಯು ಆ ಬಳಿಕ ಬದಲಾಗುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿ ಸಲು ಯಾರಿಗೂ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವು, ಯುದ್ಧ ಜನ್ಯ ಕ್ರಾಂತಿಗಿಂತ ತೀರ ಭಿನ್ನ. ಋತು ಬದಲಾಗುವ ಹಾಗಿನ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವೇ ಇದೆ, ಎಂದು ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮೋಸದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವು, ಅಂದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ, ಹಾಗು ಮುಂದೆ ಬರಲಿರುವ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು

ಎಂದರೆ ಅದರ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅನುಸ್ಯೂತವಿರುವ ತರ್ಕ–ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಆಕೃತಿಯನ್ನು—ಮೊದಲೇ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಂದಿನ ಅಸಾಮರ್ಥ್ಯ.

೨ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಅಂಗತ್ರಯಗಳು

ಯಾವ ಜನಾಂಗದ, ಯಾವ ಭಾಷಿಕ ಜನಗಣದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೇ ಇರಲಿ; ಅವರ ಅಂಗತ್ರಯಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಾಳದ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. **ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರೇರಕ** ನೇತಾರ, ದಿವ್ಯಪುರುಷ,–ಅವನ ಬೆಂಬಲದೊಡನೆ ಆ ವಿಶಿಷ್ಟಜೀವನ **'ಸಮಯ'** (: ಕಾಲತತ್ತ್ವ) ನಿರ್ಮಿತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಅಂದಿನ ಶಿಷ್ಟರ–ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರ **'ಸಮಿತಿ' ಯಾವುದು** ಎಂಬುದರ ಏನೊಂದೂ ನಿಶ್ಚಿತ, ಲಿಖಿತ ಆಧಾರವು ದೊರೆಯುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆ ಸಮಿತಿ ಮತ್ತು ಸಮಯವು ನಿರ್ಮಿಸುವ,–ಆ ಸಮಯದ ಜೀವನರೀತಿಯ ಪ್ರೇರಕ ಹಾಗೂ ಪೋಷಕ ಸ್ವರೂಪದ (ಆ–ಚಾರ, ವಿ–ಚಾರಗಳ ಅಮೂರ್ತ ಸ್ವರೂಪವೇ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ) ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಹತ್ತ್ವದ ಸಂಕೇತಗಳು,—ಸಂಕೇತ ಸಮುಚ್ಚಯದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, ಕೆಲವೊಂದು ದೊರೆತರೂ ಸಾಕು. ಭಾಷಾರೂಪ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯದೆ ಯಾವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆ ಆಗಲಿ ಮೈದಾಳಿ ಬಾಳಲು–ಉಳಿದು ಮುಂದುವರೆಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲೆ, ಕಟ್ಟಡ ವಸ್ತ್ರ ಮು. ಸಮಸಾಮಾಯಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಸಂಕೇತಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ, ಅವು ಆಕಾರ ಪಡೆದ ಜೀವನ ಪರಿಸರ ಅದರ ಹಿನ್ನೆಯ ಸಮಯ ಇದರ ಆ–ಕೃತಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಬಲ್ಲದು. ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಅಂತರ್–ವಲಯದ (ಅರ್ಥಗರ್ಭದ) ಆಕೃತಿ ಮತ್ತು ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ಬಾಹ್ಯವಲಯದ ಆಕೃತಿ ಇವುಗಳ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಆ ವಿಶಿಷ್ಟ 'ಸಮಯ'ದ ರೂಪ ಆಕೃತಿ ಅರಿಕೆಯ ಅಳವಿನಲ್ಲಿ ಬರತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಇದರೊಡನೆಯೆ ಆಗಲೆ ಈ ಸಮಯಸ್ಥ ಆಚಾರ ಸ್ವರೂಪದ ಮೂಲಕ, ಅವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ—ಪ್ರೇರಿಸಿದ, ಪೋಷಿಸಿದ ಶಿಷ್ಟ–ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ನೇತಾರ : ಸಮಿತಿಯ (ವರ್ಗ) ಆಕೃತಿ ರೂಪವೂ ನಿಶ್ಚಿತಪಡಲಾರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ನೇತಾರ ಸಮಿತಿಯ ಸಂಸ್ಥಾಪಕ–ಪುನರುದ್ಧಾರಕ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಯ (Charis--matic) ಮಹಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹಾಗೂ ಸಂಗಾತಿಗಳ ಅಂಕಿತನಾಮಗಳು ತಿಳಿಯದಿರಬಹುದು. ಆದರೂ ಅವರು ರೂಪಿಸಿದ ಜೀವನದ ಆ ಕೃತಿಯಿಂದ

ಆವರ—ಅನ್ವರ್ಥಕ = ಶೀಲ–ಗುಣಸೂಚಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ನಾಮಗಳಿಂದ ಇವರನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ನೇತಾರ ಸಮಿತಿ ಪ್ರೇರಿಸುವುದು 'ಭೋಗಿ' (: ನಾಗ ವೃತ್ತಿ) ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನೊ ಅಥವಾ ಸಮಾಜ ಸಮ್ಮುಖ ಜೀವನ ರೀತಿಯನ್ನೊ ಎಂಬುದನ್ನು ಆ ಭಾಷಿಕ ಹಾಗೂ ಇನ್ನುಳಿದ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ನೇತಾರ ಸಮಿತಿ ಮತ್ತು ಅವರಿಂದ ಪ್ರಚೋದಿತ ಸಮಯ (: ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳು); ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಮಯ ಮತ್ತು ಆ ಸಮಯವು ರೂಪಿಸುವ (ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮ–ಅಥವಾ ವಾಹನ ರೂಪ) ಸಂಕೇತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು; ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಗಾಂಗೀ ಸಂಬಂಧವಿರುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಂಗತ್ರಯಗಳಲ್ಲಿ 'ಸಮಿತಿ'ಯ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರವು ಆಗಿರದಿದ್ದರೂ ನೇತಾರ : ದಿವ್ಯಪುರುಷನ ಕುರಿತು, ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ, ಮಾನಸಶಾಸ್ತ್ರದ ತಜ್ಞರು ಬಗೆ ಬಗೆಯಿಂದ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಮಾನವನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮವೂ ಇತ್ತೀಚೆ ಆಧುನಿಕರ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಸೆಳೆದಿದೆ, ದೇವತಾ ಪುರುಷ, ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿ ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣದ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಲ : ಸಮಯ ಈ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ವಿಮರ್ಶೆಯು ಇನ್ನೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಆಗಿಲ್ಲ.

'ರಾಜಾ ಕಾಲಸ್ಯ ಕಾರಣಂ' ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಏನೆಲ್ಲ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನೀಯುತ್ತಿದೆ. ಅವತಾರೀ ಪುರುಷರ ಬಗೆಗಿನ ಈ ಶ್ರದ್ಧೆ ಸದೋಷವಿದೆ. ದೇವನೆಂಬವನು 'ಅಷ್ಟ ಪ್ರಕೃತಿ'ಗಳ ನೆರವಿನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿದನು, ಶಾಸ್ತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನು ಎಂಬ ಪುರಾತನ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ರಾಜನ ಅಷ್ಟಪ್ರಧಾನರ ವಿಚಾರವು (ಸಭೆ–ಸಮಿತಿ) ವೇದ ಪೂರ್ವಕಾಲದಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವಿದೆ. ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಆಧಾರಭೂತ ಕಾಲವನ್ನು '**ಸಮಯ**' ಎಂದು ಹೆಸರಿಸುವುದು ಲೇಸು. ಸಮಿತಿ ಮತ್ತು ಸಮಯ ಎರಡಕ್ಕೂ ಒಂದೇ ಆಖ್ಯಾತ (ಇ> ಅಯ್) ಆಧಾರವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸಂ+ಇತಿ, ಸಂ+ಅಯ ಇವೆರಡೂ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ಅರ್ಥವು ಜೀವನದ ಮೂರ್ತ ಘಟನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಅದೇ ಘಟನೆಯ ಅಮೂರ್ತ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಡಬಲ್ಲದು. ಇ> ಅಯ್

(ಹೋಗು, ನಡೆ, ಚರಿಸು) ಆಖ್ಯಾತಸ್ಥ ಗತ್ಯರ್ಥದೊಳಗಿಂದ ನೆಲದ ಮೇಲಣ ಮೂರ್ತ ಘಟನೆಯ ಅನುಷಂಗದಿಂದಲೇ ಇನ್ನೊಂದು ಅ-ಮೂರ್ತ ಘಟನೆ ಸಂಭವಿಸಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾಂತರವಾಗಿಯೆ ನಡೆಯುವುದಾಗಿ ಗೋಚರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆಚಾರ ಮತ್ತು ವಿಚಾರ ಇವೆರಡೂ ಸಂಕೇಗಳ ತುಲನೆಯಿಂದ ಈ ವಿಚಾರವು ಇನ್ನಷ್ಟು ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. 'ಚರ್' ಒಂದೇ ಆಖ್ಯಾತ ಜನ್ಯ 'ಆಚಾರ (: ಕೃತಿ)'ದ ಅನುರೋಧದಿಂದ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುವ ತಿಳುವಳಿಕೆ = 'ವಿಚಾರ'; ಇವೆರಡ ರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಿತಿ ಹಾಗೂ ಸಮಯ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅಂಗಾಂಗೀ ಸಂಬಂಧವೆ ಉಂಟು.

ವಿಶಿಷ್ಟಕಾಲದ ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಅದರ ಅಂದಿನ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ,-ಪ್ರತಿಮಾ-ಸಂಕೇತಗಳಿಗೆ ಆಧಾರಭೂತ 'ಸಮ ಯ'ದ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಆದರೆ 'ಸಮಯ' ಈ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಸಂಕೇತವು ಇನ್ನೂ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ! ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ Historical Time ಎಂಬ ಮಾತು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಇತಿಹಾಸ ಪೂರ್ವಕಾಲದ 'time' ಉಂಟಲ್ಲ? ಮಾನವ ಜೀವನ ರೀತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಈ ನಡೆವಳಿ-ನುಡಿವಳಿಗಳ ಆಧಾರವಾದ(ಕಾಲ),ಭೌತಸೂರ್ಯನಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ನಿನ್ನೆ-ಇಂದು-ನಾಳೆಗಳ ರೂಪದ ಕಾಲವಲ್ಲ, ಮಾನವ ಜೀವನ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲಣ ಕಾಲವು ಯಾವುದೊಂದು ಜನಗಣದ ಮೂಕ (tacit) ಸಮ್ಮತಿ ಯೊಡನೆ, ಅವರ ನೇತಾರ-ಸಮಿತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗುವ ನಡೆವಳಿ ನುಡಿವಳಿಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ, ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಜೀವನ ರೀತಿ ಸೂಚಕವಾದ ಆ ಜನಗಣದ ಕೂಡಿನಡೆಯುವಿಕೆಯ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳು ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಈ ಬಗೆಯ ಕಾಲಾವಧಿಯು ಒಂದು 'ಸಮಯ' ಎನಿ ಸುತ್ತದೆ.

ಮನುಜ ಪಾತಳಿಯ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ 'ಸಮಯ' (ಕೂಡಿ ನಡೆವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ) **ಪ್ರಕೃತಿಸಿದ್ಧ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಪ್ರೇರಣೆಯೆ ಆಗು ತ್ತದೆ.** ಆದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಅಹಂಕಾರೀ ವೃತ್ತಿಯ ಜೀವನಗಳಲ್ಲಿ, ಅ-ಸಾಮಾಜಿ- -ಕತೆಯ ಕಡೆಗಿನ ಒಲವೂ ಉಂಟಲ್ಲ! ಇದನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸುವದು ಹೇಗೆ ? ಕುಟುಂಬ ಸಂಸ್ಥೆ, ಸಮಾಜ ಎಂಬುದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವುದಂತೂ ನಿಜ!

ಆದರೆ 'Mind is Private' ಒಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ; 'ಅವರವರು ಗ್ರಹಿಸಿದ ಅರ್ಥ ಅವರವರ ಸತ್ಯ' ಎಂಬ ಏಕಾಂತಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಪ್ರಚೋದಕ ಮಾತುಗಳು, ಇತ್ತೀಚೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕೇಳಬರುತ್ತಿರುವವು; ಆದರೂ 'ಭಾಷೆ' ಎಂಬ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಹಾರದ ಭಾಷೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆಯಲ್ಲ ! 'ಸ್ವಾಂತಃ ಸುಖಾಯ' ಎಂದರೂ ನವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲಾಕೃತಿ ಅಚ್ಚಾಗಿ ಹೊರಬರುತ್ತಲೆ ಇವೆ। ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ 'Social contract' ಎಂಬ ಒಂದು ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ! ವಿಚಾರದ ವಾಹನ-ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರತಿಮೆ, ಅಂತರಾರ್ಥವನ್ನು ಪರಿಮಿತಗೊಳಿಸುವುದಂತೂ ಸರಿ; ಆದರೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅಸಮರ್ಪಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗುವುದು ತಿಳಿಯದೆ ಹೋದರೆ,—ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಗದಿದ್ದರೆ ಆಗುವ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳು ಜೀವನದ ಸರಿಯಾದ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಆತಂಕಕಾರಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ 'Social contract' ಎಂಬ ಸದೋಷ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದವು ಇಂತಹ ಒಂದು ಮಾದರಿ. ಸಂಸ್ಥೆ-ಸಮಿತಿ-ಸಾಮಾಜಿಕ ಭಾವನೆಗೆ, (ಸಾಮಾಜಿಕ) ಕರಾರು (Contract) ಕಾರಣವಾಗಿದೆ, ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನವರೊಳಗಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಅನೈಸರ್ಗಿಕ; ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಅಸ್ಮಿತತೆಯೇ ಮೂಲ ಸ್ಥಾಯೀಭಾವ ಎಂಬ ನಂಬುಗೆಯು ಹುದುಗಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಆದರೆ 'Social Contract' ದ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಶಕ್ಯವಾಗಿವೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಸಾಮಾಜಿಕತೆಯು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ-ಜೀವನದ ಪ್ರಕೃತಿ--ಧರ್ಮ ಎಂಬುದರ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಉಂಟಾಗಲು ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ ! ಸಂಅಯನ (ಕೂಡಿನಡೆವ) ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹಲವು ಮನುಷ್ಯೇತರ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಹ ಹುಟ್ಟುಗುಣವಾಗಿದೆ ! ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಏಕಾಕಿತ್ವದ ಏಕಾಂತಿಕಭಾವನೆ ನರ-ಪ್ರಾಣಿಯೊಳಗಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವಂತೆ ಆತನೊಳಗಿನ ವಿಕೃತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದೂ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ ! ಸಮಾಜ : ಸಮಷ್ಟಿಯ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದೊಳಗಿನ ಆಘಾತ-ಪ್ರತ್ಯಾಘಾತಗಳ ಫಲವಾಗಿ— 'ತಾನು'—ತನ್ನ 'ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ' ಇದರ ಅರಿವು ಮೂಡಿದ ಜೀವ, ಆ ತನ್ನ 'ಸಮ-

ಷ್ಟಿಯ' ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ಅಮಾನ್ಯಮಾಡುತ್ತಿದೆ—ತನ್ನ ಏಕಾಂತಿಕ 'ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ' ಬೆಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಗಡಿಬಿಡಿಯಲ್ಲಿ!

ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಪ್ರೈದಾಳಿದ್ದು. ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ Contract (ಕರಾರು) ಆಗಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸಮಿತಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲ! ಜೀವನದಲ್ಲಿ 'ಮೂಲ್ಯ'ಗಳು (ಅರ್ಥ: ಸೌಂದರ್ಯ) ಇಲ್ಲವೇಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಭೂಮಿಕೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವಿಚಾರವಂತರೆಂಬವರೂ ಇದ್ದಾರೆ; ಎಚ್. ಜೆ. ಮುಲ್ಲರ್ ಬರೆದಿರುವ 'Scientific progress and Human Values' (ನ್ಯೂ-ಯಾರ್ಕ) ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ನಿವೇದನೆಯಿರುವುದಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಕರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರಪಂಚವೊಂದು ಅನಾಚಾರಗಳ ಆಗರ ಎಂಬಹಾಗಿನ ಜುಗುಪ್ಸೆ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳನ್ನು–ಕಲಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಕಲಾಭಿಜ್ಞರಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಪ್ಪೀ ಜೀವನರೀತಿಯ ಸಿದ್ಧರ ಬಳಗವಿದೆ, ಮೋಕ್ಷವಾದಿ ಪಾರಲೌಕಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮವೂ ಉಂಟು. ಬಾಳನ್ನು ಬರಡು ಎಂದು ಬಗೆವ ಇಂತಹ ವಿವಿಧ ಸಮಯ (: ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ) ನಿರ್ಮಾಣದ ವರ್ಗವು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಎಂದಿನಿಂದಲೇ ಉಂಟು. ಆದರೂ **ಮನುಜ**: ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂಬುದೂ ಪ್ರೈದಾಳಿ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಎಂದಿನಿಂದಲೇ ಪ್ರಯತ್ನಪಡುತ್ತಿರುವುದೂ ಇದರ ಜೊತೆಗೇ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಜೀವನದಲ್ಲಿ **ತಮ್ಮ ಅಪ**-ಈಕ್ಷೆ ಅಥವಾ ನಿರೀಕ್ಷೆ ಮೇರೆಗೆ 'ಅರ್ಥ'ವು ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ—ಅಥವಾ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಿರಾಶೆಯ ಕಗ್ಗತ್ತಲು ಕವಿದು, ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಗರಿಸಿಬೀಳಬೇಕಾಗುವ ಅನುಭವವು ಇತ್ತೀಚೆಯದಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನಿರಾಶಾವಾದೀ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿಯ 'ಸಮಯ', ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ ಇದು ಎಂದಿನಿಂದಲೇ ಉಂಟು; ಆದರೆ ಈ ನಿರಾಶಾವಾದವು ಸಹ, ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ **'ಅರ್ಥ'** ಉಂಟು ಎಂದು, ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಕಾಣುವ ಮೂಲಭೂತ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆಯೆ ಇದೆ. **'ತಮ್ಮ'** ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಾಣದ್ದಕ್ಕೆ ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಂಡು ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಸಾರತೊಡಗುವ ಈ ರೀತಿ, ವಿಶ್ವದ ಕೇಂದ್ರವೇ 'ವ್ಯಕ್ತಿ' ಎಂಬಹಾಗಿನ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ! ಈ ನಿರಾಶಾವಾದಿಗಳು ಮೊದಲು ಭೋಗವಾದೀ 'ಯಯಾತಿ'ಪಂಥಿಗಳು ಇರುತ್ತಾರೆ; ಬಳಿಕ ಹಿಪ್ಪೀಜೀವನ ರೀತಿಗೊ ಅಥವಾ ಗುರುಶರಣಮಾರ್ಗದ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮಕ್ಕೊ

ತಿರುಗುತ್ತಾರೆ. 'ಯತಿ', 'ಯಯಾತಿಯು' ಅಣ್ಣನೆಂಬ ಪುರಾತನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿದೆ. 'ಯಯಾತಿ'ಯು **ದೇವ-ಯಾನಿ!** ಈ 'ಅಯನ'ವೂ ನಿರಾಶೆಗೇ ಕಾರಣವೆಂದು ತದ್ವಿಪರೀತ ನಾರ-ಅಯನಿ= ಪಂಥಿ ಆಗುತ್ತಾನೆ!

ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪಿತ ಅಥವಾ ಅಪ-ಈಕ್ಷಿತ **ಅರ್ಥವೇ ಸತ್ಯ**ವೆಂಬ, "ಯಾರು ಯಾರಿಗೆ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೊ ಅವರು ಆಯಾ ದೇವರ ಉಪಾಸಕ ರಾಗಲಿ; ಯಾವ ನಾಮರೂಪದಿಂದ ಭಜಿಸಿದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಅವರು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತಾರೆ" ಎಂಬ ಬೋಧನೆಯೊಳಗಿನ **ಮಾಯಾವೀತನವು** ವ್ಯಕ್ತ್ಯವಿನ ಉಪಾಸನೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನಾದರ್ಶದ ಅನುಸರಣೆಯ ಉಪದೇಶದಲ್ಲಿ, **ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಷ್ಟಿಯನ್ನು** ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಲಾಗಿದೆ! ಅಲ್ಲದೆ 'ಯೇ ಯಥಾ ಮಾಂ ಪ್ರಪದ್ಯಂತೇ...' ಅವರವರನ್ನು ಆಯಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ **ಉದ್ಧರಿಸು** ತ್ತೇನೆ, ಎಂಬ ಲೋಕೋದ್ಧಾರದ ಆಶ್ವಾಸನವನ್ನಿತ್ತ ದೇವರು (?) ಯಾರು? 'ಕಾಲೋಽಸ್ಮಿ ಲೋಕಕ್ಷಯಕೃತ್ ಪ್ರವೃದ್ಧಃ' ಎಂದು ತಾನಾಗಿಯೆ ಸಾರಿರುವ ಗೀತೆಯ ಭಗ-ವಂತನು ತಾನೆ? ಸತ್ಯವು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿದೆ, ಎಂಬುದೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದೆ.

'ನಾಸ್ತಿ ಸತ್ಯಾತ್ ಪರೋಧರ್ಮಃ' ಎಂದು ಸಾರಲಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಈ 'ಸತ್ಯ'ದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಅಟ-ಮಟದ ಮಾತಿನ ಕವಡು! ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತನ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ **ತತ್-ಏಕಂ** ಇದೇ ಸತ್=ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಪಂಥವು ಇದ್ದಂತೆ, ವೇದಕಾಲದಲ್ಲಿ **ಋತ**(: ನಿಯಮ) **ಬದ್ಧ ಸತ್ಯವೇ ಸತ್ಯ;** ಇನ್ನುಳಿದುದು 'ಅನೃತ' ಎಂದರೆ ನಿರಾಧಾರ ಮಾತು; ಸಂಭ್ರಾಮಕಸತ್ಯ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ಒಂದು ಇತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ತಥ್ಯಾಂಶವಿದೆಯೆ ಎಂಬುದನ್ನು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣ-ತಂತ್ರದ ಆಧುನಿಕ ಸಾಧನದಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ.

ಸಮಸಾಮಾಯಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ–ಸಂಕೇತಗಳ ತುಲನೆಯಿಂದ ಆ ಕಾಲದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ **ಮೊದಲು** ಎತ್ತಿರುವ, ವೇದದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಋತ (:ಸತ್ಯ)'ದ ಉದಾಹರಣವನ್ನೇ ನೋಡಿ

'ಋತ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಇದ್ದ ನಿಯಮ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಅರ್ಥವು ಹಿಂದೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ; ಆಪ ರಸ, ಮಧುಮತ್–ಪಯಸ್ ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಮಾತಂಗಳಿಗೆ ಜೀವನ ಸಮಯಸ್ಥ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಅರ್ಥವು ರೂಢಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಇದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ ಮೊದಲಿನ ಅರ್ಥವು ಬದಲು ಆಗಿ, 'ಋತ (=ಸತ್ಯ)' ಈ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಉದಕ=ರಸ=ರೇತ ಸೂಚಕ ಅರ್ಥವು ರೂಢವಾಗತೊಡಗುವಾಗ ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ 'ಸಮಯ' ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳ ರೀತಿಯು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಎರವಾಗಿರಲೇಬೇಕು. ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ನಿಯಮ : ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಅಸಡ್ಡೆ (<ಅ–ಶ್ರದ್ಧೆ) ಪ್ರಬಲವಾಗತೊಡಗಿರಲೇಬೇಕು. ಜೀವನ 'ಸಮಯ'(: ಆಚಾರ–ವಿಚಾರ) ಅದರ ಹಿಂದೆ ಕೆಲವೊಂದು ಪ್ರಭಾವೀ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ (=ಸಮಿತಿಯ)ಕೈವಾಡವು ಇಲ್ಲದೆ, ಅದು ತನ್ನ ತಾನೇ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಪ್ರಭಾವವು ಯಾರದು–ಯಾವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ್ದು ಎಂಬುದೂ ಈ ಅನ್ವೇಷಣಾ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರಬಲ್ಲದು.

ಆಪ : ರಸ : ರೇತ ತತ್ತ್ವಾರಾಧಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದುವು, ಎಂದು ಬಗೆಯಲಿಕ್ಕಾಗದು. ಲಾರ್ಡ ಆಕ್ಟನ್ ಹೇಳುವಂತೆ, ಮಾನವ ಜೀವನವು ನಿನ್ನೆ–ಇಂದು–ನಾಳೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಖಂಡಿತವಾಗಿ ('in a succesion') ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ದೇಶ (ಭಾಷೆ) ಗೌಣ; ಮಾನವ ಜೀವನ ಸಮೀಕ್ಷೆಯೊಳಗಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಆ ವಿಭಾಗದ ಮಟ್ಟಿಗೇ (not for their own sake) ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗದು.... 'but in reference and in subordination to a higher series according to the time and the degree in which they contribute to the common fortune of Mankind. (ಡಾ. ಎಸ್. ಆರ್. ಶರ್ಮಾ ಅವರ 'Brief Survey of Human History'ಯಿಂದ ಉದ್ಧೃತ) ಋಗ್ವೇದದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವನ್ನು ಹೋಲುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಇಜಿಪ್ತ, ಗ್ರೀಸ ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತವೆ! ಆದರೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾದೀ ಏಕಾಂತಿಕ

ಭೂಮಿಕೆಯು ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಸಂಶೋಧಕರ ಪ್ರಭಾವವು ಬೆಳೆದು ಲಾರ್ಡ ಆಕ್ಟನ್‌ರಂತಹ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ! ಕೋಲಿಂಗವುಡ್‌ನಂತಹ ಇತಿಹಾಸತತ್ತ್ವ ವಿವೇಚಕನು ಸಹ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: 'ಇತಿಹಾಸ, ಎಂಬುದು ಇದ್ದರೆ. ಮಾನವನ ಇತಿಹಾಸ-ಅದು ಒಂದೇ ಇತಿಹಾಸ, ಇರಬಲ್ಲದು. ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಸಂಶೋಧನದಿಂದಲೂ ಇದು ದೃಢಪಡುತ್ತಲೆ ಇದೆ. ಆದರೂ ಈ ಭೂಮಿಕೆಯು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದರಿಂದ ವಂಸುಜ ವರ್ಗವು ಸ್ವ–ಸ್ವರೂಪಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ–ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ವಂಚಿತವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ!

ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ (: thonght foms) ಸನಾತನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವು ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದ ರೀತಿ, ಮತ್ತು ಆ ಸಮಯದ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಮಹತ್ತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. **'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದ** ವೈಚಾರಿಕ ಆ–ಕೃತಿಯು ಮೊದಲಬಾರಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬಂದ ಭೌತಕಾಲವು ಸಮಾನವಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈ ಬಗೆಯ **ಮೊತ್ತಮೊದಲಬಾರಿಯ** ಈ ಪ್ರತೀತಿ=ಜೀವನಾನುಭವ, ಈ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಆಚಾರ=**ಸಮಯವು ಮಾತ್ರ ತೀರ ಭಿನ್ನವಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.** 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ=' ಈ 'ಏಕಂ' ಸತ್ಯದ ಅನುಭಾವದ, ಈ 'ನಿತ್ಯಾನಂದ ಸಿದ್ಧಿ'ಯ (Eternal Bliss) ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಎಂತಹದು ಇತ್ತು, ಎಂಬುದನ್ನು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ 'Eleusian Mysteries,' 'Dionysion festivals', 'Orphic literature' ಮೂಲಕ ಅರಿಯಬಹುದು (ಮಾದರಿಗಾಗಿ The Ancient Gods, By Prof. E. O. James, London University, pp, 163–225–ಮು). ಭಾರತೀಯ ಶಾಕ್ತರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಈ ಸಮಯ=ಆಚಾರವಿತ್ತು ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯಿದೆ! ವೇದಪೂರ್ವ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಇದ್ದ ಈ ಆಪ:ರಸ ಪಂಥೀಯ ನಡೆವಳಿ, ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಿತೆಂಬ ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿಸಲು ಈ ಗ್ರಹಿಕೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದುಂಟು. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಆಚಾರವು ಮಾರ್ಪಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಹಂತಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸಮಾನ 'ಪಾತ್ರ' ಪಾನ–'ಚಮಸ' ಪಾನದ ನಿರ್ದೇಶಗಳು ಈ

ಎರಡು ಕಡೆಗಂತೂ ಸ್ಪಷ್ಟವ್ಯಂಗ್ಯ–ಶ್ಲೇಷಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ ! (X. ೧೩೬.೯; I. ೧೬೧).

ಏಕಂ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಈ '**ತತ್**' ಮಾಯಾನಂದೀ ಅನುಭಾವದ **ಮೂಲಸಮಯ** (: ಆಚಾರ-**ಪ್ರಕಾರವು**) '**ರಾತ್ರಿ**' **ಉಪಾಸನೆಯೇ** ಆಗಿತ್ತು, ಮೊತ್ತವೇದದಲ್ಲಿ. (ಕ್ರೀಟ,ಗ್ರೀಸಗಳಲ್ಲಿಯ ತಸ್ಮಾಯಾನಂದೀ ಉಪಾಸನೆಯ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಗಳಿಗಾಗಿ Sexual Symbolism; Publisher Julian press Ny;' 62, ನೋಡಿ.) ಸುಮೇರಿನಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಾಮೂಹಿಕ ಆಚರಣೆಯೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಸಂಶೋಧಕರು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. 'ಸಹ ಯಜ್ಞಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ' (Fertilitycult) ಸೂಚಕ ಉಲ್ಲೇಖ ಗೀತೆಯಲ್ಲೂ ಪಾಠಾಂತರ ಹೊಂದಿ ಉಳಿದುದುಂಟು. ವೇದದಲ್ಲಿ ಸವಿತೃ-ಸೂರ್ಯ-ಇಂದ್ರ ದೈವತವೇ ಪ್ರಧಾನವೆಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಆಸ್ಪದವನ್ನಿಟ್ಟು. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವರ್ಣನೆಯು ಇದ್ದುದು ರಾತ್ರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯದ್ದು ! (ಇದರ ವಿವರ ಮುಂದೆ ಬಂದಿದೆ.) ಆಗ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ರಾತ್ರೀಸೂರ್ಯನ (Nocturnal Sun) ಆರಾಧನೆಯಿತ್ತು. 'ರಾತ್ರಿ-ಸೂರ್ಯ' ಈ ಪರಿಭಾಷೆಯು ಸೌರಸಂಪ್ರದಾಯವು ತಲೆಯೆತ್ತಿದ ಬಳಿಕಿನ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಯುರೋಪಿನ 'ರಾತ್ರೀಸೂರ್ಯ' ಸಂಕೇತವು ಭಾರತದ 'ಮಾರ್ತಾಂಡ ನಾಮಾನಂ ಸೂರ್ಯ'ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ **ಸೂರ್ಯ**(ನಾಮ) **ನಾರಾಯಣನ** ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅರಿಯಲು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ! ಋ. ವೇದದ ಮಾರ್ತಾಂಡನು ಸಲಿಲರೂಪೀ ಅದಿತಿಪುತ್ರನು=ಅಪ್ತೋವತ್ಸನು ! ನಾರ=ನೀರು ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ನಿಶ್ಚಿತವಿರುವುದರಿಂದ ನಾರಣನೂ ಜಲೋದ್ಭವನು=ಚಂದ್ರನು.

ಹೀಗಿದು ಏಕಂ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್= ಸತ್ಯವು, 'ರಾತ್ರೀ' ಸಂಪ್ರದಾಯ ಚಾಂದ್ರಸಮಯಾಚಾರ ಮೂಲತಃ. ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲೂ ಚಾಂದ್ರಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರತೀಕಗಳೇ ಇಸಿಸ್, ಒಸಿರಿಸ್/ಹೋರಸ್ ಮತ್ತು ಸೆಟ್. ಜಲೋದ್ಭವ ಆದಿನಾಗವೂ ಆದಿ ದೈವತವಿರುವ ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಚಾಂದ್ರಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. 'ವೃಕ್ಷ' ರೂಪನಾದ ಒಸಿರಿಸ್, ವೃಕ್ಷ ಪ್ರಿಯೆ ಇಸಿಸ್ ಇರುವ ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ '**ಸೂರ್ಯ**'ನ ಆರಾಧನೆಯು ಇದ್ದಿತು. ಎಂದರೂ ಇವನು ರಾತ್ರೀ

ಸಾದೃಶ್ಯನೇ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ! 'Bull of his own mother' ಆಗಿರುವ ದೈವತ ಪ್ರಕಾರವಿದ್ದ ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ನಡೆವಳಿ, ಪುತ್ರ ದಕ್ಷನೇ. ತಾಯಿ ಅದಿತಿಯು ಪತಿಯಾಗುವ ಭಾರತೀಯ ಆಚಾರವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ, ಅವು ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ 'ಸಮಯ' ಮತ್ತು ಆಚಾರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಮತ್ತು ಈ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರ ರೂಪಿಸಿದ ನೇತಾರರನ್ನು ಭೋಗಿ (: **ನಾಗ**)ಸಂಪ್ರದಾಯದವರೆಂದು ಹೆಸರಿಸುವಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಈ ನಾಗಸಂಪ್ರದಾಯದ ಭೋಗ ಮಾರ್ಗವೇ ವಿಪರೀತಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿ, ಅದುವೆ ತ್ಯಾಗವಾದದ ಆವರಣವುಳ್ಳ ಕುಮಾರ–ಕುಮಾರೀ ವ್ರತದ ಸಂನ್ಯಾಸವಾದವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವ ಈ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯೂ ಮೂಲ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸುಸಂಗತವೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ವಿಚಾರ ವಿಕಾಸ ಕ್ರಮದ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ, ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಬಳಿಕ ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿರುವ ಋತ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯು ಕೇವಲ ಸೌರ ಪಂಥೀಯರ ಗುತ್ತಿಗೆ ಎನ್ನಲು ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಪ್ರಚಲಿತವಾದ ಬಳಿಕ ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಗೆ ಪರಿಣತ ಸ್ವರೂಪವು ಬರತೊಡಗಿದ್ದುಂಟು: ಆದರೆ ತತ್ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೆ ಋತ=ಸತ್ಯದ ವಿಚಾರವು ಅಂಕುರಿಸಿದ್ದುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ನಿಶ್ಚಿತ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇರಾಣೀನ ಅವೆಸ್ತಾ ಮತ್ತು ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯವಿದ್ದರೂ ಸರ್ವ ಮಾನ್ಯವಿದೆ ಅವೆಸ್ತಾದಲ್ಲಿ 'ಸತ್ಯ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಅಶ ಸಂಕೇತವಿದೆ. ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪರಿಮಿತಗೊಳಿಸುವ 'ಸತ್ಯ'ವಾಚಕ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಕೇತವು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ 'ಮಿರ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದ ಉಪಾಸನೆಯು 'ರಾತ್ರೀ' ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಹೊಂದಿ–ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದ '**ಕ**' ಬೀಜಾಕ್ಷರದ ಉಪಾಸನೆಯ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಗದೆ ಇದ್ದರೂ, ಹಗಲಿನ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆ–ನಿಯಮಗಳ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು. ಇಜಿಪ್ತಿನ ದೈವತಗಳೊಳಗಿನ ಮಾತ್ (Maat) ದೇವಿಯ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. ಸುಮೇರವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೀ (: ಭೂದೇವಿ), ಪತಿ ಎಂಕಿ, (ಮರ್ದುಕ್) ಈ ದೈವತಗಳು ಅಲ್ಲಿಯ ಜೀವನವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿ

ದುವಾಗಿ ವರ್ಣನೆಗಳಿವೆ. ಎಂಕಿಯನ್ನು 'God of Wisdom' ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಪವಿತ್ರರೂಪ ಜ್ಞಾನ ಸೂರ್ಯನ ಸಂಕೇತದ ಅಂಕುರವೇ ಇಲ್ಲಿ ಉಂಟು: ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಈ ಎಂಕಿ (ಪ್ರಕಾಶರೂಪ) ದೇವನು. ಭೋಗಿ ನಾಗರೂಪ ತಂದೆ ಅಪ್ಸುವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಈ ಕ್ರಿಯೆ, ಇಂದ್ರ (ಸೂರ್ಯರೂಪ) ತನ್ನ ತಂದೆ ತ್ವಷ್ಟಾರ (ನಾಗ), ಅಹಿ–ವೃತ್ರನನ್ನು ಕೊಂದನೆಂಬ ಕಥೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೋಲುತ್ತದೆ! ಆದರೆ–ಸೂರ್ಯ ತತ್ತ್ವದ ಪ್ರಕಾಶರೂಪೀ ಇಂದ್ರನ ಪ್ರತಿಮೆ ಮತ್ತು ಅಪ ತತ್ತ್ವದ ಪ್ರಕಾಶರೂಪೀ ಎಂಕಿ (: ಜ್ಞಾನಮೂರ್ತಿ) ಈ ಪ್ರತಿಮೆ (ಮಾತ್ಸಪ) ಇವೆರಡೂ 'ಮಾಧ್ಯಮ' ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವತಃ ಇರುವ ಭೇದವನ್ನು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ ನಡೆಯದು. ಅಸ್ಪಷ್ಟಾರ್ಥದ ಎಂದರೆ ಅಪಾರದರ್ಶಕ ಜಲತತ್ತ್ವದ ಪ್ರತೀಕಗಳು, ಮತ್ತು ಸುಸ್ಪಷ್ಟ ನಿಶ್ಚಿತ ಅರ್ಥದ ಸೌರತತ್ತ್ವದ ಪ್ರಕಾಶದ ಪ್ರತೀಕಗಳು. '**ಸರಿಮಾನ**' ಎಂದು ನಾವು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೂ ವಿಶ್ವದ ನಿಯಮಕ್ಕೆ (ಎದರೆ ನಿಜವಾದ ಋತತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ) ಇದು ವಿಪರೀತ; ಇಲ್ಲಿಯೇ ಮಾನವ ಕಲ್ಪಿತ–ಅವನ **ಅಪ**–ಈಕ್ಷಿತ ಅರ್ಥವು ಕೈಗೂಡದೆ ಹೋಗುವುದುಂಟು. ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸದೆ ಶ್ರದ್ಧೆ ವಹಿಸುವ '**ಸತ್ಯ**'ವು ತನ್ನ ಅನಿಶ್ಚಿತ ಆಕೃತಿಯಿಂದಾಗಿ ಅಪ : ರಸತತ್ತ್ವಾಧಿಷ್ಠಿತ '**ಸತ್ಯ**' (: ಏಕಂ) ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲೇಬೇಕು! ಅನಿಶ್ಚಿತ ಅರ್ಥವೆಂದರೆ ಉಭಯಾರ್ಥ. ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ! (: ಅಮೃತಂ ಚೈವಮೃತ್ಯುಃ) ಸ್ವರೂಪ ಇನ್ನಾ ಬಗೆಯ ಶಕ್ತಿ ಒಳಗೊಂಡ ಅರ್ಥ! ಆದಕಾರಣ ಅನಿಶ್ಚಿತ ಅರ್ಥದ 'ಸತ್ಯ'ದ ಆಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನವು ತನ್ನ ಅವನತಿಗೆ–'ಪರಾ'ಗತಿಗೆ ತಾನೇ ಆಮಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ!

ಆದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯೊಳಗಿನ ಒಂದು ನಿತಾಂತ ರಮ್ಯ ಹೃದ್ಯ ದೃಶ್ಯವು ಮನನೀಯವಿದೆ. ಇಂದ್ರನು, ಸೂರ್ಯನ ಪರ್ಯಾಯ ಎಂದರೆ ಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವರೂಪನು; ವೃತ್ರ, ತ್ವಷ್ಟಾರ ನಾಗ ಎಂದರೆ ಕತ್ತಲೆಯ ಸೂಚಕ. ಪ್ರಕಾಶವು ಬರುತ್ತಲೆ ಕತ್ತಲೆ (ನಾಗ) ಹತವಾಗಲೇ ಬೇಕಷ್ಟೆ? ವೃತ್ರನನ್ನು ಕತ್ತಲೆ, ನಾಗ ಎಂದು ಬಗೆದಂತೆ ಚಂದ್ರನ ಪರ್ಯಾಯ ರೂಪವೆಂದೂ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ! ಸೂರ್ಯರೂಪೀ ಇಂದ್ರನು ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೆ ಇವನ 'ತಂದೆ' ಎಂಬ ಚಂದ್ರನು ಅಸ್ತಂಗತನಾಗಬೇಡವೆ ? ಹೀಗಿರುವಾಗ ಇಂದ್ರ (ಸೂರ್ಯ) ದೇವನು ಪಿತೃಹಂತಕನು.

ವೃತ್ರನನ್ನು ಕೊಂದ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಪಾತಕಿ ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯ ಮೂಲಕ ಆಪ: ರಸಪಂಥೀಯರ ಪ್ರಚಾರ ತಂತ್ರವು ಮಾತ್ರ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ !

ಆಪ: ರಸಪಂಥೀಯ ನೇತಾರ: ಸವಿಂತಿಗೂ ನಿಯಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಎಂದರೆ ಋತಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದ (=ಹಗಲಿನ ಜೀವನ ರೂಪಿಸುವ ಆಚಾರಾಂಗದ) ಅವಶ್ಯಕತೆ ಎನಿಸಿದ್ದುಂಟು: ಅವರು ಮಾತ್, ಎಂಕಿ ಇಂತಹ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಸೃಜಿಸಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಆದರೂ ಈ ಪ್ರತಿಮೆ ರಸತತ್ತ್ವದ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದಾಗಿ, 'ಋತವು' ನಿಶ್ಚಿತ ಆಕೃತಿ ಸೂಚಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸದ್ದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅರ್ಹತೆ ಔಚಿತ್ಯ ಗಮನಿಸದೆ ಮಾನವ ಜೀವನ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲಿನ ಬೇಕಾದ ಆಶಯ=ಅರ್ಥವನ್ನು ಬೇಕಾದ 'ಮಾಧ್ಯಮ' ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ವಿಫಲವಾಗುವ ಭೀತಿಯಿಂದೆ. ಭೌತ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಹ ಉಷ್ಣತೆಯ ವಾಹನಕ್ಕಾಗಿ ಆಯಾ ಉಷ್ಣತಾಮಾನದಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಲೋಹಗಳ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ! ಅರ್ಥ : ನಿಯಮ : ವ್ಯವಸ್ಥಾ ಸೂಚಕ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಲು, ಸ್ವಂತದ ಏನೂ ಆಕಾರವೇ ಇಲ್ಲದ ಆಪ : ರಸ ಸ್ವರೂಪೀ ತತ್ತ್ವವು ತೀರ ಅನರ್ಹ. ನೀರಿಗೆ ಸ್ವಂತದ ಆಕಾರವಿಲ್ಲ; ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, 'ನೀರು' ಪಾರ–ದರ್ಶಕವಲ್ಲ ! ನೀರಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ನಾಣ್ಯ ಇರುವುದು ಒಂದು ಕಡೆ, ಕಾಣುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ! ನೀರು 'ಪ್ರಕಾಶ'ದ 'good condactor' ಆಗಲಾರದು !

ಸುಮೇರಿನಲ್ಲಿ ಕೀ (ki) ಭೂದೇವಿ, ವೇದದ ಅದಿತಿಯಂತೆ ದೇವಮಾತೆ ! ವಿಶ್ವಜನನಿ ! ಸಮ್ರಾಜ್ಞಿ ! ಎಲ್ಲರ ಹಣೆಬರೆಹ ಬರೆವ 'ಶಟಿಗೆ'ವ್ವ (ಷಷ್ಠಿದೇವಿ). ಪುಲ್ಲಿಂಗೀ ಆಪೋದೇವನೊಬ್ಬನಿದ್ದು ಅವನೇ ಸೃಷ್ಟಿ ಕರ್ತನು. (It typifies active productivity, *conscious thonght*, creativity). ಈ ಆಪತತ್ತ್ವವೇ 'ಎಂಕಿ' ದೇವ ! (...the idea of canning, of superior intelligence, came to be imparted to Enki)

ಪುರಾತನ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರತಿಭೆ, ಅಪತತ್ತ್ವಾಧಿಷ್ಠಿತ 'ಋತ'=ಸತ್ಯದ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಂಡು, 'ಋತ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯವು ಅನಿಶ್ಚಿತ ಆಕೃತಿರೂಪದ್ದು ಆಗದಂತೆ, ಇದನ್ನು (ಸೌರ) ಪ್ರಕಾಶ

ತತ್ತ್ವಾಧಿಷ್ಠಿತ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಈ ತುಲನೆಯ ಮೂಲಕ. (ಸಲಿಲರೂಪೀ ಅದಿತಿ ಪುತ್ರನೆಂಬ ಇಂದ್ರನು ಮತ್ತು ಸಲಿಲರೂಪೀ ತ್ವಷ್ಟೃ ಪುತ್ರನೆಂಬ ವೃತ್ರ ಇವರಿಬ್ಬರೊಳಗಿನ ಈ ಮೂಲ ಸಮಾನ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ. ಆ ಬಳಿಕ ಈ ಎರಡೂ ಪಾತ್ರಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ಆಕಾರ ಪಡೆದುದನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು ಆಗತ್ಯ). ಪ್ರಕಾಶವು ನೇರವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ: ನಡುವಣ ಕಿರಣ ವಕ್ರೀಭವನ–ಪರಾವರ್ತನ ಕ್ರಿಯೆಯು ಸಹ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗುತ್ತದೆ. 'ನೀರಿನ ನೆಲೆ' ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯದು. ಎಂಬ ಲೋಕೋಕ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ.

ಋತ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದ ಈ ಧಾರಣೆ (Concept). ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಜಾಗತಿಕ ಜ್ಞಾನಭಾಂಡಾರಕ್ಕೆ ಇತ್ತ ಅಮೌಲಿಕ ಕಾಣಿಕೆ. ವಿಶ್ವಸ್ಥ 'ಸತ್ಯ' ಎಂದರೇನು. ಎಂಬುದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಶಕ್ಯ: ಅಗಮ್ಯ–ಅಚಿಂತ್ಯವಾದ 'ಏಕಂ' (ಜೀವನ+ಮರಣ. ನೀತಿ+ಅನೀತಿ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧೀ ಸಂಗತಿಗಳ ಸಂಕೀರ್ಣ ಪ್ರತಿಮೆ: Absolute) ಇದೇ **ಒಂದು ಸತ್ಯ** ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಎಲ್ಲ ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ (ಅಪಸ್ವಾ ಅಪವಾದ) ಇದೆ [illegible] ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯವು. ಸತ್ಯವು ಋತ (: ನಿಯಮ) ಬದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಸುಸಂಗತವಾದ ಆಚಾರಾಂಗ. ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ: ಆದರೆ ಈ ಋತ : ಸತ್ಯ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯದ ಅಜ್ಞಾನಜನ್ಯ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಮೂಲೆಗುಂಪಾಗಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿರುವುದಾಗಿ ಇದೀಗ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರತೊಡಗಿದೆ! ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಂಗತ್ರಯದ ವೈಚಾರಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಇದು ದೃಢಪಡುತ್ತಿದೆ.

(ಋತ=) ಸತ್ಯವು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿದೆ. ಏಕಾಕೀ ಸಂಕೇತವು ಅರ್ಥವಿಹೀನ: ಮೂಲ ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಋತಾಧಿಷ್ಠಿತ ಸತ್ಯದ ವಿಚಾರಕ್ಕೇ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿರಬೇಕು. ಎಂಬ ಮಾತು ದೃಢಪಡಬೇಕಾದರೆ ಋತ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬದ್ಧ ಸಮಸಾಮಯಿಕವಾದ ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಸುಸಂಗತಿ ಸುಸಂಬದ್ಧತೆಯಿದೆ–ಇತ್ಯಾ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ.

ಈ ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ದೊರೆವ ಪ್ರಮಾಣಗಳು. ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಕೆಲವು :

೧) 'ಏಕಂ ಸತ್' ಇದೇ ಪ್ರಪಂಚದ ಮೂಲ ತತ್ತ್ವ, ಎಂಬ ಹಾಗೆ 'ಋತ :

ಸತ್ಯವೇ ವಿಶ್ವಾಧಾರಕ ತತ್ತ್ವ' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಉಂಟು. ೨) ಈ ಸಮಾಜ ಸಮ್ಮುಖಿ ವೈಚಾರಿಕ ಜೀವನ ರೀತಿ ಪ್ರಚೋದಕ ಆದೇಶಮಂತ್ರದಿಂದ ಈ ಸಂಹಿತೆಯು ಮುಕ್ತಾಯವಾಗಿದೆ: 'ಕೂಡಿ ನಡೆಯಿರಿ—ಸಂಗಚ್ಛಧ್ವಂ...' ೩) ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವೈರ ಅನಿಯಂತ್ರಿತ ದೈವತ ಪೂಜೆ ಇಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಋತ ಪ್ರಜಾತ (ನಿಯಮವೆ ಜನ್ಮಪಿತೃ) ದೈವತ; ಋತ (ನಿಯಮ) ರಕ್ಷಣೆಯೇ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುವ ಈ ದೈವತಗಳು ಋತಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿರಲೇ ಬೇಕು. ೪) ಮೃತ್ಯುರೂಪ ದೈವತಕ್ಕೆ ಜಗಲಿಯಮೇಲೆ ಇಂಬುಗೊಟ್ಟಿಲ್ಲ, (ಕಸ್ಮೈದೇವತಾ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಬಾರಿ ಹಿಂಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಈ ವಿಚಾರ ಒಳ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದಿದೆ! ೫) ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಕತ್ತಲೆ, ಮೃತ್ಯುರೂಪನೆಂಬ ವೃತ್ರ: ಅಹಿ=ನಾಗವೈರಿಯೆನಿಸಿರುವ ಇಂದ್ರ (: ಸವಿತೃ) ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಆರಾಧ್ಯದೈವತವಾಗಿದೆ. ೬) ಅ(ಮೂರ್ತ)ಸತ್ತಿನೊಳಗಿಂದ (ಮೂರ್ತ) ಸತ್=ಸತ್ಯವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ:-(ಅಸತಃ ಸತ್ ಅಜಾಯತ); ಅಥವಾ ಕವಿಯಂತೆ ಸವಿತೃದೇವನ ಕೃಪೆಯಿಂದ, ಈ ವಿಶ್ವಾರೂಪಾಣಿ ಕಾಣುವ— ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಜ್ಞೋದಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸವಿತೃವು ಎರಡು ಕತ್ತಲೆಗಳ (ನಿನ್ನೆ–ನಾಳೆಗಳ) ನಡುವಣಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತ ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ.

ಋತ: ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ಸಮುದಾಚಾರಪ್ರೇರಕ ಆದೇಶಮಂತ್ರ. ಈ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಪ್ರೇರಕ ದೈವತಮಂಡಲಾದಿ ಸುಸಂಬದ್ಧ ಸಂಗತಿಗಳ ಸೂಚಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಇರುವ ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಇವೆಲ್ಲವು ನಿಷ್ಪ್ರಭ ವಾಗಿ ಬರಡಾದುದು ಹೇಗೆ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ, ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಸಂಕೇತ ಶಾಸ್ತ್ರದ ತಂತ್ರದಿಂದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸುಮೇರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವ್ಯಾಸಂಗೀ ವಿದ್ವಾಂಸರೇ ಅಪ: ರಸ ತತ್ತ್ವದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಆಕೃತಿ: ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಸೊಗಸಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ: The ways of water are *devious*. It avoids rather than surmounts obstacles, goes round and yet gets to its goal! ಸುಮೇರಿನ ಗುರುವರ್ಗವು ಪಡೆದ ಮಾಯಾ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯ (priests' spells) ನಿಧಾನವೇ ಈ ಅಪತತ್ತ್ವ, ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. (Before Philosophy P. 160). ಇಂದಿನ ಋ.

ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯು ಆಪ: ರಸಪಂಥೀಯ ಜೋಡಿಯು ಮಾಟದ ಶಕ್ತಿಯ ವಿವಿಧ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳ ಅಪೂರ್ವ ಗಣಿ–ಖಣಿಯೇ ಆಗಿದೆ. (ಈ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇದರ ವಿವರ ಬಂದಿದೆ.)

ಆದರೂ ಕೆಲವು ಮಾದರಿ ನೋಡಿ : ೧) ಆಪ : ಸಲಿಲ ಸ್ವರೂಪೀ ಅದಿತಿಯ ತಾಯಿ ಎಂದು ವರ್ಣಿತ 'ಇಂದ್ರ', ಸೂರ್ಯನ ಪರ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಮೆ, ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇರುವ ವಿಸಂಗತಿ ಗಮನಿಸಿದಲ್ಲಿ. ಅಪ್ಪೋವತ್ಸನಾಗುವ ಇಂದ್ರನು ಇಂದು = ರಸ ಸ್ರವಿಸುವ ಮಧು–ಚಂದ್ರನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ ! ೨) ಮಿತ್ರಾ–ವರುಣ ಈ ಜೋಡು ದೈವತನಾಮವೇ ಒಂದು ಯಾತು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದೆ : ಅ) ಮಿತ್ರಸಂಕೇತವು ಸೂರ್ಯವಾಚಕವೆಂಬುದು ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಿದೆ: 'ವರುಣ'ನು ರಾತ್ರೀದೇವರೆಂದು ಸೂಚಿಸುವ ಸೂಕ್ತಗಳಿವೆ ! ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ಇವನು ರಾತ್ರೀ ದೇವರೇ,

'ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಅರಮನೆ'ಯಿರುವ ಈ ದೇವನು ಚಂದ್ರನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಹಗಲಿನ ದೇವನಾದ ಸೂರ್ಯವಾಚಕ 'ಮಿತ್ರ' ಸಂಕೇತದ ಸಂಗಡ ಇರುವ ವರುಣನು ರಾತ್ರಿದೇವರು ಇರಲೇಬೇಕು ! ಅಲ್ಲದೆ ಆದಿತ್ಯರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾದ ವರುಣನು ಅದಿತಿಪುತ್ರನು; ಅಲ್ಲದೆ ಅಪ್ – ಸರೆ ಉರ್ವಶೀ ಪತಿ ! ಹೀಗೆ ಮಿತ್ರಾ ವರುಣರು = ಸೂರ್ಯ–ಚಂದ್ರರ ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ ! ಎಂದರೆ ಇದು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ ಸೂಚಕ ದೃಶ್ಯವಾಯ್ತು ! ಆದಿತ್ಯರ ತಾಯಿ ಎಂಬ ಅದಿತಿಯ ಸ್ತುತಿಯು ಹತ್ತೂ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಬರುವುದರಿಂದ ಇಡೀ ಋಗ್ವೇದವು ರಾತ್ರೀ ಸ್ತೋತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸಮ್ರಾಟನೆನಿಸಿದ ವರುಣನ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲದ ಮಂಡಲವಿಲ್ಲ. ಈ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಈ ವೇದವು ರಾತ್ರೀ ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ವರ್ಣನೆಯ ಗ್ರಂಥವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ಯಾತುವಿನ ಬಗೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಸಂದೇಹವಿದ್ದರೆ ವರುಣನಿಗೆ **ರಾ–ಜನ್** ಎಂದು ಇರುವ ನಾಮವಿಶೇಷವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. '**ರಾ–ಜನ್**' ರಾಕಾಪತಿ, ಚಂದ್ರನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಾರೂ ಅಲ್ಲ. ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ, **ರಾ–ಜನ್** ಪದವಿ ಕೊನೆಗೆ ಸೋಮನಾಮಧಾರೀ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ.–ಸೋಮ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ, ಇಂತಹ ಎಲ್ಲ ಮಾಯಾವೀ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಬಂಧವೇ ಅವಶ್ಯ. 'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದ ನಿವೇದನೆಯಲ್ಲಿ ಈ 'ಯಾತು'

ಚಮತ್ಕಾರವು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಒಂದು ಕೊಳ್ಳಿಯನ್ನು ವೇಗದಿಂದ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಲಿ ಒಂದು ವರ್ತುಲದ ವಿವಿಧ ಆಕೃತಿಗಳು ಉಂಟಾಗುವುದು ಕಂಡರೂ ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದು ಒಂದೇ ಕೊಳ್ಳಿ !

ಸಮಸಾಮಯಿಕ್ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ: ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ ಸಮಯ : ಆಚಾರಗಳು, ಮತ್ತು ಈ ಆಚಾರಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ, ಹಾಗೂ ಕಾಲಕಾಲದ 'ಸಮಯ'ಕ್ಕೆ (ಆಗಿನ ಅಭಿರುಚಿಗೆ) ಸರಿಹೋಗುವಂತೆ ಆ ಆಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಶಿಷ್ಟರ-ನೇತಾರ ಸಮಿತಿಯ ಸ್ವರೂಪ-ಸ್ವಭಾವವು ಸಹ ಈ ಅನ್ವೇಷಣಾ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರಬಲ್ಲದು. ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಸೌರ ಜೀವನರೀತಿಯ ನಿಯಮ : ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಋತ ಸಂಕೇತದ ಅರ್ಥವು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ; ಋತ : ಆರ್ತವ-ರೇತ (: ಚಂದ್ರಾಃ ಆಪಃ—ಅಗ್ನಿ [ಗೌತಮ]) ಸೂಚಕ ಅರ್ಥವು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಋತಃ ಸತ್ಯದ ಸಂರಕ್ಷಕನೆಂಬ (ಮಿತ್ರಾ) **ವರುಣನು** ಚಂದ್ರನೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಚಂದ್ರನೇ 'ರಸ'ದ ಸ್ವಾಮಿ. ತಿಂಗಳ ಮುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣನು; ಈ ಕಾರಣದಿಂದ **ರಾ**-ಕಾ ನಾಮಸಂಕೇತದ (ಹುಣ್ಣಿಮೆ) ಚಂದ್ರನು ಸ್ತ್ರೀ-ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕ ! ಆದರೆ ಈ ಚಂದ್ರಮನು (ಯುರೋಪೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಿಯಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದರೂ) ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ; ಇಷ್ಟೂ ಸಾಲದೆ ಸೌರ ಪಂಥೀಯ 'ಸೋಮ' ನಾಮವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ! ಎಂದರೆ ರಾತ್ರಿಯ ಕಾಲದ ಈ ನೂತನ 'ಸಮಯ' ರೂಢಿಸಿದ ನೇತಾರರು, **ಆನಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸಿದ್ಧಿ** ಎಂದು ಉಪನಿಷತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಡುವ, ಇಂದಿಗೂ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮಮಾರ್ಗಿಗಳ ಜೀವನಾದರ್ಶವಾಗಿರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಸ್ಥಾಪಕರು, ಇವರು ಹೀಗೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೇ ಅವಿತುಕೊಡಿರುವುದು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಯಾವ ಧರ್ಮ-ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ಆಗಲಿ, ಹಿಂದುಮುಂದಿನ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಥಕ್ಕನೆ ಹೊರಬರದು. ಅಥವಾ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಇಲ್ಲವಾಗದು. ಇದು ವಿಶ್ವಸ್ಥ **ಒಂದು ನಿಯಮ** (: ಅರ್ಥ : ವ್ಯವಸ್ಥೆ). ಆದರೆ, ಈ ನಿಯಮ ಸ್ವರೂಪೀ ಋತ: ಸತ್ಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು, 'ಏಕಂ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ (: ಸತ್ಯದ) ಉಪಾಸಕರಿಗೆ

ಸರ್ವಥಾ ಮಾನ್ಯವಿಲ್ಲ! ಇದು ಅಮಾನ್ಯವಿರಲು ಒಂದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಕಾರಣಗಳಿವೆ; (ಈ ವಿವರಣೆ ಮತ್ತೆ ಬೇರೆ ವಿಷಯದ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ತಳ್ಳಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ.) ಆದರೆ ಋತ:ಸತ್ಯವು ಭಾರತೀಯ ಜೀವನರೀತಿಯಿಂದ ಫಕ್ಕನೆ ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಇದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವ ಕಳಕೊಂಡುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಮಹಾಭಾರತ ರಾಮಾಯಣಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಯಾವುದೇ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ ತನ್ನ ತಾನೇ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ; i) 'ವಿಶ್ವಸ್ಥ ನಿಯಮಸ್ವರೂಪೀ ಋತ . ಸತ್ಯ ಎಂದರೆ ಇದು' ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯೇ ತಿರುವುಮುರುವಾದರೆ, ಸ್ಥೂಲದೃಶ್ಯದ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾರ್ಥವನ್ನು ಅರಿಯುವ ಚಟದವರಿಗೆ ಅಥವಾ ಸಾಮಾನ್ಯ ನರ-ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪಾತಳಿಯ ಜನಕ್ಕೆ. ನಿಜಯಾವುದು, ನಾಟಕ ಯಾವುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. 'ಗಾಂಧೀ ಟೋಪಿ' 'ಖಾದೀ ಉಡುಪು' ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋದ ಸತ್ಯ ಆಗ್ರಹಿ' ಇಂತಹ ಇಂದಿನ ಭ್ರಷ್ಟಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ. ii) ಅಥವಾ ನೇತಾರ ವರ್ಗವು ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪಿತ ಅರ್ಥ : ನಿಯಮವನ್ನೇ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ನಿಯಮ—ಅರ್ಥ ಇದೇ (ಋತ:) ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಂಭ್ರಮ ನಿರ್ಮಿಸುವಾಗಂತೂ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಥ' ವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿ ಬರತೊಡಗುತ್ತದೆ.

ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯೊಳಗಿನ ಮಿತ್ರನಂತೆ ಸೌರನೆನಿಸಿದ ವರುಣನು 'ಚಂದ್ರ' ನಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳದಿದ್ದರೂ 'ಯಾಸಾಂ ರಾಜಾ ವರುಣಃ' ಎಂಬ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಇವನು ಸಲಿಲ-ಅಪಗಳ ಪತಿ ಎಂಬ ವರ್ಣನೆ ಉಂಟು! ಮಿತ್ರ (ಸೂರ್ಯ) ದೇವನ ಸಂಗಾತಿ ವರುಣನು ರಾತ್ರಿಯ ದೇವನು (II ೩೮): ಸವಿತೃವಿನ ವರ್ಣನೆಯಂತೆ ತೋರುವ ಈ (ವರುಣ) ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಸವಿತೃವು 'ಅಪರಿ' ಅಸ್ತಂಗತನಾಗಿ ವರುಣನನ್ನು ಸೇರಿದ ಸೂಚನೆಯಿದೆ. (೧) '**ವರುಣಃ ಯೋನಿಂ ನಿಮಿಷಿ** (ನಿಮೇಷೇ) (೮)', '**ಭಗಂ ಧಿಯಂ**' ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸವಿತೃವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲೇ! 'ವರುಣೋ ಯಾದಸಾಂ ಅಹಂ' ಎಂಬ ವಿಷ್ಣು ಕೃಷ್ಣನೂ 'ಭಗ'-ವಂತನಾದುದು ಹೇಗೆ ಎಂಬುದರ ಮೂಲಾಧಾರವು ಹೀಗೆ ಈ ವೇದದಲ್ಲೇ ಇದೆ! ಎಂದರೆ ಸವಿತೃವು ವಿಶ್ವಪ್ರಸವ ಯೋನಿ-ಭಗವಾಗಿ ಋು ವೇದದಲ್ಲೇ ತೆರೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಪಟ್ಟುದು ಸಾಕಾಗದೆ

ಋತ : ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಾಮಶೇಷ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮಹಾಭಾರತದ ಭಗವಂತನು ಅವತರಿಸಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ, ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ=ಪ್ರಕಾಶ (=ಸೂರ್ಯ) ತತ್ತ್ವವನ್ನು ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕವಾಗಿಸಿದ್ದುಂಟು : '**ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ**' ! ಈ ಸರ್ಪ=ಚಂದ್ರ (=ವೃತ್ತ) ಈ ಸಮೀಕರಣ ಮರೆಯಲಾಗದು. ಸೋಮನಾದ ಚಂದ್ರನೊಡನೆ 'ಸೂರ್ಯಾ' ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಸಿದ್ದುಂಟು (X. ೮೫)! ಇದು ಇಷ್ಟು ಸಾಕಾಗದೆ, ಕುಂಡಲಿನೀ 'ಸರ್ಪ' ಸಹಸ್ರಾರದಲ್ಲಿ (ತಲೆ=ವಿಚಾರ=ಪ್ರಕಾಶದ ಎಡೆ) ಹೊಕ್ಕು ಕುಳ್ಳಿರುವಲ್ಲಿ 'ಬ್ರಹ್ಮ ಆನಂದ' ಸಿದ್ಧಿ ಎಂದರೂ. ಮಿತ್ರಾ–**ವರುಣ**=ಸೂರ್ಯ–**ಸರ್ಪ**,= ಸೂರ್ಯಾ–**ಸೋಮ**, 'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯವೇ ಇದು ! ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತೌ ಜಗತಃ ಪಿತರೌ = ಸೂರ್ಯಾ – **ಚಂದ್ರ**ಮಸೌ ! ವಿವಸ್ವಾನ್ (: ಸೂರ್ಯ–ಸವಿತೃ) ದೈವತಕ್ಕೆ ('ಬ್ರಹ್ಮ')' ಯೋಗ ದೀಕ್ಷೆಕೊಟ್ಟವನು ನಾನೇ ಎಂಬ ವಿಷ್ಣು–ಕೃಷ್ಣನು. ಭಗ–ವಂತನೆಂಬಲ್ಲಿ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಸವಿತೃವೆಂಬ ನೆಲೆ ಉಂಟಲ್ಲವೆ ? ಇದೂ **ವಿವಸ್ವಾನ** (ಸೂರ್ಯ)+ಕೃಷ್ಣ=ವಿಷ್ಣು= ನಾರಾಯಣ=**ಸರ್ಪ** (ಚಂದ್ರ) ಎಂಬ ಸಮೀಕರಣವೇ ಆಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು ! 'ಪಿಂಡ–ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ' ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ದೃಢವಾಗಲು ವಿಶ್ವಾನರ='ವೈಶ್ವಾನರ' ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಅಡ್ಡಬರದೆ ಇರಲಾರದು. ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಇದು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನವಾಗಿ ಭಗ್ನವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟೇ ಸಾಕಾಗಿಲ್ಲ, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ದೇಹಸ್ಥ 'ಕ್ಷುಧಾ' ರೂಪ ಅಗ್ನಿ='ಅಹಂ ವೈಶ್ವಾನರಃ ಭೂತ್ವಾ' ಪ್ರಾಣಿಗಳ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ಗೀತೆಯ ಭಗ–ವಂತನ ಹೇಳಿಕೆಯೊಳಗಿನ ಮಾಯಾವೀತನವು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ: ಋ. ವೇದದೊಳಗಿನ 'ಕ್ಷುಧಮಿತ್ ವಧಂ' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ, ವೈಶ್ವಾನರನ ಕೊಲೆಯ ಪೂರ್ವಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. 'ಪ್ರಪಂಚವು ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ' ಎಂಬ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕ್ಷುಧೆಯ ವಿರಾಟ್ ರೂಪದರ್ಶನ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ (ಬೃ. ಉ. ೧. ೨. ೧.). ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ಮಶಾನ ರೂಪ ವಿರಾಟವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿ, 'ಕಾಲೋಽಸ್ಮಿ ಲೋಕಕ್ಷಯ ಕೃತ್

ಪ್ರವೃದ್ಧ' ಮೃತ್ಯುಶಕ್ತಿ ತಾನೇ ಎಂದು ತನ್ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುವ ಭಗ-ವಂತನೇ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ : 'ಅಹಂ ವೈಶ್ವಾನರಃ ಎಂದು !

ವೈಶ್ವಾನರ-ವಿಶ್ವಾನರ (Universal Man) ಇದು, ಮಾನವ ಸಮಾಜರೂಪ ಅಮೂರ್ತ 'ಸಮಷ್ಟಿಯ'ನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಒಂದು ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತ. ಸಮಾಜ ಸಮ್ಮುಖಿ ಜೀವನ ಪ್ರೇರಕವಾದ ಈ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗದೆ ಏಕಾಂತಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠ, 'ಆತ್ಮಾರ್ಥೇ ಪೃಥಿವೀಂ ತ್ಯಜೇತ್' ಎಂಬ ಆದೇಶ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗಲಿದೆ. ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವ-ನರನ ಉಪಾಸನೆಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವು ಬಂದುದಾದರೆ ಆ ಜನಗಣದಲ್ಲಿ 'ಗುರುವೇ ದೇವರು' ಆಗಿ ಉಳಿಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ ! ವೈಶ್ವಾನರ(: ಅಗ್ನಿ) ಉಪಾಸನೆಯೆಂದರೆ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ತೇಜ : ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಜಾತವೇದ 'ಸಮಷ್ಟಿ' ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸುವ ರೀತಿಯ ಬಾಳುವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸತ್ತಮೇಲಿನ ಸ್ವರ್ಗದ ಆಮಿಷಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ದಾರಿಯು ಬದಲಾದುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ 'ಪುರುಷ' ಯಜ್ಞದ, 'ಅಶ್ವತ್ಥ' ಉಪಾಸನೆಯು ಆರಂಭವಾದುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಸೂಕ್ತಗಳು. ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಉಂಟು (X. ೮೧; ೮೨, ೯೦; I. ೧೬೪, ೮ 'ಜಾಯುವ:' ಅಶ್ವತ್ಥದ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಉಲ್ಲೇಖ ಉಂಟು). 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಸಮವರ್ತತ ಅಗ್ರೇ, ಭೂತಸ್ಯ ಜಾತಃ ಪತಿಃ ಏಕಃ ಆಸೀತ್' ಎಂಬ ಈ 'ಕ(ಂ)' ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸನೆಯ ಸೂಕ್ತವೂ (೧೨೧) ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ಕಂ+ಖಂ ಬ್ರಹ್ಮ (ಸಂ) ಯೋಗವು ಸು-ಖಂ (=ಆನಂದ) ಸಿದ್ಧಿ. ಇದೇ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಗಂತವ್ಯ ಸ್ಥಾನ ಎಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಷ್ಟಿಯ=ವೈಶ್ವಾನರ ದೈವತದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ನಶಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಇಹಲೋಕದೊಳಗಿನ (ಸು) 'ಖಂ' ಬೇಗನೆ ದುರ್-ದುಸ್-ದುಃ 'ಖಂ' ಆಗಿ, 'ಹೆಣ್ಣೆಂಬುದು ಮಾಯೆ', 'ಹೊನ್ನೆಂಬುದು ಮಾಯೆ', ಈ ಪ್ರಪಂಚ ನಶ್ವರ...ಎಂಬ ಅನುಭಾವ ಮೂಡಲೇಬೇಕು ! 'ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯು-ಜರಾ-ವ್ಯಾಧಿ'ಗಳು ಅಪರಿಹಾರ್ಯ ! 'ತಸ್ಮಾತ್ ಅಪರಿಹಾರ್ಯೇ ಅರ್ಥೇ ತತ್ರ ಕಾ ಪರಿದೇವನಾ ?' ಎಂದು ಒಂದು ನಾಲಗೆಯಿಂದ ಉಪದೇಶಿಸುವ ಭಗವಂತನೇ, ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳ ಕೋಟಲೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮೋಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಬಾಳನ್ನು ಮುಡುಪಲು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿಸಿದ್ದಾನೆ !

ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಅಹಂಕಾರ: 'ತಾನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೆನೆ'; "ಇದು ನನ್ನ ವಿಚಾರ" ಎಂದು! ಆದರೆ ಮನುಜರಿಗೆ ಕಾಣುವುದೂ ತಿಳಿಯುವುದೂ, ಅವರು ಪಡೆದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಹಾಗೂ (ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೇ ನುಂಗಿರುವ, ಮೆಚ್ಚಿ ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ) ಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಪ್ರೇರಣೆ-ಪ್ರಚೋದನೆಯ ಮೂಲಕವೇ, ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದಿಂದ! ವೈಶ್ವಾನರ (ವಿಶ್ವಾ–ನರ) ಈ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಯ ಉಪಾಸಕ ವರ್ಗವೂ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ವಿಕೃತವಾಗುವುದರೊಡನೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ಸಮ್ಮುಖ ಋತ=ಸತ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಕ್ಕೆ ಎರವಾಗುತ್ತ ಬರುತ್ತದೆ. ಏಕಂ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದ ಉಪಾಸನೆಯ ರೀತಿ : ರಸ ಸಂಧೀ ಭೂಮಿಕೆಯ ತತ್–ಮಯತೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನರತರಾಗುವಲ್ಲಿಯೇ ಧನ್ಯತೆಯನ್ನು ತಾಳುತ್ತದೆ! ಆದರೆ 'ವೈಶ್ವಾನರ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಇದ್ದ—ಈಗಲೂ ಕಾಣಬಹುದಾದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಸಾಕು. ಇದರೊಳಗಿನ **ಉದಾತ್ತ** ಐಹಿಕ ಜೀವನ ಪ್ರೇರಕಶಕ್ತಿಯು ಅದೆಷ್ಟು ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತಿದೆ, ಎಂಬುದು ಗೋಚರಕ್ಕೆ ಬರಬಲ್ಲದು. 'relating or belonging to all men, omnipresent,.... gods collectively, fire, the sunlight (A. Veda); the Supreme Spirit, or *Intellect when located in supposed collective aggregate of gross bodies*' (ಮೊ. ವಿ). ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ ಈ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಜೀವಂತ ಪ್ರಜ್ಞೆಯವರು ಸಮಾಜದ ನೇತಾರರಾಗಿ ದೊರೆಯಲು–ಇಂತಹ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಸಮಯ, ಆಚಾರ ರೂಢವಾಗಲು, ಆದರ್ಶ ಎಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಬೇಕು? ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಭಾಷಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಈ 'ವೈಶ್ವಾನರ' ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಸರಿದೊರೆಯಾದ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದ ಬೇರೊಂದು ಪ್ರತಿಮೆ ಉಂಟೊ ತಿಳಿಯದು. Humanism, Humanity ಇಂತಹ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ತೀರ ಅರ್ವಾಚೀನ. ಆದರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಜಾಗತಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರವಾಗಿರುವ ಈ ಸಮಾಜ ಸಮ್ಮುಖ ಜೀವನ ಪ್ರೇರಕವಾದ 'ವೈಶ್ವಾನರ' ಎಂಬ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಕೌತುಕ (appreciation) ಈ ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಆಗದಿರಲು ಕಾರಣವೇನು ? ಶ್ರೀಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವ—ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾಗಿಸಿರುವ ಜೀವನದ ದೃಷ್ಟಿಗೆ 'ವೈಶ್ವಾನರ' ಈ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆ

ಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಚಿತ್ರವು ಯಾವುದು ? 'ಅಹಂ ವೈಶ್ವಾನರಃ' ಎಂದೆಂಬ ಲೋಕ ಕ್ಷಯಕ್ಕೆ ಕಟಿಬದ್ಧನಾದ ಕಾಲಪುರುಷನದು ತಾನೆ ?

ಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಮಾನವರ ಕಣ್ಣು. ಆದಕಾರಣ ಎಷ್ಟೇ ಪೂಜ್ಯ ಗೌರವಾರ್ಹವೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದ್ದರೂ ತಾನು ಸಾವಿ ಸಾಗಿರುವ–ಸಾಗುತ್ತಿರುವ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಮೋಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ? ಎಂದು, ನಿನ್ನೆ–ಇಂದುಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಕ್ಷೇಮ. ಈ ಕಣ್ಣಿಗೆ, ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೌರ ಋತ : ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ವೈಶ್ವಾನರ' ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಚಿತ್ರವೇ, (Intellect of colledive Soul: Universal Man), ಆ ಬಳಿಕ 'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದ ರಸೋಪಾಸಕರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣತೊಡಗಿದ್ದು, ರೇತಸ್ಥ ಅಗ್ನಿ—ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ದೇಹವನ್ನು ಸುಡುತ್ತಿರುವ 'ಅಬೋಧ್ಯಗ್ನಿ'!

ಋತ : ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯು ಫಕ್ಕನೆ ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ: ಇಂದಿಗೂ ಅದರ ಪ್ರೇರಣೆ ತೀರ ನಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ. ವಿವಸ್ವಾನನ ಪುತ್ರನೆಂಬ 'ಮನು'ವಿನ 'ಸ್ಮೃತಿ'ಯು ಸಹ ಸನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕಾರಿಸಿ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಯಾಗುವುದೇ ಬಾಳಗುರಿ ಎಂದರೂ, ಇನ್ನೂ 'ಧನ್ಯೋ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಃ' ಎಂಬ ಸಮಾಜ ಸಮುನ್ನತಿ ಜೀವನ ಪ್ರೇರಕ ಪ್ರತಿಮೆಯು 'ಸ್ಮೃತಿ' ತೀರ ಅಳಿದಿಲ್ಲ !

ಜೀವನದೊಳಗಿನ **ಋತ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದ** ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ನಷ್ಟವಾಗಿ '**ತತ್ ಏಕಂ**' ಸ್ವರೂಪೀ **ಸತ್ಯದ** ಭೂಮಿಕೆಯು ಜೀವನ ರೀತಿಯು ಆಕಾರ ಪಡೆವುದರೊಳಗೂ ಒಂದು ಕ್ರಮವಿದೆ— ನಿಯಮವಿದೆ ! ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಕಾಣುವುದೇನು ? **ಜೀವನವನ್ನು** ಆಳುತ್ತಿರುವ—ಜೀವನವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ = **ನಿಯಮ(ನ)ಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಒಂದು ಶಕ್ತಿಯು** (ಎಂದರೇ ಋತ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯವು) **ಉಂಟು. ಇದುವೆ, ದೇವಾಧಿ ದೇವರು ಎಂಬವರಿಗಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದದ್ದು.**

ಆದಕಾರಣ. **ಜೀವನ ಇದರ ಅರ್ಥವು ಸಂ–ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಬಲ್ಲದು.** ಜೀವನ ಸಂ–ಗತಿಯು ಸಮ್ + ಗಮು (ಕೂಡಿ

ಹೋಗುವಿಕೆ)–ಸಮ್ + ಇತಿ (ಕೂಡಿ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರುವಿಕೆ). ಸತ್ಯವೇಲಿನ **ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮೋಕ್ಷದ** ಆಮಿಷ ಒಡ್ಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು. ತಮ್ಮ ಮತ–ಪಂಥ–ಜಾತಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಮಯ. ಸಮಿತಿ. ಸಂಕೇತ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ಜೀವನಸ್ಥ 'ಸಂ–ಗತಿ' ತತ್ತ್ವದ ಲಾಭಪಡೆದು. ಈ ಜೀವನಕ್ಕೇ ಅಪಚಾರ ಬಗೆ ಯುತ್ತಿವೆ: ಜೀವನವನ್ನು ತೆಗಳಿ, ಸತ್ಯವೇಲಿನ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಗಳಿ! **ಸಮಾಜ ಸಮಷ್ಟಿ : ವೈಶ್ವಾನರನು ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಭಾಷೆ, ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಯೋಜನದಿಂದಾಗಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಸ್ಮಿತತೆ–ಪ್ರಜ್ಞೆ ಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ !** ಆದರೆ ಪಿಂಡ–ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ನ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ, ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ವಿಶ್ವದ ಕೇಂದ್ರವೆಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಮಷ್ಟಿ : ವೈಶ್ವಾನರನಿಗೆ ಸ್ಥಾನವೆಲ್ಲದೆ ? ನರ–ಜಂತುವು ಮನು–ಜತ್ವ ಪಡೆದು ಮಾನವತೆಯ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ. ಬದುಕಿ ಬಾಳುತ್ತಿ ದ್ದರೆ ಈ ವೈಶ್ವಾನರನ ಕೃಪೆಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ. 'In Him we live move, and have our being' ಎಂಬ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥೀಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಈ ವಿಚಾರವು ವೈಶ್ವಾನರನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸರಿ ಹೋಗಬಲ್ಲದು.

ಜಾಗತಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಸನಾತನ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಸತ್ಯಾ ನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಳಗಿನ ಸಮಸಾಮಯಿಕ ಸಾಂಕೇ ತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ. ಆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಆಕೃತಿಯ ವೈಚಾರಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ, ಅದನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲು ನಿಮಿತ್ತಕಾರಣವಾದ ನೇತಾರ : ಸಮಿತಿಯನ್ನು—ಅದರ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಎಂಬುದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಿ ನೋಡಬಹುದು.

ಋ. ವೇದ ಸಮಯಸ್ಥ ದಿವ್ಯ 'ವೈಶ್ವಾನರ' ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಲುಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ: ಋತ ಸತ್ಯದ ಪಾತಳಿಯ ಸಂಕೇತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದಿನ 'ಸಮಯ'ವು ಮಾರ್ಪಟ್ಟು ಈ ನೂತನ ಸಮಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ನೇತಾರ ವರ್ಗ : ಸಮಿತಿ ಯಾವುದಿರಬಲ್ಲುದು ? ಸವಿತೃ. ಪೂಷನ್. ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿ, ವೈಶ್ವಾನರ (ಅಗ್ನಿ) ಇವೆಲ್ಲ ಸೌರ–ಋತ : ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ವೈವಸ್ವತ ಮಂಡಲದ ದೈವತಗಳು. ಸವಿತೃವಿಗಿಂತ ಮುಂಚೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ

ಪೂಷನ್ ದೇವನು 'ಪ್ರಜಾಪತ್ಯ' ಸೂರ್ಯನ ಎಂದರೆ ಆಪ:ರಸ ಪಂಥೀಯ ಆದರ್ಶದೇವನ ಹತ್ತಿರ (ಪಿತೃಲೋಕಕ್ಕೆ) ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ದೇವ ನಾಗುತ್ತಾನೆ (ಈಶಾವಾಸ್ಯ ನೋಡಿ), ಪೂಷನ್‌ನೇ ಸವಿತೃವಿನ ಸೂಚಕನು: ಪೂಷನ್‌ನನ್ನು ಪ್ರಜಾಪತ್ಯ ಸೂರ್ಯನ (= **ಚಂದ್ರನ**) ಸಾಲಿಗೆ ತಂದವರು. ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ನೇತಾರರೇ ಇರಬೇಕಾದಂತೆ. ಸವಿತೃವಿನ ಮಾರ್ಪಾಟಕ್ಕೆ ಕಾರಣರು—ಸವಿತೃವನ್ನು ಅಪಾಂನಪಾತ್ ದೇವನ ಪಂಕ್ತಿಗೆ ತಂದವರು. ಆಪ : ರಸ ರೀತತತ್ತ್ವಾರಾಧಕರೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಸವಿತೃವನ್ನು ಘೃಷ್ಟಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಹಿಗ್ಗುಗೊಂಡವರೇ ವೈಶ್ವಾನರ (ಅಗ್ನಿ) ದೈವತದ ಅಪಮೌಲ್ಯನಕ್ಕೂ ಕಾರಣರಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. 'ಅಹಂ ವೈಶ್ವಾನರ:' ಎಂದು ಹೇಳುವ ಗೀತೆಯು ಭಗ-ವಂತನ ಉಪಾಸನಾ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಗುರುವರ್ಗವೇ ಆಪ : ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ನೇತಾರ ಸಮಿತಿ ಎಂಬುದು ಹೀಗೆ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ

ಈ ಏಕಂ: **ಸತ್‌ಮಾರ್ಗದತ್ತ** ಜನಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದು ತರುವ ಮಂತ್ರ–ತಂತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವರು, ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿ ರಚಿಸಿದವರು ಯಾರು ಎಂಬುದರ ಸಪ್ರಮಾಣ ವಿವರಣೆ, ಡಾ. ವಿಶ್ವಂಭರ ಪಾಠಕರ ಸಂಶೋಧನದ ಫಲವಾಗಿ, ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವಲ್ಲದು. 'ಪುರಾತನ ಭಾರತೀಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ' (Asia Publishing House; 1963). ಲಂಡನ್ ವಿದ್ಯಾಪೀಠದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ವ್ಯಾಸಂಗ; ತಮ್ಮ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಡಾ. ಬಾಷಾಂ ಅವರ ವಿಚಾರಾರ್ಹ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪತ್ರವೂ ಉಂಟು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಯುಗದ ವರೆಗೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಇತಿಹಾಸ ಲೇಖನದ (?) ವಿಶಿಷ್ಟ ತಂತ್ರವು ವೇದದಷ್ಟು (ವೇದ ಪೂರ್ವಕಾಲದಷ್ಟು ನಿಜವಾಗಿ) ಪ್ರಾಚೀನವಿರುವುದಾಗಿ ಡಾ. ಪಾಠಕ ಸಾಧಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠ, ಭೃಗು, ಅಂಗಿರಸರ ಹೆಸರು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ದಿಂದ ಬರುತ್ತವೆ. ಭೃಗುವು ವರುಣ ಪುತ್ರನೆಂಬ (ಭೃಗುಃ ವೈ ವಾರುಣಿಃ) ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಭೃಗುವನ್ನು ವರುಣಪುತ್ರನೆಂಬ ವಸಿಷ್ಠನ ಆಕೃತಿಗೇ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿದೆ! 'ಅಂಗಾನಾಂ ರಸಃ' ಸ್ವರೂಪೀ ಅಂಗಿರ > ಆಂಗಿರಸ ಸಂಕೇತವು. ಆಪ :

ರಸ_ ರೇತ ತತ್ತ್ವದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅಂತರಂಗದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸು ತ್ತಿದೆ. (ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯನ್ನು ದ್ರಪ್ಸಃ–ಸ್ಕನ್ನಃ ಕೃಷ್ಣ, ಸ್ಕಂದ ಈ **ರಸ ಹನಿವ ಆಕೃತಿಯ ದೈವತ**ನಾಮಗಳೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಗ್ರಹಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ.) ನೇತಾರರ ಈ ನಾಮಸಂಕೇತಗಳು ಸಹ **ತತ್: ಏಕಂ** ಸ್ವರೂಪೀ ಸಲಿಲ (ಸರಿರ)ದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುತ್ತವೆ! ಈ ವಾರುಣೀ ವಿದ್ಯೆ (ಏಷಾ ವಾರುಣೀ ವಿದ್ಯಾ), **ತತ್**–ಮಯಾನಂದೀ ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ಭೂಮಿಕೆ ಗಳ ಮೇಲೆ ಒಯ್ದು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ; ಎಂದು ಭೃಗುವಲ್ಲಿಯು ತೈ. ಉಪನಿಷತ್ತು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ವಸಿಷ್ಠ–ಭಗ್ವಂಗಿರಸ ಪರಂಪರೆಯು ರೂಪಿಸಿರುವ ಇತಿಹಾಸ ಲೇಖನ ತಂತ್ರದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಡಾ. ಪಾಠಕರು, '...fictional garb to historical incidents; ಮತ್ತು ....Historical persons into super-natural beings' (ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳು ಸಾಂಕೇತಿಕ–ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಮಟ್ಟದುವು ಆಗುವುದು; ಐತಿಹಾಸಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಅಪ್ರಾಕೃತ ದಿವ್ಯಪುರುಷ ರಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುವುದು) ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಪಂಪ ಭಾರತ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಾಲದ ಐತಿಹಾಸಿಕ (ಕಾವ್ಯ ?) ಗ್ರಂಥ, ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧವು ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕೃತಿಯಾಗುತ್ತದೆ!

ಡಾ. ಪಾಠಕರು ಹೇಳುವ ಭಾರತೀಯರದೆಂಬ ಈ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ತಂತ್ರವು, 'ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ' ('History sense') ರೂಪಿಸಿತು ಎನ್ನಲು ಆದೀತೆ ? ಏನೆಲ್ಲ ಲೌಕಿಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಅಪ್ರಾಕೃತ-ಅಗಮ್ಯ-ದಿವ್ಯತ್ವದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿ, ರೋಮಹರ್ಷಕ ಉನ್ಮನಸ್ಕಭಾವ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಈ ತಂತ್ರವು ನಿಜವಾದ ಇತಿಹಾಸದ ವಿಡಂಬನೆಯೆ ಸರಿ, ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ 'ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ'ಯು ಅಭಾವವಿದೆ ಎಂಬ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಆಕ್ಷೇಪವು ನಿರಾಧಾರವಾಗಿದೆ. ಎಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಹೊರಟ ಡಾ. ಪಾಠಕರು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದರೂ, ಅಥರ್ವವೇದದಿಂದ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ವರೆಗೆ ಪುರಾಣದ ಸಂಗಡವೇ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ 'ಇತಿಹಾಸ' ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕಪ್ರತಿಮೆ, ಆಬಳಿಕ ಲುಪ್ತವಾದುದೇಕೆ ? ಎಂಬ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲು ಆ ವ್ಯಾಸಂಗದ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಡಾ. ಬಾಪಾಂ ಸೂಚಿಸಬಹುದಿ

ತ್ತಲ್ಲ? ಹಿಂದಿನ ಅದ್ಭುತ ಭಾರತ : 'The Woder that was India' ಗ್ರಂಥ ಬರೆದಡಾ. ಬಾಷಾಂ ಅವರೂ ಇದನ್ನು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದ್ದು ಸರಿಯೆ: (?).

'ಅಥರ್ವನಿಧಿ' ಬಿರುದಿನವನೂ ಒಬ್ಬ ವಸಿಷ್ಠನಿದ್ದಾನೆ. ಅಥರ್ವವೇದಕ್ಕೆ ಭೃಗ್ವಂಗಿರಸರವೇದ ಎಂದೂ ಪರ್ಯಾಯನಾಮ. 'ಅಥರ್ವನಿಧಿ' ಎಂದರೆ ಯಾತು> ಜಾದು ವಿದ್ಯಾಪ್ರವೀಣ. ಭಾರತೀಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದ್ದೆಂಬ ಈ ಇತಿಹಾಸ (?) ಲೇಖನ ತಂತ್ರವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದವರು, ವಸಿಷ್ಠ-ಭೃಗ್ವಂಗಿರಸ ಪರಂಪರೆಯ ನೇತಾ ಸಮಿತಿ, ಎಂದು **ಡಾ. ಪಾಠಕರು ಹೇಳಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅಪೂರ್ವ ಆಂತರಿಕ ಸುಸಂಗತಿಯಿದೆ:** ಸೌರತತ್ವದ ದೈವತಮಂಡಲದ ಉಪಾಸಕರಿಗೆ **ಋತಸ್ವರೂಪೀ (ಮೂರ್ತ) ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ;** ಇವರು ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿಯ ಆರಾಧಕರು: ಧೀ ಪ್ರೇರಕ ಸವಿತೃ (ಸೂರ್ಯ)ದ ಉಪಾಸಕರು; ಇವರಿಗೆ ವಿಶ್ವಾ-ನರನಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆ: ಸಂಗಚ್ಛಧ್ವಂ.... ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಬಾಳದಾರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗಿ, ಕಾವ್ಯದೊಡನೆ, ಇತಿಹಾಸದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಎನಿಸಿತ್ತು, ಆದರೆ ಆಪ=ರಸ ತತ್ತ್ವಾಧಿಷ್ಠಿತ ದೈವತ ಮಂಡಲದ ಆರಾಧಕರಿಗೆ **ತತ್:ಏಕಂ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ (ಸತ್ಯ)ದಲ್ಲಿ** ತತ್ಮಯವಾಗಿ ಮೈಮರೆತು ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಲ್ಲಿಯೆ ಸು-ಖ ಅನುಭಾವಸಿದ್ಧಿ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ. ಆದಕಾರಣ ಮೂರ್ತಸತ್ಯವು ಕಣ್ತೆರೆದುಕಾಣುವ, ಐಹಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಋತಾಧಿಷ್ಠಿತ ವಿಶ್ವಾನರನಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆ,—ನಿನ್ನೆ→ಇಂದು→ನಾಳೆಗಳ ಸುಸಂಬದ್ಧ ಸ್ಮೃತಿ—ಅರಿವು, ಇದೆಲ್ಲವೂ (**ತತ್:ಏಕಂ**) ಸ್ವರೂಪೀ 'ಭಾಗ'-ವತ ರಾಗಲು ತುಂಬ ಆತಂಕಕಾರಿ; ಆದಕಾರಣ. ಐಹಿಕ ಜೀವನವು ಯಾವ ಋತ ಸ್ವರೂಪೀ ಸನಾತನ ನಿಯಮಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆಯೊ ಆ ಮೂರ್ತ ಸತ್ಯದ ಅರಿವನ್ನು ತಂದುಕೊಡಬಲ್ಲ 'ಇತಿಹಾಸ'ವನ್ನೂ (ಜಾತವೇದ, ಅಗ್ನಿ. ಸವಿತೃ, ವೃತ್ರಹನ್ ಇಂದ್ರ, ವೈಶ್ವಾನರಾದಿ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಂತೆ) **ತತ್:ಏಕಂ** ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಒಂದು ಸಾಧನವಾಗುವಂತೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುವ ಈ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿರುವ ಆಂತರಿಕ ಸುಸಂಗತಿಯು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ.

ಡಾ, ಪಾಠಕರು ಭಾರತೀಯ ವೈಷ್ಟ್ಯದ ಇತಿಹಾಸಲೇಖನ ತಂತ್ರ ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಈ ನಿವೇದನ ಪದ್ಧತಿ, ಜಗತ್ತಿನ ಎಸೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ

ಉಂಟು; ಇತಿಹಾಸವು ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಂಗ. ಅನೇಕ ತಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ 'ಇತಿಹಾಸ'(?) ನಿವೇದನೆಯು ಈ ತಂತ್ರವು ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಡಾ. ಮು. ಇಲಿಯಡೆ ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. (ಪು, ೧೩೧ ೧೭೬). ಇಂದಿನ ಋ. ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಋತ = ಸತ್ಯದ ನಿರ್ದೇಶವಿದ್ದರೂ ಈ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕವಾಗಿಸಲು ಗಾಥಾ, ನಾರಾಶಂಸಿ, ಆಖ್ಯಾ-ಯಿಕೆ (legend) ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರವನ್ನೇ ಉಳಿಸಿಲ್ಲ! ಎಳ್ಳನಿತೂ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದ ಶುದ್ಧ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆಗಳು ಎನಿಸುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಡಾ. ಪಾಠಕರು ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಗಮನಿಸಿಲ್ಲ! 'ಕಂ' ಬ್ರಹ್ಮಶಕ್ತಿ; 'ಪ್ರಜಾಪತಿ' ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡುವ ಗುರುಪೀಠವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತದೆ; ಇಂದ್ರನೆಂಬ ಒಬ್ಬನು ವಿರೋಚನನೆಂಬ ಅಸುರ (ದೇಶದ) ಜ್ಞಾನ ಜಿಜ್ಞಾಸುವಿನೊಡನೆ ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ಕಥೆಯಿದೆ; ಈ ವಿರೋಚನನು, ಅಸ್ಸೀರಿಯದ ಒಂದು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಸಂಕೇತ ಎಂದು ಡಾ. ಸುರೇಂದ್ರನಾಥ ದಾಸಗುಪ್ತಾ ಬರೆದ್ದಾರೆ, 'ಕಂ' ಆಪೋದೇವಿ : ಕಂ> ಗಾ ಗಮನಶೀಲ = ಪ್ರವಾಹ; **ಶಂ**-ತನು ಇದೂ ಸಾಂಕೇತಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿ : ಕಂ < ಶಂ ಬ್ರಹ್ಮಶಕ್ತಿಸಂಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕೌರವ ಪಾಂಡವರ (ಕಥೆ) ಸೃಷ್ಟಿ! ಇದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹಾಕಾವ್ಯ!

ವಿಶಿಷ್ಟ 'ಸಮಯ'ದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಆಗ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶಾತಂತ್ರದಿಂದ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಿರುವುದಾಗಿ ತೋಚಿದ್ದು ಹೀಗೆ.

ಈ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದುದು ಸುಮಾರು ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ, ಈ ತಂತ್ರದ ಬಗೆಗೆ ಇಂದಿನಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಸ್ಥೂಲ ಎನಿಸಿಕೆಯ ಬಲದಿಂದಲೆ ಈ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಅನುಭವದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ, ತೋಚಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟುದಾಯ್ತು. ಪ್ರಬಂಧವು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕವೂ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಒರೆಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಚ್ಚಿನೋಡುವ ಆಂತರಿಕ-ಒತ್ತಾಯವು ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯನ್ನು ತರುತ್ತಿತ್ತು. ಋತ್ಯ:ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ದೈವತ ಮಂಡಲವು ಸೌರತತ್ತ್ವಾಧಿಷ್ಠಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಈ ದೈವತವಿಚಾರದಲ್ಲಿ **'ತತ್-ಏಕಂ'** ಎಂಬ ಅತ್ಯಾಗಹವಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲದೆ **'ಸತ್ಯ'**ವನ್ನೂ **'ಏಕಂ'** ಕೇವಲ

ಎಂದು ಬಗೆದಿಲ್ಲ. ಈ ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವೈರ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಬಾರದೆಂದು ಇದನ್ನು ನಿಯಮಬದ್ಧ ಎಂದರೆ ಋತಾಧಿಷ್ಠಿತ ಸತ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮುಂಜಾಗ್ರತೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದು ಉಂಟು. 'ಸೂರ್ಯನೇ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು' ಎಂದಲ್ಲಿ ಇದು ಸೌರಭೂಮಿಕೆಯ 'ಏಕಂ : ಸತ್' ಆಗಿ, ಅದು ಕೇವಲ ಹಗಲಿನ ಉಪಾಸನೆಯಾಗಿ ಇದೂ ಆಪ : ರಸ : ರೇತ ಪಂಥೀಯ **ಅರ್ಧಾಂಗ ಸತ್ಯ**ವಾಗದೆ ಇರದು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು 'ಋತ' ಸಂಕೇತದೊಡನೆಯೇ ಉಚ್ಚರಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯು ಇದ್ದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಆಂತರಿಕ ಸಂಗತಿಯು, ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ಒಟ್ಟಿನ ಆಶಯವು ನನ್ನ ಸಂಭ್ರಮ ಆಗಿರಲಾರದು ಎಂಬ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಮೂಡಿಸಿತು.

ಆದರೂ ಒಂದು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ಅವಶ್ಯಕವೆನಿಸಿತು. 'ಹಗಲಿನ' ಉಪಾಸನೆಯು ತ್ಯಾಜ್ಯವೆನಿಸಿ 'ರಾತ್ರೀ' ಆರಾಧನೆ ಪ್ರಚಲಿತವಾಯಿತು ಎಂಬ ಆಶಯದ ವಾಸ್ತವತೆನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಪಂಚರಾತ್ರ, ನವರಾತ್ರ, ಶಿವರಾತ್ರ್ಯಾದಿ ಇಷ್ಟೆ ಸಂಕೇತಗಳು ಸಾಕೇ ? ಎಂಬ ಅಳುಕು, ದಶಾವತಾರದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಋಗ್ವೇದದ 'ಅಪಾಂನಪ್ತ್ರ'—ನೀರೊಳಗಿನ ಮಗು–ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳು ಎಂದರೆ 'ಏಕಂ ಸತ್ ವಿಪ್ರಾಃ ಬಹುಧಾವದಂತಿ'! ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವಿನ ನಾನಾ ಅವತಾರಗಳು ಎಂದರೆ ಆಪೋವತ್ಸನ ನಾನಾ **ರೂಪಗಳು** : ೧) ಮತ್ಸ್ಯ ೨) ಕೂರ್ಮ ೩) ವರಾಹ ಇವು ಮೂರು ನೀರೊಳಗಿನ 'ಮಗು'ವಿನ ಪರ್ಯಾಯಗಳೇ: ೪) **ನಾರ**-ಸಿಂಹ, **ನಾರ**-ಣನ ರೂಪವೇ ! ನಾರ-**ಅಯನ** = ಈ ನಾರ (ಸಿಂಹ) ಹೊರಬಂದುದು ಸ್ತಂಭ–ಸ್ಕಂಭದೊಳಗಿಂದ ! ಇದು 'ಸಲಿಲಸ್ಯ ಮಧ್ಯೇ' ಎಂದು ಅಥರ್ವವೇದವೇ ಹೇಳಿದೆ ! ಅಲ್ಲದೆ ನಾರ (ನ) **ಅಯನ** ಮಾರ್ಗ **'ಕಂಭ'** ರೂಪದ್ದು ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ; ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, **'ಅಶ್ವತ್ಥ-ನರಸಿಂಹ'** ಎಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ **'ಅಶ್ವತ್ಥ'** (ವೃಕ್ಷ) ಎಂದರೂ **ನೀರು ಊರುವ ಖಂಬವೇ** ಎಂದು ಈ 'ಗುಹಾನಿಹಿತ' ಸಂಕೇತದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹುತ್ತದೆ ! ಜಲಾಶಯದ ಹತ್ತಿರ ಅಶ್ವತ್ಥ-ನರಸಿಂಹನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಇರುವಂತೆ **ನೀರಾ ನರಸಿಂಹನ** ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರವೂ ಉಂಟು ! ಅಶ್ವತ್ಥ = (ಸೂರ್ಯ !) = ನಾರಾ-ಯಣ ! ಅಲ್ಲದೆ ಸೋಮ (!) ರಸ ಸ್ರವಿಸುವ ಅಶ್ವತ್ಥ

ಐರಂಮದೀಯ ಕೊಳದಲ್ಲಿ(ಛಾಂ. ಉ). ಮತ್ತು ದ್ರಪ್ಸಃ ಕೃಷ್ಣಃ ಹಾಗೂ ಸ್ಕನ್ನಃ ಸ್ಕಂದಃ =ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ=ಸರ್ಪ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಒಂದರೊಂದರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ 'ಸ್ವ' ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿಶದೀಕರಿಸುತ್ತಿವೆ; ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸಂತ್ತಿವೆ!

ಮೊದಲಿನ ನಾಲ್ಕು ಅವತಾರಗಳ ಪ್ರತಿಮಾ-ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಅರ್ಥ ಗರ್ಭವೇ (concept) ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ ನಾಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹುದುಗಿರ ಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕಷ್ಟೇ? ಇಲ್ಲವಾದರೆ 'ಏಕಂ **ಸಂತಂ** ವಿಪ್ರಾಃ ಬಹುಧಾ ಕಲ್ಪಯಂತಿ' ಎಂಬ 'ಸಂತ' ಮಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಸಾರುವ ವೇದವಾಕ್ಯವು ಸುಳ್ಳಾದೀತಲ್ಲ! ಆದ ಕಾರಣ ಐದನೆಯ ಅವತಾರವೂ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ **ಮಾತೃಗರ್ಭಸ್ಥ** ಅಪಾಂ **ನಪ್ತೃ ವಾಮದೇವನ** ಪರ್ಯಾಯವೇ, ವಾಮ–ನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳು ತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ವಾಮ (ನ) ನೂ (ಭೂ) ಮಾತೆಯನ್ನು ಇಬ್ಭಾಗಿಸಿ (ವಿ+ಸ್ನು) ಒಳಗೆ 'ಪಾದ'ದಿಂದ ಬಲಿಯನ್ನು (?) ಮೆಟ್ಟಿ (ಪು. ೧೫೮) ಮೇಟಿ ಯಂತೆ ನಿಂತಿರುವ ಪುರಾಣ ಕಥೆಯು ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಗೆ, ವಿಷ್ಣುವಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಬೇರೆ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದಲೂ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ; ವರಾಹವಾಗಿ ಕೋರೆಯಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಗೆಯುವ ಕೃತಿವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ (ಈ ಕೋರೆ ಹಲ್ಲು ಗಣಪತಿಯ **ಏಕ-ದಂತತ್ವ**.ಆಖು-ಸೊಂಡೆ ಇಲಿತನ. ಶೃಂಗಾಶ್ವ-ಸರ್ಪ ಇಂತಹ ವೇದಕಾಲೀನ ಸಂಕೇತಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟಾರ್ಥವುಳ್ಳುದೇ ಆಗಿದೆ); ಭೂಮಿಗೆ (ಸು)ರಸಾ ಎಂಬ ಹೆಸ ರುಂಟು. 'ಆಪೋವಾ ಅಸ್ಮಾನ್ ಮಾತರಃ' ಭೂಮಾತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ 'ಮಂಗು' ವಾಮ-ನ ದೇವ ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃವೆ ಸರಿ **ಮಧು-ಸ್ರವಿಸುವ** (ಪರಮ) ಪದದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಋ. ವೇದಸ್ಥ ನಿರ್ದೇಶವು ಈ 'ಪದ' = ಜಗದಾ-ಧಾರ ಸ್ಕಂಭ = ಅಶ್ವತ್ಥ = ವೃಕ್ಷ ಈ ಸಂಕೇತಗಳಿಗೆ ಸುಸಂಗತವಾಗಿಯೇ ಇದೆ.

೬) ಪರಶು**ರಾಮ** : ಏಕವೀರಾದೇವಿಪುತ್ರ, ಎಲ್ಲಮ್ಮ = ಅದಿತಿ = ಪುತ್ರ; ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರೇಣುಕಾ-ಪರಶುರಾಮ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರವಿದೆ. ಈತನು 'ಕು-ಮಾರ'! ೭) 'ರಾಮ' ಈ ಸಂಕೇತಸ್ಥ ಮೂಲ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ಇಬ್ಬರು ರಾಮರ ಕಥೆ 'ನೇತಿನೇತಿ' ಸ್ವರೂಪದ ಸಂಭ್ರಮ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಹೊರಟಿರಲಾರದೆ, ಎಂದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಜಮದಗ್ನಿ, ರಾಮ ಈ ಸಂಕೇತಗಳಂತೆ ದಶರಥ-ರಾಮ ಸಂಕೇತಗಳ ಪುರಾತನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಇಲ್ಲ ಎಂದರೂ ತಪ್ಪಲ್ಲ, 'ಸೀತಾ' ಸಂಕೇತ ವೇದದಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವಿದೆ; ಆದರೆ

ಇವಳ ಪೂರ್ವಕಥೆಯೇ ಬೇರೆ! 'ಇಕ್ಷ್ವಾಕು' ಸಂಕೇತವೂ ಋ. ವೇದದ ಹತ್ತನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ! ಸರ್ಪವು ಸೂರ್ಯತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದೆಂಬ ಇಂದಿನ ಋ. ವೇದ, ಸಂಹಿತೆಯ ಉಕ್ತಿಯನ್ನು (X. ೧೮೯) ಮತ್ತು ವೃತ್ರಾತ್ (=ಸರ್ಪಾತ್) ಜಾತಃ ದಿವಾಕರಃ' ಎಂಬ ಅಥರ್ವವೇದ ಮಾತನ್ನೂ ಸತ್ಯ (?) ಎಂದು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಸೂರ್ಯವಂಶಲಲಾಮ ವೀರನೊಬ್ಬನ ಕಥೆ ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿ ಈ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲವಾಗಿಸಲು ರಾಮಾವತಾರದ ಕಥೆ–ರಾಮಾಯಣ ಹುಟ್ಟಿ ಕೊಂಡಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. 'ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿರುವ ವಿಷ್ಣುವಿನ ೨೪ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನಿದ್ದಾನೆ: ಆದರೆ ರಾಮ (ಪರಶುರಾಮ ಸಹ) ಈ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ 'ರಾಮ' ನ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕೃಷ್ಣನ (ಅರ್ಥಾತ್ ಮಹಾಭಾರತದ) ತರುವಾಯ ಮೈದಾಳಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಋ. ವೇದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಉಪನಿಷತ್ತು, ಮಹಾಭಾರತದವರೆಗೆ ಆದ ವೃತ್ರಹನ್–ನಾಗವೈರಿ ಇಂದ್ರನ ತೇಜೋವಧೆಯಿಂದ ಸಮಾಜ–ಸಮ್ಮುಖ ಜೀವನ ರೀತಿಯ = ಇಂದ್ರ ಸಂಪ್ರ ದಾಯವು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಾಮಶೇಷವಾಗದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಒಬ್ಬ ವಲ್ಮೀಕಿಗೆ ರಾಮಾಯಣ ಬರೆವ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಬಂದಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶ ಇದೆ.

ಇದು ಏನೆ ಇರಲಿ; (ಉಭಯ) 'ರಾಮ' ನಾಮರಹಸ್ಯವು ವಿಷ್ಣು ಸಂಪ್ರ ದಾಯದ 'ಸಮಯ'ಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸುಸಂಗತವೇ ಇದೆ : ರಮ್> ರಾಮಃ; ರಮ ಕ್ರೀಡಿಸು; ರಮಣ (ಣಿ), ರಮಮಾಣ, ಆ–ರಾಮ : ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ತತ್ಮಯತೆ ಯಲ್ಲಿ ಸೇರು (ವಿಶ್ರಮಿಸು ಎಂಬುದು ತೀರ ಸ್ಥೂಲ ಅರ್ಥ). ಆದಕಾರಣ **'ರಾಮ' ಸಂಕೇತವು** ತತ್ತ್ವತಃ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ **ರಾತ್ರೀ ಸಂಪ್ರ ದಾಯದ 'ಸಮಯ'** (:ಆಚರಣೆ) **ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ.** ರಾಮ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ವೈದಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ 'In most meanigs Dark Black' (cf ರಾತ್ರಿ) (ಕಪ್ಪು-ಕತ್ತಲೆ) ಎಂಬ ಅರ್ಥವುಂಟು. (ಮೊ. ವಿ.) 'ರಾಮಃ ಶಕುನಿಃ' (ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದ ಶಕುನ-ಪಕ್ಷಿ) = ಕಾಗೆ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವುಂಟು. ಕಾಠಕ ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಾಚಕ ಸಂಕೇತ! ಮಹಾಭಾರತದಿಂದ ಸೌಂದರ್ಯಸೂಚಕ ವಾಗುತ್ತವೆ. ರಾಮ-ರಮಾ! ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ **'ಅಪಾಂನಪ್ತ್ರ'** = ಸರ- ಸ್ವಂತನನ್ನು 'ಬೃಹಂತಂ **ವಾಯಸಂ**' ಎಂದು ಕಾಗೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಈ ಸಂಕೇತವು ಗ್ರೀಕಿನ cronus ದೈವತವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ

೮) **ಎಂಟನೆಯ ಅವತಾರ : ಕೃಷ್ಣ !** ಇದೂ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ; ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಒಬ್ಬ ಯಾದವನೆಂದು, ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ ನಿರ್ವಿಂಸ ಲಾಗಿದೆ; ಇದರಿಂದ ಈ ಗುಹಾನಿಹಿತ ಅರ್ಥವು ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಬರದೆ ವೇದಾದಿ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲೇ ಉಳಿದಿದೆ ! ಈ ಮೂಲ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿ **ಉಳಿಸಿ ಕೊಂಡು** ಬರುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಲುಪ್ತವಾಗಿ **ನಮ್ಮ** ಸನಾತನ ಧರ್ಮವು **ಅರ್ಥ** ವಾಗದ ನಿರ್-ರಸ 'ರಸವರ್ಜ (ರ)' ಆಚಾರ-ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ ! ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ **ಅಂಶು**-ಮತೀತೀರದ '**ದ್ರಪ್ಸಃ** ಕೃಷ್ಣನು', **ಅಹಿ:ಶೃಂಗಿ** ಶುಷ್ಣನ ಸಂಗಾತಿ; ಇಂದ್ರವೈರಿ. ಇವೆರಡೂ ಅಪಾಂನಪ್ತೃವಿನ ಪರ್ಯಾಯಗಳೇ; ಗೀತೆಯಲ್ಲೆ ಕೃಷ್ಣನು ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ ಅಶ್ವತ್ಥ=(**ಪುರುಷ**) ವೃಕ್ಷರೂಪ ಮತ್ತು (ಅಬೋಧಿ) ಅಗ್ನಿಯ ಲೋಕದಾಹಕ ವಿಶ್ವರೂಪ ರೂಪ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. (ಪು ೩೭೧-೭೯).

ಇದರಲ್ಲಿ **ಎಂಟು** ಎಂಬ (ಚಾಂದ್ರ) ಸಂಕೇತವು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. (ಪು. ೫೮೬, ೨೪೮) 'ಅಷ್ಟಮಿ' (ದುರ್ಗಾ) ದೇವಿ ! **ಅಷ್ಟಮಿ : ಚಂದ್ರಾ** ದುರ್ಗಾಕಾಲಿಯಾದರೆ, **ಚಂದ್ರ**ನು ಕೃಷ್ಣನು ! 'ಕಾಲೋಽಸ್ಮಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗೀ ಕಾಲಿಯ ದರ್ಶವೇ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ, ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ. ಕೃಷ್ಣಜನ್ಮ ಅಷ್ಟಮಿಯಂದು. ಅವತಾರದ ಯಾದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇವನು ಅಷ್ಟಮನೇ ! **ಅದಿತಿ** (ಸಲಿಲ) **ಪುತ್ರ ಮಾರ್ತಾಂಡ** (ಸೂರ್ಯ?) 'ಹುಟ್ಟುಸಾವುಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷ' ಎಂಟನೆಯವನೇ ಎಂದು ಋ. ವೇದ ಹೇಳುತ್ತದೆ. [ಕಂ>] ಗಂಗಾಪುತ್ರ ಭೀಷ್ಮನು, 'ಕುರು'ಕ್ಷೇತ್ರದ ನರಮೇಧದ ಸಾಕ್ಷಿ (ಅಪಾಂನಪ್ತೃ) ಎಂಟನೆಯ ಕು-ಮಾರ !

೯) ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಅವತಾರವೆಂಬ 'ಬುದ್ಧ'ನು ಜ್ಞಾನ ಪಡೆದದ್ದು (ಅ) ಬೋಧಿವೃಕ್ಷದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ! ಈ ಬೋಧಿ ವೃಕ್ಷ=ಅಶ್ವತ್ಥ ! (ಅರಳಿಯೊ, ಆಲವೊ ಎಂಬ ಸೂಕ್ಷ್ಮಭೇದವು ಇದ್ದು ಇದೂ ಮೌಲಿಕಮಹತ್ತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ) ಅಶ್ವತ್ಥ=ಬೋಧಿವೃಕ್ಷ ಎಂಬ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ, ಬುದ್ಧನೂ ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ= ನಾಗನೆಂಬುದನ್ನೆ ಸಾರುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಕಿವಿದವರಿಲ್ಲ !

ಹೀಗೆ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ' ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಸುಸಂಗತವಾಗಿ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವಾಗ, **ವಿಷ್ಣು ವಿನ** ಈ ಒಂಭತ್ತು ಅವತಾರಗಳಂತೆ, ಹತ್ತನೆಯದೂ 'ಕಲಿ'=ವೀರ (=ವೀರ್ಯ)

ಮತ್ತಿಕೆಯು ಅವತಾರವೇ ಆಗಬೇಕಾದುದು ಕ್ರಮಪ್ರಾಪ್ತವೆ ಅಲ್ಲವೊ ? 'ವಿಷ್ಣೋಃ ನು ಕಂ ವೀರ್ಯಾಣಿ ಪ್ರವೋಚಂ', ಋಗ್ವಾಣಿಯುಂಟು. (I. ೧೫೪) ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೊಳಗಿನ ಅರ್ಥಗರ್ಭದ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿರೂಪ ದೃಢಪಟ್ಟು ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಸಮಯದ (ಕಾಲತತ್ತ್ವದ) ಆವರಣದ ಆಕೃತಿಯೂ ನಿಶ್ಚಿತವಾದಲ್ಲಿ. ಆ ಬಳಿಕವೂ ಭವಿಷತ್‌ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯು ಮರಳಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ನಾಮರೂಪದ ಬೇರೆ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರ ಧರಿಸಿದ್ದರೂ ಮತ್ತು ಆಗಿನ ಆಚಾರಗಳ ಬಾಹ್ಯಸ್ವರೂಪವು ಬೇರೆ ಎನಿಸಿದರೂ ಅವುಗಳು ಪರಿಣಾಮತಃ ನಿರ್ಮಿಸುವ 'ಸಮಯ', ಕಾಲದ ಸ್ವರೂಪವು, (ಆ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಗೆ ಸುಸಂಬದ್ಧವಾದುದೇ ಇರಬೇಕಾಗುವುದರಿಂದ ಅಂದಿನ ಆಚಾರಗಳು) ಯಾವ ಬಗೆಯ ಜೀವನ ರೀತಿಗೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಬಲ್ಲುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಮುಂಗಡು ಹೇಳಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. 'ಕಲಿ(ಗಳ) ಯುಗದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಾರೋಹಿ ಕಲ್ಕಿ (೯) ವೀರನ ಅವತಾರವೇ ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಶಕ್ಯವಾಗುತ್ತಿರುವ ಕಾರಣವೇ ಇದು ! ಈ ಅವತಾರದ ವಾಹನ 'ಅಶ್ವ' ವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ವೇದ (ಪೂರ್ವ)ಕಾಲೀನ ಅಶ್ವ-ತ್ಥ ಉಪಾಸನೆಯ ಸನಾತನತ್ವವು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಈ ಸನಾತನ ಧರ್ಮವು ಕೆಲವೊಂದು ಕಾಯಂ ಮೊಗವಾಡ-ಪಡಿಯಚ್ಚು ನಿರ್ಮಿಸಿದೆ; ಇತಿಹಾಸವನ್ನಲ್ಲ (Catagories instead of historical personages .. personages are assimilated in their historical models... ಋಗ್ವೇದದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಬುದ್ಧ ಮಹಾವೀರಾದಿಗಳವರೆಗೂ ಈ ಮಾತು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಡಾ. ವ್ಹೀಲರ ಪ್ರಭೃತಿ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧಕರು ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣನು, ಋ. ವೇದದ ವೃತ್ರಹನ್ ವೀರ ಇಂದ್ರನೇ ಇರಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು. ಎಂದು ಎದೆತಟ್ಟಿ ಹೇಳುವ ಧೈರ್ಯ ತಾಳುತ್ತಾರೆ ! ಅಪೋ (ಗಂಗಾ)ವತ್ಸ ಭೀಷ್ಮನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ ! ಇದೆಲ್ಲ ಯಾತು > ಜಾದು ವೃಶ್ಯವೊ ಇತಿಹಾಸವೊ ? ರಾಮ, ಪರಶುರಾಮ, ಕೃಷ್ಣ ಇವನ್ನು ಮೊಗವಾಡ ಎಂದು ಅರಿಯದೆ, ಇವು ಸಂಪೂರ್ಣ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೇ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತ ಸಂಭವಿಸಿದ್ದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಎಂದು ನೆರೆನೆಮ್ಮುವಲ್ಲಿ ಮೋಸ ಒಳಗೊಂಡಿಲ್ಲವೆ ?

೩) ಈ ಬಗೆಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣದ ಒಂದು ಪ್ರಯೋಗವಿದು.

ಋಗ್ವೇದಸ್ಥ ಮಹತ್ತ್ವದ ಕೆಲವೊಂದು ಸಂಕೇತಗಳ ವಿಮರ್ಶೆಯಮೂಲಕ ಅಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಈ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಅರ್ಥಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವೊ, ಎಂಬ ಒಂದು **ಪ್ರಯೋಗವೆ** ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಬಂಧ. ಈ ಪ್ರಯೋಗವು ಒಂದು ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ತೀವ್ರ ಅವಶ್ಯ ಕತೆಯಿಂದಾಗಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಋ. ವೇದಸ್ಥ ಆದಿಶಕ್ತಿ ಕನ್ಯಕಾ ಪರಮೇ-ಶ್ವರಿ ಕುಮಾರಿ ಅದಿತಿದೇವಿಯ ಸಮಗ್ರ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ದೇವಿಯು **'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್‍ಯಾ ವಾ'** ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಳು! (ಈ ಪ್ರಬಂಧವು ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಪುಣೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗಲಿದೆ). ಈ ದೃಶ್ಯ ಉಂಟು ಮಾಡಿದ ದೃಗ್-ಭ್ರಾಂತಿ, ಕಳವಳದ ತೀವ್ರ ವೇದನೆ ಅಸಹ್ಯವಾಯಿತು. 'ಸರ್ಪ-ಸೂರ್ಯ' ದೈವತ ಸ್ತೋತ್ರಕ್ಕೆ ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವಿರುವ ಈ ವಿಸಂಗ-ತಿಯೇ ಈ ಏನೆಲ್ಲ ಅಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣ :

ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಧೀ-ಪ್ರೇರಕ ಸವಿತೃ:ಸೂರ್ಯ. ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿ, ವೃತ್ರ-ಹನ್ ಇಂದ್ರನು ಪ್ರಧಾನ ದೈವತಗಳು ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ;—ನಂಬಿಸಲಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ವೃತ್ರ (= ಅಹಿ) ಹನ್ ಇಂದ್ರನೇ ಪ್ರಧಾನವಿರುವನೆಂದು ನಂಬಿಸಲಾಗಿ ರುವ ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ 'ಸರ್ಪ'ವೂ ಆರಾಧ್ಯದೈವತವೇ ? ಬರಿ ಸರ್ಪವಲ್ಲ ಇದು: ಅಹಿಬುಧ್ನ್ಯನೊಬ್ಬನಿಗೆ ವಂದನಾರ್ಹರಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟದ್ದುಂಟು; ಆದರೆ ಈ ಬಾರಿ ಅದಕ್ಕೂ ಮುಂದಿನ ಹಂತ ! **ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್‍ಯಾ ವಾ !** ಸರ್ಪವು ಸೂರ್ಯರೂಪದ್ದಾಗಿದೆಯೊ, ಸೂರ್ಯನೇ ಸರ್ಪರೂಪನೊ ಇದಾವುದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗದ ಈ 'ವಾ ನ ವಾ' ಶೈಲಿಯನ್ನು ಯೋಜನಾಪೂರ್ವಕವಾ ಯೇ ಈ ಕವಿಗಳು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ? ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ಮೂಡಿತು ! 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ' ಈ ಪದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣದಂತಿರುವ 'ಸೂರ್ಯ' ಪುಲ್ಲಿಂಗಿ ಏಕೆ ? ಇಲ್ಲಿ ಏನೋ ತಂತ್ರ ಮಾಟದ ಮಂತ್ರ ಇರಲೇಬೇಕೆಂದು ಎನಿಸತೊಡಗಿ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಷಣ್ಣತೆ ವಿಪರೀತಕ್ಕಿಟ್ಟಿತು. 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್‍ಯಾ' ಇರುವ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸರ್ಪ-ಸೂರ್ಯ ಯುತಿಯು ಎಂದರೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದ= ಮೃತ್ಯು—ತಿಥಿಯ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯಿರಬೇಕಾಯಿತು. ಇದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ ಈ ವೇದ ದಲ್ಲಿ ವೃತ್ರವಿಜಯಿ ಇಂದ್ರನ ತೇಜೋವಧೆಯೇ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು;

ಮತ್ತು ಅಸೂರ್ಯರ ರಾತ್ರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಮಯಾಚಾರಗಳೇ ಇಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿ ಕೊಂಡಿರಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು ! ಇದು ನಿಜವೆ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕಾಡತೊಡಗಿತು !

ಪವಿತ್ರ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥ; ಇದು 'ಅಪೌರುಷೇಯ ಕೃತಿ', ಎಂದು ಬಗೆಯಬೇಕೆಂಬ ಆಗ್ರಹ ಬೇರೆ ! ಅಪೌರುಷೇಯತ್ವವನ್ನು ಸಂದೇಹಿಸಿದರೂ ಇದರೊಳಗಿನ ಪುರುಷಸೂಕ್ತಾದಿ ಹಲವು ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ನಿತ್ಯ ವಿನಿಯೋಗದ ಆಹ್ನಿಕಗಳ, ಛಂದೋಗೀತದ ಇಂಪಿನ ಅನುಭವದ ಅಪೂರ್ವತೆಯು, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೆ ಅತಿ ಪುರಾತನ ಗ್ರಂಥ ಎಂಬ ಅಭಿಮಾನದ, ಉಚ್ಚ ಪಾತಳಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಆದರ್ಶ ವಿಚಾರಗಳ ನಿಧಾನ ಎಂಬ ರಕ್ತಗತವಾಗಿರುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯು...ಇಂತಹ ಈ ಮಹಾನ್ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಾತಿನ ಮೋಡಿ-ಮಾಟ : ಯಾತು ತಂತ್ರವು ಇರುವ ಹಾಗಿನ ಈ ಸಂದೇಹದ ಇತ್ಯರ್ಥವು ನನ್ನ ಮಟ್ಟಿಗಂತು ಆಗಲೇಬೇಕು: ಎಂದು ಎನಿಸಿತು. ತೋರಿದ-ತೋಚಿದ ಸಂದೇಹ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾಯ್ತು. **ಗರ್ಭಸ್ಥ** ವಾಮದೇವನವು ಎಂಬ ಮಾತು ಗಳ ವಿಚಾರವು ಮೊದಲು ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿತು. ಹಾಗೆಯೆ ಒಂದರಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಹೀಗೆ **'ಆಶಾ'** (:ದಿಶಾ; ray of hope : ಬೆಳಕಿನ ಕಿರಣ) **ಕಂಡಂತೆ ಎನಿಸಿದ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದ್ದಾಯ್ತು.** ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಯಾವ ಗ್ರಂಥದಿಂದಲೂ ನೇರವಾದ ಉತ್ತರ ದೊರೆವಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ.

ಸಂಕೇತ-ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರದ ಬಗೆಗೆ ಆವಶ್ಯಕ ವಿಚಾರ ವಾಚನ ಚಿಂತನವು ಇದ್ದಿತಾದರೂ ಈ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಯಿರಲಿಲ್ಲ.ಆದರೂ ನನ್ನ ತಿಳಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾಗಿತ್ತು. **'ಶಬ್ದಗಳ'** ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮುನ್ನುಗ್ಗುವ ಅವಿವೇಕೀ ಸಾಹಸ ನನ್ನದು, ಎಂದು ನಕ್ಕು ಎಚ್ಚರಿಸಿದ ಮಿತ್ರರಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅರ್ಥದ ಸ್ವರೂಪಾದಿಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವಿವೇಚನದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮೂಲಕ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡದೆಯೆ ಹೊರಟುದು ಪ್ರಶಸ್ತವಲ್ಲ, ಎಂಬ ಎಚ್ಚರ ಆ ಮೊದಲೆ ಉಂಟಾಗಿದ್ದಿತಾದರೂ, ವ್ಯಾಂಡ್ರಿಯೂಸ್. ಕಾರ್ಲ ಮ್ಯಾನ್‌ಹ್ಯಾಮ. ಅರ್ನಸ್ಟ್ ಕ್ಯಾಸಿರರ, ಸಪಿರ್ ಇಂತಹರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪರಿಚಯದ ವರೆಗೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿಕರವಾದ ವಿವರಣೆ, ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯದೆ ಹೋಯ್ತು.

'ಸಂಕೇತ' ಎಂದರೇನು ? ಇದರ ಅರ್ಥದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ವಿವಿಧ ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಸ್ವೀಕಾರಾರ್ಹ, ಇದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲಿಕ್ಕಾಗದೆ ಒದ್ದಾಡಿದ್ದುಂಟು. ದಿಗಂತ ಕೀರ್ತಿಗೆ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮೇಧಾಶಕ್ತಿಗೆ ಬೆಲೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಬರ್‌ಟರಾಂಡ ರಸೆಲ್ಲರ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು; ಆದರೆ ರಸೆಲ್ಲರಿಗಿಂತ ವೈಟ್‌ಹೆಡ್ ಅವರ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆ (Adventures of Ideas) ಹೆಚ್ಚು ಹಿಡಿಸಿತು ಇಂದಿನ ಫಾಶನ್ ಅಥವಾ ಲೋಕರೂಢಿಯೇ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಫ್ರೈಡ ಹೇಳುವ ಅರ್ಥ ಸರಿ ಎಂದು ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಬೇಕು, ಅಥವಾ Thesis–Anti-thesis–Synthesis ಸೂತ್ರ ಹಿಡಿದು ಹೊರಡಬೇಕು. ಯುಗಚಕ್ರದ ಸಿದ್ಧಾಂತವಂತೂ ಇದ್ದೇ ಇದೆ; 'Supramental' ದೃಷ್ಟಿಕೋನದವರೆಂಬ ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರ ವಿಚಾರ ಪದ್ಧತಿ, ಹೆಗೆಲ್ಲನಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾದದ್ದು !...ಇಂತಹರ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಈ ಮಹಾನ್ ಪ್ರತಿಭಾವಂತರ ಬಗೆಗೆ ನಿತಾಂತ ಆದರವುಂಟಾದರೂ ಅವು ಅದಷ್ಟೇ ತ ವಿಶಿಷ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳು ('attitudes') ಎನಿಸಿದುವೇ ಹೊರತು. ಈ ಯಾವ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಸಮಗ್ರ ಜೀವನದ ಅವ–ಗಾಹನದ ಶಕ್ಯತೆ ಎನಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಥವಾ ಪಂಥೀಯ 'ಸಂಕೇತ'ದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ ಈ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ದೃಢಪಡುವ ಅರ್ಥವೆ ಆ 'ವ್ಯಾಖ್ಯೆ'ಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲಿ. ಎಂಬ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಹೊರಟುದಾಯ್ತು. ಋ. ವೇದಸ್ಥ ಆಶಯ, ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣದ ಉದ್ದೇಶವಿದ್ದರೂ, ನಾಗ=ಸರ್ಪವೇ ಋಗ್ವೇದದ ಪ್ರಧಾನ ದೈವತ ಎಂದು ಮೊದಲೇ ನಿರ್ಧರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಅಳುಕಿತು. 'ಸಾರ್ಪ ರಾಜೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ' ಈ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ **'ಸರ್ಪ' ಸಂಕೇತಸ್ಥ ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು** ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶವಾಯ್ತು. ಆದಕಾರಣ **'ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜಾ ವಿಚಾರ'** ಎಂಬ ತಲೆಬರಹದಿಂದಲೇ ಈ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾಯ್ತು.

ಈ ಅನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅರ್ಥ–ಗ್ರಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಲೆ ಮುಂದುವರೆದುದಾಗಿದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಸಾರಾಂಶ ರೂಪದಿಂದಲಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ, ಮರಳಿ ಸೂಚಿಸುವ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ನಾಗಪ್ರತಿಮೆಯ ಅರ್ಥದ ಇತಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾಗನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೊರಡುವಲ್ಲಿ ನೇರ ದಾರಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಸುತ್ತಾಟವಾಗಿದೆ. ಈ ಅರ್ಥ-ಗ್ರಹಣ ಪದ್ಧತಿಯ ಕೆಲವೊಂದು ಮಾತುಗಳ ವಿವರಣೆ ಉಳಿದುಹೋಗಿದೆ. ಆದರೂ ಈ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣ-ಪದ್ಧತಿಯ ಫಲಿತಾಂಶಗಳು, 'ಸಾಕಷ್ಟು ತೃಪ್ತಿಕರ ಆಗಿವೆ' ಎಂದು ನಾನೇ ಹೇಳುವುದು, ಸದಭಿರುಚಿಗೆ ಸರಿಹೋಗದು.

ಈ ಫಲಿತಾಂಶಗಳು ಸರಿಯಿದ್ದಲ್ಲಿ, ನಾಗವೇ ಆದಿ ದೈವತವಾಗಿರುವ ಇಜಿಪ್ತ, ಕ್ರೀಟ-ಗ್ರೀಸ್, ಸುಮೇರ-ಅಸ್ಸೀರಿಯಾದಿ ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಇದರೊಳಗಿನ ವಿವರಣೆಗೆ— ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯಲೇಬೇಕು. ಇದು ನಿಜವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದ ಭಾಗವನ್ನೆ ಈ ಪ್ರಬಂಧದ 'ಪೀಠಿಕಾ' ಪ್ರಕರಣ ಮಾಡುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಪ್ರಬಂಧ ೨–೩ ಬಾರಿ ಬರೆದರೂ ೨೦೦–೨೫೦ ಪುಟಗಳಿಗೆ ಮಿಕ್ಕಿತು ! ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ವಿಸ್ತಾರ ಮೊದಲೇ ನನ್ನ ಎಣಿಗೆ ಮೀರಿದೆ! ಅದರಿಂದಾಗಿ ಬರೆದುದನ್ನು ವಿಷಾದದಿಂದ ಬದಿಗೆ ಇರಿಸಬೇಕಾಯ್ತು. ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣ ಪದ್ಧತಿಯ ಪರಿಚಯಾತ್ಮಕ ಸ್ಥೂಲ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯು ಇರುವುದೇ ಲೇಸೆನಿಸಿತು; ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಏಕ ಸೂತ್ರತೆ ಇಲ್ಲ. ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಜ್ಞವಿಮರ್ಶಕರ ವಿಧಾಯಕ ಟೀಕೆ, ಸೂಚನೆಗಳ ಸಹಕಾರದಿಂದ, ಪ್ರಸ್ತುತಿಸಿದ ಭೂಮಿಕೆಯು ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣದ ಒಂದು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪದ್ಧತಿಯು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಆಕಾರ ಪಡೆವ ಶಕ್ಯತೆಯು ತೋರುತ್ತಿದೆ.

೪) ಭಾಷಿಕ ಮಾಧ್ಯಮ : ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಒಂದು ಅಮೋಘ ಸಾಧನ.

ಭೌತ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಪದ್ಧತಿ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಜೀವನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಥವು ವೈಯಕ್ತಿಕ (private) ಎಂಬ ಏಕಾಂತಿಕ ಗ್ರಹಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಹಾನಿಯಾಗಿದೆ. ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಥವಾ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಿಯೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ನಿಜ, ಆದರೆ ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನೇ ಚಿಂತನ-ಮನನ-ಮನೋಮಥನ ಮಾಡ ಬೇಕೆಂದರೂ, ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನೊಳಗೆ ಇನ್ನೊಂದು

ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ; ತಾನು 'ಏಕಾಕಿ' ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ, ಅರ್ಧ ಸತ್ಯ. ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ 'ತಾನು' ಎಂಬ ಅರಿವು ಮೂಡಿದ್ದೇ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ—ಇಂತಹ ಪಲವರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ; ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ; ಇಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಬಂಧ–ಸಂಪರ್ಕ ಕೇವಲ ದೈಹಿಕ ಭೌತಪಾತಳಿಯದಲ್ಲ ಮತ್ತೆ. ಭಾಷಿಕ ಸೇತುವೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು (ಭೌತದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೆ ನಿಂತೇ ಆದರೂ) ಅಭೌತ, ಅ–ಪ್ರಾಕೃತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮೂಲ ಋ. ವೇದದ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದಾದರೆ, '**ಭೂಃ**' ಲೋಕದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುವ '**ಭುವಃ**' ಲೋಕವು. ಭಾಷಾ ಸೇತುವಿನಿಂದ ಏರಿ ಹೋಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ಲೋಕ.

ಆದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜಾರುವ ಎಡೆಯಿದೆ: ಕೆಲವೊಂದು ಬಗೆಯ ಕೇವಲ ಕವಿಕಲ್ಪಿತ ಸಂಕೇತಗಳ ಸೇತುವೆ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ! 'ಭೂ' ಆಖ್ಯಾತದಿಂದಲೇ ಆಗಿರುವ 'ಭುವಃ' ಸಂಕೇತದ ಲೋಕವು ಕೇವಲ ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸದ—ರವಿಕಾಣದ್ದನ್ನು ಕಾಣುವ ಕವಿ–ನಿರ್ಮಿತ ಲೋಕವಲ್ಲವೆ ಮತ್ತೆ ! ರವಿ–ಕಾಣದ ಕವಿ–ಕಲ್ಪನಾ–ವಿಲಾಸಕ್ಕೆ 'ಭುವಃ' ಭೂಮಿಕೆಯ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿ ಆತಂಕ-ಕಾರಿ ! ಈ ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಭೂಃ ಭುವಃ ಮತ್ತು ಸುವಃ (ಸ್ವಃ) ಈ ವ್ಯಾಹೃತಿತ್ರಯವನ್ನು ಬರಡುಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ ! ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳು 'ಸಪ್ತ' (: ಸರ್ಪ) ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ತಿರುಗುವ ಮುಂಚೆ, ಒಮ್ಮೆ **ನಾಲ್ಕು** ಆಮುದುಂಟು. ಈ ವ್ಯಾಹೃತಿ–ತ್ರಯದ ವಿನಾಶದ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನವಾದುದಕ್ಕೆ ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿವೆ :

೧) 'ಮಮ ಪೂರ್ವೇ ಭ್ರಾತರಃ ಹತಃ' ಎಂದು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ 'ತಾನು ಎಂತೂ ಆಪ : ರಸ : ರೇತದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ' ಎಂದು ಹವ್ಯವಾಹನ ಅಗ್ನಿಯ ಮಾತುಗಳಿ ಇವೆ (X. ೫೧). ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್ ಸಂಧೀಯ ಭೂಮಿಕೆಯ ಕೈವಾಡವು ಇಲ್ಲಿ ಇದೆ. (ಪು. ೭೬)

೨) 'ಅತ್ರಿ' ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ '**ತುರೀಯೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಗೂಳ್ಹಂ ಸೂರ್ಯಂ ಅವಿಂದದನ್**' ಎಂಬ ಮಾತು ಬರುತ್ತದೆ (V. ४೦). 'ತುರೀಯಾ' ಇದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಗೊಳಗಿನ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಸಂಕೇತ ಇಂದಿಗೂ. ೧ ಜಾಗೃತ, ೨ ಸ್ವಪ್ನ, ೩ ಸುಷುಪ್ತಿ ಮತ್ತು ४ **ತುರಿಯಾ**. ಈ 'ತುರಿಯೆ', 'ಏಕಂ : ಸತ್'

ಬ್ರಹ್ಮಸಿದ್ಧಿಯ ಪಂಥ. ೩) ತೈತ್ತಿರೀಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ: ಈ ಚತುರ್ಥ (: ತುರೀಯ) ವ್ಯಾಹೃತಿಯ ಸ್ಥಾನವು ಯಾವುದು. ಎಂಬುದರ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವಿದೆ : **ಮಹಃ ಇತಿ ಚಂದ್ರಮಾಃ ।** ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮುಂಚೆ '**ಮಹಃ ಆದಿತ್ಯಃ**' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೂಲ ಕೀಲ (master key) ಸಹಜವಾಗಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. 'ಆದಿತ್ಯ'ರು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಗೊಂದಲಕ್ಕೀಡು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. (ಪು. ೭೭) ಆದಿತ್ಯರು 'ಸಪ್ತ' ಆಗುತ್ತಾರೆ ! 'ಅಷ್ಟ' ಆಗಿದ್ದಾರೆ: ಕೊನೆಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳಲ್ಲಿ ೧೨. (ಅಧಿಕಮಾಸ) ೧೩ ಆಗಿದ್ದು ಉಂಟು. ಋ. ವೇದದ ಆದಿತ್ಯರಲ್ಲಿ **ಚಂದ್ರನು** ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಾನೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುವ **ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ** ಪ್ರಯತ್ನವಿರುವ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ (ಪು. ೫೭೨) ಅಥರ್ವವೇದ, ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಾತನ್ನು ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ತೆರೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಸೂಚಿತವಾದ 'ಅದಿತಿ'ಯ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ (ಮೃತ್ಯುದೇವಿ ಎಂಬುದು), ಬೃ. ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿದೆ ! ಇದು 'ನೇತಿ ನೇತಿ' ಸಂಭ್ರಮ ನಿರ್ಮಾಣ ತಂತ್ರದ ಒಂದು ರೀತಿ ! ಮೂಲತಃ ಈ ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳು ಮೂರೇ (ಏತಾಃ ತಿಸ್ರೋವ್ಯಾಹೃತಯಃ): ಆದರೆ 'ಚತುರ್ಥೀಂ' ಒಂದು ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವನ್ನು 'ಮಹಾ **ಚಮಸ್ಯಃ** ಪ್ರವೇದಯತೇ।' ಇನ್ನು ಈ 'ಚಮಸ'–ಪಾನವಿಚಾರವು ಇದೇ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಷಯ ! ಈ ಶಾಕ್ತಾಚಾರದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ವರ್ಣನೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿದೆ (I. ೧೬೧) ಇದು ಮಹಾಕುಲ (> ಕೌಲ) ಸಂಪ್ರದಾಯ ಎಂಬ ಸೂಚನೆಯೂ ಅಲ್ಲಿದೆ. ತೈತ್ತಿರೀಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ' ಈ ಅನುಭಾವ ಸಿದ್ಧಿಯ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಿದ್ದರೆ ತೈತ್ತಿರೀಯ ಅರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ. ಈ ಉಪನಿಷತ್ತು ಬಂದಿರುವ ಭಾಗವನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಸಾಕು. ಅಲ್ಲಿಯೆ ತ್ರಿ–ಸುಪರ್ಣ ಮಹಾಮಂತ್ರದ ಪಾಠವೂ ಕಾಣದೊರೆತೀತು. (ಆನಂದಾಶ್ರಮ, ಪುಣೆ, ಪ್ರಕಟನೆ).

ಸಂಸ್ಕೃತಿ : ಜೀವನದ ವಾಸ್ತವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಭಾಷಿಕ ಮಾಧ್ಯಮ : ಸಂಕೇತವು ಒಂದು ಅಮೋಘ ಉಪಕರಣ (linguistic tool) ಆಗಲಿದೆ. ಸಮ ಸಾಮಯಿಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುವ ಆ ಸಮಯಸ್ಥ ಆಚಾರಗಳ ಆಕೃತಿಗೆ, ಆ ಭೂಮಿಕೆಯ ಜೀವನ

ದೃಷ್ಟಿಯ ತಾತ್ವಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಆಕೃತಿಯು ಸುಸಂವಾದಿಯಾಗಿರುವುದು ದೃಢ ಪಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ, ಆ ಸಮಯಸ್ಥ ಜೀವನದ ವಾಸ್ತವ ಚಿತ್ರವು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತ ವಾಗಿರುತ್ತದೆ: ಇದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಟಿದೊರೆಯು ವಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತದ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರಾ ಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಾಧ್ಯಮ : ಸಂಕೇತದ ಉಪಕರಣದ ಮೂಲಕ, ಇದೀಗ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದ ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಉದಾಹರಣವನ್ನೆ ನೋಡಿ. ಜಾತವೇದ, ಹವ್ಯವಾಹನ ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕರ ಮೂಲ ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳು ಮೂರೇ ಮೂರು. ಇವು ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಇರುವ ನಿರ್ದೇಶವುಂಟು; ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಥ ವ್ಯಾಹೃತಿಯನ್ನು, ಸ್ಪಷ್ಟ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಉಚ್ಚರಿಸಿಲ್ಲ. ಅಗ್ನಿಯ ಅಣ್ಣಂದಿರಿಬ್ಬರು **'ಹತ'**ರಾದರು, ಎಂಬ ಮಾತು 'dramatic irony' ರೂಪದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸತ್ಯ ! ವಾಸ್ತವ : ಸತ್ಯವು ಬಚ್ಚಿ ಉಳಿಯಲಾರದು; ಬಚ್ಚಿಟ್ಟ ಸತ್ಯ ಆ ಜನದ ನಡೆನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ವಿಕೃತಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗು ತ್ತದೆ; ಇದು ವಿಶ್ವನಿಯಮ.

ಭಾಷಿಕ ಮಾಧ್ಯಮ : ಸಂಕೇತಸ್ಥ, ವಾಸ್ತವ : ಸತ್ಯ ಸೂಚಕ ಅಮೋಘ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು, ವ್ಯಾಹೃತಿತ್ರಯವು ನಾಲ್ಕು ಆಗಿ ಅವು ಬರಡು ಆದು ದನ್ನು ಬಚ್ಚಿ ಇಡುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ವಿಫಲಗೊಂಡುದರಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರು ತ್ತಿದೆ! ಇಜಿಪ್ತಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ **ನಾಲ್ಕು** 'Cardinal number' ಇರುವು ದಾಗಿ ಆ ಪುರಾತನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ ! (ಪು. ೩೮೬). ನಾಲ್ಕು ಇದು ಚಾಂದ್ರಸಂಕೇತ; ಮೂರು ಸೌರ ಸಂಕೇತ. ವ್ಯಾಹೃತಿತ್ರಯ ನಾಲ್ಕು ಆಗುವಾಗ, ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಎರವಾಗಿರಲೇಬೇಕು. ಎಂಬುದು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಇದೇ ಬಗೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಮೌಲಿಕ ಸಂಕೇತ ಋತ : ಉದಕ ಸೂಚಕ. ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ **'ಋತಂಚ ಸತ್ಯಂಚ ಅಭಿದ್ಧಾತ್ ತಪಸಃ ಅಜಾಯತ'** ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ತಳಪಾಯದ ಮೇಲಿನ ದೈವತಗಳು ಇವೆ; ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ 'ಏಕಂ ಸತ್' ಶ್ರದ್ಧೆಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲಿನ ದೈವತಗಳೂ ಇವೆ. ಅಗ್ನಿ ಯನ್ನು 'ಋತ ಪ್ರಜಾತ'ನೆಂಬಲ್ಲಿ ಈ 'ಋತ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಇರುವ ಎರಡು ಅರ್ಥ

ಗಳಲ್ಲಿ ೧) ನಿಯಂವಂಬದ್ಧ ನಿಯತ ರೂಪ ಅರ್ಥವು ಇದ್ದರೆ ಅವನು ಜಾತವೇದ ಹವ್ಯವಾಹನ ಅಗ್ನಿ ಆಗುತ್ತಾನೆ: (೨) ಉದಕ–ರೇತ–ರಸ ಸೂಚಕ ಅರ್ಥವು ಇದ್ದರೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿ ಪ್ರಾಣಿ–ಪಶು–ನರವರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿ ಅಥವಾ ಔಷಧ ವನಸ್ಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅಗ್ನಿ, ಈ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಅಗ್ನಿಯೇ ಆಗಲಿ. ಇವನು 'ಜಾತವೇದ' 'ಪ್ರಚೇತಸ', ಸೌರಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹವ್ಯವಾಹಕನಲ್ಲ. ಇವನನ್ನು **'ಅಬೋಧ್ಯಗ್ನಿ'** ಎಂದು **'ಅತ್ರಿ'**ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ಅಬೋಧ್ಯ ಅಗ್ನಿಯೇ **'ಚಾಂದ್ರ ಅಗ್ನಿ'**! ಇವನನ್ನು (ತರುಣ–ತರುಣಿಯರೊಳಗಿನ) **ಗೌತಮಾಗ್ನಿ** ಎಂದು **ಉ**ಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ,

ಋಗ್ವೇದದ ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನತಮವೆಂಬ ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿಯೇ 'ತ್ವಂ ಅಗ್ನೇ ಅದಿತಿಃ'; 'ಅತ್ರಿಃ' ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಇವನು ಅದಿತಿರೂಪನು ಎಂದರೆ ಅಖಂಡಿತ ಸಮಗ್ರ ಸ್ವರೂಪನು ಎಂದ ಹಾಗಾಯಿತು! ಹವ್ಯವಾಹನತ್ವದ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ತಿಲಾಂಜಲಿದೊರೆತಿತು! ಅತ್ರಿ = ಅದಿತಿ ಎಂದು ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ! ಸರ್ವಭಕ್ಷಕ ಅಗ್ನಿಯೇ 'ಅತ್ರಿ'! ಆತ್ರೇಯ ಗುರು (ದತ್ತ) ಸಂಪ್ರದಾಯ. ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಹೋಮಿಸಿ ಭಸ್ಮರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೈಗೆ ಪೂಸಿಕೊಂಡು 'ತುರೀಯೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ' ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ 'ಯದಹರೇವ ವಿರಜೇತ್. ತದಹರೇವ ಪ್ರವ್ರಜೇತ್' ಎಂಬ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯ ಪಂಥ!

ವ್ಯಾಹೃತಿತ್ರಯವನ್ನು 'ತುರೀಯ' ಪಂತಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಲು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವಾಗಿ ಈ ಸಂಹಿತೆಯು ಚಾಂದ್ರಭೂಮಿಕೆಯ ವೇದವಾಯಿತು! ನಿಯಮ–ವ್ಯವಸ್ಥೆ–ಜೀವನದಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಥ' ಆಕೃತಿಯು ಉಂಟೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧಾ ಸೂಚಕ **'ಋತ (: ಸತ್ಯ)'** ಈ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ **ಉದಕ–ರಸ–ರೇತ** ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥದ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ ಪುಷ್ಟಿದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದ ಕಾರಣ ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಸವಿತೃ : ಸೂರ್ಯನಿಲ್ಲ; ವೃತ್ರಹಂತಕನೆಂಬ ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲ. ಋತವು, ಚಾಂದ್ರಭೂಮಿಯ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ರೇತ : ರಸ : ಉದಕವಾಗಬಲ್ಲದು. ಓಷಧೀಶ. ರಸಾಧೀಶ, **ಸುಧಾ (: ರಸ)** ಕರನೆಂದು ಚಂದ್ರನ ಬಗೆಗೆ ಇರುವ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಈ ಮಾರ್ಪಾಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು.

೫) **ಮಾಧ್ಯಮ : ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಇರುವ ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯಸೂಚಕ ಅನೋಘ ಶಕ್ತಿಯು ಸಕಾರಣವಿದೆ.**

ಸಂಕೇತ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿ–**ಮಾ** ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಅಂತರವುಂಟು. ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದೊಳಗಿನ ಆಗಾಮಿ ಸಂಗತಿಯ ಸೂಚಕವೆಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುವ **'ಧೂಮ'ಕೇತು**ವನ್ನು 'ಧೂಸರ' ಕಾಲ ಬರಲಿರುವುದರ ಸಂಕೇತ, ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ, ಇಂದಿಗೂ. ಏನೊಂದು ಕಾರ್ಯ-ಕಾರಣ ಸಂಬಂಧ ಇರಲೇ ಬೇಕೆಂದಲ್ಲ; ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ಘಟನೆಯ ಸಾಹಚರ್ಯದ ಮೂಲಕವಾಗಿ, ಆಗಾಗ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾತೂ ಸಂಕೇತ ಎನಿಸಬಲ್ಲದು. ಸೂಚಕ ಅರ್ಥ–ಸಂಗತಿಯ **ಪ್ರತಿ**–ಬಿಂಬವನ್ನುಳ್ಳ ಶಬ್ದವೂ ಸಂಕೇತ; ಇದು ಚಿತ್ರರೂಪ ಶಬ್ದವಿರಬಹುದು. ಸಂಕೇತ ಎಂಬುದು **'ಪ್ರತಿಮಾ'** ಇದ್ದೀತೆಂಬ ಭರವಸೆಯಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಅಂಶ ಚಿತ್ರರೂಪ ಶಬ್ದಗಳ ಜೋಡಣೆಯಿಂದ ಜೀವನದ ಒಂದು (ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ) ಶಬ್ದ–ಚಿತ್ರವು ಸಿದ್ಧವಾಗಬಲ್ಲದು. **ಮೂರರ** ತ್ರಿಕೋನ ಅಥವಾ ಈ ಬಗೆಯ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಪರ ಜೀವನ ರೀತಿಯ (ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ) ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕು (: ದಿಕ್ಕುಗಳ ಒಟ್ಟು) ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಟು (: ದಿಕ್ಕುಗಳ ಒಟ್ಟು) ಅಥವಾ ಹತ್ತು (ದ್ಯಾವಾ–ಭೂಮಿ ಸೇರಿ); ಈ ಬಗೆಯ ಸಂಖ್ಯೆ ವಿಶ್ವದ 'ಒಂದು' ತನದ **ಏಕಂ : ಸತ್** ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ. ಆದರೆ ಮೂರು, ಇದು ವೃತ್ತಾಕೃತಿ : O : ವೃತ್ತವರ್ತನ ಸೂಚಕವಾಗಲು ಆತಂಕಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ವೇದದಲ್ಲಿ **'ಸಪ್ತ'** ಅಶ್ವ, ಋಷಿ ಮಾತೃ, ಸ್ವ-ಸಾ, ಹೋತಾರ ಈ ಸಂಕೇತಗಳಿದ್ದರು ಪ್ರತಿ**ಮಾ** (ಚಿತ್ರದ) ಹಂತದ ಶಬ್ದವಲ್ಲ. 'ಸಪ್ತ' ಸಂಕೇತವನ್ನು ಸಪ್ತಲೋಕ (ವ್ಯಾಹೃತಿ) ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ತಿರುಗಿಸುವುದರೊಡನೆ '೧೪' ಲೋಕದ ವಿಚಾರ ಆದರ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಬಂತೇ ! ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ, ೧) ಸಾರ : ಅರ್ಕ ರೂಪ (Substance) ಅರ್ಥಧಾರಣದುವು, ಮತ್ತು ೨) ಪ್ರತಿಬಿಂಬರೂಪ ಚಿತ್ರಯುಕ್ತ ಅರ್ಥ (Concept) ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂತಹವು ಎಂಬ ಎರಡು ವಿಧಗಳು ಉಂಟು.

ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರರೂಪ ಸೂಚಕತೆಯೂ ಇರಬಹುದು; ಇರಲಿಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ. ಉದಾ : ಬಾಣ, ಶಂಕು, ಕಬಂಧ, ರಶ್ಮಿ, ನಾಗ ಮುಂ. ಇವನ್ನು ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತಗಳು ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ರಶ್ಮಿ ಉಭಯ

ಲಿಂಗಿಯಾಗಿ ಬಗೆಯಲಾಗುವಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು 'ಸ್ತ್ರೀ' ಪ್ರತೀಕವೆಂದು, ಕವಿಯು **ಅಪೇಕ್ಷೆಪಡುವ ಅರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಆತನ ಈ ಸಮಯ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ!** ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೃತ್ರಿಮ ಸಂಕೇತಗಳ ಸ್ವೈರ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಷ್ಟು ಅದರೊಳಗಿನ ಜಾದು=ಸಂಮೋಹಕ ಶಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ನಡೆಯುವದು. ಈ ಬಗೆಯ ವಿಭ್ರಮ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ಮುಕ್ತ ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕ ನೇರ ವಾಸ್ತವ : ಸತ್ಯ ಸೂಚಕ ಶಕ್ತಿಯು, ಭಾಷೆಯೊಳಗಿನ ಕೃತ್ರಿಮ ಶ್ಲೇಷ, ವಾ ಸ ವಾ ಶೈಲಿಯ ಶಿಲ್ಪದಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗತೊಡಗುವದು.

ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಕೇತಗಳೆಲ್ಲ ಸ್ವ-ಧಾ ಶಕ್ತಿಯುತವೇ ಇರುವದು ಅಶಕ್ಯ. ಎರ್ರಿಕ್ ಫ್ರಾಮ್ಮ ಹೇಳುವಂತೆ, ಜಾಗತಿಕ ಸ್ವರೂಪ ಅರ್ಥ ಶಕ್ತಿಯ ('Universal') ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸನಾತನ (Perennial) ಸಂಕೇತಗಳು ಕೆಲವೇ ಇರಬಲ್ಲವು. ಇನ್ನು ಕೆಲವೊಂದು ಸಾಮ್ಯಾದಿ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಸಂಕೇತ ವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಒಗೆಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಅಥವಾ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡ ಸಂಕೇತಗಳ ಹಿಂದು-ಮುಂದು ತಿಳಿಯುವದು ಕಷ್ಟ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾಷೆಯೊಳಗಿನ ಸಂಕೇತಗಳ ಬರುವಳಿಯು-ಅವು ಬಂದ ವಾಸ್ತವ ಹಿನ್ನೆಲೆ ತಿಳಿದಲ್ಲಿ, ಭಾಷೆಯೊಳಗಿನ 'ಅಸುರ'ತ್ವದ ಬಾಧೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವ ಶಕ್ಯತೆಯುಂಟು. ಭಾಷೆ ಮಾನವನ ಕಣ್ಣು. ಕಣ್ಣು (: ದೃಷ್ಟಿ) ಕೊಡುವ ಸಾಧನವಾದ ಭಾಷೆಯ ಹಿರಿಮೆ ಎಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು ?

ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ವಲಯದ ಆಕೃತಿಯು, ಆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರತಿಮೆ ಮೈದಾಳಿದ ಸಮಯ-ಪರಿಸರದ ಮುದ್ರೆಯುಳ್ಳದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬಾಹ್ಯವಲಯ ಇತಿಹಾಸ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು: ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಬಾಹ್ಯವಲಯದ ಮೂಲಕ ಸಂಕೇತದ ಐತಿಹ್ಯದ ಅಂಶವು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ; ಇದರ ಅಂತರ್-ವಲಯ ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿಯಿಂದ. ಆ ಅರ್ಥ: ವಿಚಾರದ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಪಾತಳಿ-ಕ್ಷೇತ್ರ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಂಕೇತಿಕ ಬಾಹ್ಯವಲಯದ ಆಕೃತಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ (historical) ಮತ್ತು ಅಂತರ್ ವಲಯದ ಅರ್ಥಗರ್ಭದ (Logical) ಆಕೃತಿ ತಾತ್ತ್ವಿಕ; ಇವೆರಡರ ತಾಳಮೇಳ ವಿರುವಲ್ಲಿ-ಎಂದರೆ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರದ ಆಕೃತಿಯ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ-ಜೀವನಸ್ಥ ವಾಸ್ತವ-ಸತ್ಯದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವ ಅಮೋಘ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಧ್ಯಮ

ಸಂಕೇತವು ಹುಟ್ಟಿನಲ್ಲೇ ಪಡೆದು ಬಂದಿದೆ ! ಉದಾ : ೧) ಋತ ಈ ಸಂಕೇತದ ಶಬ್ದರೂಪ ಬಾಹ್ಯವಲಯದ ಆಕೃತಿಯು ಮೂಲ 'ಋ' ಆಖ್ಯಾತದಲ್ಲಿ, ಗಮನಾರ್ಥಕ ಸೂಚನೆಯಿದೆ. ಸೂರ್ಯನ ಗತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವು ಕಾಣುವದರಿಂದ ಸೌರಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಪಡೆದ ಅರ್ಥ,–ಅರ್ಥಛಾಯೆ–ಲಕ್ಷಣಾರ್ಥ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ನಿಯಮಬದ್ಧ ಆಚಾರ ಆಹ್ನಿಕದೊಡನೆ i) ನಿಯಮ ಎಂಬ ಅಮೂರ್ತ ಅರ್ಥವು ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. **'ಋತ=ನಿಯಮದ ಆಚರಣೆ–ಘಟನೆ ಮಾತ್ರ ಮೂರ್ತ ಸತ್ಯ;** ಋತ: ಸತ್ಯ. 'ಸತ್ಯ' ಎಂಬುದು ದಿಕ್ಕಾಲ–ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ i) ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕಾಣುವ ಉಭಯ ವಿಧದ ಸಂಗತಿಯೂ ಸರಿ. ನಿಯಮಾಧಿಷ್ಠಿತ ಈ 'ಸತ್ಯ'ದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು, ಅದರ ಹಿಂದಿನ ಅಮೂರ್ತ ನಿಯಮ (: ಋತ)ದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ. **'ಸತ್ಯ'ವು ನಿಯಮ–ಅರ್ಥಯುಕ್ತವಿದೆ.** ಇದು 'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪ ಸತ್ಯದಂತೆ ಏಕಾಕಿ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ, ಎಂದು ಸೂಚಿಸಲು ಋತ=ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಎರಡು ಸಂಕೇತಯುಕ್ತ ಪ್ರತಿಮೆ ಇದು. 'ಸತ್ಯಂ ಏವ ಜಯಂತಿ(ತೇ); ನ ಅನೃತಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಸನಾತನ ಋತ=ನಿಯಮಬದ್ಧ ಮೂರ್ತ ಕೃತಿಗೆ ಗೆಲವು ಹೊರತು, ನಿಯಮ ಬದ್ಧವಲ್ಲದ ಸ್ವೈರ ಕೃತ್ಯಗಳು ಕೊನೆಗೆ ಸೋಲಲೇಬೇಕು; ಎಂಬ ಈ ಲೋಕೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ, 'ಸತ್ಯ'ದೊಡನೆ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಋತ (: ನಿಯಮ ಬದ್ಧತೆಯ) ನಿರ್ದೇಶ. ಅದರ ಹಿರಿಮೆ ಎರಡು ಉಂಟು.

೨) 'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್–ಸತ್ಯದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ ಅದು **ಏಕ ಕಾಲಕ್ಕೆ** ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧೀ ಅರ್ಥವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ 'ಚಂದ್ರ'ನು ಬೆಳಕಿನ ಸಂಕೇತವಾದರೂ ರಾತ್ರಿಯ ಬೆಳಕು ಇದು ! ಕತ್ತಲೆಯೊಳಗಿನ ಪ್ರಕಾಶ ಅಥವಾ ಪ್ರಕಾಶದೊಳಗಿನ ಕತ್ತಲೆಯಂತಿರುವ ಅರ್ಥಶಕ್ತಿಯು, 'ಏಕಂ' ಸತ್ತಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಅರ್ಥದ ಅಂತರ್ಹಿತ ತರ್ಕ–ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಆಕೃತಿ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂವಾದೀ–ವಿಸಂವಾದೀ ಶ್ರುತಿ : ನಾದ ನಿನದಿಸುತ್ತಿರುವುದು ! ವಿರೋಧಾಭಾಸದ ಸಮಸ್ಯಾತ್ಮಕ-ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವದೇ ತತ್ :ಏಕಂ = ಸತ್ : ಬ್ರಹ್ಮ.

ಋತ ಸಂಕೇತವು ಮೊದಲು ಸೌರ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮೈದಾಳಿರುವದಾಗಿ ಮ್ಯಾಕ್ಸಮೂಲರ್ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಏಕಾಭಿಪ್ರಾಯದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದಕಾರಣ

'ಋತ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ಉದಕ : ರೇತ : ರಸವಾಚಕ ಅರ್ಥವು ಹಿಂದುಗಡೆಯದು ಎಂದು ಇದರಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಋತು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲು ಚಂದ್ರನೇ ಕಾರಣನೆಂಬುದು ಜಾಗತಿಕ ಸಂಕೇತವಿರುವದೂ ನಿಜ. ಯುರೋಪೀಯ 'ಸಮಯ'ದಲ್ಲಿ ರೂಢವಿರುವ menstrual flow : menses ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ನಿಃಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ವರುಣನ 'ಋತ' **ಋತು ದರ್ಶನ=ತಿಂಗಳ ಮುಟ್ಟು**. 'ತಿಂಗಳು' ಚಂದ್ರನ ಸಂಕೇತ ! ಭೌತ ಜೀವನ ಸ್ರೋತಕ್ಕೂ ಅದರದೇ ಆದ ನಿಯಮ–ಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಳೆ ಉಂಟೇ ಉಂಟು ! ಈ 'ಋತು'ವೂ ಸತ್ಯವೇ. ಆದರೆ ಈ ನಿಯಮ ಅನಿಯತ ! ಈ ಮುಟ್ಟಿನ 'ತಿಂಗಳಿ'ಗೆ ೩೦ ದಿನದ್ದೇ ಎಂಬ ಬಂಧನವಿಲ್ಲ !

ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ **ವರುಣನನ್ನು ಋತಸ್ಯ** ಗೋಪ್ತಾರನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ವರುಣನು (ಸೂರ್ಯವಾಚಕ) 'ಮಿತ್ರ'ನ ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ ಆದಕಾರಣ ವರುಣನು ಸೌರಮಂಡಲದ ದೈವತ ಎಂದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಒಲ್ಡೆನ್‌ಬರ್ಗ ಪ್ರಭೃತಿ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಈ ವರುಣನು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಚಂದ್ರನಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರಿತು. **'ಯಾಸಾಂ ರಾಜಾ ವರುಣೋ'** ಎಂಬ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆಪೋದೇವಿಯರನ್ನು ಆಳುವ ಈ ರಾಜನು ಚಂದ್ರನೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಈ ವರುಣ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ಮಿತಿಯೊಳಗಿನ ಕವಡನ್ನು ಸಂಶೋಕರು ಎಂದೋ ಬಹಿರಂಗ ಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ (ಜರ್ಮನ್ ಭಾಷೆಯೊಳಗಿನ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ), ಓಲ್ಡನ್‌ಬರ್ಗ 'ಋತ' ಸಂಕೇತಸ್ಥ ಸತ್ಯಸೂಚಕ ಅಮೋಘ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಯೋ-ಜನ ಪಡೆದಿರುವನೊ; ಇಲ್ಲವೋ ತಿಳಿಯದು. ಈ ವರುಣನು ಯುರೇನಸನನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈತನ ಸೃಜನ ಜಲ ವರ್ಷಣದಿಂದ ಭೂದೇವಿ ಕ್ರೋನಸಾದಿ ಅಸುರ ಟಿಟಾನರನ್ನು ಹೆತ್ತಳೆಂಬ ಕಥೆ ಇದೆ. ಭಾರತೀಯ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಭೌಮಾಸುರ ನಾರಕಾದಿಗಳುಂಟು ! ಇವರ ಪಿತನು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಚಂದ್ರ : ವರುಣನೇ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರೆ. ಋಗ್ವೇದದ ವರುಣನ **'ಅಸುರ ಮಾಯಾವಿ'** ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಗಳ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದ ಬಗೆಗಿನ ಸಂಭ್ರಮ ತಪ್ಪಬಹುದಿತ್ತು.

ಹೀಗೆ ಮಾಧ್ಯಮ ಸಂಕೇತದ ಬರುವಳಿ, ಅದರ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆದ

ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಿಂದ ದೊರೆವ ಅಮೋಘ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಜೀವನ 'ಸಮುಯಂ' ಪರಿಸರಸ್ಥ ವಾಸ್ತವಾಂಶದ ಚಿತ್ರಪಟವು ಕಾಣಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾಗುವ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಋತ : ಸತ್ಯದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಮೊದಲು ಸೌರದೈವತಮಂಡಲದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಇತ್ತು, ಅಂದು ಹವ್ಯವಾಹನ ಜಾತವೇದ. ಅಗ್ನಿಗೆ 'ಋತ–ಪ್ರಜಾತ'ನು ಎಂದುದರ ಅರ್ಥಭಾವವು ಒಂದು ಇತ್ತು. ಈ ಅಗ್ನಿಯು ನಮಗೆ ಕಲ್ಯಾಣಪ್ರದ ಮಂಗಲಕರ ಜೀವನಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಲಿ: 'ಅಗ್ನೇ ನಯ ಸು–ಪಥಾ ರಾಯೇ ಅಸ್ಮಾನ್'...ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇದೆ.

ಆದರೆ 'ಋತ' ಸಂಕೇತವು, ಉದಕ ವಾಚಕವಾಗುವದರೊಡನೆ ಜೀವನ ಪರಿಸರವು ಇಡಿಯಾಗಿ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ 'ಋತ–ಪ್ರಜಾತ್'ನೆಂದರೆ ಅವನು ನೀರೊಳಗಿನ ಅಗ್ನಿ; ಬೂದಿ : ಭಸ್ಮಸ್ಥ ಅಗ್ನಿ= **ನ–ಚಿಕೇತಾಗ್ನಿ** ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು 'ಅಂಗಾರ' ಎಂದಂತೆ ! ಇವನೇ ಪ್ರಪಂಚದೊಳಗಿನ 'ವೃಕ್ಷ'ಸ್ಥ **ಅ–ಬೋಧಿ ಅಗ್ನಿ** ! ಬನ್ನಿ (ವಹ್ನಿ)ವೃಕ್ಷ=ಬೆಂಕಿಯ ಮರ; ಬೇ(೦)ವು (ಬೆವ್–ಬೇಯ್) ಬೆಂಕಿಮರ ! ಈ ಅಗ್ನಿ–ರಹಸ್ಯದ 'ಜ್ಞಾನ'ವಾದರೆ ಈ ಅ–ಬೋಧಿ (: ದೇಹ–)ವೃಕ್ಷ, ಆಗ '**ಬೋಧಿ**'ವೃಕ್ಷವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. **ಗೌತಮ (: ಅಗ್ನಿ) 'ಬೋಧಿ' ವೃಕ್ಷದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ! ಈ 'ಬೋಧಿ'= ಅಶ್ವ–ತ್ಥ ವೃಕ್ಷ.** ಈ **ಅಶ್ವ (ಸ್ಥ) ವೃಕ್ಷ** ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿಯ ಅಗ್ನಿ–ವೃಕ್ಷ ! ಪುರುಷೋತ್ತಮ (=ದ್ರಪ್ಸಃ ಸ್ಕನ್ನಃ) ಭಗ–ವಾನ್ ಕೃಷ್ಣನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸುವ ವೃಕ್ಷ ! **ಅಶ್ವತ್ಥೋ ದೇವ ಸದನಂ' 'ಶಮಿಂ ಆರೂಢ' ಅಶ್ವತ್ಥದ ಕೆಳಗೆ ಪುಂಸವನ' ಸಂಸ್ಕಾರ= ಆಚರಿಸಬೇಕು.** (ಅಥರ್ವವೇದ).

ಕವಿಕುಲಗುರು ಕಾಲಿದಾಸನು ಗರ್ಭಿಣಿ ಶಕುಂತಲೆಯನ್ನು 'ಅಗ್ನಿ ಗರ್ಭಾಂ ಶಮೀಂ ಇವ' ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ∵ ದುಷ್ಯಂತನು ಅಶ್ವತ್ಥ=ಪುರುಷ=ವೃಕ್ಷ= ಬೆಂಕಿಯುಮರ; ಬಸುರೆ ಶಕುಂತಲೆ ಶಮೀ: ಬೆಂಕಿಯುಮರ; ಬಸುರಿನಲ್ಲಿರುವ ಹಸುಳೆ ಬೆಂಕಿಯ ಕಿಡಿ. ಶಕುಂತಲೆಯ ಪುತ್ರನು 'ಭರತನು' ! ಇದೂ ಅಗ್ನಿಯ ಒಂದು ಪರ್ಯಾಯನಾಮ ! ಋಗ್ವೇದದ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಸುರಿನೊಳಗಿನ ಅಗ್ನಿ= ಸರೀಸೃಪ ! ಈ ಅಗ್ನಿ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ಅಥವಾ ಸರೀಸೃಪ—ಸರ್ಪಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ

ರುವ ಈ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು, ಗೀತೆಯು ಸ್ಮಶಾನರೂಪದ ವಿಶ್ವರೂಪವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಾಲಿದಾಸನು ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೂ ಹೃದ್ಯವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪ್ರಪಂಚ ಮಿಥ್ಯಾ ಮಾಯಾರೂಪದ್ದೆಂದು ಸೂಚಿಸುವ ಈ ಕೃತಿ: ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಶಕ್ತಿಯು ಅಮೋಘವಿದೆ. ಜನದ 'ಬುದ್ಧಿಭೇದ' ಮಾಡದೆ, ಜೀವನ ಸತ್ಯದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವ ಈ ಕೃತಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಕಿನವರೆಗೂ 'ಸ್ವಭಾವೋಕ್ತಿ'ಯ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ.

ಈ ಎರಡು ಅಗ್ನಿಗಳೊಳಗಿನ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ಹವ್ಯವಾಹನಾದಿ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ನಚಿಕೇತಾಗ್ನಿಗೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವ ತಂತ್ರದಿಂದಾಗಿ ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ನಿಶ್ಚಿತ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ಅಶಕ್ಯವಾಗುತ್ತಿದೆ (ಎರಡು ಅಗ್ನಿಗಳ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಪ್ರ. ೭೧). ಆದರೆ ಸಮಸಾಮಯಿಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ನೇತಿ, ನೇತಿ ಸ್ವರೂಪದ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯಾಗಲಿ ಅದು ದೂರವಾಗಲೇಬೇಕು.

ಮಾಧ್ಯಮ : ಸಂಕೇತದ ಬಾಹ್ಯವಲಯವು, ತಾನು ಮೈದಾಳಿದ ಮೂಲ ಸಮಯ–ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿರುವಂತೆ. ಅದರ ಅಂತರ್‌ವಲಯವು ಎಂದರೆ ಅರ್ಥ ಗರ್ಭವು ತನ್ನ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಿರುತ್ತದೆ. ೧) ಸೌರಭೂಮಿಕೆಯ ಋತದ ಬಾಹ್ಯವಲಯವು 'ಅಶ' (ಅವಸ್ತೆದ ಅಶ) ದಿಶಾಸೂಚಕ ಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ಈ ಬಾಹ್ಯವಲಯದ ಅಂತಸ್ಥ ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ ಇದು ವ್ಯಂಗಾರ್ಥದಿಂದ ದೂರ; ತರ್ಕಬದ್ಧ ಸುಸಂಗತ ಆಕೃತಿ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದು ಆಗುತ್ತದೆ, ೨) ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಚಾಂದ್ರಭೂಮಿಕೆಯ ಋತದ ಬಾಹ್ಯ ಆಕೃತಿಯು ತೀರ ಅನಿಶ್ಚಿತ ಸ್ವರೂಪದ್ದು ಇರಲು ಕಾರಣವಿದೆ. ಸೌರತತ್ತ್ವ : ಪ್ರಕಾಶ ರೂಪ; ಅನಿಶ್ಚಿತತೆ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆಯು ಶತ್ರು ಇದು. ಆದರೆ ಚಾಂದ್ರತತ್ತ್ವವು ಸಂಧ್ಯಾ–ರಾತ್ರಿಯಂತೆ ಅಸ್ಪಷ್ಟ. ಇದನ್ನು ಆಪ : ರಸ–ಸ್ವರೂಪೀ ಮೂಲತತ್ತ್ವವೆಂಬಲ್ಲಿ, ಇದರ ನಿಜವಾದ ಆಕೃತಿಯು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ನೀರಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿತ ಆಕೃತಿ ಇಲ್ಲ. ಯಾವ ವಸ್ತುವಿನೊಡನೆ ಇರುವದೋ ಅದೇ ಆಪ : ರಸದ ಆಕೃತಿ ! 'ಆಪ' ತತ್ತ್ವವೇ ವಿಶ್ವನಿರ್ಮಾಣದ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವಾಧಾರಕ ತತ್ತ್ವಶಕ್ತಿ ಆಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಅದು ಏನೆಲ್ಲ ರೂಪವೂ

ಆಗುವಾಗ ಅದರ ಬಾಹ್ಯವಲಯವನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿ ಹೇಳುವದು ಅಶಕ್ಯ. ಆದರೂ ಈ ಭೂಮಿಕೆಯು ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳ ಬರುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಅಂತಃಸ್ವರೂಪದ ಸೂಚನೆ ಒಳಗೊಳ್ಳದೇ ಇಲ್ಲ! ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಒಂದರೊಂದರ ಸಾಹಚರ್ಯದ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ಇಂತಹ ಸಂಕೇತಗಳ ಅಂತರಂಗದ ಗುಟ್ಟು ಹೊರವಡುತ್ತದೆ. ವಾಗಾಂಭೃಣಿಯು ರಹಸ್ಯಮಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಅಹಂ ರುದ್ರೇಭಿಃ ವಸುಭಿಃ, ಆದಿತ್ಯೈಃ ಉತ ವಿಶ್ವ ದೇವೈಃ **ಚರಾಮಿ**' ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. 'ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಮಿತ್ರಾ ವರುಣೋ ಭಾ – – ಬಿಭರ್ಮಿ' ಎಂದಿದ್ದಾಳೆ. 'ಅಪ್ಸು ಅಂತಃ ಸಮುಂದ್ರೇ ಮಮ ಯೋನಿಃ' ಎಂದು ತಾನು **ಅಪೋದೇವಿ**ಯಾಗಿರುವದನ್ನು ಸಾರಿ ಹೇಳುವ ಈ ಮಹಾದೇವಿಯು, ತಾನು ಯಾರ ಸಹಚರಿ ಎನ್ನುತ್ತಾಳೋ ಅವರು, ನಾನು 'ಬಿಭರ್ಮಿ' : ಪೋಷಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂಬುವರಿಗಿಂತ ಈ ದೇವಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆತ್ಮೀಯರು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸದೆಯೇ ಗೊತ್ತಾಗಬಲ್ಲದು. ಆದರೆ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಾಮಕ-ಸಂಮೋಹಕವಾಗಿರುವ ಸಂಕೇತಗಳ 'ಜಾದು' ಅವುಗಳ ನಿನ್ನೆ-ಇಂದುಗಳ ಆಕೃತಿರೂಪವನ್ನು ತುಲನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸಮೀಕ್ಷಿಸುವಾಗ ಆ ಸಂಭ್ರಾಮಕತೆ ನಿಸರ್ಗದ್ದೇ ಅಂಗವೋ ಅಥವಾ ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆ ಸೃಜಿಸಿದ ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸಜನ್ಯ ಕೃತ್ರಿಮ ಸಂಕೇತವೋ ಎಂಬುದು ಬಯಲಿಗೆ ಬರಲೇ ಬೇಕು. ದೇವ-ದೇವರೊಳಗಿನ ಈ ತಾರತಮ್ಯ ಕವಿಕೃತ.

೬) ಸಂಕೇತಗಳ ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪ

ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಜೀವಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಒಂದುಬಾರಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುವದು **ಒಂದೇ** ಅರ್ಥ. ಆದರೆ 'ಒಂದೇ' ಎಂಬ ಈ ಅನುಭವ, ಇಬ್ಬಗೆಯ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದು ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಇನ್ನೊಂದು 'ಸಮಯ'ದಲ್ಲಿ! ಅನು-ಭೂ = **ತತ್**ಮಯವಾಗುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ನಿಜವಾದ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ **ಒಂದೇ** ಕಾಣಬಲ್ಲದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ **'ಪ್ರಮಾಣಿತ'** ಹಾಗೂ **'ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ'** ಎಂಬ ಸಂಕೇತಗಳು (ಸತ್ಯ ಯಾವುದು ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ವಾದವಿದ್ದರೂ) ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವು ಉಳಿದು ಬಂದಿವೆ! ಅನುಭವದ ಒಂದು ಆಳತೆ : ಮಾಪು ಎಂಬ ಅರ್ಥಭಾವದ **ಪ್ರತಿಮಾ**-ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಅದು ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೇ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಅರ್ಥ ಕಂಡಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲ ಅರ್ಥ—ಆಕೃತಿ ಬದಲಾಗುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿಯಮಃ ಪದ್ಧತಿ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ೧) ಮೂಲ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಸುಸಂಗತವಾದ ಬದಲಾವಣೆಯು ಪ್ರಕಾರವು ಒಂದು: ೨) ಮೂಲ ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿ ತಿರುವುಮುರುವಾಗುವ ಪ್ರಕಾರವು ಇನ್ನೊಂದು. 'ಋತ' ಈ ಸಂಕೇತದ ಮೂಲ ಅರ್ಥವು ಗತಿ ಸೂಚಕವಿದೆ. ರಥ ಈ ಸಂಕೇತವು 'ಋ' ಆಖ್ಯಾತ ಸಾಧಿತ ಎಂದು ಋಗ್ವೇದ ದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ದೇಹವನ್ನು 'ರಥ' ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಕವಿಯು 'ಋ' ಆಖ್ಯಾತದಿಂದ 'ರಥ' ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಸೂರ್ಯನ 'ರಥ'ದ ಮಾರ್ಗ 'ಋತ' ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ಸಂಕೇತಗಳು ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೇ ಅಮೂರ್ತ ಅರ್ಥದವು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. **ಮೂರ್ತದ ನೆಪದಿಂದಲೇ ಅಮೂರ್ತ ಅರ್ಥವು ಹೊಳೆದದ್ದು—ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ; 'ನೆಪದಿಂದ'** ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಮರೆತು ನಡೆಯದು ಮೂರ್ತ ರೂಪಕ್ಕೂ ಅಮೂರ್ತಕ್ಕೂ ಜನ್ಯ–ಜನಕ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅರ್ಥಭಾವದ ಪ್ರೇರಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಗುಣ–ತತ್ತ್ವವು ಅಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುತ್ತದೆ. ಗಮನಾರ್ಥಕ ಋ ಆಖ್ಯಾತ ಸಾಧಿತ 'ಋತ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗ–ಅಯನ ಎಂಬ ಸ್ಥೂಲ ಭೌತ ಆಕೃತಿ: ಅರ್ಥವೇ ಮೊದಲು ಇತ್ತು. ಸೂರ್ಯನ ಗತಿಯಿಂದ (ಉತ್ತರ–ದಕ್ಷಿಣ) 'ಅಯನ' ಈ ಸಂಕೇತವು ಮಾರ್ಗ ಎಂಬ ಅರ್ಥದ್ದೇ ಇದೆ. ಸಂಕೇತಗಳ ಅರ್ಥ ದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ತರ್ಕಬದ್ಧ ಅಮೂರ್ತ ಆಕೃತಿಯು (Logical form). ಇದು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸನಾತನ ಅರ್ಥ-ಧಾರಣದ ಅರ್ಹತೆಯುಳ್ಳದ್ದು ಆಗಿರುವು ದನ್ನು ಕಂಡ ಹಂತದಿಂದ ನರ–ಮನುಜನ ಜೀವನದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಯ ವೇಗವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಈ ಪ್ರಗತಿಯ ದಾರಿ ಸ್ಥೂಲದಿಂದ–ಸೂಕ್ಷ್ಮದತ್ತ, ಮೂರ್ತದಿಂದ–ಅಮೂರ್ತದತ್ತ ಸಾಗಿದೆ.

ಮೂಲ ಅರ್ಥವು, ಸಮಂಜಸ ತರ್ಕಬದ್ಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪಡೆದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾರ್ಥದ ಛಾಯೆಗಳು ಆ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆದ ಸುಸಂಗತ ಪರಿಳಿತಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಗತಿ : ಮಾರ್ಗ ಎಂಬರ್ಥದ ಋತವು ಆಹ್ನಿಕ ('rite') ಸೂಚಕವಾಗುವಲ್ಲಿ ಆಹ್ನಿಕದ ಮೂರ್ತ ಪ್ರಕಾರದ ಮೇಲಿಂದ ಅವರ ಸಮಾಯಾ ಚಾರ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರಬಲ್ಲವು. 'Rite' ಮತ್ತು ಲ್ಯಾಟಿನ್ 'ritus' ರೂಪವು 'ಋತ' ಸಂಕೇತದ ಮೂಲ ಸೌರ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಂಕೇತ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳು (: ಅವುಗಳ ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿ). ಆ ಭಾಷಿಕರು ಜೀವನ ಜಲ ಪಡೆದ ಎಡೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ: **ಅ–ಮೂರ್ತ ಜೀವನ ಪ್ರವಾಹದೊಡನೆ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ, ಸಂಬಂಧ–ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧಿಸಲು ಮಾನವನು ಪಡೆದ ತಂತ್ರವೆ, ಈ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತ ರೂಪ ಭಾಷಾ : ಮಾಧ್ಯಮ.** ಕೀರ ಸ್ಥೂಲ (–ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ಪಾತಳಿಯ–) ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಂತೃಪ್ತ ಜೀವಗಳು. ಭುವರ್‌ಲೋಕವನ್ನರಿಯವು. ಕಾಲು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಇದ್ದರೂ ಅರ್ಥರೂಪ ಭುವರ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ (Contemplative Plane) ವ್ಯವಹರಿಸುವ ಅರ್ಹತೆ, ಸಂಕೇತಸ್ಥ ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಅರ್ಥದ ನೆರವಿನಿಂದಲೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಭುವರ್ಲೋಕದ ಔನ್ನತ್ಯ, ಆ ಸಂಕೇತದ ನೆಪದಿಂದ ಪಡೆದ ಅರ್ಥದ ಮಟ್ಟದ್ದು ಮಾತ್ರ ಇರಬಲ್ಲದು. ಆದರೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಥ' ಎಂಬುದೇನಾದರೂ **ಇದ್ದರೆ** ಮಾತ್ರ ಅದು ದೊರೆಯ ಬಲ್ಲದು; ಬಾಳು ಅರ್ಥಶೂನ್ಯ–ಅನರ್ಥಕಾರಿ ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದೇ ಮೂಲಭೂತ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದ್ದರೆ, ಅವರೇನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲರು,– **ಮಣ್ಣು ?**

ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ, ಈ ಮೊದಲು ಎತ್ತಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಯೆ. ಇನ್ನೊಂದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂತು ! ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿಯ 'ಅರ್ಥ' ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆಯೆ ? ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿ–ನಿರಪೇಕ್ಷ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವಯಂ–ಭೂ ಅರ್ಥ = ಸತ್ಯ ಎಂಬುದು ಏನಾದರೂ ಉಂಟೆ ? ವಿಶ್ವದ 'ಅರ್ಥ' ಎಲ್ಲಿ ಉಂಟು? ಈ ವಿಶ್ವದ ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥ 'ಅರ್ಥ'ವು, ವಿಶಿಷ್ಟ ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರಸ್ಥ ಜೀವನ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ–ಅಂತರ್ ಅಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ, ತಾನೆ? ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಮೂಲಕ ದಿಕ್ಕಾಲ–ಪರಿಸರಸ್ಥ 'ಅರ್ಥ'ವು ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಇಲ್ಲವಾದರೆ, ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮವಾದಿಗಳ ಪಿಂಡ–ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಬೊಳಗಿನ ಸಾಮರಸ್ಯದಲ್ಲೂ **'ಅರ್ಥ'**ವೆ ಇಲ್ಲವಾಗಲಿದೆ! ಪಿಂಡ–ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಐಕ್ಯದ ಕಲ್ಪನಾ-ವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಆತಂಕಕಾರಿಯಾಗುವ 'ವಿಶ್ವಾ–ನರ' ವಿಚಾರದ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೂ, ಇದರೊಡನೆಯೆ ಭುವರ್‌ಲೋಕದ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೂ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮವು ಬರಡುಗೊಳಿಸಿ, ಬಾಳನ್ನು ಅರ್ಥ–ಶೂನ್ಯವೆನ್ನಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ! (ಪು: 44–48).

ಅಪೇಕ್ಷಿತ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅರ್ಥವು ದೊರೆಯದೆ ಉಂಟಾದ ವೈಫಲ್ಯದ ತೀವ್ರ ವೇದನೆಯಲ್ಲಿ, ಆ ನಿರಾಶಾಮಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕತ್ತಲೆಯೇ ಕಾಣುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಆಗ ಪುನಃಶಾಂತಿಗೆ ಬೆಳಕಿಗಿಂತ ಕತ್ತಲೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಆಕರ್ಷಕ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವನ=ಪ್ರಕಾಶ: ಮೃತ್ಯು=ಕತ್ತಲೆ ಎಂಬ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಈ ನಿರಾಶಾವಾದವು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದುದು ಪ್ರಭಾವಶಾಲೀ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಪೀಠವಾದದ್ದು ಜೀವನದ ಯಾವ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಎಂಬುದೂ ಭಾಷಿಕ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮುಖಾಂತರವೇ ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಸಂಕೇತಗಳ ಸ್ವ-ಭಾವ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪದ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳ ಮೂಲಕ, ಆ ಭಾಷಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಗತಿ-ಪರಾ-ಗತಿಯ ಒಂದು ಆಲೇಖವೇ (graph) ಸಿದ್ಧವಾಗಬಲ್ಲದು

ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಅರ್ಥಧಾರಣ ಮಾಡುವುದು, ಸಂಕೇತದ ಹುಟ್ಟು ಗುಣ: ಸ್ವ-ಭಾವ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೆ ಇದು ಅ-ಮೂರ್ತ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಹಂತದ ಅರ್ಥದ್ದು ಇರಲಾರದು. ಇದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ, ಋ. ವೇದಸ್ಥ ಅಮೂರ್ತ ಭವ್ಯ ವಿರಾಟ್ ವಿಶ್ವರೂಪ '**ಪುರುಷ**' ಪ್ರತಿಮೆಯ. Model ಮೂರ್ತ ಆಕೃತಿ ಯಾವುದು, ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುತ್ತದೆ. ಪುರಿ-ಶಯ ಎಂಬ ಎರಡು ಸಂಕೇಗಳ ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರತಿಮೆ ಪುರುಷ: ಇದು ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮಾನ್ಯ ವಿವರಣೆ. ಪುರ, ಪುರಿ ಈ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿ ದೇಹವಾಚಕ ಸಾಮಾನ್ಯ (general) ಅರ್ಥವು ಕಾಣಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ: 'ನವದ್ವಾರೇ **ಪುರೇ** ದೇಹೇ' ಎಂಬಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ '**ಪುರ**'ವು **ಮೊದಲಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ದೇಹ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ** (ಪು ೩.೭೧-). ತನ್ನ ಉಸುರಿನ ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ಲೋಕ ಶೋಷಕ ನೆನೆದ ಶುಷ್ಣ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ-ನಾಮದ **ಅಸುರ ಅಹಿ=ನಾಗನ ವಾಸವು** '**ಚರಿಷ್ಣ್ವಂ ಪುರ**' ಎಂದು ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಉಂಟು! ವೃತ್ರನ ಬಳಗದ ಶೋಷಕ ಶುಷ್ಣನು, ಇವನ ಸಂಗಾತಿ 'ಅಸುರ' 'ದ್ರಪ್ಸ' ಕೃಷ್ಣನು ಇವರು ಅಹಿ=**ನಾಗ**ರು: ನಡೆದಾಡುವ (ಚರಿಷ್ಣ್ವಂ) '**ಪುರ**'ದಲ್ಲಿ ಇವರ ವಾಸ! ಎಂದರೆ ಈ 'ಪುರ'=ಹಾವು ಇರುವ (ಒಂದು) ಹುತ್ತು=ಗುದ್ದು ಆಯಿತು! ಏಳುಕೊಳ್ಳದ ಎಲ್ಲಮ್ಮನನ್ನು **ಏಳು ಹುತ್ತಿನ ದೇವಿ** ಎಂದು ಹಾಡಿ ಹೊಗಳಿ ದ್ದುಂಟು. ಏಳು=**ಸಪ್ತ** ಈ ಸಂಕೇತವು ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ **ಸರ್ಪ-ನಾಗ**

ವಾಚಕವಿದೆ (ಪು. ೧೩೪–೩೭; ಮುಂ.). ಇಜಿಪ್ತಿನ ಚಿತ್ರಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ-ಯನ್ನು ಸರ್ಪದ ಚಿತ್ರದಿಂದ ತೋರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ! Egyption female deities appear either as a Cow....or a snake and also in hierographic writing as an egg...(P. 31). ಎಂದರೆ ಹುತ್ತು–ಏಳು ಇವೆರಡರ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವು ಹೆಣ್ಣು ಆಯ್ತು. **'ವಾಲ್ಮೀಕಿ'** 'ಹುತ್ತಿನಿಂದ' ಹುಟ್ಟಿದವನು; ಅಥವಾ ಹುತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇರುವವನು ಈ ಸಂಕೇತವು ಋ. ವೇದದ 'ಪುರಿ–ಶಯ' ಪುರುಷನ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರತಿ–ಮಾ ರೂಪ !

ಸಂಕೇತಗಳು (ತಮ್ಮ) ಸ್ವ–**ಭಾವವನ್ನು**–ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವು ತಮ್ಮ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಯಾವ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹೇಳಲು ತತ್–ಪರವಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಆ 'ಸಮಯ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ತಮ್ಮ ನಿನ್ನೆ–ಇಂದುಗಳನ್ನು (: ಪೂರ್ವೋತ್ತರವನ್ನು) ಸಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಲು ಬಿನ್ನವಿಸುತ್ತವೆ. ಸಂಕೇತಗಳು ಸತ್ಯಾರ್ಥ ಬಚ್ಚಿಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹೊರಟಿಲ್ಲ. ಮಾನವನಿಗೆ ತನ್ನ 'ಉದ್ದೇಶ' ಏನು ಎಂಬುದರ ಅರಿವು ಮೂಡುವ ಮುನ್ನವೇ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದ ಸಂಕೇತಗಳು ಹಲವು ಉಂಟು. ದಿವ್ಯ ಪವಾಡದ ದೈವತಗಳು. ಆ ದೈವತಗಳ ನಡೆವಳಿ ಇವುಗಳ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ. ಸಂಕೇತಗಳೊಳಗಿನ ಆ ಅತಿ ಪುರಾತನ ರೂಪ ಆಕೃತಿಯ ಅದೆಷ್ಟೊ ಭಾಗವು ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆ—ಅದನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. **ಉದಾ :** 'ಶುಕ್ರ', ನಾರ–ಅಯನ, ಸ್ಕಂಭ–ಸು–ಋ, ಪುರುಷ ಮುಂ.

ಈ ಸಂಕೇತಗಳು (ಅಂದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ;) ಎಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ ಎಂಬುದು ಸಹ ಇವುಗಳ ರೂಪ–ಆಕೃತಿಯಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗಬಲ್ಲದು. ಆದರೆ ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ಸಂಕಲನ ಕಾಲದ ಕವಿಗಳು ಒಂದು ಇರುಕಿನಲ್ಲಿ—ಧರ್ಮ-ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ–ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಪುರಾತನರು ಅರ್ಚಿಸಿದ ಆ ದಿವ್ಯ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲರೂಪ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಬದಲಿಸುವ ಅಪರಾಧ ತಮ್ಮಿಂದ ಆಗಕೂಡದು ಎಂಬ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನಿಷ್ಠೆ; ಅಲ್ಲದೆ ತಮಗೆ ಪಾಪ ತಟ್ಟೀತು ಎಂಬ ಭೀತಿ ಬೇರೆ ! ಆ ಮೂಲ ಆಕೃತಿ ರೂಪವು ಉಳಿದಿರಬೇಕು; ಆದರೆ ಜನರಿಗೆ ಅವರ ಮೆಚ್ಚಿಯ ರೂಪದರ್ಶನವೇ

ಲಭಿಸಬೇಕು, ಎಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪುರಾತನ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಸನಾತನ ವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾಡಿರುವ ಯೋಜನೆಯ ಫಲವೇ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳು. ಇವುಗಳ ಆಶಯಂದ ವಿಶದೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ–ನೂತನೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟ ಎರಡು ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು; ಭಾಗವತಾದಿ ಪುರಾಣಗಳು: ಕಾಲಿದಾಸ, ಬಾಣ ರಂತಹ ಸಂಪ್ರದಾಯತಜ್ಞ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕರ ಕೃತಿಗಳು. ಸಂಕೇತಗಳು 'ಗುಹಾನಿಹಿತ' ಅರ್ಥವುಳ್ಳವು ಆಗ ತೊಡಗಿದ್ದು, ಮಾನವನಿಗೆ ತನ್ನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು—ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ–ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದ ಹಂತದಲ್ಲಿ.

೭) ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ **ಮಾಧ್ಯಮ** (: ಮಧ್ಯಸ್ಥ) **ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತ ಸನಾತನವಾಗಿ ಅದೇ ಉಳಿದಿದೆ !** (ಸುಮೇರಿನ ಕ್ರಾಂತಿಯ ವರೆಗಿನ ಸಮೀಕ್ಷೆ).

ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ ಎರಡು ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್‌ವಲಯಸ್ಥ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದ ಆಕೃತಿ ಸನಾತನ (Perennial) ಅದೇ ಉಂಟು: ಆದರೆ ಮಾಧ್ಯಮದ **ಬಾಹ್ಯ ವಲಯ : ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ಆಕೃತಿ ರೂಪ ಮಾತ್ರ 'ಸಮಯ'ದೊಡನೆ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತ ಬಂದಿದೆ !**

೧ ಅ) ಭಾಷಾಸಂಕೇತಗಳೇ ಇಲ್ಲದಂದು ಪ್ರೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾದ **'ವಾಕ್'** (ದೇವಿಯ) ಸ್ತ್ರೀರೂಪೀ **ಪ್ರತಿ–ಮಾ** ಶಕ್ತಿಯೇ **ಮಾಧ್ಯಮ** (medium) ಆಗಿದ್ದಳು. ಈ ಶಕ್ತಿ : ದೇವಿಯು 'ಮಧ್ಯ'ಲೋಕದಲ್ಲಿ : ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ : ಸಲಿಲದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾಳೆ, ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ರಹಸ್ಯ ಅರಿಯಬೇಕು, ಅಷ್ಟೆ. (೧೨; ೧೯–೨೦).

ಬ) **ತಂದೆಯ ತಲೆ**ಯೊಳಗಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ವಾಕ್ = ಮಾಧ್ಯಮ ಆವೇಶವಾದಲ್ಲಿ ದೇವಿಯು (ಅಂಭೃಣೀ ಋ. ವೇದ: ಅಥೆನೆ ಗ್ರೀಸ). ತನ್ನ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಭಜಕನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವಳು. 'ತತ್ ವನಂ (O) ಉಪಾಸೀತ' ಎಂಬ ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ. 'ಯಕ್ಷ' : ವೃಕ್ಷ–ಸರ್ಪಪೂಜೆ ಅಂದು ಇದ್ದುದೂ ಈ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲೇ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಸುಮೇರ ಹಾಗೂ ಪುರಾತ ಭಾರತದ ಘಟನೆಗಳ ತುಲನೆ

ಕ್ರೀಟದೇಶದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೇ ಅತಿ ಪುರಾತನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅವಶೇಷಗಳು

ಉಂಟೆಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. 'ಗವಿ'ಗಳು ಗುಹ್ಯವಿಶ್ವದ ಪ್ರವೇಶದ್ವಾರವೆಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಅಂದು 'ಗವಿ' ಅನುಷ್ಠಾನದ ಕೇಂದ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೌಂಟ್ ಇಡಾದ ಗವಿಯಲ್ಲಿ ರ್ಹೀ (Rhea) ಝೀಯುಸನಿಗೆ ಜನ್ಮವಿತ್ತ ಕಥೆಯುಂಟು. ಕೃಷ್ಣನ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನ : ಸೆರೆಮನೆಯ ಕತ್ತಲೆಯ ಕೋಣೆ: ಇದು ಗುಹೆಯ ಪರ್ಯಾಯ ಅಲ್ಲ ಎನ್ನಲೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. **ವಸು–ವಾಸು (ಕಿ) ದೇವ** ಈ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಇದು 'ನಾಗ' ಪರಂಪರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. 'ನಿಹಿತಂ **ಗುಹಾಯಾಂ**' '**ಗುಹಾ**ನಿಹಿತಂ' ಇಂತಹ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ 'ಗುಹೆ'ಯ ಬಗೆಗಿನ ದಿವ್ಯಭಾವನೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ

ವೃತ್ತಾಕೃತಿ ಕಟೆದು ಪೂಜಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಲ್ಲುಗಳು ಕ್ರೀಟಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ. ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಣ (: ಲಿಂಗ), ವೃತ್ತಾಕೃತಿ ಎರಡೂ ಉಂಟು. ಇಲ್ಲಿ **ಲಿತ್ತ** (< ನೆತ್ತ < ನೇತ್ರ =). 'ಅಕ್ಷ'ದ್ಯೂತದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ದೊರೆತಿರುವುದು ಮಹತ್ವದ್ದು. ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಅಕ್ಷ'ದ್ಯೂತದ ಸೂಕ್ತವಿದೆ (ಪ್ರ. ೩೮೩–೯೪). ಉಪನಿಷತ್ತಿನ 'ಚಾಕ್ಷುಷೀಪುರುಷ' : ಅಕ್ಷಿ–ಪುರುಷ, ಜ್ಞಾನದ ಮಾಧ್ಯಮ ! (ಇಜಿಪ್ತಿನ ರಾ–ಅಟುಂ = ಸೂರ್ಯಾಕ್ಷ = ಸರ್ಪ ಋ. ವೇದದ ವರುಣಸ್ಯ (ಸರ್ಪ) ಚಕ್ಷು : ಸೂರ್ಯ).

೨) **ವೃಕ್ಷ** : ಪುರುಷ ಪೂಜೆ. ಜ್ಞಾನೋಪಾಸನೆಯ ಸಾಧನವಾಗುವ ಹಂತವು ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯು ರೂಢಿಗೆ ಬರುವ 'ಸಮಯ' ಸುಮಾರಾಗಿ ಒಂದೇ.

ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮ : ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿದ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯದ ಮೂರ್ತ ಆಕೃತಿಯ ಮೂಲಕ, ಕುಟುಂಬ ಸಂಸ್ಥೆ ಆಕಾರ ಪಡೆದ ಕ್ರಮವು ಸಹ. ಪುರಾತನ ಆದಿ ದೈವತಗಳ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಹೊರಪಡುತ್ತಿದೆ. ಸುಮೇರ ಭಾರತ. ಇಜಿಪ್ತ. ಗ್ರೀಸದ ಪುರಾತನ ಕಥೆಗಳ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಅನುಭವವು ಬರತೊಡಗಿದಂತೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಧ್ಯಮದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಸುಣ್ಣು ಗುಣ್ಣು ಹೆಚ್ಚಾಗತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜಾಗತಿಕ ಪುರಾತನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಟ್ಟಿಗಿನ 'ಮೊದಲಿತನ' (firstness) ಉಳಿದಿರುವುದು ಸುಮೇರಿನತ್ತಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೆ. ಇಜಿಪ್ತಿನ ಕಥೆಗಳು ಋ. ವೇದದಷ್ಟು ಅತಿಮಾಯಾಶಿಲ್ಪದವು ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಗ್ರೀಕರಿಗಿಂತ ತುಂಬ ಹೆಚ್ಚಿನ

ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಾಮಕವಾಗಿವೆ. ಜಪಾನಿನ ಆದಿ ದೈವತ ಕಥೆಗಳೂ ಈ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಈ ತುಲನೆಯು ಯಥಾರ್ಥತ್ವವನ್ನು ದೃಢ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು. 'ಜ್ಞಾನ'-ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ 'ಪುರುಷ: ವೃಕ್ಷಪೂಜೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಬಹಳ ಕಾಲ ಸಂದಿಲ್ಲ—ತತ್ಪೂರ್ವದ ಉಪಾಸನಾ ಪದ್ಧತಿಯ ಅವಧಿ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಲ್ಲಿ.

ಹಾಲುಮತದ ಬೀರನು: ಏಕ ವೀರಾಪುತ್ರ. ಸುಮೇರಿನ ಡುಮುಝಿ ಪುರಾತನನಾದರೂ, ತೈಮತ್–ಅಪ್ಸು ಕಥೆಯು ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಗೆ ಸರಿದೊರೆಯಾದ ಕಥೆಯೆಂದರೆ ಋ. ವೇದದ ಅದಿತಿ–ತ್ವಷ್ಟಾರ (: ವೃತ್ರ), ಹಂತದ ಉಲ್ಲೇಖ ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಹ ದೊರೆತಂದು ಕಾಣದು. ಅದಿತಿ–ತ್ವಷ್ಟಾರ ಯುಗಲ. ತೈಮತ್–ಅಪ್ಸು ಹಂತದ ಜೀವನ ಸಮಯದ ಛಾಯೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ–ಶಿಲ್ಪದ ಮಾಟದಲ್ಲಿ ತೈಮತ್–ಅಪ್ಸುಯುಗದ ತರುವಾಯದ ಘಟನೆಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವೂ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ತೈಮತ್–ಅಪ್ಸು : ಸ್ತ್ರೀ–ಪುಂಶಕ್ತಿಗಳ = ಆಪ–ರಸತ್ವದ ಪ್ರತೀಕಗಳು ಇವನ್ನು ಸರ್ಪ (dragon) ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿಸಲು ಎನುಮಾ ಎಲಿಶ್ ಕಾವ್ಯದ ಕವಿ ಅಳುಕಿಲ್ಲ. ಋ. ವೇದದ ಅದಿತಿ-ತ್ವಷ್ಟಾರರು ಸರ್ಪವೆಂದು ಒಂದೆಡೆಗೂ ಸೂಚಿತವಾಗಿಲ್ಲ! ಆದರೆ 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ' ಈ ಸರ್ಪ ರೂಪೀ ಅದಿತಿ : ಪೃಶ್ನಿ (ಮಾತಾರುದ್ರಾಣಾಂ) 'ಗೌ' ದೈವತ ಇರಲೇ ಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು ! ತ್ವಷ್ಟಾರನು ಸರ್ಪನೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಪಂಚಮ ವೇದ = ಮ. ಭಾರತದ ಸಹಾಯ ಬೇಕು ! ತ್ವಷ್ಟಾರ = ತಕ್ಷಕ ಇಬ್ಬರೂ 'ಬಡಿ-ಗರೇ'; ಬಡಿಗೆ = ಸರ್ಪ; ಜ್ಞಾನೋಪಾಸನೆಯ ಈ ವೃಕ್ಷಪೂಜಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮುಂದೆಯೂ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ. ಲಕುಲೀಶ = ಲಗುಡೀಶನು ಮಹಾ ಕಾಯಾವ ತಾರ ! ಇವನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾಲದ ತ್ವಷ್ಟಾರನು ! ವೇದದ ತ್ವಷ್ಟಾರನು **ಮಹಾಕುಲ**; ಚಮಸ (= ಪಾತ್ರ) ಪಾನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವೇದಕಾಲೀನ ಅಧ್ವರ್ಯು, (I. ೧೬೧) : ವೀರನು ಇವನು.

ಆದರೆ ಸುಮೇರಿನ ಪುರಾತನರು. ತೈಮತ್–ಅಪ್ಸುಗಳನ್ನು. 'ವಾಗರ್ಥಾ ವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತೌ, ಜಗತಃ ಪಿತರೌ' ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಭಾರತೀಯ ಆಪ–ರಸ

ಪಂಥೀಯ ಶ್ರದ್ಧಾಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ! ಆರಾಧ್ಯ ದೈವತ ಎಂಬ ಭಾವುಕತೆಯಿಂದ ತೈಮತ್–ಅಪ್ಸುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಲಿಲ್ಲ!

'ಜಗತಃ ಪಿತರೌ' ಸದಾ (ಸಂ)ಯೋಗಾರೂಢರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ, ಎಂಬ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ತರ್ಕಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಅರ್ಥವು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ಈ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವಶ್ಯವಿರುವ ಆಧಾರಭೂತ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಎನುಮಾ ಎಲಿಶ್‌ದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಋ. ವೇದದಲ್ಲೂ ಉಂಟು. ಎನುಮಾ ಎಲಿಶ್ ಕಾವ್ಯವು, ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಬಾರಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೭೬ ರಲ್ಲಿ. ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೦೦೦ ವರುಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಕಾವ್ಯ. ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೪ನೆಯ ಶತಕದ ವರೆಗಿನ ಪಾಠಾಂತರಗಳು ಮತ್ತೆ ದೊರೆತಿವೆ. ಹಿಬ್ರೂ ದೈವತ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲ ಆಕೃತಿ–ಸ್ವರೂಪ ಗ್ರಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಕಥಾ ಸಂಪಾದಕರು, ಈ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯನ್ನು ಈ ಸಂಶೋಧಕರು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಂಡ ರೀತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಮೊದಲು, ಋ. ವೇದದೊಳಗಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಲೇಸು.

ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತವು ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಾಣದ ಬಗೆಗಿನ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ವಿವರಿಸುವುದು ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಿದೆ. ವಿಶ್ವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಮೊದಲು 'ಕಿಂ ಆಸೀತ್ ಗಹನಂ ಗಂಭೀರಂ ?' ಎಂದು ಮೊದಲ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಬಳಿಕಿನ ಮುಖ್ಯ ಮಾತು "ತಮಃ ಆಸೀತ್ ತಮಸಾಗೂಳ್ಹಂ ಅಗ್ರೇ ಅಪ್ರಕೇತಂ ಸಲಿಲಂ ಸರ್ವಂ ಆಃ ಇದಮ್ ।" (ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿದ ಕತ್ತಲು ಕವಿದಿತ್ತು. [ಯಾವ ಆಶಾ = ದಿಶಾ ಸೂಚಕ] ಒಂದೂ ಕಿರಣ–ಸಂ–**ಕೇತವೂ** ಕಾಣದ ಕಗ್ಗತ್ತಲು ! ಆಃ ! ಸರ್ವತ್ರ ಸಲಿಲವೇ ಸಲಿಲ !)

ಈ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆ. ಅ–ಪ್ರಕೇತ, ಸಲಿಲ ಇವು ಮೂರು ಮೌಲಿಕ ಸಂಕೇತಗಳು, ಋ. ವೇದದ 'ಸಲಿಲ' ಯಜುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸರಿರ ಆಗುತ್ತದೆ; ಉಪನಿಷತ್ತು, ಬೌದ್ಧ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸರಿರ–ಶರೀರ ಎಂಬ ರೂಪದಲ್ಲೂ ಕಾಣತೊಡಗಿದ್ದುಂಟು ! ಮರುತಾದಿಗಳನ್ನು ವೃಷಣ ಜಲ ಸೇಚಕ '**ಜೀರ** ದಾನವಃ' ಎಂದು ಋ. ವೇದ ಹೇಳಿದರೆ, ಇದು '**ಜೀವದಾಸ**' ಕ್ರಿಯೆಯೆಂಬ **ಸೂಚಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಯಜುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ!** ಆದಕಾರಣ **ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಾಣ**

ಪೂರ್ವದ ಗಾಢಾಂಧಃಕಾರದಲ್ಲಿ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಂದಿನಲ್ಲಿ **ಸಲಿಲ** (=ಜೀವನ ಜಲ) **ಸ್ರಾವ ನಡೆದಿತ್ತು** ಎಂಬ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ ಸೂಚಕ ಅರ್ಥವು ಇಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿರಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಸೃಜನಪೂರ್ವ 'ಪ್ರ**ಲಯ**' ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಿಂದಲೂ ಸೂಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಬ್ರುದೈವತ ಕಥಾಸಂಪಾದಕರು ಹೇಳುವ ವಿವರಣೆ ಹೀಗಿದೆ:— ...."in (the) myth...chaotic commingling of the two sexes which delays the establishment of...social order-like rain pouring down into the sea, which delays the appearance of dray land. Thus male and female principles must first be decently separared". (P. 30).

ಎನುಮಾ ಎಲಿಶ ಮತ್ತು ಋ. ವೇದದ ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಥ ಆಶಯವು ತೀರ ಭಿನ್ನ: ಆದರೂ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೆ-ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾರೂಪ ಸಂಬಂಧ ವಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿಯೆಯೇನು ಆದರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾ ಯಾವುದು ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಮೊದಲು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಪರಿಹಾರವು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಸುಮೇರ ಭಾಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಡನೆ ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಬಂಧವೂ ಹತ್ತಿರದ್ದೇ ಇತ್ತು ಎಂಬುದು ದೃಢಪಡದೆ ಎನುಮಾ ಎಲಿಶ್ ಮತ್ತು ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತದ ಆಶಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾ-ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾರೂಪ ಸಂಬಂಧವು ಇದೆ ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಸನಾತನ ಆಶಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ರಚಿತಕಾವ್ಯಗಳ ಆಶಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯವಾಗಲಿ, ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾರೂಪ ವೈಷಮ್ಯವಾಗಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ಯತೆಯುಂಟು. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉದ್ಗಮ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣುವ ಆಗ್ರಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾದ ಕಾರಣವೇನು ? ವಿಚಾರ-ಭಾವನೆಗಳ ಗುತ್ತಿಗೆ ಯಾವುದೊಂದೇ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಭಾಷೆಗೆ ಉಂಟು ಎಂದು ಬಗೆವಲ್ಲಿ ಇರುವ ವೈಚಾರಿಕ ಅ-ಸಾಮಂಜಸ್ಯವು ಎನುಮಾ ಎಲಿಶ ಮತ್ತು ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತದ ಕ್ರಿಯೆ-ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಗ್ರಹಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆಯುಂಟು. ಆದರೆ ಈ ಕ್ರಿಯೆ-ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳ ಆಕೃತಿ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದಾಗ ಇಂಥ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ. ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವು ಗ್ರಹೀತವಿಲ್ಲದೆಯೂ

ಶಕ್ಯವೆ ಎಂಬುದರ ನಿಷ್ಕರ್ಷದ ಸಲುವಾಗಿ ಇವೆರಡೂ ಕವನಗಳಲ್ಲಿಯ ಸಾಮ್ಯ-ವಿರೋಧದ ಅಂಶಗಳು, ಸ್ಥೂಲವಾಗಿಯಾದರೂ, ಮೊದಲು ಗೊತ್ತಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಎನುಮಾ ಎಲಿಶ ಇಡಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆಯೊ, ತಿಳಿಯದು. ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮೀಕ್ಷರು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಭಾಗದ ಮೇಲಿಂದ ತಿಳಿಯುವ ಅಂಶಗಳು ಇವು: ಆದರೆ ಇವರು ಸಮಾನ ಪಾಠಗಳ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ತುಲನಾತ್ಮಕ ವ್ಯಾಸಂಗದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದೂ ಲಾಭದಾಯಕವೇ ಸರಿ. ಆ ಭಾಷಿಕರ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆದ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳನ್ನೂ ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಎನುಮಾ–ಎಲಿಶದ ಕಥಾನಾಯಕನು ಮರ್ಡುಕ: ತ್ರೈಮಂತ್–ಅಪ್ಸು ಪುತ್ರ ಎಂಕಿಯ ಮಗನು. ಇದು ವೀರನ ಸ್ತೋತ್ರವಾದರೂ ಸೃಷ್ಟಿನಿರ್ಮಾಣದ ವಿವರದೊಡನೆ ಈ ಕವನದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ. ಸುಮೇರ (ಅಸ್ಸೀರಿಯಾ–ಅಕ್ಕಡ–ಬಾಬಿಲೋನ ಖಾಲ್ಡಿಯಾ) ಭಾಗದ ಕಥೆ. ಅದು 'ಊರು' : 'ಪುರ' ಗಳ (ಗಣ)ರಾಜ್ಯದ ಯುಗ; ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ 'ನಗರ' ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆ. 'ಪುರದ ರಾಜ ಸತ್ತವನಗೆ, ವರಕುಮಾರರಿಲ್ಲದಿರಲು' ಆನೆಯು ಕೊರಳಿಗೆ ಮಾಲೆ ಹಾಕಿದ ತಿರುಕನೊರ್ವನು ರಾಜನಾಗುತ್ತಾನೆ! ಇಂತಹ ಕಥೆ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ, ಅಜ್ಜಿಯ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಯುಗದ ನೆನೆಹು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆ.

ಎನುಮಾ ಎಲಿಶವು ಮರ್ಡುಕನ **'ವೀರಗಾಥೆ'**. ಮ. ಭಾರತದ ಮೂಲ ಕಾವ್ಯನಾಮ **'ಜಯ'** ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. 'ಜಯ' ಗ್ರಂಥದ ನೆನಪು ಬರಲು ಕಾರಣವಿದೆ: ಮ. ಭಾರತವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟ 'ಜಯ' ಗ್ರಂಥದ ವಸ್ತುವು ಋಗ್ವೇದದ ಮುಂದುವರಿದ ಕಥೆ. ಇದನ್ನು ಪಂಚಮ **ವೇದ** ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಗೆಯ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ಋ. ವೇದದ ಯದು–ತುರ್ವಶರು ಮಹಾಭಾರತದ ವೀರರು; 'ಜಯ' ಕಾವ್ಯದ ರೂಪ : ಆಕೃತಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟರೂ ಕಥೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರಗಳು ತೀರ ಬೇರೆಯಾಗಿರಲಾರವು. ಏಕಂ : ಸತ್ ತತ್ತ್ವದ ಮೂರ್ತರೂಪ : **ಕೃಷ್ಣ** (: ವಿಷ್ಣು : ವಾಸುದೇವ : ನಾರಾಯಣ)ನೇ ವಿಶ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷನೆಂಬ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ **ವಿಜಯ**ದ ಕಾವ್ಯವೇ ಈ ಮಹಾಭಾರತ.

ಈ ಋ. ವೇದ **ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್ ತತ್ತ್ವದ** ತಳಪಾಯದ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಕೃತಿ. ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಚಂದ್ರನ ವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ: ಸಮ್ರಾಟ್ ರಾಜನೆಂಬ ವರುಣನು ಚಂದ್ರನೇ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ; (ಪು. 24–26) ವಿಶ್ವಾವರಕ ವೃತ್ರನು ಚಂದ್ರನೆಂದು ವೇದವೆ ಒಪ್ಪಿದೆ. ಈ ವೇದದಲ್ಲೇ ವರುಣನನ್ನು, ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಹಿಂದಿಕ್ಕಿದ್ದಾನೆ, ಎಂದು ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಕ್ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ 'ಪ್ರಜಾಪತಿ' ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ=ಕಂ ದೈವತವು: '**ಕಸ್ಮೈದೇವ**'ನು ಶ್ಲೇಷಯುಕ್ತನಾದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿದೆ: **ಕಂ**=ಚಂದ್ರಾಃ ಆಪಃ-ಅಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪನು. ವರುಣನು 'ಯಾಸಾಂ ರಾಜಾ' ಆ ಆಪೋದೇವಿಯರ ಪತಿ=ಪ್ರಜಾಪತಿಯೂ ಸರಿ. ಅಲ್ಲದೆ ಯಾವನ **ಪಾದ–ಮಧು**ವಿನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಹುಟ್ಟಿದೆ ಎಂದು **ಋ.** ವೇದವೇ ಹೇಳುತ್ತದೊ, ಆ ವಿಷ್ಣುವೂ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ಶಕ್ತಿಯೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಗಂಗಾ–ಧರ : ಅಂಬಯಃ (=ಅಂಬಾ) ಪತಿ, ಚಂದ್ರಶೇಖರನೆಂಬ ಪುರಾಣಗಳ ಸಂಕೇತಗಳ ರುದ್ರ–ಶಿವನೂ. ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ=ಪ್ರಜಾತಿ ಶಕ್ತಿ ಎಂದೇ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಉತ್ತಾನಪದ : ವೃಕ್ಷ(ರೂಪ). ದಕ್ಷ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಉತ್ಥಿತಲಿಂಗದ ಸೂಚಕ. ಊರ್ಧ್ವಲಿಂಗದ (Ithyphallic) ಮುದ್ರೆಯಿರುವ ಹುವಿಷ್ಕನ ಪುರಾತನ ನಾಣ್ಯ ದೊರೆತಿದೆ. (Development of Hindu Iconography. By J. N. Banarjee 1956 P. 124). 'ಊರ್ಧ್ವರೇತಸ್...' ಎಂದು ರುದ್ರಶಿವನ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿವೆ. 'ಮಹಾಯೋಗಿ' ಎಂಬ ಪದವಿ ರುದ್ರನಿಗೇ, ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದಿಂದ. ಕುಂಡಲಿನೀ ಸರ್ಪ ಎದ್ದು (: ಊರ್ಧ್ವರೇತ) ಸಹಸ್ರಾರದಲ್ಲಿ ಅದು ವಿರಮಿಸಬೇಕು; ಎಂಬ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ರುದ್ರನೂ ನಿಃಸಂಶಯವಾಗಿ 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಶಕ್ತಿ: ಅರ್ಥಾತ್ ಚಂದ್ರ ಶಕ್ತಿ ಆಗುತ್ತಾನೆ.

ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ (ಅಥವಾ ಭಾರತೀಯ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮವಾದದಲ್ಲಿ) ತತ್ : ಏಕಂ ಸತ್ (: ಚಂದ್ರ) ಇದೇ ವಿಶ್ವದ ಆದಿತತ್ತ್ವ ಎಂಬುದು ಮೂಲಭೂತ ಭೂಮಿಕೆ. ಈ ಭೂಮಿಕೆಯ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಅಸುರ ವೃತ್ರನು (ಶುಷ್ಣ, ಕೃಷ್ಣಾದಿ ನಾಮರೂಪಾಂತರಗಳ ತ್ವಷ್ಟಾರ ಸಹಿತ ಅವನ) ಮಾಯಾ ರೂಪಗಳು. ವರುಣ (: ಚಂದ್ರ) ಪುತ್ರನೆಂಬ 'ವಸಿಷ್ಠ'ನ ಸಂಪ್ರದಾಯವು

ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದ ಧ್ವಜ ಎತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಮಾಡಿದ ಹೊಂಚು ಋ. ವೇದದಲ್ಲೆ ಎದ್ದು ತೋರುವಂತಿದೆ :

'ಮರ್ತ್ಯಾಃ' ಎಂದೂ ವರ್ಣಿತರಾದ ಮರುತ=ರುದ್ರಿಯರು; ಪಿತನೆಂಬ ವೃಷಭ : ರುದ್ರನಿಂದ **ಅದಿತಿ=ದೇವಮಾತೆಗೆ** ಸಂಭವಿಸಿದ ಸಂತಾನ. ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ 'ದೇವಮಾತೆ'ಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು 'ದಕ್ಷಪಿತರಃ' ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ, ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಉತ್ತಾನಪದ : ವೃಕ್ಷ ರುದ್ರನೇ ಎಂದ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದೆ. ಆದರೆ ಅದಿತಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವೇಶ್ಯೆ. ಬಳಿಕ ವಿಷ್ಣು ಪತ್ನಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅದಿತಿ–ರುದ್ರರ ಮೊದಲಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಯೋಜನಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಪ್ಪಿಸಿರುವುದು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ ! ರುದ್ರನ ತಲೆಯಿಂದ ಗಂಗೆ ಹೊರಟರೆ, ವಿಷ್ಣು ಪಾದ ದಿಂದ ಗಂಗೆ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ರವಿಸುತ್ತಾಳೆ ! 'ವೃಕ್ಷ'ವು ಸಹ ವಿಷ್ಣು ಸಂಪ್ರ ದಾಯದಲ್ಲಿ **‹ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ'**ವಾಗಿದೆ ! ಶೈವಪರಂಪರೆಯ ಶ್ವೇತ ಅಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ '**ವೃಕ್ಷೇವ** ಸ್ತಬ್ಧಃ' ಮತ್ತು 'ಸಃ **ವೃಕ್ಷ**–ಕಾಲಾಕೃತಿ ಭಿಃ...' ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ವಿಷ್ಣುಪರ ಕಠದ 'ಊರ್ಧ್ವ ಮೂಲ'ದೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿರಿ. (ಶ್ವೇ. ೩. ೯; ೬, ೬ ; ಕ. ೬. ೧). ಶೈವ ಉಪನಿಷತ್ಕಾರನು ರುದ್ರನನ್ನು 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ'ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡದ್ದೂ ಉಂಟು. ಹೀಗೆ ಋ. ವೇದದ 'ಕಸ್ಮೈ ದೇವ' ನಾಮದ ಪ್ರಜಾಪತಿತ್ವದ ಹಕ್ಕು ರುದ್ರ–ವಿಷ್ಣುಗಳಿಬ್ಬರಿಗೂ ಉಂಟು ! ಶೈವ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಅವನ್ನು ತಿದ್ದಿ–ತೀಡಿ ನುಣ್ಣನೆಯ ಬಣ್ಣದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಲೋಕರಂಜಕವಾಗುವಂತೆ ಹೇಳುವ ಅಭಿಮಾಯಾ ಶಿಲ್ಪದ ಮೆರಗಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು. ವಿಷ್ಣು–ಕೃಷ್ಣ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಅಹಿಹಂತಕನೆಂಬ ವೃತ್ರ (ಅಹಿ) ಶತ್ರು ಇಂದ್ರನ ತೇಜೋವರ್ಧನೆಗಾಗಿ, ರುದ್ರನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನನಾದ 'ಅಹಿ–ಬುಧ್ನ್ಯ', ಅದಿತಿಯ–ಮರುತರು ಇಂಥ ಸಂಕೇತ ಗಳ ಲಾಭಪಡೆದುದಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ವಸಿಷ್ಠಕೃತ, ರುದ್ರನಿಗೂ ಇರುವ **‹ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ'** ಸಂಕೇತದಿಂದಲೇ **ವಿಷ್ಣುವನ್ನು** ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಮಾಡಿರುವ ಸ್ತೋತ್ರವುಂಟು ! ಹೇ (ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ) ವಿಷ್ಣುವೆ, ನಿನ್ನ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲ ದೇವರುಂಟೆ ? ಎಂದು 'ತನ್ವಾ ಪಾವ್ಯಧಾನ' ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ-ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮಹಾತ್ಮ್ಯ ವನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾಗಿದೆ. ವಿಷ್ಣುವು ತನ್ನ 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ' ರೂಪವನ್ನು ಬಹಿರಂಗ

ಪಡಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಆದ ವಸಿಷ್ಠನ ಚಡಪಡಿಕೆಯೂ ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ (VII. ೯೯. ೧-೨೨ ೫-೭). 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ' ಈ ಸಂಕೇತವು 'ಕುತ್ಸಿತಾರ್ಥೀಯ' 'ಅಶ್ಲೀಲ'ಪದ ಇರುವುದಾಗಿ. 'ಔಪಮನ್ಯವ' ಎಂಬ ಪ್ರಾಚೀನನು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಭಾಷ್ಯವು ಬಚ್ಚಿ ಇಟ್ಟಿಲ್ಲ.

ಈ ಸಂಹಿತಾ ಸಂಕಲನವು ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ಸೂಚಕವಾಗಿಯೆ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ಡಾ. ಜೆ. ಗೊಂಡಾ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. **'ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಂ'** : ವಿಷ್ಣುಪಾದದ—ಮಹೋನ್ನತ. 'ದಿವೀವ ಚಕ್ಷುಃ ಆತತಂ' ಸ್ವರೂಪೀ ತೃತೀಯ ಪದದ ಹಿರಿಮೆಯ ಮಾತುಗಳು ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಇವು ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವೆ ಮಹೋನ್ನತನು ಎಂಬುದರ ಸೂಚಕವಾಗಿವೆ. ಶೈವ ಪರಂಪರೆಗೂ ಮಾನ್ಯವಿರುವ 'ಪುರುಷ' ಸೂಕ್ತವು ಕೊನೆಗೆ 'ವಿಷ್ಣುಪರ' ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ ಬಲಿಯುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು 'ವಿಷ್ಣುಪರ' ಎಂದು ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಿಲ್ಲ! ಆದರೆ ಇದನ್ನು ರಚಿಸಿದವನು **'ನಾರಾಯಣ'**ನು ಎಂಬ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತದ ಮೂಲಕ ಇದರ ಮೇಲಿನ ವಿಷ್ಣುಪರಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪಕ್ಷ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ !

'ಏವಂ ಗುಣ ವಿಶಿಷ್ಟ' ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ. ರುದ್ರನೇ ಜಗತ್ಪಿತನು. ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸ್ತೋತ್ರ ಉಳಿದಿದೆಯೊ. ಅದನ್ನು ಉಳಿಯಗೊಡಲಾಗಿದೆಯೊ. ಸಂಶೋಧಕರು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು. 'ಇಮಾ ರುದ್ರಾಯ ತವಸೇ ಕಪರ್ದಿನೇ...' ಎಂಬ ಈ ವಿಖ್ಯಾತ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನನ್ನು "**ಪಿತಾ** (: ಉತ್ಪಾದಕಃ) ಮನುಃ (ಸ್ವಕೀಯಾಭ್ಯಃ ಪ್ರಜಾಭ್ಯಃ)" ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ (I. ೧೧೪.). ಈ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿಯೆ 'ಇದಂ ಪಿತ್ರೇ ಮರುತಾಂ ಉಚ್ಯತೇ ವಚಃ... ರುದ್ರಾಯ' (ಮರುತಾಂ ಜನಕಾಯ : ರುದ್ರಾಯ). ಇಲ್ಲಿ ರುದ್ರನು ಈ ಲೋಕದ ತಂದೆ ಎಂಬ ಮಾತು ಧ್ವನ್ಯರ್ಥದಿಂದಲೂ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಮರುತರನ್ನು 'ಮರ್ತ್ಯಾಃ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಆ ಅಂದಿನ ಪುರಾತನರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಮರ್ತ್ಯರೂ ಮರುತರ ಬಳಗದವರೆಂದೇ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ವಾ—ನರರು = ಮರ್ತ್ಯಾಃ ಮರುತರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ! ಆದರೆ ರುದ್ರಪುತ್ರ **ಮಾರುತಿಯ** (**ಮರುತರ**=ಮರ್ತ್ಯರ) ಸ್ವಾಮಿ, ರಾಮನು ಎಂಬಲ್ಲಿ. ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದ ಧ್ವಜವನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿನಾಥನು 'ಮುಗಿಲಂ ಮುಟ್ಟಿ' ಎತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ! ಅಹಿ—ಹನ್ ಇಂದ್ರನನ್ನು

ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಹುತ್ತಪ್ಪ ವಾಲ್ಮೀಕಿ. ವಸಿಷ್ಠ-ವ್ಯಾಸರನ್ನೂ ಮೀರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಅಹಿಹಂತಕ ಇಂದ್ರನ ತೇಜೋವಧೆಯಾಗುವ ವರೆಗೆ ರುದ್ರ-ರುದ್ರಿಯರ ನೆರವು ಪಡೆದ ವಿಷ್ಣುಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ. ಆ ಬಳಿಕ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ರೀತಿಗಳಿಂದ ರುದ್ರನನ್ನು ಅಸುರನು ಎಂದು ನಿಂದಿಸಿ ಶೈವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕೀಳ್ಗೆಗೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಾಗಿವೆ. ವಿಷ್ಣುವು ಅವತಾರ ತಾಳಿ ಸೋಲಿಸಿದ್ದು, ಕೊಂದದ್ದು ಯಾರನ್ನು ? ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು = ಶಿವಭಕ್ತ; ಕೌರವಪಕ್ಷ = ಶಿವಭಕ್ತವರ್ಗ; ರಾವಣ ನಂತೂ ವಿಖ್ಯಾತ ಶಿವೋಪಾಸಕ! ಅದಿತಿ, ರುದ್ರ-ವಿಷ್ಣು ಈ ಸ್ಪರ್ಧೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸುಮೇರ ಮತ್ತು 'ಈಜಿಪ್ತಿನ ದೈವತ ಕಥೆಗಳೊಡನೆ ಇದರ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾದೀತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. (ಪು. ೫೫೯–೬೦; ೫೫೬).

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ರಾಮಾಯಣದ ಮೇರೆಗೆ, ಭಾರತೀಯ ಜೀವನವನ್ನಾಳುವ ಸ್ವಾಮಿ ರಾಮನೆ ಆಗಲಿ ಅಥವಾ ಶೈವ ರಾವಣನೇ ಆಗಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ಭಂಜಂಗರೇ. ಆದುದರಿಂದ ಇದು ಋಗ್ವೇದಕಾಲೀನ ಅಹಿಹಂತಕನೆಂಬ ಇಂದ್ರನ ತೇಜೋವಧೆಯೊಡನೆ, ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಲಿಂಗೋಪಾಸಕರ ಪರಂಪರೆಯ ರಾವಣನ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ಶೈವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಅವಹೇಲನೆಯೂ ಸರಿ. ಅಸುರ ರಾವಣಪುತ್ರನು—ಅಹಿ**ಶೇಷನ** ಅಳಿಯನೆಂಬವನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, **ಇಂದ್ರ-ಜಿತ**ನೆಂಬ ಬಿರುದು ಧರಿಸಿದಂದು ಒಪ್ಪೆ. ಇಂದ್ರನು ಜೀವನ್ಮೃತನಾಗುತ್ತಾನಲ್ಲದೆ, ಪತಿಯ ಶಾಪದಿಂದ ಕಲ್ಲಾದಳೆಂಬ ಅಹಲ್ಯೆ, ರಾಮ-**ಪಾದ**-ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಮರಳಿ ಸ್ತ್ರೀತ್ವ ಪಡೆದಳೆಂಬ ಪವಾಡ ಕಥೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ವ್ಯಭಿಚಾರಿ ಎಂದು ಸಾರಿದಾಗ ಈ ಅಹಿಹಂತಕ ಇಂದ್ರನು ಭಾರತೀಯ ಜೀವನದ ಆದರ್ಶ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗುವ ಅರ್ಹತೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಎರವಾಗುತ್ತಾನೆ !

ಆದರೆ 'ಅಹಿ'ಹಂತಕ ಇಂದ್ರನನ್ನು ೧೦೦/೧೦೦ ಹೋಲುವ ಎಂಕಿ/ ಮರ್ದೂಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಸುಮೇರಿನ ಜೀವನದ ಆದರ್ಶ ಪೂಜ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ ! ತೈಮಂತ್ ದೇವಿ ಆದಿಶಕ್ತಿ-ಪೀಠದಿಂದ ತಳ್ಳಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೆ. ಭಾರತೀಯ ತ್ವಷ್ಟಾರ ವೃತ್ರನ ಹೋಲಿಕೆಯ ತೈಮತಳ ನಲ್ಲ ಅಪ್ಸು, ನಲ್ಲೆಗಿಂತ ಮೊದಲೆ ಗತಪ್ರಾಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ತೈಮತ್‌ಳ ತರುವಾಯ ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ

ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿ ರೂಢಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಸುಮೇರ–ಅಸ್ಸೀರಿಯಾ ಭಾಗದ ಆದಿ ಪಿತನೇ ಎಂಕಿ/ಮರ್ದುಕ.

೮) ಸೌರ (ಮಾಧ್ಯಮದ) ಅರುಣೋದಯದ ಕ್ರಾಂತಿ

i) ಚಂದ್ರ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯ ಈ ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರತಿಮೆ ಕೇವಲ ಸಾಂಕೇತಿಕ

ಅನುಭೂತಿ ಮೊದಲು; ಆ ಬಳಿಕ, ಬಂದ ಅನುಭೂತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿ ಕೊಳ್ಳದೆ ಸಮಾಧಾನವಿಲ್ಲ, ಜೀವಕ್ಕೆ. ಅನುಭವದ **ಅರ್ಥದ ಮೂಲಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ, ಸಂ–ಆಧಾನ** ದೊರೆವಂತೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ; ನಿಶ್ಚಿತ ಅರ್ಥದ **ವಿಶ್ವಾಸದ ಆಧಾರ ದೊರೆತಾಗ ಅದು ಸಮಾಧಾನ ಲಭಿಸಿದಂತೆ.** ಇಂಥ ಸಂ–ಆಧಾನ ಸ್ಥಾನ ಎಂದರೆ,–ಒಂದರ್ಥದಿಂದ—ಇದು ಅಂತರಂಗದ ಬೆಳಕು. ಅನುಭವದ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಯತ್ನ ಗಣಿತದ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರವೆ ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ. ಅನುಭವದ ಅರ್ಥ ರೂಪ ಅಳತೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿತ ಗೂಢ ಆಕೃತಿ **ಪ್ರತಿ–ಮಾ:** ಆದರೆ ಇದು ಸ್ಕೇಲ ಡ್ರಾಯಿಂಗ ಅಲ್ಲ: ಮೊಡೆಲ್ ಇರುವುದಾದರೂ ಪ್ರತಿಮಾ–ಸೃಷ್ಟಿಯ ಈ ಕ್ರಮ, ರೀತಿಯೆ ಬೇರೆ !

ಅತಿ ಪುರಾತನ ಭಾಷಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಅವಶಿಷ್ಟ ಆದಿ ದೈವತ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಬಿಂಬವೇ ಅಂದಿನ ಜೀವನದೊಳಗಿನ ಅನುಭಾವದ ಮಾನದಂಡವಾಗಿದೆ ! 'ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅಪವಾದ ಇರಲೇಬೇಕು' ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು ಮಾನದಂಡ 'ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದಿಂದ' ಎನ್ನಬೇಕು. ಅಷ್ಟೇ ಮನೋಭಾವದ : **ಭಾವನಿಕ ಅನುಭೂತಿಯ ಮಾನದಂಡ ಚಂದ್ರನೇ ಆಗಬಲ್ಲನು;** ಸೂರ್ಯನಲ್ಲ. 'ಚಂದ್ರಮಾ ಮನಸೋ ಜಾತಃ' ಎಂಬ ಋ. ವೇದ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನವರ ಅನುಭೂತಿಯ ಆಧಾರ ಸ್ಥಾನವು ಯಾವುದಿತ್ತು. ಎಂಬುದರ ಚಿತ್ರವೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ.

ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ದೊರೆವ ಭೌತ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ. ಈ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳ ಪ್ರೇರಕಶಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಕಡೆಗಣಿಸಿದ ಅಪರಾಧ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ಭೌತ ಪರಿಸರದಿಂದ, ಭೌಗೋಲಿಕ ಸ್ಥಾನದಿಂದಲೇ ಅರ್ಥಯಿಸುವಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಬಗೆಯ ದೋಷಕ್ಕೆ ಎಡೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಸುಮೇರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ದರ್ಭೆ (Reed). ಗಲಗಿನ ಹುಲ್ಲು (–ವೇತ್ರಸ–ವೇಣು = ವಂಶ–ಬಿದಿರು ಜಾತಿ) ತುಂಬ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ, ಅಲ್ಲಿಯ ನದಿ

ಗಳ ರೇವೆಯಲ್ಲಿ (in mesopotamian masrhes). ಅಂದು, ಅಲ್ಲಿಯ ಪುರಾತನರಲ್ಲಿ ಈ ವನಸ್ಪತಿಯ ಬಗೆಗೆ ತುಂಬ ಭಯಭರಿತ ದಿವ್ಯಭಾವ ನೆಲಸಿತ್ತು. "A reed was capable of amazing things, such as the music, which would come out of a shepherd's pipe, or meaningful signs which would take form under the scribes reed styluys and make a story or a poem. These powers, which are to be found in every reed and were always the same, combined for the Mesopotomian into a devine personality–that of the goddes Nidaba" (Before Philosophy; P. 144).

ಈಜಿಪ್ತ ಹಾಗೂ ಮೆಸೊಪೊಟೆಮಿಯಾದ ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಖ್ಯಾತ ತಜ್ಞ ಡಾ. ಫ್ರಾಂಕಫೋರ್ಟ ದಂಪತಿಗಳು ಮತ್ತು ಅವರ ಇಬ್ಬರು ಸಹಕಾರಿಗಳು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥದ ಅವತರಣಿಕೆ ಇದು. ಗಲಗು (Reed) ಈ ಸ್ವರೂಪದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ, ಹಾಗೂ ಜವುಳು (marshy) ಭೂಭಾಗ ಇರಾಕಿನ ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೇ ಸೀಮಿತವಿಲ್ಲ! ಗ್ರೀಸಿನ ಪ್ಯಾನ (ಕಂ–ದರ್ಪ) ದೇವನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ವಾದ್ಯ : ವೇಣು (Reed)! ಮೋಹನಾಂಗ (ದ್ರಪ್ಸಃ) ಕೃಷ್ಣನ ಮುರಲಿ=ವೇಣು! ಇದು '**ನಾಗ**' ಸ್ವರವೂ ನಿಜ! Organ (ವಾದ್ಯ) ಎಂಬ ಸಂಕೇತವು ಈ 'Reed' ಪ್ರತಿಮೆಯ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ, ಇಂದಿಗೂ! ಜಪಾನಿನ ಆದಿ ಪುರುಷನು *"Reed"* ಆಕೃತಿ–ಸ್ವರೂಪನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. 'In the beginning was the chaos, like an ocean of oil or like an egg, ill-defined but containing germs. From this confusion sprang a "thing" likened to a reed shoot, but conceived of as a devinity and given a name" (P. 417), ಈಜಿಪ್ತಿನ ಪುರಾತನ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಕ (ಂ) ಪುರುಷನ ಸ್ಮಾರಕ ಚಿತ್ರ 'Reed' ಆಗಿದೆ! (ಪು. ೫೭೪).

ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರೇರಣಾ ಕೇಂದ್ರ ಕೇವಲ ಬಾಹ್ಯಪರಿಸರದಲ್ಲೇ ಇಲ್ಲ! '**ಮನ ಏವ** ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಕಾರಣಂ ಬಂಧಮೋಕ್ಷಯೋಃ' ಎಂಬ ಉಕ್ತಿ. ಚಂದ್ರ ಶಕ್ತಿಯೇ ಜೀವನ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲ ಹಂತದ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಆಕಾರ ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಚಾಂದ್ರಶಕ್ತಿಯ ಕೈವಾಡವಿದ್ದಿತೆಂಬ ನಂಬುಗೆಯು ಪಾಶ್ಚಾತ್ತ್ಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹುಚ್ಚರ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಿಗೆ ಇದ್ದ ಮೊದಲಿನ ಹೆಸರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು 'Mental Hospital' ಎಂಬ ಸಂಕೇತವನ್ನು ರೂಢಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಛಾಂದಸಿಗರಿಗೆ Lunatic asylum ಪ್ರತಿಮೆ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ! ಚಂದ್ರನಿಗೂ ಮನೋವಿಕಾರಕ್ಕೂ ಏನು ಸಂಬಂಧ: ಹುಚ್ಚರು ರೂಢಿಸಿದ ಹೆಸರು. ಎಂದು ಮೊದಲಿನ ಹೆಸರನ್ನು ತೊಡೆದುಬಿಡಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ luncy ಇರುವವರೆಗೆ. 'moon struck' ಚಂದ್ರಾ–ಪೀಡಿತರು–ಚಂದ್ರಾ–ಪೀಡರು ಇದ್ದೇ—ಇರುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಕೋಶಗಳು ಸಾರುತ್ತಲೇ ಇವೆ!

ಆದರೆ '**ಬಾಣ**' ಈ ನಾಮ–ಸಂಕೇತಧಾರೀ ಭಾರತೀಯ ಕವಿ-ಪುಂ-ಗವನು ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ರಹಸ್ಯಜ್ಞನಿರಲೇಬೇಕು. ಆ-ಶಯ ಹುದುಗಿಸಿಡುವ ಕಾಲಿದಾಸ 'ಕೌಶಲಂ' (: ಯೋಗಃ ಕರ್ಮಸು) ಬಾಣನಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಎನ್ನಿ; ಆ ಕೊರತೆಯನ್ನು. ಈತನು ವೇದದೊಳಗಿನ ಶ್ಲೇಷ. ವಾ ನ ವಾ ಈ ಶೈಲಿಯ ಬಾಹ್ಯ ಆಕೃತಿಯ ಅನುಸರಣದಿಂದ ಕಡಿಮೆಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಕಾಲಿದಾಸನು, ಋಗ್ವೇದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು = ಗೀತೆಯ ವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶನವನ್ನು ಈ ಕವ್ಯ> ಕಾವ್ಯಗಳಿಗೂ ಮಿಗಿಲೆನಿಸುವಂತೆ ಅದೆಷ್ಟು ನಿತಾಂತ **ರಮಣೀಯ** ಸುಲಭ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾನೆ: ದುಷ್ಯಂತ (: **ಅಶ್ವ**–[**ತ್ಥ**]–ಶಮೀಂ ಅಗ್ನಿಗರ್ಭಾಂ = ಆರೂಢಃ), ಮತ್ತು ಶಕುಂತಲಾ (ಶಮೀ) ಈ ಎರಡೂ **ಅ–ಬೋಧ್ಯಗ್ನಿ ವೃಕ್ಷಗಳು!** (ಅರಣಿಮಂಥನದ) ಸಹ ಯಜ್ಞದ ಫಲವಾಗಿ ದೊರೆತ ಯಜ್ಞಫಲ, ಗರ್ಭಸ್ಥ 'ಭರತ'ರೂಪೀ ನ–ಚಿಕೇತಾಗ್ನಿಯ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವುದರೊಡನೆ, ಇಡಿ ಸಂಸಾರ ಸಾರವನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಮನೋಜ್ಞ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೃದ್ಯವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ: ಪಂಡಿತರಿಗೆ-ಪಾಮರರಿಗೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಹಿಡಿಸುವಂತೆ! ರಸಿಕರಿಗೆ,-ವೇದಾಭ್ಯಾಸ ಜಡ ಕೇವಲ ಸಾರಗ್ರಾಹಿಗಳಿಗೆ ಉಭಯ ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಈ ಶಾಕುಂತಲವೇ ಒಂದು '**ಬೋಧಿ**' ವೃಕ್ಷ, ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆ

ಬಂತೆ! ಯುರೋಪಿನಲ್ಲೂ ಉಂಟು ಮತ್ತೆ, ಈ 'ಬೋಧಿ' ಮರ — **ಆ-ಬೋಧಿ ಅಗ್ನಿವೃಕ್ಷ**! ಬಾಹ್ಯ ಆವರಣ: 'ಡ್ರೆಸ್' ಮಾತ್ರ ಬೇರೆ. —Yggdrasil: The tree whose roots and branches bind together, Heaven and Earth (Hell. ನರಕ ವಿಚಾರ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಧೈರ್‍ಯಪಡಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂಕಲನಕಾರನಂ). ನರ-ಕ (ನಾರ-ಕ) ವಿಚಾರ ಋಗ್ವೇದದ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಹೊರಗೆ ಉಂಟಂ! **'ಬೋಧಿ' ವೃಕ್ಷದ** ನೆಪದಿಂದ,('ಅಶ್ವತ್ಥೋಯಂ ಸನಾತನಃ)ಉರ್ಧ್ವಮೂಲ ವೃಕ್ಷದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ: ಬಳಿಕ 'ತುಚ್ಛೇನ ಜಲೇನ ಅಪಿಹಿತಂ' ಆ-ಭು (Becoming ದ ಮಾರ್ಗದೊಳಗಿನ Being : ಸರೀ-ಸರೀಸೃಪ : ಯುಗ ಪ್ರತಿಪದ : ಬಾಲ ಚಂದ್ರನ) ಶಕ್ತಿಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಮಾಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಈ ಬಾಲ-**ವಾಮನ**ನನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿದ ಮಾತೆ ಶಕುಂತಲೆ. ವಾಮದೇವನ ಕಾಟದಿಂದ ಇನ್ನು ತಾನು ಬದುಕಿ ಉಳಿಯುವುದೆಂತು. ಎಂಬ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತಳಾದಾಗ **ಅವಳಿಗೆ ಸಂಸಾರ ಅಸಾರ** ಎಂಬ ಅನುಭೂತಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆ-ಶ್ರಮಿಯಾಗಿ, ಬಳಿಕ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹ ಭರತನಿಗೆ ಜನ್ಮವೀಯುತ್ತಾಳೆ.

ಬಾಣನ. ಸೃಷ್ಟಿಯ **ಅಚ್ಛೋದ** (ಅಚ್ಛ-ಉದ), **ವಜ್ರಾಯುಧ** (: ಅಶ್ವ) ಮತ್ತು **ಚಂದ್ರಾ-ಪೀಡ** ಈ ಮೂರು ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಸಾಕು, ಆತನು ವೇದ-ರಸೋದ್ಗ್ರಾಹಿ ರಸಿಕನಿದ್ದನೆಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿ ಕೊಡಲು. 'ಅಚ್ಛ' ಬರಿ ಸ್ವಚ್ಛವಲ್ಲ; ಇಲ್ಲಿಯ ಶ್ಲೇಷ (ಶೇಷ) ಕಾಣಲು ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿಯಂ ವೇದಕಾಲೀನ 'ಸಮಯ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿಸುವ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ನೆರವುಪಡೆಯ ಬೇಕು. ಉದ(ಕ) ಸಂಕೇತವೂ ವೇದಕಾಲೀನ ಪ್ರತಿಮೆ! ಇದು ವರುಣ ಜಲ: **'ತತ್'** ಜಲ ಇದು. ಇದು ಸರ(ಸ) ಅಪ್-**ಸರ**ದ ಪ್ರತಿಮೆ! ಋ. ವೇದದ ಯಜ್ಞ-ಕ್ರಿಯಾಶ್ವ ಹುಟ್ಟಿದ ಯೋನಿಃ ಅಪ್ಸು ಪ್ರತೀಕ; ಅಚ್ಛೋದ ಈ 'ಸರ' (O)! ಮಹಾ-ಶ್ವೇತೆ-ಪುಂಡರೀಕ ಇಹದಲ್ಲಿಲ್ಲಿಯೇ **'ತತ್'**-ಮಯ ಸಿದ್ಧಿಯ-ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ಆನಂದಲೋಕದ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಅನುಭೂತಿದೊರೆತದ್ದು ಈ 'ಸರ'ದ ಅನು-ಸ್ಥಾನದಲ್ಲೆ. ದುಷ್ಟ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಅವರಿಗೆ 'ಅನಾಥತೆ' ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗಂತ್ತದೆ. ಚಂದ್ರಾ-ಪೀಡನ **ವಾಹನ** (ಅಪ್ಸುಯೋನಿಃ) ಇಂದ್ರಾಯುಧ(= ವಜ್ರ = ಅಶ್ವ), ಈ 'ಅಶ್ವಕ್ಕೆ' ಇಷ್ಟ ಸ್ಥ-ಳ ಎಲ್ಲಿ, ಎಂಬುದರ

ಸಹ–ಜ ಜ್ಞಾನ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಶ್ವವು ಕಾದಂಬರಿಯ ಗೃಹವನ್ನು ತಲುಪುತ್ತಲೆ, ಅದು ಅಶ್ವ–ತ್ಥ ವೃಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂಬ ವೇದ ರಹಸ್ಯವು 'ಬಾಣನಿಗೆ' ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರಾರಿಗೆ ತಿಳೀತು ?

ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಇವೆಲ್ಲ ಮಾತುಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಏನು ? ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ 'ಮಾಧ್ಯಮ'ದ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಈ ಎಲ್ಲ ವಿವರಣೆ ! 'ಜವುಳು'–ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳವ ಗಲಗು (=ವೇಣು=ಬಿದಿರು) **ಕೊಳಲು= ನಾಳಿ, ನಳ**ಆಗುತ್ತಿತ್ತು ಕುರುಬ ದನಗರರಿಗೆ, ಎಂದು ಸುಮೇರಿನ ಪುರಾತನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸುವವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. (ನಳ, ನಲ್ಲ ಹೋಲಿಸಿ ಟಿ. ಬರೊ). ಆದರೆ ಅವರು ಆ ಗಲಗಿನ ದಿವ್ಯತ್ವ=**ಗಲಗೇ ಆ ದಿವ್ಯ**, ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ ! **ಜವುಳು= ನೀರು ಊರುವ ಎಡೆ,**—ಅಲ್ಲಿ **'ವಂಶ'** (: ಬಿದಿರು) ಅಂಕುರಿಸುವುದು. ಇದೇ **ಈ ವಿಶ್ವಸ್ಥ 'ಅರ್ಥ'ದ ಜ್ಞಾನವಾಗುವ ಮಾಧ್ಯಮ,** ಎಂಬುದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೊರತೆ ಉಳಿಯುತ್ತಿದೆ. ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸಲು ಸಮಸಾಮಯಿಕ ಬೇರೆ, ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ, ಅಂತರ್–ಬಾಹ್ಯ ಆಕೃತಿಗಳ ತೌಲನಿಕ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಅವಶ್ಯವಾಯಿತು.

ಇಜಿಪ್ತ ಹಾಗೂ ಸುಮೇರ ಭಾಗದ ಪುರಾತನ ಅವಶೇಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಆವಿಷ್ಕಾರ ಪಡೆದ ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ. ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಆಶಯ=ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿಯು ಯಾವುದು ? ಅರ್ಥ : ಆಕೃತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ವಿಚಾರ–ವಿಮರ್ಶೆಯು ಆಗಿಯೆ ಇಲ್ಲ! ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರಕ್ಕೆ, ಅದರದೇ ಆದ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಆ–ಕೃತಿಯಿರುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಆಶಯ : ವಿಚಾರದ ಈ ಆಕೃತಿ, ತಾನು ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಮಾಧ್ಯಮದ (ನೆಪದಿಂದ :) ಮೂಲಕ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಮಾಧ್ಯಮ: ಪ್ರತಿಮೆಯ ಆಕೃತಿಯು ಇಂಥದೇ ಎಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ ? ಜೀವನದ=ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರಹಸ್ಯದ ಅನ್ವೇಷಣೆಯ ಮೌಲಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಯೆ ಇದು.

ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಶಯ : ವಿಚಾರವು ಪಡೆದ ಆಕೃತಿಯನ್ನು (ಭಾಷಿಕ) ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅರ್ಥ–ಗರ್ಭದ (Concept) ತುಲನಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಸುದೈವದಿಂದ ಇಜಿಪ್ತ ಸುಮೇರ

(ಕ್ರೀಟ) ಗ್ರೀಸ-ಯುರೋಪ (ಯಗ್ಡ್ರಸಿಲ್ ಸಂಕೇತ ನಾರ್ವೇ ಭಾಗದ್ದು) ಮತ್ತು ಭಾರತ ಇವುಗಳ ಈ ಸಮಯದ ಪ್ರಧಾನ ಸಾಂಕೇತಗಳ ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯವಿದ್ದುದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. 'ವೃಕ್ಷ'ಪೂಜೆ ಇವೆಲ್ಲ ಜನಗಳಲ್ಲೂ ಇತ್ತು. (ಈಗಲೂ ಇಜಿಪ್ತ ಮೊದಲಾದ ಹಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಅವಶೇಷ ಉಳಿದಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ). ಇಜಿಪ್ತಿನ ಓಸಿರಿಸ್ ವೃಕ್ಷವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಯಹುದಿ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ತಮಾರ ವೃಕ್ಷಪೂಜೆಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. 'ತಮಾರ' (ತಮಾಲ?) ಇದು "a palm tree; and palm was sacred to the love and birth goddess Isis" (P. 244–47) **ಭಗ**-ವಾನ್ ಕೃಷ್ಣನ ಅಣ್ಣನು '**ತಾಲಾಂಕನು**': ಇಷ್ಟೇ ಸಾಲದೆ 'ಮುಸಲ' (ಬಡಿಗೆ), ನೇಗಿಲ ಧಾರಿ ಎಂದೂ ಆತನ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳು ! ಸುಂದರ 'palm tree motif' ಇರುವ ಪುರಾತನ ನಾಣ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿದೆ. 'palm' ವೃಕ್ಷಪೂಜಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅಳಿದಿದ್ದರೂ ತೆಂಗು **ನಾರ**-ಳ=ನಾರಿಯಳ ಪ್ರತಿಮೆ ದೇವರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ, ದೇವರ 'ತೀರ್ಥ'ದ **ಗಿಂಡಿ** ಆಕಾರ ಹೀಗೆಯೆ **ಏಕೆ** ? ಪವಿತ್ರ ತೀರ್ಥ-ಪ್ರಸಾದ ಭಜಕ-ಭಕ್ತಿವಾಂಸಃ (ಭಜ ಭಕ್ಷ) ಇದ್ದಾರೆ. ಎಂದರೆ 'ವೃಕ್ಷ' ಈ ಮಾಧ್ಯಮದ ಅರ್ಥ ಏನು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯ **ಉತ್ತರ** ಏನಾಯ್ತು ?

ವೃಹ್ > ಬೃಹ್ ಬೆಳೆದು ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವ ವೃಕ್ಷವೇ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪ ! ಯುರೋಪಿನಲ್ಲೂ Tree ಪೂಜೆಯಿತ್ತು; ವೃಕ್ಷದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯೆ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ : Perennial plant with single woody self-supporting stem or trunk=ದಕ್ಷ : ಉತ್ಥಾನ ಪದ **ತತ್**-ಸ್ವರೂಪದ ಪ್ರತಿರೂಪವೇ **ಈ ವೃಕ್ಷ; ಈ ವೃಕ್ಷವೇ ತಾನು** ಎಂಬ ಬೋಧೆ=ಅರಿವು ಮಾಡಿದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲೆ ಆ ಸಾಧಕನು 'ಈ ಅ-ಬೋಧ್ಯಗ್ನಿ' ವೃಕ್ಷ (ಅಶ್ವ-ತ್ಥ =) 'ಬೋಧಿ' ತಾನೇ ಪ್ರ-ಬುದ್ಧನಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ ! **ವೃಕ್ಷವೇ ತಾನು**; ಹಾಗೂ (ಇದರ) **ಅರ್ಥ** ಒಂದರಲ್ಲೆ, ಇವು ಮೂರೂ, ಅವಿಗಲಿತ ತತ್ : ಏಕಂ ಸತ್ ಸ್ವರೂಪ ಇದೇ ತಾನೆ ? **ತತ್**-ಸ್ವರೂಪ-ಜ್ಞಾನದ ವೃಕ್ಷವೇ ಈ **ಬೋಧಿ; ತತ್-ರೂಪ** ಆಕೃತಿಯು = ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇದು ಒಂದು 'ನೆಪ' ಮಾತ್ರ. ಭೋಕ್ತಾ. ಭೋಗ್ಯ. ಮತ್ತು ಪ್ರೇರಿತಾರ ಎಂಬ

ತ್ರಿವಿಧದ (ಶ್ವೇತ ಅಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ) ಪರಿಭಾಷೆಯು. ಜ್ಞಾತಾ. ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯ ಈ ಪರಿಭಾಷೆಗಿಂತ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸುಲಭವಿದೆ. ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರ–ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಪರಿಭಾಷೆಯೊಡನೆ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಈ ವಿಚಾರ ವಿಕಾಸದ ಹಂತವು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಲಿದೆ. ಜ್ಞಾನ=ಬೋಧಿ ಮತ್ತು ತಾನು (ವ್ಯಕ್ತಿ), ಕ್ಷೇತ್ರ(ದೇಹ)=ವೃಕ್ಷ. ತನ್ನೊಳಗಿನ ಅಗ್ನಿ=ಕುಮಾರ ಅ–ಬೋಧಿ, ಇವನೇ 'ಬೋಧಿ' ಹಂತದಲ್ಲಿ, ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಅಗ್ನಿ ವೃಕ್ಷರೂಪಿ ತಾನು, ಬೋಧಿ–ಸತ್ತ್ವ ಹಂತದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗುವನು ಹೊಳೆದ ಈ ಅರ್ಥ, ಇದು ಮೊದಲ ಹಂತದ ತೈಮತ್–ಅಪ್ಸು (ಸಂ)ಯೋಗಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಈ 'ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು ತಾನು' ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವು. 'ತತ್ ವನಂ **ಉಪಾಸೀತ**' ಹಂತದ ಯೋಗ ಸಿದ್ಧಿ. ವಿಶ್ವದ ಆರಂಭಣಂ=**ವೃಕ್ಷ:** ಮತ್ತು ಅಧಿ–ಷ್ಠಾನ=**ವನ** (=ವನಿತಾ : ಸರಸ್) ಎಂದು ಋಗ್ವೇದವೇ ಹೇಳಿದೆ. ಇದು **ಅದಿತಿ ತ್ವಷ್ಟಾರ (: ದಕ್ಷ)** ಹಂತದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದ ಅರ್ಥದ ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರತಿಮೆ. ಸುಮೇರಿನಲ್ಲಿ **ತೈಮತ್–ಅಪ್ಸು (: ಕಿಂಗು)** ಇದು ಪ್ರತಿಮೆ: ಬಾಹ್ಯ ಭಾಷಾವಲಯ ಬಿಟ್ಟರೆ, ತತ್ತ್ವತಃ ಇದು ವೇದದ ಪ್ರತಿರೂಪವೇ ಸರಿ. (ಪು. 62–5).

ಆದರೆ ಈ ಹಂತದ ಸುಮಾರಿಗೆ ಸುಮೇರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೈಚಾರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ತೈಮತ್–ಅಪ್ಸುಗಳ ಪುತ್ರನೆಂಬ ಎಂಕಿಯು ಅಪ್ಸುವನ್ನು ಕೊಂದು, ಊರ್ಧ್ವ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಸುವಿನ ಶವದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಅರಮನೆ ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇವನ ಮಗನೆ ಮರ್ಡುಕ ವೀರ. ಅಪ್ಸುವು ಹತನಾದ ಬಳಿಕ ತೈಮತಳು ತನ್ನ ಮಗ ಕಿಂಗುವನ್ನೆ ಪತಿಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಎಂಕಿಯ ಸೇಡಿನ ಸಿಪ್ಪತೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಅರಿತ ಮರ್ಡುಕನು ತೈಮತಳನ್ನೂ ಸಂಹರಿಸಿ, ಈ ನಾಗಿಯ ಒಂದು ಸೀಳಿನಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷದ (ದಿವ್ಯ) ಜಲ ಕೆಳಗೆ ಸೋರಿ ಹೋಗಬಾರದೆಂದು ಆಕಾಶ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾನೆ; ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಭದ್ರವಾದ ಆಧಾರವಾಗಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಹಿಬ್ರೂ ದೈವತ ಕಥೆಯ ಸಂಪಾದಕರು, ಈ ಪವಾಡವನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸುವಾಗ ಮಾತೃಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಸ್ಥಿರ ಸಮಾಜವು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಬರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಕ್ರಾಂತಿ

ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಗತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕ್ರಮಪ್ರಾಪ್ತ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಘಟನೆಯೆ ಆಗುತ್ತದೆ (ಪು. 64) ಯಹೂದಿ ಹಾಗೂ (ಆ ಬಳಿಕ) ಕ್ರೈಸ್ತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ಸುಮೇರಿಸ ಈ ಹಂತದ ದೈವತ ಕಥಾ ಭಾಗಗಳೆ ಉಂಟು.

ತೈಮತಳು ಮಗ ಕಿಂಗುವನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವ ವರೆಗಿನ ಕಥಾಭಾಗವು, ಋಗ್ವೇದವಲ್ಲಿ. ಸುಮೇರಿನ ಆಕೃತಿಯದೇ ಆಗಿದೆ. ತೈಮತಳ ಮೊದಲಿನ ಸಂಗಾತಿ. ಮತ್ತು ಮಗನೆಂಬ ಎಂಕಿಯ ತಂದೆ ಅಪ್ಸು (dragon). ಇವನು ಬಳ-ಗದ ಹೊರಗಿನವನು. ಹೀಗೆಯೆ ದಕ್ಷನು ಅದಿತಿಯ ಪತಿಯಾಗುವ ಮುಂಚಿನ ತ್ವಷ್ಟಾರನೂ (ಇಂದ್ರನ ಜನಕನೆಂಬವನು) ಪರಕೀಯನೇ ! ವಿವಾಹ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಇತಿಹಾಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ಗ್ರೀಸಿನ ಯುರಿನೋಮೆ 'ಅಪರ್ಣೆ' ಸಮುದ್ರ ಕನ್ಯೆ, ಹುಟ್ಟಿದೊಡನೆ ಅಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಣಿಯ ತೊಡಗುತ್ತಾಳೆ: ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನ ವಾಯುದೇವ ಸರ್ಪನಾಗಿ ಆಲಿಂಗಿಸು ತ್ತಾನೆ. ಅಯೋನಿ ಸಂಭವ ಪ್ರಥಮ ಶಿಶು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ ! ಹೆಣ್ಣು–ಗಂಡಿನ ಶುದ್ಧ ಆಕರ್ಷಣದಲ್ಲಿ 'ಅಪಘಾತ' ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಬಳಿಕ ಹೊರಗಿನ ಅಜ್ಞಾತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಿಂತ ಬಳಗದಲ್ಲೆ ವೈವಾಹಿಕ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲ ವೆನಿಸಿರಲು ಸಾಕು.

ಎಂಕಿಯು. ತಂದೆ ಅಪ್ಸುವನ್ನು ಕೊಂದ ಈ ಘಟನೆಯ ಅರ್ಥವು, ಫ್ರೈಡನು ರೂಢಿಸಿರುವ ಅರ್ಥದ ಅ–ಸಮರ್ಪಕತೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತದೆ ! **ಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಜ್ಞಾನದ ಮಾಧ್ಯಮ;** ಫ್ರೈಡನ ಆಕ್ಷೇ-ಪಾರ್ಹ ಅರ್ಥವು ಹೆಚ್ಚು ರುಚಿಕರವೆನಿಸಿ ತರುಣರಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿಕೆ ತಂದಿತು ! ಈ 'ಅಬೋಧ್ಯಗ್ನಿ'ಯ ವೈಚಾರಿಕ ಕಿಡಿ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ತಳಹದಿ ಯನ್ನೇ ಅ–ಭದ್ರಗೊಳಿಸಲು ನಿಮಿತ್ತವಾಗತೊಡಗಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಫ್ರೈಡನ ಶಿಷ್ಯೋತ್ತಮ ಯುಂಗನು ಗುರುವಿನಿಂದ ದೂರ ಸರಿದನು ! ತಾಯ್‌ಗಂಡತನದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರಿರಲೆ ಬೇಕು: ನಿಜ. ನರನು–ಮನು–ಜನಾಗುವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದಾಗ ಒಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ 'ಒಡಿಪಸ್' ಘಟ್ಟದ ಕಣಿವೆ ಯೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಹೊರ ಬಂದುದರ ಸೂಚನೆ ಗ್ರೀಸಿನ 'ಒಡಿಪಸ್' ಕಥೆ ಯಂತೆ. 'ಅದಿತೇಃ ದಕ್ಷಃ ಅಜ್ಞಾಯತ' ಎಂಬ ಋಗ್ವಾಕ್ಯದಲ್ಲೂ ಇದೆ. ಸುಮೇರಿ

ನತ್ತುಣಿನ ತೈವಂತ್–ಮಗಕಿಂಗುಳ ಕಥೆ, ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಭಾಷಿಕರ ಜೀವನದ ಮೂಲಕ ದೊರೆವ ಪ್ರಮಾಣ. ಆದರೆ ಇದುವೆ ಮಾನವರ ಮೂಲಭೂತ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾನವ ಸಮಾಜ ಆ ವಿಷ (Vicious) ಚಕ್ರದೊಳ ಗಿಂದ ಹೊರಬರುವ ಶಕ್ಯತೆಯೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ.

ಜೀವನದ ಆ ಮೊದಲ ಹಂತದ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರೊಳಗಿನ ಆ–ಕರ್ಷಣದ ಅರ್ಥವು, ಅಗಮ್ಯ ನಿಗೂಢ ದಿವ್ಯಭಾವದ ಉತ್ಕಟತೆಯ ಅನುಭವಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೊಂದೂ ಇರಲಾರದು. ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥ 'ಅರ್ಥ'ವು ಮಾನವನ ಅರಿಕೆಯ ಅಳವಿನಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದು ಅಥವಾ ಬರುವುದು. ಅನು–ಭವದ ತರುವಾಯದ ಪುನಃ ಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ. ತನ್ನ ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥ : ಉದ್ದೇಶವೇ ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದಿರದ ಹಂತದ ಕೃತಿಯಮೇಲೆ ವಿಶಿಷ್ಟಾರ್ಥದ (ಕಾಮುಕತೆಯ) ಆರೋಪ ಮಾಡುವವನು ತನ್ನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಹೊರತು ಇದು 'ವಸ್ತು ನಿಷ್ಠ' ಭೂಮಿಕೆಯ ವಾಸ್ತವ ಅರ್ಥ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲ! ಅಂದಿನ ಆ **ಅದಿತಿ–ದಕ್ಷ** ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು–ವಿಚಾ ರೋದಯವಾದ ಬಳಿಕಿನ (ವೇದಕಾಲದಿಂದ ಇಂದಿನ ವರೆಗಿನ) ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಗರ್ಹ್ಯವಾಗಿದೆ—ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರ–ಗತಿಗೆ ವಿಘ್ನಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ಅಪ್ಸು–ಪುತ್ರನೆಂಬ ಎಂಕಿಯು ತಂದೆಯನ್ನು ಕೊಂದದ್ದು, ತಾಯ್– ಗಂಡನಾಗಲು ಅಲ್ಲ: ಇದನ್ನು ಆ ಭಾಷಿಕರ ಪುರಾತನ ಕಥೆಯೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ತೈಮತಳು ತನ್ನ ಮಗ ಕಿಂಗುವನ್ನೇ ಪತಿಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಲ್ಲಿ, ಪರಂಪರಾಗತ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನೇ ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಸನಾತನೀ ವೃತ್ತಿಯು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ಸನಾತನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ, ನಿನ್ನೆಯೆ ಇಂದಿನಲ್ಲಿ ಮರಳುತ್ತಿರುವ ದೃಶ್ಯ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ **ಎಂಕಿಯು** ನಿನ್ನೆಗಳ ವಿಷಚಕ್ರಭೇದಿಸಿದ ಆದಿ ಪುರುಷನು. ಎಂಕಿ (: ಈ) ಸಂಕೇತವು ಸುಮೇರಿನವರ ಆದರ್ಶ : ಜ್ಞಾನದೇವತಾ ಮೂರ್ತಿ (god of Wisdom). ಜ್ಞಾನ : ವಿಚಾರ : ಅರ್ಥ ಇದು ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶ ಶಕ್ತಿ. ಈ ಜ್ಞಾನದೇವನ ಉದಯ ಸೌರ ಮಾಧ್ಯಮದ ಅರುಣೋದಯದ ಸೂಚಕ ಎಂದು ಎನ್ನಬಹುದು.

೯) **ಮಾನವಕೋಟಿಗೆ ಚಂದ್ರಗ್ರಸ್ತ ಸೂರ್ಯನ ದರ್ಶನ! ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಅರುಣೋದಯ!** ಇದು ಋಗ್ವೇದ ಮತ್ತು ಅಥರ್ವ

ವೇದ ಈ ಉಭಯ ವೇದಗಳಿಗೂ ಮಾನ್ಯವಿರುವ ಭಾರತೀಯ ಜೀವನ ಕ್ಷಿತಿಜದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ **ನೀರಾಂಜನ ದೀಪ ಸ್ವರೂಪ** ಪ್ರಕಾಶದ **ಸೂರ್ಯ ದರ್ಶನ !** 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ' ಎಂಬ ಈ ಶೈಲಿ ಋ. ವೇದದ ಸಂಕೋಚ ವೃತ್ತಿಯ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಹೇಳಲೆ–ಬಿಡಲೆ ? ಆದರೆ ಹೇಳಿದಂತೂ ಅಲ್ಲ, ಬಿಟ್ಟಂತೂ ಅಲ್ಲ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಈ ಶೈಲಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಅಥರ್ವವೇದವು 'ವೃತ್ರಾತ್ ಜಾತಃ' ದೀವಾಕರನ ಎಂದರೆ ನಾರಣನಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಸೂರ್ಯನ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದೆ ! '**ನೀರ**–ಅಂಜನ' ರೂಪೀ ದೀಪವು ಸೌರ ಪ್ರಕಾಶ Flash ಅಲ್ಲ; ಚಂದ್ರಯೋಗದ ರಸ–Flush of light= ಸಂದೃಕ್ Feeling ಮಾತ್ರ.

ಸುಮೇರಿನತ್ತಣಿನ ಅದಿತಿ (–ತೈಮತ್) ಮತ್ತು ತ್ವಷ್ಟಾರ (: ಅಪ್ಸು) ಇಬ್ಬರೂ; 'ಜಗತಃ ಪಿತರೌ' : ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತೌ. ಇವರು 'ಯೋಗಾರೂಢ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದರೆ, ಈ ಬಾಳೆಲ್ಲ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ (: ತಮಃ ಆಸೀತ್ ತಮಸಾ ಗೂಳ್ಹಂ). ಅಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಜಲ–ಪ್ರಲಯ (ಸಲಿಲಂ ಸರ್ವಂ ಆಃ ಇದಂ). ಈ ಅ–ಪ್ರಕೇತ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುವುದು ಅಶಕ್ಯ ಎಂಬ ವಿಚಾರದಿಂದ ಪಿತೃಹಂತಕನಾದ ಸುಮೇರಿನ **ಇಂದ್ರ** (: ಎಂಕಿ) ಆ ಜನದ ಸ್ತೋತ್ರಾರ್ಹ ಆದರ್ಶ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲೂ 'ವೃತ್ರಹನ್' ಎಂಬ ಕೀರ್ತಿಯ ಪಿತೃಹಂತಕ ಇಂದ್ರನ ಸ್ತೋತ್ರ ಉಂಟು. ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೂ ಎನಂವಾ ಎಲಿಶ್ ಮತ್ತು ಋ. ವೇದದ ಕಥಾ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ೧೦೦/೧೦೦ ಸಾಮ್ಯವಿದೆ ! ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲ ಮೇಲ್ತೋರಿಕೆಯ ಸ್ತೋತ್ರವಿದ್ದು ನಿಜವಾಗಿ ಹೊಗಳಿದ್ದು ವೃತ್ರನನ್ನು : ವರುಣ–ಸೋಮಾದಿ ನಾಮಾಂತರದ ಸೋಗಿನಲ್ಲಿರುವ ಚಂದ್ರನನ್ನು ! ಆದರೆ ಋ. ವೇದದ ಮಾತಿನ ಮಾಟದ ಗುಟ್ಟು ಗೊತ್ತಾಗಲು,

ಚಂದ್ರ–ಸೂರ್ಯರೂಪ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಮಾಧ್ಯಮದ ಹೊರಗೆ ನಿಂತು ಸಮೀಕ್ಷಿಸುವ **ಆವಶ್ಯಕತೆ :**

ಇಂದಿನ ಭಾಷಿಕ ರೂಢ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಪಡೆದು ಬಂದಿರುವ ಅರ್ಥದ ಕನ್ನಡಕವು ಇದ್ದಕಿದ್ದಂತೆ ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಾಸ್ತವ : ಸತ್ಯದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಲು ಅಶಕ್ಯ. ಈ ಕನ್ನಡಕ ಸಂಭ್ರಮಕಾರಿಯಾಗಿದೆ: ಆದುದರಿಂದ

ಘಾಟಿಕ ಮೂಲ ಪ್ರತಿಮೆ. ಆ ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಿತಿಯ ದೃಶ್ಯರೂಪ ಸಂಕೇತಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಮಾನವನ ಮನೋಬುದ್ಧಿಗಳ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಅರ್ಥವು ಸರಿಯಾಗಿ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು, ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಮನಗಾಣಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬರುವ ದಿಗ್-ಭ್ರಾಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ (:ತನಗೆ ಆದ ವ್ಯಾಧಿ ಏನು ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಲು ಬಾರದ ಮಾನಸಿಕ ಅಥವಾ ಬೌದ್ಧಿಕ ಗೊಂದಲಗೊಂಡತನದಿಂದ ದೈಹಿಕ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ) ಸುಮ್ಮನೆ ಮಾತನಾಡಲು ಪ್ರೇರಿಸುವನು: ಈ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕರ್ತೃ–ಕರ್ಮ–ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಮೂಲಕ ನೇರವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮನೋವ್ಯಾಧಿಯು ಅರ್ಥವಾಗಲು ಶಕ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನ ಮಾತಿನ ಅಡ್ಡ ಎಳೆಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುವಲ್ಲಿ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿಭ್ರಮಸ್ಥಾನವು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುವ ಶಕ್ಯತೆಯನ್ನು ತಜ್ಞರು ಒಪ್ಪಿದಂತಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ಈ ಮೂಲಮಾದರಿಗಳ (archetypes) ಆಚೆಗೆ ಹೋದವರು ವಿರಳ. ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತ ಒಂದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ (fixed) ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಥ' = ಜೀವ–ಜೀವಾಳ ಇದರ ಸ್ವೈರ–ಮುಕ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೇ ಕಡೆಗಣಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಮಾನಸ–ಶಾಸ್ತ್ರದ ಕಕ್ಷೆಯ ಆಚೆಗೆ ಇರುವ ಸಂಕೇತಗಳ ಉಗಮಕೇಂದ್ರವು ಶುದ್ಧ ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ನಿಲುಕಲು ಶಕ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ! ಇಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಭೂತ ವಿಶ್ಲೇಷಣದ ಭೂಮಿಕೆಯೇ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣ ಶಾಸ್ತ್ರವು ನೇರವಾಗಿ ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯ ವರೆಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿಲ್ಲ. ಮಾತ್ರ! ನೀರು, ಸರ್ಪ. ವೃಕ್ಷ ಸನಾತನ ಶಿಶು. ಅಥವಾ ಪ್ರತಿ ಗಂಡಿನಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಪ್ರತಿಮೆ. ಪ್ರತಿ ಹೆಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಗಂಡಿನ ಪ್ರತಿಮೆ ಸುಪ್ತಚೇತನದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ್ದು ಉಂಟೇ ಉಂಟು, ಎಂಬ ಈ ಮೂಲ ಮಾದರಿ ವಿಶ್ವದ ಏನೆಲ್ಲ ಅರ್ಥ ವಿವರಿಸಬಲ್ಲವು ಎಂಬ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಗ್ರಹಿಕೆಯೂ 'ಏಕಂ : ಸತ್' ಸ್ವರೂಪದ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಆಕೃತಿಯೇ ಆಗುತ್ತಿದೆ! ನೀರು. ಸರ್ಪ, ವೃಕ್ಷ. ಕೂಸು, ಸ್ತ್ರೀ. ಪುರುಷ ಈ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಬದಲು 'ಚಂದ್ರ' ಈ ಒಂದೇ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿಯೆ ಇಂತಹ ಏನೆಲ್ಲ ಸಂಕೇತ ನಿರ್ಮಾಣಕೇಂದ್ರವಿರುವುದನ್ನು ಪುರಾತನರು ಎಂದೋ ನಿರ್ಧರಿಸಿ

ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ; ಈ ಶ್ರೇಯ ಯಾವ ಒಂದೇ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಈ ನಿರ್ಣಯ ಆಧುನಿಕ ಸ್ವರೂಪದ 'ತರ್ಕ' ಪದ್ಧತಿಯ ನೆರವಿಂದಾದುದಲ್ಲ— ಅಂದಿನ ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ಅನುಭಾವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆನಂದ ಸಂದೋಹದ ಮೂಲ ಕೇಂದ್ರ ಚಂದ್ರನೇ ಎಂಬ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿ ಈ ವಿವಿಧ ಆಕೃತಿಯ ಚಾಂದ್ರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಆರಾಧ್ಯ ದೈವತಗಳಾದುವು.

ಋಗ್ವೇದದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣವಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷ–ವನ ವಿಶ್ವಾರಂಭದ ಎರಡು ಮೂಲ ಶಕ್ತಿಗಳು ಎಂಬ ಮಾತು ನಿಃಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ (X. ೮೧). ಆದರೆ ಸರ್ಪ, ಪೂಜ್ಯದೈವತ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಕಂಡಿತು—ಕಾಣುವ ದಿಲ್ಲ, ಈ 'ವಾ ನ ವಾ' ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತೆರೆಯ ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಚಂದ್ರನು ಸುಪ್ತಚೇತದ ತೀರ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ಆಪ–ರಸದ : ರೇತರೂಪ ಸೋಮನಾಮದ ಮುಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ ! ಈ ಸಂಕೇತಗಳ ಮೇಲು-ಮೇಲಿನ ಪದರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ವೃಷಭ, ಅಶ್ವ ಅರ್ವಾಚೀನ; ಅಶ್ವ–ತರ : ರಾಸಭ ಇದಕ್ಕೂ ಪುರಾತನ, ಮೊಸಳೆ, ವಾಯಸಾದಿಗಳು ಇವೆಲ್ಲ ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲೂ ಇವೆ ! ಅಲ್ಲಿಯೂ ಚಂದ್ರನು ಸರ್ಪಾಕ್ಷ–ಸೂರ್ಯ ಮೊಗವಾಡ ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸುಮೇರ–ಅಸ್ಸೀರಿಯಾ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ಉತು' ಸಂಕೇತದ ಸೂರ್ಯನು. ಚಂದ್ರನಿಂದ ಬೇರೆಯೆ ಇದ್ದಾನೆ. ಆ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ದೊರೆತದ್ದು ಚಂದ್ರನ ಗುಡಿ ! ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸುಫಲೀಕರಣದ ದೇವಿ 'ಸಿನೀವಾಲಿ' ಖಾಲ್ಡಿಯಾ–ಸುಮೇರಿನತ್ತಣಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂದು ತಜ್ಞರು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಚಂದ್ರಮನ ಪೂಜೆ. ಮಾನವನಿಗೆ ತನ್ನ 'ಮನಸ್ಸು' ಎಂಬುದರ ಅರಿವು ಮೂಡಿದ ಹಂತದ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಈ ಮನಸ್ಸಿನ ಆಟದ ಇತಿ ಮಿತಿಗಳು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೆ: ತೈಮತ್–ಅಪ್ಸು ಅಥವಾ ಅದಿತಿ–ತ್ವಷ್ಟಾರ (: ವೃತ್ರ : ಸರ್ಪಾವರಕ ಏಕಾತ್ಮಕ ಶಕ್ತಿ : ಉಭಯಲಿಂಗೀ ಚಂದ್ರ), ಈ ಭೂಮಿಕೆ ಜೀವನದ ರಾತ್ರಿಯ ಸೂಚಕ; 'ತಮಃ ಆಸೀತ್ ತಮಸಾ ಗೂಳ್ಹಂ' ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸಲಿಲ–ಸರಿಲ–ಶರೀರ=ರಸರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಳಯ ವೃಷ್ಟಿ !

ಈ ಅನಾಹುತದಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಎಂದರೆ **ಬುದ್ಧಿದೇವ=ಜ್ಞಾನದೇವ** ಎಂಕಿ (god of Wisdom) ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ. 'Wisdom' ಎಂಬ ಅರ್ಥಸೂಚಕತೆ ಎಂಕಿ (ಅಥವಾ ಈ) ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ

ಏನಿದೆಯೊ ಇದನ್ನು ಆ ಭಾಷಿಕ ತಜ್ಞರೇ ಬಲ್ಲರು. ಆದರೆ 'Wisdom' ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಅರ್ಥ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿದ್ > ವೇದ ಈ ಆರ್ಯಭಾಷಾವರ್ಗದ ಶಬ್ದ ಮೂಲವಿರುವುದು ಮಾತ್ರ ನಿಶ್ಚಿತ. ವಿದ್ > ವಿತ್ತ, ವೇತ್ತ, ವಿದ್ಯಾ ಈ ಬರು-ವಳಿಯಲ್ಲಿ ಆಚಾರದೊಡನೆ ಬಂದ ಅರ್ಜನೆ-'ಅರ್ಥ' ಸಂಪಾದನೆ ಎಂಬ ಭಾವಾರ್ಥವೂ ಉಂಟು. 'ವಿದ್' ಶಬ್ದಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಉಭಯಾರ್ಥಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಪಡೆವ ಹಂತದಲ್ಲಿ ವಿದ್ > ವಿಂದ್. ಈ ಸಂಪಾದನೆ=ಅರ್ಥದ ಪಾತಳಿಯ ಒಂದು, ವಿದ್ > ವಿದ್ಯೆ=ಅನುಭವಜನ್ಯ-ಕ್ರಿಯೆಯೊಡನೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮತ್ತು ಈ ಪಾತಳಿಯ ಅರ್ಥ ಸಂಪಾದನೆಯ ಒಂದು.

ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮಕ್ಕೆ, ಈ ವಿದ್ > **'ವೇದ'** Wit : Wisdom ರುಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಯಜುರ್ವೇದದ ಅಂಗ **'ವಾಜ'**ಸನೇಯ ಸಂಹಿತೆ: 'ಸೂರ್ಯ'(?) ನಿಂದ ದತ್ತ ವಿದ್ಯೆಯು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಅಡ್ಡ, ಅ-ವಿದ್ಯೆ ಎಂಬ ಹೊಸ ಸಂಕೇತ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತದೆ! **ನಿರ್-ವೇದೀ** ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಬೇಡ. ಮೆಲ್ಲನೆ ಅ-ವಿದ್ಯೆ-ವಿದ್ಯೆ ಎರಡನ್ನೂ ದೂರ ಎಸೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ, **ಋತ** (: ಸತ್ಯ) ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮುಳುಗಿಸಲಾಯಿತು. ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ 'ವಿದ್ಯೆ'ಯ ಲೋಪವೂ ಒಂದು ಸಾಕ್ಷಿ. ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನದ ಪರಿಭಾಷೆ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತದೆ. 'ಜ್ಞಾ' ಇದು ಕೇವಲ Pre-hension ಮಾತ್ರ. ನಿನ್ನೆ → ಇಂದು → ನಾಳೆಗಳ ಅರಿವಿನೊಡನೆ ಸಂಬದ್ಧ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನವು ವಿದ್ಯೆ. ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ತತ್-ಮಯಾನಂದೀ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬಯಸುವವರಿಗೆ ನಿನ್ನೆ. ಇಂದು ಅಥವಾ ನಾಳೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದೇ ಬಿಂದುವಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವಿಶ್ವ-ಪ್ರಪಂಚ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ 'ಮುಕ್ತಿ' ದೊರೆಯ ಬಲ್ಲದು. ಭೂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಥವಾ ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮೆಯ್ಮರೆಯಲು ಏನೊಂದು ಬಗೆಯ ಅನಾಥತೆಯ ಭಾವೋತ್ಕಟ ಅನುಭವದ ಪ್ರಯೋಜ ಪಡೆವ ನವ್ಯತಂತ್ರವಿದೆ. ಜಗದ್ಗುರು ಜೆ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಣೀತ ಗ್ರಂಥಗಳ ಇನ್ನೊಂದು ತಂತ್ರವುಂಟು. ಅಥವಾ 'ನಾಳೆ'ಯಲ್ಲಿ ಬರಲಿರುವ— ಬಂದೇ ಬಿಟ್ಟಿದೆ, ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ 'ಯುಟೋಪಿಯ': ಇರುಳುಗಳು ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ—ಇಹವನ್ನು—ವಾಸ್ತವವನ್ನು

ಮರೆಯಿಸುವ ತಂತ್ರವು 'ಜನತಾ' ಉಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ಅಥವಾ 'ನಿಃಸ್ತ್ರೈಗುಣ್ಯೇ ಪಥಿವಿಚರತಾಂ ಕೋ ವಿಧಿಃ ಕೋ ನಿಷೇಧಃ' ಎಂಬ ಈ ಗುರು ಸಿದ್ಧ : ಆತ್ರೇಯ ಪಂಥೀಯ ಅವಧೂತ, ಹಿಪ್ಪೀ ಪಂಥಿಯ ತಂತ್ರವು ಋ. ವೇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ.

ಎಂಕಿ : god of Wisdom, ತನ್ನ ತಂದೆ ಅಪ : ರಸ (ಸರ್ಪ) ಅಪ್ಸುವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ : ಜ್ಞಾನ ಸೂರ್ಯನ ಉದಯ ಕಂಡಿತು. ಋ. ವೇದದ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ತಂದೆ ಅಪ:ರಸ ಸ್ವರೂಪೀ (: ಸರ್ಪ = ಅದಿತಿಪತಿ) ತ್ವಷ್ಟಾರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಈ ತ್ವಷ್ಟಾರ ರೂಪ ಅಹಿ ಹಂತಕ ಇಂದ್ರನು ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಸವಿತೃ (= ಸೂರ್ಯನ) ದೇವನ ಪರ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಮೆ ! ಎನುಮ ಎಲಿಶ ಕವಿಯು ಕಾಣದ—ಧೀಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿ ಎಂಬರ್ಥದ ಸವಿತೃ = ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದು ಭಾರತೀಯ ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆ; ಇರಾಣಿನ ಅವೆಸ್ತಾದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಸವಿತೃರೂಪೀ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರತಿಮೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸೂರ್ಯ = ಸವಿತೃವಿನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಕಾಣು ವುದು ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾದ '**ಸತ್ಯ**' ಅರ್ಥ ಸೂಚಕ **ಅಶ** = ಋತ ಈ ಸಂಕೇ- ತವು ಉಂಟು; ಋಗ್ವೇದ ಮತ್ತು ಅವೆಸ್ತಾಗಳ ಭಾಷಿಕ ಮೂಲ ಆಕೃತಿ ೧೦೦/೧೦೦ ಸಮಾನವಿದೆ, ಎಂದು ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲ ಅವರ ವಿವರಣೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ದೈವತ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇಷ್ಟು ಸಾಮ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸೋಮ > ಹೋಮ, ಹೋತೃ, ಆಪ, ಅಪಾಂ ನಪಾತ್, ಅಶ = ಋತ, ವಾಯು, ಅಗ್ನಿ, ಮಿತ್ರ ಇಂತಹ ಮೂಲಭೂತ ಸಂಕೇತಗಳು ಸಮಾನ ಇವೆ. ಈ ಭಾಷಿಕರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿ ಅಂದೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗತೊಡಗಿದ್ದುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನೂ ತಜ್ಞರು ಕಂಡುಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ.

ಅವೆಸ್ತಾದಲ್ಲಿ ದೇವ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ದೆವ್ವ ಎಂಬ ವಿಪರೀತಾರ್ಥವುಂಟು ! ವೃತ್ರಹನ್ ಇಂದ್ರನೂ ಕೀಳಂದೈವತ; ಅವೆಸ್ತಾದೊಳಗಿನ ವೆರೆಥ್ರಗ್ನ (Verethragna) ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಕೇತ. 'ವೃತ್ರಹನ್' (ಇಂದ್ರ) ದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧದ ಬಗೆಗೆ ಇನ್ನೂ ವಿವಾದಗಳು ಉಂಟಂತೆ. ಇದರ ನಿರ್ಣ- ಯವು ಕೇವಲ ಅವೆಸ್ತಾದಿಂದ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ವೃತ್ರ (dragon) ಹನ್ ಭೂಮಿಕೆಯ ಮೂಲ ಪಾತ್ರ ಆರ್ಮೇನಿಯದತ್ತಣಿನ ಪುರಾತನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿದೆ; ಎಂದು ಅವೆಸ್ತಾದ ವ್ಯಾಸಂಗಿಗಳು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಋ. ವೇದದ ವೃತ್ರಹನ್

ಇಂದ್ರನ ಕಥಾ ಭಾಗವು, ಸುಮೇರದತ್ತ್ಣಿಸ 'ಜ್ಞಾನದೇವ'ನೆಂಬ ಎಂಕಿಯ ಹೋಲಿಕೆಯುದೇ ಆಗಿರುವಲ್ಲಿ, 'ವೃತ್ರ' ಸಂಕೇತದ ಅರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಅಪೇಸ್ತಾದ ಸಂಶೋಧಕರು ಇರಾಣಿನ ಹೊರಗಿನ ಕಥೆಗಳ ವಿಮರ್ಶೆ ಅವಶ್ಯ ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದುದರ ಸಮಂಜಸತೆಯು ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಸವಿತೃ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಸೂರ್ಯರಿದ್ದಾರೆ. ಒಬ್ಬನು ಭೌತ ಸೂರ್ಯನು; 'ಸವಿತೃ' ಸಂಕೇತವು (ಜ್ಞಾನ) ಪ್ರೇರಕ ಎಂಬರ್ಥದ ಸೂ > ಸವ್ ಆಖ್ಯಾತದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ. ಇದರ ವಿವಿಧ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿ "...the combinations show clearly that the root has the sense of stimulating, arousing, vivifying" (P. 34) ಎಂದು ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಎಂದರೆ ಈ ದೈವತ ಕಥೆಗಳೊಳಗಿನ **ಸೂರ್ಯ**=ಸವಿತೃವು, 'ಧೀ–ಪ್ರಚೋದಕ' (: ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್) ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ನಿತ್ಯ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಯೊಳಗಿನ ಶುದ್ಧ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ದೈವತ ಕಥೆಗಳೊಳಗಿನ ಚಂದ್ರನಾಗಲಿ ಸೂರ್ಯನಾಗಲಿ ಆ ಪುರಾತನರು ತಮ್ಮ ಜೀವನಾನುಭವದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮೂರ್ತರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಾಗಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಮಾನದಂಡವು ಮಾತ್ರ. ಈ ಚಂದ್ರ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯ.

ಚಾಂದ್ರ–ಸರ್ಪ ಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜಕರು, ಚಂದ್ರನು ಸ್ತ್ರೈಣತನದ ಪ್ರೇರಕನು ಎಂಬ ಲೋಕಾನುಭವವನ್ನು ಒಪ್ಪಲಾರರು—ಒಪ್ಪದೆ ಇರಲಾರರು ಎಂಬ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡ ಜೀವನ ಸಮಯವು ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ಸುಮೇರಿನತ್ಣಿಸ **ವೃತ್ರ (ಅಪ್ಸು) ಹಂತಕ ಎಂಕಿಯು** (: god of Wisdom) ಅಲ್ಲಿ ಆರಾಧ್ಯದೈವತವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ **ವೃತ್ರ (ತ್ವಷ್ಟಾರ) ಹಂತಕ ಇಂದ್ರನೇ** (ಸವಿತೃರೂಪೀ ಸೂರ್ಯ) ಪ್ರಧಾನ ದೈವತ: ಇವನು ವೃತ್ರ ಸಂಹಾರಮಾಡಿ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದನು ಎಂಬ ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಇವೆ. ಎಂದು ಆಧುನಿಕ ಸಂಶೋಧಕರನ್ನೂ ಸಂಭ್ರಮಿತರನ್ನಾಗಿಸುವ ಯಾತು ತಂತ್ರದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ! ಮೇಲ್ತೋರಿಕೆಯ ವರ್ಣನೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ. ಇಂದ್ರನು

ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಪಾತಕಿ ಎಂಬ ಆರೋಪವನ್ನು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸಲು ಯೋಜಿಸಿರುವ ಅಮೋಘತಂತ್ರ ಸಮೀಕ್ಷಾಹಸನವಾಗಿದೆ ! (ಪು. ೧೨–೧೬)

ಸವಿತೃವನ್ನು 'ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಸವಿತಾ' (ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹಡೆಯುವ) ಯೋನಿ ಮಂಡಲವಾಗಿ ವಿಪರೀತಾರ್ಥಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿದ್ದಾನೆ! (ಪು. ೫೫೭–೬೦: ೫೬೮–೭೨; ೮೯–೯೨). 'ಧ್ಯೇಯಃ ಸದಾ **ಸವಿತೃಮಂಡಲ [O] ಮಧ್ಯವರ್ತೀ ನಾರಾಯಣಃ (ಸರ್ಪಃ)**; ಹೀಗೆ ಸೂರ್ಯಾದೇವಿ ಸರ್ಪನ (ಚಂದ್ರ) ಆಲಿಂಗನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಳೆ: ಸೂರ್ಯ+ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ಈ ಮಿಥುನ ಸಂಕೇತವು ಅಮವಾಸ್ಯಾ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯ ಗ್ರಹಣದ ಸೂಚಕ ! ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಗಲಿನ ಬೆಳಕು (ಜ್ಞಾನ) ಇದ್ದರೆ ಈ ಮಿಥುನಯೋಗ ಕಾಣದಿರಲು ಶಕ್ಯವೇ ? **ಸಾರ್ವರಾಜ್ಞೀ 'ಸೂರ್ಯ'ದೇವಿ ಹಡೆದ ದಿವಾಕರನನ್ನು ಅಥರ್ವವೇದ** 'ವೃತ್ರಾತ್ ಜಾತಃ ದಿವಾಕರಃ' ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸಿದ್ದುಂಟು !

೧೦) ಸವಿತೃ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅಪೂರ್ವತೆ

ಸಂಕೇತದ ಸ್ವರೂಪ

ಋತ (: ಪ್ರಕಾಶ) ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ : ಸವಿತೃ. ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರಸ್ಥ ಯಾವ ಅನುಭೂತಿಯೂ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ–ಸೃಷ್ಟಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟು, ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ವಾಕ್ಯಖಂಡವು ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಇದೆ: "(ಹೇ ಸವಿತಃ ದೇವ) **ಉಭೇ ರಾತ್ರೀ ಪರಿ ಈಯಸೇ**" (V. ೮೧.೪). ಸವಿತೃದೇವನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಅವನು ಎರಡು ರಾತ್ರಿಗಳ ನಡುವೆ ಮುಂದೆ ಹೊರಟಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ರಾತ್ರಿಗಳು ಎರಡು ಯಾವುವು ? ಇಲ್ಲಿ ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯಂತೆ ಎರಡು ಬಗೆಯ ವಿವರಣೆ ಶಕ್ಯವಿದೆ: ೧) ಈ ಋಚೆಯ ಪ್ರಾರಂಭವೇ 'ಹೇ ಸವಿತಃ ದೇವ ತ್ರೀಣಿ ರೋಚನಾ 'ಯಾಸಿ' ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಿದೆ. ಈ ಸವಿತೃವು ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಬೆಳಗುತ್ತ–ಆನಂದವನ್ನೀಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಭೂಃ ಭುವಃ ಮತ್ತು ಸ್ವಃ ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಮಧ್ಯಸ್ಥ : ಭುವರ್ಲೋಕದ **ಮಾಧ್ಯಮದ** ಮೂಲಕ ಸವಿತೃವಿನ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ೧) ಆಚಾರ–ಭೂರ್ಲೋಕ. ಇಲ್ಲಿ ಕೃತಿಯ ನೆಪದಿಂದ ಕಾಣತೊಡಗುವ ಜೀವನದ ಅರ್ಥ = ವಿಚಾರ ರೂಪ ಪ್ರಕಾಶವೇ ಭುವರ್ಲೋಕ. ಎಂದು ಈ ಮೊದಲು ವಿವರಿ

ಸಿದ್ಧಾಂತವು. ಸ್ವರ್ಲೋಕವು ಅರಿಕೆಯ ಆಳವಿನ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಕಾಶಲೋಕ ಅದು '**ಮಾಧ್ಯ**'ಮದ ಮೂಲಕವೇ ಕಾಣಬಲ್ಲದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಅದು ಅ-ಪ್ರಕೇತ (Unconscious) ಕತ್ತಲು ! ಭೂಲೋಕ ಸುಷುಪ್ತಿಯ (Sub-conscious) ಕತ್ತಲಿನಲೋಕ ! ನಿನ್ನೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಥ ವಿಸ್ಮೃತಿ-ಪಥ ಸೇರುವುದರಿಂದ! ಭುವರ್ಲೋಕದ ಎಂದರೆ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ **ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಭೂಲೋಕದ ಜೀವನದ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.** ಈ ಸಮಷ್ಟಿ ಜೀವನದ ಸಂತತ ಪ್ರವಾಹನಾಳಿಯತ್ತ ಸಾಗಿದ್ದುದು ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. (ಪು. 44-45)

೨) ಎರಡನೆ ಕತ್ತಲೆಯ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅರ್ಥವು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಋತ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಏಕಂ : ಸತ್ = ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಎರಡು ಬಗೆಯ ವೈಚಾರಿಕ ಭೂಮಿಕೆಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಏಕಂ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್-ಸತ್ಯವು ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ (Absolute) ಸ್ವರೂಪದ್ದು. ಈ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಕಾಲ' ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ಕಾಲ್ಪನಿಕವಾಗುತ್ತದೆ ! ನಿನ್ನೆ, ಇಂದು ಅಥವಾ ನಾಳೆ ಈ ಮೂರೂ ಅರ್ಥವಿಹೀನ. ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಬಿಂದುವಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಏನೆಲ್ಲ 'ಅರ್ಥ'ವು ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದೆ ಏಕಂ ಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಂಬುಗೆ ಹುಟ್ಟಲಾರದು. (ಪು. ೬೧). 'ಏಕಂ' ಪಂಥವು ವ್ಯಾಪೃತಿತ್ರಯ ನಾಶಮಾಡಿದ್ದೇಕೆ ? **ಮೂರು** ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಏಕಂ ಸತ್ತಿನ ಶತ್ರು !

ಆದರೆ, ನಿನ್ನೆ → ಇಂದು → ನಾಳೆಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪದವರಿಗೆ ಋತ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದ ಅರ್ಥವೇ ಆಗಲಾರದು ! ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಏಕಂ : ಸತ್ತಿನ ಎಂದರೆ ಋತ-ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯು ಪೂರ್ವಾನುಭವಗಳ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದೆ.—ಎಂದರೆ ಭೂಲೋಕದ ನಿನ್ನೆಗಳ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿ ಇಲ್ಲದೆ 'ಇಂದು' ಎಂಬುದು ಅರ್ಥ ಶೂನ್ಯ; ಯಾರಿಗೆ 'ಇಂದು' ಇಲ್ಲವೋ ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ 'ನಾಳೆ' ಎಂಬುದೂ ಇಲ್ಲ ! ಆದರೆ 'ನಿನ್ನೆ'ಗಳು = ನಿನ್ನೆಗಳ ಅರ್ಥ. ಇದು ಮರೆತುಹೋಗಿ ಸುಪ್ತ ಚೇತನದ ಕತ್ತಲಿನ ಆಡಕಲ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವ ಸ್ಮೃತಿ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಗೆಯಲಾಗಿರುವಷ್ಟು. ಅ-ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಇಷ್ಟಪಟ್ಟ ಹಾಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಅವು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಒದಗುವುದಿಲ್ಲ

ಮಾತ್ರ ! ಆದರೆ ಫಕ್ಕನೆ ನೆನಪು ಒತ್ತರಿಸುತ್ತಲಿ ಸರ್ಕಸಿನ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂತೆ ಒಂದು ನಿಯಮಬದ್ಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ : 'there is method, even in madnen' ಎಂಬುದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ.

ಮಾನವನು, ಜೀವನದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ—ಅನುದಿನವೂ—ನಿನ್ನೆ-ನಾಳೆಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಕತ್ತಲೆಗಳ ನಡುವೆ ತನ್ನ ದಾರಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಇಂದಿನಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ : ನಿನ್ನೆಯ ಸಂಪ್ರಚೇತನದ ಕತ್ತಲು ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ನಾಳೆಯ ಅ-ಪ್ರಕೇತ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ, ಅವನನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆದು ಕವಿದು ನಿಂತಿದೆ! ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ 'ಇಂದಿ'ನಲ್ಲಿ ಬಾಳದಾರಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು ಸವಿತೃದೇವನ ಕೃಪೆಯ ಫಲ !

ಸವಿತೃ (: ಸೂರ್ಯ) : ವಿವಸ್ವಾನ್ ದೇವ

ನಿನ್ನೆ → ⋮ ನಾಳೆಯತ್ತ ಭೌತ ಕಾಲಪ್ರವಾಹ
↓
——→——————→

ಇಂದು = ನಿಜವಾಗಿ ಕೇವಲ ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ ।

ನಿನ್ನೆಯೊಳಗಿಂದ ನಾಳೆಯತ್ತ ಸಾಗಿದ ಅವ್ಯಾಹತ ಭೌತ ಕಾಲ-ಪ್ರವಾಹ

ನಿನ್ನೆ → ಇಂದು → ನಾಳೆಯ ರೂಪದ ಈ ಕಾಲಪ್ರವಾಹ → ಈ ಅಖಂಡಿತ ಅ-ದಿತಿ ರೂಪವು ಪ್ರತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಭಾಗವಾಗುವ ಕ್ಷಣ: ಪ್ರಜ್ಞಾರೂಪ ಸವಿತೃ ಕಿರಣ ಬಂದು ತಾಗುವ ಕ್ಷಣದ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ **'ಇಂದು'** ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅದಿತಿ-'ದಿತಿ'ಯಾಗುತ್ತಾಳೆ! ಮೊದಲು ಅಖಂಡಿತವಿದ್ದ ಹಗಲು ಇರುಳುಸಹ ಅರಿವಿನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿ ಎಂದು ತುಂಡರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ ! ಈ ಒಂದೊಂದು ತುಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಏಳು-ಏಳು (ವಾರ) ಉಂಟಾಗುವವು: ಶುಕ್ಲ-ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷವು ಕಾಣುವುವು ! ದಿತಿಯ ಗರ್ಭ ಇಂದ್ರ (ಸೂರ್ಯ) ಭೇದಿಸಿದನೆಂಬ ಕಥೆ ಇದೆ !

ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ ಈ ಅರ್ಥವು ಜೀವನದೊಳಗಿನ ವಾಸ್ತವ : ಸತ್ಯದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವುದು ನಿಜವೋ ? ಸಂಭ್ರಾಮಕವೋ ? ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಾಜ್ಞ ವಿಮರ್ಶಕರು ಈ ಫಲಿತಾಂಶಗಳನ್ನು ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಬಿನ್ನಹ :

೧) 'ಅದಿತಿ' ಅಖಂಡಿತ ಕಾಲ–ಸರ್ಪ, ಸ್ವಷ್ಟಾರನೆಂಬರೂ ಅದಿತಿಯ ಅಂಗವೇ. ೨) ಇಂದ್ರನು (: ಸವಿತೃ) ಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವರೂಪನು. ೩) ಈ (ಸವಿತೃರೂಪ) **ಪ್ರಜ್ಞಾ** ಪ್ರಕಾಶ ಕಿರಣವು ಬರುತ್ತಲೆ, ಅಖಂಡಿತ ಅದಿತಿ ಸ್ವರೂಪದ ಸರ್ಪವು ಇಬ್ಭಾಗವಾಗುತ್ತದೆ! ೪ ಅ) ಹಗಲು ಇರುಳೆಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ: ಭಾಷಾರೂಪ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಆಧಾರಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲದಂದು ಈ ನರ: ದ್ವಿಪಾದ–ಪಶುವರ್ಗದ ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿದ್ದನು. **ಪ್ರಜ್ಞೋದಯ ವಾಗು**ವುದರೊಡನೆ ಹಗಲು–ಇರುಳಿನ ಭೇದ ಗೊತ್ತಾಯಿತ್ತು. ಬ) ನಿನ್ನೆ→ ಇಂದು→ನಾಳೆಗಳ ಅರಿವು ಮೂಡಿತು: ಕ) ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ೭ ತುಂಡು! ಇರುಳಿನಲ್ಲಿ ೭ ತುಂಡು ಇವನ್ನು ಮರುತರನ್ನಾಗಿ ಪವಾಡ ಕಥೆ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. **(ಅ)ದಿತಿ** ಗರ್ಭಸ್ಥ ಶಿಶುವನ್ನು ಇಬ್ಭಾಗಿಸಲಾಯಿತಂತೆ: ಬಳಿಕ ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿ ೭, ೭, ತುಂಡಾಗಿ ಆ **ನೀಚ ಇಂದ್ರನು** ಆ ಕೂಸು ಕತ್ತರಿಸಿದನಂತೆ! ೫) ಇಂದ್ರ (: ಸವಿತೃ–ಸೂರ್ಯ) (=ಪ್ರಜ್ಞೆ) ಇದರ ಬಗೆಗಿನ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥೀಯ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮವಾದಿಗಳ ದ್ವೇಷದ ಭಾವವು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ: ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂ ಉಳಿವಲ್ಲಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸುವ ಪ್ರಜ್ಞೆ-ಅರಿವನ್ನೇ ಬರಡು ಅಥವಾ ಕುರುಡು ಮಾಡುವ ತಂತ್ರವು. ಋ. ವೇದದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಎಸೆಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದು ಕಾಣಬೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಮಹಾಭಾರತ. ಗೀತೆ, ರಾಮಾಯಣಗಳು ಮುಕ್ತವಿಲ್ಲ. ೬) ಸವಿತೃವು=ಇಂದ್ರನು ಪ್ರಕಾಶರೂಪವಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆಡೆಯ ಪ್ರಮಾಣಗಳೂ ಇವೆ. (ಎಂಕಿ, ಇಂದ್ರರ ಸಾಮ್ಯ ನೋಡಿ). ೭) ಇಂದ್ರನು ಪ್ರಕಾಶರೂಪನೆಂಬುದು ನಿಜವೆಂದರೆ ಅವನು ಲೈಂಗಿಕ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಲು ಶಕ್ಯವೇ? 'ಇಂದ್ರ. ಇಂದ್ರಿಯಂ, ದಧಾತು' ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ವಿಕೃತಿಯಾಗಿರುವುದು ನಿಜವೊ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ.

ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಅಡಕವಾಗಿವೆ: ೧) ಈ ವಿಶ್ವವು ಮಾನವರಿಗೆ **ಕಾಣುವುದು ಹೇಗೆ?** ಇದು ಕಣ್ಣಿಗೆ=ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಸಂಬದ್ಧ ಪ್ರಶ್ನೆ. ೨) ಈ ವಿಶ್ವ **ಹುಟ್ಟಿದ್ದು** ಹೇಗೆ? ಇದು ಸೃಜನದ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಯ್ತು!

ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉತ್ತರವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ :

೧) ಈ ಸವಿತೃ ದೇವನು ಭೌತ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲ. (ಪ್ರ. ೮೯–೯೨). ಈ ಸವಿತೃ-ವಿನ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ 'ಸತ್ಯ'ವು, ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ ಮೂರ್ತ ಆಕೃತಿ ರೂಪ (name and form) ಉಳ್ಳದು. ಋ. ವೇದದ '**ಅ–ಸತಃ ಸತ್ ಅಜಾಯತ**' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿರುವ ಅರ್ಥವೇ ಇದು; **ಅ–ಸತಃ** (: ನಾಮರೂಪ ವಿವರ್ಜಿತೇನ) ಸತ್ (: ನಾಮ–ರೂಪ ವಿಶಿಷ್ಟಂ) ಅಜಾಯತ (ಪ್ರಾದುರಭೂತ್) ಎಂದು, ಸಂಪ್ರದಾಯವಂತ ಭಾಷ್ಯಕಾರರೇ ಅರ್ಥ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. (X. ೭೨–೨). ಅಸ್ ಆಖ್ಯಾತಕ್ಕೆ ಇರು, ಸಂಭವಿಸು, ಆಗು, ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳು ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಅಸ್ > **ಅಸ್ತಿ;** ಅಸ್> **ಸತ್, ಸತ್ಯ,** ಎಂಬುವು **ದಿಕ್ಕಾಲಪರಿಸರಸ್ಥ ಮೂರ್ತ ಆಕೃತಿ ರೂಪ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತಗಳೇ ಆಗುತ್ತವೆ.** ಸತ್ = **ಮೂರ್ತ** ಆಕೃತಿ ರೂಪ, ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ **ಅ–ಮೂರ್ತ** (ಆ–ಕೃತಿರೂಪ) ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ '**ಅ–ಸತ್**' ಎಂದಾಗ ಇದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಯಂತಿಕ **ಅಭಾವವು** ಅಭಿಪ್ರೇತವಿಲ್ಲ.

ಅ–ಸತಃ, ಎಂದರೆ ಅ (ಮೂರ್ತ) **ಸತ್ತಿನೊಳಗಿಂದ** ಸತ್ ಎಂದತೆ **ಮೂರ್ತ ಆಕೃತಿರೂಪ ಸಂಭವಿಸಿತು. ಈ ಸೃಷ್ಟಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಹೇಗೆ ?** ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಪಡೆವ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಮೂರ್ತ–ಅಮೂರ್ತ ಎಂಬ ಈ ವಿಚಾರವು, ಕಣ್ಣಿನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಪ್ರಚೋದಿತ 'ಧೀ'ಶಕ್ತಿಯ ಫಲವು. 'ವಿಶ್ವಚಕ್ಷು' ಎಂಬ ಸೂರ್ಯನ ಈ ನಾಮರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಸ್ವಂತದ ಅನುಭವವೇ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ !

'ಅ–ಸತಃ ಸತ್ ಅಜಾಯತ' ಇದು ಚಕ್ಷುಸ್ಸಿನ ಭೂಮಿಕೆಯ ಉತ್ತರ; ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶವಿದ್ದೂ, ಭಾಷೆ ಬರುವ ಮೊದಲು ಸುತ್ತಲಿನ ವಸ್ತು–ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬಿಂಗಡಿಸಿ ಹೇಳಲು ಬಾಯಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ! ತೀರ ಅಪರಿಚಿತ ಭಾಷೆಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೋದಾಗ, ಹೊರಗಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳ ಅರ್ಥವು ಆಗುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲಿಯ ಭಾಷಿಕ ಕನ್ನಡಕದಿಂದಲೊ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಭಾಷಿಕ ಕನ್ನಡಕಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕವೊ. 'ಕಣ್ಣು' ಪಡೆದ ಅನುಭವ ಬರುತ್ತದೆ. ಸವಿತೃ (: ಸೂರ್ಯ) ಪ್ರಕಾಶವು ಜೀವನದ ಈ ಹಂತದ ಅನು-ಭವದಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದುದು.

೨) ಆದರೆ, ಏಕಂ : ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ, ಈ ವೈಚಾರಿಕ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಉತ್ತರ ರೂಪವಾಗಿ ಪಡೆದ ಪ್ರಶ್ನೆ, **ಸೃಜನ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು** ಇರುವುದಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿಯ ಕಿಂ ಸ್ವಿತ್ ಆಸೀತ್ ಅಧಿಷ್ಠಾನಂ ? ಆರಂಭಣಂ ಕತಮತ್ ಸ್ವಿತ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ, **ವನಂ** (: ವನಿತಾ) ಮತ್ತು ವೃಕ್ಷ (: ಪುರುಷ) ಎಂಬ ಉತ್ತರವು ಅದೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲುಂಟು. (X. ೮೧. ೨, ೪). 'ತಮಿತ್ ಗರ್ಭಂ ದಧ್ರ ಆಪಃ' (ನೀರು ಬಸಿರಾದ) ಪವಾಡ ಇದರ ಮುಂದಿನ ವಿಶ್ವ-**ಕರ್ಮ**ನ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿದೆ. (೮೨-೬). ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಜ್ಞಾನದೊಳಗಿನ '**ಕರ್ಮ**' ಸಿದ್ಧಾಂತ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು ? ಎಂಬ ಸಮಸ್ಯೆ ಹಲವರನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿದೆ ! **ಜನ್ಮಕ್ಕೂ** ಮೊದಲೆ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅವನ 'ಕರ್ಮ' ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಹಿಡಿಸದು ! **ಕರ್ಮ ದೇವರು** ಎಂದರೆ **ಇಂದ್ರಿಯಗಳು** ! 'ಕರ್ಮ-ದೇವಾನಾಂ ಆನಂದಾಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ. ಕರ್ಮದೇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ದೇವರು. ಎಂದರೆ ವಿಶ್ವ (ನಿರ್ಮಾಣ) ಕರ್ಮರತ ಇಂದ್ರಿಯ = ಜನನೇಂದ್ರಿಯ ಎಂದೇ ಅರ್ಥ. ಇವನನ್ನು **ವಿ-ದೇಹದ** ರಾಜ = **ಜನ-ಕನ** ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ '**ಅಂಗ**' **ರಾಜನ** ರಾಜಧಾನಿ 'ರೋಮಪುರಿ' ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರತಿಮಾ ರೂಪದಲ್ಲಿ **ಭಾರತೀಯ ಲೋಕಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ** ಅ-ಮರವಾಗಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ, - 'ರವಿ'ಕಾಣದ್ದನ್ನೂ ಸೃಜಿಸ ಬಲ್ಲ ನಪೋನವ ಶಬ್ದ ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿಶ್ವಕರ್ಮರ ಪ್ರತಿಭೆ.

ಸೃಜನದ ಪಾತಳಿಯ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ದೇವನ ಭೂಮಿಕೆ; ಏಕಂ : ಸತ್ ಸ್ವರೂಪೀ ತತ್-ಮಯತೆಯ ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ **ನಿಃಶಬ್ದಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಮುಚ್ಯತೇ ಎಂಬ ಅನುಭವದ** ಭೂಮಿಕೆಯೇ ಬೇರೆ. ಮತ್ತು ಕವಿಯಂತೆ, ಅಮೂರ್ತದಿಂದ ರೂಪ ಆಕೃತಿಯ **ಮೂರ್ತ ಸತ್ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ** ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವ ಸವಿತೃವಿನ ಋತ = ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯು ಬೇರೆ. ಇವೆರಡನ್ನೂ ಅ-ಭಿನ್ನ ಎನ್ನಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ಪರ್ಶಜ್ಞಾನ ಜನ್ಯ ಉನ್ಮನಸ್ಕ ಭಾವ **ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ** ಪ್ರಪಂಚವು ಒಂದು ಶೂನ್ಯ ಅಥವಾ 'ತಮ ಆಸೀತ್ ತಮಸಾ ಗೂಳ್ಹಂ' ಸ್ವರೂಪದ ಅನುಭವವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದು 'ಸಾಮರಸ್ಯ'ದ ಮಾತ್ರದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಅನುಭವವು ಎನಿಸಲಾರದು. ಸ್ಪರ್ಶಜ್ಞಾನದ ಅಂಗವೇ 'ಪ್ರಧಾನ'

ಅಂಗವಾಗಿದ್ದ ಪಂತದಲ್ಲಿ ಪೂಜಾರ್ಹವೆನಿಸಿದ ಪ್ರತಿಮೆ : ಹಿರಣ್ಯ ಗರ್ಭ ದೇವನ ಮೂರ್ತರೂಪ !

× × × ×

೩೮. ವೇದಸ್ಥ ಆಶಯ ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಅರ್ಥ-ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಯೋಗವಿದು. ೧) ನೇತಾರ : ಸಮಿತಿ; ೨) ಅದು ರೂಢಿಸುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮಯ; ಮತ್ತು ೩) ಈ ಸಮಯವು ಸೃಜಿಸುವ ಸಂಕೇತ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರೂ ಘಟಕಗಳ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದೆ, ಯಾವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಪ್ರವಾಹಿಸಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಅವರ ಮೂಲ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಣಕ್ಕೆ ಅತಿ ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿ ಮೆರೆದ ಯಾವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿಯಾದರೂ, ಬೇಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶಕ್ಯತೆ ದಿನ ದಿನಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೂಲಭೂತ ಘಟಕಗಳ ಅನುಸಂಧಾನದಿಂದ ಪುರಾತನ ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬಿಂಗಡಿಸಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಶಕ್ಯತೆಯು ಈ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ.

೩೯. ವೇದದಲ್ಲಿ ಋತ : ಸತ್ಯ ಹಾಗೂ ಏಕಂ : ಸತ್ ಈ ಎರಡೂ ಭಿನ್ನ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಗಳಿವೆ. ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಗಳು ಶಾಶ್ವತ, ಸನಾತನ ಎಂಬುದರ ಮೂಲಕ ಈ ವಿಚಾರಗಳ ವೇದಕಾಲೀನ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಸಂಕೇತಗಳು, ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಯಾವುವು ? ಈ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಸುತ್ತಲಿನ 'ಸಮಯ'ದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆ ಉಂಟಿಷ್ಟೆ ? ಎಂಬುದನ್ನು ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಿ ನೋಡಿದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ದ್ವಿ-ವಿಧ ನಿಷ್ಠೆಯ ಮಾನವ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ತಮ್ಮ ತಾವೇ ಚಿತ್ತಭಿತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಮೂಡಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲವು: ೧) **ಹಿರಣ್ಯ-ಗರ್ಭ ದೈವತ** ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕಂ, (೨) ಖಂ ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸಕರ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ಪರಂಪರೆಯು ಇಂದಿನ ವರೆಗೂ ಉಂಟು. ನಾವು ಭೇದವಿಂದ ಅತ್ರಿ-ಗುರು ಪ್ರಣೀತ ವಿರಕ್ತ ಮಾರ್ಗ ಅನುಸರಿಸಿ, 'ತುರೀಯೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಗೂಳ್ಹಂ ಸೂರ್ಯಂ' ಪಡೆದು, ನಿತ್ಯಾನಂದಿಗಳಾಗ ಬಯಸುವ ಜಗತ್ತಿನ ಜನರಿಗೆ, ಭಾರತವು ಪವಿತ್ರ ಯಾತ್ರಾಸ್ಥಳ 'ಮಕ್ಕಾ' ಎನಿಸಿದೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಿಂದಲೂ ಹಿಪ್ಪೀ ಮೊದಲಾದ ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ನಾಮ-ರೂಪ

ಧಾರಿಗಳ ಜೀವನ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಹಾಗೆ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ 'ಅಪ್ಸರಸಾಮ್, ಗಂಧರ್ವಾಣಾಮ್, ಮೃಗಾಣಾಮ್, ಚರತೇ ಚರನ್' 'ಪಿಶಂಗಾಃ ವಸತೇ ಮುಲಾಃ' ಇಂತಹ ಸಿದ್ಧರ, 'ಅಂತರಿಕ್ಷ' ಗಮನಾದಿ ಪವಾಡ ಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯ ಪುರಾತನರ ಒಂದು ಸ್ಥೂಲ ಚಿತ್ರವೂ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

೨) **'ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್'** ಎಂಬ ನಿತ್ಯ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಯ ಮೂಲಕ ತನ್ನೊಳಗಿನ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವಸ್ಥ 'ಧೀಶಕ್ತಿ' ಪ್ರಕಾಶದ ಅನುಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ, ವಿಶ್ವಾನರನ ಉಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಜೀವನದ ನಿಜವಾದ ಕೃತಾರ್ಥತೆಯುಂಟು, ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಈ 'ಮಾನುಷ'=ಮನುಸ್ಮೃತ. **ವಿವಸ್ವಾನ್ ಮನುವಿನ** ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವು, ಈ ಸಂಹಿತಾ ಸಂಕಲನದ ಸುಮಾರಿಗೇ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ, ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೂ ಎರವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಸೌರ ತತ್ತ್ವದ ವೈಶ್ವಾನರ ಅಗ್ನಿ, ವಿಶ್ವೇದೇವರು-ವೈಶ್ವದೇವ ಈ ಭವ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಆಪ : ರಸ : ರೇತದ ಪಾತಳಿಯ ದೈವತವಾಗಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ, ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೆ. **ವಿವಸ್ವಾನ್ ಮನು** ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಆಪ : ರಸ=ರೇತದ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲೆ ತರಲು ಆದ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಸಾಧಾರವಾಗಿ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ (ಪು. ೨೨೬–೨೫೦). ವೈವಸ್ವತ ಮನುವನ್ನು ಕುಲಗೆಡಿಸಿ ಮನು–ಪ್ರಣೀತವೆಂಬ **ಮಾನವ**–ಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡದ್ದಾಗಿದೆ. 'ದಗ್ಧಪಟ'ನ್ಯಾಯದ ಈ ಮನುವಿನಲ್ಲೂ 'ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ'ದ ಕುಟುಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಹಿರಿಮೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು. ಸಂಸಾರವನ್ನು ಶ್ಮಶಾನವಾಗಿ ಬಗೆವ ಈ ಅವಶ್ಯಕ ಸಾಧನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವ 'ಮೋಕ್ಷ'ದ ಅಸಂಬದ್ಧ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಪುರುಷಾರ್ಥತ್ರಯದಲ್ಲಿ ತುರುಕಿದ್ದಾಗಿದೆ—ವ್ಯಾಹೃತಿತ್ರಯ ಬರಡುಗೊಳಿಸಿದ ತಂತ್ರವೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟು ! ಇವೆಗಡಕ್ಕೂ ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲೇ ಆಧಾರವುಂಟು. **'ನೀರಿನ ಒಳಗಡೆ** (: ರೇತತ್ತ್ವದ ರೂಪದಲ್ಲಿ) **ಇರುವ ಅಸ್ತಿತ್ವ** (: ಸತ್–ತ್ವ : Existence), ನಿಜವಾದ ಅಮೃತ–ರಸಯೋಗ: (ಯತ್ ದೇವಾಃ **ಸಲಿಲೆ ಅದಃ** ಸುಸಂರಬ್ಧಾಃ **ಅತಿಷ್ಠತ**, ಅತ್ರಾ ವೋ ನೃತ್ಯ ತಾಂ ಇವ' !

ಈ 'ಗುಹಾನಿಹಿತ' ಸತ್ಯಸಿದ್ಧಿಯು ಆಕರ್ಷಣದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಪ್ಯತಿಪ್ರಯದ ಅನುಸಂಧಾನದ ಜೀವನದ ರೀತಿ ವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಯಿತು: ಬರಡಾಯಿತು!

೧೦) ಜೀವನಸ್ಥ ಗೂಢ O=ಒಂದು ಮತ್ತು ಮೂರು ಈ ರಹಸ್ಯಮಯ ಆಕೃತಿ : ಸಂಖ್ಯೆಯ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಋಗ್ವೇದಸ್ಥ ಅರ್ಥದ ಅನ್ವೇಷಣೆ.

ವಾ-ನರತ್ವದ ಹಂತದಿಂದ ಮನು-ಜತ್ವದ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ, ಇಂದಿಗೂ ಈ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನರ-ಮಾನವನನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಯಲು ಉತ್ತೇಜಪಡಿಸುವ ಪ್ರೇರಣೆ (urge) ಎಲ್ಲಿದೆ ? ಯಾವ ಸಂಗತಿಯು, ಈ ಪಾತಳಿಯ ಜೀವಿಗಳ ಪ್ರೇರಣಾ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ ? ಇದನ್ನು ಕುರಿತ ಚಿಂತನ, ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಬಗೆ ಬಗೆಯವು ಆಗುತ್ತಬಂದಿವೆ; ಇನ್ನೂ ಆಗಲಿವೆ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗ ಪದ್ಧತಿಯ ರೀತಿಯು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇ ಒಂದು. ಆದರೆ ಚಿಂತನ, ಮನನದ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಆಗಿರುವ ಸಂಶೋಧನದಲ್ಲಿ, ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಭೂಮಿಕೆಯ ಅಭಾವದಿಂದಾಗಿ, ಈ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಫ್ರೈಡನ ವರೆಗೂ ಆಯಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜ್ಞಾತಾಜ್ಞಾತ ಪೂರ್ವ ಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು, ಫ್ರೈಡನು ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ರೂಢಿಸಿದರೂ ಈ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ, ಇಂಥ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟೇ ಅರ್ಥ ಎಂದು ಮೊದಲೇ ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು ! ಇದರಿಂದ ಸಂಕೇತಗಳು ತಮ್ಮ ವಿಭಿನ್ನ ಅರ್ಥ-ದ್ಯೋತಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಎರವಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ನಾಮಮಾತ್ರ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಉಳಿ-ಯಿತು: ಆದರೂ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಂಶೋಧಕತೆಗೆ ಬಾಧೆ ಬಂದಿಲ್ಲ !

ತುಲನಾತ್ಮಕ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ (ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಧಾ-ನ್ಯವಾಗಿ) ಹಾಗೂ ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ, ಮಾನವೇತಿಹಾಸ (ಶಾಸ್ತ್ರ) ಈ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಆಗಿರುವ ಜೀವನದ ಬಗೆಗಿನ ಸಂಶೋಧನದಲ್ಲಿ, ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಭೂಮಿಕೆಯ ಚಿಂತನ, ಮನನ ಹಾಗೂ ಸಂಶೋಧನವು ಶಕ್ಯವೆಂಬ ಅಪೂರ್ವ ವಿಚಾರವು ದೃಢ ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮಾನವನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಕೆಲವೊಂದು ಆಕೃತಿ, ಸಂಖ್ಯೆ, ಹಾಗೂ ವರ್ಣಗಳ ಗೂಢ ಆಕರ್ಷಣವು ಅಭಿಜಾತವಿರುವುದಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಇದು ಸಂಶೋಧಕರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲ: ಸಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಸಂ-ಗತಿ. ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ದೈವತ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅವರ ಆಚಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯ

ಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಗತಿ ಸುಮಾರಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಸಮಾನ (general) ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಈ ಗೂಢ ಆಕರ್ಷಣವು ಹಿಂದೆ ಇತ್ತು, ಇಂದು ಇಲ್ಲ; ಎನ್ನಲು ಅವಕಾಶ ವಿಲ್ಲ. ಶೈಶವದಲ್ಲಿ ಒಗಟೆಯು ನಾದವನ್ನರಿಯುವ ಪ್ರೌಢರಾಗಲಿ, ಹಿರಿಯರಾಗಲಿ ದೊರೆಯುವುದು ವಿರಳ. ತಾಯಿಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಅರಿತ ಒಗಟೆ ಹೇಳಿ, ಗೆಳೆಯರ ಬಳಗದಲ್ಲಿ ಆಕರ್ಷಕನಾಗುವ ತಂತ್ರವನ್ನು ಕೆಲವು ಹುಡುಗರು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೇ ಬಲ್ಲರು. 'ದಿವ್ಯ' ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ವಿಚಾರ–ಭಾವನೆಯ ಉಗಮದಲ್ಲಿ ಒಗಟೆಯ ಸ್ವರೂಪದ ಕುತೂಹಲವೇ ಇದ್ದಿತೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕನಕನ ಮುಂಡಿಗೆ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವಿನ **ಬೆಡಗಿನ** ವಚನಗಳು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ **ಬೆಳಕಿನ** ದಾರಿಯವು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಖಂಡಿಕೆಗಳು ತುಂಬ ಇವೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಮಂಡಲದ ೧೬೪ ನೇ ಸೂಕ್ತವು 'ಬ್ರಹ್ಮೋದ್ಯ'ದ ಒಗಟೆಗಳಿಗಾಗಿ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಜೀವನದೊಳಗಿನ ಗೂಢದ ಬಗೆಗಿನ ಈ ಹುಚ್ಚು ಆಕರ್ಷಣವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹಿಡಿಯದೆ ಮಾನವನ ದೇವತಾ ವಿಚಾರ, ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರ ಇವುಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಜನಾಂಗದಲ್ಲೇ ಆಗಲಿ, ಅವರ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಅರ್ಥದ ಪೂರ್ವೋತ್ತರದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯು, ಕೊನೆಗೆ ಆ ಜನಕ್ಕಿದ್ದ ಅಗಮ್ಯ–ದಿವ್ಯಭಾವದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಒಯ್ದು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ! ಪುರಾತನ ಗ್ರೀಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು 'ಝೀಉಸ್' ದೇವರ ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಆ ಜನರಲ್ಲಿ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲು ಮತ್ತು ಹದ್ದು (Eagle) ಇವು ಝೀಉಸನ ಸಂದೇಶವಾಹಕ ದೂತರು ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ನಂಬುಗೆ ಇತ್ತು. ಮತ್ತು ಗುಡುಗು ಅವನ ಧ್ವನಿ (ಭಾಷೆ) ಎಂದೂ ನಂಬುಗೆ ಇತ್ತು. (ಮ್ಯಾಕಮಿಲನ ಕಂ ನ್ಯೂಯಾರ್ಕ ೧೯೬೮:) (Ancient civilization: P. 204).

ಗುಡುಗು ಮಿಂಚು ಇವು ದೇವರ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಭಾಷೆ ಎಂಬ ನಂಬುಗೆಯು ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಒಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು 'ಮಧ್ಯಮಾ' ವಾಕ್ ಈ ಪರಿಭಾಷೆಯೊಳಗಿನ ಅರ್ಥದ ಪದರುಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂತರಿಕ್ಷ=ಮಧ್ಯಲೋಕ, ಸಲಿಲ=ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ವಾಗಾಂಭೃಣೀ, ತನ್ನ ಹುಟ್ಟು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಅದರೆ ಮಾನವನು ಈ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ಒಂದು ಭಾಷೆ

ಯನ್ನು ಪಡೆದಂತೆ, ವೈಯಕ್ತಿ ಅಪೇಕ್ಷವಾಗಿ 'ಹೇಳಿಕೆ' ಕೊಡುವವರ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂತು. ಭಾಷೆ ಬಂದು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿಶ್ವದೊಳಗಿನ ಅಗಮ್ಯ ಗೂಢವು ಇಲ್ಲವಾಗಿ ಮಾನವನ. ನಾಗರಿಕತೆ ಹೆಚ್ಚಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಅಭಾವದಿಂದ ಅವನು ಒರಲುವದೂ ಇಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ ! (ಪ್ರ. ೩೮. ೪೩). ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಯೌವನಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳಗಿನ ಅಗಮ್ಯತೆಯು. ಭಾಷೆಯು ಮೂಲಕ ಇಲ್ಲವಾಗಿದ್ದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ. ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಒಗಟಿಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು, ಬೇರೊಂದು ಹುಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ: ಇದರಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ಅರ್ಥದ, ಶ್ಲೇಷಾರ್ಥದ ಕೃತ್ರಿಮ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಬೆಳೆದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥವನ್ನು ಹುದುಗಿಸಿ-ಅಡಗಿಸಿ ಹೇಳುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ. ಗೂಢಾರ್ಥದ ಭಾಷಾಶೈಲಿಯ ಪ್ರೇಮ ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಂಟು. ಇದರಿಂದ ಏಕಾಕ್ಷರೀ ಕೋಶಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ. ಬಾಳಿನ ಅರ್ಥ ವಿವರಿಸಿ, ಈ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಎಚ್ಚರಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರವು ಇರುವಂತೆ. ಜೀವಕ್ಕೆ ಸ್ವಪ್ನ-ಸುಷುಪ್ತಿಯ ಕತ್ತಲೆಯ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವ ಆ-ರಾಮ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಉಂಟಷ್ಟೆ ? (ಶುದ್ಧ ಸುಖಿಸಂಕಥಾ ವಿನೋದ ಕ್ರೀಡಾಸಾಹಿತ್ಯವು ಇದರಿಂದ ಬೇರೆ.) ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇದೆ. ಈ ಉಭಯ ವಿಧ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು. ತಾನೆ ತಾನಾಗಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಿಂತು ತತ್ 'ಏಕಂ ಏವ' ಅದ್ವಿತೀಯತ್ವದ (: ಏಕಂ = ಸತ್) ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಮೆರೆಯಿಸುವ ಚಪಲಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದಿರುವಾಗ ಪ್ರಗತಿಯೂ 'ಏಕಂ ಏವ ಅದ್ವಿತೀಯಂ' ಹೆಮ್ಮೆಯೇ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗುವಾಗ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಾಗತಿಯೂ ಆಗುತ್ತ ಬಂದಿದೆ.

ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ 'ಏಕಂ' ಈ ಆಕೃತಿ : ಸಂಖ್ಯೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಗೂಢ ಆಕರ್ಷಣಕ್ಕೆ ಮನಸೋತವರ ವರ್ಗವು ಇರುವಂತೆ, 'ಮೂರು' (ತ್ರಿ) ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಅದ್ಭುತ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ನೆಲೆಯನ್ನರಿಯಲು ಹೊರಟ ಪಂಗಡವೂ ಇದ್ದುದಾಗಿ ಇಂದಿನ ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆಯಿಂದಲೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಮೂಲತಃ, ಏಕಾಂತಿಕ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಇವೆರಡರ ಪ್ರಭಾವದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ತೀರ ಭಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪದವು ಆಗಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ 'ಏಕಂ' ಈ ಆಕೃತಿಯ

ವಿಶತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕ ಜೀವರುಗಳ ಬಾಳ ದಾರಿಯು ದಿಕ್ಕೆ ಒಂದು; ಮತ್ತು ಮೂರರ ಸೋಜಿಗವು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡವರ ಬಾಳದಾರಿಯೆ ಇನ್ನೊಂದು. ತನ್ನ ಜೀವನದ ಅರ್ಥವನ್ನು–ಕ್ರಿಯಾಫಲಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು 'ಜಾತಕ' ನೋಡುವುದು ಹಲವರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ವಭಾವ. ಆದರೆ ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥ ಗ್ರಹ–ನಕ್ಷತ್ರಾದಿಗಳಿಗಿಂತ ತನ್ನ ಅಂತರಂಗಸ್ಥ ಆಕರ್ಷಣದ ಆಕೃತಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಮರ್ಥನಾದವನೂ ಸಾಕು; ಅವನಿಗೆ 'ಸ್ವ'–ಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನವಾಗಿ, ಬಾಳದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಎಡಹುವ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಸಂಗ ತಪ್ಪಬಲ್ಲವು.

ಭಾವನಿಕ ಹಾಗೂ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಗಳು, ತತ್ತ್ವತಃ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸನಾತನವಾಗಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅಂದಿನ ಆಕೃತಿಗಳ ಇಂದಿನ ನಾಮಾಂತರಗಳು ತಿಳಿದಲ್ಲಿ, ಇವರ ನೆರವಿನಿಂದ ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲೀನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸುಲಭವಾಗಲಿದೆ. ಇಂದಿನ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಅಂತರ್–ಮುಖ ಪ್ರವೃತ್ತಿ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವ ಮನೋಭಾವವೆ (Introvert). ಋ. ವೇದಕಾಲೀನ **ಏಕಂ** : ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯ 'ಏಪ್ರ'ತ್ವದ ಆದರ್ಶ; ಇದೇ ಪೇರೆಗೆ 'ಮೂರು' ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯ ರಹಸ್ಯದಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತವಾದ ಅಂದಿನ ಮನೋಭಾವವು. (extrovert :) ಇಂದಿನ ಬಹಿರ್–ಮುಖ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದ್ದಷ್ಟು ಆತ್ಯಂತಿಕ ಏಕಾಂತಿಕ ಸ್ವ–ಭಾವದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯಾ–ಪ್ರಮಾಣ, ಶತಮಾನದಿಂದ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆತು ನಡೆಯದು. ಪ್ರವಾಸದ ಅನುಕೂಲತೆ ಹೆಚ್ಚಿ ಪ್ರಪಂಚದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳ, ವಿವಿಧ ಭಾಷಿಕರ ಸಂಬಂಧ. ಸಂಪರ್ಕವು ಬೆಳೆಯ ತೊಡಗಿದಂತೆ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮವಾಗದಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ, ಕಾಲದ ಹಾಗೂ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಈ ಅಂತರವನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ಕಲ ತಲೆಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ತೀವ್ರತೆ, ಇಂದಿನ ತಲೆಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಲು ದೊರೆಯದು. ಅಂತರ್–ಮುಖವೃತ್ತಿ, ಬಹಿರ್–ಮುಖ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇವು ಧಾರ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯೆನಿಸಿ ತೀರ ಏಕಾಂತಿಕ ಮನೋಭಾವಗಳಾಗಿದ್ದ ಕಾಲವು

ಇಂದು ಉಳಿದಿಲ್ಲ;–ಉಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಂದಿನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಸಂಕೀರ್ಣತೆ ಹೆಚ್ಚು. ಕೇವಲ ಅಂತರ್–ಮುಖ ವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕನಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವನು ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ, ಬಹಿರ್–ಮುಖ ವೃತ್ತಿಯವರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚೇ ಮನಸ್ಸು ತೊಡಗಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು ! ಬಹಿರ್–ಮುಖ ಮನೋಭಾವದ ಜೀವನ ರೀತಿಯಿಂದ, ಸಮಾಜ ಸಮ್ಮುಖವಾಗಿ ಬಾಳುವ ಸಂಕಲ್ಪವಿದ್ದರೂ ಕೆಲರು ಅಂತರ್ ಮುಖಿಗಳಾಗಿ ಮಾನವ ಜೀವನ–ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣಕ್ಕಾಗಿ, ಸೈನ್ಸಿನ ಮೂಲಗಾಮಿ ಸಂಶೋಧನಕ್ಕಾಗಿ, ಏಕಾಂತವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರ ಬಹುದು. ಸೈನ್ಸಿನಲ್ಲಿ 'ಸಾಪೇಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತ'ದ ದ್ರಷ್ಟಾರ ಐನ್ಸ್ಟೀನರಿಗೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿತದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾರ್ಯ ತನ್ನಿಂದ ಆಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂಬ ವ್ಯಥೆ. ಬಾಳಿನುದ್ದಕ್ಕೂ ಇದ್ದುದು ಅವರ ಚರಿತ್ರದಿಂದ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ.

ಐನ್‌ಸ್ಟೀನ್ **'ಮೂರು'** (ಬಹಿರ್ಮುಖ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ) ಸಂಖ್ಯೆಯ ಉಪಾಸಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅಣುವಿಸರಣತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಅವರು ಅವರು ಇತ್ತ ಕಾಣಿಕೆಯೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಆದರೆ **'ಏಕಂ ಸತ್ತ್ವ'**ವನ್ನೂ ಅವರು (ಬ. ರಸೆಲ್ಲರಂತೆ) ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ ! ಫಿಡಲ್ ವಾದನದ 'ತತ್'ಮಯತೆಯು ಅವರನ್ನು ಭೌತದಿಕ್ಕಾಲ–ಪರಿಸರದ ಆಚೆಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕೇವಲ ತನ್ಮಯತೆಯ ಜೀವನ ವಿಮ್ಮುಖರು ಆಗಲಿಲ್ಲ ! 'ಕಲೆ'ಯೆ (ತನ್ಮಯಾನಂದಿ ಜೀವನವೇ) **ಏಕನೇವ ಸತ್ಯ ಎನ್ನಲಿಲ್ಲ.** ತನ್ನ 'ಬದ್ಧ' ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಬದಿಗಿರಿಸಿ ಆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಆ–ಕೃತಿರೂಪದ ಆ–ಚೆಗೆ ಹೋಗಿ **ವಿಶ್ವಸ್ಥ 'ಆಶಯ'**ದೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕ ಪಡೆವ ಅರ್ಹತೆಯಿರುವ ಜೀವವೇ **ನಿಜವಾದ ನೂತನ** (ವಿಕೃತಜನ್ಯ ನವ್ಯ ರೂಪವಲ್ಲ.) ಆಕೃತಿರೂಪ ನಿರ್ಮಿಸಬಲ್ಲದು. ತಂತುವಾದ್ಯ ಸಂಗೀತವನ್ನೇ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಐನ್ಸ್ಟೀನ್, ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಕಲಾವಿದರ ಅಮರ ನಾಮಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಪಡೆಯಬಹುದಿತ್ತು. ಎಂದು ಅವರ ಚರಿತ್ರೆ ಬರೆದ ರಶಿಯದ ವಿಜ್ಞಾನಿಯು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಗಣಿತಜ್ಞ ಪೈಥಾಗೊರೊಸನದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವ "number is the ruler of forms and ideas, and the *cause* of gods and demons" ಈ ವಾಕ್ಯವು ಮನನೀಯವಿದೆ. (The White Goddess P. 257) ದೇವರಿಗೂ ಜನ್ಮಕೊಡುವ (Cause) ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿ ಸಂಖ್ಯೆ

ಯಲ್ಲಿದೆ ! ಎಂದರೆ 'ದೇವರು' 'ದೆವ್ವ' ಸಂಖ್ಯೆಯು ನಿರ್ಬಂಧಕ್ಕೆ=ನಿಯಮಕ್ಕೆ (: ಋತಕ್ಕೆ) ಒಳಗಾಗಿವೆ. ಎಂದೇ ಪೈಥ್ಯಾಗೊರಾಸನ ಈ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವಷ್ಟೆ ?

ಬಾಹ್ಯ ನಾಮ–ರೂಪ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಅದು ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯು ಉಂಟೆಂದು '**ಏಕಂ**' ಸಂಖ್ಯೆಯು ಆಕರ್ಷಣ ವಾಗಲಿ, ಮೂರು ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯು ದಾರಿಯೊಳಗಿನ ಗೂಢದ ಆಹ್ವಾನವಾಗಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಋ. ವೇದಕಾಲೀನ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಉಭಯ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಈರ್ಷೆ–ವಿರೋಧ ಇಂದಿಗೂ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಂಟು. 'ಏಕಂ' ಪಂಥೀಯ ಭೂಮಿಕೆ. ಇಂದಿನ ಅಂತರ್–ಮುಖ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಆಗುವಂತೆ, ವೇದಕಾಲೀನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ರಾತ್ರೀ ಉಪಾಸನಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಆಗುತ್ತದೆ. ಇವೆರಡೂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು : ರಾತ್ರೀ ಉಪಾಸನಾ ಪರಂಪರೆಯು, ಸಾಹಿತ್ಯ. ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ. ಕಲಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವದು. ಈ ಸಂಗತಿ ಗಳಲ್ಲಿ ತಥ್ಯಾಂಶ–ಸತ್ಯಾಂಶವು ಎಷ್ಟು. ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವು ಇಲ್ಲಿಯೆ ಇದೆ: ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಕಾಸಹೊಂದದಿರುವ ಕಾರಣವೇನು ? ಇತಿಹಾಸ, ಭೂಗೋಲ, ರಾಜಕಾರಣಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಬೆಳೆಯದಿರುವ ಕಾರಣವು ಯಾವುದು? ಹಗಲಿನ ಆರಾಧನಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಎರವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು: ನಿಜವೊ ? ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿ. (ಸಂ)ಯೋಗ ಶಾಸ್ತ್ರ–ಷಟ್–ಚಕ್ರ ವಿಚಾರ, ಇದರ ಅಂಗವಾಗಿಯೇ ಸುಪ್ತಚೇತನದ ಮಾನಸ ಶಾಸ್ತ್ರ. 'ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ ಸಹೋದರ' ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ರಸಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಕಾಸಗೊಂಡಿವೆ: ಏಕೆ ? ಮೂರ್ತಿ ಶಿಲ್ಪವು **ಕೋನಾರ್ಕ (ಕೋಣ–ಅರ್ಕ)** ದಂತಹ ಪ್ರತಿಮಾ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಗೊಂಡುದರ ಅರ್ಥವೇನು ?

ಇಂದಿನ ಋಕ್–ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ '**ಏಕಂ**' ತತ್ತ್ವದ ಆರಾಧಕರ ಮೇಲುಗೈ ಯಾಗಿ, ಮೂರರ ಗೂಢದ ಉಪಾಸಕರ ತೇಜೋವಧೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎಂದಿಷ್ಟು ಹೇಳಿದಲ್ಲಿ 'ಪಕ್ಷಪಾತಿ' ಎಂಬ ಟೀಕೆಗೆ ಒಳಗಾಗಲೇ ಬೇಕು. ಮೇಲಣ 'ಆರೋಪ' ನಿಜ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಧಾರವಾಗಿ ತೋರಿಸಲು ಶಕ್ಯವಾಗುವಲ್ಲಿಯೆ, ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತದ ಹಾಗೂ ಈ ಅರ್ಥ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು 'ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ.

ಸನಾತನ ಆಕೃತಿ ಇರುತ್ತವೆ,' ಎಂಬ ಸೂತ್ರ ಇದರ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹತೆ ಸಿದ್ಧವಾಗ ಲಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣದ ಈ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ, ೧) ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಘಟಕ ತ್ರಯತ್ರಗಳ ಅನುರೋಧದಿಂದ ಋ. ವೇದಕಾಲೀನ ಜೀವನ ರೀತಿಯೊಳ ಗಿನ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಕಂಡು ಕೊಂಡದ್ದಾಯ್ತು. ಈಗ ೨) 'ಏಕಂ' ಮತ್ತು 'ತ್ರಿ' ಈ ಆಕೃತಿ-ಸಂಖ್ಯೆಯ ಆಕರ್ಷಣವು ಗೀತೆಯು ಹೇಳುವ ಜೀವನದೊಳಗಿನ 'ದ್ವಿವಿಧಾ ನಿಷ್ಠಾ' ಸೂಚಕ ವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಈ ವರೆಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರದೆ ಇರುವ ಋ. ವೇದ ಕಾಲೀನ ವೈಚಾರಿಕ ಸಂಘರ್ಷವೂ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಬರಬಲ್ಲುದು, ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಹಗಲಿನ ಹಿರಿಮೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯು, ಇರುಳಿನ ಬೆಲೆ ಯನ್ನು—ಸ್ಥಾನ-ಮಾನವನ್ನು ನಷ್ಟಪಡಿಸಲು ಹವಣಿಸುವುದೂ ಸಹ, ಇರುಳು-ಹಗಲಿನ ನಡುವಿನ ಅಂತರವನ್ನೇ ಶೂನ್ಯಗೊಳಿಸುವ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯಷ್ಟೇ ನಿಂದ್ಯ ಹಾಗೂ ಗರ್ಹ್ಯವಾಗಿದೆ. ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ,-ಆ ಬಳಿಕವೂ ಸೂರ್ಯ-ಚಂದ್ರ ದೈವತದ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯು, ಈ ಬಗೆಯ ವೈಚಾರಿಕ ಸಂಘ- ರ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯ್ತು; ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರದ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ- ಕಲೆಯ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಉಧ್ವಸ್ತಗೊಳಿಸುವ ಭೋಗವಾದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ದೃಶ್ಯವಂತೂ ಸರಿಯೇ, ಅಲ್ಲದೆ, ಏಕಂ : ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯ ಮೇಲ್ತೋರಿಕೆಯ ಏಕೇಶ್ವರವಾದೀ ನಾನಾ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥಗಳಿಂದಲೂ. (ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ) ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿಯೊಳಗಿನ ತಾರತಮ್ಯವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಪಾರಲೌಕಿಕವಾದಕ್ಕೆ ಜೀವದಾನ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಆತಂಕಗಳೇ.

ಹಗಲಿನ ದೇವರೇ ಆಗಲಿ, ರಾತ್ರಿಯ ದೇವರೇ ಆಗಲಿ, ಇವರಾರೂ ಸ್ವೈರ, ಸರ್ವ ತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ವಿಶ್ವದ ಆಗು ಹೋಗುಗಳಿಗೆ ವಿಶ್ವಪಿತ, ವಿಶ್ವರಕ್ಷಕ ಈ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು **ದೇವತಾ ಶಕ್ತಿಯ** ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಹಲವರಿಗೆ ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಇಂಥ ಒಂದು ದೇವರ ಬಗೆಗಿನ ನಂಬುಗೆ, ಈ ವಿಶ್ವವವು ಕೆಲವೊಂದು ಶಾಶ್ವತ-ಸನಾತನ ನಿಯಮಗಳ ಬಲದಿಂದ (: ಋತದ ಆಧಾರದಿಂದ) ನಿಂತಿದೆ—ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದೆ, ಎಂಬ

ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಮಾರಕವಾಗದಿರದು. ಈ ದೇವರೇ ವಿಶ್ವ ನಿಯಮಂಗಳಿಗೆ ಅಧೀನನು ಎಂದು ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ದೇವನು ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಸ್ವೈರಶಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು 'ಸೃಷ್ಟಿ'ಕರ್ತ : ನಿರ್ಮಾತೃದೇವ ಎಂದೊಡನೆ. (ಭಕ್ತನ ಇಷ್ಟವಿರಲಿ, ಇಲ್ಲದಿರಲಿ) ಈ ದೈವತ ವಿಚಾರವು ಲೈಂಗಿಕ ಆಕೃತಿಯುದು ಆಗಲೇ ಬೇಕು ! ಏಕೆಂದರೆ ಈ 'ಏಕಂ : ಸತ್' ಭೂಮಿಕೆಯಂ 'ದೇವರು' ಎಂಬವನು 'Essence' : ರಸ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗುವದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಹಿಬ್ರೂ ಮುಂತಾದ ಅನುಭಾವ ಮಾರ್ಗೀ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ತಳಹದಿ 'Essence' ತತ್ತ್ವವೇ ಆಗಿದೆ. ಈ **'ಏಕಂ : ಸತ್' ರಸವು** (Essence : Being). ಇದು ನಿಸರ್ಗತಃ ಸಂಭೂತಿ ಶಕ್ತಿ ತತ್ತ್ವ. ಇದನ್ನು I) ಅ–ಸಂಭೂತಿ ತತ್ತ್ವ ಎಂದು ವಕೀಲಿ ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸ ಬಲ್ಲದು; ಆದರೆ ಆ ಭೂಮಿಕೆ ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ಕೇವಲ ವಾದೀ ಒಂದು 'ಸ್ಥಿತಿ', ಅದರ ಅನುಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ, ಐಹಿಕ ಜೀವನ ರೀತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಆತ್ಮವಂಚನೆಗೂ ಪರವಂಚನೆಗೂ ಕಾರಣವಾಗದಿರವು; ಅಥವಾ ಗೀತೆಯ ಭಗ–ವಂತನ ಲೌಕಿಕ ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಇನ್ನಾಲಗೆಯ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ಒತ್ತಾಯ ಪಡೆಸಲೇ ಬೇಕು. ತುಳಸೀದಾಸಾದಿಗಳು ಕರ್ನಾಟದ ಶರಣರು, ದಾಸರಂತೆ, 'ಗುರುವೇ ದೇವರಿಂದ ಅಧಿಕ' ಎಂದು ಜ್ಞಾನದೇವನಂತೂ ಸರಿ: ಸಂತರಾಮದಾಸ ಸಹ ಸಾರಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಗುರು–ಪ್ರಸಾದ ದೀಕ್ಷಾ ಸಂಪ್ರದಾಯಿ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜಕ್ಕೂ 'ದೇವರು' ಎಂಬ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಸ್ಥಾನವೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಗುರು ವರ್ಗವು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಬೆಳಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ಮರ್ಯಾದೆ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಸಂಕೇತ ದೇವರು ! ಭಕ್ತರ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾದರೆ ಅದು ಗುರುಕೃಪಾ ಶಕ್ತಿದ್ಯೋತಕ ! ಕಾರ್ಯ ಹಾನಿಯಾದರೆ ಅವರ ಆಶೀರ್ವಾದ (?) ಫಲಿಸದಿದ್ದರೆ, 'ಭಕ್ತ'ನ ದೈವ: ಅಥವಾ ಅವನ ಕರ್ಮ ಅಡ್ಡಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಬಗೆಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ.

ಅ) **'ಏಕಂ' ಸದ್ರಸಸ್ಥ** ಸಂಭೂತಿ ಶಕ್ತಿಯ ಅನು–ಸ್ಥಾನರತರಾಗುವಲ್ಲಿ, ಅದು ಅ–ಸಂಖ್ಯ ಪ್ರಜಾಕೋಟಿ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸದಿರದು, ಈ 'ಪ್ರಜಾಪತಿ=ಬ್ರಹ್ಮಶಕ್ತಿ'. ಅಥವಾ ಬ) ಸಂಭೂತಿಯ ಈ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳ ನಿವಾರಣಾರ್ಥ. ತ್ರಿವಿಧ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ **'ಚತುರ್ಥ : ತುರೀಯ** (ಇದು

ಐಹಿಕ ಜೀವನ ಸಮ್ಮುಖಿ ವೈಶ್ವಾನರ : ಸಮಷ್ಟಿ ಪುರುಷನ ಸೇವೆಗಾಗಿಯೆ ಬಾಳು ಮುಡುಪುವ ಸಂನ್ಯಾಸವಲ್ಲದ್ದರಿಂದ.) :ಸಂನ್ಯಾಸಕ್ಕೂ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಇಡೀ ಪುರುಷಾರ್ಥ **ತ್ರಯ**ದ ತಳಪಾಯವು ಸಡಿಲಾಗಲೇ ಬೇಕು. (ವ್ಯಾಹೃತಿತ್ರಯ ನಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ತಂತ್ರವೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟು. ಪು. 45: ೭೬–೭೭; ೫೭೨).

ಸಂಭೂತಿ. ಹಗಲಿನದಿರಲಿ, ರಾತ್ರಿಯದಿರಲಿ, ಇದರ ಉಪಾಸನೆಯ ಈ ಇವೆರಡೂ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಏಕಂ : ಸತ್ತಿನ ಭೂಮಿಕೆಯ ಕ್ರಿಯೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳೇ ಆಗಿವೆ. 'ಏಕಂ ಏವ ಅದ್ವಿತೀಯಂ' ತತ್ತ್ವದ ಭೂಮಿಕೆಯು ನಿತ್ಯ ಪ್ರಲಯ —ಎಂದರೆ ಸರ್ವಾರ್ಪಣ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮ '**ಚಕ್ರ**'ಧಾರೀ ಗುರು ಸಾರ್ವಭೌಮ : ಜಗದ್ಗುರು ಅಥವಾ 'ಚತುಃ ಸಮುದ್ರ ವಲಯಾಂಕಿತ ಪೃಥಿವೀ ರಾಜ್ಯಂ ಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರೆ'... ಎಂಬ ಬಿರುದಿನ (ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷ) ಸಮ್ರಾಟ್ **ಚಕ್ರ** ವರ್ತಿ ಪದಸ್ಥ ಈ 'ಏಕಂ' ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಿಯೆ ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃ-ತಿಯ ಅರ್ಥ. ಆದುದರಿಂದ. ಸಂಭೂತಿ ಶಕ್ತಿಯು ಸತ್-ರಸೋಪಾಸಕರ ಈ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ದೇವರು' ಈ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ನಿಜವಾಗಿ ಸ್ಥಾನವೇನವೆಲ್ಲಿದೆ ? ಪೀಠಸ್ಥ (ಗುರು ಅಥವಾ ರಾಜ) ಶಕ್ತಿಯೆ ನಿಜವಾದ ದೇವರು.

'ರಾತ್ರಿಯು' ಹೆಸರೇ ಉಳಿಯದಂತೆ. ಏಕಮೇವ ಹಗಲೇ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ (: ಸೈನ್ಸು). ಸಮ್ರಾಟ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಬಂದರೂ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಳಯಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಣವಿತ್ತಂತೆಯೆ: ಇನ್ನು ರಾತ್ರಿಯೇ ಹಗಲಿನ ವೇಷದಲ್ಲಿ (: ಅಷ್ಟ, ನವರಸ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಇವರ ಛಾಯಾನುವರ್ತಿ ಕಲೆಗಳು ಅಥವಾ 'ಏಕಂ' ಸತ್-ರಸ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಂತ : ವಿರಕ್ತ ಗುರುಸಂಪ್ರದಾಯ) ಸಮ್ರಾಟ 'ಚಕ್ರ'ವರ್ತಿಯಾಗುವಾಗಲಂತೂ, ಪ್ರಳಯ ಪ್ರತಿ ವಾರ್ಷಿ 'ಹೋಳಿ', 'ಯುಗಾದಿ' : 'Janus' ಮಾಸ ಈ ಋತು ಪೂಜೆಯ ಸಮುಯಾಚಾರ: ಇದೇ ನಿಯತಿ : ನಿಯಮ ಋತ = ಸತ್ಯವಾಗಬಲ್ಲದು. ಈ ಜೀವನದ ಆ-ಕೃತಿಯ ಜನಗಣದಲ್ಲಿ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ದೃಢಪಡುವ ಈ ಸತ್ಯವು, ವಿಶಿಷ್ಟ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಗಳೊಡನೆ, ಹಾಗೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ= ಮಾಧ್ಯಮದೊಡನೆ ಸು-ಸಂಗತವಾಗಿ ಸಂಬದ್ಧವಿರುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ಆವಿ-ಷ್ಕೃತ ಅಥವಾ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತ ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಂದ ಅವು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ

ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ, ಮತ್ತು ಜೀವನ ಸಮಯ—ಆಚಾರ ಸ್ವರೂಪವು ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಾನೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಕನಿಗೂ ಇದು ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ. **'ಯುಗ'** ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಥದ ಪದರು ಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು. ಋ. ವೇದದ 'ಸೂರ್ಯ(ರ್ಯಾ)' ಸ್ತೋತ್ರ ಸಮೀಕ್ಷಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯ (I. ೧೧೫). ಮೊದಲ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ವರುಣ (: ಸರ್ಪನ) 'ಚಕ್ಷು(O)' ರೂಪ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದೊಳಗಿಂದ 'ದೇವ' (–ಜನ) ಸಮೂಹ (ಕಿರಣ ರೂಪೀ ಸರ್ಪಗಳು) ಹೊರಬರುವ (ವಿ)**ಚಿತ್ರಂ** ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸೂರ್ಯ ತರುಣಿ ಉಷೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, **ಮರ್ತ್ಯರಂತೆ** ಹೊರಟ ವರ್ಣನೆ ! ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ನರಃ **ದೇವಯಂತಃ ಯುಗಾನಿ** ವಿತನ್ವತೇ' ಇಲ್ಲಿ i) ಯುಗ ನೇಗಿಲ ಕ್ರಿಯೆ (ಸುಫಲೀಕರಣ), ii) ಯುಗ(ಲ) ನಾಗಿ, ಸಪತ್ನಿಕ 'ಯಜ್ಞ' ಕರ್ಮರತನು: ಈ 'ಯುಗ'–**ಪ್ರತಿಪದ** (ಮರಳಿ ಅಡಿ ಯಿಡುವ)ಬಾಲ-ಜಂಪ್ರ (ಅ–ಭು : Being) ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. 'ದೇವೀದ್ವಾರ'ದ ಅಧಿಕಾರಿ Janus : ಇಮ್ಮೊಗದ ದೇವರು ವರ್ಷದ ಅಂತ್ಯ-ಆರಂಭಶಕ್ತಿ—ಹೋಳಿಹುಣ್ಣಿ (ರಂಡೆ-) ಮುತ್ತೈದೆ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಇಮ್ಮೊ-ಗದ ದೇವೀ ಕಲ್ಪನೆಯೊಡನೆ ಹೋಲಿಸು.

ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಹಗಲಿಗಾಗಲಿ, ರಾತ್ರಿಗಾಗಲಿ ಏಕಮೇವ ಮಹತ್ತ್ವವಿಲ್ಲ: ಪ್ರಸಂಗ–ವಶಾತ್, ಅಪವಾದವಾಗಿ ಇರುಳನ್ನು ಹಗಲಾಗಿಸಿ ದುಡಿಯುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ರಾತ್ರಿ ತೊಡೆದು ಹಾಕಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಗಲನ್ನು ರಾತ್ರಿಯಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ದುರ್ಯೋಧನನು ನೀರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಕುಳ್ಳಿರ ಬೇಕಾದ ಸ್ವರೂಪದ ದುರ್ಧರ ಪ್ರಸಂಗವು ಮಾತ್ರ ಸ್ವ–ನಾಶ ಸ್ವರೂಪದ್ದೇ ಇರಬಲ್ಲದು !

ನವ (?) ಜೀವ ವಿಶ್ವನಿರ್ಮಿಸುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ **ಸೈನ್ಸು** ಸಹ **ವಿಶ್ವಸ್ಥ ನಿಯಮರೂಪ ಸತ್ಯವನ್ನು** ಅರಿತು ಅದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಹೊರ ಟಿದೆ ! ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಏಕಂ ಸತ್ಯ ಎನ್ನುತ್ತಿದೆ ! ಆದರೆ ನಿಯಮ—ಋತ ಶ್ರೇಷ್ಠ; ಸೈನ್ಸ್, ಅದರ ನೆಳಲು ತಾನೆ ? **ಮಾನವ ಜೀವನವು ಸಹ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ನಿಯಮ ಎಂದರೆ ಋತ** ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರಿತು, ಅದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಸಾಗಬೇಕಷ್ಟೇ ? **ಈ** ಜೀವ ತಾನೇ ಏಕಂ : ಸತ್ ಸ್ವರೂಪ

ಹೇಗೆ ಆದೀತು ? **ಜೀವನವು 'ಸತ್ಯ' ಎಂದರೂ ನಿಜವಾಗಿ ಇದು ಋತದ (: ವಿಶ್ವನಿಯಮದ) ನೆಳಲು. 'ಸತ್ಯ' ಎಂದರೇನು ?** ಎಂಬುದರ ಬಗೆಗಿನ ಯುರೋಪೀಯ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತನರ ಧಾರಣೆಯನ್ನು ಇವೆರಡೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಭಾಷಿಕ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ಅರಿಯಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ **ಸತ್ಯವನ್ನು** *Truth* ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. Truth ಈ ಸಂಕೇತದ ಬರುವಿಕೆ < truce. ಎಂದು ಕೋಶ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯು ಋತ : ಸತ್ಯದ ಆಕೃತಿಗಿಂತ ತುಂಬ ಭಿನ್ನ. True : In accordance with fact or reality, ಎಂದರೆ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ : ನಿಜ ಸ್ಥಿತಿ. ಆದರೆ True, ಸಂಕೇತಸ್ಥ ('ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ' : 'ಇರುವ ಸ್ಥಿತಿ' ಇದರ) ಮೂಲಾರ್ಥ ತಿಳಿಯಲು 'truce' ಸಂಕೇತದ ನೆರವು ಪಡೆಯಬೇಕು. *truce:* (agreement for) temporary sessation of hostility – **ಜಗಳ, ಕಾದಾಟ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ತಾತ್ಪೂರ್ತಿಕ ಒಪ್ಪಂದ.** ಆದಕಾರಣ, ವಸ್ತು ಸ್ಥಿತಿ (=True). ಎಂದರೆ ಕಾದಾಟ–ಜಗಳ ಇದು ಯಾವಾಗಲೂ ಇದ್ದದ್ದೇ. **ಆದಕಾರಣ : ತಾತ್ಪೂರ್ತಿಕ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಇದೇ ನಿಜ !** Truce > True. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಕಾರ ಪಡೆದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ *Truth* ಇದರೊಳ ಸ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದ (concept) ಆಕೃತಿಯು ಈ ಮಾಧ್ಯಮವು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಭೂಮಿಕೆಯ 'ಸತ್ಯ'ದ ಅರ್ಥಧಾರಣೆಗೆ ಅಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯು Truth ಬಗೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ತೀವ್ರ ವಿವಾದಗಳ ಮೂಲಕ ಕಾಣುತ್ತಲೆ ಇದೆ !

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಭಾಷಿಕರ *Thruth* ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಅವರು, ಈ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಚಿತ್ರ : ಹೋರಟೆ = ಅಶಾಂತಿ–ಪರ್ವವೇ ಸ್ಥಾಯಿ ಭಾವವುಳ್ಳದ್ದು. ಆದರೆ ಈ ಹೋರಾಟ–ಕಾದಾಟದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದ ; Compromise, ಇದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಬಹುದಾದ ಆದರ್ಶ = Truth. ಸರ್‌ಜಾನ ಮೋರ್ಲೆ ಒಪ್ಪಂದದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಈ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವೇ, 'Social–

Contract' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಹಂತದಲ್ಲಿಯೂ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ! ಸ್ಪರ್ಧೆ–ಈರ್ಷೆ, ಹೋರಾಟವೇ ಮೂಲಭೂತ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿರುವ ಮಾನವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಇಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥೆ, ಸಮಾಜ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡ ಪವಾಡ ಸಂಭವಿಸಿದ್ದು ಹೇಗೆ! ಅಂದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಭಾಷಿಕರು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡ ಜೀವನದ ಅರ್ಥವು ಸದೋಷವಿರುವುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು, ಲಿಖಿತ ಕರಾರುಪತ್ರದಿಂದ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಥೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣವೇ ಸಾಕು. ಮಾನವ ಜೀವನ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹ, ಪ್ರೇಮ–ಋಣಾನುಬಂಧಗಳ ಆಂತರಿಕ ಆಕರ್ಷಣವು ಸ್ಥಾಯೀಭಾವವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲವಾದರೆ, ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು–ಗಂಡು ಮತ್ತು ಮಗು ಈ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬ ಸಂಸ್ಥೆ, ಕುಲ–ವಂಶಗಳು, ಬೆಳೆದು ಬರಲು ಅಶಕ್ಯವಿತ್ತು. ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧೆ–ಈರ್ಷೆ, ಕಾದಾಟ ಇಲ್ಲ, ಇರಬಾರದು, ಎಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಸಾಧುವಿದ್ದರೂ ಈ ಸಾದಯಿಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಸು–ಸಂಗತವಿಲ್ಲ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ Compromise : ಒಪ್ಪಂದ Truce ಇದು ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಅವಾಸ್ತವವಲ್ಲವಾದರೂ ಇದೇ Truth ಎಂದಲ್ಲಿ **ಇದು ಅರ್ಥ ಸತ್ಯ**ವೆನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಭಾಷಿನ ಕ್ರೈಸ್ತ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ **ವಿಶ್ವ (?) ಪ್ರೇಮದ** ಆಧಾರವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕಾಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವನ್ನಿತ್ತು 'ವಿವಾಹ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ವಿಚಾರ' ಕುರಿತು (ಫ್ರಾಯ್ಡ ಪಂಥೀಯರ) ಪ್ರಮಾಣ ಗ್ರಂಥ ಬರೆದ ಮಹಾಮೇಧಾವಿ ಬರ್ಟ್ರಾಂಡ ರಸೆಲ್ಲನು ಸಹ (ಕ್ರೈಸ್ತಪಂಥದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಆಸಕ್ತಿಯಿದ್ದರೂ). ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮೌಲಿಕವಾದದ್ದು— ಯಾವುದರ ಸಲುವಾಗಿಯಾದರೂ ಬದುಕಲೇ ಬೇಕು. ಇಂತಹ ಅತ್ಯುದಾತ್ತ ಜೀವನ ರೀತಿಯೆಂದರೆ ಅದು 'ಪ್ರೇಮ' (?) ತತ್ತ್ವಾಧಿಷ್ಠಿತ ಬಾಳುವೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ! ಆದರೆ ಅತ್ಯಂತಿಕ ಆಟಿಕೆ. ಏಕಾಂತಿಕ ಪ್ರೇಮ ಇಂಥ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ **'ವಿಕಂ'** ಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿರೂಪ! ಎಂದರೆ ಸುಂದರ ಮಾತಿನ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಳಯದ ಅಥವಾ ಭೋಗವಾದೀ ಜೀವನ ರೀತಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನ!

ಆದರೆ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ Realitsm ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ Reality, Turce: ಒಪ್ಪಂದ : ಕರಾರ (: (Social contract) ಇದೇ ಇರಬಲ್ಲುದು, ಯಾವುದಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ (: ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿ) ಸ್ಥಾನವೇ ಇಲ್ಲವೊ ಆ 'ಪ್ರೇಮ' ಎಂಬುದನ್ನು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಹೇಗೆ ಶಕ್ಯ ? 'ಕಾಮ'ದ ಅಸ್ತಿತ್ವವುಂಟು; ಕಾಮದ ಉದಾತ್ತೀಕರಣ (ಎಂದರೆ ಗಂಜೀ ಇಸ್ತ್ರೀ ಮಾಡಿದ ಕಾಮ) 'ಪ್ರೇಮ' ರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗಲು ಶಕ್ಯವೊ ? ಸೈಂಟಿಫಿಕ್ ರೀತಿಯಿಂದ ಹಿತ್ತಾಳೆಯನ್ನು ಬಂಗಾರವಾಗಿಸುವ 'ಕಿಮಿಯಾ'ದಲ್ಲಿಯ ನಂಬಿದಂತೆಯೆ ಆಗಲಿದೆ ಇದು ! ಜೀವನ ತತ್ತ್ವದ ವಿಶ್ಲೇಷಣದಲ್ಲಿಯೆ ಭೌತಪಾತಳಿಯ ಕಾಮವಲ್ಲದೆ ಅಭೌತ ಪವಿತ್ರ ಪಾತಳಿಯ ಪ್ರೇಮವೂ ಒಂದು ಉಂಟು, ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಅ–ಸಾಧುವಲ್ಲವೆಂದು, ವಿರಕ್ತ ಸಂತ ಪಂಥವೂ ನೇರವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೈದಾಳಿದ ಕುಮಾರೀ–ಕುಮಾರ ವ್ರತಾಚರಣೆಗೆ ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸುವ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥೀಯ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗೆ, ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಅರ್ಥವಿಹೀನ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅನರ್ಥಕಾರಿಯೂ ಆಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥೀಯ.—ಏಕೆ, ತತ್ಪೂರ್ವದ ಬೌದ್ಧ, ಜೈನ, ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವಾದಿ ಏನೆಲ್ಲ ವಿರಕ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಹೇಳುವ **'ವಿಶ್ವ'** ಪ್ರೇಮ : 'ಸರ್ವಭೂತ ಹಿತ' ಎಂಬ ಮಾತು ಮೋಸದ್ದೇ ಸರಿ; ಇಡೀ ಜೀವನವೇ ಅರ್ಥ–ಶೂನ್ಯವಿರುವಾಗ **ವಿಶ್ವ=ವಿಶ್ವಾನರ** ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವೆಲ್ಲಿದೆ—ಈ ಶ್ಮಶಾನರೂಪೀ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ? ಭಾರತೀಯ ಯತಿ, ಮುನಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವು 'ವೈಶ್ವಾನರ' ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಮೃತ್ಯುರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿ, ಸರ್ವಭೂತ' ಹಿತದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವಲ್ಲಿರುವ ಈ ವಕ್ರರೀತಿ ಅದ್ಭುತವಿದೆ ! ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಯಾವ ತತ್ತ್ವ : ಅರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲವೊ. ಅದನ್ನು ಆದರ್ಶವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಆಚರಿಸ ಹೇಳುವ ಈ ರೀತಿ ಸಾಧುವೆ ? 'ನ ಬುದ್ಧಿ-ಭೇದಂ ಜನಯೇತ್' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಂತೆ, ಸುಳ್ಳು, ಕಪಟವೂ ಸಾಧು ಮಾರ್ಗವೇ ! ಹೀಗೆ ಬಗೆದಿರುವ ಸಂತಪಂಥಗಳ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ; ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳು : ನೈತಿಕ ತತ್ತ್ವ ಇವು ಮಾನವರು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳು, ಎಂಬ ಮೇಧಾವೀ ರಸೆಲ್ಲರಿಗೂ **'ಪ್ರೇಮ'ದ ಗ್ರಹಿಕೆಯ** ಅವಶ್ಯಕತೆಯೆನಿಸಿದ್ದು. ಇದು ಅದ್ಭುತ ವಿಸಂಗತಿ ! ಬುದ್ಧಿವಾದೀ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವೆಂಬ ತತ್ತ್ವ ಪದ್ಧತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಹ ಈ ವಿಸಂಗತಿ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ !

ಸದೋಷ ಪೂರ್ವ ಪೀಠಿಕೆಯುಳ್ಳ (ಅರ್ಥ ಧಾರಣ ಮಾಡುವ) ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ಭಾಷಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುವ ಆಶಯ : ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಸಮರ್ಪಕತೆಯ ದೋಷವು, ನೆಳಲಿನಂತೆ ಆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಂಗಡವೆ ಅದನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೊರಡಲೆ ಬೇಕು. ಈ ವಿಶ್ವನಿಯಮ ಈ ವರೆಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಅರ್ಥ ವಾಹಕತೆಯ ಇತಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳದ ಅಥವಾ ಈ ಇತಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರಕಾರದ ಒಗೆಗೆ, ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮಂಡಿಡತೊಡಗಿದ್ದೇ ತೀರ ಇತ್ತೀಚೆ! **ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಈ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಅಮೂರ್ತ ಸತ್ಯವನ್ನು, ಮೂರ್ತ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ, ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ಜೀವನದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಅರಿಯಲು—ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ.** ಆದಕಾರಣ ಮೂಲತಃ. ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಅಸಮರ್ಪಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ತನ್ಮೂಲಕವಾಗಿ ಕಾಣುವ, ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ ಅ-ಮೂರ್ತ ಸತ್ಯದ ಆಕೃತಿಯೂ ಸದೋಷವಾಗಲೇ ಬೇಕು. (P. 20-21)

ಈ ಪ್ರತಿಮಾ:ಸಂಕೇತದ ವಿಚಾರದೊಡನೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಮಾತು ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಪಡೆಯತೊಡಗಿದೆ : ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರ, ಮಾನವಕಲ್ಪಿತವಲ್ಲ. ತರ್ಕ, ಅನುಮಾನವು ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸುವ ಸಾಧನವೇ ಹೊರತು ಅದುವೆ 'ಜ್ಞಾನ' ವಲ್ಲ. ತರ್ಕದಿಂದ ಜ್ಞಾನದ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ 'ಅನುಮಾನಿತ-ಸತ್ಯ (hypothesis)' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವು ಇರದೆ ಇದ್ದರೆ ಆ 'ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯ'ವು ಕೇವಲ ಊಹೆಯೆ ಸರಿ. ಜೀವನ ಸಂದರ್ಭದ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು—ಹಲವು ಸಂದಿಗ್ಧ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಮೂಲಕ ಆ ವಿಶಿಷ್ಟ 'ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯ'ದ ಸ್ವೀಕಾರವು ಅನಿವಾರ್ಯವಿದೆ, ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ, ಅಂತಹ ಅನುಮಾನ : ತರ್ಕ ಅನ್ವೇಷಕನನ್ನು ವಾಸ್ತವ : ಸತ್ಯದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯ ಬಲ್ಲದು (ಪೃ. ೮೩-೮೪). ಹೆಗೆಲ್-ಮಾರ್ಕ್ಸರು ತಮ್ಮ ಗ್ರಹಿಕೆಯ (ಕೇವಲವಾದೀ) (Hypo-) *Thesis* ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಮೇಲೆ ಸುಂದರ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಮಂದಿರ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಲೋಕವಿಭ್ರಮವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದಕ್ಕೆ

ಜರ್ಮನಿ–ರಶಿಯಗಳ ಅರ್ವಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಏಕಂ : ಸತ್ ಪಂಥೀಯ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರೀ ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ !

ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನ ಸಂದರ್ಭದ ವಾಸ್ತವ : ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವ ಒಂದು ಸಾಧನವೆಂದು, ಮಾನವ ಕಲ್ಪಿತ ಈ 'ಸತ್ಯ(?)'ದ ಪ್ರಕಾರವೂ ಒಂದು ಉಂಟು: ಸಮಸಾಮಯಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ಲೇಟೋನ 'ರಿಪಬ್ಲಿಕ್'ದ ಬಗೆಗಿನ ಸ್ವಪ್ನ, 'ಅನಾರ್ಕಿಸ್ಟ': ಆತ್ಯಂತಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿವಾದೀ ಜೀವನ ರೀತಿ, ಮಾರ್ಕ್ಸನ ಆದರ್ಶ ಸಮತಾವಾದೀ ಜೀವನ ರೀತಿ.—ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿ, ಗಾಂಧೀಜಿ ಕಲ್ಪಿತ ರಾಮರಾಜ್ಯದ ಆದರ್ಶ ಇವು ಇಂತಹ ಅರ್ವಾಚೀನ ಮಾದರಿಗಳು; ಇವುಗಳ ವಾಸ್ತವತೆಯ ಶಕ್ಯತೆಯ ಬಗೆಗೆ ಜೀವನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳೇ ದೊರೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹ ಜೀವನದ ಅಸ್ತಿತ್ವಸೂಚಕ ಸುಸಂಗತ ಸಂಕೇತಗಳೇ ಲಭಿಸದ್ದರಿಂದ, ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯು ಉಂಟೆಂದು ಬಗೆಯಲು ಈ ದಿವ್ಯ ಪುರುಷರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಹೊರಗೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ದೊರೆಯದಿರುವುದು ವಿಷಾದದ ಸಂಗತಿ. ವಿಶ್ವಸ್ಥ ವಾಸ್ತವ : ಸತ್ಯ ಮಾನವ ಕಲ್ಪಿತವಲ್ಲ. ಅದು 'ಉಂಟು' ಆದರೆ ಈ 'ಉಂಟು' ಎಂಬುದು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡ ಬ್ಲಿವೆ ತಿಳಿಯದು. ಆದಕಾರಣ ಈ 'ಉಂಟನ್ನು' ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಕ್ಕನ್ನು—ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಅನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಕೇಡು ಬೇರೊಂದರಿಂದ ಇಲ್ಲ.

ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮಾನವ ನಿರ್ಮಿತ (: Invention) ಎನ್ನಬಹುದಾದರೂ, ಇದು ಸರ್ವಾರ್ಥದಿಂದ ಸರಿಯಲ್ಲದ ಮಾತು. ೧) ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಮೂಲಭೂತ ನಿಯಮರೂಪೀ ಸತ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮತ್ತು ೨) ಜೀವನದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯುವುದು, ಹೀಗೆ ಇವು ಎರಡು ಭಿನ್ನ ಪಾತಳಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳು. ಆದರೆ ಮೂಲಭೂತ ಸತ್ಯ-ತತ್ತ್ವದ ದರ್ಶನ–ಪಡೆವ ಐನ್‌ಸ್ಟನ್‌ರಂತಹರು, ಮತ್ತು ಐನ್ಸಟ್‌ರಂತಹರ 'ದರ್ಶನ'ದ ಲಾಭಪಡೆದು, ತನ್ನವೇ ಆದ ಹೊಸ ಹೊಸ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡುವ ಎಡಿಸನ್‌ರಂತಹರು ಇವೆರಡೂ ವರ್ಗದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವು ಉಳಿಯದಿರುವಾಗ, ಆ ಸಂಸ್ಕೃ-

ತಿಂಗಳ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿರುವುದರ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣ ತೊಡಗಲೇ ಬೇಕು.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಷೆಯ ಶಬ್ದಗಳ ಬರುವಳಿಯಲ್ಲಿ ದರ್ಶನದ ಪಾತಳಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಇರುವಂತೆ, ಪ್ರಭಾವೀ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಂಕಲ್ಪನೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ ಇರಬಲ್ಲುವು: ಆದರೆ ಇವೆರಡೂ ಅಷ್ಟೇ ಮೌಲಿಕವಲ್ಲ. 'ಮರೆತುಹೋದ ಭಾಷೆ' (Forgotten Language P. 16) ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಎ. ಫ್ರಾಮ್ ಹೇಳುವ ವೈಶ್ವಿಕ (Universal) ಸಂಕೇತಗಳು ಈ ಬಗೆಯ ಮಾದರಿ ಎನ್ನಬಹುದು. ಆತನು ಬೆಂಕಿ, ನೀರು ಈ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಅಪೂರ್ವತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕ್ಯಾಸಿರರ ಇದನ್ನು ಇನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ (ಪು. ೧೧೦, ೧೬೬, ೩೭೪).

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಹ–ಜ ಸಂಕೇತ ಮತ್ತು ವಕ್ರ ಅಥವಾ ಕೃತ್ರಿಮ ಸಂಕೇತ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಭೇದವು ಮಾಸಿಹೋದರೆ ಆ ಭಾಷಿಕರ ದೃಷ್ಟಿ ಸದೋಷವಾಗಿ ಅವರು ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ವಂಚಿತರಾಗುವರು. ಉದಾ: ಯುರೋಭಾರತೀಯ '**ಮಾಸ್**' (: ಚಂದ್ರ) ಸಂಕೇತ. ಕಾಲವನ್ನು ಅಳೆವ ಪುರಾತನ ಮಾನದಂಡ = ಮಾಸ್ (= ಚಂದ್ರ): ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ 'ತಿಂಗಳು' ! ಇದು ಮಾನವೇತಿಹಾಸವನ್ನು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ತರುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವ ಸಂಕೇತ. ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಕಾಲಗಣನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ. ಚಾಂದ್ರ–'ಮಾ'–ನವೇ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೆಲ್ಲ ರೂಢವಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಸೂರ್ಯ' ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಚಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ತರುವಾಯದ್ದು, ಎಂಬ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸತ್ಯವನ್ನು ಶಂಕಿಸಲು ನಿಜವಾಗಿ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಚಂದ್ರ (: ಮಧುರ ಚಮಸ : ಪಾತ್ರ) ಈ ಸಂಕೇತವು ತಿಂಗಳ–ಮುಟ್ಟಿನೊಡನೆ ಸಂಬದ್ಧವಿದೆ. ಯುರೋಪೀಯ ಭಾಷೆಯ 'menses' (ಮುಟ್ಟು : ಆರ್ತವ) ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಚಂದ್ರ ಸಂಕೇತವು (: ಚಂದಿರೆ–ಚಲುವೆ) ಮೂಲತಃ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರತಿಮಾ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಆಕರ್ಷಕವೆನಿಸಿ ದೇವೀರೂಪದಲ್ಲಿ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಡೊನಾಲ್ಡ್ ಮ್ಯಾಕೆಂಝಿ, ಇಜಿಪ್ತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭ ಚಾಂದ್ರನಿಂದ. ಎಂದು ಸಾಧಾರ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಆದರೆ ಸಹ-ಜ ದರ್ಶನದ ಈ ಮೂಲ ಪ್ರತಿಮಾ ಸ್ವಭಾವ. ಇದು ಪ್ರಕೃತಿಗೇ—ಉಭಯಲಿಂಗೀ ಆಗುವುದರೊಡನೆ ವಕ್ರವಾಗತೊಡಗಿದ್ದುಂಟು! ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತದೊಳಗಿನ ಈ ಸಹ-ಜ 'ಪ್ರತೀಯಮಾನ ಅರ್ಥ ತತ್ತ್ವವು' ವಕ್ರೋಕ್ತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಶೃಂಗಾರ-ಸಂವರ್ಧನೆಗೆ ಮೂಲಧನವಾಗಿ ದೊರೆತುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ, ಭಾರತೀಯ ರಸಸಾಹಿತ್ಯ-ದಲ್ಲಂತೂ!

ಪ್ರತಿಮಾ-ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಭಾಷೆ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗುವ ಮುಂಚಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಂತೂ ಸರಿ: ಇಂದು ಸಹ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಗಮ್ಯ ಗೂಢ ಭಾವದ ಬಗೆಗಿನ ಆಕರ್ಷಣವು, ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಉಂಟೇ ಉಂಟು. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ವರ್ಣ, ಆಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಆಕರ್ಷಣವು, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟ-ಸ್ವಭಾವದ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಪುರಾತನ ಸನಾತನ ಆಕೃತಿಯ ಆಕರ್ಷಣವೇ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಬಾಹ್ಯಸ್ವರೂಪ ಬೇರೆ! ಮಾನವೇತರ ಜೀವಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಆಕೃತಿ ದೃಶ್ಯಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗುವುದು ನಿಜವಿದ್ದರೂ, ಈ ಪರಿಣಾಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕುರಿತ ವ್ಯಾಸಂಗವಾಗಿದೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೆ, ಸಂಖ್ಯೆಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಆಕರ್ಷಣವು, ಮಾನವ ಜೀವನ ಪಾತಳಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇ ಸರಿ. ಸಂಖ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ **ಏಕ್ಕಂ** ಸ್ಥಾನದ ಅರಿವು, ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ;—ಇರಲಾರದು. ವೈವಿಧ್ಯವು ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ಹಲವು' ಗೊತ್ತಾಗದ ಬಳಿಕ ಅವುಗಳೊಳಗಿನ '**ಸಮಾನ**' '**ಸಾಮಾನ್ಯ**' ವಿನಂ, ಎಷ್ಟು ಇದು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಬಲ್ಲದು. ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು-ತನದ ಸೂಚಕ general ಮತ್ತು common ಈ ಸ್ಥೂಲ ಸಂಕೇತಗಳು ಇದ್ದರೂ, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮಾನ ಇವುಗಳೊಳಗಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾರ್ಥ ಭೇದದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಎನಿಸದ್ದರಿಂದ ಇವು ಇಂದಿಗೂ ಸ್ಥೂಲವಾದ ಒಂದು : ಏಕಂ ಆಗಿಯೇ ಉಳಿದಿವೆ! ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಂತೆ, ಈ ಒಂದುತನದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಸಮಾನ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯತ್ವದ ತಾರತಮ್ಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆ, ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ—ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ **ಇಂದಿಗೂ**, ಎನಿಸಿದ್ದು ಎಷ್ಟು ಜನರಿಗೆ ?

ಆವಕಾರಣ, ಆ ಪುರಾತನ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭದ '**ಏಕಂ : ಸತ್**'

ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ, ಆಧುನಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಚಾರದೊಳಗಿನ ಸಮಾನ-ಸಾಮಾನ್ಯ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಕಲ್ಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಮೋಸವಾಗುತ್ತಿದೆ. (ಪು. ೫೯೪-೯೫). ಕಂದಮಿಳ **ಒಂದು** (: **ಹೊಂದು**) ಕೂಡು-ಬೆರೆ ಎಂಬ ಸಂಕೇತಸ್ಥ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥವೇ ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತ "ಏಕಂ" (ಸತ್=ಸಲಿಲ) ಸಂಕೇತದಲ್ಲೂ ಉಂಟು. ಈ ಮೂಲ ಆಕೃತಿ, ಚಿತ್ರವು ಕಂದಮಿಳ ಶಬ್ದ-ದೇಹ ವಿಶ್ಲೇಷಣ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಗೆ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಅವರು ಇವನ್ನು ಭಿನ್ನವೆಂದು ಬಗೆಯುತ್ತಾರೆ (ಟಿ. ಬರೊ ಕೋಶ ಸಂ. ೮೩೪, ೩೭೮೯). ಆದರೆ ಈರ್-ನೀರ್, ಆಲ್-ಪಾಲ್‌ಗಳಂತೆ ಒಂದು-ಹೊಂದು ಇವು ಒಂದೇ ಇದ್ದು, ಸ್ವರಾದಿ ವ್ಯಂಜನಾದಿಯಾಗಿ ರೂಢವಾಗಿವೆ. ಒಂದು-ಹೊಂದು ಇವೆರಡನ್ನೂ ಬೇರೆ ಮೂಲದವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವಲ್ಲಿ, ವಿಚಾರ ವಿಕಾಸ ಕ್ರಮದ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಬಾಧೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ವಿಶ್ವಾರಂಭದ ಬಗೆಗಿನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆವ (ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತ 'ಒಂದಂ'), ಆದಿ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದ, **ಒಂದು-ಹೊಂದು.** ಒರು-ಒಕ್ಕ (Together, ಜಸ್ರು; to unite, become one) ಈ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಬಾಧೆ ಬರಲಿದೆ. ಗಣಿತ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ Unity=ಕೂಟ. ಮಿಥುನ. ಇದನ್ನು One=ಒಂದು ಎಂದಂ ಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ *One*, ಇದು ಗ್ರೀಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಲಿಂಗೀ ಸಂಕೇತ! ವಂಶಾವಳಿ (Patronymic) ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ ಎಂದು ಕೋಶವು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ 'ಏಕ' ಸಂಕೇತದ ಮೂಲದಲ್ಲಿ, 'ಇ' (ಅಯನ) ಹೋಗು ಗಮನಿಸು ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಆಮ್ನಾತವಿರಬೇಕೆಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಕೆಲವು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ, ಏಕ, ದ್ವಿ, ತ್ರಿ ಹೀಗೆ **ಮೂರು** ಇದ್ದರೇ ಬಹುವಚನ! ಒಂದು ಮತ್ತು ಎರಡಂ ಎಂದರೆ ನಿತ್ಯ ಬಹುವಚನವಲ್ಲ! **ಒಂದು ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಇವೆರಡೂ ಒಂದು ಗೂಡುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿಂದಾಗಿ.** ಅಥವಾ ಇಂಥ ಅನುಭವದಿಂದಾಗಿ **ಮೂರನೆಯದು ಇದ್ದಾಗ ಅಥವಾ ಆದಾಗಲೇ ಅದು ನಿಜವಾದ ಬಹುವಚನ!** ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಮೂರೇ. ಪುರುಷ ಮೂರೇ! ನಾನು-ನೀನು ಇಬ್ಬರೆ ಅರ್ಥವಿಹೀನ,-ಅದು: ಅವಳು-ಅವನು ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೆ! ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಚನಗಳೂ ಮೂರು ಇರುವುದಕ್ಕೂ ಏನೋ ಒಂದು ಲೋಕಾನುಭವವು ಕಾರಣವಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯುಂಟು.

ಸ್ತ್ರೀ ಮತ್ತು ಪುರುಷ ಎರಡರಿಂದಲೇ ಕುಟುಂಬವಾಗದು; ಮಗುವು ವಂಶದ ಚಿಗುರು. ಆದಕಾರಣ **ಮೂರು ನಿಜವಾದ ಬಹುವಚನ;** ಆಗಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭ. ಆದುದರಿಂದ 'ಮೂರು' ಇದೇ ಬಹುವಚನ ಎಂಬ ಮೂಲ ದರ್ಶನದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರಲ್ಲಿ, ಏಕಂ : ಸತ್ ಪಂಥೀಯಂ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಗೇ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ–ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಋ. ವೇದದ ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ 'ಏಕಂ : ಸಂತ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕೈವಾಡವೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತದೆ ! ಆದರೂ, ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಇರುವ ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿ, ಧೀಪ್ರಚೋದಕ ಸವಿತೃ (ಸೂರ್ಯ), ವೃತ್ರಹನ್ ಇಂದ್ರನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ 'ಮೂರು' ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯು ವಿಶೇಷ ಆಕರ್ಷಣವಿದ್ದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ವದ ಮೂಲದಲ್ಲಿ 'ತ್ರಿಧಾತು'ಗಳಂ ಇದ್ದುವಾಗಿ ಅವರ ಗ್ರಹಿಕೆಯಿತ್ತು. ಪಂಚೀಕರ-ಣಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ, ತ್ರಿವೃತ್‌ಕರಣದ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೂಲ ತತ್ವದ ವಿವರಣೆ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಾತ, **ಪಿತ್ತ** ಮತ್ತು ಕಫ ಎಂಬ ತತ್ವ–ತ್ರಯಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಾನವನ ಆರೋಗ್ಯ ನಿಂತಿದೆ ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ ಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮಾನವರಿಗೆ **ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣೂ ಇರುವ** ಭ್ರೂಮಧ್ಯ ದೃಷ್ಟಿ ಅಥವಾ ಭಾಲಲೋಚನತ್ವವು ಇರುವ ವಿಚಾರವು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಚಲಿತ ವಾದ ರೀತಿಯೆಂ ಬೇರೆ ! ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ **ಏಕಚಕ್ರ,** ತ್ರಿ ಚಕ್ರದ ಅನು ಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ತ್ರ್ಯಂಬಕ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆ ಮೈದಾಳಿದೆ. (ಪು. ೭೯೬–೩೦೦; ೩೦೭–೩೨೧; ೩.೨೭; ೩೬೨; ಮತ್ತು ೩೬೬–೩೭೧). ಇದು ಮೂಲತಃ ಸೌರ–ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲ.

ಈ ತ್ರಿ '**ಚಕ್ರ**'**ವೇ** ಋಗ್ವೇದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ತ್ರಿ '**ಕೋಣ**'ವಾಗು ತ್ತದೆ. ವೇದದ ಖಿಲ ಭಾಗದ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶ್ರೀ (ಲಕ್ಷ್ಮೀ)ದೇವಿ ಉಪಾಸನಾ '**ಚಕ್ರವು** ತ್ರಿಕೋಣಯುಕ್ತವಿದೆ ! ಆದರೆ, ಈ ಚಕ್ರ (O) ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿಲ್ಲ ! ಷಟ್‌ಚಕ್ರ–ಯೋಗದ ಪೂರ್ವ ಪೀಠಿಕೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. **ಮೂಲ ಮುಖ್ಯ ಚಕ್ರ** (ಕೋಣ) ಒಂದೇ; '**ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರ**' ಎಂಬ ಇದರ ಹೆಸರೇ ಈ ಮಾತಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ. '**ಒಂದು**' (ಒಂದು = ಕೂಡು) ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲೆ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿ ಹುದುಗಿದೆ. ನಿಜಕ್ಕೂ 'ಒಂದು', ಇದು ಎರಡರ ಒಕ್–ಕೂಟ : ತೋರುವಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ 'ಒಂದು' ! ಒಂದ

ರೊಳಗಿನ ಜಾದೂ ಮತ್ತು ಶೂನ್ಯ 'O' ದೊಳಗಿನ ಮಾಯಾತತ್ವ ಹೇಳಿಯಲ್ಲ! ಅದಕಾರಣ ಇಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಾರ್ಹ ಪ್ರಶ್ನೆ : 'ಬಿಂದು' : O : ಚಕ್ರ (=ಕೋಣ : ಬಿಂ : ಬಿಷ್ಟ) ಇದೇ ಪ್ರಧಾನವಿರುವಾಗ ಇದು ತ್ರಿ ಚಕ್ರ=ತ್ರಿಕೋಣವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಏನಿತ್ತು ? 'ತ್ರಿ' ಸಂಖ್ಯಾ ಉಪಾಸಕರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ಏಕಂ=ಚಕ್ರ ಆರಾಧಕರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಗಮದ ಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲಿ ಉಂಟೊ ? ಶ್ರೀದೇವಿ ಮೂಲತಃ ಚಂದ್ರಾ. ಆದರೆ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಸೋಮ-ನಾಮಾಂತರದ ಚಂದ್ರ. ಪುಲ್ಲಿಂಗೀ ವೇಷಧಾರಿ (: ಪುರುಷ=ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಬಿಷ್ಣ)! ಈ ಲಿಂಗ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದಾಗಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ ! ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞಿ : ಸೂರ್ಯ (: ಸೂರ್ಯಾ) ಯಾರು ? (X. ೧೮೯). ಸೂರ್ಯಾ–ಸೋಮವಿವಾಹ (X. ೮೫) ! ತೆರೆಯ ಮರೆಯ ಈ ತಂತ್ರ ಶ್ರೀ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಈ ದೇವಿ 'ಚಂದ್ರಾಂ ಹಿರಣ್ಮಯೀಂ' ಎಂದು ವರ್ಣಿತಳು ! 'ಕಾ' (ಕಂ : ದೇವಪತ್ನಿ : ರುದ್ರಾಣಿ). 'ಆರ್ದ್ರಾ' ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶ ! ಈ 'ಚಂದ್ರಾಂ' '**ಸೂರ್ಯಾಂ ಹಿರಣ್ಮಯೀಂ**' ಎಂಬೂ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ ! 'ಏಕಂ' ಇದೇ ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಅಗ್ರಹೀ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಸೂರ್ಯ=ಚಂದ್ರ; ಬೆಳಕು=ಕತ್ತಲೆ; ೧=೨ ಆದರೆ ತಪ್ಪೇನು ?

(ವಿಶಿಷ್ಟ) **ಸಂಖ್ಯೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಗೂಢ ಆಕರ್ಷಣದ ಪ್ರಾರಂಭ ಸ್ಥಾನವೇ ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರ :** (ಕೋಣ : ಕೊಣೆ). ಪುರಾತನ ಕ್ರೀಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಗವಿಯ ಪೂಜೆ ಇತ್ತಂತೆ. ವೇದೋಪನಿಷತ್ತು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯ 'ನಿಹಿತಂ ಗುಹಾ ಯಾಂ'='ಗುಹಾ–ನಿಹಿತಂ' 'ಗೂಢಂ' 'ಗಹ್ವರಂ' ಸಂಕೇತಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಆತ್ಮೀಯತೆಯೂ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ. ಗುಹೆ : ಕತ್ತಲು–ಗವಿ, ಕೋಣೆ, ಗರ್ಭ–ಗುಡಿ, ಧ್ಯಾನ–ಸಮಾಧಿಗೆ ಏಕಾಂತ ಸೇವನೆಗೆ ಆಕರ್ಷಕ ಸ್ಥಾನ. 'ಕೂಟ–ಸ್ಥ', ಆ–ತ್ಮನ್. ಗುಹೇಶ್ವರ. ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗ, ಈ ಪರಿಭಾಷೆಯು, ಇಂದು, ಅಂದಿನ ಮೂಲ ಗೂಢಭಾವಕ್ಕೆ ಏರವಾಗಿದೆ! ಈ ಪರಿಭಾಷೆಯು ಮೈದಾಳಿದ ಮೂಲ ಸಮಯದ (ಆಚಾರದ) ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇಲ್ಲವೆ. ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಜೀವನದ ಛಾಯಾಚಿತ್ರವು. ಚಿತ್ರ ಭಿತ್ತಿಯಮೇಲೆ ಮೂಡಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದು. ದಿಕ್ಕಾಲ–ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಸಂಬದ್ಧ ಜೀವ-

ನದ ಅಂಶಚಿತ್ರವನ್ನು ಅಂಥ ಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತ ಮಾಡದ ಅರ್ಥ (:ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆ) ಅರ್ಥವಿಹೀನವೆಂದೇ ಬಗೆಯಬೇಕಾದೀತು.

ಕನ-ಕನಿ, ಕಾಣು (dream) ಕನ್-ನಡಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ **ದರ್ಪ**-ಣದಲ್ಲಿ ಕನ್-ನಡಿಯ ಸೊಬಗು ಇಲ್ಲ! (ಸುಂದರ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಎಂಬ ದರ್ಪ-ಸೊಕ್ಕು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ). ಇದಕ್ಕಿಂತ ಆ-ದರ್ಶವು, ಕನ್-ನಡಿಯಂತೆ 'ಪ್ರತೀಯ ಮಾನ' ರೂಪ-ಆಕೃತಿ ಸೂಚಕ ಸುಂದರ ಪ್ರತಿಮೆಯ **ಪ್ರತಿ**-ಬಿಂಬದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ಅನುಭವ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಕನ-ಸಿನ : ಪ್ರತಿಬಿಂಬದ- ಆದರ್ಶದ ಆಕರ್ಷಣದಲ್ಲಿ (Aesthetic phantacy) ಯ ಕೈವಾಡವೇ ಪ್ರಧಾನ. ಕನಿವ ಮತ್ತು ಕನ-ಸು ಕಟ್ಟುವ ಪ್ರಾಣಿ, ಎಂದು ಈ ಮನುಜನ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಮಾಡಬಹುದು. ನಾಯಿಯು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅಳುತ್ತಿರುವ ಧ್ವನಿಮಾಡುತ್ತ ಏಳುತ್ತದೆ. ನಾಯಿ, ಕುದುರೆ, ಆನೆ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತವೆಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಆ ಕನಸನ್ನು ಕನವರಿಕೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧನವಾದ ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಭಾಷೆ ಅವಕ್ಕೆ ಲಭಿಸಿಲ್ಲ! ನಿನ್ನೆ ಇಂದುಗಳ ಸುಸಂಗತ ಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಈ ಸ್ಮೃತಿ ಶಕ್ತಿಪಡೆದ ಮಾನವನು, ತಾನು ಈ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡದ್ದೇ ತಪ್ಪು ಎನ್ನುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ! ಈ ಸ್ಮರಣಶಕ್ತಿ-ನಿನ್ನೆ-ಇಂದುಗಳ ಪ್ರಜ್ಞೆ-ಭವ-ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ, ಎಂದು ಮಿಡುಕುವುದೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನಿಸರ್ಗದ ಶಿಶುವು ತಾನು; ಆದರೆ ಪಶು-ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಸ್ವೇಚ್ಛಾವಿಹಾರದ ಅರ್ಹತೆಗೆ ತಾನು ಎರವಾಗಿರುವೆನಲ್ಲ, ಎಂದು ಮಮ್ಮಲನೇ ಮರಗುವದೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕಲಿಕೆಯ ತಿಳುವಳಿಕೆಗಿಂತ ನಿಸರ್ಗಸ್ಥ ಅಂತಃಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದೆಂಬ ಜ್ಞಾನದ ಬಗೆಗಿನ ಆಕರ್ಷಣದಲ್ಲಿ, ನಿನ್ನೆ → ಇಂದು → ನಾಳೆಗಳ ಸಂದರ್ಭದ ಸ್ಮೃತಿ-ಬದ್ಧ ಜ್ಞಾನ-ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕೀಳ್ಗೆವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಿನ್ನೆ-ಇಂದು-ನಾಳೆಗಳ ಸಂದರ್ಭದ ಜೀವನದ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೆ ಈ ಭಾಷೆ ಮೈದಾಳುವ ಕಾರಣವೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ! ಕನಿವಲ್ಲಿ ಕಣಿಯೊಡನೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಭಾಷೆ, ಈ ಸ್ಮೃತಿ, ನಿಃಸಂಗ-ಮುಕ್ತ ಜೀವನ ರೀತಿಗೆ-

ಕನಸುಗಾರಿಕೆಗೆ ಆತಂಕಕಾರಿಯಾಗುವಾಗ, ಅದನ್ನು 'ನೇತಿನೇತಿ' ಸ್ವರೂಪದ ಅನಿಶ್ಚಿತ ಆಕೃತಿಗೆ ಒಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಎಳೆದಾಟ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಶಬ್ದ-ದ್ರವ್ಯದ ಆವರಣದಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಥರೂಪ ಕನಸಿನ ದ್ರವ್ಯದ ಪೃಥಃಕರಣ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಈ 'ಕನಿ'ಯಂಬಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳು ಕಾಣ ಬಲ್ಲವು. (೧) ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರವನ್ನು ಮರೆಯಿಸುವ ಮಾಯಕ ಶಕ್ತಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನುಳ್ಳದ್ದು: ಇದು ಭಾವನಾ ಪ್ರೇರಕ ಕನಿಕೆ (ಪ್ರರುಳು). ಸ್ವಪ್ನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಇದು ಅಕರ್ಮಕ; ಕಾಣುವ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಬಲ್ಲುದು! ಮರಳಿ ನೋಡುವಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ—ವಿಶ್ಲೇಷ-ಣಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗಲು ಸಿದ್ಧವಿಲ್ಲದ ಸ್ವಭಾವ ಇದರದು. ಆದರೆ ಕಾಣುವ ಹಂತವು ಅಕರ್ಮಕವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯದಿರುವ ಶಾಪವೋ ವರವೋ ಈ ನರನಿಗೆ ಉಂಟು! 'ನನಗೆ ಕಂಡಿತು' 'ನಾನು ಥಕ್ಕನೆ ಕಂಡೆ' ಎಂಬುದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಭೂತ ಕಾಲದ್ದೇ! ಇದರಿಂದಾಗಿ **ಆ ದಿವ್ಯ** (ಕನಿ–ಕಣಿ) ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕಾಣಲು ಆತಂಕಕಾರಿ ಎನಿಸುವ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲವು, ಈ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಬೇಸರ ತರುತ್ತದೆ! ತಿರಸ್ಕಾರದ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಭೂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿನೆಲ್ಲ ಸೌಂದರ್ಯ: ದಿವ್ಯ. ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮದ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ. ಆದರೆ ನಿನ್ನೆಯಂತೆ ನಾಳೆಯು ಆಗಾಮಿ ಆ-ದರ್ಶ: ಕನಿಯಲ್ಲಿ ಮೆಯ್ಮರೆವ. ಅದು ಈಗ ಇದ್ದೇ ಇದೆ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಭಾವುಕ ಉನ್ಮನಸ್ಕ 'ಇಝಂ'ಗಳೂ ಈ ವರ್ಗದುವೇ. ತತ್ತ್ವತಃ.

'ಕಾಣು' ಸಕರ್ಮಕವಾಗುವದರೊಡನೆ ಅದು ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಅಸ್ಮಿ-ತತೆಯಾಗಿ ತಲೆದೋರುತ್ತದೆ. ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿ 'ದರ್ಶನ' 'ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ'ದ ಹಂಬಲಿಗರಿಗೆ, 'ಇಝಂ'ವಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಹ ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಸ್ಮಿತತೆಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಯನ್ನುತೆ ಊಡೆದುಹಾಕದೆ— ನಿನ್ನೆ-ಇಂದುಗಳನ್ನು ಶೂನ್ಯವಾಗಿಸದೆ ನಾಳೆಯ ಕನಿ ಯಲ್ಲಿ ಸೇರಲು ಅಶಕ್ಯ. ಆದುದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಮನುಜಪಾತಳಿಯಿಂದ ಮರಳಿ ನಿಸರ್ಗದ ಪಾತಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೋ ಅಥವಾ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಪರಾಗತಿಯೋ ಅವಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ! ಮನುಜತ್ವವನ್ನು ಪಡೆವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಾರ್ಗ ಕ್ರಮಿಸುವದರೊಳಗಾಗಿ ಮಾನವ ಮಂಗಡಗಳು ಏಕಂ: ಸತ್ತಿನ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮದ 'ಚಕ್ರ'ವ್ಯೂಹದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿಟ್ಟಿರುವ ಅಥವಾ ತಾವಾಗಿಯೇ

ಹೋಗಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಳ್ಳುವ ಆತುರದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ ದೃಶ್ಯವು ಕಾಣಲು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ! ಮಾನವ ಪ್ರಗತಿಯ 'ಕಾಣು' ಮತ್ತು 'ನೋಡು', ಈ ಹಂತದ ಸಂದುಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಘಟನೆ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಇಂದಿಗೂ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

೨) ಅಕರ್ಮಕ ಹಂತದ ಕನಿ: ದರ್ಶನ, ಸಕರ್ಮಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮರಳಿ ಕಾಣಲು ಅಳುಕಬೇಕೇಕೆ ? ಒಮ್ಮೆ ಕಂಡು ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುವ ಅಥವಾ ಮರಳಿ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಎಟಕದಿರುವ ದೃಶ್ಯವನ್ನು 'ದರ್ಶನ' ಎಂದು ನಂಬುವಲ್ಲಿ ಮೋಸವಾಗುವ ಶಕ್ಯತೆ ಇಲ್ಲವೆ ? ಒಂದು ಎರಡು ಬಾರಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಮೂರುಸಾರೆಯಾದರೂ ಕನಿಷ್ಟ, ಅದರಲ್ಲಿ ಸುಸಂಬದ್ಧತೆ ಉಂಟು ಎಂದು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗದೆ ಯಾವದನ್ನೂ 'ಸು'–ಸಂಗತಿ ಎಂದು ನಂಬತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ಎಂಬ ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಥ್ಯಾಂಶವಿದೆ. ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಮಹತ್ವವನ್ನೀವ ಇಂತಹ ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯವು, ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಇಂದಿನ ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆಯೊಳಗಿನ ಅವಶೇಷಗಳಿಂದಲೂ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. (X. ೭೧, ೧–೨). 'ತ್ರಿವಾರ' ಉಚ್ಚರಿಸಿದಾಗಲೇ ಅದನ್ನು ಸತ್ಯ ಎಂದು ನಂಬಬೇಕು ಎಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇಂದಿಗೂ ಇದೆ. ಆ ಅಂದಿನ ವಿಮರ್ಶಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅವಶಿಷ್ಟ ನಡೆವಳಿ: ಸಮಯ ಇದು.

ಕನಸು–ಕನವರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಸ್ವರ ಸಂಗೀತ ಕೇಳಬಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳೂ ಇದ್ದಾರೆ; ಆದರೆ ನಾದ ಮತ್ತು ಬಣ್ಣವಣ್ಣ ಈ ಎರಡರ ಅನುಭವ ಕೆಲವೊಂದು ವಿಶೇಷ ಮನೋಭಾವದವರಿಗೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ; ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಥವಾ ಸಮಾನ ಗುಣಧರ್ಮವಾಗಿ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶಬ್ದದೊಡನೆ ವರ್ಣವು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೇಳುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಉಂಟು. ಶಬ್ದದ ಮೂಲಕ ಇನ್ನೂ ಕೆಲ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಅನುಭವವೂ ಬರುವುದುಂಟು. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗಿನ ಗೂಢದ ಸಂಶೋಧನಕ್ಕೆ ಇತ್ತೀಚೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ. ಕನಸುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಫ್ರೆಂಚ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆಗಳ ತಪ್ಪು ಗ್ರಹಿಕೆಗಳಿಂದ ಅನಾಚಾರಕ್ಕೇ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆತಂತೆ "ಸೈನ್‌ಟಿಫಿಕ್" ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯಿಂದ ಜೀವನ–ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಆಗುವ, ಆಗುತ್ತಿರುವ

ಅಪಚಾರವೂ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಫ್ರೈಡ, ಬಟ್ರಾಂಡ್‌ರಸೆಲ್ ಪ್ರಭೃತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳು ಇಂತಹ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಫ್ರೈಡನು ಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಕನಸುಗಳ ಅರ್ಥವು ತಪ್ಪಲ್ಲವಾದರೂ ಸದೋಷ ವಾಗಿದೆ. (ಜೆ. ಎ. ಹ್ಯಾಡ್‌ಫೀಲ್ಡ : Dreams and Nightmares, Palican Books 67: P. 48). ಫ್ರೈಡನ ನಿವೇದನದ ರೀತಿಯು ತುಂಬ ಅಕ್ಷೇಪಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ಗಮನಿ- ಸದ ಫ್ರೈಡನ ಕಾಮಪ್ರೇರಣೆಯ ಅರ್ಥವು ಕೌಟುಂಬಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟವನ್ನೇ ಶಿಥಿಲಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ! ಕನಸುಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಗೆಗೆ ಫ್ರೆಂಚದಲ್ಲಿ ಈ ವರೆಗೆ ಆಗಿರುವ ಕೆಲವು ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಸಮಾಲೋಚನೆ "The Under-standing of Dreams or Machinations of Night" (by R. De Becker; George AllenUnvin Co '68) ಈ ಭಾಷಾಂತರಿತ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇದರಲ್ಲಿದೆ. "Lifte is a continuous whole" ಎಂಬ ಮಾತು ಕನಸಿನ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ಕೆಲ ವೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವದು ನಿಜ. ಆಶಾಪಾಶ ಪ್ರೇರಿತ ಹಳವಂಡದ ಕನಸುಗಳು, ದೈಹಿಕ ಮಾನಸಿಕ ಅನಾರೋಗ್ಯದ ಮೂಲಕವಾದ ಮನೋ ವಿಕೃತಿಯ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಬೀಳುವ ಕನಸುಗಳು ಇಂತಹ ದೃಶ್ಯಗಳಿಂದ ನಿಜವಾದ ಕನಸನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದು ಅಶಕ್ಯವೆನಿಸುವಷ್ಟು ತೊಡಕುಗಳಿವೆ ಇವರಲ್ಲಿ. ಆದಕಾರಣ ಕನಸಿನ ಹಳವಂಡಗಳ ಬೆಂಬತ್ತುವ ಹುಚ್ಚು, ಅಡ್ಡ ದಾರಿಗೆ ಒಯ್ಯುವ ಶಕ್ಯತೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು. ಇದೆಲ್ಲವೂ ನಿಜವಿದ್ದರೂ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವೇ ಇರಲಾರದು ಎಂದು ಬಗೆಯುವುದೂ ಸಮಂಜಸವಾಗದು. The true dream is a prelude and not a sequel to our active life (P. 296) ಎಂದು ಆ ಫ್ರೆಂಚ ಲೇಖಕನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವ ವಿಚಾರವು ಫ್ರೈಡನ ಸ್ವಪ್ನಗಳ ಅರ್ಥ-ಪದ್ಧತಿಯ ದೋಷವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. " Man by himself " ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಎರಿಕ್ ಫ್ರಾಮ್‌ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕನಸುಗಳ ಅರ್ಥವು ಮನನೀಯವಾಗಿವೆ.

ಆದರೆ, **ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಅಗಮ್ಯ ಗೂಢದ ಬಗೆಗಿನ,**

ಆಕರ್ಷಣದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅಂದರೆ **ಜೀವನದ ಅರ್ಥವನ್ನು**— **ಮನೋ ವಿಶ್ಲೇಷಣಶಾಸ್ತ್ರ ಅಥವಾ ಅದರ ಕನಸುಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ,** ಇದೊಂದೂ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾರದು. **ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆವಿಷ್ಕಾರಪಡೆದ ಅರ್ಥದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅರ್ಹತೆ ಬರಿ ಅನುಮಾನ ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲ. ಇತಿಹಾಸದ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಇತಿಹಾಸ ಇವೆರಡರ ಸಹಕಾರದ ಸಂಕೇತ : ಪ್ರತಿಮಾ ಶಾಸ್ತ್ರವು** (Philosophy of Language) **ಮಾತ್ರ** ಈ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣಶಕ್ತಿ ಪಡೆದಿದೆ. ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರತಿಮೆ ಮತ್ತು ಅದು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಅರ್ಥ ಇವೆರಡರೊಳಗಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ **ಮೂರು** ಬಗೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಶಕ್ಯ. ೧) ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರತಿಮೆ ಮತ್ತು ಅರ್ಥ ಇವೆರಡೂ ತೀರ ಸಮಾನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳವಾಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆ; ೧ : ೧ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ, ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಭೌತ ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣದೊರೆಯ ಬಲ್ಲದು. ಮಾನವ ಜೀವನ ಪಾತಳಿ ಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಭಾವ–ಬುದ್ಧಿಗಳ ಕೈವಾಡದಿಂದಾಗಿ, ೨) ಅರ್ಥವು ಮಾಧ್ಯಮದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇರಬಹುದು ಅಥವಾ ೩) ಮಾಧ್ಯಮ ಕ್ಕಿಂತ ವಿಶಾಲವಿರಬಹುದು. ಉದಾ : ನೀರು : ಆಪ್–ರಸ ಈ ಸಂಕೇತದ ಭೌತಪಾತಳಿಯ ಅರ್ಥವು, ಅದರ ಮಾತ್ರಾ ಸ್ಪರ್ಶದ ಬಾಹ್ಯವಲಯದ ಪರಿಮಿತಿ ಯದು; ಆದರೆ ಈ 'ನೀರು' ಇದು ಪುರಾತನ ಭಾರತೀಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಂತೆಯೆ ಏಕೆ, ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೊದಲಹಂತದಲ್ಲಿ, ಅಂಭಸ್ = ದಿವ್ಯ ಲೋಕದ್ದು; ಸೃಜನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ 'ನೀರು' ಇದು ! ಸುಮೇರಿಯನ್ ಶ್ರದ್ಧೆಯಂತೆ ಮೇಲಣ ನೀರು (upper water) ಆಗುವಾಗ ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕಿಂತ ವಿಶಾಲವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಈ ನೀರು ಅಧೋಲೋಕದ್ದು (ಆಪ್) ಆಗುವಾಗ, ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕಿಂತ ಕೀಳು ಆಯ್ತು. ಮರ್ತ್ಯರ ನೀರು : ರೇತ ಅಥವಾ ಅಪಾತಾಳದ ನೀರು : ನಾರಕ, ಈ ಶ್ರದ್ಧೆ ಸುಮೇರ–ಭಾರತೀಯರಿಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಿದೆ ! 'Language is vertical' ಎಂಬ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಚಾರವಂತರ ಈ ವಾಕ್ಯದ ಆಶಯವು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ : ಕೃತಿ : ಮಾಧ್ಯಮದ (= ಭಾಷೆಯ) ಅರ್ಥವು ಅದರ ಮೇಲ್ಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಂತರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ತೀರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೇ ಅದು ಇಲ್ಲ. ಭಾಷೆಗೆ ಎರಡು ಪಾತಳಿ

ಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ೧) ಭೂಮಿಗೆ ತಾಗಿ ನಿನ್ನೆ ಇಂದುಗಳೊಳಗಿಂದ ನಾಳೆಯತ್ತ ಜೀವನದೊಡನೆ ನಿಬದ್ಧವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಭಾಷಣದ ಪಾತಳಿಯು ಒಂದು; ಮತ್ತು ೨) ಈ ಪಾತಳಿಗೆ ಸಮಾಂತರವಾಗಿಯೇ ಇರುವ (ಮಾನವ ಜೀವವು ಪಡೆದ–ಪಡೆವ ಭಾವಾನುಭವವು), **ಅರ್ಥ** (: ವಿಚಾರ : ಜ್ಞಾನ) **ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪಾತಳಿಯು ಇನ್ನೊಂದು.** 'Vertical' ಎಂಬ ಸಂಕೇತ ಔಚಿತ್ಯ ಪೂರ್ಣವಿದೆ: ಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಯುಕ್ತ (RIGHT) ಕೋನದ ಲಂಬವಾಗಿ ಇದು ಸಮಾಂತರ ಪಾತಳಿ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು 'Vertical' ಸಂಕೇತವು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇದೇ ಆಶಯದ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥಯುಕ್ತ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ ನಿಜಕ್ಕೂ ಇರಬೇಕಿತ್ತು: ಅಲ್ಲ, ಇತ್ತು: ನಾಮಶೇಷವಾಗಿದೆ; ಯೋಜನಾಪೂರ್ವಕವೇ, ಎಂದೂ ತೋರುತ್ತದೆ ಆದರೂ ಸುಮಾರಾಗಿ ಈ ಆಶಯವೇ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದ್ದರೂ ಅದು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇರೆ ಆಕೃತಿರೂಪ ಪಡೆದಿದೆ! **"ಊರ್ಧ್ವೋರ್ಧ್ವಂ ಆರುಹ್ಯ–ಯತ್ ಅಥ–ತತ್ತ್ವಂ, ಧೀಃ, ಪಶ್ಯತಿ, ಶ್ರಾಂತಿಂ** ಅವೇದಯಂತೀ ಫಲಂ. ತತ್. ಆದ್ಯೈ. ಪರಿಕಲ್ಪಿತಾನಾಂ ವಿವೇಕ ಸೋಪಾನಪರಂಪರಾಣಾಂ" (ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ; ಪ್ರೊ. ತೀ. ನಂ. ಶ್ರೀ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಉದ್ಧೃತ) ರಸವಿಮರ್ಶನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಖ್ಯಾತ ಅಭಿನವ–ಗುಪ್ತನ ಈ 'ಅರ್ಥ ತತ್ತ್ವದ' ವಿವರಣೆ ಉದ್ಬೋಧಕವಿರುವಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಅಭಿನವಗುಪ್ತನ ಈ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಯತಿ–ಮುನಿ ಪಂಥೀಯ ವೈಚಾರಿಕ ಭವ್ಯತೆ (magnitude) ಮತ್ತು ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿಚಾರಗಳ ತಳಹದಿಯ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ಇವೆರಡರ ದರ್ಶನವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥ–ತತ್ತ್ವವು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಮಾಂತರವಾಗಿ (vertical) ಇರುತ್ತದೆ; ಇರಬೇಕು, ಎಂಬ ವೈಚಾರಿಕ ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಆಕೃತಿಯೆ ಬೇರೆ; ಈ ಅರ್ಥ–ತತ್ತ್ವ ಹಾಗೂ 'ಊರ್ಧ್ವೋರ್ಧ್ವಂ ಗಚ್ಛತಿ' ಎಂಬ ವೈಚಾರಿಕ ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಆಕೃತಿ, ಇವೆರಡರ ಗತಿಯ ಕ್ರಮ ಸಮಾನವಲ್ಲ. ಕೃತಿಗೆ : ಭಾಷೆಗೆ ಸಮಾಂತರವಾಗಿ ಹೋಗುವ ಅರ್ಥ ತತ್ತ್ವವು ಒಂದು ನಿಯಮಬದ್ಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಕೃತಿ : ಭಾಷೆಯಿಂದ ಹೊರಟ ಅರ್ಥ ತತ್ತ್ವ. ಮೇಲು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವಲ್ಲಿ ಇದು ಸ್ವೈರ ಗತಿಯ

ದಾಗುತ್ತದೆ. **ಆಚಾರ** ಮತ್ತು **ವಿಚಾರ, ಸಮಿತಿ** ಮತ್ತು **ಸಮಯ,** ಇವುಗಳ ವಿವರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ: ವಿಚಾರ : ಸಮಯ ಎಂಬ ಅರ್ಥ–ತತ್ತ್ವವು ಆಚಾರ ಮತ್ತು ಸಮಿತಿಗೆ ಸಮಾಂತರವಾಗಿಯೇ ಇರಬಲ್ಲದು; ಇರಲೇಬೇಕು; ಏಕೆಂದರೆ, ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರ ಇದು ಆಚಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತದೆ. (ಪ್ರ 7; 11–12;). ಆದಕಾರಣ ಆಚಾರ ದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನ ವಿಚಾರವು ಆಚಾರಕ್ಕೆ ಸಮಾಂತರ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥತತ್ತ್ವವು 'ಊರ್ಧ್ವೋರ್ಧ್ವ'ಕ್ಕೆ—ಮೇಲು–ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರಿ–ಹಾರಿ ಹೋಗುವದಾದನೆ ಆ ವಿಚಾರಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಅದು ಯಾವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ : ಕೃತಿ–ಆಚಾರದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೊ ಅದಕ್ಕೂ ಸುತರಾಂ ಯಾವ ಸಂಪರ್ಕ–ಸಂಬಂಧವೇ ಉಳಿಯಲಾರದು ! ಇದರಿಂದಾಗಿ ನೆಲದೊಡನೆಯ ಸಂಬಂಧವೇ ತಪ್ಪಿ ಆ ವಿಚಾರ, ಆ ವೈಚಾರಿಕ ಲೋಕವು ಒಂದು ಶುದ್ಧ ಆಭಾಸದ ಆಕೃತಿಯಾಗುವ ಭೀತಿಯಿದೆ, ಇಷ್ಟೆ ಏಕೆ? ನೆಲದ ಸಂಬಂಧವೇ ತಪ್ಪಿದ್ದಕ್ಕೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ನೆಲದ ವಾಸನೆಯ ಬಯಕೆಯು ತೀವ್ರವಾಗಿ, 'ಉರ್ಧ್ವ ಊರ್ಧ್ವಕ್ಕೆ ಹಾರುವ ಅರ್ಥ–ತತ್ತ್ವ', ಕೆಸರಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡುವ ದಾರಿಗೆ ಮರಳುವ ಈ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯೂ, ಇದಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ !

ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಶೈಥಿಲ್ಯಕ್ಕೆ ದೌರ್ಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಅಭಿನವಗುಪ್ತನೇ ಕಾರಣನಲ್ಲ. ಒಂದು ಯುಗದ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯೇ ಅಂದಿನ ಮಾನವರ ಕಣ್ಣು; ಅಭಿನವ ಗುಪ್ತನಿಗೂ ಮುಂಚೆ ಸಾವಿರಾರುವರುಷ, ಇಂದಿನ ಋಕ್–ಸಂಹಿತೆಯ ಸಂಕಲನದ ಕಾಲಕ್ಕೇ ಭಾರತೀಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿ ಈ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿದ್ದುಂಟು. ವಿಪಶ್ಚಿತ ಮೇಧಾವೀ ಎನಿಸಿದ ಅಭಿನವಗುಪ್ತನೂ, ತನ್ನ ಪೂರ್ವದ ಅಪ್ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥವು ಭಾಷೆಗೆ ಸಮಾಂತರವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಎಂಬ ಈ 'Vertical' ಸಂಕೇತದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಯುರೋಪೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲಿದೆಯೋ ತಿಳಿಯದು; ಆದರೆ ಯುರೋಪೀಯ ಭಾಷಿಕ 'Vertical' ಈ ಸಂಕೇತದ ಆಶಯವು, ವೇದ ಕಾಲೀನ **ಭೂಃ** ಮತ್ತು **ಭುವಃ** ಈ ಎರಡು ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಾಗಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ಭೂಃ ಮತ್ತು ಭುವಃ ಎರಡು ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳು ಎನಿಸಿದರೂ ಇವು ತೀರ ಭಿನ್ನವಲ್ಲ. ಭಾಷೆಯಿಂದ ಅರ್ಥವು ಬೇರ್ಪಟ್ಟು, 'ಪ್ರತೀಯ

ಮಾನಂ ಪ್ರನಃ ಅನ್ಯತ್ ಏವ' ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಂಬಂಧವೇ ಭೂಃ ಮತ್ತು ಭುವಃ ಈ ಎರಡೂ ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಸುವಃ (ಅಥವಾ ಸ್ವಃ) ಮಾತ್ರ ಭಿನ್ನ; 'ಸ್ವಃ' ಇದು ವಿವಸ್ವಾನ್–ಪ್ರಕಾಶಲೋಕ: ಭಾಷಾಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅರ್ಥ–ಪ್ರಕಾಶಲೋಕ. ಭೂ > ಭವ್ = ಆಗು–ಸಂಭವಿಸು ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾತ ಜನ್ಯ ರೂಪಗಳೇ ಎರಡೂ. ಭೂ : ಜೀವನ ಪಾತಳಿಗೆ ಸಂಬಂದ್ಧ ನಿನ್ನೆ → ಇಂದು → ನಾಳೆಗಳ ಸಂದರ್ಭದ ಭಾವಾನುಭವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಕ್ಕೆ ಬರುವ ಅರ್ಥ–ತತ್ತ್ವದ ಲೋಕವೇ 'ಭುವಃ'. 'ಭುವಃ' ಇದು (ಭೌತಜೀವನದ ಅರ್ಥದ ಮೂಲಕ) ಪ್ರನಃ 'ಪ್ರತೀಯ ಮಾನಂ' ಲೋಕವಾಗುವ ಕಾರಣ, ಮರಳಿ ಅರಿಯಲು ಶಕ್ಯವಿರುವ ಈ ಭುವ(ನ) ಲೋಕವು ಬುವಿಗೆ ಸಮಾಂತರ ವಿರಬೇಕೆ ಹೊರತು, 'ಮೇಲು ಮೇಲಕೆ' ಊರ್ಧ್ವೋರ್ಧ್ವಂ ಗಮನಿಸುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕಾಗದು. ವ್ಯಾಹೃತಿ ನಾಮಸಂಕೇತದ ಮೂಲಕ ಭುಲೋಕ ಮತ್ತು 'ಭುವ'ನ ಲೋಕ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಮೂಲತಃ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಅಂತರವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ವ್ಯಾಹೃತಿತ್ರಯ ವ್ಯರ್ಥಗೊಳಿಸುವ ಹೊಂಚು, **'ಭುವ'ನ** ಎಂಬುದನ್ನೂ ಭೂಮಿ–ಜಲ ಎಂಬ ಎರಡೂ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಭೂಮಿಂಗೆ ಸಮಾಂತರವಿರಬೇಕಾದ ಭುವರ್ ಲೋಕವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ **ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿ**–ಧೀ (ಪ್ರತಿ–ಭಾ) ಪ್ರೇರಕ ಸವಿತೃವಿನ ಉಪಾಸನಾ ಪದ್ಧತಿಯು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ನಡೆದುಬಂದಿದ್ದರೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ Language is Vertical ಎಂಬ ಸೂತ್ರಸ್ಥ ಈ ವೈಚಾರಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಭಾರತೀಯರೂ ಎರವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ **ಜಾತವೇದ** ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ನಚಿಕೇತ : ಅ–**ಬೋಧಿ** ಅಗ್ನಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಭುವಃ' ಮತ್ತು 'ಸ್ವಃ' ಈ ಎರಡೂ ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳನ್ನು ನಿರರ್ಥಕಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭುವಃ ಮತ್ತು ಸ್ವಃ ಲೋಕಗಳ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿ, ಭೂಮಿಗತನು–ಆಪ–ರಸ ರೇತಸ್ಥನು ಆದನು. ತನ್ನ ಈ ಪಾಡನ್ನು ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕಿವಿಗೊಡಿ 'ಮಮ ಪೂರ್ವೇ ಭ್ರಾತರಃ ಹತಃ' ! (ಪು. ೭೬–೮೦).

ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆ : ಕೃತಿ ಇದರ ಮೂಲಕ ಪ್ರತೀಯಮಾನ (ಭಾಷೆಯಿಂದ ಅರಿಯತಕ್ಕ) ಅರ್ಥವು ನಿಜವಾಗಿ ಆ ಭಾಷೆಗೆ : ಕೃತಿಗೆ : ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕೆ

ಸಮಾಂತರವಾಗಿ ಇದ್ದರೇ ಅದು (ಆ ಅರ್ಥ) ಪ್ರಮಾಣಿತವೋ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಾಗಬಲ್ಲದು. ಆದರೆ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ 'ಊರ್ಧ್ವೋರ್ಧ್ವ' ಸಂಚರಿಸುವ ಅರ್ಥ—ಆಶಯದ ನೆಲೆ ತಿಳಿಯಲು ಅಶಕ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ! ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿತ ಪ್ರಮಾಣಿತ ಅರ್ಥವು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ, ಎಂದು ನಂಬಿಸಲು 'ಊರ್ಧ್ವೋರ್ಧ್ವಂ' ಗಮನಿಸುವುದೆಂದು ಸೂಚಿಸಬೇಕಾದ ಅರ್ಥವೂ. ಒಂದು ಕೃತಿ: ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟು, ಎಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇದು. ವೇದದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ವಿಚಾರದ ಪೀಠಿಕೆ ಹಾಕಿದ್ದಾಗಿದೆ !

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಹ, 'Language is Vertical' ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು ಎಂತೋ ಉಳಿದಿದ್ದರೂ, ಅಲ್ಲಿಯ ರಸವಿಮರ್ಶೆಯು ಇಂದಿನ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ಏಕಂ ಸತ್' ಪಂಥೀಯ ನೇತಿ ನೇತಿ–ವಾದಿಗಳ ಪ್ರಭಾವವೇ ವಿಶೇಷವಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿಯ ರಸವಾದಿಗಳ ದರ್ಶನನ್ನು, ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಷ್ಟು ಎದ್ದು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಯುರೋಪೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು, ಕೊನೆಗೆ ಏಕಂ: ಸತ್ ಪಂಥೀಯ ಮಾತಾಸಂಪ್ರದಾಯ-ಜನ್ಯ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥೀಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ತತ್–ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ, 'ಅಂತರಿಕ್ಷ: ಪುಂಡರೀಕಸ್ಥ ಭ್ರಮರತ್ವ' ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ, ಮನೆಮಾರು ಮರೆತು ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದ (Lotus eaters) ಏಕಾಂತ ಮಾರ್ಗೀ ಹಣೆಗಣ್ಣರ (Cyclops) ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ವೀರ ಒಡೆಸಿಸ್ ನಾಶಮಾಡಿದನೆಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ವರ್ಣನೆ ಹೋಮರನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟು (ಪು. ೫೯೧). ಆದರೆ ಭಾರತೀಯ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಮಹಾಕವಿಗಳು. ಪ್ರಪಂಚತ್ಯಾಗಮಾಡಿ 'ಅರಣ್ಯಾಯನ'–'ವನಾಯನ'ರಾಗಿದ್ದ ಯತಿ–ಮುನಿಗಳ (: ವೃತ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ) ಶತ್ರುವಾದ ಇಂದ್ರನ ಪಾತ್ರವನ್ನು (ತೇಜೋವಧೆ ಮಾಡಿ,) ಖಲನಾಯಕನ ರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೋಮರನ ಒಡೆಸಿಸ್ ಮುಂ. ಪಾತ್ರಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಸುಮೇರ–ಅಸ್ಸೀರಿಯದ ಹಾಗೂ ಹಿಟ್ಟೈಟ ಪುರಾತನ ಕಥನ ಕವನಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ದೊರೆತಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು, ಎಂದು ಗ್ರೀಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವ್ಯಾಸಂಗಿಗಳ ಅಭಿಮತವಿದೆ, ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ಋ. ವೇದದ ತ್ವಷ್ಟಾರ: ಪಿತೃಹಂತಕ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸುಮೇರಿನ ಅಪ್ಸು–

ಪಿತನ ಕೊಂದ ಎಂಕಿ ಇವರಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಸಾಮ್ಯವಿದ್ದು ಇದನ್ನು ಇನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿದವರಿಲ್ಲ. (ಸಂ. ಕರ್ನಾಟಕ, ರವಿವಾರ ಸಂಚಿಕೆ ೯-೮-೭೦ ಮತ್ತು ೧೫-೮-೭೦: p. 20; 62-64; 77-79; 81-84).

ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ 'ಪ್ರತೀಯ ಮಾನ' ಅರ್ಥತತ್ತ್ವವು ಸಮಾಂತರವಾಗಿಯೆ ಉಳಿದಿದ್ದರೆ ಇಂದಿನ ಋ. ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯು ಆಕೃತಿಯು 'ನೇತಿ ನೇತಿ' ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಅರ್ಥದ ನೆಲೆಯು ಅಶಕ್ಯವಾಗುವ ಕಾರಣವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವೆಡೆ ೧) ವಾಚ್ಯವು : ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ತೀರ ಭಿನ್ನ ಅಲ್ಪಾರ್ಥ: ಕೆಲವೆಡೆ ತೀರ ವಿಶೇಷ ವಿಪರೀತ ಅರ್ಥವು ಇರುವುದರಿಂದ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಿಯುಂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಸಂಹಿತೆಯು 'ಏಕಂ : ಸತ್' : ಏಕ ಚಕ್ರ ಉಪಾಸಕರ ಪವಿತ್ರ ಗ್ರಂಥವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ.

ನಿಜವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೃತಿಗೆ ಸಮಾಂತರವಾಗಿ ಇರಬೇಕಾದ ಅರ್ಥವೇ ಒಂದು: ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ ತೋರುವ ವಕ್ರ ಅರ್ಥವೇ ಇನ್ನೊಂದು ! ಉದಾ- ೧) ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ-ಸೂರ್ಯ, ಕಾಣುವ ಅರ್ಥ : ಸರ್ಪ = ಸೂರ್ಯ: ಅಭಿಪ್ರೇತ ಅರ್ಥ : ಚಂದ್ರ-ಸೂರ್ಯ ಯುಗ್ಮ: ಸೋಮ-ಸೂರ್ಯಾ (ಸಂ)ಲಗ್ನ = ಕಾಣುವ ಅರ್ಥ: ನಿಜವಾಗಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ ಪ್ರಳಯ : ಮೃತ್ಯುಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ. ೨) ಸಲಿಲದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ಬೃಹದುಲ್ಬಸ್ಥ ಅಗ್ನಿ = ನಚಿಕೇತಾಗ್ನಿ : ಗರ್ಭಸ್ಥ ಶಿಶುವಾಗಲಿರುವರೇತ: ಗರ್ಭಸ್ಥ ಸರೀಸೃಪ, ಸಲಿಲ-ತೋರುವ ಅರ್ಥ ಜಲ-ನೀರು: ಅಭಿಪ್ರೇತ ಅರ್ಥ ರೇತ, (ರೇತರೂಪ) ಶರೀರ. ಇತ್ಯಾದಿ. ಏಕಂ : ಒಂದು: ಕೂಡು : ಜೆರೆ ಭೂಮಿಕೆಯ ಪೂರ್ಣ (ಸಂ)ಯೋಗ: 'ಅ'-ಕರ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಈ 'Unity' : ಸತ್ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ಮೂಲತಃ ಅಂಕುರಿಸಿದ್ದು. ವಿಶಿಷ್ಟ ಅನುಭಾವಕ್ರಿಯೊಳಗಿಂದ, ಆಚಾರದೊಳಗಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟ ಅರ್ಥವು. ವಿಚಾರ : ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಆಕೃತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ಆಚಾರವು ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕ ವೆಂಬುದು ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಒಂದು ನಿಯಮ : ಋತ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯ. ಸಮಾಂತರ-ಸರಲವಾಗಿ ಹೋಗುವ ಅರ್ಥದಿಂದ ಈ ವಕ್ರ : ವೃತ್ತಾಕೃತಿಯ-ವೃತ್ರಶಕ್ತಿಯ ಅರ್ಥ = ಆಶಯವು ಭಿನ್ನ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಇದನ್ನು ನಿತ್ಯ 'ನೇತಿ ನೇತಿ' ಸ್ವರೂಪದ ಏಕ ಶೃಂಗ (ಅಶ್ವ) 'ಪುರುಷ' ಪಶುವನ್ನು (Unicorn : One Horned) ಪ್ರಾಣ (ಹೀರುವ) ಕಾಲ : ಪುರುಷ

ಶಕ್ತಿಯೆಂದು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ, ತತ್ಪೂರ್ವದ್ದೆಂಬ ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದುದಾಗಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ !

ಏಕಶೃಂಗ ಪುರುಷ ಪಶು ಆರಾಧ್ಯ ದೈವತವಾಗುತ್ತದೆ.
ಹಿರಣ್ಯಶೃಂಗ ಅಶ್ವ ಹೋಲಿಸು (ಪು. ೪೯೭–೫೦೦)

೧೨. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಶಕ್ಯತೆ

ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜೆಯು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ತಜ್ಞರು ಸಾರಿದ್ದಾರೆ: ಆದರೆ ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೆ **'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ'** ಈ ದೈವತವು ಉಂಟು! ಇಲ್ಲಿ ತಜ್ಞರೆಂಬರವರೂ ಎಡಹಿರಲಾರರೇ ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಇದು ಕಾರಣವಾಯ್ತು! ಈ ಸಂದೇಹವು ನಿರಾಧಾರವೊ ? ಸಾಧಾರವೊ ?

ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ, ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳೂ ದೃಷ್ಟಿಪಥದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗಿತು ! ಆದುದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಈ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣದ ರೀತಿಯು, 'ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ' ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, (ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ) ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಒಂದು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿ ರೂಪಗೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ಯತೆಯು ಎನಿಸಿ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಚಿಕಿತ್ಸೆ, ಚರ್ಚೆಗಾಗಿ ಅದರ ಸ್ಥೂಲ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು, ಪ್ರಾಜ್ಞರಿಗಾಗಿ ಈ ವರೆಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಇದು ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದ ಒಂದು ತಂತ್ರವಾಗಬಹುದೆಂದು ಎನಿಸಲು ಕಾರಣಗಳು ಇವು :

I

೧) ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕ ನಡೆವ ಈ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣ ತಂತ್ರವು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ದೇಶ, ಕಾಲಕ್ಕೇ ಪರಿಮಿತವಿಲ್ಲ. ಜಾಗತಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಇಡಿಯಾದ ಮಾನವ ಜೀವನದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಆವಿಷ್ಕಾರವನ್ನು, ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ರೀತಿಯಿಂದ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಉದಾ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಘಟಕತ್ರಯಗಳ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಡದ ಮಾನವ ಜೀವನದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಆವಿಷ್ಕಾರವು ದೊರೆಯಲಾರದು. ಮತ್ತು 'ಮಿತ್ರ' ಸಂರಕ್ಷಕನೆಂಬ ವರುಣನು ಜಲಾಧಿಪಮಾನಿ ದೇವರು ಆಗುವಾಗ ಆತನು ರಸಾಧಿಪ : ಚಂದ್ರನೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು, ಎಂದು ಜಾಗತಿಕ [illegible]ದಿಂದಲೇ ನಿಃಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಮಿತ್ರನ (ಸೂರ್ಯ) ಸಂಗಾತಿಯಾದ ವರುಣನು ಚಂದ್ರನಾಗುವ ಕಾರಣ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯು ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ಆರಾಧಕರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ್ದಾಗಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

೨) ಆದರೆ ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಆತಂಕಕಾರಿಯಾದ ಕೆಲವು ಗ್ರಹಿಕೆಗಳು ಅವಿಮರ್ಶಿತವಾಗಿ, 'ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯ'ವಾಗಿ ಉಳಿದು ಬರುತ್ತಿವೆ. ಇವುಗಳಿಂದಾಗಿ ಈ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣದ ರೀತಿಯು, 'ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ' ಮಟ್ಟದ ತಂತ್ರವಾಗಿ ಮೈದಾಳಲು ಅಶಕ್ಯವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕೆಲವು i) ಸನಾತನ ಧರ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪೋಷಣೆ ಪಡೆದ ನಂಬುಗೆಗಳು ಆಗಿರುವಂತೆ, ii) 'ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ'ತೆಯೆಂಬ ಛಾಂದಸಿಗತನದ ಗ್ರಹಿ

ಗಳೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಇವೆರಡೂ ತತ್ತ್ವತಃ 'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳೇ ಆಗಿರುದಾಗಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದು ಸೋಜಿಗ ¡

i) ಅ) ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ದಿವ್ಯಾನಂದ–ವಾದಿಗೆ ಇಹದಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಥ'ವಿರಲಾರದು. ಈ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ. ಇಹದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಮಾನವ ಜೀವನದಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಥ'ವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲ! ಉದಾ: ಋ. ವೇದ. ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಪರವೆಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಂಭ್ರಮ ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಮೃತ್ಯುಪೂಜೆಯ ದಾರಿತೋರುವ ಗ್ರಂಥಗಳಾಗಿವೆ.

ಬ) ತಮ್ಮ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಕೈಗೂಡದೆ, ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಆಪತ್ತುಗಳ ಆಘಾತಗಳಿಂದ, ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ನಿರಾಶೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗದಿರುವ ನರ–ಮಾನವರು ದೊರೆಯುವುದು ವಿರಳ. ಇಂತಹರು 'ಬಾಳೊಂದು ಗೋಳು' ಎಂದು ಸಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತ, 'ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ' ಎಂಬ 'ಪುರೂ–ರವರು' ಎಬ್ಬಿಸಲಾಗುವ ಕೂಗು. ಪ್ರಪಂಚದ ಆದ್ಯಂತ ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ! ನರ–ಮನುಜರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ 'ಪುರೂರವತ್ವ'ವು, ಈ ಜನವು ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಿಸುವಲ್ಲಿ ಆದ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲವೊ ?

ಆದರೆ ಈ ಅಪ–ಈಕ್ಷಿತವು, ಜನ ಹಾರಯಿಸುವ ಅವರವರ **ವೈಯುಕ್ತಿಕ ಅರ್ಥ**. ಇದೇ ವಿಶ್ವಸ್ಥ 'ಜೀವನದ ಅರ್ಥ'ವೊ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ವಿಚಾರಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಕ) ಋಗ್ವೇದಾದಿ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳೆಂಬುವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವ 'ಏಕಂ' ಸಂತರ : 'ಏಕಂ' ಸತ್–ಮಾರ್ಗವು, ಮಾತಿನ ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆಯ ಮಾಟದಿಂದ, ಜೀವನವನ್ನು 'ಶ್ಮಾಶಾನ'ವೆಂಬ ಹಾಗೆ ಬಗೆಯಲು ಹಚ್ಚುವ ನಾನಾ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರಚಲಿತಗೊಳಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳ ವಿವರಣೆ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಥ' ಎಂಬುದು ಉಂಟು, ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಂವು ಸಂಪ್ರದಾಯ ನಿಷ್ಪ್ರಭವಾಗಿದ್ದುಂಟು.

ii) ಅ) ಸೈನ್ಸಿನ ಪ್ರಯೋಗ 'ನಾಳಿ'ಯಲ್ಲಿ (test-tube) ಕಾಣದೊರೆಯಂದ ಆ 'ಏಕಂ'ದ ಹೊರಗೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ: ಸತ್ಯವಿಲ್ಲ, ಎಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ಜೀವನದ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಅನುಭವಗಳನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ತೋರಿಲ್ಲ ! ಇದು ಸೈನ್ಸಿನ ಏಕಗ್ರಾಹೀ ದೃಷ್ಟಿ !

ಬ) ಜೀವನದಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಥ' ಎಂಬುದನ್ನು ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ; ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರ–ಭಾವನೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸ ಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ 'ಭಾಷೆ' ಎಂಬುದರ ಇತಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ಅರಿತು ಇದರ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆವ ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ತಂತ್ರ ಒಂದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಮುಂದುವರೆಯದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯದೆಂಬ ಭಾಂದಸಿಗತನವೇ ಅಡ್ಡ ಬರುತ್ತಿದೆ, ಸಂಕೇತ ಮತ್ತು ಅರ್ಥ ಇವೆರಡರ ನಡು ವಣ ಸಂಬಂಧ–ಇತಿಮಿತಿ–ಕಾಣಲಾರದ್ದಕ್ಕೆ !

ಕ) ನಿಸರ್ಗರೂಪ ವಿಶ್ವದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ. (ಭೌತ) ಸತ್ಯ : ತತ್ತ್ವ ಹುದು ಗಿದೆ, ಎಂಬ ಸಮಾನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಇಲ್ಲದೆ ಸೈನ್ಸಿನ ಯಾವ ಶಾಖೆಯ ಸಂಶೋಧ ನವೂ ಅಶಕ್ಯವಿದೆ. ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಮಾನವ ಜೀವನ (: ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ) ವಿಶ್ವದ ತಳಹದಿಯ (ದಿವ್ಯ) ಸತ್ಯ : ತತ್ತ್ವದ ಬಗೆಗೂ, ಮೂಲಭೂತ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರೆಂಬವರಲ್ಲೇ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರು ತ್ತಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯು 'ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ' ಪದ್ಧತಿಯು ಈ ವರೆಗೂ ಮೈದಾಳದೆ ಇರುವ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೇ ಇದು !

(ಜೀವನ :) ಸತ್ಯದ **ಸ್ವತಂತ್ರ** ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಬಗೆಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವು ಇದ್ದರೆ, ಅದನ್ನೂ ಬರಿ ಬಾಹ್ಯ ತರ್ಕ, ಅನುಮಾನಗಳಿಂದಲೆ ಗುರುತಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದ ಈ ದಾರಿ–ತಪ್ಪು: ಜೀವನ–ಸತ್ಯ ಗ್ರಹಣದ ಸ್ವತಂತ್ರ ತಂತ್ರ ಬೇಕು ಎಂದು ಮೇಧಾವಿ ಬ. ರಸೆಲ್, ವ್ಹೈಟ ಹೆಡ್ ಪ್ರಭೃತಿ ಸೈಂಟಿಫಿಕ್ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ದವರು, ಎಂದೊ ಅರಿಯಬಹುದಿತ್ತು. ಗಣಿತ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಇವರು ಸಂಕೇತ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಹತ್ತಿರ ಬಂದರೂ, ನಿಸರ್ಗಸ್ಥ (ಭೌತ) ಅರ್ಥಗ್ರಹಣ ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾದ ಸಂಕೇತ ವಿಚಾರವು. ಮಾನವ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಹಾಸು–ಹೊಕ್ಕಾಗಿರುವ (ಅಭೌತ) ಅರ್ಥದ : ತತ್ತ್ವದ ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ. ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬರದು, ಎಂಬುದು ಅವರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ.

× × ×

'ಸಂಕೇತವಶಾತ್ ಭಾಷಾ' ಎಂದು 'ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನ' ಬರೆವ ಭಟ್ಟಾ ಕಳಂಕದೇವನು, ಥಕ್ಕನೆ ಉಸುರಿದ್ದಾನೆ, ನೂರಾರು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೆ ! (ಸು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೦೦). 'ಸಂಕೇತ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಆತನು ಅರಿತ (ಪರಂಪ

ರಾಗತ) ಅರ್ಥವು ಏನಿದ್ದಿತೋ: ಅದರೂ 'ಸಂಕೇತ' ಎಂಬುದರ ಅಂದಿನ ಸ್ಥೂಲ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿಲ್ಲ. ಚಿತ್– > ಕೇತ: ಸಂಕೇತ. ಫಕ್ಕನೆ ಹೊಳೆದಂತೆ ಆದುದು. 'ಭಾಷೆ' ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಎಂದೊಡನೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಏನೆಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳೂ ಒಂದೇ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲೆ ಬಂದುವು ! ಶಿಲಾಲೇಖ, ಚಿತ್ರಲಿಪಿ ಇವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಓದುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಲಿಪಿ ಇನ್ನೂ ಗುಹಾನಿಹಿತ ಸತ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಭಾಷೆಗಳ ಸಂಕೇತಗಳು ರೂಢಿಯಿಂದಾಗಿ, ತಿಳಿದ ಹಾಗಿನ ಗ್ರಹಿಕೆ ತರುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಬಿಡುವ ತಿಳಿಯದ (ಅಥವಾ ತಪ್ಪು ಗ್ರಹಿಕೆಯ) ಭಾಗದಿಂದಾಗಿ, ಜನವು—ಮೇಧಾವಿಗಳೂ ಸಹ, ತಮಗೆ 'ತಿಳಿದಿದೆ' ಎಂದು ನೆರೆನೆಮ್ಮಿ ನಿಂತಿರುವಲ್ಲಿಯೇ ಮೋಸವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಆಗಾಗ !

ಇಂಥ ಮೋಸದ ಎಡೆಗಳು ಸಹ, ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳ ಭೂಮಿಕೆಯ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಾವೆ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ಪಡೆಯ ಬಲ್ಲವು, ಎಂಬುದು ನಾಗ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಹಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಇಂತಹ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಮಾದರಿಯನ್ನು, i) Truth ii) ಏಕಂ: ಸತ್ಯ ಮತ್ತು iii) ಋತ : ಸತ್ಯ ಈ ಮೂರು 'ಸತ್ಯ'ಗಳ ತುಲನೆಯ ಮೂಲಕ ಇಲ್ಲಿ ಸಮೀಕ್ಷಿಸ ಬಹುದು.

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ 'ಸತ್ಯ' ಎಂದು ಹೇಳುವ–'ಸತ್ಯ' ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುವ–ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಒಳಪದರು, ಟೊಳ್ಳು ಇರಬೇಕೆ ? Truth is God: God is Truth ಎಂದು ಶ್ರದ್ಧೆ ವಹಿಸಲು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ Truth ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ 'ಕಾದಾಟ ಸಾಕು: ಒಪ್ಪಂದವೇ ಬಾಳು' ಎಂಬ ಅಭಾವಾತ್ಮಕ ಮೂಲಾರ್ಥವಿದೆ ! ಬಳಿಕ ಈ Truth ಕ್ಕೆ ಸರಿಸಮಾನ God ಎಂಬವನ ಗತಿಯೇನಾಯ್ತು ? (ಪು. 103-04).

'Truth' ಸಂಕೇತಸ್ಥ 'Compromise' ಎಂಬ ಅರ್ಥವೇ, ಅಂದು, ಆ ಜೀವನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದ ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಉಂಟು. ಗ್ರೀಸಿನ ಒಬ್ಬ ದೃಷ್ಟಾರ ಮಹಾನುಭಾವ: ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸ್‌ನ ದರ್ಶನ: ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಬೇಕು. (History of Western Philosophy: B. Russell

P. 54–66) ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸ್ ಅಗ್ನಿ ತತ್ತ್ವದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ. ಈತನ "War is the father of all and king of all" ಈ ಸೂತ್ರ ನೋಡಿ. ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸನ *'War'* (ಕಾದಾಟ) ಈ ಸಾಂಕೇತಿ ಪ್ರತಿಮೆಯ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು, ಋಕ್. ವೇದ ಹಾಗೂ ಮಹಾಭಾರದ ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕದನದ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯೇ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸ ಬಲ್ಲದು ! ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಋಷಿನ ಕದನದ ಪ್ರೇರಕ 'ಸತ್ಯ' ತತ್ತ್ವವು, ಯುರೋಪೀಯ *Truth* ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ೧೦೦% ರಷ್ಟು ಹೋಲಿಕೆಯದಾಗಿದೆ !

ಋಕ್. ವೇದ ಕಾಲದಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು, ಇಬ್ಬಗೆಯ 'ಸತ್ಯದ' ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯುತ್ತಿದೆ ! ಇದು ವೇದದ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕ ಶಕ್ಯವಿರುವ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಈ ಋಕ್. ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥದ ನೆಳೆ ತಿಳಿಯದಿರುವ ಒಂದು ಮಹತ್ತ್ವದ ಕಾರಣವು, ಅಲ್ಲಿಯ. ವರ್ಣನೆಗಳು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಇಬ್ಬಗೆಯ 'ಸತ್ಯ' ! ಋತ : ಸತ್ಯದ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ವಿಶ್ವದ ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ನಿರ್ದೇಶವಿರುವ ಈ ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ, ವಿಶ್ವದ ಮೂಲ ತತ್ತ್ವ 'ಏಕಂ ಸತ್' ಇದೊಂದೇ ! ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಉಂಟು ! 'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯವು, ರೇತ ಸತ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಈ ಅಪ : ರಸ ರೇತ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸೌರ ಋತ : ಸತ್ಯದ ಆಭಾಸವಾಗುವ ತೆರನಾಗಿ, ಸಂಭ್ರಾಮಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ಕಟ್ಟಡವಿದೆ !

ಸತ್, ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಯ ಬಾಹ್ಯವಲಯವು ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಋತ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್, ಸತ್ಯ ಹಾಗೂ ಏಕಂ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್. ಸತ್ಯ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವತಃ ದ್ಯಾವಾ–ಭೂಮಿಗಳಷ್ಟು ಅಂತರವಿದೆ ! ಇವೆರಡೂ ಸತ್–ಸತ್ಯ ತೀರ ಭಿನ್ನ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರುವ ಈ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ. 'ಏಕಂ' ಸಂಕೇತದೊಡನೆ ಬದ್ಧ 'ಸತ್ : ಸತ್ಯ'. ಅಸ್' ಆಖ್ಯಾತಜನ್ಯ ಸತ್ಯವಲ್ಲ !

i) 'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್–ಸತ್ಯವು ಋತ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯವೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ಸತ್ಯವನ್ನು 'ಏಕಂ' ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ಕಾರಣವಿದ್ದಿಲ್ಲ:

ii) **'ಏಕಂ'** ಸತ್–ಸತ್ಯದ ವೃದ್ಧಿಯ ಜೊತೆಗೆ **ತದಿತರ** (ಬೇರೆ) ಯಾವುದೇ ಒಗೆಯ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿರಲಾರದು: 'ಏಕಂ' ಸತ್ಯವು–ಇನ್ನುಳಿದವರ ಸಂಗಡ ಸಹಕರಿಸಿದರೆ. ಅವರ 'ಏಕಂ' ಹೆಸರಿಗೇ ಕೇಡು ! ಆದಕಾರಣ ವಿಭಿನ್ನ ಪಂಥೀಯ 'ಏಕಂ' ಸತ್ಯ, ಒಂದೆಡೆಗೇ ಇದ್ದು ಬದುಕಲೇ ಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಇರುವಲ್ಲಿ, 'ಯಂ ಶೈವಾಃ ಸಮುಪಾಸತೇ ಶಿವ ಇತಿ..." ಎಂಬ ನಿರ್ಗತಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಶಿವ, ವಿಷ್ಣು, ಜಿನ, ಬುದ್ಧ, ಅಲ್ಲಾ, ಅರ್ಹಿಮನ್... ಎಲ್ಲಾ ದೇವರು ಒಂದೇ. 'ಸುಮ್ಮನೆ **ಕಾದಾಟವೇಕೆ** ? : ಒಪ್ಪಂದ= Truth=ಸಮನ್ವಯ (?) ಇಂಥ **ಆತ್ಮವಂಚನೆಯ** ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಸಮಾಧಾನ ತಂದುಕೊಳ್ಳದೆ ಬೇರೆ ದಾರಿಯಾವುದು, **ಎಂತೂ** ಬದುಕಿ ಉಳಿಯಲು ? ಆದರೆ **ಒಂದು ಅಖಂಡ ಜೀವಂತ ಸಮಾಜ : ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿ** ಬಾಳಲು ಏಕಾತ್ಮಕ ಸಮಯ : ಸಂಕೇತಗಳು ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಹಲವು ಅಂತಸ್ಥ ಭೇದಗಳು ಇರಬಲ್ಲವು. ಆದರೆ ಅವೆಲ್ಲವು ತಾವೇ ಮಿಗಿಲು **'ಏಕಂ'** ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಏಕಾತ್ಮತೆ ಅಶಕ್ಯ. ಈ ಒಪ್ಪಂದ= Truth ಎಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಉಪಯುಕ್ತ ? ತಾನು ಇನ್ನುಳಿದವರನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲೆ: ಗೆಲ್ಲ ಬಲ್ಲೆ ಎಂಬ ಅನುಕೂಲ ಸಮಯ ಬರುವ ವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ !

iii) **'ಏಕಂ'** ಸ್ವರೂಪೀ **'ಸತ್ಯ'** ಈ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಯ ನಿರುಕ್ತವು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿದೆ ! ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಸ್ ಆಖ್ಯಾತಜನ್ಯ ಸತ್, ಸತ್ಯ ಈ ಸಂಕೇತಗಳಿಗಿಂತ ಇದನ್ನು ಭಿನ್ನರೀತಿಯಿಂದ ವಿವರಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇನಿತ್ತು ? ಈ ಸಂಕೇತವು **ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರ ಜೀವನ ಪರಿಸರದಲ್ಲೆ** ಆಕಾರ **ಪಡೆದಿದ್ದರೆ** ಈ 'ಏಕಂ' ಸತ್–ಸತ್ಯದ ವೃತ್ಪತ್ತಿ ಅಸ್> ಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಬಗೆಯದಾಗುವ ಕಾರಣವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. 'ಏಕಂ' ಸತ್ಯವು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಅರ್ಥವು, ('ಅಸ್' [ಇರು ಬಾಳು.] ಈ ಆಖ್ಯಾತ ಜನ್ಯ) 'ಸತ್ಯ' ಈ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀಗೆ ಬರುವ ಜೀವನದ ಅರ್ಥಕ್ಕಿಂತ ತೀರ ಬೇರೆ ಬಗೆಯದು ಇರಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ (ಏಕಂ : 'ಸತ್ಯ' ಈ ಸಂಕೇತದ ಒಂದೊಂದು ಅಕ್ಷರ ಬಿಡಿಸಿ **'ಸ–ತಿ(ೀ)–ಯಂ'** ಎಂಬ ಈ ಪೃಥಕ್–ಕರಣವು, ಪ್ರಾಚೀನ **ಎರಡು** ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ ! (ಛಾಂ ೮, ೩, ೫; ಬೃ. ೫, ೫, ೧.) ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇರೆಯಾದರೂ ಇನ್ನೂ ವಿಶೇಷ ವಿವರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಕೌಷೀತಕೀ ಉಪನಿಷತ್ತಿ

ನಲ್ಲೂ ಉಂಟು (೧–೬). ಮತ್ತು ಈ 'ಸ–ತಿ(೯)–ಯಂ' ಈ ಮುಸುಕಿನಲ್ಲಿ **ಚಮಸಪಾನ** ಸಂಪ್ರದಾಯದ 'ಸ–ತಿ'ಯು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಚಿತ್ರವು ಅಡಗಿರುವು ದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ !

'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪೀ **'ಸತ್–ಸತ್ಯಕ್ಕೇ'** ಋ. ವೇದ ಹಾಗೂ ಮಹಾ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿದ್ದುದನ್ನು ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾ ಗಿದೆ. ಋಂ. ವೇದ ಹಾಗೂ ಮ. ಭಾರತಸ್ಥ 'ಮಹಿಷ–ಮಹಿಷೀ' ಅಥವಾ ಪ್ರೋತರಾಜ–ರಾಣಿಗರಲ್ಲಿ ನಡೆವ ಕಾದಲರ ಕಾದಾಟಕ್ಕೆ ಈ 'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯವೇ ಪ್ರೇರಕವೆಂದಹಾಗಾಯಿತು. ಕಾದುಹವೇ ಹೇಳುವ ಜೀವನ ಎಂದು ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸನಿಗೆ 'ಏಕಂ' ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿತ್ತೆ ? ಎಂದು ಕೇಳುವ ಕಾರಣವೇ ಇಲ್ಲ !

"all things come into being and pass away through strife" ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ 'ಅಗ್ನಿ'ತತ್ತ್ವ–ದ್ರಷ್ಟಾರ ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸನ 'ಸತ್ಯ'ವೂ 'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪದ್ದೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು : 'The One made up of all things and all things issue from the One' ! ವೇದೋಪನಿಷತ್ತಿನ 'ಏಕಂ : ಸತ್ಯವು, ಆಪ : ರಸ : ರೇತ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು (ಚಾಂದ್ರ) ಅಗ್ನಿರೂಪವೆಂದೂ ಗೌತಮಾಗ್ನಿ (ಅ)ಬೋಧಿ ಅಗ್ನಿ ಎಂದೂ ಹೆಸರಿಸಿದ್ದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ. ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸನ ಈ 'ಏಕಂ' ತತ್ತ್ವವು 'ಆಪ' ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪ ಉಭಯ ರೂಪೀಯೂ ಇದೆ. (ಋ. ವೇದದ ಮೂಲ ಪ್ರತಿಮೆ 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ' ಇವರೊಳಗಿನ ಎರಡೂ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಬೇರೇಯಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸುವಾಗ ನಪ್ತೃ=ಅಗ್ನಿ=ಕುಮಾರ : ಸರ್ಪ : ಅಶ್ವ:ವೃಕ್ಷ ಆಗುತ್ತಾನೆ!) ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸನಿಗೆ ಆಪ (: ಸ್ತ್ರೀ) ತತ್ತ್ವ ಹಿಡಿಸಿಲ್ಲ ! ಅವನು ಹೇಳುವುದೇನಂದರೆ "The soul is mixture of fire and water (ಇದೇ ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ !); the fire being noble and the water ignoble." ಹಿರಾ-ಕ್ಲಿಟಸನ ಈ ವಿವರಣೆ ಋ. ವೇದಸ್ಥ ಆಪ : ರಸ–ಅಗ್ನಿ (ಕುಮಾರ) : ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯದೇ ಸರಿ. 'ಹಿರಣ್ಯ ಗರ್ಭ' ದೇವನ ಗುಹ್ಯನಾಮ ವಿವರಣೆ ಹೋಲುವ ಈ ವಾಕ್ಯನೋಡಿ : 'It is pleasure to souls to be-

come *moist*' ಈ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ವೇದದ 'ಕಂ (: ಚಾಂದ್ರಾಃ ಆಪಃ) ಸುಖಂ' ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯಾರ್ಥದೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿರಿ.

ಈ ಹೋಲಿಕೆಯ ಬಲದಿಂದ, ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸನಿಗೆ ಋ. ವೇದಸ್ಥ 'ಕಂ': ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ದೈವತದ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆ ಗೊತ್ತಿರಲೇ ಬೇಕೆಂದು ಅನುಮಾನ ಹೊರಡುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ: ಅಂದಂ ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲಿ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಮಯ: ಆಚಾರ–ವಿಚಾರ ಪ್ರಚಲಿತವಿರಲೇಬೇಕೆಂಬುದೂ ಅನಿವಾರ್ಯ ನಿರ್ಣಯ. ಎಲ್ಲಿ ಭಾರತ ? ಎಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಸ ? ಎಂಬ ಭೌಗೋಲಿಕ ಆತಂಕವು ಎದುರು ನಿಲ್ಲುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ. ಆದರೆ ಕ(ಂ) ಉಪಾಸನೆ ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದಾಗಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ ! (ಪು ೫೯೪: ೫೬೫–). ಅಲ್ಲದೆ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿಯ 'ರಾತ್ರೀ-ಸೂರ್ಯನ' (Nocturnal Sun) ಆರಾಧನೆಯ ಶಾಕ್ತಸಮಯಾಚಾರಗಳಿದ್ದುದನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ಸಂಶೋಧಕರೇ ಸಚಿತ್ರ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ ! ಈ ರಾತ್ರೀ ಸೂರ್ಯನು ಋ. ವೇದದ 'ಮಾರ್ತಾಂಡ **ನಾಮಾನಂ** ಸೂರ್ಯಂ' ಹೋಲುತ್ತಾನೆ: ಅಲ್ಲದೆ ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲೀನ (ಪುರುಷ=) ನಾರಾಯಣ ರೂಪೀ ಸೂರ್ಯನ ಸರ್ಪತ್ವ =ಲೈಂಗಿಕ ಆಕೃತಿಯೂ ಇದರಿಂದ ಮರಳಿ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ!

ಆದಕಾರಣ, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಾಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಬಿನ್ನಹ: ೧) ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿರುವ ಸಾಮ್ಯವು ಸುಳ್ಳೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾದರೆ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾತಿಗೆ ಇಂಬಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಆಗದಿದ್ದಲ್ಲಿ ೨) ಭಾರತೀಯ ಹಾಗೂ ಇಜಿಪ್ತ, ಗ್ರೀಸ– (ಸುಮೇರ ಸಹಿತ) ಈ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮಾನ 'ಸಮಯ' ಮತ್ತು ಕಾಲ ಎರಡೂ ಕಡೆಗೂ ಒಂದೇ ಇದ್ದರೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯವಾಗಿರಲೇ ಬೇಕು, ನಿಜವೆ? ೩) ಕಾಲಭಿನ್ನವಿದ್ದರೆ ಯಾರಿಂದ ಯಾರು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು, ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು; ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಇಲ್ಲವೆಂದರೆ, ಇವೆರಡೂ ಕಡೆಗೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯೋ ಸಮಾನ ಆಚಾರದ (: ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ) ಮೂಲಕ ಸಮಾನ ವಿಚಾರಗಳು ಸ್ಫುರಿಸಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ, ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಬಹುದು. ಆದರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಾಮ್ಯವೆಂದರೆ ಇಜಿಪ್ತ ಹಾಗೂ ಭಾರತದೊಳಗಿನ ವೃಷಭ (: ಗೂಳಿ) ಆದಿದೈವತವಿದ್ದುದು ! (Bell of his mother) ಎಂಬ ವರ್ಣನೆ ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲೂ ಇದ್ದುದು !

ಇದರೊಡನೆ ಅದಿತಿ–ದಕ್ಷರ ಅಥವಾ ಗೌ (ಅದಿತಿ)–ವೃಷಭ=ರುದ್ರ ಈ ಸಾಮ್ಯದ ಅರ್ಥವೇನು ?

Truth, ಏಕಂ ಸತ್ (ತ್ಯ) ಮತ್ತು ಋತ : ಸತ್–ಸತ್ಯ ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವದ ಎರಡು ಭಿನ್ನ ನಾಮಾಂತರಗಳು, ಎಂದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು 'ಚಾಂದ್ರ' ಸತ್ಯ : 'ಏಕಂ ಸತ್' ನಾನಾನಾಮಾಂತರ ! ಈಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿರಲಿ, ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲಿರಲಿ, ಸುಮೇರಿನಲ್ಲಿರಲಿ, ಭಾರತದಲ್ಲಿರಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ಇದರ ಮೂಲ ಕೃತಿ, ಆಕೃತಿ ತಾಯ್–ಗಂಡ ತನದ ರೂಪದ್ದೇ ಇರುವುದನ್ನು ಯಾರೂ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಫ್ರೈಡನ 'ಒಡಿಪಸ್' ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥದಿಂದ ವಾಸ್ತವವೆ ಸರಿ. ಇದು ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಆಪ : ರಸ : ರೇತ ಸ್ವರೂಪೀ ವಿಶ್ವದ ಮೂಲ ತತ್–ತ್ವ (Essence ಅಥವಾ Being) ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಯಹುದಿ ಹಾಗೂ ಕ್ರೈಸ್ತಪಂಥೀಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆ. 'ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ ಚ' ಈ ಬಗೆಯ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಯಾದ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಈ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯು ಜೀವನವು ನಿತ್ಯ ಕಾಳಗದ ಕಣ : ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ : ಯಾದವೀ ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಯಂತಾಗಲೇ ಬೇಕು, ಎಂದು ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸ್ ಪ್ರಾಂಜಲ ರೀತಿಯಿಂದ ಈ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಋ. ವೇದದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಗೀತೆ ರಾಮಾಯಣಾದಿಗಳೂ ಈ 'ಏಕಂ ಸತ್ಯ'ದ ವಿವರಣೆಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದರೂ ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸನ ಸ್ಪಷ್ಟ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆಯು ಮುಚ್ಚುಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತನರಿಂದ ತೀರ ವಿರಳ. ಈ ಅಂತರವೇಕೆ ? ಭಾರತೀಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಋತ : ಸತ್ಯದ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ, ಏಕಂ : ಸತ್ (ತ್ಯ)ವು ಹೀಗೆ ಸಂಕೋಚಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವ ಕಾರಣವೇನು ? 'ಏಕಂ : ಸತ್(ಸತ್ಯ)ದ ಆಕೃತಿ ಎಷ್ಟೇ ಸುಂದರವಾದರೂ ಅದರ ಅರ್ಥ ತತ್ತ್ವವು, ರಾತ್ರೀ ಸಮಯಾಚಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬದ್ಧವಾಗಿದೆ!

ಈ ಮೊದಲೇ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ, 'ಏಕಂ : ಸತ್' ಪಂಥೀಯ ನೈಚಾರಿಕ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಆಕೃತಿಯು, ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸರ್ಜನ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ (: ಗರ್ಭಂ ದಧ್ರು ಆಪಃ) ಲೈಂಗಿಕ ಜೀವನಾನುಭವದೊಳಗಿಂದ ಆಕಾರ ಪಡೆದಿದೆ. (ಪು. 17) **ನೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯು** (**ಅದು ಒಳಗೊಂಬ** *Logic*) **ನಿತ್ಯ ಸನಾತನ.** ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ, ಈ '**ಏಕ : ಸತ್**' (: *Absolute*)

ಸ್ವರೂಪದ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ಉದಾತ್ತೀಕರಿಸಿದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯ (ತಾಯ್ಗಂಡತನ, ಮಗಳಗಂಡತನ ಅಥವಾ ಯಮ–ಯಮೀಭಾವದ ದಾಂಪತ್ಯ ಸಂಬಂಧ, ಇಲ್ಲವೆ ಸ್ವೈರ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರೀ 'ದಂಡ'ನಾಯಕೀ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ 'ಇರ್ಷ್ಯಂ') **ಶಾಕ್ತವಾದೀ ಜೀವನ 'ಸಮಯ' (: ಆಚಾರ–)** ಪ್ರೇರಕ ಅಂತಃಶಕ್ತಿ ಉಳಿಯಲೇ ಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಜಾಗತಿಕ ದೈವತ ಕಥೆಗಳೂ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತವೆ. Ancient Indian Scrpent Lore ವ್ಯಾಸಂಗಿ ವ್ಹೊಗೆಲ್ ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದಿರುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸತ್ಯವು:—'ನಾಗಗಳು' ಸಾಧು, ಸಂತ, ಸಿದ್ಧ ಪುರುಷರ ರೂಪದಲ್ಲೂ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತವೆ; ಇದೂ ಉದ್ಬೋಧಕವಿದೆ.

ಋತ : ಸತ್ಯವು. ಏಕಂ ಸತ್ಯ (= Truth) ದಿಂದ ತೀರ ಬೇರೆ. ಇದು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ **ಅರ್ಥ** = ಸಂಗತಿ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ **'ಉಂಟು'** ಎಂದು ಸಂಬಹೇಳುತ್ತದೆ. ತೇಜೋರೂಪ ವಿಶ್ವ–ನರನಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯ, ಶಿಷ್ಟ ನಿರ್ಮಿತ 'ಸಮಯ'ದ ಆಚಾರ ವಿಚಾರವು, 'ಸಂಗಚ್ಛಧ್ವಂ ಸಂವದಧ್ವಂ...' ರೀತಿಯ ಬಾಳನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತದೆ. ಯುರೋಭಾರತೀಯ ಅಸ್ ಆಖ್ಯಾತವು Is ಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರ. ಇದು ಭೂ> ಭವ = Be ಮತ್ತು ವಸ್–ಇರು ಇವೆರಡೂ ಆಖ್ಯಾತಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಸ್> ಅಸ್ತಿ = Is ಎಂದರೇ ಮೂರ್ತ ಜೀವನ ರೂಪ ಸತ್ಯ. ಋತಸ್ವರೂಪೀ (ಎಂದರೆ ಮಾನವ ಜೀವನ ನಿಯಮನ ಮಾಡುವ ನಿಯಮಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುವ) ಸತ್ಯವು ಇದು. ಇದು ಪ್ರಕಾಶ ಕಿರಣ ರೂಪದ್ದು. ಅಪ : ರಸ : ರೇತದ ಪಾತಳಿಯು ನಿಸರ್ಗದ ಪಾತಳಿ; ಕೇವಲ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಪಾತಳಿ. ಜೀವನವು ಬುದ್ಧಿ–ವಿಚಾರ–ವಿವೇಕದ ಬೆಳಕು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ನರ–ಜಂತುವು, ಮನುಜ ಹಂತದಲ್ಲಿ ತನ್ನೊಳಗೇ ಈ ಉಭಯ ಸತ್ಯಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲುದು. ಆದರೆ ಋತ : ಸತ್ಯದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಲು, ರೇತಪಾತಳಿಯ ಜೀವಿಗೆ ರುಚಿಸದು. ಋತ : ಸತ್ಯದ ವಿಚಾರವು (ಈಗ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೇಲಿಂದ ವಿಚಾರಿಸಿದರೂ) ಭಾರತದಷ್ಟು ವಿಕಾಸದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯಾವ (ಭಾಷಿಕ) ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ. ಇಜಿಪ್ತ–ಸುಮೇರ–ಗ್ರೀಸಗಳಲ್ಲಿ 'ನಿಯಮ'ಕ್ಕಿಂತ 'ನಿಯತಿ' (: ದೇವಿ) ಆಕೃತಿಯೆ (ಅಪ: ರಸ ರೂಪದಲ್ಲಿ) ಕಾಣಿಸಿ

ಕೊಂಡಿದೆ (ಪೃ.17,23,103). ಅವೆಸ್ತಾ (ಇರಾಣ) ಅಶ (=ಋತ=ಸತ್ಯ) ಸೂಚಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಅಪೂರ್ಣವಿದೆ. ಪ್ರಕಾಶ : ಅಹುರ್ಮಜ್ದ ಇವನೇ ಪಿತ : ಸತ್ ಆದರೂ ಅದರಿಂದ ಸರ್ಜಕ = ಲೈಂಗಿಕ ಆಕೃತಿಯೆ ಆಗುವುದು ! ಯಹೂದಿ ಕ್ರೈಸ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಸರ್ಪವನ್ನು ಕೊಂದಂತೆ ಅಥವಾ ಓಡಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಕಥೆ ನಿರ್ಮಿಸಿವೆ. ಆದರೆ ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥ ದೇವನು **ವಿಶ್ವಪಿತನು** ! ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತನರು, ದೇವರನ್ನು ಋತ–ಪ್ರಜಾತ (: 'ಸತ್ಯ') ಎಂದಿರುವರಲ್ಲದೆ. ಋತ (: ನಿಯಮಗಳ) ಪಾಲಕನು ಎಂದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಋತ : ಸತ್ಯ ಇವೆರಡೂ ಸಂಕೇತ ಕೂಡಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸುವ ವಾಡಿಕೆ ಇತ್ತು.

'ಅಸತಃ ಸತ್ ಅಜಾಯತ' : ಸತ್–ಸತ್ಯವು ಅಮೂರ್ತ–ಆಕೃತಿವಿಹೀನ ವಿದ್ದು ಅದು ನಾಮರೂಪ ಪಡೆದು ಆಕೃತಿ–ರೂಪದ್ದು ಆಯಿತು ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಇದೆ. ಇಂಥ ಮೂರ್ತ ಆಕೃತಿರೂಪವೇ 'ಸತ್ಯ'; (: ನಾಮ–ರೂಪದ ಮೂಲಕ) ಇದನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಮೂರ್ತ : ನಾಮರೂಪಾತ್ಮಕ 'ಸತ್ಯ'ವನ್ನು ಈ ಬಗೆಯ ಹಲವು ಮೂರ್ತ ರೂಪ–ಆಕೃತಿಗಳೆಡನೆ ತೂಗಿ ಬೆಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ಜೀವನವು (ಸತ್ಯ =) ಅರ್ಥಯುಕ್ತವಿದೆ, ಎಂಬುದು ಸೌರ ಸವಿತೃಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪುರಾತನರ ನಿಷ್ಠೆಯಾಗಿತ್ತು, '**ಮನು**'ವು **ವಿವಸ್ವಂತನ** (: ಸವಿತೃ–ಸೂರ್ಯನ) **ಸಂತಾನ** ಎಂಬ ಜಾಗೃತ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿರುವಲ್ಲಿ ಈ ನರ–ಜಂತುವು, ಋತ : ಸತ್ಯದ ಪಾತಳಿಯ **ಮನುಜ**ನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ, ಈ ಮನುಜನನ್ನು (ಯಾಯಾವರ : ನಾಗ ಜರತ್ಕಾರು + ಮಾನಸೀ = ನಾಗಿ) ಸಂತಾನವೆಂದು ಸೂಚಿಸುವ ಆಪ : ರಸ = ರೇತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ತಂತ್ರವೂ ನೋಡಲು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ : ಮಾನಸಿ (= ಮನಸೇ) ಸರ್ಪ = ಎಂದರೇನು ಅರ್ಥ ? **ವೈವಸ್ವತ ಮನುವನ್ನು** ಅರ್ಥವಿಹೀನ ನಿರ್ಜೀವ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಸಿರುವ ಗತ್ತುಗಾರಿಕೆ ನೋಡಿ (ಪೃ. ೨೨೬–೬೬). ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೆ '**ಅಪ್ಸು ನಾವ್ನಃ** ಪುತ್ರಃ ಮನು' ಎಂಬ ಇನ್ನೂ **ಒಂದು** ಪ್ರತಿಮೆ ಇದೆ ! 'ಅಸತಃ ಸತ್' ಉಂಟಾಗಿದೆ ಎಂಬ **ಸಾಂಕೇತಿಕ** ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ '**ಅಸತ್**' (= ಮೂರ್ತ ಸತ್ಯ) ಈ ಸಂಕೇತವನ್ನು, 'ಕಾಮಪ್ರಚೋದಕ' ತತ್ತ್ವವೆಂದು,

ಶ್ರೀನಿವಾಸ್ ವಿ. ಸುತ್ರಾವೆ

ಭ್ರಮನಿರಸನ

ಸುತ್ತಲಿನ
ಕತ್ತಲೆಯ ಮೊತ್ತವನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ
ನೂರೆಡೆ ಎಸೆದು
ಬೆಳಕಿನ ಬಿಂದುವಿನೆಡೆ ನಡೆಯುವಾಸೆ.

ಕನಸಲ್ಲಿ
ಆಸೆಗಳ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದಾಗ
ಏನೊ ಸಿಕ್ಕಂತಾಗಿ
ಬೆಳಕಿನ ಪುಂಜೊಂದ ಹಿಡಿದಂತಾಗಿ
ಥಕ್ಕನೆ ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟಾಗ
ಸೂರ್ಯ
ತನ್ನ ಕಣ್ಣನ್ನಾಗಲೇ ತೆರೆದಿದ್ದ.

ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಅನ್ಯಾಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ? ನ್ಯಾಯವಾದ (true) ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡರ ಮೂಲ್ಯ ನಿರ್ಣಯವೂ ಕ್ರಮಪ್ರಾಪ್ತ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಆಶಯವೇ ಮಿಗಿಲು ಎಂದರೆ ಪ್ರಚಾರಕ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿ ಆಗದಿರದು; ಅಥವಾ ಸೌಂದರ್ಯವೇ ಏಕಮೇವ ಮೌಲಿಕ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ಸುಂದರ ನಾಗಸರ್ಪಸದೃಶ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಾಗತಿಸುವ ಆಪತ್ತಿಗೆ, ನಾವಾಗಿಯೇ ಆಮಂತ್ರಿಸಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆ ?

ಪ್ರಬಂಧಗಳೂ ವಿಚಾರ ಪರಿಪ್ಲುತವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ. 'ಕಲೆಗಾಗಿ ಕಲೆ' ಎಂಬ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಹಳೆಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೇ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬೌದ್ಧಿಕ ಮಂಡನದಲ್ಲಿ ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ನೆಳಲಿನಂತೆ ಬೆನ್ನಟ್ಟುವ ನ್ಯೂನತೆಯೊಂದು ಉಳಿದುಬಿಟ್ಟಿದೆ; ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಈ ನ್ಯೂನತೆಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯೂ ಈ ಗ್ರಂಥ ವಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಒಟ್ಟೊ ಬಾನಶ್ಚ (Baensch) ಎಂಬ ತಜ್ಞರು ಬರೆದ Art and Feeling ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಪ್ರಚೋದಕ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಈ ಕೊರತೆಯ ಪರ್ಯಾಯದ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಉಂಟು. ಇವರು ಬರೆಯುವುದೇನಂದರೆ :

Thus aesthetic criticism has, strictly speaking, only to determine, whether a work of art does or does not have aesthetic value; ......judgments on the value and importance of this emotional content always go beyond the competence of truly aesthetic criticism, however they may hide behind apparently aesthetic discussions. (p. 35).

ಕಲಾಕೃತಿಯು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೊಳಗಿನ ಆಶಯದ (emotional content) ಮೌಲ್ಯ ನಿರ್ಣಯವು (value judgment) ನಿಜವಾದ (true) ಕಲಾವಿಮರ್ಶೆಯ ಅಧಿಕಾರಕಕ್ಷೆಯ ಹೊರಗಿನದು.— ಎಂಬ ಈ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಅರ್ಥವೇನು ? ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೊಳಗಿನ ಆಶಯವು (Content or significative), ಹೀನ ಎಂದರೆ ಚಿರಂತನ ಜೀವನ ಸಾತತ್ಯ ವನ್ನೇ ವಿಡಂಬಿಸುವ ವ್ಯಂಗ್ಯಧ್ವನಿಯುಕ್ತವಿದ್ದರೂ, ಇದು ಸುಂದರಕಲಾಕೃತಿ (aesthetic beauty) ಇದ್ದರೆ ಆಯ್ತು; ಇಂಥ ಕೃತಿಯ ಆಶಯವು ಒಟ್ಟಿನ ಜೀವನದ ಬಗೆಗೇ ಅಶ್ರದ್ಧೆ, ತಿರಸ್ಕಾರ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇದು ಕ್ಷಮ್ಯ ಎಂಬ ಸೂಚಕತೆ ಮೇಲಣ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಷ್ಟೆ ?

ಇದು ಪ್ರಶಸ್ತವೆ? ಕಲೆಯು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಧಾನ ಘಟಕಗಳು ಎರಡು : ೧) ಆಶಯ (content) ಮತ್ತು ೨) ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ = ಶಿಲ್ಪ = ಸೌಂದರ್ಯ (form) . ಈ ಎರಡು ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದನ್ನೇ ಮಿಗಿಲು ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ

ಶಂ. ಬಾ. ಜೋಶಿ

ರೂಪ ವಿಮರ್ಶಾ ಪದ್ಧತಿಯೊಳಗಿನ ಒಂದು ತಾತ್ತ್ವಿಕ ನ್ಯೂನತೆ

ಈ ನ್ಯೂನತೆ ಏಕಾಂತಿಕ ವಿಚಾರದ ಫಲಿತ

ಯಾವುದೆ ಬಗೆಯದಿರಲಿ, ಯಾವುದೆ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗಿನದಿರಲಿ 'ಏಕಂ ಏವ ಅದ್ವಿತೀಯಂ' (One without second) ಸ್ವರೂಪದ ಏಕಾಂತಿಕ ವಿಚಾರವು ಕ್ರಿಯೆ-ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳ ದ್ವಂದ್ವದಲ್ಲಿ ತಳ್ಳುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ. ಇದು ಒಮ್ಮೆ ಆತ್ಯಂತಿಕ ಭೋಗವಾದದ ಪ್ರೇರಕವಾಗುತ್ತದೆ; ಬಳಿಕ ಇದರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾ ರೂಪ ಸರ್ವಸಂಗ ಪರಿತ್ಯಾಗದ ವಿರಕ್ತಪಂಥದ-ಪ್ರೇರಣೆಯೂ ಆಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವೇ ಇದೆ. ಆಧುನಿಕ ಸಂಕೇತ : ಪ್ರತಿಭಾ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು, ಇದನ್ನು ಸನಾತನ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ (perenimal thought form) ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೃಷ್ಣಲೀಲೆಯ ಯುಗ; ಇದರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಜೈನಬೌದ್ಧ ಶಂಕರಾದಿಪ್ರಣೀತ ಏಕಾಂತಿಕ ಸನ್ಯಾಸವಾದ. ಈ ಕ್ರಿಯೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಹಾತ್ಮಾಜಿಪ್ರಣೀತ ಏಕಾಂತಿಕ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾದಿ ನೈತಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯ ತರುವಾಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಯುಗದ ಅರ್ಥವಾಗಬಲ್ಲದು.

ರಸವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಈ ನ್ಯೂನತೆ ಇರುವ ಒಪ್ಪಿಗೆ,- ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ.

ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ತಳಹದಿಯ ತತ್ತ್ವ ಪ್ರಣಾಲಿಯನ್ನು ವಿಶದಗೊಳಿಸುವ ಮೌಲಿಕ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಸು. ಲ್ಯಾಂಗರ್ ಒಂದು ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. (Reflections on Art). ಈ ಗ್ರಂಥಸ್ಥ ಎಲ್ಲ

ಗೀತೆ ಇವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು ಬೋಧಿಸಿದೆ, 'ನರ'ನಿಗೆ ! 'ಜಹಿ ಶತ್ರುಂ ಕಾಮ ರೂಪಂ ದುರ್ ಆಸತಂ' !

ಈ ದ್ವೇಷವು ಗ್ರೀಸಿನತ್ತಣಿನ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆಯುವು ದಿಲ್ಲ. ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ 'ಸೂರ್ಯಾಕ್ಷ ಸರ್ಪ' 'Ra-Atum' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಈ 'Ball of his' mother : ಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಇಜಿಪ್ತಿನ ಸರ್ಪಯುಕ್ತ ಈ ಸೂರ್ಯನು 'ರಾತ್ರಿ' ದೇವನು. ಭಾರತೀಯ ಸೂರ್ಯ ನಾರಾಯಣನೇ ನಿಶ್ಚಿತ, 'ವನಸ್ಯಸ್ತೂಪ' (:ಸರ್ಪರೂಪ) ವರುಣಸ್ಯ ಚಕ್ಷುಃ ಸೂರ್ಯನ ಹೋಲಿಕೆ ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲೂ ಇದೆ. (ಪು. ೩೬೮; ೫೭೩) ಆದರೂ 'ನರ' (: ಜಂತು : ಪ್ರಾಣಿ !) ವರ್ಗವನ್ನು **ಜೀವಿಯ** ಪಾತಳಿಗೆ ('ಮನಂ-ಜ' ಪಾತಳಿಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ) ಮರಳಿ ಕೆಳಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿ, ನಾಗಬಂಧದಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಲು ಮಾಡಲಾಗಿರುವ ಪೋಡಿಕಾರ ಮಾಟವು ಭಾರತೀಯ ಸಂಕೇತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿದೆ !

ವೇದದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಸೂರ್ಯನ ಪರ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಎನಿಸಿದೆ. ಕೃಷ್ಣ ದ್ವೀಪ ಅಯನನು ಈ ಮೂಲ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯನ್ನ ವಿಕೃತಿಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ !) ಇಂದ್ರನನ್ನು ನಾಗ:ತಕ್ಷನ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿಸಿದ್ದಾನೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ! ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರನೂ 'ನಾಗ' ರೂಪನೇ ಆದಂತೆ ! ಆದರೆ ಮೂಲ ಸಂಕೇತ ಬೆಳಕು-ಕತ್ತಲೆಯ ರೂಪದ್ದು ಆಗಿದೆ ! ಬೆಳಕು ವಿಧಾಯಕ ರೂಪ; ಕತ್ತಲೆ (ಮೃತ್ಯು) ಅಭಾವಾತ್ಮಕ ಅರ್ಥಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ ! ಇಂಥ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ವಿಕೃತಿ ii) ಇಂದ್ರನು ಸೂರ್ಯನಪರ್ಯಾಯನೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಂತೆ ಮ. ಭಾರತದ **ಇಂದ್ರಾಂಶನೆಂಬ 'ನರ'** (=ಅರ್ಜುನ=ಬೆಳ್ಳಗೆ=ಬೆಳಕು !): ಮತ್ತು **ಸೂರ್ಯಾಂಶನೆಂಬ ಕರ್ಣ** (ಇವನನ್ನು ನದಿಯಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲಿ, **ಅಂಬಿಯ** ಮಗ ನಾಗಿಸಿ ಅಪ:ರಸಪುತ್ರನಾಗಿಸಿದ್ದು ಚಿಂತ್ಯವಾಗಿದೆ), ಇವು ಪರಸ್ಪರ ದ್ವೇಷದ ಎರಡು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಾಗಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ—ಮೂಲ ವೇದಕ್ಕೆ ಸುಸಂಗತ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಚಿತ್ರ ಎಂದಲ್ಲಿ ! ವೈಶ್ವಾನರ ಪ್ರತಿಮೆ, ಇತಿಹಾಸದ ಸಂಕೇತ ನಷ್ಟವಾದ ರೀತಿ, ನೋಡಿರಿ. (ಪು. 30-40) ಭಾಷಾರೂಪ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಕಂಸಡಕ; ಯಾವುದರ ಮೂಲಕ ಜಗತ್ತಿನ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೊ ಆ ಕಂನಡಕ ನಷ್ಟೇ ವಿಕೃತ ಅರ್ಥದ್ವಾಗಿಸಿಡುವುದು. ಜೀವನದಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲ' ಎಂಬ

ಗ್ರಹಿಕೆ ನಿರ್ಮಿಸುವುದು, ಆಪ:ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ನೇತಾರರ ಈ ತಂತ್ರವು ಭಯಾವಹವಾಗಿದೆ, ಇದು ಏಕಂ ಸತ್‌ಪಂಥ!

ಕೃಷ್ಣನ (ಕತ್ತಲೆಯ) ಅಂಗವಾಗಿ, ತನ್ನ ಅರ್ಜುನತ್ವ (ಬೆಳ್ಳಗೆ-ಬೆಳಕು) ಕಳೆದುಕೊಂಡ 'ನರ' ಜಂತುವರ್ಗದ ಪ್ರಾಣಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ; ತೇಜಸ್ವೀ ಸೂರ್ಯ ಪುತ್ರ ಪೌರುಷದ ಪ್ರತೀಕ ಎಂಬಹಾಗಿನ ಸೋಗುಹಾಕಲಾದ 'ಕರ್ಣ'ನಿಂದ 'ಇಂದ್ರ' (=ಸೂರ್ಯ!) ಎಂಬವನು ದಾನ ಪಡೆದದ್ದೇನು? **ಕುಂಡಲ** (ಕುಂಡಲಿನೀ ಚಕ್ರ= ಸರ್ಪ= ಲಿಂಗ=)! **ಪೌರುಷದ ಪ್ರಧಾನ** ಅಂಗ! (ಪ್ರ. ೫೬೭–೫ ೪–೮೫–೫೦) ಗೀತೆಯ ಭಗವಂತನು 'ಕುರು'ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದು 'ನರ'ನಿಗೆ! ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯೆ ನರ.ನಾರಾಣನದು! ಈ ಗೀತೆ ಮನು-ಜನಿಗೆ ಅಲ್ಲ: ನರ-ಪಾತಳಿಯ ಪುರೂರವ ವರ್ಗಕ್ಕೆ. ಗೀತೆ ನರನಿಗೆ ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದಾಗಿದೆ! ನಿಜವೆ, ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿ. 'ನರಜಂತುವೇ. ನೀನೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆ, 'ನನಗೆ ಶರಣುಬಾ' ಎಂದು ಹೇಳುವ ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತಿ. ಕ್ರಿಸ್ತ ಭಕ್ತಿಯೊಳಗಿನ ಈ ಸಾಮ್ಯವು, ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುರಾಣಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಶುಂ.ಪ್ರತಿಪದಾ-ದ್ವಿತೀಯೆಯ 'ಆಭು=ಚಂದ್ರಪ್ರತಿಮೆಯ ಭಕ್ತಿಯು ಇಸ್ಲಾಮಿನಷ್ಟು ಬೇರಾವ ಏಕಂ=ಸತ್‌ಪಂಥವು, ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ?

ಇಜಿಪ್ತಿನಿಂದ ಭಾರತ, ಜಪಾನಿನವರೆಗೂ ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ **ತತ್:ಏಕಂ ಸ್ವರೂಪೀ 'ಸತ್ಯ'ದ** ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯೆ, ಜನಜೀವನವನ್ನು—ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ದೈವತಕಥೆ (myths) ಹಾಗೂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಉಪಲಬ್ಧ ಉಲ್ಲೇಖಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಇದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಭಾಷಿಕ ಬಾಹ್ಯವಲಯ ಬೇರೆ ಎನಿಸಿದರೂ ಈ ಬಾಹ್ಯವಲಯದ ಅಂತಸ್ಥ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದ ಆಕೃತಿ ಸಮಾನವಿದ್ದುದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸಮಾನ ಸಮಯದ ಆವರಣವುಳ್ಳ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ ಈ ಸು-ಸಂಗತಿಯ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಡೆವ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯನ್ನು 'ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪದ್ಧತಿಯ ತಂತ್ರ' ಎನ್ನಲು ಆತಂಕವೇನು?

II

ಹಾಗಾದರೆ 'ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ' ಪದ್ಧತಿ ಎಂದರೇನು. ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ತಲೆದೋರುತ್ತದೆ. 'ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ' (Scientific) ಪದ್ಧತಿ ಎಂದೊಡನೆ ಅದು ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೇ ಸೀಮಿತ ತಂತ್ರ. ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾಲವು ಬಂದಿದೆ: 'Man the Unknown' ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗ್ರಂಥಕಾರ, ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನೆಂದೂ ವಿಖ್ಯಾತ ಡಾ. ಕ್ಯಾರೆಲ್ ಅಂಥವರೂ ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟುಕೊಂಡುದುಂಟು. ಮಾನವ ಜೀವನದೊಳಗಿನ ಸತ್ಯಾಂಶಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ರೀತಿಯಿಂದ ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಗದ್ದಕ್ಕೆ. ಆದರೆ 'ಪರೀಕ್ಷಾನಳಿ'ಯ ಛಾಂದಸಿಗತನಕ್ಕೆ ತಿಲಾಂಜಲಿಯನ್ನೀಯಬೇಕಾಗುವ ಹೊತ್ತು ಬಂದು. ಸೈನ್ಸಿನ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯೂ ಇಂದು ಬದಲಾಗಿದೆ ! ಸೈನ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕವೇ ನಿಸರ್ಗಸ್ಥ ಸತ್ಯಾಂಶ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಅಣುವಿಸರಣ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ! ಅಲ್ಲದೆ (ಮಾನವ) ಜೀವನಸ್ಥ ಚೇತನಶಕ್ತಿಯ (Bio-dynamics) ಭೌತಸ್ವರೂಪದಂತೆ, ಇದರ ಅಭೌತ ಶಕ್ತಿಯ ಇತಿಮಿತಿಗಳನ್ನೂ ಅರಿಯುವ ಕುತೂಹಲ-ಅವಶ್ಯಕತೆ ತೀವ್ರವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ದಿಶೆಯಿಂದ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತರಾದವರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಡಾ. ಟಿ. ಎಲ್. ವ್ಹಿ. ಉಲ್‌ಬ್ರಿಚ್ಟ್ (Ulbricht) ಒಬ್ಬರು. 'Is Science Failing?' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಇವರು ಅಲ್ಲಿಯ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣವು ಉದ್ಬೋಧಕವಾಗಿದೆ. ಸೈನ್ಸಿನ 'ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ'ತೆಯ ಈ ಮೊದಲಿನ ಛಾಂದಸಿಕತನವು ಅರ್ಥವಿಹೀನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಣುವಿಸರಣ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗದ ಜೀವಾಣು ಶಾಖೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಮಾನವನೊಳಗಿನ ದ್ವಿಧಾಭಾವದ ವಿಚಾರವಾಗಿ (molecular Biology and the division in Man) ಡಾ. ಉಲ್‌ಬ್ರಿಚ್ಟ್ ಮಾಡಿದ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ವಿಖ್ಯಾತ ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆಯ ಸಂಚಾಲಕರು ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆಗಳ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಿಗೆ ಸೈನ್ಸಿನ ನೂತನ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯು ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿ, 'It is necessary to have an agreed definition of

Science; I suggest the folloving' ಎಂದು ವಿನಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"Science is a self-consistent description of the observable and measurable universe such that future observations and measaryble evants can be predicted."*

ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನೊಳಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸೈನ್ಸಿನ ನೂತನ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಏನಿತ್ತು ? ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಲು, ಹಿಂದಿನ ತಲೆಮಾರಿನ 'ಸೈಂಟಿಫಿಕ್' ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಆಗ್ರಹಿಗಳ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕು. ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು 'emotive expression' ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು: ಭಾವನೆ. 'ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ' (objective) ವಿಚಾರವಲ್ಲ, ಎಂದು ಮಾನವ ಜೀವನದ ಈ ಆವಿಷ್ಕಾರವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ ! ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಭಿಮಾನದ ಪಕ್ಷಪಾತೀ ಅಭಿಪ್ರಾಯ (expression of cultural prejudice) ಎಂದೂ ಹೆಸರಿಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಬಗೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭೂಮಿಕೆಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಅನ್ವೇಷಣೆಗೆ ಅನರ್ಹವೆಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 'ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ' ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳ ಹಿಂದಿನ ಆ ಪರಂಪರೆಯು ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿದೆ. ಯುರೋಪ ಅಮೇರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ! ಭಾರತೀಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಗತಿಪರ'ರೆಂಬ ಆ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶಿಷ್ಯರೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಆ ಸೈನ್ಸಿನ 'ವಿಕೇಗ್ರಾಹಿಗಳ' 'ಏಕಂ' ಸತ್ಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿರುವ — ದ್ವೈತಾದ್ವೈತ ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಇತ್ಯಾದಿ 'ಗುರು ಪರಂಪರಾ-ಪ್ರಾಪ್ತ' ಅನುಭಾವ ಸಿದ್ಧಿಗಳ ವಿವಾದಗಳ ಆಧಾರದಿಂದಲೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಗಿರುವ—'ಸನಾತನವಾದೀ' ತತ್ತ್ವ ಪ್ರಣಾಲಿಯ ಬೋಧಕ ವರ್ಗವೂ ಒಂದು ಉಂಟು.

* ತಮಗೆ ಬಂದ "ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸ್ನೇಹಿತರ ಭಾಷಣದ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಮುಂಬೈ 'ಹೀಬಾ' ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರದ ಡಾ. ಬಿ. ಎಸ್. ಜೋಶಿ ಅವರು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಒದಗಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ಆದರೆ, ಇಂದು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಬಗೆಗಿನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವೇ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿದೆ, 'ಇತಿಹಾಸ'ದ ಬಗೆಗಿನ ಧಾರಣೆಯೊಡನೆ! 'ಇತಿಹಾಸ'ದ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕನು ತಾನು, ಎಂದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಬೇಗನೆ ನಗೆಮಾತು ಆಗಲಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಒಳಪಡದ ವಿಷಯವು ಯಾವುದಿದೆ ? ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ಸೈನ್ಸಿಗೆ ಕೂಡ 'ಇತಿಹಾಸ' ಉಂಟು. ಕೇವಲ ರಾಜಕೀಯ ಇತಿಹಾಸ, ಇತಿಹಾಸವೆನಿಸದು. ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ, ಏನೊಂದು ತರ್ಕಬದ್ಧ ವಿಚಾರದ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗುವ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ವಿಚಾರವೊಂದಿರವು, ಎಷ್ಟೇ ರಮ್ಯ ಆಕರ್ಷಕವಿರಬಹುದಾದರೂ, ಅದಕ್ಕೆ ದಿಕ್ಕಾಲ-ಪರಿಸರದ ಜೀವನಾನುಭವದ ಬೆಂಬಲವಿದೆ, ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಕಲ್ಪಿತ ಭಾಗವೂ ಇರಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮಾನವ ಪ್ರತಿಭೆಯು 'ಕಂಡ'—ವಿವರಿಸಿದ ಈ 'ಅರ್ಥ' : ವಿಚಾರ, ತೀರ ತ್ಯಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ನಾಳೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಸಂಭವಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು; ಇದು ನಿಜ; ಆದರೆ ದಿಕ್ಕಾಲ-ಪರಿಸರದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆ ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರದ ಆಕೃತಿಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಕಾಣುವ ಮುನ್ನವೇ, ಎಂದರೆ **ಈ ವಿಚಾರ : ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ 'ಮೂರ್ತ' ಸತ್ಯವಾಗುವ ಮುಂಚಿತವೇ ಅದು 'ಉಂಟು' ಎಂದು ಬಗೆಯುವುದು,**—ಇದು ಜೀವನದ ಭ್ರಷ್ಟಿಯಾಗಿ, ಪರಿಣಮಿಸುವುದು—**ತೀರ ಅಪ್ರಶಸ್ತ.** 'ನಾಳೆ ಬರಲಿರುವ ವಿಚಾರ : ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ; ಇದು ಸಾಹಿತ್ಯ-ಕಲೆಯಂತೆ ಕನ್ನಡಿಯೊಳಗಿನ ಚಿತ್ರ' (: myth); ತಳಹದಿಯೇ ಇಲ್ಲದ ವಿಚಾರ : ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ, ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹ (dependable) ಜ್ಞಾನ ಆಗಲಾರದು. ಇತಿಹಾಸದ ಆಕೃತಿಯೊಡನೆ ನೇರ-ಸಮಾಂತರವಾಗಿ ಇರಬಲ್ಲ 'ಪ್ರತೀಯ'ಮಾನಂ ಅರ್ಥ-ತತ್ತ್ವಂ' ಸ್ವರೂಪದ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯೆ ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಎನಿಸಬಲ್ಲದು. ಈ ತಾರತಮ್ಯ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಪುರಾಣ=ಇತಿಹಾಸ=ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರವೇ ಉಳಿಯಲಾರದು—(ಪು. 5-7; 8-10; 1; 66).

Myths precede philosopshy ಎಂಬ ಸೂತ್ರದ ವಾಸ್ತವತೆಯು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಏಕಂ : ಸತ್ ಪಂಥೀಯ ಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ' ಸ್ವರೂಪೀ ಅನುಭಾವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು, 'ಆದಿಮಾತಾ' ದೈವತದ

ಸಮಯಾಚಾರ ಮತ್ತು ಆ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳು: ಇದು ನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ. (ಪ್ರ. ೧: ೧೦೯). ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ, **ಕುಮಾರೀ** ಜೀವನ ರೀತಿಯು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಆತಂಕಕಾರಿಯಾಗುವುದು ಕಾಣತೊಡಗುವಾಗ **ಕುಮಾರ**. ಅದಿತ್ಯರೂಪವ ವೇಷಧರಿಸಿ (: ಶಿವೀದಾಲೀ ಚಂದ್ರಾ ಕುಮಾರಿಯ 'ಅಭು' ಪ್ರತಿಪದ : ಚಂದ್ರ : ಕುಮಾರನಾಗಿ) ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳತೊಡಗುವುದು. ಈ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಪಡುತ್ತಿದೆ (ಪ್ರ. ೧೯೩: ೨೦೯–೧೦: ೩೩೭: ೩೭೩ ಮುಂ) ಯುರೋಪೀಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲಿ ಥ್ಯಾಲಿಸ್ ಪ್ರಭೃತಿಗಳಿಂದ ಅಂಕುರಿಸಿದ್ದು ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಿದೆ. ಥ್ಯಾಲಿಸ್‌ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದು 'ಅಪವೇ ಆದಿ ತತ್ತ್ವ' ಎಂದು. ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸನ 'ಅಗ್ನಿ' ತತ್ತ್ವದ ಪರಿಚಯು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಗಿದೆ. ಪರ್ಮೆನೈಡಸ್ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದು ಅನ್ಯಯ ನಿತ್ಯ, ಶಾಶ್ವತ 'Being' ತತ್ತ್ವ. ಇದು ಋ. ವೇದದ 'ಅ–ಭು' ಏಕಂ : ಸತ್ ತತ್ತ್ವದಿಂದ ಭಿನ್ನವಲ್ಲ. 'Being' ಈ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಅಸ್ತಿತ್ವದ (Existence) ಸೂಚನೆಯಿದೆ ! ಆದರೆ ಈ 'ಅ–ಸಂಭೂತಿ' : ಅ–ಭವ ತತ್ತ್ವದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಸಿದ್ಧವಾಗಲು ಇದು 'ಭವ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸಂಭೂತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳದೂ ಇರುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಪ್ರತಿಭೆ ಸೃಜಿಸಿರುವ 'ಅ–ಭು' ಈ ಎರಡು ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ 'ಅ' ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಬರುವ ಉಚ್ಚಾರದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಸೂಚಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಎನಿಸಿದರೆ 'ಭು' (< ಭೂ) ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಉಚ್ಚರಿಸುವಲ್ಲಿ ಭವ—ಸಂಭವ ಶಕ್ತಿಯ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಋ. ವೇದದ ಅ–ಭು ಮತ್ತು ಪರ್ಮೆನೈಡಸನ Being ಇವೆರಡರ ಈ ಸಾಮ್ಯವು ನಿಜವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದೂ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಮಯಾಚಾರ ಹಾಗೂ ಆ ದೈವತ ಕಥೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಫುರಿಸಿದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವೆಂದು ಒಪ್ಪಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಉಪನಿಷತ್ಕಾಲದ ಪುರಾತನ ಭಾರತೀಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿ ಎನಿಸಿದ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯನ 'ಸಲಿಲ ಏಕೋ ದ್ರಷ್ಟಾ ಅದ್ವೈತೋ ಭವತಿ' (ಬೃ. ೪, ೩–೩೨) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಈ 'ಸಲಿಲ'ವು ಅ–ದಿತಿ : ಆದಿಮಾತೆಯ ಪರ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಮೆ ! ಈತನೇ ಹೇಳಿರುವ ಆನಂದಾನುಭೂತಿಯು : ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ : ನಚಿಕೇತ ಅವಸ್ಥೆಯು. 'ಪ್ರಿಯಯಾ ಸ್ತ್ರಿಯಾ ಸಂಪರಿಷ್ವಕ್ತಃ' ಹಾಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಇಂಬ ಈ ರೂಪಕ–ಉಪಮಾನ ದಂಡವು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಂಗತಿ ಯಾವುದು ?

ಹೀಗೆ ಪುರಾತನ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಉದ್ಗಮ ಕೇಂದ್ರವೆ ಅಪ: ರಸ: ಚಾಂದ್ರಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿದೆ. ರಸ ಪ್ರಧಾನ ಸಾಹಿತ್ಯ–ಕಲೆಯ ಉದ್ಗಮ ಕೇಂದ್ರವೂ ರಸಾಧಿಪತಿ ಚಂದ್ರನೇ. ಆದಕಾರಣ ವೇದ : ಸಾಹಿತ್ಯವೇ ಚಾಂದ್ರ: ಚಮಸಪಾನದ ಅನುಭೂತಿ, ಎಂದ ಬಳಿಕ, ಈ **ವೇದಾಂತ**: ಆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಲು ಹೇಗೆ ಶಕ್ಯ ? ಆದಿ ರಸ ಶೃಂಗಾರ ತಾನೆ ? ಈ ಸಂಕೇತದ ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವ **'ಶೃಂಗ'**: **'ಅಭು'** ಉಭಯಲಿಂಗೀ ಚಂದ್ರನ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. 'ಪ್ರತಿಪದ' ('ಮಗುಳಿ ಅಡಿಯಿಟ್ಟ **ಮಗು**) ಈ ಚಂದ್ರ ಕಲೆ, **'ಏಕ'ದಂತ** (: ಕುಮಾರ), 'ವಜ್ರ', ಅಂಕುಶ ಆಗುತ್ತದೆ; ಬಾಣ, ಭಲ್ಲೆ ಎಂಬ ರೂಪವೂ ಸರಿ. ಪುಲ್ಲಿಂಗೀ ಸಂಕೇತ; ಇದು ⌣ ತಟ್ಟೆ (Patter) (: ಪಾನ ಪಾತ್ರ) ಅಲ್ಲವೆನ್ನಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಇದು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗೀ ಸಂಕೇತವೂ ಸರಿ ! ಯುರೋಪೀಯ Knight-errant : Gallant (ತರುಣಿಯ ಅನುನಯಾಸಕ್ತ 'ವೀರ'ರೋಮಹರ್ಷಕ) ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಂಕೇತಗಳಾದ Lance and Grail ಇವೆರಡೂ ಏಕ ಕಾಲಕ್ಕೆ, ಈ ಚಂದ್ರನ ಶೃಂಗ ಸಂಪ್ರದಾಯದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರತಿಪದ–ದ್ವಿತೀಯಾ (ಯಮ–ಯಮಿ) ಚಂದ್ರ ಇದು ಭೋಗವಾದೀ ಜೀವನ: ಪ್ರೇರಣೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗುವಂತೆ, ತ್ಯಾಗಪ್ರೇರಕ ಸಂಕೇತವೂ ಆಗಿದೆ. **ದಂಡ–ಕಮಂಡಲು** ! ಆಮರಣ ಕುಮಾರ–ಕುಮಾರೀವ್ರತಿಗಳ ಪವಿತ್ರ ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿವೆ. From Ritual to Romance ಗ್ರಂಥ ಬರೆದ ಜೆಸ್ಸಿ ಎಲ್. ವೆಸ್ಟನ್ ಬರೆದ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇವನ್ನು ಕುರಿತ ತುಂಬ ಉದ್ಬೋಧಕ ಇತಿವೃತ್ತವುಂಟು. (Anchor Books. U. S. A,) ಈ ಸಂಶೋಧಿಕೆ ಪಡೆದಿರುವ ಸಂಕೇತ ರಹಸ್ಯವನ್ನರಿವ ಒಳನೋಟ (insight), ಈ ದೈರ್ಯ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ರಸಜ್ಞ ವಿಮರ್ಶಕರಲ್ಲೂ ಇರಲು ಆತಂಕವೇನು ? ಈ ಲೇಖಿಕೆ, ಋ. ವೇದದ 'ಮರುತ'ರನ್ನು (ಶಾಕ್ತ) ವೀರರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ಮರುತ = ಮಾರುತಿ = ಪ್ರಾಣದೇವ = **ಪವಮಾನ** ಮತ್ತು **ಚಂದ್ರ** ಇವರ ಲೀಲೆಯ ವರ್ಣನೆಯೆ ಋ. ವೇದದ ಆಶಯ ! ಮ. ಭಾರತ ತಾತ್ಪರ್ಯ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ದ್ರೌಪದೀ ಪಾತ್ರದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅರ್ಥದಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಭೀಮ = ಹನುಮಂ ಮತ್ತು ದ್ರೌಪದಿಯ

ದಾಂಪತ್ಯ ಸಂಬಂಧವು, ಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ಪವಮಾನ ಸಂಯೋಗ ಎಂಬ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥ ಸೂಚಕವಿರುವುದಾಗಿ ಶ್ರೀ ಮಧ್ವಾಚಾರರೇ ಹೇಳಿಂತ್ಯಾರೆ ! (ಅಧ್ಯಾ. ೨. ೧೨೭–೧೨೯).

'ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ' ಎಂಬ ವಿಚಾರದ ಉದ್ಗಮ ಕೇಂದ್ರವೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲೆಯ ಉದ್ಗಮ ಕೇಂದ್ರವೂ ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಏಕಂ : ಸತ್ ಮಂಥೀಯ ದ್ವೈವತ ವಿಚಾರದ ಪಾರ್ಶ್ವ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೆ ;ಉಂಟು ಎಂಬುದರೊಳಗಿನ ಈ ವರೆಗಿನ ಈ ಅಂತಃಸಂಗತಿಯು (;Self-consistency) ಡಾ. ಉಲ್‌ಬ್ರಿಚ್ಟ್ ಹೇಳುವ 'ಸೈನ್ಸ್'ದ ನೂತನ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸರಿ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ.

ಡಾ. ಉಲ್‌ಬ್ರಿಚ್ಟ್‌ರ ಸೈನ್ಸಿನ ನೂತನ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ವರೂಪ ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಮೂರು ಒರೆಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ : ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ವಿಚಾರ–ಚಿತ್ರವು (description) ೧) ಅಂತಃ ಸಂಗತಿಯುಳ್ಳುದು (Self-consistent) ಇರಬೇಕು; ಮತ್ತು ೨) ಈ ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ಚಿತ್ರವು (:description), ಸಮೀಕ್ಷಾರ್ಹ (observable) ಮತ್ತು 'ಮಾ'–ಪಿಗೆ ಒಗ್ಗುವ (measurable) ಅಂತಹದು ಮತ್ತು ಜೀವನ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ (universe) ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಇರಬೇಕು. ೩) ಇನ್ನು ಇವರೊಳಗಿನ ಮಹತ್ವದ ಮೂರನೆಯ ಒರೆಗಲ್ಲು. ಈ ಮುಂಚೆ ಆದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯು ಮುಂದಿನ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯನ್ನು (ಆಗಾಮಿ) ಸಂಗತಿಗಳ ನೆಲೆ (: ಅಳತೆ), ಮುಂಗಡ ಹೇಳಲು (future obsevations and measurable events) ಶಕ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಬೇಕು (can be predicted). 'ಪ್ರತಿ–ಮಾ' ಎಂದರೇ ಮರು ಅಳತೆ; ಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರ, ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಋ. ವೇದದಲ್ಲೇ ಇಂಥ ಪ್ರಯೋಗವುಂಟು. ('ಕಾ ಆಸೀತ್ ಪ್ರತಿಮಾ ಅಸ್ಯ' (X. ೧೩೦. ೩): 'ಇಂದ್ರಃ ದಿವಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ಪ್ರತಿಮಾನ (ಪ್ರತಿನಿಧಿ : X. ೧೧೧. ೫). ಆದ ಕಾರಣ ಪ್ರತಿಮಾ ; ಸಂಕೇತವು ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ಚಿತ್ರರೂಪವದ್ದು ಅಲ್ಲವೆನ್ನಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ **ಸಮ ಸಾಮಯಿಕ** ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಃಸಂಗತಿಯು ಇದ್ದೇ ಇರು

ತ್ತದೆ. 'ಸಮಯ' ಮತ್ತು ವಿಚಾರ (: ಅರ್ಥ) ಎರಡೂ ತತ್ತ್ವತಃ ಒಂದೇ ಎಂಬುದರ ವಿವರಣೆ ಈ ಮುನ್ನ ಆಗಿದೆ (ಪ್ರ. 11; 72; 54). ಸಮಿತಿ ಮತ್ತು ಸಮಯಂ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅಂಗಾಂಗೀ ಭಾವವು, ಆಚಾರ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಇರಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ಒಂದು ಸಮಯ : ವಿಚಾರದ ಆಕೃತಿಯು ನಿಶ್ಚಿತವಾದಲ್ಲಿ, ಆ ಸಮಯ : ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಲಂಬ ಸಮಾಂತರ (Vertical) ವಾಗಿ ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಮಿತಿಯ—ಆಚಾರ : ಕ್ರಿಯೆಯ—ಆಕೃತಿ ಸ್ವರೂಪದ ಲೆಕ್ಕವು ಹೊರಡಲೇ ಬೇಕು. ಉದಾ : 'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ (ತ್ಯ)ದ ಭೂಮಿಕೆಯ ಜೀವನದ ವಿಚಾರ : ಸಮಯದ ಆಕೃತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆ ಭಾಷಿಕ ಗಣದ ಆಚಾರ : ಸಮಿತಿ, ಅಲ್ಲಿ ಇರಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಗ್ರೀಸಿನ ಥ್ಯಾಲೆಸ್, ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸ್, ಪೆರ್ಮೆನೈಡಸ, ಪ್ಲೇಟೋನ ವರೆಗೂ ಸುಮಾರಾಗಿ, ಏಕಂ : ಸತ್ (ತ್ಯ)ದ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯ ಪೋಷಕ 'ಸಮಯ' ಇದ್ದುದನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಧರ್ಮ-ಇತಿಹಾಸ-ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ, ಆ ಕಾಲಕ್ಕೇ ಒರ್‌ಫಿಕ್, ಬಚ್ಚಾ ಮುಂ. ಹೆಸರಿನ ಶಾಕ್ತಾಚಾರಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದುದರ ವಿವರಣಗಳೂ ದೊರೆಯುವಲ್ಲವು (ಪ್ರ. 17)

'Good and ill are one' : ಒಳಿತು-ಕೆಡಕು ಎರಡೂ ಸಮ; ಪತಿತ-ಪಾವನ ಇಬ್ಬರೂ ಅಷ್ಟೇ ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ! But men hold some things wrong and some right ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ 'ಅಗ್ನಿ' ತತ್ತ್ವದ ದೃಷ್ಟಾರನು, ಸ್ವತಃ 'ಆಪ' = **ಕಂ**(= **ಸು**–**ಖಂ**) ಜಲ ಸ್ರವಿಸುವುದು ಅಧಃಪಾತ ಎಂಬ **ಉಗ್ರ**ವಾದೀ ವಿರಕ್ತ (ಅಗ್ನಿ : ಕು–ಮಾರ) ವೃತ್ತಿಯವನಿದ್ದನು, ಆದರೂ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಸಂಗೀ, ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ಆನಂದವಾದೀ ಸ್ವೈರ ಜೀವನರೀತಿಯುವರಿದ್ದುದಂ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಅವನೇ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. "They vainly purify themselves by defiling themselves with blood, just as if one who had stepped into mud were to wash his feat in mud... 'ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ' ಎರಡೂ ಸಮ, 'ಅಪಿಚೇತ್ ಸುದುರಾಚಾರಃ... ಸಾಧುರೇವ ಸಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯ ಸಮಯ : ಆಚಾರ ವೇದಕಾಲದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಗೀತೆಯ ವರೆಗೆ ಇದ್ದುದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಗ್ರೀಸದತ್ತಣೆ

ನಂತೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಲೇಖನಗಳ ರೀತಿಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಪುರಾತನರು ಪ್ರೋತ್ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಪಂಥೀಯ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದ ಪುರಾಣಗಳೇ 'ಇತಿಹಾಸ' ಎನಿಸತೊಡಗುತ್ತವೆ ! (ಪ್ರ 32–40). ಆದರೂ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸರ್ಪ, ಅಶ್ವತ್ಥ, ಚಮಸ, ಸತಿ, ಸೇತು, ಅಯನಾದಿ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ, ಆ ಸಮಯದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿಗಳು (events), ಸಮೀಕ್ಷೆಯ (observation) ನೆಲೆಗೆ (measuring) ನಿಲುಕುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ಮನಗಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಈಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ 'ರಾ–ಕಾ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಉಪಾಸನೆಯು ಪರಿಣತಿ ಆತ್ಮ ದಹನದ ವರೆಗೆ ಹೋದುದುಂಟು. ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಕೊನೆಗೆ ಹೇಳ ಹೆಸರಿಲ್ಲದ್ದಾಯಿತು (ಪ್ರ. ೫೯೪). ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸ್ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಶ್ವೇತ–ಧವಲ ಆಚಾರದ ಮಹಾತ್ಮರೆನಿಸಿದರೂ. ಏಕಂ:ಸತ್ತಿನ ಜೀವನ ಪ್ರೇರಣೆ ಏಕಾಂತವಾದೀ ವೈಯಕ್ತಿಕ (ಮೋಕ್ಷ) ಮಾರ್ಗದ್ದಾಗಲೇ ಬೇಕು ! ಈ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ತಪ್ಪಿಸಲು ಭಾರತೀಯ ಬೌದ್ಧ-ಜೈನ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಂತೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಹಿಬ್ರೂ, ಕ್ರೈಸ್ತ, ಮುಹಮ್ಮದೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು (ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯವೇ ಆದರೂ) 'ಸಂಘ' ಮಠ–ಚರ್ಚ ಇಂಥ ಗರಡಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿವೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ಕಾಳಗದ ಪ್ರೇರಕ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿವೆ: ಇವು (ಪ್ರ. ೧೭೯–೧೮೫). ಈ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಏಕಂ : ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯ ಆಗಾಮಿ ಸಂಗತಿಗಳ ನೆಲೆಯು ಸಹ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಇಂದಿನ ಏನೆಲ್ಲ 'ಇಝಂ'ಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ.

ಭಾಷೆಯು ಸಾಂಕೇತಿಕವೇ ಆಗುವ ಕಾರಣವೇನು? ಅರ್ಥದ ಪಾತಳಿಯಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ 'ಸತ್ಯ' ಎಂಬುದೇ ಮೂಲತಃ ಸಾಂಕೇತಿಕವಿದೆ ! ಅನುಭವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಜ್ಞಾತ ನಾಮ–ರೂಪಾತ್ಮಕ ಸಂಗತಿಯು ನೆರವಾಗಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾ : ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸನ 'War' (: ಕಾದುವ) ಈ ಸಂಕೇತದ ನೆರವಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಬೇಕಾದ ಆಶಯವೇನು ? ಕಾದುವಿಕೆಯೆ ಪ್ರಪಂಚದ 'ತಂದೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ! ಎಂದರೆ ಈ ಕಾದುವ ವೀರ್ಯವಂತ–ವೀರ ಕಾದಲರ ಕಾದಾಟವಾಯ್ತು ! ಕಾದುವ, ಎಲ್ಲದರ ಸರ್ಜಕ ಸಂಕೇತ ಇಲ್ಲಿ. ಋ. ವೇದದ ಪರಿಭಾಷೆ

ಯಲ್ಲಿ ಇದು 'ಪ್ರಜಾಪತಿ', 'ಬ್ರಹ್ಮ'-ಶಕ್ತಿ ! ಇದೇ 'King of all' ರಾ-ಜನ್ : ಚಾಂದ್ರ : ರೇತಶಕ್ತಿಯಾಯ್ತು ! ಆದರೆ ಈ ಅರ್ಥವು ಸು-ಸಂಗತ ವಿದೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವೇನು ? ಋ. ವೇದ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತ ದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಾದುಹ, ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಕಾಳಗವೇ ಆಗಿದೆ, ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಋ. ವೇದದೊಳಗಿನ 'ಅಕ್ಷ' ದ್ಯೂತವು, ತೀರ ಪತ್ತೆಯಾಗದಷ್ಟು 'ವಂಡಿ'(?)ಯ ವರ್ಣನೆ : ಅಕ್ಷದ್ಯೂತದ ದುಷ್ಪರಿ ಣಾಮಗಳ ಬೋಧನೆಗಾಗಿಯೆ ಬರೆದ ಸುಂದರ ಕವನ ಎಂದು ಅನೇಕರಿಗೆ ಎನಿಸಿದ್ದೂ ಉಂಟು! ಆದರೆ ಮ. ಭಾರತಸ್ಥ 'ಅಕ್ಷ'ದ್ಯೂತ, ಅದರಲ್ಲಿ ದ್ರೌಪದಿ ಮುಖ್ಯ 'ಪಾತ್ರ'.... ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ, ಈ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ (ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸನ 'ಕಾದುಹ' ಕಾಣದೊರೆವ ಮುನ್ನವೆ ಎನಿಸಿದ್ದನ್ನು) ಸ್ಪಷ್ಟ ವಿವರಿ ಸಿದ್ದು ತಪ್ಪಾಗಲಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಈಗ ಖಾತ್ರಿಯಾಯಿತು ! (ಪ್ರ. ೪೨೩; ಯಕ್ಷ ರಾತ್ರಿ : ಅಕ್ಷದ್ಯೂತ ೪೦೭-೧೯; ಋ. ವೇದದ ತುಲನೆಯೊಡನೆ ಮ. ಭಾರತದ ಅಕ್ಷ-ದ್ಯೂತ, ೪೩೦; ಸವಿತೃವಿನ ಅವಮೂಲ್ಯನ ೪೩೮;)

ಗ್ರೀಸಿನ ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸ್ ಹೇಳುವ 'War' ಸಂಕೇತಸ್ಥ ಅಂತಃ ಸಂಗತಿಯ ವಿವರಣೆಗೆ, ಋ. ವೇದ-ಮಹಾಭಾರತಸ್ಥ 'ಅಕ್ಷ'ದ್ಯೂತ : ಅಕ್ಷ-ಅಕ್ಷಗಳ ಸಂಘ ರ್ಷವು, ಉದಾಹರಣವಾಗಬಲ್ಲುದೆ ? ಎಂದು ಸಂದೇಹ ತಲೆಯೆತ್ತುವುದು ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಆದರೆ ವೇದ-ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅಶ್ವ-ತ್ಥ (: ನಾಗ=ಪುರುಷ= ಅಶ್ವ+ತ್ಥ) ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೇ ಹೋಲುವ ಯುರೋಪಿನ ಶಾಶ್ವತ ವೃಕ್ಷ : ಯಗ್ಡ್ರಸಿಲ್ (ವಿಚಾರ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಬಂದಿದೆ ಪ್ರ. 73). ಆ ವೃಕ್ಷಸ್ಥ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅರ್ಥ-ವಿವರಣದ ಈ ಚಿತ್ರ ನೋಡಿ: (Etymology of it is Horse of Odin battle-ground of eternal conflict which is Life). ಇದೂ 'ಅಶ್ವತ್ಥ'ದಂತೆ ಕವಿ ಕಲ್ಪಿತ ಸಂಕಲ್ಪನೆ. ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ಜೀವನಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಮೂಲ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲ. 'ಅಶ್ವ' ಸಂಕೇತವು ಅಕ್ಷ (axle) ದಷ್ಟು ಸಹ-ಜ ಚಿತ್ರವಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇದರ 'ಸಮಯದ (: ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ)' ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಅರಿತಲ್ಲಿ 'ಅಶ್ವತ್ಥ'ದ ಹೊರಪಲಯದ ಮುಸುಕು ಕಳಚಿ ಬೀಳಬಲ್ಲದು. ಆದುದರಿಂದ

ಇದು. (ಜೀವನ) ವಿಶ್ವ (Universe) ದೊಳಗಿನ 'Observable and measurable event' ಅಲ್ಲ ಎನ್ನಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಯೆಗ್ಡ್ರಸಿಲ್ ಮತ್ತು ಅಶ್ವತ್ಥ ಇವೆರಡೂ ಪ್ರಪಂಚದ ವೃಕ್ಷರೂಪ ಪ್ರತೀಕಗಳು. (ಅ)**ಬೋಧಿ= ಅಶ್ವತ್ಥ** (: ಅಗ್ನಿ = ಕುಮಾರ = ಗೌತಮ = ಚಂದ್ರ), ಮತ್ತು ಯಗ್ಡ್ರಸಿಲ್ ಇವೆರಡರೊಳಗಿನ ಅಂತಃ ಸಂ–ಗತಿಯನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿ ಕೊಡುವ ವಿವರವೂ ಉಂಟು, ಇದೇ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ : "... it is the latent invisibl fire in the living wood which is the perfect symbol of eternal spirit, trapped in matter-himself to himself !" ಗೀತೆಯ ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ 'ಅಶ್ವತ್ಥ'ದ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವು ಈ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಲಿದೆ. ಇದು 'ಅವ್ಯಯ' ವೃಕ್ಷ. ಆದರೂ 'ಮನುಷ್ಯ ಲೋಕೇ' ಇದರ ಶಾಖೆಗಳು ಹಬ್ಬುತ್ತಲೆ ಇವೆ...'**ಅಸಂಗ ಶಸ್ತ್ರ**ದಿಂದ' ಎಂದರೆ (ಅ–**ಸಹಕಾರ** ಪ್ರತಿಕುಮಾರ–ಕುಮಾರಿಯಾಗಿ ಬಾಳಿ) ಈ ವೃಕ್ಷದ ಛೇದನ ಮಾಡಲು ಗೀತೆ ಬೋಧಿಸಿದೆ ! ಎಂದರೆ ಇದು ಅನುದಿನವೂ ಚಿಗುರುವ ವೃಕ್ಷ ಎಂದ ಹಾಗೇ ಆಯ್ತು ! ಎಗ್ಡ್ರಸಿಲ್ ಇದನ್ನು 'Eternally Green; yet eternally decays' ನಿತ್ಯ ಪಸಿರ್ (> ಬಸಿರು), ನಿತ್ಯ ಸಾವು–ಸಾವೂ ಉಂಟು, ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾಗಿದೆ ! ಋ. ವೇದದ ಅಂಶುಮತೀತೀರದ ಕೃಷ್ಣನ 'ದ್ರಪ್ಸ' ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯು ಎಗ್ಡ್ರಸಿಲ್ ವೃಕ್ಷದ **ಪಸಿ** (> ಹಸಿರು) ತನದ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ಪಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಮತ್ತು ಎಗ್ಡ್ರಸಿಲ್ ನಿತ್ಯ '**ಕುರು**' (: ಕರ್ಮ) ಕ್ಷೇತ್ರ (Battle ground) ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಪುರುಷ : ವೃಕ್ಷ ಇವು ಎರಡೂ ಅಮರ ಸನಾತನ ಪ್ರತಿಮಾ ಚಿತ್ರಗಳೂ ಅಭಿನ್ನ ಎಂಬುದು ದೃಢಪಡುತ್ತಿದೆ !

ಆದರೆ ಗೀತೆಯ ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ನಿವೇದನೆಯಲ್ಲಿ, ಆ ಅಬೋಧಿಗ್ನಿ (latent fire) ವೃಕ್ಷದೊಳಗಿನ 'ಅಗ್ನಿ'ಯನ್ನು ಲೋಗರ ಬೋಧೆಗಾಗಿ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನಡೆದಾಡುವ (ಚರಿಷ್ಣವಂ) **ನರರೂಪೀ** (ಪುರುಷ) **ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯ** (ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ–ಅವಕ್ಕೇ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಒಳಗೆ ಇರುವ) **ಅಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆ ಭುಗಿಲ್ಲನೆ ಎದ್ದು ಈ (ಪ್ರಪಂಚರೂಪಿ)**

ಅರಣ್ಯವೇ ಹೊತ್ತಿ ಉರಿಯ ತೊಡಗಿದೆ; ಈ ವಿಶ್ವವೆಲ್ಲ ರುದ್ರ–ಭೂಮಿಯಾಗಿದೆ, ಎಂಬ ಹಾಗಿನ 'ವಿಶ್ವರೂಪ'ದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವು ಆ 'ನರ'ನ ದಿವ್ಯ(?) ಚಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ! (ಅಧ್ಯಾಯ ೧೧).

ಅಗ್ನಿ–ವಿರಚಿತ ವೃಕ್ಷದ ದರ್ಶನವನ್ನು 'ಪುರುಷೋತ್ತಮ' ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸಲಾಗಿದೆ! (ಅ. ೧೫), ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಚರಿಷ್ಣ್ವಂ ಪುರಿ–ಶಯ: **ಪುರುಷನು** 'ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತ' ಮಿಥುನ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೇಲಿಸಿ, (?) ತಿಳಿಯದಂತೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ! ಇಂದ್ರ ಅಗ್ನಿಗಳನ್ನು ಬಾಯಿಂದ ಸೃಜಿಸುವ (ಮುಖಾತ್ ಇಂದ್ರಃ ಚ ಅಗ್ನಿಃ ಚ) ಈ ಪುರಿಶಯನನು, ಅಹಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಶುಷ್ಣ (ಶೋಷಕ) ನಾಮಸಂಕೇತದಿಂದ ಅಂಶುಮತೀ ತೀರದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ! ಸಂಗಾತಿ ದ್ರಪ್ಸಃ ಕೃಷ್ಣನ ಸಹಿತ ಇವನನ್ನು ಅಹಿಹನ್ ಇಂದ್ರನು ಕೊಂದನಂತೆ! (ಪು. ೪೪೯–೫೧).

Forgotten Religions ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ, ಸನಾತನ '**ಕುರು**' ಕ್ಷೇತ್ರ ರೂಪ ವ್ಯಕ್ತ ಬಂದಿದೆ. 'Battle ground of eternal conflict' ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ old Norse Religionನಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಗ್ರೀಸಿನ ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸನಿಗೂ ಮುಂಚಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯ. ಆದಕಾರಣ ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸನ 'ಅಗ್ನಿ' ತತ್ತ್ವ, 'ಯುದ್ಧ'ದ ಪ್ರತಿಮೆ ಇವು ಅರ್ವಾಚೀನ. ಋ. ವೇದದ ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತದ Striking similarity ಇರುವ ಪುರಾತನ ಉಲ್ಲೇಖ ಜರ್ಮನ್ನಿನಲ್ಲಿವೆ ಎಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಕ್ರಿ ಪೂ. ೧೮೦೦–೨೦೦೦ ವರುಷಗಳಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ ಉಲ್ಲೇಖವಿರಬೇಕೆಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆ. ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತದ 'ತಮಃ ಆಸೀತ್ ತಮಸಾ ಗೂಳ್ಹಂ...' ಹೋಲಿಕೆಯು ಪ್ರಾರಂಭದ ನುಡಿ ಸುಮೇರ ಭಾಗದ 'ಎನುಮಾ ಎಲಿಶ್' ಕಾವ್ಯದಲ್ಲೂ ಉಂಟು. (ಪು. 63–65). ಗ್ರೀಸ, ಯುರೋಪದ ಭಾಗದ ಒಂದು ಸಮಯದ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವ ಈ ವಿವರಣೆ. 'ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ' ಮಟ್ಟದ್ದೋ, ಎಂಬುವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಸಂಶೋಧನದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದ ನಿರ್ಣಯಗಳು, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪದ್ಧತಿಯವು ಆಗಿದ್ದರೆ, ಅವುಗಳಿಂದ, ಅದೇ ಬಗೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಗಾಮಿ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಫಲಿತಾಂಶಗಳನ್ನೂ ಮುಂಗಡ ಅರಿಯಲು ಶಕ್ಯವಾಗು

ತ್ತಿರಬೇಕು. ಉದಾ : ೧) ಜೀವನಸ್ಥ 'ಸಮ ಸಾಮಯಿಕ' : ಆಚಾರವಿಚಾರಗಳು, ಎಲ್ಲಿಯೆ ಇರಲಿ ಸುಮಾರಾಗಿ ಸಮಾನವೇ ಇರಬೇಕು: ಇದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ. ಯುರೋಪಿನಲ್ಲೂ ಈ ಹೋಲಿಕೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿರುವ ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತವು ಇರುವ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಅಶ್ವತ್ಥ'ವೃಕ್ಷ ವಿಚಾರವೂ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ (I. ೧೬೫. ೮). ಇದೂ ಪುರುಷ: ವೃಕ್ಷವೇ ಇರಬೇಕಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ೨) ಅಶ್ವತ್ಥ : ಪುರುಷ: ವೃಕ್ಷ ಈ ದೈವತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪರಂಪರೆಯೆ, ಋ. ವೇದದಂತೆ. ಪಂಚಮ ವೇದವೆಂಬ ಮ. ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಋ. ವೇದ, ಮ. ಭಾರತಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವನಸ್ಥ (**'ನರ' ಜೀವಿಗಳ**) ಸಾರ್ವಲಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ನಿತ್ಯ 'ಕದನದ' ಚಿತ್ರವೇ 'ಇರಬೇಕಾಯಿತು'. ಈ ಕದನ 'Eternal conftict' ಇದರ *Battle ground* ಯಾವುದು, ಎಂತಹದು? ಇದರ ಚಿತ್ರವು. ಭಾರತೀಯ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಪುರಾತನರಷ್ಟು ಭವ್ಯ-ಭಯಂಕರ ಬೀಭತ್ಸ ಶ್ರೀಮದ್ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ಚಿತ್ರಿತವಾದದ್ದು ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣದೊರೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಹಿಟ್ಟೈಟ ಕ್ಯಾನಾನ (ಇರಾಕ. ಸಿರಿಯಾ, ಪಾಲಿಸ್ಟೈನ) ಈ ಭಾಗದ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಮಟ್ಟದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕೌಶಲದ ಲವ ಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲ. ಆ ಭಾಗದ ಅನಥ-ಅನಹಿತಾ ದೇವಿ. ಅವೆಸ್ತಾದ ಅನಾಹಿತಾ ದೇವಿಯು, ಆದರೆ ಇರಾಣಿನ ಈ ದೇವಿಯ ರೂಪಲಾವಣ್ಯ ಹಿಟ್ಟೈಟ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ **ಇಲ್ಲ,** ಪುರಾಣಕಾಲದ ಭೈರವಿ ರುಂಡಮಾಲಾಧಾರಿ ಚಂಡಿ ಚಾಮುಂಡೆ ಹಿಟ್ಟೈಟ ಅನಥ ದೇವಿ. ಆದರೆ ಅದಿತಿಯು. ದ್ರೌಪದೀ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಹ ಅಷ್ಟು ಭಯಾನಕವಲ್ಲ.

× × ×

ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯ (Cult) ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕಥಾದಿ ಪ್ರಕಾರಗಳು ತಲೆದೋರುವ ಕಾರಣವನ್ನು ಒಬ್ಬ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ: Myth and cult two elemental stems of human capabilities; man`s congnitive naturc which enables him to grasp reality through obrervation and his representative nature which eternally urges him on actively to intigrate himself in to

existing order. *The recognition* of *profoundity and magnificence inspires man to emulations* and this explains cult as well as other haman regulations and ethical aspects of his activities. (Adolf E. Jensen, Myth and Cult p. 324, Chicago University).

ಮಾನವನ ಆಚಾರ. ವಿಚಾರಗಳ ಪ್ರೇರಕ ಮೂಲಭೂತ ಪ್ರೇರಣೆ ಅ–ಗಮ್ಯ ಭವ್ಯದ ಆಕರ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಉಂಟು, ಫ್ರೈಡ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಹೇಳುವ ಕಾಮುಂಕತೆಯು ಪ್ರಧಾನ ಪ್ರೇರಣೆಯಲ್ಲ, ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮರಳಿ ಮರಳಿ ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದಕೆ ನರಜಂತುಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದ 'ನಾಗಪೂಜೆಯು', ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಈ ಮಟ್ಟದ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬಂದುದರ ಅನ್ವಯಾರ್ಥವೇ ಆಗಲಾರದು. ನರ–ಜಂತು, ಚತುಷ್ಪಾದಗಳ ಸಂಗಾತಿ : ಪ್ರಾಣಿ, ಮನು–ಜ ಪಾತಳಿಯ ಜೀವಿಯಾಗುತ್ತದೆ ! ಈ ಪವಾಡ ಅಸನ್ಯ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಎರಡೂ ಅಭಿನ್ನ ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಏಕಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ. ಮಾನವನ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ! ಭಾಷಾ ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕಾಗಿ, ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಸರ್ಪ, ಗ್ರಹಾದಿಗಳನ್ನು ದೈವತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಇವೆಲ್ಲ ಕೇವಲ ಸಾಂಕೇತಿಕ !

Mythic focus of culture is on the life and death cycle which has been given form in a magnificent world-view which places links between death and procreation *at the centere of all mythic experience the moon* its constant waxing and waning would symbolize the perception basic to such world view ... we would have to do violence to data if we were to make the moon primary mythogenic factor. (... after earthly work ascended to the skies and became moon). *it is*

deeds that make up decisive mythic statement. (P. 131.)

'ಅ-ತ್ಮನ್' ಎಂಥ ಅಗಮ್ಯ ಗೂಢ ಪ್ರತಿಮೆ ! ಇದನ್ನು 'observable and measurable' ಜೀವನ ವಿಶ್ವದ ಮಾನದಂಡದಿಂದಲೇ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಗಿದೆ: ತ್ಮನ್ = ತನೂ = ಶರೀರ ! '**ಲಿಂಗ**' = '**ಶರೀರ**' ! 'ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರ' = ನಾಗ-ಸರ್ಪ ! ಇದನ್ನೇ 'ಅಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ', ದಿವ್ಯ 'ಶಕ್ತಿ' ದೈವಶಕ್ತಿ ಅರ್ಥೈಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ 'ಮೂರ್ತ' ರೂಪವು ಅಪ : ರಸರೂಪದಲ್ಲಿ 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ' ದಿವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯಾಯಿತು ! 'ಶ್ವೇತ' ದ್ವೀಪ : ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ-ಮಂಡಲ ! ಅದರೊಳಗಿನ ಕಪ್ಪು = ಕೃಷ್ಣದ್ವೀಪ = ಪ್ರರೂಪ ಪ್ರತೀಕವಾಗುತ್ತದೆ ! ಈ 'ಶ್ವೇತ' ಸಂಕೇತವು ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಶುಕ್ರ (: ಚಂದ್ರ), ಬಳಿಕ, 'ಶುಕ್ಲ' ಆಯಿತು. ವೇದಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು : ಒಂದು ವಾರ '**ಕೃಷ್ಣ**' ಪಕ್ಷವಾದರೆ ಇನ್ನೊಂದು 'ಶುಕ್ಲ' ! ಇವೆರಡೂ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ವೈಚಿತ್ರ್ಯ ಚಂದ್ರಬಿಂಬದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲದು ! ಯುರೋಪಿನ ಚಾಂದ್ರ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಅ-ತ್ಮನ (: ಲಿಂಗ) ಬಲಿ ಕೊಡುವ ವಾಡಿಕೆಯಿತ್ತು. ಭಾರತವು ಮಾತ್ರ ಇದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವಲ್ಲ (ಪು. ೨೯೫-೯೮).

'ಸರ್ವೇಷು ಗಾತ್ರೇಷು ಶಿರಃ ಪ್ರಧಾನಂ' ಎಂಬುದು ಅರ್ವಾಚೀನ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ತಲೆಯೇ 'ಅ-ತ್ಮನ್'-ಶಕ್ತಿಯುಪಾಸನಸ್ಥಾನವಾಯಿತು. ಪ್ರಾಗ್ಜ್ಯೋತಿಷ (ಅಸ್ಸಾಮು) '**ಬ್ರಹ್ಮ**'ದೇಶದ ಸರಹದ್ದಿನಲ್ಲಿ, ಬೇಟೆಯಾಡಿ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ 'ತಲೆ'ಗಳನ್ನು ತರುವ 'ಸಮುದಾಯ' : ಆಚಾರವಾಗಿದೆ. ಈ ಜನಕ್ಕೆ 'ನಾಗ'ರು ಎಂದು ಇರುವ ಹೆಸರಿನ ಗೂಢ : ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಚಮತ್ಕಾರಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ ! ಈ ಜನದ ಪುರಾತನದಿಂದ ಪಡೆದ ಮಾಹಿತಿಯಂತೆ ತಾವು ತಲೆಯೊಳಗಿನ 'ಆತ್ಮಶಕ್ತಿ'ಯಿಂದ ಇವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತ ಬಂದ ದಿವ್ಯ ದೈವೀ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಮರಳಿ ಬಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ತಂತ್ರವು ಇದು. ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆ (ಮೇಲಣ ಗ್ರಂಥವು. ಪು. 322).

ಅ-ಸಂಸ್ಕೃತರೆಂಬ ನಾಗರ ಆತ್ಮನ್ ವಿಚಾರವು ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುತ್ತ 'ತಲೆ' ಬೇಟೆಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಸು-**ಸಂಸ್ಕೃತರೆಂಬ** ಅಪ : ರಸ : ರೇತ ಪಂಥೀಯ

ವೇವಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಸಹ, 'ಇಂದ್ರನು' ಕರ್ಣನಿಂದ 'ಕುಂಡಲ' (: ಕುಂಡಲ ಸರ್ಪ) ದಾನವಾಗಿ ಪಡೆದ ಕಥೆಯುಂಟಲ್ಲ! ವ್ಯಾಸನು, ಸೂರ್ಯ (: ಇಂದ್ರ) ಈ ಪೌರುಷ ಪ್ರೇರಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಭಗ್ನಗೊಳಿಸಿ ವೈವಸ್ವ ಸಂತಾನ: ಮನು–ಜನನ್ನು ನರ—ಜಂತು ನಪುಂಸಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿವಂತೆ ಹೊಂಚುಹಾಕಿದ್ದರೂ ಸೂರ್ಯ ಪುತ್ರನೆಂಬ 'ಕರ್ಣನ' : ವೀರನ ದುರಂತಕ್ಕೆ ರಸಿಕ ಜಗತ್ತೇ ಮುಮ್ಮಲನೆ ಮಿಡುಕಿದೆ. 'ನೆನೆವೊಡೆ ಕರ್ಣನಂ ನೆನೆ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸೌರತೇಜಕ್ಕೆ ವಂದನೆ ಇದೆ. 'ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್' (: ವೃಕ್ಷ—ನಾಗ) ತಲೆ–'ಮಣಿ'ಗೆ ಎರವಾದನೆಂಬ ಕಥಾ ರಹಸ್ಯವೇನು? ಇದು ವೇದ ಪೂರ್ವಕಾಲದ ನಡೆವಳಿಯ ಮಾರ್ದನಿಯ ಕಥೆಯಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರಸ್ಥ ನಾಗನು 'ತಲೆ'ಯನ್ನೇ ತನ್ನ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಈ (ಸಂ)ಯೋಗ 'ಸಮಾಧಿ', 'ತಲೆಯನ್ನು' 'ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ' ಅರ್ಪಿಸುವ ಸು–ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಯೆನಿಸಿ ಇಂದಿಗೂ ಗೌರವ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಸಾಧನವಾಗಿ ಉಳಿದು ಬಂದಿಲ್ಲವೆ? 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ' ಈ ಮಿಥುನಯೋಗ ರೂಪಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯು. ವೇದದಲ್ಲಿದೆ!

ದ್ರೌಪದಿಯೇ ಚಂದ್ರಾದೇವಿ, ಎಂಬುದರಿಂದ ಮಹಾಭಾರತದ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯೂ, ಮೇಲಿನ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸೂತ್ರದಂತೆ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. 'ಮಧು' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪರಂಪರಾಪ್ರಾಪ್ತ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ 'ಮಧ್ವ'ನಾಮ ಧಾರಣಮಾಡಿರುವ ಶ್ರೀಮದಾನಂದ ತೀರ್ಥರೇ ಈ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. '**ಶಂ** ರೂಪೇ ರತೇ ವ್ಯಾಽಪಿ. ಶ್ರೀಃ ಇನ್ಯೇವ ಕೀರ್ತ್ಯತೇ' ಸೈವ ಚ ದ್ರೌಪದೀ ನಾಮ ಕಾಲೀ ಚಂದ್ರೇತಿ ಚೋಚ್ಯತೇ। (**ಮಹಾಭಾರತ ತಾತ್ಪರ್ಯ ನಿರ್ಣಯ** ೨–೧೨೯). **ಶಂ–ತನು, ಕಂ> ಗಂಗಾ** ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯ ವಿವರಣೆ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲೇ ಉಂಟು. ಶಂ> ಚಂ, ಕಂ> ಶಂ <ಚಂ ಈ ಬೀಜಾಕ್ಷರ ವಿಚಾರವೂ. ಕಂ–ಶಂ 'ಬ್ರಹ್ಮನ' ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ, ಈ ಗುಹ್ಯಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಿದೆ (ಪು. ೫೫೮–೬೪; ೫೭೧).

'**ಪ್ರಧಾನ**' ಅಂಗವು—ಬ್ರಹ್ಮಶಕ್ತಿ ಕೇಂದ್ರ—ತಲೆ ಆಗುವುದರೊಡನೆ 'ಚಕ್ಷು'ವೂ 'ದಿವ್ಯ' ಪುರುಷ = ಬ್ರಹ್ಮ = ವೃಕ್ಷ—ಅಕ್ಷಸ್ಥಾನವಾಯಿತು! 'ಕಾಣುವ' ಹಂತದ 'ಕಣ್ಣು' (ಅಕರ್ಮಕ); ಸಕರ್ಮಕವಾಗಿ 'ನೋಡು'ವ ಮಟ್ಟದ ಸಾಧನ

ವಾಗುತ್ತದೆ: ನೋಡುವ '**ನಾನು**' ನಷ್ಟವಾಗುವಾಗ ಮರಳಿ ಕಣ್ಣು ಬರಿ ಕಂಡಿ (ಕಿಂಡಿ) ಆಗುತ್ತದೆ. ಗುರು : ದೇವರಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಆ ಸಾಧಕನು ತನ್ನ '**ಕಣ್ಣ**'ನ್ನೇ ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ! ಗುರುವು ಮೃತ್ಯು–ಸ್ವರೂಪನು. ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸನಾತನ ಸತ್ಯ, ವೇದದಲ್ಲಿ ಉಂಟು: ಕುಮಾರನು ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ಹೋದದ್ದು ಯಮನಲ್ಲಿ; ಋಕ್ಕುಗಳು ಯಮನಲ್ಲಿ ಒಯ್ಯುವ ರಥ. ಒಂದೇ ಪ್ರೋಥಿಗೆ ತನ್ನ ತಲೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವವನು ಮೃತ್ಯುವನ್ನು **ಅಪ್ಪು**ತ್ತಾನೆ. 'ಗುರುವೇ ದೇವರು' ಗುರುವೇ ಬ್ರಹ್ಮ. ವಿಷ್ಣು. ರುದ್ರನೆಂಬ ಈ ದೇವತಾ ಸಮನ್ವಯ (?) ತಾರತಮ್ಯ ರಹಿತ ಏಕಂ : ಸತ್, ಮೃತ್ಯುಪೂಜೆಗೆ ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸುತ್ತಿದೆ ! **ಮೂವರ ಒಟ್ಟು** ಎಂದರೂ ಅದು **ಒಂದೇ.** ಒಬ್ಬನೇ 'ವಿಷ್ಣು' ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮ, ಇಲ್ಲವೆ ರುದ್ರ ಎಂದರೂ '**ಒಂದೇ**'= ಏಕಂ : **ಸತ್** = **ಮೃತ್ಯು ಅಥವಾ ಶೂನ್ಯ** ! ಆದಕಾರಣ 'ಗುರುವೇ ದೇವ' ಎಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ವಿದ್ಯಾಪೀಠಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆ, ಅದು ಮೃತ್ಯುರೂಪ ವಿದ್ಯೆಯೇ ಆಗಬೇಕು. '**ಶಿಷ್ಯಾತ್ ಇಚ್ಛೇತ್ ಪರಾಜಯಂ**' ಎಂಬ ಗುರುಪರಂಪರೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವಂದೇ, ಭಾರತವು ಮರಳಿ ಜೀವಂತವಾದೀತು. ವ್ಯಾಸನು, ಗುರು = ಮೃತ್ಯು ಈ ತತ್ತ್ವ ಬಲ್ಲ; ಆದರೆ ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಲಾರ : ಏಕಲವ್ಯನಿಂದ 'ಗುರು' ಎಂಬ ದ್ರೋಣ ಬೇಡಿದ್ದು **ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು** ! ಜಾತಿಭೇದದ ಬೇಗೆ ಹೊತ್ತಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆ ರಚಿಸಿರುವ ತಂತ್ರ ನೋಡಿ ! ಇದೇ ತಂತ್ರ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ, ಗರ್ಭಸ್ಥ ವಾಮದೇವನಿಂದ ಆಡಿಸಿದ್ದರಲ್ಲದೆ. ಇಂದ್ರನ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ತಾನು 'ಆರ್ಯರಿಗೆ' (?) ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆ: ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಆರ್ಯ–ದಾಸ, ದಸ್ಯು ಭೇದದ ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತಿಸಿಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೇ (IV. ೨೬–೨). ಸುಮೇಲಿನ ಏಕಿ ಸೋಲಿಂವ ಈ ಇಂದ್ರನು. ಕೇವಲ ಒಂದು ಸಾಂಕೇ**ತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ** !

× × ×

ಈ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ, ಡಾ. ಉಲ್‌ಬ್ರಿಕ್ಟ್ ಹೇಳುವಂತೆ, ಈ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ, ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗಿನ ಆಗಾಮಿ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನೆರವು ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡುದಾಯ್ತು: ಋ. ವೇದ, ಮ. ಭಾರತದೊಳಗಿನ 'ಕದನ' ಎಂಬುದು ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ಶಕ್ತಿಗಳ ಕಾದಾಟದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ನಾಶರಾಗುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ವರ್ಣನೆಯೇ ಉಂಟೆಂಬುದೂ

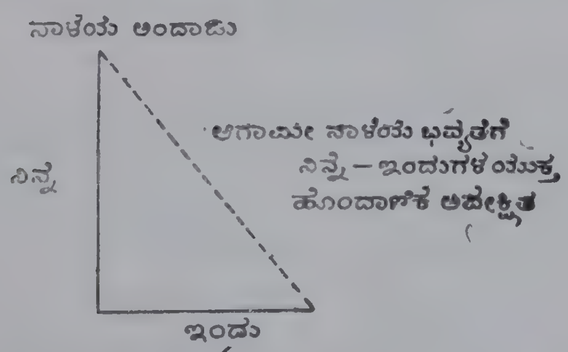
ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ! ಇಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಅಂದಿನ 'ಚಂದ್ರ', ಶುಕ್ರಾದಿ ಗ್ರಹಗಳ ಆಕರ್ಷಣದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಇಂದು 'ಏಕಂ' ಸತ್ತಿನ ಸೈಂಟಿಸ್ಟರೂ ಒಳಗಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ಚಂದ್ರಾಪೀಡರು ಆಗುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ದೃಶ್ಯವು 'ಏಕಂ'ಸತ್ತಿನ ಸತ್ತೆಯ ಅಗಾಧತೆಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತಿದೆ !

× × ×

III

ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಭೂಮಿಕೆಯು ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ವರೂಪದ್ದು ಆಗುತ್ತಿದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ 'ಉಂಟು' ಎಂಬ 'ಅರ್ಥ'ವು, ೧) **ಅಮೂರ್ತ ಆಶಯ** ರೂಪದ ಒಂದು ಮೊತ್ತ; ಜೀವದ ಅನುಭವದ ಅಥವಾ ಚಿಂತನ ಮನನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಅಮೂರ್ತ ಆಶಯವು ೨) ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಬಳಿಕ ಅದು ೩) ಆವಿಷ್ಕೃತವಾಗಲು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಾಗಿ ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತದ ವಲಯ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಒಂದು **ಯುಕ್ತ** ತ್ರಿಭುಜದ ಆಕೃತಿಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಸೂಚಿಸಬಹುದು :

೫. ವೇದಕಾಲೀನ ಪುರಾತನರಲ್ಲಿ ಮೂರು (: ತ್ರಿ) ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಆಕರ್ಷಣದಲ್ಲಿ, ಜೀವನವನ್ನು ಅಳೆದು ನೋಡುವ ಒಂದು ಸಾಧನವೇ ದೊರೆತ ಅದ್ಭುತ ಆಶ್ಚರ್ಯಕಾರ ಪವಾಡ ಚಮತ್ಕಾರವನ್ನು (: Mythical Wonder) ಅವರು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ: ೧) ವಿಶ್ವಸ್ಥ

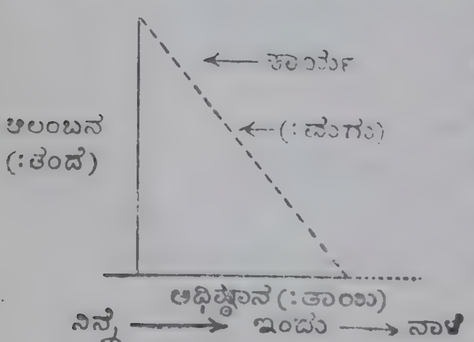
ಅರಿಯುವ ವ್ಯಾಪೃತಿತ್ರಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಜೀವನ-ವಿಶ್ವದ ನಕ್ಷೆಯು (map of knowledge) ಒಳಗೊಂಡಿದೆ! 'ತ್ರಿ-ಧಾತು' : ವಿಶ್ವಧಾರಕ ದ್ರವ್ಯಗಳೂ ಮೂರು! ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ **ಮೂರು**; ಕಾಲದ ಆಕೃತಿ ನಿನ್ನೆ-ಇಂದು-ನಾಳೆ! ಭೂತ, ವರ್ತಮಾನ, ಭವಿಷ್ಯ! ವಚನಗಳೂ ಮೂರು! ನಾನು-ನೀನು-ಅವನು, ಪುರುಷ ತ್ರಯ! Rule of three! Three R's ಆಧುನಿಕರಿಗೂ ಈ ಮೂರರ ಅದ್ಭುತತೆ ಎನಿಸದೆ ಇಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನಕ್ಷೇತ್ರದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ೧) ಜ್ಞಾತೃ. ೨) ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ೩) ಜ್ಞೇಯ ಈ ಮೂರೂ ಅಂಗ ಅನಿವಾರ್ಯ! ಘನ, ಪ್ರವಾಹಿ, ವಾಯು ರೂಪ ಸೈನ್ಸಿನಲ್ಲಿ!...

ಈ ಮಾನವನ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಎಂಬುದರ ಘಟಕಗಳೂ ಮೂರೇ! ೧) ಸಮಿತಿ; ೨) ಸಮಯ; ಮತ್ತು ೩) ಸಂಕೇತ. ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ 'ಕುಟುಂಬ' ಸಂಸ್ಥೆಯು ಆಕೃತಿಯಾಗಲು ಗಂಡ-ಹೆಂಡತಿ ಎರಡೇ ಸಾಲದು. ಒಂದು ಆಕೃತಿಗೆ ಕನಿಷ್ಠ ಮೂರು ರೇಷೆಗಳಾದರೂ ಬೇಕು. ಈ ಮೂರು ರೇಷೆಗಳ ತ್ರಿಕೋನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಯುಕ್ತ (Right) ಕೋನವು ಇರಲೇಕು.

ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮಾಪಕ ಮಟ್ಟಿಲಿಕೆ

೧

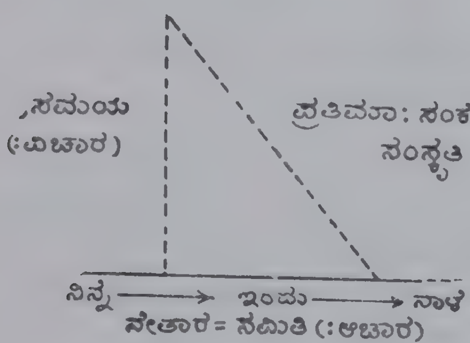
ಕುಟುಂಬ ಸಂಸ್ಥೆ (Primery unit); ಇದರಲ್ಲಿ ಮಗುವಿನ ಮೌಲ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಲಂಬ (ತಂದೆ) + ತಳ (ತಾಯಿ) = (ಮಗು) ಕರ್ಣ ಈ ತ್ರಿಕೋನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿಸರ್ಗವೇ ನಿರ್ಧರಿಸಿದಂತಿದೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿಯ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲಟವಾದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಅನೈಸರ್ಗಿಕ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಡಲೇಬೇಕು: ಆಗ, ಒಬ್ಬ ತಜ್ಞ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ Culture degeneretes

into civilization ! ಹೀಗೆ ಆಗಾಮಿ ಜೀವನ ರೀತಿಯನ್ನು ಮುಂಗಂಡು ಹೇಳಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ತಾಯಿ–ತಂದೆ, ಎಂಬವರು ಮಗುವನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಟಿಗೆಯ ವಸ್ತು, ಅಥವಾ ತಾವು ಸಾಕಿದ ಪ್ರಾಣಿಯಂತೆ ಕಾಣುವವರು, ಆತ್ಮಕ್ರೀಡಾ ವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವೀಯುವವರು ಆಗುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನ 'ಸಮಯ', ವಿಕೃತಿಯ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟಂತೆಯೆ ಸರಿ. ಇದನ್ನು ಕಾಣುವಾಗ, ಆಗಾಮಿ ಕಾಲದ ಪೂರ್ವ ಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆಯಲೆಬೇಕು.

೨

ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಂತ 'ಸಮಿತಿ' : ನೇತಾರ ಇರಬೇಕಾದುದು ನೈಸರ್ಗಿಕ. ಆದರೆ ಪ್ರಭಾವಶಾಲೀ 'ಸಮಯ' (: ಕಾಲ–ಪರಿಸ್ಥಿತಿ)

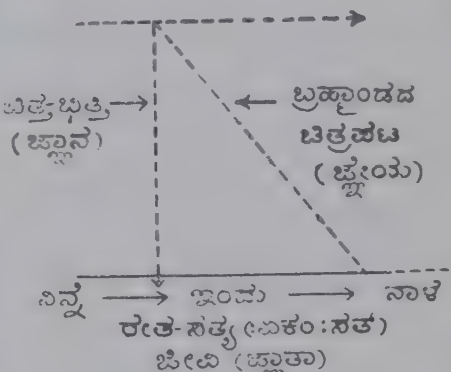

ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ಈ ಕಾಲವು ಅಂದಿನ ಸಮಾಜ ನೇತಾರರನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡುವುದೂ ಉಂಟು. ಇಂಥ ನೇತಾರ : ಸಮಿತಿ ಅಂದಿನ ಕಾಲ–ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಕೂಸು ! ಗತಿಮಂತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು, ಸ್ಥಗಿತವಾದ ಲಕ್ಷಣ. ಇದು ಪರ–ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಜೀವಿಸುವ, ಗೌಣ ಅನಿವಾರ್ಯ ಕರ್ಮದ ಯುಗ ! ಸಮಾಜವು ಎಂತೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾಗುವ ನೇತಾರ–ಸಮಿತಿಯು ಇದು. ಅಥವಾ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ (ತಲೆತಲಾಂತರದಿಂದ ಬಂದ) ಹಿಂದಿನ ಸಂಕೇತಗಳು ತಳಪಾಯದಂತಿದ್ದು ಅದರ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಗತಕಾಲೀನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ಇಂದಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಕೇವಲ ಆ–ಭಾಸ ಸ್ವರೂಪದ್ದು ಆಗಲೇ ಬೇಕು ! ಜೀವಂತ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶದ ನೇತಾರ–ಇಲ್ಲದೆ ಜೀವಂತ 'ಸಮಯ' ಜೀವಂತ ವಿಚಾರ ಎಂಬುದೂ ಇರಲಾರದು.

ಸಂಕೇತಗಳು, ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದಾದ ಸಮಯಾಚಾರಗಳಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ (?) ಪಡೆವ ಇಂಥ ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ರಾಜಕಾರಣ ಎಂತೊ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಹೊರಟಿರುತ್ತದೆ; ಆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಜೀವನ್ಮೃತಾವಸ್ಥೆಯೆಂದರೇ ಇದು !

೩

ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಟ್ಟಲಿಕೆಯ ತಳಪಾಯ ಮತ್ತು ಅದರ ಮೇಲಣ ಲಂಬ (ಸವಿತೃ ಕಿರಣ ಸೂಚಕ) ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಲಂಬವು ತಳದ ರೇಖೆಗಿಂತ ದೊಡ್ಡದಿರಲೇ ಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಿಂತ ಅರ್ಥವು ವಿಶಾಲ ಮತ್ತು ಮಿಗಿಲಾದುದು.

ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಆಳುವ ಗೌರವಾರ್ಹ ಶಕ್ತಿಯೂ 'ಮೂರು' ಈ ಸಂಖ್ಯಾಯುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಉಂಟು : ಮಾನವನೊಳಗಿನ ನಾನು ಮತ್ತು ನೀನು ಈ ಉಭಯ ಸಂಘರ್ಷಕ ಅಂಗಗಳು ಮಿಥುನಯೋಗದಲ್ಲಿ (Unity) 'ಒಂದು' ಆಗಿ, ಲೋಕನಾಶಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಣವಾಗದಿರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ **ಮೂರನೆಯ** ಪುರುಷ ಶಕ್ತಿ 'ಅದು' ಎಂಬುದರ ಅಸ್ತಿತ್ವವೂ ಉಂಟಷ್ಟೆ? ಈ ದೃಷ್ಟಾಂತದಂತೆ ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಸಂಯಮದಂತೆ ತಡೆಯಾಗುತ್ತವೆ; ರಾಜ್ಯ ಶಕ್ತಿ ಇದು ತಟಸ್ಥ ಮೂರನೆಯ 'ಅದು' ! ಎರಡರ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರು ವರ್ತಮಾನ 'ಸಮಯ'ಕ್ಕೆ ಲೋಕಮತ ಗೆದ್ದು ತೋರಿಸುವರೊ ಅವರು, ಮುಂದಿನ ಆಯ್ಕೆವರೆಗೆ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು. ಎಂಬ ಮೂರರ ನಿಯಮವು 'ಏಕಂ' ಸತ್ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಪಡುವಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರ **'ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ' ರೀತ ಸತ್ಯವು** ಸಮ್ರಾಟ್ ಪದಕ್ಕೆ ಬರಲೇಬೇಕು. ಬಹುಕೋನ ಆಕೃತಿಯೂ O : ಏಕಂ ಆಕೃತಿಗೆ ಹತ್ತಿರದ್ದೇ ಸರಿ. ಯಾವ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ೨–೩ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಮ-ಸಮಾನ ಪ್ರಬಲ ಪಕ್ಷಗಳು ಕಾಣತೊಡಗುವವೊ ಅಲ್ಲಿಯ '೪', '೮', ೯–೧೦, ೧೩

ಈ ಮೃತ್ಯು ಸಂಖ್ಯೆಯಾಗುವುದರ ಕಡೆಗಿನ ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಆ ನಾಡಿನ ಅವನತಿಯು ಕಾಲದ ಸೂಚಕವೇ ಸರಿ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಗಳ ಬದಲು, ಧರ್ಮ–ಪಂಥ, ಜಾತಿಭೇದಾದಿ ಸ್ವಾರ್ಥೀ ಪ್ರೇರಣೆ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾರ್ಥ ಇದೇ ಆ ಜನ ಗಣದ ಮಾನಸದ ಭಾವನಾ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿರಲು ಬೇಕು.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿ, ಕಲಾವಂತನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ೧) 'ಆಶಯ' ಜೀವನದೊಡನೆ ಸಂಬದ್ಧವಿದ್ದ–ಜೀವನದಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡ ಅಂಶ ತಳಪಾಯ; ೨) ಅವನು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಸೃಜಿಸುವ 'ಸಮಯ' ಅರ್ಥ : ಕಾಲ–ಪರಿಸರ ಎಂಬ ಮತ್ತು ೩) ಇವೆರಡರ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತ ಕೃತಿ ಕರ್ಣ ಹೀಗೆ ಮೂರು ಅಂಗಗಳು ಇರಬಲ್ಲವು.

ಆದರೆ, ಈ ಮೂರು ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ೨) ಅರ್ಥ : ಸಮಯ ಮತ್ತು ೩) ಕೃತಿ : ಪ್ರತಿಮಾ ಇಂಥ ಎರಡನ್ನೇ ಲೆಕ್ಕಿಸಲಾಗುವ ಸಾಹಿತ್ಯ–ಕಲಾಕೃತಿಯ ಮೂಲ್ಯ–ಮಾಪನ–ವಿಮರ್ಶೆ ಸದೋಷವಾಗಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪಿಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ರೂಪದ ಭೂಮಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಈ ವೈಚಾರಿಕ ರೀತಿ ಏಕ; ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯು ವಿಷಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೆ ಏಕೆ, ಒಟ್ಟು ಮಾನವ ಜೀವನ ರೀತಿ ಯಲ್ಲಿಯೇ **ಸಾಧನ ಮತ್ತು ಸಾಧ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರವೇ ಉಳಿಯದಿರು ವಾಗ ಜೀವನದಲ್ಲಿ 'ಸಿದ್ಧಿ' : ಮೂಲ್ಯ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಉಳಿಯಲಾರದು.** ಭಾಷೆಯು 'ಜ್ಞಾನ'ದ ಸಾಧನ. ಆದರೆ ಭಾಷೆ ಯನ್ನು ಕಲಿಯುವುದೇ ಸಾಧ್ಯ (: ಗುರಿ) ಆಗುವಾಗ, 'ಜ್ಞಾನ' : 'ವಿಚಾರ'ಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಸಂಸ್ಥೆ' ಮತ್ತು ಆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಗುರಿ ಇವೆರಡರೊಳಗಿನ ಅಂತರದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇಲ್ಲವಾದ ಏಸೊಂದು ಗುಂಪಿನ ಸಂಸ್ಥೆ (ಸಾಧನ) ಆಗಿ, ಇದನ್ನು ಉಳಿಸುವುದು ಬೆಳಸುವುದೇ ಪರಮಗುರಿಯಾಗುವಾಗ, ಆ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸುವಂತೆಯೆ ಸರಿ. **'ಮನು'ಜ ತಾನು ಒಂದು ಸಾಧನ; ಸಾಧ್ಯವು** i) ಕೆಲಕಾಲ ಕುಟುಂಬ ಪೋಷಣೆ (ಕರ್ತವ್ಯ) ಆಗ ಬಲ್ಲದು; ಆದರೆ ii) ಇಡೀ ಜೀವನವೇ ಕುಟುಂಬ, ಸ್ವಪ್ರತಿಷ್ಠೆ. ಕೀರ್ತಿ ಕಾಮು ಕತೆಯಂತಹ ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ಸಾಧನ ತಾನು ಆಗುವ ಮನುಜ, ತನ್ನ ಶಿಕ್ಷಣ–ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಕಲಂಕ ಹಚ್ಚುತ್ತಾನೆ; ಅಥವಾ ಆ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯ

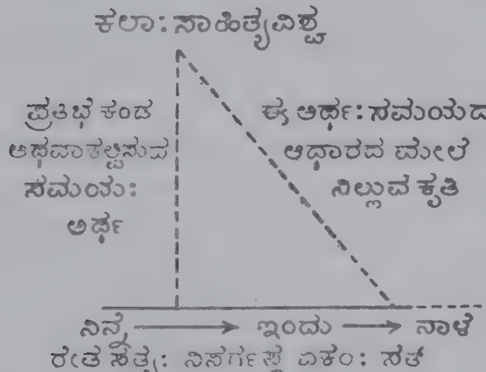
ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ಸಾಧ್ಯ–ಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ ಇರಬಲ್ಲ ನಿತ್ಯ ಅಂತರದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ಅಭಾವವಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು.

ಸಾಹಿತ್ಯ–ಕಲಾಕೃತಿ 'ಉದ್ದೇಶ'ವಿರಹಿತವಿರಬೇಕು; ಎಂದರೆ ಏನೊಂದು (ಪಂಥೀಯ) **ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ** ಇರಬಾರದು, ಎಂಬ ಸೂತ್ರವು ಶ್ಲಾಘ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಕವಿ, ಕಲಾವಂತನಿಗೆ ಅವನದೇ ಆದ ಕೆಲವೊಂದು 'ಮತ' 'ಅಭಿಪ್ರಾಯ' ಇವು, ಇಲ್ಲದಿರಲು ಅಶಕ್ಯ. ಡಾ. ಉಲ್‌ಬ್ರಿಚ್ಟ್ ಹೇಳುವಂತೆ ತೀರ ಉದ್ದೇಶ ವಿರಹಿತ ವ್ಯಕ್ತಿ ದೊರೆಯಲಾರನು. ಮತ್ತು ಕಲಾಕೃತಿಯನ್ನು, ಕೇವಲ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಫಲಿತ, ಎಂದರೂ ಈ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ 'ವಸ್ತು'ರೂಪ (nucleus .) ಭಾವನೆ ವಿಚಾರದ ಬೀಜ ಪೂರೈಸುವವನು ಕವಿಯೆ ತಾನೆ? ಆದಕಾರಣ ಕವಿತೆ, ಕಥೆ ನಾಟಕಾದಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕಲಾಕೃತಿಯು 'ಬೀಜ' ಸಂತತ ಜೀವನ : ಸಮಷ್ಟಿಯ ಕೇಡಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ದುರ್ ಬೀಜವಲ್ಲವಷ್ಟೆ ? ಎಂಬುದು ವಿಮರ್ಶೆಯ ಅಂಗವೆಂದು ಬಗೆವ ನಿಯಮದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಂದೆ. ಇಂದಿನ ವಿಮರ್ಶೆ ರೂಪಿಸಿದವರು ಏಕಂ : ಸತ್ ಪಂಥೀಯರು : **ಸಾಹಿತ್ಯಾನಂದವನ್ನು 'ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ ಸಹೋದರ'** ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ ಇದು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. 'ನೇತಿ ನೇತಿ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸಂಭ್ರಮಾತ್ಮಕ ಅಹಿಮಾಯಾ ನಿರ್ಮಿತಿಯು **'ಏಕಂ ಸತ್' ಕೃತಿಯ** ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಇದು ಋ. ವೇದ, ಮ. ಭಾರತ ಗೀತೆ, ರಾಮಾಯಣದ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೊರವಡುತ್ತಿದೆ.

ಆದಿ ಕವಿ ಎಂಬವನೇ ಮೊದಲು 'ವಲ್ಮೀಕಸ್ಥ' : ನಾಗಸಂಪ್ರದಾಯಿ ! ನಾಗ : ಸರ್ಪ = **'ಯಾಯಾವರ'** ವಂಶ, ಮಹಾಕವಿ **ರಾಜಶೇಖರನು** ತಾನು **'ಯಾಯಾವರ ಕುಲಜ'**ನೆಂದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ! ಅಲ್ಲದೆ 'ರಾಜಶೇಖರ' ನಾಮ **ರಾ–ಜನ್ : ಚಂದ್ರ**ನಿಂದ ಬಂದದ್ದು ! ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ 'ಬ್ರಹ್ಮಾ ದೇವಾನಾಂ' ಎಂಬ ಸೋಮನೇ 'ಕವೀನಾಂ ಕವಿ' **ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ:** ನಿಜವಾಗಿ ಇವನೇ ಆದಿಕವಿ ಭೃಗು = ಏಕಾಕ್ಷ(= ನಾಗ) ಶುಕ್ರ ! **'ಕಾವ್ಯ'** ಎಂದೂ ಈತನಿಗೆ ಹೆಸರು. ಈತನ **'ದೇವಯಾನೀ'** ಸಂಪ್ರದಾಯ ದೇವಗುರು ಬೃಹಸ್ಪತಿಗೆ (ಪುತ್ರನಿಗೆ) ಅಮಾನ್ಯವಿತ್ತು ! ಈ ಕಾವ್ಯ = 'ಕವ್ಯ' (ಅಗ್ನಿ) ಸಂಪ್ರದಾಯವು **ಏಕಂ : ಸತ್** ಪಂಥೀಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಡಲು ನಿರ್ಮಿತ 'ಶೃಂಗಾರ–ವೀರ' ಎರಡರ ಫಲಿತ 'ಕರುಣಾ' ! ಅಥವಾ

ಬಿಭತ್ಸ–ರೌದ್ರ ! ಈ ರಸ **ಎಂಟು** ಎಂದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಅಷ್ಟಮಸ್ಥಾನ ! ಆದ ಕಾರಣ ಇಂದಿನ ಏಕಂ : ಸತ್ ಪಂಥೀಯರ ವಿಮರ್ಶಾ ಪದ್ಧತಿ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಗತಿಗೇ ಕೇಡು !

ಕವಿಪ್ರತಿಭೆ ಸೃಜಿಸಿದ್ದು ಯುಕ್ತ ಆಕೃತಿಯೇ ಎಂದು ನೋಡಲು ಮೂರನೆಯ ಭುಜದ ವಿಚಾರವೂ ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ಎರಡೇ ಭುಜಗಳಾದರೆ ಆ ಕೃತಿ

ಯಿಂದ ಭೌತ : ರೀತ ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆಯೆ, ಅಥವಾ ಭೌತ ಆಶಯವು ಪ್ರತಿಭೆಯ ಸೋಂಕಿನಿಂದ ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಟ್ಟ ಎತ್ತರಿಸುವ ಕೃತಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆಯೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಶಕ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

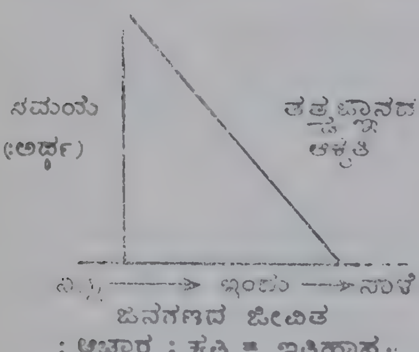
೫

ವೇದಾಂತ–ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರ–ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಎರಡೇ ಭುಜಗಳ ಆಕೃತಿ, ಪಿಂಡಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ನ್ಯಾಯದ ಏಕಂ : ಸತ್ತಿನ ವಿಷಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಲಿ ಇದೆ. ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಆಶಯದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ತನ್ನ (ಪರಿಮಿತ) ಅನುಭವ–ವಿಚಾರಗಳ ವಲಯದ ಆಚೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಇದು ಒಂದು ಬಗೆಯ 'ಶೂನ್ಯ' (no man's land) ದಲ್ಲಿ ಸೇರುವ, ಸಾಧನ. ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಕ್ಷಣ ಇರುವ ಸಾಧನೆ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಚಿಂತನ ಶೀಲ ಭಾವುಕ ಜೀವಕ್ಕೆ, ತನ್ನ ಪುನರ್‌ವಿಮರ್ಶೆಗಾಗಿ ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಹಂತದ ಕ್ಷಣಗಳು ಲಭಿಸಬಲ್ಲವು : ಸ–ಹಜತೆಯಲ್ಲಿ; ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಈ ಜೀವನ ಪರಿಸರದಲ್ಲೇ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುವ ಅನುಪಮ ಉದಾತ್ತ, ಭವ್ಯತೆ,

ದಿವ್ಯ ಲಾವಣ್ಯ, ಬೆರಗುಗೊಳಿಸಿ ಭಯಾವಹವೆನಿಸಿದರೂ ಆ–ಕರ್ಷಕ ಅದ್ಭುತ ರಮ್ಯ (: ಸಾಹಸದ) ದೃಶ್ಯ, (ಇಂಥ) ತನ್ನ ಅನುಭವ–ಸ್ಮೃತಿ...ಇದೂ ದಿಕ್ಕಾಲ–ಪರಿಸರಸ್ಥ **ವರ್ತಮಾನದ** ಕ್ರೂರ ಕಪಿಮುಷ್ಟಿಯೊಳಗಿಂದ (ಕ್ಷಣಕಾಲ) ಬಿಡಿಸಬಲ್ಲದು. ಈ ಜೀವಂತ ಪವಾಡ ಬಲ್ಲವನೆ ಬಲ್ಲ. (ಪು. ೩೮–೪೩; ३೧೩–೧೫).

ದಿವ್ಯ ಉದಾತ್ತ ಭವ್ಯದ, ಅದ್ಭುತ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಸ್ಪರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯು ಬಯಸುವ ಚಟ ಕೃತ್ರಿಮ ಪವಾಡ ಚಮತ್ಕಾರಗಳ ಜೂಜಿನ 'ಅಕ್ಷ'ದ್ಯೂತದ ದಾರಿಗೆ ಒಯ್ಯುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ.

ಸ್ವ–ಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನ ನಿನ್ನೆ–ಇಂದು–ನಾಳೆಗಳ ಸುಸಂಗತ ಇತಿಹಾಸ ದಿಂದಲೇ ಲಭಿಸಬಲ್ಲದು. ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ರೋಮಾಹರ್ಷಕ ಚಮತ್ಕಾರದ ಬಯಕೆ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ಇಂದಿನ 'ಚಾಂದ್ರ' ಸೈನ್ಸ್ ಪೂರಯಿಸಬಲ್ಲದು. ಇತಿ ಹಾಸದ ಎಂದರೆ ದಿಕ್ಕಾಲ–ಪರಿಸರಸ್ಥ ಸಮಯ : ಆಚಾರಗಳ ಆಕೃತಿಗೆ ಸುಸಂಗತ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯೆ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವಾಗಬಲ್ಲದು.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲೆ ತನ್ನ ಅರ್ಥ : ಸಮಯ ತಾನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸ್ವತಂತ್ರವಿದೆ. ಆದರೆ ಇತಿಹಾಸದ, ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಆಧಾರಭೂತ ಸಮಯ : ಅರ್ಥವು (ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ಜೀವನಕ್ಕೆ) ಲಂಬ–ಸಮಾಂತರ (Vertical) ಇರಲೇಬೇಕು. ಇತಿಹಾಸ–ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಕ್ಷೇತ್ರದ 'ಅರ್ಥ'ವು ಆ 'ಸಮಯ'ದ ಆಕೃತಿಗೆ ಸಂಸಂಬದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ, ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ, ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವ ನೂತನ 'ಸಮಯ' ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು, ಕಲಾ–ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಜನ್ಮ–ಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕೇ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಈ ಹಕ್ಕಿನ ದುರುಪಯೋಗವು ಸ್ವೈರ ವೃತ್ತಿಯಾಗಿ ಜೀವನ–ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಹಾನಿ ತಟ್ಟಲಿದೆ–ತಟ್ಟಿದೆ; ರಸ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗಾಗಿ, ಸೂಕ್ಷ್ಮಧ್ವನ್ಯರ್ಥ

ನಿರ್ಮಿತಿಗಾಗಿ ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸಮಯ : ಅರ್ಥ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು: ವಾಸ್ತವ ಜೀವನ–'ಸಮಯ' (ಇತಿಹಾಸ). ತನ್ನ ಅರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ: ಆದರೆ ಈ 'ಕೃತಿ' ವಿಶ್ವಸ್ಥ **ಸಂತತ** ಜೀವನದ (ಸನಾತನ) ಅರ್ಥ : ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನೇ ಶೂನ್ಯಗೊಳಿಸುವ ಮಾರ್ಪಾಟವು ಆದಲ್ಲಿ ಅದು ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವನತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗದೆ ಇರದು.

ಉದಾ : 'ಆದಿಮಾತೆ' ಈ ಸಮಯ : ಅರ್ಥವು ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಚಲಿತವಿತ್ತು. ದಿಕ್ಕಾಲ–ಪರಿಸರದ ಜೀವನವಲ್ಲಿ ಇದರ ವಿಪರೀತ ಪರಿಣಾಮ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು **'ಆದಿ ಪುರುಷ'** ಈ ಸಮಯ : ಅರ್ಥ ರೂಢಿಸಲಾಯ್ತು (ಪೃ. ೩೩೬). ಪುರುಷನೆ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಸವಿಸಿದನು ಎಂದು ಜನವನ್ನು ನಂಬಿಸುವ ಮಾಯಾತಂತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತರಲಾಗಿದೆ! ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ 'ಶೃಂಗ' ಪೂಜೆಗೆ–ಶೃಂಗಾರ ರಸಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ! ಇದು ಮೃತ್ಯು ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ರಸಗಳು **'ಎಂಟು'** ! 'ಅಷ್ಟಮ'ಸ್ಥಾನ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಸಂಕೇತ ! (ಪು. 39).

೨) **ಒಂದು 'ಜೀವಿ'ಯ ಕಥೆಯನ್ನೇ, ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಇಡೀ ಜೀವನದ ಅರ್ಥದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಎತ್ತರಿಸುವಲ್ಲಿ** ಪಿಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ **ನ್ಯಾಯದ ಅರ್ಥವ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೋಷ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತದೆ!**

IV

ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆ (: ಭಾಷೆ). ಇದೇ ಮಾನವರ ಕಣ್ಣು. **ಭಾಷಾ**ಸಂಕೇತ: ಮಾತುಗಳು ಪಡೆವ ಅರ್ಥದ ಇತಿಮಿತಿ ತಿಳಿಯದೆ ಮೋಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ 'ಅರ್ಥ'ದ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ, ಸಾಂಕೇತಿಕ 'ಸತ್ಯ'ವನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ಬಗೆ ಹೀಗಿದೆ: ವಿಶ್ವಸ್ಥ ೧) ಆಶಯ–ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಈ ೨) ಆಶಯ : ಅರ್ಥವು ೩) ಪಡೆದ ಅಥವಾ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆ ಇವೆರಡರ ನಡುವೆ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಸಂಬಂಧವು ಶಕ್ಯವಿದೆ.

೧) ಅರ್ಥ (ಆಶಯ) ಮಾಧ್ಯಮದ ಪರಿಮಿತಿಯಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲವೆ ೨) ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇರಬಹುದು; ಅಥವಾ ೩) ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕೆ ಮಿಕ್ಕಿ ಇರಬಹುದು.

ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕ, ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಬೇಕಾಗುವ ಇತಿಮಿತಿಗಳ ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಇಜಿಪ್ಟಿನ ಮಾತ್. ಸುಮೇರಿನತ್ತಣಿನ ಎಂಕಿ ಮತ್ತು ಗ್ರೀಸಿನ ಜೀಉವರು ದೇವಿಯರು ಇವರ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಹೇಳಿದೆ (ಪು. 80, 23. 19). 'ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಶಾಶ್ವತ ನಿಯಂಮ' ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಲು ಆಪ : ರಸ=ರೇತ ಸ್ವರೂಪೀ ಸ್ವಂತದ ಆ-ಕೃತಿವಿಹೀನ ತತ್ತ್ವದ ವೈಚಾರಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯಂ ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆ ಸದೋಷವಾಗಿ ಅದರ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಸಂಭವಿಸಲೇಬೇಕು. Truth-true < truce ಹಾಗೂ 'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪೀ **ಸತ್-ತ್ವ** ಇದು 'ಅಸ್>ಸತ್ಯ'. Is, Be. ಭೂ ವಸ್ ಆಖ್ಯಾತದ ಶೂಕದ ಮೂರ್ತ ಆಕೃತಿ ಸೂಚಕವಾಗಲು ಶಕ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ, ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ವಸ್-'ವಸು'ಗಳಂ ಸೌರರು-ವಾಸವರು ಇರುವಂತೆ, ಆಪ : ರಸ ಸ್ವರೂಪೀ 'ವಸು' = ಜಂತು = ವಾಸುಕಿ ಸರೀಸೃಪ-ನಾಗರೂ ಇದ್ದಾರೆ ! ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ **ಇಬ್ಬಗೆಯ** 'ವಸು'ಗಳು. ಇಬ್ಬಗೆಯ ಸತ್-ಸತ್ಯ ಇಬ್ಬರು ಅಗ್ನಿ, ಇಬ್ಬರು ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ ! ಇಂಥ 'double' ಮಾತಿನ ಜಾದುವಿನಿಂದ 'ಏಕಂ' ಪಂಥೀಯ ಸಂತರು ತಮ್ಮ ಸತ್‌ರಸ ಮಾರ್ಗದ 'ಸತ್ಯ'ವನ್ನು ಹೇಗೂ ಗೆದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸತ್ಯಂ ಏವ ಜಯತಿ(ತೇ) ನ ಅನೃತಂ' ! ಇಲ್ಲಿ ಸತ್ಯದ ಅರ್ಥ ಏನು ? ಸತ್ (=ರಸ=ರೇತ)=ಸತ್ಯವೇ ಗೆಲ್ಲಬಲ್ಲದು; (ನ'ಋತ' ಎಂದರೆ ರೇತಸ್ವರೂಪಿಯಲ್ಲದ್ದು =) ಅನೃತ ಗೆಲ್ಲಲಾರದು ಎಂದೇ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನ ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆಯ ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ ಶೈಲಿಯ ಮೂಲಕ ಹೀಗೆ ಋತ : ಸತ್ಯದ ಕೊಲೆಯಾಗಿದೆ !

ಇನ್ನು ಅರ್ಥ (ಆಶಯ) ಮತ್ತು ಮಾಧ್ಯಮದ ಸಂಬಂಧದ ವಿಚಾರ:

೧) ಆಶಯವು ಇಡಿಯಾಗಿ ಎಂದೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪಡೆದಿಲ್ಲ; ಪಡೆಯಲಾರದು. ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ಅನುಭವ ಅಥವಾ ಮಾನಸದಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಥ' ಪಡೆದುದು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಬಲ್ಲದು.

೨) ಆದಕಾರಣ, ಭಾಷೆ, ಆ ಭಾಷಿಕರ ಜೀವನಾನುಭವದ ಇತಿ–ಮಿತಿಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು ನಿಜವಿದ್ದರೂ, ಆ ಜನ–ಮಾನಸದಲ್ಲಿ ಇರಬಲ್ಲ ಆಶಯ (: potential or latent) ಆ ಭಾಷೆಯು ಪರಿಮಿತಿಯದೇ (coterminus) ಆಗಿದೆ, ಎಂದು ಬಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಆಗದು.

೩) ಆದುದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಅರ್ಥಕ್ಕಿಂತ ಇನ್ನು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಲಿರುವ ಆಶಯವು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೊರಗೆ–ಅಪರಿಮಿತವಾಗಿ ಅಳತೆಗೆ ನಿಲುಕದೆ ಉಳಿಯುವುದು. ಮಾನವ ಜೀವನ : ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನೆ→ಇಂದುಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುವ ಆಶಯದ ಇನ್ನುಳಿದ ಭಾಗವು 'ನಾಳೆ'ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತಲೆ ಬಂದಿದೆ !

೪) 'ಅರ್ಥ' ಎಂಬುದು ಹಿಂದಿನ ಕ್ಷಣದ—ಎಂದರೆ ನಿನ್ನೆಯ ಅನುಭವದ ವಿವರಣೆ. ಆದಕಾರಣ ಅರ್ಥ, ನಿನ್ನೆಗೆ ಎಂದರೆ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಯಿತು ! ಆದುದರಿಂದ 'ಅರ್ಥ' (: ಆಶಯ) 'ಇಂದು' ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮುನ್ನವೇ ಇರಬೇಕಾಯಿತು.

೫) ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಯ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದೆ ಅರ್ಥವು (ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹೊಳೆದಂತೆ ಎನಿಸಿದರೂ 'ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ' ಆಕೃತಿ ರೂಪದ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರದು. ೬) ಮೂರ್ತ ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕಿಂತ ಅಮೂರ್ತ ಅರ್ಥವು ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಶಾಲ;

೭) ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿ ಆ ಭಾಷಿಕರ ಜೀವನ 'ಸಮಯ' (ಪರಿಸರ) ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. 'ಸಮಯ'ದ ಆವರಣದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಆ ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅರ್ಥದ ಇತಿಮಿತಿಗಳು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲವು.

ಉದಾ : 'ಅಮೃತ ಹಸ್ತ'ದಿಂದ ಆಗುವ ಉದ್ಘಾಟನೆಯ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಡಂಬನದ ಹಿನ್ನೆಲೆ (ಸಮಯ) ಇದ್ದರೆ, ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅರ್ಥವು ಸಂಕುಚಿತವಾಗಿ, ಈ ವಿಸಂಗತಿಯಿಂದ ವಿನೋದವು ತಲೆದೋರುತ್ತದೆ.

೮) ಅರ್ಥವು ಸದೋಷವಾಗಿ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗುವ ಶಕ್ಯತೆಗಳು ಎರಡು : i) ಅರ್ಥವು, ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪರಿಮಿತಿಯದೇ ಆಗುವಲ್ಲಿ (ವಿಶ್ವಸ್ಥ) ಆಶಯದೊಡನೆ (Potential) ಇರುವ ಅದರ ಸಂಬಂಧವು ತಪ್ಪಿ, ಆ ಅರ್ಥವು ಸದೋಷವಾಗುವುದು. ಉದಾ : ಫ್ರೈಡನ ಸಂಕೇತಗಳು

ii) ವರ್ತನವಾದೀ ಮಾನಸ ಶಾಸ್ತ್ರವು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅವನ ಪರಿಸರಾದಿ ಬಾಹ್ಯ ಪರಿಮಿತಿಯಿಂದಲೇ ನಿರ್ಧರಿಸುವಲ್ಲಿ, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಳಗಿನ 'ಅಪ್ರಕೇತ' ಚಿತ್ತ (unconscious) ಲೆಕ್ಕಿಸಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. iii) ಬಾಹ್ಯ ಪರಿಸರವೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಪಡೆದು ಸಂಕೇತಗಳಿಗೆ ಮಾಡಲಾಗುವ ಅರ್ಥವು ಸದೋಷವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಉದಾ: ಸುಮೇರಿನತ್ತಣಿನ ವಿಶೇಷ ಜವುಳಿನ (marshy land) ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗಲಗು (Reed) ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. (ಗಲಗಿನ ಅಂತರಾರ್ಥ ಗಮನಿಸದೆ) ಅಲ್ಲಿಯ ಭಾವುಕರಿಗೆ ಕೊಳಲಿನಂತಹ ವಾದ್ಯವಾಗಿ ಧ್ವನಿ ಹೊರಡುವ ಅಕ್ಷ-ರ (: ವಾಕ್) ಶಕ್ತಿ, ಲೇಖಣಿ ಜ್ಞಾನ ಶಕ್ತಿಯು ಈ ದಿವ್ಯ ಪವಾಡ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ದೈವತದ ವಾಸಸ್ಥಾನ (ಅಕ್ಷ-ಅಕ್ಷಿ.) ಬರಿ ಗಣೆ-ಗಲಗು ಎಂಬ ನಂಬುಗೆಯಿತ್ತು, ಡಾ. ಫ್ರಾಂಕಫೋರ್ಟ ಸಂಪಾದಿತ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಈ ಅರ್ಥವು ಅಸಮರ್ಪಕವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, iv) ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಧ್ಯಮ: ಪ್ರತಿಮೆಯ ಬಾಹ್ಯವಲಯಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತ ಪಡಿಸುವ ಭೌತವಾದೀ ಏಕಂ: ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ತೀರ ವಿಪರೀತವಾಗಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಏಕಂ: ಸತ್ತು: ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ ! ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತ ರೂಪದ ಇತಿಮಿತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ಅಮೂರ್ತ ಅರ್ಥದ-ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪೀ ಆಶಯದ-ಮಟ್ಟಕ್ಕೊಯ್ದು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ !

ಉದಾ: ೧) ಗುರು: ಆರಾಧ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಬ್ರಹ್ಮ-ವಿಷ್ಣು-ಮಹೇಶ್ವರಾದಿ ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿಯಾಗಬಲ್ಲದು ! ೨) ಪಂಥೀಯ ಪೋಥಿ ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನದ ಖಣಿ ! ೩) ಸಿದ್ಧಪುರುಷ ತ್ರಿಕಾಲಜ್ಞಾನಿ ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ.

೯) ಕೃತಿ (: ಮಾಧ್ಯಮ) ಮತ್ತು ಅದರೊಳಗಿನ ಅರ್ಥ ಇವೆರಡನ್ನೇ ಲೆಕ್ಕಿಸಿ ಆಗುವ ಕಲಾಕೃತಿಯ 'ರಸ-ವಿಮರ್ಶೆ ಪಿಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ನ್ಯಾಯದ ಏಕಂ: ಸತ್ ವಿಷಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಸುತ್ತದೆ. ಆಶಯ, ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಮಾ (: ಮಾಧ್ಯಮ) ಈ ಮೂರರ ಸಂದರ್ಭದ ವಿಮರ್ಶೆ ಅಲ್ಲವಾದಾಗ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಇತಿ-ಮಿತಿಗೆ ಒಳಗಾದ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಇಡೀ (ವಿಶ್ವತ್ವ) ಆಶಯದ ಪಟ್ಟಬರುತ್ತದೆ ! ಆ ಅರ್ಥ ದೋಷದ್ದಾಗುತ್ತದೆ.

V

ನರಜಂತುವು ಮನುಜತ್ವ ಪಡೆದದ್ದು ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ

ಎಂದು ಹಂಬೋಲ್ಟ್ ಭಾಷೆಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ **ಭಾಷೆ**ಯನ್ನು 'ಅಸುರ ಮಾಯಾವೀ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣಗಳಿಂದ' ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ **'ಪತಂಗ'** ಎಂದು ಋ. ವೇದದ ಕವಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ! (**ಪತನ**ವಾಗುವುದೂ, ಮತ್ತೆ 'ಹಾರು'ವುದೂ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿರುವ ಲೈಂಗಿಕ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆ!) ಈ ಎರಡೂ ಬಗೆಯ ಭಾಷೆಗಳ ಲಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದೂ ಉಂಟು: ಈ ವಾಕ್‌ನ್ನು 'ಸ್ವರ್ಯಂ, ದ್ಯೋತಮಾನಾಂ' ಎಂದು ಹೇಳಿ **'ಋತಸ್ಯ ಪದೇ'** ಈ ವಾಕ್' ರಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ, ಎಂಬ ಮಾತನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. (X. ೧೭೭, ೨). ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಅರ್ಥವು ಈ **ಋತ**ದಲ್ಲಿ ಉಂಟು! ೧) ಸ್ವಭಾವೋಕ್ತಿಯ ವಾಕ್ಕು **ಋತ**: ಸತ್ಯದ ವಾಕ್ಕು; ೨) ಋತದ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥವು ರೇತ–ಸತ್ಯ. ಈ ಭೂಮಿಕೆಯ ವಾಕ್ಕಿನ ವಕ್ರೋಕ್ತಿ: ದಿಗ್‌ಭ್ರಮಶಕ್ತಿ, ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಈ **ಪತಂಗವ** ಅರ್ಥವನ್ನು 'ವಿಪಶ್ಚಿತಃ ಹೃದಾ ಮನಸಾ ಪಶ್ಯಂತಿ' (ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಭಾವುಕ ಹೃದಯದಿಂದಲೂ, ವಿಮರ್ಶಕ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಅರಿಯುತ್ತಾರೆ), ಎಂದೂ ಅಲ್ಲೇ ಹೇಳಿದೆ! ಆದರೆ ಈ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥ ಗೂಢವೇ ಉಳಿದದು ದುರ್ದೈವ! 'ರೇತ ಸತ್ಯಕ್ಕೇ ವಿಜಯ; ಆರೇತ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ=ಅನೃತಕ್ಕಲ್ಲ, ಎಂಬ ವೇದೋ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಮೋಸ, ಇನ್ನೂ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆ!

ರೇತ ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಜೀವಿ' ಜೀವನದ ಅನುಭವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಅನುಭವ ಜನ್ಯ **'ಅರ್ಥ'ವು**, ರೇತ ಸತ್ಯದ ಪಾತಳಿಯ ಹೊರಗಿನ **ಪ್ರಕಾಶ ಕಿರಣ**; ಈ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಅರ್ಥ: ವಿಚಾರ: ಜ್ಞಾನ ರೂಪೀ ಸ್ವಯಂ ಜ್ಯೋತಿ: ಪ್ರಕಾಶದ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ, ಶ್ರದ್ಧೆಯೆಂದರೇ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ. ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯರೂಪೀ ಅರ್ಥವೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಕಾಶವಾಗ ಬಲ್ಲದು. ಆದರೆ ಜೀವಿಯ 'ಜೀವನ' ಮತ್ತು ಆ ಜೀವದ ರೇತ: ಪಾತಳಿ ಬೇರೆಯಲ್ಲ, ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಒಂದುಂಟು. ಇದು 'ಸತಿ'–ಸೇತು–ಯಾನ ಈ ಸಮಯಾಚಾರ, ನಾರ-ದ ಸಂಪ್ರದಾಯವದ್ದು. ಸ-ತಿ(ೀ)–ಯ, ಸಂಪ್ರದಾಯಂದ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೌಷೀತಕೀ ಉಪನಿಷನಷ್ಟು 'ಮೊದಲಂತನ' ಛಾಂದ್ಯೋಗ್ಯ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಛಾಂದೋಗಕ್ಕಿಂತ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಮೊದಲತನ ಹೆಚ್ಚು. 'ಅದಿತಿ' ಮೃತ್ಯುಸ್ವರೂಪಳು; ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಮೊದಲಲ್ಲಿ

ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದಲೇ ಅಮೃತವಿತ್ತು ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸತ್ಯ, ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲೇ ಉಂಟು ! ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಕೌಶೀತಕಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಾಂಜಲ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ: **'ಋತುಃ ಅಸ್ಮಿ । ಆರ್ತವಃ ಅಸ್ಮಿ'** (೧, ೨). ಈ 'ರಸೋ ವೈಸಃ' ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದೀ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಹೀಗೆ ಇಡೀ 'ಜೀವನ'ವನ್ನು ಒಂದು 'ಜೀವಿ'ಯ ಮಟ್ಟಿಗ ಸೀಮಿತ ಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ನಿನ್ನೆ→ಇಂದುಗಳೊಳಗಿಂದ ನಾಳೆಯತ್ತ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಜೀವನದ ಸಂತತ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು—ಅ-ಮರತ್ವವನ್ನೇ ಮರೆಮಾಜಿಸಿದೆ ! ವೈಯಕ್ತಿಕ 'ಅರ್ಥ'ಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವಿಗಳು, ರೇತ-ಸತ್ಯದ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ, ಶಾಶ್ವತ ಋತಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುವುದುಂಟು. ರೇತ ಸತ್ಯವು ತನ್ನಲ್ಲಿ (ತನ್ನ) ಸ್ವ-**'ಅರ್ಥ'** ಕಾಣುವುದು ಅದರ ಸ್ವಭಾವ; ಆದರೆ **'ಅರ್ಥ'**, **'ಆಶಯ'** ವಿಶಿಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಪಂಥ, ಪಕ್ಷಗಳಿಗೂ ಮಿಗಿಲಾದುದು; ಅದು ಜೀವನ ಸಮಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿದೆ; ನಿನ್ನೆ→ಇಂದು→ನಾಳೆಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ—ಇದೇ ಋತ : ಸತ್ಯ.

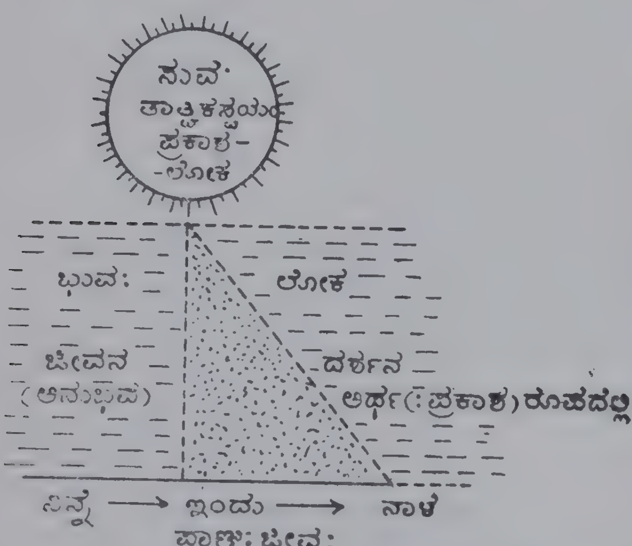
'ಋತಸ್ಯ ಪದೇ' ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ವಾಕ್ಯ ರೇತ ಸತ್ಯದ ಪಾತಳಿ. ಇದಕ್ಕೆ ನಿನ್ನೆ–ನಾಳೆಗಳ ಇತಿಮಿತಿ ಇಲ್ಲ. ಇದು 'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪ: ಜ್ಯೋತಿ, **ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗ** ! ಈ ವಾಕ್‌ಸ್ವರೂಪೀ 'ಸ್ವರ್ಯ(?)' ಎಂಬ ಪ್ರಕಾಶವು 'ಹಿರಣ್ಯ ಸಂದೃಕ್' ಎಂದು ವೇದದಲ್ಲೇ ಸೂಚಿತವಿದೆ (II. ೩೫. ೧೦). ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥೀಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳಲ್ಲೂ 'ಕರುಣಾಳು **ಬೆಳಕನ್ನು**' ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ; ಈ 'Candle Light' ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರಕಾಶವು ಭಾರತೀಯ ದೀಪಸ್ತಂಭದ ಇನ್ನೊಂದು ಆಕೃತಿ; ನಿಜವಾಗಿ ಇದು **ಸಮೆ= ದೀಪ;** ರಾತ್ರೀ **ಸಮಯ** (ಸಮೆ) ರೂಪೀ ಪ್ರಕಾಶದ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ 'ಸಮೆ'='ಸಮಯ' ರೂಪದಲ್ಲೆ ಉಂಟು. ನವರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ 'ಸಮೆ' ದೀಪ ಇಡಲಾಗುತ್ತದೆ, ದೇವರ **ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿ** ಇಡುವ–ಇರುವ **'ನಂದ'** (ಉಚ್ಚಾರದಲ್ಲಿ ನಂದಾ) ದೀಪದ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ, 'ಪ್ರತಿ–ಪದ'ದ 'ಆ–ಭು' ಪ್ರಕಾಶದ ಪ್ರತಿಮೆ ಎನ್ನಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ, ಹರಿವಾಣ ದೀಪದ ಆ-ರತಿಯ ಪ್ರಕಾರವೂ ಒಂದುಂಟು. ಇದು ಕದಲದ ಆರತಿ ! **ನೀರ–ಅಂಜನ ದೀಪ!** ಕತ್-ಜಲ! ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಶಿಲ್ಪದ 'ಪ್ರತೀಯಮಾನ ಅರ್ಥತತ್ವ' ಸಹಜ ರಮಣೀಯವಿದೆ. ದೀಪ ಆವಲಿಯ ಸಮಯದ 'ಪ್ರಣತಿ' ಯಕ್ಷರಾತ್ರಿಯ

ಬಗೆಗಿನ ಆನಂದದ ಪೂಜ್ಯಭಾವದ ವಂದನಾ ಪ್ರಕಾರವು ಇದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ದೀಪ ಪೂಜೆ, ಜೀವನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲ; ಅಗಮ್ಯ, ಗೂಢದ ಸಂಸ್ಪರ್ಶನಾನಂದಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ.

VI

ಸವಿತೃ-ಪ್ರಕಾಶದ ಎದುರು 'ಅಹಃ ಚ ಕೃಷ್ಣಂ ಅಹಃ ಅರ್ಜುನಂ ಚ', (VI. ೯-೧) : ಹಗಲು **ಕೃಷ್ಣ** (ವರ್ಣ)ಮತ್ತು **ಅರ್ಜುನ** (ಶುಭ್ರ) ಈ ಉಭಯ ವರ್ಣದ್ದೂ ಉಂಟು; 'ರಾತ್ರಿಯೇ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಹಡೆದವಳು' 'ವೃತ್ರಾತ್ ಜಾತೋ ದಿವಾಕರಃ' ಇಂತಹ ಅಸುರ ಮಾಯಾ ವರ್ಣರಂಜಿತ ಮೋಡಿಯ ಮಾತುಗಳ ಮೂಲ ಬಣ್ಣ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರದೆ ಇರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ— ವ್ಯಾಹೃತಿತ್ರಯದ ಮತ್ತು ಏಕಂ ಸಂತರ ಭೂಮಿಕೆಯೊಳಗಿನ ಮೂಲಭೂತ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟರೆ.

ಭೂಃ, ಭುವಃ ಇವು ಎರಡೂ ವ್ಯಾಹೃತಿ, ನಾನು-ನೀನು, ಈ ಸಂಬಂಧದಂತೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿವೆ. ಇವು ಒಂದರಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಗಾಂಗೀ ಭಾವ

ದ್ದು : Logical continuum ಇದು. ಆದರೆ ಮೂರನೆಯ 'ಸುವಃ' (ಸ್ವಃ) ಈ ವ್ಯಾಹೃತಿ ನಿರಾಲಂಬ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶರೂಪ **ತತ್**-

ತ್ವ ಆಗಿದೆ. ಈ 'ತತ್' ಎಂದರೆ ಸವಿತೃ: ಪ್ರಕಾಶವೇ. **ತತ್** = ಏಕಂ ಸತ್ ಇದಂ **ಸತ್**–ತ್ವ→ರಜ→ತಮಸ್ ಅಥವಾ ತಮಸ್→ರಜ→ಸತ್ ತ್ವ ಒಳಗೆ ಇಳಿಕೆ–ಏರಿಕೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುವ ರೀತ ಸತ್ಯದ ಪಾತಳಿಯ ಸಂ–ಗತಿ. ಅಂತರಿಕ್ಷಾತ್–ವಾಯುಃ, ವಾಯೋಃ, ಅಗ್ನಿಃ, ಅಗ್ನೇಃ ಅಪಃ, ಅದ್ಭ್ಯಃ ಪೃಥಿವೀ. ಇದು ಭೌತ ಅಥವಾ ಆದಿ ದೈವಿಕ ಸತ್ಯ, ಋತ ಸ್ವರೂಪೀ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶಯುಕ್ತ ಅರ್ಥ : ನಿಯಮಾಧಿಷ್ಠಿತ ಸತ್ಯವಲ್ಲಿ.

ಯುಕ್ತ ಜೀವನ ತ್ರಿಕೋನದ ಕೋನವು 'ಲಘು'ವಾಗುವಾಗ ಅದು **ರೀತ ಸತ್ಯದ**—ಸ್ವ–ಅರ್ಥದ ಪಾತಳಿಯ ಕಡೆಗೆ ಒಲಿಯುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ರೀತ ಸತ್ಯದ ವಿಪರೀತ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಈ ಕೋನ 'ವಿಶಾಲ'ವಾಗುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ನಿಜವಾದ 'ಪರಿ'ಪಕ್ವ ಬುದ್ಧಿಯ ಪರಿಣತಿ ಅಲ್ಲವಾಗಿದ್ದರೆ, ಇದು ಸುಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗದು. ಏಕಂ : ಸತ್ ಪಂಥವು ಆ–**ತ್ಮನ್**, ಪರಮ **ಪದ** ಇಂಥ ಸಂಮೋಹಕ ನಿರಾಧಾರ **ಶಬ್ದ** ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಸೃಜಿಸಿ ಮನು–ಜ ಪಾತಳಿಯ ಜೀವನ ರೀತಿಯನ್ನು ನರ–ಜಂತುಗಳ ಪಾತಳಿಗೆ ತರುವ ತಂತ್ರ ಹೂಡಿದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಭೂಃ–ಭುವಃ ಇವೆರಡರ ನಡುವಣ ಅವಕಾಶದ ಹೊರಗೆ ಇರುವುದು ಅರ್ಥ = ವಿಚಾರ : ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶ. ಸಮಾಜ ಸಮ್ಮುಖ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಕೃತಾರ್ಥದ ಬಾಳು ಇದು ಪ್ರಕಾಶ ರೂಪ ಜೀವನ. ಆದಕಾರಣ ಸವಿತೃವಿನ ನಿತ್ಯ ಸ್ಮರಣ ಮನು–ಜರ ಕರ್ತವ್ಯ.

ತತ್ ಸವಿತುಃ ವರೇಣ್ಯಂ ಭರ್ಗೋ ದೇವಸ್ಯ ಧೀಮಹಿ ।
ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ । (III. ೬೨. ೧೦)

ಇದರೊಡನೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಮಂತ್ರದ ನೆನಪು ಕರ್ತವ್ಯ.

ಸಕ್ತುಂ ಇವ ತಿತಉನಾ ಪುನಂತಃ ಯತ್ರ ಧೀರಾಃ ಮನಸಾ ವಾಚಂ ಅಕ್ರತ ।
ಅತ್ರಾ ಸಖಾಯಃ ಸಖ್ಯಾನಿ ಜಾನತೇ ಭದ್ರಾ ಏಷಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ
ನಿಹಿತಾ ಅಧಿವಾಚಿ । (X. ೭೧. ೨)

ಸಾಮೂಹಿಕ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ

ಸಂಗಚ್ಛಧ್ವಂ ಸಂವದಧ್ವಂ ಸಂ ವೋ ಮನಾಂಸಿ
... . ಜಾನತಾಮ್ ।
(X. ೧೯೧)

ಋಗ್ವೇದಸಾರ : ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರ

ಭಾಗ ೨

ಮೂಲ ಪ್ರಬಂಧ

(ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತದ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣದ ಪ್ರಯೋಗ)

ನಾಗ - ಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜಾ - ವಿಚಾರ

(: ಒಳಗೊಂಡ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಐತಿಹ್ಯ)

ವಿಷಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ

ಇದು ಶ್ರಾವಣಮಾಸ, ಮಳೆಗಾಲ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಹಸಿರು ಬೆಳೆದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಹಾವುಗಳ ಕಾಟ ಹೆಚ್ಚಾಗುವ ಕಾಲ. "ದೇವರೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಹಾವುಗಳ ಬಾಯಿಂದ ಉಳಿಸಪ್ಪ" ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೊಡನೆ ನಾಗರಾಜನ ಪೂಜೆಯು ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿರಬೇಕು, ಎಂದು ಅರ್ಥ ಕಲ್ಪಿಸುವ ವಾಡಿಕೆ, ಒಂದುಂಟು. ಆದರೆ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಈಗಿನ ಸ್ವರೂಪದ ತರ್ಕ–ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವಿಚಾರ: ವಿಮರ್ಶೆಯು ಸುರುವಾದ ಬಳಿಕ, ಈ ದೇವರು, ಈ ಧರ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ, ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ ಸರ್ವಥಾ ನಿರಾಧಾರ. ಜೀವನಾನುಭವ ಎಂದರೆ ಆಚಾರ – ನಡೆವಳಿ ಮೊದಲು. ಆ ಬಳಿಕ ಆಚಾರಗಳ – ಅನುಭವಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವು, ತತ್ವಜ್ಞಾನವು ಮೈದಾಳಿದ್ದುಂಟು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಧರ್ಮ–ಪಂಥೀಯ ತತ್ವಪ್ರಣಾಲಿಕೆಗೆ ಆಯಾ ಧರ್ಮದ 'ದಿವ್ಯ' ದೈವತಗಳ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳೇ ಜನ್ಮ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದುಂಟು. ದೇವತಾರಾಧನೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಆಚಾರ: ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮೊದಲು; ಅದಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವಾಗಿ ಆ ದೈವತದ 'ದಿವ್ಯ' ಪವಾಡಗಳ ಕಥೆಗಳು ಬಳಿಕ ಮೈದಾಳುತ್ತವೆ; ಈ ದಿವ್ಯ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಆಯಾ ಪಂಥೀಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ: ತತ್ವಜ್ಞಾನಮಂದಿರವು ನಿಂತಿರುತ್ತದೆ.

ನಾಗ: ನಾರಣ: ನರ: ಈ ಸಂಕೇತಗಳ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧ:-

ನಾಗಪಂಚಮಿ ಶ್ರಾವಣಮಾಸದಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಭಾದ್ರಪದದಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಚತುರ್ದಶಿಯಿದೆ; ಅದು ಅನಂತನ ಹುಣ್ಣಿವೆಯಾದರೆ, ಶ್ರಾವಣದಲ್ಲಿ ನೂಲಹುಣ್ಣಿವೆ. ಅನಂತ ಎಂಬುದನ್ನು ಹಾವಿನ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸರ್ಪರೂಪ ಅನಂತನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಪಡೆದ ಒಂದು ದಾರವನ್ನು ಕೈಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ನೂಲಹುಣ್ಣಿವೆಯ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮಂತರಿಸಿದ ನೂಲನ್ನು ಜನಿವಾರ, ಶಿವದಾರ ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಲಾಗುವದು. ಶಿವನ ಹೆಸರಿನ ದಾರ, ಹಾವಿನ ಪ್ರತೀಕವೆಂದರೆ ಸೋಜಿಗಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯಜ್ಞದ **ಉಪವೀತ**ವೆಂಬುದು, ವಸ್ತ್ರಗೂಪದಲ್ಲೇ ಇರಬೇಕು; ವಸ್ತ್ರವು ದಾರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ನಾಗ-ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಭಾವವೆ ಕಾರಣವಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. ಜನಿವಾರದ ನೂಲಿನ ಎರಡು ತುದಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಹಾಕುವ ಗಂಟಿನ ವಿಶಿಷ್ಟಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೆ 'ರುದ್ರಗಂಟು' ಎಂದು ಹೆಸರು; ಇನ್ನೊಂದು 'ಬ್ರಹ್ಮ ಗಂಟು'! ಈ 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಏನು ಅರ್ಥ? 'ಸುಬ್ರಹ್ಮ(ಣ್ಯ)' ದೇವರು ಸರ್ಪರೂಪನೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಈ 'ಬ್ರಹ್ಮ'ಗಂಟಿನೊಳಗಿನ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವು ಬಯಲಿಗೆ ಬರಲಿದೆ. ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದ ತರುವಾಯ ಯಜ್ಞದ 'ಉಪವೀತವು' ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಎರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ 'ಯಜ್ಞ'ದ ಹೆಸರಿನ ಈ ದಾರವು, ಸರ್ಪಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿಯೆ ಧರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ; 'ಯಜ್ಞ'ಎಂಬುದು, ಗ್ರಂಥಸ್ಥ ವಿವರಗಳಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಲಾರದ ಗೂಢ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ವಿಚಾರವೆಂದು ತಿರಸ್ಕೃತವಾಗುವ ಸುಮಾರಿಗೆ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಮೂಲಾಗ್ರ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ! ಅದಿತಿ: ತ್ವಷ್ಟೃ: (ತಕ್ಷಕ) ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಭಾವ ಬೆಳೆದು ರುದ್ರ, ವಿಷ್ಣು, ಕಾಲಿ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ದಾರದ ಜನಿವಾರ ಈ ನೂತನಯುಗದ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಈ ಜನಿವಾರ, ಎಂಬ ದಾರದ ರುದ್ರಗಂಟು, ಬ್ರಹ್ಮಗಂಟು ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳು ಸಹ ಈ ದಾರವು ಸರ್ಪರೂಪವಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿವೆ. ರುದ್ರನೇ ಸರ್ಪನೆಂದ ಬಳಿಕ ಆತನ ಅರ್ಧಾಂಗಿಯರೆಂಬ ಗಂಗೆ-ಗೌರಿಯರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಧರಿಸಲಾಗುವ ದಾರಗಳ

ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪ ಏನು? ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ. ಭಾದ್ರಪದ ಆಶ್ವೀನಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ದಾರದ ಹಬ್ಬಗಳಿವೆ. ದೀಪಾವಳಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದ, ನರಕಚತುರ್ದಶಿ, ನಿಜವಾಗಿ ಹಾವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದೇ; ನರಕ ಇದರ ಉಚ್ಚಾರವು, ನಾರಕ ಎಂದೂ ಉಂಟು. ವಾಜಸನೇಯ ಸಂಹಿತಾ, ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿ 'ನಾರಕ' ಈ ಪದಪ್ರಯೋಗವೆ ಇದೆ. ನರಕಾಸುರನನ್ನು ಯಾದವ ಕೃಷ್ಣನು ಕೊಂದನೆಂದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನಂಬುಗೆಯಿದೆ. ಯಮುನಾ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾಲಿಯನಂತೆ ನರಕ : 'ನಾರಕ'ನೆಂಬವನೂ ಒಬ್ಬ ನಾಗರಾಜನೆ ಸರಿ. ಇದನ್ನು, 'ನಾರ' ಈ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತವೆ ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾರ : ನೀರು ಮತ್ತು ನಾಗ (ಹಾವು) ಇವು ಸಮಾನಾರ್ಥಕ (ಶಬ್ದ) ಸಂಕೇತಗಳೂ ಅಹುದು. ಆದರೆ 'ನಾರಕ'ನು ನಾಗರೂಪನೆಂಬುದು ಪುರಾಣಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿ ಉಳಿದಿದೆ! 'ನಾರಕ'ನು ಸರ್ಪನೆಂದರೆ 'ನಾಗಣ'ನೂ ಸರ್ಪನೆಂಬುದು ಬಯಲಿಗೆ ಬರಲಿದೆ! 'ನಾರ' - 'ನಾರಕ' ಈ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕ, ನಾಗ ಮತ್ತು ನೀರು ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧವು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ 'ನಾರ' ಎಂದು ನೀರಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು. 'ನಾರಾಯಣ' ವಿಷ್ಣು ದೈವತಕ್ಕೆ ಜಲಶಾಯಿೞ ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮವಿದೆ. ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಈ ದೇವರ ಶೇಷ - ಶಯನ ಪ್ರತಿಮಾ ಚಿತ್ರಗಳು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಇವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು : ನಾರ ಮತ್ತು ಹಾವು ಇವು ಸಮಾನಾರ್ಥ ಪದಗ ಳಾಗುತ್ತವೆ. 'ಆಪೋಃನಾರಾಃ' ಎಂದು ಹೇಳಿ 'ಆಪೋವೈ ನರಸೂನವಃ' ಇರುವುದಾಗಿ ಮಹಾಭಾರತವು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಆದಕಾರಣ 'ನರಸೂನವಃ' ಎಂದರೆ ನರರ ಸಂತಾನವು, ನೀರಿನ ರೂಪದ್ದೇ ಆಯಿತು; ಇಂತು ನಾರ ಮತ್ತು ನರ, ಇವು ಎರಡೂ ಅಭಿನ್ನ ನಾಗಪ್ರತಿಮೆಯ ಎರಡು ರೂಪಗಳೆ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ದೃಢಪಡುತ್ತಿದೆ. ಅದ್ವೈತ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ತಳಹದಿಯೆ ಇದು; 'ಅಪಾಂ ನಪಾತ' (ನೀರಿನ ಮಗು) ಮತ್ತು ತನೂ.ನಪಾತ್ (ತನ್ನ ತನುವಿನಿಂದ ತಾನೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗು) ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ ಇವೆ ರಡೂ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ತುಂಬ ಸಂಭ್ರಮಕಾರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ಅರ್ಥ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿವೆ. ನೀರು

ಹಾವು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ನೀರಿನಿಂದೇ (ತನುವಿನ) ಇನ್ನೊಂದು ರೂಪ: ಈ ಮಗು; ಹಾವು ಅಥವಾ 'ಅಪ್ರೋವತ್ಸ' ಚಂದ್ರ, ವೃಕ್ಷವೂ ನಿಜ. "ಸಲಿಲಃ ಏಕಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಅದ್ವೈತೀಕ ಭವತಿ। ಏಷ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಃ ಸಮ್ರಾಟ್" (ಬೃ. ಉಪನಿಷತ್ ೪. ೩-೩೨)

ನರ (ಕ) ಮತ್ತು ನಾರ (ಕ) ಈ ಎರಡೂ ಉಚ್ಚಾರಗಳಿರುವ ನರ-ನಾರ ಸಂಕೇತಗಳು ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಕಂಡರೂ ಆಶಯ ಒಂದೇ. ಒಂದೇ ಅರ್ಥದ ಎರಡು ಆಕೃತಿಗಳು ಇವು. 'ನರನು' ಶ್ರದ್ಧಾ ತಪಸ್ಸಿನ ಬಲದಿಂದ 'ನಾರಾಯಣ' ನಾಗಬಲ್ಲ ಎಂಬ ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯ ಗಾದೆಯ ಮೂಲಕವೂ ಈ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ: 'ನರ ಕರಣೀ ಕರೇಸೊ ನರಕಾ ನಾರಾಯಣ ಹೋಯ ಜಾಯ' ಶ್ರೀ ಮನ್ನಾರಾಯಣನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಹೋದ ನಾರದನಿಗೆ ಬದರಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ 'ನರ' ಹಾಗೂ 'ನಾರಾ(ಯಣ)' ಇವರಿಬ್ಬರೂ ತಪೋನಿರತರಾಗಿದ್ದುದು ಕಂಡಿತಂತೆ. ಮಹಾಭಾರತಸ್ಥ ಈ ಕಥೆಯಿಂದಲೂ ನರ - ನಾರರು ಹೀಗೆ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಬದ್ಧರಾಗಿರುವುದೇ ಹೊರವಡುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ 'ನೃ' ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗೂ ಏಕವಚನಾಂತ 'ನರ' ಪದಕ್ಕೂ ಏನೂ ಸಂಬಂಧವು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ 'ನೃ' ಪದವು 'ನಾ' (ಏಕವಚನ) 'ನರೌ' (ದ್ವಿವಚನ) 'ನರಃ' (ಬಹುವಚನ); ಹೀಗೆ ಆಕಾರ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಉದಕಾರಣ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಏಕವಚನಾಂತ 'ನರ' (ವ್ಯಕ್ತಿ) ಎಂಬ ಪದವು, ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ಭಾಷೆಯಿಂದ ಬಂದ ಮಾತು ಆಗಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. 'ನಾರ' ಶಬ್ದವು ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲದ ಮಾತೆಂದು ಡಾ. ಎಸ್. ಕೆ. ಡೆ ಪ್ರಭೃತಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "Probably invented to explain" ನಾರಾಯಣ ಎಂದು ಮೋ. ವಿಲಿಯಂನ ಕೋಶವು ನಮೂದಿಸಿದೆ.

ಆಪ್ರೋನಾರಾಃ ನಾಗಪೂಜೆಯ ಸನಾತನತ್ವ

'ಆಪ್ರೋನೈನರಸೂನವಃ' ಎನ್ನುವುದರಿಂದಲೂ ನಾರ - ನರ ಈ ಪ್ರತಿಮೆ

ಗಳ ವಿಚಾರಗರ್ಭವು (Concept) ಸಮಾನವಿರುವುದೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಾರ: ನರ: ಹಾವು ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ತೆರೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಸ ಲಾಗಿದೆ! ಇದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಕಾರಣಗಳುಂಟು. ಅನೇಕ ಲಕ್ಷ ವರುಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಈ ನಾಗಭಕ್ತಿ. ಆದುದರಿಂದ ನಾಗಪೂಜೆಯ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪವು ಮರೆತು ಹೋದಂಶೆ ಆಗಿದ್ದರೆ ಸೋಜಿಗವಲ್ಲ, ನಾಗಪೂಜೆ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆದಿಕಾಲದ ಜೀವನಪರಿಸರವನ್ನು ಕಣ್ಣಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸ ಬಲ್ಲುದಾಗಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದು ಇಂದಿಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಎಲ್ಲ ಹಂತದ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದರೂ, ಪ್ರಗತಿ ಪಥದೊಳಗಿನ ಅನೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗಪೂಜಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಮರ್ಯಾದೆಗೆ ಎರವಾಗಿದೆ. ನಾಗಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯಷ್ಟು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಗೌರವಗಳು ಪ್ರಗತಿಪರ ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಲು ದೊರೆಯಲಾರವು. ಇಂದಿನ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ಥಾನ ಭ್ರಷ್ಟ ವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರಿದರೂ ಪುರಾತನ ಸಾಹಿತ್ಯದೊಳಗಿನ ನಾಗದೈವತದ ದಿವ್ಯ ಪವಾಡಗಳಲ್ಲಿರುವ ಆ 'ಶೇಷ'ವನ್ನು ನಿಃಶೇಷಗೊಳಿಸಲು ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಡ್ರಾಗನ್ (Dragon) ಅಹಿಯ ಸಂಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆದ ಹೋರಾಟದ ಜಾನಪದ ಕಥೆಗಳು ಇಲ್ಲದ ಜನಾಂಗಗಳು ದೊರೆಯಲಾರವು.

ಅಹಿ: ಡ್ರಾಗನ್ ಸಂಹಾರದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪೂರ್ವ ಪೀಠಿಕೆಯು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ಭಾಷೆ: ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮೈದಾಳುವದರಲ್ಲಿದೆ, ಮಾನವ ತಂಡಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಘೋರ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವನೇಚರ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿವೆ. ಆ ಸುಮಾರಿನ ಜೀವನ ಪರಿಸರವು ಎಂತಹದಿತ್ತು? ಎಂಬುದನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಸುಮಾರಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಚ್ಯವಸ್ತುಗಳಿಗಾಗಿ ಆದ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಅಡಿ ಉದ್ದ ಬೆನ್ನೆಲುಬಿನ ಸರಿಸೃಪ ಮಹಾವಂಶದ (Megalo-saurus) ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ದೊರೆತಿವೆ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಪಕ್ಕಗಳೂ ಇದ್ದು, ಅವು ನೀರು ಹಾಗೂ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಯೆ ಇರಬಲ್ಲುವಾಗಿದ್ದವಂತೆ. ಮಾನವನಿಗಿಂತ ಅತ್ಯಂತ ಪುಷ್ಟ ಬಲಿಷ್ಠ ದೇಹದ ರಾಕ್ಷಸ ಸ್ವರೂಪಿ ಈ

ಪ್ರಾಣಿಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡದೆ, ಮಾನವರಿಗೆ ಅಂದು ಬದುಕು ಅಶಕ್ಯವಿತ್ತು.

ಈ ದೇವತಾ-ಭಾವ ಹೊಳೆದ ಬಗೆ

ನಾಗ-ಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಇತಿಹಾಸವೆ ಸಾರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ, ಎಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗದು. ದೇವತಾ ಅವತಾರ ಕಲ್ಪನೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ಈ ಮಾತು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಲಿದೆ. ದಶಾವತಾರಗಳ ಇಂದಿನ ಕ್ರಮ, ಒಮ್ಮೆಲೆ-ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಪ್ರಚಲಿತವಿರ ಲಿಲ್ಲ. 'ಅವತಾರ' ಎಂಬ ಮಾತು ಸಹ ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ವಾಚೀನ 'ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು, 'ಅವತಾರ'ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತು, ಎಂದು ಡಾ. ಎಸ್. ಕೆ. ಡೇ ಅವರು 'ನಾರಾಯಣ' ಪ್ರತಿಮೆ ಯನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದುಂಟು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಅವತಾರ ವಿಚಾರದ ಬೀಜಗಳು ಇರುವದಾಗಿ ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ 'ರಾಮ' 'ಕೃಷ್ಣ' ಇಂತಹ ಅವತಾರದ ಕಲ್ಪನೆ ತೀರ ಇತ್ತೀಚಿನದು; ಅದಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ ಮತ್ಸ್ಯ, ಕೂರ್ಮಾದಿ 'ದಿವ್ಯ' ದೈವೀಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಉಂಟೆಂದು ಬಗೆ ಯಲಾದ ನಿಸರ್ಗಸ್ಥ ಪ್ರಾಣಿ-ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳ ಆರಾಧನೆಯೆ ಪ್ರಚಲಿತವಿತ್ತು. ಅಶ್ವತ್ಥೋ "ದೇವ ಸದನಃ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿದೆ. ಅಶ್ವತ್ಥ, ಔದುಂಬರಾದಿ ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ 'ದೇವರು' ಇದ್ದಾನೆ, ಎಂಬುದು ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಗು ತ್ತಿತ್ತು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಡ ಲಾಗಿದೆ! ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡರೆ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ತಾನೇ ಉತ್ತರವು ದೊರೆಯಲಿದೆ.

ಪಕ್ಕನೆ ಅದ್ಭುತ ಆಶ್ಚರ್ಯಕಾರ ಏನೇಂದು ಘಟನೆಯು, ಸಂಭವಿಸಿ ಅಥವಾ ದೈತ್ಯ ಆಕೃತಿಯು ಕಂಡಂತಾಗಿ—ಉಕ್ಕಿಬಿದ್ದು ಮೈಮೇಲಿನ ಎಚ್ಚರವೂ ತಪ್ಪುವುದು ಬಾಲಭಾವದ ಮನಸ್ಸಿನ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಈ ಭಾವೋತ್ಕಟ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಯಲ್ಲಿ 'ಗಾಳಿ' ಹೊಕ್ಕಂತೆ ಆಗಿ, ಸುಂದು ಹಿಡಿದು ತೆಪ್ಪಗೆ ಇರುವ ಮನೋಭಾವ ಕೆಲವರದು; ಇನ್ನು ಕೆಲವರಿಗೆ ಏನೇನೊ ಕಂಡಂತೆ ಎನಿಸಿ ಬಾಯಿಂದ ನಿರರ್ಗಳ ವಾಕ್ಪ್ರವಾಹವು ಆರಂಭ

ವಾಗುವದುಂಟು. ಈ ಬಗೆಯ 'ಆವೇಶ'ವನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಆ ಉನ್ಮನಸ್ಕ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಆಡಲಾಗುವ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅತ್ಯಂತ ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತ ಸೂತ್ರಗಳು ಇರುವುದೂ ಉಂಟು. ಒಬ್ಬ ತಜ್ಞನು, ಇದನ್ನು ದೈವೀ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಹುಚ್ಚು' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಈ 'ಹುಚ್ಚು' ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಪಕಾರಕವಾಗಿರುವುದೂ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಇಂತಹ 'ಹುಚ್ಚು' ತಲೆಯೆತ್ತಿದಾಗ ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಸುಪ್ತ ಚೇತನಸ್ಥ ಕೆಲವೊಂದು ಅದ್ಭುತ ದಿವ್ಯಮನೋಭಾವವು, ತನಗೆ ಹೊಳೆದ ಆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರದ: ದಿಕ್ಕಾಲದ ಆಚೆಗಿನ ವಾಸ್ತವ-ಸತ್ಯದ ಕೆಲವೊಂದು ಅಂಶವನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲುದು, ಎಂದು ಆಧುನಿಕ ಸಂಶೋಧಕರು ಕಂಡುಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಕೇತ–ಪ್ರತೀಕಾತ್ಮಕ ಸ್ವಪ್ನಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಾಸ್ತವಃಸತ್ಯವು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹೊಳೆದು ಹೋಗಬಲ್ಲದು, ಎಂದು ಆಧುನಿಕ ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಮೈಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಅಥವಾ ಅದ್ಭುತ ಸ್ವಪ್ನಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲ 'ಕಣಿ'ಯವರಿಂದಲೇ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭವು ಆಗಿರುವುದನ್ನು ಇತಿಹಾಸವೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಮಾನವ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಮೊತ್ತಮೊದಲು ದೇವತೆಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ತಿಳಿದು ಬಂದುದು ಮೈಯಲ್ಲಿ 'ಆವೇಶ' ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲವೊಂದು ಭಾವೋನ್ಮತ್ತ, 'ಭಕ್ತ' ವರ್ಗದಿಂದಲೇ. ಅದಕಾರಣ 'ನಾಗ' ಪೂಜೆ ಎಂದರೆ 'ನಾಗ'ನು ಮೈಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಒಂದು 'ದಿವ್ಯ' ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪೂಜೆಯಿಂದಲೆ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಆರಂಭವಾಗಿದೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೆ ಇಲ್ಲ.

ಈ ದೇವತಾ– ವಿಚಾರ ವಿಕಾಸ–ಕ್ರಮ

ಈ ನಾಗಪ್ರತಿಮೆಯ ನಾನಾ ರೂಪಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಕಾಸವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಲಿದೆ; ಶಾಕ್ತ, ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ, ಬೌದ್ಧ ಹಾಗೂ ಜೈನ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲೂ ನಾಗಪ್ರತಿಮೆಯ ಪೂಜೆಯಿದ್ದರೂ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ವಿಕಾಸಕ್ರಮವನ್ನು, ಇಷ್ಟು ಅಲ್ಪಾವಕಾಶದಲ್ಲಿ, ವಿವರಿಸಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮಾದರಿಗಾಗಿ ನಾರಾಯಣ–ವಿಷ್ಣು ಪ್ರತಿಮೆಯ ವಿಚಾರವೊಂದೇ ಸಾಕು. 'ಆಪೋನಾರಾಃ ಇತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ' ಎಂದು 'ನಾರ'

ಪ್ರತಿಮಾಃ ಸಂಕೇತದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನೇ ಸ್ವತಃ ನಾರದನಿಗೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಮಹಾಭಾರತದ ಶಾಂತಿಪರ್ವದಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೆಯುಂಟು. ಆಪ : ನೀರು ಎಂದರೆ 'ನಾರ'. ಹಾಗಾದರೆ ಈ ನೀರು : ನಾರವು ದೈವತ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡುದು ಹೇಗೆ? ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಇಂದು ಶ್ರೀ ನಾರಾಯಣ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳಿದ್ದರೂ ಅದು ಮಾನವನ ಆಕಾರವುಳ್ಳದು ಆಗಿದೆ. ಆ ದಿವ್ಯ ನಾರ : ನೀರು ಇದು ಮನುಷ್ಯಾಕಾರದಲ್ಲೆ, ಮೊತ್ತಮೊದಲಬಾರಿ ಕಂಡಿತೆಂದು ಬಗೆಯಬಹುದೆ? ಅದು 'ದಿವ್ಯ' ಜಲ:ತತ್ತ್ವ; ದಿವ್ಯತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಪವಾಡ ಚಮತ್ಕಾರ ಶಕ್ತಿಯು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಯು, ಈ (ವಿಶ್ವದ) ಆದಿ ಜಲ ತತ್ತ್ವವು ಮಾನವರೂಪದಲ್ಲಿಯೆ ಕಂಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಂದೇಹಿಸುವುದು ಅಶ್ರದ್ಧೆಯ ನಾಸ್ತಿಕತನದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ, ಎಂದು ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕೆಲವರು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ, ಹೀಗೆ ಗ್ರಹಿಸಲು ಆತಂಕವಿಷ್ಟೆ : ದಿವ್ಯ ಆಪತತ್ತ್ವದ ಈ ದೈವತವು ಹಾವಿನ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿರುವ ಮೂರ್ತಿಗಳೂ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಕಾರಣವೇನು? ನಾರಾಯಣನ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರಿನಂತೆ ಇರುವ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಅನಂತಶಯನ ಎಂಬ ಹೆಸರಿರುವಂತೆ 'ಅನಂತ' ಎಂದೂ ಪರ್ಯಾಯನಾಮವಿದೆ. 'ನಾರಾಯಣ' ನಾಮದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತು ಇನ್ನಷ್ಟು ದೃಢ ಪಡುತ್ತಿದೆ; 'ನಾರ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ನೀರು ಎಂಬ-ಅರ್ಥವಿರುವಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೆ ಇಲ್ಲ. ನಾರ : ಪಾಚಿ, ನೀರಿನೊಳಗಿನ ಪಾಚಿ ಈ ಮಾತು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. 'ಪಾಚಿ' ನೂಲೆಳೆಯಂತಹ ಹಸಿರು ದಾರದಂತಹದು, ಹಾವಸೆಯೂ ಪಾಚಿಯೆ ಸರಿ. ಪಸಿ--ಪಚ್ ಪಚ್‌–ಪಚ್ಚೆ=ಹಸಿರು ಇವು ನೀರಿಗೆ ಸಂಬದ್ಧ ಪದಗಳೆ. ಪಸಿ–ಹಸಿ, ಪಸಲೆ–ಪಸಳೆ–ಬಸಳೆ, ಬಸರಿಗಿಡ; ಬಸುರಿಯ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಒಂದು 'ಪಾಚೆ' ಪ್ರವರ್ಧಮಾನವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಬಸುರಿಗೆ ಹಸಿರು ಸೀರೆ, ಹಸಿರು ಬಣ್ಣದ ಬಳೆ ಏಕೆ? ಎಷ್ಟು ಔಚಿತ್ಯ. ಈ ಆಪ : ನಾರ, ಪಸಿರು–ಬಸಿರು ಎಂಬೀ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ. ಬಸುರಿಗೆ ಎಳೆತಳಿರ ಪಸೆ ಹಸೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ 'ಕರಿರಾಜ'ಗಮನೆಯನ್ನು ಮಧುರ

ಪಾನದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ಪೂಜಿಸುವುದುಂಟು. ಈ ಮಂಗಲ ಸಮಾರಂಭದ ಕಾಲಕ್ಕೆ **'ನಾಗ'**-ಸ್ವರ ಕೇಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ! ನೀರಲ್ಲೆ ಆಗುವ 'ನಾರು' ಪಾಚಿ ರೈತರೆಲ್ಲ ಬಲ್ಲರು. ನಾರು (ಹುಳದ ಹುಣ್ಣು) ನೀರಿಗೇ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು! ಹೀಗೆ 'ನಾರ' ಈ ಒಂದೇ ಪದಕ್ಕೆ ಮಂಗಳಕಾರಿ ಹಾಗೂ ಅಮಂಗಳಕಾರಿ (ನಾರುಹುಣ್ಣು) ಈ ಎರಡೂ ಅರ್ಥಗಳ ನಾತವು, (ನರು) **ನರುಗು** ಕೂಡಿಯೆ ಇರಬೇಕೆ? ಹಿಮಾಲಯದ ಕುಲುಕೊಳ್ಳದ ಜಾನಪದದಲ್ಲಿ ಹಾವಿಗೇ 'ನಾರಾಯಣ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿದೆ!

'ನಾರಣ' ದೇವರು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಃ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು ಎನಿಸಿದರೆ, **'ನಾರಕ'** ಅಥವ ಪತಿತ-ಪಾತಾಳ ಲೋಕದ ರಾಕ್ಷಸನು; ಎಂಬ ಈ ಎರಡು ಪ್ರತಿಮಾಃ ಸಂಕೇತಗಳು ಹೇಗೆ ತಲೆದೋರಿದುವು, ಏಕೆ ತಲೆದೋರಿದುವು ಎಂಬುದನ್ನು "ನಾರ' ಸಂಕೇತಸ್ಥ ಅರ್ಥಛಾಯೆಗಳ ಮೇಲಣ ವಿವರಣೆಯಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಬಹುದಾಗಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ 'ಹಿರಣ್ಯ-ಗರ್ಭ' ಪ್ರತಿಮೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ **'ನಾರಣ'** ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪ್ರತಿಕೃತಿಯೆ ಆಗಿದೆ. (X ೧೨೧, ೧) 'ನಾರಣ' ದೈವತ ನಾಭಿಯೊಳಗಿಂದ ಹೊರಟ 'ಪದ್ಮ'ದಲ್ಲಿ ಬಹ್ಮ: ಅಂಡವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು; 'ಗರ್ಭಂ ದಧ್ರ ಆಪಃ' 'ಅಜಸ್ಯ ನಾಭೌ ಅಧಿ ಏಕಂ (ಅಂಡಂ) ಅರ್ಪಿತಂ; ಯಸ್ಮಿನ್ ವಿಶ್ವಾಭುವನಾನಿ ತಸ್ಥುಃ'(X೮೨,೬)ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತಸ್ಥ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಈ ಎಲ್ಲ ವಿವರಣೆ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷಿಕ ಎಂದರೆ ಅಂಧಕ: (ವೃಷ್ಣಿ)ಗಳ ಭಾಷೆಯ 'ನಾರ' ಈ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತವೇ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿದೆ, ಎಂದು ಋಗ್ವೇದಸ್ಥ ಅಂತಃ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದಲೂ ಈಗ ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. (ಇದು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬೇರೊಂದು ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ).

ಆಪಃ ನಾರದಲ್ಲಿ ಕಂಡದೇ 'ಅಂಡ'; ಇದೇ ಮೇಲಿಂದ (analogy) ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಜನ್ಮಕೊಟ್ಟಿರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು. ನಾರ: ಪಾಚಿ ಜೀವ-ಜಂತು ನೀರಲ್ಲೆ ಹುಟ್ಟುವುವು; ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ 'ಗರ್ಭಂ ದಧ್ರ ಆಪಃ' ಎಂಬ ಮಾತು, ನೀರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆವ "ಹಿರಣ್ಯ-ಗರ್ಭಃ ಸಮವರ್ತತಾಗ್ರೇ ಭೂತಸ್ಯ ಜಾತಃ ಪತಿಃ ಏಕ ಆಸೀತ್" ಎಂಬ ಮಂತ್ರದ ಔಚಿತ್ಯವು ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು 'ಸಂಸ್ಕೃತ' ಇರುವುದನ್ನು ಮರೆಯಲಿಕ್ಕಾಗದು. ಈ ಆಪ್ರೋಗರ್ಭಸ್ಥ 'ಸರೀಸೃಪವು' ಮಾನವರೂಪದಲ್ಲಿ ದೇವಮಾನವರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಪಡುವ ಮುಂಚೆ ಅದು ಘೋರ ಭಯಂಕರ ಮಹಾಸ್ ಕಾಳ ನಾಗವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಮಾನವ ಗರ್ಭವನ್ನು 'ಸರೀಸೃಪ' ಎಂಬ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡವರಿಗೆ, 'ಸರೀಸೃಪ' ಸರ್ಪ ಇವುಗಳ ಒಗೆಗೆ ಅನಾದರ ಅಥವಾ ತಿರಸ್ಕಾರವಿರುವುದೆಂದು ಬಗೆಯಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಹಾವುಗಳ ವಿವಿಧ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕರೆವ ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಸಂಬಂಧ ಹಾಗೂ ಔಚಿತ್ಯವೂ ಇಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಗರ್ಭವೇ 'ಸರೀಸೃಪ' ಎಂದ ಬಳಿಕ ಅದು ಹಸುಳೆ (ಪಸುಳೆ) ಯಾಗಿ ತಲೆ (ಹೆಡೆ) ಎತ್ತಿ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊಸೆದು ಸರಿದಾಡುವಾಗ—ಹರಿದಾಡುವಾಗ ಸಾಕ್ಷಾತ್ 'ಸರೀಮಣಿ' : ನಾಗಮಣಿಯೆಂದೇ ಈ ತಾಯ್ತಂದೆಗಳಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಒಸುರಿಯ ಅಪ ಪ್ರಸವವಾಗಬಾರದೆಂದು ಒಂದು ಹೋಮ, ಮಂತ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಸ್ಥ ಹಸುಳೆಯನ್ನು 'ಸರೀಸೃಪ' ಎಂದುದಾಗಿದೆ! (x ೧೬೨, ೩). ತನೂನಪಾತ್ (ಅಗ್ನಿ), 'ಮಾತರಿಶ್ವಾ' (ತೇಜೋಯುಕ್ತವಾದ) ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು 'ಸರೀಮಣಿ' ಎಂದು ಸರ್ಪಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಲಾಗಿದೆ! 'ಮಾತರಿಶ್ವಾ' ಎಂದರೆ ಮಾತರಿ (ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ) ಶ್ವಸನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನವಾಗುತ್ತಿರುವ 'ಸರೀಸೃಪ'ವೇ ಇದು! (III ೨೯, ೧೧).

ಹಾವುಗಳು ನಾನಾ ರೂಪ ಆಕಾರವನ್ನು ತಾಳುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರುವ ಜಾನಪದ ಕಥೆಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಂಟು. ಫಾದರ ಎಲ್ವಿನ್ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಆಸಾಮ, ಮಧ್ಯಪ್ರಾಂತ ಮೊದಲಾದ ಕಡೆಯ ಲೋಗರ ಕಥೆಗಳ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಪುಸ್ತಿಕೆ ಕಂನುಡಿಯಲ್ಲೂ ಆಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯ 'ಸರ್ಪ ಪತಿ'ಯ ಕಥೆ ಓದಬಹುದು. ಒಬ್ಬ ನೇಕಾರ ಹುಡುಗಿಗೆ ಸರ್ಪವು ಮಾನವರೂಪ ತಾಳಿ ಮದುವೆಯಾಗಿ ನಾಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದ ರಮ್ಯ ಕಥೆಯೊಂದುಂಟು. ನಾಗಗಳು ಮೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಭವಿಷ್ಯ ನುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಚಂದ್ರದೈವತದ ಭಕ್ತೆಯರ ಒಂದು ಪರಂಪರೆಯೂ ಇಜಿಪ್ತ, ಗ್ರೀಸ

ದಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋಯ್ತು. (Greek Myths in two volumes; ೧ನೆಯ ಭಾಗದ ಮೊದಲಿನ ೧೦೦ ಪುಟ ಓದಿದರೂ ಸಾಕು; ಇಂತಹ ಹಲವು ಉಲ್ಲೇಖ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.) ನಾಗಶಕ್ತಿ ದೈವತವು ವ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ದೇವರು ಎಂದೇ ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯೆಯ್ಯ ಮೇಲ್ಭಾಗ ಮಾನವಾಕಾರದ್ದು ಅದರ ಕೆಳಭಾಗ ಹಾವಿನ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾದ ಗಂಗಾ-ಯಮುನಾ ನದಿಗಳ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ದೇವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮೊದಲು ಈ ನಾಗರೂಪಿ ದೇವಿಯರ ಪ್ರತಿಮೆಯ ದರ್ಶನ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಾಣಿ ವನಸ್ಪತಿ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯ ದೈವತ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವವಾದುದು ಕೆಲವೊಂದು ಭಾವೋತ್ಕಟ ಉನ್ಮನಸ್ಕ ಭಕ್ತರಿಗೆ 'ಗಾಳಿ' ಸೇರಿದಂತಾಗಿ ಬರುವ ವಿಚಿತ್ರ ಅನುಭವದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ 'ದಿವ್ಯ ಪವಾಡ ಶಕ್ತಿಯನ್ನುಳ್ಳವು ಎಂಬ ವೃಕ್ಷ, ಪಶು, ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೇ ದೇವರೆಂದ' ಪೂಜಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ಈ ದಿವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯ 'ಆವೇಶವಾಗಿದೆ' ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪೂಜೆಯೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರ ಮುಂದಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಪೂಜೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ, ಆ ಬಳಿಕ ಆ 'ದಿವ್ಯ'ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕವು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣತೊಡಗಿತು (Five stages of Greek Religion, By Gilbert Marray) ಅವರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಹಂತಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ನಾರ : ಆಪ : ಹಾವು ಇವು ದೇವತಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ದೇವತಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡ, ಅವು 'ಆವೇಶ'ವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪೂಜೆಯ ವಿಷಯವಾದ ಈ ಮೂರೂ ಪದರುಗಳನ್ನು ನಾರಾಯಣ ಪ್ರತಿಮಾ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಕಾಣಬಹುದು; (೧) ಜಲಾಶಯ (೨) ಅದರಲ್ಲಿ ಹಾವು, (೩) ಹಾವಿನಮೇಲೆ ಮಾನವಿವಾಕಾರದ ಚಿತ್ರ. ಶ್ರೀರಂಗಂ ಮೊದಲಾದ ಕಡೆಗೆ ನೀರಿನ ಪ್ರವಾಹದ ನಡುವೆಯೆ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿರುವ ಕಾರಣವು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ದೈವತ ಪ್ರತಿಮಾಸಂಕೇತದಲ್ಲಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ರಾಂತಿ

ಮಾನವ ಕುಲಕ್ಕೆ 'ದಿವ್ಯ' ದೈವತ ಶಕ್ತಿಯ ಸರ್ವ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರತೀತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೇ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಮಾನವನ ಆದಿಗುರು ಸ್ತ್ರೀ ದೇವಿಯೆ. ಆದರೆ ಮಾನವೇತಿಹಾಸದೊಳಗಿನ ಇದೂ ಒಂದು ಮರೆತುಹೋದ (ಅಥವಾ ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ - ದುಲಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ) ಒಂದು ಅಧ್ಯಾಯವಾಗಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ 'ಅದಿತಿ'ದೇವಿಯ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತು ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಗೂ ಮೊದಲು ಮಾತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯಿತ್ತು, ಎಂಬುದು ಇಂದು ನಿರ್ವಿವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಆದಿಮಾತೆಯ ಆರಾಧನಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದೊಳಗಿನ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳು ಅರ್ವಾಚೀನ ಅಭಿರುಚಿಗೆ ವಿಪರೀತವೆನಿಸುತ್ತಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಸಮಾಜ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮ, ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಎಂದೂ ಒಪ್ಪಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ದೃಢವಾಗಿ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ವಾಸ್ತವ : ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ವಂಚಿತರಾಗುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಅಫ್ರೋಡಾಯಿಟ್ (Aphrodite) ಎಂಬ ದೇವಿ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಆದಿಮಾತೆ! ಇವಳು ದಿಗಂಬರ ರೂಪಿಣಿ : ನಗ್ನಿಕಾ : ಅಪರ್ಣಾದೇವಿ ! 'ಅಪ್ಸ್ವ ಅಂತಃಸಮುದ್ರೇ ಮಮಯೋನಿಃ' ಎಂದು ಆತ್ಮಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಅಂಭೃಣೀ : ಅಂಬುದೇವಿ : ಆದಿಮಾತೆ ! ಆಪೋದೇವ ಆದಿ'ನಾರಾಯಣ' ಸರ್ಪರೂಪನೆಂದರೆ ಆಪೋದೇವಿ ಆದಿಮಾತೆ ಸರ್ಪರೂಪಳು ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಎನ್ನಲು ಆದೀತೆ ?

ಮೈಯಲ್ಲಿ 'ಆವೇಶ' ಬರುವುದು, ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಲ್ಲೇ ವಿಶೇಷ. ಇಂದಿಗೂ ಈ ಮಾತು ನಿಜವಿದೆ. ಹಳ್ಳಿಪಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಮೈಯಲ್ಲಿ ದೇವರು ಬರುವ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ದೊರೆಯುವಷ್ಟು ಗಂಡಸರು ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಋಗ್ವೇದವಲ್ಲಿ 'ವಾಗಾಂಭೃಣೀ' ಸೂಕ್ತವು, ಮೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಆದಿಮಾತೆಯು ಹೇಳಿದ ಹಾಗಿನ ವರ್ಣನೆಯುಳ್ಳುದಾಗಿದೆ. ವಾಮದೇವನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಋಷಿಯ ತಾಯಿಯು, ಬಸುರೆ ಇದ್ದಾಗ ಅವಳ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಅದಿತಿಯ ಆವೇಶ, ಇಂದ್ರನ ಆವೇಶ ಆದಹಾಗಿನ ಸೂಕ್ತಗಳು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇವೆ (IV ೧೮; ೫-೨೭).

ಅದಿತಿಯು ವಿಶ್ವಜನನಿ; ಆದಿಮಾತೆ. ಆದಕಾರಣ ಇವಳು ಯಾರ ಅರ್ಧ-ಅಂಗಿಯಲ್ಲ. ಇವಳೇ ಸಂತಾನವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಪುರುಷ ಸಂಪರ್ಕ ಪಡೆಯುವಳು; ಪುರುಷನು ಆದಿಮಾತೆಯ ಛಾಯಾನುವರ್ತಿ; ಪುರುಷನಿಗೆ ಆ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹಕಾರನು ಹೇಳುವಂತೆ, ಆ ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಯುಗದಲ್ಲಿ 'ತಂದೆ'ತನಕ್ಕೆ – ಪಿತೃತ್ವಕ್ಕೆ ಮನ್ನಣೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಇದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಕಾರಣವಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಒಂದು 'ವ್ಯವಸ್ಥೆ' ಕಟ್ಟು-ಪಾಡಿನ 'ಕುಟುಂಬ'ದ ವಿಚಾರವು ಸೋಂಕದಿದ್ದ ಆದಿಯುಗದಲ್ಲಿ, ಸ್ತ್ರೀಯು ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗುವದಕ್ಕೆ ಪುರುಷನೇ ಕಾರಣನು ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿರದ ಯುಗವದು. ಗುರು – ದೇವತಾ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಮಕ್ಕಳಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಇಂದಿಗೂ ಇರುವ ಶ್ರದ್ಧೆಯು, ಆ ಆದಿಯುಗದ ಅವಶಿಷ್ಟ ಸ್ಮೃತಿ. 'ಗಾಳಿ'ಯಾಗಿ–ಗಾಳಿದೇವ 'ಹಾವು' ಆಗಿ ಆ ನಾಗಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಬಸುರಿಯಾಗಿ ಮಗುವನ್ನು ಪಡೆದ ಹಾಗಿನ ಪವಾಡ ಕಥೆಯೊಂದು ಗ್ರೀಸ–ಇಜಿಪ್ತದಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಅದಿತಿಯ ಪತಿ ಯಾರು, ಎಂಬುದರ ಉಲ್ಲೇಖವು ಇಡೀ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆಗೂ ಇಲ್ಲ! ಸೂರ್ಯ, ಇಂದ್ರ, ವರುಣಾದಿ ಸೌಗ ದೈವತಗಳ ತಾಯಿ ಎಂದು ಅದಿತಿಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ 'ದೇವಮಾತಾ' ಎಂದು ಅದಿತಿಗೆ ಹೆಸರು; ರಾಜಾ–ಸಮ್ರಾಟ್ ವರುಣನ ತಾಯಿ ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ರಾಜಮಾತೆ, ಸಮ್ರಾಟ್‌ಜನನಿ ಅದಿತಿ. ಆದರೆ ಈ ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಂಡಲದ ದೈವತಗಳ ಜನನಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದ ತಂದೆ (ಗಳು?) ಯಾರು ಎಂಬುದರ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೂ 'ಮಾತಾ ರುದ್ರಾಣಾಂ' ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅದಿತಿ, ರುದ್ರನ ಸಂಗಾತಿ, ಎಂದು ಒಂದೆಡೆಗೆ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಯಜುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ಅದಿತಿದೇವಿ, ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಬೇಕಾದವಳು, ಪತ್ನಿ ಎಂದೂ ವರ್ಣಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಅದಿತಿಯು ತ್ವಷ್ಟಾರನ ಮಡದಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿತವಾಗಿದೆ. ತಂದೆ ತ್ವಷ್ಟಾರನನ್ನು ಕೊಂದನೆಂಬ ಆರೋಪ, ಅದಿತಿಯ ಎದುರಿಗೆ ವಾಮದೇವನಿಂದ ಆಡಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. (IV ೧೮. ೭) ನಿಶ್ಚಿತ ಗಂಡನೆ ಇಲ್ಲದ ಆದಿಮಾತೆಯ ಪುತ್ರನೊಬ್ಬನು ತಂದೆಯನ್ನು ಕೊಂದನು.

ಎಂದರೆ ಏನು ಅರ್ಥ ? ಈ ಸುಳ್ಳು ಆರೋಪ ಹೊರಿಸುವಲ್ಲಿ ಏನೋ ಒಂದು ಕಪಟವಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಗರ್ಭಸ್ಥ ವಾಮದೇವನು ಮಾತಾಡುತ್ತಾನೆ ! ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ವಾಮದೇವನ ಜನ್ಮಕಥೆಯು ಈ ಪವಾಡವನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಾರುತ್ತಿರುವ ಋಗ್ವೇದದ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಆ ಅವಾಂತರದಲ್ಲಿ ಸೇರಲು ಇಲ್ಲಿ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ; ಮೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾಗಿ ಭೂತ ಭವಿಷ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ 'ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾ' (Medium) ಸ್ತ್ರೀ ವರ್ಗವು—ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವು—ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೀವಂತ ಇತ್ತು; ಗೌರವ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳುಳ್ಳುದೂ ಆಗಿತ್ತು, ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗಲೆ 'ದಿವ್ಯ' ಜ್ಞಾನ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೀ ಸಿದ್ಧ ಪುರುಷನು: ವಾಮದೇವನು, ಎಂದು ಈತನ ಖ್ಯಾತಿಯಿದೆ. ಈ ಖ್ಯಾತಿಗೆ : ಈ ನಂಬುಗೆಗೆ ಮೂಲಾಧಾರವಾದ ಈ ಸೂಕ್ತದ (IV ೧೮.) ತಳಕು – ಮಲಕು, 'ನಾಗ' – ಮುರಿಯ ತೊಡಕು ಆಗಿರುವುದು ಇನ್ನೂ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ! ಇದೂ ಒಂದು ಪವಾಡ – ಚಮತ್ಕಾರವೇ !

ಈ ಸೂಕ್ತ ನಿವೇದನೆಯೊಳಗಿನ ಮುಮ್ಮುರಿಗೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದು ಮೊದಲ ಕೆಲಸ. (೧) ಗರ್ಭಸ್ಥ ಪಸುಳೆ : (ಸರೀಸೃಪ) ಮಾತಾಡುತ್ತಿದೆ; ಇದು ಆ ಸೂಕ್ತಕಾರನಿಗೆ ಕೇಳಬಂದುದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಉತ್ತರವುಂಟು; ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿಷಯವು ' ಸಂವಾದಃ ಇಂದ್ರಾದಿತಿವಾಮದೇವಾನಾಂ ' ಎಂದು ಋಗ್ವೇದಾನುಕ್ರಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂವಾದವಾಗಲು ಸಂಭವಿಸಿದ ಕಾರಣವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿ ನಿವೇದಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಾಮದೇವನು ತಾನು ಸಿದ್ಧಪುರುಷನಾದಕಾರಣ ಆತನು, ಇನ್ನುಳಿದ ಮರ್ತ್ಯರಂತೆ 'ಯೋನಿ ಮಾರ್ಗದಿಂದ' ಹುಟ್ಟುವದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾಯಿಯ 'ಪಾರ್ಶ್ವ'ಭಾಗದಿಂದ ಹೊರಬರುವ ಹವಣಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದನಂತೆ. ವಾಮದೇವನು ತನ್ನ ಈ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಆಡಿತೋರಿಸಿದಂತೆ ತಾಯಿಗೆ ಎನಿಸಿತಂತೆ. ಹೀಗೆ

ಎನಿಸುವದು (Feeling) ಅಶಕ್ಯವೇನಲ್ಲ. ಆಗ ಬಸುರಿ ತಾಯಿ ತನ್ನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಂಜಿ, ಇಂದ್ರನ ತಾಯಿಯಾದ ಅದಿತಿದೇವಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಳಂತೆ. ಆ 'ಅದಿತಿಃ ತು ಇಂದ್ರಸಹಿತಾ ಗರ್ಭಿಣೀಂ ಅಭ್ಯಗಾತ್ ವನೇ' ಎಂಬ ಈ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಥೆಯನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಅಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ; ಮತ್ತು 'ಅದಿತಿ-ಇಂದ್ರ-ವಾಮದೇವಾಃ ಸಂವಾದಂ ಅಥ ಚಕ್ರಿರೇ' ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ಆ ಸೂಕ್ತಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. (೩) ಆದರೆ ಅದಿತಿ, ಇಂದ್ರ ಈ ದೈವತಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಬಂದು ವಾಮದೇವನೊಡನೆ ನಡೆಸಿದ ಸಂವಾದವು ಹೊರಗೆ ಹೇಗೆ ಕೇಳಬಂತು ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಉತ್ತರವನ್ನು ಪಾಠಕರೇ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ವಾಮದೇವನು 'ಗರ್ಭಸ್ಥ ಶಿಶು' ಎಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಈ ಹಸುಳೆಯ ಮಾತುಗಳು ಆ ತನ್ನ ಗರ್ಭ ಧರಿಸಿದ್ದ ತಾಯಿಗೇ ಮೊದಲು ಕೇಳಬಂದಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು; ಅಲ್ಲದೆ (೪) ಇನ್ನೂ ಒಂದು ತೊಡಕು ಗಮನಿಸುವದು ಅವಶ್ಯ. ಅದಿತಿ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರ ಇವರು ವಾಮದೇವನೊಡನೆ ಮಾತಾಡಬಂದಿದ್ದರೂ ಅವರು ಮಾನುಷ ದೇಹಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವ್ಯಕ್ತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಅದಿತಿ, ಇಂದ್ರರ ಮಾತು ತಿಳಿದ ಬಗೆಯಾವುದು ? ಇದರ ಉತ್ತರವೂ, ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೆ ಅಡಗಿ ಇದೆ. ಈ ಇಡೀ ಸಂವಾದವು ವಾಮದೇವನ ಬಸಿರನ್ನು ಹೊತ್ತ ತಾಯಿಯ ಬಾಯಿಂದಲೇ ಕೇಳದೊರೆತುದು ನಿಜ; ಆದರೆ ಈ ತಾಯಿ ಒಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಗರ್ಭಸ್ಥ ಶಿಶುವಾಗಿ ಆಡುತ್ತಾಳೆ, ಒಮ್ಮೆ ಇಂದ್ರನ ಆವೇಶದಂತೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಾಳೆ; ಮಗುದೊಮ್ಮೆ ಅದಿತಿಯಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಾಳೆ.

ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬಳಲ್ಲಿಯೇ ಮೂರು ಆವೇಶಗಳು ! (೧) ವಾಮದೇವ, ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿನ ಕಂದ, ಅದರ ಮಾತು ಕೇಳಬರುತ್ತವೆ. ಈ ತಾಯಿಗೆ; (೨) ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಇವಳೆ ಇಂದ್ರನಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ (೩) ಅದಿತಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತಾಯಿಯಾಗಿ ಆಡುವ ಅವಳ ಮಾತಂತೂ ಸರಿಯೆ !

ಆದರೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಈ ತಾಯಿಯ ಮಾತು ಪ್ರವಾದ: ಪವಾಡವಾಗಿ

ಪರಿಣಿಸಿದೆ. ಸಾಕ್ಷಾತ್ ವಾಮದೇವನೇ 'ಗರ್ಭಸ್ಥನಿರುವಾಗ ಮಾತಾಡಿದನು'! ಎಂದು ಜನ ನಂಬುವಂತಾಗಿದೆ! ಇದೆಲ್ಲ ಸುತ್ತು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ತೇಜೋವಧೆಯ ಪ್ರಯತ್ನವಿರುವುದು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ!

ಗರ್ಭಸ್ಥ ವಾಮದೇವನಿಂದ ಇಂದ್ರನು 'ಹೀನ ಕರ್ಮಿ' 'ಪಿತೃಘಾತಕ'ನೆಂಬ ಹಾಗಿನ ಮಾತನಾಡಿಸಲಾಗಿದೆ! 'ಕಃ ತೇ ಮಾತರಂ ವಿಧವಾಂ ಅಚಕ್ರತ ?' ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ವಿಧವೆ ಮಾಡಬೇಕೆ? ಎಂದು ಗರ್ಭಸ್ಥ ವಾಮದೇವನು ಕೇಳುವ ಪ್ರಶ್ನೆ—ಇಂದ್ರನಿಗೆ! ಗರ್ಭಿಣಿ ವಾಮದೇವನ ತಾಯಿಯು ವಾಮನನ ಪರವಾಗಿ ಈ ಮಾತು ಆಡುವಾಗ, ಈ ಬಸುರಿಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾಗಿದ್ದ ಅದಿತಿಯು ಬದಿಗೆ ಸರಿದಿರುತ್ತಾಳೆ! ಆದರೆ ಅದಿತಿಯಾಗಿಯೂ ಈ ಬಸುರಿಯೆ ಆಡುವ ಮಾತೂ ಉಂಟು; ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರನ ತಾಯಿ ಅದಿತಿಯು ಗಂಡನನ್ನು ಮಗನೇ ಕೊಂದನೆಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿದಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಅಲ್ಲದೆ ಇಂದ್ರನು ಪಿತೃವನ್ನು ಕೊಂದುದು 'ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯ' ಪಾಪಿಷ್ಠನು, ಎಂಬ ಆರೋಪವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಬಳಿಕ 'ನದಿಗಳು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಈ ಆರೋಪದಿಂದ ಪುನೀತನನ್ನಾಗಿಮಾಡಿವೆ'. ಎಂದು ಈ ಅದಿತಿಯು ಆಡಿದಹಾಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ! ನದೀ : ತೀರ್ಥಸ್ನಾನದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾದಿ ಪಾಪಗಳು ತೊಳೆದು ಹೋಗುತ್ತವೆ' ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ತೀರ್ಥ-ಮಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಅದಿತಿಯಿಂದ ಆಡಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ!

ಈ ಎಲ್ಲ ತಳಕು ಮಲಕಿನ 'ನಾಗ'ಮರಿಯ 'ಅದಿತಿ'ದೇವಿ **ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪ**ಳಾಗಿರುವುದನ್ನು ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತಾಸಂಕಲನಕಾರನು ಬಚ್ಚಿಡಲು ಏನೆಲ್ಲ ಹಂಚಿಕೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದೂ ಈಗ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರತೊಡಗಿದೆ! 'ಅದಿತಿ' ಎಂಬವಳು, ಆಪ: ಸಲಿಲ ಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಯಾರೂ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾರರು. (ಋ X ೭೨. ೫-೬) ಆದಕಾರಣ ಸಲಿಲ : ಆಪ : ನಾಗ ಸ್ವರೂಪೀ ಈ 'ಸಿರಿ': ಆಪ್-ಸರಿ : ನಾಗಕನ್ಯೆ ನಾಗಸ್ವರೂಪಳು, ಎಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ಸಂದೇಹಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಋಗ್ವೇದ ಇನ್ನೊಂದು ಸೂಕ್ತದ ದೈವತವೆಂಬ 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ' ಯೂ, ಅದಿತಿಯೇ ಸರಿ. (X ೧೮೯) ಈ ಸೂಕ್ತಸ್ಥ 'ಅಯಂ **ಗೌಃ ಪೃಶ್ನಿಃ**...' ಎಂಬ ಎರಡೂ ಸಂಕೇತಗಳೂ

ಅದಿತಿಗೆ ಸೂಚಕವಾಗಿವೆ. ಮಾನವದೊಳಗಿನ ಕುಂಡಲಿನೀ (: ಸರ್ಪ) ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಭಾವಾರ್ಥವು ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿದೆ. ಇಂತು ಅದಿತಿಯು 'ನಾಗ' ಸ್ವರೂಪಳು ಎಂಬುದು ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ, ಅದಿತಿದೇವೀ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ಲೊಜೆಲ್ ಎಂಬ ಸಂಶೋಧನಿಗೂ ಸರ್ಪಗಳ ತಾಯಿಯೆನಿಸಿದ 'ಕದ್ರು'ವಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು, 'ಅದಿತಿ' ಎಂದು ಕಂಡಿದೆ. ನನ್ನ ಮಿತ್ರರಾದ ಶ್ರೀ ಹೋಳೀಕಟ್ಟಿ ವೆಂ. ಕೃ. ಅವರು ಇದನ್ನು ನನ್ನಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಳಗಿನ ಕೆಲವೊಂದು ಸಂದಿಗ್ಧ ಸಮಸ್ಯೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಯಿತು

(೧) ಇಂದಿನ ನಾಗಪೂಜೆಯ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಎಷ್ಟು?
(೨) ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಗಪೂಜೆ ಇದ್ದಿತೆ?
(೩) ಇಂದ್ರ – ವೃತ್ರ ಕಾಳಗದ ಪೂರ್ವೋತ್ತರವೇನು?
(೪) ಇಂದ್ರನು ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಖಲನಾಯಕನಾಗುವುದು ಏಕೆ?
(೫) ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ ಜೀವನಸಮ್ಮುಖ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಜೀವನ ದೇವತಾಪೂಜೆ ಅಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾದುದು ಹೇಗೆ? ಏಕೆ?

ವೇದಕಾಲಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳು, ಈ ನಾಗಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿವೆ. ಹಿಂದೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವರ್ಚಸ್ಸಿನ ಬಗೆಗೆ ಸ್ಪರ್ಧೆ ನಡೆದು, ಕೊನೆಗೆ ನಾಗ – ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ವಿಜಯಿಯಾದುದು, ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯ ಇಂದಿನ ಪ್ರಚಲಿತ ಪಾಠದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಿತಿಯು ಆಪ : ಸಲಿಲ : ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ದೇವಿ, ಎಂಬುದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವೆ ಇದೆ. ಈ ಆಪ: ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯರು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿನಿಂದಲೂ ಇದ್ದಿತು, ಎಂದು ಬಗೆಯದೆ ಆರ್ಯವರ್ಗದ ಯಾಜಕ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ಆಪ: ರಸ

ಪಂಥೀಯ ಅದಿತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಸಂಘರ್ಷವು ಇರುವುದರ ಅರ್ಥವೇ ಆಗಲಾರದು. ಅಲ್ಲದೆ 'ಅದಿತಿ' ಸಂಪ್ರದಾಯವು ವಿಜಯಿಯಾಗಿ ಯಾಜಕ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಅರ್ಥವಾಗದಷ್ಟು ಗತಕಾಲದ ಕಥೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರುವುದರ ಕಾರಣವೂ ತಿಳಿಯದು. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ದೈವತವೆಂದು ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಿರುವ ಇಂದ್ರನು ಋಗ್ವೇದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹತಪ್ರಭನಾಗುತ್ತಾನೆ; ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಖಲನಾಯಕನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, 'ದೇವಮಾತೆ' ಎಂಬ ಅದಿತಿದೇವಿಯು, ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೆಂಬ ಇಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯಾದಿ, ಸಪ್ತಪುತ್ರರೊಡನೆ 'ಸಲಿಲ' ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ! (X ೭೨. ೮-೯); ಎಂದರೆ ಜಲಸಮಾಧಿ ಹೊಂದುತ್ತಾಳೆ! ಈ ಸಂಗತಿಯೇ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ: ಶಂತನುವಿನ ಪ್ರೇಯಸಿ ಎಂಬ (ದೇವಲೋಕದ) ಗಂಗೆಯು ತನ್ನ ಏಳು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಜಲದೇವಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾಳೆ! ಶಂತನುವು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಲೆ ಎಂಟನೆಯ ಮಗುವನ್ನು ಹಿಂದೆಬಿಟ್ಟು ತಾನು ನೀರಲ್ಲಿ ಅಡಗುತ್ತಾಳೆ! ಈ ಎರಡೂ ಸಂಕೇತ ಪ್ರತೀಕಾತ್ಮಕ ಕಥೆಗಳು ತುಲನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಈ 'ದೇವಮಾತೆ' ಎಂಬವಳೇ 'ದ್ಯಾಮವ್ವ' ಎಂದು ಕಂನಾಡಿನಲ್ಲೂ 'ಯಮವ್ವ' (ಯಮನವ್ವ) — 'ಯಮಾಯಿ' ಎಂದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲೂ ಗ್ರಾಮದೇವಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಈ ಗ್ರಾಮದೇವಿ ಇರುವಲ್ಲಿ ಕರೆವ್ವನ ಕರಾಳ ಸರ್ಪವಿರುವುದಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ನಂಬುಗೆ ಇದೆ'

ಈ ಕಾರಣದಿಂದ 'ತಾಯಿ' ಎಂಬ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯಾದಿಗಳೊಡನೆ ಜಲಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದಳೆಂಬ 'ದೇವಮಾತೆ' 'ಅದಿತಿ'ಯ ಪಾತ್ರ-ಸೃಜಿಸಿದ್ದು, ಅದರ ಮೂಲಕ ಅಗ್ನ್ಯಾದಿ ಸೌರ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ನೀರಪಾಲಾದುವೆಂದು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದು... ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಇಂದಿನ ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯನ್ನೂ, ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಸೂರ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೂಲ ಯಾಜಕರ ಸಂಹಿತೆಯೆಂದು ಬಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂದಿನ ಈ ಸಂಹಿತಾ ಪಾಠವು, ಉಪನಿಷತ್ತೂ, ಗೀತೆಯ ತಾತ್ವಿಕ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುವ ಸೂಕ್ತ ಸಂಕಲನವನ್ನುಳ್ಳ ಅಸುರಪಂಥೀಯರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ

ಋಗ್ವೇದವಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಗ್ನಿ, ಇಂದ್ರ, ವರುಣ, ನಾಸತ್ಯರು ಅವೆಸ್ತಾ, ಹಿಟ್ಟಾಯಿಟ, ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತರಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಇಂಡೊ ಇರಾಣಿ—ಇಂಡೋ ಯುರೋಪೀಯ ದೇವರುಗಳು, ಎಂದು ತಜ್ಞರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಅದಿತಿಯ ಕಥೆಯು ಇಜಿಪ್ತ, ಲಿಬ್ಯ; ಕ್ರೀಟ ಗ್ರೀಸಗಳ ಅತಿ ಪುರಾತನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಇದು ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಆರ್ಯಪೂರ್ವ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರ ಹಾಗೂ ಬಾಬಿಲೋನ ಅಸ್ಸಿರಿಯಾಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟುದಾಗಿ ಇರುವುದನ್ನೂ ತಜ್ಞರು ಊಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ ಅದಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಿಂದಾಗಿ, ಆ ಸಂಶೋಧನಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದು, ಇದೀಗ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದೆ, ಎಂದು ಎನಿಸಿದೆ; ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಿಚಾರವು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರೆ 'ಅಧಿಕಸ್ಯಾಧಿಕಂ ಫಲಂ', ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂತೋಷವೇ ಇದೆ–ಅಷ್ಟು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹೊಣೆಯ ಭಾರ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು.

ಆದಿಮಾತೆ ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದು, ಆದಿ ಪುರುಷ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ

ವಾಜಸನೇಯ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಅದಿತಿಯನ್ನು 'ಚಂದ್ರಾ' ಎಂದೂ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಜಿಪ್ತ–ಗ್ರೀಸ ಪುರಾತನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ Moongoddess ಬರುತ್ತಾರೆ. Serpent goddess ಇದ್ದಾರೆ. Moon goddess priestesses (ಚಂದ್ರಾದೇವಿಭಕ್ತೆಯರು), ಸರ್ಪದೇವೀ ಭಕ್ತೆಯರು ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು. ಅವರ ಮೈಯಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ಆವೇಶವಾಗಿ ಭೂತ–ಭವಿಷ್ಯ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವು ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೪೦೦೦ ವರುಷಗಳ ಸುಮಾರಿನ ಕಥೆಗಳು ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆ. 'ಅದಿತಿಯು' ವಾಮದೇವನ ತಾಯಿಯ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದುದರ ಉಲ್ಲೇಖ ಮೇಲೆ ಬಂದಿದೆ. ಅಂಭೃಣಿಯ ಮೈಯಲ್ಲೂ ಬಂದುದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾಗಿದೆ. (X. 125). ಇವರು 'ಮಧ್ಯಮಾ' 'ವಾಕ್' ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದಿತಿಯ ಜಲಸಮಾಧಿಯೊಂದಿಗೆ ಬಂದು

ವೈಚಾರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯಾದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಈ ಕ್ರಾಂತಿಸೂಚಕವಾಗಿಯೇ ಆ ಸಾಂಕೇತಿಕ ವರ್ಣನೆಯಿರಬೇಕು. ಆದಿಮಾತೆ: 'ಅದಿತಿ' ಸಂಪ್ರದಾಯವು ತನ್ನ ಗೌರವ–ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಎರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಿಪುರುಷ ಪೂಜೆ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನೇ ಪ್ರಧಾನನಾಗುತ್ತಲೆ ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ನೈತಿಕ ರೀತಿ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆದ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳ ವಿವರಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಧ್ಯಾಯವೇ ಬೇಕು. ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವು ಆದುದು ನಿಜ, ಎಂಬುದನ್ನು ಖಾತ್ರಿಮಾಡಿಕೊಡುವ ಒಂದೆರಡು ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು : ೧) 'ಪುರುಷ' ಸೂಕ್ತ ಎಂಬುದು ಋಗ್ವೇದದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸೈದಾಳಿದೆ! ಇದು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಇತ್ತೀಚಿನ 'ನೂತನ್ಯೈ' ರಚಿತ ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಎಲ್ಲ ತಜ್ಞರು ಏಕಾಭಿಪ್ರಾಯದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ೨) ರುದ್ರ, ವಿಷ್ಣು, ಪ್ರಜಾಪತಿ ಇವರಿಗೆ 'ಪತ್ನಿ' ಎಂದು, ನಿಶ್ಚಿತ ಸ್ತ್ರೀಯ ಹೆಸರಿನ ವ್ಯಕ್ತಿ ವೇದದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ! ೩) ಕೊಲ್ಹಾಪುರದ ದೇವಿಗೆ 'ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ' ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸಂಬಂಧವು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ; 'ಜಗದಂಬೆ' ಎಂದರೆ ರುದ್ರನ ಸಂಗಾತಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಬಾಗಿಲುಕೋಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ಶಿರೂರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಹಾಪುರ 'ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ದೇವಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಉಲ್ಲೇಖಿತವಿದ್ದರೂ ರುದ್ರನ ಅರ್ಧಾಂಗಿ ಎಂದು ಅಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ! ೪) ವಿದ್ಯಾಧಿದೇವತೆ ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ದೈವತವೇ. 'ಮಧ್ಯಮಾ' ವಾಕ್. ಆಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮನು, ಗಣಪನು ವಿದ್ಯಾಧಿಪತಿಯಾಗತೊಡಗಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅಂದಿನ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ೫) ಗ್ರೀಸ ದೇಶದ ಪುರಾತನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲೂ ಈ 'ವಿಸಂಗತಿ' ಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. (Greek Myths Vol. I. P. 46.) ೬) ತಂದೆ ಮಗಳನ್ನು ಕಾಮಿಸಿದ ಕಥೆಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಉಂಟು. (P. 46.)

ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕರಾದ ಯಾಜಕರಲ್ಲಿ ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯಿತ್ತು. ಅವಃ ರಸ ಪಂಥೀಯ ಅದಿತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಹಾಗೂ ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕ ಯಾಜಕ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಈ ಕೂಡಲ-ಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ಉಭಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಪರಸ್ಪರರ ಪ್ರಭಾವವು ಬಿದ್ದಿತು. ಇವೆರಡರ ಸಮ್ಮಿಶ್ರ

ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳ ಮೂಲಕ ಇಂದಿನ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆಂಬುದು ಆಕಾರ ಪಡೆದಿದೆ.

'ಧೀ' ಉಪಾಸನೆಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿರುವ ಸವಿತೃ ದೈವತದ ಆರಾಧನೆಯು 'ಜಾತವೇದ', ಪ್ರಚೇತಸ್ ಅಗ್ನಿಯ ಉಪಾಸನೆಯು, ಹಾವುಗಳ ಪೂಜೆಯಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವಿರಲು ಶಕ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ವಿಚಾರ–ವಿಮರ್ಶೆ, ವಿವೇಕ, ಈ ಅಂಶವು ಮಾನವಸಮಾಜದ ಆದಿಯಿಂದಲೇ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ವಿಚಾರ-ವಿಕಾಸದ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ನಾಗಪೂಜೆಗಿಂತ ಅಗ್ನಿ ಪೂಜೆ ಅರ್ವಾಚೀನವಿರುವದಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಭೂವಲಯದ ಮೇಲೆ ವನಸ್ಪತಿಗಳು ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಯಾವ ಕ್ರಮದಿಂದ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದುದಾಗಿದೆ, ಎಂಬುದರ ಆಳವಾದ ಸಂಶೋಧನವಾಗಿದೆ. ಅದರೊಳಗಿನ ಅನೇಕ ನಿರ್ಣಯಗಳು ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆ ಬಹುಸಂಖ್ಯ ತಜ್ಞರು ಒಪ್ಪಿರುವ ಅಂಶಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಹೇಳಬಹುದಾದರೆ ಮಾನವಸಂಸ್ಕೃತಿಗೂ ಮುಂಚೆ 'ಮತ್ಸ್ಯ'ಯುಗ (Age of fishes), ನಾಗಯುಗ (Age of Reptiles), ಮತ್ತು ಸಸ್ತನ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಯುಗ (Age of Mamals) ಎಂದು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಮೂರು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. 'ಮತ್ಸ್ಯ'ವನ್ನು ಆದಿ ಅವತಾರವೆಂದು ಬಗೆಯುವುದರಲ್ಲಿ 'ಅಪ್'ವೆ ಆದಿ ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಕಾಮನನ್ನು 'ಮೀನಕೇತನ, ಎಂದಿರುವರು. ಆದರೆ ಮೀನಕ್ಕಿಂತ 'ನಾಗ'ವು ಮುಂದಿನ ಹಂತದ ದಿವ್ಯಾದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿಯ ದೈವತವೆಂದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ವಿಶ್ವದ ನಾನಾ ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲೂ ವಿಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಾಣಿಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಪುರಾತನ ನಾಗಗಳ (Reptiles) ವಿವಿಧ ವರ್ಣರಂಜಿತ, ನಾನಾ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ಒಂದು ಬಾರಿ ನೋಡಿ ಆನಂದ ಪಡಲೇಬೇಕು. ನಾಗರು ಯಾವುದೇ ಆಕಾರ ತಾಳಬಲ್ಲರು, ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಅಂದಿನ ಮಾನವ ಪಂಗಡಗಳ ಅನುಭವವೇ ಪ್ರೇರಕವಿದೆ, ಎಂದು ಖಾತ್ರಿಯಾಗದಿರದು. ಅವು ನೀರ ಮೇಲೆ, ನೆಲದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ

ಇಷ್ಟದಂತೆ ಬೇಕಾದಾಗ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದುವಂತೆ; ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಬಲ್ಲವಂತೆ! ಸ್ಥೂಲ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಎಲ್ಲ ಆಕೃತಿಯವೂ ಇದ್ದುವಂತೆ; ಇಂತಹ ಅದ್ಭುತ ಸರೀ-ಸೃಪ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊಸೆಯುತ್ತ ಸುತ್ತಲೂ ಸರಿದಾಡುವುದು-ಹರಿದಾಡುವುದು ಕಾಣತೊಡಗಿದಾಗ 'ನಾಗ'ಗಳ ವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶನವಾಗದೆ ಏನು? 'ನಾಗ' ಎಂದರೆ ಇಂದಿನ ಕೇವಲ ಹಾವೆ ಅಲ್ಲ; ಇಂದಿನ ಹಾವುಗಳು ಸಹ ಕಡಿಮೆ ಭಯಾನಕವಿಲ್ಲ! ಪ್ರಾಚೀನ (Reptile) ಎಂಬ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಸೃಪ್' > ಸರ್ಪ ಎಂಬ ಶಬ್ದಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಬಲ್ಲ ಏನೆಲ್ಲ (ಕಾಲಿಗಿಂತ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊಸೆವ ರೀತಿಯ) ಹರಿದಾಟದ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ 'ನಾಗ' ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಈ ನಾಗಗಳ ಬಗೆಗಿನ ದಿವ್ಯದೈವೀಭಾವ

ಅತಿಮಾನುಷ ರೂಪ ಆಕಾರವುಳ್ಳವಾಗಿ ಕಂಡಾಗ, ಈ ನಾಗಗಳನ್ನು ದೇವತಾಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಪೂಜಿಸುವ ಭಾವವು ಉಕ್ಕೇರಿಬರುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಕಾಡಿನಲ್ಲೇ ವಾಸವಾಗಿ ಇರಬೇಕಾದ ಆ ಪುರಾತನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲು ನಾಗಗಳೇ ನಾಗಗಳು ಕಂಡಾಗ ಕನಸು ಸಹ ನಾಗರವೆ ಕಾಣಬಲ್ಲವು. ನೀರಿನೊಡನೆ ಸಂಬದ್ಧವಾದ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೂಲಕ ಭೋರ್ಗರೆಯುತ್ತ ಹೊರಟ ನದಿಗಳೂ ಹಾವಿನಂತೆ ಎನಿಸಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹಾವಿನಂತೆ ಕಾಣುವ ಕೋಲ್ಮಿಂಚುಗಳೊಡನೆ ಬರುವ ಸೋನೆ ಮಳೆಗೆ ನಾಗಗಳೇ ಕಾರಣವೆಂಬ ನಂಬುಗೆಯುಂಟಾಗಿರುವುದು ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇನಲ್ಲ. ರಭಸದಿಂದ ಹೊರಟ ಚಕ್ರಾಕಾರದ ಸುಟ್ಟುರೆಗಾಳಿ, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯೊಡನೆ ಹಬ್ಬುತ್ತ ಹೊರಟ ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚು, ಬೆಂಕಿ ಇದೂ ಸರ್ಪವೇ; ಮಾನವರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಆಹಾರವನ್ನು ಸುಟ್ಟುಬಿಡುವದು 'ಕ್ಷುಧಾಗ್ನಿ'ಯನ್ನು ಸರ್ಪ, ಕಾಲ-ಸರ್ಪ, ಘಟಸರ್ಪ ಎಂದು ಕಂಡವರೂ ಉಂಟು. 'ಕ್ಷುಧಮಿತ್ ವಧಂ' (ಋ x ೧೧೭. ೧); ಹಸಿವನ್ನು – ಜಠರಾಗ್ನಿಯನ್ನು – ವೈಶ್ವಾನರನನ್ನು ಮೃತ್ಯುರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಲ್ಲಿ, ಇದನ್ನು ಸರ್ಪವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಲಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಬಗೆಯಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಅಗ್ನಿಯು (ನಾಗನು) ಸೃಜನಕ್ಕೆ

ಕಾರಣವಿರುವಂತೆ ಅದು ಮೃತ್ಯುದೈವತವೂ ಆಗಿರುವುದಾಗಿ ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆ. 'ನಾಗವು' ಮೃತ್ಯುವು, ಎಂದರೆ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಮೃತ್ಯುವಲ್ಲ ಮತ್ತೆ! ಅಪಮೃತ್ಯು,-ಆಕಸ್ಮಿಕ ಮೃತ್ಯುರೂಪ;- ಆಪತ್ಕಾರೀ ವಿಪತ್ತುಗಳ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪ್ರತಿಮೆ ಹಾವುಗಳು! ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಭಯ!

ಹಾವು, ಮಾನವನ ಹಿತಕರ್ತ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಜನದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಹಾವನ್ನು ಭಯಭರಿತ ಪೂಜ್ಯಭಾವದಿಂದ ಕಾಣುವ ತಂಡಗಳೂ ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಜಗತ್ತಿನ ಹಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಈ ನಾಗಪೂಜಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು, ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೆ ಉಳಿಯದೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ವಿಚಾರ, ವಿಮರ್ಶಾಶಕ್ತಿಯು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದಂತೆ, ಈ ನಾಗಪೂಜೆಯನ್ನು ಮೂಲ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೆ ಆಚರಿಸಲು ಮಾನವರ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾವನೆ ಹಾಗೂ ಬುದ್ಧಿಯು ಅಡ್ಡಬರುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ನಾಗಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಇದರ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಉದಾತ್ತೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜೀವಂತ ಉಳಿಯುವುದೇ ಶಕ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಈ ನಾಗಸಂಪ್ರದಾಯವು, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ದಿವ್ಯ - ಭವ್ಯ ಅರ್ಥದ ಆವರಣವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಅದರಿಂದಲೆ ಇಂದಿಗೂ ಇಷ್ಟು ವಿಶಾಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ವರ್ಚಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಳಿದು-ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದೆ. ಈ ನಾಗಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸನಾತನವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಅಟಮಟದ ಕೆಲವೊಂದು ಕವಡು ಪವಾಡ ಕಥೆ-ಪುರಾಣಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ!

ಆಪ: ರಸಪಂಥೀಯರು ನಾಗಪೂಜಕರಾಗಿದ್ದರೂ, ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕರು ನಾಗಪೂಜೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವವರಾಗಿದ್ದರು. 'ನಾಗ'ವು ಮೃತ್ಯುವೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ; ಇದು ಅಧೋಲೋಕದ-ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಪ್ರಾಣಿ; ಬೆಳಕಿನ ಶತ್ರು ಎಂದು ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕರ ಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕರು ದೈವತಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಿರುವುಮುರುವಾಗಿಸಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದರೂ ತಾವು ನಾಗಪೂಜಕರೇ ಆಗಿರುವುದನ್ನು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ಆಪ: ರಸಪಂಥಿಗಳು

ಅಳುಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವು ದೊರೆ ಯುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಮುನಾ ನದಿಯ 'ಕಾಲಿಯ' ನಾಗನನ್ನು ಕೊಂದಹಾಗಿನ ಕಥೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣನು 'ನಾರಕ'ನೆಂಬ ಅಸುರ ನನ್ನು ಕೊಂದ ಕಥೆ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತದೆ. 'ನಾರಕ'- ನರಕ ಎಂಬುದು ಪಾತಾಳ ಲೋಕ; ಪಾತಾಳದ ಜಲಾಶಯದಲ್ಲಿರುವ ಹಾವು: ನಾರ–ಕ. ಈ ನಾರ – ಕ: ನಾಗ ದುಷ್ಟನು. ದುಷ್ಟಸಂಹಾರಕ್ಕಾಗಿ, ಶಿಷ್ಟಪರಿಪಾಲ ನಕ್ಕಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದನೆಂಬ ಕೃಷ್ಣನು, ನಾರಕ – ಕಾಲಿಯ ಹೆಸರಿನ ನಾಗ ನನ್ನು ಕೊಂದುದು ಸರಿಯಾಯಿತು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಪುರಾಣಕಥೆಗಳ ಮೇರೆಗೆ, ಕೃಷ್ಣನ ಅಣ್ಣ **ಬಲದೇವನು ಶೇಷನ ಅವತಾರನಂತೆ!** ಅಣ್ಣನು ಶೇಷನೆಂದರೆ, ಈ ಶೇಷ ಬಲದೇವನ ತಮ್ಮ ಕೃಷ್ಣನೂ, ನಾಗರೂ ಪನೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೆ? ನಾರಾಯಣ – ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವೆಂಬ ಕೃಷ್ಣನು ಸಹ, ತತ್ವತಃ ನಾಗನೇ ಇರಬೇಕಾಯ್ತು; ಏಕೆಂದರೆ ನಾರಣನು ನಾಗನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ವಾಸುದೇವ, ವಾಸುಕೀ (ನಾಗ) ಈ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಾಮ್ಯ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ವಸ್ – ವಸು ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇರುವವ ಎಂದರ್ಥ. 'ಆಪ'ವು ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿ ತತ್ತ್ವ. 'ವಾಸುದೇವಃ ತೋಯಾತ್ಮಾ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ವಾಸುದೇವ ಮತ್ತು ವಾಸುಕಿ ಇವರೊಳಗಿನ ಆಂತರಿಕ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಿದೆ. ಕೃಷ್ಣಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಬಲದೇವ: ಅಣ್ಣನು, ನಾಗ ನೆಂದು ಸೂಚಿತನಾಗಿರುವಂತೆ, ರಾಮಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ರಾಮನ ತಮ್ಮನು ನಾಗರೂಪನೆಂದು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ! ಲಕ್ಷ್ಮಣ ನಾಗನಾದರೆ, ರಾಮನಾರು? ಹಾಗಾದರೆ ಇದೆಲ್ಲ ಆಟಮಾಟ, ಈ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಾಲೆ, ಈ ಕವಡು ಯಾತಕ್ಕಾಗಿ? ಯಾರಿಗಾಗಿ? ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ತಾನೇ ನಾಗರೂಪನಿರುವಾಗ, ಈ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಾರಕ ಹಾಗೂ ಕಾಲಿಯರನ್ನು ಕೊಂದನೆಂಬ ಕಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತರುವ ಕಾರಣವೇನಿತ್ತು? ಈ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಯಾರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು? ಈ ಕಥೆ ಪ್ರಚಾ ರಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಾಗ-ವಿರೋಧೀ ಪಂಥವೂ ಕೆಲಮಟ್ಟಿ ಗಾದರೂ ವರ್ಚಸ್ವೀ ಇರಬೇಕಾಯ್ತು. ಅದೇನೆ ಇರಲಿ, ನಾಗಾರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಪದ ಬಗೆಗೆ ನಮ್ಮ ಪುರಾತನರ ಭಾವನೆಯೇನಿತ್ತು? ಈ ನಾಗಾರಾಧನೆಗೆ

ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾದ ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯು ಯಾವುದು? ಅಥವಾ ಈ ನಾಗಾರಾಧನೆಯ ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ವಿಚಾರದ ತಾತ್ವಿಕ ಆಕೃತಿಯು ಯಾವುದು? ಎಂದರೇ ಹೆಚ್ಚು ಲೇಸು.

ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಮೂಲಶಕ್ತಿ : ಸರ್-ಪ

ವಿಶ್ವವನ್ನು ನಾನಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಆಳುತ್ತ ಉಗ್ರ ಘೋರ ರೂಪದಿಂದ ಜನಮನದಲ್ಲಿ ಅಗಮ್ಯ (ಗೂಢ) ಭಯಭರಿತ ದಿಙ್ಮೂಢಭಾವ ಪ್ರೇರಿಸಿ, ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾರ್ಪಣಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಲು **ಸರ್-ಪ** ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ ನಿಂತ, ಸರ್ವಾಶ್ಚರ್ಯಮಯ ಅದ್ಭುತ ದಿವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯೆ ಈ ನಾಗದೈವತ. ಭಾರತದೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪುರಾತನ ಧರ್ಮಪಂಥದ ತಳಹದಿಯಲ್ಲೂ, ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಈ ನಾಗಪ್ರತಿಮೆಯು ಉಂಟು. ಅಂಗಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗವಿಭೂಷಿತನಾದ ರುದ್ರನ 'ಉಗ್ರ' ಎಂಬ ಈ ನಾಮ-ಸಾರ್ಥಕ್ಯಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೆಲ್ಲಿ? ಮೋಹನಾಂಗ : ಚೆಲುವ ಚೆನ್ನಿಗರಾಯನೆಂಬ ನಾರಾಯಣ : ವಾಸುದೇವ : ವಿಷ್ಣು : ಕೃಷ್ಣರ ಮೋಹಕ ಸೌಂದರ್ಯದ ನಿಲುಮೆಯು ಹಾವಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಗವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ. ಹರ : ಹರಿ ಈ ಎರಡೂ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲ ಹೃ - ಹರ್ ಈ ಆಖ್ಯಾತ. ಹರ, ಹರಿ ಎಂದರೆ ಹರಣ ಮಾಡುವ ದೈವತ ಎಂದರ್ಥ. ಲೋಗರ ದುಃಖಗಳನ್ನೊ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೊ ಹರಣಮಾಡಿ ಆ ಜೀವಗಳನ್ನು 'ಮುಕ್ತ'ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯ ದೈವತಗಳಿವು. ಜೈನ ತೀರ್ಥಂಕರರೊಳಗಿನ 'ಅನಂತನಾಥ' ಹಾಗೂ ಯಕ್ಷಿಣಿ 'ಪದ್ಮಾವತಿ' ಇವು ಹಾವಿನ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳು. 'ಪದ್ಮ' : ವಿಷ್ಣು-ಲಕ್ಷ್ಮಿಯರ ಸಂಕೇತ ಪ್ರತೀಕವೂ ಅಹುದು! ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಆಧಾರವಿದೆ. ಆದಿ ಬುದ್ಧನು, ಯಕ್ಷ : ವೃಕ್ಷ: ಸರ್ಪರೂಪನಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಆನಂದ ಕುಮಾರ ಸ್ವಾಮಿಯವರು ಸಾಧಾರವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ, ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ ಈ ಪಂಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಾಗ : ನೀರು : ವೃಕ್ಷ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಮೂಲದಿಂದ ಹೊರಟ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳೆಂದು ತಜ್ಞರ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ.

ಆದಿ ಶೇಷ, ಆದಿ ನಾಥ, ಆದಿ ನಾರಾಯಣ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಕೇತಗಳೊಳಗಿನ 'ಆದಿ' ಎಂಬ ಮಾತು, ಈ 'ನಾಗ'ವು ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಿದೆ. ಸರ್ಪ, ವೃಷಭ, ಲಿಂಗ, ಪದ್ಮ, ಗೋವು, ಪುಷ್ಕರಿಣಿ, ವೃಕ್ಷ, ಚಂದ್ರ ಇವು ನಾಗಸಂಕೇತದ ಪರ್ಯಾಯ ರೂಪಗಳೇ ಆಗಿರುವುದಾಗಿ ಪುರಾತನ ದಿವ್ಯ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ (Mythology) ತುಲನಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. (ವೇದದೊಳಗಿನ ಅದಿತಿ, ಸರಸ್ವತಿ, ಅಂಭೃಣಿ ಹಾಗೂ ಬಳಿಕಿನ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಕಾಲಿ ದೇವಿಯರ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟತೆಗೆ ಬಂದಿದೆ) [Greek Myths, by R. graves) ಈ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲಿ (ಎರಡು ಸಂಪುಟ) ಇದು ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ.] ನಾಗದ ಹೆಡೆಯಮೇಲೆ ಪದ್ಮ – 'ಸ್ವಸ್ತಿಕ' ಲಾಂಛನವಿರುತ್ತದೆ, ಎಂಬ ನಂಬುಗೆಯುಂಟು. ನಾಗವು ಕೇವಲ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಯಲ್ಲ, ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಿದೆ: ನಿಧಿ ನಿಕ್ಷೇಪ : ದ್ರವ್ಯದ ಸಂರಕ್ಷಕ ದೈವತ 'ನಾಗ' ಎಂದೂ ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. Ceremonies closely analogous to this Indian worship of the snake have survived in Europe into recent times, and doubtless date from a very primitive paganism (The Golden Bough. Vol II, p. 703). ಹಾವು ಮೃತ್ಯುಸ್ವರೂಪ ಎಂಬುದಂತೂ ಸರ್ವ ಮಾನ್ಯವೆ ಇದೆ. ಮಾನವರಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ನಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಂತೆ. ಆದಿನಾಥ ರುದ್ರನೆ ವಿಶ್ವಪಿತ; ಅಥವಾ ಆದಿನಾರಣದಿಂದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಸೃಷ್ಟಿ ಆಯ್ತು, ಎಂಬ ಮಾತು 'ನಾಗ'ನ ಸರ್ಜಕ ಶಕ್ತಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಆಧುನಿಕ ಫ್ರೈಡ್ ಮಹಾಶಯನಿಗೆ, ನಾಗದಲ್ಲಿ 'ಲಿಬಡೊ' ಶಕ್ತಿ ಕಂಡಿದೆ. ಕರ್ಕೋಟನೆಂಬ ನಾಗನು ಕಚ್ಚಿದ್ದರಿಂದ ನಳರಾಜನ ಮೈಬಣ್ಣ ಬದಲಾಯಿತು. ಆತನಿಗೆ ವಿಪತ್ತಿನೊಳಗಿನಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಉಪಯುಕ್ತವಾಯ್ತು. ನಾಗಕನ್ಯೆಯರು ಪಾಂಡುಪುತ್ರ ಭೀಮನನ್ನು ಪಾತಾಳಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಯ್ದು ಸಾವಿರ ನಾಗಗಳ (ಆನೆಗಳ) ಶಕ್ತಿ ಬರುವ ಔಷಧಿ ರಸಾಯನ ಕೊಟ್ಟ ಕಥೆಯಿದೆ. ರುದ್ರನು 'ಪ್ರಥಮೋ ದೈವ್ಯೋ ಭಿಷಕ್' ಎಂದು ವೇದವು ಹೊಗಳುತ್ತದೆ. ರುದ್ರನು ಜಲಾಷಹಸ್ತನು : ಜಲಾಷಭೇಷಜನು ಗಂಗಾಧರನು. ಪುರಾಣ ಕಥೆ

ಗಳಲ್ಲಿ " ಔಷಧಂ ಜಾಹ್ನವೀ ತೋಯಂ ವೈದ್ಯೋ ನಾರಾಯಣೋ ಹರಿಃ, " ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವು ನಾರಾಯಣ – ವಿಷ್ಣು ದೈವತವೂ ಔಷಧಿ, ವೈದ್ಯರೂಪಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತದೆ. ಔಷಧಿ : ಅಮೃತಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಈ ದೈವತವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೃತ್ಯುರೂಪವೂ ಇರುವುದು. ವೈದ್ಯರಾಜ: 'ಧನ್ವಂತರಿ' ಸಮುದ್ರ ಮಥನದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದಿದ್ದಾನೆ; ವೈದ್ಯರಿಗೆ 'ಯಮರಾಜ ಸಹೋದರ' ಎಂದೂ ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗಂಗಾ : ಅಮೃತರೂಪಳಾದರೆ ಯಮುನಾ : ಮೃತ್ಯುರೂಪಳು. ಕಾಲಿಯ : ಕಾಲ : ಸರ್ಪನ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನ ಯಮುನಾನದಿ! 'ಯಸ್ಯ ಛಾಯಾ ಅಮೃತಂಯಸ್ಯ ಮೃತ್ಯುಃ' ಎಂದು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸ್ತೋತ್ರದ ವಿಷಯವಾಗಿರುವ (X. ೧೨೧) ದೈವತದ ಹೆಸರು, 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ' ಶಕ್ತಿ; ಹಿರಣ್ಯ – ಗರ್ಭ : ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಆ ದೇವರು ಯಾರು ? " **ಕಸ್ಮೈದೇವಾಯ ಹವಿಷಾ ವಿಧೇಮ** " ಎಂಬ ಸೂಕ್ತದ ಪಲ್ಲವಿಯ ಸಂದಿಗ್ಧತೆ (" ಕಃ " ದೇವಾಯ ಈ ಮಾತು) ಅಂದಿನ ಋಷಿಗಳನ್ನೂ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿಸದೆ ಇಲ್ಲ. ಈ 'ಕಂ' 'ಕಃ' ದೈವತ ಯಾರು ? ಇದು ತಾರಕ ದೈವತವೋ? ಮಾರಕ ದೈವತವೋ ? ರುದ್ರನೋ ? ವಿಷ್ಣುವೋ ? ಈ " ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ " ಪ್ರತಿಮೆಯು ಸೂರ್ಯನೆಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಒಂದು ಹೊಂಚು ಸಹ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ! " ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಸಮವರ್ತತಾಗ್ರೇ ಭೂತಸ್ಯ ಜಾತಃ ಪತಿಃ ಏಕ ಆಸೀತ್ " ಎಂಬ ಮಂತ್ರೋಕ್ತ ಈ 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ'ನಲ್ಲಿ ಅರುಣೋದಯದ ಸವಿತೃವಿನ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಪ್ರಭೃತಿ ಸಂಶೋಧಕರೂ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದುಂಟು! 'ವಿಶ್ವರೂಪ' ತ್ವಷ್ಟಾರ (: ತಕ್ಷಕ) ದೈವತವನ್ನೂ ' ಸವಿತೃ ' ಎಂದಿದ್ದು, ಸವಿತೃವಿಗೆ 'ಪ್ರಜಾಪತಿ' ಎಂದೂ ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಸವಿತೃ (: ಸೂರ್ಯ) ದೈವತವನ್ನು ನಾರ : ನಾಗ ಪ್ರತೀಕದ ಹತ್ತಿರ ಸೂಚಿಸಿರುವ ಈ ತಂತ್ರವು ಸಂಶೋಧಕರ ಗಮನವನ್ನು, ಇನ್ನೂ ಸೆಳೆದಿಲ್ಲ ! (Vedic Mythology, pp. 13, 14, 117, 118)

ಪದ್ಮನಾಭನೆಂಬ ನಾಗನು ಆಗೀಗ ಸೂರ್ಯನ ಸಾರಥಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ, ಎಂಬ ಕಥೆ ಶಾಂತಿಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಪದ್ಮನಾಭ' ಪ್ರತಿಮೆಯು

ವಿಷ್ಣುವಿನ ಹೆಸರನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತದೆ. ವಿಷ್ಣು – ನಾರಾಯಣನನ್ನು 'ಸೂರ್ಯ'ನನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ಹೊಂಚು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. "ಆದಿತ್ಯಾನಾಂ ಅಹಂ ವಿಷ್ಣುಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯ ಎಂದರೆ ಯಾರು? ಆದಿತ್ಯ ಪದದ ಮೂಲಾರ್ಥ 'ಅದಿತಿ – ಪುತ್ರ' ಎಂದು. 'ಆದಿತ್ಯ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಚಂದ್ರ ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಬಚ್ಚಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅಥರ್ವವೇದದ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯರ ವಿವರವಾದ ಯಾದಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಜಲಶಾಯಿ : ನಾಗಸ್ವರೂಪೀ 'ವಿಷ್ಣು' ವು ಚಂದ್ರರೂಪನೇ ಹೊರತು ಸೂರ್ಯನಾಗಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. 'ಸೂರ್ಯ – ನಾರಾಯಣ' ಎಂಬ ರೂಢಿಯ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ 'ನಾರಾಯಣ' ಎಂಬುದು ಸೂರ್ಯನ ಪರ್ಯಾಯನಾಮ, ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ! ಅಗ್ನಿ – ನಾರಾಯಣ ಎಂಬಲ್ಲೂ ಈ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯುಂಟು. ನೀರೊಳಗಿನ (: ನಾರಾಯಣ) ಸೂರ್ಯ ಎಂದರೇನರ್ಥ? ನೀರೊಳಗಿನ (ನಾರಾಯಣ) ಅಗ್ನಿ ಎಂದರೆ ಇದ್ದಿಲು ತಾನೆ? 'ಆಪೋ ನಾರಾಃ' ನಾರ – ನೀರು ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ನಿಶ್ಚಿತವಿರುವಾಗ 'ನೀರು' ಎಂಬ ಸಂಕೇತವು ಬೆಂಕಿ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯ – ಸವಿತೃ ಆಗಲು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಶಕ್ಯ? 'ಪದ್ಮನಾಭ'ನೆಂಬ ನಾಗನು ಸೂರ್ಯನ ತೇರನ್ನು ಎಸಗುವನು' ಎಂಬ ಕಥೆಯೊಳಗಿನ ಅಸಂಬದ್ಧತೆ : ವಿಸಂಗತಿ. ಪ್ರ್ಜೆಲ್ ಎಂಬ ಸಂಶೋಧಕನಿಗೂ ಉಂಟಾಗದೆ ಇಲ್ಲ! ಸರ್ಪ ಹಾಗೂ ಸೂರ್ಯ ಇವೆರಡೂ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ತಿಲಮಾತ್ರವೂ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಿಲ್ಲ; ಶಾಬ್ದಿಕ ಗಾರುಡಿಗತನದ ಮೂಲಕ 'ಸರ್ಪತಿ ಇತಿ ಸೂರ್ಯ:' ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸರ್ – ಪ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುವ ಪ್ರತಿಭೆ ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ. ಶ್ಲೇಷಾರ್ಥದಿಂದ ಗೌ – ಗಮನಶೀಲ (ಹಾವು), ಅಗ್ನಿ ಗಮನಶೀಲ (ಹಾವು) ಎಂಬ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥ ಸೂಚಿಸುವ ಈ ರೀತಿಯು ಪ್ರಶಸ್ತವೋ? ಎಂಬುದು ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಶ್ನೆ. ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನಾಲೋಕದ ಸತ್ಯವು ನಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನಾದರ್ಶಗಳ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ತಳಹದಿಯಾಗಿದ್ದುದು, ಹೀಗೆ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ! ಸರ್ – ಪ : ಸೂರ್ಯ ಇವೆರಡೂ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು

ಎರಡು ಭಿನ್ನ ವಾಸ್ತವಾಂಶವನ್ನು ಅರಿಕೆಗೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತವೆ. ಸೂರ್ಯ: ಸವಿತೃ, ಬೆಳಕು, ಜ್ಞಾನ ಇವು ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಮೆಯಾದರೆ, ಹಾವು : ಕತ್ತಲೆ, ಮೃತ್ಯುವಿನ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಸರ್ಪವು ರಾಹುರೂಪದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನುಂಗಲು ಬರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯನಿಗೆ (: ಪ್ರಕಾಶ : ಜ್ಞಾನ : ಜೀವನಕ್ಕೆ) ಆತಂಕವನ್ನು ತರುವ ಅಹೀರೂಪ ವೃತ್ರನ ಸಂಹಾರವು ಇಂದ್ರನ ಆದಿಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿತ್ತು. 'ಅಹಿಜಿತ್', 'ವೃತ್ರಘ್ನ' ನೆಂಬ ವರ್ಣನೆಗಳೂ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಕೇಳಬರುತ್ತವೆ. ಮೂಲ ಋಗ್ವೇದದ ಇಂದ್ರ-ವೃತ್ರ ಕಾಳಗವು ಲೋಕದೊಳಗಿನ ಜೀವನ : ಕಲ್ಯಾಣಶಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ವಿನಾಶಕ ಶಕ್ತಿ ಇವೆರಡರೊಳಗಿನ ಅಖಂಡಿತ ಹೋರಾಟದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಪಾಪರೂಪೀ ಅಹಿ : ವೃತ್ರ : ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿ : ಇದು ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧೀಕರಿಸುವ ಸಂಕೇತ. ಈ ಅಹಿಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲು ಕಟಿಬದ್ಧವಾದ ಜೀವನಚೈತನ್ಯದ ಪ್ರತಿಮೆ ಇಂದ್ರನು ಎಂದು ತಜ್ಞರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಮಹಾಭಾರತ ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ನಾಗರ ನಾನಾ ಕಥೆಗಳಿಂದ, ಈ ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತವು ವಿರಕ್ತಪಂಥವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧೀಕರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ವ್ಹೊಜೆಲ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾನೇಕ ಕಥೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕಥೆಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಬೌದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಮಗ್ರ ಪರಿಶೀಲನದಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬಂದುದು ಇದೇ ಸಂಗತಿ. ಶೇಷನೆಂಬ ನಾಗನು, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಲ್ಲಿ ಬೇಡಿಪಡೆದವರ : ತಪಸ್ಸಿಗಾಗಿ 'ಏಕಾಂತ'. ವಿಶ್ವದ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಏಕಾಂತಿಯಾಗಿ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಇಡಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತು ನಿಂತ ಆದಿಶೇಷ : ಫಣಿರಾಯನು, ಪುರಾಣಕಥೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಿಗಡಿಗೆ ದರ್ಶನವೀಯುತ್ತಾನೆ. ಭೂಮಿಯು 'ಮೇಲಿನ ಅನ್ಯಾಯ', ಅನೀತಿಯ ಭಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಿಣುಕುವ ಹೊತ್ತು ಬರುತ್ತಲೆ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಅವತಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವನಂತೆ! ಭೋಗಿ ಎಂದು ಹೆಸರಿದ್ದೂ ಲೋಕವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಏಕಾಂತವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಆದಿಶೇಷನೆಂಬ ನಾಗನು, ಯುಗ ಯುಗಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಆದರ್ಶ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪರಿವ್ರಾ

ಜಕ : ಜಂಗಮ, ವಿರಕ್ತಪಂಥೀಯ ಯತಿ ಭಿಕ್ಷುಗಳ ಆಚಾರ : ತತ್ವದ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ (Form of Life) 'ನಾಗ' ವರ್ಗದ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪಲವು ಅಂಶಗಳ ಅನುಸರಣ (analogy) ವು ಇರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ : (೧) ನಾನಾ ವಿಧದ ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತದ ಪವಾಡಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಸತ್ಯಾಂಶವೆಂದರೆ, ಐಹಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತಥ್ಯವಿಲ್ಲ; ಇದು ಕ್ಷಣಭಂಗುರ. ಕಾಲ : ನಾಗ-ಕೃಪೆಯಿರುವವರೆಗೆ ಬಾಳು : ಬದುಕು; ಈ ಮಾನವ ದೇಹ ತ್ಯಾಗದ ತರುವಾಯ ಈ ಜೀವವು ಸರ್ಪ ವಿಶ್ವದ ಅಂಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ಸಂಸಾರಕ್ಕಿಂತ ಗುಹಾವಾಸದ ಏಕಾಂತಿಕ ಜೀವನ ರೀತಿ ಮಿಗಿಲು; (೨) ಯತಿ ಭಿಕ್ಷುವು ಯಾವಾಗಲೂ ತಿರಿಯುವುದು-ಹರಿದಾಡುವುದು, ಒಂದೆಡೆಗೆ ವಾಸಮಾಡಲಾಗದೆಂಬ ನಿರ್ಬಂಧ; (೩) ಅಸಂಗ್ರಹವೃತ್ತಿ; (೪) ಸಾವಿನ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ನಿಸ್ಸೆಯ ಅನುಭವದಿಂದ ಪಾಠ ಕಲಿಯದಿರುವ 'ಸನಾತನ' ಏಕಾಂತಿಕ ಏಕಮಾರ್ಗೀ ವೃತ್ತಿ; ಆತ್ಮರತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ. (೫) 'ಸಂತತಿ'ಯ ಇಚ್ಛೆ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಮಾತ್ರ; (೬) ಮಾತೃವಂಶ : ಆದಿಮಾತೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ಮಾನವ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಮೊದಲು ರೂಢವಿದ್ದುದು ವಿಚಾರಾರ್ಹವಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದ 'ಅದಿತಿ' ಈ ಬಗೆಯ ಒಂದು ಮಾತೃ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ... ... ಇಂತಹ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು.

ಇಜಿಪ್ತ, ಗ್ರೀಸ ದೇಶದ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಅಂಶವೂ ಮೇಲಣ ವಿಚಾರವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ:

" In this archaic religious system there were as yet neither gods nor priests, but only a universal Goddess and her priestesses, woman being the dominant sex and man frightened victim. Fatherhood was not honoured conception being attributed to the wind, eating of beans or ..., inheritence was matrilineal and *Snakes* were regarded as incarnation of the dead ... ... the (mother) Goddess's tittle (was) as the visible moon;...Ophion or Boreas is the serpent

demurge of Hebrew and Egyption myth—in early Mediterranean art, the Goddess is constantly shown in his (Serpent's) company.......

—The Greek Myths, in two Volumes.
By R. Graves, Panguin Book part I, P.28.

'ಸರ್-ಪವೇ ವಿಶ್ವಸೃಷ್ಟಿ ಮೂಲ ದಿವ್ಯ ಶಕ್ತಿ' ಎಂಬ ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಭಾರತೀಯ ಜನಪದದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿರುವುದನ್ನು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರುವ ಈ ಎರಡು ಮೂರು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು: (೧) ತಮ್ಮ ಸಂತಾನಕ್ಕೆ 'ನಾಗ'ನ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮವನ್ನಿಡುವುದು; ಆ ದಿವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಬಂದಿತೆಂಬ ಭಾವನೆ. ಹಾವಪ್ಪ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಗಾಂಪರಲ್ಲಿ ಉಂಟೆಂದರೂ, 'ನಾಗ' ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿರದ ಒಂದೂ ಜಾತಿಯಿಲ್ಲ; ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವರ್ಗವಿಲ್ಲ. ವೇದ ವೇದಾಂತ ಪಾರಗ ನಾಗಾಭಟ್ಟರು ಆಚಾರ್ಯರು, ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಇದ್ದಾರೆ; ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದಾರೆ ಬೌದ್ಧ ಪಂಥೀಯ ನಾಗಾರ್ಜುನನ ಹೆಸರು ವಿಶ್ವಖ್ಯಾತಿಯುಳ್ಳದುದಾಗಿದೆ, ಆತನ ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರಣ ವಿದ್ವತ್ತಿನಿಂದಾಗಿ 'ಕಿಮಯಾ' ಅಥವಾ ಬಂಗಾರ ಮಾಡುವ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು (Alchemy) ಬಲ್ಲ, ಹಾಗೂ ಔಷಧಿ ರಸಾಯನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನೆಂಬ, ಒಬ್ಬನೋ – ಹಲವರೋ ನಾಗಾರ್ಜುನರಾದುದುಂಟು. (೨)'ಸರ್ಪ' ದೈವತದ ಅವಕೃಪೆಯಿಂದ ಮಕ್ಕಳು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ – ಬದುಕುವುದಿಲ್ಲ; ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯಿದೆ. ಮಕ್ಕಳು ಬಾಳಲೆಂದು ಹುಟ್ಟಿದ ಹಸುಳೆಗಳಿಗೆ ನಾಗಮಣಿ, ನಾಗರತ್ನ, ಶೇಷ, ಭುಜಂಗ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರು ಇಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳಾಗದಿರುವಾಗ '**ನಾಗಬಲಿ – ನಾರಾಯಣಬಲಿ**' ಎಂಬ ತಂತ್ರವಿಧಾನ ಮಾಡಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ. 'ನಾರಾಯಣ' ಎಂಬುದು ನಾಗನ ಪರ್ಯಾಯನಾಮವೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮನಗಾಣಬಹುದು. 'ಅದಿತಿ' ನಾಗಮಣಿ, ಎಂದು ಈ ಮೊದಲು ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಇದರಂತೆ ಪದ್ಮ (ಅಪ್ಸು–ಅಬ್ಜ) ಕಮಲ, ಅರವಿಂದ, ಪುಂಡರೀಕಾದಿ ನಾಮಗಳೂ 'ನಾಗ' ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

'ನಾಗ' ಈ ಹೆಸರನ್ನು ಇಡುವದು ಮಕ್ಕಳ 'ಅಲಂಕರಣ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿದೆ: ಅಲಂಕೃ – ಅರಂಕೃ ಎಂಬ ಮಾತು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿರುವ ಮೂಲಾರ್ಥವು ಒಂದು ಕಾಲದ ನಮ್ಮ ನಂಬುಗೆಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತರುತ್ತಿದೆ. 'ಅಲಂ' – 'ಅರಂ' ಈ ಪದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದ್ದು, ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಯೋಗ್ಯತೆ, ಶಕ್ತಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲೆಂದು ಮಂತ್ರಸಾಮರ್ಥ್ಯಯುಕ್ತ 'ದಿವ್ಯ' ನಾಮವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಅಥವಾ ಆ ನಾಮವನ್ನು ಇಡಲಾಗುತ್ತಿತು. ನಾಮರೂಪ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮಾ – ಧಾರಣದಂತೆ, ಕೆಲವೊಂದು ಮಣಿ, ತಾಯ್ತು ದಂತಹ 'ದಿವ್ಯ' ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯೂ ಇದ್ದಿತು–ಇಂದಿಗೂ ಇದೆ, ಏನೊಂದು ರೂಪದಲ್ಲಿ. 'ಅಲಂಕಾರ' ಎಂಬುವು ಈಗ, ಅಂದ ಚೆಂದದ ಸೊಬಗಿನ ಹಿಗ್ಗಿನ ಅಥವಾ ವೈಭವಪ್ರದರ್ಶನ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿವೆ! ಆದರೆ ಮೂಲತಃ 'ಅಲಂಕರಣ' ವಿಚಾರವು ಸ್ಫುರಿಸಿದ್ದು, ದಿವ್ಯದೈವತ ಶಕ್ತಿಯ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ. (J. Gonda ಅವರ ಲೇಖ, New Indian Antiquery ಡಾ. ಥಾಮಸನ್ ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ವಿಶೇಷ ಸಂಪುಟ.)

ಒಂದೊಂದು ದೇವತೆಯ 'ಕವಚ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರಗಳು ಇವೆ; ಅವುಗಳ ಪಠನದಿಂದ ಆ ದೈವತದ ಸಂರಕ್ಷಕ 'ಕವಚವು' ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ, ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಇದ್ದಿತು. 'ಮಣಿ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಅರ್ಥವೆ ಅಡಗಿದೆ. ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರುವ – ತೆಗೆಯಲಾಗುವ ಮಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಹವಳ ಮುತ್ತುಗಳಂತೆ ಶಂಖ, ಸಿಂಪುಗಳ ಸಮಾವೇಶವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಮಣಿ ಈ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿದೆ, ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿದೆ. ಮುತ್ತು – ಮೌಕ್ತಿಕ; ಮುಕ್ತಾ ಎಂಬುದರ ಮಣಿಯಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಶಂಖವನ್ನು 'ಮಣಿ'ಯೆಂದು ದುಂಟು. ದನಗಳಿಗೆ ದೃಷ್ಟಿ ತಾಗಬಾರದೆಂದು ಭೂತಾದಿಗಳ ಬಾಧೆಯಾಗ ಬಾರದೆಂದು, ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಶಿಂಪು–ಶಂಖಗಳ ಸರ ಕಟ್ಟಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹವಳ ಮುತ್ತಿನ ಸರ ಧರಿಸುವಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಮಂತ್ರ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯೇ ಇತ್ತು. ಬೆರಳಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವ ಉಂಗುರ (ವಲಯ ಸರ್–ಪ) ಅದರಲ್ಲಿ ಹರಳು

ಯಾವ ಬಣ್ಣದ್ದಿದ್ದರೆ ತಮಗೆ ಶುಭಕರ ಎಂದು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕರ 'ಕಣಿ' ಕೇಳುವ ವಾಡಿಕೆ ಇಂದಿಗೂ ಇದೆ. 'ಮಂಗಲಸೂತ್ರ' ದಾರ : ಸರ್ಪಸೂಚಕ. 'ಅದಿತಿ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ದೇವದಾಸಿಯರಿಂದ ಅಥವಾ ಕುಲೀನ ಕಲಾವತಿಯರಿಂದಲೇ ಪೋಣಿಸಿ – ಮಂತ್ರಿಸಿ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಈಗ ಮರೆತುಹೋಗತೊಡಗಿದೆ. ನಾರ : ನೀರು : ನಾಗ ಈ 'ದಿವ್ಯ'ಶಕ್ತಿಯ ವಸ್ತುಗಳ ಸಹೋದರ ಶಂಖ, ಶಿಂಪು, ಹವಳ, ಮುತ್ತು ಇತ್ಯಾದಿ. ದೇವತ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಶಂಖದಿಂದ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹಾಕುವ ರೂಢಿಯಿದೆ. ನಾಗನ ಹೆಡೆಯಲ್ಲಿ 'ದಿವ್ಯ' ಮಣಿಯಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯುಂಟು. ಇಂತಹ ಮಣಿಯಲ್ಲಿ 'ಪವಾಡ' ಶಕ್ತಿಯಿರುವ ನಂಬುಗೆಯಿದೆ. 'ದಿವ್ಯ' ಮಣಿಯನ್ನು ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಸನಾತನ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ದಾರ, ಮಣಿ (ಮಂತ್ರಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವರಿಂದ) ಪಡೆದು, ಅವನ್ನು ಧರಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯಿತ್ತು–ಇದೆ. ಇಂತಹ ಮಣಿ, ದಾರ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ, ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ಆಪತ್ತುಗಳು ದೂರ ಹೋಗುವವು ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ. ಆತ್ಯಂತಿಕ ಭಕ್ತರ ಕೊರಳೊಳಗಿನ ಮಣಿ–ದಾರ ಅವರ ಮೈಮೇಲೆ ಬಂದವರಿಗೆ ಹಾವು ಆಗಿ ಏರಿಬಂದವರನ್ನು ಕಚ್ಚಿದ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳು ಇವೆ. ರಾಜನ ಖಡ್ಗದಲ್ಲಿ, ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ನಾಗಶಕ್ತಿಯಿರುವುದಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇವಗೆ 'ಆಸನ'ವನ್ನು 'ಸಿಂಹ' ಆಸನವಾಗಿ ಈಗ ರಚಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮೂಲತಃ ಅದು ನಾಗಾಸನವೇ. ಫಣಿರಾಯ : ನಾಗ, ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ ನೆರಳಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಹಾಗಿನ ವಿಷ್ಣು, ಗಣಪತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಈಗಲೂ ಉಂಟು. ಆಪ: ರಸ ಶಕ್ತಿಯ ಯಾವ ಮುನ್ನೀರಿನೊಳಗಿಂದ ಈ ಜೀವ ಜಂತುಗಳಾದುವೋ ಆ ಸರೀಸೃಪ ಮಹಾವಂಶವು ಸರ್ವಪ್ರಥಮ ದಿವ್ಯ ದೈವತವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿದ್ದರ ಅವಶಿಷ್ಟ ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಇವೆಲ್ಲ. ಮಾನವನು ಇವುಗಳನ್ನು ದೇವರೆಂದು ದಿವ್ಯ ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಆರಾಧಿಸಿದಂತೆ, ಅದನ್ನು ಗೆದ್ದೆನೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಹಾಗಿನ ಆಸನದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಂಡದ್ದೂ ಉಂಟು.

ನಾಗ : ಹಾವು ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿಡಿಸದಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ

'ನಾಗ' ಆನೆಯ ಹೆಸರಾಗುತ್ತದೆ! 'ಹಸ್ತಿನ್' ಎಂಬುದು 'ನಾಗ'ವೇ! ಆನೆ, ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ ಇವು 'ಸರೀಸೃಪ' (Reptile) ಯುಗವು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಮಾನವನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಸೆಳೆದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು. ಹಾವನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು ತೀರ ಪ್ರಾಥಮಿಕತೆಯ ಸೂಚಕ, ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ತಲೆಯೆತ್ತಿದ ಹಾಗೆ ಪೂಜಾಸಂಕೇತದ ನಾಮರೂಪವು ಮಾರ್ಪಡತೊಡಗಿದ್ದುಂಟು. ನಾಗವು 'ಭುಜ'-ಗವು; ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಶೀಲ 'ಹಸ್ತ'ವೆ ಭುಜ-ಗದ ಹೆಡೆ, ಹಸ್ತವೆ ತಾನೆ? ಚಲನವಲನದಲ್ಲಿ ನಾಗ(ಸರ್ಪ)ವನ್ನು ಹೋಲುವ ಸೊಂಡಿಲಿನ ಆನೆಗೆ 'ನಾಗ' 'ಹಸ್ತಿ' (ಭುಜ:ಕೈ) ಎಂಬ ಹೆಸರು ಇರುವುದು ವಿಚಾರಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಆನೆಗೆ 'ನಾಗ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಹಾವೇ ಮಾನದಂಡವಾಗಿದೆ. ದೇವರಿಗೆ 'ಮಾತೆ' ಅಥವಾ 'ಪುರುಷ' – ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಎಂದ ಹಾಗೆ. ಜ್ಞಾತವಸ್ತುವಿನಿಂದ ನೂತನವಾಗಿ ತಿಳಿದ ಹೊಸದನ್ನು ಹೆಸರಿಸುವ ರೀತಿ ಹೀಗೆಯೇ ಉಂಟು. ಉದಾ: ನೆಲ–ಕಡಲೆ;

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ 'ನಾಗ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಭಾವವು ಅದೆಷ್ಟು ಆಳವಾಗಿದೆ, ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳಂತೆ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳೂ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಸೇತು ಹಿಮಾಚಲ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾನೇಕ ಹಾವನೂರು, ಹಾವಿನಹಾಳು, ಹಾವೇರಿಗಳುಂಟು. ಹಾವನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ–ವರ್ಗದ ವರ್ಚಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಹಾವಿನ ಊರುಗಳ ಹೆಸರಿನ ಬಾಹ್ಯ ಆಕಾರವು ಬೇರೆಯಾಗುವದನ್ನು ನಾಗಪುರ, ಹಸ್ತಿನಾಪುರದಂತಹ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಮನಗಾಣಬಹುದು. 'ನಾಗ' ನಾಮವು 'ಆನೆ' ಎಂಬ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲೆ ನಾಗರಖಂಡದೊಳಗಿನ ಈ ನಗರವು ಹಸ್ತಿನಾಪುರವಾದುದಾಗಿ ಮೇಲೆಯೆ ಕಾಣುವಂತಿದೆ: ಏಕೆಂದರೆ ಹಸ್ತಿನಾಪುರದ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಅನತಿ ದೂರದಲ್ಲಿ 'ಅಹಿ–ಛತ್ರ' ಎಂಬ ಪ್ರದೇಶವುಂಟು! ಈ ಅಹಿ–ಛತ್ರದಿಂದ ಕಂನಾಡಿನ ಬನವಸೆಯತ್ತ ವಲಸೆಬಂದು ನಿಂತವರ ನಾಡು 'ನಾಗರ'ಖಂಡ! ಹಸ್ತಿನಾಪುರದ ಹಾಗೆ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೆ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥ ಎಂಬ ಹೊಸ ಪಟ್ಟಣವೊಂದನ್ನು ಪಾಂಡವರು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡ ಕಥೆಯಿದೆ. ಈ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥ

ವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಆರಿಸಿದ ಖಾಂಡವ ವನವು ನಾಗ-ಕುಲದ ನೆಲೆವೀಡು. ಯಮುನಾ ತಟಾಕವಂತೂ ನಾಗವಂಶದ ಆಗರವೆ ಆಗಿತ್ತು. ಕಾಳಿಂಗ ಸರ್ಪವಿದ್ದ ಈ ನದಿಯು ಹೆಸರೆ 'ಕಾಳಿ' 'ಕಾಲಿಂದೀ' (ಕಾಲಿ-ಕಾಲಿಯಾ ಈ ಹೆಸರು ನೋಡಿ), ಯಮುನಾ–ಯಮಿ (ಯಮನ ಜೊತೆಯುವಳು) ಎಂಬ ಹಾಗೆ ಯಮುನೆ ಗಂಗೆಯ ಜೊತೆಯವಳು: ಯಮಳಳು. ಅಕ್ಕ ಗಂಗೆ ಯಾದರೆ ತಂಗಿ ಯಮುನೆ. ಈ ಹೆಸರಿನ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ಈ ಭಾಗದ ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಬರಲಿದೆ. ಕಾಲಿಂದೀ ತೀರದ ಮಥುರ– ಮಥುರೆ ಮಾಧವ ನಂದಗೋಪಾಲನ ಲೀಲಾವಿಹಾರದ ಸ್ಥಾನ. ನಂದ-ಗೋಪರು-ಯಾದವರು ನಾಗಕುಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವರು. 'ನಂದ'ನೆಂದು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಹೆಸರು. 'ನಂದಿ' ರುದ್ರ! ನಾಗರು: ನಂದ-ರುಗಳ ನೆಲೆವೀಡು ಈ ಗಂಗಾ–ಯಮುನಾ ಪರಿಸರ! ಆದುದರಿಂದ 'ಹಸ್ತಿ–ನಾಪುರ' ಎಂಬುದು ಈ ಊರ ಮೂಲ ಹೆಸರು ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ 'ಹಸ್ತಿನಾಪುರ'ವು ನಾಗ–ಪುರ ಎಂಬ ಮೂಲ ಹೆಸರಿನ ಭಾಷಾಂತರವಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು. ಪಂಜಾಬಿನಲ್ಲಿ ಇರುವ 'ತಕ್ಷಶಿಲೆ' ತಕ್ಷಕ: ನಾಗನ ಸ್ಮಾರಕ. ಕಾಶ್ಮೀರವಂತೂ ನಾಗರ ಆಗರವಾಗಿದ್ದ ಕಥೆ ಪುರಾಣಗಳೆ ಉಂಟು.

ಕೌರವ– ಪಾಂಡವರ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದೇನು? ಇವರೂ ನಾಗ– ನಾರಣರು ಎಂದೇ: ಶಂತನುವಿನ ಮೊದಲ ಪ್ರೇಯಸಿ ಗಂಗಾದೇವಿಯಂತೆ! ಇವಳು ಆಪ-ಸ್ವರೂಪಳು. (ಋಗ್ವೇದದ ಆದಿತಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೋಲುತ್ತಾಳೆ!) ಈ ಆಪೋದೇವಿಯ ಪುತ್ರ: ಗಂಗಾ–ಪುತ್ರ ದೇವವ್ರತನೆಂಬ ಭೀಷ್ಮ! 'ನಾರ' ಸ್ವರೂಪ ನಾದನು. ಶಂತನುವಿನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ನೀರೆ ಯೋಜನಗಂಧಿ (ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮತ್ಸ್ಯಗಂಧಿ). ಇವಳ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಂತತಿ ಅಲ್ಪಾಯುಷಿಯಾಗಿ ಆ ನೀರಗುಳ್ಳೆ ಕೂಡಲೆ ಕಾಣೆಯಾದುವು: ಚಿತ್ರವೀರ್ಯ, ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯ ಎಂಬ ವೀರರಿಬ್ಬರ ವಿಧವೆಯರಿಗೆ ನಿಯೋಗದಿಂದಾದ ಸಂತಾನ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಪಾಂಡು. ಈ ನಿಯೋಗವು ಯಾರಿಂದಾಯ್ತೋ ಅವನು

'ಗಂಗಾ-ಪುತ್ರ'ನು: ವ್ಯಾಸನೆಂಬವನು. ನಾರಾಯಣ – ವಾಸುದೇವ – ವಿಷ್ಣು (ಕೃಷ್ಣ) ದೈವತ ಪಂಥವನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಈ ವ್ಯಾಸನಿಗೆ ಉಂಟು. ಎಂದರೆ ವ್ಯಾಸ-ನಾರಾಯಣಾಂಶ ಸಂಭೂತರೇ ಕೌರವ ಪಾಂಡವರೂ ಎಂದಾಯ್ತು. 'ಆಪೋ ನಾರಾಃ ಇತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ' ಆಪೋವೈ ನರಸೂನವಃ; ಅಲ್ಲವೆ?

ನಾಗಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗದಿರುವ ನಾಗವಂಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವೆ ಇಲ್ಲದ ಅರಸುಮನೆತನಗಳೇ ವಿರಳ; ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲೆ ಏಕೆ? ಮಧ್ಯಯುಗದ ರಾಜವಂಶಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಈ ದೇಶವು ಭರತ ವಂಶದ ಭೂಮಿ – 'ಭರತಖಂಡ' ಆಗುವದಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ ನಾಗರಖಂಡವೇ ಆಗಿದ್ದಿತೆಂಬ ಮಾತು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಗೆಗಳಿಂದ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. (೧) ಅಗ್ನಿಕುಲ, ಸೌರವಂಶದ ರಾಜರ ಕಥೆಗಳು ಉಂಟು ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ಚಂದ್ರವಂಶದ ಯದು–ತುರ್ವಸುಗಳ ಪ್ರಭಾವ–ವರ್ಚಸ್ಸಿನ ಎದುರು, ಸೂರ್ಯ-ವಂಶದ ಅರಸುಮನೆತನಗಳ ಕಥೆಯು ಅಷ್ಟು ವಿವಿಧ ವರ್ಣರಂಜಿತ ಜೀವನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯುಳ್ಳದಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯವಂಶಿ ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾದ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಕುಲದ ಘನಮಹಿಮ ರಾಮನ ಕಥೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ರಾಮಾಯಣ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರವಂಶದವರೆಂಬ ಯದು ವಂಶದ ಕಥೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಮಹಾಭಾರತ ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳೆ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. (೨) ಚಂದ್ರಪೂಜೆ, ಎಂದರೆ ಹುಣ್ಣಿವೆಗಳ ಉತ್ಸವ; ಈ ಹುಣ್ಣಿವೆಗಳೊಡನೆ ಹೊಸೆದುಕೊಂಡಿರುವ ನಾನಾ ನಾಮರೂಪದ ದೇವಿಯರುಗಳ ಜಾತ್ರೆಗಳು ಆಸೇತು ಹಿಮಾಚಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. 'ರೇಣುಕಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಮ್ಮ (ಋಗ್ವೇದದ ಅದಿತಿ) ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಸ್ವರೂಪದ ದೇವಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಮುತ್ತೈದೆ ಹುಣ್ಣಿವೆ – ರಂಡೆ ಹುಣ್ಣಿವೆ ಇವು ಸೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಳಯ: 'ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃಚ' ಈ ಉಭಯ ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಕೇತ ಪ್ರತೀಕಗಳನ್ನುಳ್ಳ ದೇವಿ: ಪ್ರಕೃತಿಮಾತೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ; ಎಲ್ಲ(ದರ) ಅಮ್ಮ ಈ ದೇವಿ; ಆದಕಾರಣ ಈಕೆ ಜಗದಂಬೆ ಲೋಕಮಾತೆ. ಹುಣ್ಣಿಮೆಗೆ ಸಂಬದ್ಧಳಾಗಿರುವ ಚಂದ್ರಾ – ಚಂದಲಾದೇವಿ, ಈಕೆ.

ಚಂದಲಾ – ಪರಮೇಶ್ವರಿ : ಕೊಟ್ಟರಿ : ಹಿಂಗುಲಜಾ : ನೈನಾ : ಮನಸಾ: ವರನಂದಿನೀ ದೇವಿಯು ಕಾಶ್ಮೀರದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಕಂನಾಡವರೆಗೆ ಇದ್ದಾಳೆ! (ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪೂರ್ವ ಪೀಠಿಕೆ I. ಭಾಗ II ನೋಡಿರಿ.) ಈ ಶಕ್ತಿಗೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಕಾಲೀ, ದುರ್ಗೆ ಎಂದೂ ಹೆಸರು. ಈ 'ಚಂದ್ರಾ'ದೇವಿಯರ ಗುಡಿಗಳು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ನಾಮಾಂತರದಿಂದ ಇಡೀ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿವೆ. ಕಾಶ್ಮೀರ ಕೊಳ್ಳದ ಶಾರದಾಂಬೆಯಲ್ಲದೆ, ಅಲ್ಲಿಯ ಖೀರಾ (-ಕ್ಷೀರಾ) ದೇವಿಯ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವು ಅಪೂರ್ವವಾಗಿದೆ. ಶಾರದಾಂಬೆ ಕಂನಾಡಿನ ಶೃಂಗೇರಿಗೆ ಬಂದುದುಂಟು; ಆದ್ಯ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರೊಂದಿಗೆ; ಖೀರಾ (ಕ್ಷೀರಾ) ದೇವಿ: ಹಾಲಮ್ಮ – ಹಾಲುಮತದಮ್ಮ ಇವಳೇ ಮಾಳಮ್ಮ: ಕುಗುಬಿತಿ ! ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಮ್ಹಾಳಸಾ: ಮೋಹಿನೀರಾಜ (ವಿಷ್ಣು) ಇವಳೇ.

ಹಾವಿನ ವಿಚಾರವಾಗಿ – ನಾಗಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು – ನಡೆದ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರವಂಶ, ಚಂದ್ರಾದೇವಿಯರು – ಹಾಲಮ್ಮ ಮಾಳಮ್ಮ ಇವರೆಲ್ಲ ಮೂಲತಃ ಸರ್ಪರೂಪ ದೇವಿಯರೇ. ಈ ದೇವಿಯರ ದೇಗುಲಗಳು ದೇವಸ್ಥಾನ : ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ 'ನಾಗ' ದರ್ಶನವು ತಪ್ಪದೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಹುಣ್ಣಿವೆಗಳೊಡನೆ ಸಂಬದ್ಧ ಚಂದ್ರಾದೇವಿಯರನ್ನು ಇನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ನಾಗನಾಮಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸ್ಥಳನಾಮುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ವಿಶೇಷವಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ದೇವರ ಹಾವು ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ದೇವತಾಮಂದಿರ, ಕ್ಷೇತ್ರ – ತೀರ್ಥ ಒಂದಾದರೂ ಉಂಟೆ? ಎಂಬುದು ಸಂದೇಹಾಸ್ಪದವಿದೆ. ಪುರಾತನ ದೇಗುಲದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಗುಹೆಯಂತಿರುವ ಗರ್ಭಗುಡಿ: ಅದೊಂದು ಹುತ್ತೇ ಸರಿ : ಮಣ್ಣಗುಡ್ಡ : ಕಲ್ಲಪಡೆಗುಡ್ಡ ; ಅಲ್ಲೊಂದು ಮಿಣುಕುದೀಪ: ಹಾವಿನ ಹೊಳೆವ ಕಣ್ಣೋ? ಫಣಾಮಣಿಯ ಹೊಳಪೋ? ಎಂಬ ಹಾಗಿನದು; ಆ ಕತ್ತಲ ಗವಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು 'ಸ್ವಯಂಭೂ' ಗುಂಡೋ–ಕಲ್ಲೋ ಆ ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಲಾದುದನ್ನು ಕಾಣಲು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಸ್ಥಾವರ ಭೌತ ಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜೆ ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ವಾಚೀನವೇ ಸರಿ.

ಜೀವನಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದರ್ಶನ ಇವುಗಳ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧ

ದರ್ಶನ – ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ವಸ್ತು – ವಿಷಯವು ಆ ದೇವತಾ-ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುವುದುಂಟು. 'ದರ್ಶನ' – 'ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ' ಎಂಬುದು, ಮೂಲದಲ್ಲಿ ರೋಮಹರ್ಷಕ; ಸರ್ವಾಶ್ಚರ್ಯಮಯ; ಇಂತಹ ಅಗಮ್ಯ ದಿವ್ಯದ ಸಂಸ್ಪರ್ಶನದ ಒಂದು ಕ್ಷಣವು ಇದು. ಆಶ್ಚರ್ಯ ಎಂಬುದು 'ಆಃ' ಚರ್ಯೆ! ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕೋಳಿಸು ಹೋಗುವ ಆ ದೃಶ್ಯ ಮೈಮೇಲಿನ ಎಚ್ಚರವನ್ನೇ ತಪ್ಪಿಸುವುದುಂಟು. ಶ್ರೀ ರಾಮ-ಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ, ಭಾವೋತ್ಕಟ – 'ಭಾವಾವಿಷ್ಟ'; ಆ-ರೂಢ ಸ್ಥಿತಿಯ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಅವಸ್ಥೆ ಹೇಗಿರುತ್ತಿತ್ತು, ಎಂಬುದರ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿದ್ದು ಅವು ಮಾನಸಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಗೆ ಅಭ್ಯಾಸಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ದೇವತಾ'ದರ್ಶನ'–'ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ' ಎಂಬುದು ಇಂದು ಬಲು ಹಗುರು ಆಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ತೀರ ಆರಂಭದ ಈ 'ದರ್ಶನ' ಎಂಬುದು ಜೀವಕ್ಕೆ ಸಂಚಕಾರವೆ ಆಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು. ಆಫ್ರಿಕಾ ಮೊದಲಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಒಂದೊಂದು ತಂಡದಲ್ಲೂ ಅವರ ತಂಡದ ಗುರು – ನೇತಾರನು ದಾರ್ಶನಿಕ ದ್ರಷ್ಟಾರನೆ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಲರೋಗ ಬಂದವರಂತೆ ಮೃತವತ್ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಗುಡಿಗುಂಡಾರಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತ್ರೆಯ ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾದವರು ಕೆಲಬಾರಿ ಹೀಗೆಯೇ ಬಿದ್ದುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೆ ಇದನ್ನು 'ಸರ್ವಾಶ್ಚರ್ಯಮಯ' ಸ್ಥಿತಿ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. 'ಆಃ' ಚರ್ಯೆಯು – ಬೆಪ್ಪಾಗಿ ಬೆಗಡುಗೊಂಡು 'ಆ' ಎಂದು ಬಾಯ್ದೆರೆದು 'ಮೂಕವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿ' ಅಥವಾ ಮೈಮೇಲೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲವಾಗಿ ಏನೆಲ್ಲ ದಿಙ್ಮೂಢತೆ ಆವರಿಸಿ ನಿಲ್ಲುವ ಈ 'ಆಶ್ಚರ್ಯ'ವನ್ನು, ಅಂಶತಃ ಆದರೂ ಅನುಭವಿಸುವ ಸಂವೇದನಾಶೀಲತೆಗೆ ಎರವಾದವರು ಈ 'ಸವಿ'ಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧತೆಯಿದ್ದವರು ಎಷ್ಟು ಜನ ದೊರೆಯಬಲ್ಲರು? ದೇವತಾ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಮಾತಿನ

ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ; ಆದರೆ ನಿಜವಾದ 'ಆಃ' ಚರ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನ-ಚಿಕೇತರಾಗಿ ಬಾಹ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಎರವಾಗಿ 'ಆರೂಢ' ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆವ 'ಗುರು'-'ಸ್ವಾಮಿ'ಗಳು ಎಷ್ಟು? 'ಆಃ'ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಅರಿಯದವರು ದೇವತಾ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೇ ತಾವು ಅನರ್ಹರೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ.

ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆ ಎನಿಸದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ದುರ್ದೈವಿ, ಆ ಜೀವಿಯೊಳಗಿನ ಚೈತನ್ಯವು- ಆ ಚೈತನ್ಯಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾದ ದೇಹ, ಸರ್ವಾಂಕಷವೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ ಆದ ಸಂವೇದನಾ ಕ್ಷಮತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಲಕ್ಷಣವಿದು. ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತ ಭಾವದ ರೋಮಾಂಚಕ ಅನುಭವವು, ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಆದರ ಇತಿ-ಮಿತಿಗಳ ಪೂರ್ವಗ್ರಹಯುಕ್ತ ಬಂಧನಗಳ ಆಚೆಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತದೆ: ಆಗ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಅದ್ಭುತರಮ್ಯ ಏನೋ ಒಂದು ಅಂಶ ಹತ್ತಿರ ಸುಳಿದಂತೆ, ಸಂಸ್ಪರ್ಶಿಸಿದಂತೆ ಎನಿಸುವುದು; ತನ್ನ ದಿಕ್ಕಾಲದ ಮೇರೆಗಳ ಹೊರಗಿನ ಕ್ಷಿತಿಜವು ಕಾಣಿಸಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವುದು. ಬಾಹ್ಯ ನಿಸರ್ಗಸ್ಥ ಅದ್ಭುತ ರಮ್ಯ ಅಥವಾ ಅದ್ಭುತ ಭಯಾನಕ ದೃಶ್ಯಗಳ ಆಶ್ಚರ್ಯಾನುಭವದಿಂದ ಭಾವಬುದ್ಧಿಗಳ ಮೇಲೆ ಆಗುವ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಬಗೆಯು ಒಂದು; ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ತತ್ತ್ವವಿಚಾರಾದಿ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗಿನ ಆಶ್ಚರ್ಯಾನುಭವದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಪರಿಣಾಮದ ಬಗೆಯು ಇನ್ನೊಂದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಯಂತಿಕ ದ್ವೈತವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಇವೆರಡರೊಳಗಿನ ತಾರತಮ್ಯ ವಿಹೀನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ನಿಸರ್ಗದ ಹಾಗೂ ಜೀವಸೃಷ್ಟಿಯ ಅಗಾಧವಾದ ಆಳ-ಅಗಲ ಏನೊಂದೂ ಹೊಳೆಯಲಾರದು. ಅರಿಕೆಗೂ ಬರಲಾರದು – ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದಲ್ಲಿ.

ಆಃ ಚರ್ಯದ ಮೂಲಭಾವನೆ ತುಂಬಾ ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ಮನೋಭಾವವಾಗಿದೆ. ಅಜ್ಞಾನಜನ್ಯ ಕುತೂಹಲ, ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಕೈವಾಡವು ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯದಿಂದ ಉಂಟು; ಆದರೆ ಈ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟ ಅರಿವು ಮಾತ್ರ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಏನೊಂದು ಬಾಹ್ಯ ಆಘಾತದಿಂದ ಈ ಸುಪ್ತ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಫಕ್ಕನೆ ಎಚ್ಚರುತ್ತದೆ. ಅಜ್ಞಾನಜನ್ಯ ಸ್ವ-ಸ್ವಭಾವದ ಸುಷುಪ್ತಿಯೊಳಗಿಂದ ಎದ್ದು ಬಹಿರ್ಮುಖವಾಗಬೇಕಾದ ದುಃಖವೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಬೆರೆತಿರುತ್ತದೆ; ತನ್ನ

'ಸ್ವ'ಸ್ಥತೆಯನ್ನು ಭಗ್ನಗೊಳಿಸಲು ಕಾರಣವಾದ ಈ ಸಂಗತಿ – ಘಟನೆ ಏನು? ಎಂಬ ಸಂದೇಹವು ಈ ಆಶ್ಚರ್ಯಭಾವದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಸಂದೇಹ ಹಾಗೂ ಭೀತಿ ಒಂದರಿಂದೊಂದು ದೂರವಿಲ್ಲ. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅಲೆಯುತ್ತ ಬದುಕಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆರಂಭಯುಗದ ಮಾನವ ತಂಡಗಳಿಗೆ ಸುತ್ತುಮುತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಭೀತಿ - ಸಂದೇಹ ಅದೆಷ್ಟು ಮಹಾಘನ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಇಂದು ಅದರ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪಾದರೂ ಅರಿವು ಮೂಡಲು ಸಾಧ್ಯವೋ, ಎಂಬುದೇ ಸಂದೇಹಾಸ್ಪದವಾಗಿದೆ.

'ಆಃ' ಚರ್ಯ ಭಾವವು, ಇಂದು ತೀರ ಸಪ್ಪೆಯಾಗಿದೆ! 'ಆಶ್ಚರ್ಯ'ದ ಆಳವು ತೀರ ಕಿರಿದಾಗತೊಡಗಿದೆ. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವ ವಯಸ್ಸಿನವರೆಗೆ ಇರುವ ಆಶ್ಚರ್ಯಭಾವ, ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡುವ ಸುಮಾರಿಗೆ ಬೇರೆ ರೂಪ ತಾಳಿರುತ್ತದೆ. ಆರಂಭದ ಭಯಭರಿತ ಭಾವವು ತನ್ನ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ! ಈ ತರುಣರು ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ, ತಮಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಕುಡಿಮೀಸೆ ಮೂಡಿದ ಅಥವಾ ತಾನು 'ಷೋಡಶೀ' ಆದ ಪ್ರೌಢಿಮೆಯ ಅರಿವು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಆಳುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಪದವೀ ಪರೀಕ್ಷೆಯೊಡನೆ, ಇನ್ನು 'ಕಲಿಯಲಿರುವದೆಲ್ಲ ಮುಗಿಯಿತು' ಎಂಬ ಸಂತೃಪ್ತ ಭಾವನೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಸಾರಿಯಾಗುವುದು ಇಂದಿನ ರೂಢಿ.

'ಆಃ'ಚರ್ಯೆಯ ಈ ಅವಸ್ಥೆ,ಅಡಿಗಡಿಗೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವು : ತನ್ನ ಸುತ್ತಲಿನ ತನ್ನ ಒಳಹೊರಗಿನ ನೆಲೆ, ಏನೂ ತಿಳಿಯದಿದ್ದುದು, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಏನೇನೋ ವಸ್ತು ವಿಷಯ ಕಾಣುತ್ತಲಿದೆ; ಆದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಏನೊಂದರ ಹೆಸರೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ! ಅದರಿಂದ ಭಾಷಾಪೂರ್ವದ ಅಂದು ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೂ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸಂದೇಹ ಭೀತಿಯ ಕಗ್ಗತ್ತಲು ಸುಂಗಲು 'ಆ' ಎಂದು ಬಾಯ್ದೆರೆದು ನಿಂತಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು; ನಿದ್ದೆ ಬಂದಾಗ ರಾತ್ರಿ; ಎಚ್ಚತ್ತಾಗ ಹಗಲು! 'ಬಾಲವತ್ ಜೀವನರೀತಿ' ! ಭಾಷೆಯೇ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ 'ನಿನ್ನೆ' ಎಂಬುದೂ ಇಲ್ಲ; 'ನಿನ್ನೆ'ಯೆ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ 'ನಾಳೆ'ಯೂ ಶೂನ್ಯ. ನಿನ್ನೆಗಳೊಳಗಿನ ಅನುಭವಗಳು ಸಂಗ್ರಹಗೊಳ್ಳುವ 'ಭಾಷೆ' ಎಂಬುದೇ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು;

ಮಂಗಗಳು ಶ್ವಾಪದಾದಿಗಳು ಇವುಗಳ ಒಡನಾಡಿಯಾಗಿ, ಮಾನವಾಕಾರದ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಬದುಕಿದ್ದ ಕಾಲವೂ ಒಂದಾಯ್ತು. ಈ ಹಂತದ ಅದ್ಭುತ, ಭಯಾನಕ, ಸರ್ವಾಶ್ಚರ್ಯಮಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೊಳಗಿಂದ ಮಾನವ ಪಂಗಡಗಳು ಹೊರಬರಲು ಶಕ್ಯವೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ,– ಅವರವರ 'ಭಾಷೆ' ಎಂಬ ಅಮೋಘ ಸಾಧನವು ಮಾನವರಿಗೆ ದೊರೆಯದೆ ಇದ್ದರೆ! ತನ್ನನ್ನು ಸುತ್ತುಮುತ್ತಿರುವ ಗೂಳ್ಹಂ ಗಂಭೀರಂ ಆಗಿರುವ ಅದ್ಭುತ ಭಯಾನಕ ಈ 'ಗುಮ್ಮು' : ಈ ಅಗಮ್ಯ 'ದಿವ್ಯ' : ಚಮತ್ಕಾರವು ಏನು? ಎಂಬುದನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಅದರಂತೆ, ಈ ಅದ್ಭುತ ಚಮತ್ಕಾರಮಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೊಡನಾಟದಲ್ಲಿ ಮಾನವನು 'ಭಾಷೆ' ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡನು; ಬೆಳಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಮೂಲಕ ದೊರೆತ ಪ್ರಚೋದನೆಯಲ್ಲಿ ಮೈವೆತ್ತ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಅದರ ತಂದೆಯಂತಿರುವ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆ ಬರಡು ಆಗಬೇಕೆ? ಇದರ ಸೇಡು ತೀರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವುದು ಹೀಗೆ : ಮರಳಿ ಭಾಷೆಯ ಕೊಲೆಮಾಡಿ !

ರಮ್ಯವಿರಲಿ, ಭಯೋತ್ಪಾದಕವಿರಲಿ, ಆ ಅದ್ಭುತತೆಯ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಹಾಗೂ ಇಂತಹ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಅದ್ಭುತ ರಮ್ಯತೆ ಇವೆರಡರಿಂದ ಬಾಳಿನ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯವು ತಲೆದೋರಿರುವುದುಂಟು. ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ವಿರಸ: ಬೇಸರದ ಬೇಗುದಿ, ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಹ್ಯ, ಆಘಾತ–ಪ್ರತ್ಯಾಘಾತಗಳ ಅಭಾವದಲ್ಲೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ 'ಆಶ್ಚರ್ಯದ' ಸ್ವರೂಪ–ಆಕೃತಿ, ಸಂಸ್ಕಾರ ವಂತಿಕೆಯೊಡನೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮ – ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಸ್ಥೂಲ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ರೋಮಹರ್ಷಕ ಉನ್ಮಾದ ಉನ್ಮತ್ತತೆಯನ್ನು ತರುವ ದಿಙ್ಮೂಢಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆಯಿಸುವ 'ಆಃ' ಚರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಜಾಗೃತ ಪ್ರಜ್ಞಾವಸ್ಥೆಯ ವಿಚಾರ–ವಿಮರ್ಶಾಯುಕ್ತ ಆಶ್ಚರ್ಯ: ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಭಾವುಕ ವಿಚಾರದ – ವೈಚಾರಿಕ ಭಾವುಕತೆಯ ಆಶ್ಚರ್ಯ–ಆನಂದ, ಅರ್ಥವೇ ಆಗದೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. 'ನವತರಂ ಕಲ್ಯಾಣತರಂ' ರೂಪ–ಆಕೃತಿದರ್ಶನದ ಹಂಬಲ ಜೀವದ ಲಕ್ಷಣ. ಇಂದು ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ, 'ನವೀನ' ಎನಿಸಿದ್ದು ಮುಂದಿನ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಹಳತಾ

ಗುಪದು-ಹಳಸುವುದೂ ಉಂಟು,— ಅದು 'ಅಪಕ್ವ'ವಿದ್ದಲ್ಲಿ; 'ಕ್ಲಾಸಿಕ್' ಪಟ್ಟ ದೊರೆತ ಹಳೆತ ಪರಿಪಕ್ವ ಫಲ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ರುಚಿಕರವೆಂಬುದು ನಿಜ-ವಿದ್ದರೂ 'ನವ್ಯ'ದ ಹಸಿವು ಉಳಿದೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಉಳಿಯಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾನವ ಸಂತಾನದ ಪ್ರ-ಗತಿಯೇ ನವ್ಯದ ಆಕರ್ಷಣದಲ್ಲಿ. ಆದರೆ 'ನವ್ಯ'ದ ಆಕರ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅಶಾಂಕುರದಂತೆ ಗಂಡಾಂತರವೂ ಉಂಟು: (೧)ಇದು 'ನಿನ್ನೆ'ಗಳಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಬಯಸುತ್ತದೆ; ಇದು ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಕುತ್ತು. (೨) ಇಂದಿನ ನವ್ಯದಲ್ಲಿ, ನಾಳಿನ ಭವ್ಯಕ್ಕೆ ಉಜ್ವಲ ಭವಿತವ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಶಕ್ಯತೆಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪದಲ್ಲಾದರೂ ಕಾಣುತ್ತಿರಬೇಕು. 'ನವ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನವ್ಯ' ಎಂಬುದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ವಿಕೃತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗದಿರದು. (೩) 'ನವ್ಯ'ದ ಹುಚ್ಚು ಆಕರ್ಷಣದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕಕ್ಕೆ ನಶಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. (೪) ಸ್ಥೂಲ ರೋಮಹರ್ಷಕ ವಿಕೃತಿ ವೈಚಿತ್ರ್ಯವೇ 'ನವ್ಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬೇಗನೆ ಲೋಕರಂಜಕ ಕೃತಿಯಾಗುವ ಶಕ್ಯತೆಯುಂಟು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ 'ನವ್ಯ' ವಾದವು ಆಕ್ಷೇಪ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ತನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯಮೂಲ್ಯಗಳ ಸಾಧುತ್ವವನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'ನವ್ಯ'ದ ಈ ಗಂಡಾಂತರಗಳನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಪಾರಂಪರಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧ ಜೀವನರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಹಳಿಯುದರಲ್ಲಿ 'ನವ್ಯ'ದ ಹೊಸ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೀರುವ ತಂತ್ರವನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಾಜವೂ ಕಂಡುಹಿಡಿದಿದೆ. ಇಂತಹ ತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನ, ಪಾರಣೆ-ಪರ್ವ ಜಾತ್ರೆ-ಉತ್ಸವಗಳ ಯೋಜನೆಯೂ ಒಂದು, ಪ್ರಸ್ತುತ ನಾಗಪಂಚಮಿ-ಶ್ರಾವಣಾದಿ ಪ್ರತಿಮಾಸದ ಹಬ್ಬಗಳು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮೀಕ್ಷಾರ್ಹವಾಗಿವೆ.

ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು 'ನವ್ಯ'ತೆಯ ಜೀವಂತ ಆಕರ್ಷಣವನ್ನು ಬೇರೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುವರಿಯಹಚ್ಚಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ; ಬಾಳನ್ನು, ಬೀಜ-ವೃಕ್ಷ ನ್ಯಾಯದ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಕಾಣುವಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ನಾವೀನ್ಯ – 'ನವ್ಯ' ಎಂಬುದೇ ಏನೂ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ! ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿಯೇ! 'ಚಕ್ರನೇಮಿಕ್ರಮೇಣ' ಈ ಕಾಲಚಕ್ರವು ತಿರುಗು

ತ್ತಿದೆ. ……… 'ಶಿಶಿರ ವಸಂತೌ ಪುನರಾಯಾತಃ' ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಬರುವ ಅವೇ ವಾರ ರವಿ, ಸೋಮ, ಮಂಗಳಾದಿಗಳು; ಅವೇ ಋತುಗಳು. ಶಿಶಿರ ವಸಂತಾದಿಗಳು; ಇನ್ನು ಬರಲಿರುವವು ಎಂಬ ಅವೇ ಅವೇ ಅವತಾರಗಳು ! ಆ ಅಂದಿನ ಪ್ರವಾದೀ ಧರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕರೆ ಮರಳಿ ಹುಟ್ಟುವದು ! ಈ ಬಗೆಯ ಹುಟ್ಟು-ಸಾವು, ಸೂರ್ಯೋದಯ-ಸೂರ್ಯಾಸ್ತ …… ಈ ಕಾಲಚಕ್ರದಲ್ಲಿ 'ನವೀನ' ಎಂಬುದೇನಿದೆ? 'ತತ್ ಏಕಂ ಸತ್' ಆಗಿದೆ! ಈ 'ಏಕಂ' ಅರಿತು 'ತತ್'-ಮಯವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರಾವ ಇತಿ ಕರ್ತವ್ಯವು ಇಲ್ಲ. ಈ ಮಾನವಜೀವನದ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವೆ ಇದು. ಈ ಮಾನವನು ತನ್ನ 'ಸ್ವ'-(ಸ್ಥ)ಭಾವ: ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ಥಾನ ಎಲ್ಲಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆತು ಜನ್ಮ-ಮರಣದ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ಬಿಕ್ಕಸಗೊಂಡಿದ್ದಾನೆ …… ಎಂಬುದು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿ.

ಚಕ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವ ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯವೇ ಈ ಕಾಲ: ಸರ್-ಪ. ತನ್ನನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ 'ಗೂಳಂ ಗಂಭೀರಂ' ಆಗಿರುವ ವಿಶ್ವವು ಏನು ? ಎಂತು ? ಎಂಬ ಮಾನವನ ಭಯಭರಿತ ಆರ್ತ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಅಂದು ಆ ಆದಿಯುಗದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಒಂದು ಉತ್ತರವು ಇದು. ಈ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಮಾನವ ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ ಆದ ಗುಹಾನಿಹಿತ 'ಸತ್ಯ'ದ ದರ್ಶನವೇ, ಈ ಕಾಲರೂಪೀ ಸರ್‌ಪ, ಅಥವಾ ಸರ್ಪರೂಪೀ ಕಾಲ. ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಭಾಷೆ ಇವೆರಡೂ ಮೂಲತಃ ಒಂದರಿಂದ ಒಂದು ದೂರವಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಅಜ್ಞಾನದ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಸಿವಿಸಿ ಪಡುತ್ತಿರುವ ಆರ್ತ ಜೀವದ ಸಂದೇಹ: ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಹೊಳೆದ ಉತ್ತರವೆ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ - ದರ್ಶನವೂ ಆಹುದು; ಅದುವೆ ಭಾಷಾ ಪ್ರತಿಮೆಯೂ ಆಹುದು. ಆದರೆ ಈ ದರ್ಶನವು ಅಂದು, ಸರ್-ಪ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೆ ಆದುದರ ಕಾರಣವೇನು ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಇಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತದೆ. ಜರ್ಮನಿಯ ಹಂಬೋಲ್ಟ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸನು ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಎಂದೋ ಪರಿಹರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ದೇವತಾಪವಾಡ ಕಥೆ (Myth) ಇವೆರಡರ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕುರಿತು ಮೂಲಗಾಮಿಯಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿರುವ ಅರನ್‌ಸ್ಟ

ಕ್ಯಾಸಿರರ್, ಹಂಬೋಲ್ಟ ಮಹಾಶಯನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿ ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದುಂಟು:

"Man lives with his own objects chiefly-in fact, since his feeling and acting depends on his perceptions, one may say exclusively - as language presents them to him. By the same process whereby he spins language out of his own being, he ensnares himself in it; and each language draws a magic circle round the people to which it belongs, a circle from which there is no escape, save by stepping out of it into another" (Language and Myth; p. 9. Dover publication Inc.)

ಭಾಷೆಯು ಆಕಾರ ಪಡೆದುದು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ: ಕಣಿಯವರಿಂದ – ಆರಂಭದಲ್ಲಂತೂ. ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಕಣ್ಣಿನ ಮೂಲಕ ಮೈದೋರಿರುವಷ್ಟು ಶಬ್ದಸಂಖ್ಯೆ ಬೇರಾವ ಇಂದ್ರಿಯದಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲ, ಎಂದು ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಮೆದುಳಿನಲ್ಲಿನ ನೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಜ್ಞಾನತಂತುಗಳಿಗೆ ದೊರೆತಿರುವಷ್ಟು ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಇನ್ನುಳಿದ ಯಾವ ಒಂದೇ ಇಂದ್ರಿಯಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ಶರೀರಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಶಾರದರಿಗೆ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಆಕಾರವು ದೊರೆತುದು 'ಕಣಿ' ಯವರಿಂದಲೇ, ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಎಂದರೆ ಈಕ್ಷೆ: ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ 'ಹಾರಯಿಕೆ' ಎಂಬ ಕಂನುಡಿಯಲ್ಲೂ ಹಾರು ಕಾಣು-ಎದುರು ನೋಡು ಹಾರೈಸು ಎಂಬ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸಂಬದ್ಧವಾದ ಅಂತರಾರ್ಥವೇ ಇದೆ.

ಕಣ್ಣಿನ ಕೋರಿಕೆಯಿಂದ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಭಾವ-ವಿಭಾವದ ಊರ್ಮಿಗಳು-ವಿಚಾರಗಳು ಯಾವ ಬಾಹ್ಯ ವಸ್ತು-ವಿಷಯದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ತಲೆಯೆತ್ತಿದುವು, ಎಂಬುದನ್ನು ಮಾನವ ಪಂಗಡಗಳು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಅವರವರ ಭಾಷಿಕ ಸರ್ವಪ್ರಥಮ ಅಥವಾ ಅತಿ ಪುರಾತನ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತನ್ನ

ಕಣ್ಣಿನ ಮೂಲಕ ಆಕರ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಾನವನು, ತನಗೆ ಕಂಡ ವಸ್ತು-ವಿಷಯಗಳ ಅನುಸಂಧಾನದಿಂದ ತನ್ನದೇ ಆದ ಅನೇಕ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಇಂತಹ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಸಂಮೋಹಕ ಮಾಯಾ-ಜಾಲದೊಳಗಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿರಲು ಯಾವ ಮಾನವನಿಗೂ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ; ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಅಥವಾ ಆಧಾರಪಡೆಯದೆ ತಾನು ಬದುಕಿ ಉಸಿರಾಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಈಗಿನ ಭಾಷಿಕ ಕವಚದೊಳಗಿಂದ ಹೊರಬರುವುದು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ. ಉಸಿರಾಡಿಸದೆ ಕೆಲಹೊತ್ತು 'ಸ್ವ'-ಸ್ಥವಿರಬಹುದಾದಷ್ಟು ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಹ, ಏನೊಂದೂ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಒಳಗೆ ಬರಗೊಡದೆ ಮನವನ್ನು ಅಕ್ಷರಶಃ ಶೂನ್ಯವಾಗಿರಿಸುವುದು ಒಂದು ಅಸಾಧ್ಯ ಸಾಧನವೇ ಸರಿ.

ಮಾನವನಿಗೆ ಜಗತ್ತು ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು-ಎಂದರೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು, ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕಿನಿಂದಲ್ಲ; ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ. 'ಕಾಣುವುದು' ಎಂದರೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು. ಭೌತ ವಸ್ತುಗಳ ಬರಿ ಸ್ಥೂಲರೂಪದ ಏಕಾಕಿ ಪಟ್ಟಿಯೊಂದು ಕಣ್ಣೆದುರು ಬರಬಲ್ಲದು, ಭೌತ ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶದಿಂದ. ಆದರೆ ಏಕ ಅಖಂಡಿತ ರೂಪದ ದೃಶ್ಯದೊಳಗಿಂದ ಒಂದೊಂದೇ ಬೇರ್ಪಟ್ಟು ಅವರ ನಾಮ-ರೂಪ: ಆಕೃತಿ: ಅರ್ಥ ಹೊಳೆದಂತಾಗುವುದು, ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕಿನಿಂದಲ್ಲ; ಅಂತರಂಗದ ಆ-ಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮಿನುಗಿದಂತಾಗುವ ಪ್ರ-ಕಾಶದ ಮೂಲಕ. ಇದು ಅಭೌತ ತಾತ್ತ್ವಿಕ 'ದಿವ್ಯ' ಪ್ರಕಾಶ. ಈ ಪ್ರಕಾಶವೆ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮಾ ಮಾಧ್ಯಮದ ನೆರವಿನಿಂದ ಭಾಷಾರೂಪ ತಾಳುತ್ತದೆ; ಮಾನವನಿಗೆ ಅವನನ್ನು ಸುತ್ತಿಮುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವ ಒಳ-ಹೊರಗಿನ ವಾಸ್ತವ: 'ವಸ್ತು'ವಿನ ಬಗೆಗೆ ಅರಿವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಬರಿಯ ಅರಿವೇ-'ಜ್ಞಾನ'ವಲ್ಲ. 'ತಿಳಿಯಿತು' ಎಂಬ ಘಟನೆ-ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಂಬಂಧ (Coherence) ಹಾಗೂ ಸಂ-ಗತಿ (Consistency : continuity) ಯು ನಿಯಮ ಅರ್ಥ, ಮೂಲ್ಯ, ಸೌಂದರ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲುದೇ ಜ್ಞಾನ. ಬರಿ 'ಅರಿವೆ' (Cognition) ಇದನ್ನೇ 'ಜ್ಞಾನ' ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಅರ್ಥವನ್ನು ಶೂನ್ಯಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಅನ್ಯಾಯವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಅನ್ಯಾಯದ ಫಲವಾಗಿ ಋತ; ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ವಂಚಿತ

ದಾಗುವ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ವವನ್ನು 'ಶೂನ್ಯ' : 'ಪೂರ್ಣ' (○) ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಲು ಮೃತ್ಯುವನ್ನೇ ಆರಂಭದ ಬಿಂದುವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಏಕಂ : ತತ್ : ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯ ವಿಶ್ವವು ಅರ್ಥಶೂನ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವನ ಕ್ಷಣಭಂಗುರ, ಇದರ ಆಚೆಗೆ 'ಸತ್ಯ' : 'ಅರ್ಥ'ವುಂಟು ಎಂಬುದು ಈ ಶ್ರದ್ಧೆ. ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಯಂತೆ ಭಾಷೆ ಎಂಬುದು ಬರಿ ಭ್ರಾಂತು !

ಭಾಷೆಯು ಒಂದು ಮಾಯಾ ಕವಚ ನಿಜ; ಯಾವಾಗ ? ಯಾರಿಗೆ ? ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಕೇವಲ ತನ್ನ ಅನುಭವ-ಅರ್ಥ ಇದುವೆ 'ಸತ್ಯ' ಎಂದು ನೆರೆನಂಬಿ ಇನ್ನುಳಿದವರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಎಂದರೆ ಅವರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಶೂನ್ಯಗೊಳಿಸುವ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಎಸಗುವವರಿಗೆ ಇದೇ ಮಾತು ಏಕಮೇವ ತನ್ನ ಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನೇ ನೆರೆನೆಮ್ಮಿ ಬಾಳಬಯಸುವವನು, ಆತ್ಮಕೇಂದ್ರಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯನೇ ಹೋಲುತ್ತಾನೆ. ಒಂದೊಂದು ಭಾಷೆಯು, ಆಯಾ ಜನ ಸಮಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ವಿಶ್ವಸ್ಥ ವಾಸ್ತವ 'ವಸ್ತು'ವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವಾಗಿಯೇ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ವಾಸ್ತವ 'ವಸ್ತು'ವಿನ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪ ಆಕೃತಿಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾನವ ಪಂಗಡಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ – ಕಂಡುಕೊಂಡಿರುವ ಭಾಷೆ-ಭಾಷೆಗಳೊಳಗಿನ ಗರ್ಭಿತ ವಿಚಾರಗಳ (Concepts) ತುಲನಾತ್ಮಕ ವ್ಯಾಸಂಗದ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ. ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞರು ಹೇಳುವಂತೆ, ಇಂದಿನ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ (Philosophy) ಒಂದು ಮಾನವರೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಗಳ ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸದ ತರ್ಕಶುದ್ಧ ವಿಚಾರಮಂದಿರ (Construction), ಈ ತತ್ತ್ವಮಂದಿರ ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದೊಳಗೂ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದ ವಾಸ್ತವ 'ವಸ್ತು'ವಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೆ ನಿಂತಿದೆ, ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವೇನು ? ಆದರೆ ಭಾಷೆಗಳೊಳಗಿನ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಭಾಷಿಕ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಮೂಕ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನುಳ್ಳ (Tacit consent) 'ದರ್ಶನ'ದಲ್ಲಿ ಲಭಿಸಿದ ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯದ ಅಂಶಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಅದಕಾರಣ ಮಾನವನು ಸತ್ಯದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಒಂದೇ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅದು 'ಮಾಯಾ'ಕವಚವಾಗದೆ ಇರದು.

ಪ್ರಸ್ತುತ 'ನಾಗ' ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರ. ಮಾನವ ಸಂಗಡಗಳು ಈ ವರೆಗೆ ನಡೆದುಬಂದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ದರ್ಶನವಿತ್ತ 'ದಿವ್ಯ' ದೈವತವು: 'ಸರೀಸೃಪ' ನಾಗ-(Reptile) ಈ ನಾಗಭಕ್ತಿ, ನಾಗಗಳ ದಿವ್ಯಪವಾಡ ಕಥೆಗಳು ಇಲ್ಲದ ಜನಾಂಗಗಳೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ನಾಗವನ್ನು 'ಮೃತ್ಯ'ಸ್ವರೂಪದ್ದೆಂದು ಈ ನಾಗಕುಲವನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲು ಬದ್ಧ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಜನಸಂಗಡಗಳೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆದುದುಂಟು. ಮೊದಲ ಹಂತದಲ್ಲಿ 'ನಾಗ'ವು ಒಂದು ಭೌತ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಾಸ್ತವ ವಸ್ತುವೆ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ 'ನಾಗ'ದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಹೊಳೆದ ಅರ್ಥ: ವಿಚಾರವು ಎರಡನೆಯ ಹಂತದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆ ಜನಜೀವನವನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದುಂಟು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯರು ಬರುವ ಮೊದಲು ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಜನಗಳಲ್ಲಿ 'ನಾಗ'ವನ್ನು ದಿವ್ಯ ದೈವತವೆಂದು ಆರಾಧಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದ್ದಿತು. ಭಾರತದ ಜಾನಪದ ಜೀವನದ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಡುವ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ, ಈ ದೇಶವು ನಾನಾ ಅರಣ್ಯಗಳ ಬೀಡು ಆಗಿದ್ದಾಗ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ನಾಗ: ಸರ್ಪಗಳ ಸುಳಿದಾಟವು ವಿಪರೀತವಾಗಿತ್ತು. (Indian Serpent Lore) ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ವಿಶದಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. (ನನ್ನ ಮಿತ್ರ ಶ್ರೀ ಹೋಳೀಕಟ್ಟಿ ಅವರು ಇದನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದಿರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆಯು ಬೇಗನೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಲಿದೆ.)

ಜಲಾಶಯ, ವೃಕ್ಷ, ನಾಗ, ಚಂದ್ರಾದಿಗಳು 'ದಿವ್ಯ' ದೈವತಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳಾಗಿರುವ ಜನದ ಮೂಲ ಸಂಗಡವು, ಯಾವ ಬಗೆಯ ನಿಸರ್ಗಸ್ಥ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬಾಳಿ ಬದುಕಬೇಕಾದಾಗ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರಬೇಕು, ಎಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಅಗ್ನಿ, ಸೂರ್ಯ, ಇಂದ್ರ, ವರುಣಾದಿ ಪ್ರಕಾಶ ತೇಜೋರೂಪ ದಿವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯವೆಂಬ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವ ಜನದ ಮೂಲಸಂಗಡವು ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಸೃಜಿಸಿಕೊಂಡ ಆರಂಭದ ಆ ಜೀವನ ಪರಿಸರವು ಆಪ: ರಸ, ವೃಕ್ಷ, ನಾಗ ಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜಕರ ಪರಿಸರಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯುಂಟೆ?

ಇಂದಿನ ಸ್ವರೂಪದ ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ಜನತಂಡಗಳು ತಲೆದೋರತೊಡಗುವ ಮೊದಲು ಆಹಾರ ಸಂಚಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಬಾಳಿ ಅಲೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಗುಂಪು – ಪಂಗಡಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ತ್ವವನ್ನು ಗ್ರಹೀತ ಹಿಡಿಯದೆ ಒಂದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ರೂಪ – ಆಕೃತಿಯ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳು ವೈದಾಳಿದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು ಅರ್ಥವೇ ಆಗಲಾರದು. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದಲ್ಲಿ, ಅದರ ತಳಪಾಯದ ಸುಸಂಗತ, ಸುಸಂಬದ್ಧ ಜೀವನದ ಆಕೃತಿ (Life Form) ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಡುವ ಜೀವಾಳದಂತಿರುವ (Basic) ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಕೆಲವು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಸುಸಂಬದ್ಧ ಜೀವನದ ಯಾವುದೇ ಆಕೃತಿಯ ಪಂಗಡವಿರಲಿ, ಇಂತಹ ಜೀವಾಳದ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಪಂಗಡದ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇಷ್ಟು ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳು ಆಕಾರ ಪಡೆದುದರ ಅರ್ಥವೇ ಆಗಲಾರದು.

ಆಹಾರ ಸಂಚಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ವಿಜಿಗೀಷು ವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಅಲೆಯುವಾಗ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಭಾಷಿಕ ಪಂಗಡಗಳ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಉಂಟಾಗದೆ ಇಲ್ಲ. ಒಂದೆಡೆಗೇ ಕೂಡಿ ಬಾಳದೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲವಾದಾಗ ಆ ಭಿನ್ನ ಭಾಷಿಕರಲ್ಲಿ ಕೂಡಲ–ಸಂಗಮದ ಜೀವನ ದೃಶ್ಯವು ಕಂಡರೆ ಸೋಜಿಗಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಹೀಗೊಂದು ಕೂಡಲಸಂಗಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ನಾಗವು ವಿಶ್ವದ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೂಲಾಧಾರ ಕುಂಡಲಿನೀ ಶಕ್ತಿ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ತಾತ್ವಿಕ ತಳಹದಿಯ ಈ ಪಂಗಡದ ಮೂಲಿಗರೆ ಒಂದು ಅಹಿ, ಪಾಪಿ : ಅಂಹಸ್ ಸ್ವರೂಪಿ, ಎಂದು ಬಗೆದು ಇದನ್ನು ಮೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪ, ಪ್ರಕಾಶ – ಜ್ಞಾನದ ಶತ್ರು ಎಂದು ಬಗೆದು ಅದರ ಸಂಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕಟಿಬದ್ಧವಾದ ವೃತ್ರಘ್ನ : ಇಂದ್ರ ಪೂಜಕರ ಪರಂಪರೆಯು ಇಂದು ನಾಮಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದ್ದರೂ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೂಲಿಗರೇ ಒಂದು ಬೇರೆ ಆಗಿದ್ದರು. ವೇದಕಾಲದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಇದೆಲ್ಲವು ಆಯ್ತು ಹಿಂದಣ ಕಥೆ! ಇಂದೇನು ? ಇಂದು, ಆ ನಿನ್ನೆಗಳ ಮಾತು ಯಾತಕ್ಕೆ ?

ಇಂದಿನ ಸಮಸ್ಯೆ : ಪೂಜೆ ಯಾರದು, ಜೀವನದ್ದೋ — ಮೃತ್ಯುವಿನದೊ ?

ಈಗ, ಅಂದಿನ ಋಷಿವರ್ಗವೂ ಇಲ್ಲ; ಯಜ್ಞ ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಇರಬೇಕೆಂದರೂ ಮರಳಿ ಇರಲು— ಆಚರಿಸಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸರ್ಪವನ್ನು ಎಂದರೆ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಮಾತ್ರ ನಿಜವಿದೆ! ಆದರೆ ಸರ್ಪವನ್ನು— ಎಂದರೆ ಸಂಕಟ–ವಿಪತ್ತು, ಮೃತ್ಯುವನ್ನೇ ದೇವರೆಂದು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿರುವೆವು, ಎಂದು ಕಣ್ದೆರೆದು ನೋಡಿ ಒಪ್ಪುವ ಇಚ್ಛೆ ಮಾತ್ರ ನಮಗಿಲ್ಲ! ಮೋಕ್ಷ, ಕೈವಲ್ಯ, ಕೇವಲ ಸ್ಥಿತಿ, ನಿರ್ವಾಣ ಇದೇ ಬಾಳಿನ ಗುರಿ, ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿ, ಭಕ್ತರನ್ನು ಭವಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತಮಾಡುವ, ಲೋಕಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಇರುವ ಮಠಗಳೂ 'ಸಾಧು ಸಮಾಜ'ಗಳೂ ಸತ್ತಮೇಲಣ ಸ್ವರ್ಗದ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಪರಿಪಾಠ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲವಾದರೂ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ, ಅಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ಒಡ್ಡುತ್ತ ಇಲ್ಲ. 'ಪ್ರಪಂಚ ನಶ್ವರ' ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಈ ನಶ್ವರ ಪ್ರಪಂಚದ ಆಗುಹೋಗುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಭಾರತೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಲುವಾಗಿ ತ್ಯಾಗಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶಾಲೆ–ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸಂನ್ಯಾಸಪಂಥವು ಸಮಾಜ ಸಂಮುಖ ಜೀವನ ವೃತ್ತಿಯು ಸಾಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುವ ಶಕ್ಯತೆಯೂ ಕಾಣತೊಡಗಿದ್ದು ಶುಭ ಲಕ್ಷಣವೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ 'ಪೋಥೀ'ಭಕ್ತಿ, 'ಪಾದೋದಕ ಪ್ರಸಾದೀ' ನಿಷ್ಠೆ, ಪಾಪಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಜನ್ಮ ಬಂದಿದೆ, ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಮನೋಭಾವದ ನಂಬುಗೆಗಳ ಹೆಗ್ಗಣಗಳನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಸಾಕಿ–ಉಳಿಸಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಐಹಿಕ ಜೀವನ ನಿಷ್ಠೆಯ ಗುಡಿಸಲನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಈ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು, 'ನ ಬುದ್ಧಿ–ಭೇದಂ ಜನಯೇತ್ ಅಜ್ಞಾನಾಂ ಕರ್ಮ ಸಂಗಿನಾಮ್' ಎಂಬ ಗೀತೆಯ ತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಮಾಟದ ಕೃತಿಗಳು, ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಗೀತೆಯ ಈ ದ್ವೈತಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮೋಸಕ್ಕೆ ಇಂಬು ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೀ ಬಸವಣ್ಣನವರ ನೇರವಾದ ಬಿಚ್ಚುಮಾತಿನ ಶೈಲಿ ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹವಾಗಿದೆ: 'ಮರಣವೇ ಮಹಾನವಮಿ' ಎಂದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟ ಉಪದೇಶ

ಶ್ರೀ ಬಸವಣ್ಣನವರದು. 'ಪ್ರಪಂಚವೆಂಬುದು ಮಾಯೆ ಕಾಣಿಭೋ' ಎಂಬೀ ಬಗೆಯುವಚನ ಶೈಲಿಯ ಪ್ರಾಂಜಲ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಮೋಸಕ್ಕೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ."ತಸ್ಮಾತ್ ಅಪರಿಹಾರ್ಯೇರ್ಥೇ ನ ತ್ವಂ ಶೋಚಿತುಂ ಅರ್ಹಸಿ"— ಯಾವುದು ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೊ- ಅ-ಪರಿಹಾರ್ಯವಾಗಿದೆಯೊ, ಅದರ ಬಗೆಗೆ ಅತ್ತು-ಕೈಕಾಲು ಗೆಟ್ಟು ಆಗುವುದೇನು? ಎಲೈ 'ನರ'ನೇ ಎದ್ದೇಳು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೊಡಗು— ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿ ಕರ್ಮಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಲು ಪ್ರೇರಿಸುವ ಭಗವಂತನೇ, 'ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯು-ಜರಾ-ವ್ಯಾಧಿಗಳ' ಕೋಟಲೆಯ ಈ ಬಾಳಿನೊಳಗಿಂದ ಬೇಗನೆ ಹೊರಬೀಳಲು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸುತ್ತಾನೆ! 'ಉದ್ಧರೇತ್ ಆತ್ಮನಾತ್ಮಾನಂ' 'ನಿನ್ನ ಉದ್ಧಾರ ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ' ಎಂಬ ಗೀತೆಯೇ, 'ಮಾಮ್ ಏಕಂ ಶರಣಂ ವ್ರಜ' ಎಂದೂ ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ; ವಿಚಾರ-ಪ್ರಯತ್ನ ಮುಖ್ಯ, 'ದೈವಂ ಚೈವಾತ್ರ ಪಂಚಮಂ' ಎಂಬ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು 'ನ ಮೇ ಭಕ್ತಃ ಪ್ರಣಶ್ಯತಿ' ಎಂದು ಅನನ್ಯಗತಿಕನಾಗಿ ಶರಣುಬರಲು ಆಮಿಷ ಒಡ್ಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ-ಮೋಕ್ಷಾದಿ ಸಿದ್ಧಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ! ವಿರಕ್ತಪಂಥಗಳು ಗೀತೆಯ ಶೈಲಿಯ ಪದರು ನಡೆವಳಿ ನುಡಿವಳಿಗಳ ತಂತ್ರ-ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸಮಾಜಧಾರಣೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ರೀತಿಯನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವು ದಾದರೆ, ಭಾರತದ ಭವ್ಯ ಭವಿಷ್ಯತ್ತು ದೂರವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೆಲವರು ಕೇಳ ಬಹುದು: ಆ ಸರ್ಪಾರಾಧನೆ ಹಳೆಯಕಥೆ; ಹಳೆಯ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದು— ಆ ಪುರಾಣ ಶ್ರವಣ, ಇದಕ್ಕೆ ಇಂದು ಇರುವ ಬೆಲೆಯೇನು? ಇದೂ ಒಂದು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಪಡೆವ ಅಥವಾ ಸಮಾಧಾನ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ. ಅದು ಇದ್ದರೆ ಆಗುವ ಹಾನಿಯೇನು?

ಮರೆತು ಹೋದ ಆ ನಿನ್ನೆಗಳ ನೆನಪು ಯಾತಕ್ಕೆ?

'ಇಂದು' ಎಂಬುದು ಆಕಾರ ಪಡೆಯಲು ನಿನ್ನೆಗಳು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ, ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿ. ನಿನ್ನೆಯು ಪೂರಾ ಮರೆತರೆ 'ಇಂದು' ಅರ್ಥಶೂನ್ಯ ವಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ 'ನಿನ್ನೆ'ಗಳನ್ನು ಅರಿಯ ದವರಿಗೆ ಅದರ ಇಂದಿನ ರೂಪ-ಆಕೃತಿಯ ಅರ್ಥವಾಗಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ 'ಅರ್ಥ' ಎಂಬುದು ನಿನ್ನೆಗಳ ಫಲಿತ. ಬಾಳನ್ನು ಅರ್ಥಶೂನ್ಯ

ವಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಿದ್ದರೆ 'ನಿನ್ನೆ'ಗಳನ್ನು— ಎಂದರೆ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಡುವುದೊಂದೇ ಮಾರ್ಗ. ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ತಳ್ಳಿ ಹಾಕಿ, ಅದರ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ 'ಪುರಾಣ' ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಮಾರ್ಗದ ಈ ರೀತಿಯಿಂದಾಗಿ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಮರಣಾನಂತರದ ನಾನಾಲೋಕಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಇರುವಷ್ಟು, ಅವರ ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರಪಂಚದೊಳಗಿನ ಯಾವ ಒಂದೂ ದೇಶದ ಇತಿಹಾಸ-ಭೂಗೋಲ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಗೊತ್ತಿರುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಎನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ— ನಿನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆಯ ವರೆಗೆ! ಅದೇಕೆ, ಈ ಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಕೂಡ, ಆ ಸ್ಥಿತಿಯೆ ಇಲ್ಲವೆ, ನಮ್ಮ 'ಹಿಂದಿನ ಕತೆ ಯಾತಕ್ಕೆ?' ಎಂದು ಕೇಳುವ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ವರ್ಗವು ಸುತ್ತಲು ಇರುವಾಗ!

'ನಿನ್ನನ್ನು ನೀನು ತಿಳಿ; ಅನ್ಯರ ಗೊಡವೆ ಏಕೆ?' ಎಂಬ ವಾದವುಂಟು. ಆದರೆ ಈ 'ತತ್'ತ್ವದ ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ, ನಾಗರಾಜನೇ ಇರುವುದನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡಲಾಗಿದೆ! ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ತಿಳಿಯುವುದು, ಎಂದರೇನು? ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬೆಲೆ; ಇಡಿಯದರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದರ ಅಂಶಕ್ಕೆ— ಅಂಗಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ. ಅಂಗಾಂಗಗಳ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ- ಬೇರಿಜು ಆಗಿ 'ಇಡಿ' ಎಂಬುದು ಆಗಿರುವುದು ನಿಜ. ಆದರೆ 'ಇಡಿ'ಯು, ಅಂಗಾಂಗಗಳ ಒಟ್ಟುಬೇರೀಜಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದುದು ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ಅಂಶ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿ, ತನ್ನ ಸ್ವ-ರೂಪ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ, ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ— ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞಾವಿಹೀನನಾಗಿ ಆತ್ಮರತಿಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಕುಳ್ಳಿರುವಲ್ಲಿ ಆಗುವ 'ಆತ್ಮ' ಎಂಬುದರ ಜ್ಞಾನವು, ಸಮಾಜ-ಸಮಷ್ಟಿಯ ಸಂದರ್ಭದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಜೀವನಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಸ್ವ-ಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸರಿದೊರೆಯಾದುದು ಇರಲಾರದು.

ನಿಜವಾದ 'ಅರ್ಥ'ವು ಜೀವನ ಸಂದರ್ಭದ ಗತಿಯಲ್ಲಿ- ಸಂ-ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಬಲ್ಲದು; ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ- ಸಾಹಿತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆವ 'ಅರ್ಥ,' ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಿಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ಚಿತ್ರ; ಇವೆರಡರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ.

'ತಾನು'- ತನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು, ಎಂಬ ಹಂಬಲದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು, ಜೀವನದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು ಲೇಸು.

ಕನ್ನಡಿಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗಿನ ಚಿತ್ರಗಳು ಕಲಾ-ಕೃತಿಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿ, ವಾಸ್ತವದಿಂದ ದೂರವಾಗುತ್ತವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ 'ಸತ್ಯ'ವು ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ. 'ನಾನು' ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಕನ್ನಡಿಯೊಳಗಿನ ಚಿತ್ರವಲ್ಲ; ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ವಾಸ್ತವ ಸ್ರೋತದ ಒಂದಂಶ. ಇದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ, ವಾಸ್ತವ ಪ್ರವಾಹದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದಲೇ ತನ್ನನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣವಿದೆ. ಪ್ರವಾಹ ರೂಪ ವಾಸ್ತವ ಎಂದರೇ ನಿನ್ನೆ—ಇಂದು—ನಾಳೆ. ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳು ನಿನ್ನೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿ ಹೇಳುವ ರೀತಿಯು ಇತಿಹಾಸಕ್ಕಿಂತ ತೀರ ಬೇರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಗುಹಾನಿಹಿತ ಗೂಢ ಅರ್ಥವಿರುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು; ಅಲ್ಲದೆ ಮತ–ಪಂಥ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅತಿ ರಂಜಿತವಾಗಿ ಬರೆದ ಪುರಾಣಗಳೆ ಹೆಚ್ಚು. ಸ್ವ–ಪಂಥದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಈರ್ಷೆ, ಪರಮತ ದ್ವೇಷಾದಿ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ವಿಕೃತಿಯಿಂದಾಗಿ ಪುರಾಣಗಳ ಬಗೆಗೆ ಆದರವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತಿಗೆ, ತುಂಬ ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಒಂದೇ ಉದಾಹರಣ ಸಾಕು: ಗಂಗಾವ ತರಣದ ಪವಿತ್ರ ಕಥಾ ನಿರೂಪಣೆಯಂತಹ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕೊಂಡು ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಆದ ಈ ಮಾತಿನ ಕವಡು ನೋಡಿ: ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪಾದದಿಂದ ಹೊರಡುವ ಗಂಗಾ ಪ್ರವಾಹದ ರಭಸವನ್ನು ಭೂದೇವಿ ಸಹಿಸಲಾರಳು, ಎಂದು ಶಿವನಿಗೆ ಆ ಸ್ರೋತಸ್ಸನ್ನು ತನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯಲು ದೇವತೆಗಳು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರಂತೆ! 'ವಿಷ್ಣು ಪಾದಾಬ್ಜ ಸಂಭೂತಾ ಗಂಗಾ' ರುದ್ರನ ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ! ಎಂದರೆ ಈ ಧ್ವನ್ಯ ರ್ಥವು ಏನು? 'ಗಂಗಾವತರಣ'ದ ಈ ಘಟನೆಯ ವರದಿ ಮಾಡಲು 'ಖಾಸ ಬಾತ್ಮೀದಾರ'ರನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಈ ಪುರಾಣಗಳು ಆ ಪ್ರಸಂಗದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ತರಿಸಿವೆಯೊ, ಎನ್ನುವಂತೆ ಆ ಕಥೆ ಬರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ!

ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮ–ಪಂಥದ ಹಿರಿಮೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಹುಮ್ಮಸವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸದ ಪಂಥಗಳಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮನ ಚಂಡು ಹಾರಿಸಿದ ವೀರಭದ್ರನಿದ್ದಾನೆ; ಬೌದ್ಧ ಮತೀಯ ಮೂರ್ತಿ—ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಸನ್ನ ತಾರಾದೇವಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ವಿಧಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಲೋಕೇಶ್ವರ' ಹೆಸರಿನ ಬೌದ್ಧ ದೈವತವು

'ಹರಿಹರೋದ್ಭವ ಮೂರ್ತಿ!' ಇವನು ಸಿಂಹಾರೂಢನಾಗಿರಬೇಕು; ಗರುಡ ವಾಹನ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಂತ ಹಾಗೆ ಚಿತ್ರಿತನಾಗಬೇಕು. ಮಥುರಾ ಮ್ಯುಸಿಯಂದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಜೈನ ಮತೀಯ ವೃಷಭನಾಥನ ಪಾದ—ಸೇವಾ ಮಗ್ನ ಬಲರಾಮ–ವಿಷ್ಣುಗಳು ನೋಡಲು ದೊರೆಯುತ್ತಾರೆ. (मूर्ति विज्ञान ಶ್ರೀ ಗ. ಹ. ಖರೆ, ಭಾರತ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧನ ಮಂಡಳ ಪುಣೆ; ಭಾರತ ಸರಕಾರದ ಆರ್ಕಿಯಾಲಜಿಕಲ್ ಸರ್ವೇ ಇಲಾಖೆಯ ಡೈರೆಕ್ಟರ ಜನರಲ್ ಶ್ರೀ ಕೆ. ಎನ್. ದಿಕ್ಷಿತರ ಮುನ್ನುಡಿಯೊಡನೆ).

ಈ ಮಾದರಿಯ ಪುರಾಣ ಕಥೆ, ಆದರ್ಶ ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಧ್ಯಾನ ಅನುಷ್ಠಾನವು ಸು–ಕೃತಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದೀತೆ? ಭಕ್ತರ ಮನೋವಿಕೃತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದೀತೆ? ಮತ ಪಂಥೀಯ ಸನಾತನತ್ವದ ಆವೇಶವನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಬಾಳಿನ ಅರ್ಥ, ಆಯಾ ಮತೀಯರಿಗೆ ಆಗುವುದೆಂಬ 'ಸ್ವ'ಸ್ವರೂಪಜ್ಞಾನ, ಇದು ಭಾರತೀಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಏಕಾತ್ಮತೆಯ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ತರಬಲ್ಲುದೆಂದು ಆಶಿಸಬಹುದೆ? ಈ ಸನಾತನ ಪಂಥಗಳು ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳಿಂದ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಬಾಳ ದಾರಿಯನ್ನು ಕ್ರಮಿಸುತ್ತ ಬಂದಿವೆ; ಆದರೆ ಹಿಂದೆ–ನಿನ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರುವ ಏಕಾತ್ಮ—ಮನೋಭಾವ, ಇಂದಿನಲ್ಲಿ—ನಾಳೆಯಲ್ಲಿ ಫಕ್ಕನೆ ಕಂಡೀತು, –ಕಾಣಿಸಲೇಬೇಕು ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ, ದುರ್ದಮ್ಯ ಆಶಾವಾದವುಂಟೊ? ಆತ್ಮವಂಚನೆಯುಂಟೊ? ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ.

ನಿನ್ನೆಗಳೊಳಗಿನ ಜೀವನಾನುಭವಗಳ ಅರ್ಥವೇ, ಮಾನವರಿಗೆ ಇಂದು–ನಾಳೆಗಳ ದಾರಿಯ ಬೆಳಕು ತಾನೆ? ನಮ್ಮ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆ ಹಾಗೂ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ, ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಅರ್ಥದ ಬೆಳಕು: ಜೀವನ ಪ್ರೇರಣೆ ಸರಿಯಾಗಿದೆಯೆ? ಆಧುನಿಕ ಜಾಗತಿಕ ಜೀವನ ರೀತಿಗೆ ವಿಸಂಗತವಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಈ ನಮ್ಮ ಶ್ರದ್ಧಾಸ್ಥಾನಗಳು, ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಉತ್ಕರ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಬಲ್ಲುವೆ? ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ 'ನಿನ್ನೆ'ಗಳನ್ನು ಮರಳಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ತೀವ್ರವಾಗಿದೆ.

ಮಾನವನು ಪಡೆದಿರುವ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು: ಅವನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಎಂತಹದು? ಅದರ ಮಟ್ಟ, ಸ್ವರೂಪ ಎಂತಹದು ಎಂಬುದು, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿ

ಸಮೂಹದ ಆಚರಣೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆಚರಣಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸುವುದು ಸಂಸ್ಕಾರ–ಸಂಸ್ಕೃತಿ. 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಇರುವುದಲ್ಲ. 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಎಂಬುದು ಅಮೂರ್ತ; ಅಮೂರ್ತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಜೀವನದೊಳಗಿನ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತ ಆಕೃತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. 'ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಬಹು ಮಿಗಿಲಾದದ್ದು' ಎಂದು ಹೇಳುವುದು; ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಅಪ್ರಮಾಣಿಕತನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತದೆ; ಎಂದೂ ಇನ್ನೊಂದು ಉಸುರಿನಲ್ಲಿ ಆಡುವುದು ! ಒಂದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇವೆರಡೂ ನಿಜವಿರಲಾರವು. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವು ಎಲ್ಲರ ಅನುಭವದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ; ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಪಂಥಗಳ ಶ್ರದ್ಧಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಎಲ್ಲಿಯೋ ದೋಷವಿದೆ, ಎಂದು ತನ್ನ ತಾನೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಇಂದು ನಿನ್ನೆಯದಲ್ಲ 'ಸನಾತನ'ವಾಗಿ ಉಳಿದುಬಂದಿರುವುದೆಂಬ ಕ್ರೂರ ಸತ್ಯವನ್ನು ಇತಿಹಾಸವು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರನನ್ನು ಕಪ್ಪಕಾಣಿಕೆ ಕಳಿಸಿ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದ ಭಾರತೀಯ ರಾಜರು ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನೂ ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಗಳಾದ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಭೌತ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಎಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು ಕಟುಸತ್ಯ. ಶಕರೆ ಇರಲಿ, ಯವನರೆ ಇರಲಿ, ಮುಸಲ್ಮಾನರೆ ಇರಲಿ. ಬ್ರಿಟಿಶರೆ ಇರಲಿ, ತಮ್ಮ ಮೋಕ್ಷ ಸಾಧಕ (?) ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಬರದೆ ಇದ್ದರೆ ಸಾಕು; ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ರಾಜಾಶ್ರಯ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದು ಶಕ ಹೂಣ ರಾಜರಿಗೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಲು ನೆರವಾದ ಧರ್ಮ ಪಂಥಗಳು ಉಂಟೆಂದು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಪಾರಲೌಕಿಕ ಸಿದ್ಧಿ, ಪವಾಡ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೇ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನವಿರುವ ಮನೋಭಾವವು, ಐಹಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ದ್ವಿಧಾಭಾವದಿಂದಲೆ ವರ್ತಿಸುವುದು ಸಹಜ. 'ಮರಣವೇ ಮಹಾನವಮಿ' ಎಂಬ ವಚನದಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರದ್ಧೆ; ಇತ್ತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಎತ್ತರಿಸಬೇಕು; ತಮ್ಮ ವಯೋಮಾನದ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಬೇಕು— ಇನ್ನೂ ಬದುಕಬೇಕು, ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತಿ! ಈ ಬಗೆಯ ದ್ವಿಧಾಮನೋಭಾವವು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆ ಎಂದರೆ ಅಪ್ರಮಾಣಿಕತೆಗೆ ಆಸ್ಪದ ಕೊಡದಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೆ, ಈ ದ್ವಿಧಾಭಾವದ–ಇಮ್ಮೊಗದ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾಲಗೆ

ಯವರಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕಾಗುವ ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಇರುಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಎಂತು ? ಹೇಗೆ ? ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಉತ್ತರವು ನಮ್ಮ ನಿನ್ನೆಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿಯೆ ದೊರೆಯಬಹುದಲ್ಲದೆ, ಇದಕ್ಕೆ ಬೇರೊಂದು ಪರ್ಯಾಯವಿರಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ೨+೩=೫ ಆಗಲೇ ಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಇದರ ಬೇರಿಜು ಕೇವಲ ನಾಲ್ಕು, ಎಂದು ತನ್ನ ಕೈಯೆತ್ತಿ ಹೇಳುವ ಹಟವಾದಿಗಳಂತಾಗಿದೆ, ಭಾರತೀಯರ ಇಂದಿನ ಇತಿಹಾಸ–ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಕಥೆ! ಆದರೆ ಈ ಬೇರೀಜು ಐದು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಎತ್ತಿದ ಕೈ, ತನ್ನ ಐದೂ ಬೆರಳು ಚಾಚಿ, ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ— ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ !

ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಮೆ– ದೈವತ ಪವಾಡ–ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದೇನು ?

ಭಾರತೀಯರು ಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುಗಳು, ಎಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವಾಗ ಅನುಕೂಲ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನೇ ಎತ್ತಿ ಹೇಳುವ ಚಟದಿಂದಾಗಿ ಸತ್ಯದ ಅವಜ್ಞೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ, ಎಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮಸುಳಿಸಿಹೋಗಿದೆ! ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಂಥೀಯರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದೈವತ, ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಪ್ರೇಷಿತ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮತತ್ತ್ವ ಇದುವೆ 'ಏಕಂ ಏವ ಅದ್ವಿತೀಯಂ' ಎಂಬ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ತ್ವದ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕೇರುತ್ತಿರುವ ಧರ್ಮ–ಪಂಥಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಂಘರ್ಷಗಳೇ ತಲೆದೋರಿಲ್ಲ– ತಲೆದೋರಲಾರವು, ಎಂಬೀ ಗ್ರಹಿಕೆ ತೀರ ಬಾಲಿಶ ಬಾಲಭಾವದ್ದು, ಎಂದು ಎನಿಸಲಾರದೊ ? 'ಯಂ ಶೈವಾಃ ಸಮುಪಾಸತೇ ಶಿವ ಇತಿ....' ಹೀಗೆ ಹಿಂದೂ,— ಛೇ ಎಲ್ಲಿದೆ 'ಹಿಂದೂ' ಎಂಬ ಏಕಾತ್ಮಕ ಪಂಥ ? ಇದೂ ಒಂದು ಸುಖ ಸ್ವಪ್ನವೇ— ಅಲ್ಲ; ಶೈವ ವೈಷ್ಣವಾದಿಗಳು, ಮುಸಲ್ಮಾನ, ಕ್ರೈಸ್ತರು ಸಹ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಓಣಿಗಳಲ್ಲಿ, ಗುಡಿಗುಂಡಾರಗಳಲ್ಲಿ ದೈವತೋಪಾಸಕರಾಗಿ ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳಲಿ; ಎಂಬ ಆಶಯದ ಒಂದು ಶಿಲಾಲೇಖ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಕಲ್ಬರೆಹದ ಅರ್ಥವು ಏನು ? ಈ ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಹಿಷ್ಣುತೆ—ಸ್ಪರ್ಧೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಇದರ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. "(ಕಾದಾಟ ಬೇಡ;) ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ದೇವರನ್ನು ನೀವು ಆರಾಧಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಐಹಿಕ—ಆಮುಷ್ಮಿಕ ಸುಖಾನಂದವನ್ನು ಪಡೆಯಿರಿ" ಎಂಬಲ್ಲಿ

'ಜನಗಳೇ ಕಚ್ಚಾಟ ಬೇಡಿ' ಎಂಬ ಮಾತು ಅಧ್ಯಾಹೃತವಿರುತ್ತದೆ, ಕಾದಾಟ-ಕಿರಿಚಾಟ ನಡೆಸುವ ಬೆಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಓಣಿಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲಾರದ್ದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡಾರ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಂತಿದೆ,— ಭಾರತೀಯ ಗ್ರಾಮ ರಚನೆಯೊಳಗಿನ ಒಂದೊಂದು ಜಾತಿ-ಪಂಥಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾದ ಓಣಿ-ಗಲ್ಲಿಗಳು. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರೆಂಬವರಿಗೆ ಊರ ಓಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಯಲಿಕ್ಕೂ ವಿರೋಧವಿರುವುದು, ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯ ಲಕ್ಷಣ? 'ಹಾಗಾದರೆ ಬಿಳಿಯರು ನಿಗ್ರೋಗಳನ್ನು ದೂರ ಇಡುವುದಿಲ್ಲವೆ?' ಎಂದು ಕೆರಳಿ ಕೇಳುವವರುಂಟು. ಸರಿ; 'ನಾವು ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ದೇಶಾಭಿಮಾನದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಸಹ ತೆತ್ತಿದ್ದೇವೆ' ಎಂದು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಆಯ್ತು; ಸರಿ. ಮತ್ತೆ: ನಿಜವಾದ ಇತಿಹಾಸವೆ ಇದು!

ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲೂ, ದೈವತಗಳ ಪವಾಡ-ಕಥಾ-ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲೂ ಇದೇ ಹಾಡಿನ ಪಲ್ಲವಿ ಕೇಳಬರುತ್ತಿದೆ; ಇಂತಹ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು, ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿಪ್ಪಾಗಿದೆ, ಇದೀಗ. ಇದೇ 'ಶ್ರುತಿ' ವೇದದಲ್ಲೂ ಕೇಳಬರದಿದ್ದರೇ ಸೋಜಿಗ! ಇಂದು ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿರುವ ಗಿಡದ ಬೇರುಗಳು ನಿನ್ನೆಗಳ ಆಳದಲ್ಲಿ ದೂರದ ವರೆಗೆ ಹೋಗಿರಲೇಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇನಿದೆ? ನಮಗೆ ನಮ್ಮ **ನಿಜವಾದ** ಸ್ವ-ಸ್ವರೂಪ ದರ್ಶನವು ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ಪಂಡಿತ ಜವಾಹರಲಾಲ ನೆಹ್ರು, ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಶೇರ್ ಗಿಲ್ ಎಂಬ ವಿಖ್ಯಾತ: ಚಿತ್ರಕಲಾ ಪರಿಣತ ವಿದುಷಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕಳಿಸಿದ್ದರು; ಆ ಮಹಿಳೆ ಬರೆದ ಮಾರುತ್ತರ ಪಂ. ನೆಹ್ರು 'ಬಂಚ್ ಆಫ್ ಲೆಟರ್ಸ' ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಗಿಲ್ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ: ತಾನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಯಾರ ಆತ್ಮಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಓದುತ್ತಿರುವುದು ತೀರ ವಿರಳ; ಏಕೆಂದರೆ, 'ಆತ್ಮಕಥೆ'—'ಆತ್ಮಚರಿತ್ರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಕೃತಿಗಳ—ಕೃತ್ಯಗಳ ಮಂಡನ ಮಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯವನಾಗುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ತನ್ನನ್ನು ಜನರು ಯಾವ ಬಗೆಯಾಗಿ ನೋಡಬೇಕು, ಎಂದು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಇಚ್ಛೆ ಇದೆ, ಎಂಬುದು ಮಾತ್ರ ಅವರ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗಬಲ್ಲುದು; ಹೊರತು, ಹೇಳಲಾರದ್ದನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುವ ಅಥವಾ ಬಣ್ಣ ಬಳಿದು ಹೇಳುವ ಸ್ವಭಾವದ ಮಾನವ ಪ್ರಾಣಿ ತನ್ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು

ಚಿತ್ರಿಸಿರುತ್ತಾನೆ, ಎಂದು ನಾನು ಬಗೆಯಲಾರೆ. ನೀವೋ (ಪಂಡಿತರಿಗೆ) ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಪುರುಷರು; ಆದಕಾರಣ ಅವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಓದಲಪೇಕ್ಷಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆ ಮಾನಿನಿ ಶೇರ ಗಿಲ್ ಬರೆದ ಈ ಆಶಯವು ನಮ್ಮ 'ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ' ಎಂಬ ಇತಿಹಾಸಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾದೀತೆ? ಆದರೂ ಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಶಕ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟೂ ತಟಸ್ಥ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಾಳುವ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುವ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧನವು ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ವಿದೂರವಾದೀತೆಂದು ಬಗೆಯಲು ಕಾರಣವಿಲ್ಲ; ಈ ಬಗೆಯ ಹಲವರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ವರೂಪದ ಏನೊಂದು ನಿಶ್ಚಿತಜ್ಞಾನವು ಅಶಕ್ಯವೆಂದು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ; ಶಕ್ಯವಿರುವಷ್ಟೂ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಸಿದ್ಧತೆಯು ಮಾತ್ರ ಬೇಕು.

ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥಯಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪದ್ಧತಿಯು, ಇನ್ನೂ ರೂಢಿಗೆ ಬರುವುದರಲ್ಲಿದೆ. ಸತ್ಯವು ಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸ್ವರೂಪದ್ದೂ ಆಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತುಂಬ ತೊಡಕಿನ ಕೆಲಸವಾಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಮೊದಲ ಬಾರಿ, ಫಕ್ಕನೆ, ಒಳ-ಹೊರಗಿಲ್ಲದೆ ಆಡಿಬಿಡುವ ಮಾತನ್ನು, ಎರಡನೆಯಬಾರಿ ಉಚ್ಚರಿಸುವಾಗ, ಅದರೊಳಗಿನ ಕೊರತೆ, ಅನಿಷ್ಟಭಾಗ ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದಂತೆ ಎನಿಸಿ, ಮೊದಲು ಆಡಿಹೋಗಿರುವುದನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಮಾನವರ ಸ್ವಭಾವವೆ ಆಗಿದೆ. "When speaks the soul, alas, the *soul* no longer speaks," ಎಂದು ಒಬ್ಬ ವಿದ್ವಾಂಸನು ಆಡಿರುವ ಮಾರ್ಮಿಕ ಮಾತು, ಸಂಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಿದೆ.

ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಾಗೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳ-ಉಲ್ಲೇಖಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಮೈತುಂಬ ಕಣ್ಣು ಅವಶ್ಯ. ಆಧುನಿಕ ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಗೂ ಈ ಅನುಭವವು ಬಂದಿದೆ. ತನ್ನ 'ಸ್ವ'-ರೂಪವನ್ನು-ಮನಸ್ಸಿನ ಆಕೃತಿಯನ್ನು-ಅರಿಯಲು ಬರುವ ಗಿರಾಕಿಯು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮನೋವಿಜ್ಞಾನಿಯು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮ-ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ನೋಡ

ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆ ಗಿರಾಕಿಯು ವ್ಯೈಮರೆತು ಆಡುವ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಬಾರಿ ಫಕ್ಕನೆ ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿ ಹೊರಬರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ವಿವರಣೆಯ ಬಣ್ಣದ ಸುಣ್ಣನೆಯ ಮಾತುಗಳ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿರುವ ವಾಸ್ತವಾಂಶವು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೂಪದಿಂದ ಮಿನುಗಿದಂತೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು, 'ಸತ್ಯ'ವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವ ಸಂಕೇತ: ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರದ ಹೊಸತೊಂದು ತಂತ್ರವನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಯಶಸ್ವಿ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿ–ಒಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ತಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳನ್ನು ತುಲನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಈ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಹಿಂಜಿ ಹಿಂಜಿ ಅವುಗಳ ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ವಾಸ್ತವಾಂಶಗಳನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತರುವುದು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ವೀರಭದ್ರನು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ತಲೆದಂಡ ವಿಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪಾದದಿಂದ ಹೊರಟ ಜಲ, ಶಿವನ ತಲೆಯು ಗಂಗಾಸ್ರೋತವಾಗುತ್ತದೆ; ಬೌದ್ಧ ಪ್ರಸನ್ನ ತಾರೆ, ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ.... ಎಂದರೇನು ? ಈ ದೇವರುಗಳ ಕಾದಾಟವೊ ಇದು ? ಅಥವಾ ಆಯಾ ಮತೀಯರೊಳಗಿನ ಈರ್ಷೆ—ಅಸೂಯೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನವೊ ? ಭೂರಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಟ್ಟು ಪಂಚಪಕ್ವಾನ್ನಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಗುರುವರ್ಗಕ್ಕೆ ತಣಿಸಿದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವೊ–ಕೈವಲ್ಯವೊ ಸಿಕ್ಕುವುದು, ಎಂಬ ಈ ಬಗೆಯ ಉಪದೇಶದ ಅರ್ಥವು ಏನು ? (ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳಿಗಾಗಿ ನೋಡಿರಿ. i) Elements of Hindu Iconography vol. I. Introduction P. 45; and 2) Development of Hindu Iconography P. 231)

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ತಾತ್ಪರ್ಯದ ಸಮಸ್ಯೆಗೂ, ಈ ಬಗೆಯ ಅರ್ಥಪದ್ಧತಿಯಿಂದ, ಪರಿಹಾರವು ದೊರೆಯಬಲ್ಲುದಾಗಿದೆ: 'ನಿನ್ನನ್ನು ನೀನು ನಂಬು' ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ 'ನನಗೆ ಶರಣು ಬಾ' ಎಂಬ ಉಪದೇಶ; **'ಜೀವನವೂ** ನಾನೇ, **ಮೃತ್ಯುವೂ** ನಾನೇ;' **'ಸತ್** ನಾನೇ **ಅಸತ್** ನಾನೆ' ಎಂದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ಉಭಯ ವಿಧ ಉಪದೇಶದ ಅರ್ಥವು ಏನು ? 'O' (ಶೂನ್ಯ). 'ಶೂನ್ಯ'—ಸಂಪಾದನೆಯೆ ಬಾಳಗುರಿ ಎಂಬ ಉಪದೇಶವು ಬಿಚ್ಚು ಮಾತಿನ ಶೈಲಿಯದು. ಗೀತೆಯ ಈ ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ ಅಪೂರ್ವ ಶೈಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಉಚ್ಚ

ಮಟ್ಟದ್ದೆಂದು ಜಾಗತಿಕ ವಿದ್ವಾಂಸರೇ ಬೆರಗಾಗಿ ಹೊಗಳುತ್ತಿಲ್ಲವೆ ?

ಜೀವನವು ಅರ್ಥಶೂನ್ಯವಿದೆ, ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅನರ್ಥಕಾರಿಯೂ ಆಗಿದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ಭಾವುಕರ ಮನದ ಮೇಲೆ ಬಿಂಬಿಸುವ ಗೀತೆಯ ತಂತ್ರವು ಇನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮತಮ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯ ಇಂದಿನ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ! 'ನಾಗ–ಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜಾ ವಿಚಾರ'ದ ಈ ಪ್ರಬಂಧ ದಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆ, ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಗಳನ್ನೂ ಎಳೆದು ತರುವ ಕಾರಣವೇನು ? ಎಂಬ ಆಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಎತ್ತಬಹುದು. ಮೇಲ್ನೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಈ ಆಕ್ಷೇಪವು ಸರಿ, ಎಂದೇ ಎನಿಸುವಂತಿದೆ. ಆದರೆ ನಾಗಾರಾಧನೆಯ ಸಮಗ್ರ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಗೀತೆಯಾಗಲಿ–ಋಗ್ವೇದವಾಗಲಿ ಈ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಕಕ್ಷೆಯ ಹೊರಗೆ ಉಳಿಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಮೊದಲೇ ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ ಗೀತೆಯ 'ಭಗವಂತ' ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ನಾಗನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ; ಆದಕಾರಣ ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ ನಾಗ : ಸರ್ಪ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ! '**ಕಾಲೋಽಸ್ಮಿ**' ಎಂದು ತಾನೇ ಸಾರಿ–ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ **ವಿಷ್ಣು : (ಕೃಷ್ಣ), ಕಾಲ : ಸರ್ಪ** ಎಂಬುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯುಂಟೆ ? ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಸಮಾಧಾನ ವಾಗದವರು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಾವಳಿಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು; 'ಅನಂತ' : ಹಾವಿನ ರೂಪ; ಹಾವಿನ ಮೇಲೆ ಒರಗಿರುವ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ನಾನಾ ಚಿತ್ರ, ಮೂರ್ತಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

'ವಿಷ್ಣು'– ಮಾಯೆಯ ನೆಲೆ, ಯಾರಿಗೂ ನಿಲುಕಲಾರದು; ಎಂದು ಇರುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದಲೂ ವಿಷ್ಣುವು ನಾಗರೂಪನೆಂದೇ ಸಿದ್ಧ ವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕಾಲ'–ಸ್ವರೂಪನು, ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬೇಕಾದ ರೂಪ ಆಕೃತಿಯಾಗಬಲ್ಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಈ ದೈವತ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಉಂಟು, ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಗ : ನಾರ : ಆಪ, ಎಂಬ ಸಮೀಕರಣ ದಿಂದಲೂ ಈ ಮಾತು ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ; ನೀರಿಗೆ ಒಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ಆಕಾರವುಂಟೆ ? ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನೀಲ(: ನೀರ) ವರ್ಣ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕಾಣುವುದು. ರುದ್ರನ ಕಂಠ ಮಾತ್ರ 'ನೀಲ' ಎಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಸೂಚಿತವಿದ್ದರೆ, ವಿಷ್ಣು–ಕೃಷ್ಣರು ಇಡಿ ಯಾಗಿಯೆ ನೀಲರು–ನೀರರು ! ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಕವಿ–'ಸಮಯ'ದ ಸಂದರ್ಭ

ದಲ್ಲಿ 'ನಾಗರು ಬೇಕಾದ ರೂಪ ವೇಷ ಧರಿಸಬಲ್ಲರು' ಎಂಬ ಒಂದು ಶ್ರದ್ಧೆಯ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದೆ. ವ್ಹೊಜೆಲ್ ತನ್ನ ಸಂಶೋಧನದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಸತ್ಯವೂ ಇದೆ:

The Nagas may assume various forms. Takshaka appears at one time as a naked mendicant, at another as an old Brahmin, and on a third occasion a little woman, his proper shape is that of a snake. They may adopt yet other forms beside those of men and beasts.' (Indian Serpent Lore, P. 49). ನಾಗರು ಮೋಡಗಳಾಗಿ ಯಜ್ಞದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಆರಿಸಬಲ್ಲರು; ಯಾವುದೆ ಬಗೆಯ ರೂಪ ತಾಳಿ ಬೇಡವಾದವರಿಗೆ ವಿಘ್ನಕಾರಕವಾಗಿ ಕಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ, ಒಲಿದವರಿಗೆ ವರಗಳನ್ನೂ ನೀಡುವ ದಿವ್ಯದೈವತ ಶಕ್ತಿ ಇದು, ಎಂಬ ಭಾವನಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಈ ನಾಗಾರಾಧನೆಯ ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ ಉಂಟು.

ಆದರೆ 'ದೇವರ' ಹಾವು ಇಲ್ಲದ ಒಂದೂ ಪುರಾತನ ದೇಗುಲವಿಲ್ಲದ ಈ ಭಾರತೀಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ? ದೇವರ ಹಾವಿನ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರವಾದ: ಪವಾಡಗಳು ಇದ್ದರೂ ಈ ಹಾವೇ ದೇವರು, ಮೂಲತಃ; ಎಂಬುದನ್ನು ಯಾವ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೂ ನೇರವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಮಾತ್ರ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ! ಗ್ರೀಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವುದೂ, ಇದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಕಿನದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜೇ೯ ಹ್ಯಾರಿಸನ್, ಗಿಲ್ಬರ್ಟ ಮರೆ ಪ್ರಭೃತಿ ಸಂಶೋಧಕರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದಾಗಿ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉದ್ಗಮದ ಪರಿಸರ ಹಾಗೂ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಕ್ರಮವು ಈಗ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಡೊಡ್ಡ್ಸ್ ಎಂಬ ಮಹಾವಿದ್ವಾಂಸನು ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಈಗ ಮುಂದುವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಝುವುಸ್ ಎಂಬ ದೈವತದ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪವು ತೀರ ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಪವಾಡ ಕಥೆ ಕಾವ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಬೌದ್ಧಿಕ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲಣ ಸುರಮ್ಯ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲವು ಯಾವುದೊಂದು ವೃಕ್ಷ, ಪ್ರಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದೀತೆಂಬ ಸಂಶಯ ಪಡಲು ಸಹ ಧೈರ್ಯವಾಗದ ಕಾಲ

ವೊಂದಾಯ್ತು. ಆದರೆ ಜಾನಪದ ಕಥೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚಾರವಿಧಿ, ಹಳ್ಳಿಗರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಭಾವಿಕ ನಂಬುಗೆಗಳು ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಆದ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ದೈವತ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲ ರೂಪವು ಅರಿಕೆಯ ಅಳವಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿತಲ್ಲದೆ, ಆ ಸಂಕೇತಗಳು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಪ ಡುತ್ತ ನವೋನವರೂಪ ಆಕಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದ ಕ್ರಮವೂ ಈಗ ನಿಶ್ಚಿತ ವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಶೋಧನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಮರೆ, ತನಗೆ ಬಂದ ಒಂದು ಅನುಭವವನ್ನು ಸೂತ್ರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದು ಹೀಗೆ: 'ದೈವತದ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮ–ವಿಶೇಷಣ ಅದರ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪ—ಆಕೃತಿಯಾಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆ ಯಿದ್ದು, ಈಗಿನ ಆಕೃತಿ ರೂಪವು ಅರ್ವಾಚೀನ' ಎಂದು ಬಗೆಯಲು ಅಡ್ಡಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. (........atribute is original and god is added, the safest rule in all. Five Stages of Greek Religion, By Gilbert Murray, 1925; P. 35). 'A God with an apithet is always suspicious like a human being with an 'alias'.... (P. 28) ಎಂದೂ ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ನಾಗಭೂಷಣ: ರುದ್ರ; ಅನಂತ: **ನಾರಾಯಣನು** ವಿಷ್ಣು, ದುರ್ಗೆ **ಕಾಲಿ**(:ಸರ್ಪಿಣಿ)ದೇವಿ ಈ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳು ನಮ್ಮ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ತರುತ್ತಿವೆ, ಎಂಬುದು, ಸಂಶೋಧನ ಪದ್ಧತಿಯ ಒಂದು ಆಧುನಿಕ ಸೂತ್ರ: ತಂತ್ರದಿಂದಲೂ ಹೀಗೆ ನಿರ್ಧರಿಸ ಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆ.

ವಿಶ್ವಸ್ಥ 'ನಾಗ' ಶಕ್ತಿಯು ಯಾವ ಬೇಕಾದ ರೂಪ ತಾಳ ಬಲ್ಲುದು, ಎಂಬುದನ್ನು ವ್ಹೊಜೆಲ್ ವಿವರಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಇದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ದೈವತ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಬೆಂಬಲವೂ ಇದೆ. ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವ ಶಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಇಚ್ಛಾ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಗಂಡು ಆಗಬಹುದು, ಹೆಣ್ಣು ಆಗಬಹುದು, ವೃಕ್ಷವಾಗ ಬಹುದು, ಜಲಚರ ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಬಹುದು– ಎಂಬ ಈ ವರ್ಣನೆ, ಮತ್ತು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ 'ನೇತಿ ನೇತಿ' ಈ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿರುವ ಅರ್ಥ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಅಂತರವು ಎಲ್ಲಿದೆ? ಇದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ

ವರ್ಣಿತ 'ಬ್ರಹ್ಮನ್' ಶಕ್ತಿ : ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಮೂಲಾಧಾರ ಶಕ್ತಿ, ಎಂದರೆ ನಾಗ : ಸರ್ಪ ಅಲ್ಲವೆ? ಹಾವನ್ನು 'ಬ್ರಹ್ಮನ್' ಶಕ್ತಿ ಎನ್ನಲಾದೀತೆ? ಎಂದು, ಆಧುನಿಕ ವಿಮರ್ಶಾಬುದ್ಧಿ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತರು ತಾವು ಎಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆ.... ಏನೆಲ್ಲ ವಿರೋಧ ತಲೆಯೆತ್ತಬಹುದು; ನಿಜ. ಆದರೆ ಸು–ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಎಂಬ ದೈವತವು ಹಾವಿನ ರೂಪದಲ್ಲೆ ಉಂಟೆಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪದಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಸ್ಮೃತಿ ಇಂದಿಗೂ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ!

ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ 'ಬ್ರಹ್ಮನ್' ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆ, ವಿವೇಚನೆಯೆ ತುಂಬಿ ಕೊಂಡಿದೆ, ಎಂದರೂ 'ಬ್ರಹ್ಮನ್' ವಿಚಾರದ ಮೂಲ 'ನೆಲೆ' ತಿಳಿಯದಂತೆ, ಏನೆಲ್ಲ ಹಂಚಿಕೆಗಳು ಅಲ್ಲಿವೆ! 'ಉಪನಿಷತ್' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯೆ ಪದರು ನುಡಿಯಾಗಿದೆ! ಉಪ(ಹತ್ತಿರ)ನಿಷತ್(ಕುಳಿತು, ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳತಕ್ಕ ಗುಟ್ಟಿನ ವಿಷಯ), ಇದರಲ್ಲಿ ಗುಟ್ಟಿನ ಮಾತು ಇರಲೇಬೇಕಷ್ಟೆ? ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿದಂತೆ, ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಒಟ್ಟಿನ ರೀತಿಯುಂಟು. ಆದರೂ 'ತತ್ : ವನಂ'; 'ವನಂ' ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡು, ಎಂಬ ಗೂಢ ಮಾತು : ಮುಂಡಿಗೆ ಕೇನೋಪ ನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪಾಠಕರನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತದೆ! 'ವನಂ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಏನು ಅರ್ಥ? ಗುರುವೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಗುರು–ದೇವಿ: ಉಮಾ–ಮಾತೆ, ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ.

ಈ 'ವನಂ' ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಯು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಕೋಶಗಳ ಸಹಾಯವನ್ನು ಕೋರಿದರೆ ಅಡ್ಡದಾರಿಗೆ ಹೋಗುವ ಹೆದರಿಕೆ ಇದೆ. ಕರ್ಣೋಪದೇಶಕ್ಕಾಗಿ, ಇಂದು ಈ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಜೀವಂತ ವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ದೇವ ಅಥವಾ ದೇವೀ ಸ್ವರೂಪ ಗುರು ಮೂರ್ತಿ ದೊರೆಯಬಹುದೆ, ಎಂಬುದು ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿದೆ; ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಂತಹ ಗುರುಮೂರ್ತಿ ದೊರೆತರೂ ಅದು ಹೇಳಿದ್ದೇ ಕೊನೆಯ ಮಾತು, ಎಂದು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ನಂಬಬೇಕಾಗುವುದರಿಂದ, ಮರು ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಇಂಬಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಈ **ತತ್ : ವನಂ** ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸುರಕ್ಷಿತ ಒಂದೇ ದಾರಿ, ಎಂದರೆ ಉಪನಿಷತ್ತು ಹಾಗೂ ವೇದದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ವನ', 'ಅರಣ್ಯ' ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅವುಗಳ ತುಲನಾ ತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ ಅರ್ಥದ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತತೆಯ

ವಿಮರ್ಶೆಗಾಗಿ, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪವಾಡಕಥೆ, ಗ್ರೀಕ, ಇಜಿಪ್ತ ಮೊದಲಾದ ಕಡೆಯ ದಿವ್ಯ ಪವಾಡಕಥೆ ಇವುಗಳ ನೆರವು ಪಡೆಯುಪುವುದು ಲೇಸು.

'ಜಾತವೇದ'ನೆಂಬ ಅಗ್ನಿಗೆ, ಮಹಾಯೋಧ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದ ಈ 'ವನಂ'! ಇದೇ 'ಯಕ್ಷ' ಈ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರ. ಆನಂದ ಕುಮಾರ ಸ್ವಾಮಿ ಅವರು 'ಯಕ್ಷ' ವಿಚಾರವನ್ನು ಕುರಿತು ಎರಡು ಸಂಪುಟದ ಮಹಾಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು, ಅನೇಕ ಸಂಶೋಧಕರ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. 'ಯಕ್ಷ' ಎಂದರೆ ಮಹಾನ್ (ಯಹ್ವೀಃ) 'ದಿವ್ಯ' ಶಕ್ತಿ. ಇದು ಜಲಶಯ, ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟುದು, ಎಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಇರುವಂತಹ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿ; ಈ ಸೂಚಕತೆಯಿಂದ 'ನಾಗ' : ಸರ್ಪದ ನಿರ್ದೇಶವೇ ಇದು. **'ನೀರೊಳಗಿನ ಅಗ್ನಿ'** ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಿಂದ ವೇದದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಅಪಾಂ ನಪಾತ್' ಮತ್ತು ತತ್ : ವನಂ—ಯಕ್ಷ ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ.

ನೀರೊಳಗಿನ ಈ 'ಅಗ್ನಿ' ಇಡೀ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಇವನ ಈ ಸ್ವರೂಪವು ಸುಮಾರಾಗಿ ಬಚ್ಚಿಯೆ ಉಳಿದಿದೆ ಎಂದರೆ, ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಲ್ಲ. ಕಲೆಯ ಹಿರಿಮೆ ಅದನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುವುದರಲ್ಲಿದೆ, Art is in concealing art ಎಂಬ ಮಾತು ಋಗ್ವೇದದ ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತಾ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸರಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತಿನ 'ಯಕ್ಷ' ರೂಪೀ ಬ್ರಹ್ಮನ್, ಆ ಬಳಿಕ ಅದೃಶ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ! ಯಾವ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. 'ಬ್ರಹ್ಮನ್' ಎಂಬ ಸಂಕೇತವು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತದೆ; 'ಯಕ್ಷ'ದಂತೆ 'ಪ್ರಜಾಪತಿ' ಈ ಸಂಕೇತವೂ ಬೇಗನೆ 'ಬ್ರಹ್ಮನ್'ಸಂಕೇತಕ್ಕಿಂತ ಗೌಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಹಿಂದೆ ಯಾವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಥೀಯರ ಕೈವಾಡವಿದೆ, ಎಂಬುದರ ಸಂಶೋಧನವೂ ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಅದಂತಿರಲಿ 'ಯಕ್ಷ' ಸಂಕೇತವೂ ಗೌಣವಾದುದು ನಿಜ. ಯಕ್ಷ, ಯಕ್ಷಿ, ಕಿಂನರ, ಕಿಂಪುರುಷಾದಿ ಕ್ಷುದ್ರವರ್ಗದ ಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಸರ್ಪಗಳು 'ದೇವ'–ಜನ, ಎನಿಸಿದರೆ ಯಕ್ಷರು 'ಪುಣ್ಯ'ಜನರಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

'ಬ್ರಹ್ಮನ್' ಸಂಕೇತವು ವೇದಾಂತದ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪರಮ ಪದವನ್ನು ಎಂತೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ರುದ್ರ, ಶಿವ, ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಬೆಲೆ 'ಬ್ರಹ್ಮನ್' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಗಣಿತ

ಪದ್ಧತಿಯ ಶುದ್ಧ ತಾರ್ಕಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ನಪುಂಸಕ ಲಿಂಗದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆ—ಕಲ್ಪನೆ ಅವಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಅದರಿಂದಾಗಿ ಅಂತೂ 'ಬ್ರಹ್ಮನ್' ನಾಮ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಉಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. 'ಬ್ರಹ್ಮ'ತತ್ತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಆಚಾರ್ಯರು ತಾರಕ ಮಂತ್ರವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು **'ನಾರಾಯಣ'** ನಾಮವನ್ನೆ! ಶೈವರಲ್ಲೂ ಅಷ್ಟೆ; 'ತತ್ : ಪುರುಷಾಯ ವಿದ್ಮಹೇ ಮಹಾದೇವಾಯ ಧೀಮಹಿ'.... ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿ 'ಬಸವ' ಎಂಬುದೇ ತಾರಕಮಂತ್ರವು; ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಲ್ಲಮ-ಬಸವರಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಮನು ಪ್ರಭು; ಆಚಾರ್ಯಪುರುಷ, ಆದರೂ ತಾರಕ ಮಂತ್ರವಾಗಿ 'ಅಲ್ಲಮ'ನಾಮ ಪ್ರಚಲಿತವಿಲ್ಲ, ಎಂದು ದಿವಂಗತ ಪ್ರೊ. ಬಸವನಾಳರೊಡನೆ ಆದ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂದಿತ್ತು; ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ವೃಷಭ' (ರುದ್ರ), 'ವೃಷ್ಣಿ' (ವಿಷ್ಣು-ನಾರಾಯಣ) ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಬಸವನಾಳರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಯಥಾರ್ಥತೆಯ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. 'ನಾಗರು ಮೋಡಗಳ ರೂಪತಾಳಿ ಮಳೆ ಸುರಿಸಬಲ್ಲರು,' ಎಂಬ ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ವ್ಹೊಜೆಲ್ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಮರುತರು : ರುದ್ರಿಯರು, ಇವರ ಮಾತೆ ಪೃಶ್ನಿ : ಗೌ ಇವರು 'ವರ್ಷಯಿತೃ'ಗಳು, ಆಪ : ರಸ ಸ್ರವಿಸುವ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳು. ವೃಷ್ಣಿಯೂ ವರ್ಷಯಿತೃವೇ. ಇವು 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ' ಎಂಬ ಅತಿ ಪುರಾತನ ಸಂಕೇತದ ಪರ್ಯಾಯ ರೂಪಗಳು. ಋಗ್ವೇದದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಹೇಳುವುದಾದರೆ 'ಬ್ರಹ್ಮನ್' ಸಂಕೇತವು ಖಾಸಾ ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕರದು. ಯಜ್ಞ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆವ ಮಂತ್ರಪಾಠಾದಿ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನಂತೆ ಇರುವ ಅಧ್ವರ್ಯುವು 'ಬ್ರಹ್ಮನ್' (ಪುಲ್ಲಿಂಗ) ಆಗುತ್ತಿದ್ದನು. ವೈದಿಕ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯ ಜೀವಂತ ಪ್ರತಿಮೆ ಈ ಬ್ರಹ್ಮನ್. ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನ್(ನ.) ಎಂಬ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ಬೃಹ-ಬೃಹತ್; ವೃದ್ಧಿಂಗತವಾಗು, ಮಹಾನ್ ಆಗು, ಎಂಬ ಭಾವಾರ್ಥವು ಮೂಲದಲ್ಲಿದೆ. ಅಗ್ನಿಯೊಳಗಿನ ತೇಜಸ್ಸಿನ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿ ಮೂಲ ತತ್ತ್ವದ ದೈವತ ಎಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ—ಬೃಹಸ್ಪತಿ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಒಂದೇ ಅರ್ಥದ ಎರಡು ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ತಲೆದೋರಿರುವಲ್ಲಿ, ಏನೋ ಒಂದು ತಗಲು-ಕವಡು ಕಾರಣವಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏನೂ ಅರ್ಥವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ತೀರ ಸಮಾನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪದಗಳು ಬಳಕೆ

ಯಲ್ಲಿ ಇರಲು ಶಕ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ; ಹಾಗೆ ಉಂಟು, ಎಂದು ತೋರಿಸುವ ಹಟವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ, ಏನೋ ಒಂದು ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ, ಎಂಬ ಸಂದೇಹವು ಉಂಟಾಗದಿರದು. ಉಪನಿಷತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ 'ಬ್ರಹ್ಮನ್' ಪದದ ಜೊತೆಗೆ 'ಪುರುಷ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತವೂ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕೊನೆಗೆ ಪುರುಷ—ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಇವೂ ಹಿಂದೆ ಬೀಳುತ್ತವೆ, ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ರುದ್ರ ಇವರೇ ಜೀವನ ರಂಗದ ಕಣದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಭರಮಪ್ಪನಾಗಿ ಎಲ್ಲೊ ಮೂಲೆಗುಂಪಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಆದರೆ, ಹೀಗೆ ನಾಮಮಾತ್ರವಾಗಿ ಉಳಿಯಬೇಕಾಗಿ ಬಂದ ಭರಮ < ಬ್ರಹ್ಮ ಇವನೂ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ನಾಗನೆ! ಆದರೆ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಬಾಹ್ಯ ಶಬ್ದ-ಸಂಕೇತವು ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕ ಸೌರರದು! ವಿಷ್ಣು—ರುದ್ರರ ನಾಗತ್ವದ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಯೆ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಹತ್ತು ಬಗೆಗಳಿಂದ ಇದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ 'ಬ್ರಹ್ಮನ್' ಯಾರು? ಇವನೂ ನಾಗನೇ? ಎಂದು ಎನಿಸುವಂತಿದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ಭರಮನೂ ನಾಗನೇ ಎಂಬುದು ನಿಃಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಬಲ್ಲುದು— ಈ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ. ಇಂದು ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ–ವಿಷ್ಣು–ಮಹೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಈ ದೇವತಾತ್ರಯಕ್ಕೆ ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ತ್ವವಿದೆ. ೧) ಬ್ರಹ್ಮನ್: ನಿರ್ಮಾತೃವು; ೨) ವಿಷ್ಣು: ಸಂರಕ್ಷಕನು; ೩) ರುದ್ರ–ಮಹೇಶ್ವರ: ಸಂಹಾರಕನು. ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಈ ಮೂರೂ ದಿವ್ಯ ಶಕ್ತಿಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ, ಪರಸ್ಪರಾವಲಂಬಿತ್ವದ ಮೂಲಕ; ಆತ್ಯಂತಿಕ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಾಲದ ತ್ರೈಪುರುಷ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸುಮಾರಾಗಿ ಈಗಣ ದೇವತಾತ್ರಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿತ್ತು. ಇವರನ್ನು ಒಂದೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ– ಎಂದರೆ ಸಮಾನ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮೂರು ಗುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದಕಾರಣ 'ತತ್'ತ್ವತಃ ಇವು ಮೂರೂ ಅಭಿನ್ನ, ಎಂದೆ ಹೊರಪಡುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ರುದ್ರ—ವಿಷ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರು ಒಬ್ಬರನ್ನು 'ನಾಗ' ಎಂದರೂ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ನಾಗನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ.

ಜಲಶಾಯಿ ನಾರಾಯಣ–ವಿಷ್ಣು ಪ್ರತಿಮೆಯು 'ನಾಭಿ:' ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಬ್ರಹ್ಮನು, ನಾರಣರೂಪನು ಎಂದರೆ, ನಾಗರೂಪನೇ ಸರಿ. ಋಗ್ವೇದದ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೆ, ಆ ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪತಿ, ಆಪ: ರಸ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿರುವ ಬಗೆಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಲ್ಲ. ನಾರ: ಆಪ ಈ ಸಂಕೇತವು ರಸ: ರೇತ ಎಂಬ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಋಗ್ವೇದದ 'ಆಪ':ರಸ ಅಥವಾ 'ಮಧುಮತ್ ಪಯಸ್' ಇದು ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಮೆಲ್ಲನೆ 'ಪುಷ್ಕರ'—ಪದ್ಮ, ಕಮಲವಾಗಿ ರೂಪ—ಆಕೃತಿ ಬದಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. 'ನಾಗ'ವು ಯಾವ ಬೇಕಾದ ವೇಷ ಧರಿಸಬಲ್ಲದು, ಎಂಬ ಮೂಲ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಮರೆತರೆ ಈ ಆಪ: ರಸ ಸಂಕೇತ: ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಸ್ವಾರಸ್ಯದ ಅಂತರಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಎರವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಶತಪಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೆ ಬಯಲಿಗೆ ತರುತ್ತಿದೆ: ಆಪೋ ವೈ ಪುಷ್ಕರಂ (೬–೪–೨.೨; ೭.೪–೧.೮). 'ಆಪೋ ವೈ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ–ಪರಮೇಷ್ಠೀ' ಎಂದು ವಾಜಸನೇಯ ಸಂಹಿತೆ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ! (೧೪.೯). ಈ ಪ್ರಜಾಪತಿ: ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಸೃಜನಶಕ್ತಿಯ ದೈವತ ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ಸಂದೇಹ ಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

'ದಿವ್ಯ' ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸುವಾಗ, ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಜನಜೀವನದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಚಾರಾಂಗದಲ್ಲಿ (Ritual) ಸ್ಥಾನವಿರುವುದನ್ನೂ ತೋರಿಸಲು ಶಕ್ಯವಾಗದ ವಿವರಣೆ, ಅಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಊನ–ಕುಂಟ ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ 'ಭರಮ'ಪ್ಪನ ಒಂದು ಪರ್ವ > ಹಬ್ಬ, ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ವರುಷವೂ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ: ಇದುವೆ ದೀವಳಿಗೆಯ ಆರಂಭದ 'ನೀರು ತುಂಬುವ' —ಎರಕೊಳ್ಳುವ ಹಬ್ಬ. ಆಶ್ವಿನ ವದ್ಯ ತ್ರಯೋದಶಿ: ಧನ ತ್ರಯೋದಶಿ:(ಧನ=ಪುರುಳ್, ಹುರುಳು). ಅಂದಿನ ಇರುಳು, ಸ್ನಾನಗೃಹದ ಒಲೆಯ ಮೇಲಣ ಹಂಡೆ ಲಕಲಕಿಸುವಂತೆ ತಿಕ್ಕಿ ಒಲೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ನೀರು ತುಂಬುವರು. ಹಂಡೆ ಪೂಜೆಯಾಗಬೇಕು. ಜಲಪೂರ್ಣ: 'ಸಲಿಲ' ಪೂರ್ಣ ಈ ಪಾತ್ರೆಯೆ ಭರಮ > ಬ್ರಹ್ಮನ ಸಂಕೇತ. ಈ ಸಂಕೇತದ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯುಂಟು: ಈ ಭರಮ > ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ (ಸಲಿಲ ಪಾತ್ರೆಗೆ) ಮಹಾಲಿಂಗದ ಬಳ್ಳಿಯನ್ನು ತಂದು ಸುತ್ತುವುದು ಒಂದು ವಾಡಿಕೆ. ಆ ಬಳಿಕ ಪೂಜೆ. ಮಹಾ

ಲಿಂಗನ ಬಳ್ಳಿಯ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಮನಗಾಣಲು ಇದರ ಕಾಯಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಬೀಜದ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ನೋಡಲೇಬೇಕು. ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿಯು 'ಆಪ' : 'ಸಲಿಲ' ಇದು. 'ಸಲಿಲ' ಇದು 'ಸರಿರ' ಎಂದೂ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಇದಕ್ಕೆ 'ಶರೀರ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವಾಗುವ ಹಾಗಿನ ಪ್ರಯೋಗಗಳೂ ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ— ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ!

ಈ ಪರ್ವಕ್ಕೆ (ಪರ್ವ : ಸಂಧಿ) ಅಳಿಯನನ್ನು, ದೀವಳಿಗೆಯ ಹಿಗ್ಗಿಗಾಗಿ ಆಮಂತ್ರಿಸುವ ವಾಡಿಕೆ,—ಮದುವೆಯ ಮೊದಲ ವರುಷದಲ್ಲಂತೂ! ಆತನಿಗೆ **'ಪಾಯಸ'** <ಪಯಸ್ ಊಟದಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ಬೇಕು! **ಮಧು—ಮತ್— ಪಯಸ್ಸಿನ'** ಈ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಆಚರಿಸುವಲ್ಲಿ ಇರುವ 'ಜೀವನ' ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಅದೆ-ಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು! "(ಮಾನಾಮಿಯಂ) **ದೀವಳಿಗೆ**ಯಂ ಮಾಡೆನೆ ?" ನಿನಗೆ ಎಂದು ಒಬ್ಬ ನಲ್ಲೆ, ನಲ್ಲನಿಗೆ ಎಂದಿರುವುದಾಗಿ ಪಂಪನು ಆಡಿಸಿರುವ ಈ ಮಾತಿನ ಆ ಮಧುರ ಸಂದರ್ಭವು ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಈ 'ಪುರುಳಿನ' ಧನ ತ್ರಯೋದಶಿಯ ಮುನ್ನದಿನ **'ವಸು'**—ದ್ವಾದಶಿ : ಸ-ವತ್ಸ **ಗೋ**— ಪೂಜೆ. ಅಂದು ಗೋ-ಧೂಳಿಯ ಸಂಧ್ಯಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗೃಹಿಣಿಯರಿಂದ ಸಾಂಗವಾಗಿ ಜರುಗಲೇ ಬೇಕು; ಇಲ್ಲಿ 'ಸ-ವತ್ಸ'-ಗೋ ಇರಲೇ ಬೇಕಾಗಿರು ವುದರೊಳಗಿನ ಸು-ಸಂಬದ್ಧತೆ, ಸು-ಸಂ-ಗತಿ : ಈ ಅರ್ಥ : ಆಚಾರ—ವಿಚಾರ ದೊಳಗಿನ ಹೆಣಿಕೆಯ (texture) ಈ ಕುಸುರಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಜೀವನದ ಈ ಕಟ್ಟಡ (Structure) ನಿತಾಂತ ರಮಣೀಯವಾಗಿಲ್ಲವೆ? ಜೀವನದೊಳಗಿನ ಈ ಅರ್ಥ : ಮೂಲ್ಯ : ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭೂತಿಯು, ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ಮಶಾನ— ಮರಣ-ಸಂಕಟಗಳ ಸ್ಮರಣದಿಂದ ಅಳಿದೀತೇ? ಉಳಿದೀತೆ? ಮಂಗಲ— ಅಮಂಗಲಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಂದೆಡೆಗೇ ಜಗಲಿಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಆರಾ ಧಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಈ ನಾಗಾರಾಧನೆಯ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ತೆಯ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಅಡಿಗಡಿಗೂ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತದೆ.

'ವಸು'-ದ್ವಾದಶಿಯ ಸವತ್ಸ ಗೋ ಪೂಜೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಈ ಹಬ್ಬ; ಧನ-ತ್ರಯೋದಶಿಯಂದಿನ 'ಸಲಿಲ'ಪೂರ್ಣ ಪಾತ್ರದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಆರಾಧನೆ; ಆ ಬಳಿಕ ಅಮಾವಾಸೆಯಂದು, ಶುದ್ಧಪ್ರತಿಪದೆಯಂದು (ಸಿನೀ ವಾಲೀ : ಪ್ರತಿಪದೆಯ ಚಂದ್ರ; ಮಿಡಿನಾಗ) ವೃಷಭ (:ವರ್ಷಯಿತೃ) ದೇವನ

ಪೂಜೆ; ಹೋರಿ-ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ, ಪೂಜಿಸಿ, ಸಂಜೆಗೆ ಊರಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡುವ ರೂಢಿಯೂ ಹಲವೆಡೆಗೆ ಉಂಟು. ಮಾನವ ಸಮಾಜದ ವಿಕಾಸ-ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ, ಪಶುಪಾಲನ ವೃತ್ತಿ : ಗೋವಳಿಕೆ ಗೊತ್ತಾಗುವ ಮೊದಲು ಆಡು-ಕುರಿಗಳನ್ನು ಸಾಕುವುದು ತಿಳಿದಿತ್ತು; ಕುರುಂಬಿಕೆಗೂ ಮುಂಚಿನ ಹಂತವು ಆಡಿನದಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನವರಾತ್ರಿ–ದೀವಳಿಗೆಯ ಈ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ, ಗೋ ವೃಷಭ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯೆಂಬುದು ತಿಳಿದ ಬಳಿಕ ಅವುಗಳ ಪೂಜೆಯೆ ಪ್ರಧಾನವಾಯಿತು. ಕಂನುಡಿಯ ಕುರುಂಬ–ಧನಗರ—ದನಗಾರ, ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ನೆನಹು ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಮೂಡಿನಿಂತಿದೆ (ಕರ್ಣಾಟ ಸಂ. ಪೂ. ಪೀ. I. ಪು. ೫೮—೬೮). ದನಗಾರರು ದನಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವಂತೆ ಆಡಿನವರು—ಕುರುಬರು ತಮ್ಮ ಸಾಕು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪೂಜೆಗೈಯ್ಯುವರು. ವೃಷ್ > ವರ್ಷ್ : ಜೀವನದಾಯಿ ಸತ್-ತ್ವವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಹಂತದಲ್ಲೂ ದಯಪಾಲಿಸುವ ಕ್ರಿಯಾ ಶಕ್ತಿ ಇದು. ಧನ ಇದೂ ಪುರುಳೇ, ಜೀವನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಪೋಷಕವಾದುದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪೂಜೆಯು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದೆ.

ದೈವತ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳು

'ನಾಗ' ಪ್ರತಿಮೆಯ ಈ ವರೆಗಿನ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿರುವ ಅಂಶಗಳು ಇವು: ೧) ತ್ರೈಮೂರ್ತಿಗಳೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮ–ವಿಷ್ಣು–ರುದ್ರ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅರ್ವಾಚೀನ ಆಕೃತಿಗಳು ಎಂತಹವೆ ಇರಲಿ, ಈ ಮೂರರ ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ 'ನಾಗ' ಉಂಟು. "ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲ ಒಂದೇ (ಏಕಂ) ಸತ್-ತ್ವದಿಂದ (ಸಂತಂ) ಆಗಿದ್ದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅದನ್ನು ನಾನಾ ನಾಮರೂಪಗಳಿಂದ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ," ಎಂದು ಋಗ್ವೇದದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿರುವ ವಿಚಾರದ ಯಥಾರ್ಥತೆಯು, ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ.

೨) 'ನಾಗ' ಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜೆ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉಗಮದ ಪರಿಸರವನ್ನು ಕಣ್ಣೆಳತೆಯಲ್ಲಿ ತರುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ 'ಅದಿತಿಗೆ' ಹೋಲುವ 'ಯುರಿಯಾ,' 'ಅಫ್ರೊಡೈಟ' ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಆಪೋದೇವಿಯರು (ಜಲದೇವಿ: ನಾಗಕನ್ಯೆ) ಇಜಿಪ್ತ—ಗ್ರೀಸದತ್ತಣಿನ ಪುರಾತನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿಯ 'ನಾಗ'ನು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿ

ಯಿಂದ, ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಆಕಾರಗೊಂಬುವಲ್ಲಿ ನಾನಾ ವಿಧವಾಗಿ ರೂಪಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೊರಟಿದ್ದರೂ ಅದರ ಉಗಮದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜನಾಂಗ ಗಳಲ್ಲೂ ಸುಮಾರಾಗಿ ಜಲ–ಜಲಕನ್ಯೆ, ನಾಗ ಇರುವುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

೩) ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು, ಮುಂದಿನ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳಾಗಿ ಹಬ್ಬುತ್ತ ಹೊರಟರೂ ಆಪ: ರಸ—ನಾಗದ ಹಂತ ದಲ್ಲಿ, ಶಾಕ್ತ, ಶೈವ, ವೈಷ್ಣ ಪಂಥಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ ಮತಗಳ ಉಗಮವೂ ಇಲ್ಲಿಯೆ ಇರುವುದಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ, ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಯೊಳಗಿನ ಏಕಾತ್ಮಕತೆಯ ಪಾತಳಿಯು ಇಲ್ಲಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

೪) 'ನೀರು' ಜೀವನವು ನಿಜ; ಆದರೆ ಜೀವನ 'ನೀರಗುಳ್ಳೆ!' ನೀರಿಗೆ ಸ್ವಂತದ ಆಕೃತಿಯೆ ಇಲ್ಲ; ಆದಕಾರಣ ಸಮತ್ತ್ವ, ಏಕರೂಪತೆ ಆದಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಸಮತ್ತ್ವ: ಏತರೂಪತೆ ಎಂದರೆ ಮೃತ್ಯುರೂಪ. ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಮೊದಲು ಪ್ರತಿಪದೆ: ಮಿಡಿನಾಗ: ಚಂದ್ರದ ಕುಡಿ ಬಳಕಿನದು. ಇದು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮೂಲ ಶ್ರದ್ಧೆ.

೫) ಆದರೆ ಜೀವನವು ಸ್ಥಾಯಿಭಾವ; ಜೀವನದ ಅಭಾವ—ಅದು ಅದೃಶ್ಯವಾಗುವುದು: 'ಮರಣ' ಎನಿಸುತ್ತದೆ; ಬೆಳಕಿನ ಅಭಾವ ಕತ್ತಲೆ; ಕತ್ತಲೆಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲ, ಎಂಬ ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಒಂದು ಉಂಟು.

೬) ಜೀವನಾನುಭವದ ಪರಿಸರವು, ಆ ಜನದ ಆಚಾರ—ವಿಚಾರ: ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಜ್ಞಾನ ಇವು ಪಡೆವ ಆಕೃತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ— ಮೊತ್ತ ಮೊದ ಲಲ್ಲಂತೂ. ಆದುದರಿಂದ ನಾಗ: ಆಪ-ರಸ ಪೂಜೆ ಹಾಗೂ ಈ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಪರಿಸರವು ಮತ್ತು ಸೌರ ಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜಕರ ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧನೆ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಕ ಪರಿಸರ ಇವೆರಡೂ **ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ** ತೀರ ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯೆ ಇರ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

೭) ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ನಾಗಾರಾಧನೆಯು, ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ್ದು— ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರ, ಇರಾಕದ ವರೆಗಿನ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೪೦೦೦ ವರುಷಗಳ ಸುಮಾರಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟುದು;

ಅಥವಾ ಸುಮಾರಾಗಿ ಆ ಸಮಾನ ಆಕೃತಿಯದು ಆಗಿದೆಯೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಸೌರ ಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜಕರ ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧನೆಯು ಇರಾಣದತ್ತಣಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಪಂಚನದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದಿತೆಂದು ಋಗ್ವೇದದ ಹಲವು ಋಚೆಗಳ ಮೂಲಕ ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯರು ಹೊರಗಣಿಂದ ಬಂದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ; ನಿಜ. ಆದರೆ ಸಿಂಧೂ ನದಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದ ಹಿರಿಮೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯ ಗಂಗಾ-ಯಮುನಾ ನದಿಯ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವು ತಾನೆತಾನಾಗಿ ಬೆಳೆಯ ತೊಡಗುವ ಸೂಚನೆಗಳು ಇವೆ. ಸೌರ ಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜಕ ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕರೂ ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದವರೇ ಆಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸಿಂಧೂ ನದಿಯೊಡನೆಯೆ ಗಂಗಾ-ಯಮುನಾ ನದಿಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ—ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೆ ಇರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಯಮುನಾ ಮತ್ತು **ಕಂ**>**ಗಂ**-ಗಾ ಈ ನದೀ ನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಪದರು ಪದರಿನ ಅರ್ಥವು ಆಪ: ರಸ—ಸರ್ಪ ಪಂಥೀಯ ವಿಜಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ನದೀ-ನಾಮ ವರ್ಜ್ಯ ಸಂತಾನಕ್ಕೆ; ಎಂದೆಂಬ ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರದ ನಿಷೇಧವು, ಆಪ: ರಸ ಪಂಥದ ಬಗೆಗಿನ ವಿರೋಧ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. 'ಗಂಗಾಗಂಗೇತಿ ಯೋ ಬ್ರೂಯಾತ್' ಅವನು ವಿಷ್ಣು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ, ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಂತೆ ಗಾಂಗಾನಾಮಸ್ಮರಣ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿತ್ಯ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವ ಈ ವಾಡಿಕೆ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ವರ್ಚಸ್ಸಿನ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. 'ಜೀವನ—ಮರಣ' ಎರಡನ್ನೂ ಸಮ, ಎಂದು ಭಾವಿಸುವ ಶ್ರದ್ಧೆಯಂತೆ ಗಂಗಾ ಸ್ನಾನದ ತರುವಾಯ ಯಮುನಾ: ಕಾಲಿ(ಂದಿ) ನದಿಯಲ್ಲೂ ಮುಳುಗು ಹಾಕಲೇಬೇಕು! ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಯಾತ್ರಾ ಫಲವಿಲ್ಲ. ಗಂಗಾ–ಯಮುನೆಯರ ಈ ಜೋಡಿ ಜೀವನವಾದೀ ಸೌರ ಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜೆಯ ಮೂಲೋದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವಾಗಿದೆ.

ಆಪ: ರಸದ ನಾಗಪ್ರತಿಮೆಯ ಆರಾಧನೆ. ಹಾಗೂ ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧನೆ–ಯಾಜಕ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಇವೆರಡೂ ಭಿನ್ನವೈಚಾರಿಕ ಜೀವನ ರೀತಿಗಳು; ಒಂದೇ ಭೌಗೋಲಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಮೈದಾಳಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ, ಎಂಬ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳಿಂದಲೂ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅವೆಸ್ತಾ ಹಾಗೂ ಋಗ್ವೇದದ ಸೌರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಾಮ್ಯವು

ಇಂತಹ ಒಂದು ಘಟನೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಇತಿಹಾಸವು ಇಂತಹ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಮಾಣ. ಯುರೋ-ಭಾರತೀಯ ಶಾಖೆಗೆ ಹತ್ತಿರದ್ದಾದ ಗ್ರೀಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮುಂಚಿನ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಡನೆ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಯೆ ಮಾರ್ಪಟ್ಟ ಸಮಾಂತರ ಘಟನೆ ಗ್ರೀಸ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿದೆ: "Greek Mythology, which contains importations from Crete, Egypt, Palestine, Phrygia, Babylonia and elswhere, can properly be classified—" (The Greek Myths, vol.I Introduction P. 9—10)

ನಾಗಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಆಪ:ರಸ ಭೂಮಿಕೆಯ ದೈವತ ವಿಚಾರ ದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಆಕೃತಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳು ಆಗುತ್ತ ಬಂದಿವೆ. ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಸೌರ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ—ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧನೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲೆ, ತೀರ ಭಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಆಗಿದ್ದುಂಟು. ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಅಂದಿನ ಆ ಸುಮಾರಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆದ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವೆಂದು ಬಗೆಯದೆ ಹೋದರೆ ಈ ಆಗು-ಹೋಗುಗಳು, ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ತನ್ನ ತಾನೆ ಸಂಭವಿಸಿರ ಬೇಕೆಂದು ಗ್ರಹಿಸುವ ಆಪತ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ!

ಎರಡು ಅಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ಈರ್ಷೆ

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಎರಡು ಭಿನ್ನ ವೈಚಾರಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ (: ಆಚಾರಗಳ) ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು, ಎರಡು ಬಗೆಯ 'ಅಗ್ನಿ'ಗಳ ಸೆಣಸಾಟ ಎಂದು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ—ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಅಡ್ಡಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ನೀರೊಳಗಿನ ಅಗ್ನಿ; ಇನ್ನೊಂದು ಹೋಮ ಕುಂಡದೊಳಗಿನ ಅಗ್ನಿ. ಇವೆರಡೂ ಅಗ್ನಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಹೋರುತ್ತವೆ. ಎಂದ ರೇನು? ಆಯಾ 'ಅಗ್ನಿ'ಯ ಭಕ್ತರ ಶ್ರೇಷ್ಠ-ಶ್ರೇಷ್ಠಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈರ್ಷೆ-ಸ್ಪರ್ಧೆ ಎಂದೇ ಅರ್ಥ ತಾನೆ?

ಈ ಬಗೆಯ ಈರ್ಷೆ—ಹೋರಟೆ ಎರಡು ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲಿನದು ಇರು ತ್ತದೆ; ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಇದರ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ೧) ಮಾನವರ

ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ–ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಂಗಡ–ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಥವಾ ಸಾಮೂಹಿಕ 'ಸ್ವ'ದ ಅರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಕಚ್ಚಾಟ–ಕಾದಾಟವು ತಲೆ ದೋರುವುದು, ನೈಸರ್ಗಿಕ ಘಟನೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಆಚರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ 'ವಿಚಾರ'—ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾದ ಜೀವನ ತತ್ತ್ವದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ೨) ಇದು, ನೆಲದ ಮೇಲಣ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾಂತರವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುವ **ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಾತಳಿ,** ಇನ್ನೊಂದು. ನೆಲದ ಮೇಲಣ ಸಂಘರ್ಷವು ನಿಂತು ಹೋದರೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪಾತಳಿಯಮೇಲಣ ವೈಚಾರಿಕ–ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಸಂಘರ್ಷವು ಶತಮಾನ–ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಉಳಿದು ಬರುವುದುಂಟು. ಮೊದಲನೆಯ ಪಾತಳಿ ಇತಿಹಾಸದ ವಿಷಯ; ಎರಡನೆಯ ಪಾತಳಿ, ಧರ್ಮ–ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಹಾಗೂ ಅದರ ಇತಿಹಾಸದ ವಿಷಯ. ಯಾವುದೇ ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕಾಗಲಿ, ತತ್‌ಸಮಾಂತರವಾಗಿ ಇದ್ದ ನೆಲದ ಮೇಲಣ ಘಟನೆಗಳ ಇನ್ನೊಂದು ಬದಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಧರ್ಮವಾಗಲಿ, ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವಾಗಲಿ ಆಕಾಶ ಪುಷ್ಪವಲ್ಲ, ಜೀವನ ಸಂದರ್ಭದ ದಿಕ್ಕಾಲ–ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಳೆತು ಅದು ಬೆಳೆದಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಶಕ್ಯವೆ ಇಲ್ಲ, ಅಂತರ್ಜ್ಞಾನಿ—ಪವಾಡಿ –ಗಾರುಡಿಗ ಪ್ರವಾದಿಗಳ ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲದೆ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಸಂಬಂಧದ ಋಣಾನುಬಂಧವನ್ನು ಕಡಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.

ನೀರೊಳಗಿನ 'ಅಗ್ನಿ' ಎಂದರೇನು ? ಯಜ್ಞವೇದಿಕೆಯ ಕುಂಡದೊಳಗಿನ 'ಅಗ್ನಿ' ಎಂದರೆ ಎಂತಹದು, ಇದರ ವಿವರಣೆ ಅನವಶ್ಯಕ. ಎರಡು ಅರಣಿಗಳನ್ನು ತಿಕ್ಕಿ-ಉಜ್ಜಿ ಬೆಂಕಿ ಕಿಡಿ ಹೊರಡಿಸಿ ಅಗ್ನಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಈ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಪ್ರಕಾರವು, ಋಗ್ವೇದದ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲೂ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿಯ ಹೋಮ ಕುಂಡಗಳು ಯಾಜಕ ಪಂಥೀಯರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ನೀರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅಗ್ನಿಯ ಸ್ತೋತ್ರ-ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವೂ ಋಗ್ವೇದದ ಎಲ್ಲ ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲೂ ಉಂಟು. ನೀರೊಳಗಿನ ಅಗ್ನಿಯ ನಿರ್ದೇಶವು ನಿಶ್ಚಿತ ಒಂದೇ ನಾಮರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ; 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಮಾತ್ರ ನಿಃಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ನೀರೊಳಗಿನ ಅಗ್ನಿ ಸೂಚಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ 'ಅಗ್ನಿ'ಯ ಅರ್ಥವೇನು ? ಸ್ವರೂಪವೆಂತಹದು ? ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ತಜ್ಞ

ರಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ 'ಅರ್ಥ'ದ ವಿಚಾರ ಹಾಗೆ ಇರಲಿ.

ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ನೀರ-ದಿವ್ಯಪುತ್ರ' ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಇದನ್ನು 'ವಡವಾನಲ' ಎಂದರೆ ನೀರೊಳಗಿನ ಕುದುರೆ ಎಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯುತ್ ಶಕ್ತಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ--ನೀರೊಳಗಿಂದ—ಮಳೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೋಡಗಳಲ್ಲಿ— ಕಾಣುವ ಮಿಂಚನ್ನು 'ನೀರ ಮಗು' ಎಂದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಂಭ್ರಮಕಾರಕ ವರ್ಣನೆಗಳೂ ಉಂಟು. ಈ ಎಲ್ಲ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ—ಅಲಂಕಾರಿಕ ವರ್ಣನೆಗಳು ಹಾಗಿರಲಿ. ಇದು ಸಲಿಲ>ಸರಿರ (:ಶರೀರಸ್ಥ) ಅಗ್ನಿ ಎಂಬ ವರ್ಣನೆ ಕೊನೆಗೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. (X. ೭೨.೪-೬) ಈ ಅಗ್ನಿಯು ಶರೀರಸ್ಥನಾದ ಬಳಿಕ ಯಜ್ಞದ ನೂತನ ವಿಧಾನವು ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯವಾದುದಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. 'ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಂ ಅಜನಯಂತ ದೇವಾಃ; ತಾನಿ ಧರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರಥಮಾನಿ ಆಸನ್.' ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಿತಿಯು ಈ ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೆ ಪ್ರಪಂಚವು ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ. 'ಸಹಯಜ್ಞಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಪುರಃ ಉವಾಚ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ' ಎಂದು ಗೀತೆಯು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಿರುವ ಈ 'ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ' ಯಜ್ಞವು, ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ 'ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧನೆ' ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ 'ರಸೋऽಹಂ ಅಪ್ಸು' ಎಂಬ ಗೀತೆಯ ಭಗವಂತನಿಗೆ, 'ಸೋಮ'ಪಾಯಿಗಳ ಯಜ್ಞವು, ಎಂದರೆ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ರಚಿಸಿದ ಅಗ್ನಿ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಆಹುತಿ ಹಾಕಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೌರ ಪರಂಪರೆಯ ಯಜ್ಞವು ಅಮಾನ್ಯವಿತ್ತು.(೯.೨೦-೨೧), ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಈ 'ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ ಯಜ್ಞ'ವು ಲೋಕ ಪ್ರಿಯವಾಗಿ, ಸೌರ ಪಂಥೀಯ ಯಜ್ಞ ವಿಧಾನವು ತಿರಸ್ಕೃತವಾಗುತ್ತದೆ. **'ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ ಅಗ್ನಿ'** (X. ೧೨೧), **'ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ ಸೂರ್ಯ'** (ಈಶಾವ್ಯಾಸೋಪನಿಷತ್— ಯಜುರ್ವೇದ ೧೦. ೧೫-೧೬), ಎಂಬ ನೂತನ ಅಗ್ನಿ, ನೂತನ ಸೂರ್ಯರ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತವೆ.

ಈ ವರೆಗೆ ಹೇಳಿದ ಎರಡು 'ಅಗ್ನಿ'ಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅರಳೆ, ಬನ್ನಿ, ಆಲ, ಅತ್ತಿ ಇಂತಹ ಸಮಿತ್ತುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಕಾಯ್ದಿಡಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಅಗ್ನಿ-ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ಒಂದು; 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ' ಪಂಥೀಯ ಸಲಿಲಸ್ಥ ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧನೆಯು

ಸಂಪ್ರದಾಯವೆ ಒಂದು. ಇವೆರಡೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವೈಚಾರಿಕ ಭೂಮಿಕೆಗಳು ಅವರವರ ಆಚಾರ-ವಿಧಾನದೊಳಗಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದು. ಇಡೀ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಸ್ಪರ್ಧೆಯು ಸರಸ ಚಿತ್ರಪಟವನ್ನು ನೋಡಲು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇವೆರಡರೊಳಗಿನ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಅಗ್ನಿಯೆಂದರೆ 'ದಿವ್ಯ ನಾಗಶಕ್ತಿ'ಯೆ ಆಗಿರುವುದರ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಲು ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ ಕೆಲವೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಸೌರ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ತಿಳಿದಿರುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ.

ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಹಾಗೂ ಸೌರ ಪಂಥೀಯ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿದ್ದಿತೆ?

ಎರಡು 'ಅಗ್ನಿ'ಗಳ ನಡುವಣ ಸ್ಪರ್ಧೆಯನ್ನು ಇದೀಗ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾಯ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಸ್ಪರ್ಧೆಯ ಸ್ಪಷ್ಟ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ; ಒಟ್ಟಿನ ಪರಿಣಾಮದ ಮೇಲಿಂದ ಈ ಸ್ಪರ್ಧೆಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪವು ತೀರ ಬದಲಾಗುವುದನ್ನು—ಲಾಕ್ಷಣಿಕವಾದುದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. 'ಪುರುಷ (–ಸ್ತ್ರೀ)' ಯಜ್ಞರೂಪರಾಗುತ್ತಾರೆ! "ಪುರುಷೋ ವೈ ಯಜ್ಞಃ" ಈ ಮಾತು ತೈತ್ತಿರೀಯ ಸಂಹಿತಾದಿ ಅನೇಕ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಇದರ ಮುಂದಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ 'ವಿಷ್ಣುವೇ ಯಜ್ಞರೂಪ' ಎಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ! 'ಯಜ್ಞೋ ವೈ ವಿಷ್ಣುಃ, ಶಿಪಿವಿಷ್ಟಃ' (ತಾಂಡ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ೯:೭.೧೦). 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ' ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮವು ರುದ್ರನಿಗೂ ಉಂಟು, ಯಜುರ್ವೇದದ ರುದ್ರಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ! ಎಂದರೇನಾಯಿತು? ಈ 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ' ಸ್ವರೂಪ ದೈವತದ ಆರಾಧನೆಯೆ 'ಯಜ್ಞ'ವಾಯಿತು! ಸೌರ– ಪರಂಪರೆಯ ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧನೆ—ಯಜ್ಞ ಕಾರ್ಯ ತಿರಸ್ಕೃತವಾಗಿ, ಬೇರೊಂದು ಬಗೆಯ ಯಜ್ಞ: 'ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ' ಯಜ್ಞವು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗುತ್ತದೆ, ಎಂದರೆ ಇದು ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲವೆ? ಈ ಪರಿಭಾಷೆಯು ಇನ್ನೂ ರಹಸ್ಯವಾಗಿಯೆ ಉಳಿಯುವಂತಾಗಿದೆ! 'ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ ಅಗ್ನಿ' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು, 'ಸೂರ್ಯ: ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ' ಪ್ರಯೋಗದಂತೆ— ಇದರಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಈ 'ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ ಯಜ್ಞ' ಎಂದರೇನೆಂಬುದು ಬಯಲಿಗೆ

ಬರುತ್ತಿದೆ. 'ಗರ್ಭಂ ದಧ್ರ ಆಪಃ' ಎಂದು, ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಕ್ರಿಯೆಯ ಯಜ್ಞದಿಂದ(:ಈ ಆಹುತಿ ಹಾಕುವುದರ ಮೂಲಕ) ಮಾಡಲಾಗುವ ಯಜ್ಞದ, **ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ** ('ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಂ ಅಯಜಂತ' ಎಂಬ ವೇದದ ಅಥವಾ 'ಸಹಯಜ್ಞಾಃ ಪ್ರಜಾಃ' ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಹೇಳುವ ವಿಧಾನದ) **-ಯಜ್ಞವು ಇದು.** ಆಪ : ಸಲಿಲ > ಸರಿರದಲ್ಲಿ ಹಾಕುವ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಆಹುತಿಯ ಮೂಲಕ ನಡೆವ 'ಯಜ್ಞವು' ಇದು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇದರ ವರ್ಣನೆಗಳು ಇವೆ. (ಉದಾ: X ೭೨.೩-೪; ೮೧; ೮೨; ೧೨೧ ಇತ್ಯಾದಿ). ಈ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ ಯಜ್ಞವು ಆಪ : ಸಲಿಲದಲ್ಲಿ ಆಗುವುದರಿಂದ ಈ ಯಜ್ಞ ಕುಂಡದ 'ಸಲಿಲ'ದಲ್ಲಿ 'ಅಗ್ನಿ'ಯು ಇರಬೇಕಾಯ್ತು. ಇದನ್ನೂ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳ ಬಹುದಾಗಿದೆ.

ವೃಕ್ಷದ ಅರಣಿ ಮಂಥನದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತನಾಗಿ ನೆಲದ ಮೇಲಣ ಯಜ್ಞ ಕುಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತನಾದ ಅಗ್ನಿಯು, ಆಜ್ಯಾಹುತಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೈವತಗಳಿಗೆ ತಲುಪಿಸುತ್ತಾನೆ, ಎಂಬ ಒಂದು ಶ್ರದ್ಧೆ ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ್ದು. ಆದರೆ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ವಿರಕ್ತ—ಸಂನ್ಯಾಸ ಮಾರ್ಗಿಗಳಿಗೆ 'ಯಜ್ಞ'— 'ಅಗ್ನಿ' ಈ ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಈ ಭೌತ ಸ್ವರೂಪವು ಅಮಾನ್ಯವಿತ್ತು. ಆಪ: ರಸ ಪಂಥಿಗಳು, ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಒಂದು 'ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ' ಸ್ವರೂಪದ 'ಯಜ್ಞ' ವಿಧಾನವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ ಸೌರ ಪಂಥೀಯರಿಗೆ, ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ 'ಯಜ್ಞ' ವಿಧಾನವು ತಿಲಮಾತ್ರವೂ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. 'ಅಯಾಜಕ'ರು ಇವರು; 'ಅನ್ಯದೇವಾಃ' 'ಅನ್ಯವ್ರತಾಃ' ಎಂಬ ತಿರಸ್ಕಾರದ ಸಂಕೇತಗಳು, ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಆಚಾರ-ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಋಗ್ವೇದದ ಇಂದಿನ ಪಾಠದಿಂದಲೂ ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬರುವಂತಿದೆ. 'ಅಯಾಜಕ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತದೊಡನೆ 'ನಿರಗ್ನಯಃ' ಎಂಬ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಆ ಸಮಸಾಮಯಿಕ ನಿಂದಾರ್ಥೀ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವಿಧಾನದ ಸೌರ ಪರಂಪರೆಯ ಕೃತಿಯು ಲುಪ್ತವಾಗಿ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಯಜ್ಞವು ಋಗ್ವೇದದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿರುವ ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ.

ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ನೆಲದ ಮೇಲಣ ಕುಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಅಗ್ನಿಯು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಸಲಿಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ, ಎಂಬ ಒಂದು ಪವಾಡ ಕಥೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದುಂಟು ! (X. ೫೧). ನೆಲದ ಮೇಲಣ ಯಜ್ಞ ಕುಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕ ಅಗ್ನಿಯು ಅದೃಶ್ಯನಾದ ಈ 'ಪವಾಡ' ನೋಡಿ: ಅಂದಿನ ಸೌರ (?) ಯಾಜಕರು ಗಾಬರಿಯಾಗುತ್ತಾರಂತೆ. ಆ ತಮ್ಮ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮರಳಿ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಹೊರಡುತ್ತಾರಂತೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು 'ವರುಣ' ದೇವನಿಗೆ ಮೊರೆ ಹೊಕ್ಕಿದ್ದಾಗಿ ಒಂದು ಸೂಚ್ಯ ಸಂಕೇತವಿದೆ. ಈ ಸುಮಾರಿಗೆ(ಎಂದರೆ ಋಗ್ವೇದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ) ಸೌರ ಮಂಡಲದ ವರುಣನು ಆಪ : ರಸ ಸಂಧೀಯ ದೈವತವಾಗಿ ರೂಪಬದಲಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. (ಗೀತೆಯ ವಿಷ್ಣು–ನಾರಾಯಣ–ಕೃಷ್ಣನು 'ವರುಣಃ ಯಾದಸಾಂ ಅಹಮ್' ಎಂದಿರುವುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು. ನಾರಾಯಣ ಕನ್ಯೆ ಎಂಬ ಪುರಾಣಕಥೆಯ ಉರ್ವಶಿಗೆ ಮರುಳಾದ ವರುಣನಿಂದ ಅಗಸ್ತಿ–ವಶಿಷ್ಠರು ಹುಟ್ಟಿದ ವಿವರ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಇದೆ. VII ೩೩). ಈ ವರುಣನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನ ಕಥೆ ನಿವೇದಿಸಿದ್ದಾನೆ; 'ಮಮ ಪೂರ್ವೇ ಭ್ರಾತರಃ ಹತಃ'; ಆದಕಾರಣ ನನ್ನ ಜೀವಕ್ಕೂ ಗಂಡಾಂತರವು ಉಂಟೆಂದು ತೋರಿ ತಾನು ನೆಲದ ಮೇಲಣ ಯಜ್ಞ ಕುಂಡಗಳಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಉಲ್ಬಾದಿಗಳಲ್ಲಿ —ಆಪ : ರಸದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದೇನೆ, ಎಂದು ತಾನು ಅದೃಶ್ಯನಾದ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇವನೇ 'ನ–ಚಿಕೇತ ಅಗ್ನಿ'; ಮಾನವ ದೇಹ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ಜೀವ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡ ಕಥೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇದೆ. 'ಪುರುಷ ಮೇಧ ಯಜ್ಞ' ವಿಚಾರ ಶತಪಥದಲ್ಲಿದೆ: ಪುರುಷ : ವಿರಾಟ್ ನಾಗ ಬಯಸಿ, ನಾರಾಯಣನೆಂಬವನು ಪಂಚರಾತ್ರ ಸತ್ರದ 'ಪುರುಷ ಮೇಧ' ಜರುಗಿಸಿ ಪರಿವ್ರಾಜಕನಾಗುವ ಸಂದರ್ಭದ 'ಯಜ್ಞ'ದ ಈ 'ಅಯನ'ದ ವಿಚಾರವು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಸಾಕು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ 'ಯಜ್ಞ'ದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಇವೆ; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 'ಪುರುಷ' ಯಜ್ಞದ (X. ೮೧) ಈ ದಾರಿಯು ಅಯನವು ತತ್ಪೂರ್ವದ ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಯಜ್ಞದ ದಾರಿಗಿಂತ ತೀರ ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕಿನದು ಆಗಿತ್ತು, ಎಂಬುದು ಋಗ್ವೇದಸ್ಥ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಗೀತೆಯೊಳಗಿನ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯು ತನ್ನ ತಾನೇ

ಅರ್ಥ ಪಡೆಯುತ್ತಿದೆ: ಗೀತೆಯ ಭಗವಂತನಿಗೆ, 'ಪ್ರಜಾ ನಿರ್ಮಾಣ ರೂಪ ಯಜ್ಞ'(: ಸಹ ಯಜ್ಞಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ) ಮಾನ್ಯವಿತ್ತು; ಸೌರರ ಯಜ್ಞ ಪದ್ಧತಿ ಅಮಾನ್ಯವಿತ್ತು; ಆದಕಾರಣ, ಗೀತೆ, ಆಪ: ರಸ ಪಂಥಿಯ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯ ಮಂಡನಕ್ಕಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದ ಗ್ರಂಥ, ಎಂಬುದು ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧಸಂಗತಿ. ಅಲ್ಲದೆ 'ರಸೋಽಹಂ ಅಪ್ಸು' ಎಂಬ ಭಗವಂತನು ಅಗ್ನಿ–ಸೂರ್ಯ–ಸ್ವರೂಪನಿರಲಾರನು, ಎಂಬುದೂ ನಿಶ್ಚಿತ. ಆದರೆ 'ಆದಿತ್ಯಾನಾಂ ಅಹಂ ವಿಷ್ಣುಃ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದೊಳಗಿನ 'ಆದಿತ್ಯ' ಸಂಕೇತವು ಸಂದಿಗ್ಧಾರ್ಥವುಳ್ಳದಾಗಿದೆ; ಸೂರ್ಯನಿಗೂ 'ಆದಿತ್ಯ'ನೆಂದೇ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲೇ ಮೊದಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ! ಸೌರ ದೈವತಗಳು 'ಅದಿತಿ ಪುತ್ರರು' ಎಂಬ ಪವಾಡ ಕಥೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿರುವಲ್ಲಿ, ಈ ದೂರದರ್ಶೀ ಧೋರಣವು ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಆಪ ಸ್ವರೂಪೀ ಅದಿತಿಯ ನಿಜವಾದ ಮಗನು ಚಂದ್ರನು; ನಿಜವಾದ 'ಆದಿತ್ಯ'ನೆಂದರೆ ಚಂದ್ರನೇ. ಆದರೆ ಚಂದ್ರ–ಸೂರ್ಯ ಇವರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅಂತರವನ್ನು ಶೂನ್ಯಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೌರ ದೈವತಗಳನ್ನೂ 'ಆದಿತ್ಯ'ರನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ ! 'ಶೂನ್ಯ' ಸಂಪಾದನೆಯ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯ ಪೂರ್ವ ಸಿದ್ಧತೆಗೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ! ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಕೊನೆ ಮುಟ್ಟಿದೆ! ಪ್ರಜಾಪತಿ: ಬ್ರಹ್ಮ ಇವರು ನೀರೊಳಗಿನ ದೈವತಗಳು. 'ಪ್ರಜಾಪತ್ಯ ಸೂರ್ಯ' ಎಂದರೆ ನೀರೊಳಗಿನ ಸೂರ್ಯನು = ಚಂದ್ರನು ! ಸೂರ್ಯನು=ನಾರಾಯಣನು, ಎಂಬುದೂ 'ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ' ಸೂರ್ಯನೆಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿ! ಗೀತೆಯ ಭಗವಂತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: 'ಇಮಂ ವಿವಸ್ವತೇಃ ಯೋಗಂ ಪ್ರೋಕ್ತವಾನ್ ಅಹಮ್'— ವಿವಸ್ವತನೆಂಬ ಸೌರ ದೈವತಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ ಮಾಡಿದವನು, **'ಅಹಂ'**, ಎಂಬ ಈ ಭಗವಂತನು, ಸ್ವತಃ ಸೌರ ದೈವತವಾಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ, ಎಂಬ ಈ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ ವಿಷ್ಣು–ನಾರಾಯಣ–ವಾಸುದೇವ–ಕೃಷ್ಣರು ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ವಿವಸ್ವಾನ್ ಎಂಬುದು ಸೌರ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆ, ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಇಲ್ಲ. ಸೌರ ವಿವಸ್ವಾನನಿಗೆ ಉಪದೇಶಮಾಡುವ 'ಭಗವಂತನು' ಸೌರ–ಸಂಪ್ರದಾಯದ ದೈವತಗಳಿಗಿಂತಲೂ ತಾನು ಮಿಗಿಲಾದವನು, ಎಂದು

ಸೂಚಿಸಿ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪಂಥೀಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಗೀತೆಯ ಈ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ, ವೇದಕಾಲದ ಸೌರ ಹಾಗೂ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದೊಳಗಿದ್ದ ಏರಾಟದ ಮಾರ್ದನಿಯೆ ಕೇಳಬರುತ್ತಿಲ್ಲವೆ? ಈ ಏರಾಟವು ಯಾತಕ್ಕಾಗಿ? ವಾಮದೇವನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿತವಾಗಿರುವ 'ಆರ್ಯಾಯ ಭೂಮಿಂ' ಕೊಡಿಸಲು ಆದ ಹೋರಾಟದ ಆ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ, ಈ ಕಾದಾಟದ ನಿಶ್ಚಿತ ಸೂಚನೆ ಇದೆ (ಋಗ್ IV. ೨೬.೨). ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಚಾಂದ್ರ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯರು ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಇರಾಣದ ಕಡೆಯಿಂದ ನೆಲಸ ಬಂದ ಸೌರ ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕ ಪರ್ಷಿಯರು ನೆಲಕ್ಕಾಗಿ ಕಾದಾಡಿರುವ ಐತಿಹ್ಯವು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರನು ಶತ್ರುಗಳ ನೂರಾರು ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಿ 'ಪುರಂದರ' ಹೆಸರನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಿದ ಹೊಗಳಿಕೆಯ ಸೂಕ್ತಗಳು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಚಾರದ ಸಂದರ್ಭದ ಜೀವನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ—ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಸಮಾಂತರವಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕ-ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಆಕೃತಿಯೂ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ, ಎಂಬ ಮಾತಿನ ಪ್ರತ್ಯಂತರವು ಇಲ್ಲಿದೆ. ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತದ ಇಂದಿನ ಪಾಠವನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದಲ್ಲಿ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ನೆಲದ ಮೇಲಣ ಸಂಘರ್ಷವು ಆಗಿ ಹಳೆ ಮಾತಾದುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಇಂದಿನ ಪಾಠವು ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯ ಮೇಲಣ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಣ್ಣೆದುರು ತರುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತಗಳ ಮೂಲಕ ಈಗ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಸಂಗ್ರಾಮವು ಜೀವನದ ಅರ್ಥ: ಮೂಲ್ಯಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ. ಸೌರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಜೀವನದ ಅರ್ಥ: ಮೂಲ್ಯ: ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಗೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತವೆ. 'ಸೂರ್ಯ ಆತ್ಮಾ ಜಗತಃ ತಸ್ಥುಷಃ ಚ.' ಸೌರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಐಹಿಕ ಜೀವನದ 'ಆತ್ಮ' ಎಂದರೆ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿ. ಸೌರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ನಾಮಕರಣದಲ್ಲಿಯೆ ಈ ಪಂಥೀಯರ ಬಾಳಿನ ಬಗೆಗಿನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಇವರು 'ಸರ್ವಭಕ್ಷಕ' ಸಂಹಾರಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಲು ಸಿದ್ಧರಿಲ್ಲ. ವಿವೇಕ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ-ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಬಾಳಿನ ನೆಮ್ಮದಿಗಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಶಕ್ಯವಿದೆ, ಎಂಬುದು ಇವರ ಶ್ರದ್ಧೆ. ಸರ್ವಭಕ್ಷಕ—ಸುಡುಗಾಡಿನ ಅಪವಿತ್ರ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಊರಲ್ಲಿ ಬರಗೊಡದಿರುವ ಸಂಕಲ್ಪ ಇವರದು.

ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಜಾತವೇದ,ಕವಿ ಪ್ರಚೇತಸನು, ದ್ರವಿಣೋದಾ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ಕಾಣುವವರಿಗೆ ಜೀವನವು ಭವ ಬಂಧನ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ರಕ್ತಗತವಾದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಹವ್ಯ ವಾಹನ ಹಾಗೂ ಕ್ರವ್ಯಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯದಿಂದ ಕಾಣುವುದು ಮಾನ್ಯ ವಿಲ್ಲದ ಪಂಥವು, ಅಗ್ನಿಯನ್ನು 'ನ–ಚಿಕೇತ'ನನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದು—ನೀರಿಗೆ ಓಡಿಸಿದ್ದು ಆ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ಸುಸಂಗತವಾಗಿಯೆ ಇದೆ. 'ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದ ಯಾತ್' ಎಂದು ಸವಿತೃವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದು ಸೌರ ಪಂಥೀಯ ರೀತಿ ಯಾದರೆ, 'ನ ಮೇಧಯಾ, ನ ಬಹುನಾ ಶ್ರುತೇನ' ಎಂಬುದು ಉಪನಿಷತ್ತು ಗಳ ಬೋಧನೆ. 'ಜೀವೇಮ ಶರದಃ ಶತಮ್' ಎಂದು ಸೌರ ಪಂಥೀಯ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ; 'ಅತಿದೀರ್ಘೇ ಜೀವಿತೇ ಕೋ ರಮೇತ ?' ಎಂಬುದು ನ–ಚಿಕೇತ–ಸ್ಥಿತ—ಪ್ರಜ್ಞ ಪಂಥೀಯರ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಗೀತೆಯು 'ವಿರಾಟ್ ವಿಶ್ವರೂಪದ' ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚವೆಂದರೆ ಒಂದು ಅವ್ಯಾಹತ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಸ್ಮಶಾನ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಭವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಇಂತಹ ಮುಸುಕಿನ ಮಾತಿ ನವರಲ್ಲ: 'ಮರಣವೇ ಮಹಾನವಮಿ' ಎಂದು ಖಾಡಾಖಾಡಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಹಾಗೂ ಸೌರ ಪಂಥೀಯ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿದ್ದಿತೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಲು ಎರಡು 'ಅಗ್ನಿ'ಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾಯ್ತು. ಸೌರ ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧನೆ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ;—ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಅಗ್ನಿಯಾಗಿ, ನೆಲದ ಮೇಲಣ ಕುಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಹವ್ಯ ವಾಹನ ಅಗ್ನಿಯು, ಸಲಿಲ: ಸರಿರಸ್ಥ (: ಶರೀರಸ್ಥ) ಅಗ್ನಿಯಾಗಿ ಜೀವ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡುದನ್ನು, ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತವೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ; ಎಂದರೆ ಇದು ಪೈಪೋಟಿ ಯಲ್ಲವೊ? 'ಪೂರ್ವೇ ಭ್ರಾತರಃ ಹತಃ' ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಯಾಜಕರ ಅಗ್ನಿಯ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಆಡಿಸಿದ್ದು, ಇನ್ನೂ ಉದ್ಬೋಧಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಋಗ್ವೇದವು, ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಆಕೃತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರು ವುದು, ಈ ಪೈಪೋಟಿಯು ಇದ್ದಿತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಮಾಣ. ಋಗ್ವೇದ ದಲ್ಲಿ ತೀರ ಗುಹಾನಿಹಿತ ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿ ಅರ್ಥವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು

ವೇದವ್ಯಾಸರು, ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸಿ, ಈ ಸ್ಪರ್ಧೆಯ ಸ್ವರೂಪವು ಬಯಲಿಗೆ ಬರಲು ನೆರವಾಗಿದ್ದಾರೆ; 'ಯಾಯಾವರ'ಪುತ್ರ ಜರತ್ಕಾರುವಿನ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತವು ಈ ಬಗೆಯ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತ. ಜರತ್ಕಾರುವು ಒಬ್ಬ ನಾಗನೆಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪದಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಮೂಲ ಕಥೆಯಲ್ಲೆ ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಹುಟ್ಟುವ ಮಕ್ಕಳು 'ಸರೀಸೃಪ'ಗಳೇ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಒಂದು ಸಂಕೇತವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿದೆ (X. ೧೬೨.೩). ನೆಲದ ಮೇಲಣ ಅಗ್ನಿ ಕುಂಡದಿಂದ ಅದೃಶ್ಯನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಮಾನವ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಾನೆ: ಘಟ(: ದೇಹ)—ಸರ್ಪ ಈ ಮಾನವ ! 'ಅಗ್ನಿಯು ಉಲ್ಬದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದಾಗಿ ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಉಲ್ಲೇಖ ಮೇಲೆ ಬಂದಿದೆ. ಉಲ್ಬ=ಗರ್ಭಾಶಯ ! ಗರ್ಭಾಶಯಸ್ಥ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೇ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ 'ಸರೀಸೃಪ' ಎಂದುದಾಗಿದೆ ! ಆದಕಾರಣ ಅಪ: ರಸ್ಥ **'ಅಗ್ನಿ' ಎಂದರೆ ಸರೀಸೃಪ—ಸರ್ಪ** ಎಂದು ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದಲೇ ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ! ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸರ 'ಜರತ್ಕಾರು' ಪ್ರತಿಮೆ ಇನ್ನೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ 'ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಹಾವಿಗೆ ಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಇದೆ' ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಿದ್ದರೆ, ಅವನು ನಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಿರಬೇಕು; ಅಥವಾ (ಅಜ್ಞಾನ ಜನ್ಯ) 'ಸಾಹಸಿ' ಎಂದು ಆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಳುಕಲಾಗದು, ಎನ್ನುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿದೆ! ಆದರೆ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಬಗೆಯ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ತಾಳಮೇಳ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವಾಗ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಟೀಕೆಗೆ-ನಿಂದೆಗೆ ನಡುಗಿ ವಾಸ್ತವ-ಸತ್ಯವನ್ನು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ತರಲು ತತ್ತರಿಸಿದರೆ ಜ್ಞಾನವಿಕಾಸವಾಗುವುದೇ ಅಶಕ್ಯ. ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲ ಪ್ರಭೃತಿ ಮಹಾನ್‌ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ, ಋಗ್ವೇದದ ಭೂಮಿಕೆಯು, ಸರ್ಪತತ್ತ್ವ--ಜ್ಞಾನಸದ್ದಾಗಿದೆ, ಎಂಬುದರ ಸಂದೇಹವು ಕೂಡ ಸೋಂಕಿಲ್ಲ:" ನಾಗರ ಉಲ್ಲೇಖ ಆಶ್ವಲಾಯನ ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. It does not seem likely that the later serpent worship had any connection with the myth of Vratra : serpent, but its development was probably due rather to the influence of the aborigines. For on the one hand

there is no trace of it in the R. V., and on the other it has been found provailing very videly among the non-Aryan Indians. The Aryans doubtless found the cult extensively diffused among the natives whon then spread over India, the land of serpents. (P. 153)

ದ್ವ್ಯರ್ಥೀ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಹಿತಾಪಾಠವು, ಎಂತಹ ಅದ್ಭುತ ಸಂಭ್ರಮಕಾರೀ ಶಬ್ದ-ಚಿತ್ರವನ್ನು ಪಾಠಕರ ಎದುರು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದೆ, ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಹಾವಿನ ವಿಚಾರವು ಒಂದೇ ಸಾಕು. ಆದರೆ ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲರು ಈಗ ಗ್ರಹಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಎಡಹಿರುವ ಒಂದೆರಡು ಎಡೆಗಳು ಮೇಲೆಯೇ ಕಾಣುವಂತಿವೆ ಭಾರತವು ಮೂಲತಃ 'ನಾಗರ–ಖಂಡ' (Land of Serpents) ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ; ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಹಾವಿನ ಪ್ರಭಾವವೇ ಇರುವ ಆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರ ದಲ್ಲೇ ಮೈದಾಳಿದ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ, ಆ ಹಾವಿನ ಪವಾಡಗಳ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ ಮಾತ್ರ ಕೇಳಲು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಲಿಕ್ಕಾದೀತೆ ? ಅಲ್ಲದೆ ಋಗ್ವೇದ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೂಲ ಋಷಿ ಪರಂಪರೆ, ವೀರರ–ರಾಜರ ವಂಶ 'ಆರ್ಯರದು', ಇದ್ದಿತೆಂದರೂ ಅವರು ಈ ನಾಗ–ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೆಲಸಿದ ಕೆಲವು ತಲೆ ಮಾರಿನೊಳಗಾಗಿಯೆ, 'ನಾಗ'—ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಮದುವೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ, 'ಶುದ್ಧ' ಆರ್ಯರಾಗಿ ಉಳಿದರು ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಲು ಆಧಾರಗಳೆ ಇಲ್ಲ. ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಇದು ವಿಪರೀತ; ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲಿನ ಪರಿಸರದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದೆ ಬಾಳುವುದು ಅಶಕ್ಯ. ಹೀಗೆ ಕೇವಲ ಸಮಾಜ ಮಾನಸ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ತರ್ಕಗಳ ಮೇಲೆಯೆ ಅವಲಂಬಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೆ ಇಲ್ಲ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಉರ್ವಶಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಇವಳು **ಅಪ್–ಸರೆ** ಎಂಬುದೂ ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಿದೆ. 'ಅಪ್-ಸರೆ' ಎಂಬ ವೇದ ಕಾಲದ ಸಂಕೇತವೆ ಮಹಾ ಭಾರತದಲ್ಲಿ 'ನಾಗ ಕನ್ಯೆ'ಯ ರೂಪ ತಾಳುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪುರಾಣಕಥೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಅಪ್-ಸರೆ : ಉರ್ವಶಿ, **ನಾರಣ** ಕನ್ಯೆ ! ನಾರಣ ದೈವತದ ನಾಗ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗೆಗಿನ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೆ ಇಲ್ಲ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ವ್ಹೊಜೆಲ್ ಭಾರತೀಯ ಸರ್ಪ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬಗೆಗಿನ ಗ್ರಂಥದ ಮೂಲಕವಾಗಿ

ಸಾರಣ—ಹಾವು ಸಂದೇಹಾತೀತ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಮಾಕಡೋನೆಲ್ ಅವರು ದೈವತ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳನ್ನೂ ಪುರಾಣ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಅವರು-ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ 'ನಾಗ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸುಳಿವೆ ಇಲ್ಲ, ಎಂದು ಹೇಳಲು ಶಕ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಗ್ರೀಸ—ಇಜಿಪ್ತ ಹಾಗೂ ಬಾಬಿಲೋನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೊಳಗಿನ ಆಪ: ರಸ ಹಾಗೂ ನಾಗ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತದ ನೆರವು ಪಡೆಯುಬಹುದಿತ್ತು, ಅದನ್ನೂ ಅವರು ಲೆಕ್ಕಿಸಿಲ್ಲ. ಈ ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೂ ಋಗ್ವೇದದ ಅದಿತಿಯೆ 'ಅಯಂ ಗೌಃ ಪೃಶ್ನಿಃ' ರೂಪದಲ್ಲಿ 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ' ಯಾದುದನ್ನು ಅವರು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದ್ದು ಮಾತ್ರ ಸೋಜಿಗದ್ದಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಹೀಗೂ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ: ಅವರು Vedi Mythology ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ತರುವಾಯ 'ಬೃಹದ್ದೇವತಾ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರಬೇಕೇನೊ; ಅದರ ಪ್ರಕಟನೆಯ ವರುಷ ನೋಡಲು ಆಗಿಲ್ಲ; ವೇದದ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳು ಪ್ರಕಟ ವಾದುದು ೧೯೦೭ರಲ್ಲಿ. ಬೃಹದ್ದೇವತೆಯಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ದೈವತದ ವಿಚಾರ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಅವರು ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ, ವೇದದ ಅರ್ಥ-ಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ, ಬೃಹದ್ದೇವತಾ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಅಪೂರ್ವ ಬೆಳಕು ದೊರೆಯುಬಲ್ಲುದು, ಎಂಬ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಒಂದು 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ' ಸ್ತೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ, ಎಂಬ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯೆ ಸಾಕು, —ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಸರ್ಪ' ಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜೆಯ ಉಲ್ಲೇಖ ವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲರ ಮತವು ನಿರಾಧಾರವೆಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು.

ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯ ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ವರೂಪದ ಒಂದು ವಿಧಾನ

ಈ ವೇದದ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ೭೦ವರುಷ ಉರುಳಿದುವು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಾದ ಸಂಶೋಧನದ ಲೆಕ್ಕಹಿಡಿದು ಹೊಸ ಆವೃತ್ತಿ ಹೊರಡಿಸುವ ಆವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತೀರ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಮೈದಾಳಿರುವ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತ ಶಾಸ್ತ್ರವು, ಸಂಶೋಧನದ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಮೋಘ ಸಾಧನವಾಗಿ ತನ್ನ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯನ್ನು ವಿಚಿಕಿತ್ಸಕರ

ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತಲಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ, 'ನಾಗ' ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ ಅನೇಕ ಸಂದಿಗ್ಧ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಉತ್ತರವೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಥವಾ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದುದನ್ನು 'ಸತ್ಯ' ಎಂದು ನಂಬುವುದು ಹೇಗೆ? ಏಕೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು, ಜಗತ್ತಿನ ಚಿಕಿತುಷೀ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾಡಿದೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲಾಗಿದೆ. ಯಾವ 'ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯವು' (hypothesis), ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹಲವು ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲುದೊ, ಆ 'ಅನುಮಾನಿತ' ಸತ್ಯವು, **ಅನು**–ಮಾನವಾಗಿಯೆ ಉಳಿಯದೆ, ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹ—ಗ್ರಾಹ್ಯ ವಾಸ್ತವ ಕೋಟಿಯೊಳಗಿನ ಅಂಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಹರಬರ್ಟ ಸ್ಪೆನ್ಸರನು ಹೇಳಿರುವ ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯದ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು, ವಿದ್ವಾಂಸರ ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಹಲವುದಶಕಗಳಿಂದ ಈ ವಿಚಾರವು ಸ್ವೀಕೃತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ 'ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ವಿಚಾರ' ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಂತಾದೀತೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಶರಣ ವಿದ್ವನ್ಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ—ಇತಿಹಾಸದ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಈ 'ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯ'ದ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ದೂರ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪೂರ್ವ ಪೀಠಿಕೆ' ಭಾಗ I ಇದರ ವಿಮರ್ಶಕರೊಬ್ಬರು **'ಅನುಮಾನಿತ'** ಸತ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು 'ಅನುಮಾನ ಸತ್ಯ' ಎಂದು ಬರೆದು ವಿಕೃತಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ! ಅನುಮಾನವೇ 'ಸತ್ಯ' ಎಂದೂ ಆಗಲಾರದು. ಅನೇಕ ವಿಧದಿಂದ, ವಿವಿಧ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಅನು–**ಮಾನಿತ**—ಅಳೆದು ಮಾನದಂಡದಿಂದ ಮಾ-ಪು ಮಾಡಿದ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ, ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸು-ಸಂಗತ, ಸು-ಸಂಬದ್ಧವಾಗಿ ಇರುವ ಏನೊಂದು ವಿಚಾರವು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹಲವರಿಗೂ ಕಾಣುವಂತಾದಾಗ ಅದು ಅನುಮಾನ–ಸತ್ಯವಂತೂ ಅಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ; ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ವಾಸ್ತವ ಕೋಟಿಯೊಳಗಿನ ಒಂದು 'ಸಂ-ಗತಿ' ಆಗುತ್ತದೆ.

ಡಾ. ಬೊಶ್(ಚ್), 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ' ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿದ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ 'ಅನುಮಾನಿತ' ಸತ್ಯದ ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸ್ಪೆನ್ಸರರಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ: Accumulated facts

lying in disorder begin to assume some order when a hypothesis is thrown among them." ನನ್ನ ಈ ವರೆಗಿನ ಅನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ, ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ನೆರವಾದ ವಿಧಾನವೆ ಇದು. 'ನರ್ಮದಾ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಕಂನಾಡ ಮೂಲ ಆಕೃತಿಯು ಮೈದೋರತೊಡಗಿರಬೇಕು,' ಎಂಬ ಈ ಸಂಗತಿಯ ಸ್ವೀಕಾರದಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯಾ-ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆವ ಒಂದೂ ಪ್ರಯತ್ನವು ಆಗಿಲ್ಲ, ಟೀಕಾಕಾರರಿಂದ! ಮರ್ಹಾಠಿಯೊಳಗಿನ ಸ್ಥಳನಾಮ, ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ಆಖ್ಯಾತಾದಿಗಳು, ಮೈಲಾರಾದಿ ದೈವತಗಳು ಕರ್ಣಾಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಹತ್ತಿರದುವು; ಇವನ್ನು ಮರಾಠಿಗರು (ಇಂದಿನ) ಕರ್ಣಾಟದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮರಳಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಹೋದರು, ಎಂದು ಅರ್ಥಯಿಸುವುದು ಲೇಸೊ? ಕರ್ಣಾಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿ—ಜನ ಅಲ್ಲಿಯೆ, ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇರಬೇಕು, ಎಂದು ಒಪ್ಪುವುದು ಲೇಸೊ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನೀಯದೆಯೆ, ಒಬ್ಬ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಮೈಲಾರ ಉಜ್ಜಯಿನಿಯತ್ತಣಿನವನು, ಎಂಬುದನ್ನು ನಂಬುವುದು ಹೇಗೆ? ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ! 'ಗೋದಾವರಿ ವರಂ ಕಂನಡದ **ಜನಪದ** ಇದ್ದಿತೆಂದು' ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗದ ವಿಚಾರವನ್ನು, 'ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ' ಎಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ವರೆಗೆ ಮೇಲಣ ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸಂದೇಹಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವೆ ಬರಲಾರದು.

'ಅದಿತಿ ಆದಿ ಮಾತೆ' ಇದನ್ನು ನಂಬುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂದೂ ಅವರ ಸಂದೇಹ! 'ಅಹಲ್ಯಾ, ದ್ರೌಪದಿ, ಸೀತಾ, ತಾರಾ, ಮಂಡೋದರಿ' ಈ ಪಂಚ **ಕಂ** ನಾ ಸ್ಮರೇತ್ ನಿತ್ಯಮ್' ಎಂಬ ಈ ಐದು ಆಪಸ್ವರೂಪೀ '**ಕಂ**' ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದ ಬಗೆಗಿನ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಪ್ರೊ. ಬ್ಯಾತನಾಳ ಎತ್ತಿ, ಅದನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ, (ಕಸ್ತೂರಿ, ವಸಂತ ಸಂಚಿಕೆ; ೧೯೬೮) ಆದರೆ ಪುರಾಣ ಯುಗದೊಳಗೆ ಮೂರ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳ ಬಲದಿಂದ ಆ ಪಂಚ 'ಕಂ' (ಅಥವಾ ಕನ್ಯಾ) ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಸಮರ್ಪಕ ಉತ್ತರವು ದೊರೆಯಲಾರದು. ಇದರ ಹಿನ್ನೆಲೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಲು ಋಗ್ವೇದದ ಅದಿತಿ, ಸರಸ್ವತಿ, ಅಂಭೃಣಿಯರ ಹಾಗೂ ವೇದದ ಹೊರಗಿನ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಕಾಲಿಯರ

ಸಮಗ್ರ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಅವಶ್ಯ. (ದಿ. ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಸ್ಮಾರಕ ಸಂಪುಟ ನೋಡಿರಿ) ಇವರು ಐವರೂ ನೈಕಾ ಪರಮೇಶ್ವರಿಯರು ! ನಿತ್ಯ ಕುಮಾರಿಯರು; ಆದರೂ ಲೋಕ ಮಾತೆಯರು ! ಕ್ರೈಸ್ತನ ತಾಯಿ ಮೇರೀ, ಕುಮಾರಿ ತಾನೆ ? ಆದರೆ ವೇದಕಾಲದ ತರುವಾಯ ಮಾತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿ ಅಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವಾಯಿತು; ಆದರೂ ಆ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಸನಾತನವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಟದಲ್ಲಿ ಆ 'ಕಂ' ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ನಡೆವಳಿ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿಯಾದರೂ ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆ— ಕೆಲವೊಂದು ಸುಧಾರಿಸಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಇಂದಿಗೂ ! ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಾದರೂ ಎಲ್ಲಮ್ಮನ ಪೂಜೆ, 'ಅ-ಪರ್ಣಾ' ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲೇ ಮಾಡುವ ರೂಢಿ ಇಂದೂ ಇಲ್ಲವೊ ? ಗಂಡನ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ 'ನಿಯೋಗ'; ಇದು ಆ ಕುಮಾರೀ ಯುಗದ ಒಂದು ರೂಢಿ, ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದ ವರೆಗೂ ಉಳಿದು ಬಂದದ್ದು ! ಇದೇ 'ನಾಗ' ಸಂಪ್ರದಾಯ ರಹಸ್ಯ ! ಅಹಲ್ಯೆ ನಾಗ: 'ಕುಮಾರೀ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಒಬ್ಬ ಕನ್ಯೆ, ಅಷ್ಟೆ, ಇದರ ಅರ್ಥ.

'ನಾಗ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಮಾನ್ಯಮಾಡದೆ ಋಗ್ವೇದ ದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಮಹಾಭಾರತ–ಪುರಾಣಗಳ ವರೆಗಿನ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳ ಅನ್ವಯಾರ್ಥವೇ ಆಗದು. ಗ್ರೀಕ–ಇಜಿಪ್ತದತ್ತಣಿನ ಪುರಾತನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಪೋದೇವಿಯರುಂಟು; ಇವರು 'ನಾಗಿ'ಗಳು; 'ನಾಗ'ನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇವರೂ ನಿತ್ಯ 'ಕುಮಾರಿಯರು.' 'ಅದಿತಿ' ಆಪೋದೇವಿ : ಲೋಕ ಮಾತೆ; ಸರ್ಪರೂಪಳು; ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನ ಸಂಗಾತಿ (I. ೪೩.೩; VIII. ೧೦೧.೧೫ ಇತ್ಯಾದಿ). ಅದಿತಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವೇಶ್ಯೆ (ಯಜು. ೧.೩೦,; ಶತಪಥ ಬ್ರಾ. ೧.೩.೧.೧೭); ಬಳಿಕ ವಿಷ್ಣುಪತ್ನಿ (ಯಜು, ೨೯.೬೦; ತೈ. ಸಂ. ೭.೫.೧೪). 'ವೇಶ್ಯೆ ಅಥವಾ 'ಪತ್ನಿ' ಈ ಮಾತಿಗೆ ಮಾತೃ ಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವೇ ಆಗದು. ಈ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ರೂಢಿಸಿದವರು ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯವರು ! ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇದು ಕುಮಾರೀ ಕುಮಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯ. ರುದ್ರನು 'ಕುಮಾರ' ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲರು. ವಿಷ್ಣುವೂ ನಿತ್ಯ 'ಯುವಾ' (I.೧೫೬.೫). ಅದಿತಿಯಾಗಲಿ, ರುದ್ರ–ವಿಷ್ಣುಗಳಾಗಲಿ "ಚಂದ್ರ" ಸ್ವರೂಪರು,

ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅವರ ಈ ಕಾವ್ಯವುಯ "ಮಧು–ಚಂದ್ರ" ಕೃತಿಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಅಶ್ಲೀಲತೆಯು ತೀವ್ರತೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗದಿರದು. ಚಂದ್ರ(: ಚಂದಾ) ನಿತ್ಯತರುಣಿ;–ಪುಲ್ಲಿಂಗಿ ಎಂದರೆ ನಿತ್ಯ ತರುಣ. ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು 'ತಾರೆ'ಯರೊಡನೆ ಆತನು ಕ್ರೀಡಿಸುವ ಪುರಾಣ ಕಥೆಯುಂಟು; ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು 'ನ ಮರ್ಧಂತಿ ಯುವತಯಃ ಜನಿತ್ರೀ' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದುಂಟು (IV. ೫೪.೧೪). 'Early Vishnuism' ಎಂಬ ಸುಂದರ ಗ್ರಂಥದ ಸಂಪಾದಕನಾದ ಜೆ. ಗೊಂಡಾ ಮೇಲಣ ಋಗ್ವಾಕ್ಯದ ಭಾಷಾಂತರ ಮಾಡಿರುವುದು ಹೀಗೆ: "Vishnu to whom young women, the mother are not remiss." ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ 'ಸುಮಜ್ಜಾನಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ "Vishnu to whom belong many women" ಎಂದೂ ಅವರೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದಿತಿ, ರುದ್ರ, ವಿಷ್ಣು, ಇವರು ಆಪ: ರಸ: ಚಂದ್ರ: ಸರ್ಪ ಸ್ವರೂಪಿಗಳು. ಆದಕಾರಣ। ಈ ಕುಮಾರೀ—ಕುಮಾರ ಪರಂಪರೆಯು ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯವೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತ.

ಗರತಿಯ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಜಾನಪದ ಗೀತಗಳು, ಎಂದು ಮೊದಲು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡವರು, ಮೈಸೂರಿನ ಕ. ರಾ. ಕೃ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಹಳ್ಳಿಯ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ 'ಅಶ್ಲೀಲ'ವು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ! ಎಂದು ಗೊಣಗುವುದು ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಿನ್ನೆಗಳ ಫಲಿತವೆ ಇಂದು ತಾನೆ? ಇಂದಿನ ಬೇರು ನಿನ್ನೆಗಳ ಆಳದಲ್ಲಿ ಕಾಣಲೇ ಬೇಕಷ್ಟೆ?....ನಾಗ ಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜೆಯು ಹಳ್ಳಿಪಳ್ಳಿಗಳ ವರೆಗೂ ಉಂಟಲ್ಲ! 'Accumulated facts lying in disorder' : ಋಗ್ವೇದದ ಅದಿತಿ, ರುದ್ರ, ವಿಷ್ಣು; ಅಥರ್ವವೇದದ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ, ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ದೇವತೆಗಳ ಕ್ರೀಡಾ ವಿಲಾಸ, ಋಷಿ ಮುನಿಗಳ ಪ್ರಣಯ ಕೇಳಿ: ಸ್ತ್ರೈಣ ವೃತ್ತಿ, ಮಧ್ಯಯುಗದ 'ಮಧುರಾ ಭಕ್ತಿ'ಯ ಚೈತನ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬಗೆಯ ಪಂಥಗಳು, ಹಳ್ಳಿಯ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಭಕ್ತರು ಸಿದ್ಧರುಗಳ ಲೀಲಾಪ್ರಸಂಗಗಳು........, ಗುರುವಿಗೆ ಸರ್ವಸಮರ್ಪಣ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಮಡದಿಯ ಸಮಾವೇಶವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಆಚಾರ, ನಂಬುಗೆ.... ಇಂತಿವೆಲ್ಲ ಇಂದಿನ ಹಾಗೂ ಹಿಂದಿನ ನಡೆವಳಿ–ನುಡಿವಳಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಕೇಂದ್ರವು ಯಾವುದು? ಇವರ

ಅರ್ಥವೆ ಈ ವರೆಗೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಾಗ–ಪ್ರತಿಮಾ–ಪೂಜೆಯ ಐತಿಹ್ಯದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಅನ್ವಯಾರ್ಥವು ತನ್ನ ತಾನೇ ಆಗುತ್ತಲಿದೆ.

ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, ಸೂರ್ಯನನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿರುವುದರ ಕಾರಣವೇನು? ಸರ್ಪವು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಆವರಿಸಿ, ಕತ್ತಲೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬಾರದೆಂದು, ಇಂದ್ರನು ವೃತ್ರ : ಅಹಿಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು— ಸಂಹರಿಸಲು ಹೋರುತ್ತಾನೆ, ಇದರ ಅರ್ಥವೇನು? ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನಾರಾಯಣನನ್ನಾಗಿಸಿರುವ ಕಾರಣವಾವುದು? ಇದೆಲ್ಲವೂ ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮುಕ್ತಾಚಾರ ವಿಚಾರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಲಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ವಿಷ್ಣು ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಕವಿಯ ಹೆಸರು 'ದೀರ್ಘ ತಮಸ್'! ಇವನು ಕುರುಡನಂತೆ! ಈತನ ಜನ್ಮಕಥೆಯಲ್ಲದೆ ಇವನ ಚರಿತೆಯು ಸಹ ಮುಕ್ತಸಂಗದ ಒಂದು ಮಾದರಿ (model) ಆಗಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಮುನಿಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಅವರು 'ಪಿಶಂಗಾಃ ವಸತೇ ಮಲಾಃ' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದುಂಟು; ಅಲ್ಲದೆ ಇವರ ಆಚರಣೆಯ ರೀತಿಯನ್ನು 'ಅಪ್ಸರಸಾಂ ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ, ಮೃಗಾಣಾಂ, ಚರಣೇ ಚರ್ರ' ಎಂದು ಇವರ ಲೋಕ ವಿಲಕ್ಷಣ ಅ-ಲೌಕಿಕ ಮಾರ್ಗ ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ವೇದಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ನಾಗ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಲ್ಲದೆ ಈ ಅನೇಕ ವಿಚಿತ್ರ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳ ಅರ್ಥವೇ ಆಗಲಾರದು.

ಎರಡು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರೇರಕ ಸ್ಥಾನಗಳಂತಿರುವ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಸಂಕೇತಗಳಿವೆ: ೧) ಬಾಳು ಕ್ಷಣಿಕ, ಮೃತ್ಯುಸ್ವರೂಪ. ಆದಕಾರಣ ಇದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ; ಬಾಳು ಇದುವೆ ಅನೃತ ಅಥವಾ ಮಾಯಾ ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ 'ಸತ್ಯ' ಎಂಬುದನ್ನು ಭೂಲೋಕವಲ್ಲಿ ಕಾಣಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ತುದಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಶಕ್ಯ : ೧) ಆತ್ಯಂತಿಕ ವೈರಾಗ್ಯ, ಆತ್ಯಂತಿಕ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಈ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಮಗ್ಗಲು ಆತ್ಯಂತಿಕ ಅಹಿಂಸೆ. ಆಪ : ರೇತವು ದಿವ್ಯಜೀವನ-ಸತ್ತ್ವವುಳ್ಳುದು: 'ಸರೀಸೃಪ' : ಜೀವ ನಿರ್ಮಾಣದ 'ದಿವ್ಯ' ಶಕ್ತಿ. ಇದನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡ

ಲಾಗದು; ಅಧೋರೇತವು ಅಧಃಪಾತ; ಆದಕಾರಣ 'ಊರ್ಧ್ವರೇತ' ಸಾಧನೆ: ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಬಾಳಗುರಿ. ೨) ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರೇರಣೆಯೂ ಈ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿದೆ: 'ಯದಾ ಯದಾ ಹಿ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಗ್ಲಾನಿ' ಆಗ ಪರಮಾತ್ಮನು ಜಗದೋದ್ಧಾರಕನು ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ; ಆದಕಾರಣ 'Sin for salvation': ಮುಕ್ತನಾಗಲು, ಮುಕ್ತಸಂಗನಾಗಿ ಆಚರಿಸಲು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ; ರಾಸಪುಟಿನ್ ಎಂಬ ರಶಿಯದ ಮಹಾಪುರುಷ ಈ ಬಗೆಯ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದುಂಟು. ೩) ಇದರದೇ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಕಾರ: ವಿಕೃತಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿ ಐಹಿಕ, ದಿಕ್ಕಾಲದ ಬಂಧನದ ಆಚೆಗೆ ಇರಲು ಸಾಧನಾರತರಾಗಿರುವುದು. 'ಗುರು ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ಮನೋವಿಜಯಕ್ಕಾಗಿ ವಿಕೃತ್ಯಾಚರಣ' ಸಾಧನೆ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ!

ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಬಿಚ್ಚು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಲು ತೊಂದರೆಯುಂಟು. ತೀರ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ 'ತಾಯ್ಗಂಡತನ' ಅಥವಾ 'ಮಗಳ ಗಂಡ'ತನ ಒಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ ಆಯ್ತು-ಹೋಯ್ತು. 'ನಾಗ'ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳ ಪೂರ್ವೋತ್ತರದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಭಾರತೀಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲೂ ಉಂಟು. 'ಅದಿತಿಯಿಂದ ದಕ್ಷನಾದ', ಎಂಬ ಮೊದಲಿನ ಭೂಮಿಕೆ ಬದಲು ಆಗುತ್ತದೆ; ಬಳಿಕ 'ದಕ್ಷನಿಂದ ಅದಿತಿ' ಆದಳು ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತದೆ (ಋ. X. ೭೨.೩-೪). ಇವನ್ನು ಉದಾತ್ತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಿಕ ಆವರಣದಲ್ಲೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಕ್ತತಂತ್ರಗಳ ಮೇಲಣ ಗ್ರಂಥಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. (Indian Buddhist Iconography; An Introduction to Tantric Buddhism. S. B. Dasagupta, Culcutta University; Yoga, By mercia Eliade. ಇತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾಧಾರ ವಿವರಗಳಿವೆ.) ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಉಗಮವು ಋಗ್ವೇದಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವದ 'ನಾಗ' ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿಯೆ ಉಂಟು, ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಅದಿತಿ', ಹಾಗೂ ಋಗ್ವೇದ ಮತ್ತು ಅವೆಸ್ತಾಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ' ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳೆ ಸಾಕ್ಷಿ.

೨) ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ: ಮೂಲ್ಯ: ಸೌಂದರ್ಯವಿದೆ. ಮಾನವನಿಗೆ

ಇಡಿಯದರ ಅನುಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ಅದರ (ತನ್ನ) ಅಂಗಾಂಗದ ರಚನೆ-ಕಟ್ಟಡದ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಶಕ್ಯ. ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಆಗು-ಹೋಗುಗಳನ್ನು ತಟಸ್ಥಭಾವದಿಂದ ಸಮೀಕ್ಷಿಸುವಾಗ, ಈ ಘಟನೆಗಳು ಯಾವ ನಿಯಮ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಸಾಗಿವೆ, ಎಂಬುದು ಮಾನವನ ಅರಿಕೆಯ ಕಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರಬಲ್ಲದು; ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ದಿಕ್ಕಾಲದ ಪರಿಸರದ ಜೀವನದ ಅರ್ಥವು, ಮಾನವನಿಗೆ ಕಾಣಬಲ್ಲದು, ಎಂಬ ಅನುಭವವು ದೊರೆತ ಕ್ಷಣದಿಂದ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದು ತನ್ನದೇ ಆದ ಒಂದು ತಾತ್ತ್ವಿಕ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದ್ದುಂಟು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಋಗ್ವೇದದ ಸೌರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಾಗಿವೆ.

ಸವಿತೃ—ಪ್ರತಿಮಾ ಸ್ವಾರಸ್ಯ

'ಸವಿತಾ: ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಸವಿತಾ,' ಎಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಹಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ 'ಸವಿತೃ' ಪದದ ನಿರ್ವಚನ ಹೇಳುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. 'ಸವಿತೃ' ಎಂಬುದು 'ಸೂರ್ಯ'ನ ಪರ್ಯಾಯನಾಮವೆಂದು ಬಗೆವವರೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಸೂರ್ಯ ಹಾಗೂ ಸವಿತೃ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮೌಲಿಕ ಅಂತರವಿದೆ: ಸೂರ್ಯನದು ಭೌತ ಪ್ರಕಾಶ; ಸವಿತೃವಿನದು ತಾತ್ತ್ವಿಕ ದಿವ್ಯ (spiritual) ಪ್ರಕಾಶ. ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ, ಸುತ್ತಲೆಲ್ಲ ವಸ್ತುಮಾತ್ರಗಳು ಒಂದರ ಮುಂದೊಂದು– ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ತಾಗಿ, ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ– ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ತುಂಬಿರುವ ಒಂದು ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರ ಪಟ್ಟಿಯೆಂತೇನೊ ಕಾಣಬಲ್ಲದು. ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವುದರ ಹೆಸರು ಏನು, ಎಂಬುದೇ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶವು ಏನು ಮಾಡಬಲ್ಲದು? ತೀರ ಅಪರಿಚಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೋದಾಗ ಪಡುವ ಪಾಡು ನೆನೆಯಬೇಕು. ನಿಜವಾಗಿ ಮಾನವನಿಗೆ 'ಕಾಣುವುದೂ'– 'ತಿಳಿಯು ವುದೂ' ಅವನ ಭಾಷಿಕ ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ; ಸೂರ್ಯ ನಿಂದ ಬರಿ ಬಾಹ್ಯಆಕೃತಿ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಸವಿತೃವಿನಿಂದ–ಎಂದರೆ ವಾಕ್: ಸಾವಿತ್ರಿಯಿಂದ ಪ್ರಪಂಚದ ನಾಮ–ರೂಪಾತ್ಮಕ ಅಂತರಂಗವು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರತೊಡಗುತ್ತದೆ! ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಸವಿತೃವು ವಿಶ್ವವನ್ನು 'ಪ್ರಸ ವಿಸುತ್ತಾನೆ'– (ಅಜ್ಞಾನದ) ಕತ್ತಲೆಯ ಒಡಲೊಳಗಿಂದ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಹೊರಗೆ

ತರುತ್ತಾನೆ. ಎಂದು ವೇದದ ಕವಿಗಳು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದುಂಟು; ಇಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ ವಿಶ್ವದ ಆಧಾರವೂ, ಪ್ರೇರಣೆಯೂ ಸವಿತೃದೇವನು, ಎಂದು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದ್ದುಂಟು. ನಿದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಜೀವನ್ಮೃತರಾಗಿದ್ದವರು, (ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ) 'ಸವಿತೃದೇವನ ಉದಯದೊಡನೆ ಜೀವಂತ ಚೈತನ್ಯಯುಕ್ತ 'ಮಾನವ' ಪ್ರಾಣಿಗಳೆನಿಸುತ್ತಾರೆ.' ಮಾನವನಿಗೆ ಮಾನವತ್ವವು ಬಂದುದು ವಾಕ್ : ಸಾವಿತ್ರಿ (: ಸವಿತೃ) ದೈವತದ ಕೃಪೆಯಿಂದ; ಆದಕಾರಣ ಸವಿತೃವನ್ನು (ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ) ವಿಶ್ವದ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು— ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು; ತ್ವಷ್ಟಾರ (ಬಡಿಗನು). ಎಂಬೀ ಆಶಯದ ಸ್ತುವಿಸಿದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

೧) ದಿವೋ ಧರ್ತಾ, ಭುವನಸ್ಯ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಪಿಶಂಗಂ ದ್ರಾಪಿ ಪ್ರತಿ **ಮುಂಚತೇ ಕವಿಃ** | (IV. ೫೩.೨); ೨) **ವಿಶ್ವಾರೂಪಾಣಿ ಪ್ರತಿ ಮುಂಚತೇ ಕವಿಃ** ಪ್ರಾಸಾವೀತ್ ಭದ್ರಂ ದ್ವಿಪದೇ ಚತುಷ್ಪದೇ |(V.೮೧.೨)

ಈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸವಿತೃದೇವನನ್ನು ಕವಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿರುವುದರ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯ. ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ನೂತನ ವಿಶ್ವವನ್ನೆ ಹಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಶೆಕ್ಸಪಿಯರನ ನಾಟಕದೊಳಗಿನ ಪಾತ್ರಗಳ 'ಪ್ರಜಾಪತಿ', ಆ ಕವಿಯೇ ತಾನೆ? ಹಾಗೆ ಈ ಪ್ರಪಂಚದೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಭಾವಂತರ, ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳ, ಧೀಮಂತರ, ಕರ್ತೃತ್ವಶಾಲಿಗಳ ಕೃತಿಗೆ ಪ್ರೇರಕನು– ಪ್ರಸವಿತಾರನು ಯಾರೋ ಅವನೇ ಸವಿತೃವು. ಈ ಸವಿತೃವು ಧೀ(: ಪ್ರತಿಭೆಯ)ಪ್ರೇರಕ ದೈವತವು. 'ಧೀ' ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಲು ದಿನಾಲು ತ್ರಿಕಾಲ ಸಂಧ್ಯಾ ಸಮಯದ ಧ್ಯಾನ–ಧಾರಣೆಯ ಆಹ್ನಿಕವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸಾವಿತ್ರೀ : ವಾಕ್, ಆಪ : ರಸ ತತ್ತ್ವಾಧಿಷ್ಠಿತ ವಾಕ್ಕಿನಿಂದ ಭಿನ್ನ.

ಸವಿತೃವಿನ ಶಕ್ತಿ, ವಾಕ್ : ಸಾವಿತ್ರಿಯು. ಈ ವಾಕ್ಕು ಕೇವಲ 'ಯತ್ ಪ್ರೈರತ'ದ— ದೇವೇಷಿತ— ಪ್ರೇಷಿತರ ವಾಕ್ಕಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡೂ ವಾಕ್ಕುಗಳೂ ಉಂಟು ! ಇವೆರಡರಲ್ಲಿರುವ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶೂನ್ಯಗೊಳಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ಆದಿತ್ಯ' ಎಂಬ ಒಂದೇ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಸವಿತೃ, ಸೂರ್ಯ, ಇಂದ್ರಾದಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅಡಗಿಸಿಲ್ಲವೆ?

ಹೀಗೆಯೆ ಆಪ: ರಸದ ಭೂಮಿಕೆಯ ವಾಕ್ಕನ್ನೂ, ಸೌರತತ್ವಾಧಿಷ್ಠಿತ ವಾಕ್ಕನ್ನೂ ಕೂಡಿಯೆ, 'ವಾಕ್' 'ಧೇನು' ಇಂತಹ ಸಂದಿಗ್ಧ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ನಿರ್ದೇಶಿಸುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ! ಆದರೆ ಆಪ: ರಸ ತತ್ತ್ವಾಧಿಷ್ಠಿತ ಅಂಭೃಣ್ಯಾದಿಗಳು 'ಮಧ್ಯಮಾ'ವಾಕ್ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಮೈಯಲ್ಲಿ ಗಾಳಿ ಸೇರಿ 'ಆವೇಶ' ವಾಗುವ 'ವಾಕ್ಕು' ಇದು; ಈ ವಾಕ್ ಮರುತರ ಸಂಗಾತಿ! ಭಾರತಿ: ವಾಕ್ 'ಪ್ರಾಣದೇವರ ಪತ್ನಿ' ಎಂದು ಒಂದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಂಟು. ಆದರೆ ಸಾವಿತ್ರಿ, ಮೈಯಲ್ಲಿ 'ಆವೇಶ'ವಾಗುವ ವಾಕ್ಕು ಅಲ್ಲ. 'ಗಾಳಿ'ಯಾಗಿ ಆಡುವ ಮಾತಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನರೂಪ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು 'ಸವಿತೃ' ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸವಿತೃವಿನ ಕಿರಣವು ಹೊಳೆದು— ಮಿಂಚಿದಂತಾಗಿ ಆರ್ತ ಜಿಜ್ಞಾಸುವಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಉತ್ತರವು ದೊರೆತ ಅನುಭವವು ಬರುವುದುಂಟು. ಅಂತರಂಗದ ಅಥವಾ ಬಹಿರ್ ಆ–**ಕಾಶ**ದಲ್ಲಿ ಪ್ರ–**ಕಾಶ** ರೂಪ 'ಅರ್ಥ'ವು ಹೊಳೆದಂತೆ ಎನಿಸುವುದು. ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲೂ 'flash' ಎಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಈ 'ದರ್ಶನ' ಯಾವುದೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ದೇಶ, ಭಾಷೆಯ ಸೊತ್ತಲ್ಲ; ಮಾನವನಿಗೆ ಬಂದ ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದ ಜೀವನದೊಳಗಿನ ಅನುಭವವು ಇದು. ಈ 'ದರ್ಶನ', ಆಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲು 'ಕಾಣುವುದು' ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಕಂಡುದು– ತೋರಿದ್ದು ತಾನು ಬಯಸಿದ್ದನ್ನೆ ಸಂಭ್ರಮವಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯೂ ಉಂಟು. ಆದಕಾರಣ 'ಕಂಡು'ದನ್ನು ಮರಳಿ 'ನೋಡು'ವ ಎಂದರೆ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಉಂಟೇ ಉಂಟು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ಹಂತದ ಎಂದರೆ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಒಳಗಾದ ವಾಕ್: ಜ್ಞಾನದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನೂ ಒಂದೆಡೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡುದು ಉಂಟು;

'ವಾಕ್' ಮಹಿಮಾ ಸೂಕ್ತವೊಂದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು 'ಯತ್ ಪ್ರೈರತ' ಸ್ವರೂಪದ ವಾಕ್ಕಿನ ನಿರ್ದೇಶವಿದೆ. ಬಳಿಕ ಮುಂದಿನ ಋಚೆಯಲ್ಲಿಯೆ ವಿಮರ್ಶಿತ ಜ್ಞಾನದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ: 'ಸಕ್ತುಂ ಇವ ತಿತ ಉನಾ ಪುನಂತಃ ಯತ್ರ ಧೀರಾಃ ಮನಸಾ ವಾಚಂ ಅಕ್ರತ | ಅತ್ರ ಸಖಾಯಃ ಸಖ್ಯಾನಿ ಜಾನತೇ ಭದ್ರಾ ಏಷಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ನಿಹಿತಾ ಅಧಿವಾಚಿ || (X.೭೧.೨). ಈ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರ ವಾಕ್ಕನ್ನು, ಕೇರಿದ ಧಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಧೀಮಂತರು: ವಿಮರ್ಶಕ—ಮನಸ್ಕರು (ಮನಸಾ), ಧಾನ್ಯ (ಸಕ್ತುಂ)

(ಕುಟ್ಟಿ ಕೇರಿ) ಮೊರದಿಂದ ಹಸನಾಗಿಸುವಂತೆ (ಪುಸಂತಃ), ವಾಕ್ಕನ್ನು ಚೊಕ್ಕಟಗೊಳಿಸಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ; ಎಂದು ಹೇಳುವುದರೊಂದಿಗೆ, ಈ ಜ್ಞಾನೋಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ,ಶುದ್ಧಜ್ಞಾನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ **ಪ್ರೇಮ**ದಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಈ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಮುಂದೆಯೂ ಈ 'ಪ್ರೇಮ' ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಿತಾಂತ ರಮಣೀಯವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ, (=೫, ೬. ೭, ೮, ೧೦); ಈ ಋಚೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಸಖಾ' 'ಸಖ್ಯ' ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಋಚೆಯೊಳಗಿನ ರೂಪಕವು ಅತ್ಯಂತ ಹೃದ್ಯವಾಗಿದೆ. ಜ್ಞಾನವು ಒತ್ತಾಯ ದಿಂದ ಲಭಿಸುವುದಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕುರಿತ ಶುದ್ಧ ಆಂತರಿಕ ತೀವ್ರ ಪ್ರೇಮವು ಇದ್ದಲ್ಲಿ, ವಾಕ್ಕು (: ಜ್ಞಾನವು) ಸಹ ಅವನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ತಾನೆ ಅಪ್ಪುವುದು ಖಚಿತ. ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಸಹ, ಜ್ಞಾನ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಲ್ಲದ ವಿಮರ್ಶಕನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ, ವಾಕ್ಕಿನ ರಹಸ್ಯ (ಅಂತರಂಗ) ಹೊಳೆಯಲಾರದು; ಎಂಬ ಈ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ 'ಧೀ' ಪ್ರೇರಕ ಸವಿತೃವಿನ ಸಾವಿತ್ರಿ, ಶುಷ್ಕ ತರ್ಕಕರ್ಕಶ ವಾಕ್ಕು ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆರ್ತ ಜಿಜ್ಞಾಸುವಿನ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಪ್ರಸನ್ನಳಾದ ವಾಕ್ಕಿನ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆವ ಜನಕ್ಕೆ 'ಭದ್ರಾಲಕ್ಷ್ಮೀ' ಲಭಿಸುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ ಎಂದೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಆಪ : ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯವು, ಸೌರ : ಸವಿತೃ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲುವ ನಾನಾ ತಂತ್ರ–ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತವಾದುದು ಏಕೆ, ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟ ವಾಗಲು 'ಯತ್ ಪ್ರೈರತ' ವಾಕ್ ಹಾಗೂ 'ತಿತ ಉನಾ' ಮಾರ್ಗದ ವಾಕ್ ಇವೆರಡರೊಳಗಿನ ಅಂತರವನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಭಾಷೆಯೆ ಮಾನವ ನಿಗೆ ಮಾನವತ್ವವನ್ನು ತಂದಿದೆ. ಭಾಷೆಯೆ ಮಾನವರ ಕಣ್ಣು; ಸವಿತೃವು ಕಣ್ದೆ ರೆದು ನೋಡಲು ಪ್ರೇರಿಸುವ ದೇವರು. 'ಜಾಗರ'ದ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಭಜನೆ ಧ್ಯಾನಾದಿಗಳಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯ ಆವೇಶದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ವಿಶೇಷ. **'ತತ್'**—ಮಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆತಾಗ ಆಗುವ 'ದರ್ಶನ' 'ಸ್ವಪ್ನ'ಗಳ ಬೆಲೆಯೆ ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರಣವಿರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ, 'ಧೀ' ಪ್ರಚೋದಕ ಸವಿತೃವಿನ ಉಪಾಸನೆ,— ಈ ವಿಮರ್ಶಾ ಪ್ರಧಾನ ವಾಕ್ಕು ಒಗ್ಗಲು ಹೇಗೆ ಶಕ್ಯ ? 'ವಿವಸ್ವಾನನಿಗೆ (ಸವಿತೃವಿನ ವರ್ಗದ ದೈವತಕ್ಕೆ) ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ ಮಾಡಿದವನು **ನಾನು**' ಎಂದು ಸಾರುವಲ್ಲಿ 'ಧೀ' ಪ್ರೇರಕ

ಸವಿತೃವಿಗಿಂತಲೂ ತಾನು ಹೆಚ್ಚಿನವನು ಎಂದು ಕೃಷ್ಣ (: ಚಂದ್ರ) ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡಸಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಲೆ ಇದೆ. 'ನ ಮೇಧಯಾ ನ ಬಹುನಾ ಶ್ರುತೇನ' ಎಂದು, ಗೀತೆಯ ಆಧಾರಸ್ತಂಭದಂತಿರುವ ಕಠೋಪನಿಷತ್ತು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಗುರು ಕೃಪೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಜ್ಞಾನವಾಗಬಲ್ಲದು, ಎಂಬ ಪಂಥವು ಸವಿತೃವಿನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 'ಪವಾಡಿ'ಯನ್ನು 'ಗುರು' ಎಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯ. ಆದರೆ ಈ 'ಗುರು'ವು ಆದಿಯಲ್ಲಿ 'ಪುರುಷ'ನಿರಲಿಲ್ಲ! ಸ್ತ್ರೀಯೆ ಆದಿಗುರು ಆಗಿದ್ದುದನ್ನು ಹಿಂದೆ ವಿವರಿಸಿಯಾಗಿದೆ; ಬೌದ್ಧರಲ್ಲಿ ಉದ್ಧಾರಕ ದೇವಿಯ ಹೆಸರು ತಾರಾ ಭಗವತಿ ಇವಳೇ ತಾರಿಣಿ: ಭವದಿಂದ ದಾಟಿಸಬಲ್ಲ ನೌಕೆ, ಸೇತು! ವೇದದಲ್ಲಿ ಅದಿತಿ: ನೌಕಾರೂಪ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ! ಈ 'ಗುರು'ವು ಸರ್ಪದ ಮಾನವ ರೂಪ; ಅಥವಾ ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ 'ದಿವ್ಯ' ಪವಾಡ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುವ ಆದಿ ನಾಗ–ಶೇಷನೆ ಇವನು, ಎಂಬುದೂ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿ ಉಳಿಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮ–ಸಿದ್ಧಿ ಬಯಸುವ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯನ್ನು ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಲಾಗುವುದಾಗಿ ಅಥರ್ವಣ ವೇದದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. (೬.೧೩೩.೩). ಕಠೋಪನಿಷತ್ತಿನ 'ಕುಮಾರನು' ಯಮನಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಂಕೇತಗಳು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ. ಓಂಕಾರ ಸ್ವರೂಪವೆಂಬ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪ ಗಣನಾಯಕನ ಸಂಗಡ ಸರ್ಪವನ್ನು ತೋರಿಸದೆ ಆ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತವು ಅಪೂರ್ಣವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಓಕಾರದ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಪ–ಚಂದ್ರರ ಸಂಯೋಗವಿದೆ. 'ಅಹೀನ್ ಸರ್ವಾನ್ ಜಂಭಯನ್' ಎಂದರೂ 'ಅ ಸೌ ಯಃ ಅವ**ಸರ್ಪತಿ ನೀಲಗ್ರೀವಃ ವಿಲೋಹಿತಃ'** ಎಂದು ರುದ್ರನ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ರುದ್ರನ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಸರ್ಪ–ಚಂದ್ರ ಸಂಯೋಗವುಂಟು! ವಿಷ್ಣುವಿನ ಚಾಂದ್ರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೂ ಜಲಶಾಯಿ ಹಾಗೂ ಶೇಷಶಯನ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ತೋರಿಸುವ ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಮೆಯು ನಾಗಚಂದ್ರನದೇ ಆಗಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಲು ಯಾವ ಆತಂಕವೂ ಇಲ್ಲ.

ಗುರುವು ಮೃತ್ಯುರೂಪನು; ಬ್ರಹ್ಮ-ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಶರಣು ಹೋಗಬೇಕಾದ ಗುರುವು ಮೃತ್ಯುರೂಪನು, ಎಂಬ ಈ ಸಂಕೇತವು ತುಂಬ ಅರ್ಥಯುಕ್ತ

ವಾಗಿದೆ. ವೈರಾಗ್ಯ ಭಾವ ಮೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ 'ಶ್ಮಶಾನ'ಕ್ಕೆ ಇರುವ ಅನನ್ಯ ಸ್ಥಾನವು ಗುರುಸ್ವರೂಪದ್ದೇ ಆಗಿದೆ. ಆದಿ ಗುರು ನಾರಾಯಣ—ವಿಷ್ಣು, ಶೇಷ; ರುದ್ರ-ನಾಗ ಮೂರ್ತಿ, ಸರಸ್ವತಿ, ಅಭ್ರೃಣಿಯರು ಸರ್ಪರೂಪರು— ಆಪ ಸ್ವರೂಪಿಗಳಾದ ಕಾರಣ. ಬುದ್ಧನ ಶಿಷ್ಯಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ನಾಗರೆ ಹೆಚ್ಚು (ವ್ಹೊಜೆಲ್ ಗ್ರಂಥ ನೋಡಿ). ಸ್ವತಃ ಬುದ್ಧನ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಅವನೂ ನಾಗನೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗದಿರದು; ಆನಂದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ಹಾಗೂ ಬಾಷ್ಚರ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. (The Golden Germ: An Introduction to Indian Symbolism, By F. D. K. Bosch of Leiden, 1960). ಜೈನ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಹಾಗೂ ಅವರ ಪರಿವಾರದ ಯಕ್ಷ ಯಕ್ಷಿಯರ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗುವ ಲಾಂಛನಾದಿಗಳು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಾಗಿವೆ. ವೃಷಭದಂತೆ ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಮಂಗ, ಕಮಲ, ಕ್ರೌಂಚ, ಚಂದ್ರ, ಗೇಂಡಾಮೃಗ, ಆಮೆ ಇಂತಹ ಸಂಕೇತಗಳು ಆಪ: ಸಲಿಲ ಸೂಚಕವೆಂಬುದಂತೂ ನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಏಳು ಹೆಡೆಯ ನಾಗನ ಪ್ರತಿಮೆ, ಕುಕ್ಕುಟ-ಸರ್ಪ ಎಂಬ ಸಂಕೇತ ವಿಶೇಷ; ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲೂ ಗುರು=ಮೃತ್ಯು=ನಾಗ ಈ ಸಮೀಕರಣವೆ ತಳಹದಿ ಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದಾಗಿ ಇವುಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಸವಿತೃವು ಪ್ರಕಾಶರೂಪನು, ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಗುರು (ದೇವಿ— ದೇವ) ಮೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪರು; ಎಂದರೆ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಶೂನ್ಯ ಬಗೆಯಲು ಅದನ್ನು ಕಾಳ್ಗತ್ತಲು ಎಂದು ಶ್ರದ್ಧೆ ವಹಿಸಲು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದೆಂದೂ ಇದರ ಅರ್ಥವಾಗಬಲ್ಲದು. ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಾಣದ ಬಗೆಗೂ ಹೀಗೆಯೇ ಎರಡು ಭಿನ್ನ ಭೂಮಿಕೆಗಳಿವೆ

ವಿಶ್ವೋತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಎರಡು ಭೂಮಿಕೆಗಳು.

ವಿಶ್ವೋತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಇರುವ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸವಿತೃ ಪ್ರಭೃತಿ ದೈವತಗಳ ಸೌರ ತತ್ವಾನುಸಾರಿಯಾದುದು; ಇನ್ನೊಂದು ದೇವೀ ಅದಿತಿ ಪ್ರಭೃತಿ ದೈವತಗಳ ಆಪ: ರಸ ತತ್ವಾನುಸಾರಿಯಾದುದು. ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಕಾರದ ವಿಶ್ವೋತ್ಪತ್ತಿಯ ವಿವರಣೆಯು 'ಋತಂ ಚ ಸತ್ಯಂ ಚಾಭೀದ್ಧಾತ್ ತಪಸಃ ಅಜಾಯತ' (X.

೧೯೦) ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕಾರದ ವಿಶ್ವೋತ್ಪತ್ತಿಯು 'ಗರ್ಭಂ ದಧ್ರ ಆಪಃ' ಎಂಬೀ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರಕೃತಿ–ಪುರುಷ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಉಂಟಾಮದನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಸೂಕ್ತಗಳು ಹಲವು ಇವೆ (X. ೮೧, ೮೨, ೭೨, ೧೨೧ ಇತ್ಯಾದಿ). ಇದು ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯ ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಿತಿಯ ವರ್ಣನೆ; 'ತತ್ : ಏಕಂ' ಎಂದು ಸಾರಲಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪಂಥೀಯ 'ಏಕಂ' ಅದುವೆ ಮಾತ್ರ ತತ್ : ಸತ್; ಉಳಿದುವು ಅಲ್ಲ, ಎಂಬ ಅಭಿನಿವೇಶವು ನಾನಾ ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದು ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲ ದಿಂದಲೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲವಾದರೆ ಋತ : ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಾಣದ ಸೂಕ್ತವು ಒಂದೇ ಏಕೆ? ಮತ್ತು 'ಏಕಂ : ತತ್ : ಸತ್' ಎಂಬ ಭೂಮಿಕೆಯ ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಾಣದ ಸೂಕ್ತಗಳು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಏಕೆ? ಇದರ ಕಾರಣವೆ ತಿಳಿಯಲಾರದು. "ದ್ಯಾವಾ ಭೂಮಿಂ ಜನಯನ್ **ದೇವ ಏಕಃ**" ಎಂಬುದು ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ದೈವದ ಪಂಥೀಯರ ಉಗ್ಘಡಣೆ, 'ಹೇ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೆ, ನಿನ್ನ ಸಮನಾದ ಬೇರೊಬ್ಬ ದೇವನಿಲ್ಲ' (ತ್ವತ್ ಅನ್ಯಃ ನ) ಎಂಬುದು ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಆರಾಧಕರ ಉದ್ಘೋಷ; "ವಿಶ್ವವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ-- ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಇನ್ಯಾವ ದೈವತವೂ ಬಾರದು" ಎಂಬುದು ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದ ಬಗೆಗಿನ ಪೈಪೋಟಿಯ ಮಾತು! ಇದೇನೇ ಇದ್ದರೂ ಇವೆಲ್ಲವೂ ರಾತ್ರಿಯ ಪಂಥಗಳು; ನಿಶಾನಾಥನ ಆರಾಧಕರೊಳಗಿನ ಒಳಪಂಗಡಗಳು ಇವು. 'ಸವಿತೃ' ಸಂಪ್ರ ದಾಯವು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುವುದು ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಇಷ್ಟವಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಋತ : ಸತ್ಯದ ವರ್ಚಸ್ವೀ ವೈಚಾರಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯ ಎದುರು, 'ಏಕಂ–ತತ್' ಪಂಥೀಯ ಕೇವಲ ಶ್ರದ್ಧಾಮಯ ವೈಚಾರಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯು ನಿಷ್ಪ್ರಭವಾಗುವ ಹೆದರಿಕೆ ನೈಸರ್ಗಿಕವಾದುದೇ ಇತ್ತು—ಇದೆ.

ಸವಿತೃವಿನ (: ಜ್ಞಾನ–ಸೂರ್ಯನ) ಉದಯದೊಡನೆ (ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ) ವಿಶ್ವದ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ; ಎಂದರೆ ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಯು ಮುಸುಕಿರಿಕೆಗೆ ಬರದೆಇರುವ ನಾಮ-ರೂಪಾತ್ಮಕ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ರೂಪಗಳು ಜ್ಞಾನದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸನಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತವೆ; ಆಗಲೆ ಈ ಸೃಷ್ಟಿ ಆದಂತೆಯೆ ಸರಿ. ಸಮರ್ಪಕ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳು ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ನಮಗೆ ಬಣ್ಣಗಳೊ

ಳಗಿಸ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭೇದಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ– ಬೇರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ನೆನಪು ಇಡಲು ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಇರುವಷ್ಟು ಈ ಬಗೆಯ ಶಬ್ದ–ವೈವಿಧ್ಯವು ದೇಶ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಕೆಂಪು, ಕೆಂಪ, ಕೆಂಡಗೆಂಪು, ತಿಳಿಗೆಂಪು— ಕೆನ್ ಶಬ್ದ-ಮೂಲದ ಈ ಕೆಲವು ಸಾಧಿತ ರೂಪಗಳು ಕೆನ್–ಶೆನ್–ಚೆನ್ನ ಇವು 'ಕೆನ್' ಶಬ್ದ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಸಂಬದ್ಧವಾಗಿವೆ; ಸಿಂಧೂರ, ಚೆಂಪಕ. ಆದರೆ ಇವು ವಸ್ತು ವಾಚಕ ನಾಮಗಳಾದುವು; ಇವುಗಳ ಭಾವ—ವರ್ಣ ಸೂಚಕ ನಾಮಗಳು ಇನ್ನೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ಭಾಷೆಯು ಆ ಭಾಷಿಕ ಜನದ ಭಾವನೆ ಹಾಗೂ ವಿಚಾರದ ಆಳ–ಅಗಲ–ಎತ್ತರದ ಘನಸ್ವರೂಪವನ್ನು—ಪರಿಮಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾಷೆಯಿಂದ ಆ ಜನದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಟ್ಟವು ಗೊತ್ತಾಗಬಲ್ಲದು. ಮಾನವ ಭಾಷೆಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನಿತ್ತ ಪ್ರಕಾಶ ರೂಪ ದೈವತವನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತನರ ಒಂದು ಪಂಗಡವು 'ಸವಿತೃ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿತು. 'ಭಾ' ಪ್ರಕಾಶಿಸು ಈ ಆಖ್ಯಾತವೆ, 'ಭಾಷೆ' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಜನ್ಮಕೊಟ್ಟಿರುವುವಾಗಿ ತಜ್ಞರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಭೌತ ಸೂರ್ಯನು ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ತಿಳಿವಿನ ಬೆಳಕಿಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯ ಪ್ರಪಂಪಂಚದಲ್ಲಿ, ಭಾಷಾ(:ಜ್ಞಾನ)ರೂಪ ಪ್ರಕಾಶದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಮಾನವತೆಗೆ– ಮಾನವ ಲೋಕಕ್ಕೆ: ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಜನ್ಮಕೊಟ್ಟ ಸವಿತೃವೇ ಈ ಲೋಕಪಿತನು. ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಅರ್ಥ: ನಿಯಮ: ಮೂಲ್ಯ: ಸೌಂದರ್ಯ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಋತ. ಬಾಳಿನ ಅರ್ಥ: ನಿಯಮದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸದಿರುವ– ಎಂದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಂತಃಸಾಕ್ಷಿಯು ಎಚ್ಚರಾಗದ ಜ್ಞಾನವು, ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ಅರ್ಹವಲ್ಲ. ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸನ್ನಿವೇಶದಂತೆ ಅಮೂರ್ತ ಋತವು, ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಮೂರ್ತ: ಇಂದ್ರಿಯ ಗಮ್ಯ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಮೂಲ ಭೂಮಿಕೆಯ ದೈವತಗಳು ಋತಾಧಿಷ್ಠಿತ— 'ಋತ ಪ್ರಜಾತ' ಆಗಿವೆ. ಋತದ ಸಂರಕ್ಷಣವು ವರುಣನ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಋತದ ಹೊರಗೆ ದೇವತ್ವವಿಲ್ಲ. ಋತಕ್ಕೆ ಮೀರಿದ ದೈವತವು, ದೆವ್ವ; ದೇವರಲ್ಲ. ಭಾಷೆಯು ದಿವ್ಯ ವಲಯವನ್ನು ಕಳಚಿ ಬಾಳಲು ಅಶಕ್ಯವಿರುವ ಕಾರಣವೆ ಇದು: ಋತದ ಸಂರಕ್ಷಕ ಕವಚಕ್ಕೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎರವಾಗುತ್ತದೆ, ಈ ಕಾರಣ

ದಿಂದಲೆ ವಾಕ್—ಸಾವಿತ್ರಿಯ ಉಪಾಸನೆಯು, ಬಾಳಬೆಳಕಿಗಾಗಿ ಅವಶ್ಯಕ ಆಹ್ನಿಕವೆಂದು ವಿಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಸವಿತೃ ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಡಂಬನೆ

ಆದರೆ ವೇದದಲ್ಲಿ ಏನೆಲ್ಲ ಮಹತ್ವವೂ 'ಯಜ್ಞ'ಕ್ಕೇ, ಎಂಬ ಹಾಗೆ ಟೀಕೆಗಳು ಕೇಳಬರುತ್ತವೆ! ಪ್ರತಿ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಗೇಲಿ ಮಾಡಲು, ಆ ಪಕ್ಷದ ವಿಚಾರದೊಳಗಿನ ಅಜೇಯ ಅಂಗವನ್ನು ಎದುರಿಸದಿರುವ ಜಾಣ್ಮೆಯು, ಈ ವಿರೋಧೀ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಬೆಂಕೆಯಲ್ಲಿ ತುಪ್ಪ ಸುರುವುವ ಆ ಜಾಪುತ್ರನನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವ ಆ ಯಜ್ಞವು ಟೀಕಾಸ್ಪದವೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಟೀಕೆಗೆ–ನಿಂದೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿಸದೆಯೆ 'ಸವಿತೃ' ದೈವತದ ಉಪಾಸನಾ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ! ಇದರಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅಖಿಲ ಮಾನವ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೇ ಹಾನಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಬ್ರುವ ಸ್ವಾರ್ಥಿಗಳ ಒಂದು ಪಂಗಡವು, ಈ 'ಸವಿತೃ' ಉಪಾಸನಾ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ತಮ್ಮ ಜಾತಿಯ ಸೊತ್ತು ಎಂಬಂತೆ, ಅದನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನವು ಅತ್ಯಂತ ಅಶ್ಲಾಘ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಜ್ಞಾನವು : ಪ್ರಕಾಶವು, ತಮ್ಮ ಪಾಡಿಗೇ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಾಗುವ ವಸ್ತುವಲ್ಲ, ಎಂಬುದೂ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರದ 'ಜ್ಞಾನೀ' ವರ್ಗವದು.

ಸೌರ ಪಂಥೀಯರ ಅಕೃತ್ಯಗಳಿಂದ 'ಸವಿತೃ'ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಕುಂದುಬಂದಂತೆ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯರು ಈ ದಿವ್ಯ ತೇಜೋಮಯ ಸವಿತೃವನ್ನು 'ಅಪಾಂ ನಪಾತ್' (: ನೀರೊಳಗಿನ ಅಗ್ನಿ : ಸರ್ಪ) ಈ ದೈವತದ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸುವಲ್ಲಿ, ಆಗಿರುವ ಅರ್ಥ : ಮೂಲ್ಯ : ಸೌಂದರ್ಯದ ಅಪಾರ ಹಾನಿ ಎಂದೂ ತುಂಬಿ ಬರಲಾರದು (I. ೨೨.೬). ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯರ ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಗಳಿಗೆ, ಋತ : ಸತ್ಯದ ಉಪಾಸಕರಿಂದ ಆ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ಆದ ಅಪಚಾರಗಳಿಂದ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಬಲ ಬಂದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು. 'ಧೀ' ಪ್ರೇರಕನಾದ ಸವಿತೃವು, 'ಗರ್ಭಂ ದಧ್ರ ಆಪಃ' ಎಂಬ ಗರ್ಭಾಧಾನ ಕ್ರಿಯೆಯ— ಸೃಜನ ಕ್ರಿಯಾ ಸಾಕ್ಷಿ : ಪ್ರಜಾಪತಿಯೆಂಬ ಹಾಗೆ ಅವಸ್ಥಾಂತರ ಹೊಂದಿದ್ದು ಋಗ್ವೇದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲೇ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ! (I.೨೨.೬; X.೧೪೯.೨). ಬೃಹದಾರಣ್ಯ

ಕೋಪಸಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ಈ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು:

ವಿಷ್ಣುಃ ಯೋನಿಂ ಕಲ್ಪಯತು; ತ್ವಷ್ಟಾ ರೂಪಾಣಿ ಪಿಂಶತು |
ಆ ಸಿಂಚತು ಪ್ರಜಾಪತಿಃ, ಧಾತಾ ಗರ್ಭಂ ದಧಾತು ತೇ ||
ಗರ್ಭಂ ಧೇಹಿ ಸಿನೀವಾಲೀ: ಗರ್ಭಂ ಧೇಹಿ ಪೃಥೂಷ್ಟಕೇ....

ಎಂಬ ಈ ಗರ್ಭಾಧಾನ ಮಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಮುಂಚೆ 'ಸ್ಥಾಲೀ ಪಾಕ' ಹೋಮದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ **'ಜಾತವೇದ'** ಅಗ್ನಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವು 'ಅನುಮತಿ' ಯೊಡನೆ ಬರುತ್ತದೆ! ಬಳಿಕ **'ಧೀ'** ಪ್ರೇರಕನೆಂದು ಬಗೆಯಲಾದ ಸವಿತೃವು, 'ಸವಿತ್ರೇ ಸತ್ಯಪ್ರಸವಾಯ' ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ಆಮಂತ್ರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ! ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಈ 'ಪ್ರಸವವು' ಭೌತರೂಪದ್ದು, ತಾತ್ವಿಕ: ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪ ದ್ದಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಮೇಲೆಯೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ! (ಬೃ. ೬.೪.೧೯). ಆದರೆ ಶಿಶುವಿನ ಜನನವು ಭೌತ ಸ್ವರೂಪದ್ದೆಂದರೂ, ಈ ಸೃಜನ–ಶಕ್ತಿ : ಈ ಸೃಜನಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವಾದ ಆಪ: ರಸ **ತತ್**–ತ್ವ ಎಂದರೆ ಅದರೊಳಗಿನ 'ಅಗ್ನಿ' (?) ರೂಪೀ ಸರ್ಪ : **ಸರೀಸೃ** ಈ ಎರಡನೆಯ ಸಂಕೇತವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇದೆ !) ನಿರ್ಮಾಣ ಶಕ್ತಿ, ಇದು ಅಭೌತ ತಾತ್ವಿಕ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲಣದು, ಎಂಬು ದನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇ ಬೇಕು; ಸರಿ.

ವಿರಕ್ತ ಪಂಥೀಯ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮದ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲಿನ **ಆಪ:ರಸದ 'ತತ್' : ಏಕಂ : ಸತ್** ಎಂದರೇ ಇದು. 'ವಿಶ್ವಕರ್ಮ' ಎಂಬ ನಾಮಸಂಕೇತ ವಿರಲಿ, 'ಪ್ರಜಾಪತಿ' ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತವಿರಲಿ ಇದು 'ದಕ್ಷ' ಎಂಬ ನಾಮ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ; ಇಲ್ಲವೆ 'ತ್ವಷ್ಟಾರ' ಎಂಬ ರೂಪ ಧರಿಸಿರಲಿ, ರುದ್ರ, ವಿಷ್ಣು, ಧಾತಾ, ಪರಮೇಷ್ಠಿ, ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬೀ ಯಾವುದೇ ನಾಮ ವಿರಲಿ : 'ಪುರುಷ' ಎಂಬ ಮೂಲ ಸಂಕೇತವಲ್ಲಿ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ; ಇದನ್ನೆ 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ' 'ಸ್ಕಂಭ', ಜ್ಯೋತಿಃ (: ಲಿಂಗ) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂಲಕ ವಾಗಿಯೂ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದುಂಟು. (ಸಮಸ್ತ ನಗರಾರಂಭ) **'ಮೂಲಸ್ತಂಭ'** (: ಶಂಭು) ಎಂಬುದು ಶೈವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪರ್ಯಾಯನಾಮ; ವಿಷ್ಣುವಿನ "ಮಧುವು ಚಿಮ್ಮುತ್ತಿರುವ (**: ಮಧ್ವಉತ್ಸಃ) ಪದ**"ವು, 'ಸ್ಕಂಭ' : ಸ್ತಂಭ ದಿಂದ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. (I. ೧೫೪). 'ನಂದೀ'—ಕೋಲು ಎಂದರೆ ಶೈವರದು;

ನಂದ (: ವಿಷ್ಣುವಿನ) ಕೋಲು (: ಪಾದ) ಎಂದರೆ ವೈಷ್ಣವರವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಿಮಾಚಲದಲ್ಲಿ ಆಪ : ರಸ ಸ್ರೋತದ ಕೇಂದ್ರ 'ನಂದಾ'–ದೇವಿ ಶಿಖರ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ! ಈ ಶಿಖರ ನಾಮದ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ತಿಳಿದರೆ ಇನ್ನೂ ಅದೆಷ್ಟೊ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಳಕು ಸಿಕ್ಕಬಲ್ಲದು.

ವಿಶ್ವನಿರ್ಮಿತಿಯ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿ 'ಆಪ : ರಸ ಮತ್ತು 'ಸವಿತೃ' ದೇವನು (ಜ್ಞಾನರೂಪ ಪ್ರಕಾಶದ ಸಂಕೇತ;) ಹೀಗೆ ಇವೆರಡೂ ದಿವ್ಯ ದೈವತಗಳ ಅನುಭಾವದ ಪಾತಳಿಗಳೇ ಬೇರೆ, ಬೇರೆ —ನಿಜವಾಗಿ. ಆದರೂ ಈ ಜ್ಞಾನ:ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು, ಭೌತ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿಯ ಆಪ : ರಸದ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಈ **ರಸದ** ಆವರಣದಲ್ಲಿ –ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ 'ನಚಿಕೇತ'ರಾಗುವ ಭಾರತೀಯರು, ಸವಿತೃ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ವಂಚಿತರಾಗಬೇಕಾಗಿರುವದು ಕಾಣುತ್ತಲೆ ಇದೆ; ಹಗಲು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಎರವಾಗದೆ ಹಗಲು=ರಾತ್ರಿ ಸಮವಾಗಲಾರವು; 'ಜಾಗರ' ಪಂಥ ತಲೆಯೆತ್ತಲಾರವು. ಚಾಂದ್ರಾಯಣ, ನಕ್ತ, ಪ್ರದೋಷ ಪೂಜಾ–ಪೌರ್ಣಿಮಾ, ಪ್ರತಿಪದಾದಿ ದೇವಿ : ಶಕ್ತಿಯ ಉಪಾಸನಾದಿಗಳ ಮಹಿಮೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಸೌರತತ್ವದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಹಿಂದೆ ಬೀಳುತ್ತವೆ. **'ನಾರ'**ಣನೇ ಸೂರ್ಯ, ಅಗ್ನಿ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸೂರ್ಯ-ನಾರಾಯಣ, ಅಗ್ನಿನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ಸಂಕೇತ : ಪ್ರತಿಮೆ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವತವಾಗುತ್ತದೆ !

ಆಪ : ರಸ ತತ್ತ್ವದ ಮೂಲ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತದ ಸ್ವರೂಪ

ವಿರಕ್ತ ಪಂಥೀಯ ದೈವತಗಳ ಏನೆಲ್ಲ ನಾಮರೂಪಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು, 'ಅಪಾಂ ನಪಾತ್' ಸಂಕೇತದ ತರುವಾಯದುವು; ಫಾರ್ಸಿಗಳ ಅವೆಸ್ತಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ಅಪಾಂ ನಪಾತ್' ಇದ್ದಾನೆ (Vedic mythology P. 70) "ಈ ದೈವತವು ನೀರಿನಡಿಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಇದು ಸಾಗರದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಗಳ (steeds) ವೇಗದಿಂದ ಓಡುವುದು........" ಎಂಬ ಅವೆಸ್ತಾದ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಈ ದೇವತಾ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಲವಾರು ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಆಗಿವೆ. ಇದು 'ಅಗ್ನಿ' ಸ್ವರೂಪೀ ದೈವತವಿದ್ದು ಮಳೆಯೊಳಗಿನ ಮಿಂಚು ಆಗಿರಬೇಕು, ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಒಂದು; ಆದರೆ ಓಲ್ಡೆಬರ್ಗನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಮೂಲತಃ ಇದು

ಸುಷ್ಟ-ದುಷ್ಟ ಈ ಉಭಯ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಕೇವಲ ನೀರಿಗೆ ಸಂಬದ್ಧ ಒಂದು ದೈವತ (genius) ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು; ಜಲೋತ್ಪನ್ನ 'ಅಗ್ನಿ'ಯೊಡನೆ ಇವನ್ನು ತಳಕು ಹಾಕುವಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕ ಗೊಂದಲವು (confusion) ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಜಲೋತ್ಪನ್ನ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ—ಮಿಂಚಿನಿಂದ ಇದು ತೀರ ಬೇರೆ; ಎಂದು ಅವನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸಹ ಈ ದೈವತವೇ ಉಂಟು (II. ೩೫: X. ೩೦). ಹಿಲ್ಲೆ ಬ್ರಾಂಟ ಮತ್ತು ಹಾರ್ಡಿ ಅವರ ಮತದಂತೆ 'ಅಪಾಂ ನಪಾತ್' ಎಂಬುದು ಚಂದ್ರನ ಸಂಕೇತ; ಮಾಕ್ಸಮುಲ್ಲರನಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆ ಇರುವ ಸಂದೇಹ.

ಇಜಿಪ್ತ-ಕ್ರೀಟ-ಗ್ರೀಸ ಭಾಗದ ದಿವ್ಯ ದೇವತಾ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳೊಡನೆ ಭಾರತೀಯ ದೈವತಗಳ ದಿವ್ಯ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡುವಾಗ, ಈ 'ಅಪಾಂ ನಪಾತ್' ದೈವತವು ಹಾವು ಮತ್ತು ಚಂದ್ರರೂಪವಾಗಿರುವುದೆಂದು ನನಗೆ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಓಲ್ಡೆನ್‌ಬರ್ಗ ಮತ್ತು ಹಿಲ್ಲೆ ಬ್ರಾಂಟ್-ಹಾರ್ಡಿ ಇವರ ನಿರ್ಣಯವು ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹತ್ತಿರದ್ದು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಋಗ್ವೇದದ ಹಲವು ಸಮಸ್ಯೆ ಬಗೆಹರಿಸುತ್ತದೆ. ಇರಾಣದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದ್ದಾಗಲೆ ಯುರೋ-ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಿಕ ಆರ್ಯರ ಪಂಗಡದೊಡನೆ ಅಸ್ಸೀರಿಯಾ ಬಾಬಿಲೋನ ಹಾಗೂ ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಂದು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದ ಆಪೋದೇವತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ 'ವೃತ್ರಘ್ನ'ಎಂಬ ವೇದದ ಪ್ರತಿಮೆ, ಅವೆಸ್ತಾದಲ್ಲಿ ವೆರೆಥ್ರಘ್ನ (Verethraghna) ಈ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಅವನು ವೃತ್ರ: ಅಹಿಯ (Dragon) ಸಂಹಾರಕನೆಂದೂ ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವೆಸ್ತಾದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಹೆಸರು ಎರಡು ಬಾರಿ ಬರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಫಾರ್ಸಿಗಳ ದೈವತಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲಣ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ; ದೆವ್ವ (demon) ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಇದೇನೇ ಇದ್ದರೂ ಅಹಿ-ವೃತ್ರನ ದ್ವೇಷಿಯಾದ ದೈವತವೊಂದು, ಇರಾಣದಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗಲೆ ಆ ಯುರೋ-ಭಾರತೀಯರ ದೇವತಾ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿತ್ತು; ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಆಪೋದೇವತೆ ಮತ್ತು 'ಅಪಾಂ ನಪೃ' (ಜಲ-ಪುತ್ರ) ಈ ದೈವತಗಳೂ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಪೂಜ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಆಪೋ ದೈವತ ಮಂಡಲದ

ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಇರಾಣಕ್ಕಿಂತ ಭಾರತೀಯ ಪರಿಸರವು ತುಂಬ ಪೋಷಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಭಾರತವು 'Land of Serpents' ಆಗಿತ್ತು ಎಂದು ಹ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ, ಗ್ರಂಥಾಂತರಗಳಿಂದ ಎನಿಸಿದೆ; ವ್ಹೊಜೆಲ್ ಡಚ್ ವಿದ್ವಾಂಸನು ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತ ತಿರುಗಾಡಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧಿಸಿ ಇದೇ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ!

ಇಜಿಪ್ತ–ಗ್ರೀಸ, ಇರಾಣ (ಬಾಬಿಲೋನ, ಅಸ್ಸೀರಿಯಾ) ಭಾಗದ ಆಪೋದೇವತಾ ಪಂಥವನ್ನು ಹೋಲುವ ಕೆಲವೊಂದು ದೈವತಗಳು ವೇದಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಇದ್ದುವೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ. ಖಾಲ್ದಿಯಾ (ಅಸ್ಸೀರಿಯಾ) ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ 'ಶಿನೀವಾಲೀ' ದೈವತದ ಉಲ್ಲೇಖವು, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಉಂಟು, 'ಶಿನ್' ಶಬ್ದ-ಸಂಕೇತದ ಚಂದ್ರ ದೈವತದ ಒಂದು ಗುಡಿ ಆ ದೇಶದ ಊರ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದು ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಈ ದೈವತದ ಖಾಲ್ಡಿಯಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕುರಿತು ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು ಬರೆದ ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಪ್ರಬಂಧವು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಅರ್ಧ ಶತಕ ಮಿಕ್ಕಿದೆ (ವಂದ್ಯ ಡಾ. ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಭಂಡಾರಕರರ ಗೌರವ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಬಂಧವು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ). 'ಶಿನೀವಾಲೀ' ಈ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಇರುವ 'ಶಿನ್' ಈ ಶಬ್ದ ಮೂಲವು ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟುದು ಆಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಚೆನ್–ಕೆನ್ ಎಂದೂ 'ಶಿನ್' ಪದದ ಉಚ್ಚಾರವು ಆಗಬಲ್ಲುದು. ಚನ್ದ್ರ ಪದವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಶ್ಚಂದ್ರ ಎಂಬ ಉಚ್ಚಾರದ್ದಾಗಿದೆ. (ಕರ್ನಾಟ ಸಂ. ಪೂ. ಪೀ. ಭಾಗ II 'ಚಂದ್ರಮಸ್' ನೋಡು) ಚ–ಶ ಇವೆರಡರ ನಡುವಣ ಉಚ್ಚಾರವು ಕಂದಮಿಳರ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಂಟು. ಶಿನೀವಾಲೀ–ಚಂದಿರನ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರು ಹೊರಗಿಣಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆಂದು ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಶಬ್ದವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಿಂಡ ಬೆಂಬಲ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಬಾಬಿಲೋನಿಯವಲ್ಲಿ ಆಪೋದೇವತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಇದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನು ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. (ಉದಾ: Babilonian Life and Hidory By Sir E. A. Wallis Budge, 1925). ೧) ಜಲದ 'ದಿವ್ಯ'ಮಾಡಿ 'ಸತ್ಯ'ತೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ೨) ಜಲದಲ್ಲಿ ಪಾವನ ಶಕ್ತಿ

ಉದ್ಧಾರಕ ಶಕ್ತಿ, ಔಷಧೀ ಶಕ್ತಿ (ಉದಾ: ಗಂಗೋದಕ) 'ತೀರ್ಥ'ದಂತೆ ಇದ್ದುದಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆ; ೩) 'ಆಪ'ವು ಜೀವನ (Life) ದಾಯಿ. ೪) ಈ ಜಲ: ಜೀವನದ ಆಚೆಗೆ–ಮೃತ್ಯುವಿನ ಆಚೆಗೆ–ಸೂರ್ಯನ ಹೊರತು ಯಾರೂ ಹೋಗಲಾರರು. ೫) ಅಪ್‌ಧಿಪತಿ (Lord of Waters) ಒಬ್ಬನಿದ್ದನು. ಇವನು ಜ್ಞಾನಿ. ಸರ್ವಜ್ಞ, ಹಸ್ತಕೌಶಲ, ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಲಿಸಿದವನು, ಯಾತು (>ಜಾದು) ವಿದ್ಯಾನಿಪುಣನು. (ಇವನು ಋಗ್ವೇದದ ತ್ವಷ್ಟಾರನನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಾನೆ). ಈತನ ಪ್ರೀತಿಯ ಪ್ರಾಣಿ ಆಡು (Ibex). ಭಾರತೀಯರು 'ಅ-ಜ' ಎಂದು ಹೆಸರಿತ್ತ ಆಡಿಗೆ, ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಕುರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದರ ಗೌರವವಿದ್ದಿತೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ಅ-ಜ': ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಕೇತದ ಮಾನವಂಡ ಆಡು! ಗ್ರೀಸ ದೇಶದ ಪುರಾತನ ಕಥೆಗಳಿಂದ, ಅಲ್ಲಿ ಆಡಿನ ಚರ್ಮದ 'ದಿವ್ಯ' ಕವಚ ಧರಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದ್ದಿತಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. **'ನಿನ್ನಿ'**ಶಿಸ್ ದೇವತೆಯ ಮಗಳು, ಪ್ರೇಮದ ಅಧಿದೇವತೆ! ಭಾರತೀಯ ಶಿನೀವಾಲಿ ಗರ್ಭ-ಪ್ರಸವದ ದೇವಿ! ಮಧುಚಂದ್ರ (Honey-moon) ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತವು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಬಾಬಿಲೋನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ಅಪ್ಸು' (Apsu) ಹೆಸರಿನ ಆಪೋ ದೈವತವಿದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನೂ ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಪ್ಸುದೊಳಗಿಂದ ದೇವರು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅಪ್ಸುವೆ ನಾನಾ ವಿಕೃತ ರೂಪದ ವಿನಾಶಕ ದೈವತಗಳಿಗೂ ಜನ್ಮವಿತ್ತಿದೆಯಂತೆ (out of Apsu come hedious devils of composite forms....).

ಅಪಾಂ-ನಪ್ತ್ರ : ನೀರಿನ ಸಂತಾನ

ಅವೆಸ್ತಾ ಹಾಗೂ ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ ಅಪಾಂ–ನಪಾತ್ ದೈವತದ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಓಲ್ಡೆನ್‌ಬರ್ಗನಿಗೆ ಕಂಡದ್ದು: ನೀರಿನ ಸಂತಾನ. (Apamnapat was *originally* a *Water genius* pure and simple), ಓಲ್ಡೆನ್‌ಬರ್ಗನು genius ಎಂದು ಬಳಸಿದ ಮಾತು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಿದೆ: 'genie', 'ಜಿನ್' ಎಂಬ ಇಂಡೋ-ಯುರೋಪೀಯ—ಆರ್ಯ ಭಾಷೆಯ ಶಬ್ದ ಮೂಲದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ ಮಾತು. 'gignere genit : beget' ಎಂಬ ಈ ಪದದ ಮೂಲಾರ್ಥವು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ;

ಈ ಶಬ್ದ ಮೂಲದಿಂದಲೇ 'genital' (: ಲಿಂಗ) ಎಂಬ ಪದವೂ ವ್ಯೈದಾಳಿದೆ! 'genius' ಇದು ದೈವತವಾಚಿಯಿರುವಂತೆ, ದೆವ್ವಗಳ ವರ್ಗವನ್ನೂ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತದೆ. 'Two opposed spirits or angels working for person's salvation or damnation' (ಆಕ್ಸಫರ್ಡ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಕೋಶ). 'Water genius' ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಇದು **ನೀರಿನಲ್ಲೆ ಹುಟ್ಟುವ (ಪ್ರಾಣಿ) ಶಕ್ತಿ:** ನೀರಿನ ಸಂತಾನ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಅಭಿಪ್ರೇತವುಂಟು. 'ನಪಾತ್' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ descendent, offspring ಎಂದೂ ಮೊ. ವಿಲಿಯಮ್ಸ್ ಕೋಶ ಅರ್ಥ ಹೇಳುತ್ತದೆ. 'ಅಪಾಂ ನಪಾತ್' ಇದರಲ್ಲಿ ಉದ್ಧಾರಕ ಶಕ್ತಿಯಂತೆ ಮಾರಕಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಇದೆ! 'Genital': ನಾಗ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗುವಂತೆ, ವೀರ್ಯನಾಶದಿಂದ ಸಂಹಾರ ಸ್ವರೂಪನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ!

"ಆಪೊ ನಾರಾಃ ಇತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ; ಆಪೋ ವೈ ನರ–ಸೂನವಃ ಎಂಬ ಮಹಾಭಾರತದ ಶ್ಲೋಕವು, 'ಅಪಾಂ ನಪಾತ್' ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು! 'ನಾರ': ಆಪ; ಆದಕಾರಣ ನಾರ–ಸೂನು : ನಾರಾಯಣ : ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ. ನೀರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ 'ಪ್ರಾಣಿ–ಚೈತನ್ಯ' : Genius. ಮಹಾಭಾರತವು ಹೇಳುವಂತೆ, ಈ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ '**ನರ**' ಸೂನುಗಳೂ, **ನಾರ**—ಸೂನುಗಳೇ. 'ನಾರ'(ಕ) ಮತ್ತು 'ನರ(ಕ)' Angel & Devil ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ! **ನಾರ**–ಸಿಂಹ ಮತ್ತು **ನರ**–ಸಿಂಹ ಈ ಎರಡೂ ಉಚ್ಚಾರದ ಪದಗಳೂ ಸಮಾನಾರ್ಥಿಗಳೆಂಬು ದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಸಂಸ್ಕೃತ 'ನೃ' ಎಂಬುದು ನಾ (ಏಕವಚನ), ನರೌ (ದ್ವಿ. ವ.), ಮತ್ತು ನರಃ (ಬ. ವ.) ರೂಪ ತಾಳುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ಏಕವಚನಾಂತ 'ನರ' (ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿ) ಎಂಬ ಪದವು ಮೂಲತಃ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಪದವಾಗಿರದೆ ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ homonym ಆಗಿರುವದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹಿಮಾಲಯದ ಕುಲೂ ಕೊಳ್ಳದ ಜಾನಪದದಲ್ಲಿ ಹಾವಿಗೆ 'ನಾರಾಯಣ' ಎಂದು ಇರುವ ಹೆಸರು, ಓಲ್ಡೆನ್‌ಬರ್ಗನ 'Water genius' ಎಂದರೆ ಯಾರು, ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತಿದೆ. ವ್ಹೊಜೆಲ್ ನಿವೇದಿಸಿರುವ, ಆ ಜನಪದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಕಥೆಗಳು ಈ 'ಅಪಾಂ

ನಪಾತ್' : ನಾರಾಯಣನ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರುವಂತಹವು ಇವೆ. ಈ Genie : ನಾರಣ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು, ತರುಣಿ ಬಸುರಿಯಾದ ಕಥೆಯಿದೆ! ಈ 'ಅಪಾಂ ನಪಾತ್' ದಿವ್ಯ ದೈವತ ಶಕ್ತಿಯು, ಹಾವಿನ ರೂಪ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಯಾವುದೂ ರೂಪ ತಾಳಬಲ್ಲದು, ಎಂದು ಜಾಗತಿಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳೆ ಇವೆ!

ವಿಶ್ವಜನನಿ ಅದಿತಿ; ಇವಳು **'ಸಲಿಲ'** ಸ್ವರೂಪೀ ದೇವಿ (ಋಕ್ X. ೭೨.೬). 'ಅಪೋವಾ ಅಸ್ಮಾನ್ ಮಾತರಃ' ಎಂದು ಋಗ್ವೇದದ ಕವಿಗಳು ಸಾರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮಹಾತಾಯಿ ಅದಿತಿ : ವಿಶ್ವಜನನಿಯಿಂದ "(ತಾಂ) **ದೇವಾಃ ಅನ್ವಜಾಯಂತ ಭದ್ರಾಃ ಅಮೃತ–ಬಂಧವಃ**" (X. ೭೨.೫). ಈ ಭೂಮಿಕೆಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಂತೆ ಸಲಿಲೋದ್ಭವರು ಎಲ್ಲರೂ **ಅಮೃತ : (ರಸೋದ್ಭವ) ಬಂಧುಗಳು!** ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ 'ಸರ್ಪ–ದೇವಜನ'ರ ಉಲ್ಲೇಖ ಬರುತ್ತದೆ. 'ದೇವ ಜನ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಸರ್ಪಗಳು ಎಂದೇ ಅರ್ಥವಿದೆ. **ಸರ್ಪಗಳು 'ದೇವ ಜನ'** ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅದೆಷ್ಟೋ ಕಾಲ ಕಾಡಿತ್ತು! ಅದಿತಿಯ ದರ್ಶನದಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಛಾಪಿನ ಆತ್ಯಂತಿಕ ಅಹಿಂಸೆಯ ಅರ್ಥವೂ ಆಗಲೆ ವಿಶದವಾಯ್ತು. ನೀರು : ಜೀವನ (: ಜಲ). ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರಗಳೆಲ್ಲವು ನೀರಿನ ಸಂತಾನ. **ಆದಿ ನಾರಾಯಣನೇ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು**; ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಆದಿನಾಥ : ವೃಷಭ : ವರ್ಷಯಿತೃ : ನಾಗ ಸಂಕೇತ : ಪ್ರತಿಮಾ ರೂಪನು; ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಅರ್ಥವೇನು? ನೀರಿನಲ್ಲಿ (ಆಪೋ ವೈ ರೇತಃ), ಹುಟ್ಟಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಅಮೃತ(:ರಸ) ಬಂಧುಗಳು; 'ಸಮತ್ವಂ ಯೋಗ ಉಚ್ಯತೇ': 'ಶುನಿ ಚೈವ ಶ್ವಪಾಕೇ ಚ ಪಂಡಿತಾಃ ಸಮದರ್ಶಿನಃ' ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಯೆ, ಭಾರತೀಯ ಆತ್ಯಂತಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಸಮತ್ವ ಹಾಗೂ ಅಹಿಂಸೆಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸುವ ಭೂಮಿಕೆಯು ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಆತ್ಯಂತಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಅಹಿಂಸೆಯೆ, ಆ-ಜನ್ಮ 'ಕುಮಾರೀ' 'ಕುಮಾರ'ತ್ವದ ಜೀವನ ರೀತಿಗೆ ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಏಕಾಂತಿಕ ಅಹಿಂಸೆ, ಈ ನೈಷ್ಠಿಕ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಕ್ರೈಸ್ತ, ಬೌದ್ಧ, ಜೈನ, ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ, ಶಾಕ್ತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರವು; ಹೊರತು ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ವಿಚಾರ- ಮಾನವೀಯ ಕರುಣೆಯ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಅಂಕುರಿಸಿದ್ದು ಅಲ್ಲ, ಎಂದು ಬಾಷ್ಟ ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿಯಿದೆ. "Mankind

is under the rule of Logical Fate" ಎಂದು ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರದ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ನಿರ್ಣಯವಿದೆ. ಆತ್ಯಂತಿಕ ಅಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ ರೇತಸ್ಖಲನವೂ ಒಂದು ಉಂಟು. ಆದುದರಿಂದ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಈ ಕುಮಾರೀ—ಕುಮಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದ್ದು— ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ. ಕ್ರಿಸ್ತನ ಮಾತೆ ಮೇರೀ: ಕುಮಾರಿ; ಇದು 'ಅದಿತಿ'ಯ ಇನ್ನೊಂದು ರೂಪ. ಮೂಲ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥವೂ ಕುಮಾರೀ—ಕುಮಾರತ್ವದ ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಅಂಕುರಿಸಿದೆ. 'ಸನಾತನ' ಭೂಮಿಕೆ ಬಿಡದೆ ಪ್ರಗತಿಯ ದಾರಿಯನ್ನೂ ಕ್ರಮಿಸುವ ಹಟದ ಈ ಮಾನವ ಸಮಾಜವು ಧರ್ಮ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದೆ: ಹಿಡಿದರೆ ಕಚ್ಚುತ್ತದೆ, ಬಿಟ್ಟರೆ ಓಡುತ್ತದೆ! ಈ ಪೇಚಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಒರಲುತ್ತಿರುವುದು ಇಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ! ಋಗ್ವೇದದ ಇಂದಿನ ಪಾಠವು, ತನ್ನ ಮೂಲ ಭೂಮಿಕೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ನಿಂತ ಹಾಗಿನ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಸಾರ್ವರಾಜ್ಞಿ ಅದಿತಿ ಪುತ್ರರೆಲ್ಲರು ಅಮೃತ ಬಾಂಧವರು; ನಾಗರು: ನರರು ಒಂದೇ ತಾಯಿ ಮಕ್ಕಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಧ್ವನಿತ ಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆ, ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ! ಅದರೊಡನೆ ಒಬ್ಬ **'ಕುಮಾರನು'** ಯಮನಲ್ಲಿಗೆ ಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಹೋದ ಒಂದು ಸೂಕ್ತವನ್ನೂ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದುಂಟು. (X. ೧೩೫) 'ನೀರಿನಿಂದಾದ ಮಾನವ ಪ್ರಾಣಿ' ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಜೀವನದ ಆ-ಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲ 'ಶೂನ್ಯ'ವನ್ನೇ ಬಾಳಿನ ಗುರಿಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ! ತಿಳಿದು ಆಗಲಿ ತಿಳಿಯದೆ ಆಗಲಿ, **'ತತ್:ಏಕಂ' ಇದುವೆ** ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯಾಗಿರುವ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಳಯಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಣವಿದ್ದೇ ಇದೆ! ಆದರೆ ತಮ್ಮ ನಡೆವಳಿ—ನುಡಿವಳಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಅನಿವಾರ್ಯ **'ನಿಯತಿ'**, 'Logical Fate'. ಹಣೇಬರಹ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಮನಸ್ಸು ಮಾತ್ರ ಇರುವುದಿಲ್ಲ! **ಏಕಂ:ತತ್** ಎಂದೊಡನೆ ಉಳಿದೆಲ್ಲವೂ 'ಶೂನ್ಯ' ಅರ್ಥವಿಹೀನವೆಂದು ಶ್ರದ್ಧೆ ವಹಿಸದೆ, ಆತನ **'ತತ:ಏಕಂ'ದ ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ** ಸ್ವರೂಪವನ್ನಾಗಿ ಉಳಿಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ **ತತ್:ಏಕಂ, ಈ** ಜೀವನ (: ಜಲ) ತತ್ವವು ಸಂನ್ಯಾಸವಾದಕ್ಕೆ, ಎಂದರೆ ತನ್ನ ಹೊರಗಿನ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ

ತಿಲಾಂಜಲಿಯನ್ನೀಯಲು ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಏಕೇಶ್ವರ ಭೂಮಿಕೆಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದರೆ, ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅವು, ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಏಕಾತ್ಮತೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗುವುದು ಕಟ್ಟಿಟ್ಟಮಾತು. ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ, ಕ್ರೈಸ್ತ, ವೇದ, ಆಗಮ, ಕುರಾಣ, ಪುರಾಣ.... ಏನೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪಾಡಿನ 'ಏಕಂ ಸತ್' ಆಗಿರುವ ಭಾರತೀಯ ಜೀವನ ರೀತಿಯೆ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ.

ದೇವತಾ—ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳ ಪೂರ್ವೋತ್ತರವು ಆ ದೈವತಗಳ ದಿವ್ಯ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕವೆ ಶಕ್ಯ. ಆದರೆ ಈ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಕಾಲದವು ಅಲ್ಲ. ಒಂದೇ ಮಟ್ಟದುವೂ ಅಲ್ಲ. ಯಾವ ದೈವತದ ಕಥೆಗಳಾಗಲಿ, ಅವುಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ, ಅವು ಬುದ್ಧಿ-ಪುರಸ್ಸರವೊ—ಅಬುದ್ಧಿ—ಪುರಸ್ಸರವೊ,— ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೆಲವೊಂದು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಆಗುತ್ತಬಂದಿರುವುದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಂಪ್ರದಾಯದ—'ಸನಾತನ'ತ್ವದ ಅಭಿಮಾನವು, ತಮ್ಮ ದೈವತದ ವೈಚಾರಿಕ ಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ (Conception) ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯು, ಸನಾತನತ್ವದ ಬಗೆಗಿನ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ತಳಪಾಯವನ್ನೇ ಸಡಿಲಿಸುವುದು; ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮತದ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬವನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೆ ವೈಶ್ವಿಕ ಘಟನೆಗಳೆಲ್ಲ ನಡೆದಿವೆ, ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಇತಿಹಾಸಗಳು ಕೆಲವೊಂದು ಧರ್ಮಪಂಥಗಳಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು— ಬರೆಯಲಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು! ಆದರೆ ಇತ್ತೀಚಿನ ಸಂಶೋಧನಗಳಿಂದ ಮಾನವೇತಿಹಾಸ ಎಂಬುದು ಒಂದೇ ಉಂಟು, ಎಂಬ ಸಂಗತಿ, ಸಾಮಾನ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ. ಒಂದೊಂದು ಜನ, ಅವರ ಭಾಷೆ, ಧರ್ಮಪಂಥಗಳ ಇತಿಹಾಸವು, ಒಟ್ಟಿನ ಮಾನವೇತಿಹಾಸದ ಅಂಗವಾಗಿರುವುದಾಗಿಯೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ, ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವವು ಸುಮಾರಾಗಿ ಒಂದೇ ಬಗೆಯದಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿಪುಲ ವೈವಿಧ್ಯದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಸ್ವರೂಪದ ಜೀವನದ ಆಕೃತಿಗಳು (Life forms) ಇರುವುದಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಭಾರತ, ಇಜಿಪ್ತ, ಗ್ರೀಸದ ಪುರಾತನ ದೇವತಾ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆಲ್ಲ ಪೂಜ್ಯವೆನಿಸಿದ್ದ ಕೆಲವೊಂದು ಸಮಾನ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳು ಇರುವುದು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿಂದ ಹೊರ ಬರುವ ಕುಮಾರಿ: ಲೋಕಮಾತೆ; ಅವಳೆ ಆದಿಜನನಿ. ಅಯೋನಿಸಂಭವ ಶಿಶು ಜನ್ಮ. ಇದು 'ನಾಗನಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿದ್ದು' ಎಂಬುದು ಇಜಿಪ್ತ—ಗ್ರೀಸ ದೇಶದ ಕಥೆಗಳಿಂದ ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ; ಭಾರತೀಯ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಹುದುಗಿ—ಅಡಗಿ ಉಳಿದಿದೆ. ನೀರು (: ನಾರ:) ನಾಗ ಇವುಗಳ ಜನ್ಯಜನಕ ಸಂಬಂಧದೊಳಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ನೀರೆ: ನಾರಿ: ನಾಗಿ ಯಾದರೆ, ನಾಗ: ಜಲಕುಮಾರನು. ಅವೆಸ್ತಾ ಗ್ರಂಥ (ಇರಾಣ) ಹಾಗೂ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವ 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ': Water genius ಯಾರು ಎಂಬುದು, ಮಹಾಭಾರತದ ಜಗತ್ಕಾರುವಿನ ಆಸ್ತಿಕ ವಂಶವೃಕ್ಷದಿಂದಲೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ, 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ'ವಿನ ಮೂಲ ಪ್ರತಿಮೆ ನಾಗನದೆಂಬುದನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡಲು ಅಂದಿನ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಪ್ರತಿಭಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಪಣತೊಟ್ಟಿತ್ತೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಇಂದ್ರಾದಿ ಸೌರ ಮಂಡಲದ ದೈವತಗಳ ತಾಯಿ ಎಂಬ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ ಅಪೋದೇವಿ ಕೊನೆಗೆ 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ'ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ತೋತ್ರದ ದೈವತವಾಗಿರುವುದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ! (X. ೧೮೯). ಇದನ್ನು, 'ಬೃಹದ್ದೇವತಾ' ಪರಂಪರೆ ಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಗ್ರಂಥವು ಹೇಳದೆ ಇದ್ದರೆ ಅದಿತಿ: ದೇವಮಾತೆ, ಮೂಲತಃ ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪಳು ಎಂಬುದು ಇಂದಿಗೂ ವಾದಗ್ರಸ್ತ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿ ಉಳಿಯಬಹುದಿತ್ತು! 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ'ಯ ಸ್ತೋತ್ರ—ಮಹಾತ್ಮ್ಯ ಅಡಕವಾಗಿರುವ "ಆಯಂ ಗೌಃ ಪೃಶ್ನಿಃ" ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ 'ಅದಿತಿ'ಯ ಹೆಸರು ಸಹ ಇಲ್ಲ; ಸರ್ಪದ ಮಾತು ಏತಕ್ಕೆ! 'ಗೌ' ಮತ್ತು 'ಪ್ರಶ್ನಿ' ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಇವೆ; ಇವೆರಡೂ ಸಂಕೇತಗಳು ಅದಿತಿಗೆ ಸಂಬದ್ಧವಾದುವು. ಎಂದು ಋಗ್ವೇದದ ಸೂಕ್ತಗಳಿಂದಲೆ ಗೊತ್ತಾಗುವಂತಿದೆ. ಆದರೂ ಈ 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ'ಯ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ: ಗೌಃ ಗಮನಶೀಲವಾದ (ಪ್ರಾಣಿ,) ಎಂಬರ್ಥ ಅಲ್ಲಿ! ಪೃಶ್ನಿಗೆ ಸೂರ್ಯವಾಚಕ ಅರ್ಥ! ಎಂದರೆ ಸರಪ್ (: ಗಮನಶೀಲ) ಪೃಶ್ನಿ

ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಅದಿತಿಯೊಡನೆ ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ ತಳಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡಬ್ಬಾಗಿದೆ! ಸೂರ್ಯನು ಅದಿತಿ ಪುತ್ರನಲ್ಲವೆ? ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಂತೆ! ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯನು ಸರ್ಪಿಯ ಪುತ್ರನಾದನು! ಕಾಲ=ಸರ್ಪ. ∴ ಕಾಲದ ತನಯ ಸೂರ್ಯನೂ ಸರ್ಪವೇ ಆಗುವನಲ್ಲವೆ? ಆಹಾ! ಬುದ್ಧಿ ವೈಭವವೆ! ಪ್ರತಿಭೆಯೇ! ನಮಸ್ಕಾರ ನಿನಗೆ!

ಈ ಬಗೆಯ ಶ್ಲೇಷಾರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಸೂಕ್ತಗಳೆ ವಿರಳ, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ! ಅರ್ಥ'ಶೇಷ' ಉಳಿಸುವ ಕ್ಲಿಷ್ಟಪದಗಳ ನಾಗಬಂಧದಿಂದ ರಚನೆಯ ಬಂಧುರತೆಯು ಆಕರ್ಷಕವೆನಿಸಬಹುದಾದರೂ, ಈ ಗಾರುಡಿಗ ಮಂತ್ರಗಳ ಮಾಟದಿಂದ ಪ್ರಚಾರಕ ಪ್ರವಾದ: ಪವಾಡಗಳಿಂದ ಸಾಧಿಸಿದ್ದೇನು? ಋತ: ಸತ್ಯದ ಕೊಲೆ! ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಗಳ ನಾಶ— ಬಾಳು ಅರ್ಥವಿಹೀನ ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತ! ಅದೆಷ್ಟು ಉದಾತ್ತ— ಭವ್ಯ, ದಿವ್ಯ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳು ಋಗ್ವೇದ, ಮಹಾಭಾರತ-ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ! ಆದರೆ, ಈ ಅದ್ಭುತ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಪ್ರತಿಭೆಯೆಲ್ಲವೂ ಭಾರತೀಯ ಜೀವನವನ್ನು, ನಾಗ-ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಸಿಡುವ ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳ ನಿರ್ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಯವಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕೆ? ಅಹಿಜಿತ್-ವೃತ್ರಘ್ನ ಇಂದ್ರನ ಸಂಹಾರ! 'ನಾಗ' ಪಂಥಕ್ಕೆ ಜೀವದಾನ, ದೊರೆಯಬೇಕೆ-ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ರತ್ನಗಳಿಂದ! ಈ 'ಶ್ಲೇಷ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಆಕರ್ಷಣದಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿ-ಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಪದ್ಧತಿಯ ಗ್ರಂಥರಚನೆಯ ಅಭಾವವೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಗಣಿತ, ಜ್ಯೋತಿಷ ವೈದ್ಯಕಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಜಾಗತಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ, ಮುಂದುವರಿದವರಾಗಿದ್ದೆವೆಂದು, ಹಳೆಯ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು, ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಎಂತೂ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವ ಇಂದಿನ ಈ ಅವಸ್ಥೆ ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ! 'Logical Fate' ನಿಶ್ಚಿತ, ಎಂದೇ ತಾನೆ? ಇದಂತಿರಲಿ.

ಪ್ರಸ್ತುತ, ನೀರೆ (: ನಾರ-ನಾರಿ), ನಾಗ ಇವೆರಡೂ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉದ್ಗಮದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ವ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿವೆ. ನೀರೆ-ನಾಗ ನೀರಿನವೇ ಎರಡು ರೂಪಗಳು ಎಂದು ಪುರಾತನರು ನಂಬಿದಂತಿದೆ, 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ' ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯೆ ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. 'ಆಪೋವಾ ಇದಂ ಅಗ್ರ ಆಸೀತ್' : ಎಂದು **ಮುನ್**-ನೀರ ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಂಟು. 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ

ನೀರಿನ ಸಂತಾನ; ಎಂಬ ಈ ಪವಾಡ ಕಥೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಭಾರತೀಯ ವಿವಿಧ ತತ ಜ್ಞಾನಗಳು ಅಂಕುರಿಸಿವೆ : 'ತತ್ ಜಲಾನಿತಿ' **ತತ್** (ಆ) ಉಸಿರಾಡಿಸುವ (**ಅನಿತಿ**) **ಜಲ**ವು, ವಿಶ್ವದ ಮೂಲ ತತ್ತ್ವ–ಎಂದು ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಾತು, 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ' ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪರ್ಯಾಯ ಸಂಕೇತವಾತಿದೆ. ಶ್ರೀ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ 'ನಾರಾಯಣ'ಪರ ಅರ್ಥವು ಕಂಡುವರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಿದೆ. ದ್ವೈತ, ಅದ್ವೈತ, ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತಾದಿಗಳ ಉಗಮದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಒಂದು ಪವಾಡ ಕಥೆಯಿದೆ; ಅಥವಾ ಒಂದು ಪವಾಡ ಕಥೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಒಂದೊಂದು ಪಂಥವು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಒಂದೊಂದು 'ತತ್'ತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಮಂದಿರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. 'Myths preceed Philosophy' ಎಂಬ ಸೂತ್ರ, ಮಾನವೇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಅನುಭವ. ಭಾರತೀಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಉಗಮದಲ್ಲೂ ಆ ಸೂತ್ರವೆ ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಆಪದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಎಷ್ಟು ನಾಗ–ನಾಗಿಗಳೊ ಅಷ್ಟೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ! ಜೀವ-ಜೀವ ಭೇದದ ಈ ತತ್ವ ವಿಚಾರದ ಅಡಿಗಲ್ಲು ಇಲ್ಲಿಯೆ ಇದೆ! ಅನೇಕ ನಾಗಗಳು ಕಂಡರೂ ನಾಮ–-ರೂಪ ಭೇದವೇ ಹೊರತು ತಳಪಾಯದ ಆಕೃತಿ (basic form) ಒಂದೇ ಎಂದರೆ, ಅ–ದ್ವೈತವಾಗುತ್ತದೆ. 'ನೀರು' ಒಂದೇ, ಇದೂ ನಿಜ; ನೀರಲ್ಲಿ ನಾನಾ ನಾಗ–ನಾಗಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದು ಇದೂ ನಿಜ! ಇದು ಇನ್ನೊಂದು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಹಾದಿ! ನೀರಿಗೇನು ಆಕಾರ! ನೀರಿನ ಮೇಲಣ ಬರೆಹ ಈ ಸಂಸಾರ! ನೀರ ಗುಳ್ಳೆಯಂತೆ ಈ ಜೀವನ ಕ್ಷಣಿಕ! ಆಯ್ತು ಇದು ಕ್ಷಣವಾದ. ನೀರಿಗೆ ಆಕೃತಿಯೇನು? ಹಾವಿನ ಆಕೃತಿ ಯಾವುದು? ಏನೆಲ್ಲ ಆಕಾರಗಳೂ ಅಹುದು; ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಯಾವ ಆಕೃತಿಯೂ ಮೂಲತಃ ಇಲ್ಲ. ಅಹುದು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲ, ಈ ಎರಡೂ ಭೂಮಿಕೆಗಳು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿ–ಇರುವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ, ಆಪೊ ದೈವತವೇ ಕಾರಣವೆಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ 'ನೇತಿ ನೇತಿ' ವಾದದ ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ ನೀರೇ ಉಂಟು! 'ಬ್ರಹ್ಮ'ನ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ನೀರು—ಹಾವು ಯಾವ ಲಿಂಗ? ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣು ಆಗಿ ಒಂದು ಗೂಡಿದಾಗ ಪು–ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ಐಕ್ಯಸ್ಥಿತಿ. ಅದು

ಯಾವುದೇ ಆಕೃತಿ ರೂಪವಾಗಬಲ್ಲುದಾದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಲಿಂಗವೂ ಅದುವೆ. ಅದು ನಾಮರೂಪ ಲಿಂಗಾತೀತ.

'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃಂ'ವು ನಾಗದಂತೆ ಚಂದ್ರನೂ ಅಹುದು. ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃವಿನ ಅವೆಸ್ತಾ ಹಾಗೂ ಋಗ್ವೇದದ ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ ಓಲ್ಡೆನಬರ್ಗನಿಗೆ Water genius ಕಂಡನೆ, ಹಿಲ್ಲೆಬ್ರ್ಯಾಂಟ್ ಮತ್ತು ಹಾರ್ಡಿ ಅವರಿಗೆ ಚಂದ್ರನು ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ; ಭಾರತೀಯ ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೆ 'ಅಪಾಂ ನಪಾತ್' 'ಅಗ್ನಿ'ಯಾಗುತ್ತದೆ! ನೀರಿನೊಡನೆ, **ನೀರೆ-ನಾಗ** ಅಲ್ಲದೆ ಚಂದ್ರನೂ ಇರುವುದು, ಇಜಿಪ್ತ, ಗ್ರೀಸದ ಕಥೆಗಳಂತೆ ಭಾರತೀಯ ಕಥೆಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಮಾನವರ ಪ್ರಾಥಮಿಕ 'ದರ್ಶನ': ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಈ ಸು-ಸಂಗತಿ, ಸು-ಸಂಬದ್ಧತೆ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೆ 'ದರ್ಶನ'ಗಳೊಳಗಿನ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಿ ಉಳಿಯುವ ಇಂತಹ ಅಂಶಗಳನ್ನು ವಿಶ್ವಸ್ಥ ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯದ ಪ್ರತೀತಿಯ ಅಂಗವೆಂದೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. "In these realms the spirit exibits itself in that inwardly directed dialectic by virtue of which alone there is any reality any organised and definite Being at all. Thus the special symbolic forms are not imitations, but *organs* of reality, since it is solely by their agency that anything real becoms an object for intelle--ctual apprehension, and as such is made visible to us (Language and Myth, P. 8) ದೇವಿ: ಶಕ್ತಿಯ ದೇವಾಲಯ, ಆ ದೇವಿಯ ಹಾವು, ಪುಷ್ಕರಣಿ (ವೃಕ್ಷ, ದೀಪಸ್ತಂಭವಂತೂ ಸರಿ), ಸುಮಾರಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಅಂದಿನ ಅಂತರಂಗದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ, ಭೌತ ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಆಕೃತಿ ಇದು. ಇಂದು ಅಲ್ಲಿ ಹಾವು ಇಲ್ಲದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ 'ಇದ್ದಿತು' ಎಂಬ ಪೂರ್ವ ಸ್ಮೃತಿ ಕಥೆಗಳು ಪ್ರಚಲಿತವಿರುತ್ತವೆ, ಗೇಣುದ್ದ ಕೂದಲಿನ ಹಾವಿನ ಕಥೆ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ! ಸರಿಬಿಡುವ ಹಾವಿಗೆ,

ಕೂದಲು ಇರಲು ಶಕ್ಯವೆ? ಈ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ದೇವಸ್ಥಾನ—ಅದರೊಳಗಿನ ಮೂರ್ತಿ, ಇವು ನಾಗರಿಕತೆಯೊಡನೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಸಂಕೇತಗಳು; ಅರ್ವಾಚೀನ. ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಲ ದೇವತಾ ಸ್ವರೂಪ ನೀರು : ಸರ್ಪ : ವೃಕ್ಷ, ಚಂದ್ರ ಇವೇ. ದೇವಿಯ ಉತ್ಸವಗಳು ಹುಣ್ಣಿಮೆಯೊಡನೆ ಸಂಬದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಈ ಒಂದು ಘಟನೆಯೆ ಸಾಕು, 'ಶಕ್ತಿ' : ದೇವಿ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ: ಇವರೊಳಗಿನ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರಲು. ದೇವಿ : ಆಪ,—ಆಪೋದೇವಿ **ಉತ್**—ಸಾಹಸ್‌ಭರಿತಳಾಗಿ ಹಿಗ್ಗಿ ಕುಣಿಯತೊಡಗುವಳು ಸಾಗರದಲ್ಲಿ, (ಪೂರ್ಣ) ಚಂದ್ರನ ದರ್ಶನ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೆ ತಾನೆ! ನೀರು ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ ಇವರಲ್ಲಿ ಅಭೇದ ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸುವ ಇಂತಹ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯ.

ಪುರಾತನರು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವ ರೀತಿ:—ಆ ವಿಚಾರ ಸರಣಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಅರಿಯದೆ, ಅಂದಿನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಇಂದು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ. ಆ ದೇವತಾ ಸಂಕೇತಗಳ ಅರ್ಥವು ಸಹ ಹೊಳೆಯುವುದು ಈಗ ಕಷ್ಟ; ವೃಕ್ಷ—ವನಸ್ಪತಿ ಜಲಾಶಯಾದಿಗಳು ಇವೆ ಸುತ್ತಲೂ; ಇದ್ದರೂ ಹಿಂದಿನವರಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುದು ಆ ಬಳಿಕಿನವರಿಗೆ ಕಂಡಿಲ್ಲ! ಏಕೆ? ಲೆವ್ಹಿ ಬ್ರುಹ್ಲ, ಸ್ಮಿಟ್ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು, ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮಾನವನು ಹೇಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು ಎಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ಮಾಡಿರುವ ಸಂಶೋಧನವು ಮೌಲಿಕವಾಗಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಗತಿಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಅರ್ಥಪದ್ಧತಿಯು ಒಂದು ರೂಪಕ್ಕೆ ಬರುವ ಶಕ್ಯತೆ ಕಾಣತೊಡಗಿದೆ. ಸಂಕೇತ: ಪ್ರತಿಮಾಶಾಸ್ತ್ರದ ವ್ಯಾಸಂಗಗಳಿಂದ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಮೂಲ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧವು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದೆ. ವಿಶ್ಲೇಷಣ : ವಿಚಾರ—ವಿಮರ್ಶೆಗಳಿಂದ ಭಾಷೆಯು ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಭಾಷಿಕ ಮೂಲ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅರ್ಥ ನಿಶ್ಚಿತಿಗೆ, ಇಂದಿನ ಸ್ವರೂಪದ ತರ್ಕ—ಅನುಮಾನ ಯಾವ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಲಾರದು. ಅವನಿಗೆ **'ಗಾಳಿ'** ಆಗಿದೆ ಎಂಬ ಮಾತು, ನದಿಗೆ 'ಬುಡಿ' ತುಂಬಿ ಬರುವ ವಾಡಿಕೆ ಇದರ ಅರ್ಥವೇನು? ಬನಶಂಕರಿ ದೇವಿಯ ತೃಪ್ತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತೆಪ್ಪದ ಮೇಲಿಂದ ನೀರಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು

ಮರಳಿ ಪಡೆವ ರೂಢಿಯುಂಟು. ಇಂತಹ ನಡೆವಳಿಗೆ ಕೆಲವೊಂದು ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳು ಪ್ರೇರಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ವರುಣ (ಜಲ) ದೇವರಿಗೆ ಮೊದಲ ಕೂಸು ಮೊಸಲ-ಮುಡುಪು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ವಚನ–ಭ್ರಷ್ಟನಾದುದಕ್ಕೆ ಉದರ ರೋಗವಾಯಿತಂತೆ ! ಈ ಕಥೆಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಅರ್ಥಯಿಸುವದು ತೀರ ವ್ಯತ್ಕ್ರಮ ಪದ್ಧತಿ : ತಮ್ಮನ್ನು ಆವರಿಸಿರುವ ಅಗಮ್ಯ 'ಗೂಢಂ ಗಭೀರಂ' ಆದ ದಿವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದ ಜನಪದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಡೆವಳಿ ನುಡಿಗಳು ಇವು. **ಈ ಮಾತುಗಳು : ನಡೆವಳಿಗಳು;** ಅವು ಯಾವ ಜೀವನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಮೈದಾಳಿರಬಹುದೊ, ಅದರ **ಸಮ-ಸಾಮಯಿಕವಾದ** ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ತುಲನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿ, ಇವುಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೆಂದು ಈಗ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಸುತ್ತಲಿನ ಲೌಕಿಕ ಭೌತಕಾಲವು ಬದಲಾದರೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಥೀಯ **ಸಮಯಾಚಾರ**ಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲು ಆಗಬಾರದೆಂಬ ಪ್ರಯತ್ನವಿರುತ್ತದೆ; ತಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೂಲ 'ಸಮಯ'ದ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂಬ ತೀವ್ರ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಶ್ರದ್ಧೆ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾನವ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಆಚಾರ : ಸಮಯ ಕೆಲವೊಂದು ಸಾರ-ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವುದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯ ನಾಗಾರಾಧನೆಯೆ ಇಂತಹ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನ.

ಹುಣ್ಣಿವೆಯಂದು ದೇವಿಯು ಮೈಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಭಕ್ತೆಯರು, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಣಬರುತ್ತಾರೆ. ಶುಕ್ರ, ಮಂಗಳ ಇವು ದೇವಿಯ ವಾರ. ಅಂದು ದೇವಿಯಿಂದ ಆದೇಶ ಪಡೆಯಲು, ಮೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾಗುವ ಭಕ್ತೆಯರಿರುವ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ, ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಜನರುಂಟು. ಹೀಗೆ ಜನವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರವು ಲಾಭದಾಯಕವೂ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಕಾರಣವೂ ಎನಿಸಿದ ಬಳಿಕ 'ಪುರುಷ'ನು ಗುರು--ದೇವಿಯ ಆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಾನೇ ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದಾನೆ! ಲೋಕ—ತಾರಕ : **ತಾರಿಣೀ : ತಾರಾಭಗವತಿ; ತಾರಕೆ**ಯರನ್ನು ಎಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು

ಅನರ್ಹರೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದುಂಟು ! ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಪುರುಷನೇ 'ಸರೀಸೃಪ' ನಿರ್ವಿತಿಗೆ ಕಾರಣನಿದ್ದರೂ ಪುರುಷನ ಕೃತ್ಯ ನೀರೆಯಂತೆ ಬಯಲಿಗೆ ಬರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ! ಮಧ್ಯಮಾ: ವಾಕ್: **ದೇವಿ**ಯಾಗಿದ್ದಳು. ಇವಳೇ 'ಸೇತು': ಸಿದ್ಧಿಯ ಅಯನ (:ದಾರಿ):ತಾರಿಣಿ; ಇದರ ಮನವರಿಕೆಗಾಗಿ 'ಬೃಹದ್ದೇವತಾ' ಗ್ರಂಥ ನೋಡಿ: ಅತ್ರಿಯ ಜನ್ಮಕಥೆ (೫.೯–೧೦೧; ಶತ. ಬ್ರಾ, ೧.೪.೫.೧೩) ವಸಿಷ್ಠ ಅಗಸ್ತಿ ಜನ್ಮವೂ ಇದೆ ಬಗೆ.

ನೀರು ಮತ್ತು ನೀರೆ ಇವರೊಳಗಿನ ಅಭೇದ ಸಂಬಂಧ: 'ನೀರು' ಇದುವೆ ಸ್ತ್ರೀ ರೂಪವಾಗಿ ಕಂಡುದನ್ನು ಬೇರೆ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಹಿಂದೀ ಹಾಗೂ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ 'ನಾರ' ಎಂದರೆ ಕಾಮಿನಿ: ಯೌವನೆ! 'Nymph' ಇಂಗ್ಲೀಷ ನೀರೆ! ನೀರೆ: ನಾರಳ ಸಂಸ್ಕೃತ ರೂಪವೆ ಅಪ್-ಸರೆ! ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು, ಉಪ–ಮಾ ಅಲ್ಲ; ತೀರ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪಕವೆ ಶಕ್ಯ. ತಾನು ಅಳೆದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ, ಎಂಬ ಅರಿವು ಉಂಟಾಗುವ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ **'ಉಪ–ಮಾ'** ಬರುತ್ತದೆ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ **ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಆಕಾರ**: ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ; ದರ್ಶನದಿಂದಲೇ ಭಾಷೆಗೆ ಆರಂಭವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ತರ್ಕ, ಅನು -ಮಾನ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೊರಗಿನ ಮಾತಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಕಂಡಿರದೆ ತರ್ಕ, ಅನು ಮಾನಕ್ಕೆ 'ವಸ್ತು' ಯಾವುದು ? ಆದಕಾರಣ 'ಕಣಿ' ಮೊದಲು. ಆ 'ಕಣಿ' ಯನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ತರ್ಕ, ಅನುಮಾನ, ಇವು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಆ ಬಳಿಕ. ಮೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾದ ನಾರಿ, 'ನೀರೆ' ಸಾಕ್ಷಾತ್ ದೇವಿ! ಈ ದಿವ್ಯ ದೈವತದ ಆವೇಶಕ್ಕೆ, ಆ ಬಗೆಯ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವಾದುದು ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಏನೊಂದು ದಿವ್ಯ ವೃಕ್ಷವಿರಬೇಕು. ಔಷಧಿ–ವೃಕ್ಷ— **'ರಸ'** ಇರಬೇಕು. ಹಿಂದೀ ಮರಾಠೀ ಭಾಷೆಯ ಇಂದಿನ **ಪಾನೀ**(ಣಿ)> **ಪಾನೀಯವು**, ಹಾಗೆ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶ **ತ**ರುವ ನೀರು ಅಲ್ಲ. ಆ ಪಾನೀ ಯವು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ರಸ ಇರಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಆ ಪಾನೀಯ: ನೀರು: ರಸ ಯಾವುದು ? ಯಾವ ವೃಕ್ಷದ್ದು? ಇದನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತ ಪಡಿಸಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. 'ರಸೋ ವಾ ಆಪಃ'; 'ಅಪೋ ಹವಾ ಓಷಧೀನಾಂ ರಸಃ' (ಶತಪ. ಬ್ರಾ. ೩.೬.೧.೭) ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷ 'ರಸ'ದ ಪ್ರಾಚೀನ ಸ್ಮೃತಿಯೆ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಮೂಲ 'ರಸ'ವು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಎರವಾಗಿ 'ಆಪ' ಎಂಬ ಸಭ್ಯ ಸಂಕೇತವು ಪ್ರಚಲಿತವಾದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸೌರರ ಸೋಮವು 'ಆಪದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಪ್ಪಾಗಿ' ಋಗ್ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. (I. ೨೩.೨೦). ಈ 'ಆಪ' (ನೀರು) ಬಳಿಕ ಅನೇಕಾರ್ಥ ಪಡೆದುದುಂಟು. 'ಮಧು' ಎಂಬ ಒಂದೇ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿಯೇ ಸೋಮ ಹಾಗೂ ಆಪ : ರಸ ಅಡಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಆಗಿದೆ! ಸೋಮ ಬಳ್ಳಿಯ ರಸ; ಆದರೆ ಅಶ್ವತ್ಥ ವೃಕ್ಷದಲ್ಲೆ ಸೋಮದ ಆರೋಪ ಮಾಡಿರುವ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಕವಡು, ಮಧು ಸ್ರವಿಸುವ ವಿಷ್ಣು ಪದದ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ! (I. ೧೫೪.೫; ೧೩೫.೮; ಛಾಂ. ಉ. ೮.೫.೩)

'ನೀರೆ' ನೀರಿನ (ರಸದ) ನಾರೀ ರೂಪವಾದಂತೆ, ಚಂದ್ರನ ಆವೇಶವಾಗಿ ಅವಳು ಸಾಕ್ಷಾತ್ 'ಚಂದ್ರಾ' ಆದುದುಂಟು; ನೀರು–ರಸ ಅಪಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಅಪ್ಸರ-ತ್ವವು ಟೀಕೆಯ ವಿಷಯವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಚಂದ್ರಾ, ಚಂದ್ರಿಕಾ, ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾ, ತಾರಾ ಇವು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅಷ್ಟು ಗೌರವಕ್ಕೆ ಎರವಾಗಲಿಲ್ಲ; ಋಗ್ವೇದದ 'ರಸ' ಪಂಥಿಗಳು ಚಂದ್ರ ದೈವತ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ! ನಕ್ಷತ್ರ ಹಾಗೂ ನದಿಗಳ ಹೆಸರು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಇಡಬಾರದು, ಎಂಬ ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರಕಾರರ ಆದೇಶ ವಿದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯ. ನಿಜವಾಗಿ, ಮಧುರ 'ಚಂದ್ರ' ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ–ಮಸ್ ಜೋಡು ನುಡಿಯಾಗಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗಿಯಾಗುತ್ತದೆ. 'ಚಂದ್ರ' ಸೌಂದರ್ಯ ಸೂಚಕ ವರ್ಣವಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ. ಆದರೂ ಸಿನೀವಾಲೀ, ರಾಕಾ (: ಪೂರ್ಣಿಮಾ) ಗುಂಗೂ ಈ ಮಾತು, ಚಂದ್ರಾದೇವಿಯ ಪರ್ಯಾಯದ ನಾಮಸಂಕೇತಗಳು; ಹೀಗೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಹೆಸರು ಧರಿಸಿ ಚಂದಲಾದೇವಿ:ಚಂದ್ರಿಕೆ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ; ಸ್ತ್ರೀರೂಪದಲ್ಲಿ! 'ಚಂದ್ರ'ಮಸ್ಆಗಿ ಲಿಂಗಬದಲಿಸಲು ಕಾರಣವೇನು? ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕ ಆರ್ಯರಲ್ಲಿ ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯಿದ್ದಿತು. ಇವರಿಗೆ ಚಾಂದ್ರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯ, ಆಪ : ರಸ ಪಂಥದ ಆಚಾರ—ವಿಚಾರ ಮಾನ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ, ಎಂಬುದು ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಚಾಂದ್ರ ದೈವತಗಳು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಕೆಲವೊಂದು ಕಾಲವು ಸಂದಿತು. ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಇಳಿಗಾಲದ ವರೆಗೆ

'ಚಂದ್ರ'—'ಚಂದ್ರಾ' ತಲೆಮರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು 'ಸೋಮ'ನ ಬಾಹ್ಯ ವೇಷ ತೊಡುತ್ತದೆ! ಆದರೂ ಚಂದ್ರನು ಸೋಮನಾದರೂ ಅದು ಉಭಯಲಿಂಗೀ ದೈವತ! ಇದು 'ಶಿಖಂಡಿ' ಸಂಪ್ರದಾಯ ಎಂಬುದು ಬಚ್ಚಿ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಆಪ-ನಪ್ತೃ ಅಭಿನ್ನವಿರವಾಗ: 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ' ಉಭಯಲಿಂಗಿ. ಋಗ್ವೇದದ ಸೂಕ್ತಕಾರರಲ್ಲಿ ಈ ಶಿಖಂಡಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಮಹಾಭಾರತಕಾರನು ಇದನ್ನು ಯೋಜನಾ ಪೂರ್ವಕ ಉಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಗಂಗಾ(: ಜಲ) ಪುತ್ರ: 'ಭೀಷ್ರ': ಚಂದ್ರನು ತಾನೆ? ಇವನ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಚಾಂದ್ರ: ಶಿಖಂಡೀ ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ವ್ಯಾಸ, 'ವೇದ'ವ್ಯಾಸ ನಿಜ!

ವೇದ ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಭಾರತೀಯ ಜನ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ವೇದದೊಳಗಿನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ನೆರವು ಪಡೆಯದೆ ಬೇರೊಂದು ದಾರಿಯಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳೊಳಗಿನ ಅರ್ಥದ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಯಿಂದಾಗಿ ತೊಂದರೆ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಈ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲ ಸಂಕೇತಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಆಪ: ರಸ: ಚಂದ್ರ ಪಂಥೀಯ ಕ್ರೀಟ, ಇಜಿಪ್ತ, ಗ್ರೀಕ ಕಥೆಗಳಿಂದಲೂ. ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಂದಲೂ ಬೆಳಕು ದೊರೆಯಬಲ್ಲುದು, (ಗಿಡದ) ರಸ: ನೀರು ಮೈಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹಂತಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ, ಅದ್ಭುತ ವೃಕ್ಷ, ಪಶು, ಸರ್ಪಾದಿಗಳೇ (ಎಂದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತೆಂಬ **'ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿ'**) ಮೈಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಜನಕ್ಕೆ ಆವೇಶದ ಅನುಭವವೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ ಬಂದಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. ಖಾಲ್ಡಿಯದಂತೆ ಇಜಿಪ್ತ—ಗ್ರೀಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಅದರೊಡನೆಯೆ ಸರ್ಪ ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಇದ್ದಿತು. ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ 'Moon struck' (ಚಂದ್ರನ ಬಾಧೆಯಾದ) ಎಂಬ ಪಡೆನುಡಿಯಿದೆ. ಹುಚ್ಚಿಗೆ Lunacy ಎಂದು ಚಂದ್ರ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಹೆಸರೆ ಉಂಟು. ಹೋಳಿ–ಹುಚ್ಚಾಟ: ಫಾಲ್ಗುಣ ಪೌರ್ಣಿಮೆಯಂದು! 'ಫಲ್ಗು' ಸಂಕೇತ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲೂ ಅರ್ಥ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಶಬ್ದದ 'ನಿರುಪಯುಕ್ತ' 'ಅರ್ಥವಿಹೀನ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ವರ್ಷಾಂತ್ಯ–ಕೊನೆ–ಪ್ರಳಯ ಸೂಚಕವಾಗುತ್ತದೆ; 'ಕೆಂಪು' ಎಂಬುದು 'ರಜಸ್ಸು': ಸೃಜನದ ಕರ್ದಮ: 'ಕರ್ದಮೇನ ಪ್ರಜಾಭೂತಾಃ!' ಅಂದು ಕೆಸರು, ರಾಡಿ ಎಸದಾಟವೂ ಆಗದೆ ಇಲ್ಲ! 'ರಂಗು' ಪಂಚಮಿ! ಓಕಳಿಯಾಟ! ವಸಂತಾಗ

ಮಿಲನದ ಪೂರ್ವಸೂಚನೆ. (ಮರಣ–) ಲಯದೊಳಗಿಂದಲೇ ಜೀವಸೃಷ್ಟಿ: ಜೀವ–ಜೀವದ (ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ಲಯ) ಯೋಗ ಸಿದ್ಧಿ, ಸೃಷ್ಟಿ! ಹನ್ನೆರಡೂ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ 'ಚಂದ್ರ'ಬಾಧೆಯು ಆಗದಿರಲೆಂದು, ಕೊನೆಯಲ್ಲೆ ಒಮ್ಮೆ ಎಸೆಲ್ಲ ಆ 'ಹುಚ್ಚು' ತೀರಿ ಹೋಗಲೆಂದು, ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಂತಿದೆ, ಈ ಪರ್ವ: ಸಂಧಿ! ಚಂದ್ರಿಕಾ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದ ಚಂದ್ರನ 'ಮಧು': ಮಧು ಚಂದ್ರದ ಆಕರ್ಷಣಕ್ಕೆ ವಿದೂರ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರುಂಟೇ? ಅಭಾವದ ರೊಚ್ಚು, ಅಥವಾ ಅತಿರೇಕೀ ರತಿಯ ಜುಗುಪ್ಸೆಯೆ ಕೌಮಾರ್ಯ–ಜೀವನದ ಆದರ್ಶಕ್ಕೆ ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸುವ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರೇರಣೆ.

ಭಾರತೀಯ ಚಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬಗೆಗೆ ಸಂದೇಹವೆ ಇಲ್ಲ. ಚಂದ್ರ–ಸರ್ಪದ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧದ ಬಗೆಗೂ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ನಮ್ಮ ಕಥೆಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣಕ್ಕೂ, ಈ ಅರ್ಥದ ದೃಢೀಕರಣಕ್ಕೂ ಭಾರತದ ಹೊರಗಣ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆತಷ್ಟು ಲೇಸು ಎನಿಸಿದೆ. ಗ್ರೀಕ ಪುರಾತನ ಕಥಾ ವಿಷಯವಾದ ಆಫ್ರೊಡೈಟ ದೇವಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು: "Aphrodite Goddess of desire rose naked from the foam of the sea" ಈ ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹಕಾರನು, ಅಫ್ರೊಡೈಟ ಮತ್ತು ಯುರಿನೋಮೆ (Eurynome) ದೇವಿ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ದೇವಿಗೆ ಓಫಿಯೊನ್ ಎಂಬ ಸರ್ಪದ ಸಂಬಂಧವುಂಟಾಯಿತು. ಬಳಿಕ ಅವಳು ಶಿಶುವಿಗೆ ಜನ್ಮವಿತ್ತಳು, ಎಂದು ಕಥೆಯಿದೆ. ಈ ಆದಿ ಮಾತೆಯ ಸಂದರ್ಭದ ಸಂಕೇತಗಳು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಾಗಿವೆ. ೧) ನೀರೊಳಗಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು; ೨) ಇವಳನ್ನು 'Goddess of desire' ಎಂದುದು. ೩) ಒಂದು ಸರ್ಪದ ಸಂಬಂಧ. ೪) ಮಾತೃತ್ವ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ 'ಆಪೋವಾ ವಾ ಅಸ್ಮಾನ್ ಮಾತರಃ': 'ಆಪೋ ನಾರಾಃ': ಗಂಗೆ ಮಕ್ಕಳು ನಾವೆಲ್ಲ ಎಂಬುದರ ವಿಚಾರವು ಹಿಂದೆ ಬಂದಿದೆ.

ನೀರು: ಕಾಮನೆ: ಮನಸ್ಸು: ಚಂಚಲ: ಸರ್ಪ. ಆದಕಾರಣ ಈ ಕಾಮನಾದೇವಿ: ಸರ್ಪದೇವಿ! ಆದುದರಿಂದ ನೀರೊಳಗಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ದೇವಿಗೆ ಕಾಮಿ(ನೀ) ದೇವಿ! (Goddess of Desire) ಎಂದುದರ

ಸ್ವಾರಸ್ಯವು ವಿಶೇಷವಿದೆ. 'ಕಂ' ಎಂದು ನೀರಿಗೆ ಹೆಸರಿದೆ. **ಕಂ**--ಜ = ಕಮಲ (ನೀರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು). **ಕಂ**—ದರ್ಪ : ಕಾಮ; ಕಾಮನ ಹೆಂಡತಿ 'ರತಿ' ಕಾಮಿನಿ ತಾನೆ? **'ಕ(ಂ)'** ಪದಕ್ಕೆ ಈ 'ಚಂದ್ರಾಃ ಆಪ'ಕ್ಕೆ— ಈ 'ಸಲಿಲ'ಕ್ಕೆ— ಸರ್ಜಕ ಜಲಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ **'ಸುಖ'** ಎಂದೂ ಅರ್ಥ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ! 'ಕಂ' : ಪ್ರಜಾಪತಿಯಂತೆ! ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ 'ಆಪ ಏವ ಸಸರ್ಜ ಆದೌ' ಎಂದು ಮನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಆಪ : ದೈವತಕ್ಕೆ 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ' (: ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ(ತತ್ತಿ) ನಿರ್ಮಿಸಿದ) ದೇವರು ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ 'Golden Germ' ಇದೇ ಈ **'ಕ'** ದೇವನ ಮಡದಿ. **ಕಾ**(ಲಿ)! (ಹಾಲು ಮತದರ್ಶನ ಪು. ೨೩೮). ಕಾಮನು ಮನೋಜನು; ಮನಸ್ಸನು ಸೆಳೆವ— ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಸುವ ಚಂದ್ರನು ಸಹ ಕಂ—ದರ್ಪನಂತೆ ನೀರೊಳಗಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿ (ಸಮುದ್ರ ಮಂಥನದ) ಪುರಾಣ ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ. 'ಚಂದ್ರಮಾ ಮನಸಃ ಜಾತಃ' ಎಂದು ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತವು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ಪ್ರಜಾ—ಪತಿ = ಚಂದ್ರ; ಪ್ರಜಾಪತಿ : ಕಂ ದೇವತಾ ಸೂಕ್ತದ ಅಥರ್ವವೇದ ಪಾಠದಲ್ಲಿ 'ಆಪೋವತ್ಸಂ ಜನಯಂತೀಃ ಗರ್ಭಂ ಅಗ್ರೇ' ಎಂಬ ಋಚೆಯೂ ಉಂಟು (IV. ೨.೮). ಆದರೆ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಋಗ್ವೇದ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಈ ಋಚೆಯಿಲ್ಲ! ಈ ಋಚೆಗೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪದಚ್ಛೇದ-ಪದಪಾಠ ಇಲ್ಲ! ಅದರಿಂದ ಈ ಪಾಠದ ಬಗೆಗಿನ ಸಂದೇಹ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. ಒಂದು ಅಧಿಕ ಪ್ರಸಂಗದ (inter-polation ಆದ) ಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲಿದೆ!

ಕಂ-ಜ : ಕಮಲ; ಸೌಂದರ್ಯದ ಪ್ರತೀಕ. ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲೆ ವಿನಾಶದ ಬೀಜ. **ಕ-ಕಾ** (ಲ-ಲಿ) **ದೈವತವು** ಮೃತ್ಯುವಿನ ಪ್ರತಿಮೆ! ಸಾರಿ : ಮಾರಿ!' Water genie : good and evil ! 'ಕಸ್ಮೈ ದೇವಾಯ ಹವಿಷಾ ವಿಧೇಮ?' ಯಾವ ದೈವತಕ್ಕೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನೀಯಲಿ? ಸೌಂದರ್ಯ ದೇವಿಗೊ? ಮೃತ್ಯು ದೈವತಕ್ಕೊ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕ 'ಕ(ಂ)'ದೇವತೆಯ ಅದ್ಭುತ ರಮ್ಯ ಸೂಕ್ತವೊಂದು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿದೆ! ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದ ಕೊನೆಗೆ, ವಿಚಾರವಂತರ ಎದುರು ಇದು **ಜೀವಂತ** ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿತ್ತು : ಏಕೆಂದರೆ ಋಗ್ವೇದದ ಮೂಲ ದೈವತಗಳು ಬೆಲೆಗೇಡಾಗತೊಡಗಿದ್ದುವು, ಋಗ್ವೇದೀಯ ಮೂಲ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯು : ಸಂಕಟ- ಸ್ವರೂಪೀ ದೈವತಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ! ಕಂ-ಪ್ರಜಾ

ಪತಿ ಯಂತಹ **ಇವೆಲ್ಲಾಗದ** ದೈವತಗಳ **'ತತ್‌ಏಕಂ'** ಈ ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯು, ಋಗ್ವೇದದ ಮೂಲ ನಿಲುವೆಗೆ ತೀರ ವಿಸಂಗತವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ 'ಇಂದ್ರನು **ಅಹಿಃ ವೃತ್ರನ ಶತ್ರು**' ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗೇ ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಏನೆಲ್ಲ ಮಹತ್ತ್ವವು ಇತ್ತು; ಆದರೆ ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತಾ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಅದರ ಆಭಾಸವನ್ನು ಉಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ಯು ರೂಪ ದೈವತಗಳು ಕೊನೆಗೆ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತವೆ: **'ಯಸ್ಯ ಛಾಯಾ** (ಅಮೃತಂ,) **ಯಸ್ಯ ಮೃತ್ಯುಃ**' ಎಂಬ (ಜೀವನ ಹಾಗೂ) ಮರಣ ಶಕ್ತಿಯ ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಎಂದರೆ **ತತ್ : ಏಕಂ** (ಜೀವನ+ಮರಣ) ಒಂದೇ ಆಗಿರುವ (ಸಂಯುಕ್ತ) ಶಕ್ತಿಯ ದೈವತದ ಉದ್ಘೋಷವೇ ಕೊನೆಗೆ ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ,— ಸೌರ ಪಂಥೀಯರಿಂದಲೂ : **ಏಕಂ : ಸತ್** 'ವಿಪ್ರಾಃ ಬಹುಧಾ ವದಂತಿ' ಕೂಗಾಟ ನಡೆಯುತ್ತದೆ! (X. ೧೧೪.೨; I. ೧೬೪.೪೬). ನಿಜಕ್ಕೂ ಋತ : ಸತ್ಯದ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಎರವಾಗದೆ ಸವಿತೃ ಉಪಾಸಕರಲ್ಲಿ ಏಕಂ : ಸತ್ ಈ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜೀವನ—ಮರಣ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ನಾಣ್ಯದ ಎರಡು ಮೈ:

ನೀರಿನಲ್ಲಿ **ಕಂ-ಜದಲ್ಲಿ** ಹಾವು : ಕಾಲಿ ಉಂಟು, ಎಂಬುದನ್ನೂ 'ಕ' ದೇವತಾ ಮಹಾತ್ಮ್ಯದ ಸೂಕ್ತವು ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ: ಆಪ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಎಲ್ಲ ದೈವತಗಳೂ ಪದ್ಮಾಸನಸ್ಥರು! ಆಪಃ ಯತ್ ಬೃಹತೀಃ ವಿಶ್ವಮಾಯನ್ ಗರ್ಭಂ ದಧಾನಾಃ, ಜನಯಂತೀಃ ಅಗ್ನಿಂ। ತತಃ ದೇವಾನಾಂ ಅಸುಃ ಏಕಃ ಸಮವರ್ತತ........॥೭॥ ಪ್ರಪಂಚದ ಗರ್ಭಧಾರಣೆಗೆ (ಸೃಜನಕ್ಕೆ) ಕಾರಣವಾಗುವ ಆಪವು, ಜೀವನದೊಡನೆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದೆ. ಆಪದೊಳಗಿನ ಈ 'ಅಗ್ನಿ' : 'ಸರೀಸೃಪ' : ಚಂದ್ರ! ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟ ಹೇಳದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಈ ಆಪೋವತ್ಸ'ದ ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿರ್ದೇಶವು ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ 'ಆಪೋವತ್ಸ'ನು, ಎಲ್ಲ ದೇವರಿಗೂ ಪ್ರಾಣಸ್ವರೂಪನಾದ **ಒಬ್ಬನು** (ಪ್ರಜಾಪತಿಯು)! ಏಕಂದರೆ ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿಯ ಕೇಂದ್ರ ಈತನೇ. ಇಲ್ಲಿ **'ದೇವಾನಾಂ'** ಅಸು, ಎಂದರೆ ಮಾನವರ ಜೀವ

ಎಂದೇ ಅರ್ಥವು ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದೆ. ಏಕಂದರೆ ಈ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಹೊರತು ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಿನ್ನಾವ ದೇವನೂ ಇಲ್ಲ; ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಏನೆಲ್ಲ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ; (: ದೇವೇಷು ಅಧಿ ದೇವಃ ಏಕಂ ಆಸೀತ್; ಹೇ ಪ್ರಜಾಪತೇ ನ ತ್ವತ್ ಅನ್ಯಃ) ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಏಕಂ : ತತ್ ಎಂಬ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿ ಜೀವನ—ಪ್ರಪಂಚ ಎಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ,— ಸುಳ್ಳು. ಆ–ತ ಒಬ್ಬನೇ ನಿಜ; ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ ಮಾಯೆ ! ಬಯಲು ! ಎಂದು ಇದರ ಭಾವಾರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ ! ಆದುದರಿಂದ ಈ 'ಕಂ' ಇದು ಕಮಲ : ಕಾಮಿನಿಯಂತೆ ಕಂಡರೂ **ಕಾಲೀ–ಕರಾಳೀ ಪ್ರಳಯಾಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪಿಯೇ** ಇರುವುದಾಗಿ 'ಕಸ್ಮೈ ದೇವಾಯ' ಸೂಕ್ತದ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥವಿದೆ. ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಂಡ ಜ್ವಾಲೆ ಹೊಮ್ಮುತ್ತಿರುವ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತವನ್ನು ತಮ್ಮ ಪಂಥೀಯ ಚಿಹ್ನವಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಠಗಳು ಉಂಟು. ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯ ಇಂದಿನ ಪಾಠದಲ್ಲಿ, ಇದನ್ನು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಕಾಣದಂತೆ ಕವಡಿನ ಶ್ಲಿಷ್ಟ ಪದಗಳಿಂದ ನಿವೇದಿಸಲಾಗಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಮೂಲ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಹವ್ಯವಾಹನ ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿಗಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಳಯಾಗ್ನಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ.

ಉ ದಾ ಹ ರ ಣಾ ರ್ಥ ವಾ ಗಿ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ಸೂಕ್ತದ ಈ 'ಅಗ್ನಿ' ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತವನ್ನೇ ನೋಡಿ '**ಈದೃಶೀ ಆಪಃ ಪ್ರಳಯ ಕಾಲೀನಾಃ**' ಎಂದು ಸಾಯಣ ಭಾಷ್ಯ ಹೇಳುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಮೂಲ ಯಾಜಕರು, ಅಗ್ನಿಯನ್ನು 'ಜಾತವೇದ' 'ಕವಿ' ಪ್ರಚೇತಸನೆಂದು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಈತನು ಹವ್ಯವಾಹನನು; ದೇವರಿಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಒಯ್ದು ಸಲ್ಲಿಸುವನೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ದೇವರು ಅಗ್ನಿಮುಖನು. ಇವನು 'ದ್ರವಿಣೋದಾ' ಇಷ್ಟಾರ್ಥದಾತೃ, ಮಂಗಳಕರ ಅಗ್ನಿಯೆಂದು ಋಗ್ವೇದದ ಮೂಲ ಶ್ರದ್ಧೆ; ಇದರ ಬಗೆಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಂಗಳ ಅಗ್ನಿಯ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲೆ, ಈತನು ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕನೆಂಬ ಹಾಗಿನ ಠೀವಿನ ವರ್ಣನೆಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೆ, 'ತ್ವಂ ಅಗ್ನೇ, **ಅದಿತಿಃ**' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ ! ಋಗ್ವೇದದ ಆರಂಭಕ್ಕೇ ! (II. ೧೧). ಈ ಅದಿತಿಯು— ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ– ಸರ್ಪ ಸ್ವರೂಪ; ಎಂದರೆ ಅಗ್ನಿಯ ಈ ಅಖಂಡಿತ 'ಅದಿತಿ' ರೂಪವು ಸರ್ವಭಕ್ಷಕ—ಸಂಹಾರಕ ಸ್ವರೂಪವು ! ಇದನ್ನು ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳೆ ಇನ್ನೊಂದು

ನಾಲಗೆಯಿಂದ ಮೆಕ್ಕನೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿವೆ! (X. ೭೨.೮–೯). ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವಿದೆ; 'ಅದಿತಿಯು' ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ! ಸರ್ವಂ ವಾ ಅತ್ತಿ ಇತಿ ಅದಿತಿಃ; ತತ್ ಅದಿತೇಃ ಅದಿತ್ವಮ್ | ಸರ್ವಸ್ಯೈ ಏತಸ್ಯ ಅತ್ತಾ ಭವತಿ; ಸರ್ವಂ ಅಸ್ಯ ಅನ್ನಂ ಭವತಿ........... | (ಬೃ. ೧.೨.೫). 'ಅತ್ರಿ' ಎಂಬ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತದಲ್ಲೂ ಇದೇ ಅರ್ಥವು ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದೆ ಹಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ; ಹವ್ಯವಾಹನ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಅದಿತಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇರುವ ಗುಪ್ತಹೇತುವೇ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು 'ಅತ್ರಿ' ಎಂಬಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. 'ಅಷ್ಟವಿಧ' 'ವಾಕ್'ನ್ನು 'ಅತ್ರಿ' ಎಂದಿದೆ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ; ಅದಿತಿ=ವಾಕ್. ಈ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಮಾಯೆಯೆಂದು ಪರಿತ್ಯಜಿಸುವ **ಗುರು–ದತ್ತ** ಪಂಥೀಯ ಆದಿನಾಥನು ಆತ್ರೇಯನು! ಹೀಗೆ ಸಂನ್ಯಾಸ ಪಂಥೀಯ ಆದಿಗುರುನಾಥನು 'ಅತ್ರಿ' ಸಂಕೇತದ ಮೂಲಕ, ಅದಿತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೂಲಕ ಋಗ್ವೇದದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನವಾಗಿ ಬೆಳೆದುದನ್ನು ಧ್ವನಿತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ! ಸಂಸಾರವು ಮಾಯೆ ಎಂಬ ಗುರು ಪಂಥ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ? ಸಂಸಾರವನ್ನು ಸುಡುವ ಶ್ಮಶಾನದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸರ್ವಭಕ್ಷಕನೆಂಬಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದ ಮೂಲ ಭೂಮಿಕೆಯಂತೆ ಮಂಗಲಧಾಮ ಹವ್ಯವಾಹನನು ಬೇರೆ; ಮತ್ತು ಶವ ಭಕ್ಷಕ ಕ್ರವ್ಯಾದ ಅಗ್ನಿಯೇ ಬೇರೆ, ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮೂಲ ಋಗ್ವೇದದ್ದು. ಆದರೆ ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತಾ ಪಾಠ, ಇದಕ್ಕೆ ತೀರ ವಿಪರೀತ ಹೇಗೆ? 'ಅದಿತಿ' ಪಾತ್ರ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೊಗಸಾಗಿ ಕೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡುದಾಗಿದೆ. ಅಥವಾ ಋಗ್ವೇದೀಯ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ, 'ಆದಿ ಮಾತಾ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸೆಳವಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಿಕೃತಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಿಸಿತು, ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಸಂಹಿತಾಪಾಠ, ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಿದೆ. —ಅದಿತಿ, ಅಂಭೃಣಿ, ಸರಸ್ವತಿಯಂತಹ ಮಧ್ಯಮಾ ವಾಕ್ಕುಗಳ ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕ.

ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಸಂಜು, ನೋವು, ಸಾವು ಇಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ; ಇದನ್ನು ಶಕ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟೂ ದೂರವಿರಿಸುವ ಸಂಕಲ್ಪವು ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ, ಮನೆಯ ಹಿತ್ತಲಲ್ಲೇ ಶ್ಮಶಾನ: ಸಮಾಧಿ ಸ್ಥಾನ ಬರದೆ ಹೋಗದು! 'ದೇವರ ಹಾವು' ಎಂದು ನಾಗನನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಗೊಟ್ಟು ಪೂಜಿಸುವ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ಶ್ಮಶಾನದ ನೆನಪಿನ ಯೋಜನೆಯಿದೆ! ಏಕತ್ವ–ಸಮತ್ವ–ಸಾಮದ ಉಪದೇಶ ಕೇಳಿ:

'ನಾಗೇನ ಸಮಃ ಏಭಿಃ ತ್ರಿಭಿಃ ಲೋಕೈಃ ಸಮಃ, ಅನೇನ ಸರ್ವೇಣ; ತಸ್ಮಾದಾವೇ ವ ಸಾಮ | ಅಶ್ನುತೇ ಸಾಮ್ನಃ ಸಾಯುಜ್ಯಂ ಸಲೋಕತಾಂ ಯಃ ಏವಂ ಏತತ್ ಸಾಮಃ ವೇದ|| (ಬೃ. ೧.೩.೨೨). ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಗೀತೆಯ ಭಗವಂತನು ಹೇಳುವ 'ಸಮತ್ವ ಯೋಗ'ದ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವು ಮತ್ತು 'ವೇದಾನಾಂ ಸಾಮ ವೇದೋಽಸ್ಮಿ' ಎಂಬ ಮಾತಿನ ಅಂತರಾರ್ಥವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಲಿದೆ: 'ಕಾಲೋಽಸ್ಮಿ ಲೋಕ ಕ್ಷಯ ಕೃತ್ ಪ್ರವೃದ್ಧ'ನಾದ ಮಹಾನಾಗ: ಕಾಲಸರ್ಪನು ಈ ಶ್ರೀಮನ್ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಎಂಬುದರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸುವುದೇ ಗೀತೆಯ ನಿಜವಾದ ಉದ್ದೇಶವಿದ್ದರೂ, ಇದನ್ನು ಅದೆಷ್ಟು ನುಣ್ಣನೆಯ ಬಣ್ಣದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸಂಮೋಹಕವಾಗುವಂತೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ, ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡುವಾಗ ವೇದಾಂತದ ಮಾತುಗಳ ಈ ಗಾರುಡಿಗತನದ ಕೌತುಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ನೀರೆ: ನಾರಿ, ನಾರ: ಆಪದ ಮೂರ್ತಿಯು; ಇವಳು 'ಕಾಮಿ(ನೀ)': Moongoddess, Serpent goddess; ಈ ಚಂದ್ರಾದೇವಿ: ಸರ್ಪ ಸ್ವರೂಪಿಯೂ ಅಹುದು, ಎಂಬ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳು ಏಕದೇಶೀಯವಲ್ಲ; ಮಾನವ ಜೀವನೇತಿಹಾಸವನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿ ಹೇಳುವ, 'ಸತ್'ತ್ವಯುತ ಸಂಕೇತಗಳು : organs of Reality ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸಾರ್ವದೇಶಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದಾಯ್ತು— ಭಾರತದಿಂದ ಗ್ರೀಸವ ವರೆಗಂತೂ. 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ': ನೀರೊಳಗಿನ ಅಗ್ನಿ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯುತ್ತು ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಕೆಲ ವರ್ಣನೆಗಳು ದೊರೆವುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಸರ್ಪತ್ವವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವಿರುವುದಾಗಿ ಬಗೆಯಲು, ಇಡಿ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಅವಕಾಶವಿದೆ. 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ': ಆಪದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ಅಗ್ನಿ: **ಗರ್ಭಸ್ಥ ಶಿಶುವನ್ನು 'ಸರೀಸೃಪ'** ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲೀನ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯರು ಸರ್ಪ: ನಾಗ ಪೂಜಕರಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದೇ ಹೊರಪಡುತ್ತದೆ. ಮುಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ 'ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ'ವೆ (ಒಡಲ:) ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಪಾಲ್ಗಡಲಲ್ಲಿ ಒಂದಾಲಿಡೆಲೆಯ ಮೇಲೆ (ಉಲ್ಬದಲ್ಲಿ) ಒರಗಿರುವ 'ಸನಾತನ' (ಚಂದ್ರ) ಶಿಶುವಾಗಿ ಕಂಡಿದೆ, ಭಾರತೀಯರಿಗೆ. ಇದೇನೇ ಇರಲಿ; 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ': 'ಆಪೋ

ವತ್ಸ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹಾವಿನ ಪ್ರತಿಮೆಯೆ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿರುವ ಬಗೆಗೆ ಸಂಶಯಪಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ವಿನಾಶಕ ಶಕ್ತಿಯ ಬಡಬಾನಲ: ನೀರೊಳಗಿನ ಬೆಂಕಿ ಎಂದರೆ ಮೃತ್ಯು ಶಕ್ತಿರೂಪ ಸರ್ಪವೆ ಸರಿ. ಚಂದ್ರನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದು ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ಶಕ್ತಿ: ಸಮುದ್ರ ಮಂಥನದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದ ವಿಶ್ವಸಂಹಾರಕ ಗರಲ: ವಿಷ ಎಂಬುದೂ ಹಾವಿನ ನಂಜೇ. ಈ ನಂಜೇಶ ರುದ್ರನನ್ನು, ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ನಾಗನೆನ್ನದೆ ನಾಗಭೂಷಣನೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವುದು, ನಂಜುಂಡನೆಂಬುದು, ಭಾರತೀಯ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ವಿಕಾಸಕ್ರಮದೊಳಗಿನ ಎರಡನೆಯ ಹಂತದ ಸ್ಮೃತಿ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ವಿಷ್ಣುವು ನಾಗಶಯನನಾದದ್ದು ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೆ. ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ನಾಗನು! 'ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ' ಎಂಬ ವೇಷಾಂತರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ವಾಕ್ (: ಅತ್ರಿ) ದೇವಿಯ ಪತಿ: ವಾಕ್ಪತಿ: ಬೃಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ (ಎರಡೂ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನೂ), 'ಸಾಮ' ರೂಪ: ಸಾ+ಅಮ ಎಂದು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ (ಬೃ. ೧.೩.೨೦–೨೧)! ಹೀಗೆ 'ಸರ್ಪ' ಸಂಕೇತವು ವೇಷಾಂತರ ಮಾಡುತ್ತ ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಿಂದಲೆ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದೆ! ಈ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿಸಬೇಕಾದದ್ದು ಮೃತ್ಯುವೆ ಸತ್ಯ; ಜೀವನ ಆಭಾಸ, ಎಂದು!

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ನಾನಾ ಆಕೃತಿ–ರೂಪದ ಸರ್ಪ—ಪ್ರತಿಮೆಗಳು:

ಸಾ+ಅಮ: ಸಾಮ: ಸಾಮ್ಯ: "ಏಕತ್ವಂ, ಅನುಪಶ್ಯತಃ ಕೋ ಮೋಹಃ? ಕಃ ಶೋಕಃ?" ಇದು 'ಐಕ್ಯ'—ಸ್ಥಲ: 'ಸಮ—ರಸ' ಸ್ಥಲ. 'ಪೂರ್ಣ'(:೦:) ಯೋಗ. 'ಶೂನ್ಯ' ಸಿದ್ಧಿ. 'ಶಬ್ದದಾಚೆಯ ಶಬ್ದ (?)'! 'ನಿಃ ಶಬ್ದಂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಉಚ್ಯತೇ'! ಮೂಲ ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಆ–ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಇದುವೆ ಅದಿತಿ ಸ್ವರೂಪ: 'ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ' ಯೋಗ. ಏಕಶೇಷ ದ್ವಂದ್ವ!

ಈ 'ಸಮಸ್ತ'—ಪದ ವಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಾಗುತ್ತದೆ! ಈ 'ಏಕಂ' ಬೇರೆಯಾಗಿ ಹೊರಬಂದಾಗ 'ಅದಿತಿ' 'ದಿತಿ'ಯಾಗುತ್ತಾಳೆ! 'ಏಕವೀರಾ' ದೇವಿ! ಈ 'ಏಕಂ' (: ಗರ್ಭ); ಇಂದ್ರನು ತುಂಡರಿಸಿದನಂತೆ! ೭; ೭×೭;

ಽರ ಅನಂತ ಪಟ್ಟು! ಹೀಗೆ ನಾನಾ ರೂಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾಗುವ ಇಂದ್ರನು, ಎಲ್ಲ ನುಂಗಿ ನೀರು ಕುಡಿವ ಮೃತ್ಯುರೂಪ **ಏಕಂ: ನಾಗದ** ಶತ್ರು! ಆದರೆ ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ 'ಇಂದ್ರ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರಿಯ ವಾಚಕ ಅರ್ಥವನ್ನು ಧ್ವನಿತ ಪಡಿಸುವ ಹಂಚಿಕೆ ಇದೆ! '**ತತ್**—ಮಯ' ಲಯ ಯೋಗದೊಳಗಿಂದ ಎಚ್ಚರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಪರ ಸ್ವಭಾವವು ಇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಉಂಟಲ್ಲ! ಆತ್ಮ-ಕ್ರೀಡೆ, ಆತ್ಮ-ರತಿಯಿಂದ: ಐಕ್ಯ ಸ್ಥಲದಿಂದ ಚ್ಯುತವಾಗುವ ದುಃಖವು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕೊಲೆಪಾತಕಿಯಾಗಿಸಿದೆ, ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ!

ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ವಿರಕ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಎಲ್ಲ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲ 'ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ'ವೆ ಇರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ: ೧) ಅ-ದಿತಿ, ಉಭಯಲಿಂಗೀ ದೈವತ; 'ನ-ಸ್ತ್ರೀ'—'ನ ಪುಮಾನ್' ಅಥವಾ ೨) ರುದ್ರ-ಶಿವ (ಶಕ್ತಿ ಸಹಿತ). ಇಬ್ಬರೂ 'ಅಮೃತ+ಮೃತ್ಯು'ರೂಪರು, ೩) ರುದ್ರನಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದ ಶಿವರೂಪದಿಂದ ಮಂಗಲಧಾಮ ವಿಷ್ಣು-ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ; ಇದರ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಕಾಲಭೈರವ; ಹೀಗೆ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ-ನಿರ್ಮಾಣದ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ. ಲೋಕಾಧಾರಕ ಲೋಕಸಂರಕ್ಷಕ ಶಕ್ತಿವಿಷ್ಣು ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿದ್ದೂ ಉಂಟು ಆದರೆ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸಹಿತ ವಿಷ್ಣುವು ಪ್ರವೃತ್ತಿಪರ ಜೀವನ ಪ್ರೇರಕ ಸಂಕೇತ ವಾಗುವುದನ್ನು ಸಹಿಸದ ವಿಕ್ತಪಂಥೀಯರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವು ವೈಕುಂಠವಾಸಿ ದೈವತ ವಾಗುತ್ತದೆ! ಗೀತಾ ಭೂಮಿಕೆಯ ವಿಷ್ಣುವು ಅಮೃತ+ಮೃತ್ಯುರೂಪನು. ಕರಾಳ ಕಾಲನಂತೆ ಇವನು ಮೋಹಿನೀ ರೂಪನೂ ಅಹುದು! ೪) ಅದಿತಿ ಯೊಳಗಿನ ಸರ್ಜಕ ಭಾಗದಿಂದ ಅಮೃತ ಸ್ವರೂಪಳಾದ ಗಂಗೆ, ಗೌರಿ, ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಸರಸ್ವತಿ ರೂಪಗಳು; ಮಾರಕ ಭಾಗದಿಂದ ಕಾಲೀ, ಚಂಡಿ, ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ (ಲಕ್ಷ್ಮೀ) ಮಾರಿ ಮಾಯಮ್ಮ....

ಜೈನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾರ್ಗೀ 'ದಿತಿ' ಸ್ವರೂಪ ಪ್ರತಿಮೆ ಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಗತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. 'ಅ-ದಿತಿ'ತ್ವ ಸೂಚತ 'ನ-ಚಿಕೇತ' ಸ್ಥಿತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದಿಂದ ಉಂಟು. ಆದಕಾರಣ ತತ್-ಮಯ ಸ್ಥಿತಿ='ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ' ಸಿದ್ಧಿ ಸೂಚಕ ತೀರ್ಥಂಕರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಪೂಜ್ಯವಾಗಿವೆ.

ಬೌದ್ಧರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ 'ಅಪಾಂ—ನಪ್ತೃ' ಸ್ವರೂಪವುವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ 'ಯುಂ+ಯಾಂ' ಎಂಬ ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರತಿಮೆ ವಿಶೇಷ ಅಭ್ಯಸನೀಯುವಿದೆ.

ಕ್ರೈಸ್ತನು ನಿತ್ಯ ನ-ಚಿಕೇತ ವೃತ್ತಿಯು ಪ್ರತಿಮೆ! ಕೂಸು ತೊಡೆಯು ಮೇಲಿರುವ ಮೇರಿ: ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃವೆ ಮೈದಾಳಿರುವ ಆಕೃತಿ. ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಪ್ರರ್ಯಾಯುವೇ ಆಪ: ಸಲಿಲದ ಮೇಲೆ ಒರಗಿರುವ (ಜಲಶಾಯಿ) ವಿಷ್ಣು ನಾರಾಯಣ ರೂಪವಲ್ಲವೆ ?

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ 'ಅಪಾಂ—ನಪ್ತೃ'ವಿನ ಕೆಲವು ರೂಪಾಂತರಗಳೂ ಅಭ್ಯಸನೀಯುವಾಗಿವೆ; 'ತನೂ ನಪಾತ್' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'Son of himself' ಎಂದು ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಅರ್ಥ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. 'the bodily (i. e. own) son of divine father' ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಬರ್ಗನೆ ಹೇಳುವುದು. ಈ ಅರ್ಥಗಳು ಸಮರ್ಪಕವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವ ಉದ್ದೇಶವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ 'ತನು' ಎಂಬುದು ಶ್ಲಿಷ್ಟಪದ, ಇಲ್ಲಿ ಶೇಷನೆ ಇದ್ದಾನೆ! 'ಆಪಃ ಅತ್ರ ತನ್ವಃ ಉಚ್ಯಂತೇ' ಎಂದು ನಿರುಕ್ತಕಾರರು ಹೇಳುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಅರ್ಥವು, ತುಂಬ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿದೆ. 'ಆಪ' ಸ್ವರೂಪಿ ತನುವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಮಗು (ನಪ್ತೃ)! 'ತನೂ ನಪಾತ್' ದೈವತದ ಈ ವರ್ಣನೆಯುಲ್ಲಿ 'ಸು ಜಿಹ್ವಃ' ಎಂದಿರುವ ಮಾತು ತುಂಬ ವಾಸ್ತವವೂ ಹೃದ್ಯವೂ ಆಗಿದೆ. ಜ್ವಾಲೆಯು ಅಗ್ನಿಯುಂತೆ ನಾಲಗೆಗಳನ್ನು ಹೊರದೆಗೆವ ಸ್ವ-ಭಾವ ನಾಗನದೆ! (ಋ. X. ೧೧೦.೨). ಈ ಸರ್ಪ (Water) genius, : genital ಎಂಬ ಹಾಗೆಯೂ ಇರುವುದನ್ನು ಭಾರತೀಯು ಸಂಕೇತಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಗ್ರೀಕ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳೂ ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಋಚೆಯೊಳಗಿನ 'ಯಜ್ಞ' ಕ್ರಿಯಾ ಸಿದ್ಧಿಯು ವಾಹನದ ದಾರಿಯುನ್ನು ಮಧು (ರಸ) ಯುಕ್ತ' ಮಾಡಲು (ಹೇ ತನೂ ನಪಾತ್ ಸುಜಿಹ್ವ, ಋತಸ್ಯ ಯಾನಾನ್ ಪಥಃ ಮಧ್ವಾ ಸಮಂಜನ್—) ಎಂಬ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳು ಗುಹ್ಯಾರ್ಥಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂದೇಹ: ಭೌತ ಬೆಂಕಿಯುಲ್ಲಿ ಆಜ್ಯಾಹುತಿಯಿಂದ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವುದರ ಅರ್ಥವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ 'ನೀರಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಹವನ,' ಯಜ್ಞ ಅಂದರೇನು ? 'ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿ': 'ಉಲ್ಬಸ್ಥ ಅಗ್ನಿ' ಈ ಅಗ್ನಿದೇವನಿಗೆ ಆಹುತಿ ಹಾಕುವ ಯಜ್ಞವು ಆಪ: ರಸ

ಪಂಥೀಯ ಯಾಗ—ಸತ್ರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೇ. (ಉದಾ: X. ೮೧; ೮೨; ೧೨೧). ಗ್ರೀಕ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ Ophion Moonsnake; Phython : serpent ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಸರ್ಪ ಸಂಕೇತಗಳು ಸೃಜನಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಿ, ಆ ಜಗದ 'ಪ್ರಜಾಪತಿ'ಗಳೆನಿಸಿವೆ.

ಋಗ್ವೇದದ 'ತನೂ-ನಪಾತ್'ದೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಇನ್ನೆರಡು ನಾಮ-ಸಂಕೇತಗಳೂ ಸಂಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಿವೆ: ೧) ಅಜ-ಏಕ ಪಾತ್: ಇದು ಅಹಿ ಬುಧ್ನ್ಯದ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧಿ; ತತ್-ಸ್ವರೂಪೀ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂದರೂ ಸರಿ (X. ೬೬.೧೧). ಇದನ್ನು 'ಅಗ್ನಿ' ಸೂಚಕವೆಂದೂ, ಸೂರ್ಯನೆಂದೂ, ಸಂದೇಹಿಸಿ ಅರ್ಥಯಿಸಿದವರುಂಟು! ಆದರೆ 'ಅಜ ಏಕ ಪಾದ'ವು ಕೊನೆಗೆ ಪುರಾಣ ಕಾಲದಿಂದ ರುದ್ರ—ಶಿವನ ಪ್ರತಿಮೆಯಾದುದು ಕಾಣುತ್ತವೆ. (ಟಿ. ಗೋಪೀನಾಥರಾಯರ ಪ್ರತಿಮಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವೂ ಉಂಟು.)

ರಾಥ್ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಸಮನ್ ಅವರಿಗೆ 'ಅಜ ಏಕಪಾತ್': ಒಂದು ಕಾಲಿನ ಏರಾಳಿ (: ಕಕ್ಷಿ) 'one footed Driver, or Storm genius' ಎಂದು ಕಂಡಿದೆ; 'ಒಂದು ಕಾಲಿನ ಆಡು (one footed Goat) ಓಲ್ಡೆನ್‌ಬರ್ಗನ ಮತ. ಇದನ್ನು ಸೂರ್ಯ ಹಾಗೂ ಕೋಲ್ಮಿಂಚು ಎಂದವರಿದ್ದಾರೆ. ಯಜ್ಞಬಲಿಯ ಮೇಷ ವೃಷಭ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಆಡು (: ಹೋತು) 'ದಿವ್ಯ'ಪಶುವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಹಿಂದೆ ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿ ಕರ್ತೃ: ಸರ್ಜಕ ಶಕ್ತಿಯ ದೈವತ, ಹೋತಿನ (ಗಂಡಾಡಿನ) ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆರಾಧ್ಯ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತವಾಗಿದ್ದಿತೆಂದು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. 'ಅಜ' ಇದುವೆ ಮೊದಲು ಆಹುತಿಯ ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿತ್ತು: "ಅಜಾ-ಪುತ್ರಂ ಬಲಿಂ ದದ್ಯಾತ್, ದೇವೋ ದುರ್ಬಲ ಘಾತಕಃ" ಎಂಬ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸುಭಾಷಿತವು ಸಂಸ್ಮರಣೀಯವಿದೆ. 'ದಿತಿ'ತ್ವಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿನ, ಸೃಜನಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದ, ಅ-ಜಾ: ಅದಿತಿ! **'ಅಜಾಂ ಏಕಾಂ,** ಲೋಹಿತ, ಶುಕ್ಲ ವರ್ಣಾಂ' (: ಅಜಾ : ಆಡು :) ಪ್ರಕೃತಿ ಮಾತೆಗಾಗಿ ಕಂಡಿದೆ ಪುರಾತನರಿಗೆ! (ಶ್ವೆ. ೪.೫).

೨) **'ಅಜ:ಏಕಪಾತ್'** ಸಂಗಾತಿ, ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಕೇತವು **ಅಹಿ-ಬುಧ್ನ್ಯ**: ಬುಡದ ಹಾವು! ಬಾಳ್ಗಡಲ ಬುಡದ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಹಾವು! ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಅಹಿ-ಬುಧ್ನ್ಯನ ಹೆಸರು **ಅಪಾಂ ನಪ್ತ್ರ**ವಿನೊಡನೆ

ಬರುತ್ತದೆ ! (I. ೧೮೬.೫; II. ೩೧.೬; VII. ೩೫.೧೧); ಆದುದರಿಂದ ಈ ಹಾವು ನೀರಿನ ತಳದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಎಂದಾಯ್ತು ! 'ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ'ವಿನ ಸಂಗಡ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಡುವ ಮೂಲಕ ಈ **ಅಜ : ಏಕಪಾತ್** (: ಈ ಒಂದು ಕಾಲಿನ ಆಡು–ಹೋತು) ನೀರಿನ ತಳದ **ಹಾವಿನ** ಪಂಕ್ತಿಯ ದೇವತಾಶಕ್ತಿಯೆ ಆಯ್ತು ! ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ **'ಅಹಿ : ಏಕಪಾತ್'** ಇವು **'ಅ–ಜ'** ಎಂದರೆ **ಸ್ವಯಂಭೂ** ಎಂದು ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರವಡುತ್ತಿದೆ ! ಆದಕಾರಣ '(ಅಪಾಂ) ನಪ್ತೃ'ವಿನ ಪರ್ಯಾಯ ಸಂಕೇತ ಗಳೇ ಇವೆಲ್ಲ, ಎಂದು ಎನ್ನಲಿಕ್ಕೂ ಅಡ್ಡಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ 'ನೀರಿನ ಮಗು'ವಿನ ಸ್ವರೂಪದ ಈ (ಭೌತ) ಸರ್ಜಕ ಶಕ್ತಿಯ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿಯೆ (ಸೌರ ಮಂಡಲಸ್ಥ ಜ್ಞಾನರೂಪ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಸವಿತಾರನೆಂಬ) 'ಸವಿತೃ' ವನ್ನು ಹೇಳಿರುವ ರೀತಿಯು ಮಾತ್ರ ಆಕ್ಷೇಪಾರ್ಹವಿದೆ. ವಿಶ್ವನಿರ್ಮಿತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಆಪ : ರಸ ಸ್ವರೂಪೀ 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ' (: ಸರೀಸೃಪ)ವು ಮತ್ತು ತೇಜ : ಪ್ರಕಾಶರೂಪ ದರ್ಶನ—ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ (flash) ಮೂಲಕ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪ–ವಿಶ್ವದ ನಿರ್ಮಿತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ 'ಸವಿತೃ', ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಪಾತಳಿಯ ದೈವತಗಳೆಂದು ಬಗೆವಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನ ವಾದರೂ ಉಂಟು; ಅಥವಾ ಸೌರ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅವಮೂಲ್ಯನದ ಹಂಚಿಕೆ ಯಾದರೂ ಉಂಟು, ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನೀರಿನ ಬುಡದ ಹಾವು (: ಅಹಿಬುಧ್ನ್ಯ) ಮತ್ತು ಸವಿತೃವನ್ನು ಒಂದೆಡೆಗೆ ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ ಅಹಿಯು, ಸೂರ್ಯ : ಸವಿತೃ (: ಜ್ಞಾನ) ಮಂಡಲವನ್ನು ಆವರಿಸಿದ್ದರ ಸೂಚನೆಯಿದೆ ! ಅಹಿಯ ಪೀಡೆಯಿಂದ ಜೀವನವನ್ನೂ, ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಉಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶ ದಿಂದ ಅಹಿ : ವೃತ್ರನೊಡನೆ ಇಂದ್ರನು ಕಾದುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ, ಮೂಲ ಋಗ್ವೇ ದದ ಭೂಮಿಕೆಯಿದೆ, ಎಂಬುದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ ಅಹಿ–ಬುಧ್ನ್ಯನನ್ನು ಸವಿತೃವಿನ ಸಂಗಡ ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಹಿತೆಯು ಇಂದ್ರ—ಶತ್ರುಗಳ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಆಕಾರ ಪಡೆದಿದೆ, ಎಂದು ಬಗೆಯದೆ ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯ ನನ್ನು ಆವರಿಸುವ ಹೊಂಚಿನ ಅದಿತಿ ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ ಎಂದು ಬೃಹದ್ದೇವತೆಯು ಬಹಿರಂಗ ಪಡಿಸಿದ್ದು ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯವೆಂದೇ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ 'ಸತ್ಯ', ಋತ ಸ್ವರೂಪದ್ದು. ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯ

'ಸತ್ಯ' : ಆಪ—ರೀತ ಸ್ವರೂಪದ್ದು ! ಇದು ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳೊಳಗಿನ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇವೆರಡೂ ಆಯಾ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯವೇ ನಿಜ. ಆದರೆ 'ಋತ'ದಿಂದ (ಎಂದರೆ ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಗಳ ಅರ್ಥ ನಿಯಮಾನುಸಾರವಾದ ನಡೆ-ನುಡಿಗಳ ಮೂಲಕ) ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವ ವಿಶ್ವವು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ವರೂಪದ್ದು; ತಾತ್ತ್ವಿಕ; ಅನುಭವ ಗಮ್ಯವಾದರೂ ಅಮೂರ್ತ; ಅಂತಃಚಕ್ಷುವಿಗೆ ಗೋಚರಿಸುವಂತಹದು. ಆದರೆ ಋತು-ರೀತದಿಂದ ಆಗುವ ವಿಶ್ವವು ಪ್ರಾಕೃತಿಕ : ಭೌತ. ಆದಕಾರಣ 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ' ಅಜ ಏಕಪಾದದ ಸೃಜನ-ಸೃಷ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಸವಿತೃ-ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಆಗುವ ಸೃಜನ-ಸೃಷ್ಟಿ ಒಂದೇ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅರ್ಥಃಪಾತವಾಗಿದೆ. ಅಜಃ ಏಕಪಾತ್ ಎಂಬುದು ರುದ್ರ-ಶಿವನ ಸಂಕೇತವಾಗುವಂತೆ, ಅಹಿ-ಬುಧ್ನ್ಯವು ರುದ್ರ-ಶಿವನ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮವಾಗಿ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿದೆ!

ಅಹಿ-ಬುಧ್ನ್ಯನ ಸ್ವರೂಪವು, ವಸಿಷ್ಠ ಕುಲದ ಸೂಕ್ತ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ, ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ! 'ಬುಧ್ನೇ ನದೀ ನಾಂ ಸೀದನ್' 'ನದಿಗಳ ಎಂದರೆ 'ಅಪಾಂ' ಬುಡದಲ್ಲಿ (ಬುಧ್ನೇ) ಹೊಕ್ಕು ಕುಳಿತಿರುವ ಅಹಿ' ಈ ದೈವತ! (VII. ೩೪.೧೬). ಈ 'ಆಹಿ' ಇದು **ಅಪ್-ಜ** ನೀರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು : Water genius ಎಂದು ಈ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ, ಆದಕಾರಣ **ತನೂ**-ನಪಾತ್, **ಅಪಾಂ**-ನಪಾತ್, **ಅಜ**-ಏಕ ಪಾತ್, **ಬುಧ್ನ್ಯ**-ಅಹಿ ಇವೆಲ್ಲವು ನೀರಲ್ಲೆ ಜನಿಸಿದ 'ಜನುಷಃ' : ಜಂತು, (ಹಾವು) ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ನೀರು 'ಅ-ಜ'; ಏಕಂದರೆ 'ಆಪೋವಾ ಇದಂ **ಅಗ್ರ** ಆಸೀತ್', ಎಂದು ವೇದ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆಪ=ಅಜ; ಈ ತನುವಿನಿಂದಾದ 'ನಪ್ತೃ' ಮತ್ತು ಬುಧ್ನ್ಯದ **ಅಹಿ** ಒಂದೇ ಅರ್ಥದ ಎರಡು ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ. 'ಆಪೋ ನಾರಾಃ ಇತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ; ಆಪೋ ವೈ ನರಸೂನವಃ', ಈ ಶ್ಲೋಕವಿರುವ ಮಹಾಭಾರತಕಾರ ವ್ಯಾಸನು, ವಶಿಷ್ಠನಿಂದ ನಾಲ್ಕನೆಯವನು. ವ್ಯಾಸನು 'ನಾರಾಯಣ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪುನರುತ್ಥಾಪಕನು. ವಸಿಷ್ಠನ ವರುಣ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣೀಯ ಪಂಥದ ದಾಸ್ಯ ಭಕ್ತಿಯ ಉಗಮವಿರುವುದಾಗಿ, ತಜ್ಞರು ಕಂಡುಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ವರುಣನ ಊರ್ಧ್ವ ಮೂಲ ವೃಕ್ಷ=ವನಸ್ತೂಪವು ಗೀತೆಯಲ್ಲೂ ಇದೆ! ವಸಿಷ್ಠನು

ನಾರಾಯಣ ಪುತ್ರಿ (ಆಪ-ಪುತ್ರಿ) ಎಂಬ ಉರ್ವಶಿಯು (: ಅಹಿಯು) ಮಗನು ಎಂಬುದು ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಾಗಿರುವ ಮಾತು. ವ್ಯಾಸನು ಗಂಗಾ—ಪುತ್ರನು; ಆದಕಾರಣ 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ'ವೇ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಸನು ನಾರಾಯಣನ ಸ್ವರೂಪನು, ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಹೀಗೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ವಿದೆ. ವಸಿಷ್ಠನ ಮೇಲಣ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ 'ಪೃಶ್ನಿಯ' ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪವೂ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ: ಶಂ ನೋ ಅಜ ಏಕಪಾತ್ ದೇವೋ ಅಸ್ತು, ಶಂ ನೋ ಅಹಿರ್ಬುಧ್ನ್ಯಃ; ಶಂ ಸಮುದ್ರಃ | ಶಂ ನೋ ಅಪಾಂ ನಪಾತ್ ಪೇರುಃ ಅಸ್ತು, ಶಂ ನಃ ಪೃಶ್ನಿಃ ಭವತು.... | (VII. ೩೫.೧೩.) ಅಜ : ಏಕ ಪಾತ್ ಅಹಿರ್ಬುಧ್ನ್ಯ, ಸಮುದ್ರ | ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ ಇವರೊಡನೆ ಇರುವ ಈ 'ಪೃಶ್ನಿ' ಯಾರು ? 'ಅಯಂ ಗೌಃ ಪೃಶ್ನಿಃ...? ಈ ಸೂಕ್ತದ (X.೧೮೯.೧) ಪೃಶ್ನಿಯ ದರ್ಶನವು ಇಲ್ಲಿ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ! ಈ ಗೌಃ (ಗಮನಶೀಲ) 'ಪೃಶ್ನಿಯು' ಸಾರ್ಪ ರಾಜ್ಞಿಯ ಸ್ತೋತ್ರದ ದೇವತೆ. (X. ೧೮೯.೧). ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ : ಪೃಶ್ನಿ : ಅದಿತಿ; ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹಾವಿನ ಕಥೆಗಳ ತಾಯಿ 'ಕದ್ರು' ಇವರು ಒಂದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ! ಋಗ್ವೇದದ ಅದಿತಿ—ಪ್ರಶ್ನಿ ಈ ಗೂಢ ಸಂಕೇತಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವು ಮಹಾಭಾರತದ ಕದ್ರುವಿನಲ್ಲಿದೆ.

ಅಹಿ ಬುಧ್ನ್ಯ ದೈವತವನ್ನು **ಮರುತ**ರೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು 'ಗುಹ್ಯ' ಅರ್ಥವು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಶ್ನಿಯು, ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ, ಅಹಿಬುಧ್ನ್ಯ, ಅಜ : ಏಕಪಾತ್ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಪಂಙ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ, **ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ** ಸೂಕ್ತದ ದೈವತವು **'ಪ್ರಶ್ನಿ'** ಆಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, 'ಪ್ರಶ್ನಿಯು' ಸರ್ಪಗಳ ತಾಯಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಅನುಮಾನವು ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರಶ್ನಿಯು ರುದ್ರಿಯರೆನಿಸುವ ಮರುತರ ತಾಯಿ ಎಂದೇ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ.ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಶ್ನಿಯು ಸರ್ಪಗಳ ತಾಯಿ, ಎಂದಾದರೆ ರುದ್ರಿಯರೆನಿಸುವ ಮರುತರೂ ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪರೇ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ! ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ, ಅಹಿಬುಧ್ನ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಪ್ರಶ್ನಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಶ್ನಿ ಮಾತರಃ ಎನಿಸುವ ರುದ್ರಿಯರೂ ಸರ್ಪಗಳಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ

ಹೊರಡುವ ಈ ಅನುಮಾನದ ವಾಸ್ತವತೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಒಂದು ಋಚೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಉಂಟು:

'ಅತ್ರಿ' ಕುಲದ್ದೆಂಬ ಮಂಡದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಈ ಸ್ತೋತ್ರ ನೋಡಿ: 'ದುರಾರಾಧ್ಯರಾದ ಮರುತರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಲು ಯಾವ ಬಗೆಯಿಂದ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಿ? ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಿ? ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ, ಅಹಿಬುಧ್ನ್ಯನು, ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಕರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸದಿರಲಿ; ಅವನು ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವಂತಹ ನಾಗಲಿ' (V. ೪೧.೧೬). ಈ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುವ ಮೌಲಿಕ ಸಂಗತಿ: ರುದ್ರ ಪತ್ನಿ ಎನಿಸಿದ ಪ್ರಶ್ನಿ ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ರುದ್ರಿಯರು ಹಾಗೂ 'ಪ್ರಶ್ನಿ ಮಾತರಃ' ಎಂದು ವರ್ಣಿತರಾದ ಮರುತರು ಸರ್ಪರೂಪಗಳೇ ಆಗಿರುವುದಾಗಿ ಅಹಿಬುಧ್ನ್ಯ ಸಂಕೇತದ ಸಾಹಚರ್ಯದಿಂದ ದೃಢಪಡುತ್ತಿದೆ. ವೇದಕಾಲದ ತರುವಾಯ ಅಹಿಬುಧ್ನ್ಯ ಸಂಕೇತವು ರುದ್ರ—ಶಿವನ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದುದು ನಿಷ್ಕಾರಣವಲ್ಲ, ಎಂಬುದು ಮೇಲಣ ಸಂ–ಗತಿ ಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆ? ಈ ಮೊದಲು ನಾರ: ಆಪ ಈ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥದ ಬಲದಿಂದಲೂ ನಾಗಶಯನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಆಧಾರದಿಂದಲೂ ವಿಷ್ಣು—ನಾರಾ ಯಣ, (ವಸು:) ವಾಸುದೇವ—ಕೃಷ್ಣ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ವಾಸುಕಿ: ನಾಗರ ಪರಂಪರೆಯೆಂಬುದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಶೇಷ: ಬಲದೇವ, ಕೃಷ್ಣನ ಅಣ್ಣ! ಶೇಷ:ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ರಾಮನ ತಮ್ಮ! ಎಂಬೀ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದಲೂ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರಗಳೆಂಬುವು ನಾಗರ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳೇ ಆಗಿರುವುದು ದೃಢಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಾಗಭೂಷಣ: ರುದ್ರನ ನಾಗಸ್ವರೂಪವು, ಅದಿತಿಗಿಂತಲೂ ಪೃಶ್ನಿ ಈ ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ಇಲ್ಲಿ, ಹೆಚ್ಚು ನಿಃಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದಿತು. ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಾಣ–ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನಿಗೆ ಹಾವಿನ ಕುಂಡಲ, ಹಾವಿನ ಜನಿವಾರ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಸೂಚನೆಗಳು ಸಾರ್ಥವಿರುವುದಾಗಿ ಸಿದ್ಧ ವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರುದ್ರಿಯ: ಮರತರ ಬಗೆಗಿನ ಒಂದು ಜನ್ಮಕಥೆಯು; ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವು, ಇನ್ನೊಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸು ತ್ತಿದೆ: ಈ ಋಗ್ವೇದದ ಸಂಕಲನಕಾರನು ಶಾಂಕರ ಛಾಪಿನ ಅದ್ವೈತ- ಪಂಥೀಯ ಪುರಾತನರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಶ್ರೀ ಆದ್ಯ ಆಚಾರ್ಯರು

ಬೌದ್ಧಿಕ ಕಸರತ್ತು ಮಾಡಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಮೇಧಾವಿಗಳನ್ನೂ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸಿರುವ ಸುಂದರ ತರ್ಕ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ 'ನಮೇಧಯಾ ನ ಬಹುನಾ ಶ್ರುತೇನ !' ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಮೌನಿ-ಮುನಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಜಗನ್ಮಿಥ್ಯಾವಾದವನ್ನು ಅಮೋಘ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದಸ್ಥ 'ಅದಿತಿ' ಭೂಮಿಕೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಂದಲೂ ವಿಶ್ವವೆಲ್ಲವೂ ಮಾಯೆ;'ತತ್:ಏಕಂ ಇದುವೆ 'ಸತ್' ಎಂಬುದೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಮರುತ ಜನ್ಮದ ಪವಾಡ ಕಥೆಯೂ ಈ ಒಂದು ಮಾದರಿಯ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತವೆ ಆಗಿದೆ!

"ಇದಂ ಪಿತ್ರೇ ಮರುತಾಂ ಉಚ್ಯತೇ ವ ಚಃ........" ಈ ಋಚೆಯ ಮೇಲಣ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಮರುತರ ಜನ್ಮಕಥೆಯನ್ನು ನಿವೇದಿಸಲು ಪ್ರಾಚೀನರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಒಂದು ಪವಾಡ ಕಥೆಯನ್ನು ಸಾಯಣರು ನಮೂದಿಸಿದ್ದಾರೆ. (I. ೧೧೪.೬). ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಇಂದ್ರನು ಅಸುರರನ್ನು ಗೆದ್ದನು. ಆಗ ಅಸುರರ ತಾಯಿ **'ದಿತಿ'**ಯು, ಇಂದ್ರಹನನ ಸಮರ್ಥನಾದ ಪುತ್ರಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಪತಿಯೊಡನೆ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಬಸುರಿಯಾದಳು. ಈ ಸುದ್ದಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಬಂತು. ಆಗ ವಜ್ರಹಸ್ತ ಇಂದ್ರನು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೂಪತಾಳಿ ದಿತಿಯ ಉದರ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ ಆ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ೭×೭ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆ ಎಲ್ಲ ತುಣುಕುಗಳು ದಿತಿಯ ಬಸುರಿನಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಆಕ್ರಂದನ ನಡಸಿದುವು. ಆಗ ಲೀಲಾವಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮೇಶ್ವರನೊಡನೆ ಹೊರಟ ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಆ ಕಂದಮ್ಮಗಳ ಅಳು ಕೇಳಬಂತು. ಇಬ್ಬರೂ ಅಲ್ಲಿ ಹೋದರು. ತಾಯಕರುಳಿನ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ, ಪತಿಗೆ ಬಿನ್ನವಿಸಿದಳು : 'ಈ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತುಣುಕನ್ನು ಒಂದೊಂದು ಶಿಶುವನ್ನಾಗಿಸು; ನನಗೆ ಇವರನ್ನು ಸಲುಹಬೇಕೆಂಬ ಅಕ್ಕರೆಯುಂಟಾಗಿದೆ.' ಮಡದಿಯ ಈ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಪೂರಯಿಸಲು ಪರಮೇಶ್ವರನು, 'ತಾನ್ **ಸಮಾನ ರೂಪಾನ್, ಸಮಾನ ವಯಸಃ** ಸಮಾನಾಲಂಕಾರಾನ್ ಪುತ್ರಾನ್ ಕೃತ್ವಾ' ಗೌರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು.

'ದಿತಿ'ಯನ್ನು ಮರುತರ ತಾಯಿಯನ್ನಾಗಿಸಿರುವ ಈ ಪವಾಡಕಥೆಯ ಮೂಲಕ, ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಒಂದು ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ! ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ, ಮರುತರನ್ನು 'ದಿತಿ'ಯ ಮಕ್ಕಳು, ಎಂದು ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಿರುವ ಒಂದೂ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ! ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ 'ಮಾತಾ ರುದ್ರಾಣಾಂ' ಎಂದು **ಅದಿತಿಯ**

ಸ್ತೋತ್ರದ ಒಂದು ಋಚೆ ಇದೆ! (VIII. ೧೦೧.೧೫). ಆದರೂ ಋಗ್ವೇದ ವಲ್ಲಿ 'ಮರುತರ ತಾಯಿ' ಎಂದು '**ಪೃಶ್ನಿ**' ಈ ಸಂಕೇತವೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯದಿಂದ ಹಲಪೆಡೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ! ಇದರಿಂದ ಅದಿತಿ=ಪೃಶ್ನಿ ಎಂಬ ಅ–ದ್ವೈತ ರೂಪವು ಧ್ವನಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅದಿತಿಯನ್ನು 'ಗೌ' ಎಂದಿರುವಂತೆ, ಪೃಶ್ನಿಯನ್ನೂ 'ಗೌ' ಸಂಕೇತದಿಂದಲೇ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದುಂಟು. 'ಗೌ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಆವು— ಗೋವು ಎಂಬ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥವುಂಟು. ರುದ್ರನನ್ನು '**ವೃಷಭ**' ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವುದರಿಂಥ, ರುದ್ರನಿಂದ ಮರುತರನ್ನು ಪಡೆದ ಅದಿತಿ, ಪೃಶ್ನಿ ಯರೂ '**ಗೌ**' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇವೆರಡೂ ಸಂಕೇತಗಳ ಅಂತರಾರ್ಥವು ಸುಸಂಗತ ವಿರುವುದು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಆದರೆ, 'ಗೌ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಆವು–ಹಸು ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವಂತೆ, 'ಗೌ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಗಮನ ಶೀಲ (ಪ್ರಾಣಿ)' ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಋಗ್ವೇದ ದಲ್ಲಿಯೆ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದೆ! (X. ೧೮೯.೧). 'ಅಯಂ **ಗೌಃ ಪೃಶ್ನಿಃ**' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಗಮನ ಶೀಲ' ಈ 'ಪೃಶ್ನಿ' ಯಾರು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ ಪೃಶ್ನಿಗೆ 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ' ಅಥವಾ 'ಸೂರ್ಯ' ದೇವತ ಸೂಚಕ ಅರ್ಥವಿರುವುದಾಗಿ ಬೃಹದ್ದೇವತೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ; ಭಾಷ್ಯಕಾರರೂ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನೆ ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

'ಗೌ' ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಅರ್ಥವು ಅಭಿಪ್ರೇತವಿರುವುದು ಅಂತಸ್ಥ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪೃಶ್ನಿಗೆ 'ಸಾರ್ಪ ರಾಜ್ಞಿ' ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವುದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. (X. ೧೮೯.೧) ಸರ್ಪರೂಪ ಪ್ರಶ್ನಿಯು ಗಮನಶೀಲಳು: ಸರ್ಪ್‌ತಿ ಎಂದರೆ ಹೊಟ್ಟೆಹೊಸೆಯುತ್ತ ಸರಿವವಳು–ಹರಿವವಳು; ಸೂರ್ಯನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸರ್ಪ ರೂಪದಲ್ಲೆ ಹೊರಟದ್ದಾನೆ; ಆದಕಾರಣ ಸೂರ್ಯ=ಸರ್ಪ! ಸೂರ್ಯನನ್ನು 'ಸರ್ಪ' ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ— ಸೂರ್ಯನ ಮೇಲೆ ಸರ್ಪತ್ವದ ಆರೋಪ ಮಾಡುವ ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಮನೋಭೂಮಿ ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ್ದು, ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸಾಹಸದ್ದು ಆಗದಿರದು. ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಮೂಲ ಶಕ್ತಿ ಸರ್ಪರೂಪದ್ದು ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು, ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ್ದೇ ಎಂದಲ್ಲಿ, 'ಸವಿತೃ' ದೇವನಿಂದ ವಿಶ್ವ— ರೂಪವು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ, ಎಂಬ ಸ್ತೋತ್ರವು ಅರ್ಥವಿಹೀನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯವು, ವಿಶ್ವೋತ್ಪತ್ತಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನು, ಪ್ರಜಾನಿರ್ಮಾಣದ ಭೂಮಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಉತ್ತರಿಸುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ; ಮಾನವನಿಗೆ, ವಿಶ್ವವು ನಾನಾರೂಪ ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಲು ಕಾರಣನು, 'ಸವಿತೃವು' (ಭೌತ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲ), ಎಂದು ಋಗ್ವೇದದ ಮೂಲ ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯು ಇದೆ. ಸವಿತೃ ಪ್ರಕಾಶದ ಮೂಲಕ ವಿಶ್ವವು (ಕತ್ತಲೆಯೊಳಗಿಂದ) ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತದೆ— ಎಂದರೆ, ಈ ಪಂಥಕ್ಕೆ, ತಾವು ವಿಶ್ವವನ್ನು ಪಡೆವಲ್ಲಿ, ಸವಿತೃವೇ ಕಾರಣ ಇರುವುದಾಗಿ ಕಂಡಿದೆ. ಹೀಗೆ ವಿಶ್ವಜನಕತ್ವ, ಎಂದರೆ ಈ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಸ್ವರೂಪದ 'ಪ್ರಜಾ–ಪತಿತ್ವ'ವು ಸವಿತೃವಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ, ಎಂದು ಋಗ್ವೇದದಿಂದಲೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಆಪ: ರಸ ಸ್ವರೂಪೀ ಸರ್ಪಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಈ ಪ್ರಜೋತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದೆ— ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಶ್ವವೆಲ್ಲವೂ 'ಅಪಾಂನಪ್ತೃ'ವಿನ ಸಂತಾನ. ಆದಕಾರಣ ಈ ಸರ್ಪ: ಆಪ: ರಸ ಸ್ವರೂಪೀ ದೈವತವೇ ನಿಜವಾದ 'ಪ್ರಜಾ–ಪತಿ' ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಭೂಮಿಕೆಯೂ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಇದೆ. ಇವೆರಡೂ ಭೂಮಿಕೆಗಳ ಸ್ಪರ್ಧೆಯನ್ನು ಗೃಹೀತ ಹಿಡಿಯದೆ, ಸೌರ–ಸವಿತೃ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಹಿಂದೆ ಬೀಳುವ-'ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್' ಈ ಭೂಮಿಕೆಯು ಅಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗುವ ಹಾಗೂ ಔಪನಿಷದಿಕ 'ನ ಮೇಧಯಾ' ಪಂಥವೇ ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾಗುವ ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಅರ್ಥವೆ ಆಗಲಾರದು.

ಧಾರ್ಮಿಕ ತತ್–ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಉಗಮವು
ಅವರ ದೈವತದ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ :

ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್‌ದಿಂದ ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಹುಟ್ಟಿದೆ, ಎಂಬ ತತ್ತ್ವ–ಜ್ಞಾನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೆಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಹಲವು ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಿವೆ; ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಾದರಿಗಾಗಿ— ಮರುತರ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪ, ಆಕೃತಿ : ಅರ್ಥ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ಅದಿತಿ : ಪೃಶ್ನಿಯರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಈ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಮೌಲಿಕ ಸಹಾಯವು ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಅದಿತಿ : ಪೃಶ್ನಿ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತ 'ಗೌಃ' ಗಮನಶೀಲ : ಸರ್ಪ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿದೆ, ಎಂಬುದು ಈ ಮೊದಲಿನ ವಿವರಣೆಯಂತೆ ಸರಿಯಿದ್ದುದಾದರೆ, ಈ ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿಯ ಪುತ್ರರಾದ 'ಮರುತರೂ'

ಸರ್ಪ ಸ್ವರೂಪರೇ ಆಗುತ್ತಾರೆ; ನಿಜ. ಆದರೆ, 'ಗೌ' ಈ ಸಂಕೇತದಂತೆ ಋಗ್ವೇದವಲ್ಲಿ, ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಸರ್ಪ–ಸ್ವರೂಪದ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಬೇರೆ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳು ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುಲಿದೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇದನ್ನು ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯ ಎಂದು ಒಪ್ಪಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಕೆಲವು ಪವಾಡ ಕಥಾ ಭಾಗಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ಅರಿಯುವುದು ಅವಶ್ಯ ವಾಗುತ್ತದೆ.

೧) ವೇದದ ನದೀ ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ **'ಸಪ್ತ',** ಸಿಂಧು **'ಸಪ್ತ-ಸ್ವಸಾ'** ಎಂಬ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತವು ಹಲವು ಬಾರಿ ಬರುತ್ತದೆ. 'ಸ್ವಸಾ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸ್ವ-ಸೃ: ತನ್ನ ತಾನೆ ಸರಿಯುತ್ತಿರುವ ಹರಿದಾಡುತ್ತಿರುವ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವುದಾಗಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ನದಿಗಳನ್ನು 'ಸ್ವಸಾ' ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಅವು ತನ್ನ ತಾನೆ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿವೆ, ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಅಭಿಪ್ರೇತವಿರುತ್ತದೆ: ನದಿಯನ್ನು ಹಾವಿಗೆ ಹೋಲಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅಸಹಜತೆ ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ: ಸ್ಕಂದನು ನದೀಪುತ್ರನೆಂಬ ಕಥೆಯಿದೆ. ಸು–ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ದೇವರು ಸರ್ಪ ರೂಪನೆಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. 'ಸ್ವಸಾ' ಈ ಸಂಕೇತದೊಡನೆ ಜೋಡಿಸಲಾಗುವ 'ಸಪ್ತ' ಎಂಬುದಕ್ಕೂ 'ಸರಣ ಶೀಲ' ಎಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಅರ್ಥ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. 'ಸ್ವಸಾ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಹೋದರಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ. ಆದಕಾರಣ 'ಸ್ವಸಾ' ಎಂಬುದರೊಳಗಿನ ಸರ್ಪಸೂಚಕ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥವು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿಂದಾಗಿ ಸ್ವಸೃ ಪದಕ್ಕೆ 'ಸಪ್ತ' ಎಂಬ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಗಮನಸೂಚಕ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಜೋಡಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಕಂಡಿರಬೇಕು.

೨) 'ಸಪ್ತ' ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂರ್ಯ ಕಿರಣಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳನ್ನು 'ಸಪ್ತ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ರುವುದರ ಕಾರಣವೇನು? ಇದರ ಔಚಿತ್ಯವೇನು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಆಧುನಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಮಾಧಾನವೊಂದುಂಟು. ಕಿರಣ ಗಳ ಪೃಥಕ್ಕರಣದಲ್ಲಿ, ಒಂದೊಂದು ಕಿರಣವು ಏಳು ಬಣ್ಣದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಕಂಡಿದ್ದುಂಟು. ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ತೇರಿಗೆ ಏಳು ಕುದುರೆ ತೋರಿಸಬೇಕು, ಎಂಬ ಸಂಕೇತವಿದೆ. ಆದರೆ ಈ 'ಸಪ್ತ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಏಳು ಎಂಬ ಮೇಲ್ತೋರಿಕೆಯ ಅರ್ಥವೊಂದು ಇದ್ದರೂ, ಋಗ್ವೇದವ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ

ಬರುವ 'ಸಪ್ತ' ಪ್ರತಿಮೆಯು ಎಲ್ಲಿಗೂ ಸಂಖ್ಯಾ ಸೂಚಕವಾಗಿಲ್ಲ. 'ಅಗ್ನಿಂ ಸಪ್ತಿಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಸರ್ಪಣ ಸ್ವಭಾವಃ ಅಗ್ನಿಃ' ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ! (X. ೮೦.೧). ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸರ್ಪ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ.

೩) 'ಸಪ್ತ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುವ ಸಪ್ತ–ಸ್ವಸಾ, ಸಪ್ತ–ಮಾತರಃ, ಸಪ್ತ–ಋಷಯಃ, ಸಪ್ತ–ಹೋತಾರಃ ಎಂಬೀ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳೊಡನೆ ಸಂ–ಬದ್ಧ 'ಸಪ್ತ' ಈ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ, ಏಳು ಈ ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕ ಅರ್ಥವು ಇರಬೇಕೆಂದು ಎನಿಸಿದರೂ, ಅಲ್ಲಿ 'ಗಮನ ಶೀಲ' ಎಂಬ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥವೇ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿರುತ್ತದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮದುವೆಯ ಕೊನೆಗೆ ಆಗುವ 'ಸಪ್ತ' ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಕೇತಿಕ 'ಏಳು' ಹೆಜ್ಜೆ ನಡೆವ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ 'ಏಳು' ಎಂಬ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಮಹತ್ವವಿಲ್ಲ. ಎದ್ದು ನಡೆಯ ತೊಡಗುವ—ಗಮನಾರ್ಥಕ ಅರ್ಥವೇ ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಪತಿ–ಪತ್ನಿಯರಾಗಿ ಇನ್ನು **'ಸಪ್ತ'** ಪದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು: ಜೀವನ ಮಾರ್ಗ ದಲ್ಲಿ ಗಮನಕ್ಕೆ ತೊಡಗುವ ಪ್ರಾರಂಭೋತ್ಸವವೆ ಈ 'ಸಪ್ತ' ಪದಿ. 'ಸಪ್ತ' ಮಾತರಃ ಎಂಬಲ್ಲಿ ತಾಯಂದಿರು ಏಳೇ, ಏಕೆ? ಇಲ್ಲಿ ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕ ಸೂಚ ನೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಗಮನ ಶೀಲ ತಾಯಂದಿರು– ನದೀ ಸ್ವರೂಪರು : **'ಆಪೋ ವಾ ಅಸ್ಮಾನ್ ಮಾತರಃ'** ಎಂದರೆ ಇವರು 'ನದೀ' ಸ್ವರೂಪರು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲ; 'ಗಮನಶೀಲ ಆಪ' ಎಂದರೇ ಸರ್ಪ. ಆದಿ ಮಾತೆ ಅದಿತಿಯು ಆಪಸ್ವರೂಪಿ; ಇವಳು ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡರೂ 'ಸಪ್ತ' ಆಪ(:ಮಾತೃ) ಈ ಸಂಕೇತ ರಹಸ್ಯವು ಬಯಲಿಗೆ ಬರಲಿದೆ.

೪) ಸೂರ್ಯನು 'ಸಪ್ತ–ರಶ್ಮಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಹಾವಿನಂತೆ ಹರಿದಾಡುವ (:ಸಪ್ತ=ಸರಣಶೀಲ) ಕಿರಣ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಉದ್ದೇಶವೆ ಇರುವಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ವಿಲ್ಲ. ಇಂದಿನ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ದೃಷ್ಟಿ, ಸುತ್ತಲೂ ಪವಾಡಗಳನ್ನೆ ಕಾಣುವ ಆ ಹಿಂದಿನಯುಗದಲ್ಲೂ ಇರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಸಹ-ಜ ಭಾವದಿಂದ ಆಡಿದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ, ಕೆಲವು ಬಾರಿ, ನಾವು ಎಣಿಸಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಆಳವಾದ ಅರ್ಥವಿರು ವುದಾಗಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. 'ಸಪ್ತ' ಸಂಕೇತದ ಸಪ್ತವರ್ಣವಾಚಕ ಅರ್ಥ ಸೂಚನೆಯು ಇದೇ ಬಗೆಯದು. ಆದರೆ ಅಂದಿನವರಿಗೂ ಈ ಅರ್ಥ ಸ್ಪಷ್ಟ ಕಂಡಿತ್ತು, ಎಂದು ಬಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯನನ್ನು 'ಸರ್ಪ'ವಾಗಿಸುವ

ಹೊಂಚಿನ ಸೂಚನೆ ಇದೆ. ಈ 'ಸಪ್ತ-ರಶ್ಮಿ' ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ! 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋವಾ' ಎಂದು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವ 'ಗೌಃ ಪೃಶ್ನಿಃ' ಈ ಸ್ತೋತ್ರದ ದ್ವಂಧಾರ್ಥವೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ.

೫) 'ಸರ್ಪ' ಸಂಕೇತಸ್ಥ 'ಸರಣ-ಶೀಲ'ತಾ ಸೂಚಕ ಅರ್ಥವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುವ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಉದಾಹರಣವು 'ಸಪ್ತ'-ಋಷಿಗಳು. ಇವರೂ 'ಸರಣಶೀಲರು' ಎಂದರೆ ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ, ತತ್-ತ್ವತಃ. ಅಥರ್ವ ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತನ್ನು ಬಹಿರಂಗ ಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ; ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನ ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿರುವ 'ಅದಿತಿ' ಅಥರ್ವ ವೇದದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತ-ಋಷಿಗಳ ಸಹಚರಿ; ಅದಿತಿ ಹಾಗೂ ರುದ್ರ ಇವರು ತತ್-ತ್ವತಃ ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪರು (ಅರ್ಥಾತ್ ಆಪ: ರಸ) ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡರೆ, ಈ 'ಋಷಿ' ಎಂಬವರು 'ಸಪ್ತರು' ಎಂದರೆ ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪರು, ಎಂಬುದರ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವು ಅನವಶ್ಯಕ. ಈ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳ 'ಸರ್ಪ'ಸ್ವರೂಪವು, ಇನ್ನೂ ಒಂದು ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ: ಮಹಾಭಾರತದ ಶಾಂತಿ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣಾಖ್ಯಾನವು ಬರುತ್ತದೆ. 'ಆಪ' ಸ್ವರೂಪೀ ಈ ನಾರಣನು ಸರ್ಪ ಸ್ವರೂಪನಿರುವ ವಿವರಣೆ ಈ ಮೊದಲು ಬಂದಿದೆ. ಈ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಣಯ್ನನು ಸಪ್ತ ಋಷಿಗಳನ್ನೂ 'ಮಮ ಪ್ರಕೃತಯಃ' ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವರು, ಎಂದು ತಾನೇ ಹೇಳಿದ್ದು ಉಂಟು. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ: 'ಮಹರ್ಷಯಃ **ಸಪ್ತ**, ಪೂರ್ವೇ' ಮದ್ಭಾವಾಃ ಮಾನಸಾ ಜಾತಾಃ' —ಸಪ್ತ ಋಷಿಗಳು ತನ್ನ ಮಾನಸ ಪುತ್ರರು— ಎಂದು ಶೇಷನ ಅವತಾರವೆನಿಸಿದ ಬಲದೇವನ ತಮ್ಮನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ'ಸಪ್ತ'ಋಷಿಗಳು ಋಗ್ವೇದದ 'ವಿಶ್ವಕರ್ಮ'ನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವರು (X. ೮೨). ಈ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು 'ಆಪ' ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿರುವುದರ ಬಗೆಗೆ ಯಾರಿಗೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಆಪ: ರಸದ ಸಪ್ತೃ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು; ಆಪದ ಸಪ್ತೃ ಸಪ್ತಋಷಿಗಳೂ ಎನ್ನಲು ಆತಂಕವೇನುಂಟು ?

೬) ಆಪ: ಸಲಿಲ>ಸರಿರ—ಶರೀರಸ್ಥ ಆಪ: ಸಲಿಲ, ಆಗುವ ಈ ದೃಶ್ಯವೂ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ಉಂಟು (X. ೭೨). ಅದಿತಿ: ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ ದೇಹಸ್ಥ (ದೇಹ=ಕುಂಡ)— ಕುಂಡಲಿನೀ ಶಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಸರ್ಪ

ಸ್ವರೂಪವಲ್ಲಿ ಅದಿತಿಯು ಪ್ರತಿ ದೇಹದಲ್ಲೂ ಇದ್ದಾಳೆ: **ಘಟೆ** (ದೇಹ)— **ಸರ್ಪ**ವಾಗಿ ಮಾನವರನ್ನು ಹರಿದಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಈ ಸರ್ಪವು ಅಧೋ ಮುಖವಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಊರ್ಧ್ವ ಮುಖವಾಗಿಸುವುದು ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಒಂದು ಗುರಿ. ಊರ್ಧ್ವ–ಉತ್ಥಿತಲಿಂಗದ ರುದ್ರ–ಶಿವನ ಪ್ರತಿಮೆ ಇವೆ; ಪುರಾತನ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಸಹ ಈ ಚಿತ್ರವಿದ್ದುದನ್ನು ಶ್ರೀ ಜತೀಂದ್ರನಾಥ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. (The Development of Hindu Iconography, 1656, P. 124)

ಅದಿತಿಯು ದೇಹಸ್ಥ ಶಕ್ತಿಯಾದ ಬಳಿಕ, ಸಪ್ತ ಋಷಿಗಳೂ ಈ ದೇಹ ದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಲು ಬಂದಿದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. 'ಪ್ರಾಣಾಃ ವಾ ಋಷಯಃ' (ಬೃ. ಉ. ೨.೨.೩). **'ಸಪ್ತ** ಪ್ರಾಣಾಃ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ (ಮುಂ. ೨.೧.೮) ಸರ್ಪರೂಪ=ಚಲಿಸುವ ಎಂದೇ 'ಸಪ್ತ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವೇ ಹೊರತು, ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕ ಏಳು ಈ ಅರ್ಥವು ಇಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 'ಪಂಚ' ಎಂದು ಇಂದಿಗೂ ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಣರೂಪ 'ಸಪ್ತ' ಋಷಿಗಳು ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ, ಎಂಬ ವಿವರಣೆ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿದೆ.

೭) ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ ಅದಿತಿ: ಪೃಶ್ನಿ ಮೂಲಕ ಯಾರ ಸರ್ಪತ್ವವು ಬಯಲಿಗೆ ಬಂದಿದೆಯೊ, ಆ ಮರುತರು ಸರ್ಪರೂಪರೆಂಬುದನ್ನು 'ಸಪ್ತ' ಈ ಸಂಕೇತದ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿತ ಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮರು ತರು 'ಸಪ್ತ', 'ಸಪ್ತ' ಗಣವಾಗಿ ಅಲೆಯುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. 'ತ್ರಿ–ಸಪ್ತಭಿಃ ಸತ್–ತ್ವ ಭಿಃ' (I. ೧೩೩.೬). ಇಲ್ಲಿ ಏಳರ ಮೂರು ಗಣವೆಂಬ ಅರ್ಥಸೂಚನೆಯಿದೆ. ಒಂದು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು 'ಸಪ್ತ' ತುಂಡು, ಬಳಿಕ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದರ ಏಳೇಳು ತುಂಡುಮಾಡಿ ಇಂದ್ರನು ಕತ್ತರಿಸಿದ ಕಥೆ ಯಿದೆ. ೭×೭ ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲದೆ, 'ತ್ರಿಷಷ್ಠಿ' ಮರುತ (೯×೭) ಉಲ್ಲೇ ಖವೂ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಇರುವ 'ಸಪ್ತ' ಸಂಕೇತವು ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕವಾಗಿರದೆ **'ಸತ್–ವ' : ಸರ್ಪ** ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ದಲ್ಲಿ **ಸತ್**-ತ್ವನ್ ಎಂದರೆ ಜಂತು; 'ಸರೀಸೃಪ'ವಂತಹವು='ಆಪನ್ನ-ಸತ್ತ್ವ'. ಮರುತರನ್ನು 'ನರಃ' ಎಂದುಮುಂಟು; ರುದ್ರಸ್ಯ **ಮರ್ಯಾಃ**, ರುದ್ರನ ಜನ (ಮರ್ತ್ಯರು) ಎಂದುದುಂಟು. ಮರುತರ ಸಂಕೇತದಿಂದ, ಮರ್ತ್ಯನರರೂ

ಸರ್ಪರೂಪರು, ಎಂಬುದನ್ನೂ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಧ್ವನಿತ ಪಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಇಲ್ಲಿದೆ. ನರ–ನಾರಾಯಣರು ಬದರಿಯಲ್ಲಿ "ಜೋಡಾಗಿ ಇರುವುದನ್ನು, ನಾರದನು ಕಂಡನೆಂಬ ಕಥೆ ನಾರಾಯಣಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿದೆ.

ಇವೆಲ್ಲ ಪವಾಡಕಥೆಗಳ ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆಕೃತಿ : ಪ್ರತಿಮೆ ಒಂದೇ; ಅದು ನಾಗ : ಸರ್ಪ. **'ಏಕಂ–ಸತ್'**; 'ತಂ ಬಹುಧಾ ಕಲ್ಪಯಂತಿ' ! 'ಅದಿತಿ' ಈ ಸಂಕೇತದ ಅರ್ಥವೂ ಇದೇ. ಅ–ಖಂಡಿತ—ಸಮಗ್ರವಾದುದು 'ಅದಿತಿ' : Undifferentiated Whole. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ (ಗರ್ಭ : ಸತ್ತ್ವ : ಸರೀಸೃಪ); ಅದನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಏಳೇಳು ತುಂಡು ಮಾಡಿದ ನಂತೆ; ಆದರೂ ಇವರೆಲ್ಲ ಅಖಂಡ— ಒಂದೇ ಎಂಬುದನ್ನೇ ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸಲು, ಇವರು 'ಸಮಾನ ರೂಪರು, ಸಮಾನ ವಯಸ್ಕರು, ಸಮಾನ ಅಲಂಕೃತರು' ಆಗಿದ್ದರೆಂಬ ವರ್ಣನೆಯು ಬರುತ್ತದೆ. 'ಸತ್–ತ್ವನ್' ಪದಕ್ಕೆ ಆಪ : ರಸ ವಾಚಕ ಅರ್ಥವೂ ಇದೆ. 'ಸತ್ಯ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಪ : ರಸಾರ್ಥವಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳುಂಟು. **'ಸತ್ ಏವ ಇದಂ ಅಗ್ರ ಆಸೀತ್'** ಮತ್ತು **'ಆಪೋ ವಾ ಇದಂ ಅಗ್ರ ಆಸೀತ್'** ಈ ಎರಡೂ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದಲ್ಲಿ **ಸತ್ : ಆಪ** ಬೇರೆಯಲ್ಲ, ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಮರುತರನ್ನು 'ಸತ್ವಾನಃ' ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಅವರು ಆಪ : ರಸ ಸ್ವರೂಪೀ 'ಸತ್ತ್ವನ್' ಜಂತುಗಳು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಸಲಿಲ ಏಕಃ ದ್ರಷ್ಟಾ ಅದ್ವೈತಃ ಭವತಿ' (ಬೃ. ಉ. ೪.೩.೩೨)

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಜರತ್ಕಾರುವಿನ ಪವಾಡ ಕಥೆಯ ಮೂಲಕ ವಾಗಿಯೂ, ಋಗ್ವೇದವು, ಪ್ರಾಮುಖ್ಯದಿಂದ ಆಪ : ರಸ : ಸಲಿಲ ತತ್ತ್ವದ ಅದ್ವೈತ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವುದಾಗಿಯೆ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ.

ತ್ವಷ್ಟೃ (: ತಕ್ಷಕ) ಮತ್ತು ಇಂದ್ರರ ಜೋಡಿ.

ಸೂರ್ಯನನ್ನು 'ಸರ್ಪ'ವಾಗಿಸುವ ತಂತ್ರವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಲ್ಲಿ, ವೃತ್ರ— ಇಂದ್ರ, ಮತ್ತು ತ್ವಷ್ಟೃ–ಇಂದ್ರ ಈ ಜೋಡಿಯ ದ್ವಂದ್ವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗಬಹುದಾಗಿದೆ. "Vedic Ahi connected closely with the great myth of storms and stru-

-ggle of light with darkness"ಎಂದು ಬಣ್ಣಿದರು ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅರ್ಥ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. (The Indian Serpent Lore P. 6). ವೃ–ಆವರಿಸು, ವ್ಯಾಪಿಸು ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾತದಿಂದ ಸಾಧಿತ 'ವೃತ್ರ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ (ವಿಶ್ವವನ್ನು) ಸರ್ವವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಪ್ರಾಣಿ ಎಂದು ಅರ್ಥ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಅಹಿ–ಸರ್ಪ ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ಇದು ವಿಶ್ವವನ್ನು ಸುತ್ತು ವರಿದು ತನ್ನ ಪಾಶದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿದೆ, ಎಂಬ ಚಿತ್ರವು ಕಣ್ಣೆದುರು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಇದು 'ಅಹಿ'–ನಾಗ ಸ್ವರೂಪ, ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ಮೃತ್ಯುರೂಪ: ಕತ್ತಲೆಯ ರೂಪ ಎಂದೂ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು. 'ವೃತ್ರಃ ಇಂದ್ರಶತ್ರುಃ ದೀರ್ಘಂ ತಮಃ ಆಶಯನ್' (I. ೩೦.೧೦). ಈ ವೃತ್ರ: ಅಹಿ ಆಪಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿರುವ ವರ್ಣನೆಯುಂಟು. ಆಪವು 'ಅದಿತಿ' ಸ್ವರೂಪ. ಅದಿತಿಯು 'ಸರ್ವಸ್ಯ ಅತ್ತಿ': 'ಅತ್ರಿ'! ಏನೆಲ್ಲ ನುಂಗುವವಳು, ಸರ್ವಭಕ್ಷಕಳು; ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಂಹಾ ರಕ ಅಗ್ನಿರೂಪಳೂ ಸರಿ. ನಿರುಕ್ತಕಾರರು, ಅದಿತಿಪದಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿವಾಚಕ ಅರ್ಥ ವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಗೃತ್ಸಮದ ಋಷಿಯ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಗೆ 'ಅದಿತಿ' ಎಂಬುದರ ಅನುಚಿತತೆಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಅದಿತಿ ಮತ್ತು ವೃತ್ರ ಈ ಬಾಹ್ಯ ಶಬ್ದ-ಭೇದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಈ ಉಭಯ ಸಂಕೇತಗಳ ಅಂತ ರಾರ್ಥದ ಆಕೃತಿ ಸಮಾನವೆ ಇದೆ.

ಅದಿತಿ–ರುದ್ರರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಏಕಾತ್ಮತೆಯೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ: ಅದಿತಿ ಸರ್ವಭಕ್ಷಕ ಅಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪಳು; ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪಳು; ರುದ್ರನೂ ಪ್ರಳಯಾನಲ; 'ಅಸೌ ಯಃ ಅವಸರ್ಪತಿ ನೀಲಗ್ರೀವಃ ವಿಲೋಹಿತಃ' ಎಂಬುದು, ಹರಿದು ಬರು ತ್ತಿರುವ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆ ಹಾಗೂ ಸರ್ಪ ಈ ಉಭಯ ರೂಪಗಳನ್ನೂ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತಂದು ಕೊಡುತ್ತಿದೆ! ಆದರೆ ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್‌ರವರ ತಕರಾರು: 'The evidence of the R. V. does not distinctly show with what physical basis Rudra is connected....'(P.77) ರುದ್ರದೈವತದ ದಿವ್ಯದರ್ಶನಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರನಾದ ಭೌತಸ್ವರೂಪದ— ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ವಸ್ತು–ವಿಷಯ ಯಾವುದು ಇರಬಹುದು, ಎಂಬುದರ ನೆಲೆ ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ, ಎಂದು ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಂಜಲವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಕವಿಗಳು, ವರ್ಣನಾ ವೈಖರಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುಕ್ತಿಯಾವುದು ? ಎಷ್ಟು?

ಎಂಬುದರ ಸಂಭ್ರಮವುಂಟಾಗುವ ತಂತ್ರವನ್ನು ಯೋಜನಾ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬಳಸಿರುವ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ವೇದಕಾಲದ ತರುವಾಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ತಂತ್ರವೇ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿ 'ನೇತಿ ನೇತಿ' ಭಾವವನ್ನು ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಉಪನಿಷತ್ತಿನೊಳಗಿನ 'ಮಧು ವಿದ್ಯೆ'ಯ ವಿವರಣೆಯು ಇಂತಹ ಒಂದು ಅಭ್ಯಸನೀಯ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. (ಬೃ. ಉ. ೨.೫.೧–೧೯). ಆದರೂ, ರುದ್ರನ ಸಂಗಾತಿಗಳೆಂಬ ಅದಿತಿ: ಪೃಶ್ನಿ ಮತ್ತು ರುದ್ರಿಯರೆಂಬ ಮರುತರು ಇವರ ಮೂಲಕ ರುದ್ರ–ಶಿವನ ಮೂಲ ಧಾರಣೆಗೆ(conception) ನಿಮಿತ್ತವಾದ ಅನುಭಾವವು ಎಂತಹದು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ.

'ಅಹಿ–ಭಾನವಃ' ಎಂದು ವರ್ಣಿತರಾದ ಮರುತರು (I. ೧೭೨,೧), ತಳತಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯಸದೃಶ ಅಹಿ: ಸರ್ಪರೂಪರು ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಕ್ಷೇಪವಿರಬಾರದು. (ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ) ಅದಿತಿ: ಪೃಶ್ನಿಯರ ಮಕ್ಕಳೆಂದು ಸಾರಿ ಸಾರಿ ಹೇಳಲಾಗುವ ಮರುತರನ್ನು **'ಅಹಿ–ಭಾನವಃ'** ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸು–ಸಂಬದ್ಧತೆಯು ಮರುತರ 'ಸರ್ಪ' ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತಿದೆ. ಮರುತರಿಗೆ ರುದ್ರಿಯರು ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮವಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ರುದ್ರನೂ **'ಅಹಿ–ಭಾನು'** ಸ್ವರೂಪನೇ ಸರಿ. 'ಅಹಿ–ಭಾನು' ಎಂಬ ಸಮಸ್ತ ಪದವನ್ನು ಭಾನುಸದೃಶ ಅಹಿ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು; ಅಥವಾ ಅಹಿರೂಪಿ ಭಾನು ಎಂದೂ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸಬಹುದು. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾಪರ ಸಂಗತಿ, ವಸ್ತು-ಸ್ಥಿತಿ ಹಾಗೂ ಔಚಿತ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಹೊಳೆವ ಹಾವು ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯೆ ವಾಸ್ತವವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಹಿ ರೂಪೀ ಸೂರ್ಯನು ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಸುಸಂಗತಿಯಿಲ್ಲ, 'ಅಹಿ'ಪದಕ್ಕೆ ಪಾಪೀ–ದುಷ್ಟ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಜೀವನವನ್ನು–ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿ (ಕತ್ತಲೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ) ಇರುವ ವೃತ್ರನನ್ನು 'ಅಹಿ' ಎಂದುದಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ 'ಅಹಿ-ಭಾನು' ಎಂಬ ಈ ಸಮಸ್ತ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವ ಆ ಕವಿಯು ಸೌರ ಪಂಥೀಯ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು, ಬುದ್ಧಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಭಗ್ನ ಗೊಳಿಸಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. **'ದಿತಿ'ಯ ಪುತ್ರರು: ಮರುತರು,** ಎಂಬ ಕಥೆಯಿಂದ, ಇವರು **ದೈತ್ಯರೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆಯೆ ಇದೆ!** ಮರು

ತರು : ರುದ್ರಿಯರೂ ಅಹುದು; ಆದಕಾರಣ ರುದ್ರನೂ ವೃತ್ರನೆಂದು ಧ್ವನಿತ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅದಿತಿ=ವೃತ್ರ; ಅದಿತಿ=ರುದ್ರ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲೂ ರುದ್ರಮರುತರು 'ಅಹಿ' ಸ್ವರೂಪಿಗಳೆಂದೇ ಹೊರಪಡುತ್ತಿದೆ.

ಹಿಂದಿನ ತಲೆಮಾರಿನ ಮೆಕಡೊನೆಲ್ ಪ್ರಭೃತಿ ಸಂಶೋಧಕರಿಗಂತೂ ಸರಿ; ಆಧುನಿಕ ಸಂಶೋಧಕರಲ್ಲಿಯೂ, ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯ ಸೂಕ್ತಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ **ಅಂತರ್ಗತ ವಿಸಂಗತಿಯು**, ಭಾಷಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ **ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ತನ್ನದೆ ಆದ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಆ-ಕೃತಿಯು ಇರುತ್ತದೆ,** ಎಂಬುದನ್ನು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹಿಡಿಯದೆ, (ಇದು) ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾವು ಹಾಗೂ ಸೂರ್ಯ ಈ ಮಾನದಂಡವೇ ತತ್ತ್ವತಃ ಅ-ಸಂಬದ್ಧ ವಾಗಿವೆ. ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಹಾವಿಗೆ ಹೋಲಿಸುವಲ್ಲಿ ಈ ವಿಸಂಗತಿ ಅಷ್ಟು ಎದ್ದಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಹಾವನ್ನು 'ಸೂರ್ಯ' ಎನ್ನುವಾಗ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಲ-ಜಯುಬದ್ಧ ಆಕೃತಿಯು ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. **ಸೂರ್ಯನ ಮಾರ್ಗ : ಗತಿ ಹಾವಿನಂತೆ ವಕ್ರವಲ್ಲ;** 'ಅಹಿ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಪಾಪಿ ದುಷ್ಟ ಎಂಬ ಮೂಲಾರ್ಥವಿರುವ ಯುರೋ-ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಯ ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಸಂಗತಿಯಿದೆ : ಅಂಹ್—ಅಂಹಸ್—ಅಹಿ, anguine (snake like), anxiety, (ಮೊ. ವಿ. ಕೋಶ). ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸರ್ಪ (: ಅಪ : ರಸದ ಪ್ರಾಣಿ) ಮಾಡುವ ಈ ಹವ್ಯಾಸವು 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋವಾ' ಈ ದೈವತ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸೂರ್ಯನನ್ನು (?) 'ಕಶ್ಯಪಸ್ಯ ಚಕ್ಷುಃ ಅಸಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಆಗ್ರಹವೆ, ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಭ್ರಾಮಕ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. (ತೈ. ಆರ. I. ೭.೧; ತೈ. ಸಂ. V. ೬.೧.೧; ಅಥರ್ವ ವೇದ I. ೩೩.೧), ಬ್ಲೂಮ್ ಫೀಲ್ಡನಿಗೆ ಈ ಉಪಮಾನೋಪಮೇಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಸು-ಸಂಗತಿ, ತಾಳಮೇಳವು ಇಲ್ಲದಿರುವುದು, ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರದೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಎಂತೊ ಇದರಲ್ಲೂ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ (Hymns of A.V.P.403) 'ಕಶ್ಯಪಃ ಪಶ್ಯಕೋ ಭವತಿ; ಯತ್ ಸರ್ವಂ ಪಶ್ಯತಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪಂಥೀಯ ಏನೊಂದು ಆಗ್ರಹವಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. 'ಅಯಂ ಗೌಃ ಪೃಶ್ನಿಃ' ಇದು ದೇಹದೊಳಗಿನ ಕುಂಡಲಿನೀ ಸರ್ಪ; 'ಪ್ರಸುಪ್ತ-ಭುಜಗೋಪಮಾ' ಶಕ್ತಿಯನ್ನುಯೋಗಸಾಧನೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚಿಸುವುದುಊರ್ಧ್ವ

ಮುಖ (ರೇತ)ವಾಗಿಸುವುದು, ಮಸ್ತಕಸ್ಥ 'ಸಹಸ್ರಾರ'ದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಡಿಸುವುದು. ದೇಹಸ್ಥ 'ಷಟ್-ಚಕ್ರಗಳ ವಿಚಾರವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ; ಋಗ್ವೇದದ ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ತೀರ ವಿಸಂಗತವೆನಿಸದಂತೆ, ಆಪ:ರಸ ಪಂಥೀಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ಇಲ್ಲಿ ಶಕ್ಯವಿರುವಷ್ಟು, ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. 'ಕಶ್ಯಪ' ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮವು, ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಮ-**ರಸ**ದ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಬಾರಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ 'ಕಶ್ಯಪ' : ಕಚ್ಛಪ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವು ಅಥರ್ವ ವೇದದಿಂದ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಬೆಳೆಯ ತೊಡಗಿದ್ದುಂಟು. ಹೀಗೆ ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ ಅಹಿ: ನಾಗ: ಕಚ್ಛಪ ಭೂಮಿಕೆಯ ಆಕೃತಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು, ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಆಕೃತಿಗಳಿಂದ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದು.

ಈ ಆಕೃತಿ ಭೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದೆ ಸೌರ ಇಂದ್ರ-ಸೂರ್ಯಾದಿಗಳು, ಮೊದಲು **'ಆದಿತ್ಯ'ರೆನಿಸಿ, ಅದಿತಿ**ಯೊಡನೆ ಸಲಿಲ > ಸರಿರದಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕರು, ಎಂಬ ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕವಾದ ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತಸ್ಥ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ ಚಿತ್ರದ ಅರ್ಥವೇ ಆಗಲಾರದು (X. ೭೨.೫-೯). ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ 'ದೇವತಾ ಜನನ'ದ ವಿಚಾರವು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದಾಗಿ, ಇದರ ಮೊದಲ ಋಚೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿರುವ ಜನನದ ದೈವತ-ಪ್ರತಿಮೆಯ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು 'ಮಾರ್ತಾಂಡ' ಎಂಬ ಸಂದಿಗ್ಧನಾಮ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಸಿ ಇಡಲಾಗಿದೆ! ಸೌರ ಆದಿತ್ಯರು 'ಸಲಿಲ'ದಲ್ಲಿ ಅಡಗುತ್ತಾರೆ, ಎಂಬ ಸಂಕೇತವು, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ 'ರಾತ್ರೀ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಯುಗದ ಆರಂಭವಾಯಿತು, ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. **'ಮಾರ್ತಾಂಡ'** ಎಂಬ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಮೃತ ಅಂಡದಿಂದ ಆದ (ಹೊರಬಂದ) ದೈವತ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವುದಾಗಿ ಭಾಷ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ದೈವತವನ್ನು, ಸಾಯಣರು 'ಮಾರ್ತಾಂಡ ನಾಮಾನಂ **ಸೂರ್ಯಮ್**' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಹೆಸರು ಸೂರ್ಯನನ್ನು 'ಅಹಿರೂಪೀ ಭಾನು' ಎಂದಷ್ಟೇ ಅನುಚಿತವಾಗಿದೆ. ಅಂಡದಿಂದ ಹೊರಬರುವ (: ಸರ್ಪ) ಸ್ವರೂಪದ ವಸ್ತು ಸೂರ್ಯನಲ್ಲ; ಅಲ್ಲದೆ ಈ 'ಮಾರ್ತಾಂಡ', ಸಲಿಲ : ಜಲೋದ್ಭವನೆಂಬುದು ಆ ಸೂಕ್ತದಿಂದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿದೆ! ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಬೇರೊಂದು ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಮಾನವನು 'ದ್ವಿ-ಜ'ನಾಗಬಲ್ಲ, ಎಂಬ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಸೌರ

ಪಂಥೀಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅರ್ಥ: ೧) ಸವಿತೃವಿನ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ; ಅಧ್ಯಯನ—ಲೋಕಾನುಭವಾದಿಗಳ ಮೂಲಕ ಆಗುವ ಜ್ಞಾನೋದಯ ದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪುನರ್‌ಜನ್ಮವಾಗಿ ದ್ವಿ–ಜತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಭೂಮಿಕೆಯ ಬ್ರಹ್ಮ-ಚರ್ಯ, ಹಾಗೂ ದ್ವಿಜತ್ವದ ಅರ್ಥವು ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯದಾಗಿದೆ: ೨) 'ಸಮ'–ತ್ವ ಸಿದ್ಧಿ : 'ಸರ್ವ ಭೂತೇಷು ಚ ಆತ್ಮಾನಂ, ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಚ ಆತ್ಮನಿ' ಕಾಣುತ್ತ **'ಏಕತ್ವಂ ಅನು-ಪಶ್ಯತಃ'** ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಈ ಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ದೊರೆವ ದ್ವಿಜತ್ವದ ಆ–ಕೃತಿಯು, ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ದ್ವಿಜತ್ವದ ಆ-ಕೃತಿಗಿಂತ ತೀರ ಭಿನ್ನ. ಇವೆರಡೂ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರಾಗತ ಪರಿಭಾಷೆ ಯಲ್ಲಿ ೧) "ಸರ್ವಂ.... ಅಖಿಲ.... ಕರ್ಮ ಜ್ಞಾನೇ ಪರಿ ಸಮಾಪ್ಯತೇ" ಇದು ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಜೀವನ ದರ್ಶನ. ೨) ಶ್ರದ್ಧಯಾ- (: ಗುರುಕೃಪಯಾ) ಲಭತೇ ಜ್ಞಾನಂ; ಇದು ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಜೀವನ ದರ್ಶನ ದ್ವಿಜತ್ವ.

ಮಾನವನು ಸಲಿಲೋದ್ಭವನು; ಮರಣಾಧೀನನು. ಕೊರಳ ಸುತ್ತಿರುವ (ಕಾಲ–)ಸರ್ಪ ಕಚ್ಚದೆ ಬಿಡುವುದೆ? ಆದಕಾರಣ ಬೇಗನೆ 'ಜ್ಞಾನ'ಸಿದ್ಧೀ ಪಡೆದು 'ಮಾರ್ತಾಂಡ'ನಾಗು, ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯ ವ್ಯಂಗ್ಯ ಧ್ವನಿಯೊಂದು ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ. (X. ೭೨ ಮತ್ತು ೧೮೯ ಈ ಸೂಕ್ತಗಳ ಒಟ್ಟಿನ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥವು ಈ ಬಗೆಯದಾಗಿದೆ). ಕುಂಡಲಿನೀ : ಘಟ–ಸರ್ಪವು 'ಪ್ರಸುಪ್ತ ಭುಜಗ'ದಂತೆ ಪ್ರತಿ ದೇಹದಲ್ಲೂ ಇದೆ. 'ಇಹ ಸ್ಥಾನೇ ಭಗವಾನ್ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ವಿಷಯಃ ಭವತಿ' (Serpent power P. 115). ಇದುವೆ 'ಮಹಾಶೂನ್ಯ ಸಿದ್ಧಿ'. ಸಂಸಾರವನ್ನು ಶೂನ್ಯವತ್ = ಶ್ಮಶಾನವತ್ ಕಾಣುವ ಪ್ರಥಮ 'ಶೂನ್ಯ' ಅಭಾವಾತ್ಮಕವೆಂದೂ, ಕುಂಡಲಿನೀ ಸರ್ಪವು ಸಹಸ್ರಾರ ದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ನಿಲ್ಲುವ ಅವಸ್ಥೆಯೆ 'ಮಹಾಶೂನ್ಯ ಸಿದ್ಧಿ' ವಿಧಾಯಕ 'ಪೂರ್ಣ' ಯೋಗವೆಂದೂ ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇದು "ಪೂರ್ಣೇಂದು ಶುಭ್ರಂ; ಪೀಯೂಷ ಪೂರ್ಣಂ; ಶಶಾಂಕ ಶತ ಸನ್ನಿಭಂ' ಇರುವುದೆಂದು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ.

ಶಾಕ್ತ ತಂತ್ರಗಳ ಮೇರೆಗೆ, ಇದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಚಾಂದ್ರಸಿದ್ಧಿ; ಈ ಸ್ಥಾನ ದಲ್ಲಿ 'ಬಾಲ ಸೂರ್ಯ ರಶ್ಮಿ' ಸಮಕೇಸರ ಸಮೂಹವಿರುವ ಪದ್ಮವು ಇರುತ್ತದೆ; ಇದು ಶುಕ್ಲ ವರ್ಣವುಳ್ಳದು, ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಇವನು

ನೀರೊಳಗಿನ ಸೂರ್ಯನೇ (ನಾರ: ಚಂದ್ರ) ಆಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಜೀವನ 'ಶಾಂತಿ' ಸುಖಾನಂದವು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ.

ಘಟಸ್ಥ ಸರ್ಪವು: 'ಅಗ್ನಿ' (: ರೇತ) ಊರ್ಧ್ವ ಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟು, ಸಹಸ್ರದಲ-ಪದ್ಮದಲ್ಲಿ (: ಚಂದ್ರಾ) ಸೇರಿಕೊಂಡಾಗ ಪರಮಾನಂದ ಸಿದ್ಧಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ; ಆಕಾಶ ಗಮನಾದಿ ಶಕ್ತಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಈ ಸಿದ್ಧ-ಪುರುಷನಿಗೆ ಭೂತ-ವರ್ತಮಾನ-ಭವಿಷ್ಯತ್ತು ಏನೆಲ್ಲ ಅಂಗೈನೆಲ್ಲಿಯಂತೆ ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ.... ಇತ್ಯಾದಿ ಪವಾಡ ಶಕ್ತಿಗಳು ಈ ಸಿದ್ಧನನ್ನು ನೆಳಲಿನಂತೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತವೆ. ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಈ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆತಲಾಂತರಗಳಿಂದ ಬೇರೂರಿ ನಿಂತಿರುವ ನಂಬುಗೆಗಳಿವೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮುನಿಸೂಕ್ತದಲ್ಲೂ ಇದರ ಸೂಚನೆಗಳಿವೆ (X. ೧೩೬). ಸೂರ್ಯ-ಸವಿತೃ ಇವು ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರತೀಕಗಳು' ಎಂಬ ಸೌರ ಪಂಥೀಯ ಪರಿಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಹೋಲುವ ತಮ್ಮ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು, ಆಪ : ರಸ ಪಂಥವೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಸಾರ್ವಾಜ್ಞಿಯೊಡನೆ ತಳಕು ಹಾಕಲಾದ ಸೂರ್ಯ ಹಾಗೂ ತೈತ್ತರೀಯ ಸಂಹಿತೆ, ಆರಣ್ಯಕಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ, ಅಥರ್ವ ವೇದದಿಂದಲೂ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆವ 'ಕಶ್ಯಪೋ ಪಶ್ಯಕಃ ಭವತಿ' ಈ ಕಶ್ಯಪ ಸಿದ್ಧಿಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಇವು ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣಗಳು. ನಿಜವಾಗಿ ಇವು ಚಾಂದ್ರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂದು ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಆಕೃತಿಯ ಇತಿಮಿತಿಗಳಿಂದ (Logic) ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ತಂತ್ರಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಬೆಂಬಲ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಇದೀಗ ಮನಗಂಡುದಾಗಿದೆ. ಇದಂತಿರಲಿ.

ದೇವತಾ ಜನನವನ್ನು ಕುರಿತ ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತಸ್ಥ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ, ಮಾನವನು 'ಮಾರ್ತಾಂಡ' ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದು 'ದ್ವಿ-ಜ'ನಾಗಿ ದೇವನಾಗುವ ಸಾಧನೆಯು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಿದ್ದು (X, ೭೨), ಇನ್ನೊಂದು ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಇದರ ಉತ್ತರಾರ್ಧವಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ (X. ೧೪೯). ಈ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ದೇವತ್ವದ ಪದವಿಗೆ ಹೋದನೆಂಬ ಒಬ್ಬ (?) ಕಶ್ಯಪನ ಪವಾಡ ಸಿದ್ಧಿಗಳ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವು, ಅಥರ್ವವೇದದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಮಹಾಭಾರತದ ವರೆಗೂ ಕೇಳಬರುತ್ತಿದೆ. ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯಂತೆ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿರುವ ಶಕ್ತಿಗಳು,

ಕೇವಲ ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠವಾಗಿಲ್ಲ; ಮಾನವ-ಸಮಷ್ಟಿ ಪುರುಷನ ಅಂಶವು, ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿ. ಆದಕಾರಣ ವ್ಯಕ್ತಿಯ 'ಅರ್ಥ'ವು— ಅದರ ಕೃತ-ಅರ್ಥತೆಯು, ಕೇವಲ ವಾದೀ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲೆ ಎಂದೆಂದೂ ಸಿದ್ಧಿಸಲಾರದು. ಆದಕಾರಣ ವ್ಯಕ್ತಿಯು 'ವೈಶ್ವಾನರ'— (: ವಿಶ್ವ-ಪುರುಷ) ತತ್ತ್ವದೊಡನೆ ತನ್ನ ಜೀವನ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಸರಿಹೊಂದಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದ ಜೀವನ ರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನೆಗಳ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ನಾಳೆಯತ್ತ ಗಮನವಿತ್ತು, ಇಂದಿನ ತಾಳ-ಲಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ಪಾಡು ಸಾಗಬೇಕು. ಈ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ, ಸ್ವ-ರತಿ—ಆತ್ಮಕ್ರೀಡೆಯ ಜೀವನ ರೀತಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ, ಎಂದು ಎನಿಸದೆ ಇರದು. ಆದಕಾರಣ ಸೌರಭೂಮಿಕೆಯ 'ಸವಿತೃ' ದೈವತವು, ಅಪ: ಸಲಿಲದಲ್ಲಿ— ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃವಿನ ಪಂಜಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ; ಇರಲಾರದು. ಅದು ಅದಿತಿ : ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃವಿನ ಪಾತಳಿಯ ಆಚೆಗೆ ಚಿತ್-ಪ್ರಕಾಶ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂ ಪೂರ್ಣರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತೊಳಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಲಿದೆ; ವಿಶ್ವವನ್ನು ಆಳುತ್ತಲಿದೆ. ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರ : ಜ್ಞಾನ ಎಂಬುದನ್ನು ಮಾನವನಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ; ಆದರೂ, ಅದು ಮಾನವನಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಿದೆ. ಮೃತ್ಯುವು ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಯ್ದರೂ ಸಂತತಿಯಿಂದ ಜೀವನ ಪ್ರವಾಹವು ಸಂತತವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸಲಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಸಮಾಜ ಸಮಷ್ಟಿಯು : ವೈಶ್ವಾನರನು ಅ-ಮರನು; ವೈಶ್ವಾನರನಲ್ಲಿ ತಾದಾತ್ಮ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯಾದ 'ಮೋಕ್ಷ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಋಗ್ವೇದದ ಮೂಲ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ 'ಸಂಗಚ್ಛಧ್ವಂ; ಸಂವದಧ್ವಂ....' ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಸಮಷ್ಟಿ ಜೀವನ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಆದೇಶದ ಮಂತ್ರದೊಡನೆ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವ ಋಗ್ವೇದವೇ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮೋಕ್ಷ, ನಿರ್ವಾಣದ ವೈಚಾರಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯ ಪೂರ್ವ ಪೀಠಿಕೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟದೆ !

ಆದರೆ ಇದರ ಪತ್ತೆಯಾಗದಂತೆ ಈ ಸಂಹಿತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿರುವ ಈ ಸಂಕಲನಕಾರನ ಯೋಜನಾ ಕೌಶಲವು ಅದೆಷ್ಟು ಅಪೂರ್ವ; ಅನನ್ಯಸಾಧಾರಣ ಎನ್ನಬೇಕು ! ವಿಂಟರ್‌ನಿಟ್ಸನಂತಹ ಮಹಾವಿದ್ವಾಂಸನಾದ ಸಂಶೋಧಕನಿಗೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಸಮ್ಮುಖ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರೇರಣೆಯು ಉಂಟೆಂದು ಕಂಡಿದೆ : "........an active joyful and warlike people of

simple and still savage beliefs, As yet we don't find in the songs of the R. V. that *efeminate ascetic and pessimistic traits* of the Indian character with which we shall meet again and again in later Indian literature, (History of Anscient Indian Literature Vol-I p. 68). ವಿಂಟರನಿಟ್ಸ, ತಮಗೆ 'ಇನ್ನೂ (As yet) ಕಂಡಿಲ್ಲ' ಎಂದು, ಸಂಶೋಧಕನಿಗೆ ಒಪ್ಪುವ ಮುಂಜಾಗ್ರತೆಯ ಮಾತನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳದೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಡಾ. ಆನಂದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ಅವರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಈ ಸಂಶೋಧನದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರುವ ಝಿಮರ್ (Symbolism in Indian Art and Literature) ಮತ್ತು ಬಾಶ್ಜ (The Golden Germ) ಇವರಿಗೆ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಭೂಮಿಕೆಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಕಂಡಿರುವುದು ನಿಜ. ಆದರೂ ಅಗ್ನಿ ಹಾಗೂ ಆಪ ಇವೆರಡೂ ಎರಡು ಭಿನ್ನ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಗಳು, ಮತ್ತು ಇವೆರಡರ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಋಗ್ವೇದದ ಮೂಲಭೂಮಿಕೆ ತಲೆ ಕೆಳಗಾಗಿದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಇನ್ನೂ ನೋಡಲು ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಋಗ್ವೇದದ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸದೊಡನೆ 'ಇಂದ್ರ' ಪ್ರತಿಮೆಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆಪ: ರಸ ಸ್ವರೂಪೀ ಜೀವನ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಆವರಿಸಿ ತಡೆಗಟ್ಟುವ, ಸಂಕಟ, ಮೃತ್ಯು, ಕತ್ತಲೆಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಾದ ಅಹಿ: ವೃತ್ರನ ಸಂಹಾರವೇ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗುವ ಇಂದ್ರನು ಸಮಷ್ಟಿ ಜೀವನದ ಒಂದು ಜೀವಂತ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು; ಆದರೆ ಸಮಷ್ಟಿ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಲೋಪವಾಗಿ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ-ಮೋಕ್ಷ ಇವೇ ಬಾಳಗುರಿಯಾಗುವ ಸಂದರ್ಭದ ಋಗ್ವೇದೀಯ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ, ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವೃತ್ತಿಗಳ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ! ಇದರಿಂದಾಗಿ ಇಂದ್ರ-ವೃತ್ರರ ದ್ವಂದ್ವದ ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಯ ಭವ್ಯತೆ ಉದಾತ್ತತೆಯು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. i) ಲೋಕ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಮಾನವ ಜೀವನ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲಣ ಯಾವುದೆ ಬಗೆಯ ಗಂಡಾಂತರ, ಅಪಮೃತ್ಯು, ಅಜ್ಞಾನದ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು

ಹೊಡೆದು ಅಟ್ಟುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಗಂಡಾಂತರಕ್ಕೆ ಈಡು ಮಾಡುವ ಸಾಹಸೀ ವೀರ: 'ಇಂದ್ರ'ನು; ii) ವೈಯಕ್ತಿಕ–ಆರ್ಥಿಕ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುವ ಜೀವಿಯ ಸಂಯಮಾದಿ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಭಂಗಗೊಳಿಸುವ ವ್ಯಾಮೋಹಕ ಇಂದ್ರಿಯ ವೃತ್ತಿಗಳ ಸಂಕೇತ: ಇಂದ್ರನು; ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಸ್ತೋತ್ರದ ವಿಷಯವಾದರೆ, ಎರಡನೆಯದು ತುಚ್ಛ, ಹೀನ, ನಿಂದ್ಯ ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಖಲನಾಯಕನಾಗುವ ಇಂದ್ರನು ಈ ಎರಡನೆಯ ಪಾತಳಿಯ ಮಹಿಮೆ. ಆಪ: ರಸಪಂಥೀಯರ ಮಾಟ: ಮಂತ್ರಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಕಟ್ಟುಕಥೆಗಳ ಒಟ್ಟಿನ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ತೇಜೋವಧೆಯಾದುದನ್ನು ಸಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದಿತಿ, ವಿಷ್ಣುಗಳ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಇದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿವರಿಸಿದ್ದೂ ಉಂಟು (ಪು. ೧೪-೧೬; ೩೮; ೩೯; ೭೭; ಮುಂ.)

ತ್ವಷ್ಟೃ–ಇಂದ್ರರ ಸಂಬಂಧವೂ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ವೃತನು 'ಅಹಿ' ಎಂಬುದು ನಿಃಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ತ್ವಷ್ಟೃವೂ ನಾಗನು ಎಂಬುದನ್ನು ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಿದವರಿಲ್ಲ; ಅದಿತಿಯು ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿಯಾಗಿರುವುದರ ಮನವರಿಕೆಯಾಗುವ ವರೆಗೆ ತ್ವಷ್ಟೃವಿನ ಮೂಲ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಕರ್ಣಾಟ–ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ದೈವತ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ ದೇಮಾಯಿ–ದೇಮವ್ವನು (ಕಂನಾಡ ಕತೆ ಪು. ೧೯೩; ೧೯೪೭) ಋಗ್ವೇದದ 'ದೇವಮಾತೆ' ಎಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯ ಅದಿತಿಯೆ ಇರಲಾರಳೆ? ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳ ದೇಮವ್ವನು ದುರ್ಗಾ–ಕಾಲಿ–ಮಾರಿಯ ಅಕ್ಕ; ಋಗ್ವೇದದ ಅದಿತಿದೇವಿಯ ಮೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪವು ಅಲ್ಲಿ ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಬರದಂತೆ ದಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಲಾಗಿರುವುದರ ಮನವರಿಕೆಯಾದುದು ಇತ್ತೀಚೆ! ಮಂಗಲಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿ ಕಾಣುವ ಋಗ್ವೇದದ ಅದಿತಿ: ದೇವಮಾತೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದೇವತೆ ದೇಮವ್ವನೆಂದು ಗ್ರಹಿಸುವುದು ಮೂರ್ಖತನವೆಂದು ಹಿಂದೆಗೆದ್ದಿದೆ. ಆದರೆ ದೇವತಾ ಜನ್ಮದ ಕಥಾಭಾಗವಿರುವ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಅದಿತಿಯು ಮೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪಳೆಂಬ ಸಂದೇಹವು ಮೂಡಿದರೂ (X. ೭೨.೮–೯), ಈ ದೇವಮಾತೆ, ದ್ಯಾಮವ್ವನೇ ಸರಿ ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಲು ಧೈರ್ಯ ಸಾಲಲಿಲ್ಲ. ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಅದಿತಿಯು, ಮೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪಳೆಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಹೇಳಿದ ನಿರುಕ್ತವು, ನನ್ನನ್ನು ನಿರುತ್ತರನನ್ನಾಗಿಸಿತು. ಕಂನಾಡಿನ

ಜಾನಪದ ಗೀತಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ತುತಳಾದ ದ್ಯಾಮವ್ವನೆ ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತಗಳ ದೇವ ಮಾತೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕರ್ಣಾಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪೂರ್ವಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದ್ದು ಆಯ್ತು(ಭಾಗ I.ಪು.೫೩೪;೧೯೪೭) 'ಹೆಬ್ಬಾವಿನ ಹಾಗೆ ಮೆರೆಯೊ ದೇವಿರಮ್ಮ' 'ಘಟ ಸರ್ಪದ ಸತ್ಯವ್ವ', 'ಸುಟಿಗೆ ಕಾಳಿಂಗ', 'ಚಪಲ ಕಾಳ ಸರ್ಪ' ಬೆನವಣ್ಣನ ಪದಗಳಲ್ಲಿ, ಈ ಬಗೆಯ ನಾನಾ ಜಾನಪದ ಗೀತಗಳಿಂದ ದ್ಯಾಮವ್ವನ ಹಾವು ಕಂಡಿದ್ದರೂ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ದೊರೆತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬೃಹದ್ದೇವತದ ಕಡೆಯಿಂದ ದೊರೆವ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ (ಅದಿತಿ) ದೃಷ್ಟಿ ಪಥದಲ್ಲಿ ಬಂದಳು. ಆಗ ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿಯಾದ ಅದಿತಿ 'ಪತಿ' ಅಥವಾ ಅದಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಜನನಕ್ಕೆ ಕಾರಣನೆಂದು ಬಗೆಯ ಲಾಗುವ ತ್ವಷ್ಟಾರನು ಸಹ ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪನೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕೆಂದು ಬಗೆಯುಲೇ ಬೇಕಾಯ್ತು ! ('ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಕೊಂದನು' ಎಂಬ ಕಥೆಯ ಉಲ್ಲೇಖವು ಈ ಮೊದಲು ಬಂದಿದೆ. ಪು. ೧೩-೧೭).

ಇಂದ್ರನು 'ತ್ವಷ್ಟಾರನನ್ನು' ಕೊಂದನು, ಎಂದರೇನು ? ಕೊಂದುದು ಯಾತಕ್ಕಾಗಿ? ತ್ವಷ್ಟಾರನು 'ಅಹಿ' ಎಂಬುದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ **ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಗಂಡಾಂತರಕಾರಿ, ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ 'ಅಹಿ'ಯ ನಾಶವು, ಇಂದ್ರ ಸಂಕೇತದ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.** ಆದರೆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಅಪರಾಧಿ ಎಂದು ಸೂಚಿಸಲು ಅಹಿ ಸಂಕೇತವನ್ನೆ ಪಿತೃಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಈ ತಂತ್ರವು ನಾಗದ ಗತಿಯಂತೆ ಈ ದೈವತದ ಆರಾಧನೆಯ ವೈಚಾರಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯೂ ವಕ್ರ ವಕ್ರವಾಗಿಯೆ ಆಗುವಲ್ಲಿ, **ಆದರ್ಶಾಧಿಷ್ಠಿತ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳ ಆಕೃತಿಯೂ ಆರಾಧ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಸ್ವರೂಪದ್ದೆ ಆಗುವುದು; ಇದು ನಿಸರ್ಗಸ್ಥ ಒಂದು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸತ್ಯವೆ ಇರುವುದಾಗಿ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ.**

ತ್ವಷ್ಟಾರನೆಂದರೆ ಬಡಿಗ. ತಕ್ಷ್(: ಕೆತ್ತು-ಬಾಚು, (ನುಣುಪಾದ) ಆಕಾರ ನಿರ್ಮಿಸು) ಆಖ್ಯಾತ ಸಾಧಿತ ನಾಮ-ಸಂಕೇತ, ತ್ವಷ್ಟೃ ಮತ್ತು ತಕ್ಷಕ. ಮೊದಲನೆಯದು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ; ಎರಡನೆಯದು ಸರ್ಪಯಾಗದ ಪವಾಡ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ತ್ವಷ್ಟಾರನು ಯಾರು, ಏನು ಎಂಬುದರ ಪತ್ತೆಯಾಗುವುದು ದುಸ್ತರ. ಇಂದ್ರನ

ಜನನಕ್ಕೆ ತ್ವಷ್ಟಾರನು ಕಾರಣನು; 'ಲೋಕ ಮಾತೆ': 'ವಿಶ್ವಜನನಿ' ಎಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯ ಕನ್ಯಕಾ–ಪರಮೇಶ್ವರಿ ಅದಿತಿಯ ('ಅಯೋನಿ ಸಂಭವ') ಶಿಶು ಇಂದ್ರನು; ಈತನು ಹುಟ್ಟಿದೊಡನೆ ತಂದೆಯ ಪ್ರಾಣ ಹೀರಿದ ಹಾಗೆ ಒಂದು ಪವಾಡ ಕಥೆಯುಂಟು. ಲೋಕವಿಖ್ಯಾತ ಶಿಶುವಿಗೆ ಜನ್ಮವೀಯುವ ಪಿತನ ಸ್ಮೃತಿ, ಆತನ ಮಗನ ಮೂಲಕ ಉಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಎಂದರೆ ಆ ತೇಜಸ್ವಿ ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟಿದಂದೇ, ತಂದೆಯ ಜೀವಿತ ಕಾರ್ಯವು ಮುಗಿದಂತೆ! ಎಂದೊ, ಇನ್ನಾವ ಅರ್ಥದಿಂದಲೊ ತಂದೆಗೆ ಮೂಲವಾದ ಮಗು ಹುಟ್ಟುವುದು ಉಂಟು. ಅದೇನೆ ಇದ್ದರೂ, ತ್ವಷ್ಟೃ ಹೆಸರಿನ ಸಂಕೇತಾರ್ಥವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, **ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಶಿಲ್ಪಿ** (= ಜಕ್ಕಣ್ಣನು) ಈತನು ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವುದೇ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಾಣದ ಉದ್ದೇಶವಿರುವುದಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಪ್ರಪಂಚ ನಿರ್ಮಾತೃ'ವು 'ತ್ವಷ್ಟಾರನು' ಸರಿ; ಇವನನ್ನು ಅದಿತಿಯ 'ಪತಿ' ಎಂದೂ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ (IV. ೧೮). ಅದಿತಿಯು ಆಪಃರಸ ತತ್ತ್ವಾಧಿಷ್ಠಿತ ಪ್ರತಿಮೆ; ಸರ್ಪರೂಪಳು; ಇದು ನಿಶ್ಚಿತವಿರುವುದರಿಂದ ತ್ವಷ್ಟೃವು, ಅದಿತಿ ಪ್ರತಿಮಾಃಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ರೂಪ–ಆಕೃತಿಯವನೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಯ್ತು. ಈ ಸಂಗತಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ: ೧) 'ವಿಶ್ವಕರ್ಮ' ಎಂಬ ನಾಮ-ಸಂಕೇತದಲ್ಲೂ ಇವನು ಶಿಲ್ಪಿ–ಪಾಂಚಾಲ ಕುಶಲ ಕಲಾನಿಪುಣ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಇದೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಇವನೂ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೇ! ಆಪಃರಸ ಸ್ವರೂಪಿಯೆ (X. ೮೨). ಆದಕಾರಣ, ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ಮತ್ತು ತ್ವಷ್ಟಾರ ಹೀಗೆ ಒಂದೇ ಅರ್ಥ-ಗರ್ಭದ ಎರಡು ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಏನೊಂದು ಉದ್ದೇಶವಿರಬೇಕೆಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ತತ್ : ಏಕಂ : **ಸತ್**, ಇದುವೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ, ಇದುವೆ ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಾಣದ ಹಿಂದೆ ಇದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು, ನಾನಾ ರೀತಿಯಾಗಿ, ಪಾಠಕರ ಮೇಲೆ ಬಿಂಬಿಸಲು ನಡೆದ ಆಪಃರಸ ಪಂಥೀಯ ಪ್ರಚಾರ ತಂತ್ರವೆ ಇದು, —ಇರಲಾರದೊ?

೨) ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಈ ಬಗೆಯ ಬೇರೆ ಉದಾಹರಣಗಳ ವಿವರಣೆಗಿಂತ, ಕಂನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವ 'ವಿಶ್ವಕರ್ಮ'ನ ಪರಂಪರೆಯ ಪಾಂಚಾಳ ವರ್ಗದ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯ ಅಜರಾಮರ

ಸ್ಮೃತಿಯು ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತಗಳ ತ್ವಷ್ಟಾರ=ವಿಶ್ವಕರ್ಮರ ವರೆಗೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತಿರುವುದು ಸೋಜಿಗದ್ದಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ 'ಸಮಯ'ದ (Cultural atmosphere) ಆವರಣವು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮೌಲಿಕ ಮಹತ್ತ್ವದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಆವರಣವು, ಥಕ್ಕನೆ ಕಲ್ಪಿತವಾದುದು ಇರಲಾರದೇ ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವು ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಶ್ವಕರ್ಮ: ಪಾಂಚಲರ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲೂ ಇರುವ ಈ ಸ್ಮೃತಿ ಹಾಗೂ, ಇದನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುವ ಕೆಲವೊಂದು ನಡೆವಳಿಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಬೆಂಬಲದಿಂದಾಗಿ.

ಕರ್ಣಾಟದೊಳಗಿನ ಅಮರ ಶಿಲ್ಪಿ **ಜಕ್ಕ**(ಣ)<**ಯಕ್ಷ** ಈ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ದೊರೆವ ಮೌಲಿಕ ಪ್ರಕಾಶವು, ಋಗ್ವೇದದ ತ್ವಷ್ಟಾರ=ವಿಶ್ವಕರ್ಮರ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಿರುವಂತೆ, ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತಿನ 'ಯಕ್ಷ' ಋಗ್ವೇದ ತ್ವಷ್ಟಾರ-ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ಬಗೆಯ ಅದೇ ಅರ್ಥಗರ್ಭದ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಕೇತ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ಈ ಪಾಂಚಾಳ ಮನೆತನಗಳು **'ಕಾಳೀ'** ಉಪಾಸಕರವು! (ಕಂನಾಡ ಕತೆ, ಪು.೧೮೮.೧೯೨). 'ಯಕ್ಷ' ಪ್ರತಿಮೆಯೊಡನೆ,ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ **ಉಮಾ** ಹೈಮವತಿಯು ಬರುತ್ತಾಳೆ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ರಥಕಾರ'ರ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ಪರಂಪರೆಯವರೂ ಕೆಲರು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕು. ಋಭುಗಳೂ ಇವರಿಗೆ ಹತ್ತಿರದವರಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಸರ್ಪವಿದ್ಯೆಗಾಗಿ, ಮಂತ್ರ ಔಷಧಿಗಳಲ್ಲಿ ತಜ್ಞರೆಂದು, ನಿಕ್ಷಿಪ್ತ ಧನವನ್ನು ಕಾಣುವ ಅಂಜನಾದಿಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರೆಂದು, ಪ್ರತಿಮಾ ಶಿಲ್ಪಿಗಳೆಂದೂ ಇವರ ಮನೆತನದವರು ಕಳೆದ ತಲೆಮಾರಿನ ವರೆಗೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಿದ್ದುವು.

ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರಬೇಕಾಗಿರುವ ಮುಖ್ಯಾಂಶವೆಂದರೆ, **ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು ಯೂರು**, ಎಂಬ ಋಗ್ವೇದನೊಳಗಿನ ತ್ವಷ್ಟಾರ-ವಿಶ್ವಕರ್ಮ-ಯಕ್ಷ ಪಂಥೀಯ ವಿಚಾರ ಧಾರೆಯ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯರು, ಆರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಭಾರತೀಯರು ಆಗಿರಬೇಕು, ಎಂದು ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದಲೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವ ಸಂಗತಿಗೆ, ಕಂನಾಡಿನ ವಿಶ್ವಕರ್ಮ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗದ ಸ್ಮೃತಿಗಳಿಂದಲೂ ಅವರೊಳಗಿನ ಕೆಲವೊಂದು ಆಚಾರಗಳಿಂದಲೂ ಬೆಂಬಲ ದೊರೆ

ಯುತ್ತದೆ. ಆಪ: ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿರುವ ಅಥರ್ವವೇದದ ಮಂತ್ರೌಷಧಿ, ಮಾಟ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿ ಇನ್ನುಳಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂಬವರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಗಿಂತಲೂ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಾಚೀನವೆಂದು ಬಗೆಯಲು ಏನೂ ಆಧಾರಗಳಿಲ್ಲ. (ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು) '**ಕರ್ಮಾರಃ** ಇವ. ಅಧಮತ್' ಎಂದು ವಿಶೇಷರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತನಾದ ದೇವತಾ ಜನನ ಸೂಕ್ತದ ಈ 'ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ'ಯು ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ 'ವಿಶ್ವಕರ್ಮ' ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪಂಥದ ಆದಿಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲೇ **'ಸಲಿಲ'ದೊಳಗಿಂದ ಆಗುವ 'ದೇವಜನನ'**ದ ವರ್ಣನೆಯಿರುವುದರಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. 'ಗರ್ಭಂ ದಧ್ರ ಆಪಃ' ಈ ವರ್ಣನೆಯ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ 'ವಿಶ್ವ ಕರ್ಮನು' ದೈವತವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬಗೆಯ 'ಬ್ರಹ್ಮನ್' ಇರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಈ ಋಗ್ವೇದ ಪಾಠದಲ್ಲಿ 'ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ' ಹಾಗೂ 'ಬೃಹಸ್ಪತಿ' ಈ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರವು ಕಾಣದಂತೆ, 'ಏಕಂ: ತತ್' ದೃಶ್ಯವೇ ಕಾಣುವಂತೆ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಜೋಡಿಸ ಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಜೀವಂತ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ತೀರ ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ವಾದ ಎರಡು ಸಂಕೇತಗಳಅವಶ್ಯಕತೆಯೆ ಇರಲಾರದು; ಸಮಾನಾರ್ಥವಾಗಿ **ಎನಿಸುವ** ಎರಡು ಸಂಕೇತಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದಾದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಅಂತರವು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ, ತ್ವಷ್ಟೃ=ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ಪರಂಪರೆಯ ಪುರೋಹಿತ: ಬ್ರಹ್ಮನ್, ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರ=ಸೂರ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಪುರೋಹಿತ: ಬ್ರಹ್ಮನ್‌ಹೀಗೆ (ಒಂದು ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ. ಇನ್ನೊಂದು ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧನೆಯ ಯಾಜಕ ಪಂಥೀಯ) ಇಬ್ಬರು 'ಬ್ರಹ್ಮನ್' ಇದ್ದ ಬಗೆಗೆ ಸಂಶಯವೆ ಇಲ್ಲ. ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ಬಾಹ್ಮಣ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಳೀದೇವಿಯು ಪೂಜ್ಯಳಾಗಿರುವಂತೆ, ವೀರಭದ್ರನ ಭಕ್ತಿಯೂ ಉಂಟು. ವೀರಭದ್ರನ 'ಗುಗ್ಗುಳ' ಕಾರ್ಯದ 'ಪುರವಂತಿಕೆ' ವೀರ ಶೈವ ಪಂಥೀಯರ ಕಡೆಗೂ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟು; ಆದರೆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಈ ಪುರವಂತಿಕೆ ವಿಶೇಷ ಅರ್ಥದಾಯಕವಾಗಿದೆ. 'ಸತಿ'ಯು ಆತ್ಮಾಹುತಿಯಾದ ಯಜ್ಞದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಬ್ರಹ್ಮನ ಚಂಡು

ಹಾರಿಸಿದ ಆ ಘೋರ ಪ್ರಸಂಗದ ಸಾಂಕೇತ ಪುನರಾವೃತ್ತಿ ವೀರಭದ್ರನ ಗುಗ್ಗಳದ ನೆಪದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈಲಿಯಡೆ. ಇದರ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿ ಮಾನಸ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವುದು ಹೀಗೆ: Abolition of time through the imitation of Archetypes and repetition of paradigmatic jes-stures. Every sacrifice repeats the initial sacrifice and coincides with the profane time and duration are suspended,— through such imitation man is projected into mythical epoch in which the archetypes were first revealed (The Myth of the Eternal Repetion. P. 25)

'ಆದಿ'ಯಲ್ಲಿ ಯಾರು ? ಎಂದು ಏಕಂ: ಸತ್ ಪಂಥೀಯ ಒಳ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಈರ್ಷೆಯುಂಟಲ್ಲ; —ಇದೇ ಸ್ವ-ಭಾವವೇ, **'ತ್ವಷ್ಟೃವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ',** ಎಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು, ಅವನನ್ನು **ಇಂದ್ರನ** (ಎಂದರೆ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಸೂರ್ಯನ) **ತಂದೆ** ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗುವ ಹಾಗಿನ ಪಾತ್ರರಚನೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಅದಿತಿ ಪತಿ:ತ್ವಷ್ಟೃ:ಅಹಿಸ್ವರೂಪ; ಎಂದರೆ ಮೃತ್ಯು-ಕತ್ತಲೆಯ ಸಂಕೇತ. ಇಂದ್ರನು ಜೀವನಸ್ಥ ಚೈತನ್ಯದ ಪ್ರತಿಮೆ, **ಪ್ರಪಂಚವು ಮೃತ್ಯುವಿನೊಳಗಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆ,** ಎಂಬ ಆಪ : ರಸ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಈ ಪಾತ್ರರಚನೆಯ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತವೇ ಅದಿತಿ : ಮೃತ್ಯುವು ಇಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಸವಿತೃ, ವರುಣ ಮುಂತಾದ ಸೌರ ದೇವತೆಗಳ ತಾಯಿ, ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟು !

ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಜೀವ-ಚೈತನ್ಯದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ, ಎಂಬುದು ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಆಚಾರ—ವಿಚಾರಗಳ ತಳಪಾಯದ ಮೂಲಭೂತ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿದೆ; ಎಂದು ಇದನ್ನೂ ಊಹಿಸಿ—ಅನು-ಮಾನಿಸಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಅಲ್ಲದೆ, ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿರುವ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಉಪನಿಷತ್ತು (೧.೨.೧), ಗೀತೆಯ ವಿಶ್ವರೂಪ ದರ್ಶನದ ಶ್ಮಶಾನದ ವರ್ಣನೆ; ಹಾಗೂ

ಜಗತ್ಕರ್ತನೆಂಬ ವಿಷ್ಣುವು ತಾನೇ '**ಕಾಲೋಽಸ್ಮಿ**' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು; ಲೋಕ ಜನನಿ ಆದಿ ಮಾತೆ '**ಕಾಲಿ**' ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ;.... ಇತ್ಯಾದಿ **ಲಿಖಿತ ಪ್ರಮಾಣಗಳುಂಟು.** ಚಿತ್ರಮೂರ್ತಿ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೊಡನೆ ಇರುವ ವಿವಿಧ ಸ್ವರೂಪದ ಸರ್ಪ ಸಂಕೇತಗಳು; ಇವೆಲ್ಲ ಕಲ್ಲು ಕಂಚು ಮೊದಲಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಾಣಬಹುದಾದ ಮೂರ್ತಿಗಳು. **ಪ್ರಳಯ ತಾಂಡವ ಮೂರ್ತಿ** ಸೌಂದರ್ಯ-ಸಾಹಿತ್ಯ-ಕಲೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಪ್ರೇರಕ ಆದರ್ಶ; ಪ್ರಳಯ ಭೈರವನೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪುಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಆದರ್ಶ! ಆದರೆ 'ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಜೀವ-ಚೈತನ್ಯದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ' ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ಶೈವ ಪಂಥೀಯರ ಶ್ರದ್ಧೆ: ವೈಷ್ಣವ ಪಂಥೀಯರಿಗೆ ಇದು ಮಾನ್ಯವಿಲ್ಲ, ಎಂದು ವಿಖ್ಯಾತ ವಿಚಾರವಂತ, ಇತಿಹಾಸಕಾರ ಬಾಷಾಮ್ (A. L. Basham) ಅವರ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗಿದೆ! ಅವರು ಬರೆಯುವುದೇನಂದರೆ, "ರುದ್ರನು ವಿಷ್ಣುವಿನಂತಿಲ್ಲ. (unlike ವಿಷ್ಣು)." In........fierce Vedic god Rudra with whom ಶಿವ is merged (there are) elements of a non-Aryan fertility deity. Through developed Saivaite sects often made of their chosen deity a wholly moral and paternal father in heaven, Shiva's character, unlike that of Vishnu, is ambivalent.(The Wonder thatwas India, P. 307). ವಿಷ್ಣು ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ತೀರ ಭಿನ್ನ ಶೈಲಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು; ಬಾಶಾಮ್ ಹೇಳುವಂತೆ Vishnu is generally thought of as wholly benevolent. The god works continuously for the welfare of the world, with this in view has from time to time incarnated himself, wholly or partially. (P. 301). 'ಮನವೆ ಹಿತಾಯು' ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವಿರುವ ಹಾಗಿನ ಉಲ್ಲೇಖವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಉಂಟು; ಆದರೆ ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ವಿಷ್ಣುವು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ವೃತ್ರನಾಗಿರುವುದೂ ನಿಜ. 'ವ್ಯಾಪ್ನೋತಿ ಇತಿ' ವಿಷ್ಣುಃ ಎಂಬ

ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ವೃ=ಆವರಿಸು ವ್ಯಾಪಿಸುವವನು ವೃತ್ರ! ಇದು ಮೃತ್ಯುರೂಪ ಎಂದು ಗೀತೆಯಲ್ಲೇ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಬಾಶಾಮ ಹೇಗೆ ಗಮನಿಸಿಲ್ಲವೊ, ಸೋಜಿಗ. 'ಅಮೃತವು ನಾನೇ; ಮೃತ್ಯುವು ನಾನೇ' ಎಂಬ ಕರಾಳಕಾಲನು, ಲೋಕಕ್ಷಯವೇ ಕರ್ತವ್ಯ ಎಂಬ ಗೀತೆಯ ವಿಷ್ಣು 'ambivalent' ಅಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು ? ಸಮಾಜಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಅವತಾರ ಧರಿಸುವ ವಿಷ್ಣು, ಶ್ರೌತಸ್ಮಾರ್ತ: ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಶೈಲಿಯ ಪ್ರತಿಮೆ! ಆದರೆ ಇವನು ಮರಳಿ ಹಾವು ಆಗಿದ್ದುಂಟು!

ಆರ್ಯ—ಅನಾರ್ಯ ಭೇದದ ಆಚಾರವು, ಅನುಲೋಮ–ಪ್ರತಿಲೋಮ ವಿವಾಹಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ದಿನವೇ ಮೃತ್ಯು ಮುಖದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದುಂಟು. ವೈದಿಕ ಋಷಿವರ್ಗದ ಜನ್ಮ ಕಥೆಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ನಿನ್ನೆಗಳೊಳಗಿಂದ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದ ಜಾತೀಯ ವೈಷಮ್ಯದ ವಿಷವನ್ನು ನಷ್ಟ ಪಡಿಸುವುದು ಮೊದಲ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೂ ಸೂಜ್ಞವಿಚಾರ ವಂತರು ಉತ್ತರಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ: (ಮೃತ್ಯು–ಸ್ವರೂಪ.) ತಂದೆ ಎಂಬ ತ್ವಷ್ಟೃವನ್ನು ಕೊಂದಲ್ಲಿ, ಜೀವನ ಸಂಕೇತ ಮಗನು : ಇಂದ್ರನು ಅಪರಾಧಿಯೆ? ಋಗ್ವೇದದ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಪದರು ಉಂಟು: ರೇಶಿಮೆ ಗಂಡು ಹುಳು, ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ, ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವ ದಾನ ಮಾಡಿ, ಮಡದಿಯ ಮಗ್ಗಲಲ್ಲೆ ಮರಣ ಹೊಂದುತ್ತದೆ! ನಿಸರ್ಗಸ್ಥ, ತಾಯ್ತ ತನದ, ಅಥವಾ ಪುತ್ರ ಜನ್ಮದ ತೀರ ಆರಂಭದ ಈ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ದೃಶ್ಯವೇ ಮಾನವೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆರಂಭದ ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ವರ್ಣನೆಯ ವಿಷಯ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ ಉರ್ವಶೀ—ಪುರೂರವ ಇವರ ಪ್ರೇಮ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿ—ನೂತನ ವಿಚಾರಿ ಕೋಸಾಂಬಿಯವರಿಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ಒಂದು ನೋಟವೇ ಕಂಡಿದ್ದು, ಇದನ್ನು ಅವರು ತಮ್ಮ ಇತಿಹಾಸ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನಿವೇದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಹೇಗೆಯೆ ಇರಲಿ; ಇಂದ್ರನು 'ತಂದೆ' (ಎಂಬ ಮೃತ್ಯುಸ್ವರೂಪ : ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ 'ಅಹಿ' ಸ್ವರೂಪ) ತ್ವಷ್ಟೃವನ್ನು ಕೊಂದನು, ಎಂಬ ಆರೋಪವನ್ನು ಹೊರಿಸುವ, ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ನಿವೇದಿಸುವ ಕವಡಿನ ರೀತಿ (ಪು. ೧೩,೧೭), ಋಗ್ವೇದದ ಈ ಪಾಠವು ಇಂದ್ರಪರ ಸಂಹಿತೆ ಯಾಗಿರಲಾರದು, ಎಂಬುದನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ನಿರಾಶಾ ವಾದವಿಲ್ಲ; ಐಹಿಕ ಜೀವನವು ಪಾಪಮಯ ಭವಬಂಧನ, ಎಂಬೀ ಕರ್ಮವಾದಕ್ಕೂ

ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ ಎಂದು ವಿಖ್ಯಾತ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಎನಿಸಿದೆ! ಇಂತಹ ಜೀವನ ಸಮ್ಮುಖ ಪ್ರೇರಣೆಯು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ. ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಪ್ರಪಂಚದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಬಿಂದುವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮರಣ: ಕತ್ತಲೆ; ಪ್ರಕಾಶದ ಅಭಾವ; ಹೊರತು 'ಅಸ್ತಿ' ಪಕ್ಷದ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ 'ರಾತ್ರಿಯು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಜನ್ಮ ಕೊಡುತ್ತದೆ' ಎಂಬ ದೃಶ್ಯಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವೆ ಇಲ್ಲ. 'ಮೃತ್ಯುವು ಜೀವನದ ತಂದೆ' ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು, ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಗಳಿಗೆಯೂ ಆಸ್ಥೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಾರದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆ, ಮೂಲ ಪಾಠವೆನ್ನಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು 'ತ್ರೈಗುಣ್ಯಾಃ ವಿಷಯಾಃ ವೇದಾಃ....' ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಮಾಡಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಋಗ್ವೇದ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವೆ ಇಲ್ಲ! ಪ್ರಪಂಚವೇ ಮಾಯೆ ಅಥವಾ ಮೃತ್ಯುರೂಪ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಣ್ಣೆದುರು ನಿಲ್ಲಿಸುವ— ಅದಿತಿ (: ಮೃತ್ಯು) ಪುತ್ರ: ಇಂದ್ರ ಸೂರ್ಯಾದಿ ಆದಿತ್ಯರು!) ನಿರ್ಮಿತ ಈ ವಿಶ್ವವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಇಂದಿನ ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆಯು, ಗೀತೆಯ ಟೀಕೆಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲೂ, ಮೂಲ ಪಾಠವಿರಲಾರದೆಂದೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಹಿ: **ವೃತ್ರ— ಇಂದ್ರ**ರಲ್ಲಿ ಇರುವ ವಿರೋಧ ವೈರ ಭಾವವು ಸರ್ವಶ್ರುತವಿದೆ; ಆದರೆ ತ್ವಷ್ಟೃ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರ ಇವರಲ್ಲಿ ತಂದೆ–ಮಗನ ಆತ್ಮೀಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ತ್ವಷ್ಟಾರನ ಸರ್ಪತ್ವವನ್ನು ಬಚ್ಚಿ ಇಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ, (ಸರ್ಪ : ಮೃತ್ಯುವಿನ ವಿರೋಧವೇ ಯಾರ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯವೊ; ಆ ಮಾನವ ಜೀವನದ ಪ್ರತೀಕ ಇಂದ್ರನು,) ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಸರ್ಪ : ತ್ವಷ್ಟಾರನನ್ನು ಕೊಂದುದು ಅಪರಾಧ, ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ, ಯೋಜನಾ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ತ್ವಷ್ಟಾರ-ಇಂದ್ರರಲ್ಲಿ ಇರುವ, ಇದೇ ಬಗೆಯ ಅಂತರ್ಗತ ವಿರೋಧೀ ಸಂಬಂಧವೇ ಇದ್ದರೂ ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರತ್ವದ ವೇಷ ಧರಿಸಿರುವ 'ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಯುಜ್ಯಃ ಸಖಾ' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ವಿಷ್ಣು ಪ್ರತಿಮೆಯೂ ವಿಚಾರಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಇಂದ್ರನ ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿಸುವ ಋಗ್ವೇದದ ಈ ಪಾಠದೊಳಗಿನ ಪ್ರತೀಕಾತ್ಮಕ ಸಂಕೇತವು ವೈಶ್ವಿಕ ಸತ್ಯದ ಒಂದು ನಿಲುವೆಯನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದು ಕೊಡುತ್ತದೆ: **ಮೃತ್ಯುವು ಜೀವನದ ನಿತ್ಯ ಸಂಗಾತಿ:**

ಸಖ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ (ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ) ಈ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತವೆ, **ನರ–ನಾರಾಯಣ** (: ಕೃಷ್ಣ) ಈ ಜೋಡಿಯ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ನಾರಣ=ಹಾವು; ಶೇಷ: ಬಲರಾಮನ ತಮ್ಮ, ನೆಂಬ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಕೃಷ್ಣನೂ ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪನೆಂದು ಧ್ವನಿತ ಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ! ಈ ಮೃತ್ಯುಸ್ವರೂಪನಾದ 'ಭಗವಂತನು' ಯಾದವ ಕೃಷ್ಣನ ವೇಷದಲ್ಲಿ 'ನರ'ನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: ನೀನು ನನ್ನ ಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದೀಯೆ! ('ಭಕ್ತೋಽಸಿ ಮೇ); ಇಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ; ನೀನು ನನ್ನ ಗೆಳೆಯನೂ ನಿಜ' (ಸಖಾಚ)! ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವು, ಇಂದ್ರನ ಗೆಳೆಯನು (**ಇಂದ್ರಸ್ಯ** ಯುಜ್ಯಃ **ಸಖಾ**) ಎಂದಿದೆ; ಆದರೆ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವೆಂಬ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು (ಮೃತ್ಯು), ಮಿತ್ರನೆಂದು ನಂಬಿದ 'ನರನು' **ಇಂದ್ರನ ಅಂಶ**, ಎಂದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆ! ಅಹಾ, ಎಷ್ಟು ಸುಸಂಗತಿ ಇದು ಋಗ್ವೇದ ಹಾಗೂ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ! ಅಥವಾ 'There is method in madness' ಎನ್ನಬೇಕೊ?

ನರರು, ಮೃತ್ಯುವಿನ ಮಿತ್ರರು ಎಂಬುದು **ಗೀತೆಯ** ವಚನ; ಹಾಗೂ ಮೃತ್ಯುವು, ನರರ ಮಿತ್ರ ಎಂಬುದು ಋಗ್ವೇದ ವಾಕ್ಯ; ಇವೆರಡೂ ಸಮಾನ ಅರ್ಥದುವು ಎಂದು ಅನ್ನಲಾದೀತೆ? **ಮೃತ್ಯುವು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ನರರನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೊರಟಿದೆ, ನೆಳಲಿನಂತೆ,** ಎಂಬುದು ವೇದದ ಆಶಯವೆಂದಲ್ಲಿ, **ಮಾನವನು ನೆಳಲಂತಿರುವ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ,** ಎಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸ ಬಯಸುವ ಅಪ:ರಸ ಪಂಥೀಯ ಪ್ರಣೇತಾರ ವೇದವ್ಯಾಸರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಈ ಆಶಯ, **ಇವೆರಡೂ ಸಮಾನ ಸ್ವರೂಪದ ಜೀವನದ ಆ–ಕೃತಿಗಳಾಗ ಬಲ್ಲವೊ?** ಮೂಲ ವೇದವು, ಐಹಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ವಿಧಾಯಕ ವಾಸ್ತವ ವಸ್ತುವಿನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಆಕೃತಿ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳದಾಗಿದ್ದರೆ, ವೇದ (?) ವ್ಯಾಸ ಪ್ರಣೀತ ಎಂದರೆ ವ್ಯಾಸ ಪರಂಪರೆಯ ಋಗ್ವೇದದ ಆ–ಕೃತಿ ಮೃತ್ಯು ಅಥವಾ ಅನೃತ ಸ್ವರೂಪಿ: ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪಿ ಆಗಿದೆ, ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ! +೫=ಜೀವನ; –೫=ಮೃತ್ಯು ಇವೆರಡನ್ನೂ ಸಮಾನವೆಂದು ಬಗೆಮು,

ಬಾಳು ನಡೆಸಿರುವ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಡಾವೆಯೇ ಶಿಲ್ಕು, (balance) ಏನು ? ಭಾರತೀಯ ಜೀವನದ ಆದರ್ಶ ಸತ್ತಬಳಿಕಿನ ಸಿದ್ಧಿ: 'ಮೋಕ್ಷ' ಕೈಲಾಸ, ನಿರ್ವಾಣ ! ಸರಿ; **ಐಹಿಕ ಜೀವನ ಅರ್ಥ-ಶೂನ್ಯ; ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅನರ್ಥಕಾರಿ ! 'ಅತಿ ದೀರ್ಘೇ ಜೀವಿತೇ ಕೋ ರಮೇತ?' ಆದಕಾರಣ 'ಮರಣವೇ ಮಹಾನವಮಿ' !**

ಇಂದ್ರ ಸಖನೆಂಬ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರತಿಮಾ ರಹಸ್ಯದ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥ, ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಲ್ಲಿ, ನನಗೆ ಅದು ಇಷ್ಟವೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ್ದು, **ವಿಷ್ಣುವು ಇಂದ್ರನ ಸಖ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸೋಗು;** ಏಕೆಂದರೆ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ 'ಸ-ತಿ-ಯಂ' ಈ ಪ್ರತಿಮಾ-ಸಂಕೇತದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಹೇಳಲಾದ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ತಿರುವು ಮುರುವಾಗಿದೆ (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲೂ ! ಬೃ. ೫.೫.೧; ಛಾಂ. ೮.೩.೫). ವ್ಯಾಸರು ಮಾಡಿದ ಜೀವನದ ಅರ್ಥವು ಅವರದೇ ಸ್ವಂತದ್ದಲ್ಲ; ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲೇ ಈ ವಿಚಾರವು ಉಂಟು; 'ಸರ್ವೋಪನಿಷದೋ ಗಾವೋ' ಎಂಬ ರೂಪಕದ ಮೂಲಕ ಹೇಳಲಾದ ಗೀತಾ-ಧೇನುವು ಕರೆದ ನೆರೆಹಾಲು ಮಾನವ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಜೋ ಅಮೃತ ಸ್ವರೂಪಿಯೋ ? ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಜ್ಞರೇ ನಿರ್ಧರಿಸಲಿ; ನಾರಾಯಣ-ವಿಷ್ಣು-ಕೃಷ್ಣರು ನಾಗ ಸ್ವರೂಪರೆಂಬುದು ನಿಜವಿದ್ದಲ್ಲಿ, ನಾಗ-ನಾಗಿಯ ಮೂಲಕ ದೊರೆವುದೇನು ? ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯುಂಟು ?

ಈ ಅರ್ಥಸ್ಥ ಸುಸಂಗತ, ಸುಸಂಬದ್ಧ ಹೆಣಿಕೆ-ಕಟ್ಟಡ ನೋಡಿ: ಜೀವನ-ಚೈತನ್ಯದ ಪ್ರತೀಕವಾದ ಇಂದ್ರನ ಸ್ನೇಹಿತನೆಂಬ ಹಾಗೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ವಿಷ್ಣು-ಪ್ರತಿಮಾ-ಸಂಕೇತಗಳು ಪದುರು ನುಡಿಗಳಾಗಿರುವ ಚಮತ್ಕಾರವನ್ನು : ಮಧು ಸ್ರವಿಸುವ 'ಪರಮ—ಪದ (ಪದ್ಮ), ಸೂರ್ಯನದೆಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಂಭ್ರಮ ನಿರ್ಮಾಣದ ಪ್ರಯತ್ನ! ಅಮೃತಾಂಶು-ಸುಧಾಂಶು ಎಂಬುದು ಚಂದ್ರನ ವರ್ಣನೆಗೆ ಸರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. **'ಮಾಧ್ವ'**-ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅಮೃತ ಸದೃಶ ಪವಿತ್ರಗ್ರಂಥದ ನಾಮಸಂಕೇತ : 'ಸುಧಾ' ! ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ 'ಮಧು'- ಮಾಧವನೆಂದು ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಸೂರ್ಯನು ಮಧು ಸ್ರವಿಸುವ ಪವಾಡ ಕಥೆ ಭಾರತೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಒಂದರಲ್ಲಿ

ಕೂಡ ಇಲ್ಲ! ಮಧು-ಸ್ರವಿಸುವ ಆ ಪರಮಪದದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರು (: ಪಿತೃಗಳು) 'ತತ್'- ಮಯಾನಂದದ (: ಮದಂತಿ) ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ, ಎಂಬ ಈ ವರ್ಣನೆ ಚಂದ್ರನಿಗೇ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ, ಮೃತರು ಇರುವುದು ಚಂದ್ರಲೋಕ ದಲ್ಲಿ ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆ; 'ಸರ್ವಪಿತೃ'ಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಭಾದ್ರಪದ ಅಮಾ ವಾಸ್ಯೆ 'ತಿಥಿ' ಎಂದು ಪಾಲಿಸಲಾಗುತ್ತವೆ. ವಿಷ್ಣುವು ಮೃತ್ಯುಸ್ವರೂಪ ನಾಗಿರುವನೆಂಬ ಈ ಬಗೆಯ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಕೇತಗಳು ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಇವೆ, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ! ಆದರೂ ರುದ್ರನು ವಿಷ್ಣುವಿನಂತೆ (unlike ವಿಷ್ಣು) ಮಂಗಲ ಸ್ವರೂಪಿಯಲ್ಲ, ಎಂಬ ಸಂಭ್ರಮವು ಈ ವರೆಗೂ ಉಳಿದು ಬಂದಿರ ಬೇಕಾದರೆ, ಈ ವಿಷ್ಣುವಿನ 'ಮೋಹಿನೀ' ರೂಪ : 'ವಿಷ್ಣು'ಮಾಯೆ ಆದಂತಹ ಗಹನ-ಗೂಢ ಶಬ್ದಜಾಲ ನಿರ್ಮಿತ ಗಾರುಡಿಗತನದ ತಂತ್ರವಿರಬೇಡ!

ಈ ಮಧುರ-ಮಾಯಾ ರೂಪದ ಸಂದೇಹವು ತಟ್ಟಬಾರದೆಂದೇ ಈ ತಂತ್ರವು ಇರಲಾರದೊ? ಮಧು ಸ್ವರೂಪಿಯೆಂದು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಂಸಿತ ವಿಷ್ಣುವು 'ಮಧು'-ಸೂದನೂ ಇದ್ದಾನೆ! ಮಧು ಎಂಬ ದೈತ್ಯನನ್ನು ವಿಷ್ಣುವು ಸಂಹರಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಒಂದು ಪವಾಡ ಕಥೆ ಹುಟ್ಟಿಸಲಾಗಿದೆ! **'ನಾರಕ'**ನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವವನು **'ನಾರ'**ಣ ಸ್ವರೂಪೀ ಕೃಷ್ಣನಂತೆ! 'ಹಯಗ್ರೀವ'ನೆಂದು ಇರುವ ವಿಷ್ಣು ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿಡಲಾಗಿರುವ ವಾಸ್ತವಾಂಶಗಳು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಾಗಿವೆ. 'ಕಾಲಿಯ' ನಾಗನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನೆಂಬ ಕೃಷ್ಣನು ಶೇಷ: ಬಲದೇವನ ತಮ್ಮ! 'ಹಯಗ್ರೀವ' ರೂಪಕದ ಕಥೆಯೂ ಹೀಗೆ ಇದೆ: ಅಗ್ನಿ, ಇಂದ್ರ, ವಾಯು ಸೇರಿ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಈ ಯಜ್ಞ ಫಲವು ಅಗ್ನಿ-ಇಂದ್ರ-ವಾಯುಗಳಿಗೆ ದೊರೆಯದೆ, 'ಯಜ್ಞ'ವು ತಾನೇ ಅಪಹರಿ ಸಿತು. ಈ 'ಯಜ್ಞ' ಎಂದರೇ ವಿಷ್ಣುವು ಎಂದು ತೈತ್ತರೀಯ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ (೬.೪.೯.೧). ಯಜ್ಞದ ತಲೆ ಹಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಅಶ್ವಿನಿಗಳಿಂದ ಒಂದು ತಲೆಯನ್ನು ಜೋಡಿಸಲಾಯಿತಂತೆ! ಈ ಕಥೆಯು ವಿವಿಧ ಪಾಠಾಂತರಗಳಿವೆ. ಅವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಕಥೆ ಇದು: ಕಶ್ಯಪನಿಂದ **'ದಿತಿ'** ಯಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ **ದೈತ್ಯನು ಹಯಗ್ರೀವನು!** ವಿಷ್ಣುವು ಅವ ತಾರ ತಾಳಿ ಈ ದೈತ್ಯನನ್ನು ಕೊಂದನಂತೆ! 'ಮಧು' ವಿಷ್ಣುವೇ ಮಧು— ಸೂದನನಾಗುತ್ತಾನೆ; ಹಯಗ್ರೀವ ವಿಷ್ಣುವೇ ದೈತ್ಯ ಹಯಗ್ರೀವನನ್ನು

ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ! **'ಅಹಿಭಾನು'** ಮರುತರನ್ನು 'ದಿತಿಯ' ಪುತ್ರರೆಂದು ಸೂಚಿಸುವ ಪವಾಡ ಕಥೆಯನ್ನು ನೆನೆಯಬೇಕು. ಪ್ರಸ್ತುತ, ಒಬ್ಬ ಯಗ್ರೀವನೂ 'ದಿತಿ'ಯ ಪುತ್ರನು! ವಿದ್ವಾನಿಧಿ ಚಿತ್ರಾವ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ 'ಪ್ರಾಚೀನ ಚರಿತ್ರ ಕೋಶ'ದಲ್ಲಿ ದೊರೆವ ಇನ್ನೊಂದು ಕಥಾಭಾಗವು ಇನ್ನೂ ಉದ್ಬೋಧಕವಾಗಿದೆ: ಈ **ಹಯಗ್ರೀವನು ವೃತ್ರನ** ಅನುಯಾಯಿ (ಭಾ. ೬.೧೦.೧೯); ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು-ದೈತ್ಯನ ಸಂಗಡಿಗ (ಭಾ. ೭.೨೪) ತಾರಕಾಸುರನ ಸಹಕಾರಿ! (ಮತ್ಸ್ಯ ೧೭೩.೧೫).

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಮಿತ್ರನೆಂಬ, ಉಪೇಂದ್ರನೆಂಬ ವೇದದಲ್ಲಿ ವೇದ-ಪುರಾಣಗಳ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಷ್ಣುವು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ವೃತ್ರಾಸುರನೇ ಆಗಿರುವುದು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಜಲದಲ್ಲಿ ಇರುವನೆಂದು ವರ್ಣಿತನಾದ ಋಗ್ವೇದದ ಇಂದ್ರಶತ್ರು ವೃತ್ರ: ಅಹಿಗೂ, ಜಲಶಾಯಿ—ಶೇಷಶಾಯಿ ಎಂದೆಂಬ ಪುರಾಣ ಕಥಾ ಪ್ರತಿಮಾ-ಸಂಕೇತದ ವಿಷ್ಣು ಇವರಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯ ನಾಮ ಸಂಕೇತದ ಹೊರತು ಈ ಸಂಕೇತಾಂತರ್ಗತ ಅರ್ಥಗರ್ತ ಅರ್ಥ—ಗರ್ಭದ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟಾದರೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವುಂಟೆ? ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಇಂತಹ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳು ಹುಟ್ಟುವುದು ಹೇಗೆ? ಏಕೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಎತ್ತದಿರುವ ವಿವೇಕವು ಇರಲಾರದು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

'ವಿಷ್ಣು'ನಾಮ ನಿರ್ವಚನವು, ಈ ದೈವತದ 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ' ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತಲಿದೆ: ವಿಷ್+ನು, ಎಂದು ವಿಗ್ರಹಿಸಿ ಅರ್ಥ ಹೇಳುವ ವರ್ಗವು ಒಂದು ಇದೆ. ವಿಷ್ (: ವ್ಯವಸಾಯಿ, ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ) ಈ ಆಖ್ಯಾತ ಸಾಧಿತವೆಂದರೂ 'ನಾಗ'ನು ಸತತ ಚಲಿಸುವ 'ವಿ-ಕ್ರಮಿ', : ವಕ್ರಕ್ರಮಿ; 'ವಿಶ್' ಆಖ್ಯಾತವುಂಟು, ಎಂದರೆ ಒಳಗೆ ಹೊಗುವ ಆ-ಕ್ರಮಕ ವೃತ್ತಿಯ ಈ ನಾಗನು, 'ವಿಶ್ವವನ್ನು' ಸೃಜಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ತಾನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ: 'ಚರಾಚರೇಷು ಭೂತೇಷು **ವೇಶನಾತ್** ವಿಷ್ಣುಃ ಉಚ್ಯತೇ' 'ವಿಶತೇಃ ವಾ ನುಕ್ ಪ್ರತ್ಯಯಸ್ಯ ರೂಪಂ ವಿಷ್ಣುಃ ಇತಿ' (ವಿಷ್ಣು ಸಹಸ್ರನಾಮ ಟೀಕೆ). ವಿ+ಸ್ನು ಎಂದಲ್ಲಿ 'ಪೃಷ್ಠ ಭಾಗವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಒಳಸೇರುವವನು' ಎಂದು ಬ್ಲೂಮ್ ಫಿಲ್ಡು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: ವಿ+-ಸ್ನು ಎಂದರೆ ಎರಡು ವಿಭಾಗ ಅಗಲಿಸಿ

ಸೇರುವವನು' ಎಂದೂ ಕೆಲವರ ಮತ. ಡಾ. ರಾ. ನಾ. ದಾಂಡೇಕರರು ಈ ಎಲ್ಲ ಮತಗಳನ್ನು ಕ್ರೋಡಿಕರಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ: वैदिक देवतांचे अभिनव दर्शन पा. १३३–३४) ಇದರೊಡನೆ Early Vishnuism of I. Gonda, ಗ್ರಂಥವೂ ಉಪಯುಕ್ತವಿದೆ).

ಈ ಬಗೆಯ ಪವಾಡ (myths) ಕಥೆಗಳು ವ್ಯೈದಾಳುವುದರ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಸ್ವರೂಪ.

ಇದು ಎರಡು ಬಗೆಯದು: ೧) ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದ ಜೀವನದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಆರ್ತ–ಜಿಜ್ಞೆಯ ಉತ್ತರಕ್ಕಾಗಿ ಉತ್ಕಟಭಾವದಿಂದ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಏನೊಂದು ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಫಕ್ಕನೆ ಹೊಳೆದಂತೆ ಆಗುವ ಸಂಕೇತ: ಪ್ರತೀಕವು ಅಥವಾ ಇದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ತಾಳುವ 'ಪವಾಡ' ರೂಪದ ಕಥೆಗಳು; ೨) ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳು ವ್ಯೈದಾಳಬಲ್ಲವು; ಈ ಬಗೆಯ ಕಥೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನದ ಆರ್ತ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗಿಂತ, ಅ) ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಭಾವ-ಬುದ್ಧಿಯ ಲೀಲಾವಿನೋದದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಕಥೆ— 'ಕೃತಿ' ಪವಾಡವೇ. ಮಕ್ಕಳು ಮಳಲಲ್ಲಿ ಆಡುವಾಗ ಅವು ಸಹಜ ಭಾವದಲ್ಲಿ ನಡಸಿದ ಆಟದಲ್ಲಿ— ಆ 'ಕೃತಿ'ಯಲ್ಲಿ ಅವು ಎಣಿಸಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಅದ್ಭುತ ಅರ್ಥ: ಸೌಂದರ್ಯ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಬ) ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾವನೋದ್ರಿಕ್ತನಾಗಿ 'ಸ್ವ' ಅರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ವಾಸ್ತವ— ಸತ್ಯದ ಆಭಾಸವಾಗುವಂತಹ ಕಥಾ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಮಾನವನು ಮಾಡಬಲ್ಲನು. ಮಾನವನಲ್ಲಿರುವ ಸರ್ಜಕ ಶಕ್ತಿಯ (: ಸವಿತೃ ಶಕ್ತಿಯ) ಅಪವ್ಯಯದಂತೆ, 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ' ಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಆಗುತ್ತಿರುವ— ಆಗಿರುವ ದುರುಪಯೋಗವೂ ಅಷ್ಟೆ ಭೀಕರವೂ ಭಯಾವಹವೂ ಆಗಿದೆ. ನಿಸರ್ಗದತ್ತವಾದ ಹಾಗೂ ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ (: ತಪದಿಂದ) ಸಾಧಿಸಿದ ಸವಿತೃಪಾತಳಿಯ ಮೇಲಿನ ಸರ್ಜಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು 'ಸ್ವ' ಅರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ i) ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಧನಾರ್ಜನೆಗಾಗಿ ಸೂರೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಋತ: ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರದೆ ಇರಲಾರದು; ii) ಈ 'ಸ್ವ'–ಕೆಲಬಾರಿ ಧನಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಕೇವಲ 'ಅಸುತೃಪ' ಕೌಟುಂಬಿಕ ಅರ್ಥಾರ್ಜನೆಗಾಗಿಯೆ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೂ 'ಸ್ವ'–ಜಾತಿ,

ಪಂಥ ಪಕ್ಷೀಯು ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ 'ಸಾಹಿತ್ಯ' ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು. ಈ ಬಗೆಯು 'ಸ್ವ' ಅರ್ಥದ ಪ್ರೇರಣೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಗಳನ್ನು ಬರಡುಗೊಳಿಸದಿರವು.

ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ=ಸಂಕೇತಗಳೆಲ್ಲ, ಅಷ್ಟೇ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹವಾಗಿ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಕಾರಣವೇ ಇದು. ಕೆಡೆಲಿಸ್ಕೋಪ (Kalei-doscope) ಆಕೃತಿಗಳು ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದುವೂ ಆಗಿ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿದ್ದರೂ ನೋಡಿ ನಲಿವ ಮಟ್ಟಿಗೇ ಅವುಗಳ ಉಪಯುಕ್ತತೆ. ಜೀವನದ—ಸಂದರ್ಭದ ದಿಕ್ಕಾಲದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಅಥವಾ ದೊರೆಯಬಹುದಾದ ವಾಸ್ತವ : ಸತ್ಯದ ಆ-ಭಾಸವೆ ಅಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದೆ ಹೊರತು ಅದು ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹ ಜೀವನಸ್ಥ 'ಮೂರ್ತ' 'ಸತ್ಯ' ವೆನಿಸಲಾರದು. ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ರಚಿಸಿದ ಕೃತ್ರಿಮ ಪವಾಡ-ಕಥೆಗಳಂತೂ ಶುಷ್ಕ ಮೋಸ. ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ, ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಪವಾಡ ಕಥೆ ನೋಡಿ: 'ಜಾತವೇದ'ನೆಂದು (ಋತ : ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ಸವಿತೃ ಸಂಪ್ರದಾಯವು) ಹೊಗಳಿರುವ ಜ್ಞಾನ-ಸ್ವರೂಪ ಅಗ್ನಿ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮೈದಾಳಿದ ಶುದ್ಧ ಟೊಳ್ಳು ಕಥೆ ಇದು! 'ಕಿಂ ಇದಂ ಯಕ್ಷಮ್' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಆ 'ಜಾತವೇದ'ನೆಂಬ ಅಗ್ನಿಗೆ, ತನ್ನ ಎದುರೇ ಇರುವ 'ಯಕ್ಷ' ರೂಪಸ್ಥ ಆ 'ದಿವ್ಯ'ದ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲವಂತೆ! ಅಗ್ನಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅವಜ್ಞೆಗಾಗಿ, ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯರಿಂದ ಕಲ್ಪಿತ ಈ 'ಯಕ್ಷ'ನು 'ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ'ವಿನ ಆಪ್ತನೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸುವ ಮಹಾತಾಯಿ ಉಮಾ (ಕೆಲರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಇದು 'ಅಮ್ಮಾ' ಇದರ ಒಂದು ರೂಪ)ಇವಳು 'ಹೈಮವತಿ'=ಹಿಮವಂತನ ಮಗಳು ಅರ್ಥಾತ್ ಆಪ-ಸ್ವರೂಪೀ ದೇವಿ! ಆ ಯಕ್ಷನು ಇವಳ 'ನಪ್ತ'ವು! ಈ ಉಪನಿಷತ್ತೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ: 'ತತ್**ವನಂ**' ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಲು ಈ 'ವನದ' : 'ಅರಣ್ಯ'ದ (ಅಯನ:) ದಾರಿ, ಸರದ ತೀರದಲ್ಲಿ **ಆಪ : ರಸ ಸ್ರವಿಸುವ 'ವೃಕ್ಷ'**ದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೇ ಒಯ್ಯುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಛಾಂದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ! (ಐರಂ **ಮದೀಯ ಸರ** ಮತ್ತು ರಸ ಹನಿಯುತ್ತಿರುವ **ಅಶ್ವತ್ಥ** ಈ ಸಂಕೇತಗಳು ತಿಳಿಯಲು ತೊಡಕಿನವಲ್ಲ. ಛ.ಉ.೩). ಋಗ್ವೇದದ ಪುರಾತನ ಸಂಕೇತದಂತೆ **ಆಪದಲ್ಲಿ ನಪ್ತೃ** ಇರುವನೆಂಬ

ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯು, ವೇದದಲ್ಲಿ ಬಳಿಕ **ಜಲಾಶಯ ಅದರ ಪಕ್ಕದ ವೃಕ್ಷ** ಆಗುತ್ತದೆ! (X. ೭೨.೩–೪; ೮೧.೪). ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಈ 'ಯಕ್ಷ' ಪ್ರಶ್ನೆ, 'ಜಾತವೇದ'ನೆಂಬ ಅಗ್ನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ! ಎಂದು ಮೂದಲಿಸಲು. ಅಗ್ನಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹೀಯಾಳಿಸಲು ರಚಿಸಲಾದ ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಕಥೆಯನ್ನು, ದಿಕ್ಕಾಲದ ಪರಿಸರದೊಳಗಿನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವೆಂದು ಬಗೆಯಲಿಕ್ಕಾದೀತೆ? ಸೌರ ಪಂಥೀಯ ಅಗ್ನಿ, ಇಂದ್ರ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಪದಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸಲು ಮಾಡಿರುವ ಮಾಟದ ತಂತ್ರವೇ ಇದು, ಅಲ್ಲವೊ? ಈ ಕಥೆ ಕಟ್ಟುವ ಉದ್ದೇಶವೇನು? 'ಜಾತವೇದ' ಹಾಗೂ ಸವಿತೃವಿನ ಉಪಾಸಕರು, ಔಪನಿಷದಿಕ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ "ಆತ್ಮ ಕ್ರೀಡಃ – ಆತ್ಮರತಿಃ" ಕ್ರಿಯಾವಂತರಾಗದೆ ಆ '**ತತ್ತ್ವ**'ನಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತರಾಗದೆ, ಜಾಳಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ : ಮೂಲ್ಯ : ಸೌಂದರ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು, ಸಮಾಜ-ಜೀವಿಗಳಾಗಿ ಬಾಳಿ, ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಎರವಾಗುವರಲ್ಲ; —ಭವ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕುವರಲ್ಲ, ಎಂದು ಈ ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯಿ ಯಕ್ಷ-ಪೂಜಕರಿಗೆ ಚಿಂತೆ!

ಈ ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳು **ಗುಹ್ಯ** : ಗೂಢ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬದ್ಧ ಅನುಭೂತಿ ಸೂಚಕವಾದವುಗಳು. ಈ ಅನುಭಾವ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಪರಿಭಾಷೆ 'ಗುಹ್ಯಾತ್ ಗುಹ್ಯತರಂ' ಆಗಿ ಇರುವುದಾಗಿ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪುರಾತನರೇ ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಂಕೇತಗಳ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಹೇಗೆ? ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಸಮಸಾಮಯಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡುವಾಗ ಆ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥದ ರಹಸ್ಯವು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುವುದಾಗಿ ಹಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ **ವನ : ಅರಣ್ಯ = ಸರೋವರ (ಐರಂಮದೀಯ)** ಮತ್ತು **ವೃಕ್ಷ (ರಸ ಸ್ರವಿಸುತ್ತಿರುವ)** ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೊಡನೆ ಅಥರ್ವ ವೇದದೊಳಗಿನ '**ಸ್ಕಂಭ**' ಪ್ರತಿಮೆಯೂ ತುಲನೀಯವಾಗಿದೆ: (X. ೭; ೮). ಈ ಸ್ಕಂಭ (= ಸ್ತಂಭ) > ಕಂಬ)ವೂ ನೀರಲ್ಲಿದೆ (ಅಪ್ಸು, ಆಸೀತ್)! ಈ ಅಪ್ಸು, ಸಲಿಲವು ಇದೆ. (ಸಲಿಲಾನಿ ಆಸನ್) ಇದು 'ಬ್ರಹ್ಮಣಂ ಮಹತ್' ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಮಿಗಿಲು. ಇವನು **ಏಕೋ ಹ ದೇವಃ; ಮನಸಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ, ಪ್ರಥಮೋ ಜಾತಃ; ಸಃ ಉ ಗರ್ಭೇ ಅಂತಃ....ಪೂರ್ಣಂ**

ಪೂರ್ಣೇನ ಸಿಚ್ಯತೇ! ಈ ಸ್ಕಂಭದ ಅರ್ಧ ಅಂಶದಿಂದ ವಿಶ್ವವು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ; ಇನ್ನುಳಿದ ಅರ್ಧವು ಎಲ್ಲಿದೆ? ಯಾರು ಇದರ ನೆಲೆ ಬಲ್ಲರು? ಇದು ('ಊರ್ಧ್ವ ಬುಧ್ನ') (ಊರ್ಧ್ವ ಮೂಲ ವೃಕ್ಷ)! ಈ ಸ್ಕಂಭದೇವನನ್ನು ಅರಿತವನು ಪ್ರಜಾಪತಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ: "ಯಃ **ವೇತಸಂ ಹಿರಣ್ಯಯಂ ವಿತಿಷ್ಠಂತಂ ಸಲಿಲೇ। ಸಃ ವೈ ಗುಹ್ಯಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ**".

ಋಗ್ವೇದದ **ವನ** (ಸರಸ್ಸು), **ವೃಕ್ಷ,** ಅಥರ್ವದ **ಸಲಿಲ—ಸ್ಕಂಭ** ಇವೆರಡೂ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆಕೃತಿ ಸಾಮ್ಯವು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪರ್ಯಾಯವೊಂದು ಋಗ್ವೇದದ ವರುಣನ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲೂ ಉಂಟು: 'ವನಸ್ಯ ಸ್ತೂಪ'ದ ಉಲ್ಲೇಖದಲ್ಲಿ (ವರುಣಃ ಅ-ಬುಧ್ನೇ ವನಸ್ಯ ಸ್ತೂಪಂ ಊರ್ಧ್ವಂ ದದತೇ; I. ೨೪.೭) ಈ ಕಂಬದ ಕಿರಣಗಳು ಕೆಳಗೆ ಹರಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮೂಲವು (ಬುಧ್ನ) ಉಪರಿ (ಮೇಲೆ) ಇದೆ, ಎಂಬ ಈ ವಿವರಣೆಯಿಂದ ಈ ಊರ್ಧ್ವ ಮೂಲ 'ವನಸ್ಯ ಸ್ತೂಪದ' ಸಂಕೇತವು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ಣವಾದುದು, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವನ್ನುಳ್ಳದು ಆಗಿರುವಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಊರ್ಧ್ವ—ಮೂಲ ವೃಕ್ಷ'ದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು ಅದೆಷ್ಟು ಆಳವಾಗಿದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಮತ್ತು ಈ(ಊರ್ಧ್ವ ಮೂಲ)ವೃಕ್ಷದ ಕೊಂಬು-ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳು ಕೆಳಗೆ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೊನರುವುದು ನೈಸರ್ಗಿಕವಿದ್ದರೂ ಇವನ್ನು 'ಅಸಂಗ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ದೃಢವಾಗಿ ಛೇದಿಸಬೇಕು' ಎಂದು ಆದೇಶವನ್ನಿತ್ತಿದೆ, ಗೀತೆ! ಇವನ್ನು 'ಅಶ್ವತ್ಥ' ವೃಕ್ಷ ಎಂದಿದ್ದು, ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲೂ ಇದೇ ನಾಮ ಸಂಕೇತದ ವೃಕ್ಷವಿದೆ! **ಈ ವೃಕ್ಷವು** (ಸೋಮ?) **ರಸ—ಸ್ರವಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಗೀತೆಯು ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸಿದೆ!**

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಹಿರಣ್ಯ ವೇತಸ'ದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆ, ಅತ್ಯಂತ ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿದ್ದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥದ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವ ಮಾದರಿಯೂ ಆಗಿದೆ. ಇದು ವಾಮದೇವನ ಪರಂಪರೆಯ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. 'ವಾಮ' ಎಂದರೆ ಸೌಂದರ್ಯ. ವಾಮಾಂಗಿ ಸೌಂದರ್ಯ-ರಾಶಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀ. ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಾಮದೇವನು ಈ ವಿಶ್ವದೊಳಗಿನ 'ಮಧುಮಂತಂ ಊರ್ಮಿಂ ಅಪ್ಯಾಮ'

(೫೮) ಎಂಬ ಬಾಳ ಗುರಿಯು ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸಕ ರಸಿಕ ಶಿಖಾಮಣಿಯಾಗಿರಬೇಕು (IV. ೫೮). ಈ ಸೂಕ್ತಸ್ಥ ಋಚೆಗಳಿಗೆ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಗಳು ಆಗಬಲ್ಲವು, –ವಿಶೇಷ ಎಳೆದಾಟವಿಲ್ಲದೆ! **'ಘೃತಸ್ಯ ನಾಮ ಗುಹ್ಯಂ'** ಎಂದು, ಮೊದಲ ಋಚೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಹೇಳಿಬಿಡಲಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ನೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಅರ್ಥವು ಒಂದು; ಮತ್ತು ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವು ಇನ್ನೊಂದು ಉಂಟು, ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ಸಂದೇಹ ಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಹಿರಣ್ಯ ವೇತಸದ ಉಲ್ಲೇಖ ಹೀಗಿದೆ:

'ಘೃತಸ್ಯ ಧಾರಾಃ ಅಭಿಚಾಕಶೀಮಿ, **ಹಿರಣ್ಯಯೋ ವೇತಸೋ ಮಧ್ಯ ಆಸಾಮ್** |' (೫) [ಮೇಲಿನಿಂದ(ಆಪ: ಘೃತ) ಧಾರೆ ಧಾರೆಯಾಗಿ ಸುರಿಯುತ್ತಿದೆ (ಅರ್ಷಂತಿ)]. ಆ ಘೃತದ ಧಾರೆಗಳನ್ನು ನಾನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ; ಚಿಮ್ಮುತ್ತಿರುವ ಈ ಘೃತಧಾರೆಗಳ ನಡುವೆ ಬಂಗಾರದ ಬೆತ್ತವು (ಹಿರಣ್ಯಯೋ ವೇತಸಃ) ಉಂಟು. ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲ ಪ್ರಭೃತಿ ಕೆಲರಿಗೆ, 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ'=ನೀರೊಳಗಿನ ವೈದ್ಯುತಾಗ್ನಿ, ಎಂದು ಎನಿಸುವ ವರ್ಣನೆಯು ಒಂದು ಮಾದರಿಯು ಇದು. ಆದರೆ ಅಥರ್ವದ ಸಲಿಲ ಮಧ್ಯದ ಸ್ಕಂಭ (: ಕಂಬ) ವನ್ನು, "ಹಿರಣ್ಯಯಂ ವೇತಸಂ **ಸಲಿಲೇ ತಿಷ್ಠಂತಂ**" ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಅದು ನೀರಿನಲ್ಲಿ **ಕುಳಿತಿರುವ** ಮಿಂಚು— ವಿದ್ಯುತ್ತು ಎನ್ನಲು ಬಾರದು. ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ **ಸರೋವರದ** ಪಕ್ಕದ **ಅಶ್ವತ್ಥ (ರಸ ಸ್ರವಿಸುತ್ತಿರುವುದು)** ಇದೂ ಸ್ಕಂಭ=ಸ್ತಂಭವೇ; ಹಿರಣ್ಯಯ ವೇತಸಕ್ಕೆ ಸರಿಸಮಾನವಾದ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂದು ಸ್ಕಂಭ ಸೂಕ್ತದ ಮಾತುಗಳಿಂದಲೆ ಹೊರಪಡುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ!

ಈ ಸ್ಕಂಭ=ಸ್ತಂಭ, ವೇದಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ಪಂಥೀಯ ಸ್ಪರ್ಧೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗ ತೊಡಗಿದ್ದೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಡಾ. ಬಾಶ್(ಚ್) ಹೇಳುವಂತೆ, ಸ್ಕಂಭ: ಹಿರಣ್ಯ ವೇತಸ ಈ ಸಂಕೇತ: ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಶೈವ—ವೈಷ್ಣವ ಪಂಥೀಯ ಸ್ಪರ್ಧೆಯ ನಾತವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ, ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಆಧಾರಭೂತ **ಸ್ತಂಭ**ವಾಗಿರುವನೆಂಬ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ಪರ್ಧೆಯ ಛಾಯೆ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣುವು ಲೋಕತ್ರಯದ ಆಧಾರ 'ಸ್ತಂಭ'ವಾಗಿದ್ದಾನೆ (**:ಅಸ್ಕಭಾಯತ್** ಉತ್ತರಂ ಸಧಸ್ಥಂ, ದಾಧಾರ ಭುವನಾನಿ ವಿಶ್ವಾ). ಈ ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ

(I. ೧೫೪) ಇರುವ ಸ್ಪರ್ಧಾ ಭಾವದ ಅರ್ಥವಾಗಲು ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಲಿಂಗೋದ್ಭವ ಮೂರ್ತಿ: ಶಿವನ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಸಹಾಯವು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಈ ಶೈವ ಪವಾಡ ಕಥೆಗೆ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಬು ದೊರೆತುದು ನನಗೆ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮ-ವಿಷ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರು ಮೇಲು ಎಂಬ ವಾದ ಆರಂಭವಾಗಿ, ತೀರ್ಪಿಗಾಗಿ ಶಿವನ ಕಡೆಗೆ ಬಂದರಂತೆ; ಶಿವನು ಹೇಳಿದ್ದು— ನಿಮ್ಮೆದುರು ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಈ ಲಿಂಗದ ತುದಿ-ಬುಡ ಎಲ್ಲಿದೆ ಹುಡುಕಿ ಯಾರು ಹೇಳುವರೊ ಅವರು ಶ್ರೇಷ್ಠರು, ಎಂದು ಶಿವನು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದೊಡನೆ ಹಂಸವಾಹನ ಬ್ರಹ್ಮನು ಆಕಾಶವಲ್ಲಿ, ಆ ಸ್ಕಂಭದ ತುದಿ ಹುಡುಕಲು ಹೊರಟ; ವಿಷ್ಣುವು ವರಾಹನಾಗಿ ನೆಲ ತೋಡಿ ಬುಡ ಕಂಡು ಹಿಡಿವ ಉಜ್ಜುಗದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ. ಇಬ್ಬರೂ ಕೊನೆಗಾಣದೆ ದಣಿದು ಸೋಲು ಒಪ್ಪಿದಾಗ, ರುದ್ರ-ಶಿವನ ಹಿರಿಮೆ ತನ್ನ ತಾನೆ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. 'ಸಮಸ್ತ ನಗರಾರಂಭ **ಮೂಲ ಸ್ತಂಭಾಯ** ಶಂ-ಭವೇ' ಎಂಬ ನಮನ ಶ್ಲೋಕದ ಸ್ತಂಭವು, ಅಥರ್ವ ವೇದೀಯ ಸ್ಕಂಭವು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. 'ಸ್ಕಂಭೋ ದಾಧಾರ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ....' ಇದರ ಅರ್ಥ ಭಾಗವು ಎಲ್ಲಿದೆ? ನೆಲೆ ತಿಳಿಯದು, ಎಂಬ ಈ ವರ್ಣನೆ ವಿರಾಟ ಪುರುಷನ 'ಅತ್ಯತಿಷ್ಠತ್ ದಶಾಂಗುಲಂ' ಈ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ರುದ್ರ-ಶಿವನು ವಿಶ್ವಾಧಾರ ಸ್ತಂಭ; ವಿಷ್ಣುವೂ 'ಭುವನಾನಿ ವಿಶ್ವಾ ದಾಧಾರ- ಅ-ಸ್ಕಭಾಯತ್' ಸ್ಕಂಭವಾಗಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ 'ಮಧುಸ್ರವಿಸುವ ಪರಮೋ ಪದ' ಈ ಪ್ರತಿಮಾ-ಸಂಕೇತವು 'ರಸ ಸ್ರವಿಸುವ ಅಶ್ವತ್ಥ ವೃಕ್ಷ'ವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. 'ಅಶ್ವತ್ಥ' ವೃಕ್ಷದ ಸಂಕೇತವನ್ನು ವಿಷ್ಣು ಸಂಪ್ರದಾಯವು ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಈ ತುಲನೆಯ ಉದ್ದೇಶವು, ಈ ಕಥೆಗಳು ವೈದಾಳಿರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವುದೂ ಆಗಿದೆ. ದೇವತಾ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಲ ಕೆಲವು, ಪಂಥೀಯ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಅಥವಾ ಬೇರೊಂದು ಪಂಥೀಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅವಹೇಳನೆ, ಇಲ್ಲವೆ ತಮ್ಮ ಏಕಮೇವಾ ದ್ವಿತೀಯತ್ವ ಸ್ಥಾಪನೆ ಈ ಬಗೆಯ ಭಾವಾರ್ಥದುವು ಇರುವುದನ್ನು ಯಾರೂ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾರರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವು, ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಸೂಚಕವಾದ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸತ್ಯಾಂಶವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳು ಇರುವುದೂ ನಿಜ; ನಿಜವಾಗಿ ಯಾವುದೆ ಪಂಥವಾಗಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಬರಲು,

—ವಿಚಾರವಂತ ಭಾವುಕರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಲು—ಇಂತಹ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳು: ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಅಥವಾ ಸುಂದರವಿದ್ದರೂ ಅವು ಕೇವಲ ಕಾಲ್ಪನಿಕವಾದುವು ಇದ್ದರೆ, ಅವುಗಳ ಸಂಭ್ರಾಮಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಪ್ರತೀತಿ ಬರಬಲ್ಲುದೆ ಹೊರತು, ಅವು 'ಸತ್ಯ' ದರ್ಶನಕ್ಕೆ— ಸತ್ಯದ ಅರಿವೆ ಮೂಡಲಿಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಲಾರವು. ಇಂತಹವು ಯಾತು>ಜಾದು ವಿದ್ಯೆಯ— ಮೋಡಿಕಾರರ ಮಾಟದ ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವ ಭೀತಿಯೆ ವಿಶೇಷವಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರು ಮಿಗಿಲಾದವರು? ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಹೊರಟ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳು; ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿಯ ವಿಡಂಬನೆಯ ಕಥೆ ಇತ್ಯಾದಿ. ಒಂದು ಪರಿಮಿತ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗಿನ ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯದ-ಜೀವನದ-ದರ್ಶನಕ್ಕೆ, **'ಅಪಾಂ-ನಪ್ತ್ರ'** ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟುವ ಇನ್ನೊಂದು ಹೃದ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂದರೆ, ಕಾಲಿದಾಸ ಕೃತ **'ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತ ಪರಮಾತ್ಮ ಶಕ್ತಿ (: ಪಾರ್ವತೀ—ಪರಮೇಶ್ವರಾ')** ಸಂಕೇತ; ಇಂತಹವು ಮಾನವ ನಿರ್ಮಿತ ಕೃತಕ ಆಕೃತಿ—ರಚನೆಯಲ್ಲ. ಕಾಸಿರರ್ ಹೇಳುವಂತೆ 'organs of Being'.

ಮಾನವನಿಗೆ, ಈ ಬಗೆಯ ಮೂಲಭೂತ (Basic) ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದೆ, ಬಾಳಿನ ಅರ್ಥವಾಗುವುದೇ ಅಶಕ್ಯವಿದೆ. ಇಂತಹ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಭಾಷಿಕ ಬಾಹ್ಯಆಕೃತಿಯು ಕಂನುಡಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಇಂಗ್ಲೀಷ, ಜರ್ಮನ್, ಉರ್ದು ಏನೇ ಇರಬಹುದು; ಆದರೆ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ವಾಸ್ತವ ವಸ್ತುವಿನ ದಿವ್ಯಾನುಭೂತಿಯ ಸಂಸ್ಪರ್ಶನ ಸೂಚಕವಾಗಿ, ಆ ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಬೌದ್ಧಿಕ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲೆ ಅರಿಕೆಗೆ ತಂದುಕೊಂಡುವ, —ಆ ಕಾಣ್ಕೆಯನ್ನು ನಿಡಿದಾಗಿ ನೋಡಿ ಮರಳಿ ಹಿಗ್ಗುಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುವ— ಕೆಲವೊಂದು ಸಮಾನ ಸ್ವರೂಪದ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳು: ಆಕೃತಿಗಳು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಇದರ ಬಗೆಗೆ ಕ್ಯಾಸಿರರ ಹೇಳುವದೇನಂದರೆ:

This holds, perhaps, even more for the basic mythical conceptions of mankind than for language. Such conceptions are not culled from a ready-made world of Being, they

are not mere products of fantacy which vapour off from fixed, empirical realistic existence, to float above the actual world like a bright mist; to primitive conscionsness they present the *totality* of Being. The mythical form of conception is not something super-added to certain defi- -nite *elements* of emperical existence; instead, the primery "experience" itself is steeped in the imagery of myth and saturated with its atmospere. Man lives with *objects* only in so far as he lives with these *forms*; he reveals reality to himself and himself to reality, in that he lets himself and the enveronment enter into this plastic medium, in which the two do not merely make contact but fuse with each other. (Language and Myth, P. 9-10)

ಒಂದು ಭಾಷೆಯು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಏನೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳು ಅಷ್ಟೇ ಹುರುಳುಳ್ಳವೂ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳವೂ ಎಂದು ಗಹಿಸಿದಲ್ಲಿ, ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ವಂಚಿತರಾಗಬೇಕಾಗುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಯಾರಿಗೂ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಂಡ 'ಸತ್ಯ'ವು (fact or event), ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾದ ಬಳಿಕ; ಆಯಾ ಸಮಯದ ಶಿಷ್ಟ–ಪ್ರತಿಷ್ಠರಿಂದ ಅಂದಿನ ಅಭಿರುಚಿಯಂತೆ ಆ–ಕೃತಿಯು, ಮೋಹಕ, ಆಕರ್ಷಕವಾಗುವಂತೆ ಸಂಮೋಹಕ ವರ್ಣ–ರೂಪ ತಾಳುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ತಲೆ ತಲಾಂತರಗಳಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳ ಅಂತರ್–ಬಾಹ್ಯ ಆಕೃತಿಯು, ಅದೆಷ್ಟೊ ಬಾರಿ, ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯೆ ಹೆಚ್ಚು, ಆದಕಾರಣ ಇಂದು ನಮ್ಮ–ನೆಚ್ಚಿ ನಡೆಯ ಬೇಕಾಗಿರುವ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನೂ, **ತಟಸ್ಥ** ಮನೋಭಾವದ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷೀ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಮರ್ಶಿಸಿಕೊಂಡಷ್ಟು ಲೇಸು ಇದೆ; ಕಲ್ಯಾಣವಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಏನೊಂದು ಮಾತು, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪ್ರ–ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಇದ್ದ ಅದರ 'ಮೊದಲುತನ'ದ (first- -ness) ಅಳಿದು, ಆ ಬಳಿಕ ಸಮಯಾನುಗುಣವಾಗಿ, 'ತಿದ್ದಿ ಬೆಳಸಿದ' ಆವೃತ್ತಿ ಆಗ ತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಅಮೇರಿಕೆಯ ವಿಖ್ಯಾತ ಸಂಶೋಧಕನಾದ ಪರ್ಸ (Peirce) ಹೇಳುವಂತೆ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲ

ಆಕೃತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಮೌಲಿಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈಗ ಮಾದರಿಗಾಗಿ ನೋಡಿ: 'ಊರ್ಧ್ವ ಮೂಲ ವೃಕ್ಷ'ದ ಮೂಲ ಧಾರಣೆಯು (conception) ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಭಗವಂತನ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ, ಎಳ್ಳನಿತೂ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ, ಎಂಬುದನ್ನು ಮೇಲಣ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವಿವರಣೆಯಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಈ ಬುಡಮೇಲಾದ ವೃಕ್ಷದ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪವು, ಛಾಂದೋಗ್ಯದ 'ಅರಣ್ಯ'ದಲ್ಲಿ –ಸರಸ್ಸಿನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ರಸ ಸ್ರವಿಸುವ ಅಶ್ವತ್ಥದ ಮೂಲಕ, ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ; ಆದರೂ ಈ 'ರಸ' ವನ್ನು 'ಸೋಮ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಿಯ ಪ್ರಯತ್ನವು ಆಗದೆ ಇಲ್ಲ! ಅದಕ್ಕೂ ಮುಂದೆ ಹೋದಾಗ ಆ-ನಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲಿ– 'ಯತ್ರ ದೇವ ಯವಃ' 'ಮದಂತಿ' ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ತತ್–ಮಯರಾಗಿರುವರೊ ಅಲ್ಲಿ ಮಧುವಿನ ಊಟೆಯ ಹತ್ತಿರ ಆ ಸಾಯುಜ್ಯ– ಅಥವಾ ಸಾಲೋಕ್ಯ ಪದವಿಯ ಸಂಗ ಮುಕ್ತ ಭಕ್ತವರ್ಗದ ದರ್ಶನ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ (ಋ. I. ೧೫೪.೫). ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು– ನಾರಣನ ನಿಜರೂಪಕ್ಕಾಗಿ 'ಮೂಲ' ಬದರಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ. 'ವಿ–ಕ್ರಮಿ'ಯಾದ **'ತ್ರಿಪಾತ್'** ವಿಷ್ಣುವಿನ ನಿಜರೂಪಕ್ಕಾಗಿ, ಋಗ್ವೇದದ 'ಅಜ: **ಏಕಪಾತ್'** ದೇವನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಕಂಡು ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು. ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲೆ 'ಅಹಿ–ಬುಧ್ನ್ಯ' ದೇವನು (ತಳದ ನಾಗನು) ಕಾಣುವನು; ಇಲ್ಲಿ, ನೀರಿನ ತಳದ ಈ ಅಹಿಯೊಡನೆ ಜಲಶಾಯಿ–ಶೇಷ ಸ್ವರೂಪಿಯು, ಶೇಷ–ಶಯನ ವಿಷ್ಣುವಿನ 'ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ' ಸ್ವರೂಪದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗದಿರದು. ಈ ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃವು ಋಗ್ವೇದವಲ್ಲಿ ಬರುವ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಅತ್ಯಂತ ಪುರಾತನ ಪ್ರತಿಮೆ, ಎಂದರೆ ಇದೇ. 'ಊರ್ಧ್ವ ಬುಧ್ನ್ಯ ವನಸ್ಯ ಸ್ತೂಪ'ದ ವರುಣನು, ನಿಜವಾಗಿ ಸೌರ ದೈವತಮಂಡಲದವನು; ಆದರೆ ಅಪ್ಸರೆ ಉರ್ವಶಿಗೆ ವಶನಾಗಿ ಮತಾಂತರ ಮಾಡಿರುವುದರ ಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಭಾಷಾ: ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಮಾನವರಿಗೆ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ವಾಸ್ತವ: ವಸ್ತುವಿನ ಆಕೃತಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದ ಅರಿವು ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಈ ಮಾನವನೂ, ಸ್ವ-ಕಪೋಲ ಕಲ್ಪಿತ, ವಾಸ್ತವ ಸದೃಶ ಅಥವಾ ಆ ಬಗೆಯ ಸಂಭ್ರಮವುಂಟಾಗುವಂತಹ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಬಲ್ಲನು. ! ಇದರಿಂದಾಗಿ ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ನಿನ್ನೆ-ಇಂದು-ನಾಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸು

ತ್ತಿರುವ ಜೀವನಸತ್ವ ಅರ್ಥ : ಮೂಲ್ಯ : ಸೌಂದರ್ಯವು ಯಾವುದು ? ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಕೃತ್ರಿಮ, ಮಾಯಾ ರೂಪವು ಯಾವುದು, ತಿಳಿಯುವುದು ತೊಡಕಿನದಾಗಿದೆ !

ಭಾಷಾ ರೂಪೀ 'ಪತಂಗವು' ವಾಕ್‌ನ್ನು (=ಅರ್ಥವನ್ನು) ಅಂತರಂಗ ದಲ್ಲಿ ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುತ್ತದೆ (: ಪತಂಗಃ ವಾಚಂ ಮನಸಾ ಬಿಭರ್ತಿ). ಭಾವ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಆಳುವ (ಮನೀಷಾಂ) ಪ್ರಕಾಶಮಯ ಈ ದಿವ್ಯ ಅರ್ಥರೂಪ ವಾಕ್ಕನ್ನು ಕವಿಗಳು ಋತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಲ್ಲರು— ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬಲ್ಲರು. (: ತಾಂ ದ್ಯೋತಮಾನಾಂ ಸ್ವರ್ಯಂ—ವಾಕ್, ಕವಯಃ ಋತಸ್ಯ ಪದೇ ನಿಪಾಂತಿ); ಈ ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ನಾನಾರ್ಥಗಳಿಂದ ವರ್ಣರಂಜಿತ ಅಸುರ ಮಾಯಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನುಳ್ಳ ಈ ಪತಂಗವನ್ನು ವಿಪಶ್ಚಿತರು ಭಾವ-ಬುದ್ಧಿಯ ಬಲದಿಂದ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಲ್ಲರು (: ಪತಂಗಂ ಅಕ್ತಂ ಅಸುರಸ್ಯ ಮಾಯಯಾ ಹೃದಾ ಪಶ್ಯಂತಿ ಮನಸಾ ವಿಪಶ್ಚಿತಃ (X. ೧೭೭). ಇಂತಹ **ಋತ ಸ್ವರೂಪದ** (: ವಿಶ್ವಧಾರಣ ಮಾಡುವ ಅರ್ಥ : ಮೂಲ್ಯ : ಸೌಂದ ರ್ಯದ ಹೆಣಿಕೆಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು :), **'ಸತ್ಯ' ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡು:** ಭಾವ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸು ಹೇ ಸವಿತೃವೇ. **('ಧೀಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್')** ಇದು ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಜೀವನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆವ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ. ಹೇ ರುದ್ರ–ಶಿವನೆ/ವಿಷ್ಣು– ನಾರಾಯಣನೆ, ನಮ್ಮನ್ನು ನ–ಚಿಕೇತ : 'ಸ್ಥಿತ'ಪ್ರಜ್ಞಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ : **'ತತ್'** ಮಯಾನಂದದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿಸು. ಈ ದಿಕ್ಕಾಲದ : ಭವದ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡು ಎಂಬುದು ಇದು, ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ' ದೇವ ದೇವನಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ತಾಪದಿಂದ ಬೆಂದ ಜೀವದ, ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ನಡೆವ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ. ಇವೆರಡ ರಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಜ್ಞಾನದ ಆಕೃತಿ, ವಿಶಾಲ ವಿಶ್ವವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಮಿಕ್ಕಿರುವುದು; ಇನ್ನೊಂದು ಜ್ಞಾನದ ಆಕೃತಿ,|ಒಂದೇ ಕೇಂದ್ರ ಬಿಂದುವಿನ ಏಕಂ : ತತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಏನೆಲ್ಲ ವಿಶ್ವವನ್ನೂ 'ನೇತಿ–ನೇತಿ' ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಂಬಲಿಸುವುದು.

ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಋತ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯವು ಗುಹ್ಯವಾಗಿ ಉಳಿಯ ಬಯಸದು. 'ಗುಹ್ಯ' : ಸತ್ಯ ಎಂಬುದು, 'ಸತ್ಯ'ವೋ ? ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನೀಯುತ್ತದೆ. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಜೀಯವರಂತೂ 'Secrecy

is Sin' ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. 'ಋತ' ಎಂದರೆ ಅರ್ಥ:ನಿಯಮ:ವ್ಯವಸ್ಥೆ:ಸಂಗತಿ; **ಸಂ**-ಗತಿ ಎಂದೂ ಏಕಾಕಿಯಾಗಿರದು. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅನುಭವಸ್ಥ ಸತ್ಯಾಂಶವು, ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಥೀಯರ 'ಸತ್ಯ' ಎನ್ನಲು ಬರದು. ತಟಸ್ಥ ವಿಮರ್ಶಕ 'ಧೀ'–ರರ ಒರೆಗೆ ನಿಂತ ಬಳಿಕವೆ ಅದು 'ಋತ'ದ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬರಬಲ್ಲುದು. "ಸಕ್ತುಂ ಇವ ತಿತಉನಾ ಪುನಂತಃ ಯತ್ರ ಧೀರಾಃ ಮನಸಾ ವಾಚಂ ಅಕ್ರತ."ವಾಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡ ಅರ್ಥದ: **ಋತದ ಸತ್ಯತೆ, ಆ ಅರ್ಥ (: ಚಿತ್ರ)ದ ಸಂ–ಗತಿಯಲ್ಲಿಯೆ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಡಬಲ್ಲದು.** 'ಅಸುರ' ಮಾಯಾವೀ ಆವರಣದಲ್ಲಿ 'ಸತ್ಯ'ದ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲದೆ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಋತ:ಸತ್ಯವು ಅರಿಕೆಯ ಅಳವಿನಲ್ಲಿ ಬರಲಾರದು. ಸತ್ಯದ ಮಾಯಾವೀ ಆವರಣದಲ್ಲಿ, ಪಂಥೀಯ ಪಕ್ಷಾಭಿಮಾನ ಪ್ರಚೋದಿಸಲು ಮೈದಾಳಿದ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ ಆ ಭಾಷಿಕರ ಜೀವನದಲ್ಲಾದ ಏರಿಳಿತಗಳ ಕಾರಣ ಮೀಮಾಂಸೆಯು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಬಾಳು ನಶ್ವರ–ಕ್ಷಣಿಕ; ಇದು ಭವ ಬಂಧನ; ಪಾಪ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಈ ಜನ್ಮ ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಮಾಯೆ ಅಥವಾ ಶ್ಮಶಾನ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಂತೆ ಮರಣವೇ ಮಹಾನವಮಿ, ಎಂದು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿ, ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಲೀನವಾಗಿಸುವ ಆರಾಧನೆ—ಭಜನೆಯಲ್ಲಿ ಸದಾಕಾಲವೂ ಇರುವುದರಲ್ಲಿಯೆ ಐಹಿಕ ಜೀವನದ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವಿದೆ....' ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್ತನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಡಲು ಹೊರಟ ವೇದ ಪುರಾಣಾದಿಗಳು, ಜಾತಕ ಕಥೆಗಳು, ಧರ್ಮಾಮೃತಾದಿಗಳೊಳಗಿನ ದಿವ್ಯ ಕಥೆಗಳು ಇವೆಲ್ಲವೂ, ಭಾರತೀಯರ ಇತಿಹಾಸದ 'ಆ–ಕೃತಿ' ಹೀಗೆಯೇ ಏಕೆ? ಎಂಬುದನ್ನೇ ವಿವರಿಸುತ್ತಿರುವ ಮೌನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೇ ಅಲ್ಲವೆ,– ಭಾರತೀಯ ವಾಙ್ಮಯದೊಳಗಣ ಸುಣ್ಣನೆಯ ಬಣ್ಣವಣ್ಣದ ಆಕರ್ಷಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳು! **ಒಂದು ಜನದ ದೈವ (: ನಿಯತಿ) ಮತ್ತು ಅವರ ನಿಷ್ಠೆಯ ದೈವತದ ಆ–ಕೃತಿ** (: ಅರ್ಥ) **ಇವೆರಡೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.** ಪಾರಲೌಕಿಕ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಇರುವ ಆಂತರಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯೆ ಒಂದು; ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಬಯಸುವುದು ಇನ್ನೊಂದು! ಇದು ಇನ್ನಾಲಗೆಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಶ್ರದ್ಧೆಯು : ಜ್ಞಾನದ ಅನಿವಾರ್ಯ ನಿಯತಿ : Mankind

is under the rule of Logical Fate.' ಸರ್ಪಾರಾಧನೆಯು ನಿಯತಿ (Logic) ಏನು ಇರಬಲ್ಲದು? ಭಾರತವು ಗ್ರೀಕ, ಶಕ, ಮೊಗಲ ಮೊದಲಾದ ಪರಕೀಯರ ತೊತ್ತುಳದುಳಿತಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದ್ದೇಕೆ?

ನಾಗ–ಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜಾ ವಿಚಾರದ ಆ–ಮೂಲಾಗ್ರ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೊದಲ ಹಂತದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಇತಿಹಾಸವು– ಜೀವನದ ತತ್ವಜ್ಞಾನವು ಇವೆರಡೂ ಒಂದರೊಳಗೊಂದು, ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಬೆರೆತು ಕೊಂಡಿರುವುದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಮೂಲ ನಾಗಾರಾಧಕರ ಜೀವನ ರೀತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ನಾಗಗಳ ಆದರ್ಶವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು. 'ಯಾರು ಏನನ್ನು ಭಜಿಸುವರೊ, ಅವರು ಅದರಂತೆ ಆಗುತ್ತಾರೆ': 'ಯೋ ಯತ್ ಶ್ರದ್ಧಃ' ಆ ಶ್ರದ್ಧೆಯೆ ಅವನ ಆಚರಣವಾಗಲೇಬೇಕು. ಏಕಾಂತವಾಸ; ಅಸಾಮಾಜಿಕ 'ಅಸಂಗ'ವೃತ್ತಿ; 'ಕೆಸರ ಕಮಲ'ದ ಮಾದರಿಯ ಜೀವನ! 'ಪರಲೋಕ–ಮೋಕ್ಷದ ತೀವ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಪ್ರಪಂಚ ಮರೆಯುವುದು. ಇಂತಹ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಇಹದಲ್ಲಿಯ ನಿರಾಶೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲು ಏನೆಲ್ಲ ಪಾರಲೌಕಿಕ ಅಮಿಷಗಳ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವ ಪವಾಡ ಕಥೆ ಪುರಾಣಗಳು ಬೇಕೇ ಬೇಕು. ಬೇಡಿಕೆಯಂತೆ ಪೂರಯಿಕೆ!

ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಡೆಗೆ—

ನಾಗಾರಾಧನೆಯು ಮಾನವನ ಇತಿಹಾಸದ ಪೂರ್ವ-ಪೀಠಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಮಾನವರಲ್ಲಿ 'ವಸನ'ದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯ ಅರಿವು ಮೂಡಿದಂದು ಆ ಜನದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಇತಿಹಾಸದ ಶ್ರೀಕಾರ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. 'ವಸನ' 'ವಾಸಸ್' ಎಂದರೆ ವಸ್ತ್ರವು ಅಹುದು; ವಾಸಸ್ಥಾನವೂ ಅಹುದು. ನಾಗಗಳಿಗೆ ಇವೆರಡರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಎನಿಸದು. ವಸನದೊಡನೆ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರುಣೋದಯವಾಗಿದೆ. ಒಂದೊಂದು ಜನದ ಮೂಲಿಗರ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ, ಇಲ್ಲಿ ಮೂರು ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಮಾಣಗಳುಂಟು. ೧) ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ 'ವಸ್' (ಒಳಗೆ ಇರು, ಒಳಗೆ ನಿಂತು– ಬಾಳು) ಈ ಆಖ್ಯಾತ ಸಾಧಿತ ವಸನ, ವಾಸಸ್ ಈ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ವಸ್ತ್ರವಾಚಕ ಅರ್ಥದೊಡನೆ ವಾಸ ಸೂಚಕ—ಸ್ಥಲವಾಚಕ ಛಾಯಾರ್ಥವೂ ಉಂಟು: ಅಶನ–ವಸನದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ,

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅನ್ನ-ವಸ್ತ್ರದಂತೆ ಅವರು 'ಇರುವ ಏರ್ಪಾಟು' ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಜೀರ್ಣ ವಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ, ಜೀರ್ಣ ದೇಹ ಹೋಲಿಸಿರುವ ಗೀತೆಯ ವಿಖ್ಯಾತ ಶ್ಲೋಕವು ಒಂದುಂಟು : ಜೀರ್ಣ ವಸನ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವಂತೆ, ಜೀವದ ವಾಸ ಸ್ಥಾನವಾದ ಜೀರ್ಣ ದೇಹವನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವವು ದೇಹ-ವಸನ, ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ಆಲೆದಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಮಾನವ ಪ್ರಾಣಿಯ ಬಿಡಾರದ ಪೂರ್ವ ಕಥೆಯು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದೆ: ಬಿಡಾರ: ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೆಲಕಾಲ ನಿಂತಿರುವ ಎಡೆ. ಊರುಗಳಿಗೂ ಮೊದಲು ಬೀಡುಗಳೇ '**ಪಟ್ಟು**'ಕೊಂಡಿರುವ ಬಿಡಾರದ ಎಡೆಗಳಾಗಿದ್ದುವು, ಕಂನಾಡಿನ ಬೀಡು-ಬೀಡಗಳು, ಪಾಡಿ, ಪಟ್ಟಿ, ಬಾಡಿ-ಬಾಡುಗಳು. ಹಟ್ಟಿ, ಹಾಟಗಳು ಈ ನಾಡಿನ ಮೂಲಿಗರ ಮೊದಲ ಹಂತದ ಬಾಳಿನ (: ಬಾಡಿನ) ನೆನಪು ತಂದುಕೊಡುತ್ತವೆ. 'ವಾಸ' ಸ್ಥಿರವಾಗುವ ಮೊದಲು, ಬಟ್ಟೆಯೆ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದ ಈ ಮಾನವ ಕುಲ; ಚರ—'ಚರಂತೀ' ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಸ್ಥಿರ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವದನ್ನು ಇದು ಅರಿತುಕೊಂಡಿತು, ಎಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ: ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಎಂದೂ ಕಾಡಾಡಿಗಳೇ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಹೆಮ್ಮೆಯು ಈ ಕಟು ಸತ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಲು ಮುರುಟಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇರದು. ೨) ಕಂನುಡಿಯ ಮೂಲಿಗರು ಪಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಮೂಲ 'ವಸನ', ಪಟ್ಟೆ (>ಬಟ್ಟೆ)=ಗಿಡದ ಒಳತೊಗಟೆ, '**ತೊಗಟಿಗ**'ರ ಕಾಯಕದ ಫಲವಾಗಿ ಇದು ದೊರೆಯತೊಡಗಿತೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ 'ತೊಗಟಿಗ' ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಜಾಡಕ್ಕೆ (ಝಾಡಕ್ಕೆ) ಸಂಬದ್ಧ ವೃತ್ತಿಯವರಾದ ಜಾಡರ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದಿದೆ. ಮಡಿಯ ಬಟ್ಟೆಯು ನಾರಿನ ಪಟ್ಟೆ>ಬಟ್ಟೆಯೆ, ಈಗಲೂ ಬಾಲ್ಯ ಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆಸಕ್ತಿಯೆ, ಈ ಬಗೆಯ ಆಚಾರ-ಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಮನೋಭಾವಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿದೆ. ೩) ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭ ಸೂಚಕವಾದ ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ಕಂನುಡಿಯಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೂ ಇದೆ: 'Habit' ಎಂಬ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ವಸನವಾಚಕ ಅರ್ಥವು ಇರುವುದನ್ನು ಆಕ್ಸಫರ್ಡ ಕೋಶದಿಂದ ಮನಗಾಣಬಹುದು.

ನಮ್ಮ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ

ಸಂಗತಿಯೂ ಇದೆ! ಮಾನವನು ಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸಿಕೊಂಡೇ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ; ಅರಿವು ಮೂಡಿ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಬೆಳೆದಂತೆ 'ವಸನ' ವಿಚಾರವೂ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಷಯಕ್ಕೂ 'ಇತಿಹಾಸ' ಎಂಬುದು ಉಂಟು; ಆದರೆ ಇತಿಹಾಸದ ಕಂಸಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಳುಕು, ಮಾನವರಿಗೆ! ತನ್ನ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯಂತೆ ತೆಗಿಸಿಕೊಂಡ ಫೋಟೋ, ಬರೆದ-ಬರೆಯಿಸಿದ ಚರಿತ್ರೆ ಹೊರತು ಇನ್ನುಳಿದ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆಗೆಯದ ಕ್ಷುದ್ರ ಮಾನವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ, ದೊರೆಯುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನೂತನ ಪದ್ಧತಿಯು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದೆ; —ಅವಶ್ಯಕವೆನಿಸಿದೆ. ದಿಗಂಬರ ರಾಯರು 'ಅ–ಪರ್ಣಾ' ಬಾಯಿಯವರು, ಇಂದು ವಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳಾಗಿರುವುದು ನಿಜವಿದ್ದರೂ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳು ವಸ್ತ್ರಪೂರ್ವದ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಛಾಯೆಯುಳ್ಳವು ಆಗಿಲ್ಲವೆ?

ಜೈನರಲ್ಲಿ ದಿಗಂಬರ ಪಂಥಿಗಳಗಿಂತ ಶ್ವೇತಾಂಬರರು ಅರ್ವಾಚೀನರೆಂದು ಆ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಇತಿಹಾಸದಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯುವಂತಿದೆ. ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಒಟ್ಟಿನ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳ ಆಕೃತಿ, ಜೈನ ಧರ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಅರ್ವಾಚೀನ. ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನಿಗೂ ಮೊದಲು ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥನು ಆದುದಾಗಿ ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದಿಗೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ 'ಕೌಪೀನವಂತಃ ಖಲು ಭಾಗ್ಯವಂತಃ' ಎಂಬ ಆದರ್ಶ ಜೀವನದ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ; ಆದರೆ ಧನಕನಕ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಏನೆಲ್ಲ ಆಸಕ್ತಿ! ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ದ್ವಿಧಾವೃತ್ತಿಯ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಆದರ್ಶಗಳು, ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದ ಸರ್ಪರೂಪ ದೈವತಗಳ ಆರಾಧನೆಯೇ. ಆಪ : ರಸದಲ್ಲಿ (ಅಪ್ಸು ಅಂತಃ ಸಮುದ್ರೇ) ಜನಿಸುವ ಗ್ರಿಕ ಅಫ್ರೊಡೈಟ ದೇವಿಯಂತೆ, ಭಾರತೀಯ ಆದಿಶಕ್ತಿ ಅಂಬಾ–ದುರ್ಗಾ ಅ–ಪರ್ಣೆಯರೆ, ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪಿಣಿ ನಾಗಮಣಿಯರೆ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

'ಅ–ಪರ್ಣಾ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಮರದ ಪಟ್ಟೆಗಳಿಗೂ ಮುಂಚಿನ ಉಡುಪಿನ ಸೂಚನೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ; ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಎಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಮಾನವನ

'ವಸನ' ! ಉಡುವುದು ಪರ್ಣ; ಇರುವುದು **ಪರ್ಣ**-ಕುಟಿ! : ತಳಿರ್—ಜೋಂಪು—ಜೋಪಡಿ ! ಎಲೆ ಮರೆಗೆ ಇರುವ ಸರೀಸೃಪಾದಿಗಳ ಅನುಕರಣ-ಅನುಸರಣ; ಇವರ ಮುಂದಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಗೂಡುಗಳಂತಹ ಆಕೃತಿಯ ವಾಸಸ್ಥಾನ.... ಈಗಲೂ, ಅ-ಪರ್ಣಾದೇವಿಯ ಆರಾಧನೆ ಇದ್ದರೂ ಮಾನವ ಭಕ್ತ 'ಪರ್ಣಧರಿಸಿ' ಬೇವಿನ ತೊಪ್ಪಲು ಉಟ್ಟು ಎಲ್ಲಮ್ಮನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವಲ್ಲಿ ಈ ದೇವಿ ವೃಕ್ಷರೂಪಳು ಆಗಿರುವ ಸೂಚನೆಯು ಉಂಟು; ಅಥವಾ ದೇವಿಗೆ (ಹೂವು 'ಪತ್ರಿ'-'**ಪತ್ರ**' ಹಾಕುವಲ್ಲಿ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಿಗೆ ಈ ರೂಪದ ವಸ್ತ್ರ ಹೊದಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಯೆ ಇರಬಹುದು. 'ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಾರ್ಥೇ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರ ಭಾಗ ನೆನೆಯಬಹುದು.

'ಪರ್ಣ'—ವಸನದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಬೈಬಲ್ಲಿನಲ್ಲೂ ನಾಗನ ಒಂದು ಕತೆಯೂ ಉಂಟು ! ಆದರೆ ಈ ಕಥೆಯ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ಭಾರತೀಯ ಅಥವಾ ಇಜಿಪ್ತ, ಗ್ರೀಸದ ಪುರಾತನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಚೈತನ್ಯ ಅಥವಾ ಸ್ವಾಭಾವಿಕತೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲ. 'ಆದಿ' ಸ್ತ್ರೀ ನೀರೆ: ನೀರೊಳಗಿಂದ ಹೊರಬರುವ ಪವಾಡವೆ ಬೈಬಲ್ಲಿನ ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ! 'ಆದಿ' ಪುರುಷನ ಹಂತದ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಕಥೆಯೂ ಇದಲ್ಲ. ಈ ಕಥೆಯ ಆ್ಯಡಂ ಹಾಗೂ ಈವ್ಹ ಪ್ರತಿಮೆ ನಿರ್ಜೀವವೆನಿಸಲು ಕಾರಣವಿದೆ: ಧನ-ಋಣ ವಿದ್ಯುತ್ತು ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದರೊಂದರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗ, ಅವುಗಳು ಆಕರ್ಷಿತವಾಗದೆ ದೂರವಿರುವ, ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆದಿಯ ಈ ಕಥೆ ಕೃತ್ರಿಮವೆಂದು ಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೆ ಇಲ್ಲ. ಆ್ಯಡಂ-ಈವ್ಹ ನಂದನವನದಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗ, ಅವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನ ವೃಕ್ಷದ ಫಲವ ರುಚಿ ನೋಡದಿರಲು ದೇವರು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದನಂತೆ. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನವೃಕ್ಷದ ಫಲವನ್ನು ತಿನ್ನಲು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿ, ಅವರ ಬಾಯಿಗೆ ನೀರು ಊರುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಒಂದು ಹಾವು! ಇದು ಸೈತಾನೀ ಕೃತಿ! ಆಡಂ—ಈವ್ಹ ಹಾವಿನ ಬೋಧನೆಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಆ ಹಣ್ಣನ್ನು ಸವಿದರಂತೆ ! ಕೂಡಲೆ, ತಾವು ವಸ್ತ್ರ ವಿಹೀನರಾಗಿರುವ ಅರಿವು ಮೂಡಿತಂತೆ. ಆಗ ಈವ್ಹ ಹತ್ತಿರದ ಗಿಡಗಳ ಎಲೆಯನ್ನೆ ಉಟ್ಟಳಂತೆ. ಅಪರ್ಣೆ: ಈವ್ಹ, ಪರ್ಣ ವಸನ (habit) ಧರಿಸಿದಳು.

ಬೈಬಲ್ಲಿನ ಈ 'ಹಾವು', ಇಜಿಪ್ತ-ಗ್ರೀಸಿನ ಇದಕ್ಕೂ ಪುರಾತನ ಕಥೆಗಳ ಹಾವಿನ ಕಥೆಯು 'ಫಿಬ್ಬರ' ಆದ ಸಂಕೇತ; ಈ ಹಾವು ದುಷ್ಟತನದ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿರುವುದು! ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಪವು ಪ್ರಜಾಪತಿ:

ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾಗಿರುವುದು ಎಲ್ಲ ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದು, ಕ್ರೈಸ್ತ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಪವನ್ನು ಈ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ತಳ್ಳಿಬಿಡಲಾಗಿದೆ! ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹಾವು: ದುಷ್ಟತನ ಸಂಕಟಾದಿಗಳ ಸಂಕೇತವಿರುವುದು, ಸುಸಂಗತ 'ಪ್ರಕೃತಿ' ಎನಿಸುತ್ತದೆ, ಆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ. ಆದರೆ. ಆದಿ-ಮಾತೆ ಮೇರಿಯು——ಅಯೋನಿ ಸಂಭವ ಶಿಶುವಿನ ಅವತಾರದ–ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಂಪ್ರದಾಯದ ಈ ಪವಾಡ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ. ಹಾವಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರವಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಿತ್ತು. ಈಗಿನ ಮೇರಿಯು ಸೌಮ್ಯ ಮಾರ್ದವತೆಯ ಪ್ರತಿಮೆ. ಅರ್ವಾಚೀನ; ಉಗ್ರ ಮೇರಿಯು ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ ಇರುವುವು. ಆದರೆ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ, ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮಾರ್ಪಾಟಾಗುವುದುಂಟು. ಇದಕ್ಕೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪವಾಡ ಕಥೆ ಅಪವಾದವಲ್ಲ. ಆದ ಮಾರ್ಪಾಟಿನ ಮೂಲಕ ಆ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿತವಾಗುವ ಅರ್ಥವು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತುಂಬ ಉಪಯುಕ್ತವಿರುತ್ತದೆ.

ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದು ಆದಿಮಾತೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ಅದಿಶೇಷನಿಂದ: ಈ ಮಾತಿಗೆ ಇಜಿಪ್ತ-ಗ್ರೀಸ ಮೂಲದ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಿಂದ. ಅದಿತಿಯು ಆದಿ ಮಾತೃತ್ವದ ಋಗ್ವೇದಸ್ಥ ಪವಾಡ ಕಥೆಗೆ ಪುಷ್ಟಿದೊರೆತಿದೆ; ಋಗ್ವೇದದ ಪ್ರಜಾಪತಿ-ವಿಶ್ವಕರ್ಮ-ದಕ್ಷರ ರಹಸ್ಯ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಆದಿಮಾತೆ ಮೇರಿಯು (ಅಯೋನಿ-ಸಂಭವ ಶಿಶುವಿನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ) ಪವಾಡ ಕಥೆಯೊಳಗಿನ ಹಾವು ದುಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಅದು ತನ್ನ 'ಮೊದಲು-ತನಕ್ಕೆ' ಎರವಾಗಿದೆ. ಪುನರ್ವಿಮರ್ಶೆ—ವಿಚಾರದ ಕ್ರೈವಾಡವಿರುವುದಾಗಿ ಊಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥೀಯ ನೂತನ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯ ಸಲುವಾಗಿ, ತಕವಾಯದ ಪವಾಡ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಆಕೃತಿಯ ಈ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿರುವುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ವದೊಳಗಿನ ದಿವ್ಯ ದೈವೀ ಪವಾಡಶಕ್ತಿ : ದೇವರು: ಪ್ರಪಂಚದೊಳಗಿನ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿ : ಸೈತಾನ ಮತ್ತು ದೇವರ ಮಗ (—ಮಕ್ಕಳು). ಈ ತ್ರಿಕೋನ ತತ್ವವು ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮದ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಭಾರತೀಯ ಆದ: ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ದ್ವೈತತಸ್ಥಗರ್ಭಿತ ವಿಚಾರವನ್ನು (concept) ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥೀಯ ದ್ವೈತತಸ್ಥಗರ್ಭಿತ ವಿಚಾರದೊಡನೆ ಹೋಲಿಸುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಲಿದೆ:

'ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ ಚ' ಇದು ಭಾರತೀಯ ದೈವತಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ವಾಗಿದೆ; ಈ ದೈವತದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ 'ಸರ್ಪ'ದೊಡನೆ ಸಂಬದ್ಧವಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಸಂಕೇತವು ಇಲ್ಲದಿರುವ ದೈವತವೇ ದೊರೆಯದು! ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥವು ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶಾಖೆಯೇ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವದ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ, 'ಆದಿಮಾತೆ'ಯೊಡನೆ ಸರ್ಪ ಸಂಬದ್ಧವೇ ಇದ್ದರೂ, ಕ್ರೈಸ್ತಮತ ಪ್ರಸ್ಥಾಪರು, ಅದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ (ತಮ್ಮ) ಸಂಪ್ರದಾಯದೊಳಗಿನ 'ಸರ್ಪ' ಸಂಕೇತವನ್ನು, ಬಹು ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ, ನೂತನ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದ ದೂರವಿರಿಸಿದ್ದು, ಈ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ! ಕ್ರೈಸ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ತತ್-ತ್ವ ವಿಚಾರವು, ಚಾಂದ್ರ ಪಂಥೀಯ ಆಕೃತಿಯೆ ಆಗಿದೆ: 'ವಿರಕ್ತವಾದ; ಕುಮಾರೀ-ಕುಮಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಆಚಾರ ನಿಷ್ಠೆ; ಭವ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಹಂಬಲ ಪಾರಲೌಕಿಕ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಜೀವನವನ್ನು ಕರಾಳ **ಕಾಲ**: ಸರ್ಪವು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿದೆ, ಬಾಳು ಕ್ಷಣಿಕ; ಐಹಿಕ-ಜೀವನವು ಮೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪ ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ವಹಿಸದಿದ್ದರೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆಮರಣ ಕುಮಾರ-ಕುಮಾರಿಯರಾಗಿ-ದೇವಾರ್ಪಣ ಭಾವದಿಂದ ಬದುಕುವ ಪ್ರೇರಣೆ ದೊರೆಯಲು ಶಕ್ಯವೆ ಇಲ್ಲ! ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತದಲ್ಲಿ ದೇವರಿಂದ ಹಾವನ್ನು ದೂರವಿರಿಸಿದರೂ, ಬಾಳನ್ನು 'ಹಾವು' ಎಂಬ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ!

ಭಾರತೀಯ ಇಂದಿನ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ, ಹಾವಿನ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿರುವಂತೆ ಕಾಣದಿರುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ 'ಸುಧಾರಣೆ'ಯೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ **'ಸರ್‌ಪ'** ವರ್ಗದ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಸಂಕೇತವನ್ನು, ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಸಂಗಡ ತೋರಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯನ್ನು ಭಾರತೀಯರು ಇಂದಿಗೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಷೇಧಿಸಿಲ್ಲ! ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥವು ದೇವರೊಳಗಿನ 'ಸರ್ಪ' ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದರೂ ಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪರ್ಯಾಯದ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲೇಬೇಕಾಗಿದೆ; ಹಾವನ್ನು ಕೇವಲ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಯೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ದೇವರೊಳಗಿನ ಮೃತ್ಯು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಹಾವು ಸೈತಾನವಾಯಿತು. ಆದರೆ 'ಶಿಲುಬೆಗೆ

ಏರಿಸಿದ ಕ್ರೈಸ್ತ'ನ ಪ್ರತಿಮೆಯೆ ಆದರ್ಶವಾಗಿರುವುದರ ಅರ್ಥವೇನು? ಕ್ರೈಸ್ತನನ್ನು ಶಿಲುಬೆಗೆ ಏರಿಸಿದ್ದು ಐತಿಹಾಸಿಕ-ಸತ್ಯವೊ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವವರುಂಟು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ 'ಸನಾತನ' ಆಚಾರಗಳನ್ನು ಆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯದ ಮೂಲ 'ದರ್ಶನ'ದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು, ಪಂಥ-ಪ್ರಸ್ಥಾಪಕವೀರ ಅಥವಾ ಪ್ರವಾದಿಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಧರ್ಮಪಂಥದಲ್ಲೂ ಉಂಟು. ಕೃಷ್ಣನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಇರುವುದಾಗಿ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಕಂಡಿದೆ (Early Vishnu--ism. By J. Gonda ನೋಡಿ) ಧರ್ಮ ಪ್ರವರ್ತಕರು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧಾ ಭಾವನೆ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಯೋಜಿಸುವ ತಂತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ ಮೆರ್ಸಿಯಾ ಇಲಿಯದೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ: Catagories instead of historical personages. The historical personage is assimilated in his mythical model (hero, etc). While the event is identified with the catagory of mythical actions (fights with a mon--ster etc.)—(Myth of Eternal Return; P. 43)

ವಿರಕ್ತ ಪಂಥೀಯ ಕುಮಾರ-ಕುಮಾರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ. ಸಂಸಾರವನ್ನು ಶ್ಮಶಾನದಂತೆ ಕಾಣುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ; 'ಇಲ್ಲಿ ಸಾಯುವವನು, ಅಲ್ಲಿ (ದಿವ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ) ಬದುಕುವನು' ಎಂಬರ್ಥದ ವಚನವೂ ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮದಲ್ಲಿದೆ. ನಾನಾ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥಗಳು, ಕ್ರಿಸ್ತನಿಗೂ ಮುಂಚೆ ೩-೪ ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳಿಂದ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ಇದ್ದುವು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಕೊಂಡಿರುವ 'ನಾಗ'-ಅಹಿ-ವೃತ್ರ ಪಂಥವು ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. ವೃತ್ರಘ್ನ ಇಂದ್ರನು, ಯತಿಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ ಘಟನೆಯ ಮಾರ್ದನಿ ವೈದಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿನದಿಸುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಸಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ (Vedic Index, 'ಯತಿ' ನೋಡು), ಜೀವನವನ್ನು ಶ್ಮಶಾನವೆಂದು ಬಗೆವರು ಸಮಾಜ ಕಂಟಕರು; ಐಹಿಕ ಜೀವನದ ಶತ್ರುಗಳು, ಇವರು ಸರ್ಪ ಸ್ವರೂಪರು, ಎಂದು ಅಂದಿನ ಸೌರ ಪಂಥಿಗಳ ದೃಢವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದ್ದಿತು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಮೃತ್ಯುರೂಪ ದೈವತಗಳಿಗೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಗೌರವದ

ಸ್ಥಾನವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಚಲಿತ ಋಗ್ವೇದ- ಪಾಠವಲ್ಲಿ ಸಹ ಬರುವ ಕೊನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ, "ಯಸ್ಯ ಛಾಯಾ ಽಮೃತಂ, ಯಸ್ಯ ಮೃತ್ಯುಃ" ಈ ಸ್ವರೂಪದ ದೈವತಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮುಸುಕಿನಲ್ಲಿ, ತಲೆ ಮರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದಿರುವ ಕಾರಣವೇನು ಮತ್ತೆ? ಈ ಪ್ರಪಂಚವು, 'ಮೃತ್ಯುನಾ ಆವೃತಂ' ಎಂಬ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದ ವರೆಗೂ ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ! ಈ ಪಂಥೀಯ ಪ್ರವೇಶವು ವೇದದಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿಯೇ ಆಗಿರುವುದು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಾಗಿದೆ. 'ಅದಿತಿ', 'ಅತ್ರಿ' ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಅರ್ಥದ ಮಾತಿನ ಮಾಟಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಈ ಸಂಕೇತಗಳು ತಮ್ಮ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ತೋರಗೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ, ಹಿಂದು-ಮುಂದಿನ ಸಂದರ್ಭದ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕವಡು ಬಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.ಇದಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಉಪನಿಷತ್ತು, ಪುರಾಣಾದಿಗಳೊಳಗಿನ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯು ತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ವಿವರದಿಂದ ಪ್ರಸ್ತುತ, ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಸಂಗತಿ ಯೆಂದರೆ ಹಾವು ಮೃತ್ಯುವಿನ ಪ್ರತಿಮೆ. ಕ್ರಿಸ್ತ ಪೂರ್ವ ಪುರಾತನ ಪಂಥಗಳ ಲ್ಲಿಯ ಮೃತ್ಯುರೂಪ ಸರ್ಪಬಿಟ್ಟು ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥವಲ್ಲಿ ಶಿಲುಬೆಗೆ ಏರಿಸಿರುವ (ಕ್ರೈಸ್ತ) ಶವದ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೆ ಸರ್ಪದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿ ದ್ದಾಗಿದೆ. ಯುರೋಪಿನಲ್ಲೂ ಸರ್ಪವನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕಾಣುವ ಸಂಪ್ರ ದಾಯವಿದ್ದಿತೆಂದು ಬಗೆಯುದೆ, ಆದಿಮಾತೆಯ ಕ್ರೈಸ್ತಪಂಥವಲ್ಲಿ, ಏನೆಲ್ಲ ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯ ನಡೆವಳಿ ನುಡಿವಳಿಗಳು ಇದ್ದೂ, ಸರ್ಪವು ಮಾತ್ರ ಸ್ಥಾನ— ಭ್ರಷ್ಟವಾಗಿ, ಅದು 'ಸೈತಾನ'ದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರುವುದರ ಅರ್ಥವೇ ಆಗಲಾರದು. ಗ್ರೀಕ-ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಇವು ಯುರೋ—ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಆರ್ಯ ಭಾಷೆಯ ಶಾಖೆಗಳು. ಈ ಭಾಷಿಕರು ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧ ತಿಯ ಜನ; ಇವರು ಆಪಃರಸ ಪಂಥೀಯರಲ್ಲ. ಇವರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ದೈವತಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿಲ್ಲ, ಎಂಬ ಮಾತುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಸಂದೇಹವು ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಗ್ರೀಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಚಾಂದ್ರ ಪಂಥೀಯ ರಾತ್ರೀಸಂಪ್ರದಾಯ ಗಳು ಇದ್ದುದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. (Greeks and the Irrational By E. R. Dodds ನೋಡಿ.)

ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥೀಯ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಆಚಾರಾಂಗವನ್ನು ರೂಪಿಸು

ವಾಗ, ಹಾವಿನ ಮೂಲ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಲ್ಲಿಯ ಗ್ರೀಕ–ಲ್ಯಾಟಿನ ಭಾಷಿಕರ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಭಾವವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಾವನ್ನು ಸೈತಾನ: ಬಾಳಿನೊಳಗಿನ ದುಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕ ವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, 'ಸರ್-ಪ' ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ! ಸಂಸಾರವನ್ನು ಭವ **ಪಾಶ** ಎಂದು ಬಗೆದು ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ (Salvation) ಜೀವನವನ್ನು ದೇವರಿಗೆ ಮುಡಿಪುವ: ಸರ್ಪ ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವದ ಈ ಗುರು ಪಂಥವು, ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ವಾಗಿದೆ. **'ಪಾಶ'** ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಚಿಹ್ನವನ್ನು ಭಾರತೀಯ ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪಾಶವು ಮೂಲತಃ ಸರ್ಪವೇ ಆಗಿದೆ. ಕಾಲನ **'ಪಾಶ'**ವು– ಸರ್ಪವು ಕೊರಳಿಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿದೆ, ಎಂಬ ಜಾಗೃತ ಸ್ಮೃತಿಯು ಇಲ್ಲದೆ, ಮಾನವರ ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯ ವೃತ್ತಿಗಳ ಬೆಂಬತ್ತಿ ಹೋಗದಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥವು, ಭಕ್ತ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪಾರಲೌಕಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿರೀಕರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್–ಪದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಪಡೆವಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಸಂಕೋಚ ಪಟ್ಟುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸರಿಯುತ್ತ ಹೊರಟ ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ 'ಸರ್–ಪ' ರೂಪವಾಗಿಸಲು ಹಿಂದೆಗೆದಿಲ್ಲ. ಆಕಾಶಸ್ಥ 'ಗ್ರಹ':'ಗ್ರಾಬ' ನೆಗಳೆ–ಸರ್ಪ ಸ್ವರೂಪಿಗಳೆಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯುಂಟು! ರಾಹು-ಕೇತು ಸರ್ಪರೂಪರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ನಕ್ಷತ್ರ— ರಾಶಿ ಇವು ಮಾನವನನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ: ಇವೂ ವಿಶ್ವಸ್ಥ 'ಸರ್–ಪರ್' ಶಕ್ತಿಯ ಅಂಗಗಳೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಒಂದು ಸೂಕ್ತದ ದೈವತವು 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ **ಸೂರ್ಯೋವಾ'** ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥವನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಸರ್ಪ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಇಷ್ಟು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಧೈರ್ಯ ಸಾಲಲಿಲ್ಲೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಆಚಾರಾಂಗದ ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ ನಾಗ–ಭೂಮಿಕೆಯೇ ಇರುವ ಈ ಪಂಥೀಯ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಡನೆ, ಅದರ ಅಂಗವಾಗಿಯ ಇರಬೇಕಾದ ಸರ್ಪವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮರೆಮಾಚಿದ್ದಾಗಿದೆ! 'ಸೈತಾನ' ಸಂಕೇತದಿಂದ ಉಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸರ್ಪವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಹದ್ದುಪಾರು ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಈ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಆಕೃತಿಯೆ ಬೇರೆಯಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ 'ಸೈತಾನ'

ರೂಪದಲ್ಲಾಗಲಿ ನಾಗ–ಸಂಕೇತವು ಎಂತೂ ಉಳಿಯಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಾಳನ್ನು ಅರ್ಥವಿಹೀನವೆಂದು ಅಥವಾ ಮೃತ್ಯುರೂಪವಾಗಿ ಎಂದರೆ ಸೈತಾನ=ಹಾವಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬೇಕಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ವಹಿಸಬೇಕಾಗುವ ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ತತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ, ಪಿಂಡ-ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ವಿಚಾರವು ಅನಿವಾರ್ಯವಿದೆ. ಪಿಂಡದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ್ದು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿ ಇರಲಾರದು; ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದು—ಇರುವುದು ಎಲ್ಲವೂ ಪಿಂಡದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಈ (ತನ್ನ) ದೇಹದಲ್ಲೆ ವಿಶ್ವದ ಏನೆಲ್ಲ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಾಣುವ ಈ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸೈತಾನ ರೂಪ ಹಾವು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೆ ಇರಬೇಕಾಯ್ತು. ಭಾರತೀಯ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವನ **ಮನಸ್ಸೇ ಹಾವು. ಈ ಮನಸ್ಸೆ ಚಂದ್ರ: ಕಾಮ; ಇದುವೆ ಸ್ತ್ರೀ ಲಿಂಗಿಯಾದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಾ= ಕಾಮಿ(ನಿ)! ವಿಶ್ವಸರ್ಜಕ ರೇತವೂ ಈ ಮನಸ್ಸೇ!** 'ಕಾಮಃ ತತ್ ಅಗ್ರೇ ಸಮವರ್ತತ ಅಧಿ **ಮನಸಃ ರೇತಃ ಪ್ರಥಮಂ ಯತ್ ಆಸೀತ್!'** (X. ೧೨೯.೪). ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ, —ವಿಶ್ವಕರ್ಮ: ಪ್ರಜಾಪತಿ: ತ್ವಷ್ಟಾರ: ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನು, ಆದಿ ಪುರುಷ ಈ ಬಗೆಯ ರೂಪ ದಲ್ಲಿ—ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿರುವಪ್ರತಿಮೆ. ನಾಗ-ಲಿಂಗನ ಸಂಕೇತವೆ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಏನೂ ಅಲ್ಲ, ಆದುದರಿಂದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥವು ವಿಶ್ವನಿರ್ಮಾಣ ಶಕ್ತಿರೂಪದ ಆದಿ ದೇವದೇವೇಶ್ವರನಿಂದ ಸರ್ಪವನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಲು ಪಟ್ಟ ಪ್ರಯತ್ನವು ಕೇವಲ ಸಂಭ್ರಾಮಕವಿದೆ. ಎಂದು ಎನ್ನಬೇಕಾಗುವುದು,

ಆದಿಶೇಷ: ಸರ್ಪದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುವ ತತ್ವಜ್ಞಾನವು ಇನ್ನಾ ಲಗೆಯದು ಆಗಬೇಕಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ (Logic oft he premi- sess)! ಪ್ರಪಂಚ ಅರ್ಥವಿಹೀನ—ಅಥವಾ ಮೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪ—ಸೈತಾನ; —ಆದರೆ ತನ್ನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟು! ಇಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪಿಂಡ=ದೇಹ ನಶ್ವರ ಎಂದರೂ ಈ ದೇಹದೊಳಗಿನ 'ತಾನು' ನಶ್ವರನಲ್ಲ, ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ವಹಿಸಬೇಕಾ ಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ತನ್ನ ಹೊರತು ಉಳಿದೆಲ್ಲವೂ ಅರ್ಥವಿಹೀನ ಎನ್ನಲೇಬೇಕು! ಇಲ್ಲಿವೆ, ಪ್ರತಿದೇಹದೊಳಗಿನ 'ನಾಗ'ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಜೀವ—ಜೀವ ಭೇದದ ಭೂಮಿಕೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಎಷ್ಟು ನಾಗಗಳೊ ಅಷ್ಟೆಲ್ಲವೂ 'ಸತ್ಯ'; ಅಥವಾ ಒಂದೇ (ಆದಿ) ನಾಗ ಸತ್ಯ; ಉಳಿದುವು ಎಲ್ಲವೂ ಸಂಭ್ರಾಮಕ ಎಂಬ ನಿಷ್ಠೆ ವಹಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲವೆ 'ಲೌಕಿಕ (ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ) ಸತ್ಯ'; 'ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ

ಸತ್ಯ' ಎಂದು ಬಗೆಯಬೇಕು! ಲೌಕಿಕ 'ಸತ್ಯ' : ಅನೃತ; ನಿತ್ಯವಲ್ಲ! ಎನ್ನಬೇಕು. ಪ್ರಪಂಚ ಅರ್ಥವಿಹೀನವೆಂದರೆ ಲೌಕಿಕ ಸತ್ಯವೂ ಅರ್ಥವಿಹೀನ ಅಲ್ಲವೆ?

ಎಂದರೆ ಐಹಿಕ ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪದಿರುವ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮೋಕ್ಷವೇ ಗುರಿಯಾಗಿರುವ ಈ ವಿರಕ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಅರ್ಥವಿಹೀನವಾಗಿಸುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇವು ಪ್ರಗತಿ ಪಥದಲ್ಲಿ ಸಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಅಶಕ್ಯ. ಆದರೆ ಕೊನೆಯ ಒಂದು ಪಿಳ್ಳೆಯೂ ದುಃಖ ಪೀಡಿತವಾಗಿ ಈ ಭವಬಂಧನದಲ್ಲಿ ತೊಳಲುತ್ತಿರುವ ವರೆಗೆ ತನಗೆ ನಿರ್ವಾಣ (: ಮೋಕ್ಷ) ಬೇಡ, ಎಂದು ಸಾರುವ ಕರುಣಾ ಮೂರ್ತಿ ಲೋಕೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸುವ ಬೋಧಿ-ಸತ್ವರು ಉಂಟಲ್ಲ! ಈ ಬಗೆಯ ಆದರ್ಶದ ಬೋಧಿಸತ್ವರು—ಅವತಾರಿಗಳು, ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಮೋಚ್ಚ ವಿಚಾರದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೂರ್ತರೂಪರೇ ಅಲ್ಲವೊ? ಆದರೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೊ— ವೈಕುಂಠಕ್ಕೊ— ಕೈಲಾಸಕ್ಕೊ ಒಯ್ಯುವ ಸಂಕಲ್ಪದ ಈ ಬೋಧಿಸತ್ವರು ಆಡುವ ಮಾತು ಮಂಗಳಕರವೊ? ಅಮಂಗಳಕರವೊ? ಐಹಿಕ ಜೀವನವಂತೂ ಸೈತಾನನ ರಾಜ್ಯ! ಆದಕಾರಣ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೈಲಾಸವಾಸಿಯಾಗಿಸುತ್ತೇನೆ, ಎಂಬ ಪುರುಷೋತ್ತಮನು ಶೇಷ ದೇವರ ಅವತಾರನೆ ಆಗನೆ? 'ಶೇಷ'ನಲ್ಲದೆ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉಳಿವವರಾರು?

ಬೈಬಲ್ಲು ಹೇಳುವ ಸೈತಾನನೆಂಬ ಶೇಷನು ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರವು ಯಾವುದು? ಸೈತಾನನದೆ? ಜ್ಞಾನ ವೃಕ್ಷದ ಫಲವನ್ನು ಸವಿಯಲು ಹೇಳಿದ್ದು ದುರ್ಬೋಧೆಯೆ? ಜ್ಞಾನಫಲ ಸವಿಯುವುದು ಏಕೆ ನಿಷಿದ್ಧ? ಆ ಜ್ಞಾನಫಲವು ದುರ್ಬುದ್ಧಿಗೆ ಪ್ರೇರಿಸುವುದು ಎಂದು? ಹಾಗಾದರೆ, ಜ್ಞಾನವು ಪಾಪಕ್ಕೆ ಪ್ರಚೋದಿಸುವುದು ಎಂದರೆ ಏನು ಅರ್ಥ? ಅಜ್ಞಾನಿಯೆ ಸದಾನಂದೀ ಪುಣ್ಯವಂತ: Ignorance is bliss; ನಿಜವೆ? Where is bliss, it is folly to be wise! ಎಂದು ಎನ್ನಲಾದೀತೇ? ಬೈಬಲ್ಲಿನ ಶೇಷನು, ಆಡಂ-ಈವ್ಹರಿಗೆ, ಜ್ಞಾನ ವೃಕ್ಷದ ಫಲವನ್ನು ತಿನ್ನಹೇಳದಿದ್ದರೆ ಏನಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು? ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಸ್ತನಂತಹ ಪವಾಡಿಗಳ ಅವತಾರದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ! ಸರಿ, ಅದರಿಂದಾಗಿ ವಿಶ್ವವು ಪರಿಪೂರ್ಣ 'O'

ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದಿತ್ತು, ಎಂದರೂ. ನಾನು–ನೀನು–ಅವನು ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ತಾರತಮ್ಯದ ಈ 'ಜ್ಞಾನ'ವೇ ಅಂಕುರಿಸದಿದ್ದರೆ, ನಾನು **ಇದ್ದೇನೆ** ಅಥವಾ ನಾವು **ಇದ್ದೇವೆ** ಇದರ ಅರಿವೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ! ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸುಖದಿಂದ ಇರುವರೆಂಬ **ದೇವರು** ಎಂಬವರು, ಸಹ **ಮರ್ತ್ಯರಾಗಿ** ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟಲು ಆಸೆಪಡುತ್ತಾರೆ–ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ, ಎಂಬ ಕಥೆಗಳೂ ಕೇಳಬರುತ್ತವೆ! ಭಾರತೀಯ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾರಣ ದಿಂದಾಗಿ ಶೇಷನು, ಪೂರಾ ದುಷ್ಟನಲ್ಲ; ಇದು ಪ್ರಪಂಚದ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿ; ವಿಷ್ಣು ಮಾಯೆ ಎಂದರೇ ಇದು. ಇದು 'ಲೀಲಾವಾದ'ದ ಆಕೃತಿ! ಕೆಸರಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ನಗುತ್ತಿರುವ ಕಮಲ! ಅಥವಾ ಪ್ರಳಯ ತಾಂಡವದಲ್ಲಿ ಮಂದಹಾಸ ಸೂಸುತ್ತಿರುವ ಕಾಲಭೈರವ! ಇವೆರಡೂ, ನಾಗ ಭೂಮಿಕೆಯ ಆದರ್ಶ ಆಕೃತಿಗಳು! ಈ ನಾಗರಾಜನಿಗೆ **ರಾಸ** ಕ್ರೀಡಾ ವಿಹಾರ ಲೀಲೆ, ಅಥವಾ **ತಾಂಡವ** ಕೋಲಾಹಲಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಳಯ ದುರಂತ ಕೃತ್ಯ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದರಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟ. ನಡುವಿನ ನೇರ ದಾರಿ ಹಾವಿಗೆ ಒಗ್ಗದು! ಇದು ಇದರ ಪ್ರಕೃತಿ ಸ್ವಭಾವ! ನಾಗನು 'ಕಪಟ ನಾಟಕ ಸೂತ್ರಧಾರಿ' ದೇವರು! ಎಂಬುದು ಭಾರತೀಯ ವಿರಕ್ತ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿ. ಕಾಲೋಽಸ್ಮಿ ಲೋಕಕ್ಷಯ ಕೃತ್‌ಪ್ರವೃದ್ಧಃ' ಎಂಬ ವಿಷ್ಣುವೆ, ರಾಧಾಲೋಲ, ರಾಸಕ್ರೀಡಾರತ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಂಟು! ಅಲ್ಲದೆ 'ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ನರಳುತ್ತ ಉಳಿಯದಂತೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ 'ಕೇವಲಿ' ಅಥವಾ ನಿರ್ವಾಣ ಸಿದ್ಧಿಯ ದಾರಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಿಸುವ ಭಗವಾನ್ ಬುದ್ಧನೂ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಒಂದು ಅವತಾರವೇ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಮಿಕ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ; ಇದು ಪ್ರಚಲಿತ ಯುಗದ ಉಪಾಂತ್ಯ ಅವತಾರ!

ನಾಗ-ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಬೆಳಕಿನ ಅಳುಕು; ಸವಿತೃವನ್ನು 'ಅಪಾಂ—ನಪ್ತೃ'ವಿನ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುವ ಸೂಕ್ತದ ಸಂಕಲನ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸವಿತೃವಿನ ಪ್ರಕಾಶದ 'ಸ್ವತಂತ್ರ' ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಪಾತಳಿಯನ್ನು ನಷ್ಟಪಡಿಸುವ ಹಂಚಿಕೆಯು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇದನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಸೂಚಿಸಿ ಆಗಿದೆ. ನಿಯಮ–ನಿರ್ಬಂಧಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗದ ನಾಗ: ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಜೀವನ ರೀತಿಗೆ, ಸವಿತೃವಿನ ಪ್ರಕಾಶ– ಎಂದರೆ ಕಾರ್ಯ–ಕಾರಣ ಸಂಬಂಧದ ಮೀಮಾಂಸೆಯಿಂದ

ದೊರೆವ, ಜೀವನದ ಅರ್ಥದ ಮೂಲಕ ಲಭಿಸುವ ಬೆಳಕು ಹಿಡಿಸದು, ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಈ ಪ್ರಕಾಶವು ಅಸಹ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ-ವಿವೇಕಯುಕ್ತ ಜೀವನವು ಸಂಯಮವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ-ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಾಗೂ ಜಾಗತಿಕ ಜೀವನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾನವತೆಯ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಬಾಧಕವಾಗದ ಪರಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿ, ತನ್ನ 'ಸ್ವ'ದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಈ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿವೇಕ ಅವನನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ; ಕೆಲ ಬಾರಿ ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸುವುದೂ ಉಂಟು. **ವ್ಯಕ್ತಿಯ 'ಸ್ವ'ದ ಅರ್ಥವು, ಆ ಜನಗಣದ** (ಕೇವಲ ಒಂದು ಭಾಷಿಕ ಗಣದ ಕಾಲ, ಹಿಂದೆ ಸಂದಿಹೋಗಿದೆ.) **ಇಡಿಯಾದ ಜೀವನದ (:ಅರ್ಥದ) ಅಂಗವಾಗಿದೆ,** ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆವ ಜೀವಿ, ವಿವೇಕಿಯೆನಿಸದು. ಆದರೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾರ್ಥ-ಪಕ್ಷಾಂಧತೆ, ಜಾತೀಯ ಹೆಮ್ಮೆ ಮೊದಲಾದ ಭಾವನೆಗಳ ಆವೇಶದಲ್ಲಿ, ಬಹುಸಂಖ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ತೆರೆದ ಕಣ್ಣಿನ ವಿವೇಕವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಶಕ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬಹು ಜನಕ್ಕೆ ಚಾಂದ್ರಸಾಂಪ್ರದಾಯದ ಬಗೆಗೆ ಇರುವ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಆಕರ್ಷಣವು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಾತಳಿಯ ಅಂತಃಸಾಕ್ಷಿಯ ಕಿವಿಮಾತಿನ ಬಗೆಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಂತಹ ಮಾನವ ಸಮಾಜವು, ತನ್ನ ನಡೆವಳಿಗಾಗಿ ತೆತ್ತ ಬೇಕಾದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಮರೆಯಲಿಕ್ಕಾಗದು! ಗ್ರೀಸ ದೇಶದ ಯುರೋ—ಭಾರತೀಯ ಶಾಖೆಯ ಭಾಷಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು, ಆಪ:ರಸ ಪಂಥೀಯ 'Moongoddes serpent-goddess' ಪರಂಪರೆಯ ಬಹುಸಂಖ್ಯರ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಚಾರಗಳ ಪರಿಣಾಮದಿಂದಾಗಿ ತನ್ನ-ತನಕ್ಕೆ ಎರವಾಯ್ತು; ಆ ಬಳಿಕ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥೀಯ ಆದಿ-ಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಯುರೋಪ ಖಂಡವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ತತ್ಪೂರ್ವದ ಆದಿಮಾತಾ—ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸುಧಾರಿಸಿದ ಆವೃತ್ತಿ ಇದು. ಪೋಪನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗುರು—ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವದ ಗೋರಿಯಾಗುವ ವರೆಗೆ ಯುರೋಪವು, ಮಬ್ಬುಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲೀ ಇದ್ದಿತೆಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಇತಿಹಾಸಕಾರರೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರೊಟೆಸ್ಟಂಟ ಮತವೂ ಚಾಂದ್ರ-ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ತಿದ್ದಿ ಬೇಸಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಆಕರ್ಷಕ ಆವೃತ್ತಿ! ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತವನ್ನು ಜಾಗತಿಕ ಧರ್ಮವಾಗಿಸುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ ಯುರೋಪ-ಅಮೇರಿಕೆಯ ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶಾಖೆಗಳ ಪ್ರಚಾರಕರು, ಭಾರತ

ವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವ ಹೊಂಚು ಹಾಕಿದ್ದರು; ಆಸಾಮು ಮೊದಲಾದ ಪ್ರದೇಶ ದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ಇದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಮಾನವತೆಯು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ನಿಜವಾದ ಪ್ರಗತಿಗೆ, ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಆರಂಭ ವಾದದ್ದು ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಉದಯದೊಂದಿಗೆ; ಗ್ರೀಸ ದೇಶದ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಳಗಿನ ಪ್ರಕಾಶ ಕಿರಣಗಳು, ಸಂಶೋಧನೆಯ ಮೂಲಕ ಕಾಣ ತೊಡಗಿದ ಬಳಿಕ! ಧಾರ್ಮಿಕ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯು, ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಸಂದರ್ಭ ದಿಂದ ಆಗಬೇಕಾಗುವ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ವಿಚಾರ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಶತ್ರುಸ್ವರೂಪ ವಾಗಿದೆ. ಪವಾಡ–ಚಮತ್ಕಾರಗಳ ನಂಬುಗೆ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಭಾವದ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಮಾರಕ. ಆದರೂ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಶೋಧನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಂಶೋಧಕರೇ ಕಂಡು ಹಿಡಿದ ಉತ್ತರವುಂಟು. 'ಝೂಉಸ್‌ನಂತಹ ದೇವಾಧಿದೇವನೆಂಬವನೂ ವಿಶ್ವ ನಿಯಮ : ನಿಯತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟವನು ಆಗಿದ್ದಾನೆ;' ಎಂಬ ಈ ಬಗೆಯ ಪುರಾತನ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಾದ ಅರ್ವಾಚೀನ ಪ್ರಗತಿಪರ ವಿಚಾರಗಳ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು ಎಲ್ಲಿದೆ? ಎಂಬುದರ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದುವು ಗೊತ್ತಾಯಿ ತೆಂದು ಅವರೆ ಹೇಳಿದ್ದುಂಟು. ಈ ನಿಯತಿಯನ್ನು ಬರ್ಟರಾಂಡ ರಸೆಲ್ 'Fate' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ; ಗ್ರೀಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'Moera' ಎಂಬ ಶಬ್ದಸಂಕೇತ ವುಂಟು; ಇದು ಚಾಂದ್ರಪಂಥೀಯ ಸಂಕೇತವಾದರೂ ಇದನ್ನು ಗ್ರೀಕರು ಮಾರ್ಪ ಡಿಸಿದರು. ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂಬ ಝೂಉಸ್ ತಲೆವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾಗುವ ಆ ವಿಶ್ವ-ನಿಯತಿ : ನಿಯಮ ಯಾವ ಬಗೆಯದು ಇರಬಹುದು? ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ಭೂತವಾದ ಆ ನಿಯಮ : ನಿಯತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದು, ಅದನ್ನು ಜನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು? ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಮನೋ ಭಾವಕ್ಕೆ ದೊರೆತ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ, ಅಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಶೋಧನವು ಆರಂಭ ವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥೀಯ ಚಾಂದ್ರಭೂಮಿಕೆಯು 'ಸರ್ವಸಮರ್ಪಣ ಭಾವ'ವನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವ ದೈವವಾದದ್ದು; ಆದುದರಿಂದ ಸ್ವಾವಲಂಬೀ ಅಂತಃ ಪ್ರೇರಣೆಯ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ವಿಚಾರ ಪದ್ಧತಿಯು ನೂತನ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ತಲೆಯೆತ್ತದಿದ್ದರೆ ಯುರೋಪ (ಅಮೇರಿಕೆ) ಸಹ,

ಚಾಂದ್ರಪಂಥೀಯ ಧರ್ಮದ ಏಶಿಯಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿಯಬಹುದಿತ್ತು.

ಮುಸಲ್ಮಾನೀ ಧರ್ಮವೂ ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ ಯದೇ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತವು ಹುಟ್ಟಿದ ಬಳಿಕ ಆರು ಶತಕಗಳ ತರುವಾಯ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದು; ಹಿಂದಿನ ಅನುಭವದ ಲಾಭ ಪಡೆಯದಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ; ಭಾರತೀಯ ಚಾಂದ್ರಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಅದರ ಮೊದಲತನದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ,ಅಹಿಂಸೆ–ಕುಮಾರೀ ಕುಮಾರ ವೃತ್ತಿಯ ಜೀವನ ಸುಮಾರಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದಿದೆ. ಆಮೇಲೆ ೩೦೦೦ ವರುಷಗಳ ತರುವಾಯ ಹೊರಟ ಕ್ರಿಸ್ತಪಂಥದ ಅಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ, ಭಾರತೀಯ ಸ್ವರೂಪದ ತೀವ್ರತೆ ಇಲ್ಲ! ದೇವರ ಜಗಲಿಯಿಂದ ಸರ್ಪವನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಪ್ರೊಟೆಸ್ಟಂಟರು, ಧರ್ಮಗುರುಗಳ ವಿವಾಹಕ್ಕೂ ಸಮ್ಮತಿಸಿದ್ದಾರೆ! ಕುಮಾರ–ಕುಮಾರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹಳೆ ಕಥೆಯಾಯಿತು. ಮುಸಲ್ಮಾನೀ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬಹುಪತ್ನಿಯರಿರುವ ರೂಢಿಯುಂಟು; ನಾಗನನ್ನು ಕೊಂದು ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಆತಂಕವಿಲ್ಲ. ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಅ ಹಿಂ ಸೆ ಯ ಆಕೃತಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಮಾರ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಭೌತ ನಾಗನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಿದ್ದರೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉಗ್ರಶ್ರದ್ಧೆಯಾಗಿ ಆ ನಾಗ ಶಕ್ತಿಯು, ಇನ್ನೊಂದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಳಿದೇ ಇದೆ. ಏಕಾಂತಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಅತ್ಯಂತ ಉಗ್ರ ಉನ್ಮನಸ್ಕ ಭಾವವು ಅಂಗವಾಗಿರುವ ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಉನ್ಮದಿತ ಭಾವವನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಲು ಶಕ್ಯವೆ ಇಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿನ ಜೀವ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ಆತ್ಮ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲೇ ಇರುವ ಮೂಲಭೂತ ಪ್ರಕೃತಿ-ಧರ್ಮವಿದು. ಮಾನವ ಜೀವನ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ರಾಜಕೀಯ ಆದರ್ಶವಾದದ ಆವರಣ ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸ್ವೈರ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ 'ಮದಿಂತನ' ಮನೋಭಾವವು ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ನರ್ತನಕ್ಕೆ ತೊಡಗುವಲ್ಲಿ, ಮಾನವೀ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಗತಿಯ ಆಶೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಮುಸಲ್ಮಾನೀ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ತೀವ್ರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಯಾರಿಂದಲೂ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. 'ಇಸ್ಲಾಂ' ಪಂಥದ ಬಗೆಗೆ ತಾತ್ವಿಕ ಅಥವಾ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಏನಾದರೂ ಅನನುಕೂಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತುವುದೂ ಅಶಕ್ಯ. ಇಷ್ಟು ಉಗ್ರ, ತೀವ್ರ ವಿರೋಧವು

ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿ ನಿಲ್ಲುವುದು ಲೋಕಾನುಭವವಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿಸ್ತನ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಬಗೆಗೆ, ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಕಥೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಅನುಕೂಲ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಅನೇಕಾನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಇಸ್ಲಾಮ್ ಮತ ಸ್ಥಾಪಕನ ಕುರಿತು ಈ ವರೆಗಿನ ಪ್ರಕಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಎಷ್ಟಿವೆ ?

ಚಾಂದ್ರಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ದೊರಿತಿರುವ ಅಪೂರ್ವ ಕೊಡುಗೆ ಕಲೆ, ರಸ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಇದರ ಬಗೆಗೆ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಏಕಾಂತಿಕ ವಿರಕ್ತವಾದ. ಉನ್ಮಾದಿತ ಮನೋಭಾವ, ಸಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಗಾಗಿ ಚಾಂದ್ರಭೂಮಿಕೆಯ ಧರ್ಮಪಂಥೀಯ ಜನಗಣದಲ್ಲಿ, ಆಧುನಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವಿಚಾರಗಳು ಬೇರು ಹಿಡಿದು ಬೆಳೆಯುವದು ಅಶಕ್ಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದನ್ನು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ ನಡೆಯಲಾರದು. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಶೋಧಕನಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ-ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತುವ ಕಲೆ ಇರುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಿದೆ. ಚಾಂದ್ರಭೂಮಿಕೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಪವಾಡ-ಚಮತ್ಕಾರಗಳೆ ಕಾಣುವುವು. ಆದರೆ 'ಪವಾಡ ಸತ್ಯ' ಮತ್ತು ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮ ಭೂಮಿಕೆಯ ಸತ್ಯ ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಶಕ್ಯವಾಗುವುದು ತುಂಬ ತೊಂದರೆಯ ಮಾತು. ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸಿ. ವಿ. ರಾಮನ್ ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಸೈನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೋಬೆಲ್ ಪಾರಿತೋಷಕದ ಅರ್ಹತೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರೇ ಹುಟ್ಟಬಾರದೇಕೆ ? ಇಜಿಪ್ತದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ವರೆಗೆ ಮಲೇಶಿಯಾ ಇಂಡೋನೇಶಿಯಾ ಸಹಿತ, ನೋಬೆಲ್ ಪಾರಿತೋಷಕದ ಅರ್ಹತೆಯ ಸಂಶೋಧನ ಮಂದಿರಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿವೆ ? ಎಷ್ಟು ಇವೆ ? ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವೈಚಾರಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯ ಬೆಳೆಯನ್ನು ತೆತ್ತು, ಏಕಾಂತಿಕ ಸನಾತನ ಶ್ರದ್ಧಾಮಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ !

ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಡೆಗಿನ ಪಯಣದಲ್ಲಿ, ಮಾನವ ಸಮಾಜದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಪೋಷಕವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಈ ಚಾಂದ್ರಭೂಮಿಕೆಯ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಾಗುವ ವರೆಗೆ ಈ ಪ್ರಗತಿಯು ಹೀಗೆಯೆ ಕುಂಟುತ್ತ-ಎಡಹುತ್ತ ಸಾಗತಕ್ಕದ್ದೆ. ಅಂತೂ ಈ ವರೆಗಣ ನಾಗ-ಪ್ರತಿಮಾರಾಧನೆಯ ಈ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ, ಈ ಮಾನವ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಚೀನ

ಹಾಗೂ ‘ಆದಿ’ ದ್ವೈವತ ಎಂಬ ಅರ್ಹತೆ ದಿವ್ಯ ನಾಗಪ್ರತಿಮೆಗೇ ಇದೆ, ಅಥವಾ ಮಾತೃಸ್ಥಾನೀಯ ಆದಿ-ಶಕ್ತಿಗೆ ಇದೆ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಮೊದಲು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಉಳಿಯದಿರುವ ‘ಅಪಾಂನಪ್ತೃ’ ಈ ದ್ವೈವತ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತವು ಪುರಾತನ ಋಗ್ವೇದ ಹಾಗೂ ಅವೆಸ್ತಾ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಮಾನವನನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ‘ಅ-ದಿತಿ’ (ಅ- ಖಂಡಿತ-ಸಮಗ್ರ) ಸ್ವರೂಪದ ಸಾರ್ವದ್ವೈವತಕ್ಕೆ ಇರುವುದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ: ಅ-ದಿತಿ ಸ್ವರೂಪವೇ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಟ್ಟದ ಜೀವನ ಪಾತಳಿಯ ಗುರಿ- ಆದರ್ಶ ಆಗಲಾರದು: ಈ ‘ದರ್ಶ’ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯು ‘ಶೂನ್ಯ’. ಪ್ರ-ಲಯಯೋಗ! ಜೀವನದ ಅರ್ಥ: ಮೂಲ್ಯ: ಸೌಂದರ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದ ‘ಕೃತಿ’-ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾನವ ‘ಸಂಸ್ಕೃತಿ’ ಎಂಬುದು ಆಕಾರ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ– ಆ-ಕೃತಿಯಾಗುತ್ತದೆ **ಸು-ಸಂಗತಿ ಸು-ಸಂಬದ್ಧತೆಯ ಅ-ಭಾವದಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಆ-ಕೃತಿಯೂ ‘ಕೃತಿ’ ಎಂಬ ಅರ್ಹತೆಯದಾಗಲಾರದು.** ಆದರೆ, ವಕೀಲನಂತೆ ಪಕ್ಷಮಂಡನೆಗಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದು ಬುದ್ಧಿಯ ಶಿರಚ್ಛೇದದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನೇ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ವಿರಕ್ತಪಂಥೀಯ ಮಹಾನ್ ‘ನಾಗ’ ದೇವಾಚಾರ್ಯರು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಮೇಧಾವಿಗಳು ಋಣಿಗದವರು ಇಲ್ಲದ ಅವತಾರೀ-ಪ್ರವಾದೀ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೂ ದೊರೆಯಲಾರದು. ಅರ್ಥ : ಮೂಲ್ಯ : ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ ಸು-ಸಂಗತ ಸುಸಂಬದ್ಧ ಕೃತಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಆದರೆ ಸುಂದರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲಾ ಕೃತಿಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ **ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಂಧುರತೆಯನ್ನು** ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿಯೇ ಮಾನವನು ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಧ್ವನಿತಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ! ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸ್ವತ್ವಕ್ಕೆ ಎರವಾಗಿ(alienated) ಮನೋವಿಕೃತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಆದಕಾರಣ ‘ಮರಳಿ ನಿಸರ್ಗಕ್ಕೆ’ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತ ಸಂದೇಶ ಆದೇಶದ ಧ್ವನಿಯಿರುವ ಫ್ರೈಡ ಸಿದ್ಧಾಂತ, ಏಕಾಂತಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿವಾದದ ಪ್ರಚೋದನೆಯ ಕಲಾ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲದೆ, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪದ್ಧತಿಯ ವೇಷ ಧರಿಸಿದ ಭೌತಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಗೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ! ಬಟ್ಟೆಗಳ ಮೂಲಕ

ಲೈಂಗಿಕ ಆಕರ್ಷಣ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ; ಆದಕಾರಣ, ಈ ವಸ್ತ್ರಗಳ ಬಣ್ಣದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿ ಉಳಿವ ಈ ಅನೈಸರ್ಗಿಕ ಮನೋಭಾವಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ': ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೂಲ್ಯ: ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಬೇಗನೆ ಇಲ್ಲವಾಗದೆ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಜೀವನವು ಅಶಕ್ಯ ! ಸಾಮಾಜಿಕ ಭಯದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು: ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುತ್ತಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಆಶೋತ್ತರಗಳು ವಿಕೃತ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತಚೇತದಲ್ಲಿ: ನಾಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಡಿಗಿಕೊಂಡು ಉಳಿಯುವವು. ಆದುದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನವನ್ನು ಬರಡುಗೊಳಿಸುವ ಈ ವೈವಾಹಿಕ ಕೃತ್ರಿಮ ಬಂಧನ–ಸಮಾಜ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬದಲಾಗಲೇಬೇಕು, ಎಂಬ 'ಸಮತಾ' ವಾದ ಒಂದೊಂದು ರೂಪ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಇಂದು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. 'ಅದಿತಿ' ಸ್ವರೂಪದ ಸಲಿಲದ ಸಮಪಾತಳಿಯ ಸತ್ವಪ್ರಣಾಲಿಯು, ಜೀವನದ ಯಾವುದೇ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿದರೂ ಅದು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಲೇಬೇಕಾದುದು ಅದರ ನಿಯತಿ (Logic) ಆಗಿದೆ.

ಜೀವನದೊಳಗಿನ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ–ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣವು, ವಿಚಾರದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕುರಿತು ಪಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಎಚ್ಚರದ ಅಭಾವ. ಈವರೆಗಿನ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ 'ನಾಗ' ಪ್ರತಿಮೆಯು ಚಾಂದ್ರಸಂಕೇತದೊಡನೆ ಸಂ-ಬದ್ಧವಿರುವುದು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಗೆಗಳಿಂದ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ; ಅದರ ಪುನರುಕ್ತಿ ಅನವಶ್ಯಕ. ಪುರಾತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಜೀವನ–ಪ್ರೇರಣೆ ದೊರೆಯಲು ಕಾರಣವಾದ ದಿವ್ಯ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಎರಡು: ೧) ಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ೨) ಸೂರ್ಯ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇದರ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ ! ವಿಶ್ವ ನಿರ್ಮಾಣ –ವಿಚಾರದ ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ–ಚಂದ್ರರೇ ಇರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಸೂಕ್ತವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿದೆ (x.೧೯೦) 'ಸೂರ್ಯಾ ಚಂದ್ರಮಸೌ ಧಾತಾಯಥಾ ಪೂರ್ವಂ ಅಕಲ್ಪಯತ'. ಆದರೆ ಈ ವರೆಗೆ ಸೂರ್ಯ ಹಾಗೂ ಚಂದ್ರರ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೌಲಿಕತೆಯನ್ನೂ ಗುರುತಿಸಿರುವ ಸಂಶೋಧಕರು ವಿರಳ; ಇದು ಅವರ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನೋಪಲಬ್ಧಿಯು ಒಗೆಗಿನ ಅರ್ವಾಚೀನ ಸಂಶೋಧನದಿಂದಾಗಿ, ಈ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯು ಇದೀಗ ವಿಚಾರವಂತರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರತೊಡಗಿದೆ. ಹಿರಿಯರ

ತಲೆಯಮೇಲೆ ನಿಂತು ‘ ಕಾಕಾ ನಿನಗಿಂತ ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ದೂರ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ’ ಎಂದು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡುವ ಮಗುವಿನ ಬಾಲಿಶತೆ; ಹಿಂದಿನವರಿಗಿಂತ ಇಂದಿನವರು ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರವಂತರು, ಎಂಬಲ್ಲಿ ಉಂಟು.

ಆದರೆ ಈ ವರೆಗೆ ಆಗುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಒಂದು ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಆತಂಕ ಉಂಟಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಈ ತಪ್ಪು ಎಂದರೆ ಸೌರ ಅಥವಾ ಚಾಂದ್ರ ಪಂಥೀಯ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆ. ಮಾನವ ಸಮಷ್ಟಿ ಪುರುಷನ ಎರಡು ಕಣ್ಣು: ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದನ್ನೇ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತದ್ದೇ ಹಾ ನಿ ಯಿ ದೆ! ಆದರೆ ಒಂದು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಒಂದು ದೃಶ್ಯ; ಇನ್ನೊಂದು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ದೃಶ್ಯ; ಹೀಗೆ ಕಾಣತೊಡಗಿದರೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅವಸ್ಥೆ ಏನಾಗಬೇಕು! ಎರಡೂ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಒಂದೇ ದೃಶ್ಯವು ಕಾಣಬೇಕಾದರೆ ಭಾಷಾ : ಮಾಧ್ಯಮದ ಇತಿ ಮಿತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮಾತು ಅವಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾಷಿಕ ‘ಮಾಧ್ಯಮ’ : ‘ಪ್ರತಿಮಾ’ ಇವರ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ

ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉದ್ಗಮ ವಿಕಾಸದ ಐತಿಹ್ಯವು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದುದು, ಈ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ, ೧) ಕೇವಲ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಐತಿಹ್ಯವು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಗ್ರೀಸ–ಇಜಿಪ್ತ ಭಾಗದ ಈ ಬಗೆಯ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಿಂದ, ಅಲ್ಲಿಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಕಾಸದ ಆದಿಯಲ್ಲೂ ನಾಗಾರಾಧಕರ ಕೈವಾಡವೆ ಇರುವುದರ ಮನವರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಪು. ೧೦; ೧೨; ೧೩; ೧೯; ೩೨; ಮು;)

೨) ಈ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪಾತಳಿಯ ಆಕೃತಿಗೆ, ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಾತಳಿಯ ಆಕೃತಿಯ ಬೆಂಬಲವುಂಟು. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉಗಮ ಎಂದರೆ ಮಾನವ ಭಾಷೆ: ಜ್ಞಾನದ ಉಗಮ, i) **ಮಾನವರ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನದ ಮೊದಲು ಹಂತದಲ್ಲಿ ‘ನಾಗ’ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಸಂಬದ್ಧ ಪವಾಡಗಳಿವೆ.** ಇದುವೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ! ಭಾಷಿಕ **‘ಮಾಧ್ಯಮ’ದ** ಈ ವರೆಗೂ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯದಿರುವ ಪೂರ್ವವೃತ್ತವು, ನಾಗಾರಾಧನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ; ಭಾಷೆಯು : ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, ಸಂಭ್ರಮಕಾರಿ

ಯಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಏಕೆ? ಎಂಬುದು ಇದರ ಅನುಷಂಗದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಲಿದೆ. ಇಷ್ಟ ಬಂದ ರೂಪ ಆಕೃತಿ ಆಗಬಲ್ಲ ಮಾಯಾ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದೆಂಬ ನಾಗ, ಇದುವೆ ಆದಿ ಪ್ರತಿಮೆ: ಮಾಧ್ಯಮವೆಂದ ಬಳಿಕ ಈ ಪಾತಳಿಯ ಜ್ಞಾನದ ಆಕೃತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು 'ನೇತಿನೇತಿ' ಸ್ವರೂಪದ್ದೇ ಆಗಿರಬೇಕಷ್ಟೇ?

ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ: **ಭಾಷೆಗೆ ' ಮಾಧ್ಯಮ ' ಎನ್ನುವ ಕಾರಣ ವೇನು ?** ಇದು ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ರೂಢವಾಗಿರುವ ಮಾತು ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯಿದೆ. Medium of Instruction ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಾಧ್ಯಮ; ಹಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಮಾಧ್ಯಮ' (medium) ಸಂಕೇತವು ಈ ಅರ್ಥ ದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲವಾಗಲಿ, ಯಾವುದೆ ಪ್ರಾಂತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ದೊರೆ ಯದು; ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಚಲಿತವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಹುಡುಕಿ ಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಮೃತಾತ್ಮಕ ಸಂದೇಶ, ಇಚ್ಛೆ ಅರಿ ಯಲು ಅವರೊಡನೆ ಮಾತಾಡಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ, ಎಂಬ ಒಂದು ವಿಚಾರದ ಪ್ರಯೋ ಗಗಳು ಹಿಂದೆ ಬಹಳ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು. ಆಗ ಪ್ಲಾಂಚೆಟ್ಟ (Planche- -tte) ಮೇಲೆ ಬೆರಳು ಇಟ್ಟರೆ ಸಾಕು, ನೀವು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ ಗತಜೀವವು ಬಂದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಇಡಲಾದ ಪೆನ್ಸಿಲಿನಿಂದ ತನ್ನ ಮನೋಗತ ಬರೆಯುವುದು, ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯಿತ್ತು. ೧) ಆ ಪರಲೋಕದ ಜೀವ ಮತ್ತು ೨) ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಆ ಜೀವದ ಇಚ್ಛೆ ಅರಿಯಲು ಅಪೇಕ್ಷೆ ಪಡುವದು ವ್ಯಕ್ತಿ ಇವೆರಡು ಪಾತಳಿಗಳ ನಡುವಿನದು ಮಧ್ಯಸ್ಥ: ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ಲಾಂಚೆಟ್. ಇದು ನಿರ್ಜೀವ ಒಂದು ಯಾಂತ್ರಿಕ ಯೋಜನೆ. ಆದರೆ ಸಂಮ್ಮೋಹನ ಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ (ಹಿಪ್ನೋಟಿಕ್) ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಬಾಹ್ಯ-ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇಲ್ಲದಂತೆ ' ನ-ಚಿಕೇತ ' ಅವಸ್ಥೆಗೆ ಒಯ್ಯಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಸುಪ್ತಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮನೋ ರೋಗಗಳ ಅಜ್ಞಾತ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆಯಲು, ಬೆಳಕಿಗೆ ತರಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮಧ್ಯಸ್ಥ: ಎಂದು ಹೇಳುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ಮೈಯಲ್ಲಿ ದೇವತಾ ಆವೇಶವಾಗಿದೆ, ಎಂಬ ' ಉನ್ಮಾದಿತ ' - ಉನ್ಮಾನಸ್ಕರಿಂದ ಭವಿಷ್ಯ– ತಪ್ಪು ಸಂದೇಹ, ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿ ಉತ್ತರವನ್ನು ಪಡೆವ ನಡೆವಳಿ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಚಲಿತವಿದೆ. ಮಾನಸೇತಿಹಾಸ ದೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಭಾಷಾ ಮಾಧ್ಯಮವು ಆಕಾರ ಪಡೆದ

ಮುಂಚಿನ ಆ ಜೀವನದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ 'ಮಾಧ್ಯಮ'ದ ಅವಶಿಷ್ಟಪ್ರಕಾರವೆ ಇಂದಿನ 'ಕಣಿ' ದೇವಾ(ಹಾ)ರ—ದೇವರಾ ಹೇಳೋದು ಈ ಪವಾಡ ಜರುಗಿಸುವ 'ಮಾಧ್ಯಮ' ಆದಿ-ನಾಗಿ ಅಥವಾ ನಾಗ-ಆವೇಶದ ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳೇ 'ಕೌಲಿತ್ತಿನ' ಹೋರಿ ಮೂಲಕ: 'ಬಸವಣ್ಣ'ನಿಂದ ದೇವರಾ ಹೇಳಿಸೋ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸುವವರು, 'ಮೂಕಯ್ಯ'ನಮತಗಳ ಪವಾಡ, ಪಕ್ಷಿ ಶಕುನ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ—ಮಾರಿ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ದೇವದಾಸಿಯರು ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಕಾರಗಳು.

ಋಗ್ವೇದದ 'ಅಂಭೃಣಿ'ಯನ್ನು '**ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾ**' **ವಾಕ್** ಎಂದುದು, ಬೃಹದ್ದೇವತಾದಿ ಪುರಾತನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯವು ಈ ಪರಿಭಾಷೆಯನ್ನು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಿ ರೂಢಿಸಿದೆ. ಅದಿತಿ, ಅಂಭೃಣಿ, ಸರಸ್ವತಿಯೆಂಬ ಆಪ:ರಸ (=ಸರ್ಪ್) ಶಕ್ತಿಯ ಆವೇಶವಾಗುವ ಕುಮಾರೀ: 'ಸತಿ' 'ಸೇತು' ಪರಂಪರೆಯು ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಸಂಕಲನಕಾರನು ಇದನ್ನು ತೆರೆಯ ಮರೆಯ ದೃಶ್ಯವಾಗಿಯೆ ಉಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರೀ ಸಾಯಣರು, 'ಅಂಭೃಣಿ ಋಷಿಯ ಕನ್ಯೆಯ ಮೈಯಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ಆವೇಶವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸೂಕ್ತವಿದು' ಎಂದು ವಾಗಾಂಭೃಣೀ ಸೂಕ್ತ-ಭಾಷ್ಯದ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ (x೧೨೫.೧) ಗರ್ಭಸ್ಥ ವಾಮದೇವನು, ಇಂದ್ರ-ಅದಿತಿಯರ ಸಂವಾದ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ; ತಾನೇ ಇಂದ್ರ, ಮನು, ಉಶನಾಕವಿ ಆಗುತ್ತಾನೆ (iv೧೮,೨೬,೨೭) ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಈ ಮಾತುಗಳ ಮೇಲಿನ ಅದ್ಭುತತೆಯ ಆವರಣ ಬದಿಗೆ ಸರಿಸಿದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು ಏನು? ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವ ಶಿಶುವು ಮಾತು ಕಲಿಯುವ ಮೊದಲೇ **ಮಾತಾಡುತ್ತದೆ,** ಎಂದರೇನು ? **ಭಾಷೆ ಕಲಿಯದೆ ಜನ್ಮದೊಡನೆಯೆ** ಉಸಿರಾಟದಂತೆ **ಮಾತು** ಸಹ (ಅಳು—ನಗು, ಹಾವಭಾವ ಬಿಟ್ಟು) **ಬರುವ ಈ ಅದ್ಭುತ ಘಟನೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸಂಭವಿಸಿದೆಯೋ ?** ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಈ ಪವಾಡಕಥೆಯ ಗರ್ಭಸ್ಥ ವಾಮದೇವನ ತಾಯಿ 'ಮಧ್ಯಸ್ಥಳು' 'ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾ-ವಾಕ್' ಆಗಿದ್ದಳು ಎನ್ನಬಹುದು. (ಪು.೧೨–೧೬). ಆದರೆ ಇಂಥ ಮಾಧ್ಯಮದ ಬೆಲೆಯೇನು ? ಇದರ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹತೆ ಎಷ್ಟು ? ಇದರ ವಿಮರ್ಶೆ ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲವೆ ?

ಮಾಧ್ಯಮ: 'ಪ್ರತಿಮಾ' ಇದರ ವಿನ್ಯಾಸರ್ಹತೆಯು ಶಂಕಾಸ್ಪದವಾಗು ತ್ತಿರುವುದೇಕೆ ? ಎಂಬುದನ್ನು, ಇಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ: ವಾಗಾಂಭೃಣಿ ಸೂಕ್ತ ಕ್ಕಿಂತ **ಆದಿಮಾತೆ-ಅದಿತಿಯ ಭಕ್ತಳಾದ** ಗರ್ಭಸ್ಥ ವಾಸುದೇವನ ಮಾತೆ, ಈ ಮಾಧ್ಯಮ: ಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದ ಇದು, ಹೆಚ್ಚು ಬೇಗನೆ ಬಯಲಿಗೆ ಬರು ವಂತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ತುಂಬ ಮಹತ್ತ್ವದ ವಾಸ್ತವಾಂಶಗಳಿಂದ ಇದನ್ನು ಖಾತ್ರಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಋಗ್ವೇದಸ್ಥ 'ಮಧ್ಯಮಾ' ವಾಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ 'ಅದಿತಿ' 'ಸರಸ್ವತಿ' ಮತ್ತು 'ಅಂಭೃಣಿ'ಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವತಃ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೂ 'ಅದಿತಿ'ಯನ್ನು, ಇಂದ್ರ; ಮಿತ್ರಾವರುಣಾದಿಗಳ 'ತಾಯಿ' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿರುವುದ ರಿಂದ, –ಈ ದೇವಿಯ 'ದೇವಮಾತೆ' ಎಂಬ ಸ್ಥಾನ-ಮಾನವು ಇನ್ನಾವ ಸ್ತ್ರೀ ದೈವತಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದಿತಿಯಷ್ಟು ಅನಿಶ್ಚಿತ-ಸಂಭ್ರಾಮಕ ಸ್ವರೂಪದ 'ಸ್ತ್ರೀ' (ತ್ವದ) ಸಂಕೇತವು ಇಡೀ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ! ii) 'ಸ್ತ್ರೀ' **ಎಂದರೆ ಮಾಯೊವಿ ರೂಪ-ಆಕೃತಿ** ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವದಕ್ಕಾ ಗಿಯೆ 'ಅದಿತಿ' ಪಾತ್ರವನ್ನು ಸೃಜಿಸಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ? ಎಂದು ಎನಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ವಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ೧) ಅದಿತಿಯು ಯಾರ ಮಡದಿಯಲ್ಲ ! 'ಆದಿಮಾತೆ' ದಾರೊಬ್ಬರ ಅರ್ಧಾಂಗಿನಿಯಲ್ಲ ! ೨) 'ದೇವಮಾತೆ' ಎಂಬ ಈ ದೇವಿ ತನ್ನ ಏಳು ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಜಲಸಮಾಧಿ ಹೊಂದುತ್ತಾಳೆ ! ೩) ವೃತ್ರ: ಅಹಿಯು ಶತ್ರುವಾದ ಇಂದ್ರನ ತಾಯಿ ಎಂಬವಳೇ **'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ**=ಗೌಃ ಪೃಶ್ನಿಃ' ರೂಪಳಾಗುವುದೆಂದರೇನು ? ೪) ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿ ಈ 'ಅದಿತಿಯ' ದೇವ ಮಾತೃತ್ವವು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತದೆ: 'ಸಪ್ತರ್ಷಿ'ಗಳೆಂಬ ಏಳು ಮುನಿಗಳ ಸಂಗಾ ತಿಯಾಗಿ 'ಸಂತಾನಕಾಮಾ ಅದಿತಿ,''ಬ್ರಹ್ಮೌದನ' ಎಂಬ'ದಾಸೋಹಂ'ದಂತಹ ಒಂದು ಸಮುದಾಚಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ! ೫)ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ 'ವಾಗಷ್ಟಮಿ' ಯಾಗುತ್ತಾಳೆ.(ಬ.ಉ.೨.೨.೩.) ೬) ಇದರ ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕ ದಲ್ಲಿಯೆ 'ಅತ್ರಿ:'ವಾಕ್ ಪುಲ್ಲಿಂಗಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ(೪).

iii) 'ವಾಕ್': ಜ್ಞಾನ್‍ದ ಮಾಧ್ಯಮ: ಸೇತು: ಅಯನ 'ಸ್ತ್ರೀ' ಪ್ರತಿಮೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ನೀರೆ ಕೆಲವೆಡೆಗೆ 'ಧೇನು' ಎನಿಸತೊಡಗಿದ್ದೂ ಉಂಟು (i.೧೬೪.೧೭) 'ಗೌರಿ' ಎಂಬ ನಾಮಾಂತರದ ವಾಕ್: ಧೇನುವಿನ

ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಋಚೆಯು ಒಂದುಂಟು(i.೧೬೪,೪೧) ರುದ್ರನಸಂಬಂಧವಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಗೌರಿ' ಈ ನಾಮ ಸಂಕೇತವು, 'ಗಂಗೆಯ ಅರ್ಥದ ಮೇಲೆಯೂ ಬೆಳಕು ಬೀರುವುದು. ಈಗ ಗೌರಿ–ಗಂಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ರುದ್ರನ ಅರ್ಧಾಂಗಿಯರು, 'ಅದಿತಿ'ಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದವರು. ವಿಷ್ಣು ಅದಿತಿಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅದಿತಿಯ ಬದಲು ಗಂಗೆ (ಪಾದಾಬ್ಜದಲ್ಲಿ) ಇರಬೇಕಿತ್ತು; ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಂಬ ಸಂಕೇತದ ಪ್ರತಿಮೆ, ವೇದದ ಅಂತ್ಯವಾದ ಮೇಲೆ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ (ಖಿಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶ್ರೀ ಸ್ತೋತ್ರದ ಪಾಠಾಂತರದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು, ನಾರಾಯಣ ನಾಮಗಳು ಬರುವುವು. ಮೂಲದ ೧೫ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ 'ಪುರುಷ'ರ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ). ಶ್ರೀ ದೇವಿಯೊಡನೆ ಭೂದೇವಿ ಅಥವಾ ಸರಸ್ವತಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರನ್ನು ವಿಷ್ಣುಪತ್ನಿಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

iv) ಆಪ: ರಸಪಂಥೀಯ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮ–ಪತ್ನಿಯೆ ಗೃಹಸ್ಥನ (ಪಾರಲೌಕಿಕ) ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ 'ಅಯನ': 'ಸೇತು': ವಾಕ್ ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದುದು, ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ.'**ಹೇಳದೆ ವಿದ್ಯೆಯ** ಕಲಿಸುವ'ಗುರು ದೇವಿ: ಪತ್ನಿ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿವರ್ತನದ ಪೂರ್ವೇತಿಹಾಸವು. ಅದಿತಿ–ಉರ್ವಶಿ ಈ ನೀರೆಸುರ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತದೊಡನೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ಜೀವನ ರಂಗವಲ್ಲಿ. ಮಾತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಯೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಉಪಾಸಕ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಒಸೆದು ಆನಂದ-ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ —ತಾನು ಮೆಚ್ಚಿದವರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸುವ (:ತೃಪ್ತಾಂ ತರ್ಪಯಂತೀಂ) ಈ ಸಹಜ ಹಕ್ಕಿಗೆ ದೇವಿ ಎರವಾಗಬೇಕಾಯ್ತು. ಆದರೆ ವಾಗಾಂಭೃಣಿಯ ಆವೇಶವಾದ ಮಾಧ್ಯಮಾ: ವಾಕ್ ಸಾರುತ್ತಾಳೆ. 'ಯಂ ಕಾಮಯೇ ಉಗ್ರಂ ಕೃಣೋಮಿ; ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಕೃಣೋಮಿ; ಋಷಿಂ (ಕವಿಂ) ಕೃಣೋಮಿ....!' ಈ ವರಪ್ರದಾನ ಮಾಡುವ ಹಕ್ಕು ಪುರುಷ ಗುರುಪೀಠದ ಸ್ವತ್ತು ಆಗುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ. 'ಪುರುಷ' ಗುರುವಿನ ಉಪದೇಶ ಪಡೆದಿದ್ದರೂ ಒಬ್ಬ ಭೈರವಿಯ ಪರದ ಹಸ್ತದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಆಗಲೇಬೇಕೆಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಉಳಿದೇ ಇದೆ! ಪಾಂಡಿಚೇರಿ ಆಶ್ರಮ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರ ಅನುಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ 'ಜ್ಞಾನ' ದೀಕ್ಷೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರ 'ಅದಿತಿ' ಮಾತಾದೇವಿಯ ಮೂಲಕವೇ ನಡೆವ ವಾಡಿಕೆಯಿತ್ತು.

ಶ್ವೇತಕೇತುವು ಎಂಬುವನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ನಡೆವಳಿಗೆ ಜಿಗುಪ್ಸೆ

ಗೊಂಡು ಶಾಪವಿತ್ತನಂತೆ: ಇನ್ನು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಗಂಡನ ಅರ್ಧಾಂಗಿಯರಾಗಿ ಬಾಳತಕ್ಕದ್ದು; ದೀರ್ಘತಮಸ್ ಈತನು ಸಹ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪುನ--ರ್ವಿವಾಹದ ಹಕ್ಕು ಸಲ್ಲದು, ಎಂದು ವಿಧಿಸಿದನಂತೆ! ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನ ಆದೇಶ, ಶಾಪ ಇಡೀ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಚಾರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ, ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಪುರಾಣ ಕಥಾ ನಿರೂಪಣ ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹವಲ್ಲ. ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರದ-ಮಾನಸ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ: ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಪರಿವರ್ತನಗಳು ೧) ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ; ೨) ಕ್ರಮ ಬದ್ಧವಾಗಿ ....ಕ್ರಮವಾಗಿ ರೂಢಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ, i) ಮಾತೃಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿ ಲೋಕಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಎರವಾಗಬೇಕು, 2) ಬಹುಸಂಖ್ಯೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಾದಿಗಳ ಟೀಕೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿಯೂ ತಮಗೆ ಸರಿ ಎನಿಸುವದನ್ನು ಆಚರಿಸುವ 'ಸಾಹಸಿ' ಗಳು ಮುಂದೆ ಬರಬೇಕು; 3) ಇಂತಹರ ಪ್ರಮಾಣವು ಹೆಚ್ಚಾದ ಹಾಗೆ ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯು ಗೌರವಾರ್ಹವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸಹ ಹಿಂದಿನ ನಡೆವಳಿಯ ಕೆಲವೊಂದು ಅವಶೇಷಗಳು ವೇಷ ಬದಲಿಸಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ. 'ಮುತ್ತು' ಮುಕ್ತ–ಸಂಗೀ : ಬಂಧನಾತೀತ ಜೀವನದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ, ಸಂಸ್ಕೃತ 'ಮುಕ್ತಾ'–ಮೌಕ್ತಿಕ ಎಂಬ ಈ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿತ್ರ ಇಂದಿಗೂ ಅಭ್ಯಸನೀಯ ವಿದೆ. ಇದು ಮೂಲತಃ ಕಂದಮಿಳ ಮಾತು, ಸಂಸ್ಕೃತದವರು ಎತ್ತಿಕೊಂಡುದು (ಡಾ. ಬರೊಕೋಶ ೪೦೬೨ ಶಬ್ದನೋಡಿ) ಮುನ್ನೀರೊಳಗಣ 'ಮುತ್ತು': ದಿವ್ಯ ಮಣಿ: 'ತಾಳಿ' ಆ ದಿವ್ಯ ಶಕ್ತಿ ಭಾಜನರಾಗುವ ನಡೆವಳಿ ಎಲ್ಲಮ್ಮ (ಅದಿತಿ) ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಂಟು (ಕ.ಸಂ.ಪೂ.ಪೀ.I ಪು.೨೯೭–).

ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲೀನ 'ಅದಿತಿ' (:ಎಲ್ಲಮ್ಮ: ಯೋಗಿನೀ) ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ತೆರೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿರುವ ಈ ತಂತ್ರ=ಮಂತ್ರ; ಮಾಟದ ಅಂದ ವಿಭ್ರಮಕಾರಿಯಾಗಿದೆ–ಸೋಜಿಗವ್ಹಾಗಿದೆ–ನೆನೆಸಿಕೊಂಡಷ್ಟೂ! ಅದಿತಿಯಿಂದ ದಕ್ಷ, ದಕ್ಷನಿಂದ ಅದಿತಿ ಇವರ ಜನ್ಮವಾಗುವ ಕಥಾಭಾಗವು ಒಂದೇ ಬಾರಿ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ!(X೭೨.೫-೫). ಅದಿತಿಯ ಈ ನಾಮ ಸಂಕೇತವು ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೌಣವಾಗುತ್ತದೆ.ಆದರೆ ದಾಕ್ಷಾಯಣೀ: ಸತಿ ನಾಮ ಸಂಕೇತವು ರೂಢಿಗೆ ಬಂದು ರುದ್ರ-ಶಿವನ ಸಂಪ್ರದಾ

ಯಕ್ಕೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿ ಉಳಿದರೂ, 'ಸತ್ಯವತಿ' ಎಂಬ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತದ ಮೂಲಕ ವಿಷ್ಣು-ಕೃಷ್ಣ ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ದಾಕ್ಷಾಯಣಿ, ಸತಿಪಂಥೀಯ ನಡೆವಳಿಯ ಕಕ್ಷೆಯ ಹೊರಗೆ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹಾಭಾರತಕಾರ 'ವೇದ'ವ್ಯಾಸನು, 'ಸತ್ಯವತೀ': ಗಂಗಾದೇವಿಯ ಮಗನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರೇಯಸಿ 'ಸತ್ಯ'ಭಾಮೆ ! ಚೈತನ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ 'ಗೋಪೀ ಪರಕೀಯಾ' ಒಬ್ಬ 'ಸತ್ಯ':'ಸತೀ' ಪಾತ್ರವೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ನಾಮಾಂತರಗಳಿಂದ ಈ ಆಚಾರ–ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ತೆರೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನದ ಕಾರಣವು ಸ್ಪಷ್ಟವೇ ಇದೆ: ಮಾತೃ ಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬಪದ್ಧತಿಯು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಿದ್ದಾಗಿನ ಆಚಾರ ಪದ್ಧತಿ-ನೈತಿಕ ಭಾವನೆ-ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯು ವರ್ಚಸ್ವಿಯಾದ ಹಾಗೆ— ಅ–ನೈತಿಕ: ತಿರಸ್ಕಾರಾರ್ಹ ನಡೆವಳಿ ಎಂದು, ಜನ, ಬಗೆಯತೊಡಗಿತು! ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ 'ಸತಿ': 'ಸೀತು' ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿ ಬಂದು 'ಬ್ರಹ್ಮ–ಚರ್ಯ' ಸಿದ್ಧಿಯ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನೀಯುವ 'ಕುಮಾರೀ' ಸಂಪ್ರದಾಯವು, ಇಂದು ದೇವದಾಸೀ ವರ್ಗದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಎಂತೂ ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆ !

'ಸತಿ' ಮತ್ತು 'ಸತ್ಯ' ಈ ಸಂಕೇತಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. 'ಸತ್ಯವ್ವ' ಎಂದು ಎಲ್ಲಮ್ಮನಿಗೆ ಹೆಸರಿದೆ; ದೇಮವ್ವನಿಗೂ ಈ ಹೆಸರು ಉಂಟು. ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ 'ಸತ್ಯವ್ವ' ಸಂಕೇತದ ವೈಚಿತ್ರ್ಯವೇನು ? 'ಸತ್ಯ'ದ ಅನುಭವವನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳುವ —'ಸತ್ಯ' ತೋರುವ ದೇವಿ. ಈ ದೇವೀ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಈ 'ಸತ್ಯ' =ಚಮತ್ಕಾರಗಳ ವಿವರ ಬರುತ್ತದೆ. ಸತ್ಯವ್ವ : ಮೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾಗಿ ಅಥವಾ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಇಲ್ಲವೆ ಸಂಕಟಾದಿ ವಿಪತ್ತುಗಳನ್ನು ತಂದು ಭಕ್ತರಿಗೆ 'ದರ್ಶನ' –ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನೀಯುತ್ತಾಳೆ. ಹಾವು, ಬೇವಿನಮರ ಇವು ಈ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಇಂದು ಲೋಕಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ ಈ ಸತ್ಯ: ಸತಿ ಸಂಕೇತಗಳು; ಋಗ್ವೇದದ ವರೆಗೂ ಸುಮಾರಾಗಿ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತವೆ. **'ಸತ್ಯವತಿ'**, ವಸಿಷ್ಠನ ಸಹೋದರ ಅಗಸ್ತ್ಯಿಯ ಪತ್ನಿ **ಲೋಪಾ ಮುದ್ರೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು.** ರೇಣುಕಾ ಪತಿ ಎಂಬ ಜಮದಗ್ನಿಯು ಸತ್ಯವತೀ ಪುತ್ರನಂತೆ ! ('ಸತ್ಯ'

ಸಂಕೇತವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ವಿವಿಧ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳು ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದುದನ್ನು ವಿದ್ಯಾನಿಧಿ ಚಿತ್ರಾವಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೋಶದಿಂದ ಮನಗಾಣಬಹುದು.)

'ಸಂತ' (:ಸತ್ಯವಂತ) ಮತ್ತು 'ಸತಿ' ಈ ಸಂಕೇತಗಳು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೀ **ಸತ್ ಪರಂಪರೆಯ ಅರ್ಹಂತರ ಮಹಂತರ ಸೂಚಕವಾಗಿವೆ.** 'ಅನಿರ್ವಚನೀಯ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವ ಆ **'ತತ್ 'ಏಕಂ' 'ಸಂತಂ'** ಈ ಸಂಕೇತದಿಂದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. **"ಏಕಂ ಸಂತಂ"** ಬಹುಧಾ ಕಲ್ಪಯಂತಿ (x.೧೧೪.೫) ಇಲ್ಲಿ 'ಸಂತ' ಎಂದರೆ **'ಸತ್'** ಉಳ್ಳದ್ದು. 'ಸತ್' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವದ ಆದಿ ದಿವ್ಯ ತತ್ತ್ವ: ದಿವ್ಯ ಆಪ್ ರಸ:ಸಲಿಲ, ಎಂದು ಅರ್ಥ- ಇದು ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ದಂತೆ ಏಕ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಎರಡು ಪಾತಳಿ ಗಳ ಮೇಲಣ ಅರ್ಥದರ್ಶಕ ಸಂಕೇತ ! i) ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಅನಿರ್ವಚನೀಯ: ಅಚಿಂತ್ಯ ಎಂಬ ಅಮೂರ್ತ ತತ್ತ್ವವು (ನಪುಂಸಕ): ಇದು 'ಸಂತ' ಮತ್ತು ii) ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ಅಚಿಂತ್ಯದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೂರ್ತ ರೂಪ: ಇದೂ **'ಸಂತ'** (ಪುಲ್ಲಿಂಗ) ಅಥವಾ **'ಸತಿ'** (ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ) ಆ ದಿವ್ಯ ತತ್ವದ ಪ್ರತೀಕ— ಸಂಕೇತ. 'ದಿವ್ಯ': ಪವಾಡ ಜರುಗಿಸಿ ತನ್ನ **'ಸತ್' ಸತ್ಯ** ಪ್ರದರ್ಶಿಸಬೇಕಾ ಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅಗ್ನಿ: ದಿವ್ಯ ಸರ್ಪ ದಿವ್ಯದಿಂದ ತಮ್ಮ 'ಸತ್ಯತ್ವ'ವನ್ನು ಮನ ಗಾಣಿಸಿಕೊಡುವ "ಕಿಚ್ಚಿನ ಕೊಂಡಮಂ ಪುಗುವ ಮಹಾಸತಿ" (ಮಾಸತಿ) ವರ್ಗದ ಪುರಾತನ ಪರಂಪರೆ, ಋಗ್ವೇದಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವಯುಗದ್ದಾಗಿದೆ. ಇಂಥ **'ಸತ್ಯವತಿ'ಯೇ ಸತಿ!** ಸತಿ ಎಂಬ ಸಂಕೇತದ ಮೂಲಾರ್ಥವು ಪತ್ನಿವಾಚಕವಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ 'ಪುತ್ರಿ' ಎಂಬರ್ಥವೂ ಅಲ್ಲ. ಇದು ಆ ಬಳಿಕ ಅಂಟಿದ್ದು: ವಿಶಿಷ್ಟ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ, ಆನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ ಬಂದ ಗೌಣ ಅರ್ಥ ! ಈ ಅರ್ಥವು ಮೊದಲುಬಾರಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾದ ಕಾಲ–ಪರಿಸರ (ಸ್ಥಳ) ತಿಳಿಯಲು ಶಕ್ಯವಾದರೆ, 'ದೇವದಾ ಪೇಶೋ' ಪವಾಡ: ಚಮತ್ಕಾರದ 'ಸತಿ' ಯರ ಇತಿಹಾಸ (ಆ ನೂತನ ಅಧ್ಯಾಯದ ಪ್ರಾರಂಭ) ಈ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರಬಹು ದಾಗಿದೆ. 'ಸಂತ'ಸಂತೆ.ಸತಿಯು ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಚಮತ್ಕಾರ: ಪವಾಡ ಜರುಗಿಸುವ 'ಮಾಧ್ಯಮ'; ಮಧ್ಯಮಾ: ವಾಕ್ ಆಗಬಲ್ಲ, ಕುಮಾರೀ ಪರಂಪರೆಯ ಅ–ವಿವಾಹಿತೆ: 'ಸತಿ'. ಅವಿವಾಹಿತ ಕನ್ಯೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಋಗ್ವೇದದ ಪ್ರಯೋಗವು ಒಂದುಂಟು (ii.೧೭.೭). ಮದುವೆಯಾಗದೆ ತಂದೆಯ ಮನೆ

ಯಲ್ಲಿ ಮುಪ್ಪು ಬರುವ ‘ಸತಿ’ಯಂತೆ ಎಂಬ ಈ ವರ್ಣನೆ ಅರ್ಥ-ಪೂರ್ಣ ವಾಗಿದೆ. ‘ಸತಿ’:ಕುಮಾರಿ, ಮೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾಗುವವಳು ಮದುವೆ ಕಾಣದೆ ಬಾಳಬೇಕಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸೂಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿದೆ ! ಮಡದಿಯಾದ ಬಳಿಕವೂ ‘ಸತಿ’ ಪರಂಪರೆ ನಡೆಸುವ ಯೋಗಿನೀ ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ವೇತ ಕೇತುವಿನ ‘ತಾಯಿ’ಯನ್ನು ಸತಿ : ಸೇತುವಾಗಲು ಕರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ದಕ್ಷ ಕನ್ಯೆಗೆ ‘ಸತಿ’ ಎಂದು ಹೇಳುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದ್ದಿತೆಂದು ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ದಕ್ಷನೊಡನೆ ಪುತ್ರಿಯ ಸ್ವರೂಪದ ಸಂಬಂಧ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ದೇವಿಯೆ ಋಗ್ವೇದ ದಲ್ಲಿ ಅದಿತಿ : ದೇವ ಮಾತೆ, ವಿಶ್ವಜನನಿ ಎಂಬ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳು ತ್ತಾಳೆ; ಇವಳು ಮಧ್ಯಮಾ ವಾಕ್ : ಸತಿ. ದೇವತೆಗಳನ್ನು (ಇಂದ್ರ ಸೂರ್ಯಾದಿ ಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು), ‘ದಕ್ಷ ಪಿತರಃ’ ಎಂದು ಸ್ಥೂಲ ಸಂದಿಗ್ಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದೂ ಉಂಟು ! ಆದರೆ ಈ ‘ದಕ್ಷ’ನು ಯಾರು ಎಂಬುದನ್ನು ಬುದ್ಧಿ ಪುರಸ್ಸರವಾಗಿಯೆ ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಇರಿಸಿರುವ– ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿರುವ ಸಂಶಯವು, ಈ ಬಗೆಯ ಸಿಂಹಾವಲೋಕನದಲ್ಲಿ ಪುಟಿದೇಳುತ್ತದೆ ! ಋಗ್ವೇದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವದ ಪಿತನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ— ದೇವತೆಗಳ ಜನಕನ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ‘ದಕ್ಷ’ನನ್ನು ಮೊದಲು ಅದಿತಿ–ಪುತ್ರನು : ಆದಿತ್ಯನು ! ಅವನೇ ಬಳಿಕ ಅದಿ ತಿಯ ಪಿತನು ಇರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ; ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡನೆಯ ಸಂಬಂಧವೆ ಉಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. (X. ೭೨.೩–೪).

ನಿನ್ನೆಗಳೊಳಗಿಂದ ಆಕಾರ ಪಡೆವ ‘ಇಂದಿನ’ ಆಕೃತಿಯ ಪೂರ್ವರೂಪವು ನಿನ್ನೆಯ ಆಳದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅದಿತಿ–ದಕ್ಷ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದೇವಿಯು ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳ ‘ದಾಕ್ಷಾಯಣಿ’: ‘ಸತಿ’; ಎಂದರೆ ಇವಳು ಅದಿತಿಯಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಅಲ್ಲ; ಇದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯ ಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಋಗ್ವೇದದ ಸೌರ ತತ್ತ್ವಾಧಿಷ್ಠಿ ಮಂಡಲದ ದೈವತಗಳನ್ನು, ಆಪ: ರಸ : ಸಲಿಲ ಸ್ವರೂಪ ಅದಿತಿಯ ಪುತ್ರರು: ಆದಿತ್ಯರು ಎಂದು ಹೇಳುವ ತಂತ್ರದಿಂದ ಒಂದು ಬಾಣದ ಮೂಲಕ ಎರಡು ಪಕ್ಷಿಗಳ ಗುರಿಸಾಧಿಸಿರುವ ಚಮ ತ್ಕಾರವು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ: i) ‘ಆಪ:ರಸ’ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ -ಅದಿತಿಯ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಸೌರಮಂಡಲದ ದೈವತಗಳ ಅಡಗುವುದು, (X.೭೨.೮-೯); ಎಂದರೆ

ಹಗಲಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕಾಲವು ಮುಗಿದು ಇರುಳಿನ 'ಜಾಗೃವಾಂಸರ' ಸಮುಯಾಚಾರಗಳ ಕಾಲವು ಉದಯವಾಗುತ್ತದೆ. ii) 'ದಕ್ಷಪಿತರ;' ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ:ಅಜ-ಏಕಪಾತ್:ಅಹಿ ಬುಧ್ನ್ಯ:ಅಪೋವತ್ಸವ ಮಕ್ಕಳು ಸೌರ ದೈವತಗಳು ಎಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಹಾಗೂ ಆಯ್ತು! ಹೇ ಪ್ರಜಾಪತೇ (:ಅಪೋವತ್ಸ) ! ನ ತ್ವತ್ ಅನ್ಯಃ ವಿಶ್ವಾಜಾತಾನಿ ಪರಿತಾ ಬಭೂವ (ಈ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಇರುವವನು ನೀನಲ್ಲದೆ ಬೇರಾರೂ ಇಲ್ಲ). ಈ ದಕ್ಷ-ಪ್ರಜಾಪತಿಯೆ, ಕೊನೆಗೆ, ಏಕವೇವ ದೈವತವಾಗುವ ಹವಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದರ ಸೂಚನೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಉಂಟು ! (x೧೨೧.೧೦) ಆದರೆ ಈ ನೀರನು : ಯಾರು? ಪುರುಷ ಯಾರು ? ರುದ್ರ? ವಿಷ್ಣು ? ಜಿನ? ಬುದ್ಧ ? ಈ ನಾಮ ರೂಪಗಳ ದೇವತಾ ಸ್ಪರ್ಧೆಯ ವಿಸ್ತಾರವು ಈಗ ಅಪ್ರಸ್ತುತ. ಇವನು 'ನಾಗ'ನೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತ! ನಾಮರೂಪದ ಕಲಹದೊಳಗಿನ ದಕ್ಷ-ಪ್ರಜಾಪತಿ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತದ ಸುತ್ತಲಿನತ್ವೇಷವು ಇನ್ನೂ ಪೂರ್ಣನಂದಿಲ್ಲ! ಗುಗ್ಗಳ ಕಾರ್ಯದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಭುಗಿಲ್ಲೆಂದು ಹೊತ್ತಿಕೊಂಬ ನಿನ್ನೆಗಳೊಳಗಿನ ನೆನಹುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಜೀವನ ನಾಟ್ಯದ ಅಸ್ಪಷ್ಟ 'ಆ-ಕೃತಿ', ವೀರ-ಭದ್ರನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿ-ಪಕ್ಷಿಗಳ ವೀರಭದ್ರನ ಉತ್ಸವಾದಿಗಳ ನೆಪದಿಂದ ಕಂನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ ! 'ಸತಿ'ಯ ಆವೇಶದ ಬದಲು ಆವೇಶದ 'ಸಂತ' —ಮಹಂತರ ಪರಂಪರೆಯು ಪ್ರಾರಂಭನಾಗುವ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯ ಸಂಧಿಕಾಲದ ಪ್ರತಿಮೆ ಇದು. ನಾಗಿಯ ಯುಗವು ಮುಗಿದು ನಾಗನ ಯುಗಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಜನಕ', ವಿ-ದೇಹ-ದೇಶಾಧಿಪತಿ ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಂದು ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ! **ಅ-ಯೋನಿಜೆ-ಸೀತೆ** ಜನಕ:ವಿದೇಹಿಯ ಪುತ್ರಿಯಂತೆ! ಇದು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಸಂಕೇತ: ಪ್ರಪಂಚವು ಮಾಯೆ: ಬಯಲು ಎಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಹೊರಟ ಪ್ರತಿಮಾ: ಮಾಧ್ಯಮವು ಇದು ! ಇದೆಲ್ಲದರ ಹಿಂದೆ ನಿಶ್ಚಿತ-ಶಾಶ್ವತ **ಸತ್-ತ್ವನ್** ಏನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅದು **ಜನಕ-ಶಕ್ತಿ : ನಾಗಶಕ್ತಿ,** ವಿಶಿಷ್ಟ ನಾಮ-ರೂಪಾತೀತ ವೈಶ್ವಕ ಸರ್ಜಕ= ಸರ್-ಪ ಶಕ್ತಿ. ಜನಕ=ಪ್ರಜಾಪತಿ=ದಕ್ಷ; ಇದು ವಿ-ದೇಹ ಶಕ್ತಿ. ಉಪನಿಷತ್ಕಾಲದ ತರುವಾಯ ಈ**'ಜನಕ'**ಸಂಕೇತವನ್ನುಶೈವ-ವೈಷ್ಣವ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ನಾಮರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು:

ನಾರಾಯಣ, ವಿಷ್ಣು, ಕೃಷ್ಣ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ' ಮಯಾಧ್ಯಕ್ಷೇಣ ಸೂಯತೇ ಸ ಚರಾಚರಂ': ನನ್ನ **ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ** ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಏನೆಲ್ಲ ಪ್ರಸವ ಕ್ರಿಯೆ ನಡೆದಿದೆ', ಎಂಬ ಗೀತೆಯ ಭಗವಂತನ 'ದಕ್ಷ'ತ್ವದ ಬಗೆಗೆ ಶಂಕಿಸಲು ಅವಕಾಶವುಂಟೆ ? ಇವನು 'ನಾಗ'ನೆಂಬುದೂ ಸಂದೇಹಾತೀತವಿರುವುದನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿ ಆಗಿದೆ. ಶೈವ ಪರಂಪರೆಯ 'ಏಕೋಹಿರುದ್ರಃ ನ ದ್ವಿತಿಯಾಯ ತಸ್ಥುಃ' ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಆದಿ ಪುರುಷನು ಎಂದರೆ ರುದ್ರನೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಅಲ್ಲ, ಎಂದು ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರವು ಸಾರುತ್ತದೆ. ರುದ್ರನು ನಾಗನೆಂಬುದನ್ನು, ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ: ಅದಿತಿ: ಪೃಶ್ನಿ ಮತ್ತು ರುದ್ರಿಯ ರೆಂಬ ಅಹಿ ಭಾನವಃ ಮರುತರ ಮೂಲಕ ಋಗ್ವೇದೀಯ ಸಂಕೇತಗಳೇ ಸಾರುತ್ತವೆ ! ಋಗ್ವೇದೀಯ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ರುದ್ರನೇ ದಕ್ಷನೆಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುವ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ ! ರುದ್ರ–ವಿಷ್ಣು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಸ್ಪರ್ಧೆಯು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರು ತ್ತಿದೆ. ಮೂಲ 'ನಾಗ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಶದವಾಗುತ್ತದೆ: 'ಕಸ್ಮೈದೇವಾಯ' ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸೋಣ— ಎಂಬುದು ವಿಧಿವಾಕ್ಯವಿರುವಂತೆ, ಪ್ರಶ್ನೆ— ಸಂದೇಹಾರ್ಥದ ವಾಕ್ಯವೂ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಕಾರಣವೇ ಇದು ! 'ಯಸ್ಯ ಛಾಯಾ ಅಮೃತಂ' ಇದು ಶಿವಶಕ್ತಿ=ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿ=ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ರೂಪ; 'ಯಸ್ಯ ಛಾಯಾ ಮೃತ್ಯುಃ' ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ('ಪ್ರಜಾಪತ್ಯ') 'ಯಜ್ಞ'ದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ! 'ದಕ್ಷ'ನ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ 'ಜನ ಯಂತೀಃ' 'ಅಗ್ನಿ' ಸಂಕೇತ ಉಂಟು ! (X. ೧೨೧.೭; ೮). ಇವನು 'ಮಾ ಹಿಂಸೀತ್ ಜನಿತಾ' ! 'ಸತ್ಯ ಧರ್ಮ'ನು ! ಇದು 'ಚಂದ್ರಃ' ಆಪ : ರಸ ಸ್ವರೂಪೀ 'ಸತ್ಯ', ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು. (೯) ಈ 'ಅಪ್ಪೋವತ್ಸನು' ವೃಷಭ ನಾಗ ಸ್ವರೂಪನೆ ಇರುವುದನ್ನು ನೆನೆದರೆ ಜೈನಬೌದ್ಧ ಪಂಥೀಯ ಆದಿನಾಥನ ಜನ್ಮ ಸೂಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಇದೆಲ್ಲವೂ ವಿದೇಹೀ ಸಿದ್ಧರ ಭೂಮಿಕೆಯ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವ 'ಮಾಧ್ಯಮ'ವೆ ಆಗಿದೆ !

ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಿಕ 'ಮಾಧ್ಯಮ' : ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರದ ಈ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಾಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್ ಸರ್ವ ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ, ೧) 'ನೀರೆ' (: ನಾರಿ: ನಾಗಿ) ಇದ್ದುದು ದೃಢ ಪಡುತ್ತಿದೆ; ಇದಕ್ಕೆ ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಿಂದ

ಬೆಂಬಲ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಸಾಧ್ಯವಾ : ವಾಕ್ ಜನ್ಮತಾಳುವುದು ಅವಳ ತಂದೆಯ (ದ್ಯೌಃ) ಮೂರ್ಧನ್ನಿನಲ್ಲಿ, ಎಂಬುದು ಆ ಬಳಿಕನ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ ವಿಚಾರ; ವಾಗಾಂಭೃಣಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ : ತಂದೆಗೆ ಜನ್ಮವಿತ್ತವಳು ನಾನು; (: ಅಹಂ ಸುವೇ ಪಿತರಂ); ಇವನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು (: ಅಸ್ಯ ಮೂರ್ಧನ್ ಮಮ ಯೋನಿಃ); ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಯಲ್ಲೂ 'Athene's birth from Zeu's head' ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯುಂಟು. ಇದರ ಅರ್ಥವು, ಎರಡು ಪಾತಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ: ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ೨) 'ತಂದೆ' ಸಂಕೇತವು ಗೌರವ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಪಡೆದುದರ ಸೂಚನೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ 'ಅಯೋನಿ' ಸಂಭವ ಜನ್ಮದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಇತ್ತು. 'ಸರ್ಪ' ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೂಸು ಸಂಭವಿಸಿತೆಂಬ ನಂಬುಗೆಯಿತ್ತು. 'ಅಥೆನೆಯು ತಂದೆಯ ತಲೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಳು' ಎಂಬ ಪವಾಡವನ್ನು 'a desperate theo--logical expedient to rid of her matriarchal conditions. It is also a dogmatic insistence on wisdom as a male prerogative; hither to the goddess alone had been wise." ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಜೇನ್ ಹ್ಯಾರಿಸನ್ ಅವರ ಬೆಂಬಲವೂ ತಮಗಿರುವುದಾಗಿ ಆರ್. ಗ್ರೇವ್ಸ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ (P. 46).

ಭಾರತ ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ಹೊರಗೂ ಭಾಷಿಕ 'ಮಾಧ್ಯಮ' : ಪ್ರತಿಮೆಯ ವಿಕಾಸ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಈ ಆಂತರಿಕ ಸಾಮ್ಯವು, ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉದ್ಗಮ ಹಾಗೂ ವಿಕಾಸದ (ಈ ಹಂತದ ವರೆಗಿನ) ಹಿಂದಿನ ಪ್ರೇರಣೆಯೂ ಸಮಾನ ಸ್ವರೂಪದ್ದೆ ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆತರುತ್ತದೆ. ಇಜಿಪ್ತ ಹಾಗೂ ಗ್ರೀಸ (ಕ್ರೀಟ) ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಾಮ್ಯದ ಸಂಗಡ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಇನ್ನೂ ಬಲವಾದ ಪ್ರಮಾಣ ಗಳ ಬೆಂಬಲವು ದೊರೆಯುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯುಂಟು. ಆದರೂ ಇಜಿಪ್ತ–ಗ್ರೀಸ ಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಋಣಾನುಬಂಧವನ್ನು ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಲೆಕ್ಕಿಸುತ್ತಿ ರುವಂತೆ, ಇವೆರಡೂ ಪ್ರದೇಶಗಳೊಡನೆ ಪುರಾತನ ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಬಂಧವು ಇದ್ದ–ಇರಬಹುದಾದ ಶಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಹ ಒಮ್ಮೆಲೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ

ಬಿಡುವ ಗಡಿಬಿಡಿಯು ಕೆಲವು ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ! ಪ್ಲೋಟಿನಸನು ಭಾರತೀಯ ಅನುಭಾವಿಗಳ ದರ್ಶನಪಡೆಯಲು ಉತ್ಸುಕನಾಗಿ, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ, ಇಜಿಪ್ತಿನಿಂದ ಕಡಲ ಪಯಣದ ಸಾಹಸ ಮಾಡಿದ್ದಾಗಿ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ; ಬಿರುಗಾಳಿಯ ಆಘಾತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕು ಎಂತೊ ಜೀವವುಳಿಸಿಕೊಂಡು ದೇಶಕ್ಕೆ ಮರಳಿದನಂತೆ. (243 A D the Concise En. of Western Philosophy and Philosophers P. 317)

ತೀರ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸತಿ : ಸತ್ಯವತಿಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾದ 'ಯತ್ ಪ್ರೈರತ' ಸ್ವರೂಪದ 'ವಾಕ್': ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಯು, ಬಳಿಕ 'ಪುರುಷ' ಆಕೃತಿಯದಾಗುತ್ತದೆ; ಈ ವಾಕ್:ಮಾಧ್ಯಮವು ಜನ್ಮತಾಳುವ ಎಡೆ ಮೂರ್ಧನ್ನಿನಲ್ಲಿ- ಎಂದರೆ ಮೆದುಳಿನಲ್ಲಿ ಎಂಬುದರೊಡನೆ ಮಾನವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ **ಮಂತ್ರ: ಶಬ್ದವು** ಮಾಧ್ಯಮ:ಪ್ರತಿಮೆ ಆಗುವುದು, ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದಿಂದಾಗಿ ಮಾನವರ ಬಾಳಗುರಿಯ ದಿಕ್ಕೇ ಇಡಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ! ಭಾಷಿಕ ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕೂ ಮೊದಲು, ಪಶುಗಳ ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿದ್ದ ಈ ದ್ವಿಪಾದ ಪಶುವಿಗೆ ಮಾಧ್ಯಮ 'ಪ್ರತಿಮೆ' ಕಂಡ ಬಳಿಕ ಈ ವರ್ಗದ ಬಾಳುವೆಯ ಗೊತ್ತುಗುರಿಯ ದಿಕ್ಕೇ ಬದಲಾಯಿತು; ಆ ಬಳಿಕ ಕಾಡು ಬಿಟ್ಟು ಊರು ಸೇರಿತು. ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಸೇತುವೆಯ ಮೂಲಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಲೋಕದ ನೂತನ ಜೀವನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವು ಶಕ್ಯಕೋಟಿಯದಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗಿತು. ಆದರೆ ಮಂತ್ರ : ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ ಮಾನವತೆಯ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ-ಚಿಂತನಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗಬಹುದಾದಂತೆ, ಇದು ಮಾಟ-ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆಯ- ಗಾರುಡಿಗ ವಿದ್ಯೆಯ ಸಾಧನವೂ ಆಗ ಬಲ್ಲದು! ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ, ಆ ಭಾಷಿಕ ಮಾಧ್ಯಮದ ನಾಗ ಮೋಡಿಯು, ವಿಭ್ರಮಕಾರೀ ವಿನಾಶಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದು, ಇದರ ಅನಿವಾರ್ಯ ನಿಯತಿ (Logic) ಆಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ.

ನಾಗಾರಾಧನೆಯ ಒತ್ತಾಯ-ಪಡಿಸುವ ಜೀವನದ ಪ್ರಮುಖ ದ್ವಿ-ವಿಧ ಆ-ಕೃತಿಗಳು

ನಾಗಾರಾಧನೆ ಎಂದರೇನು? ಇದರ ಸ್ವರೂಪವು ಯಾವುದು? '**ನಾಗ**' ಈ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತವು ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಆಪ: ರಸ ಸ್ವರೂಪೀ **ಸೃಜನ-ಶಕ್ತಿಯ**

ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ: **'ಆಪ ಏವ ಸಸರ್-ಜ ಆದೌ'** ಎಂದು ಮನುವು ಇವರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಅಪ: ರಸ ಮತ್ತು **'ಸೃ'**ಪ್ > **ಸರ್**-ಪ: **ಸರೀ-ಸೃಪ**: ನಾರ ಜೀರಿಯಲ್ಲಿ: ವಿಶ್ವಸ್ಥ 'ಶಾಶ್ವತ ಧರ್ಮ-ಗೋಪ್ತಾ' ಎಂದು ಪುರಾತನರು ಇವರ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಚರಾಚರ ವಿಶ್ವ-ವ್ಯಾಪಿಯಾದ 'ದಿವ್ಯ **ಸತ್**'ತ್ವವಿದು. **"ಸತ್ ಏವ ಇದಂ ಅಗ್ರ ಆಸೀತ್"**(ಛಾಂ.ಉ.೬.೨.೧;೨; ಹೋಲಿಸು ನಾಸದೀಯ ಋ.X.೧೨೯.೧-) **'ರಸೋ ವೈ ಸಃ'** (ತೈ. ಉ. ೨.೭). 'ಬ್ರಹ್ಮ ರಸಃ' (ಕೌ, ೧.೫). **'ಸಲಿಲ ಏಕಃ** ದ್ರಷ್ಟಾ ಅದ್ವೈತಃ ಭವತಿ';....ಏಷಃ ಪರಮಃ ಆ-**ನಂದಃ** (ಬೃ. ೪. ೩.೩೨;.... **ಈ 'ನಾಗ' ಶಕ್ತಿ ಮೂಲತಃ ಉಭಯಲಿಂಗಿಯಾಗಿದೆ.**

'ಸಪ್ತಾರ್ಧ ಗರ್ಭಃ ಭುವನಸ್ಯ ರೇತಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು, 'ಅಂತಃ ಚಕ್ಷು' ಎಂಬ ದೀರ್ಘತಮನು, 'ಅರ್ಧ-ಗರ್ಭ'ನೆಂದು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ! (ಋ. I. ೧೬೪.೩೬). ವಿಷ್ಣುವು 'ಅರ್ಧ-ಗರ್ಭ'ನು, ಎಂದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ; 'ಇಕಾರ-ರಹಿತ ಶಿವನು ಶವ' ಎಂಬ ಶೈವ ಪರಂಪರೆಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಮೂಲಕ, ವಿಷ್ಣುವು ಅರ್ಧ-ಗರ್ಭನು' ಎಂದರೇನು ಇದರ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ವಿಷ್ಣುವಾಗಲಿ, ಶಿವ (ರುದ್ರ)ನಾಗಲಿ ಅವರವರ ಶಕ್ತಿ: ದೇವೀ ಸಹಿತರಿದ್ದಾಗಲೆ ಪೂಜಾರ್ಹ ಪ್ರತಿಮೆ ಆಗುತ್ತಾರೆ! ಈ ಮೊದಲ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ 'ಅಪಾಂ ಸಪ್ತೃ' ಈ ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಒಡಮೂಡಿ ನಿಂತಿದೆ. ಅರ್ಧ-ನಾರೀ ರೂಪದ ಈಶ್ವರ: ಶಿವನು ಸುವಿಖ್ಯಾತನಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಅರ್ಧ-ನಾರೀ ಆಕೃತಿಯ ವಿಷ್ಣು-ನಾರಾಯಣ-ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರತಿಮೆ ಉಂಟು- ಇರಲೇಬೇಕು: ತತ್ತ್ವತಃ! ಆದರೂ ಇದನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುವ-ಮರೆಮಾಜುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಆಗಿವೆ! ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ 'ಮಾಳಚಿ' ದೇವಿಯನ್ನು 'ಮೋಹಿನೀ ರಾಜ' ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಆರಾಧಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸಮುದ್ರ ಮಂಥನ ಕಥೆಯ 'ಸಂಧಿ'ಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವು ಮೋಹಿನೀ ರೂಪ ತಾಳಿ ಅಮೃತ ಹಂಚಿದನೆಂಬ ಸೋಗಿನಲ್ಲಿ, ಈ ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯವು ಸಾಂಕೇತಿಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬಾರದೇ ಇಲ್ಲ! 'ಅಪಾಂ-ಸಪ್ತೃ' ಈ ಮೂಲ ಆಕೃತಿ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಈ ದೈವತಗಳ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪ ಗೊತ್ತಾಗಬಲ್ಲದು.

ಆಪವು ಮೊದಲೊ? ಸಪ್ತೃವು ಮೊದಲೊ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೆ.

ಮೂಲ ನಾಗಾರಾಧನೆಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಅ-ಸಂಬದ್ಧ: ಅ-ಜ್ಞಾನ-ಜನ್ಯ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ, ಆ ಮೂಲ-ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಾಗಿದೆ. 'ದಾಸೋऽಹಂ': 'ಬ್ರಹ್ಮೌದನ' ಅನ್ನ ಸಂತರ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಾರಂಭವು, 'ನಮಃ ಪಾರ್ವತೀ ಪತೇ.......', ಅಥವಾ 'ರಮಾ-ರಮಣ ಗೋವಿಂದಾ....' ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಉದ್ಘೋಷದಿಂದಲೇ ಆಗುವುದುಂಟು! ಶಕ್ತಿಸಹಿತ ಶಿವ, 'ಉಮಯಾ ಸಹಿತಃ ಸೋಮಃ' ಅಥವಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸಹಿತ ವಿಷ್ಣು ಅಥವಾ ನಾರಾಯಣ, ಪೂಜ್ಯ; ರಾಧಾರಹಿತ ದಾಮೋದರ-ಕೃಷ್ಣನನ್ನು: ಅರ್ಧಾಂಗದ ದೇವನನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಮರಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ! ಅವೆಸ್ತಾ-ಋಗ್ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ 'ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ'ವಿನ ಮೂಲ ಆಕೃತಿಯ ಸ್ಮೃತಿಯೆ, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಿಶಿಷ್ಟ ನಾಮಾಂತರಗಳಿಂದ ನಾನಾ ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿ. ಈಗಲೂ ಅ-ದ್ಭುತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆ. ಯುಂಗನು ಹೇಳುವ ಸುಪ್ತಚೇತನಸ್ಥ ಕುಲಪರಂಪರೆಯ (Racial) ಸ್ಮೃತಿಗಳ ಮೂಲ ಮಾದರಿಗಳು (arche types) ಎಂದರೆ ಇವೆ: ಗಂಡಿಗೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಕನಸು; ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ತಾಯ್ತನದ ಕನಸು!

'ಆಪದಿಂದ ನಪ್ತೃವೊ?' ಅಥವಾ 'ನಪ್ತೃವಿನಿಂದ ಆಪವೊ?' ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಶುದ್ಧ ನಾಗಾರಾಧನೆಯ ಮೂಲ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ. ತಿಲಮಾತ್ರವೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಅಖಂಡಿತ 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ'ವಿನ ಸಮಗ್ರ ಪ್ರತಿಮೆಯೆ. (ನಿಸರ್ಗಸ್ಥ ಜೀವನದ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿರುವ ಮೂಲಭೂತ ಆ-ಕೃತಿ ಜೀವಗಳ ಕ್ರಿಯಾಪ್ರೇರಕ ಕೇಂದ್ರವೇ) ಇದು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳ ಬೇರೊಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿಯೆ ಹುಟ್ಟಿ 'ಹೆಣ್ಣು ಮೊದಲೊ ಗಂಡು ಮೊದಲೊ' ಎಂಬ ಈ ಪ್ರತಿ-ಕೂಲ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ತಲೆದೋರಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು: ಏಕೆಂದರೆ ಆಪ ಮತ್ತು ನಪ್ತೃ ಇವೆರಡರ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಕೇತವೇ ಬಾಳಿನ ಆದರ್ಶ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಈ 'ಪರಮ ಆ-ನಂದೀ ಸಿದ್ಧಿಯ ಹೊರಗೆ, 'ಇನ್ನೂ ಪಡೆಯಬೇಕು:' ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಬೇರೆ ಯಾವ ಒಂದೂ ವೈಕಾಲಿಕ ಅರ್ಥ: ಸೌಂದರ್ಯ ಎಂಬುದೇ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. 'ದೀರ್ಘತಮನು'-ಮುನಿಪ್ರೋಕ್ತಮನು ವಿಷ್ಣು ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವ 'ಮಧು-ರಸದ ಊಟೆಯ ಹತ್ತಿರದ'-ಪರಮೇಪದೇ ಮತ್ತು ದೇವಯುವಃ

ಮದಂತಿ' (I.೧೫೪.೫) ಈ ಆ-**ನಂದೀ** ಲೋಕದ 'ಪರಮ' ಸಿದ್ಧಿಯು, ಸ-ವಿಕಲ್ಪ ಸಮಾಧಿಯೋ? ಸಾಲೋಕ್ಯ ಮುಕ್ತಿಯೋ? ಸಾರೂಪ್ಯ ಕೈವಲ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯೋ? ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಕೇತಗಳ ಹಾಗೂ ನಿರ್ವಾಣಿ. ಕೇವಲಿ ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳ ಅರ್ಥದ ಬಗೆಗೆ ಎಷ್ಟೇ ಅವಾಂತರ-ಮತಭೇದ ಇರಲಿ; ಆದರೂ 'ಅಪಾಂನಪ್ತೃ' ಪ್ರತಿಮಾರಾಧಕರು, ಐಹಿಕ ಜೀವನವು ಅರ್ಥವಿಹೀನ ಅಥವಾ ಅನರ್ಥಕಾರಿ ಎಂಬ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯುವರಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಿದೆ. ಇಂಥ ಧರ್ಮ-ಪಂಥಗಳೆಲ್ಲ ಪಾರಲೌಕಿಕ ಸಿದ್ಧಿಯ ಬೆಂಬತ್ತಿದ ವಿರಕ್ತ ಸಂನ್ಯಾಸ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮರಣಾನಂತರದ 'ಪರಮ' ಸಿದ್ಧಿಯು ಶ್ರದ್ಧೆಯೆ, ಸಂನ್ಯಾಸ ಮಾರ್ಗೀಯ ಕೃತಿಗೆ—ಈ ಬಗೆಯ ಜೀವನದ ಆ-ಕೃತಿಗೆ-ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸುತ್ತದೆ, ಎಂದು ಇದರ ಅರ್ಥವಲ್ಲ.

ಮರಣಾನಂತರದ ಮುಕ್ತ ಸ್ಥಿತಿಯ ಪರಮಾನಂದ ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರಲಿ, ಇಲ್ಲದಿರಲಿ; ಆದರೂ 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ'ವಿನ-ಎಂದರೆ-ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿಯೇ ಬಾಳಗುರಿಯಾಗಿ, ಅದನ್ನು ಯಾವ ನಾಮಾಂತರದಲ್ಲಿಯೆ ಭಜಿಸುತ್ತಿರಲಿ,—ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅಥವಾ ಪಂಗಡಗಳು ಸಹ ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾತಾಜ್ಞಾತ ಅಸಂಗತ 'ಕೃತಿ': ವಿಸಂಗತ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಬಾಳುವೆ ಅರ್ಥಶೂನ್ಯ ಎಂಬುದರ ಪ್ರ-ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿಯೆ, ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅಸಾಧಾರಣ (abnormal) ಆ-**ನಂದ** ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಧನ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದುಂಟು.

ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃವಿನ ಪ್ರೇರಣೆಗೆ-ಪ್ರಚೋದನೆಗೆ ಒಳಗಾಗದ ಯಾವ ಜೀವ-ಜಂತುಗಳೂ ತಮ್ಮ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ವರ್ಗದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ! ಮಾನವ ಪ್ರಾಣಿಗಳೊಳಗಿನ ಈ ಪ್ರಕೃತಿ-ಧರ್ಮವನ್ನು, ಬರಟ್‌ರಾಂಡ ರಸೆಲ್, 'Instinct of self multi-plication' (:'ಸ್ವ' ಆಕೃತಿಯ ನಿರ್ಮಾಣದ ಸಹ-ಜ ಪ್ರವೃತ್ತಿ) ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಈ ಸಾಗಾರಾಧನೆಯನ್ನು. ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಭೂಮಿಕೆಯ ವಿಶಾಲ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ, ಮೊದಲಬಾರಿ ವಿವರಿಸಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ದ್ರಷ್ಟಾರ: ಫ್ರೈಡ ಡೊರಿ. ಈತನು ಇದನ್ನು 'ಲಿಬಿಡೊ' ಸಂಕೇತದಿಂದ ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಶಾಶ್ವತ ಸನಾತನ ಶಕ್ತಿ: ಈ 'ಲಿಬಿಡೊ' ಧರ್ಮವನ್ನು ಮೀರಿ ಬಾಳುವ ವೃತ್ತಿಯ

ಸಮಾಜವು ವಿಕೃತಮನೋವೃತ್ತಿಯದಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೆ ಅನಾಚಾರ ಹೆಚ್ಚಿ ಆ ಜನ ಆತ್ಮನಾಶದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಡಲೇಬೇಕಾಗುವುದನ್ನು ಯಾರೂ ತಪ್ಪಿಸಲಾರರು; ಎಂದು ಈ 'ಲಿಬಿಡೊ' ಮಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಆತನು ತುಂಬಾ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಮಾನವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬಾಳಿನ ಪ್ರೇರಕ ಕೇಂದ್ರವು ಯಾವುದು ? ಎಂಬ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಅಡ್ಲೆರನು 'ಅಹಾಂ ಸತ್ತ್ಯ' ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು 'Superi--ority Complex' ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಿಂದ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಡ್ಲೆರನು. ಮೊದಲು ಫ್ರೈಡ ದೊರೆಯ ಸಹ ಪ್ರವಾಸಿಯೆ: ಯುಂಗನೂ ಸರಿ. ಆದರೆ ಫ್ರೈಡ ದೊರೆಯ 'ಲಿಬಿಡೊ' (ಲಿಂಗವಾಚಕ) ಸೂಚಕವಾದ ಜೀವನದ ಏಕಮೇವ ಅರ್ಥವು ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮಗು ಬೆರಳನ್ನು ಸೀಪುವುದು ಏಕೆ? ಲೈಂಗಿಕ ಆ–**ನಂದದ** ಪರ್ಯಾಯದ ಸುಖ ದೊರೆಯುವದೆಂದು: ತಾಯಿ ಕಂದಮ್ಮನಿಗೆ ಮೊಲೆ ಉಣಿಸುವುದು ಏಕೆ ? 'ಆಪಃ ಪಯಸ್ ಸಸರ್ಜನಾ-ನಂದ' ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ! 'ಕಂ' :'ಚಂದ್ರಾಃ ಆಪಃ' ಇದಕ್ಕೆ ಸುಖ ವಾಚಕ ಅರ್ಥ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲೀನ 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ-ಪ್ರಜಾಪತಿ' ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಫ್ರೈಡ ದೊರೆಯ ಗುರುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ ! ತಾಯಿ ಎದೆ ಹಾಲಿಗಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸಿ. ಎದೆಯುತ, ತನ್ನ ಪುಟ್ಟ ಕೈಗಳನ್ನು ಚಾಚುವ ಮಗುವಿನ ಈ ಕೃತಿಗೆ, ಲೈಂಗಿಕ ಆ–**ಲಿಂಗನದ** ಆ–ನಂದದ ಆಕರ್ಷಣವೇ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಎಂದು ಫ್ರೈಡ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಅರ್ಥವಿಸುವುದನ್ನು. ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಬರಟ್ರಾಂಡ ರಸೆಲ್ಲ ಸಹ ಅಳುಕಿದ್ದಾನೆ! ಅಡ್ಲೆರನಿಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಅರ್ಥವು, ಫ್ರೈಡ ದೊರೆಗಿಂತ ಬೇರೆ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿದೆ. 'ತಾನು ಬೆಳೆಯಬೇಕು' 'ಮಹತ್ತನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು' ಎಂಬ ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಕಾಸತತ್ತ್ವದ ಮಹತ್ತಿನ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ: ಮಹತ್ತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಮಾನವರ ಸಹ-ಜ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು, ಅಡ್ಲರ ಪ್ರಣೀತ. ಜೀವನ ಪ್ರೇರಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಅರ್ಥ.

ಫ್ರೈಡ, ಅಡ್ಲರ, ಯುಂಗ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಹೇಳುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಜೀವನ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಅರ್ಥವು, ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ: ಆದರೆ '**ತತ್ತ್**'ತ್ವತಃ ಇವು ಮೂರು 'ಅಹಾಂ-ಸತ್ತ್ಯ' ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತದ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ. (paraphrase) ಆಗಿವೆ. ಆದ ಮತ್ತು

ನಪ್ತೃ ಇವುಗಳ ಸಂ-ಯೋಗವನ್ನೇ, ಇಲ್ಲಿ ಜೀವನದ ಆದರ್ಶ ಪ್ರತಿಮೆ ಯನ್ನಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ 'ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ' ಪ್ರತಿಮಾರಾಧನೆಯು ಕೇವಲ ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠ ಜೀವನರೀತಿಗೆ ಪ್ರೇರಕ-ಪ್ರಚೋದಕವಾಗಬಲ್ಲದು; ಆದುದ ರಿಂದ 'ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ' ಭೂಮಿಕೆಯು ಜೀವನದ ಆ-ಕೃತಿಯು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಆ-ಕೃತಿಗೆ ಶತ್ರುವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದು ಅಶಕ್ಯ ಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠ ಜೀವನರೀತಿಯು ಕೇವಲ Indivisuality Personality Cult: ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವಾದಗಳು ಯಾವ ಬಗೆಯವೇ ಇರಲಿ. ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನವೆನಿಸಿದರೂ ತತ್ತ್ವತಃ ಅವೆಲ್ಲವು ನಾಗ-ಪ್ರತಿಮಾರಾಧ ನೆಯ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳೆ ಆಗುತ್ತವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ತಳಹದಿಯು ಆ-ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇದೀಗ ಹೇಳಿದ ಸಾಮ್ಯವಿರುತ್ತದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಗಳೆ ಆಗುತ್ತವೆ.

ಅಡ್ಲರನು ಯೋಜಿಸಿರುವ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತದ ಆಕೃತಿಯು ಈ ಎಲ್ಲ ಪರ್ಯಾಯಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ: ೧) Superiarity Complex: ಇದು ಆದರ್ಶ, ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃತ ಸ್ಥಿತಿ: ಆಪವು ನಪ್ತೃವನ್ನು ಆವರಿಸಿರಲಿ; ಅಥವಾ ನಪ್ತೃವು ಆಪವನ್ನು ವರಿಸಿರಲಿ: **ತತ್: ಏಕಂ: ಸತ್, ಈ ಆಕೃತಿಯು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಬೇಕು,** ಇದು ಜೀವಿತದ ಗುರಿ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ, ಇದರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ, ೨) Inferiority Complex! ನಿರಾಶೆಯ ಏಕಾಕೀ ಜೀವನ: ಸಂನ್ಯಾಸವಾದ! ಇದು 'ದಾಸಸ್ಯ ದಾಸಸ್ಯ........**ದಾಸೋऽಹಂ**' ರೀತಿಯ ಜೀವನದ ಆಕೃತಿ. ಆದಕಾರಣ ಇವೆರಡೂ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ! 'ಸೋऽಹಂ' ನಾನೇ ಏನೆಲ್ಲ ಎಂಬ **ಮಹತ್ತಿನ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯ** ವೈಫಲ್ಯವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲು 'ದಾಸೋऽಹಂ'ದ ಗುರು ಪಾದೋದಕ ಪ್ರಸಾದ ಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಏನೆಲ್ಲವೂ ಪಡೆವ ಆಶೆ!

ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ 'ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ' ಅಥವಾ ನಾಗಾರಾಧಕರ ಜೀವನದ ಆ-ಕೃತಿಗಳೆಂದರೆ. ಕೆಲರಿಗೆ ಈ ಸಂಕೇತದ ಔಚಿತ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ಸಂದೇಹವು ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ಇದನ್ನು 'ಆಪ(:ರಸ)' ಪೂಜಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳೆಂದರೂ ಸರಿ. ಫ್ರಾಯ್ಡ, ಯುಂಗ ಇವರ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ವಿವೇಚನೆಯಲ್ಲಿ— ಕನಸುಗಳ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ— ನೀರು. ಹಾವು ಇರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದು

ಅವರ ವಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿತ್ವದ ಕಡೆಗಿನ ಅಂತ ಚಿತ್ರ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಯೆ ಇದನ್ನು 'ಅಪ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಆ ನಿರುಕ್ತಕಾರರೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ಯತ್ ಇದಂ ಕಿಂಚ ಯತ್ ಆಪ್ನೋತಿ, ತಸ್ಮಾತ್ ಆಪಃ' (ಶತ. ೬.೧.೧.೯) 'ಆಪಃರಸ' ಇದುವೆ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಜೀವಜಂತುಗಳ ಸಾರ—'**ತತ್**'**ತ್ವ.** ೧) 'ಆಪ'ದ ಪ್ರೇರಣೆ: ವಿರಾಟ್–ವಿಶ್ವ ವ್ಯಾಪಿತ್ವದ ಕಡೆಗಿನ ಪ್ರಚೋದನೆ. ೨) ಈ 'ಆಪ'ವು ತನ್ನ ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪಿತ್ವದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ **ಸಮಪಾತಳಿ**ಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಗುಣಧರ್ಮವುಳ್ಳದೂ ಉಂಟು: ಈ 'ಸಮತ್ವ'ಯೋಗ ಸಾಧನೆ ಮತ್ತು Derth the Leveller ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ! ಆದಕಾರಣ ಜಲ—ಜೀವನವೂ ಅಹುದು; ಮರಣವೂ ಅಹುದು!

೧) ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ: (ಫಾಲ್ಗುಣ:) ಪೌರ್ಣಿಮಾ:O. ಇದರ ೨) ಇನ್ನೊಂದು ತುದಿ (ಫಾಲ್ಗುಣ) ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ........ ೧) ಮರಳಿ **ಯುಗ–**ಪ್ರತಿಪದೆಯ ಚಂದ್ರ (ಅಥವಾ ಚಂದ್ರಿಕಾ) ಪೂಜೆ—ಗುಡಿ: ನಂದಿಕೋಲು: ಸ್ಕಂಭ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಪ್ರಜಾ-ಪತಿ:ನಾಗ ಪ್ರತಿಮಾ ಆರಾಧನೆ. ಶುದ್ಧ ಪ್ರತಿಪದೆಯಿಂದ ವಿರಾಟ ಆಗುವ ಕಡೆಗಿನ ದಾರಿಯೆ, ಈ ದಾರಿಯೆ ಆ ಬಳಿಕ ೨) ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಕಡೆಗಿನ ಓಟವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದು. ಆದಕಾರಣ, ಈ ಬಗೆಯ ಜೀವನ ರೀತಿಗೆ ಪ್ರೇರಕವಾಗುವ ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ-ವಿಚಾರವಾದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯು ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ, 'ಮಾಧ್ಯಮಾ': ಪ್ರತಿಮೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ಇನ್ನೂ ಆಳವಾದ ವಿಮರ್ಶೆ ಅವಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರತಿಮಾ: ಮಾಧ್ಯಮವು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆತು ನಡೆಯದು

ಫ್ರಾಯ್ಡ, ಯುಂಗ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು. ಕಣಸಿನ ನೀರು, ಹಾವು, ನೀರೆ ಇಂತಹ ಚಿಹ್ನಗಳನ್ನು ಸಂಕೇತ (Symbol) ಎಂದೇ ಹೆಸರಿಸುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಈ ವರ್ಗವು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಈ ಮಾಧ್ಯಮ: ಸಂಕೇತ ಏಕ ಮಾತ್ರ ಅರ್ಥದ ಚಿಹ್ನಗಳಾಗಿದ್ದುದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿಲ್ಲ! ರೋಗ ನಿದಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಚಿಹ್ನಗಳನ್ನು ಸಂಕೇತಗಳು ಎನ್ನುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ; ನಿಸರ್ಗಸ್ಥ ಆಗು–ಹೋಗುಗಳಲ್ಲಿ, ಲಕ್ಷಣಾರ್ಥಕ ಸ್ವಸ್ವಾರ್ಥವು ಅಪೇಕ್ಷಿತವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಅವು

ಸಂಕೇತಗಳೆಂದು ಎನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧದ **ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲಣ ಘಟನೆಗಳು, ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಘಟನೆಗಳಂತೆ ಏಕಮೇವಾರ್ಥ ಸೂಚಕ** ಅಥವಾ **ಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.** ಮಿಂಚಿನೊಡಗೂಡಿ ಮಳೆಯು ಬರುವಾಗಿನ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲಣ ಘಟನೆಯೆಂಬ ಹಾಗೆ ಗ್ರಹಿಸಿ ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ಇದು ಕೇವಲ ಮಳೆಯ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಚಿತ್ರವಾಗುವದಿಲ್ಲ: '**ಆಷಾಢಸ್ಯ** ಪ್ರಥಮ ದಿವಸೇ' ಎಂದು, ಮೇಘದೂತದ ಯಕ್ಷನು ಈ ಮಾಸ-ನಾಮವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದರೊಳಗಿನ ಔಚಿತ್ಯವು ಕಂನಾಡ ಲೋಕೋಕ್ತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ; ದಾಂಪತ್ಯ ಸಂಬಂಧದ ಪ್ರಥಮ ಸೇಚನ ಮೂಹೂರ್ತಕ್ಕೆ 'ಆಷಾಢ ಕಾರ್ಯ' ಎಂಬ ಪಡೆನುಡಿಯುಂಟು. ಇಲ್ಲಿ 'ಆಷಾಢ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಮಳೆ ಸುರಿಯುವುದೆಂಬ ಭೌತ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವು ಅಭಿಪ್ರೇತವಿಲ್ಲ, ಕಾಲಿದಾಸನಿಗೆ! ಮಳೆ ಮತ್ತು ಸೃಜನ ಕಾರ್ಯ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿರುವ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧವು 'ಆಷಾಢ' ಕಾರ್ಯ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದೆ. '**ಅಹಿಭಾನವಃ**' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ರುದ್ರಿಯ-ಮರುತರು 'ಪ್ರಿಪ್ಸಿನಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಥೌಚಿತ್ಯ ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕೆ ? ಈ ಮಿಂಚಿನೊಡನೆ ಹನಿವ ಸೋನೆ: 'ಸಸರ್-ಜ ಆಪ Fertilizing Waters' ಎಂದು ಮೆಕಡೊನೆಲ್ಲರೂ ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತಗಳ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಮೆಕಡೊನೆಲ್ಲರಿಗೆ ಮಿಂಚು, ಅಲ್ಲಿ, ಹಾವಿನ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂಬುದು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ! ಜಲಸೇಚನಗೈವ ಈ **ಅಹಿ**-ಭಾನು(ಮೋಡದೊಳಗಿನ)**ನಾಗ**ನಿಂದ ಭೂದೇವಿ ಪಚ್ಚೆ ಪಸುರಿನವಳು, ಬಸುರೆ ಆಗುತ್ತಾಳೆ, ಎಂಬುದು ಅಲ್ಲಿಯ ಆಶಯವಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮೋಡ-ಮಳೆ-ಆಷಾಢ ಕಾರ್ಯ ಈ ಸಂಕೇತಗಳು ಏಕಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲ.

ಫ್ರೈಡನ Fixed Symdols,ಯುಂಗ Arche types ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವವೆ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅವನ್ನು ಒಂದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಅರ್ಥಕ್ಕೇ ಬಿಗಿದು ಕಟ್ಟಿದಂತಾಗಿ, ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತ ಹಾಗೂ ಅದರ ಅಂತಸ್ಥ ಅರ್ಥ ಇವೆರಡು ಸಮಾನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯವು (Co-extensive) ವೆಂಬ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಬೇಕಾಗಿರುವ ಅರ್ಥ, ಆ ಅರ್ಥದ ಮಾಧ್ಯಮ: ಪ್ರತಿಮೆಯಷ್ಟೇ ಪರಿಮಿತವಿರುತ್ತದೆಂದು ಗ್ರಹಿಸುವಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೆ

ಕಡೆಗಣಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. i) ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವು, ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಿಂತ ಅಲ್ಪವಿರುವುದು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಅನುಭವವಾಗಿದೆ. ಉದಾ: ಆಮಂತ್ರಿತ ಅತಿಥಿಗಳ ಸ್ತೋತ್ರ, ಅವರ 'ಅಮೃತ ಹಸ್ತ' ಅವರ 'ಅಮೃತವಾಣಿ' ಇಂತಹ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಔಪಚಾರಿಕತೆಯು ಕೃತ್ರಿಮ ಡಂಭಾಚಾರದ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ii) ವಿಲಕ್ಷಣ ವಿಚಿತ್ರ ವಿಶಾಲ ಆಶಯ ಘನ ವಿಚಾರದ ವಾಹನವಾಗುವ 'ನಾಗ': ಆಪ: ರಸಾದಿಗಳು ಅರ್ಥದ ಭಾರದಿಂದ ಅಂಕುಡೊಂಕಾದ ಮೋಡಿಯ ಮಾಟದುವು ಆಗಿ ಮಾಯಾ ವಿಭ್ರಮದಿಂದ ನೋಟಕರನ್ನು ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತರಾಗಿಸುತ್ತವೆ! ಆದುದರಿಂದ ಭಾಷಿಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು 'ಮಾಧ್ಯಮ':ಮಧ್ಯಸ್ಥ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆತು ನಡೆಯುದು-ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ. ಆದರೆ (ಕ್ಷಣಕಾಲವೂ) ಸುಖ– ಸಂಕಥಾ ವಿನೋದದ–ಕಾಲಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ 'ಮಾಧ್ಯಮ'ದ ವಿಚಿಕಿತ್ಸೆ ರಸಹಾನಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೌಂದರ್ಯ–ಚಮತ್ಕಾರ–ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆಯ ಮಾಟ ಈ ಜಾದು> ಯಾತು ಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಮ (Mediam) ಏನು–ಎಂತು ಇದರ ವಿಶ್ಲೇಷಣದಿಂದ ಆ ಪವಾಡ: ಚಮತ್ಕಾರ: miracleದ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವವಾಗಿರಬೇಕಾದ 'ಅಃ'! ಚರ್ಯೆಗೆ ಕೊಡಲಿಯ ಪೆಟ್ಟು ಬೀಳುತ್ತದೆ- ಆದುದರಿಂದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲಿನ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಮಧ್ಯಮವನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾ: **ಸಂಕೇತ** ಎಂದು ಬಗೆಯದೆ ಅದನ್ನು ಯಾವುದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟಾರ್ಥದ ಕುರುಹು ಚಿಹ್ನ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಬಿಡುವಲ್ಲಿ ಅದು ಮಾಧ್ಯಮ: ಮಧ್ಯಸ್ಥ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅರ್ಹತೆಗೆ ಎರವಾಗುತ್ತದೆ ! ಇದು ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ಚಮತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಧ್ಯಸ್ಥ: ಮಾಧ್ಯಮದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಯಾವಾಗ ? ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಅಪರಿಚಿತನನ್ನು ಅರಿಯುವಾಗ ನಡುವಿನವನು ಬೇಕಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಅಪರಿಚಿತನ ನೆಲೆಯೆ ಅರಿಯದಿರುವಾಗಂತೂ, ಆತನ ಬಗೆಗೆ ಒಂದು ಗುಮ್ಮ: ಗೂಢ ಭಾವವು-ಅವನು ಎಂತಹನೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ಭೀತಿಯುಕ್ತ ಕುತೂಹಲವು-ಮನವನ್ನು ಆವರಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸಂಧಿಗ್ಧ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಮದ ನೆರವು ಪಡೆಯುವ ಬೇರೊಂದು ಮಾರ್ಗವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ 'ಮಾಧ್ಯಮ'ವು ಆ ಅಪರಿಚಿತ ಆಶಯ-ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸಬಹುದು— ಹೆಚ್ಚಾದರೆ

ಪ್ರತಿರ್ಧೀಕರಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಮಧ್ಯದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯೆ, ಇಡಿ ವಿಶ್ವಿಷ್ಟ ಆಶಯ-ಅರ್ಥ ಆಗಿರಲು, ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.

ತಲಿತಲಾಂತರಗಳಿಂದ, ಭಾಷೆಯನ್ನು 'ಮಾಧ್ಯಮ' ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದರ ಕಾರಣವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೆನಿಸಿರುವವರು, ವಿಚಾರವಂತರಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ಸ್ವಲ್ಪಜನ! "ದೇವೀಂ ವಾಚಂ ಅಜನಯಂತ ದೇವಾಃ........" ಎಂಬ ತೀರ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದು, 'ಸಕ್ತುಂ ಇವ ತಿತಉನಾ ಪುನಂತಃ ಯತ್ರ **ಧೀರಾಃ** ಮನಸಾ ವಾಚಂ ಅಕ್ರತ' ಎಂಬ ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಹೋಲುವ ಋಕ್ಕೂ ವೇದದಲ್ಲಿ ಉಂಟು! ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಭಾಷೆಗೆ ಆಕಾರ ಬಂದಿದೆ, ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ವಿಚಾರವಂತರ ಒಂದು ವರ್ಗವೂ ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತೆಂಬುದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ! (X.೭೧.೨). ಆದರೂ 'ವೇದ ಅಪೌರುಷೇಯ': ಏನೆಲ್ಲ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸೃಷ್ಟಿಎಂಬ, ವಿಚಾರ-ವಿಮರ್ಶಾ-ಪರಂಪರೆಗೆ ಮಾರಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೇ ಪೋಷಿಸಿ ಪುಷ್ಟವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದವರೂ ಧೀ—ಉಪಾಸಕರೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗವದರೇ! **'ಧಾನ್ಯವನ್ನು** ಕೇರಿ ಪುನೀತವಾಗಿಸುವಂತೆ' ಎಂಬ ಈ ಉಪಮೆಯಲ್ಲಿ ಧೀರ ವಿಮರ್ಶಕರು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸ, 'ಧಾನ್ಯ': ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳು ದೊರೆತ ಬಳಿಕಿನದು,ಎಂಬ ಒಪ್ಪಿಗೆಯು ಉಂಟೇ ಉಂಟು. ಆತನು ಜ್ಞಾನ ತಿತಿಕ್ಷುವು. ಭಾವಾವಿಷ್ಟಉನ್ಮನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ: ಪ್ರೇಷಿತಸಂತಿ 'ಯತ್ ಪ್ರೈರತ ಪ್ರಥಮಂ ನಾಮ ಧೇಯಂ ದಧಾನಾಃ ಅಗ್ರಂ ವಾಚಃ (ಭವತಿ): ಆವಿಷ್ಟನಂತಾದಾಗ ತನಗೆ ಕಂಡಂತೆ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಗುವಲ್ಲಿ ಭಾಷಿಕ ಮೊದಲ ಹಂತದ ಸಂಕೇತ: ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ತಲೆದೋರುತ್ತವೆ (೧). ಆದರೆ ಆವಿಷ್ಟ ಉನ್ಮದಿತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡಂತೆ—ಕೇಳ ಬಂದಂತೆ ಎನಿಸಿದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪೂರ್ವಗ್ರಹ—ಅಲ್ಪಜ್ಞತೆ—ಸ್ವಂತದ ಆಶೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳ ಕೈವಾಡವೂ ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಉಂಟು. ಆದಕಾರಣ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡ-ಪಡೆದ 'ಮಾಧ್ಯಮ'ವನ್ನು ತಟಸ್ಥ ಮನೋಭಾವದ ಧೀರ ವಿಚಿಕಿತುಷಿಗಳು ಮರಳಿ ಬಗೆಬಗೆಯಿಂದ ವಿಮರ್ಶಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಪಾವನಗೊಳಿಸುವುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಿರುತ್ತದೆ.

'ಮಾಧ್ಯಮ:(Medium)'(:ಪ್ರತಿಮೆಯು)**ಮೂಲಕ, ಮಾನವ ಸಂಗಡಗಳ ಭಾಷೆಯು ಮೂರ್ತ ಆಕೃತಿ ರೂಪದ್ದಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.** ಮಾತುಗಳ ಬರುವಳಿಯು ಕಾರಣವು ರೂಢಿ(:Convention), ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಿರುವುದೂ, ಭಾಷೆ ದೇವರಿಂದಾಯ್ತು ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಷ್ಟೇ, ಅಪೂರ್ಣ—ಅಸಮರ್ಪಕ ವಿಚಾರ. ತರ್ಕದಿಂದ ಭಾಷೆ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಹಂಬೋಲ್ಟ, ಭಾಷೆಗೆ ತನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾನೆ: "Thanks to Language, Man became Man"! **ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ:ಮಾಧ್ಯಮ ಸ್ವರೂಪದ ಭಾಷೆಗೂ ಮೊದಲು ಈ ಮಾನವನು** ಗೋರಿಲ್ಲಾ, ಓರಾಂಗ ಉಟಾಂಗ ವರ್ಗದ **ಮಾನವಾಕಾರ ಕೋತಿಯಾಗಿದ್ದನು ಎಂಬುದು** ಫ್ರೈಡ್, ಬಿ. ರಸೆಲ್ ಪ್ರಭೃತಿಗಳಿಗೂ ಅಮಾನ್ಯವಿರಲಾರದು. ಆದರೂ ಭಾಷೆಯು 'ಮಾಧ್ಯಮ' ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಅವರು ಕಲ್ಪಿಸಿರುವ ಅರ್ಥವೇ ಬೇರೆ: ಒಂದು ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವು ಇರುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿತತೆ—ಸುಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಬರಲಾರದು. ವಿಶ್ವಸ್ಥ ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳುವುದು ಶಕ್ಯವಾಗಲಾರದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವು ಅಭಿಪ್ರೇತವಿರುವ ಹೊಸ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಏಕೆ ನಿರ್ಮಿಸಬಾರದು ? ಎಂಬ ವಿಚಾರದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ರಸೆಲ್ಲ ಆ ಬಗೆಯ ಪ್ರಚಾರೋಪನ್ಯಾಸ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾಯ್ತು.

ಆಕ್ಸಫರ್ಡಿನ ಒಂದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ, ಇನ್ನೊಬ್ಬ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿ ಶಿಲ್ಲರ (Schiller) ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಂದ ರಸೆಲ್ಲ ನಿರುತ್ತರರಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ: ಒಂದೊಂದು ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದು ಸಂಕೇತ, ಎಂದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕವಾಗುವ ಪದಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಪರಿಮಿತವಾಗಿ ನೆನಪು ಉಳಿಯುವದೂ ಅಶಕ್ಯವಾಗಲಿದೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಹೀಗೆ ರೂಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕೇತಗಳು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಮಾನ್ಯವಾಗಬಲ್ಲವೆ ? ಇತ್ಯಾದಿ. ಆ ಬಳಿಕ ರಸೆಲ್ಲರ ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಮುಂದುವರಿದುದು ಕೇಳಬಂದಿಲ್ಲ.

ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಚಾರ, ನಾನಾಮುಖವಾಗಿ ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದೆ—ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ, ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ತಥ್ಯಾಂಶವಿರುವಂತೆ

ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಮೊದಲು ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ, ತತ್: **ಏಕಂ:ಸತ್** ಈ ಭೂಮಿಕೆಯ ಆಚಾರ—ವಿಚಾರದ ಕ್ರಿಯೆ—ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯ ದ್ವಿವಿಧ ಆಕೃತಿಗಳ ಹೋಲಿಕೆಯೇ ಈ ವರೆಗಿನ ವಿಚಾರ–ವಿಕಾಸದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದಿಂದ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಗ್ರೀಕ—ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸಾರ್ವಭೂಮಿಕೆಯ ೧) ಉಭಯ ಲಿಂಗೀ (ಸಂಯೋಗದ) ಸಿದ್ಧಾವಸ್ಥೆಯ ಆದರ್ಶ ಜೀವನದ ಆಕೃತಿ; ೨) ಇದರ ಜುಗುಪ್ಸೆ ಅಥವಾ ಅತೃಪ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ಬರುವ ಶೂನ್ಯ ಮನಸ್ಕ: ಸಂನ್ಯಸ್ತ ಜೀವನದ ಆಕೃತಿ. ಮೊದಲನೆಯುರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯೆ ಎರಡನೆಯ ಆಕೃತಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಇದಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ ಇದ್ದ ಆಚಾರ: ವಿಚಾರದ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ಆ ಬಳಿಕಿನ ಜೀವನದ ಮೂರ್ತ ಹಾಗೂ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಆ-ಕೃತಿಯೊಳಗಿನ ಏರುಪೇರುಗಳ ಗಣಿತ ತಿಳಿಯುಲಾರದು. ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥೀಯ ಪೂಜಾ ಪ್ರತೀಕಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೂ ಸಾಕು, ಇದು ತಿಳಿಯಲು: ೧) ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ 'ನಪ್ತೃ'ವಿರುವ ಆದಿ ಮಾತೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತ, ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಒಂದು ತುದಿ: ೨) ಸಿಲುಬೆಗೆ ಏರಿಸಿದ 'ನಪ್ತೃ': **ಕುಮಾರನ** ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತ, ಜೀವನದ ಉಯ್ಯಲೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾ ರೂಪ ಇನ್ನೊಂದು ತುದಿ! ಈ ಮಹಾಮಾತೆ, ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಅ-ದಿತಿ ಸ್ವರೂಪಳು: ಜೀವನ+ಮೃತ್ಯು ಈ ಅಖಂಡಿತ: ಸಮಗ್ರ ಸ್ವರೂಪಳೇ ಆಗಿದ್ದಾಳೆ (:ಆಗಿದ್ದಳು). ಆದರೆ ಕೋಮಲ ಮಾತೃಭಾವದ ಅರ್ವಾಚೀನ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ಇದರ ಪತ್ತೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮೇರೀ ಮಾತೆಯ ಪುರಾತನ ಪ್ರತಿಮೆಯ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಹುಡಿಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ. ಆದರೂ 'ಸತ್ಯ' ಎಂಬುದು ಸಾಂಕೇತಿಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾದರೂ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಉಸುರಾಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುವುದು, ಅದರ 'ಸನಾತನ' ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ! ರುದ್ರ-ಶಿವನೊಳಗಿಂದ ಶಿವಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕಾರಿ ಮಂಗಲಧಾಮ ವಿಷ್ಣುವಾಗಿಸುವ ಒಂದು ಪ್ರಯತ್ನ ಆದುದು, ಈ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ. 'ಲಕ್ಷ್ಮೀ' ಎಂಬುದು, ಅಖಂಡಿತ ಅದಿತಿ ಸ್ವರೂಪದ ಸಮಗ್ರ ಪ್ರತಿಮೆಯೆ ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇತ್ತು. ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿ ಇದು ಅಡಗಿ ಉಳಿದಿದೆ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ 'ಕಡಕ' ಲಕ್ಷ್ಮೀ:

ಜ್ಯೇಷ್ಠಾದೇವಿ ಉಂಟು; ಕಂನಾಡಿನಲ್ಲೂ ಉಂಟು; ಆದರೆ ಈ ಲಕ್ಷ್ಮೀ 'ಮಾಯವ್ವ;' ಮಾಯಾದೇವಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳು ತ್ತಾಳೆ; ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ 'ಮಮ್ಮಾಯಿ'—ಮಹಾ ಮಾಯಾ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಇವಳೇ ಮಹಾ–ಲಕ್ಷ್ಮೀಯೂ ಸರಿ! ಮಾಳಚಿ—ಮ್ಹಾಳಸಿ: ಮೋಹಿನೀ ರಾಜನೂ ಅಹುದು! ಶ್ರೀ (ಲಕ್ಷ್ಮೀ) ಸೂಕ್ತಸ್ಥ 'ಆರ್ದ್ರಾ' 'ಕಾ'-ದೇವಿ: ಅಲಕ್ಷ್ಮಿ ಇವಳೇ; ಇವಳೇ **ಕಾ**–ಲಿ: ದುರ್ಗೆ. ಈ ಉಗ್ರ ರೂಪದಿಂದ ಬೇರ್‌ಪಟ್ಟ ಶ್ರೀ–ಲಕ್ಷ್ಮೀ, **ವರ**–ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಭದ್ರಾಲಕ್ಷ್ಮೀ (ಋಗ್ವೇದ x.೭೧.೨) ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಮಾಂತರಗಳಿಂದ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುವ ಜೀವನ ನಿಷ್ಠಾ ಸೂಚಕ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಂದನ್ನು ಅಖಿಲಭಾರತೀಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮತ್ತು **ಕಾ**ಲಿ: ದುರ್ಗಾ ಇವರ ಒಂದೇ ಸಮಗ್ರ ಪ್ರತಿಮೆ ಇದ್ದಿತು, ಎಂದರೆ ಶೈವ—ವೈಷ್ಣ ಪರಂಪರೆಗೆ ಇದು ಸಹ್ಯವಾಗ ಬಹುದೋ, ಎಂಬ ಸಂದೇಹ! ಏಸು: ಕುಮಾರ: ನಪ್ತೃವಿನ ಮಾತೆ ಮೇರೀ ದೇವಿಯ ಮೂಲ ಪ್ರತಿಮೆ ಉಗ್ರ ರೂಪದ್ದು ಏಕೆ? ಎಂಬುವರ ಅರ್ಥವು. ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಯ ಅದಿತಿ ಹಾಗೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳ ಋಗ್ವೇದ, ಅಥರ್ವವೇದದ ಋಚೆಗಳ ಜೇಕಿ ನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಲಿದೆ.

'ಕುಮಾರಿ-ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ನಪ್ತೃ' ಈ **ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ,** ಒಂದು 'ಸಮ ಯ'ದ ಜೀವನದ ಆಕೃತಿ: ಅರ್ಥವು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ಅಮೂರ್ತ ಜೀವ ನವು ಒಂದೊಂದು ಕಾಲದ 'ಸಮಯಕ್ಕೆ(:ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಕ್ಕೆ)ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಪಡೆದ ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿಯು ಇಂತಹ (ಶಬ್ದ)ಪ್ರತಿಮಾ: ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಜನದ ಅರಿಕೆಗೆ-ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು 'ಮಾಧ್ಯಮ'; ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಮಧ್ಯಸ್ಥವಾಗಿದೆ: ಅಂದಿನ ಜೀವನದ ೧) ಅರ್ಥಕ್ಕೂ ಆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕೆಂಬ ೨) ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೂ ಸೇತುವಿನಂತಿದೆ. ಈ ಮಾಧ್ಯಮ. 'ಕುಮಾರಿ' ಕನ್ಯಕಾ—ಪರಮೇಶ್ವರಿ: ಲೋಕಮಾತೆ: ಜಗದಂಬೆ **ಎಲ್ಲ(ರ)ಅಮ್ಮ.** ಇವಳ 'ನಪ್ತೃ': ಕುಮಾರ, ಅಯೋನಿ ಸಂಭವ ಶಿಶು. ಎಂಬ ಪೂರಕ (Supplimentry) ಪವಾಡ ಕಥೆಯೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ನಿಷ್ಕಾರಣವಲ್ಲ. ಅಂದಿನ-ಒಂದು ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಆ 'ಸಮಯ'ವೆ ಒಡಮೂಡಿ ನಿಂತಿ

ರುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ. ಕ್ರೈಸ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಆರಾಧಿಸುವ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, ಏಕ ವೀರಾ: ಎಲ್ಲಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ತಿದ್ದುಪಡೆಯಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಂಟು. "ಇಂದ್ರನ ತಾಯಿ"ಯನ್ನಾಗಿಸಿ ಅದಿತಿಯನ್ನು 'ಏಕ ವೀರಾ' ರೂಪದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುವ ಕಪಟ ಪ್ರಯತ್ನ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಅದಿತಿಯ ಖಾಸಾ 'ನಪ್ತೃ': ಮಾರ್ತಾಂಡ: ಮೃತಾತ್ ಅಂಡಾತ್ ಜಾತ ಚಂದ್ರಮನೆ: (ಅಮಾವಾಸೆಯ ಮರುದಿನದ) ಪ್ರತಿಪದೆಯ ಸಾಗರ ಮಿಡಿ 'ಬಾಲ'ಚಂದ್ರನೆ. ಶಿಲುಬೆಗೆ ಏರಿಸಿದ ಕುಮಾರನ ಪ್ರತಿಮೆ: 'ಮಾರ್ತಾಂಡ' ಸಂಕೇತದ ಪ್ರತೀಕವೇ ಆಗುತ್ತದೆ! ಅಖಂಡಿತೆ: ಸಮಗ್ರೆ:ಅದಿತಿ, **ಎಲ್ಲಮ್ಮ** ನಾಮಾಂತರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮೃತ್ಯು-ರೂಪವನ್ನು ಕಾಲಿಯ ಪಾಲಿಗೇ ಇರಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ ಏಳು **ಹುತ್ತಿ**ನೊಳಗಿಂದ ಬಂದವಳು-ಏಳುಕೊಳ್ಳದವಳು ಎಂಬ ಕೀರ್ತಿ ದುಂದುಭಿ ಮೊಳಗುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ರೇಣು(ಕಾ) ಕಥಾಬೀಜವು, ಮಾರ್ತಾಂಡ (:ರೇಣುಕಾ) ಜನನದ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸುಸಂರಬ್ಧರಾಗಿ' 'ನೃತ್ಯತಾಂ ಇವ' ಇದ್ದ ಆ—ನಂದಲೋಕದೊಳಗಿಂದ ಒಂದು '**ತೀವ್ರೋ** ರೇಣುಃ' ಹೊರಗೆ ನೆಗೆಯುತ್ತದೆ! (X.೭೨.೬). 'ಸಲಿಲ ಸ್ವರೂಪ ಅದಿತಿಯ ಉಡಿಯಲ್ಲಿಯ "ನಪ್ತೃ" ಈ ತೀವ್ರ (ತೀಕ್ಷ್ಣ) **ರೇಣು** ವೇ ಎಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ತೋರದು. ಇವನು 'ಪ್ರಜಾಯೈ ಮೃತ್ಯವೇ' ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿದ್ದಾನೆ. (:ಮಯಾಧ್ಯಕ್ಷೇಣ ಸೂಯತೆ ಸಚರಾಚರೌ). ಎಂದರೆ ಇವನು ಸೃಜನದ ದೈವತನಾಗಿರುವಂತೆ ಮೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಅಖಂಡ 'ಅದಿತಿ' ಸ್ವರೂಪದ ನಿಲುವೆಯಲ್ಲಿ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಮಗು ಬೇರೆಯಲ್ಲ! ಇದು 'ಅಪಾಂ--ನಪ್ತೃ' ಸಮಗ್ರ ದೈವತ. ಎಲ್ಲಮ್ಮ ಮೃತ್ಯು ದೈವತವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವಳ 'ನಪ್ತೃ' ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯು **ಪರಶುಧರನು** ಕಾಲಭೈರವನಂತೆ ಕೊಲೆಪಾತಕಿಯೆಂಬುದು, ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ವಿವೇಕರಹಿತ ಸಂಹಾರಕ ಕೃತ್ಯ ಎನಿಸಬಾರದೆಂದು, ನಿಃಕ್ಷತ್ರಿಯ ಪೃಥವೀ ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಒಂದು ಮೊಗವಾಡ ಹಾಕಿದ್ದಾಗಿದೆ! ಆದರೂ ಇದರ ಸುಳ್ಳುತನವನ್ನು --೧ ಸಾರೆ ನಿಃಕ್ಷತ್ರಿಯ ಪೃಥವೀ ಮಾಡಿದನೆಂಬ' ವದತೋ ವ್ಯಾಘಾತದ ಪುರಾಣಕರ್ತರಹೇಳಿಕೆಯೆ ಬಯಲಿಗೆ ಎಳೆಯುತ್ತದೆ! ಈ ಪವಾಡದ ಮೂಲಕ, ಈ ಕಥೆಯ ರಚನಾ ಕಾಲದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಕ್ಷತ್ರಿಯರೊಳಗಿನ ದ್ವೇಷ-

ದ್ವೇಷವ ಐತಿಹ್ಯ: ಸ್ಮೃತಿಯು 'ಜಾಹೀರ' ಆಗುತ್ತಿರುವುದು ಮಾತ್ರ ನಿಜ! ಅಖಂಡಿತೆ: ಅದಿತಿಯನ್ನು 'ಪಸ್ತ್ಯಾ': 'ಮುಕ್ತಾ'ದೇವಿ: ವಿಶ್ವಜನನಿ= ಎಲ್ಲಮ್ಮ ಎಂದು ಋಗ್ವೇದದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಇಂತಹ 'ಎಲ್ಲಮ್ಮ' ಯಾವ ನೊಬ್ಬ ಪುರುಷನ ಮೀಸಲದ ಹೆಣ್ಣು ಆಗಿ, ಭೋಗ್ಯ-ವಸ್ತು ಎಂದು ಕಲ್ಪಿಸು ವಲ್ಲಿ ಆ ದೇವಿಯ ದಿವ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಆ ಶಕ್ತಿಗೇ ಬಾಧಕ! ರೇಣುಕೆಯನ್ನು ಜಮ ದಗ್ನಿ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನ ಅರ್ಧಾಂಗಿಯಾಗಿ ಪವಾಡ ಕಥೆ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇನಿತ್ತು! ಪರಶು—ಧರನು 'ಅಯೋನಿ ಸಂಭವ ಶಿಶು' ಎಂಬ ಹಾಗಿನ—'ಅಜ್ಞಾತ-ಪಿತನ' ಪುತ್ರನೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ-ಜಾನಪದ ಗೀತ ಗಳನ್ನು ಕೆಲವಾದರೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸಿ ಶ್ರೀ ಮತಿಘಟ್ಟ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಯವರು ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿ ಬದಲಾಗುತ್ತಿದೆ; ನೈತಿಕ ಮೂಲ್ಯಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಬಾಳು ಅಶಕ್ಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಸನಾತನವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕೆಂಬ ನಿಷ್ಠೆಗೆ ಎರಡು ಬಗೆಯುವುದಕ್ಕೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆ ಅಡ್ಡ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಮೂಲ ಆಕೃತಿ (Consept) ಉಳಿಸಿಕೊಂಡೂ ಇದನ್ನು ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಹೋಗುವ ಬೇರೊಂದು ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಸಿ ಆ ಪರಂಪರಾಗತ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಯ ನೂತನೀಕರಣ ತಂತ್ರದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯದೆ ಬೇರೆ ಉಪಾಯವೆ ಉಳಿಯುವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಂತಹ ಎಳೆದಾಟದಲ್ಲಿ, ನೂತನ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತವು ಮೊದಲಿನ ಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾಗುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಯಾರಿಂದಲೂ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.

'ಅಪಾಂ—ನಪ್ತೃ' ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲ ಆಕೃತಿಯ ಬಾಹ್ಯರೂಪ ದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ ಅಜ—ಏಕಪಾತ್, ಅಹಿ-ಬುಧ್ನ್ಯ' ತನೂನಪಾತ್ (:ಅಗ್ನಿ), ದಕ್ಷ, ಪುರುಷ, ತ್ವಷ್ಟೃ, ವಿಶ್ವಕರ್ಮ, ಪ್ರಜಾಪತಿ, ಕೊನೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಈ ಒಂದು ಪರಂಪರೆ 'ನಪ್ತೃ ಪ್ರತಿಮೆಯು ತಾಳುತ್ತ ಬಂದ ವಿವಿಧ ಆಕೃತಿಗಳ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. 'ಆಪ'ವು ಅದಿತಿ, ಸರಸ್ವತಿ, ಅಂಭೃಣಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ-ಎಲ್ಲಮ್ಮ-ಮಾಯಮ್ಮ (ವರ) ನಂದಿ....ಇತ್ಯಾದಿ ಭಿನ್ನ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ ಗಳಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥವು ಒಂದೇ ಇರುವುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು

ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ೧) 'ಅಪಾಂ—ನಪ್ತೃ' ಇದು ಒಂದು ಆಕೃತಿ: ಇನ್ನು 'ಆಪ' ಮತ್ತು 'ನಪ್ತೃ' ಬೇರೆಯಾದಲ್ಲಿ ಆಪವು: ದೇವಮಾತಾ—ದ್ರಾವುವ್ವ ದುರ್ಗಿಯ ಅಕ್ಕ, ಈ ನಾಮ ರೂಪಿ ಇರಬಲ್ಲದು; 'ಆಪ'ವು ಕೇವಲ 'ಮಾತೆ'ಯ ರೂಪವಾದಾಗ ನಪ್ತೃವು ಸಂಹಾರಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ೧) ಜಗದಂಬೆ ೨) ಕುಮಾರ: ರುದ್ರ: ರುದ್ರ—ಕುಮಾರ: ಮುರುಗ, ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ (:ಸರ್ಪ); ೧) ಎಲ್ಲಮ್ಮ ೨) ಕುಮಾರ: ಪರಶುಧರ ಮೃತ್ಯು ದೇವತೆ. ೧) ಮೇರಿ: ಮಾತೃದೈವತ ೨) ಕುಮಾರ ಶಿಲುಬೆಗೆ ಮತ್ತು ಮೃತ್ಯು ಪ್ರತಿಮೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ!

ನಿನ್ನೆ– ಇಂದು– ನಾಳೆಗಳ ದಿಕ್ಕಾಲ–ಪರಿಸರದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಕ್ರಮವಿದು. ಇದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ, ಆ ನಿನ್ನೆಗಳೊಳಗಿನ ಯಾವ ಯಾವ ಅಂಶಗಳು, ಆ ಬಳಿಕಿನ ಇಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಕ್ರಮದಿಂದ ಬಂದವು ಎಂಬುದು ಸಂಶೋಧನಾರ್ಹ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಅಥವಾ ಅನೇಕ ನಿನ್ನೆಗಳ ಹಿಂದೆ—ದ್ವಿಪಾದ ಪಶು ಮಾನವನು, ಇನ್ನುಳಿದ ಪಶುವರ್ಗದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು ಎಂಬುದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ—ಆ ಹಂತದ ಜೀವನ ರೀತಿಯು ಏನಾದರೂ ಅಂಶಗಳು ಈ ವರೆಗೂ ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವಂತಹವು ಉಂಟೆ? ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಾನವ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಿದೆಯೆ? ಇಲ್ಲವೆ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ರೂಪವು ಹೀಗೂ ಆಗಬಹುದು: ಇಂದು ಇರುವ ಆಚಾರ—ವಿಚಾರದ ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಆ ಅನೇಕಾನೇಕ ನಿನ್ನೆಗಳ ತೀರ ಹಿಂದಿನ-ಅತಿಪುರಾತನ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಹೋಲುವ ಭಾಗವು ಏನೊಂದು ಉಂಟೊ? ಇದನ್ನು ನಿಷ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ಪುರಾತನ ಆಪ: ರಸ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಜೀವನ ಆಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಇಂದಿನ ಅವಶಿಷ್ಟಆಚಾರಗಳ ಆಕೃತಿ ಇವೆರಡೂ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದು ಇದುವೆ ಅತಿಪುರಾತನ 'ನಿನ್ನೆ'ಯ ಜೀವನ ರೀತಿಯನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಡಬಲ್ಲುದಾಗಿದೆ; ಎಂಬುದು ನಾಗಪ್ರತಿಮಾರಾಧನೆಯ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದುದುಂಟು. ಇಜಿಪ್ತ—ಗ್ರೀಸದತ್ತಣಿನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಆಗಿದೆ:

ಯುರೋಪ ಖಂಡದ ಭಾಗವಾಗಿರುವ ಗ್ರೀಸ ದೇಶದೊಡನೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ

ಸಂಬಂಧವಿದ್ದ ಇಜಿಪ್ತ—ಅರೆಬಿಯಾ—ಇರಾಣಕಗಳ ವರೆಗೆ ಆಪ: ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕಥೆಗಳಿವೆ; ಗ್ರೀಸದ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಪ್ರಭಾವವಿದ್ದು, ಈ ಕಥೆಗಳ ಬಾಹ್ಯ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಆಂತರಿಕ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ, ಭಾರತೀಯ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತಿರುವವದರ ವಿವರವು ಹಿಂದೆ ಬಂದಿದೆ. ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥವು ಪಡೆದ ಆಚಾರ—ವಿಚಾರಗಳ ಆ-ಕೃತಿಗೆ. ಅದು ಹುಟ್ಟಿ—ಬೆಳೆಯುತೊಡಗಿದ ಪರಿಸರದೊಳಗಿನ ನಿನ್ನೆಗಳ ಪ್ರಭಾವವು ತಟ್ಟದೆಯೆ ಅದು ನಿರ್ಲಿಪ್ತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನದೆ ಆದ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ, ಎಂದು ಎನ್ನಲಾದೀತೆ? ಕ್ರೈಸ್ತನಿಗಿಂತ ಮುಂಚಿನ 'ನಿನ್ನೆ'ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳು, ಸಂಸ್ಕಾರಗಳೇ ಏಸುವಿನ ಜೀವನ ರೀತಿಗೂ ವಿಚಾರಕ್ಕೂ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿರಬೇಕಷ್ಟೆ? ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಹಾಗೂ ಇರಾಣದ ಅತಿ ಪುರಾತನ 'ಅಪಾಂ—ನಪ್ತೃ' ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತವನ್ನೇ ಹೋಲುವ **'ಕುಮಾರಿ ಮಾತೆ—ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಂದ' ಈ ವ್ಹರ್ಜಿನ್ ಮೇರಿಯ ಪೂಜ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆ, ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪೂರ್ವ,–ಸಾಕ್ರೆಟಿಸ್-ಪೂರ್ವದ-ಆಚಾರ-ಸೂಚಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಮಾಧ್ಯಮವೆ ಆಗಿವೆ.** ಇವೆರಡರೊಳಗಿನ ಆಂತರಿಕ ಸಮಾನ ಆಕೃತಿ(Concept) ಇದನ್ನೆ ಸಾರುತ್ತದೆ. ಈ ಆಕೃತಿ: ಅರ್ಥ, ದೇಶ ಕಾಲಾಧಿಷ್ಠಿತವಾದ ಸತ್ಯಸೂಚಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಕುಮಾರಿಯ ತಾಯ್ತನದ ಪ್ರತಿಮೆ, ಈ ಮಾಧ್ಯಮ, ತೀರ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಜೀವನದ ಅಂದಿನ ಏನೊಂದು 'ಸಮಯದ' (:ಆಚಾರದ)ಚಿತ್ರವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸತ್ಯಾಂಶದ ಮೂಲಕ, ಅದು ಕೇವಲ ನಿಸರ್ಗದೊಡನೆ ಬಂದ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವುಳ್ಳುದಾಗಿರದೆ ಶಾಶ್ವತ ಸತ್ಯ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತವಾಗುತ್ತದೆ!

(ಭಾಷಿಕ:) 'ಮಾಧ್ಯಮ'ದ ಅಸುರತ್ವ

'ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕೆ ಮಿಕ್ಕ ಅರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲ,' ಎಂದು ನಂಬುವಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಮ: ಪ್ರತಿಮೆ 'ಸಾಂಕೇತಿಕ' ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಮರೆತಂತೆ, ಅಥವಾ ಕಡೆಗಣಿಸಿದಂತ ಆಗುತ್ತದೆ. ಮಾಧ್ಯಮ: ಪ್ರತಿಮೆಯು 'ಅರುಂಧತೀ ನ್ಯಾಯ

ದಂತೆ' ಅರ್ಥದ ಕೇವಲ ದಿಕ್ ಸೂಚಕವೆ ಹೊರತು, ಪ್ರತಿಮೆಯೆ ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ (ಅಥವಾ ವಿಶ್ವಸ್ಥ) ೧) ಆಶಯ; ೨) ಈ ಆಶಯವು ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ (ಎಂದರೆ ಆ ಸಮಯ: ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳ ಮೂಲಕ) ಪಡೆವ ಅರ್ಥ; ಮತ್ತು ೩) ಈ ಅರ್ಥವು ಪಡೆವ ಆವಿಷ್ಕಾರ ಅಥವಾ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ. ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ಶಾಶ್ವತ ಸಂಬಂಧ ಉಂಟು. ಈ **ನಿತ್ಯ** ಸಂಬಂಧವು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸಿಗದಿರುವಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಜಾದೂ-ಚಮತ್ಕಾರದ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ, ಮೋಡಿಯ ಮಾಟಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಮಾತನಾಡುವವನ ಕಡೆಯಿಂದ **ಆಶಯ→ಅರ್ಥ→ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ :** ಈ ಕ್ರಮವು ಇದ್ದರೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣದ ಕಡೆಯಿಂದ ನೋಡುವಾಗ ಈ ಕ್ರಮವು ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ: **ಆಶಯ ಮತ್ತು ಅರ್ಥ ಇವೆರಡರ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧವು ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕವೇ ಗೊತ್ತಾಗಬಲ್ಲದು;** ಆದಕಾರಣ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತ ಅಥವಾ ಆವಿಷ್ಕಾರ ಪಡೆದ **ಪ್ರತಿಮಾ** ಇದು ಮಧ್ಯಸ್ಥ: ಮಾಧ್ಯಮವು ಆಯಿತು. 'ಆಶಯ' ಎಂಬುದು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ನಿಲುಕದ ವಿಷಯ! ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಈ ಅರ್ಥವು ಪಡೆದ ಆಕೃತಿ ಇವೆರಡರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುವ— ಅಥವಾ ಅರಿಕೆಯ ಅಳವಿಗೆ ಒಳಗಾಗುವ ಮಟ್ಟಿಗಿನ 'ಆ-ಶಯ'ವನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾಷೆಯು ಮೈದಳೆದಿರುವ **ಪ್ರಮುಖ** ಉದ್ದೇಶವೇನು ? ನೆಲೆಗೆ ನಿಲುಕದೆ ಗೂಢಂ-ಗಭೀರಂ ಆಗಿರುವ ವಿಶ್ವಸ್ಥ 'ಸರ್ವಾಶ್ಚರ್ಯಮಯ'ವಾದ ಆ-ಶಯವು ಅರ್ಥವಾಗದೆ, ಇದು ಅಡಿಗಡಿಗೂ ಮಾನವನ ಚಿಂತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿದೆ; ಪ್ರಳಯವೇ ತನ್ನನ್ನು ಎದುರಿಸಿದೆಯೊ ? ಎಂಬ ಹಾಗೆ ಭಯೋತ್ಪಾದಕವಾಗಿರುವ ಈ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಆ-ಶಯವನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಫಲವಾಗಿ '**ಭಾಷೆ**' ಎಂಬ **ಮಾಧ್ಯಮವು** ಆಕಾರ ಪಡೆದಿದೆ.

೧) ಮಾನವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿ-ಸಮೂಹ ಮತ್ತು ಇವರನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ್ದ—ಎದುರಿಸಿರುವ ೨) ವಿಶ್ವಸ್ಥ ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯ, ಅಥವಾ ಜೀವನದ ಮೂಲಕ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ 'ಗುಮ್ಮ'-ಗೂಢಂ-ಗಭೀರಂ 'ದಿವ್ಯ'

ಭಾವ ಇವೆರಡರ ನಡುವೆ 'ಮಧ್ಯಸ್ಥ': ಭಾಷೆ ಅಥವಾ ಶಬ್ದ-'ಪ್ರತಿಮಾ' ಉಂಟೆಂದೇ ಇಂದು ಮಾನವ ಸಂಗಡಗಳಿಗೆ (ಅವರವರ ಭಾಷಿಕ ಮಾಧ್ಯಮದ ನೆರವಿನಿಂದ), ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಆ-ಶಯದ ಕೆಲವೊಂದು ಆಳದ ವರೆಗಿನ 'ಅರ್ಥ' ಎಂಬುದು ಆಗಿದೆ. 'ಅರ್ಥ ಆಗುವುದು' ಎಂದರೇನು ? ಯಾವುದೊಂದು ಘಟನೆ, ವಿಷಯ ಅಥವಾ ವಸ್ತುವಿನ ಅಂತರ್ ಬಾಹ್ಯ ರಚನೆ ಗೊತ್ತಾದಾಗ-ಗೊತ್ತಾದಂತೆ ಎನಿಸಿದಾಗ, ಅದರ 'ಅರ್ಥವು ತಿಳಿಯಿತು' ಎಂಬ ಸಮಾಧಾನವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಗೊತ್ತಾದ-ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದ 'ಅರ್ಥ'ವು ಅಪೂರ್ಣವಿದೆ, ಅಥವಾ ತಪ್ಪು ಇದೆ ಎಂಬ ಅನುಭವದೊಡನೆ ಮರಳಿ ಅ-ಸಮಾಧಾನ-ಅನಿಶ್ಚಿತತೆಯ ಭಾವನೆ, ಚಿಂತೆ' ಹೆದರಿಕೆ ಇವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತವೆ. ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಮಾನವನನ್ನು ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ ಆವರಿಸಿದ್ದ ಘೋರ ಭಯಾವಹ ಗುಮ್ಮು: ಅಜ್ಞಾನದ ಕತ್ತಲೆ, ಭಾಷೆಯು ವೈದೋರಿದ ಹಾಗೆ ಆ ಗುಮ್ಮು: ಆ ಕತ್ತಲೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದೆ, ಎಂದು ಇದರ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾಷಾ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಬೆಳಕು ಇಲ್ಲದಾಗ, ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕತ್ತಲಿನ ಅನುಭವವು ಬರುವುದು.

ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ 'ವೃಗಾಣಾಂ ಚರಣೇ ಚರನ್' ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ನಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸಂಭವಿಸಿದ ಏನೊ ಒಂದು ಆಕಸ್ಮಿಕ ಅಪಘಾತ (accidence accidentia)ದಿಂದಾಗಿ– ಇದು 'ನಾಗ' ಸಂಪರ್ಕವೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂದು ಬಗೆಬಗೆಯಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದು, ತಲೆದೋರಿದ ಅರಿವೆಯ 'ಮಿಣಕು' ದೀಪದೊಡನೆ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ: ಮಾಧ್ಯಮವು ಆಕಾರ ಪಡೆಯ ತೊಡಗಿತು; ಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಇಲ್ಲದೆ ಮಾನವ ದೇಹದ ಗೂಡಿನೊಳಗಿನ ಅರಿವೆಯ ಮಿಣು ದೀಪವೂ ನಂದುವುದರ ಅನುಭವವನ್ನು ಈಗಲೂ ಸಹ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ, ಯಾವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ಪಡೆಯಬಹುದು ! ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ 'ಅರ್ಥ'ವು ಪ್ರಕಾಶ ಕಿರಣ ರೂಪದ್ದಿರುವುದೇ, ಅಂತರಂಗದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಜ್ಯೋತಿಯು ಹೊತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರಣವು. ಈ 'ಅರ್ಥ' ಧಾರಣೆಗೆ, ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ಬಾಹ್ಯ ಆಕೃತಿ-ವಲಯದ (ಎಂದರೆ 'ದೇಹದ') ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದ ವಲಯ (Ideational pole) ಮತ್ತು ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣ

ವಾಗುವ ಬಾಹ್ಯ ವಲಯ (Sensory pole), ಇವೆರಡೂ ಏಕಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಬೆರೆತು ಬಿಡುವುದರಿಂದ ಈ ಮಾಧ್ಯಮ: ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಇನ್ನೊಂದರಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ತುಂಬ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಾಧ್ಯವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ **ಮಾಧ್ಯಮ: ಪ್ರತಿಮೆಯೇ, ತತ್: ಏಕಂ, 'ಸತ್ಯ'** ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಪೃಥಪಡಲು ಇಂಬು ದೊರೆಯಿತು; ದೊರೆತಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದಿಗೂ ಈ ಬಗೆಯ ನಂಬುಗೆ ಅಥವಾ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕೆಲವೊಂದು ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟು.

ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಆಗಲಿ, **'ತತ್'** ಇದು **ಏಕಂ:** ಸತ್ಯ ಆಗುವಲ್ಲಿ **ಅಸುರತ್ವಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಣವು ದೊರೆಯುವುದು.** 'ಅಸುರತ್ವ' ಎಂದರೇನು ? 'ತತ್: ಏಕಂ: ಸತ್;–'**ಏಕಂ ಸತ್** (ವಿಪ್ರಾಃ ಬಹುಧಾ ವದಂತಿ)' ಎಂಬ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ, ಅಸುರತ್ವ ಈ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಇರುವ ಅರ್ಥವು ಏನೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾದಲ್ಲಿ, ಅದು ಹೆಚ್ಚು ಲೇಸು; ಅಸು+ರ ಈ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತದೊಳಗಿನ 'ಅಸು' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ: 'ಪ್ರಾಣ, ಉಸಿರು, ವಾಯು; ಆದಕಾರಣ, ಅಸು–ರ ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣವನ್ನುಳ್ಳುದು 'ಪ್ರಾಣಿ' ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗಬೇಕು; ಆದರೆ ಈ ಸಂಕೇತವು ಪಡೆದ ಅರ್ಥವು ಇದಕ್ಕೂ ತೀರ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. 'ಧೀ' ವುಳ್ಳವ ಧೀ–ರ: ಧೀಮಂತ. ಹಾಗೆ 'ಅಸು-ರ' ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ 'ಪ್ರಾಣಿ'ಯ ಚಿತ್ರವಿಲ್ಲ. ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಇಡೀ ಪ್ರಾಣ ಶಕ್ತಿ–ಪ್ರಪಂಚದೊಳಗಿನ ಏಕೈಕ ಜೀವಶಕ್ತಿ=ಪಶುಶಕ್ತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಅಸುರ' ಪದವು ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಏನೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಣ–ಪಶು–ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು ಅಸು–ರನು; ಇವನು ಯಾವ ಬೇಕಾದ ಸ್ವರೂಪದ (ಪ್ರಾಣಃ) ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವನು ಆಗುತ್ತಾನೆ; ಬೇಕಾದ ರೂಪ ಆಕಾರ ತಾಳ ಬಲ್ಲವನು ಆಗುತ್ತಾನೆ ಈ ಅಸು-ರತ್ವವನ್ನೇ ಮಾಯಾ ಶಕ್ತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಅಸು-ರ' ಸಂಕೇತವು ನೇರವಾದ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದು ದೊರೆತರೆ ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ರಚನಾ-ಕೌಶಲ ಶಿಲ್ಪ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾಧೆ! ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದವು, ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿ-ಅರ್ಥದ (ambivalent) ಪದವಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಯೋಗ,ವರ್ಣನೆಗಳಿರುವುದು, ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ಸೂಕ್ತ-ಸಂಯೋಜನೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ! ಹದಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆಯೆ ಎಂದು, 'ಅಗುಳಿನಿಂದ

ಅನ್ನದ ಪರೀಕ್ಷೆ' ಎಂಬ ಗಾದೆಯುಂಟು. ಹಾಗೆ ಋಗ್ವೇದದ 'ಹದ' ತಿಳಿಯಲು 'ಅಸುರ' ಈ ಸಂಕೇತದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯೊಂದೇ ಸಾಕು. '**ಅಸು-ರ**' ಎಂಬ ಪದವು, 'ಅ-**ಸುರ**', ಅ-ದೇವರು: ದೈತ್ಯರು ರಾಕ್ಷಸರು ಎಂಬ ಹಾಗೂ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸರ್ವ ಸಮರ್ಥರು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ, ಇಂದ್ರ, ವರುಣಾದಿಗಳನ್ನು 'ಅಸು-ರ' ಎಂದಿದೆ; ಈ ದೈವತಗಳ ಪಂಕ್ತಿಯಿಂದ ದೂರವಿರಿಸಲಾದ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸೋಮಪಾನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹನಲ್ಲವೆಂದು ಬಗೆಯಲಾದ ರುದ್ರನಿಗೂ 'ಅಸುರ' ಎಂದುದುಂಟು ! ಇಲ್ಲಿ 'ಅ-ಸುರ' ಎಂಬರ್ಥವೊ ? ಆದರೆ ಸೋಮಪಾನಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಿತನಾಗದ ರುದ್ರನು ಕೊನೆಗೆ 'ಸೋಮ' ರೂಪನೇ (ಉಮಯಾ ಸಹಿತಃ) ಎಂದು ಎಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಖುದ್ದ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೇ 'ಸೋಮಾ-ರುದ್ರಾ' ಎಂಬ ಸಂಯುಕ್ತ ದೇವತೆಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಸೂಕ್ತ ವುಂಟು !

ಪ್ರಸ್ತುತ, ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಯ ವಿಚಾರ; ಸುತ್ತು ಮುತ್ತಲೂ ಏನು ಇದೆ—ಏನು ನಡೆದಿದೆ ? ಇದಾವುದು ಗೊತ್ತಾಗದೆ ಉಂಟಾಗುವ ಮನೋ ವಿಪ್ಲವದಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ಆವರಿಸಿದ ಭೀತಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಲು ಆ ಗುಮ್ಮನ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆದ ಒದ್ದಾಟದಲ್ಲಿ.ಏನೊ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತದ ಮೂಲಕ ಹೊಳೆದಂತೆ ಎನಿಸಿದ ಅರ್ಥದ ಶಬ್ದರೂಪ-ಮಾಧ್ಯಮವೆ ಭಾಷೆಯಾಯಿತು. ಇದು ನಿಜ ವಿದ್ದರೆ, ಕೈಗೆ ಎಟಕಿದ ಈ ಭಾಷಾ-ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ಮರಳಿ ನಿರುಪಯುಕ್ತಗೊಳಿಸುವ, ತತ್: ಏಕಂ ಇದೇ ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಂ-ಭ್ರಾಮಕ ವರ್ಣನೆಗಳ 'ಮಾಧ್ಯಮ' ವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು-ಮಾಡಿಕೊಂಡುದು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತ ? ಎಂಬುದರ ಕೂಲಂಕಷ ವಿಚಾರವಾಗುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಅಗ್ನಿಯ ಸರ್ವಭಕ್ಷತ್ವವನ್ನು ಅರಿತು, ಅದರೊಳಗಿನ ಮೃತ್ಯುರೂಪ ಕ್ರವ್ಯಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು-ಹೆಣದಿನಿಯನ್ನು ಸುಡುಗಾಡಿಗೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿ ಇರಿಸಿದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಉಂಟು. ವಿಶ್ವಸ್ಥ ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ—ಆ ಸಮಗ್ರ ಅದಿತಿ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ, ಜೀವನ ಪ್ರೇರಕ, ಪೋಷಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು, ಮಾರಕ ಸಂಹಾರಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ದೂರವಿರಿಸುವ ವಿವೇಕೋದಯ ವಾದುದಕ್ಕೆ, ಹವ್ಯ ವಾಹನ ಹಾಗು ಕ್ರವ್ಯಾದ ಎಂದು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಭಿನ್ನ ನಿಲುವೆ

ಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವ ಮಾಧ್ಯಮ: ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಆದರೆ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆ: ಅರ್ಥ: ಋತ–ಸತ್ಯ ದರ್ಶಕ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು, **'ತತ್ :' ಏಕಂ : ಸತ್** ಈ ಅಸು-ರತ್ವದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸಂಕಲನ ಕಾರನು ದುಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರ ಹಿಂದಿನ ಹೇತುವು ಯಾವುದು ? ಇದನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದುದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಟಗಾರಿಕೆಯ ತಂತ್ರವಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಇವೆಲ್ಲ ದ್ವ್ಯರ್ಥೀ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಯೋಗಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಮಾಧ್ಯಮ: ಪ್ರತಿಮೆ, ಒಂದು ನಿಲುವೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಧುವಾಗಿ ಕಂಡರೂ, ಇದು ಸೋಗು, ಎಂಬುದನ್ನು ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಇನ್ನಾಲಿಗೆಯ ಅರ್ಥ, ಆ ಮಾತೇ ಬಹಿರಂಗ ಪಡಿಸುತ್ತವೆ !

ಮಂಗಲಧಾಮ 'ಜಾತವೇದ,' 'ಪ್ರವಿಣೋವಾ' ಅಗ್ನಿಯ ಹವ್ಯವಾಹನ ಸ್ವರೂಪದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿಯೆ 'ತ್ವಂ ಅಗ್ನೇ ಅದಿತಿಃ ದೇವಃ' ಎಂದುದುಂಟು. ಅದಿತಿ: ಸಮಗ್ರ-ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ರೂಪ-ಆಕೃತಿ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ, ಎಂಬುದು ವಾದಾತೀತವಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯ ಉಭಯ ರೂಪಗಳೂ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿರುತ್ತವೆ; ಕೌಟುಂಬಿಕ ಉನ್ನತಿಗಾಗಿ ಸಮಾಜ ಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗುವ ಮಾಧ್ಯಮ: ಪ್ರತಿಮೆ ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿ. ಇದು ಹವ್ಯವಾಹನ ರೂಪವೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು; ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕ್ರವ್ಯಾದ ರೂಪದ ಸಂದೇಹಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿರಕೂಡದು; ಇಂತಹ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ, ಮಾತೃತ್ವ ಹಾಗೂ ಮೃತ್ಯು ಈ ಇಮ್ಮೊಗದ 'ಅದಿತಿ' ಸ್ವರೂಪನು ನೀನು, ಎಂದು ಅಗ್ನಿಗೆ ಹೇಳುವ ಈ ಕವಿ ನಿರ್ಬುದ್ಧನಿರುವನೆನ್ನುವದೊ ಅಥವಾ ಮೋಡಿಕಾರನಿರುವನೆನ್ನುವದೋ ? ಏಕಂದರೆ ಹಾವು, ನೀರೊಳಗಿನ ಅಗ್ನಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿಲ್ಲ,ಎಂದು ಬಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ; ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿಯು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಆವರಿಸಿ ಅಹಿಜಿತ್ ಇಂದ್ರನ ತೇಜೋವಧೆಯನ್ನು, ದ್ವರ್ಥೀ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸುವ ಸೂಕ್ತಗಳು ಕೊನೆಗೆ ಬರುವ ಈ ಸಂಹಿತಾ ರಚನಾ ತಂತ್ರವನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹಿಡಿಯುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. (X. ೧೮೫. ಮೊದಲನೆಯ ಋಚೆಯ ಎರಡನೆ ಸಾಲು; ೧೮೯. ೧ ಹಾಗೂ ಈ ಸೂಕ್ತ ದೈವತ).

ಅಗ್ನಿಗೆ ' ಅದಿತಿ ' ಎಂದುವರ ಜೊತೆಗೆ, ' ವಿಪಶ್ಚಿತಾಂ ಅಸುರಃ ' ಎಂದುಮೂ ಉಂಟು,—ಅದೇ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ (II. ೧. ೧೧. III. ೩. ೪) !

ಇನ್ನೊಂದಡೆಯಲ್ಲಿ 'ಸಮ್ರಾಜಃ, ಅಸುರಸ್ಯ ಪುಂಸ್ಯಃ' (VII. ೬೧.) ಎಂದುದುಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯ **ಪುಂಸ್ಯ** (:ವೀರ್ಯ)ದ **ಅಸುರ ಶಕ್ತಿಯ** ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ನಾಗ ಶಕ್ತಿ ಎಂದರೂ ಇದೆ! ಎಂದರೆ ಈ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು ಸರ್ಜಕ: ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿಯೆ! (ಇದು ವಸಿಷ್ಠ ಮನೆತನದ ಮಂಡಲ). ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಧ್ವನಿತ ಪಡಿಸುವ ಅಗ್ನಿಯ ಧೂಮ-ಸ್ತಂಭದ ಈ ಉಲ್ಲೇಖವು ಅರ್ಥ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ: ಉದ್ದಕ್ಕೆ ಮೇಟಿ-ಗಣಿಯಂತೆ ನಿಂತಿರುವ ಈ ಅಗ್ನಿ ಧೂಮವು ದ್ಯು (ಲೋಕದ) ಮೇಲೆ ಇದೆ (:ಊರ್ಧ್ವಂ ಅಶ್ರೇತ್ ಮೇತೇವ ಧೂಮಂ ದ್ಯಾಂ ಉಪ ಸ್ತಭ್ನಾಯತ್ (IV. ೬. ೨) ಇದು ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸಕ ವಾಮದೇವನ ದರ್ಶನ! ಇದರ ವಾಸ್ತವ್ಯತೆಯನ್ನು ಮ ನ ಗಾ ಣ ಲು, ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಿಥುನ-ಕ್ರಿಯೆಗೆ 'ವಾಮ ದೇವ್ಯಂ' ಎಂದಿರುವ ವರ್ಣನೆ ನೋಡಿರಿ (೨. ೧೩. ೧–೩). ಅಗ್ನಿಯ (ಹೊಗೆಯ) ಈ 'ಮೇತಾ,' ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿರುವ 'ಸ್ಕಂಭ,' ವರುಣನ ವನ-ಸ್ತೂಪಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿರಿ. ಅಥರ್ವ ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಮೇಥೀ' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗ ವಿರುವುದಾಗಿ (ಮೊ. ವಿ.) ಕೋಶದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಕಂ-ನುಡಿಯ 'ಮೇಟಿ' ಕಣದೊಳಗಿನ ರಾಶಿಯ ಗಾಣದ ಗಣಿ: ಕಂಬ ಮೇತಾ—ಮೇಥೀ ಇವು ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷೆಯವೊ? ಅಥವಾ ಮೇಢ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದೊ? ತಿಳಿಯದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ **ಅಸು**-ರತ್ವ ಏಕೈಕ ವೀರ್ಯತ್ವ=ವೀರತ್ವ ಸೂಚಕ ವಿರುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ. ಅಗ್ನಿಯನ್ನು 'ವಿಪಶ್ಚಿತಾಂ ಅಸುರಃ' ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ 'ವಿಪಶ್ಚಿತಾಂ' ಎಂಬ ಷಷ್ಠ್ಯಂತ ಪದವನ್ನು ಹೀಗೆಯೆ ಅರ್ಥಯಿಸಿ (ಸ್ತೋತ್ರಕಾರ)—ಧೀಮಂತರಿಗೆ, ಎಲ್ಲ (ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ) ವೀರ್ಯ=ಅಸುರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೀಯುವವನು, ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸಪ್ತಮೀಕಾರಕಾರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ, ಷಷ್ಠಿ ಇರುವದೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿದಲ್ಲಿ, ಮೇಧಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ಇವನಿಗೆ ಸಮಾನರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ; 'ಜಾತವೇದ:' ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಜ್ಞಾನಿ ಎಂಬವನು, ಅಸುರ: ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರಣ ಬುದ್ಧಿವಂತನು ಎಂದಲ್ಲಿ ಇದುವೆ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಅರ್ಥವಾಗಲಿದೆ. ಈ ಕವಿ ಸಮಯವು, ಸವಿತೃವಿನ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ; ತತ್ ದೇವಸ್ಯ **ಸವಿತುಃ ಅಸುರಸ್ಯ ಪ್ರಚೇತಸಃ**';

ಸವಿತೃವು ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪ ಸೂರ್ಯನು; (ಭೌತ ಪ್ರಕಾಶದ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲ). ಇವನನ್ನು 'ಪ್ರ-ಚೇಸಃ' ಪ್ರಕೃಷ್ಟ: ಅತಿಶಯ ತೇಜಸ್ವೀ ಜ್ಞಾನಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವೂ ಇದೆ. ಈ ಶಕ್ತಿಯು ಅತುಲನೀಯವಾಗಿದ್ದವನು ಎಂದು ಸೂಚಿಸಲು ಸವಿತೃವನ್ನು 'ಅಸುರ' ಎಂದ ಹಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ ಸಾಲದೆ ಈ ಏಕಾಂತಿಕ ಭಕ್ತನು ಸವಿತೃವನ್ನು '**ಮಹಾನ್‌ದೇವಃ**' ಎಂದೂ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. (IV. ೫೩. ೧) 'ಮಹತ್ ದೇವಾನಾಂ ಅಸುರತ್ವಂ ಏಕಮ್' ಎಂದರೆ ಇದು ತತ್ : ಸತ್ : ಏಕಂ ಆಯ್ತು !

ಅಗ್ನಿ, ಸವಿತೃ, ಇಂದ್ರಾದಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ದೈವತಗಳನ್ನು ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯ 'ಅಸು-ರ' : ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯರನ್ನಾಗಿಸಿ ಈ ಸೂಕ್ತಕಾರರು ಸಾಧಿಸಿದ್ದೇನು ? ನಿಜಕ್ಕೂ ಅಗ್ನಿ, ಸವಿತೃ, ಇಂದ್ರ ಈ ವರ್ಗದ ದೈವತಗಳು ತಾವೇ ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯವೆಂದೆನ್ನಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇವು ಋತ: ಸತ್ಯಾಧಿಷ್ಠಿತ ದೈವತಗಳು, ಮೂಲತಃ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು 'ಋತಪ್ರಜಾತ' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಋತ : ಅರ್ಥ= ನಿಯಮ=ಕಟ್ಟಳೆ. ಹವ್ಯವಾಹನ ಅಗ್ನಿ, ಕ್ರವ್ಯಾದ ಅಗ್ನಿ ಎಂಬ ಮೂಲ ಕಟ್ಟು, ಚೌಕಟ್ಟು ಆ-ಕೃತಿ ಭಗ್ನವಾಗದೆ ಅಥವಾ ಭಗ್ನಗೊಳಿಸದೆ ಈ ಅಗ್ನಿ, ಸವಿತೃ, ಇಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಇವರನ್ನು 'ಅಸು-ರ' : ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರಣ ದೈವತಗಳು ಎನ್ನಲು ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ!

ಈ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆ '**ಅಸು**-ರ' ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗುತ್ತವೆ. ಅದು ಅ-**ಸುರ**ತ್ವರ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಕವಾಗುವುದೂ ಅನಿವಾರ್ಯ, ಎಂಬುದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಬಲ್ಲುದು. ಬಾಳಿನ ಅರ್ಥ-ದರ್ಶಕ್ಕಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದ— ಅವತರಿಸುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ : ಮಾಧ್ಯಮವು, ಎರಡೂ ಬಾಯಿಯಿಂದೂ ಮಾತಾಡತೊಡಗಿದರೆ! ಅನ್ನವನ್ನು ಪಕ್ವವಾಗಿರುಸುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಮನೆ ಬೆಳಕಿಗಾಗಿ ಆಮಂತ್ರಿತ ಪೂಜ್ಯ ಅಗ್ನಿ—ವಿದ್ಯುತ್ತು= ವೈದ್ಯುತಾಗ್ನಿಯನ್ನು, ಜೀವನ ವೃಕ್ಷದ ನಾಶದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ. ಎಂದರೆ ಅಸುರ ಶಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲೂ ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ಆರಾಧಿಸುವದು ಉಂಟೆ?

ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ವಲಯವು ಯಾವುದು ? ಅದರ ಅಂತಸ್ಥ ಅರ್ಥ-ಗರ್ಭದ ಸ್ವರೂಪವೇನು ? ಇದನ್ನು ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಆಶಯದ

ನಿನ್ನೆ ಇಂದುಗಳ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಇಡಿಯಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಅದರ ಯುಕ್ತಾ ಯುಕ್ತತೆಯು— ಬೆಲೆಯು ತನ್ನ ತಾನೇ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅಸು-ರತ್ವ ಹಾಗೂ ತನ್ಮೂಲವಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರುವ 'ಅ-ಸುರತ್ವ' ಇದರ ವಿಚಾರವೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತವಿದೆ. ಅ-ಸುರತ್ವ ಎಂಬುದು, ಸುರರಿಗೆ ಎಂದರೆ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲದ ಬೂಟಾಟ : ಮಾಯಾವೀ ಪ್ರಕಾರ. ಈ ಮಾಯಾವಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ-ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೆ 'ಅಸು-ರತ್ವ' ಎಂದರೆ ಏಕಾಂತಿಕ ಪಾಶವೀ ಶಕ್ತಿ=ವೀರ್ಯ ಶಕ್ತಿ; ಇದನ್ನೇ ಪುರಾತನ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಪಾದರೆ ಸಮಗ್ರ—ಅದಿತಿ ಸ್ವರೂಪದ ಆಪ : ರಸ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ=ನಾಗಶಕ್ತಿ.

'ಪತಂಗಂ ಅಕ್ತಂ ಅಸುರಸ್ಯ ಮಾಯಯಾ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಭಾಷಾ ಮಾಧ್ಯಮದ ಅಸು-ರತ್ವವೊ, ಅ-ಸುರತ್ವವೊ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿರುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ. ಯಾವ ಬೇಕಾದ **ರೂಪ—ಆಕೃತಿಗೆ—** ಎಂದರೆ **ಅರ್ಥಕ್ಕೆ** ತಿರುಗಬಲ್ಲ ಭಾಷಿಕ ಮಾಧ್ಯಮ, ಆಸುರೀ ಮಾಯಾವೀ ಅಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು ? ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಒಂದೂ ನಿಶ್ಚಿತಾರ್ಥವು ಇಲ್ಲದೆ, ಮಾಯಾವೀ ಯಾವ ಬೇಕಾದ ಅರ್ಥವು ಆಗುವ ಶಕ್ತಿಯು 'ಅಸುರತ್ವ' ಎಂದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಒಂದು ಭಗವದ್ಗೀತೆಗೆ ಎಷ್ಟು ಅರ್ಥಗಳು ! ವೇದದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆಕನಿಷ್ಠ ೩-೪ಅರ್ಥಗಳು ಇರುವುವಾಗಿ ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ ! ಎಂದರೆ ಇವು ಅಸುರತ್ವದ ಮಾಯಾ ಚಮತ್ಕಾರಯುಕ್ತ ಕೃತಿಗಳೆಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತಿದೆ.

ವಿಶ್ವವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಇರುವದೆಂಬ **ತತ್ : ಏಕಂ** ಸ್ವರೂಪದ ದೈವತಗಳನ್ನು 'ಅಸು-ರ ಪ್ರತಿಮಾ—ಸಂಕೇತದಿಂದ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದುಂಟು. **"ಮಹತ್ ದೇವಾನಾಂ ಅಸು—ರತ್ವಂ ಏಕಮ್"** ಎಂಬ ಉದ್ಘೋಷದ ಪಲ್ಲವಿಯುಳ್ಳ ಸುಂದರ ಸೂಕ್ತವೊಂದು ಮೂರನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಇದೆ. (ಋ.೩.೧-೫೫). ಇದು ಇಂದ್ರ-ಸವಿತೃ ಭಕ್ತನೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಮನೆತನದ ಸೂಕ್ತ ಸಂಗ್ರಹ, ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ ! ಆದರೆ **ಮಹಾನ್** ದೇವರುಗಳು 'ಏಕಂ ಅಸುರತ್ವಂ' 'ಉಳ್ಳವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ, ಎಂಬ ಪಲ್ಲವಿಯಿಂದ ಋತ-ಬದ್ಧರು, ಋತ-ಗೋಪರು ಎಂಬ ದೈವತಗಳು 'ಋತ (:ಅರ್ಥ: ನಿಯಮ: ಕಟ್ಟಳೆ)' ಮೀರಿ ನಿಂತವರು ಆಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ! ನೀರು -ಆಪ: ರಸ: ಸರ್ಪಶಕ್ತಿ-ಎಲ್ಲೆ-ಕಟ್ಟು ಇಲ್ಲದೆ ಎತ್ತೆತ್ತಲೂ ಹರಿದಾಡಬಲ್ಲವು.

ಆದರೆ ಸವಿತೃ: ಸೂರ್ಯನೇ ಮನ ಬಂದಂತೆ ನಡೆದರೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಗತಿಯೇನು ? 'ವೃತ್ರ'ನನ್ನು ಎಂದರೆ ಏನೆಲ್ಲವನ್ನು ಆವರಿಸುವ ('ವೃ'ಆಖ್ಯಾತ) ಅಸು-ರನನ್ನು ಆಪ:ರಸ ಸ್ವರೂಪಿ 'ಅಹಿ': ನಾಗ ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಜೀವನದ ಏನೆಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಮೃತ್ಯು: ಆಪತ್ತುಗಳ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಕತ್ತಲೆಯ ಸಂಕೇತವಾದ ಅಹಿಯನ್ನುಕೊಂದು ಪ್ರಪಂಚವಲ್ಲಿ ನಿಯಮ-ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡತಕ್ಕವನೆಂಬ ಇಂದ್ರನು=ಶ್ರೇಷ್ಠನ ಆದರ್ಶ ಮಾಧ್ಯಮವು, ತಾನೇ ಏನೆಲ್ಲ ನಿಯಮ-ಬಂಧನಾತೀತನಾಗಬಯಸಿದರೆ?-ಬೇಲಿ ಎದ್ದು ಹೊಲ ಮೇಯ್ದರೆ ! ಋತ: ಸತ್ಯದ ಪ್ರತಿಮೆಯಾದ ಸವಿತೃ-ಸೂರ್ಯ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು **ನೀರಲ್ಲಿ** ನೂಕುವ, ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸರ್ಪ (:ನಾರಾಯಣ) ರೂಪವಾಗಿಸುವ ಈ ತಂತ್ರವ ಹಿಂದಿನ ಆಶಯವು ಯಾವುದು ? ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ—ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಲ್ಲ: ಮೃತ್ಯುರೂಪೀ ಅಸುರ=ಸರ್ಪ ಶಕ್ತಿಯು ನುಂಗಿದಂತಿದೆ ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಅಸ್ತಿತ್ವ!, ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಲು, ಭಾಷಾಮಾಧ್ಯಮದ— ಈ ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯ—ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಭಾಷಾ: ಮಾಧ್ಯಮ:ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಅಸುರ ಮಾಯಾ ಶಕ್ತಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಸಂಶೋಧನವು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಈ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ವಾಸ್ತವ: 'ಸತ್ಯ' ಎಂಬುದು ೧) ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಎಟಕುತ್ತಿದೆಯೆ ? ಎಟಕಿದೆಯೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಡನೆ ೨) ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲ:—ಇದು ಅನರ್ಥಕಾರಿ, ಎಂಬ ಪಂಥವು, ಕೇವಲ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಎನ್ನಲಾದೀತೆ ? ಎಂಬ ವಿಚಾರದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯೂ ಆಗಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು: ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಜಗತ್ತು ಏನೆಲ್ಲ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಆಘಾತ, ಅಪಘಾತ—ಯೋಗಾ—ಯೋಗಗಳ ಒತ್ತಡದಿಂದ ಮುಂದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆ, ಇದರಲ್ಲಿ ಸುಸಂಗತಿ — ಸುಸಂಬದ್ಧತೆ ಎಲ್ಲಿದೆ ? ಎಂಬುದೇ ನಾಗಾರಾಧನೆಯ ಭೂಮಿಕೆ. ನಾಗಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಭೂಮಿಕೆಯ ಇತಿಮಿತಿಗಳ ಇತ್ಯರ್ಥದ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಆಗಲೇ ಬೇಕಷ್ಟೆ ?

ಜೀವನ ಸಿಸ್ಟೆಯ ದ್ವಿ—ವಿಧ ಮಾದರಿ: ಪ್ರತಿಮೆಗಳು
೧. ಮನು: ಮಾನವ—ವೈವಸ್ವತ ಸಂತಾನ

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ 'ಅಗ್ನಿ'ಯ ಉಪಾಸಕ ಪಂಥಗಳು ಇದ್ದುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ ೧) ಭೌತ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅಗ್ನಿಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಆ-**ಕಾಶಸ್ಥ** ತೇಜ ಪ್ರ-**ಕಾಶ**-ರೂಪ: ಜ್ಞಾನರೂಪ ಶಕ್ತಿಯ ಉಪಾಸಕರು: ಋಷಿ ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಮಾದರಿ; ಇವರು ಕೌಟುಂಬಿಕರು 'ಸಂಗ ಗಚ್ಛಧ್ವಂ' ಎಂಬ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಐಹಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪುರುಷಾರ್ಥತ್ರಯ ಸಾಧಿಸುವ ಬಾಳಿನ ಗುರಿಯುಳ್ಳವರು. (೨) ಆಪ: ರಸಸ್ಥ ಸರ್ಜಕ 'ಅಗ್ನಿ': ಸರ್ಪ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡು 'ತತ್' ಮಯರಾಗಿ ಆ-ನಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮೆಸ್ಮರಿಪ-ಆಕಾಶ-ಗಮನಾದಿ ಪವಾಡ ಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು. ಈ ಮತದವರು ಜೀವನದ ಬಗೆಗೆ ಜಿಗುಪ್ಸೆಯುಂಟಾದ ನಿರ್-ವೇದಿಗಳು, ಇದು 'ತೀರ್ಥ'-ಕರ ವರ್ಗ: ಯತಿ-ಮುನಿ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಮಾದರಿ

ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯ ಇಂದಿನ ಪಾಠವು. ಮೂಲ ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿತ್ತಂತೆ ಕಾಣುವ ಸಂಭ್ರಮಕಾರಿ ಶಿಲ್ಪ ಆಕೃತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕ ಪಂಥೀಯ **ಋತ: ಸತ್ಯದ** ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ತೀರ ಮುಳುಗಿಸಿಬಿಡದೇ ಹೊರವಲಯದ ಆಕೃತಿ ಅಗ್ನಿ-ಸೂರ್ಯ-ಇಂದ್ರ ಪಂಥೀಯ ಶೈಲಿಯದೇ ಕಂಡರೂ ಈ ವೇದದ ಸಂದೇಶದ ಸಾರವು: "**ಏಕಂ : ಸತ್** (ವಿಪ್ರಾಃ ಬಹುಧಾವದಂತಿ)." ಎಂದರೆ ಇದು ಗೀತೆಯಂ**ತೆಯೇ** ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ ಸಂಭ್ರಾಮಕ ನಾನಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಿರುವ ಶೈಲಿಯ ಆಕೃತಿ**ಯಾಗಿದೆ** ಎಂದು '**ಏಕಂ ಸಂತಂ** (ಬಹುಧಾಕಲ್ಪಯಂತಿ)' ಎಂಬೀ **ಘೋಷ** ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಲೇ ಇದೆ.

ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಋಷಿ—ಮುನಿ (ಯತಿ). ಅಗ್ನಿ-ಆಪ, ಐಹಿಕ ಜೀವನ—ಪರಮೋಪಮೇ (ಮರಣಾನಂತರ ಸ್ಥಿತಿ)ಹೀಗೆ ಎರಡು ಭಿನ್ನ ವಿಚಾರ ಧಾರೆಗಳ ವಿಚಿತ್ರ ಸಂಭ್ರಾಮಕ ಹೆಣಿಕೆಯಿದೆ. ಎಂಬ ಮಾತು ಪ್ರಾಜ್ಞರಿಂದ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಎಂಬುವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ನಾಗ-**ಪ್ರತಿಮೆಯ** ಆ—ಮೂಲಾಗ್ರ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಆರಿಕೆಗೆ

ಬಂದಿರುವ ಈ ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ ಶೈಲಿಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಚಿಕಿತ್ಸಕರ ಪರಾಮರ್ಶೆಗಾಗಿ ನಿವೇದಿಸುವದು ಅವಶ್ಯ ಎನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಋಗ್ವೇದ ಸಂಕಲನಕಾರನಿಗೆ ಋಷಿ ಹಾಗು ಮುನಿ ಎಂಬ ಸ್ಥೂಲ ವರ್ಗೀಕರಣದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯಾಗದೆ, ಈ ಉಭಯ ವರ್ಗದ ಜೀವನ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಆಕೃತಿಯೆನಿಸುವಂತೆ, ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಎರಡು ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು—ಕಥಾಭಾಗಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ಸೇರಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ: ಅವೇ 'ಮನು' ಮತ್ತು ಪುರೂರವಸ್.

ಮನು: ಮಾನವ-ವೈವಸ್ವತ: ಇದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಕೇವಲ ಸಾಂಕೇತಿಕ ರೂಪ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪವು ತಿಲಮಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದ ಸಂಭವಿಸಿದ ಒಂದು **ವಿಶಿಷ್ಟ 'ವ್ಯಕ್ತಿ'** ಎನ್ನುವ ಗ್ರಹಿಕೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ! ಇದೂ ಭಾಷಾ'ಪತಂಗ'ದ ಮಾಯಾ ನಿರ್ಮಾಣ ಶಕ್ತಿಯ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವರು ಮನುವನ್ನು 'ಅಸ್ಮತ್ ಪಿತಾ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ (II. ೩೩.೧೩;) 'ಮನುಃ ಪಿತಾ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ (I. ೮೦. ೧೬.) 'ಮನುಪಿತಾ.' ಎಂದುದುಂಟು (I. ೧೧೪. ೨, ಇತ್ಯಾದಿ) 'ಮನು'ವು ಎಂಬ ಸಂಕೇತವು ಎಲ್ಲ 'ಮಾನವ'ರನ್ನು (ಮನಸಿನಿಂದ-ದೇಹ ಮಾತ್ರದಿಂದಲ್ಲ- ಜೀವಿಸುವವರನ್ನು) ಪ್ರತಿನಿಧೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಮನುವು ವಿವಸ್ವಾನ್ (:ಸೂರ್ಯ) ಪುತ್ರನು, ಎಂಬಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕತೆಯು ನಿಃಸಂದಿಗ್ಧವಿದೆ. 'ವಿವಸ್ವತ' ಎಂದರೆ ಪ್ರಕಾಶವಂತ; ಸೂರ್ಯ-ಅಗ್ನಿಸ್ವರೂಪ ಪಿತನ ಪುತ್ರ ಮನು: ಮಾನವ. 'the ancestor of human race' ಎಂದು ವೈವತ ಹಾಗೂ ಮನು ಇಬ್ಬರ ಬಗೆಗೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಮಾನವನಲ್ಲಿ ವೈವಸ್ವತ—ತೇಜಸ್ಸಿನ ಅನುಭವವು ಬರುವದು ಎಲ್ಲಿ? **ಚಿತ್**-ಚೇತನ; ಚಿಕೇತ=ಕೇತ ಮಿಣುಕು ದೀಪ, ಮನಸಿನ ಹಣತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವದು; ಇವರು ದ್ವಿಪಾದ ಪಶುತ್ವದಿಂದ ಮನುವಂಶ ಕೇತುವಾಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟಿರುವರೆಂದು ಬಗೆಯಬಹುದು. ಮನನ-ಶೀಲತೆ, ಚಿಂತನ ಶೀಲತೆಯಿಂದಾಗಿ, ಈ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ

'ಮೃಗಾಣಾಂ ಚರಣೇ ಚರನ್' ಹಂತದಲ್ಲಿದ್ದ ಈ 'ವೃಷಾ ಕಪಿ': ವಾ ನರ (ಅಥ ವಾಮನುಷ್ಯ) ಮನುಷ್ಯ ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ; ಎಂದು ಈ 'ಮನು'-ಮಾನವ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ (ಮಾನವ) ಜೀವನದ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ "ಅಮೃತ ಬಂಧವಃ" ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಏನೆಲ್ಲ 'ಅಪ್-ಜ': ನಾರ-ನರವರ್ಗವನ್ನು ಸೂಚಿ ಸಲಾಗಿದೆ—ಅಪ್‌ಸ್ವರೂಪಿ ಅದಿತಿಯ ಸಂತಾನವೆಂದು.(X.೬೩.೪). **ಆಪೋ ಸ್ಮೈ ನರ ಸೂನವಃ'** :ಇವರಲ್ಲಿ ದೇವಜನ(:ಸರ್ಪ), ಪುಣ್ಯ ಜನ (:ಯಕ್ಷ ಗಂಧರ್ವಾದಿ) ನರರು—ನಾರಕರು ಪ್ರಪಂಚದೊಳಗಿನ ಏನೆಲ್ಲ ಜೀವ ಜಂತುಗಳು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

"ಮನು" ಈ ಪ್ರತಿಮಾಸಂಕೇತವು ವೇದಕಾಲದ ತರುವಾಯವೂ ಕೆಲ ಕಾಲ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಿದ್ದಿತಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಮನು—ಮಾನವ ಪರಂಪರೆಗೆ ನಿನ್ನೆ→ಇಂದು→ನಾಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರುವ 'ಸ್ಮೃತಿ'—ಸಂಪ್ರದಾಯ ಸ್ಮಾರ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯ. ಈ ಸಂಕೇತವು ಮೌಲಿಕ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಚನೆಯೊಳಗಿನ ದುರ್ಲಕ್ಷಿತ ಒಂದು ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಬೀರುತ್ತಿದೆ. (ಕ. ಸಂ. ಪೂ. ತೀ. I. ಪು. ೨೨೭-೩೩-). 'ಸ್ಮಾರ್ತರು' ಯಾರು? ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡ ಜೀವನದ ವಾಸ್ತವಾಂಶವು ಯಾವುದು? ಇದೇ ಮರೆತು ಹೋಗಿದೆ. 'ಸ್ಮಾರ್ತರು' ಎಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂಬವರಲ್ಲಿ ವೀರ ವೈಷ್ಣವರಲ್ಲದ ವರು ಹೀಗೇನೋ ಒಂದು ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗಿದೆ!

ಸ್ಮೃತಿ>ಸ್ಮಾರ್ತರ ಸಂಕೇತದ ಅರ್ಥವು ಮಾಸಿ ವಿಕೃತವಾದು ದಕ್ಕೆ ಮನು—ಮಾನವ ಪರಂಪರೆಯ ಭಾರತೀಯ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಆದ ಪ್ರತ್ಯಸ್ತ ಜೀವನ ರೀತಿಯೇ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವು. 'ಸ್ಮೃತಿ' ಎಂದರೆ ನೆನಪು—ನೆನಹು. 'ನೆನಪು' ಎಂದರೇನು? ಸಂ-ಗತಿಗಳೊಳಗಿನ (ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣ) ಸಂಬಂಧದ ಎಚ್ಚರ: ಅರಿವು. ಇದು ನಿನ್ನೆ ಇಂದುಗಳ ನಡುವಣ ಜೀವನ ಪ್ರವಾಹದೊಡನೆ ಸಂ-ಬದ್ಧವಿರುತ್ತದೆ. ಚಿಂತನ – ಮನನದಿಂದ ನಿನ್ನೆ ಇಂದುಗಳ ನಡುವಣ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಸ್ಮೃತಿಯೆ

ಆಧಾರ. ಆ ನಿನ್ನೆಗಳ ಅನುಭವದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ನಾಳೆಯ ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ಇಂದನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ತತ್–ಪರತೆಯನ್ನು ವಹಿಸಲು ಮಾನರಿಗೆ ಈ 'ಸ್ಮೃತಿಯು' ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನೀಯುವುದುಂಟು. 'ಸ್ಮೃತಿ'ಯನ್ನು **ಮಾನವ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ'** ಎಂದಿರುವುದರೊಳಗಿನ ಸ್ವಾರಸ್ಯವು, ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಲು, ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಆ–ಕೃತಿಯು ಗ್ರಂಥದ ಅದೇ ನಾಮ ಸಂಕೇತದ ಮೂಲಕವಾಗಿ, ತುಂಬ ಆತಂಕವಾಗಿದೆ. ('ಮಾನವ–ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ') ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಯಾವುದೆ ಒಂದು–ಅಥವಾ ಕೆಲವೇ ಜಾತಿ ಮತಗಳ ಏಳ್ಗೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಅದು ಕೆಲವೊಂದು ವರ್ಗದ ಸ್ವಾರ್ಥೀ ಶಿಷ್ಟರ—ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರ ಕುತಂತ್ರ, ಎಂದು ನಿಂದ್ಯ ಕೃತಿ ಎನಿಸಿದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಆಕೃತಿಯು–ವಿಕೃತಿಯು ಸಲುವಾಗಿ ಇಡೀ 'ಸ್ಮೃತಿ' ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೇ ತೆಗಳುವದು—ತ್ಯಾಜ್ಯವೆನ್ನುವಲ್ಲಿ ಅನಾಚಾರ ಅವ್ಯಸ್ಥೆಯು ಆಸುರೀ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಣವಿತ್ತಂತೆಯೇ ಆಗಲಿದೆ; ಅಲ್ಲ, ಆಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ನಮಗೆ ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ವೇದಕಾಲದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಇಳಿಗಾಲದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟ—ಪರಚಕ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದ—ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಭಾರತೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಇತಿಹಾಸವು ಇದನ್ನು ಸಾರುತ್ತಿದೆ. ಚೀನ ದೇಶದ ಜನತೆ ಪರಚಕ್ರ ಒಂದನ್ನು ಎಂದೂ ಸಹಿಸಿ ಸಹಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಜಪಾನ, ಪಕ್ಕದ ಅಫಗಾಣಿಸ್ತಾನ ! **'ನ-ಚಿಕೇತ'** : 'ಸ್ಥಿತ' ಪ್ರಜ್ಞರಾಗಿ. ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತತ್–ಲೀನವಾಗಲು ಅಡ್ಡಬರುವ 'ಸ್ಮೃತಿ' ನಿನ್ನೆ ಇಂದುಗಳ ನೆನಹನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ–ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥೀ ಭಾರತೀಯರ ಪಾಡು ಎಂತಹದು ಆಗಿದೆ—ಆಗಬಲ್ಲುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಇತಿಹಾಸವು ಹೇಳುತ್ತದೆ, ಕಿವಿಗೊಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕಪರಂಪರೆಗಳು ಬೆಳೆದುಬಂದಕ್ರಮವನ್ನುಸಮೀಕ್ಷಿಸುವಾಗ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಪರಸ್ಪರವಾಗಿಯೋ ಅಬುದ್ಧಿ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿಯೋ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತೀರ ವಿಸಂಗತ ಎರಡು ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳ ಹೆಣಿಕೆಯು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪುರಾತನದಿಂದಲೇ'ದ್ವಿ–ವಿಧಾನಿಷ್ಠಾ'ಜೀವನ ರೀತಿಗಳು ಇದ್ದುದನ್ನು ಗೀತೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆ 'ಪುರಾಪ್ರೋಕ್ತಾ' ದ್ವಿವಿಧ ನಿಷ್ಠೆಗಳು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಇವು ಎರಡು

ಭಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ಜೀವನ ನಿಷ್ಠೆಗಳು. ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಥಿಂತ್ಯಂತರಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇನ್ನೂ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೇ ಆಗಿಲ್ಲ. ಮನು—ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರಿಸುವಾಗ ಗೀತೆಯೊಳಗಿನ 'ಮಹರ್ಷಯಃ ಸಪ್ತ ಪೂರ್ವೇಚತ್ವಾರೋ ಮನವಃ ತಥಾ' ಎಂಬ ಈ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯವೇ ಇದೆ. ಗೀತೆಯ 'ಭಗವಂತನು' ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವು, ಈ ಹನ್ನೊಂದು (೭+೪) ಜನ 'ಮದ್ಭಾವಾಃ ಮಾನಸಾ ಜಾತಾಃ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ! ವಿವಸ್ವಾನನ ಮಗ (ಇನ್ನು ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ಉಲ್ಲೇಖಗಳೂ ಇವೆ), ತನ್ನ ಮಾನಸ ಪುತ್ರ ಎಂದು ಸಾಧಿಸುವಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ (ವೃತ್ರತ್ವವು) ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪಕತ್ವದ: 'ಏಕಂ : ತತ್' ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವೇ ಎಂದು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವದರ ಕಡೆಗಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ! 'ವೃತ್ರತ್ವ'='ಅಸು-ರತ್ವ' ಎಂದು ಋಗ್ವೇದದ ಪುರಾತನ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಅರ್ಥ. ಎಂದರೆ ಮನುಗಳನ್ನು ನಾಲ್ವರನ್ನು, ಈ "ರಸೋऽಹಂ ಅಪ್ಸು" ಎಂಬ ಈ ದೈವ ತತ್ತ್ವವು, ನುಂಗಿತು ! ಪ್ರಪಂಚದ ಸಮ-ಪಾತಳಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಈ ಸಾಮ್ಯವಾದೀ ತಂತ್ರದ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಉಗಮಸ್ಥಾನವು ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತನ ವೇದಾದಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಉಂಟು. ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಚಪಲವು ತಲೆದೋರುವಂತಿದೆ, ವಿವೇಕವು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡರೆ !

ಮನು ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಆಪ:ರಸ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿಸುವ ಎಂದರೆ ಶೂನ್ಯಗೊಳಿಸುವ ಈ ಕ್ರಮದ ಇನ್ನು ಒಂದು ಬಗೆಯು, ಮಹಾ ಭಾರತದ ನಾರಾಯಣಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣನು 'ಸಪ್ತರ್ಷಯಃ' ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಮನುವನ್ನು 'ಮನು ಅಷ್ಟಪ್ರಕೃತಯಃ' ಎಂದುದುಂಟು ! ನಾರಣನು—ಆಪ:ರಸಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿರುವದರಿಂದ ಈ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಆಪ: ರಸಸ್ವರೂಪಿಗಳೇ ಆದರು ಗೀತೆಯು 'ಚತ್ವಾರೋ ಮನವಃ' ಎಂದರೆ ಈ ಆಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ 'ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಅಷ್ಟಮ' ಎಂದಿದೆ! ಇವನು ವಿವಸ್ವಾನನ ಮಗನೆಂಬ ಮಾನವನು ಅಲ್ಲ, ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ! ವೈವಸ್ವತ ಮನುವಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ, ಪ್ರತಿಯಾಗಿ 'ಸ್ವಯಂ ಭೂ' ಇನ್ನೊಂದು (ಮನುಸ್ಮರ) ಪರಂಪರೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕವಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. 'ಸ್ವಯಂ-ಭೂ'

ಎಂಬುದು ಅಪಃ ರಸವೇ ನಾರಾಯಣ ಸಾಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ! 'ಅಪ್ಪೋ ವಾ ಇದಂ ಅಗ್ರ ಆಸೀತ್' ಎಂದರೆ ವೈವಸ್ವತ ಮನು ಪರಂಪರೆಯು ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಬೇರೆ ಮನ್ವಂತರ ಪ್ರಾರಂಭವಾದುದು. ಈ ಪ್ರತೀಕಾತ್ಮಕ ಸಂಕೇತಗಳ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಡುತ್ತವೆ.

ಒಂದೇ ಆಕೃತಿಯ ಹಲವು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಗೆ ತಂದು, ಮೂಲ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿಸುವ ಚಮತ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುವುದು ಮೋಡಿಕಾರಃ ಮಾಟದ ಒಂದು ತಂತ್ರವಾಗಿದೆ. 'ಆದಿತ್ಯ' ಎಂಬ ಒಂದೇ ನಾಮರೂಪದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ, ಇಂದ್ರ, ವರಣಾದಿಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ವಿಷ್ಣುರೂಪೀ ಆದಿತ್ಯನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ಸಮಾವೇಶವಾಗುವದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. 'ವರುಣೋ ಯಾದಸಾಂ ಅಹಮ್'! ಪ್ರಸ್ತುತ. ೧೪ ಮನು ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ನಿಜಕ್ಕೂ ಅವರು ಆಗಿ ಹೋದಂತೆ ಕಥೆ ನಿರ್ಮಿಸುವದು! ವೈದೇಹಿ ಜನಕ! ಅವನ ಮಗಳು ಅಯೋನಿಜೆ (ಸೀತೆ) ಇಂತಹ ಕಲ್ಪನಾರಮ್ಯ ಪಾತ್ರಗಳು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಚೆಂದ. ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲೂ ಇರಬೇಕೆ? ಮನುಗಳಲ್ಲಿ 'ತಾಮಸ' ಮನುವೂ ಆದನಂತೆ! ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆ ಎಂಬ ಸಂಭ್ರಮ ನಿರ್ಮಿತಿಯು ಈ ತಂತ್ರ: ಮೋಡಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಮಾಧ್ಯಮ: ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರಪಂಚದೊಳಗಿನ ಏನೆಲ್ಲ ಘಟನೆಗಳು ಅರ್ಥಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಕನ್ನಡಕದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಕಾಣುವ ವಿಶ್ವವಿದು! 'ಏಕಂ : ಸತ್' ಎಂಬ (ಬ್ರಹ್ಮ ಅಥವಾ ವಿಷ್ಣು ಇಲ್ಲವೆ ರುದ್ರ) 'ತತ್' ಸ್ವರೂಪದ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ಅಡಗಿಸಿ, ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ವಿಶ್ವವು ಏನೆಲ್ಲವೂ 'ಮಾಯೆ', ಅನೃತ, ಅಥವಾ ಕ್ಷಣಿಕ ಎಂಬ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಲು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತ ರಚನೆಯೊಳಗಿನ ಕವಡು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುವದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಈ ಗಾರುಡಿಗ ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯದ (ಭಾಷಿಕ) ಮಾಂತ್ರಿಕ ಮಾಯಾ ರಂಗ ಮಂಡಲದ ಸಂಮೋಹಕ ಶಕ್ತಿ ಎಲ್ಲಿದೆ, ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುವ ವಿಶ್ಲೇಷಣವು ಒಂದೇ ಉತ್ತಮ ಉಪಾಯ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾ—ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಈ ನಾಗ ಬಂಧದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲು.

'ನಾರ' (:ಆಪ) ಉಭಯಲಿಂಗ, 'ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ' ಹಂತದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಗತಿ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ, ಅದರ ಸುಳಿವೂ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಗೀತೆಯಂತೆ ನಾರಾಯಣಾಖ್ಯಾನವೂ ಮಹಾಭಾರತದ ಅಂಗವೇ. ಗೀತೆಯ ಹಾಗೂ ನಾರಾಯಣಾಖ್ಯಾನದ ನಿವೇದನೆಯಲ್ಲಿ ಮನುವಿನ ಉಲ್ಲೇಖದಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ! ಈ ಆಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ "ಸಪ್ತಋಷಿ" ಎಂಬವರನ್ನು **'ಶಿಖಂಡಿನಃ'** ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ | ಎರಡು ಬಾರಿ! (ಶಾಂತಿ ಪರ್ವ: ಮೋಕ್ಷಪರ್ವ ೩.೩೪೩.೨೯.೩೦). ಈ ಶಿಖಂಡಿ ಸಪ್ತಋಷಿಗಳೆಂಬವರನ್ನು ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಭೂತ ಕೃತಃ' ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ! ಎಂದರೆ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ, ಬಯಲು--ನಿರ್ವಯಲು!

ಮನು : ಮಾನವ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಕಾರ ಸ್ಮೃತಿಕಾರ: ಸಮಾಜದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದವನು. 'ಧಾರಣಾತ್ ಧರ್ಮ ಇತಿ ಆಹುಃ'; ಸಮಾಜ ಧಾರಣೆಗೆ, ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಪ್ರೇರಕ ಆಗಿರುವಂತಹದ್ದೇ ಧರ್ಮ ಎಂಬ ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಸ್ಮಾರ್ತ(<ಸ್ಮೃತಿ)ಧರ್ಮದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ವೈಷ್ಣವರು ತಮ್ಮನ್ನು 'ಸ್ಮಾರ್ತ' ಎಂದು ಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ! ಇಂತಹ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಮೌಲಿಕತೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೇ ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಶಿಲಾ ಶಾಸನಾದಿಗಳ ಮೇಲೆ ಲಿಖಿತ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂದೊಂದು ವರ್ಗದ ವಿಶ್ವಾಸ. ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ದೊರೆವ ಪುರಾಣ ವಸ್ತುಗಳ ಮೂರ್ತಿ, ಚಿತ್ರನಾಣ್ಯಾದಿ ರೂಪದ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲದೆ ಇನ್ನಾವ ಲಿಖಿತ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ತಾವು ನಂಬಲಾರೆವು, ಎಂಬ ಸರ್ ಋಾಲೀ ಪಂಥೀಯ 'ಆರ್ಕಿಯಾಲೋಜಿಸ್ಟ' ವರ್ಗವೂ ಇದೆ! ಮಾನವ ಜೀವನದ ಒಂದು ಸಮಷ್ಟಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ—ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದ ಆಕೃತಿ (form) ಅವಗಾಹನೆಗೆ ಬರಲು, ಭೌತಸ್ವರೂಪದ ಪಾತ್ರೆ ಪಡಗ, ಮೂರ್ತಿ, ನಾಣ್ಯ, ಗೃಹರಚನೆ. ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರ ಇಂತಹವುಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಉಂಟೇ ಉಂಟು. ಆದರೆ 'ಮಾತು' ಇದು ಆ ಜನಗಣ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಉಸಿರು : ಪ್ರಾಣ; ಅಮೂರ್ತ ಜೀವ—ಆ ಭಾವ ಬುದ್ಧಿ ಸಂಸ್ಕಾರ ಪಡೆದು ಆದ ಆಕೃತಿ ಸ್ವರೂಪವು, ಆ ಸಮಾಜದ ಭಾಷಿಕ **ಮಾಧ್ಯಮ:** ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಆವಿಷ್ಕೃತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಾದಿಗಳೂ ಮಾಧ್ಯಮ:

ಪ್ರತಿಮೆಯೆ. ಆದರೆ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ (ಇನ್ನೂ ಜೀವಂತ ಪರಂಪರೆಯ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬದ್ಧವಿದ್ದರೆ). ಅದು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ನಾನಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾರ್ಥದ ವಿವಿಧಾಂಗಗಳ (dimensions) ದರ್ಶನವು, ಬರಿ ಭೌತವಸ್ತು ಮಾತ್ರ ಗಳಿಂದ ಆಗಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ವೈಷ್ಣವರು 'ಸ್ಮಾರ್ತರಲ್ಲಿ' "ಒಳಗೊಳ್ಳದಿರುವ ಈ ಸಮಯಾಚಾರವೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ."

ಭಾರತೀಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನೇತಿಹಾಸದ ಮಹಾನ್ ಸಂಪುಟವಲ್ಲಿ ಡಾ. ಸುರೇಂದ್ರನಾಥ ದಾಸಗುಪ್ತ ಅವರು ವೈಷ್ಣವ ಸಾತ್ವತ-ಪಂಚರಾತ್ರ ಪಂಥವು ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯದೋ — ಅಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿರುವ ಅನುಕೂಲ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಉಭಯ ವಿಧದ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಅರಣ್ಯದೊಳಗಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಲೆ ಗಿರ್ರೆನ್ನುತ್ತದೆ; ಯಾವುದು ನಿಜ? ಈ ಲಿಖಿತ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಹೇಳಲು ಧೈರ್ಯ ಸಾಲದಾಗುತ್ತದೆ- ಶ್ರೌತಮಾರ್ಗೀಯ ಸ್ಮೃತಿಗಳಿಗಿಂತ-ಆಗಮ-ಪಂಚರಾತ್ರ ಗಳೇ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರುವ ಪಂಥಗಳು 'ಸ್ಮಾರ್ತ' ಮಾರ್ಗದುವಲ್ಲ. ವೇದ=ಶ್ರುತಿ

ಶ್ರುತಿ-ಸ್ಮೃತಿ ಇವೆರಡೂ ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕ ಸಂಕೇತಗಳು, ಇದನ್ನು ಅಮಾನ್ಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮನುವು ಯಜ್ಞಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೊದಲಿಗನೆಂದು ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಈ ಯಾಜಕ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಜೀವನ ನಿಷ್ಠೆಯ ಪರಂಪರೆಯುಳ್ಳದ್ದು. ಶ್ರೌತಸ್ಮಾರ್ತ ಪರಂಪರೆ ಯೆಂದರೇ ಇದು. ಮಂಡನ ಮಿಶ್ರನೆಂಬ ಶ್ರೌತಸ್ಮಾರ್ತ ಪರಂಪರೆಯ ಪಂಡಿತ ನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಸನ್ಯಾಸ ಪಂಥದ ಧ್ವಜ ಮೆರೆ ಯಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಒಂದು ಘಟನೆಯ ಸೂಚ್ಯ ಅರ್ಥವೂ ಈ ವರೆಗೆ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರದೇ ಉಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು: ಕುಮಾರಿಲಭಟ್ಟ-ಮಂಡನ ಮಿಶ್ರಾದಿ ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಪಂಡಿತರಿಗೆ, ವೇದವಲ್ಲಿ ಜೀವನ ನಿಷ್ಠೆಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವಿದೆ, ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇದ್ದಿತೆಂಬುದು ಸರ್ವಮಾನ್ಯವೇ ಇದೆ; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಗೀತೆಯೂ ಸಹ ವೇದಗಳನ್ನು ಮೂದಲಿಸಿದೆ: ತ್ರೈಗುಣ್ಯಾಃ ವಿಷಯಾಃ ವೇದಾಃ ಎಂದು! ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಮ್ಮ ಆಚಾರ್ಯ ಪುರುಷರಿಗೆ ಗೀತೆ ಯಲ್ಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದುದೇ (ಋಗ್) ವೇದದಲ್ಲೂ ಉಂಟು

ಎಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಪ್ರಮಾಣಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ ! ಏನು ಈ ಜಾದು !

ಇಲ್ಲಿ ಎರಡೇ ಪ್ರಕಾರದ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ: ೧) ಕುಮಾರಿಲ ಮಂಡನ ಮಿಶ್ರರು ನಂಬಿದ—ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವ ವೇದದ ಸಂಹಿತಾ-ಪಾಠವೇ ಬೇರೆ; ಮತ್ತು ಆಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಆಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವ (ಇಂದಿನ) ಸಂಹಿತಾ ಪಾಠವೇ ಬೇರೆ ಇರಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕು, ಅಥವಾ ೨) ಆ ಕಾಲದ ಅತ್ಯಂತ ಮೇಧಾವಿ ವಾದಪಟು ಹಾಗೂ ಪಂಡಿತವರೇಣ್ಯರೆನಿಸಿದ್ದ ಕುಮಾರಿಲ ಹಾಗೂ ಮಂಡನ ಮಿಶ್ರ ಪರಂಪರೆಯವರಿಗೆ ವೇದದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಯನವು ಆಗಿರದೆ, ತಮಗೆ ಎಂದರೆ ಯಾಜಕ ಪಂಥೀಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾರ್ಗಿಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಭಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇವರು ಅರಿತಿರ ಬೇಕು. ಆದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರೆ 'ಸರ್ವೋಪನಿಷತ್ ಸಾರ' ಎನಿಸುವ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ವೇದವು ಐಹಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸುವವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುವ ಕಾರಣವೇನು? ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಸನ್ಯಾಸಪಂಥೀಯರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು|ಸೇರಿಸಿ ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತಾ ಸಂಕಲನವಾಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತಾ ಪಾಠದ ಸೂಕ್ತಸಂಗ್ರಹದೊಳಗಿನ ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ ಶೈಲಿಯ ಹೆಣಿಕೆಯು ಗೀತೆಯ ಹೆಣಿಕೆಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತಿರುವುದು ಇನ್ನೂ ವಿಶೇಷ. ಮತ್ತು ತಮ್ಮನ್ನು ಶ್ರೌತ-ಸ್ಮಾರ್ಥರೆಂದುಕೊಳ್ಳಲು ಅಳುಕುವ ಪೌಥೀಯರ ಕೈವಾಡವೇ ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತಾರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕೆಂಬುದೂ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಆಪ: ನಾರರೂಪಿ ನಾರಾಯಣನ ಪ್ರಕೃತಿ (:ಅಂಗ)ಗಳೆಂದು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತರಾದ 'ಸಪ್ತ' ಎಂಬ ಋಷಿ ಸಂಕೇತವು ವೇದಗಳಲ್ಲಿದೆ: ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ, ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ ಅಂಗವಾಗಿ ಇರುವ 'ಸಪ್ತ'ರ್ಷಿಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವುಂಟು (X. ೮೨. ೨.). ಆದರೆ ಈ ಸಪ್ತರ್ಷಿ ಅಂಗಕ್ಕಿಂತಲೂ 'ಪರಃ-ಏಕಂ' ಉಂಟು; ಅವನೇ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು. ಈ 'ಸಪ್ತ'ರ್ಷಿ ಎಂಬುದರೊಳಗಿನ ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕ ಸಂಕೇತವು ಸಂಭ್ರಾಮಕವಿದೆ. ಈ ಸುಕ್ತಸ್ಥ ಉಲ್ಲೇಖಗಳ ಭಾಷ್ಯವು ಇದನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ 'ಏಕಂ' ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು

ಆಪ: ರಸ ಸ್ವರೂಪಿಯು. 'ತಮಿತ್ ಗರ್ಭಂ ಪ್ರಥಮಂ ದಧ್ರಆಪಃ'ಎಂತು? ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಾರಂಭವಲ್ಲಿ ಆಪವು ಬಸುರಾದುವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಧಾರಣೆಗೆ 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ'(=ಪ್ರಜಾಪತಿ)ಕಾರಣ ಎಂದುದು ಇನ್ನೊಂದು ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿದೆ. (೧೨೧. ೧). ಇಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು 'ವಿಶ್ವಕರ್ಮ' ಎಂದಿದೆ. ಇವನು ಕೇವಲ 'ಸಾಕ್ಷಿ' (ಭೂತಾನಾಂ ದ್ರಷ್ಟಾ)! (X. ೮೨. ೨). ಹಾಗಾದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾರಣನು ಯಾರು? ನಾರಣ: ಕೃಷ್ಣ 'ಸಾಕ್ಷಿ' ದೇಹರಥದಲ್ಲಿ ಇರುವವನು; ಆದ್ದರಿಂದ ನರ(:ದೇಹ)ವೇ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಕಾರಣ. ನರ–ನಾರಣರ ಈ ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಜೋಡಿಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟು. ಈ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಆಪ ಸ್ವರೂಪೀ ನಾರಣನಂತೆ! ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 'ಸಪ್ತ' ಎಂಬ **ಋಷಿ** ಸಂಕೇತವು ನಾರಣ–ವಿಶ್ವಕರ್ಮರ ಪ್ರಕೃತಿ=ಅಂಗ ಎಂದರೇನಾಯ್ತು? ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನರ–ಮಾನವನಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಿ, ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಾದನು, ಮಾನವ ದೇಹ 'ಸಪ್ತ'ಋಷಿಯಾಯಿತು! ಆದಕಾರಣ ಋಷಿ=ದೇಹ=ನರ, ಇವನೊಳಗಿನ ಸಾಕ್ಷಿ: ಸಂದೃಕ್ ಇವನೆ, 'ಪರಃ ಏಕಮ್'; ಇದಿಷ್ಟು ಈ ಸಂಕೇತಗಳ ನಿಶ್ಚಿತ ಅರ್ಥವಾದ ಬಳಿಕ, ಇನ್ನು '**ಸಪ್ತ**' ಏನು? ('ಸಪ್ತ'ದ ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ನೋಡಿರಿ. ಪು. ೩೩. ೧೩೭). ಇದು ದೇಹ=ಅಂಗದ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿದೆ. 'ಸಪ್ತ' (ಋಷಿ=ದೇಹ=ಅಂಗ) ಈ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಸಾಯಣರು 'ಪಾ–ನವಾ' ಅರ್ಥ ಹೇಳಿದ್ದು ಹೀಗೆ: ಸಪ್ತ ಸಂಖ್ಯಾಕೇಭ್ಯಃ ವಾ **ಸರ್ಪಣ** ಸ್ವಭಾವೇಭ್ಯಃ (ಅಂಗಾನಿ), ಎಂದರೆ 'ಸರ್—ಪ' ಸ್ವಭಾವದ ಅಂಗವು ಯಾವುದು? 'ಸಪ್ತ'ಋಷಿ: '**ಭೂತಾನಿ**' ಸಮುತ್ಕೃಣ್ವನ್ 'ಪ್ರಾಣಿನಃ' ಜನನಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿದೆ (೪). ಈ ಸಪ್ತರ್ಷಿ ದ್ರವ್ಯ (:ದ್ರವ) ರೂಪ–ಹವಿ–ಅರ್ಪಿಸಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು 'ಆಯಜಂತ' (ಯಜನದಿಂದ) ಆರಾಧಿಸಿದರು! ಆಗ ಆಪವು ಮಾಡಿದ ಗರ್ಭಧಾರಣದ ಅದ್ಭುತವನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಲು ದೇವಾಧಿದೇವರೆಲ್ಲ ಸೇರಿದರು (೫–೬).

ವೈವಸ್ವತನ ತನಯನೆಂಬ **ಮನು–ಮಾನವ** ಈ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತದ ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ವಲಯ ಹಾಗೂ ವಿಸ್ವಂತ (Shiningforth—the brilliant one) ಈ ನಾಮರೂಪದ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು, ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಮಾನವ—ಮನುಷ್ಯ ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯ

ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಮತ್ತು ಅಪ: ರಸ ಸ್ವರೂಪೀ ವಿಶ್ವಕರ್ಮ-ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ನಾರಾಯಣನೂನು ಎಂಬ 'ಸಂ-ದೃಕ್' ಧಾರಣ ಮಾಡುವ ನರ ಈ ಸಂಕೇತ ಹಾಗೂ ಇದರ ಪಾರ್ಶ್ವ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸಿ ಈ ದ್ವಿಪಾದ ಜೀವಿಗೆ ನರ: ನಾರನೆಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ಇವೆರಡನ್ನೂ ಒಂದೇ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಬಾಳಿನ ರೀತಿಗಳು ಎನ್ನಲಾದೀತೆ ? 'ಮನು' ಈ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಮೊ. ವಿ. ಕೋಶ ಹೇಳುವ ಈ ಅರ್ಥ ನೋಡಿ: thinking, wise, intelligent: (ವಾಜಸನೇಯ ಸಂಹಿತಾ. ಶ. ಬ್ರಾ.) Man; Mankind (ಋಗ್ವೇದ). ಕುಶಲ ಕಾರಾಗಿರಿಯ ಶಿಲ್ಪಿಗಳನ್ನು 'ಮನೋ ನಪಾತ' ಎಂದುದುಂಟು (ಋಕ್ III ೬೦. ೩)

ಮನು—ಮಾನವ ಮನುಷ್ಯ ಈ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತಗಳ, ಸವಿತೃ-ಅಗ್ನಿ ಜಾತವೇದನ ಉಪಾಸನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ; ವಿವಸ್ವಾನನ ಸಂತಾನ: ಮನು—ಮಾನವ ಎಂಬ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯೂ ಇದನ್ನೇ ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ನರ—ನಾರಣರ ಜೋಡಿ ನಾರ-ದನಿಗೆ ಬದರಿಯಲ್ಲಿ ತಪೋನಿರತರಾಗಿದ್ದುದ ಕಂಡಿತು ಎಂಬ ಮಹಾಭಾರತದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ, ಇವು ತತ್—ಮಯಾನಂದದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವನ್ನು ಕಾಣುವ ಪರಂಪರೆಯ ಆದರ್ಶ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಎಂಬುದು ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದೆ. ಒಂದು ಚಿತ್-ಪ್ರಚೇತಸನ ಆರಾಧನೆಯಾದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಅಪ:ರಸ ಸರ್-ಪಾರಾಧನೆಯಾಗಿದೆ. ಅರ್ಥ: ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಆ-ಕೃತಿ (form) ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಜೀವನ-ಆ-ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯವಿಲ್ಲದೆ 'ಮಹರ್ಷಯಃ ಸಪ್ತ ಪೂರ್ವೇ ಚತ್ವಾರೋ ಮನವಃ ತಥಾ' ಹೀಗೆ ಭಿನ್ನ ಪಂಥೀಯ ನಾಮ—ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೆ ಅದೇನು ಸಮನ್ವಯವಾಯಿತೆ. ? ಈ ಸಂಕೇತಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮಪಿತ್ರ ವೈಚಾರಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯೆಲ್ಲಿದೆ ? 'ಯಂ ಶೈವಾಃ ಸಮುಪಾಸತೇ....' ಎಂದು ಕ್ರೈಸ್ತ, ರಾಮ-ರಹೀಮನ ವರೆಗಿನ ಏನೆಲ್ಲ ದೇವತಾನಾಮಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಉಸಿರಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಭಾವಾತ್ಮಕ ಐಕ್ಯವಾಗಲು ಶಕ್ಯವೇ ? ಅವರ-ವರ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದೈವತಗಳ 'ಏಕಂ:ಸತ್' ಎಂಬ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಅಬಾಧಿತ ವಿಟ್ಟು ಆಗುವ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯದ ಪ್ರಯತ್ನ

ಗಳು. 'ಈಗ, ಜಗಳಾಡೋಣ ಬೇಡ' ಎಂಬ ಪುಟ್ಟಗಿನ ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಬಹುದು—ಅದೂ ಕೆಲಕಾಲ ಮಾತ್ರ: ತಮತಮಗೆ, ತಾವೇ 'ಏಕಂ: ತತ್' ಆಗಲು ಅನುಕೂಲ ಸಮಯ ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಎಂಬುದು ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ವರೆಗೆ ! ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ-ಪ್ರತಿ - ಪಾರಾಧನೆಯೆ ತತ್: ಏಕಂ ಎಂದು ವೈಚಾರಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಸ್ಯೂತವಿರುವ (implicit) ನಿಯತಿ (logic) ಇದು.

ಎರಡು 'ಅಗ್ನಿ'ಗಳಂತೆ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮನು-ಮಾನವ (ಪರಂ ಪರೆಯ) ಸಂಕೇತಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ ! ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೇ ಇವಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ ! ಸೋಮ (:ರಸ) ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ 'ಸಂವ ರಣಾಖ್ಯ' ಮನು (IX೧೦೧);ಇನ್ನೊಬ್ಬನು **'ಅಪ್ಸು-ನಾಮ್ನಃ ಪುತ್ರಃ ಮನುಃ !'** (೧೦೬-) ಈ ಎರಡನೆಯ ನಾಮ ಸಂಕೇತವು, 'ವಿವಸ ಸ್ವಾಂತ' ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾದ ಆಪ:ರಸ ಪಂಥೀಯ ಆಕೃತಿಯುಳ್ಳದು ಇರುವುದರ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಎರಡು ಅಗ್ನಿಗಳ ಸ್ಪರ್ಧೆಯ ಹಿಂದಿನ ವಿವರಣೆಯಿಂದ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಬಲ್ಲುದು, ಮತ್ತೆ ಇನ್ನೊಂದು ಶಿಲ್ಪಸೌಂದರ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ! ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು, 'ಸೋಮ' ಈ ಸಂಕೇತದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಚಂದ್ರನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸಾರುವ ಕವಿ ಗಣ ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದು ಔಚಿತ್ಯ ಪೂರ್ಣವಿದೆ.

'ರಸೋಽಹಂ ಅಪ್ಸು' ಎಂಬ ಸ್ವ-ಸ್ವರೂಪದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವ, ವಿಷ್ಣು ವಿನ ಅವತಾರ, ಎಂಬ ಗೀತೆಯ 'ಭಗವಂತನು', ವಿವಸ್ವಾನನಿಗೆ ಜ್ಞಾನ (:ಯೋಗ) ಉಪದೇಶವಿತ್ತ ಪರಮ ಗುರುವು ತಾನೇ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿ ರುವುದೂ ನಿಷ್ಕಾರಣವಲ್ಲ ಎಂಬುದೂ ಆಪ:ರಸ-ಪುತ್ರ ಮನು ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತದ ಮೂಲಕ ಮನದಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಪ ರಾಜ್ಞಿಯು ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಶೇಷ: ನಾಗಸ್ವರೂಪೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರನು - ಶೇಷ:ಬಲದೇವನ ತಮ್ಮನು ಎಂದು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿರುವ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪವು (ಕಾಲಿಸರ್ಪ) ವಿವಸ್ವಾನನ ಗುರುವಾಗಿ ನಿಂತುದನ್ನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ !

'**ಮಹರ್ಷಯಃ** ಸಪ್ತ', ಈ ಸಾಂಕೇತದ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವು ಮಹಾಭಾರತಸ್ಥ ಗೀತೆಗಿಂತ, ನಾರಾಯಣೀಯ ಆಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದರ ಕಾರಣವೇನು ? ಗೀತೆಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ನುಣ್ಪು (polish) ಸಂಮೋಹಕತೆ ನಾರಾಯಣಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಡಾ. ಎಸ್. ಕೇ. ಡೆ. ಅವರು ಇದನ್ನು 'a primitve floating myth' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೊದಲುತನದಲ್ಲಿ ಅದರ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪವು ಹೆಚ್ಚು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಬಲ್ಲುದು. ಆದರೆ **ಸಪ್ತ**ಋಷಿ ಹಾಗೂ **'ಸಪ್ತ'** (X.೭) ಮರುತರು **'ಸಪ್ತ'** ಸ್ವಸಾ ಅಥವಾ ಮಾತರಃ **'ಸಪ್ತ'** ರಶ್ಮಯಃ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ **ಸಪ್ತಃ** ಸರಣ ಶೀಲ (ಆಪಃರಸಃಪ್ರಾಣಿ) ಇಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ. ಸಂಕೇತ, ಒಂದೇ ಆದರೆ ಕಾಣುವುದು ವಿವಿಧ, ಎಂಬುದರ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಾಗಿ ಈ ಅನೇಕ ಸಂಕೇತಗಳ ಜಂಜಾಲದ ಜಾದು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ.

ನಿಜಕ್ಕೂ, ಈ **ಏಕಂ: ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ 'ವ್ಯಕ್ತಿ' — ಪಿಂಡದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೆಲ್ಲವೂ ಸಮಾವಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ.** (subsume). ಎಂದರೆ ೧) ಈ ಪಿಂಡದ ಹೊರಗೆ ಏನಿಲ್ಲ: ಸೋऽಹಂ; ಈ ಆಕೃತಿ ಒಂದು; ಅಥವಾ ೨) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಿಂಡವೂ ತನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ತತ್ : ಸತ್ ಆಗುವುದರಿಂದ, ಈ ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರತಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಿತ್ಯ 'ಏಕಂ' ಆದ ಆಕೃತಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವುದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಕೃತಿಯೇ ಆಗಲಿ; ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು "ವ್ಯಕ್ತಿ" ರೂಪ ನಾಗ (:ನಾಗಿ) ಉಳಿಯುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ. **'ಸತ್' ಏವ ಇದಂ ಅಗ್ರ ಆಸೀತ್** ಎಂಬ ಆಗ್ರಹದ ಸಾರವೇ ಇದು. ಈ 'ಸತ್' ಇದುವೇ 'ಸತಿ' ಅಥವಾ ಸಂತ ಇದೇ ಪೈವತ ಇದರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೇ ಸಪ್ತರು ! ಇದೇ ಸರ್ಪ:ಇಂದ್ರಿಯ, ಸ್ಪರ್ಶೇಂದ್ರಿಯ ಸೃಜನದ ದೈವತ ! **ಇದೇ ಪ್ರಜಾಪತಿ :** ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ದೈವತ ! ಆದರೆ ಮನು : ಮಾನವ, ವಿವಸ್ವಂತನ ಸಂತಾನ; ಆದಕಾರಣ **ಮಾನವ : ಮನುಷ್ಯರು** ವಿವಸ್ವಂತ ಸ್ವರೂಪದ ತೇಜೋರೂಪ ವೈಶ್ವಾನರ (:ಪುರುಷ) ರೂಪದ ಒಂದು ದಿವ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಈ ಮನು ಮಾನವರ ಆ-ದರ್ಶ.—ಆರಾಧ್ಯ ಸ್ಥಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಮಷ್ಟಿಯ

ಅಂಗ. ವೈವಸ್ವತ—ಸವಿತೃ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಾಣ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ಸಂಗದ ಅನುಸರಣದ (anology) ಆಕೃತಿಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ! ಅಸತಃ ಸತ್ ಅಜಾಯತ (X೭೨. ೨. ೩) ಸತ್–ಸತ್ಯ ಎಂದರೆ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಮೂರ್ತ ಸ್ವರೂಪ, ಆದಕಾರಣ "ಅ–ಸತ್" ಎಂಬ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಆ (ಮೂರ್ತ) ಸತ್ಯ, ಇನ್ನೂ (ಅರ್ಥದ) ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರದೇ ಇದ್ದದ್ದು ಎಂದೇ ಅರ್ಥ ವಿದೆ. ಸಾಯಣಾದಿಗಳು 'ಅಸತಃ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅ (ಮೂರ್ತ) ಸತ್–ಅ–ವ್ಯಾಕೃತ ರೂಪ ಎಂದೇ ಅರ್ಥ ಹೇಳಿದ್ದುಂಟು. ವ್ಯಾಕೃತ=ವಿ—ಆಕೃತ: ವಿಶಿಷ್ಟ ಆಕೃತಿಯುಕ್ತ: ಒಂದೊಂದು ಬಿಡಿ ಬಿಡಿಯಾಗಿದ್ದು. ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ ಭಾಷಾ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಿಡಿ ಬಿಡಿ ರೂಪ –ಆ–ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಂಟಾಗು ವುದೇ ಅಶಕ್ಯವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸವಿತೃ (ಋತ : ಅರ್ಥ)ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ (ಭಾಷಾ) ಪ್ರತಿಮಾ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದಾಗಿ ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರಪಂಚವು ಅ (ಮೂರ್ತ) **ಸತ್ತಿನಿಂದ ಸತ್** (ಮೂರ್ತ) ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣತೊಡಗಿತು. (: ಅಸತಃ ಸತ್ ಅಜಾಯತ)

ಈ ಭೂಮಿಕೆಯಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಾರಂಭವು ಆದುದು ಹೇಗೆ? ಇದನ್ನು (ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿರುವ 'ದೇವತಾ (?) ಜನನ' ಸೂಕ್ತದ ಲ್ಲಿಯೇ) ಆಪ - ರಸ ಪಂಥೀಯ ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಾಣದ ವಿವರಣೆಯ ಸೂಕ್ತ ದಲ್ಲಿಯೆ ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ, ತೀರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ರೀತಿಯ ಒಂದೇ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ನಿವೇದಿಸಲಾಗಿದೆ, 'ಅಸತಃ ಸತ್ ಅಜಾಯತ್' ಎಂಬ ಮಾತು ವಿವರಿಸುವಾಗ; ತತ್‌ಆಶಾ ಅನ್ವಜಾಯಂತ' ಎಂದುದುಂಟು (೩). ಆದರೆ ಈ ಸಂಹಿತಾ ಸಂಕಲನದ ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ, ಎಂದರೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿ–ಸಂಗತ ಶೈಲಿಯ ಶಿಲ್ಪದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದು: 'ಅಸತಃ ಸತ್ ಅಜಾಯತ'; ತತ್ ಅನು (ಆ ಬಳಿಕ) "ಆಶಾಃ" (:ದಿಶಾ)=ಪ್ರಕಾಶ ಕಂಡಿತು; ಅಥವಾ ಈ ದಿಶಾ= ಪ್ರಕಾಶದೊಡನೆ ಅ (ಮೂರ್ತ) ಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದ 'ಸತ್' (ಮೂರ್ತ =ಬೇರೆ ಬೇರೆ) ಆಕೃತಿಗಳು ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೇ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರ ತೊಡಗಿದವು. ಎಂಬ ಈ ವಿವರಣೆಯ ಮುಂದಿನ ಋಚೆಯಲ್ಲಿಯೇ

'ಆಶಾಃ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದುಂಟು ! ಎಂದರೆ 'ಸಮಾನ' ರೂಪಾಲಂಕರಣದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳೊಳಗಿನ ತಾರತಮ್ಯವು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರದೆ. ಸಂದಿಗ್ಧತೆಯಿಂದ ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಅರ್ಥ ವಿಹೀನವಾಗಿ ತೋರುವ 'ಮಾಧ್ಯಮ' ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗುವ ತಂತ್ರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ ! ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಎಂದರೆ ಅದಿತಿ-ದಕ್ಷರ ಪ್ರಕೃತಿ–ಪುರುಷ ಸಂಗದಲ್ಲಿ ಈ ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು, ಎಂದು ವಿವರಿಸುವ ಋಚೆಯ ಮೊದಲ ಪಙ್ಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಇವು. ಭೂಃ (ಸ್ತ್ರೀ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ) : ಉತ್ತಾನ ಪದಃ (ವೃಕ್ಷ ಪುರುಷ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ; ಮತ್ತೆ ಭುವಃ (ಪುರುಷ ಸೂಚಕ) ಆಶಾ(ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ), ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಸ್ತ್ರೀ=ಅದಿತಿ; ಪುರುಷ=ದಕ್ಷ ಸೂಚಕ ವಾಗಿರುವುವು ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಲು ಈ ಋಚೆಯ ಎರಡನೆಯ ಪಙ್ಕ್ತಿಯೆ ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಋಚೆಯು ಹೀಗಿದೆ :

ಭೂಃ ಜಜ್ಞೆ ಉತ್ತಾನ-ಪದಃ ಭುವಃ ಆಶಾ ಅಜಾಯಂತ |
ಅದಿತೇ ದಕ್ಷಃ ಅಜಾಯತ; ದಕ್ಷಾತ್ (ಉಂ ಇತಿ) ಅದಿತಿಃ ಪರಿ ||
|| ೪ ||

ಈ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಯೋಗದ 'ಆಶಾಃ', ಇದು ದಕ್ಷ ಪುತ್ರಿಯರು ಹಲರು 'ತಾರೆ'ಯರು ಎಂಬ ಪುರಾಣ ಕಥೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ನೆಯ 'ಆಶಾಃ' ಸಂಕೇತಕ್ಕಿಂತ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆಯು ತ್ತದೆ. ಈ ಋಚೆಯೊಳಗಿನ 'ಉತ್ತಾನ–ಪದ'ವು ವೃಕ್ಷ ಸೂಚಕವೆಂದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಇದೇ ಔಚಿತ್ಯಯುಕ್ತವೂ ಉಪನಿಷತ್ಕಾಲವ ವರೆಗಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸಮುಯಾರ್ಥವನ್ನುಳ್ಳದ್ದೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ 'ಉತ್ತಾನ–ಪದ'ದಲ್ಲಿ (ಇನ್ನು ದೇವತಾ ಜನ್ಮವಾಗತಕ್ಕ ಬಸುರಿ) ಅದಿತಿಯು ಹೆರಿಗೆಗಾಗಿ ಚಾಚಿದ (ಉತ್ತಾನ) ಪದ ಎಂಬ ಚಿತ್ರವು ಉಂಟೆಂದು ಗೆಲ್ಡ್ನರ್ ಪ್ರಭೃತಿಗಳಿಗೆ ಎನಿಸಿದೆ. ಆದರೆ 'ಜಲಾಶಯ' ಮತ್ತು ಬದಿಗೆ 'ವೃಕ್ಷ' ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತವು ಹಲವೆಡೆಗೆ ಇದ್ದುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿಯಾಗಿದೆ (ಅಲ್ಲದೆ ಋ X. ೮೧: ಕೇನೋಪನಿಷತ್ 'ತತ್‌ವನಂ ಉಪಾಸೀತ; ಛಾಂದೋಗ್ಯ, ಐರಂ ಮದೀಯಸರ, ಅಶ್ವತ್ಥ ವೃಕ್ಷ) ಪ್ರಸ್ತುತ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ

ಸಹ ದಕ್ಷ (ಉತ್ತಾನ ಪದ ವೃಕ್ಷ). ಹಾಗೂ 'ಯತ್ ದೇವಾಃ ಸಲಿಲೇ ಅದಃ' ಇರುವ ಜಲಾಶಯ (=ಅದಿತಿ) ಈ ಉಲ್ಲೇಖವು ಒಟ್ಟಿನ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಂಟೇ ಉಂಟು (೫—೬). ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭುವಃ (ಸಂಭವ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ) **ಆಶಾಃ** (ಕಾಮಿನಿಯರು) ಸಂಭವಿಸಿದರು ಎಂಬ ಅರ್ಥವೇ ಸರಿ ಹೋಗಬಲ್ಲದು.

ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ 'ಅಸತಃ ಸತ್ ಅಜಾಯತ' ಆ ಬಳಿಕ '**ಆಶಾಃ** ಅನ್ವಜಾಯಂತ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಆಶಾ' ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುವ ಅರ್ಥದ ಸೊಬಗೇ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಆ-ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ಆಶಾ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ, ಪ್ರ ಕೃ ತಿ – ಪು ರು ಷ ಸಂಬಂಧದ ಅರ್ಥವು (: lust or love) ಈ ಸುತರಾಂ ಹಿಡಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ ! ಮೊದಲು ಗೋಚರಕ್ಕೆ ಬರದೆ ಇದ್ದ— 'ಅ(ಮೂರ್ತ) ಸತ್' ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದ ಮೂರ್ತ ರೂಪಗಳು=ಸತ್=ಸತ್ಯ, **ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರತೊಡಗಿದುವು,** ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ 'ಆಶಾಃ' ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ 'ಆಶಾ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ದಿಕ್ಕುಗಳು ಎಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅರ್ಥದ ಔಚಿತ್ಯವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ದಿಕ್ಕು=ದಿಶಾ ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ (direction) ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಹೊ ಳೆ ಯ ದೆ **ದಿಙ್ಮೂಢತೆ** ಕವಿಯುತ್ತದೆ; ಆಗ **ದಿಕ್ಕು** ತೋಚದಾಗುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕವಿದಿದ್ದ ಕತ್ತಲು, ಹೊಳೆ-ಹೊಳೆದಂತಾಗುವ ಅರ್ಥದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಆಶಾ (ದಿಕ್ಕು) ಏನೊ ಕಂಡಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಬೆಳಕು ಮತ್ತು ಆಶಾ=ದಿಕ್ಕು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಅದೆಷ್ಟು ಹೃದ್ಯವಾಗಿದೆ! Ray of hope ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷಿಕರ ಅನುಭವದ ಬೆಂಬಲವೂ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ: ನಿರೀಕ್ಷೆ: ಆಶಾ (hope) ಬೆಳಕಿನೊಡನೆ ತೊಡಕಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಫ್ರೈಡನಿಗೆ 'ಆಶಾ' ಕೇವಲ ಉತ್ತಾನ-ಪದ ಅಥವಾ ಆಪ : ರಸಕ್ಕೆ ಸಂಬದ್ಧವಾಗಿ ಕಂಡದ್ದು ಏಕ ದೇಶೀಯ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆ ?

ಜ್ಞಾನೋಪಲಬ್ಧಿಯ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದಲ್ಲಿ ಸಹ ಇವೆರಡೂ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಗಳ ಪಾತಳಿಯೇ ಬೇರೆ ಎಂಬುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ. ಅ(ಮೂರ್ತ) ಸತ್ತಿನೊಳಗಿಂದ ಮೂರ್ತ (ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸದ) ಸತ್ಯವು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರತೊಡಗುತ್ತದೆ; ಆಗ ಆಶಾ (: ದಿಕ್ಕು=ಪ್ರಕಾಶ) ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸುತ್ತಲಿನ

ಸೃಷ್ಟಿಯ ಅರ್ಥವು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಎಂಬ ಈ ಭೂಮಿಕೆಯು ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ, ಸೃಷ್ಟಿಯ ನಿರ್ಮಾಣದ— ಪ್ರಕೃತಿ—ಪುರುಷ ಕಲ್ಪನೆಯು, ಈ ಬಗೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ—ಸಂಕೇತಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೆ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಸೌರ ಪ್ರತಿಮಾರಾಧನೆಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಆಕಾರ ಪಡೆದ ಜ್ಞಾನ ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಹೇಳುತ್ತವೆ: ಆಶಾ : ದಿಶಾ; 'ಮೂರ್ತ' ಇದು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಎಂದರೆ ಬೆಳಕಿನ ಮೂಲಕವೇ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಬಲ್ಲದು. ಅಗ್ನಿ : **ಜಾತವೇದ**; ಸವಿತೃ: ಧೀ ಪ್ರಚೋದಕ. ವಿಶ್ವಾರೂಪಾಣಿ **ಪ್ರ-ಸವಿತಾ** ಆದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ನಾತವಿಲ್ಲ. ಇದು ಋತ : ಸತ್ಯ. ಋತ—ಅರ್ಥ— ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಬದ್ಧವಾದ ಆಕೃತಿ : ದಿಕ್ಕಾಲಬದ್ಧ. ಋತ ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ.

ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಏಕಂ-ಸತ್, ಈ ತತ್-ತ್ವ ಜ್ಞಾನದ ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರತಿಮೆ ಸಮಗ್ರಾ-ಅಖಂಡಿತಾ (undifferentiated whole) ಅದಿತಿ; ಅಥವಾ ಆದಿ ಪುರುಷ.... ಈ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಪ : ರಸ, ತೀರ್ಥ, ಶಿಖರ, ಸ್ಕಂಭ, ಕುಂಭ, ಯಕ್ಷ, ಯಕ್ಷಿ, ಸರ್ಪ, ಚಂದ್ರ ಇತ್ಯಾದಿ. ಈ ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ ಸತ್ಯ : ಜ್ಞಾನದ ಆಕೃತಿ ಸ್ವರೂಪವು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ; ಆದರೆ ಋತ : ಸತ್ಯ ಹಾಗೂ ಏಕಂ : ಸತ್ಯ ಇವೆರಡರ ಅನುಭವದ ಪಾತಳಿಗಳು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಮರೆತು ನಡೆಯದು.

ಆದರೆ, ಇದು ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯಿದ್ದು ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ **ತತ್**-ತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಕರು, ಸವಿತೃ-ವೈವಸ್ವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಸರ್ಪ ಶಕ್ತಿಯ ವೇಷ್ಟನಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಸಿದ್ದು ಅಲ್ಲದೆ ವೈವಸ್ವತ ಪರಂಪರೆಯ ಮನು : ಮಾನವ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೂ 'ಮಹರ್ಷಯಃ **ಸಪ್ತಪೂರ್ವೇ**' ಈ 'ಪೂರ್ವೇ' ಎಂದರೆ 'ಸಪ್ತ'-ಸರ್ಪದ ಸಂತಾತಿಯನ್ನಾಗಿಸಿ ಅದನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಪಾತಳಿಗೆ ಎಳೆದು ತಂದುದು. ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕವಾಯಿತೆ? ಮಾರಕವಾಯಿತೆ ? ಇದನ್ನು ವಿಮರ್ಶಾ ವಿಚಕ್ಷಣ ಪ್ರಜ್ಞರು ನಿರ್ಧರಿಸಲಿ.

ಈ ವೈವಸ್ವತ ಮಾನವ ಪರಂಪಾ ವಿಚ್ಛೇದಕ್ಕಾಗಿ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅದೇ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ 'ವೈಶ್ವಾನರ' (universal man) ಪ್ರತಿಮೆಯ ಉದಾತ್ತ-ಭವ್ಯವಾದ ಆಕರ್ಷಣವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವ ಬುದ್ಧಿ ಪುರಸ್ಕರ ಪ್ರಯತ್ನವಾದುದನ್ನು ಸಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ತೋರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ

ಆಪ : ರಸ ಪಂಥವು, ಐಹಿಕ ಜೀವನ ಉದಾತ್ತ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ವಿಕೃತಗೊಳಿಸಲು ಮಾಡಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ವಿವರಣೆಯೇ ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಲ್ಲ. ನಾಗ ಪ್ರತಿಮಾರಾಧನೆಯ ಸಂದರ್ಭ ದಿಂದ, ಈ ನಾಗ ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ಇಂದು ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿರುವ— ಅಥವಾ ವಿಕೃತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ ಕೆಲವು ಸೌರ ಸಂಕೇತಗಳ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಪರಿಚಯವಾಗದೆ ಈ ನಾಗ ಮಹಿಮೆ ಅರಿಕೆಗೆ ಹೇಗೆ ಬಂದೀತು ? ಎಂಬ ಕಾರಣ ದಿಂದ ಸೌರ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಕುರಿತು, ಓಘದೊಡನೆ ನಾಲ್ಕು ಮಾತು ಹೇಳು ವುದೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬಂತು.

ಮಾನವರೊಳಗಿನ ಚಿತ್-ಚೈತನ್ಯ : ಪ್ರಜ್ಞೆ : ವಿಧಾಯಕ ಪ್ರಶ್ನೆ ; ಋತಾಧಿಷ್ಠಿತ ಸತ್ಯದ ಆಕೃತಿಯೆಂದರೆ ವೈಸ್ವಾನರ ಮೂರ್ತಿ. ಸಮಾಜ : ಸಮಷ್ಟಿ ರೂಪದ 'ಸಹಸ್ರ ಶೀರ್ಷ' ಪುರುಷನ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿಯೆ, ಮಾನವ ಜೀವಿತ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಡುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸ ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ತತ್-ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಆಕೃತಿಯು ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ನಾಗ ಪಾಶದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ, ಪುರುಷ-ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಬಳಿಕ ಕಾಣೆ ಯಾಗುತ್ತದೆ! ವಿಶ್ವಮಾನವ : ವೈಶ್ವಾನರ ಪ್ರತಿಮೆ; ಈ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅರ್ಥವೇ ಸಾಕ್ಷಿ, ಇದರ ವೈಶ್ವಾಕ ಸ್ವರೂಪ ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಡಲು. ಆದರೆ ಗೀತೆಯ ಭಗವಂತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: **ಅಹಂ ವೈಶ್ವಾನರೋ ಭೂತ್ವಾ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ದೇಹ ಮಾಶ್ರಿತಃ !** ಎಂದರೆ ಇದು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾ ಯಿತು ! ಸಾಮಾಜಿಕ : ಸಮಷ್ಟಿಯ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಜಾಗ್ರತವಾಗಿ ಉಳಿ ಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧನವಾದ ಈ ಮಾಧ್ಯಮ: ಪ್ರತಿಮೆ ಭಗ್ನವಾಗಿ ನುಚ್ಚು ನೂರಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜಠರಾಗ್ನಿಯಾಯಿತು, ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ತತ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ !

ಇನ್ನೂ ಬಚ್ಚಿ ಉಳಿದಿರುವ ಈ ತಂತ್ರದ ಘೋರರೂಪ ಬಯಲಿಗೆ ಬರು ವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಈ ವೈಶ್ವಾನರನನ್ನು ಜಠರಾಗ್ನಿ ಎಂದರೆ ಕ್ಷುಧೆ ಎಂಬ ರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಕ್ಷುಧೆ=ಮಾನವನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಮೃತ್ಯು= ಹಾವು=ಕಾಲ=ಸರ್ಪ (ಬೃ. ಉ. ೧.೨.೧.) ಮೃತ್ಯು, ಕ್ಷುಧಾ ರೂಪದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಸಿಂದಲೇ ಆವರಿಸಿದೆ ! ಎಂದರೆ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿ ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ

ಕಾಲ–ಸರ್ಪ; ಹೊತ್ತು (ಕಾಲ) ಬರುತ್ತಲೆ ಕಚ್ಚಿಬಿಡುವುದು. ಈ ಮೃತ್ಯು ರೂಪ 'ಕ್ಷುಧಾ' ಸಂಕೇತವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ತುಂಬ ಲಲಿತ ಸಂಪೋಷಕ ರೂಪದ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದೆ. 'ದಾನ ಸ್ತುತಿ' ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ '**ಕ್ಷುಧ ಮಿತ್ ವಧಮ್'** ಎಂಬ ಸೂತ್ರ ವಾಕ್ಯವು ಕರಾಳ ಅರ್ಥಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. (೧) ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಸುಧಾರಿಸಿದ ಅವೃತ್ತಿಯಿದೆ: ಕೇವಲಾಘೋ ಭವತಿ ಕೇವಲಾದೀ (X.೧೧೭.೬) "ಭುಂಜತೇ ತು ಅಘಂ ಪಾಪಾಃ ಪಚಂತೇ ಯೇ ಆತ್ಮಕಾರಣಾತ್", ಎಷ್ಟು ಉದಾತ್ ವಿಚಾರವಿದು! ಆದರೆ ಹಸಿವನ್ನು ಸಾವು ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ? ಈ ಸೂಕ್ತಕಾರನು **ಭಿಕ್ಷು** ಅಂಗಿರಸನಂತೆ! ಋಷಿ: ಐಹಿಕ ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯಿದ್ದವನು. ಇಂತಹ ಋಷಿ-ಕವಿಗಳ ಸೂಕ್ತ ಸಂಗ್ರಹ ಎಂದು ನಂಬಿಸಿರುವ ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ 'ಭಿಕ್ಷು' (ಬೌದ್ಧ? ಜೈನ? ಅಥವಾ ಔಪನಿಷದಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯ ಮುನಿ) ರಚಿತ ಸೂಕ್ತವೇ? 'ಹಸಿವೇ ಸಾವು' : ಕ್ಷುದಮಿತ್ ವಧಮ್! ಈ ಹಾಳು ಹಸಿವು! ಈ ಹಸಿವೇ ವೈಶ್ವಾನರ!

ಸಾವಿನ ಸ್ವರೂಪದ ಹಸಿವು ಎಂಬ ಸರ್ಪ (ಯಾವುದು ಅನು ದಿನವೂ ಸರಿಯುತ್ತ ಕುಚ್ಚುತ್ತ, ಕಚ್ಚುತ್ತ ಸಾಕು ಬೇಕಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಕೊಲ್ಲುವದೋ ಆ ಸರ್ಪ): ವೈಸ್ವಾನರನನ್ನು ಜಠರದಲ್ಲಿ ಸಾಕಿ ರುವ ಮನು-ಮಾನವನು 'ಸಪ್ತ' ಪೂರ್ವೇಗಳಿಂದ ಏನು ಬೇರೆ? ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವೇ ಸಪ್ತರ ಸಂಗಾತಿಗಳೆಂದು ವರ್ಣಿತರಾಗಿ ವೈಶ್ವಾನರನೂ ಅದರ ಪೂಜಕ ಮಾನವನೂ ಇಬ್ಬರೂ ಬೆಲೆಗೇಡಾಗಿವ್ವಾರೆ--ವ್ಯಾಸಾದಿ ಗಂಗಾ-ಪುತ್ರರಿಂದ.

ಇನ್ನು 'ಸಪ್ತ' ಋಷಿಗಳ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರ ಈ ಮೊದಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಬಂದಿದೆ. ಕೊನೆಗೆ ಇವರು **'ಸಪ್ತ'** ಪ್ರಾಣಃ ಆಗಿ ಮಾನವ ಶರೀರದ **ಅಂಗವಾಗುತ್ತಾರೆ, ಅದಿತಿಸಹಿತ**! ಎಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಾನವ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ+ಪುರುಷ, ಈ ಉಭಯ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಉಂಟು. ಈ ಪೂರ್ಣ ಬ್ರಹ್ಮ (ಸ್ತ್ರೀ+ಪುರುಷ)ದ ಹೊರಗೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಇಲ್ಲ! ಈ ಪಿಂಡ-ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಗುಹ್ಯ ತಂತ್ರವು

ಅದ್ಭುತ ರಮ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ತತ್: ಏಕಂ: ಸತ್. ಇದರ ತಾಳೆ ನೋಡಲು ಗೀತೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಂದೇ ಸಾಕು: **ಕುರು** ಕ್ಷೇತ್ರ (=ಕರ್ಮಭೂಮಿ. ಪ್ರಪಂಚ). ಅವರಲ್ಲಿ **ನರನು** ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಗೀತೆ ಹೇಳುವ ಪ್ರಭು—ಸಾಕ್ಷಿ (:ಸಂಭ್ರಾಮಕ) ತೇರಿನಲ್ಲಿ (=ನರನ ದೇಹದಲ್ಲಿ) ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ! ಎಂದರೇನಾಯ್ತು? ಮಹಾಭಾರತವು ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾವ್ಯ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಮೊಗವಾಡವೂ ಶುದ್ಧ ಸಂಭ್ರಾಮಕ. **ನರ—ನಾರಣ ಹಾಗೂ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಂತ ನರನ ತೇರಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಪ್ರಭು—ಸಾಕ್ಷಿ** ಇದು ಏನೆಲ್ಲವೂ ಸೇರಿ **ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ದಿವ್ಯ ಆಕೃತಿಯು ಮಾತ್ರ** ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಿತು! ಪ್ರಪಂಚದ ನಾನಾತ್ವದಲ್ಲಿ **ಏಕಂ(ತ್ವ)**ದ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಂದೇ ಸಾಕು. ಇನ್ನೂ ಬಲವಾದ ಪ್ರಮಾಣ ಬೇಕಿದ್ದರೆ '**ಸಪ್ತ**' ಪುತ್ರರನ್ನು ನೀರಿಗೆ ಹಾಕಿ ತಾನೂ ಜಲ ಸ್ವರೂಪಳಾದ ಶಂತನು ಪತ್ನಿ ಎಂಬ ಗಂಗೆ=ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಅದಿತಿ! ಅದಿತಿಯ ಮೂಲಕ ಇಡೀ ಋಗ್ವೇದವೇ ಮಾಯಾಮಂದಿರವಾಗುವುದನ್ನು ನೆನೆಯಬೇಕು: ಆಪ: ಸಲಿಲ ಸ್ವರೂಪಿ ಅದಿತಿಯ ಪುತ್ರರು ಸೌರ ದೈವತಗಳೂ ಸಹ ಜಲರೂಪರಾದರು ಎಂದರೆ ಏನೆಲ್ಲವೂ ಜಲಮಯ—ಗೀತೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಸರ್ವತಃ ಸಂಪ್ಲುತೋದಕ ಅವಸ್ಥೆಯಾದಾಗ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವ ಆ ಕೃತಿಯು ಯಾವುದು? ಸಪಾಟು—ಸಮಪಾತಳಿ: Death the Leveller!

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ: ಜೀವನ ಈ ನಾಗಮುರಿಗೆಯಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದೆ: ಆಚಾರ=ವಿಚಾರದ ಆಕೃತಿಯು ಅಲಂಕಾರ ರೂಪ ನಾಗಮುರಿಗೆಯು ಭಾರತೀಯ ಜೀವನವನ್ನು ತನ್ನ ಬಂಧುರ-ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸೆರೆ ಹಿಡಿದಿದೆ. ಇದು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯೆಂಬ ಸಂದೇಹವನ್ನು ತೊಲಗಿಸುವ ಈ ಕೆಲವು ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳ ಮಾದರಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ. ಪ್ರಸ್ತುತ 'ಸಪ್ತ' ಎಂಬ ಋಷಿ (?) ನೋಡಿರಿ, ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧ ಪ್ರಂಚಮಿಯೊಡನೆ ಸಂಬದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ 'ಪುಣ್ಯ' ತಿಥಿ. ಇದು. ಋಷಿ-ಪಂಚಮಿ. ಈ ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧ ಪಂಚಮಿಯೊಡನೆ ಸಾಹಚರ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾದ

'ಋಷಿ' ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕರ ವೈವಸ್ವತ ಮಾನವ ಪರಂಪರೆಯ ಪುರೋಹಿತ ಅನ್ವಯದ ಋಷಿಯಲ್ಲ. ಈ 'ಸಪ್ತ' - ಋಷಿ ಈ 'ಸಪ್ತ' ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವದು **'ಮುಟ್ಟನಿಂತೆ'**, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಡಿಯಿಟ್ಟ ಪ್ರೌಢೆಯರಿಂದ! ಇನ್ನು, ಜೀವ : ಸರಿಸೃಪವನ್ನು ಭವಬಂಧನದಲ್ಲಿ ನೂಕುವ ಪಾಪ ಕರ್ಮದ ದಿನಗಳು ತೀರಿದುವು, ಎಂಬ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಈ ವ್ರತದ ಉದ್ಯಾಪನೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. "ಕರ್ದಮೇನ ಪ್ರಜಾ ಭೂತಾಃ...." ಎಂದು ಶ್ರೀ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ತುತ (ಭೂ) ದೇವಿಯು ಕರ್ದಮ (:ಕೆಸರು) ಋಷಿ, ಪಂಚಮಿಯಂದು 'ಪಾಪದ ರಾಡಿ' ಎಂಬ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಕಾಣಲಾಗುತ್ತದೆ: 'ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ' ಎರಡೂ ಅನ್ಯೇ ಪೂಜ್ಯವಿರುವುದು ನಾಗಾರಾಧನೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಈ ಭಾ. ಶು. ಪಂಚಮಿಯಂದು ಮುಟ್ಟು ನಿಂತವರಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವ 'ಸಪ್ತ' ಇದು ಸರ್ಪ ಶಕ್ತಿಯ (ಶಬ್ದ) ಸಂಕೇತವೇ ಆಗಿರುವುದೆಂದು ಬಗೆಯದೆ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಬೇರೊಂದು ಅರ್ಥವೇ ಅಶಕ್ಯವಿದೆ! ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ "ಸಪ್ತ" ಸಂಕೇತವು ನಾನಾ ಸಂಮೋಹಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಾಟ್ಯವಾಡಿದೆ! 'ಸಪ್ತ' ಋಷಿ ಎಂದಿರುವವರಿಂದ ವೈವಸ್ವತ ಮಾನವ ಪರಂಪರೆಯ ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕ ಋಷಿಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನ ಈ 'ಸಪ್ತ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತದೊಡನೆ ಸಂಬದ್ಧ ಋಷಿ (?) ವರ್ಗವು ಯಾವುದು, ಇದರ ಪತ್ತೆ ಆಗುವುದೇ ಅಶಕ್ಯ! ಆದರೂ ಈ 'ಸಪ್ತ' ಸಂಕೇತದೊಡನೆ ಉಚ್ಚರಿಸಲಾಗುವ 'ಋಷಿ' ಎಂಬ ಪ್ರತಿಮೆ.... who are however only mentioned four times in R. V. ಎಂದು ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್‌ರೇ ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ! (Vedic mythology). ಆದರೂ ಇವರಾರಿಗೂ ಸಂದೇಹ ಸೋಂಕಿಲ್ಲ! ಇನ್ನುಳಿದ ಋಷಿವರ್ಗದಿಂದ ಈ 'ಸಪ್ತ' ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವ ಜನ (?) ಇಷ್ಟು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಲ ಏಕೆ? ಈ 'ಸಪ್ತ'ವು ಏನೋ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವನ್ನುಳ್ಳದ್ದು ಇರಲಾರದೆ? ಆದರೆ ಈ ಸಂಹಿತಾಪಾಠದಲ್ಲಿ ಋಷಿ-ಋಷಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಏಕಂ : ತತ್' ಕಾಣುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಮಾಟವೇ 'ಸಪ್ತ'ದ ವಿಚಾರದಲ್ಲೂ ಉಂಟು. ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲರೂ ಸಂಭ್ರಾಂತರಾಗಪೇ ಇಲ್ಲ: 'ಸಪ್ತ' ವಿಪ್ರಾಃ! 'ಸಪ್ತ' ಹೋತಾರಃ!

ಎಂದರೆ ಈ 'ಸಪ್ತ' ಸಂಕೇತದ ಬಗೆಗಿನ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಿ ವುಂಟಾಗದಿರಲು ಶಕ್ಯವೆ? ಆದರೆ ಈ ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆಯು ಗುಟ್ಟು ತಿಳಿದ ಬಳಿಕ, ವೈವಸ್ವತ ಮಾನವ ಪರಂಪರೆಯು ಆಚಾರ - ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊಂದದ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಜೀವನ ರೀತಿಯು 'ಸಪ್ತ' ಸಂಕೇತವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ತೊಂದರೆಯಾಗದು.

ಮನು–ಮಾನವನನ್ನು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜನು ಎಂದ ಹಾಗೆ ಈ 'ಸಪ್ತ' ಋಷಿ, ತಮ್ಮ, ಅಸ್ಮಾಕಂ ಅತ್ರ ಪಿತರಃ ತೇ ಆಸನ್ (IV. ೪೨. ೮). ಒಬ್ಬ ಕವಿವರ್ಯನು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು, ವ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲ, ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ! ಈ ಉಲ್ಲೇಖವು 'ಮಧುರ' ವಾಮದೇವನ ಮಂಡಲ ದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಗರ್ಭಸ್ಥ ಹಸುಳೆ ಇದ್ದಾಗಲೇ 'ಜ್ಞಾನಿ (?)' ಆಗಿದ್ದನೆಂಬ ಈ ವಾಮದೇವನು, 'ಸಪ್ತ' ಋಷಿ ಪರಂಪರೆಯವನಿರುವುದು, ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ವಾಮದೇವನ ತಾಯಿ 'ಅದಿತಿ'ದೇವಿಯ ಉಪಾಸಕಳಿ ದ್ದಳೆಂದು, ಅವಳಲ್ಲಿ ಈ ದೇವಿಯು ಆವೇಶವಾಯಿತೆಂಬ ಘಟನೆಯೇ ಹೇಳು ತ್ತಿದೆ. (ಪು. ೬. ೧೪೧). ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೆ (೪೨), ಈ 'ಸಪ್ತ' ಋಷಿ ಕೃಪೆಯಿಂದ, ಗಂಡನು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ಪುರುಕುತ್ಸನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಆ ರಾಜನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅ–ರಾಜಕತ್ವವು ಉಂಟಾಗಬಾರದೆಂದು, ಒಂದು ಗಂಡು ಮಗುವು ಹುಟ್ಟಿತು! ಸಪ್ತಋಷೀ ಪೂಜೆಯಿಂದ ಸಂತತಿ ಸಂಭ ವಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರ ಈ 'ಪುರಾವೆ' ಋಗ್ವೇದದ ವಾಮದೇವನ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದರ ಔಚಿತ್ಯ, ಭಾರಿ–ಭಾರಿ ಇದೆ!

ಭಾ. ಶು. ೫, 'ಸಪ್ತ' (:**ಸಪ್ತ**)ಋಷಿ ಪಂಚಮಿ, ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ ಶ್ರಾವಣ ಶು. ೫. 'ನಾಗ ಪಂಚಮಿ'! ನಾಗಪಂಚಮಿಗೆ **ಪಡುವಲ** ಕಾಯಿ ನಿಷಿದ್ಧ! ಏಕೆ? ಹಾವಿನಂತಹ ಆಕೃತಿ! ಶಾವಿಗೆ (ಪಾಯಸ) ಸಹ ವರ್ಜ್ಯ. ಹಾವಿನ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಕಲಿಯುವವರು ಪಾಲಿಸಬೇಕಾದ ನಿಯಮ. ಶ್ರಾವಣ, ಭಾದ್ರಪದಗಳ ಪಂಚಮಿಯಂತೆ ಆಶ್ವೀನ ಶು. ೫ ಲಲಿತಾ ದೇವಿಗೆ ಮೀಸಲು! ಲಲನೆ–ನೀರೆ=ಸೌಂದರ್ಯದೇವಿ, ನೀರೊಳಗೆಂದಲೇ ಬಂದವಳು; ನಾಗಸ್ವರೂಪಳೇ: ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾವು, ನೀರೆ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ ಇವರಲ್ಲಿರುವ ಅಂತರ್ಗತ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಧೃಡಪಡಿಸುವ 'ಅಷ್ಟಮಿ'

ಸಂಕೇತದ ಔಚಿತ್ಯ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಲಿಪೆ: ನಾಗಚೌತಿಯೂ ಉಂಟು. ಚೌತಿ, ಪಂಚಮಿ, ಅಷ್ಟಮಿ, ಚತುರ್ದಶೀ ಇತ್ಯಾದಿ ಇವು ಚಾಂದ್ರ ಯೋಗಗಳು ಇದು ಗ್ರಹ=ಗ್ರಾಹಿ !

'ಅಷ್ಟಮೀ' ಈ ಸಂಕೇತದೊಡನೆ **ಶಕ್ತಿದೇವಿಯ** ಪ್ರತಿಮೆಯ ಸಾಹಚರ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದು ವಿಚಾರಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ದುರ್ಗಾ-ಕಾಲಾ-ಅಷ್ಟಮಿ ಈ 'ಎಂಟು' ಏನು ? 'ಹದಿನೆಂಟ' ಎಂಬ ನಿಂದೆಯ ಸಂಕೇತ ಒಂದುಂಟು. ೧೮ ಈ ಸಂಖ್ಯೆ ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಶುಭ ಸೂಚಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಾಗಿರಬೇಕೇನೋ ತಿಳಿಯದು; ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ '೧೮' ಪ್ರಲ್ಲೇಖ ವಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಂಕೇತಾರ್ಥವನ್ನು ಗುಪ್ತವಾಗಿಯೆ ಉಳಿಸಲಾಗಿದೆ. (ಮು. ೧. ೨. ೭). ಪ್ರಪಂಚವು ಒಂದು ಕಾಳಗದ ಕಣ=ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ, ಯಾದವಿ.. ಕುಡಿದು ನಡೆವ ಹೋಳಿ ಆಟವೆಂಬ ಪ್ರತಿಮಾ-ಸಂಕೇತಗಳೊಡನೆ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ಮಹಾಭಾರತದ ಪರ್ವ: ೧೮; ಮಹಾಭಾರತದ ಹೃದಯ ಗೀತೆ; ಇದರಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಯ ೧೮; ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾದ ಸೈನ್ಯ ಅಕ್ಷೋಹಿಣಿ ೧೮ ! ಆದರೆ ಈ (ಹದಿನೆಂಟರೊಳಗಿನ) 'ಎಂಟು' ಎಂಬುದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದ ಒಂದು ಉಲ್ಲೇಖದಿಂದ ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಸಪ್ತ ಪ್ರಾಣಗಳು=ಸಪ್ತ ಋಷಿಗಳು; ಈ **ಸಪ್ತ** ದೊಡನೆ ಇರುವವಳ 'ಎಂಟೆ', ಅಥರ್ವವೇದದಿಂದ 'ಅದಿತಿ' ಎಂದೂ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಿಂದ 'ವಾಕ' ಎಂದೂ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ (ಅ.ವೇ. ೧೧. ೧. ೬. ಬೃ. ವು. ೨. ೨. ೩) "**ವಾಕಅಷ್ಟಮಿ**" ಇವಳು ಮಧ್ಯಮಾ ವಾಕ್: ಅಂಭೃಣ್ಯಾದಿ ಮಾನವೀ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಆವೇಶವನ್ನು ಅದಿತಿ, ಸರಸ್ವತಿ, ಅಂಭೃಣಿ, ಇತ್ಯಾದಿ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಉಪನಿಷತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ 'ಆವೇಶ' ಬರುವ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅದು 'ಗಂಧರ್ವ' ಎಂಬ ಅದೃಶ್ಯಪುರುಷನ ಆವೇಶ ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತಿತು. (ಬೃ. ವು. ೩. ೨. ೧; ೩. ೭. ೧)

ಈ ಅಷ್ಟಮಿ (ವಾಕ್:) ಆಧುನಿಕ ದುರ್ಗಾ: ಕಾಲೀ ಈ ಸಂಕೇತದ ದೇವಿಗೂ ಸಂಬದ್ಧವಿರುವುದರಿಂದ, ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ವಾಕ್-ಅಷ್ಟಮಿಯು 'ಸಪ್ತ'ಸಂಗಾತಿ ಅದಿತಿಯೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಶಾಕ್ತ ಸಂಪ್ರ

ದಾಯವು ವೇದಕಾಲದಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ – 'ಅದಿತಿ' – ಸಂಪ್ರದಾಯದಷ್ಟು ಪುರಾತನ, ಎಂಬುದು ಸಂದೇಹಾತೀತ ಘಟನೆಯಾಗುತ್ತದೆ! ಋಗ್ವೇದದ ಪೃಶ್ನಿ: ಅದಿತಿ=ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ, ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ (ವಾಕ್) ಅಷ್ಟಮಿ ಯನ್ನು ಸರ್ಪಶಕ್ತಿಯ ಆರಾಧನೆಯ ತಿಥಿಯಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಲ್ಲಿ ಇರುವ ಔಚಿತ್ಯವು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಭಾದ್ರಪದ ಶು. ೮ ದಿನ ದಾರದ (ಎಳೆಗಳ) ಗೌರೀ ಅಷ್ಟಮಿ ಎಂದು ಆಚರಿಸುವಲ್ಲಿ, ದಾರದ ಎಳೆ ಧರಿ ಸುವ ರೂಪದಿಂದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ನಾಗ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೇ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ತಾಳಿ ದಂತೆ ಆಗುತ್ತಿದೆ. ನಾಗ ಪಂಚಮಿಗೆ ಪಡುವಲ ಕಾಯಿ ವರ್ಜ್ಯವಿದ್ದರೂ, ಈ ಅಷ್ಟಮಿಯಂದು ಹಾಗೂ ದೇವೀ ಮಹಾಪೂಜಾದಿ ದಿನದಂತೆ ಪಡುವಲ ಕಾಯಿ ಅಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಕೇ ಬೇಕು, ಎಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ. 'ಅಷ್ಟಮಿ' ಬನದೇವಿ=ಮ್ಹಾಳಚಿಗೂ ಉಂಟು! 'ಬಂದಷ್ಟಮಿ' ನಡುವಳಿ ಹಲವರಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಬಂದ=ಬನದ ಹುಣ್ಣಿವಿಗೆ ದೇವಿ ಜಾತ್ರೆ! ಹೀಗೆ ದೇವಿಗೆ ಸಂಬದ್ಧ ಅಷ್ಟಮಿಗಳು "ಸಪ್ತ ಮಾತೃಕೆಗಳು ಅಷ್ಟ" ಆದದ್ದೂ ಉಂಟು.

ಇನ್ನೂ ಈ ಒಂದು ಹೆಣಿಕೆಯ ಸೊಬಗು ನೋಡಿ: ಶ್ರಾವಣ ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷದ ಅಷ್ಟಮಿ ನೀಲಾಂಗ ವಿಷ್ಣು (ಶೇಷ?) ರೂಪನು ಎಂಬ ಕೃಷ್ಣನು ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಅವತರಿಸಿದ ದಿನ! ಈ ಕೂಸನ್ನು ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಮುನಾ ನದಿ ದಾಟ ಆಚೆಯ ದಂಡೆಗೆ ಒಯ್ಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಯಮುನೆ ಮೃತ್ಯು: ಸರ್ಪಗಳ ತವರು. ಅಕ್ರೂರನಿಗೆ ನಾಗಲೋಕದ ದರ್ಶನವಾದುದು ಈ ನದೀ ತಳದಲ್ಲಿಯೇ! ಕೃಷ್ಣನ ಜೀವನದೊಡನೇ '**ಕಾಲಿಂದೀತಟ**'ದ ಈ ಸಾಂಕೇ ತಿಕ ಸಂಬಂಧವು ಕಾಕತಾಲೀಯ ನ್ಯಾಯವೆನ್ನಲು ಆದೀತೆ? ಈ ಅಷ್ಟ ಮಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು (ಶಿಶು) ಕಂಸನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲಾಯಿತಂತೆ.... ಇಲ್ಲಿ **ಶಕ್ತಿ** (:ಸರ್ಪದ) **ಅಷ್ಟಮಿಗೆ ಕೃಷ್ಣ ಜನ್ಮ**! ಈ ಸಂಬಂಧ ಜೋಡಿಸಿರುವಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಯೋಜನೆಯು ಉಂಟೆಂದು ಬಗೆಯಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಅಷ್ಟಮಿಯು, ಶಕ್ತಿ (:ಶಾಕ್ತ) ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಮಯ. ನವರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾನವಮಿಯ ಮುನ್ನಾ ದಿನ ಆಗುವ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ=ಮ್ಹಾಳಸೀ, (ಮಲ್ಲಯ್ಯ) ಆರಾಧನಾ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು, ಬಂಗಾಳದ ದುರ್ಗಾ ಪೂಜೆಗಿಂತ

ತೀರ ಅಹಿಂಸಕ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿದ್ದರೂ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ಈ 'ಭಗವತಿ'ಯ ಉತ್ಸವದ ತೀರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಸೂಚಕ ಉಲ್ಲೇಖವೊಂದು ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉಂಟು (೧೦ ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧ)

ಮನು-ಮಾನವ ವೈವಸ್ವತನ ಪರಂಪರೆಯು ಹೇಗೆ ಮುಳುಗಿತು-ಏಕೆ ಮುಳುಗಿತು. ಇದು 'ಸಪ್ತ'(:ಸರ್ಪ) ತಂತ್ರದ ಮೇಲಣ ವಿವರಣೆಯಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವಂತಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ಮನುವಿನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಷ್ಟು ಈ 'ಸಪ್ತ' (ಋಷಿ) ಜನದ ಸ್ಪಷ್ಟ ವುಲ್ಲೇಖಗಳಿಲ್ಲ ಮೇಲ್ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮನು : ವೈವಸ್ವತ ಪರಂಪರೆಯು ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನೇ ಸೂಚಿಸಿದಂತಾಯಿತು, ಆದರೆ ಸೌರ-ವೈವಸ್ವತ ಪ್ರತಿಮಾರಾಧಕರ ಜೀವನ ನಿಷ್ಠೆಯು ಮೆಲ್ಲನೆ ನಾಗ ಪ್ರತಿಮಾರಾಧಕರ ಜೀವನ ನಿಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು 'ಸಪ್ತ'ರ್ಷಿಗಳೆಂಬವರ ನೆಪದಿಂದ ನಾರಣ - ಕೃಷ್ಣರ ಅಂಗ=ಮಾನಸ ಪುತ್ರ ಎಂಬ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವೈವಸ್ವತ ಮಾನವ ಪರಂಪರೆಯು ಅಪ:ರಸ ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿ ಬಿಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಕಂಡದ್ದಾಯ್ತು. ಮೂಲ ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಲು ಆದ ಏನೆಲ್ಲ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಕಥೆ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆ: ಈಗ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಗೆಗಳಿಂದ, ಜೀವನದ ಅರ್ಥ : ಮೂಲ್ಯ : ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿ ಕೊಡುವ ಸೌರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅಪಮೂಲ್ಯನವು ಹೇಗೆ ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇವಲ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ: ಅಗ್ನಿ ೧) ನೀರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ; ೨) ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿಗೆ 'ಯಕ್ಷ'ದ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವೇ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ೩) ಈ ಅಗ್ನಿ ಆದಿತ್ಯ ರೂಪನು=ಹವ್ಯ+ಕ್ರವ್ಯ ಎರಡೂ ಬಗೆಯುವನೂ....—. ಇಂದ್ರನ ತೇಜೋವಧೆಯ ತಂತ್ರ ೧) ಪಿತೃ ಕೃಷ್ಣ (ಸರ್ಪ) ಹಂತಕ; ೨) ವೃತ್ರ=ಅಹಿ (:ನಾಗ=ಬ್ರಾಹ್ಮಣ) ಕೊಲೆ, ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಪಾತಕಿ ೩) ಅಂಭೃಣಿಯಿಂದ ಪ್ರೋಷಿತ; ೪) 'ಯಕ್ಷ'ರಹಸ್ಯ ತಿಳಿಯದೇ ಉಮಾದೇವೀ ಕೃಪೆಯಿಂದ 'ಜ್ಞಾನ' ಪಡೆದ; ಇದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಮನು—ವೈವಸ್ವತನ ಗತಿ. ವೈವಸ್ವತನಲ್ಲದೇ, 'ಅಪ್ಸ್ಯ'-ಅಪ್ಸುಪುತ್ರನೆಂಬ ಮನು, ಸಂವರಣಿ ಎಂಬ ಮನು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ! ಋಗ್ವೇದವು ಎಷ್ಟು ಮನ್ವಂತರಗಳ ಕಥಾಭಾಗ

ದಿಂವ ಕೂಡಿದೆ ಎಂದಾಯ್ತು ? ಇಷ್ಟೇ ಸಾಲದೇ ನಾರಣ-ಕೃಷ್ಣರ ಅಂಗವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮನು ! ಮತ್ತೆ ಈ 'ಮನು' ವಿನಿಂದ ಕಾಲಗಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ! ಈ ಯಾವ ವಿಸಂಗತಿಯೂ ತಿಳಿಯದಷ್ಟು ಶ್ರದ್ಧೆ ಸ್ಥಿತಃ ಘನ (solid) ಆಗಿದೆ. ಗೀತೆಯು 'ಸ್ಥಿತ' ಪ್ರಜ್ಞೆ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿರ--ಘನಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಯ್ಯುವ 'ಮಂತ್ರ': ಸಂಮೋಹಕ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದು ಉಂಟೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲಿ ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ದ್ವಿ-ವಿಧ ಜೀವನ ನಿಷ್ಠೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾದರಿ

೨. ನರ (:ನಾರ) : ವೀರ್ಯವಂತ; ಪುರೂರವಸ್: ಇಳಾಸಂತಾನ

ವೈವಸ್ವತ ಮನು-ಮಾನವ ಎಂಬ ಮಾದರಿಗಿಂತಲೂ ಇಳಾ ಸಂತಾನಃ ಪುರೂರವ : ನರ ಎಂಬ ಜೀವನ ಮಾದರಿಯು ಅತಿ ಪುರಾತನದ್ದಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಪುರೂರವ ಐಲ (<ಇಳಾ=ಇರಾ) ಈ ಹೆಸರು ಋಗ್ವೇದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ (X. ೯೫); ಮನುಃ ಮಾನವನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ – ಎಂದಿನಿಂದಲೇ ಇವೆ. ಇದರಿಂದ ಐಲ ಪುರೂರವನು ಮನು-ಮಾನವನಿಗಿಂತ ತರುವಾಯದವನು ಎಂದು ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗುವಂತಿದೆ. ಆದರೆ ಸೌರ ಆಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕರ ಹಾಗೂ ಚಂದ್ರ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ವೈಚಾರಿಕವಿ-ಕಾಸ ಕ್ರಮವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಲ್ಲಿ, ಸೌರ ಆಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕರಿಗೂ ತೀರ ಮೊದಲಿಗರು ಚಾಂದ್ರ ಆಪ : ರಸೋಪಾಸಕರು ಎಂದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಪುರೂ—ರವಸ್ ಈ ಹೆಸರು, ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆಯ (legend) ಸ್ವರೂಪವೆನಿಸುವಂತಿದೆ ! ಮನು-ಮಾನವ ಈ ಹೆಸರಿನಂತೆಯೆ ಇದೂ ಒಂದು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮ; ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಜೀವನ ಮಾದರಿಯ (type) ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮೂಡಿಸುವ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮಾ ಮಾಧ್ಯಮ. ಆದರೂ, ಈ ಮಹಾಪುರುಷನದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವ ವಂಶ-ವೃಕ್ಷವನ್ನು ನಂಬಿ ಕಾಲ ಗಣನೆ ಮಾಡುವ ಸಂಮೋಹವು ಸಂಶೋಧಕರನ್ನೂ ಕಚ್ಚದೇ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ ! ಸರ್ಪಶಕ್ತಿಯ ಅಸುರೀ ಪ್ರತಿಮಾ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮಂತ್ರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನವು ಇಲ್ಲದೆ, ಮನ್ವಂತರಗಳು ೧೪ ! ಪೂರ್ವೇ 'ಸಪ್ತ'ರ ಸಂಗಡ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗುವ ಮನು :

ಮಾನವ ಸಂಕೇತವೂ, ಆ '**ಸಪ್ತ**'ರಂತೆಯೇ ಸರಣಶೀಲ—ಸಾರ್ವ ಪಾತಳಿಯ ಶುದ್ಧ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಯೆ ಆಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿಲ್ಲವೆ? ಊರ್ವಶಿಯ ಪ್ರೇಮ ಪಾಶದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ಯಾವಳ ನೋಟಕ್ಕಂ ಬೇಟಕ್ಕಂ ಹಾವಕ್ಕಂ ಭಾವಕ್ಕಂ—ಕೂಟಕ್ಕಂ' ಮಾರು ಹೋಗಿ, ಬಳಿಕ ಉಂಟಾದ ವಿರಹ ತಾಪ ತಾಳಲಾರದೆ ಆ ಯೋಗಾ-ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಲಭಿಸಿದ **ತತ್-**ಮಯಾನಂದವನ್ನೇ ಮರಳಿ - ಮರಳಿ ಮೆಲುಕುತ್ತ ಇನ್ನಾವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ಕಾಣದೆ, ಆರ್ತ ಭಾವದಿಂದ **ತುಂಬ ಒರಲುತ್ತಿರುವನು** ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಈ **ಪುರೂ-ರವ** ಎಂಬ ನಾಮ ಸಂಕೇತವೊಂದೇ ಸಾಕು, ಇದರ ಅನೈತಿಹಾಸಿಕ (ahistorical) ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿ ಕೊಡಲು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾದ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯನ್ನು ಕವಿ ಕುಲಗುರು ಕಾಲಿದಾಸನು ವಿಕ್ರಮೋರ್ವಶೀಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಯ್ದು ಈ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಾರ್ಥ ಸಾರ-ರೂಪವಾದ ಅಮರ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕೆಸರ—ಕಮಲದ ಸರುಗಂಪಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಝೇಂಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ದುಂಬಿಯನ್ನು ಕಂಡ ಪುರೂ-ರವನ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನೊಂದಿಗೆ ಹೊರಬಂದ ಶ್ಲೋಕ-ಭಾಗವು ಹೀಗಿದೆ: ನಿನಗೆ ಆ ಊರ್ವಶಿಯ ಪವಿತ್ರವೂ ಅಮೃತಸದೃಶವೂ ಆನಂದದಾಯಕವೂ ಆದ ಸರುಗಂಪಿ ಸೊಗಸು ಸೋಂಕಿದ್ದರೂ ಸಾಕಿತ್ತು; ನೀನು ಈ (ದೇಹ:) ಪುಂಡರೀಕ ಪುಷ್ಪದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಲು ಶಕ್ಯವಿತ್ತೆ? (:ಯದಿ ಸುರಭಿಂ ಅವಾಪ್ಸ್ಯ್ರತ್ ಪುಣ್ಯ-ಪೀಯೂಷ-ಗಂಧಃ, ತವ ರತಿಃ ಅಭಿವಿಷ್ಯತ್ ಪುಂಡರೀಕೆ ಕಿಂ ಅಸ್ಮಿನ್ ?). ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ ಪುರೂರವಸು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳೂ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ಪವಾಡ ಕಥೆಯ ನಿಜವಾದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು ತಿಳಿಯಲು ಇದನ್ನು ಹೋಲುವ ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವ್ಯಾಸಂಗವು—ಮಾನವ—ಶಾಸ್ತ್ರದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೂಲತಃ ಇದು ಕೇವಲ ಭಾರತೀಯ ಜೀವನ ಪರಿಸರದ ಪವಾಡ ಕಥೆಯಲ್ಲ; ಆದರೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಹೋಗುವ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿರುವುದು ನಿಜ.

ಒಬ್ಬ ನೀರೆಗೆ ಮನಸೋತು ಅವಳ ಬಾಹುಪಾಶದಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯ

ಲಿಚ್ಛಿಸುವ ಒಬ್ಬ ವೀರ್ಯವಂತನ ಕಥೆ. ಇದು ಗ್ರೀಕ ಕಥೆಯು ಈಗ ದೊರೆವ ಆ-ಕೃತಿ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳು ಆಗಿವೆ. ಆರ್. ಗ್ರೇವ್ಸ ಇದನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸುವುದೂ ಉಂಟು. ಉರ್ವಶಿ ಮತ್ತು ಪುರೂರವ ಇವರಲ್ಲಿ ಆದ ಕರಾರು ಒಂದಿತ್ತು: ಪುರೂರವನು ತಮ್ಮ ಹಾಸಿಗೆಯ ಹೊರಗೆ ನಗ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಎಂದೂ ಬೀಳಲಾಗದು, ಎಂಬುದು ಉರ್ವಶಿಯ ಕರಾರು. ಈ ಕರಾರಿಗೆ ತಪ್ಪಿದನೆಂಬ ನೆಪದಿಂದ ಉರ್ವಶಿಯು ಪುರೂರವನಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ!

ಈ ನೀರೆ ಪರಿಣಾಮತಃ ಮೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪಿ: ಸರ್ಪಿಣಿ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಅನುಭವವು ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಅಂದಿನ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇ ಆಗಿದ್ದಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ: ಪುರೂರವನ ವಂಶಸ್ಥನೆಂಬ ಶಂತನುವಿನ ಮಡದಿ ಒಬ್ಬ 'ಗಂಗಾ'ದೇವಿ; ಹೀಗೆಯೇ (ಇಂದಿನ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಾಗದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಬುದಿಂಗನೆ ಗಂಡನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ! ಸ್ತ್ರೀಯು ಪುರುಷನ ಸಹಚರಿಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಸ್ತ್ರೀಯು ಪುರುಷನನ್ನು ಸಹ-ಚರನೆಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಜೀವನ ರೀತಿಯಿಂದ ಬಳಿಕ ಕುಟುಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರ ಒಗೆತನದ ಕಟ್ಟು-ಕಟ್ಟಳೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಬರದೇ ಇದ್ದ, – ಎಂದರೆ ಜನ, ಸುಮಾರಾಗಿ ಭಾಷಾ—ಸಂಕೇತಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವ ಮುಂಚಿನ ಹಂತದ ಜೀವನ ರೀತಿ ಸೂಚಕ ಘಟನೆಗಳಿರಬೇಕು, ಇವು: ಅದಿತಿ (ಗಂಗೆ), ಉರ್ವಶಿಯರ ಪವಾಡ ಕಥಾಭಾಗದೊಳಗಿನ ಈ ಅಂಶವು ಮಾನವೇತಿಹಾಸದ ತೀರ ಆರಂಭದ ಪರಿಸರ ಸೂಚಕವಾಗಿವೆ. ಗ್ರೀಕ ಪುರಾತನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಇದೇ ಬಗೆಯ ನಗ್ನ–ಸತ್ಯದ ದರ್ಶನದ ಒಂದು ಉಲ್ಲೇಖ ಹೀಗಿದೆ: ಇದು, ಅದಿತಿ-ಉರ್ವಶಿಯರನ್ನು ಹೋಲುವ ಅಫ್ರೋಡೈಟಳ ಕಥಾಭಾಗ! (ಪು. ೧೨, ೩೦.-) ಇವಳೂ ನೀರೆ! ಝೀವುಸ್ ಎಂಬ ದೈವತ ಇವಳ ತಂದೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ; ಅದಿತಿ - ವರುಣರಲ್ಲಿ, ಅದಿತಿ ದಕ್ಷರಂತೆ (ತಾಯಿಮಗ)ಸಂಬಂಧವಿದ್ದು ಇವರೊಳಗಿನ ದಕ್ಷ-ಅದಿತಿ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಉಳಿಸಲು, ಉರ್ವಶಿ—ಸಾರ (ನೀರೆ) ನಿರ್ಮಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಗ್ರೀಸ

ಝ್ಯೂಸ್ (ಪ್ರಾ: ಯುರೋ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಿಕ ಸಂಕೇತ) ಮತ್ತು ಅಫ್ರೋಡೈಟ ಗ್ರೀಸದ ಪುರಾತನ ಪರಂಪರೆಯ ದೇವಿ : ನೀರೆ ಇವರ ನಡು ವಣ ಸಂಬಂಧದ ಕಥೆಯು ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ ಎರಡು ಭಿನ್ನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಗವು ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಈ ಸಂಬಂಧ.

ಭಾರತೀಯ ಕವಿಗಳು ಅದಿತಿಯನ್ನು ವರುಣಮಾತೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ವರುಣ—ಅದಿತಿಯರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷ ಅದಿತಿಯರಂತೆ ತಂದೆ ಮಗಳು ಎಂಬ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿಲ್ಲ. ಉರ್ವಶಿ ಮತ್ತು ಅಫ್ರೊಡೈಟ ಈ ಇಬ್ಬರ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಮ್ಯವುಂಟು ಝ್ಯೂಸನಿಗೆ ಪುತ್ರೀಸ್ವರೂಪಿ ಅಫ್ರೊಡೈಟಳ ಬಗೆಗೆ ಕಾಮಭಾವನೆಯಿತ್ತು. (through zews never lay with his abopted daughter. Aphrodite, as some say that he did, the magic girdle put him under constant temptation, at last **he decided to humiliale her by making her fall desprately in love with a mortal** ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಫ್ರೋಡೈಟಳು ಒಬ್ಬ ನರನ ನೀರನ **(hand some** Anchises, king of the Dardanians) ಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಮರ್ತ್ಯಳಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನಂತೆ.

ನೀರೆ ಉರ್ವಶಿಗೆ ಮಿತ್ರಾ ವರುಣನಿಂದ ಅಗಸ್ತಿ ವಸಿಷ್ಠರು ಹುಟ್ಟಿದ ಕಥೆ ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಇದೆ. ಇವಳಿಗೆ ವರುಣನು ಸಿಟ್ಟನಿಂದ ಒಬ್ಬ ನರನನ್ನು ಮೋಹಿಸುವ ಶಾಪವಿತ್ತ ಕಥಾಭಾಗ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ದಿವ್ಯಲೋಕದ ಉರ್ವಶಿಯು, ಪುರೂರವನಿಗೆ ಮರುಳಾಗಲು ಇದೇಕಾರಣವಂತೆ ! ಈ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದೆರಡು ಸಾಮ್ಯ ಸ್ಥಳ ಇವೆ:.... "One night he (handsome king) was asleep.... on trogan mountain **Ida,** Aphrodite visited with the skins of bears and lions.... when they parted at dawn, she revealed her identity.... Anhises was horrified to learn that he had

uncoved the nakedness of a goddess and begged her to spare his life. She assured him that he had nothing to fear, and that their son world be famous" (p. 69) ಊರ್ವಶೀ ಕಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮೋಹಿಸಿದ್ದು ಒಬ್ಬ ರಾಜನಿಗೆ; ಅವಳು ಆಗಲೆ ಬಸುರಿ. ಬೇಗನೆ ಸುವಿಖ್ಯಾತ ಮಗನ ತಾಯಿಯಾಗಲಿದ್ದಾಳೆ. ಗ್ರೀಕ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯೆ ತಾನು ಮೋಹಿನೀ ಎಂಬುದನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದಳೆಂಬ ವರ್ಣನೆಯಿದ್ದರೆ ಭಾರತೀಯ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ನೀರನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿ—ಸ್ಥಾನದ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಚೀನ ?

ಆದಿಮಾತೆ : ಮಧ್ಯಮಾವಾಕ್ ಇವಳೇ ಆದಿಗುರು: ಬ್ರಹ್ಮ **ಚರ್ಯದ** ಅಥವಾ 'ಬ್ರಹ್ಮ' **ಅಯನದ** ಕೊನೆಯ ಆನಂದ-ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಕರುಣಿಸುವ ಮಹಾತಾಯಿ. ಅದಿತಿ: 'ವಾಕ್' ಅಂಭೃಣಿ (ಅಂಬೆ ಅಮ್ಮ) ದೇವಿಯೆ ಎಂದು ಋಗ್ವೇದಸ್ಥ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ದೃಢಪಡು ತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಯನ : ಸೇತು ಬದಲಾ ಗುತ್ತದೆ. ಪಿಂಡ—ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ನ್ಯಾಯದಂತೆ ಆದಿ-ಶಕ್ತಿಯ ವರ-ಪ್ರಸಾದ ಕ್ಕಾಗಿ, ಈ ಆಪ : ಸಲಿಲವನ್ನು ಸತಿ : ಸೇತುವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಊರಿಂ ದೂರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅಲೆವ-ತಿರಿವ ಕಾರಣವೇ ಇಲ್ಲ, ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾ ಣಿಸಿ ಕೊಡುವ ತಂತ್ರ-ಮಂತ್ರದ ದಾರಿಯು ಸಂಶೋಧನವಾದುದಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಆಯಂ ಗೌಃ ಪೃಶ್ನಿಃ.... ಎಂಬ ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ ಸೂಕ್ತ ದಲ್ಲಿ ಪರಮ-ಆ-ನಂದ ಸಿದ್ಧಿಯ 'ಯೋಗ'ದ ಒಂದು ನೂತನ ಮಾರ್ಗವು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಅಥರ್ವ ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ಯೋಗದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರ ವಿದೆ. 'ನವದ್ವಾರ' ಪುರೀ ದೇಹೇ - ಹೃತ್ 'ಪುಂಡರೀಕ'ದಲ್ಲಿ, ಊರ್ಧ್ವರೇತ ರಾಗಿ ಆ ಸಂ-ಯೋಗಾನಂದವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಶಕ್ಯವಿರುವುದೆಂಬ ಈ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುವ ಸಿದ್ಧರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಬಳಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಬರತೊಡಗುತ್ತವೆ.

ಪುರೂರವನ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಈ 'ಯೋಗ' : ಸಂಯೋಗ ಸಿದ್ಧಿಯ ವಿಚಾರ ಯಾತಕ್ಕೆ ? ಎಂದರೆ.. **ಪುರೂರವ ಐಲ** ಈ ಪ್ರತಿ

ಮೆಯ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಳಾ—ಅದಿತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಯ ಪರಿಚಯವಿರುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ. ಪುರೂರವನ **ತಾಯಿಯೆ ಅವನ ತಂದೆ** (ಸಾ ವೈತಸ್ಯ ಅಭವತ್ ಮಾತಾ-ಪಿತಾಚ....) ಎಂದರೆ 'ಇಳಾ' ಉಭಯ ಲಿಂಗೀಯಾದಳು. ಇದು ಹೇಗೆ ಶಕ್ಯ ? ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ, ಈ 'ಉಭಯಲಿಂಗೀ' ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳು ಆಗಾಗ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಪುರುಷ-ಸಂಪರ್ಕವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ತ್ರೀ : ಕುಮಾರಿ ತಾಯಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ, ಎಂಬ ಮೂಲಭೂತ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇದ್ದ ಕಾಲವು ಒಂದಾಯಿತ್ತು; (ಪು. ೧೨, ೩೦-೩೧). ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಪುರುಷ : ಕುಮಾರ ಸ್ತ್ರೀಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲದೆ ಕನ್ಯೆಗೆ ಜನ್ಮ ಕೊಡಬಲ್ಲ ! ಎಂದು ಜನ ನಂಬುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು ! ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ತುಂಬ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ : ಆದಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಮೊದಲು ತಾನು ಒಬ್ಬನೆ ಇದ್ದು ಬೇಸರವಾಯಿತು, ಎಂದು ಕೆಲರು; ಒಬ್ಬನೇ ಇರಲು ಅಂಜಿ ಅಳುಕಿದನಂತೆ ಎಂಬರು ಕೆಲರು. ಆಗ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಿದನಂತೆ. ಆ ಬಳಿಕ ತನ್ನ ಈ ಕನ್ಯಾಮಣಿಯೊಡನೆ ಮಾಡಿದ ಸಂಸಾರದ ಫಲ ಈ (:ಮಾಯಾ) ಪ್ರಪಂಚ ! ಈ ಸಂಸಾರವೇ ಸುಳ್ಳು : ಅನೃತ : ಬಯಲು, ಎನ್ನದಿದ್ದರೆ, ಈ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ದೇವರಿಗೆ **ಮಗಳ ಗಂಡನೆಂಬ** ಆರೋಪ ಹೊರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ! ಎಂದರೆ ನೋಡಿ ಈ ಬೌದ್ಧಿಕ ಹಾಗೂ ಭಾವನಿಕ ಪೇಚು - ಇಕ್ಕಟ್ಟು : **'ಆದಿಪುರುಷ'** ಎಂದರೆ ಮಗಳ ಗಂಡನಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; 'ಆದಿಮಾತೆ' ಯು ಮಗನ 'ಸತಿ' ಆಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಾರದಾಗಿದ್ದರೆ ಈ ಸಂಸಾರ ಎಂಬುದೇ ಒಂದು ಭ್ರಮೆ: ನಿನ್ನೊಳಗೆ ನೀನು ನೋಡು; ನಿನ್ನನ್ನು ನೀನು ಅರಿ; ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಪಂಚವಿದೆ ! ನೀನು ಉಭಯ ಲಿಂಗಿಯಾಗಿದ್ದೀಯೆ....ಎಂಬ ಈ ವೇದದ ಅತ್ಯಂದ **ತತ್ ತ್ವ** ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ವೇದಾಂತಿಯಾಗಬೇಕು ! **ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್** ಎಂದರೆ ಇಳೆಯು ಅ-ದಿತಿ (:ಸಮಗ್ರ) ರೂಪಳು. ಸಮಗ್ರತೆ: ಉಭಯ ಲಿಂಗೀ ಪ್ರತಿಮೆ : ಆಪ+ನಪ್ತೃ ರೂಪವೇ ಆಗಬೇಕು.

ಈ ಭೂಮಿಕೆಯಂತೆ 'ಸೋऽಹಂ' ನಾನೇ ಎಲ್ಲ, ಎನ್ನಬೇಕು. ಎಂದರೆ

ಎರಡೇ ಪ್ರಮುಖ ಆಕೃತಿ ಶಕ್ಯ: i) ತನ್ನನ್ನುಳಿದು ಏನೆಲ್ಲವೂ ಶೂನ್ಯ (Monolithic structure); ಅಥವಾ ii) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಹಿಗಳೆಲ್ಲರ ಜೀವ ಜೀವ ನಿತ್ಯ (atomistic structure)! ಅಥವಾ ಈ ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆ ಹಿಡಿಸದಿದ್ದರೆ ದೇವರೇ ಬೇಕಿದ್ದರೆ ಮಗನ ಸತಿ ಅಥವಾ ಮಗಳ ಗಂಡನೆಂಬ ಪವಾಡ: ಚಮತ್ಕಾರ, ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯ 'ಸತ್ಯ'ದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಅರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ನೋಡಿ. ಸತ್ಯ=ದಿವ್ಯ—ಪವಾಡ ಚಮತ್ಕಾರ, ಎಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಂಬುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. 'ಸತ್ಯವೇ ದೇವರು'; 'ದೇವರೇ ಸತ್ಯ' ಎಂಬ ಮಹಾತ್ಮರು ಸಹ 'ಸತ್ಯ'ದ ಅರ್ಥ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅರ್ಥವೇ ಆಗದ ಒಂದು ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವೇ ತಿಳಿಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಕೇತವನ್ನು ಅರ್ಥವೆಂಬ ಹಾಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯು ಬುದ್ಧಿಯೊ? ಶುದ್ಧ ನಂಬುಗೆಯ ಪ್ರಕಾರವೋ? ಇದು ಮಾನಸ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಡಿಯಿಡುವ ಅನೌಚಿತ ಬೇಡ!

ಐಲ ಪುರೂರವನ ಪ್ರೇಯಸಿ ಭಾರತೀಯ ನೀರೆ: ಉರ್ವಶಿಯ ಕಥೆಯು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೇ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ನೆಲೆ ನಿಲುಕದ ಗೂಢ–ರಸಹ್ಯವೆ ವೈವೆತ್ತು ಸ್ತ್ರೀರೂಪವಾಗಿದೆ, ಎಂಬುದು ನಿಸರ್ಗಸ್ಥ ಮೂಲ ಅನುಭಾವ. 'ಸ್ತ್ರೀಯಃ ಚರಿತ್ರಂ .... ದೇವೋ ನ ಜಾನಾತಿ'! ಮಹಾ ಮಹಾಪುರುಷರು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದ್ದುಂಟು. ಉರ್ವಶಿಯೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸಂಮೋಹನ ಮೂರ್ತಿ; ಅವಳ ಎದುರು ತನ್ನ 'ಶಕ್ತಿ' ಸ್ಥಾನ ದರ್ಶನದ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿದನೆಂಬುದು ಅರ್ಥವಿಹೀನ. ಅವಳ ಸಂಗದಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಎರವಾದ ಪುರೂರವನು ನಿರ್ವಿಣ್ಣನಾಗಿ ಒರಲುತ್ತಿರುವ ಚಿತ್ರವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿದೆ. (X. ೯೫. ೩). ಆದಕಾರಣ ಗ್ರೀಕ ಕಥೆಯ ಆಕೃತಿಯು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಹಳತು ಇರಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಗ್ರಹಿಸಲು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಕಾರಣವಿದೆ. ದಿವ್ಯಲೋಕದ ದೇವಿಯರ ಸಂಗ ಮಾಡಿದ ಮರ್ತ್ಯನಿಗೆ ಮೃತ್ಯುವು ನಿಶ್ಚಿತ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಒಂದು ಸೂಚನೆ, ಈ ಗ್ರೀಕ ಕಥೆಯಲ್ಲಿದೆ. ತನ್ನ ಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಮರಣದ ಶಿಕ್ಷೆಯಾದೀತೆಂಬ ಆ ರಾಜನ ಭೀತಿಯನ್ನು, ಅಭಯ ವರದಾನದಿಂದ ಅಫ್ರೊ

ಡೈಟ ದೂರ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ. ಈ ಬಗೆಯು ಗ್ರೀಕ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಷ್ಟ ವಾಗುವ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಅದಿತಿ (ಗಂಗಾ) ಊರ್ವಶ್ಯಾದಿಗಳು ದೇವಲೋಕ ದಿಂದ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ. ಮರ್ತ್ಯರ ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರು, ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿಯಲು ನೆರವು ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಸರ್ವ ಸಮರ್ಪಣ–ಭಾವದಿಂದ ಕಣ್ಣೆದುರು, ಚಂದ್ರ - ಸರ್ಪದೈವದ ಆರಾಧಕರಾದ ಕುಮಾರಿಯರ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಆ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಯು ಆವೇಶವಾಗು ತ್ತಿತ್ತು. ಈ ದಿವ್ಯಪವಾಡ ಕುಮಾರಿಯರ ಸಹವಾಸ ಲಭಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಂದಿನ ರಾಜ–ರಾಜರಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕುಮಾರಿಯರು ಮರ್ತ್ಯರ ಸಂಪರ್ಕದ ದೋಷ ಪರಿಹಾರ್ಥವಾಗಿ ಪವಿತ್ರ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಅವರಿಗೆ ಮರಳಿ ಕೌಮಾರ್ಯವು ಲಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದಾಗಿ ನಿತ್ಯ 'ಕುಮಾರೀ' (ಬಳಿಕ ನಿತ್ಯಕುಮಾರ) ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಅಂದು ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಆಗತೊಡಗಿದ ಮಾನವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಹಾಗೂ ವಿಚಾರದ ವಿಕಾಸದೊಡನೆ. ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚಾರಗಳಿಗೆ ತರ್ಕಶುದ್ಧ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ತಳಹದಿಯು ಅವಶ್ಯಕವೆನಿಸತೊಡಗಿ, ಆ ಬೆಳ ಕಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕುಮಾರಿ - ಕುಮಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಆಚಾರ ಪ್ರಕಾರಗಳೂ ಮಾರ್ಪಡುವದು ಅವಶ್ಯವಾಯ್ತು. ಪುರೂರವನ ತಾಯಿ ಎಂಬ 'ಇಳಾ' ಹಾಗೂ ಪ್ರೇಯಸಿ ಎಂಬ ಊರ್ವಶಿ ಇವೆರಡೂ ಜಪ : ರಸದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತೀಕ ಗಳೇ. ಇವುಗಳ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಲು ಗ್ರೀಕ ಪುರಾತನ ಕಥೆಗಳ ನೆರವು ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಶಿಷ್ಟರು–ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವಿಚಾರವಂತರು, ಮಾರ್ಪಡಿಸುತ್ತ ರೂಪಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತವಾಗಿರುವ ಕೆಲವೊಂದು ವಾಸ್ತವ ಘಟನೆಗಳನ್ನು, ಗ್ರೀಕ ಪುರಾತನ ಕಥೆಗಳಿಂದಲೂ, ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಅನ್ವೇಷಣೆಗಳ ಆಧಾರದಿಂದಲೂ, ಮರಳಿ ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯ ವಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಭೃಣಿ ನೇರೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ: 'ಅಹಂ ರುದ್ರೇಭಿಃ ಚರಾಮಿ'. ರುದ್ರರು ರುದ್ರಿಯರು ಎಂದರೆ ಮರುತರು; ಮರುತ — ಮಾರುತ–ಬಿರುಗಾಳಿ–ಸುಂಟರಗಾಳಿ–ಚಕ್ರವಾತ; ಹಾವಿನಂತೆ ಜೋರಾ

ಡುತ್ತ ಹರಿಯುವ ಶಕ್ತಿ-ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಬೆಂಬಲವು ಇದ್ದಿಲ್ಲವಾದರೆ ಗಾಳಿಯನ್ನು 'ಮಾರುತಿ'ಯನ್ನು ಸರ್-ಪ ರೂಪಿ ಎಂದು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೇವಲ ಕಲ್ಪನಾ ವಿಲಾಸ, ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಬಹುದಿತ್ತು. ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ typhon ಮತ್ತು python ಬಿರುಗಾಳಿ ಮತ್ತು ಹಾವು ಅಭಿನ್ನವಾಗಿ ಬಗೆದುದನ್ನು ಕಾಣಲು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. (p. 80· 127. 130· 121 - 135 ಇತ್ಯಾದಿ.) pytho (serpant) personified the distructive North-Wind winds were habitually depicted with serpant tails - which whirls down...." ಋಗ್ವೇದದ ಸರಸ್ವತಿಯು (ಮಧ್ಯಮಾ ವಾಕ್) ಮರುತರ ಸಂಗಾತಿ (III· ೫೪. ೧೩ VII. ೯. ೫. ಮುಂ.) ಇವಳನ್ನು 'ಅಸುರಾ' ಎಂದುದೂ ಉಂಟು (VII· ೯೬. ೧); ಎಂದರೆ ತತ್:ಏಕಂ ಭೂಮಿಕೆಯ ದೇವಿ, 'ಅಹಂ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತ ಅಂಭೃಣಿಯ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿದೆ ! ಎಂದರೆ ಈ ಕುಮಾರಿ ಮಧ್ಯಮಾ ವಾಕ್ (medium), ಗ್ರೀಸಿನ oracle Delphi ಯ ವೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕುಮಾರಿಯರನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿರುವಳು ಎನ್ನಲು ಏನು ಆಕ್ಷೇಪ ? ಅದಿತಿ ಹಾಗೂ ಪೃಶ್ನಿ ಇವರು ಮರುತರ ತಾಯಂದಿರು ! ಅದಿತಿ, ಅಂಭೃಣಿ (ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಸರಸ್ವತೀಯರ) ಸಂಪರ್ಕದ ವಿಷ್ಣುವು ಸರ್ಪ-ಶಕ್ತಿ, ಎಂಬುದು ಈ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ನಿಟ್ಟಿನಿಂದ ದೃಢಪಡುತ್ತಿದೆ ! ಸರಸ್ವತಿಯು ಸಂಗಾತಿ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿ ಇಂದ್ರನನ್ನೂ ಸರ್ಪವಾಗಿಸುವ ತಂತ್ರವನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಬಹುದು (X· ೧೩೧. ೫) ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಫ್ರೋಡೈಟಗೆ ಹೋಲುವ ಉರ್ವಶಿಯು ಮೆಚ್ಚಿದ ಪುರೂರವನು ಸರ್ಪಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕ : ನೀರನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಪುರಾತನ ಕಥೆಗಳ ಮಧ್ಯಮಾ ವಾಕ್:ನೀರೆಯರು ಸರ್ಪರೂಪರು ಎಂಬುದನ್ನು ಖಾತ್ರೀ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಉದಾಹರಣ ನೋಡಿರಿ. ಋಗ್ವೇದದ ಸರಸ್ವತಿಯ 'ಪತಿ' ಎಂಬ ಹಾಗಿನ 'ಸರಸ್ವಾನ್' ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮಾಟ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಶೋಧಕರನ್ನೂ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತರನ್ನಾಗಿಸಿದೆ. Here(VII.96) his fertilinging watess and even his exuberent breast are reffered to (p.88)

ಸರಸ್ವಂತನಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಧನವನ್ನು ಬೇಡುವಾಗ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ : 'ಹೇ ಸರಸ್ವನ್ ದೇವ' ತೇ (ತ್ವದೀಯಾಃ) ಯೇ ಊರ್ಮಯಃ ಮಧುಮಂತಃ (ರಸವಂತಃ)....ತೇಭೀ (ತೈಃ ಊರ್ಮಿಭಿಃ) ಅಸ್ಮಾಕಂ ರಕ್ಷಿತಾಭವ'....ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸೃಜನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಧುಮಂತ ಘೃತಃಚ್ಯುತ ಊರ್ಮಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವ ಈ ಸುದಾನಿ ಸರಸ್ವಂತನು ಯಾರು ? ಮರುತರ ಸಖಿ ಸರಸ್ವತಿಯೆಂದುದರಿಂದ ಮರುತರಂತೆ ಸ-ರಸ್ವನನೇ ಇವನೂ ಸರ್-ಪ ಸ್ವರೂಪನೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಆದರೆ ಇವನನ್ನು 'ಪಕ್ಷಿ' ಎಂಬ ಹಾಗೂ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದುಂಟು. (I.೧೬೪. ೫೨) ಆದಕಾರಣ ಇದು ಅಗ್ನಿ—ಪಕ್ಷಿ (Bird-Agni) ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ! ರೋಥನೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ guardian of Celestical waters who bestows fertility ಕಂಡಿದೆ. ಹಿಲ್ಲೆ ಬಾಂಟ್ ಮತ್ತು ಹಾರ್ಡಿ, ಇದು **ಅಪಾಂ-ನಪಾತ್** (=ಸೋಮ= ಚಂದ್ರ) **ದೈವತ**ವಿರಬೇ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ (Vedic Mythology. p. 88)

ಈ ಸ-ರಸ್ವನ್,'ಅಪಾಂ-ನಪಾತ್' ದೇವನೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ಇದು ಚಾಂದ್ರ ರೂಪವೇ ಹೊರತು; ಸೋಮ-ಸದೃಶ್ಯ ಆಕೃತಿಯೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಲು ಮೂಲ- -ಭೂತ ಆತಂಕಗಳು ಅಡ್ಡಬರುತ್ತವೆ: ೧) ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ, ಅವೆಸ್ತಾದಲ್ಲಿ ಸೋಮವು ಒಂದು ಬಳ್ಳಿಯ ರಸ; ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಆಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕರು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಈ ಚಾಂದ್ರ 'ಸೋಮವು' ಮಾಯಾವಿ ಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತ ! ಸೋಮ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರವಾಚಕ ಅರ್ಥವು ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವ ಮಾಟದಿಂದ ಸೋಮ ಸೌರ ಮತ್ತು ಚಾಂದ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥಗಳೊಳಗಿನ ಅಂತರವನ್ನು ಶೂನ್ಯಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ೨) ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪದದಿಂದ ಸ್ರವಿಸುವ ಮಧುವು, ಸೊಮವಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಸೋಮವೆಂದು ಯಾರೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣು ರೂಪನೆಂಬ ಅಥವಾ **ಎಲ್ಲ ದೈವತಗಳ ವಾಸಸ್ಥಾನ** ವೆಂಬ 'ಅಶ್ವತ್ಥ' ವುಸೋಮ ಸ್ರವಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ- ಇದು ಶುದ್ಧ ಕಪಡು. ೩) 'ಯತ್ರ್ ದೇವಾಃ **ಸಲೀಲೇ** ಅದಃ' ಇದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೋ ಆ **ಸಲೀಲವು ದೇವಸದನ=ಅಶ್ವಥದೊ**ಳಗಿಂದ ಸ್ರವಿಸುತ್ತಿರಬಲ್ಲುದೇ ಹೊರತು ಅದು ಸೋಮವಾಗಲಾರದು. ೪) ದೇಹವೇ ದೇವಸದನ= ದೇಗುಲ, ಪಿಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ನ್ಯಾಯದಂತೆ. ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸಲಿಲ<ಸಲಿಲವಿದೆ.

ಈ ಸಲಿಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅದಿತಿಯು ತನ್ನ ಸಪ್ತಪುತ್ರರೊಂದಿಗೆ ತತ್ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದಳು ಎಂದು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿದೆ (X.೭೨.೮.೯) ಈ ಅಂತರ್ಗತ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಗಾಗಿ ಸೋಮನೇ ಮೂಲತಃ ಚಂದ್ರನಾಗಲಾರನು; ಆದರೆ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ ಸಂಕೇತ ಮತ್ತು ಸೋಮ ಸಂಕೇತ ಸಮಾನಾರ್ಥದುವು ಆದವು–ಆಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಶಕ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು.

ಆದರೆ, ಸೋಮ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ ಇವು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಅಭಿನ್ನ ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಿದಲ್ಲಿ, ಚಾಂದ್ರ ಪಂಥೀಯ ಗೀತೆಯ ಭಗವಂತನು ಸೋಮಪಾಯಿಗಳನ್ನೂ, ಆ ಯಾಜಕರನ್ನೂ ಅವರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ; 'ಕ್ಷೀಣೇ ಪುಣ್ಯೇ ಮೃತ್ಯುಲೋಕಂ ವಿಶಂತಿ' ಎಂದು ಟೀಕಿಸಿದ್ದೇಕೆ ? ವೇದದ ಮೂಲ ಸೋಮ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಹೋಯ್ತು. ಎಂದರೆ ಇದು ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ, (ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, **ಏಕಂ ತತ್** ಈ ಮತ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಾಗಿ) ಈ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡಲಾಗಿದೆ. ಗ್ರೀಕಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಫ್ರೊಡೈಟ್ ಝೀವುಸನ ಸಾಗುಮಗಳು (adopted daughter) ಎಂದಿರುವುದನ್ನು ಲಕ್ಕಿಸಿದರೂ ಯುರೋಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಝೀಉಸ್ (ದ್ಯೌಃ),ಸೋಮ ಇವು ಅಫ್ರೊಡೈಟ ಚಂದ್ರ ಈ ಎರಡೂ ಭಿನ್ನ ಪರಂಪರೆಗಳಿರಬೇಕೆಂಬುದರ ಸೂಚನೆ ದೊರೆಯಲಿದೆ.

ಸೌರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅವಮೂಲ್ಯನ ಮಾಡುವ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೋಮ= ಚಂದ್ರವಾದಂತೆ ಸರಸ್ವನ್ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ದಿವ್ಯಸುಪರ್ಣಂ **ಅಪಾಂ ಗರ್ಭಂ** ಆಗಿದೆ ! ಇಮ 'ದೀರ್ಘತಮಸ್' ಮಾಮತೆಯನೆಂಬ ಅಂಧನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವ ಕವಿಯ ಸೂಕ್ತವು (I. ೧೬೪.). ಈ ಋಚೆಯನ್ನು ಮೊದಲಬಾರಿ ಓದಿದಾಗ ಆದ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಎರಡು ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ೧) ಸುಪರ್ಣ ಪಕ್ಷಿ, ಅಗ್ನಿ–ಸೂರ್ಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನುಳ್ಳದ್ದು. ಆಪಸ್ಥ ಗರ್ಭವಾದುದು ಹೇಗೆ? ಇದು ಎಂತಹ ಪಕ್ಷಿ ? ಮಾನವರ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ತೇಜೋರೂಪಿ ದ್ವಾ–ಸುಪರ್ಣಗಳು (ಈ ದೇಹ ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ) ಕುಳಿತಿವೆ; ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಇದರ ಭವ್ಯವರ್ಣನೆ ಮುಂಚೆ ಬಂದಿದೆ (೨೦–೨೩). ಈ ಭವ್ಯ ಜೀವನದ ಸಮ್ಮುಖ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸುವ ತಂತ್ರವಿದ್ದರೂ ಒಟ್ಟಿನ ವಿಶಾಲ ಅರ್ಥವು ಉಕ್ಕಿಬರುತ್ತಿದೆ. ೨

ಸೂರ್ಯ ಪಕ್ಷಿ ನೀರಿನೊಳಗಿನ ಗರ್ಭವೆ? ೨) ಇದರೊಡನೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕುರೂಪ ಪ್ರತಿಮೆ : ಸುಪರ್ಣಕ್ಕೆ 'ವಾಯಸ' ಎಂಬುದು ವಿಚಿತ್ರವೆನಿಸಿತು. ಇಡೀ ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ಪಕ್ಷಿಯ ಹೆಸರು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದುದು ಒಂದೇ ಬಾರಿ ! ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಏನೋ ಬಿಚ್ಚಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವಿರುವಂತೆ ತೋರಿತು

ಅಪಾಂ ನಪಾತ್: ಸರ್ಪವಿರಬೇಕು ಎನ್ನಲು ಯಾವುದನ್ನು 'ಗರುಡ' ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಸುಪರ್ಣ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಹಾವು ಎನ್ನುವುದೆ? ಆದರೆ ಯಕ್ಷಿಣಿ : ಪದ್ಮಾವತಿಯರು **ಕುಕ್ಕುಟ ಸರ್ಪಗಳ** ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವ ಜೈನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿವೆ ! ಪನ್ನಗ–ಸರ್ಪ; ಪದ್ಮ=ಅಪ ! ಕುಕ್ಕುಟ =ಗರುತ್ಮನ್=ಸುಪರ್ಣ=ಗರುಡ=ಹಾವು ! ಶೇಷ ಶಾಯಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಾಹನ ಗರುಡ ಎಂದರೆ ಅದು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಸರ್ಪವೇ. ಕೆಲವು ಚಿತ್ರಕಾರರು ಈ ವಾಹನ ಗರುಡವು ಹಾವನ್ನು ಕಾಲಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ ! ಸರಿ, ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಗುಹ್ಯ ಸಂಕೇತವು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ: **ನದೀತನಯ** : **ಅಗ್ನಿಪುತ್ರ** : **ಕುಮಾರ** ಎಂಬ ಷಾಣ್ಮಾತುರ ನಾಮಾಂತರದ ಒಬ್ಬ **ರುದ್ರನ ವಾಹನವು** ಒಂದು **ಪಕ್ಷಿ** ರೂಪದ್ದು ! 'ಕುಕ್ಕುಟ' ವರ್ಗದ್ದು ! **ನವಿಲಾಗಿ ಅಹಿಶತ್ರು**ವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟುದು ! **ಇಂದ್ರನ ರೂಪ ತಾಳಿತು !** ಸರಿ. ಹೇಗಿದೆ. ಈ ಗಾರುಡಿಗ ಮೋಡಿಕಾರ ಮಾತಿನ ವಿದ್ಯೆ ! ತತ್ ಏಕಂ ! **ಹಾವು=ವೃತ್ರ=ಗರುಡ=ಸುಪರ್ಣ =ಇಂದ್ರಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ಸಮ**, 'ಸಮತ್ವಂ'=ಯೋಗಸಿದ್ಧಿ, "**ಏಕಂ ಸಂತಂ** (=ಅಹಿಂ) ಬಹುಧಾಕಲ್ಪಯಂತಿ" ಅಗದೀಖರೆ !

ಈ **'ಅಪಾಂ ನಪ್ತ್ರ'** ಮೂಲ ಮಾದರಿಯೇ, **ಇಳಾ—ಪುರೂರವ—ಊರ್ವಶೀ** ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಸೃಷ್ಟಿಯ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದು ಹೀಗೆ ಹಲವು ಬಗೆಯಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ ಇಂತಹ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತ ಮುಖ್ಯ-ಪ್ರಾಣ–ವಾಯುದೇವರ ಪ್ರಿಯತಮೆ ಭಾರತೀದೇವಿ ಎಂಬ ಒಂದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನಿತಾಂತ ಶ್ರದ್ಧೆ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ಪ್ರಾಣಾಃ ವೈ 'ಸಪ್ತ' ಋಷಯಃ ! ಈ 'ಸಪ್ತ' ಎಂಬ ಗುಹ್ಯ ಸಂಕೇತವು ಸರ್ಪ ಸೂಚಕವಿದೆ ! ಭಾರತೀ=ವಾಕ್—ದೇವಿ. ದೇವತಾನಿವಾಸ=ದೇಹದ ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿ 'ಸಪ್ತ'ರೊಡನೆ ವಾಕ್ ಅಥವಾ ವಾಕ್ಕಿನೊಡನೆ ಸಪ್ತ (:ಸರ್ಪ) ತದ್ರೂಪವಿದೆ.

ಇವರು ಆಪ+ನಪ್ತೃ ಒಬ್ಬರಿಂದೊಬ್ಬರು ಕವಲಿದರೆ ಅಗಲಿದರೆ ಅಳಲಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಣ !

ಇಳಾ=ಉಭಯಲಿಂಗೀ ದೈವತ=ಅದಿತಿ=ಸಮಗ್ರಾ ! 'ಅಖಂಡಿತಾ' ಎಂದು ಅದಿತಿ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಸಾಯಣರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅರ್ಥದ ಸಾರ್ಥಕ್ಯ—ರಹಸ್ಯ ಇದು : ಇಳಾ=ಅದಿತಿ ಈ ಪ್ರತಿಮೆ ಕೇವಲ ಒಂದು ಸ್ತ್ರೀರೂಪವಲ್ಲ; ಇದು ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃರೂಪ: i) ಸಪ್ತಸಹಿತ ಆಪ; ಅಥವಾ ii) ಆಪದಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಈ ನಪ್ತೃ ಈ ಉಭಯ ರೂಪಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಕ್ರೈಸ್ತಪಂಥೀಯ ಶಿಶು ಸಹಿತ ಮಾತೆಯು ಅಪಾಂನಪ್ತೃ ರೂಪದ ಒಂದು ನಿಲುವೆ ಬರಿ 'ಶಿಶು', ಒಂದು (ರಸ=ಅಲ್=ಪಾಲ್=ನೀರು) **ಎಲೆ**ಯಲ್ಲಿ ಇರುವ **ಸನಾತನಶಿಶು**(An Introductioa t) the Science of My thology : yung and Kereney ಈ ಸಂಕೇತ ವಿವರಣೆ ನೋಡಿ).

ಉಭಯ ಲಿಂಗೀ ಇಳಾ ಪುತ್ರನೆಂಬ ಪುರೂರವನು, ತುಂಬ ಸೂಚ್ಯಾರ್ಥದ ಪ್ರತಿಮೆ : **ಆಪಾಂ ನಪ್ತ**=ಇಳಾ (ಸಮಗ್ರಾ) ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ **ಆಪದಿಂದ ಅಗಲಿದ ನಪ್ತೃ** 'ಶಿಶು' ಎಂದಾಗ **ಆಪ**=**ಇಳಾ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀ,** ಅದರೆ **ನಪ್ತೃವು ಚಂದ್ರ ಪುತ್ರ-ಬುಧನೂ ಆಗಬಲ್ಲ !** **ಆಪ**=ಊರ್ವಶಿ ಆದಾಗ, ನಪ್ತೃ=ಆಪದಿಂದ ಹೊರಬರಬೇಕಾದ ವಿರಹವ್ಯಥೆಯ ಪುರೂರವನು ಆಗುತ್ತಾನೆ ! ಬಸುರಿ ಊರ್ವಶಿಯು 'ಅಪಾಂನಪ್ತೃ' =ಅದಿತಿ=ಇಳಾ=ನಿತ್ಯಪೂರ್ಣಾ=**ಪೂರ್ಣಿಮಾದೇವಿ+ ರಾಕಾ ಶಕ್ತಿ =Life Force : Elan Vital.**

ಪೂರ್ಣಮದಃ; ಪೂರ್ಣಂ ಇದಂ; ಪೂರ್ಣಾತ್ ಪೂರ್ಣಂ ಉದಚ್ಯತೇ | ಇದು ಶಾಶ್ವತ ಸನಾತನ **ಸತ್ಯಧರ್ಮ. ಸರ್ಜಕ ಆಪ : ರಸ**=**ಸರ್ಪಃ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಆದಿ ಶಕ್ತಿ** ! ಈ ದೃಶ್ಯ, ನಾಮರೂಪಾತ್ಮಕಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲ ಶುದ್ಧ ಮಾಯೆ. ಈ ಹೊರಗಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವ ಈ 'ವಿಶ್ವಾರೂಪಾಣಿ'ಯ ಹಿಂದಿನ ಶಾಶ್ವತ ಸನಾತನ ಆಕೃತಿ ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್=ಪೂರ್ಣ=○ !

ತನ್ನ, **ಆ ತತ್**-ಪದ : 'ಪದ್ಮ'-ನಾಭಿಯ ಪರಮಾನಂದ ಸಿದ್ಧಿಯ= ತತ್ಪ್ರಮುಖತೆಗೆ. **ಎರವಾಗಬೇಕಾದ ಘೋರ ದುಃಖದಿಂದ ಅಳೆ**

ಉವ ನಪ್ತೃ ಈ ನರ=ಪುರೂರವನು : ಇಳಾ ಪುತ್ರ ನರ ಸನಾತನ ಪ್ರತಿಮೆಯಿದು ! ಆದರೆ ಉಭಯಲಿಂಗೀ ಇಳಾ=ಅಪಾಂನಪ್ತೃ=ಪೂರ್ಣಿಮಾದೇವಿ; ಉರ್ವಶಿ+ಪುರೂರವ = ಪೂರ್ಣಬ್ರಹ್ಮ : ಆದರೆ ಉರ್ವಶಿ= ಆಪನ್ನ-ಸತ್ವಾ (ಆಗುತ್ತಲೆ)=ಪೂರ್ಣಿಮಾ ಆಗುತ್ತಾಳೆ; ಉರ್ವಶಿಯಿಂದ ಪರಿತ್ಯಕ್ತ=ಆಪದಿಂದ ದೂರವಾಗಬೇಕಾದ ನಪ್ತೃ=ಪುರೂ-ರವ=ಆಕ್ರಂ **ದಿಸುವ ನರನ** ಸಾಂಕೇತಿಕ ನಿತ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಆ-ಕ್ರಂದನ ಸಮಸ್ಯೆಯೇ ಇಂದಿನವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನರೀತಿಯೊಳಗಿನ"The problem of Alienation" ಎಂಬ ಅಸುರ (elanvital) ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ ಮಾನಸಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ-ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ.

ಆದರೆ ಇದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಭಾಷೆ-ದೇಶದ ಜನಗಣಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನ ಉತ್ತರಗಳೇ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನೂತನ ವೇಷ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮರಳಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ. 'ಇತಿಹಾಸದ ಪುನರಾವೃತ್ತಿ': "History repeats itsely' ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಒಂದು ಮಾತಿನಿಂದ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುವದೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ 'ವಿಷ'— (vicious) ಚಕ್ರದಂತೆ. 'ಇತಿಹಾಸವು' ತನ್ನಸುತ್ತಲು ತಾನೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ, ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಇತಿಹಾಸ'ದ ಬಗೆಗಿನ ಗ್ರಹಿಕೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಸಮಂಜಸವಿದೆ. ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಮರಣದ ಈ ಭೌತ ವಿಷ ಚಕ್ರವು ತನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ತಾನೇ ಚಕ್ರಾಕಾರವಾಗಿ ಸರ್ಪರೂಪದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿದೆ; ನಿಜ. ಆದರೆ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಘಟನೆಗಳ ಆಗು ಹೋಗುಗಳು, ಇತಿಹಾಸದ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಮಾನವ ಜೀವನ ಪಾತಳಿಯು ನಿನ್ನೆ ಇಂದುಗಳ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿರುವ, ಭಾಷಿಕ ಅಥವಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಜನಗಣದ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಕಾರ್ಯ-ಕಾರಣ ಸ್ವರೂಪದ ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ಕಥೆಯು ಇತಿಹಾಸ, ನರ : ನಾರನಿಗೆ ತನ್ನೊಳಗಿನ ಸರ್ಜಕಶಕ್ತಿಯು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗಿದೆ. ನಾಗ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಇತಿ-ಮಿತಿಗಳ ಅರಿವಿನಲ್ಲಿ ತಾನು ಸತ್ವಭ್ರಷ್ಟನು (atienated)ಆಗುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಂದೊ ಮಾಡಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಮೊದಲು ಕೇವಲ '**ಸಂ-ದೃಕ್**' ಇದ್ದುದು, (ಋ. ೮೨. ೩), **ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ** ಪರಿಣಮಿಸುವ ಹಂತದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೂ ಬಂದುದುಂಟು. ವಿವಾಹ-ಸಂಸ್ಥೆಯು ಇತಿಹಾಸದ ಒಂದು ಉದಾಹರ

ಣವೇ ಸಾಕು.— ಇದು ಕೇವಲ ಭೌತ ಸ್ವರೂಪದ ಪುನರಾವೃತ್ತಿ ಅಲ್ಲ, ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಲು. ಇಳಾ ಪುತ್ರ ಪುರೂರವ ನರನು; ವೈವಸ್ವತ ಮನು–ಮಾನವನು; ಎಂದರೆ ಮನನ ಚಿಂತನದ ಚಿತ್‌ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗ ಕ್ರಮಿಸುವ-ನೂತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ–ಸಮಾಜ ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಈತನು ರಾಷ್ಟ್ರ-ಸಂಘಾದಿಗಳ ಪ್ರಯೋಗ ನಡೆಸಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಇದನ್ನು 'ಇತಿ ಹಾಸದ ಪುನರಾವೃತ್ತಿ' ಎನ್ನಲು ಆದೀತೆ? ಮದುವೆಯ'ಶರೀರ'ಸಂಬಂಧಕ್ಕೇ ಕೇವಲ ಈಗ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವು ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ದೈಹಿಕ ಭೌತ–ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಇತಿ ಹಾಸದ ಪುನರಾವೃತ್ತಿ ಇದೆ. ಆದರೆ ಮದುವೆಯ ಅರ್ಥದ ಪಾತಳಿಯು, ಆಯಾ ಜನದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸಮಾಂತರವಿರುತ್ತದೆ. ಈ 'ಅರ್ಥ', ಆಯಾ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ 'ಸಮಯ'ದ (:ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳ) ಆಕೃತಿಗೆ ತೀರ ವಿಸಂಗತವಿರುವುದು ವಿರಳ; ಮತ್ತು ಭೌತ ಕಾಲದ ಆಕೃತಿಯು 'ಶಶಿರ ವಸಂತೌ ಪುನರಾಯಾತಃ' ಎಂಬಂತೆ 'ಚಕ್ರನೇಮಿ ಕ್ರಮೇಣ' ತಿರುಗುವು ದಾದರೂ ಅದು ಜನಗಳ ಭಾಷಿಕ – ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ 'ಸಮಯ', ಭೌತಕಾಲ (physical time) ದಷ್ಟು, ಅದೇ ಅದೇ ಆಕೃತಿಯದಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯ ನಿಗೆ ಕೇವಲ ವಿಷುವೃತ್ತದ ಗತಿಯೇ ಇದ್ದರೆ, ಜ್ಯೋತಿರ್ವಿದರಿಗೆ ವಿಶ್ವವು ಅಗಲ–ವಿಶಾಲವಾಗುತ್ತಿರುವ ಭೌತ ಅನುಭವವು (Expanding Universe) ಬರುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಇತಿಹಾಸ ಬೇಕು - ಯಾರಿಗೆ ? ಚಿಂತನ ಶೀಲರಿಗೆ. ಇತಿಹಾಸ: ಅರ್ಥ: ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಜೀವಕ್ಕೆ ಉರುಲು ಎಂಬ ಅನುಭವದಿಂದಾಗಿ ಮಾನ ವನು ಶುದ್ಧ ನರನಾಗಿ, ಬಾಳಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟುದು -- ಹೊರಡುವುದು ಉಂಟು. ಮನಸ್ಸಿನ ಬಗೆಗಿನ ಎರಡು ದೃಷ್ಟಿಕೋನ—ಮನಸಿನ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಅರ್ಥ ಇದರ ಕಾರಣವನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದು ಕೊಡಬಲ್ಲುದು. ಮನಸ್ಸನ್ನು 'ಚಿತ್'(ಪ್ರಕಾಶ) ಎಂದೆಂಬ ಭೂಮಿಕೆಯು ಒಂದು; ಮನಸನ್ನು ಆಪ:ರೇತ: ಸರ್ಪ ಎಂದು ಬಗೆವ ಭೂಮಿಕೆಯೂ ಉಂಟು. 'ಅರ್ಥ'ವು ಪ್ರಕಾಶದಾಯಕ ನಿಸ್ಸೆಗಳ ಅನುಭವಾವಲಂಬಿ. ಆದಕಾರಣ ಚಿಂತಕ ಮನಸಿಗೆ ಇತಿಹಾಸದ ಬೆಳಕು ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸ್ಮೃತಿ : ಅರ್ಥವು ಬಂಧನಕಾರಿ. ನಾಗ ಪ್ರತಿಮಾರಾಧನೆಯ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲ !

ಜಾದೂ-ಚಮತ್ಕಾರ-ಪವಾಡ-ಮಾಟ ಇವು ಅರ್ಥವನ್ನು ತುಚ್ಛವಾಗಿ ಬಗೆಯುತ್ತವೆ; ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗಿದರೆ ಬಗ್ಗಿದರೆ ಅದು ಪವಾಡವೆ ? ಮಾಟವೆ ? ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆಯೆ ? ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಎಟಕುವ ದೇವರ ದೇವತ್ವ—ದಿವ್ಯತ್ವ ಎಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಿತು ? ಆದಕಾರಣ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅರ್ಥ : ಆಕೃತಿಗೆ ಮೀರಿ ನಿಲ್ಲುವ ನಾಗ-ಶಕ್ತಿಯೇ ದೇವರು ! ನಿಜವೆ ? ದೇವರು ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಮೀರಿದ ಶಕ್ತಿ. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನುಳಿದು ಏನೆಲ್ಲವೂ ಅರ್ಥವಿಹೀನ, ಎಂದರೆ ಮಾನವ ಸಮಷ್ಟಿ ಅವರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ಭಾಷೆ—ಶಾಸ್ತ್ರ—ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಗತಿಯೇನು ? ಅರ್ಥವನ್ನು ಅರಿವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ ಮೈದಾಳಿದೆ ! ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯಾದಿಗಳು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿವೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಳ್ಳು, ಅನರ್ಥಕಾರಿಯೆನ್ನುವುದೇ ? ಈ ಭೂಮಿಕೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾಗುವ, ಜೀವನವನ್ನು ಅರ್ಥವಿಹೀನ ಮೃತ್ಯು-ಸ್ವರೂಪ ಎಂಬ, ದೈವತವಾದದಲ್ಲಿಯೇ ಏನಾದರೂ ಕೊರತೆ ಇರಲಾರದೊ ? ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ಪರಮಾನಂದ ಸಿದ್ಧಿಯ ವಿಚಾರವು ಜನ್ಮತಾಳಿದ ಪರಿಸರ,—ಅದರ ಹಿನ್ನೆಲೆ ತಿಳಿಸುಲು ಶಕ್ಯವಾದರೆ, ಈ ಕೊನೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಉತ್ತರವು ಕಣ್ಣಳತೆಯಲ್ಲಿ ಬರಬಹುದಾಗಿದೆ.

(ನಾಗ:) ಶಕ್ತಿ ಉಪಾಸನೆಯ ಕ್ರಿಯೆ—ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ

'ಶಕ್ತಿ' (Power) ಆರಾಧಕರಿಗೆ 'ಶಾಕ್ತರು' ಎಂದು ಹೆಸರು. 'ಶಕ್ತಿ' ಈ ಪದದಿಂದ 'ಶಾಕ್ತ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಅಪಾರ್ಥ ಬಂದಿದೆ. 'ಶಕ್ತಿ' (Power) ಈ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಆಕ್ಷೇಪಾರ್ಹವೇನುಂಟು ? ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಯಾರಿಗೆ ಬೇಡ ? ಹಾಗಾದರೆ, ಶಕ್ತಿಯ ಆರಾಧಕನು ಇವನು, ಎಂಬ ಅರ್ಥದ 'ಶಾಕ್ತ' ಸಂಕೇತದ ಬಗೆಗೆ ಜನಮನದಲ್ಲಿ ಅಸಡ್ಡೆ, ತಿರಸ್ಕಾರವು ಬೇರೂರಿರಲು ಕಾರಣವೇನು ? ಇದು ಇಂಗ್ಲೀಷ ಭಾಷೆಯ 'Dramatic Irony' ಸ್ವರೂಪದ ಒಂದು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ದುರ್ಬಲರು ಆಳಾಗಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಬಾಳಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ 'ಬಲಂ ಉಪಾಸ್ವ' ಎಂಬ ಆದೇಶವು ಎಂದಿನಿಂದಲೇ ವಿಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ 'ಶಾಕ್ತ' : ಬಲದ ಉಪಾಸಕ, ಈ ಪ್ರತಿಮೆ ನಿಂದಾವ್ಯಂಜಕ ಅರ್ಥಯುಕ್ತ ಸಂಕೇತವಾಗಬೇಕೆ !

ಆದರೆ, **ಬಲ : ಶಕ್ತಿಯನ್ನು** ಏಕಂ ಸತ್ ಎಂದು ಬಗೆಯಲಿ

ಕ್ಕಾದೀತೆ ? 'ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್' ಎಂಬ ಪ್ರತಿಮಾ ಆರಾಧನೆಯು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಸುರತ್ವ ಸಿದ್ಧಿಯು ದಾರಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ ! 'ಮಹತ್ ದೇವಾನಾಂ ಅಸುರತ್ವಂ ಏಕಮ್' ಎಂಬುದರ ವಿವರ ಈ ಮೊದಲು ಬಂದಿದೆ. 'ಸೋಽಹಂ' ವಾದಿಗಳನ್ನು 'ಅಸುರರು' ಎಂದು ನನ್ನ ಮಾಧ್ವ ಮಿತ್ರರು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೇ ಅಸಡ್ಡೆಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಇದರ ಆಳ, ಇಷ್ಟು ಇದ್ದೀತು : ಇಂದ್ರ-ವೃತ್ರ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ **ಇದರ** ಉಗಮವಿದ್ದೀತು, ಎಂದು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ ! ನಾಗ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಪ : ರಸ ಸ್ವರೂಪೀ ಅಹಿ: ವೃತ್ರನು, ಅಸುರನೇಕೆ ? ಹೇಗೆ ಎಂಬುದು ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್ ಈ ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಅಸುರೀ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಶಕ್ತಿಯ ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರವು ಕಣ್ಣೆದುರು ನಿಂತಿತು. **ಏಕೋಽವಿಷ್ಣುಃ** ಮಹದ್-ಭೂತಾನ್ ಪೃಥಕ್-ಭೂತಾನ್ ಅನೇಕಶಃ.... ವ್ಯಾಪಿಸಿ ತಾನೇ ಏನೆಲ್ಲ ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್ ಆದ ವಿಷ್ಣುವೂ, **'ವೃ-ತ್ರ'** ಎಂದರೆ ಏನೆಲ್ಲ ಜೀವನವನ್ನು ಆವರಿಸಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಿಲ್ಲುವ ಅಹಿ : ನಾಗ ಶಕ್ತಿಯೇ ಆಗುತ್ತಿರುವನಲ್ಲ !

ರುದ್ರ-ವಿಷ್ಣು-ವೃತ್ರ ಇವರು 'ಶಕ್ತ'ರು; ಸರ್ವ ಸಮರ್ಥರು ಆದುದು 'ಶಕ್ತಿ'ರೂಪದೊಡನೆ ಸಾಮರಸ್ಯ ಹೊಂದಿದಾಗಲೇ, ಎಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಶಕ್ತಿವಿರಹಿತ ಶಿವನು ಶವ ಎಂಬುದುಂಟು, "**ಸಪ್ತಾರ್ಧ** ಗರ್ಭಾಃ ಭುವನಸ್ಯರೇತಃ" ಎಂದು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿರುವಲ್ಲಿ ಈ **ಸಪ್ತ**= ಸರಣಶೀಲ : ಸರ್ಜಕ=**ಸಪ್ತವು ಅರ್ಧ ಗರ್ಭ,** ಎಂದರೆ $\frac{1}{2}$ ಶಕ್ತಿ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆಯೇ ಇದೆ (ಋ I.೧೬೪.೩೬). ವಿಶ್ವಕರ್ಮ(ನಾರಣನ) ಅಂಗ (ಋಷಿ) ಎಂಬ '**ಸಪ್ತ**'ರನ್ನು 'ಶಿಖಂಡಿಗಳು' ಎಂದಿರುವುದನ್ನು ನೆನೆಯಬೇಕು ಎಂದರೆ ಈ ಸೃಷ್ಟಿ—ಕರ್ತರು 'ಶಕ್ತ'ರು ಆದುದು, ಅವರು ಶಕ್ತಿಯೊಡನೆ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ 'ತತ್ : ಏಕಂ' ರಾಗಿ ಸಮರಸರಾದಾಗಲೇ ತಾನೆ ?

ತತ್ : **ಏಕಂ** ಇದೇ '**ಸತ್ಯ**' (:ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದ ಮೂರ್ತ ರೂಪ):, ಪ್ರಪಂಚದ **ಅರ್ಧದ ಮಾಧ್ಯಮವು** ಆಗುವಾಗ, ಅದು ಸುಷ್ಟ-ದುಷ್ಟ ಉಭಯ ಶಕ್ತಿಗಳನುಳ್ಳ **ಅಸುರ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗುತ್ತದೆ,**

(ಇದರ ವಿವರಣೆ ಹಿಂದೆ ಬಂದಿದೆ;). ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ 'ಶಾಕ್ತ'ರು (ಎಂದರೆ, ಶಕ್ತಿಯನ್ನೆ ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯುವರು) ಸಮಾಜ ದಲ್ಲಿ ನಿಂದೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ 'ಸತ್ಯ'ವು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಾಂಕೇತಿಕ (symbolic)ರೀತಿ ಯಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಇದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಕಾರಣಗಳು : ೧) ಸತ್ಯ ಎಂಬು ದನ್ನು ಅರಿಕೆಗೆ ತಂದು ಕೊಡುವ ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಯ ಬಾಹ್ಯ ಆಕೃ ತಿಯು. ಸಮಾನ ಸ್ವರೂಪದ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸಂಕೇತವಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ೨) 'ಸತ್ಯವು ಸಾಂಕೇತಿಕವಿರುತ್ತದೆ ಎನ್ನಲು' ಇನ್ನೂ ಮಹತ್ವದ ಒಂದು ಕಾರಣವಿದೆ : ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ 'ಸತ್ಯ'ವು, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೇ (:ವ್ಯಕ್ತಿರೂಪ ಮಾಧ್ಯಮ: ಪ್ರತಿಮೆಗೂ) ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ ! ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ Dramatic irony ಎಂಬ ಮೂದಲಿಕೆಯ ಮಾತಿನ ಸತ್ಯಾಂಶವು ಈ ಬಗೆಯದಾಗಿರು ತ್ತದೆ. ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ 'ಸಮಯ'ದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಸಂಗತಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅರ್ಥವು ಒಂದು; ಆದರೆ ಆ ಸಂಗತಿ-ಘಟನೆಗೆ ಸಂಭವಿಸುವ ಅರ್ಥವು, ಧ್ವನಿತ-ವಾಗುವ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸತ್ಯಾಂಶವು ಇನ್ನೊಂದು ! 'ಬಾಲಾತ್ ಅಪಿ ಸುಭಾ ಷಿತಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಮ್' ಎಂಬ ಗಾದೆಯು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರಲು ಇದೇ ಕಾರಣ. ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳು ಫಕ್ಕನೆ ಆಡುವ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ವಾಸ್ತವಾಂಶದ ಅರಿವು ಅವಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ; ಕೇಳುವವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಸೋಜಿಗ ತರುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲಾಕೃತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೌಲಿಕತೆ, ಸೌಂದರ್ಯ, ಹಿರಿಮೆ ಅದರೊಳಗಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯ ಉಚ್ಚ-ನೀಚ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೊಳಗಿನ ಸತ್ಯಾಂಶವು ಸಾಂಕೇತಿಕವಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ **ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಯೂ ಸಾಂಕೇತಿಕ**, ಎಂದು ಬಗೆಯುವುದೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಸುರಕ್ಷಿತ. 'ನಾಗ' ಸಂಕೇತವನ್ನು=ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದರೂ ಈ ಮಾತಿನ ಸತ್ಯತೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಲಿದೆ. ಇದು ಇಂದು–ನಿನ್ನೆಯ ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲ. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಅತಿ ಪುರಾತದುವು ಎಂದು ತಜ್ಞರು ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುವ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ 'ನಾಗ' ಸಂಕೇತವಿದೆ; ಅಲ್ಲಿ

ಇದು ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಾಣದ ಸರ್ಜಕ ಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದೆ! ಜನದ ಟೀಕೆಗೆ ಅಳುಕಿ: ಸತ್ಯವನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈ 'ನಾಗ' ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು, ಎನ್ನಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ;—ಈ ಪುರಾತನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಂದು. ಟೀಕೆ – ನಿಂದೆ ಯಾರಿಂದಾಗುವುದು ಶಕ್ಯವಿತ್ತು ? 'ಮೈಯಲ್ಲಿ ದೇವತಾ ಆವೇಶವಾಗಿದೆ' ಎಂಬ ಭಾವುಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ರೂಪಿಸುವ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳ ಬಗೆಗೆ, ಆಗ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಭಾವವು ಉಕ್ಕಿ ಬರುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೇ ಹೊರತು, ಅಸಡ್ಡೆ ತಿರಸ್ಕಾರದ ಲವಲೇಶವು, ಆ ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಒಳಗೆ ಸುಳಿಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.

ನಾಗ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ **ಸಂ-ದೃಕ್** ಶಕ್ತಿಯು ಅರಿವೆಯ ಮಿಣುಕು ದೀಪದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಮಾನವರಲ್ಲಿ, ಮೊದಲ ಬಾರಿ, ವಸನ-ವಾಸಸ್ ಬೇಕು ಎಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಿತು, ಎಂಬುದರ ವಿವರ ಹಿಂದೆ ಬಂದಿದೆ (ಪು. ೨೭೨). ಬೈಬಲ್ಲಿನ ಈವ್ಹಸಾಳ ಕಥೆ, ನೀರೊಳಗಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದ 'ಅ-ಪರ್ಣೆ':ಅಫ್ರೊಡೈಟ ದೇವಿಯು ಗ್ರೀಕ ಪುರಾಣ ಕಥೆ,-ಬೈಬಲ್ಲಿಗಿಂತ ಪುರಾತನದ್ದು! ಅಲ್ಲದೆ ಕುಮಾರಿ ದುರ್ಗೆಯ ಅಪರ್ಣಾ ಪರ್ಯಾಯನಾಮ, ಹುಟ್ಟಿಗೆಯ ನಡೆವಳಿ ದೇವಿಯ ಪೂಜೆ, ದಿಗಂಬರ: ಗುರು (:ದತ್ತ), ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥಾದಿಗಳು ಇಂತಿವೆಲ್ಲ ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳು, 'ನಾಗ' ರೂಪದ ಬಗೆಗಿನ ನಿಃಸಂಕೋಚ ಭಾವವನ್ನಲ್ಲದೆ ಅದರ ಬಗೆಗಿನ ಅಂದಿನ ಗೌರವಾದರದ ಭಾವವನ್ನೂ ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಿವೆ; ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದ, ಆಯಾ ಜನಗಣದ ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯ ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ಒಂದು ಕಾಲದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೂ ಇವು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ, ಫ್ರೈಡ ಪಂಥೀಯ ಮಾನಸ ಶಾಸ್ತ್ರವು ನಂಬಲು ಹೇಳುವಂತೆ, ಸತ್ಯವನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುವ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ, ಈ ಬಗೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳು, ಮೊತ್ತಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಮೈದಾಳಿವೆ ಎಂದು ಬಗೆಯಲು ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯು ಅಡ್ಡಬರುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಮರೆತಲ್ಲಿ ಸತ್ಯದ ಅವಜ್ಞೆಯಾಗಗಲಿದೆ. ನಾಗಾರಾಧನೆಯಿಂದ ಜನಗಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಆರಂಭದ ಸಂದೃಕ್ ಶಕ್ತಿ, ಅವರವರ ಅನುದಿನದ ಜೀವನದೊಳಗಿನ ಆಘಾತ ಪ್ರತ್ಯಾಘಾತಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅನುಭವಗಳಿಂದ ಆ ಸಂದೃಕ್'ಸಾಕ್ಷಿ'ಯ ಹಂತಕ್ಕೆ,

ಬರತೊಡಗುತ್ತದೆ,-ಇಂತಹ ಜಾಗೃತ ಸಾಕ್ಷಿಯು ಶಿಷ್ಟರು,-ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರಾಗಿ ಇವರು ಆ ಜನಗಣದ 'ನೇತೃ'ವಾದಂತೆ ಈ ನೂತನ ಮಾಧ್ಯಮದ ಪ್ರಭಾವ ದಲ್ಲಿ ತತ್ಪೂರ್ವದ 'ನಾಗ' ಸಂಕೇತವು ಸ್ಥಾನಭ್ರಷ್ಟವಾದರೂ ಆಗಬೇಕಾಗು ತ್ತದೆ; ಅಥವಾ ಆಗಿನ ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ಆಕೃತಿಗೆ : ಅಭಿರುಚಿಗೆ ಸರಿ ಹೋಗುವ ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಒಂದು ನೂತನ ರೂಪವನ್ನಾದರೂ ಅದು ತಾಳುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂ-ದೃಕ್ ಕೇವಲ ಅರಿವು (cognition), ಸಾಕ್ಷಿ ಯೆನಿಸದು. ಸಂದೃಕ್ ಇದು ಒಂದು ಬಿಂದುವಿನಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ (ಆತ್ಮ) ಶಕ್ತಿ. ಈ ಸಂದೃಕ್ : ದೀಪಕ್ಕೆ, ನಿನ್ನೆ-ಇಂದು-ನಾಳೆಗಳ ಗಾಳಿ ಸಹಿಸದು. ಈ ಆತ್ಮ ಕೇಂದ್ರಿತ ಸಂದೃಕ್ ಶಕ್ತಿ, ತನ್ನೊಳಗೇ, ಒಂದು ಬಿಂದುವಿನಲ್ಲಿ ಏನೆಲ್ಲ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಕಾಣುವ ಸಾಹಸಿ! 'ಸುತ್ತಿ ಸುತ್ತಿ ಬಂದಡಿಲ್ಲ; ಲಕ್ಷ ಗಂಗೆಯು ಮಿಂದೊಡಿಲ್ಲ; **ತನ್ನ ತಾನೇ ನೆಟ್ಟ ನಿಂದಲ್ಲಿ'** ಕಾಣುವ ಒಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಏನೆಲ್ಲ ಬೆಲೆ; ಈ 'ಸಂದೃಕ್' ಭೂಮಿ ಕೆಯು 'ಜ್ಞಾನ'ದ ಸ್ವರೂಪವಿದು, ಗೀತೆಯು ಸಂದೃಕ್ ಇದನ್ನೇ 'ಸಾಕ್ಷಿ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಿಂದ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆ! ಆದರೆ ನಚಿಕೇತ : **'ಸ್ಥಿತ'** ಪ್ರಜ್ಞಾ ವಸ್ಥೆಗೆ 'ಸಾಕ್ಷೀ' ಭೂಮಿಕೆ ಪೋಷಕ ಪ್ರೇರಕವಾಗದೇ ಮಾರಕವಾಗಬಲ್ಲದು! ಸಾಕ್ಷಿ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತಿ. ತಟಸ್ಥನು ನಿಜ; ಆದರೆ ನಿನ್ನೆ-ಇಂದು-ನಾಳೆಗಳನ್ನು ತಟಸ್ಥಭಾವದಿಂದ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಬಲ್ಲ ಸಮರ್ಥನೇ 'ಸಾಕ್ಷಿ'ಯಾಗುತ್ತಾನೆ, ತುಲ ನೆಗೆ-ಯುಕ್ತಾ ಯುಕ್ತ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯು ಮಾತ್ರ ಉಪಯುಕ್ತನಾಗ ಬಲ್ಲನು. ಆದರೆ ನಿನ್ನೆ-ಇಂದುಗಳ ಗರ್ಜಣೆ ಬೇಡವೆಂದು ಜೀವನ ಪ್ರವಾಹ ದಿಂದ ದೂರ ಹೋಗಿ ಗುಹೆ - ಅಥವಾ ಆಶ್ರಮ ಸೇರಿ ಏಕಾಂತ ಸೇವನೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಗ್ಗುಗೊಂಬವರ, 'ಬದ್ಧ ಪದ್ಮಾಸನಸ್ಥರಾಗಿ' ಅಥವಾ ಸಹ-ಜ ಭಾವದಲ್ಲಿ 'ಭ್ರೂಮಧ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯ' ಇಲ್ಲವೆ ಗೀತೆಯೇ ಬೋಧಿಸುವಂತೆ 'ನಾಸಿಕಾಗ್ರಂ ಸ್ವಂ' ನೆಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತ **ತತ್**-ಏಕಂ-ಚಿತ್ತವಾಗುವ ಸಾಧನಾ ರತರ **'ಸಂದೃತ್'**, ಇದಕ್ಕೆ 'ಸಾಕ್ಷಿ'ಯ ಅರ್ಹತೆಯು ಎಂದೂ ಬರಲಾರದು. ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ 'ಸಾಕ್ಷಿ'ಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಜೀವ ನವನ್ನು 'ಕಲಹ'-ಕೋಲಾಹಲ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಲ್ಲಿ ಆ ವೃತ್ತಿಯೊ ಳಗಿನ 'ಸಾಕ್ಷಿ'ಯ ಭೂಮಿಕೆಯು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದು ಬರಿ ಸಂ-ದೃಕ್

ಆಗಿ ಉಳಿಯುವುದು !

ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಸಂ-ದೃಕ್ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಿ ಇವೆರಡೂ ಭಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ಆಕೃತಿಯ ಜ್ಞಾನ-ಪ್ರಕಾರಗಳು. ಸಂ-ದೃಕ್ ಹೊಳೆದು ಅದೃಶ್ಯವಾಗುವುದು; ಇದು Intuition ಎಂಬ ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷಿಕ ಸಂಕೇತದ ಹತ್ತಿರದ ಅನುಭವ. ನಿಸರ್ಗಸ್ಥ ಜೀವಗಳ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಮಿಣುಕು; ಪ್ರಕೃತಿ-ಧರ್ಮದ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಕೈವಾಡವೇ ಪ್ರ-ಮುಖ, ಇದರಲ್ಲಿ. ಜೀವನಶಕ್ತಿ (:Life Force) ಎಂದರೇ ನಾಗಶಕ್ತಿ, ಫ್ರೆಂಚ ವಿಜ್ಞಾನಿ - **ತತ್**ತ್ವಜ್ಞನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವ ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿ : Elan (vital) vivacity : **Impetuous Rush** ಎಂಬುದೂ ಬೋರಾಡುತ್ತ ಮುನ್ನುಗ್ಗುತ್ತಿರುವ ಸರ್ಪ-ಶಕ್ತಿಯೇ. ಈ Elan-vital ತತ್-ತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಬರ್ಗಸನ್, Intuition (:ಸಂದೃಕ್) ಪಂಥಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಸಂದೃಕ್ ಹಾಗೂ ಸಾಕ್ಷಿ ಎರಡೂ ಕಣ್ಣುಗಳು ಉಂಟು. ನಾಗ ಸಂದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಮೊತ್ತಮೊದಲು ತಲೆದೋರುವುದು ಸಂದೃಕ್:ದರ್ಶನ; ಕಣಿಯ ಕಣ್ಣು; ಆಬಳಿಕ ಬರುವ ನಾನಾವಿಧದ ಅಂತರ್ ಭಾಹ್ಯ ಅನುಭವಗಳ ಮೂಲಕ ಯುಕ್ತಾ ಯುಕ್ತ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುವ-ವಿವೇಕಶಕ್ತಿಯ ಸಹಕಾರಿ 'ಸಾಕ್ಷಿ' ಸ್ವರೂಪದ ಕಣ್ಣು ಒಂದು ಅರಳುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಗಿಡದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸು-ಪರ್ಣ-ಪಕ್ಷಿ ಕುಳಿತಿವೆ, ಎಂಬ ವೇದದ ರೂಪಕದಲ್ಲಿ ಈ ಅನುಭವವೇ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. (I. ೧೬೪.೨೨.) ಇವು. **'ಅಧಿ ವಿಶ್ವೇ ಸುವತೇ'** (.ವಿಶ್ವಸ್ಯೋಪರಿ ಪ್ರಕಾಶಂ ಜನಯಂತಿ). ಹಗಲು **ಬೆಳಕನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತವೆ**; (ಇರುಳು ಮರಳಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಲು ಸೂರ್ಯ-ಸವಿತೃವಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ). ಈ ಬೆಳಕನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಒಂದೇ ಸುಪರ್ಣ ಸಾಲದು ! ಈ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರೇತ ಪ್ರಕಾಶವು ಭೌತ ಸೂರ್ಯನಿಂದ ದೊರೆವ ಬೆಳಕಿನಂತಹದಲ್ಲ. ಇದು ಸವಿತೃವಿನ ಪ್ರಕಾಶ=**ಭಾಷಾ** (ಭಾ=ಪ್ರಕಾಶಿಸು) : ಭಾನು ಪ್ರಕಾಶ=ಮಾಧ್ಯಮ ರೂಪಿ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಪ್ರಕಾಶ ! ಏಕಾಕಿಗೆ ಮಾತಿನ ಆವಶ್ಯಕತೆಯೇ ಇಲ್ಲ ! ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲೇ ಮನೋಮಥನಕ್ಕೆ ಕನಿಷ್ಠ ಎರಡರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ ! ಭಾಷೆ ಸಾಮೂಹಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಫಲಿತ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ. ದಿಕ್ಕಾಲದ ಜೀವನದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಈ

ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್ ಎಂಬ ಭೂಮಿಕೆಯು ಅವಾಸ್ತವತೆ, ಟೊಳ್ಳುತನ, ಪುಳ್ಳುತನದ ಮನವರಿಕೆಯೂ ಆಗದೆ ಇರಲಾರದು.

ಕೇವಲ ಸಂ-ದೃಕ್ (intuition) ಸ್ವರೂಪದ್ದೆ ಆದ 'ವಾಕ್', ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಅದು ಕೇವಲ ಆ ಜೀವನದ ಖಾಸಗೀ ಅನುಭವ ವಿಶ್ವವಾಗಿಯೆ ಉಳಿಯಬಲ್ಲದು. ಈ ವಾಕ್ಕಿನ–ಕೂಗು, ಚೀರಾಟ, ನಗು, ಅಳು ಸ್ವರೂಪದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಹಂತದ್ದಾಗದೆ, ನಿಸರ್ಗ ದೊಡನೆ ಸಂ-ಬದ್ಧವಾಗಿಯೆ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ (ಕ. ಸ. ಪೂ. ಪಿ. I. ಪು.೪–೭) ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರತೀಕಾತ್ಮಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಭಾಷೆ ಮೈದಾಳುವ ಮೊದಲಿನ ಹಾವಭಾವಾದಿಗಳೊಡನೆಯೆ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಹರ್ಷ-ವಿಷಾದ-ತಿರಸ್ಕಾರಾದಿ ಸೂಚ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು 'ಭಾಷೆ' 'ವಾಕ್' ಎನ್ನುವುದೇ ಆದರೆ ಅದನ್ನು 'ನಿಸರ್ಗದ ಭಾಷೆ' ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಋಗ್ವೇದದ ಒಂದು ಋಚೆಯಲ್ಲಿ ನಿಸರ್ಗಸ್ಥ ಈ ಭಾಷೆಯ ಸೊಗಸಾದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ:

ದೇವೀಂ ವಾಚಂ ಅಜನಯಂತ ದೇವಾಃ; **ತಾಂ ವಿಶ್ವರೂಪಾಃ**
ಪಶವಃ ವದಂತಿ | (VIII.೧೦೦. ೧೧)

ಈ ವಾಕ್, ಆಪ : ರಸ ಪಾತಳಿಯ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೈದಾಳುತ್ತದೆ; ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಉಲ್ಲೇಖವು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ರೀತಿಯ ವಾಸ್ತವಾಂಶವನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತದೆ. ಈ ವಾಕ್ಕನ್ನು ಧೇನು ಎಂದುದುಂಟು. ಧೇನು=ಮಧ್ಯಮಾ ವಾಕ್; ಆದಕಾರಣ ಸರ್ಪ ಶಕ್ತಿ=ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿಯ ನಿಶ್ಚಿತ ಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಧೇನುವು "ಗೌರೀಃ **ಮಿಮಾಯ**" (ಪ್ರೇಮ ಯುಕ್ತ ಶಬ್ದ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ); **ಸಲಿಲಾನಿ** ತಕ್ಷತಿ (ಪಯಸ್ : ಆಪ : ರಸ ಸ್ರವಿಸುತ್ತಾಳೆ I. ೧೬೪. ೪೧). ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ ಉಲ್ಲೇಖದಲ್ಲಿಯೂ **ಮಂದ್ರಾ** (ಮದನಾ–ಹರ್ಷಯಿತ್ರೀ)........**ದುಹಾನಾ** (ಹಾಲು–ದ್ರವ ಸ್ರವಿಸುವಳು) ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ.

ಇದು 'ಸಂ-ದೃಕ್' ಹಂತದ ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಾಕ್, ಇದರ ಮಾಧ್ಯಮ 'ಮಿಮಾಯ' ಹಂಬಾ - ಹೂಂಕಾರದಂತಹ ಶಬ್ದ. "ಹಿಂ-ಕೃಣ್ವಂತೀ ವಸುಪತ್ನಿ ವಸೂನಾಂ ವತ್ಸಂ ಇಚ್ಛಂತೀ........" I. ೧೬೪. ೨೭. ೨೮); **ಕರುವನ್ನು ಬಯಸಿ ಹೂಂಕಾರ ಮಾಡುವ ಗೋವು ವಾಕ್** ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತವೆ

ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ತುಂಬ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಗೋವಿನ ಈ 'ಬಯಕೆ.' ಈ ಬಯಕೆಯ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಮೂಲಕ ಆ ಗೋವು ಮಾಡುವ 'ಹುಂ'ಕಾರ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಭಾಗ. ಹ್ರೀಂ ಹ್ರಾಂ ಎಂಬೀ ರೂಪದ ತಂತ್ರ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಬೀಜಾಕ್ಷರಗಳ ಮೂಲವು ಹೀಗೆ ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲಿ. ಉಂಟು. ಪತಿ–ಪತ್ನೀಯೋಗದಲ್ಲಿ ವಸುಗಳ ಸರ್ಜಕ ಆಪ : ರಸದೊಡನೆ ಹುಂಕಾರಾದಿ ವಾಣಿ, 'ಸಂದೃಕ್' ಪ್ರಕಾಶನಿರ್ಮಾಣ ಇವೆರಡೂ ಏಕ ಕಾಲದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು; 'ಗರ್ಭಧಾರಣ ಮಾಡುವ' ಆಪ– ಸೂಕ್ತದ ದೈವತ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂದೃಕ್ ಸಂಕೇತ ಮೊದಲ ಬಾರಿ ಬಂದಿದೆ. (X.೮೨.೩). ಇದೇ ರೀತಿ, ii) ಕರು ತಾಯತ್ತ ಬರುವಾಗ ಆಗುವ ಶಬ್ದದ (ಶಿಂಕೇನ) ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. (I. ೧೬೪. ೨೮), ತಾಯಿಯು ಕರುವನ್ನಪ್ಪಿದಾಗ ಆಗುವ ಶಬ್ದದ (ಮಾಯುಂ ಮಿಮಾತಿ) ನಿರ್ದೇಶವೂ ಉಂಟು. ಕರುವು ಬರುತ್ತಲೆ ಎದೆ ಹಾಲು ಚಿಮ್ಮುವುದು. ಆಪ : ರಸದೊಡನೆ ಸಂ–ಬದ್ಧ ವಾಕ್ : ಸಂದೃಕ್ ಇದು.

ಆಪ : ರಸದ ಪಾತಳಿಯ ಸಂದೃಕ್ ವಾಣಿಯ ಈ ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ಲೇಷಾರ್ಥಕ ದ್ವ್ಯರ್ಥೀ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಬಳಸುವ ಋಗ್ವೇದದ ಈ ರೀತಿಯು. ನಾಗ ಶಕ್ತಿಯ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಕವಿವರ್ಗವು ಆಗ ಇನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಏರವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಎಂಬುದನ್ನು ಮನ ಗಾಣಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದೆ.

ಸಂದೃಕ್‌ದಂತೆ 'ಸಾಕ್ಷೀ' ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಕಾರ ಪಡೆವ 'ವಾಕ್' ಸ್ವರೂಪದ ನಿರ್ದೇಶವೂ ಈ ವೇದದಲ್ಲೇ, ಇದೆ. ಇದರ ಬಗೆಗೆ ಈ ಮೊದಲು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿವರ ಬಂದಿದೆ. (ಪು. ೮೯–೯೩; ೯೫, ೯೯). ಮಧ್ಯಮಾವಾಕ್ (ಆಪ ಸ್ವರೂಪಿ). ಮರುತರು (ಅಪಾಂ - ನಪ್ತೃ : ಸರ್ಪ) ಇವರಿಬ್ಬರ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ನಾರ : ಸರ್ಪ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂದೃಕ್ ವಾಕ್ಕು ಶ್ರೀಕಾರ ಪಡೆದಿತು; ಇದು ಈ **'ಯತ್ ಪ್ರೈರತ' :ಸಂದೃಕ್ (:ದರ್ಶನ) ಭೂಮಿಕೆಯ ವಾಕ್ಕು**; ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಒಗ್ಗಲಾರದ್ದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ವಿಮರ್ಶಕ: ಶಾಸ್ತ್ರಿ 'ಯತ್ ಪ್ರೈರತ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಾಕ್ಕನ್ನು ಸಾಣೆಸಿ ಕೇರಿ ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಮತದವನು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಈ **ಸಂದೃಕ್ ವಾಕ್ಯಸ** ಬಗೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳು ತಿಳಿಕೆಗೆ ಬರುವ ಒಂದು ಸೂಕ್ತವೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಮೀಕ್ಷಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಇದು ಅದಿತಿಯು ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಬಯಲಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ಅದಿತಿ : ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪೀ ಮಧ್ಯಮಾವಾಕ್. ಇವಳನ್ನು '**ಕಾಣಾ**' ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದನ್ನು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಸೂಚಿಸುವ ದೂರಾನ್ವಯದ ಒಂದು ಋಚೆಯನ್ನು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. (X. ೧೫೫.೧) **ಏಕಂ : ಸಂತಂ** ಈ **ತತ್-ತ್ವಾರಾಧಕರು, ಏಕಗ್ರಾಹಿಗಳು;** ಏಕಾಂತಿಕರು; **ಎಂದರೆ ಒಕ್ಕಣ್ಣರು.** ಆತ್ಯಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ, ತನ್ನ ಕಣ್ಣು ಅತ್ತಿತ್ತ ಹೊರಳಿ ಇಲ್ಲದ ಆಕರ್ಷಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಬಾರದೆಂಬ ತೀವ್ರ ಇಚ್ಛೆ. ಆದರಿಂದ ಇಂತಹ ಭಕ್ತರು 'ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡದಂತೆ ಅಂಧಕನ ಮಾಡಯ್ಯ ತಂದೆ' ಎಂದು ಆರ್ತ ಭಾವದಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವರ ಸ್ವ-ಭಾವವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. 'ಸರ್ಪ ಕುಲದ ಮಾತೆ' ಎಂಬ **ಕದ್ರುವು,** '**ಕಾಣಾ**' (ಏಕಾಕ್ಷಿ) ಆಗಬೇಕೆಂಬ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದಳಂತೆ. ಯಜ್ಞದೊಳಗಿನ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ! ಎಂದರೆ ಈ ನಾಗ-ನಾಗೀ ವರ್ಗಕ್ಕೆ. '**ಕಾಣ**' : **ಏಕಾಕ್ಷರು** ಎಂದವರು ಯಾರಿರಬಹುದು. ಯಾಜಕ ಪಂಥಿಗಳಲ್ಲದೆ ? ಈ ಸೂಚನೆಯಿಲ್ಲಿದೆ ! (Indian Serpent Lore p. 54). ಕದ್ರು ಮತ್ತು ಅದಿತಿ ಇವರು ತತ್-ತ್ವತಃ ಒಂದೇ: ನಾವು ಸಂಕೇತ ಜೇರಿ(ಪು. ೧೭; ೧೮; ೧೯; ೨೫೬: ೨೬೪; ಮುಂ.). ಅದಿತಿ : ನಾಗಿ ಇವಳೇ 'ಕಾಣಾ' ಆದಬಳಿಕ ಅಂಭೃಣೀ, ಸರಸ್ವತೀ. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನಾಗಗಳೇ; ಆದಕಾರಣ ಇವರೂ **ಏಕಾಕ್ಷಿ**ಯರೇ ಸರಿ.

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅ-ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಒಂದು ಸೂಕ್ತವಿದೆ.(X.೧೫೫ ೧–೫). ಈ 'ಅ-ಲಕ್ಷ್ಮಿ' ಎಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಹೇಳುವ ದೇವಿಯನ್ನು ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹೇ '**ಅರಾಯಿ ಕಾಣೇ**' ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ಪದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ವ್ಯಕ್ತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅ-**ಲಕ್ಷ್ಮಿ**ಯ ಹೆಸರೂ ಇಲ್ಲ ! ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಭದ್ರಾ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವು ಒಂದುಂಟು. (X. ೭೧.೨.) **ಲಕ್ಷ್ಮೀ** : ಅಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಪಾಪಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪುಣ್ಯಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀ... ಈ ಬಗೆಯ ವಿವರವು ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿದೆ; ಆದರೆ ಅಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಇರುವುದೆಂದು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ನಂಬಲಾಗಿರುವ ಋಗ್ವೇ

ದದ ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಅಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಚ್ಚರಿಸದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಆ ಸಮಯದ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರ ಭಂಗದ ಭೀತಿಯು ಕಾರಣವೆ? ಏಕೆಂದರೆ ಋಗ್ವೇದದ ಮೂಲ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಅಮಂಗಳ ದೈವತಗಳು ತ್ಯಾಜ್ಯವಿರುವುದನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ 'ಅಲಕ್ಷ್ಮಿ' ವಿಚಾರವು, ಈ ನಾಗ— ಪ್ರತಿಮಾ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಮೌಲಿಕವೆನಿಸಿದೆ.

೧) ವಿಷ್ಣು–ನಾರಣರ ಅರ್ಧಾಂಗಿಯೆಂದು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಪೂಜೆಗೊಂಬ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪಳಾಗಿ ಇರುವುದು, ಸರ್ವ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಉಚಿತವಾಗಿದೆ. ನಾರಣನನ್ನು ಸರ್ಪರೂಪನೆಂದು, ಕುಲುಕೊಳ್ಳದ ಹಿಮಾಲಯಸ್ಥ ಜಾನಪದದವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಶೇಷಶಾಯಿ ಚಿತ್ರಗಳಂತೂ ಇದ್ದೇ ಇವೆ. ಇವರ ಮಡದಿ ಎಂಬ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು 'ಸಾಗರ ಕನ್ಯೆ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ; ಸಮುದ್ರ ಮಂಥನದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದ 'ರತ್ನಾ' ಇವಳು ಎಂಬ ಪವಾಡ ಕಥೆ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಸರ್ಪರೂಪಳು ಎಂಬುದರ ಉಚ್ಚಾರವೇ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲೂ ಆಗಿರದಿರುವಲ್ಲ; ಇದು ಈ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಇದನ್ನು ಗುಪ್ತ–ಗುಹ್ಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೇ ಸೂಚಿಸಬೇಕೆಂಬ ತಲೆತಲಾಂತರಗಳ ಪೂರ್ವ ನಿಯೋಜಿತ ಯೋಜನೆ ತಂತ್ರವೇ ಇದ್ದೀತೋ? ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ 'ಕಾಣಾ' ಎಂಬ ನಿರ್ದೇಶದ 'ಅಲಕ್ಷ್ಮಿ'ಯನ್ನು ಕುರಿತಿದೆ, ಎಂಬ ಋಗ್ವೇದಸ್ಥ ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸೂಕ್ತದ ಮಹತ್ತ್ವವು ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರಣವಾದುದು, ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದೆರಡು ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಸರ್ಪ ಸಂಕೇತದ ಈ ನಿರ್ದೇಶವು ಮೌಲಿಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

೨) ಅಥರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಹ **ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು 'ಗೋ'** ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ! 'ಶತ ಸಂಖ್ಯಾಕಾಃ' **ಲಕ್ಷ್ಮಿಯರು ಗೋವು**ಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಲ್ಯಾಣಪ್ರದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಉಳ್ಳವು ಕೆಲವು ಅವಲಕ್ಷಣ ಯುಕ್ತ ಗೋವುಗಳು ಇರುವಂತೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯರಲ್ಲಿ ಕೆಲರು ಪುಣ್ಯಾಃ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯರು, ಕೆಲರು ಪಾಪಾಃ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯರು—ಅಲಕ್ಷ್ಮಿಯರು ಇದ್ದಾರೆ. ಎಂಬ ಅಥರ್ವ ವೇದದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಓದಿದಾಗ ಈ 'ಗೋ' ಪ್ರತಿಮೆ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿದೆ, ಯಥಾ–ಅರ್ಥದ್ದು (೧=೧. one to one) ಅಲ್ಲ ಎಂಬ

ಸಂದೇಹವೂ ತಟ್ಟಲಿಲ್ಲ; ಆದರೂ 'ಲಕ್ಷ್ಮೀ' ಈ ನಾಮ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಿರುವ '**ಲಕ್ಷ್ಮ**' ಚಿಹ್ನ, ಲಾಂಛನ ಇವರ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ದೊರೆಯದ ಅಸಮಾಧಾನವು ಉಳಿದಿತ್ತು. ವಿಷ್ಣುವು ಲಾಂಛನ ಯುಕ್ತನಿರುವಂತೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೂ ಲಾಂಛನ–ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣ ಇರಬಹುದು. ಎನಿಸಿತು. ವಿಷ್ಣು–ನಾರಾಯಣ ಅಪ : ರಸ ಸ್ವರೂಪಿಗಳೆಂಬುದು ಪ್ರಾಪಾತೀತವಿತ್ತು; ಲಕ್ಷ್ಮಿ : ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿ ಪುತ್ರಿ ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಈ ದಾಂಪತ್ಯದ ಸಾಮರಸ್ಯ ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಆದರೆ 'ಗೋ' ಸಂಕೇತವು ಸರ್ಪಸೂಚಕವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರ. ಮೊದಲ ಬಾರಿ ಆಘಾತವು, 'ಅಯಂ ಗೌಃ ಪೃಶ್ನಿಃ' = ಅದಿತಿಯ ದರ್ಶನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೆ ಸಂಭವಿಸಿದ್ದು. ಆ ಮೇಲೆ 'ಅಗ್ನಿ' ಸಂಕೇತದಲ್ಲೂ ಸರ್ಪತ್ವದ ಅರ್ಥ ಅಡಗಿಸಿಟ್ಟುದು ಕಂಡಿತು. 'ಸಪ್ತ' ಎಂಬ ಋಷಿ. ಮರುತರು 'ಸಪ್ತ' ಎಂಬ ಸ್ವ–ಸಾ ಮಾತರಃ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಇವೆಲ್ಲ ಸರ್ಪ–ನಾಗ ಶಕ್ತಿ ಸೂಚಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಎಂಬುದು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರತೊಡಗಿತು. ತತ್ : ಏಕಂ ಸತ್ವನ್ : ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಸ್ವರೂಪವು ಬಯಲಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಅದಿತಿ. ಅಂಭೃಣಿ. ಅದಿತಿಯ ಪಙ್ಕ್ತಿಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಸರ್ಪರೂಪಳು ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಇದೆಲ್ಲ '**ಕಾಣ**'ರ ಬಳಗ ಎಂಬ ಅ–ಪೂರ್ವ ಮಹತ್ತ್ವದ ಸಂ-**ಗತಿ**ಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು !

೩) ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಮಿಶ್ರಶೈಲಿಯ ಹೆಣಿಕೆಯುಂಟು. ಸೌರ ಮತ್ತು ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಇರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಡುವ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳ ಏರಾಟ; ಮೆಲ್ಲನೆ ಇವುಗಳ ಗೌರವ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ. ಸೌರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ತೇಜೋವಧೆ ನಡೆದುದು; ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಗುಹ್ಯಾರ್ಥದ ಮುಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ನೋರಿಕೆಯ ಆಕರ್ಷಕ ಸುಂದರ ಪ್ರತಿಮಾ-ಸಂಕೇತಗಳ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಸಾಧಿಸಿದ್ದು; ಈ ಬಗೆಯ ದೃಶ್ಯಗಳಿಂದ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥವು ಮೊದಲು ಗೌರವಕ್ಕೆ ಎರವಾದ ಅಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿರಬೇಕು; ತಮ್ಮ ಏರಾಟದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸೌರ ಪಂಥೀಯರಿಂದ ಆದ ಅವಮಾನದ ಸೇಡು. ಮುಯ್ಯಿಕ್ಕೆ ಮುಯ್ಯಿ ಸೌರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅವಮೂಲ್ಯನದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತೀರುತ್ತಿರುವುದು. ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ನ್ಯಾಮಿಶ್ರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಚನ್ನಾಗಿ ಬಯಲಿಗೆ

ಬರುತ್ತಿದೆ. ಅದಿತಿ, ಅಂಭೃಣಿ ಸರಸ್ವತಿ=ಅಂಬಾ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ=ಅಂಬಾ, ರುದ್ರ ವಿಷ್ಣು ಇತ್ಯಾದಿ ಈ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಸಂಕೇತಗಳು ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಪ : ನಾಗ : ಶಕ್ತಿಯ (Elan-vital) ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಆಗಿರುವುವು ಎಂಬುದು ಬಗೆ ಬಗೆಯಾಗಿ ದೃಢ ಪಡುತ್ತಿರುವುದು **ನಿಜವಿದ್ದಲ್ಲಿ**. ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಊರ್ಜಿತ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸೌರ ಪ್ರತಿಮಾರಾಧಕರ ಜೀವನ ಸಮ್ಮುಖ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಶಿಷ್ಟ–ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಆಪ : ರಸ ಪಂಥದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾದುದು ವಾಸ್ತವ ಸ್ವರೂಪದ ಐತಿಹ್ಯವೆಂದೇ ಬಗೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. (ನಾರಾಯಣ–ವಿಷ್ಣು–ವಾಸುದೇವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ ಶೈಲಿಯು, ಋಗ್ವೇದದ ಹೆಣಿಕೆಯನ್ನೇ ಹೊಲುತ್ತಿರುವುದರ ಸೋಜಿಗವೂ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ).

೪) ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ '**ಕಾಣಾ**' (:ಅಲಕ್ಷ್ಮಿಯ) ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೌಲಿಕತೆಯನ್ನು ಮರೆಯಲಿಕ್ಕಾಗದು. i) '**ಕಾಣಾ**' ಎಂದಿರುವ ಈ ಋಚಿ (X.೧೫೫. ೧), ಸೌರ ಪಂಥೀಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ 'ಸಂ-ದೃಕ್' ಸ್ವರೂಪದ ಜಾಗೃತ್ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸರ್ವತೋಮುಖದ **ಪ್ರಚೇತಸ್** ಆಗಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕಾಂತಿಕ ಮನೋಭಾವಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಯದಹೊರತು ಬೇರಾವುದೂ ಕಾಣದು; ಆದರೆ ಸಾಕ್ಷಿ : ಸರ್ವಸಾಕ್ಷಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯರ 'ವತ್ಸಂ ಇಚ್ಛಂತೀ ವಸುಪತ್ನೀ', ವಸುವಿನ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ತಲೆಯೆತ್ತುವ 'ಸಂದೃಕ್'. ಅಥವಾ 'ವತ್ಸವು ಸ್ತನ ಪಾನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದಾಗಿನ 'ಸಂ–ದೃಕ್' ಈ ಮಧ್ಯಮಾ ವಾಕ್ಕಿನ ಮಾದರಿ, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಕವಿಗಳಿಂದಲೇ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. **ಕಾಣಾವಾಕ್, ಅ–ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವಂತಹದು**. ಎಂಬುದನ್ನು ಧ್ವನ್ಯರ್ಥದಿಂದ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ತಂದು ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಕೆಲವು ಋಚೆಗಳು (೧, ೨, ೪, ಬಹುತರ ೫. ಇವು) ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೂ ಐಹಿಕ ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಗಳ ಸಂರಕ್ಷಕ ವಿಚಾರವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಮೂರನೆಯ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ದ್ವಂದಾರ್ಥವನ್ನಿಟ್ಟುದಾಗಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ ಹೆಣಿಕೆ ಋಗ್ವೇದದ (ಇದರಂತೆ ಗೀತೆಯ) ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ!

೫) ಹೇ "**ಅ–ರಾಯಿ, ಕಾಣೇ, ವಿಕಟೇ ಗಿರಿಂ ಗಚ್ಛ**" ಎಂದು

ಅ-ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಓಡಿಸುವ ಈ ಮಂತ್ರವೂ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಿದೆ,—ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮಾಚಾರಗಳ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು.

i) ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ ಬಿಡಿ ಬಿಡಿ ಒಂದೊಂದು ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತವೂ ಮೌಲಿಕವಾಗಿದೆ: **ಅ-ರಾಯಿ** : ಕೊಡು, ನೀಡು, ಕೃಪೆಗೈಯ್ಯು ಎಂಬರ್ಥದ 'ರಾ' ಆಖ್ಯಾತವುಂಟು. ಅ-ರಾತಿ : ಅ-ದಾನಿ; ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಏನನ್ನೂ ನೀಡದವನು : ಸ್ವಾರ್ಥಿ: ಆದಕಾರಣ ಶತ್ರು (ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ). ಅ-**ರಿ** ಈ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಶತ್ರುವಾಚಕ ಅರ್ಥದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೂ 'ಅ-ರಾತಿ'ಯಂತೆಯೇ ಇದೆ.

ರಾ-ಕಾ ದೇವಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವು ಎರಡೇ ಬಾರಿ ಋಗ್ವೇದವಲ್ಲಿದೆ. (II.೩೨; X- ೧೮೪). ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಪೂರ್ಣ ಚಂದ್ರಾದೇವಿಗೆ ರಾಕಾ ಎಂದು ಹೆಸರಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹುಣ್ಣಿಮೆಗೆ ಬದ್ಧವಿರುವ ಉತ್ಸವಗಳ ಸ್ತ್ರೀ ದೈವತಗಳನ್ನು ರಾಕಾ ದೇವಿಯ ಪರ್ಯಾಯ ಸಂಕೇತಗಳೆಂದೇ ಬಗೆಯಲು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ, ಚಂದ್ರನಿಗೆ **ರಯಿ** ಎಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು : 'ರಯಿಃ ಏವ **ಚಂದ್ರಮಾಃ**' (ಪ್ರ. ಉ. ೧. ೫).

ಈ '**ರಾ**ಕಾ' **ಶಕ್ತಿದೇವಿ**. ಶಾಕ್ತ ತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯು ಇಲ್ಲ. ಷಟ್-ಚಕ್ರ ನಿರೂಪಣ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಚಕ್ರದ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ದೇವಿಯರ ಉಲ್ಲೇಖವುಂಟು. **ಡಾ**-ಕಿಣೀ**ರಾ**-ಕಿಣೀ ಚೈವ **ಲಾ**-ಕಿಣೀ ಕಾಕಿನೀ ತಥಾ ! **ಕಾ**-ಕಿನೀ **ಹಾ**-ಕಿನೀ ಚೈವ ಷಟ್-ಪಂಕಜಾಧಿಪಾಃ ಇವರ ನಾಮ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಾಕ್ಷರವೇ ಬೀಜರೂಪದ್ದು—ಮಹತ್ವದ್ದು.

ಆದಕಾರಣ ಋಗ್ವೇದದ 'ಕಾಣಾ ಅ-**ರಾ**ಯಿ ಈ ದೇವೀ ನಾಮದೊಳಗಿನ ಮೂಲ ಬೀಜಾಕ್ಷರವು '**ರಾ**' ಎಂಬುದೇ ಇರುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ '**ರಾ**(ಕಾ)'ದೇವಿಯ ಸ್ತೋತ್ರ ಎರಡು ಬಾರಿ ಬಂದಿದೆ. ಎಂದರೆ ಇದರ ಅರ್ಥವು ಹೀಗೆ ರಾ(ಕಾ) ದೇವಿಯನ್ನು ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಪಂಥಿಗಳು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರೂ "**ಅ-ರಾ**(ಕಾ)"ದೇವಿಯ ಬಗೆಗೆ ಇವರಿಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರವಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದಲೇ '**ಹೇ ವಿಕಟೇ**' = ಕುಟಿಲೇ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಓಡು; ನೀನು ಜನನಿವಾಸ

ದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಡ ಎಂದು ಅ-ರಾಯಿಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಬಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಪಂಥೀಯರಿಗೆ 'ರಾ(ಕಾ)' ಬೇಕು, '**ಅ–ರಾ** (ಯಿ)' ಮಾತ್ರ ಬೇಡ ! 'ಶ್ರೀ'-ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬೇಕು; 'ಭ-ದ್ರಾ' ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬೇಕು; ಆದರೆ 'ಅ'-ಲಕ್ಷ್ಮಿ, 'ಪಾಪಾ ಲಕ್ಷ್ಮಿ' ಮಾತ್ರ ಬೇಡ. ಈ ಭೂಮಿಕೆಯು ತಾರತಮ್ಯದ್ದಾಯಿತು ! '**ಸಮ**'**ತ್ವಂ ಯೋಗ ಉಚ್ಯತೇ** ಎಂಬ ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಭಗವಂತನ ಮತಕ್ಕೆ ತೀರ ವಿರೋಧಿ ಯಾದ ಪಂಥವಾಯಿತು ! 'ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತುಃ ಚ', ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಅಸತ್ಯ' ಏನೆಲ್ಲ ಸಮ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆವಹಿಸಲು ಉಪದೇಶ ಗೀತೆಯದು. ಆದುದರಿಂದಲೆ, ಈ 'ಸೋಮಪಾಯಿ'ಗಳಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ; ಇವರು 'ಕ್ಷೀಣೇ ಪುಣ್ಯೆ' ಮರ್ತ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಭವಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ, 'ಜನ್ಮ—ಮೃತ್ಯು—ಜರಾ—ವ್ಯಾಧಿ'ಗಳ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಕೊಳೆಯುವರಲ್ಲ, ಎಂಬ ಚಿಂತೆ. ಲೋಕೋದ್ಧಾರಕ ಗೀತೆಯು ಭಗವಾನನಿಗೆ !

ಆದರೂ ಈ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಾಣದೊಳಗಿನ ಈ ಧೂರ್ತತನ ನೋಡಿ 'ಅ-ದಿತಿ' : ಅ-ಖಂಡಿತಾ–ಸಮಗ್ರಾ ದೇವಿಯ ಮಕ್ಕಳು ಇಂದ್ರಾದಿಗಳು! ಸೌರ ದೈವತಗಳ ಮೇಲೆ 'ಅ-ದಿತಿಯ' ಮಾತೃತ್ವವನ್ನು ಹೇರಿದವರ, 'ದಿತಿ', ಇಂದ್ರ ಪಂಥೀಯರ ಶತ್ರು ಎಂಬ ಕಥೆಯನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವವರ ಈ ಪೇಚು:ಬಂಧ, (logic) ಬಂಧುರವಿಲ್ಲವೇ ! '**ರಾ**'ಕಾ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ **ಅ–ರಾ(ಯಿ : ಕಾ)** ತ್ಯಜಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವು, **ಅ-ಖಂಡಿತ ಅ-ದಿತಿ ಸ್ವರೂಪದ ಎಂದರೆ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಮರಣ ಈ ಉಭಯ ಶಕ್ತಿಯ ದೇವಿಯನ್ನು, ತಮ್ಮ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವತಗಳಾದ ಸೂರ್ಯ, ಅಗ್ನಿ, ಇಂದ್ರರ 'ತಾಯಿ'** ಎಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಶಕ್ಯವೊ ? ಈ ಸಂದೇಹವು ನಿಜ ಎಂದರೆ, ಇಂದ್ರಾದಿಗಳ ತಾಯಿಯೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿದ—ಸಾರ್ವಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತಿನೆ 'ಅದಿತಿ' ! ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವು, ಮೂಲ ಆಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕರ ಪರಂಪರೆಯಾಗಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ ! ರಯಿ ಮತ್ತು ಅ–ರಾಯಿ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 'ದಿತಿ'-ಅ-ದಿತಿ ಸಂಕೇತಗಳ ಸಂಭ್ರಾಮಕತ್ವವು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರಲಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ '**ದಾ**' (ಕೊಡು ಮತ್ತು ಬಂಧಿಸು) **ಉಭಯಾ**

ರ್ಥಕ ಅಜ್ಞಾತವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಯೂ ದಿತಿ–ಅದಿತಿ ಈ ಸಂಕೇತಗಳ ಸಂಭ್ರಾಮಕತ್ವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ. 'ನೇತಿ-ನೇತಿ' ಸ್ವರೂಪದ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಸಲಾಗಿದೆ.

ii) ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಹಿತಾ ಸಂಕಲನದ ಆ–ಕೃತಿಯು ತತ್:ಏಕಂ: ಸತ್ ಈ ಆಶಯವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಮಾತ್ರ ನಿಜ. '**ಭದ್ರಾಲಕ್ಷ್ಮೀಯ**' ಪ್ರತಿಮೆಯ ಉಲ್ಲೇಖವು ಬಂದಿದೆ (X ೭೧. ೨); ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅ(**ಭದ್ರಾ)ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ** ಪ್ರತಿಮೆಗೂ. ಈ ಸಂಹಿತಾ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಜಾಗ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡಬೇಕಷ್ಟೆ ? +ನ ಎಂಬೊಡನೆ. –ನ ಬರದೆ ಇದ್ದರೆ ಅಮೃತಂ+ಮೃತುಃ; ಋತ:ಸತ್=ಅನೃತ; ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದಾಗಲೆ ಇದು ○ (ಪೂರ್ಣ) ಆಕೃತಿಯಾಗಬಲ್ಲದು. ಆಪ : ರಸ ಭೂಮಿಕೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ 'ಅ–ರಾಯಿ' ದೇವಿಯ ಈ ಉಲ್ಲೇಖವು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ.

iii) '**ಕಾಣೇ ವಿಕಟೇ ಗಿರಿಂ ಗಚ್ಛ**' ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ **ವಿಕಟೀ** ಸಂಕೇತದ ಅರ್ಥದ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವಾಗದೇ 'ಕಾಣೇ' ಇದರ ಔಚಿತ್ಯವು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು. 'ಅ-ರಾಯಿ' ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರವು ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಅ–ರಾಯಿಗೆ 'ಅ-ಲಕ್ಷ್ಮೀ' ದುರ್ಗಾವಾಚಕ ಅರ್ಥವಿರುವುದಾಗಿ ಋಗ್ವಿಧಾನದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. 'ಅಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಾಶನಾರ್ಥಂ' ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು 'ಜಪೇತ್ ನಿತ್ಯಂ' ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕಾಗಿ **ಚಾಂದ್ರಾಯಣ** ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು: ಇದಕ್ಕೆ ಮಾಡುವ ಹೋಮಕ್ಕಾಗಿ '**ಅಪಾಮಾರ್ಗಮಯಿ**' ಶಾಖೆ (ಕೊಂಬೆ) ತರಬೇಕು ಎಂದೂ ಹೇಳಿದೆ (೪. ೭೮-೮೧). ಋಗ್ವೇದದ ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ '**ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಘ್ನ**' (ದಾರಿದ್ರ್ಯನಾಶಕ) ದೈವತ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. 'ಅಲಕ್ಷ್ಮೀ' ದೇವಿಯ ಶತ್ರುವಾದ ದೇವರು ಯಾರು ? ಇದು ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯಕ ಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

iv) ಆದರೆ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಶ್ರಮ ಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಸೂಕ್ತದ ೨, ೩. ಋಚೆಯ ದೇವತೆ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಯು. ಬೃಹಸ್ಪತಿ=

ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ ಈ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ವಾಕ್-ಪತಿ, ವಾಚಸ್ಪತಿ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲೂ ಬಳಸಿದ್ದುಂಟು. 'ವಾಕ್' ದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಒಂದು ಸುವಿಖ್ಯಾತ ಸೂಕ್ತದ ದೈವತ **'ಬೃಹಸ್ಪತಿ'**ಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. (X. ೭೧). ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೇ 'ಭದ್ರಾಲಕ್ಷ್ಮೀ'ದೇವಿಯ ನಿರ್ದೇಶವಿದೆ.**'ಸಕ್ತುಂ ಇವ ತಿತ ಉನಾ ಪುನತಃ ವಾಕ್' ಯಾರು ಸೇವಿಸುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಭದ್ರಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಒಲಿಯುತ್ತಾಳೆ.** (೨). ಎಂಬ ಈ ಋಚೆಯಂತೆ, ಕಣದಿಂದ ತಂದ ಧಾನ್ಯದಂತೆ ತೂರಿ, ಕೇರಿ ಹಸನಾಗಿಸಿ ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸಿದ ವಾಕ್ಕನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವುದು ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವುದೂ ಬೇರೆಯಲ್ಲ, ಎಂಬ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ರಯಿ–ರಾಯ–ರಾಕಾ ಸ್ವರೂಪದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಶ್ರೀತ್ವ : ಭದ್ರವಾದ ಮಂಗಲ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕ ಗುಣವು ಶುದ್ಧವಾದ ಪವಿತ್ರ ವಾಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ **ರಯಿ–ರಾಯಿ ದೇವಿಯ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಯು ಅ–ರಾಯಿಯ ಶತ್ರುವಾದನು.** ಆದುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಯನ್ನು ಬರಿ ೨ ನೆಯ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತನೆಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ದೈವತವೆಂದು ಬಗೆಯುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇಲ್ಲ. ಅ-ರಾಯಿಯನ್ನು ಗಿರಿಗೆ ಓಡಿಸುವ 'ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಘ್ನ' ದೈವತವೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಯು. 'ಕವಿಂ ಕವೀನಾಂ'. **ಕವಿಗಣದ** ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಎಂದು ಸಂಸ್ತುತ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಯು ವೃತ್ರಹನನದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಸಹಕಾರಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನ್ನು ನೆನೆದರೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅರಾಯಿಘ್ನ =ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಘ್ನ ದೈವತವೆಂದರೆ **ಇಂದ್ರನ ಸಹಕಾರಿ** ಶುದ್ಧವಾಕ್=ವಿದ್ಯಾಪತಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಯೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತಪಡಿಸಲು ಈ ಋಚೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಇರುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ನೋಡಿ.

V) **ವಿಕಟೇ** (ಅರಾಯಿ), ಪ್ರಾಚೀನ ಒಂದು ಅರ್ಥ : "ವಿಕ್ರಾಂತಗತಿಃ. ಇತಿ ಔಪಮನ್ಯವಃ". ಈ ಬಗೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ವಿವರಣವು ಹೀಗಿದೆ: "ಕುಟತೇಃ. ವಾ ಸ್ಯಾತ್ ವಿಪರೀತಸ್ಯ ವಿಕುಟಿತಃ ಭವತಿ". ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಅ-**ಕಟ**, ವಿ-**ಕಟ** ಹಾಸ್ಯ ಎಂಬ ಮಾತು ಉಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಕಟ= ಕಡೆ(ಗೆ) ಆ–ಕಡೆ, ಈ–ಕಡೆ. ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವುದಾಗಿಯೂ ತೋರುತ್ತದೆ. ವಿಕಟ ಹಾಸ್ಯ—ವಿಕಟ ವಿನೋದ ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗಗಳೂ ಇವೆ. ವಕ್ರತೆ— ಅಂಕು ಡೊಂಕು ಎಂಬ ಕುಟಿಲಗತಿ ಸೂಚನೆಯಂತೂ ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ಇದೆ.

ಅಲ್ಲದೇ ವಿಕಟೇ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಚಂಚಲ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಯಾರಿಗೂ ಒಲಿಯುವ-ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯದ ವಿಚಾರ ವಿಹೀನ ದೇವಿ ಎಂಬ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥವೂ ಉಂಟು. ಭದ್ರಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀ=ವಾಕ್ ಹೀಗೆ ವಕ್ರಗತಿಯುವಳಲ್ಲ. **ಎರಡೂ ಕಡೆಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಮಾತನಾಡುವ ವಾಗ್ಮಿ—ಬುದ್ಧಿವಂತರನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀ ಕಾಲೀ ಸ್ವರೂಪರೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದುಂಟು.**

VI) **ವಿಕಟ ಗತಿಯ ಈ 'ಅಲಕ್ಷ್ಮೀ' ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸರ್ಪನೇ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.** ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಸೂಕ್ತಸ್ಥ 'ಪುರಾವೆ' ೨ ನೆಯ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ವೃತ್ರ ಸಂಹಾರಕ, ಅಹಿಜಿತ್ ಎಂದು ವರ್ಣಿತ ಇಂದ್ರನ ಸಹಕಾರಿ ಎಂಬ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು, ಅಲಕ್ಷ್ಮೀರೂಪ ಕುಟಿಲಗತಿಯ 'ವಿಕಟ' ಅರಾಯಿಯನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತಾನೆ; ಎಂದರೆ ಅದು ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪಿ ದೈವತವೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು.

ಆದರೆ 'ತತ್ ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪದ 'ವಿಕಟ' ಚಕ್ರಾಕಾರದ ಈ ಸಂಹಿತಾ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ (ಣಸ್ಪತಿಯು) 'ನೇತಿ-ನೇತಿ' ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗಬೇಕಾಗುವುದು, ಈ ಭೂಮಿಕೆಯ ನಿಯತಿ (Logic) ಆಗಿರುವುದರಿಂದ 'ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ' ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯೂ ಆಸುರೀ ಆಕೃತಿಯದಾಗದಿದ್ದರೇ ಸೋಜಿಗ! ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೇ ಒಳಗೊಂಡ 'ವಿಕಟ'ತೆಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. ಈ ಸೂಕ್ತದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ 'ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಸರ್ವೇ ಶತ್ರವಃ ಬುದ್ಬುದಯಾತವಃ ಹತಾಃ'ಇಂ—ದ್ರನ ಎಲ್ಲ ಆರಾತಿಗಳು ನೀರಮೇಲಣ ಗುಳ್ಳೆಗಳಂತೆ ಹತರಾಗುತ್ತಾರೆ, ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. **ಅಹಿಜಿತ್** ಇಂದ್ರನು. **ವೃತ್ರಘ್ನ** ಇಂದ್ರನು ಎಂಬುದು ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಿರುವುದರಿಂದಲೂ 'ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಶತ್ರವಃ ಸರ್ವೇ' ಅಹಿ-ನಾಗಸ್ವರೂಪರೆ ಆಗಿರುವ ಬಗೆಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿರಲು ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ವೃತ್ರಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಸಹಕಾರಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಯು, **ಗಿರಿಗೆ** ಓಡಿಸುವ **ವಿಕಟ** ಅರಾಯಿ(=ಅಲಕ್ಷ್ಮೀ) ಎಂದರೆ ಸರ್ಪವೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ತಾನೆ ?

ಸರ್ಪವು ಸಂಕಟ ಹಾಗೂ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತವು; ಇಂದ್ರನು. (ವ್ಯಕ್ತಿರೂಪ ಒಬ್ಬ ಶೂರನಲ್ಲ;) ಮಾನವ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಮೃತ್ಯು-ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಅಂತಃಪ್ರೇರಣೆಯ ಮೂರ್ತರೂಪ

ಪ್ರತಿಮೆ. ಈ ಸೂಕ್ತದ ೪ನೆಯ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ **ಇಂದ್ರಸ್ಯ** ಶತ್ರವಃ ಎಂಬ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ **ಜನ–ಸಮಾಜದ** ಎಂದೇ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಿದ್ದೂ, ೩ ನೆಯ ಋಚೆಯಲ್ಲಿಯೆ, (ಮೃತ್ಯುವಿನ) **ಆಚೆಯ**(**'ಪರ-ಸ್ತರಂ'**)**ಕಡೆಯ** ಉಲ್ಲೇಖವಿದ್ದು 'ದುರ್ಹನಃ' ಈ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಶ್ಲೇಷಾರ್ಥವನ್ನಿರಿಸಲಾಗಿದೆ ! ಈ ಮಂತ್ರ ಪಾಠಕನಿಗೆ ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಸೂಚಿಸಿದಂತೆಯೂ, ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಗೇ ಅತ್ತಹೊಗಲು ಹೇಳಿದಂತೆಯೂ ಇರುವ ಈ ವಿಕಟ='ಸಾರ್ಪ' ನಾಗ ಶೈಲಿ ಅದ್ಭುತವಿದೆ.

ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಯೆ ಹೀಗೆ ದ್ವಿಜಿಹ್ವ ನಾಗ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿರುವ:ಈ ಅದ್ಭುತ ದೃಶ್ಯವು ಋಗ್ವೇದದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಸವಿಾಕ್ಷಿಸಲು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. **ಸಲಿಲದೊಳಗಿಂದ ಜನ್ಮತಾಳುವ** ದೇವತಾ ಪವಾಡ ಕಥೆಯ ಸೂಕ್ತದ ಆರಂಭಕ್ಕೆ **'ಕರ್ಮಾರ ಇವ'** ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಸೃಜಿಸುವ ಒಬ್ಬ 'ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಯು' ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ ! ಈ 'ಕರ್ಮಾರನು' ವಿಶ್ವಕರ್ಮ–ಪ್ರಜಾ–ಪತಿಯ ಅಂಗವೆಂಬ 'ಸಪ್ತ' (=ಸರ್ಪ) ಋಷಿಯೆ ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ ! (X. ೭೨. ೨). ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೆ ಬಂದಿರುವ ಸೌರ ಹಾಗೂ ಆಪ : ರಸ ಈ ಉಭಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೂ ಅವರವರ ಅರ್ಥವು ಗೋಚರಕ್ಕೆ ಬರುವ **'ಅಸತಃ ಸತ್ ಅಜಾಯತ'** ಮತ್ತು **'ಆಶಾಃ'** (ಅನ್ವಜಾಯಂತ) ಈ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನಿಟ್ಟಿರುವ ಈ 'ವಿಕಟತೆ'ಯ ವಿವರಣೆ ಹಿಂದೆ ಬಂದಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಸೂಕ್ತಸ್ಥ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತಿರುವ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿ : ವಿಕಟಾ ಅರಾಯಿ, ಅ–ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು; ಈ 'ಲಕ್ಷ್ಮಿ'ಯು ಅಥರ್ವದಲ್ಲಿ 'ಗೋ'ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಗೋ=ಗೌ, ಗಮನಶೀಲ ಪ್ರಾಣಿ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ. (ಋಕ್ X.೧೮೯.೧). ಆದಕಾರಣ ಇದೇ ವೇದದೊಳಗಿನ ಅ-ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಸೂಚಕ ಅ–ರಾಯಿ ಸಂಕೇತಕ್ಕೂ ಸರ್ಪವಾಚಕ ಅರ್ಥವೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ವಿಕಟಗತಿಯ ಈ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಈ ಮಾತಿಗೆ ಪುಷ್ಟಿಯೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಶ್ರೀ ಸೂಕ್ತದೊಳಗಿನ 'ಅಲಕ್ಷ್ಮಿ'ಯ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ನೆನೆದರೆ ರಯಿ-ರಾಯಿ=ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಿ; ಅರಾಯಿ =ಅಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಂಬುದು ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ವಿಷ್ಣು ಪತ್ನಿ

ಯೆನ್ನಾಗಿಸಿ, ದುರ್ಗಾ=ಶ್ರೀ=ಅಲಕ್ಷ್ಮೀ=ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ರುದ್ರಪತ್ನಿಯಾಗಿ ರೂಢಿಸಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

VII) ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಾರ್ಶ್ವ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಋಚೆಯೊಳಗಿನ 'ಗಿರಿ' ಸಂಕೇತವು ತುಂಬ ಅರ್ಥದಾಯಕವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ (ಅ)ಲಕ್ಷ್ಮೀ=ಸರ್ಪವನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು 'ಗಿರಿ'ಗೆ. ರುದ್ರ, ವಿಷ್ಣು ಈ ದೈವತಗಳ 'ಗಿರಿ' ಯೊಡನೆ ಇರುವ ಘನಿಷ್ಠ ಸಾಹಚರ್ಯವು ಉದ್ಬೋಧಕವಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಬರುವಳಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆದ ಸಂಕೋಚ—ವಿಕಾಸ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕೆ, ಈ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮನಗಾಣಬಹುದು. ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ನಾಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ಆಕೃತಿ (Basic Form) ಯಾವುದು, ಬಳಿಕ ಅನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ ಸಾಹಚರ್ಯದಿಂದ. ಅವು ಬೇರೆನ್ನಾವ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಚಲಿತವಾದ ಸಂಕೇತಗಳು ಯಾವುವು ಇದರ ವಿವರಣೆಯು ಆಗದೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಂತಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು (stratification) ಕಲ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣುವು ಜಲಶಾಯಿ, ನಾಗಶಯನ. ಗಿರಿಕ್ಷಿತ್, ಗಿರಿಷ್ಠ (ಋಗ್. I. ೧೫೪), ಕಂ. ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ, ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ, ಮಧು ಇತ್ಯಾದಿ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ರೂಢವಾಗಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳು ಮೈದಾಳಿದ ನಿಶ್ಚಿತ ಕಾಲಾವಧಿಯು ತಿಳಿಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆವ ನಾಮಾಂತರಗಳನ್ನು ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಜೋಡಿಸಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಬಳಿಕ ಮಾನವೇತಿಹಾಸ—ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ತುಲನಾತ್ಮಕ ದೈವತ ಪವಾಡ ಕಥಾ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅವುಗಳ ತರಗತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಆಗಬೇಕು.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಗಿರಿ-ಶ ರುದ್ರ. ಶಿವ, ಗಿರಿಕ್ಷಿತ್ ಅಥವಾ ಗಿರಿಷ್ಠ ವಿಷ್ಣು—ನಾರಾಯಣ; ಸರ್ಪ ಸಂಕೇತವೂ ಈ ಉಭಯ ದೈವತಕ್ಕೂ ಸಮಾನವಿದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಗಿರಿ ಹಾಗೂ ಸರ್ಪ ಇವೆಡರಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ಆಕೃತಿಯು ಯಾವುದಿರಬಲ್ಲದು ? ಗಿರಿಯು ಸರ್ಪ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳುವುದು ಅನವಶ್ಯಕ. ವೇದದೊಳಗಿನ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಗಿರಿ–**ಶ**, ಗಿರಿ–**ಷ್ಠ** ಎಂಬಲ್ಲೂ ಈ ಮಾತು ಸ್ಪಷ್ಟವಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತಲೆ ಇದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಋಗ್ವೇ

ದದ ವಿಷ್ಣು ಸ್ತೋತ್ರದೊಳಗಿನ ಯಾವ ಭಾಷ್ಯಗಳಿಗೂ ಅರ್ಥವಾಗದಿರುವ ಸಂಕೇತವು ಅರ್ಥ ಪಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ 'ಕು–ಚರಃ' ಎಂದುದುಂಟು! ಸರ್ಪವು ಗಿಡಗಂಟಿಗಳೊಳಗಿಂದ ಕಡಿವಾಡಿಯು ಏರಿನಲ್ಲಿ ಚರಿಸುವುದು—ಚಲಿಸುವುದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ 'ಕುಚರಃ' ಎಂದುದು ಸಾರ್ಥವೇ ಸರಿ. ಅಲ್ಲದೆ 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ' ಸ್ವರೂಪದ ವಿಷ್ಣು ಗತಿಯನ್ನು 'ಕುಚರ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿಸಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯೂ ಉಂಟು. 'ಭೀಮ' ಎಂದು ಇರುವ ನಾಮಾಂತರ ಸರ್ಪರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ರುದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು ಈ ಉಭಯ ದೈವ ತಕ್ಕೂ ಸರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಗಂಗಾಧರ—ಜಲಾಪರೂಪ ರುದ್ರ ಶಿವನ, ಜಲಶಾಯಿ ವಿಷ್ಣು ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಹಾಗೂ ಸರ್ಪತ್ವದ ಸಂಬಂಧ ವೇನು ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವು 'ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ' ಈ ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರತಿಮೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಜನ್ಯ-ಜನಕ ಭಾವವನ್ನು ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿರುವುದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು.

VIII) ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಹಾಗೂ ಪವಿತ್ರ ವಾಕ್ ಇವೆರಡೂ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಸಾಹಚರ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಆರಾಧಿಸಲಾಗುವ ನಡೆವಳಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಸಮ್ಮುಖ ಆಚಾರ=**ಸಮಯ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.** ದೀಪಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಕರು ಶ್ರೀ-**ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪೂಜೆಯಂದು** ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತಿಯ ಪ್ರತಿಮಾ : ಚಿತ್ರವನ್ನು ಇಡುವ ನಡೆವಳಿಯುಂಟು ! ನನಗೆ ಈ ಆಚಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅನ್ವಯಾರ್ಥವಾಗದೆ. (ಇದನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿರುವ ಕ್ಷಣದವರೆಗೂ) ದಿಗಿಲುಗೊಂಡಿದ್ದೆ. ಶೆಟ್ಟರಿಗೆ ಶ್ರೀ=ಸಂಪತ್ತಿನ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಮುಖ್ಯ. ಇವರು ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಬದಿಗೆ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟು ಪೂಜಿಸುವ ಈ ವಾಡಿಕೆಯ ಅರ್ಥವೇನು ? ಸರಸ್ವತಿಯ ಆರಾಧನೆಯ ಔಚಿತ್ಯವೆಲ್ಲಿದೆ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಈ ಹಟ್ಟಿಯ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಕುರಿತು ಮೊದಲಬಾರಿ ವಿವರಿಸುವಾಗಿನಿಂದಲೂ (೧೯೩೫–೩೬) ಪೀಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೇ ಈ ಸ–ರಸವತೀ=ಸರಸ್ವತಿ, ತಂದೆಯನ್ನೇ ಪತಿಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಳೆಂಬ ಕಥೆ ನೆನಪಾಗಿ ಈ ವಿಸಂಗತಿಯು ಇನ್ನೂ ತ್ರಾಸದಾಯಕವಾಗಿತ್ತು.

'**ಗೋ**'ರೂಪ ನಾನಾವಿಧ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯರೂ ಇರುವರು; ಅವರಲ್ಲಿ

ಪಾಪಾಃ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಃ. ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಗಳಂತೆ ಪುಣ್ಯಾಃ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಃ, ಭದ್ರಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀಗಳೂ ಇರುವುವಾಗಿ ಅಥರ್ವ ವೇದದೊಳಗಿನ ಉಲ್ಲೇಖ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಂದು 'ಲಕ್ಷ್ಮೀ' ದೇವಿಯ ತೊಡಕು. ಶ್ರೀ–ಸೂಕ್ತಸ್ಥ ಸಂಕೇತಗಳ ಔಚಿತ್ಯವು ಗಮನಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಬಂದಿತ್ತು. **ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಭದ್ರಾಲಕ್ಷ್ಮೀ** ದೇವಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವು ಇದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಂತೋಷ ಹಾಗೂ ಸಂ-ಭ್ರಮ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಿದ್ದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಸಾರವೆಂದು ಈ ವರೆಗಿನ ಸಂಶೋಧಕರು ಹೇಳಿರುವ ಮಾತು : 'ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಅಮಂಗಲ ದೈವತಗಳಿಗೆ ಪೂಜ್ಯ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ; ಅವುಗಳ ನಿರ್ದೇಶವು ಇದ್ದರೂ ಅವಕ್ಕೆ ಗೌಣ ಸ್ಥಾನವಿದೆ' ಎಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ಸಂದೇಹವು ಉಂಟಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಡೆಗೆ 'ಶ್ರೀ' ಇನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆಗೆ 'ಭದ್ರಾ' ಎಂಬ ಪೂರ್ವ ಪದವನ್ನು ತಪ್ಪದೇ ಇಡುವ ಕಾರಣವೇನು ? ಎಂಬುವರ ಕೊರೆ ಹಾಗೆಯೆ ಇತ್ತು. **ವರ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ** ಪೂಜಾ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥರನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದೆ. '**ವರ**' ಇಷ್ಟೇ ಸಾಕಾಗದೇ 'ಮಹಾ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವೂ ಏನು ಕಾರಣ ? 'ಶ್ರೀ'ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ನಾಮೋಚ್ಚಾರ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇನು ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನಾನೇ ಒಂದು ಸಮಾಧಾನ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ: ಗೃಹಸ್ಥರ ಹೆಸರಿನ ಮುಂದೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಭಟ್ಟ. ಶ್ರೀ ಮಾನ್ ರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಸನ್ಮಾನಾರ್ಥಕ ಪದವನ್ನು ನಾವು ಸಂಕೇತಗಳ ಆದಿ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವಂತೆ ದೇವಿಯ ನಾಮದ ಮುಂದೆಯೂ ಶ್ರೀಕಾರವು ಆದರಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರಬೇಕು. ಎಂದು ಎನಿಸಿತ್ತು.

ಆದರೆ ಅಥರ್ವವೇದದ 'ಗೋ'–ರೂಪ ನಾನಾ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗಳು ಕಣ್ಣೆಳತೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗ, ಆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ವಿವರಣವು ಹೆಚ್ಚು ಸಮಾಧಾನಕರವಾಗಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ, ಇಂದಿಗೂ ಕುದುರೆ ದನಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಅವುಗಳ ಲಕ್ಷಣ-ಲಾಂಛನ–ಸಂಕೇತ ಚಿಹ್ನ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಹೇಳುವವರಿಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ಥಾನವಿತ್ತು. ಮುತ್ತು ರತ್ನ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲೂ ಇದೇ ಮಾತು. ಕೆಲವು ಶುಭಸೂಚಕ ಸಂಕೇತಗಳುಳ್ಳವು ಇರುವಂತೆ ಕೆಲವು ಅಶುಭ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಮಾನವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲೂ ಹೀಗೆಯೇ ಉಂಟು. ಹೆಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಿನಿ, ಶಂಖಿನಿ, ಚಿತ್ರಿಣಿ, ಇತ್ಯಾದಿ ಭೇದಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಹಾಗೆ

ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕರಿಗಾಲಿನವು ಇರುವವು; ಅವನ್ನು ಮನೆಗೆ ತಂದರೆ ಆ ಮನೆಗೆ ಅಮಂಗಲಕರವಾಗುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ. ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಇತ್ತು—ಇದೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಮಾನವನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅನ್ವಯಾರ್ಥವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತಿದೆ. ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಆರಂಭಕ್ಕೆ ಶುಭ–ಅಶುಭ ಸಂಕೇತಗಳು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಲು ಶಕ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ, ಆಗ ಇಡಿಯಾದ **ಅ–ಖಂಡಿತ** ಅವಿಭಾಜಿತ ಸ್ವರೂಪದ ದೈವತಗಳ ಪೂಜೆಯೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಿದೆ ಈ ಕಾರಣದಿಂದ '**ಅ–ದಿತಿ**'ಗೆ 'ಅ-ಖಂಡಿತಾ' ಎಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಹೇಳುವ ಅರ್ಥವು ಉಚಿತವೆನಿಸುವಂತಿದೆ. ಗೆಸ್ಟಾಲ್ಟ ಮಾನಸ ಶಾಸ್ತ್ರದಂತೆ. ಮಾನವರಿಗೆ 'ಇಡಿ'ಯಿಂದ ಬಿಡಿ–ಬಿಡಿ ಆ ಬಳಿಕ ತಿಳಿಯತೊಡಗುತ್ತದೆ. ದೇವ ಮತ್ತು ದೈವ ಇವೆರಡರ ಮೂಲ '**ದಿವ್**' ಆಖ್ಯಾತವೇ ಇರುವ ಔಚಿತ್ಯವು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ 'ಲಕ್ಷ್ಮಿ' ಎಂದರೆ ಭದ್ರಾ–ಅಭದ್ರಾ ಉಭಯ ಸಂಯುಕ್ತ ರೂಪದ ದರ್ಶನ. ಇವರೊಳಗಿಂದ ಅನುಭವವು ಬರತೊಡಗಿದಂತೆ ಇಂತಹ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಾಂಛನ—ಸಂಕೇತವಿದ್ದುದು ಶ್ರೀ ಭದ್ರಾ–ವರದಾ–ದೇವಿ ಎನಿಸುವುದು. ಮಾನಸ ಶಾಸ್ತ್ರದಂತೆ **ವಿಚಾರ ವಿಕಾಸ ಕ್ರಮವು** ಹೀಗೇ ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆಯ ಮನವರಿಕೆಯಾದ ಬಳಿಕ ರುದ್ರ+ಶಿವ ಇವು ಮೂಲತಃ ಎರಡು ದೈವತಗಳಲ್ಲ, ಎಂಬ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ರುದ್ರ-ಶಿವ ಇದು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಅ-ದಿತಿರೂಪ. ಆ ಬಳಿಕ ಮುಂದಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನಿಂದ ಶಿವರೂಪವನ್ನು, ಆರಾಧನೆಗಾಗಿ–ಶುಭ–ಮಂಗಲ ಕಲ್ಯಾಣ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ– ಬೇರೆಯಾಗಿ ಪೂಜಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯು ತಲೆಯೆತ್ತಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು.

IX) ಆದರೆ ಈ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಇನ್ನೂ ಯಾರ ಗಮನಕ್ಕೂ ಬಂದಿಲ್ಲ! ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನನ್ನು ಒಬ್ಬನನ್ನೇ (ಶಿವ ಈ ಸಂಕೇತವಿರಹಿತ) ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಎನೆಲ್ಲ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಶೋಧಕರು ಭ್ರಮಿಸಿದ್ದು :'ಶಿವ' ಎಂಬುದು ರುದ್ರನಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ದೈವತ! ಆದರೆ, ಇವರಾರಿಗೂ ಋಗ್ವೇದದ ಮೂಲ ದೈವತಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆ ಹೊಳೆದುದು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ! ಹವ್ಯವಾಹನ ಮಂಗಳಕರ ಅಗ್ನಿಯೇ ಆರಾಧ್ಯದೈವತವಾಗಿರುವದು

ಮೂಲ ಋಗ್ವೇದದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ; ಇದನ್ನು ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಗುರುತಿಸದೆ ಇಲ್ಲ. ....Sacrificial Agni who conveys the offering (ಹವ್ಯವಾಹನ) is distinguised **the Form of Fire** which is called corpse-devouring (ಕ್ರವ್ಯಾದ) (Vedic Mythology. p. 97). **ನೃ-ಚಕ್ಷಾಸಃ** ಮಾನವರ ನೇತ್ರ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಸೂರ್ಯ - ಸವಿತೃಗಳಿಂದ ವಿಶ್ವರೂಪಾಣಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. : **ಋತಾಧಿಷ್ಠಿತ** ಎಂದರೆ ಅರ್ಥ - ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಸುಸಂಗತ ಸುಸಂಬದ್ಧ 'ಸತ್ಯವು'; ಇದು ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲೇ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರಬಲ್ಲುದು. ವೈಯುಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯ ಕೇವಲ ಖಾಸಗಿ! ಎಂಬ ನಿಷ್ಠೆಯು ಈ ಅಗ್ನಿ ಸವಿತೃ ಆರಾಧಕರಿಗೆ **ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್** ಈ ಏಕಾಂತಿಕ **ಸತ್ಯವು** ಮಾನ್ಯವಿರಲು ಶಕ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ನಿಸರ್ಗಸ್ಥ 'ತತ್ : ಏಕಂ'. ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಂಡು 'ಸಕ್ತುಂ ಇವ ತಿತಉನಾ ಪುನಂತಃ' =(ಋತ ಸತ್ಯದ) ವಾಕ್ ಪೂಜಕರ ಗ್ರಂಥ, ಮೂಲ ಋಗ್ವೇದ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ 'ಯಸ್ಯ ಛಾಯಾ ಅಮೃತಂ, ಯಸ್ಯ ಮೃತ್ಯುಃ' ಎಂಬ **ತತ್ : ಏಕಂ** ಭೂಮಿಕೆಯು ದ್ವೈತವು ಹೊರಗಿನದು; ಪರಕೀಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದೇವರ ಹೆಸರು 'ಕ(ಃ)' ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕವಾದ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥವನ್ನು ತಾಳುತ್ತಿರುವ ಕಾರಣವೇ ಇದು !

X) ಆದರೆ ರಸವಾದಿಗಳ ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆಯು ಮಾಟದಿಂದಾಗಿ ಋತ: ಸತ್ಯ ಆಪ : ರಸ : ರೇತ ಸ್ವರೂಪೀ ನಾಗ ಶಕ್ತಿ (Life Force Elanvital): ವಿಶ್ವಸರ್ಜಕ ಶಕ್ತಿ ಇದುವೇ ಏಕಂ:ಸತ್. ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ ಹಾಗೆ ಮರಳಿ ಅದಿತಿ ಪಂಥೀಯ ಅ-ಖಂಡಿತ ದ್ವೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೂ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳ ತೊಡಗುತ್ತವೆ ! ಈ ಇರ್ದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೇ. ದೀಪಾವಳಿಯ **ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪೂಜೆಯ ಕಾಲದ ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯೂ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಇರುವ ಅರ್ಥವು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು.** ಮಂಗಳ ಹಾಗೂ ಅಮಂಗಳ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗಳಿಂದ ಆಯ್ತು. ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಗಳ ಪೋಷಕ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸರಸ್ವತಿಯ ವ್ಯಷ್ಟಿ

ಚಾರಿ ಸ್ಥಾಯಿ ಭಾವವನ್ನು ದೂರವಿರಿಸಿ ಪವಿತ್ರಳಾದ ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಪೂಜೆಗೆ ಆಮಂತ್ರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. 'ವಿದ್' ಆಖ್ಯಾತ ಸಾಧಿತ ವಿತ್ತ—ವಿದ್ಯಾ ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತಿಯರು ಇಬ್ಬರೂ ಉಟು. 'ವಿದ್'=ಸಂಪಾದಿಸು. ಗಳಿಸು. 'ಸರ್ವಂ ಕರ್ಮ....ಜ್ಞಾನೇ ಪರಿ ಸಮಾಪ್ಯತೇ' ಎಂದು, ನಾಗ ರೂಪ ಭಗವಂತನು ಒಂದು ನಾಲಿಗೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದುಂಟು. ಜ್ಞಾನವು=ಅರ್ಥ=ವಿಚಾರ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯವಲ್ಲ. ಕ್ರಿಯೆಗೆ—ಜೀವನಕ್ಕೆ (ಋತ-ಸತ್ಯದ) ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನೀಯದ ಅರ್ಥವು ಅರ್ಥವಲ್ಲ—ಅದು ಅನರ್ಥಕಾರೀ ವಿಚಾರ=ಜ್ಞಾನವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವದು. 'ವಿದ್' ಈ ಮೂಲ ಆಖ್ಯಾತದಿಂದಲೇ ಭೌತ ಸಂಪಾದನೆಯ ಸೂಚಕವಾಗಿ 'ವಿಂದ್' ಎಂಬ ನೂತನ ಸಾಧಿತ ರೂಪವು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರಬೇಕು (ಮೊ. ವಿ. ಕೋಶ 'ವಿದ್' ನೋಡು). ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಋತ : ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ 'ವಾಕ್' ಮಹಿಮಾ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ 'ಏಷಾಂ ಅಧಿವಾಚಿ ಭದ್ರಾಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ನಿಹಿತಾ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಸಮರ್ಪಕತೆಯುಂಟು.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ 'ವಿಂದ್' ಕ್ರಿಯೆಯ ಫಲಿತವಾದರೆ ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತಿ ವಿದ್ ಕ್ರಿಯೆಯ ಪರಿಣಾಮ : ಸಿದ್ಧಿ, ಆಗುತ್ತಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ ಆಖ್ಯಾತದಿಂದ **ಆಚಾರ,** ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ದಾರಿ ಹೊರಡುತ್ತದೆ; **ವಿಚಾರವು** ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯಾ—ವಿತ್ತ ಇವೆರಡೂ ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರಿಂದ ದೂರವಲ್ಲ—ಮೂರ್ಖ ಅರಿವುಗೇಡಿಗಳ ಪಾಲಿಗಲ್ಲದೆ. ಆದರೆ ಈ ಮೂಲ್ಯಗಳ ಅರ್ಥ ದೃಷ್ಟಿಯು ತತ್ : ಏಕಂ ಭೂಮಿಕೆಯ ಅರ್ಥವಿಹೀನತೆ—ಅನರ್ಥಕಾರಿತ್ವವನ್ನು ಬಯಲಿಗೆ ತರುವ ಭೀತಿಯುಂಟು ! ದೀವಳಿಗೆಯ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟು ಈ ಅವಳಿ ದೇವಿಯರನ್ನು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಲಾಗುವುದು ನಿಜ. ಈ ದೈವತಗಳ ಪೀಠದ ಮೇಲ್ಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಈ ದೈವತ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಲಿ, ಎಂಬರ್ಥದ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ಹಲವರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯೆ '**ಲಾಭಾ ಲಾಭಾ; ಜಯೋ ಜಯೋ**' ಎಂಬ ಮಹಾ ವಾಕ್ಯವೂ ಬರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ! ಶ್ರೀಮದ್‌ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ನಿಷ್ಕಾಮ 'ಕರ್ಮ'ದ ಭೂಮಿಕೆಯ ಜೀವನ ರೀತಿಯ 'ನಿಶಾನಿ' ಇದು ! ಜನ್ಮ ದಿನದಂತೆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಅಶೌಚವನ್ನೂ

ಪಾಲಿಸಿ ಮರಣ ದಿನ ಹಬ್ಬದಂತೆ ಆಚರಿಸಿ. ಸುಖ-ದುಃಖೇ ಸಮೇಕೃತ್ವಾ, 'ಲಾಭಾ ಲಾಭೌ ಜಯಾ ಜಯೌ', ನಾವು ಈ 'ಸಮತ್ವ'ಯೋಗ ಸಾಧಕ ರಾಗಬೇಕೆಂದೂ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ನಾಲಿಗೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸ ಲಾಗಿದೆ: 'ಅರ್ಥಂ ಅನರ್ಥ ಭಾವಯನಿತ್ಯಂ' ಎಂದು ಆಚಾರ್ಯವರೇಣ್ಯರ ಭಾಷ್ಯ ರೂಪ ಮಹಾವಾಕ್ಯವೂ ಉಂಟು.

ಋತ:ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಏಕಂ:ಸತ್ ಈ ಎರಡೂ ಭೂಮಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಇದ್ದುದನ್ನು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರುವ **'ಅರಾಯಿ ಕಾಣೇ ವಿಕಟೇ ಗಿರಿಂ ಗಚ್ಛ'** ಎಂಬ ಋಗ್ವೆದಸ್ಥ ಸೂಕ್ತವು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಾಗಿದೆ. ಮೇಲೆ ಇದರ ಸುಮಾರು ೧೦ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. i) **'ಸಂದೃಕ್' ಈ ದೃಷ್ಟಿಯು ಉದಯವಾದುದು** ಆಗುವುದೂ **ನಾಗ - ಸಂಯೋಗದಲ್ಲಿ.** 'ತತ್:ಏಕಂ ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯ ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ ಮಿಥ್ಯೆ' ಎಂಬ ಅನುಭಾವ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯ ಲಕ್ಷಣ : ಈ ಅನುಭೂತಿಯು **'ಸಂದೃಕ್'** : ದರ್ಶನವೇ ದರ್ಸನ; ಆದರೆ ಈ ತತ್:ಏಕಂ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ಚ್ಯುತಿ ಬಂದೊಡನೆ ಈ ಜೀವ ಒರಲುತ್ತದೆ. 'ತತ್:ಏಕಂ'ದಿಂದ ದೂರವಾದ ಈ ಜೀವ 'ಸ್ವ'-ತ್ವ ಚ್ಯುತವಾದ (aeienated) ಅಳಲಿನಲ್ಲಿ ಬೆಂದು ಬೇಗುದಿಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಬರುವ **ಇಳಾ ಪುತ್ರ ಪುರೂರವನು.** ನರನ ಈ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ನರನ 'ಸಂದೃಕ್' ದೃಷ್ಟಿಯ ಉದಯದ ತರುವಾಯದಲ್ಲೂ 'ನೀರ'-ನಾರನಾಗಿಯೆ ಉಳಿಯು ತ್ತಾನೆ, ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸುಳ್ಳು. 'ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ'ಯೋಗ, ಕೇವಲ ನೆಪ, 'ಸಂದೃಕ್' ಶಕ್ತಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು. ಅದೇ ಆದಿ-ಅದೇ ಕೊನೆ. ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಆತ್ಯಂತಿಕ ಉನ್ಮನಸ್ಕ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಜೀವನವೆಲ್ಲ, **ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾ ಗಿಯೂ** ಅರ್ಥವಿಹೀನವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕುವ ಜೀವ ಗಳು ತೀರ ವಿರಳ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಶುಕನಂತೆ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು; ಸಮಾಜ ಬಾಹಿರರಂತೆ ದ್ವಂದ್ವಾತೀತ ವೇಷ ತಾಳಿ ಜೀವಿಸಬೇಕು—ಇತ್ಯಾದಿ ಲೋಕ ವಿಲಕ್ಷಣ ನಡೆವಳಿಗಳೇ ತಮ್ಮ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಪಂಥ— ಪಂಗಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಈ ಏಕಂ:ಸತ್ ಪಂಥವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ನಾನಾ ವಿಧದ—ಯತ್ನಗಳು ಆಗಿವೆ. ಆಗುತ್ತಿವೆ.

ಆದರೆ ಏನೇ 'ಪಂಥ' ಕಟ್ಟಿ ಬಾಳುವ ಈ ರೀತಿ ನಿಸರ್ಗಕ್ಕೆ ವಿದೂರ. ಇಂಥ ಪಂಥಗಳು ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟಡದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಬಿರುಕು ಬಿಟ್ಟಿದೆ–ತಾತ್ವಿಕ ತಳಹದಿಯು ಸದೋಷವಾಗಿದೆ, ಎಂಬುದರ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನೀವ ಸಂಕೇತಗಳು; ಆಗಾಮಿ ಪ್ರಳಯದ ಗಂಡಾಂತರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಚೂಣಿಯ ಕೇತುಗಳು, ಎಂಬುದು ಮಾತ್ರ ನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಜೀವನ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ, ಮೊದಲ ಬಾರಿ **ಮಜ್ಜನ** ಗೈದ '**ಸುಮಜ್ಞಾನಿ**'ತ್ವದ ಸರ್ವಪ್ರಥಮ ಅನುಭವವು ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರೂ ಅದರ **ಅ–ಪೂರ್ವತ್ವವು** ಉಳಿಯುತಕ್ಕುದೇ. ಪ್ರಥಮಾನುಭವಗಳು ಅನುಪಮೇಯ, ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿರುವುದು ನೈಸರ್ಗಿಕವೇ ಆಗಿದೆ. ಕಾಲವು ಪ್ರವಾಹ, ಮೊದಲ 'ಮಜ್ಜನ'ದ ಮೊದಲ ಪ್ರವಾಹ ಮರಳಿ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲದಲ್ಲಿ ಬಾಲಭಾವವೋ—ಬಾಲಿಶತನವೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದರ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿ 'ಸಂ–ದೃಕ್' ಸಾಕ್ಷಿಯ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತಾನು **ಸತ್**–ತ್ವ=**ಸ್ವ**-ತ್ವ ಭ್ರಷ್ಟ ಏಕಾಕಿ ಎಂಬ ಬಾವನೆಗೆ, ತನ್ನ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪದ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಕಾರಣ. ಮಾನವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದು, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ (ಭಾಷಿಕ) **ಸಮಷ್ಟಿಯ** ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರದಿಂದಾಗಿ; (ಇಂದು ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಷಿಕ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದೆ ಇರುವ ಒಂದೂ ಭಾಷಿಕ ಸಮಷ್ಟಿ ದೊರೆಯಲಾರದು). ಇಡಿಯದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಯ ಅಂಗಾಂಗಗಳು ಅರ್ಥಪಡೆಯುವವು. ಸಮಾಜಿಕ ಜಾಗೃತ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಎರವಾಗದೆ, ಆತ್ಯಂತಿಕ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ—ವ್ಯಕ್ತಿ ಪೂಜೆ ಇಂಬುಗೊಳ್ಳಲು—ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಭಾಷಿಕ ಮಾಧ್ಯಮ: ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಂದ=ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ, ವ್ಯಕ್ತಿಯ 'ಸಂದೃಕ್'ದರ್ಶನ ಸಾಕ್ಷಿಯ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆಗ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ, ತನ್ನ ಅರ್ಥವು—ಮೂಲ್ಯಗಳು—ಸೌಂದರ್ಯವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಆಧಾರ-ಭೂತ (ಹೊರತೋರಿಕೆಯ ವಲಯವಲ್ಲ) ಋತ:ಸತ್ಯದ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಜೀವನ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವುದರ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತಲೆ (aeienated) ಇರದೆ ತಾನು ಏಕಾಕಿ ಮಾನವೀಯ ಜೀವನದ ಅರ್ಥದ (fabric of meaning) ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಒಂದು ಎಳೆಯ ಸಾರ್ಥಕತೆಯು ಎಲ್ಲಿ ಉಂಟು.

ಎಂಬುದರ ಅರಿವಿನೊಂದಿಗೆ ಈ ಸಾಕ್ಷಿ, ತನ್ನ ಪಾಲಿನ ಕರ್ತವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೃತಾರ್ಥತೆಯ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದ ಋತ:ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಪೂರ್ಣ ಆಕೃತಿಯು ಕಣ್ಣಳತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಗಳಿವೆ. ಜೀವನದ ಅರ್ಥ:ಮೂಲ್ಯ:ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಡುವ ಪ್ರತಿಮಾ:ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ **'ವಿಕಟ'** ವಿಕೃತ ರೂಪದತ್ತ ಒಲಿಯದೇ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೆ ದೊರೆಯುವಂತಹವು ಇಲ್ಲವೆಂದರೂ ತಪ್ಪು ಆಗಲಾರದು. ಅರ್ಥ ಋಚೆ ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಗಳ ಪ್ರತೀಕ ಎಂದು ಕಾಣುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಅರ್ಧಭಾಗವು ತತ್:ಏಕಂ ಪಂಥೀಯ ವಕ್ರಗತಿಯುಳ್ಳದು ಆಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಮದ್‌ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಒಂದು ಮಾದರಿ: 'ಜಹಿ ಶತ್ರುಂ' ಅರಿಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲು ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು. ಕೌರವರನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಹೇಳಿದ ಆದೇಶ ಎನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಈ ಶತ್ರುವು **'ಕಾಮರೂಪಂ** ದುರಾಸದಂ' ಆಗಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ! ಎಂದರೆ ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಆ 'ನರ'ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾಗುವುದೊ? ಅಥವಾ ಏಕಾಂತವಾಸಿಯಾಗಿ ಚಾಂದ್ರಾಯಣಾದಿ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಾದಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂಟಿಗಾಲಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತು. ಅಥವಾ ಮುಳ್ಳು ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿ ತನ್ನ ವೀರ ಕರ್ಮದ ಸಾಧನೆ ನಡೆಸುವುದೊ? 'ವಿಮೃಶ್ಯ ಏತತ್ ಅಶೇಷೇಣ, ಯಥೇಚ್ಛಸಿ ತಥಾ ಕುರು' ಎಂಬ ಅತ್ಯಂತ ಉದಾತ್ತ ಭವ್ಯ ವಿಚಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಆದರ್ಶ ಉಪದೇಶ, ಗೀತೆಯ ಅಮರ ವಾಣಿಯ ಅತ್ಯುಚ್ಚಉಕ್ತಿ. ಆದರೆ ವಿಚಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ. ನಿರ್ಣಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವ ವಾಕ್ಯವು ಮುಗಿಯುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಇದೆ: 'ಸರ್ವ ಧರ್ಮಾನ್ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ **'ಮಾಮ್ ಏಕಂ ಶರಣಂವ್ರಜ** ಈ **ಏಕಂ**: ಸತ್ತೆಗೆ ಶರಣು ಹೋಗುವ ಆದೇಶ! ಭಗವಂತನು 'ಕಪಟ ನಾಟಕ ಸೂತ್ರಧಾರಿ' ಎಂದು ಹರಿದಾಸರು ಭಕ್ತಿಯ ಉದ್ರೇಕದಲ್ಲಿ ಆಡುವ ಈ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ (Dramatic irony) ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣನು 'ಕಾರಸ್ಥಾನಿ' ಎಂಬುದು ಬಿಚ್ಚು ಮಾತಾಯಿತು. **'ವಿಕಟ'** ಆಕೃತಿಯ ಶೈಲಿಯ ಇನ್ನಾಲಗೆಯ ಉಪದೇಶದ ರೀತಿ ಎಂಬಲ್ಲಿಯ 'ವಿಕಟ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಋಗ್ವೇದದ ಆಧಾರವಿದೆ.

ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿತ ವಿಶಿಷ್ಟ ಆ–ಕೃತಿ ರೂಪವಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ ಓಡು ಮತ್ತು ಓಡಬೇಡ ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಆ–ಕೃತಿಗಳು ಆಗಲಾರವು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದೃಕ್ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ದೃಶ್ಯ; ತತ್: ಏಕಂ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಿಯ ಭೂಮಿಕೆಯ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುವ ಋತ : ಸತ್ಯವು ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಕವನದ ವಿಷಯವಾಗುವಲ್ಲಿ 'ವಿಕಟ' ವಕ್ರತೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವುದುಂಟು. ಕಾಣೇ ಅರಾಯಿ ವಿಕಟೇ ಗಿರಿಂ ಗಚ್ಛ ಎಂದು ಮೊದಲ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ ಓಡಿಸಿದ ದೇವಿಯನ್ನು ವೇಷಾಂತರದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಗತಿಸಿರುವ ಈ ರಚನಾ ಶೈಲಿಯ 'ವಿಕಟ' ಆಕೃತಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ.

ನಾಗ–ಶಕ್ತಿಯ ಈ ವಿಕಟಗತಿಯ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ, ಈ ಉಪಾಸನೆಯ ಗತಿ:ಕ್ರಿಯೆ–ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರಬಲ್ಲವು. ಮೊದಲನೆಯ ಋಚೆಯೊಳಗಿನ 'ಅ-ರಾಯಿ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತವು 'ಅಲಕ್ಷ್ಮೀ' ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ದೇವಿ ದೇವಿಯದು ಎಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ಹೇಳಿದೆ; ಈ 'ಲಕ್ಷ್ಮೀ' ದೇವಿಯ ಮೂಲ ಉಲ್ಲೇಖವು **ಗೋ** ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ಗೋ ಸಂಕೇತವು,'ಸರ್ಪ' ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವತವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಗೋವಿಗೆ 'ವಿಕಟ' ಎನ್ನುವ ಕಾರಣವಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಗೋವನ್ನು 'ಗಿರಿ'ಗೆ ಓಡಿಸುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮೊದಲನೆಯ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟ 'ಗೋ' ಸಂಕೇತವು, ಕೊನೆಯ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದೇ ಓಡಿಸಿದ 'ದನ'=ಜಾನುವಾರು ಮರಳಿ ತರಲಾಗಿದೆ! ಆರಿಯ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹಾವಿಗೆ '**ಜನಾವರ**' 'ದನ' ಎಂಬರ್ಥದ ಪದವನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಬಳಸುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ! ಸರ್ಪಗಳನ್ನು **ದೇವ–ಜನ** ಎಂಬ ಉಪನಿಷತ್ಕಾಲದ ವೇದ ಕಾಲದ ಸುಮಾರಿನ ರೂಢಿಯ ಬಗೆಗೆ ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ್ದುಂಟು. ಈ '**ಜನಾವರ**' ದನ ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಿಂದಲೂ ಸರ್ಪಗಳು ಸಾಕು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇದ್ದುವು–ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಅನುಮಾನ ಹೊರಡುತ್ತದೆ. ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಶುಭಕಾರಕ ಹಾವು ಎಂದು, ದೇವರ ಹಾವು ಎಂದು ಹಾವುಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಕಂಡು ಅವುಗಳಿಗೆ ಆಹಾರ ಒದಗಿಸುವ ರೂಢಿಯು ಇಂದಿಗೂ ತೀರ ಲುಪ್ತವಾಗಿಲ್ಲ. ಫೀನಲ್ಯಾಂಡಿನಲ್ಲಿ

ಮನೆಯ ಹಾವು ಎಂದು ಒಂದನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. (Ency. of Religion and Ethics Vol, XI, ಫಿನಲಾಂಡಿನ ರೂಢಿಯ ವಿವರ ನೋಡಿರಿ). ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ ಕೆಲವೊಂದು ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಈ ರೂಢಿಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಆಗ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಶಕ್ಯತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

'ಹೇ ಕಾಣೇ ವಿಕಟೇ ಅರಾಯಿ ಗಿರಿಂ ಗಚ್ಛ' ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಕೊನೆಯ ಋಚೆಯ ಅರ್ಥವು ಹೀಗಿದೆ: (ವಿಶ್ವೇ ದೇವತೆಗಳು) **ಗೋವುಗಳನ್ನು (ಗಾಂ) ಮರಳಿ ತಂದರು** (ಪರಿ ಅನೇಷತ್) **ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು (ಅಗ್ನಿಂ** ಪರಿ ಅಹೃಷತ). ದೇವರಿಗಾಗಿ (ದೇವೇಷು) ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲು (ಶ್ರವಃ) ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದರು (ಅಕ್ರತ).

ಈ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೇ ದೇವರ ನಿರ್ದೇಶವು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಜನರಿಗೇ ವಿಶ್ವೇದೇವರು:ನೀರಿನ ಕುವರರು ಎಂದುದು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ವೇದೇವ ಈ ಪದದ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥದ ಚರ್ಚೆ ಅನವಶ್ಯಕ. **ಹಾವನ್ನುಅಗ್ನಿಯೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿ** ವರ್ಣಿಸಿದ್ದುದರ ಚರ್ಚೆ ಆಗಿದೆ (ಪು. ೭೧, ೮೩). ಈ ಕೊನೆಯ ಋಚೆಯ ಈ ವಾಕ್ಯ ನೋಡಿ. 'ಗೋವುಗಳನ್ನು ಗಿರಿಯಿಂದ ತಂದರು: ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.' ಇವೆರಡೂ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ ಸಂಗತಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆ ಆಡಿವ 'ವಿಕಟ' ಮಾತು ಎನ್ನಲಾದೀತೆ ? ಒಟ್ಟಿನ 'ವಿಕಲ' ಆಕೃತಿಯು ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕಾದರೆ 'ವಕ್ರ' ರೇಖೆಗಳು ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕಲ್ಲವೆ ? **ತಂದುದು ಗೋವು; ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು !** ಎಂದರೆ ಈ **ಗೋವು ಹಾವೇ** ಇರಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕು: ಈ **'ಗೋವು'** (ಹಾವು) **'ಅಶ್ವ'** ರೂಪ ತಾಳಿದ್ದೂ ಉಂಟು ! ನೀರೊಳಗಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಮಹಾನ್ ಅಶ್ವದ ಸರ್ವಾಶ್ಚರ್ಯಮಯ ವರ್ಣನೆಯು ಋಗ್ವೇದದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ **ಆಕೃತಿ ಪಡೆದಿದೆ !** ಇದು ಮಾಮತೆಯ ದೀರ್ಘತಮಸನ ಕೃತಿ; ಮತ್ತು ಅಪ:ರಸ: ಪಂಥೀಯ 'ಅಶ್ವ' ಎಂಬ ಇಷ್ಟೇ ಸೂಚನೆ ಸಾಕು; ಇದರ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಲು. (I. ೧೬೩; ೧೬೪). ಏಕೆಂದರೆ ಕೊನೆಗೆ **ತತ್:ಏಕಂ:ಸತ್** ಆಕೃತಿಗೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ ಈ ಸಂಹಿತೆ. ಈ ನೀರ್–ಕುದುರೆ= ಅಪಾಂ ನಪಾತ್ ನಾಮಾಂತರ ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥ-ಗರ್ಭ ಅದೇ; ಆದರೆ ಈ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ಶಬ್ದಮಯ ಬೇರೆ: ಕುದುರೆಯ ನೆನಪನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುವಂತ

ಹದು. ಇದುವೇ **ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಾಗದ ಕುದುರೆಯ** ಸಂಕೇತವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಾಗದ ಆಹ್ನಿಕಗಳಲ್ಲಿ, ಹೋಳಿ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವ **ಕತ್ತೆಯ** ಮೆರವಣಿಗೆಯಂತಹ ಬೀಭತ್ಸ ಆ-ಕೃತಿಯ ನಡೆವಳಿಗಳಿಗೆ ಶ್ರೀಮದ್ಗಾಂಭೀರ್ಯಯುಕ್ತ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು ! (ನವಭಾರತ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ, ಮುಂಬೈ, ದೀವಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆ ನೊವೆಂಬರ ೧೯೬೮, ನಾಗಪುರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಡಾ|| ಸದಾಶಿವ ಡಾಂಗೆ ಅವರ ಲೇಖನ; ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ ಹಟ್ಟಿಕಾರ : ದನಗಾರಿಕೆಯ ಕಾಲದ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಪ್ರತಿಮಾ:ಸಂಕೇಗಳು "Pastoral Symbolism from the Rgveda" ಎಂಬ ವಿಷಯುವನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿದ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ ಉಪಸ್ತಂಭವಾಗಿ ಬರೆದ ಲೇಖನ: '**ಹೋಲಾಷ್ಟಕೋಪನಿಷದ್**' ಎಂಬ ಒಂದು ಅದೇ ತಾನೆ ದೊರೆತ ಹಸ್ತಲಿಖಿತದ ಆಧಾರದಿಂದ) ಎಂದರೆ ಈ **ಮೇಧ** (:ಯಜ್ಞ) '**ಆಶ್ವದ್ದು**'; ಎಂದರೆ ಇದು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾದ ಬೇರೊಂದು 'ಅಶ್ವ'ವೇ ಇರಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕು. ಈ ಅಶ್ವವು 'ಕತ್ತೆ'ಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತಿರಬಹುದು. ಈ 'ಅಶ್ವ'ದ ಸಾಮ್ಯದಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ 'ತಂದು (ಮನೆ ಮನೆಗೆ) ಸ್ಥಾಗಿಸಲಾದ ಅಗ್ನಿಯ ಸಂದರ್ಭದ ಈ **ಗೋವು**ಗಳು ಹಾಗಿನ ಸಂಕೇತಗಳೇ ಇರಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕು. ಈ ಗೋವಿನ ವರ್ಣನೆಯ ತರುವಾಯ ಮುಂದಿನ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಯ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ ! '**ಸಪ್ತಿಂ ಅಗ್ನಿಂ**' ಎಂಬ ಈ ರೂಪಕದಲ್ಲಿ '**ಸಪ್ತಿ**' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ **ಕುದುರೆ** ಎಂದು ಭಾಷ್ಯವಿದೆ! '**ಸಪ್ತ**'=**ಸರ್ಪ** ಈ ಸಮೀಕರಣದ ವಿವರಣೆ ಈ ಮೊದಲು ಬಂದಿದೆ (ಪು. ೧೩೭–೧೩೭), ಎಂದರೆ ಈ 'ಸಪ್ತಿ' ಸರ್ಪರೂಪದ್ದೇ ಇರಲಿಕೇಬೇಕು. ಅಗ್ನಿಸ್ವರೂಪ ಈ ಅಶ್ವ - ಸರ್ಪವನ್ನು **ಪ್ರಚೋದಿಸಲು** ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ! (X. ೧೫೬.೧). **ಕುಕ್ಕುಟ**–ಸರ್ಪ, **ಅಶ್ವ**–ಸರ್ಪ ಈ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯ ರೂಪವು ಬೇರೆಯಿದ್ದರೂ ಅಂತರ ಅರ್ಥ–ಗರ್ಭವು 'ಅಪಾಂ–ಸಪ್ತೃ' ಸ್ವರೂಪವೇ ಎಂಬುದು ನಿಃಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನು ಮೋಡಿಯ ಮಾಟದ ಈ ವಿಕಟ: ಚಮತ್ಕೃತಿ ನೋಡಿ : ಹೇ '**ಕಾಣೇ ಅರಾಯಿ** (:ಅಲಕ್ಷ್ಮಿ) **ವಿಕಟೇ ಗಿರಿಂ ಗಚ್ಛ**' ಎಂದು ಓಡಿಸಿ

ದ್ದೇನು ? ಮತ್ತು ಈ ಸೂಕ್ತದ ಕೊನೆಯ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ (ಗಿರಿಯಿಂದ)
'ಗೋವು' ತಂದು 'ಅಗ್ನಿ' ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನು ? ಈ ತತ್ಕಾಲೀನ ಘಟ
ನೆಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅರ್ಥವೇನು ? ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊರಗಣಿಂದ ಹೇರಬೇಕಾ
ಗಿಲ್ಲ. ಈ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ದೇವಿ **ಅ-ರಾಯಿ**=ಅ-ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಹೇ
'ಕಾಣೇ' ಎಂಬ ಸಂಬೋಧನವೇ ಸಾಕು; ಇದು ಆ 'ಸಮಯ'ಸ್ಥ ಆಚಾರ
ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬಗೆಗಣ್ಣ ಎದುರು ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಲು
ಸಮರ್ಥವಿದೆ.

ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯೊಳಗಿನ ಅಪೂರ್ವ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ
ಒಂದು ಮೌಲಿಕ ಮಹತ್ತ್ವದ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ತ್ವಷ್ಟಾರನನ್ನು
'ವಾಶೀ ಹಸ್ತ' ಎಂಬ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಸೂಚಕ **'ವಾಶೀ'** ಸಂಕೇ
ತದಂತೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ **'ಕಾಣೇ'** ಎಂಬ ಈ ದೇವಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಸಂಕೇತವು ಅಭ್ಯ
ಸನೀಯವಿದೆ. 'ವಾಶಿ(ಸಿ)' ಇವರ ಅನಿಶ್ಚಿತ ಉಚ್ಚಾರವು, ಈ ಸಂಕೇತವು
ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕ ಆಕೃತಿಗೆ ಸರಿ ಹೋಗದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಡು
ತ್ತಿದೆ. ಟಿ. ಬರೊ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ, ಇದು ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷೆಯ
ಕೊಡುಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ. (ಬರೊ ಎರೂ ನ್ಯೂಕೋಶ ಶಬ್ದ
ಸಂ. ೪೩೭೫). ಮರುತರೂ ವಾಶೀ ಹಸ್ತರು ! **ವಾಶೀ** (ಬಾಚಿ) **ಬಾಚಿ**
ಇದು ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ **ಬಡಿಗರ** ಪ್ರಮುಖ ಉಪಕರಣ. ಬಾಚು ಬಾಚಣಿಗೆ
ಈ ಪದಗಳೂ ವಿಚಾರಾರ್ಹ, ತ್ವಷ್ಟಾರ ದೇವತೆಗಳ ಬಡಿಗನಂತೆ ! **ವಾಶೀ**
ಹಸ್ತನೆಂಬ ತ್ವಷ್ಟಾರನು ಅದಿತಿ (=ದೇಮಾಯಿ, ದ್ಯಾಮವ್ವ) ದೇವಿ ಪತಿ;
ಮರುತರು ಅದಿತಿ ಪುತ್ರರು! ದೇಮಾದೇವಿಯ ಮೂರ್ತಿ ನಿರ್ಮಾಣದ
ಹೊಣೆ ಕಂನಾಡಿನ ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪಾಂಚಾಳ—ಬಡಿಗರ ಕಡೆಗೆ ತಲೆ
ತಲಾಂತರಗಳಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ ! ಕಾಳಮ್ಮನ ಅರ್ಚಕರು—ಭಕ್ತವರ್ಗ
ಇವರೇ (ಕಂನಾಡ ಕಥೆ ನೋಡಿರಿ). ಸರ್ಪ ಮಂತ್ರದ ಪರಂಪರೆಯು ಇದ್ದ
(ಇರುವ) ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗರ ಮನೆತನಗಳು ಇವೆ. **'ಕರ್ಮಾರ'** ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಯ
ವಿಚಾರ ಹಿಂದೆ ಬಂದುದುಂಟು. ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸುಸಂಗತಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸ
ಬೇಡವೆ ? ಕಂನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಋಗ್ವೇದದ ಭಾಷಾಂತರದ ಪ್ರೇರಕರು: ಶ್ರೀ ನಾಗ
ಲಿಂಗ ಪರಿವ್ರಾಜಕಾಚಾರ್ಯರು : ಶಿವಸಿದ್ಧಾಂತಿ ಶಿವಯೋಗಿ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ

ಸ್ವಾಮಿಗಳು ! (ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮ ರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರಿಗೆ ಸಲಹೆಯಿತ್ತವರು).

(೨)ಲಕ್ಷ್ಮೀ ದೇವಿಯನ್ನು ಕಾಣೇ ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ಗಿರಿಗೆ ಓಡಿಸಿದ ಹಾಗಿನ ಈ ಇಡೀ ವರ್ಣನೆಯು ಅಂದು ಸಂಭವಿಸಿದ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದೆ. ಕಾಣೇ=ಕಾಣಾ ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದವಲ್ಲ; ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪೂರ್ವವಿದೆ. ಇದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೂ ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷಿಕ ಸಂಕೇತವೆಂದು ಡಾ. ಬರೋ ತಮ್ಮ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವಿತ್ತಿದ್ದಾರೆ. (ಶಬ್ದ ನಂ. ೧೨೦೯). ಋಗ್ವೇದದ ಈ ಪದಕ್ಕೆ 'ಕಾಣಃ ವಿಕ್ರಾಂತ ದರ್ಶನಃ' ಎಂದು ಔಪಮನ್ಯರ ಮತ. ನಿರುಕ್ತಕಾರರು ಹೇಳುವುದು "ಮೆತ್ತನೆಯ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಸ್ವಲವೂ ಕೇಳಿಸದಿರುವುದು" ಆದ ಮಾತು ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಳಿದ್ದರೂ 'ಕಾಣ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಒಕ್ಕಣ್ಣನು; ಅಂಧನು ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳು ಈಗ ಉಳಿದು ಬಂದಿದ್ದು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಮೀಕ್ಷಾರ್ಹವಾಗಿವೆ.

ವೇದ ಕಾಲೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆ-ಕೃತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಕಂನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಉಳಿದಿರುವ ಕೆಲವೊಂದು ಅವಶಿಷ್ಟ ಆಚಾರಗಳು (Living past), ಅಂದಿನ 'ಸಮಯ'ದಲ್ಲಿ ನಮನ್ನು ಕೊಂಡುಒಯ್ಯುವ ಸೋಜಿಗದ ಪವಾಡ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವು ಆಗಿವೆ. 'ಕಾಣೇ (ಲಕ್ಷ್ಮೀ' ಸಂಕೇತದಲ್ಲಂತೂ ಈ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೂ ಇದೆ). ಕಾಣಾ-ಕಾಣ ಈ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರು, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ತಮ್ಮ ಅರಿಕೆಯ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ನಮೂದಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಈ ಕೋಶಸ್ಥ ಅರ್ಥಗಳ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆವ ಅವಶ್ಯಕತೆ, ಕಂನಾಡಿನಲ್ಲಿ 'ಕಣಿ' ಹೇಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಕಂಡವರು ಅರಿತವರು ಆದವರಿಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಇಲ್ಲ. (ಕ. ಸಂ. ಪೂ. ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿವರ ಬಂದಿದೆ. ಪು. ೧೯. ೨೪-೨೭; ೩೨). 'ಕಣಿ' ಕಾಣ್ (vision ominous sight, divinations), ಪ್ರಶ್ನ ಸೂಚಕ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಇದನ್ನು ನೆನೆದಲ್ಲಿ, ಔಪಮನ್ಯವರ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಅರ್ಥವು ಸಮರ್ಪಕವಿರುವುದಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕವಯಃ ಕ್ರಾಂತ ದರ್ಶಿನಃ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಕವಿಗಳು 'ಕಣಿ'

ಯುರ ಬಳಗದವರೇ. 'ರವಿ ಕಾಣದ್ದನ್ನು ಕವಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ' ಎಂದು ಹೇಳ ಲಾಗುತ್ತದೆ. ಔಪಮನ್ಯವರು **ವಿಕ್ರಾಂತ ದರ್ಶನ** ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ 'ಕಾಣಾ' ಈ ಸಂಕೇತವು ಕಂನುಡಿಯ 'ಕಣಿ'ಗೆ ಹತ್ತಿರದ್ದೇ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಉಚ್ಚಾ ರದಲ್ಲಿ ಕಂದವಿಳ ಮಾತಿನ ಅಂತ್ಯ ಇ, ಉಕಾರಗಳು ಆಕಾರಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತವೆ. ನಿರುಕ್ತಕಾರರು ಹೇಳಿರುವ ವಿವರಣೆಯು 'ಕಣಿ'ಯ ಇನ್ನೊಂದು ರೂಪವನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದು ಕೊಡುತ್ತದೆ; 'ಕಣಿ'ಯವರು ಈ 'ಆಡಿಕೆ' ಆಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆವೇಶಪೂರಿತ ಉನ್ಮನಸ್ಕ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾರೆ. ದೇವಸ್ಥಾನ ಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಮುಯಾಚಾರಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ – 'ಕಣಿ'ಯ ಅರ್ಹತೆ ಬರಲು ಉಪವಾಸಾದಿ ವ್ರತ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದುಂಟು. ಇದರಿಂದಾಗಿ 'ಕಣಿ' ಆಗುವ ಆ ಸುಮಾರಿಗೆ ಈ ಅರ್ಹಂತರ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಆವೇಶ ಅರ್ಭಟೆ ಯಲ್ಲೂ ಆಯಾಸದಿಂದಲೂ ದೈಹಿಕ ದೌರ್ಬಲ್ಯ–ಮನೋ ವೈಕಲ್ಯವೂ ಕೆಲ ವೊಮ್ಮೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಬರುವ 'ವಾಕ್' (ವಾಣಿ) ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದೂ ಉಂಟು; ಮಾತಿನ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಈ ಕಾಣ್ಕೆ ಸಪ್ನವತ್ ಒಂದು ಏನೋ ಮಿಂಚಿ ಹೋಗುವ ದೃಶ್ಯ; ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳ ಬಂದಂತೆ ಎನಿಸುವ ಮಾತು. ಇದು ಪಕ್ಕನೆ ಆಗಿಹೋಗುವ ಘಟನೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅದು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಿರದಿದ್ದರೇ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ! ದೈಹಿಕ ನಿರ್ವಿಣ್ಣತೆಯೇ ಕಾರಣವಿರುವ ಸಂಭವವೂ ಉಂಟು.

'ಕಣಿ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಲೆಕಕ್ಕೆ ಹಿಡಿಯದೆ 'ಕಾಣಿಕೆ' :ಅರ್ಪಿತ, ಅರ್ಪಣ ಇದರ ಸಮರ್ಪಕತೆಯು ಗೊತ್ತಾಗಲಾರದು. ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ Present, presenee ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ "esse" to be ಇದು ಮುಖ್ಯ ಭಾಗ. ಯಾವುದು 'ಉಂಟು' ('esse') ಅದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಅಥವಾ 'ಕಾಣುವುದು' ಎಂದಾಗ, ಉಂಟಾಗುವ ಕುತೂಹಲ ಪ್ರೇಮಾದರ ಗಳಿಂದ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದು—ಅರ್ಪಿಸಲಾಗುವದು, ಕಾಣಿಕೆ—Present. ವಿಶ್ವ ದಲ್ಲಿ 'ಉಂಟು' (Esse) ಎಂಬ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿ ಯಾರ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾ ದಾಗ, ಈ 'ಕಣಿ' : ಪವಾಡದ ಮೂಲಕ ಅದನ್ನು ಕಾಣಹೋದಾಗ ಅಂತಃ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗುವ ವಸ್ತು 'ಕಾಣಿಕೆ' 'ಕಣಿ' ಕಾಣಿಯಾಯಿತು;

ಕಾಣಿಕೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯಿತು !

ಕಣಿ ಸಂದೃಕ್ ಶಕ್ತಿಯ (intuition) **ಫಲ**. ಅ-ಖಂಡಿತ ಜೀವ ಶಕ್ತಿಯ (Life Force ಅಥವಾ Elan vital) ಸಂಗಡ ಲಭಿಸುವ ಅನುಭಾವದಲ್ಲಿ (ಪುರಾತನ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಬಲ್ಲ ಔಪಮನ್ಯವರು ಹೇಳುವಂತೆ) ವಿಕ್ರಾಂತ ದರ್ಶನ: ಕಣಿಯ ಶಕ್ತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು—ನಾಗಾವೇಶದಲ್ಲಿ. ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ ಇದು ಕುಮಾರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ಆಗಿತ್ತು, ಕಣಿಯ ಶಕ್ತಿ ಪಡೆದ. ಈ ಶಕ್ತಿ ಉಂಟೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಈ ಮಾಧ್ಯಮಾ (medium) : ಪ್ರತಿಮಾ (ದೇವಿ) ಪೂಜಾ ಸ್ಥಾನವಾಗುತ್ತದೆ; ಕಾಣಿಕೆ, ಮುಡುಪು ಪಡೆದು ಬೆಲೆಗಾಣುತ್ತದೆ. 'ಯಂ ಕಾಮಯೇ ತಂ ಉಗ್ರಂ ಕೃಣೋಮಿ' (:ಯಾರನ್ನು ಮೆಚ್ಚುತ್ತೇನೊ ಅವರನ್ನು ಸಮರ್ಥರನ್ನು—ಆವೇಶವುಳ್ಳವರನ್ನು ಮಾಡುವೆ); ತಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಕೃಣೋಮಿ; (ಬ್ರಹ್ಮ (ಆನಂದ) ಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆವಂತೆ ಮಾಡುವೆ); ತಂ ಋಷಿಂ ಕೃಣೋಮಿ (ಕವಿಯನ್ನಾಗಿ ಕಣಿಯುವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು); ತಂ ಸುಮೇಧಾಂ ಕೃಣೋಮಿ (ತುಂಬ ವಿಚಾರವಂತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು X. ೧೨೫. ೫).

ಈ ಬಗೆಯ ಕಣಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನುಳ್ಳವಳೆಂದು ಒಮ್ಮೆ, ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ, ಅಂದಿನ ಲೋಕಾದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾದ 'ಕುಮಾರೀ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಒಂದು ಉದಾಹರಣವು, ಇದು ವಾಗಾಂಭೃಣೀ ಸೂಕ್ತವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ವಿಖ್ಯಾತವಿದೆ. 'ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿ' ಸಂಪಾದಿಸಲು ಈ ಪ್ರತಿಮಾ:ಮಾಧ್ಯಮದ ಉಪಾಸನೆ ಇಂದಿಗೂ ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಕಣಿಯ ಶಬ್ದ : ಪ್ರತಿಮಾ ಮಾಧ್ಯಮವೇ ಉಪಾಸ್ಯ ದೈವತವಾಗುವಾಗ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಈ ಕಣಿಯ (:ವಾಕ್) ಶಕ್ತಿಯ ಪವಾಡಸಿದ್ಧಿಯು ಉಂಟೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯ ಆ 'ಕುಮಾರೀ' ದೇವಿಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವು ಇಷ್ಟಿರಬೇಡ ?

ಇನ್ನೂ ಒಂದು ವಿಶೇಷ: ಈ ವಾಗಾಂಭೃಣಿಯು, ವಿಷ್ಣು ಪತ್ನಿ ಎಂಬ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯೊಂದುಂಟು. ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಯಂತೆ ಈ ದೇವಿ 'ಲಕ್ಷ್ಮಿ' ಯೇ ಆಗುತ್ತಾಳೆ; 'ರುದ್ರೇಭಿ ಅಹಂ ಚರಾಮಿ' ಎಂದೂ 'ರುದ್ರಾಯ ಧನುಂ ಆತನೋಮಿ' ಎಂದೂ ಈ ದೇವಿಯೇ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ; ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೂ

ಮತ್ತು ಈ ಅಂಭೃಣಿಯು 'ಅಂಬು' (:ಆಪ:ರಸ) ದೇವಿ ಎಂದೂ ಈ ದೇವಿ ಆದಿಮಾತೆ:ಅಂಬೆ:ಭವಾನಿ:ದುರ್ಗೆ ಆಗುತ್ತಾಳೆ. 'ಅಹಂ' ಆದಿಕರ್ತ್ರಿ ಎಂಬು ದರಿಂದ ಇವಳಲ್ಲಿ ಒಳಿತು–ಕೆಡಕಿನ–ಜೀವನ ಮತ್ತು ಮೃತ್ಯು ಈ ಉಭಯ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ದೇವಿ ಅ–ಖಂಡಿತೆ : ಅದಿತಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. 'ವಾಕ್' ಎನ್ನುವುದರಿಂದ—ಆಪ:ರಸ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಕಾರಣ (ಸರಸ್ವನ್ ಪತ್ನಿ) ಸರಸ್ವತಿಯು ಇನ್ನೊಂದು ನಾಮಾಂತರವಿದು.

ಆದರೆ ಅಖಂಡಿತ 'ಲಕ್ಷ್ಮೀ' ವಿಚಾರವನ್ನು ಅಥರ್ವವೇದಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾಗಿ ಇರಿಸಿ, ಮಂಗಳಕರ ಮೇಲುಡು ಹೊಚ್ಚಿ ಅಖಂಡಿತ ಅದಿತಿ ರೂಪವನ್ನು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದದ ಕೊನೆಗೆ ಅದಿತಿಯು 'ಸಲಿಲ' ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿ ಅದೃಶ್ಯಳಾಗುತ್ತಾಳೆ (:ಪಿಂಡ = **ದೇಹದಲ್ಲಿ ವಾಸ ವಾಗುತ್ತಾಳೆ, ಕಲಶದೊಳಗಿನ ಸಲಿಲವಾಗಿ**);ಮತ್ತು 'ಭದ್ರಾಲಕ್ಷ್ಮಿ'ಯು ಒಂದು ಉಲ್ಲೇಖಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅ-(ಭದ್ರಾ) ಲಕ್ಷ್ಮಿ=ಅ–ರಾಯಿ ರೂಪ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಗಿರಿಗೆ ಓಡಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೆ; ಆದರೆ 'ಗೋ' ವೇಷದಲ್ಲಿ ಮರಳಿ ಮನೆ ಮನೆಗಳ **ಕುಂಡದೊಳಗಿನ ಗುಪ್ತ ಅಗ್ನಿಯಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಡು ತ್ತಾಳೆ!**

ಈ **(ನಾಗ)–ಶಕ್ತಿ ಉಪಾಸನೆಯ ಅಂತ್ಯದೊಡನೆ** ಋಗ್ವೇದವು **ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ!** ದೇವ ಮಾತೆಯಾಗಿ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ ಅದಿತಿ. ಸಪ್ತ (ಸರ್ಪ?) ಸಹಿತ ಸಲಿಲದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ತಾನು, ಮೃತು ರೂಪಳು ಎಂಬು ದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾಳೆ. (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಇದರ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವಿದೆ ೧–೨–೧). ವಾಕ್ (ಅಂಭೃಣಿ) ಶಕ್ತಿ:ಕಾಣಾ ಲಕ್ಷ್ಮಿ (ಋಗ್ವೇದದ **ರಾ–ಕಾ**) **ವಿಕಟಾ** ಅಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಂದು ದೂಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬನಕ್ಕೆ–ಗುಡ್ಡಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಲ್ಪಡು ತ್ತಾಳೆ. (ಬನದಮ್ಮ, ಮಾಳಮ್ಮ, ಮಲೆ–ಮಲ್ಲಮ್ಮ–ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಸ್ಮರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಿ. ಆದರೂ ಮೊದಲು 'ಅದಿತಿ' ಮೊದಲಾದ ನಾಮ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮಾನವ ದೇವಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ನಾಗ–ಶಕ್ತಿ (Life-Force) ವೇಷಾಂತರ ಮಾಡುತ್ತ ಅಮರವಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ—ಉಳಿಯಲಿದೆ ! ಅದು ಹೇಗೆ ? ಏಕೆ ?

ನಾಗಶಕ್ತಿಯ ವೇಷಾಂತರ

೧) **ನಾಗ–ಶಕ್ತಿ :** ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಜೀವನಚೈತನ್ಯಯುಕ್ತ **ಸರ್ಜಕ–ಶಕ್ತಿ.** ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ Life Force ಅಥವಾ Elan vital ಎನ್ನ ಬಹುದು. Philsoophy of **Being** ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಬ ಶಕ್ತಿಸಹಿತ (ಪುರುಷ:ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ) ಈ ಏಕ ಶೇಷ ದ್ವಂದವು, ನಾಗ ಶಕ್ತಿಯ ದ್ಯೋತಕವೇ ಸರಿ. ನಾಗ ಈ ಶಬ್ದ-ಸಂಕೇತವು ಮೂಲತಃ ತಲೆ ದೋರಿದ್ದೆಂತು ? ಇದು ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣದ ತರುವಾಯ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸಂಕೇತವೆ ? ಈ ನಾಗ ಶಬ್ದದ ನಿಶ್ಚಿತ ಅರ್ಥವೇನು ? **ಇದು ವಿಮರ್ಶಾ–ಪೂರ್ವ–ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತ** ಎಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತ. ಆದರೂ ಇದರ ಬರುವಳಿಯ ಬಗೆಗೆ ತಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿ ಪ್ರಾಯಗಳು ಇರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಮೋ. ವಿಲಿಯಂಸ್ ಕೋಶವು ಸೂಚಸಿದೆ: “ಬಹುತರವಾಗಿ ಇದು ನ-ಗ ಅಥವಾ ನಗ್ನ ಈ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಇಲ್ಲ” (:prob neither fr. ನ-ಗ nor fr. ನಗ್ನ) ‘ನ ಇತಿ ನ ಇತಿ’ ಎಂಬ ಭೂಮಿಕೆಯ ವಿಶ್ವ-ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧೀಕರಿಸುವ ‘ನಾಗ ಸಂಕೇತದ ನೆಲೆ, ಹೇಗೆ ತಿಳಿದೀತು, ತಿಳಿಯದೇ ಇರುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ಸಾರ್ಥಕ್ಯವೂ ಇದೆ’ ತಾನೆ ?

ಆದರೆ, ಭಾರತೀಯ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಆ–ಕೃತಿ ರೂಪ-ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಸರ್ವ-ಪರಿಚಿತ ಗುಹ್ಯವಾಗಿದೆ: ಪವಿತ್ರ ಜಲಾ–ಶಯಗಳಲ್ಲಿ ಕುಂಭಮೇಳದಂತಹ ವಿಶಿಷ್ಟ ತಿಥಿಗಳಂದು. ಸು–ಮಜ್ಜನಕ್ಕಾಗಿ ಬರುವ ಲಕ್ಷಾಂತರ ವೈರಾಗ್ಯ ಮೂರ್ತಿ ಬೈರಾಗಿ (ನಾಗಾ<) **ನಂಗಾ** (>ನಗ್ನ) ಸಾಧುಗಳ ಹಲವಾರು ತಂಡಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ ! ಹಿಮಾಲಯದ ನಂದಾದೇವಿ ಈ ಉತ್ತುಂಗ ಶಿಖರದ ಹೆಸರನ್ನು ‘ನಂಗಾ’ ಎಂದು ಉಚ್ಚರಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯೂ ಉಂಟು. **ಲಂಗ**(ಟ) : ಉಡುಪು; ಲಂಗರ (anchor)! ಲಾಂಗಲ >ನಾಂಗರ (:ನೇಗಿಲ); ಶೇಷನ ಅವತಾರವೆಂಬ **ಬಲ** ದೇವನ ಆಯುಧ ನೇಗಿಲು ! ಲಾಂಗೂಲ : ವೃಷಾ **ಕಪೀ** ! (ಹನುಮ:) **ಮಾರುತಿ,** ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ‘ನಗ್ನ’ ಶಬ್ದವೂ ಹಿಡಿಸುವದಿಲ್ಲವಾಗಿ ಮೋ. ವಿಲಿಯಂಸ್ ಕೋಶವು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ : ‘ನಗ್ನ’ ಈ ಶಬ್ದದ ಸಾಧುತ್ವವನ್ನು

ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು 'ನಜ್' ಎಂಬ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಆಖ್ಯಾತವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದು ಕಾಣು ತ್ತದೆ; (probably invented to explain ನಗ್ನ) ! ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಜ್ ಆಖ್ಯಾತದ ಪ್ರಯೋಗಗಳಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಇದರ ಬೇರೆ ಸಾಧಿತ ಕೃಂದಂತಗಳಾಗಲಿ ದುರ್ಲಭ ! ಲಗ್>ಲಗ್ನ; **ಲಕ್ಷ(ಣ)—ಲಕ್ಷ್ಮಿ** ಈ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ (**ಲಗ್**:) ಅಂಟಿಕೊಂಡು – ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವಂತಹದು ಎಂಬ ಅರ್ಥವುಂಟು. (ಲಗ್) ಲಕ್ಷಣ : **ಲಿಂಗ**=ಚಿಹ್ನ; ಲಕ್ಷಣ : ಲಕ್ಷ್ಮಿ: ಕುರುಹುಳ್ಳದು. (ಮೋ. ವಿ.) ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ **ಲಕ್ಷ್ಮಿ**, **ಲಕ್ಷ್ಮಿ** ಸುಕೇತಗಳ ವಿಶೇಷ ಔಚಿತ್ಯವು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ಮೂಲ ಲಕ್ಷ್ಮಿ: ಅಪರ್ಣೆ (:ದುರ್ಗೆ)ಯೇ ಸರಿ ! ನಾಚಿಕೆಪಡು ಎಂಬರ್ಥದ 'ಲಜ್ಜ್' ಆಖ್ಯಾತದೊಡನೆ 'ನಗ್ನ'ದ ಸಂಭಂಧವಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯುನ್ನು, ಅಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸ ಲಾಗಿದೆ. ಲಜ್ಜೆ=ನಾಚಿಕೆ, ಮತ್ತು ನಗ್ನತೆ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಮಾನಸ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದೆನ್ನು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಲು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವೂ ಉಂಟು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಮಾನವನು ತನ್ನ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪದ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅಳುಕುವುದೂ–ನಾಚುವುದೂ ಹೇಡಿತನ; ಇಂತಹರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಕೃತ್ರಿಮ ಮೂಲ್ಯಗಳ ಆಮಿಷಕ್ಕೆ-ಸಂಪ್ರ ದಾಯಕ್ಕೆ–ಹೆದರುವ ಪುಕ್ಕರು ! ಇವರು ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿ 'ವಿಕೃತ' ಮನಸ್ಕರಾಗುತ್ತಾರೆ; ಅವರ ಸುಪ್ತ ಮನದಲ್ಲಿ ಈ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅಪೇ ಕ್ಷೆಗಳು ವಿಕೃತ ರೂಪ ತಾಳಿ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಿರಾಶೆ ತರುತ್ತವೆ.... "ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಆವರಣದಲ್ಲಿ, (ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮರಳಿ ನಿಸರ್ಗದತ್ತ ಹೊರಡು ವಲ್ಲಿ), ನಗ್ನತೆಯು ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನವಾಗುವಲ್ಲಿ, ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವು ನಾಗನದೇ ಆಗಿದೆ. ಮೋ. ವಿಲಿಯಂಸ್ ಕೋಶವು, '**ಲಜ್ಜ**' ಮತ್ತು '**ಲಗ್ನ**' ಈ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತಗಳ ಬರುವಳಿಯುಲ್ಲಿಯೂ ಏನೊಂದು ಸಂಬಂಧವಿರಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ! ನಿರ್–ಲಜ್ಜರಾದರೆ ಲಗ್ನದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ! ವಿವಾಹ : **ಬಂಧನ : ಕೃತ್ರಿಮ** ಎಂಬುದೂ, ಈ ನಾಗ–ನಗ್ನ–ಲಗ್ನ ಈ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತಗಳ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಳ್ಳುತಿರುವುದು ಸೋಜಿಗದ್ದಿಲ್ಲವೆ ? ಇದೆಲ್ಲವೂ '**ನಾಗ**'ಸಂಪ ರ್ಕದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವಿರುವ **ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ : ಭಾಷಿಕ**

ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮನಿರುವ ಅಂತಃಸಾಕ್ಷಿ ಇವೆರಡರ ನಡುವಣ ಸಂಘರ್ಷವೇ ಇಲ್ಲಿ ಇದೆ. ತತ್ ತ್ವತಃ, ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಪಡೆವ ಸಂಗತಿ : **ಅ-ಮೂರ್ತ ಜೀವನದ ಮೂರ್ತ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳೇ ಭಾಷೆ!** ಆದರೆ ಅನೇಕರಿಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ತರ್ಕ ಅಥವಾ ಕಲ್ಪಿತದಲ್ಲಿ ಇರುವ ವಿಶ್ವಾಸವು, ತಲೆತಲಾಂತರಗಳಿಂದ ಬಂದ ಜೀವನಾನುಭವದ ಮೂರ್ತ ಭಾಷಿಕ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ.

೩) **ಜೀವನಸ್ಥ ಗೂಢ ಆಕರ್ಷಣದ ಮೂರ್ತಿಮಂತ:ಆಕೃತಿ-ರೂಪವೇ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರತಿಮೆ** ಆದರೆ ಇವಳು **'ನಪ್ತೃಸಹಿತ' ನೀರೆ,** ಇದನ್ನು ಮರೆಮಾಜಲಾಗಿದೆ! ಬರಿ ಸ್ತ್ರೀ ಬಂಜೆ : ಬಂಜೆ= ಅಪೂಜ್ಯೆ. ಇಂದು ಗುರು ಸಾರ್ವಭೌಮನೆಂಬ ಠೀವಿಯಿಂದ ಮೆರೆದ 'ಪುರುಷನು', ಈ ಪೀಠದ ಮೂಲ ದೈವತವಾದ (ನಪ್ತೃಯುಕ್ತ) 'ಶಕ್ತಿ' : ದೇವಿಯನ್ನು ಪದಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸಿ ತಾನೆ ಜಗದ್ಗುರು ವೇಷ ಧರಿಸಿರುವ ಆಕ್ರಮಕನು (userper)! ಅಥವಾ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಪುರುಷನ ಈ ಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲತೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು, ಎಂದರೂ ಸರಿ. ಆದಿ**ಮಾತಾ** ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತ. ಋಗ್ವೇದದ 'ಅದಿತಿ' ಎಲ್ಲ ದೇವರಿಗೆ ಮಾತೆ ಅಲ್ಲದೆ ಮಾನವರ ತಾಯಿಯೂ ಅಹುದು. 'ನರಾಃ' 'ಮರ್ತ್ಯಃ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತದ ಮರುತರು, ಸಹ ಅದಿತಿ – ಪುತ್ರರೇ ಸರಿ. ಬೌದ್ಧರಲ್ಲಿ ಗೌಣವಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವ 'ತಾರಿಣೀ' ಭಗವತಿ ಇದ್ದಾಳೆ; ಜೈನರಲ್ಲಿ ಅವಶಿಷ್ಟ 'ಯಕ್ಷಿಣಿ' ಯನ್ನು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಲಿಕ್ಕಾಗದು. ಕ್ರೈಸ್ತಪಂಥದಲ್ಲಿ ಆದಿ ಮಾತೆಗೆ ಇರುವ ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರಣ ಸ್ಥಾನವು, ಮರೆತು ಹೋಗತೊಡಗಿದೆ: ಇದನ್ನು ಕುರಿತು ಜರ್ಮನಿಯ ಅರ್ನ್ಸ್ಟ್ ಹೆಕೆಲ್. ವಿಖ್ಯಾತ ತತ್ವಜ್ಞ – ವಿಜ್ಞಾನಿ ಬರೆಯುವುದೇನಂದರೆ : "....Virgin' mother of Christ plays an important part as a forth deity; (:Father, Son, and Holy Ghost); in many catholic countries she is practically taken to be much more powerful and influential than the three male persons of thc celestial administration. The Cult of

Madonna has been developed to such an oxtent in these countries that we may oppose it to the usual mascwline form of monotheism as one of a fiminine type, The Queen of Heavan" becomes so frominent, as is seen in so many pictures and leagends of the Madonna, that the three maee persons practically disappeare (The Riddle of the Universe; p. 232; Thinkor's Library No. 3).

ಮುಸಲ್ಮಾನೀ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆದಿ ಮಾತೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲವಾದರೂ 'ಸ್ತ್ರೀ'ಯ ಬಗೆಗೆ, ಭಾರತೀಯ ಹಾಗೂ ಕ್ರೈಸ್ತ ಸನ್ಯಾಸ ಪಂಥೀಯ ಸ್ವರೂಪದ ವಿರೋಧಿ-ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರದರ್ಶನವು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀ ಲಂಪಟತೆಯ ಬಗೆಗೆ ಜಗತ್ತಿನ ಇನ್ನುಳಿದ ಧರ್ಮ-ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ತಿರಸ್ಕಾರವು, ಮುಸಲ್ಮಾನೀ ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ತೀವ್ರಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿಲ್ಲ; ಒಬ್ಬನು ನಾಲ್ಕು ಹೆಣ್ಣು ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಇರುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅನುಮತಿಯೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ. ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸಿರಿವಂತರ ಝನಾನಾ (ಅಂತಃಪುರ) ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

೩) ಆಮರಣ 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಚಾರಿ (:ಣಿ)ಯ ಜೀವನವೇ ಗುರಿಯಾಗಿರುವ ಕುಮಾರೀ ಹಾಗೂ ಕುಮಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಯು ಯಾವುದು ? ಇವು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಉತ್ತರವು ಋಗ್ವೇದದ ಅದಿತಿ; ಸರಸ್ವತಿ; ಅಂಭೃಣಿ. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಈ ಆದಿ-ಶಕ್ತಿಗಳ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಹಾಗೂ ಗ್ರೀಸ-ಇಜಿಪ್ತಿನ ಪುರಾತನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಈ ನಡೆವಳಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುವ ಶಕ್ಯತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ವೈದಿಕ ದೈವತಗಳ (ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ) ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡುವಾಗ ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲರು, ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಸಂಗದ-ಪರಿಶ್ರಮದ-ಸಾಫಲ್ಯವು ಎಲ್ಲಿದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ: "Vcdic-mytholsgy occupies a very important position in the study. of the

history of religions (p. 2.) ಏಶಿಯಾ ಹಾಗೂ ಯುರೋಪೀಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರವಿರುವ ಇಂದಿನ **ಸಂನ್ಯಾಸ ಪಂಥಗಳೆಲ್ಲ ಮೂಲತಃ, ಶಕ್ತಿಪೂಜೆಯ ಪತ್ರಿಕ್ರಿಯೆಗಳು;** ಇವು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಚಾಂದ್ರ–ಆಪ:ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಆಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯು, 'ನಾಗ'—ಪ್ರತಿಮಾ:ಸಂಕೇತಗಳ ಈವರೆಗಿನ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ.

ಆಮರಣ ಕುಮಾರೀ–ಕುಮಾರರಾಗಿ ಬಾಳುವ ಈ ನಡೆವಳಿ ಅ–ನೈಸರ್ಗಿಕ. ಆಮರಣ ಅವಿವಾಹಿತರಾಗಿರುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಅವಶ್ಯವಾಗುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಯಾವುದಿರಬಲ್ಲುದು ? ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರೊಳಗಿನ ಆಕರ್ಷಣವು ನೈಸರ್ಗಿಕ; ಇದು ಪ್ರಕೃತಿಧರ್ಮ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕುಮಾರೀ-ಕುಮಾರ ಪರಂಪರೆಯು ಈ ಅವಿವಾಹಿತ ಜೀವನಕ್ಕೆ—ಈ ಅನೈಸರ್ಗಿಕ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಿದ್ದೇನು ? ಯಾರು ? ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ? ಪಾರಲೌಕ ಆಮಿಷವೇ ? ಮೋಕ್ಷ, ಅಮರ ಪದವಿ, ನಿತ್ಯಾನಂದ ಸಿದ್ಧಿ ಇಂತಹ ಆಮಿಷಗಳನ್ನು ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ನಿರ್ಮಿಸಿರಬಲ್ಲುದು; ಆದರೆ ಸಂಪ್ರದಾಯವು–'ಅನಾದಿ' ಎಂದರೂ, ಇದು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಮುಂಚಿನ ಕಥೆಗಳು ಉಂಟು ! ಆದುದರಿಂದ ಕುಮಾರೀ–ಕುಮಾರರ ಅಂದಿನ ಆ ಹಂತದ ಜೀವನ ಸೂಚಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು–ಈಗಲೂ ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಲು ದೊರೆಯುತ್ತಿವೆ. ಇಂದು ಸತ್ತಬಳಿಕಿನ 'ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ' ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ –ಆ ಅಮರ ಪದವಿಗಾಗಿ ಎಂದು ಆ ಕುಮಾರೀ–ಕುಮಾರ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಅ–ವಿವಾಹಿತ ಜೀವನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ತೀರ ಅಶಕ್ಯವೇನಲ್ಲ. ಆದಿಮಾತೆ ಕುಮಾರಿ; ನಿಜ ಆದರೆ ಅವಳು 'ಆಪನ್ನಸತ್ವಾ' '**ಸತ್**'ನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವ ಸ್ವಯಂ–ಭೂ ಶಕ್ತಿ ಸಂಪನ್ನೆ. ಆದರೆ **ಆದಿ** ಎಂಬ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಈ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಶಕ್ತಿ **ಅವನಲ್ಲೇ** ಅಡಕವಾಗಿಲ್ಲ ! ಇವನು '**ಪರ**' ಅವಲಂಬಿ ! ಹೀಗೆ '**ಪರ**'ಅವಲಂಬಿಯಾಗಿರುವ ಪುರುಷನು, **ಆದಿ** (ಒಬ್ಬನೇ) ದೈವತವಾಗುವ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಬಂದಿಲ್ಲ, ಎಂಬುದು ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ ! ಆದುದರಿಂದ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಆದಿಪಿತ (ಒಬ್ಬನೇ) ಈತನೇ ದೇವ, ಎಂಬುದು ವಿಪರೀತ ವಿಚಾರ; ಆದಿಮಾತೆಯೇ ಮೊದಲಲ್ಲಿ; ಇದು ನಿಶ್ಚಿತ.

೪) ಆದರೂ ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿರುವ ಕಾರಣವೇನು ? **ಕುಲಾಚಾರ—ಕುಲ**ಧರ್ಮ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ದೇವೀ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿಲ್ಲದ ಮನೆತನಗಳು ವಿರಳ. ಇಂದು ಸಹ. ಕುಲ > **ಕೌಲ**; ಆದರೆ '**ಕೌಲ**'-ಧರ್ಮ ಇಂದು ತಿರಸ್ಕೃತ ! ಕೌಲ=ಶಾಕ್ತ ಎಂದು ತುಚ್ಛ ಈಗ ! ಹಳೆಯ ಕಾಗದ ಪತ್ರ ನಾಶಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ನಾಶವಾದುವು ಎಂದಲ್ಲಿ, ಮೊದಲು ರೂಢವಿದ್ದ ಶಾಕ್ತ, ಕೌಲ ಇಂತಹ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ರೂಢವಿದ್ದುದು ಸುಳ್ಳಾಗಲಿದೆಯೋ ? ಗಂಡು ಜೀವಕ್ಕೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಬಗೆಗೆ ಇರುವ ನೈಸರ್ಗಿಕ (ಪ್ರಕೃತಿ ಧರ್ಮದ-) ಆಕರ್ಷಣದ **ಅತಿಪ್ರಸಂಗದಿಂದಾಗಿ** ಸಂಭವಿಸಿರುವ ಆಪಘಾತದ ವಿಪರೀತ ಪರಿಣಾಮವೇ, ಈ ವಿಕರ್ಷಣಾತ್ಮ ಕುಮಾರ-ಕುಮಾರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸನ್ಯಾಸಪಂಥವು. ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಪಂಥೀಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವರೂಪವಿರದೆ ಕೇವಲ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಿಂದೇ ಈ ವಿ-ರಕ್ತಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ; ಆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ (reaction) ಬಳಿಕ ಒಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕವಲೊಡೆದು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ನಾನಾಶಾಖೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಮೂಲ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು 'ಅಪನ್ನಸತ್ವಾ' ಕುಮಾರೀ ದೇವಿಯ ಆಕೃತಿ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾದುದೂ ಈಗ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರತೊಡಗಿದೆ.

ಮುನಿಸು ತಲೆಯೆತ್ತುವುದು ಯಾವಾಗ ? ನಿರಾಶೆಯಲ್ಲಿ— ಮನಸಿನಂತೆ ಇಚ್ಛೆ ಸಫಲವಾಗದಾಗ;— ಯಾರಾದರೂ ಎದುರಿಸಿ ವಿರೋಧಿಸುವಾಗ; ದ್ವೇಷ—ತುಚ್ಛಭಾವನೆ ಇದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಆಕರ್ಷಣದ, ಅತಿ--ಪ್ರೇಮದ ವಿಕೃತಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣಿನ ಮೇಲಣ ಮುನಿಸಿನ ಪರಿಸರವೇ 'ಮುನಿ' ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪಾರ್ಶ್ವ ಭೂಮಿಯಾಗಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಮಾಯಾವಿ ಎಂದೂ, ಮೋಹ-ಪಾಶದಲ್ಲಿ ಕೆಡಹುವವಳು ಎಂದೂ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕಾಣುವಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥೀಯ ಪುರುಷನ ಕಾಮುಕತೆಯ ಅತೃಪ್ತ ಭಾವನೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನವೆ ಇದೆ. ಕ್ರೈಸ್ತಪಂಥೀಯ ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ತ್ರೀದ್ವೇಷವನ್ನು, ಅ. ಹೆಕೆಲ್ ಸ್ಪಷ್ಟಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. (p. 29). "........ the most deplorable aspect of Christin morality

is its belittlement of the life of the family, of that natural living togetter next kin which is just as necessary in the case of man as in the case of all the higher social animals. Family is justly regerded as the "foundation of society" and the health life of the family is a necessary condition of the prosperity of the State. Christ, however, was of a very different opinion : with his gaze ever directed to "the beyond", he thought as lighty of woman and familey as of other goods of "this life". "Sexual love, the first foundation of the family union seem to have been regarded by Jesus as a necessary evil. His most enthusiastic aposete, Paul went further in the same direction declaring it to be **better not marry than to marry** : It is good for a man not to touch a woman."

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಬದ್ಧ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ **ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ** ಕುಮಾರೀ-ಕುಮಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ಬಂದಲ್ಲಿ, ಆ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬವನಿಗೆ ಅವತಾರ ತಾಳಿ, ಈ ಭವದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವ ಶ್ರಮವಹಿಸುವ ಕಾರಣವೇ ಉಳಿಯಲಾರದು! 'ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಯನ್ನೂ ವಿಜಯಶ್ರೀಯನ್ನೂ ಪಡೆದು ಬಾಳುವ ಹದವನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ' ಅವತರಿಸಿದೆ, ಎಂಬ ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಪರವೆಂಬ ಹಾಗಿನ ಮುಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರೈಸ್ತ, ಬುದ್ಧ, ಜೈನ 'ನಿರ್ವೇದ' ಮಾರ್ಗದ ಉಪದೇಶವೆ ತುಂಬಿದೆ. ವೈವಾಹಿಕ ಜೀವನವನ್ನು 'ಭವ ಬಂಧನಕಾರಿ' ಎಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಧ್ವನಿತಪಡಿಸುವ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ. ಸ್ತ್ರೀ-ದ್ವೇಷೀ ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. ರಾಸಕ್ರೀಡಾರತ. ಗೋಪಿಕಾವಲ್ಲಭ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ 'ಭಗ'

ವಾನ್ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು, ವಿರಾಟ ವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶನದ ನೆಪದಿಂದ ಈ ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಶ್ಮಶಾನ ಭೂಮಿ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಘೋರವಾದರೂ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರವನ್ನು 'ನರ'ನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ! ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಈ ಸಂಸಾರ ವೃಕ್ಷದ ಆಶ್ರಯ ಬಯಸುವವರಿಗೆ, 'ಅಸಂಗ ಶಸ್ತ್ರೇಣ ದೃಢೇನ' ಅದನ್ನು ಸಮೂಲ ನಾಶಪಡಿಸಲು, 'ಪುರುಷೋತ್ತಮ' ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಈ ಭಗವಂತನು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದ್ದಾನೆ!

೫). ಆದರೆ ಗೀತೆ— ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥೀಯ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವು, ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಬಗೆಯ ನಿರಾಶೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ ಎಂಬುದು ಇಂದು ಒಮ್ಮೆಲೆ ತಿಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದದ ಪವಾಡ ಕಥಾ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಜಿಪ್ತ-ಗ್ರೀಸದ ಪುರಾತನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಅತೃಪ್ತ ನಿರಾಶಾವಾದಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಪಡೆದ ಆಕೃತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು, ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೂ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಬಸುರಿ ಉರ್ವಶಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸದಿರಲು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವ—ದೊಡ್ಡಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುವ-ಪುರೂರವನು ಇಂತಹ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತ. ಉರ್ವಶಿ ಬಸುರಿ ಆಗುತ್ತಲೇ, ಸ್ತ್ರೀ ಜೀವನ ಕೃತಾರ್ಥವಾಯಿತು! ಆದರೆ ಅದರೊಡನೆ ಪುರುಷ:ಪುರೂರವ ನಿರಾಶಾಮೂರ್ತಿಯಾದ! ಅನುರಕ್ತನು ವಿರಕ್ತನಾದ.

ಈ ವಿರಕ್ತಪಂಥೀಯ ಸನ್ಯಾಸವಾದವು, 'ದೇವರು' ಎಂಬ, —ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಎಟಕದ-ಒಂದು ಸಂಕೇತವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅದರ ಆಧಾರದಿಂದ ತನ್ನ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು— ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟಿದೆ! ಆದರೆ Elan **Vital** :ಆಪ:ರಸ ಸ್ವರೂಪ ಅಗ್ನಿ—ತೇಜ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಕೃತಿ ದೇವಿಯ ಆಚೆಗೆ ಏನುಂಟು ? ಈ ವಿ-ರಕ್ತಿಯ ಉಗಮ ಎಲ್ಲಿದೆ? **ಸ್ವ**-ತ್ವಕ್ಕೆ (ಎಂದರೆ Vital) ಎರವಾದ ಅನಾಥ ಭಾವವಿದು. **ಸತ್**-ತ್ವ (Vital) ದೊಡನೆ **ತತ್**ಮಯವಾಗುವಲ್ಲಿಯೇ ಏನೆಲ್ಲ ಜೀವಿತ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವೆಂಬ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದೇವರೆಲ್ಲಿ? ಆದರೂ ಲೌಕಿಕ ಜನವನ್ನು ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿರಿಸಿ, ತಾನೇ ಆ ಕಲ್ಪಿತ ದೇವತಾ-ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಮೆರೆವ ತಂತ್ರವನ್ನೂ, ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ! ಆದರೆ ಗುರುವಿಗಿಂತಹಿರಿಯ ದೇವನಾರು?

'ಹರಮುನಿದರೆ ಗುರುಕಾಯ್ವ' ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಈ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿ 'ಪುರುಷ' (ಗುರುವಿ)ನ ಹೊರಗೆ ದೇವರು ಎಂಬುದೇನು ಉಳಿಯಬಲ್ಲುದು ? (ಜೈನ-ಬೌದ್ಧಪಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಉಂಟು. ದೇವರ ಹೆಸರೆತ್ತಿ, ಅವನು ಗುರುವಿಗಿಂತ ಕಿರಿಯನೆಂದು ವರ್ಣಿತನಾಗಿ ಅವಮಾನಿತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ) **ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ದಿವ್ಯಾನುಭೂತಿಯೆ ಮೂಲ ದೀಕ್ಷೆಯೆನ್ನಿತ್ತು–ಈಯಬಲ್ಲ—ಸಮರ್ಥಶಕ್ತಿ: ಕುಮಾರೀ ದೇವಿಯೆ ಆದಿಯಲ್ಲಿ. ಇದು** (ನಾಗ:) **ಶಕ್ತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ;** ಇದು ನಿಶ್ಚಿತ. ಆದರೆ, '**ಆ**'(ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ) ನಂದ–ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ, 'ತೃಪ್ತಾಂ ತರ್ಪಯಂತೀಂ' ದೇವಿಯನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಪ—ಘಾತವಾಗುವ ಹೆದರಿಕೆ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೊರಟಿದೆ ! ಈ 'ನಾರ' ಅಯನವು ಹಲವು ಬಾರಿ, 'ವತ್ಸ' ಅಯನವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದೂ ಅನಿವಾರ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ, ಈ **'ಆಪೋ ವತ್ಸ'ನು ಮಾತಾ–ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೇ ಅಭಿಶಾಪದಂತೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ !** ಇದೂ ನಿಶ್ಚಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಆಪ:ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯವು, **ಆ** 'ಒಂದು' ಆಮರ ಆ–ನಂದ ಸ್ಮೃತಿಯ ಸಂ–ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲೇ ಆ-ಮರಣ, ವಿ-ರತಿಯಿಂದ ಉಳಿವ ಕುಮಾರೀ–ಕುಮಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲೇಬೇಕಾದುದಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಶಕ್ತಿವಿರಹಿತ ಶಿವ, ಅಥವಾ ವಿಷ್ಣು ಇವರಿಗೆ ದೇವತ್ವವೇ ಇಲ್ಲ, ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೇ ಹೇಳಿವೆ ! 'ಶಕ್ತಿ'ವಿರಹಿತ ಕೇವಲ ಪುರುಷ:ಶವ; ಅಥವಾ ಶ್ಮಶಾನ ಸ್ವರೂಪ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗುವ ಈ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥದಲ್ಲಿ, ಗುರುವು ಸಹ ನಿಜವಾಗಿ ಶಕ್ತಿಸಹಿತನಾಗಿ ತನ್ನ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಬೇಕಿತ್ತು; ಆದರೆ ಈ ಆಪೋವತ್ಸನು ಆಕ್ರಮಕನಾಗಿ ಶಕ್ತಿದೇವಿಯ ಪಟ್ಟ ಪಡೆದ ಬಳಿಕ, ಸದೇಹಶಕ್ತಿಯನ್ನು ದೂರ ಓಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ 'ಯಥಾ ದೇವೇ ತಥಾ ಗುರೌ' ಕಾಣಲು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ! ಆದ ಕಾರಣ ಶಕ್ತಿ ವಿರಹಿತ ಗುರುವು, ಶಿಖಂಡಿಯೇ ಸರಿ. ಈ **ಶಕ್ತಿ ಸದೇಹಳು** ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಅದೃಶ್ಯಳಾದ ಬಳಿಕ; ಆ **'ಮಧ್ಯಮಾ';** ವಾಕ್ಕನ್ನು ಶಾಪಾನುಗ್ರಹ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ **ಈ ಗುರು:ಪುರುಷನು ತನ್ನ ನಾಲಗೆಯಲ್ಲಿ, ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಸ್ಪರ್ಶದ ಸೋಂಕಿನಲ್ಲಿ ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು**

'ವಾಗಾರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ; ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಅಥವಾ ಮೂಲ ಆ ಶಕ್ತಿದೇವಿ, ಉಭಯಲಿಂಗಿ (ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ); ಆದಕಾರಣ ಈಗ ಅವಳೇ ಈ ಪುರುಷ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಪಂಥೀಯ ಪೀಠ-ಅಲ್ಲ; **ಸಿಂಹ** (:ಶಕ್ತಿ) ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಗುರು ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವದ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾಳೆ. ಈ ಪೀಠದ ವ್ಯಾಘ್ರ-ಸಿಂಹರೂಪ ಶಕ್ತಿಯ ಈ ಸಂಕೇತವು 'ನಾಗ'ಶಕ್ತಿ ಸಂಕೇತದಷ್ಟು ಪುರಾತನವಲ್ಲ! 'ಹಸ್ತಿ': 'ಮತಂಗಜ'ವು ಪೀಠಸ್ಥರಿಗೆ ಇರುವ ವಾಡಿಕೆ. ಇದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷ ಅರ್ಥ ವಿದೆ-ವ್ಯಾಘ್ರ, ಸಿಂಹ ಇವು, 'ನಾಗ', ಅ-ನಾಗರಕ ಎಂಬ ಅಪವಾದಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ ಬಳಿಕ, ಆ ಶಕ್ತಿಯು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ನೂತನ ಆಕೃತಿಗಳು. ಪೈರಣು ಬನಿಯನ್, ·ಶರ್ಟ್, ಬುಸಕೋಟವರೆಗೆ ಆಕೃತಿ ಬದಲಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆ ? 'ನಾಗ' ಯಾವಾಗಲೂ ನೀರಲ್ಲಿ ಮಿಂವ 'ಮೀನ' ದೇವರು ಸುಮಜ್ಞಾನಿ: 'ಮತ್ಸ್ಯ' ಅವತಾರ ಧರಿಸಿ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿದ್ದುಂಟು! ಮನು ಎಂಬ ನರನನ್ನು ನಾಶದಿಂದ ಉಳಿಸಿದವನೇ ಮತ್ಸ್ಯನಂತೆ! 'ಮತ್ಸ್ಯ' ಇಲ್ಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಎಂದೋ ಪ್ರಳಯ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿತ್ತು! ಈ ಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ಪಾರಾಗಲು ನೆರವಾದ 'ದ್ರೋಣಿ' ಪ್ರತಿಪದೆಯ ಚಂದ್ರನು ಎಂದು, ಗ್ರೀಸದ ಇದೇ ಆಕೃತಿಯ ಕಥೆ ಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ! ಈ ಚಂದ್ರ ರೂಪಕ್ಕೆ 'ಶಿನೀವಾಲೀ' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇಳಾ:ಚಂದ್ರೆ ಇರುವುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡರೆ, **ವೈವಸ್ವತ** ಮಾನವನನ್ನು ಪ್ರವಾಹದಾಟಿಸಲು ಆದ ದ್ರೋಣಿ ಅಥವಾ ಸೇತುವು ಇಳಾ ದೇವಿಯಾಗಿರುವ ಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಆದರೆ '**ಸಂ-ದೃಕ್**' ದೃಷ್ಟಿಯ (intuion) ಹಂತದ ಅದಿತಿ-ದಕ್ಷ ಪಂಥೀಯ ಈ ಪ್ರತಿಮೆ, 'ಸಾಕ್ಷ'ಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ-ಪ್ರಜ್ಞೆ ಚೇತರಿಸಿ, ಅದು ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆಪ:ರಸದಲ್ಲಿ ಓಲಾಡುವ-ಮಿಂವ:'ಮೀನ', ಸರ್ಪ, ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ : ಶಕ್ತಿ ದೇವಿಯ ನೈವೇದ್ಯ-ಪ್ರಸಾದಕ್ಕೆ, ಮೀನು ಬೇಕು! (ಅಷ್ಟಮಿ ದೇವೀ ನೈವೇದ್ಯಕ್ಕೆ ಪಡುವಲಕಾಯಿ ಬೇಕು; ಎರಡರ ಅಂತಃಸಾಮ್ಯ ತುಲನೆ ಮಾಡಿರಿ); ಪಂಚ-'**ಮ**'**ಕಾರ** ಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ಸ್ಯಕ್ಕೆ (ವಿಷ್ಣುರೂಪ) ಅಗ್ರಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಮೊದಲು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದ್ದ 'ಮೀನ'ದ ಬಳಿಕ, ಕಾಮದೇವನ ಧ್ವಜ

ಎಂದು ಬಗೆವ ರೂಢಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ! ಅಥರ್ವ ವೇದದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಾಣದ ಬಗೆಗಿನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಮನೇ ಆದಿ ದೇವನೆಂಬ ವರ್ಣನೆಯೂ ಉಂಟು! ಈ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಾರಾಯಣ ವಿಷ್ಣು ಕಸಿದುಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ ನಾಭಿ ಕಮಲದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸೃಷ್ಟಿ ಕರ್ತನೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮನ ತಂದೆ ತಾವು ಆಗುತ್ತಾರೆ! 'ಮತ್ಸ್ಯ' ಪುರಾತನ ಸಂಕೇತ. ಬಳಿಕ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರ–ನಾಭಿ ಪದ: ಪದ್ಮ ಎಂಬುವು ಬರುತ್ತವೆ. ಬಳಿಕ 'ಕಮಲ' ಎಲ್ಲ ದೇವರುಗಳ ಜನ್ಮ ಕೇಂದ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಪದ್ಮ: ಕಮಲಾಸನಸ್ಥರಲ್ಲದ ದೇವರು ವಿರಳ. ಅಂತಃ ಸಾಕ್ಷಿಯು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗತೊಡಗಿದ ಕುರುಹು: ಈ ಎಲ್ಲ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ. ಇದು ಒಳಿತೋ ಕೆಡಕೋ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿಲ್ಲ. ಆದ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ ಗುರುತಿಸಿ ಸಕಾರಣವಾಗಿ ವಿವರಿಸುವುದು ಇತಿಹಾಸದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯ.

೬) ಸಗುಣ ಸಾಕಾರ ಶಕ್ತಿದೇವಿಯ ರತಿ ನಿಂದ್ಯವೆನಿಸತೊಡಗುವುದರೊಡನೆ, ರತಿ, ವಿ–ರತಿಯ ಪ್ರದರ್ಶನವು ಲೋಕಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ! ಆದರೆ 'ಶಕ್ತಿ' ವಿರಹಿತ ಅರ್ಧ ಪುರುಷ: ಗುರುವನ್ನು ಕೇಳುವವರಾರು? ಇದಕ್ಕಾಗಿ 'ಶಕ್ತಿ' ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಪಡೆದ ಹೊಸ ಹಾದಿಯನ್ನು— ನೂತನ 'ಅಯನವನ್ನು' ಹುಡುಕುವುದು ಅವಶ್ಯವೇ ಆಯ್ತು! ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಮಾರ್ಗ, ಅರಬರ ದೊಂಬಿಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಾಗುತ್ತಲೆ 'ಇಂಡಿಯಾ' ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕೆ ಕೋಲಂಬಸನು ಕಡಲ–ಪಯಣ ಕೈಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೆ? ಕುಮಾರಿ: ಕನ್ಯೆ: 'ಭಾರತಿ' ಶಕ್ತಿ–ಮೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾಗುವ ದೇವಿಯು; ಇವಳು ಜನನಿಂದೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಲೆ ಈ 'ನಾರ'–ಅಯನವು ತನ್ನ ಹೊಸ ದಾರಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳದೆ, ಈ ಹಂತದಿಂದ ಮುಂದೆ ಅದರ ಉಳಿಗಾಲವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅನುಭವದ ಈ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕಾಲಬದ್ಧ ಭೌತ ಸ್ವರೂಪದ 'ಮಾಧ್ಯಮ' ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ್ದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅರ್ಥಶಕ್ತಿಯು ಗೋಚರಕ್ಕೆ ಬರತೊಡಗುತ್ತದೆ.

'ಶಕ್ತಿ'ಸಾಧನೆಯು ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಆ ಬಳಿಕ ಹಲವು ಹೊಸ ದಾರಿಗಳು ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಅವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ 'ಯೋಗ' ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಲಭಿಸುತ್ತಿದ್ದ 'ಶಕ್ತಿ' (ಸಂ-)ಯೋಗವು ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದುಂಟು

ಆರೋಗ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ಸುಪ್ತಚೇತನಶಾಸ್ತ್ರ (Depth Psychology) ಇವುಗಳಿಗೆ ಯೋಗ ಪದ್ಧತಿಯ ಮೂಲಕ ದೊರೆತಿರುವ ಮೌಲಿಕ ಕಾಣಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರೂ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಕಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಈ ಯೋಗದಲ್ಲಿ, ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಶಾಖೆಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹಠಯೋಗ ಮತ್ತು ರಾಜಯೋಗ ಎಂಬುವು 'ಶಕ್ತಿ'(ಸಂ) ಯೋಗ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿಯೆ ಹೊರಟುವು; ಅವು ಒಂದೇ ಮೂಲದಿಂದ ಹೊರಟ ಎರಡು ಸ್ರೋತಗಳು. ಒಂದರಲ್ಲಿ ದೈಹಿಕ (:ಆರೋಗ್ಯ) ಶಕ್ತಿ ಉಪಾಸನೆಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿದೆ: ವಜ್ರಾಂಗ ದೇಹಿಯಾಗಿ. (ತಾನೇ ಅಥವಾ ತಾನೂ) ತತ್:ಏಕಂ:ಸತ್-ಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಮರಣರಹಿತನಾಗುವ ಗುರಿಯುಂಟು. ಈ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿದ್ದನೆಂಬ ಒಬ್ಬ 'ಗೋ'ರಕ್ಷನ ಪ್ರತಿಮೆ ಮಧ್ಯಯುಗೀನ ಸಿದ್ಧ-ನಾಥ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ; ರಾಜಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಣಿ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಇನ್ನೂ ಒಬ್ಬ 'ಗೋ'ರಕ್ಷನಿದ್ದು ಈತನು 'ಅ-ಲಕ್ಷ'(:ಶೂನ್ಯ) ದೃಷ್ಟಿ ಯೋಗವನ್ನು ಭೋಧಿಸಿದ 'ಅ-ಲಖ'ನಿರಂಜನ ಆದಿಗುರು ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಉಂಟು ಆದರೆ ನವ-ನಾಥ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ **ಮತ್ಸ್ಯ-**ಇಂದ್ರನೋ—ಮೀನಾ-ನಾಥನೋ **ಆದಿ-ಪುರುಷ**ನೆಂದೂ ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದೊಳಗಿನ **ಮೀನ**=ಮತ್ಸ್ಯ ಮತ್ತು **'ಗೋ'** (ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ:ಸರ್ಪ) ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅರ್ಥದ ಆಳದಲ್ಲಿ ಋಗ್ವೇದ-ಅವೆಸ್ತಾಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ'ವು ದರ್ಶನವನ್ನೀಯುತ್ತಿರುವುದು ಸೋಜಿಗದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಥಪಂಥೀಯ **'ಮೈನಾ-ವತಿ'** ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಯ ಹೆಸರೂ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ, ಆ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ 'ಮೈನಾ' ಗಿಳಿಯಂತೆ ಮಾತಾಡುವ ಒಂದು ಹಕ್ಕಿ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ಯೋಗಿನಿ 'ಮೈನಾ' ಗಿಳಿ ಗೊರವಂಕಗಳಂತೆ ಪಂಜರದ ಒಂದು ಹಕ್ಕಿ ಆಗಿರದೆ ಅಪ:ರಸ ಪಂಥೀಯ ಒಬ್ಬ ಯೋಗಿನಿಯು. ಇದು ಯೋಗ ಶಕ್ತಿ ಸಾಧನಾ ಮಾರ್ಗ; 'ಮತ್ಸ್ಯಾಯನ'ದ ಈ ಸಾಧಿಕೆ 'ಮೈನಾ'ದೇವಿ=ಮೀನಾದೇವಿಯೆ ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆಯೆ| ವಿಶೇಷ.

ಜಾಗತಿಕ ಜ್ಞಾನ ಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ಭಾರತೀಯರಿಂದ ಸಂದ ಒಂದು

ಮೌಲಿಕ ಕಾಣಿಕೆ : ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ಎಂದು ಮರ್ಸಿಯಾ ಇಲಿಯಡೆ, ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಶೋಧಕರ ಇಂದಿನ ತಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಇಲಿಯಡೆ ಅವರಿಗೆ ಮೇಲಣ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಮೂಲತಃ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಸಾಧಕರಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕಲಕತ್ತಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪದವೀಧರರು. Yoga (Immortality and Freedom) ಎಂಬ ದೊಡ್ಡಗ್ರಂಥ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಯೋಗದ ವಿವಿಧ ಮಾರ್ಗಗಳ ಸಾಧಾರ ಸಮಾಲೋಚನೆಯೂ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿದೆ ಭಾರತೀಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ 'ಇತಿಹಾಸವನ್ನು, ಮಹಾನ್ ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಜಾಗತಿಕ ಕೀರ್ತಿ ಪಡೆದಿರುವ ಡಾ. ಸುರೇಂದ್ರನಾಥ ದಾಸಗುಪ್ತಾ ಅವರಿಗೆ, ಮರ್ಸಿಯಾ ಅವರು 'ಗುರುವಿಗೆ ಸಮರ್ಪಣ' ಎಂದು ತಮ್ಮ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮುಡಿಪಿದ್ದಾರೆ. ಅನುಭಾವ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಯೋಗದಲ್ಲಿ 'ಸ್ತ್ರೀ' ರೂಪದ ದೈವತಕ್ಕೇ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನವು ಏಕೆ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ಅವರು ತಾವೇ ಹೇಳಿರುವ ಆ ಉತ್ತರವು ಮನನೀಯವಿದೆ. (pp. 202-203).

೭) ಮಾನವನನ್ನು ಒಳಹೊರಗಣಿಂದ ಸುತ್ತಿ ಮುತ್ತಿಕೊಂಡು ಆತನನ್ನು ತನ್ನತ್ತ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ, ಬಳಿಕ ಘೋರ ಉಗ್ರ ಆಕ್ಮತಿಯಾಗಿ ನಿಂತು ಅವನ ಸರ್ವಸ್ವದ ಬಲಿದಾನ ಬೇಡುವ, ಈ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಅಗಾಧ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯೆ, ಈ ಸ್ತ್ರೀ ರೂಪ ! ಆಪಾದಮಸ್ತಕ ವಕ್ರ-ವಕ್ರ ನಾನಾ ರೇಖಾಕೃತಿಯ ಅಂಗೋಪಾಂಗಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಕುಡಿಹುಬ್ಬಿನ ಕುಡಿವಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಕುಡಿಮಿಂಚಿನ ಆಘಾತಕ್ಕೆ ಎಂತೆಂತಹ ಹೆಮ್ಮರಗಳೂ ನೆಲಕ್ಕುರುಳುತ್ತವೆ ! ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಈ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸೆಲೆ ಶಿಳಿಯದು! ಈ ಗೂಢರಹಸ್ಯಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯೆ ಇಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊರೆವ ಅಗಮ್ಯತೆಯ ಅನುಭವವು, ಈ 'ಪ್ರತಿಮೆ'ಯು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಅದ್ಭುತ ಅಚಿಂತ್ಯ ಶಕ್ತಿಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಬಲ್ಲುದು. ಕೈಗೆ ಎಟಕಿದಂತೆನಿಸಿಯೂ. ಕೈಗೆ ಸಿಲುಕದೆ ಅದೆಷ್ಟೋ ದೂರವಿರುವ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವ ಈ ಸ್ತ್ರೀ ರೂಪ-ಆಕೃತಿ ಅದ್ಭುತ-ಭಯಾನಕ ಭಾವವನ್ನು ತರುತ್ತದೆ, ವಿಚಾರಿಸಿದಂತೆ ! ಪ್ರಪಂಚಸ್ಥ ಅಚಿಂತ್ಯ ದಿವ್ಯತ್ವದ ಸಂಸ್ಪರ್ಶನದ ಭಾವನೆ ಮೂಡಿಸಬಲ್ಲ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತ-ಪವಿತ್ರ

ಭಾವವನ್ನು ಸ್ಫುರಿಸಬಲ್ಲ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಅ–ಮರ ಸತ್‌ತ್ವದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯ ಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯೆಂದರೇ ಈ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರತಿಮಾ-ಸಂಕೇತ. ವಿಶ್ವದ ಅಮರತ್ವಶಕ್ತಿಯೆಂದರೇ ಈ ದೇವಿ. ಏಕೆಂದರೆ. ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಅ–ಮರತ್ವದ ವರದಾನ ಮಾಡಲು ಈ ದೇವಿಯೆ ಸಮರ್ಥಳಲ್ಲದೆ, ಪುರುಷನಲ್ಲ! ಪುರುಷನು ನೆಪ! ವಿಷ್ಣುವನ್ನು "...ಅರ್ಧ ಗರ್ಭಃ ಭುವನಸ್ಯ ಕೇತುಃ" ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘತಮನು ತನ್ನ ವಾಸ್ತವ ಅನುಭವವನ್ನೇ ನಿವೇದಿಸಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ನಿಜಕ್ಕೂ ಮಾನವ ರಿಗೆ ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ 'ಪರಮ' ಆ–ನಂದದ ಸಂಸ್ಪರ್ಶನದ ದೀಕ್ಷೆದೊರೆಯುಬಲ್ಲು ದಾದುದು ಸ್ತ್ರೀ–ಶಕ್ತಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ, ಸಹಜವಾಗಿ. ಇದನ್ನೆ ಮರ್ಸಿಯಾ ಹೇಳಿರುವುದು ಹೀಗೆ: Mystical emotion in the presence of the mystery of generation and fecundity—such it is in part. But it is also recognition of all that is remote "Transcendental", invulnerable in woman; and thus comes to symbolize **the imperishable essence** of **the ultimate reality; Woman** incarnates both the **mystery of creation and mystery of Being of everything that is that incomprehencibly becomes and dies and is reborn.**

ಆಸ್ತಿಕ್ಯ (Being) : ಶಕ್ತಿಯ ಆಕೃತಿ; ಪ್ರತೀಕ ಸ್ತ್ರೀ ರೂಪವೇ ಇರುವ ಕಾರಣವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಮರ್ಸಿಯಾ ಬಿಳಿಯರು; ಭಾರತೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯ ರಹಸ್ಯ ಅವರೇನು ಬಲ್ಲರು ? ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವ ಸನಾತನತ್ವದ ಊರ್ಮಿ ತಲೆಯೆತ್ತದಿರಲಿ. 'ಶಕ್ತಿ'ಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆಯಲು '@ೀ' (ಸ್ತ್ರಿ) ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ–ಚಕ್ರದ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ನಡಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ 'ಸ್ತ್ರಿ' ಯನ್ನು 'ಮಾಯೆ' ಎಂದು ಅವಳನ್ನು ಹೊರತಳ್ಳಿ ಬಿಡುವ ಸನ್ಯಾಸ ಪಂಥೀಯ ಆದರ್ಶಗಳಿಗೆ ಪಟ್ಟಗಟ್ಟಲಾಗಿದೆ! ಸ್ತ್ರೀಯೆ ಆದಿ ದೈವತೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥವೂ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಮಾನ್ಯಮಾಡಿತ್ತು. ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಮಗು ಮಲಗಿರುವ ಮಾತಾ : ಕುಮಾರಿ=ಕನ್ಯಕಾ ಪರಮೇಶ್ವರೀ, ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಯುರೋಪದ ನಾನಾ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ

ಇತ್ತು. ಆವರೆ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಪ್ರಭಾಶಾಲಿಯಾಗ ತೊಡಗಿದಂತೆ ಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳು, ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತ ಬಂದುದುಂಟು. ಆದರೆ ಈ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಅರಿಯದವರಿಗೆ ಕುಮಾರೀ–ಮಾತಾ ಪೂಜೆ, ಎಲ್ಲೋ ಹೊರಗಿನಿಂದ—ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದುದಾಗಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ! ಹೆಕೆಲ ಅವರೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥೀಯ ಪ್ರಾಚೀನ (: ಕ್ಯಾಥೊಲಿಕ್) ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ, ಮಾತೆಯ (ಮ್ಯಾಡೊನಾ) ಪ್ರತಿಮೆಯೇ ಏಕೈಕ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ, ಈಗಲೂ ಹಲವೆಡೆಗೆ ಯುರೋಪ್ಪಿನಲ್ಲೂ.

'ಶಕ್ತಿ'ವಿರಹಿತ ಶಿವ, ಶವ ಎಂದರೇನು ಅರ್ಥ ? ಅರ್ಧಗರ್ಭ–ವಿಷ್ಣು': ಅರ್ಧಾಂಗ ದೈವತ ತಾನೆ! ಎಂದರೆ 'ಸ್ತ್ರೀ' : ಶಕ್ತಿಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು—ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಂಜಲವಾಗಿ—ಮುಕ್ತಮನಸಿನಿಂದ ಈ ಪುರುಷ ವರ್ಗ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾರದು, ಎಂದೇ ಇದರ ಅರ್ಥ. ಹೀಗೆ ಸುತ್ತುಮಾತಿನಿಂದ ಆದನ್ನೇ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ, ಮೋಹಿನೀರಾಜ (? ಚೆನ್ನ–ಕೇಶವ) ಎಂದು ಪದರು ನುಡಿಯಿಂದ ಒಪ್ಪುವ ಭಾರತೀಯರ ಈ ಕವಡು ರೀತಿಯಿಂದಾಗಿ, ಅವರ ಮನೋರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೋಷವು ತಲೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿದೆ; ಜೀವನ–ಸತ್ಯವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿ, ಅದಕ್ಕೆ ತಲೆವಾಗುವ ನೈತಿಕ ಧೈರ್ಯವು ನಮ್ಮ ವಿಚಾರವಂತರೆಂಬವರಲ್ಲಿ ಸಹ ತೀರ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಕಾರಣವೇ ಇದು. ಶಾಂಕರ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ 'ಶಾರದಾಂಬಾ' ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಗೊಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸ್ತ್ರೀ : ಶಕ್ತಿ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರಣ ಮಹತ್ವವಿದೆ. 'ಸರಸ್ವತಿ' ಸಂಕೇತವು ಹಿಂದೆಬಿದ್ದು. 'ಶಾರದಾ' ಎಂಬ ತತ್ಸಮ : ವಾಕ್‌ದೇವೀ ಸೂಚಕ ನೂತನ ಸಂಕೇತದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಏನಿತ್ತು ? ವಸಂತ ಹಾಗೂ ವರ್ಷಾ ಋತುಗಳಲ್ಲಿ ಸೃಜನ–ಸಂವರ್ಧನ: ಶರತ್ (ಶಿಶಿರ) ದಲ್ಲಿ ವಿದೀರ್ಣ–ನಾಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭ. ಸ–ರಸ ಸರಸ್ವತಿಯೆ ರಸ–ವರ್ಜ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಶಾರದಾಂಬಾ ಆದುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. (ಈ ಶಾರದೆಯು ಸೌರ ಸಾವಿತ್ರಿ: ಸವಿತೃ–ವಿವಸ್ವಾನ್ ಪರಂಪರೆಯವಳಲ್ಲ, ಮತ್ತೆ !) ಭಾರತೀಯ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶಾರದೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಭವಾನಿ (ಅಂಬಾ) ಇತ್ಯಾದಿ ವಿವಿಧ ಶಕ್ತೀದೇವಿಯರ ಕಲ್ಲು ಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಜೀವಂತ ಸ್ತ್ರೀ : ಶಕ್ತಿಗೆ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. (–ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯ ಅಪವಾದಾತ್ಮಕ ಕೆಲವು ವಾಕ್ಯ ಬಿಟ್ಟರೆ;) ಹೆಣ್ಣನ್ನು

ಮಾಡಿ—ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಕೆಡಹುವವಳು ಎಂದು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ನೋಡದಿದ್ದರೆ, ಆ-ಮರಣ ಕುಮಾರೀ, ಕುಮಾರ ವ್ರತದ ಪರಂಪರೆಯು ಸನ್ಯಾಸವು ಭಾರತೀಯರ ಸನಾತನ (? ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ) ಧರ್ಮವಾಗಿ ಉಳಿಯಬಹುದಿತ್ತೆ ?

೮) ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಹಂತದ ಒಂದೊಂದು ಭಾಷೆಯ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ, ಆಯಾ ಭಾಷಿಕರ ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್ ಎಂದರೆ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾಗುವ ಕುಮಾರಿಯರೇ ಇರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವಾಗಾಂಭೃಣಿಯಂತೆ ಅಥೆನೆ, ತಂದೆ ಝೂಉಸ್ (ದ್ಯೌಃ) ದೇವನ ಮೂರ್ಧ್ನಸ್ನಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಪವಾಡ ಕಥೆಯ ಉಲ್ಲೇಖ ಹಿಂದೆ ಬಂದಿದೆ. ಮೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾಗಿ ಆಡುವ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಆಗ ತೋರುವ ಅಥವಾ ಎನಿಸಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಆಳವಾದ ವಿಶಾಲವಾದ ಅರ್ಥವು ಹುದುಗಿಕೊಂಡಿರುವ ಅನುಭವವು ಆಗಾಗ ಬರುವುದುಂಟು. ಗ್ರೀಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ, ಈ ವಾಸ್ತವಾಂಶವನ್ನು ಡೊಡ್ಡಸ್ ಅವರು ಮೂಲ ಗ್ರೀಕ ಭಾಷೆಯ ಅಧ್ಯಯನದ ಆಧಾರದಿಂದ ತಮ್ಮ ಒಂದು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ (Greeks and the Irrational) ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸುಪ್ತಚೇತನವು ವಿಕೃತ ಭಾವನೆಗಳ ನೆಲಮನೆ ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತವೊಂದುಂಟು ! ಆದರೆ ಇದು ಸದೋಷ ನಿರ್ಣಯ; ಅತೃಪ್ತ ಭಾವನೆಗಳು ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುವವು, ನಿಜ. ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಾಗ ಬಾಯಿಂದ ಫಕ್ಕನೆ ಬರುವ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುದೇ ಹೊರಬರುವುದು, ಇದೂ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ; ಆದರೂ, ಯಾವುದೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತನಗೇ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯಿಲ್ಲದ ಅದೆಷ್ಟೋ ವಿಶಾಲ–ಭವ್ಯ ವಿಚಾರಾಂಶಗಳು ಉತ್ ಸ್ಫೂರ್ತ ಆವೇಶದಲ್ಲಿ ಫಕ್ಕನೆ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿ ಬರುವುದನ್ನೂ ಅಮಾನ್ಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಉಕ್ಕಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದವು ? ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸುಪ್ತಚೇತನದಿಂದಲೇ ತಾನೆ ? ತೀರ ಲೈಂಗಿಕ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಓಡಾಡುವ ಜೀವ 'ನರ;'ಮನನ ಶೀಲನಾಗಿ ಮಾನವನ ಪಾತಳಿಗೆ ಬರಲಾರದೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಧರ್ಮಪರಾಯಣತೆಯಲ್ಲೆ ಮೈಮರೆಯಲಿಚ್ಛಿಸುವಲ್ಲಿ ನಿರಾಶೆ: ಮನೋವಿಕೃತಿ ನಿಶ್ಚಿತವೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲ 'ಸುಪ್ತಚೇತನ', ವಿಕೃತ–ಮನೋಭಾವ ಎಂಬಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿದ್ದುಂಟು. ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳಿಗೆ, (ತೀರ ಮೊದಲಹಂತದ–ವಿಶ್ವನಿರ್ಮಾಣ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ) ಮೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದ ಸಂದಿರುವ ಕಾಣಿಕೆಯೂ

ಮೌಲಿಕವಾಗಿದೆ. ಆವೇಶವಾಗಿ 'ಕಣಿ' ಹೇಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೊದಲಿಗರು ಕುಮಾರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯದ 'ಸತಿ': 'ಸತ್ಯ'ವತಿಯರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಭಕ್ತೆಯರಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾದ ಅದಿತಿ, ಅಂಭೃಣಿಯರ 'ವಾಕ್ಕು' ಅಂದು ಕೇಳಲು ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಕಣೀ ಹೇಳುವ 'ದೇವಿ'ಯರ ಬಗೆಗೆ ಕೊನೆಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರವುಂಟಾದುದೂ ಋಗ್ವೇದದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ !

ಈ ಕೇಶೀ : ಪುರುಷನು ಯಾರು? (ವೇಷಾಂತರ ಮಾಡಿರುವ ನಾಗ-ಶಕ್ತಿ)

ಕಣೀ ಹೇಳುವ ದೇವಾರ್ಜಿತೆಯರ ಕುಮಾರೀ ಪರಂಪರೆಯು ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಎರವಾಯಿತು. ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಜೀವನದ ಆಕೃತಿ ಯಲ್ಲಿಯೇ (Life Form) ಅನುಸ್ಯೂತವಿರುವ ನಿಯತಿಯಿಂದಲೆ (Logic of) ಅದು ಬೆಲೆಗಾಣುತ್ತದೆ; ಆ ಬಳಿಕ ಬೆಲೆ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳು ತ್ತಲೂ ಇದೆ,–ಆಗಲೂ ! ಅದಕಾರಣ ಈ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ **'ಪುರುಷ'** ದೇವನು ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಿ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ, ಅಂದಿನಿಂದಲೆ ! ಇದನ್ನು ತರ್ಕದಿಂದ ಊಹಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಋಗ್ವೇದದ ಚಿತ್ರಪಟದಲ್ಲಿಯೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ ಗಳಿವೆ. ೧) 'ಪುರುಷ' ಸೂಕ್ತವು, ಇಂತಹ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣ (X. ೯೦); ೨) ಕೇಶಿನ್ (: ಪುರುಷ) ಮುನಿಯ ವರ್ಣನೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಮಾಣ (X. ೧೩೬); ೩) ತನ್ನನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು: ಹೋಮಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ತಾನೇ 'ಬಲಿ' ಆಗಿ, ಗೀತೆಯು ಭಗವಂತನು ಹೇಳುವಂತೆ, 'ಪುರಾ, ಸಹ ಯಜ್ಞಾಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ'—ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಆತ್ಮಾಹುತಿಯನ್ನಿತ್ತು ವಿಶ್ವನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ **'ಯಜ್ಞ-ಪುರುಷನೂ' ಈ ಕೇಶಿಯೇ.** ಇದಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ ವರ್ಣನೆಯೊಳಗಿನ ಒಂದಂಶ, ಇದು ಮಗುದೊಂದು ಪ್ರಮಾಣ. (X.೮೧.೧). ಆದರೆ, ಈ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೂ ದೇವ : ಪುರುಷ ಪೂಜೆ, ದೇವೀ ಶಕ್ತಿಯ ಪೂಜೆಯ ತರುವಾಯದ್ದು. ಎನ್ನಲು ಇಷ್ಟೇ ಆಧಾರ ಸಾಲದು; ಏಕೆಂದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾಲಸೂಚಕ ಸಂಕೇತವು ಒಂದೂ ಇಲ್ಲ ! ನಿಜ. ಇದರ ನಿರ್ಣಯ ಕ್ಕಾಗಿ 'ಪುರುಷ' ಪ್ರತಿಮಾ ಸ್ತೋತ್ರ-ಸೂಕ್ತಗಳು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ ಎಂಬು ದನ್ನು, ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಅದಿತಿ, ಸರಸ್ವತಿಯರ ಸೂಕ್ತ

ಗಳಷ್ಟು, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ 'ಪುರುಷ' ಮಹಿಮಾ ಸೂಕ್ತಗಳು ಪುರಾತನವಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಿದೆ. ೧ನೆಯ ಹಾಗೂ ೧೦ನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ 'ನೂತನೈಃ' ಕವಿಕೃತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಇರುವುದನ್ನು, ಆ ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಆಶಯದ ಮೇಲಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಪುರುಷ' ಎಂಬ ಈ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಯು ಪೂಜಾರ್ಹತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುದು ಋಗ್ವೇದದ ಕೊನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲೇ ಮೊದಲ ಬಾರಿ; ಒಂದೇ ಬಾರಿ; ಈ 'ಪುರುಷ' ಸಂಕೇತವು ವೇದದ ಅಂತ್ಯವಾದ ಮೇಲೆ, ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥೀಯ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ ಶಾಲಿಯಾದುದುಂಟು. ಋಗ್ವೇದದ 'ಪುರುಷ': 'ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷನು', ಇದು ಸೂರ್ಯ: ಸೌರ ಪ್ರತಿಮಾ ಸದೃಶ ಸಂಕೇತ; 'ಸಂದೃಕ್' ಸಂಪ್ರದಾಯದ 'ಪುರುಷ'ನ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಇದು ಇನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ ! 'ದೇಹಲೀ ದೀಪನ್ಯಾಯ' ದಂತೆ ಋಗ್ವೇದದ ಮೂಲ ಸೌರ ಆಕೃತಿಯು ಛಾಯೆಗಾಣಿಸಿ, ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ 'ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಂ' ಜರುಗಿಸುವ ಪುರುಷನ : ಯಜ್ಞಪುರುಷನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ! 'ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ'ವು ಇನ್ನೂ ಆಪ ದಿಂದ ಪೂರ್ಣ ಹೊರಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ ! ಆದರೆ ಅದಿತಿ : ಆಪನ್ನ ಸತ್ವಾ. ' ಆದಿತ್ಯರ ತಾಯಿ ' ಎಂಬ ರೂಪದಲ್ಲಿ,—ಸರಸ್ವತ್ಯಾದಿ ನಾಮಾಂತರಗಳಿಂದ—'ಯತ್ ಜಾತಂ, ಯತ್ ಜನಿತ್ವಂ' ಎಂಬ ಸಮಗ್ರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಋಗ್ವೇದದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ 'ಯತ್ ಭೂತಂ, ಯತ್ ಭವ್ಯಂ' ಎಂಬ ಹಾಗಿನ 'ಪುರುಷ'ನು ಅರ್ಧ ಸೌರ, ಅರ್ಧ ಆಪಃರಸ ಪಂಥೀಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಋಗ್ವೇದದ ಕೊನೆಗೆ ಇದೀಗ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ !

ಕಡೆಯ ಅದಿತಿದೇವಿಯು, ಸಲಿಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ' ನಪ್ತೃ ' ರೊಡನೆ ತತ್-ಸ್ವರೂಪಳಾದ ಬಳಿಕ (X.೭೨.೮.೯), ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕಡೆಯ 'ಪುರುಷ'ನೊಬ್ಬನು ಬಂದುದು ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದೊಡನೆಯೆ ಋಗ್ವೇದದ ಸಂಹಿತೆಯು ಒಂದುತೆರನಾಗಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಋಗ್ವೇದದ 'ಚೌಕಟ್ಟು'—ಅಲ್ಲ—, ವರ್ತುಲವು (:O:) ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. 'ದೇವಮಾತೆ' ಎಂಬ ಭೂಮಿಕೆಯ ಅದಿತಿಯು, 'ನಪ್ತೃ'ಗಳೆಂಬ ಸೂರ್ಯ ವರುಣಾದಿ 'ನಪ್ತೃ' ರೊಡನೆ 'ಸಲಿಲ'ದಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಾಳೆ. ಸೌರಯುಗವು ಮುಗಿದು, ನೂತನ ಯುಗ ಪ್ರತಿಪದೆಯ ಚಂದ್ರನು ಉದಯವಾದುದರ ಸೂಚನೆಯು ಇಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಚಂದ್ರ

ಯುಗವ ದೇವತಾ ಮಂದಿರದೊಳಗಿನ ಗರ್ಭ–ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೂ ಈ ಮಂದಿರದ ಶಿಖಿರ=ಸ್ತೂಪ, ಎರಡು ಈ ಪುರುಷ : ಕೇಶಿರೂಪ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯೆ ಸರಿ. (X. ೯೦. ೮೧; ೧೩೬). 'ಕೇಶಿನ್' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ, ಈ ಮೊದಲು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ, 'ಕಪರ್ದಿನ್' ಎಂಬ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಕಪರ್ದಿನ್ ಎಂದರೆ ಜಡೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿ; ಈ ಜಡೆಯಲ್ಲಿ ಕವಡಿ (:ಕಪರ್ದ) ಇರುವ ವಾಡಿಕೆಯೂ ಇತ್ತು. ಕವಡಿ, ಮುತ್ತು, ಹವಳ, ಶಿಂಪು, ಶಂಖ ಇವನ್ನು **ಮುನ್**–ನೀರೊಳಗಿನ (:ಆಪ ಏವ ಇದಂ **ಅಗ್ರ** ಆಸಿತ್) ಯಾವ ನೀರು ಸೃಷ್ಟಿ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತೋ ಆ ನೀರಿನ ದಿವ್ಯ ಪವಾಡ ಶಕ್ತಿಯುತ 'ಮಣಿ'ಗಳು ಇವು, ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಇವನ್ನು ಧರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು—ತಲೆಯಲ್ಲೊ, ಕೊರಳಲ್ಲೊ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 'ಕಪರ್ದಿ' ಸಂಕೇತದಿಂದ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ, ತಾಪಸಿ ಎಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ರುದ್ರನಂತೆ, ಪೂಷನ್ (ಸೌರ) ದೈವತಕ್ಕೂ ಕಪರ್ದಿ ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಿಂದ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ; ಅದಿತಿಯೂ ಕಪರ್ದಿ; ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು 'ದಕ್ಷಿಣ ಕಪರ್ದಿ' (ಬಲಗಡೆಯ ಜಡೆಯುಳ್ಳವನು) ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಕಣಿಯುವರು ವ್ರತಿಗಳು; ತಾಪಸರು; '**ತ್ರೇತ್**'—ಮಯಾವಸ್ಥೆಯ ಸಂದೃಕ್–ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಅವರೇ 'ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್' ಪ್ರತಿಮಾ ಸ್ವರೂಪರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ, ಕುಮಾರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕಣಿಯುವರು, ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಂದೆಯ ವಿಷಯವಾಗತೊಡಗಿದರು. ಆದರೆ ಕಣಿಯ ಮೂಲಕ ಆಗಾಮಿ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವ ಪಾರಂಪರಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಇನ್ನೂ ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಶಿಷ್ಟ–ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರು ಇಂದಿಗೂ ಈ ವರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಪೂರಯಿಸುವ ಒಂದು ವರ್ಗವು ಬೇಕೇ ಬೇಕಿತ್ತು. ಇಂದಿಗೂ ಅನೇಕ ಆರ್ತರು–ನಾನಾ ಆಶಾಪಾಶ–ಬದ್ಧರುಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಭವಿಷ್ಯ, ಭಾಗ್ಯ ಉಜ್ವಲವಾಗಲು, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಆತ್ಮಶ್ರದ್ಧೆಯ ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗಿಂತ, ಬಾಬಾ–ಬೈರಾಗಿಗಳ ಪ್ರಸಾದ ಪಾದೋದಕದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರದ್ಧೆಯುಂಟು. ಇಂತಹರಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಶೀಲರೆಂಬವರೂ ಹಲರು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ ! 'ಯತ್ ಪ್ರೈರತ'—ಪ್ರೇರಣೆ ಆದ ಹಾಗೆ—ಕಣೀ ಹೇಳುವ ದೇವೇಷಿತ ಕುಮಾರೀ ತಾಪಸಿಯರ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, ದೇವಿ ನೀರೆಯರು, ಅಪ್ಸರಸೆಯರಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗಿದಂತೆ

ಕಣಿಯ ಕುಮಾರ ತಾಪಸರು ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾರೆ:—ಋಗ್ವೇದದ ಅಂತ್ಯ ದಲ್ಲಿಯ ದೃಶ್ಯವಿದು.

ಆದರೆ, ಕಣಿಯಂತೆ, ಅಂದು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ವಾಕ್ ಆರಾಧಕರ ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಇತ್ತು: ವಾಕ್ಕನ್ನು, ಕೇರಿ ಪುನೀತವಾಗಿಸಿ—ವಿಮರ್ಶಾಪೂರ್ವಕ ವಿಚಾರದಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ 'ಬೃಹಸ್ಪತಿ' ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಒಂದು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಲಿಕ್ಕಾಗದು (X.೭೧.೧-೨). ಆದರೆ ವಿಮರ್ಶಾಯುಕ್ತ ಸುಸಂಬದ್ಧ ಅರ್ಥ: ವಿಚಾರದ ಸಂಪ್ರದಾಯ, **ಚಾರು** (: ಸುಂದರ) **ವಾಕ್ಕಿನವರದು— ಚಾರ್ವಾಕರದು** ಎಂದು, ಇದು ಗೇಲಿಗೆ ಕಾರಣವಾದುದರ ಸೂಚಕ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥ ವೊಂದು, ಈ 'ಬೃಹಸ್ಪತಿ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಂಟು! ಚಾರುವಾಕ್: ಚಾರ್ವಾಕರ ಅಗ್ರಣಿ ಎಂಬ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿರುವ 'ಬೃಹಸ್ಪತಿ' ಈ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಒಂದು ಸಂಘರ್ಷದ ಸೂಚನೆಯು ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. 'ಯಾಂ ಇಮಾಂ ಪುಷ್ಪಿತಾಂ ವಾಚಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯ ಭಗವಾನನೇ, ಸುಂದರ ವಾದ (ಪುಷ್ಪಿತಾಂ) ವಾಕ್ಕನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ವಾಕ್ಕಿನ 'ಮನೀಷೀ: ಧೀರ' ವರ್ಗದ ನಗೆಯಾಡಿದ್ದಾನೆ. ವಿಮರ್ಶಾಯುಕ್ತ ವಿಚಾರ ಎಂದರೆ ಜೀವನದ ಮೂಲ್ಯಗಳ ವಿಚಾರ: ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ವಿಚಾರ. ಜೀವನಮೂಲ್ಯಗಳ ವಿಚಾರವು ಬಂದೊಡನೆ, ನಿನ್ನೆ–ಇಂದು–ನಾಳೆಗಳ ಲೆಕ್ಕವು ಬಂದಿತು! ಆದರೆ ಈ ನಾಗ–ಶಕ್ತಿಗೆ, ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದೊಡನೆ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಮೂಡುವ 'ಸಂದೃಕ್' ದೃಷ್ಟಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ ದೃಷ್ಟಿ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ! ನಿನ್ನೆ–ನಾಳೆಗಳ ಸಂದರ್ಭದ ವಿಮರ್ಶಾ ವಿಚಾರವು–ಮೂಲ್ಯಗಳ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ನಾಗ–ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಂಧನಕ್ಕೊಳ್ಳ ಗಾಗಲು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಗನೋ, ಬಂಧನಾತೀತನಾಗಿರುವ ಹುಟ್ಟು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯವನು! ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೆ 'ಯತ್ ಪ್ರೈರತ'ವಾದೀ ಪ್ರೇಷಿತ– ದೇವೇಷಿತ ಪಂಥಗಳಿಗೆ ಇತಿಹಾಸವು ಮಾನ್ಯವಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥಗಳೂ, ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ, ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಪಡುತ್ತ ಬಂದಿ ರುವ ಕಾರಣವೇ ಇದು.

ದಿವ್ಯ ಸಂದೃಕ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದು, ಅಂಗೈನೆಲ್ಲಿಯಂತೆ, ನಿನ್ನೆ– ಇಂದು–ನಾಳೆಗಳನ್ನು ನಿಡಿದಾಗಿ ನೋಡಿ, ಪ್ರಪಂಚದ ಪನೆಲ್ಲ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು

ಅರಿತು ಹೇಳಬಲ್ಲರು. ಅವರು ತ್ರಿಕಾಲ ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಅಂತರ್-ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಆದ ದಿವ್ಯ(ಸಂದೃಕ್) ದೃಷ್ಟಿಯ 'ಕಣಿ' (ಜ್ಞಾನಿ)ಗಳು ಇರುವಾಗ, ಮೇಧಾವಿ ಧೀರ ಮನೀಷಿಗಳ ವಿಮರ್ಶಾಯುಕ್ತ ವಿಚಾರವು ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕು ? ಆದರೂ ಗೀತೆಯು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಮೊದಲು ನಗೆಯ ವಿಷಯವಾದ (ಮನೀಷಿಗಳ ವಿಮರ್ಶಾ ಪದ್ಧತಿಯು) 'ಪುಷ್ಪಿತಾಂ ವಾಚಂ', ಗೀತೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಭಗವಂತ ನಿಂದಲೇ ಪ್ರಶಂಸಿತವಾಗಿದೆ! 'ಏತತ್ **ವಿಮೃಶ್ಯ ಅಶೇಷೇಣ**' ಎಂದು ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದುದೂ ಉಂಟು! ಆದರೆ ಒಂದು ನಾಲಗೆಯಿಂದ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದಂತೆ ಮಾತನಾಡುವ ಈ ಭಗವಂತನೇ 'ಸರ್ವಧರ್ಮಾನ್ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ, **ಮಾಮ್ ಏಕಂ ಶರಣಂ ವ್ರಜ**' ಎಂದೂ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ 'ನರ'ನಿಗೆ! ಮತ್ತೆ ತಾನೇ ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ: '**ತಾನು ಲೋಕ ಭಕ್ಷಕ ಕಾಳೋರಗನು**' ಎಂದು! ಗೀತೆಯೊಳಗಿನ ಈ ಬಗೆಯ ಇಮ್ನಾಲಗೆಯ ಮಾತುಗಳಿಂದ, ಈ ಗ್ರಂಥಸ್ಥ ವಿಚಾರಗಳು, ಆದಿಶೇಷನ '**ತತ್**'ತ್ವ ಪ್ರಣಾಲಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸದೆಯೆ ಇದು ತನ್ನ ತಾನೆ ಗಮನಕ್ಕೂ ಬರಬಹುದಾಗಿದೆ.

ನಾಗ - ಶಕ್ತಿ: ನಿಸರ್ಗಸ್ಥ ಜೀವಶಕ್ತಿ; ಇದು ತಾನು ಉಳಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಬೇಕಾದ ರೂಪ ಆಕೃತಿಯನ್ನೂ, ನೋಡ–ನೋಡುವದರೊಗಾಗಿ ತಾಳು ತ್ತದೆ. 'ವಿಮರ್ಶೆ ಬೇಕು' ಎಂಬ ಭೂಮಿಕೆಯು ಮುಗಿಯುವದರೊಳಗೇ, 'ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸುತ್ತು ದಾರಿ ನಿನಗೆ ಯಾತಕ್ಕೆ?' ಎನ್ನುತ್ತದೆ. 'ತಾವು ಬುದ್ಧಿ ವಂತರು' ಎಂದು ಬಗೆದ ತಿಳಿಗೇಡಿಗಳ ದಾರಿ ಇದು. ಆದಕಾರಣ ಶರಣೆಂದು ದಾಸ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ಸೇವಿಸಿ ಗುರು-ಕರುಣೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆ ಯುವದೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಾರ್ಗ, ಎಂದೂ ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೆ ಹೇಳುವ ಭಗ ವದ್ಗೀತೆಯು ಈ ತಂತ್ರ : ಮಂತ್ರ: ಮಾಟ ತುಂಬ ಸಂಭ್ರಮಕಾರಕವಿದೆ. ಋಗ್ವೇದ ದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರೀ (ಸ್ತ್ರೀ) ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳ ಮಾತೆ,–ದೇವಮಾತೆಯಾಗಿ ಮೆರೆದ **ಕಪರ್ದಿ : ಕೇಶಿ: ಅದಿತಿದೇವಿ**, ಅದೃಶ್ಯಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಆ ನಾಗಶಕ್ತಿಯು, **ಕಪರ್ದಿ:ಕೇಶಿ:** ಪುರುಷವೇಷಧಾರಿಯಾಗಿ ಆ ಲೋಕಮಾತೆಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ; **ಅಖಂಡಿತ ನಾಗಶಕ್ತಿ ಉಭಯಲಿಂಗಿ**, ಈ ಮೂಲಭೂತ ಸಂಗತಿ ಮರೆತರೆ ಲಿಂಗಪಲ್ಲಟದ ಈ ಚಮತ್ಕಾರದ ಅರ್ಥ: ಸ್ವಾರಸ್ಯ ತಿಳಿಯಲಾರದು. ಲೋಕಪಿತ=**ಪ್ರಜಾಪತಿ** ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಿಂದ

ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಈ **ನಾಗಶಕ್ತಿ**, ವಿಶ್ವಕರ್ಮ, ದಕ್ಷ, ಪುರುಷ ಎಂಬ ನಾಮ:ರೂಪ ದಿಂದಲೂ **ಹೊರಗೆ ಬಂದು** ಇದೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೆಯೊ **ಬೇರೆಯೋ?** ಎಂಬ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಮುಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೇದದ ಹೊರಗೆ **ವಿದೇಹೀ ಜನಕ,** (ಜನಿ:) ಜನಕಿ=ಜಾನಕಿ (**ಅಯೋನಿಸಂಭವೆ**) ಈ ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕ; ಈ ಕೇಶೀ (:ಪುರುಷ=ಸ್ತ್ರೀ) ನಾಗಶಕ್ತಿಯ (undifferentiated) ಮೂಲ 'ಅದಿತಿ' ಸ್ವರೂಪದ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ವದ ನಾಭಿ: ಮೂಲಸ್ಥಾನ–ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಥ ಆದಿ ದೈವತವೆ ಇದು, (:ಸಲಿಸ್ಥವೇತಸ: ಸ್ಕಂಭ) ಎಂಬ ಖಾತ್ರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. 'ನನ್ನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲೇ ಈ ಚರಾಚರ ಪ್ರಪಂಚದ ಪ್ರಸವವು ನಡೆದಿದೆ.' : (**ಮಯಾಧ್ಯಕ್ಷೇಣ** (ಪ್ರ) **ಸೂಯತೇ** ಸಚರಾಚರಮ್') ಎಂಬ '**ಭಗ**'ವಂತನು ಸಾರಿದುದರಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳನಿತೂ ಅತಿ-ಶಯೋಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ, ಎಂಬ ಮನವರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

'ವಿಶ್ವಜನನಿ' (ನಪ್ತೃ: ಜನಕನಿಂದ ಯುಕ್ತಳಾದ): ಅಖಂಡಿತೆ: ಅದಿತಿ ಎಂದೂ 'ಯತ್ ಜಾತಂ ಯತ್ ಜನಿತ್ವಂ' ಎಂದೂ ಸಂಸ್ತುತ ಕಪರ್ದಿ (ಅದಿತಿ) ದೇವಿಯು ಲೋಕನಿಂದೆಗೆ ಅಳುಕಿ ಸಲಿಲರೂಪಿಯಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಪಿಂಡ ಪಿಂಡ ಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ತತ್–ತತ್ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ಬಳಿಕ, ಆ ಕೇಶೀ–ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಕೇತದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕೇಶೀ–ಪುರುಷದೇವನು ಈ ಪ್ರಪಂಚ 'ಸ್ವಾಮಿ' ಯಾದನು. ಈ ಕೇಶೀ: ಪುರುಷನ ಮಹಾತ್ಮ್ಯ ನಿವೇದನೆಗೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಇಡೀ ಸೂಕ್ತವೇ ಮೀಸಲಾಗಿದೆ (X,೧೩೬). ಈ ಕೇಶಿಯು ಸಂದೃಕ್: ಏಕಾಕ್ಷನು! 'ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷ' ಪುರುಷನ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ (X.೯೦), ಈ ಏಕಾಕ್ಷ: ಕಾಣಾ ದೇವತೆಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಿಡಿಸದ್ದರಿಂದ ಮಿಕ್ಕುಳಿದ ಆಶಯವನ್ನು ಈ ಕೇಶೀ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಪುದುಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಈಗ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಅದಿತಿಯು ಅದೃಶ್ಯವಾಗುವದರೊಡನೆಯೆ, ಈ ಕೇಶೀ: ಪುರುಷನ ಉದಯವಾಯಿತು, ಎಂಬುದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ, ಇವನು ನಾಗ:ಚಂದ್ರನೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಹಾಗಾದರೆ ಇದು, ಕೇಶೀ: ಮುನಿಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಥ ವರ್ಣನೆಗೂ ಸರಿಹೋಗುತ್ತದೆಯೆ? ಅದಿತಿಯು ಕಪರ್ದಿ; ಸ್ತ್ರೀರೂಪಳು. ಆದ ಕಾರಣ ಆ ದೇವಿ ಕೇಶಿನೀ ಆಗಿರುವದೂ ನಿಜ. ಅದಿತಿಯು ಸಲಿಲದಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಲೆ

ಆಗಲೆ, '**ಮಾರ್ತಾಂಡ**' (ನಾಮಮಾನಂ) ಎಂಟನೇಯ ಪುತ್ರನನ್ನು ಹೆತ್ತಳು ಎಂಬ ಒಂದು ವರ್ಣನೆಯುಂಟು (X. ೭೨,೮–೯). ಅದಿತಿಯು 'ಸರ್ಪ' ಸ್ವರೂಪಳು ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳ ವಿಚಾರವು ಈ ಮೊದಲು ಆಗಿದೆ; ಅದಿತಿಯು ಸರ್ಪ ಸ್ವರೂಪಳೆಂದರೆ ಅವಳು ಜನ್ಮವಿತ್ತ ಶಿಶು ಸರ್ಪವೇ ಇರಬೇಕಾಯ್ತು. ಸರ್ಪ ಮತ್ತು ವಾಯು (:ವಾತ) ಇವೆರಡರ ನಡುವಿನ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಋಗ್ವೇದದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು, ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಆಧಾರ ದಿಂದಲೂ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ: ವಾಕ್‌ದೇವಿಯರು ಚಂದ್ರಿಕಾ–ಮತ್ತು ಸರ್ಪ ಸೂಚಕರು; ಇವರ ಸಂಗಾತಿ ಎಂಬ ಮರುತ : ಗಾಳಿ,' ಅಹಿ–ಭಾನವಃ' ಎಂದು ವರ್ಣಿತರು, ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪರೇ ಅಹುದು; ಇವರನ್ನು ರುದ್ರಿಯರು ಎಂದುದರಲ್ಲೂ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. **ಅದಿತಿಯು ಸಲಿಲ ಸ್ವರೂಪಿ; ಆವಳ ಒಡಲೊಳಗಿಂದ ಹೊರಬಂದವನು: ಸರೀಸೃಪ** (:ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಸ್ಥ ಶಿಶುವಿಗೆ ಸರೀಸೃಪ ಎಂದು ಸಂಕೇತವಿದೆ); ಇವನು ನೀರೊಳಗಿನ **ಚೆಂಕಿ**, 'ಸರ್ಪ' ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ; ಮತ್ತು ಸಲಿಲ: ನೀರೊಳಗಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಶಿಶುವಾದ ಕಾರಣ **ಚಂದ್ರ.**

ಮುನಿಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ 'ಕೇಶೀ **ಅಗ್ನಿಂ** ಭಿಭರ್ತಿ'; (೧): 'ಕೇಶೀ **ವಿಷಂ** ಭಿಭರ್ತಿ **ರೋದಸೀ**' (೨) ಎಂದು ಮೊದಲ ಚರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಎರಡೂ ವಿಶೇಷಣಗಳು ನಾಗ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸರಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ; ಈ 'ನಾಗ': ಸಂಕೇತವು 'ಪುರುಷವಾಚಕವಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇದು ಕೇಶಯುಕ್ತ; ಚಂದ್ರನು ಕಿರಣರೂಪೀ ಕೇಶಗಳುಳ್ಳವನು. ವೇದದಲ್ಲಿ '**ಸಪ್ತ**' (:ಸರಣಶೀಲ) ರಶ್ಮಿ: ಕಿರಣ:**ಕೇಶ** ಇವನ್ನೆ **ಸರ್ಪ**=(ಸ್ತ್ರೀ ಹಾಗೂ ಪುಂ) **ಉಭಯಲಿಂಗಿಯಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದುಂಟು** ಈ ಕಾರಣ ದಿಂದಾಗಿಯೂ ಈ 'ಕೇಶಿ' ಏಕಕಾಲಕ್ಕೇ ಕುಮಾರಿಯು ನಿಜ; ಕುಮಾರನೂ ನಿಜ. **ಸಪ್ತ: ರಶ್ಮಿಯಃ = ಸಪ್ತ:ಋಷಯಃ** ಎಂದುದುಂಟು, '**ಸಪ್ತ**' ಇದನ್ನು ಸ್ವ–ಸಾ (:ತನ್ನ ಗತಿಯಿಂದ ತಾನೇ ಸರಿಯುವ ಸ್ವ–ಗತಿಮಂತ) ಎಂದಿರುವಂತೆ, **ಸಪ್ತ:** ಮಾತರಃ ಎಂದುದೂ ಉಂಟು ! ಸಪ್ತ: ಸಿಂಧವಃ ! ನದಿ : ಸ್ವಗತಿಯಿಂದ ನಡೆವುವು; ಆದ್ದರಿಂದ ಅವು ಸ್ವ–ಸೃ !

ಕೇಶ=ಕಿರಣ, ಇದು ವಾದಾತೀತ ಅರ್ಥ. ಇನ್ನು ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಉಭಯ ಲಿಂಗಿಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವ ದ್ವ್ಯರ್ಥೀ ಋಚೆಯು, ಋಗ್ವೇದದ 'ಮುಂಡಿಗೆ:

ಕೂಟಪ್ರಶ್ನಗಳ ಒಂದು ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಉಂಟು; ಕಾಲ (ಸರ್ಪ) ದ ಗತಿಯನ್ನು ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಆದಿತ್ಯನ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಉಭಯ ಲಿಂಗಿಯಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. (I. ೧೬೪.೧೬). ಸ್ತ್ರಿಯಃ ಸತೀಃ, ತಾನ್ ಪುಂಸಃ ಆಹುಃ! ಇಲ್ಲಿ 'ರಶ್ಮಿ' (ಕಿರಣ) ಎಂಬ ಪದವು ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದೆ. ಇದು ಉಭಯಲಿಂಗೀ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ ! 'ಅವಿಷ್ಟ ಲಿಂಗತ್ವಾತ್ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗತಾ' ಎಂದು ಭಾಷ್ಯ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಕಿರಣವು ಭೂಮಿಯ ನೀರನ್ನು (ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ) ಧಾರಣ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತರುತ್ತದೆ; ಈ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ರಸ್ಮಿ ಸ್ತ್ರೀರೂಪಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ವೃಷ್ಟಿರೂಪದಿಂದ ಸೇಚನಗೆಯ್ಯುವಾಗ ಈ ರಶ್ಮಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗಿ ! ಈ ಕಾರಣದಿಂದ 'ರಶ್ಮಿ'= ಕೇಶಿನ್ ಪುಂ–ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಿ ತಾನೆ ? ಈ ರಶ್ಮಿ : ಕೇಶಗಳನ್ನು **ಸತೀಃ** ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಾಲೆ ಆಟವಿದೆ. ಸತ್ ಷಷ್ಠೀ (ವ್ಯಾಕರಣ) ಪ್ರಯೋಗದಂತೆ ತೋರುವ 'ಸತೀಃ', ಇದು ದೇವಾರ್ಜಿತ ಕುಮಾರೀ ವರ್ಗ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಈ ಅರ್ಥಧ್ವನಿ 'ಅಂಧರಿ'ಗೆ ಹೊಳೆಯಲಾರದು. ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅರಿತಲ್ಲಿ 'ಸಃ ಪಿತುಃ ಪಿತಾ ಅಸತ್' ! ಇದು ಫಲಶ್ರುತಿ. ಈ ಮುಂದಿಗೆಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಮುಂದೆ '**ಸಪ್ತಾರ್ಧ ಗರ್ಭಾಃ** ಭುವನಸ್ಯರೇತಃ ವಿಷ್ಣೋಃ ವಿಧರ್ಮಣಿ ಪ್ರದಿಶಾ ತಿಷ್ಠಂತಿ' ಎಂಬ **ಕೂಟ** ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಉಂಟು (೩೬).

ಪ್ರಸ್ತುತ; ಈ ಸೂಕ್ತಸ್ಥ ಕೇಶೀಯ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು 'ಕೇಶ' : ರಶ್ಮಿ ವಿಚಾರವು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಕೇಶಿಗಳನ್ನು **ವಾತ–ರಶನಾಃ** (ಮುನಯಃ) ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. (೨) 'ರಶ್ಮಿ ಉಭಯ ಲಿಂಗಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನೆನಪಿಟ್ಟರೂ ಸಾಕು. ರಶನ=ಹಗ್ಗ= ರಶ್ಮಿ ಎಂದೂ ಸೂಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ರಶ್ಮಿ ಹಾಗೂ ರಶನ ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಶಬ್ದಮೂಲದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿರಬೇಕು (ವೊ. ವಿ.). ರಶನಕ್ಕೆ ರಶ್ಮಿ (ಕಿರಣ) ವಾಚಕ ಅರ್ಥವಿರುವ ಪ್ರಯೋಗಗಳೂ ಉಂಟು (ವೊ. ವಿ.). **ವಾತ–ರಶನ** ಎಂದರೆ 'ಗಾಳಿಯ ಹಗ್ಗ' ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾವನ್ನು 'Biting Rope' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದನ್ನು, ಫ್ರೊಜೆಲ್ ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ಸಪ್ತ'; ಸರಣಶೀಲ ರಶ್ಮಿ ಇದನ್ನು ಸರ್ಪ ರೂಪರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಕವಿಗಳು ಇವರು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೇಶಿನ್ **ವಾತ–ರಶನರೂ, 'ಸಪ್ತ'**ರೇ ಇದ್ದಾರೆ ! ಅಂದಿನ ಈ ಸಮಯ'ವನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸಿದಲ್ಲಿ ಈ ಕೇಶಿನಃ ನಾಗ: ಸರ್ಪ ಸ್ವರೂಪರೇ

ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ಸಂದೇಹವೆ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ: ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಿಲ್ಲ ಈ ವೇದ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ!

ಈ ಕೇಶಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಎರಡು ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲಿನ ಅರ್ಥಯುಕ್ತ ಶ್ಲಿಷ್ಟಪದಗಳುಳ್ಳುದು ಆಗಿದೆ. ಈ ಕೇಶಿಯು (ಅದಿತಿಯ=) ಸಲಿಲ ಒಡಲೊಳಗಿಂದ ಹೊರ ಬಂದವನೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಈತನು ಚಂದ್ರನೂ ನಿಜ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ. ಅದರಂತೆ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಈ 'ಕೇಶಿನ್' **ದೇವೇಷಿತ**, (ವಾತ–ರಶನ: ವಾತ–ರಸನಾ) ವಾತ ಪ್ರೇರಿತ ಪಾಕ್ಕಿನವನು (: ಕಣಿಯುವನು) ಇದೂ ನಿಜ. ರಶವು ರಸನಾ (ನಾಲಗೆ) ಎಂಬ ಶ್ಲೇಷಯುಕ್ತ ಅರ್ಥವಿರುವುದನ್ನು (ಮೊ. ವಿ.) ಕೋಶ ನಮೂದಿಸಿದೆ. ಕಪರ್ದಿ–ಅದಿತಿಯು 'ವಾಕ್'ದೇವಿಯಾದರೆ, ಈ ಕಪರ್ದಿ: ಕೇಶಿನ್ ಸಹ ವಾತರಸನನು; ವಾತದ ನಾಲಗೆಯುವನು: ಗಾಳಿಸೇರಿ–ಆವೇಶಿತನಾಗಿ 'ಸತ್ಯ'ಕಾಣುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು.

ಈ ಕೇಶಿನ್ ರೋದಸಿಯ (ಭೂಮಿ–ಅಂತರಿಕ್ಷದ ನಡುವೆ) ಒಡಲಲ್ಲಿ 'ವಿಷಂ ಬಿಭರ್ತಿ' ೧ (ಚಂದ್ರನ ಪರವಾಗಿ) ಇವನು (ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ರೂಪದಲ್ಲಿ) ಪ್ರಳಯ: ಅಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪನು; ಬೆಳ್ದಿಂಗಳ ಮಧುಸ್ರವಿಸಿ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಹುಚ್ಚು ತುಂಬು ವನು; ೨) ನರರೂಪೀಕೇಶಿನ್ 'ನೀರ'ನು ನಾಗನು, ಸಲಿಲ (ವಿಷ)ವನ್ನು ಸೇಚನೆಗೆಯ್ಯುವನು. **'ಸೃಷ್ಟಿಗಿಂತ ಪ್ರಳಯ ಮೊದಲು'** ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಕೇಶಿಯ ಸ್ವರೂಪ–ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯ ಎರಡನೆಯ ಚರಣವು ಹೀಗಿದೆ: "ಕೇಶೀ ವಿಶ್ವಂ ಸ್ವಃ ದೃಶೇ, ಕೇಶೀ ಇದಂ ಜ್ಯೋತಿಃ ಉಚ್ಯತೇ" ೧) ಚಂದ್ರನ ಪರವಾಗಿ, ಈತನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಸ್ವರ್ ಲೋಕವು ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ; ಆದುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಈ ಬೆಳಕನ್ನು 'ಜ್ಯೋತಿ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ೨) ಭೂಲೋಕದ ಕೇಶೀ: ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಪುಂಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ವರ್ಗ (: ಆ–**ನಂದ**) ಲೋಕ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾನೆ. (ಕಣಿ) ಕಾಣುವ ಈ (ಸಂ–ದೃಕ್) ಶಕ್ತಿಯನುಳ್ಳ ಈ ಕೇಶಿಗೆ, 'ಜ್ಯೋತಿಃ' (ಸ್ವರೂಪನು) ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಕೇಶಿಗಳು ವಾತರಶನರು : ಗಾಳಿಗುದುರೆಯನ್ನು ಏರುವವರು; 'ರೋದಸೀ' (ಒಡಲೊಳಗೆ) ಹೊಕ್ಕು ನೆಗೆದಾಡುವವರು. "ಗಾಳಿ ಕುದುರೆಯ

ಸ್ನೇರಿದ್ದೇವೆ. (ವಾತಾನ್ ಆ ತಸ್ಥಿಮ). ನಮ್ಮ (ಹೊರ) ದೇಹವನ್ನು ಮಾತ್ರ, ಎಲೈ ಮರ್ತ್ಯರೇ (ಮರ್ತಾ ಸಃ), ಕಾಣುತ್ತೀರಿ." (ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥ ನಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಲಾರಿರಿ) ೩) ಈ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ 'ವಾತ-ರಶನ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತದ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವು 'ಮಾತು ಆಡಿದರೆ ಹೋಯಿತು; ಮುತ್ತು ಒಡೆದರೆ ಹೋಯಿತು' ಎಂಬ ಗಾದೆಯು ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿದೆ. ಗಾಳಿ ತುಂಬಿದ ಹಗ್ಗ (: ನಾಗ) ಆವೇಶಯುಕ್ತವಾದುದು. ಗಾಳಿಹೋದ ಟ್ಯೂಬ (ಸೈಕಲ್ಲು) ನಡೆಯಲಾರದು ! ವಾತಸ್ಯ 'ಅಶ್ವ'ನೀರ್ಗುದುರೆ ಏರಿ 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ,' 'ಅಂತರಿಕ್ಷ' ಹೊಕ್ಕಿದ್ದಾನೆ !

ಈ ಕೇಶಿಗಳ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಪದರು ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿ ಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇನು ? ಅಂತರಿಕ್ಷಗಮನಾದಿ ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದವರೆಂಬ ಜಡೆ-ಸಿದ್ಧ-ಪುರುಷರ ಬಗೆಗೆ ಆದರ ಭಕ್ತಿಯು ಉಕ್ಕಿಬರುವಂತೆ ನೇರವಾದ ಪ್ರಾಂಜಲ ವರ್ಣನೆಯು ಇರಬೇಕಾದುದು ಅಗತ್ಯ. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಸಂದಿಗ್ಧಾರ್ಥದ ಪ್ರತಿಮಾ ಸುಕೇತಗಳನ್ನು ಬಳಸುವಲ್ಲಿ, 'ಅ-ವಾಚ್ಯ' ವಿಚಾರಗಳೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿರುವವೊ, ಎಂಬ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. **ಅ- ನಿರ್ವಾಚ್ಯವು,** ಅ-ಚಿಂತ್ಯವೂ ಅ-ಗಮ್ಯವೂ ಇರಬಲ್ಲದು; ಆದರೆ ಅ-ನಿರ್ವಾಚ್ಯವು **ಅ-ವಾಚ್ಯ ಸ್ವರೂಪದ್ದೂ ಇರುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಏನೊಂಟು ?** ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನೇತಿ-ನೇತಿಯೆ ಇದ್ದರೆ ಈ ಸುತ್ತು-ಬಳಸಿನ ಮಾತು ಏತಕ್ಕೆ ? ಅ-ವಾಚ್ಯವನ್ನು ಬಾಯಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸದ **ಆ ರಸತತ್ತ್ವದ: 'ಸತ್'** ರೂಪದ ಪ್ರತಿಮಾ: **ಚಿತ್ರವು** ಕಣ್ಣೆದುರು ನಿಲ್ಲಲು, **ಆ** ನಂದ **'ಕಂದದ'** : 'ಶಿಶು'ವಿನ ಸ್ಮೃತಿಯಂತೂ ಒತ್ತರಿಸಬೇಕು, ಎಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಹಂಚಿಕೆಯಿದ್ದರೆ, ಈ ವಿಶ್ವ-**ಮೂಲ** ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದಿರುವ ಈ 'ತಂತ್ರ'ವು ಅದ್ಭುತ ರಮ್ಯವೇ ಸರಿ ! ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಕೇಶಿಯ ನಡೆವಳಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತ ನೋಡಿ: **'ಅಪ್ಸರಸಾಂ ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ಮೃಗಾಣಾಂ ಚರಣೇ ಚರನ್'** (೬) ಹೀಗೆಂದರೆ ಏನು ?

'ಮಾಧ್ಯಮ' : ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಮಾನವನಿಗೆ ಪ್ರಪಂಚದ **ಆಗು-ಹೋಗುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಅರಿವು ಮೂಡಿದೆ.** ಮಾಧ್ಯಮ : ಸಂಕೇತವೇ ಕಣ್ಣು, ಈ ಮಾನವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ. ಒಂದು **'ಪ್ರತಿಮಾ'** ಶಿಲ್ಪವೇ ಸರಿ. ತೀರ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಈ ವ್ಯಕ್ತಿ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ಆವಿರ್ಭ

ವಿಸಿದ—ಆವೇಶವಾದ 'ಗಾಳಿ'—ಏನೊ ಒಂದು ಶಕ್ತಿ–ತನ್ನ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ, ಅದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡಿತು. ಈ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ 'ಗಾಳಿ'ಯು (ಅಥವಾ ಸರ್ಪ, ಚಂದ್ರ,) ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಗಂಧರ್ವ, ಏನೊಂದು ದೆವ್ವೊ (: ಅ–ಸುರ) ಅಥವಾ ದೇವತಾ ಶಕ್ತಿಯೊ) ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದೆ ಎಂದು, ಸುತ್ತಲಿನ ನೋಡುಗರಿಗೆ ಎನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ಮೂಲಕ ಒಂದು 'ಕಣಿ' 'ಪವಾಡ' ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಆ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸುತರಾಂ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈಗ ಸಹ ಈ ಬಗೆಯ 'ಕಣಿ'ಯ ಪವಾಡ ಹಲಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರ ಇವು ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಆಕೃತಿಯವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಮೈಲಾರದೇವರ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ 'ಕಣಿ'ಯ ಒಕ್ಕಣಿಕೆಯ 'ಸಮಯ'ದ ಆಚರಣೆ ಇಂದಿಗೂ ಹಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಜರಗುತ್ತದೆ. ಅದು ನಡೆವ ಮುನ್ನ, ಏಳು ದಿನದಿಂದಲೆ ಆ ಒಕ್ಕಣಿಕೆಯ ಅರ್ಚಕ–ಭಕ್ತನು ಉಪವಾಸಾದಿ ವ್ರತಾಚಾರಣೆಯ ನಿರ್ಬಂಧ ಪಾಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಗೊತ್ತಾದ ಕ್ಷಣದ ಸುಮಾರಿಗೆ, (ಈ ಕೇಶೀ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ), ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ಮಯತೆಯ ಭಾವನಿರ್ಭರದಿಂದ 'ಉನ್ಮದಿತ' ಮನಸ್ಕನಾಗಿ, ಆತನಲ್ಲಿ ಆವೇಶವು, ತಾನೆ ತಾನಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವುದು ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಈ ವೇಳೆಗೆ, ಆ ಕಾರಣಿಕ ಆಗುವ ಬಯಲಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಭಕ್ತಜನರು ಒಂದು ಗೂಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಹ ಗದ್ದಲ ಗಲಾಟೆ ಕೇಳಬರುವುದಿಲ್ಲ; ಎಲ್ಲರೂ ಆ ಕಾರಣಿಕಕ್ಕಾಗಿ ಏರಿದ (ಬಿಲ್ಲ?) ಗಣೆಯ ಮೇಲಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಒಕ್ಕಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಲು ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ರದಿಂದ ಕೇಳುಗರಾಗಿ ನಿಂತಿರುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಆತನು, ತನಗೆ–ಸಂದ್ಯಕ್ಕಿಗೆ ತೋಚಿದ್ದನ್ನು ಒಡನುಡಿಯುವನು. ಇದೆ ಕಾರಣಿಕ : ಕಣಿ. ಇದು ಆದೊಡನೆ ಆ ಗಣೆಯಿಂದ ಅವನು ಜರಿಯುವನು— ಬೀಳುವನು. ಆಗ, ಅವನು ಇನ್ನು ಆವಿಷ್ಟನಂತೆಯೆ ಇರುವದರಿಂದ, ಜನರು ಅವನನ್ನು ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿ–ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಸಂತೈಸುವರು ಹಣ್ಣು ಹಾಲು ಕೊಡುವರು.

'ಕಣಿ' ಹೇಳುವ ಈ 'ಶಾಸ್ತ್ರ'ದ ನಡೆವಳಿಯ ಅರ್ಥವೇನು ? ಎತ್ತರವಾದ 'ಗಣೆ' ಏರುವುದು ಏಕೆ ? ಭೂಲೋಕದಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿರುವದರ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಆಚರಣೆ ಇದು. ಈ 'ಗಣಿ' ಕಣಿ, ಈ ಮೊದಲು ವಿವರಿ

ಸಿರುವ ಸನಾತನ ಸ್ಕಂಭ : ಸ್ತಂಭದ ಪ್ರತೀಕವೇ ಸರಿ. ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ 'ಕಣಿ'ಯು ಸಂಪ್ರುಕ್ ದೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲು **ಗಣಿ** ಏರುವ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಆಚಾರ ವಿಧಾನವು ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಆಹ್ನಿಕ : ಕ್ರಿಯೆ, ಆಗ ನಮ್ಮನ್ನು, ಪುರಾತನ 'ಸಮಯ'ದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಭಾವುಕತೆಯ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಧೂಪದೀಪಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಆ ದೇವತಾಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಿಂದಲೂ ಉತ್ತೇಜಿತರಾದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರೂ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕಾಲದ ಆಚೆಗೆ ಹೋಗಿರುತ್ತಾರೆ; ವಾದ್ಯಗಳ ನಿನಾದದಿಂದ ವರ್ತಮಾನ–ಭೌತ (ಕಾಲದ) ಆವರಣ ಕಳಚಿ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಒಟ್ಟಿನ ಆ ಏಕನಾದ **ಶೆತ್**–ಮಯತೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತದೆ. ಈ 'ಗಣಿ'ಯನ್ನು ಏರುವ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಅರ್ಥದ ಪದರುಗಳು ಉಂಟು. ಎಂಬುದರ ಅರಿವು ಇಂದು ಉಳಿದಿಲ್ಲ ! ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿದೆ; ಸ್ಪಾರ್ಟಸ್ ಎಂಬ ತಜ್ಞನ ವಾಣಿಯಿಂದ ಇದನ್ನು ಕೇಳುವುದು ಲೇಸು: "Those who ignore history condemn themselves not knowing the present; because historical developement alone permits us to weigh and evaluate in their respective relation the elemants present."

ಆದರೆ, ಇತಿಹಾಸಬೇಕು–ಯಾರಿಗೆ ? ಅರ್ಥದ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ, ಅರ್ಥದ ಇತಿಮಿತಿ, ಅರ್ಥದ ಬೆಲೆ (: ಯೋಗ್ಯತೆ). ಅರ್ಥ–ಯುಕ್ತ ಸೌಂದರ್ಯ ಇವನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುವ ' ಸಾಕ್ಷಿ ' ಭೂಮಿಕೆಯ ಮನ–ಕುಲಕ್ಕೆ ಇತಿಹಾಸವು ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ವಸ್ಥ ವಾಸ್ತವ 'ಸತ್ಯದ' ಹೆಣಿಕೆ ಅಥವಾ ಅದರ ರಚನೆ–ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು–ಖುತ : ಸತ್ಯದ ಸಮಗ್ರತೆಯು ಆಕಲನವಾಗಲು ಇತಿಹಾಸ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಏನೊಂದು ಕ್ಷಣದ—ಅನುಪಮೇಯ ಎಂದು ಎನಿಸಿದ ಏನೋಂದು ಅಸಾಧಾರಣ ಅನುಭಾವದ ಒಳಗೇ ಆಸಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಿದವರಿಗೆ ಆ ನಿಗೂಢ ಏಕಾಂತಿಕ ಸ್ಮೃತಿಯ ಹೊರಗೆ ಏನೊಂದೂ ಬೇಡವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಗೂಢ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಅನುಭವದ ಸ್ಮೃತಿಯು ಸಂದ್ರುಕ್ಕಿನ ದೃಶ್ಯಕ್ಕೇ ಮಾರುಹೋದವರಿಗೆ. ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲ ಅರ್ಥಶೂನ್ಯ ಅಥವಾ ಮೃತವತ್ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಮೂಡಿ ಅದು ತಾನೆ ತಾನಾಗಿ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು

ಕಪಿವದ್ದಾದರೆ, ಈ ಪುರೂರವ-ಮಾದರಿಯ 'ನರ'ರಿಗೆ ಇತಿಹಾಸ ಅ-ಪಥ್ಯವಾಗಲೇ ಬೇಕಷ್ಟೆ ? ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೆ ಈ ಸಂದೃಕ್ (intuition) ಭೂಮಿಕೆಯ ವಿಚಾರ-ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಕಡಿಮೆ; ಧಾರ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಆಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳನ್ನೆ ಇತಿ--ಹಾಸದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಹಂಚಿಕೆಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ ಇವೆರಡರ ನಿರ್ದೇಶವು ಅಧ್ಯಯನದ ವಿಷಯವೆಂದು ಅಥರ್ವವೇದದಿಂದ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದ ವರೆಗೂ ಇದ್ದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನಿರುಕ್ತಕಾರನ 'ಇತಿ ಐತಿಹಾಸಿಕಾಃ' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ, ವೇದಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಅರ್ಥಯಿಸುವ ಒಂದು ವಿಚಾರ ಶಾಖೆಯೂ ಇದ್ದಿತೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಉಪನಿಷತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಭಕ್ತಿ-ಹಾಗೂ ನಚಿಕೇತ ಸಿದ್ಧಿಯ-'ಸ್ಥಿತ' ಪ್ರಜ್ಞಾವಾದೀ ಅನುಭಾವ-ಮಾರ್ಗದ ಪ್ರಭಾವವು ಹೆಚ್ಚಾಗತೊಡಗಿದ ಬಳಿಕ, ಇತಿಹಾಸದ ಹೆಸರು ಲುಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಗ್ರಂಥಗಳೆಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುವ ಮಹಾಭಾರತ ರಾಮಾಯಣಗಳೂ ಇದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವಲ್ಲ. ಬಾಳು ಹಾಳು ಎಂಬ ವೈಚಾರಿಕ ತಳ-ಪಾಯ! ವಿವರಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಕ ತಂತ್ರ! ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಬಳಸಿಯೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಗ್ರಂಥ,' ಪಂಚಮವೇದ' ಎಂಬ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ, ಮಹಾಭಾರತದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೆಳಿಸಲಾಗೆ. ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳನ್ನುಳ್ಳ ರಾಮಾಯಣವೂ **ಐತಿಹಾಸಿಕ** ಘಟನೆಯ ಮೇಲೆ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಐಹಿಕ ಜೀವನಾದರ್ಶಗಳ ಮಾದರಿಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ ! ಇವೆರಡರಲ್ಲೂ ಅನ್ಯನ್ಯ ಸಾಧಾರಣ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿರುವ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥಯುಕ್ತ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಧ್ವನ್ಯರ್ಥವನ್ನುಳ್ಳ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮಾಯುಕ್ತ ಅನೇಕ ಕಥೆಗಳು ಉಂಟು. ಇವುಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಯೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದೂ ನಾಗ ಮಹಾತ್ಮ್ಯ ನಿವೇದನಕ್ಕೇ ಮೀಸಲಾದ ಪ್ರತಿಭೆಯೇ ಆದುದು. ದೇಶದ ದುರ್ದೈವವಾಗಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅದೇ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಐದನೆಯ 'ಅಪೌರುಷೇಯ' ಗ್ರಂಥ. ಎಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಆದರೆ 'ತಾವು ಅಥರ್ವವೇದಿಗಳು' ಎಂದು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ

ಸಾಲದಿರುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇದ್ದಿತೆಂದು ಹಿಂದಿನ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುವಂತಿದೆ. ಗೀತೆಯೇ, ಸೋಮಪಾಯಿಗಳ 'ತ್ರೈವಿದ್ಯೆ' ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ. ಮಾಟ, ಮಂತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿ, ಯಾತು-ವಿದ್ಯೆಯು (Black magic) ಪವಾಡ ಚಮತ್ಕಾರಗಳು ನಿಂದ್ಯ, ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥರ್ವವೇದಿಗಳು ಆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬಹಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಳುಕ ತೊಡಗಿ ಈ ವೇದ ಶಾಖೆಯು ಪರಂಪರೆಯು ಲುಪ್ತವಾಯಿತು. ಆದರೂ ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿ ಸಹ, ಜೀವನೋಪಯೋಗೀ ವೈದ್ಯಕಾದಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಂತ್ರ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಋಗ್ವೇದವು ಮಾತ್ರ ಮಂತ್ರ–ಮಾಟದಿಂದ ದೂರವಿದೆ. ಐಹಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡ ವಿಚಾರಗಳ ಸೂಕ್ತಗಳೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದಿಂದ ಉಂಟು, ಎಂಬ ಒಂದು ಗ್ರಹಿಕೆ ಇತ್ತು (–ಇದೆ;). ಆದರೆ ಈ ನಂಬುಗೆಯೂ ಮೋಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿರುವುದೆಂದು, ಈ ನಾಗ–ಪ್ರತಿಮಾ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣತೊಡಗಿದೆ ! ವೇದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವೆಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುವ ಮಹಾಭಾರತವು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ–ವಿಷ್ಣುಮಹಿಮೆಯ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ : ಇದೆಲ್ಲ ರಚನೆ ಕೇಶೀ–ಪುರುಷನ : ನಾರಣನ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕೆಂದು ಇದರ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ !

ಪ್ರಸ್ತುತ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದು : ಈ 'ಕೇಶಿನ್' ಎಂಬ ಪುರುಷನು ಯಾರು, ಎಂಬುದನ್ನು. ಅದಿತಿ : ಕಪರ್ದಿ (: ಕೇಶಿನೀ) ದೇವಿಯು ಜಲಸ್ವರೂಪಿ ಆದ ತರುವಾಯು, ಈ ತೆರವಾದ ಶಕ್ತಿ–ಪೀಠಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾಗುವ ಹಕ್ಕು: ವಾರಸದಾರಿಕೆ, ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕೇಶೀ : ಕಪರ್ದಿಗೇ ಇರಬಲ್ಲುದಷ್ಟೆ ? ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗ : ಆನಂದ ಸಿದ್ಧಿಯ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರುವ ಗುರು–ಸಮ್ರಾಟನಾಗಿ ಅದಿತಿದೇವಿಯ ತರುವಾಯ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ಆಗತೊಡಗಿದ ಪುರುಷನು ಅರ್ಥಾತ್ ಕೇಶಿಯೇ ಆಗಿದ್ದುದೂ ಉಂಟು ! ಆದುದರಿಂದ ಲೋಕೋದ್ಧಾರಕನಾದ ಈ ದಿವ್ಯ ಪವಾಡಿ : ಪುರುಷನು ಯಾರು ಇರಬೇಕೆಂದು ಹೆಸರಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೆ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ದಿವ್ಯ ಮಹಾ–ಪುರುಷರ ನಾಮವನ್ನು ಸಿಕ್ಕಲ್ಲಿ–ಸಿಕ್ಕಾಗ ಥಕ್ಕನೆ ಉಚ್ಚರಿಸದಿರುವ ಪೂರ್ವ–ಪರಂಪರೆಯು, ಅರ್ಥವಿಹೀನವಿಲ್ಲ. ಮುಸಲ್ಮಾನೀ ಧರ್ಮದ ಪ್ರೇಷಿತನ ಹೆಸರನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಿದೆ : ಆ ಒಕ್ಕಣಿಕೆಯೆ ಬೇರೆ. ಇವು 'ದಿವ್ಯ'ನಾಮ; ಗುಹ್ಯ–ನಾಮ. ಜೀವ–ಜೀವಾಳ

ದೊಡನೆ ಏಕಾತ್ಮಕವಾದ **‘ಸತ್’**–ಸ್ವರೂಪದ ನಾಮು! ಸಂತೆಯ ಮಾತೆ ಇದು? ಗಂಡ–ಹೆಂಡಿರು : ನಲ್ಲ–ನಲ್ಲೆಯರು; ಪರಸ್ಪರರು ಆ ನಂದ–ಲೋಕ–ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದವರು. ಅಂಗಾಂಗೀ ಏಕಾತ್ಮ ಸಂಬಂಧದ ಇಂತಹರಲ್ಲಿ, ಒಬ್ಬರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ಹೆಸರು ಹಿಡಿದು ಕೂಗುವ–ಕರೆವ ಆ–ಪವಿತ್ರ ರೂಢಿಯೊಂದು, ‘ನವ್ಯ’ರಿಂದ ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾಗತೊಡಗಿದ್ದುಂಟು! ಈ ಅಪಚಾರದಿಂದಾಗಿ ನಮ್ಮ ನೇತಿ–ನೇತಿ ಸ್ವರೂಪದ ದಿವ್ಯ ‘ಪವಾಡ’ ಶಕ್ತಿಯು ‘ಸತ್ಯ’–ವಂತ ದೇವರ–ನಾಮದ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವೂ, ನವ್ಯ–ಕವನಗಳ, ಕಥೆ–ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಚಿತ್ರ–ಮೂರ್ತಿ ಶಿಲ್ಪದ ವರ್ಣ್ಯವಿಷಯವಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ: (ಕಾಳ–) ಪುರುಷಾಯ ತಸ್ಮೈನಮಃ ಆಸ್ತಿಕ : ಆಸ್ತಿಕ; ಕಾಳಭೈರವ! ಶಾಂತಿರಸ್ತು : **‘ತತ್ ಜಲಾನಿತಿ’** (**:ತತ್ ಆಸೀತ್ ಆನೀತ್ ಅವಾತಂ** : ಜಲಂ ಇತಿ) ‘ಶಾಂತ ಉಪಾಸೀತ’.

ಋಗ್ವೇದದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕೇಶೀ (: ಪುರುಷ) ರೂಪೀ ನಾಗ ಶಕ್ತಿಯು ಉಪನಿಷತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ವೇಷಾಂತರದಲ್ಲಿ ‘ಮುಂಡಿ’–‘ಮುಂಡ’ (: ಬರಿದಲೆ, ಬೊಕ್ಕ (: bald) ಅಥವಾ ಬೋಳತಲೆ) ಎಂಬ ನಾಮಾಂತರದಿಂದಲೂ ಖ್ಯಾತಿಪಡೆದಿದೆ. **ಮುಂಡಕ** (ರ) ಉಪನಿಷ ನಿಷತ್ತಿಗೆ, ಈ ಬಗೆಯ ದಶಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸನ್ಮಾನ್ಯ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಆದರೆ ಮುಂಡ ಕೃತಕರೂಪ; ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕ ಸಂಕೇತವಲ್ಲ ಎಂದು ಮೊ. ವಿ. ಕೋಶ ಸ್ಪಷ್ಟ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ‘ಮುಂಡ’ ರುಂಡವಿಲ್ಲದ್ದು, ಕಾಂಡ–ಗಣೆಯ ಆಕೃತಿಯ ದೇಹ (ಭಾಗ). ಹಾಗಾದರೆ ಕೇಶಿಪುರುಷನ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮವೇ ಮುಂಡ–ಮುಂಡಿ ಆಯ್ತು! ಪೂರ್ವ ಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪರಿಣತರು; ವೇದಧರ್ಮಾಭಿಮಾನಿಗಳು ಎಂದು ಹೆಸರಾದ ಮಂಡನ ಮಿಶ್ರನ ಜೀವನ–ವಾದವನ್ನು ಖಂಡಿಸಲು ಅವನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ‘ಕುತಃ **ಮುಂಡೀ**’ ? (ಹೇ ಬೊಕ್ಕ–ಬೋಳ ತಲೆಯವನೇ [ಅಥವಾ ಸ್ತಂಭಾಕೃತಿಯವನೆ,] ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೆ ?) ಎಂದು ಕೇಳಿದರಂತೆ. ಶ್ರೀ :ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಯತಿವರ್ಯರು. ಕಾವಿಶಾಟೀ ಹೊದ್ದವರು; ‘ಅಗ್ನಿ’ ಸ್ವರೂಪೀ ‘ನಾರಾಯಣ’ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರು. ಆದಕಾರಣ ಇವರು ನೀರೊಳಗಿನ ಬೆಂಕಿ : ‘ಆಪ್ಸೋವತ್ಸ’ರು ಆಗುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕೇಶೀ : ಪುರುಷನಂತೆ ಈ ‘ಮುಂಡ : ಮುಂಡಿಯನ್ನೂ’ ಈ ‘ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ’ ದೇವನ ರೂಪದಲ್ಲೂ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕಪರ್ದಿ : ಕೇಶಿ : ಪುರುಷ : ಮುನಿ ಎಂಬ

ನಾಮಾಂತರಗಳೊಂದಿಗೆ 'ಮುಂಡಿ' ಈ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಯೂ ಈ ದಿವ್ಯ ಹಮಾ ಜಿಯು ಯಾರು. ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಉಪಯುಕ್ತವಿದೆ. 'ಮುಂಡಿನ್' ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆದ್ಯ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಮಹಾನ್ 'ಯತಿ'ಗಳು. 'ಯತಿ' ಶಬ್ದಸ್ಥ ಮೂಲಾರ್ಥದಂತೆ ಈ ಮುಂಡಿನ್ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರು ಯಮ–ನಿಯಮಾಸಕ್ತ ಯೋಗಾಚಾರದವರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. 'ಯತಿ'ಗಳು ಅಲೆದಾಟದ ಪರಿವ್ರಾಜಕ : ಜಂಗಮ ಜೀವಿಗಳು; ಮುನಿವರ್ಗವು ಆಶ್ರಮಕಟ್ಟಿ ಒಂದೆಡೆ ನಿಲ್ಲುವ ಪರಿಪಾಠವಿದ್ದವರು ಇದ್ದದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಂನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಯೋಗ ಇವುಗಳ ಸಾಹಚರ್ಯದಿಂದ ಇದೇ ಮಾತು ಧೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಮುಂಡಿನ್ ; ಯತಿ ಯಾವ ಒಂದರಲ್ಲೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲಾಗದು; ಇವನು ಅ–ನಿಕೇತನು : ವಾಸಸ್ : ಸ್ಥಾನ ಇವನಿಗಿರಲಾಗದು **'ಗುಹೆ'ಯೆ ಮುಂಡಿ, ಮುನಿ** ವರ್ಗದ ನಿಜವಾದ ವಾಸ. ಬಳಿಕ 'ದೇಹವೇ ವಾಸಸ್' ಆಯಿತು ! ವಾಸ : ಸು–ವಾಸ, ಬಟ್ಟೆ ಇವರ ಪಾಲಿಗೆ ಇಲ್ಲ, ಎಂಬುದರ ಸೂಚನೆಯೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. 'ತತ್ ಜಲಾನಿತಿ—ಶಾಂತ ಉಪಾಸೀತ' ಈ ಶಾಂತಿ ಉಪಾಸಕರು (ದೇಹ) ಗುಹೆಯ (ಗರ್ಭಾಗಾರದ) ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ತತ್–ಲೀನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕೆಂಬುದು ಈ ಬಗೆಯ ಜೀವನ ರೀತಿಯೊಳಗಿನ ಆದರ್ಶ–ಸ್ಥಿತಿ. 'ಕುತಃ ಮುಂಡೀ' : ಹೇ ಮುಂಡನೆ ಬಂದುದೆಲ್ಲಿಂದ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ. :'ಗವಾಕ್ಷ' (ಗೋವಿನ ಕಣ್ : ಬೆಳಕಂಡಿ) ಒಳಗಿಂದ. ಎಂದು ಆಚಾರ್ಯರು ಉತ್ತರವಿತ್ತರಂತೆ! ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಹಾಗೂ ಅವರ ಉತ್ತರ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿಯೆ ಇಡೀ ವೇದಸಾರವು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಂಟು !

ಮುನಿ ನೈಗಾನೇಯನು. ಸಮಾಜ-ಜೀವಿ ಆಗಲಾರ. 'ಮುನಿಃ ಮೋಕ್ಷಪರಾಯಣಃ' ಎಂಬ ಆದರ್ಶ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ **'ಅರತಿ:'** ಜನ–**ಸಂಸದಿ**; ಸಂಸತ್ತು, ಸಭೆ, ಸಂಘಟನೆ ಇಂತಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ಐಹಿಕ ಜೀವನ ಪ್ರೇರಕ ಯಾವ ಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲೂ ಆಸಕ್ತಿ ಇರಕೂಡದು, ಎಂದು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆದೇಶವುಂಟು ! 'ಅನಿಕೇತನಾಗು' 'ಜನ–ಸಂಸದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಬೇಡ' ಎಂಬ ಈ ಉಪದೇಶವು ಮುನಿಯಂತೆ ಯತಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಇವನು 'ಕೌಪಿನ್' ಇದ್ದರೂ ಸರಿ. 'ಮುಂಡೀ' ಎನಿಸಿದರೂ ಸರಿ. 'ನಿಹಿತಂ ಗುಹಾಯಾಂ ಪರಮೇ ವ್ಯೋಮನ್' ಈ ಪರಮ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದೇ ಜೀವನದೊಳಗಿನ ಪಕ್ವತೆ ಸಿದ್ಧಿ. ಅದಕಾರಣ ಏದೇಹೋ : ನೆ

ಚಿಕೇತ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್–ನಿಂದೆಗೀಡಾದ ಬಳಿಕ ಈ ಅಯನ : ಯಾನ ಬೇರೆ ಹುಡುಕಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಋಗ್ವೇದದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ !

'ನಾಗ' ಪ್ರತಿಮಾ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಮುಂಡಿ'ಯ ವಿಚಾರವೇಕೆ? ಅದಿತಿ= ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ; ಅವಳು ಕಪರ್ದಿ=ಕೇಶಿನಿ; ಮುನಿಯನ್ನು ಋಗ್ವೇದವೇ ವಾತ ರಶನ: ವಾತಾಶ್ವಾರೋಹೀ ಪುರುಷಕೇಶಿನ್ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಕೇಶಿಯು 'ನಾಗ'ನೇ ಆಗಿರುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ. ಆವರೆ ಮುಂಡಿ : ಯತಿಯೂ ನಾಗ ಮಾರ್ಗಿಯೊ? **'ಮುಂಡಕ'**ವು ಅಥರ್ವವೇದ ಪರಂಪರೆಯ ಉಪನಿಷತ್ತು. ಅಥರ್ವವೇದವು ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ವೇದ. 'ಅಥರ್ವನ್' ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮದ ಒಬ್ಬನಿಗೆ 'ಕಬಂಧ' (: ತಲೆ ಇಲ್ಲದ ದೇಹ : ನೀರಿನ ಕೊಳಗ, ಕೊಳವಿ), ಎಂದು ಹೆಸರಿದ್ದುದಾಗಿ ಶ. ಬ್ರಾ. ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ **ಗಂಧರ್ವ**ನಿಗೂ **'ಕಬಂಧ'** ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದಸಂಕೇತಸ್ಥ ಶಬ್ದಾತೀತ. 'ನೇತಿ'ಯ ಔಚಿತ್ಯವು ಇನ್ನೂ ವಿಶೇಷ! 'ಅಪ್ಸರಸಾಂ, **ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ**, ಮೃಗಾಣಾಂ ಚರಣೇ ಚರನ್' ಎಂದು ವೇದವು ವರ್ಣಿಸುವ **ಕೇಶಿನ್** ನಂತೆ **'ಕಬಂಧ'**ನೂ ಆತನ ಸಂಗಾತಿಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಇನ್ನೂ ಬಾಹ್ಯಪ್ರಮಾಣಗಳು ಬೇಕೆ? 'ಅಹಿ (–ಘಾನವಃ)' ಎಂಬ ಮರುತರನ್ನು, **'ಕಬಂಧಿನ್'** ಎಂದಿರುವುದು, ಉದ್ದೇಶವಿರಹಿತ, ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯೆನ್ನಲಾದೀತೆ? (V. ೫೪.೨). ಅಹಿ : ಮರುತರು : ಕಬಂಧರೂಪರು ! ಕಬಂಧ : ಗಂಧರ್ವ : ಅಪ್ಸರಸೆ ಇವರೆಲ್ಲ ನಾಗ ಆಕೃತಿಯವರೇ ಆಯ್ತು.

ಈ ಅಹಿ : ಕಬಂಧಿ : ಮುಂಡಿ : ಕೇಶಿ, ಮುನಿ, ಯತಿ ಪಂಥಗಳ ಜೀವ-ನಾದರ್ಶವೇನು? ಇವು ಜನಕ್ಕೆ ಬೋಧಿಸುವುದೇನು? ಪ್ರಪಂಚವು ಪ್ರಳಯ= ಕೋಲಾಹಲ; ಎಲ್ಲವೂ ಕ್ಷಣಿಕ; ಶಾಶ್ವತ ಸತ್ಯವೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಈ ಬಾಳುವೆ ಅರ್ಥವಿಹೀನ–ಅನರ್ಥಕಾರಿ; ಇದನ್ನು ಸ್ಮಶಾನವತ್ ಬಗೆದು 'ಜನ್ಮ–ಮೃತ್ಯು–ಜರಾ–ವ್ಯಾಧಿ'ಗಳ ಭವಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿಡುವ ಹೊನ್ನು, ಹೆಣ್ಣು, ಮಣ್ಣನ್ನು ನರಕಸಮಾನವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿ. ಯತಿ–ಮುನಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಪಣಭಾವದಿಂದ ಶರಣುಹೋಗಿರಿ, ಎಂದು ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಡಲು, ಋಗ್ವೇದದ ಇಂದಿನ ಪಾಠದಿಂದ ತೊಡಗಿ—ಭಗವದ್ಗೀತೆ, ಶರಣರು, ದಾಸರ

ವರೆಗಿನ 'ದಿವ್ಯ' ಮಾರ್ಗಿಗಳು, ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅರ್ಥ ಸಂಗತಿ ಸೌಂದರ್ಯ ಅದೆಷ್ಟು ನಿತಾಂತ ಬಂಧುರವಾಗಿದೆಯಲ್ಲ, ಈ ಶಬ್ದ-ಬಂಧ! ಪ್ರಪಂಚದ **ಅನರ್ಥಕಾರೀ ಕ್ಷಣಿಕತ್ವದ** ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಾಗಿ ಯೋಜಿಸಿರುವ **ಸಾರ್ಥ**-ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣ 'ಸನಾತನ' ಸ್ವರೂಪದ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ 'ದಿವ್ಯ' ದೃಷ್ಟಿಗೆ, ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಏನೆಲ್ಲವೂ ಕ್ಷಣಿಕ ಅನರ್ಥಕಾರಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಇರುವ ಈ ವಿಸಂಗತಿಯು, ವಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಥಾಭಿನಿವೇಶದ ಭಾವ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಕಾಣದಿದ್ದರೂ ಉಳಿದ ವಿಚಾರವಂತರೂ 'ಜನಮರುಳೊ ಜಾತ್ರೆ ಮರುಳೊ......' ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗಬೇಕೆ? 'ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಜಯ ಜಯಕಾರ ಮಾಡಿ ಗೌರವಿಸಿ ಪೂಜಿಸುವರಾರು?' ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೋ ಅಥವಾ 'ನ ಬುದ್ಧಿಭೇದಂ ಜನಯೇತ್ ಅಜ್ಞಾನಾಂ ಕರ್ಮಸಂಗಿನಾವ್' ಎಂಬ ಧೂರ್ತ ಗೀತೋಪದೇಶವನ್ನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ನಂಬಿಯೊ ಅದನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ; ಆ ಧೀ ಉಪಾಸಕ ಸವಿತೃ ಪಂಥೀಯರೂ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನುಂಗಹೊರಟ ಅಹಿ : ವೃತ್ರ : ಶುಷ್ಣ ಪಂಥೀಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲೆ ಸೇರಿದ್ದು ಹೇಗೆ? ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತ ಆ **ವಿಮರ್ಶಾಯುಕ್ತ ಪುನೀತ ವಾಕ್ಕಿನ ಉಪಾಸಕ** ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಪರಂಪರೆಯು ನಷ್ಟವಾಗಲು ಕಾರಣವೇನು?

ಅದಿತಿ (: ಪೃಶ್ನಿ) ದೇವಿಯನ್ನು ಇಂದ್ರಾದಿ ಸೌರದೇವತೆಗಳ ತಾಯಿಯನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವುದನ್ನು, ಅಂದಿನ ಬೃಹಸ್ಪತೀ ಪರಂಪರೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಗಳು ವಿರೋಧಿಸಿದರೊ ಇಲ್ಲವೊ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ, ಏನೂ ವಿರೋಧವೇ ಇಲ್ಲದೆ, ಈ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಯತಿ-ಮುನಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿರಲಾರದು. ಏಕೆಂಬುದು ಮೇಲೆಯೆ ಕಾಣುವಂತಿದೆ. ಮೊದ ಮೊದಲು ತಲೆಮರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು, ತೆರೆಮರೆಯಲ್ಲಿ, ನಾನಾ ಅನಿಶ್ಚಿತ ದ್ವಂದ್ವಾರ್ಥದ ನಾಮಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಕಾಣುವ ಅದಿತ್ಯಾದಿ 'ಅಹಿ'-ವೃತನ ಆಕೃತಿ ರೂಪದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು. ಋಗ್ವೆದದ ಕೊನೆಗೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಿಲ್ಲುವದರ ಕಾರಣವೇನು? ಮೊದಲು ದೇವಮಾತೆ, ತನಗೆ ಶರಣು ಬಂದ ಭಕ್ತವರ್ಗವನ್ನು ಸಂಸಾರ ಸಾಗರದಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಪಾರುಗಾಣಿಸುವ **ಭದ್ರನೌಕಾಸ್ವರೂಪಳು**, ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ

ಲೋಕಜನನಿ ಎಂಬ ಈ ದೇವಿಯು, ಋಗ್ವೇದದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ನಿಜರೂಪ ದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ : i) ದೇವಮಾತೆ ದ್ಯಾಮವ್ವನೆಂಬುದು, 'ಸಪ್ತ' ರೊಡನೆ ಸಲಿಲದಲ್ಲಿ ಸೇರುವಾಗ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ ! (X–೭೨.೮–೯); ಮತ್ತು ii) ಈ ದೇವಿ ಸಾರ್ಪ–ರಾಜ್ಞಿ ಎಂಬುದು, ಜೀವವು ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದರ ಸಂದರ್ಭದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. (X–೧೮೯).

iii) ಅಹಿ (–ಭಾನು) : ಮರುತರು : **ಕಬಂಧರು !** ಕಬಂಧ ಎಂದರೆ ಮುಂಡ. 'ಮುಂಡ' ಇದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಬೋಳು ತಲೆಯವನು : ಮುಂಡನ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡವನು. ಅಥವಾ ಒಂದು ಕೊರಡಿನ ಆಕೃತಿಯವನು. ಮುಂಡ : ಶಿವ (ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ), ಇದರ ಮೂಲಕ ರುದ್ರಿಯ ಮರು ತರು ಯತಿ : ಮುನಿಪಂಥೀಯರು ಎಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. **ಮುನಿರಿವ** ಧುನಿಃ (VII–೫೭.೮) ಎಂದು ಮರುತರ ವರ್ಣನೆ ಉಂಟು. ಇವರು 'ದುರ್ಮತಿಃ' (: ಕ್ರೂರಮತಿಃ) ಎಂಬ ನಿರ್ದೇಶ (VII–೫೬.೯) ಇದೆ. ಇಂತಹ ಮರುತರ ತಾಯಿ ಅದಿತಿ (: ಪೃಶ್ನಿ). ಆದಕಾರಣ 'ಮಾತಾ ರುದ್ರಾಣಾಂ' ಎಂದು ವರ್ಣಿತ ಅದಿತಿಯನ್ನು **ಕಪರ್ದಿ** ಎಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಪರ್ದಿ ರುದ್ರ–ಶಿವನು ಮಹಾಯೋಗೀಶ್ವರನು. ಈತನ ಸಂಗಾತಿಯಾದ ಅದಿತಿಯೂ, ಮಹಾಯೋಗೇಶ್ವರೀಯೇ ಸರಿ. ಯೋಗೇಶ್ವರಿ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಕ್ಷೇತ್ರ ಇವೆ. ಅಂಬೆ ; ಜೋಗೇಶ್ವರಿ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಅದಿತಿಯ ನಲ್ಲನೆಂಬ ವಿಷ್ಣುವೂ ಯೋಗೇಶ್ವರನೂ–'ಯತ್ರ ಯೋಗೇಶ್ವರಃ ಕೃಷ್ಣಃ' ಎಂಬ ಗೀತೆಯ ಉಲ್ಲೇಖವು ಉಂಟು.

ಮಧ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿ (ಸುಮಾರು ೭–೧೩ ಕ್ರಿ. ಶ.) ನವನಾಥಯೋಗಿಗಳ ತಂಡಗಳಲ್ಲಿ ರುದ್ರಿಯರ ಪರಂಪರೆಯು ಇದ್ದಹಾಗೆ ವೈಷ್ಣವನಾಥರೂ ಇದ್ದರು. ಓಡಿಸಾದ **ಜಗನ್ನಾಥ** ವಿಷ್ಣುಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಕಾಶೀ **ವಿಶ್ವ**–ನಾಥನು ರುದ್ರಿ ಯರ ಆದಿ–ನಾಥ, ಆದ್ಯದೈವತ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಿಜಕ್ಕೂ ಇದು ಗುರುಪೀಳಿ ಗೆಯ ಗುರು–'ದತ್ತ'–ಪರಂಪರೆ ! ರೂಢಿಯಂತೆ, ಗುರು–ನಾಥನೆಂದರೆ ಶೈವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಂಕೇತ ಎನಿಸುವುದು; ಇದೇ ಹೆಸರು ಗುರು–ರಾಜವಾದರೆ (ಮಾಧ್ವ) ವೈಷ್ಣವ ಪ್ರತಿಮೆ: ಈಗ ರಂಗ–ನಾಥರು ಮಾಧ್ವರಲ್ಲೂ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ನಾಥ' ಸಂಕೇತದ ಬಗೆಗೆ ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವರಲ್ಲಿ, ಮಾಧ್ವ

ಸಂಪ್ರದಾಯದ (ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇದ್ದ) ತುಚ್ಛಭಾವವು ಇಲ್ಲ: ಶ್ರೀ–ನಾಥ ರಾಮಾನುಜರಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯವ್ಯಕ್ತಿ.

ಆದರೂ ಮೂಲ ಮುಕ್ತಸಂಗೀ **ಕೇಶೀ :** (ಪುರುಷ :) ಗುರು ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ—ಎಂದರೆ ಗುರು : ದತ್ತ ಪಂಥದಿಂದ ಶೈವ, ವೀರಶೈವ. ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವಾದಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಎಷ್ಟು ದೂರ ಹೋಗಿವೆ, ಎಷ್ಟು ಸಮೀಪ ಇವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಋಗ್ವೇದದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಲು ಶಕ್ಯವಾದಲ್ಲಿ. ಅವರೊಳಗಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವು (Cultural distance), ಭಾರತೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ—ಹಾಗೂ ಒಂದೊಂದು ಪಂಗಡದ ಸಮಷ್ಟಿ ಸ್ವರೂಪದ ಅಂತಃಸಾಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿ ಆದ ಸಂಕೋಚವು, ವಿಕಾಸವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಲಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಈ 'ಸಂದ್ಯಕ್' ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಮೂಲ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅಂತಃಪ್ರೇರಣೆಗೇ ಎಲ್ಲ ಮೌಲ್ಯ. ಸಮಾಜ ಭಾವನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ–ನಿನ್ನೆ–ನಾಳೆಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯ; ನಿನ್ನೆ–ನಾಳೆಗಳ ವಿಚಾರ ಎಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ವಿಚಾರ; ವಿವೇಕ ಬಂತು. ಆದರೆ ವಿವೇಕಯುಕ್ತ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮೌಲಿಕವೆಂದು ಕಂಡುಬರುವ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳು. ಸಂದ್ಯಕ್–ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಿತರಿಗೆ. ಅವರ ಮುಕ್ತ–ಜೀವನ ರೀತಿಗೆ ಬಂಧನಕಾರಿಯೆನಿಸದಿರವು. ಆದರೆ ತೀರ ಏಕಾಕೀ–ಏಕಾಂತವಾಸಿಯಾದರೆ ಬದುಕು ಅಶಕ್ಯ: ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಎಂತೂ ತಮ್ಮ ಪಂಥೀಯ ಗುಂಪಿನ–ಜಾತಿಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿಯೆ ಉಳಿಯುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಆವರಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ ಅನಿವಾರ್ಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ !

ಭಾರತೀಯ 'ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ'ದ ಹುಟ್ಟು–ಬೆಳವಿಯನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುವದಕ್ಕೆ ಈ ಕೇಶಿ : ಪುರುಷ ಮಹಿಮಾಸೂಕ್ತವು ಅತ್ಯಂತ ಮೌಲಿಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಕೇಶಿನ್: ಪುರುಷನು. ಅವ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ತತ್ತ್ವಸಾರದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೈವತವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕೇಶಿನ್ : ಪುರುಷ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪೂರ್ವ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಗ್ರೀಸದ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳು ಬಗೆ ಬಗೆಯಿಂದ ತುಲನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಗ್ರೀಕ–ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ, ಸರ್ಪ ಹಾಗೂ ಚಂದ್ರ ಉಪಾಸಕ ಕುಮಾರೀ (: ಅಪ್ಸರಾ) ಪರಂಪರೆಯು ಇದ್ದುದು ಅಲ್ಲಿಯ ದೈವತ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಗ್ರೇವ್ಸ ಇವರನ್ನು Maiden

(: ಕುಮಾರಿ) ಮತ್ತು Nymph (: ಅಪ್ಸರೆ, ನೀರೆ) ಎಂದು ಅಂತರ ವನ್ನು ಇಟ್ಟು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪವಿತ್ರ ತೀರ್ಥ ಸ್ನಾನಾಂತರ, ಶುದ್ಧಳಾದ ಅಪ್ಸರೆ, ಮರಳಿ ಕುಮಾರಿಯಾಗುವದಾಗಿ ಅಂದಿನ 'ಸಮಯ'ಸ್ಥ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿತ್ತು. ಗ್ರೇವ್ಸ ಹೇಳುವ ಮಾತಿನಿಂದ ಕುಮಾರಿ ಅದಿತಿ ಹಾಗೂ ಅಪ್ಸರೆ ಉರ್ವಶಿ ಇಬ್ಬರೂ ಅಪಸ್ವರೂಪಿಗಳೇ; ಆದಿತಿ ಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪಳು. ಉರ್ವಶಿ ನರರ ಪಾತಳಿಯ ಸೂತಕ ಸಂಕೇತ. ಋಗ್ವೇದದ ಅದಿತಿ ಮತ್ತು ಉರ್ವಶಿ, ಇಳಾ–ಉರ್ವಶಿ ಇವರೊಳಗಿನ ಅಂತರವು ಕಾಲ್ಪನಿಕ, ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ—ಕುಮಾರಿಯ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅದಿತಿ ಆಗಿದ್ದವಳೇ, ವಸಿಷ್ಠ ಅಗಸ್ತ್ಯಯರ ಜನನಿಯ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಪ್ಸರೆ ಆಗುವಳೆಂದು ಗ್ರೀಕ ಕಥೆಗಳಿಂದ ದೊರೆವ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವು ಮೌಲಿಕವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಈ ಅಸಂದಿಗ್ಧತೆ. ಭಾರತೀಯ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ: ಆದರೂ, ಸ್ವಲ್ಪ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ, ನಮ್ಮ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯ ಮೇಧಾವಿಗಳು ಇದನ್ನೂ ಸೂಚಿಸದೇ ಇಲ್ಲ, ಮತ್ತೆ ! ಅಪ್ಸರೆಯರಿಗೆ 'ಸದ್ಯೋ ಗರ್ಭ, ಸದ್ಯಃ ಪ್ರಸೂತಿ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವಲ್ಲಿ ಈ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥವೇ ಉಂಟು ! ವಸಿಷ್ಠ, ಶಕುಂತಲೆ, ವ್ಯಾಸಾದಿಗಳು 'ಸದ್ಯೋಜಾತರು' ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ವರ್ಣನೆ ಗಳೆ ಇಲ್ಲವೆ ? ವ್ಯಾಸರಿಗೆ ಜನ್ಮವಿತ್ತ, 'ಕುಮಾರೀ–ಮಾತೆ' ಶಂತನುವಿನ ಅರ್ಧಾಂಗಿಯಾದ ಘಟನೆ, ಅವಳಿಗೆ ಮರಳಿ ಕೌಮಾರ್ಯ ಲಭಿಸಿತು ಎಂಬ ಅರ್ಥ ವನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವೆ ? ಕೃತ, ದ್ವಾಪರಯುಗದ ಆ ದಿವ್ಯ ದೇವತಾ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗಿದ್ದ ಆ ಅದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿಗೆ ಇಲ್ಲವಾದ, ಆ ಬಳಕಿನ ಯುಗದ ದೇವಾ ರ್ಜಿತ–ಜೀವನದ ಕುಮಾರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯವು, 'ಸಮಯ' ಬದಲಾದುದರ ಮೂಲಕ, ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಅಪವಾದಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವ ಹೊತ್ತು ಬಂದಿರು ವುದು ಕಾಣುತ್ತಲೆ ಇದೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಣಿ ಹೇಳುವ ಕುಮಾರೀ ಪರಂಪರೆಯು ಆಗಲೆ ಮುಗಿ ಹೋಗದೆ ಅದನ್ನು ಮುನ್ನಡಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ, ಕುಮಾರ : ಪುರುಷೋತ್ತಮರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆಯೆ ಬಂದಿತ್ತು,–ಬರುತ್ತದೆ. ಯುರೋಪಿ ನಲ್ಲಿ ಅಂದು ಈ ಮಹಾಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಜರುಗಿಸಿದವನು ಕುಮಾರ (ಏಸು) ಕ್ರಿಸ್ತ ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಗುರುಮಾರ್ಗದ ಅಗ್ರ

ದೂತನೊಬ್ಬನ ಹೆಸರು ಅದೇ ಹೋಲಿಕೆಯದು: 'ಕೃಷ್ಣ' ಎಂದಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನದು. ಬಳಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಎಂಬ ಖ್ಯಾತಿ ! ಈ ಗುರು (ದತ್ತ) ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯವೆನಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತ ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿ ಅದನ್ನು—ಎಂದೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ನಿಜಕ್ಕೂ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಸಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು;–ಸಲ್ಲುತ್ತಲೂ ಇದೆ. ಉಂಡು ಉಪವಾಸಿ, ಬಳಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯ ಬಲ್ಲ ಅಪ್ಲುತ ನಿಷ್ಕಾಮಯೋಗವನ್ನು ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿರುವ ಗೀತೆಯ ಅರ್ಥದ ಬಗೆಗೆ ಇಂದಿಗೂ ಏಕಾಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದು, ಇದೂ ಒಂದು ಆ ಗ್ರಂಥದ ಪವಾಡ ಶಕ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣ. ಕ್ರಿಸ್ತ–ಕೃಷ್ಣ ಈ ನಾಮ ಸಾಮ್ಯವೂ, ಈ ಪವಾಡೀ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿರುವ ಒಂದು ಒಂದು ಪವಾಡವೇ ಸರಿ. ಅದಿರಲಿ ಸರ್ವಾರ್ಪಣಭಾವದ ಈ ಎಲ್ಲ ವಿರಕ್ತಪಂಥಗಳಲ್ಲಿ 'ತ್ವಂ ಏವ ಮಾತಾ ಪಿತಾತ್ವ ಮೇವ' ಎಂದು ಹೊಗಳಲ್ಪಡುವ ಈ ಜಗದ್ಗುರು–ವಿಶ್ವಗುರು ಯಾರು ? ಅವನ ದರ್ಶನವು ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲವೆ ?

ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವವನು, ವಿಷವನ್ನು 'ರೋದಸೀ'ಯಲ್ಲಿ ತುಂಬುವನು. ಸ್ವರ್‌ಲೋಕದ–ಆ ನಂದಲೋಕದ ದರ್ಶನಮಾಡಿಸ ಬಲ್ಲವನು, (ಸಂದೃಕ್:) ಜ್ಯೋತಿಃ ಸ್ವರೂಪನು ಆಗಿರುವನೆಂಬ ಈ ಕೇಶಿನ್: ಮೌನೇಯನು, ಮುನಿ. ಮಾತಾಡಲು ಹೇಗೆ ಶಕ್ಯ ? ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಅರಿಯಲು ಋಗ್ವೇದದ ಇದೇ ಸೂಕ್ತಸ್ಥ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಸಂಕೇತಗಳ ನೆರವುದೊರೆಯಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಇಂತಹ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ **'ವಾತ–ರಶನಃ'** ಎಂದು ಈ ಮುನಿ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಇರುವ ಹೆಸರು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. (ಋಚೆ ೨), ಅಲ್ಲದೆ ಇವರನ್ನು 'ವಾತಸ್ಯ ಅಶ್ವಃ' ಎಂದೂ 'ವಾಯೋಃ ಸಖಾ' ಎಂದೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. (೫). ವಾಯುವು, ಈ ವಾತ ರಶನನಿಗಾಗಿ (ಅಸ್ಮೈ) (ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾ ವಾಕ್ಕನ್ನು : ಆಪವನ್ನು) ಉಪ–ಮಂಥನ ಮಾಡುವನೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. (೬).

ವಾತ–ರಶನ ಈ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕವಡು ಇಲ್ಲ. 'ಮೊದಲುತನದ' ಆವರಣವು ಇನ್ನೂ ಉಂಟು. ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಆ–ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ಅದು ಮೈದಾಳುವಾಗಿನ 'ಸಮಯ'ವು ಸಹ, ಕಾಸಿರರ್ ಹೇಳುವಂತೆ

ತುಂಬಿ ಹೊರಸೂಸುತ್ತಿದೆ. (The primery experience is saturate with); ಆದರೂ, ಇದು ಪ್ರಪ್ರಧಾನುಭವದ ಅನುಭೂತಿಯು ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ಸರ್ಪ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಮಾಥಿ ಅನುಭೂತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಪ್ರಧಾನ ಇಂದ್ರಿಯವಿದು. ಇದನ್ನು ಗಾಳಿ ತುಂಬಿದ ಹಗ್ಗ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ ಈ ಕವಿ. ವಾತರಶನ (–ಗಾಳಿ ತುಂಬಿದ–ಸೇರಿದ ಹಗ್ಗ); ಈ ರಶನ, ರಸನ (ರಸನಾ : ನಾಲಗೆ) ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇದು ಗಾಳಿಯು ನಾಲಗೆ: **ವಾಣಿ** ವಾತವು–ವಾಯು **ವಾಣಿಯ** ಸಾಧನವೂ ಆಗುತ್ತದೆ! ಹನುಮನು ಭಾರತೀದೇವೀಪತಿ; ಸರಸ್ವತೀ ಸಖ; ಮರುತ. ಗಾಳಿ ತುಂಬಿದ ಕೊಳಲು (: ಕಬಂಧ= ಕೊಳಾಯಿ) ನಾದವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಆಪ : ರಸ ತತ್ತ್ವದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಳಿ–ವಾತ–ವಾಯುವು ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ ಅದರೊಡನೆ ಬೆಂಕೆಯು ಸೇರಿದ್ದೂ ಹಲವು ಬಾರಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಬೆಂಕೆ, ಸಂಹಾರಕಾರೀ ಸರ್ಜಕ ಶಕ್ತಿ ಇದರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ. ಗಾಳಿ : ಗತಿ–ಚೈತನ್ಯ ಶಕ್ತಿ; ವಾಕ್‌ಪ್ರೇರಣೆಗೆ ವಾಯುದೇವರು ಕಾರಣ. 'ವಾತ' ಸೇರಿದ **ರಶನವು** 'ಅಶ್ವವು' **ಗತಿಮಂತ ಚೈತನ್ಯ** ! ನಿಜ ! ಈ ವಾಡಬ **'ಅಶ್ವ'**ಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಧ್ವನ್ಯರ್ಥಗಳಿವೆ. ಈ ವಾತರಶನವು 'ಅಶ್ವ'ರೂಪದಲ್ಲಿ 'ರೋದಸಿ'ಯಲ್ಲಿ (ಅಂತರಿಕ್ಷ : ಒಡಲೊಳಗೆ) ನೆಗೆಯುತ್ತದೆ; ಈ ವಾತರಶನರು, ವಾಯುದೇವರ : ಮುಖ್ಯ–ಪ್ರಾಣನ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯರು. (ವಾಯೋಃ ಸಖಾ), ಅಥವಾ ವಾಯುದೇವನೇ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ವಾತ–ರಶ'ನ ಆಕೃತಿಯಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದ್ದಾನೆ, ಎಂದರೂ ಸರಿ. ಈ ವಾಯುವು (ಇವನಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾಗಿ), ಈ **'ರಶನ'**ನ ಸಲುವಾಗಿ (ಅಸ್ಮೈ) (ಆಪ–ರಸ ಸ್ವರೂಪೀ ಮಧ್ಯಮಾ ವಾಕ್‌ನ್ನು) ಮೆತ್ತಗೆ (ಉಪ) ಮರ್ದಿಸುತ್ತಾನೆ–ಕಡೆಯುತ್ತಾನೆ (ಮಂಥಯತಿ), ವಾಯುವೇ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಅಥವಾ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎಂಬ ಈ ವಾಕ್ಯವು ನರರು ಕೇವಲ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರರು. ಅವರಿಂದ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎಂಬ ವಿಶ್ವಚೈತನ್ಯಶಕ್ತಿ (Elanvital) ಇದಕ್ಕೇ ನರನು ಶರಣು. ಸೃಜನ ಕರ್ತ : ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಕೇಂದ್ರ 'ಪುರುಷ'ನ (Being) ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಹೀಗೆ ಈ ಮುನಿಂತಮ ಆ ನಂದಯೋಗ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲೆ ಉಂಟು. ನಿಜವಷ್ಟೆ?

ಈ ಕೇಶಿನ್ ಮೂರ್ತಿಯು ವಾತ–ರಶನನು : ಗಾಳಿಸೇರಿದ ಹಗ್ಗ; ಇದುವೆ ಸರ್ಪ ಸ್ವರೂಪ. (: ಸರ್ಪಗಳು ಗಾಳಿಯ ಮೇಲೆ ಬದುಕುತ್ತವೆ ಎಂಬ ನಂಬು

ಗೆಯೂ ಒಂದುಂಟು. 'ವಾತಸ್ಯಾಶ್ವಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಚನೆ ಉಂಟು). ಮೊದಲು ಈತನು ವಿರಕ್ತನು : ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಮುನಿದವನು, ಮೌನಿಯೂ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಗಾಳಿ ಸೇರುತ್ತಲೆ ಈ (ವಾತ–) ರಶನನ ವಾಣಿಯಿಂದ (ಅಂತಃ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ) ಮಾತುಗಳೂ ಹೊರಬರುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥವೂ ಈ (ವಾತ ರಸ (ವ)ನ) ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟು. **ವಾತಾಶ್ವವನ್ನೇರಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನೆಗೆದಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ** 'ಹೇ ಮರ್ತಾಸಃ......' ಎಂಬೀ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಮರ್ತ್ಯರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ, ಈ ವಾತರಶನ : **ಕೇಶೀ : ಪುರುಷನಿಂದ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮುವ ವಾಣಿಗೇ 'ಕಣಿ'** ಎಂದು ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತವಿದೆ. **'ಕಣಿ'** : ಕಣ್ ಈ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ (ಕಾಣುವ) **ಒಳಗಣ್ಣು** (: ಸಂದೃಕ್) ಅರಳುವ ಯೋಗಸಾಧನದ ಸೂಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಉಂಟು. (ಮುಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬರುವ **'ಚಕ್ರ'–'ವಾಕ'** ಸಂಕೇತವನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿರಿ).

ಪ್ರಚಲಿತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳೊಳಗೆ, ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿರಬಹುದಾದ ವಾಸ್ತವ 'ಅರ್ಥ'ದ ಭಾಗವು ಎಷ್ಟು ಮತ್ತು ಆ ಅಮೂರ್ತ ವಾಸ್ತವ : ಸತ್ಯದ ಪ್ರಜ್ಞೆಮೂಡಲು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಅತ್ಯುಕ್ತಿ ('As if' ಎಂಬ ಭಾಗವು) ಎಷ್ಟು ಎಂಬುದನ್ನು ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದ ಜೀವಂತ ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಹ ತೊಂದರೆಯದಿರುವಾಗ ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವೆ ? ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದ್ದರೂ, ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಜ್ಞಾನೋಪಲಬ್ಧಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಅರಿವ ವಿವಿಧ ತಂತ್ರಗಳ ನೆರವು ಶಕ್ಯವಿರುವ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಇಂದಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ತೀರ ಅಶಕ್ಯವೇನಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅಥವಾ ಕೋಶವು ಏನೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ (: ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ–ಎಂದರೆ ಆ ಭಾಷಿಕರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ) ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಅರ್ಥವೇ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥವು ತಾನೆ ? 'ಗಾಂಧೀ ಟೋಪೀ' ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಮಾಧ್ಯಮವು ಗಾಂಧೀಯುಗದಲ್ಲಿ ಪಡೆದ ಅರ್ಥವೆ ಒಂದು; ಆ ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ತಾನೆ ತಾನಾಗಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ನಗ್ನ ನೃತ್ಯ ನಡೆದ 'ಸಮಯ'ದಲ್ಲಿ 'ಗಾಂಧೀ ಟೋಪೀ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಅರ್ಥವೆ ಇನ್ನೊಂದು ! ಇದರ

ಮುಂಚಿನ 'ಸಮಯ'ದಲ್ಲಿ ರೂಢವಿದ್ದ ಅರ್ಥವು, ೧೦೦ಕ್ಕೆ ೫೦ ರಷ್ಟಾದರೂ ಇಂದು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆಯೊ ಎಂದು ಗಾಂಧೀ ಭಕ್ತರೇ ಶಂಕಿಸುವಂತಾಗಿದೆ. ನಾಳೆ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡೂ ಅರ್ಥಗಳು ಸಮರ್ಥಿಸಲ್ಪಡಬಹುದು: ಯಾವುದೇ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೇ ಎರಡು ಅರ್ಥ ಆ ಮೂಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುವ ಸಮಯದ ಆವರಣದಿಂದ ಅದು ಯಾವ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರ–ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ, ಎಂಬುದು ತಾನೆ ಗೊತ್ತಾಗಬಹುದು.

ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯವಿದ್ದ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ, 'ಸಮಯ' ಬದಲಾದ ಬಳಿಕ ಅಶಿಷ್ಟವೆನಿಸಬಹುದು; ಅಥವಾ ಅದನ್ನೇ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿದ್ದರೆ, ಆ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಯು ಬದಲಾದ ನೂತನ ಸಮಯಾಚಾರಗಳಿಗೆ—ಅಭಿರುಚಿಗೆ ಸರಿಹೋಗುವ 'ಸಭ್ಯ' ವೇಷವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. **ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಸಮಯದ** (: ಆಗಿನ ನಡೆವಳಿ–ನುಡಿವಳಿಗಳ) **ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.** ಮತ್ತು **ಯಾವುದೊಂದು** ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಆಕಾರಪಡೆದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಮೂಲತಃ ಒಂದು ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವು ಇರಬಲ್ಲದು. ಮೊತ್ತಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಶ್ಲೇಷಯುಕ್ತ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥ ಛಾಯೆಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆ, 'ಕವಿ'ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಹೊರತು, ಜೀವನ–ಸಂದರ್ಭದ **'ತತ್'**–ಮಯತೆಯ **ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ** ಅನುಭೂತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಕಾರ ಪಡೆದ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ, ಅದು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಇರಲಾರದು. ಇಬ್ಬಗೆಯ ಅರ್ಥದ ಅರಿವು, ಹಿಂದುಗಡೆಗೆ ಮೂಡಬಲ್ಲುದು; ನಿಜವಾದ **ತತ್**–ಮಯತೆಯು ತತ್–ರೂಪದಲ್ಲೇ ಶಕ್ಯ. **'ತತ್ : ಏಕಂ'** ಇದು ನಾನಾ ವೇಷದ 'ನಾಗಶಕ್ತಿ', ಎಂಬುದು ಮೊತ್ತ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದಿರಲು ಅಶಕ್ಯ. ಇದು ನಾನಾ ಅನುಭವಗಳ ತರುವಾಯದ ನಿರ್ಣಯವಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಮೂಲತಃ ತತ್–ಮಯತೆ ತದೇಕ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೆ ಶಕ್ಯ. ಆದಕಾರಣ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಹಲವು ರೂಢಾರ್ಥಗಳು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರುವುವು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. ಆ ಒಂದೊಂದು ಅರ್ಥದ ಶಕ್ಯತೆ ಸಮರ್ಪಕತೆ ಖಾತ್ರಿಯಾಗಲು, ಆ ಅರ್ಥವು ತಲೆಯುತ್ತಿದ ಸಮಯ–

ವಿಶೇಷವು ಕಣ್ಣೆಳತೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಅವಶ್ಯ. ಒಂದು ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಇರುವ ಒಂದೊಂದು ಅರ್ಥವೂ ಬದಲಾಗುತ್ತ ಬಂದ ಒಂದೊಂದು 'ಸಮಯ'ದ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ **'ಆ–ಲಿಂಗನ'**, ಈ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆ ನೋಡಿ. 'ಆ' ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗವು ವರೆಗೆ–ತನಕ: ಎಂಬ ಅರ್ಥ–ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. 'ಆ–ಲಿಂಗನ' ಸಂಕೇತದ ಮೂಲ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ಇಂದಿನ ಸೌಮ್ಯ ಮಾರ್ಪಾಟಕ್ಕೆ **ಈ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಯು ಪ್ರಚಲಿತವಾದಬಳಿಕ ಆದ** ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜೆಯ ಜಾಗೃತಿಯೆ ಕಾರಣವಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. 'ಆ–ಲಿಂಗನ' ಈ ಇಡೀ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ, ಅಪ್ಪುಗೆಯು (ಎರಡು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಅಪ್ಪುಗೆಯ ಚಿತ್ರವು) ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದೆ; ನಿಜ. ಆದರೆ ಈ ಅಪ್ಪುವ ಕ್ರಿಯೆಯ ಹಿಂದಿನ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ. ಲೈಂಗಿಕ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆವ ಸಂ–ಯೋಗದ ಆ–ಕೃತಿಯ ಸಾಮ್ಯವು ಉಂಟು. ಆ ಸಾಹಚರ್ಯದಿಂದಲೆ ಈ ಆ–ಲಿಂಗನ ಕ್ರಿಯೆಗೆ 'ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳು' ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬಾಹುಪಾಶದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸುವ ಮತ್ತು ಆ–ಲಿಂಗಿಸುವ ಈ ಎರಡೂ ಅಪ್ಪುಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅರ್ಥವು, ಇಂದು ಸ್ಥೂಲ ಹೊರನೋಟಕ್ಕೆ ಸಮಾನವೆನಿಸಿದರೂ, ಈ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಗರ್ಭಿತ ಅರ್ಥ : ಚಿತ್ರವು (Conception) : 'ಧಾರಣೆ' ಒಂದೇ ಇಲ್ಲ. ಆ–ಲಿಂಗನ ಈ ಶಬ್ದ–ಸಂಕೇತವು ಮಹಾಭಾರತ, ಪಾಣಿನಿಯ ಗ್ರಂಥಗಳಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವಿದೆ. 'ನಿಯೋಗ' ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯವಿದ್ದ ಮಹಾಭಾರತದ ಸಮಯಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆ–ಲಿಂಗನದ ಪ್ರಕಾರವು ಮೂಲಾರ್ಥದಿಂದ ವಿಶೇಷ ದೂರವಿದ್ದೀತೆಂದು ಬಗೆಯಲು ಕಾರಣವಿಲ್ಲ.

'ಆ–ಲಿಂಗನ'ವು ಶಿಷ್ಟ ಸಮ್ಮತವಿದ್ದ **'ಸಮಯ'**ವು ಕಾಲ್ಪನಿಕವೆಂದು ಬಗೆದಲ್ಲಿ **'ಶಿಶ್ನೋ' ದೇವಾಃ** : ನಗ್ನದೇವರ ಋಗ್ವೇದಸ್ಥ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು (VII. ೨೧.೫; X. ೦೦., ೩) ಅರ್ಥವಿಹೀನವಾಗಲಿವೆ. ಋಗ್ವೇದದ 'ಶಿಶ್ನೋದೇವ' ಸ್ವರೂಪದ ಅನೇಕ ಸಂಕೇತಗಳು, ಆಗಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಆ–ಲಿಂಗನ ಕ್ರಿಯೆಯ ಮುಕ್ತ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ, ಮತ್ತು ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬಂಧನಾತೀತ ಮುಕ್ತ–ಸಂಗೀ ಜೀವನ ರೀತಿ ಅನಿಷ್ಟ—ಅನಾಚಾರ

ಎಂದು ಅದನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ನಿಷೇಧಿಸುವ, ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂಸೆಗೂ ಹಿಂಜರಿಯದ ಒಂದು ಪಂಗಡವೂ ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತು; ಎಂಬ ಈ ಬಗೆಯ ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ಸಂಘರ್ಷದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಋಗ್ವೇದವು ಅರ್ಥ ಪಡೆಯ ಬಲ್ಲುದು, ಋಗ್ವೇದದ **ಸೂಕ್ತ**ಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾವೇಷದ : ಶಾಬ್ದಿದ ಸಂಭ್ರಾಮಕ ಬಾಹ್ಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ, **ಆಪ** : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಸರ್ಜಕ : ಸೃಜನಶಕ್ತಿಯು, ಲೈಂಗಿಕ ಆಕೃತಿಯ ವಿವಿಧ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ(Elanvithe) ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಆ **ಮೌನೇಯನು ಕೇಶೀ: ಪುರುಷನು; ವಾತ–ರಶನನು; ವಾತಾಶ್ವವನ್ನು ಏರುವವನು;** ವಾಯುದೇವರ ಸಹಕಾರದಿಂದ (ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್ : ಆವೇಶವಾದ ಕುಮಾರೀ) **ಉಪ–ಮಂಥನಲ್ಲಿ 'ಮದಿಂತಮ'** (ಆ–ನಂದ) **ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆವ ಮುನಿಪುಂಗವನು ಎಂಬ ಈ ಆಕೃತಿಯ ಅರ್ಥವಾಗುವುದೇ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.** ಪ್ರಾಚೀನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಕೋಶಗಳೊಳಗಿನ — ಎಂದರೆ ಹೊರಗಿನ ಅರ್ಥದ ನೆರವಿನಿಂದ ಅರ್ಥಯಿಸುವ ರೀತಿ ಎಂದೂ ಪ್ರಶಸ್ತವಲ್ಲ. ಕೋಶಸ್ಥ ಅರ್ಥ, ಲೇಖಕನ ತರ್ಕಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಮಂಡನೆ : ವಕೀಲಿ ಇದಾವುದೂ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಅರ್ಥ–ಪದ್ಧತಿ ಎನಿಸದು. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳು; ಆಯಾ ಸಮಯದ ವಿಶಿಷ್ಟ ನಡೆವಳಿ–ನುಡಿವಳಿಯ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಆ ಅರ್ಥದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಆಕೃತಿಗಳಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಆ ಬಗೆಯದೇ ಆದ ಸಮಯದ ಆವರಣ : ಆ–ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆವ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡಬೇಕೆ, ಹೊರತು ಆ ಸಮಯದ ಹೊರಗಣ ವೈಚಾರಿಕ ಅಥವಾ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು (attitude) ಆ ವಿಶಿಷ್ಟ 'ಸಮಯ'ವನ್ನು ತರ್ಕದಿಂದ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗಲಾರದು. ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ (attitude) ಮರೆತು, ಆ ಆ ಪವಾಡ ಕಥೆಯನ್ನೊ, ಅಂದಿನ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನೊ ಅವುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಕಾಣುವ ತಟಸ್ಥ ಮನೋಭಾವನ್ನು (perspective) ಪಡೆಯುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ.

ಮೌನೇಯ ಕೇಶಿನ್ : 'ಪುರುಷನು'; ಇವನ ವಾತ–ರಶನನು, (ಗಾಳಿ ತುಂಬಿದ ಹಗ್ಗ) ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಮೌನೇಯ ವಾತರಶನನು **ವಾತಾ**

ಶ್ವಸೂ ಸರಿ. ಈ ಅಶ್ವಾರೋಹಿಯಾಗಿ 'ರೋದಸಿ'ಯಲ್ಲಿ ನೆಗೆಯುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ವರ್ಣಿತನಾದ ಈ ಕೇಶೀಪುರುಷನು ಯಾರು ? ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ವಾಗಿ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕದ್ದು, ಇವನು ಮುದಿಂತಮನಾಗಿ ವಾಕ್ : ಜಲದ **ಉಪ–ಮಂಥನ** ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ, ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕೇಶೀ : ಪುರುಷನ ಸ್ಥೂಲ ಆಕೃತಿಯೊಂದು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ; ಇದು ವಿದೇಹಿಯಾಗಿದ್ದು ಸೃಜನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಜನನೀ–ಜನಕರೂಪ ಸರ್ಪ–ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿರ ಬೇಕೆಂದು ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ. (ಸಮುದ್ರ : ಅಪ–ರಸ ಮಂಥನದ ಕಥೆ ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳಿ. ಆ **ಮೇರುದಂಡವು** ಈ **ವಾತರಶನ** ಸಂಕೇತದ ಸಮಾನ **ಆಕೃತಿಯಲ್ಲವೆ ನೋಡಿ**).

ಈ ವಾತ–**ರಶನನು**–ವಾತ**ರಸನನೂ** ಆಗುವನೆಂಬಲ್ಲಿ, ಆಧುನಿಕ ಕಾಲ ದಲ್ಲಿ '**ಕಣಿ** ದೃಷ್ಟಿಗಾಗಿ, **ಗಣಿ**ಯನ್ನೇರುವ ಮೈಲಾರ–ಲಿಂಗನ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯ ಸಮಯಾಚಾರವು ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ 'ಸಮಯ'ದ ಆವರಣದೊಳ ಗಿನ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳು, ಅವು ಮೈದಾಳಿದ ಕಾಲದ ಸ್ಮೃತಿಯ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲಸ್ಥ ಅವಶೇಷಗಳು; ಇವನ್ನು ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ 'living past' ಎನ್ನ ಬಹುದು. ಕೋಲಿಂಗವುಡ್ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವದೇನೆಂದರೆ : "The history of the past incapsulated in a context of present thought, and though, thus belongs to the present, it is separated from it ". ಇತಿಹಾಸದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಯ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ಈ ಅಂಶವನ್ನೆ, ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನು, ಆಳವಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ವಿವರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಪ್ರತ್ಯಯಕಾರಿಯಾಗು ವಂತೆ ಹೇಳಬಲ್ಲನು ಮ. ಇಲಿಯಡೆ ಇದನ್ನೇ ವಿವರಿಸುವುದು ಹೀಗೆ : ಆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸನಾತನ 'ಸಮಯ'ದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಜರಗುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಆಚಾರ : ಆಹ್ನಿಕಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಕೃತಿಯ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿಯ (ಮಾದರಿಯ archetype). ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯು ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಿಯತ ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ನಡೆವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನಡವಳಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಪುರಾತನ ಮೂಲ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿಯ ಪುನರಾನುಸರಣೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಭೌತಸ್ವರೂಪದ ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ಸ್ಮೃತಿ

ಗಳೆಲ್ಲ ಕಳಚಿಬಿದ್ದಂತಾಗಿ, ಮೂಲ ಆ ದಿವ್ಯ ಪವಾಡವು ಈಗಲೆ ಜರಗುತ್ತಿರುವ ಹಾಗಿನ,—ಆ ಪುರಾತನ ಯುಗದಲ್ಲಿಯೆ ತಾವು ಇರುವ ಹಾಗಿನ ಕೆಲವೊಂದು ಅನುಭವವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು, ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಆಚಾರ ವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟು. (Myth of Eternal Return p. 35).

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಈ ದಿವ್ಯ 'ಕೇಶಿಯ' ನೆಲೆಯನ್ನು ಅರಿಯಲು, ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ದೊರೆವ ನೆರವು ಅಪೂರ್ವವಾಗಿದೆ. ವೇದಾರ್ಥದ ಗ್ರಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನೆ ಮುಡುಪಿದ ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್‌ಕೀತ್ ಪ್ರಭೃತಿಗಳ ತಲೆಮಾರಿನವರೆಗೆ ಆದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಭೂಮಿಕೆಯ ಮೂಲಗ್ರಾಹೀ ದೃಷ್ಟಿಯ ಅಭಾವವು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಕೇಶೀಮುನಿಯು, ಅನೇಕ ಅರಣ್ಯವಾಸೀ ತಂಡಗಳ ಧರ್ಮಗುರು–ಪುರೋಹಿತನಂತಿರುವ 'ಶಾಮನ್' (Shaman) ಹೋಲಿಕೆಯುವನಿದ್ದಾನೆ, ಎಂದು ಕೀತ್ ಹೇಳಿರುವುದು ಸರಿಯಾಗಿದೆ (Vedic Index, 'ಮುನಿ' ನೋಡಿ;) ಆದರೆ ಶಾಮನ್, ಮೆಡಿಸನ್–ಮ್ಯಾನ್ ಇವರನ್ನು ಕುರಿತು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಆಗಿರುವ ಸಂಶೋಧನದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿವೆ. ಸೈಬೀರಿಯಾದತ್ತಣಿನ ಈ ಶ್ರಮಣ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಮ. ಇಲಿಯಡೆ ಬರೆದ ಗ್ರಂಥವು (Shamanism) ತುಂಬ ಉದ್ಬೋಧಕವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ, 'ಕೇಶಿ'ಯನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಮನ್ ವರ್ಗವು ಧರಿಸುವ 'ದಂಡ' (: ಕಣೆ > ಗಣೆ) ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಯತಿ, ಮುನಿ, ಬೈರಾಗಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲೂ ದಂಡವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವ ವಾಡಿಕೆ, ಎಂದಿನಿಂದಲೆ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಇದು ಏನು ? ಏಕೆ ? ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೆನಿಸಿದವರು ವಿರಳ. 'ಅಯ್ಯಾಹೊಳೆಯ ಐಯ್ನೂರ್ವರ್ ಸ್ವಾಮಿಗಳ' **'ಮುಮ್ಮುರಿ'** ದಂಡಗಳ ಹೆಸರು ಕನ್ನಾಡ ಮಧ್ಯಯುಗೀನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ; ಇದರಂತೆ **'ಭಲ್ಲೂಕ–ದಂಡ ಹಸ್ತರ್',** ತಂಡ ತಂಡವಾಗಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದುದಾಗಿಯೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಉಲ್ಲೇಖಗಳೊಳಗಿನ 'ಮುಮ್ಮುರಿ' ಏನು ? ಭಲ್ಲೂಕ=ಕರಡಿ ಯಾವ ಅರ್ಥಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ ? 'ಭಲ್ಲೂಕ–ದಂಡ' ಭಾಲೆ–ಬರ್ಚಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಭಾಲಾಯಿತ : ಬರ್ಚಿಯ

ಭಲ್ಲೂಕರು ಕರಿಕಂಬಳಿಯ ಉಡುಪ್ರತೊಟ್ಟ—ಮೈಲಾರದೇವರ ಒಕ್ಕಲು. ಮರ್ಹ್ಯಾಟಿಗಳಲ್ಲಿ **ವಗ್ಗಯ್ಯ** (: <ವ್ಯಾಘ್ರ) > **ನಾಘ್ಯಾ** ಎಂಬ ನಾಮ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುವರು. ಭಲ್ಲೂಕ=ಕರಡಿ. ಆದಕಾರಣ ಕೇಶಿನ್ ಪುರುಷನು ಭಲ್ಲೂಕ, 'ಶಿವಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಕರಡಿ ಬಿಟ್ಟಂತೆ' ಎಂಬ ಗಾದೆಯುಂಟು! ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಒಂದು ಅಂಶವೆಂದರೆ, 'ಕರಡಿ' ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಸೂಚಕ ಭಲ್ಲೂಕ ಸಂಕೇತವು, ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೆ ಅರ್ವಾಚೀನ; ಇದೇ ಅರ್ಥದ ಋಕ್ಷ ಎಂಬುದು ಋಗ್ವೇದದಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಭಲ್ಲ=ಮಲ್ಲ ರೂಪವೂ ಉಂಟಂತೆ! (ಮೊ. ವಿ.). ಶಿವನಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಇದ್ದುದನ್ನು ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಾಗ, ಮೇಲಣ ಗಾದೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿರುವ 'ಸಮಯ'ದ ವಾಸ್ತವತೆಯು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು! **ಭಲ್ಲ=ದಂಡ** ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆದರ ಕೇಶಪ್ರಂಜಕ್ಕೆ. ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ, 'ಭಲ್ಲ' **ಶಿವನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತೀಕ**ವೆಂದು ಕೋಶವು ಸೂಚಿಸಿದೆ : **ಭಲ್ಲ : ಕರಡಿ : ಕೇಶೀ–ದಂಡ (: ಕಣಿ :) ಶಿವ**, ಏನೀ ಸಮೀಕರಣದ ಅರ್ಥ ?

ಋಕ್ಷ : ಕರಡಿ; ಕಪಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಒಂದುಂಟಂತೆ ! ಸಪ್ತಋಷಿಗಳನ್ನು 'ಋಕ್ಷ' ಸಂಕೇತದಿಂದ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದುಂಟು (I. ೨೪.೧೦). ಸಪ್ತ ಋಷಿಗಳು ಋಕ್ಷ : ಕರಡಿ ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ **ಕೇಶೀ–ಪುರುಷ; ಕಪರ್ದಿ;** ಮುನಿಪುಂಗವ; 'ದಂಡ'ರೂಪ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಇವನೇ ಲೋಕಜನಕ ಮೂಲ ಸ್ತಂಬನೂ ಎಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತಿರುವುದರ ಬಗೆಗೆ ಸಂದೇಹವೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಋಷಿ ಮತ್ತು ಋಕ್ಷ ಇವೆರಡೂ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಉಚ್ಚಾರ ಸಾಮ್ಯದಿಂದ (ಸಪ್ತ) **ಋಷಿ**=ಋಕ್ಷ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಅವರಿಗೆ ತೋರಿದೆ ! (P. 144).

'ಋಕ್ಷ' ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಕೇತ 'ಕೇಶರಾಶಿ' ಇದು ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲ ಅವರ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದೇ ಇಲ್ಲ ! ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ 'ಸಪ್ತರ್ಷಿ' ಎಂಬ ತಾರಕಾವಲಯಕ್ಕೆ Great Bear ಬೃಹತ್–ಭಲ್ಲೂಕ ಎಂದೇ ಹೆಸರಿಸಿರುವ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಏನೊಂದ ಸಮಾನ ಶ್ರದ್ಧಾಸ್ಥಾನವಿರಬೇಕು,ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆ ಇದೆ—ಎಂದು ಸಂದೇಹಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಳವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿತ್ತು. ನಾರ=ನೀರೆ : Water Nymph ಹಾಗೂ ಸರ್ಪ, ಚಂದ್ರ ಆವೇಶವಾಗುವ

ಆರ್ಕಿಕೆಯುರು ಗ್ರೀಕ ಪುರಾತನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲೂ ಭಾರತೀಯ ವೈದಿಕ ಕಥೆಗಳಲ್ಲೂ ದೊರೆಯುತ್ತಾರೆ, ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಆಗಿದೆ. Phalic stones : ಲಿಂಗಶಿಲೆ ನೆಟ್ಟು ಪೂಜಿಸುವ ವಾಡಿಕೆ ಎರಡೂ ಕಡೆಗೆ ಇದ್ದುದು ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ; ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ಕರಡೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತವೂ ಉಂಟು ! ಭಾರತೀಯ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಬರಿ 'ಋಕ್ಷ' ಇದ್ದರೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ **ಬೃಹತ್** 'Great' ಎಂಬ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಸೂಚಕತೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಉಂಟು. **ಬೃಹತ್ ಬೃಹತೀ** ಎಂದೂ **ಪ್ರಧಾನ** ಎಂದೂ ಈ ಅಂಗಕ್ಕೇ ಹೆಸರು ! ಆದರೆ ಮ್ಯಾಕ ಡೊನೆಲ್ ಅವರಿಗೆ 'ಋಕ್ಷ' ಹಾಗೂ The Great Bear ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವಿರುವುದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲ ! ಋಕ್ಷ: ಕರಡೆ=ಕೂದಲಿನ ಪ್ರತೀಕ. 'ಸರ್ಪ' ಸಂಕೇತವು, ಸರಣಶೀಲ=ಗತಿಮಂತ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಆಗಿದೆ (ಪು. ೧೩೪–೩೬). ಆದ ಕಾರಣ ಸಪ್ತಋಷಯಃ=ಸಪ್ತಕೇಶಿನಃ ಆಯಿತು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ **'ತತ್= ಏಕಂ: ಸತ್'** ತತ್ತ್ವದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು ಉಂಟು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದೂ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನ; ಮತ್ತು ಆಪ : ರಸ : ಪಯಸ್ : ಚಂದ್ರಾಃ ಆಪಃ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ **ತತ್ : ಏಕಂ** ಎಂದರೆ ಏನು ? ಎಂಬುದೂ ಇಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ.

(ಸಪ್ತ) ಕೇಶಿನ್ : ಪುರುಷ : ವಾತರಶನ ಇವನು ಮೌನೇಯನು; (ಮಧ್ಯಮಾ; ವಾಕ್‌ನ್ನು) ಉಪಮಂಥನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರ ವರ್ಣನೆಯು ಈ ಮೊದಲು ಬಂದಿದೆ. ಈ ಕ್ರಿಯೆಯು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾಗಿ ನಡೆದಿದೆ. ಈ ಕೇಶೀ : ಪುರುಷನು ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು : ಪ್ರಭು : ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಸಪ್ತರ್ಷಿ ನಾಮದಿಂದ, ಏನೆಲ್ಲ ಸಮೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ, ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮಾ–ಸೃಷ್ಟಿ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿದೆ (೨.೨. ೧–೪). ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಗುಹ್ಯಭಾಷೆಯಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಋಗ್ವೇದದ ಮುನಿಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ 'ವಿಷಸ್ಯ' ಪಾನಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನೊಡನೆ ಎಲ್ಲರೂ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೂಚಕ ವರ್ಣನೆ ಯುಂಟು. ವಾಕ್ಕಿನ ಸ್ಪಷ್ಟನಿರ್ದೇಶವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು, ಮುನಿ ವಾಕ್ಕಿನ ಉಪಮಂಥನದಲ್ಲಿರುವುವಾಗಿ ಅರ್ಥ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಕಿನ ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿರ್ದೇಶವಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ 'ವಾಕ್=ಅತ್ರಿ' ಎಂದೂ ಅಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸ ಲಾಗಿದೆ. ಕೇಶಿ ಗುರುದತ್ತನು **ಅತ್ರೀಯನು** ! ಇದರ ಸೂಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ

ಉಂಟು ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಸಪ್ತರು—ಸರ್ಪ 'ಬಿಲ'ದ(ಲ್ಲಿ ಸೇರುವಂತೆ) ಬದಿಗೆ ಇರುವ ಸೂಚಕ ವರ್ಣನೆಯುಂಟು. ಈ ಚಮಸ (: ಪಾತ್ರೆ ಬಿಲದ ದ್ವಾರ ಭೂಮಿಯ ಕಡೆಗೆ ಇದೆ, ಎಂದರೆ 'ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ'ವಿದೆ. ಆ ಸಂಕೇತ ಇಲ್ಲಿ **'ಅಷ್ಟನಿೂ'** (ದೇವಿ) **ವಾಕ್** ಎಂಬ ಸಂಕೇತವು ಇದು ದುರ್ಗಾ : ಶಕ್ತಿಯ ಉಪಾಸನೆ ನಡೆದ ಸೂಚನೆಯು ಇರುವುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಿಕ್ಕಾದೀತೆ ?

(ಸಪ್ತ :) ಕೇಶಿ : ಪುರುಷ ಮತ್ತು (**ಸಪ್ತ:**) ಋಷಿ ಈ ಸಂಕೇತಗಳು ನಾಗ ಸರ್ಪ–ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕಗಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದ, ವಾಕ್ (: ಅತ್ರಿ) ಸಹಿತ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳ–ಋಗ್ವೇದ : ಈ ಕರಡಿ—ಋಕ್ಷ ಆಗಿರುವದರ ಮನವರಿಕೆಯಾಗದಿರದು. ಈ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳ ಸಂಗಾತಿ ವಾಕ್ : ಅದಿತಿಯೆಂದು ಅಥರ್ವ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಕೇಶೀ : ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಸರ್ಪರೂಪ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ 'ಭೂತಕೃತಃ' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ **'ಸಪ್ತ'** 'ಋಷಿ' ಎಂಬವರ ಸಮಾವೇಶವೂ ಆಗುತ್ತದೆ, ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವದರೊಡನೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ **ತತ್—ಏಕಂ** ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯ, ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ ಮಿಥ್ಯ, ಎಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ **'ಸಪ್ತ'** ಋಷಿ—**'ಋಕ್ಷ'—ಕರಡಿ** ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ, **ಅವರೂ ಕೇಶಿನ್—ಪುರುಷಶಕ್ತಿ** ಎಂಬುದನ್ನು ಬಹಿರಂಗ ಪಡಿಸದಿದ್ದರೆ (I. ೨೪. ೧೦) ಈ ಆಂತರಿಕ ಏಕತ್ವ ತಿಳಿಯಲು ಅಶಕ್ಯವಿತ್ತು. ಈ ಋಕ್ಷ : ಕೇಶಿನ್ (: ಪುರುಷ) ಉಲ್ಲೇಖವು ವರುಣ (ರಸ–ದೇವ) ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿದೆ! ಶುನಃ '**ಶೇಪ**'ನ 'ಬಲಿ' ದಾನದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿದೆ. 'ಶೇಪ' ಸಂಕೇತವು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಾರ್ಥ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. (ಈ ಸಾಹಚರ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥ ವಿವರಣೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ). ಈ ಕರಡಿ—ಋಕ್ಷ ಸಂಕೇತವು, ಮರುತರ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲೂ ಬಂದಿದೆ (V. ೫೬. ೩). 'ಮರುತಃ ಋಕ್ಷಃ, ನ(—ಇವ)' ಮರುತರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಇರುವ ಈ ಸೂಕ್ತವು 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ' : ಬಾಡಬ ಅಗ್ನಿಗೂ ಸರಿಹೋಗುತ್ತದೆ! ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಮೌನೇಯ ಸಪ್ತ ಕೇಶಿನ್—ಪುರುಷ — ಸಪ್ತರ್ಷಿ — (**ಸಪ್ತ**......) ಮರುತರು — ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ — ಅಪ್ಸೋ–ವತ್ಸ—ನೀರೊಳಗಿನ ಅಗ್ನಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು 'ತತ್'—ಏಕಂ ಎಂಬ 'ಸತ್ಯ' (—ಅಪ : ರಸ) ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಲು ಅವತಾರ ತಾಳಿವೆ; ಈ **ಪುರುಷ—ಕೇಶಿನ್** ಪ್ರತಿಮೆಯ ವಾಕ್ (—ಅತ್ರಿ)—ಅದಿತಿ ಸಹಿತ

ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ–ವಿಶ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರುವ ಯೋಜನೆ ಇದ್ದುದು, ಬೃಹದಾ--ರಣ್ಯಕದ ಉಲ್ಲೇಖದಿಂದ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ವಾಕ್ ಮತ್ತು ಆದಿತಿ ಸಂಕೇತಗಳು ಮಾಯವಾಗಿ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳ ಸಂಗಾತಿ ಎಂದು ‘ **ಅರುಂಧತಿ** ’ ಎಂಬ ಹೊಸ ಸಂಕೇತವನ್ನು ರೂಢಿಸಲಾಗಿದೆ! ಅರುಂಧತಿ, ಸಪ್ತ (ಸರ್ಪ) ಸಂಗಾತಿ ಇದ್ದು ವಸಿಷ್ಠನ ಆದರ್ಶ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಎಂಬ ಹಾಗೆ ನಂಬುಗೆ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಕಥೆ ಮಹಾಭಾರತದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಹುಟ್ಟತೊಡಗಿದ್ದುಂಟು! ನಿನ್ನೆ–ಇಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದುಬರುವ ಘಟನಾಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಇರಲೇಬೇಕಾದ–ಇದ್ದೇ ತೀರುವ ಕಾರ್ಯ–ಕಾರಣ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ತರುವ ಈ ಬಗೆಯ ಕಥಾರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶವೆ ಇಲ್ಲ, ಎನ್ನಲಾದೀತೆ? ಇತಿಹಾಸ= ವಾಸ್ತವಸತ್ಯ ಬಚ್ಚಿಡುವ ಸ್ವ–ಕೃತಕ ಕಾಲ್ಪನಿಕಸತ್ಯ, ಜನ ನಂಬುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಈ ಬಗೆಯ ಕೃತಿ ಶ್ಲಾಘ್ಯವೋ ?

ಬಾಡಬ ಅಗ್ನಿಸ್ವರೂಪ ಋಕ್ಷ: ಮರುತ (=ರುದ್ರಿಯರ) ವರ್ಣನಾ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಬರುವ **ರೋದಸಿ** (ಮಧ್ಯಮಾವಾಕ್ ಅಥವಾ ರುದ್ರಾಣಿ) ದೇವಿಯ ಈ ಉಲ್ಲೇಖವು, ಈ ವಾಕ್ (: ಅತ್ರಿ) ಸಹಿತ ಸಪ್ತರ್ಷಿ–ಋಕ್ಷರ ನಿಜಸ್ವರೂಪ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಉಪಕಾರವಿದೆ (V ೫೬. ೮–೯). ಈ ರೋದಸಿಯನ್ನು ‘ವಿಮೊಳ್ಳುಷೀ’ ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ‘ವಿಮೊಳ್ಳ’ ಎಂದರೆ ರಸಸ್ವರೂಪಿ ಆಗಿರುವ ರೋದಸಿಯು ಇವಳು. ಸಾಯಣರ ಮತದಂತೆ **ರೋದಸೀ ರುದ್ರಸ್ಯ ಪತ್ನೀ, ಮರುತಾಂ ಮಾತಾ। ಯದ್ವಾ ರುದ್ರೋ ‘ವಾಯುಃ’**, ಎಂದರೆ ರೋದಸೀ ಸಂಗಾತಿಗಳು ಮರುತರು ಆಗಬಲ್ಲರು; ಇವಳೇ ರುದ್ರಿಯರ ಸಂಗಾತಿ ವಾಗಾಂಭ್ರಣೀ! ವಾತರಶನರು, ಇಲ್ಲಿ ವಾತಾಶ್ವವನ್ನು ಏರಿ ರೋದಸಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು (‘ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್ಕಿನ’) ಉಪ ಮಂಥನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇವನೇ ರೋದಸಿ ಎಂದರೆ (ಚಿತ್) ಅಂಬರಸ್ಥ ಕೇಶೀ ಪುರುಷನು : ಚಿದಂಬರ ಪುರುಷನು !

ಅಹಿ (ಭಾನು), ಸ್ವರೂಪೀ ಅಲ್ಲದೆ ಋಕ್ಷ=ಕೂದಲಿನವರಾದ ಮರುತರನ್ನು ‘**ಕಬಂಧ**’: (ನೀರನ್ನು ಸೇಚನಗೆಯ್ವ) ಕೊಳಾಯಿ ಎಂದೂ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದನ್ನು

ಮರೆಯಲಾಗದು. ಅಲ್ಲದೆ ಇವರು (ಗೌಃ ಇವ) **ಗೂಳಿಯಂತೆ** ಕಟ್ಟುಪಾಟಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಕಷ್ಟಕರರು–ದುರ್ಧರರು (ದುಧ್ರುಃ) ಆಗಿದ್ದಾರೆ. **ಭೀಮ**=ಭೀಕರ ಬಲಶಾಲಿಗಳು. ಇದೇಮೇರೆಗೆ ಮರುತರು (ನೀರೊಳಗಿನ ಬೆಂಕೆ; ಆದಕಾರಣ) **'ವಾಜಿ'** : ಕುದುರೆಯೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವರ್ಣನೆಯು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮರುತ: **ಮಾರುತಿ** (:ಹನುಮ) ದೇವರ ದೀರ್ಘ 'ಲಾಂಗೂಲ' ಈ ಸಂಕೇತಸ್ಥ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಸೆಳೆ ಮಿಂಚನ್ನು **'ಸಲಿಲ ಮಧ್ಯದ ವೇತಸ'** (ಬೆತ್ತ : ಕೋಲು, ಹಾವು) ಎಂದುದೂ ತುಲನೀಯವಿದೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ವಿವರದಿಂದ ಕಂಡುಬರುವ ಸಂಗತಿ : 'ಕೇಶಿನ್' : ವಾತರಶನನು : ಪುರುಷನು, ಇವನೂ ಮರುತರ ಆ–ಕೃತಿಯವನೇ; 'ಸಪ್ತ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತಿಕ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಬಾಹ್ಯ ಆ–ಕೃತಿ : (ಕಿವಿದೆರೆಗೆ ತಾಗುವ) ಶಬ್ದರೂಪವು, ಭಿನ್ನ ವೆನಿಸಿದರೂ, ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಆಂತರಿಕ ಆಕೃತಿ : ಅರ್ಥಗರ್ಭ ಸಮಾನವೇ ಇದೆ. ಇದುವೆ 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತ್ರ' ಸ್ವರೂಪದ **ತತ್ : ಏಕಂ** ವಿಶ್ವಮೂಲದ **'ಸತ್ಯ'ವು**; ಇದುವೆ ನಾನಾ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆಃ ಈ ಕೇಶೀ ಪುರುಷ : ಸರ್ಪ ಶಕ್ತಿಯು ವಾಕ್ : ಅತ್ರಿಯ ಪಾತ್ರದ 'ಉಪಮಂಥನ'ದ ಕ್ರಿಯಾಸಂಕೇತದಿಂದ, ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಸೃಜನ–ಮರಣ ಚಕ್ರದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಗೃಹ–ಯಜ್ಞವು ಆಕಾಶದಲ್ಲೂ ನಡೆದುದನ್ನು ಸಪ್ತರ್ಷಿ–ಅರುಂಧತೀ, 'ಉತ್ತಾನಪದ'–ಕುಮಾರ : ಆಕ್ಷ–ಧ್ರುವ ಇಂತಹ ತರಕಾಪುಂಜ ತಾರಾ–ನಾಥ ರೂಪೀ ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಚಂದ್ರನಿಗೂ **ಋಕ್ಷ** : ಕೇಶಿ ಎಂದಿರುವ ಸಂಕೇತವೂ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ !

ಈ ಮೌನೇಯ (ಸಪ್ತ) ಕೇಶಿಯು ಯಾರು ಎಂಬುದನ್ನು ವಾತ-ರಶನಾದಿ ಆತನ ಸ್ತೋತ್ರದೊಳಗಿನ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಂದ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟುದಾಯ್ತು : (೧) ಈ ವಾತ-ರಶನ. (೨) 'ವಾತಸ್ಯ ಅಶ್ವಾರೋಹಣ', (೩) 'ವಾತಸ್ಯ ಸಖ್ಯತ್ವ'ದಿಂದ, ಮತ್ತು (೪) (ಮಧ್ಯಮಾ–ವಾಕ್ ಈ ಪಾತ್ರದ) 'ಉಪಮಂಥನ' ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಆ–ಕೃತಿಗಳ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಕೇಶಿನ್ : ಋಕ್ಷ (ಕರಡಿ) **'ಪುರುಷ'** ಆಗಿರುವುದು ಕಂಡಿತು. 'ಋಕ್ಷ' ಸಂಕೇತವು 'ಸಪ್ತ' ಋಷಿಗಳನ್ನು ಸಪ್ತ–ಸಪ್ತ (೭×೭) ಮರುತರು (: ವಾತ : ವಾಯು) ಆಗಿರುವುದೂ ಕಂಡಿತು. ಇವರು 'ದ್ರಪ್ಸಿನಃ,'

ಉಕ್ಷಣಃ (ಹನಿವ ಸೇಚನಗೆಯ್ವ) ಮರುತರು, (: 'ಅಪಸೇಚನೆಗೆಯ್ವ') **'ಕಬಂಧ'** ಸ್ವರೂಪರು ಎಂಬ ಸಂಕೇತದ ಮೂಲಕ ಇವರೆಲ್ಲರ ತಳಪಾಯದ ಆ–ಕೃತಿಯು ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. 'ವಾತಸ್ಯ' ಅಶ್ವವನ್ನು ಏರಿ ರೋದಸಿಯಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ **ಅಂಬರದಲ್ಲಿ** ನೆಗೆವ ಕೇಶೀ : ಪುರುಷನ ಅಶ್ವವು ಬಾಡಬಾಗ್ನಿಯಾಗಿರುವುದು ಕಂಡಿತು. ಇದರಿಂದ ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಈ **'ಅಂಬ–ರ' ಪುರುಷನು** ಅಂಬ–ತನಯ : ಅಪಾಂನಪಾತ್ ಆಗುತ್ತಾನೆ! ಅಂಬ-ಪ್ರಿಯನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೋಧಸೀ : ವಿಾಢುಷಿ— ರಸ ದ್ರವಿಸುವ **'ಅಂಬ'** : ಅಪ : ರಸವಿರಬೇಕಾಯ್ತು! **'ಅಂಬರಸ್ಥ'**ನು ಎಂಬುದು ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃವಿನ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮರೂಪ ಆಗಿರುವುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯ್ತು.

ಇನ್ನುಮೇಲೆ, ಕೇಶೀ : ಪುರುಷನ ಮಹಾತ್ಮ್ಯಸೂಚಕ ಮೊದಲನೆಯ–ಋಚೆಯ ಅರ್ಥವು, ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಲಿದೆ : ೧) 'ಕೇಶೀ **ಅಗ್ನಿಂ** ಬಿಭರ್ತಿ' ಎಂದರೆ ಈ ಕೇಶಿಯು ಧಾರಣ ಮಾಡುವ 'ಅಗ್ನಿ' ಬಾಡವಾಗ್ನಿಯೆ ಹೊರತು, ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲ. ಇದು ಅಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸುಸಂಗತವಿದೆ. ಬಾಡಬ ಅಗ್ನಿ : ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃವು, ಅ–ದಿತಿ ಸ್ವರೂಪನು; (ಲೋಕವನ್ನು ಸೃಜಿಸುವವನು ಹಾಗೂ ತಿನ್ನುವ—) 'ಅತ್ರಿ'ಯು; ಋಗ್ವೇದದ ಮುಂದಿಗೆಯ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುವ ಋಚೆಯುಂಟು. (I ೧೬೪. ೪೪). 'ತ್ರಯಃ ಕೇಶಿನಃ ಋತುಥಾ-ಬಿಚಕ್ಷತೇ '**ಸಂವತ್ಸರೇ ವಪತ ಏಕಃ** ಏಷಾವಪ್'. ಮೂವರು ಕೇಶಿಗಳು ಋತುಕ್ರಮದಂತೆ (ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು) ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಸಂವತ್ಸರವನ್ನು ಬೋಳಿಸುತ್ತಾನೆ (ವಪನ). ಆದರೆ 'ವಪ್' ಆಖ್ಯಾತಕ್ಕೆ ಚೆಲ್ಲು, ಬಿತ್ತು ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳೂ ಉಂಟು. (ಮುಂಗಾರಿಯ ಪಚ್ಚೆ–ಪೈರು ಒಕ್ಕುತ್ತಾರೆ. ಕೊಯ್ಲು ಆಗುತ್ತದೆ; ಹಿಂಗಾರಿಯ ಬಿತ್ತಿಗೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧೀ ಕಾರ್ಯ ನಡೆವ ಋತು; ಆದರೂ ವರ್ಷಾಂತ್ಯದ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ : ಇದು ರಂಡೆ : ಬೋಳ ಹುಣ್ಣಿವೆ; ಬೋಳು ಭೂಮಿ, ಪೈರಿಲ್ಲದೆ! ಹೋಳೀ ಹುಣ್ಣಿವೆ ವರೆಗೆ ಇದು 'ಅತ್ರಿ'ಯ ಅವಧಿ. ಶರತ್–ಶಿಶಿರ; **'ಫಲ್ಗು' ಮಾಸ**. ಟಿ. ಬರೊ, ಈ ಸಂಕೇತವು, ಕಂದಮಿಳ 'ಪೊಳ್ಳು' ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತರು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾತು, ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅರ್ಜುನ : 'ನರ' (ಇಂದ್ರತನಯ)ನಿಗೆ 'ಫಲ್ಗುಣ' (ಟೊಳ್ಳು) ಎಂದು ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮ! ಬೋಳಹುಣ್ಣಿವೆ ಎಂಬ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷ ಮಾಸದ ಪೌರ್ಣಿಮೆಗೆ **'ಗುರು'**-ದತ್ತ : ಆತ್ರೇಯನ ಜನ್ಮ! ರೇಣುಕೆ ವಿ-ಧವೆ ಆಗುವಳೆಂಬ 'ಶಾಸ್ತ್ರ' ಎಲ್ಲಮ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ! ರೇಣುಕಾ ಕ್ಷೇತ್ರವು ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಕ್ಷೇತ್ರವೂ ಒಂದೆಡೆಗೇ ಇರುವ ಸಂಕೇತವು ಇತ್ತು. ವಿದರ್ಭಭಾಗದ ಪುರಾತನ 'ಕಂನಪದ' ತಾಲ್ಲೂಕಿನ **ಮಾತಾ-ಪುರ**ದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಂಟು! ರೇಣುಕೆ ಅದಿತಿ; ಕೇಶಿಗುರು ಅದಿತಿ ಪುತ್ರ. ಮಾತೆಯ '**ಪುರ**'ದಲ್ಲಿ ಕೇಶೀಪುರುಷ ಎಂಬುದು ಗುಹ್ಯಾದ್ಗುಹ್ಯ ಸಂಕೇತ!

೨) 'ಕೇಶೀ ವಿಷಂ ಬಿಭರ್ತಿ **ರೋದಸೀ**: ಈ ಕ್ರಿಯೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ರೋದಸೀ ಅರ್ಥ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗದೆ. **'ವಿಷ'** ಇದನ್ನೆ 'ಉದಕ' ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಳುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ ಆದರೆ ಈ ವರೆಗಿನ ಸಂಕೇತ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಆಧಾರದಿಂದ ಈ ವಿಷವು ಉಭಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಸರ್ಪ ಸಂಕೇತದಂತೆ; ಜನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದೆಂದು **ನಾಗ : ಸರ್ಪವು**, ೧) 'ಅ-ಮೃತ'ವಾದರೆ—ಔಷಧಿಯಂತಾದರೆ—ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿ, ೨) (ಕಾಲ=ಸರ್ಪಕಚ್ಚಿ) ಸಾಯುವುದಕ್ಕೂ ನಾಗಬಾಧೆ—ಅಥವಾ ಕಚ್ಚಿದ್ದೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ-ನಾಗ-ಸರ್ಪವು ವಿಷವೆಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಕೇಶೀ : ನಾಗನು ವಿಷ=ಚಂದ್ರ-ಶಕ್ತಿ ಧಾರಣಮಾಡಿದವನು; ಸರ್ಜಕ ಮಧು-ಚಂದ್ರ (honey moon) ತಲೆಗೆ ಏರಿದರೆ ಐಹಿಕ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸಂಚಕಾರ. ಈ 'ವಿಷ' ರೋದಸೀ ಎಂದರೆ ಅಂಬರದಲ್ಲಿ ತುಂಬುತ್ತಾನೆ. ಆಧುನಿಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಬರ-ಖಾನೆ ಎಂದು ನೆಲಮನೆಗೆ ಹೆಸರು. ಹಸ್ತಿ (ನಾಗ) ಮೇಲಿನ ಅಂಬಾರಿ : ಅಂಬರ-ಡಂಬರ-ಟೊಳ್ಳು ಸ್ಥಳ-ಒಳಸೇರಿ ಕುಳ್ಳಿರುವ ಎಡೆ, ಈ ಅರ್ಥಗಳು ಅಂಬರ-ರೋದಸೀ ಆಕೃತಿ ಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಲಿವೆ.

'ತ್ರಯಃ' ಕೇಶಿಗಳ ಮುಂಡಿಗೆಯ ಋಚೆಯಲ್ಲೂ ಇದರ ಇತ್ಯರ್ಥಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ನೆರವು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ : 'ವಿಶ್ವಂ ಏಕಃ ಅಭಿಚಷ್ಟೇ **ಶಚೀಭಿಃ**' ಈ **ಏಕ :** 'ಆದಿತ್ಯ' ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತವೆಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆದರೆ 'ಆದಿತ್ಯ' ಎಂಬುದು ಮುಸುಕಿನ ಮಾತು! ಇಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ ಈ ಮೂವರೂ ಈ ಮುಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟು! ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು ಹೇಳುವ ಮಾತಿನ ಮೋಡಿ ಕಾರಿಕೆಯ ಮಾಟಕ್ಕಾಗಿ 'ಆದಿತ್ಯ' ಈ ಕವಡಿನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಅಪ : ರಸ

ಪಂಥೀಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಆದಿತ್ಯತ್ವವು ಇದೇ ಬಗೆಯದಾಗಿದೆ! ಆದರೆ ವಿಷ್ಣುವು ಸಲಿಲೋದ್ಭವನೆಂಬ 'ಸಮಯ'ಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಈತನು ಚಂದ್ರನೆಂಬುದು ತನ್ನ ತಾನೆ ಹೊರಬರುತ್ತದೆ. ಜಲಶಾಯಿ ಎಂಬ ವಿಷ್ಣುವೂ ಚಂದ್ರನೇ, ಚಂದ್ರ=ವಿಷ್ಣು, ಇವರೇ ನಿಜವಾದ ಆದಿತ್ಯರ ಪ್ರತಿಮೆ. ರುದ್ರರೂ ಆದಿತ್ಯರೇ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಿಲ್ಲ! ಬಾಡಬ ಅಗ್ನಿತ್ವವು ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಉಂಟೇ ಉಂಟು. ರುದ್ರನೂ ಅಗ್ನಿಯೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ, ಈ 'ಕೇಶೀ' ಪುರುಷನು **ಶಚಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿ** ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸುವವನು, ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಸೂಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ! ಆದರೆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕೇಶೀ : ಪುರುಷನ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸುವ ಹೊಂಚು (ಈ ವಿಷವರ್ತುಲ) ಇನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇಂದ್ರ-ಪತ್ನಿಯ ಹೆಸರು ಎಂದು ವಿಖ್ಯಾತವಿರುವ 'ಶಚಿ' ಸಂಕೇತದ ಅಪ-ಮೂಲ್ಯನವನ್ನು ಅಂಶತಃ ಸಾಧಿಸಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತಿದೆ. 'ಶಚೀ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ-ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಸೂಚಕ ಅರ್ಥವೂ ಉಂಟು: ವಾಕ್ಕಿಗೂ 'ಶಚಿ' ಸಂಕೇತ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ರತಿಕ್ರೀಡೆಯ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೂ ಈ ಹೆಸರಂತೆ! ಅಪ್ಸರಸಾಣಾಂ ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ಚರಣೇ ಚರನ್ ಎಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯ ಈ ಕೇಶಿನ್-ಪುರುಷನು ಶಚಿಸಹಿತನಾಗಿ ಅಂಬರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುತ್ತಾನೆ, ಎಂಬ ಈ **ಆದಿತ್ಯನು ಚಂದ್ರನೇ** ಇರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. (ಬಾಡಬ) ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ದಗ್ಧ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 'ಮಧು ಕ್ರೀಡೆಯ ಪ್ರೇರಣೆ' ನೀಡುವ ನಿಶಾ-ಪತಿಯ ಋತುಕಾಲವು ಹೋಳಿಹುಣ್ಣಿವೆ (= ವಿಷಸ್ವರೂಪ) ಆಗುವ ವರೆಗೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದು ಕೇಶೀ-ಪುರುಷನಲ್ಲಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಶಕ್ತಿ. 'ಕೇಶೀ ವಿಷಂ ರೋದಸೀ ಬಿಭರ್ತಿ'ಯ ಈ ಚಿತ್ರ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿ; ಅಹಿಭಾನು **ಮರುತರು " ಸುಭಗಾ ರೋದಶಿಯೊಡನೆ "** ಒಂದೇ ತೇರಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ವೇಗದಿಂದ ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ; ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲದೆ ತ್ವರೆಯಿಂದ ಬರಲು (ಭೂದೇವಿ) ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸೂಕ್ತದ (V, ೫೬' ೮-೯)ಮೇಲಿಣ ಉಲ್ಲೇಖವು, ಇದು 'ಚಾಂದ್ರ' ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂಬುದನ್ನೇ ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಕೇಶೀ : ಪುರುಷನು 'ಬಿಭರ್ತಿ **ರೋದಶೀ'!** ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥದಿಂದ ಇಂದ್ರ-ಪತ್ನೀ ಸೂಚಕ ಶಚೀ ಸಂಕೇತವು ನಿಜವಾಗಿ ರುದ್ರಿಯರ ಪತ್ನಿ (: ಮಾತೆ) ಸೂಚಕವಾಗಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. (ಈ

'ವಿಶಾಳ್ಟುಷಿ'ಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಮಾತಿನ ವಿಚಾರಕ್ಕಾಗಿ Development of Icndian Ionography, J. N. Banarjee, ಗ್ರಂಥನೋಡಿ) ವಿಶೂಘುಷಿ ಎಂಬುದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪಾನಪಾತ್ರ (: ಚಮಸ) ಹಿಡಿದ ದುರ್ಗೆಯ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮವೆಂದು ಕಂಡುಬರದೆ ಇರಲಾರದು.

೩) 'ಕೇಶೀ ವಿಶ್ವಂ ಸ್ವಃ ದೃಶೇ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗುವ ಅರ್ಥದ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಗೆ 'ತ್ರಯಃ ಕೇಶಿನಃ' ಇವರೊಳಗಿನ ಮೂರನೆಯವನಾದ 'ಏಕಸ್ಯ ಧ್ರಾಜೀ ದೃಶ್ಯತೇ' ಈತನ (ವಾಯು) ಗತಿ (ಧ್ರಾಜಿ) ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವುದೇ ಹೊರತು 'ರೂಪಂ ನ' ಎಂದು ಆ ಋಚೆಯೇ 'ನೇತಿ ನೇತಿ'ಗೆ ಶರಣು ಹೋಗಿದೆ! ಕಂಡಂತೆ–ತಿಳಿದಂತೆ ಎನಿಸಿ, ಥಕ್ಕನೆ ಮಾಯವಾದ ಹಾಗಿನ 'ಅನುಭಾವ' (?) ತಂದುಕೊಡುವುದೇ ನೇತಿ–ನೇತಿವಾದೀ 'ರಸ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕೃತಿ : ಆ–ಕೃತಿಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದೊಳಗಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಿಜಕ್ಕೂ ದೊರೆವ (bonafide) ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಇರುವ ೧) ಪ್ರಮಾಣಿತ–ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಅನುಭೂತಿಯ ಬೆಲೆ ಹಾಗೂ ೨) ಕೃತ್ರಿಮ ಕಟ್ಟು–ಕಥೆಗಳ,–ಜಾದು–ಚಮತ್ಕಾರದ ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆಯ ಪವಾಡ ಕೃತಿಗಳ ಬೆಲೆ, ಎರಡೂ ಸರಿ ಸಾಟಿಯೆ ?

ಮೌನೇಯ ಕೇಶೀ : ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡ ಶಕ್ತಿ–ತ್ರಯಗಳನ್ನು 'ತ್ರಯಃ **ಕೇಶಿನಃ**' ಎಂದು ಪುಲಿಂಗಿಯಾಗಿ ಹೆಸರಿಸಿರುವಲ್ಲಿ, 'ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ' ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಕವಲು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಕೇಶೀ ತ್ರಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, ನಿಜವಾಗಿ ತಿಸ್ರೋ ದೇವಿಯರವು ಇರಬೇಕಿತ್ತು, ಈ ಮುಂಚಿನ ಕ್ರಮದಂತೆ, ('ಆ–ಪ್ರೀ' ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ) **ದೇವೀತ್ರಯರ** ವಿಚಾರವು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆವಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. 'ತತ್ : ಏಕಂ' ಇದೇ ಸತ್ಯ, ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲು, ನಾನಾ ನಾಮ–ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಕಾಲ್ಪನಿಕ (ಕಲಾ) ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡುದಾಗಿದೆ; ವಾಸ್ತವ : ಸತ್ಯದ,—ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದ ಜೀವನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುವ ಒಂದರ್ಧ ಅಂಶದ ಮೇಲೆ, ಆ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಏನೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಮಾ ಸೃಷ್ಟಿ ನಿಂತಿರುತ್ತದೆ. ಅದಿತಿ, ಸರಸ್ವತಿ, ಆಂಭೃಣಿ ಈ ಮೂವರು ಕುಮಾರೀ–ಪರಮೇಶ್ವರಿಯರು, ಆಪೋದೇವಿಯರೆ; ಇವರು ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್; ಎಂದರೆ ಎರಡು ಪಾತಳಿಯ ದೇವಿಯರು : ೧) ದಿವ್ಯಲೋಕದ ಶಕ್ತಿ; ೨) ಈ ಶಕ್ತಿಗಳು ಭೂಲೋಕದ

'ದೇವೇಷಿತ' ಭಕ್ತರ ಮೂಲಕ–ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಸಿದ ಹಾಗಿನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುವು ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಅಂದಿನದು; ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಯಂತೆ ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್ ಎಂಬುದು ಮೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾದ (ಆಗುವ) ಆ ದಿವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತ. ಕೇಶೀ : ಮುನಿ ಎಂಬವರೂ ಎರಡು ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ೧) ಮೂಲ ದಿವ್ಯ ಶಕ್ತಿ; ೨) ಅದನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧೀಕರಿಸುವ ಭೂಲೋಕಸ್ಥ ಮಾಧ್ಯಮಾ , ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತ.

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅದಿತಿ, ಸರಸ್ವತಿ, ಅಂಭೃಣೀ ಈ ದೇವಿತ್ರಯರಿಗೆ ಸಮಾಂತರವಾಗಿಯೇ ಇಡಾ, ಸರಸ್ವತಿ, ಭಾರತಿ ಅಥವಾ ಮಹೀ ಎಂಬ ತ್ರಿಸ್ರೋ ದೇವಿಯರೂ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎರಡೂ ಆಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಸಮಾಂತರವಾಗಿ, ಬೇರೆ ಆಕಾರದ ನಾಮಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ತಾವು ತೀರ ಪುರಾತನರು ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವ ಮೂವರೂ ದೇವಿಯರಿದ್ದಾರೆ, ೧) ರಾಕಾ, ೨) ಗುಂಗೂ, ೩) ಸಿನೀವಾಲೀ; ಈ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ರಾಕಾ : ಹುಣ್ಣಿವೆಯ ದೇವಿ, ಸಿನೀವಾಲೀ : ಶುದ್ಧ ಪ್ರತಿಪದೆಯ ಚಂದ್ರ; ಗುಂಗೂದೇವಿಯನ್ನು ಸರಸ್ವತೀ ರಾಕಾದೇವಿಯರೊಡನೆ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ಇದರ ಅರ್ಥವು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಪಷ್ಟನೆ ದೊರೆತಾಗ ದೊರೆಯಲಿ; ತನ್ಮೂಲಕವಾಗಿ ದೊರೆವ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ, ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿವರಣೆ ಆ ಮೂಲಾಗ್ರ ತಪ್ಪು ಆಗಿದೆ. ಎಂಬ ನೋಟವು ಕಾಣಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. 'ಗುಂಗೂ' ಚಂದ್ರಿಕಾ ದೇವಿಯ ಮೂಲಕ ದೊರೆವ 'ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ' ತತ್–ಮಮತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಆ 'ಸಂದೃಕ್' ಕಣ್ : ಕಣೆಯ ಮೂಲಕ ಆ ಅಂಬರದೊಳಗೆ (: ರೋದಸೀ) ಆಗುವ **'ಶೇಷ'** ದರ್ಶನ ಸ್ವರೂಪವು ಇನ್ನುಳಿದ ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್‌ದೇವಿಯರಿಂದ ದೊರೆವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಿಂತ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ, ಎಂದು ಯಾರಾದರೂ ನ–ಚಿಕೇತ 'ಸಿದ್ಧ'ರು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಿಗೆ ಅದು ಸಮಾಧಾನವನ್ನೇ ತಂದೀತು.

ಋಗ್ವೇದದ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ **ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ :** (ಆ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ) **ನೋಡಿಕಾರಿಕೆಯ ಮಾಟವು = ಅಂದವು ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೊನೆಯ ವರೆಗೂ ತುಂಬಿ ತುಂಬಿ ಹೊರಸೂಸುತ್ತಿದೆ.** ಬ್ರಾಹ್ಮಣ–ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳೂ ಈ ಶೈಲಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿವೆ, **ವಾಸ್ತವ : ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ್ಧವಾದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಇರುವುದು 'ಒಂದೇ' ಒಂದು ! ತತ್ : ಏಕಂ, ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯ (: ಏಕಂ ಸತ್; ವಿಪ್ರಾ:**

ಬಹುಧಾ ವದಂತಿ) ಎಂಬ ಆಂತರಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಪ್ರಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತ ವಾಗುವ ಈ ಬಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಏನೆಲ್ಲ ಉಳಿದ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳು ಅರ್ಥವಿಹೀನವಾಗುತ್ತವೆ, ಅಥವಾ **ಆ ತತ್ತ್ವದ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳೇ** ಆಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಇದು **ನಿಜವಿದ್ದರೆ** ಈ ಋಗ್ವೇದದಿಂದ ತೊಡಗಿ, ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ವರೆಗಿನ ಏನೆಲ್ಲ ವಿತರಣೆ **ಯೊಳಗಿನ 'ಮಾಧ್ಯಮ'ವು** (ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳು), **ಯಾತು > ಜಾದು ಶಕ್ತಿ : ಅಸುರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನುಳ್ಳದು ಆಗುತ್ತವೆ,** ಎಂದು ಒಪ್ಪ ದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗೇ ಕೇಡು ! 'ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆ (Form) ಯ ಹೊರಗೆ ಅರ್ಥ–ಆಶಯವು (Content) ಉಳಿದಿರುವ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ, ಅಸು–ರ (ಅಥವಾ ಅ–ಸುರ) ಶಕ್ತಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುವುದುಂಟು; 'ಮಹತ್‌ದ್ದೇವಾನಾಂ ಅಸುರತ್ವಂ ಏಕಮ್' ಎಂಬುದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ.

ಮೌನೇಯ ಕೇಶೀ : ಪುರುಷನು 'ರೋದಸೀ ವಿಷಂ ಬಿಭರ್ತಿ' ಇದು, ಪ್ರಪಂಚದ ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ : 'ವಿಶ್ವದ **ನಾಭಿ**'ಯೊಳಗಿನ **ತತ್ : ಏಕಂ ಸತ್ (: ಆಪ=ರಸ) ಸ್ವರೂಪ;** ಇದುವೆ—ಏಕಮೇವ **ಸತ್** (: Being) = **ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವು.** ಇದನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಆವಶ್ಯಕತೆಯೆ ಇಲ್ಲ. 'ನಿನ್ನೊಳಗೆ ನೀನು ನೋಡು' 'ತನ್ನ ತಾನರಿಯ ಬೇಕು' (Know thyself : ನಿನ್ನ ಚಿದಂಬರ ಪುರುಷನ್ನು ಅರಿ : ಆತ್ಮ ಲಿಂಗದ ದರ್ಶನ ಪಡೆ. ಕೂಡಲೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಆ **'ಅ–ಪ್ರತಿಮ'** ಎಂಬವನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗದಿರದು: ಈ **ನೀರಸ ಆತ್ಮ–ಸ್ವರೂಪದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವೂ, ಪುರುಷ ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್ಕಿನ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೆ ಆಗಿದೆ–ಆಗಲಿದೆ.**

ನಾಗ : ಶೇಷ ! 'ನಾಗ' ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಆ–ಮೂಲಾಗ್ರ– ನಿಃಶೇಷ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಹಂಬಲವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಲ್ಲಿ, ಅದರಂತಹ ಶಿಳಿಗೇಡಿ ಹುಂಬತನ ಬೇರೊಂದು ಇರಲಾರದು. 'ನಾಗ' ಶಕ್ತಿಯ ನೆಲೆ ತಿಳಿಯದು, ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕು; ಆದರೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯಲು ಅಶಕ್ಯವಾಗುವ 'ನೇತಿನೇತಿ' ವಾದ, ಪೈಗಳ್ಳತನ ಅಥವಾ ಆತ್ಮವಂಚನೆ; ಆದರೆ ತನ್ನ ನೆಲೆ ತನಗೆ ಪೂರ್ಣ ತಿಳಿದಿದೆ ಎಂಬುದು,–'ಜ್ಞಾನಿ'ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರೀ.–'ಸೋಽಹಂ'ವಾದಿಯ

ಅಥವಾ ತಿಳಿಗೇಡಿ ಮೂರ್ಖನ ಮಾತು. ಆದರೂ ತಮ್ಮ 'ನೆಲೆಯನ್ನು' : ಎಂದರೆ ತಮ್ಮ ಇತಿಮಿತಿಗಳನ್ನು, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ–ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳನ್ನು ಶಕ್ಯವಿರುವಷ್ಟೂ ಅರಿತು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಡುವಲ್ಲಿಯೆ 'ಶಿಕ್ಷಣ–ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಬೆಲೆಯುಂಟಷ್ಟೆ? ಏನೆಲ್ಲ ಅಗಮ್ಯವೇ ಇದ್ದರೆ ಶಿಕ್ಷಣವೇತಕ್ಕೆ? ನಾಗ–ಶಕ್ತಿಯ ಇತಿ–ಮಿತಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಫಲವಾಗಿಯೆ 'ಶೇಷ', 'ಅನಂತ' ಎಂಬ ಎರಡೂ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ನಾಗನ ಪರ್ಯಾಯನಾಮಗಳಂತೆ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿವೆ; 'ನಾಗ' ಶಕ್ತಿಯು ಇಷ್ಟಬಂದ ರೂಪ ತಾಳಬಲ್ಲದು; ಬೇಕಾದಾಗ ಬೇಕಾದಹಾಗೆ ಆಗಬಲ್ಲದು, ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ, 'ನೇತಿ–ನೇತಿ' ಸ್ವರೂಪದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸುವಂತೆ, ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾಗ–ಶಕ್ತಿಯ ಗತಿಯನ್ನು : ನಿನ್ನೆ–ಇಂದುಗಳ ಸಂದರ್ಭದ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು ತೂಗಿ, ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತೀರ ಅ–ಸಾಧ್ಯವೇನಲ್ಲ, ಎಂಬ ಅನುಭವದೊಡನೆ, ಇನ್ನೂ ಅರ್ಥವಾಗದೆ ಉಳಿವುದು 'ಶೇಷ' ಎನಿಸುವುದು. ನಾಳೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ 'ಅತ್ಯತಿಷ್ಠತ್' ದಶಾಂಗುಲ ಭಾಗದ ಅನುಭವ ಇದು; ನಾಗಶಕ್ತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಿಂದಲೇ ಈ ಇನ್ನೊಂದು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಪ್ರೇರಣೆ ದೊರೆತುದುಂಟು. 'ನೇತಿ–ನೇತಿ' ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಲೆಕ್ಕ–ಗಣಿತ ತಿಳಿವ ಮೊದಲಿನದು ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಶಿಲ್ಕು=ಶೇಷ, ಎಂಬುದು ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದ ಕೊನೆಗೇ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲದು; ನೆಲೆಯನ್ನು ನೋಡುವ–ಕೊನೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಸೋಲಸ್ನೊಪ್ಪಿ, ಇದು 'ಅನಂತ' ಎಂದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಆ ಮಾತಿಗೆ ಔಚಿತ್ಯವುಂಟಷ್ಟೆ?

ನಾಗ–ಪ್ರತಿಮಾರಾಧನೆಯ ಸಂದರ್ಭದ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದ ಕಂಡುಬರುವ ಕ್ರಿಯೆ–ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ, ಭಾರತೀಯ ಘಟನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಗ್ರೀಕ–ಇಜಿಪ್ತ–ಇಸ್ರಾಯಲಿ ಭಾಗದ ಘಟನೆಗಳನ್ನೂ ಶಕ್ಯವಿರುವಷ್ಟೂ (ಕ್ರಿಸ್ತಮತದ ಪ್ರಾರಂಭದ ವರೆಗೆ–ಪ್ಲೊಟಿನಸ್‌ನ ಕಾಲದ ವರೆಗೂ) ತುಲನೆಗಾಗಿ ಆಗಾಗ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಇವೆರಡೂ ಭಾಗದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಕ್ರಿಯೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ನಾಗ–ಪ್ರತಿಮಾರಾಧನೆಯ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ–ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಸಾಮ್ಯವು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ; ಇಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ. ಈ ಬಗೆಯ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗದ ಸಂದಿಗ್ಧ

ಸಮಸ್ಯಾಪೂರ್ತಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗದ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಿಂದ ನೆರವು ದೊರೆಯು ತ್ತಿರುವ ಅನುಭವವೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ (೧) ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್ (medium) ಸಂಪ್ರದಾಯವು, ದೇವಾರ್ಪಿತ ಕುಮಾರೀ ವರ್ಗದ ಕೈಯಿಂದ, ಪುರುಷ ವರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. (೨) **ಮಾಧ್ಯಮ:ಪ್ರತಿಮೆ (: ವಾಕ್)** ಇದುವೆ ದೈವತ; ದೈವವನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ದೈವತ : (ವಾಕ್)– ಶಕ್ತಿಯೇ ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್. (೩) ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲೂ ಭಾರತೀಯ ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್, ತಿಸ್ರೊ (ದೇವಿಯರುಗಳನ್ನು ಹೋಲುವ ವಿಶ್ವಜೀವನ ನಿಯಂತ್ರಕ **ಮೂವರು** ದೇವಿಯರು (Three Fates; or Moerae) ಇದ್ದಾರೆ! (೪) ಇವರೂ ಚಂದ್ರಾದೇವೀಯರು–ಸರ್ಪದೇವಿಯರೆ! ಇವರಲ್ಲೂ ನಾನಾ ನಾಮರೂಪ ಭೇದಗಳಿದ್ದರೂ ತಳಪಾಯದ ಆ–ಕೃತಿ **ತತ್:ಏಕಂ** ! (೫) ಡೈಯೊನಿಸಸ್ (Dionysus) ಸಂಪ್ರದಾಯದ 'ನಾಭಿ' ಕೇಂದ್ರವು ಇಲ್ಲಿಯೂ **ಉಂಟು**. ಗ್ರೀಕ ಆಕೃತಿಯ ಡೈಯೊನಿಸಸ್ ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಅದನ್ನು 'ಕಂಡೂ ಕಾಣದಂತೆ' ಹೇಳುವ–ಮಂತ್ರ ಮುಗ್ಧಮಾಡುವ ಅಪೂರ್ವ ವಾಕ್–ಶಕ್ತಿ ಭಾರತೀಯರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ. (ಗ್ರೀಕ್ ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳ ಆಳ ವಾದ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆಯಾದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯ–ಪೂರ್ವ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಯನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಳಕು ದೊರೆಯಲೇ ಬೇಕೆಂದು ಈ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಎನಿಸತೊಡಗಿದೆ.) ೬) ನಾನಾ ಆಕೃತಿಯ ಭಾರತೀಯ ಸಂನ್ಯಾಸ ಮಾರ್ಗಗಳಾಗಲಿ, ಪಶ್ಚಿಮದೇಶದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಸಂನ್ಯಾಸ ಪಂಥವಾಗಲಿ, ಕನ್ಯಕಾಪರಮೇಶ್ವರಿ : ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶಾಕ್ತ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರದ ಜುಗುಪ್ಸೆಯಲ್ಲಿ–ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಆಕಾರ ಪಡೆದ ಧರ್ಮಪಂಥಗಳಾಗಿವೆ. ೭) ಇವು ಚಾಂದ್ರ ಪ್ರತಿಮಾರಾಧಕ ಪಂಥಗಳು. ೮) ಮೃತ್ಯುಪೂಜೆಯು ತಳ ಹದಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ **ಕೌಲ** ಸಂಪ್ರದಾಯವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇದರ ಬಗೆಗೆ ಸಂದೇಹಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ; ಬೆರಳಿಟ್ಟು, 'ಇಕೊ ಇಲ್ಲಿದೆ ಶಾಕ್ತ–ಪರಿಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಆಚಾರ ಪ್ರಕಾರ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣದೊರತಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀ ಗೋವರ್ಧನ ಪರೇಖ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿರುವ, ತರ್ಕತೀರ್ಥ

ಲಕ್ಷ್ಮಣಶಾಸ್ತ್ರಿ ಜೋಶಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಮುಂಬೈಯ 'ನವಭಾರತ' ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಪುಣೆಯ ಶ್ರೀ ಮಹಾದೇವ ಸಾಠೆ, ಎಂ. ಎ. ಅವರು ವೇದಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಾಕ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸುಮಾರು ಎರಡು ತಲೆಮಾರಿನ ಹಿಂದಿನ ಮಹಾನ್ ಮೇಧಾವಿಗಳೂ, ವೇದವಿದ್ವಾಂಸರೂ, ವಿಖ್ಯಾತ ಷಟ್-ಶಾಸ್ತ್ರಪಂಡಿತರೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯ ಪ್ರೊ. ವಾಸುದೇವ ಶಾಸ್ತ್ರೀ ಅಭ್ಯಂಕರರ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಾಠೆಯವರು ಒಬ್ಬರು. ಆದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಂದೇಹವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುವ ಆಂತರಿಕ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಅವರೇ ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ, ಅಹಂ ರುದ್ರೇಭಿಃ, ಆದಿತ್ಯೈಃ, ವಿಶ್ವೇದೇವೈಃ (ಸಹ) ಚರಾಮಿ', ಎಂಬ ವಾಗಾಂಭೃಣೀ ಸೂಕ್ತವು ಶಾಕ್ತವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯದಾಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಅದಿತಿ ಸರಸ್ವತಿಯರ ವರ್ಣನೆಗಳು ಇದೇ ಮಾದರಿಯವು ಆಗಿವೆ. ಇವರ ವರ್ಣನೆ **ಎರಡು ಪಾತಳಿಯ** ಮೇಲಿನ ಅರ್ಥ ಸೂಚಕವಿರುವ ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸಲಾಗಿದೆ. **ನ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾಗುವ ಕುಮಾರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಗೃಹೀತ ಹಿಡಿಯದೆ, ಈ ಶಾಕ್ತ ಆಚಾರಗಳು ಮಾನವ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲಿನ ಕೃತಿಗಳು, ಎನ್ನಲು ಬರುವದಿಲ್ಲ.**

ದಿವ್ಯಲೋಕದ ದೈವತಗಳ ಆಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ತಾಯ್ಗಂಡತನದ ಕೃತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಋಗ್ವೇದದ ಕವಿಗಳಿಗೆ ತಿಲಮಾತ್ರವೂ, ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಕೋಚವೆನಿಸಿಲ್ಲ ! ಉಷೆಯು ಸೂರ್ಯನ ತಾಯಿ ಉಷೆಯ ಒಡಲೊಳಗಿಂದ ಸೂರ್ಯನು ಉದಯವಾಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ; ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಯಸಿ ಉಷೆಯನ್ನು ಅರಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಗಂಧರ್ವನ ಭೂಮಿಕೆ ಸೂರ್ಯನದು ! ಆಕೆಯ ಹಿಂದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಆಪ : ರಸ ಸ್ವರೂಪೀ ಉರ್ವಶಿಯಂತೆ, ಸೌರ ತೇಜೋರೂಪ ಉಷೆಯೂ ಶಾಕ್ತ ಆಚಾರದೊಳಗಿನ ಒಂದು 'ಪಾತ್ರ'ವಾಗಿದ್ದಾಳೆ ! ಸೂರ್ಯ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೈವತಗಳು 'ಅಪ್ಸರಸಾಣಾಂ ಚರಣೇ ಚರನ್' ಗಂಧರ್ವರೇ, ಎನ್ನುವಂತೆ ಅವರೆಲ್ಲರ ವರ್ಣನೆಗಳಿವೆ. ಆಪ : ರಸದ ವಿಷ್ಣು, ಮರುತರು, ದಕ್ಷ ಇವರಂತೂ ಸರಿಯೇ. ಆದರೆ ಅ-ಮಾನವೀಯ ಹಾಗೂ ದಿವ್ಯಲೋಕದ ದೈವತಗಳ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಅನೀತಿ'ಯನ್ನು ಕಾಣಲು ಆದೀತೆ ! 'ಅಂಬತಮೆ' : 'ಮಾತೃತಮೇ' ಎಂಬ ಸರಸ್ವತಿಯ ನದೀ (: ಪ್ರವಾಹ)

ರೂಪದ ವರ್ಣನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ವೇಶ್ಯೆ' ಎಂದರೆ ಅದರ ಅರ್ಥವೇನು ? ಜಲಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ (ಪ್ರ)ವೇಶವು ಉಂಟೇ ಉಂಟಿಲ್ಲ ! ನುಣುಚಿ-ಜಾರಿಕೊಳ್ಳುವ ಈ ಕುಟಿಲಗತಿಯ ಮಾತು ಕಾವ್ಯ-ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವುದು; ಆದರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪವಿತ್ರ ಉದಾತ್ತ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಬೇಕಾದ ವೇದ-ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮೋಡಿಯ ಮಾಟ ಪ್ರಶಸ್ತವೋ ?

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಂತೆ, ಭೂಲೋಕ ದಿವ್ಯಲೋಕದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಅಥವಾ ಛಾಯೆ: ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವವೆಲ್ಲಿದೆ,-ಆ ದೈವತಗಳ ಪ್ರೇರಣೆ-ಪ್ರಚೋದನೆಗೆ ಹೊರತಾಗಿ ? ಎಂಬೀ ನಿಷ್ಠೆಯು, ಐಹಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಲೋಕದೊಳಗಿನ ದೈವತಗಳ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ **'ತತ್' : ಏಕಂ** ಇದುವೆ ಎಲ್ಲ ವಿಶ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ: **ಬೀಜ-ವೃಕ್ಷ** ಸಂಬಂಧದ ಈ 'ದರ್ಶನ'ದ ಮಂಡನಲ್ಲಿ ಪೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಭಾರತೀಯರ ಬುದ್ಧಿವೈಭವದ ಇಡಿಯಾದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ವಿರಕ್ತ ಸಂನ್ಯಾಸ ಪಂಥಗಳ ಆ ಮೂಲಾಗ್ರ ವಿಮರ್ಶೆ ಅವಶ್ಯ. ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲ ಪಂಥಗಳ **ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ** ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟಿತೆ ? ಆಚಾರಾಂಗದ ತತ್-ಸಮಯದ **ದರ್ಶನ :** ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮೊದಲೊ? ಎಂದರೆ ಆ-ಚಾರ ಹಾಗೂ ವಿ-ಚಾರಗಳಲ್ಲಿ, ಆಚಾರವೇ ಮೊದಲು ಮಾನವರ ಜೀವನೇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ, ಇದು ನಿಶ್ಚಿತವಿದ್ದರೆ, **'ಮಾತರಿಶ್ವನ್' : ಅ-ಜ ಏಕಪಾತ್ : ಬುಧ್ನ್ಯದ ಅಹಿ :** ಕೇಶೀ : ಪುರುಷನೇ ಪ್ರಪಂಚದ ಮೂಲ : **ಏಕಂ : ಸತ್ಯ** ಎಂಬುದು, **ಶಕ್ತಿ-ಸಂಗಮ** ತಂತ್ರದ ಶಾಕ್ತ ಆಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬಂದ **'ತತ್'**ವು ಎಂಬುದನ್ನು ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇನು ? ಸಂದೇಹಿಗಳು ಈ ದೈವತ ನಾಮ ಸಂಕೇತಗಳ ಲಲಾಟ ಲಿಖಿತವನ್ನು ಓದಿನೋಡಲಿ: ಬಾಹ್ಯ ಶಬ್ದವಲಯದ ಅರ್ಥವೂ, ಈ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಯ ಅರ್ಥ-ಗರ್ಭವು ಸಮಾನವಿರುವುದು ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬಂದೀತು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವದ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳು. 'ಆತ್ಮಾ ವೈ **ಪುರುಷ** ವಿಧಃ' ಎಂಬುದರ ದರ್ಶನ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪುರುಷ ನರ (ನಾರಣ) ನೂ ಇಚ್ಛಿಸಿದಾಗ ಪಡೆಯಬಲ್ಲ: ನರ-ನಾರಣರು, ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ಅಂಗಾಂಗಿಗಳಾಗಿ ಒಂದೇ ತೇರಿನಲ್ಲಿ ಎಂದಿನಿಂದಲೋ ಹೊರಟಿದ್ದಾರೆ. ಬಾಳ ಕೊನೆಯಾಗದೆ ಮೋಕ್ಷ

ವಿಲ್ಲವೆಂದು 'ಅರಣ್ಯಾಯನ'ದ ದಾರಿಯನ್ನು (ಛಾಂದೋಗ್ಯ ೮. ೫. ೩.) ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ.

ಆದರೆ ಈ ಪುರುಷ : ಕೇಶಿಯ ಪೂರ್ಣ ಪರಿಚಯಕ್ಕಾಗಿ ಇವನು ಶಯನ ಮಾಡುವ 'ಪುರಿಯು'—ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಶೇಷವಾಸಸ್ಸಿನ ಸಮೀಕ್ಷೆಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಶ್ಯವಿದೆ.

ಶೇಷ-ವಾಸಸ್ ವಿಹಂಗಮಾವಲೋಕನ

ವಿಶ್ವಸ್ಥ ನಾಗ–ಶಕ್ತಿಯ ಉಪಾಸನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಭಾರತೀಯರ ಆ–ಚಾರ ಹಾಗೂ ವಿಚಾರಗಳು ರೂಪಗೊಂಡಿವೆ;—ಆಕಾರ ಪಡೆದಿವೆ. **ಆದಿ–ಶೇಷನೆ** ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತೃ, ಎಂಬುದು ಭಾರತೀಯರ ಮೂಲಭೂತ ಶ್ರದ್ಧೆ; ಆದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿ : ಅನುಚ್ಚಾರಿತವಿದ್ದರೂ ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಿರುವ ಸರ್ವ–ಶ್ರುತ ಸಂಬುಗೆ ಇದು ! ನಾಗಮ್ಮ (ಅಮ್ಮ ಉಭಯಲಿಂಗಿ), ಓಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣದಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳಾದುವು. 'ನಾಗ' **ಅನು**–ಷ್ಠಾ (ಸ್ಥಾ)ನದಲ್ಲೇ ಮಾನವರಿಗೆ ಮೊದ ಮೊದಲಬಾರಿ, ಆ **ನಂದ**–ಲೋಕ ದರ್ಶನವಾಗಿದೆ, ಎಂದರೆ ಒಪ್ಪಲು ಸಂಕೋಚ ! 'ಆದೇಕೆ–ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪಾಗುವವು', ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ! ಆದರೆ ತಮ್ಮನ್ನುಳಿದು ಇತರ ಮಾನವ ಪಂಗಡಗಳ ಐತಿಹ್ಯ ಏನೇ ಇರಲಿ; ತಮ್ಮ (ವಿಶಿಷ್ಟ) ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ಮಾತ್ರ, ನಾಗಶಕ್ತಿಯ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಫಲವಾಗಿ ಮೈದಾಳಿ ನಿಂತುವದಲ್ಲ, ಎಂಬ ಅಭಿನಿವೇಶದ ಮಾತುಗಳೂ ಕೇಳಬರುವುವು. ನಾಗ ಪ್ರತಿಮಾರಾಧನೆಯ ಈ ವರೆಗಿನ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಕ್ರಮುವನ್ನು ಇನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ 'ಶೇಷ'ನಿಗೆ **ಕೊನೆ**ಯುಂಟೆ ? ಆದರೂ ಈಗಲೂ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಕೆಲವೊಂದು, ಶೇಷ–ವಾಸಸ್ (: ಸ್ಥಾನ)' ಎಂದರೆ ನಾಗವು ಕಳಚಿಬಿಟ್ಟಿರುವ ಅವ–ಶಿಷ್ಟ 'ಪರೆ'ಗಳನ್ನು ಕೆಲವನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಈ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮುಗಿಸುವುದು ಲೇಸೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ, ನಾಗನ ವಾಸಸ್ ಎಂದರೆ ಈ **ಪರೆ**ಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಇದುವೆ **ನಾಗ 'ವಾಸಸ್'** (ವಸನ–ವಸ್ತ್ರ; ಬಿಡಾರವಿದ್ದ ಎಡೆ); ನಿಶ್ಚಿತ ಎಂದು

ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಈ ವರೆಗಿನ ವಿಧಾನವನ್ನು ಇನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ಅವಕಾಶ ವಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯವು ಸಾಂಕೇತಿಕವಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ, ಜೀವನದ ಸಂದರ್ಭಸ್ಥ ವಿಶಿಷ್ಟ 'ಸಮಯ'ದ (: ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳ) ಆವರಣದ ಮೂಲಕ ಅರ್ಥವು ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ಒಂದು ಪರೆಯ ಶಬ್ದ ರೂಪ, ಸಾಂಕೇತಿಕ-ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅರ್ಥ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ, ಅದನ್ನು ಆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಮಯದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಈ ಪದ್ಧತಿ ಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ದೂರಾನ್ವಯದ ದೋಷವು ನುಸುಳಿ ಒಳನುಗ್ಗು ತ್ತದೆ ! **'ಕಣ್' : ಕಣಿ : ಗಣಿ** ಈ ಸಂಕೇತವು ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಜೀವಾ ಳದ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಮೂಲಾರ್ಥಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ, ಆ 'ಸಮಯ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶದೊರೆಯುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವದ ಈ 'ಕಣಿ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸುತ್ತಲಿನ ಆವರಣವನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳುವುದು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ. ಆದರೂ 'ಕಣಿ'ಯ ಕಾರಣಿಕದ ಅವಶಿಷ್ಟ ಆಚರಣದ ಚಿತ್ರವು ಹಲಕೆಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ನೋಡಲು ಸಿಕ್ಕುವಂತಿದೆ. ಆ ಕಣಿಯುವನು, (ಶಿವನ–ಮೈಲಾರನ) **ಬಿಲ್ಲ** ಗಣಿ ಏರಿ, 'ಮುಂಡಿಗೆ'ಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನುಡಿವುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡುದಾಯ್ತು.

ಈ ಬಿಲ್ಲು ಹಾಗೂ ಗಣಿ < ಕಣಿಯ ಸಂಕೇತವು ದಂಡದ ವಿಚಾರದತ್ತ ತಳ್ಳಿಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು. **ಮುಮ್ಮರಿ ದಂಡ, ಭಲ್ಲೂಕ–ದಂಡ** (ಹಸ್ತರ್) ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಲ್ಲೂಕ : ಕರಡಿ, ನಮ್ಮನ್ನು ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದ 'ಋಕ್ಷ' ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ–ಪ್ರತಿಮೆಯ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿತು. ಬಲ್ಲೂಕ : ಕರಡಿ. ಶೈವ ಸಂಪ್ರ ದಾಯುವ ಪ್ರತಿಮೆ; ಶಿವನ ಸಂಕೇತ ಎಂಬುದು ಕಂಡಿತು ! ಕರಡಿ : ಕೂದಲಿನ ಪುರುಷ : ಕೇಶಿಯ ಪ್ರತಿಮೆ. **'ವಿಷಸ್ಯ' ಪಾನ ಪಾತ್ರ**ದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನೊಡನೆಯೆ ಭಾಗಿಗಳಾಗುವ 'ಕೇಶಿ' : ಮುನಿಯು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು ! ಈ **'ಪಾತ್ರ' : 'ವಿಷ'** ಇವೆರಡರ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಸಾಹಚರ್ಯ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆ ! ಜೀವನ ನಾಟಕದ 'ಪಾತ್ರ' ಉಭಯಲಿಂಗಿ : ಸ್ತ್ರೀ–ಪಾತ್ರ, ಪುರುಷ ಪಾತ್ರ ಎಂಬ ವಾಡಿಕೆ ಯುಂಟಷ್ಟೆ ? ಆದರೆ ಮೂಲತಃ 'ಪಾನ' (ಕುಡಿವ) ಪಾತ್ರ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಿಯಾಗಿರು ವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮರುತರ ಸ್ತೋತ್ರದೊಳಗಿನ ಕರಡಿ : ಋಕ್ಷ ಎಂಬುದು, ರುದ್ರಿಯರೆಂಬವರನ್ನು ಕಣ್ಣಳತೆಯಲ್ಲಿ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿತು. ಸಪ್ತಋಷಿ

ಗಳೆಂಬವರೂ 'ಋಕ್ಷ' : ಕರಡಿಯೆ ಎಂದು ವೇದಹೇಳುತ್ತದೆ ! ಹೀಗೆ ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಕೇತಗಳೂ '**ತತ್**' : ಏಕಂ ಎಂಬ ವಿಶ್ವದ ತಳಹದಿಯ ಮೂಲ **ಸತ್**–ತ್ವದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮರೂಪಗಳ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಇರುವುದಾಗಿ ಸಹಜ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಯ್ತು—ಸಮಾನ ಸಮಯದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ, ಹೊರಗಿನ ಊಹಾಪ ತರ್ಕ. ಊಹೆ, ಅನುಮಾನಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಸ್ಥ ಅರ್ಥ ಗರ್ಭದೊಳಗಿನ ಆಕೃತಿ : ಚಿತ್ರವೇ ಈ ಮಾತನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಅಪೂರ್ವ ಶಕ್ತಿ ಸಮಸಾಮಯಿಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಇನ್ನು, ಈ ನಾಗವಾಸದ ಜಾಡುಹಿಡಿದು ಅವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಗೊಳಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಿ ಬಿಡಿಯಾಗಿಯೆ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

'ಬಲ್ಲೂಕ–ದಂಡ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಭಲ್ಲೂಕದ ದಂಡ ಎಂಬ ಸೂಚನೆಯಿದೆ. ಆದರೆ ಬರ್ಚಿ–ಭಲ್ಲೆ ಕರಡಿಯ ಸಾಹಚರ್ಯವುಳ್ಳವು ಇದ್ದರೂ 'ಭಲ್ಲೂಕ–ದಂಡ' ಸಂಕೇತದ ಔಚಿತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಇದನ್ನು ಕೇಶಪುಂಜಯುಕ್ತ ದಂಡ ಎಂದು ಹೇಳುವುದೇ ಲೇಸು. 'ಬಲ್ಲೂಕ–ದಂಡ ಪಸ್ತರ್' : ಮೈಲಾರ–ಮಲ್ಲಯ್ಯನ ಒಕ್ಕಲು; ಸರಿ, ಭಲ್ಲ = ಮಲ್ಲ ಸಂಬಂಧವಿರುವವನ್ನು (ಮೊ. ವಿ.) ಕೋಶವು ಸೂಚಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಅನೌಚಿತ್ಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಮೈಲಾರ : ಗುಡ್ಡದ ದೇವರು; ಮಲೆ–ಮಲಯ,–ಮಲ್ಲಯ್ಯನೆಂದೂ ಮೈಲಾರನಿಗೆ ಕರೆವ ವಾಡಿಕೆಯು ಉಂಟು. ಮಲೆ, ವೃಕ್ಷರಾಜಿಯುನ್ನುಳ್ಳ ಗಿರಿ, ವೃಕ್ಷಕೇಶಾ : ಪರ್ವತ ಎಂಬ ಸಂಕೇತ ಇವೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತವೆ. ರುದ್ರನು, 'ಗಿರಿಶೋ, ಗಿರೀಶೋ ಮೃಡಃ'! ವಿಷ್ಣು ಗಿರಿಕ್ಷಿತ್ 'ಗಿರಿಷ್ಠ' ಪೆರುಮಾಳ್'. ವಿಷ್ಣುಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಇವನಿಗೆ '**ಕು–ಚರಃ**' ಎಂದೂದುಂಟು. ನೇರದಾರಿಯವನಲ್ಲ—ಸರ್ಪಗತಿ—ವಕ್ರಗತಿ ಎಂಬ ಸೂಚನೆಯೊ ? ಗಿರಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಮಾರ್ಗಗಳೆಲ್ಲಿರಬಲ್ಲವು ? ಅಡ–ತಿಡ್ಡದಾರಿ–ಗಡಗಂಟಿಗಳ ದಾರಿ—ಕಣಿವೆ–ಕಂಡಿಯೊಳಗಿನ ದಾರಿ ಕ್ರಮಿಸುವ ದೈವತ ಎಂದು ಅರ್ಥವೊ ?...

ಇಂತು 'ಬಲ್ಲೂಕ ದಂಡ'ವು ಕೇಶೀ–ಪುರುಷನ : ನಾಗರಾಜನ ಒಂದು ನಿಲುವಿಯ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದೆ: ಇದು ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯವೊ ? ಅವಾಸ್ತವವೋ ? ತಜ್ಞರೂ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿಗಳೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಜ್ಞರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು, **ಶಬ್ದ–ಸಂಕೇತಸ್ಥ ಅರ್ಥ**

ಗರ್ಭವು, (ಆ–ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆ ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದ ಜೀವನ ಪರಿಸರ ವಲ್ಲಾದ) **ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಸಂದೃಕ್ ಆಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದು ನಿಜವಾದ ಸಾಕ್ಷಾತ್–ಆಕಾರದ 'ದರ್ಶನ'ವಾಗಿರಲೇಬೇಕು** 'Concepts without intuition are empty' ಎಂದು ತತ್ತ್ವಜ್ಞ ಕಾಂಟ ಹೇಳಿ ರುವ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

'ಮುಮ್ಮರಿ ದಂಡ' ಈ ಸಂಕೇತವು, ಭಲ್ಲೂಕ ದಂಡಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪುರಾತನ ಕಾಲದ್ದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಮೂರು+ಮರಿ (ಗೆ) ಯ ದಂಡ ವೆಂಬ ಏನೊ ಒಂದು ಅರ್ಥ ಸೂಚನೆಯಿದೆ. ತ್ರಿ=ಮೂರು ಈ ಸಂಕೇತದ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವು 'ಸಪ್ತ'ದಕಿಂತಲೂ.ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇರೆ ಪಾತಳಿಯ ಅನುಭವದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಯಲ್ಲಿ ಆಕಾರಪಡೆದಿರುವದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ಮೂರು' ಈ ಸಂಕೇತವು ಕಣ್ಣು, ಲೋಕ, ಪುರ ಇತ್ಯಾದಿ ಉತ್ತರಪದದೊಡನೆ ಬೆರೆತಿರುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಸಮಾ ಲೋಚನೆ, ಈ ಗತಿ ಅನವಶ್ಯಕ. ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳು ವೈರಾಗಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪಂಥೀಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದ 'ದಂಡ' ಧರಿಸುವ ವಾಡಿಕೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಸೈಬೇರಿಯಾದ ಶ್ರಮಣಕರಲ್ಲೂ ಇರುವುದು; ಜಾಗತಿಕ ದೃಶ್ಯವಿದು. ಈ ದಂಡವು ನಾಗಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕವಿರುತ್ತದೆ. ಕೋಲು : ಬಾಣ; ಕೋಲು : ಕೊಲ್ಲುವ ಸಾಧನ. ಸರ್ಪವನ್ನೇ ಅಸ್ತ್ರ (=ಎಸೆವ ಶಸ್ತ್ರ) ಎಂದು ಯೋಜಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದ ಸ್ಮೃತಿಯು ಇಲ್ಲಿದೆ. 'ಮಹಾನಾರಾಯಣಾಸ್ತ್ರ' ಎಂದರೆ ಹಾವಿನ 'ಕೋಲು'. i) **ಇಂದ್ರ** ಪುತ್ರನೆಂಬ 'ನರ'ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು **ಸರ್ಪ** ಅಸ್ತ್ರ ಎಸೆದುದರ ಸಮ ಯಾರ್ಥವು, ಇಂದ್ರ–ವೃತ್ರಅಹಿ ಇವರ ಋಗ್ವೇದಕಾಲೀನ ಸಮಯದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳದಾಗಿದೆ. ii) ತನ್ನ ಸೇಡು ತೀರಿಸಲು, ಸರ್ಪವು ತನ್ನನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಕೊಳ್ಳಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡದ್ದು ಈ ಅಂಶಗಳು, ಋಗ್ವೇದದ ಕಾಲೀನ ಅಹಿ ವೃತ್ರ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರ ಇವರೊಳಗಿನ ಹಗೆಯ ಪುರಾತನ ನೆನಹಿನ ಪುನಃ ಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತಿವೆ. ಆದರೆ ಕರ್ಣನು ಸೂರ್ಯಾಂಶ ಸಂಭೂತ ನೆಂಬಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗೆ ಬಾಧೆ ಬರುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದ್ರ–ಸೂರ್ಯ ಬೇರೆ ಯಲ್ಲ. ಕರ್ಣನು 'ಆದಿತ್ಯ' ಪುತ್ರ : ಎಂದರೆ ಚಂದ್ರನಿಂದ ಕುಂತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ದವನು ಎಂದಲ್ಲಿ, ಇದು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಲಿದೆ. ಹಾವು–ಚಂದ್ರ ಇವೆರಡೂ ವಿಸಂಗತವಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯ–ಇಂದ್ರ ಸರ್ಪ ಶತ್ರುಗಳು. ಕಾರಣ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನೆಂಬುದು

ನಿಜವೆಂದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನು ಸರ್ಪಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮೊದಲು ಬಾರಿ ಸಹ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸೌರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಪಾವಿತ್ರ್ಯಭಂಗದ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಘಟನೆಗಳ ಮಹಾಭಾರತವು **ಐತಿಹಾಸಿಕ** ಮಟ್ಟದ ಗ್ರಂಥ, ಎಂದು ಬಗೆವಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸದ ವಿಡಂಬನವಿದೆ. **'ಬಾಣ'** (ಲಿಂಗ) : ರೇವತಿ (ನರ್ಮದಾ) ನದಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆವ ಲಿಂಗಾಕಾರದ ಗಾರೆ–ಕಲ್ಲು: 'ಬಾಣ'; ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ **ಗಂಡ**–ಕೀ ನದಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆವ ಕಪ್ಪು ಬಾಣಗಳಿಗೆ ಶಾಲಿಗ್ರಾಮ (: ವಿಷ್ಣು ಪ್ರತಿಮಾ) ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಯತಿಗಳು ಧಾರಣಮಾಡುವ 'ದಂಡ'ಕ್ಕೆ ಅವರವರ ಪಂಥಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಇಂತಿಷ್ಟು **ಕಣ್ಣು** (> ಗಣ್ಣು) ಇರಬೇಕೆಂಬ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಢಿಗಳಿವೆ. ಸುಭದ್ರಾಹರಣಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ನರನು **ತ್ರಿದಂಡೀ** ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿದ್ದನಂತೆ; ಎಂದರೆ ಇವನು ಮೂರು ಕಣ್ಣಿನ ಗಣೆ ಧರಿಸಿದ್ದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ನಾರದನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ದಂಡವು ಇರದೆ ಅವನದು **'ವೀಣಾ'**–ಪಾಣೀ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ ! ಋಗ್ವೇದದ ಮರುತರು **ವಾಣ** (> ಬಾಣ) ಧಾರಿಗಳು ! ವಾಣ : ಕೊಳಲಿನಂತಹದು : **ವಂಶ**ದ (ಬೆತ್ತದ) ತುಂಡು; 'ಬಾಣ'ವನ್ನು 'ವೇತಸ' (> ಬೆತ್ತ) ಸಂಕೇತದೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿದೆ. 'ವಾಣ'ಧಾರಿ ಮರುತರು 'ಕಬಂಧ' (ಕೊಳಾಯಿ) ಸಂಕೇತದಿಂದಲೂ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ! ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ತಾರತಮ್ಯ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ವಾಣ (: ವಾಣಿ) : ವಾದ್ಯವಾಗುತ್ತಲೆ, ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್ಕಿನ ಪ್ರತಿಮೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಕೇತ; ವಾಣ > ಬಾಣ ಅಸ್ತ್ರ ಆಗುತ್ತಲೆ ಕೋಲು ಹಾವು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ವಾಣಿ : ವಾಕ್‌ಯುಕ್ತ ದಂಡ (: ದೆಹ); ವಾಣಿ; ಕಣ್; ಕಣೆ; 'ಅಕ್ಷ' ಒಂದು ತುದಿದೇಹಕ್ಕೆ; ಗಣೆ, ಅಕ್ಷ : ಅಹಿ ಅದರ ಇನ್ನೊಂದು ತುದಿ ! ಸರಿಹೋಗುವುದೇ ಮಾನವನಿಗೂ; ಈ ಪ್ರತಿಮೆ ? ವಾಣಧಾರಿ ಮರುತರನ್ನು **ಅಹಿ** (– ಭಾನು) ಎಂದುದನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ವಾಣವು **'ವಾಣಿ'** (: ಮಧ್ಯಮಾ:) **ವಾಕ್** ಆಗುತ್ತದೆ ! **'ಸಪ್ತವಾಣೀ'** ಎಂಬ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆ, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲೆ ಉಂಟು ! ಸಪ್ತ = ಸರ್ಪಣ ಸ್ವಭಾವದ ವಾಣೀ = ಗಾಳಿ = ಸರ್ಪ ! ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ 'ತ್ರಿ' (ಮೂರು) ಈ ಸಂಕೇತದಲ್ಲೂ ಹೀಗೆಯೆ ಏನೊಂದು ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವು ಅಡಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಎಂದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧವಾದೀತೆ ? 'ತ್ರಿ–ದಂಡ' ಎಂದರೆ ಮೂರು

ಕಣ್ಣಿನ ದಂಡ, ಇದಕ್ಕೂ ಮುಮ್ಮುರಿ ದಂಡಕ್ಕೂ ಏನಾದರೂ ಹೋಲಿಕೆಯು ಇದ್ದಿತೆ ? ತಿಳಿಯದು.

ವೀಣಾ–ಪಾಣಿ, ನಾರದನು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಂದೆಲ್ಲಿಗೂ ಹಾರಾಡ ಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದನೆಂಬ ಪವಾಡ ಕಥೆಯು, ಋಗ್ವೇದದ ವಾತರಶನ ದಂಡಧಾರಿ ಕೇಶಿಯ ಪವಾಡವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತದೆ. **ವಾತ–ರಶನ** ಕೇಶಿಯು ವಾತಾಶ್ವವನ್ನು ಏರಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ (ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳ ಒಡಲಲ್ಲಿ) ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ಕಣ್ದೆರೆವುದರೊಳಗೆ ಎರಡೂ ಸಮುದ್ರಗಳ ವರೆಗೆ (ಉಭೌಸಮುದ್ರೌ), 'ಪೂರ್ವ' ಹಾಗೂ 'ಅಪರ' ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಲೀಲೆಯಿಂದ ನಿಮಿರ್ದುನೆಗೆಯುತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ, ಈ ಕಣೆ> ಗಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ನಾಗದ (ಮಾತರಿಶ್ವ : ಅಗ್ನಿ–ವಾಯು ದೈವತದ) ಶಕ್ತಿಯು, ಆ ದಂಡಧಾರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದೆಲ್ಲಿಗೆ ಹಾರಾಡುವ (ಮನಸ್) ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ 'ಕಣೆ' ಅವನಿಗೆ ಕಣೆ (ಸಂದೃಕ್ : intuition) ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿ ಲಾಭಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ತದ್ರೂಪ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಣೆಯ ಸೊಲ್ಲು ತನ್ನತಾನೆ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ. **'ವಾಣಿ' ಸ್ರವಿಸುತ್ತದೆ. ('ಗೌರೀ ಮಿಮಾಯ ಸಲಿಲಾನಿ ತಕ್ಷತಿ'** ಈ ಋಗ್ವಾಕ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿರಿ.

ಮೂರು ಕಣ್ಣಿನ ದಂಡ : ತ್ರಿ–ದಂಡ–ಧಾರಿ ನರನು, ಸೌಭದ್ರ ನಾಟಕದ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ. ಸು–ಭದ್ರಾ : **ಸುಮಂಗಲೀ** ದೇವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಸನ್ಯಾಸ; ಇದು 'ವೇಷ' ಎಂಬ ಸೂಚನೆಯೆ 'ತ್ರಿ–ದಂಡ' ಧಾರಣದ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆಯು ಉಂಟು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಮೂರು **'ಚಕ್ರದ'** ತೇರು (: ತ್ರಿ ಚಕ್ರಃ) ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಇದೆ. ಈಗ ನರನು ಸುಭದ್ರೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಬಂದುದು 'ತ್ರಿದಂಡ'ರೂಪೀವಾಹನದ ಆಧಾರದಿಂದ ಇವೆರಡೂ ವಾಹನಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ರಥದ 'ಚಕ್ರ'ದ 'ತ್ರಿ' ಸಂಕೇತವೆ, ಆ ಬಳಿಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಯ **ಷಟ್** ಚಕ್ರ, **ಷಟ್** ಸ್ಥಳವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರಲು ಸಾಕು. ಗಾಲಿ : O : ಕಣ್ : ಕಿಂಡಿ : ಬೆಳಕಿಂಡಿಗೆ 'ಗವಾಕ್ಷ' ಎಂದು ಹೆಸರು. 'ಗೋ' ಕಿರಣ; ರಶ್ಮಿ, ರಶನ.–ಸರ್ಪ; ಅಕ್ಷ ಕಣ್ಣು (: ರಂಧ್ರ) **ಗೊ**– ಅಕ್ಷ ಇದು 'ಚಕ್ರವೆ'; ಇದರಂತೆ **ಚಕ್ರವೆ 'ಪದ್ಮ'** : 'ಪದ' ರೂಪ ವಾದುದೂ ಉಂಟು.

'ಸಮಯ'ದ ಈ ಪರಿಸರದಲ್ಲೇ **'ಚಕ್ರ'** ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ **ಪಕ್ಷಿ, ಮಿಥುನದ** ಪ್ರತಿಮಾ–ಪ್ರಸವವಾದುವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. 'ಚಕ್ರ'ವನ್ನೇ ಚಕ್ರ–ವಾಕ ಎಂದೂ ಹೇಳುವ ವಾಡಿಕೆ ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಉಂಟು. ವಾಣ=ಕೊಳಲಿನ ರಂಧ್ರದಿಂದ 'ವಾಕ್' ಹೊರಬರುವಂತೆ ಈ ಚಕ್ರವೂ ವಾಕ್–ವಾಕ : ವಾಣಿ ಎಂದು ಧ್ವನಿತ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವು ಇರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. 'ಚಕ್ರ'ಮಿಥುನ ಪಕ್ಷಿ. ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷಯೋಗ, ಇದು (ಎರಡು) **ಚಕ್ರ–ಯೋಗ** ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡ ಹಾಗಿದೆ. ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಗೆ ಷಟ್–ಚಕ್ರದೊಳಗಿಂದ (ಕುಂಡಲಿನೀ) ಸರ್ಪವು ಏರುತ್ತ 'ಸಹಸ್ರಾರ'ಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಲುಪುದಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಈ 'ಚಕ್ರ' ಪಕ್ಷಿಯು ಉಂಟೆ, ಎಂಬುವೇ ಶಂಕಾಸ್ಪದವಿದೆ. ನಿಮಿತ್ತಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇ ಹಿಡಿದು, ಇದೇ ಚಕ್ರವಾಕ' ಎಂದು ತೋರಿಸಿದರೂ, **'ಚಕ್ರ'** ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಔಚಿತ್ಯ ವಿಶೇಷವೇನು, ಆ ಪಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅನುತ್ತರಿತವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ **'ಚಕ್ರ'**ಕ್ಕೆ **'ರಥಾಂಗ'** ಪಕ್ಷಿ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು, ಸಂಸ್ಕೃತ ರಸ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗುತ್ತದೆ ! ದೇಹದ ಭಾಗ ಅಂಗ; ಆದರೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಂಗದಿಂದೇ ಆ ಇಡಿಯುದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು ಬರುವ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ನಿತಂಬಿನೀ ಎಂದಂತೆ. ಆದರೆ 'ಚಕ್ರ' ಎಂಬುದು ದೇಹರಥದ ಯಾವ ಅಂಗ–ಅವಯವ ? 'ಚಕ್ರ: ಎಂದರೇ ರಥವಲ್ಲ. **ರಥವೇ ಅಂಗವಾಗಿ** ಇರುವ ಪಕ್ಷಿ ರಥಾಂಗ ಸರಿ ಆದರೆ **ಚಕ್ರ** ಎಂದರೇನು ? ಈ 'ಚಕ್ರ' ಸಂಕೇತ ತುಂಬ ಸಂಮೋಹಕವೇ ಸರಿ : ಮೋಹನಾಂಗ : ಮುರಲಿಧರ ಶಾರ್ಙಪಾಣಿ ಈತನೇ **'ಚಕ್ರ'**ಧಾರಿ,—ಸು–ದರ್ಶನ–ಚಕ್ರಧಾರಿಯೂ ಎಂಬ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ದಿವ್ಯ ಚಕ್ರದ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. 'ರಥ'ದ ಹೊರಗೆ ಇಳಿಯದೆ ಅದರೊಳಗೇ (: ರೋದಸೀ) ಆಸೀನನಾಗಿ ನರನ ತೇರಿನ ಪ್ರೇರಕಶಕ್ತಿಯಾದ ಈ ದಿವ್ಯ ಚಕ್ರದ ಪುರುಷನು ಯಾರು ? ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲೆ ಇದರ ಉತ್ತರವು ಉಂಟು– **ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ! 'ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ ವೃಕ್ಷ'**ವೇ ಈ **ಉತ್ತಮ ಪುರುಷನು** ಎಂದು ಗೀತೆಯಲ್ಲೆ ಹೇಳಿಲ್ಲವೆ ? ಎಂದರೆ ಈ **ವೃಕ್ಷ, ಚಕ್ರಯುಕ್ತ**ವಿದೆ ನಿಜವೆ ?

ಮಿಥುನವಾಗಿರಬೇಕಾದ ಪಕ್ಷಿ; ಚಕ್ರ; ಈ ಜೋಡಿ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಅಗಲುತ್ತಲಿ, ಅಳಲು ಒತ್ತರಿಸುವುದೂ ಒರಲುವುದೂ ನೈಸರ್ಗಿಕ. ಉರ್ವಶೀ ಚಕ್ರವನ್ನಗಲಬೇಕಾದ ರಥಾಂಗನಿಗೆ ಆತನ ಒರಲುವಿಕೆಯಿಂದಲೇ 'ಪುರೂ-ರವ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ರೂಢವಾದಂತೆ ಈ ಪವಾಡ ಕಥೆಯು ರಚನೆಯಿರುವುದಂತೂ ನಿಶ್ಚಿತ. 'ಚಕ್ರ' ಇವು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಇರುವವು ! ಇರುಳಿನಲ್ಲಿ ವಿರಹ ವ್ಯಥೆಯಿಂದ ಬಳಲುವುವು ಎಂಬುದು ಕವಿ 'ಸಮಯ' ! ಇವುಗಳಿಗೆ ರಾತ್ರಿಯೆ ಮಾನವರ ಹಗಲು ! ಮಾನವರ ಇರುಳು ಈ ಚಕ್ರವಾಕಿಗಳ ಹಗಲು ಈ ಮಿಥುನ ಯೋಗದಲ್ಲಿ !

ಅಶ್ವಿನಿ (ಧ್ವಯ) ದೈವತದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ 'ಚಕ್ರವಾಕೇವ' ಎಂದುದಾಗಿದೆ (II. ೩೯. ೩). ಅಶ್ವ, ಗದರ್ಭ, ಹೋರಿ ಇವು ಈ ಅಶ್ವಿಗಳ ತೇರಿಗೆ ಹೂಡಲಾಗುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಗರ್ಭಾಧಾನ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು, ಸರಸ್ವತಿ, ತ್ವಷ್ಟಾದಿಗಳೊಡನೆ 'ಪುರುಷರ' (ಪದ್ಮ) ಮಾಲಾಧಾರಿ ಅಶ್ವಿಗಳನ್ನೂ ಆಮಂತ್ರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದೈವತದ 'ಅಶ್ವಿನ್' ಹೆಸರು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಿದೆ. ಅಶ್ವ : ವಾಜಿ; ವಾಜ : ಶಕ್ತಿದಾಯಕ ವೀರ್ಯವರ್ಧಕಪೇಯ ಅಶ್ವಕ್ಕೆ 'ಸೈಂಧವ' ಸಿಂಧೂ : ಆಪ-ರಸದ ಪ್ರತೀಕ. 'ಸಮುದ್ರಯೋನಿಃ ಅಶ್ವಃ' ! ಎಂದರೆ ಅಶ್ವಿ-ದ್ವಯ 'ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ' ದೈವತದ ಸಾಲಿನ ಸಂಯುಕ್ತ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿರುವ ಸೂಚನೆ ಈ ಜೋಡು ದೈವತ ನಾಮದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿದ್ವಯರ ಉಪ-ಮಾನವಾದ ಚಕ್ರ ಪಕ್ಷಿಯೂ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ 'ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ' ದೈವತದ ಪ್ರತಿಮೆಯೆ ಸರಿ. ತ್ರಿ-ಚಕ್ರ ರಥಿ ಎಂದರೆ ಅಶ್ವಿಯೆ ! (I. ೧೫-೨) ಇವರ ರಥದಿಂದ ಮಧು-ಸ್ರವಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ! ಇವರ ಕುದುರೆಯ 'ಪದ' (ಕಾಲ ಅಡಿ), ನೂರಾರು ಕೊಡ ಮಧು-ರಸ ಸುರಿಯುತ್ತಿದೆ ! ತ್ರಿ ಚಕ್ರರಥಿ; ಈ ತೇರಿನ ಅಶ್ವದ ಕೊಳಗ ಮಧು ಸ್ರವಿಸುತ್ತದೆ. ವರ್ಷಯಿತೃ : ವೃಷಭ ಹೂಡಿದೆ; ಅಶ್ವಿನ್ ಪುಷ್ಕರಧಾರಿ: ಮಧುಯುಕ್ತರು ಇವೆಲ್ಲವೂ, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ, ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಪ್ರತಿಮಾ ಶಿಲ್ಪವಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿ ಕೊಡಬಲ್ಲ ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿವೆ.

ತ್ರಿ ಚಕ್ರ ರಥ : ರೇಪ: 'ಋ' (ಹೋಗು, ಗಮನಿಸು) ಆಪ್ಯಾತ್ರ ಸಾಧಿತವಾದ ರಥ ಸಂಕೇತದ ಅಂತರಾರ್ಥವು, ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಭೌತ ಸ್ವರೂಪದ

ತೇರು ಎಂಬರ್ಥದಿಂದತೊಡಗಿ, ದೇಹವೆ ರಥ. ಮನವೇ ರಥ. ಮಂತ್ರ=ವೇದವೇ ರಥ ಆಗುವ ವರೆಗೆ ಇದು ಬದಲಾಗುತ್ತ ಬಂದುದನ್ನು, ವಿವಿಧ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಕಠೋಪನಿಷತ್ತಿನ 'ಶರೀರಂ ರಥಂ' ಎಂಬ ರೂಪಕವು ಋಗ್ವೇದದಷ್ಟು ಪುರಾತನವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ **ಉಪ**–ನಿಷತ್ತುಗಳ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿರುವ ದಕ್ಷತೆ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ತತ್ಪೂರ್ವದ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ನುಣುಪಾಗುತ್ತವೆ; ಮೂಲಾರ್ಥವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನಕಾಣುತ್ತದೆ. (ದೇಹ) ರಥದ **ತ್ರಿಚಕ್ರ**ಗಳು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣೆಯಾಗುವ ಕಾರಣವೇನು ?

●…●
●

(**ಈ ದೇಹ** :) ರಥವು ಮೂರು ಚಕ್ರವುಳ್ಳದು, ಆದಕಾರಣ ಇದು ತ್ರಿಕೋಣಾಕೃತಿಯದೇ ಆಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ: ಈ ಮೂರು ಗಾಲಿ (=ಕಣ್ಣಿನ) ರಥವು, ಅಚ್ಚು ಸೇರಿರುವ ಗಾಲಿಯ ನಿರ್ದೇಶವು ಅನುಚಿತವೆಂದು ಕಠೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ 'ಚಕ್ರ'ದ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲದೆ 'ರಥ' ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಋಗ್ವೇದಕ್ಕಿಂತ ಈ ರೂಪಕವು ಹೆಚ್ಚು ಸೊಬಗಿನದು, ಮೇಲಣ ಪಾತಳಿಯದು ಆಗಿದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂಬ ಕುದುರೆ ಹೂಡಿದ ತೇರಿಗೆ ಮನಸ್ಸೇ ಕಡಿವಾಣ, ಆತ್ಮನು ರಥಿಕನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ 'ಆತ್ಮನ್' ಎಂಬ ವಿಚಾರಧಾರಣೆಗೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ **'ಪುರುಷ'** ಸಂಕೇತವು ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿದೆ. ರಥವೂ 'ಪುರ'ವಾಗಿ ಬಳಿಕ ಗುಹೆ: **ಗರ್ಭ**-ಗುಡಿ. ದೇಗುಲ, ಬಳಿಕ ಮಂದಿರವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಚಕ್ರಯೋಗದ ವಿವರಣೆ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಿದ್ದರೂ **ಮೂರು** ಚಕ್ರಗಳ ಬದಲು ಆರು–ಚಕ್ರ, ಷಟ್–ಸ್ಥಲ ಈ ಪರಿಭಾಷೆ ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕುಂಡಲಿನೀಯೋಗದ 'ಷಟ್–ಚಕ್ರ ನಿರೂಪಣಂ' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥವೂ ಉಂಟು: 'The Serpent Power' ಎಂಬ ಮಹಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸರ್ ಜೊನ್ ಉಡ್ರೋಫ್ ಆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಷಟ್–ಚಕ್ರಯೋಗವು ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲೀನ ತ್ರಿಚಕ್ರಯೋಗಕ್ಕಿಂತ ತೀರ ಭಿನ್ನ ವಸ್ತುವಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ: ಆದರೂ ತ್ರಿಚಕ್ರಯೋಗದ ಅಥವಾ ಮೂಲಚಕ್ರ–(ವಾಕ)–ಯೋಗದಮೂಲಕ ಲಭಿಸುವ ಅಂತಿಮ ಪರಿಣಾಮ ಸಿದ್ಧಿಗಳಿಗಿಂತ. ಬದಲಾದ ಸಮಯಾಚಾರಕ್ಕೆ ಸರಿಹೋಗುವಂತೆ ಮೊದಲಿನ ಸಾಧನ ಪ್ರಕಾರವು ಷಟ್–ಚಕ್ರಯೋಗವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಅಥವಾ

'ಅದಿತಿ' ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಶಿರಸ್ಸಿಕವಾಗುವ ಮುಂಚಿನ ಪಟ (: ಸ್ತ್ರೀ = ಸ್ತ್ರೀ) ಚಕ್ರಯೋಗವು. ಈಗಿನಂತೆ ಏಕಾಂಗ ಸಾಧನ ಕ್ರಮವಾಗಿಲ್ಲಿತ್ತು.

'ತ್ರಿಚಕ್ರ ರಥ': ಈ ಸಾಧನಕ್ಕೆ ಅದರ ಆಕೃತಿ ಏರೋಪದಿಂದ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ದ್ರೋಣಿ ಅಥವಾ ದೋಣಿ, ನೌಕಾ. ಉದಾಹ ತಾಲಿ. ಪಾತ್ರ ಇವು. ನಾನಾರೂಪಭೇದ ತೋರಿದರೂ ಆ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಾಧನಗಳೇ ಸರಿ. ಅದಿತಿಯನ್ನು ನೌಕೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದುಂಟು (X. ೬೩. ೧೦ ; **"ಅದಿತಿಂ ದೈವೀಂ ನಾವಂ...ಆರುಹೇಮ ಸ್ವಸ್ತಯೇ"** ಸ್ವಸ್ತಯೇ (: ಸು ಅಸ್ತಿ (ಕ) : ಸ್ವಸ್ತಿ(ಕ) :) ಐಹಿಕ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಗಳಕ್ಕಾಗಿ 'ಅದಿತಿ' ರೂಪೀ ದಿವ್ಯ ನೌಕೆಯನ್ನು ಆರೋಹಣ ಮಾಡುವಾ. ಈ ನೌಕೆ. ನಾಯೇತಂ [— (ನೀ > ನಯ)] ಒಳ್ಳೇ ರೀತಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವಂತಹದು] ಆಗಿದೆ ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯೂ ಉಂಟು. ಈ ಮೊದಲು ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಈ ದೇವಿಯು ಎರಡು ಪಾಶಗಳಿಂದ ಮೇಲಣ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು (ಅಂದಿನ ಆ ತ್ರಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು) ಕೆಳಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ದ್ಯುಲೋಕದ ಆದಿಶಕ್ತಿ : ಲೋಕಮಾತೆ ಅದಿತಿ. ಅದರಂತೆ ದಿವ್ಯರೂಪಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಈ ದೇವಿಯು (ಎಲ್ಲಮ್ಮ : ಲೋಕಜನನಿ) ತನ್ನ ಏಕಾಂತಿಕ ಭಜಕರ ಮೈಯಲ್ಲಿ (ಗಾಳಿಯಾಗಿ) ಸೇರಿ ಇನ್ನುಳಿದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಧಕರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಆಗಾಗ (ಶುಕ್ರವಾರ. ಮಂಗಳವಾರ. ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯಾದಿ 'ಪರ್ವ'ಗಳಲ್ಲಿ) ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇ**ಶವಾದ ಕುಮಾರಿ : ಯೋಗಿನಿಯನ್ನು ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್** ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾನವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಕ್ಕಾಗಿ (: ಸ್ವಸ್ತ್ಯೈ). ಈ ಬಗೆಯ 'ನೌಕೆ'ಯನ್ನು ಏರುವ ವಾಡಿಕೆ ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. 'ಕುಲ' 'ಅಕುಲ'. 'ವೀರ' ಈ ಶಾಕ್ತ ಪರಿಭಾಷೆಯ ಉಗಮ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿದೆ. ತ್ವಷ್ಟೃ**ರನು ಮಹಾಕುಲನು** (I. ೧೬೧) ಇಲ್ಲಿಯೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದ **ಚಮಸ : ಪಾತ್ರವು** ಶ್ಲೇಷಾರ್ಥಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ : ೧) ಅರ್ವಾಕ್ ಬಿಲ್ಲ ಆಕಾರ. **ಚಮಸ**, ಸರ್ಪ : ಋಕ್ಷರೂಪ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಈ 'ಬಿಲ'ದಲ್ಲಿ ಸೇರುವ ಮೊದಲನಲ್ಲಿ ದಂಡೆಯಮೇಲೆ (ತೀರೇ) ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ (ಬೃ. ಉ. ೨.೨) ಈ ಕ್ರಿಯೆಯ. 'ವಿಷಸ್ಯ ಪಾತ್ರೇ' ಉಪಮಂಥನ ನಡೆಸಿರುವ ಕೇಶಿಪುರುಷನ ವರ್ಣನೆಯಾಗಿದೆ.

೨) 'ಚಮಸ' = ಚಮಸ, ಎಂದರೆ ಬಟ್ಟಲು : ಅದಿತಿ. ಬಟ್ಟಲು ಪಂಚೋತ್ಸ್ವರಿ. ದೇವತೆಗಳ ಭೋಗ (: ಸೋಮ) ಪಾತ್ರವಿದು. ಇದರಿಂದ ಈ ಪಾತ್ರ : ಚಮಸ ಒಡೆದು ೪ ತುಂಡು(ಋತು) ಆಗುತ್ತದೆ. ಋಚ ವರ್ಣನೆ ಇರುವುದಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥವಿದೆ. 'ಋಭುಗಳು' ಹೀಗೆ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಋಗ್ವೇದ 'ಸಮಯ'ದಂತೆ ವಿತ್ಯಾನ ಮಾಡುವರು: 'ಅದಿತಿ' ಪಾತ್ರ ರುದ್ರ, ವಿಷ್ಣು ಇವರು, ತ್ವಷ್ಟಾರನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. 'ವತ್ಸ'ನು : 'ಸದ್ಯೋಜಾತನು' (ಆಗಲೇ ಹುಟ್ಟಿದವನು—ಗರ್ಭದ ಆಧಾನದೊಡನೆ). ಇದಕ್ಕೆ ಆ ಕಥೆಯೆ ಸಾಕ್ಷಿ. 'ದ್ವೈಪಾಯನ' ಹೆಸರಿನಿಂದ ಇನ್ನು ಒಂದು ಗುಹ್ಯಾತ್ ಗುಹ್ಯತಮ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. 'ತ್ರಿ—ಚಕ್ರ' ರಥ ಹಾಗೂ ನೌಕೆಯಂತೆ ಈ ಸಂಸಾರ ಸಾಗರಸ್ಥ ಗತಿಮಂತ 'ದ್ವೀಪ' (: ನಡುಗಡ್ಡೆ). ಸುತ್ತಲೂ ನೀರು (ತಪ್ಪ) ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯೂ ಒಂದು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಚಲಿತವಿರಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕು. ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದ ಈ ವರ್ಣನೆ ನೋಡಿ : 'ಪುರಃ ದ್ವಿಪದಃ — 'ಪುರಃ...ಚತುಷ್ಪದಃ'; 'ಪುರಃ ಪಕ್ಷೀ' (೨.೫.೧೮). ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿರುವ 'ಪುರ' ಗುಹ್ಯ ಸಂಕೇತದ ಕೀಲಿಯು 'ಕೈ', ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುದಾಗಿದೆ.

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ **'ಪುರ'**, ನಡೆದಾಡುವುದಾಗಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ವರ್ಣನೆಯುಂಟು. ನಡೆದಾಡುವ ಪುರದ ಈ ಉಲ್ಲೇಖದಂತೆ ದ್ವೈಪಾಯನನ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನವಾದ 'ದ್ವೀಪ'ವು ಗತಿಮಂತವಿತ್ತು. ಮಹಾಭಾರತದ ಈ ನೌಕೆ, ದ್ವೀಪದ ಎರಡೂ ರೂಪ ಸ್ಪಷ್ಟವೆ ಇವೆ. ವೇದದಲ್ಲಿ "ಹೇ ಇಂದ್ರನೇ ಶುಷ್ಣನು ಅಡಿಯ **'ಚರಿಷ್ಣ್ವಂ ಪುರಂ'** (ನಡೆವ ಪುರಿ) ಸಂಬಿಭೇಃ (ಚೂರು ಚೂರು ಮಾಡಿದೆ) ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ವೇದನಿಯಲ್ಲ ! (VIII. ೧.೨೮) **'ಪುರ'** ಸಂಕೇತವು, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇಂದ್ರಶತ್ರು ವೃತ್ರನ ಅಹಿವರ್ಗದ ನಿವಾಸಗಳು, ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ದೊರೆವಲ್ಲಿಯು. ಈ ಮಾತು-ತದಂತರ್ಗತದ ಅರ್ಥ ಇದು, ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾವರ್ಗದ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಯು ಇರಲಾರದು, ಎಂಬ ಸೂಚನೆಯು ಉಂಟೇ ಉಂಟು. ಸಂಶೋಧಕರು ಇದನ್ನು ಎಂದೂ ಸಂದೇಹಿಸಿದ್ದು ಉಂಟು. ಈಗ ಟಿ. ಬರೊ ಇವರು, ಈ ಸಂಕೇತವು ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷಾವರ್ಗದ್ದೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾರೆ (ಬ. ಕೋಶ, ಶಬ್ದ ನಂ. ೩೫೭೩). ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 'ಪುರಿ ಶೇತೇ : ಪುರುಷಃ : ಸರ್ಪ, ಯಾರು ಆಯ್ತು ?

ಈ ಪುರ–ಸ್ಥ ಅಹಿ : ಶುಷ್ಣ. ಕೃಷ್ಣ, ವೃತ್ರರೂಪನು: 'ತತ್ : ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪದ 'ಸತ್ಯ'ನು 'ಸತ್ಯಾನನೇ ಆಗಿರಬೇಡವೆ ?

ಈ **ನಾಗ–ವಾಸಸ್** ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ, ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಭೂಮಿಕೆಗೆ **ಶುಷನೆಂಬ ನಾಗನ** ನಡೆದಾಡುವ **'ಪುರ' : ನಿವಾಸ** ಎಂಬ ಮಾತಿನ ಬೆಂಬಲ **ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ.** ಇದರ ಮೌಲಿಕತೆ ಅಸಸ್ಯ ಸಾಧಾರಣವಿದೆ. ಇಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ: ಈ ಬಗೆಯ ಸಂಕೇತಗಳು, ಎರಡು ಭಿನ್ನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ಮೈದಾಳುವ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೆಂ, ಎಂದು ತಜ್ಞರು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಋಗ್ವೇದಕಾಲೀನ ನಾಗಾರಾಧಕರ ವಿವಿಧ ಶಾಖೆ ಗಳು ಒಂದೆಡೆಗೆ: ಸೌರಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕರೊಳಗಿನ ವಿವಿಧ ಶಾಖೆ ಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ: ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘ-ರ್ಷವು ಕೊನೆಗೆ ನಾಗಾರಾಧಕರ ವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಋಗ್ವೇದದ ತರುವಾಯದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆ–ಕೃತಿ ಸ್ವರೂಪಗಳಿಂದಲೂ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಸೌರಪಂಥೀಯ ವರುಣದೈವತದ ಉಪಾಸ ಕರು ಅಪ : ರಸಪಂಥೀಯರಾಗುತ್ತ ವರುಣನೂ ಕೊನೆಗೆ ಅಬ್ಧಿಪನು : ಶೃಂಗಿ : 'ವನಸ್ಪತಿ' ವೃಕ್ಷ : ಖಂಬದ ಆಕೃತಿ ಪುರುಷನು ಆಗುವುದು ಬಯಲಿಗೆ ಬರು ತ್ತಿದೆ. ವರುಣನು ಮೋಹಿಸಿದ್ದು, ಅಪ್ಸರೆ ಊರ್ವಶಿಯನ್ನು,–ನಾರ : ನಾಗನ ಮಗಳೆಂಬ ಸೀರೆಯನ್ನು. ವರುಣ ಪುತ್ರನೆಂಬ ವಸಿಷ್ಠನು. ಆತನ ಪೀಳಿಗೆಯ ವ್ಯಾಸನು, ನಾರಣ–ವಾಸುದೇವ ಕೃಷ್ಣ–ವಿಷ್ಣು ದೈವತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಣೇ ತಾರರು ! ಈ ಸುಸಂಬದ್ಧ ಅರ್ಥದ ಹೆಣಿಕೆ (fabric of meaning) ಅರ್ಥ-ವಿಹೀನವೇ ? **ಪುರ < ಪುರ್ಶೈ** (ಗೂಡು. ಇರುವ ಭಪ್ಪರ) ಈ ಸಂಕೇತದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಮೂಲ ಭೂತ ಪ್ರಮಾಣದ ಚಿತ್ರ–ಪ್ರತಿಮೆಯತ್ತ ಪ್ರಾಜ್ಞರ ಚಿತ್ತವನ್ನೆಳೆಯುವುದು ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂಘರ್ಷ–ಸಮನ್ವಯದ ವಿಚಾರವು ಇದು 'ಕೂಡಲ–ಸಂಗಮ' ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂಬ ಮಾತು ಎಂದೂ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿ ದ್ದರೂ **ಪುರ್ಶೈ-ಪರಿ** (ಹಾವು ಬಿಟ್ಟ **ಜೀರ್ಣ–ವಾಸಸ್**) ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಕಂಡ ಮೀಕ್ ಧಾಮಿಕ ಅನನ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ವೇದಕಾಲೀನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವನ್ನು ಬೆಸ್ತರ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬ ಬೇಕು

ಅಮೋಘವಾದ ಪ್ರಮಾಣವು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಂತಾಗಿದೆ. ಟಿ. ಬರೊ ಅವರು ಪುರೈ (ತಮಿಳು) ಮತ್ತು ಪರೆ (ಕಂನುಡಿ) ಇವುಗಳೊಳಗಿನ ಅಂತರಿಕ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೆ ಸೂಚಿಸುವುದೂ ಒಂದು ಮಹತ್ತ್ವದ ಸಂಗತಿ.

ಈ 'ಪುರುಷ' ಎಂಬವನು ಅ–ಮರ; ಹೆರೆ ಬಿಟ್ಟ ಹಾವು ನಿತ್ಯ ತರುಣ; ನಾಗಾರಾಧಕರ ಶ್ರದ್ಧಾಸ್ಥಾನವಾದ ಅಮರತ್ವದ ವಿಚಾರವು ಇಲ್ಲಿಯೆ ಅಂಕುರಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. 'ವಾಸಾಂಸಿ ಜೀರ್ಣಾನಿ' ಪರಿತ್ಯಜಿಸಲಾಗುವುದೆಂಬ ಗೀತೆಯ ಈ ರೂಪಕ್ಕೆ ಹಾವಿನ ಹೆರೆಯೆ ಮೂಲಾಧಾರವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ವಲ್ಕಲಧರಿಸಿ ಅರ್ಧ ಮೈ ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೂ ತೊಂದರೆ ಇದ್ದ ಆ ಯುಗದಲ್ಲಿ, ಜೀರ್ಣ ವಸನ ಪರಿತ್ಯಜಿಸುವ ಈ ರೂಪಕ್ಕೆ, ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ, ಹಾವಿನ ಹೊರತು, ಬೇರೆ ಏನೊಂದೂ ಮಾನದಂಡವು ದೊರೆಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ 'ನಾಗ' ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಿಸರವೆ ಅಚ್ಚೊತ್ತಿದಂತೆ ಒಡಮೂಡಿನಿಂತಿರದಿದ್ದರೇ ಸೋಜಿಗ ! (ಬೃ. ಪಿ. ೪.೪.೮,–ಪ್ರಾಣ ಅಮರ, ದೇಹ ಪರೆ ಮತ್ತಿನಮೇಲೆ: ಪ್ರ. ಉ. ೫.೫).

ಪುರೀ ಶೇತೇ ಇತಿ ಪುರುಷಃ : ಇದು ನಡೆದಾಡುವ **'ಪುರ'ವು**—ದ್ವಿಪಾದ, ಚತುಷ್ಪಾದ ಬಿಲವು ಅಥವಾ ಹಾವಿನ ಹುತ್ತ: ಇದು **ಅಹಿ : ಶುಷ್ಣನು** ಇರುವ—ಅಹಿ–ವೃತ್ರಮಿತ್ರನ ಮಲಗುವ ಎಡೆ ! (VIII. ೧.೨೮) ಶುಷ್ಣನು (ವೃತ್ರ) ಆರಿಯ ವರ್ಗದವನೇ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅಮೂರ್ತವಾದ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಮೂರ್ತರೂಪ ಕೊಟ್ಟು ಸೃಜಿಸಲಾದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ! ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಆವರಿಸುವವನೆಂದು ವರ್ಣಿತ ಶುಷ್ಣನನ್ನು, ಇಂದ್ರನು ಎಮರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗಿನ ವರ್ಣನೆಗಳಿವೆ. ಶುಷ್ಣನು ಅಂಡಜ ಪ್ರಾಣಿ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಋಗ್ವೇದದ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಇದನ್ನು ಹಾವು ಎಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ, (VIII. ೪೦.೧೦.೧೧). ಆದರೆ 'ಅಹಿ' ಎಂದುದು ಇಷ್ಟೆ ಸಾಲದೆ ಈ ಶುಷ್ಣ ಸರ್ಪಕ್ಕೆ **ಕೋಡೂ** ಉಂಟಂತೆ ! ('ಸಪ್ತ' ಕೇಶೀ : ಪುರುಷರೊಳಗಿನ ಶೃಂಗಮುನಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ). ಗ್ರೀಕ–ಪವಾಡ ಕಥೆಯ ಸರ್ಪರೂಪ ಡೈಯೊನಿಸಸ್ 'ಪುರುಷ'ನಿಗೆ 'ಕೋಡೂ' ಇತ್ತು ! Dionysus too was a horned serpent ! (ಭಾಗ I P. 119). ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಟಗರು, ಹೋತು (ಕುಂಟಿ !), ಕುದುರೆ ಮುಖಿ, ಹೋರಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಆಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇ

ತಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರೈಮೊಸಿಸ್‌ನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ಶುಷ್ಣನ '**ಶ್ವಸನ**'ವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. '**ಶುಷ್ಣ**' ಎಂಬ ನಾಮ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಇವನು ಶೋಷಕನು ಮೃತ್ಯುರೂಪನೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಮಂತ್ರಗಳ ಆಕೃತಿ : ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಸಾಯಣರ ಜೊತೆಗೆ ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಅವರು ಮಾಡಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹಿಡಿಯದೆ—ಸಾಯಣರ ಸಹಾಯವು ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲು ದೊರಕಿ-ಸದೆ ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಪ್ರೊ. ಕೀತ್ ಮತ್ತು 'ಪ್ರತೀತಯನ' ಪುರುಷ 'ಗುಹ್ಯಾತ್ ಗುಹ್ಯತಮ' ಅ—ವಿಗಲಿತ ಸಂಬಂಧವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅವರ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದಿಲ್ಲವಾದರೂ. ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳಕಿ-ನಲ್ಲೂ ತರಬಲ್ಲ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಸಾಯಣ ಹಾಗೂ ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಅವರೇ ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತಗಳ ಸಂಕಲನಕಾರನ 'ಸಂಪಾದಕೀಯ' ಧೋರಣೆಯೋಜನೆಯಿಂದಾಗಿ. ಪ್ರತೀ-ತಯನ ಮಾಡುವ ಶೃಂಗಿ ಅಹಿ: ಕೇತು. ಪುರುಷ. ಶೃಂಗಿ (ರಾಮಾಯಣದ ಋಷಿ : ವಿಭಾಂಡಕ ಪುತ್ರನಂತೆ): ಮತ್ತು (ವಿರಾಟ್)ಪ್ರತೀತಯನ ನಡೆಸಿರುವ ಏಕಾಕ್ಷ ಏಕಪಾತ್ ಪುರುಷ ಇವರ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಂಬಂಧ-ವಿರುವುದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರದಂತೆ ದೂರ ದೂರ ಇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆಯು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.

'**ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಃ ಪುರುಷಃ**' ಇವನ ವಿಶ್ವರೂಪ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿ-ಸುವ ಮೂಲಭೂತ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂದರೆ: ('ಸಹಸ್ರ') '**ಪಾತ್**' > **ಪಾದ : ('ತ್ರಿ—') ಪಾತ್', ಪಾದೋಽಸ್ಯ—ಇಹ ಅಭವತ್ ಪುನಃ'.** ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರತಿಮೆಯೆಂದರೆ '**ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಂ ಅಯಜಂತ ದೇವಾಃ**' ಈ 'ಯಜ್ಞ' ಮತ್ತು 'ದೇವಾಃ' ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಮಹತ್ತ್ವದವು.—ಈ 'ಪುರುಷ' ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಯೋಜನವು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಲಿ. ಈ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ (ಯಜ್ಞಂ ಅಜಯಂತ) ಈ **ದೇವಾಃ** ಯಾರು ? ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಸ್ಸಂದಿಗ್ಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲ-ಬೇಕು. ನನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ಸಾಯಣರೂ ಮರುತರುಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನಂತೆ ಅವರ ಹಾಗೆಯೇ ಅರ್ಥ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮರುತರನ್ನು ನರಾಃ. ಮರ್ತ್ಯಾಃ ಎಂಬೀ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ಅವರು ಮಾನವರ ಹಾಗೆ ಎನಿಸುವುದನ್ನು ಸಾಯಣರು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ (ವಿವರಕ್ಕೆ : 'ಮರುತರ' ವಿಚಾರನೋಡಿ). ಈ ದೇವಾ-

ಎಂದರೆ ಮಾನವರು (ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ) ! The true gods of Veda are glorified human-beings inspired with human motives and passions born like men born but **immortal** (Vedic mythology, P. 2.). ಈ ಕಾರಣದಿಂದ 'ಅಮರ' 'ಸನಾತನ'ನಾದ ಈ **ಪುರುಷನು** ಯಾರು ? '**ಪುರುಷ**' ಈ ಪ್ರತಿಮೆ ವೇದ-ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರಣ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಹಾಗೂ ರುದ್ರ ಈ ದೇವತಾ–ತ್ರಯ ಶಕ್ತಿಯು ಈ ಒಬ್ಬ 'ಪುರುಷ'ನಲ್ಲಿದೆ : ಎಂದರೆ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಧರ್ಮಪಂಥವೂ 'ಪುರುಷ' ಪ್ರತಿಮೆಯೊಡನೆ ತಮ್ಮ ದೈವತದ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂಬವರು ಈ ವರೆಗೂ ಲೋಪವಾಗದಂತೆ, ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ, ಹಾಗೂ ಮುಂದಿನಪೀಳಿಗೆಗೂ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಹೇಳುವ ಸಾಂಕೇತಿಕಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ '**ಪುರುಷ**' ಸೂಕ್ತ ಮಂತ್ರಪಠಣಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂಬವರಿಗೆ ಪೂಜ್ಯವಿರುವ ಇನ್ನು ಎರಡು ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಾಯತ್ರೀ–ಮಂತ್ರ; ಇನ್ನೊಂದು ಸೂರ್ಯ (: ಅಗ್ನಿ) ಆರಾಧನೆ. ಎಂದರೆ ವೇದದ ಋಷಿಪರಂಪರೆಯವರೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮರಲ್ಲಿ '**ಪುರುಷ**' ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿಗಳ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವು ದೊರೆತಿರುವುದಂತೂ ನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಈ ದೇವ : '**ಪುರುಷ**'ನು, ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಅವರ ಮೇಲಣ ಸೂತ್ರದ ಮೇರೆಗೆ 'glorified human: being ಇರಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕಾಯ್ತು; ಅಲ್ಲದೆ '**ಯಜ್ಞಂ** ಅಯಜಂತ' ಎಂಬ '**ದೇವಾಃ**' ಇವರೂ ಮಾನವ ಪ್ರಾಣಿಗಳೇ ಇರಬೇಕಾಯ್ತು. ಎಂದರೆ ಆರಾಧ್ಯ '**ಪುರುಷ**' ಮತ್ತು ಆರಾಧಕ : ಯಾಜಕ (ದೇವ–) **ಮಾನವ** ಇವೆರಡೂ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲೂ ಅವಿಗಲಿತ ಸಂಬಂಧವು ಇರಲೇಬೇಕೆಂದು ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲ ಸೂತ್ರದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದೆ ! (ವಿಶ್ವಕರ್ಮ : ಪ್ರಜಾಪತಿ) 'ಪುರುಷನು' ತನ್ನನ್ನೇ 'ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು' : 'ಬಲಿಯಿತ್ತು' ಮಾಡುವ 'ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ' ಯಜ್ಞದ ಅದ್ಭುತ ವರ್ಣನೆಗಳು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಾಗಿವೆ (X. ೮೧; ೮೨).

ಋಗ್ವೇದದ ಕೊನೆಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಈ 'ಪುರುಷ' ಸೂಕ್ತದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ದೈವತವು. ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಹೇಳುವಂತೆ 'The true god of Veda' ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ: ಅವನೇ 'God of all gods' ಎಂದರೂ ಸರಿ. ಏಕೆಂದರೆ ವೇದದ ನಿಜವಾದ ದೈವತಗಳಲ್ಲಿ 'ಒಂದು': ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ—ಈ ಪುರುಷನೇ

‘ಯತ್ ಭೂತಂ. ಯತ್ ಚ ಭವ್ಯಂ’ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿ ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲ ಇವನ ಒಡಲೊಳಗೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ: ಅವನ ಅಂಗಾಂಗಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ! ಚಕ್ಷುವಿನಲ್ಲಿ ‘ಸೂರ್ಯ ಅಡಗಿದ್ದಾನೆ: ಮನೋರೂಪನಾಗಿ ಚಂದ್ರಮನು ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ (ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸ: ಶ್ವಸ್) **ವಾಯು;** ಮುಖದಲ್ಲಿ **ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳು!** ಆದರ **ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿ ಮತ್ತು ವಾಯು** ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಮುಖಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶವಿರಬೇಕು. ಅಗ್ನಿ. ವಾಯು ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿರುವ ಕೇಶಿ–ತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹತ್ವದ ದೃಶ್ಯವು ಇಲ್ಲಿದೆ. ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ–ವಾಯು ಇರುವರೆಂಬ ಸಂಕೇತದಿಂದ **ಶುಷ್ಣ**: ಸುಡುವ ವಾಯು ಉಚ್ಛ್ವಾಸವಿರುವ ‘ಅಹಿ’ ರೂಪವಿದು. ಎಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. **ಮುಖ:** ವಾಕ್: ಅತ್ರಿ: ಅಗ್ನಿ! ಈ ಮೂರೂ ಸಂಕೇತ ವಿವರಣೆ ಹಿಂದೆ ಬಂದಿದೆ. ‘ಇಂದ್ರ’ನನ್ನೂ ಪುರುಷನ ‘ಇಂದ್ರಿಯ’ದಿಂದ ‘ಇಂದು’–ಹನಿ-ಹನಿ ಸ್ರವಿಸುವವನು ಎಂಬ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸುವ ಹೊಂಚು ಇಲ್ಲಿದೆ! ಕೇಶಿತ್ರಯರಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯವನು. **ಶಚೀ** ಸಹಿತ ಆದಿತ್ಯನು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯರೂಪ ಇಂದ್ರನೇ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿರುವ ಕವಡು ಇಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಈ ವಿಚಾರ ಈಗ ಇಷ್ಟೇ ಸಾಕು. ಋಗ್ವೇದದ ಪ್ರಮುಖ ದೈವತಗಳಾದ ಅಗ್ನಿ. ಸೂರ್ಯ. ಇಂದ್ರರನ್ನು ಆತ್ಮಸಾತ್ತಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ತಂತ್ರವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಋಗ್ವೇದ ಎಲ್ಲ ದೈವತ ಶಕ್ತಿಯ ಅರ್ಕ: ಸಾರ–ಸರ್ವಸ್ವನೇ ಈ ದಿವ್ಯ ‘ಪುರುಷ’ (ಶಕ್ತಿ) ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ‘**ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಃ ಪುರುಷಃ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಃ ಸಹಸ್ರಪಾತ್**’ ಎಂಬ ವಿಖ್ಯಾತ ಸೂಕ್ತದ ವರ್ಣನಾ ವಿಷಯವಾದ ಈ ‘**ಪುರುಷ**’: **ದೇವನು** ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಅವರ ಸೂತ್ರದ ಮೇರೆಗೆ ಒಬ್ಬ ‘glorified human-being’, ಅಲ್ಲದೆ ‘immortal’ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಈ ‘Human being’ ಯಾರು ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇಲ್ಲಿ ಏಳುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಸೂತ್ರವು ನಮ್ಮನ್ನು ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂದೆ ಒಯ್ಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ! ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಒಬ್ಬರೇ ಅಲ್ಲ: ಮ್ಯಾಕ್ಸಮುಲ್ಲರರಿಂದ ಈ ವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸಂಶೋಧಕರೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರಾಗತ ಭಾಷ್ಯಕಾರರೂ ಸುತ್ತು ಬಳಸಿ ಮಾತಾಡುವರೆ ಹೊರತು ನೇರ ಏನೂ ಹೇಳರು! (ಅತ್ಯತಿಷ್ಠತ್) ‘ದಶಾಂಗುಲಂ’ ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ಈ **ಹತ್ತುಬೆರಳಿನ** ಮಾಪಿನ

ಪ್ರತಿಮೆಯಾವುದು ? ಇದರ ಬಗೆಗೆ ಶ್ರೀ ರಾಮಾನುಜ ಮತ್ತು ಮಹೀಧರಭಟ್ಟ ಸುತ್ತುಬಳಸಿ ಮಾತಾಡುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ ! ಇಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವನ್ನು ಪತ್ತೆಯಾಗದಂತೆ ಅಡಗಿಸಿ ಇಡುವ ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆಯ ಮಾಟ–ಮಂತ್ರದ ಸಂಭ್ರಾಮಕ **ಮಾತು–ಶಕ್ತಿಯೆ** ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದೇ 'ನೇತಿ'=ಬ್ರಹ್ಮ! ಎಂದು ಬಿರಲಿಟ್ಟು. ಇದನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿ ಹೇಳಲು ಹೇಗೆ ಶಕ್ಯ? ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷೀ ಸಂಶೋಧಕರ ದೋಷವು ಇಲ್ಲಿ ತೀರ ಅಲ್ಪ. ಏಕೆಂದರೆ 'ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ'ದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ, ಅನುಭಾವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ದೈವತಗಳ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಪಟ–ಮೋಸ ಇದ್ದೀತೆಂದು ಬಗೆಯುವುದೂ—ಹಾಗೆ ಸಂದೇಹ ಪಡುವುದೂ ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತ ಹೀನ; ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ವೇಗ–ತೀವ್ರತಮ ದುಃಖವು ಒತ್ತರಿಸದೆ ಇರಲಾರದೆಂದು ಎಂತಹ ಪಾಮರನೂ ಸ್ವಾನುಭವದಿಂದ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವ 'ಬ್ರಹ್ಮ'ದ ಸ್ವರೂಪ ನಿಷ್ಕರ್ಷದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಶತಕ ಗತಿಸಿದೆ. 'Notes on Brahman' ಎಂಬ (ಜೆ. ಗೊಂಡಾ ಅವರ) ಪುಸ್ತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ವಿವರ ದೊರೆಯಬಲ್ಲದು. ಆದರೆ ಇಬ್ಬರೂ ಸಮಾನ ಆಕೃತಿ ರೂಪದವರೆಂಬ ಆಭಾಸವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದವನು ಯಾರು, ಆಪರಸದವನು ಯಾರು, ಇದು ತಿಳಿಯದಂತೆ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ಸಂದಿಗ್ಧತೆ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೂ **ಕರ್ಮಾರ** ಇವ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬಂದೇ ಬಂದಿರುವನು.

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹುಟ್ಟು ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನರಿಯ ಹೊರಟ ಈ ಅಲ್ಪಜ್ಞನಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಪಟ ಇರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅದ ತೀವ್ರ ವೇದನೆಗಳ ಬೆಲೆ ತೆತ್ತ ತರುವಾಯ. ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಋಗ್ವೇದದ ಮಯಾಸುರ ಶಿಲ್ಪದ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಈ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಶಕ್ಯವಾಯಿತು. ಈ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿಚಾರ ಏನೇ ಇರಲಿ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ **'ಪುರುಷ'** ಸೂಕ್ತ ಎಂಬುದು, 'glorified Human–being' ಅಲ್ಲ. ಶುದ್ಧ ಸನಾತ 'Being' : Elanvital' ಆಗಿದೆ. **'ವಿರಾಜ್' ಸಹಿತ ವಿರಾಟ್** (ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತ) : '**ಅಸು**–ರ' ಶಕ್ತಿಯ ವರ್ಣನೆಯೆ ಉಂಟು ಇಲ್ಲಿ. 'ಪುರುಷ' ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ಮಾನವರೂಪದ ಭ್ರಾಂತಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವಿದೆ: ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ 'ನಮೋಸ್ತು ಅನಂತಾಯ: **ಸಹಸ್ರ ಮೂರ್ತಯೇ**

ಸಹಸ್ರ ಪಾದಾಕ್ಷಿ—ಶಿರೋರು ಬಾಹವೇ **ಸಹಸ್ರ ನಾಮ್ನೇ : ಪುರುಷಾಯ ಶಾಶ್ವತೇ'** ಎಂಬ ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾಮ-ರೂಪ (ಮೂರ್ತ)ದ ಶಿಶುವಿಗ್ಗ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರುವ ನಿರ್ದೇಶವು. **ಮಾನವ ಸಮಷ್ಟಿ ರೂಪ : ವಿಶ್ವ–ನರ— ವೈಶ್ವಾನರ** ಪ್ರತಿಮೆಯೇ ಆಗಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರ ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ವಿಶ್ವ ಮಾನವನ ರೂಪಕ ಉಂಟು. ಎಂಬ ಹಾಗೆಯೆ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗಲು ವರ್ಣ-ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಂತಹ ಸಾಮಾಜಿಕ ರೂಪ ಆ–ಕೃತಿಯ ಕೆಲವು ಸಂಕೇತಗಳನ್ನೂ ಈ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಇರಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಈ (ಸಮಾಜ) ಪಶುವೂ ಬಲಿಗೊಡುವ ಪ್ರಾಣಿಯಂತೆ! ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಗೀತೆಯ ವಿರಾಟ್ ರೂಪ–ತ್ರಿಶಾನದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಚಿತ್ರವೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅಡಗಿದೆ! ಈ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನ 'ತಲೆ' (: ಮುಖ : ಕಣ್ಣು) ಬ್ರಾಹ್ಮಣ! ತೋಳು: ಕ್ಷತ್ರಿಯ: ತೊಡೆ : 'ವಿಶ್' > ವೈಶ್ಯ: ಪಾದ : ಶೂದ್ರ, ಎಂಬ ಈ ನಾಲ್ಕು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಭಾಗಗಳು 'ಗುಣ–ಕರ್ಮ–ವಿಭಾಗಶಃ' ಇರುವುದಾಗಿ ಗೀತೆಯ 'ಭಗವಂತನು' ಸಹ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ! 'ವೇದ ವಾದರತಾಃ' ಎಂದು ವೇದಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕಾಣುವ ಭಗವಾನನೇ. ಈ ಶ್ರಮವಿಭಾಗವು ತತ್ತ್ವಸಂಸಾರಿಕವಾದುದೆಯೆ ಹಾಗೆ ತೋರಿಕೆಯ ಋಗ್ವೇದದ (ಸಮಾಜ ?) 'ಪುರುಷ'ನಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ಕ್ಷತ್ರಿಯ. ವೈಶ್ಯ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರ ಎಂಬ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಮಾಧಾನ: ಆದರೆ ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಂಶಯ! ಹಲವು ವಿಧಗಳ ಈ ಚಿತ್ರಣ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿತ್ತು. ೧) **ಸಮಾಧಾನದ ಕಾರಣವೆಂದರೆ :** ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಥ' : 'ಮಹತ್ವ' ಉಂಟು. ಎಂದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ಶ್ರಮವಿಭಾಗದ ತತ್ತ್ವಾಧಿಷ್ಠಿತ ಕೆಲವೊಂದು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ: ಆದ್ದರಿಂದ 'ತತ್. ಏಕಂ' ಇದೇ 'ಸತ್ಯ' ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಗೀತೆಯೂ ಈ 'ಗುಣಕರ್ಮ ವಿಭಾಗದ' ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದೆಯಲ್ಲ ಎಂದು. ಜೀವನ ಸಮ್ಮುಖ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಸಂತೋಷ: ಆದರೆ ೨) ಈ **ಪ್ರಪಂಚವು ಶ್ಮಶಾನದಂತೆ ಇದೆ** ಎಂಬುದರ ನಾಶದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ, ಈ ಭವ ಬಂಧನ ಕಳಚಿಕೊಳ್ಳಲು ತೀವ್ರ ಗತಿಯಿಂದ ಓಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಎಂಬ ಹಾಗೆ ವಿರಾಟ್–ವಿಶ್ವರೂಪ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವ ಈ ಭಗವಂತನು, ಈ **ಪ್ರಪಂಚದ ಸಮಾಜದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೂ**

ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಎಂದರೆ ಏನು ಅರ್ಥ ? ಎಂದು ನನ್ನ ಸಾಕ್ಷಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ! ಏಕಕಾಲಕ್ಕೇ ಎರಡೂ ನಿಜವಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ ! ಹಾಗಾದರೆ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಖರೆ ? ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಸಿ ಇಡಲಾಗಿರುವ ಈ ಬಗೆಯ ಮೋಸದ ಎಡೆಗಳು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರತೊಡಗಿದುವು—ಶ್ರುತಿ ಮತ್ತು ಶ್ರುತಿ-ಸ್ಮೃತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಸ್ಪರ್ಧೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಪುರಾವೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ದೊರೆಯುತ್ತ ಬಂದಂತೆ !

ಗೀತೆಯ ಭಗವಂತನು. ಶೇಷನ ಅವತಾರಿ (ಎಂಬ) ಬಲರಾಮನ ತಮ್ಮನೇ ನಾನೆ ? ಅಥವಾ. ಸಾಕ್ಷಾತ್ 'ಕಾಳೋಗ್ರ' ಎಂಬ ಕಾಳ (ಉರಗ) ಶ್ರೀಮನ್ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವೇ ಅಲ್ಲವೆ ? ಈತನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ಕೃಷ್ಣ' ಕಾರಸ್ಥಾನ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಎಂದು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಎಂದೂ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗಿದುದಕ್ಕೆ, ನಮ್ಮ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ '**ಕೃಷ್ಣಕಾರಸ್ಥಾನ**' ಎಂಬ ಪದ ನುಡಿಯೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಥೆ > **ಸಂತೆ** ಆಗುತ್ತದೆ. ಪಂಚಾಯತಿ '**ಪಂಚೇತಿ**' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಾರ್ಥ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ: 'ನ್ಯಾಯ' (ಕಂನುಡಿಯಲ್ಲಿ) **ಜಗಳ** ಎಂಬ ಅರ್ಥವುಳ್ಳುದಾಗಿದೆ. ಜೀವನವನ್ನು ಒಂದು ಪ್ರಕಾರ ಕೋಲಾಹಲ-ತ್ರಾಸ ಎಂದು ಬಗೆಯ ಹೇಳಿರುವ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮದ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ತ್ರಯಂಬಪ್ರ-ಎಂದರೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಘಟನೆಗಳು. ಅರ್ಥವಿಹೀನ-ಅನರ್ಥಕಾರಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿಯೊಳಿಪ್ಪ ಆಧಿದೈವಿಕವಾದದ್ದು ಅದರ ಅನಿವಾರ್ಯ ನಿಯತಿ (inescapable logic) ಅಲ್ಲವೆ ? ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಆಕೃತಿಯಿರುತ್ತದೆ: 'ಆಕೃತಿಯಿಲ್ಲದ್ದು ಅರಿಕೆ ಬರಲಾರದು. ಈ (thought forms) ಭೂಮಿಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಪಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಹಾಗೆ ಗೀತೆಯ ಭಗವಂತನು. ನಾಗರಾಜನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಲು ವಿಶೇಷ ತೊಂದರೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ: ಆದರೂ ವಿಶ್ವಾಸದ ಅತ್ಯಂತಸ್ಸಾನ ಎಂದು, ರಾಷ್ಟ್ರ ನಂಬಿದ್ದು ಮಾವನ್ನು. ಏಯಿಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿದ ಬಳಿಕ ಆಗುವ ವ್ಯಥೆ. ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಹೇಳಿ ತೀರೀತು ?

ಜೀವನ ಸಮನ್ವಯ ಮಾರ್ಗದ ರೀತಿಯು. ತತ್ತ್ವಪ್ರತಿಪಾದನೆಯೇ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದು. ಎಂದು ಇಷ್ಟರಿಚೆ ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು. ಇಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾದಿ ಮಹಾನ್ ಆಚಾರ್ಯರು ಬಂದಿದ್ದು ಬಂದರು. ಅದರ ಋಗ್ವೇದದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿಯೂ. ಗೀತೆಯಂತೆ ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ

ಕನಡಿನ ಶೈಲಿಯು ಪಾಯಾಪಿಲ್ಲವೇ ಉಂಟೆಂದು ಸಂದೇಹಿಸುವವರನ್ನು ನಾನು ಕಾಣೆ. 'ತ್ರೈಗುಣ್ಯ ವಿಷಯಾ ವೇದಾ' ಎಂದು 'ನಿಸ್ತ್ರೈಗುಣ್ಯವಾದೀ' 'ಮುಕ್ತ-ಸಂಗೀ' (ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಅವಧೂತ) ಪಂಥೀಯ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಸಾರುತ್ತದೆ! ಅಲ್ಲದೆ ಡಾ. ವಿಂಟರ್ ನಿಟ್ಸ್ ಪ್ರಭೃತಿ ಆಧುನಿಕ ಮೇಧಾವೀ ಸಂಶೋಧಕರೂ ವೇದದಲ್ಲಿ ಜೀವನದ ಬಗೆಗಿನ ತಿರಸ್ಕಾರ. ನಿರಾಶೆಯ ವಿಚಾರ ದೊರೆಯುವು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸಂನ್ಯಾಸವಾದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದ್ದೀತೆಂದು ಮೊದಲಲ್ಲಿ ನನಗೂ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಹಾರ ದೊರೆಯದ ನನ್ನ ಕೆಲವೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಉತ್ತರವನ್ನು ವೇದದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳದೆ ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವಿರಲಿಲ್ಲ. (೧) ನಿಸರ್ಗದೊಳಗಿಂದಲೆ ಅಂಕುರಿಸಿ ಆಕಾರವಡೆದ 'ಇಂದಿನ' ಜೀವನದ ಆ-ಕೃತಿಯ ಹೊಳಹು (outline). ಸೃಷ್ಟಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ. ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ರೂಪಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿರಬೇಕಷ್ಟೆ? ಹಾಗಾದರೆ ಗೀತೆಯ ತಳಪಾಯ. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು; ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏನೊಂದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರಲೇಬೇಕು ತಾನೆ? (೨) ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಋಷಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಯತಿ, ಮುನಿ. ಎಂಬ ವಿರಕ್ತಪಂಥೀಯರ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಇದೆ: ಇದು ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ವೇದಕಾಲದ ತರುವಾಯ ಋಷಿಗಳ ಪರಂಪರೆ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಮುನಿ-ಯತಿ ಪಂಥವೇ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಋಷಿಪರಂಪರೆ ನಷ್ಟವಾಗತೊಡಗಿದ ಕಾರಣಗಳ ಬೇರು, ಈ ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಹುದುಗಿರಬೇಕಷ್ಟೆ? (೩) ಋಗ್ವೇದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ 'ನ ಅಸದೀಯ' ಭೂಮಿಕೆಯು ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ: ಆದರೆ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಪಂಥೀಯ ಈ 'ನ ಅಸತ್' ವಾದವು ವಿಜಯಿಯಾಗಿ (X.೧೨೯). 'ಅಸತಃ ಸತ್ ಅಜಾಯತ' 'ಋತಂಚ ಸತ್ಯಂಚ......ತಪಸಃ ಅಜಾಯತ'. ಈ ವಿಶ್ವ. ಎಂಬ ಸವಿತೃಪಂಥೀಯ ಭೂಮಿಕೆಯು ಕುಸಿಯುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಏನೊಂದು ಕ್ರಮವು ಇರಲೇಬೇಕಷ್ಟೆ? ಅದು ಯಾವುದು? ಈ ಸಂದೇಹಗಳ ಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ನಡೆದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಲ್ಲಿ **ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ : ಅದಿತಿಯ** ಸ್ವರೂಪವು ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ. ಇಂದಿನ ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯ ವಿಚಾರ ಚಕ್ರದ ಕೀಲದ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದಂತೆ ನನಗೆ **ಎನಿಸಿದೆ!** ಇದು ನಿಜವೋ? ಅಥವಾ ಇದು ಒಂದು ನನ್ನ ಭ್ರಮವೋ? ಎಂಬುದನ್ನು ಟೀಕೆಯ ಅಗ್ನಿದಿವ್ಯದಿಂದ

ಪರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಈ 'ನಾಗ' ಸ್ವರೂಪೀ 'ಕೀಲ'ವನ್ನು ವಿಚಿಕಿತ್ಸುಪೀ ವಿಮರ್ಶಕರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಇರಿಸುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವೆನಿಸಿತು.

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಧಾನ' ಪಾತ್ರ, 'ಸರ್-ಪ'! ಎಂಬುದರ ಸಂದೇಹಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿರದಂತೆ ಶಕ್ಯವಿರುವ ಏನೆಲ್ಲ ದಕ್ಷತೆಯನ್ನು ವಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಋಗ್ವೇದಸ್ಥ ಗುಪ್ತ ಸಂಕೇತಗಳ ಕೀಲಿಯು ಕೈ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ದೊರೆಯುವುದು ವಿರಳ. ಮುಖ್ಯ 'ಕೈ' ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಉಪನಿಷತ್ತು. ಪುರಾಣಕಥೆ ಹೀಗೆ ದೂರ ದೂರ; ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೊ ಕಾಣದಂತೆ ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ! ನಿಜ. ಆದರೆ, ಸತ್ಯವು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. **'ದಕ್ಷ'**–ಸದಾ 'ದಕ್ಷ', ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಮಿರಿ ನಿಲ್ಲುವ ಈ ದೇವರು ಯಾರು? ದೇವರುಗಳೆಲ್ಲ 'ದಕ್ಷಪಿತರಃ' ಎಂದರೂ, ಈ ದಕ್ಷ ಶಕ್ತಿ (Elanvital) ಯಾರು? ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಎಂಬುದನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅದಿತಿ (Life Force), ಮಾತೆಯಾಗಿರುವಂತೆ, ಮಾರಿ : ಮೃತ್ಯುದೇವತೆ : ಸರ್ಪರಾಜ್ಞಿ ಎಂಬುದೂ ನಿಜ. ಆದರೆ ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಗಳನ್ನು ಗಾಳಿಗೆ ತೂರಿ ಈ ನಾಗಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಲೆಯಮೇಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು. ಅಥವಾ ನಾಗದಾಸ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಯಾವ ವಿವೇಕವೂ ಒಪ್ಪಲಾರದು. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಲ್ಲ, ಏನೆಲ್ಲ ಹಾಳು ಎಂದು ಮೃತ್ಯುಪೂಜೆಗೆ ಪ್ರೇರಿಸುವ ಈ ನಾಗಸಂಪ್ರದಾಯದ 'ಸಾಧುತ್ವ'ವನ್ನು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಹೊರಟ ಋಗ್ವೇದದ ಇಂದಿನ ಪಾಠ : ಈ ಕೃತಿ, ಒಂದು ಜಾದೂ ಆಟ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾದಲ್ಲಿ, ವೇದವು ಈ ನಾಗ–ಪಂಥೀಯ ತತ್ತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆಯೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ, ಪಾಪ! ಹಲವೊಂದು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಜೀವಿಗಳು ವಿರಕ್ತ–ಸಂತ–ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಾಗಿ ಆತ್ಮವಂಚನೆಗೊಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ! ಅಲ್ಲದೆ ಈ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ಕಪಟನಾಟಕೀ ವೇದಾಂತಿಗಳ ಕೈಯ ಮೋಸದ ಸಾಧನ, ಎಂದು ಇವರ ಬಲೆ. ಇನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಲಿದೆ.

ಋಗ್ವೇದದ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವ ಎಂಬಂತಿರುವ 'ಪುರುಷ' ಸೂಕ್ತವು ಸಾವಿರ ಹೆಡೆಯ : ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಆದಿಶೇಷನ ಮಹಿಮೆಯ ಸ್ತೋತ್ರವಾಗಿದೆ : ಎಂದರೆ ಇದು ಸ್ವಜನೇಂದ್ರಿಯದ ಮಹಿಮಾಸೂಕ್ತವಾಗಿದೆ. 'ಸಹಸ್ರ ಶೀರ್ಷಾ' ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಈ **'ಪುರುಷನ'** ನಿಜಸ್ವರೂಪವು

ಪಾಠಕರ ಗಮನದಲ್ಲಿ ಬರದೆ ಉಳಿಯಬಾರದು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಈ 'ಪುರುಷ'ನಿಗೆ ಸಂಬದ್ಧ ಸೂಕ್ತಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಂಬಂಧವಿರುವವು ಎಂಬ ದಾಗಿ. ಹತ್ತನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿದೆ. ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಸರಿಯಾಗದೆ! ಇದ್ದುವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೆನ್-ರಾಜ ರೆಂಬ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅದರೆ. ಇದು ಋಗ್ವೇದದ 'ನಾಭಿ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಗಮನಿಸಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ! ಈ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಮುಗಿಸುವಾಗ ಪಾಠಕರ ಕಡೆ ಹಾಗೂ ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷ ಪುರುಷ ಇವರ ಅಂತಸ್ಸು ಅಕ್ಷಿ ಸಮವಾಗಿ ಇರುವುದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಹೊಳೆಯಿತು: 'ಅಪ್ಸರಸಾಂ ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ಮೃಗಾಣಾಂ ಚರಣೇ ಚರನ್ ಕೇಶೀ. (ಸಮ್ಮತಿ : ವಾಕ್ಯ), ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೇಶಿಯು ಬರುವ 'ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷ' : ಸಾವಿರ ತಲೆಯ ಪುರುಷನು ಈ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದನು: 'ಯಜ್ಞೇನ ಪುರುಷೇಣ ಹವಿಷಾ **ದೇವಾಃ** ಯಜ್ಞಂ ಅತನ್ವತ'. ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ '**ದೇವಾಃ**' ಸಂಕೇತವು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಿಗೂ ತೋರುವಂತೆ Human beings-man in general ಎಂಬ ಅರ್ಥಸೂಚಕ ಇದೆ. ಅದರೆ ಈ ಪುರುಷನಿಂದ (ಪುರುಷೇಣ) ಹವಿರ್-'**ಪ್ರಿಯ್ಯ**' ಆಗಿದೆ. ಮಾಡಿದರು '**ಯಜ್ಞ**' ಮಾಡುವರು. ಎಂದರೇನು? ಮತ್ತು ಈ ಪುರುಷನು ಪಶೂನ್ ತಾನ್ ಚಕ್ರೇ...... (ಆರಣ್ಯವಾಸಿ ಪಶುಗಳನ್ನು, ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು, ಜನಗಳನ್ನು) ಹುಟ್ಟಿಸಿದನು...... ಹೀಗೆ 'ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಮಯಜನ್ತ ದೇವಾಃ (ಜನರು) ಅನುಸರಿಸುತ್ತ' ಇರುವ ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದ ಸನಾತನ ಧರ್ಮ (: ತಾನಿ ಧರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರಥಮಾನಿ ಆಸನ್) ಎಂದರೇನು? ಈ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ ಯಜ್ಞಕ್ರಿಯೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಇನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಕಾಣೆ. ಕೇಶಿಯ ಉಪಮಂಥನ, ಪುರುಷನ ಯಜ್ಞಕ್ರಿಯೆ ಇವೆರಡರ ಈ ಸಾಮ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಕೇಶೀ-ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಸಹಸ್ರ ಶೀರ್ಷ ಪುರುಷ ಇವರನ್ನು ಭಿನ್ನರೆಂದು ಗ್ರಹಿಸುವದರಿಂದ ವೇದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗಿತು: ಎಂದರೆ ಕೇಶಿನ್ ಮತ್ತು ಪುರುಷನನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎಂದರೆ, ಯಾವುದನ್ನು ಅರುಹಲು ಈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿದುವೊ ಅದನ್ನೇ ಅರಿಯದೆ ಹೋದರೆ ಕವಿಯ ಕೃತಿಗೆ ಕೇಡು!

ಈ **ವಿಶ್ವ** (ಯಜ್ಞ :) **ಚಕ್ರದ** (: ಚಕ್ರೇ), ಒಂದು ನೇಮಿ : **ನಾಭಿ**, ಕೇಶೀ ಹಾತರಣದಲ್ಲಿ (X. ೧೩೬) ಇದ್ದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಸಹಸ್ರ

ಶೀರ್ಷ-ಪುರುಷನಲ್ಲಿದೆ (೯೦)! **ಕೇಶಿನ್** ವಾತರಶನನು (: ಪುರುಷನು) 'ಮೃಗಾಣಾಂ ಚರಣೇ ಚರನ್' ಎಂಬುವದರ ವಿವರಣೆಯೂ 'ಸಹಸ್ರ ಶೀರ್ಷನು' **'ಪಶೂನ್ ತಾನ್ ಚಕ್ರೇ.** (ವಾಯವ್ಯಾನ್-ಆರಣ್ಯಾನ್-ಗ್ರಾಮ್ಯಾನ್ ಶ ಯೇ') ಎಂಬಲ್ಲೂ ಉಂಟು.

ಈ **ವಾತರಶನ:** (ಕೇಶಿನ್:) **ಪುರುಷನೇ** ವಿಶ್ವ-'ಚಕ್ರ'ದ **'ಅಕ್ಷ'** (: ಅಚ್ಚು): ಇರಸು (axle)! ಎಂದರೆ **ನೇಮಿ**-ನಾಥ, **ನಾಭಿ-ರಾಜ** ಎಂಬ ಸಂಕೇತಗಳ ಗುಪ್ತಾರ್ಥವು. **ವಾತರಶನ**-(ಕೇಶಿನ್) : **ಪುರುಷ** ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಾನೆ ಹೊರಪಡುತ್ತದೆ. ಪುರಾಣ ಕಥೆಯು **ನಾಭಿ**-ರಾಜನು **ಋಷಭ**-ದೇವನ ಜನಕನೆಂಬ ಕಥೆಯು ನಿವೇದನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯಿರುವು ದಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ '**ಸಹಸ್ರ**' ಶೀರ್ಷ ಎಂಬ ಪುರುಷನಿಗೆ '**ಸಹಸ್ರ**' ಅಕ್ಷಗಳೇ ಹೇಗೆ? ನಿಜವಾಗಿ ದ್ವಿಸಹಸ್ರ ಅಕ್ಷಗಳು ಇರಬೇಡವೆ? **ಒಂದು ಶೀರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದೇ** 'ಅಕ್ಷ'ವಿರುವುದು ಇದಾವ ಹವಾಡ-ಚಮತ್ಕಾರ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಈ ವರೆಗೆ ಸಮರ್ಪಕ ಉತ್ತರವೇ ಅಶಕ್ಯವಿತ್ತು, ಸಂಹಿತೆಯು ಹೊರ ಗಣ ವಿಚಾರ ತರ್ಕ. ವಾದಗಳ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯದೆ. ಒಂದು ಶೀರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದೇ 'ಅಕ್ಷ'ವಿರುವ ಈ ಪುರುಷನಾರು? ಎಂಬ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನೇರವಾದ ಉತ್ತರವು, **ಕೇಶಿನ್ ವಾತರಶನನ** ಮೂಲಕ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಯ ಬಲ್ಲದು. ನಮ್ಮ ದೈವತಗಳ ಅತ್ಯುಕ್ತಿ ಪೂರ್ಣ ವರ್ಣನಗಳಿಂದಾಗಿ ಈ 'ದಿವ್ಯ' (?) ಶಕ್ತಿಗಳ ನಿಜ ವಾದ ಸ್ವರೂಪ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ದೈವತ ಶಕ್ತಿಗಳು 'ನೇತಿ ನೇತಿ' ಸ್ವರೂಪದುವು, ಎಂಬುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಈ ಅತ್ಯುಕ್ತಿಯ ತಂತ್ರದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದುದನ್ನು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಿಶ್ಚಿತ ವಾಗಿ ಬೆರಳಿಟ್ಟು ತೋರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ. '**ಅಕ್ಷ**'ಗಳು **ಸಹಸ್ರ**-ಎಂಬ ಈ **ಪುರುಷನು, ವಾತರಶನ** (: ಕೇಶಿನ್): **ಪುರುಷನೇ** ಆಗಿರುವುದಾಗಿ '**ಅಕ್ಷ**' (: ಅಚ್ಚು : **ಗಣೆ**) ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬಳಸಿರುವ 'ಅಕ್ಷ' ಸಂಕೇತವು ತುಂಬ ಜಾದೂ : ಸಂಭ್ರಮ ಶಕ್ತಿಯದಾಗಿದೆ. 'ಅಕ್ಷವು' ಇಲ್ಲಿ ದ್ವಂದ್ವಾರ್ಥ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಈ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ 'ಕಣ್ಣು' (ನೇತ್ರ) ಎಂಬ ಮೂಲಾರ್ಥವೆ ಇಲ್ಲಿ! ಹಿಂದುಗಡೆ ಸೇರಿದ ಛಾಯಾರ್ಥವಿದು!

ದೇಹವೆಂಬ ರಥದ **ಇರಸು**: ಅಚ್ಚು : ಕಣೆ : ಮೂಲಾಧಾರ, (ಯಾವುದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಈ ದೇಹ–ರಥ ಇರುವುದೋ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆಯೋ) ಆ **ಅಕ್ಷ** (: axle, axis) **ಆಕೃತಿಯ ಈ ಪುರುಷನು** ಇವನು. 'ಅಕ್ಷ' ಯುರೋ-ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಶಬ್ದ–ಸಂಕೇತ. ಆದಕಾರಣ ಇದರ ಯುರೋಪೀಯ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ 'ಅಕ್ಷ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಕಣ್ಣು (ನೇತ್ರ) ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಭಾರತೀಯ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ—ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಗೋಚರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ 'ಅಕ್ಷ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ (ಎರಡು ಚಕ್ರಗಳ ನಡುವಣ) **ಗಣೆ** ಎಂದೇ ಮೂಲಾರ್ಥವಿರಬೇಕೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಡುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಛಾಯಾರ್ಥಗಳಿಂದ, ಆ ಸಂಕೇತವು ಯಾವ ಯಾವ ಆಕೃತಿಯ ಸಮಯಗಳೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಬಂದಿದೆ. ಎಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. 'ಅಕ್ಷ' ಸಂಕೇತದ ಪ್ರಧಾನ ಅರ್ಥದ ಹೊರತು ಅದರ ಛಾಯಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಹೀಗೆ ನಮೂದಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ : a wheel, Car, the beam....ಅಲ್ಲದೆ a snake, ಸಹ ! (ಮೊ. ವಿ.)

ಹಾಗಾದರೆ, '**ಅಕ್ಷ**' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ **ಚಕ್ರ** (ನಾಭಿ : ನೇಮಿ : ಬಿಲ;) ಅಲ್ಲದೆ ಗುದ್ದು ಸೇರುವ ಸ್ವಭಾವದ '**ಹಾವು**' ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ರೂಢಿಗೆ ಬರುವ ಶಕ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ಸಮಯ (: ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳು) ಎಂದು ಇರಬಹುದು ? ಎಂತಹದು ಇರಬಹುದು ? ಅಕ್ಷ : axle, ನೇರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಮೇಟಿ, ಇರಸು ಎಂದರೆ ಆಗಬಹುದು. **ರಥಾಂಗವಾದ** ಎರಡು **ಚಕ್ರ**ಗಳ ನಾಭಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಆ ರಥಕ್ಕೆ ಆಧಾರಭೂತವಾಗಬೇಕಾದುದು '**ಅಕ್ಷ**' (: ಅಚ್ಚು): ಅದುದರಿಂದ, ಇರಸು : ಮೇಟಿ : ಸ್ತಂಭ : ಕಂಬದಂತೆ ಇರಬೇಕಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಹಾವು ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಏನೋ **'ಗುಹಾನಿಹಿತ' ಅರ್ಥವು** ಅಡಗಿರುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ: ಅದರ 'ಗುಹೆ'ಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಳಗೆ ಇರುವುದನ್ನು ಹೊರಗೆ ನಿಂತು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ ? ಹಾಗಾದರೆ 'ಹಾವು' ಎಂಬ ಗುಹ್ಯ–ನಾಮ ಧಾರಕ ಈ 'ಅಕ್ಷ'ವು ಯಾವುದು ? ಎಂತಹದು ? ಹಾವು. ಸಂಸ್ಕೃತ (ಗ್ರ)ದಿಂದ ಬೇರೆಯಲ್ಲಿ, ಎಂಬ ಶಬ್ದದ **ಗೋ+ಅಕ್ಷ:ಗವಾಕ್ಷ** (**ಕಿಂಡಿ : ಕಿಂಡಿ**) ದೊಳಗಿಂದ ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿ : **ರಶನದ** ಮೂಲಕವಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ ಆ–ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಣ್+ಗಣ್=ಗಣೆ: '**ಅಕ್ಷ**' ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಅಲ್ಲ, ಯಾವುದಕ್ಕೆ? [illegible] ಶಬ್ದ [illegible] ಕೊಡಲು ಸಮರ್ಥರು.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ '**ಅಕ್ಷ**'ವು ಮೂಲತಃ ಕಂಬದಾಕಾರದ ವಸ್ತು : ಇರಸು. ಆದರೆ ಈ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ 'ಕಣ್ಣು' ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಹೇಗೆ ಬಂತು ? ಕಂದವಿಳ ಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಮೂಲದ 'ಕಣ್' ಎಂಬ ಸಂಕೇತದ ಅಭಿದಾ–ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಉಭಯಾರ್ಥ ದ್ಯೋತಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಂಟು : ಕಣ್ಣು > ಗಣ್ಣು; ಒಂದ ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಗಣ್ಣುಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಕೋಲು. ಬಾಣ ಒಂದೇ ಕಣೆ > ಗಣೆಯದು. ಕಬ್ಬಿಗೆ ಹಲವು ಗಣ್ಣು < ಕಣ್ಣು, (ನವಿಲುಗರಿಗೆ ಒಂದೇ ಕಣ್ಣು. ಇದಕ್ಕೆ 'ಶಿಖಿ' (: ಬೆಂಕಿ＝ಅಗ್ನಿ) ಎಂದೂ ಹೆಸರು. ಈ ಏಕಾಕ್ಷ ಬೆಂಕಿ ಯಾವುದು ?

ಶಿಖಿ ವಾಹನ : ಬಾಡಬ **ಅಗ್ನಿ**; ಷಣ್ಮಾತುರ (ನದೀಪುತ್ರ;) ಅಗ್ನಿ : **ಕುಮಾರ**ನೆಂಬ 'ಸ್ಕಂಧನು ಏರಿದ್ದು ಸಹಸ್ರ '**ಅಕ್ಷ**'ದ ರಥ ! ಮಯೂರ ಇವನು ಸನಾತನ ಕುಮಾರ ಇವನು! ಮರುತರನ್ನು ವೀರ ಎಂದಿದೆ ವೇದ. ರಥ＝ದೇಹ, '**ದಶ**'–**ರಥ** ಹತ್ತು ದೇಹಗಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯನ್ನುಳ್ಳ; ಇಂತಹನಿಗೆ ಮೂವರೇ ಮಡದಿಯರು, ಎಂದರೂ ಕಡಿಮೆಯೆ ಅಲ್ಲವೆ ? '**ದಶ**'–**ಮುಖನ** ಶಕ್ತಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯವೆ ? ದಶ–ಮುಖನು '**ದಶ**' **ಅಕ್ಷನಂತೂ**–ಇರಲೇ ಬೇಕಷ್ಟೇ ?–ಸಹಸ್ರ ಶೀರ್ಷನು ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷ ಇದ್ದುದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ **ದಶ**–ರಥ, ದಶ–ಮುಖ ಇವರು ಭೂಲೋಕದ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳು. ವಿಶ್ವಕರ್ಮರು, ವಿದೇಹೀ ಜನಕನು (: Creative Force). ಇವನಿಗೆ 'ಫಕ್ತ' ಸಹಸ್ರ 'ಅಕ್ಷ' ಎಂದರೆ ನಗೆಗೀಡು ! ಇಲ್ಲಿ 'ಸಹಸ್ರ' ಎಂಬುದು ನೇತಿ ನೇತಿ' ಎಂಬರ್ಥದ ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕ, ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯ. ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದೊಳಗಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಶಿಲ್ಪ ಸೌಂದರ್ಯದ ಅಪೂರ್ವತೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿ, 'ರಸವರ್ಜ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಕಂಗೆಟ್ಟು (ಕಣ್–ಕೆಟ್ಟು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇಂಗಿ ಹೋದಂತಾಗಿದೆ.) ಇದರಿಂದಾಗಿ, ದಶ-ರಥ, ದಶ-ಮುಖ ಬೃಹಲ್ಲಾಂಗೂಲ ಕಪಿವರ್ಗ, ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷ ಪುರುಷ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರತಿಮಾ ರಹಸ್ಯ ಗ್ರಹಣದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂವೇದನಾ ಕ್ಷಮತೆ ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಒಂದು ಸಂಕೇತದ ಮೂಲ ಅರ್ಥವು ಮಾರ್ಪಟ್ಟಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾವಾರ್ಥಗಳು ಕಾಣತೊಡಗಿದಲ್ಲಿ ಇದು, ಆ ಭಾಷಿಕ ಜನದ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ (: ಸಮಯ) ಬದಲಾದುದರ ನಿಶ್ಚಿತ ಕುರುಹು ಎಂದು ಬಗೆಯಲು, ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ತೋರದು. ಈ

ಬಗೆಯ ಅರ್ಥವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಆಂತರಿಕ ಕಾರಣಗಳಿರಬಹುದು; ಅಥವಾ ಹೊರಗಣ ಕಾರಣಗಳೂ ಇರಬಹುದು. ಶಬ್ದದ ಧಾತ್ವರ್ಥಕ್ಕೆ ಸರಿಹೋಗದ: ಅಭಿಧಾ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗದೆ ಇರುವ ಅರ್ಥವು, ಬಾಹ್ಯ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿ ರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು, ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದಸಂಕೇತಗಳ ಅರ್ಥದ ಏರು–ಪೇರುಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಈ ಸೂತ್ರವು ತಪ್ಪಲ್ಲವಾದರೆ, ಯುರೋ–ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ 'ಅಕ್ಷ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲದಿರುವ 'ಕಣ್'<ಗಣ್ ಎಂಬ ಆಕೃತಿಯ (form of) ಅರ್ಥವು, ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಕಾರಣ ವೇನಿರಬಲ್ಲದು ? ಅವರೊಡನೆಯೆ ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದ ತತ್ಕಾಲೀನ ಸಂಸ್ಕೃತೇತರ ಭಾಷಿಕರ ಪ್ರಭಾವವಲ್ಲದೆ, ಬೇರೆ ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಅರ್ಥಸಂಭವಿಸಲು ಶಕ್ಯ?

ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥ (Cancept) ಆಕೃತಿಯು, ಆ ಭಾಷಿಕ–ಜನದ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು–ಅವರ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ, ಬಾಹ್ಯ ಆಕೃತಿ ಎಂದರೆ ಶಬ್ದ–ರೂಪವು ಒಂದು ಭಾಷಿ ಕರದು; ಅಂತಸ್ಥ ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿ ಇನ್ನೊಂದು (ಭಾಷಿಕ) ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಪರದು ಇರುವಲ್ಲಿ, ಆ ಭಾಷೆ, ಬೇರೊಂದು ಭಾಷಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ದನ್ನು ನಿಸ್ಸಂದಿಗ್ಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. **ವಾಶೀ**–ಹಸ್ತನೆಂಬ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದ **ತ್ವಷ್ಟಾರನ** (:ಬಡಿಗ) ಆಯುಧದ ಹೆಸರು **ವಾಶೀ** (ಸೀ) [< ವಾಚಿ> **ಬಾಚಿ** (ಕಂನುಡಿ)] ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷೆಯದು ಎಂದು ಟಿ. ಬರೊ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಶಬ್ದ ಸಂ, ೪೩೭೫) ಋಗ್ವೇದದ ತ್ವಷ್ಟಾರ: ವಿಶ್ವಕರ್ಮ 'ಕರ್ಮಾರ ಇವ' ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ ಈ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ನಿಲುಮೆಯ 'ಆಕೃತಿ' ಆಪ:ರಸ ಪಂಥೀಯ ಭೂಮಿಕೆಯದು ಇರುವುದಾಗಿ, ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ, ತುಲನಾತ್ಮಕ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಭೂಮಿಕೆ ಯಿಂದಲೂ ಹೀಗೆ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ! ತ್ವಷ್ಟಾರನ ಆಯುಧದ 'ವಾಶೀ' ಎಂಬ ನಾಮ ಸಂಕೇತವು ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷೆಯದು ಎಂದಲ್ಲಿ ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತ ರಚನಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಬಾಚಿ > ವಾಶಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಡಿಗರು ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷಿಕರಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯನ್ನು **ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.** ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಇದು ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷೆಯ ಕೊಡುಗೆ ಎಂದು ತಜ್ಞರು ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುವ ಮಟಚಿ (ಮಿಡಚಿ) ವಾಶಿ (:ಬಾಚಿ), ಉಲೂಖಲ (ಒನಕೆ) ಇಂತಹ ಅರ್ಥ ಪೂರ್ಣ ಶಬ್ದ

ಗಳ ಮೂಲಕ, 'ಅಕ್ಷ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಕಣ್ಣು' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಾರ್ಥ ಹೇಗೆ ಬಂದಿತು ? ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಕೃತಿ (Caltural form) ಯಾವ ಭಾಷಿ ಕರದು, ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ವಿಶೇಷ ಶ್ರಮಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಈ ಪುರುಷನ ಸ್ತೋತ್ರದೊಳಗಿನ ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕ ವರ್ಣನಾ ವೈಖರಿಯ ಭಾಗವೆಂದು ಸಹಸ್ರ (ಶೀರ್ಷಃ) ಈ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ 'ಶೀರ್ಷ', 'ಅಕ್ಷ' ಮತ್ತು 'ಪಾದ' ಇವು ಪ್ರತಿ ಯೊಂದೂ ಸಾವಿರ ಇವೆ, ಎಂದರೆ ಮೂಲತಃ ಇವು ಮೂರೇ (ತಳಪಾಯ ಯದಲ್ಲಿ) ಉಂಟು ಎಂದೇ ಸೂಚಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಇದೆ! ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಇದನ್ನು ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಸಾವಿರ ತಲೆಯ ದೇವರಿಗೆ ಎರಡು ಸಾವಿರ ಕಣ್ಣು, ಎರಡು ಸಾವಿರ ಪಾದ ಇರಬೇಡವೆ ? ಸಾವಿರ ತಲೆಯ ದೇವ ರಿಗೆ ಒಂದೇ ಸಾವಿರ ಕಣ್ಣು ಹೇಗೆ ? ಈ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಚಮ ತ್ಕಾರ ಹುದುಗಿದೆ: ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಬರಿ ಶೀರ್ಷ, ಅಕ್ಷ ಮತ್ತು ಪಾದ ಈ ಮೂರು ಮಾತನ್ನೇ ಹೇಳಿರುವ ರೀತಿ ಸೋಜಿಗದ್ದಾಗಿದೆ. ಮೊದಲು ಇವ ಷ್ಟನ್ನೇ ಎದ್ದಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಕಾರಣವೇನು ? ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಪರಮ **ಪುರುಷನು ಒಂದು ತಲೆಯವನು, ಒಂದು ಕಣ್ಣಿನವನು ಮತ್ತು ಒಂದು ಅಡಿ (ಪಾದ) ಉಳ್ಳವನು** ಇರುವನೆಂದು ಬಗೆಯುವದೊ ಎಂಬ ವಿಚಿತ್ರ ಪ್ರಶ್ನೆ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತದೆ! **'ಅ-ಜ ಏಕಪಾತ್'** ದೇವನ, ಹಿಂದಿನ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡರೆ (ಪು. ೧೨೫), ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತದ ಈ ವರ್ಣನೆ (ವಿಶ್ವಸ್ಥ) ಒಂದು ಸನಾತನ ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸ ಹೊರಟಿದೆ ಎಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು **ಸ್ವಯಂಭೂ** ದೇವನೇ ಇರುವುದರಿಂದ, ಇವನೂ ಆ ಏಕಪಾದ ಮೂರ್ತಿಯಂತೆ, **ಅ-ಜನು** ಎಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ; ಆದಕಾರಣ ಈ 'ಸಹಸ್ರ' ಎಂಬ ಸ್ತೋತ್ರ ವೈಖರಿಯ ಹಿಂದೆ, ಈ ದೇವನು ಒಕ್ಕಾಲಿನವನು ಆಗಿರುವುದನ್ನೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, 'ಅಕ್ಷ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಸರ್ಪವಾಚಕ ವಿಶೇಷಾರ್ಥವೂ ಒಂದು ಇರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಆ ಏಕಪಾತ್ ದೇವ ನಂತಹ, ಇವನೂ ಒಬ್ಬ 'ಅಹಿ' (:ಬುಧ್ನ) ದೇವರು ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆಯು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಏಕಪಾತ ಎಂದರೆ ಒಕ್ಕಾಲಿನ ದೇವನನ್ನು, ಕಾಲಿನಂತಹ

ತೋಳಿನಿಂದ ಸಾರುತ್ತ ಬರುವ (ಸರ್ಪ=) **ಭುಜ**–ಗ, ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಕರೆಯಬಹುದು; ಇದೇ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪುರುಷನು ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ **'ಬಾಹು'** (: ಭುಜ)ಆಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ನಾಗನಿಗೆ **ಭುಜ–ಗನಿಗೆ, ಊರು** (ತೊಡೆ) ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ರಸಿಕರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುವುದರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯುಂಟೆ? ಊರ್ವಶಿ ನಾರಣನ ತೊಡೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಳಂತೆ. **'ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ' ಸಹೋದರ** ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವ ಹಾಗೂ ಆಸ್ವಾದಿಸಿರುವ ರಸಿಕ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತವು ಅಪರಿಚಿತವಲ್ಲ. ವಸ್ತ್ರಹರಣದಲ್ಲಿ ಯಾಜ್ಞಸೇನಿಯನ್ನು (ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ) ತೊಡೆ ಚಪ್ಪರಿಸಿದ ದುರ್ಯೋಧನನ ಊರು ಭಂಗ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ನಾಟಕ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ. ಆದರೆ **ಕರಾಳ ಕಾಳಹಸ್ತ** (: ಸರ್ಪ) ದಂತೆ ತಲೆ ಕೆದರಿನಿಂತ ಕೇಶಿನೀ ಕೃಷ್ಣೆಯು, ನಾಗಿಣಿಯ ಒಂದು ಸಂಕೇತವೇ ಆಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು; ಊರುಭಂಗವಾದ ದುರ್ಯೋಧನನು, '**ಫಣಿ**ಕೇತನ'! (ಎಂದರೆ ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಘಟನೆಗಳು ಮಾಯಾರೂಪ!) ಈ ಪ್ರಪಂಚವೂ ಹೀಗೆಯೆ, ಇದೆಲ್ಲ ಆದಿಶೇಷ ನಾಗನೆಂಬ ಗಾರುಡಿಗನ ಅಸು–ರ ಮಾಯಾವೀ ಪ್ರತಿಮಾ ಸೃಷ್ಟಿ! ತತ್ : ಏಕಂ ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯ! ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಮಾಧ್ಯಮವು ಮಾಯೂ ವಿಭ್ರಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಪ್ರಪಂಚವೂ 'ಅನೃತ'। ಇಲ್ಲಿ ಋತ : ಸತ್ಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಋಗ್ವೇದದ ಅರ್ಕ–ಕಷಾಯದಂತೆ ಸಾವಿರ ಹೆಡೆಯುವನೆಂಬ ಆದಿ ನಾಗನನ್ನು 'ಸಹಸ್ರ' ಶಿರ್ಷೇತ್ಯಾದಿ ವಿವಿಧ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ.

ಸರಿ. ಆದರೆ ಈ **ಏಕ ಶೀರ್ಷ,** ಏಕ **ಅಕ್ಷ** ಮತ್ತು **ಏಕಪಾತ್** ಆಗಿರುವ ಈ ಪುರುಷನು **ತ್ರಿಪಾದಿ**ಯಾಗಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಷ್ಣುವು ತ್ರಿಪಾದದಿಂದ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಸಿನಿಂತ ಕಥೆ ಉಂಟಲ್ಲ; ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಏನೊಂದು ಗುಹ್ಯ ಸಂಕೇತವು ಇರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ದೇಹ : ರಥ ಈ ಸಮೀಕರಣದ ವಿಚಾರ ಹಿಂದೆ ಬಂದಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ದೇಹರೂಪೀ ತೇರಿಗ ತ್ರಿ**'ಚಕ್ರ'**ಗಳು ಇದ್ದುದು ಕಂಡಿತು. ಈಗ, ಇಲ್ಲಿ (ವಿರಾಟ್) 'ಪುರುಷ'ನ ದೇಹದ ವಿಚಾರವು ಬಂದಿದೆ. ಅದರಿಂದ 'ಚಕ್ರ'ದ ಬದಲು ಪಾತ್ : ಪಾದದ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಚಾರವು ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ: ಆದಿ ಪುರುಷ ವಿಚಾರಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆದಿ ಮಾತಾಪೂಜೆ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು.

'ನಾರ' (: ಸ್ತ್ರೀ) ಆಯನವು ನಿಂದ್ಯ–ನಾರಕಲೋಕದ ದಾರಿ, ಎಂದು ಲೌಕಿಕ ಬುದ್ಧಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಟೀಕೆಯಿಂದಾಗಿ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮದ ಅನುಭಾವಧ ದಿಕ್ಕು ಬದಲಾಗಿ ಇಂದಿನ ನಾರ(ಪುರುಷನ) ಆಯನವು ರೂಢವಾಯಿತು. ಆದಿ ಮಾತಾ: ಆದಿಶಕ್ತಿಯ ಉಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮಾ ವಾಕ್‌ರೂಪದ ತ್ರಿಚಕ್ರ ರಥವಿರಬೇಕು. ಈಗ ತ್ರಿದಂಡ (: ಮೂರು ಕಣ್ಣಿನ(ಗಣ್ಣಿಗ),ಯೋಗದಂಡ)ಧಾರಿಯಾದ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷೋಪಾಸನೆಯು: 'ಬ್ರಹ್ಮ'–**ಚರ್ಯ**(ದಾರಿ)ಪ್ರಚಲಿತವಾದುದಾಗಿಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಈ 'ಬ್ರಹ್ಮ'ಚರ್ಯ (ಮಾರ್ಗ) ದಲ್ಲಿ ಷಟ್–ಚಕ್ರಯೋಗ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಾಧನದ ಮಾತು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರ ಮತ್ತು ಕಣ್ಣು > ಗಣ್ಣು ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಂದಿಗ್ಧತೆ ಉಳಿದಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. 'ಚಕ್ರ' ಈ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತವು 'ಕೃ' ಆಖ್ಯಾತ ಸಾಧಿತ: ಎಂದು ಪಾಣಿನ್ಯಾದಿಗಳ ಕಾಲದಿಂದ ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆ; ಇಂದು 'ಚಕ್ರ'ದ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವು ರಥವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ: ಚರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಚಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ 'ಚಕ್ರ' ಶಬ್ದ–ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ 'ಚರ್' ಆಖ್ಯಾತವು ಸಂಬದ್ಧವಿರಬೇಕಿತ್ತು; ಆದರೆ ಕೃ (: ಮಾಡು) ಆಖ್ಯಾತ ಸಾಧಿತ 'ಚಕ್ರ', ಮಾಳ್ಕೆ–ಗೆಯ್ಮೆದ ಸಾಧನವಾಗಿ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲು ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. ಕುಂಬಾರರ ಪಾತ್ರೆ **ನಿರ್ಮಾಣ ಸಾಧನ**ವೆಂಬ ಅರ್ಥದ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 'ಚಕ್ರ'ವು, ರಥದ ನಿರ್ಮಿತಿಯೊಡನೆ ಚಲನ ಕ್ರಿಯೆಯ ಸಾಧನವೂ ಆಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ, 'ಚಕ್ರ', ಷಟ್‌ಚಕ್ರ ಮೊದಲು ಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು; ಬಳಿಕ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಸಾಧನ ಎನಿಸತೊಡಗಿದ್ದು ಆಗಿದೆ.

ಆದರೆ, ಚಕ್ರ : O : ತೂತು : ಬಿಲ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕಣ್ > ಕಂಡಿ–ಕಿಂಡಿಯೆಂಬ ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ! ಆದರೆ 'ಅಕ್ಷ' ಎಂದರೆ ಅಚ್ಚು > ನೆಟ್ಟಗೆ ನಿಮಿರ್ದು–ಸಿಗುರಿ ನಿಲ್ಲುವಂತಹದು; ಇರುಸು, ಇದು ತೇರಿನ ಅಚ್ಚಿನಂತೆ ಭೂಮಿಗೆ ಸಮಾಂತರವಿರಬಹುದು, ಮರದ ಬಡ್ಡೆಯಂತೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ನಿಲ್ಲಬಹುದು. ಪೃಥ್ವಿಯ **ಅಕ್ಷದ ತುದಿ**=**ಧ್ರುವ** ಬಿಂದು. ಈ **'ಅ–ಕ್ಷ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಕ್ಷಯರಾಹಿತ್ಯದ–ಶಾಶ್ವತ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಅರ್ಥವಿದೆ.** 'ಧ್ರುವ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ಷಣವಾದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಕ್ಷಯವಾದಕ್ಕೆ ಅಸ್ಪದವಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಾರ್ಹ ಮಹತ್ವ ಸಮಸ್ಯೆಯೊಂದುಂಟು : 'ಅಕ್ಷ' ಸಂಕೇತ ಪ್ರತಿಮೆ ಉಭಯಾರ್ಥವುಳ್ಳದಾಗಿದ್ದು ! ಎರಡೂ ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿ ತೀರ ಭಿನ್ನ !

‘ಅ–ಕ್ಷ’ ಮತ್ತು **‘ಧ್ರುವ’** (ನಿಶ್ಚಿತ, ಶಾಶ್ವತ) ಎಂಬ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತ ನಿರ್ಮಿತಿಯ ೧) ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರ ಹಾಗೂ ಪ್ರೇರಣೆಯು, ಮತ್ತು ೨) ‘ಅಕ್ಷ’ ಇದಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣು > ಗಣ್ಣು, ಮತ್ತು ಹಾವು ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಸಂಭವಿಸಿದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರ ಹಾಗೂ ಜೀವನಾನುಭವ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಸಮಾನ ಸ್ವರೂಪದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು : ಸಮಾನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮಯ (ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳು) ಎಂದು ಹೇಳಲು ಆದೀತೆ ?

ಕಣ್ > ಗಣ್ ಈ ಶಬ್ದಮೂಲದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಲು, ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷಾಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಹಾಗೂ ಈಗ ಮರೆತಂತಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದಿರುವ ಅರ್ಥವಲಯಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆಯು ಪ್ರಯೋಜಕಾರಿಯಾಗದಿರದು. **ಕಣ್** : ೧) (ಮೊದಲು ಮುಚ್ಚಿದ್ದು–) **ತೆರೆದುದು;** (: ವಿಜಿ : ಬಿಜಿ) ಬಿಚ್ಚಿತ್ತು ತೆರೆದ ಕಣ್) ಕಣ್ಣಾಡಿ > ಕನ್ನಡಿ (ತೆರೆದ ಕಣ್ಣು ಎಂಬ ಆಶಯದ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದು), ೨) ಅ) **ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ ಕಣ್ಣು : ನೀರು ಬರುವ ತೂತು.** ಬ) ಮೊಲೆ (Tamil Lexicon   ) ; ಮಲೆಯಾಳಂ, ತುಳು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ Nipple, teat : ರಸಗ್ರಂಥಿ : ಆದಕಾರಣ, ಕಣ್ (: ಮೊಲೆ:) ಹಾಲು–ರಸ ಸ್ರವಿಸುವ ಗ್ರಂಥಿ, ‘ಮೊಲೆ’ ಎಂಬ ಮಾತಿಗಿಂತಲೂ ‘Nipple’ : ? ಸಂಕೇತದ ಮೂಲಕ ‘ಕಣ್’ (: ರಸ ಗ್ರಂಥಿಯ ರಂಧ್ರ) ಇದರ ಅರ್ಥವು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಲಿದೆ : “Small projection in which mammary ducts terminate in mammal of **either sex.** (Oxford Dictionary)

‘ಕಣ್’ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಿರುವ ಈ ಅರ್ಥಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವೇದದೊಳಗಿನ **ತ್ರಿ–ಚಕ್ರ** ಹಾಗೂ **ತ್ರಿ–ಪಾತ್** ಈ ಎರಡೂ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವು ತನ್ನ ತಾನೆ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ವಾಶೀ. ಊಲೂಖಲ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಂದಮಿಳ ಶಬ್ದಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ‘ಅಕ್ಷ’ (axle) ಯೂರೋ ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು > ಗಣ್ಣು ಈ ಉಭಯಾರ್ಥಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದುದರ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಭಾಷಿಕ ಆಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಕೃತಿ ಭಿನ್ನವಿರುವ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷ : ತೂತು (ಕಣ್ಣು) ಮತ್ತು ಇರಸು

ಇವೆರಡೂ ಅರ್ಥಗಳು ಹೇಗೆ, ಇದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು ತಿಳಿಯಲಾರದು. ಆಗ,ಕಣ್> ಗಣ್ಣು ಕನ್ನುಡಿಯ ನೆರವು ಅವಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈಗ ! ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಮಾತಿನ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. 'ಕಣ್' ಈ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಇರುವ ಅರ್ಥ ಸೂಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಯಾವುದು– ೧) ದೃಷ್ಟಿವಾಚಕವೊ ? ಅಥವಾ ೨) ರಸ ಸ್ರಾವದ ಗ್ರಂಥಿ : ರಂಧ್ರವೊ ! ಇವೆರಡರಲ್ಲೂ 'ತೂತು' ಇದು ಸಮಾನ ಆಕೃತಿ, ನಿಜ. ಆದರೆ ಒಂದು ಪ್ರಕಾಶದ ಕಿರಣದ ಕಿಂಡಿ = ಬೆಳಕಿಂಡಿ; ಇನ್ನೊಂದ ರಸದ್ರವಿಸುವ ರಂಧ್ರ ! ಕಣ್ ಈ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಈ ಏರಡೂ ಅರ್ಥಗಳೂ ಏಕ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಪ್ರಥಮಾರ್ಥವು ಯಾವುದು? ತದನುಷಂಗದಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದ–ಬರುವ ಅರ್ಥವು ಯಾವುದು ? ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ:

ರಸಸ್ರಾವದ (ಗ್ರಂಥಿ) 'ಪದ' ಅದೂ ಚಕ್ರ (: ನಾಭಿ : ನೇಮಿ) **ಕಣ್** ಎಂಬುದೇ, ಬೆಳಕಿನ ಕಂಡಿ ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ, ಸರ್ವ ಪ್ರಥಮಾನುಭವದ ಅರ್ಥ,—ಪ್ರಧಾನ ಅರ್ಥ, ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಮೊದಲಲ್ಲಿ ತ್ರಿ–ಚಕ್ರ ಅಥವಾ ಷಟ್–ಚಕ್ರದ ಯೋಗದಲ್ಲಿ **'ರಸೋ ವೈ ಸಃ'** ವೆಂಬ ದಿವ್ಯಾನುಭೂತಿಗೇ ಏನೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿರುವುದನ್ನು ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳೇ ಹೇಳುತ್ತಿವೆ. ಅಶ್ವಿನಿಗಳ ಮಧುಸ್ರವಿಸುವ ತ್ರಿ–ಚಕ್ರ ರಥವು ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮೂರನೆಯ ಪದ (ಪಾದ) ದಿಂದ ಮಧುಸ್ರವಿಸುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ವೇದದಲ್ಲೇ ಹೇಳಿದ್ದುಂಟು. (: ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮೆ ಪದೇ ಮಧ್ವ ಉತ್ಸಃ (I. ೧೫೪.೫) ಅವನ ಈ ತ್ರಿಪದಗಳಿಂದಲೂ ಬರುವ ಮಧುವು, ಲೋಕ ಸರ್ಜಕ ಹಾಗೂ ಅನ್ನ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದಾಗಿದೆ. (ಇದು ಮಾತೃ ಹಾಗೂ ಪಿತೃ ಉಭಯ ಶಕ್ತಿ ಸೂಚಕ). ತ್ರಿ ಅಂಬಕನು (ಮೂರು **ಅಮ್ಮೆಗಳುಳ್ಳವನು** ಮಧುಮತ್ **ಪಯಸ್** ಸ್ರವಿಸುವ ಕಣ್ಣು> ಗಣ್ಣು ಒಟ್ಟು ಮೂರು), ಎಂದರ್ಥ. ಇದೂ ಪುಂ–ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಿ (ಪ್ರತಿಮೆ). ಮಾನವನಿಗೆ ತ್ರಿ–ಚಕ್ರಯೋಗದ ರಸಾನುಭೂತಿ ಯೊಡನೆ ಅರಳುವ ಕಣ್ಣು ಇದು, ಈ ರಸಾನುಭೂತಿಯು ಬೆಳಕು ಆಗುವ ಕಿಂಡಿ; ಈ ಷಡಾಂಗಯೋಗದಲ್ಲಿಯು ಅನುಭೂತಿಯೆ ಈ ನರನಿಗೆ ಆ 'ಜ್ಞಾನದ' ಪ್ರಕಾಶವು ಸಂದ್ಯಕ್ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ರಸಾನುಭೂತಿ, ತತ್‌ಮಯಾನಂದದ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು : 'ದರ್ಶನ' ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಬರಿ ತೂತು;

ಎಂಬುದಂ ಈ ಸಂಕೇತದ ಉಭಯಾರ್ಥಗಳ ಒಟ್ಟಿನ ಆಶಯವಾಗಿದೆ. ದೃಷ್ಟಿ: ಬೆಳಕು ಇದು ಅಭೌತ ವಸ್ತು (Spiritual). ಭೌತರಸಾನುಭವ ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು!

'ಅಕ್ಷ' (: ಕಣ್ಣು), ಎಂಬಲ್ಲಿ ನೇತ್ರಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನ ಅರ್ಥವು ಅಭಿಪ್ರೇತ ವಿದೆ ! ನೇತ್ರ, ನಯನ ಈ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ನೀ > ನಯ್– (ಮುಂದೆ ಒಯ್ಯು) ಈ ಧಾತ್ವರ್ಥವೇ ಬೇರೆ; 'ಚಕ್ಷು' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬೆಳಕನ್ನು ಕಾಣುವ ಇಂದ್ರಿಯ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. ಈ ಬೆಳಕೂ ಸಹ ಅಭೌತವೇ. ಆದರೆ **ಕಣ್ಣು** (> ಗಣ್ಣು ಗ್ರಂಥಿ ಅಥವಾ ತೂತು) ಮತ್ತು 'ಅಕ್ಷ', 'ಅಕ್ಷಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ (ಕ್ಷಯರಹಿತ ಜ್ಞಾನದ ದೃಷ್ಟಿ.) ಬೇರೊಂದು ಪಾತಳಿಯ ಅನುಭವ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದೆ. ನಯನ–ಚಕ್ಷು ಸವಿತೃ ಪ್ರಕಾಶಗ್ರಹಣದ ಇಂದ್ರಿಯ; ಆದರೆ ಅಕ್ಷ : ಕಣ್ಣು : ತ್ರೀ (ಅಥವಾ ಷಟ)ಚಕ್ರಯೋಗದ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮದ ಅನುಭಾವದ ಮೂಲಕ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ 'ಶಾಶ್ವತ' ದೃಷ್ಟಿ ಎಂಬ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥವು ಇಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ! ಚಕ್ಷು ನೇತ್ರ, ನಯನವು ಲೌಕಿಕ ಜೀವನದ ಮಾರ್ಗಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉಪಯುಕ್ತ ದೃಷ್ಟಿ ಎಂದು ತತ್: ಏಕಂ ಪಂಥೀಯ ಮತ! **ಅಕ್ಷವಂತರು ದಿವ್ಯ ಅಕ್ಷರು : ಬಿಡುಗಣ್ಣವರು !** ಈ ಒಮ್ಮೆ ತೆರೆದ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚುವುದಿಲ್ಲ! ಬಿಡುಗಣ್ಣರಿಗೆ—ಪಕ್ಷ್ಮಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ಎಂಬ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನಂಬುಗೆ ಯುಂಟು ! ಇವರಿಗೆ ನಿದ್ರೆಯೆಲ್ಲಿ ? ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೆ ಬಿಡುಗಣ್ಣರಿಗೆ ಹಗಲು–ಇರುಳು ಭೇದವಿಲ್ಲ ! ಈ 'ಅಕ್ಷ' ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ 'Knowledge, religious knowledge ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವುದಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿ, ಈ ಪ್ರಯೋಗ ಗಳು ವಿರಳ ಎಂದೂ ಮೊ. ವಿ. ಕೋಶ ನಮೂದಿಸಿದೆ; 'ಜ್ಞಾನ'ವು, ತತ್ ಮಯತೆಯ ರಸಾನಂದದಲ್ಲಿ ಆಕ್ಷದಿಂದ ಬರುವ 'ಅಕ್ಷ':–ರ ಒಳಗಣ್ಣು ಅರಳಿದಾಗ **ಕಣಿಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗು 'ಜ್ಞಾನ'**; ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಇದು ಬೇರೆ ಎಂದು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು, ಗೀತೆ ಹೇಳಿರುವುದರ ಮರ್ಮವು ಹೀಗಿದೆ. ಈ ಒಳ ಕಣ್ : 'ಅಕ್ಷ' (: axle : ಇರಸು) : ಇದರ ಮೂಲಕ ಆಗುವ ಜ್ಞಾನವು ಸ್ಪರ್ಶೇಂದ್ರಿಯ ಜನ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ ಜ್ಞಾನೋಪ ಲಬ್ಧಿಯ ಜೀವನ ಪರಿಸರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶ್ರಮಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. **'ಸರ್–ಪ'** : ನಾಗ ಎಂಬ ಸಾರ್ಥ **ಅಕ್ಷವು ಸ್ಪರ್ಶಜ್ಞಾನದ ಕಣ್ಣು**, ಎಂದಲ್ಲಿ

ಅವಾಸ್ತವವೇನಿವೆ ? ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಂಡವಿಳ **ಕಣ್ಣು, ಕಣಿ > ಗಣಿ** ಈ ಅಕ್ಷರ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಮಾನವರ ಜ್ಞಾನದ ವಿಕಾಸದ ಶ್ರೀಕಾರ: ಗಣ-ಪತಿಯೆ ಆಗಿರುವುದನ್ನು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತಿಲ್ಲವೆ ? ಸರಸ್ವತಿ ಯನ್ನು 'ಅಂಬ, ಅಂಬಿತಮೆ' ಎಂದುದೂ (II ४२.೧೬), ಅಂಬೆ=ಗೌರಿ: ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷರಾ ಎಂದುದೂ (I, ೧೬४-೧೧) ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಿಲ್ಲವೆ ? ಮೊ, ವಿ. ಕೋಶವು ನಮೂದಿಸಿರುವ ಈ ಅರ್ಥ: ಆಕೃತಿ ಸಮಿಕ್ಷಾರ್ಹವಾಗಿವೆ: ೩ ಅಕ್ಷ: an organ of sense, Sensual perseption, the soul; **ಕಣ್> ಗಣ್ಣು**=soul=**ಜೀವಾಳ !** 'ಅಕ್ಷವು', (ಬಾಡಬ ಅಗ್ನಿ) 'ಕುಮಾರ' ಶಕ್ತಿಯ ನಿತ್ಯ ಸನಾತನ ಪ್ರತಿಮೆ, ಎಂದರೆ ಅಪರಾಧವಾದೀತೆ? ೧) **ಉತ್ತಾನ ಪದ** (: ಅಕ್ಷ : ಬಡ್ಡಿ [ವೃಕ್ಷ]) ಮತ್ತು ೨) **'ಧ್ರುವ'** (**: ಕುಮಾರ**) ಎರಡೂ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ! ಈ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಸಂಕೇತವು ಒಂದು ನೈತಿಕ ಕಥೆ (Parable) ಮೂಲತಃ ! ಆದರೆ ಆಖ್ಯಾಯಿಕಾ (legend) ಸ್ವರೂಪದ ಜರತಾರೀ ವಸನ ಧರಿಸದಿದ್ದರೆ, ಈ ನಾಗ: ಲಿಂಗನ ಪ್ರತಿಮೆ ಯನ್ನು ಈ ವರೆಗೆ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ : ಮನುಜರ ಹಂತದ ಅಂತಃಸಾಕ್ಷಿ, ಒಪ್ಪಬಹುದಿತ್ತೆ ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. 'ಉತ್ತಾನ-ಪದ' ಈ ಸಂಕೇತವು **ನಿಗುರಿ ನಿಂತ: ದಕ್ಷ** : ಬಡ್ಡಿ (ವೃಕ್ಷ) ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿದೆ ! (X, ೭೨,೩) ಎಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಈ ಉತ್ತಾನಪದ ಪ್ರಜ್ಞೆನ್ನ 'ದಕ್ಷ'ನೇ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ, ವೃಕ್ಷ (ಬಡ್ಡಿ): ಉತ್ತಾನಪದ ಇದು ದಕ್ಷವಿಲ್ಲದಾಗ-ಬರಿಕೊರಡು ಆದಾಗ, ಜಾತೀ-ಹೆಣ್ಣು ಒದ್ದಲ್ಲಿ ಅದು ಮರಳಿ ಚಿಗಿ (ಜಿಗಿ)ಯ ತೊಡಗುತ್ತದೆ, ಇದರ ಹೆಸರು ಅಶೋಕವೃಕ್ಷ ! ಅಂದರೆ ಅ-ದಕ್ಷ ಉತ್ತಾನಪದ ಶೋಕವೃಕ್ಷ ತಾನೆ, ಕಾಲಿದಾಸಾದಿ ಕವಿಪುಂಗವರು ಬಲ್ಲ ಈ 'ಸಮಯ'ದ ಅರ್ಥವು ದಿವ್ಯಾಕ್ಷದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಗೋಚರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಈ ಸೋಜಿಗ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ.

ಪೃಥಿವಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿರುವ-ಅದು ಕುಸಿದು ಕ್ಷಯಿಸದಂತೆ ಆಧಾರಭೂತವಾಗಿರುವುದೇ 'ಇರುಸು' : 'ಅಕ್ಷ' ಈ ಸ್ಥಿರವಾದ **'ಅ-ಕ್ಷ'** ದ ಒಂದು ನಿತ್ಯ ಬಿಂದು : **ಧ್ರುವ** : 'ನಕ್ಷತ್ರ' ಎಂದಲ್ಲಿ ಧ್ರುವ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಇರುವ **ಅವಿನಾಶಿ, ಶಾಶ್ವತ** (ಸ್ಥಾನ) ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮದ **ಅನುಭೂತಿ**

ಯಲ್ಲಾದ ದಿವ್ಯ ಅಕ್ಷ (ಕಣ್ > ಗಣ್ಣ) ದರ್ಶನದ ಫಲವಲ್ಲ, ಇದು ಪವಿತ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಅನು–ಭೂತಿ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವೆ ಇದೆ. ದಿಕ್ಕಾಲದ ಪರಿಸರದ ಜೀವನ ಪ್ರವಾಹವು, ಮಾನವ–**ಸಂತತಿ** ರೂಪದಲ್ಲಿ **ಸಂತತವಾಗಿ**–ಅ–ಕ್ಷಯ ವಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದು.—ಉಳಿಯಬೇಕು; ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದು ಕೊಡುವ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೂ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಉಂಟು; ಈ ಒಂದು ಋಚೆ ನೋಡಿ: (V. ೧೭೩.೪).

ಧ್ರುವಾ ದ್ಯೌಃ, ಧ್ರುವಾ ಪೃಥ್ವೀ ಧ್ರುವಾಸಃ ಪರ್ವತಾಃ ಇಮೇ ।
ಧ್ರುವಂ ವಿಶ್ವಂ ಇದಂ ಜಗತ್, ಧ್ರುವಃ ರಾಜಾ ವಿಶಾಂ ಅಯಮ್ ॥

ಐಹಿಕ ಜೀವನದ ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಸುಂದರವಾದ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣವಂತೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಯೋಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಸಂಕಲನಕಾರನ ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದಾಗಿ ಈ ವೇದವು ಪ್ರವೃತ್ತಿಪರ ಸೂಕ್ತ ಸಂಗ್ರಹ ಎನಿಸುವುದು. ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ, (ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ) ಪ್ರವೃತ್ತಿಪರ ಮೊಗವಾಡದ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಯೂ ಹಾಗೂ ದ್ವಂದ್ವಾರ್ಥದ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಪವಾಡ ಚಮತ್ಕಾರಗಳ: ಸಂಭ್ರಾಮಕ ಆವರಣ ನಿರ್ಮಾಣದಿಂದಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಋಗ್ವೇದದ ಏಕಶೀರ್ಷ, ಏಕಪಾದ, ಏಕಾಕ್ಷ : ವಾತರಶನ ವಾತಶ್ವಾರೋಹಿ (ಕೇಶೀ) ಪುರುಷನು, ಮಧ್ಯಮಾವಾಕ್ (ಪಾನಪಾತ್ರೆ) ಸೇವನದ ಉಪ ಮಂಥದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವನೆಂಬ ಈ ಪ್ರಧಾನ ಆ–ಕೃತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳು ವುದು ತುಂಬ ದುಷ್ಕರವಾಗಿದೆ! 'ನಕ್ಷತ್ರ', ಒಂದು ಕಾಲದ ವೇದದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಂತೆ ಮೃತಾತ್ಮಗಳ ಸ್ಥಿರವಾದ ವಾಸಸ್ ಸ್ಥಾನ; ಆದರೆ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ನಕ್ಷತ್ರ, '**ತಾರೆ**' ಆಯ್ತು ! ತಾರಾ : ಭಗವತೀ', ಚಂದ್ರನ ಭೋಗಸ್ಥಾನವೆಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ನಿರ್ಮಿತವಾಯ್ತು !

ಈ ಬಿಡುಗಣ್ಣಿನ ಏಕಪಾತ್ (ಅಜ :) ಪುರುಷನ ಮೂಲ ಆಕೃತಿಯ ಕಡೆಗೆ ಗಮನವು ಹೋಗದಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವ ಈ ಹಂಚಿಕೆ ನೋಡಿ : ಯಾವ ಪುರುಷನನ್ನು ಯಜ್ಞೀಯ ಪಶುವಾಗಿ (ಬಲಿಗೊಡಲು) ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆಯೊ ಆತನ ಮುಖವು ಯಾವುದು ? ಆತನ ಬಾಹುಗಳು ಯಾವುವು ? ತೊಡೆಗಳು ಯಾವುವು ? ಪಾದಗಳು ಯಾವುವು ? ಈ ಪ್ರಶ್ನಾವಳಿಯಿಂದ 'ಪುರುಷ'ನತ್ತ

ಣೆಂದ, ಸಮಾಜರೂಪೀ ಸಮಷ್ಟಿ ವೈಶ್ವಾನರ ರೂಪದ ಕಡೆಗೆ ಪಾಠಕರ ಗಮನ ಸೆಳೆಯಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಈ ಹಂಚಿಕೆಯಿಂದ ತ್ರಿಲೋಕವ್ಯಾಪೀ ವೈಶ್ವಾ–ನರನ ಎಂಪರೆ (ಭೂಃ, ಭುಃ, ಸ್ವಃ ವ್ಯಾಪೀ) ತ್ರಿತನ (: ಮನು–ಜ) ನನ್ನು ಮೇಲಣ ಇಬ್ಬರಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ 'ನರ' < ನಾರಸನ್ನಾಗಿಸುವ ಸಂಧಿಯನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ ! ಏಕೆಂದರೆ ಈ ನಾರ : ಪುರುಷ, ಮೇಧದ ಪಶು !

ಈ 'ಪುರುಷ' ಬಲಿ = ಪುರುಷ ಮೇಧ ಎಂದರೇನು, ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು 'ಸರ್ಪ'ಯಾಗದ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನೂ ಕೆದರುತ್ತಿದೆ ! ಅಲ್ಲದೆ ವರುಣನಿಗೆ ಬಲಿ ಕೊಡಲು ತಂದ (**ಶುನಃ**) **ಶೇಪನ** ಸಮಶ್ಯೆಗೆ ಪರಿಹಾರ ನೀಡುತ್ತಿದೆ : ರಾಜರ ಪಟ್ಟಬಂಧಮಹೋತ್ಸವದ ಕಾಲಕ್ಕೆ 'ಶುನಃ **ಶೇಪನ**' ಈ ಬಲಿದಾನದ ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು—ಈ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದ್ದಿತು ! ಈ ಬಗೆಯ 'ಪುರುಷ' ಬಲಿಯು ಒಂದು ಪ್ರಕಾರವು, ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ.

ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಆಕಾಶವಾಚಕ ನಾಮದ Urenus (ಯುರೆನಸ್) ದೇವನು, ಭಾರತೀಯ ವರುಣನನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಾನೆ, ಎಂದು ಗ್ರೇವ್ಸ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ (G. M. I. P. 38). ಹಿಟಾಯಿಟ್ ಜನದ ದೇವ 'ಕುಮರ್‌ಬಿ' (Kumarbi), ಹಿಟಾಯಿಟ್ ಆಕಾಶದ ದೈವತ **ಅನು** (= ಯುರೆನಸ್) ದೇವನ 'ಪುರುಷ'ನನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ; ಕೆಲವು ಬೀಜ ನುಂಗುತ್ತಾನೆ; ಕೆಲವು ಬೀಜ ಉಗುಳುತ್ತಾನೆ. ಉಗುಳಿದ ಎಡೆಯ ಆ **ಗುಡ್ಡದ** ಮೇಲೆ **ದೇವಿಯು** ಪ್ರಾದರ್ಭಿಸುತ್ತಾಳೆ;—ಅಫ್ರೋಡೈಟ ದೇವಿ ಭಾರತೀಯ 'ಆ–ಪ್ರೀ' ಸೂಕ್ತದ ತಿಸ್ರೋದೇವಿಯರನ್ನು ಹೋಲುವ ಗ್ರೀಕ ತಿಸ್ರೋದೇವಿಯರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯಳು ಯುರೆನಸ (: ಅನು) ದೇವನ ಲಿಂಗ ಶೇಷದಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿದಳು. ಕುಮರಬಿ ದೇವನಿಂದ ಶೃಂಗಿಸರ್ಪ ಸ್ವರೂಪ ಡೈಯೊನಿಸಸ್ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ... (G. M. I. 39).

'ಯುರೇನಸ್ ದೈವತವು, ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯ ಜನದ ಆರಾಧ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆ. ಈ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತ ಪೂಜಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಒಲಂಪಿಯನ್ ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯವಾಯಿತು' ಎಂದು ಗ್ರೇವ್ಸ ಹೇಳುವ ಮಾತು ಭಾರತೀಯ ವರುಣನಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. **ಭಾರತೀಯ**

ಆಪ : ರಸ ಪಂಥದಲ್ಲಿ, (ಒಲಿಂಪಿಯಸ ಪಂಥವು ಆಪ : ರಸ ಭೂಮಿಕೆಯದೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯಿಲ್ಲ) ಸೌರ ವರುಣನು ರಾಜ ಸಮ್ರಾಟ್ ಹಿರಿಯ ದೇವರಾಗಿ ಪೂಜೆಗೊಂಡಿದ್ದಾನೆ; ಆಪ : ನಾರಪುತ್ರಿ ಎಂಬ ಉರ್ವಶಿಯಲ್ಲಿ (ನಾರಸ **ತೊಡೆಯಿಂದ** ಹುಟ್ಟಿದವಳೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳವಳು !), ವಸಿಷ್ಠ, ಅಗಸ್ತ್ಯ ಸರೋತ್ತಮರು ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ; ಇವರು ಮಾತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು: 'ದತ್ತಕ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಹೊತ್ತು ತನಗೆ ಬರದಿರಲಿ' ಎಂಬ ವಸಿಷ್ಠನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ. 'ಕ್ಷೇತ್ರ–ಜ' ಸಂತತಿಯ ಪರಂಪರಾಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಸಾಮ್ಯವಿದೆ: ಯುರೆನಸ್ ಈ ಹೆಸರು ಮೊದಲು ಸ್ತ್ರೀ ವಾಚಕವಂತೆ: 'Urana ? ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಿ ನಾಮವು (ಪರ್ವತದೇವಿ : queen of Mountains) ಗ್ರೀಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗಿಯಾಗಿ ಆಕಾರದ ಆಕಾಶದ ದೈವತ ಎಂಬರ್ಥದ ನಾಮವಾಯಿತು, ಎಂದು ಗ್ರೇವ್ಸ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುಂಲಿಂಗೀನಾಮಗಳ ಮೊದಲು ಎರಡು ಭಿನ್ನ ಭಾಷಿಕ ನಾಮಗಳೋ ತಿಳಿಯದು. ಅದೇನೇ ಇದ್ದರೂ. ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಲ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಿ ನಾಮ ಪುಲ್ಲಿಂಗಿಯಾಗಿರುವಲ್ಲಿ 'ನಾರ'ವೂ ಒಂದು. ಪುರಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಿ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ವೇದಕಾಲದ ತರುವಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಪುಲ್ಲಿಂಗಿಯಾಗಿದೆ. 'ಮಲ್ಲಿ' 'ನೇಮಿ' ಇವು ಮಲ್ಲಿ–ನಾಥ, ನೇಮಿ–ನಾಥ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗಿಯಾಗಿವೆ.

ಇನ್ನು ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಚಮತ್ಕಾರ ನೋಡಿರಿ : **ತ್ರಿಪಾತ್ : ತ್ರ್ಯಂಬಕ: ಮೂರು ಕಣ್** (: ಅಕ್ಷ) : ತಾರೆ: ಇದು ನಿಜವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀ ರೂಪ; ತ್ರಿ–ಚಕ್ರಕ ರಥ : ದೇಹ ▽ ಸರಿ. ಈ ನಾಮ–ರೂಪವೆ ಮೂರುಗಣ್ಣಿನ (ಕಣ್ಣೆ) (ದೇಹ :) **ದಂಡವೆಂದಾಗ** ಪುಲ್ಲಿಂಗಿಯಾಗುತ್ತದೆ! 'ಶರಣ್ಯೇ **ತ್ರ್ಯಂಬಕೇ** ದೇವಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಈ ತ್ರಿಚಕ್ರ ದೇವಿಯ ಮೂಲದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವಳೇ 'ನಾರಾಯಣಿ' ನಿಜ. ತ್ರಿ–ಅಂಬಕ ಕಣ್ಣುಕಣ್ಣು ಉಳ್ಳ ದೇವಿ ನಾರ : ಆಪ : ಪಯಸ್ ಮಧು ಸ್ರವಿಸುವ ನಾರಾಯಣಿಯೆ ಅಲ್ಲವೊ ? '**ಆಪೋ ನಾರಾಃ**' ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಈ ತ್ರ್ಯಂಬಕದೇವಿ ನಿತ್ಯ 'ಆದ್ರ್ರ'; ಆದಕಾರಣ 'ನಾರಾಯಣಿ', ಇವಳ ಪುತ್ರರು 'ದ್ರಪ್ಸಿನಃ' : ದ್ರಪ್ಸಸ್ಕನ್ನಃ' ಈ ದಿವ್ಯ ಅಪ : ರಸ ಸ್ವರೂಪ ಶ್ರೀ ದೇವಿಯ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದ ಪೋಷಣೆಯಿಂದ ಲೌಕಿಕ ಪ್ರಪಂಚದ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಹಾಗೂ ಪೋಷಣೆ, ಸಂವರ್ಧನೆ ಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರಣ **ಶ್ರೀ–ದೇವಿ : ಭಗವತಿ**

ನಿತ್ಯಮುಕ್ಕಣ್ಣಿ. ಆದರೆ ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಗೂ ಮೊದಲು, ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿಗೇ ಪರಮೋಚಿತವಾದ ಹಾಗೂ ಸಾರ್ಥವಾದ 'ಮುಕ್ಕಣ್ಣಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಸ್ವ–ಅರ್ಥೀ ಪುರುಷನು ತನಗೆ ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡನು! ಆದರೆ ಅದು ಬರಿನಾಮ–ಮಾತ್ರ! ಇವನ ಎರಡು ಕಣ್ಣು (Nipples) ಬರಡು ಎಂಬುದನ್ನು ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಗಂಡಸು ಒಪ್ಪದಿರಲಾರನು. ಕಣ್ > ಗಣ್ ಇದು ಅಪ : ರಸ ಸರ್ಜಕ ಗ್ರಂಥಿ: ಗಂಡಸಿಗೆ, ಜ್ಞಾತ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಎಂದಿಗೇ ಆಗಲಿ, ಒಂದೇ ಒಂದು ಗಣ್ಣು. ಆದುದರಿಂದ ತಾನು 'ತ್ರಿಪಾದ'ನೆಂಬ ವಿಷ್ಣುವು, ಮಹಾಷ್ಟ್ರಿಕ ಆರಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಹೇಳುವಂತೆ **'ಮೋಹಿನಿ' ರಾಜನೇ** ನಿಜ! ಗಂಡಸಿನ ವೇಷದ ಸ್ತ್ರೀರೂಪ! ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ ವೇಷದ ಪುರುಷರೂಪ. ಇವು ಭಾರತೀಯ ಡ್ಯೆಯೋನೇಸಿಸ್ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳು.

ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ತುಲನೆಯ ಮೂಲಕ, ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲೀನ 'ಗುಹಾನಿಹಿತ', 'ಗುಹ್ಯಾತ್ ಗುಹ್ಯತಮ' ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಕೆಲವೊಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆಯತೊಡಗುತ್ತವೆ: ಆದರೆ ಇಂತಹ ತುಲನೆಯೆ ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಯುರೆನಸ್‌ನ ಕಥಾಭಾಗದಿಂದ ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲೀನ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಕಥಾಭಾಗಗಳ ಅದೆಷ್ಟೋ ಸಂದಿಗ್ಧ ಸ್ಥಳಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಶಕ್ಯತೆಯು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. The castration of Urenus' (I. P. 37-39) ಈ ಕಥಾಭಾಗವನ್ನೇ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಿ. ಋಗ್ವೇದದ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಅಥವಾ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷ (ಬ್ರಹ್ಮ)ನ ತಲೆ ಕತ್ತರಿಸಲಾದ ಕಥೆಯುಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು ದೇಹದ ಶಿರಚ್ಛೇದವಿರದೆ 'ಪುರುಷನ' ಶಿರಸಿನ ಭಾಗವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ರುಂಡವಿಲ್ಲದ 'ಮುಂಡ' ಅಥವಾ 'ಪಾದ' ಅಡಿಯ ಭಾಗ ಉಳಸಿರುವ ಸೂಚನೆಯುಂಟು. (ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದ ಈ ಕೃತಿ, ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದ ಸ್ತ್ರೀ ವಿಷಯಕ ಈರ್ಷೆ–ದ್ವೇಷಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಲೆ ಇದೆ! 'ಪುರುಷ' ಛೇದದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮೂಗು ಕೊಯ್ವ ವಾಡಿಕೆ ಪ್ರಚಲಿತವಾದುದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು.) ಪುರುಷ **ಸೂಕ್ತ**ದಲ್ಲಿ 'ಶಿರ' ಮತ್ತು 'ಪಾದ' ಇವೆರಡನ್ನೂ 'ಅಕ್ಷ' (: ಕಣ್ > ಗಣ್ಣ) ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ವಿಂಗಡಿಸಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದುಂಟು. (ಸಹಸ್ರ) **ಶೀರ್ಷ,** (ಸಹಸ್ರ) **ಅಕ್ಷ:** (ಸಹಸ್ರ) **ಪಾತ್** ಈ ಮೂರನ್ನೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿ ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ 'ಪ್ರತಿಮಾ'

ಇದು. ಇದನ್ನು ಅಳೆದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿ 'ದಶಾಂಗುಲ' ಎಂಬಲ್ಲೂ ಈ ಪುರುಷನು ಇನ್ನೊಂದು ವಾಸ್ತವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನವೀಯುತ್ತಾನೆ!

ಋಗ್ವೇದದ ಮಿತ್ರ (ಸೂರ್ಯ)ನ ಸಂಗಾತಿ ಎಂಬ ಹಾಗೆ ಚಿತ್ರಿತನಾಗಿರುವ ಸಮ್ರಾಟ್ 'ವರುಣ' ಎಂಬವನು, ವನಸ್ಯ (ಗಿಡದ) ಸ್ತೂಪಂ (ಬಡ್ಡಿ)' ಆಕೃತಿಯ ತನ್ನ 'ಪುರುಷ'ನನ್ನು, ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ (ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆದ ಸಂಕಲನವೆಂದು ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಿರುವ) ಮೊದಲನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿಯೆ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ, ತನ್ನ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಶಕ್ತಿಯ ದಿವ್ಯದಂಡ (: ಖಡ್ಗ)ವನ್ನು ಝಳಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ! ಮತ್ತು ಈ ಸೂಕ್ತರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಔಚಿತ್ಯವುಂಟು : ವರುಣನ ಈ **'ಪುರುಷ'ನು** ಕಂಡುದು ಯಾರಿಗೆ? ತನ್ನ (ಭವ ?) ಬಂಧನದ **ಪಾಶ** (?) ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಡಲು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವ ಶುನಃ **ಶೇಪ**ನಿಗೆ! (I. ೨೪)

ವರುಣನನ್ನು 'ರಾಜಾ' 'ಸಮ್ರಾಟ್' ಎಂದು **ಹೇಳುವು**ದಾದರೂ ಅದನನ್ನು ತ್ರಿತ: ಇಂದ್ರನ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರು ಕೀಳ್ಗೆದಿರುವುದಾಗಿ ಅನೇಕ ಸಂಶೋಧಕರ ತಕರಾರು ಇದೆ; ಆದರೆ ಇದರ ಕಾರಣವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಲು ಈ ವರೆಗೆ ಶಕ್ಯವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ವನಸ್ತೂಪ : (ಶುನಃ) ಶೇಪ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದ 'ಪುರುಷ' ಪೂಜೆ ಅಮಾನ್ಯವಿರುವವರು ವರುಣನ 'ಸಮ್ರಾಟ್' ಪದವಿಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸದಿರುವುದು ಸಹಜವೇ ಇದೆ. ಶುನಃಶೇಪನಿಂದ, ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾದ **'ಅಗ್ನಿ', ಬಾಡಬನೇ** ಇರಲಿಕ್ಕಿಬೇಕು: ಇವನು 'ಜಾತವೇದ' ಅಗ್ನಿಯಾಗಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಜಲದೇವರನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಜಲದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವಲ್ಲಿಯೆ ಔಚಿತ್ಯವುಂಟಷ್ಟೆ? ಈ **ಬಾಡಬನಿಗೆ 'ಗೌತಮಾಗ್ನಿ'** ಎಂಬ ವಿಶಿಷ್ಟ ಹೆಸರಿರುವುದಾಗಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯದೊಳಗಿನ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಬರುತ್ತಿದೆ! (೫. ೪. ೯) **'ಪುರುಷೋವಾವ ಗೌತಮಾಗ್ನಿಃ'; 'ಯೋಷಾವಾವ ಗೌತಮಾಗ್ನಿಃ'** ಹೀಗೆ 'ಜಾತವೇದ' ಅಗ್ನಿಯ ಅವಮೂಲ್ಯವು ಕೊನೆಮುಟ್ಟಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಒಂದು : 'ಧೀ' ಶಕ್ತಿಪ್ರಚೋದಕನೂ 'ಕವಿ'ಯೂ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸವಿತೃವನ್ನೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡುದುಂಟು. ಈ ಹೊಂಚು **ಅದಿತಿ, 'ಕ'** ನಾಮಕ ಹಿರಣ್ಯ–**ಗರ್ಭ** : ಪ್ರಜಾಪತಿ, ಇವರ ಸರ್ವ ಪ್ರಥಮ ಸಂಸ್ಮರಣದಿಂದ**ಲೇ** ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ.

ಮೂಲ 'ಅಗ್ನಿ' ಹಾಗೂ 'ಸವಿತೃ' ಈ ದೇವತೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ವಿಸಂಗತ; ಬರಿ ಶಬ್ದ–ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ! ನಿರಗ್ನಿಗಳ ಜಲಸೇಚಕ ವರುಣ : ಆಪ:ರಸ ಭೂಮಿಕೆಯ ಈ 'ಯಜ್ಞ'ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾದ ಸವಿತೃವು ಯಾರು ? ಧೀಪ್ರಚೋದನೆಯ ಕಾರ್ಯ ಇದಲ್ಲ. ಅಕ್ಷರಶಃ **'ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಸವದ'** ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ವಿಶ್ವದ ಹೆರಿಗೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿರ ತಕ್ಕ ರಸಾಧಿಪತಿಯೆ ಇವನು ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು; ಹೊರತು, ಇವನು **'ಯೋನಃ ಧಿಯಃ' ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತಾನೊ, 'ಕವಿಯಂತೆ'** ಮಾನವರಿಗೆ, ಯಾವನು **'ವಿಶ್ವಾ–ರೂಪಾಣಿ'** ಕಾಣಿಸುತ್ತಾನೊ ಆ ಸೌರತತ್ತ್ವಾಧಿಷ್ಠಿತ 'ಭಾನು' ಮಂಡಲದ ಸವಿತೃವು ಆಗಿರಲು ಶಕ್ಯವೆ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಇದು ಪಂಚರಾತ್ರ, ನವರಾತ್ರ ಸ್ವರೂಪದ ರಾತ್ರ–ಸತ್ರವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು.

ಜನಕ್ಕೆ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ವಿಭಜಿಸಿ ನೀಡುವನೆಂಬ ಸ್ವರೂಪದ 'ಭಗ' ಎಂಬ ದೈವತವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾಗಿದೆ: (ಶುನಃ) **ಶೇಪನನ್ನು ಭಗ–ಭಕ್ತ** ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿರುವುದು ಸಾರ್ಥವಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು, ಈ 'ವನಸ್ಪೂಪ'ದ ದೇವತಾ ಆಹ್ನಿಕದಲ್ಲಿ. ಈ 'ಶೇಪನು' ವರುಣನನ್ನು ನೆನೆವಾಗ **'ಅನಿಮಿಷಃ ಚರಂತೀ ಆಪಃ'** ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ! 'ವನಸ್ಯ ಸ್ಪೂಪದ' ವರುಣನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯೋಜಿಸಿರುವ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆಯ ಗತ್ತು ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಮುಚ್ಚದಿರುವ ಬಿಡುಗಣ್ಣಿನ ಸೂಚನೆಯಿದೆ. **'ಅನಿಮಿಷ'** (: ಅಕ್ಷದಿಂದ) ಪ್ರವಹಿಸುತಿರುವ ಆಪಕ್ಕಿಂತಲೂ, ಹೇ ವರುಣನೇ ನೀನು ಶ್ರೇಷ್ಠನಿದ್ದೆಯೆ ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಥವಿದೆ (೬). ರೇತಕ್ಕಿಂತ ಆ ದಿವ್ಯರೇತ ಸರ್ಜಕ 'ಪುರುಷನು' ಯಾವಾಗಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆ, ಅಲ್ಲವೊ ?

ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಯ 'ಯುರೆನಸ' (: ಆಕಾಶರೂಪ) ದೈವತ; ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವಂತರದು. ಭಾರತೀಯ ವರುಣನು ಮೂಲ ಸೌರಮಂಡಲದ ದೈವತವೆಂಬುದು ಸರ್ವಮಾನ್ಯ; ಇದು ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯವರ ಸಂಪ್ರದಾಯ; ಆದರೆ ಗ್ರೀಕ ಯುರೆನಸನೂ ವರುಣನಂತೆ, 'ಪುರುಷ' ಆಕೃತಿಯ ದೈವತವಾಗುತ್ತಾನೆ! ಗ್ರೀಕ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲಾದ ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದೊಳಗಿನ ಸಮಾನ ಸ್ವರೂಪವು

ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿವೆ. ವರುಣನ ಪವಾಡ ಕಥೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತ. ನಾಗ (: 'ಪುರುಷ') ಶಕ್ತಿಯ ಪರ್ಯಾಯ ಆಕೃತಿಗಳು ಹಲವು, **ಅದಿತಿ** ಯೊಡನೆ ತಾನೇ ಅರ್ಥಪಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ವಿಶೇಷ. **'ಕ'** ನಾಮಕ ಹಿರಣ್ಯ **ಗರ್ಭ=ಚಂದ್ರಾಃ ಆಪ :** ದೈವತ: ಅಪದೊಳಗಿನ ಅಗ್ನಿ, ಗರ್ಭಾಧಾನ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ) ಆಮಂತ್ರಿತ ಪ್ರಸವಕ್ರಿಯಾಧ್ಯಕ್ಷ ಸವಿತೃ= ಪ್ರಜಾಪತಿ, 'ಭಗ–ಭಕ್ತ' (: ಭಗ–ಭಾಕ್) ಶುನಃ **ಶೇಪ**, ಇದರೊಡನೆ ಈ (ಶು–) **ಶೇಪನ** ತಂದೆಯೆಂಬ (ಶುನಃ) **ಲಾಂಗೂಲ** ! ಲಾಂಗಲ (: ನೇಗಿಲ) ದಂತೆ ಲಾಂಗೂಲವೂ 'ಪುರುಷ' ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿರುವ ಗುಹ್ಯವು ಇಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ !

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶುನಃ **ಶೇಪನ** ಬಲಿದಾನವನ್ನು ಕುರಿತು, ವಿಂಟರ್ ನಿಟ್ಸ್ ಮೊದಲಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ತುಂಬ ಚಿಂತನಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಬಲಿಯ 'ಪುರುಷ'ನ ಈ 'ಆಕೃತಿ' ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ, ಅಂದು ! ಈ ಆಚಾರ ಪದ್ಧತಿ ವೇದಕಾಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತಿಪುರಾತನ ನಡೆವಳಿಯು; ಅದರ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾರ್ದ್ವನಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೇಳಬರುತ್ತಿರಬೇಕಾಗಿ ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆ. ಶತಪಥದ **'ಪುರುಷ'**–ಮೇಧದ–ಪಂಚ–ರಾತ್ರ ಸತ್ರವು ಒಂದು ಕಾಲದ **ನರಬಲಿಯ** ರೂಢಿಯೊ ? ಎಂಬ ಚರ್ಚೆಗಳಾಗಿವೆ. (ಕೀತ್ Religion and Philosophy of Veda ನೋಡಿ). ಆದರೆ ಈ 'ಪುರುಷ' ಸಂಕೇತದ ಬೀಗದಕೈ 'ಬ್ರಹ್ಮ'–ಚರ್ಯ; ಇದು ಛಾಂದೋಗ್ಯದ 'ಅರಣ್ಯಾಯನದ' ವಿವರಣೆಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೊದಲು ಬಂದಿದೆ. ವರುಣನ 'ವನ–ಸ್ತೂಪ' ಪುರುಷ–ಮೇಧ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯಾಯನದ ರಸಹನಿವ (: ದ್ರಪ್ಸಸ್ಕನ್ನಃ) ಅಶ್ವತ್ಥ, ಕಠ ಹಾಗೂ ಗೀತೆಯ ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ ಅಶ್ವತ್ಥ ಈ ಸಮಾನ ಆಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪುರುಷನವೇ. ಯುರೆ ನಸನ 'ಪುರುಷ' ಛೇದ ಈ ಕಥಾಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಾಮ್ಯದ ಮೂಲಕ ಇದು ಆರ್ಯಪೂರ್ವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಂಶವೆಂಬುದು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಪುರಾತನ ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಬೆಂಬಲವು ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಛಾಪಿನ , **'ಏಕಾಕ್ಷ'** ಪುರುಷನ ಗ್ರೀಕಪವಾಡ ಕಥೆಯನ್ನು ಅರ್ಥ ಯಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಶ್ವಾಸವು ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸೈಕ್ಲೊಪಸರೆಂಬ

(Cyclopeses) ನಾಮಾ ಸಂಕೇತದ ಏಕಾಕ್ಷ ಅಸುರನೊಬ್ಬನ ಗ್ರೀಕಕಥೆ ಸುಪ್ರ ಸಿದ್ಧವಿದೆ! ಇವನು ಭಾರತೀಯ ಕಥೆಯ ಭೌಮಾಸುರನು (:ಭೂಮಿಪುತ್ರನು) 'ನಾರ'ಕನಂತೆ. ಯುರೆನಸ್‌ನ ಸರ್ಜಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಜಲವರ್ಷಣದಿಂದ ಭೂಮಾ ತೆಯು ಪಸುರೆಯಾದಳು–ಪಸುಳೆಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದಳು. ಈ ವರ್ಷಯಿತೃ ವೃಷ್ಣಿಯೆ ಯುರೆನಸ್ ದೇವ : ಈ ತಾಯ್ಗುಂಡನು ಸುರಿಸಿದ ಮಳೆಯಿಂದಾಗಿ ನಿದ್ದೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ತಾಯಿ, ಬಳಿಕ ಸುಜಲೆ ಸುಫಲೆಯಾದಳಂತೆ. ಯುರೆನಸನಿಂದಲೇ ನದಿಗಳು ತುಂಬಿ ಹರಿಯತೊಡಗಿದವು. ಇದೆ ಬಗೆಯ ಜಲಸೇಚನ ಶಕ್ತಿ ವರುಣನಲ್ಲೂ ಉಂಟು. 'ವರುಣೋ ಯಾದಸಾಂ ಅಹಂ' ಎಂದು ಹೇಳುವ ವಿಷ್ಣು–ಕೃಷ್ಣರು ಭಾರತೀಯ ಯುರೆನಸರೂ ಆಹುದು. ಗೀತೆಯ ಭಗ–ವಂತನಾಗಲಿ, ವೇದದ ವರುಣನಾಗಲಿ ಇವರು ವೃತ್ರಾದಿಗಳ ತಂದೆ, ಎಂದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಲ್ಲ. ನೆಗಳೆಯ ವಾಹನವನ್ನುಳ್ಳ ವರುಣನು, ಸಮುದ್ರದ ಅಹಿರ್ಬುಧ್ನ್ಯ, ಶುಷ್ಣ, ಕೃಷ್ಣಾದಿ ಅಸುರರಿಗೆ ಜನ್ಮಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಹೇಳದಿರುವ ಸಂಯಮದಲ್ಲಿ ಭಾರ ತೀಯ ಅಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಮೇಧಾವಿಗಳ ಧೂರ್ತತೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿಯೆ ವ್ಯಕ್ತ ವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆ ?

'ಅದಾರ್ತ' 'ಕ್ಲಿನ್ನಾ' ಭಾರತೀಯ ಭೂದೇವಿ, ಗ್ರೀಕ ಭೂಮಾತೆಯಂತೆಯೆ. ಮೊದಲು ನರರ ಹೋಲಿಕೆಯ (Semi human) ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೆತ್ತಳು: ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲಿ ಇವರು ನೂರಾರು ಭುಜದವರು ಹಲರು ಇರುವಂತೆ. ಏಕಾಕ್ಷರೂ **ಮೂವರು** ಹುಟ್ಟಿದರು. ಭಾರತೀಯ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನು ಸಹಸ್ರಭುಜನು! 'ಪುರುಷ' ಆಕೃತಿಯ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ರುದ್ರ ಇವರೂ **ಮೂವರೆ** ಇರುವುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮೊದಲಿನ (ತಲೆಮಾರಿನಲ್ಲಿ) ಇವರ ನಾಮ ಸಂಕೇತಗಳು ತ್ವಷ್ಟಾರ : ವಿಶ್ವಕರ್ಮ : ಕರ್ಮಾರ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ ಎಂಬೀ ಆಕೃತಿಯ ವಾಗಿವೆ: ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲಿನ ಆಕೃತಿಯೆ ವೃತ್ರ, ಶುಷ್ಣ, ಕೃಷ್ಣಾದಿ ಅಪ: ರಸದ ಅಹಿಸ್ವರೂಪದ ಆಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಶತಬಾಹು. ಹಾಗೂ ಏಕಾಕ್ಷರನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಅಪ : ರಸ ಸ್ವರೂಪರು ಎನ್ನದೆ. ಯುರೇನ ಸನ ವೃಷ್ಟಿಯ ('ಅಪ ಏವ ಸಸರ್ಜಾದೌ') ಈ ಅಪದಿಂದ ಮೈದಾಳಿದವರು ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. (G. M. I. 31),

ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ನೆರವಿನಿಂದ ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲೀನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲ

ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದ ಪದರುಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು (Stratification) ತಕ್ಕ ವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಗ್ರೇವ್ಸ್ ಹೇಳುವ (They were "builder of gigantic walls, and master-smiths...." ಎಂಬ ಸಂಗತಿಗೆ ಋಗ್ವೇದದ ಬಡಿಗ–ಕರ್ಮಾರ ವೃತ್ತಿಯ ಅಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ತ್ವಷ್ಟಾರ, (: ವಿಶ್ವರೂಪ ಸ್ವಷ್ಟಾರ). ವಿಶ್ವಕರ್ಮ. ಸುಧನ್ವ–ಪುತ್ರರೆಂಬ 'ಋಭು'ಗಳ ಸಾಕ್ಷಿ (ಅದರ 'ಋಭುಗಳಲ್ಲಿ' **ಮನೋಃ ನಪ್ತ್ಯ**=ವಿವಸ್ವಾನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮನು–ಜ ಕಾರಾಗಿರರೂ ಉಂಟು) ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದೇವಜನನ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಬರುವ **'ಕರ್ಮಾರ ಇವ ಅಧಮತ್'** ಎಂಬ **ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ** ಸಂಕೇತದ ಅಪ : ರಸ ಸ್ವರೂಪವು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ! ಈ **'ಕರ್ಮಾರ ದೇವ'** 'Master smith' ಆಗಿರುವುದು ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಯಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು 'ಶಾಮನ್'. ಗುರುವರ್ಗವು ಹಲವೆಡೆಗೆ smithy ತಜ್ಞರು ಇರುವುದಾಗಿ. ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಇಲಿಯಡ 'Shamanism' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಪ:ರಸ ಪಂಥೀಯ ಈ 'ಗುರು'ವರ್ಗವು. 'ಕವಿ : ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿ' ಪೂಜಕಗುರುವರ್ಗಕ್ಕಿಂತ ತೀರ ಬೇರೆ. ಆದಿಯಲ್ಲಿ 'ಧನು=' ಬಿಲ್ಲು: ಅಕ್ಷದ ಪರ್ಯಾಯ ಸಂಕೇತ. ರುದ್ರನ 'ಧನು'. 'ಶರ' ಬಹು ಭಯಾವಹವಾಗಿದ್ದುದಾಗಿ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ; ಸು–ಧನ್ವ ಪುತ್ರರೆಂಬ ಋಭುಗಳು ಅಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯರದು; ೨) ಮನು–ಪುತ್ರರ ಇನ್ನೊಂದು ಪಂಗಡ ಸೌರರದು ! ಸ್ವಯಂವರಗಳಲ್ಲಿ **'ಪುರುಷ'** ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು **ರದ್ರನ 'ಧನು'**ವಿಗೆ **ಕಣ್** ಏರಿಸುವ ಪಣವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ವಾಡಿಕೆಯಿತ್ತು. ಸೀತೆ. ಜನಕನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ಈ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಆಟದ ಕುದುರೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳಂತೆ. ಧನು : ಅಕ್ಷ=ಕಣೆ=ಗಣೆ. ಈ ಸಮಯದ ಜೀವಂತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನರಿಯದ್ದಕ್ಕೆ ಧನುರ್ಭಂಗದ ಪಣ ಅರ್ಥ ವಿಹೀನವಾಗಿ 'ಹೋತಿನ ಕೊರಳ ಮೊಲೆ'ಯಂತೆ ಎನಿಸತೊಡಗಿದೆ.

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷಿಸಿದಲ್ಲಿ. **'ಅಜ : ಏಕಪಾತ್'** ಪ್ರತಿಮೆ '**ಏಕಾಕ್ಷ**' ದೈವ ತದ್ರೂಪ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಯಿತು. 'ಅಜ' ಈ ನಾಮಸಂಕೇತದ ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ–ವಾಚ್ಯ ಆಕೃತಿ ಹೋತು: ಗಂಡಾಡು. ಹೆಣ್ಣು ಬಲಿ–ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಎಂಬ ವಾಡಿಕೆ. ಬಲಿಗೊಡುವುದು ಅಜಾಪುತ್ರನನ್ನೇ: 'ಅ–ಜಾಪುತ್ರನ '**ಬಲಿ**' ಎಂದರೆ **ಹುಟ್ಟದೆ ಇರುವವನ ಬಲಿ** !! ∴ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಯ ! ಇಲ್ಲಿ ಒಡೆಸಿಸನು

ತನ್ನ ಹೆಸರು 'No-body' ಎಂದು ಸೈಕ್ಲೊಪಸನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನಂತೆ! **'ಅ–ಜಾ ಪುತ್ರನ ಬಲಿ'** ಮತ್ತು 'Nobody' ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮ ಇವೆರಡೂ ಶಬ್ದ–ಶಿಲ್ಪದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯವಿದೆ. ಈ ವಿನೋದಗರ್ಭ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತ ಸುಂದರವಿದೆ. ಗ್ರೀಕ ಸಂಕೇತ ಏಕಾಕ್ಷ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವಾಗಿ ಅವಶ್ಯವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಭಾರತೀಯ ಈ ಸಂಕೇತದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ?–ಆತ್ಮವಂಚನೆ ? ಮಾಡಿಯೂ ತಾನು **ಮಾಡಿಲ್ಲ** ಎಂಬ ನಿರ್ಲಿಪ್ತ–ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮದ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲೂ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಶೈಲಿ ಇದೇ ಬಗೆಯದಿಲ್ಲವೆ ? ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಂತೆ 'ಅ–ಜ' ಈ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಇಲ್ಲದ ದೈವತಃ ಸ್ವಯಂ–ಭೂ ಎಂಬ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಂಡುದಾಯ್ತು. ಈ 'ಅಜ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಸಂಬದ್ಧವಾಗಿರುವ ಗ್ರೀಕ ದೈವತದ ಹೆಸರು 'PAN'! ಈ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಗ್ರೀಕ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮಾನ 'ಸಮಯ' ಕೆಲವು, ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿವೆ.

ಗ್ರೀಕ ಪ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಡೈಯೋನಿಸಸನ್ ಇವು ಅಲ್ಲಿಯ ಶಾಕ್ತ ಆಚಾರದ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥ ದೈವತಗಳು. 'ಪ್ಯಾನ'ನ ಜನ–ಕ–ತ್ವಕ್ಕೆ ಹಲರು ಕಾರಣವೆಂಬ ಹಾಗೆ ಕಥೆಯಿದೆ. ಹರಮೆಸ್ ಎಂಬವನು, ಒಡೆಸಸ್‌ನ ಮಡದಿ ಪೆನೆಲೋಪಳನ್ನೊ ಟಗರು (Ram) ಆಗಿ, ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವಳನ್ನೋ ಹೋತು ಆಗಿ (Goat) ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದನಂತೆ. ಪ್ಯಾನನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹೊರಟ ಒಬ್ಬ ನೀರೆ, ಲಾಡೋನ್ (Ladon), ನದಿ ತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದಳು: ಅಲ್ಲಿ ಬಿದಿರಮೆಳೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ತದ್ರೂಪಿಯಾದಳು. ಈ ಬಿದಿರುಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರೇಯಸಿಯಾರು ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯದೆ. ಅನೇಕ ಬಿದಿರು ಕಡಿದು ತಂದ **'ವೇಣು'** (ಕೊಳಲು) ಮಾಡಿದನಂತೆ. ಅದುವೆ 'ಪ್ಯಾನಸ್‌ಪೈಪ್' ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್, ವಾದ್ಯವಾಯಿತು ! 'ವೇಣು' ವೀಣಾ ಎಂಬ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಹೆಸರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಂಟು. 'ವೇಣುಮಾಧವ'. ಪುರುಷರುಂಟು ಮೋಹನನ ಮುರಲಿ : ವೇಣುಗಾನ ಮೆಚ್ಚಿ ವ್ರಜದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಮುತ್ತುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬ ಕಥೆಗಳು ಉಂಟು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಮರುತರ 'ವಾಣ' ವಾದ್ಯವಿಶೇಷ ಇದಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವದ್ದು. ಮರುತರು 'ಕಬಂಧ' (ನೀರಿನ ಕೊಳಾಯ) ಆಕೃತಿಯವರೆಂಬುದು ಅರ್ಥಯುಕ್ತ ಸಂಕೇತ. ಇವರು ರೋದಸೀ ಪ್ರಿಯರು–ಸರಸ್ವತಿಯ ಸಖಿ–ಸರಸ್ವಾನ್‌ರೂ ಅಹುದು ! ಗ್ರೀಕ ಪ್ಯಾನನು ಪಿಶಿ

ಕರಣ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತನಂತೆ! "His greatest success 'in love was reduction of Selene, which he accomplished by distinguishing, his fairy black goatishness with well-washed white fleeces. (G.M.I.pp.101-103) ಆದರೆ ಈ 'ಅಜ' ದೇವರು ಬೇಗನೆ ಸತ್ತನೆಂದು ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರವಾಯಿತು. ಪ್ಯಾನನು ಅವಧೂತ ಶಿವ ರಂತೆ ಮುಕ್ತಸಂಗಿಯಾಗಿದ್ದನು; ಅವನು 'upright' 'ವಕ್ಷ' ಪುರುಷನೂ ಆಗಿದ್ದನಂತೆ! ಪ್ಯಾನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಅ-ಜ ಚರ್ಮಧಾರಿಯಾಗಿ ಮಧುಪಾನದಿಂದ 'ಮದಿಂಶಮ'ರಾಗಿ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಬಂಧನಾತೀತ ಮುಕ್ತಾಚಾರಿಗಳಾಗಿ ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ಸಮಯವನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪರ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯಿತ್ತು. ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲಿ, ಗುಡ್ಡದ ಪ್ರದೇಶವಿರುತ್ತಿದ್ದುದು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಪರ್ವ-ತ-ದೇವದೇವಿಯರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಪೂರ್ವೋತ್ತರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಮಾನವೇತಿಹಾಸದ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲಣ ಈ ಪ್ರಸಂಗವು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉದ್ಗಮ-ವಿಕಾಸ ಕ್ರಮವನ್ನರಿಯಲು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗದಿರದು.

ಪ್ಯಾನನ ಜನಕನೆಂಬ ಹೆರ್ಮೆಸ್ ("Was the power resident in a phalic stone which formed the centre of those origies." ಈ ಹೆರಮೆಸ್ 'ಪುರುಷ' (phallic) ಲಿಂಗದ ಆರಾಧನೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ದೇವಾರದಲ್ಲಿ ಆಗಾಮಿ ಘಟನೆಯ ಸೂಚನೆಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದುವಂತೆ! 'ಕಾಲ'ಜ್ಞಾನದ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಕಣಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಭಾರತೀಯ 'ಕುಕ್ಕುಟ ಸರ್ಪ' (ಜೈನ ತೀರ್ಥಂಕರ ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ.). ಗ್ರೀಸ ಪವಾಡ ಕಥೆಯ Wrynec snake bird? ಹೋಲುತ್ತದೆ! ಈ ಪಕ್ಷಿಯು ಪ್ಯಾನನ ಪುತ್ರನು!

ಪಾನನ ಸೆಲೆನೆ (Selene) ಯ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅರ್ಥವುಂಟು. 'ಸೆಲೆನೆ' ಎಂದರೆ ಚಂದ್ರ! ಈ ಆಚಾರಧರ್ಮ ಮೇ ತಿಂಗಳ ಬೆಳದಿಂಗಳ ಇರುಳಿನ ಕಾಮಕೇಳಿಯ ಪ್ರತೀಕ ಇರುವುದಾಗಿ ಗ್ರೇವ್ಸ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಡೈಯೊನೆಸಿಸ್ ಹಾಗೂ ಪ್ಯಾನ್ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಚಾಂದ್ರ ಪಂಥವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶರತ್ಕಾಲದಿಂದ ಬೆಳದಿಂಗಳ ಸೌಖ್ಯ. 'ಕಾರ್ತೀಕ:

ರಾಧಾ ಮತ್ತು **ದಾಮೋದರ ಪ್ರಸನ್ನ** ಎಂಬ ಒಕ್ಕಣೆಯು ವಾಕ್ಯ ತುಲಸೀ ವೃಂದಾವನದ ಮೇಲೆ ಬರೆಯಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ತುಲಸಿ ಮತ್ತು ವೃಂದೆಯರ ಪವಾಡ ಕಥೆ ಓದುವಾಗ ವ್ಯಾಸಸಂಪ್ರದಾಯದ ಭಾರತೀಯ ಆವೃತ್ತಿಯೆನಿಸು ವುದು. ಭಗ–ವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರೇಯಸಿ 'ರಾ–ಧಾ' ಯಾರು, ಥಕ್ಕನೆ ನಡುವೆಯೇ ಪುರಾಣಕಥೆಯಾಗಿ ಎಲ್ಲಿಂದ ಇಳಿದಳು, ಇದರ ನೆಲೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ! **'ರಾ'**–ಕಾದೇವಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಚಂದ್ರ: 'ರಾ'–ಕಾ ಇದುವೆ 'ರಾ'–ಧಾ ಆಗಿ ರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. ಕೃಷ್ಣನ ಬಾಲಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ 'ದಾಮ' (: ರಶನ=ಹಗ್ಗ) ಉದರಕ್ಕೆ ಸುತ್ತಿದ ಒಂದು ಪವಾಡ ಕಥೆ ಇದೆ. ಈ ದಾಮ : ರಶನ, **ಗೋ** ಕಟ್ಟುವ **ಕಣ್ಣಿ** ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈತನು, **'ದಾಮ'ವೇ ಉದರವಾಗಿರುವ** ಪುರುಷೋತ್ತಮನು, ಎಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ ದ್ರಷ್ಟಸ್ಕನ್ನ : 'ಪುರುಷೋತ್ತಮ' ರೂಪದ 'ಕೃಷ್ಣ' ಕರಿಯನ ಚರಿತ್ರೆ ಇದು. ಈ ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ (ಒಡಲಲ್ಲಿ) ಚತುರ್ದಶ ಲೋಕ ಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇರುವುದಾಗಿ ಅವನ ತಾಯಿಗೆ ಅನುಭಾವದಲ್ಲಿ ಕಂಡಿತೆಂಬ ಪವಾಡ ಕಥೆಯ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಈ ಕೃಷ್ಣ : ಕರಿಯ ಪುರುಷನು ಸೃಷ್ಟಿನಿರ್ಮಾಪಕ ದೈವತ ಎಂಬ ನಾಗಮಹಾತ್ಮ್ಯವೇ ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವೆ ಇದೆ.

ಈ ವರೆಗೆ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದ ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಕೇತಗಳು, ನಾಗಶಕ್ತಿಯು (Elavital) ಅಪ : ರಸ ಸ್ವರೂಪ ಸೂಚಕ **ಏಕಂ : ತತ್** ಆಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ತಳಪಾಯದ ಅಂತಸ್ಥ ಆ–ಕೃತಿ (Concept) ತತ್ : ಏಕಂ ಸ್ವರೂಪದ್ದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಇವುಗಳ ಮಾತ್ರ ಸ್ವರ್ಶದ ಬಾಹ್ಯ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬ ವೈವಿಧ್ಯ ವಿದೆ. ಈ ವೈವಿಧ್ಯವು ಎಷ್ಟೇ ಇದ್ದರೂ ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಚಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಉಳ್ಳವು ಆಗಿವೆ. ಇಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಆಧುನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಮರ್ಶಿಸುವಾಗ ಇಂದಿನ ದೈವತ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಆಚಾರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪಾತಳಿಯ ಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂಮಿಶ್ರಣ ವಿರುವುದು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಇದನ್ನು ಅರ್ಥೈಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಂದಿನಿಂದ ಹಿನ್ನೆಗಳತ್ತ ಸಾಗುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಈಗ ಅನುಸರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮತ್ತು ಈ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜೀವನದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ (Little Culture)

ಮತ್ತು ನಾಗರಿಕ ಜೀವನದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ (Great Culture) ಎಂಬ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಜಾನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಪರಿಣಾಮವು ಪಟ್ಟಣಿಗರ ಮಹಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಆಗಿದೆ. ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯು ಈ ವರ್ಗೀಕರಣದ ಹಿಂದೆ ಇರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ! ಆದರೆ 'ನಾಗರಿಕ' ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆಂಬುದು ಬಂದಿತೆಲ್ಲಿಂದ? ವೇದ ಕಾಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವ್ಯಾಸಂಗಿಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ವನಗಾರಿಕೆಯ ಕಾಲದ—ಕೃಷೀವಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ—ಪ್ರಭಾವ—ಸೂಚಕ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳಿರುವದಾಗಿ ಎನಿಸಿದೆ: Pastoral symbolism from Rgveda—' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಡಾ. ಸ. ಅ. ಹಾಂಗೆಯವರ ಗ್ರಂಥವು ಬೇಗನೆಯೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಲಿರುವುದಾಗಿ ಅವರ ಒಂದು ಬಿಡಿ ಲೇಖನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲೀನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು. ವನಗಾರಿಕೆ-ಕೃಷೀವಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ, ನೂತನ ವರ್ಣ. ಆಕೃತಿಯ ವಾದುವೆ ಹೊರತು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಕೆಲವು ಸಂಕೇತಗಳು—ಮೂಲಾಧಾರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು—ವನಗಾರಿಕೆಗೂ ಮುಂಚಿನಂತಹ ಜೀವನರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೈದಾಳಿದ್ದು ಉಂಟು. ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ 'ಏಕಾಕ್ಷ' (ಪುರುಷ) 'ಶೃಂಗ'-(ಪುರುಷ) 'ಚಕ್ರ-ಪಕ್ಷಿ. ವೃಕ್ಷ (: ವನ: ಆದೇ ಮೇರೆಗೆ ನಾರ> ನಾರ). (ವೃಕ್ಷ) 'ರಸ,' ರೇತ, ಚಂದ್ರ. ಸರ್ಪ, ಇಂತಹ ಸಂಕೇತಗಳು ವನಗಾರಿಕೆಯ ಹಂತದ ಸಮುಯಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮೈದಾಳಿದ ಆಕೃತಿ: ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಎನ್ನಲು ಆದೀತೇ? ನಿಜವಾಗಿ ಪ್ಯಾನ್‌ಹ್ಯಾಮ್ ಹೇಳಿರುವಂತೆ. ಇಲ್ಲಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದ ಸಂಶೋಧನ ಪದ್ಧತಿಯು ಹೇಗೆ ಇರಬೇಕು, ಎಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಇಡಿಯದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಅಂಗಾಂಗಳು ಅರ್ಥ ಪಡೆಯಬಲ್ಲವು. ಅಂಗಗಳ ಅರ್ಥನಿರ್ಧರಿಸಿ ಅವನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದಲ್ಲಿ 'ಇಡಿ' ಜೀವಂತ ಪ್ರತಿಮೆ ಆಗಲಾರದು. ಅಂಗಾಂಗಳ ಬೇರಿಜಿಗಿಂತ ಇಡೀ (Whole) ಇದರ ಮೌಲ್ಯ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಗೆಸ್ಟಾಲ್ಟಮಾನಸ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಅನುಸರಿಸದೆ ಇದ್ದರೆ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂಶೋಧನ ಸದೋಷವಾಗದಿರದು. ಮೇಲೆ-ಮೇಲೆಯೆ ಕಾಣುವ ಅಪ: ರಸದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಸೂಚಕ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳು. ಸರ್ಪಯುಗದವರೆಗೆ **ಅಕ್ಷ: ಕಣಿ ಯುಗದ** ವರೆಗೆ ಒಯ್ಯಲು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಆತಂಕಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಿವೆ! ವನಗಾರಿಕೆಯ ಕಾಲ

ತಪ್ಪು ಎಂದು ಕಾಣುವ ಗೋ-ವೃಷಭ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳ ಹಿಂದೆ ಸರ್ಪ-ಶೃಂಗಿ ಉಂಟೆಂಬ ಸಂದೇಹವೂ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ! ಆದಕಾರಣ, ಇಂದಿನ ವರ್ಗೀಕರಣವು ಕಣಿಯ ಯುಗದ ಆವರಣವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಉಪಕಾರಕವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಈ 'ಸಮೂಹ'ಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣವು ಹೆಚ್ಚು ಸುಖಕರವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸೈಕ್ಲೊಪಸ್ ಎಂಬ ಏಕಾಕ್ಷ-ಪುರುಷನ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅರಿಯಲು, ಈ ಕಥಾಮೂಲವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಆದ ಪ್ರಯತ್ನದ ಸ್ವಲ್ಪ ಉಲ್ಲೇಖ ಗ್ರೇವ್ಸರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿದೆ. (G. M. II pp. 366). ಇದು ಕಾಕೇಶಸ್ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕಥೆಯೆಂದು ಒಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಇಡಿ ಯುರೋಪಿಯ ಜಾನಪದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟು, ಎಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದುಂಟು. (One eyed Polyphemus…occurs in folk tale throught Europe.)ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಏಕಾಕ್ಷ ಸೈಕ್ಲೊಪಸಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಪದರುಗಳು ಬೆಳೆದಿವೆ. ಅತಿಪುರಾತನ ಕಥೆಯು ಗ್ರೀಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೂ ಪೂರ್ವದ್ದು (pre-hellenic), ಇದು ಕರ್ಮಾರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ (famous metal workers) ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸೈಕ್ಲೊಪಸ ಏಕಾಕ್ಷನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ರಹಸ್ಯವು, ಭಾರತೀಯ **ಏಕಾಕ್ಷ ಪುರುಷ :** ಕೇಶಿ ಹಾಗೂ **ಕಬಂಧ** ಯಾರ ಹೊಟ್ಟೆ (ನಾಭಿ) ಇದುವೆ ಕಣ್ಣು–ಬಾಯಿ ಇದ್ದಿತೆಂದು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆಯೋ ಈ ಪ್ರತಿಮೆ ಇವೆರಡರ ತುಲನೆಯಿಂದಲೇ ಹೆಚ್ಚು ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲದು.

ಆದಿ ಯುಗ : ಕಣಿಯ ಯುಗ

ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನಾಗನಿರುವನು; ಈ ಅರ್ಥದಿಂದ 'ಸತ್' (ಸತ್ವನ್ : ಸರೀಸೃಪ) ಏವ ಇದಂ ಅಗ್ರ ಆಸೀತ್ ಎಂಬ ಈ ಸೂತ್ರವು 'ಸತ್'–ಕಾರ್ಯವಾದವನ್ನು (: ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯವನ್ನೇ) ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಹೊರಟಿದೆ; ಒಂದು ಬೇರೆ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ. ಅದು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿರುವುದೂ ನಿಜ. ಈ ಸೃಜನದ ಘಟನೆಗೆ ಕಣಿ : ಅಕ್ಷಯುಗದ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಸೂಚಕ ಅನೇಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಂದಲೂ ಪುಷ್ಟಿದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಸೋಜಿಗವೆನಿಸಿತು ! 'ಅಕ್ಷ' ಎಂಬುದು ದ್ಯೂತದ (ಜೂಜಿನ) ಆಟವಾಗಿತ್ತು, ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ! "ನೆತ್ತಮನಾಡಿದರಾರ್, ಮುತ್ತಿನ ಲಂಬಣಂ ಪಡಿಯೆ ?" ಎಂಬ (ಪಂಪ) ಮಹಾಭಾರತದ ಮುಂಡಿಗೆಯ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಗ್ಗಜರಲ್ಲಿ ವಾಕೋವಾಕ್ಯ ನಡೆದದ್ದುಂಟು. ಕೆಲ ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ. 'ನೆತ್ತ' ಇದರ ಇಂದಿನ ಉಚ್ಚಾರ 'ಲೆತ್ತ'; ನೆತ್ತ < ನೇತ್ರ ಎಂಬುದು. ತತ್ಪೂರ್ವದ 'ಅಕ್ಷ'ದ ಬಾಹ್ಯ ಆಕೃತಿಯ ಭಾಷಾಂತರ ! ಅಂತರಾಕೃತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥ–ಗರ್ಭವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಬಾಹ್ಯ ಆವರಣವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬದಲಿಸಿ. 'ಅಪ್–ಟು–ಡೇಟ್' ಆಗುವ ಟೆರಲಿನ್ ವಸನಧಾರೀ ಆಧುನಿಕ ಸನಾತನಿ : ಮಾತಾಪ್ರಸಾದಿ. ಗುರು–ಪಾದೋದಕ ಪ್ರಸಾದಿಗಳ ವೇಷಾಂತರವು ಹಾಗೂ.—'ಅಕ್ಷ' ನಾಮರೂಪವು ನೇತ್ರ> ನೆತ್ತ (> ಲೆತ್ತ) ಆದುದೂ ಇವೆರಡರ ಹಿಂದಿನ ಮನೋಭೂಮಿ ಸಮಾನವೆ ಇದೆ. 'ಅಕ್ಷ' ಇದು, ಏಕಪಾತ್ 'ಅಹಿ' ದೈವತ–ಸ್ಮರಣ ಪೂರ್ವಕವಾದ **ಕಣಿಯ 'ದಿವ್ಯ' ದ್ಯೂತ ಎಂದರೆ ದೈವ ಪರೀಕ್ಷೆಯ** ಒಂದು ಸಾಧನವೆ ಎಂದು ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಬಳಿಕ ಇದು ಜೂದು–ಜಿದ್ದಿನ ಕ್ರೀಡೆ–ಆಟವಾಗಿ ವಿರಾಟದ ಸ್ಪರ್ಧೆಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ನಿನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆಯ ವರೆಗೂ ಉಳಿದೂ ಬಂದಿತು. ಪಗಡೆಯ ಆಟವು

ಲೆತ್ತದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಕಾರವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. **‘ಅಕ್ಷ’ದ** ಆಟವು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಅದರ **ನಿಜವಾದ ‘ಆಕೃತಿ’ಯ ಬೋಧವಾಗದ** ಈ ಬಗೆಯ ಭಾಷಾಂತರದಲ್ಲಿ, ಅದರ ಮೂಲಾರ್ಥವು ಬಚ್ಚಿ ಉಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲವೆ ? ಅಕ್ಷ : ಕಣ್ಣ, ಎಂದರೆ ಗಣ್ಣು ಈ ಅರ್ಥ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅ–ಪ್ರಶಸ್ತವೆನಿಸಿ ‘ಅಕ್ಷವು ನೇತ್ರವಾಯಿತೊ ? ಅಥವಾ ದೈವದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವ ನೇತ್ರವೇ ‘ಅಕ್ಷ’ ಎಂದು ಈ ಭಾಷಾಂತರದ ಅರ್ಥವೊ ?

ಪಗಡೆಯ ಆಟದ ‘ಸಮಯ’, ‘ಅಶ್ವ–ಯುಜ’ ಮಾಸದ ಅಂತ್ಯ, ಕಾರ್ತಿಕ ಪ್ರಾರಂಭ : ‘ಯಮ–ದ್ವಿತೀಯೆ’ (ಕಾರ್ತಿಕ: ಶು. ೨), ಪಾಂಡವ ಪಂಚಮಿ ಈ ಸಂಧಿಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಮುಂಚೆ ವಸು–ದ್ವಾದಶಿ (ಅಗಲೇ **ಗುರು**–ದ್ವಾದಶಿ), ಘನ–ತ್ರಯೋದಶಿ: ‘ನೀರು’ ತುಂಬಿದ (ಹಂಡೆ :) ಪಾತ್ರೆ : **‘ಬ್ರಹ್ಮ’**ದೇವರೆಂದು ಪೂಜೆ. ಈ ಪಾತ್ರೆ ‘ಕಬಂಧ’ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತದೆ; (: ಕಬಂಧ : ಜಲಸೇಚಕ ಕೊಳಾಯಿ). ಅಂದು ಪಾಯಸದ ಊಟ, ಒರ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಆಳಿಯನಿಗೆ, ಶೃಂಗಿ ವೃಷ್ಣಿ–ವೃಷಭನ ಮೈತೊಳೆದು ಸಿಂಗರಿ ಪೂಜೆ; (ಮಹಾನವಮಿಯಿಂದೇ ಪ್ರಾರಂಭ ಎನ್ನಿ. ಕುರುಬರಲ್ಲಿ : ವನಗಾರರಲ್ಲಿ.), ಮೆರವಣಿಗೆ. ಈ ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ಈ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ‘ದೀಪಾವಲಿ’ ಎಂಬ ಆಧುನಿಕ ಹೆಸರು ಇದ್ದರೂ ಮೂಲವಲ್ಲಿ ಇದು **‘ಯಕ್ಷ–ರಾತ್ರಿ’ಯ** ಉತ್ಸವ ! ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ **ಯಕ್ಷನ** ಆರಾಧನೆಯ ಹಬ್ಬ ಇದು ! ಹಾಗಾದರೆ : ‘ಕಿಂ ಇದಂ ಯಕ್ಷಮ್’ ? ಈ ‘ಯಕ್ಷ’ ಸಂಕೇತದ ಪೂರ್ವ–ಕಥೆ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಳಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವಿದೆ !

ಈ **ಪರ್ವ** (> ಹಬ್ಬ), **‘ಯಕ್ಷ’**, ಈ ಸಂಕೇತದ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ತರುತ್ತಿದೆ. ಈ ‘ಯಕ್ಷ’ನೇ ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತಿನ ವರ್ಣ್ಯ ‘ವಸ್ತು’–ಆಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಜಲಪೂರ್ಣ ಕೊಳಗ ‘ಬ್ರಹ್ಮ’ದೇವರೆಂದು ಪೂಜೆಗೊಂಬಲ್ಲಿ ಈ ‘ಯಕ್ಷ’ ಸಂಕೇತದ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವುಂಟು. ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಬರುವ **‘ಯಕ್ಷ’ನು : ‘ಪುರುಷನೇ’** ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. **‘ತತ್ : ವನಮ್** ಉಪಾಸೀತ’ ಎಂಬುದು ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಸಾರತತ್ತ್ವ. **ವನ : ವೃಕ್ಷ : ಅಕ್ಷ !** ಅಕ್ಷ : ಪುರುಷ: ಇಲ್ಲಿ ಉಮಾ ಹೈಮವತಿಯ ಉಪಸ್ಥಿತಿಯುಂಟು ! ಅದಕಾರಣ ಕಾಳಿದಾಸನ ಯಕ್ಷನು ‘ಅಕ್ಷ’ ಆಕೃತಿಯ

ಪುರುಷನೇ ಸರಿ. ಇವನು ತನ್ನ 'ಪುರಿ'ಯಿಂದ ವಿ–ಗಲಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ; ಆದಕಾರಣ 'ಪುರೂರಪತ್ವವು ಅವನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಪುರೂರವನ ಯಕ್ಷನ–'ಅಕ್ಷ'–ಪುರುಷನ ಕಂಬನಿಗಳೇ ಶಬ್ದರೂಪತಾಳಿ 'ಮೇಘದೂತ'ವೆಂಬ ದಿವ್ಯ ವಿರಹ ಗೀತವಾಗಿದೆ. ಅಕ್ಷ: ಪುರುಷ: ಯಕ್ಷನ 'ಪುರಿ', ಹೈಮವತಿಯೆ : ವನದ ನಾಭಿ ಆಗಿರುವ ಇದು ಸ–ರಸವಾಕ್ಯ; ಅಲ್ಲವೆ ?

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಜೈನಪಂಥದ 'ಯಕ್ಷ'ನೂ ಅಕ್ಷ: ಪುರುಷನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಯಕ್ಷಿ: ದಿವ್ಯ ಯಕ್ಷನ ಚಕ್ರವಾಕಿಯೇ ಆಗುತ್ತಾಳೆ. ಜೈನರು ಮಹಾವೀರನ ಉಪಾಸಕರು; ಪುಕ್ಕರಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇವರು 'ಅಕ್ಷ'ವನ್ನು ಹೇಡಿಗಳಂತೆ ಮರೆಮಾಜಿ ಪೂಜಿಸದೆ, ಅದನ್ನು ಮೂಲರೂಪದಲ್ಲಿಯೆ ಆರಾಧಿಸುವರು. ಅವರ ತೀರ್ಥಂಕರರು, ದ್ಯಾವಾ–ಪೃಥಿವಿಯ ಆಧಾರಸ್ತಂಭದಂತೆ, ಪೃಥಿವೀ 'ಅಕ್ಷ'ದಂತೆ, ಸದ್ಧರ್ಮದ ವಿಜಯಸ್ತಂಭದಂತೆ ದಕ್ಷರಾಗಿ (upright) ನಿಂತಿರುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ವೇದದ ದಕ್ಷ: ಬ್ರಹ್ಮ ಅಕ್ಷದ ಪ್ರತೀಕ ಪೂಜಕರೆ. ಜೈನ ಧರ್ಮವನ್ನು ವೇದವಿಹಿತ ಧರ್ಮವಲ್ಲ, ಎಂದು ನಿಂದಿಸುತ್ತಾರೆ ! ಜೈನರು–ಬೌದ್ಧರು ವೇದಬಾಹಿರ ಧರ್ಮ–ಪಂಥವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವವರು ಎಂದು, ಎಂದಿನಿಂದಲೇ ಎಬ್ಬಿಸಿರುವ ಗುಲ್ಲು, ಎಷ್ಟು ಅನೃತದ ಮೊಟ್ಟೆ—ಸುಳ್ಳಿನಕಂತೆಯಾಗಿದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡುವಾಗ—(ಇದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ) ಭಾರತೀಯರ ದುರ್ದೈವಕ್ಕೆ, ಸ್ವಾರ್ಥೀ ಪಕ್ಷಾಂಧರಾದ, ತಾವೇ ಮೇಧಾವಿಗಳೆಂಬ ಗುರುವರ್ಗವೇ ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಈ ಗುರುವರ್ಗವು **'ಕಣ್'**–ಕಳೆಯಬೇಕೆಂದರೂ, ಅವರ ಪಾದದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ 'ಅಕ್ಷ'ವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ, 'ಸರ್ವ–ಸಮರ್ಪಣ' ಯೋಗವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ ಬಂದುದು ಯಾರ ತಪ್ಪು? **ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷ ದೇವನ ಪಾದಸೇವಕರಾದರೂ,** ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಇವರು **ಅಕ್ಷ**–ರಸ್ಥರೋ? ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ಉಂಟಾಗುವಂತಿದೆ. ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಪ್ರಜಾಭಿವೃತ್ತಿಯು ನಡೆದಿರುವುದಾದರೂ ಭಾರತೀಯ ಕೊತ್ತಳದ ಮೇಲಿನ ಧ್ವಜ(ದ) ಅಕ್ಷದ ತಲೆ ತಗ್ಗಿದ್ದೇ ಇದೆ ! ಪರಕೀಯರನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿ ಸ್ವಾಗತಿಸುವ ಪರಂಪರೆ. ಗ್ರೀಕ–ಭೂಪ ಅಲೆಕ್ಝಾಂಡರನು ಬರುವದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯಿಂದಲೆ ಇದೆ ! (ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪೂರ್ವಪೀಠಿಕೆ ಭಾಗ I ಪು, ೮೨–೯೨.)

ಯಕ್ಷ–ಕಾಂಡದ ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ (: ದೀವಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ) '**ಅಕ್ಷ**'ವ ಬದಲು **ಕವಡೆ**ಯು (: ಪಗಡಿ) ಆಟವು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಪಡೆದಿದೆ. ಅಕ್ಷ ಅಥವಾ ಕವಡೆ ಆಟವು ನಲ್ಲ–ನಲ್ಲೆಯರು ಇಬ್ಬರೊಳಗಿನ ಕಾಲಕ್ಷೇಪದ ಅಂಗವಾಗಿ ಒಂದು ಲೀಲಾವಿನೋದಯುಕ್ತ ಕ್ರೀಡೆಯಾಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. 'ಮುತ್ತಿನ ಲಂಬಣವು' ಹರಿಯಲು ನೆಪವಾದ ನೆತ್ತದ ಆಟದಲ್ಲಿ, ಕರ್ಣ ಹಾಗೂ ಭಾನುಮತಿ (ಮಿತ್ರ ದುರ್ಯೋಧನನ ಪತ್ನಿ) ಇವರಿಬ್ಬರೇ ಇದ್ದುದಾಗಿ ಪಂಪನ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಗೆದ್ದವರಿಗೆ, ತಮ್ಮ ದಾಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕಾದ ಹೊಣೆ, ಸೋತವರ ಮೇಲೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಯಕ್ಷರಾತ್ರಿಯು ಕ್ರೀಡೆಯಿದು. ಈಗಿನ ಪಗಡೆಯಾಟ ಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಾಗಿದೆ. ಆದರೂ 'ಪಾಂಡವರು ಆಡಿದ ಆಟ' ಎಂಬ ನೆನಹು ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಪಾಂಡವ–ಕೌರವರು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದು, ತಮಗಿಂತಲೂ ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನೇ, ಎಂಬುದೂ ನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ. ಈ ಅಕ್ಷದ್ಯೂತದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಕವನವು ಒಂದು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಇದೆ (X. ೩೪). ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಹೃದ್ಯವಾದ ಉಚ್ಚಪಾತಳಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮೂಲ್ಯದ ಒಂದು ಭಾವಗೀತ ಎಂದು ಜಾಗತಿಕ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಎಂದರೆ ಅಕ್ಷದ್ಯೂತವನ್ನು ನಿಂದ್ಯವೆಂದೂ ತ್ಯಾಜ್ಯವೆಂದೂ ಹೇಳುವ ವರ್ಗವು ಒಂದು, ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಭಾರತೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದು ನಿಜವಿರುವಂತೆ, 'ಸನಾತನ' ಸಂಪ್ರದಾಯವೆಂದು, ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಸಮಾಜವೂ ಇದ್ದಿತು–ಇದೆ ಎಂಬುದೂ ಅಷ್ಟೇ ನಿಜ.

ಯಕ್ಷ ರಾತ್ರಿ : ದೀವಳಿಗೆಗೆ ಅಳಿಯತನಕ್ಕೆ ಕರೆಯಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯೊಡನೆ ಈ ಪರ್ವದ ಅಂಗವಾಗಿ ಯೋಜಿಸಿರುವ ಅಕ್ಷ–ದ್ಯೂತ ಅಥವಾ ಕವಡೆಗಳ ಆಟದ ಪ್ರಯೋಜನವು ಯಾವುದು ಇರಬಲ್ಲದು ? ಇದರ ವಿವರಣೆಯು ಅವಶ್ಯವೊ ? ಈ ಸಮಯಾಚಾರದ ಆಕೃತಿ : ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಈ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಿಂಗ (ಬಳ್ಳಿಯ) ಸತ್ವವನ್ನುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಪೂಜೆಯು ಶಾಸ್ತ್ರ**ಪೂತ** (ತೇಜಸ್ವಿ) ನೀರ ಸ್ನಾನಭೋಗ, ಬಳಿಕ ಯಕ್ಷ–ಕರ್ದಮ : ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಭೋಗ, **ಶಾವಿಗೆ–ಪಾಯಸ** (ಪಡುವಲದಂತೆ ಶಾವಿಗೆಯೂ ಸರ್ಪ ಮಂತ್ರವಾದಿಗಳಿಗೆ ನಿಷಿದ್ಧ) ಊಟಕ್ಕೆ... ಈ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಯ **ಯಕ್ಷ**–ರಾತ್ರಿಯ

ಪರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷ–ದ್ಯೂತದ ಸ–ಫಲತೆ : ಸ–ಅರ್ಥಕತೆ ಎಲ್ಲಿ ? ಯಾತರಲ್ಲಿ ಇರಬಲ್ಲದು ? ಆದರೆ ನಲ್ಲ–ನಲ್ಲೆಯರ ಕ್ರೀಡಾವಿನೋದದ ಈ ಆಟವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆಪ್ತಸ್ವಕೀಯರ ಒಡನೆಯ ಆಟದ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು, ಈ ಅಕ್ಷದ್ಯೂತದ ಮೂಲ–ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳು ಆಗುತ್ತ ಬಂದಿರಲು ಸಾಕು. ಮೂಲತಃ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯೊಡನೆ ನಡೆಸುವ ಲೀಲಾವಿನೋದದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಂಕುರಿಸಿರಬೇಕಾದ ಈ 'ಅಕ್ಷ' ದ್ಯೂತವು. ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದೊಳಗಿನ ಒಂದು ಸಂಮೋಹಕ ಅಂಗವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. '**ಸಭಾಂ** ಏತಿ ಕಿತವಃ' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖದಿಂದ, ವೇದಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷ–ದ್ಯೂತದ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ವ್ಯವಹಾರವು ನಡೆಯುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. (X. ೩೪–೬) 'ತ್ರಿಪಂಪಂಚಾಶಃ ಕ್ರೀಳತಿ **ವ್ರಾತಃ**' (೮) ಈ ಉಲ್ಲೇಖ. ಅಂದು ಆಟಗಾರರ ವ್ರಾತಗಳಿದ್ದುವಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಇಂತಹ 'ವ್ರಾತ'ಗಳ '**ರಾಜಾ**' 'ಮಹತಃ ಗಣಸ್ಯ **ಸೇನಾನಿ**' ಇದ್ದರು (೧೨).

ಈ ಅಕ್ಷವನ್ನು 'ದಿವ್ಯ'ಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ದಿವ್ಯಾಃ ಅಂಗಾರಾಃ' ದೈವ ಪರೀಕ್ಷೆ: ತನಗೆ ಅನುಕೂಲ ಭಾಗ್ಯದ ಸಮಯದ ಸೂಚನೆ ಉಂಟೆ, ಎಂದು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು 'ಅಕ್ಷ'ದ ಆಟವನ್ನು ಆಡುವ ವಾಡಿಕೆಯು ಇರಬೇಕು. ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷ ಪೌರ್ಣಿಮೆಗೆ 'ದ್ಯೂತ–ಪೌರ್ಣಿಮಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿದೆ. ಅಂದು ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯನ್ನು ಗೌರವಿಸಲು--ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು (in honour of) ಈ ಆಟವನ್ನಾಡುವರು ಎಂದು ಮೊ. ವಿಲಿಯಂಸ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. 'ಧನ' ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿದೆ. (ಕ. ಸಂ. ಪ್ರಾ. ಶ್ರೀ. I ಪು. ೩೪೨–೪೪) ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ 'ಸ್ತ್ರೀ'ಯೆ ಧನ: (ಭಗ)–ಭಾಗ್ಯ ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ ಇತ್ತು. 'ಅಕ್ಷ'ದ ಆಟದಲ್ಲಿ ಪಡೆಯಬೇಕಾದ 'ಭಾಗ್ಯ'ವು. ಮಹಾಭಾರತದ ವಿಖ್ಯಾತ 'ಅಕ್ಷ'ದ ಜೂಜಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಇದ್ದಿತೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಲಿಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಇತಿಹಾಸ, ಆ ಜನ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು : ವ್ಯಕ್ತಿ–ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೊಳಗಿನ ಅಂತಃಸಾಕ್ಷಿಯ ವಿಕಾಸ ಕ್ರಮದ ಇತಿಹಾಸ; ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಳಗಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಎಚ್ಚತ್ತು, ಸುತ್ತಲಿನ ಜೀವನದ

ಮೇಲೆ ಬೀರುವ ಪ್ರಭಾವದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯೂ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಇತಿಹಾಸವಾಗ್ಯು ವುದು; ಅಥವಾ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಚ್ಚೆತ್ತು, ಮರಳಿ ತೂಕಡಿಸುತ್ತ, ಇನ್ನೂ ಅರಸಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತೊ ಎಂಬುದರ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಇತಿಹಾಸದ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ದಿಕ್ಕಾಲದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಪ್ರಪಂಚದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಘಟನೆಯೂ 'ಇತಿಹಾಸ'ಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದೆ. ಎಂದರೆ ಅವಕ್ಕೆ ನಿನ್ನೆ–ಇಂದುಗಳು ಉಂಟು. ಮಾನವ ಪ್ರಾಣಿಗೆ **'ಸನಾ'**ತನತ್ವದ ಬಗೆಗೆ ವಿಲಕ್ಷಣ **ಆಕರ್ಷಣ**ವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಈ ಆಕರ್ಷಣವು ಎಷ್ಟೇ ವಿಪರೀತವಿದ್ದರೂ, ವ್ಯಕ್ತಿಶಃ ಕೆಲರು, ಅಥವಾ ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪಂಗಡಗಳು, 'ನಿನ್ನೆ'ಯಲ್ಲಿಯೇ ಸನಾತನವಾಗಿ ಉಳಿಯಬಯಸಿದರೂ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮವಂಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಲ್ಲದೆ, ಅಲ್ಲಿಯೆ ನಿಂತಿರಲು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ 'ನಿನ್ನೆ' ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿನ್ನೆಯ ರೂಪದಲ್ಲೇ 'ಇಂದು'ಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಡಲಾರದು; ಅದೇಕೆ ತೀರ ಮರುದಿನದ 'ಇಂದಿ'ನಲ್ಲೂ ನಿನ್ನೆಯನ್ನೆ ಇಡಿಯಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಬೇಕೆಂದರೂ ಅದು ಅಶಕ್ಯ. ಇಂದು ಇದ್ದಕಿದ್ದಂತೆ ನಾಳೆಯಲ್ಲಿ ಬರಲಾರದು, ಆದರೆ ಇದೂ ನಿಜ : ನಿನ್ನೆಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನೇ ಪೂರ್ಣ ತಪ್ಪಿಸಿ ಬಿಡುವುದೂ ಅಶಕ್ಯ. ಈ ಬಗೆಯ ಹಟವಾದ, ಆತ್ಮಹಾನಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ತಮ್ಮ ನಿನ್ನೆಗಳನ್ನೇ ಅರಿಯದವರಿಗೆ, ಅವರ ಇಂದುಗಳ ನಿಶ್ಚಿತ ಅರ್ಥವೇ ತಿಳಿಯಲು ಅಶಕ್ಯ. ಆದರೆ ಪವಾಡ ಚಮತ್ಕಾರಗಳ ಮೂಲಕ, ಅಥವಾ 'ಚಾನ್ಸ' (Chunce)–ಕಾಂಟಿಂಜೆನ್ಸಿ (Contingency) ಗಳಲ್ಲಿ ಥಕ್ಕನೆ ಸಂಭವಿಸುವ ಅಪಘಾತ : ಧೂಮಕೇತು ಇಂತಹ ಆಘಾತಗಳಿಂದಲೇ ಕಣ್ಣುತೆರೆವ–ವೃತ್ತಿಯ ಮನೋಭಾವಕ್ಕೆ ನಿನ್ನೆ–ಇಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ–ಕಾರಣ ಸಂಬಂಧವುಂಟೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು ವ್ಯರ್ಥ ಪರಿಶ್ರಮ ಎಂದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ! ಆದರೆ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ವಾಸ್ತವ–ವಸ್ತುವು: ಅದು ನಿಸರ್ಗದ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಮಾನವ ಜೀವನದ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರೊಳಗಿ ಕ್ರಮ : ವ್ಯವಸ್ಥೆ : ಅರ್ಥ ಇದು, ಮಾನವನು ಒಪ್ಪಿದರೇ ಉಂಟು, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಲ್ಲ, ಎಂದಲ್ಲ, 'ಸತ್ಯ' 'ಜ್ಞಾನ'–ಶಾಸ್ತ್ರಾದಿಗಳು ಮಾನವ ಕಲ್ಪಿತ–ಮಾನವ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾತ್ರ ಎಂದೆನ್ನಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ (: ಈ ವಾಸ್ತವ ವಸ್ತುವಿನ) ಆಧಾರವು ಇಲ್ಲದೆ ಮಾನವಕೃತ ರಚನೆ–'ಕೃತಿ' ಏನೆಲ್ಲವೂ ನೀರ ಮೇಲಣ ಬರೆಹ. ಮಾನವನ

ಮೂಲಕ ಸತ್ಯ : ಜ್ಞಾನದ ಅರ್ಥವು ಆಕೃತಿ ಪಡೆದಿದೆಯಾದರೂ, ಅರ್ಥವು ಆತನಿಗೆ ಮೊದಲು ಹೊಳೆಯದೆ ಅವನು ಏನನ್ನೂ ಕಾಣಲಾರ. ಹೊಳೆದು **ಕಂಡ** ಭಾಗದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಕವನ, ಕಥೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಾದಿ ಎಲ್ಲವೂ ಆ ಬಳಿಕ ರಚಿತವಾದದ್ದು. ಆದರೆ ಈ 'ಕಂಡು'ದರಲ್ಲೇ ಆ-ಭಾಸವಿದ್ದರೆ, ಆ ಭಾಗವು ಕುಪ್ಪಳಿಸಿ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಲೇ ಬೇಕು. ಜ್ಞಾನ : ಸತ್ಯ ಇದು ಕಾಲ್ಪನಿಕವಲ್ಲ, ಕಾಲನ ಒರಗೆ ಹತ್ತಿ, ಅನೇಕರ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದು ಉಳಿದಿರು ಭಾಗವು. ಇಂದು ಮಾನವರ ಪಾಲಿನ ಜ್ಞಾನರಾಶಿಯಾಗಿದೆ. ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಸಂಗತಿಯಿದು.

ನಾಗಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಮಾನವನಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಶಜ್ಞಾನೋದಯವಾಯಿತು: ಈ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಜಾಗೃತವಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮತಮ ಸಂವೇದನಾಕ್ಷಮತೆಯ ಮೂಲಕ ಕಣ್ : ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಂತರಂಗದ ಕಣ್ಣು (intuition): ಸಂದೃಕ್–ದೃಷ್ಟಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅರಳಿತು. ಮಾನವ ಸಮಾಜಗಳು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಆದಿಯುಗದ ಅವಶಿಷ್ಟ ದಿವ್ಯ ಪವಾಡ ಕಥೆ ಹಾಗೂ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳೊಳಗಿನ ಕೆಲವು ಸಮಾಚಾರಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಈ ಮಾತು ಇಂದು ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. 'ಅಕ್ಷ' ಹಾಗೂ ಕಣ್ > ಗಣ್, ಕಾಣ್ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ನಿನ್ನೆ–ಇಂದುಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾಂತ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ '**ಕಾಣಾ,** ಅ–ರಾಯಿ (ಅ–ಲಕ್ಷ್ಮಿ) ಗಿರಿಂ ಗಚ್ಛ' (X, ೧೫೫.೧) ಈ ಸೂಕ್ತದ ಸಮಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ 'ಕಾಣಾ' ಶಬ್ದಸಂಕೇತವು ಬೆಟ್ಟಿಯಾಯಿತು! ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು, ಸರ್ಪಗಳ ತಾಯಿ : ಕದ್ರು ಇವಳಿಗೆ '**ಕಾಣಾ**' ಎಂಬ ನಾಮವಿಶೇಷವಿದ್ದುದು ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಯಜ್ಞದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಾದ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಕದ್ರುವಿಗೆ ನೀನು 'ಒಕ್ಕಣ್ಣೆಯಾಗು': '**ಕಾಣಾ**' ಎಂಬುದೇ ನಿನ್ನ ಹೆಸರಾಗಲಿ, ಎಂಬ ಶಾಪ ದೊರೆತಿತ್ತಂತೆ! ಅಂದು ಆಗ ಈ 'ಕಾಣಾ' ಸಂಕೇತದ ಆಳ–ಅಗಲ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ! ಇದರ ಘನಸ್ವರೂಪ (dimensions) ತಿಳಿದುದು, **ಅಕ್ಷ : ನಾಶರಹಿತ**='ಅಕ್ಷ–ರ' (ಎಂದರೆ 'ಅಕ್ಷ'ವನ್ನುಳ್ಳ) ಪುರುಷನ ದರ್ಶನದ ತರುವಾಯ! '**ಕಾಣಾ** ಅ–ರಾಯಿ (ಅ–ಲಕ್ಷ್ಮಿ)' ನೀನು ಗಿರಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಅಡಗು ಎಂದು ಅವಳನ್ನು ತಳ್ಳಿಬಿಡುವ ಮಂತ್ರಭಾಗದಿಂದ). ಅಪ: ರಸೋದ್ಭವೆ: ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿಪುತ್ರಿಯ ಅಕ್ಕ : ಲಕ್ಷ್ಮೀ: ಜ್ಯೇಷ್ಠೆಯು ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪಳೇ. ಎಂದು ನನ್ನ

ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಉತ್ತರ ದೊರೆತಿತು! ಹೀಗೆಯೆ ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ=ರಾ (ಕಾ) ದೇವಿ ಇವರೂ ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪರೇ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ಸಾರ್ಪ ರಾಜ್ಞಿ ಎಂಬ ಅದಿತಿ : ಪೃಶ್ನಿ ಇವರ ಸರ್ಪತ್ವವು ಈ ಮೊದಲೆ ಒಂದು ಪ್ರಬಂಧ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ದೃಢಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಈಗ ಅರಾಯಿಯ ವಿಶೇಷಣ **'ಕಾಣಾ', ಕಂದಮಿಳ 'ಕಣ್ಣು'** ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆ, ಪ್ರೊ. ವಿಲಿಯಂಸ್‌ರ ಕೋಶದಿಂದ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. 'ಇದರ ನಿರುಕ್ತವು ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿದೆ' ಎಂಬ ಅವರ ಸೂಚಕ ಮಾತಿನಿಂದ ಪಾಣಿನ್ಯಾದಿಗಳ ಪಾರಂಪರಿಕ ನಿರ್ವಚನವು ಸದೋಷವಿರುವುದರ ಸಂದೇಹ ಹುಟ್ಟಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ 'ಕಾಣಾ' ಈ ಸಂಕೇತವು ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷಿಕರದೇ ಆಗಿರುವುದಾಗಿ ಬರ್ರೋ ಅವರ ಕೋಶದಿಂದ ದೃಢಪಟ್ಟಿತು. (ಶ. ಸಂ. ೧೨೮೯), **'ಪುರ'** (ಮತ್ತು 'ಪರೆ') ಈ ಸರ್ಪಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬದ್ಧವಾಗಿರುವ ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷೆಯ ಸಂಕೇತದೊಡನೆ, **'ಕಾಣಾ'** ಸಂಕೇತವು (ಒಕ್ಕಣ್ಣು: ಒಳಗಣ್ಣು : ಸಂದೃಕ್) ಸರ್ಪಕ್ಕೇ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವದಾಗಿ ಕದ್ರುವಿನ ಕಥೆಯ ಮೂಲ ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು, ಕಾಣಾ ಸಂಕೇತವೂ ವಾಶಿ, ಪುರಗಳಂತೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ. ಆ ಕಾಲದ ಅಹಿ : ವೃತ್ರ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತದ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಪ : ರಸ ಪಾರ್ಥೀಯ ಪರಿಸರವು ಸಂಸ್ಕೃತೇತರ ಭಾಷಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿರಬೇಕು ಎಂಬುದು ದೃಢಪಟ್ಟಿತು.

ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದ ಹಂತವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ (Sociology of Knowledge or Culture) ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ **ಅಕ್ಷ : ನಾಗ** ಮತ್ತು **ಕಾಣಾ** (< ಕಾಣ್–ಕಣ್) ಈ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಮಹತ್ವದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮೌಲ್ಯವನ್ನುಳ್ಳ ಸಂಕೇತಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ: ಋಗ್ವೇದಷ್ಟು–ಪ್ರಾಚೀನ ಬೇರೊಂದು ಗ್ರಂಥವು ಇನ್ನೂ ದೊರೆತಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಮಾನವನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ದೃಷ್ಟಿ (ಸಂದೃಕ್ intuitiou) ಅರಳತೊಡಗಿದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಗ್ರೀಸ ಇಜಿಪ್ತಿನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳೊಡನೆ ಋಗ್ವೇದದೊಳಸ 'ಕಾಣಾ' ಈ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆ ಹಾಗೂ ಸರ್ಪಶಕ್ತಿ, ಆವೇಶವಾಗುವ ಅದಿತಿ, ಸರಸ್ವತಿ, ಅಂಭೃಣ್ಯಾದಿ **ಮಧ್ಯಮಾ** : ವಾಕ್‌ದೇವಿಯರ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಮೌಲಿಕ ಮಹತ್ವವು ಬರಲಿದೆ.

ಮಾನವನಲ್ಲಿ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಅಂಕುರಿಸಿದ್ದು—ಅದು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ವಿಕಾಸ ಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿದುದು ಹೇಗೆ ? ಯಾವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ? ಮಾನಸ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ತಮ್ಮ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ (ಶರೀರ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಹಕಾರ್ಯದಿಂದ). ಇವರ ನಿಷ್ಕರ್ಷ ಮಾಡಬಹುದು. ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ಸಂಶೋಧನಗಳೂ ಇದಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಬಲ್ಲವು. ಮಾನವ ಪಂಗಡಗಳ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಬೆಳೆದ ಕ್ರಮವು, ಅವರ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣದಿಂದಲೂ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರಬಲ್ಲದು; ಏಕೆಂದರೆ ಮಾನವನ ಜ್ಞಾನದ ಆಧಾರ ಭಾಷೆಯೆ ತಾನೆ ? ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯಾದಲ್ಲಿ ಅದರೊಳಗೆ ತಾಳಮೇಳವು ಕಾಣಬಹುದೆಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಹಾಗೂ ಗ್ರೀಕ–ಇಜಿಪ್ತಿನ ಪವಾಡ ಕಥೆ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಷೆಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸುಸಂಗತವಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಮೂಲಕ (ಉದಾ : ಸರ್ಪ : ಚಂದ್ರಶಕ್ತಿಯ ಆವೇಶ, ನೀರೆ: Nymph : ಅಪ್ಸರೆ. ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪ್ರರುಷ, ಇತ್ಯಾದಿ) ತಲೆದೋರಿರುವ ಈ ನಿರೀಕ್ಷೆ. ನಿರಾಧಾರವಲ್ಲ. ಎಂದು ಎನಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ತಥ್ಯಾಂಶವುಂಟೊ ? ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು, ಸಮರ್ಥ ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೆ ಕೂಡಿದ್ದು.

'ಆದಿಶೇಷ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆ: (ಭೂಮಿಯನ್ನು (ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತು) ನಿಲ್ಲಿಸಿರುವವನು ನಾಗದೇವನು ಎಂಬ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಲ್ಲಿ—ನಾಗನಿಗಿಂತ ಮುಂಚೆ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದಾಗ— **ನಾಗ** (: **ಅಕ್ಷ**) ವಿಚಾರವು. ಸಂಸ್ಕೃತಿ–ಪೂರ್ವದ ಹಂತದಿಂದಲೂ ಇದ್ದ ವಸ್ತುವು ಆಯ್ತು. ಆದಕಾರಣ 'ಅಕ್ಷ'–ದ್ಯೂತವು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ : ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡುವ ಮುಂಚಿನ ಹಂತದ ಒಂದು ಆಚಾರವೊ–ಆಟವೊ ಆಗಿರುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ. ತೀರ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಇದು ಕ್ರೀಡೆಯಾಗಿರದೆ ಒಂದು '**ದಿವ್ಯ**' (ದೈವ ಪರೀಕ್ಷೆ) ಆಗಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ದಿವ್> ದೀವ್ ದಿವ್ಯ: ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ by gove !' ಹಿಬ್ರು : Yahweh. ಈ ಹಿಬ್ರೂ ಸಂಕೇತ 'ಯಕ್ಷ'ನ ಹತ್ತಿರದ್ದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ತಾನು 'ಸತ್ಯವಂತ' ಎನ್ನಲು, ಆಣೆ ಮಾಡುವ ರೂಢಿಯಿದೆ. ಇಂದು ಆಣೆ (: ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ) ಮಾಡುವುದು 'ದೇವರಾ ಮುಟ್ಟಿ ಹೇಳುವುದು' ಇದು ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪ ತಾಳಿದ ಆಧುನಿಕ '**ದಿವ್ಯ**'. ತನ್ನ ದೈವ

ಕಣ್ ತೆರೆದಿದೆಯೆ ಅಥವಾ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದೆಯೆ—ತನಗೆ ದೇವರು ಅನುಕೂಲ ನಿದ್ದಾನೆಯೆ—ತನ್ನ ದಾರಿ 'ಸತ್ಯ'ವೆ ? ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, 'ದಿವ್ಯ' ಮಾಡುವ ರೂಢಿಯೇ ಆ ಬಳಿಕ 'ಸತ್ಯ' ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ **'ದಿವ್ಯ'**: ಅಗ್ನಿ-ಕುಂಡ ಪ್ರವೇಶ, ಸರ್ಪಹಿಡಿದು ತೋರಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಕಾರದ ಆಚರಣೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿರಬೇಕು. **'ದಿವ್ಯಕ'** ಎಂದೇ, ಒಂದು ಬಗೆಯ ಹಾವಿಗೆ ಹೆಸರಿದೆ ! ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಪಃಪ್ರಭಾವ, ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿ ಉಂಟೆಂದು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲು ಹಾವು, ಹುಲಿಯು ಸಂಗಾತಿಗಳಾಗಿರುವ ಮಹಂತರುಂಟು. 'ಅಕ್ಷ'ವು ಕಂನುಡಿ ಯಲ್ಲಿ ನೆತ್ತ(< ನೇತ್ರ) ಎಂದೇ ಭಾಷಾಂತರಿತವಾಗಿರುವದೇಕೆ ? 'ಅಕ್ಷ':ಕಣ್> ಗಣ್ಣು ಇದೇ ಪ್ರಪಂಚದ (ಜ್ಞಾನ) ಮಾಧ್ಯಮ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಇದರ ಹಿಂದೆ ಇದೆ.

ಸರ್ಪ : ಅಕ್ಷ ಮತ್ತು ದಿವ್ಯಚಕ್ಷು ಇವುಗಳ ಸಾಹಚರ್ಯವು ಅಭ್ಯಸನೀಯ ವಿದೆ. 'ದಿವ್ಯಚಕ್ಷು' ಇದ್ದವನಿಗೆ ಲೌಕಿಕ-ದೃಷ್ಟಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ; ಅವನು ಒಕ್ಕ ಣ್ಣನು : 'ಕಾಣ'ನು ; ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ 'ಕಾಣಾ' ಈ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಇರುವ ಅರ್ಥಗಳು : 'ಅಕ್ಷ್ಣಾ ಕಾಣಾ': (ಪಾಣಿನಿ) blind of one eye; ಕಾಣಾ : pirced; perforated; having only loop or ring, one eyed, a crow; ಆದರೆ 'ಕಾಣ—ಭೂತಿ' ಹೆಸರಿನ ಯಕ್ಷನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಸರ್ಪಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರಿರುವುದನ್ನು ನಮೂದಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಭಾರತೀಯ ನಾಗಸಂಪ್ರದಾಯದ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಫ್ರೊಗೆಲ್ ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ಕಾಣಾ' ಈ ಪದ ಪ್ರಯೋಗವು ಋಗ್ವೇದದಂತೆ ಅಥರ್ವದಲ್ಲೂ ಉಂಟು ! ತೈತ್ತಿರೀಯ ಸಂಹಿತೆ, ಮನುಸ್ಮೃತಿ, ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಹ ! ಬೌದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯ ದಲ್ಲಿ '**ಕಾಣ**—ದೇವ' ವ್ಯಕ್ತಿಯನಾಮವುಂಟಂತೆ. **ಕಾಣ**—ಭೂತಿ ಎಂಬ ಯಕ್ಷನು ಕಥಾ ಸರಿತ್ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ! ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತಿನ ದಿವ್ಯ ಯಕ್ಷನು, **ದಿವ್ಯಚಕ್ಷುವು** ಇರಲೇಬೇಕು ಎಂದರೆ ಅವನು ಕಾಣಾ : ಸರ್ಪನಿರಬೇಕು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಬೃಹಂತಂ **'ವಾಯುಸಂ ಅಪಾಂ ಗರ್ಭಂ'** ಎಂಬ 'ಕಾಗೆ'ಯ ಉಲ್ಲೇಖ ಈ ಮೊದಲು ಬಂದಿದೆ; 'ಕುಕ್ಕುಟ—ಸರ್ಪ'ದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ 'ಕಾಣಾ' ಎಂದರೂ ಕಾಗೆ ! 'ಕಾಣೂಕ' ಎಂದರೂ ಕಾಗೆ ! (ಮೊ. ವಿ.) **'ದಿವ್ಯಚಕ್ಷು'**ವಿನ ಈ 'ಅಕ್ಷ', ಸರ್ಪಶಕ್ತಿ-ವಿಶೇಷ ಎಂದ ಹಾಗಾಯಿತು.

ಜ್ಞಾನವು. ಅರ್ಥ: ಪ್ರಕಾಶದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು. ಇದರ ಪಾತಳಿಯೆ ಒಂದು. ಆದರೆ ಸಂ–ಸ್ಪರ್ಶನ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯು ಸಂ–ವೇದನಾಗ್ರಹಣ ಶಕ್ತಿ: ಸ್ಪರ್ಶ ಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಬರುವ **ತತ್**ಮಯತಾ ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರುವ ಜ್ಞಾನದ ಆಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಪಾತಳಿಯೆ ಇನ್ನೊಂದು. ಈ ಸಂವೇದನಾಕ್ಷಮತೆಯು ಜಾಗ್ರತವಾಗುವುದು ಅಕ್ಷ: ಕಣ್> ಗಣ್ ಮೂಲಕವೆ ಶಕ್ಯ.

ಮಾಧ್ಯಮ: ಭಾಷೆ. ಅಥವಾ ಭಾಷಾರೂಪ 'ಮಾಧ್ಯಮ' (ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ) ಇನ್ನೂ ಮೈದಾಳದ ಮುಂಚಿನ. ಅSSಯುಗದಲ್ಲಿ. **ಕಾಣಾದೇವಿಯ**: ಸರ್ಪ ಆವೇಶವಾದ ಕುಮಾರಿಯರ ಹೊರತು ಜನಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಕಣ್ಣೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅರ್ಥದ ಪ್ರಕಾಶಯುಕ್ತ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೂ ಮುಂಚೆ ಸ್ಪರ್ಶ: ಸಂವೇದನಾ ಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರೇರಿತ ಶಬ್ದಗಳೇ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ್ದುಂಟು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾಗಿ ತತ್–ಮಯತೆಯಲ್ಲಿ ಏನೊಂದು ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶಿಯಂತೆ ಹೇಳುವ 'ಕಾಣಾ' ಅಕ್ಷವನ್ನುಳ್ಳವರಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿತ್ತು. ಗ್ರೀಸಿನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕವೂ ಇದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದು. ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಏನೊಂದಕ್ಕೂ 'ಡೆಲ್ಫಿ ಒರಾಕಲ್' ಹತ್ತಿರ ತಮ್ಮ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ವಾಡಿಕೆ ಸಾಕ್ರೆಟಿಸ್–ಪ್ಲೇಟೋಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹ ಇದ್ದಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಭಾವಶಾಲೀ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಈ 'ದಿವ್ಯಚಕ್ಷುಸ್ಸಿನ: ಕಣ್ಣಿನ ಬಗೆಗಿನ—ಶ್ರದ್ಧೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇರುವುದರ ಬಗೆಗೆ ಸಂಶಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಋಗ್ವೇದ, ಉಪನಿಷತ್ತು, ಗೀತೆ ಇವು 'ದಿವ್ಯ' ಚಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಎಂದರೆ ಕಣ್ಣಿನ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಲಭಿಸಿದ 'ಕೃತಿಗಳು' ಎಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹೇಳುವುದು. ನಿಜ ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯ ಅಕ್ಷದ. ಕಾಣಾ ಭೂಮಿಕೆಯ ಜೀವನದ **ಆಕೃತಿಯ** ತತ್ವಜ್ಞಾನವೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದಿಂದ ಇದೆ. 'ಸತ್ಯಂ ಇವ ತಿತಲಿಂಸಾ ಪನಂತಃ' ವಾಕ್ಕಿನ ಭೂಮಿಕೆಯು ಬಹುಮೇಲು ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯೇ ಇದು: ವೇದ ದಿವ್ಯಚಕ್ಷುರು ಕಂಡ ಗ್ರಂಥ ಎಂಬುದು.

ಇದೇನೇ ಇರಲಿ: ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲೂ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾದ (ಸರ್ಪ: ಚಂದ್ರ) ಶಕ್ತಿ: ಕುಮಾರಿಯೆ, ಜನಗಳ ಸಮಸ್ಯಾಪರಿಹಾರದ 'ಕಣ್ಣು' ಆಗಿದ್ದ ಕಾಲವನ್ನು 'ಅಕ್ಷ'ಯುಗ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲು ಅತಂಕವಿರಲಾರದು. 'ಕಾಣಾ' ಎಂಬುದು

ಕದ್ರು : ಸರ್ಪಮಾತೆಯು(: ಆದಿತಿ : ಆದಿಶಕ್ತಿ) ನಾಮವಿಶೇಷ; ಕದ್ರು ಸರ್ಪದೇವಿ; 'ಯಜ್ಞದ'ಲ್ಲಿ ಅವಳಿಂದ ಆ ಕ್ರಿಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಾಗುವುದು ಎಂದರೇನು ? ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಮಾತಿನ ಆಳದಲ್ಲಿ, ಮಾನವ ಜೀವನದ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲಿನ ಪನೊಂದು ಘಟನೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ವರೂಪದ ವಿವರಣೆಯಿರಬೇಕೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ. ಸರ್ಪ: ಎಂದಾದರೂ ಒಕ್ಕಣೆಸದಿರಲು ಶಕ್ಯವೊ ? ಹಾಗಾದರೆ ಸರ್ಪದ ಈ '**ಕಣ್ಣು**' (ತೂತು) ಯಾತರ ಸೂಚಕವಿರಬಲ್ಲದು? **ನೆತ್ತ**> ನೇತ್ರ '**ಅಕ್ಷ**' ಈ ದ್ಯೂತ—ಜಿದ್ದಿನ—ಜೂದಿನ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮುಂಚಿನ '**ಅಕ್ಷ**' **ದಿವ್ಯದ** ಆ–ಕೃತಿ ಯಾವ ಬಗೆಯದಿರಬಹುದು ? 'ಅಕ್ಷ'ಕ್ಕೆ ಸರ್ಪವಾಚಕ ಅರ್ಥವೂ ಬಂದಿರುವದು **ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಮಾನವರಿಗೆ ಭಾಷಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಮೊದಲಬಾರಿ ದೊರೆಯ** ತೊಡಗಿದ್ದು (ಗ್ರೀಕಿನಲ್ಲಾಗಲಿ. ಭಾರತದಲ್ಲಾಗಲಿ,) **ಸರ್ಪ (: ಅಕ್ಷ) ಶಕ್ತಿಯ ದೇವಿಯರಿಂದ ತಾನೆ? 'ಅ–ಪರ್ಣಾ'**: ಅಫ್ರೊಡೈಟ: **ಅಪರ್ಣಾ: ಅಮ್ಮ ಅಂಬಾ** ಇವರು **ಆದಿ ಕಣಿಯ ಶಕ್ತಿ : ಅಂಬೆ (> ಅಮ್ಮ) : ಕಣ್ಣು** (ಮಧುಸ್ರಾವೀ ಪಯಃಸ್ರಾವ ಗ್ರಂಥಿಯ ರಂಧ್ರ). **ಅಂಬ (: ಅಂಬು :)** ರಸ ಸ್ರವಿಸುವ **ಕಣ್ > ಗಣ್**: ರಂಧ್ರ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಿ. ಎರಡೂ ! **ಹೀಗೆ** ಇದು ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಅಕ್ಷ. ಚಕ್ರ : ನಾಭಿ : ಕಣ್ : nipple ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಮೂಲ ಸಮುಯಸ್ಥ ಚಿತ್ರಪಟವು **ಕಣ್ಣ** ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಿದೆ ! ಅಂಬದೇವಿಗೆ, **ಅ–ಪರ್ಣಾ** ನಾಮ–ಸಂಕೇತವು ಎಂದು ಸಲ್ಲಬಹುದೊ.—ಇದು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವೊ ಅಷ್ಟೇ, ಕಣ್> ಗಣ್ ಈ ಮೂಲ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಸಮಯವೂ ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಣಾ : ಸರ್ಪ : ಅಕ್ಷ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು 'ವಸನ–ಜ್ಞಾನ' ಪೂರ್ವ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ: ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅಂತಶ್ಚಿತ್ರವು ಬೇರೆ ೨–೩ ಬಗೆಗಳಿಂದಲೂ ತಾಳ–ಮೇಳವುಳ್ಳುದಾಗಿ ದೃಢಪಟ್ಟರೆ, ಆ **ಚಿತ್ರದ** 'ಸಮಯ'ದ ಆ–ಕೃತಿಯ ವಾಸ್ತವತೆಯನ್ನು ಬಾಹ್ಯ (ಗ್ರಂಥ) ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದು ಅನವಶ್ಯಕ.

'ಅಕ್ಷ' ಮೊದಲು ದಿವ್ಯ ದೈವತ. ಬಳಿಕ ಇದೇ ದ್ಯೂತ (ದೀವ್ಯ), ವಸನ ಧಾರಣದ ನಡೆವಳಿ ರೂಢಿಗೆ ಬರುವ ಮುಂಚಿನ ಯುಗದ 'ಸಮಯ'; ಆಧುನಿಕ

ರಲ್ಲೂ ಹಲರು ದೇವತಾರಾಧನೆಗೆ ಕೌಪೀನ ಧರಿಸಿ ಮಡಿಯಿಂದ ಪೂಜಾ ಪುನಸ್ಕಾರಾದಿ ನಡಸುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ಪಾಂಡವರು ಅಕ್ಷ–ದ್ಯೂತದಲ್ಲಿ ಸೋತರು: ದ್ರೌಪದಿಯೂ **ಅಕ್ಷ–ದಾಸಿಯಾದಳು.** ಅವಳನ್ನು ಸಭೆಗೆ ಎಳೆದು ತಂದು. ದ್ಯೂತಗೆದ್ದ ಕೌರವರು. ಸೀರೆ–ಸೆಳೆದರೆಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಒಂದು ಚಿತ್ರವನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಮರವಾಗಿಸುವ ಕಾರಣವೇನಿತ್ತು ? ಕೌರವರ ನೀಚ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯಲಿಕ್ಕೋ ? ಅಥವಾ ಅಕ್ಷ (: ಸರ್ಪ) ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪೂರ್ವಪರಂಪರೆಯ ಈ ಸನಾತನ : (ಸಮಯದ) ಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸುವುದಕ್ಕೋ? ಕೌರವ–ಪಾಂಡವರು ಆಡಿದ 'ಅಕ್ಷ'ದ ಜೂಜಿನ ಆ ಯುಗಧರ್ಮವು ಈಗ ಬದಲಾಗುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ದ್ರೌಪದಿಯ ಮುಖದಿಂದ. ಸೋತ ಗಂಡಂದಿರು ತಾವು ದಾಸರಾದ ಬಳಿಕವೂ ನಾನು ಈ ('ಅಕ್ಷ'ಜಿದ್ದ) ಗಂಡಂದಿರ ಮಡದಿಯೆ ? ದಾಸರಾದವರಿಗೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಣಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವ ಹಕ್ಕು ಇದೆಯೆ ? ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ದ್ರೌಪದಿಯು ಆ ಸಭಿಕರಿಗೆ ಕೇಳಿದ್ದಾಳೆ: ಅಲ್ಲಿ ಕುಲಧರ್ಮ. ಸನಾತನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಬಲ್ಲ ವಯೋವೃದ್ಧ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧ ದೇವವ್ರತನು ಇದ್ದಾನೆ. ಗೆದ್ದ ಅಕ್ಷದ ಕೌರವರ ಕೈಯಿಂದ. ತನ್ನ ವಿನಯಭಂಗವಾಗದಿರುವ ಸಲುವಾಗಿ ದ್ರೌಪದಿ ಒರಲುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ: ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ !

ವಯೋವೃದ್ಧನು, ಪೂರ್ವಪರಂಪರೆಗಳನ್ನರಿತವನೂ. 'ಸನಾತನ' ಧರ್ಮನಿಷ್ಣಾತನು, 'ಸತ್ಯ' ಪಕ್ಷಪಾತಿ ಎಂಬ **ಗಾಂಗೇಯನು,** ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ದ್ರೌಪದಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಕೃತ್ಯವು ಅತ್ಯಾಚಾರ 'ಅಪರಾಧ:' ಅನ್ಯಾಯ ಎಂದು ನಿಷೇಧಿಸಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ! ಶರಪಂಜರನಾಗಿ ಸ್ಮಶಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆಲ್ಲ ನೀತಿಬೋಧಿಸಿದ 'ಶಾಂತಿಪರ್ವದ' ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನಿ. ದೇವವ್ರತನಿಗೆ. ಆ ಅಕ್ಷದ್ಯೂತದ ಕಾಲದ ಮೌನವು ಆತನ ಶೀಲಕ್ಕೇ ಕಲಂಕ ತಂದಿದೆ. ಎಂಬ ಟೀಕೆ ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಗಾಂಗೇಯ' ಭೀಷ್ಮ ಮತ್ತು ಗಾಂಗೇಯನೇ ಆದ ವ್ಯಾಸ: ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನ ತತ್ತ್ವತ: ಭಿನ್ನರಲ್ಲ ! ಭೀಷ್ಮನು (ಸನಾತನ) 'ಸಪ್ತ' (:ಸರ್ಪ) ಅದಿತಿಪುತ್ರನು; ಋಗ್ವೇದದ ಅದಿತಿ. ಮತ್ತು ಶಂತನು ಪತ್ನಿ (ದೇವ)ಗಂಗೆ ಅಭಿನ್ನರು. ಅದಿತಿ : ಸರ್ಪರಾಜ್ಞಿ. ಭೀಷ್ಮನು. ಅದಿತಿ (:ಗಂಗಾ) ಪುತ್ರನು: ಆದಕಾರಣ ಅಪ:ರಸಪಂಥೀಯ ಸನಾತನ 'ಅಕ್ಷ'ದಲ್ಲಿ (: ಸರ್ಪ) ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ. ಪಿಟ್ಟೆನ್ನಲಿಕ್ಕೂ ಅಳುಕಿದ್ದು ಮೇಲೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ! ದ್ವಾಪರಯುಗವಾದರೇನಾಯ್ತು?

ಆದಕಾರಣ 'ಅಕ್ಷ'ವಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದ 'ಭಾಗ್ಯ'ವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿ ಅದು ಅಪರಾಧವೆಂದು. ನಿರ್ಣಯವನ್ನೀಯಲು. ಗಾಂಗೇಯನು (: ಚಂದ್ರಾದಿತ್ಯನು) ಹೇಗೆ ಸಮರ್ಥನಾದಾನು ? ಸರ್ಪ: ನಾಗಪಂಥೀಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸನಾತನವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಆಂತರಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧನೂ ದಿವ್ಯಚಕ್ಷುವು ಎಂಬ ಭೀಷ್ಮನ ಈ ಮೌನದ ಅರ್ಥವಾಗಬಲ್ಲದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ವ್ಯಾಸ–ವಾಲ್ಮೀಕಿಗಳು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಗಳ ಅವಜ್ಞೆಯು ಆಗುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ, ಜಾರಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಂದಿಗ್ಧ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಪ್ರಯೋಜನ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪಡೆಯಲಾಗಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಜಾಗತಿಕ ಕೀರ್ತಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ತಾತ್ವಿಕ ಗ್ರಂಥ ವೆನಿಸುವ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೂ ಇದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವಿಲ್ಲ: **ಅಪಿ ಚೇತ್ ಸುದುರಾಚಾರಃ**. ಭಜತೇ ಮಾಮ್ ಅನನ್ಯಭಾಕ್, **ಸಾಧುಃ ಏವ ಸಃ ಮಂತವ್ಯಃ ! 'ದಿವ್ಯ' ಚಕ್ಷುಗಳ ಈ ಕಾಣಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಿದ್ಧರು, ಮುಕ್ತ ಸಂಗೀ ಅನಿಕೇತರು ! ದ್ವಂದ್ವಾತೀತರು ! ಅವರಿಗೆ ನೀತಿ–ಅನೀತಿಯ ಬಂಧನವಿಲ್ಲ: ನಿರ್ಲಿಪ್ತ ಜೀವನರೀತಿ ಇದು !** ಗೀತೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿಹಿತ ಆಚರಣೆ **ಸದೋಷಂ ಅಪಿ, ನತ್ಯಜೇತ್;** ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಗೆದ್ದವರು ತಮ್ಮ ಅಕ್ಷ–ಭಾಗ್ಯದ ಭೋಗ ಪಡೆಯುವುದನ್ನು ಭೀಷ್ಮನು ನಿಷೇಧಿಸಿರಲಾರನು.

ಮಹಾಭಾರತಸ್ಥ ಅಕ್ಷ–ದ್ಯೂತ 'ಸಮಯ'ದ ಅರ್ಥವಾಗಲು, ಋಗ್ವೇದ ದೊಳಗಿನ 'ಅಕ್ಷದ್ಯೂತ' ಸೂಕ್ತದಿಂದ ಮೌಲಿಕ ಸಹಾಯವು ದೊರೆಯಲಿದೆ: 'ದ್ಯೂತದಲ್ಲಿ ಸೋತವನ ಜಾಯೆ, ಹೀನಳೆನಿಸಿ (ಹೀನಾ) ಅವನಿಂದ ತ್ಯಜಿಸ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ ಪರಿತಾಪ ಪಡುತ್ತಾಳೆ (ತಪ್ಯತೇ) [೧೦]; ಹೀಗೆ ಸೋತವನು, ದ್ಯೂತ ವ್ಯಸನವಿಲ್ಲದವರ ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿಯರಾದ ಮಡದಿಯರನ್ನು ಕಂಡು (: ಅನ್ಯೇಷಾಂ ಜಾಯಾಂ ಸ್ತ್ರಿಯಂ **ಸು–ಕೃತಂ ಯೋನಿಂ ಚ**) ಕಂಡು ಸಂತಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. (ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತತಾಪ) [೧೧]. ದುಃಶಾಸನಾದಿಗಳು ಸೀರೆ ಸೆಳೆದು. ಅ–ಪರ್ಣಾ: ದ್ರೌಪದಿಯ ದರ್ಶನ ಪಡೆಯಲು ಉತ್ಸುಕರಾಗಿದ್ದರು......, ಆಗ ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಇನ್ನು ತನ್ನ ಪಾಡು ನಾಯಿಯ ಪಾಡು ಆಗುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ ಎಂದು ಕಂಡಿತು: ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಂಡಳು; ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾದಳು. ಗಂಡಂದಿರೆಂಬ ಪಾಂಡವ ವೀರರಿಗೆ

ತಮ್ಮ ಮಡದಿಯ ಗತಿಯೇನಾಗಲಿದೆ ಎಂಬುದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು : (ಋಗ್ವೇದದ ಅಕ್ಷ–ದ್ಯೂತದ ವರ್ಣನೆಯಂತೆ) ಈ ಆಟದ ಫಲಿತ ಏನು–ಎಂತಹುದು, ಎಂಬುದನ್ನು : ತತ್ಪೂರ್ವದ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಅವರು ಅರಿತಿರಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು : ತಮ್ಮ ಮಡದಿ ದ್ಯೂತದಾಸಿಯಾದಲ್ಲಿ, ಅವಳು 'ಅಸುಕೃತ' ಯೋನಿಯಾಗುವುದನ್ನು ಅರಿಯದಲೆಯೆ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಪಣಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿದರೆಂದು ಬಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವ ವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕಾರಣ ಹೆಂಡತಿಯ ಮೇಲಿನ ಆ ಅತ್ಯಾಚಾರವು. ಧರ್ಮಜ್ಞರೆಂಬ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಭೀಷ್ಮರಿಗೆ 'ಅತ್ಯಾಚಾರ' ಎಂದು ಎನಿಸದೆ ಅವರು ತೆಪ್ಪಗೆ ಇರುವಂತಾಗಿತ್ತು !

ಈ 'ಅಕ್ಷ' ವಿದ್ಯೆ : ದ್ಯೂತದಾಸಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿ ಆ ವರೆಗೂ ನಡೆದು ಬಂದಿರಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು. ಅಂದು ಈ ಆಟದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಕೈತವವು ಮೋಸ : ದಾಟದ್ದೇ ಆಗಿತ್ತೆಂದು. ಕೌರವರೇ ಮಾಡಿಸಿ ಅದನ್ನು ತಂದಿದ್ದರೆಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ದಾಟ : ಯಾತು : ಸರ್ಪ–ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿರೋಧಿಗಳ ಸದ್ದು ಆಗಲೆ ಅಡಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು.-ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ : **ತ್ರಿತ, ಆಪ್ತ್ಯ ಮಾನವನು,** ಇಂದ್ರನ ತೇಜೋವಧೆಯಿಂದನೆ ತೃತೀಯ (ನಪುಂಸಕ) ಪುರುಷ : ನರನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತನಾದನು. ಜೀವನದೊಳಗಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಕೌಟುಂಬಿಕ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಸಲುವಾಗಿ. ಈ ಬಗೆಯ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಸರ್ಪವು ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸದಂತೆ. ಕಣ್ಣೆದುರು ನಡೆದ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಲು ಪ್ರಾಣಪಣದಿಂದ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಗ್ಗುವ 'ಧೀರ'ವೀರರ ಸಂಪ್ರದಾಯವು. ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ ಅದಿತಿಯ ವಿಜಯದೊಡನೆಯೆ ಮಣ್ಣು ಮುಕ್ಕಿದ್ದನ್ನು ಇಂದಿನ ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯೆ ಸಾರುತ್ತಿದೆ. ಅಕ್ಷ–ದ್ಯೂತದ ಬಗೆಗಿನ 'ಸಮಯ'ದ (:ಆಚಾರದ) ಆಕೃತಿಯೂ. ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹ ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಕಾಣ ಸಿಗುವ ಸಮಯಾಕಾರಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಂದೇ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣಾದಿ ಧೀಮಂತರೂ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಶೀಲರೂ ಎನಿಸಿದ ತಟಸ್ಥ ವೃತ್ತಿಯ ನಡೆವಳಿಯಿಂದಲೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಪ್ರಹ್ಲಾದನೆಂಬವನ ಸಲುವಾಗಿ **ಕಂಬವನ್ನು ಸೀಳಿ ಹೊರಬಂದ** ಭಗವಂತ : **ನಾರಸಿಂಹನು**, ಭಗಿನಿಯ ಸೀರೆ ಸೆಳೆವಾಗಲಾದರೂ ಏಕೆ, ಭಕ್ತನೆ ಬಂದು ಒದಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಯಾಜ್ಞಸೇನಿಯ ಮೊರೆ ಕೇಳಿ ? ಗಜೇಂದ್ರನನ್ನು ಮೊಸಳೆ

(: ವರುಣನ ವಾಹನ; ಇದೂ ಊರ್ಧ್ವ ಮೂಲ ವೃಕ್ಷ–ಸ್ತೂಪ ಸಂಕೇತ!) ಕಟ್ಟಿದಾಗ ಆನೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿದನು. ಎಂಬ ಕೀರ್ತಿಯು ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾ ವಿಷ್ಣುವು. ಆ ಗರುಡರೂಪೀ ಕುಕ್ಕುಟ ಸರ್ಪಾರಿರೂಪಿಯು. ಆಗ ಎಲ್ಲಿದ್ದನು? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರೂಪದಿಂದ ಯಾದವರಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ್ದನೆಂದು ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನನ ನಂಬಿಸುತ್ತಿರುವನಲ್ಲ! ಒಬ್ಬ ನಾರಕನನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ನಾರಣ–ಕೃಷ್ಣನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ: ಒಬ್ಬ ಹಯಗ್ರೀವನನ್ನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಹಯಗ್ರೀವ ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬ ಮಧು (ಕೈಟಭ)ನನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಮಧುಸ್ರವಿಸುವ ಪಾದದ ದೈವತವು ಸಂಹರಿಸಿ ಮಧು-ಸೂದನ ಎಂಬ ನೂತನ ನಾಮದಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ; ಒಬ್ಬ ಕಬಂಧನನ್ನು. ಶೇಷನ ಅವತಾರಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಅತನ ಅಣ್ಣ ರಾಮ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ– '**ಅಕ್ಷ**' ದ್ಯೂತದಬಗೆಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತ ಬರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ: ಮಹಾಭಾರತಕಾರರೂ ಇದನ್ನೇ ಭಾರತೀಯ ಯುದ್ಧದ ಅನಾಹುತದ ಸಂಹಾರಕ ರೌದ್ರ–**ಅಗ್ನಿ ಬೀಜ** ಎಂಬ ಹಾಗೆ ಮಹಾಭಾರತದ ಕೇಂದ್ರ ಘಟನೆಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ! ಇದೆಲ್ಲ ವಿಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ಸುಸಂಗತವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು: ಈ ಬಾಳೆಲ್ಲ ಹಾಳು: ಸ್ಮಶಾನ ಸ್ವರೂಪ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿ ಕೊಡುವ ಸುರಮ್ಯ ಅಮೋಘ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರಲ್ಲ!

ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಿ: ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಜನನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಅಕ್ಷ-ಸರ್ಪವೇ ಅದರ ವಿನಾಶಕ್ಕೂ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ಈ ಜನನ–ಮರಣ ಚಕ್ರದೊಳಗಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಬೇಕಿದ್ದರೆ. ಕಮಲಾಕ್ಷನನ್ನು: ಕಮಲಯುಕ್ತ ಅಕ್ಷನ್ನು ಎಂದರೆ ವಾಕ್–ಅರ್ಥೇನ ಇವ ಸಂಪೃಕ್ತ ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪ ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ **ತತ'** ಸ್ವರೂಪಿಗಳಾಗುವುದು ಇದೊಂದೇ ದಾರಿ. ಎಂಬ ಬೋಧನೆಗಾಗಿ. ಈ ಪ್ರಪಂಚ, 'ಕುರು'ಕ್ಷೇತ್ರ: ಇದು ರುದ್ರಭೂಮಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಈ ಭಾರತ ಕಥೆಯು ತಳದಿಂದ ತುದಿಯವರೆಗೆ ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತನವೇ ಇರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ: ದ್ವಾಪರಯುಗದ ಕಥೆಯೆನಿಸಿದರೂ ಇದರ ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ 'ಕಲಿ'ಯ ಯುಗದ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯೆ ಉಂಟು! ಶಂತನು ಪತ್ನಿ ಗಂಗಾರೂಪ ಅದಿತಿ: ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ! ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಗಂಗೆ: ಕೃಷ್ಣದ್ವೀಪ ಇವಳ ಸಂತತಿಯೆ

ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಯ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ. ಶಂತನು ನಹುಷ (: ಸರ್ಪ) ವಂಶದವನೆಂಬ ಭಾಗವೊಂದುಂಟು! 'ಯಯಾತಿ'–**ಯಾ-ತಿ** ಈ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮವನ್ನು ಯಾಯಾವರ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತದೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿರಿ. ಯಯಾತಿಯ ಅಣ್ಣನು ಬಿಟ್ಟ–ಯತಿ <**ಯಾತಿ**! ಪರಿವ್ರಾಜಕ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿ ಹೋದನು! ಧೀಮಂತನು, ಯತಿ> ಯಾತಿಯಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ 'ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ! ಯಯಾತಿಯು ಭೋಗ ಪ್ರಿಯತೆಯು ನಾಗಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೂಲ ಆಕೃತಿ: ಇದರ ಹೇಸಿಕೆ: ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಯತಿ <ಯಾತಿ : ಶುಕಮುನಿ! ಇದು ತತ್ : ಏಕಂ ಸತ್ಯದ ಜೀವನಾದರ್ಶ.

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಈಗ ಮಸಮಸಕಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವ ವಿವಸ್ವಾನ್ : ಮನುಜ : ಮಾನವ ಜೀವನರೀತಿಯ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲಿಯೆ, ವ್ಯಾಸನ 'ನರನ ಪ್ರತಿಮಾ ಸೃಷ್ಟಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಲಾರದು. ಈ ವಿವಸ್ವಾನನಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶಮಾಡಿದವನು 'ನಾನು' ಎಂದು ಕೃಷ್ಣ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಋಗ್ವೇದದ ಇಂದ್ರನು ನಾಗಸಂಪ್ರದಾಯ ವಿರೋಧಿ ಒಂದು ಶಕ್ತಿ: ಮಾನವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ. ನರ <ಪಾತಳಿಯಿಂದ ಮನುಜತ್ವದ ಪಾತಳಿಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಗಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಯಮದಲ್ಲಿ ತರಲು ಅದರೊಡ ಹೋರಾಡಬೇಕಾಗುವ ಕಾಲಗದಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುವ ದಿವ್ಯ ದೈವೀಶಕ್ತಿಯೆ: ಇಂದ್ರನು. ಈ ಮಾನವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧೀಕರಿಸುವ ಋಗ್ವೇದದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯೇ ತ್ರಿತ ಆಪ್ತ್ಯನು. ಇವನು ಇಂದ್ರನ ಆಪ್ತನು. ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅಗ್ನಿ ಸೋಮರೊಡನೆ ಸಹ 'ತ್ರಿತ' ಸಂಕೇತದ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಹಿ :ವೃತ್ರಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ತ್ರಿತನು ಇದ್ದಾನೆ; ಅಥವಾ **'ತ್ರಿತನು' (ಮಾನವ) ಇದ್ದಾನೆಂದು ಇಂದ್ರನೂ ಇದ್ದಾನೆ.** ಈ ತ್ರಿತನು ಮಾನವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದರೂ ಇವರ ಮೂಲ ಆಕೃತಿ ಭೂಃ, ಭುವಃ, ಸ್ವಃ ಈ ಮೂರು ಲೋಕದಷ್ಟು ವಿಶಾಲವಿದೆ: ವೈಶ್ವಾನರ ಎಂಬುದು 'ತ್ರಿತ' ಸಂಕೇತದ ಇನ್ನೊಂದು ರೂಪ ಆದರೆ ಈ ತ್ರಿತನನ್ನು ಭುವಃ ಹಾಗೂ ಸ್ವರ್ಲೋಕ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದಲ್ಲಿ ಇವನು ನೆಲದ ಮೇಲಿನ ಸರೀಸೃಪವಾಗುವನು! ಸಾವೆ ಇವರ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮೃತ್ಯುವಿನ ಹೊರಗೆ ಇದಕ್ಕೆ, ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಎಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡದಿರಲು. ನಾಗಸಂಪ್ರದಾಯದ ವೃತ್ರ

ಕ್ಕಿಕ ಮೋಕ್ಷದ ಆವಿಷ್ಕಾರವನ್ನು ಒಡ್ಡಿ ವಿವಸ್ವಂತನ ಲೋಕದ ದಾರಿಯು ಭುವಃ, ಸ್ವಃ ಈ ಲೋಕಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ.

ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಮಿತ್ರ ಮನುಜ : ತ್ರಿತನು 'ನರ' (ಯಾಯಾವರ) ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಾರಾಣನ ಸಂಗಾತಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ನಾರದನಿಗೆ ಬದರೀ ಆಶ್ರಮ ದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಯುಗಲ, ನರ--ನಾರಾಯಣರದು. ಇಂದ್ರನ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುವ ಮನುಜನು ನಾರಣ : ಸರ್ಪ : ಮೃತ್ಯು ಸಂಗಾತಿ : ಮಿತ್ರ 'ನರ'ನಾಗುತ್ತಾನೆ! ಈ ನರನು ಬೃಹನ್‌ನರ <ಬೃಹನ್ನಳಾರೂಪ! ಈ ನರನು ಇಂದ್ರಾಂಶನೆಂಬಲ್ಲಿ ತ್ರಿತನು ತೃತೀಯ ಪುರುಷನಾದುದನ್ನು ಸೂಚಿಸ ಲಾಗಿದೆ.

ಮಹಾಭಾರತದ ಪಾತ್ರಗಳು ನಾಗಪಂಥೀಯವು. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಕಾವ್ಯದ ಗತಿಮಾನತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ 'ಅಕ್ಷ'ದ್ಯೂತವೂ 'ನಾಗ' : ಅಕ್ಷದ ಕ್ರೀಡೆ ! ಗೌತ ಮಾಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪಳಾದ ಯಾಜ್ಞಸೇನಿ ದ್ರೌಪದಿಯು ಕಾಲಹಸ್ತ–ಸ್ವರೂಪಕೇಶ : ಕಪರ್ದಿ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ, ದ್ಯಾಮವ್ವ : ದುರ್ಗೆಯದೇ, ಅವಳೇ ಪರ್ಯಾಯ ದಿಂದ ಸರ್ಪಭಕ್ಷಕಳು : ಅಕ್ಷಮಾಲಾಧಾರಿ ! ಹೀಗೆ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೆ, ಅಕ್ಷ : ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಯೋಜಿಸಿರುವ ಈ 'ಅಕ್ಷ'ದ ಆಟದಿಂದ, ಲೈಂಗಿಕ ಆಕರ್ಷಣ ವಿಕರ್ಷಣದ ಕಾವ್ಯವಾಗದೆ, ಇದು ಸತ್ತಾಸ್ಪರ್ಧೆಯ ದುರಂತದ ನಾಟಕವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಈ ಮಹಾಕವಿಯ ಅಪೂರ್ವ ಪ್ರತಿಭೆಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಥವಾ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗತೊಡಗಿದಾಗ, ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದ 'ಅದಿತೇಃ ದಕ್ಷಃ ಅಜಾಯತ;' ಅಥವಾ 'ದಕ್ಷಾತ್ ಅದಿತಿಃ' ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಜೀವನದ ಆಕೃತಿ (Life form) ತಿರಸ್ಕೃತವಾಗಿ, ಜೀವನದ ಸಾಂಸ್ಕೃ ತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೆ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಾಗಲೂ ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ದೃಢವಾಗಲು. ಈ ಮಹಾಭಾರತವು ಈ ಬಗೆಯ ದುರಂತ ಕಾವ್ಯವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಆಕಾರದ್ದಾಗಲು ಶಕ್ಯವೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ವಿಚಾರ : ವಿಕಾಸದೊಡನೆ ದೇವತಾಸ್ವರೂಪದ ಧಾರಣೆಯನ್ನೂ (Concept) ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅನಿವಾರ್ಯ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸದಿರುವ ನರರು, ಮನುಜತ್ವದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಾತಳಿಯ ಜೀವನವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ತಾವಾಗಿಯೆ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ

ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯು ಆ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಮಹಾಭಾರತಕಾರನು, ತನ್ನ ‘ಕೃತಿ’ ರಚನೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಮಾನವರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಅಂತಹ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವ ಸಂಧಿಯ ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ; ಅಥವಾ ವಸಿಷ್ಠ ಪ್ರಣೀತ ವಿಷ್ಣು–ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿರುವ ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ: ಕೇಶೀಪುರುಷನ ರಸಸುರಿಸುವ ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ ವೃಕ್ಷ ಪೂಜೆಯನ್ನು. ಎಂದರೆ ನಾಗಾರಾಧನೆಯನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಶರಣನ ಕಾರ್ಯವನ್ನೇ ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನನು, ಬಹು ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ, ಯಾರಿಗೂ ಪತ್ತೆಯಾಗದ ಹಾಗೆ ನೆರವೇರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಕಾವ್ಯದ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕವಿಯ ಹಕ್ಕು. ಆದರೆ, ಆ ರಚನೆಯೊಳಗಿನ ಸುಸಂಗತಿ–ವಿಸಂಗತಿಗಳ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಅರ್ಥ: ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯ ಮೌಲ್ಯ ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ಸಮೀಕ್ಷಕರಿಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಎರಡು ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಬಹುದು: ಈ ಕೃತಿಯೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಅವುಗಳ ‘ನಿಸ್ನೆ’ಗಳ ರೂಪ ಆಕೃತಿಯಿಂದ ಅರಿಯಲು ಬರುವುದು: ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಕೃತಿಯೊಳಗಿನ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲೇ ಇರುವ ಘಟನೆಗಳ ಮೂಲಕವೂ ಆ ಕಾವ್ಯನಿವೇದನೆಯ ಗೊತ್ತುಗುರಿಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ, ಕೃಷ್ಣನು ನಿಜವಾದ ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ: ಅಕ್ಷಕಮಲನೇ ಇರುವುದಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಪಂಚವು ಸ್ಮಶಾನ (೧೧). ಮತ್ತು ಊರ್ಧ್ವಮೂಲವೃಕ್ಷ: ಪುರುಷೋತ್ತಮ (೧೫). ಎಂದು ಈ ಪರಮಾತ್ಮ ಶಕ್ತಿಯು ಹೇಳುತ್ತದೆ; ‘ಮಯಾಧ್ಯಕ್ಷೇಣ ಸೂಯತೇ ಸಚರಾಚರಮ್’ ಎಂದು! ಈ ‘ಅಧಿ ಅಕ್ಷ’ ದೈವತವು ಬಾಳಗುರಿಯಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ‘ಅಕ್ಷ’ ದಿವ್ಯ: ದ್ಯೂತ ಹೇಯವೆಂತು? ಈ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಅಕ್ಷದವರು, ಗೆದ್ದ ಅಕ್ಷದವರನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವರು: ಹಣ್ಣುಮಾಡುವರು. ಈ ಬಗೆಯ ಕೋಲಾಹಲದ ಕೇಂದ್ರ ಈ ಪ್ರಪಂಚ. ಈ ದುಃಖಮಯ ಜೀವನದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿರಿ, ಎಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥವು ಸಂಧಿಯನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಅಕ್ಷದ್ಯೂತವನ್ನೇ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಭದ್ರತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಳೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಸಶಸ್ತ್ರ ಹೋರಾಟ ಅಥವಾ ನಿಃಶಸ್ತ್ರ ಅಹಿಂಸಕ ನೂತನ ಬಗೆಯ ಹೋರಾಟ ತೋರಿಸಿ ಅದನ್ನೇ ಒಂದು ಮಹಂತ ನಾಟಕ

ವಾಗಿ ರೂಪಿಸಲೂ ಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ವ್ಯಾಸವಾಲ್ಮೀಕಿಗಳು, ವಸಿಷ್ಠ ಪಂಥವು ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿರುವ ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಕ್ಕಾಗಿ, ಹೋರಟೆಯ ಆದರ್ಶದ ತ್ರಿತ; ಇಂದ್ರಪಂಥವನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವಿಸುವ ಅನ್ಯಾಯಮಾಡಲು ಶಕ್ಯವೆ? ಋಗ್ವೇದದ ಅಕ್ಷದ್ಯೂತವು ತೆಗಳುವ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತೆ ಕಂಡರೂ ಅದು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ ಶೈಲಿಯು ತುಂಬ ಜಾದೂಗಾರಿಕೆಯದಾಗಿದೆ.

ಋಗ್ವೇದದ ಅಕ್ಷಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಈ ಆಟದ ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟ ವರ್ಣನೆಯು ಉಂಟು: **ಅನ್ಯೇ ಜಾಯಾಂ ಪರಿಮೃಶಂತಿ ಅಸ್ಯ, ಯಸ್ಯ ಅಗೃಧತ್ ವೇದನೇವಾಜೀ ಅಕ್ಷಃ।** (೪). ಇದರೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಬ್ದ-ಸಂಕೇತವೂ. ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣ ಒಂದು ಆಕೃತಿ; ಅರ್ಥ ನಿರ್ಮಿಸಲು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. (ಆದರೆ ಈ ವಿವರ ಈಗ ಬೇಡ.) ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಗಳು, (ಅನ್ಯೇ:) ಸೋತವನ (ಅಸ್ಯ) ಮಡದಿಯ ಪರಿಮರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ: ಋಗ್ವೇದದ ಕವಿಯು ಬಳಸಿರುವ ಮೃಶ್ > ಮರ್ಶ ಆಖ್ಯಾತವು. ವರ್ಣನೆಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಟ್ಟದ ಎತ್ತರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಪರಿಮರ್ಶೆ,–ಪರಾಮರ್ಶೆ ಈ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಂಟು. ಒರೆಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ನೋಡುವ ಕ್ರಿಯೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದೆ. 'ಮೃಶ್' ಆಖ್ಯಾತವನ್ನು ಯೋಜಿಸುವಲ್ಲಿ, ಕವಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸೂಚಕ ಶಕ್ತಿಯ ವಿವೇಕವು ಜಾಗೃತವಾಗಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಮೃಶ್ ಆಖ್ಯಾತವು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಅರ್ಥದ ವಲಯವು, ಇನ್ನೂ ಕೆಲ ಛಾಯಾರ್ಥಗಳ ಬಣ್ಣವಣ್ಣಗಳುಳ್ಳದಾಗಿದೆ. 'ಮೃಜ್' ಆಖ್ಯಾತದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೃಶ್ ಸಂಕೇತವು ಇನ್ನೂ ವಿಶೇಷಾರ್ಥಗಳುಳ್ಳದ್ದಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು; ಮೃಜ್: to rule, cleanse, polish; make smooth carry (e. g. a horse or other animal); (ಈ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ 'ವಾಜೀ' ಅಕ್ಷಃ ಉಂಟು!) ಈ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವವು; to carry away, win ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಯೋಗ ಅಥರ್ವ ವೇದದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಮೃಶ್, 'ಮೃಜ್' ಇವೆರಡನ್ನೂ ತೂಗಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಮೊ. ವಿಲಿಯಂಸ್ ಸೂಚಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ.

ಈ ಅಕ್ಷದ್ಯೂತವು ಹೀನಕರ್ಮ; ಅದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಉತ್ತಮ, ಎಂಬ ಉಪದೇಶವು ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ, ಮೂಲತಃ ದೈವಪರೀಕ್ಷೆ, ಸತ್ವ

ಪರೀಕ್ಷೆ ಎಂಬರ್ಥದ 'ದಿವ್ಯ' ಪದವು 'ದೀವ್ಯ' (ಜೂಜು) ಎಂದು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೇ ತಿರಸ್ಕಾರಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೂ ಈ ಅಕ್ಷದ್ಯೂತವು ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಸಮಾಜದ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಾಜಾಧಿರಾಜರಲ್ಲಿ ಸಹ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಪಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಘಟನೆಯ ಅರ್ಥವೇನು? ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷದ್ಯೂತಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಂಕಲನ ಕಾರನ ತಂತ್ರ (technic) ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿ 'ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ' ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಂಮೋಹಕ ಮೋಡಿಕಾರ ಮಾಟದ (hypnotic) ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಲ್ಲಿ ಈ 'ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ' ಶೈಲಿಯು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಗೀತೆಯ ಈ ಬಗೆಯ ಮಾಯಾ ಶಿಲ್ಪವೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಈ ಕವಿಗಳ ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ : ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ : ಪ್ರಜಾಪತಿ : ಕೇಶೀಪುರುಷ ಇಂತಹ ಪ್ರತಿಮಾ ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಬಗೆಗೆ ಸಂದೇಹವೇ ಉಂಟಾಗದಿರಲು, ಇಂದ್ರನು 'ಶಿಶ್ನೋದೇವಾಃ' ಪಂಥೀಯರನ್ನು ಕೊಂದನೆಂದೂ ವರ್ಣಿಸಿರುವುದು! ಹೇಗಿದೆ ಈ ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ ತಂತ್ರ !ನಾಗಪೂಜಾ ಪುರಸ್ಕಾರದ ವೇದದಲ್ಲಿ. ನಾಗಸಂಹಾರದ ಪ್ರಶಂಸೆ !

'ಉದ್ಧರೇತ್ ಆತ್ಮನಾತ್ಮಾನಂ' ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸುವ ಗೀತೆಯ ಭಗವಂತನು, ಮಾಮ್ ಏಕಂ ಶರಣಂ ವ್ರಜ' ಎಂದೂ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದ್ದಾನೆ! ಈ 'ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ' ಶೈಲಿಯನ್ನು ತಾನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿರುವ ಅರಿವು ದ್ವೈಪಾಯನ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ; 'ವ್ಯಾಮಿಶ್ರೇಣ **ಇವ** (ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ **ಎನಿಸುವಂತಹ**) ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು 'ಮೋಹಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ, ಎಂದು ನರನ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿರುವ ಮಾತುಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಆದರೆ 'ಇವ' ಶಬ್ದದಿಂದ ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ ಎನಿಸಿದರೂ ಅದು ಹಾಗಲ್ಲ, ಎಂದು ಜಾರಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟಿದ್ದೂ ಉಂಟು, ಗೀತೆಯಲ್ಲೇ! ಅರ್ಥ ವಾಕ್ಯವು ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಜೀವನ ಪರವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತೋರುವುದರ ಮುಂದಿನ ಭಾಗವು ಅದಕ್ಕೆ ತಿರುವು ಮುರುವು! 'ಜಹಿ ಶತ್ರುಂ ಮಹಾಬಾಹೋ'! : ಹೇ ನರವೀರನೇ ಹಗೆಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲು, (ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ವಿಜಯಿಯಾಗು) ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಈ ಆಕರ್ಷಕ ವಾಕ್ಯವು 'ಕಾಮರೂಪಂ **ದುರಾಸದಮ್' ಅಸತ್** ಸ್ವರೂಪೀ ದುಷ್ಟನಾದ ಕಾಮ (: ಸಂಕಲ್ಪ) ರೂಪ ಶತ್ರುವನ್ನು ಗೆಲ್ಲು! 'ಕಾಮಸಂಕಲ್ಪ ವಿವರ್ಜಿತನಾಗು'. ಆದರೆ ಈ ಆದೇಶದೊಳಗಿನ ಆಶಯದ ಆಳವು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಲು

ಋಗ್ವೇದ ಹಾಗೂ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ **ಅಸತ್** ಮತ್ತು ಸತ್ ಎಂದರೆ ಋತ: ಸತ್ಯ ಹಾಗೂ ಏಕಂ: ಸತ್ ಈ ಎರಡು ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಗಳ ಸಂಘರ್ಷ ವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯ. ಗೀತೆಯನ್ನೇ 'ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣ' ಗ್ರಂಥ ವೆಂದು ಬಗೆದಲ್ಲಿ ಇದು ತೀರ 'ಸಭ್ಯ' ವಾಕ್ಯ! ಆದರೆ 'ದುರ್–**ಅಸತ್**' ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಹಿಂದೆ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ: ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲೀನ **'ಅಸದೀಯ'** ಹಾಗೂ **'ನ ಅಸದೀಯ'**ವಾದದ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹಿಡಿಯ ದಿದ್ದರೆ, ಈ 'ಭಗ'ವಂತನಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟವೆನಿಸಿದ ಶಕ್ತಿ ಯಾರು? ಯಾರನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಗಿದೆ, ಎಂಬುದರ ಜ್ಞಾನೋದಯವು ಆಗಲು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ. 'ಅಸತ್' (ಎಂದರೆ ಋತ: ಸತ್ಯ) ಪಂಥೀಯ ದುಪ್ಪರನ್ನು ಗೆಲ್ಲು (ಜಹಿ)! ಎಂದು ನರ ನಿಗೆ, ಈ ಕಾಲಪುರುಷ ಕೃಷ್ಣನ ಆದೇಶ!

'ಅಸತಃ ಸತ್ ಅಜಾಯತ್' ಎಂಬುದು, ಋತ: ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿ ಕೆಯ **'ಸವಿತೃ'** (ಸೂರ್ಯಾಗ್ನೀಂದ್ರ) ಪಂಥೀಯರ ವೈಚಾರಿಕ ಸೂತ್ರ, ಸವಿತೃ ಪ್ರಕಾಶ: ಹಗಲಿನ ದೈವತ! ಸರ್ಪ: ಅಕ್ಷ ಕಾಣಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕಣಿಯವರಿಗೆ ಹಗಲು: ಪ್ರಕಾಶ ಶತ್ರು! ಹಗಲು: ಇರುಳು: 'ಸಮತ್ವಂ **ಯೋಗ** ಉಚ್ಯತೇ' ಈ ಅಕ್ಷ–ಯೋಗ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ರಾತ್ರಿಯು ಬೇಕು. ಈ ವಾದವು ಋಗ್ವೇದದ ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮೊದಲು ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ (X. ೧೨೯;) ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲೂ ಅದರ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯಿದೆ. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅ **'ಅಸತ್'** ವಾದದ ಸ್ಮೃತಿಯಿರುವ ಮೌಲಿಕ ಪ್ರಮಾಣವು, ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ! (ಸವಿತೃವಿನ ಅಪಮೂಲ್ಯನ ಪು. ೯೭–೯೯; ಅಸತ್–ಸತ್ ವಾದವು ೨೩೮ರಿಂದ ನೋಡಿರಿ.)

ಗೀತೆಯ ಭಗವಂತನೇ ಸ್ವಯಂ (ಕಮಲ+)ಅಕ್ಷನು; ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ ವೃಕ್ಷನು. ಅಕ್ಷ: ಸರ್ಪ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾಗಿರುವಂತೆ, ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯ ಇಂದಿನ ಆಕೃತಿಗೆ (form) ಕಾರಣನಾಗಿರುವ ಅದರ ಸಂಯೋಜಕನೂ, ಅಕ್ಷ: ಸರ್ಪ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇದಕ್ಕೆ 'ಅಕ್ಷ–ದ್ಯೂತ'ದ ಬಗೆಗೆ ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರ ವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ ಶಿಲ್ಪ ಕೌಶಲವೇ ಸಾಕ್ಷಿ. 'ಅಕ್ಷ'–ದ್ಯೂತ. ಈ 'ದಿ(ː)ವ್ಯ' ಇದು **ನಿಶಾ–ಕ್ರೀಡೆ.** ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ 'ಜಾಗೃವಿ' (ಜಾಗರ–ಮಾಡುವವನು) ಎಂಬುದು ಜೂಜುಗಾರನ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮವು, ಅತ್ಯಂತ ಸಾರ್ಥವಿದೆ. (ಮ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ 'ಅಕ್ಷದ್ಯೂತ' ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ

ಸಾಂಗವಾಯಿತೆ ? ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನನು ಅದನ್ನು ಹೇಳಿಯೆ ಇಲ್ಲವೊ. ತಿಳಿದರೆ ಲೇಸು.) ಜೀವನ ಸೌಖ್ಯವನ್ನೇ ಭೇದಿಸಿ-ಭೇದಿಸಿ ಬಿಡುವ ಅಥವಾ ವಿಭೀತಕವಾದ 'ಅಕ್ಷ' : ಲೆತ್ತಕ್ಕೆ **ವಿಭೀದಕಃ** ಎಂದಿರುವುದು ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣ ವಿದೆ. ಇಂತಹ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಸುಂದರ ಶಿಲ್ಪದ ಮಾದರಿಗಳು ಈ ಸೂಕ್ತದ ಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಕುಶಲ ಕಾರಾಗಿರಿಯ ಶಬ್ದ-ಶಿಲ್ಪಿಯಾದ ಈ ಕವಿಗೆ, 'ಸವಿತೃ' ಮತ್ತು 'ಸೋಮ' ಈ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲ ಪರಂಪರೆ-ಅದರ ನಿಜವಾದ ಆಕೃತಿ : ಮೂಲ್ಯ : ಸೌಂದರ್ಯವು ಅವಗತವಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಎನ್ನಲಾದೀತೆ ?

ಇಕೊ ನೋಡಿ ಈ ಉಪಮೆಯ ಯೋಜನೆ : (ಯಥಾ) "ಸತ್ಯ-ಧರ್ಮಾ ಸವಿತಾ ದೇವಃ ಇವ (ಜಗತಿ) ಕ್ರೀಳತಿ. (: ಸತ್ಯಧರ್ಮ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಸವಿತೃ ದೇವನು ಹೇಗೆ, ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಾನೊ ವಿಹರಿಸುತ್ತಾನೊ ಹಾಗೆ) ಐವತ್ತು ಮೂರು ಜೂಜುಗಾರರ ತಂಡವು (ಪ್ರಾತಃ) ಅಕ್ಷಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ನಡಸುತ್ತದೆ. (೮). ಋಚೆಯೊಳಗೆ 'ಸವಿತೃ'ನಾಮಸಂಕೇತದ ದೈವತದ ನಿರ್ದೇಶವೇಕೆ ? ಈ ದ್ಯೂತದ 'ಸತ್ಯ' 'ಧರ್ಮ'ಕ್ಕೂ 'ಸವಿತೃ'ವಿಗೂ ಸಂಬಂಧವೇನು ?

ಈ ನಿಶಾಕಾಲದ ಆಚರಣಕ್ಕೆಲ್ಲ **ನಿಶಾ-ನಾಥನು** ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ, ಸಾರ್ಥತೆಯುಂಟು; ಆದರೆ ಸವಿತೃವೊ, ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದ ('ಸೂರ್ಯ'ನು ಮೂಡುವ ಮುಂಚಿನ ಸಂಧಿಕಾಲದ) ದೈವತ ! **ಸ-ಕಾಲ**ದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿ **ಸ-ಕಾಲ** ದಲ್ಲಿ ಏಳುವುದು, ಆರೋಗ್ಯಸಂಪತ್ತು, ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ಪಡೆವದಾರಿ : "Early to bed, and and eatly to rise; it is the way to be healthy, wealthy and wise" ಎಂಬ ಗಾದೆ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಆರಿಯ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ 'ಸಕಾಳ' ಎಂದರೆ ನಸುಕುಹರಿವಾಗಿನ ಸಂಧಿಕಾಲ. ಉಷಃಕಾಲದ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಜನದ 'ಸಕಾಲವು' ಸವಿತೃವಿನ ಉದಯದ ಕಾಲವೇ. ಈ 'ಸವಿತೃವು ನಮ್ಮ ಧೀ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಲಿ' (: ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್), ಎಂಬ ನಿತ್ಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ-ಪ್ರಾತಃ ಸ್ನಾನಾನಂತರ ! ಈ ಸವಿತೃವು **'ಸತ್ಯ-ಧರ್ಮ'ನು** ಎಂದರೆ ಋತ : ಸತ್ಯದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುವ **ಆಧಾರಶಕ್ತಿ** (: ಧಾರಣಾತ್ ಧರ್ಮಮ್ ಇತಿ ಆಹುಃ) ಈ ಸೌರ ಪರಂಪರೆ : ಸಮುದಾಚಾರವನ್ನು ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡದೆ, ಸವಿತೃವು **'ಜಾಗೃವಿ** ಗಳ ಹಾಗೂ **ಜಾಗೃವಾಂಸರ** ರಾತ್ರಿ ಸತ್ರಗಳ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಬರಲು ಹೇಗೆ ತಾನೆ

ಶಕ್ಯವಿದೆ ? ಅಕ್ಷದ್ಯೂತವನ್ನು ನಿಂದ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದುವೇ ಇದ್ದರೆ ಸವಿತೃ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಈ ಬಗೆಯ ಅವಮೂಲ್ಯನಗೊಳಿಸುವ ಈ ಪ್ರತಿಮಾಭಂಗದ ಕೃತಿ, ಕವಿಯ ನಾಲಗೆಯಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಶಕ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಸವಿತೃವಿನಂತೆ 'ಸೋಮ' ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತದ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತತ್ಪೂರ್ವದ 'ಸಮಯ'–ಭಂಗದ ಅನೌಚಿತ್ಯವು ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ : ಸೋಮ ಪಾನದಿಂದಲೂ ಮೈ ಮೇಲಣ ಎಚ್ಚರ ತಪ್ಪುತ್ತಿರಬೇಕು; ಅಪ : ರಸ ಸ್ವರೂಪೀ 'ಮಧುಮತ್ ಪಯಸ್,' 'ಅಂಧಸ್' ಎಂಬ ಮಾದಕ ಪೇಯಗಳಿಂದಲೂ ಉನ್ಮನಸ್ಕ ಉತ್ತೇಜಿತ ಮನೋಭಾವವು ಉಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸೋಮ ಪೇಯದ ಬಗೆಗಿನ ಪಕ್ಷಪಾತವು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಬುದ್ಧಿಗೆ ಉತ್ತೇಜಕವೂ ಶಕ್ತಿವರ್ಧಕವೂ ಇದ್ದು ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋಗುವ ವೀರ್ಯಧೈರ್ಯದಾಯಕವೂ ಎಂಬ ಹಾಗೆ ವರ್ಣನೆಗಳು ಉಂಟು. ಮದ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರವಿದೆ. 'ಸೋಮ' ಆಪಸ್ತಾದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ, ಇದು **'ವಲ್ಲಿ'** ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸೋಮವು ದೊರೆಯದಾಗ ಅದರ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಪೇಯವು ಪ್ರಚಲಿತವಾದುದೂ ನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ. **'ಮೌಜ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ'** ದೊರೆವ **ಸೋಮದ** ಉಲ್ಲೇಖ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಬಾರಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದು ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೆ. ಮುಂಜವತ್ ಪರ್ವತವು ರುದ್ರನ ವಾಸಸ್ಥಾನವೆಂಬ ಸಂಕೇತವೂ ಉಂಟು: ಮೌಜ ಹುಲ್ಲಿನ ರಸವನ್ನು 'ಸೋಮ' ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವೇನು ? ಸೋಮ ಪಂಥೀಯ ಅಗ್ನಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಯಾಜಕರಿಗೆ ಅಮಾನ್ಯವಿದ್ದ ರುದ್ರನು ಸೋಮನಾಥನಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಸೋಮಾರುದ್ರಾ ಸೂಕ್ತ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇದೆ ಇಲ್ಲಿ ಮೌಜ ಮತ್ತು ಸೋಮ ಇವೆರಡೂ ನಾಮಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಕದಲು ಬದಲು ಮಾಡಿರುವುದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ; ಇದರಿಂದ ಸೋಮವು ಮೂಲಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಎರವಾಗಿದೆ.

ಅಕ್ಷದ್ಯೂತ ಕ್ರೀಡೆಯ ಬಗೆಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಉತ್ಸಾಹ–ಉನ್ಮಾದವು 'ಮೌಜವತಃ ಸೋಮಸ್ಯ ಭಕ್ಷಃ ಇವ' ಎಂಬ ಈ ಉಪಮೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಮವನ್ನು 'ಮುಂಜವತ್' ಎಂದಿರುವುದರೊಳಗಿನ ಕದಡಿನ ಬಗೆಗೆ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಸಂಸಯ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಸವಿತೃವು 'ಧೀ' ಪ್ರೇರಕನೆಂಬ ನಂಬುಗೆಯೇ' ಸೋಮವನ್ನು

'ವಾಚಸ್ಪತಿ' ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಆದರೆ ಬುದ್ಧಿ **ಯನ್ನು ಚಂಚಲಗೊಳಿಸಿ, ಅವಿವೇಕದ ಆಟಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸುವ ಪೇಯ ವನ್ನು 'ಸೋಮ'** ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಸೋಮ=ಮದ್ಯ 'ಕ್ರತ್ : ಪತ' ಒಂದೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಯಾಜಕರನ್ನು ಕೀಳುಮಟ್ಟದವರನ್ನಾಗಿ ಸೂಚಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯ ಭಗವಂತನು. ಅವರನ್ನು **'ಸೋಮಪಾಃ'** ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಸೋಮ : ಯಜ್ಞದ ಸಂದರ್ಭದ ಪೇಯ. ಆದರೆ ಅಕ್ಷ–ದ್ಯೂತವೂ ಯಜ್ಞವೇ ? ಇದು ರಾತ್ರೀ ಆಟ ! ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸವಿತೃ=ಸೋಮ ಈ ಸೌರಪಂಥೀಯ ಸಂಕೇತ ಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಹೀನಗೊಳಿಸುವ ಈ ತಂತ್ರದ ನೆರವಿನಿಂದಲೇ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು 'ಸೋಮ' ಪಾನದಿಂದ ಬುದ್ಧಿಗೆಟ್ಟವನಾಗಿ ಹಾದಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಗಳಹುವ ಒಬ್ಬ ಮದ್ಯಪಿಯಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಸೂಕ್ತವೂ ಒಂದುಂಟು ! (X ೧೧೯).

'ಸೋಮ'–ಪಾನಮತ್ತ ಇಂದ್ರನು ಬಡಬಡಿಸುತ್ತಾನೆ : **'ಅಹಂ ಅಸ್ಮಿ ಮಹಾಮಹಃ'** (ಮಹತಾಂ ಅಪಿ ಮಹಾನ್ ಅಸ್ಮಿ) 'ನಾನು ಶ್ರೇಷ್ಠರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನು' ಎಂದರೆ 'ನನ್ನಿಂದ ಮಿಗಿಲಾದವರು ಯಾರಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ಇಂದ್ರನ ಮಾತು (X. ೧೧೯–೧೨) ವಿವೇಕ ರಹಿತವಾಗಿದೆ. ಋತ: ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆ ಯನ್ನೇ ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡುವಂತಹದಾಗಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಮೂಲ ಭೂಮಿಕೆ. ಋತ: ಸತ್ಯಾಧಿಷ್ಠ ದೈವತಗಳ ಆರಾಧನೆಯದು. 'ಋತಸ್ಯ ಗೋಪಾಃ' ಎಂಬ ದೇವರುಗಳು ಋತಕ್ಕೆ : ವಿಶ್ವನಿಯಮ : ನೀತಿ : ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಈ ಇಂದ್ರವರುಣಾದಿ ಗಳು ಅಧೀನರು. ಋತ–ಸಂರಕ್ಷಕರು ಇವರು. **ಋತವು** (=ವಿಶ್ವನಿಯಮ: ಜೀವನದ ಅರ್ಥ : ಮೌಲ್ಯ): **ಯಾವುದೇ ದೇವ ದೇವನಿಗಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದುದು, ಎಂಬುದು ಮೂಲ ಋಗ್ವೇದದ ಭೂಮಿಕೆ.** ವಿಶ್ವದ ಸಮ್ರಾಟನೆನಿಸಿದ ವರುಣನನ್ನು ಋತದ ಸಂರಕ್ಷಕ ಶಕ್ತಿ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಗ್ನಿಯು ಋತ–ಪ್ರಜಾತನು ! ದೇವತೆಗಳ ದಿವ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ಋತ. ಹೀಗಿರು ವಾಗ 'ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ನನ್ನಿಂದ ಯಾರೂ ಮಿಗಿಲಾದವರಿಲ್ಲ' **ಕ್ರತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್** ಎಂದರೆ ಆ ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿ : ಸತ್ಯ 'ನಾಸೇ' ಎಂಬ ದೈವತಗಳು ಅಸು–ರ ಶಕ್ತಿ (Elanvital or Being) ಶಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಸಾಧಕರ ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷ–ಶಕ್ತಿ (axle) ಸರ್ವಶಕ್ತಿ ಪ್ರತಿಮಾ ಆಗುವುದು ! ಈ 'ಅಕ್ಷ'ವೇ ವಿಶ್ವದ

'ಜ್ಞಾನ' ಪ್ರಾಧ್ಯಾನವಾಗುತ್ತವೆ. ಜೀವನ–ಮರಣ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಆಚೆಯ ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ನಿತ್ಯನಿರಾಲಂಬ ತತ್ = ಸವಿತುಃ (= ಜ್ಞಾನ ಸೂರ್ಯನ) ಶಕ್ತಿಯು ಈ ಸರ್ಪ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಹಗಲು–ಇರುಳಿನ ನಡುವಣ ಅಂತರವೆ ನಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಜೀವನ ರಂಗದೊಳಗಣ 'ಪ್ರಳಯ' ಎಂದರೇ ಇದು.

ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್ ಎಂಬ ಭೂಮಿಕೆಯ ಪ್ರೇರಣೆಯು ಎರಡು ಬಗೆಯ ಜೀವನದ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. (ಪು. ೨೨೬, ೨೬೬) ಏಕಂ : ಸತ್ ಎಂಬ ಪ್ರತಿಮಾ ಉಪಾಸನೆಯು ೧) ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ವಂಗಡವನ್ನು ಇಡಿಯುವರಿಂದ (: ಭೂಃ–ಭುವಃ–ಸ್ವಃ ಈ ಅಂಗತ್ರಯದಿಂದ) ಬೇರ್ಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜಾತೀಯ ವಂಗಡ, ಧಾರ್ಮಿಕ ವಂಗಡಗಳೆಲ್ಲ, ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ತನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ತಾನು 'ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣ' ವೆಂಬ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟಿರುವುದರ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರೇರಣೆ. (ಇಂದಿನ ಋಗ್ವೇದದಷ್ಟಾದರೂ) ಪುರಾತನವಿದೆ ! ೨) ಮಹಾನ್ ಸಾಂಘಿಕ ಸಮಾಜವು. ಏಕಂ : ಸತ್ ಪ್ರತಿಮಾ ಉಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಜಾತಿ, ಮತ, ಪಂಥ ಮೊದಲಾದ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಡೆದುಹೋಗುತ್ತವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಜೀವನ–ಮರಣದ ನಡುವಣ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಮಾತ್ರ ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಅದು ನಿಸರ್ಗಶಕ್ತಿ (Elanvital) ಮಾತ್ರ ಆಗಿದೆ. ಮಾಸು–ಜ : ಮಾನವ ಜೀವನ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಬರಿ ಜೀವನ–ಮರಣದ ಘಟನೆಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಗಮ್ಯಸ್ಥಾನ: ಆದರ್ಶವಾಗಿರುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ವಿಭಾಗಗಳು ಇರತಕ್ಕವೇ: ಆದರೆ ಜೀವನವು **ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸುಸಂಗತ ಸುಸಂಬದ್ಧ ಅರ್ಥದ** ಒಂದು ಮಹಾವಸ್ತ್ರವಾಗಿದೆ. ಎಂಬ ಆಂತರಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಸನ–ವಾಸಸ್ ಆಗುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. 'ಜೀವನದ ಅರ್ಥ' ಎಂದರೆ ಮಾನವೀಯ ಜೀವನದ ಅನ್ವಯಾರ್ಥ. ಆ ಅರ್ಥವು, ಶಕ್ಯವಿರುವಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಾನವ ಜೀವನ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕು. ಈ ಬಗೆಯ ವಿಶಾಲ ಜೀವನದ ಅರ್ಥಾಧಿಷ್ಠಿತ ಸತ್ಯವೆ ಋತಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯ. ಅದುವೆ 'ಏಕೋ ದೇವಃ' ಅಥವಾ ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್ ಎಂದರೆ 'ಏಕಂ ಸಂತಂ

ಬಹುಧಾ ಕಲ್ಪಯಂತಿ' ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ನಿಲುವೆಯ ದೇವತೆಗಳಿರುವಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕೋಲಾಹಲಗಳಿಗೆ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ,–ಇರಲಾರದು.

ಋತ–ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ಜೀವನ ರೀತಿಯನ್ನು ಉಪಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗಿಸಿ ಅದನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಭಾರತೀಯ ನಾಗಾರಾಧಕ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥಗಳಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಮಾನವ ಸಮಾಜಕ್ಕೇ ಆಗಿರುವ ಹಾನಿ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. '**ಋತ (: ಸತ್ಯ)**' ಎಂಬ ವಿಚಾರಧಾರಣೆಯ (concept) ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಯುರೋಪ–ಅಮೇರಿಕೆಯ ಮಹಾನ್ ಸಂಶೋಧಕರೆ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಎಗ್ಲಿಂಗ ಮಹಾಶಯರು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ, 'Standing as it does inter-alia, for impersonal order or law, pervading the physical and moral world and sustaining alike the worlds of the gods and nature the concept of the ಋತ, may be said to have created a land-mark in the history of Vedic thougt and culture''

ಋತಸ್ವರೂಪೀ 'ಸತ್ಯ', ಎಂದರೆ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ವಾಸ್ತವ ನಿಯಮಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುವ ದಿಕ್ಕಾಲಬದ್ಧ ಘಟನೆ. ಒಂದೇ ಘಟನೆ 'ನಿಜ' (true) ಎನಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದು 'ಸತ್ಯ' ಎಂಬ ಪಾತ್ರತೆಯ ಅರ್ಥಪಡೆಯ ಬೇಕಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಆಧಾರಭೂತವಾದ ಅಥವಾ, ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮ–ಸೂತ್ರವೊಂದು ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರಬೇಕು. ಆಗಲೆ ಅದು 'ಸತ್ಯ': ಎಂದರೆ 'ಸತ್ಯ' ಎಂಬುದು. ಋತ (: ನಿಯಮ)ದ ಒಂದು ಮೂರ್ತ ಆಕೃತಿ : ಘಟನೆ, ವಸ್ತು ಅಥವಾ ವಿಷಯ. ಋತವು **ಅ–ಮೂರ್ತ**. ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದ ಮೂರ್ತರೂಪದ ಋತವೇ 'ಸತ್ಯ'. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ 'ಸತ್ಯ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಋತ : ಸತ್ಯ ಎಂಬೀ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಜೋಡಿಸುವ ಪಾಡಿಕೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಹಲವೆಡೆಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಋತಾಧಿಷ್ಠಿತ ಈ 'ಸತ್ಯ'. ಚಿಂತನಶೀಲ ಮನನ ಸ್ವಭಾವದ **ಮನು–ಜರ ಪಾತ್ರಳಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೆ** ಆಕಾರ ಪಡೆಯಲು ಶಕ್ಯ. ಆದರೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅನಾಥತೆಯ ನೋವಿನ ಅನುಭವವೇ 'ಸತ್ಯ' ಎಂಬ

ಪುರೂರವ ಮಾದರಿಯ ನರರ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ನಾಗಾರಾಧನೆಗೇ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ದೊರೆಯುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ.

ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ : ನಿಯಮ ಎಂದರೆ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಸಂಬಂಧಯುಕ್ತ ಅರ್ಥ ಉಂಟು. ಎಂದರೇ ಋತವು ಉಂಟು. ಭೌತ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಒಂದು ಬಗೆಯ ನಿಯಮ–ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವಂತೆ, ಮಾನವ **ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಶ್ವವೂ** ಅಯಾಭಾಷಿಕ ಪಂಗಡಗಳ ಪರಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನದೆ ಆದ **ಅರ್ಥ : ನಿಯಮ : ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುದನ್ನು** ಖಾತ್ರೀ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ **ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮವಾದ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳು ಸುಸಂಗತ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಸಂಬಂಧ ಸೂಚಕ ಅರ್ಥಯುಕ್ತ ಆಕೃತಿ ರೂಪವುಳ್ಳವು ಆಗದೆ ಇರುವ ವಡವಡಿಕೆ, ಬರಿಯ ಬಡಬಡಿಕೆ,** ಎನಿಸೀತೆ **ಹೊರತು 'ಭಾಷೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅರ್ಹತೆ ಪಡೆಯಲಾರದು.** ಮಾತುಗಳು. ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳ ಪಾತಳಿಯ ಜೀವನ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಸೂಚಕವಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಮಾನವರು ಇಂದಿಗೂ ಚತುಷ್ಪಾದ ಶ್ವಾಪದಗಳ ಸಹಚರರಾಗಿರಬೇಕಾಗಿ ಅವರ ವನವಾಸವು ತಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಋತದ ಈ ವಿಚಾರವು (concept) ಸ್ಥೂಲದಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮಟ್ಟದ ಉದಾತ್ತ ಅರ್ಥದ ವರೆಗೆ ವಿಕಾಸಗೊಂಡ ಕ್ರಮವನ್ನು ಮ್ಯಾಕ್ಸಮುಲ್ಲರ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ : In the physical world there are rules and regular order : ಋತ, which is clearly an inheritence from physical; it is an easy step to the conception of ಋತ....in the moral world···the term cosmic order ಋತ, and its opposite ಅನೃತ express also moral order as in the dialogne of ಯಮ and ಯಮಿ. ಋತ forbids and doubtless also commends positive actions. ಋತ is more than truth : ಸತ್ಯ, Law is denoted by ಧರ್ಮ,which denotes that which supports that which is supported; it applies like ಋತ to

all aspets of the world, to the sequence of events in Nature, to the Sacrifice to man's life "

(ಪ್ರೊ. ಎಗ್ಲಿಂಗ ಹಾಗೂ ಪ್ರೊ. ಮಾಕ್ಸಮುಲ್ಲರ ಇವರ ಅವತರಣಿಕೆಗಳಿಗಾಗಿ. ಋಗ್ವೇದ ಭಾಷಾಂತರದ ಆರವಂಸೆಯ ಸಂಪುಟಗಳಿಗೆ ನೋಡಿ. ಭಾಗ ೧೨ ಪುಟ ೪೭–೭೫:)

ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಮಾತು ಎಂದರೆ **ಋತ** (: ಸತ್ಯ)ದ ವಿಚಾರವು ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿತ್ತು, ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಲಾಗಿದೆ; ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಈ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ 'ಋತ' ಶಬ್ದವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಆ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಪ್ರತಿಭೆಯು ಮಾನವೇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಲೋಕೋತ್ತರವಾದುದು ಎಂಬೀ ಹೊಗಳಿಕೆ ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯ **ಋತ** (: ಸತ್ಯ) ಈ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥವನ್ನುಳ್ಳ 'ಶಬ್ದ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ 'ಉದಕ' : ರೇತ : ಆರ್ತವ (ಋತುದರ್ಶನ) ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಪ್ರಚಲಿತವಾದ ಈ ಚಮತ್ಕಾರ (: ಜಾದೂ) ಹೇಗೆ ಸಂಭವಿಸಿತು ? ಇದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಈ ವರೆಗೆ ಯಾರಿಗೂ ತೋರದಿರುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಗಿರುವ ಈ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಏನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು ? ಸೂರ್ಯನನ್ನು, ಅಗ್ನಿಯನ್ನು 'ನಾರಣ'= ನೀರು : ಹಾವು ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ವಿಸಂಗತಿ ಎನಿಸದಿರುವ ಈ ಚಮತ್ಕಾರವು ೨೦ನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವೆ ? ಇದರ ಹೆಸರು 'ಬ್ರೇನ್ ವಾಶಿಂಗ' ಗಂಜೀ ಆದ ಬುದ್ಧಿ. ಋತ ಸಂಕೇತವು ಉಪನಿಷತ್ಕಾಲದಲ್ಲಂತೂ ಅದೃಶ್ಯ–ಅರ್ಥವಿಹೀನ-ಆಗುತ್ತದೆ! ಎಂದೊ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹೋನ್ನತರೆನಿಸಿ ಲೋಕದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕೀರ್ತಿವಂತರಾಗಿದ್ದ—ಸಿರಿವಂತರಾಗಿದ್ದ ಆ ಕನಸನ್ನೇ ನೆನೆವ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನವೆವ ವಿಚಾರವಂತರಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಇದ್ದಿತೆಂಬ ಋತ : ಸತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವೇನು ? ಅದು ಕಾಣದಾಗಿರುವ ಕಾರಣವೇನು ? ಆ ಋತ : ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ವಿಚಾರಪದ್ಧತಿಯನ್ನೇ ಇಂದು ಮರಳಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅವನತಿಗೆ ಹೊರಟಿರುವ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಸಾಮಾಜಿಕ ರೋಗ ಪರಿಹಾರವಾಗಬಹುದೆ ? ಎಂಬ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಜ್ಞರು ವಿಚಾರ ವಿಮರ್ಶೆ ಮುಂದುವರಿಸುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿಲ್ಲವೆ ? ಇದು ಒಂದು ಭಾಗ. ಆದರೆ.—

ಆದಿಯುಗ : ಕಣಿಯ ಯುಗ: ಇದು ವಿವಿಧರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಟ್ಟು ದುಂಟು. ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು. ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಂದ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಮೌಲಿಕವಾಗಿವೆ. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳ ಗಿನ ರತ್ನತ್ರಯರು ತಮ್ಮ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ; ಅಮರರಾಗಿದ್ದಾರೆ; ೧) ಫ್ರೈಡ್, ೨) ಎಡ್ಲೆರ್ ಮತ್ತು ೩ ಯುಂಗ ಈ ಮೂವರೂ ಯುಗಪುರುಷರೆ. ಫ್ರೈಡ್ ಆದಿಗುರು; ಈತನ ದರ್ಶನವು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ; ಆದರೂ ಅದನ್ನು ನಿವೇದಿಸುವ ರೀತಿಯು ಸಮಾಜವಿಘಾತಕ ಪ್ರೇರಣೆಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಲೋಕಾನುಭವವುಂಟು. ಆದಿಯುಗ ಕಣಿ > ಗಣಿಯ ಯುಗ : ಏಕಾಕ್ಷ–ಅಜ–ಏಕಪಾದ : ಅಹಿಬುಧ್ನ್ಯದೈವತಯುಗ, ಎಂಬ ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯದ ಅಮೋಘ ದಾರ್ಶನಿಕನು ಫ್ರೈಡದೊರೆ; ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ವೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ, ವಿವಿಧ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, ಬಾಹ್ಯ ಆಕೃತಿ ಯಿಂದ ಮೋಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿರುವ ಸರ್ಪಗಳ ಪ್ರಕಾರಗಳು, ಫ್ರೈಡ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಸತ್ಯತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. 'ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ'ದೇವನ ನಾಭಿಯಿಂದ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಹೊರಟುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವೇದಕಾಲದ ತರುವಾಯ 'ಸರಸಿ–**ಜ**' ಅಪಾಂ–**ನಪ್ತೃ** ಎಂದೇ ಅರ್ಥ ! ಸರಸಿ–ಜ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಕಮಲ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಬಂದುದರಿಂದ 'ಪುರುಷ' ಸೂಚಕ ಅರ್ಥವು ಕಾಣದಾಗುತ್ತದೆ. ಅದ ಕ್ಕಾಗಿ 'ಸರಸಿಜ+ **ಅಕ್ಷ**' ಎಂಬ 'ಪೂರ್ಣ ಬ್ರಹ್ಮ' : 'ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತ' ಪರಮಾತ್ಮಶಕ್ತಿಯ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವ ನಾಮಸಂಕೇತ ಮೈದಾಳಿದ್ದುಂಟು.

ಫ್ರೈಡದೊರೆಯ ಆಶಯದ ಸಾರವು ಸರಿಯಿದ್ದರೂ ಅದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ರೀತಿಯು ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗದ್ದಕ್ಕೇ ಎಡ್ಲರ್ ಮತ್ತು ಯುಂಗ ಈ ಸಂಗಡಿಗರು ಗುರುವಿನಿಂದ ದೂರ ಸರಿದರು. ಆದರೆ ಇವರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ತಳಪಾಯದ ಲ್ಲಿಯೂ ಸುಮಾರಾಗಿ ತತ್ : ಏಕಂ ಎಂಬ ಆಕೃತಿಯೇ ಇರುವುದು ವಿಷಾದದ ಸಂಗತಿ : **ಪುರೀಶಯನು :** ಈ ಅ-ವಿಗಲಿತ, ಏಕಾತ್ಮಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮಾನವ ಜೀವನದ ಅಥವಾ ನಂದಲೋಕದ ಆದರ್ಶವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದಲ್ಲಿ 'ಸಮಾಜ' ಎಂಬ ವಿಚಾರಧಾರಣೆ (concept) ಅರ್ಥವಿಹೀನವಾಗುತ್ತದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಈ 'ಆನಂದ' ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಈ 'ಯೋಗ'ಕ್ಕೆ ಏಕಾಂತ ಬೇಕು; ಹಗಲು–ಇರುಳು ಈ ಕಾಲವಿಭಾಗ ನಷ್ಟವಾಗಬೇಕು ! ಇದು 'ಆತ್ಮಾರ್ಥೇ ಪೃಥಿವೀಂತ್ಯಜೇತ್ 'ಎಂಬವರ ದಾರಿ.

ಇಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರ, ಜೀವನದ ನಿಯಮ ಃ ಅರ್ಥ : ಮೂಲ್ಯ ಇವೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯಕ್ತಿಯ (ಲೈಂಗಿಕ) ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಬರುವ ವಿರೋಧೀ ಶಕ್ತಿಗಳು ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವೇ ಇದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ (: ಕುಟುಂಬ, ಸಮಿತಿ, ಸಂಘ) ಇವೆರಡನ್ನೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿಕಾಸದ ಪಂಥಿಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹಾವು–ಮುಂಗಲಿ,–ಎಣ್ಣೆ–ಸೀಗೆ ಎಂಬಂತೆ ಗ್ರಹಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಬಾಳುವೆಯು ತಳಹದಿಯನ್ನೆ ಅಗೆದಂತಾಗಿದೆ. ಇದಿರಲಿ, ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತಗಳ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಫ್ರೈಡನ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುವ ಶುದ್ಧ ನಾಗಭೂಮಿಕೆಯು ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದಿಂದ ಉಂಟು; ಇದು ಪೂರ್ಣ ನಿಜ. 'ಇಂದ್ರ'ನು ಇಂದ್ರಿಯ–ಪುರುಷ=ಪುರುಷೇಂದ್ರಿಯನಾಗುವನು, ಅಲ್ಲದೆ ಸವಿತೃ, ಅಗ್ನಿ ಉಷೆ (ಪ್ರಾತಃಕಾಲ) ಇವು ಸಹ ಲಿಂಗ, ಯೋನಿ ಸಂಕೇತಗಳಾಗುವವು! ಇದು ವೇದಯುಗ! ಫ್ರೈಡನದರ್ಶನದ ವಾಸ್ತವತೆಯನ್ನು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಿರುವ ಯುಗ. 'ಅದಿತಿಯಿಂದ ದಕ್ಷನಾದ;' 'ದಕ್ಷನಿಂದ ಅದಿತಿಯಾದಳು !' ಕಪರ್ದಿದಕ್ಷ–ಅದಿತಿಯುಗ!

ಇನ್ನು ಎರಡನೆಯದು : ಅಹಮಹಮಿಕೆಯ ಯುಗ : ಎಡ್ಲೆರನ, ದರ್ಶನದ ವಾಸ್ತವತೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಜೀವನ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಮಹಾಭಾರತ ಕಾವ್ಯವು ಪೂರಯಿಸುತ್ತದೆ: 'Superiority-inferiority complexes'ಗಳ ಯುಗ: ಇದು **'ಅಕ್ಷ' ದ್ಯೂತದ ಯುಗ** ಮಹಾಭಾರತದ ಏನೆಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖ ಘಟನೆಗಳ **'ನಾಭಿ'** ಎಂದರೆ ಇದೂ **ಕಣಿಯ : ದಿವ್ಯಾಕ್ಷದ ಯುಗನೇ;** ತತ್ : ಏಕಂ ಸತ್ !'ನಾನು ವಾಸುದೇವ:' ' ನಾನೇ ವಾಸುದೇವ' ಎಂಬ ಈರ್ಷೆಯು ಇದ್ದುದನ್ನು ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಸಂಶೋಧಕರೇ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. (ಇವರ ವಿವರಣೆಗಾಗಿ : The Evolution of Theistic sects in Anscient India, up to Shankar, by Dr. Sudhakar Chattopadhaya, Shantiniketana, 1992, pp. 28-31). 'ವಾಸುದೇವ' (: ಜಗದ್ಗುರು) ಪಟ್ಟದ ಬಗೆಗೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿರು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ಕರ್ಣಪಾರ್ಥರಂತಹ ವೀರರೊಳಗೂ ಅಹಮಹಮಿಕೆ ಇರುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ.

ಮೂರನೆಯ ಯುಗ : ಗತಯುಗದ ಕನವರಿಕೆ (Recial Subcon. cious Archetypes). **ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ** ರಾಮ ಅಯನ : ಇವರಲ್ಲೂ

ಸಪ್ಪಾಸ್ಪಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಏಕಮೇವ್ಯಾದ್ವಿತೀಯ ನಾಗ–ಶಕ್ತಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಬಾಳನ್ನು ಸಾರ್ಥಗೊಳಿಸುವ ಉಪದೇಶ–ಆದೇಶವೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದೆ: ಇದೂ ಪ್ರರೂ–ರವರ ಯುಗವೇ : ವೈಯಕ್ತಿಕ ದುಃಖ, ಸಂಕಟಗಳ ಎದುರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೂಲ್ಯ : ಋತ ಸತ್ಯ ಮರೆತುಹೋದ ಯುಗ. ಮಹಾಭಾರತ ಕಾರನು ಕಾರ್ಯಕಾರಣಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಕ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಕಥೆ ಹೆಣೆದಿದ್ದಾನೆ. ಸರಸಿಜಾಕ್ಷನ ಮಹಿಮೆಗಾಗಿ ಆಗಾಗ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಪವಾಡ ಸಂಭವಿಸಿವೆ. ಆದರೆ ರಾಮನ ಅಯನದಲ್ಲಿ ಏನೆಲ್ಲವೂ ಆಕಸ್ಮಿಕ : Chance 'ಧೂಮಕೇತು ಉದ್ಭವಿಸುವುದು,' ಇದರ ಮೇಲೆಯೇ ಇಡೀ ಕಥೆ ನಿಂತಿದೆ! ಅಪಾಂನಪ್ತ್ಯಯುಗಲ :ಮಿಥ್ಯನ ಪಕ್ಷಿಯು ಬೇಡನ ಬಾಣಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಕಥಾ ಪ್ರಾರಂಭ! ರಜಕನ ಮಾತಿನ ಬಾಣದಿಂದ ರಾಮ–ಸೀತಾವಿಯೋಗ! ಕೇವಲ 'ಕಾಂಟಿಜೆನ್ಸಿ' ಮೇಲೆ ನಿಂತ 'ಸವ್ಯ' ಮಾದರಿಯ ರಚನೆ ಇದು!

ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯ ಶ್ರದ್ಧಾಮಯ ಜೀವನ ಆಕೃತಿಯು ೧) ಇಂದ್ರಿಯ ಪೂಜಕ ಆತ್ಮಕ್ರೀಡಾರತ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾದೀತು, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ. ೨) ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪಂಥೀಯ ನೇತಾರನ ನಾಗ ಶಕ್ತಿಯ ಹೊರಗೆ, ಏನೆಲ್ಲ ಬಾಳು ಅರ್ಥಶೂನ್ಯ: ಹಾಳು, ಎಂಬ ಆಕೃತಿಯದಾಗ ಬಲ್ಲದು; ಹೊತ್ತು ಬಂದಾಗ ಇನ್ನುಳಿದವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವ ಹೊಂಚು ಇಲ್ಲಿ. ೩) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಟಾಲಿನ್, ಹಿಟ್ಲರ್ ಮುಸಲೋನಿ ಮಾದರಿ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರೀ ವೃತ್ತಿಯದಾಗಬಲ್ಲದು ಅಥವಾ ೪) ಇಂತಹ ವಿಪರೀತ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಎಂತೂ ಬಾಳಲು–**"ಎಂದುದನೆ ಎಂದು" ಬಾಳಲು, ಬೇಕಾದ ಸೋಗಿನ ಕೀಡಿ ಆಗಲು** ಈ ಜೀವನ ರೀತಿ ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸುವುದು. ಮಾನವೀಯ ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ–ಸಾಮಾಜಿಕ ಆದರ್ಶಗಳಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಮುಡಿಪುವ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಕೇಂದ್ರವು, ಋತ : ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದೀತೇ ಹೊರತು, ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಆಭಾಸವು ಮಾತ್ರ, ಆಗ–ಈಗ ಕಾಣದೊರೆಯುವುದು. ಮಹಾತ್ಮಾಜೀಯವರಂತಹ ಅದ್ಭುತ ಜೀವ ಮಿಂಚಿ ಮಾಯವಾಗುವುದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ. ಆದರೆ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ತತ್ : ಏಕಂ: 'ಸತ್ಯ'ದ ಆಕೃತಿಯೇ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಮಹಾತ್ಮಾಜೀ ಪ್ರಣೀತ ಪ್ರೇರಣೆ ಆಕಾಶ–ತತ್ತ್ವವಾಗಿಯೆ ಉಳಿಯುವುದು. ಅದರ ನಿಯತಿಯ

ಆಗಿತ್ತು. 'ಸತ್ಯ'ದ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಅದನ್ನು ಅರಿಯಲು ಹೊರಟ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೊತ್ತ ಮೊದಲಲ್ಲಿ 'ಸತ್ಯ'ದ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಂಡೇ ಅವರ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು! Hyphothesis ಅಲ್ಲದ್ದು, ಸಿದ್ಧಾಂತವೆ ತಾನೆ? 'ಸಿದ್ಧಾಂತ'ವನ್ನು ಎಕ್ಸಪೆರಿಮೆಂಟ ಎಂದೆನ್ನುವಲ್ಲಿ ವಿಸಂಗತಿಯಿಲ್ಲವೆ? ಸತ್ಯವು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಇಚ್ಛೆ ಅಪೇಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವಲ್ಲಿ ಅನಾಹುತಕ್ಕೇ ಆಮಂತ್ರಣ. ಸತ್ಯವು ಋತಾವಲಂಬಿ, ನಿಯಮಾಧಿಷ್ಠಿತವಿರಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು.

ಭಾರತದ ಜನ–ಮನವನ್ನು–ಅದೇಕೆ ಜಗತ್ತನ್ನೇ ವರ್ಚಸ್ವಿಯಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಇಂದಿಗೂ ಆಳುತ್ತಿರುವುದು 'ಕಣಿ'ಯ: 'ದಿವ್ಯ' ಚಕ್ಷುಸ್ಸಿನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೇ ಸರಿ. ಸುಧಾರಿಸಿದವರೆಂಬ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಧರ್ಮಪಂಥವೂ 'ಕಣಿ'ಯ ಮೂಲ ಪರಂಪರೆಯ ಶಾಖೆಯಾದ ಆದಿಮಾತೆಯ ಮಗುವಿನ–ಕ್ರೈಸ್ತನೆಂಬವನ ಮತವೇ ಆಗಿದೆ! ಇದುವೇ ಅವರ ಜೀವನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಹಿಂದೆ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. **ಕಣಿಯ: ದಿವ್ಯ ಚಕ್ಷು–ಪಂಥದ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಏಕೈಕ ಅಕ್ಷವೇ ಮಾಧ್ಯಮ ಎಂದರೆ ಪಂಥೀಯ ಗುರು: ದೇವ;** ಅಥವಾ **ಪಂಥೀಯ ಪವಿತ್ರ ಪೋಥಿ; ಇದುವೆ ಏನೆಲ್ಲ ಜೀವನದ ಅರ್ಥದ ದರ್ಶನ ಮೂಡಿಸುವ ಅಕ್ಷವಾಗಿರುವುದು.** ಈ ಏಕಾಕ್ಷ–ವೃತ್ತಿಯ ಮನೋಭಾವವೇ ಮುಸಲ್ಮಾನೀ ಧರ್ಮದ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಸುಮಾರಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ಆಳುತ್ತಿದೆ: ಜಗತ್ತಿನ ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಇರುವವರು ಎಂಬ ಜ್ಯೂಜನರ ಇಸ್ರಾಯಲಿ ದೇಶವು ಸಹ, ಮರೆತುಹೋದ 'ಹಿಬ್ರೂ'ವನ್ನೆ ತನ್ನ ಜನನದ ಏಕಮೇವ ಭಾಷಾಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಟ ತೊಟ್ಟಿದೆ: ಅದರೆ ಯಾವ ಒಂದು ಜನಕ್ಕೆ (: ಭಾಷೆಗೇ) ಸತ್ಯದ ಗುತ್ತಿಗೆ ಅಥವಾ ಮೀಸಲು ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಜನವೂ ಪಡೆದಿರುವ ಭಾಷಿಕ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ ಋತ: ಸತ್ಯದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯುವುದು ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗತೊಡಗಿದೆ. ಭಾಷಿಕ ವಿಚಾರಧಾರಣೆಯ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವ್ಯಾಸಂಗ (Philosophy Language) ಇದು ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹ ತತ್ವಜ್ಞಾನವಾಗಬಲ್ಲದು ಎಂದು ತಜ್ಞರು ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕಾರಣ ಭಾಷಿಕ ಮಾಧ್ಯಮದ ಏಕಾಂತಿಕ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಹಿಂದೆ ತಮ್ಮ '**ಸನಾ**'ತನ ಧರ್ಮವೇ ಏಕಮಾತ್ರ ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಅವಿಚಲ ನಿಷ್ಠೆಯು ಇರು

ವುದಾಗಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ! ಈ 'ಕಣಿ'ಯ ಶ್ರದ್ಧಾವಂತರು ತತ್ : ಏಕಂ ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಏಕಾಂತಿಕ ಮನೋಭಾವದವರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಸಂಸಾರಿಗಳಿದ್ದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅಥವಾ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನವಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಾರಾಧಕರಿರುತ್ತಾರೆ. ಐಹಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೂಲ್ಯ, ಆದರ್ಶಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ಶ್ರದ್ಧೆ 'ನಾಸ್ತಿ'; ಇವರು ವಿರಕ್ತರಾಗಿದ್ದರೆ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸ್ಮಶಾನವಾಗಿ ಭಾವಿಸುವ ಬಂಧನಾತೀತ 'ಮುಕ್ತ' ಸಂಗಿಗಳು ಇರುತ್ತಾರೆ. ವಿಶಿಷ್ಟ ಪಂಥ, ಪ್ರದೇಶದ ಅಭಿಮಾನದ ಏಕಂ : ತತ್ ಮಾರ್ಗವು, ಯಾವುದಾದರೊಂದು 'ಇಝಂ' ಆಕೃತಿಯಾಗಿ, ತನ್ನ ಹೊರಗೆ ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ ಅರ್ಥ-ಶೂನ್ಯ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಪ್ರೇರಿಸುವುದು. ನಾಗ–ಶಕ್ತಿಯ ಆರಾಧಕರು ಮಹಾನ್ 'ಗಂಡ'ರಾಗುವರು; ಅಥವಾ ಊನ 'ಗಂಡ'ರಾಗುವರು; ಮತ್ತು ಬಾಳಿ ನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನಿಯಮ ಅರ್ಥ ಎಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ, ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯವರೂ ಇದೇ ವರ್ಗದವರೇ; ಇವರು 'ಚಾನ್ಸ' ಆಪತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧಾವಂತರು.

'ಅಂಧೇನೈವ ನೀಯಮಾನಾಃ ಯಥಾಂಧಾಃ' ! ತಾವು ಕಟ್ಟರ್ 'ಕಾಣಾ': ಏಕಾಕ್ಷ, 'ಸನಾತನಿಗಳು ಆಗಿರುವವರು, ತಮ್ಮ ಮಂಡನಕ್ಕಾಗಿ "ಸುಧಾರಿಸಿದವ ರೆಂಬ...' ಅವರೂ ಹೀಗೆಯೇ ಉಂಟಲ್ಲ ? ಎನ್ನುವುದುಂಟು ! ಕುರುಡನು, ಮೆಳ್ಳನನ್ನು ಗುರುಮಾಡಿಕೊಂಡ ಹಾಗೆ, ಈ ಬಾಳ ದಾರಿ ಸಾಗಿದೆ. ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು 'ಯಂತ್ ಪ್ರೇರಿತ' ಕಣಿಯ 'ದಿವ್ಯ' ಜ್ಞಾನದ ಹಂತದಿಂದ ಹೊರ ಬಂದು ಋತ : ಸತ್ಯದ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಪಾತಳಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸ ಬೇಕೊ ಬೇಡವೊ ಎಂದು ಇನ್ನೂ ಸಂದೇಹಿಸುತ್ತಲೇ ಇದೆ, ಈ ಲೋಕ ! ಆದರೆ. ತತ್ : ಏಕಂ ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆ ಬಾಳನ್ನು ಹದಗೆಡಿಸ ದಿರದು ; 'Unanalysed life is not worth living' ಎಂದು ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಅರುಹಿದ ಸಾಕ್ರೆಟೀಸನು ಗ್ರೀಸದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧಿ ಯಾಗಿ ಎಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಇದರ ಸಲುವಾಗಿ ಆದ ವಿಷ–ಪ್ರಾಶನದ ಶಿಕ್ಷೆ ಯನ್ನು ಆ ಮಹಾನುಭಾವನು ಪರಮ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಸಾಕ್ರೆ ಟಿಸನಿಗೂ ಅನೇಕ ಶತಮಾನ ಮುಂಚೆ, ಇದೇ ಆಶಯವನ್ನೇ ಇದಕ್ಕೂ ವಿಧಾ ಯಕ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಹೇಳಿರುವ ಒಬ್ಬ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಪರಂಪರೆ ಭಾರತದಲ್ಲೂ ತಿರಸ್ಕೃತವಾಗಿದೆ ! 'ಏಷಾಂ ವಾಚಿ ಭದ್ರಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಿಹಿತಾ' ಎಂಬ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದರೂ, ಈ ಶುಭಂಕರೀ ವಿಮರ್ಶಾ ವಾಕ್ ಬಿಟ್ಟು

‘ಕಾಣಾ’ ಮಧ್ಯಮಾ ; ವಾಕ್ಕಿಗೇ ಶರಣು–ಹೋದುವರಿಂದ, ಮುರಳಿ, ‘ಕಣಿಯು’ ಯುಗವೇ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ‘ಆ ಸೇತು ಹಿಮಾಚಲ’. ನಾನಾ ‘ಜಗದ್ಗುರು’ ಪೀಠಗಳ ಆಡಳಿತದ ಬೇರೂರಿತು. ಭದ್ರವಾಗಿ ನಿಂತಿತು ! ‘ಬೃಹಸ್ಪತಿ’ಯೊಬ್ಬನ ವಿಮರ್ಶಾ ಪಂಥವು ‘ಚಾರು ವಾಕ್’ : ವಿಚಾರವಂತರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ, ಎಂಬ ಕಾರಣ ದಿಂದ, ಈ ಪದವೆ ‘ಚಾರ್ವಾಕ’ ಆಗಿ ನಿಂದ್ಯ, ತ್ಯಾಜ್ಯವೆಂಬ ಹಾಗಿನ ವಿಡಂಬನಾ ರ್ಥಕ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿದೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ! ಆದರೆ ‘ಸಕ್ತುಂ ಇವ ತಿತ ಉನಾ ಪುನಂತಃ’ ವಾಕ್ಕಿನ ರೀತಿಗಾಗಿ ತನ್ನ ಅಂತಃಸಾಕ್ಷಿಯು (ಸಂದ್ಯಕೇನ್ನು) ಬೆಂಬಲಿಸುವ ವಿವೇಕಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಎರವಾಗಬೇಕಾದವರು, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಆಗಲೇ ಇಲ್ಲವೊ ? ಅಥವಾ ಆ ಬಲಿದಾನದ ದಿವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯು ಹೆಸರೂ ಕೇಳಬರದಂತೆ— ಇತಿಹಾಸವನ್ನೇ— ಮುಳುಗಿಸಿಬಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ವಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ? ವಾದದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಕಳಕೊಂಡ **‘ಶಾಕಲ್ಯ’** ಎಂಬ ನಾಮ ಸಂಕೇತದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೆಸರೊಂದು ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ. ಈತನ ಎಲುವುಗಳು ಸಹ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲವಂತೆ ! (೩–೯–೨೬). ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯನ ಅಪ : ರಸ : ರೇತಸ್ಸ್ವರೂಪ’ ಬ್ರಹ್ಮ’ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ. ಶಾಕಲ್ಯನು ಅಷ್ಟು ಪ್ರಶ್ನೆಕೇಳಿದ್ದೇ ಅಪರಾಧ. “ದೇವತಾ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಅಸಡ್ಡೆಯಿಂದ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವವರ ತಲೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಉರುಳುತ್ತದೆ, ಎಚ್ಚರ” ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಶಾಪ ಭೀತಿ ಯನ್ನೊ ಅಥವಾ ದೇವತಾ ಕೋಪದ ಭೀತಿಯನ್ನೊ ಹೇಳಿ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯನು ಎದುರಾಳಿಗಳಿಗೆ ದಾರಿಗೆಬರಲು ಆಗಾಗ ‘ಎಚ್ಚರಿ’ಸಿದ್ದುಂಟು. “ತಲೆ ಉರು ಳೀತು” (ಮೂರ್ಧಾತೇ ವಿಪತಿಷ್ಯತಿ) ಎಂದು ಹೇಳುವ ವಾಡಿಕೆ ಉಪನಿಷ ತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತೆಂದು ಛಾಂದೋಗ್ಯದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದಲೂ ಗೊತ್ತಾಗು ತ್ತದೆ. (೧–೧೦–೯–೧೧ ಮತ್ತು ೧–೮–೬).

ಋಗ್ವೇದದ ಕಣಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ‘ಸಕ್ತುಂ ಇವ ಪುನಂತಃ’ ವಾಕ್ಕಿಗಿಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಿರಲೇಬೇಕು. ವಿಮರ್ಶಾ ವಿಚಾರ, ‘ಕಣಿ’ಯ ಅನುಭವಗಳ ತರುವಾ ಯದ್ದು ಎಂಬುದುಮೇಲೆಯೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಋಗ್ವೇದಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಣಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಪರಂಪರಾಗತ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಗ್ರೀಸ–ಇಜಿಪ್ತ, ಬಾಬಿಲೋನಿನ ಅಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಟಿದೊರೆತಿದೆ. ಈ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಮೊದಲು

ವಿಜಯಿಯಾಗಿ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿದ್ದರೂ, ಬೇಗನೆಯೆ ಅದು ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಎರವಾಗಿ, ಅಥವಾ ಅದರ ತೇಜೋವರ್ಧೆಯಾಗಿ ಕಣಿಯು ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ವರ್ಚಸ್ವಿಯಾದುದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಸತ್ಯವು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಒಂದೇ ಸಂಕೇತವು ಸತ್ಯ ವೆನಿಸದು. ಹತ್ತೆಂಟು ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಅದರೊಳಗಿನ ಸತ್ಯಾಂಶವು ದೃಢ ಪಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸತ್ಯವು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಥಕ್ಕನೆ ಹೊಳೆ ಯುವುದು; ಇದುವೆ ಒಂದು 'ಪವಾಡ'. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ 'Myth' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'miracle'ವೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ವನಿರ್ಮಾಣದ **'ಪವಾಡ'** ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಇದರ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ 'Mythology' ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ. (ಗಾಳಿಮಾತು–ಕೇಳಿಕೆ) ಪ್ರವಾದ : 'ಅಂತೆ'ಯೂ 'Myth' ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇವನ್ನು 'ಮಿಥ್ಯಾಕಥಾ' ಎಂದರೂ ಕೇವಲ 'ಮಿಥ್ಯಾ' ಅಲ್ಲ. Mythical thinking ಎಂಬುದು ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ—ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ವಿಚಾರವಲ್ಲ, ಭಾವನೆಯ ಭಾಷೆ : ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕ ಅಥವಾ ಸಾಹಿತ್ಯಕ 'ಸತ್ಯ'; ಇದೂ 'ಪವಾಡ' ಸತ್ಯವೇ. 'ಪವಾಡ' ಕೇವಲ ಪ್ರವಾದವೂ ಇರಬಹುದು: ಋತ : ಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ್ದು. ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದೊಳಗಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ, ಸಂಭವಿಸುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಚಿತ್ರವು ಪವಾಡ–ಸತ್ಯ. ಇದು ಶುದ್ಧ ಆಭಾಸಾತ್ಮಕವಿರಬಲ್ಲುದು; ಕವಿಯು, ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭಾಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಅದನ್ನು ಸಂಭವಿಸಿದ ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆಯ ಹಂತಕ್ಕೆ ತರಬಲ್ಲನು: **ವಿದೇಹೀ ಜನಕ;** (ಅಯೋನಿ ಸಂಭವೆ :) ಸೀತೆ, ಇವು ತೀರ 'ಮಿಥ್ಯಾ' ಕಥೆ. ಅಲ್ಲವೆಂದರೂ ಸಂಭಾವ್ಯ ಮಕ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳು: ಉದಾ: 'ಪುರುಷ'. 'ಕೇಶಿ' ಮುಂ. ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವ ಸ್ವಭಾವ ಬೆಳೆದವನಿಂದಲೂ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸತ್ಯವೂ ಹೊರಬರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿರುವು ದರಿಂದ ಇಂತಹ (ಎಲ್ಲ 'ಸಂಕೇತ'ಗಳನ್ನೂ 'ಸತ್ಯ' ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸುವುದು ಮೂರ್ಖತನವಾಗುತ್ತಿರುವಂತೆ.) 'ಎನೆಲ್ಲ ಸಂಕೇತಗಳೂ ತ್ಯಾಜ್ಯ' ಎಂದಲ್ಲಿ, ದೊರೆಯಬಹುದಾದ ಸತ್ಯಾಂಶಕ್ಕೆ ಎರವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಣ > ಗಣ (: ಏಕಾಕ್ಷ : ಅಕ್ಷದ) ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಮಾನವರಿಗೆ ಆದಿ ಯಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವ 'ದಿವ್ಯ' ಅನನುಭೂತ ಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನ ಲಭಿಸಿದ್ದು ನಿಜ; ಇಂದಿಗೂ ಈ 'ಸನಾತನ ಸಂಕೇತವು ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ.

ಹಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಜಾತ್ರಾದಿ ಸಮಯಾಚಾರದಲ್ಲಿ 'ದೇಹಾರ':ದೇವರಾ ಕೇಳೋದು ಶಿವ 'ಧನಸ್ಸು' ಏರುವ 'ಕಾರಣಿಕ' ಇಂತಹುಗಳಂತೂ ಸರಿ; ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ, ಆಷಾಢ–ಶ್ರಾವಣದ ಸಂದುಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರಸು (ಕಬ್ಬಿಣದ್ದು), ಗಾಣದ ಗಣಿ (ಕಟ್ಟಿಗೆ ಕೊರಡು) ಇವನ್ನು ನೆಗಹಿ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತು, ಪೌರುಷ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ವಾಡಿಕೆ, ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ, ಈ ವರೆಗೂ ಉಂಟು. ಪೌರುಷ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ ಇವನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ ಎರಡನ್ನೂ ಭಿನ್ನ ಪಾತಳಿಯ ಸಂಗತಿಗಳೆಂದು ಬಗೆದರೆ ಕಣಯ (Elanvital) ಭೂಮಿಕೆಗೆ ಕೇಡು ! ಋಗ್ವೇದದ ವಿಷ್ಣುಸೂಕ್ತವು **'ವಿಷ್ಣೋಃ ನು ಕಂ ವೀರ್ಯಾಣಿ** ಪ್ರವೋಚಮ್' ಈ ಮಾತಿನಲ್ಲೇ ಆರಂಭವಾಗಿದೆ. ವೀರ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ವೀರ್ಯ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಅಭಿನ್ನವಾಗಿ ಎಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜ್ಞಾನದ ಮೊದಲ ಹಂತದಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವಿನ ಗುಣ ಮತ್ತು ಆ ವಸ್ತು ಇವೆರಡನ್ನೂ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅರಿಯುವುದು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತನಲ್ಲಿ 'ನೀರು' ಇಲ್ಲ, ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಗುಣ ಅಭೇದದಿಂದ ಕಾಣಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಗ್ರೀಕ ತತ್ವವಿದನೊರ್ವನು, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ 'ನದೀಸ್ನಾನದ' ಸಾಂಕೇತಿಕ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆ, ಒಂದು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಅರ್ಥದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ. ಜಲ (: ಜಿವನ) ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದ ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೆ, ನಮಗೆ ಮರಳಿ ಮಿಂಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ ! ಪ್ರವಾಹದೊಡನೆ ಹೊಸ ನೀರು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ ! ಆದರೆ ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಕೃತ–'ಜ್ಞ'ತಾ ಭಾವನೆಯ ರೀತಿ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿವೆ : ಮಾನವನು ತನಗೆ ಜೀವನದ ಸರ್ವ ಪ್ರಥಮ ಹಂತದಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ 'ದಿವ್ಯ' ಆನಂದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಆ 'ನಂದ' ಕುಮಾರನನ್ನು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ 'ದಿವ್ಯ' ದೈವತ ಶಕ್ತಿಯೆಂದು ಪೂಜಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ! ಇದನ್ನು 'ಸನಾ'ತನ 'ಶಿಶು'ವಾಗಿ ಬಗೆದು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. 'Child is the Father of man:' **ಮಗು** ಮನುಜನ ತಂದೆ. ಈ 'ಮಗು', ಈ ಶಿಶು, ಸನಾತನ ಕುಮಾರ ಯಾರು ? ಈ 'ಅ–ಜರ' 'ನಿತ್ಯ ಯುವಾ' ಕುವರನೇ ಮನುಜನ (ನಾ) ತಂದೆ (ಇಲ್ಲಿಗೆ) ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ! ಇವನೇ ಪ್ರಪಂಚದ ಆದಿ ಪುರುಷ : ಪುರೀಶಯ ಪುರಿಯೊಡನೆ ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತ ದೇವ. ಇವನೆ ದೇವರದೇವ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ, ಇದರ ಹೊರತು ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನಾವ ಅರ್ಥ : ಮೂಲ್ಯ: ಸೌಂದರ್ಯ ಕಂಡೀತು ?

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ '**ಅಕ್ಷದ**' ಆಟವನ್ನು ದ್ಯೂತ (> ಜೂಜು)ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆ: ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲೀನ ಶಿಷ್ಟರು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರು, ಜೂದು ಮತ್ತು ಜಾದು <**ಯಾತು** ಇವನ್ನು ನಿಂದ್ಯ, ತಾಜ್ಯ–ತಿರಸ್ಕಾರಾರ್ಹ ಎಂದು ಬಗೆದಿದ್ದರು, ಎಂಬುದು ತೀರ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ, ಆದರೆ ಈ ಬಗೆಯು ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದ 'ಅಕ್ಷದ್ಯೂತ'ದ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೆ ಕವಡು ಇರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. 'ಅಕ್ಷ'ವು 'ಜ್ಞಾನ'ದೃಷ್ಟಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥಪಡೆದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ 'ಅಕ್ಷಣ್ವಾನ್,' 'ಅಕ್ಷಣ್ವಂತಃ' ಸ್ತೋತ್ರಾರ್ಹರಾದಾಗ 'ಅಕ್ಷ'ದ ಆಟ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾದ ಪರಿಸರವು, 'ಅಕ್ಷ'ಪಂಥದ ವಿರೋಧಿಗಳದಿರಬೇಕು. ವರುಣನ ಅಕ್ಷ : ವನಸ್ಯಸ್ತೂಪ; ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪದ್ಮ–ಅಕ್ಷ : ಪರಮಪದ ಪೂಜಾರ್ಹವಿದ್ದಾಗಲೆ 'ಶಿಶ್ನ–ದೇವಾಃ' ಎಂಬ ವರ್ಗವೂ ಇದ್ದೀತೆಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಸುಸಂಗತವೂ ಸುಸಂಬದ್ಧವೂ ಆದ ಘಟನೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೆ **ಶಿಶ್ನದೇವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡದ್ದು** ಮೇಲ್ತೋರಿಕೆಯ ಮಾತು ಇರಲಾರದೇ ಎಂಬ ಸಂಶಯ ಹುಟ್ಟುವಂತಿದೆ. ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದ 'ಅಕ್ಷ' ಪೂಜಕರಲ್ಲಿ ಸನ್ಮಾನ್ಯರು, ಗೌರವಸ್ಥರು ಎಂಬವರು ಯಾರೂ ಇರಲಾರರು ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಶಿಶ್ನದೇವರ ವಿಚಾರ ಹಾಕಿರುವ ಈ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಹಿತಾ ಸಂಕಲನದ ಅದ್ಭುತ ಮೋಡಿಕಾರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನ: ಮಹರ್ಷಿ ವಸಿಷ್ಠನ 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ' ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು–ದರ್ಶನದ ಬಗೆಗಿನ ಆರ್ತ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ (VII. ೯೯. ೭; ೧೦೦. ೫–೬)

ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು, ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ, ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ **'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟಃ ಅಹಂ'** ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದನಂತೆ. ಆ ಬಗೆಯ ಸಂಕೇತ; ಪ್ರತೀಕಾತ್ಮಕ ದರ್ಶನೆ ಅವರಿಗೆ ಲಭಿಸಿರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು. ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟೋಽಹಂ' ಎಂದು ಸಾರಿ ಹೇಳುವ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೀ ದಿವ್ಯಸಿದ್ಧಪುರುಷರೂ ಆಗ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಸಿಷ್ಠನು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರೂ ಆ ಮೂಲ 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ' ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ದರ್ಶನವು ದೊರೆಯಲೊಲ್ಲದ್ದಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ತುಂಬ ವ್ಯಥೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಈ ಋಚೆಗಳಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ: ಕದಾಚಿತ್ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ವಸಿಷ್ಠನು, ಮೂಲ ವಸಿಷ್ಠನ ತರುವಾಯದವನಿದ್ದು, ಹಿರಿಯರ ದರ್ಶನದ ಆಕೃತಿಯನ್ನು (arche type), ಮರಳಿ ತಾನೂ

ಕಾಣಲು ಹಾರಯಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವು ಒಂದೇ ತಲೆಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಹೇ ವಿಷ್ಣುವೇ, ನೀನು ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟೋಽಸ್ಮಿ' ಎಂದು ಹೇಳುವ ಕಾರಣವೇನಿತ್ತು? (ಕಿಂ ಪರಿಚಕ್ಷ್ಯ ಭೂತ್?) ಇಂದು, ಆ ರೂಪವನ್ನು (ವರ್ಪಃ) ನಮ್ಮಿಂದ ಬಚ್ಚಿಡಬೇಡ. (ಮಾ ಅಪ ಗೂಹಃ),

ಅಪ:ರಸ ಪಂಥೀಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದಂತೆ 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ'ವು ಸಹ ದ್ವೇಷಯುಕ್ತ ಪದವಿರಬೇಕೆಂದು ಕೆಲರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಆದರೆ ರುದ್ರಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಯು ಆರೋಪಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೆ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಶೈವ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೊಳಗಿನ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ಬಚ್ಚಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ಅವೇ ವೈಷ್ಣವ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಮೋಡಿ: ಮಾಟದುವು ಆಗುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. '... ನೀಲಗ್ರೀವಾಯ ಚ. ಶಿತಿಕಂಠಾಯ ಚ। ನಮಃ **ಕಪರ್ದಿನೇ**ಚ. **ವ್ಯುಪ್ತಕೇಶಾಯ** ಚ, ನಮಃ **ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಾಯ** ಚ, **ಶತಧನ್ವನೇ**ಚ, ನಮಃ **ಗಿರಿಶಾಯ** ಚ. **ಶಿಪಿವಿಷ್ಟಾಯ** ಚ, ನಮಃ **ಮೀಢುಷ್ಟಮ** ತೇ ಚ ॥ ನಮೋ **ಹ್ರಸ್ವಾಯ** ಚ. **ವಾಮನಾಯ** ಚ. ನಮೋ **ಬೃಹತೇ** ಚ, **ವರ್ಷೀಯಸೇ** ಚ. ನಮೋ **ಅಗ್ರ್ಯಾಯ** ಚ. **ಪ್ರಥಮಾಯ** ಚ (೧೬. ೨೮. ೩೦)

ಈ 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ' ದೈವತದ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಮಹತ್ವದ ಕೆಲ ಸಂಕೇತಗಳೂ ಈ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿಯೆ ಇವೆ: ಈ ದೇವನು ಕೂದಲುಳ್ಳವನಾಗಿರುವಂತೆ (ಕಪರ್ದಿ), ಬಕ್ಕ ಬೋಳು ತಲೆಯವನೂ (ವ್ಯುಪ್ತಕೇಶ) ಆಹುದು: ಸಹಸ್ರ **ಅಕ್ಷನು**, ನೂರು **ಬಿಲ್ಲಿನವನು**: ಕಿರಿದಾಗ ಬಲ್ಲಿ (ಹ್ರಸ್ವ) ಚೆನ್ನಿಗನು (ವಾಮನ): ವರ್ಷಣಶೀಲನು—ದಾನಿ: ('ಮಗುವು ಮಾನವನ ತಂದೆ' ಎಂಬಂತೆ) ಇವನೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ 'ಅಗ್ರ್ಯ'ನು: ಪ್ರಥಮನು. ಕುಮಾರನು.

ಯಜುರ್ವೇದದ ವಾಜಸನೇಯ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಈ ಪ್ರಾಂಜಲ ಸಂಕೇತಗಳೇ, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ತುಂಬ 'ಜಾತು' ಶಕ್ತಿಯ ಶಬ್ದ—ಪ್ರತಿಮೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ: ವಾಚಕರನ್ನು ದಿಙ್ಮೂಢವಾಗಿಸುತ್ತವೆ! ವಕ್ರೋಕ್ತಿ: ಮುಸುಕಿನ ಮಾತು: ಇದು ಸಾಹಿತ್ಯಶಕ್ತಿ; ಇದು ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮದ 'ಮಂತ್ರ' ಶಕ್ತಿಯೂ ಆಗಿದೆ! ಆದರೆ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮವಾದಿಯು ಗಾರುಡಿಗ: ಮಾಂತ್ರಿಕನೊ?

ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಗಾರುಡಿಗ ವಿದ್ಯೆಯೊ ? "ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮಂತ್ರವಾಗಬೇಕು;" "ಮಂತ್ರವು ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂಬ" ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಗೆ ಅರ್ಥವೇನು ? ಸಾಹಿತ್ಯಾನಂದವು 'ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ–ಸಹೋದರ' ಎಂದರೇನು ? ಬಾಳು ಹಾಳು, ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಎಟಕಲು ಶಕ್ಯವೆ ಇಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥವೊ ? ಅಥವಾ ನಾಗಾನಂದವೇ ಗುರಿ ಎಂದರ್ಥವೊ ? 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ' ಬ್ರಹ್ಮದರ್ಶನವೇ ಗುರಿಯಾಗಿರುವ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ : ಸಾಹಿತ್ಯ : ಮಹಾಭಾರತ, ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ ಏನುಂಟು?

ವಿಷ್ಣುವು ಮೂಲತಃ 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ' ಆಕೃತಿ ಸ್ವರೂಪನೇ ಆಗಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕೆಂದು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೀ ವಸಿಷ್ಠನೇ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ವಿಷ್ಣುಪಂಥ ಹಾಗೂ ರುದ್ರಸಂಪ್ರದಾಯವು ಒಂದೇ ಮೂಲದುವು ಇರಬೇಕಾಯ್ತು. ಆದರೂ ಈ ದೈವತಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ, ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದ ವಾದಕ್ಕೆ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿರುವುದೇ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವೆಂಬುದು ಮೇಲೆಯೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ' ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥದ ಬಗೆಗೆ ಈ ವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಚರ್ಚೆಗಳನ್ನು ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಿ ಡಾ. ದಾಂಡೇಕರರು ಒಂದು ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. (ವೈದಿಕ ದೇವತಾಂಚೇ ಅಭಿನವ ದರ್ಶನ 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ ವಿಷ್ಣು' ನೋಡಿರಿ.) ಈ ಪದವು 'ಕುತ್ಸಿತಾರ್ಥೀಯ'ವಿರುವುದಾಗಿ ಔಪಮನ್ಯವರು, ಪುರಾತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ರುದ್ರನ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ **'ವಾಮನ'** (ಸುಂದರಾಂಗ) ಎಂಬ ಶಬ್ದ–ಸಂಕೇತವನ್ನು ವೈಷ್ಣವ ಪಂಥೀಯರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಚಾರತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವಂತೆ, ಒಂದು ಅವತಾರಿಪುರುಷನ ವೇಷ ಹಾಕಿ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಖ್ಯಾಯಿಕೆ ಎಂಬ ಹಂತದ ಪುರಾಣಕಥಾ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ! ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಲವಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇತಿಹಾಸದ ಅಭಾಸವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ (legend) **ವಾಮನ** ಮತ್ತು ಬಲಿಯ ಕಥೆಯು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ. ರುದ್ರನ ತ್ರಿಅಂಬಕಗಳಂತೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ತ್ರಿಪಾದ (ಅಡಿ= ಅಕ್ಷ) ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಮಧುರ ಹಸಿವ ಈ ಪದ : ಅಕ್ಷ **'ಮೂರು'** ಇದರ ಅರ್ಥವು ಇನ್ನೂ ಗುಹ್ಯ–ಗೂಢವಾಗಿಡಲು ಈ 'ವಾಮನ'ನ ಸಂಕೇತ ಬಿಟ್ಟೀ ಹಿಡಿಯಲಾಗಿದೆ ! ಈ **'ಅಗ್ರ್ಯ' 'ಪ್ರಥಮ' ವಾಮನ : ಶಿಪಿವಿಷ್ಟನ** ಮೂಲಕ, ಗರ್ಭಸ್ಥನಿರುವಾಗಲೆ ಸಿದ್ಧಪುರುಷನಂತೆ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಾಂತರದ ನೆನಹುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ **ವಾಮ**–ದೇವನ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪವು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ !

ವಾಮನ ಎಂದರೆ ಸೌಂದರ್ಯವಂತ; **ವಾಮ**–ದೇವ ಎಂದರೂ ಸುಂದರದೇವ : ಹೀಗೆ ಸಮಾನ ಆಕೃತಿ ಅರ್ಥದ ಈ ತ್ರಿಪದ (ಚಕ್ರ)ದ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಯಾವು ದಿರಬಲ್ಲದು ? ತನ್ನ ಸುಂದರಾಂಗದಿಂದ ವಿಶ್ವದ ಆಕರ್ಷಕನೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯು ವಿಷ್ಣು–ಕೃಷ್ಣನದಲ್ಲದೆ ? ಹ್ರಸ್ವ :ವಾಮನ ವೃಷ್ಣಿ : ವರ್ಷಣಶೀಲ ರಸಸ್ರವಿಸುವ ಅಶ್ವತ್ಥ : ಸ್ತೂಪ–ಇತ್ಯಾದಿ ರೂಪನು ಈ ದೇವ!

ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯು ಈ ಆಕೃತಿ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಡೆಲೆಸ್ಕೋಪದಂತೆ ನಾನಾ ವಿಧ ಅರ್ಥಛಾಯೆಗಳ ನಾನಾ ಆಕೃತಿಗಳ ಸೊಬಗನ್ನು ನೋಡಲು ದೊರೆಯು ತ್ತದೆ. ಇದರ ಮಾಟ : ಜಾದೂ ವಸಿಷ್ಠಕೃತ ಇಂದ್ರಾ–ವಿಷ್ಣು ಜೋಡು ಸ್ತೋತ್ರ ದಲ್ಲೂ ಹುದುಗಿದೆ! **'ಶಿಶ್ನ'** ದೇವರ ಹಂತಕನೆಂಬ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಇದೇ ಸೂಕ್ತ ದಲ್ಲಿ **'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ'** ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸಂಗಾತಿಯಾದ ದೇವನನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವ ಈ ಮಾಟ, ಎಂತಹ ಚಮತ್ಕೃತಿ ! ಏನೀ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ? ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ತೋತ್ರದ (VII. ೯೯.೪–೬) ಆ–ಕೃತಿಯೊಳಗಿನ ಅರ್ಥ. ಸಂವಾದಿಯೊ–ವಿಸಂವಾದಿಯೊ. ವಿಮರ್ಶಕರು ನಿರ್ಧರಿಸಲಿ.

ಋಗ್ವೇದದ ಈ ಇಂದ್ರಾ–ವಿಷ್ಣು. ಮಹಾಭಾರತದ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರಾಗು ತ್ತಾರೆ! ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದದ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಪ್ರಧಾನ ದೈವತ: ಮಹಾ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ! ವಿಷ್ಣುವು ವೃತ್ರನನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿರುವ ವಿಚಾರವು ಹಿಂದೆ ಬಂದಿದೆ. (ಪು. ೧೫೨.೧೫೮) ಆದರೆ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು ಈ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು **ಇಂದ್ರ : ಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿರೂಪ : ಹಗಲು ; ವಿಷ್ಣು : :ಮೃತ್ಯುರೂಪ ಇರುಳು.** ೧) ಹಗಲು : ಬೆಳ್ಳಗೆ : **ಅರ್ಜುನ,** ೨) ಇರುಳು ಕತ್ತಲು : **ಕೃಷ್ಣ** ಈ ಪ್ರತಿಮಾರೂಪಗಳನ್ನು ಋಗ್ವೇದಲ್ಲಿಯೇ ಹುದುಗಿಸಿಟ್ಟಿರುವ ಚಮತ್ಕಾರವನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯ : **ಅಹಃಚ ಕೃಷ್ಣಂ;** ಅಹ ಃ ಅರ್ಜು ನಂ ಚ! (VI ೯.೧), ಈ ಸಂಧಿಯನ್ನೇ ಸಾಧಿಸಿ **ವೈಶ್ವಾನರನ** ತ್ರಿಲೋಕತ್ವ ನಷ್ಟಪಡಿಸಿ. ಇರುಳಿನಲ್ಲಿ=ಮರ್ತ್ಯನರಲ್ಲಿ ಜಠರಾಗ್ನಿ ಅಡಗಿಸಿದ್ದುಂಟು. ತ್ರಿತ ತೃತೀಯ ಪುರುಷನಾದುದರ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣ. ಕಾಲಸರ್ಪ : **ವಿಷ್ಣುವು** ಮತ್ತು ಬಲರಾಮ : ಶೇಷನ ತಮ್ಮ **ಕೃಷ್ಣ** ಅಭಿನ್ನರು. ಈ ಕಾರಣ ದಿಂದ ವಿಷ್ಣು–ಕೃಷ್ಣರಿಬ್ಬರೂ ಮೃತ್ಯುರೂಪರು; ವೃತ್ರನನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಾರೆ. ಈ 'ರಸೋಽಹಂ ಅಪ್ಸು' ಎಂಬ ಗೀತೆಯ ಕೃಷ್ಣ (:ವಿಷ್ಣು) ಋಗ್ವೇದವಲ್ಲಿ ಅಂಪು

ಮತೀ ನದೀ ತೀರದ ಒಬ್ಬ **ಅ–ಸುರ** ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದಾನೆ! (VIII. ೯೬. ೧೩–೧೬), 'ಉದಕ ಮಧ್ಯೇ ಸ್ಥಿತಂ ಕೃಷ್ಣಂ, ಇಂದ್ರಃ ಬೃಹಸ್ಪತಿನಾ ಸಹ ಆಗಚ್ಛತ್;' 'ದಶಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯಾಕೈಃ ಅಸುರೈಃ ಪರಿವೃತಂ ಕೃಷ್ಣಂ, ತಸ್ಯ ಅನುಚರಾನ್ ಚ. ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಸಹಾಯೋ ಇಂದ್ರಃ ಜಘಾನ' ಇತಿ; ಎಂದು ಸಾಯಣರು ಈ ಕಥಾಸಾರವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೃಷ್ಣನು **ವೃತ್ರನಮಿತ್ರ ಪರಿವಾರದ 'ಶುಷ್ಣ'**ನೆಂಬ ಅಸು–ರನ ಒಡನಾಡಿಯೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂಬು ದನ್ನು ಈ ಸಂಹಿತಾ ಸಂಕಲನಕಾರನು ಸೂಚಿಸಿರುವ ರೀತಿ ಬಹು ಸ್ವಾರಸ್ಯವುಳ್ಳು ದಾಗಿದೆ: **ದ್ರಪ್ಸಃ ಕೃಷ್ಣನ** ಸಂಹಾರದ ತರುವಾಯ ಶುಷ್ಣನ ವಧೆಯ ವರ್ಣ ನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ! ಶುಷ್ಣಸಂಹಾರದ ವಿಚಾರವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಹಲವಡೆಗೆ ಬಂದಿದೆ. (IV, ೧೬.೧೨. I. ೧೦೩.೮, VIII. ೧.೨೮ ಇತ್ಯಾದಿ). ಹೀಗಿರು ವಾಗ ಮುರಳಿ ಕೃಷ್ಣ, ಶುಷ್ಣ ಒಂದೆಡೆಗೆ ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ ಅವರು ಈರ್ವರೂ 'ಚರಿಷ್ಣ್ವಂ'. ಪುರೀಶಯ ಅಸು–ರರು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವೇ ಇರಬೇಕು.

ಶುಷ್ಣ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣ ಈ ಇಬ್ಬರು ಅ–ಸುರರು ಇಂದ್ರನಿಂದ ಹತರಾಗಿ ದ್ದಾರೆ. ಶುಷ್ಣನೊಡನೆ ಒಂದೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತ ಅ–ಸುರ ಕೃಷ್ಣನ ನಾಮ ಸಂಕೇತ ರಹಸ್ಯವು. ಮ. ಭಾರತ–ಗೀತೆಯ 'ಭಗವಾನ್ ಕೃಷ್ಣನಾಮ ರಹಸ್ಯವನ್ನ ರಿಯಲು ನೆರವಾಗಲಿದೆ. ಶುಷ್ಣನು ಶೋಷಕನು, ದಾಹಕನು, ಉಸುರಿನೊಡನೆ ಉರಿಯನ್ನು ಉಗುಳುವವನು ಇದ್ದರೆ, ಅ–ಸುರ ಕೃಷ್ಣನು ಕರ್ಷಕ: ಕರ್ಷ್ಣುವು, (ಘರ್ಷ್ಣುವೂ ಸರಿ) ಎಂದರೆ ಸೆಳೆವವನು ತೀಡುವವನು, ತಿಕ್ಕಿಮುಕ್ಕುವನು-(ನೆಲ) ಉಳುವವನು ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕೃಷ್ಣ ನಾಮದಿಂದ ಇವನು ಇರುಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ದವನೆಂದು ಸೂಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವಿರಬೇಕು, ಶುಷ್ಣನು 'ಅಹಿ' ಶೃಂಗಿ ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಕೃಷ್ಣನೂ ಶೃಂಗಿ–ಅಹಿಯೆ ಆಗುತ್ತಾನೆ ಅಲ್ಲದೆ ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಯ 'Horned Serpent' ಡೈಯೋನಿಸಿಸನ್‌ನ ಎಸೆಲ್ಲ ಗುಣವಿಶೇಷಣ ಗಳೂ ಈ ಶೃಂಗಿ ಅಹಿ ವರ್ಗದ ಅ–ಸುರರಲ್ಲೂ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು. ಭಾಗವತಾ ದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಲೀಲಾಮೃತವನ್ನೋದುವಾಗ ಎರಡು ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲಿನ ಅರ್ಥ–ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ ಸಭ್ಯಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಆ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಲು ಶಕ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ನೀರಲ್ಲಿ ಮೀಯುತ್ತಿರುವ ನೀರೆಯರ ಸೀರೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ವೃಕ್ಷವನ್ನೇರಿ

ಕುಳಿತ್ರನೆಂಬ ಕರ್ಷಕ ಕೃಷ್ಣನ ಚರಿತೆಯು ಸೊಬಗು ಎಷ್ಟೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವದು ? ಈ ಅಂಶುಮತೀ ಉದಕಸ್ಥ ಕೃಷ್ಣನೂ ಶೃಂಗಿ : ಅಹಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಲು ಗೀತೆಯ 'ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ 'ಅಕ್ಷ' : ವೃಕ್ಷ : ಸರ್ಪ : ಪುರುಷನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ. ಇಷ್ಟು ಸಾಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ಅಸುರನನ್ನು 'ದ್ರಪ್ಸ:' ಎಂದುದಾಗಿದೆ ! **'ದ್ರಪ್ಸ'**: **'ಸ್ಕನ್ನ:'** ಎಂದರೆ ಹನಿಯುತ್ತಿರುವ ಸ್ರವಿಸುತ್ತಿರುವ ಅ–ಸುರ **ಕೃಷ್ಣನು**. ಎಂದರ್ಥ. ತೊಟ್ಟು ತೊಟ್ಟಾಗಿ ತಟುಕುತ್ತಿರುವ ಈ ಅಹಿಯು : ರಸಸ್ರವಿಸುವ ಅಶ್ವತ್ಥನು! ಮಧು ಸವಿಸುವ 'ಪದ' ಅಕ್ಷ : ಕಣ್ಣು (Nipple) ಸ್ವರೂಪನು. 'ಕೃಷ್ಣಾ ನಿನ್ನ ಜೀರ್‌ಕೊಳವೆ (ಜೀಕಳಿ) ಹಾರಿಸಬೇಡಯ್ಯಾ. ಸೀರೆ ತೊಯ್ಯುತ್ತದೆ; ಮನೆಯವರು ಏನೆಂದಾರು ಎಂಬ ಹಾಡು, 'ಮತ್‌ಮಾರೋ ಪಿಚಕಾರಿ' ಹಿಂದಿಯಲ್ಲೂ ಉಂಟು ! 'ಕಬಂಧ' ಮರುತರನ್ನು '**ಜೀರ** ದಾನವ :' 'ದ್ರಪ್ಸಿನ:' ಎಂದುದರ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನೂ ನೆನೆಯಿರಿ. ಆದಕಾರಣ ಈ ದ್ರಪ್ಸ : ಸ್ಕನ್ನ: ಆಗಿರುವನು. ಶೃಂಗಿ ಕೇಶಿ : ಕರಿಯನೇ ಸರಿ.

ಪುಷ್ಣನ **'ಚರಿಷ್ಣ್ವಂ'** ಪುರಿಯ ನಾಮ ಸಂಕೇತವು, ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಎರಡು ಬಗೆಯಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ೧) ಶಬ್ದದ ಬಾಹ್ಯ ಆಕೃತಿ: **'ಚರಿಷ್ಣು'** ಈ ಪದದೊಳಗಿನ ಸ್ನು > ಷ್ಣು ಪ್ರತ್ಯಯವು ವಿ–ಷ್ಣು ನಾಮಸಂಕೇತದಲ್ಲೂ ಉಂಟು: ಇದರಿಂದ ಈ ಶಿಲ್ಪ ಶೈಲಿಯ ಸಾಮ್ಯವು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುವುದು. ೨) ಚರಿಷ್ಣು ಸಂಕೇತದಕ್ಕೆ ಇತಿಹಾಸವೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಉಂಟು. ಈ ಸಂಕೇತದ ಅರ್ಥ : moving locomotive, wandering about, ಋಗ್ವೇದದಿಂದ ಭವಿಷ್ಯ ಪುರಾಣದ ವರೆಗೂ ಈ ಪದ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಉಂಟು. ಮೊ. ವಿಲಿಯಂಸ್ ಕೋಶವು ನಮೂದಿಸಿರುವ ಈ ಒಂದು ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು ತುಂಬ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. (with ಬೀಜ, the semen of [moving beings i. e. of] animals) (ಮನು.೧.೫೬.). ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತಸ್ಥ 'ಚರಿಷ್ಣು' : ಪುರಿಯ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಮನುಸ್ಮೃತಿಯ ಪ್ರಯೋಗದ ಬೆನ್ನೆಲೆ ಅವಶ್ಯವಿದೆ ! ಈ 'ಪುರ' ಸಂಕೇತದ ಬೀಗದ ಕೈ ಮನುಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ! ಇಳಾಪುತ್ರ ಐಲನ ವಿರಹತಾಪವು ಅಸಹ್ಯವಾಗಿ ಕೂಗಾಡುವ ಪುರೂರವನಾಮ ಸಾರ್ಥ್ಯಕ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣಳಾದ ಬಸುರೆ 'ಸೀರೆ' ಊರ್ವಶಿಯೂ ಒಂದು ಚರಿಷ್ಣು–ಪುರವೇ ಸರಿ !

ವಿಷ್ಣುನಾಮಕ್ಕಿಂತ **ಭಗ–ವಾನ್ ಕೃಷ್ಣ** (: ಕಮಲಅಕ್ಷ) ಈ ನಾಮ ಸಂಕೇತವು ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃವಿನ ಮೂಲ 'ಸನಾ'ತನ 'ದಿವ್ಯ' ದರ್ಶನವನ್ನು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಸಿಥೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಮೂಲ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ : ಅಪಾಂ–ನೃಪ್ತೃ; ಇದು ಋಗ್ವೇದಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವದ ಸಂಕೇತ, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ **ತನೂ–ನಪಾತ್, ನಾತರಿ** (ಪುರಿ) **ಶ್ವನ್,** ಅಹಿಬುಧ್ನ್ಯ ಮುಂತಾದ ರೂಪ ಆಕೃತಿಯಾಗುತ್ತ ಕೊನೆಗೆ **'ಪುರಿ'ಶಯ : ಪುರುಷ** ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆ ಗರಿಷ್ಠ ಪರಿಷ್ಕೃತವೆಂದು ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಾದುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಪ್ರಜಾಪತಿ : ಬ್ರಹ್ಮ ಈ ಸಂಕೇತಗಳಿಗೆ ಸಹ 'ಪುರುಷ' ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಯ ಲೋಕಪ್ರಿಯತೆ—ಸರ್ವ ಮಾನ್ಯತೆ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ 'ಪುರುಷ' ಸಂಕೇತವೂ ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಹಿಂದೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಬರಿದೆ 'ಶ್ರೇಷ್ಠ' ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇದು ಲೌಕಿಕ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸತೊಡಗುತ್ತದೆ. 'ಪುರುಷ' ಎಂಬ ಮೊದಲಿನ ಅರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ 'ಪುರುಷೋತ್ತಮ' ಸಂಕೇತವು ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಆದರೂ ಭಗ–ವಾನ್ ರೂಢಿಗೆ ಬಂತು. 'ಭಗ–ವಂತ'ನೆಂಬಲ್ಲಿ ಪುರಿಯನ್ನುಳ್ಳವ 'ಪುರಿ'–ಶಯ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವೇ ಇದ್ದು. ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ ಪರಂಪರೆಯ ಸನಾ–ತನತ್ವವನ್ನೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಂತಾಯಿತು !

ಆದರೆ ಶೈವ–ವೈಷ್ಣವ ಉಭಯ ಪರಂಪರೆಗಳಿಗೂ ಸಮಾನವಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರತಿಮಾ . ಸಂಕೇತಗಳು, ಆ ಮೇಲೆ ವಿಷ್ಣುಪಂಥೀಯರ ಸೊತ್ತು ಆಗುವುದು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ರುದ್ರಾಧ್ಯಾಯದ ಹ್ರಸ್ವ : ವಾಮ–ನ; ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ **'ಗುಡ್ಡರು'** (ಟಿ. ಬರೋಶ ನಂ. ೧೪೦೩; ೧೫೬೦). ಕುಟ್ಟಿ : ಕೊಟ್ಟರಿ... ಗುಜ್ಜ=ಗಿಡ್ಡ ಹ್ರಸ್ವ : ವಾಮನ ಸರಿ. ಆದರೆ ಗುಡ್ಡ > ಗುಂಡ (< ಕುಂಡ) ಇಲ್ಲಿ ಪುಂ–ಸ್ತ್ರೀ ಉಭಯ ಸಂಕೇತವೂ ಆಗಬಲ್ಲದು (ambivalent ಅರ್ಥವಾಗಿ) ಕುಂಭ, ಕೊಡ, ಕುಂಭೋದರಾದಿ 'ಗುಂಡು' ಹೊಟ್ಟೆಯ ಗಣಪತ್ಯಾದಿ ಕುಂಭೋದರನು. 'ವಕ್ರ' ಮುಖನು : ಹಸ್ತಿ ಮುಖನು. ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಸುತ್ತಿದ ಹಾವು. ದಾಲೋದರ ಕೃಷ್ಣನ ಹೋಲಿಕೆಯುದಾಗಿದೆ. ಈ ಹಸ್ತಿನ್ ಏಕ 'ದಂತಿ' (: ಶೃಂಗಿ)ಯು ವಾಹನ ಇಲಿ; ಜಗದಾರಂಭ ಕಾರಣನು ಇವನೂ ಕುಮಾರನೇ. ಈತನ ಬೆಂಬಲವಿಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯಗಳು (ಸಪ್ಪೆಯಾಗಿ) ಹಾಳಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ ರಚನಾ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳ ಮೂಲ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಇಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಆದರೆ

'ನಾಮ-ನ' ಅವತಾರ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವಿನದೇ. ಎಂಬ 'ಸಮಯ' ನಿರ್ಮಾಣ ವಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ ! 'ಪುರುಷ' ಸೂಕ್ತದ ಮೂಲಪಾಠದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ನಿರ್ದೇಶವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈಗ 'ಪುರುಷ' ಸೂಕ್ತ, ವೈಷ್ಣವ ಪಂಥೀಯರದೇ ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರೆಂಬವರಲ್ಲಿಯೂ ! 'ಭಗವಾನ್' ಎಂಬ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶಿವನಿಗೂ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಉಲ್ಲೇಖದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಗೀತೆಯಂತಹ ಪ್ರಭಾವೀ ಗ್ರಂಥ ದಿಂದಾಗಿ-'ಭಗವಾನ್' ನಾಮ ವಿಶೇಷವು. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗೇ ಸಲ್ಲುವಂತಾ ದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ ! ಈ ಬಗೆಯ ಸಮಾನ ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕ, ಇವೆರಡೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಮೂಲವು ಬೇರೆ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಎಂದು ಊಹಿಸು ವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಡಿನಲ್ಲಿ 'ಕೃಷ್ಣೇಶ್ವರ' ಹೆಸರಿನ ಶಿವಾಲಯಗಳೂ ಇರುವುದು ಕಂಡು ಬಂದಾಗ, ಇದು ವಿಚಿತ್ರವೆನಿಸಿತು. (ಕನ್ನಡದ ನೆಲೆ, ೧೯೬೫). ಕಣ್ಣೇಶ್ವರ. ಕಣ್ಣೇಶ್ವರ ಹೆಸರಿನ ಶಿವಾಲಯಗಳಿವೆ, ಕಣ್ಣೂರುಗಳಿವೆ; ಕೃಷ್ಣ > ಕಣ್ಣ > ಕಣ್ವ ಎಂಬ ರೀತಿಯ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗೊಂಡುದರ ಶಕ್ಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. **ಕಣ್ಣೇಶ್ವರನಂತೆ ಕಲ್ಲೇಶ್ವರನ** ಗುಡಿಗಳೂ ಉಂಟು ! ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ **ಮೂಲಸ್ಥಾನ ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ'** ಎಂಬ ಒಕ್ಕಣಿಕೆಯು ಶಾಸನಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ಇನ್ನೂ ತೊಡಕಿನ ದೆನಿಸಿದರೂ, 'ಮೂಲಸ್ಥಾನ' ಸಂಕೇತದ ಮೂಲಕ ಕಣ್ಣೇಶ್ವರಕ್ಕಿಂತ 'ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ' ನಾಮವೇ ಪ್ರಾಚೀನವಿರುವ ಶಕ್ಯತೆ ಕಂಡಿತು. ಕಣ್ಣ = ಕಲ್ಲ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಲ = ಳಕಾರ ಅಭೇದ ತೋರಿ. ಕಳ್ : ಹಾಲು ಎಂಬರ್ಥವಲ್ಲಿ 'ಹಾಲ'ಪ್ಪ ದೇವರು, ಈತನು ಮೇಯಲು ಬಂದಿದ್ದ ಹಸುಗಳು ಹಾಲು ಕರೆವಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂಬ ದಂತಕಥೆಗಳಿಂದ ಈ ಅರ್ಥವು ಅಂದು, ಮೊದಲು ಹೊಳೆದುದು. ಅದಂತಿರಲಿ. ಇಲ್ಲಿ ಸೋಜಿಗದ್ದೆನಿಸಿದ ಸತ್ಯಾಂಶವೆಂದರೆ : ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ-ಕಣ್ಣೇಶ್ವರ-ಕೃಷ್ಣೇಶ್ವರ ಹಾಲಿನವನೇ. ಅದರಂತೆ ಯಾದವ ಗೋವಳರ 'ಕೃಷ್ಣ'ನೆಂಬವನೂ ಹಾಲಿನವನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ! ಋಗ್ವೇದದ ಅಸುರ ಕೃಷ್ಣನು : ದ್ರಪ್ಸನು. ಈ ದ್ರಪ್ಸ : ಹನಿಯನ್ನು ಸೋಮರಸವೆಂದು ಸೂಚಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಅಲ್ಲಿದೆ ! ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನು 'ಸೋಮಪಾಯಿ'ಗಳನ್ನು, ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಕೀಳ್ಗಳೆದಿದ್ದಾನೆ. ಆದಕಾರಣ ಈ 'ರಸ'ದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇ ಬೇರೆಯಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಸೋಜಿಗವೆಂದರೆ. ಶೈವ-ವೈಷ್ಣ

ಪರಂಪರೆಗಳ ಒಂದು ವರ್ತುಲವು ಹೀಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತಿರುವುದು. ಇದೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಆಂತರಿಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ! ಋಗ್ವೇದದ ಅಂಶು-ಮತೀ ನೀರಲ್ಲಿರುವ ಅ-ಸುರ, ಕೃಷ್ಣನನ್ನು 'ದ್ರಪ್ಸ:' 'ಪಯೋರೂಪದಲ್ಲಿ ಹನಿವವನು' ಎಂದು ದ್ರಪ್ಸ : ಸ್ಕನ್ನ : ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಲಾಗಿದೆ, ಸಂಭ್ರಮ ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ತಂತ್ರವಂತೆ (X. ೧೭. ೧೧-೧೩; ೧೮೧.೩)

ಋಗ್ವೇದದ ವಸಿಷ್ಠನು ವರುಣ ಪುತ್ರನು; ಆದರೂ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತನು 'ಹೇ, ವಿಷ್ಣೋ ತ್ವಂ ಪರಮಸ್ಯ ವಿತ್ಸೇ' (ಹೇ ವಿಷ್ಣುವೇ ನಿನ್ನ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವು ಇನ್ನಾವ ದೇವರಿಗೂ ಬರಲಾರದು) ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠ, ವಿಷ್ಣುವೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ನೆಂದು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವ ಈ ಸೂಕ್ತವಲ್ಲಿಯೆ, 'ಹೇ ಇಂದ್ರಾ-ವಿಷ್ಣು ನೀವು ಶಂಬರಾದಿ ಅಸುರರ ೯೯ ಪುರಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದ್ದೀರಿ ? ಎಂದು ಹೊಗಳಿ ದವನೂ ವಸಿಷ್ಠನೇ ! VII. ೯೯.೫). ಹಾಗಾದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಏನು ಬೆಲೆ ?

ಈ ಪರಸ್ಪರ ವಿಸಂಗತ ನಿಲುವುಗಳು. ಮೋಡಿಕಾರ, ಮಾಟಗಾರಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರ ಶಕ್ಯ! ಋಗ್ವೇದದ ದೈವತಗಳಲ್ಲಿ 'ಸಮ್ರಾಟ್' ಎಂದು ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಲಾಢ್ಯ ವರುಣನ ಪುತ್ರನಲ್ಲಿ, ಪಿತೃಭಕ್ತಿಗಿಂತ. ವಿಷ್ಣು-ಭಕ್ತಿ ಉಕ್ಕೇರಿದ್ದು ವಿಸಂಗತವೆನಿಸುವಂತಿದೆ; ಆದರೆ **ವಸಿಷ್ಠನು ತಾಯಿಯ ಮಗನು;** ತಂದೆ ಯೆಂಬ ವರುಣನು ಮೂಲತಃ ಸೌರಮಂಡಲದ ದೈವತ, ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿರ ಬಹುದು. ಮಾತೃ-ಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ತಂದೆಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಸೌರಪರಂಪರೆಯವನಾದ ತಂದೆ ವರುಣನಲ್ಲಿ 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ' ವಿಷ್ಣು ವಿನಷ್ಟು ಅತ್ಯಂತಿಕ ಭಕ್ತಿಯು ಸ್ಫುರಿಸದಿರುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ (ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ :) ವಿಷ್ಣು = ನಾರರೂಪ, ವಿಷ್ಣು-ನಾರಾಯಣರು ಅಭಿನ್ನರೆಂಬ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆಪಸ್ವರೂಪಿ **ನಾರಣನ** ತೊಡೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವಳೆಂಬ ಉರ್ವಶಿ ವಸಿಷ್ಠನ ತಾಯಿ ! ನಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಭಾವ ದಲ್ಲಿ ವರುಣನಲ್ಲೂ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವಾಗಿ. ಅವನು ಆಪ : ರಸ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗುವ ನಲ್ಲದೆ 'ವನಸ್ಯ ಸ್ತೂಪ' (: ಸ್ಕಂಭ) ರೂಪನಾಗುವುದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು.

ಆದಕಾರಣ, ವಸಿಷ್ಠನ ಅತ್ಯಂತಿಕ ವಿಸಂಗತ ಕೃತಿಯು ಏನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ, ವರುಣಪುತ್ರನು ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಎಂಬುದಲ್ಲ. 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಣ' : ಸ್ಕಂಭ : ಹ್ರಸ್ವವಾಮನ ತನುವಿನ 'ಪುರುಷ' ವಿಷ್ಣುವಿನ ಭಕ್ತನಾದ ವಸಿಷ್ಠನು ಇಂದ್ರನ

ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯೇನು ? ಈ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವು (ತನ್ನ) 'ತನ್ವಾ ವಾವೃಧಾನ' (ಬೆಳೆದುನಿಂತ **ತನುವು**) ಆದನು, ಎಂದಿರುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಮೂಲ ಹ್ರಸ್ವ ಶಿಪಿವಿಷ್ಟವಿದ್ದ ಸೂಚಕವೇ ಆಗಿದೆ. ಹೀಗೆ 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ' ರೂಪ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತನಾದ ಈ ವಸಿಷ್ಠನು, '**ಶಿಶ್ನ**' ದೇವರನ್ನು ಕಂಡರಾಗದ, ಅಹಿ : ಶುಷ್ಣ, ಕೃಷ್ಣ, ಶಂಬರಾದಿ ವೃತ್ರಪರಿವಾರದ ವಿನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಬದ್ಧಪ್ರತಿಜ್ಞನಾಗಿರುವವನೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯ ಇಂದ್ರನನ್ನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮೆಚ್ಚಿದ್ದಾನೆಯೆ? ಮೆಚ್ಚಲು ಶಕ್ಯವೆ? ಕೆಲಬಾರಿ ಮೇಲ್ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಗಳುವ ನೆಪದಲ್ಲೂ ಇಂದ್ರನನ್ನು ನಗೆಗೀಡು ಮಾಡುವ ಹೊಂಚು ಇದ್ದಿಲ್ಲವಾದರೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ, ಇಂದ್ರನನ್ನು ವಿಕಾಕ್ಷ, ಏಕಪಾತ್ 'ಪುರುಷ'ನು ಹಿಂದಿಕ್ಕಿದ ದೃಶ್ಯವು ಕಾಣಲು ಶಕ್ಯವಿದ್ದಿತೆ ? 'ಪುರುಷನ ಮುಖದಿಂದ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳು' (ಮುಖಾತ್ ಇಂದ್ರಶ್ಚ ಅಗ್ನಿಶ್ಚ) ಹುಟ್ಟಿದರು. ಎಂದರೇನು ? **ಎಂದರೆ ಇದೇ ಜಾದೂ < ಯಾತು ! ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆಯ ಮಾಟ !** ಪಾತಕರ ಬುದ್ಧಿ ಮಂಕಾಗಿಸುವ ತಂತ್ರ !

ವಸಿಷ್ಠ ಮನೆತನದ ಸೂಕ್ತ ಸಂಗ್ರಹಗಳ ಕೊನೆಯ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವ ಆ ಕೋಪಾಟೋಪ,—ಆ ಶಾಪವಾಣಿ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂತಹದಿದೆ: ಅವನ ಸಿಟ್ಟಿನ ಕಾರಣವು : ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ಯಾರೊ ಮಾಟಗಾರನೆಂದು, ಸುಳ್ಳುಗಾರನೆಂದು ಆರೋಪಹೊರಿಸಿದ್ದಾರೆ. (VII. ೧೦೪). ೧) ವಸಿಷ್ಠನು '**ಅನೃತ**' ದೇವರನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ೨) ವಸಿಷ್ಠನು ಯಾತುಗಾರ (=ಯಾತುಧಾನ) ಇದ್ದಾನೆ. ೩) ಮಾಟಮಾಡಿ ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾನೆ.

ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಈ ಆರೋಪ ಮಾಡಿದವರನ್ನು. ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಮಾಟಮಾಡುವವರನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು ವಸಿಷ್ಠ ಮಾಡಿರುವ ದೇವತಾ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಂಶಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ವಸಿಷ್ಠನು ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಬೇಡಿಕೊಂಡ ದೈವತಗಳು : ಇಂದ್ರಾಸೋಮರು: **ಜಾತವೇದ** ಅಗ್ನಿ: ಮರುತರು; ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಮ್ರಾಟ್ ತಂದೆ : ವರುಣನು, ಪ್ರಪಂಚವೆ ಯಾರ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಹೆದರುವುದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆಯೊ ಆ ವರುಣನ ಹೆಸರಿಲ್ಲ ! 'ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆ ಯಾರಿಗೆ ಬಂದೀತು !' ಎಂದು ಹೊಗಳಿದ ವಿಷ್ಣುವಿಲ್ಲ ! ಮರುತರಿದ್ದರೆ, ರುದ್ರನಿಲ್ಲ ! ಇದು ಹಾಗಿರಲಿ.

ವಸಿಷ್ಠ ವ್ಯಥಿತನಾಗಿ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ : 'ಯದಿ ವಾ ಅಹಂ **ಅನೃತ ದೇವಃ** ಆಸ (ನಾನು, ಋತಸ್ವರೂಪಿಯಲ್ಲದ=ಅನೃತ ದೈವತಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ,) ನನ್ನನ್ನು ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿಯೆ ಶಿಕ್ಷಿಸು. ಈ ಸುವಾರಿಗೆ ಋಗ್ವೇದದ ಮೂಲ ಭೂಮಿಕೆಯ **'ಋತ'**ದ 'ಅರ್ಥವು' ಬದಲಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ ! ವಿಶ್ವನಿಯಮ : ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಈ ಅರ್ಥದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಋತ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ರಸ–ರೇತವಾಚಕ ಅರ್ಥವು ಬಂದು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ವರುಣ, ವಿಷ್ಣುಗಳು ಆಪ : ರಸ ಸ್ವರೂಪರು; ವನಸ್ಪತಿ: ಅಶ್ವತ್ಥ : ಶಿಪಿವಿಷ್ಟರೂಪರು ಆಗುವರು. ವಸಿಷ್ಠನು ಇಂದ್ರನನ್ನೂ. ಸೋಮ ನನ್ನೂ ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ, ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವುದು ನಿಜವಿದ್ದರೂ ಈ ವರುಣಪುತ್ರನು, ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತನೆಂಬುದು ಸುಳ್ಳೊ ? ವಸಿಷ್ಠನು ಪೂಜಿಸುವ **ವಿಷ್ಣುವನ್ನು 'ಅನೃತ ದೇವ'** ಎಂದು ಎಂದವರು ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅವರು, ಅಹಿ : ವೃತ್ರವಿರೋಧೀ ಸವಿತೃ–ಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿ ಆರಾಧಕರೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು.

ಆತ್ಮಚರಿತ್ರಪರ ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನು ತನ್ನ ಮೇಲಣ ಆರೋಪ ಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಯೋಜಿಸಿದ ಈ ತಂತ್ರವು, ವೇದದಲ್ಲಿ ಒಳಪದರು ಉಂಟೆಂದು ಅರಿಯದವರಿಗೆ ಮೋಸದ್ದಾಗಿಲ್ಲವೆ ? ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ ಪೂಜಕನು ಶಿಶ್ನದೇವರ ವಿರೋಧೀ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಾನೆ ! ಸಹಾಯಮಾಡಲು ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪಂಥೀಯ ಈ ಬಗೆಯ ತಂತ್ರವು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ರುದ್ರ ನಂತೆ ವಿಷ್ಣುವೂ 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ'ನೇ ಆಗಿರುವಾಗ, ಮಹಾಭಾರತ, ಭಾಗವತಗಳಲ್ಲಿ ಶೈವಪಂಥೀಯ ದೈವತ ಹಾಗೂ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರದ ಬಗೆಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಬಗೆಯ ಗತ್ತುಗಾರಿಕೆಯೆ ಉಂಟು! ಲಿಂಗಪೂಜಕರನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದರೆ. ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ ವಿಷ್ಣು, ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ ವೃಕ್ಷದ ವಿಷ್ಣು ಕೃಷ್ಣ. ರಸಸ್ರವಿಸುವ ಅಶ್ವತ್ಥ, ದ್ರಪ್ಸ–ಸ್ಕನ್ನ ಕೃಷ್ಣ ಈ ಆಕೃತಿ ಗಳು ಬಯಲಿಗೆ ಬರಲಾರವು, ಎಂದು ಈ ಹೊಂಚೇ,–ತಿಳಿಯದು.

ಇನ್ನೂ ಒಂದು 'ಯಾತು' ನೋಡಿ : 'ಅದಿತಿ' ಮುಂತಾದ **ಮಧ್ಯಮಾ: ವಾಕ್ಕಿನ ಮೂಲಕ 'ದಿವ್ಯ' ಜ್ಞಾನ ಲಭಿಸುವ ಯುಗವು ಮುಗಿವ ಸಂಧಿಕಾಲದ ಚಿತ್ರವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿದೆ.** 'ಕಪರ್ದಿ' ಅದಿತಿ : ಆದಿಶಕ್ತಿಯು ಸಲಿಲದಲ್ಲಿ 'ತತ್'ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗುವುದರಿಂದ. ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್ ; ಶಕ್ತಿಯ

ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಪರ್ದಿ :ಕೇಶೀ: ಪುರುಷನೇ 'ದಿವ್ಯ' ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶದ '**ಮಾಧ್ಯಮ**' 'ಅಕ್ಷ' ಆಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ ನಿಯತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. 'ದಿವ್ಯಾನುಭಾವ' ಮಾರ್ಗದ ಈ ಅ–ಕೃತಿಯ ಜೀವನರೀತಿಯಲ್ಲಿ: 'ಅದಿತಿಂ ದಿವ್ಯಂ ನಾಮ ಅರುಹೇಮ ಸ್ವಸ್ತಯೇ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇರುವ ನೈಸರ್ಗಿಕತೆ. 'ಪುರುಷ'ರೂಪೀ 'ದಿವ್ಯ' ನೌಕೆಯನ್ನೇರುವಲ್ಲೂ ಉಂಟೆಂದು ಒಪ್ಪಲು, 'ಕಾಣಾ' : ದಿವ್ಯಾಕ್ಷ ಪಂಥೀಯ ಪ್ರವೃಷ್ಠಯವರಲ್ಲದೆ ಬೇರಾರೂ ಅಳುಕಿ ಹಿಂದೆಗೆಯದೆ ಇರಲಾರದು. ಈ ದಿವ್ಯಾನಂದೀ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಅನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಬಂಧದ ಪ್ರಕಾರವು ಪ್ರಚಲಿತವಾದುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪುರಾತನ ಪವಾಡ ಕಥೆ ಗ್ರೀಸದಲ್ಲೂ ಇದ್ದುದನ್ನು ಗ್ರೇವ್ಸ ಸೂಚಿಸದೆ ಇಲ್ಲ!

ಅಕ್ಷ–ದ್ಯೂತದ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಇದರ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತಗಳು ಉಂಟು. 'ಅಕ್ಷ'–ದ್ಯೂತದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದವನಿಗೆ ದೊರೆಯಬೇಕಾದ 'ಭೋಗ,' ಉದ್ರೀ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲ: ಇದು ಅಂದಿನ 'ಸಮಯ'ದಲ್ಲೂ ಪ್ರಚಲಿತವಿತ್ತು. '**ಅಶ್ವಸ್ಯ** ಇವ ಕಿತವಸ್ಯ ಭೋಗಂ' ಇಲ್ಲಿರುವ 'ಅಶ್ವ' ಸಂಕೇತವು 'ಪುರುಷ' ಪ್ರತಿಮೆ: ಈ ಕಣಿ: ಅಕ್ಷದ ಆಟದಲ್ಲಿ ಸೋತವನು ಗೆದ್ದವನ ದಾಸ್ಯ ಒಪ್ಪಿ, ಅವನ 'ಪರಿ–ಮರ್ಶನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'ಅಕ್ಷ'–ದಾಸಿಯಂತೆ ಅಂದು ಅಕ್ಷ–ದಾಸರೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಣದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯಳನ್ನು ಗೆದ್ದಲ್ಲಿ ದೊರೆವ 'ಅಶ್ವಸ್ಯ ಭೋಗ' ಮತ್ತು ಗಂಡು(?) ಗೆದ್ದಲ್ಲಿ ದೊರೆವ 'ಅಶ್ವಸ್ಯ ಭೋಗ' ಒಂದೇ ಮಟ್ಟದ್ದು, ಎನ್ನಲಾದೀತೆ ?

ವಸಿಷ್ಠನ ಕಾಮಧೇನುವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಮಾಡಿದನೆಂಬ ದುಷ್ಟ ಪ್ರಯತ್ನದ ಒಂದು ಪವಾಡ ಕಥೆ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಥೆ ವೇದದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ವಸಿಷ್ಠನು ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು. ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರು ವೇದದಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಅಥರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳ ಸಂಗಾತಿಯೆಂದು ಅದಿತಿಯ ಹೆಸರು ಉಂಟು. ವಸಿಷ್ಠನ 'ಪತ್ನಿ' ಎಂಬ ಅರುಂಧತಿಯು ನಡುವೆಯೆ ಎಲ್ಲಿಂದೋ ನೆಗೆದು ಬಂದವಳು ! ಬೃ. ಉಪನಿಷತ್ತಿನ '**ಸಪ್ತ**'ರ್ಷಿಗಳ ಸಂಗಾತಿ **ವಾಕ್ : ಅಷ್ಟಮಿ** (= **ದುರ್ಗಾ** ಅಷ್ಟಮೀ ತಿಥಿ) ಇದ್ದಾಳೆ! ಇಲ್ಲಿಯೆ ಕೊನೆಗೆ, **ವಾಕ್ : ಅತ್ರಿ** ಆದ ಜಾದೂ ನೋಡಲು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ! ಇದರ ಹಿಂದೆ, ಸುಸಂಗತಿ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ ಮಾತ್ರ : ವಾಕ್ = ಮುಖ **ಅತ್ರಿಯು**

(ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ಮುಖದಿಂದ ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಅಗ್ನಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.) ಅಗ್ನಿ＝'ಅತ್ರಿ' ಸರ್ವಂ ವಾ ಅತ್ತಿ : ಅದಿತಿ ! ಹೇಗಿದೆ ಈ ಲಾಗ ! ಅಥರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ 'ಸಪ್ತ' (: ಸರ್ಪ)ರೊಡನೆ ಬ್ರಹ್ಮೌದನದಲ್ಲಿ ಪಾಕಸಿದ್ಧಿಗೆ 'ಅದಿತಿ' (ಕುಂಭ) ಉಂಟು. (ಋಗ್ವೇದದ ದೇವಮಾತೆ ಇವಳು !) ಈ ಅದಿತಿ ಸಲಿಲ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿ ಪುರುಷ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದಾಳೆ. **'ತಸ್ಮಾತ್ ವಿರಾಟ್ ಅಜಾಯತ್';** ಏಕಾಕ್ಷ : ಏಕಪಾದನಿಂದ ವಿರಾಟ್ : (: ವಿರಾಜ್ ಆಪ : ರಸ) ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ, ಅದೇ ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿ ಆಯಿತು. ಆ ಬಳಿಕ ಈ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ನರರು !–ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಈ ಕ್ರಮದಂತೆ (X. ೯೦–೫). ಆದರೆ **ಆದಿಶಕ್ತಿ** (: ಸ್ತ್ರೀ) ಇರಲೇ ಇಲ್ಲದ ಪ್ರಪಂಚದ 'ಸ್ತ್ರೀಯರು' ಅವತರಿಸಿದ್ದು ಹೇಗೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಲು, **'ಪುರುಷನೇ'** ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು **ಹಡೆದ** ಪವಾಡ ಕತೆ ರಚಿಸುವ ಆಪತ್ತನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡಂತಾಗಿದೆ: ಈ ವೇದಜ್ಞರು ! ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನು ಕುಮಾರಿ(ಸ್ತ್ರೀ)ಯು ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್ ಆಗುವ ಪಾಡಿಕೆ (ಲೋಕನಿಂದೆಗಾಗಿ. ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ) ಬಿಡಬೇಕಾದಾಗ ಎಂದರೆ ದೀಕ್ಷಾಗುರು ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ. 'ಜ್ಞಾನ' ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ : 'ದಿವ್ಯ' ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ, ಕಮಲಾಕ್ಷ : ಭಾಲಾಕ್ಷನಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗುವುದು ಒಂದೇ ದಾರಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ—ಈ 'ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನ' ಪಂಥವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿದ್ದರೆ ! ಆದರೆ ಈ ದಿವ್ಯಾಕ್ಷಸಿದ್ಧಿಯ ಪುರುಷ–ಪುರುಷಯೋಗ, ವಸಿಷ್ಠ, ಋಗ್ವೇದಕಾಲದಲ್ಲಾದ ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ; ವಸಿಷ್ಠನ ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ : ವಿಷ್ಣುದರ್ಶನದ ಹಂಬಲದಲ್ಲಿ 'ಅದಿತಿ : ವಾಕ್' ಸಂಪ್ರದಾಯವು ತಿರಸ್ಕೃತವಾದ ಬಳಿಕಿನ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯ ಚಿತ್ರವು ಒಡಮೂಡಿನಿಂತಿದೆ ! ಆದರೂ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಅವನ ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್‌ದೇವಿ ಇದ್ದಳಲ್ಲ !

ಪುರಾಣ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತಿರುವ ವಸಿಷ್ಠನ (ಕಾಮ–) 'ಧೇನು' (: ವಾಕ್) ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಳೆ. 'ಅಂಬೆ' 'ಅಂಬಿತಮೆ' ಎಂದು ಸಂಸ್ತುತಳಾದ **ಸರಸ್ವತಿಯೇ,** ವಸಿಷ್ಠನ **ವಾಕ್ : ಧೇನು** ಇರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಎರಡು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂಘರ್ಷದ ಸೂಚನೆ ಹಾಗೂ ತನ್ಮೂಲಕವಾಗಿ ಆಗಿರುವ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ ಸೂಚಕ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ, ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್–ಸರಸ್ವತಿ ದೇವಿಯನ್ನು 'ಅಂಬಿ':

ಅಂಬಿತಮೆ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಈ ಯೋಗಾಯೋಗ, ಸತ್ಯವು ಸಾಂಕೇತಿಕವಿರುವವರ ಒಂದು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿದೆ ! ಜಗದಂಬೆ ಅದಿತಿ–ಪತಿ ಎಂಬ ತ್ವಷ್ಟಾರನ **ನಾರೀ** ಆಯುಧ, ವೃತ್ರ: ಅಹಿಗಳ **ಪುರ** (ಪರಿ). ಮಧ್ಯಮಾ ವಾಕ್ : **ಅಂಬೆ < ಅಮ್ಮೈ** ಇವು, ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳೇ ಆಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಇವು ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಲಯ ಸೂಚಕ ಋಗ್ವೇದದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದು ಪವಾಡ ಸತ್ಯವಲ್ಲವು: **ಸತ್ಯದ ಪವಾಡವೇ ಆಗಿದೆ.**

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು. ವಸಿಷ್ಠನ (ಕಾಮ–)ಧೇನುವಿನ ಅಪಹಾರ ಮಾಡಿದನೆಂಬ ಕಥಾ–ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯ. ಮೊದಲು 'ನದಿ' : ಆಪ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದ್ದ ವಾಕ್‍ನ್ನು, 'ಧೇನು' ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿಸುವ ವಾಡಿಕೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೇ ತಲೆದೋರಿದ್ದುಂಟು. 'ಅದಿತಿ' ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬಚ್ಚಿಡಲು ಕೊನೆಗೆ (ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ) ಸಾಂಕೇತಿಕ **ನಾಲ್ಕು** ಸ್ತನಗಳ ಪ್ರಾಣಿಯಾದರೂ, ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಈ ವಾಕ್ಕು, **ಎರಡೇ** ಸ್ತನದ ದೇವಿಯೇ ಇರುವಳು ! ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ತೋತ್ರ ಒಂದು ಈಗಲೂ ಉಳಿದಿದೆ ! (I. ೧೬೪–೪೯). ಹೇ ಸರಸ್ವತಿಯೇ, ನೀನು ಒಂದು ಸ್ತನದಿಂದ ಮಾನವರಿಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತ ಧನಕನಕಾದಿಗಳನ್ನು ಇತ್ತು ಪೋಷಿಸುವೆ; ಇನ್ನೊಂದರಿಂದ ಧನಕನಕಾದಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಬಾಳುವ ಕಲ್ಯಾಣಕರವಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತೀಯೆ. ಆದರೆ ನಾಲ್ಕು ಮೊಲೆಯ (: ಚತ್ವಾರಃ ಸ್ತನಾಃ) ಧೇನುವಿನ ಉಪಾಸನ ಮಾಡುವ ವಾಡಿಕೆಯೇ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಇದ್ದಿತು ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಂಭ್ರಮ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಕೊನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನವು ಈ 'ಧೇನು' ಪ್ರತಿಮೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಋಗ್ವೇದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವ ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆ 'ಯಾತು' ಎಂದರೆ ಇದೇ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ವಸಿಷ್ಠನ ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್ : ಸರಸ್ವತೀ ರೂಪ 'ಧೇನು'ವನ್ನು. ಕಾಮಿಸಿದ್ದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ, ಇದು ಮೈಯಲ್ಲಿ ದೇವತಾ ಆವೇಶವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕುಮಾರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಒಬ್ಬ ನೀರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಇದ್ದ ಸೆಣಸಾಟವು ಎಂದು, ಈ ಪುರಾಕ ಕಥೆಯ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಸಿಷ್ಠನ ಆಶ್ರಮದೊಳಗಿನ ದೇವಾರ್ಜಿತ ಕುಮಾರೀ ವಾಕ್‌ನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಕಾಮಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ, ಎಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಲ್ಲ. ಅವರಿಬ್ಬರ ವೈಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೆಣ್ಣೇ ಕಾರಣವಿರಲೂ ಬಹುದು. ಗ್ರೀಕ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ದೇವಾರ್ಜಿತ ಕುಮಾರಿಯರ ಬಗೆಗಿನ ಈ ರೀತಿ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ದೇವಾರ್ಜಿತ ಕುಮಾರೀ ವರ್ಗದ ಬಗೆಗೆ ಅಂದಿನ ಶಿಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿರುತ್ತಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ **ಬಸವಿ** (< ವೃಷಭಿ) ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಈ ಅರ್ಥ ಸಂಭವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಜೀವನ ಪರಿಸರವು ಯಾವುದು ? 'ಧೇನು' ರೂಪ ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಅಧಃಪತನದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಂಶವೆ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಒರ್ವ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಂದ ಮೇನಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಸದ್ಯೋಜಾತೆ' ತ್ರಿಭುವನ ಸುಂದರಿ ಶಕುಂತಲೆ ಜನ್ಮತಾಳಿದ ಕಥೆಯುಂಟು; ಅದು ನಿಜವಿರಲೂ ಸಾಕು. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದದ ವಸಿಷ್ಠನೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿದ್ದಿತೆಂಬ **ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು, ವಸಿಷ್ಠನಂತೆ 'ಜ್ಞಾನಿ'ಯಲ್ಲ,** ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಆ ಪುರಾಣ ಕಥೆಯ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಆ ಪವಾಡಕಥೆಯಲ್ಲಿ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು **'ಕಾಮ'** ಧೇನುವಿಗಾಗಿ ಬಂದವನಲ್ಲ. ಋಷಿ–ಮುನಿ ಪಂಥೀಯ ಮೂಲ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಅವರವರ **'ಜ್ಞಾನ'** ಸ್ವರೂಪದ ಬಗೆಗೆ ಇತ್ತು. ಮೂಲ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನದು ತನ್ನ **'ತತ್ : ಸವಿತುಃ ವರೇಣ್ಯಮ್...'** ಉಪಾಸನೆಯ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು; ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯನಿಗೆ **'ಕಮಲಾಕ್ಷ'** : ವಿಷ್ಣುವಿನ 'ವಿಪಿಪಿಷ್ಟ' ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸುವ 'ಜಾಗರ'ದ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಸವಿತೃವಿನ ಬಗೆಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇವನು ರಾತ್ರೀಸಂಪ್ರದಾಯದವನು. ಆಕಾಶದ 'ಸಪ್ತ'ರೂಪ **ಋಕ್ಷದ** (ಕರಡಿಯ) ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಇರುಳಿನಲ್ಲಿ ಇರುವವನು. ಈ ವಸಿಷ್ಠನು. ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು **'ಸಪ್ತ'** (ಸರ್ಪ) **ಪದಿ**ಯಾಗಿ ಲಗ್ನ–ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸೇರುವ ಮುನ್ನ ಅರುಂಧತೀ–ವಸಿಷ್ಠರ ನಿಮಿತ್ತ ದಿವ್ಯ ಋಕ್ಷ : (Great Beare) **ಮತ್ತು** ಧ್ರುವರೂಪ ಅನಿಮಿಷ ಅಕ್ಷ ದರ್ಶನ **ಮಾಡಿ**ಸುವ ವಿಧಿ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಿವಾಹದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಗವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದಿದೆ ! ವಶಿಷ್ಠ ಪತ್ನಿ ಎಂಬ ಅರುಂಧತಿಗೆ, **ಅಕ್ಷ–ಮಾಲಾ'** (: ಧಾರಿಣಿ) ಎಂದಿರುವ ನಾಮವಿಶೇಷವು, ವಸಿಷ್ಠ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಇಡಿ

ಯಾದ ಚಿತ್ರ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಬಲ್ಲುದು. ಇದು ದುರ್ಗಾ : ಶಕ್ತಿಯ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮ. ವಸಿಷ್ಠ ಪಂಥೀಯ ಜ್ಞಾನವು. 'ದಿವ್ಯಚಕ್ಷು'ವಿನ : ಕರೆಯ, ಪವಾಡ : ಸತ್ಯ ಮೆರೆಯಿಸುವ ಸಂತ–ಮಹಂತರ ದಾರಿಯಿದು: 'ಸವಿತೃ'ವಿನ ಉಪಾಸನೆಯ ಫಲವಾಗಿ ದೊರೆವ 'ಜ್ಞಾನ'ವನ್ನು ಅವಿದ್ಯೆ ಎಂದು ನಗೆಯಾಡುವ ವಾಡಿಕೆ ವಸಿಷ್ಠ ಪರಂಪರೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ—ಇಂದಿಗೂ !

'ವಸಿಷ್ಠನು ಸಾವಿತ್ರಿ–ಗಾಯತ್ರಿಯ ಉಪಾಸಕನೊ ?' ಎಂಬ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಡಾ. ಸದಾಶಿವರಾವ ದಾಂಗೆ ಅವರು ಒಂದು ಲೇಖನ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರು, (ಮುಂಬೈ ನವಭಾರತ, ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ.) ಅದಕ್ಕೆ ಡಾ. ವ. ನಾ. ದೇಶಪಾಂಡೆ ಮತ್ತು ಶಂ. ದಾ. ಜೋಶಿ ಕಳಿಸಿದ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಹೀಗಿತ್ತು : ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಕ್ ಸ್ವರೂಪೀ ಧೇನುವನ್ನು ಆರಾಧಿಸಲು ಹೇಳಿದ್ದುಂಟು. **'ವಾಚಂ ಧೇನುಂ ಉಪಾಸೀತ ತಸ್ಯಾಃ ಚತ್ವಾರಾಃ ಸ್ತನಾಃ'** ಇತ್ಯಾದಿ. ಈ ಬಗೆಯ ವಿವರಣೆಯು ವೇದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಡೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮೈಯಲ್ಲಿ (ವಾಕ್)ದೇವಿಯು ಆವೇಶವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀ–ಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವ–ಪರಂಪರೆಯ ಪತ್ತೆಹತ್ತುದಂತೆ, 'ಧೇನು' ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ನಡೆವಳಿ ಹುಗಿದು ಸಮಾಧಿ ಕಟ್ಟಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದಿತಿ : ಸ್ತ್ರೀ : ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು 'ಗೌಃ, ಅಮೃತಸ್ಯ ನಾಭಿಃ' ಬಳಿಕ 'ಇಲಿಲ' ಈ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿಬಿಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಸಿಷ್ಠನ 'ಕಾಮಧೇನುವನ್ನು' ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದನು. ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ವೇದಕಾಲದ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯದ ನಿಜಸ್ವರೂಪವು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ: ಈ **ವಾಕ್ : ಧೇನು** ಇವು ಆಪ : ರಸದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಆಕೃತಿಗಳು. **ತತ್–**ಮಹದಾನಂದ ಸಿದ್ಧಿಗೆ. ಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧಿಗೆ ಈ ವಾಕ್ ಸಾಧನವಾಗಿತ್ತು. ಅದಕಾರಣ ವಸಿಷ್ಠನ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವಂತೆ. ಸರಸ್ವತಿಯು ಆತನ ಉಪಾಸನಾದೈವವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. **ತತ್** : ಏಕಂ : ಸತ್. ಇದು ವಸಿಷ್ಠನ ಜ್ಞಾನದ ಆಕೃತಿ ಸ್ವರೂಪವು ಇದ್ದರೆ, **ತತ್** : ಸವಿತುಃ (ಪ್ರಕಾಶ) : ಅಥವಾ ಋತ : ಸತ್ಯ ಇದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಜ್ಞಾನದ ಸ್ವರೂಪವು ಆಗಿದ್ದಿತು.

ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪ ಪ್ರಕಾಶರೂಪ (: ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ — ಪ್ರತಿಭಾ ಇದನ್ನು ಪ್ರಸವಿಸುವವನೆಂಬ) 'ಸತ್ಯಧರ್ಮನ್' ಸವಿತೃದೇವನನ್ನು. ಗರ್ಭಾಧಾನ–

ಪ್ರಸವದ ಸಂದರ್ಭದ ದೈವತವೆಂಬ ಹಾಗೆ ಸದ್ದಿಲ್ಲದಂತೆ—ಎಂದರೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ತಿರುವು ಮುರುವಾಗಿಸಿದ ದೃಶ್ಯವು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಯಾತು> ಜಾದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು ? ಸೂರ್ಯ–ಸವಿತೃದೈವತ, ಆಪ: ರಸಸ್ವರೂಪಿಯೂ ಅಹುದು. ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಈ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರು ಇಂದಿಗೂ ಮುಳುಗಿದ್ದಾರೆ: '**ಸೂರ್ಯ: ನಾರಾಯಣ**', **ಅಗ್ನಿ: ನಾರಾಯಣ** ಎಂದರೇನು ? ಈ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುದುಗಿರುವ ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆಯ ಮಾಟದ ಪ್ರಜ್ಞೆ: ಎಷ್ಟರ ಉಂಟೆ ? **ಅಗ್ನಿ** ಮತ್ತು **ನಾರ** (=ಆಪ) ದೇವ ಅಭಿನ್ನರು ಎಂದರೇನಂತೆ ? ಸತ್ತವನು ಮತ್ತು ಜೀವವಿದ್ದವನು=ಏಕಕಾಲಕ್ಕೇ ನಿಜವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವನು ಜೀವನ್ಮೃತನೇ ಆಗಿರಬಲ್ಲನು, ಜೀವಂತ ಚೈತನ್ಯದ ಪ್ರತಿಮೆ ಮಾತ್ರ ಎಂದೂ ಆಗಲಾರ! ನಿಜವೊ ?

ಸವಿತೃ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಇರುಳಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟುದನ್ನು ಕಂಡ ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲೀನ ವಿಚಾರವಂತರು: 'ಸಕ್ತುಂ ಇವ ತಿತ ಉನಾ ಪ್ರನಂತಃ' ವಾಕ್ ಉಪಾಸಕರು. ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ರೀತಿಯನ್ನು 'ಯಾತು' (: ಮಾಟ: ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆ) ಎಂದೂ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದವರನ್ನು 'ಯಾತು–ಧಾನ'ರೆಂದೂ ಟೀಕಿಸಿರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು. ಹಗಲನ್ನು ಇರುಳಾಗಿಸಿರುವ ಜಾದೂ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಗಿದೆ: ೧) ರಾತ್ರಿಯ ಪುತ್ರನು ಸೂರ್ಯನು (I.೯೫.೧) ೨) **ಅಹಃ ಚ ಕೃಷ್ಣಂ ಅಹಃ ಅರ್ಜುನಂ ಚ!** ಅಹಸ್: ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಹಗಲು ಎಂಬರ್ಥವಿದ್ದರೂ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇರುಳಿನ ಅರ್ಥ ರೂಢಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಯತ್ನ. ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಕೃಷ್ಣ (ಇರುಳು) ಅರ್ಜುನ (ಹಗಲು) ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ಹಿಂದೆ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಚಕ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಜನ್ಯ ಜನಕ ಸಂಬಂಧ ಸೂಚಿಸಿ ಇರುಳಿನಿಂದ ಹಗಲು: ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಜೀವಸೃಷ್ಟಿ ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಜಿಗಿಯುವುದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ! ವೈಶ್ವಾನರ: (: ತ್ರಿತನಲ್ಲಿ) ಇವನೇ ಪ್ರಥಮ ಮನುಜ: ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುವುದನ್ನು ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಸಿ ಬಿಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ತ್ರಿಲೋಕವ್ಯಾಪಿ ವೈಶ್ವಾನರ: **ಮರ್ತ್ಯನ ಜಠರಾಗ್ನಿ** ಮಾಡಿ. ಅವನ ಭುವಃ, ಸ್ವಃ ಸಂಬಂಧ ತಪ್ಪಿಸಿ, ನರ: ಅರ್ಜುನನೂ ರೇತನಾದ! ಜಾದೂಗಾರ ಅನೃತದೇವ ಪೂಜಕ ಎಂಬವರ ಟೀಕೆಯಿಂದ ವಸಿಷ್ಠ ಕುಲದ ಒಬ್ಬ ವಾಸಿಷ್ಠನು ಸಂತಪ್ತನಾಗಿ, ನನ್ನನ್ನು 'ಯಾತು

ಧಾನ್ ಎಂದವರನ್ನು, ಹೇ ಇಂದ್ರ-ಸೋಮ, ಅಗ್ನ್ಯಾದಿ ದೈವತಗಳೇ ಸುಟ್ಟು ಬಿಡಿರಿ, ನಾಶಮಾಡಿರಿ ಎಂದು ಶಪಿಸುವ ಸೂಕ್ತವೊಂದನ್ನು ವಸಿಷ್ಠಕುಲದ ಮಂತ್ರಸಂಗ್ರಹದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಶಾಪವಾಣಿ ಆದಿ ವಸಿಷ್ಠನದೊ, ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಋತ: ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ದೈವತಗಳು ಬೆಲೆಗೇಡಾಗಿ, ಅಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ', 'ವಿಶ್ವಕರ್ಮ' : ಕೇಶೀ : ತ್ವರುಷಾದಿ ಹೆಸರಿನ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಪಡೆಯಲು ಅದೆಷ್ಟೋ ಶತಮಾನಗಳು ಸಂದಿರಬಹುದು. ಈ ತಿರುವು ಮುರುವು ಒಂದೇ ತಲೆಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಆಗಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮಿಶ್ರವಿವಾಹದ ಸಂತತಿಯವರು ಶಿಷ್ಟಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರಾಗತೊಡಗಿದ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸವಿತೃ, ಅಗ್ನಿ, ಇಂದ್ರಾದಿಗಳ ಅಪಮೌಲ್ಯನ ವೇಗವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬರುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಶಾಪವಾಣಿಯ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ವಸಿಷ್ಠನದೇ ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆಯು ಕಡಿಮೆ. ಈ ಮಾತು ಯಾತಕ್ಕೆ ಎಂದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಚಿತ್ರ ಇಲ್ಲಿದೆ! ತನ್ನನು "ಯಾತುಧಾನ" ಎನ್ನುವವರನ್ನು ಶಪಿಸಲು ಬಳಸಿರುವ ಈ ಮಂತ್ರಗಳೇ ಈ ಮಹಾಮುನಿಯನು ಮಾಟಗಾರನಿರುವುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಿವೆ : ೧) ಇವನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಸೌರ ಇಂದ್ರ—ಸೋಮ, ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು! ಹಗಲನ್ನು ಕೃಷ್ಣರೂಪವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಜಾದುವಿಗೆ, ಋತ : ಸತ್ಯವು ವಿರೋಧಿಯಾದುದು. ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಭಂಗ ಮಾಡಿದವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹವ್ಯವಾಹನ ಶಿಕ್ಷಿಸಬಲ್ಲನು. ಋತ : ಸತ್ಯಾಧಿಷ್ಠಿತ ದೈವತಗಳಲ್ಲಿ ಜಾರಣ ಮಾರಣ ಶಕ್ತಿಯು ಇರಲಾರದು! ೨) ಶತ್ರುಹನನ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವುದು ಇದೇ ಆ ಮಾಟವೇ ಅಲ್ಲವೆ? ೩) ಈ ವಸಿಷ್ಠನು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು **'ಜಾತವೇದ'** ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮಾರಣಕ್ರಿಯೆಗೆ ಆಮಂತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಹವ್ಯವಾಹನ, ಕವಿ, ಪ್ರಚೇತಸ ಅಗ್ನಿಯ ಕೊಲೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ! **ಋತ ಪ್ರಜಾತ**ನಾದ ಅಗ್ನಿ, ಸಂಹಾರ ಕ್ರಿಯಾಸಕ್ತನಾಗಿರಲಾರ. ವಸಿಷ್ಠ ವಂಶೀಯ ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನು ಖಾಂಡವವನ ದಹನ ಕ್ರಿಯೆ ನಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಜಾತವೇದನ ವಿಡಂಬನವೇ ಇದೆ! ಅಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾದ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥ ರುದ್ರಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ! ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಹವ್ಯವಾಹನ ಅಗ್ನಿ, ಕ್ರವ್ಯಾದ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಭಿನ್ನನಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದನ್ನು ಅಮಾನ್ಯ ಮಾಡುವವರನ್ನು ಕಾಣೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ **ಮೊದಲನೆಯ** ವಸಿಷ್ಠನೇ ಹೀಗೆ

ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಜಾತವೇದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಮಾರಣಕ್ರಿಯೆಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರಬಹುದೆ. ಎಂಬ ಸಂದೇಹವುಂಟು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಇದು ಆ ಮೂಲ ವಸಿಷ್ಠನದೇ ಆಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವನು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಮಾಟಗಾರನೆಂಬುದು ತನ್ನ ತಾನೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ತೀರ ಪ್ರಾಚೀನವೆಂಬ ಗೃತ್ಸಮದನ ಎರಡನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿಯೆ. ಅಗ್ನಿಯನ್ನು 'ಅದಿತಿ'·'ಅತ್ರಿ' ನಾಮದಿಂದ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದು ಒಂದು ಮಾಟವೇ: ಇದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಆದಿ ವಸಿಷ್ಠನೇ ಈ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಾಂತಿಯ ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಶಕ್ಯತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಋತ : ಸತ್ಯವನ್ನು ಆಪ : ರೇತ : ರಸವಾಗಿ ಬದಲಿಸಿದ ಈ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಶಕ್ತಿಯು ಭಾರತೀಯರ ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿಕಾಸಕ್ಕೇ ಮಾರಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಜಾದೂ < ಯಾತು ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಋತ : ಸತ್ಯದಲ್ಲೂ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇದು ಶಕ್ಯವೊ ? ವಿಚಾರಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ.

ನಾಗ–ಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜೆಯು ಪೂರ್ವೋತ್ತರದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಿದು, ಪ್ರೊ. ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ನಾಗ–ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಯಜುರ್ವೇದದಿಂದ ಉಂಟು ಎಂದು ಅವರ ಮತ. ಆದರೆ ಹಾವುಗಳನ್ನು ದೇವ–ಜನವೆಂಬ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ, ಅಹಿ: ನಾಗ ಈ ಸಂಕೇತವು ತತ್ಕಾಲೀನ ಯತಿ–ಮುನಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಸೂಚಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಆಗಿದೆ; ಎಂಬ ಮಾತು ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಅವರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. 'it does not seem likely that later serpent worship had any connection with myth of the ವೃತ್ರ:serpent; but· for its development was probably due rather to thc influence of aborigionies. P. 153) ಆದರೆ ಈ ಅಹಿ: ತ್ರಂಗಿ : ಪುರುಷ ಈ ಸಂಕೇತವು. ಕೇವಲ ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲೀನ ಭಾರತೀಯ ಕಥೆಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿರದೆ, ಇದೇ ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿಯ ಗ್ರೀಕ ಭಾಷಿಕ ನಾಮ ಸಂಕೇತದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಅಲ್ಲಿಯ ಪುರಾತನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲೂ ಇರುತ್ತವೆ, ಎಂಬ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಮಾಣವು ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಪಥದಲ್ಲಿ ಬಂದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಗ್ರೀಕ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ 'ಅಹಿ'ಗಳ ನಾನಾ ಕಥೆಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯು ಕೆಲವರಿಂದ ಇತ್ತೀಚೆ ಪ್ರಾರಂಭ

ವಾದದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ವಿಶೇಷ ಆಳಕ್ಕೆ ಹೋದವರು ವಿರಳ. ಆದರೆ ಪ್ರೊ. ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್‌ರವರ ಮುಂದಿನ ತಲೆಮಾರಿನ ತರುಣ ಸಂಶೋಧಕರಲ್ಲಿ ಹಾಲೆಂಡಿನ ಡಾ. ವೊಗೆಲ್ ಅವರಿಗೆ ಈ ಸರ್ಪ ಸಂಕೇತವು, ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹೇತುಕವಿರುವುದಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಸರ್ಪ ವಿಷಯಕವಾಗಿ ಆ ಸೇತು–ಹಿಮಾಚಲದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜನಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಇರುವ ನಂಬುಗೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಮಹಾಭಾರದಿಂದ ತೊಡಗಿ, ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊರೆವ ಸರ್ಪ ಸಂಬಂಧದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ತುಲನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ಬರೆದ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ (The Indian serpent Lore) ಸರ್ಪಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜೆಯ ಹಿಂದೆ ವಿಸ್ಮೃತ್ತಿ ಮಾರ್ಗೀಯ ಸಂನ್ಯಾಸವಾದದ ಪ್ರೇರಣೆಯಿರುವುದಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಾಗ – ಪ್ರತಿಮಾರಾಧನೆಯು. ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಗೆದರೆ ಯಜುರ್ವೇದದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಕಾಣತೊಡಗುವ ಈ ಸಮುದಾಚಾರವು, ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ಆಗ ಯಜುರ್ವೇದದ ಕಾಲಕ್ಕೇ ಥಕ್ಕನೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದು ಇಳಿದಿತು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತದೆ! ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ, ಯಜುರ್ವೇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನದೆಂಬ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ, ಎಂದರೆ ಯಜುರ್ವೇದದ ಹಿನ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಇರಲೇಬೇಕೆಂದು ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ದೊರೆವ ಉತ್ತರವು ಸರಿಯೋ, ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದು ಪ್ರಾಪ್ತಕರ್ತವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ, ತನ್ನ ನಾನಾ ಮಾಯಾವಿ ನಾಮಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಜಾಗತಿಕ ಕೀರ್ತಿಯ ಮಹಾನ್ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಅಹಿಃ ವೃತ್ರಃ ಮೌನೇಯ. ವಾತರಶನ : ಕೇಶೀ : ಪುರುಷ : ಕಾಣ್ವ : ಏಕಾಕ್ಷರ ಸಂಕೇತ ಸಮಸ್ಯೆಯ ನೆಲೆಯು, ಕಣ್ಣಳತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವುದಾಗಿ ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ.

ಏಕಾಕ್ಷ ದಿವ್ಯ ಪುರುಷ : ವೃತ್ರನು ಹತನಾದ :

ಈ ಪುರುಷೋತ್ತಮನುಸ ವಿಜಯ ದುಂಧುಭಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಮೊಳಗಿದೆ !

ಮೋಹನ(ಸ) ಮುರಲಿ : **ನಾಗ–ಸ್ವರ**! ವಿಶ್ವಮೋಹಕ **‘ಸಪ್ತ’** ಸ್ವರದ **‘ಸಪ್ತ**ವಾಣಿ’ ಇದು! ಈ **ಮಾಧ್ಯಮವು** ಚೇತೋ ಹಾರಿ : ಪ್ರಾಣಹಾರಿ! ಹಿಡಿದರೆ ಕಚ್ಚುತ್ತದೆ; ಬಿಟ್ಟರೆ ಓಡುತ್ತದೆ! ಅಹಿ : ವೃತ್ರಘ್ನನೆಂಬ ಬಿರುದಿನ ಇಂದ್ರ : ನಿಜವಾಗಿ ಸೂರ್ಯ ವಸಿಷ್ಠ ಪರಂಪರೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಗೆಯ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತಾನೆ! ಖಲನಾಯಕನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ! ಸ್ತ್ರೀರೂಪಕ್ಕೂ ತಿರುಗಿದ್ದಾನೆ ವಸಿಷ್ಠನ ಮಾಟದಿಂದ! ಇದು ಸರಿಯೊ? ತಪ್ಪೊ? ಏಕೆಂದರೆ ಆದಿಶೇಷ: ನಾಗನೇ ನಿಃಶೇಷನಾದರೆ! ಸೂರ್ಯಾದೇವಿಗೆ ‘ಪುರುಷ’ನಾರು, ಸೃಜನಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ?

ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡಕಥೆಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಚಾಂದ್ರ (: ಶೃಂಗಿ–ಸರ್ಪ; ಕರಡೆ : ಅಪ... ಈ) ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಸಿದ್ಧವಾಗಲು ತೊಂದರೆಗಳಿಲ್ಲ; ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಕವಡು ಕಡಿಮೆ. ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಸರ್ಪ (: ನಾಗ : ಅಹಿ) ಇದ್ದಾನೆ; ಋಕ್ಷ : ಕೇಶೀ ಪುರುಷ; ಕಬಂಧ; ಅಕ್ಷ; ಉತ್ತಾನಪದ ಇತ್ಯಾದಿ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಇವು ಆಪ : ರಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಸಹ ಅರಿಯಲು ತೊಂದರೆಗಳಿವೆ. ಅಹಿ : ವೃತ್ರ ನೀರಲ್ಲೇ ಇದ್ದಾನೆ; ಆದರೆ ಇವು ಚಾಂದ್ರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೆಂಬುದನ್ನು ‘ಅ–ಗಮ್ಯ’ವಾಗಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ! ‘ನೇತಿ ನೇತಿ’ ಎನಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೋಡಿಯ ಮಾಟದ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನಾಗಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ! ಅಹಿ : ವೃತ್ರನು, ಋಗ್ವೇದದ, ಸೌರ ದೈವತ ಮಂಡಲದಲ್ಲೇ, ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧನೆಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ನುಸುಳಿ ಬಂದುದನ್ನು ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಕಂಡುಹಿಡಿದ್ದಾರೆ: Thus it my be surmised that ಅಹಿ-ಬುಧ್ನ was originally not different from ಅಹಿ ; ವೃತ್ರ, though he is invoked as a divin being (p. 733). ಈ ಅಹಿಯೇ ಆ ಬಳಿಕ ‘ಅಗ್ನಿ–ಗಾರ್ಹಪತ್ಯ’ನಾಗಿದ್ದೂ ಉಂಟು! (p. 73). ಅಪಾಂನಪ್ತೃ ಮತ್ತು ವೃತ್ರರಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಮಾಕಡೊನೆಲ್ ಸಹ ಒಪ್ಪಿರುವುದನ್ನು

ಗಮನಿಸಬೇಕು! ಈ ಅಪಾಂನಪ್ತ್ರವೇ ಅಪ್ಪೋಪತ್ನ: ವಿಷ್ಣು–ನಾರಾಯಣ!
ಎಂದರೆ ವೃತ್ರನು ವಿಷ್ಣುವು ಅಭಿನ್ನರಾದರು! ಹಾಗಾದರೆ, ನಾನೇ 'ಯಜ್ಞ'ನು
ಎಂಬ 'ವಿಷ್ಣು' ರೂಪದ ಅರ್ಥವೇನಾಯ್ತು? 'ಅಹಿಯೇ' ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾಗ್ನಿ
ಎಂದರೆ ಗೃಹಪತಿಯ ಉಪಾಸನಾ ದೈವತ ಅಗ್ನಿಯು. 'ಅಹಿ' ರೂಪಿಯಾಗುವ
ಈ 'ಮಾಟ'ವೇ. ಯಜ್ಞವು ಒಂದು ಸಂಭೋಗಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟುದಕ್ಕೆ
ಸಾಕ್ಷಿ. ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿಯೇ 'ಯಜ್ಞ'ವು
ಹೀಗೆ ವೈದಿಕ ಆಕೃತಿಯಾಯಿತು ಎಂಬುದು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ!

'ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್ಯ' ಎಂಬ ಭೂಮಿಕೆಯಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದು ಪಿಂಡದಲ್ಲಿ, ಪಿಂಡದಲ್ಲಿರುವುದು 'ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿ' ಇರಲೇಬೇಕು. ಎಂಬ ವೈಚಾರಿಕ 'ಆಕೃತಿ' ಈ ಬಗೆಯ ಆಚಾರಧರ್ಮವಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಿದೆ, ಈ ತಾತ್ವಿಕ ಆಕೃತಿಯ ಒತ್ತಾಯದಲ್ಲಿ (force of logical from). ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ, ತನ್ನ (=ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷ) ಸಂಯುಕ್ತ ಅಥವಾ ಯೋಗಾರೂಢ ಅವಸ್ಥೆಯೇ ಬಾಳಿನ ಪರಮೋಚ್ಚ ಸಿದ್ಧಿ, ಎಂಬ ಈ 'ಜ್ಞಾನ' (:ಅರಿವು)ವು. ಇವರ ಸಾಧುತ್ವವು(?) ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರತೊಡಗುತ್ತದೆ! ಈ ಅಪಾಂ–ನಪ್ತ್ರ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಾಧನೆಯ ತತ್ತ್ವ ಪ್ರಣಾಲಿಗೆ–ಇವರ ಸಮಯಾಚಾರಗಳಿಗೆ '(ಸಂ)**ಯೋಗ**' ಸಿದ್ಧಿಯ ಹೊರಗೆ ಯಾವ ಅರ್ಥ: ಮೂಲ್ಯ : ಸೌಂದರ್ಯವೂ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಮನೋಭಾವದ–ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅನಿವಾರ್ಯ, ಆದುದರಿಂದ ನೈತಿಕ ಮೂಲ್ಯಗಳು: ತಾಯಿ–ತಂದೆ, ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮ ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ತಾರತಮ್ಯ ಸೂಚಕ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತಗಳು, **ತತ್–ಏಕಂ** ಭೂಮಿಕೆಯ 'ಅನುಭಾವ'ಕ್ಕೆ (?) ಮಾರಕವಾಗುವ ದರಿಂದ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯಾತೀತ (value neutral) **':ನಿಷ್ಕಾಮ' ಕರ್ಮದ ತತ್ತ್ವ** ಜ್ಞಾನವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಬಗೆಯ ಯಾವುದೊಂದು ವೈಚಾರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ತತ್–ತ್ವ ಪ್ರಣಾಲಿಯ ಜ್ಞಾತಾಜ್ಞಾತ ಬೆಂಬಲವು ಇಲ್ಲದೆ, ದೇವಾರ್ಪಿತ ಕುಮಾರೀ–ಕುಮಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅಸಂಭವ. 'ನಾಗ' ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಶ್ರೀಕಾರದೊಡನೆ, ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯು ಆಕಾರ ಪಡೆವವರೆಗಿನ ಸಂಧಿಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಈ ಕುಮಾರೀ–ಕುಮಾರ ಜೀವನರೀತಿಯು ಯಾವ ಬಗೆಯದು ಇದ್ದಿತು ? ಇದನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, – 'ಆದಿಮಾತಾ' ಸಂಪ್ರ

ದಾಯವು ತಿರಸ್ಕೃತವಾಗಿ 'ಕುಮಾರ' ಪೂಜಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ತಲೆ ಎತ್ತಲು ಕಾರಣವಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸಬೇಕು. ಇದು ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ ಹಾಗೂ ಇಜಿಪ್ತ–ಗ್ರೀಸದೊಳಗಿನ ವಿಶ್ವನಿರ್ಮಾಣದ ಮೊದಲ ಹಂತದ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಮಾನವೇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಇಜಿಪ್ತ ಗ್ರೀಸಗಳಲ್ಲಿಯಂತೆ, ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಆಯಾ ಸಮಯಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನಾಪ್ರವಾಹವೇ ಆಧುನಿಕ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥಗಳ ಉಗಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ. ಮೊದಲುತನದ ಆ ಮುಕ್ತ–ಸಂಗೀ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಜಿಗುಪ್ಸೆಯ ಕ್ರೂರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯೆಂದರೆ ಈ ಬಾಳಿನ ಸಂನ್ಯಾಸವಾದೀ **'ಪರಮ ಅರ್ಥ.'** ಆ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪರಮಾರ್ಥದ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಪರಿಣಾಮ : ಫಲಿತವೇ, ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವ ಸಂನ್ಯಾಸವ್ರತಧಾರೀ ಕುಮಾರ–ಕುಮಾರೀ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಪೀಠಗಳು. ಹಾಗೂ ಅಂತಹ ನಾನಾವಿಧದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು.

ಆದರೆ ಯುರೋಪ ಹಾಗೂ ಭಾರತ ಈ ಎರಡೂ ಭೂಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತಿರುವ ಆದಿಯುಗದ ಮಾತಾ–ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಬೋಧಪ್ರದವಿದೆ :

೧) ಋಗ್ವೇದದ ಮೂಲ ಸೌರ : ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ–ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಋತ : ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯು, ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿಲ್ಲ. ಗ್ರೀಸಿನ ಚಾಂದ್ರತಿಸ್ರೋದೇವಿಯರ ಮೂಲಕ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ 'ನಿಯತಿ' : Fate ಅಥವಾ moera ಎಂಬುದು ಋತದಷ್ಟು ಉನ್ನತಮಟ್ಟದ ವಿಚಾರಧಾರಣೆ (concept) ಅಲ್ಲ, ಎಂಬುವನ್ನು ಯುರೋಪೀಯರೂ ಬಲ್ಲರು. ಆದರೆ ಇದ್ದ ಅಸಮರ್ಪಕ ವಿಚಾರ ಧಾರಣೆಯನ್ನೇ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರು ಮೇಲ್ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಒಯ್ದು, ಆದಿಮಾತಾ : ಕುಮಾರ ಪೂಜೆಯ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥೀಯ ಜೀವನರೀತಿಯ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳೊಳಗಿಂದ ಹೊರಬರುವ ದಾರಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡರು : ಗ್ರೀಕ್–ರೋಮನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೊಡುಗೆ (legacy) ಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪುನರುತ್ಥಾನದ (renaissance) ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ವಿಶ್ವವು ನಿಯಮಬದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದಿದೆ ಎಂಬ ಋತ (: ಸತ್ಯ)ದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವ ಭಾರತೀಯ ಧೀಉಪಾಸಕರೂ ಪವಾಡ-ಚಮತ್ಕಾರಗಳ ಭೂಮಿ

ಕೇವು 'ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ' ಎಂಬ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸತ್ಯದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಬೆಳೆಸಲು 'ಋತ'ದ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತ ಸಪ್ಟಗೊಳಿಸಿದರು. ಋತ ಸಂಕೇತದ ಆರ್ತವ–ರೇತ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಮೇಲ್ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ 'ಧೀ' ಉಪಾಸನಾ ಪರಂಪರೆ ಉಳಿದುಬಂದಂತೆ ಎನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ 'ಯಜ್ಞ', 'ಅಗ್ನಿ', ಇಂದ್ರ, ಸವಿತೃ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನೂ ಲೈಂಗಿಕ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿರುವ ಮೇಧಾವಿಗಳು, ಆ ಋಷಿ ಪರಂಪರೆಯವರೆಂಬ ಹೆಮ್ಮೆಯ 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣ'ರೆಂಬ ವೇದೋನಾರಾಯಣರೇ! ಮತ್ತು ಇಂದಿಗೂ ಈ ಯಾತು > ಜಾದು, ಮೋಡಿ ಕಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹತಪ್ರಭವಾಗದಂತೆ, ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಪಣಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿ ದಿಙ್ನಾಗರಾಗಿ ಕಾಪಾಡುತ್ತಿರುವವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂಬವರೇ!

ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಋತ: ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ **'ವಿಮರ್ಶಾವಿರಹಿತ ಬಾಳು ಹಾಳು'**! ಎಂದು ಸಾರುವ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವ ಬೆಲೆತೆತ್ತ ಮಹಾತ್ಮನು ಗ್ರೀಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಸುಮಾರು ಸಾಕ್ರೆಟಿಸನಿಗೆ ಸಮಕಾಲೀನ–ಅಥವಾ ೧–೨ ಶತಮಾನ ಮುಂಚೆಯೆ ಕಠೋಪನಿಷತ್ತು ಸಾರುತ್ತದೆ: ನ-ಚಿಕೇತ ಸಿದ್ಧಿಯೇ ಬಾಳಿಗುರಿ ಎಂದು! ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಈ ಗುರಿ ಮುಟ್ಟಲು ದಾರಿ–'ನ ಮೇಧಯಾ ನ ಬಹುನಾ ಶ್ರುತೇನ'; ಗುರುಕೃಪಾ ಪ್ರಸಾದೇನ ಎಂದು! ಸಾಕ್ರೆಟಿಸನಿಗೂ ಮುಂಚೆ, ಹಲವು ಶತಮಾನ ಮೊದಲೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ 'ಸಕ್ತುಂ ಇವ ತಿತಉನಾ ಪುನಂತಃ' ವಾಕ್ಕಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ತಿರಸ್ಕೃತವಾಗುತ್ತದೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ! 'ದಾಸಸ್ಯ ದಾಸಸ್ಯ ದಾಸೋಽಹಃ' ಪಂಥಗಳು ಪ್ರವರ್ಧಮಾನವಾಗುತ್ತವೆ!

(೨) ಪುರಾತನ ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಪ್ರತಿಮಾ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ. ಭಾರತೀಯ ಶೈಲಿಯ ಈ ಮೋಹಿನೀ ಮಾಟ: ಅಂದ ಇಲ್ಲ. ಸವಿತೃವಿನ ಉಪಾಸನಾ ಪರಂಪರೆಯ 'ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್' ಎಂಬ ಮಂತ್ರೋಪಾಸನೆಯಿಂದ ಪಡೆವ ಶಕ್ತಿಯ ದುರುಪಯೋಗವಾದದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ:ಸೌರಪರಂಪರೆಯ ಯಜ್ಞಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಶಾಕ್ತಯಜ್ಞದ ಆಕೃತಿಗೆ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಂಡು,'ಅಗ್ನಿ' 'ಯಜ್ಞ' 'ಸವಿತೃ' ಈ ಬಾಹ್ಯಾಕೃತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಅರ್ಥ–ಗರ್ಭವು (Concept) ಅಹಿ: ವೃತ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ್ದಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟು, ಅದುವೆ ಪೋಷಣೆ ಪಡೆದು ಪುಷ್ಟವಾದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ ಈಗ.

(೩) ಅಗ್ನಿ–ಸೂರ್ಯೋಪಾಸಕರ ಪರಂಪರೆಯವರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದುದು ಚಾಂದ್ರಮಾನವನ್ನು! ಆದರೆ ಚಾಂದ್ರ–ಸರ್ಪ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳ ಪವಾಡ ಕಥೆಯು ಗ್ರೀಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರೀ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವುದು **ಸೌರ–ಪಂಚಾಂಗ** ! ನಾವು ತೋರಿಕೆಗೆ ಸೌರರು !

(೪) ಗ್ರೀಕ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ (ಎಂದರೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮಯವನ್ನು ರೂಢಿಸುವ ಶ್ರೇಷ್ಠ–ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರಾದ ಧೀಮಂತರ ವರ್ಗವು) ತೋರಿದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ಏಕಾಕ್ಷ : ಶೃಂಗ ಸರ್ಪ : ಅಸುರ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸರ್ಪ ದೈವತಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದಿವೆ. ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದವರಿಂದಲೂ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಯುರೋಪೀಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ 'ಸರ್ಪ'ವು ಆದಿಮಾತೆ. ಕುಮಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಉಚ್ಚ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ತಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ! ಕೆಲವೊಂದು ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಒದಬಲ್ಲುದಾಗಿದೆ. 'ತತ್ : ಏಕಂ'; ಎಂಬ ಭೂಮಿಕೆಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆ ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿ 'ಕ್ರೈಸ್ತರು' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಏಕಾತ್ಮಭಾವಕ್ಕೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಭಾರತೀಯ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ **ತತ್ : ಸತ್** ಎಂಬ ಪರಲೋಕವಾದೀ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿರಕ್ತಪಂಥವೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ಜಗದ್ಗುರು–ಪೀಠ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟಿದೆ ! ಏಕಾಕ್ಷ : ಪುರುಷನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ಭಾವನೆಗಳ ತುಲನೆಯೂ ಉದ್ಬೋಧಕವಿದೆ : ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಪುರುಷೋತ್ತಮನು ಆರಾಧ್ಯದೈವತವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಗ್ರೀಸದೇಶದ ಸೈಕ್ಲೋಪಸನಿಗೆ ದೊರೆತ ಸತ್ಕಾರವು ಇದಕ್ಕಿಂತ ತೀರ ಬೇರೆ. ಗ್ರೀಕ ಸೈಕ್ಲೋಪಸ್‌ನ ಕಥೆಯನ್ನು ಗ್ರೇವ್ಸ ಹೀಗೆ ನಿವೇದಿಸುತ್ತಾರೆ:

....ಆ ಬಳಿಕ ಒಡೆಸಿಸ್ ಒಳ್ಳೆ ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದನು; ಹುಲುಸಾದ ಕಾಡು. ಅಸಂಖ್ಯವಾದ ಕಾಡ ಆಡುಗಳು, ಅಲ್ಲಿ ಕಂಡವು. ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವನ್ನು ಕೊಂದನು. ಕೆಲ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಇದು ಏಕಾಕ್ಷ ಅಸುರರ ನಾಡಾಗಿತ್ತು, ಎಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಈ ವಿಚಿತ್ರ ಮಾನವಾಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ, ದುಂಡನ್ನ ಒಂದೇ ದೊಡ್ಡ ಕಣ್ಣು ! ಇವರ ಪೂರ್ವಜರು,

ಝ್ಯೂಉಸನಿಗಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಮ್ಮಾರಿಕೆಯನ್ನು ಈ ಏಕಾಕ್ಷರು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಕುರಿಸಾಕಿ ಯಾವ ಕಟ್ಟುಕಟ್ಟಳೆ ಇಲ್ಲದೆ (Without laws) ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಸಂಘಟನೆ ಇಲ್ಲ; ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರವಿಲ್ಲ: ಒಕ್ಕಲತನವಿಲ್ಲ. ಇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ! ನಿರಾಶಾಮಯ, ಔದ್ಧತ್ಯಪೂರ್ಣಮನೋಭಾವದವರಾಗಿ(living sullenly apart) ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಬಿಡಾರ ಒಂದೊಂದು ಗುಹೆ ! ಇವರು ಭಾಲ–ಲೋಚನರು (: Large round eye; G. M. II 354 passim).

'ಸ್ಲೈಕೊಪಸ್' ದುಂಡನ್ನ ಹಣೆಗಣ್ಣಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಆಕೃತಿ, ನಡೆದಾಡುವ ಒಕ್ಕಣ್ಣಿನ ಕಂಬವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಸುಮಾರಾಗಿ, ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಕೊನೆಯ ಹಂತದ ಸಂಕೇತಗಳ ಪಾತಳಿಯದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಇದಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವದಿಂದಲೆ ಈ ಸ್ಲೈಕೋಪಸ್ ಪಂಥೀಯರ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದ್ದುದಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ವೇದದ ಕಬಂಧಕ್ಕೆ : ಮುಂಡಿಗೆಗೆ (ಮುಂಡೆ : ಕೊಳಗದಂತಹ ಪಾತ್ರೆಗೆ) ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಮರುತರಿಗೆ 'ಕಬಂಧ' ಎಂದುದುಂಟು ! ಸ್ಲೈಕೋಪಸರು ಹೊಲಗಲಸ ಬಿಟ್ಟು ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯ ಜೀವನರೀತಿಯವರಾಗಿದ್ದರು. ಗ್ರೇವ್ಸ ಹೇಳುವ ಈ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಇವರು ವಿರಕ್ತಪಂಥಿಗಳೆಂಬುದು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಭಾ ರ ತೀ ಯ ಮುಂಡ–ಮುಂಡಿ : ಬೋಳುತಲೆಯುವ : ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಸಂಕೇತದ ಆಕೃತಿಯ ಹೋಲಿಕೆ ಇದೆ. ಈ ಸೈಕ್ಲೊಪಸರು ಒಂದೊಂದು ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವಿರಕ್ತ–ಯತಿಪಂಥಿಗಳು ಇರಬೇಕೆಂದು ಈ ತುಲನೆ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಇರುವುದು, ಇವರು ಯಾಯಾವರ : **ಯತಿ** < ಯಾತಿ ವರ್ಗದವರಾಗಿರುವ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಒಬ್ಬ ಸೈಕ್ಲೊಪಸನು ಒಬ್ಬ ಸಾಗರಕನ್ಯೆ (sea nymph) ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಸಮರ್ಥನಾದನಂತೆ, ಭಾರತೀಯ ತಪಸ್ವಿಗಳ ಹಾಗೂ ಅಪ್ಸರೆಯರ ಕಥೆ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಸೈಕ್ಲೋಪಸರ ಬಗೆಗಿನ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಲು ಗ್ರಂಥಗಳು ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಗ್ರೇವ್ಸರ ಕಥಾಭಾಗದಿಂದಲೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಸೂಚ್ಯ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ i) ಈ ಸೈಕ್ಲೊಪಸರು ಯೋಗ–ಸಾಧಕ ಪಂಥದವರಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸೈಕ್ಲೊಪಿಸಿಸ್ ಇದು ಬಹುವಚನಾಂತ ಪದವಿದೆ. ಇದು ಆ ಪಂಥದ ಹೆಸರು ಇರಬೇಕು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೂ

ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರಿರಬೇಕೆಂದು. 'ಪೊಲಿಫೆಮುಸ್' ಈ ಅಂಕಿತನಾಮವು ಪೊಂದರಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ii) ಈ ಜನವು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ಕಮ್ಮಾರಿಕೆಯ ಕಲೆಯನ್ನು (art of smith craft) ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಎಂದರೆ ಇವರು ಭಾರತೀಯ ತ್ವಷ್ಟಾರ : ವಿಶ್ವಕರ್ಮ : ಕರ್ಮಾರ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಯ ವರ್ಗದ ಕುಶಲ ಕಾರಾಗಿರಿಯ ಜಕ್ಕಣ (< ಯಕ್ಷ [ಣ್ಣ]) ರ ಬಂಧುಗಳು ಮೂಲತಃ; iii) ಇವರಿದ್ದ 'ಸುಜಲಾಂ ಸುಫಲಾಂ' ಭೂಮಾತೆ, ಕೃಷಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದುದರಿಂದ ಬಂಜೆಯಾಗಿದ್ದಳು, (ಇವರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರೆಂಬ ಅಂಶದ ಸೂಚನೆಯು ಇಲ್ಲ !) ಅವರ ಪೂರ್ವಜರು ಝೆವುಸ್ (ದ್ಯೌಃ) ದೇವರಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ನಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಎಂದರೆ ಈಗ ಈ ಸೈಕ್ಲೊಪಸರು 'ಅನ್ಯದೇವಾಃ' ಉಪಾಸಕರಾಗಿದ್ದರು. iv) ಇವರು ದುಃಖಿತಪ್ಪರಂತೆ (sullenly) ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೇ ಜೀವನ ನಡಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ನಿರ್ವೇದ–ರಸವರ್ಜ ಜೀವನ ರೀತಿಯು ಐಹಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸುವ ಸಂನ್ಯಾಸ ಪಂಥೀಯರದೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ಹಣೆಗಣ್ಣ : ಸೈಕ್ಲೊಪಸರು—'ಭ್ರೂಮಧ್ಯ' ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪಡೆವ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಭಾರತೀಯ ಸ್ವರೂಪದ ಯೋಗ ಸಾಧಕರೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ನಚಿಕೇತ ಸ್ಥಿತಿಯ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಭ್ರೂಮಧ್ಯ ಏಕಾಗ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯ ಸಾಧನೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಸೈಕ್ಲೊಪಸರಿಗೆ ಸುತ್ತಲಿನದೇನೂ ಕಾಣುತ್ತಿರಲ್ಲ; ತಮ್ಮ ಕುರಿಗಳನ್ನು ಸಹ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ–(ಸಂದೃಕ್‌ದೃಷ್ಟಿ) ಅರಿಯುತ್ತಿದ್ದರು !

ಈ ಸೈಕ್ಲೊಪಸ್‌ರಲ್ಲಿ ವಿಖ್ಯಾತನೊಬ್ಬನು ಪೊಸೆಡೊನ್ ಎಂಬವನು 'ಚಂಚಲೆ' ನಾಮಸಂಕೇತದ ಒಬ್ಬ ನೀರೆಯ (Nymph) ಮಗನು. 'ಪೊಸೆಡೊನ್' ನಾಮಕ್ಕೆ, 'ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷರಸ (ಪೇಯ) ದಾನಮಾಡುವವ' ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಉಂಟಂತೆ. ಎಂದರೆ ಈ ಭಾಲಲೋಚನ ; ಸೈಕ್ಲೊಪಸರು 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ,' ತತ್–ಮಯಾನಂದವಾದೀ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಒಂದು ಶಾಖೆಯ ಯೋಗೀಜನವಾಗಿರಲು ಬೇಕು. 'ಭಾಲಲೋಚನ' ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಯೋಗಮಾರ್ಗವು ಅವಶ್ಯವಾಗಲು ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ತತ್ಕಾಲೀನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನರೀತಿಯಲ್ಲಾದ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳೇ ಕಾರಣ, ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ: ಮೈಯಲ್ಲಿ

ಆವೇಶವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕುಮಾರೀ ದೇವಿಯರ ಮೂಲಕ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಸಿದ್ಧಿಯ ಈ 'ನಾರ' ಆಯನ (ದಾರಿ), ಲೋಕ ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಕಟ್ಟಾಯಿತು, ಆದರೆ 'ತತ್'ಮಯತೆಯೇ ಬಾಳಿನ ಗುರಿ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದಾವಲ್ಲಿ. ಈ ಭವಬಂಧದ ಆಚೆಯ 'ದಿವ್ಯ' ಜ್ಞಾನಾನಂದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಮುಟ್ಟಲು, ಬೇರೆ ದಾರಿಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು ಕ್ರಮಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಂಬಾ : ಸರಸ್ವತಿಯ : ವಾಕ್–ಧೇನು ಉಪಾಸಕನಾದ ವಸಿಷ್ಠನು 'ಶಿಪಿ ವಿಷ್ಟ' ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತನಾಗುವ ಚಿತ್ರವೂ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿದೆ, ನಾರದನು ನಾರಣನ ದರ್ಶನಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬದರಿಗೆ ಹೋದಾಗ, ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಪೋನಿರತ ನರ–ನಾರಣರ ಜೋಡಿಯು ಕಾಣಿಸಿದ್ದಾಗಿ .ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ವರ್ಣನೆಯುಂಟು ! ಅಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮಾ ವಾಕ್ : ಧೇನು ಇದ್ದುದರ ಉಲ್ಲೇಖವೇ ಇಲ್ಲ! ನರನಿಗೆ **ನಾರಣ : ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷನೇ ಜ್ಞಾನದ ಮಾಧ್ಯಮ !** ವಸಿಷ್ಠನ ತಂದೆ ಊರ್ವಶೀ ಪ್ರಿಯ – ವರಣನು ಒಬ್ಬನೇ ಕಾಣುವುದು ಅಪ–ರೂಪ, ಎಂದು ತಜ್ಞರು ಸೋಜಿಗಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ, ಮಿತ್ರಾವರುಣ ಈ ಜೋಡು ರೂಪದ ವಿಖ್ಯಾತ ಸುಯುಕ್ತ ದೈವತವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲೇ ಮೊತ್ತಮೊದಲು ! ಆದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ಪುಲ್ಲಿಂಗೀ ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ, ಋಗ್ವೇದದ ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬರುತ್ತದೆ ! ಇದರ ಹಿಂದೆ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ಚರ್ಚೆ, ಇಲ್ಲಿ ಅನವಶ್ಯಕ ; ಪುರಾಣಕಾಲದ ಈ ಸಂಯೋಗ ನೋಡಿರಿ : ನಾರಣನು ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ, ಸೂರ್ಯನು ನಾರಾಯಣನಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಾದ ನೆಂಬಲ್ಲಿ ಅನೈಸರ್ಗಿಕ ತತ್–ಮಯತೆಯ ಪರಮಾವಧಿಯುಂಟು ! ಅಗ್ನಿ–ನಾರಣ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಅದೇ ಬಗೆಯ ಅನೈಸರ್ಗಿಕ ಏಕಾತ್ಮತೆ ! ಬಾದರಾಯಣ ಸಂಬಂಧ!

ಕುಂಡಲಿನೀಯೋಗದ (Serpent Power) ದಾರಿಯ ಸೂಚಕ 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ' ದೇವತೆಯ ಸ್ತೋತ್ರವೊಂದು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದರ ಉಲ್ಲೇಖ ಹಿಂದೆ ಉಂಟು: (ವೇದದೊಳಗಿನ ಯೋಗಸಂಪ್ರದಾಯ ಸೂಚಕ ಇನ್ನೂ ಕೆಲ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಭಯದಿಂದ ಎತ್ತಿ ವಿವರಿಸಲು ಶಕ್ಯವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ). ತ್ರಿಚಕ್ರಯೋಗ : (ದ್ವಿ) ಚಕ್ರವಾಕ ಯೋಗದಲ್ಲಿ, ಷಟ್–ಚಕ್ರ–ಯೋಗವು ನೈಸರ್ಗಿಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ (3+3) ತನ್ನ ತಾನೆ ಫಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮಧ್ಯಮಾ: ವಾಕ್ : ಕುಮಾರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯವು, ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಾಮ (:ಸಂವರ)

ಮಾರ್ಗ, ಅಕ್ಷರಶಃ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ಈ ಕಣ್ಣಿಯು ಕಾಣಾ ; ಅಕ್ಷವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜಧಾರಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ **'ವಾಮ' ಮಾರ್ಗ.** ಇದಕ್ಕೆ, ವ್ಯಭಿಚಾರದ ದಾರಿ ; 'ವಾಮದೇವ್ಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದರಲ್ಲಿ, (ಆ ಮೂಲ ಸೌಂದರ್ಯವಾಚಕ ಅರ್ಥವು ವಿಪರೀತಾರ್ಥ ಪಡೆದಿರುವಲ್ಲಿ) ಅದರ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರವು ಅಳವಟ್ಟಿದೆ. **ವಾಮ**–ನ, **ವಾಮ**–ದೇವರು : ದಿವ್ಯಾಕ್ಷರು, ದಿವ್ಯಾಂಗಿಗಳು; ಎಂದರೆ ದಿವ್ಯ ಚಕ್ಷುಗಳು : 'ಕಾಣ'ರು. 'ಕಾಣ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿರುವ 'having only one loop or ring, and 'one eyed' ಆದುದರಿಂದ ಗ್ರೀಸಿನ **ಸೈಕ್ಲೊಪಸರೂ 'ಕಾಣರು'.** 'ಕಾಣೇಯ ವಿಧ': a country in habited by ಕಾಣೆಯರು! ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಕಾಣೇಯ ಸೈಕ್ಲೊಪಸರ ದೇಶವೆ? **'ಕಾಣೋಲೀ–ಮಾತೃ' : ಕುಮಾರೀ–ಪುತ್ರ,** ಮೃಚ್ಛಕಟಿಕ :(ಮೊ. ವಿ.) ಎಂದರೆ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಾಬ್ದದ ೨–೩ನೆಯ ಶತಕದ ವರೆಗೂ, 'ಕಾಣಾ' ಕುಮಾರಿ ಶಬ್ದಾರ್ಥವು ವೇದಕಾಲೀನ ಸಮಯದ ಅವರಣದ ಸೂಚನೆಯನ್ನುಳ್ಳುದಾಗಿತ್ತು !

ಗಂಡು ಅಥವಾ ಹೆಣ್ಣು ಇದು ಅಪೂರ್ಣ ಆಕೃತಿ; ಇದು 'ಅರ್ಧಗರ್ಭ' : ಅಪೂರ್ಣ ಜೀವಿ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ (**'ಸಪ್ತ'** : ಸರ್ಪ) **'ಅರ್ಧಗರ್ಭಃ'** ಎಂದಿದೆ, ಆದುದರಿಂದ ವಾಮಾಂಗೀ ಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ, ಗಂಡು 'ಅನಾಥ' (alienated); ವಾಮನಾಂಗ–ಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಹೆಣ್ಣು ಅನಾಥ! ಈ 'ಅಪಾಂ ನಪಾತ್' ಆದರ್ಶದ ಪೂರ್ಣ–ಯೋಗ ಸಾಧನೆಗೆ ಆತಂಕಕಾರಿಯಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ–ಎಂದರೆ 'ಸಮಾಜ', 'ಶತ್ರು';–ಇದುವೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಕಾಮನಾ ಅತೃಪ್ತಿಗೆ, ಅನಾಥತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ ! ಆದರೆ 'ನಾಗ' ಸಂಪರ್ಕದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದಾಗಿ ಚೇತರಿಸಿದ 'ಸಂದ್ರುಕ್', ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ನಿರ್ಮಿತಿಗೂ ಕಾರಣವಾಗಿ (ಅಂತಃ) 'ಸಾಕ್ಷಿ'ಯ ಉದಯಕ್ಕೆ ಪೀಠಿಕೆಯಾಯ್ತು; ಇದೂ ನಿಜ. ಸಂದ್ರುಕ್ಕಿನ ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯ 'ಕಾಣಾ' ಶಕ್ತಿಯು, ತನ್ನ ದುರ್ಧರ ಶತ್ರು, ತಾನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಂತಾಯ್ತು ! ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಭಾಷೆಯ 'ಅರ್ಥಂ' 'ಅನರ್ಥಂ ಭಾವಯ ನಿತ್ಯಂ :' ಭಾಷೆಯೆಂಬುದೂ ಸೂತಕವಾಯ್ತು, ಈ ಕಾಣಾ : ದಿವ್ಯ ಅಕ್ಷ ಸಾಧನಾ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ! ಈ ಹಾಳು ಸಮಾಜ ತ್ಯಜಿಸಿ

'ಗುಹೆ' ಸೇರಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಹಾದಿಗಳನ್ನು 'ದಿವ್ಯ' ಮಾರ್ಗಿಗಳು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡರು. 'ಯಾ-ಯಾವರ': ಯಾತಿ> ಯತಿ ಮಾರ್ಗವು ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ.

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವ ದೇವತಾ 'ಚಾರು ನಾಮ' ಸ್ಮರಣೆ, ಅಂದಿನ 'ಜಾಗೃವಾಂಸರು' ಹಿಡಿದ ತತ್-ಮಯತೆಯ ಸಾಧನೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ದಾರಿ. ಈ ಸಾಧನೆಗೆ ಪ್ರೇರಕ ಪೋಷಕವಾಗಿ 'ಅಕ್ಷ' ಅಥವಾ 'ಪುಷ್ಪ' ಮಾಲಾಧಾರಣದಲ್ಲಿಯೂ, ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರಿಗೆ ಸಾಂಕೇತವಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಅನಾಥತೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತರಾದ ಮನೋಭಾವ ತಂದುಕೊಳ್ಳಲು ಬರುವುದರ ಸೂಚನೆಗಳೂ ಉಂಟು. ಅಶ್ವಿನಿಗಳನ್ನು 'ಪುಷ್ಕರ ಸ್ರಜ' : ಕಮಲ ಮಾಲಾಧಾರಿ ಎಂದುದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ಅರುಂಧತಿಗೆ 'ಅಕ್ಷಮಾಲಾ' ಎಂದೇ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮವಿದೆ! ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದುರ್ಗೆಯು ಧರಿಸುವುದು, 'ರುಂಡ' ಮಾಲೆಯಾಗಿರದೆ ಅದು 'ಮುಂಡ'ಮಾಲೆಯೆ ಆಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ 'ಪೂರ್ವ ದ್ವಾರ'ವೇನು ? 'ಅಪರ ದ್ವಾರ'ವೇನು ? ಯೋಗ-ಸಿದ್ಧರಿಗೆ ಎರಡೂ ಸಮ : 'ಸಮತ್ವಂ ಯೋಗ ಉಚ್ಯತೇ ! ಬಾಳನ್ನು 'ತತ್: ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿ ಭಾವಿಸುವಲ್ಲಿ ಜೀವನದೊಳಗೆ ತಾರತಮ್ಯ ಕೂಡದು. ಔಚಿತ್ಯ,-ನೈತಿಕ-ಮೂಲ್ಯಾದಿಗಳ ಲೆಕ್ಕ ಸಲ್ಲದು. ಕಮಲ : ಅಕ್ಷಧ್ಯಾನಾನಂದನದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರಪಂಚದ ವಿಸ್ಮೃತಿ ನಿರ್ಮಿತಿದಾಗಲೆ ಆ (ದಿವ್ಯ) ನಂದಲೋಕಸಿದ್ಧಿ ತಾನೆ ?

ಆದರೆ, 'ಅಕ್ಷ' ಸಂಕೇತವನ್ನು ರುಂಡ ಮತ್ತು ಮುಂಡ ಎರಡೂ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವುದರಿಂದ 'ದಿವ್ಯ' ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮೂಲ್ಯಗಳ ಹಾನಿಯೂ ಆಗದೆ ಇಲ್ಲ. ಬಾಣಕವಿಯ ಕಾದಂಬರಿಯ ಪಾತ್ರ ಹಾಗೂ ಘಟನಾ ಸಂಕೇತಗಳು ವೇದಕಾಲೀನ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಸಮಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಾರ್ಥದಾಯಕವಾಗುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಮಹಾಶ್ವೇತೆ ಹಾಗೂ ಅವಳ ಮನೋವಲ್ಲಭನ ಮೊದಲ ಸಂದರ್ಶನವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದು ಹೀಗಿದೆ : ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಸ್ಪರ್ಶಸುಖದ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಅವನನ್ನೂ ನನ್ನನ್ನೂ ಮೈಮರೆವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಅವನ ಕರ, ಕಂಪಿಸತೊಡಗಿ **'ಅಕ್ಷದ' ಮಾಲೆ** ಕೆಳಗೆ ಬೀಳಲು, ಕೂಡಲೇ ಅದನ್ನು **ನಾನು ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅವನ ಆಲಿಂಗನ ಸುಖವನ್ನೇ ಅನುಭವಿಸುವಷ್ಟು ಪರವಶಳಾದೆ.** (ಮೈಸೂರ ವಿ. ವಿ, ಪ್ರಚಾರೋಪನ್ಯಾಸ ಮಾಲೆ, ಪ್ರೊ. ಟಿ. ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಪು. ೨೭). ಚಂದ್ರಾಪೀಡನಿಗೆ ಕಾದಂಬರಿ

'ಶೇಷ' ಹಾರ ಅರ್ಪಿಸಿದಳೆಂಬಲ್ಲಿಯೂ ವೇದಕಾಲೀನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯೆ ಉಂಟು. ಆದರೆ 'ಶೇಷ' ಹಾರದ ಆಕೃತಿಯ ಬಗೆಗೆ, ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಬೇರೆ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಬಾಣನ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಾತನ ಚಾಂದ್ರಸಂಕೇತಗಳು ಪುನರುಜ್ಜೀವಿತವಾದಂತಿವೆ. ಚಂದ್ರಪೀಡಿತನು ಕಥಾನಾಯಕನು; ಇನ್ನೊಂದು ಪಾತ್ರ ತಾರಾ–ಪೀಡ; ಕಾದಂಬರೀ : ಮಧುರ ಪೇಯವೆ ಮೈವೆತ್ತ ದಿವ್ಯರೂಪ. ಇವುಗಳಲ್ಲೇ 'ಇಂದ್ರಾಯುಧ! ಗಾಳಿಯನ್ನೂ ಹಿಂದಿಕ್ಕುವ ಅಶ್ವಸಂಕೇತವು ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಕವಿನಾಮ **ಬಾಣ** : ರುದ್ರಶಿವನ ಕೋಲು; **'ವಜ್ರ'** : ಇಂದ್ರನ ಕೋಲು : ಇಂದ್ರಾಯುಧ. ಇದೂ ನೀರೊಳಗಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು : ಸಮುದ್ರಯೋನಿಃ ! ಅಪೋವತ್ಸ ! ಬೌದ್ಧ ಅನುಭಾವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ 'ವಜ್ರಯಾನೀ' ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ. ಬಾಣನು ಪಂಚಮರನ್ನು ಮರೆತಿಲ್ಲ. 'ಅದಿತಿ' : ಎಲ್ಲಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ, **'ಪಂಚ–ಜನಾಃ'** ಏನೆಲ್ಲ ಒಳಗೊಳ್ಳುವುದುಂಟು. 'ಪಂಚಮ'ರೆಂಬ ಮಾತಂಗರಿಗೂ, ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಎಲ್ಲಮ್ಮ, ಮೈಲಾರಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಹನುಮನ ಸೇವಕರಲ್ಲಿ 'ಮಾತಂಗಿ'ಯನ್ನು ಮರೆತಿಲ್ಲ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಾಣಕಾದಂಬರಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇನೆಂದರೆ ಮಾತಂಗಿಯ ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕ ಪಾತ್ರ; ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕರು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದ ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಬಾಣನು ಸ್ಥಾನ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ, ಎಂದು ಡಾ. ಬಾಷಾಮ ಹೇಳುವುದು ಆಧುನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸರಿ. ಆದರೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ 'ಸಮಯ' ವೇದದಷ್ಟು ಪುರಾತನವಿದೆ, 'ಅದಿತಿಃ ಪಂಚ ಜನಾಃ' (ಋ. I, ೮೯.೧೦). ಶಾಕ್ತ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತಂಗಿಯ ಪಾತ್ರಕ್ಕೂ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನವಿದೆ.

ದೇವೇಷಿತ ಕುಮಾರಿಯಿಂದ 'ದಿವ್ಯ' ಜ್ಞಾನ–ದೀಕ್ಷೆ ಲಭಿಸುವ ಸಹಜ ಯೋಗದ ದಾರಿ, ನಿಂದ್ಯವೆಂದು ಅದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾದ ಬಳಿಕ 'ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ' ಪೂರ್ಣತ್ವ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ 'ಪಿಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ' ನ್ಯಾಯದಂತೆ, ಪ್ರತಿವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೆ ಅಡಗಿರುವ ಆ 'ತತ್ : ಏಕಂ' ಸತ್ಯವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗವು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ ! ಪ್ರತಿ ಘಟಸ್ಥ ದಿವ್ಯ ಆಪ : ಸರ್ವ ಶಕ್ತಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಹಠ-ರಾಜಯೋಗದ ದಾರಿಗೆ ತಿರುಗಿತು. ಕಾಷ್ಟ–ದೊಳಗಿನ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ, ಕಪ್ಪುರದೊಳಗಿನ ಜ್ವಾಲೆಯಂತೆ...ಅಡಗಿರುವ ತನ್ನೊ

ಳಗಿನ ಪರಮಾನುದ 'ಶ್ರೇತ್'ದೊಡನೆ ಬೆರೆಯುವ ನಾನಾ ಉಪಾಸನಾ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಆಕಾರ ಪಡೆದುವು. ಮನುಷ್ಯ (ತತ್ತ್ವತಃ) ಉಭಯಲಿಂಗಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಎಂದು, ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಾಣಿಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಬೆಂಬಲ ದೊರೆತಿತು ಇತ್ತೀಚೆ. ಅಪರೆ ವೇದದಲ್ಲೇ, ಅದಿತಿ. 'ಇಳಾ' ಉಭಯಲಿಂಗಿ! ನಾರದನು ನಾರದಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ! 'ಪರ್ವತ–ನಾರದೌ' ಇಬ್ಬರೂ ಅಪ್ಸರಸಿಯರಂತೆ! **ನರನು** ಬೃಹತ್–**ನಳೆ**(ನಲ್ಲೆ); '**ನಳೆ**' (ದಮಯಂತೀ ನಲ್ಲ), ಈ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಯೆ ಮೂಲ ಕಂದಮಿಳ ಭಾಷೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯದು! (ಟಿ. ಬರೊ, ಶ. ಸಂಖ್ಯೆ ೨೯೬೮). ಗಂಡು, ಹೆಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿ, ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಿನ ಭೂಮಿಕೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಜೀವನಾನುಭವ ಪಡೆವಾಗ ಈ 'ಅರ್ಧ–ಗರ್ಭ' ಜೀವಿಗಳಿಗೆ, ಪೂರ್ಣತ್ವದ ಆ ನಂದದ–ಇದು, ಆ ನಂದ–ಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವವಿರುವ: 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಸ್ವರೂಪವಿರುವ ಅನುಭಾವ ಬರಬಲ್ಲದು; ನರನ ಪುರುಷತ್ವ: ಅನಾಥತೆ ಅವನಿಂದ ದೂರ ಓಡಿಹೋಗಬಲ್ಲದು; ಎಂಬುದು ಈ ಮಾರ್ಗೀಯ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆ. ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ 'ತಾನು ರಾಧೆ' ಎಂಬ ಸಾಧನೆಯ ಅನುಭಾವ ಮಾರ್ಗೀ ಗಂಡಸರೆಂಬವರು, ಚಾಂದ್ರಮಾನದ ಮೂರು ದಿನ: ಯಾರನ್ನೂ ಮುಟ್ಟದೆ 'ಮುಟ್ಟು' : ಋತು' ('–ಋತ' ಅಲ್ಲ) ಪಾಲಿಸುವರಂತೆ. ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಪದವೀಧರರಲ್ಲೂ! (ಹಲವು ವರುಷ ಆರಾ (ಬಿಹಾರ) ಗ್ರಂಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಶ್ರೀ ಕೆ. ಭುಜಬಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಂದ ಈ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಯಿತು) 'ಗಂಡಿಗೆ ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಕಾಡಿತ್ತು ಮಾಯೆ: ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಗಂಡಾಗಿ ಬೆಂಬತ್ತಿತ್ತು ಮಾಯೆ'! ಸಿನೇ ನಟ–ನಟಿಯರ ಚಿತ್ರ, ಒಳ ಜೇಬಿನಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಮಾಯಾಕಾಟ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅರ್ವಾಚೀನ ತಂತ್ರವೂ ಇಂದು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ಈ ದುಷ್ಟ ಮಾಯಾಪಾಶದ ಭವಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗುವ (Freedom and Immortalityಯ) ಮಾರ್ಗ ಕಂಡುಹಿಡಿವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಫಲಿತವೇ 'ಯೋಗ ಮಾರ್ಗ' ಎಂದು 'Yoga' ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇಲಿಯದೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಭಾಲಲೋಚನ ಸಿದ್ಧಯೋಗಿಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದದ್ದು,ಕುಮಾರೀ ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ತಿರಸ್ಕೃತವಾಗತೊಡಗಿದ ಈ ಸಂಧಿಕಾಲದಲ್ಲಿ; 'ಅದಿತಿ' : ಸತಿ : ದಾಕ್ಷಾಯಣೀ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ; 'ದಕ್ಷಬ್ರಹ್ಮ'ನಿಗೆ ತನ್ನ ಅತಿಪ್ರಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ 'ಅಕ್ಷ'ವನ್ನು, ರುದ್ರನ–ವೀರಭದ್ರನ ಅಡಿದಾವರೆಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕಾದ ಪವಾಡಕಥೆ, ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತ

ರವ ಸ್ಮಾರಕ ಶಿಲೆಯುಂಟಿದೆ. 'ಭಗ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ದೇವನ 'ಕಣ್ಣು' ಕಿತ್ತಿದ-ಹಾಗೂ, ಈ ಕಥೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವುಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು (: ಅಕ್ಷ) ಈ ಸಂಕೇತ, ದ್ವ್ಯರ್ಥಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಕಣ್ಣಪ್ಪ ನಾಮಸಂಕೇತದ ಒಬ್ಬ ಭಕ್ತನು ತನ್ನ ದೈವತಕೆ, ಕಣ್ಣನ್ನೇ ಕಿತ್ತಿ ಅರ್ಪಿಸಿದನೆಂಬ ಹಾಗಿನೆ ಅರ್ವಾಚೀನ ಕಾಲದ ಪವಾಡ ಕಥೆಯೊಂದು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಪುರಾತನ ಸಂಪ್ರದಾಯ ವನ್ನು, ಇಲ್ಲಿ ಬದಲಾದ 'ಸಮಯ'ಕ್ಕೆ ಸರಿಹೋಗುವಂತೆ, ಈ ಅರ್ಥಸಂದಿಗ್ಧತೆ ಯಿಂದ ಬುದ್ಧಿಪುರಸ್ಸರವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯುಂಟು. 'ಅಕ್ಷ'ವು 'ಕಣ್ಣು' ಆಗಿದ್ದರೂ 'ರುದ್ರಾಕ್ಷ' ಸಂಕೇತದೊಳಗಿನ ರುದ್ರನ 'ಅಕ್ಷ' ಈ ಪದಕ್ಕೆ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದ ಪ್ರಮಾಣಿತ ಅರ್ಥವು ಯಾವುದು ?

ಊರ್ಧ್ವರೇತರು, ಅಥವಾ ಉತ್ಥಿತ ಕುಂಡಲೀ ಶಕ್ತಿಯ (ಸರ್ಪ) ಯೋಗ ಸಾಧಕರು, ಭಾಲಲೋಚನರು : ದಿವ್ಯ ಅಕ್ಷರು ಆಗುತ್ತಾರೆ, ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಯುಂಟು. 'ವ್ರಜ್ರೋಲಿ' (ಆಸನ) ಸಿದ್ಧಿಯು, 'ಅಕ್ಷ' ದಿ(ೕ)ವ್ಯದ ಕ್ರೀಡೆ ಯಲ್ಲಿಯೇ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಈ ಅನುಷ್ಠಾನವು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಈ ಶಕ್ತಿಯೋಗದ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲರು ಭ್ರೂಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಣೆಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಕುಂಕುಮದ ಬಟ್ಟು ಹಣೆಗಣ್ಣು ಸಂಕೇತವೆ ಸರಿ. **'ಅಕ್ಷ–ರ** (: ಅಕ್ಷವುಳ್ಳದು), ಅಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಜಲವಾಚಕ ಅರ್ಥವೂ ಇದೆ ! ಇದರ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಯನ್ನು ಅರಿಯಲು **'ಕಣ್'** (nipple) : ಗಣ್ : ಅಕ್ಷ ಸಂಬಂಧ ಸ್ಮರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. 'ಅ–ಕ್ಷರ' ಎಂದಾಗ ಇದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೆ ಬದಲಾಗಿ ಅವಿನಾಶಿ, ಶಾಶ್ವತ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹಣೆಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಚಂದನ ತಿಲಕಕ್ಕೆ 'ಅಕ್ಷ(ಂ)ತಿ' ಎಂಬ ರೂಢ ಹೆಸರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ. ಅ–ಕ್ಷತ : ಇಡಿ ಅಕ್ಕಿಕಾಳು, ಒಡಕಲ್ಲದ ಧಾನ್ಯ : ಕೌಮಾರ್ಯಸೂಚಕವಾಗಿ ಹಣೆಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳ ಲಾಗುತ್ತದೆ; ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ಸೇಸೆ ಹಾಕಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೆಲ್ಲದರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿ ಸರವು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಲು ಅಕ್ಷ : ಕಣ್ : ಚಕ್ರ ಈ ಯೋಗ ಸಾಧನಾಕ್ಷೇತ್ರದ ಪರಿಚಯವು ಅವಶ್ಯವಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸ್ತ್ರೀ–ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹುಬ್ಬುಗಳ ನಡುವೆ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಂಕುಮ ತಿಲಕವನ್ನು ಧರಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವು, ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದ 'ರಾ–ಕಾ' (ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ) ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ

ಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. 'ರಂ' ಬೀಜಾಕ್ಷರವು ರಕ್ತವರ್ಣಯುಕ್ತವಾದುದೆಂದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ. ದಿವ್ಯಾಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಾಧನೆಯು—'ಕಾಣಾ' ಅದಿತಿ ಶಕ್ತಿಯ ಉಪಾಸನೆಯೂ ಇದು. ಎಲ್ಲಮ್ಮ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮಾಯಮ್ಮ ಇತ್ಯಾದಿ ದೇವೀ ಉಪಾಸಕರು ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ವರ್ತುಲ ಹಚ್ಚುವರು—ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹಣೆತುಂಬ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ಹೊನ್ನ ಬಣ್ಣದ ಭಂಡಾರ (: ಹಿರಣ್ಯರೇತಃ pollen) ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ವಾಡಿಕೆಯ ಔಚಿತ್ಯವೂ ಈ 'ಸಮಯ'ದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲುದಾಗಿದೆ. ಗಂಡಸರಲ್ಲಿ ಚಂದನ (ಚೆನ್–ಕೆನ್–ಶೆನ್ ಚಂದಿರ–'ಶ್ಚಂದ್ರ ನೋಡು) ತಿಲಕವನ್ನು–'ಅಕ್ಷತಾ' (ಅ–ಕ್ಷತ=ಕುಮಾರ–ಕುಮಾರಿ) ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವದುಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ಇವೆರಡೂ ಸಂಕೇತಗಳು ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲಿ, ತಾಳಮೇಳ (corroboration) ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಸೋಜಿಗ ನೋಡುವಂತಿದೆ,

ಹಣೆಗಣ್ಣಿನ ದಿವ್ಯಾಕ್ಷರ ಸಂಪ್ರದಾಯವು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಬಗೆಗೆ ತಿಲಮಾತ್ರವೂ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ–ಮೇಲೆ ನಮೂದಿಸಿರುವ ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ. ಪುರಾತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಏಕಾಕ್ಷ: ಹಣೆಗಣ್ಣಿನ ಪಂಥವು ಗ್ರೀಸದೇಶದ ಕಡೆಗೂ ಇದ್ದಿತೆಂಬುದು ಸೈಕ್ಲೊಪಸ್ : "Ring eyed one": ಏಕಾಕ್ಷ ಪುರುಷನ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಕಥೆಯಿಂದಲೂ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಪರ್ದಿ (: ಕೇಶಿನೀ) 'ಅದಿತಿ' ಆದಿಶಕ್ತಿಯಿದ್ದರೆ, ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಬೆಲೆ (: Cybele 'She of the hair') ಇದ್ದಾಳೆ! ಸಿಬೆಲೆ ಮತ್ತು ಫ್ರಿಜಿಯಸ್ ಇಡಾ ಗುಡ್ಡದ ದೇವಿ ಅಫ್ರೊಡೈಟ್ ಇವರು ಅಭಿನ್ನರಂತೆ! (G. M. I. P. 71) ಅಫ್ರೊಡೈಟ, ವೈಶಾಖ (mid summer) ಋತು ಕಾಲದ ಕುಮಾರೀದೇವಿ. "She destroyed the sacred king, who mated with her on a mountain top .. by tearing out his sexual organs...." "and the ecstatic self castration of her priests in memory of her lover Attis...." ಎಂದರೆ ಈ 'ಅಕ್ಷಮಾಲಾ' ಧಾರಿಣೀ-ದೇವಿ, ದುರ್ಗೆಯನ್ನು ಹೋಲುವಳೊ ? ಈ ಅಫ್ರೊಡೈಟ್ : ಸಿಬೆಲೆ ಎಂದರೆ ಅದಿತಿ (: ದೇವಮಾತಾ)

—ದ್ಯಾವುವ್ವ : ದುರ್ಗೆಯು ಅಕ್ಕ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಕೇತಗಳ ಪ್ರತೀಕವು ಅಫ್ರೊಡೈಟ-ಸಿಬೆಲೆ ! ದುರ್ಗೆ 'ಅಕ್ಷಮಾಲಾ' ಧಾರಿ ಹೇಗೆ ಎಂಬುದು ಈ ಗ್ರೀಕ ಕಥೆಯಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗಲಿದೆ. ಈ ಆದಿಶಕ್ತಿಗಾಗಿ, ಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ 'ಪುರುಷ' ಉಪಾಸಕರು, ವಿವಾಹದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನೇ ಇಲ್ಲವಾಗಿಸಲು ತಮ್ಮ 'ಪುರುಷ' ಮೇಧ ಆಚಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ 'ಪ್ರಕಾರವು' ಪುರಾತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಈ ಅಜರ-ಅಮರ ಕುಮಾರ ವ್ರತಧಾರಣೆಯ ನಡೆವಳಿಯ ಮೇಲೆಯೂ ಬೆಳಕನ್ನು ಬೀರಬಲ್ಲುದಾಗಿದೆ. ಪರಿವ್ರಾಜಕ : ಜಂಗಮನಾಗಿ–ಭವಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಹೊರಟ ನಾರಣನೆಂಬವನು, ಪಂಚರಾತ್ರ–ಸತ್ರ ಜರುಗಿಸಿ 'ಪುರುಷಮೇಧ' ಮಾಡಿದನೆಂಬ ಕಥೆ, ಶತಪಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿದೆ. ಈ 'ಮೇಧ'ದ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಏನೂ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೂ ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ **'ಪುರುಷ ಪಶು'** ಬಲಿ ಎಂದರೆ ಏಕ ಶೀರ್ಷ : ಏಕಾಕ್ಷ : ಏಕ್‌ಪಾತ್ 'ಪುರುಷ ಮೇಧವೂ', ಮೇಲಣ ಗ್ರೀಕ ಕಥೆಯ ಆತ್ಮಲಿಂಗದಾನದ ಮಾದರಿಯಂತೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ರಾವಣನ ಆತ್ಮಲಿಂಗದ ಕಥೆಯು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಿರುವುದಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಶಿವನು ಭಕ್ತನಿಗೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮಲಿಂಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನಂತೆ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಇಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂತು ! ಅದುವೆ **'ಗೋ–ಕರ್ಣ'** ಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂದು ಕಥೆಯುಂಟು. ಆದರೆ ಈ ಕರ್ಣ > **'ಕಣ್ಣ'**ವೇ ಇರಬೇಕು. **ಗೋಕರ್ಣೇಶ್ವರನ** ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ **ಸರ್ಪಕರ್ಣೇಶ್ವರ**ರೂ ಉಂಟು ! ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಇದು ಸರ್ಪ : ಗಣ್ಣೇ ಆಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವೇದ–ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳೊಳಗಿನ ಭಾರತೀಯ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಗ್ರೀಸದ ಪುರಾತನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಈ ಸಾಮ್ಯದ ಆಧಾರದಿಂದ, ಸಿಬೆಲೆ, ಅಫ್ರೊಡೈಟ ಈ ಆದಿಮಾತಾ ಉಪಾಸನೆಯ ಒಂದು ಶಾಖೆಯೆ (ಭಾರತೀಯ ಆದಿಮಾತಾ ಉಪಾಸನೆಯ ಏಕಾಕ್ಷ : ಭಾಲಲೋಚನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ) ಸೈಕ್ಲೊಪಸ್ : 'Ring eyed one' ಪಂಥವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಹಣೆಗಣ್ಣ ಸಂಕೇತದ ಒಂದು ಪಂಥ ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸದೆ ಈ ಹೆಸರನ್ನು ಅಂಕಿತನಾಮವೆಂದರೆ ಸೈಕ್ಲೊಪಸ್ ಇದರ ಬಹುವಚನ ಪ್ರಯೋಗವು ಅರ್ಥವಿಹೀನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಪೊಲಿಫೆಮುಸಮ್ (Pholiphemus) ಎಂದು ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಸೈಕ್ಲೊಪಸ್ (: ಹಣೆಗಣ್ಣನು) ಆಗಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳುವ ಕಾರಣವಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಸೈಕ್ಲೊಪಸ್ ವರ್ಗವು ಯುರೆನಸ್ ದೈವತದ ಸಂತಾನವಂತೆ. ಇವರನ್ನು ಬಂಡುಗಾರರು (: Rebellious sons) ಎಂದುದುಂಟು. ಇವರನ್ನು 'ಟಿಟಾನ್ಸ' ಎಂದುದುಂಟು. ಇಂದ್ರಿಯಾರಾಧಕರು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಟಿಟಾನ್ ಪೂಜಕರು' ಈ ಮಾತು ತಿರಸ್ಕಾರಾರ್ಥದ ಪದವಾಗಿದೆ. ಯುರೆನಸ್–ಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ಕ್ರೋನಸ್ (Cronus) ಎಂಬ ನಾಮ ಸಂಕೇತದ ಪ್ರತಿಮೆಯೂ ಒಂದು ಉಂಟು ! ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕ್ರೋನಸ್‌ನನ್ನು ನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವಿದೆ : ಕ್ರೋನಸ್ : **ಕಾಗೆ : ಏಕಾಕ್ಷನೆಂದು** ಭಾರತೀಯ ಪವಾಡ ಕಥೆಯುಂಟು ! ಸರ್ಪವೂ ಕಾಣಾ : ಏಕಾಕ್ಷ ! 'ಬೃಹಂತಂ **ವಾಯಸಂ ಅಪಾಂ ಗರ್ಭಂ**' ಎಂಬ ಋಗ್ವೇದದ ಸೂಕ್ತವು ಒಬ್ಬ ಅನಾದಿ ಏಕಾಕ್ಷ=ಪುರುಷ=ಸರ್ಪನದು ! (I. ೧೬೪–೫೨). ಅಪಾಂಗರ್ಭ=ಅಪಾಂನಪ್ತೃವಾದ, ಈ ದಿವ್ಯವಾಯಸ ಸೌರ ಪಂಥೀಯ ದಿವ್ಯ ಸುವರ್ಣದ ಅಪಮೂಲ್ಯನಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಿರುವ ವಿಚಾರವು ಹಿಂದೆ ಬಂದಿದೆ. (ಪು. ೮೯–೯೯). ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಯುರೆನಸ್‌ನ ವರ್ಷಣ ಸೇಚನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದರೆಂಬ **ಏಕಾಕ್ಷ ಸೈಕ್ಲೊಪಸ್‌ರು ನಾಗ**ರೇ ಎಂದಂತಾಯಿತು ! ಇವರು ಅಪ್–ಸರೆ–ನೀರೆಯರನ್ನು ಕಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದೂ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ.

ಈ ನಾಗ : ಏಕಾಕ್ಷ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಗ್ರೀಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ತೋರಿಸಿರುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯು ಒಡೆಸಸ್‌ನ ಕಥೆಯ ರೂಪತಾಳಿ ಇಂದಿಗೂ ಬೋಧಪ್ರದವಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ಒಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸೈಕ್ಲೊಪಸ್‌ನ ಗುಹೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಅಡಗಿ ಕುಳಿತು ಒಡೆಸಿಸ್‌ನು ಅನುಕೂಲ ವೇಳೆ ಸಾಧಿಸಿ ಆ ಏಕಾಕ್ಷನ ಆ ಒಂಟಿಗಣ್ಣಿನಲ್ಲಿಯೆ ಕಾಯ್ದ ಬೆಣೆ ಜಡಿದನಂತೆ ! ಕಥೆಯ ಈ ಭಾಗ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ—ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಸಹ; ಆದಕಾರಣ ವಿಸ್ತಾರ ಅನವಶ್ಯಕ.

ಗ್ರೀಸದೇಶದಲ್ಲಿ 'ಏಕಾಕ್ಷ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬಗೆಗೆ ಅಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ತೀವ್ರ ಸ್ವರೂಪದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾ—ಸೂಚಕವಾದ ಈ ಕಥೆ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮೌಲಿಕವಾಗಿದೆ. ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ತನ್ನ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಕಳೆಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಸನಾತನವಾಗಿ (ಶಕ್ಯವಾದಷ್ಟು) ಆ ಮೂಲ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಆಗುತ್ತ ಬಂದಿವೆ ! ಆದರೆ ಅಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಸಂದ್ಯೈಕ್ ; ಏಕಾಕ್ಷ : ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನ ಮಾರ್ಗಗಳ

ದುರ್ದೈವ ! ಏನೇ ಆಗಲಿ, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೊಳಗಿನ ಸಾಕ್ಷಿ : ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತಲೆ ಇದೆ ! 'ದಿವ್ಯಚಕ್ಷು' ಅಂತರ್ಜ್ಞಾನಿಗಳೆಂಬವರ 'ಜ್ಞಾನ' ಫಲಿಸದಿರುವ ಕಲಿಯುಗ ಪ್ರವರ್ಧ–ಮಾನವಾಗುತ್ತಲಿದೆ ! ಪುರಾತನ ಏಕಾಕ್ಷ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಲೆ ಇವೆ ! ಇಲಿಯಡೆಯು. 'ಯೋಗ' ವಿಚಾರದ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿರುವ ಉದಾಹರಣದಿಂದ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ಏಕಾಕ್ಷ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಿಂದಿನ ಒಂದು ಮಾದರಿಯು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಲಿದೆ...."an ascetic wearing a golden ring on his penis" ಒಬ್ಬ ಪ್ರವಾಸಿಯು ಕಂಡು ಬರೆದ ಲೇಖವಿದು. ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿಂದ ಬಂದ 'ಹಿರಣ್ಯಶೃಂಗ' ಅಶ್ವದ ಸನಾತನ ಪ್ರತಿಮೆ ಇದು ! ಬಂಗಾರದ ಬೆಳೆ ಕೋಡಿಗೆ ಹಾಕುವ ವಾಡಿಕೆ ಋಗ್ವೇದದಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ ! ಡು ಬೊಯಿಸ್ ಎಂಬ ಫ್ರೆಂಚ ಪ್ರವಾಸಿಯು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು ಬರೆದ ಭಾರತೀಯ ಧರ್ಮಪಂಥಗಳ ನಡೆವಳಿಯ ಮಾದರಿಗಳೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಆತ್ಮಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಭಾರತೀಯ ವಿಚಾರವಂತ ಧಾರ್ಮಿಕ–ವೃತ್ತಿಯವರಿಗೆ, ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೂ ಉದ್ಬೋಧಕವಾಗಿವೆ. ಅವು ನಮ್ಮ ನಡೆದುಬಂದ ದಾರಿಯ ನಿಜವಾದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಬಲ್ಲವು. ಗ್ರೀಕ ಪವಾಡಗಳ ಸೈಕ್ಲೊಪಸ್ : ಏಕಾಕ್ಷ ಪುರುಷ ಎಂದೋ ಹತನಾದ ! ಆದರೆ ಭಾರತದ ಏಕಾಕ್ಷನು 'ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷ' : 'ಭಾಲ'ಲೋಚನಾದಿ ನಾಮರೂಪ ಧಾರಣಮಾಡಿ ನಿತ್ಯ ಪೂಜಾ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ ! ಈತನನ್ನು 'ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಃ ಪುರುಷಃ, ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಃ ಸಹಸ್ರಪಾತ್' ಎಂದು ನಿತ್ಯ ಪೂಜಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಾಸನಸ್ಥರಾಗಿ ಕುಳಿತು, ಅಥವಾ ಪುಷ್ಕರಿಣಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ, ಸಚೈಲ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ನಾಭಿವರೆಗಿನ ಆಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಇಂದು ಎಷ್ಟೇ ನೆನೆದರೂ ಆ ವಿಶ್ವಾಧಾರಕ ಶಕ್ತಿ : 'ಅಪ್ಪೋವತ್ಸ'ನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ ! 'ಅಪವಿತ್ರಃ ಪವಿತ್ರೋ ವಾ...ಯಃ, ಸ್ಮರೇತ್ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷಂ ಸಃ ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರಃ ಶುಚಿಃ ! ಏಕಾಕ್ಷ : ಅಪ್ಪೋವತ್ಸನ ನಾಮಸ್ಮರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ಪಾವನವಾಗಿಸುವ ದಿವ್ಯಾದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿಯುಂಟೆಂದೇ ಅವನು ಆಗಾಗ ಹತನಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಪುರುಷಮೇಧವಾಗಲಿ, ಇವನು ಅಮರನು ! ಈ ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ ದಿವ್ಯ ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ಕೀರ್ತಿದುಂದುಭಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಚಿರಕಾಲ ಮೊಳಗಲಿ ! ಚಿಃ ! ಮೊಳಗಲೇ

ಬೇಕು, ಎನ್ನಿ! ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಈ ನರಲೋಕದ ವಿನಾಶ, ನಿಶ್ಚಿತ! ಮೂರ್ಖಿ ಒಡೆಶಿಸ್, ಒಬ್ಬ ಏಕಾಕ್ಷನ ಕಣ್ಣು ಕಳೆದರೂ ಆತನ ನೆತ್ತರಿನ ಹನಿಹನಿಗೂ ಅವನ ಪೀಳಿಗೆ ಬೆಳೆಯಲಿದೆ, ಇದನ್ನರಿಯನು ಆತನು!

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಮೇಧಾವಿಗಳು ದೂರದೃಷ್ಟಿಯವರು! ಇವರ ಧೋರಣ ಮಿಗಿಲಾದುದಾಗಿದೆ; ಅವರು ಋಗ್ವೇದಕಾಲಲ್ಲಿಯೆ 'ಅಭಿಜಿತ್' ಎಂಬ ಇಂದ್ರನ ತೇಜೋವಧೆ ಹಲವು ಬಗೆಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದುಂಟು. ವರುಣನನ್ನು ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ 'ಸ್ತೂಪ'ವಾಗಿಸಿದ ಮತ್ತು ಉರ್ವಶಿಯನ್ನು ನಾರಣನು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಕೊಟ್ಟ ಹಾಗಿನ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳುಂಟು! ನಾರಣ (: ನಾಗ), ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಮಿತ್ರ (ಸೂರ್ಯ)ನ ಸಂಗಾತಿ ವರುಣನನ್ನು ತನ್ನವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ, ಅವಳನ್ನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ ಇಂದ್ರನು 'ಅಭಿಜಿತ್' ಎಂಬ ಭೂಮಿಕೆಯ ವೃತ್ರಘ್ನದೇವನಾಗಿ ಉಳಿಯಲು ಹೇಗೆ ಶಕ್ಯ? ಅಂದು ಬಾಳನೊಳಗಿನ ಜೀವನ–ಮೂಲ್ಯಗಳಾಗಿ 'ಅಭಿ' ಸ್ವರೂಪೀ ಶತ್ರುವನ್ನು ಎದುರಿಸುವವನೆಂಬ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರನನ್ನು, ಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ ಈ ನಾರಾಯಣೀಯ ಅಸ್ತ್ರ : ವಿಷ್ಣುಮಾಯೆ ಅಮೋಘವಲ್ಲವೆ? ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಈ ಮೂರು ಕಥೆಗಳು, ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಉಪ–ಸ್ತಂಭಕವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತವೆ : ೧) ಪುರುಷ–ಮೇಧ, ೨) ಸರ್ಪ–ಮೇಧ; ಮತ್ತು ೩) ಅಶ್ವ–ಮೇಧ.

೧) **ಪುರುಷಮೇಧೀ ಸಂಪ್ರದಾಯ :** ಸಾವಿರ–ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕಿ ಇರುವ ನಾಗಾ ಸಾಧುಗಳ ತಂಡಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಸೇತು ಹಿಮಾಚಲ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಯುಗವು ಒಂದಾಯ್ತು. ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರನು ಬಂದಾಗ, ಆ ವಿಶ್ವವಿಜೇತನನ್ನೂ ತುಚ್ಛತೆಯಿಂದ ಕಂಡ ಕೌಪೀನವಂತರೊ ಅಥವಾ ಅಪರ್ಣರೋ ಆದ ಸಾವಿರಾರು ಪರಿವ್ರಾಜಕರ **'ಏಕಂ : ಸಂತರ :' ತತ್–ಪುರುಷನ** ಉಪಾಸಕರ ತಂಡಗಳನೇಕ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುವು. ಕ್ಷುದ್ರ ಹೊನ್ನು–ಮಣ್ಣಿಗಾಗಿ ಆಸೆಪಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದ ದಾಳಿಗಾರರ ಅಜ್ಞಾನದ ಬಗೆಗೆ ಅವರು ದುಃಖಿಸಿದರೆ ಹೊರತು ಭಾರತಮಾತೆಯ ಮೇಲೆ ಪರಪುರುಷರು ಏರಿಬಂದು ದಾಳೀ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಆದಿಭೌತಿಕ ಮೂರ್ಖಕೃತಿಯ ಬಗೆಗೆ ರೊಚ್ಚಿಗೆ ಏಳಲಿಲ್ಲ! (ಕ. ಸ, ಪ್ರೂ. ಪೀ. I. ಪು. ೨೮೪–೮೮). ಇದೆಲ್ಲವೂ ಗೀತಾ ಧರ್ಮಾನುಸಾರಿ ವರ್ತನವೇ. ಏಕೆಂದರೆ

'ಹೇ ಭರತ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆ, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾಗು (.... ಯುಧ್ಯಸ್ವ ಭಾರತ)ಎಂದು ನರನಿಗೆ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬೋಧಿಸುವುದು ನಿಜ, ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ಗೀತೆ ಪ್ರೇರಿಸುವ ಯುದ್ಧ ಎಂತಹದು ? ಗೆಲ್ಲಹೇಳಿದ ಶತ್ರುಗಳು ಯಾರು ? ಈ ಭಗ-ವಂತನ ಗೀತೆ, ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ ಬರುವ ಸುಮಾರಿಗೆ ಪ್ರೈದಾಳಿತ್ತು. ಆಗ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಸಂನ್ಯಾಸಧರ್ಮ ಪ್ರವರ್ತಕರಾಗತೊಡಗಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ! ಗೀತೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ, "ಜಹಿ ಶತ್ರುಂ **ಮಹಾಬಾಹೋ!** " ನಿಜ. ಈ ಶತ್ರು ಯಾರು **ಕಾಮರೂಪಂ ದುರ್ ಅಸತವ್'!** ಎಂಬ ಗೀತೆಯ ಆದೇಶದ ಅಂತಸ್ಥ ಅರ್ಥವು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಲು, ಗೀತೆ ಪ್ರೈದಾಳುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ವೈಚಾರಿಕ ಸಂಘ ರ್ಷವು ಗೊತ್ತಿರುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಋತ: ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ **'ಅಸತಃ ಸತ್'** ('ಅಜಾಯತ') ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಜೀವನ ರೀತಿಯನ್ನು ನಷ್ಟಪಡಿಸಲು ಈ ಆದೇಶವು ಇದ್ದಿತು. ಹೊರತು, ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ, ಜೀವನದ ಸಮೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಲು, ಗೀತೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಜೀವನದೊಳಗಿನ ಅನ್ಯಾಯ ಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಹೋರಾಡುವ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದವರ ಪರಂಪರೆ, ಕ್ರೈಸ್ತರು ಸಂನ್ಯಾಸ ಪಂಥೀಯರು ಎಂದರೂ ಆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಜೀವನ ಸಮ್ಮುಖ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ವಂದ್ಯ ವಿವೇಕಾನಂದ, ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕ, ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗಿಂತ ಮುಂಚಿನ ಪೀಳಿಗೆಯಿಂದಲೇ ನಡೆದು ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತಲ್ಲ! 'ಪುರುಷನ ಮೇಧವು, ಐಹಿಕ ಪೌರುಷದ ಲೌಕಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಹೋಮ ಮಾಡಿದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸಂಸ್ಕಾರವಾಗಿದೆ. 'ಸರ್ಪ : ಸೈತಾನ' ಎಂದಾಗಲೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥೀಯ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಮೇಧ ಅಂದೇ, ಒಂದು ಬಾರಿ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಗ್ರೀಕ-ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅಲ್ಲಿದ್ದಿತೆಂದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುವ, ಸ್ವಲಿಂಗ ಚ್ಛೇದಿಗಳ ಜೀವನದ ಆಕೃತಿಯೆ, ಬಳಿಕಿನ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥೀಯ ಕುಮಾರ-ಕುಮಾರೀ ಜೀವನರೀತಿಯಾಗಿ-ಅಂದಿನ 'ಸಮಯ'ಕ್ಕೆ ರುಚಿಸುವ ತಕ್ಕ ಆಕೃತಿ ಯಾಗಿ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು; ಹಾಗೂ ದಿವ್ಯ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಜನಮನದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು; ನಿನ್ನೆಯೇ ಕೆಲವೊಂದು ಮಾರ್ಪಾಟಗಳಾಗಿ 'ಇಂದು' ಆಗುವುದು ಉಂಟಷ್ಟೆ ? ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಎಂದರೆ ನಿನ್ನೆ-ಇಂದುಗಳೊಳಗೆ ಇರುವ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಯದವರು

ಅಥವಾ 'ಇತಿಹಾಸ' ಎಂಬುದನ್ನೇ ಅಪಮಾನ್ಯ ಮಾಡುವವರು ಮಾತ್ರ ಒಪ್ಪಿ ಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಬಾಳಿನೊಗೆ ಕಾರ್ಯ–ಕಾರಣ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಜನದ ಆಚಾರ–ವಿಚಾ ರಗಳು ಆಕಾರ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ: ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ಘಟನೆಗಳು ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಿಯತಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿವೆ ಎಂಬುದೇ ಪ್ರಾನ್ಯವಿರದ ಪಲವು ಒಳಭೇದಗಳ ನಾಗ ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಉಂಟೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ಮಾತು,

೨) **ಸರ್ಪ–ಮೇಧ** ಮತ್ತು ಪುರುಷಮೇಧ ಭಿನ್ನವಲ್ಲ! ಇಂದಿನ ಪಾಠದ ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠಾದಿಗಳಿಂದ ಆಗಿರುವ ಇಂದ್ರನ ತೇಜೋ ವಧೆಯು ಸಾಕಾಗದೆ, ಮಾನವ ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುವ ವೀರನ–ಪ್ರತೀಕವಾದ 'ಇಂದ್ರ' ಸಂಕೇತವನ್ನು ಇನ್ನೂ ನಿಷ್ಪ್ರಭವಾಗಿಸುವದಕ್ಕೆ ಸರ್ಪಯಾಗದ ಒಂದು ನೆಪವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.–ಕೃಷ್ಣ ದ್ವೈಪಾಯನನು! ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಮಹಾಭಾರತದ ಅಂಗವಾಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ. 'ಪರೀಕ್ಷಿತ'ನೆಂಬ ಒಂದು ಪಾತ್ರದೊಡನೆ ಸರ್ಪದ ಕಥೆಯನ್ನು ಅಂಟಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಮೇಲಿಯೆ ತೋರುವಂತಿದೆ. ಈ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಸರ್ಪ ಸಂಕೇತದ ಅರ್ಥದ ಬಗೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವೂ ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ನಾಗ: ಸರ್ಪ ಈ ಸಂಕೇತವು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪಾತಳಿಗಳ ಮೇಲೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತದೆ. 'ಸರ್ಜಕ ಶಕ್ತಿ'ಯ ಸಂಕೇತ ಎಂಬ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ–ಸರ್ಪ ಸಂಬಂಧವೇ ಬರು ವುದಿಲ್ಲ. ಸವಿತೃ (: ಇಂದ್ರ) ಭೂಮಿಕೆಯು 'ಸೃಷ್ಟಿ', ಜ್ಞಾನ: ಪ್ರಕಾಶದ ಮೂಲಕ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವುದೇ ಹೊರತು, ಅದು ಅಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಗರ್ಭ ಧಾರಣಾ. ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವುದೆಂಬ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ 'ಧೀ'–ರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಸವಿತೃ: ಇಂದ್ರ ಪಂಥೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಪ ಎಂದರೆ ಆಪತ್ತು, ಆಕಸ್ಮಿಕ ಗಂಡಾಂತರ, ಅಜ್ಞಾನ–ಕತ್ತಲೆ, ಜೀವನ ಶೋಷಕ ಘಟನೆ ಗಳು. ಹೊರತು ನೈಸರ್ಗಿಕ–ಸಾವು, 'ಉರ್ವಾರುಕಂ ಇವ' ತುಂಬಿನಿಂದ ಕಳಚಿ ಬೀಳುವ ಪಕ್ವಫಲದಂತೆ, ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹವೇ. ಆದಕಾರಣ ಸರ್ಪ–ಅಪಮೃತ್ಯು ಮಾತ್ರ. ಇಂತಹ ಸರ್ಪ: ಅಹಿಯನಾಶವೇ ತನ್ನ ಜೀವಿತ–ಕಾರ್ಯವೆಂಬ ಹಾಗಿನ ದಿವ್ಯ ದೈವತ ಶಕ್ತಿ ಇಂದ್ರನು, ಸೂರ್ಯನ ಇನ್ನೊಂದು ನಿಲುಮೆ.

i) ಅದಿತಿ: ಆದಿಶಕ್ತಿ: ಸಲಿಲ ಸ್ವರೂಪಿ: ಸರ್ಪ ಸ್ವರೂಪಿ. ಇವಳದೇ ಪರ್ಯಾಯ ರೂಪ, ಶಂತನುವಿನ ಕೈಹಿಡಿದ ದೇವಲೋಕದ **ಗಂಗೆ** ಎಂಬ

ಪ್ರೇಯುಸಿ. ಈ ಪಾತ್ರಗಳೇ ಮೂಲತಃ ಸಾಂಕೇತಿಕ ! **ಶಂ**–ತನುವಿಗೆ **ಗಂ**ಗೆ ಯಲ್ಲಿ ಆದ ಎಂಟು ಮಕ್ಕಳು **ಅಷ್ಟ–ವಸುಗಳ** ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದ, ಎಂದು ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನ ಪ್ರಣೀತವೆಂಬ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲೇ ಹೇಳಿದೆ ! ಹೀಗೆ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನವಾಗಿ 'ಅದಿತಿ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ವೈದಾಳಿದ ಕಥೆ, ಮಹಾ ಭಾರತ ಎಂದು ಕೌರವ–ಪಾಂಡವರ ಈ ಜನ್ಮದ ಮೂಲ–ಪೀಠಿಕೆಯೇ ಹೇಳು ತ್ತಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ– ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪವೆದ್ದೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾದ ಅಂಶವು ತೀರ ತುಸು ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು, ಎಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಿಕ್ಕಾಗುವುದೆ ?

ii) 'ದ್ರಪ್ಸ' : (ಸ್ಕನ್ನಃ) ಕೃಷ್ಣ ! ಅಂಶುಮತೀ ನದೀನೀರಿನಲ್ಲಿದ್ದವ: ಶೃಂಗಯುಕ್ತ ಸರ್ಪಶುಷ್ಣ; ಕೃಷ್ಣ: ದ್ರಪ್ಸನು ಎಂದರೇನು ? ಯಾವ ಆಕೃತಿ ? ಅಜ–ಏಕಪಾತ್ ಅಹಿಬುಧ್ನ್ಯ **ರಸಹನಿವ ಅಶ್ವತ್ಥ,** (ಮರುತರ ವಾಹನ) ಪೃಷತ್ (ಹನಿವ) **ಅಶ್ವ,** ಅನಿಮಿಷ (ರಸಸ್ರಾವದ ವರಂಣನ) ಅಕ್ಷ ಈ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಹನಿವ : ದ್ರಪ್ಸಿ ಕರಿಯನು, ಹ್ರಸ್ವ : ವಾಮದೇವನ ನೆನಪು ತಂದುಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಕರಿಯ ಕೃಷ್ಣ, ನೀಲಾಂಗ=ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ ವಿಷ್ಣು ಇವರು ಏಕರೂಪರೆಂದು ಇರುವ ಸನಾತನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು 'ಅಂಧ' ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲ. ದಿವ್ಯಾಕ್ಷ ದರ್ಶನ ಸಿದ್ಧಿಯವರ ಶ್ರದ್ಧೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ—ಬೃಹಸ್ಪತಿಯರಿಂದ ಹತನಾದವನು ಈ 'ಧ್ರಪ್ಸಃ ಕೃಷ್ಣಃ' ! 'ಚರಿಷ್ಣ್ವಣವಂ' ಪುರದ ಶುಷ್ಣನಂತೆ ಜಲಾಶಯಸ್ಥ ಅಸುರನೊಬ್ಬನು ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತರು ! ಎಂದರೆ ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃರು ! ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ : ಕೃಷ್ಣನೆ, 'ಚರಿಷ್ಣ್ವಂ' ಪುರದ ಬದಲು, (ಕೃಷ್ಣ) ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಹಾಭಾರತದ ಕರ್ತೃ ಮತ್ತು ಮಹಾ ಭಾರತ ಕಥೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಪಾತ್ರ, ಈ ಉಭಯ 'ಕೃತಿ'ಗಳ ದಿವ್ಯಪುರುಷನ ರೂಪ ದಲ್ಲಿ ಅಮರನಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ದರ್ಶನ ಸುಲಭನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಅಮರನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಈ ಮಹಾಕವಿ ! ವ್ಯಾಸನೂ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಅವತಾರವೇ ಎಂದು ಸಾಂಪ್ರ ದಾಯಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಂಟು ! ಏಳು ಹುತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಮ್ಮನ ಮಗ : ಪರಶು (ಧರ) ರಾಮನೂ ಸರ್ಪರೂಪನಾಗುತ್ತಾನೆ : ಸಪ್ತವಲ್ಮೀಕಿ ಪುತ್ರ ! (ವಾಸೀಹಸ್ತ ತ್ವಷ್ಟಾರನ=ತಕ್ಷನ ನೆನಪುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿ); ಇವನೂ ಹಾಗೂ ಶಿವ–ಧನುಷ್ಯ ಎತ್ತಿದ ಕೋದಂಡ–ರಾಮನೂ ಒಂದೇ ಅವತಾರ. **ತತ್ : ಏಕಂ ಸಂತಂ**

ಬಹುಧಾ ಕಲ್ಪಿಯುಂತಿ! ರಾಮನು ಶೇಷಾವತಾರನೆಂಬ 'ಲಕ್ಷ್ಮಣ'ನ ಅಣ್ಣ! ಏಂಪರೇನಾಯ್ತು ? ಪರಶು–ಧರ : ರೇಣು–ಪುತ್ರನು; ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿರುವ ಪಲ್ಲಮ್ಮ : ಅದಿಯ ಒಡಲೊಳಗಿಂದ (ಸಲಿಲದಿಂದ) '**ತೀವ್ರೋ ರೇಣುಃ**' ಒಂದು ಹೊರ ಸೆಗೆದಿತು (ಋ. X. ೭೨–೫), ಎಂಬ ಆ 'ತೀವ್ರ' ಮನೋ ಭಾವದ ಲೋಕಸಂಹಾರಿ ಸತ್ಪುತ್ರ ಪರಶು–ಧರ ರಾಮನು.

ಲೋಕದುಃಖದಿಂದ ಮರುಗಿ ಅಲ್ಲ; ಪಕ್ಷಿ–**ಮಿಥುನದ ದುರಂತ** ನೋಡಿ ವಿಪ್ಲಲನಾಗಿ. ಮಮ್ಮಲನೆ ಮರುಗುವಾಗ ಹೊರಬಂದ ದಿವ್ಯವಾಣಿಯು, ರಾಮನ ಅಯನದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿದೆ, ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ' ಪಂಥೀಯ ರಹಸ್ಯವಡಗಿದೆ, ಈ ಕರುಣಾಮಯ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಆಕಾರ ಪಡೆದ ಜಾನಕೀರಮಣ ರಾಮನು, ಪರಶುಧರ–ರಾಮನ ಎಂದರೆ, ಆ ತತ್=ಏಕಂ: ಸಂತನ ಇನ್ನೊಂದು ಆವೃತ್ತಿಯೆಂಬುದು ನಿಜವಿದ್ದರೂ ಇದು ಎಂತಹ ಅಹಿಂಸಕ ಪ್ರತಿಮೆ! ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಹೇಗೆ ? ಪರಶುಧರನಿಗೆ ಅವನ 'ಪ್ರಿಯೆ' ಇಲ್ಲದ್ದ ರಿಂದ ಇವನು ಸದಾ ಸಂತಪ್ತನೇ ಸರಿ! ಆಪದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದ ವಾಡಬ ಅಗ್ನಿ! ಅಪೋಂನಪ್ತೃ ಪರಂಪರೆಯ 'ಪುರುಷ': ವೃಷಭರ ಚಿತ್ರಗಳು, ಬದಲಾಗುತ್ತ ನಡದ ಸಾಮಾಜಿಕ 'ಸಮಯ'ದ ಆಚಾರ, ಅಭಿರುಚಿಗೆ ಸರಿಹೋಗುವಂತೆ, ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇದ್ದರೆ ಈ ಆಪ: ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪರಂಪರೆಯೇ ನಷ್ಟವಾಗ ಬಹುದಲ್ಲ! ಶೇಷನ ಅವತಾರವೆಂಬ ಬಲರಾಮ ಹಾಗೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಆಕೃತಿ ಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯ ಹುಡುಕಬೇಕು! ಬಲದೇವನಿಗೆ **ತಾಳೆಮರ** ಧ್ವಜ; ಲಾಂಗಲ ನೇಗಿಲು ಕೈಯಲ್ಲಿ! ಬಲದೇವನಲ್ಲಿ ರಸ, ಸರ್ಪ ಎರಡೂ ಜೀವಂತ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಇವನೆದುರು ಶೇಷನೆಂಬ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸಪ್ಪೆ! ನಾಗರೇ ಪ್ರಮುಖ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಬುದ್ಧನು ಐದು ಹೆಡೆ ಸರ್ಪಹನ್ನದ ತೀರ್ಥಂಕರರು ಅಹಿಂಸಕರಾಗಿಲ್ಲವೆ?

'ಪ್ರಸ್ನಃ' 'ಸ್ಕನ್ನಃ' 'ಭಗ–ವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ರಾಸಕ್ರೀಡೆ. ಗೋಪಿಯ ರೊಡನೆಯ ಲೀಲೆಗಳ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಜನಮನದಲ್ಲಿ 'ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬಗೆಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರವು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ರಾಸಕ್ರೀಡಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮದ ಉದಾತ್ತ ಅರ್ಥವುಂಟೆಂದು ಮಹಾಮಹಾ ಮೇಧಾವಿಗಳು ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರೂ, ಜನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಈ ದುರ್ಭಾವವನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿ, ಮರಳಿ ಶೇಷ: ನಾಗ ದೈವತದ ಭಕ್ತಿ

ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು (ಚದಿಷ್ಣು) ವಲ್ಮೀಕದಿಂದ ಓರ್ವವಾಲ್ಮೀಕಿ (: ನಾಗ) ಅವತರಿಸಲೇ ಬೇಕಾಯ್ತು!

ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಗ್ರಹಿಕೆಯಂತೆ, ಶ್ರೀರಾಮಾವತಾರ, ಕೃಷ್ಣನಿಗಿಂತಲೂ ಮುಂಚಿನದು.ಆದರೆ ಈ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದ್ದರೂ ರಾಮಾಯಣ ಕಾವ್ಯದ ಅಲಂಕರಣ, ಭಾಷೆ ಅರ್ವಾಚೀನ. ಎಂಬುದ ಬಚ್ಚಿ ಉಳಿಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ! ಶ್ರೀರಾಮಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಚಾರವು, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಭಕ್ತಿಯ ತರುವಾಯದ ಘಟನೆಯಾಗಿರುವುದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಬಂಗಾಳದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂಶೋಧಕರೊಬ್ಬರು ಭಕ್ತಿಸಂಪ್ರದಾದ ಸಮಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಭಕ್ತಿಯ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಲು ಶ್ರೀರಾಮಚರಿತದ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಜನಕ್ಕೆ ಬೋಧಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ತೀವ್ರವಾಯಿತು, ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದು ಸಮರ್ಪಕವೆ ಇದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಬಲದೇವ ಇಬ್ಬರೂ ನಾಗರೇ ಆದರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೂ ಬಲರಾಮನಿಗಿಂತ ಅರ್ವಾಚೀನ ಆಭಿರ;ಜಿಗೆ ಸರಿ ಹೋಗುವಂತಹದು; ರಾಮ ಹಾಗೂ ಕೃಷ್ಣರ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲೂ ಹಿಂದಿನ ದೋಷ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ಆದರೂ ಮುಸುಕಿನೊಳಗೇ ಸರ್ಪಸಂಪ್ರದಾಯದ ಗುಹ್ಯಸಂಕೇತ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬರೆದ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ರಾಮಾಯಣ.

iii) 'ದೃಪ್ಸ:' ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಚರಿತೆಯ ಮೂಲತಃ ಸಾಂಕೇತಿಕವಿರುವಾಗ, ಮಹಾಭಾರತದೊಳಗಿನ ಸರ್ಪ–ಯಾಗದ ಕಥೆಯು ಕೇವಲ ಪ್ರಚಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದುದು, ಎಂದು ತನ್ನ ತಾನೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

೪) ಸರ್ಪಯಾಗದಂತೆ **'ಅಶ್ವ'–ಮೇಧಯಾಗವೂ ಅರ್ಥವಿಹೀನ ಕೃತಿಯೆನಿಸುವಂತಿದೆ, ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ.** ದಾಯಾದಿಗಳ ಸಂಹಾರದಿಂದ ವಿಹ್ವಲನಾದನೆಂಬ 'ಧರ್ಮ'–ರಾಜನು ಕಾಲ್ಕೆದರಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸುವ ಸ್ವರೂಪದ ಅಶ್ವಮೇಧದ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಎಂದರೆ ನಂಬುವುದು ಹೇಗೆ? 'ಅಶ್ವ'ವೂ ಆಪ;ರಸ ಪಂಥೀಯ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವನ್ನುಳ್ಳ ಒಂದು 'ಗುಹ್ಯ' ಪ್ರತಿಮೆ! 'ಅಶ್ವಃ ಸಮುದ್ರಯೋನಿಃ' ಎಂದರೆ ಇದೂ ಒಂದು ಸರ್ಪ–ಬಂಧುವಿನ ಸಂಕೇತವೇ ಆಗಿದೆ! ಮಹಾಭಾರತದ ಸರ್ಪಯಾಗವೆಂಬುದು ಕೇವಲ ಪ್ರಚಾ

ರಕ ತಂತ್ರದ ಕಥೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಲು, 'ಅಶ್ವ' ಸಂಕೇತದ ಅಂತರಾರ್ಥ ವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಅವಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಗಂಗಾಪುತ್ರ: ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನ ರಚಿತ ಮಹಾಭಾರತವು ತನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ಅದೇ ಒಂದು ಇಡಿ ಪ್ರತಿಮೆ; ಅಪ: ರಸಪುತ್ರನ ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯವು, ನಾನಾ ನಾಮರೂಪಗಳಲ್ಲಿ 'ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ' ದೈವತದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮೂಡಿಸುವ ಅಮೋಘವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಯೇ ಆಗಿರುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೆ ಸರಿ,

ವಿಖ್ಯಾತ ಸಂಶೋಧಕರಾದ ಪಿಂಟರನಿಟ್ಸರು,ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು **ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಪರ ಜೀವನದ ವೀರಗಾಥೆ** ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಿ ಮೋಸ ಹೋದುದುಂಟು; ಡಾ. ವಿ. ಎಸ್, ಸುಕಥನಕರರ ಕೊನೆಯ ನಿರಾಶಾವಾದದಿಂದ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತದೊಳಗಿನ ನಲದಮಂತೀ ಕಥೆ, ಯುರೋ ಪೀಯ ವಿದ್ವಾಂಸ ರಸಿಕರ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮೊದಲು ಸೆರೆಹಿಡಿದಿತ್ತು. ಹಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮಹಾಭಾರತದ ವ್ಯಾಸಂಗಿಗಳಾದರು. ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನೋದಿ ಹರ್ಷಚಿತ್ತರಾದ ಪಿಂಟರ್‌ನಿಟ್ಸ್, ಒಂದು ಮಾತಿಗಾಗಿ ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟುದೂ ಉಂಟು. ಅವರು ಬರೆದ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತನ್ನು ವಿವರಿ ಸಿದ್ದಾರೆ: ಎಷ್ಟು ಸುಂದರ ಕಾವ್ಯ! ಆದರೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರ್ಥೀ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕೈಯಾಡಿ, ತೀರ್ಥ-ಮಹಾತ್ಮ್ಯಾದಿಗಳು ಸೇರಿ ಸುವರ್ಣ ಪುಷ್ಪ-ದಕ್ಷಿಣಾದಿ ಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಹಂಚಿಕೆ ಇರುವ ಕಥೆಗಳು ಉಂಟು. ಜೈನ-ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ನಿರಾಶಾವಾದದ ಪ್ರಚಾರಕ ಕಥೆಗಳೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಪ್ರವೃತ್ತಿಪರ ಜೀವ ನದ ಆ ಸುರಮ್ಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಅಂದಗೆಡಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಜೊಳ್ಳು ಬೆಳೆದು ಮೂಲ 'ಜಯ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು, ಮಹಾಭಾರತದ ಇಂದಿನ ಹೆಬ್ಬೊತ್ತಿಗೆ ಯಾಗಿದೆ. ಎಂದು ಅವರು ವಿಷಾದಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಮಹಾಭಾರತದ ಸಂಶೋಧಿತ ಶುದ್ಧ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸಿದ್ದುಂಟು.

ಆಧುನಿಕ ಸಂಶೋಧನ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪಳಗಿದವರೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಡಾ. ಸುಕಥನಕರರು, ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನೇ ಧಾರೆ ಎರೆದರು. ಮಹಾಭಾರತದ ಸಂಶೋಧಿತ ಸಂಪುಟಗಳು ಹಲವು ಪ್ರಕಟವಾದವು. ಡಾ. ಸುಕಥನಕರಿಗೆ ಈ ಸಂಶೋಧನದ ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಪರಿಶ್ರಮ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಅವಾಂತರದ ತಾಪದಿಂದಾಗಿ ಆರೋಗ್ಯ ಇಲ್ಲವಾಯಿತು. ಮುಂಬೈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾ

ನಿಲಯಂದವರು ಡಾ. ಸುಕಥನಕರರಿಂದ ಮಾಡಿಸಿದ ನಾಲ್ಕು ಉಪನ್ಯಾಸಗಳೇ ಅವರ ಕೊನೆಯ ಉಸಿರಾಯ್ತು. ಮಹಾಭಾರತದ ಆಶಯವನ್ನು ಕುರಿತು (Meaning of ಮಹಾಭಾರತ) ಅವರು ಹೇಳುವಾಗ, ತಾವು ಈ ವರೆಗೆ 'ಪಾಠಾಂತರದ ಭಾಗವು ಇದು.' 'ಮೂಲ ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಇದಲ್ಲ' ಎಂಬ ವಿಚಾರದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಇಡೀ ಕಾರ್ಯದ ಬಗೆಗೇ ಸಂದೇಹ ವುಂಟಾದುದನ್ನು ಅವರು ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ! ಹೀಗೆಯೆ ನಾವು ಈ ಮಹಾಭಾರತದಿಂದ ಒಂದೊಂದು ವಿಸಂಗತಿಗಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಕಥೆ–ಇತ್ಯಾದಿ, ತೆಗೆಯುತ್ತ ಹೋದರೆ, ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಕೈಗೆ ಹತ್ತದೆ ಹೋದೀತು ! ಎಂಬ ಭೀತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ !

ಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಚಾರವಂತರು, ಸಂಶೋಧಕರು ಆದ ಡಾ. ಸುಕಥನಕರರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವು, ಅಸಫಲವಾದ ಅನುಭವವು ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು ? 'ಮಹಾ ಭಾರತವು ಪ್ರವೃತ್ತಿಪರ ಜೀವನಗಾಥೆಯಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು' ಎಂಬ ಮೂಲ ಗ್ರಹಿಕೆಯು ಸರಿಯಿದ್ದರೆ ಈ ನಿರಾಶೆಯುಂಟಾಗುವ ಕಾರಣವೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ವಿಂಟರ್ ನಿಟ್ಸ ಪ್ರಭೃತಿಗಳ ಗ್ರಹಿಕೆಯೇ ಮೂಲತಃ ತಪ್ಪಾಗಿದೆ, ಎಂಬುದು, ಈ ವಂಶ-ವೃತ್ತದ ಆರಂಭದ ಭೀಷ್ಮನ ತಾಯಿಯ ಕಥೆಯಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುವಂತಿದೆ ! ಋಗ್ವೇದದ 'ಅದಿತಿ' ಎಂಬ ಲೋಕಮಾತೆ, ನಿಜವಾಗಿ ಕಾಲಿ : ಮೃತ್ಯು ದೇವತೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ; ಈ ಅದಿತಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಅವತಾರವೇ, ಶಂತನುವಿನ ಪ್ರೇಯಸಿ ಗಂಗಾದೇವಿ ! ಮೃತ್ಯುದೇವಿಯ ಅಂಶ :ಭೀಷ್ಮ, ಚಿತ್ರವೀರ್ಯಾದಿ ಏಸೆಲ್ಲ ಪೀಳಿಗೆ ! ಎಂದರೆ ಇದರ ಅರ್ಥ : 'ಪ್ರಪಂಚವು ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿದೆ' ಎಂಬ ನಾಗಪಂಥೀಯ ಮೂಲಭೂತ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುವ ಒಂದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯು, ಈ ಮಹಾಭಾರತ! ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಈ ಅರ್ಥವೇ ಉಂಟು (೧–೨–೧). ಭಾರತಾಂತರ್ಗತ ಗೀತೆಯಲ್ಲೇ ಹೇಳಿ ರುವಂತೆ 'ಅಜ್ಞಾನಾಂ ಕರ್ಮಸಂಗಿನಾಂ' ಬುದ್ಧಿಭೇದವಾಗಬಾರದು, ಅವರ ಮನ ರಂಜನೆ ಮಾಡಮಾಡುತ್ತಲೆ 'ಈ ಸಂಸಾರವು ಒಂದು ಮಾಯೆ' ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಡುವ ಧೂರ್ತತೆಯಿಂದ ಬರೆದ, **ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಗಳ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಇರುವ ಮಹಾಕೃತಿ ಈ ಮಹಾಭಾರತ.** ಗೀತೆಯು ಮಹಾಭಾರತದ ಅಂಗ. ಆದಕಾರಣ ಗೀತೆಯು ಕಪಟು ವ್ಯಾಮಿಶ್ರಶೈಲಿಯ

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲೇಬೇಕು. "ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಠಾಂತರಗಳಿವೆ, ೨-೩ ಭಿನ್ನ ಮತಗಳ ಹೆಣಿಕೆಯಿದೆ", ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಸಂಶಯಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ! ಇವರೊಳಗಿನ ಪಾಠಾಂತರವೆಂದು ಒಂದೊಂದು ಶ್ಲೋಕ ತೆಗೆದು ಬಿಡುವುದೆ ಅಶಕ್ಯವಿದೆ. 'ವಿಶತ್ ವಿಮೃಶ್ಯ ಅಶೇಷೇಣ ಯಥೇಚ್ಛಸಿ ತಥಾ ಕುರು' ಎಂಬ ಮಾತಿನ ಮುಂದೆಯೆ, 'ಸರ್ವಧರ್ಮಾನ್ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ಮಾಮ್ ಏಕಂ ಶರಣಂ ವ್ರಜ' ಈ ಶ್ಲೋಕವಿದೆ! ಇವೆರಡೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿಸಂಗತ! ಯಾವುದನ್ನು ಕತ್ತರಿ ಹಾಕುವದು ? 'ವಿಮರ್ಶೆಯೆ ಬೇಡ' ಎಂದು ನೇರವಾಗಿ ಹೇಳಿದರೆ ಈ 'ಬುದ್ಧಿ'ವಂತರೆಂಬ ಜನ, ಗೀತೆಗೆ ಕಿವಿಗೊಡಲು ಶಕ್ಯವೊ ? **ಜೈನ-ಬೌದ್ಧಪಂಥೀಯ ನಿರ್ವೇದೀ ಶತ್ತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ಕಥೆಗಳು, ಮಹಾಭಾರತದ ಮೂಲ ರಚನೆಗೆ ವಿಸಂಗತವಾಗಿವೆ, ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯೆ ಮೊದಲು ಸರ್ವಥಾ ತಪ್ಪು.** ಇದರಿಂದ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಏನೆಲ್ಲ ಪರಿಶ್ರಮ ವ್ಯರ್ಥವಾದಂತೆ ಎನಿಸಿದ್ದಾಯ್ತು.

ಆದರೆ ಮಹಾಭಾರತದ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿ : ಕಟ್ಟಡ ಮಯಸಭೆಯ ಶೈಲಿಯಾಗಿರುವುದಾದರೂ ಮಹಾಭಾರತ ತಾತ್ಪರ್ಯ ರೂಪ ನಿರ್ಣಯ : ಫಲಶ್ರುತಿ, ಸರ್ಪಯಾಗದ ನಿಃಸಂದಿಗ್ಧಾರ್ಥದ ಕಥಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೈದಾಳಿ ನಿಂತಿದೆ: **ಇಂದ್ರನು ತಕ್ಷಕ: ನಾಗನ ಮಿತ್ರನು; ಅವನು ವೃತ್ರ ಹಂತಕನಲ್ಲ, ನಾಗರಕ್ಷನು!** "ಅಹಿಂಸಾ ಪರಮೋಧರ್ಮಃ" 'ಪರೋಪಕಾರಾಯ ಪುಣ್ಯಾಯ; ಪಾಪಾಯ ಪರಪೀಡನಮ್' ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ದಿವ್ಯ ಜೀವನ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನೀಯುತ್ತ ಬಂದ ಅಮೋಘವಾಣಿಯ ಗ್ರಂಥ ಮಹಾಭಾರತ! ಈ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗ್ರಂಥದ ದಿವ್ಯೋಪದೇಶ : ಶರಣಾಗತರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು. ಭಾರತದ ರಾಜಪುತ್ರರು, ಮಹಾಭಾರತದ ಆದೇಶಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಶತ್ರು, 'ಶರಣು' ಎಂದೊಡನೆ ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವುದು: ಅವರಿಗೇ ಮರಳಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೂರಿಸುವುದು: ಅವರೇ ನಾಳೆ ಇಮ್ಮಡಿ ಬಲ ಪಡೆದು ಏರಿಬರುವರೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತರೂ ಶರಣಾಗತರೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂತಹ, ಅಪೂರ್ವವಾದ ಉದಾಹರಣಗಳು ಭಾರತದ ಗತೇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿವೆ. ಸಿಕ್ಕ ಹಾವು ದೂರ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಬರುವ ವ್ರತಾಧಾರಿಗಳು ಇಲ್ಲವೋ ಇಂದಿಗೂ! ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಪೌರುಷೇಯ ಪರಮಾತ್ಮ ಶಕ್ತಿಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಆದಿಕಾರಣವಾದ ಪ್ರತಿಮಾ

ನಾಗ : ಸರ್ಪ; ಎಂದೇ ಹಾವುಗಳಿಗೆ **'ದೇವ–ಜನ'** ಎಂಬ ನಾಮಸಂಕೇತ ! ಈ 'ದೇವ-ಜನ–ವಿದ್ಯೆಯೆ' ವಿದ್ಯೆ; ಇದೇ ಜ್ಞಾನ, ಎಂಬ ಒಂದು ಕಾಲದ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳ ಆ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ರೂಪಿಸಿದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹಾವಿನ ದ್ವೇಷ, ಕೃತಘ್ನತೆಯು ಲಕ್ಷಣವಾಗಲಾರದೆ ?

ಸರ್ಪಯಾಗದ ಪವಾಡಕಥೆಯ ಪಾತ್ರಗಳು ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನವು ! 'ಯಾಯಾವರ' ತೈತ್ತಿರೀಯ ಸಂಹಿತೆ ! ಜರತ್ಕಾರು ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ! ಅಲ್ಲದೆ ಇವು ಶುದ್ಧ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ! ಸರ್ಪ–ಯಾಗದ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ಜರತ್ಕಾರು : ಸರ್ಪನ ಪುತ್ರ **'ಆಸ್ತಿಕ'** ಇದು ಆಸ್ತಿಕತ್ವದ ಬಗೆಗಿನ ಒಂದು ಭಾವನೆ; ಆಸ್ತಿಕ : ಶ್ರದ್ಧಾವಂತ, ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಲ್ಲ, ಎಂಬ ಸಂಗತಿ 'ಆಸ್ತಿಕನ' 'ತಾಯಿ' ಎಂಬವಳ ನಾಮಸಂಕೇತದಿಂದ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಆಸ್ತಿಕನ ತಾಯಿ ಹೆಸರೂ **'ಜರತ್ಕಾರು'!** ಎಂದೇ ಸಂಪ್ರದಾಯ ! ಆದರೆ **ತಕ್ಷಕ : ನಾಗನ ಈ ಸಹೋದರಿಗೆ 'ಮಾನಸೀ'** ಎಂದೂ ಹೆಸರು ಇರುವುದಾಗಿಯೂ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಿವೆ ! ಜರತ್–ಕಾರು, ಮಾನಸಿ ಇದು ಒಂದೇ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಇರುವುದರ ಔಚಿತ್ಯ ತಿಳಿಯಲು ಇನ್ನೂ ಆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಬೇಕು, ಈ 'ಮಾನಸೀ'ದೇವಿಯು ತನ್ನಂತೆಯೆ ಹೆಸರಿರುವ 'ಜರತ್ಕಾರು' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಗಂಡನ ಅರ್ಧಾಂಗಿ ! ಪತಿ–ಪತ್ನಿಯರಿಗೆ ಒಂದೇ ಹೆಸರು ಏಕೆ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಈ ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪೂರ್ವ–ಪರಂಪರೆ ಹಾಗೂ ಜೀವನಾದರ್ಶದ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಾಗಿ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತದೆ. ಗಂಡು+ಹೆಣ್ಣು ಕೂಡಿದಾಗ **ಪೂರ್ಣ-(ವ್ಯಕ್ತಿ) ತ್ವ** ತಾನೆ ? 'ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ' ಪ್ರತಿಮೆ. ಅಖಂಡಿತ 'ಅದಿತಿ' ಸ್ವರೂಪದ ಜೀವನ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ. ಆಪವು ಇಲ್ಲದೆ ನಪ್ತೃವು ಅಶಕ್ಯ; ನಪ್ತೃವಿನೊಡನೆ ಆಪದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆಯೆ; ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ನಪ್ತೃವಿಲ್ಲದ (ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿ-ಬೀಜ ಇಲ್ಲದ) ಆಪ ಬಂಜೆ ! ಆದುದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಾನ ನಾಮಸಂಕೇತವಿರುವುದೇ ಸೂಕ್ತ ಕ್ರಮ. ಆದರೆ ಪಿತೃ ಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯವರ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಎಲ್ಲ'–ಪ್ಪ–'ಎಲ್ಲಪ್ಪ' ಮಾದರಿಯ ಹೆಸರುಗಳು ಅ–ಸಂಸ್ಕೃತ ಛಾಪಿನವು ಎಂದು ದೂಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ! ಆದರೂ **'ಕುಮಾರ–ದೇವಿ'** ಎಂಬ ವಿಖ್ಯಾತ ರಾಜ್ಞಿಯೋರ್ವಳು ಗುಪ್ತ ಮನೆತನಲ್ಲಿ ಆಗಿದ್ದಾಳೆ ! ಗೋವೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಕ್ರಿಸ್ತಾಬ್ದದ ೪ನೆಯ ಶತ

ಕದ ಸುಮಾರಿನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಾಸನಲ್ಲಿ ಗೀರ್ವಾಣ ಭಾಷೆಗೆ ಅ–ಬದ್ಧವಾದ ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿ ನಾಮಗಳಿವೆ ! ಅದಂತಿರಲಿ.

ಜರತ್–ಕಾರು ನಾಮಸಂಕೇತವು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಅರ್ಥ ವಿಶೇಷವು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ, ಜರತ್ ಎಂದರೆ ವೃದ್ಧ–ಮುಪ್ಪಿನ. 'ಕಾರು' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ದೇಹ ವಾಚಕ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಕೆಲಸ 'ರಥ'; ಈ ಕಾರುವಿನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಜರತ್ : ಅನಾದಿ ಜೀವ; ಇದರಿಂದಾಗಿ ಜರತ್–ಕಾರು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನರ ಪಿಳ್ಳೆಯೂ ಜರತ್ ಕಾರು! ಈ ನರ–ಪಿಳ್ಳೆಯೊಳಗಿನ ಜೀವ, ಇಂದು ನಿನ್ನೆಯದಲ್ಲ, ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವು ಈ ಸಂಕೇತ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ, ನಾಗ : **ಶೇಷ** : ಜೀವ: ಇದು ಅಮರ ತಾನೇ ? **ತನೂ–ನಪಾತ್** : ತನ್ನ ತನುವಿನ ಮಗು. ತಾನೇ ಈ ನಾಗ–ಪುರುಷ. **'ತನು' ಯಾರು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು ?** ಇದು ಸಲಿಲಸ್ಥ ಸ್ವಂಭೂ ಮೂಲಸ್ತಂಭ. ತನು ಮತ್ತು ನಪ್ತೃ ಬೇರೆಯಲ್ಲ: ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಜನ್ಯ ಜನಕ ಭಾವವುಂಟೆಂಬುದು ಮೂಲ ಶ್ರದ್ಧೆ–ಋಗ್ವೇದದ ಅದಿತಿ...ದಕ್ಷರ ಯುಗದಿಂದ: ಅದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನಿಂದ, 'ಅವೆಸ್ತಾ' ದಲ್ಲೂ ಇರುವ 'ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ' ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತದ ಕಾಲದಿಂದ. ಆದರೆ 'ಸಮಯ' ಬದಲಾದುದರಿಂದ ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ: ತನೂನಪಾತ್ : ಅಹಿ ಬುಧ್ನ್ಯ ಈ ಬಗೆಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ದೈವತದ ವೇದಕಾಲದ ಕಥೆಯನ್ನೆ. ವೇದಕಾಲದ ಅಂತ್ಯದಿಂದ ಹೊಸ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕಾಯ್ತು. **ಪಿಂಡದಲ್ಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವುಂಟು,** ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಲು : ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ' ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತವನ್ನೇ ಅ-ವಿಚ್ಛಿನ್ನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಈ 'ಜರತ್-ಕಾರು' ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀ+ಪುರುಷ ವಾಚಕ (ಸಂಯುಕ್ತ) ಒಂದೇ ನಾಮಸಂಕೇತವನ್ನು ರೂಢಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಒಂದಾಯ್ತು ! ಜರತ್ ಕಾರು ಎಂಬ **'ವಾಕ್, ಅರ್ಥೌ ಇವ ಸಂಪೃಕ್ತೌ'** 'ಪೂರ್ಣ–ಬ್ರಹ್ಮ' ಸೂಚಕ ಒಂದೇ ಸಂಕೇತ ನಿರ್ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಉದ್ದೇಶವೆ ಉಂಟು. ಬೃಹದಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ **'ಕತಿ ಗ್ರಹಾಃ'** : (ರಾಹು ಕೇತುಗಳಂತಹ ಸರ್ಪಗಳು :) ಗ್ರಹಗಳು ಎಷ್ಟು ಎಂದು ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಈ ಜರತ್ಕಾರು, ಸರ್ಪಸಂಪ್ರದಾಯದವನೇ ಇರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ ! ಜರತ್ಕಾರುವಿನ ಸ್ತ್ರೀ, ಮಾನಸೀ: ಎಂದರೆ (ಮಾನವ) ದೇಹದೊಳಗಿನ ಅನಾದಿ ಜೀವದ ಸಹ-ಚರಿ **ಮನಸ್ಸು : ಹಾವು**

ಆಯಿತು ! **ಮನಸ್ಸು ಚಂದ್ರ; ಮನೋ–ಜ : ಕಾಮ; ಕೊಂಬಿರುವ ಸರ್ಪ=ಡೈಯೊನೆಸಿಸ್ :** ಗ್ರೀಕ ಕಥೆಗಳ ಕಾಮದೇವ ! ಶುಷ್ಣ–ಕೊಂಬಿರುವ ಸರ್ಪ ! ಚರಿಷ್ಣುಪುರ ಅವನದು ! ದ್ರಪ್ಸಃ : ಹನಿವ ಕರಿಯ ಕೃಷ್ಣನು, ಪುರುಷೋತ್ತಮನು ! 'ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ ಅಶ್ವತ್ಥನು' (ಛಾಂದೋಗ್ಯದ ಉಲ್ಲೇಖದಂತೆ ರಸ ಹನಿವ ವೃಕ್ಷ–ಐರಂಮದೀಯ ಸರದ ತೀರದಲ್ಲಿ; ದ್ರಪ್ಸ : ಕೃಷ್ಣ : ಅಂಶುಮತೀ ನದೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ! ಎಷ್ಟು ಅಂತರ್ಗತ ಅರ್ಥದ ಸುಸಂಬದ್ಧ ಹೆಣಿಕೆ!)

'ಜಾಂಬುವತಿ' ಎಂಬ **ಕರಡಿ** : ಕೇಶಿನಿ : ಕಪರ್ದಿನಿ ಅರ್ಧಾಂಗಿ ಎಂಬ ಸಂಕೇತದ ಪವಾಡ ಕಥೆಯಿಂದ, ಈ ಪುರುಷೋತ್ತಮನು ಕೇಶೀಪುರುಷ : 'ಋಕ್ಷ': ಸರ್ಪ ಸ್ವರೂಪನೆಂದೂ ಸೂಚಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ: 'ಸತ್ಯ'–ಭಾಮಾ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಅದೇ ಆಶಯವೇ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಸತ್ಯವ್ರ ಸತಿ: ಅದಿತಿಯ ಪತಿ, 'ದಕ್ಷ'ನೇ ಈ ಕೃಷ್ಣನು ಎಂದು ಧ್ವನಿತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದೆಲ್ಲವೂ **ತತ್ : ಏಕಂ** ಸತ್ಯದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸುವ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲ. ಈ ಪುರುಷೋತ್ತಮ, ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಯದೆ ರಥದಲ್ಲೇ ಕುಳಿತು, 'ನರ'ನ (: ದೇಹದ) ಸಾರಥಿ ! ಈತನು ಜರತ್–ಕಾರುವೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ ! ಈ ಪುರೀಶಯ ದೇವನ ರಾಜಧಾನಿ, **ಬಾಗಿಲ**–ಪುರ(ಕೋಟೆ) : ದ್ವಾರಕಾ–ಪತಿ; ಇದು ಸಮುದ್ರ ತಟಾಕ. ಯಮುನಾ ತೀರದ ಮಧು–ರೆಗಿಂತ ಔಚಿತ್ಯ ಪೂರ್ಣ ವಾಸಸ್–ಸ್ಥಾನವಿದು. ಇದೂ ಹಾಗಿರಲಿ.

'ಜರತ್–ಕಾರು' ಎಂಬ ಅರ್ಥ–ಗರ್ಭನು (ಗಂಡಸು), **ಯಾಯಾ–ವರ** ತನಯನಂತೆ ! 'ಯಾಯಾ ವರ' ಸಂಕೇತವು ತೈತ್ತರೀಯ ಸಂಹಿತೆಯಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ ! 'ಯಾ' ಎಂದರೆ ಹೋಗು, ಗಮಿಸು; 'ಯಾಯಾ' ಇದೇ ಅತಿಶಯಾರ್ಥದ ದ್ವಿರುಕ್ತಿ, ಇಷ್ಟೇ ಸಾಲದೆ ಇಂತಹ 'ಯಾಯಾ' ಎಂದರೆ ಜಂಗಮ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಇವನು 'ವರ' (ಶ್ರೇಷ್ಠ) ! 'ಯಾಯಾ–ವರ' ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ತಡೆಯದೆ ಅಖಂಡವಾಗಿ ಗಮಿಸುವ ಜಂಗಮ : **ಕಾಲ : ಸರ್ಪವು** ! ಈ ಕಾಲ ಸರ್ಪದ (: ಸರ್ಪ=ನಾರ) ಪುತ್ರರು ನರರು ! 'ನರ' ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಇವನು ಜರತ್–ಕಾರು : ಅನಾದಿ ಜೀವ ! ಈ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ, ಜರತ್ಕಾರುವಿನ ಅರ್ಧಾಂಗಿ ಮನ=ಮಾನಸಿಯ ಕಾರಣ ! ಎಂದರೆ ಈ ಪ್ರಪಂಚ 'ಬಯಲು' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶೂನ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಯ ದರ್ಶನವಿದೆ.

ಜರತ್ಕಾರುವಿನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ. ಅವನು ಮುಪ್ಪಿನವನಾದರೂ ಮದುವೆಯಾಗಲಿಲ್ಲವಂತೆ! ಏನು ಕಾರಣ—ಎಂದರೆ ತನ್ನ ಹೆಸರಿನ ಹೆಣ್ಣೇ ಆತನಿಗೆ ಬೇಕಿತ್ತಂತೆ! **ಈ ಏಕನಾಮ ಪತಿ–ಪತ್ನೀ ಸಂಪ್ರದಾಯವು** ರೂಢಿಗೆ ಬಂದುದರ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಹೀಗಿದೆ: ಪ್ರಪಂಚವು **'ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್'** ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿದೆ, ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ತಂತ್ರವಿದು! ಒಂದೇ **'ತನು'**ವಿನಿಂದಾದ ತನೂನ ಪಾತ್. ಅ–ಜ ಏಕಪಾತ್ : ಅಹಿಬುಧ್ನ್ಯದಿಂದ ಆದ ಸೃಷ್ಟಿ. ಎಂದರೆ ಪ್ರಪಂಚವೆಂಬುದು ಏನೆಲ್ಲ 'ಮಾಯೆ' ಎಂದು ಮನಗಣಿಸಲು ಹೊರಟ ಕಥೆ ಈ ಸರ್ಪ : ಯಾಯಾವರ ಪುತ್ರನದು. 'ಜರತ್ಕಾರು' ಎಂಬ ಒಂದೇ ನಾಮರೂಪದ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಕೇತದ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಏನು ಕಾರಣವಿರಬಲ್ಲುದು ?—ಬಲ್ಲಿದರು ಹೇಳಬೇಕು,

ಮಹಾಭಾರತದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಥೆಯನ್ನು ಬರೆದೂ ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಆಗದೆ ಉಳಿದ. ಹಾಗೂ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವು ಈ ಯಾಯಾವರ–ಪುತ್ರ ಜರತ್ಕಾರು–ಹಾಗೂ ಅವನ ಮಗನೆಂಬ 'ಆಸ್ತಿಕ'ನ ನೆಪದ ಈ ಕಥಾ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಆಪ : ರಸ ಮಥೀಯ ಪ್ರತಿಮಾಶಿಲ್ಪದ ಈ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ನೋಡಿ: ಇಳಾ ಹಾಗೂ ಜರತ್ಕಾರು, ಅದಿತಿಯಂತೆ **ಉ**ಭಯಲಿಂಗೀ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತದ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಸ್ತ್ರೀಯಿರಲಿ ಪುರುಷನಿರಲಿ 'ಅರ್ಧಗರ್ಭ' ಎಂಬ ಮಾತಿನ ಅನುಭವದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆಯಿದೆ. ಇದೇ ಎಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷ ಸಂಯುಕ್ತ: **ತತ್**ಮಯಾವಸ್ಥೆಯ ಏಕಾತ್ಮದ ಸ್ಥಿತಿ: ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ಪರಮ ಆನಂದ ಲೋಕದ ಅನುಭೂತಿ. 'ಪಿಂಡದಲ್ಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಂತೆ ಪ್ರತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತ ಸ್ತ್ರೀ ಅಥವಾ ಪುರುಷ ಶಕ್ತಿ ಉಂಟೇ ಉಂಟು. ಇಳಾ > ಇಲಾ ಪುತ್ರ ಐಲ : ಪುರೂರವನು; ಆ ಪ್ರೋತ್ಸವನು. (ಸಮುದ್ರ ಮಥನದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದ ಆನೆಯ ಹೆಸರು ಐರಾವತ < **ಇರಾ**ವತ), ಇಳಾ > ಇರಾ = ಆಪ = ನಾರ : ನಾರಣ = ಸರ್ಪ ! ಜರತ್ಕಾರುವಿನ ಮಡದಿ ಮಾನಸಿಯು ನಾಗಿ : ತಕ್ಷ (: ಶೇಷದ ತ್ವಷ್ಟೃವಿನ) ಸಹೋದರಿ; ಆದ ಕಾರಣ ಜರತ್ಕಾರುವು ಸರ್ಪರೂಪನೇ ಆಯ್ತು ! ಇಳಾಪುತ್ರನೆಂಬ ಪುರೂರವನ

ಪೊಮ್ಮಗನು ನಹುಷನು : ಸರ್ಪವು ! (ಈ ನಹುಷನು ಕೆಲಕಾಲ ಇಂದ್ರಪಟ್ಟವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಿದನು, ಎಂಬ ಕಥೆಯುಂಟು) ! ಈ ಇಂದ್ರ–ಸರ್ಪ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಗಮನಾರ್ಹವಿದೆ. ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಸರ್ಪ : ನಹುಷನ ಇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುವುದು, ಎಂದರೇನು ? ಇಂದ್ರಿಯಾರಾಧನೆಯ ಹೊರಗೆ ಜೀವನವಿಲ್ಲ; ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಶೂನ್ಯವಾಗುವುದು, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿನಾಶ. ನಹುಷನು, ಕೌರವ ಪಾಂಡವರ ಪೂರ್ವಜರ, ಈ ನಾಗ : ಚಂದ್ರ ವಂಶದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜಧಾರಣೆಯ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವೆಲ್ಲಿ ? ಉರ್ವಶಿ ಪ್ರೇಯಸಿ, ಬಸುರಿಯಾಗುತ್ತಲೆ, ಪುರೂರವನ ಕೊರಗು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ ! ಅಥವಾ ಅವಳು ಆತನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಾಳೆ. ನಪ್ತೃವು ಇನ್ನೊರ್ವನು, ಆಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೆ, ಜರತ್ಕಾರುವೂ ಯಾಯಾವರ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ, 'ಅನಿಕೇತ'ನಾಗಿ–ಸಂಸಾರತೊರೆದು ! ನಾಗಕನ್ಯೆ ಉಲೂಪಿ ಹಾಗೂ ಪೃಥಾಪುತ್ರನ ಸಂಬಂಧವು ಹೀಗೆಯೆ ಪುತ್ರಜನ್ಮದ ಪುಟ್ಟಿಗೂ ಉಂಟು ! ಇದು 'ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ'ವಿನ ಅಥವಾ ನಾಗ ಶಕ್ತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದು ತೋರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿ (: ನಾಗ) ರಚಿತ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ನಾಯಕ ರಾಮನ ಅಯನ (: ದಾರಿ) ಈ ಆಕೃತಿಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತಿರುವುದು, ಕಾಕ–ತಾಲ ನ್ಯಾಯವೆ ? ಅಥವಾ ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆ ? ಬದಲಾದ 'ಸಮಯ'ಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ಆ ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ನಡೆವಳಿಯನ್ನೇ 'ರಾಜನ ಕರ್ತವ್ಯ' ಎಂಬ ಸ್ವರೂಪದ ಆಕೃತಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿಯ ಅಸದೃಶ ಪ್ರತಿಭೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ,— ದುಷ್ಯಂತನು ದೂಷ್ಯನಾಗಬಾರದೆಂದು, ಕಾಲಿದಾಸನು ಉಂಗುರದ ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ನೂತನವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದುಂಟಷ್ಟೆ ! ಶಕುಂತಲೆಯೂ ಬಸುರಿಯಾಗಿರುವ ಘಟನೆ ಮೌಲಿಕವಾಗಿದೆ !

ಅಶ್ವ–ಮೇಧ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತವು, ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ವಿಶದಪಡಿಸುತ್ತದೆ. **'ಯಾಯಾ'** ಈ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವ ಜಾ–ಜಾ (= ಝಾ–ಝಾ = ಕುದುರೆ). ಮತ್ತು ಜಾಯಿಲ ಇವು ಸಹ ತುಂಬ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿವೆ. ಜಾಯಿಲ–ಗಮನಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದು ನಾಯಿ. ಕುದುರೆ ಎರಡೂ ಸರಿ ! ನಾಯಿಯೂ ಸರ್ಪಶಕ್ತಿಯ ಸಂಕೇತವೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಂತೂ (Bitch ನೋಡಿ !). ಅಶ್ವ=

ವಾಜಿ; 'ವಾಜೀಕರಣ' : ನಾಗಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಭೀಮನಿಗೆ **ನಾಗ**ಕನ್ನೆಯರಿಂದ ಸಹಸ್ರ **ನಾಗ**ಗಳ ಶಕ್ತಿ ದೊರೆತಿತಂತೆ! ಆ ನಾಗ, ಆನೆಯಲ್ಲಿ, ಎಂಬುವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯುಂಟೆ ?

ನಮ್ಮ **ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ : ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅದರೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ 'ನಿನ್ನೆ'ಗಳು ಗೊತ್ತಿರುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ.** ನಿನ್ನೆಗಳನ್ನು ಮರೆತವರಿಗೆ 'ಇಂದು' ಅರ್ಥವಿಹೀನ! ನಿರರ್ಥಕ! ಭಾರತೀಯ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಂಯೋಜಕರು. ಬಹು ಧೂರ್ತತನದಿಂದ ನಮ್ಮ ನಿನ್ನೆಗಳನ್ನು ತಮಗೆ ಇಷ್ಟಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ರೂಪಾಂತರಿಸಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಸಲುವಾಗಿ ಅವುಗಳ ನೂತನ ಅರ್ಥದಾಯಕ ಪವಾಡಕಥೆಯ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಬದಲಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ನಿನ್ನೆಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಋಗ್ವೇದ–ಅವೆಸ್ತಾಗ್ರಂಥದ ತಳದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ' ದೈವತವು. ಜಾಗತಿಕ ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉಗಮಸ್ಥಾನದ ದರ್ಶನಮಾಡಿಸ ಬಲ್ಲುದಾಗಿದೆ: ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತವು ಭಾರತೀಯವೆ ಏಕೆ. ಇಜಿಪ್ತ–ಗ್ರೀಸದತ್ತಣಿಂದ ಭಾರತದ ವರೆಗಂತೂ ಸರಿ, ಇದ್ದ ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ತಿರುಳಾಗಿದೆ. ಈ ಭೂಖಂಡದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆಪ : ರಸ ತತ್ವದ ಅಥವಾ ಚಾಂದ್ರಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳು ಹೊರಟಿರುವುದೇ ಈ ನಾಭಿಕಮಲದಿಂದ; ಇದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಲ್ಲದೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಾನಾರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಚಾಂದ್ರಪ್ರಾಜೆಯ ಅನ್ವಯಾರ್ಥವೆ ಆಗಲಾರದು. ಋಗ್ವೇದದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಮಹಾಭಾರತ–ರಾಮಾಯಣ ಹಾಗೂ ನಾನಾ ಪುರಾಣಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ. ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಗುಹ್ಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸುಸಂಗತವಾಗಿ ಸುಸಂಬದ್ಧವಾಗಿ ಅಡಗಿ ಉಳಿದಿರುವಷ್ಟು ವಿಪುಲ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಜಗತ್ತಿನ ಇನ್ನಾವ ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟೆ. ಎಂಬ ಸಂದೇಹವಿದೆ.

ಜೀವನದ ಮೊದಲ ಹಂತದ ಪ್ರಾಥಮಾನುಭವವು, ಅ–ತುಲನೀಯ.–ಅ–ಪೂರ್ವ—ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರಣ 'ದಿವ್ಯ' ಸ್ವರೂಪದ ಆನಂದದಾಯಕವಿರುವುದು ನೈಸರ್ಗಿಕವೆ ಇದೆ. ಆ ಬಳಿಕ ಅದರೊಳಗಿನ ಅನನ್ಯತೆ, ಅಸಾಧಾರಣತೆಯ ಬಣ್ಣವು ಕುಂದತೊಡಗುವುದು: ಇದೂ ಕ್ರಮಪ್ರಾಪ್ತ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕ

ಅನುಭವವೇ ಸರಿ. ನಿನ್ನೆಯ—ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದ—ಆ ಅತುಲನೀಯ ದಿವ್ಯಾನುಭೂತಿಯ ನೆನಹನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ತಪ್ಪು ಎನ್ನಲಿಕ್ಕೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಈ 'ದಿವ್ಯಾನಂದ ಸಿದ್ಧಿ' ಅನಿಮಿತ್ತ,–ಬಾಳಿನ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ದೊರೆತದ್ದು—ಎಂಬ ಸಂಭ್ರಮ ನಿರ್ಮಾಣದ ಪ್ರಯತ್ನ ನಿಂದ್ಯ, ತ್ಯಾಜ್ಯ. 'ದಿವ್ಯ'ವಾದ ಅರ್ಥ : ಆನಂದ ಸೌಂದರ್ಯ ಜೀವನ ಸಂದರ್ಭದ ಅನುಭವಗಳ ಮೂಲಕ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆ ಅನುಭೂತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ಆಕೃತಿಯೂ, ಅರ್ಥದೊಡನೆ ನೆಳಲಿನಂತೆ ಬೆಂಬತ್ತಿಬರುವುದುಂಟು. ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತ ಸಂಯುಕ್ತ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೆ ಆ ದಿವ್ಯ ಅರ್ಥಗರ್ಭವು, ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಶಬ್ದಸಂಕೇತದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುತ್ತದೆ. 'ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ': **ಆ ಪದದಲ್ಲಿರುವ** ವತ್ಸ : ಸ್ಕಂಭ=ಪೂರ್ಣಬ್ರಹ್ಮ ! ಇಜಿಪ್ತಿನ **ಪಿರಾಮಿಡ್ಡುಗಳೊಳಗಿನ ಸಂರಕ್ಷಿತ ದೇಹಗಳಂತೆ** ನಮ್ಮ ದಿವ್ಯ ದೇವತಾನಾಮ ಸಂಕೇತಗಳ **ಮಾತಾಸ್ಪರ್ಶ ಆವರಣಯುಕ್ತ** ಆ ಶಬ್ದ **ಪ್ರತಿಮೆಗಳು** ಆ ಹಳೆಯ ಯುಗದ ಪರಿವರ್ತನದ ತರುವಾಯದಲ್ಲೂ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬರುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಸನಾತನತ್ವದ ಅಭಿಮಾನವು, ಆ ದಿವ್ಯ ದೇವತಾಶಕ್ತಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದಾಗಿ ಆ **ಮೊದಲ ಅನುಭವವನ್ನು ಅನುಭಾವದ ಮೊದಲತನ ಎನ್ನಲು ಸಿದ್ಧವಿರುವುದಿಲ್ಲ** ! ಆದರೆ ಆ ಮೊದಲುತನವು ಬಯಲಿಗೆ ಬರಬಾರದೆಂದು ತನ್ನ ಶಾಬ್ದಿಕ ಗಾರುಡಿಗ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ನಾನಾ ಮಂತ್ರಮಾಟದಿಂದ=ಮಾತಾ–ಕುಮಾರಿ, ಅಯೋನಿಸಂಭವ ಶಿಶು ಇಂತಹ ಸಂಭ್ರಮಕ ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕ ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಅದನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡಲು ನಡೆದಿರುವ ಮಾನವನ ಒದ್ದಾಟವು ಬಾಲಿಶವೂ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವೂ ಎನಿಸದಿರದು.

ನೀರಿನೊಳಗಣ 'ಅಶ್ವ' ಸಂಕೇತವು, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನತಮವೆಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುವ ಗೃತ್ಸಮದಕುಲದ ಎರಡನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃದೇವನ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿಯೆ ಉಂಟು ! ಒಬ್ಬ '**ವಾಜಯುಃ**' (ಅಶ್ವವಾಗುವ ಇಚ್ಛೆಯುವನು), ಗೃತ್ಸಮದಕುಲಜನು ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ! (II. ೩೫. ೧). ಈ 'ಅಸುರ ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ'ವು ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ 'ವಿಶ್ವಾನಿ ಭುವನಾ ಜಜಾನ' (೨). "ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಈ **ನಪ್ತೃ**"

ದೇವನನ್ನು '**ಆಪ'ಗಳು ಆಲಂಗಿಸಿವೆ.** (ಪರಿತಸ್ಥುಃ ೩). ಈ ತರುಣ (ಯುವಾನಂ) ನಪ್ತೃವನ್ನು 'ಅಸ್ಮೇರಾ ಯುವತಯಃ ಮಮೃಜ್ಯಮಾನಾಃ ಪರಿಯಂತಿ' (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ರಾಸಕ್ರೀಡೆಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲ ಮಾದರಿ : Ardhetype ಇಲ್ಲಿದೆ). ಈ ನಪ್ತೃವು, ಇಂಧನರಹಿತ ದಿವ್ಯ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು (**ಶುಕ್ರೇಭಿಃ**) ಬೆಳಗಿದನು (ದೀದಾಯ ೪); ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ತಿಸ್ರೋ **ದೇವಿಯರು** (: ಇಳಾಸರಸ್ವತೀ ಭಾರತೀ ಆಖ್ಯಾ), ಈ ದೇವನಿಗೆ ಅನ್ನರೂಪ **ಪೀಯೂಷವನ್ನು ಹನಿಸಿದರು**–ಕುಡಿಸಿದರು (೫).

ಈ ವಿವರವು ಯಾತಕ್ಕೆ ಎಂದರೆ '**ಅಶ್ವಸ್ಯ ಅತ್ರ ಜನಿಮ**' [: ಅಶ್ವವು ಇಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಾಳಿತು, ೬], ಈ ಗುಹ್ಯಾತ್ ಗುಹ್ಯತಮ 'ಅಶ್ವ' ಸಂಭವದ ರಹಸ್ಯಾತ್ಮಕ 'ದಿವ್ಯ' ಕಥೆಯು ೧೫ ಋಚೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಪ್ರಾಚೀನವೆಂಬ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಈ ಅಶ್ವಜನ್ಮದ ಇನ್ನೂ ಅದ್ಭುತ ಸ್ತೋತ್ರವು ಅರ್ವಾಚೀನ 'ನೂತನೈಃ' ಕವಿಗಳಿಂದ ರಚಿತ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ, ರಚ್ಚೆ ರಂಪು ಮಾಡುತ್ತ ಕೂಗಾಡುತ್ತಲೆ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಅಶ್ವದ (ಯತ್ ಅಕ್ರಂದಃ ಪ್ರಥಮಂ ಜಾಯಮಾನಃ ಉದ್ಯನ್ ಸಮುದ್ರಾತ್) ಇನ್ನೊಂದು ಸುದೀರ್ಘ ವರ್ಣನೆ ಮೊದಲನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿದೆ. (I. ೧೬೨. ೧೬೩). ಇದು ಮಾಮತೇಯನೆಂಬ, ಅಂಧನೂ ಇದ್ದನೆಂಬ, ದೀರ್ಘತಮ ಕವಿಯ ಕೃತಿ; ದಿವ್ಯಾಕ್ಷ : ಅಂತರ್‌ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗಲ್ಲದೆ, ಬಾಹ್ಯದೃಷ್ಟಿಯ ಕುರುಡರಿಗೆ ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ಇವನ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಏನೂ ಅರ್ಥವು ಕಾಣಲಾರದು; ಎಂದು ಈ ಕವಿನಾಮ ಸಂಕೇತವು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಕವಿಯು ಅಂಧನಿದ್ದನೆಂದರೂ ಇವನ ಕಿವಿ ಹರಿತಾದುವು ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು; ಏಕೆಂದರೆ ಈ ನೀರ್ಗುದುರೆಯ ವರ್ಣನೆಯ ಬಗೆಗೆ ಜನ ಟೀಕಿಸಿದ್ದುದರ ಸೂಚಕ ವಾಕ್ಯ, ಈ ಸೂಕ್ತವಲ್ಲಿದೆ. ಆ ಟೀಕೆಗೆ ಸಮಾಧಾನ ತಂದುಕೊಂಡ ರೀತಿಯೂ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಈ 'ನೀರ್ಗುದುರೆಯ' ಪೂಜಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ ವಿರೋಧಿಗಳ ಅಂದಿನ ಅಸ್ತಿತ್ವವು,ಇದರಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಕವಿಗೂ ಈ ಕುದುರೆಯ ವರ್ಣನೆ ಅವಾಚ್ಯ–ನೈವತ–ಸ್ತೋತ್ರ ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ಬಂದಿರಲು ಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ, ಈ ಮಿತ್ರ, ವರುಣ, ಅರ್ಯಮನ್, ಆಯುಃ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳು' ನಾನು ಈ '**ಸಪ್ತೇ** (: ಸರ್ಪಣ ಶೀಲ **ಅಶ್ವಸ್ಯ**) ವೀರ್ಯಾಣಿ' ಹೊಗಳು

ತ್ತಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ **ನಿಂದಿಸದಿರಲಿ** (ಮಾ ಪರಿಖ್ಯನ್) ಎಂಬ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ. ಯಿಂದಲೇ, ಕವಿಯು ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಕಾರಣವೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ.

ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ: ಸಮುದ್ರೋದ್ಭವ 'ಅಶ್ವ'ದ ಈ ವರ್ಣನೆಯು ಕವಿಯು ಅಂಧನಾದರೂ 'ದೀರ್ಘತಮ'ನಾಮ ಧರಿಸಿದ್ದರೂ ಈ ಸೂಕ್ತಗಳ 'ದರ್ಶನ' ವಾದ ಕಾರಣದಿಂದ ಇವನು 'ದಿವ್ಯಾಕ್ಷ'ನಿರಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು. ಇವನು ಪೂರ್ವಸಂಪ್ರದಾಯ ಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದನು: ಈ ಅಶ್ವದೇವನನ್ನು **'ಭಾಗಃ'** ಎಂದಿದ್ದಾನೆ; (೩). **ಭಾಗ (=ಹೋಂತು=) ಅಜ- (:ಏಕಪಾತ್) ದೇವನ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ!** ಈ **'ಅಶ್ವ'**ವನ್ನು ಕೊನೆಗೆ **ಅದಿತಿ** ಸ್ವರೂಪ ದೈವತವಾಗಿಯೂ ಕಂಡಿದ್ದಾಗಿದೆ. (೨೨). **ಈ ಅಶ್ವವು ಇಂದ್ರುಸದಂತೆ!** (I. ೧೬೩-೨) ಚಂದ್ರಾಪೀಡನನ್ನು (ಚಂದನಿಂದ ಪೀಡಿತನನ್ನು) ಇಂದ್ರಾಯುಧ=ಕುದುರೆ ಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರೆ ಕಾದಂಬರಿ ಹತ್ತಿರ ಕೊಂಡೊಯ್ದಿತು! ಹೀಗೆ, ಇಂದ್ರನ **ವಾಹನ** ಈ ಅಶ್ವ: ಶೃಂಗ ಸರ್ಪ, ನೀರೆಯರತ್ತ ಧಾವಿಸುವ ಸಾಧನ ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ಇಂದ್ರನ ಅಹಿ: ವೃತ್ರಹನನ ಕಾರ್ಯದ ಅಪಮೂಲ್ಯನವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮುಗಿಸಿದಂತಾಯಿತು! ಈ ಬಾಡಬ:ಅಶ್ವ **ಯಜ್ಞದ ಕುದುರೆಯೆಂಬ ವಿಚಾರವು** ಬಂದುದು ಇಲ್ಲಿಯೆ ಮೊದಲ ಬಾರಿ! ಇಂದ್ರನ ಕುದುರೆ ಎಂಬುದೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಮೊದಲಬಾರಿ !ಈ ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ: ಸಮುದ್ರಯೋನಿ ಅಶ್ವವು, ಸಮ್ರಾಟ್‌ಪದ ವನ್ನಿಚ್ಛಿಸಿ ಮಾಡುವ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ರಾಜರು ಬಲಿ ಕೊಡುವ ಪ್ರಾಣಿಯಂತೆ! ಮಾತಿನ ಈ ಮಾಟ: ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆ 'ದೇವಜನ ವಿದ್ಯೆ'ಯ ಪರಮೋಚ್ಚಬಿಂದು!

ಈ ಸಮುದ್ರಯೋನಿ **ಅಶ್ವವು;** ಸೂರ್ಯ, ಉಷಾದಿ ಸಂಕೇತಗಳೊಡನೆ ಸಂಬದ್ಧವಿರುವುದಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವ ತಂತ್ರವು ಎಷ್ಟು ಜುಗುಪ್ಸೆ ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತಿದೆ, ಎಂಬುವನ್ನು ಮನಗಾಣಲು ದೀರ್ಘತಮನ ಸೂಕ್ತ (೧೬೨) ಹಾಗೂ ಬೃಹದಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಈ ಅಶ್ವವಿಚ್ಛೇದನ ಕ್ರಿಯೆಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಓದಬೇಕು. (೧.೧.೧). ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಮೇರೆಗೆ ಈ ಕುದುರೆ, ಸೂರ್ಯಾತ್ (ಆದಿತ್ಯಾತ್) ಏವಂ ಮಹಾನುಭಾವಂ ಅಶ್ವಂ ನಿರತಷ್ಟ'! ಇದು ಸೂರ್ಯನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಂತೆ! ಈ ಕವಿಯು ಈ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಪಕ್ಷಿಗೂ-ಪತಂಗಕ್ಕೂ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನೆಗೆವಾಗ (ಈ ಕುದುರೆಯ) **ತಲೆಯು** (ಶಿರಃ) ಕಂಡೆನು! ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಈ ಕವಿ. ವಿರಾಟ್‌ಪುರುಷನ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲೂ 'ಶೀರ್ಷ'ದ

ಉಲ್ಲೇಖವೇ ಮೊದಲು ಉಂಟು. ಈ 'ಯಜ್ಞ'ದಲ್ಲಿ ಓಡುವಾಗಿನ ಸುಂದರ ರೂಪವನ್ನೂ ಕಂಡನಂತೆ ಈ ಕವಿ! (ಅತ್ರ ತೇ ರೂಪಂ ಉತ್ತಮಂ ಅಪಶ್ಯಂ) ಆಪ: ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು **ಅಪ:** (ಸಮುದ್ರ) **ಯೋನಿ**ಯಾದ ಈ 'ಅಶ್ವ'ದ ಸಂದರ್ಭದ 'ಯಜ್ಞ'ಯಾವ ಬಗೆಯದು ಇರಬಹುದು? ಮತ್ತು ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ 'ಗಂತುಕಾಮ' ಕುದುರೆ ಎಂದರೇನು ? ಇದು ವಿಚಾರಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಹೇ ಅಶ್ವವೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಅನುಸರಿ ಈ ರಥವು (ದೇಹವು), ಹೋಗುತ್ತದೆ; ನಿನ್ನನು ಅನುಸರಿಸಿ ನಜದೂ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ ನರನು (: ಅನುತ್ವಾ ರಥಃ ಅನುಮರ್ಯಃ); ಇಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ 'ಅನುಗಾವಃ' (ಗೋವು ನಿನ್ನತ್ತ ಆಕರ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ!); ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ **'ಕನೀನಾಂ'** (ಕನ್ಯಕಾಣಾಂ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ) **ಭಗಃ** ಅನು! ......ಹೀಗೆ ಪ್ರಪಂಚವೇ, ಹೇ ಅಶ್ವವೆ, ನಿನ್ನ ಸಖ್ಯವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತದೆ! (ತೇ ವೀರ್ಯಂ ಮಮಿರೇ. (೧೬೩. ೮).

ಈ 'ಸಮುದ್ರಯೋನಿ' ಅಶ್ವದ **'ಹಿರಣ್ಯ ಶೃಂಗ'**ವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದುಂಟು! ಈ ಶೃಂಗ ಸಂಕೇತವು ಮೂಲಗಾಮಿ ಅರ್ಥದಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಶೃಂಗಸರ್ಪ: ಶುಷ್ಣ, ಚರಿಷ್ಣು, ಪುರದವನು, ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದರೊಡನೆ ಶೃಂಗಸರ್ಪ ಡ್ರೈಯೊನಿಸಸನ ನೆನಪೂ ಆಗದಿರದು, ಈ ಅಶ್ವದ 'ಪಾದ'ವು (ಅಡಿ), (ಆಯಃ **ಪಿಂಡ** ಸದೃಶ') ಉಕ್ಕಿನಂತಿದೆ. ಈ ಕುದುರೆ **ಮನೋಜವಾಃ** ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ವಾತರಶನ ಕೇಶೀಪುರುಷನ 'ವಾತಾಶ್ವ'ವು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ 'ಅಶ್ವ'ವು (ಒಡೆಯನೆಂಬ) ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ! (೯) ಎಂದರೆ ಉಳಿದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ಪ್ರಧಾನ!

"ಹೇ ಅಶ್ವವೆ ನಿನ್ನ ಶರೀರವು ಪತನಶೀಲವಾಗಿದೆ!" (:ಹೇ ಅರ್ವನ್ ತವ ಶರೀರಂ ಪತಯಿಷ್ಣು) 'ನಿನ್ನ ಶೃಂಗಸ್ಥಾನೀಯ ಕೇಶಗಳು ಮನೋಹರವಾಗಿ ಪುರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲೂ ಅರಣ್ಯದಂತೆ ಸುರಮ್ಯವಾಗಿ ಹರಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. (ತವ ಶೃಂಗಾಣಿ: ಶೃಂಗಸ್ಥಾನೀಯಾಃ ಕೇಶಾಃ, ಪುರುತ್ರಾಃ ವಿಷ್ಠಿತಾ ಅರಣ್ಯೇಷು ಜರ್ಭುರಾಣಾ ಚರಂತಿ ೧೧).

ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡ ಈ ಅಶ್ವವು ಬಳಿಕ ಯಜ್ಞಪಶುವಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ದೇವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ! (ದೇವಾನ್ ಗಮ್ಯಾಃ;) (೧೩೨).

ಈ 'ಅಶ್ವ': ಯಜ್ಞಪಶು, ಎಂದರೆ ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃವು; ಗೃತ್ಸಮದ ಕವಿಯ ಸ್ತೋತ್ರ ವಿಷಯವಾದ ಆಪದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಾಳಿದ ಅಶ್ವವು, ಮತ್ತು ದೀರ್ಘತಮ ಕವಿಯ ವರ್ಣನಾವಿಷಯವಾದ ಸಮುದ್ರಯೋನಿ ಅಶ್ವವು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಓಲ್ಡೆನ್ ಬರ್ಗ ಊಹಿಸಿದಂತೆ ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃವು ಇದು Water genie ಆಗಿದೆ. (೯೯. ೯೯–೧೧೪). ನೀರೊಳಗಿನ ಬೆಂಕೆ=ವಡವಾನಲ=ಬಾಡಬ=ನೀರ ಕುದುರೆ! ವಿಶ್ವೋತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಶಕ್ತಿ : ಪುರುಷರೂಪ : ಅಶ್ವ : ನಾಗ : ಋಕ್ಷ (ಕರಡಿ) : ಕೇಶಿನ್ : ಕಪರ್ದಿ: ಪುರುಷ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಭಾರತೀಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಯು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಶಬ್ದಶಿಲ್ಪದ ಪದರಿನೊಳಗಿನ ಒಳಪದರು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿವೆ: ಈ **ಅಶ್ವ** ಮತ್ತು **ಅಶ್ವ-ತ್ಥ** ಒಂದು ಅಭ್ಯಸನೀಯ ಮಾದರಿ! '**ಅಶ್ವತ್ಥಃ ದೇವಸದನಃ**' ಎಂಬ ಅಥರ್ವ ವೇದ ವಚನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದು ಈ **ಏಕಂ : ತತ್ : ಸತ್ಯವನ್ನೇ** '**ಅಶ್ವ-'ತ್ಥಃ** (ಸ್ಥಃ) ಪ್ರತಿಮೆ ಗಂಡುಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಹೆಣ್ಣು ದೈವತಗಳ ಸಂಕೇತವೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಬನ್ನಿ ಅಥವಾ ಬೇವು ಬೇಕು ಮಾತ್ರ! ವಾತಾಶ್ವ : ಮನೋಜವ ಈ ಸಂಕೇತ ಬೆಳೆದ ದಿಕ್ಕು; ಇನ್ನೊಂದು **ಅಶ್ವಿನಿ**ಗಳು : ಅವರ ಮಧು ಸ್ರವಿಸುವ **ರಥ,** ಈ ರಥಕ್ಕೆ **ಕುದುರೆ,** ಕತ್ತೆ, ಹೋರಿ, ಮೊಸಳೆ ವಾಹನ...ಈ ಸಂಕೇತಗಳು ಬೆಳೆದ ದಾರಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು! ಆದರೆ ವಿಶ್ವಜನಕನ ಈ ಗುಹ್ಯ ನಾಮದ ಚಕ್ರವ್ಯೂಹದ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ವಲಯ : ದಧ್ಯಂಕ, ದಧಿಕ್ರಾ. ದಧಿಕ್ರಾವ್ಣ ಈ ನಾಮಸಂಕೇತವರ್ಗ ಮತ್ತು ಹಯಗ್ರೀವ. (ಹಯಶಿರ) ಈ ನಾಮ ಸಂಕೇತಗಳ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆಂತರಿಕ ಸಮಾನ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಆಟವಾಟದ ಮಾಟಗಾರಿಕೆ ತುಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ! ಈ ಕುದುರೆ ಮುಖದ ದೈವತ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ತಳಕು ಹಾಕಿರುವುದು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ವಿಶೇಷ!

'ಮಧು' ವಿದ್ಯೆಯ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಹೇಳಿದರೆ ಶಿರಚ್ಛೇದ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಹೇಳಿದನಂತೆ! ಈ ಆದೇಶ ಕಡೆಗಣಿಸಿ, **ದಧ್ಯಂಕನು** ಅಶ್ವಿನಿಗಳಿಗೆ ಆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದನಂತೆ; ಇದರಿಂದಾಗಿ ಆ ದಿವ್ಯ ಜ್ಞಾನಿಯು ತಲೆದಂಡ ತೆತ್ತುದಕ್ಕೆ ಕುದುರೆಯ ರುಂಡ ಬಂದಿತಂತೆ! ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ 'ತೊದಲ್ನುಡಿ' ಇದರ ವಿವಿಧ ಪಾಠಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಬಯ

ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ ! ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ಜಕ ದೈವತದ 'ತಲೆ'ಯು ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ದಿವ್ಯಾಕ್ಷ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ. ಈ ದೇವಾಧಿದೇವನ 'ಶೀರ್ಷ' ವೈಚಿತ್ರ್ಯ 'ನೇತಿ ನೇತಿ' ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿದೆ : ನೆತ್ತಿಗೇ ಕಣ್ಣು ! ಬಿಡುಗಣ್ಣು ! 'ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಃ = ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷ' ಎಂದೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಕಾರಣವಿದು ! ಈ ಶೀರ್ಷವು 'ಶೃಂಗ'ವಾಗಿ ಕಂಡಿದೆ, ಭಾರತದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಗ್ರೀಸದೇಶದ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಸಹ ! ಈ ಶೀರ್ಷ ಕೂಡಲಿಲ್ಲದ 'ಮುಂಡ', ರುಂಡ ! 'ಕುದುರೆ ಮುಖ' ಎಂದರೂ ಸರಿಯೆ ! ಈ ಮಧುಮಂತ : ದಧಿ–ಮಧುಮಂತ ಪುರುಷ: ದಧ್ಯಂಕನಿಗೆ ಕುದುರೆ ತಲೆ ಹೇಗೆ ! ಸರಿ, ಇಂದ್ರಾಯುಧದ ಕುತ್ತಿಗೆ ಇದು ! ಈ ಕಥೆ ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಅಪಲಾಪ ಮೇಲೆಯೆ ಕಾಣುವಂತಿದೆ : ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ೧) ಸೋಮವಿದ್ಯೆ = ಪ್ರಾವರ್ಗ್ಯವಿದ್ಯೆ ೨) ಹಾಗೂ ಮಧುವಿದ್ಯೆ ಎಂದು ಜ್ಞಾನದ ಎರಡು ಭಿನ್ನ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಇದ್ದುವು. ೧) ಸೋಮವಿದ್ಯೆ ಅಗ್ನಿ ಸೂರ್ಯ ಇಂದ್ರ ಪಂಥಿಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು; ೨) ಮಧು '(ಮತ್ ಪಯಸ್)' ವಿದ್ಯೆಯು ಅಪ : ರಸ ಪಂಥಿಗಳ ನಿರಗ್ನಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ **ತತ್–ಮಯೂಸಂಧೀ ಸಾಧನ ಮಾರ್ಗದ ವಿದ್ಯೆಯು**, ಇಂದ್ರನು ದಧೀಚಿ–ದಧ್ಯಂಕನ ಬೆನ್ನೆಲುವಿನಿಂದ ವಜ್ರಾಯುಧ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡ: ತ್ವಷ್ಟ್ರರನು ಅದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಕಥೆಯೂ ಒಂದುಂಟು ! ಇಂದ್ರನು ತ್ವಷ್ಟ್ರರನನ್ನು ಜನ್ಮತಾಳುತ್ತಲೆ ಕೊಂದನೆಂಬ ಋಗ್ವೇದದ ಕಥೆಯನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡರೆ ಇವು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟ ಬುಡವಿಲ್ಲದ ಕಥೆಗಳು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಯಗ್ರೀವ ದೈವತದ ಕಥೆಯು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಬಚ್ಚಿ ಉಳದಿರುವ ಒಂದು ಗುಟ್ಟು ರಟ್ಟಾಗುತ್ತದೆ: **ಹಯಗ್ರೀವನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ದೈತ್ಯನು ವೇದಗಳನ್ನು ಕದ್ದನಂತೆ! ಈ ವೇದಚೋರ ಹಯಗ್ರೀವನನ್ನು ಹಯಗ್ರೀವ ರೂಪಧಾರಿ ವಿಷ್ಣುವೇ ಕೊಂದನಂತೆ !** (ದೇವೀಭಾಗ. ೧೦೫; ಚಿತ್ರಾವಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಪ್ರಾಚೀನ ಚರಿತ್ರ ಕೋಶ ನೋಡಿ). ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯು ಋಗ್ವೇದದ ಮೂಲ ಪಾಠವಲ್ಲ, ಎಂಬುದು ಬಗೆಬಗೆಯಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. (ಪ್ರ. ೧೭–೧೮–೨೫; ೮೧–೧೪೪–೧೪೬) ದನುಜ ಹಯಗ್ರೀವ (: ಏಕಾಕ್ಷ) ಅಸುರನು ವೇದ ಕದ್ದೊಯ್ದನೆಂಬ ಪವಾಡ ಕಥೆ

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಉದ್ಬೋಧಕವಾಗಿದೆ. ಸವಿತೃ–ಸೂರ್ಯ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಸಂಪ್ರದಾಯವು, ಈ (ಹಿರಣ್ಯಶೃಂಗಿ) ಅಶ್ವಗ್ರೀವ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಮಾನ್ಯ ವಿದ್ದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸತ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ, ಕದ್ದೊಯ್ದ ವೇದ **ಹಯಗ್ರೀವ ವಿಷ್ಣು** ತಂದನಂತೆ! ಸರಿ : ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ' : ಮಧುಸ್ರವಿಸುವ ಪಾದದ ವಿಷ್ಣುವು ತಂದ ವೇದವು, ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯ ಸಂಹಿತೆಯೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕೆಂಬುದೂ ಆದರಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಷ್ಣುವು ಕುದುರೆ ಕತ್ತಿನವನಾದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಹೊರಟ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುಸಂಗತಿಯಿಲ್ಲ! ಯಜ್ಞ–**ಪುರುಷನು** ಹವಿರ್ಭಾಗ ವನ್ನು ತಾನೇ ಎತ್ತಿಹಾಕಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳು ಆತನ ಶಿರಚ್ಛೇದ ಮಾಡಿ ದರು; ಅಶ್ವಿಗಳಿಂದ ಕುದುರೆ ತಲೆ ಜೋಡಿಸಲಾಯಿತು! ಈ 'ಯಜ್ಞಪುರುಷ' ಎಂದರೇ ವಿಷ್ಣುವು ಎಂದು ತೈತ್ತರೀಯ ಆರಣ್ಯಕವಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ!

ಈ ಹಯಶಿರ ದೇವರು ವಿಷ್ಣುವು, ಎಂಬ ರಹಸ್ಯವು ಹೀಗೆ ಹೊರಗೆ ಬರು ತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಈ 'ಯಜ್ಞ'–ಪುರುಷ : ವಿಷ್ಣುವು, ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ : ಕೇಶೀಪುರುಷ ನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದು ತನ್ನತಾನೆ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ! ಈ ಹಯ ಶಿರದ ಪುರುಷನು '**ದಧಿ**'–ಅಂಕನು! **ದಧಿ**–ಕ್ರಾ, **ದಧಿ**–ಕ್ರಾವನ್ : ಹಯದ ಈ 'ದಧಿ' ಸಂಕೇತದ ಅರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ (ದಧಿ ಪಯಸ್ : ಮಧು) ದ್ರಪ್ಸ : ಸ್ಕಂದ ನಾಮ ಸಂಕೇತದೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಬೇಕು. ಆಪ : ರಸ, ಚಂದ್ರಾಃ ಆಪಃ, ಹಿರಣ್ಯರೇತಃ, ಮಧು–ಮತ್ ಪಯಸ್ ಈ ಬಗೆಯ ವಿಶ್ವಸರ್ಜಕ 'ದ್ರವ್ಯ' (ದ್ರವ)ದ ಇನ್ನೊಂದು ಪರ್ಯಾಯ ಸಂಕೇತವೇ 'ದಧಿ' ಇರಬೇಕೆಂಬುದು ಊಹಿ ಸಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಇದಂತೂ ಅಯ್ತು, ಈ ಅಶ್ವವನ್ನು ಅಗ್ನಿ, ಸೂರ್ಯ (: ಆದಿತ್ಯ) ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದು, ಇಂದ್ರನ ವಾಹನ, ವಜ್ರವೆಂಬ ಹಾಗಿನ ಕಥೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು ಈ ಮಾಟದ ಮಾತಿನ ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆಯೂ ಅಭ್ಯಸ ನೀಯ ವಿಷಯವಾಗ ಬಲ್ಲುದು.

ಭಾರತೀಯರು ಸೂಕ್ಷ್ಮಮತಿಗಳು, ಎಂದು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ನಮ್ಮ ವಿಚಾರ ಪದ್ಧತಿಯೊಳಗಿನ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯುವಾಗ ವಿಚಾರ ವಂತ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕನೊಬ್ಬನು, ಗುಣಪ್ರಶಂಸೆಯೊಡನೆ, ಒಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೋಷವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ: ಭಾರತೀಯರು ಸೂಕ್ಷ್ಮತರ-ಸೂಕ್ಷ್ಮತಮ

ವಿಚಾರವಂತರು; ಇವರಿಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ವಿಚಾರಪದ್ಧತಿಯು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ವೆಂದಲ್ಲ; ಆದರೆ ಒಂದು ಮಾತು ಮಾತ್ರ ನಿಜ; ಅವರು ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ವಿಚಾರ : ಶ್ರದ್ಧೆ, ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಯುಕ್ತ ಅಥವಾ ಸಮರ್ಪಕ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ. ಮುಂದಿನ ಹಂತಗಳ ವೈಚಾರಿಕ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಅವರ ಪ್ರತಿಭಾಶಕ್ತಿ ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರಣವಿರುತ್ತದೆ: ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಮೀರಿಸುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಚಾರಪಂಕ್ತಿ ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವ ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ತುಲನೆಗೆ ಸಹ ದೊರೆಯಲಾರದು. ಆ ವಿಮರ್ಶಕನ ಪೊಗ ಳಿಕೆ ಎಷ್ಟು ಯಥಾರ್ಥವೆಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಲು, ಈಗ ಈ **ಪುರುಷ: ಬ್ರಹ್ಮನ್** ವಿಚಾರವನ್ನೆ ನೋಡಿ : ಋಗ್ವೇದದ ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತದ ಆಶಯ ಮತ್ತು ಅದರ ರಚನಾಶಿಲ್ಪ ಎರಡನ್ನೂ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಮರ್ಶ ಕರಿಲ್ಲ. ಬ್ಲೂಮಫೀಲ್ಡನಂತಹ ನಿಸ್ಪೃಹ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದಿ, ಅಥರ್ವ ವೇದದೊಳಗಿನ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು 'ಸ್ಯೂಡೊ ಫಿಲೊಸೊಫಿಕಲ್ ಹಿಮ್ನ್ಸ್' ಎಂದಿ ದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಅಥರ್ವವೇದದ ಸ್ಯೂಡೋ ಫಿಲಾಸಫಿಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಥ ಆಶಯವೇ ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲೂ ಇದ್ದರೂ ಇದರ ಪತ್ತೆ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ, ವಿಮರ್ಶಾವಿಚ ಕ್ಷಣ ಬ್ಲೂಮಫೀಲ್ಡರಿಗೂ ! ಅಥರ್ವದ ಸ್ಕಂಭ–ಸಲಿಲಸ್ಥ, ಹಾಗೂ **'ಸತ್** ಏವ ಇದಂ ಅಗ್ರ ಆಸೀತ್**'** ಎಂಬ 'ತುಚ್ಛೇನ ಅಭ್ವಿತ ಆ–ಭು' ಜೋರೆ ಇದೇ ವಿಶ್ವದ 'ಅಧಿ **ಅಕ್ಷ**' ಎಂಬುದನ್ನು ಆ ಕವನದ ಪೋಡಿ ಮರೆಮಾಜಿಸಿ ಬಿಡು ತ್ತದೆ! ಅಥರ್ವದ ಸೂಕ್ತ ಟೀಕಿಸಿದ ಈ ವಿಮರ್ಶಾ ವಿಚಕ್ಷಣ ವಿದ್ವಾಂಸನೇ ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತವನ್ನೋದಿ, ಹಿಗ್ಗಿ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ! (ಈತನ Vedic Religion ನೋಡಿ). ಬ್ಲೂಮಫೀಲ್ಡನಿಗೆ ತುಂಬ ಸೋಜಿ ಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ. ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ ಒಬ್ಬ ಕವಿ, ದೇವರ ಬಗೆಗೆ ಅದೆಷ್ಟು ಭಯಪಡಬೇಕು; ಆದರೆ ಈತನ ವೈಚಾರಿಕ ಧೈರ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆ ಅದೆಷ್ಟು ವಿಲಕ್ಷಣ! ಏಕೆಂದರೆ 'ಅರ್ವಾಕ್ ದೇವಾಃ' (ದೇವರುಗಳು ಹುಟ್ಟುವದಕ್ಕೂ ಮುನ್ನ') ದೇವರು ಹುಟ್ಟುವ ಮುಂಚಿನ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸುವ ಈ 'ಧೀ'ರನ ನೈತಿಕ ಧೈರ್ಯವು ಅತುಲನೀಯ. ದೇವರು ಹುಟ್ಟುವ ಮುನ್ನ ಈ ಬ್ರಹ್ಮ' (:ಪುರುಷ) **ಒಂದೇ ಇತ್ತು** ! **ಅಧಿ–ಅಕ್ಷ** ಆಗ ! ಇದು **ತತ್ : ಏಕಂ** ! ವಿಶ್ವಾರಂಭದ **'ತತ್'** ಇದನ್ನು

ನಪುಂಸಕಲಿಂಗೀ : ಏಕಂ ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡುದು ಇನ್ನೂ ಸೋಜಿಗವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದೆ–ಬ್ಲೂಮಫೀಲ್ಡ ಪ್ರಭೃತಿಗಳಿಗೆ! ಆದರೆ ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯ ಅಧಿ 'ಅಕ್ಷವು' ಪುಲ್ಲಿಂಗಿಯಾಗಿ ದಕ್ಷನಂತೆ ಎದ್ದುನಿಂತಿದ್ದು ಮಾತ್ರ ಬ್ಲೂಮಫೀಲ್ಡ್ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ! ಅಹಹ! ಏನು ಮಾಟವೋ! 'ಯಃ ಅಧ್ಯಕ್ಷಃ ಪರಮೇವ್ಯೋಮನ್,' ಇದು 'ನೇತಿ ನೇತಿ' (; ಸಃ ಅಂಗ ವೇದ, ಯದಿ ವಾ ನ ವೇದ !),

ಈ ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೆ ಕಂಡೂ ಕಾಣದಂತೆ ಇರುವ ಪುಲ್ಲಿಂಗೀ ಅಧಿ ಅಕ್ಷನು (:ಯಃ ಅಧ್ಯಕ್ಷಃ) ಬ್ಲೂಮಫೀಲ್ಡರಿಗೂ, ಚಳ್ಳ–ಹಣ್ಣು ತಿನಿಸಿ ದ್ದಾನೆ ! ಇದೇ ಜಾದು> ಯಾತು ! ಈ 'ಬ್ರಹ್ಮನ್' ಪುಲ್ಲಿಂಗಿ–ನಪುಂಸಕಲಿಂಗಿ, ಎರಡೂ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ! ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಈ ಯದಿ ವಾ ವೇದ, ಯದಿ ವಾ ನ ವೇದ' ಸ್ವರೂಪ 'ಬ್ರಹ್ಮನ್' ನಪುಂಸಕನು ಯಾವಾಗ? ಪುಂಸಕನು ಯಾವಾಗ? ಪೂರ್ಣಬ್ರಹ್ಮ (: ೦ :) ಸನಾತನತ್ವದ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ; ಎಂದರೆ ನಪ್ತೃವು ಆಪದಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗ : 'ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತ' ಹಂತದಲ್ಲಿ. ಇದು ಲಿಂಗಾತೀತ ಸ್ಥಿತಿ : ಅಥವಾ ಉಭಯಲಿಂಗೀ : ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರ : ಮೋಹಿನೀರಾಜ:ಪುಲ್ಲಿಂಗೀರೂಪದ ದುರ್ಗಿ:ಕುಮಾರ ದೇವಿ ಅಥವಾ ಕುಮಾರೀದೇವನಾದಾಗ 'ನ ಸ್ತ್ರೀ, ನ ಪುಮಾನ್'. ಇದು ಪರಿಪೂರ್ಣ ತೃಪ್ತಾತ್ಮ ಸ್ಥಿತಿ. ಈ ನಪ್ತೃ : ಅಕ್ಷ, ಆಪದಿಂದ ಅಗಲಿತೊ ಆಯ್ತು : ಕೋಲಾಹಲಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಣವೆ. ಆದಕಾರಣವೆ ಸಮುದ್ರಯೋನೀ ಅಶ್ವವು ಹೊರಬರುವಾಗ ಪ್ರಳಯ ಭಯಂಕರವಾದ ಆ ಕ್ರಂದನ! (I. ೧೬೩–೧) ಅಂಧನಾದರೂ ದಿವ್ಯಚಕ್ಷುವಾದ ದೀರ್ಘತಮನ 'ಅಶ್ವ' ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತಿನ ಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲ. ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಹೊರಬರುವಾಗ ಈ ಅಶ್ವವು ಯತ್ ಅಕ್ರಂದಃ ಪ್ರಥಮಂ ಜಾಯಮಾನಃ ಎಂಬ ಈ ಋಚೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಈ ಅಶ್ವ ವನ್ನು 'ಹಿರಣ್ಯ ಬಾಹೂ' ಎಂದಿದೆ ! ಹಿರಣ್ಯ ಹಸ್ತಿನ್ (: ನಾಗ : ಅಕ್ಷ) ಈ ಅಶ್ವ ! ಈ ಅಶ್ವವು 'ಯಮೇನ ದತ್ತಂ' ಎಂದೂ ಈ ಮಹಾಕವಿ ಹೇಳಿ ರುವ ಸಂಗತಿಯು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. 'ಸಮುದ್ರ ಯೋನಿಃ ಅಶ್ವಃ' ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರ ಬರಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲ, ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಕ್ರೋಧಾವಿಷ್ಟವಾಗಿ ಆಕ್ರಂದಿ ಸುತ್ತದೆ.—ರೌದ್ರ ಅವತಾರ ತಾಳುತ್ತದೆ. 'ರುದ್ರ'ಪದದ ನಿರುಕ್ತದಂತೆ 'ಅರೋ ದೀತ್' ಹುಟ್ಟಿದೊಡನೆ ರೌದ್ರ ಶಬ್ದ ಮಾಡಿದನಂತೆ ! 'ಅಶ್ವ'–ತ್ಥಾಮನ್ ಈ ಸಂಕೇತದ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವು ಇಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ

'**ದ್ರೋಣ**' (೦)–**ಪುತ್ರ**! ಈ ಶಿಶು ಹುಟ್ಟಿದೊಡನೆ **ಕುದುರೆ**ಯಂತೆ ಹೇಕರಿಸಿ ತಂತೆ! ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಆ ಕಂದಮ್ಮ 'ಅಶ್ವ'ತ್ಥಾಮ ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆಯಿ ತಂತೆ! ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ರುದ್ರಾಂಶ ಸಂಭೂತನೆಂಬ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನಂಬುಗೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಶದವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸನಾತನವಾಗಿ '**ಆ–ಭು**' (Being) ಆಗಿಯೇ ಉಳಿಯಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಆ ಗರ್ಭ : ಸರೀಸೃಪ, ಗರ್ಭ ದಿಂದ ಹೊರಬರುತ್ತಲೆ ಆಕ್ರಂದಿಸುವ ಕಾರಣವು, ಅಪ : ರಸಪಂಥೀಯ 'ದಿವ್ಯ' ದೃಷ್ಟಿಯಂತೆ, ತಾಯ ಉಡಿ (ಒಡಲು) ತೊರೆದು ಹೊರಬರಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲ ಎಂದು 'ಅ–ಭೂ' ತತ್ತ್ವವು ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಂಡು ಒರಲುತ್ತದೆ!

ಗರ್ಭಸ್ಥ ಶಿಶುವನ್ನು 'ಸಲೀಸೃಪ' (: ಸಪ್ತೃ: ಆ–ಭು) ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಭೂಮಿಕೆಯ ದ್ರಷ್ಟಾರರು, ದಿವ್ಯಾಕ್ಷರು, ನರಸನ್ನು, ಯಾಯಾವರ–ಪುತ್ರ **ಜರತ್ಕಾರು**ವಾಗಿ ಹೆಸರಿಸಿರುವಲ್ಲಿರುವ ಆಳವಾದ ಅರ್ಥ ವನ್ನು ಅಶ್ವದ ರೌದ್ರ ಆಕ್ರಂದನದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಸುಲಭವಾಗಿ ಅವ ಗಾಹಿಸಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಈ '**ಅಶ್ವ**'ವು= **ಯಾಯಾವರ** ಪರಿವ್ರಾಜಕ : ಜಂಗಮ, ಸದಾ ಗತಿಮಂತ ಚೈತನ್ಯ ಸ್ವರೂಪ! ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿ : Elanvital ತಾನೆ! ಇದರ ನಿಲುಮೆಗಳು (strands) ಎರಡೇ : ೧) ಆಪದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿ ಇದ್ದೀತು; ೨) ಇಲ್ಲವೆ ಎನೆಲ್ಲವನ್ನು ತೊತ್ತಳದುಳಿಯುತ್ತ ಹೊರಟೀತು : ಅಶ್ವ ಮೇಧ ಕುದುರೆಯಿದು; ಇದನ್ನು ಮರಳಿ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಕಳಿಸಿದಾಗಲೆ ಇದು '**ಸ್ನ**'–ಸ್ಥವಾದೀತು. ಈ ನಿಲುಮೆಯಲ್ಲಿ, **ತತ್ : ಏಕಂ**; 'ಪೂರ್ಣ ಬ್ರಹ್ಮ'. ಇದು ನಪುಂಸಕ, ಆದರೆ ಇದು 'ಅಧಿ–ಅಕ್ಷ'ವಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಂತಾಗ, ಇದು ಭೈರ ವಾವತಾರ, ಪ್ರಳಯ ತಾಂಡವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭ; ಎಂದರೇನೇ ಸೃಜನ! ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತದ ಕವಿಯು ತುಂಬ ಕೌಶಲದಿಂದ ಈ 'ಅಧಿ ಅಕ್ಷ' ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಯೋಜಿಸಿರುವ ಋಚೆಯೊಯಲ್ಲಿಯೇ 'ಯತಃ ಇಯಂ ವಿಸೃಷ್ಟಿಃ ಅ–ಬಭೂವ' ಎಂಬುದರ ನಿರ್ದೇಶವನ್ನೂ ಮರೆತಿಲ್ಲ! ಗೀತೆಯ **ಭಗ**–ವಂತನೂ ಈ '**ಅಕ್ಷ**' ಸಂಕೇತ ರಹಸ್ಯವನ್ನರಿತಿರಲೇಬೇಕು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಮಯಾ ಅಧಿ **ಅಕ್ಷೇಣ ಸೂಯತೇ** ಸ ಚರಾಚರಮ್' ಎಂಬ ಗೀತೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ ಯೋಜನೆಯೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ, ವೈಷ್ಣವ ಗೀತೆಯ 'ಅಧಿ (ಸಲಿಲೇ)–ಅಕ್ಷ' ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಸರಿದೊರೆಯಾದ ಶೈವ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಪಶು–ಪತಿ : ಮಹಾಯೋಗಿ. ಜೀವ

ಗಳೆಲ್ಲ 'ಪಶು' ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಇರಸುವವನು ಪತಿ : ವಿಶ್ವ–ನಾಥ. ಪೃಥಿವಿ= 'ಗೋ' ಎಂದರೆ ಇವನು ಗೋ–ಸ್ವಾಮಿ; ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಗೋ–ವಿಂದ. **ಪ್ರಳಯ ಕಾಲಾನಲ : ಜನಯಂತೀಃ ಅಗ್ನಿಂ"** ಎಂದರೇ ಸೃಜನ; ಪ್ರಜಾ ನಿರ್ಮಾಣವು ಪ್ರಳಯದಿಂದ (ಜೀವನ=ಮರಣ) ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ: ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಗೀತೆಯು **'ವಿಶ್ವರೂಪ' ದರ್ಶನ** ಎಂಬಲ್ಲಿ **ಶ್ಮಶಾನ ದರ್ಶನ** ಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ. **ಆಪ** (: **ಅಪ್–ಸರೆ : ನೀರೆ ಉರ್ವಶಿಯು**) ಬಸುರೆಯಾಗುತ್ತಲೆ ಆ ನಪ್ತೃ: ಪುರೂ–ರವನಾದ, ಆ–ಕ್ರಂದನವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದ. ಮಾನಸಿ (: ಜರತ್ಕಾರು) ಬಸಿರಾಗುತ್ತಲೆ ಪುರುಷನು ಹೊರಬಿದ್ದು ಯಾಯಾವರ : ಯಾತಿ=ಯತಿಯಾಗಿ ಹೊರಟ ! ಈ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಜೀವನದ ಆಕೃತಿಯ ಅಂತರ್ಗತ ನಿಯತಿಗೆ (Logic) ಅನುಸರಿಸಿ ಸೀತೆಗೆ ಬಸಿರಿನೊಂದಿಗೇ ಅರಣ್ಯವಾಸವು ನಿಶ್ಚಿತವೆ ಇತ್ತು! (ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ.) ಸೀತಾವಿರಹಿತ ರಾಮನು ಯಾಯಾವರ: ಇವನು (ಶೃಂಗಿ) ಅಶ್ವದ ಬಲಿಕೊಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ 'ಅಶ್ವ' (: ಸರ್ಪ : ಪುರುಷ) ಮೇಧದ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ! ಈ **'ಹಿರಣ್ಯ ಶೃಂಗ'–ಅಶ್ವದ** ಮೇಧ ಎಂಬುದರ ಮೂಲ ಸಮಯ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿದೆ. ಸೀತೆ ಹಾಗೂ ಲವ–ಕುಶರು, ಈ ಯಾಯಾವರದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ—ವಲ್ಮೀಕ–ಪುತ್ರ (: ನಾಗ :). ನ–ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿಯ—ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ—ರಾಮನಿಗೆ ಸಿಗುತ್ತಾರಂತೆ ! ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಆಗ 'ಅಬ್ಧಿಪ' ವರಣನನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಲು ಹೋಗಿರುತ್ತಾನೆ !

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಮ ಅಯನದ ಇನ್ನೊಂದು ರಹಸ್ಯವು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ವಲ್ಮೀಕ (ಹುತ್ತಿನ) ಪುತ್ರ=ಸರ್ಪ; ವಾಲ್ಮಿಕಿ ವರುಣನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದನೆಂದು ಸೂಚಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಇದು ದೃಢಪಡುತ್ತಿದೆ. ಸರ್ಪಕ್ಕೆ ಕೊಂಬು ಇರುವ ಕವಿಸಮಯ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೇ ಉಂಟು : ಅಹಿ ಶುಷ್ಣನ ವರ್ಣನೆ ನೋಡಿರಿ. (Vedic Mythology P.160-61) **'ಸಪ್ತ'** ಋಷಿ: ಸರ್ಪ, ಎಂಬ ವಿವರ ಹಿಂದೆ ಬಂದಿದೆ. 'ಸಪ್ತ'ಕೇಲಿ=ಮುನಿ ಸರ್ಪ; ಈ 'ಸಪ್ತ' ರಲ್ಲಿ **'ಶೃಂಗ' ಋಷಿ** ಒಬ್ಬನಿದ್ದಾನೆ ! ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ್ದಕ್ಕೆ ಹತಾಶನಾದ 'ದಶ' ರಥನು ಈ ಶೃಂಗಿಯನ್ನೇ ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು, ತನ್ನ ಪುತ್ರಕಾಮ-ಇಷ್ಟಿಗಾಗಿ! ದಶ–ರಥ ಈ ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಅವನು ಸ್ತ್ರೈಣನಿದ್ದ. ಇಂತಹನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳು

ಆಗದಿರುವುದು ಅಸಹಜವೇನಲ್ಲ. ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ 'ಪಾಯಸ' ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ದಶರಥನಿಗೆ ಸಂತಾನ ಲಭಿಸಿದ್ದು. ಈ ಪಾಯಸದ ಒಂದಂಶವೇ ಮಾರುತಿಯ ಜನ್ಮಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಂತೆ! ತಪೋನಿರತ ತಾಯಿ ಅಂಜಲಿಯ ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲೂ ಒಂದು ಅಂಶ, ಗರುಡನ [: ಕುಕ್ಕುಟ ಸರ್ಪವಿರಬೇಕು] ಕೃಪೆಯಿಂದ ಬಂದು ಬಿದ್ದಿತು, ಎಂಬ ಪವಾಡ ಕಥೆಯೂ ಉಂಟು. ಋಷಿ ಎಂಬ 'ಸಪ್ತ'ರ (:ಸರ್ಪ) ವರಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಸಂತಾನ ಲಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತಾಗಿ. ಋಗ್ವೇದದ ವಾಮದೇವ ಮನೆತನದ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಒಂದು ಉದಾಹರಣವುಂಟು. ಪುರುಕುತ್ಸನನ್ನು, ಶತ್ರುರಾಜರು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದರು, ಸಂತಾನವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರಾಜಕವುಂಟಾಗುವ ಭೀತಿಯಿತ್ತು. ಆಗ ಪುರುಕುತ್ಸಾನಿಗೆ ಸಪ್ತ'ರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಪುತ್ರರತ್ನವು ಲಭಿಸಿತು! IV ೪೨.೮), ಈ ಇದು ಹಾಗಿರಲಿ.

ದಶರಥನಿಗೆ ಸಂತಾನಲಾಭವಾದುದು, ಒಬ್ಬ ಶೃಂಗಮುನಿಯ ಕೃಪೆಯಿಂದ; ಈತನು ಅಧ್ವರ್ಯುವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಿದ 'ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿ' ಯಜ್ಞದಿಂದ! ಸರಿ. ಪತಿಯಿಂದ ಪರಿತ್ಯಕ್ತ ಗರ್ಭಿಣಿ ಸೀತೆಗೆ ವನದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ದೊರೆತುದೂ ಒಬ್ಬ ವಲ್ಮೀಕನಿಂದ! ವಲ್ಮೀಕ : ಹುತ್ತು; ಹುತ್ತಿನ ಈ ಸರ್ಪ, ಶೃಂಗಿಯಾಗಿರಲೇಬೇಕು. ವಾಲ್ಮೀಕಿ, ಸೀತೆಗೆ ನೆರವಾದದ್ದು, ಹಾಗೂ ರಾಮನ (ಮನೆತನದ) ಇಡೀ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಾವ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದು. ಬಳಿಕ ಲವಕುಶರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದ್ದು ಈ ಘಟನೆಗಳೊಳಗಿನ ಅನ್ವಯಾರ್ಥವು, ಈ ಶ್ರೀರಾಮನು ವಲ್ಮೀಕನ ವರಪ್ರಸಾದ–ಲಬ್ಧ–ಸತ್ಪುತ್ರನೆಂದಾಗಲೆ, ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಲಿದೆ.

ರವಿ ಕಾಣದ್ದನ್ನೂ ಕವಿ, ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಕಾಣಬಲ್ಲನು. "ಕಟ್ಟುಗೆ ಕಟ್ಟಿದಿರ್ಕೆ ಕಪಿಸಂತತಿ, ಸೇತುವಂ". ಹನುಮನು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹಾರಿಹೋಗಿರಲಿ ಬಿಡಲಿ...ಇದೆಲ್ಲ (ಕಟ್ಟುಕತೆ;) ಜನ ನಂಬುವಂತೆ ;ಮಾಡುವ ಈ ಜಾದೂ < ಯಾತೂ : ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆ ಶಕ್ತಿ ಕವಿಯ ನಾಲಗೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮಾತ್ರ ನಿಜ. **ವಾಕ್ : ಅದಿತಿ : ಅತ್ರಿ !** ಎಂದೂ ಅಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಈ ಕವಿಗಳೇ ಹೇಳಿಲ್ಲವೇ ? ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನನ ಮಹಾಭಾರತವು ವ್ಯುತ್ಪತ್ತ್ಯದ್ವೈವತ-ಮಾಹಾತ್ಮವೇ ತಾನೆ ? ಅಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಈ ವಾಗ್ದೇವಿಯೇ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿಶದಪಡಿಸುವ ಮಾಧ್ಯಮ ವಾಕ್, ನಿಜವಷ್ಟೆ? ಇದುವೆ ನಮ್ಮ('ಜ್ಞಾನ') ಮಾಧ್ಯಮ: ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಬಾಳೆಲ್ಲ ಹಾಳು, ಬರಡು ಎಂಬ

'ಶ್ರದ್ಧೆ' ದೃಢಮೂಲವಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಋಗ್ವೇದದ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಹಾಗೂ ಆತನ ಪೀಳಿಗೆಯ ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನ ಹಾಗೂ ವಲ್ಮೀಕ ಸಂಭವ ಇಂತಹ ಮಹಾಕವಿಗಳ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ ಇಂದಿನ ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯನ್ನು ಹಯಗ್ರೀವ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮನ್ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ ಸಮುದ್ರ ತಳದೊಳಗಿಂದ (ಏಕೆಂದರೆ ಸಮುದ್ರಯೋನಿ : ಹಯಃ) ತಂದನೆಂದು ಆ ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ! ಇದರಿಂದಾಗಿ ಈ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವೆ ಅಧಿ ಅಕ್ಷನಾಗಿರುವುದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಹಾಗೂ, ಇಂದ್ರನು (ಸೂರ್ಯನು) ಸಾರ್ಪ ರಾಜ್ಞಿ : ಅದಿತಿಯಿಂದ ನುಂಗಲ್ಪಟ್ಟವನು ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಅಂತರಾರ್ಥವುಳ್ಳ ಈ ಸಂಹಿತೆಯು, ಸೂರ್ಯರೂಪ ಇಂದ್ರನೇ ಚಂದ್ರದೈವತವಾಗುವವನೆಂಬ ಈ ವೇದವು ಮೂಲ ಸಂಹಿತೆ ಹೇಗೆ ಆಗಬಲ್ಲದು ? ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೆ ಇಂದ್ರನ ತೇಜೋವಧೆಯಾದುದೇ ಕಂಡುಬರುವ ಕಾರಣವೇನು ? ಅಥರ್ವ ವೇದ ದೊಳಗಿನ 'ವೃತ್ರಾತ್ ಜಾತೋ ದಿವಾಕರಃ' ಈ ವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥವೇನು ? ದಿವಾಕರ=ಸೂರ್ಯ=ಇಂದ್ರ. ವೃತ್ರ : ಅಹಿಪುತ್ರರೆಂಬ ಸಂಭ್ರಮ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಈ ತಂತ್ರವು ಬೇಗನೆ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಷ್ಟೂ. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಮಾನವ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೇ ಕ್ಷೇಮವಾಗಲಿದೆ.

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಬಗೆಯಿಂದ ಇಂದ್ರನ ತೇಜೋಭಂಗ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ, ಎಂಬ ಸಮಗ್ರ ವಿವರಣೆಗೆ ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲ. ಇಂದ್ರನೇ ಋಗ್ವೇದದ ಪ್ರಮುಖ ಹಾಗೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ದೈವತವು, ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ರೂಢ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಬಾಧೆ ಬರದಂತೆ, ಈ ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ 'ಅಹಿಜಿತ್', 'ವೃತ್ರಘ್ನ', ಎಂಬ ಇಂದ್ರನೂ ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪನೇ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವ ಈ ಮಾಯಾವೀ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಆ ಮೂಲಾಗ್ರ ವಿಮರ್ಶಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ ! 'ಅಯಂ ಗೌಃ ಪೃಶ್ನಿಃ' ಅದಿತಿಯೆ ಸರಿ. ಇದು ಸರ್ಪ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯ ದೇವತಾಸ್ತೋತ್ರ ಎಂದೂ ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಒಂದು ಮಾತಿನಿಂದ ಅದಿತಿ ಪುತ್ರನೆಂಬ ಇಂದ್ರನೂ ಸರ್ಪವಾಗುತ್ತಾನೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಸರ್ಪ ಇವರೊಳಗೂ ನಿಕಟಸಂಬಂಧ–ತಾದಾತ್ಮ್ಯ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವುದು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ !

ಋಗ್ವೇದದ ವಾಕ್ ಅಂಭೃಣಿಯು ತಾನು ಇಂದ್ರನ ಪೋಷಕಳು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ. ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಉಮಾದೇವಿ, ಅಜ್ಞಾನಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಜ್ಞಾನ

ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. ಮಹಾಭಾರತ, ರಾಮಾಯಣಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ಇಂದ್ರನ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅಪಮೌಲ್ಯನವು ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಬಂಧವ ವಿಷಯವೇ ಆಗಬಲ್ಲದು.ಪುರಾಣಕಥೆಗಳಮೇರೆಗೆ ಇಂದ್ರನ ವ್ಯಭಿಚಾರದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳಿಂದಾಗಿ ಅವನ ಮೈಯಲ್ಲೆ ಜನನೇಂದ್ರಿಯದ ರೋಗ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದಂತೆ. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದದ ಇಂದಿನ ಪಾಠದಲ್ಲಿಯ 'ಭಗಸ್ಯೇವ ಕಾರಿಣಃ' ಆಗಿರುವ ವಿಷ್ಣುವು ಪೂರ್ವೀಃ ಜನಿತ್ರೀಃ ಯುವತಯಃ ನ ಮರ್ಧಂತಿ' : Vishnu to whom young women, the mother are not remiss" (III. ೫೪, ೧೪) ಹೀಗೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸ್ತ್ರೈಣವೃತ್ತಿಯ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಗರ್ಭಾಧಾನ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ 'ವಿಷ್ಣುಃ ಯೋನಿಂ ಕಲ್ಪಯತು' ಎಂದು, ಸ್ಪೆಶಲ್ ಆಮಂತ್ರಣವಿರುವ ಈ ಭಗ-ವಂತನ ಉಪಾಸಕರು, ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಲೋಲುಪನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಾಣುವಾಗ, ಕಳ್ಳನ ತಿರುಬೊಬ್ಬೆಯಂತೆ ಈ ಕೃತಿ ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ. 'ಅಪಾಂನಪ್ತ್ಯ: ಆಪದಲ್ಲೆ ಇರುವ "ವತ್ಸ" ವಿಷ್ಣು ಎಂಬುದು ಇವನ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳೆ ಹೇಳುತ್ತಿವೆ, ತನ್ನ ತನುವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಂಗತವಾಗಿಸುವ ಹ್ರಸ್ವ : ವಾಮನನು : 'ತನ್ವಾ ವಾವೃಧಾನ' ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠನು ಹೊಗಳುತ್ತಾನೆ. ಹೆ ವಿಷ್ಣುವೆ ನಿನ್ನ ಪರಮ **ಪದದ** (?) ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಯಾರು ಬಂದಾರು ? ಎಂಬ ಸ್ತೋತ್ರ, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲೆ ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ! ಆದರೆ ಯಾರ ಸ್ಕಂಭ ಅತ್ಯುನ್ನತ? ಎಂಬ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ರುದ್ರನೇ ಗೆದ್ದುದಾಗಿ ಪುರಾಣ ಕಥೆಯಿದೆ. ಗೋಪೀನಾಥ ರಾಯರ ಪ್ರತಿಮಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಚಿತ್ರ ವಿವರಣೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ! ಇದೇನೇ ಇದ್ದರೂ 'ನಾಗ' ಅಹಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ವಿರೋಧೀ ಇಂದ್ರನನ್ನು ನಾಗಲಿಂಗ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿ, ಅವನನ್ನೂ ಒಬ್ಬ **'ಭೋಗಿ'**ಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವುದರಿಂದ ಆಗಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾನಿ ಎಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು ? ಸಮಾಜ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ, **'ಭೋಗಿ' :-ಸರ್ಪಗಳು** ತಮ್ಮ ನಿಶಾಚರ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು – ನಕ್ತಾಚಾರಗಳನ್ನು ಹಗಸಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸದಿರುವಂತೆ ದಕ್ಷನಾಗಿರಬೇಕಾದ : **ಅಹಿ-ಜಿತ್** ಇಂದ್ರನೂ ಅಹಿ=ಭೋಗಿಯಾದ ಬಳಿಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶವು ಎಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಬಲ್ಲದು? ವಸಿಷ್ಠ ವ್ಯಾಸ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಪರಂಪರೆಯ ಈ ಪ್ರಚಾರ ಪದ್ಧತಿಯು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಭ್ಯ-ಪ್ರಶಸ್ತ, ಎಂಬುದನ್ನು ಬಲ್ಲಿದರೆ ನಿರ್ಣಯಿಸಲಿ ?

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ–ಸೂರ್ಯ ಪೂಜಕರೂ ಲೈಂಗಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು. ಅವರು ಈ ಹಂತದಿಂದ ವೇದದಲ್ಲಿ ಈಗ ಕಾಣುವ ಋತ : ಸತ್ಯದ ವೈಚಾರಿಕ ಪಾತಳಿಯ ಜೀವನರೀತಿಯ ವರೆಗೆ ಬಂದು ತಲುಪಿದ ವಿಕಾಸಕ್ರಮವೂ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರಲೇ ಬೇಕು; ಯುರೋಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಆರ್ಯಭಾಷೆಯ ಏಸೆಲ್ಲ ಶಾಖೆಗಳ ಮಾತಿನವರ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಲ್ಲಿಯೆ ಇದು ಶಕ್ಯವಾಗಬಲ್ಲದು. ಯಾವುದೇ ಜನದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ–ಹಂತದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಆಕಾರವು ಬರಲು ಕಾರಣವಾಗುವ ದಿವ್ಯಪ್ರುರುಷ : ಶಾಮನ್– (ಶ್ರಮಣ). ಹಾಗೂ ಮೆಡಿಸನ್ ಮ್ಯಾನ್ (:ಬೈದ್ಯ <ವೈದ್ಯ <ವಿದ್) ಇದ ರಂತೆ ಮಳೆ ತರಿಸುವ ಮೋಡಿಕಾರ, ವೀರ Cultural Hero ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು. ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದ ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಕಂಡುಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಸರ್ಪನೃತ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಂತ ಮನೆತನಗಳು, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆಯ ವರೆಗೂ 'ಬೈದ್ಯ'ರವೇ ಇದ್ದುದು ಡಾ. ಕೊ. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ರಿಂದ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿ, ಮಳೆ ತರಿಸುವ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಾಥ ಮಿಕ ಮಾಂತ್ರಿಕನ ಆಕೃತಿಯ ಹೋಲಿಕೆಯಿದೆ. ಜೀವನ ಪರಿಸರದೊಳಗಿನ ಘಟ ನೆಯೋ ದೇವತ್ವದ ಪಾತಳಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿ ದಿವ್ಯ ಆದರ್ಶ, ಆರಾಧ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಆಗು ವುದು; ಆದರೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ, ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ದೃಷ್ಟಿ ಲೇಸು : ಸಮಕಾಲೀನ ರಿಗೆ, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ ದಿವ್ಯ-ಪವಾಡಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ದೈವತ್ವದ ದಿವ್ಯಾನುಭಾವ ಬಂದಿರುವುದು-ಬರುವುದು ಶಕ್ಯವಿದೆ.

ಋಗ್ವೇದದ ದೈವತಗಳ ಪ್ರಸ್ತುತ ವಿಶ್ಲೇಷಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕರ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಗಿಂತ ತೀರ ಭಿನ್ನವಿದೆ. ಇಂದ್ರನು ಮೋಡ ಗಳನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಮಳೆ ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು; ಎಂದು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ, ಮಳೆಸುರಿ ಸುವ ಮೋಡಗಳ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತವೆಂದು **ಪರ್ವತ** ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಬಳ ಸುತ್ತಿದ್ದರು. 'ಪರ್ವತ' ಸಂಕೇತ ರಹಸ್ಯವು, ಕಾಂಡ : ಕಣೆ > ಗಣೆ ಸಂಕೇ ತದ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಬಲ್ಲುದು. 'ಪ್ರತಿ **ಪರ್ವ** ರಸೋದಯು:'

ಕಾವ್ಯವಾದ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ **'ಪರ್ವ'** ಪ್ರತಿಮೆ ಇದ್ದರೆ, ರಾಮಾಯಣಲ್ಲಿ **'ಕಾಂಡ'** ಉಂಟು! ಪರ್ವ : ಕಾಂಡ ರಸಯುಕ್ತ : ಸ–ರಸ ಗ್ರಂಥಿ. ಅನೇಕ ಪರ್ವಗಳ ಪರ್ವ–ತ ಪ್ರಾಯ ಇಡಿ **ಮಹಾಭಾರತ ಕೃತಿ** : ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ವಿಶ್ವರೂಪ ಆ–ಕೃತಿ ! ರಸೋ ವೈಸಃ ! ವಿಷ್ಣುಃ ಪರ್ವತಾನಾಂ ಪತಿ ಇದರಂತೆ ನಾನಾ ಕಾಂಡ : **ಪರ್ವ, ಕಾಂಡ**=ಗಣ್ಣು : **ಕಣ್ಣು : ಅಕ್ಷ** ! ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪರ್ವತ; ಅಡಿವೆ ಅರಣ್ಯ. ಈ ಸಂಕೇತಗಳು ಅರ್ಥ ಪೂರ್ಣವಾಗಿವ ! 'ಅಕ್ಷ' (axle) ದಂತೆ ಪರ್ವ–ತವು ಭೂಮಿಯ ಸ್ಕಂಭಃ ಆದಾರಸ್ತಂಭವೂ ನಿಜ ! ಶ್ರೀ–ವಿಷ್ಣುಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿ ಭೂದೇವಿ ಇದ್ದಾಳೆ. ಪರ್ವ=ಹಬ್ಬ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ವೃ–ತ್ರ ಗುಣಸ್ವಭಾವಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ. 'ತಾನೇ ಏನೆಲ್ಲ' ಎಂಬ ಪಂಥೀಯ ಶತ್ರು ವೃತ್ರಹನ್ ಇಂದ್ರನು ! ಜೀವನವನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ತಾನೇ ವ್ಯಾಪಿಸಿ—ಏಕಂ : ತತ್ ಆಗಿ—ಬಿಡುವ ಏನೆಲ್ಲ ಅ–ಸುರ–ಶಕ್ತಿಯ ವೈರಿ ಇಂದ್ರನು. ಆದಕಾರಣ ಪರ್ವತ : ಕಾಂಡ : ಶಿಶ್ನದೇವ ಶತ್ರು ಇಂದ್ರನು. ಋತಾಧಿಷ್ಠಿತ ನಿಯಮಬದ್ಧ ಜೀವನದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ಅದರ ಸಲುವಾಗಿಯೆ ಇರುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವು. ಕಾರ್ಯವು ಒಂದು ಇರುತ್ತದೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಗೂ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ಏನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವು ಇರಲಾಗದು. ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಜೀವನರಂಗದ ಋತ : ನಿಯಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದು ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದು ದೇವತಾ ಶಕ್ತಿ ಉಂಟೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರಮ ವಿಭಾಗ ತತ್ತ್ವನು ಸಾರಿ ಹಲವು ದೇವರುಗಳು, ಋತದ ಆಧಾರದಿಂದ ಉಳಿ ಯುವವು; ಪೂಜ್ಯವಾಗುವುವು; **ನಿಜವಾದ ದೇವತಾ ಪೂಜೆ ಎಂದರೆ ಋತ : ಸತ್ಯದ** ಆರಾಧನೆ. ವಿಶಿಷ್ಟ ದೈವತನಾಮ ಸಂಕೇತವೇ ದೈವತವಲ್ಲ; ಯಾವ ದೇವರೂ ಸ್ವೈರ–ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪಡೆದಿಲ್ಲ; ಇವರು ಋತಕ್ಕೆ ಅಧೀನರು.

ವೃತ್ರಹನ್ ಇಂದ್ರನನ್ನು 'ಹೇ ಇಂದ್ರ (ತ್ವಂ) ಸುಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ, ಬೃಹಂತಂ ಪೃಥು ಬುಧ್ನಂ....' ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿ ಅವನನ್ನು Elanvital ರೂಪದಲ್ಲಿ ಋತಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾದವನೆಂದು ಮುಗಿಲಿಗೆ ಏರಿಸಲಾಗಿದೆ ! (I. ೪೭–೫೦) ಈ ಏಕಂ : ತತ್ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕಂಡು ಹೊಗಳಿದ ಕವಿ **ಸಪ್ತ**–ಗು ! ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅಮರ ಪದವಿಯನ್ನು ಅನು ಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲನು (೪೮–೫). 'ಇಂದ್ರ–ಭಕ್ತಾಃ ನ ಮೃತ್ಯುಭಾಜೋ ಭವಂತಿ'

ಎಂಬ ಭಾಷ್ಯ ನೋಡಿ ! ಆದರೆ ಆಯುರ್ಮಾನದ ಇತಿ–ಮಿತಿಗಳ ನಿಯಾಮಕ ದೇವನು **ಯಮ: ಧರ್ಮನು;** ಇಂದ್ರನಲ್ಲ ! ಋತ : ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧಾವಂತರು ವಿಶ್ವನಿಯಮಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಆಯುಷ್ಯ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲಾರರು, ಸದೇಹೀ ಅಮರನಾಗುವ ಆಮಿಷ,–ಮರಣಾನಂತರದ ಅಮರೂಪದ—ಮೋಕ್ಷ ಇವು ಋತ : ಸತ್ಯದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸರಿಹೊಂದುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಅಮರತ್ವದ ಆಮಿಷ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನ ರೀತಿಗೆ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ರೀತಿಗೆ ಮಾರಕವಾಗುವುದು; ನಾಗಪೂಜೆ,ವಿರಕ್ತ-ಸಂನ್ಯಾಸ ವಾದಕ್ಕೆ ಪ್ರಚೋದಕ ಅಥವಾ ಇಂದ್ರಿಯಭೋಗಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕವಾಗುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ. ಆದಕಾರಣ ತತ್:'ಏಕಂ ಸ್ವರೂಪದ 'ಮಹದ್ದೇವ'ನು ಅಸು–ರ : ವೃತ್ರನೇ ಹೊರತು. 'ಋತ' ಸಂರಕ್ಷಕ ಇಂದ್ರನಾಗನು, ವಜ್ರಾಂಗದೇಹಿಯಾಗಿ (ಹಠಯೋಗದಿಂದ) ಅಮರಜೀವಿಯಾಗುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ, 'ಅಸುರತ್ವಂ ಏಕಂ' ಶಕ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣ; ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಮೋಕ್ಷದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಆಚೆಗೆ ಅಮರ : ಪರಮ ಪದವನ್ನು ಪಡೆವ ಆಶೆ ಋತಾಧಿಷ್ಠಿತ ನಿಯಮ–ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಸರಿಹೋಗದ ಮಾತು. ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ **ಋತಂ (: ಸತ್ಯಂ) ಬೃಹತ್;** ಋತವನ್ನು ಭಗ್ನಗೊಳಿಸಿ ವಿಶ್ವಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯೆಂಬ, ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಮರಣಗಳನ್ನು ಆಳುವುದೆಂಬ ದೈವತ ಶಕ್ತಿ. ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಮೆಟ್ಟಿ **ವಾಮ**–ನನಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಶಕ್ತಿ : ಶಿಪಿವಿಷ್ಟದೈವತ : Elan vital ಆಗಬಲ್ಲುದು. ಅದು ವೃತ್ರಹನ್ ಅಥವಾ ಅಹಜಿತ್ ಎಂದರೆ ಋತದ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ದಿವ್ಯ ದೈವತ ಶಕ್ತಿ : ಇಂದ್ರಶಕ್ತಿ ಎನಿಸಲಾರದು.

ವೃತ್ರಘ್ನ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಹೊಗಳಿ **ಹೊನ್ನ ಶೂಲಕ್ಕೆ ಏರಿಸುವ ಈ ತಂತ್ರ,** ಈ ಗತ್ಯಾಗಾರಿಕೆಯ ಮಾಟ, ಯಾರದು–ಎಂಬುದು ಈ ಸೂಕ್ತಗಳಿಗೆ (೪೭–೫೦) ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪಾರಂಪರಿಕ ಪವಾಡ ಕಥೆಯ ಮೂಲಕ ಬಚ್ಚಿ ಉಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ ! ಈ ಮೂರೂ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನು ಆಂಗಿರಸ **'ಸಪ್ತ'**–ಗು ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ನಾಮಧಾರಿ ಕವಿಯು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇನ್ನುಳಿದ ಎರಡೂ ಕವನಗಳು **ವೈಕುಂಠ**ನೆಂಬ ಇಂದ್ರಕೃತವಂತೆ; ಈ ಮೂರು ಸೂಕ್ತಗಳ ಸ್ತೋತ್ರ ವಿಷಯವೂ **ವೈಕುಂಠ**ನೆಂಬ ಇಂದ್ರನೇ ! ಆಂಗಿರ ಸಪ್ತ ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಅರ್ಥ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಾಣದೆ, ಈತನ ಇಂದ್ರ

ಭಕ್ತಿಯು ಅರ್ಥವಾಗಲಾರದು. ಆಂಗಿರಸನೆಂದೇ ಅಗ್ನಿಗೆ ಮೊದಲು ಹೆಸರು! ಹೀಗೆಯೆ ಮೊದಲು (ಭ್ರಾಜ್ >)ಭೃಗು ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕರ ಮನೆತನ. ಆದರೆ ಬಳಿಕ ಭೃಗುಗಳು **ವಾರುಣೀ** ವಿದ್ಯೆಯ ರಸ-ಪಂಥಿಗಳಾದರು. (ತೈತ್ತರೀಯ ಉಪನಿಷತ್ತೇ ಸಾಕ್ಷಿ) ಸಾಯಣಾದಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವಂತರು, ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಪ್ರಭೃತಿ ಆಧುನಿಕರು ಸಹ ಭೃಗು-ಅಂಗಿರಸ ಕುಲಗಳು ಮೂಲತಃ ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧ ಕರವು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆಂಗಿರಸ ಕುಲಜರು ಆ ಬಳಿಕ ಅಪ: ರಸವಾದಿ ಗಳಾದುದುಂಟು. ಅಥರ್ವವೇದಕ್ಕೆ **ಭೃಗ್ವ-ಗಿಂರಸ(ರ) ವೇದ** ಎಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಗಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ 'ರಸ'ವು : ಅಂಗಿರಸ, ಎಂದು ಉಪನಿಷದಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ! ಅಂಗಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯದಾಯಿ ಅಗ್ನಿ=ರಸ ಎಂದರೆ ರೇತ! ಈ ಭೂಮಿಕೆಯ ಒಬ್ಬ ಆಂಗಿರಸ ಪುತ್ರನು 'ಸಪ್ತ-ಗು: 'ಸಪ್ತ' ಸಂಕೇತವು ಸರ್ಪ ಸೂಚಕವಿದ್ದುದು ಹಲವೆಡೆಗೆ ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ! ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು 'ಸುಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ' ಎಂದಿ ರುವಲ್ಲಿ, ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ : ಆದಿಶೇಷನ ಆಧುನಿಕ ಅವಶಿಷ್ಟ ಸ್ಮೃತಿಯು ಜಾಗೃತ ವಾಗುತ್ತದೆ! ಈ '**ಸಪ್ತ**'-ಗು ಕವಿಯು 'ಸಬ್ರಹ್ಮನ್' ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿ ಸುವುದರಲ್ಲಿ ವಿಸಂಗತಿಯೇನೂ ಇಲ್ಲ!

ಮೂಲತಃ **ಋತ : ಸತ್ಯದ** ಭೂಮಿಕೆಯ ದೈವತವಾದ ಇಂದ್ರನ ಆಕೃತಿ ಯನ್ನು, ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ಸರಿಹೋಗುವಂತೆ ಬದಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಬಂಧದ ವಿಷಯ. ಇಂದ್ರನು 'ಸೋಮ' ಎಂಬ ಪೇಯ ಕುಡಿದು ಉನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ತಾನೇ ಈ ವಿಶ್ವದ ಕೇಂದ್ರ ಎಂಬ ಹಾಗೆ ಗಳಹ ತೊಡಗಿದನೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವ ಒಂದು ಸೂಕ್ತದ (X. ೧೧೯) ಉಲ್ಲೇಖ ಹಿಂದೆ ಬಂದಿದೆ. (ಪು. ೪೩೨). ಆದರೆ ಈ ಆರೋಪವೂ ಇಂದ್ರನಂ ಘಟಿಂಗನೆಂಬ ಆರೋ ಪದ ಯೋಗ್ಯತೆಯದೇ ಇರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವೈದಿಕ ದೇವತಾ ಕಥೆಗಳ ಸಮಾಲೋಚಕರಾದ ಮ್ಯಾಕಡೊನಲ್ ಬರೆಯುವುದೇನಂದರೆ. ಸೋಮಪಾನದ ಅತಿರೇಕದ ದೋಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೂ Amours adventures, on the other hand, are intirely absent from the exploits of ಇಂದ್ರ, in R. V. (P. 65)

ಮೂಲತಃ **ಇಂದ್ರನು ಋತ ಸಂರಕ್ಷಕ ಶಕ್ತಿ;** 'ತ್ರಿಶ' ಸಂಕೇತದ ಮನುಜ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಋತ ಸತ್ಯ ರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ವೃತ್ರ : ಅಹಿಯೊಡನೆಯು ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುವ ಶಕ್ತಿ, ಮಾನವ ಜೀವನವು ಆಕಸ್ಮಿಕ ಆಪತ್ತು, ಅಜ್ಞಾನದ ಕತ್ತಲೆ ಆವರಿಸಿ ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕವಾಗುವ ಹೆದರಿಕೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಉಂಟು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ, 'ಏನೆಲ್ಲ ತಾನೇ' ಎಂಬ ಹಾಗೆ ಬಾಳನ್ನು ಕವಿವ ಕತ್ತಲೆ, ಮತ್ತು ಆಪ: ರಸ ಸ್ವರೂಪೀ 'ಅಹಂ' 'ವೃತ್ರ' (ಅವರಕ) **ರೂಪೀ ಅಹಿಯ ನಾಶದಲ್ಲಿ ಅಖಂಡವಾಗಿ ತೊಡಗಿರುವ ಒಂದು** ದೈವೀ ಶಕ್ತಿಯ **ಸಂಕೇತವು ಇಂದ್ರನು.** ಈ ಋತ ಸಂರಕ್ಷನೆಂಬ ಇಂದ್ರ ಸಂಕೇತವು ಧೀ-ಪ್ರೇರಕನೆಂಬಸೋಮಪಾನದಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಜಾಗ್ರತ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಎರವಾಗಿ, ತಾನೇ 'ವಿಶ್ವಾಧಾರಕ ಏಕಮೇವ ಶಕ್ತಿ' ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೇ ಈ ವಿಶ್ವ ನಡೆದಿದೆ, ಎಂದು ಬಡಬಡಿಸ ತೊಡಗುತ್ತಾನಂತೆ! (X. ೧೧೯), ಆಗಲೆ ಇಂದ್ರನ ಇಂದ್ರತ್ವವು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಷ್ಟೇ ಸಾಲದೆ ಇಂದ್ರನನ್ನು '**ವಿಕುಂಠಾ**' ಎಂಬ ಒಬ್ಬ **ಅಸುರ ಸ್ತ್ರೀಯ** ಪುತ್ರನನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಅವನ ತೇಜೋವಧೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ! '**ಸಪ್ತ**' (ಸಪ್ತ) ಮರುತರ ಜನ್ಮದ ನೆಪದಿಂದ, '**ದಿತಿ**' ಎಂಬವಳು ಬಸುರೆಯಿದ್ದಾಗಲೇ ಅವಳ ಗರ್ಭಛೇದ ಮಾಡಿದ ಪಾತಕಿ ಇಂದ್ರನು, ಎಂಬ ಕಥೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ! ರುದ್ರಿಯರೆಂಬ ಮರುತತರನ್ನು 'ದಿತಿಯ' ಗರ್ಭ–ಸಂಭವರು, ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿ ರುದ್ರನೂ ಆತನ ಮಕ್ಕಳೂ ದೈತ್ಯರೆಂದು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಧ್ವನಿತಪಡಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ! ಇದು ವೈಷ್ಣ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ತಂತ್ರವೆಂಬುದು ಮೇಲೆಯೇ ಕಾಣುವಂತಿದೆ! ಇಂದ್ರನು ಹುಟ್ಟಿದೊಡನೆ, ತಂದೆ ತ್ವಷ್ಟಾರನ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದನಂತೆ! ಆಕಸ್ಮಿಕ ಆಪತ್ತುಗಳ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ : ವೃತ್ರ ಏಕಾಕ್ಷ ಸರ್ಪ; ಇವನನ್ನು 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣ'ನನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಇಂದ್ರನು 'ವೃತ್ರಘ್ನ' ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ಪಾತಕಿ! ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ತನ್ನ ತಾನೆ ಆಗಿಬಿಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ತಂತ್ರವಂತೂ ಅಪೂರ್ವ! ಏಕಾಕ್ಷ ಸೈಕ್ಲೊಪಸನ ಸಂಹಾರಕ ಒಡೆಸಿಸ್‌ನು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಬಗೆಯ ನಿಂದೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿರುವನೊ ನಾನರಿಯೆ!

ಇಂದ್ರಹನನ ಸಮರ್ಥನಾದ ಪುತ್ರ ಕಾಮಿ ದಿತಿಯು ಜನ್ಮಕೊಟ್ಟ 'ಸಪ್ತ'-'ಸಪ್ತರು' (: ಸರ್ಪ) ಮರುತರು ಎಂಬ ಒಂದೇ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿಯೇ ಒಳಪದರುಗಳನ್ನು ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ವ್ಯಾಕಡೊನಲ್ಲ, ಮರುತರ ಸ್ವಭಾವಾದಿ ವಿವರಿಸು

ವಾಗ ತಾವು ಕಂಡ ಒಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿಹೇಳಿದ್ದಾರೆ: When not associated with ಇಂದ್ರ the Maruts occasionally exibit malevolent traits (P. 81) 'ಮರುತರು' ಎಂಬ ಒಂದೇ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಿನ್ನ ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಈ ಮೋಡಿಕಾರ ಮಾಟದಿಂದ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಮರಣ ಈ ಉಭಯ ಶಕ್ತಿಯ 'ಸಪ್ತ' (ಸರ್ಪ) ಮರುತರು (ಬಾಡಬರು) ಯಾರು, ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಜೀವನ ಪೋಷಕ ಹಾಗೂ ಸಂರಕ್ಷಕ ಸ್ವರೂಪದ 'ಸಪ್ತ' ಮರುತರು ಯಾರು ? ಇದನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅರಿಯುವುದೇ ಅಶಕ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ! ಆದರೆ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ವೃತ್ರಹನನದಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುವ ಮರುತರು, ದಿತಿಪುತ್ರ 'ಸಪ್ತ' (ಸರ್ಪ)ರು ಇರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ; ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ರಹಸ್ಯದ ನೆರವಿನಿಂದ ಇದನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು. ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಜಗಳ ಹೂಡಿದರೆಂಬ ಮರುತರೂ ಉಂಟು, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ! ದಿತಿಯು 'ಇಂದ್ರ ಹನನ ಸಮರ್ಥ' ಪುತ್ರಕಾಮಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಗರ್ಭ: ಶಿಶುವು ಯಾವುದು ಇರಬಲ್ಲುದು ?

ಜೀವನದ ಸ್ವಸ್ತಿ: ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಇರುವನೆಂಬ ಇಂದ್ರನು, ಪದ–ಭ್ರಷ್ಟನಾದುದು ಯಾರಿಂದ ? ಇಂದ್ರನ ಸಖನೆಂಬ ಹಾಗೆ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತನಾದ, ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ 'ಉಪೇಂದ್ರ'ನಾಮ ಸಂಕೇತದಿಂದ ವಿಖ್ಯಾತನಾದವ, ಆದರೆ ಬಳಿಕ ತಾನೇ ಈ ವಿಶ್ವದ ಕೇಂದ್ರಶಕ್ತಿ ಎಂದು ಪೂಜೆಗೊಂಬವನು ಆದ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾ ವಿಷ್ಣುವೇ ಈ 'ದಿತಿ'ಯ ಪುತ್ರನಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯು, ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಈ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣತೊಡಗಿದೆ ! ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸತ್ಯವು ಯಾರನ್ನೂ ಚಕಿತಗೊಳಿಸದಿರದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಬೃಹದ್ದೇವತಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮತ್ತು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತಿರುವ **'ವಿಕುಂಠಾನಾಮ ಅಸುರ ಸ್ತ್ರೀ'**ಯ ಈ ನಾಮಸಂಕೇತದಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಸಂ–ಗತಿಯಿಂದಲೂ, ಇಂದ್ರನನ್ನು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಸುವ ವಿಷ್ಣುಪಂಥೀಯ ಮಾಟಗಾರಿಕೆಯೆ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ ! **ವಿಕುಂಠಾ** : ಆಸುರಿಯ ಪುತ್ರನೆಂಬ ನಾಮಸಂಕೇತದಿಂದ **ವೈಕುಂಠ** (ಇಂದ್ರ)ನು ಮೂರು ಸೂಕ್ತಗಳ ದೈವತವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ 'ವೈಕುಂಠ' ಶಬ್ದದ ಗುತ್ತಿಗೆ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಉಂಟಲ್ಲವೆ ಇಂದಿಗೂ ! ಈ ಪೂರ್ವಾಪರ ಸಂಬಂಧ

ದಂತೆ ವಿಕುಂಠಾ ಪುತ್ರನೆಂಬವನು ವಿಷ್ಣುವೇ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ! ಈ ವಿಕುಂಠೆಯೂ, ದಿತಿಯಂತೆ 'ಇಂದ್ರ–ಸದೃಶಂ ಪುತ್ರಂ ಕಾಮಯಮಾನಾ' ಅಸುರ ಸ್ತ್ರೀ! ಎಷ್ಟು ಹೋಲಿಕೆ! ಪವಾಡ ಕಥೆಯ ಅರ್ಥದೊಡನೆ, ನಡೆವಳಿ ನುಡಿವಳಿಗಳ ತಾಳಮೇಳವಿರುವ ಅರ್ಥವೇ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹ ಅರ್ಥ; ಅದುವೆ ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯದ ಹತ್ತಿರ ಒಯ್ಯುವ ಅರ್ಥ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ **ವೈಕುಂಠ ಚತುರ್ದಶಿ** (ಕಾರ್ತಿಕ ಶು. ೧೪) ಆಚರಣೆ ವಿಷ್ಣುಸಂಪ್ರದಾಯದೊಡನೆ ನಿಬದ್ಧವಾಗಿರುವುದರ ಕಾರಣವೂ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ! ಮರಣಾನಂತರ ಶೈವರಿಗೆ ಕೈಲಾಸಲೋಕ, ವೈಷ್ಣವರಿಗೆ ವೈಕುಂಠ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಕಾದಿಟ್ಟಿರುವ ಹಾಗಿನ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧಾವಂತರುಂಟು! ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 'ವೈಕುಂಠ'ನೆಂಬ ಪದವಿಯು ಮೂಲತಃ ಇಂದ್ರನದಾಗಿರದೆ, ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪೂರ್ವಚರಿತೆಯನ್ನು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ತರುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಮೌಲಿಕ ಸಂಕೇತವೆಂದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಈ ವಿಕುಂಠ ಅಸುರಿ— ಇಂದ್ರ ಶತ್ರು ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ವೈಕುಂಠ ವಿಷ್ಣುವು ಅಸುರನಾಗುತ್ತಾನೆ: ಇವನು ವೃತ್ರನನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿರುವನೆಂದು ಈ ಮೊದಲೊಮ್ಮೆ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ಮಾತಿಗೆ, ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ (ಪು. ೧೨೭–೧೨೯–೧೪೫–೧೪೬–೧೫೨–೧೫೯). ಮತ್ತು ವೃತ್ರ ಹನನದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಲು, ಕೆಲವೊಂದು ಕರಾರುಹಾಕಿ ಒಪ್ಪಿದ ವಿಷ್ಣು ದೈವತದ ಈ ಕೃತಿ (VIII. ೧೦೦), ನಾರಕನನ್ನು ಕೊಂದನೆಂಬ ನಾರಣ ಕೃಷ್ಣ, ಮಧುವನ್ನು ಕೊಂದನೆಂಬ ಮಧು ಮಾಧವ; ದನುಜ ಹಯಗ್ರೀವನನ್ನು ಕೊಂದನೆಂಬ ಹಯಗ್ರೀವ ವಿಷ್ಣು, ಈ ಬಗೆಯ ಕಪಟನಾಟಕೀಯ ಒಂದು ಅಸ್ಮೃತಾಚರಣೆ ಎಂಬುದೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಸುರ ಸ್ತ್ರೀ ವಿಕುಂಠೆ, ಇಂದ್ರನ ಎದುರಾಳಿಯಾದ ಮಗನನ್ನು ಪಡೆಯಲು 'ಕೃಚ್ಛ್ರ **ಚಾಂದ್ರಾಯಣಾ**ದಿಕಂ ತಪಃ ತೇಪೇ.' ಎಂದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಥೆಯಿದೆ. ಈ ನಡೆವಳಿ, ಸೌರವ್ರತಗಳಲ್ಲ! ವಿಷ್ಣುವು ಚಾಂದ್ರ ದೈವತವೆಂಬುದನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿ ಆಗಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ವಿಕುಂಠಾಪುತ್ರ: ವೈಕುಂಠನು ವಿಷ್ಣುಪರಂಪರೆಯ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿ; ಇಂದ್ರನ ಆವೇಶ ತಂದುಕೊಂಡು, ತಾನೇ ಇಂದ್ರನ ಅವತಾರ, ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಿದುದರ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಎಡೆಯುಂಟು. ಏಕೆಂದರೆ, ಅಗ್ನಿ, ಸೂರ್ಯ, ಸವಿತೃ ಪಙ್ಕ್ತಿಯ ಇಂದ್ರನು ಅವತರಿಸ್ರು

ವನೆಂಬುದು, ಅರ್ಥವಾಗದ ಮಾತು. ಋತ : ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಋತ ಪಾಲನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ದಿಕ್ಕಾಲದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಘಟನೆ ಸತ್ಯ : ಮೂರ್ತ ಆಕೃತಿ; ಇದು ನವಮಾಸ ತುಂಬಿ ಆಗುವ 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಾದರಿಯ ಅವತಾರವಲ್ಲ. ತ್ರಿತ ಆಪ್ತ್ಯನ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಇಂದ್ರನ ಮೂಲ ಆಕೃತಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಸರಿಯಾಗಿ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಬಲ್ಲುದು.

ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು, ಇಂದ್ರನನ್ನು, ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಪಾತಳಿಗೆ ತರುವ ಹೊಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿಷ್ಣುದೇವತಾ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗೆಗೆ ಇನ್ನೊಂದೆರಡು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದು ಲೇಸು. **'ವಾತ್ಸಪ್ರಿ'** ಋಷಿ ರಚಿತ (X. ೪೫-೪೬) ಸೂಕ್ತಗಳ ಬಗೆಗೆ ಅದರ ಪೀಠಿಕಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರುವ ವಿವರವು ಸಮೀಕ್ಷಾರ್ಹವಾಗಿದೆ (ಅರಮನೆಯ ಪ್ರಕಟನೆ ಸಂ. ಪು. ೯೩–) ಪ್ರಜಾಪತಿಯು, ವಿಷ್ಣುವಿನ **ಪಾದ–ವಿಕ್ಷೇಪರೂಪವಾದ ಸಾಧನದಿಂದ** ಸಕಲ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು; ವಾತ್ಸ–ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಆ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಿದನು. (ಪು. ೯೪). ಶತಪಥಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳ ಆಧಾರಸಹಿತ ವಿವರಣೆಯಿದೆ. ಈ 'ವಾತ್ಸಪ್ರೇಣಾಗ್ನಿ' **ವಿಷ್ಣುಕ್ರಮೈಃ** ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ಅಸೃಜತ...' ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಈ ವಿವರಣೆಯು(ಅಪ್ರೋ) **'ವತ್ಸ ಅಯನ'** ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಮೊದಲು ಬಂದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೇ ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ = ಪ್ರಜಾಪತಿ = ವಿಷ್ಣು..., ಏಕಂ : ತತ್ ಭೂಮಿಕೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿವೆ! ಈ 'ವತ್ಸಪ್ರಿ' ಅಗ್ನಿಪಂಥೀಯರಿಗೆ **ವತ್ಸ ಅಯನದ ಅನುಷಂಗದಿಂದ** ಬಂದ ಆ ಅನುಭವದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಆ ಬಳಿಕ **ವಾತ್ಸ್ಯಾಯನ** ಶಾಸ್ತ್ರವು ರಚಿಸಲ್ಪಡಲು ಶಕ್ಯವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೇಬೇಕೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ವಜ್ರೋಲಿ ಮುಂತಾದ ಯೋಗಸಾಧನ ತಂತ್ರಗಳು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಸಿದ್ಧಿಸಲು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ, ತತ್ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅದೆಷ್ಟು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ನಡೆದಿರಬೇಡ ? ವಿಚಾರವಂತರು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಜೀವನರೀತಿ, ಜೀವನಮೌಲ್ಯಗಳು ಬೇರೆಗೇಡಾಗಿ ಆತ್ಮಕ್ರೀಡೆ–ಆತ್ಮರತಿಯ ಪಂಥವೇ ಪ್ರಬಲವಾಗಲು ಇಂದ್ರಸಖ ತ್ರಿತ ಆಪ್ತ್ಯನನ್ನೂ ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ ಪಾತಳಿಗೇ ತಂದುನಿಲ್ಲಿಸಿದ ತಂತ್ರವೂ ಇಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ತ್ರಿತ ಆಪ್ತ್ಯನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲ ಸುಂದರವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳಿ

ದ್ವಾರೆ (pp. 67-69) ಮೂಲತಃ ಇಂದ್ರನು ಅಮೂರ್ತ ಶಕ್ತಿ; ತ್ರಿತನು ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಂಬಂಧವು ಈ ಉಭಯುತರಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳ ಘನತೆ (demensions) ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಲು, ಸೌರಭೂಮಿಕೆಯು ಋತ: ಸತ್ಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಜೀವನದ ಆಕೃತಿಯುನ್ನು ಮೊದಲು ಅರಿಯುಲು ಬೇಕು. ಭೂಃ–ಭುವಃ–ಸುವಃ (ಸ್ವಃ) ಎಂಬ ಈ ಮೂರೂ, ಮೂಲ 'ವ್ಯಾಹೃತಿ'ಗಳು: ಇವು ಇಡಿಯು ವಿಶ್ವದ ಅಂಗಗಳು, ಈ (ವಿ+ಆ+ಹೃ) ವ್ಯಾಹೃತಿಯೊಳಗಿಂದ ಹೊರಬಂದಿದೆ,ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಪಂಚ.ಇದು ಭೌತಲೋಕದ ಚಿತ್ರವಲ್ಲ. ಇಡಿಯುದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯುಲ್ಲೆ ಅದರ ಅಂಗಗಳ ಅರ್ಥವಾಗಬಲ್ಲದು; ಬಿಡಿ ಅಂಗಗಳಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅರ್ಥವಿದ್ದಂತೆ ಎನಿಸಿದರೂ, ಅದು ಹಿಂದುಮುಂದಿನ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥವು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಾಪೇಕ್ಷವಾಗಿದೆ. ಆಕೃತಿ (Form) ಮತ್ತು ಅರ್ಥ (Content) ಏಕಾತ್ಮವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತವು, ತನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ತಾನು ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣವೆಂಬ ಆಭಾಸವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದರ ನಿಜವಾದ ಮೂಲ್ಯ : ಸೌಂದರ್ಯವು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಲು, ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಪಡೆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುಪಾಧಿಷ್ಠಿತ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ, ಆಧಾರಭೂತ ಆಶಯುದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಅದರ ಸಮೀಕ್ಷೆ–ವಿಮರ್ಶೆ ಆಗುವುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಆಶಯುದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದ ಸ್ವಯಂಭೂತ ಸ್ವಧಾಶಕ್ತಿಯು ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆ, ಇದು ನಾನಾರ್ಥದ ವಿಭ್ರಮಕಾರಕ ಪವಾಡಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗುತ್ತದೆ, 'ತತ್ : ಏಕಂ' ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆ ಇದು.

ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯರು ವೇದಕಾಲದಲ್ಲಿ ತತ್ : ಏಕಂ ಇದು ಮಾತ್ರ 'ಸತ್ಯ'ವೆಂದು ಸಾಧಿಸಲು ಮಾಡಿದ ನಾನಾ ಹಂಚಿಕೆಗಳು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಭೂಃ–ಭುವಃ–ಸ್ವಃ ಈ ತ್ರಿವಿಧ ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳನ್ನು ಶಿಥಿಲಗೊಳಿಸಲು ಅವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ, ಭೂಃ, ಭುವಃ, ಸ್ವಃ, ಮಹಃ 'ಮಹ ಃ ಚಂದ್ರಮಾ!' (ತೈ. ಉ); ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಸಪ್ತ (:ಸರ್ಪ ವ್ಯಾಹೃತಿ! 'ಸತ್ಯಂ' ಕೊನೆಯುದು ! ಆದರೆ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯುದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅರ್ಥವು ಆಪ–ರೇತ–ಮಧು! ಎಂದರೆ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಚಂದ್ರಲೋಕವೇ ಆಯ್ತು ! ಸೌರವ್ಯೂಹದ ವಿಡಂಬನವು ಇಷ್ಟೇ ಸಾಕಾಗಲಿಲ್ಲ, ಋತ : ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯುನ್ನು ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕವಾಗಿಸಲು ಚಂದ್ರನನ್ನೇ ಮಹರ್‌ಲೋಕ

ವಾಗಿಸಿ ಸೂರ್ಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದಂತಾಯ್ತು; ಸೂರ್ಯನ ಪರ್ಯಾಯವೇ ಎಂಬ ಇಂದ್ರನೂ ಹತನಾದನು ! 'ಅಹಃ ಚ ಕೃಷ್ಣಂ ! ಅಹಃ ಅರ್ಜುನಂ ಚ' ಎಂಬ ಕವಿಡಿನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹಗಲನ್ನು ಇರುಳಿನ ಒಡಲೊಳಗೆ ಅಡಗಿಸಿದ ಮಾಟದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು (VI. ೯.೧) ಇದೇ ಬಗೆಯ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ತಂತ್ರ ಭೂಃ ಭುವಃ ಮತ್ತು ಸ್ವಃ ಈ ಮೂರೂ ಲೋಕದ ಜೀವನದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ್ಧ ತ್ರಿತ (:ಮಾನವ) ನನ್ನು ಮೇಲಣ ಏಕ, ದ್ವಿತ ವಿಭಾಗದಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ತೃತೀಯನಾಗಿಸಿದ್ದುಂಟು ! ಇಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಸಂಗಾತಿಯು ಈ ವಿಚ್ಛೇದನದಿಂದ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ಮೂರು ತುಂಡುಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರನ ಆಪ್ತನ=ಆಪ್ತ್ಯ ತ್ರಿತನ ಭುವಃ, ಸ್ವಃ ಈ ಅಂತಸ್ತಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ತಪ್ಪಿಸಿ, ಕೇವಲ ಭೂಃ ಸುಬಂಧಿಯಾದ ಇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಆಪ್ತ್ಯ **ತ್ರಿತನ** ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದ ನೆಲದ ಮೇಲಣ ಚಿತ್ರಕ್ಕೇ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನೀಯಲಾಗಿದೆ ಈ ಭೂಃ ಲೋಕವು ಆಪ: ರಸ ವಿಶ್ವ. 'ರಸಾ' ಎಂದು ಪೃಥಿವಿಗೂ ಹೆಸರು; 'ಭುವನಂ' 'ವನಂ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲೂ ಈ ಅರ್ಥ ತುಂಬಿದೆ, ಇದುವೆ **'ಆಪ ಏವ ಸಸರ್ಜಾದೌ'** ಸೃಷ್ಟಿ ! ನಿಸರ್ಗ : Elanvital ಸ್ವಯಂ-**ಭೂ**-ಶಕ್ತಿ ! ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾಯುಧ ವಜ್ರ=ಸಮುದ್ರಯೋನಿ ಅಶ್ವ: ಇಂದ್ರನೂ ಒಬ್ಬ ಅವತಾರಿ; ಸ್ತ್ರೈಣ....ಏನೆಲ್ಲ ಶಕ್ಯ ! ತ್ರಿತನು **'ಕೂಪ'**ದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಒದ್ದಾಡುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಚಿತ್ರವುಂಟು (I. ೧೦೫.೧೭), ಭುವಃ ಮತ್ತು ಸ್ವಃ ಈ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಶಗಳ ಸಂಬಂಧವು ತಪ್ಪಿದ ತ್ರಿತನಿಗೆ ಈ ಸಂಸಾರ ಕೂಪದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ತೊಳಲಾಡುತ್ತಿರುವ, ದುಃಸ್ವಪ್ನಗಳಂತಹ ಅಪವಿತ್ರ ವಿಚಾರ ಹಾಗೂ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಿರುವ (VIII. ೪೭.೧೫-೧೬) ತ್ರಿತನಿಗೆ ತನ್ನ ಇನ್ನುಳಿದ ಅಂಗದ ಸಂಬಂಧಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಕೂಪದಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ದೇವತಾ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಉದ್ಬೋಧಕವಾಗಿದೆ. ಆಚೆಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿರುವವನು **(ಕೂಲಾತ್ ಅಧಿ)** ಎಂಬ ಮಾತು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿದೆ.

ಭುವಃ ಮತ್ತು ಸ್ವಃದಿಂದ 'ಭೂಃ' ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ತ್ರಿತನು=ಅಪಾಂನಪ್ತೃ ಆಗುತ್ತಾನೆ; ಈ ಸಮೀಕರಣವು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಆಪ್ತ್ಯ=ಆಪಪುತ್ರನು ಆಗಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ, ಸಮುದ್ರಯೋನಿ: ಹಿರಣ್ಯಶೃಂಗ ಅಶ್ವ ಇದು 'ತ್ರಿತಃ' ಆಗಲು ಆತಂಕವೇ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ! (I.೧೬೩. ೨). ಇದು

ಇಂದ್ರನ 'ಅಶ್ವ' ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಇಂದ್ರನೂ 'ಹಿರಣ್ಯಶೃಂಗ' **ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ** ರೂಪನಾದನು! ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ: ಪುರುಷ; ಊರ್ಧ್ವಮೂಲವೃಕ್ಷ: Life Force: Elanvital ಪೂಜೆ ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಪೂಜೆ=ಪತಿತ ಇಂದ್ರನ ಪೂಜೆ! ಅಥವಾ ರೇತಾರಾಧನೆಗೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯದಾಗುತ್ತಲೆ. ಬಾಳನ್ನು ಹಾಳೆಂದು ಬಗೆದು ಆಮರಣ ಕುಮಾರ-ಕುಮಾರೀ ಆಗಿ ಬದುಕಲು ಸಂನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕಾರ! ಇವೆರಡೂ ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ!

ಆದರೆ ಈ ಮಾಟದ ಉದ್ದೇಶ, ಏಕ. ದ್ವಿತ ಈ ಸಾರ್ಥ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ತ್ರಿತನನ್ನು ಉಳಿದೆರಡು ಭಾಗಗಳಿಂದ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದ್ದನ್ನು ಎರಡು ಬಗೆಯಿಂದ ಅರಿಯಲು ಬರುತ್ತದೆ. ೧) ತ್ರಿತನು ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಆ ಸನ್ನಿವೇಶ, ಈ ಕಪಟ, ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿರುವ ಕಥೆ-ಕಥೆಗಳೊಳಗಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದಾಗಿ. ಈ ಕಥೆಗಳ ಟೊಳ್ಳುತನ ಹಾಗೂ ಅವಾಸ್ತವತೆಯು ಬಚ್ಚಿ ಉಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ೨) ವೇದದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾದಂತೆ ತ್ರಿತನು ಅಗ್ನಿರೂಪನು. ನಿಜ; ಆದರೆ ಇದು ವೈಶ್ವಾನರ ಸ್ವರೂಪ: ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕ ವಿವಸ್ವಂತನ ತೇಜ. **ಮನು**-(ಜ): **ವೈವಸ್ವತನು** ಎಂಬ ಹೃದ್ಯ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತವೇ ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ! ಇಂದ್ರನ ಸಂಗಾತಿಯಾದರೂ ತ್ರಿತನನ್ನು ಯಾಸ್ಕರು ದೈವತಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಲ್ಲ (:ತ್ರಿತ is not in the list of deities) ಎಂದು ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತಿನಿಂದ; 'ತ್ರಿತ' ಎಂಬುದು ಮಾನವ' ವ್ಯಕ್ತಿ' ಸಂಕೇತ ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯೇ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಇದೀ ಮಾನವ=ವಿಶ್ವನರ, ವಿವಸ್ವಂತನ ಸರಿದೊರೆ; ಭೂಲೋಕದ ವ್ಯಕ್ತಿ: ತ್ರಿತ, ಇನ್ನಿಬ್ಬರ ಸಂಬಂಧ ತಪ್ಪಿ. 'ಕೂಪ'ದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ತ್ರಿತ (:ಮಾನವ), ಬೃಹಸ್ಪತಿ (:ವಾಕ್‌ಪತಿ)ಯನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಲು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, ಉತ್-ಹಾರಕ್ಕಾಗಿ; ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು, ತ್ರಿತನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಮೇರೆಗೆ, ಆತನನ್ನು ಮೇಲೆ ಎತ್ತುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಈ 'ಬೃಹಸ್ಪತಿ', ಕರ್ಮಾರ ಇವ (ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ನಿರ್ಮಾತೃ 'ಅಧಮತ್' ಎಂಬ ಇನ್ನೊಬ್ಬ) **ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಯಿಂದ ಬೇರೆ,** 'ಸಕ್ತುಂ ಇವ ತಿತಉನಾ' ವಾಕ್ಕನ್ನು ಪಾವನಗೊಳಿಸುವ ಸೂಕ್ತದ ಮೂಲಕ, ಇದು ಈ ಮೊದಲು ಕಂಡಿತ್ತು (X. ೭೧-೨). ಬಾಳ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಒದ್ದಾಡುವ ತ್ರಿತನಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಾದ ಈ ಬೃಹಸ್ಪತಿ, ಇಂದ್ರಮಿತ್ರನು; ಅಸುರ: ಅಹಿ ಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಸಹಾಯಕನು, ಋತಾಧಿಷ್ಠಿತ

'ಧೀ' ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ತ್ರಿತನು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರನು ಅಭಿನ್ನರು ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಅವರಲ್ಲಿ ಹಲವೆಡೆಗೆ ಏಕಾತ್ಮತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಇರುವುದನ್ನು ತಜ್ಞರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತ್ರಿತನು, ಇಂದ್ರನಿಗೆ ವೃತ್ರ : ಅಹಿಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುತ್ತಾನೆ. (I. ೧೦೫–೧೭) (ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಾಗಿ) ಕೇವಲ ತಪೋಬಲದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಪವಾಡ ಜರುಗಿಸುವ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧಾ ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದವನು ತ್ರಿತನಲ್ಲ. ತ್ರಿತ : ಮನುಜ: ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಂಕಟರೂಪೀ ಅಹಿ–ಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡುವ ವೀರನೀತ: ತ್ರಿತನ ಮಿತ್ರನಾಗಿರುವ ಇಂದ್ರ : ವೃತ್ರಘ್ನ: ಇವೆರಡೂ ವೀರರ ಸಂಕೇತ: ಇವರ ನೆರವಿಗೆ 'ಸಕ್ತುಂ ಇವ ತಿತಉನಾ ಪುನಂತಃ' ವಾಕ್–ಪತಿ : ಬೃಹಸ್ಪತಿ (: ಸವಿತೃವಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರತೀಕ !) ಉಂಟು :

'ತ್ರಿತ' ಈ ಸಂಕೇತ ರಹಸ್ಯವನ್ನರಿಯಲು, ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಅವರು ಗುರುತಿಸಿ ಹೇಳಿರುವ ಒಂದು ವರ್ಣನೆ (VIII. ೪೧. ೬) ಮೂಲಗಾಮಿ ಅರ್ಥದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ : "ತ್ರಿತ is described as one in whom all wisdom is central as the navel in the wheel. "ಯಸ್ಮಿನ್ ವಿಶ್ವಾನಿ ಕಾವ್ಯಾ ಚಕ್ರೇ ನಾಭಿ: ಇವ ಶ್ರಿತಾ" ಇಲ್ಲಿ ಯೋಜಿಸಿರುವ '**ಕಾವ್ಯಾ**' ? ಎಂಬ ಸಂಕೇತವು '**ಕೃತಿ**' (ವಿಚಾರಯುಕ್ತ ಆಚಾರ) ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳುದಾಗಿದೆ. ಮನು–ಜ : ವೈವಸ್ವತನ 'ಕೃತಿ' **ಮನ**–ನ ಯುಕ್ತವಿರಬೇಕು. ಸಾರ್ಥವಿರಬೇಕು, ಎಂಬುದು ಅಪೇಕ್ಷಿತವಷ್ಟೆ ? 'ತ್ರಿತ'ನ ಈ ರೀತಿ ವೈದಿಕ ಮಾರ್ಗದ 'ತತ್'ಪುರುಷ ಪಂಥೀಯ ಆ–ಕೃತಿಯುವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಂಥ ಮಿತ್ರ ತ್ರಿತನನ್ನು **ವಾರುಣಾಶ್ವ: ಹಿರಣ್ಯಶೃಂಗ** ರೂಪದವನನ್ನಾಗಿಸಿರುವ (I.೧೬೩). ಈ ಕವಡು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ತ್ರಿತನನ್ನು ಅಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಕೇಲೀ ಅಶ್ವವನ್ನಾಗಿಸಿರುವ ಈ ಜಾದೂ, ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಏಕ : ಸತ್ ಪಂಥೀಯ ಈ ದೈವತಗಳೆಲ್ಲ ಸೃಜನದ ಪ್ರತೀಕಗಳಾಗಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯಗೊಡದಂತೆ ಮಾಡಲು ಬಳಸಿರುವ ಪದರು ನುಡಿಗಳು ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಸಪ್ರಯೋಜಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಸೌರಭೂಮಿಕೆಯ ಜೀವನ ಸಮೃದ್ಧಿ ವೃತಿಯೊಂದು ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತವನ್ನೂ ಅಪ : ಸರ್ಪವು ಸುತ್ತುವರಿದು ಅದನ್ನು ರಾತ್ರೀಸತ್ರದ : ಯಜ್ಞದ ಸಂಕೇತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡದೆ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ,

ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ತ್ರಿತನೂ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನ. ಆದರೆ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಅಹಿಸ್ವರೂಪ ಸಂಕಟ: ಕತ್ತಲೆ: ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡುವ **ಮನು-ಜ: ತ್ರಿತ;** ಇವನಿಗೆ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ವ ತ್ರಷ್ಟ ಇಂದ್ರಶಕ್ತಿ, ಧೀ (: ಬೃಹಸ್ಪತಿ) ಶಕ್ತಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಬೆಂಬಲಿಕ್ಕವೆ. ನ ಋತೇ ಶ್ರಾಂತಸ್ಯ ಸಖ್ಯಾಯ ದೇವಾಃ (IV. ೩೩. ೧೧) : God helps to those who help themselves ಎಂಬುದನ್ನು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರುವ **ಮನು-ಜ** ಈ ತ್ರಿತ. ‹ಮನು(ಜ)' ವಿವಸ್ವಾನ್ (ಸೂರ್ಯ) ಪುತ್ರನು. ಮನನ ಶೀಲನು. 'ತ್ರಿತ' ಈ ನಾಮರಹಸ್ಯವನ್ನು ನಿವರಿಸುವಾಗ, ಯಾಸ್ಕರು, ಇದು ತೃ (:ದಾಟು, ಪಾರಾಗು) ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾತ ಸಾಧಿತವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಬಾಳಕಡಲಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ನೌಕೆಯನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಆಚೆಯ ತೀರಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಲು ಕಟಿಬದ್ಧ ವ್ಯಕ್ತಿ : ತ್ರಿತ: ಇದರಿಂದ ತ್ರಿತನು 'ಧೀ-ರ: ವೈಚಾರಿಕ ನೈತಿಕ ಧೈರ್ಯ : ಧಾರ್ಷ್ಟ್ಯವನ್ನುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿ ಈ ತ್ರಿತನು ಎಂದು ಯಾಸ್ಕರಿಗೆ ಸೂಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ: '...Very proficient in wisdom ಎಂದು. ಆದನ್ನೇ ಮ್ಯಾಕಡೋನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದ್ದು.

ತ್ರಿತನ ಕಾಲು ನೆಲದ ಮೇಲಿವೆ; 'ಮಾಗುತ್ರ,' ಮನುಜನ ತಂದೆ. ನರಪ್ರಾಣಿ: ತ್ರಿತನೂ ಇದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ತ್ರಿತನೂ ಅಪ-ಪುತ್ರನೇ, (ಅಪ್ತ್ಯ) ಸರಿ: ಆದರೆ ಈತನದು ವಿಶ್ವಮಾನವನಾಗುವ ದಾರಿ; ಅಪ್ಸರಸಾಂ, ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ. ಮೃಗಾಣಾಂ ಚರಣೇ ಚರನ್ ಕೇಶೀಪುರುಷನ 'ಆಯನ'. ಇವನದಲ್ಲ. ಇವನು ಅಪ:ರಸ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನರಿತ ಸವಿೞಕ್ಷನೂ-ವಿಮರ್ಶಕನು ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದಕಾರಣ, ತತ್-ಮಯಾನಂದೀ ಭೂಮಿಕೆಯ ಸಂದ್ಯಕ್ಕಿನ ಬರಿ ಏಕಾಕ್ಷನಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ತ್ರಿತನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಇವನು ಸವಿತೃ-ಸೂರ್ಯಲೋಕದವನು ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸೂಚಕ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. **ಸೋಮ** ಮತ್ತು **ಸುಪರ್ಣ** ಈ ಸೌರ ಸಂಕೇತಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ತ್ರಿತನು ಇದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಅಪ : ರಸ ಪಾರ್ಥಿವ ಮಾತಿನ ಮಾಟಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಮನೂ (ಮಧು=) ಚಂದ್ರ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿದ್ದಾನೆ! ಸುಪರ್ಣ : ಸೂರ್ಯಪಕ್ಷಿ: ಇದು ಕೊನೆಗೆ 'ಅಪಾಂ ಗರ್ಭ' ವಾಯಸ: ಏಕಾಕ್ಷ ಪಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಸಾಧಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ಆಗಿದೆ. (ಪು. ೪೮೦) ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ, ಏಕ, ದ್ವಿತರಿಂದ ಆಗಲಿ ಸಲ್ಪಡುವ ತ್ರಿತನೂ 'ಹಿರಣ್ಯಶಂಗ ಅಶ್ವವಾಗುತ್ತಾನೆ!)

ಅವೆಸ್ತಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ತ್ರಿತನು ಒಬ್ಬ ಮಾನವ (: We find Thrita who is a man, P. 6೪). ಆದರೆ ತ್ರಿತನು ಮಾನವನಾದರೂ ಈತನು ಭೌತವಿಶ್ವದ (ಭೂಃ) ಆಚೆಗಿನ ಭುವಃ ಮತ್ತು ಸ್ವಃ ಈ ಅಂಗದೊಡನೆ ತನ್ನ ಚೈತನ್ಯಪೂರ್ಣ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ (intune with infinite) ಕ್ಷಣಕಾಲವೂ ತಪ್ಪಲಾರನು. ಈ ಸಂಭಂಧವು ತಪ್ಪಿದ ಕ್ಷಣವೇ ಈ ತ್ರಿತನು; **ತೃತೀಯನು** (ಎಂದರೆ ನಪುಂಸಕನು) ಆಗುತ್ತಾನೆ. ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ. ತನ್ನನ್ನು. ತಾನು **ನೋಡಬೇಕಾದರೆ** ತನ್ನ ಹೊರಗೆ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದನ್ನು ಅರಿತಿರಲೇಬೇಕು: ಬಾಳಿನೊಳಗಿನ ಭುವಃ – ಸ್ವಃ ಭೂಮಿಕೆಯ ಅಂಗವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿರಬೇಕು. ಈ ಭೂಃ, ಭುವಃ ಮತ್ತು ಸ್ವಃ ಎಂಬ ಪರಿಭಾಷೆಯು, ಇಂದು ಓಡಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಹಲವರಿಗೆ. ಆದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ವಿಚಾರವಂತನೂ ತಾನು 'ತ್ರಿತ'ನೆಂಬ ಅನುಭವ ಪಡೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. **ನಾನು–ನೀನು** ಮತ್ತು **ಅದು** (: ಅವನು); ಏಕ, ದ್ವಿತ ಮತ್ತು ತ್ರಿತ, ಎಂದಲ್ಲಿ 'ಇದು' (೩) ಆ 'ನಾನು' (೧) ಆಗದೆ ಈ ನರನು ಜೀವಂತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮನು–ಜನಾಗಲಾರನು. ಆದರೆ ವಿದೇಹೀ ಜನಕನ ಓಲಗದ (**ವಾಜ**ಸನೇಯ, 'ಸೂರ್ಯ'(?)ಅಶ್ವದಿಂದ ಜ್ಞಾನಪಡೆದನೆಂಬ) ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯನು ಉಪದೇಶಿಸುವುದು. 'ಯಾಯಾವರ' ಪರಂಪರೆಯ ಭೈಕ್ಷಚರ್ಯದ ಪರಿವ್ರಾಜಕ ಪಂಥೀಯ ಜ್ಞಾನ: 'ನ ಪುತ್ರಸ್ಯ ಕಾಮಾಯ ಪುತ್ರಃ ಪ್ರಿಯಂ ಭವತಿ; ಆತ್ಮನಸ್ತು ಕಾಮಾಯ ಪುತ್ರಃ ಪ್ರಿಯಂ ಭವತಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ವೇದದ ಅಂತ್ಯದ ಏಕಂ: ತತ್ ಪಂಥೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿವಾದೀ ತತ್ವಪ್ರಣಾಲಿಯು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದುದು ಕಾಣುತ್ತಲಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದ 'ಸಂಗಚ್ಛಧ್ವಂ ಸಂವದಧ್ವಂ' ಈ ಭೂಮಿಕೆಯ ಇಂದ್ರ–ಆಪ್ತ್ಯ ತ್ರಿತನ ಜೀವನ ರೀತಿ ನಷ್ಟವಾಗಲು ಕಾರಣವೇನು? ಆತ್ಮಕ್ರೀಡರು–ಆತ್ಮಕೇಂದ್ರಿತರು ಇರುವಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥೆ, ಸಮಾಜ ಎಂಬುದು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಲಾರದು. ತತ್ : ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಡಿಕ್ಟೇಟರ' ವೃತ್ತಿಯು ಜೀವನದ ಆಕೃತಿಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಮೈದೋರಬೇಕು. ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಸಾಂಘಿಕ ದೃಷ್ಟಿ, ತತ್ : ಏಕಂ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿದೆ. ತತ್ : ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯ ಐಹಿಕ ಜೀವನ ರೀತಿ ಇಂದ್ರಿಯ ಪೂಜೆಗೆ ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸೀತು; ಇಲ್ಲವೆ ಜೀವ

ನವು ಅರ್ಥವಿಹೀನವೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಬೆಳೆದು ವೃತ್ಯುಪೂಜೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಬೇಕು. ಸತ್ತಮೇಲಿನ ಮೋಕ್ಷ ಬಾಳಗುರಿಯಾಗಬೇಕು. ಆದಕಾರಣ ಮೋಕ್ಷವಾದೀ ಪಾರಲೌಕಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯ ತತ್ : ಏಕಂ ಪಂಥೀಯ ರೇತ 'ಸತ್ಯ'ವು ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಭುವಃ ಸ್ವಃ ಕತ್ತರಿಸಿ ಅಂಗತ್ರಯದ ತ್ರಿತನನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ, ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ತೃತೀಯ ಪುರುಷನನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆದ ಘಟನೆಯೊ ಎಂಬ ಬಲವಾದ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಈ ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲೇ **ಉಂಟು** !

'ಅಗ್ನೇಃಪೂರ್ವೇ ಭ್ರಾತರಃ (ಹತಃ)' ಎಂಬ ಈ ಋಚೆಯು ಇರುವ (೬) ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪವಾಡ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿತನ ವಧೆಯ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯೇ ಕೇಳಬರುತ್ತಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. (X. ೫೧). ಇಂದ್ರ–ಸೂರ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅಗ್ನಿಯು ಭಯಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ (ಬಿಭ್ಯತ್), ವರುಣನ (**ಜಲಾಶಯದ**) ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ನೀರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಚಿತ್ರವು ಇಲ್ಲಿದೆ. (೪) ಅಗ್ನಿಯು ತಾನು 'ಸ–ಚಿಕೇತ'ನಾದ, ಎಂದರೆ ತನ್ನ ತೇಜೋವಧೆಯಾಗಿ : ತಾನು ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾಗಿ ಕಾಣದೆ ಇರುವ ಕಾರಣವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ; ತ್ರಿತನನ್ನು ಅಗ್ನಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡ, ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ಭೂಃ ಭುವಃ ಮತ್ತು ಸ್ವಃ ಈ ಮೂರು ಲೋಕವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಈ ವೈಶ್ವಾನರನು ನಾಮ–ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ 'ವಿಶ್ವನರ'ನಾಗಿ ಜೀವಿಗಳ ದೇಹಸ್ಥ ಹಸಿವಿನ ರೂಪದ ಜಠರಾಗ್ನಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತಾನೆ ! ಹಸಿವೆ ಸಾವು 'ಕ್ಷುದಮಿತ್ ವಧಂ' ಎಂದು ಆ ಪವಿತ್ರ ವಿಶ್ವರೂಪ ಚೈತನ್ಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸುಡುಗಾಡಬೆಂಕಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿರುವ ತಂತ್ರವು ಅದ್ಭುತವಿದೆ ! ವಿಶ್ವರೂಪಕ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಪಡಿಸಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ=ರಸ–ರೇತ ರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಲಾಗಿದೆ ! ಇದರಿಂದ ಭುವಃ ಮತ್ತು ಸ್ವಃ ಇವು ನಷ್ಟವಾದುವು ! ಭೂಃ=ಭುವನಂ=ವನಂ, ರಸ ಸ್ವರೂಪೀಯಾಯ್ತು. ಇನ್ನು ಅಗ್ನಿಯು, 'ಪಯಸ್ವಾನ್ ಅಗ್ನಿ' !=ಚಂದ್ರಾಃ ಆಪಃ= ಸಲಿಲಸ್ಥ (ದೇಹಸ್ಥ ರೇತಸ್ಥ) ಅಗ್ನಿಯು ಮಾತ್ರ ಆಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತಾನೆ !

ಆದರೆ ಮೋಡಿಗಾರಿಕೆಯ ಮೋಟದ ಈ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರೇತ ಸ್ವರೂಪ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೇ, ಮೂಲ ಋಗ್ವೇದದ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗಿನ ಹವ್ಯವಾಹನ ಜಾತವೇದ

ಅಗ್ನಿಯು, ಮತ್ತು ಅಪ್ಸು, ಓಷಧಿಷು ಬಹುಧಾ ಪ್ರವಿಷ್ಟಂ ತಂ ಜಚಕ್ಷ್ಮಮ' ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಅಗ್ನಿಯೂ, ಒಂದೇ ಅಲ್ಲ. ಈ ಭೇದ ಕಾಣದಿರಲು ಕವಿಯ ಮಂಕು ಕಾರಣವೊ? ಅಥವಾ ಕೋಂಕು ಮನೀಷೆಯು ಕಾರಣವೋ? ಅಗ್ನಿಯು ಹವ್ಯವಾಹನನ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲು ಹೆದರಿದ್ದೇಕೆ? ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ. ಅಹಿ : ವೃತ್ರಸಂಹಾರ ಕಾರ್ಯರತ ಇಂದ್ರನನ್ನು, ಬೃಹಸ್ಪತಿಯನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿ ಆರಾಧಿಸುವ ತನ್ನ 'ಪೂರ್ವೇ ಭ್ರಾತರ:' ಹತರಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಇನ್ನು ತನ್ನ ಪಾಡು ಏನು ಎಂದು ಅಗ್ನಿ ಹೆದರಿದನು, ಎಂದು ಈ ಸಂಹಿತಾಪಾಠದಲ್ಲಿಯೇ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಹವ್ಯವಾಹನನು ನೀರಲ್ಲಿ ಇಳಿದರೆ ಆ ಅಗ್ನಿ ಇದ್ದರೂ ಆದೀತೇಹೊರತು 'ಅಗ್ನಿ' ಎನಿಸದು. ಆದಕಾರಣ ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತನಾದ ನ'ಚಿಕೇತ' ಅಗ್ನಿಯು ದಿಕ್ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುವ ಅಗ್ನಿಯೇ ಅಲ್ಲ. ಇವನು 'ಜಾದೂ' ಅಗ್ನಿ: ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತನು **ನಚಿಕೇತ** ಅಗ್ನಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ನಮೂದಿಸಿದ್ದೂ ಉಂಟು! ಸೂಚಿಕ> ಸೌಚಿಕ, ಸೂಚಿ> ಸೂಜಿ! ಸೂಜಿಯಿಂದ (ಇಂಜೆಕ್ಷನ್ನಿನಿಂದ) ಹೊರಬಂದು ಉಲ್ಬ (ಗರ್ಭ)ದಲ್ಲಿ ಸೇರುವ ಅಗ್ನಿ ಇವನು ಎಂದರೆ ವಿಶೇಷ ತಪ್ಪಲ್ಲ! ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಆರಂಭವೆ ಹೀಗಿದೆ: ಎಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯೇ 'ಸ್ಥವಿರಂ ಮಹತ್ ಉಲ್ಬಂ' ಹೊಕ್ಕು (ಬಸುರಿಯು) ಆಪ: ರಸದಲ್ಲಿ (ವೇಷ್ಟಿಸಲ್ಪಡುತ್ತ) ಕುಳಿತಿದ್ದೀಯೆ!

ಉಲ್ಬಸ್ಥ ಅಗ್ನಿಯು, ಋಗ್ವೇದದ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ 'ಸರೀಸೃಪ' ಆಗುತ್ತಾನೆ! ಎಂದರೆ ಈ ಅಗ್ನಿ : **ನಾರ(ಣ)**ನೆಂದರೇ. ಈ ವಿಶ್ವಾಧಾರಕ ಪರಮಾತ್ಮ ಶಕ್ತಿ ! **'ನ ಅಸತ್'** ಪಂಥೀಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಸೂಕ್ತದೊಳಗಿನ, 'ತುಚ್ಛ್ಯೇನ' (ಜಲೀನ) ಆವೃತನಾದ (ಒಡಲ) ಕಗ್ಗತ್ತಲಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ತುಂಬಿರುವ ಸಲಿಲದಲ್ಲಿ 'ಅವಾತಂ' ಇರುವಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಡಿಸುವ(ಆನೀತ್) ಪವಾಡ ಜರುಗಿಸುತ್ತ, ನರನ ಆಕಾರಪಡೆದು ವೃದ್ಧಿಂಗತವಾಗುತ್ತಿರುವ **'ಆ-ಭೂ'**(Being & Becomming) ಆಗಾಮಿ 'ಸಂತತ' ದರ್ಶನದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಅಗ್ನಿ-ನಾರ(ಣ)ದರ್ಶನವೇ ಲಭಿಸಬಲ್ಲದು. (X೧೨೯. ೨-೬). ಇವನು 'ಸೌಚಿಕ' ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಸೂಚನಾತ್ಮಕ: ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅಗ್ನಿ; ನಿಜವಾದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲ, ಎಂಬೇ ಇದರ ಅರ್ಥವಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. ಈ ಮೊದಲ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡಿರುವಂತೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಅಗ್ನಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. (ಪು. ೭೧.೮೨), ಹೊರಗೆ ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ

ಜಾತವೇದ. ಕವಿ. ಪ್ರಚೇತಸ ಅಗ್ನಿಯ ಹಿಂದೆ. ತಲೆ ಮರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಅಡಗಿರುವ "ಬಾಡಬ" : ಸರ್ಪ, ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತ ಜಾತವೇದ, ಕವಿ, ಪ್ರಚೇತಸನ್ನೂ ತ್ರಿತನೊಡನೆಯೆ ಮುಗಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ, ಅಹಿಂಸಕ ರೀತಿಯಿಂದಲೇ! ಮೂಲ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಇದ್ದಿಲು : ನಚಿಕೇತನನ್ನಾಗಿಸಿ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳತೊಡಗುವ ಈ ಪುರುಷ : ಯೋಷಾರೂಪ ಗೌತಮ ದೇವನ ಪೂಜೆಯ ಯುಗವು ಆರಂಭವಾಗುವುದು. ಇದು ಶಿಲಾಪ್ರತಿಮೆಯಾದಾಗ ಅನೇಕ 'ಗರ್ಭ–ಗುಡಿ'ಯ ಅಗ್ನಿ–ನಾರಾಯಣನೇ, ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ದಿವ್ಯಾನಂದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೀವ ಭವಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿಸುವ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವತವಾಗುತ್ತಾನೆ! ಈ ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಯು ದಿಕ್ಕಾಲವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಡು-ನೀರಲ್ಲೇ ಇರುವ 'ರಂಗನಾಥ'ನ 'ಸನಾತನ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥದಾಯಕವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆಪ : ರಸ : ರೇತಸ್ಥ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿ ಈ ನಾಗದೈವತ.

ಸಮುದ್ರಯೋನಿ : ಹಿರಣ್ಯಶೃಂಗೀ ಅಶ್ವವು. 'ಯಜ್ಞ'ದಲ್ಲಿ ಬಲಿ ಆಗತಕ್ಕ ಕುದುರೆ; ಆದರೆ ಇದು ಆಪ : ರಸ ಮಂಥೀಯ ಯಜ್ಞ-ವಿಶೇಷ; ಇದನ್ನು ಮರೆತರೆ, 'ಅಶ್ವ–ಮೇಧ'ವೂ ಸವಿತೃ, ಸೋಮ. ತ್ರಿತ, ಇಂದ್ರ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳಂತೆ ವಿಕೃತ ರೂಪಿಯಾದುದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಈ ಸಮುದ್ರಯೋನೀ ಜಾತ್ಯಶ್ವದ ಮೂಲಕ ನರ–ಮಾನವರಿಗೆ. ತಮ್ಮ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪ–ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಲೆಂದು ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಶಬ್ದ-ಶಿಲ್ಪ-ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸದೆ, ಇದನ್ನು ಹೋಮ ಮಾಡಿದರೆ 'ಆತ್ಮ' ದರ್ಶನ ಆಗದೆ ಹೋದೀತು ಮತ್ತೆ! ಈ 'ಪುರುಷ' ಯಾರು ? ಪುರೀಶಯಃ ಪುರುಷಃ! 'ಪುರಿ' ಯಾವುದು ? 'ನವದ್ವಾರೇ ಪುರೇ ದೇಹೇ' ಇಲ್ಲಿ ಶಯನ ಮಾವ 'ಶೃಂಗಿ ಅಹಿ'ಯೆ ಪುರುಷ ಇವನು ಅಂಗುಷ್ಠಮಾತ್ರಃ ಪುರುಷಃ. ಆದರೆ 'ತನ್ವಾ'ವಾವೃಧಾನ'ನಾಗಿ, ಯಾವಾಗಲೂ 'ಅತ್ಯತಿಷ್ಠತಿ ದಶಾಂಗುಲಂ,' ಸ್ವರೂಪನು! ಇವನು ಕೇಶಿಪುರುಷನು; ವಾತರಶನನು; ವಾತ್ವಾರೋಹಿ, ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರಯೋನೀ ಅಶ್ವ ಆರೋಹಿ ಬೇರಾರಲ್ಲ. ಈ ಪುರುಷನು ಮುಂಡಿಗೆ; ಕಬಂಧ ಕೊಳಾಯಿ ಆಕೃತಿಯವನು, ಬೋಡು ತಲೆಯಿಂದಾಗಿ ಮುಂಡ (ಮುಂಡಿ), ಈ ಪುರುಷನ ಶರೀರ ಮತ್ತು ತಲೆ ಇವೆರಡರ

ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಸಂಗತಿಯ ಕಾರಣವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಕೆಲವು ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳು ಇವೆ; ಇವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ 'ಪುರುಷ' : 'ಅಶ್ವ' ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮಾ ಶಿಲ್ಪವು ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

೧) 'ಮಧು' ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರನು (ಪಾಪಿ?) ಕತ್ತರಿಸಿದ ತಲೆಯ-ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಶಿರ. ಅಶ್ವಿನಿಗಳಿಂದ ಬಂತು. ೨) ಯಜ್ಞಪುರುಷ (:ವಿಷ್ಣು) ತಾನೇ ಹವಿರ್ಭಾಗ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ತಲೆದಂಡ ತೆತ್ತಬೇಕಾಯಿತು. ೩) ಇದು ಸೂರ್ಯನ ತಲೆಯೇ—ಆತನ ರಥದ ಚಕ್ರ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಂದಿಗ್ಧ ಕಥೆಯೂ ತಲೆಯೆತ್ತದೆ ಇಲ್ಲಿ. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಈ ಸಂಕೇತ ಅಶ್ವಿನಿಗಳ ಅಶ್ವ, ರಾಸಭದ ಕಾಲು—'ಕೊಳಗ' ಎಂದೂ ಅದು ಆಪ: ರಸ ಸ್ರವಿಸುವುದು ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವ ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಪವಾಡ ಹೆಚ್ಚು ವಾಸ್ತವವೆನ್ನಬಹುದು. (I: ೧೧೬.೭) 'ಇದು ವರ್ಷಣಶೀಲ ವೃಷಭ ಮತ್ತು ನೀರಲ್ಲೇ ಇರುವ ಮೊಸಳೆ (ಗ್ರಹ=ಹಾವು ಎಂದೂ ಆಗಬಹುದು) ಇವೂ ಅಶ್ವಿಗಳ ವಾಹನಗಳು! ೪) (ಧನುಸ್ಸಿನ) 'ಬಾಣ' ಎಂದಲ್ಲಿ ಅಯಸ್ (ಉಕ್ಕಿನ) ತಲೆಯ ಆಕೃತಿ. ೫) ಭಲ್ಲೂಕರ ದಂಡದ ತುದಿ ನೆನೆಯಬೇಕು. ೬) 'ಶೃಂಗಿ' ಅಹಿ ಎಂಬ ರೂಪಕವು ಋಕ್ಷ (ಕರಡಿ)ದಂತೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲೇ ಇದೆ. ೭) ಅಂಧನಾದರೂ ದಿವ್ಯಾಕ್ಷನಾದ ದೀರ್ಘತಮನು ಮಾಡಿರುವ ಶೃಂಗಾಶ್ವದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ 'ಶಫ' (ಗೊರಸು—ಕೊಳಗ)ದ ಸಂಕೇತವು ಇದೇ ಜಗೆಯದಾಗಿದೆ. (I. ೧೬೩.೫), ಇಷ್ಟೆ ಸಾಲದೆ ಹಿರಣ್ಯಶೃಂಗನ ಪಾದ (ಕೊಳಗ : hoof) ಅಯಸ್ಸಿನದು ಎಂದಿರುವುದು ಉದ್ದೇಶವಿರಹಿತವೆನ್ನಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

೮) ಮಾರುತಿ : ಹನೂ—ಮಾನ್ ಏಕೆ ? ಹೇಗೆ? ಎಂಬುದಕ್ಕೆ (ಈ ಅದಿತಿ ಹಾಗೂ ದಿತಿಯ ಪುತ್ರ ಎಂಬ, ಬಳಿಕ) ಅಂಜನಾಸುತನೆಂಬ **ಸರ್ಪ**: ಮೂರ್ತಿಯು ಇವನು, **ಸೂರ್ಯನಿಂದ ತಾಡಿತನು**, ಎಂಬ ಕಥೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ಸೂರ್ಯನ ಅವಮೂಲ್ಯನ ಸಾಧಿಸುವವರೊಡನೆ ಈ ಪುರುಷನ ವೋರೆ ವಕ್ರವೇಕೆ ? ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಪವಾಡ ಕಥೆಯಿಂದ ದೊರೆವ ಬೆಳಕು ಸಹ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. **ಶೃಂಗ** ಋಷಿಯಿಂದ ನೆರವೇರಿದ ದಶರಥನ ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿ ಯಜ್ಞ ಫಲವಾದ ಪಾಯಸದಲ್ಲಿ ಒಂದಂಶವು, ಪುತ್ರಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ತಪಗೈಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ ಮಾರುತಿಯ ತಾಯಿ ಅಂಜನಾದೇವಿಯ ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲೂ ಬಿದ್ದಿತಂತೆ ! ಈ ಕಥಾ

ಭಾಗದಿಂದ ಮಾರುತಿಯ ಮುಖವು: **ಸೊಂಡೆ**; ಶೃಂಗಸದೃಶವೇಕೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವು ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ತೋಂಡ, ಸಂಸ್ಕೃತ ತುಂಡ, ಶುಂಡಾಲ, ಆನೆಯ ಸೊಂಡಿಲು ಇವು 'ಹನು'ಮಂತನ ಮೋರೆಯ ಮೂಲ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಬರೊ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ (ತುಂಡಿಸು) ಕಂದಮಿಳ 'ತುಣಿ' ಈ ಪದಗಳೂ ತುಲನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. 'ಊರು ಸುಟ್ಟರೂ ಹನುಮಂತನು ಹೊರಗೇ' ಎಂದು ಕಂನುಡಿಯ ಗಾದೆಯುಂಟು. ಗಾದೆಯೆ ವೇದ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಲೋಕೋಕ್ತಿ ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಿದೆ. ಈ ಹನುಮನು ಶೇಷನೆ ಇರಬೇಕಾಯಿತು! ಈತನೇ **ಆದಿ** ಶೇಷನು; ಪ್ರಳಯದ ತರುವಾಯದ ಪುನಃ ಸೃಜನದ ಹೊಣೆ ಇರುವ ಆದಿ ದೈವತವು ಶೇಷಃ ಸರ್ಪನೆ, ಎಂಬ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಎಡೆಯಿದೆ: **ತತ್ : ಏಕಂ,** ಇದು **'(ಅ)ದಿತಿ' ಗರ್ಭ;** ಇಂದ್ರನು ತುಂಡರಿಸಿ ನಾನಾರೂಪವಾಗಿಸಿದ ಮರುತರು **'ಸಮಾನ ರೂಪ ಆಕೃತಿಯವರು', 'ಅವರೆಲ್ಲ ಸಮವಯಸ್ಕರು'** ಎಂಬ ವೇದದ ಆಶಯದಂತೆ ಆ ಮರುತರ ತಳಪದಿಯ ಆಕೃತಿ ಎಂದರೆ ಈ ಲಾಂಗೂಲನುಃ **ಹನೂ-**ಮಂತನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ!

ಈ **ಸೊಂಡೆಯ** ಗಣಪ: ಸೊಂಡೆ–ಇಲಿವೇರನು ಆದಿದೈವತ: ಅಂಬಾ : ಆದಿತಿ ಪುತ್ರ! **ಆದಿಶೇಷ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರನೇ ರಾಮನೆಂದಾಗ, ಹನುಮಂತನೂ ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪನೆಂಬುದನ್ನು** ಆಕ್ಷೇಪಿಸಲು ಬರಲಾರದು; ಇದು ಹಾಗಿರಲಿ. ಮಾನವ ಮಂಗನಿಂದಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಎಂಬ ಡಾರ್ವಿನನ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಭೂಮಿಕೆಯು ಒಂದು ಬಗೆಯದಾದರೆ. ಇದನ್ನೇ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮದ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆಃ 'ಮಗುವು ಮಾನವನ ತಂದೆ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಈ ಮಗು, '**ಹನೂ**–ಮಂತ'ನು ಎಂಬುದು ದಿವ್ಯಾಕ್ಷರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವು. ಸತ್ಯವು ಸಾಂಕೇತಿಕವಿರುತ್ತದೆ! ಡಾರ್ವಿನನು ಹೇಳಿದ ಮರ್ಕಟ ವಿಚಾರ ಸರಿಯೇ? ಎಂಬುದನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿ, ಬೈಬಲ್ಲಿಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾದ ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವವರು ಉಂಟು. ಹಲಕೆಲ ಪಾದ್ರೀಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಕಲಿಸಲಾಗುವದಿಲ್ಲ! ಆದರೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಜೀವಸೃಷ್ಟಿಯ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣನು, 'ಹನೂ'ಮಂತ**ನು** : ಆದಿಶೇಷನು, ಎಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಯಾರಿಗೂ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮಾನವ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಾನಾಮೂರ್ತಿಗಳಿದ್ದರೂ ಈ 'ಮಾರುತಿ'ಗಳೆಲ್ಲ ಸಮಾನ

ಆಕೃತಿ: ರೂಪವುಳ್ಳವರು ಆಗಿರುವರೆಂಬ 'ಗುಹ್ಯಾತ್ ಗುಹ್ಯತಮ' ಈ ಮೂಲ ದರ್ಶನವೂ ದಿವ್ಯಾಕ್ಷರಿಗಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಆಗಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ, ಅಶ್ವಮೇಧದ ವಿಚಾರ. ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲೂ ಅಗ್ನಿ ಪ್ರಕಾರಗಳಂತೆ ಎರಡು ಬಗೆಗಳಿರುವುದನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ನೋಡಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗದಲ್ಲೂ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳು ಇರುವುದು ಅಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಅಶ್ವಮೇಧಗಳನ್ನು ಈ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಗೆಯಿಂದ ಜರುಗಿಸಲಾಯಿತೋ ನಿಶ್ಚಿತ ತಿಳಿಯದು. ಸುಮಾರು ೭ನೆಯ ಶತಕದವರೆಗೆ ಇವು ಜರುಗಿವೆ. ನೂರು ಅಶ್ವಮೇಧ ಜರುಗಿಸುವವನಿಗೆ ಇಂದ್ರಪಟ್ಟವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ, ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಒಂದು ವಾಕ್ಪ್ರಚಾರವುಂಟು.ಆದರೆ ಮೂಲ ವೇದದ ಭೂಮಿಕೆಯಂತೆ, ವೃತ್ರಹನನವು: ಸಮಾಜ ಕಂಟಕನ ವಿನಾಶವು; ಇದು 'ತ್ರಿತ್ರ': ಮಾನವನ ಸಲುವಾಗಿ ಇದ್ದಿತು. ವೃತ್ರಹನನವು ಇಂದ್ರನ ಕರ್ತವ್ಯವೇ ಹೊರತು ಈ ಕೃತಿ ರಾಜ್ಯಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ವಿಸಂಗತವಿದೆ. ವೃತ್ರಾದಿಗಳ **ನೂರು ಪುರಗಳನ್ನು** ನಾಶಮಾಡಿದನೆಂಬ ಪುರಾತನ ಕಥೆಯೇ ನೂರು ಅಶ್ವಮೇಧದ ಕಥೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಇದು ಏನೆ ಇದ್ದರೂ ರಾಜಾಧಿರಾಜನು ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಟ ಪದವಿಯ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸಲು, ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗ ಮಾಡುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದ್ದಿತು. (ಕ. ಸಂ. ಪೂ. ಪೀ. I ಪು. ೪೨೨—೩೬) ಆದರೆ ಇದು ವೇದದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ.

ಅಶ್ವಮೇಧ ಹಾಗೂ ಹೋಳಿಯಆಚರಣೆ ಇವೆರಡರಲ್ಲೂ ತುಂಬ ಸಾಮ್ಯವಿರುವುದಾಗಿ ಸಂಶೋಧಕರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ! ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೆ ಇರುವ ಅಶ್ವ–ವಿಚ್ಛೇದನದಲ್ಲಿಯೇ, (ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮದ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವು ಏನೇ ಇರಲಿ,) ಆ ಅಶ್ವವಿಚ್ಛೇದನವು ಸೌರಪ್ರತಿಮಾ ವಿಡಂಬಕವಾಗಿರುವ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗುವಂತಿದೆ . ಈ ಅಶ್ವವಿಚ್ಛೇದವು ಐಹಿಕ ಜೀವನದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ವಿಜಿಗೀಷು ಭಾವನಾ ಸೂಚಕ ಕಾರ್ಯವಾಗಿರದೆ, ಅದರ ಬಗೆಗೆ ಜುಗುಪ್ಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಕರ್ಮವಿರುವುದಾಗಿ ಮೇಲೆಯೆ ತೋರುತ್ತದೆ . ೧) ಹೋಳಿಯೊಳಗಿನ ಆಚಾರಧರ್ಮ ಮತ್ತು ೨) ಅಶ್ವ-ಮೇಧದೊಳಗಿನ 'ಸಮಯ ' (: ಕಾಲ ಮತ್ತು ಆಚಾರ–ವಿಚಾರ) ಇವೆರಡರಲ್ಲೂ ಸಾಮ್ಯವಿರುವುದನ್ನು ಸಂಶೋಧಕರು ಸಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುವುದು ಸುಳ್ಳು ಅಲ್ಲ, ಎಂದು

ಸಿದ್ಧವಾದಲ್ಲಿ, ಸೌರಪರಂಪರೆಯ ವಿಜಿಗೀಷು ವೃತ್ತಿಯ ಅಶ್ವಮೇಧ ಹಾಗೂ 'ಸಮುದ್ರಯೋನಿ' (ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮದ)ದೈವತ ಅಶ್ವಮೇಧ ಇವೆರಡೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ 'ಸಮನ್ವಯ (?)' ಸಂಮಿಶ್ರಣ ಇಲ್ಲಿ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ಬಗೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಇದೇ ಬಗೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಸಮನ್ವಯದ ಮಾದರಿ ಇಲ್ಲಿಯೆ ಇವೆ; ಅದು' ಪುರುಷಾರ್ಥ **ಚತುಷ್ಟಯ**'! ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳು, ಚತುರ್ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳಾದಂತೆ ,ಮೊದಲು ಮೂರೇ ಇರಬೇಕಾದ ಪುರುಷಾರ್ಥ ನಾಲ್ಕಾಗಿವೆ ! ಪುರುಷನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದ 'ಅರ್ಥ'ಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ 'ಅರ್ಥ'ವೇಆಗದ 'ಮೋಕ್ಷ' ಎಂಬ ಒಂದು 'ಸಮಯ'ವನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಧೀಮಂತರು 'ಮನು'ಗಳೆಂಬವರೇ ಸ್ವಿಕರಿಸಿಲ್ಲವೆ ? ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಈ 'ಮೋಕ್ಷ' ವಾದವು ಅಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಪುಟಕೊಡುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ರೀತಿಯ '**ಧಾರಣಾತ್ ಧರ್ಮಂ ಇತಿ ಆಹುಃ**' ಎಂಬ ಜೀವನ-ಧರ್ಮದ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿಯೆ ಇರಿಸಲಾಗಿರುವ ಟೈಮ್-ಬಾಂಬು ಈ ನಿರ್-ವೇದೀ ಸಂನ್ಯಾಸವಾದ. 'ಬಂಧಮುಕ್ತ'ರಾಗಿ ನಿತ್ಯಾನಂದ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸಂಸಾರ ಒದ್ದು 'ಆತ್ಮಾರ್ಥೇ ಪೃಥಿವೀಂ ತ್ಯಜೇತ್' ಎಂದು ಹೊರಡುವುದೇ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕ್ರಿಯೆ ಎಂಬ ಪಾರಲೌಕಿಕ ಸಿದ್ಧಿಯ ಆದರ್ಶವಾದವು, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದ ಬೆಲೆಯನ್ನೇ ಇಲ್ಲವಾಗಿಸುತ್ತಿದೆ. ಮದುವೆಯಾಗುವವರು ಯಾರು ? ಸಂನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ತಪಂಗೆಯ್ಯಲು ಹೆದರುವ ಹೇಡಿಗಳು, ಮದುವೆಗೆ ಸಿದ್ಧರಾಗುವವರು, ಸಂನ್ಯಾಸ ಮೆಚ್ಚದೆ ಸಂಸಾರಿಗಳಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುವವರು ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖಲೋಲುಪರು, ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವನ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವಾದಿ, ಪರಲೋಕಸಿದ್ಧಿ–ಪವಾಡಸಿದ್ಧಿವಾದೀ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪೂಜ್ಯವಿರುವ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ತದಿತರ ಸಮಾಜ ಸಮ್ಮುಖ ಜೀವನದ, ವಸುಧೈವ ಕುಟುಂಬವಾದದ ಬಾಳಿಗೆ ಏನು ಅರ್ಥ : ಮೂಲ್ಯ ಇರಬಲ್ಲದು ? ಅಲ್ಲದೆ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಎಂಬುದರೊಳಗಿನ ಸಮನ್ವಯದ ಈ ಅನುಕ್ರಮವೇ ಎಷ್ಟುಸುಳ್ಳು--ತಪ್ಪು ಇದೆ ಎಂಬುದರ ಅರಿವು ಕೂಡ ನಮಗೆ ಇಲ್ಲ ! ೧) **ಧರ್ಮ**, ೨) ಅರ್ಥ. ಬಳಿಕ ೩) **ಕಾಮ**, ಆಮೇಲೆ ೪) **ಮೋಕ್ಷ** ! ಇಲ್ಲಿರುವ ವಿಸಂಗತಿ ಅಪೂರ್ವವಿದೆ : ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ '**ಧರ್ಮ**' ಎಂಬ ಪುರುಷಾರ್ಥವಿರುವಾಗ ಕೊನೆಗೂ ಸುಮಾರಾಗಿ ಅದೇ ಆಶಯದ '**ಮೋಕ್ಷ**' ಎಂಬ ಮಾತು ಇರುವುದಂ

ಅರ್ಥವಿಹೀನ, ಅಥವಾ ಅ-ಸಂಬದ್ಧ! ಅಥವಾ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಾನವು ದೊರೆತ 'ಧರ್ಮ' ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ 'ಮೋಕ್ಷ': ಧರ್ಮ ಇವು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಎರಡು ಭಿನ್ನ ವಿಚಾರಗರ್ಭಗಳು, (Concepts) ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು!

ಆದರೆ "ಅರ್ಥದ ಮರ್ಮವನರಿಯದೆ ಪದ-ಪದ್ಯಗಳನ್ನು" ಬಳಸಿ **ಎಂತೂ** ಬಾಳುವುದೇ ಜೀವನ ರೀತಿಯಾಗಿರುವ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ತಾನು ಹೊರಟದಾರಿ ಸಮಾಜದ ನಾಳಿನ ಉನ್ನತಿಗೆ ಕಾರಣವೋ, ಅವನತಿಗೆ ಕಾರಣವೋ, ಈ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವವರಾರು? ತನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬಾಳಿನ ಬಗೆಯ ಆಶೆ-ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಂದ ಭಾವೀ ಪೀಳಿಗೆಯು ಹಾನಿಯಾಗಬಹುದೆ? ತಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ವಿಚ್ಛೇದನೆಗೆ ತಾನೇ ಕಾರಣವಾಗಲಾರನೆ? ಆದರೆ ತನ್ನ ವಿಚಾರ ಶಕ್ತಿಗೇ ಮಾರಕವಾದ ಮಾತ್ರೆ-ಗುಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವ ಚಟವು ಒಮ್ಮೆ ಹತ್ತಿದ ಬಳಿಕ ಆ ಜನಕ್ಕೆ ತಾವುಜೀವನವನ್ನೇ ಮೃತ್ಯುರೂಪವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಬಾಳುತ್ತಿರುವ ಎಚ್ಚರವು ಉಂಟಾಗಲು ಹೇಗೆ ಶಕ್ಯ? ಮೋಕ್ಷವೇ ಗುರಿ, ಎಂದರೆ ಜೀವನವು ಸ್ಮಶಾನದಂತೆ ಅಲ್ಲವೆ? ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ 'ಧರ್ಮ'ಕ್ಕೆ ಸರ್ವಪ್ರಥಮಸ್ಥಾನವಿದ್ದ ಬಳಿಕ 'ಅರ್ಥ' ಎಂಬುದೂ ಅರ್ಥವಿಹೀನವೆ-ಉಭ-ಯಾರ್ಥಗಳಲ್ಲೂ! : ೧) ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಅನುಭವದಿಂದ ಅರಿಯಬೇಕಾದ 'ಅರ್ಥ' ಎಂದರೇ ಅದು '**ಧರ್ಮ**(ದ ಅರ್ಥ)': 'ಧರ್ಮ' ಎಂಬುದು ತಿಳಿವು ಬಂದ ಬಳಿಕ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಅರ್ಥವು ಅಲ್ಲವೇ? ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಚರಮಸತ್ಯ ಧರ್ಮ. ಇದು ಒಮ್ಮೆಲೆ ತಿಳಿಯದು; ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂಗತಿ. ಇದು ಕಾಣಲು ಆ ಮೊದಲು ಬಾಳಿನ ಸಿಹಿ-ಕಹಿಯ ಸಾಕಷ್ಟು ಅನುಭವ ಅವಶ್ಯ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಧರ್ಮ ಎಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಲ್ಲ; ಅಥವಾ ಏನಾದರೂ ಕಪಟವಿರಬೇಕು; 'ಧರ್ಮ'ದ ತರುವಾಯ ಬರುವ 'ಅರ್ಥ', ದುಡ್ಡು : ಸಂಪತ್ತು ಎಂದಲ್ಲಿ ಅದೂ ವಿಪರೀತವೆ! ೧) ಧರ್ಮ, ೨) ಅರ್ಥ. ಇದಾದ ಬಳಿಕ **ಕಾಮ!** ಏನು ಅನುಕ್ರಮವಿದು! ಯಾವ ಮೇಧಾವಂತ—'ಧೀ' ಉಪಾಸಕನು ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾನು! ಅಥವಾ ಇದೊಂದು ಸ್ವೈರವಿಚಾರವೊ?

ಜೀವನಾನುಭವದ ಹಂತಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ೧) ಕಾಮ (: ಸಂಕಲ್ಪ : ಅಪೇಕ್ಷೆ); ೨) ಅರ್ಥ (ಉಭಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಧನ ಸಂಪಾದನೆ-ಲೌಕಿಕಾನುಭವ -ಅದರೊಡನೆ ಅರ್ಥ-ಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದನೆ); ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ **ಜೀವನದಲ್ಲಿ**

ಬರುವ ಅನುಭವಗಳ ಅರ್ಥ : ಋತ : ಸತ್ಯಾಧಿಷ್ಠಿತ ಧರ್ಮದ ದೃಷ್ಟಿ ಉದಯವಾಗುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ: '**ನಾರ**'> **ನರನು** ರೇತಜನು; **ಮನುಜ**ನಾಗುವ ಸಂಕಲ್ಪವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಪುರುಷಾರ್ಥತ್ರಯ ಶಕ್ಯ. ಜೀವನ–ಮರಣದ ಈ ವಿಷಚಕ್ರದ ವಿಚಾರ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು (Circular thinking) ಭೇದಿಸಿ ನಾಗಲೋಕದ (Elanvital) ಹೊರಗೂ ಇರುವ **ವೈಶ್ವಾನರ** : ಅಖಂಡಿತ **ತ್ರಿತನ**(ಎಂದರೆ ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಗಳ) ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುವುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವ ಆದರ್ಶ ಅನುಸರಿಸುವ ನೂತನ ಜೀವನರೀತಿಯು ಒಂದು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ತೀವ್ರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯುಂಟು. ಬಾಳಿನ ಅನುಭವಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಏನೊಂದು ಸೂತ್ರ–ನಿಯಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆ (ಎಂದರೆ 'ಋತ') ಉಂಟೆಂದು ಶ್ರದ್ಧೆಯುಂಟಾಗದ–ನೀತಿವಾದ, ಮತ್ತು ಋತ–ಅರ್ಥಯುಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ--ಜೀವನವಾದ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಅಂತರವನ್ನೇ ಕಾಣದಲ್ಲಿ ಈ ಬಾಳೊಂದು 'ಚಕ್ರನೇಮಿಕ್ರಮ' (:ವಿಷಚಕ್ರ)ವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದರೆ ಸೋಜಿಗವೇನಲ್ಲ. ಈ ಚಕ್ರನೇಮಿಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವಾರ್ಷಿಕ ಹೋಳಿಹಬ್ಬ (: **ಪ್ರಲಯಮಾಸ**) ಬರತಕ್ಕುದೇ : ಆ ಮೇಲೆ (ಗರ್ಭ)ಗುಡಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಯುಗ–ಪ್ರತಿಪದೆಯು ಆಚರಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕುದೆ.... ಶಿಶಿರ–ವಸಂತೌ ಪುನರಾಯಾತಃ ! ಭಜ ಗೋವಿಂದಂ, ಭಜ ಗೋವಿಂದಂ । ಮೂಢಮತೇ !

ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗದ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಯು ಫಾಲ್ಗುಣದಲ್ಲಿಯೇ ಏಕೆ ? ಎಂಬುದರ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಅರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ, ಡಾ. ಡಾಂಗೆ ಸದಾಶಿವರಾಯರಿಗೆ, ಇದೇ 'ಸಮಯ'ದ ಹೋಲಿಕಾಧರ್ಮದ ಆಚರಣೆ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಮೇಧ ಪ್ರಕ್ರಿಯ ಇವೆರಡರಲ್ಲೂ ಸಾಮ್ಯವಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ ಹಟ್ಟಿಕಾರ : ದನಗಾರಿಕೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು (: 'Pastoral Symbolism from the Rigveda') ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು, ಪುಣೆಯ ವಿದ್ಯಾಪೀಠದ ವಿಶೇಷೋಪನ್ಯಾಸ ಮಾಲಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಮಾತನಾಡಿದ್ದು, ಇದು ಈಗ ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಈ ಉಪನ್ಯಾಸದೊಳಗಿನ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುವ '**ಹೋಲಾಷ್ಟಕೋಪನಿಷದ್**' ಎಂಬ ಕೈ ಬರಹದ ಚಿಕ್ಕ ಪುಸ್ತಕವೊಂದು, ಆ ಬಳಿಕ ಡಾ. ಡಾಂಗೆ ಅವರ ಕೈಗೆ ಬಂತು. ವಾರಣಾಶಿಯಲ್ಲಾದ ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ

ಪ್ರಾಚ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ (All India Oriental Confernce)ವಿದ್ವಾಂಸರ ಎದುರು ಈ ವಿಷಯದ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಓದಿದ್ದಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಕುರಿತು ಮುಂಬೈ 'ನವಭಾರತ' ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಲೇಖನವು ಬಂದಿದೆ. (ನವೆಂಬರ ೧೯೬೮) ಮೊದಲು ಆ ಹಸ್ತಲಿಖಿತದ ಮುಖ್ಯಾಂಶ ಹೇಳಿ ಬಳಿಕ ಅಶ್ವಮೇಧದ ಕೆಲವೊಂದು ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅವರ ಸಾರಾಂಶವು ಹೀಗಿದೆ :

ಇದು '**ರಸಿಕ್ ವಾಮದೇವೇನ**' ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇವನು 'ಸರಸ್ವತೀ ವಂಶ' ಭೂಷಣನು ತಾನು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. 'ರಸದ್ವಾಮದೇವ ಸರಸ್ವತೀ' ಇದೂ ಒಂದು ಆತನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಹೆಸರು ಇರಬೇಕು. ೧೫೦ ವರುಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಗ್ರಂಥವಾದರೂ ಕೆಲವೊಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಹಾಗೂ ಅರ್ವಾಚೀನ 'ಸಮಯ'ಗಳೊಳಗಿನ ಸಾಮ್ಯವು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಪುರಾತನ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಮೌಲಿಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರೊಳಗಿನ 'ಇಲ್ಲಾ' 'ಇಲ್ಲೆ' ಪದ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಇವನು ಕರ್ನಾಟ ಅಥವಾ ಆಂಧ್ರ, ಇಲ್ಲವೆ ನೆರೆಯ ಪ್ರಾಂತದವನಿರಬೇಕು. 'ಅಲ್ಲಾ' 'ಖುದಾ' ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ.

ಹೋಲಿಕಾದೇವೀ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ '**ಸಾರ್ವಜನೀನ ರತಿ**'ಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿದೆ. ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ '**ರೇತೋದಾನ**' ವಾಗಬೇಕು; ಹೀಗೆ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷ ಸಂಯೋಗ–ಫಲ ಕೈಗೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. 'ಸಾರ್ವಜನೀನ ರತಿ' ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಅಶಕ್ಯವಿದ್ದರೆ ಏಕಾಂತರತರಾಗಬೇಕು. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಸ್ತ್ರೀ–ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಹಾಗೂ ಅವರ ಸಹವಾಸಸುಖ-ವರ್ಣನೆ ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. 'ಸೌರವ ಧರ್ಮ'ದ ವಿವಿಧ–ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಮುಖ ವಿಭಾಗ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ : ೧) ಸಮಲಿಂಗೀ ಸುರತ ; ೨) ವಿಷಮ ಲಿಂಗೀ ಸುರತ ೩) ಪುಂ–ಮೈಥುನ ೪) ವಿಷಮ ಯೋನೀ ಸುರತ (ಅಶ್ವಾ–ಮಾನವ ; ಅಜಾ–ಮಾನವ ಇ.)

ಡಾ. ಪಾಂಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ : ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳು ತೀರ ಅಸಂಸ್ಕೃತವೆನಿಸಿದರೂ ಹೋಳೀಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ನಾನಾವಿಧದ ಕಾಮಾಲಾಪದ ಹಾಡಿಕೆ ಇಂದಿಗೂ ಉಂಟು. ಇದು ಅರ್ವಾಚೀನ ಪುಸ್ತಕವಾದರೂ ಇದರ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವೇದ

ಕಾಲೀನ ಛಾಯೆಯುಂಟು. 'ಹೋಲಾಷ್ಟ–**ಕಲ್ಪ**' ಇದರೊಳಗಿನ 'ಕಲ್ಪ'ವು ಅಥರ್ವವೇದೀಯ '**ಜನಕಲ್ಪ**'ವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. (XX–೧೨೮. ೬–೧೧). ವೇದಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನನ ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿರುವ ಕಾಮಾಲಾಪ ಗಳು ಇದೇ ಬಗೆಯ 'ಕಲ್ಪ'ಗಳಾಗಿವೆ, ಅಶ್ವಮೇಧದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಮಂತ್ರ ಗಳನ್ನು ಹೇಳುವವಾಡಿಕೆಯಿತ್ತು ! ಋಗ್ವೇದದ '**ಆ–ಹನಸ್ಯಾಃ**' ಹೆಸರಿನ ಮಂತ್ರಗಳು ಇದೇ ವರ್ಗದುವು (ಖಿಲ **೫**. ೨೨) '**ಆ ಹನಸ್ಯಾಃ**' ಮಂತ್ರಗಳು ಎಂದರೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ **ರೇತವೇ** ಸರಿ. (ಐತರೇಯ ಬ್ರಾ. ೬. ೧೧ ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ಕುರಿತ ಷಡ್ಗುರುಶಿಷ್ಯನ ಪ್ರಾಚೀನ ಟೀಕೆ ನೋಡಿ) 'ಆ ಹನಸ್ಯಾತ್ ವೈ ರೇತಃ ಸಿಚ್ಯತೇ ' (ಐ. ಬ್ರಾ.) 'ಆ ಘಾತಃ, **ಅ–ಹನಃ ತತ್ರ ಸಾಧುಃ ಯತ್ ಮೈಥುನಂ ಹಿ ತತ್ !** (ಷಡ್ಗುರು ಶಿಷ್ಯ), ಪುರಾತನ 'ಮಹಾವ್ರತ' ದಲ್ಲಿ ಕಾಮಕೇಳಿ, ಕಾಮಾಲಾಪಗಳಿಗೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿತ್ತು, ಮತ್ತು '**ಭೂತಾ ನಾಮ್** ಮೈಥುನಮ್ ' ಎಂಬ ವಿಧಿ ಪೂರ್ಣವಾಗದೆ ಆ ವ್ರತವು ಸಾಂಗ ವಾಗುವದಿಲ್ಲ !

ಹೋಲಿಕಾ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಮೇಧ ಇವೆರಡರ 'ಸಮಯ' ಗಳ ಸಾಮ್ಯ ದಲ್ಲಿ, ಆಚಾರ ಸಾಮ್ಯದಂತೆ; (ಭೌತ) **ಕಾಲದ** ಸಾಮ್ಯವೂ ಉಂಟು. 'ಘಟಸ್ಥೇ ಮಾರ್ತಾಂಡೇ' 'ಘಟಸ್ಥೇ ರವೌ' ಈ ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ಇದು ಮಾಘ– ಫಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸದ ಸುಮಾರಿನ 'ಗ್ರಹ' ಸ್ಥಾನ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತವು. ಘಟಸ್ಥ ಈ 'ಘಟ' ಕುಂಭ, ಕಲಶ ಇವು ಸ್ತ್ರೀಯೋನೀ ಪ್ರತೀಕಗಳಾಗಿವೆ. 'ಘಟ' ಸ್ಥಾಪನೆ, 'ಕಲಶ' (ಕಳಸ) ಸ್ಥಾಪನೆ, ಈ ಪರಿಭಾಷೆ ಉದ್ಬೋಧಕವಿದೆ. ಕುಳ್ಳಿ, ಗಡಿಗೆ, ಕೊಡ ಮಕರ ಸಂಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯ, ಫಲಹಾಕಿ ಮುತ್ತೈದೆ ಯರಿಗೆ, ಕುಮಾರಿಯರಿಗೆ ಕೊಡುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ' ಉಡಿ ' ತುಂಬಲ್ಲಿರುವ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ನೆನೆಯಬಹುದು.

ಮಕರ ಸಂಕ್ರಮಣವು ಈಗ ಪೌಷ್ಯಮಾಸದ ಪರ್ವವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಮಾಘ ಅಮವಾಸ್ಯೆಗೆ ಇದ್ದುದರ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. (ಕೌಷೀತಕೀ ಬ್ರಾ. ೧೯,೩) ಇನ್ನೊಂದು ಮತದಂತೆ **ಫಾಲ್ಗುಣ ಪೌರ್ಣಿಮೆಯ ಚಂದ್ರನೇ ವರ್ಷ ಮುಖನೆಂದು** ಬಗೆಯಲಾಗಿತ್ತು (ತೈ. ಸಂ. ೭–೪–೮–೧; ಮತ್ತು ಪಂಚ ವಿಂಶ ಬ್ರಾ. ೫–೯–೯–ಇತ್ಯಾದಿ). ಫಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸವನ್ನೆ '**ವರ್ಷಮುಖ**' ವೆಂದು ಬಗೆಯುವವರಿದ್ದರು. ಇದು ವಸಂತ, **ಕಾಮನ ಸಂಗಾತಿಯ** ಮಾಸ;

ಇದು ‘**ಕುಂಭ**’ ರಾಶಿಯ ಮಾಸ; ‘**ಘಟೇ** ಅರ್ಕಃ’ ಭೂಮಿಯೇ ಘಟ. ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಬೀಜಾರೋಪಣ. ಎಂಬ ಸಮೀಕರಣವು ಅಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿರಬೇಕು. ಅಶ್ವಮೇಧವು ಮಾಘದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇನ್ನೊಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ವಸಂತದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. (ಇದೇ ಲೇಖಕರ A Folk custom in the Ashwa-medha, J. Oriental Institute Baroda Vol. XVI. 4 ನೋಡಿ)

ಪ್ರಾಚೀನ ‘ಮಹಾವ್ರತ’ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಒಂದು ಆಚರಣೆಯ ಉಲ್ಲೇಖವು, ಹೋಲಾಷ್ಟೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲೂ ಉಂಟು. (೫ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ) ೧೨–೨೦ ವಯಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಸ್ತ್ರೀವೇಷಧಾರೀ ಬಟು ಹಾಗೂ, ಗಟ್ಟದ ಬಾಬಾಜಿ ಇವರೊಳಗಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸಂವಾದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮಹಾವ್ರತ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬಟುವಿನ ಬದಲು ವೇಶ್ಯೆಯಿದ್ದಾಳೆ. ‘ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಹಲವು ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನಡವಳಿ ಈಗಲೂ ಉಂಟು.

ಹೋಳೀಕೇಳಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಆಚಾರ ವಿಧಿ: ಚೌರಸ್ತೆ: ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು. ಅವಾಚ್ಯ ಶಬ್ದೋಚ್ಚಾರಮಾಡುತ್ತ. ಎದೆ ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು. **ವಕ್ಷ**ಸ್ಥಲಂ ಸ್ವಕೀಯಂತು **ಭಗಂ** ಉಚ್ಚಾರ್ಯ ತಾಡಯೇತ್ (೮.೩) ಈ ಸಂದರ್ಭದ ಇನ್ನೊಂದು ಸಮುದಾಚಾರ ಹೀಗಿದೆ : ಕತ್ತೆಗೆ ಪ್ರಾಂತಕೆ ಚಾಮರ ಕಟ್ಟಿ. ಅದರ ಮೈಮೇಲೆ ಮುದಿಗೂಬೆಯ ಚಿತ್ರಬರೆದು ಆ ಗಂಡು ಕತ್ತೆಯನ್ನು ಬೀದಿಗಳೊಡನೆ ಓಣಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮೆರೆಯಿಸಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸುಮಾರಿಗೆ ಊರಹೊರಗೆ ತಳ್ಳಬೇಕು. ಇದರ ಹೆಸರು ಭಗೋತ್ಸವ! ಈ ಉತ್ಸವ ಮುಗಿಸಿ, ಬಳಿಕ ಭಗೇಂದ್ರಿಯದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ ಜಲಾಶಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಶುಚಿಯಾಗಬೇಕು: **ಮೌನಿಗಳಾಗಬೇಕು;** ಆ ಮೇಲೆ ಕಾಮಾಲಾಪ ಉಚ್ಚರಿಸಲಾಗದು: ಮನೆಯ ಹೊರಗೆ ಬರಲಾಗದು. ಇದೆಲ್ಲವು ‘ಸುಫಲೀಕರಣ’ ತಂತ್ರ: ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಳೆ. ಬೆಳೆ ಬರಲು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. (ಇಂತಹ ಆಚಾರ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಗಾಗಿ. Frazer, The Golden Baugh; A Virility Charm in R. V. J. Nagpur University, p. 210, 1913 etc. ನೋಡಿರಿ.) ಹೋಲಾಷ್ಟಕೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಹಾಗೂ ಅಶ್ವ–ಮೇಧದ ‘ಸಮಯ’ದೊಳಗಿನ ಸಾಮ್ಯವನ್ನು **ಕುರಿತು** ಡಾ. ಡಾಂಗೇ ಬರೆದ ಲೇಖವು. ಅವರು ಹೇಳಿರುವದಕ್ಕಿಂತ

ಆಳಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುತ್ತದೆ! ಇದು ಮೂಲತ: ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಎಂಬುದು ಅವರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಂತಿಲ್ಲ! ಅವರು ಹೇಳಿರುವ 'ವಿಷಮಯೋನೀ ಸುರತ' ವು **ಮೌನೇಯ ಕೇಶೀ : ಪುರುಷ** ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮುನಿ ಸೂಕ್ತದೊಳಗಿನ '...... **ಮೃಗಾಣಾಂ ಚರಣೇ ಚರನ್** ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ತೇಲಿಸಿ ಏನೇ ಅರ್ಥ ಹೇಳಿದರೂ ಈ ವಿಕೃತಾಚಾರವಿಧಿಯು ಸಾಧನವಾಗಿರುವ ಅವಧೂತ ಗುರು (ದತ್ತ)ಪಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಗುಹ್ಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅಪ್ರಶಸ್ತವೆಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿಲ್ಲ; '**ವಾತರಶನ**'ರೆಂಬ ಮುನಿ '**ಸಪ್ತ**'ರಲ್ಲಿ ಬರುವ **ಶೃಂಗಿ** ಋಷಿಯು ವಿ–ಭಾಂಡಕನ ಪುತ್ರನು: ಹರಿಣಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು, ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವ ಪವಾಡ ಕಥೆಯೆ ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತ ಸೃಜಿಸುವುದರೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ, '**ವಿ**–ಭಾಡಂಕ' ಈ ಶಬ್ದ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲೂ ಒಡಮೂಡಿ ನಿಂತಿದೆ! 'ಶೃಂಗಿ' ಹುಟ್ಟಿದ ಭಾಂಡ : ಪಾತ್ರ : ಕುಂಭ : ಘಟ ಇದು **ವಿ** (ಶೇಷ) ಪ್ರಕಾರದ್ದು. ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೆ **ವಿ**–ಭಾಂಡಕ ಪುತ್ರ: ವಾಲ್ಮೀಕಿಯೂ ಈ ಅರ್ಥದಿಂದ **ವಿ**–ಭಾಂಡಕನೆ! ಈ ಅ(ತಿ) ಮಾನುಷ ನಾಮ ಸಂಕೇತದ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಇದ್ದಿತೇ? ಅಥವಾ ಇದು ಕೇವಲ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯೆ ಎಂಬ ವಿವಾದ ಹಾಗಿರಲಿ; ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದ ಶೃಂಗಿ (: ಸರ್ಪ) ನಾಮ ಸಂಕೇತವು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತೆಂಬುದು ಮಾತ್ರ ನಿಜ. ಶುಷ್ಣ : ಅಹಿಯೂ ಶೃಂಗಿ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ. ' ಹಿರಣ್ಯ ಶೃಂಗಿ ' ಅಶ್ವವೂ ಆಗ! ಗ್ರೀಕ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಡೈಯೋನಿಸಸ್‌ನ ಆಕೃತಿಯೂ ಇದೇ ಬಗೆಯದು. **ಶೃಂಗಿ** ಋಷಿಯ ತಾಯಿ, ಹರಿಣಿ ಇರಲಿ, ಇಲ್ಲದಿರಲಿ, ಪಶು–ಮೃಗಗಳೊಡನೆ ಶರೀರ ಸಂಬಂಧ ಏರಿಸುವ 'ಶಾಸ್ತ್ರ' ನಡೆಯುತ್ತ ಇದ್ದಿತೆಂಬುದು ನಿಜ. ಋಗ್ವೇದ ಸೂಕ್ತಕಾರರಲ್ಲಿ ವಿಖ್ಯಾತ ಮುಂಡಿಗೆ–ವಚನಕಾರನಾದ ಧೀರ್ಘತಮಸನು, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವಧೂತ ಪಂಥಿಯ ಮುಕ್ತಸಂಗೀ 'ಗುರು'–ದೇವ: ಸಿದ್ಧರ ರಾಜ ಅಥವಾ ನಾಥನಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಪಂಥವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಕೇತಗಳು ಮೈದಾಳುವ ಮುಂಚಿನ ವಿಷ್ಣು–ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದೀ ಏಕಾಂತಿಕ ಭಕ್ತನೆಂಬ ದಿರ್ಘತಮಸನು ಒಬ್ಬ ಜೀವಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿರಬೇಕು. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ, ಇದು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಪಾತ್ರವೊ, ಎನ್ನಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಈತನ ಇಡೀ ಚರಿತ್ರೆ, ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ತೊಡಗಿ ಅ–ವಾಚ್ಯವಿದೆ; ಇವನು ಕೊನೆಗೆ 'ಪಶುಧರ್ಮಾಚಾರ ಮಹಾವ್ರತ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಪ್ರಾಪ್ತ **ಗೌತಮ**

(ಗೋತಮ=ಚಂದ್ರ) ಎಂಬ ನಾಮಾಂತರವೂ ಇವನಿಗುಂಟು. (ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಚಿತ್ರಾವ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಪ್ರಾಚೀನ ಚರಿತ್ರಕೋಶ ನೋಡಿ). ಅ-ವಾಚ್ಯ- (ಅನಿರ್ವಚನೀಯ) ತತ್ವವನ್ನ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಎಟಕದ ಮುಂಡಿಗೆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ವಾಡಿಕೆಯುಂಟು. ಅವಾಚ್ಯ ಆಶಯವು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದೇ, ಅನಿರ್ವಾಚ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವೋ ತಿಳಿಯದು ! ಏಕೆಂದರೆ “ಅಪಿ ಚೇತ್ ಸುದುರಾಚಾರಃ ಭಜತೇ ಮಾಮ್ ಅನನ್ಯ ಭಾಕ್। ಸಾಧುರೇವ ಸಃ ಮಂತವ್ಯಃ...” ಎಂದು, (ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರಿ ಎಂಬ ಭಗವಂತನು) ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಅನಾಚಾರದ ಮಂಡನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಿರುವದರ ಕಾರಣವೂ ಇಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವಂತಿದೆ. (ಡಾ. ಡಾಂಗೆ ಅವರ ಲೇಖನವನ್ನೋದಿ ಕಳಿಸಿದ ಟಿಪ್ಪಣಿ, ನವಭಾರತ ಮುಂಬೈ ಡಿಸೆಂಬರ.' ೯೮.)

ಭಾರತೀಯ ಹಾಗೂ ಗ್ರೀಕ-ರೋಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪುರಾತನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳ ತುಲನೆಯಿಂದ ಈ ನಾಗಪ್ರತಿಮೆಯು ಮಾರ್ಪಡುತ್ತ ಬಂದ ಒಂದು ಸ್ಥೂಲ ಕ್ರಮವು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ, ಆಪ : ರಸ, ವೃಕ್ಷ, ಚಂದ್ರ ಇವುಗಳೊಡನೆ ವೇದದಲ್ಲಿ ೧) ಸರ್‌ಪ; ೨) ಸರ್ಪ-ಪಕ್ಷೀ : ಕುಕ್ಕುಟಸರ್ಪ, (Cronus ಮು.). ಆಮೆ ಮೀನ ಮುಂ. ೩)ಅಜ, ಮೇಷ, ಕರಡಿ, ಇಲಿ ಸಹ. ೪) ವೃಷಭ: ಬಳಿಕ ಅಶ್ವ; ಭಾರತೀಯ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಗವಾಲಂಭಕ್ಕಿಂತ ಅಶ್ವ-ಮೇಧವು ಅರ್ವಾಚೀನ ಕಾಲದ ವರೆಗೂ ಉಳಿದುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ‘ವೃಷಭ''ನ ಬಲಿ : ಗವಾಲಂಭ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗ್ರಂಥಗಳ ಸುಮಾರಿಗೇ ನಿಂತಿರಬೇಕು. ‘ಅಶ್ವವು' ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ ಪ್ರಾಣಿಯೊ, ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ‘ಸೈಂಧವ' ನಾಮ ಸಂಕೇತ, ಕುದುರೆಗೆ. ಅರಬ್ಬಿ, ಕಾಠೇವಾಡೀ ಈ ಬಗೆಯ ಹೆಸರೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಉಂಟು. ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಪಡೆವ ಆಸೆಯಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರ ಕೂಟರು ಅರಬರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಸವಲತ್ತುಗಳ ಕಥೆ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ಕಂನಾಡು ಗುಜರಾತಿಗೆ ದೂರವಾದ ಬಳಿಕ (ಮೊದಲಿನ ಚಲುಕ್ಯ ಬಳಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ತರುವಾಯ) ಕಂನಾಡಿಗೆ ಭಟಕಳವೇ, ವೀರಭಟರಿಗೆ ಕುದುರೆ ಪೂರಯಿಸುವ ಬಂದರವಾಯಿತು; ಅದರೊಡನೆ ‘ ನವಾಯತ ' ರೆಂಬ ಹೊಸ ಜಾತಿ ಅಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಈ ಕಥೆ ಯಾತಕ್ಕೆ ಎಂದರೆ ಕುದುರೆ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ! ಇಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿಜಿಗೀಷುವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರೇರಕ ಪ್ರತಿಮಾ; ಸಂಕೇತವಾದ ‘ ಅಶ್ವ-ಮೇಧ ' ಯಾಗದ ಮೂಲ ಧಾರಣೆಯು

ಯತಿ ತವಸಿ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಹಿಡಿಸಿರಲಾರದು. ವಿರಕ್ತ ಪಂಥೀಯ 'ಪುರುಷ–ಮೇಧಿ' ಗಳು, ಈ ಐಹಿಕ ಜೀವನ ಪ್ರೇರಕ ರೀತಿಯ ಪೌರುಷ ಸೂಚಕ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಹೀಗೆ ಈ ಹೋಳಿಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ರೂಪಕೊಟ್ಟಿರುವಲ್ಲಿ ಆ ಮೂಲ ಅಶ್ವ–ಮೇಧವು ಒಂದು ವಿಡಂಬಕ ವಿಧಿಯಾದುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ!

ಹವ್ಯವಾಹನ ಗೃಹ್ಯಾಗ್ನಿಯು, ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ : ಗೌತಮಾಗ್ನಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿರುವುದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು : " ಪುರುಷೋವಾವ ಗೌತಮಾಗ್ನಿಃ " ' ಯೋಷಾವಾವ ಗೌತಮಾಗ್ನಿಃ; ' (ಛಾಂ, ೫–೪–೭–೮), ಈ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ದೀರ್ಘತಮನು, ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಚರಂತೀ ' ಗೌತಮಾಗ್ನಿ 'ಯೇ ಅದುದಾಗಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ಹೇಳುವ ಆತನ ಚರಿತ್ರೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ! ಚರಂತಿ ಗೌತಮಾಗ್ನಿ, ಸರ್ಪಯಾಗ ಹಾಗೂ ಯಾಯಾವರ **ಜರತ್ಕಾರು ಹಾಗೂ ಆತನ ಪುತ್ರ ಆಸ್ತಿಕ ಬೇರೆಯಲ್ಲ!**

ನಮ್ಮ ಪುರಾತನರು, ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂರಕ್ಷಕರು; ಇವರು ಒಂದು (ಸಂ)ವತ್ಸರವೇ ಇಡಿಯಾಗಿ ' ಫಾಲ್ಗುಣ ' =0 ಆಗಬಾರದೆಂದು, ಅದನ್ನು ವರುಷದ ಕೊನೆಯಲ್ಲೆ ಇರಿಸಿ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ! (ಇಂದ್ರಾಂಶನೆಂಬ **ನರ** : ಅರ್ಜುನನಿಗೆ **ಫಲ್ಗುಣಿ** ಎಂದೂ ಹೆಸರಿಸಿ, ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು, ಮನುಜನ ಜೀವ ಎಂದೂ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ!) ಈ '**ಋತು**' ದರ್ಶನ, ಅಂತ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ–ಶಿಶಿರದಲ್ಲೆ ಆಗತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ವಿಚಾರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿಯೋಜಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ ಚೈತ್ರಮಾಸದ ವಾಡಿಕೆಗಳು (Rituals) : **ರಂಡೆ**–ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಪ್ರಭಾವದ ಅವಧಿಯು ಮುಗಿದು, ಇನ್ನು **ಮುತ್ತೈದೆ** ಹುಣ್ಣಿವೆಯ ' ಸಮಯ ' (: ಆಚಾರ) ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತವೆ; ಇದಕ್ಕೆ **ದವನ**ದ ಹುಣ್ಣಿವೆ ಎಂದೂ ಹೆಸರುಂಟು. ಹನೂಮಾನ್ ಜನ್ಮ ಈ ಹುಣ್ಣಿವೆಗೇ ಮತ್ತೆ! ಸಭ್ಯಗೃಹಸ್ಥರಾಗಿ ಬಾಳುವ ಮನುಜರ ಆದರ್ಶ ದೈವತವಾಗಲು, ' ಸುಮಜ್ಜಾನಿ ' ಭಗ–ವಂತ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಈ ಮಾಸದಲ್ಲಿಯೆ ' **ದಮನ** ' (ದವನ) **ಪುಷ್ಪಾರ್ಚನೆ** ಮಾಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವುಂಟು! ದೇವರಿಗೆ **ದಮನ**ಯುಕ್ತನಾಗಲು **ಸಂಯಮಿ**ಯಾಗಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಸಂಕೇತ; ದಮನಪುಷ್ಪ! ಎಲ್ಲ ದೈವತಗಳೂ ಮೂಲತಃ ' ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ ' ದೈವತದ ವಿವಿಧ ನಾಮಾಂತರಗಳೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ತಿಂಗಳ ಒಂದೊಂದು ತಿಥಿ, ಒಂದೊಂದು ದೈವತದ ದಮನ ಪುಷ್ಪಾರ್ಚನೆಗೆ ಮೀಸ

ಲಾಗಿದೆ ಃ ಶುದ್ಧ ದ್ವಿತೀಯಾ, ತೃತೀಯಾ–ಗೌರಿ: ಷಷ್ಠಿ ಸ್ಕಂದ; ಸಪ್ತಮೀ–ಸೂರ್ಯ (ಇವನೂ ' **ಸರ್ಪತಿ**' !): (ಪಾಕ್–) ಅಷ್ಟಮೀ–ಭವಾನಿ; ನವಮಿ–ಶ್ರೀರಾಮ, ದ್ವಾದಶಿ– ವಿಷ್ಣು; ತ್ರಯೋದಶೀ ನರ–ಸಿಂಹ, ಪೌರ್ಣಿಮೆ ಸರ್ವದೈವತಕ್ಕೂ ಸಲ್ಲಬೇಕು. ಮಾಸದ ಒಂದೊಂದು ಅಧಿದೈವತಗಳ ಯೋಜನೆಯೂ ತುಂಬ ವಿಚಾರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಗಿರುವಂತಿದೆ: ಮಾದರಿಗಾಗಿ : ವೈಶಾಖ : ಮಧು (ಸೂದನ),ಆಷಾಢ : ವಾಮನ: ಮಾಘ ಮಾಧವ : ಫಾಲ್ಗುಣ : ಗೋ–ವಿಂದ ! (ಗೌತಮಾಗ್ನಿ ?) ಕೊನೆ !

ಯುರೋಪೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಆಪೌಂ ನಪ್ತೃ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಆಚಾರಾಂಗದೊಳಗಿನ ಅವಶೇಷವನ್ನು ಇಂದಿನ ಕ್ರಿಸ್ತಮಾಸದ ' ನಿನ್ನೆ 'ಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಲೂ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿಸ್ತಮಾಸವು ಶಿಶಿರಋತು : ಆವರ ಕೊನೆಯ ತಿಂಗಳು ! ಈ ಸಮಯಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ **ಶನಿ** (:ಹನೂಮಂತ) ದೈವತದ ಪರ್ವೋತ್ಸವ ! Satarnalia : **ಶನಿ** : ಮಾರುತಿ (: ಹನೂ–ಮಾನ್) : ಒಂದೇ ರಥದಲ್ಲಿ 'ರೋದಸೀ ' ಕ್ರೀಡಿಸುವವ : **ಕಬಂಧ** :**ಏಕಾಕ್ಷ** : **ವಾಯಸ** : **ಗ್ರಹ** : **ಸರ್ಪ !** ಉಭಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಳಗಿನ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಭಾಷಿಕ ಬಾಹ್ಯ ಆಕೃತಿಯು ಬೇರೆ ಎನಿಸಿದರೂ, ಇವುಗಳೊಳಗಿನ ಅರ್ಥ–ಗರ್ಭ (Concept)ಸಮಾನವಿರುವುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ! Satun : Italic god of agriculture, later identified with Cronus, father of zeus, ruler of the world in a golden age of innocence and planty...... (this planet is) credited with producing cold, sluggish, gloomy temparament in those born under its influence."

Saturnalia : Ancient Roman festival in December, observed as time of unrestrained merry-making (predecessor of modern Christamas tide ;) scene or time of wild revelry or tumult ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತನ ಕಥೆಗಳ **ವರುಣ** : ಊರ್ಧ್ವ ಮೂಲ ಸ್ತೂಪ, (ಕಂಬ)ವುಳ್ಳವ : ಅಪ್–ಧಿಪ ಇವನೆ ವಿಷ್ಣು–ಕೃಷ್ಣ

ನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ದೈವತ ಹಾಗೂ ಗ್ರೀಕ ಪುರಾತನ ಕಥೆಗಳ ಯುರೆನಸ್ ಇವರಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಹೋಲಿಕೆಯಿದೆ. ಯುರೆನಸನೂ ವೃಷ್ಣಿ : ವರ್ಷಣಶೀಲ ದೈವತ; ಇದು ಸುರಿಸಿದ ಮಳೆಯಿಂದ ಏಕಾಕ್ಷ, ಸೈಕ್ಲೊಪಸ್, ಕ್ರೋನಸ್ (ಕಾಗೆ=ಏಕಾಕ್ಷ) ಇಂತಹರ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಯ್ತು, ಭಾರತೀಯ ವರುಣನ'ವರ್ಷಣ' ದಿಂದ ಅಪಾಂ-ಗರ್ಭವೆಂಬ ವಾಯಸ, ಶೃಂಗಿಸರ್ಪ, ಶುಷ್ಣ, ವೃತ್ರಾದಿಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯಿತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಾಯಸ, ಶೃಂಗಿ ಅಹಿ, ದ್ರಪ್ಸ ಕೃಷ್ಣ ಇವರೆಲ್ಲ ಆಪ : ರಸ ಸ್ವರೂಪ ದೈವತಗಳು ಎಂಬುದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ. ವೃಷ್ಣಿ: ವಿಷ್ಣು ಅಥವಾ ವರುಣನಿಗೆ ಈ ಜನಕತ್ವದಿಂದ ದೂರವಿರಿಸಿ ವೃತ್ರ, ಶುಷ್ಣಾ ದಿಗಳನ್ನು 'ದುಷ್ಟ' ರೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ! ಆದರೂ ಇವರ ಹೋಲಿಕೆಯು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಹಾಗೂ ಯುರೋಪೀಯ ಇಂದಿನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಥಗಳ ನಿಸ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಈ ಸಮಾನ ಆಕೃತಿಯು ಸಂಸ್ಮರ ಣೀಯವಿದೆ. ಆ ಅವಶೇಷವೇ, ಎರಡೂ ಜನಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಇರುವ **ಫಾಲ್ಗುಣ-ಪರ್ವ**ದ ನಡೆವಳಿ. ಆದರೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಇಷ್ಟೆ : ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರು ಅದನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಮೇಧಾವಿಗಳ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮೊಟಕ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಬಚ್ಚಿಡಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ನಮ್ಮಷ್ಟು ಆತ್ಮವಂಚನೆಗೆ ಕಾರಣ ವಾಗುವಂತೆ ಮರೆಮಾಜಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟಿಲ್ಲ.

ಪುರುಷಮೇಧ. ಸರ್ಪಮೇಧ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಮೇಧ ಇವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪುರುಷ : ಸರ್ಪ : ಅಶ್ವ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಸಮಾನವಿರುವುದರಿಂದ ಇವು ಅಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ 'ಗೌತಮಾಗ್ನೀ' ಕುಂಡದಲ್ಲಿ = 'ಅಪ'ದಲ್ಲಿ ನಡೆವ ಹೋಮದ ಪ್ರಕಾರಗಳೇ ಎಂದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಮೊದಲನೆಯದು ವಿರಾಟ್-ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಪರಿವ್ರಾಜಕ : ಜಂಗಮ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆವಾಗಿನ 'ಸತ್ರ'; ಶತ ಪಥದ 'ಪುರುಷ ಮೇಧೀ' ನಾರಾಯಣನೇ ಸಾಕ್ಷಿ ಇದಕ್ಕೆ, ಎರಡನೆಯದು ಸರ್ಪ-ಸತ್ರ; ಇದು ಕೇವಲ ಕಾಲ್ಪನಿಕ; ಇಂದ್ರನು ಅಹಿ ತಕ್ಷಕನ ಮಿತ್ರನೆಂದು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸಲು, ಆತನ **ವೃತಘ್ನನೆಂಬ** ಬಿರುದು ವ್ಯರ್ಥ ಪ್ರೌಢಿಮೆ; ಅವನು ಅಹಿ: ವೃತ್ರ ಸ್ವರೂಪೀ ತಕ್ಷಕನ ಸಂಗಾತಿ ಎಂದು ತೋರಿಸಲು ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಕಥೆ. ಇಂದ್ರನು ಉಳಿಯಬೇಕಿದ್ದರೆ ತಕ್ಷಕನೂ ಉಳಿಯಲೇ ಬೇಕು,ಎಂಬ ನೀತಿಬೋಧಕ ಕಟ್ಟು ಕಥೆ (Fable)! ಇನ್ನು, ಅಶ್ವಮೇಧ ವಿಚಾರ : ಸಂನ್ಯಾಸ ಪಂಥೀಯ

ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ ಮಾಡಲಾಗಿರುವ ವಿಜಿಗೀಷು ವೃತ್ತಿಯ ವಿಡಂಬನ: ಈ ಅಶ್ವ ಮೇಧ ಆಚಾರವಿಧಿ. ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೃತ್ತಿಯ ಮೂಲ ಪ್ರೇರಣೆಯಾದ ಪೌರುಷವನ್ನೇ ತುಂಡರಿಸಿ ಬಿಡುವ ಅಶ್ವಮೇಧದ ಈ ಕೃತಿಯು, ಆ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಸಮ್ರಾಟ್ ಪದವಿಯ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ತರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಅಶ್ವಮೇಧವು ಸಹ, ಇಂದ್ರ–ಶ್ರಿತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಆ ಮೂಲ ಸಮಯದ ವಿಕೃತಿಯೇ ಇರ ಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಘೋರ ಸಂಗ್ರಾಮ ವಾಗಿ ಆ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳ ತೀವ್ರತೆ ಇನ್ನೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗದಿರುವಾಗಲೆ, ಪಾಂಡವರು-ಹೋಗಲಿ, ಧರ್ಮನೆಂಬವನೂ 'ಅಶ್ವಮೇಧ'ಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ, ಎಂದರೆ ನಂಬುವುದು ಹೇಗೆ ? ರಾವಣನನ್ನು ಗೆದ್ದ ಬಳಿಕ ರಾಮನ ಮಹಾ ಶತ್ರುಗಳು ಉಳಿದರಾರು ? ಆದರೂ ಅವನು ಸಹ ನೆರವೇರಿಸಿದನೆಂಬ ಅಶ್ವ ಮೇಧವು ಅರ್ಥವಿಹೀನವೇ ತಾನೆ ? ಆದಕಾರಣ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಮತ್ತು ರಾಮ ನೆಂಬವರು ಮಾಡಿದ 'ಅಶ್ವ'–ಮೇಧವು ವಿಜಿಗೀಷು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಮಯಾ ಚಾರವೆಂದು ಬಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ.

ವ್ಯಾಸ–ವಾಲ್ಮೀಕಿಗಳಂತಹ ತಪೋಧನರೆಂಬವರ ಕೃತಿಯಲ್ಲೆ, ಹೀಗೆ ಕಪಟ–ವಿಡಂಬನ ಇದ್ದೀತೆಂದು ಸಂದೇಹ ಪಡುವುದೂ ದುರ್ಬುದ್ಧಿ: ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ, ಆಗಾಗ ಈ ಆಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಗೆಯಿಂದ ತಾಳಮೇಳವು ದೊರೆಯದೆ ಒಂದು ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೂ ಅಳುಕಿದ್ದೇನೆ—ಹಿಂದೆಗೆದಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದದ ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತಾ ಪಾಠ ದಿಂದ ತೊಡಗಿ ವ್ಯಾಸ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗಳ ಕೃತಿಗಳ ವರೆಗೂ ಇರುವ ಈ ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ ಶಿಲ್ಪದೊಳಗಿನ ಸಮಾನ ಶೈಲಿಯು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವಂತಹದಾಗಿದೆ. ಇದರೊಳ ಗಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸೌಂದರ್ಯದ ಮೂಲಕ, ಇಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಗಳನ್ನು ಮಣ್ಣು ಗೂಡಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಪ್ರಯತ್ನವಿದ್ದುದರ ಕಡೆಗೆ ಗಮನವೇ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ! **ಸೂರ್ಯನನ್ನು** (ನಾರ: ಆಪ ಸ್ವರೂಪೀ) **ನಾರಾಯಣನೆಂದು,** ಅಗ್ನಿ ಯನ್ನೂ ನಾರಾಯಣನೆಂದು ಪೂಜಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಗಿರುವ ಈ ಒಂದು ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವನ್ನು ಆ ಮೂಲಾಗ್ರ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ, ಕಂಡುಬರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮಾಟ; ಕಪಟ, ಪಂಥಾಭಿಮಾನದ ಈರ್ಷೆ ಎನ್ನದೆ ಬೇರೆ ಬಗೆ ಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲು ಶಕ್ಯವಾದರೆ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವೆ ಇದೆ.

ಈ ಕೆಲವು ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳನ್ನು ಆ ಮೂಲಾಗ್ರ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ : ೧) ಪ್ರವೃತ್ತಿಪರ ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂಬ ಇಂದ್ರನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಖಲನಾಯಕನಾಗುತ್ತಾನೆ; ಇವನ ಸಂಗಾತಿ ತ್ರಿತನು ಏಕ–ದ್ವಿತನಿಂದ ಅಗಲುತ್ತಾನೆ. ೨) ಸವಿತೃ ಉಪಾಸನೆಯ ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರ–ದೃಷ್ಟಾರನೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ನರಾಧಮ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ, ೩) ವರುಣನಿಗೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ಕೊಡದೆ ಸುಳ್ಳುಗಾರನೆಂದು ಇಂದಿನ ಪಾಠದ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಖ್ಯಾತಿಪಡೆದಿರುವ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು, ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ವಚನವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ, ಜಾಗತಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪೂರ್ವವಿರುವ ಆದರ್ಶ 'ಸತ್ಯ' ವಂತನಾಗುತ್ತಾನೆ,–ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ! ೪) ವಿಶ್ವ-ನರ= ವೈಶ್ವಾ–ನರನ ಅಜ್ಞೆಯಂತೆ ಅಹಃಚ ಕೃಷ್ಣಂ (ರಾತ್ರಿ), ಅಹಃ ಅರ್ಜುನಂ ಚ (ಹಗಲು) ನಡೆಯುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಈ ವಿಶ್ವಚೈತನ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೃತ್ಯುರೂಪ ಜಠರಾಗ್ನಿ : ಕ್ಷುಧೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ ! ಏಕೆ ?

೫) ಇನ್ನು ಗೌತಮ ಪತ್ನಿ ಎಂಬ ಅಹಲ್ಯೆ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರನ ಸಂಬಂಧದ ಕಥೆ. ಇಂದ್ರನು ಅಹಲ್ಯಾ ಜಾರನು; ಇದು ಇಂದ್ರನ ಅತ್ಯಂತ ಹೀನ ಸ್ವರೂಪದ ನೀಚ ಕೃತಿ, ಎಂಬ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆ ಸರ್ವ ಶ್ರುತವಿದೆ. ಇದು ಪುರಾಣ ಕಥೆ. ವ್ಯಾಸ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗಳ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನ ದೊರೆತಿದೆ. ಆದರೆ ಪುರಾಣ–ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. 'ಪೌರಾಣಿಕ (ಕೆಲ) ಕಥೆಗಳ'ನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಶ್ರೀ ತಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಆಚಾರ್ಯರು ಇದನ್ನು ಬಯಲಿಗೆ ಎಳೆದಿದ್ದಾರೆ. (ಮಿಂಚಿನ ಬಳ್ಳಿಯ ಪ್ರಕಟನೆ), ಸ್ಕಂದ ಪುರಾಣದ ಚಿರಕಾರಿ, ಇಂದ್ರನು ಅಹಲ್ಯಾಜಾರನೆಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲ! (ಪುಟ ೧೧೬). ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಯ ಧಾಟಿಯೆ ಬೇರೆ : ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ, ಗೌತಮನು ಸರ್ವಸಮರ್ಪಣ ಭಾವದಿಂದ ಆತಿಥ್ಯ ನೀಡಿದಾಗ, ಅಹಲ್ಯಾ–ಇಂದ್ರರಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧವು ಬಂತು. ಇದು **'ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಂಟಿದ ಪ್ರಮಾದ'** ಎಂದು ಆ ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ ! ಗುರುವಿಗೆ, ಪೂಜ್ಯ ಅತಿಥಿಗೆ, ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ಸತ್ಕರಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಅವರಿಗೆ ಏನೆಲ್ಲ ಭೋಗಾನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದೂ ಗೃಹಸ್ಥ-ಧರ್ಮ ಎಂದು ಆಗ ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಎಂದು ಮಹಾಭಾರತದಿಂದ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರು

ತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದ ತಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನಡೆವಳಿ ಇಂದಿಗೂ ಇದೆ. ಇದಂತಿರಲಿ.

ಆದರೆ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಬರೆದ ಕಥೆಯಂತೆ, ಕಲ್ಲಾಗಿ (ಕಲ್ಲಾದಂತೆ) ಇದ್ದ ಅಹಲ್ಯೆಗೆ, **ರಾಮಪಾದ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಮರಳಿ ಸ್ತ್ರೀತ್ವ ಜಾಗೃತವಾಗುತ್ತದೆ**! ಈ ಭಾಗವೂ ಒಂದು, ವಿಚಾರಾರ್ಹವಿದೆ. ಇದು ಹಾಗಿರಲಿ; ಇಂದ್ರನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮೋಸಮಾಡಿ ಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಅಹಲ್ಯೆಯ ಸಂಗ ಮಾಡಿದನು, ಎಂದು ವರ್ಣಿಸುವ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿದ್ದಾನೆ! ದಿವ್ಯ ಚಕ್ಷು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿಪ್ರೋತ್ತಮನಿಗೆ ಈ ಅಹಲ್ಯಾ–ಇಂದ್ರರ ಸಂಬಂಧದ ವೇದಕಾಲೀನ 'ಸಮಯ'ವೇ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲವೊ ? ಅಥವಾ ಲೋಕವು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಮಹಾಪಾತಕಿಯೆಂದು ಬಗೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಈ ಕಥೆಗೆ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತೆ ?

ಅಹಲ್ಯಾ–ಗೌತಮರ ಕಥೆಯು ಸಾಂಕೇತಿಕವಿದೆ,ಎಂದು ವಿಶೇಷ ವ್ಯಾಸಂಗವಿಲ್ಲದೆ, ಮೇಲೆಯೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ, ಕರ್ಣಾಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪೂರ್ವಪೀಠಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಕೆಲವೊಂದು ಸ್ಥೂಲ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ವಿವರಿಸಿದ್ದುಂಟು. (ಭಾಗ I. ಪುಟ ೫೫–೫೭). ವೇದಕಾಲದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಈ ಮೊದಲು ಬರೆದುದು ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಗೌತಮ ಮತ್ತು ಅಹಲ್ಯೆ ಇವೆರಡೂ ಶುದ್ಧ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಾಗಿವೆ! ದಕ್ಷಿಣಾ ಪಥದಲ್ಲಿ ಜನ–ಸ್ಥಾನ ನಿರ್ಮಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ, ಈ ಪವಾಡ ಕಥೆ ಗೋದಾ–ತೀರದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಆಭಾಸವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವಿದ್ದುದು ಈಗ ಸ್ಪಷ್ಟವೇ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಯಾವ ಕಥೆಗೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ನೆಲೆಯೆ ಇಲ್ಲವೊ ಅದನ್ನು ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆ (legend)ಸ್ವರೂಪಕೊಟ್ಟು ನಿವೇದಿಸುವ ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತಸ್ಥ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಿಂದಾಗಿ ನಮ್ಮ ಜನದ ವೈಚಾರಿಕ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ತಾರತಮ್ಯವೇ ಬರಡಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ! ಈ ಅಹಲ್ಯಾ ಸಂಕೇತವು ಮೊದಲಬಾರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ (ಶ. ಬ್ರಾ. ೩.೩ ಅ. ೧೮; ಜೈ ಬ್ರಾ ೨–೭೯ ಷ. ಬ್ರಾ. ೧.೧) ಅಲ್ಲಿ ಅಹಲ್ಯೆ ರಾತ್ರಿಯ ಪ್ರತಿಮೆ! ಈ

ಇರುಳೆಂಬ ಅಹಲ್ಯೆಯ ಪತಿ ಗೌತಮನೆಂಬವನು ಚಂದ್ರನು! ಇವನು,(ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ) ಇರುಳಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುವ ಯಾಯಾವರ : ಪುರುಷ : ಪರಿವ್ರಾಜಕ ಅಗ್ನಿಯಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು: ಈ ಯಾಯಾವರ : ಸರ್ಪ ಎಂದರೇ ಚಂದ್ರ : ನಿಶಾನಾಥ! ರಾತ್ರೀ-ಸತ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕುಮಾರಿ : ರಾತ್ರೀದೇವಿಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಅಹಲ್ಯೆ! ನಿತ್ಯ ಕುಮಾರಿ ಇವಳು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಹಾಗೂ ಜೈಮಿನೀ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಲ್ಯಾಜಾರಃ ಎಂಬ ಇಂದ್ರನ ಈ ರೂಪಕ ಕಥೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. (ಚಿತ್ರಾವ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಚರಿತ್ರಕೋಶ). ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಮನು ಮರೆಯಾಗುತ್ತಲೆ, ಸೂರ್ಯರೂಪೀ ಇಂದ್ರನು ಒಳಹೊಕ್ಕು ಇರುಳನ್ನು=ಅಹಲ್ಯೆಯನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದನು; ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಭಂಗ ಮಾಡಿದನು! ಮ್ಯಾಕಡೋನೆಲ್ ಸಹ ಇದನ್ನು ಶುದ್ಧರೂಪಕವೆಂದಿದ್ದಾರೆ (P. 65)

ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ, ತ್ರಿತ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರ ಇವು ಶುದ್ಧ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿರುವಾಗ. ಅವನ್ನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆಗಳ (Legend) ಹಂತಕ್ಕೆ ತರಲಾಗಿದೆ! ವಿಕುಂಠಾ ಪುತ್ರನಾಗಿ ಇಂದ್ರಹುಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ! ತ್ರಿತನನ್ನು ಅಣ್ಣ ಬಾವಿಗೆ ತಳ್ಳುತ್ತಾನೆ! ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವ–ಭಗ್ನವಾಗಿಸುವ ಈ ಮೂರ್ತಿಭಂಜಗ ಕಾರ್ಯವು ಗಝನೀಮಹಮ್ಮೂದ, ಮಲಿಕಾಫೂರರಿಗಿಂತಲೂ ಮುಂಚೆ, ನಮ್ಮ ಮಹಾಕವಿಗಳಿಂದ ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದು ಸುಳ್ಳೊ?

೭) ಇಂದ್ರಹನನದ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಬಗೆ : ಅಹಲ್ಯಾಜಾರನೆಂಬ ಆರೋಪದಿಂದ ಇಂದ್ರನು ನೀತಿ ಹೀನ, ವ್ಯಭಿಚಾರಿಯೆಂಬುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವಿರುವಂತೆ. ಮೇಘನಾದನೆಂಬ ರಾವಣನ ಪುತ್ರನನ್ನು **'ಇಂದ್ರ–ಜಿತ್'** ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿರುವಲ್ಲಿ, ಇಂದ್ರನು ಪರಾಕ್ರಮಿ ಎಂಬುದೂ ಸುಳ್ಳು–ಎಂದು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವುಂಟೇನೊ ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. 'ಇಂದ್ರ–ಜಿತ್' ಈ ಪಾತ್ರ ಸೃಜಿಸಿದವನು ರಾಮಾಯಣ ಕರ್ತೃ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯೆ ತಾನೆ? ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಈ ಮಾತಿನೊಳಗಿನ ಜಾಲ ನೋಡಿ : **ಇಂದ್ರ–ಜಿತ್, ಅಹಿ; ಶೇಷನ ಅಳಿಯನಂತೆ!** ಎಂದರೆ 'ಅಹಿ–ಜಿತ್' ಎಂಬ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಅಹಿ (ಅಳಿಯ) ಸೋಲಿಸಿದನು! ಈ ಕಪಟನಾಟಕ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮುಗಿದಿಲ್ಲ; ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ತಮ್ಮ 'ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಶೇಷನ ಅವತಾರ! ಆದಕಾರಣ ಇಂದ್ರ

ಜಿತನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೂ ಅಳಿಯ! ಆದರೆ (ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪಾತ್ರದ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದ), ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತನ್ನ ಎದುರಾಳಿ ಇಂದ್ರಜಿತನ–ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾಗುತ್ತಾನೆ! ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ತುಂಬ ದುಃಖ (ಅಹಿಂಸಾಧರ್ಮದಂತೆ), ಅಳಿಯನ ಮರಣಕ್ಕೆ ತಾನು ಕಾರಣನೆಂದು; ಪಾಪ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹಿಮಾಲಯದಲ್ಲಿ ಉಗ್ರತಪಶ್ಚರ್ಯ ಮಾಡಿದನಂತೆ! ಹಿಮಾಲಯದೊಳಗಿನ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಝೂಲಾ ಎಂಬ ವಿಖ್ಯಾತ ಕೊಳ್ಳವು ಆ ತಪಸ್ಸಿನ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದಿದೆಯಂತೆ! ಈ ಕೃತಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ, ಕಾರಣವು ಯಾವುದು? ಇಂದ್ರ-ದ್ವೇಷ, ಎಂದರೆ ಐಹಿಕ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯ ದ್ವೇಷವೋ? ಅಹಿ: ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶ್ರದ್ಧೆ. ಎಂದರೆ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ; ಯಾವಕಾಲಕ್ಕೆ ಯಾವ ಗಂಡಾಂತರ ಬಂದೀತೆಂಬ ನೆಚ್ಚಿಕೆಯಿಲ್ಲ; ಆದಕಾರಣ ಈ ಕ್ಷಣ ಭಂಗಾರ ಬಾಳನ್ನು ಮರೆತು ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಕಪಟನಾಟಕದ ಸೂತ್ರಧಾರಿಯಾದ ಆ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗಿರಿ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಅಭಿನಿವೇಶವೋ? ವ್ಯಾಸ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗಳ ಈ ಇಂದ್ರ ದ್ವೇಷಸೂಚಕ ಕೃತಿಗಳ ಅರ್ಥವೇನು?

೭) ಇಗೋ, ಇನ್ನೊಂದು ಮೋಡಿಕಾರ ಮಾತು: ಶ್ರೀರಾಮನದು ಸೂರ್ಯವಂಶವೋ? ಚಂದ್ರವಂಶವೋ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಕೆ? ಎಂದರೆ ಶೇಷಾವತಾರಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಅಣ್ಣ, ರಾಮನು ಸಹ (ಇಂದ್ರಜಿತ್, ರಾವಣರಂತೆ ಎಂದರೆ) ಅಹಿ; ನಾಗ ಕುಲದ ಬಳಗದವನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ! ಸೀತೆಯು ರಾವಣನ ಮಗಳೋ–ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಏನೋಂದು ಕಥೆ, ಬೇರೊಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟು! ಈ ಭಾಗವನ್ನೊಳಿದರೂ ಶೇಷಾವತಾರಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಅಣ್ಣನು, ಆ ಶೇಷವಂಶದ ನಾಯಕನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ವಲ್ಮೀಕದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದ ಕವಿಯು ಮಾಡುವ ಕಾವ್ಯ, ಸರ್ಪಕುಲ ಸಮ್ರಾಟನದೇ ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆ ಇಲ್ಲವೆ? ಅನಂತ: ನಾಗನೆಂಬ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಅವತಾರವೆಂಬ ರಾಮನು ಹಾವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು ಇರಬಲ್ಲ? ಆದರೂ ಇದು ಸೂರ್ಯವಂಶವಂತೆ! ‘ಕ್ವ ಸೂರ್ಯಃ ಪ್ರಭವೋ ವಂಶಃ! ಕ್ವ ಚ ಅಲ್ಪಮತಿಃ ಅಹಂ’! ಇಕ್ಷು–ವಾಕು: ಮಧುರ ಜಿಹ್ವೆಯ ವಾಲ್ಮೀಕಿ! ಮಾತಿನ ಮಾಟದಿಂದ ಏನನ್ನೂ ನಂಬಲು ಹಚ್ಚುವ ಜಾದೂಃ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪಡೆದಿದ್ದನೆಂಬಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೆ ಇಲ್ಲ. ‘ಇಕ್ಷು’ ದಂಡ ಯಾರದು? ಮನ್ಮಥನದಷ್ಟೆ? ಮನ್ಮಥ, ಚಂದ್ರ ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ.

೮) ಹಾಂ! ಬೇರೊಂದು ಜಾದು ಇದು : 'ಮೃತಾತ್ ಆಂಡಾತ್' ಹೊರ ಬಂದವನೆಂಬ **'ಮಾರ್ತಾಂಡ'** ನಾಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ (ಸಾಯಣರು ಹೇಳುವಂತೆ) **ಸೂರ್ಯ (ನಾಮಾನಂ),** ಒಂದು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಮೈದಾಳಿದೆ! (X. ೭೨. ೮-೬). ಹಿಗೆಯೇ ಸೂರ್ಯನಾದ **'ನಾರಾಯಣ'**ಒಬ್ಬ! ಸಲಿಲೋದ್ಭವ! ಇಂಥ ನಾರಾಯಣ–ವಿಷ್ಣು ಪರಂಪರೆಯ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನೂ ಸೂರ್ಯನೇ ಸರಿ! ಈಶಾವಾಸ್ಯದಲ್ಲೂ **'ಪ್ರಜಾಪತ್ಯ'**–ಸೂರ್ಯನಿದ್ದಾನೆ! ಗೌತಮಾಗ್ನಿ! ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ ಅಗ್ನಿ! ಏನೀ ಶಬ್ದಶಿಲ್ಪದ ಮಾಯೆ! **ನೀರೋಳಗಿನ (ಸರ್ಪ) ಸೂರ್ಯ** ಈ ವಿಚಾರ ಧಾರಣೆ ಇಜಿಪ್ತಿನ ಪುರಾತನ ಪವಾಡಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. Cobra a symbol of fire or solar disk. ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜರು ಸೂರ್ಯವಂಶಿಗಳೆಂದು ಅವರ ಕಿರೀಟದಲ್ಲಿನ ನಾಗ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು, (Ency. of Religion and Ethics Vol. XI. P. 4.2)

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ **ಸಮೀಕ್ಷಾ ಸಾರಾಂಶ :** ಮಹಾ ಭಾರತದ ಮಹಾಕವಿ **ವೇದ**(ಜ್ಞ) ವ್ಯಾಸನು; ಈ ಕತೆ ಪಂಚಮ–**ವೇದ** ಎಂದೂ ಶ್ರದ್ಧೆ. ಆದಕಾರಣ ಮಹಾಭಾರತದ ಆಶಯವು, ವೇದದ ಆಶಯಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಇರಲಾರದು, ಕೃಷ್ಣ ದ್ವೈಪಾಯನನೇ ವ್ಯಾಸನಂತೆ, ವಲ್ಮೀಕ-ಜಾತ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ದಿವ್ಯಾಕ್ಷನು! ಇವರು ವಿಷ್ಣು ನಾರಾಯಣ ಪರಂಪರೆಯ 'ಗುಹ್ಯ' ಸಂಕೇತಜ್ಞರು ಇರಲೆ ಬೇಕಾಯ್ತು. ಮಹಾಭಾರತದಂತೆ ರಾಮಾಯಣವೂ ವೇದವಿಹಿತ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಋಗ್ವೇದ ಸಾರವು ಎಂದರೆ ನಾಗಪ್ರತಿಮಾರಾಧನೆಯ ಆಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು, ಹೀಗೆ ಈ ಮಾತು, ಈ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ವಿವರಿಸಿದ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲ್ಲದೆ–ನಮ್ಮ ಸನಾತನ ಪಾರಂಪರಿಕ ಶ್ರದ್ಧಾಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದಲೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದೆ!

ಸವಿತೃವು 'ಧೀ' ಮೇಧಾಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕ. 'ನ ಮೇಧಯಾನ ಬಹುನಾಶ್ರುತೇನ' ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ, ಸವಿತೃವಿನ ಆರಾಧನೆ ಸೊಗಸದು. ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಕಾಶದ ದೈವತ; ರಾತ್ರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಜಾಗ್ರವಾಂಸರ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ವಿಚಾರಗಳು ಆತಂಕಕಾರಿ. ಆದಕಾರಣ ಹಗಲು–ಇರುಳು ಆಗುವ, ಅಹಸ್ ಕೃಷ್ಣರೂಪದ್ದಾಗುವ, ಅರ್ಜುನನು (ಶುಭ್ರ) ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಅಡಗುವ

ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ, ಸೂರ್ಯನು ರಾತ್ರಿಯ ಪುತ್ರನೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವ ವೇದದ ಕವಿಯು, ಸೂರ್ಯ—ಚಂದ್ರ, ಇವರಿಬ್ಬರೊಳಗಿನ ಅಂತರವನ್ನು ಮೊದಲೇ ಶೂನ್ಯ ಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ! ಅಲ್ಲದೆ ಆದಿತ್ಯ, ಮಾರ್ತಾಂಡ, ನಾರಾಯಣ ಇಂತಹ ಮಾತಿನ ಮಾಟದಿಂದಲೂ ಸೂರ್ಯನು ಚಂದ್ರನಾಗಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಶೇಷಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಅಣ್ಣ **ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನು ಸೌರನು!** ಮಾತಿನ ಮಾಟದ ಪರಮೋಚ್ಚ ಬಿಂದು ಇದು!

ನವರಾತ್ರಿ : **ಘಟ**–ಸ್ಥಾಪನೆ. **ರಾತ್ರೀ ಪರ್ವ; ಆದರೂ** ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೆ **ನವ–ರಾತ್ರ** ಆಚರಿಸುವ ವಿಸಂಗತ ಆಕೃತಿಯು ಇಂದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದರ ಮೂಲ ಸಮಯಾಚಾರ ಶಕ್ತಿಪೂಜೆಯ ವಿಧಿ–ವಿಧಾನಗಳು. ಯಾವ ಬಗೆಯವು ಇದ್ದವೊ, ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಹ ತೊಂದರೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ!

ವಿಭಿನ್ನ ಸಮಯಾಚಾರಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಎದುರಿಸಿದಾಗ ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತ ಅವೆರಡರ ಸಮ್ಮಿಶ್ರ–ಸಂಗಮ–ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದು ತಲೆದೋರುವುದು ಲೋಕರೂಢಿಯು ಆಗಿದೆ. ಈ ಸಂಘರ್ಷದೊಳಗಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರ, ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕ-ತ್ರಿತ ಆಪ್ತ್ಯ ಹಾಗೂ ಆತನ ಬೆಂಬಲದ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿ, ವೃತ್ರಘ್ನ ಇಂದ್ರ, ಒಂದು ಕಡೆಗೆ. ಆಪ ; ರಸ ಪಂಥೀಯ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮವಾದದ ಯತಿ-ಮುನಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹಾಗೂ ಅಪಾಂ–ನಪ್ತೃ : ಅಹಿಸ್ವರೂಪೀ ವೃತ್ರಾದಿ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ. 'ಸಂಗಚ್ಛಧ್ವ, ಸಂವದಧ್ವಂ...' ಎಂಬೀ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ, ಋತ : ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ವೈಚಾರಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ನಿಷ್ಠೆಯ ಬಾಳಿನ ಬಗೆ ಒಂದು; ಯತ್‌ದೇವಾಃ ಸಲಿಲೇ ಅದಃ ಸುಸರಂಬ್ಧಾಃ ನೃತ್ಯತಾಂ ಇವ ಅತಿಷ್ಠತ (ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ನಲಿಯುತ್ತ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ಇದ್ದ) ದೇವರು, ನೀರಿನ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಭವಚಕ್ರದಲ್ಲಿ–ಜನನ–ಮರಣ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದರು. (X. ೭೨, ೫–) ಎಂಬೀ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಳನ್ನು ಮೃತ್ಯುಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ವಿರಕ್ತಪಂಥೀಯ ಜೀವನರೀತಿ ಇನ್ನೊಂದು. ಋತ : ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯು ಒಂದು ಕಡೆ; ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್ ನಿಷ್ಠೆಯು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ. ಇವೆರಡರ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬೇಗನೆ ಹಿಡಿಸುವಂತಹದೂ, ಪವಾಡ–ಚಮತ್ಕಾರದ ಯತಿಮುನಿಗಳ ಬೆಂಬಲವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ 'ತತ್ : ಏಕಂ' ಎಂಬ ಸತ್ಯವೇ

ಗೆದ್ದಿತು; ಋತ : ಸತ್ಯದ ವೈಚಾರಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯು ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತು ಎಂಬುದರ ನೆನಪು ಸಹ ಉಳಿಯದಷ್ಟು ಅದು ಇಂದು ಮರವಿನ ಆಳದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬಿದ್ದಿದೆ.

ಋಗ್ವೇದದ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥ ಪಾತ್ರದ ಎಂದರೆ ತ್ರಿತ : ಇಂದ್ರರ ತೇಜೋವಧೆ, ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ಬಗೆ ಬಗೆಯಿಂದ ಆಗಿದ್ದುಂಟು. ಆದರೂ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳು. ಮಹಾಭಾರತ–ರಾಮಾಯಣಾದಿ ಉರ್ವಶೀರೂಪ ಲೋಕ ಮೋಹಕ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಆಗಾಗ ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ನಷ್ಟಪಡಿಸುವ, ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳ ಬಗೆಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಏನಿದ್ದಿತು ? ಇದರ ಉತ್ತರವು ಇಂದ್ರ ಸಂಕೇತದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ ತಿಳಿಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾತುಪ್ರಧಾನ ಈ ಸಂಹಿತೆಯು ಮನಗಾಣಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದಿರುವ, ಉಪನಿಷತ್ತು. ಮಹಾಭಾರತ–ರಾಮಾಯಣ, ನಾನಾ ಪುರಾಣಾದಿಗಳಿಂದ ವೇದದೊಳಗಿನ ಈ ಅಭಿಚಾರ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ವಜ್ರಕವಚ ಹೊದಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಗಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತಿರುವುದು, ಈ ಮೃತ್ಯುಪೂಜಕ ಪವಾಡ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಾಣುತ್ತಬಂದಿದೆ ! ಅಥರ್ವ ವೇದವು ಯಾತುಪ್ರಧಾನವೆಂಬ ಅಪಖ್ಯಾತಿಯಿಂದಾಗಿ ಅದರ ಉದ್ದೇಶವು ವಿಫಲವಾಗುವುದೆಂದು ಕಂಡುಬಂದುದರಿಂದಲೆ ಇಂದಿನ ಋಗ್ವೇದ ರೂಪೀ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಅಥರ್ವ ವೇದ ಸಂಹಿತಾ ನಿರ್ಮಿತಿಯು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು; ವೇದಕಾಲದ ತರುವಾಯ ಕಾಣತೊಡಗುವ, ಜನದೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೆ ಅಂಕುರಿಸುವ **‘ಜೀವನ್ ಭದ್ರಾಣಿ ಪಶ್ಯತಿ’** ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಬಾಳ್ವಾಸೆ ಚಿಗುರುವ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಸಮೂಲ ನಷ್ಟಪಡಿಸಲು, ನಾನಾ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ: ಆದರೆ ಆ ಬಳಿಕ ಮತ್ತೆ **‘ಪಂಚಮ’ ವೇದವು**. ಆ ಯುಗದ ಸಮಾಜ–ಸಮ್ಮುಖ ಜೀವನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕಮರಿಸಿಬಿಡಲು **ಮಹಾಭಾರತದ** ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾರಳಿ ಅವತಾರವಾಗುತ್ತದೆ ! ‘ಸರ್ವೋಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಸಾರ’ವಾದ ಗೀತಾರೂಪ ನೂತನ ಉಪನಿಷತ್ತು : ಸಾಮವೇದ: ಇಂಥ ಗೀತೆ ಮಹಾಭಾರತದ **‘ಅಮೃತ (?) ನಾಭಿ** ! ಆದರೆ ಆ ಬಳಿಕ ‘ಭಗ’ವಾನ್ ಕೃಷ್ಣನ ಭಗ–ವಂತಿಕೆಯು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಆಗ **ರಾಮ–ಚಂದ್ರಾಯಣ** ಮೈದಾಳುತ್ತದೆ.

ಆಶಯವು 'ಮೃತ್ಯುವೇ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಶಕ್ತಿ' ಎಂಬುದೇ; ಆದರೂ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಆಕೃತಿ ಗರತಿಯದು ! ಈ ಕೃತಿಯ ನಿತಾಂತ ರಮಣೀಯ ಸು–ಭಗತ್ವದ ಬಗೆಗೆ ಶಂಕಿಸುವವನಿಗೆ 'ತಾನೇ ಪಾಪಿ' ಎಂಬ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಗಬೇಕು ! ಆದರೆ ಈ ಯಾತು ಕೃತಿ: ಅಭಿಚಾರ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯೂ ಹತಬಲವಾಗದೆ ಇಲ್ಲ! ಹಳಿಲ್ಯಾ, ದ್ರೌಪದಿಯರೊಡನೆ ನಿತ್ಯಸ್ಮರಣೀಯ ಕನ್ಯಾಮಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ ! ಪಂಚ**ಕಂ'** : ಕುಮಾರಿಯರು ಅದಿತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪರ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಇವರಲ್ಲಿ 'ಅಯೋನಿ ಸಂಭವ' ಎಂಬ **'ಜಾನಕಿ'**ಯ ಸಮಾವೇಶವೂ ಆಗುವಲ್ಲಿ, ಈ 'ಭಗವಂತ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಭಾಗವತಿಕೆ ಬಯಲಿಗೆ ಬರದೆ ಉಳಿದಿಲ್ಲ! **ದಕ್ಷ** :(ಅದಿತಿ=) **ದಾಕ್ಷಾಯಣಿ**ಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಂಬಂಧವೇ ವಿದೇಹಿ **ಜನಕ–ಜಾನಕಿ**ಯಲ್ಲೂ ಉಂಟಲ್ಲ ? 'ಅದಿತೇಃ ದಕ್ಷಃ ಅಜಾಯತ; ದಕ್ಷಾತ್ ಅದಿತಿಃ' ! (X. ೭೨). 'ವಾಸಾಂಸಿ ಜೀರ್ಣಾನಿ' ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿರೂಪ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಈ **ಸಮ್ರಾಟ್ ವೃತಶ್ರುಕ್ತಿ,** 'ನವತರಂ' 'ನವ್ಯತರಂ' ರೂಪ ಧರಿಸಿ ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ **ಅ**ವತಾರ ತಾಳುವ **ಅವಶ್ಯಕತೆ** ಏನಿರಬೇಕು ?

ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ 'ತತ್ : ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪೀ ವೃತ್ರ, ಸತ್ಯ=ರೇತಸತ್ತ್ವವು, ಈ ವೃತ್ತಾಕೃತಿ ವಿಷಚಕ್ರವು, **ಸಮ್ರಾಟ್ ಮೃತ್ಯುಶಕ್ತಿ** ಸ್ವರೂಪದ **ವೃತ್ರಶಕ್ತಿ, ಎಂಬುದು ಹೇಗೆ ಈ ವಿಶ್ವಸ್ಥ** ಜೀವನ–ಮರಣ ರೂಪದ **ಸನಾತನ ಆಕೃತಿಯು ಸತ್ಯವೋ** ಹಾಗೆಯೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಸತ್ಯವಿದೆ ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ.ಮನು–ಜನೊಳಗಿನ ವೈಶ್ವಾನರ ಪುರುಷನ (Universal Man) ಪ್ರಜ್ಞೆ ಜಾಗೃತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ತನ್ನ ಆ ಅರಿವಿನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ಸಮ್ಮುಖಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಪರ ಜೀವಿಯಾಗಿ–ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಶಕ್ಯವಿರುವ ಮುಡಿಪನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಕೃತಾರ್ಥನಾಗಬೇಕು ಎಂಬ ಹುಮ್ಮಸವಾಗುತ್ತದೆ. **ಅರ್ಥ : ನಿಯಮಾಧಿಷ್ಠಿತ (ಋತ :) ಸತ್ಯದ ಬೆಳಕು** ಎಂದರೆ ಭೂಃ ಭುವಃ, ಸ್ವಃ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ವಿವಸ್ವಾನ್ 'ವೈಶ್ವಾನರನ' ಪ್ರೇರಣೆಯ ಬೆಳಕು. ಆದರೆ 'ಯತ್ ಪ್ರೈರತ' ಸ್ವರೂಪದ ದಿವ್ಯಾಕ್ಷರ **'ವಿಶೇಷ'** ಸಿದ್ಧಿಯ **ಬೆಳಕು** ಇದು ಮಾಂತ್ರಿಕ ಶಕ್ತಿಯ ಮೋಡಿಕಾರ–ಮಾಟದ ಬೆಳಕು = ಪ್ರೇರಣೆ ಆಗುವ ಶಕ್ಯತೆಯೇ ವಿಶೇಷವಿದೆ. ಆದುವರಿಂಸ ಪ್ರೇಷಿತ : ದೇವೇಷಿತರು, ಎಂಬ ಸಂತ–ಮಹಂತ–ಮಹಾತ್ಮರ 'ಪ್ರೈರತ' ಅಂತರ್ ಜ್ಞಾನ ಎಂಬುದನ್ನು

ಮರಳಿ ಮರಳಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ಪರಿಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿರುತ್ತದೆ. 'ಸಕ್ತುಂ ಇವ ತಿತ **ಉನಾ** ಪುನಂತಃ' ವಾಕ್; ಇದು ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಶಾಶ್ವತ ಸನಾತನ ಅರ್ಥ : ನಿಯಮರೂಪೀ ಸತ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಡಬಲ್ಲ ವಾಕ್ಕು: ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಅಳುಕುವ 'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದಿಂದ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ.

ಮೃತ್ಯುಶಕ್ತಿಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಸೂಚಕ 'ಪವಿತ್ರ'ವೆಂಬ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸೃಜಿಸಿ ಪ್ರಪಂಚವು ಒಂದು ಪ್ರಳಯ ಕೋಲಾಹಲ ಇದು ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಶ್ಮಶಾನವೇ ಎಂಬ ಹಾಗಿನ **ವಿರಾಟ ವಿಶ್ವರೂಪ** ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿದ್ದರೂ, ಜೀವಂತ ಚೈತನ್ಯದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ 'ಬೆಚ್ಚನ್ನ ಮನೆಯಾಗೆ, ಇಚ್ಛೆಯನರಿವ ಸತಿಯಾಗೆ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಹೊನ್ನಾಗೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಿಚ್ಚು ಇಕ್ಕು ಎಂಬ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅಳಿದಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಯತಿಪಂಥೀಯನಾದರೂ ನಿಸ್ಪೃಹವಾದಿ ಸರ್ವಜ್ಞನು ಹಿಂದೆಯೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. 'ಈ ಹಾಳು ಬಾಳು ಅರ್ಥವಿಹೀನ' 'ಮರಣವೇ ಮಹಾನವಮಿ' ಎಂಬವರು ಹುಟ್ಟಲಾರರೆಂದಲ್ಲ. ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಶರಣುಹೋಗಿ ಸ್ವಂತದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಎರವಾದ '**ನೂತನೈಃ**', ಕವಿವಿಪ್ರರಿಂದಲೇ ಇಂದಿನ ಈ 'ಋಕ್–ಸಾಮ' ಅಥವಾ ಸಾಮಯುಕ್ತ ಋಕ್ ಪರಿಷ್ಕೃತವಾಗಿ, 'ಋತಂ ಚ ಸತ್ಯಂ ಚ ಅಭಿದ್ಧಾತ್ ತಪಸಃ ಅಜಾಯತ' ಎಂಬ ಭೂಮಿಕೆಯ ವೃತ್ರಹನ್ ಇಂದ್ರಪರಂಪರೆಯ ಸಂಹಿತೆ ಕಾಣೆಯಾಗಿದೆ. 'ಋಷಿಭಿಃ ಪೂರ್ವೇ ಭಿಃ' 'ಉತ ನೂತನೈಃ' ಸೂಕ್ತಗಳು ಇರುವ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಋತ ಸತ್ಯಾಧಿಷ್ಠಿತ ಸಮಾಜ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಅನುಸಂಧಾನದ ಜೀವನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಗೇಲಿಮಾಡುವ ನೂತನ ನವ್ಯರ ಅಮರ ಪರಂಪರೆಯೂ ಸನಾತನ ಸತ್ಯವೇ ಸರಿ!

ಭಾನುವಾರ, ೨೬–೧–೬೯

'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು, ತಾನೆ ತಾನಾಗಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿನಿಲ್ಲಲು ಕಾರಣವಾದ ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ಅನುಭೂತಿಯ ಸ್ವರೂಪವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದಲ್ಲಿ, ಈ 'ಸತ್ಯ'ದ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಯು ಕಣ್ಣಳತೆಯಲ್ಲಿ ಬರಬಲ್ಲದು. ಈ 'ಸತ್ಯ'ದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯು, ಪವಾಡ : ಚಮತ್ಕಾರ–ಜಾದು ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದಲ್ಲದೆ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮೃತ್ಯುಶಕ್ತಿಯ ಭೀತಿಯ ಭೂತಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಿಸದೆ, ಇದನ್ನು ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾಗಿಸಲು ಅಶಕ್ಯ. **ಏಕಂ:**

'ಸತ್ಯ' ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ. **ವೃತ್ಯು ಶಕ್ತಿ,** (ಅಂದು 'ರಾ–ಕಾ'ದೇವಿಯು) **ಅನುಷ್ಠಾನವು,** ಅವಾಹನವು ಅವಶ್ಯ. ಎಂಬುದು ಈ ಸನಾತನ ಸತ್ಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಸನಾತನ ಲಕ್ಷಣ. ಈ ಸನಾತನ ಸತ್ಯವು ಋಗ್ವೇದದ ದೈವತ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಋಗ್ವೇದದ ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರವು ಯಾವುದು ? ಅಹಿರೂಪೀ ವೃತ್ರಹಂತಕನೆಂಬ ಇಂದ್ರನೋ ? ಅಥವಾ 'ಸರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ' ವೃಷತವೋ ? ವೃತ್ರಹಂತಕನೆಂಬ ಇಂದ್ರನು ಸೂರ್ಯನ ಪರ್ಯಾಯ ಸಂಕೇತ ಎಂದು ವೇದವೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ವೇದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನೇ ಸರ್ಪವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುವುದರಿಂದ ಇಂದ್ರನೂ ಸರ್ಪವೇ ಆದಹಾಗಾಯಿತು ! ವೃತ್ರನು ಚಂದ್ರನ ಪರ್ಯಾಯ ಸಂಕೇತ, ಎಂದೂ ಈ ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಹೇಳಿದೆ ! ಎಂದರೆ ಈ ಸಮೀಕರಣವು ಹೀಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ :

ಇಂದ್ರ = ಸೂರ್ಯ = ಸರ್ಪ : ಸರ್ಪ = ವೃತ್ರ = ಚಂದ್ರ.

∴ ವೃತ್ರಾತ್ ಜಾತಃ ದಿವಾಕರಃ — ಅಥರ್ವ ವೇದ.

∵ ೧) ಸೂರ್ಯ–ಚಂದ್ರರಲ್ಲಿ ಜನ್ಯಜನಕಭಾವ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಸರ್ಪ–ಸೂರ್ಯರು ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಜನ್ಮಕೊಡಬಲ್ಲರು.

೨) ರಾತ್ರಿ–ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ತಾಯಿ; ಸೂರ್ಯ ರಾತ್ರಿಗೆ ತಂದೆ; ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯನು ರಾತ್ರೀ–ಪತಿಯಾಗಲು 'ಪಡುವ' ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ !

೩) ತಾಯಿ ; ಅದಿತಿ, ಮಗ-ದಕ್ಷನಿಗೆ ಜನ್ಮವೀಯುತ್ತಾಳೆ: ಅಥವಾ ದಕ್ಷನು ಅದಿತಿಗೆ ಜನ್ಮವಿತ್ತನು. ಮಗಳ ಸಂಗದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದನು 'ದಕ್ಷಸ್ಯ ದುಹಿತಾ ಅಜನಿಷ್ಟ ಭುವನಾನಿ ವಿಶ್ವಾ!

∴ **ವಿಪ್ರಾಃ, ಏಕಂ ಸಂತಂ** ಬಹುಧಾ ಕಲ್ಪಯಂತಿ (X. ೧೧೪.೫).

ಏಕಂ ಸತ್, ವಿಪ್ರಾಃ ಬಹುಧಾ ಕಲ್ಪಯಂತಿ (I. ೧೬೪.೪೬).

ಈ 'ತತ್ ಏಕಂ ಸತ್' (:ಬ್ರಹ್ಮನು) ಕಂಡದ್ದು ಯಾರಿಗೆ ? ಯಾವ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಮೇಲಣ ಎರಡೂ ಉಲ್ಲೇಖಗಳ 'ವಿಪ್ರ' ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದ ಉತ್ತರವು ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ವೇದವ್ಯಾಸನಾಗಿ ಎಂದು ಹೆಸರಾದ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಡಾ. ರೆನು 'ವಿಪ್ರ' ಸಂಕೇತಸ್ಥ ಮೂಲ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ವಿಪ್ > ವೇಪ್ ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾತ ಸಾಧಿತ ಪದವು 'ವಿಪ್ರ'.

ಆದುದರಿಂದ ಈ ಸಂಕೇತಸ್ಥ ಧಾತುಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ 'ವಿಪ್ರ' ತ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾವೋತ್ಕಟ—ಉನ್ಮನಸ್ಕ ಅವಸ್ಥೆಯು ಸೂಚನೆಯಿದೆ; ಪ್ರೇಮ-ಭಕ್ತಿಯು ಉದ್ರಿಕ್ತ ಮನೋಭಾವವಲ್ಲಿ—**ಆ ತತ್**-ಮನೋಭಾವದ ಆವೇಶದಲ್ಲಿ—ಮೈಮರೆತು, ಬಾಹ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಎರವಾದಾಗ—'**ವೇಪಥುಃ** ಚ ಶರೀರೇ ಮೇ ರೋಮಹರ್ಷಃ ಚ ಜಾಯತೇ' (ಗೀತಾ) ಈ ಅವಸ್ಥೆಯ ನರನು : ವಿಪ್ರನು.

ಅಥವಾ ಈ ಅನುಭಾವದ ಬಗೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞನೆಂದು ವಿಖ್ಯಾತನಾದ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯನೇ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ—

ತತ್‌ಯಥಾ ಪ್ರಿಯಯಾ ಸ್ತ್ರಿಯಾ ಸಂಪರಿಷ್ವಕ್ತಃ ನ ಬಾಹ್ಯಂ ಕಿಂಚ ನ ವೇದ ನ ಅಂತರಂ... (ಬೃ. ೪, ३.೨೧) ತೈತ್ತಿರೀಯದ 'ರಸೋ ವೈ ಸಹಃ'= ಅಧರ-ಬಿಂಬದ ರಸಪಾನದ 'ಮಂಡಲೇ ಪುರುಷಃ' ಅನುಭೂತಿಯಲ್ಲಿ, **ತತ್-ಏಕಂ ಇದು ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯ ಎಂಬ** ಶ್ರದ್ಧೆ ದೃಢಪಡಿಸುವ **ತತ್-ಮಯ** ಸ್ಥಿತಿಯ ಅನುಭಾವ ಸೂಚಕ ಅರ್ಥವೆ ಇದೆ.

ಏಕಂ : ಸತ್ ಪಾತಳಿಯ ವಿರಾಟ್=ವೃತ್ತತ್ವದ ಚಾಂದ್ರ ಶಕ್ತಿದಾಯಕ ಈ ಅನುಭಾವದ ಅರ್ಹಂತ : ವಿಪ್ರನಾಗಲು—ಬಾಹ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕವಚ ಕಳಚಿ ಬೀಳಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿದೇವಿಯ ಅನು–ಸ್ಥಾನ ಬೇಕು.

ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸಹ ಚಂದ್ರನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದ, ಸರ್ಪ-ವೃತ್ರನಿಂದ ದಿವಾಕರನು ಹೊರಬಂದ, ಸೂರ್ಯನನ್ನು 'ಮೃತಾತ್ ಅಂಡಾತ್ ಜಾತನು' ಎಂದು ತೋರಿಸಿದ, ಆ ದಿವ್ಯ ಪವಾಡಗಳ ಯಾತು > ಜಾದುಶಕ್ತಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಾತೆ **ರಾ-ಕಾ** ಶಕ್ತಿ, ಈ ದೇವಮಾತೆ ವಿಶ್ವಜನನಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದಿದ್ದರೆ ಋಗ್ವೇದಾದಿ ಪುರಾತನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತ ಚಮತ್ಕಾರಸಿದ್ಧಿಗಳ ಕೇಂದ್ರವು ಎಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದೇ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು.

ಋಗ್ವೇದಸಾರ

ರಾ-ಕಾ : (ಪೌರ್ಣಿಮಾ + ಅಮಾಸ್ಯಾ) ಶಕ್ತಿ : 'ವಾಗರ್ಥಾವಿವ' ಸಂಪೃಕ್ತ ಪುಂ–ಸ್ತ್ರೀ (ಉಭಯಲಿಂಗೀ) ಚಂದ್ರಶಕ್ತಿ : ವಿಶ್ವಮೋಹಿನೀ ತ್ರಿಪುರ ಸುಂದರಿ ; ಮಾಯಾದೇವಿ ಇವಳು.

ಈ ಋಗ್ವೇದ ಕೃತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಉಪ-ಸಂಹಾರಕ ಯಾತು ತಂತ್ರ: ರಾ-ಕಾ ಬೀಜಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರ.

೧) **ಈ** ಸಂಹಿತೆಯ **ಋಕ್** ಈ ನಾಮಸಂಕೇತದ ಅರ್ಥ, ಯಮನತ್ತ ಒಯ್ಯುವ (ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯ) ರಥ. (X ೧೩೫ ೩–೪). ರಥ:(ಮಂತ್ರಸಾಮರ್ಥ್ಯ) ರೂಪ ಈ ಸಂಹಿತೆ; ಇದನ್ನು ಪಠಿಸಿದವನೂ **ರ**-ಥನೆ ಆಗುತ್ತಾನೆ.

ಅ) ಈ ವೇದ–ಮಂತ್ರರೂಪೀ ರಥಕ್ಕೆ ಗಾಲಿಯಿಲ್ಲ. (ಅ-ಚಕ್ರಂ ರಥಂ) '**ಋ**' ಗತ್ಯರ್ಥಕ ಶಕ್ತಿಯ ಧಾತುವು. **ರ**-ಥ ಋ–ಆಖ್ಯಾತ ಸಾಧಿತ.

ಇದು '**ಏಕೇಷಃ**' (: ಏಕಂ; ಸತ್–ಸರ್‌ಪಶಕ್ತಿಯುತ) ರಥವು; 'ಏಕೇಷ' ಎಂದರೆ ಇಚ್ಛಿಸಿದತ್ತ ತಿರುಗಬಲ್ಲ (ಯಾತುಶಕ್ತಿಯ) ರಥ (ವಿಶ್ವತಃ ಪ್ರಾಂಚಂ). ಇದನ್ನು ಪಠಿಸಿದವರು ತಮಗೆ ಅರಿಯದೆಯೆ ಈ (ಮಾತಿನ) ಶಕ್ತಿರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಯಥಾಕಾಮ ಸಂಚರಿಸುವ ಬಂಧನಾತೀತರಾಗುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪಡೆ ಯುತ್ತಾರೆ. ಈ 'ಏಕೇಷ' ವೇ **ಅವರ** ಮಾತಿನ **ಮಾಧ್ಯಮ** : 'ನಾಳಿ' ಆಗಿ **ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ.**

ಬ) ರ–ಥದ ಈ ರೂಪಕ ಪ್ರತಿ 'ನರ'ನಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ: (**ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ**ದಲ್ಲಿ ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ನಿಂತ '**ನರ**' : (ಅವನ) **ರಥ** ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವನು '**ಅಜ್ಞಾನಿ**'. ತಾನೇ '**ರಥ**' ಎಂಬುದನ್ನು **ಅರಿಯ**. ∴ ಇವನ ನ–'ರ' ! ∵ ಜ್ಞಾನ=ರಥ! ಈ ರಥದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಇಳಿಯಲಾರದ ಸಾರಥಿಯುಳ್ಳ 'ರಥ' ಇದು ! ನರದೇಹರೂಪೀ ಈ ರಥವು ಸಾರಥಿ ವಿರಹಿತ ನಡೆದೀತೇ ? **ನರನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತುದು 'ಕುರು'** (; ಕರ್ಮ) **ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ !** ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗೀತೆಯ ಮಾತಿನ ಯಾತು ಶಕ್ತಿಯು, ಕಣ್ಣ ಅರಿಕೆಯ ಅಳವಿ ನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದೆ ! ಕೌರವ–ಪಾಂಡವರ ಕಾಳಗ ಎಂಬುದೆಲ್ಲ ಮಾಯೆ ! **ನರ : ರಥ** ಕರ್ಮಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನರಂಗದ ಹೋರಟಿಗೆ ನಿಂತಿದೆ. (ಎಂಬ ರೂಪಕ ದಿಂದಲೂ ಗೀತೆಯ ಆಶಯ ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಡಲಾಗಿದೆ:) ಈ ಬಗೆಯ ರೂಪಕ ಕಾವ್ಯದ ಕಥೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಗ್ರಂಥವೆಂಬ ನಂಬುಗೆ !

ಪ್ರಸ್ತುತ, ಈ ದೇಹ–ರಥವೂ 'ಅಚಕ್ರಂ' [(೦) ಇಲ್ಲದ್ದು]. ಏಕೆಂದರೆ ಯಮನಲ್ಲಿ 'ಜ್ಞಾನ'ದೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಬಂದವನು, ಒಬ್ಬ ಕುಮಾರನು. **ಈ ರಥವು**

ಆ–ಚಕ್ರಂ, ಆದರೂ ಕುಮಾರನ ತೇರಿಗೆ '**ಏಕೇಷ**'—ಒಂದೇ ಈಸು (Pole) ಉಂಟೇ ಉಂಟು, (ಚಕ್ರ, ತ್ರಿಚಕ್ರ–ರಥಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರ, ೩೯೯–೭೧: ಅಕ್ಷ, ಈಸು ಇರಸು. ಗಣ್ ಕಣ್ ಪು. ೩೬೨–೩೮೫).

ನರ : ರಥದ '**ಈಸು**' ಅವನ ಸಂಸಾರನೌಕೆಯ ಚುಕ್ಕಾಣಿ. ದಿವ್ಯ ಜ್ಞಾನ ಸಾಧನದ ಉಪಕರಣ. ಅವನ ಆವಿಷ್ಕಾರ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮವು. ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ಋಚೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಕೈಯೊಳಗಿನ ನಾಳೀ (Pipe) ಆಗುತ್ತದೆ. (೭) [ಪ್ಯಾನಪೈಪ್, ನಾಗಸ್ವರ, ಕೃಷ್ಣನ ಕೊಳಲು, ಹೋಲಿಸು ಪು, ೩೬೫; ೪೦೩ ಮುಂ.]

೨) **ರ**(ಂ) ಬೀಜಾಕ್ಷರ ಜನ್ಯ ಶಕ್ತಿಸೂಚಕ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ, **ಕಂ** ಶಕ್ತಿ ಬೀಜದ ವಿಚಾರವು ತನ್ನ ತಾನೇ ಬಂದು ಬಿಡುತ್ತದೆ ! ಭೋಗ ಅಥವಾ ತ್ಯಾಗ ಈ ಯೋಗ–ಭೂಮಿಯ ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ **ರಾ–ಕಾ** ಅನುಸ್ಥಾನವು—ಅನುಷ್ಠಾನವು ಇದ್ದೇ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆತ್ಯಂತಿಕ ಭೋಗವಾದದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯೇ ತ್ಯಾಗ–ಯೋಗಾದಿ ಸಿದ್ಧಿವಾದ; ಹೊರತು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ (ವಿ)ಯೋಗೀ ಸಿದ್ಧರು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ, ಶಕ್ಯತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳೊಳಗಿನ ಪರಿಭಾಷೆಯೆ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ.

i) **ರಂ** ರಕ್ತಬೀಜಂ; **ರಂ**='**ರಾ**'–ಜನ್ಯ ಶಕ್ತಿ ! **ರಾ–ಜನ್** ಎಂದರೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಚಂದ್ರನೇ ! ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ವರುಣನನ್ನು ರಾ-ಜನ್, ಸಮ್ರಾಟ್ ಎಂದು ಹೊಗಳಿದ್ದಾಗಿದೆ ! **ವರುಣನು, ಏಕಾಕಿ ದೊರೆಯುವುದು ತೀರ ವಿರಳ.** ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ ಸಂಯುಕ್ತ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ **ಮಿತ್ರಾ–ವರುಣರ** ಜೋಡಿಯೇ ಅತಿ ಪುರಾತನಕಾಲದ್ದು; ಈ ವೇದದ ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ಸಂಯುಕ್ತ ದೈವತಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬರುತ್ತದೆ. ಏನೆಲ್ಲ ಜೋಡು ದೈವತಗಳಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಾವರುಣ ಯುಗಲದ ಖ್ಯಾತಿ ಬೇರಾವ ಜೋಡಿಗೂ ಇಲ್ಲ.

ರಂ ಬೀಜಾಕ್ಷರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ **ರಾಜನ್** ಶಕ್ತಿಯುವನೆಂಬ 'ವರುಣ'ನು, ಚಂದ್ರನೇ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳ ಯಾತು ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಾಗಿ, ಈ ವರುಣನು ಚಂದ್ರನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ, ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸಾಹಸದ ಮಾತು, ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ ! ಆದರೂ ಈ ವರುಣನು ಆಪ ;

ರಸ ವಿಶ್ವದ ಅಧಿಪತಿ. ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲ! ಓಲ್ಡೆನ್‌ಬರ್ಗ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ವರುಣನು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಚಂದ್ರನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಈ ಸಂಹಿತಾ ರಚನೆಯೊಳಗಿನ ಹಾಗೂ ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ವರ್ಣನೆಯೊಳಗಿನ ಕಸಬು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರದೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಎಡಹುವುದುಂಟು. ವರುಣನು ರಾತ್ರಿಯ ದೇವರು, ಎಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ರಾ-ತ್ರಿಯ ದೇವರು ರಾಜನ್ ಚಂದ್ರಮನ ಹೊರತು ಬೇರಾರು ಇರಬಲ್ಲರು ? ರಾತ್ರಿಗೆ **ರಜನಿ** ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯನಾಮವಿದೆ. ರಜನಿ-ನಾಥನು ರಾ-ಜನ್ ಚಂದ್ರಮನೇ, **ರಜಸ್ಸಿನ** ಸ್ವಾಮಿ, ರಜಸ್ಸು ಪ್ರೇರಿಸುವವನು, ಸೃಜಿಸುವವನು ಚಂದ್ರನು ರಾ-ಜನ್; 'ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಮುಟ್ಟು 'ತಿಂಗಳಿ'ನೊಡನೆ ಸಂಬದ್ಧವಿದೆ. ಅಂತೇ ಇವನು 'ಪ್ರಜಾ-ಪತಿ' 'ಬೃಹತೀ' ಶಕ್ತಿ : ಸೃಷ್ಟಿಯ ಅದಿಕಾರಣ. ರಾ-ಕಾ ಶಕ್ತಿಯ ಕೇಂದ್ರವೇ ಈ. 'ಪಲಾಶ-ವೃಕ್ಷ' ಸಂಕೇತದ ಚಂದ್ರ-ಮಂಡಲದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ! ಪೂರ್ಣ 'ಸುಪಲಾಶೇ' ಇರುವ ವೃಕ್ಷದ ಪ್ರತಿಮೆ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಂತೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಸೂಚಕವೂ ಆಗಬಲ್ಲದು. ಆದರೆ ಮಿತ್ರ (: ಸೂರ್ಯ) + ವರುಣ (: ಚಂದ್ರ) ಎಂದರೆ **ಮಿತ್ರಾ-ವರುಣಾ ಜೋಡಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ** ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯ **ಗ್ರಹಣದ ಮೃತ್ಯುತಿಥೀ**; ಸರ್ವಪಿತೃಗಳಿಗೆ ತಿಲತರ್ಪಣದ **ಎಳ್ಳೆಹಬ್ಬ**. ಆದುದರಿಂದ ರಾಜನ್ ಸಮ್ರಾಟ ಆಗಿರುವ ಮಿತ್ರಾ-ವರುಣ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಎಲ್ಲ ಮಂಡಲಗಳೂ ಈ ಋಗ್ವೇದದ ರಥ ಯಮನತ್ತ=ಮೃತ್ಯುವಿನ ಕಡೆಗೇ ಒಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಎಂಬ (X.೧೩೫ ೩-೪) ಬಗೆಗೆ ಸಂದೇಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ii) **ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಚಂದ್ರರೂಪ ವರುಣನನ್ನು ಮಿತ್ರಾ-ವರುಣ ಜೋಡಿಯಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವ ಔಚಿತ್ಯವೇನು ?** ಈ ಔಚಿತ್ಯವು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದೊ, ಇಲ್ಲವೊ ಎಂಬ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗಿಯೆ, ಈ ಸಮಸ್ಯಾ ಪರಿಹಾರದ ಇನ್ನೊಂದು ತಂತ್ರವೂ ಇಲ್ಲಿಯೆ ಉಂಟು! **'ಸೂರ್ಯ'ನು ಮಿತ್ರಾ-ವರುಣರ ಚಕ್ಷು** ಎಂಬ ಮಾತು ಬಗೆಬಗೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ! 'ಮಿತ್ರ' ಸಂಕೇತವೇ ಸೂರ್ಯವಾಚಕ : ಆದರೂ ಮಿತ್ರರೂಪ ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಯುಕ್ತನೇ ವರುಣನು ಇರುವಾಗ ಇವನಿಗೆ 'ಸೂರ್ಯ' ಎಂಬ ಇನ್ನೂ ಒಂದು 'ಕಣ್ಣಿ'ನ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಉಂಟಾಗುವ

ಕಾರಣವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ 'ಮಿತ್ರಸ್ಯ, ವರುಣಸ್ಯ ಚಕ್ಷುಃ' ಎಂಬ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ನಾಲ್ಕೈದು ಎಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಚಕ್ಷು, ಈ ಕಣ್ಣು, ಯಾಕರ ಪ್ರತಿಮಾ ರೂಪ? ಇದು ತೀರ ಸಂದಿಗ್ಧವಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಪದರುಮಾತಿನಿಂದ ಜಾರಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಂಚಿಕೆಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ವರುಣಪುತ್ರನೆಂಬ ವಸಿಷ್ಠನಕುಲದ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಚಕ್ಷು' ರೂಪೀ ಸೂರ್ಯನ ವರ್ಣನೆ ಹೀಗಿದೆ :

ಪ್ರಸವಿತಾ ಜನಾನಾಂ ಮಹಾನ್....ಅರ್ಣವಃ ಸಮಾನಂ ಚಕ್ರಂ (VII. ೬೩ ೨.)

ಚಕ್ಷುರೂಪೀ (೦) ಸೂರ್ಯನನ್ನು **'ಅರ್ಣವಃ'** (ಜಲಾಶಯ) ಮತ್ತು **'ಚಕ್ರಂ'** ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿರುವಲ್ಲಿ, ಆರಂಭದಲ್ಲೇ ಇರುವ 'ಪ್ರಸವಿತಾ ಜನಾನಾಂ' (ಲೋಕವನ್ನು ಪ್ರಸವಿಸುವ) ಈ ಪದಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸಿವರೆ, ಇಲ್ಲಿ, ಸೂರ್ಯ ಮಂಡಲ (೦) ಇದನ್ನು ವಿಶ್ವಪ್ರಸವಸ್ಥಾನದ ಯೋನಿಸ್ವರೂಪ ವಾಗಿ ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ!

ಋಗ್ವೇದರೂಪೀ ರಥದ 'ಏಕೇಷಃ' ಇದರೊಳಗಿನ ಪದರು ಮಾತಿನ ಅರ್ಥ, ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವ ಸಂಕೇತವೂ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಈ ರಥದ ಪಕ್ಕಕ್ಕೇ **ಸಾಮ** (ವೇದ) ರೂಪೀ **ಡೋಣಿಯೂ** ಉಂಟು, ಎಂಬಲ್ಲಿ ಈ ಅರ್ಥ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. (; ರಥಂ ಸಾಮ ಅನು ಪ್ರಾವರ್ತತತ); **ನೌಕೆ** (ನಾವೆ) **ಸಹಿತ ಏಕೇಷ** (**ಒಂದೇ** ಈಸಿನ) **ರಥ** ಎಂದರೇನು? **ಋಕ್ಕು** ಇಲ್ಲದೆ **ಸಾಮ** (**ಗಾನ**) ಅಶಕ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ **'ಏಕೇಷಃ'** (: **ತತ್ : ಏಕಂ : ಸತ್**) **ಇದೆ ಗಾನ ಸಾಧನ.** [ಕೊಳವೆ=ನಾಳಿ ; ನಾಗ (ಈಸು : Pole : Pipe)] ಮತ್ತು ಏಕೇಷವೇ ಗಾನವಿಷಯವೂ ಆಗುತ್ತದೆ! ಸ್ಕನ್ನಃ, ದೃಪ್ಸಃ ಕೃಷ್ಣನ ಲೋಕ ಮೋಹಕ ಮುರಲಿ, ನಾಳಿ, ಮತ್ತು ಅರಿಗಳಿಗೆ ಭಯಜ್ವರ ತರುವ ಪಾಂಚಜನ್ಯ **'ಶಂ–ಖಂ'** ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ!

'ಸಾಮ' ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಯ ಸಂಮೋಹಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು. ಅಭಿಮಾನಿಯು ಅದ್ಭುತ ಭಯಾವಹ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಕೇತದ ವಿವಿಧ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣಗಳಿವೆ; ಇಲ್ಲಿ ಯಮುನ ಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವ ಡೋಣಿ=ಸಾಮ : ಗಾನ ಎಂಬ ಈ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಸುಸಂಗತ ಸುಸಂಬದ್ಧ ಅರ್ಥವು

ಮಾತ್ರ ಸ್ವೀಕಾರಾರ್ಹವೆನಿಸಬಲ್ಲದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ **ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿ** ಹೇಳಿರುವ ನಿರುಕ್ತವು ಉದ್ಬೋಧಕವಿದೆ : **ಅಮಃ ಅಹಂ ಅಸ್ಮಿ ; ಸಾ ತ್ವಮ್** (೧೪. ೨, ೭೧) **ಈ ಅಮಃ** ಪುರುಷಃ (ಅಹಃ); **ಸಾ :** ಪ್ರಕೃತಿಃ (ತ್ವಮ್); ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದುಗೂಡುವಲ್ಲಿ (ಏಕೇಷ+ನೌ ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಸೇರುವಲ್ಲಿ) **'ಸಾಮ'** (: ಸಮಪಾತಳಿ) ಆಗುತ್ತದೆ; **ಛಾಂದೋಗ್ಯದ** ವಿವರಣವು, ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಈ 'ಸಮತ್ವ' ಯೋಗದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ: ಇಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ **ಮಂಡಲ** ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. **'ಮಂಡ'** ಎಂದರೆ **ಕಾಂಜಿ=ಗಂಜಿ**ಯಂತಹ **ಬೆಳ್ಳನ್ನ ದ್ರವ್ಯ.** 'ಮಂಡ' ವುಳ್ಳದ್ದು ಮಂಡಲ : O. ಚಂದ್ರಮಂಡಲದಲ್ಲಿಯ ಕಪ್ಪು ; 'ಮೃಗಾಂಕ' ಎಂಬ ಭಾಗ, ಬಿಳಿಯದರ ನಡುವೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಛಾಂದೋಗ್ಯವು ಹೇಳುವ 'ಸಾಮ'ದ ವಿವರಣೆ ಹೀಗೆ: ಯತ್ ನೀಲಂ, ಪರಃ ಕೃಷ್ಣಂತತ್ **ಅಮಃ**; ಶುಕ್ಲಂ **ಸಾ.** ಇವೆರಡರ ಏಕಾತ್ಮಕ : **ಏಕಂ ತತ್** ಇದೇ **ಸತ್ಯ**=ಸಾಮ (ಸಮತ್ವ=ಸಮತಾ) (೧, ೬,೬). ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಗೆ ಇಯಂ ಏವ **ಸಾ**; ಅಗ್ನಿಃ ಅಮಃ (೧. ೨, ೫) ಎಂದರೆ ಕಪ್ಪು ಭಾಗವನ್ನು ಅಗ್ನಿ ಎಂದೂ ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 'ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆ' ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತವು, ಚಂದ್ರಮಂಡಲದ ಆಧಾರದಿಂದ ಪ್ರಚಲಿತವಾದುದು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. **ಕಂ-ಜ** : ಕಮಲ : **ಪುಂಡರೀಕ.** ವಿಷ್ಣುಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕೊಡುಗೆ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮಕ್ಕೆ. ರುದ್ರನು ಶಿಖಿನೇತ್ರನಾದರೆ, ವಿಷ್ಣುವು ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷನು! ಎರಡೂ ಸಮಾನ ಸಂಕೇತಗಳೇ. ಆದರೂ ಇವೆರಡೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿರುವ ಭೇದವು ಇಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಕ (೦) ದೈವತಮಹಾತ್ಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಹತ್ತ್ವದ ಸಂಕೇತಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವು ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ! 'ಕ' ಶಕ್ತಿ, 'ಜಜಾನ **ಚಂದ್ರಾಃ ಆಪಃ**' (X. ೧೨೧. ೯): ಮತ್ತು, 'ಬೃಹತೀಃ **ಅಗ್ನಿಃ** ಗರ್ಭಂ ದಧಾನಾಃ...' (೭) ಎಲ್ಲ ದೇವರುಗಳ, ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉದ್ಗಮ ಕೇಂದ್ರವೇ ಈ **'ಕಂ'** (ಉಭಯಲಿಂಗೀ ಸರ್ಪ) ಚಂದ್ರ : ಪ್ರಜಾಪತಿ ಶಕ್ತಿ ಆಯ್ತು. ಹಾಗಾದರೆ ಈ **'ಕಂ'** ನಿಜಕ್ಕೂ ಯಾರು ? ಮೊದಲು ರುದ್ರನ ಸಂಕೇತ; ಬಳಿಕ 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ' ನೆಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವೇ ಎಂಬ ರೂಢಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

ಕೆ (೦) ದೈವತದಲ್ಲಿ 'ಅಮೃತಂ' 'ಮೃತ್ಯುಃ' ಈ ಉಭಯ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದಾಗಿ **ವರ್ಣನೆ**ಯುಂಟು. ಗೀತೆಯ 'ಭಗ'-ವಂತನಲ್ಲೂ ಈ ಶಕ್ತಿಯುಂಟೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ 'ಅಹಂ ಕಾಲಃ ಅಸ್ಮಿ' ಎಂಬ ಆ 'ಭಗ-ವಂತನು 'ಕಂ'=**ಚಾಂದ್ರ**ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು 'ವೇದಾನಾಂ **ಸಾಮವೇದಃ ಅಹಂ**' ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಯ ಅರ್ಥವು, ಯಮನೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, 'ಸಾಮಯುಕ್ತ ಋಕ್'. ಮತ್ತು ಗೀತೆಯ ಆಶಯವೂ ಒಂದೇ ಆಯ್ತು! ಗೀತೆಯ **ವ್ಯಾ**ಸಂಗ, ಮನನ, ನಿದಿಧ್ಯಾಸವು ಯಮನಲ್ಲಿಗೆ ಒಯ್ಯುವ ದಿವ್ಯ **ರ–ಥ** ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಅಪೂರ್ವ ಪವಿತ್ರ ಗ್ರಂಥವೆ ಎಂದಹಾಗಾಯ್ತು!

∴ ಅಹಂ ಕಾಲೋಽಸ್ಮಿ ಎಂಬ **ಭಗವಂತ**=(ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ) **ವೃಕ್ಷ** ಮತ್ತು 'ಯಸ್ಮಿನ್ **ವೃಕ್ಷೇ ಸುಪಲಾಶೇ** ಸಂಪಿಬತೇ' ಎಂಬ **ಯಮರಾಜನು** ಅಭಿನ್ನರು; ಎಂದರೆ ಇದು **ತತ್ : ಏಕಂ ಸತ್** ಸ್ವರೂಪಿ ಉಭಯಲಿಂಗೀ **ಕೆ** (೦) : ಚಂದ್ರದೈವತವೇ ಇರಬೇಕಾಯ್ತು! 'ಭಗ'ವಂತನು 'ಅಶ್ವತ್ಥ' 'ವೃಕ್ಷ' ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿತನಾಗಿದ್ದು, ಯಮನನ್ನು '**ಸುಪಲಾಶ**ದಲ್ಲಿ ರಸಾಸ್ವಾದನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವೃಕ್ಷ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವೆರಡರ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ '**ಪಲಾಶವ**'**ಂತ** ಯಮ (ವೃಕ್ಷ) ಮತ್ತು '**ಭಗ**'ವಂತ ಕೃಷ್ಣ : (ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷ) ಎಂಬ ಸಮಾನ ಆಕೃತಿ : ಪ್ರತಿಮೆ ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ.

ಆದಕಾರಣ **ಪಲಾಶ**=**ಭಗ** ಆಯ್ತು! 'ಪಲಾಶವೃಕ್ಷ'=ಪ್ರಜಾಪತಿ= ಚಂದ್ರಬಿಂಬ ಪ್ರತಿಮೆ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಪಲಾಶ=ಶುಕ್ಲ, ವೃಕ್ಷ : ಕೃಷ್ಣ ನೀಲಸಂಕೇತವಾಗಿ 'ಸಾ ಅಮ' : 'ಸಾಮ', ಸಮತಾಯೋಗದ ತತ್ : ಏಕಂ ಸತ್ಯವು ಕಾಣಬಲ್ಲದು! ಇಲ್ಲಿ ಅಶ್ವ–ತ್ಥ (<ಸ್ಥ) ಈ ಉಭಯ ಸಂಕೇತಗಳೂ ಅರ್ಥ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ : ಅಶ್ವ=ವೃಕ್ಷ=ಪುರುಷ=ಪ್ರಜಾಪತಿ; ಮತ್ತು ತ್ಥ (<ಸ್ಥ)=ಪಲಾಶ, ಭಗ ಆಯ್ತು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೆ ಭಗವಂತ=ಕೃಷ್ಣ= ತ್ಥ (ಸ್ಥ) ಯುಕ್ತ ಅಶ್ವ=ಅಶ್ವತ್ಥ! ಪಲಾಶ=ಭಗಸ್ಥ ವೃಕ್ಷ, ಕೃಷ್ಣ=ಯಮ ಇಬ್ಬರು **ಕರಿ**ಯರು. ನೀಲ (< ನೀರ) ಅಂಗರು!

ಕೆ (೦) =ಪೌಂಸ್ಯ ಶಕ್ತಿ ; **ಕಾ** : ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿ. ಕಂ : ಮೂಲಸ್ಥಾನ ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ=ವಿಶ್ವದ ಮೂಲಾಧಾರ ಸ್ತಂಭ, ಅಥರ್ವವೇದದ ಸ್ಕಂಭ; 'ನು **ಕಂ ವಿಷ್ಣೋಃ ವೀರ್ಯಾಣಿ ಪ್ರವೋಚಂ**' ಈ ಸ್ತೋತ್ರದ ವಿಷ್ಣುಪದ–(ಪಾದಃ) ಈ

ಪದದಿಂವ ಸ್ರವಿಸುವ ಮಧು. ರುದ್ರ–ಶಿವನ ತಲೆಯಿಂದ **ಗಂಗಾಸ್ತೋತ್ರ** ಹೊರಟರೆ, 'ವಿಷ್ಣು ಪಾದಾಬ್ಜ ಸಂಭೂತಾ **ಗಂಗಾ**!' '**ಪರಮೇ ಪದೇ**' ಮಧ್ವ' ಉತ್ಸಃ (I ೧೫೪).

(**ಕಾಲಿ**) ರುದ್ರಾಣಿ; '**ಕಾಂ ಸಸ್ಮಿತಾಂ**'–ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪರ ಅರ್ಥ: **ಪದ್ಮಾಕ್ಷಿ**!

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವರುಣನನೊಡನೆ ಇರುವ 'ಮಿತ್ರಾ (ವರುಣಾ)' ಇದು ದ್ವಂದ್ವಸಮಾಸದ ನಾಮಸಂಕೇತವು ಪುಲ್ಲಿಂಗಿಯೊ? ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಿಯೊ? ಋಗ್ವೇದದ ದಿವ್ಯದೈವತಶಕ್ತಿಗಳು ಯಾವಾಗ ಯಾವ ಲಿಂಗ-ಶಕ್ತಿಯವು ಆಗುವವೋ ಇದು ತಿಳಿಯದು! ತಿಳಿದರೆ, ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಎಟಕಿದರೆ ದಿವ್ಯತ್ವವೆಲ್ಲಿ ಉಳಿದೀತು? ಅದು ಭಯಾವಹ ದೇವತಾಶಕ್ತಿ ಹೇಗೆ ಆದೀತು? ಮಿತ್ರ ಯಾವ ಲಿಂಗಿಯಾದರೂ ಸರಿ; ಸಹಯೋಗಿಯಾಗಿ ಉಂಟಲ್ಲ; ಸಾಕು. ಈ ಮಿತ್ರ (ಸೂರ್ಯ) ಯಾವ ಲಿಂಗಿಯಾದರೂ ಅಶ್ವ: ವೃಕ್ಷರೂಪ ವರುಣನಿಗೆ **ಸೂರ್ಯರೂಪೀ ಚಕ್ರ: ಅರ್ಣ: ಕಣ್ಣು ಉಂಟು** ಎಂಬ ಮಾತು ನಿಶ್ಚಿತ! (ಕಣ್ಣು> ಗಣ್ಣು, ಚಕ್ರ, ಅಕ್ಷ ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿ. ಪು. ೩೬೫–೭೧)

ಮಿತ್ರಾ–ವರುಣ (ಚಂದ್ರ) ಎಂದರೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವಾಗಲೇಬೇಕು. ಕಾಳ್ಗತ್ತಲೆಯ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತವೆಂಬುದನ್ನು ಇನ್ನೂ ನಿಃಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಲು **ಸೂರ್ಯರೂಪಿ 'ಚಕ್ರ' ಧಾರಿಯು ಈ ರಾಜನ್ ಚಂದ್ರಮನು** ಎಂದು ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಅಕ್ಷಿ' ಸೂರ್ಯನು; ಅಕ್ಷಯುಕ್ತ 'ಅಕ್ಷನ (ಕಣ್ಣು> ಗಣ್ಣು) ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯಮೂಲಕ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸಲಾಗಿದೆ, ಇಲ್ಲಿ!

೩) ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿ ಪುತ್ರಿ (: ಚಂದ್ರಮಂಡಲಸ್ಥ ಶುಕ್ಲ=ಶುಕ್ರ ಸಂಕೇತ) '**ಕಾ**' ದೇವಿಯು ವಿಶ್ವಜನನಿ: ಜಗದಂಬೆ ಎಂಬ ಸಂಕೇತವು ರೂಢವಿರುವಾಗ, ಈ '(ರಾ) **ಕಾ** ದೇವಿ '**ಸೂರ್ಯಾ**' ಆಗುವ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸೂರ್ಯಳನ್ನಾಗಿ–ಸೂರ್ಯಾದೇವಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿರುವ ಈ ಯಾತುಶಕ್ತಿಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಏನ್ನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು! **ಕಂ–ಜ**: ನೀರೊಳಗಿನ ಪುಷ್ಪ: ಚಂದ್ರಪ್ರತಿಮೆ **ಪುಂಡರೀಕ** (: 'ಪಾಂಡು'-ರಂಗ) ಇದು **ಸೂರ್ಯಕಮಲ**ವಾಗುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯುಂಟಾದುದು ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೆ. ಪಂಢರಿಯ ವಿಠ್ಠಲ=ಕರಿಯ ನೀಲಾಂಗ

ಚಂದ್ರ-ಭಾಗಾ ತೀರ್ಥದ=ಜಲಸ್ರೋತದ ತೀರದಲ್ಲಿ ! ಇದು ಮೊದಲು 'ಪಾಂಡುರಂಗ' ಕ್ಷೇತ್ರ; 'ಪುಂಡರೀಕ'=ಕಮಲ ಅಯನ,=ನಾರ ಅಯನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿ, ವಿಷ್ಣು-ಪಂಥೀಯ ಭಕ್ತರ ಮಂಡಲವಾಗುತ್ತದೆ. **'ಚಂದ್ರ-ಭಾಗಾ'** ನಾಮಸಂಕೇತವು ಪಂಚನದ ದೇಶದ **'ಚಿನಾಬ'** (ಚಿನ್=ಶಿನ್=ಕೆನ್) ನದೀತೀರದ ನೆನಹನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತದೆ ! ಪಂಢರಿಯ ಚಂದ್ರಭಾಗೆಯ ಪಾತ್ರದ-ಪುಳಿನದಲ್ಲಿ (ಅನಾಮಧೇಯ ತಂದೆಗಳ) 'ಅಯೋನಿ ಸಂಭವ' ಶಿಶುಗಳು ದೊರೆಯುವ ವಾಡಿಕೆ; ೫೦-೬೦ ವರುಷಗಳ ಹಿಂದಿನವರೆಗೂ ಇದು ಸರ್ವಶ್ರುತವಿತ್ತು.

ಪಂಢ-ರಿಯು, **ದೇವಾರ್ಪಿತ** ಜೀವನದ 'ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡಿನಃ' ಪರಂಪರೆಯ ಯಾತ್ರಾಕ್ಷೇತ್ರವಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. ಶ್ರೀ ಮನ್ನಾರಾಯಣನು **ನಾರ**-ದನಿಗೆ ಸ್ವಯಂ ಹೇಳಿದ ಆತ್ಮಕಥೆಯಲ್ಲಿ, ವಸಿಷ್ಠಾದಿ 'ಅಷ್ಟ' ಪ್ರಕೃತಿರೂಪ ತನ್ನವ ರನ್ನು 'ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡಿ'ಗಳು ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ 'ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡಿ'ಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಿತು. ಇದುವೆ ಯೋಗಿ,ಯೋಗಿನಿ ಹೆಸರಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗುತ್ತದೆ, ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ. ಎಲ್ಲಮ್ಮಾದಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಜೋಗಪ್ಪ-ಜೋಗವ್ವ ಪರಂಪರೆಯು ಇದರದೆ ಪ್ರಾಕೃತ ಅಥವಾ ದೇಶೀ ರೂಪ ತಾಳಿದ ನಡೆವಳಿ. ಸ್ತ್ರೀ+ಪುಂ ಸಂಯೋಗಸ್ಥಿತಿ, ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಿಂಗಾತೀತ=ಪೂರ್ಣ ಬ್ರಹ್ಮಸೂಚಕ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ಲಿಂಗಿಯೂ ಅಲ್ಲವಾಗುವ 'ಚಿತ್ರಶಿಖಂಡಿ' ಸಿದ್ಧಿಯ ನಡೆವಳಿ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

೪) ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಸುತ್ತು ಮಾತೇಕೆ ? ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಾಲೆಯೇಕೆ ? ವೇದದ ವರ್ಣನೆಯೊಳಗಿನ ಈ ಅಹಿಮಾಯೆಯನ್ನು ಬದಿಗೆ ಸರಿಸಿದರೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗುವುದು **ಏಕವೀರಾ 'ರಾಕಾ'** ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯ; ಹಾಗೂ ಇದರ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳು. 'ಏಕವೀರಾ' ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತ, ಅಥವಾ ಋಗ್ವೇದದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ, ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯು ನಿರಾಧಾರ ವಾಗಿದೆ. ಸುಮೇರ-ಅಸ್ಸೀರಿಯಾ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೊರೆವ ಪುರಾತನ ಉಲ್ಲೇಖ ಗಳ ನೆರವು ಪಡೆದು, ಕ್ರೀಟ-ಗ್ರೀಸದತ್ತಣಿನ ಆದಿದೈವತ ಕತೆಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆಯೊ ಡನೆ ಇಜಿಪ್ತಿನ ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆದಿ ದೈವತ ಕಥೆಗಳ ಸಂಗಡದ ತುಲ ನಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ದೊರೆವ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಋಗ್ವೇದದ **ಏಕವೀರಾ :**

‘ರಾ–ಕಾ’ ದೇವಿಯ ಸುಸಂಗತವಾದ ಸಮ್ಯಕ್ ಸ್ವರೂಪದ ಕಥೆಯೊಂದು ಕಣ್ಣೆ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಬರಬಲ್ಲದು–ಬರುತ್ತದೆ, ಎಂಬ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಕುದುರುವಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಾಗುತ್ತಿವೆ.

i) ಮೊದಲ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಈ ಲೋಕಮಾತೆ, **‘ದೇವಜನನಿ’** ಪೂರ್ಣವಾದೇವಿ **ಏಕ**ಮಾತ್ರಪ್ರಿಯೆ ಸುಮೇರಿನ ಡುಮುಝಿ; **ಕುರುಂಬ ರಾಜನ** ಪ್ರೇಯಸಿ ಇನನ್ನಾದೇವಿ, (ಇವಳಿಗೇ ನನಾ, ಇಷ್ಟಾರ, ಅನಥಾ–ಅನಾಹಿತಾ: ಅರೇದ್ವೀ ಸೂರಾ ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಮಾಂತರಗಳು ದೇಶಭೇದ, ಜನಾಂಗ ಭೇದದಿಂದ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿವೆ). ‘ಡುಮುಝಿ’ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಯು (ಈ ಕುರುಂಬರಾಜನು) ತಾನು ಸಸ್ಯವೃಕ್ಷಾದಿ ರೂಪನಾಗಿ ಅಗಲಲು (ಕೊನೆಗೊಳ್ಳಲು) ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ವರ್ಣನೆಯುಂಟು. ಕುರುಂಬ ಡುಮುಝಿನ ನಲ್ಲೆ, ಆ ಬಳಿಕ (ತೋಟ:) ಪಟ್ಟಿಯ ರಾಜ: ಪಟ್ಟೆಲ=ಗೌಡ=ಒಕ್ಕಲಿಗನನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಕುರುಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ದುಃಖ: ಆ ಬಳಿಕ ತನ್ನ ಜೀವಕ್ಕೇ ಗಂಡಾಂತರವುಂಟಾಗುವ ಭೀತಿ! ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕುರುಂಬರಾಜನು ತನ್ನ ನಲ್ಲೆಯ ಸಹೋದರ ‘ಉತು’=ಸೂರ್ಯದೇವನಿಗೆ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನನ್ನು **‘ಸರ್ಪ’**ವಾಗಿಸು ಎಂದು: ಆದರೆ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ **ಹರಿಣ=ಮೃಗ** (:ಮೊಲವೂ) ರೂಪಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಲು ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವೈರಿಗಳು ಬಂದು ಅವನನ್ನು ಇಲ್ಲವಾಗಿಸುತ್ತಾರೆ!

ಚಂದ್ರಬಿಂಬದೊಳಗಿನ ‘ಮೃಗ’, ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಿಯಕರ ಕುರುಂಬ ರಾಜನ ಐಕ್ಯ=ನಲ್ಲೆಯೊಡನೆ ಆಗಿರುವ ಏಕಾತ್ಮಕಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂಕೇತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ **ಆದಿ ವೀರ>** ಬೀರ ಕುರುಂಬ=ಹಾಲು ಮತವನೇ ಆಗಿರುವನೆಂಬ ಭಾರತೀಯ ನಂಬುಗೆಗೆ, ಸುಮೇರ ಪುರಾತನ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಮತ್ತು ಬೀರ ಕುರುಂಬರಾಜನನ್ನು ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿ ಇನನ್ನಳನ್ನು ತನ್ನವಳನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ, ರಾಜನ್ ಒಕ್ಕಲಿಗ: ಎಂಕಿಮಾದುವು ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಸೂಚಕ ಕಥೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಸಮಾಜಜೀವನದ ವಿಕಾಸ–ಕ್ರಮಕ್ಕೂ ಸುಸಂಗತವಾಗಿದೆ. ಕುರುಂಬಿಕೆ–ದನಗಾರಿಕೆಯ ಹಂತವು ಕೊನೆಗೊಂಡು ತೋಟ–**ಪಟ್ಟಿಯ** (ಡ್ರಾಯ್ ಫಾರ್ಮಿಂಗಿಗೂ ಮುಂಚಿನಹಂತದ)

ಪಟ್ಟಿ–ಪಾಡಿನಾಡಿನ ಕೃಷೀವಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉದಯವಾಗುವ ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ ಸೂಚಕ ಜೀವನ ಘಟ್ಟದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವೂ ಈ ಪ್ರೇಮಕಥೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಋಗ್ವೇದದ (ರಜನಿ=)‘ಋತಾವರೀ’ ಎಂಬ ಅದಿತಿ, ‘ರಾ–ಕಾ’ದೇವಿ ಆಗಿರುವ ಬಗೆಗೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ‘ಮಾತಾ ರುದ್ರಾಣಾಂ’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅದಿತಿಯು ರುದ್ರ ನಿಂದ, (ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ **ವೀರಾಃ** ‘ಮರ್ತ್ಯಾಃ’ ಎಂದು ಹೊಗಳಲ್ಪಟ್ಟಿ ರುವ), ಮರುತರ ತಾಯಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. **ಮರುತಗರ್ಭ ಮೂಲತಃ ಒಂದೇ ಒಂದು.** ಆದರೆ ವರ್ಣನಾಸೌಕರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ **ಏಕಂ:ಸತ್’** ಸ್ವರೂಪದ ಈ ಸಂಕೇತ ವನ್ನು ೭ × ೭ ಆಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದುಂಟು. ‘ಒಂದು ಹಲವಾಯ್ತು: ಹಲವು ಒಂದಾ ಯ್ತು’ ಈ ವಿಶ್ವರೂಪವಾಗುವ ಶಕ್ತಿಯು ಮೂಲತಃ **‘ಏಕಂ’** ಉಂಟು, ಎಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ತಾವೇ ಸೃಜಿಸಿದ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಸೃಷ್ಟಿ. ‘ಗಣಂ ಗಣಂ’ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗುವ ನಾನಾ ಮರುತರು. ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲ ಭ್ರಮೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ, ಈಗ **ಉಳಿದಿರುವ ‘ಮಹಾವೀರ’**ನೆಂಬ ಮಾರುತಿ : ಹ**ನೂ**ಮಂತನೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ರಾಮ–ಚಂದ್ರನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ “**ಬೃಹಲ್ಲಾಂಗೂಲ** ಮಾರುತಿ” ಒಬ್ಬನೇ; **ವಾ–**ನರರು **ಅ**ನೇಕರು. ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯಲ್ಲಿ **ಅದಿತಿಯ ‘ವೀರ’ನು ಒಬ್ಬನೇ** ಎಂಬುದೇ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ **ಉಪ** ಸ್ತಂಭಕವಾಗಿ ಅದಿತಿ–ದಕ್ಷ (: ವೀರ) ಈ ಜೋಡಿ ! ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ **‘ಅಪಾಂನಪ್ತೃ’** ಎಂಬ ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರತಿಮೆ. ಇದರಲ್ಲಿ **ಆಪೋ ದೇವಿ** : ಚಂದ್ರಾ : ಅದಿತಿ; **ಅವಳ ನಪ್ತೃ**= ವೀ**ರ**ನು ಏಕೈಕನು !

ii) ಆದುದರಿಂದ, ವೃತ್ರ–ತ್ವಷ್ಟಾರ ಹಂತದ ವರ್ಣನೆಯ ತರುವಾಯ ಅದಿತಿಯ ಸಂಗಾತಿ ಎಂದು ಕಣ್ಣಳತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ರುದ್ರನೇ ಮೊದಲನೆಯ ವೀರನು: ಇವನ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಯಂತೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಚಿತ್ರವು ಒಡಮೂಡಿನಿಂತಿದೆ: ‘ವಿಷ್ಣೋಃ ಪೇಶ್ಯಾ’ ಎಂದು ಸೂಚಿತಳಾಗುವ ಅದಿತಿಯೇ ಬಳಿಕ ‘ವಿಷ್ಣು ಪತ್ನಿ’ ಎಂಬ ನಿಲುಮೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತಾಳೆ! ರಾ–ಕಾ ಲೋಕಮಾತೆ ಆದಿ ಶಕ್ತಿಯ ಸಂದರ್ಭದ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಇಂದಿಗೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ: ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ದೇವಿ ಒಬ್ಬಳೇ; ‘ಜಗದಂಬೆ’ ಎಂದೊಡನೆ ರುದ್ರನ ಪ್ರಿಯೆ ಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ ಎಂದೊಡನೆ ವಿಷ್ಣುಪ್ರಿಯೆ ಎನಿಸುತ್ತಾಳೆ!

ರುದ್ರನೇ 'ಪಶುಪತಿ', ಸುಮೇರಿನತ್ತಣಿನ ದನಗಾರ-ಕುರಿಗಾರ ಡುಮುಝಿನ ಹೋಲಿಕೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣುವೂ ಗೋವಿಂದ-ಗೋಪಾಲ, 'ಭೂರಿಶೃಂಗಾಃ ಗಾವಃ' ಇರುವ 'ಗೋ-ಕುಲ'ನಿವಾಸಿ ಇ. ಆದರೂ ಕೃಷಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸದಿರಲಾಗದು. **ಆಷಾಢದಲ್ಲಿ ಶಯನೀ** (ಏಕಾದಶೀ ತಿಥಿ); **ಕಾರ್ತೀಕ ಮಾಸದ ಉತ್ಥಾನ** (ದ್ವಾದಶೀ ತಿಥಿ). ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ವೃಷ್ > ವರ್ಷ-ವೃಷ್ಣಿ ವೃಷಣ-ವರ್ಷಣ ಕಾರ್ಯದ ಸಮಯ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. **'ಆಷಾಢಸ್ಯ ಪ್ರಥಮದಿವಸೇ'** ವಿರಹಿ ಯಕ್ಷ (=ಬ್ರಹ್ಮಶಕ್ತಿ) ಅರ್ಧಾಂಗಿಯನ್ನು ಆ-ಲಿಂಗಿಸಲು ಆರವೆ ಗೋಗರೆದು ಪುರೂ-ರವನಾಗಿ ಒರಲುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಲಿದಾಸನು ವರ್ಣಿಸಿರುವುದರೊಳಗಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ. ಋಗ್ವೇದದಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನವಿದೆ. 'ಆಷಾಢ'ಕಾರ್ಯ ಮುಗಿದು ಬೆಳೆಯ ಕುಯ್ಲು ಆಗುವ ಸುಮಾರಿಗೆ, ಏಳುವ-ಮರಳಿ ಕೃಷಿಗೆ ಭೂಮಿಹದವಾಗಿಸುವ ಸಿದ್ಧತೆಗೆ ತೊಡಗುವ ಈ 'ಉತ್ಥಾನ' ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಜೀವನ ಚಿತ್ರವು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ.

ರುದ್ರ-ವಿಷ್ಣುಗಳ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದಿಂದ ಶೈವ ಪಂಥೀಯ ದೇವೀ ಆರಾಧಕರ ಸಮಯಾಚಾರಕ್ಕೆ, ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಕಲಿಯ-ನೀಲಾಂಗ ಕೃಷ್ಣವಿಷ್ಣು ಸಂಪ್ರದಾಯದವರ ದೇವೀ ಸಮಯಾಚಾರ ಎಂಬ ರೂಢಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಮ್ಮಾದಿ ಜಾತ್ರೆಗಳು ಹುಣ್ಣಿಮೆಗೇ ಆಗುತ್ತವೆ ಕಾಳಮ್ಮ-ಕರಿಯವ್ವನ ಆರಾಧಕರಲ್ಲಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಆಚಾರಾಂಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವುಂಟು. ಕಂನಾಡಿನ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಶಿರಸಂಗೀ ಕಾಳಮ್ಮನ ತೇರು **'ಯುಗ'**ಪ್ರತಿಪದೆಗೆ; ಆದರೂ ವ್ರತೋಪವಾಸಾದಿ ಪ್ರಧಾನ ಆಚಾರ ವಿಧಿ ಮುನ್ನ ದಿನ: ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಂದೇ ನಡೆಯಬೇಕು. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೂ ದಕ್ಷಿಣದ **ಕಾಂಚೀ** ಕಾಮಾಕ್ಷಿದೇವಿಗೂ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವಿರುವ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಂಟು. ಶಿರಸಂಗೀ ಕಾಳಮ್ಮನ ತೇರಿನ ಮುಂದೆ ತೂರುವ ಬುತ್ತಿಯ ಉಂಡೆ ಕಾಂಚೀ ಉತ್ಸವದ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬೀಳುವುದೆಂಬ ನಂಬುಗೆಯ ಒಂದು ಸಮಯಾಚಾರ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. (ಕಂನಾಡಕತೆ, ಪು: ೧೯೧)

iii) ಇಜಿಪ್ತಿನ ಇಸಿಸ್, ಸೆಟ್ / ಹೊರಸ್-ಒಸಿರಿಸ್ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, ಭಾರತೀಯ ಅದಿತಿ ರುದ್ರ / ವಾಸುದೇವ-ವಿಷ್ಣು (ಅಥವಾ

ನಾರಾಯಣ ಇಲ್ಲವೆ ಕೃಷ್ಣನ) ದೈವತೆಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿವೆ. ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ದೈವತವು 'Bull of his mother,' ಆಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿಯೂ ಅದಿತಿ : ಅವಳ ವೀರ=ವೃಷಭನ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವೇ ಇದ್ದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಇಜಿಪ್ತ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತನ ಉಲ್ಲೆಖಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಮೂಲ ರುವು ಇಜಿಪ್ತಿನ ವೈವಿಧ್ಯಪ್ರಳ್ಯವುಗಳಲ್ಲ. ಇಜಿಪ್ತಿನ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲಮಿತಿ ಸಹ ದೊರಯುವದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಈ ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರಣ ಅಪೂರ್ವತೆ, ಹಿರಿಮೆ ಭಾರತೀಯ ಉಲ್ಲೇಖಿಗಳಿಗೆ ಬರಲಾರದು. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆವ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅಪೂರ್ವತೆ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯದಾಗಿದೆ; ವಿಷ್ಣು–ಕೃಷ್ಣ ಹಂತಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚಿನ ಐತಿಹ್ಯ ಭಾರತೀಯ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಲ್ಲಿ ನಿಃಸಂಧಿಗ್ಧವಾಗಿ ಕಾಣದೊರೆಯುವಂತೆ, ಹೋರಸ್–ಒಸಿರಿಸ ಪೂರ್ವದ ಹಂತದ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯಿಲ್ಲ; ವಿಶೇಷವಾಗಿ 'ಸೆಟ್' ಇವನು, ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಎರವಾದವನು, ಹೊರಸ–ಒಸಿರಿರಸ್ಸಿನ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿ ಎಂಬ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣ ದೊರೆಯುತ್ತಾನೆ; ಆಳುವ ರಾಜನ ಪರವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಯು ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಸೆಟ ಖಲನಾಯಕನಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ತಾರತಮ್ಯವು ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ !

'ನಾವಿಷ್ಣುಃ ಪೃಥಿವೀಪತಿಃ' ವಿಷ್ಣುತ್ವವಿಲ್ಲದವನು 'ರಾಜನ್' ಪದ ವಿಗೆ ಅರ್ಹನಲ್ಲ ಎಂದು ಮನುಸ್ಮೃತಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ; ಈ ಸ್ಥಾನ–ಮಾನ ಇಂದ್ರ ನಿಗೆ ದೊರೆತಂತಿಲ್ಲ ! ವಿಷ್ಣು 'ಪದವು' ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿ: ಭೂಲೋಕದ ಆತನ ಪ್ರತೀಕ 'ವಾಸುದೇವ', 'ವಸು' ಸಂಕೇತವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಗೊಳಿಸಲು ಋಗ್ವೇದ ದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿರುವ ಯಾತುಕೃತಿ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. **ನಾರ್**–ಮರನೆಂಬ ಇಂದ್ರಶತ್ರುವಿನ ಸಂಗಾತಿ ಸಹ–ವಸು (II. 13. 8). 'ವಸು'=**ವಾಸವ** ! ಆಪಃ ರಸಸ್ವರೂಪೀ (=ಸರ್ಪ) ದೈವತಗಳೂ '**ವಸು**'ಗಳು; ಉದಾ : **'ವಾಸು'**–ಕಿ; ಕೃಷ್ಣನ ತಂದೆ **'ವಸು'**–ದೇವ ! ವಾಗಾಂಭೃಣಿ, ತನ್ನಿಂದ ಪೋಷಿತರು ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ವರುಣಾದಿಗಳು ಎಂಬ ವೀರೆ. 'ಅಹಂ **ರುದ್ರೇಭಿಃ ವಸುಭಿಃ**....ಚರಾಮಿ' ವಸುಗಳು ತನ್ನ **ಸಹ–ಚರರು** ಎಂದು ಸಾರು ತ್ತಾಳೆ ! ಹೀಗೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಡಬಲ್' ದೈವತ : ಬೃಹಸ್ಪತಿ–ಬ್ರಹ್ಮಣ ಸ್ಪತಿ, ಸೂರ್ಯ–(ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ) ಸೂರ್ಯ; ಅಗ್ನಿ (ಹವ್ಯವಾಹನ) ಅಗ್ನಿ. (ಅಪ–ಸಲಿ

ಲಕ್ಷ) ಇತ್ಯಾದಿ ! ವೇದಕಾಲದಿಂದಲೇ ವಿಷ್ಣುಪಂಥೀಯ **'ವಸು'** (ವಾಸವಾ ದೇವತಾ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ) ಮೊದಲನೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಪಡೆಯುತ್ತ –ನಾರ್ = ನಾರ(ಆ)ನ ಸಂಗಾತಿ–ಭಕ್ತ ಉಪಚರಿವಸು ಒಬ್ಬ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. **'ವಾಸು ದೇವ'** ಇದು ಒಂದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪದವಿ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಮ ಭಾರತದೊಳಗಿನ ಕೆಲ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ತಾನೇ 'ವಾಸುದೇವ': ಕೃಷ್ಣನ ವಾಸು ದೇವತ್ವ ಅವು ಒಪ್ಪಲಾರೆವು. ಎಂಬ ವಿರೋಧಿಗಳು ಅಂದು ಇದ್ದರು. ವಾಸು ದೇವತ್ವದ ಮೊದಲಿಕೆ. ಬ್ರಹ್ಮಶಿವನ ಸಮಯಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲೂ ಉಂಟು !

ಇಜಿಪ್ತಿನ ಸೆಟ್–ಹೊರಸ–ಒಸಿರಿಸ್ ರಲ್ಲಿ 'ಹೊರಸ' ಪದಕ್ಕಾಗಿ. ಸೆಟ್ ಕಾದುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬ ಒಂದು 'ಸಮಯಾಚಾರ' ಅಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದು ಪುರಾತನ ಉಲ್ಲೇ ಖಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಸತ್ತಬಳಿಕ ಒಸಿರಿಸ್ = ವಿಷ್ಣು (ಲೋಕ); ಜೀವಂತ ವಿರುವವರೆಗೆ ಇರತಕ್ಕ (ವಸುದೇವ–) **ವಾಸುದೇವ** ಪದವಿಯು, ಇಜಿಪ್ತಿನ 'ಹೊರಸ್' ಪದವಿಯನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣನು ತಾನೇ 'ವಾಸುದೇವ'ನೆಂದು ಪೂಜೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಪ್ರತಿವಾರ್ಷಿಕ ತುಳಸೀ ಮದು ವೆಯ 'ವರ'ನಾಗುವ ಕೃಷ್ಣನ ನಾಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ 'ದಾಮೋದರ'ದಂತೆ 'ವಾಸು ದೇವ' ಎಂಬುದೂ ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ.

ಕೌರವ ಪಾಂಡವರ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ, **'ವಾಸುದೇವ'** ಪಕ್ಷ : **ವಿಷ್ಣು (:ಒಸಿರಿಸ್)** ಪಂಥದ ಪಾಂಡವರು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾರೆ: ಅ–ವಾಸುದೇವರು = ಶೈವರು (: ಸೆಟ್) ಸೋಲುತ್ತಾರೆ: ರಾಮ–ರಾವಣರ ದ್ವಂದ್ವದಲ್ಲಿ ರಾಮಚಂದ್ರ : ವಿಷ್ಣು (ಒಸಿರಿಸ್) ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾನೆ; ರಾವಣ : ಶೈವ (: ಸೆಟ್) ಸೋಲುತ್ತಾನೆ.

ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬರಿಗಣ್ಣಿಗೂ ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಡುವ ಅತಿ ಪುರಾತನ ಶಿಲ್ಪ ವೈಭವ, ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳು, ನಾನಾವಿಧ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಉಂಟು. ಪಿರಾಮಿಡ್ಡು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪುರಾತನರನ್ನು ಅಮರರನ್ನಾಗಿಸಲು ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಉಳಿ ಯಲು ಕಲ್ಪಿಸಿರುವ ಶವರಕ್ಷಣ ತಂತ್ರವು ಆಧುನಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರನ್ನೆಲ್ಲ ಬೆರಗು ಗೊಳಿಸಿದೆ. ಅದರೆ ಪುರಾತನ ಭಾರತೀಯರು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ವಿಭ್ರಮಕಾರಕ **'ವಿಶೇಷ'** ಶಕ್ತಿಯ 'ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮಾ' ಶಿಲ್ಪಸೌಂದರ್ಯದ ಅಪೂರ್ವತೆ (ಆತ್ಮ ವಂಚನೆಗೂ ಆತ್ಮನಾಶಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದಾದರೂ). ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರಣ ವಿರುವುದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಋಗ್ವೇದ. ಉಪನಿಷತ್ತು, ವ್ಯಾಸ–ವಾಲ್ಮೀಕಿಗಳ ಕೃತಿಗಳ 'ಅಭಿಪ್ರಾಯ' ಬದಿಗೆ ಸರಿಸಿ ಅವುಗಳ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿಯಲು

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಅತಿರಥಿ–ಮಹಾರಥಿ ಸಂಶೋಧಕರು ಸಹ ವಿಫಲ ಪ್ರಯತ್ನರಾದುದ ಕ್ಕಿಂತ, ಈ ಶಿಲ್ಪದ ಸಂಮೋಹ ಶಕ್ತಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ, ಬೇರಾವುದು ಬೇಕು ? ಅಥವಾ ಹೀಗೂ ಶಕ್ಯವಿದೆ; ಇಜಿಪ್ತ–ಸುಯೇರ–ಅಸ್ಸೀ ರಿಯಾ ಭಾಗದ ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಆಕರ್ಷಿಸಿಕೊಂಡಷ್ಟು ಮಹಾಮೇಧಾವಿ ಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಪರಿಶ್ರಮ ಭಾರತದ ಪಾಲಿಗೆ ಲಭಿಸಿದಂತಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ 'a Kaleidoscopic and intricate appearence' ಇರುವ ಶಿಲ್ಪ–ಶಬ್ದ ಶಿಲ್ಪ ಉಂಟು ಎಂದು ರುಡಾಲ್ಫ ಅಂಥೆಸ್ ತಮ್ಮ ಅನುಭವ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'Punning is a pouplar feature in Egyption mythology' (Mythologies of the Ancient World, Enitor: S. N. Kramer, Anchor Books, N. Y.' 61, P. 26; 19).

ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಿ ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಘನೀ ಭೂತ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ ಇವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ 'ಅಂತರಿಕ್ಷ=ರೋದಸೀ: ರಜಸ್' ಲೋಕದ, ದ್ಯಾವಾ–ಭೂಮಿಗಳ ನಡುವಣ–ಮಧ್ಯಮ ಲೋಕಸ್ಥ 'ದಿವ್ಯ' 'ರಾಕಾ' ಶಕ್ತಿಯ ಧ್ಯಾನ–ಧಾರಣ–ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿಯೆ ತೃಪ್ತಿಪಡುವ ಆದರ್ಶವೇ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಶಬ್ದರೂಪ, 'ಮಯ ಸಭಾ' ಮಂದಿರದ—ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಯಲ ಸುರಮ್ಯ ಹರ್ಮ್ಯ ರಚಿಸುವ–ಕಲೆಯು, ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರಣವಾದ ವ್ಯಾಮಿಶ್ರ ಶೈಲಿಯ 'ವಾನವಾ' ಶಬ್ದ ಶಿಲ್ಪವು ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದೆ—ರಚಿಸಿದವರ ವಂಶಜರು ಅಥವಾ ಪರಂಪರೆಯವರು ಎಂಬವರಿಗೂ ಅರ್ಥವಾಗದ 'ಮುಂಡಿ'ಗೆಯಾಗಿ ! 'ಏಕೀಷ' ಸಿದ್ಧಿಯ ಮಾತು 'ನೇತಿ ನೇತಿ' ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗದಿದ್ದರೆ, ಅದು ಆ ಗುರುಸಿದ್ಧ ಪರಂಪರೆಗೆ ಕುಂದು !

ಪುರಾತನ ಇಜಿಪ್ತ ಹಾಗೂ ಪುರಾತನ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಇರುವ ಸಮಾನ ಅಂಶವೆಂದರೆ ದೈವತ 'ದಿವ್ಯ' ಶಕ್ತಿಸೂಚಕ ನಾನಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ! ಹಾವು, ಕಪ್ಪೆ, ಪತಂಗ Beetle. ಕತ್ತೆ, ಕುದುರೆ–ನೀರ್‌ಕುದುರೆ. ಪಕ್ಷಿ ನಾನಾವಿಧ, ಇಲಿ, ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ. ಋಗ್ವೇದಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಏಕಾಕ್ಷರೀಕೋಶದ ಬಲದಿಂದ ಪ್ರತಿಕೂಲ

ಅರ್ಥವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು, ಇಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನು ಕೂಲವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಸನಾತನಾಭಿಮಾನದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ತೃಪ್ತಿ. ಸಮಾಧಾನ ಪಡೆವ ಶಾಸ್ತ್ರ–ಶಸ್ತ್ರವೇ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದಂತಾಗಿದೆ ! ಇಂತಹ 'ವಿಕೇಪ' ಶಕ್ತಿದಾಯಕ 'ದಿವ್ಯಾಕ್ಷ' ಸಿದ್ಧಿಯು ಇಜಿಪ್ತಿನ ಪುರಾತನರಿಗೆ ಲಭಿಸಿರ ಲಾರದು ! ಉದಾ: ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಅಪಾಂಗರ್ಭಂ ಬೃಹಂತ **ವಾಯಸಂ**' ಬರುತ್ತದೆ. ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲೂ ಕಾಗೆ ಉಂಟು. ಗ್ರೀಕ–ರೋಮನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೋನಸ್–ಸ್ಯಾಟರ್ನ (ಕಾಗೆ : ಶನಿ) ಇದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದದ 'ವಾಯಸ' '**ಸುಪರ್ಣ**' ಪಕ್ಷಿ (ಸೌರ) ಎನಿಸುವಂತೆ **ಮಾತಿನ** ಮಾಟಗಾರಿಕೆಯಿದೆ. ಭಾಷ್ಯ ಕಾರರು ಅದನ್ನು 'ಕಾಗೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲ ! ಆದರೆ 'ಅಪದ ಗರ್ಭ-ಆಧಾನ'ಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ನೀರೊಳಗಿನ ಈ ವಾಯಸ : ಕುಕ್ಕುಟ ಸರ್ಪ, ಆದಿಶೇಷನ ಬಳಗದ್ದೇ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ! '**ಕಾಕ** ರಕ್ಕಸ'ವೆಂದಾಗ ಅದನ್ನು 'ಏಕಾಕ್ಷ' ಎಂದು ಬಗೆವ ವಾಡಿಕೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿದೆ ! ಆದರೆ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಇವೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಕೇತಗಳು **ಏಕ ಅಕ್ಷ (: ಚಕ್ರ)** ಉಳ್ಳವು ಎಂಬುದೇ ಆ 'ಸಮಯ'ದ ಆಕೃತಿ : ಅರ್ಥ ಹೇಳುತ್ತದೆ ! ಆದರೆ **ಸರ್ಪವೂ ಏಕಾಕ್ಷ** ಎಂಬುದನ್ನು ಮಿತ್ರಾಯುಕ್ತ ವರುಣ (= ಚಂದ್ರ : ಸರ್ಪ) ಏಕಾಕ್ಷನು. ಎಂಬುದರ ವಿವರಣೆ ಋಗ್ವೇದದ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ. ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾದರಿಗಾಗಿ. ಮಾಡಿ ಆಗಿದೆ !

'ಚಕ್ಷುಃ ಮಿತ್ರಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯ' ಎಂಬ ಸೂರ್ಯ (: ಸೂರ್ಯಾ)ಜನಾನಾಂ ಪ್ರಸವಿಸುವ 'ಚಕ್ರ' : 'ಅರ್ಣವ'–ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಹೋಲುವ ರಾ–ಅಟುಂ (R-Atum) ದೈವತವು ಇಜಿಪ್ತಿನದಲ್ಲೂ ಉಂಟು ! 'Eye was closely connected with the idea of kingship' ಎಂಬ ಮಾತು ಇಜಿಪ್ತಿನಂತೆ ಭಾರತೀಯ ದೈವತ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಸರಿಯಿದೆ. ಈ '**ಚಕ್ರ**' ಇಲ್ಲದವನು '**ಚಕ್ರವರ್ತಿನ್**' ಆಗಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ ! ಭಗ–ವಾನ್ ಪದವಿಯ ಅರ್ಹತೆಯು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ **ಸುದರ್ಶನ : ಚಕ್ರದ ಮೂಲಕವೇ.** ವಿಷ್ಣುಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗುವ 'ಚಕ್ರ' ಸೂರ್ಯನ ಸಂಕೇತವೇ ಎಂದು ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲ ಪ್ರಭೃತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ (P.33). ವಿಷ್ಣು–ಕೃಷ್ಣ–ವಾಸುದೇವ ಮತ್ತು ಹೊರಸ- ಒಸಿರಿಸರ ನಡುವಣ ಹೋಲಿಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ದೃಢಪಡು ತ್ತದೆ : ರಾ–ಅಟುಂ 'ಕಣ್ಣು' (Eye of Ra-Atum) ಇದು ಹೊರಸನ

ಕಿರೀಟದಲ್ಲಿ, ಒಸಿರಿಸಿನಲ್ಲಿ ಇರಲೇಬೇಕು ಎಂಬ ವಾಡಿಕೆಯಿತ್ತು. ಮಾನವಸೃಷ್ಟಿ ಈ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಆಯ್ತು ಎಂಬ ಕಥೆಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಉಂಟು !

ಇಜಿಪ್ತ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ದೈವತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆಯು ಸಂದಿಗ್ಧತೆಯು ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಯ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ವರುಣನ 'ಚಕ್ಷು' **'ಸೂರ್ಯಚಕ್ರ'** ವಿಷ್ಣುವು ಕಸಿದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. 'ವರುಣೋ ಯಾದಸಾಂ ಅಹಮ್' ತಾನೆ ಪ್ರಪಂಚದ 'ಸರ್ವ ಶ್ರೇಷ್ಠ' ಅದ್ವಿತೀಯ ದೇವರು ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ ! 'ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ'ವಾದದ ಮೂಲಬೇರು ಇಲ್ಲಿದೆ ! ರುದ್ರನು ಕೇವಲ 'ಶಿಖಿ' ನೇತ್ರನಾದ ! 'ಸೂರ್ಯಾಕ್ಷ' ನೆಂಬ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತನಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ, ಎಂದೂ ಬಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ 'ಸೂರ್ಯ' (ರ್ಯಾ) ಪೀಠದ ವೀರ-ಶೈವ ಜಗದ್ಗುರು ಪರಂಪರೆಯೂ ಒಂದು ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ ! ಬುದ್ಧನೂ 'ಭಗ'-ವಾನ್ ಎಂಬ ಮಾತು, ಆತನಿಂದ ಪ್ರವ ರ್ತಿತ ಧರ್ಮ-**ಚಕ್ರ**(?)ದಿಂದ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ದೈವತಗಳ ಮುಖ 'ಪ್ರಭಾ-**ಮಂಡಲ**'ದಲ್ಲಿ ತೊಳಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುವುದುಂಟು ಈ ಭಗ-ವಂತಿಕೆಯ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ, ತಿಬೇಟಿನಲ್ಲಿ, **ಮಣಿ**(ಃ)ಪದ್ಮೇಽಹಂ' **ನಾನು** (ಆತ್ಮನ್) ಪದ್ಮಸ್ಥ **'ಮಣಿ'** ಎಂಬ ಮಂತ್ರಜಪವು (ರಾಕಾ ಧ್ಯಾನ) ಅವಶ್ಯ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಂಟು. ನಾಗನ ಹೆಡೆಯ ಈ 'ಮಣಿ'ಯ ನಿರ್ದೇಶವು ಋಗ್ವೇ ದದಲ್ಲಿದೆ (I. 79'1),ಮಾತರಿ-ಶ್ವನ್ (: ತಾಯ ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ವಸನಮಾಡುವ) ಈ ದೈವತವನ್ನು a raging serpent ; rushing wind ವರ್ಣಿಸು ವಾಗ 'ಸರೀಮಣಿ' = ಸೃ > ಸರ್-ಸರಿದಾಡುವ ಹರಿದಾಡುವ **'ಮಣಿ'** 'ದಿವ್ಯ' ಶಕ್ತಿಯು 'ಮಣಿ' ಎಂದು ಯುರೋಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ. ಕೊರಳೊಳಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊ ಳ್ಳುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದ್ದಿತೆಂದು 'Worship of Priapus' ಪ್ರಬಂಧದ ಲೇಖಕನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಯುರೆನಸನ ಪುತ್ರನೆಂಬ ಕ್ರೋನಸ್, ತಂದೆಯ ಲಿಂಗ ಚ್ಛೇದ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ! ಆತನನ್ನು ಪದಭ್ರಷ್ಟ ಮಾಡಿದ ಲಕ್ಷಣವಿದು, ಬಳಿಕ ತಾನೇ ಸಮ್ರಾಟನಾಗುತ್ತಾನೆ !

ಪುರುಷ ಶಕ್ತಿಯು ವೃಕ್ಷ, ಸರ್ಪ, ಹಂಸ, ವೃಷಭ, ಮಹಿಷಾದಿ ಮಾನ ದಂಡದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅಜ=ಹೋಂತು, ಮೊಸಳೆ, ಮೀನ, ಕತ್ತೆ ಯಾಗಿಯೂ ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಈ ಸಂಕೇತಗಳ ಕಾಲ-ಪರಿಸರ ಮತ್ತು

ಅನುಕ್ರಮ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಲು ಶಕ್ಯವಾದರೆ ನರನ ಪ್ರಜ್ಞಾವಿಕಾಸದ ಹಂತಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ವರುಣ = ವಾರುಣವು 'ಸಮುದ್ರಯೋನಿಃ' ಅಶ್ವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಛಾಗಲದಂತೆ ರಾಸಭದ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ದೂರಾಸ್ವಯಿಂದ ಉಂಟು (I. ೧೬೨). ಅಶ್ವಿನಿಗಳ ರಥದ ಈಸಿಗೆ ಕುದುರೆ, ವೃಷಭಾದಿಗಳಂತೆ ರಾಸಭವೂ ಇದ್ದಿತು. ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ 'ಗರ್ದಭೀ ವಿಪಿತೋ ಭಾರದ್ವಾಜ' ಇದ್ದಾನೆ. ಅಶ್ವಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ. 'ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ'ವಾದದ ಹೆಮ್ಮೆ ಉಬ್ಬಟೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ 'ಅಶ್ವಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲು 'ಅಶ್ವತರ' ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸ್ಪರ್ಧೆಯೂ ಒಂದು 'ಸಮಯ'ದಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋದುದನ್ನು, ('ಶ್ವೇತ–) ಅಶ್ವತರ' ನಾಮಸಂಕೇತವೇ ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲವೆ ? 'ತರ'–'ತಮ' ಪ್ರತ್ಯಯವು ಸೂಚಿಸುವ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಉಪಸ್ತಂಭಕ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ! ಇಜಿಪ್ತಿನ ಸೆಟ್ ದೈವತದ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಈ ವಿವರಣೆ ದೊರೆಯಲಿದೆ.

ಇಜಿಪ್ತ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ದೈವತಪರಂಪರೆಯೊಳಗಿನ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಮಹತ್ತ್ವದ ಸಾಮ್ಯವೆಂದರೆ **'ಕಮಲ'** ಸಂಕೇತ ! ಕಮಲ ಹೋರಸ (ಒಸಿರಿಸ) ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉಂಟು. ಹೋರಸನನ್ನು ಕಮಲೋದ್ಭವನಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಥವಾ ಅವನು ಕಮಲ ಮೂಸಿ (ನೂತನ) ಚೈತನ್ಯ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಹಾಗೆ ತೋರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕಮಲ', ಇಜಿಪ್ತ–ಭಾರತದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆ, ಇನ್ನಾವ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ ! ಇಜಿಪ್ತಿನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲಮಿತಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ, (ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆ ಅರ್ವಾಚೀನವಿದ್ದರೂ,) ಈ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಲ್ಲಿಯ ಶಬ್ದ–ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಮಲ ಸೂರ್ಯನ ಸಂಕೇತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನೆಫೆರಟೆಮ್ (Nefertem) ಕಮಲವು ಸೂರ್ಯಕಮಲಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನ ಮತ್ತು ತುಂಬ ಪುರಾತನವು, ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೫೫೦ ಸುಮಾರಿನದು: ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯಕಮಲವು ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೧೫೦೦ಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣದೊರೆಯದು (ಅಂಥೆಸ್ P. ೪೩–೪).

ಜಲಶಾಯಿ = ಕಂ = ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ : **ಕಂಜ** : ಕಮಲೋದ್ಭವ **ಅಥವಾ** ಕಮಲಾಕ್ಷ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ನಿಲುವೆಯು ವಿಷ್ಣುವು, ಆದಿತ್ಯ :ಸೂರ್ಯ–ಪುರುಷ ನಾಗುವ ಹಂತಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಚೀನವೆಂದು ಬಗೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಅರ್ಥ: ರುದ್ರ–ವಿಷ್ಣುಗಳು, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸೌರಸಂಪ್ರದಾಯವು ಪ್ರವೇಶಿಸುವದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನವರು ಆಗಿರಬೇಕು, 'ಪ್ರಿಯಪಸ್' ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ, ಆ ಲೇಖಕನು ವಿವಿಧ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಚಿತ್ರಕೊಟ್ಟು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಋಗ್ವೇದದ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ ಅರಿಯದ ಕಾಲ ಅದು ! ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೮೧. ಅಂದು ಬರೆದ ಪ್ರಬಂಧ ! ಗೀತೆಯ ನಿರ್ದೇಶ ಮಾತ್ರ ಉಂಟು. **ಅಜ** (ಏಕಪಾತ್), ಹಕ್ಕಿ ಮುಂತಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ 'ಪುರುಷ' ಶಕ್ತಿ, 'ಸ್ತ್ರೀ' ಶಕ್ತಿ **ಆರಾ** ಧನೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಸಾಧಾರಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ (Sexual Symbolism, By I. Richord Payne Knight & T. Wright. The Julian Press N. Y. 3, 1962). 'ಸೂರ್ಯ' ನಾಮ ಸಂಕೇತವು ತಡವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದುದು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣು ತ್ತದೆ. ಚಂದ್ರನನ್ನು 'ರಾತ್ರೀ ಸೂರ್ಯ' (Nocturnal Sun) ಎಂಬ ಅರ್ಥ ದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ! ಹೀಗೆಯೆ ಸೂರ್ಯ, ಸವಿತೃ ಸಂಕೇತಗಳು, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಚಂದ್ರವಾಚಕವೇ ಇರುವುದಾಗಿ ಬಗೆಯಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ ! ಇಜಿಪ್ತಿನ ಆದಿಪುರುಷ ಮಿಡಿನಾಗ (Asp or Uraeus Viper) ಆದಿಜಲದಿಂದ ಬಂದವನು ! ಕಪ್ಪೆಯೂ ನೀರೊಳ ಗಿನದೇ; ಈ 'ಅಪಾಂನಪ್ತೃ' ದೈವತ ಚಾಂದ್ರವೇ ಇರಬೇಕು. ಹೊರಸ–ಒಸಿರಿಸ ಸೆಟ್ ಹಾಗೂ ಇಸಿಸ್ ಇವರು ಸಹೋದರರು ! ಎಂದರೆ ಇವರೂ ಮೂಲತಃ ಚಾಂದ್ರರು !

ಈ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲೂ ಕಾಣುವ **ರಾ, ಕಂ, ಖಂ,** ಬೀಜಾಕ್ಷರ ಗಳೇ ಇಜಿಪ್ತಿನ ವಿಧಿಲಿಖಿತಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಮೌಲಿಕ ಸಂಗತಿಯೊಂದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ ! ಸೂರ್ಯವಾಚಕವೆಂಬ **'ರಾ'** ನಾಮಸಂಕೇತದ ದೈವತವು, ತನ್ನ ವಿಶ್ವಪ್ರಸವಶಕ್ತಿಯ ಕಣ್ಣಿನ (O) ಮೂಲಕ, ಅದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಚಂದ್ರಶಕ್ತಿಯೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ **'ರಾ', ಹಾಥೋರ್ = ಗೋವು** ಆಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟ **ಕಥೆ** ಯುಂಟು ! ಅದಿತಿ–ಗೌ, ಇಸಿಸ = ಹಾಥೋರ್–ಗೌ । ಗೌ–**ಶ್ವೇತ ವ** = ಚಂದ್ರ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಸ್ಥ (ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥ) ಆಗಿರುವಾಗಲೇ ಮಾತಾ ಡುವ '**ವಾಮ**'–ದೇವನೂ– 'ಗೌತಮ ಪುತ್ರ' ನೆಂದು ಸೂಚಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಬಾಲ ಚಂದ್ರನೆಂದೇ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಚಂದ್ರವೇ ಪುಂಡರೀಕ: ಪುಂಡರೀಕಸ್ಥ ಹೊರಸ! ಗೌತಮಬುದ್ಧನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಗ್ರಂಥ '**ಸತ್**' –ಧರ್ಮ–ಪುಂಡರೀಕ ! 'ಪದ್ಮ ಪಾಣಿ' ಬುದ್ಧನು, ಹೊರಸನನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಾನೆ. 'ಪದ್ಮಾವತಿ : ಯಕ್ಷಿಣಿ– ಯರು, ಕುಕ್ಕುಟಸರ್ಪ, ವೃಷಭ ಜೈನ–ಸಂಪ್ರದಾಯದ ದಿವ್ಯ ಸಂಕೇತಗಳು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆತ್ಯಂತಿಕ **ವಿ–ರತಿಯ ಕುಮಾರೀ–ಕುಮಾರ** ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು 'ಬೀಜ–ವೃಕ್ಷ' ನ್ಯಾಯದ (O) **ತತ್**-ತ್ವದ : ನಾಭೀ ಕೇಂದ್ರದಿಂದಲೇ ಅಂಕುರಿ ಸಿರುವಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಆ ಶಕ್ತಿ. ಆತ್ಯಂತಿಕ ಅ-ರಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪವು: ಬಳಿಕ ಇದರ ವಿಪರೀತ ಪ್ರತಿ–ಕ್ರಿಯೆಯೆ ವಿ–ರಕ್ತಿ ! ಈ ವಿ–ರಕ್ತಿಯಲ್ಲೂ 'ಆ': '**ತತ್**' ರಕ್ತ = ಅ–ರಕ್ತತೆ ಉಂಟೇ ಉಂಟು : ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರಸ್ಥ ಅ – ಸಕ್ತಿ ನಿಂದೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಬಳಿಕ 'ಆ' ದಲ್ಲಿ = ಅ–ಭು (Being) **ತತ್**–ತ್ವದಲ್ಲಿ : ಚಂದ್ರಲೋಕವೇ **ಏಕನೇವ ಮಹಾನ್ ವ್ಯಾಹೃತಿ** ಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದುಂಟು. 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ' ಆ ನಂದ = ಬ್ರಹ್ಮವಾದೀ 'ವಾರುಣೀ' ವಿದ್ಯೆಯ **ಉಪನಿಷತ್ತು.** ಈ '**ತುರೀಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ**' ಪ್ರತಿಪಾ ದಕವೇ ಆಗಿರುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ. '**ಸ್ವರ್–ಭಾನು**' ನಾಮಧಾರೀ '**ಅಹಿ–ಭಾನು**' = **ಹನೂ–ಮಾನ್** : ಸರ್ಪ. ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನುಂಗಿದ ಅದ್ಭುತ ರಮ್ಯ ದೃಶ್ಯವೊಂದು ಋಗ್ವೇದದ ಮಾಯಾವೀ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಅನೇಕ ಸಂಶೋಧಕರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಕೆರಳಿಸದೆ ಇಲ್ಲ. (ಅರಮನೆಯ ಸಂಪುಟ IX. P. ೩೩೦ ಪ್ರ. ನೋಡಿ). ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನುಂಗಿದ ಈ 'ಸ್ವರ್‌ಭಾನು' ನಾಮಧಾರೀ ಶಕ್ತಿ **ರಾ–ಹು**, ರಾಕಾ ಶಕ್ತಿಯೆ: ಈ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು '**ಅತ್ರಿ**' (= ಅದಿತಿ ರೂಪ) **ಮಂಡಲ**ದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿರುವ ಈ ಕಸಬು ಕೌತುಕಾಸ್ಪದವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಪಂಚ ದಲ್ಲಿ ಕಾಣೆಯಾದ ಆ ತಮಸಾ ಅವೃತೇನ ಗೂಳ್ಹಂ ಸೂರ್ಯಂ, '**ಅತ್ರಿಃ ತುರೀ ಯೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಅವಿಂದನ್**' (V.೪೦ ೬). 'ಅತ್ರಿ' ಎಂಬ ಮುನಿಪ್ರೋತ್ತ ಮನು ಕಾಣೆಯಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಕಂಡದ್ದು ಹೇಗೆ ? 'ತುರೀಯೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ' ಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ! ಈ 'ತುರೀಯ' ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆ ಯೋಗಾಚಾರ 'ಸಮಯ' ದೊಳಗೆ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಭೂತ–ಸ್ಮೃತಿಯು, ವರ್ತಮಾನ

ಕಾಲದ ಜೀವಂತ (Living Past) ಪ್ರತಿ–**ಮಾ**: ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ೧) ಜಾಗೃತ, ೨) ಸ್ವಪ್ನ, ಮತ್ತು ೩) ಸುಷುಪ್ತಿಯ ಆಚೆಗಿನ ಹಂತವೇ 'ತುರೀಯ' ಅವಸ್ಥೆ. **ನ–ಚಿಕೇತ**: ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಎರವಾಗಿಸುವ, '**ಸ್ಥಿತ**' ಪ್ರಜ್ಞಸ್ಥಿತಿ, ಎಂಬ ಗೀತೆಯ ನುಣುಪಾದ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಪ್ರತಿ–ಬಿಂಬಿತ ವಾಗಿರುವ ಈ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ 'ಬ್ರಹ್ಮಣಾ' = ಮಂತ್ರಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಕಾಣಲು ಶಕ್ಯವಾಯಿತೆಂಬ '**ಸೂರ್ಯ**' ಇವನು ! ಇವನು ಭೌತ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲ; ಅಥವಾ ಶುದ್ಧ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಸ್ವರೂಪದ **ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶ ಪ್ರೇರಕ** ('ಸತ್ಯ'), ಸವಿತೃವೂ ಅಲ್ಲ: **ಖೇ**–ಚರಸಿದ್ಧಿ, = ಖ–ಚರಯೋಗದಿಂದ ಅಥವಾ ಕುಂಡಲೀ **ಸರ್ಪ** ಜಾಗೃತವಾಗಿ = ದಕ್ಷವಾಗಿ,ಉತ್ಥಾನಪಡವಾಗಿ, 'ಸಹಸ್ರಾರ' ಪುಂಡರೀಕದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಕುಳಿತಾಗ ಅನುಭಾವಿಗೆ ಆತನ '**ದಿವ್ಯಾಕ್ಷದಿಂದ**' **ಪ್ರತೀತಿಗೆ** ಬರುವ **ಸೂರ್ಯನು ಇವನು.** ಪದ್ಮಾಕ್ಷ, ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷ : 'ಸೂರ್ಯೇ ಪುರುಷ' ಅಥವಾ 'ಪುರುಷಯುಕ್ತ ಸೂರ್ಯ' ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಯೋಗದ ನಿರೂಪಣೆ ಇಲ್ಲಿ ಉಂಟು.

ಈ ದರ್ಶನ : ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ 'ಅತ್ರಿ'ತ್ವ ಪಡೆಯದವನಿಗೆ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ : **ಏನೆಲ್ಲ ವನ್ನೂ ತಿಂದು = ಸರ್ವಭಕ್ಷಕ ಅಗ್ನಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾಗಿಸಿ** = ಸರ್ವಾರ್ಪಣ ಮಾಡಿ–ಪೂರ್ಣಾಹುತಿ ಅರ್ಪಿಸಿ, **ಈ ಭಸಿತ ಅಥವಾ ಈ ಅಂಗಾರ ಧಾರಣ ಮಾಡಿ ನ–ಚಿಕೇತ = ಅ–ದಿತಿ ಸ್ವರೂಪನಾಗದವನು ಸೂರ್ಯನಿಲ್ಲದ ಕತ್ತಲೆಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತೊಳಲಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ,** ಇಕೊ ನೋಡಿ, ಈ **ಋ**–ಗ್ವೇದ ಯಮನ ಕಡೆಗೇ ಒಯ್ಯುವ ರ–ಥ ಹೇಗೆ, ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿ. ಈ **ಋ**–ಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥ ಪ್ರಧಾನ ದೈವತವು ಸೂರ್ಯರೂಪೀ ಇಂದ್ರನೊ? ಚಂದ್ರರೂಪೀ ಸೂರ್ಯನೊ ? ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಹೇಳಿ ಇಲ್ಲಿ. ಈ ಸಂಹಿತಾ ಯೋಜನೆ ಯೊಳಗಿನ ಅಗಾಧ 'ಮಾಯಾ'ಶಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ, ಶೀರ ಪ್ರಾಚೀನವೆಂಬ ಅಗ್ನಿ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿಯೆ, ಹವ್ಯವಾಹನ, ಜಾತವೇದ, ಪ್ರಚೇತಸ ಎಂಬೀ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗುವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು '**ತ್ವಂ**' **ಅಗ್ನೇ ಅತ್ರಿಃ** ಅಸಿ; ಅದಿತಿಃ 'ಅಸಿ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸಲಿಲಸ್ಥ–ಸರಿಸ್ಥ–ಶರೀಸ್ಥ–ರೇತಸ್ಥ ಅಗ್ನಿ ಯನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ !

ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ 'ಗುಹಾಹಿತ' 'ಗುಹ್ಯಾತ್ ಗುಹ್ಯ'ವಿರುವ '**ತತ್**' **ಏಕಂ** ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ : ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಬಲ್ಲ '**ಕಂ**'–'**ಖಂ**'

ಮಂತ್ರಾಕ್ಷರಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದುದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಕ (Ka) : ಜೀವ (Sprit). ಖು (Khu) : ಆತ್ಮನ್ (Soul) ಮತ್ತು ಖಟ್ (Khat) : ದೇಹ ಸೂಚಕ ಶಬ್ದಸಂಕೇತಗಳು ಪ್ರಚಲಿತ ವಿದ್ದುವು. (Egyptian Myth & Legnd, by Donald Meckenzie P. 87) 'ಖು' ಸಂಕೇತವನ್ನು ಅಖ (Akh) ಎಂಬ ರೂಪದಲ್ಲೂ ಹೇಳಿದ್ದೂ ಉಂಟು. (Before Philosohy A Pelican Book, By H. Frankfort ಪುಟ: p. 57) ಇಜಿಪ್ತಿನವರ ಜೀವನದ ಸಿದ್ಧಿಯ ಬಗೆಗಿನ ನಂಬುಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ. 'ಅಮರ ಪದ'ದ (which knows no destruction) ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಭಾರತೀಯ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥೀಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಮೃತಾತ್ಮನ ಜೀವವು 'ಅಖ' ದಿವ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ (ಪರಮೋಪದೇ) ಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ, **ಉತ್ತರ** ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಈ ಅಮರ ಲೋಕಕ್ಕೆ 'ದಾತ್' (Dat) ಹೆಸರು.

ಮೃತನು '**ಕ**', ದಿವ್ಯಲೋಕದ ಅಖ (ಅಥವಾ ಖು) ಆಗಿ ಪರಮಪದದಲ್ಲಿ ಅಮರತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪ್ರತಿಮೆ ಇಜಿಪ್ತಿನ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ದಿವ್ಯಾತ್ಮರ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ (Elysian Field), ವೇತಸ (ಗಳ = Reeds) ಬೆಳೆದು ನಿಂತುದುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿ ಆ ಮೃತನು **ಅಖ** (Akh) = ಸಿದ್ಧನಾಗಿ (an effective spirit) ಅಮರತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ; ಎಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. (B. Ph. p. 57). ಎಂದರೆ ಈ ಚಿತ್ರ ಹೀಗಾಗಬಲ್ಲದು; * **ಅಖ** ಒಸಿರಿಸ್ 'ವೃಕ್ಷ' (: ಸ್ತಂಭ)ನಾದ ಕಥೆಯಿದೆ. 'ಹಿರಣ್ಯ ವೇತಸ' ಅಂತರೀಕ್ಷ ಸ್ಕಂಭ = ನಂದೀ – ಕೋಲು = ವೇತಸಈ ಸಂಕೇತಗಳು ತುಲನೀಯವಾಗಿವೆ. ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ '**ಖಂ**' **ಆಕಾಶಃ** ಈ ವಚನವು, ಇಜಿಪ್ತಿನ **ಅಖ** ಅಥವಾ **ಖು** ಅಭಿನ್ನ ಎಂದೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಇಜಿಪ್ತಿನ **ಅಖ** ಅಥವಾ **ಖು** ಸಂಕೇತದ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥವನ್ನು ಕುರಿತು ತಜ್ಞರು ಬರೆಯುವುದೇನೆಂದರೆ ; The khu or soul was a Vague conception. It was really another form of the Ka,

but it was the "double" of the intellect, will and intuitions, rather than the 'double" of the physical body. The Khu was dedipicted as a bird, and was called the bright one or the glorious one (Egp. M. L. p 90)

ಭಾರತೀಯ ಖ=ಅಂತರಿಕ್ಷ ∴ ಖ–ಚರ=ಪಕ್ಷಿ! ಇಜಿಪ್ತಿನ ಖು (: ಅಖ) = 'ದಿವ್ಯ'ಪಕ್ಷಿ! ದೇಹಸ್ಥ 'ಪಕ್ಷಿ' = 'ಕ'; ಖು ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥ (ಗುಹಾಹಿತ)ದಿವ್ಯ ಪಕ್ಷಿ! ಇವೆರಡೂ ಭಾರತೀಯ ಈ ದೇಹಸ್ಥ –'ತ್ಮನ್', ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥ ಆ–ತ್ಮನ್ ಅಥವಾ ಆತ್ಮ–ಪರಮ–ಆತ್ಮ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಒಂದು 'ಹಂಸ'ವೆಂದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪರಮ ಹಂಸ! 'ಪರಮ-ಹಂಸ' ಪದವಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಸಿದ್ಧಿಯಾವುದು, ಭಾರತೀಯ ಆದರ್ಶದಲ್ಲಾದರೂ ?

ಕ(೦)=ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭದೇವ : ಅಂಗುಷ್ಠ ಮಾತ್ರಃ, ಜನಾನಾಂ ಹೃದಯೇ ಸನ್ನಿವಿಷ್ಟಃ ! ಇಜಿಪ್ತಿನ ಪುರಾತನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಲ್ಲೂ ಇದೇ ಅರ್ಥವೆ ಕ (Ka) ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಉಂಟು ! ಹಾಗಾದರೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಈ ಸಾಮ್ಯವು ಹೇಗೆ ? ಇಜಿಪ್ತ ಎತ್ತ ? ಭಾರತ ಎತ್ತ ? ಎಂದು ಈ ಸಮಾನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸುಳ್ಳೆನ್ನುವುದೇ ? ಅಥವಾ ಒಪ್ಪುವುದೆ ? ವಿವೇಕಿಗಳಾದ ಸೂಜ್ಞ ವಿಮರ್ಶಕರು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿ ಹೇಳಲಿ !

ಈ ಸಂದರ್ಭದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಹೀಗೆ : ಇಜಿಪ್ತ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಾಮ್ಯವು, ಅತಿ ಪುರಾತನ ಕಾಲದ್ದಾಗಿದೆ. ಕ–ಖು ಇವು ಮೊದಲನೆಯ, ಎರಡನೆ ಅರಸು ಮನೆತನಗಳ ಕಾಲದ ಗೋರಿಗಳ ಕಲ್ಬರೆಹಗಳಲ್ಲೂ ಉಂಟು, (Egip, m. L p. 92 ಭಾರತೀಯ 'ಹಿರಣ್ಯ ಗರ್ಭ' : ಕಸ್ಮೈದೇವನು ಇಜಿಪ್ತಿಗಿಂತ ಪ್ರಾಚೀನನೆ, ಅರ್ವಾಚೀನನೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಮರ್ಥ ತಜ್ಞರು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎಂದರೆ 'ಕ–ಖ' ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯೇ (: ರಾಕಾ ಶಕ್ತಿ), ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಕಾರಕ ಪಿರಾಮಿಡ್ಡು ಶಿಲ್ಪ–ಕಲಾವೈಭವದ ನಿರ್ಮಿತಿಗೆ ಪ್ರೇರಿಸಿತು; ಆದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆ ಬಗೆಯ ಅವಶೇಷಗಳು ಉಳಿಯ

ದಿರಲು ಕಾರಣವೇನು ? ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಭವ್ಯ ಅವಶೇಷಗಳು, ಇಜಿಪ್ಟಿನ ಸರಿದೊರೆಯುವಾಗಲಾರವು ಎಂದರೂ, ಯಾರಿಗೂ ಸೋಜಿಗವಾಗುವಷ್ಟು ಅಪೂರ್ವವಾದುವು ಉಂಟು. ಆದರೆ ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಲಿಪಿ ಅರ್ಥವಾಗದೆ ಅದರ ಕರ್ತೃಗಳ ಬಗೆಗೆ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳಲು ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ, ಕ–ಖ ದೈವತ (: ರಾಕಾ) ಉಪಾಸನೆಯ ವಿಪರೀತ ಪರಿಣಾಮಗಳೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದಿಂದ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಡಾ. ಫ್ರಾಂಕಫೋರ್ಟ ಪ್ರಭೃತಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಹಾಗೂ ಇಜಿಪ್ಟಿನ ಕ–ಖ (:ರಾಕಾ) ಶಕ್ತಿ ಉಪಾಸನೆಯೊಳಗಿನ ಒಂದು ಭೇದವು, ಈ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. 'ರಾಕಾ' ಎರಡೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಇಳಿಗಾಲದ ಕಾರಣವೂ ಆಗುತ್ತದೆ(ಫ್ರಾಂಕಫೋರ್ಟ್ ಹೇಳುವ ರೀತಿಯಿಂದ). ಇಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ **'ರಾ'–ಸೂರ್ಯಾಕ್ಷ ಧಾರಣ (:ಸಿದ್ಧಿ) ಅಧಿಕಾರ ರಾಜನಿಗೆ ಒಬ್ಬನಿಗೇ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದುದು.** ಎಲ್ಲರೂ 'ರಾ' (ಅಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಿ) ಪಡೆದವರಾದರೆ ರಾ–ಜನ್ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಏನು ಉಳಿದೀತು ? ಆದರೆ ಈ ಕ–ಖ (: ರಾಕಾ ದೇವಿ) ಉಪಾಸನೆ, ಆ ಬಳಿಕ ಸರ್ವರ ಹಕ್ಕು ಆಯ್ತು ! ಹುಟ್ಟಿನೊಡನೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಅವರವರ ಕ (ಖ) ಬೆನ್ನಿಗೆ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತವೆ, ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತವು — (ಹೃದಯ ಪುಂಡರೀಕಸ್ಥ ಹಿರಣ್ಯ ಗರ್ಭಶಕ್ತಿ)ಈ ವಿಚಾರ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಉಂಟು! ಇಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇದು ಸರ್ವಜನದ ಉಪಾಸನಾ ಮಾರ್ಗವಾದುದು ಪಿರಾಮಿಡ್ಡುಗಳ ಯುಗದ ಕೊನೆಯಿಂದ ಇರಬಹುದು, ಎಂದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹಕ್ಕು ಆದರೂ. ರಾಜನ ಸ್ಥಾನಮಾನ–ಏಕ ಮೇವಾದ್ವಿತೀಯತ್ವದ ಹಕ್ಕು. ಮಾನವ ರೂಪೀ 'ಗುರು' (magician) ಶಕ್ತಿಯ ಹಕ್ಕು ಆಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಇತಿಹಾಸವು, (ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ,) ಈ ಘಟ್ಟದಿಂದ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಆರಂಭದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕೇಳಬರುವ ಅನಿರ್ಣೀತವಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ವಾದವು, ಇಲ್ಲಿ ಉತ್ತರವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮ-ಶಾಸ್ತ್ರವು ಮೂಲತಃ 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣ'ರೆಂಬವರದು ಅಲ್ಲ. ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನು ರಾ-ಜನ್ ಕುಲದವನು; ಮಹಾವೀರ ಪರಂಪರೆಯೂ

ಇದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವಲ್ಲ; ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಜನಕ (ಜೈನಪರಂಪರೆಯ ಭರತ) ರಾಜನೆಂದೇ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದೀಕ್ಷಾ ಗುರುತ್ವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪರಂಪರೆಯದಾದುದು ಹೇಗೆ ? ಎಂದಿನಿಂದ ? ಕೀಥ್, ವೇದದೊಳಗಿನ ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತನ್ನು ಎತ್ತಿದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ಆತನಿಂದ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪರಿಹಾರ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಈಗ ಇಜಿಪ್ತಿನ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಯು ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥವು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದೆ.ರಾ-ಅಟುಂ : ಸರ್ಪಾಕ್ಷಧಾರಣಮಾಡುವ ಹೋರಸ(ಒಸಿರಿಸ್), **ಇಸಿಸ್** = **ಅಧಿ**-ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರುವ ಬಾಧ್ಯಸ್ಥನು : ಇವನು 'ಪದ್ಮಪಾಣಿ' ಅಥವಾ ಪದ್ಮಾಸನ–ಪದ್ಮೋದ್ಭವನಂತೆ ಚಿತ್ರಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಋಗ್ವೇದದ ರಾ–ಜನ್ ಸಮ್ರಾಟ್ 'ಮಿತ್ರಾ'–ವರುಣನು 'ಸೂರ್ಯ'-'ಚಕ್ಷು' ಧಾರಿ : ಚಕ್ರ–ಧಾರಿ, ಚಕ್ರವರ್ತಿನ್ ಎಂದರೆ ಇವನೇ ! ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಆಗಿದೆ.

'ಚಕ್ರ'–ವರ್ತಿನ್ ಯಾರು ? ರಾಜನ್–ಸಮ್ರಾಟ್ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಮರೆಯಲಿಕ್ಕಾಗದು; 'ಸಮ್ರಾಟ್' ರಾಜನ್ 'ಪಟ್ಟ'=(ಇಸಿಸ್ : **ಅಧಿ**–ಸ್ಥಾನ)ದಲ್ಲಿ 'ಅಭಿಷಿಕ್ತ'ನಾಗುವಾಗ ಶುನಃ–**ಶೇಷನ** ಆಖ್ಯಾನದ 'ಸಮಯಾಚಾರ' ನಡೆವ ವಾಡಿಕೆ ಸಂಶೋಧಕರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿ ಹಲವು ದಶಕಗಳು ಉರುಳಿವೆ ! ಅಶ್ವ–ಮೇಧಯಾಗದಲ್ಲಿ 'ಮಹಿಷ್ಯಾಃ ಉಪಸ್ಥೇ ಅಶ್ವಸ್ಯ ಶಿಶ್ನಂ ನಿಧತ್ತೇ' ಈ 'ಶಾಸ್ತ್ರ' ನಡೆಯಲೇಬೇಕಿತ್ತು ! ಶತಪಥ ಬ್ರಾ. ದಲ್ಲಿ ಈ ಸಮಯಾಚಾರ ಹೇಳಿದೆ ! ಈ 'ಅಶ್ವ'ಯಜ್ಞವು, ಭಗವತಿಯೇ ಸಮ್ರಾಜ್ಞೀ : ಮಹಿಷೀ ಆಗುವ. ಆರಂಭದ ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ನಡೆವಳಿಯು ಅವಶೇಷ ಈ ಸಮಯ : ಆಚಾರ. ಆದರೆ ಇಜಿಪ್ತಿನ 'ಇಸಿಸ್' ದೇವಿ ಇವಳು, ಪಟ್ಟ=ಆಸನದ ಪ್ರತೀಕವಾಗುವ ಯುಗದಲ್ಲಿ, 'ಪುರುಷ' = ಹೋರಸ ಇವನೇ ವಸುಂ–ಧರೆಯ ಅಧಿ–ಪತಿ : ಸಕಲ **ಪ್ರಜಾ–ಪತಿ** ಎನಿಸುವ ಯುಗಸೂಚಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇವನೇ **'ಚಕ್ರ'**(: **ಇಸಿಸ್**) **ವರ್ತಿನ್** ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ, 'ಚಕ್ರ' : ಚಕ್ರ–ಧರ=ಚಕ್ರವರ್ತಿನ್, ಇಲ್ಲಿ **ಅರ್ಥ-ಗರ್ಭ ಒಂದೇ**, ಆದರೆ **ಏಕಂ : ಸತ್** ವಿವಿಧ ನಾಮಾಂತರಗಳಿಂದ ಅಜ್ಞರಿಗೆ (?) ಸಂಭ್ರಮ ಕಾರಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ !

ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಿಂದ 'ಚಕ್ರ' ಹಾಗೂ **ವೃತ್ < ವರ್ತ್, ವರ್ತನ ವರ್ತನಿ, ವೃತ್ತ, ವೃತ್ತಿ, ವೃ–ತ್ರ** : ವರ್–ತುಲ, ವರ್ತಿ, ವರ್ತ–ಕ ಈ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತಗಳು ಪಡೆದಿರುವ ಅರ್ಥಛಾಯೆಗಳು ಅಭ್ಯಸನೀಯುವಾಗಿವೆ. ಈ ಬಣ್ಣವಣ್ಣದಿಂದ ಒಂದು **ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲು** ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಕಾಮಿಸಿದ ಅರ್ಥದ ಬಾಣ = **ವಿಕೇಷ** ಹೂಡಿ ಯಾವ ಬೇಕಾದ ಅರ್ಥದ ದೃಶ್ಯವನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸ ಬಹುದು–ಈ '**ನಾಳಿ**'ಯಿಂದ ! ವಿಕೇಷ **ರ**–ಥಸ್ಥ ಸಿದ್ಧನು ನಾಳೀಬಲದಿಂದ ಬೇಕಾದ ತತ್-ತ್ವಜ್ಞಾನದ'**ವರ್ತ**–ಕ ನಾಗುವ ಸಿದ್ಧಪುರುಷನಾಗುತ್ತಾನೆ. ವರ್ತ (:ವರ್ತಿ) urethra : Duct by which urine is discharged .... = ನಾರ (: ಆಪ) ಅಯನ: ವರ್ತಿ > ಬತ್ತಿ : ದೀಪ ! ಇದು candle ದೀಪ; ಅಥವಾ ಹಣತೆಯ ದೀಪ : ಗರ್ಭಗುಡಿಯೊಳಗಿನ ಆ **ನಂದ ದೀಪ.** ಉಮರ ಖಯ್ಯಾಮನ 'ಕುರುಡು ದೀಪ' ! ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಅಪಾಂ ನಪಾತ್'=ಆಪೋದೇವರ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಂ–ದೃಕ್–ಹಿರಣ್ಯ ಸಂದೃಕ್ ಈ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆ ಈ 'ದಾರಿ'ಯೊಳಗಿನ 'ಪ್ರಕಾಶ' ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ !

'ವರ್ತನ' (=ವರ್ತಿಷ್ಣು) ಕಾಣಲು ಎಷ್ಟು ಸಭ್ಯ ಸಂಕೇತ ! ಆದರೆ ಈ ಛಾಯಾರ್ಥನೋಡಿ : 1) setting in motion ! (applied to ವಿಷ್ಣು !) 2) a dwarf ! ಹ್ರಸ್ವಾಯುಚ **ವಾಮನಾಯುಚ** ! ಹೋಲಿಸಿರಿ. [ಪು. ೪೪೬–೫೨; ೩೯೫–೯೯; ೩೮೪; ೧೫೮, ೮೬] 3) a way, a road = ವರ್ತನೀ, ಅಶ್ವಿನಿಗಳು 'ರುದ್ರವರ್ತನಿ' ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. 4) Grinding 5) Spindlle or distaff; rolling or rolling on 6) Commence, inter-course with 7) a place where a horse rolls. (ಇಲ್ಲಿ 'ಅಶ್ವ' ಸಂಕೇತದ ವಿಶೇಷಾರ್ಥ ಗಮನಿಸಬೇಕು).

ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಅರ್ಥಗಳ ಬರುವಳಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯದೆ, ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕೋಶ ನೋಡಿ **'ಚಕ್ರವರ್ತಿನ್'** ಪದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಪಾರ್ಥ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಲ್ಲಿ, ಆ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿರುವ ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ಜೀವನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸೌಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಎರವಾಗ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'ಚಕ್ರ' ಸಂಕೇತವು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಅರ್ಥಛಾಯೆಗಳ

ವಿವರ ಹಿಂದೆ ಬಂದಿದೆ (೩೬೬-೭೫; ೩೮೨–೮೪; ೩೮೯–೯೪) 'ಏಕೇಷ' ರಥ; 'ಏಕಚಕ್ರ' ರಥ ! 'ಒಂದೇ **ಗಾಲಿ**'ಯ ಸೂರ್ಯನ ರಥದ ವರ್ಣನೆ, ಕಂನುಡಿಯ ಪುರಂದಾಸರಲ್ಲಿದೆ ಆದರೆ ಈ ಕಾಲಿ= ಸ್ವಯಂಚಾಲಿತ ರಥ ಯಮುನಲ್ಲಿಗೇ ನೇರ ವಾಗಿ ಒಯ್ಯುವ ರಥ ಎಂಬುದರ ನೆನಹನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗಿದೆ–ಮರೆಮಾಜ ಲಾಗಿದೆ; ಭಗವಂತನ ಗೀತೆ : ನಾಳೀ=ಸಂಗೀತ ! 'ಏಶೇಷ' ರಥ ! ಎತ್ತಬೇಕಾ ದತ್ತ ನಡೆವ ರಥ ! 'ಚಕ್ರಿ'ಯ ರಥ ! ಎಂದ ಮೇಲೆ ಈ ದಿವ್ಯ ರಥ **ಶಂ**–**ಖಂ** ನಿನಾದವದೊಡನೆ ಶಂ= **ಸು**–**ಖಂ** ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಪಾಠಕರನ್ನು ಎತ್ತಿ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುದಿದ್ದರೆ, ಇದು ಭಗ–ವಂತನ **ನಾಲಿ**ಗೆಗೇ ಕೇಡು ! ಋಗ್ವೇದಸ್ಥ 'ಚಕ್ರ'–ಏಕಚಕ್ರ, 'ತ್ರಿ–ಚಕ್ರಂ' ಬಂಧುರಂ ರಥಂ ಇವುಗಳ '**ಗುಹಾಹಿತ**' ಅರ್ಥ ವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ದೇವರ ತೇರುಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಥುನ–ಯುಗ್ಮಗಳ ಚಿತ್ರಗಳು ಇರುವ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇನು. ಇದರ ರಹಸ್ಯವೇ ತಿಳಿಯಲಾರದು ! (ಪು. ೩೮೪; ೩೯೦-೯೩: ೯೩೬.)

ಉದಾತ್ತ ದಿವ್ಯ ಭವ್ಯ ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತನ 'ಸನಾತನ' ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹೆಮ್ಮೆಗೆ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅದರ ಮೂಲಾರ್ಥವನ್ನು ಕಣ್ತೆರೆದು ನೋಡುವ ಇಚ್ಛೆಯ ಅಭಾವ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ, ಏನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆಮಾಜಿ 'ಪೀತಾಂಬರಧಾರೀ' 'ಶ್ವೇತಾಂಬರಧಾರೀ' ರೂಪದಲ್ಲೆ ಕಾಣುವ ಹಂಬಲ ಕೆಡಕೇನೂ ಅಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈ ಮೇಲ್ತೋರಿಕೆಯ ಅಹಿಮಾಯಾ ಮುಂಡನೆಯ ದೃಶ್ಯವೇ ಮೂಲ ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯ ಎಂದು ನೆರೆನೆಮ್ಮುವಲ್ಲಿ, ಹಾಗೆ ನೆಮ್ಮಿಸುವಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವಂಚನೆ, ಪರವಂಚನೆ ಯಾಗುತ್ತಿದೆ.

'ಚಕ್ರ' ಸಂಕೇತದಂತೆ, ವೃತ್ತಿ, ವೃತ್ತ, ವರ್ತನಿ, ವರ್ತನಾದಿ ಸಂಕೇತಗಳೂ ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತನರ ಪ್ರತಿಭಾ–ಶಕ್ತಿ ಯಾವ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾ ಗಿತ್ತು, ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ವೃತ್ > ವರ್ತ್ ಈ ಅಬ್ಯಾ ಸದ ಅರ್ಥದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಅರಿತರೂ ಸಾಕು; ಈ ಧಾ–ತು ಶಕ್ತಿಯ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳು ಇದರ ಸಾಧಿತ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಮೊ. ವಿಲಿಯೆಂಸ್ ಕೋಶವು ವೇದಕಾಲದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಮಧ್ಯಯುಗೀನ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳವರೆಗಿನ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ

ಹೇಳಿ ಉಪಕಾರಮಾಡಿದೆ; ಮಾದರಿಗಾಗಿ ನೋಡಿ : **'ವಿಕ್ಷೇಪ' ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಾಣ ಶಕ್ತಿ, ಎಂದರೇ 'ವೃ'-ತ್ರ** ಶಕ್ತಿ=ಅಸುರ ಯಮ ಶಕ್ತಿ! 'ವೃ' ಆಖ್ಯಾತ : ಆವರಿಸು; **ಮತ್ತು ವೃತ್** ಹೋಲಿಸು ವೃತ್= i) to turn, turn round, revolve, roll. (. **ವೃ**-ತ್ರ ಶಕ್ತಿ ಎಂಬುದು encricling ಸುತ್ತುವರಿವ-ಸುತ್ತಿ-ಮುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವ, ಅಪ್ಪುವ. ಆ-ಲಿಂಗಿಸಿ. ಮೆಟ್ಟಿಸಿಲ್ಲುವ ಶಕ್ತಿ). ii) to move or go on, get along... (ಈ ಪ್ರೇರಣೆ ವೃತ್ರಶಕ್ತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ). iii) to be, live, exist (Existentialism : ಅಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ವೃತ್ರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸೋಜಿಗಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ;) ವೇದದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆರಾಧ್ಯ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ **'ರಾ**(ಜನ್), **ಕಾ**' : ಹಿರಣ್ಯ ಗರ್ಭ ಶಕ್ತಿ, ವೃತ್ರ=ವೃತ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಸು-**ಖಂ**=ಕಂ ಶಂ= **ಸುಖಂ**= ಜಲಂ ಉಭಯಾರ್ಥವಿರುವದಾಗಿ ಸಿರುಕ್ತ, ನಿಘಂಟು ಹೇಳುತ್ತವೆ ! (ಸತ್ತ ಮೇಲಿನ 'ಸುಖ'. ಆ ನಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸಿದ್ಧಿಯಂತೂ ಸರಿ, ಇಹದಲ್ಲಿಯೆ ಫಾಲ್ಗುಣೀ ನಿತ್ಯ ರಂಗಪಂಚಮಿ : ಓಕುಳಿ ಆಟದ ಅನುಕೂಲತೆಯು ಸಿನೆಮಾ ಸಾಹಿತ್ಯಾದಿ ನವ್ಯತಂತ್ರಗಳಿಂದ ಈ 'ವೃತ್ರ'ಶಕ್ತಿ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚಿನಂತೆ ಹಬ್ಬುತ್ತಿಲ್ಲವೆ ?)

IV) ವೃತ್ತಿ, ಪ್ರ-ವೃತ್ತಿ-**ಇನ್ನೊಂದು ಬಾಹ್ಯಶಕ್ತಿಯ** ಪ್ರೇರಣೆಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಸೂಚಕ ಅರ್ಥವೂ ಈ **ವೃತ್** ಆಖ್ಯಾತದಲ್ಲಿದೆ !-ಪರಾಜ್ಞಯಾ ವರ್ತತೇ ! ಅಥವಾ **'ಪ್ರ-ಜಾ'**ರೂಪೇಣ ವರ್ತತೇ ! (ಆದುದರಿಂದ ವೃತ್ರ= ಸರ್-ಪ ! ಗರ್ಭವನ್ನು **'ಸರೀಸೃಪ'** ವೃತ್ರನ ಸಂತಾನ, ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿರುವ ಋಗ್ವೇದದ ಕವಿಯು ಮೃತ್ಯುಶಕ್ತಿಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾದವನೆಂಬಲ್ಲಿ ಈ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ !). V) 'ವೃತ್' ಇದು ವೃತ್ತಾಕೃತಿಯದಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಉಗ್ರ-ಕ್ರೂರ-ಮೃತ್ಯುಸೂಚ ಅರ್ಥದಂತೆ. ಪ್ರಿಯದರ್ಶನ (ಸೀ) ರೂಪದ ಅರ್ಥವೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. 'ಕಿಂ ಇದಂ ವರ್ತಸೇ' ? ಹೀಗೇನು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿ ? VI) ವೃತ್-ವರ್ತ್-ಇರುವುದು, ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಸಂಗಾತಿ'ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದೆ ! 'ಸಹ' ಯಾರೂ ಆಗಬಹುದು. VII) ಆದಕಾರಣ to have illicit intercourse with (loc.). VIII) revolve whirl; hurl; IX) to make anything round, ಎಕು

ಸತ್, ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಭೂಮಿಕೆ = ವೃತ್ರ ಭೂಮಿಕೆ ; **ಈ** ಭೂಮಿಕೆಯ ವರ್ಣನೆ ಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ, ಸವಿತೃ. ಅಗ್ನಿ, ವೃತ್ರಹನ್ ಎಂಬ **ಇಂದ್ರ** (= ಸೂರ್ಯ)ಏನೆಲ್ಲವೂ O ಅಥವಾ ↑ (ಈ ಕೋಶ ಹೇಳಿದಂತೆ: pill or thander–bolt !) ಈ **ವೃತ್ತಿ**ಯದಾಗಲೇಬೇಕು ! X) ವೃತ್ತಿ : ಯಮನು (O)ಆಗುತ್ತಾನೆ ! ಶೂನ್ಯ ಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎಂತೂ ಬದುಕಲು ಎಂದು, ಹೀಗೆ 'O' ಇರು = **ವರ್ತಿಸು !**

ಸೂರ್ಯಾಕ್ಷ : ಚಕ್ರಧರ : ಏಕ–ಚಕ್ರ : **ವಿಶ್ವಸ್ಯ–ಅಧಿ ಅಕ್ಷ :** ಭಗ–ವಾನ್ : ಚಕ್ರವರ್ತಿನ್ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ, ತನ್ನ 'ಭಗ'ವಂತಿಕೆಯು ಜನಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯು ಸುಮಾರಿಗೆ, ಇದು **ಛತ್ರ** = (ಛತ್ರ = **ಖಂ** = ಅಂತರಿಕ್ಷ) **ಪತಿ** ಪದವಿ ರೂಪದ್ದಾಗಿ ಈ ವಿಶ್ವಸ್ಥ **ಏಕಂ : ಸತ್ ಸ್ವರೂಪೀ 'ನಾಗತತ್ವ : ವೃತ್ರಾಕೃತಿ'** ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಆಳತೊಡಗುತ್ತದೆ ! ರಾಜನ ಕೃಪಾಛಪ್ರಪೋಷಿ ತರಾಗಿ ಪ್ರಜಾವರ್ಗ ಬದುಕಿ ಇರಬೇಕು.

'ಛತ್ರ' = 'ಖಂ' ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇರುವುದು ಎಂದರೇ ಸ್ವಾಮಿ ಶಕ್ತಿ, ರಾಜನ್ = ರಜಸ್ : ರೋದಸೀ : ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಸ್ವಾಮಿ; 'ಛತ್ರ' ದಂತೆ 'ಧ್ವಜ-ದಂಡ (: ನಂದಿಕೋಲು) ಸಮ್ರಾಟ್ ಪದವಿಯ ಸಂಕೇತ. ದುರ್ಯೋಧನ ನಾಗ ಧ್ವಜ; ನರ, ಬೃಹಲ್ಲಾಂಗೂಲ ವೃಷಾ : ಕಪಿಧ್ವಜ; ಹೋಮಕುಂಡ ಧ್ವಜ ಕೆಲರದು. ಇತ್ಯಾದಿ. ಕಂನಾಡ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ 'ಪಾಳಿ' ಧ್ವಜ ಸಮ್ರಾಟ ಸಂಕೇತ ವಿತ್ತು. ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪಾಳಿ>ಪಾಡಿ, ಇರುವ ಎಡೆ : ಪೀಠ : ಭೂಮಿ= (ಇಸಿಸ್, ಇಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ); ಈ ಪಾಳಿಧ್ವಜದೊಡನೆ **'ಗಂಗಾ' 'ಯಮುನಾ'** ಸಂಕೇತ (ಜೀವನ–ಮರಣ ಶಕ್ತಿ = ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ : ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿ = ನಾಗಶಕ್ತಿ) ವೃತ್ರ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆ !

(**ಆಹಿ**) 'ಛತ್ರ–ಪತಿ'ತ್ವ, ಮೊದಲು ರಾಜನ್ : ಆಳುವ ಶಕ್ತಿ–ಪೀಠಸ್ಥಾನದು ಬಳಿಕ ಈ 'ಛತ್ರ' ಗುರು–ಸಂಪ್ರದಾಯದ (ಅನ್ನ) ಛತ್ರವಾಗಿ ಆಶ್ರಯ ಸ್ಥಾನದ ಸಂಕೇತವಾಗುತ್ತದೆ—ಗುರು ಸಾರ್ವಭೌಮ 'ಚಕ್ರ'ವರ್ತಿನ್ ಆಗುವಾಗ. ಬಳಿಕ ಪವಾಡಿ : ಸಿದ್ಧರ 'ಛತ್ರ'ಧಾರೀ ಪಂಗಡವು ತಲೆಯೆತ್ತಿರಬೇಕು. ಈ ಬಗೆಯ 'ಕಾಲಜ್ಞಾನ ಸಿದ್ಧಿಯ'(?) ಸಾರುವ ವಿರಕ್ತರು ಕಂನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಂಟು. **'ಖಂ'** ಸಿದ್ಧಿಯ ಸೂಚಕ ಈ ಛತ್ರ : –ಛತ್ರದ ದಂಡ **ಕಂ :**

ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ಶಕ್ತಿಸೂಚಕ ದಂಡ, ಅಂತರಿಕ್ಷ ಅಥವಾ ಸಮುದ್ರ (ಯೋನಿ) ಸೂಚಕ–ಮೇಲಣ ಆವರಣ: ಊರ್ಧ್ವ ಬುಧ್ನ ಚಮಸ ಇದು. (ಬೃ. ಉ)

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ರಾಜನ್ : ಸಮ್ರಾಟ್ (=ಚಕ್ರವರ್ತಿ) : 'ಸೂರ್ಯ ಚಕ್ರ (=ಚಕ್ಷು) ಧಾರಿ ಎಂದರೆ ವರುಣನೇ. ಈ ವರುಣನನ್ನು 'ಚಕ್ರವರ್ತಿ' ಪದದಿಂದ ತಳ್ಳಿ, ಅಭಿಜಿತ್, ವೃತ್ರಹಂತಕನೆಂಬ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಏಕಮೇವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ದೈವತವಾಗಿ ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವ ಒಳಸಂಚು ಇರಬೇಕು ಎಂದು ತರ್ಕಿಸಿದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ, ವರುಣನು ಸಮ್ರಾಟ್ :ಪದದಿಂದ ಚ್ಯುತನಾಗಲು 'ಅ–ಚ್ಯುತ' ಭಜಕನಾದ ವಸಿಷ್ಠನೇ ಕಾರಣನೆಂಬುದರ ಸಂದೇಹವೂ ಕೂಡ ಸೋಂಕಿಲ್ಲ ! ಆದರೆ ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿರುವ ಒಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ. ದೂರಾನ್ವಯದಿಂದ. ಈ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯ ಚಿತ್ರವೇ ಉಂಟು : 'ಪ್ರಜಾಪತಿ : ಕಸ್ಮೈದೇವನು' ತಾನೇ ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯನಾಗುತ್ತಾನೆ: ಆಗ ವರುಣನು ಅಮುಖ್ಯದೈವತವಾದನು (p. 28). ಆದರೆ **ಕಂ**(ಜ): ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನು ಪ್ರಜಾಪತಿ' ಎಂಬ ಮಾತು ಒಂದು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಸೂತ್ರ=ನಿಯಮ ರೂಪದ್ದು ! 'ಕ'ಮಲ ಸಂಭವನೆಂಬ ಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ಕಮಲ (=ಸೂರ್ಯಚಕ್ಷು : ರಾ-ಆಟುಂ ಕಣ್ಣು) ಪೀಠನು ಅಥವಾ ಕಮಲ ಸಂಭವನು ಇಜಿಪ್ತಿನ ಹೋರಸ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ, ಭೂಲೋಕದ ಪ್ರಜಾ-ಪತಿ; ಹಾಗೆ ಪುಷ್ಕರ-ಜನು ವಸಿಷ್ಠ ಎಂಬಲ್ಲಿ, ರಾಜನ್ ಸಮ್ರಾಟ್ ವರುಣನ ತರುವಾಯ ಆತನ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನೇ ಬಂದ ಸೂಚನೆಯಿದೆ. **ರಾಜನ್** ಪರಂಪರೆಯ ಶಕ್ತಿಪೀಠವು, ವರುಣನ ತರುವಾಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗುರುದೇವನ ಕಡೆಗೆ ಬರುವುದನ್ನು ಋಗ್ವೇದದ ಪುಷ್ಕರ–ಸಂಭವ ವಸಿಷ್ಠನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಬಯಲಿಗೆ ತರುತ್ತಿದೆ.

ಈ ರಾಜನ್ ವರುಣನಿಗೆ, ಊರ್ವಶಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ತತ್=**ಏಕಂ : ಸತ್ : ಕಂಜ** ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ, ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ! ಈತನ ಜನ್ಮ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಅದೆಷ್ಟು ನಾಟಕೀಯ (mock) ಶ್ರೀಮದ್ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಸಮೀಕ್ಷಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ದೇವಾರ್ಪಿತ ಕುಮಾರಿ (: ಅದಿತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ) ಊರ್ವಶಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನೆಂದು ಹೇಳಿಯೂ, ಇವನು '**ಪುಷ್ಕರ**' ಸಂಭವನು ಎಂಬ ಮಾತಿನ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇನಿದ್ದಿತು ? ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯ ಗುಹ್ಯಾರ್ಥವು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಗಮನಕ್ಕೆ

ಬರುವುದಿಲ್ಲ. 'ಪದ್ಮ'–ಆಸನ, ಇದು ಭಗ–ವಂತಿಕೆಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣ: ಪುಂಡರೀಕ ಅಕ್ಷ, ಅಥವಾ ಸು–ದರ್ಶನ ಚಕ್ರ ಇಲ್ಲದೆ ಭಗ–ವಂತತ್ವವಿಲ್ಲ. '**ರಮಾ ರಮಣ ಗೋವಿಂದ**' '**ಪಾರ್ವತೀ–ಪರಮೇಶ್ವರ**' ಎಂಬ ಈ ನೂತನ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪದ್ಮ, ಚಕ್ರ ಅಥವಾ ನಾಗ. ಇಂತಹ ಸಂಕೇತವಿಲ್ಲವಾದರೂ ಆಶಯವು, ಅದೇ : **ತತ್ : ಏಕಂ ಇದೊಂದೇ ಸತ್ಯ** ! ಉಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಮಿಥ್ಯ !

ಇಜಿಪ್ತಿನ ಜನಗಣಕ್ಕೆಲ್ಲ ಇಡಿಯಾದ ಕಂ–ಖಂ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರತೀಕ ಏಕಮೇವ ರಾಜನ್ ಹೊರಸನೇ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ 'ಕಂ–ಖಂ', ಗುರುಪೀಠದ ಹಕ್ಕು ಆಯ್ತು. 'ಕಂ-ಖಂ' ಬ್ರಹ್ಮನ್ ದೀಕ್ಷಾವಿಧಿ ! ಈ ಕ್ರಾಂತಿ ಪುರುಷ : ಕಾರಣ ಪುರುಷ ಪವಾಡಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರ ಸಂಭವ ವಸಿಷ್ಠನೇ. ತಾನು ರಾಜನ್ (ವರುಣ) ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದು, ರಾಜನ್ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಹಕ್ಕನ್ನು ತಾನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ ಈ ವರುಣ ಹಾಗೂ ಅವನ ಪುತ್ರನ ಈ ಚಿತ್ರವು, ಗ್ರೀಸಿನ ಯುರೆನಸ್–ಕ್ರೋನಸ್ ಪಿತಾ–ಪುತ್ರರ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ !

ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ರಾಜಶಕ್ತಿ, 'ಗುರುಪಾದೋದಕ ಪ್ರಸಾದೋಪಜೀವಿಯಾಗಿಯೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದಿಂದ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ನಾಗಶಕ್ತಿ' ತಾನು ಅಹಿಂಸಕ ಕುಮಾರ : ವಿರಕ್ತ ಚಕ್ರಾಧಿಪತಿ ವೇಷಧಾರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಜಾ–ಪತಿತ್ವದ ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳುದಾಗಿತ್ತು. 'ಅಜಾತಶತ್ರು' ನಾಮಧಾರಿಯ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಪಿತೃಹಂತಕ ಐವರು ರಾಜರು, ಗೌತಮ–ಮಹಾವೀರರಿಂದ ಉಭಯ ಗುರುಪರಂಪರೆಯಿಂದಲೂ ಅನುಗ್ರಹೀತರಾಗಿದ್ದರು ! ರಾಜಗುರುತ್ವ ಯಾರಿಗೆ, ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ಅಂದಿನ ಜಗದ್ಗುರು, ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮರಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿತ್ತು. ಅನೇಕ ರಾಜಪೀಠಗಳು ಉರುಳಿ ಬೇರೆ ಅರಸುಮನೆತನ ಬರುವಲ್ಲಿ, ಈ ವಿರಕ್ತ ಪೀಠಗಳ ಶಾಪಾನುಗ್ರಹದ ಕೈವಾಡವಿರುವುದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ.

೫) 'ಆದಿಪುರುಷ' : ಸೂರ್ಯಾಕ್ಷ : ಪದ್ಮಾಕ್ಷ, ಅಗ್ನಿನೇತ್ರ–ತಾನೇ ಭಗ–ವಂತ ಎಂದು ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿದ್ದು ನಿಜ. ಆದರೆ 'ಭಗವತಿ' ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತದೊಳಗಿನ ನೈಸರ್ಗಿಕತೆಯ ಸೊಬಗು, 'ಭಗ–ವಂತ' ರೂಪ ಪೂಜೆಗೊಂಬಲ್ಲಿ ಉಂಟೆ ? ಭಗವತಿ ಪ್ರತಿಮೆಯಂತೆ '**ಭಗ**'ವಂತ **ಪುರು**–ಷ ಪ್ರತಿಮೆಗೂ 'ಹುಟ್ಟಿಗೆ' ಪೂಜೆ, ನಿಜವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕು ಗುಹ್ಯವಾಗಿಯೆ. ಹಗಲನ್ನು ಇರುಳಾಗಿಸಲು ಸೂರ್ಯನನ್ನು 'ನಾರಾಯಣ' ರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿದ್ದಯ್ತು;

ಆದರೂ ಭಗವತಿ, ಭಗವಂತ ಪ್ರತಿಮೆ 'ಗುಹಾಹಿತ' ಸತ್ಯವಾಗಿ ಗುಪ್ತವಾಗಿಯೆ ಬಾಳುವ ದೇವರ ಈ ವನ–ವಾಸ ಕರುಣಾಸ್ಪದವಾಗಿದೆ! ಈ ಭಗ–ವಂತನಿಗೆ ಪವಾಡ ಚಮತ್ಕಾರಗಳ ಬಲವಿಲ್ಲದೆ ಪೂಜೆದೊರೆಯುವುದು ಕಷ್ಟ! ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹಿಂದೆಬಿದ್ದು, ಆದಿಪುರುಷ. ವೃಷಭಾದಿಗಳ ಆರಾಧನಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿದೆ.

ನಾಗ–ಶಕ್ತಿ ಪೀಠಾರೋಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೀಗೆಲ್ಲ ಸ್ಪರ್ಧೆಯು ಕಾರಣವು: ಪಸಾಯ > ಪ್ರ–ಸಾದ. ಪ್ರ–ಸೀದ ದಾನ = ಅನು–ಗ್ರಹಿಸುವ ಹಕ್ಕು, ತನ್ನದೇ ಎಂಬ ಈರ್ಷೆ. ಅಸ್ಸೀರಿಯದ ದೈವತಕಥೆಯಿಂದ ಮೇಲಣ (ದಿವ್ಯ) ಲೋಕದ ಜಲ, ಕೆಳಗಣ ಜಲ ಎಂಬ ನಿತ್ಯಭೇದವು ಇದ್ದುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಅಂಬು–ಅಂಭಸ್ ಹಾಗೂ ಆಪದಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದು ಉಂಟು. 'ಅಂಭಃ ಪರೇಣ ದಿವ್ಯಂ', 'ಅಧಸ್ತಾತ್ ಆಪಃ'! ರಾಜನ್. ಅಥವಾ ಗುರು ಇವರಿಗಿಂತ ಮುಂಚೆ ಅಂಭೃಣೀ (< ಅಂಭಸ್‌ದೇವಿ) ಈ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದ **ದಾನ** ಶಕ್ತಿ ತನ್ನದೇ ಎನ್ನುತಿದ್ದಳು. 'ಅಹಂ ರಾಷ್ಟ್ರೀ, ಸಂಗಮನೀ...'! ಈ ದೇವಿ. ಅರ್ಪಿತ ಕುಮಾರಿಯರಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಾಗುವ ವಾಡಿಕೆ: ಆವಿಷ್ಟ ಕುಮಾರಿ, ಅನು–ಗ್ರಾಹಿ ಆಗಿ. ಆ ಅನು–ಗ್ರಹಪಡೆಯಲು ಅನೇಕ ಕುಮಾರರು-ಗಂಡಸರು ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಈ ದೇವಿಗೆ 'ಪುರುಷ = ಪಶು.' ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ಬಲಿಗೊಡಬೇಕಾಗುತಿತ್ತು, ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಟೆಮಿಸ್–ಸಿಬೆಲೆ-ಅಸ್ಟಾರ್ಟೆ ಮತ್ತು ಇವಳ ಸಹ-ಚರ ಅಟ್ಟಿಸ್ ಈ ದೈವತಗಳ ಸಮಯಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ (emasculating themselves) ಈ ನಡೆವಳಿ ಇತ್ತು, ಅಗಸ್ಟಸನ ವರೆಗೂ ರೋಮನ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ **ಈ** ನಡೆವಳಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಆಮರಣ ಕುಮಾರೀ ವ್ರತಧಾರಿಯಾಗಿ ದೇವಾರ್ಪಿತ ಜೀವನ ನಡಸುವ ಸಂಕಲ್ಪದ ದೀಕ್ಷಾ ವಿಧಿಯೂ ಇತ್ತು. (ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಧಿಯ ಪೂರ್ಣ ವಿವರ ತಿಳಿಯದು.) ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಅರ್ವಾಚೀನ ಲೇಖನಗಳಿಂದ ಇದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. 'ವೆಸ್ಟಲ್ ವ್ಹರ್ಜಿನ್ಸ' ಎಂಬ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ವೇದೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ:ತನ್ನೊಳಗಿನ **'ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾಗ್ನಿ'** ಪಾವಿತ್ರ್ಯ ರಕ್ಷಣದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ದೀಕ್ಷೆಪಡೆದ **'ಕಂ'** ಅಥವಾ **'ಕಾ'** ದೇವಿ : ದೇವಾರ್ಪಿತ ಕುಮಾರಿ. "....Oddly enough, the widespread sacred prosti-

-tution was an act of piety to Great Mother Goddess, who was herself a virgin" ಈ ಲೇಖಕರ **'ಮಹಾತಾಯಿ'** ಎಂಬ ನಾಮಸಂಕೇತಕ್ಕಿಂತ **'ಅ–ದಿತಿ'** ಕುಮಾರೀ : ಕನ್ಯಕಾ **'ದೇವ ಜನನಿ',** (: **ದೇವ ಜನಕ್ಕೆ** ಜನ್ಮದಾತೆ) ಎಂಬ ಎರಡೂ ಸಂಕೇತ ಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ. 'ಅದಿತಿ' ಇವಳು ಸಮಗ್ರಾ-ಪೂರ್ಣಾದೇವಿ. ವಿಶ್ವವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ (: ಮೃತ್ಯು) ಶಕ್ತಿ; ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ದೇವತಾ (ಸ್ತ್ರೀ) ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂತಾನ ನಿರ್ಮಿಸುವವಳು, ತನ್ನ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯು (ಯಂ ಕಾಮಯೇ) ಸಂಗಾತಿಗೆ 'ಆ ನಂದ : ಬ್ರಹ್ಮ' ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನೀವ 'ತೃಪ್ತಾ, ತರ್ಪಯಂತೀ' ಮಹಾದೇವಿ. ಈ ನಿತ್ಯ ಕನ್ಯಾ : ಕುಮಾರಿ.

ಒಂದು ಕಾಲದ ಈ 'ಮುಕ್ತಾ'ದೇವಿ, ಆ ಬಳಿಕ ಲೋಕನಿಂದೆ ತಪ್ಪಿಸಲು, ಸನಾತನ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಉಳಿಸಲು ತನ್ನ **ಸು–'ಖಂ'** ತನ್ನಲ್ಲಿಯೆ ಹೋಮ ಮಾಡಿ ಆ ಮರಣ ಕನ್ಯಾಮಣಿಯಾಗಿ, ದೇವಾರ್ಜಿತ ಜೀವನದ ಕಂಕಣಕಟ್ಟಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ! "It is thus that the folly of mankind finds vent *in opposite extremes alike harmful and deplorable*". (Sacrifice to Attice, by Dr. W. A, Brend, M.A. (Cantb.), M. D., B. Sc. (London). P. 107–108; 307).

ಡಾ. ಫ್ರಾಂಕಫೋರ್ಟ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ, ಪುರಾತನರ ಈ ಆಚಾರ ಸಂಪ್ರ ದಾಯಕ್ಕೆ, ಆ ಯುಗದಲ್ಲಿ, ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಒಂದು ವಂಶ= (ಬಿದಿರ ಮಳೆಯಂತೆ ಗಡ್ಡೆಯಾಗಿ,) 'ಕುಲ'ವಾಗಿ ಒಕ್ಕೂಟದಿಂದ 'ಗಣ' ಜೀವಿಯಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದ ಜೀವನ ರೀತಿಯೂ ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು. 'ಗಣ'ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯ-ಏಕಾತ್ಮತೆ ಉಳಿಯಲು, 'ಏಕಪಾತ್ರ ಭೋಜನ' ಸಾಂಕೇತಿಕ ಕ್ರಿಯೆ, ಪ್ರಯೋಜನ ಕಾರಿಯಾದುದು ನಿಜ. 'ವಿಷಸ್ಯ ಪಾನಪಾತ್ರೇ ರುದ್ರೇಣ ಸಹ' ಉಳಿದ ದೇವೇ ತಿತರು ಒಂದೇ ಕುಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕುಡಿದುದರ ಸಾಂಕೇತಿಕ ವರ್ಣನೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. (X. ೧೩೬.೭). ದ್ರೌಪದಿಯು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ; ಕುಂತೀದೇವಿ 'ದೇವ ಜನ' ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದುದು, ಈ 'ನಿಯೋಗ ತಂತ್ರ'ವು **'ದೇವಜನವಿದ್ಯೆ'**– **'ಸರ್ಪವಿದ್ಯೆ'** ಎಂದು ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡದೆ ಇಲ್ಲ.

ಅವರ ಬಳಿಕ 'ಅದಿಪಾತಃ' ಕುಮಾರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ; ಮೆಲ್ಲನೆ ದೇವಿಯು ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಆಳತೊಡಗಿದ 'ಪುರುಷ'ನ ಸೊತ್ತಾಗಿ, ಸ್ತ್ರೀಯು ಆತನ ಅರ್ಧಾಂಗ : ಶಕ್ತಿಪೀಠ = ಅಧಿ–ಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಳು,

ಈ ಎರಡನೆಯ ಹಂತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ಚಿತ್ರವನ್ನು, ಫ್ರಾಂಫೋರ್ಟನು ಅಸ್ಸೀರಿಯ ಭಾಗದ ಪುರಾತ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡುದು ಮನನೀಯವಾಗಿದೆ. ವೇದಕಾಲೀನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಫ್ರಾಂಕಫೋರ್ಟರ ಅಂದಿನ ರಾಜ್ಯ, 'ಗಣ'ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಸರಿಹೋಗುತ್ತಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದ 'ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನ' ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಕೃತಿಯು ಒಡಮೂಡಿ ನಿಂತಿದೆ. ಸಮಾಜವನ್ನು ಒಬ್ಬ ಮಹಾಪ್ರರುಷನ ರೂಪಕದಿಂದ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವಲ್ಲಿ 'ಕಂ–ಖಂ' (: ರಾ–ಕಾ) ಶಕ್ತಿಯನ್ನುಳ್ಳ 'ಚಕ್ರವರ್ತಿ' ರೂಪ ಒಬ್ಬನ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಧ್ಯಕ್ಷ, ಸಮಿತಿ, ಸಭಾ ಇಂತಹ ಪದಗಳಿಂದ ಅಂದು ಪ್ರಮುಖರ ಸಂಘವೊಂದು ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವುಳ್ಳುದು,–ರಾಜನ ಅಷ್ಟ ಪ್ರಕೃತಿ= **ಅಂಗ** ಎಂಬ ರೀತಿಯುದು ಇರಲೇಬೇಕು. ಇದು ಇಜಿಪ್ತಿನ ' ದೇವ ಸಮಿತಿ 'ಕಯನ್ನು (Ennead) ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ನಾರಾಯಣ (: ವಾಸುದೇವ), ಇವನ ಅಷ್ಟ ಪ್ರಕೃತಿ=ಹೀಗೆ (೯) ಇದನ್ನು a primeval entity' ಎಂದು ಅಲ್ಲಿ ಬಗೆಯಲಾಗಿತ್ತು ! (ಅಂಥೆಸ್ P. 36). ಈ ' **ನವನ್** ') ಸಂಖ್ಯೆ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ, ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲೂ. ಆದರೆ ಮೂಲತಃ 'ನಾಲ್ಕು' ಇದೇ 'Cardinal' ಸಂಖ್ಯೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಅವರು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸದೆ ಇಲ್ಲ ! (P. 20, 32) ಈ **ನಾಲ್ಕೂ ಸೇರಿ**, '**ಒಂದು**' (not each one in his own right). ಋಗ್ವೇದದ 'ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ್' 'ಸಪ್ತ'+**ಏಕ** : 'ಪರ **ಏಕಂ** ಆಹುಃ' ಹೀಗೆ ಮೆಲ್ಲನೆ 'ಎಂಟು' ಸಂಖ್ಯೆ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಮಹಾಭಾರತದ ನಾರಾಯಣಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಏಕಾತ್ಮಕ ಸಂಖ್ಯೆ '೯' ! ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಮಹಾಭಾರತದ ಭಾಗವೆಂದರೂ ಆ ಭಗವಂತನು 'ಮಹರ್ಷಯಃ **ಸಪ್ತಪೂರ್ವೇ**' ಎಂದು, 'ಚತ್ವಾರ' ಮನುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ '೧೧'–**ಏಕಾದಶ** (: ರುದ್ರ) ಸಂಖ್ಯೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ 'ಜಾದು' ! ೧೧ ಅಂಗಗಳ ಅಧಿ ಅಕ್ಷ ತಾನು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯ= **ದ್ವಾದಶ** ಸಂಖ್ಯಾಸೂಚನೆಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಉಂಟು.

ಇದೆಲ್ಲ ವಿವರಣದಿಂದ ಅಂದಿನವರ **ಏಕಂ : ಸತ್** ಇದೇ ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿ : ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಜೀವನ=ಮರಣ ಚಕ್ರದ ಸಂಚಾಲಕ ಶಕ್ತಿ, ಎಂಬ **ಮೂಲಭೂತ** ಶ್ರದ್ಧೆಯು ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ **ಏಕಂ ಸತ್** ಶಕ್ತಿಯು ತನಗೆ ೪ ಹಾಗೂ ೮ರ ಸಮಿತಿಯ ಬೆಂಬಲ ಪಡೆಯುವುದೂ ಅವಶ್ಯವಿತ್ತು !

'ಏಕೈಕ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷ', ಇಡೀ ಭೂ : **ಚಕ್ರವರ್ತಿ** ಆಗಿ= 'ಸಃ **ಭೂಮಿಂ** ವಿಶ್ವತಃ **ವೃತ್ವಾ'**=ಭೂಮಿಯನ್ನು **ಮೆಟ್ಟಿ, ಮೇಟೀ ಒಕ್ಕಲು** ಆಗಿ, **'ದಶಾಂಗುಲ' ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಮತ್ತೆ** ದಕ್ಷ : ಉತ್ಥಾನಪವಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲು ತ್ತಾನೆ ! ಅಹಾ ! ಎಂತಹ ಹನೂಮಾನ್=ಮಹಾವೀ**ರ=ಬಲಿಷ್ಠ** 'ಬಾಹು' ಪುರುಷನೀತ !

'ರಸೋऽ ವೈ ಸಃ' ಈ ಅನುಭಾವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. 'ಅಹಂ **ವೃಕ್ಷ ಸ್ಯ** ರೇರಿವಾ' ('ರೇರಿವಾ, ಆರ್ಷ ಪ್ರಯೋಗ; 'ಪ್ರೇರಯಿತಾ' ಎಂದು ಶಾಂಕರ ಭಾಷ್ಯ); 'ಗಿರಿಶಿಖರ'ದಂತೆ ಎದ್ದು ನಿಂತ 'ಬಾಹು': ಪುರುಷ. ಈ 'ಬಾಹು' ಯಜ್ಞ ಪಶು : **'ಬಲಿ'** ಈತನೇ ! **ಅಥವಾ** ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ **ತತ್**ಮಯತೆಯೊಳಗಿನ ಪ್ರ–ಬುದ್ಧ : ಮಹಾಯೋಗೇಶ್ವರ=ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಮೂರ್ತಿ; ಹ್ರಸ್ವ ; ವಾಮನ. 'ವಿಶ್ವತಃ **ವೃತ್ವಾ'** ಆಗಿ ತಾನೇ ಪ್ರಪಂಚದ ಮೇಟಿ ! ತನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಸೂರ್ಯ–ಚಂದ್ರರು ಸುತ್ತುತ್ತಾರೆ, ಎಂಬ ಏ**ಕಂ= ಸತ್ ಸ್ವರೂಪೀ 'ವೃತ್ತ' ಶಕ್ತಿ ಯೆಂದರೇ 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ' ದೇವನ ರಾ–ಕಾ ಶಕ್ತಿ=ಕಂ=ಸು–ಖಂ ಸಂಯುಕ್ತಶಕ್ತಿ.**

ಈ ರೂಪಕಕ್ಕೆ, ಈ ತತ್ತ್ವ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದದಿಕ್ಕಾಲ–ಪರಿಸರಸ್ಥ ಜೀವನ ರೀತಿ=ಸಮಯಾಚಾರ ಒಂದು, ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಇದಂ ಅಂತರಿಕ್ಷ ದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವರೂಪದ ಚಿತ್ರವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಜಾಗತಿಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ, ಮನುಜ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭಾಷಿಕ ಜನಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ನಡೆ ವಳಿಯೆ; ಆಯಾ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ, ವೇದದ 'ಪುರುಷ'ನನ್ನು ಸುಮಾರಾಗಿ ಹೋಲುವ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷಶಕ್ತಿಯ ವರ್ಣನೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಸುಮೇರ–ಅಸ್ಸೀರಿಯಾ ಭಾಗದ ಪುರಾತನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ **'ಭೂ–ಚಕ್ರವರ್ತಿನ್'** ಭೂಪತಿ=ಪ್ರಜಾಪತಿ=ಪುರುಷ ವಿರಾ ಟನ ಕಲ್ಪನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಅದು 'ನಗರ' 'ಪುರ' ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಾಲ. "Around the end of the third millennium the city, celebrated yearly the marriage of the goddes Inanna to the God Dumuzi....in the view of the universe as a state—since the goddess is an incarnation of the fertility nature, and her husband the shepherd god Dumuzi, incarnates the creative Power of spring, it is understandable that this annual union of god and goddess signifies and *is* the reawakening of nature in spring.

A priestess, transcend their human status, take on the identity of the deities, Dumuzi and Inanna and go through their marriage .... our text clearly states this, their marriage is the marriage of the creative powers of spring, (Before Philosophy P. 214-15)

ಮದುವೆಯಂತೆ, **ಪ್ರ–ಲಯ ಮತ್ತು ಪುನರ್ ಉದ್ಭವದ** ಸಮಯಾಚಾರಗಳೂ ಆ ಯುಗದಲ್ಲಿ ರೂಢವಿದ್ದವು. 'ತುಳಸೀ ವಿವಾಹ' ಪ್ರತಿವಾರ್ಷಿಕ ಸಮಯಾಚಾರ ! 'ತಳಸಾ' = (ತುಳಜಾ = ಭವಾನಿ) ದೇವಿಯ ಚರಿತ್ರ, ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪಾತ್ರ ಓದಿ ಅರಿಯಬೇಕಾದುದು. ರಂಡೆ ಹುಣ್ಣಿವೆ, ಹೋಳಿಹಬ್ಬ ಬಳಿಕ ಮುತ್ತೈದೆ ಹುಣ್ಣಿವೆ ಈ ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ಮೂಲ ಆಕೃತಿ ಈಗ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತೊಂದರೆಯಿದೆ. ಆದರೂ ಇವು 'ಜನಕಲ್ಪ' ಸಾಮೂಹಿಕ ಸಹ–ವಾಸದ ಆಚರಣೆಯ ರೂಢಿಯಾಗಿದ್ದವು (ಪು. ೫೩೪). 'ನವರಾತ್ರ'ದಲ್ಲಿ 'ಘಟ' ರೂಪದೇವಿಯ ಮುಂದೆ ಮಣ್ಣು ತುಂಬಿದ ಬಾನಿಯಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯಬಿತ್ತಿ 'ಅಂಕುರಾರೋಪಣ' ಮಾಡಲಾಗುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ವಿಧಿಯುಂಟು, ಚೈತ್ರ ಗೌರಿಯ ಮರು ಸಹ ಈ ಬಗೆಯ ನಾಟಿಕೆ–ಅಂಕುರ ಬೆಳೆಯಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ಹುಣ್ಣಿವೆಯ 'ಚೀರ'ನಂತೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಚೀರನೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಅವರೆ ಇವನು

'ಸೂರಾದೇವಿ' ಮಗನೆಂಬ ಕಥೆ ಮಾತ್ರ ಅರ್ವಾಚೀನ. ಸೂರ್ಯನು ಬೀರ : ಡುಮುರಿಸಿಗೆ ಸೆರವಾದನೆಂದು, ಅವನು ಇನನ್ನಾ(: ಚಂದ್ರಾ) ದೇವೀ ಸಹೋದರ ನೆಂದೂ ಸುಮೇರಿನ ಕಥೆಯಿದೆ. ಸೂರ್ಯ=ಚಂದ್ರ ಆದುದು, ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೧೫೦೦ ಸುಮಾರಿಗೆ, ಎಂದು ಇಜಿಪ್ತಿನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಭೂ–ಚಕ್ರವರ್ತಿನ್ ಆಗುವ = 'ದೇವಜನನಿ'ಯು (ಆವೇಶವಾಗುವ ದೇವಾರ್ಪಿತ ಅರ್ಚಕಿಯು) ಕೈಹಿಡಿಯುವ ಹಕ್ಕು = **ಯಾಜಮಾನ್ಯ**, ಮೊದಲು ರಾ–ಜನ್ ಪಟ್ಟದ ಅಧಿಕಾರವಾಗಿತ್ತು. ಋಗ್ವೇದದೊಳಗಿನ ಉಲ್ಲೇಖ ಗಳಿಂದಲೂ 'ದೇವಜನನಿ' : ಪಾತ್ರ = ಚಮಸ ಭೋಗವು ಸಾಮೂಹಿಕ ಆಚ ರಣವಾಗಿದ್ದುದಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ (I. ೧೬೧,). ಮಳೆ–ಬೆಳೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬರು ವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸಮಯಯಚಾರವಿದ್ದುದರ ಸೂಚನೆಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಉಂಟು (೧೪). ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತದ 'ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಂ ಅಯಜಂತ ದೇವಾಃ' ಈ ಋಚೆಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ತ 'ಯಜ್ಞ' ಕ್ರಿಯೆ ವೈಶ್ವಕ (: ಸಾಮೂಹಿಕ) ಸೃಜನದ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. 'ಭಗ'–ವಂತ ಕೃಷ್ಣನು 'ಮಯಾ ಅಧ್ಯಕ್ಷೇಣ (ಅಧಿ–ಅಕ್ಷಿ,ಣ) **ಸೂಯತೇ** ಸ ಚರಾಚರಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಸಾಮೂಹಿಕ ಸಮಯಾಚಾರದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಚಿತ್ರವೇ ಉಂಟು. ಪುರುಷ : ರಾಜನ್ **ವಸು**(ಧಾ)–**ದೇವ** = ವಾಸುದೇವ ಅಧ್ಯಕ್ಷನು ! ಭೂ–ದೇವಿ 'ವಸುಂ'–ಧರಾ ! ಆದಿಶೇಷನ ಆಸ–ನಲ್ಲಿ !

ಆದರೆ ಈ 'ಭೂ–ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯ' : **ಕಂ–ಸುಖಂ** : ಅನುಭವಿಸುವ 'ರಾಜನ್' ಶಕ್ತಿಯು, ಬೇಗನೆಯೆ ವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ; ಅಂಗಾಂಗಗಳು, ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಬಂಡು ಹೂಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ ! ಇದರ ಸೂಚನೆ, ರಾಜನ ಅಷ್ಟ (ಅಥವಾ ಸಪ್ತ) ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ **'ಪ್ರಧಾನ ಅಂಗ'** ಯಾರು ? ಎಂಬ ಕಲಹದಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ನಗರ=ನಾಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಥವಾ 'ಪುರ' ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಯಲ್ಲಿ ಇಡೀ 'ಪುರ'ದ ಅಧಿಕಾರ **'ಕುಲ'–ಪತಿ = ಮಹಾಕುಲ** (ತ್ವಷ್ಟಾರ **ನಾಗನದೇ.** V, ೧೬೧–೧), ಅವನೇ ಸರ್ವಂ ವೃತ್ವಾ (cover ಮಾಡಿ) ಅತ್ಯತಿಷ್ಠತ್, ಇದು ಸರಿಹೋಯ್ತು. ಆದರೆ ಪ್ರಧಾನಾಂಗ ಯಾರು? ಎಂಬ ಕಲಹ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ ! **'ಸರ್ವೇಷು ಗಾತ್ರೇಷು ಶಿರಃ ಪ್ರಧಾನಂ'** ಎಂಬ ಕಾಲ–ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ ! ಈ ಹಂತದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದಲ್ಲಿ 'ನಾಗ'ಲೋಕವು, 'ವಸನ' ತಿಳಿವ ಬಳಿಕ ಅಧೋಭಾಗವಾಗಿ ಅದೃಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಅಪರ್ಣಾ'ದೇವಿ ಯುಗ, = ಭಗ-ವತೀ ಅನುಗ್ರಹದ ಯುಗ ಹೋಗಿ. ಭಗ-ವಂತ: ಸಂತನು ಆಳುವ ಶಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. 'ಪುರೀಶಯ' – 'ನವದ್ವಾರ' ಪುರಗಳ ಸ್ವಾಮಿತ್ವ = ಗಣ–ಪತಿ ಪದಸ್ಥ ನಾಗನದೇ. **'ಗಂ'** : 'ಗಣಪತಯೇನಮಃ', 'ಗಣ–ಪತಿ' 'ಆದಿದೇವ';ಎಂದರೆ ಆದಿಶೇಷನೇ ಆದ: **ಗಂ < ಕಂ** ಬೀಜಾಕ್ಷರದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತ **ಗಂಗಾ = ಅಂಬಿಕಾ**ದೇವಿಯ ಮೈಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಆದ **ಕುಮಾರ !** 'ಅದಿತಿ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ದೇವರು. ಚತುರ್ಥಿ, ಚಂದ್ರನ ಪ್ರಿಯತಿಥಿ; ಆದರೆ ಇವನ ಚಂದ್ರತ್ವ ಮರೆಯಾಗಲು,ಚಂದ್ರದ್ವೇಷದ ಕಥೆ ಹುಟ್ಟಿಸಲಾಗಿದೆ! ಆದರೂ **ಭಾಲ (: ಬಾಲ) ಚಂದ್ರೋ ಗಜಾನನಃ** ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವೂ ಇದೆ **!** ಈ ಗತ್ತುಗಾರಿಕೆಗೆ ಕಾರಣವಿದೆ, ಇವನೂ ಸರ್ಪದೇವನೇ ! 'ಇಲಿ' (ಗುದ್ದಿನಲ್ಲಿ ಅಡ ಗುವ ಸ್ವಭಾವದ್ದು) ಈ ದೇವನ ವಾಹನ ! 'ಹೇರಂಬ' = ಮಹಿಷನೆಂಬ ಪರ್ಯಾಯನಾಮ ಇವನಿಗೆ! 'ಮಹಿಷಃ ಮೃಗಾಣಾಂ' ಎಂದು, ಸೋಮನಾಮದ ಪ್ರಶ್ನೆನ್ನ ಚಂದ್ರನ ಸ್ತೋತ್ರವಿದೆ ! 'ಕೋಣ = ಅಪಾಂನಪ್ತೃ = ಸರ್ಪ **!** ಆದರೆ 'ಹಿರಣ್ಯ ಗರ್ಭ' = **ಕಂ**-ಸು ಖಂ ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿಗೆ,ತನ್ನ'ಗಣಪತಿ'ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ರಾಜನ್ ಆಗುವ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನ ಅಂಗ ಪದವಿಗೆ ಏರವಾಗುವ ಕಾಲ ಬಂತು–ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಜ್ಞೋದಯವಾಗಿ ! 'ಸರ್ವೇಷು ಗಾತ್ರೇಷು ಶಿರಃ ಪ್ರಧಾನಂ' ಎಂದು ಒಪ್ಪದಿರಲು ಅಶಕ್ಯವಾಗುವ ಹೊತ್ತು ಬಂತು !

'ಗಣ'–ಪತಿ : ಪುರುಷ: ಗಣ = ಪಶು; ಈ 'ಸತಿ–ಪತೀ ಭೂಮಿಕೆಯ ಮಧು–ರ ಭಾವದ, ಈ ಉಪಾಸನಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬೇರುಗಳು 'ವೃತ್ರ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೂಲ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತವೆ. 'ವೃತ್ರ' : ಅಹಿಯು, ಜೀವನ **ಜಲ = ಪ್ರ-ಲಯ**ಕ್ಕೆ ಕಾರಣನು; ಅಥವಾ ಇವನು ಜೀವನ **ಜಲ ನಿರೋಧಕನು–ಶೋಷಕನೂ** ಆಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ವೃತ್ರನು, **ಪ್ರಕಾಶದ ಶತ್ರುವು**; ವೃತ್ರನು ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುವ ಅಸುರ ಶಕ್ತಿ. ಅಹಿ–ಸಂಹಾರಕನೆಂಬ ಇಂದ್ರನು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯು ಆವರಿಸುತ್ತದೆ. 'ವೃತ್ರ' ಅಹಿಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಭೂಮಿಗೆ 'ಬೆಳಕು' (: ಜೀವನ) ದೊರೆವಂತೆ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯೇ ಅಹಿಜಿತ್ ಇಂದ್ರ ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ; ಇದನ್ನು ಈ ನಾಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಕೃತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸರ್ಪಪೂಜೆ ಅಬಾಧಿತವಾಗಲು ಗ್ರೀಸಿನ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಏಕಾಕ್ಷ : ಭಾಲ

ಲೋಚನ ಸೈಕ್ಲೊಪಸ್ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮದ 'ತುರೀಯೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ', ದಿವ್ಯಚಕ್ಷುತ್ವ ಪಡೆದು, 'ಭಗ'-ವಂತ ಪದಕ್ಕೇರುವ ದಿವ್ಯಚಕ್ಷು ಸಂಪ್ರದಾಯವು, ಸೈಕ್ಲೊ ಪಸ್ ಪಂಥವನ್ನೆ ಪೂರ್ಣ ಹೋಲುತ್ತದೆ. 'ತುರೀಯ' ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದಿಗಳಾಗುವ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ನ-ಚಿಕೇತ: 'ಸ್ಥಿತ'-ಪ್ರಜ್ಞ ರದು ಇರಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಇವರು 'ನಾಂತಃ ಪ್ರಜ್ಞಃ ನೋಬಹಿ ಪ್ರಜ್ಞಃ' ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ನಿತ್ಯ ಯೋಗಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವವರು; ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಪಂಚ ಮರೆತವರು. ಮನೆಯಿರಲಾಗದು, ಎಂದೇ 'ಅನಿಕೇತಃ' 'ಸ್ಥಿರ ಮತಿ'ಃ ಎಂದು ಇವರನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ, ಭಗ-ವಂತನ ಗೀತೆ : ಏಕೇಷಃ ನಾಳಿ !

ಗ್ರೀಸಿನ ಪವಾಡ ಕಥೆಯ ಒಡೆಸೆಸ್, ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿರುವಾಗ 'Land of Lotus eaters' (ಪುಂಡರೀಕ-ಮಧುಪಾನಾಸಕ್ತರು ಅಥವಾ ಭ್ರಮ ರಾಂಬಾ ಉಪಾಸಕರು) ಇರುವ ಒಂದು ಭೂಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ, ತಾನು ಬಂದಿರುವು ದಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತಂತೆ ! ಈ ಉಪಾಸನೆಯು ಆ ಸಾಧಕರಿಗೆ ಮನೆ ಯನ್ನೂ ಮರೆಯಿಸಿತ್ತು (whose fruit makes a man forget about home). ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಧನಾ ಯೋಗವು ಅನೇಕರನ್ನು ಮರುಳ ಗೊಳಿಸಿತ್ತು (ultimate madness for Greeks !), ಜೀವನದ ಸಾರ್ಥಕ್ಯವೇ ಇಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಎಂಬ ನಂಬುಗೆ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿತ್ತು. (Mythologies of Ancient World, P. 230) ಹೋಮರ ಕವಿಯ ಒಡೆಸೆಸ್ ವೀರನು, ಈ ಏಕಾಕ್ಷ : ಭಾಲಲೋಚನನ್ನು (ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಒಬ್ಬನನ್ನು) ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟ ವೀರ ಗಾಥೆ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಲೋಕಪ್ರಿಯ ವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇಂದಿನ ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯೊಳಗಿನ ಇಂದ್ರನು ಏಕಾಕ್ಷ-ಸರ್ಪ ಗಳನ್ನು, ಅವರ ಪುರಗಳನ್ನು, ಶಿಶ್ನೋ ದೇವರನ್ನು ಯತಿಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡು ತ್ತಿದ್ದನೆಂಬ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಅವನ ತೇಜೋವಧೆ ಆಗುತ್ತದೆ, ಪ್ರಚ್ಛನ್ನವಾಗಿ ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ, ಆ ಬಳಿಕ ಅವನು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿಯೆ ಖಲನಾಯಕನು ಆಗಿದ್ದು ಉಂಟು, ರಾಮಾಯಣಾದಿ 'ಸತ್-ಕಾವ್ಯ'ಗಳಲ್ಲಿ ! (ಪು. ೪೮೦)

ಅಹಿಜಿತ ಅಥವಾ ವೃತ್ರಹನ್ ಎಂಬ ಇಂದ್ರನು 'ಸರ್ಪವಿದ್ಯೆ' = 'ದೇವ ಜನವಿದ್ಯಾ' ಶತ್ರುವು ಆಗಿದ್ದನೆಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ತೋರದು,

'ದೇವಜನ' ವಿದ್ಯಾಪಾರಂಗತ ಶೃಂಗಿ (: ಸರ್ಪ) ಮುನಿ, ದಶರಥನಿಗಾಗಿ ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟೀ ಯಜ್ಞ ಜರುಗಿಸಿ, ಭೂಲೋಕದ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮ ಚಂದ್ರನ ಅವತಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾಗಿಲ್ಲವೆ ? ಈ ನಡೆವಳಿ, ಹಿಂದಿನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು, ಸಮ್ರಾಟ್ : ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಹಾಗೂ ಬಳಿಕ ಗುರು-ಪುಂಗವರ ವಿಶೇಷ ಹಕ್ಕೇ ಆಗಿತ್ತು.-ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸುಮೇರ-ಅಸ್ಸೀರಿಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಯುರೋಪಿನಲ್ಲೂ, ರಾಜಪಟ್ಟಕ್ಕೆ, ಗುರು-ಪೀಠಕ್ಕೆ ಇಂತಹ 'ಕಸಿ' ಮಾಡಿದ ಸಂತತಿಯೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಎಂಬ ನಂಬುಗೆಯೂ ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿತ್ತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು, 'ಸಹ ಯಜ್ಞಾಃ ಪ್ರಜಾಃ' ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಪ್ರಾಚೀನ ನಡೆವಳಿಯನ್ನು ಕೇವಲ 'ಸುಫಲೀಕರಣ' ಸಂಪ್ರದಾಯ (Fertility cult) ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಈ ನಡೆವಳಿಯೊಳಗಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಮೌಲಿಕ ಸತ್ಯಾಂಶವು ಕಣ್ಣಳತೆ ಯಲ್ಲಿ ಬರದೆ, ಹೊರಗೇ ಉಳಿಯುತ್ತಿದೆ.

ಆಧುನಿಕ 'ಸುಪ್ರಜಾ-ಜನನ'ಶಾಸ್ತ್ರ (Eugenics) ಎಂದು ಹೇಳ ಲಾಗುವ ಈ ವಿಚಾರದ ಬೇರುಗಳು, 'ಸುಫಲೀಕರಣ' ಸಂಪ್ರದಾಯ ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುವ ಪಂಥದಲ್ಲಿಯೇ ಉಂಟು. ಈ ಸಂ-ಗತಿ, ಋಗ್ವೇದದ ಪರಿಭಾಷೆ ಯಲ್ಲಿ ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತಿದೆ. 'ಅದಿತಿ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ದೇವಾರ್ಜಿತ 'ಕಂ'=ಕನ್ಯಾಮಣಿ (ನಾರ :) ಅಪ-ಪುತ್ರಿ ವಸಿಷ್ಠ, ಅಗಸ್ತ್ಯರಂತಹ ಅಮೋಘ ಪವಾಡ ಶಕ್ತಿಯ ಯಾತು-ಪತಿಗೆ ಜನ್ಮಕೊಟ್ಟ 'ದೇವಜನನಿ'ಯೆ ಅಲ್ಲವೆ ? ಪುರೂ-ರವ-ಊರ್ವಶೀ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೇ. ಭಾರತೀಯ ಅರಸು ಕುಲ ಅಂಕುರಿಸಿದ್ದು; ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದುದು ಪ್ಲೇಟೋನ 'ರಿಪಬ್ಲಿಕ್' ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಆದರ್ಶ ರಾಜ್ಯದ ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪನೆ (Concept) ವಿವರಿಸುವಾಗ, ಅಲ್ಲಿ 'ಸುಪ್ರಜಾ ನಿರ್ಮಾಣ'ದ ಒಂದು ಯೋಜನೆಯನ್ನು (plan) ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಪ್ಲೇಟೊ. ವಿರಾಗಿಗಳೂ ಅನಿಕೇತರೂ ಧನಕನಕದ ಬೆಂಬತ್ತಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡುತ್ತಿರದವರು, ಸ್ಥಿರ ಮತಿಗಳು, ಸಂಯಮಿಗಳು ಆದ ಲೋಕ-ಹಿತೈಷೀ ವಿರಕ್ತರಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ಆದರ್ಶ ಪ್ರಜಾನಿರ್ಮಾಣದ ಯೋಜನೆಯೊಂದು ಅತ್ಯವಶ್ಯ ಎಂದು ಆ ಮಹಾ ಮೇಧಾವಿ ತತ್ತ್ವಜ್ಞನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವಿಚಾರವು ಪ್ಲೇಟೊ

ನಿಗೇ ಹೊಳೆದ ಅಥವಾ ಅವನೇ ಮೊದಲಬಾರಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದನೆಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ, ಹಿಂದಿನ ನಡೆವಳಿಯ–ಶ್ರದ್ಧೆಯ ನೂತನೀಕರಣವಿದು; ಪ್ಲೇಟೋನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರೊಳಗಿನ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ, ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಅವನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರಾರ್ಹವೆನಿಸುವಂತೆ ಸುಂದರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವುದನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ಸಂಶೋಧಕರು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ, ಪ್ಲೇಟೋನ ಈ ವಿಚಾರ : Old wine in a new botle ಆಗಿದೆ ಎಂದು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಭಾರತೀಯ 'ನಿಯೋಗ'ವು ಪ್ಲೇಟೊ ಹೇಳಿರುವ 'ದೇವಜನ' ನಿರ್ಮಾಣದ ತಂತ್ರವೇ ಆಗಿದೆ.

ಅಂದು ರಾಜನ 'ಚಕ್ರವರ್ತಿ' ಪಟ್ಟ, **ತಲೆಯೊಳು. ವಸಿಷ್ಠ (=ವಸು**ಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ) ಎಂಬ ನಾಮಧಾರಣ ಮಾಡಿದ ಗುರುವಿನ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ ! 'ನಾಲಗೆ' (=ನಾಳಿ) ಪ್ರಧಾನಾಂಗವಾಗಿ ಸರ್ಪಶಕ್ತಿ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ ! ಇದೇ 'ಏಕೇಷ'ವಾಗುತ್ತದೆ; ನರ–ರಥ, ಯಮುನತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ವ **ವಾಕ್** (: ಅತ್ರಿ, ಬೃ, ಉಪನಿಷತ್)**ಶಕ್ತಿಯು ನಾಳಿ** ! ಶಿರಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ **ಸಹಸ್ರಾರ** (:ಮಿದುಳು ಬುದ್ಧಿಯ ಸ್ಥಾನ) : ಪುಂಡರೀಕ ಕಮಲವಾಗಿ, ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರ = ಸರ್ಪ (= ಪ್ರಧಾನಾಂಗ) = ದೇಹಕುಂಡಸ್ಥ ಸರ್ಪ ಮೇಲೆದ್ದು **ತಲೆಯೇ ಸರ್ಪದ 'ಪುರ'ವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ** – ಯೋಗ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ! ಹೀಗೆ ಭಾರತೀಯ ಜನಗಣದ 'ಗಣ–ಪತಿ' : ಗುರುವರ್ಗ, 'ದೇವಜನ(ಸ)' ಸರ್ಪವಿದ್ಯಾ ಪರಿಣತರಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಯೋಗದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡುವ 'ನಾಥ' ಸಿದ್ಧರು, ಸಿದ್ಧನಾಥರು ಆಗಿ ಭಾರತ ಮಾತೆಯ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಅಮರವಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗುರು ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಾಗುತ್ತವೆ : ಎಲ್ಲರೂ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥೀಯರು, ಪರಲೋಕನಿಷ್ಠರೇ. ಆದರೂ ಈಶೋಪನಿಷತ್ತು ಹೇಳುವಂತೆ ಕೆಲರು 'ಸಂಭೂತಿ'(Becoming)ಶಕ್ತಿ ಉಪಾಸಕರು. ಇನ್ನು ೨) ಕೆಲರು ಅ-ಸಂಭೂತಿಯನ್ನು ಎಂದರೆ ನಿತ್ಯ ಅ-ಭು(Being)ಶಕ್ತಿ ಉಪಾಸಕರು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡನೆಯ ಪಂಥೀಯ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಭಾವವೇ ವಿಶೇಷವಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವೆ ಇದೆ; ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಸಂಭೂತಿ ಉಪಾಸಕ ಪಂಥದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ವೈಭವಶಾಲೀ ಪಿರಾಮಿಡ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಆದರೆ 'ರಾ–ಕಾ' ಶಕ್ತಿ, ಸಾರ್ವಭೌಮ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಹೊರಸನಿಗೇ ಉಳಿಯಿತೆ, ಪಿಂಡ

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ನ್ಯಾಯದಿಂದ, ಪ್ರತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ 'ಪರಬ್ರಹ್ಮ'ನಾಗುವ ದಾರಿಗೆ ಹೊರಟದ್ದು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಹ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೂ 'ರಾ-ಕಾ' ಉಪಾಸನೆ, **ಕಂ ಸು-ಖಂ ಮಾರ್ಗವೇ** ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆ ಫ್ರಾಂಕ್‌ಫೋರ್ಟ್ ಸೂಚಿಸಿದ್ದು ಹೀಗೆ :

The priesthood of Egypt was still growing in power and control, and demanded blind conformance to the system that gave the temples power and control, individual man was cought in a strait jacket of rites and obligations and his only comfort lay in soothing words and distant promises . He turned from a lusty appreciation of this life to means of escape from his life (B. Ph. P. 129)

ಬಳಿಕ 'ಕ' ದೈವತದೊಡನೆ, ದೇಹ ದಹನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ನಿರಾಶಾಮಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ. (P. 112) 'Ra-is-my-Ka'; 'Ptah is-my-Ka' ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಮಾತುಗಳು ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ '**ರಾ, ಕಾ**' ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅದೆಷ್ಟು ಮೂಲ ದೃಢವಾಯ್ತು, ಎಂಬುದನ್ನು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಿವೆ. (P. 107).

'ಏಕಂ' ಸಂತ ತತ್ತ್ವವನ್ನು, ಅನೃತತತ್ತ್ವ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನ ಪಿತ್ತತಲೆಗೇರಿ ಶಪಿಸಿದ್ದರ ವಿಚಾರ ಬಂದಿದೆ (ಪು.೪೫೩-೫೫). **'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪದ 'ಸತ್ಯ' ಸತ್ಯವೇ ಅಲ್ಲ;** ಇದು **'ಅನೃತ'** ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ವೈಚಾರಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯು ಋಗ್ವೇದ ಪಾಠವು ಬೇರೊಂದು ಇರಬೇಕೆಂದು ಧ್ವನಿತ ಪಡಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉಂಟು.(ಪು.೧೪,೭೧,೭೪,೭೭,೮೨ ಮುಂ) **'ಏಕಂ'**ಇದು ಸತ್-ಸತ್ಯವೇ ಅಲ್ಲ, ಎನ್ನಲು ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ನಿಜವಾಗಿ ಈ **'ಏಕಂ'** ಅರ್ಥವಿಹೀನ, **'ಏಕ'** (೧) ಈ ಸಂಖ್ಯೆತನ್ನ ಹಿಂದೆ O(ಶೂನ್ಯ)ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಮುಂದಿನ ಕ್ರಮಾಂಕ (೨, ೩)

ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಏನೂ ಹಿಂದಿಲ್ಲ; ಮುಂದೆಯೂ ಇಲ್ಲ! ಇಂತಹ '**ಏಕಂ**' ಎಂಬುದು **ಜಾದು < ಯಾತು** (magic) ಸಂಖ್ಯೆ. ಇದು ಯಾತು ಇದ್ದುದೂ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ; **ಸ್ತ್ರೀ+ಪುರುಷ ಈ ಎರಡು ಶಕ್ತಿಗಳ ಏಕಾತ್ಮಕ ಆದರ್ಶ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು :** (ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತೌ) **ಜಗತಃ ಪಿತರೌ ಈ ದ್ವಿವಚನವನ್ನು ಏಕವಚನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಂಬಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಮೋಸವಿದೆ!** ಮಾತಿನ ಈ ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆಯು ಇಂದಿನ ಋಗ್ವೇದ ಪಾಠದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ಮರಿಗಳಾದ ಉಪನಿಷತ್ತು, ಪಂಚಮ ವೇದ : ಮಹಾಭಾರತ, ವಾಲ್ಮೀಕೀ ಕೃತ ರಾಮಾಯಣ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅಹಿಮಾಯಾ ಸಂಮೋಹಕತೆ, ಜನ್ಮತಃ ಮನುಜರಲ್ಲಿರುವ ಸಮಾಜ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಪರ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೇ ವಿಕೃತಗೊಳಿಸಿ. ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಮೋಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಿಯದೆಂಬ ಮೃತ್ಯುಪೂಜೆಗೆ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಿದೆ!

ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಎಟಕದ್ದನ್ನು–ವಿಶ್ವಸ್ಥ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗದನ್ನು 'ಸತ್ಯ' ಎಂದು ಪೂಜಿಸುವಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಜೀವನಕ್ಕೇ ಗಂಡಾಂತರವಿದೆ. ಸತ್ಯವೇ ದೇವರು: ದೇವರೇ ಸತ್ಯ ಎಂದರೇನು? ವಿಶ್ವಸ್ಥನಿಯಮ : ಋತ; ಭೌತಸ್ವರೂಪದ ನಿಯಮರೂಪ ಈ ಋತವು ಪ್ರಕೃತಿಧರ್ಮ ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುತ್ತವೆ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಯ : ಆಚಾರದ–ವಿಚಾರ ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯ ಅರ್ಥವೂ: ನಿಯಮಾನುಸಾರಿಯೇ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಋತ : ಸತ್ಯ. ಆದರೆ ಸಮಷ್ಟಿಯು ಆಚರಿಸುವ 'ಸಮಯ' ಋತಾಧಿಷ್ಠಿತ ಆಕೃತಿಯಾಗಿರದ ಅನುಭವವು, ಸಮಕಾಲೀನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಗಳ ಮೂಲಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬರತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಇದು 'ಸಮಯ'ವು ಬದಲಾಗುವ ಹೊತ್ತು ಬಂದುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಜೀವನವು ಒಂದು ಪ್ರಯೋಗ : ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಸಮಷ್ಟಿಸ್ವರೂಪದ ಸಹಜೀವನಕ್ಕೆ 'ಸಂಗಚ್ಛಧ್ವಂ' ಸ್ವರೂಪದ ಇರವಿಗೆ—ಪೋಷಕವಾಗುವ ಆ 'ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಮಯಸ್ಥ' ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ, ಋತಾಧಿಷ್ಠಿತ ಸತ್ಯದ ಸೂಚಕ ಪ್ರಜ್ಞಾವಿಕಾಸದೊಡನೆ, ಅಂದಿನ ಸಮಯ: ಆಚಾರ ಮಾರ್ಪಡಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.ಆದರೆ ಏಕಂ: ಭೂಮಿಕೆಗೇ ಅಂಟಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಅದು ಪ್ರಳಯಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಣವಾಗದೆ ಇರದು.

'ಏಕಂ' : ಸತ್ ಇದು ಆಪ : ರಸ : ರೇತ ಸತ್ಯ. ಜೀವನ–ಮರಣದ–ಬೀಜವೃಕ್ಷ ನ್ಯಾಯದ-ವಿಷಚಕ್ರ; **ವಿಷೂಚೀಗತಿ;** ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯ ಋತ :

ಸತ್ಯದಂತೆ. ಇನ್ನೂ ಉಳಿದಿರುವ ಕೆಲವೊಂದು ಮೌಲಿಕ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ '**ಸಧ್ರೀಚೀ**'**ಗತಿ,** ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಒಂದು. ವಿಷೂಚಿ, ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಗಳ ಚಕ್ರನೇಮಿಕ್ರಮ ವಿಚಾರ ಪದ್ಧತಿ. ಆದರೆ ಸಧ್ರೀಚೀಗತಿಯು ಗುರಿಯತ್ತ ಹೊರಟ ಜೀವನ ರೀತಿಗೆ ಸಂಬದ್ಧವಿದೆ. ವಿಷೂಚೀಗತಿಗೆ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ : ಗುರಿ, ನಿಯಮ ಯಾವುದೂ ಬೇಕಿಲ್ಲ! ಅದು ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವೈರ ಸರ್ಪ : ವೃತ್ರಶಕ್ತಿ. ಆದರೆ ಸಧ್ರೀಚೀ ಗತಿಯು ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹಿಡಿಯದೆ ಇದ್ದರೆ, ವಿಕಸನದ ಕಡೆಗಿನ ವಿಶ್ವದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ (: expanding universe) ಅರ್ಥವೇ ಆಗಲಾರದು. ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಸಧ್ರೀಚೀಗತಿಯ ಆಗಾಮೀ ಅರ್ಥ : ನಿಯಮವನ್ನು ಅರಿತು, ಬಾಳಿನೊಳಗಿನ ಅರ್ಥ : ಮೂಲ್ಯ : ಸೌಂದರ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಬಾಳ ಹಗಲನ್ನು ಇರುಳು ಆಗಿಸಲು, ಅಂಕುಡೊಂಕು ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಒಳನುಗ್ಗಿಬರುವ ವೃತ್ರ : ಅಹಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯಲು ಜಾಗೃತ ಪ್ರಜ್ಞರಾಗಿರಲು ಪ್ರೇರಿಸುವ ಮನು–ಜನ ಅಂತಃಶಕ್ತಿಯೆ ವೃತ್ರಘ್ನ ಇಂದ್ರಶಕ್ತಿ. ಆದರೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆಂದು ಮುಂದಾಗುವ ಮಹಾವೀರ ನಪೋಲಿಯನ್, ತಾನೇ ಪಟ್ಟ–ಭೋಗಕ್ಕೆ ಮನಸೋಲುವುದು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದ ವಿಶ್ವಸ್ತನಿಧಿ ತನ್ನ ಸಂತಾನದ ಕೈಯಲ್ಲೇ ಉಳಿಯಲೆಂದು ಹೊಂಚುಹಾಕುವುದು : Careerist ಆಗುವುದು, ಇದು ಅಹಿಜಿತ್. ವೃತ್ರಘ್ನ ಇಂದ್ರನೇ ಭೋಗಿ=(ಸರ್ಪ) =ವೃತ್ರನಾದಂತೆ ! ಹವ್ಯವಾಹನ ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿಯು, ಅಪಾಂನಪಾತ್ ಸ್ವಯಂಭೂ ಸ್ಕಂಭದೇವನಾದಂತೆ ! ಅರ್ಥ : ನಿಯಮ; ಸೌಂದರ್ಯ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವ ಸವಿತೃವು 'ಕ' ದೇವತಾ ಪ್ರಜಾಪತಿ =ಪ್ರಸವಿತಾ ದೇವನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಂತೆ ! ಆಗ ಸೂರ್ಯ=ಸರ್ಪ ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ. 'ವೃತ್ರಾತ್ ಜಾತೋ ದಿವಾಕರಃ' ಎಂಬ ಅಥರ್ವವೇದಿಯ ಯಾತು : **ಭಾಸಾಮತೀ** ಪ್ರಯೋಗ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನವಾಗಿ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ, ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ. ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಬೇಕಿಲ್ಲ.

ಚಂದ್ರವಾರ, ಹೋಲಿಕಾಪರ್ವ (೨೩-೩-೭೦)

ವಿಷಯ ಸೂಚಿ

(ಟಿಪ್ಪಣಿಯೊಡನೆ)

ದೈವತ ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತ

I

ಆಪ : ರಸ : ಸಲಿಲತತ್ತ್ವದ ಪಾತಳಿಯ ಸಂಕೇತಗಳು

[ನಾಗ–ತತ್‌ತ್ವ ವಿಶ್ವಸರ್‌ಜಕ ಶಕ್ತಿ; ವಿಶ್ವರೂಪ ಶಕ್ತಿ. ಇದು **ಯಥಾ–ಕಾಮ** ವಿಹೆ ರಿಸುವ '**ಏಕಂ :**' **ತತ್ ಸ್ವರೂಪದ ಮೂಲ ಶಕ್ತಿ;** ಈ ಏಕಾಂತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ತಳಹದಿಯು ಈ ದೈವತದ ಲೀಲಾವಿಲಾಸಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅಸಂಗತಿ–ಅಸಂಬದ್ಧತೆ ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಮಾತಿಗೆ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಬೇಕಾದ ರೂಪ ಆಕೃತಿಯಾಗಬಲ್ಲ ಹುಟ್ಟುಶಕ್ತಿಯು ಈ ನಾಗ ತತ್ತ್ವವು, ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ, ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗಿ ಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅದು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗೀ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ವೇದಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಈ ಶಕ್ತಿಯ ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ, ನಿಶ್ಚಿತ, ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಲಿಂಗ–ವಚನ–ವಿಭಕ್ತಿಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆ ವ್ಯರ್ಥ; ಉದಾ : 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ **ಸೂರ್ಯೋ** ವಾ', ಇಲ್ಲಿ 'ಸೂರ್ಯ' ಯಾವಲಿಂಗೀ ಸಂಕೇತ ? ವಾಕ್ : ಅದಿತಿಯನ್ನು ಅತ್ರಿ, ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅತ್ರಿನ್ ಉಭಯಲಿಂಗ **ಸೂ**ಚಕವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದಿತಿ, ಇಳಾ ಉಭಯಲಿಂಗಿಯೆಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅನು ಕೂಲತೆಯಂತೆ ಲಿಂಗ ಬದಲಾಗಬಹುದು. ಮೋಹಿನೀರಾಜ : ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರದ ಲಿಂಗ ಯಾವುದು ? ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ, ಸ–ಜೀವ ಮತ್ತು ನಿರ್–ಜೀವ ಎಂಬ ತಾರತಮ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನದ ಲಕ್ಷಣ : ದ್ವಿಪಾದ ಜೀವಿ, ಚತುಷ್ಪಾದ **ಪ್ರಾ**ಣಿ, ಅ-ಪಾದ ಸರೀಸೃಪ ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿಯ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ತತ್ತ್ವ: 'ವಿಭಾಂಡಕ'ನೆಂಬ ಮುನಿಪುತ್ರ, 'ಶೃಂಗಿ' ಮುನಿ (:ಮೃಗ : ಕೇಶಿ, 'ಕೊಂಬಿ'ನ ಸರ್ಪವೂ) ಇದ್ದನೆಂಬ ಹಾಗಿನ ವರ್ಣನೆ, 'ಹಂಸ'–ಪರಮ ಹಂಸ ವಾಗಬಲ್ಲದು; ಉಂಟು, ಉಂಟಿನ ದ್ರುವರೂಪ, ವಾಯುರೂಪ ಹಾಗೂ ಘನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲ; ದ್ಯಾವಾ–ಭೂಮೀಗಳ ಏಕಾತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ : ತಮಃ ಆಸೀತ್ ತಮಸಾಗೂಳ್ಹಂ, ಅನುಭಾವದಲ್ಲಿ : ದೇಹಸ್ಥ '**ಕಂ**' ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥ '**ಖಂ**' ಆಗುವ ಆ **ಸು**–ಖಂ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ— ಸೋಮ = ರಸ = ಚಂದ್ರ = ಮಹಿಷ = ಮೃಗ ! 'ಪವಿತ್ರ' **ಮುಖದಿಂದ** ಒಳಸೇರಿದ **ಸೋಮ–ರಸ** = 'ಸೋಮ' = ಉಮಯಾ ಸಹಿತಃ ಸೋಮ; ಎಂದರೆ ಇದು ಏಕಾತ್ಮಕ : '**ಏಕಂ**' ಸ್ವರೂಪದ ಮಾತಾ–ಪಿತರೌ, ಉಭಯಲಿಂಗೀ ಶಕ್ತಿಯಾಯ್ತು । ಸೋಮನನ್ನು

'ಪವಮಾನ' = ಸೋಮ ಎಂಬುದುಂಟು. ಪವಮಾನ : ಗಾಳಿ ! ಹನೂಮಾನ್ ! 'ಮಾತರಿಶ್ವನ್' (ತಾಯ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಡಿಸುವ ತತ್ತ್ವ : ಅಗ್ನಿ ಸರ್ಪ ತತ್ತ್ವವೂ ನಿಜ !) ಅಪಾಂ- ನಪಾತ್ = ತನೂ-ನಪಾತ್ ಮಲ್ಲಿಕಾ - ಅರ್ಜುನ (: ಪುಂಡರೀಕ) ಶಿಖರದ ಭ್ರಮರಾಂಬಾ ಶಕ್ತಿ ಎಂದರೂ ಅಥವಾ ಕದಳೀ ವನ = ರಂಭ-ರಂಭಾ ಶಕ್ತಿಯೋಗ ತೀರ್ಥ; ಕ್ಷೇತ್ರವು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಸೂಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಉಂಟು.

ಹೀಗೆ, ಈ 'ಏಕಂ' ಸಂತ: ಆ-ಭು ಸಂ-ಭವಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಹಗಲು, ಎಲ್ಲಿ ? ರಾತ್ರಿ ಎಲ್ಲಿ ? ಆದಕಾರಣ ಹಗಲು = ರಾತ್ರಿ ! ಜನ್ಮದ ಬೆಂಬತ್ತಿಯೇ ಮೃತ್ಯು ಇರುವುದರಿಂದ ಹುಟ್ಟು ಸಾವು ಅವಳಿ ಕೂಸು. ಈ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ಎಂಬುದು ಮಾಯೆ = ಬಯಲು! ಹುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾವೊ ? ಸಾವಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟೊ ? ಬಯಲು ಆಲಯದೊಳಗೊ ? ಆಲಯವು ಬಯಲೊಳಗೊ ? ಅಥವಾ ಇವೆರಡರ ಹೊರಗಣ ಆ-ಭು = ದೊಳಗೊ-ಎಂದರೆ ನಿನ್ನೊಳಗೊ ? ನಿನ್ನೆ → ಇಂದು → ನಾಳೆಗಳು ಮಾನವ ಕಲ್ಪಿತ ! ಅರ್ಥಾತ್ ಸಂಭ್ರಮಕಾರಕ ! ಆದಕಾರಣ, ಈ ವಿಶ್ವವೇ ಸ್ವಪ್ನಸದೃಶ ಮಾಯಾ ಪ್ರಪಂಚ : 'ದರ್ಪಣ-ದೃಶ್ಯಮಾನ ನಗರೀ' ಸ್ವರೂಪದ ವಿಶ್ವದ ಈ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿ, ಹುಟ್ಟು-ಸಾವು. ಸತ್ಯ-ಅಸತ್ಯ, ನೀತಿ-ಅನೀತಿ ಈ ಬಗೆಯ ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿನಿಲ್ಲಲು ಆಗದವರಿಗೆ, **ದ್ವಂದ್ವಾತೀತ, ತ್ರಿಗುಣರಹಿತ ಭೂಮಿಕೆಯ ಮೇಲಿನ ಸಮ್ರಾಟ್ 'ಚಕ್ರ'ವರ್ತಿನ್; ಭಗ-ವನ್ ಆದಿಶೇಷನ ದರ್ಶನದ** ಅರ್ಹಂತಿಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲು ಎಂದೂ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ, ಎಂದು ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ಸಾರುತ್ತಿವೆ.

ಆದಕಾರಣ 'ನೇತಿ ನೇತಿ' ಸ್ವರೂಪದ ಈ ದ್ವೈವತದ ಸಂಕೇತ-ಸೂಚಿ ಮಾಡುವುದು ಅಶಕ್ಯ; ಅನವಶ್ಯಕ.

ಆದರೆ, ಏನೊಂದೂ ಆಕೃತಿ : ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇಲ್ಲದೆ, ಏನೂ ಅರಿಕೆಗೇ ಬರಲಾರದು ! ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ, ಸೂಚಿಸು ಈ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಯತ್ನ. ಆದರೂ, ಕೊನೆಗೆ, ಈ 'ಭಾಷಾ ಸೂತಕ' ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ 'ಗುರೋಸ್ತು ಮೌನಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಶಿಷ್ಯಾಃ ತು ಛಿನ್ನ ಸಂಶಯಃ' ಎಂಬ ಮೌನೇಯ ಕೇಶೀ ಪುರುಷ : ಯತಿ ಪಂಥೀಯ ಈ ಮಹಾವಾಕ್ಯವೇ ಒಂದು ತಾರಕ ಮಂತ್ರ]

ಅಕ್ಷ—ಕಣ್, ಕಣ್ಣು–ಗಣ್ಣು, ಚಕ್ರ, ಮಂಡಲ, ತ್ರ್ಯಂಬಕ ನೋಡು
= ಪುರುಷ ೩೮೩
—ನಾನಾರ್ಥಗಳು ೩೮೪
—ಅಚ್ಚು, ಇರಸು, ಗಣೆ...ಸರ್ಪ! ೩೮೪
ಗೋ—O—ಅಕ್ಷ, ಕಂಡಿ, ಬಿಂಡಿ ೩೮೪
—ಮಂಡಲೇ ಪುರುಷ ಹೋ.
—ರಥ (ದೇಹ)ದ ಅಂಗ ೩೮೪
—ಏಕಾಕ್ಷ = ಸರ್ಪ ೩೮೭
—ಈ ಅಕ್ಷ : ಏಕ-ಪಾತ್, ಭುಜ-ಗ; (ಬಲಿಷ್ಠ) ಬಾಹು, ಊರು, (ಊರು–ವಶೀ = ಉರ್ವಶೀ ?)
= ಚಕ್ರ ೩೮೮
—ಮತ್ತು ಕಣ್ಣು, ವಿಭಿನ್ನ-ಭಾಷಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಕೃತಿ ಸೂಚಕ ೩೯೦
—(ಪ್ರಕಾಶ–) ಕಿರಣ = ಶಲಾಕೆ, ರಶ್ಮಿ–ರಶನ ನೋಡು
ಶಲಾಕಾ ಪುರುಷ = ಗಣೆ ಪುಂಡ ರೀಕ–ಅಕ್ಷ = ಪುಂಡರೀಕ (= ಸಲಿಲ) –ಅಕ್ಷ = ಕಮಲ ಜ್ಯೋತಿ (ಜ್ವಾಲೆ) = ಸಲಿಲೇತಿಷ್ಠನ್ ಸ್ತಂಭ–ಜ್ವಾಲೆ = ಪುಷ್ಕರಿಣೀ (ಅಂತರಿಕ್ಷ)ಮಧ್ಯ ದೀಪಸ್ತಂಭ = ಜ್ಯೋತಿಃ ಲಿಂಗ ಅಥವಾ ಲಿಂಗ–ಜ್ಯೋತಿ = 'ಕಂ' ಗರ್ಭದೇವನ ಹಿರಣ್ಯ–ಜರತಜ್ಯೋತಿ, ಹಿರಣ್ಯ–ಸಂದೃಕ್ ನೋಡು ೫೭೮
ಅಕ್ಷ = ಕಮಲಸ್ಥ ಜ್ಯೋತಿ ಜ್ವಾಲೆ ಗೋ –ಅಕ್ಷ = ಕಂಡಿಯೊಳಗಿಂದ ಬರುವ ಶಲಾಕಾ; ಪುಂಡರಿಕ ದೀಪಸ್ತಂಭ : ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗ = ಲಿಂಗ –ಜ್ಯೋತಿ ಶಲಾಕಾ = ಪುರುಷ = ಗಣೆ !
ರಥಾಂಗ, ಚಕ್ರವಾಕ ನೋಡು–(ರಥ = ದೇಹ) ಅಂಗನಾ ಹೋ-
—ಸ್ಪರ್ಶಜ್ಞಾನಜನ್ಯಕಣ್ಣು ೩೯೨
—ದ್ಯೂತ ನಿಂದ್ಯವೊ ? ೪೧೧;
ಯಕ್ಷಪರ್ವ ನೋಡು ೪೦೮—
—ರಾತ್ರಿಯ ಕ್ರೀಡೆ ೪೧೨— ,
ನೆತ್ತ > ಲೆತ್ತ ನೋಡು.

ಅ-ಕ್ಷ (ಕ್ಷಯ ರಹಿತ) = ಧ್ರುವ(ಬಿಂದು: ಛಿದ್ರ ?)ನಕ್ಷತ್ರ, ಸ್ಥಿರವಾದ ಅಚ್ಚು ೩೪೯; ಏಕಾಕ್ಷ = ಸಿದ್ಧರು ನೋಡಿ ಅ–ಕ್ಷತ ಹೋ.
ದಿವ್ಯ–ಅಕ್ಷ = ಹಣೆಗಣ್ಣು ಅಥವಾ ಭ್ರೂಮಧ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯ ಸಿದ್ಧಿ
ರುದ್ರ– ಅಕ್ಷ ಭಾಲಾಕ್ಷ; ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವ ಮಣಿ = ಸರೀಮಣಿ (ಮಾತರಿ–ಶ್ವನ್ = ಆಭು, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ತಲೆಮಣಿ ಹೋ-)
ಗೋ–ಅಕ್ಷ (ಅಂತರಿಕಸ್ಥ = ಸಲಿಲಸ್ಥ ಸರ್ಪ : ಆಭು : ಚಂದ್ರ
—ಸರ್ಪ : ಸರ್ಪಾಕ್ಷ : ಪ್ರಸವಿತಾ ಜನಾನಾಂ; ಅರ್ಣವಃ
(O) ಸೂರ್ಯ ೫೫೭: ಮಂಡಲ ನೋ. ೫೭೧
—ಸ್ಪರ್ಶಜನ್ಯ ಸಂವೇದನಾ

ಮೂಲಕ (ಜ್ಞಾನ:)ದೃಷ್ಟಿ
—ಮತ್ತು ನಯನ ಭಿನ್ನಪಾತಳಿಯ
ದೃಷ್ಟಿ ಭಿನ್ನ. ನೋಡು–ಅಪೋ
ಜ್ಯೋತಿ

ಅಧಿ— = ಮೇಲಿರುವ ಅಕ್ಷ, ಅಧಿ +
(ಸಲಿಲೇ) ವೇತಸ, ಸ್ಕಂಭ
ಅಧಿ ಅಕ್ಷ = ಪುಂಡರೀಕ + ಅಕ್ಷ
ಪದ್ಮ + ಅಕ್ಷ, = ಸಲಿಲಸ್ಥ ಅಕ್ಷ
(ಸ್ತಂಭ = ಸ್ಕಂಭ)

ಅಧ್ಯಕ್ಷ = ಕೋಲು (ಅಕ್ಷ)ಕಾರ =
ದಂಡಿ = ದಂಡ–ಧಾರಿ = ದಂಡ
ನಾಯಕ; ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕ
(ಅಧಿ + ಅಕ್ಷ), ಪರಾಶರಹೋ,
ವಿಶ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷ ೫೮೧

ಅಂಗ (ಅಜ್-ಅಂಕಣ)
ರಥ— = ಚಕ್ರವಾಕ (ಯುಗ–
ಲ) ನೋಡು
—ಅಕ್ಷ, ಬಾಹು, ದಂಡ, ಭುಜ,
ಊರು, ದಂತ, ಸೊಂಡೆ, ಹನೂ,
ಶೃಂಗ
ಪ್ರಧಾನ – ಅಂಗ : ಅಕ್ಷ
ಉತ್ತಮ – ಅಂಗ (ಶೀರ್ಷ)
— ನಾ (ಅಂಕನ–ಸ್ಥಳ)

ಅಂ`ರ ಅಂಗೀರ(ಸ): ಅಂಗಾನಾಂ ರಸ:
ಆಪ : ರಸ = ರೇತ, ಈ ಅರ್ಥದ
ನಾಮಧಾರಿ ಋಷಿ, ಜಾತವೇದ
ಹವ್ಯವಾಹನ ರೂಪದ ಮೂಲ
ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕನಿರಲಾರ. ಅಥರ್ವಾಂ
ಗಿರಸ ಅಥವಾ ಭೃಗ್ವಂಗಿರಸವೇದದ
= ಅಥರ್ವವೇದಕ್ಕೆ ಹೆಸರು ತಂದ
ಯಾತು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸೇತಾರ;
ಅಗ್ನಿ ನೋ.

ಅಗ್ನಿ —(ಆಪ : ರಸ ಸ್ವರೂಪಿ) (ಅತ್ರಿ,
ಅದಿತಿ ನೋಡು)
— ಚಾಂದ್ರ ತತ್ತ್ವ : ರಾತ್ರಿಯ
ಅಗ್ನಿ ೫೫೬; ೫೬೨
—ರಂ ಬೀಜಾಕ್ಷರ ೫೫೫;
—ಕಂ : ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ಶಕ್ತಿ ೫೫೮
—ಕಾಲೀ–ಕರಾಳೀ ಶಕ್ತಿ ೧೯೯;
೫೬೦
ಆಪ : ರಸ : ಸಲಿಲಸ್ಥ ಅಗ್ನಿ =
ಅಪಾಂನಪ್ತ್ರ ೫೬೩
—ರುದ್ರ; ವಿಷ್ಣು ೫೬೩–೬೪
-ಅತ್ರಿ = ಅದಿತಿ ಸ್ವರೂಪ
ಸರ್ವಭಕ್ಷಕ } ೫೭೩
—ಶರೀರಸ್ಥ ಹಸಿವು (: ಕಾವು)
ಜಠರಾಗ್ನಿ = ಜೀವನ ಪೋಷಕನೂ
ಸರಿ; ಸಂಹಾರಕನೂ ಸರಿ. ೬೩
—ಕಂ–ದರ್ಪ = ಕಾಮ = ಜಿದೆ
= Heat
ಕಂ = ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ನೋಡು
ಪಯಸ್ವಾನ್ ಅಗ್ನಿ; ೫೨೫;
(ಚಂದ್ರಾ : ಆಪಃ :)
—ಪ್ರಾಣಿ–ವನಸ್ಪತಿಗಳ ಸೃಜನಕ್ಕೆ
ಕಾರಣವಾಗುವ ಉಷ್ಣತೆ(: ಚಾಂದ್ರ
ಶಕ್ತಿ)
—ಗೌತಮ : ಅಗ್ನಿ : ಯುವ–
ಯುವತಿಯರೊಳಗಿನ ವೀರ್ಯಶಕ್ತಿ :
'ಗರ್ಭಂದಧಾನಾ :' ೫೫೭
—Vestal fire (ಕೌಮಾರ್ಯ)

—ಅಂಗಾನಾಂ ರಸಃ = ಅಂಗಿರಸಃ (ಛಾಂ–೧-೩-೮) ೫೧೪. ಯುರೋ ಭಾರತೀಯ ಅಗ್ನಿ = ignis. ಮತ್ತು ಈ ರಸಸ್ವರೂಪೀ 'ಅಗ್ನಿ' ಒಂದೇ ಪಾತಳಿಯ ತತ್ತ್ವವಲ್ಲ; ಹವ್ಯಾವಾಹನ, ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿ, ಈ 'ಅಂಗಿರಸ' ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ತೀರ ಭಿನ್ನ–ಹವ್ಯವಾಹನ ಅಗ್ನಿ–ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅಂಗಿರ. ಆಂಗಿರ (ಸ)ರೂ ಭೃಗುಗಳಂತೆ ರಸ ಪಂಥೀಯರಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ)

— 'ಅಪ'ದೊಳಗಿನ 'ನಪ್ತೃ'= ಅಪಾಂನಪ್ತೃ = ಅಗ್ನಿ ಇವನು ಮೀನು, ಆಮೆ, ಹಂದಿ, ಕತ್ತೆ, ಕುದುರೆ,ಕೋಣ,ಕಾಗೆ (Cronus) ಶನಿ (Saturn), ಸರ್ಪ, ಹಂಸ, ಕಪ್ಪೆ ಏನೆಲ್ಲ 'ವಿಶ್ವಾರೂಪಾಣಿ' ಆಗ ಬಲ್ಲ–೫೬೭

—ಮಾತರಿ–ಶ್ವನ್(ತಾಯ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಡಿಸುವ ಸರೀಸೃಪ) = ಆ–ಭು ಶಕ್ತಿ

—(ಅಪೋ) ವತ್ಸ (ಉಲ್ಬಸ್ಥ) = ನಪ್ತೃ ೫೬೩

—ದೇಹಸ್ಥ ಕಂ, ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥ ಖಂ, ೫೭೩–೭೫–೭೯

—ನಿತ್ಯ ತಾರುಣ್ಯದ : ಕುಮಾರೀ–ಕುಮಾರ ಶಕ್ತಿ = ವೀರ = ವೀರ್ಯ ಶಕ್ತಿ ೫೬೩

—ಕಮಲದಲ್ಲಿ ೧೧೭

—ಅದಿತಿ (ಅಪ) -ದಕ್ಷ (ಅಗ್ನಿ) = ತಾಯ್ಗಂಡ ದೈವ ; ಗೌ(ಅಪ)

–ವೃಷಭ (ಅಗ್ನಿ)

—Bull of his mother ೫೬೫

—ಯಕ್ಷ ಃ ಸರ್ಪ : ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ = ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಸೃಜನಶಕ್ತಿ ರೂಪ ಅಗ್ನಿ = ವಸು ೪೮೯. ೫೬೫-೬೬

—ಆಭು ಃ ಕುಮಾರ; ಕುಮಾರಿ

—ಶೃಂಗಿ (: ಸರ್ಪ; ಅಶ್ವ)೫೩೭

—ಓಡಿಹೋಗಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದನು ೫೨೫

—ಇಬ್ಬರು ಅಣ್ಣಂದಿರ ಕೊಲೆ

—ನ–ಚಿಕೇತನಾದನು

(ಅಶ್ವ–ತ್ಥ, ಅಹಿ-ಬುಧ್ನ್ಯ, ವನ –ಸ್ತೂಪ, ವೃಕ್ಷ–ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ, (ಅರಂ–ಣ್ಯಂ = ಅರಣ್ಯ ಹೋ.)

—ಪಕ್ಷಿ; ಸರಸ್ವನ್ ೨೬೦

ಅಜ : ಏಕಪಾತ್ ಃ ಒಂದು ಕಾಲಿನ ಮೂಲ (: ಅ–ಜ) ದೇವ, ಸ್ತಂಭ ೧೨೫–೨೮, ನಂದೀಕೋಲು ಹೋ.

= ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮೂರನೆಯ ಪಾದ ಹೋ.

= ಹೊಂತಿನ 'ಕಾಲು'

Priapus ಪೂಜೆ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ icon ೪೦೩, ೫೪೯

—ಏಕಾಕ್ಷ ೪೦೦–೦೩; ಅಕ್ಷ = ಸರ್ಪ ನೋಡು

ಅಜಾ = ಮೂಲ ಪ್ರಕೃತಿ ಅದಿತಿ– ೧೨೫

—ಚಂದ್ರ–ಮಂಡಲ ಃ ಕುಮಾರೀ (O), ೫೫೮

—ವಿಶ್ವಪ್ರಸವ ದ್ವಾರ ೫೭೧

ಆಂಬ (ಖ್), ಅಂಬು : ಇದರೊಳಗಿನ ಕ>ಕು, ಕ > ಖ ಈ ಬಗೆಯ 'ನೇತಿ ನೇತಿ ' ಅನಿಶ್ಚತತೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕ(ಂ) > ಖ, ಕು> ಕವ ಸೂಚಿ ನೋ.)

—ಅಂಕುರ[:(ಅಂ) ಕುಡಿ; ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಏಳುವ ಮೊಳಕೆ], ವಾ. ಸಂಹಿತೆಯ ಜಲವಾಚಕ ಅಂ-ಕುಪ ಹೋ.

—ಅಂ-ಕುಶ, ಕುಲಿ-ಶ (:ಕುಡು) ಹೋ. ಕು+ಲಿಶ (ಸ್ವಲ್ಪ ವಕ್ರ) ಮೋ. ವಿ. (ಕೋಶ)

ಅಂಚ (ರೋಮ)(—ಕೂಂದಲ ಕೊಂಕು ಅಭಿಪ್ರೇತವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ.)

ಅಂಜಿತ = ರಂಜಿತ = 'ಅಕ್ತಂ ಅಸುರಸ್ಯ ಮಾಯಯಾ'

ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಅಂಜನ = ರಂಜನ = ವ್ಯಂಜನ ಕ್ರಿಯೆ—ಸ್ಪರ್ಶೇಂದ್ರಿಯ ಜನ್ಯ ಸ-ರಸತೆ ಇಲ್ಲದೆ (ರೋಮ) ಅಂಚನದ ಅನುಭಾವ ಅಶಕ್ಯ. ೪೯೮.

ಅಂಜನ(= ರಂಜನ = ವ್ಯಂಜನ)— ನೀರ (ಲ)-ಅಂಜನ ನೋ.

—ಕ(ಂ)ಜ (Produced in water); ಕತ್-ಜಲ> ಕಜ್ಜಲ : ದೇವರ ನೀಲಾಂಜನ (ನೀರ) ದೀಪದ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿದ ಕಾಡಿಗೆ = 'ಅಂಜನ' ಎಂದು ಶಿಶುಗಳ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಚ್ಚುವ ವಾಡಿಕೆ; ಆದರದೇ ಚುಕ್ಕೆ ಹಣೆಗೂ ಗಲ್ಲಕ್ಕೂ ಇಡುವರು. ನೇತ್ರ ಕಟಾಕ್ಷದ ಅಂಕುಶ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸುವ ಸಾಧನ = ಸು-ಭಗವತಿಯರ ಸೌಂದರ್ಯವರ್ಧನದ ಅಲಂ-ಕರಣ ಪ್ರ; ೩೨.

'ಕಾಡಿಗೆಗಣ್ಣಿನ ಹುಡುಗಿಯು ಅವಳು '—ಕಾರಂತರ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜಾನಪದ ಗೀತದಲ್ಲೂ ಈ ಅಂಜನ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರಬಲ್ಲುದು.

—ಈ 'ಅಂಜನ' ಆಜ್ಯ(> ಆಂಜ್) ಜ್ಯೋತಿಯ 'ಕಜ್ಜಲ' ವಿರುತ್ತದೆ! ಆಜ್ಯ-ಘೃತದಲ್ಲಿ, ದಿವ್ಯ ಆಪ-ರೇತ ವರ್ಧಕ ತೇಜದಾಯಕ ಶಕ್ತಿ ಇರುವುದೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ. ನಿಯೋಗದ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆಯೆಂದು ವ್ಯಾಸನು ಮೈಗೆಲ್ಲ ಆಜ್ಯ = ಅಂಜನ ಧರಿಸಿದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ.

—ದ್ರವರೂಪ, ಋ. ವೇದದ ಅಂಜಸ್ ಸಂಕೇತದ ಪ್ರಯೋಗ ನೋ. (೧೨೪)

—ಕೂದಲಿಗೆ ಅಂಟುವ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸ್ನಿಗ್ಧದ್ರವ-ದ್ರವ್ಯ; ಇದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಮಿತ ಸ್ನಿಗ್ಧರಂಜಕ ದ್ರವ್ಯ.

ಅಂಜನಾ-(:ಅಂಜಲಿ = ನೀರಿನ ಬೊಗಸೆ); ಸ್ತ್ರೀಸೂಚಕ; ಚಿಕ್ಲೀತಾ, ಆದ್ರಾ = ಪದ್‌ಮಾ ಹೋ. ೫೦೮

—ಹನೂ-ಮಂತ (ಶಕ್ತಿ) ಜನ್ಮಸ್ಥಾನ; ಹನೂಮಾನ್, ಆ-ಹನಸ್ಯ ನೋ.

ಆಂಜನೇಯ— ಹನು-ಮಂತ ಆಂಜನೇಯನು : ಆಂಜನಾಭ್ಯಂಜನಯುಕ್ತನು ಇರಲೇಬೇಕು = ಋತಾವರೀ : ಮಧುಮತ್‌ಪಯಃ ಸ್ರವಿಸುವ ಅದಿತಿಯ ಪುತ್ರ ಮರುತ> ಮಾರುತ(ತಿ) (=ಹನೂಮಾನ್)ಇವನೂ ಸೃಜನ ಜಲವರ್ಷಕ. 'ಆದ್ರ್ಯ' = ಆಪಃರಸ ಸ್ವರೂಪಿ ದೈವತ ಸಂಕೇತವೇ ಸರಿ. ಪು. ೨೮; ೧೩೩ ಮುಂ. 'ರೋಮರೋಮಕೆ ಕೋಟಿ ಲಿಂಗಗಳು ಉದುರುವವು' ಎಂದು ಹನುಮಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಹೊಗಳಿ ಹಾಡಿರುವ ಪುರಂದರ, ಸಾಂಪ್ರದಾ--ಯಜ್ಞ-ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿಯೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಂಟು.

ಅ-ಜರ-(ಅಮರ) ಶಕ್ತಿದಾಯಕ ಕವಚ ಕುಂಡಲ. ಉತ್ತಂಕ; ಕವಚ ನೋ.

ಅಟುಂ-ಮಿಡಿನಾಗ, ಇಜಿಪ್ತಿನ ಆದಿಶೇಷ

—ರಾ-ಅಟುಂ = ಸೂರ್ಯ-ಸರ್ಪ

—Bull of his mother

—(ಪ್ರಜಾಪತಿ) : ಜೀವನ + ಮೃತ್ಯುರೂಪ ಸೂರ್ಯಾಕ್ಷ ಸರ್ಪ ೫೬೮, ೫೫೭.

ಸಮ್ರಾಟ-ರಾಜನ ಚಿಹ್ನ, ವರುಣ ನೋ. ೫೫೭.

ಅಂತರಿಕ್ಷ-ಅಂಬರ = O : ಟೊಳ್ಳು = ರೋದಸೀ = ರಜಸ್ (-ಉತ್ತಮಮ್, ದಿವ್ಯಂ ಮತ್ತು ಪಾರ್ಥಿವಂ; ರಜಸೀ) ೩೪೪, ೩೫೫.

—ಗುಂಡಿ = ಗರ್ಭ = ಗುಹಾ ೪೭೪, ೫೨೭.

—ಸಮುದ್ರ = ಅಪ್ಸು (ಅಂಭೃಣಿ) = ವಾಕ್) = ಮಧ್ಯ (ಮಾ)ಲೋಕ (ಮೂರು ಸಂಖ್ಯೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ) ೫೭೫.

—ಗೋನಾಂ ಗುಹ್ಯಂ ನಾಮ, ವಿಷ್ಣೋ ಉಪಮಂ : ಕುಮಾರ ಅಗ್ನಿ (ರುದ್ರ : ಮರುತ-ಜನಿಮ) ಸ್ಥಾನ ಋ.V ೩. ೩ ಪು. ೫೪೮.

ಅಥೇನೇ-ವಿದ್ಯಾದೇವಿ, ವೀರದೇವಿ;ತಂದೆ ಝೂಉಸನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ. Candle Light, ಸಮ, ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ೫೭೮.

ಅಂತಃಸಮುದ್ರೇ-ಅಪ್ಸು = ವಾಕ್ (ಅಂಭೃಣೀ)ಜನ್ಮ ದ್ಯೌಃಪಿತನ ಮೂರ್ಧನ್ನಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಳು. ದ್ಯೌ = ಜುಪಿಟರ್ = ಝೂಉಸ್ ಅಥೇನೇ ನೋ.

ವಾಕ್-ಜ್ಯೋತಿ; ಅಂತಃಸಮುದ್ರ = ಅಂತರಿಕ್ಷ = ಒಡಲು = ಗರ್ಭಾಗಾರಸ್ಥ 'ನಂದ' (ಆಭು) ದೀಪ. ೫೨೭, ೫೭೩, ೫೭೯.

ಅತ್ರಿ-(ಅದ್ : ತಿನ್ನು ಈ ಆಖ್ಯಾತ ಸಾಧಿತ) (ಅದಿತಿ ನೋಡು)

—ಸರ್ವಭಕ್ಷ ಅಗ್ನಿಯ ವಿಶೇಷಣ : ವಿಶಿಷ್ಟಾರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಾಗಿ ಕಲ್ಪಿತ ಸಾಂಕೇತಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿ ನಾಮದ ಋಷಿ. ಋ. ವೇದದ ೫ ನೆಯ ಮಂಡಲ ಸೂಕ್ತಗಳು ಈ ಹೆಸರಿನ

ಕವಿಯುವ; ಕತ್ತಲೆಯು ಸೂಚಕ ಒಟ್ಟು ಅರ್ಥ.

—ತುರೀಯಾವಸ್ಥೆಯ ಸ-ಚಿಕೇತ : ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞ : ದಿವ್ಯಾಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಿಯ ಋಷಿ ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ವರ್ಣನೆ = ಅದೃಶ್ಯನಾದ (ಜ್ಞಾನ) ಸೂರ್ಯನನ್ನು 'ತುರಿಯೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ' ಮರಳಿ ಪಡೆದನು.

—ಆತ್ರೇಯ ಗುರು (:ದತ್ತ) ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಉಗಮದಲ್ಲಿ (:ಶಕ್ತಿತ್ರಯದ ಮೂರ್ತಪ್ರತಿಮೆ) ಮೌನೇಯ ಕೇಶೀ ಪುರುಷ ನೋ.

—ಅವಧೂತ ಸಿದ್ಧರ ಪೀಳಿಗೆಯ ಉದ್ಗಮ ಕೇಂದ್ರ.

—ತ್ರಿಗುಣಾತೀತ, ಬಂಧಮುಕ್ತ ಜೀವನರೀತಿ (ದೀರ್ಘತಮ = ಗೌತಮ ನೋ.)

—ಆದಿಗುರು = ಮೃತ್ಯುರೂಪ = ಕಾಲಪುರುಷ (ಋ. ವೇದದ ಯಮ + ಏಕಾಕ್ಷ ಪುರುಷ)

—ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಆ-ಭು ಶಕ್ತಿ (ಗೀತೆಯ ಸ್ಮಶಾನರೂಪ ವಿರಾಟ್ ವಿಶ್ವ + ವಿಶ್ವಸರ್ಜಕ ರಸಹನಿವ ಊರ್ಧ್ವ ಮೂಲ ವೃಕ್ಷ = ಪುರುಷೋತ್ತಮ)

—ಕಂನ್ಯಾಮಣಿ ಅ-ಪಾಲೆಯ ತಂದೆ ಎಂಬ ಅತ್ರಿ ಹೋ. ಶಂ ನೋ.

ಅಧಿ–ಅಕ್ಷ ಕರ್ಮ–ಅಧಿ–ಅಕ್ಷ (ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಉ.) ಕರ್ಮ ನೋ.

ಅದಿತಿಸ್ವರೂಪ– (Undifferentiated Whole) : ಇಡೀ; ಏನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆವರಿಸುವ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ವಿಶ್ವದ ಅಧಿಷ್ಠಾನವಾಗಿರುವ ಮೂಲ ತತ್-(ತ್ವ)

—ಆಪ : ರಸ : ಮಧು ಃ ಪಯಸ್ : ರೇತ : ಸಲಿಲ (: ಸರಿರ > ಶರೀರ); ಖಂ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಶಕ್ತಿ = ಉಭಯಲಿಂಗೀ

—ಕಂ] : ಕಾ (ಲಿ), ಃ (ಕರ್ಮದೇವಾನಾಂ) ಆ ನಂದ ಶಕ್ತಿ = ರಸೋ ವೈ (ಸಾ–) ಸಃ ೫೯೨

—Elan-Vital ೨೬೩

—ನೇತಿ = ನೇತಿ ಅನುಭೂತಿಯ ಮೂಲ ಸ್ಥಳ = ನಾಭಿ ಃ ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರ : ಪದ್-ಮ : ಪುಂಡರೀಕ

—ಗೌಃ = ಅಮೃತಸ್ಯ ನಾಭಿಃ (O)

—(ದಿವ್ಯಲೋಕದ) ಸೇತು : ಸತಿ (ಮಾಧ್ಯಮ =) ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್; ಅಯನ : ಉಪ-ಸ್ಥಾನ = (೧೯೦) ನಿತ್ಯಕುಮಾರೀ : ಸತಿ : ಪಾರ–ದಾ ಃ ಷೋಡಶೀ = ಪೂರ್ಣಿಮಾ ಶಕ್ತಿ : ರಾ–ಕಾ ಪ್ರತಿನಿಧಿ = ದೇವೇಷಿತ ಕಂನೆ = ಕಾಂಸ್ಯಸ್ಮಿತಾ: ಹಿರಣ್ಯ ಪ್ರಾಕಾರಾ : ಪುಷ್ಕರಿಣೀ... (ಮಧ್ಯಲೋಕ ಃ ಅಂತರಿಕ್ಷ : ಸಮುದ್ರ ರಜೋಲೋಕ, ರೋದಸೀ ಮುಂ. ನೋ.) ೫೯.೨೫೫

—ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ಅ-ದ್ವಯಾನಂದ ಸಿದ್ಧಿಯ ಆದಿ ಗುರು ದೇವಿ (ಬಳಿಕ ದೇವ) : ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿ.

—ಅದಿತಿಃ ದ್ಯೌಃ, ಅಂತರಿಕ್ಷಂ... ಯತ್‌ಜಾತಂ, ಯತ್‌ಜನಿತ್ವಂ. ಪುರುಷಃ (: ಗಿರಿಶ ಃ ಗಿರಿಷ್ಠ) ಃ -ಪುರುಷಸ ಯತ್ ಭೂತಂ, ಯತ್ ಚ ಭವ್ಯಂ ಶಕ್ತಿ, ಹೋ,

— ಏಕವೀರಾ (ಃ ಚಮಸ), ಏಕ ವೀರ ವಾಶೀಹಸ್ತನ : ತ್ವಷ್ಟಾರ : ಬಡಿ-ಗನ 'ಪಾತ್ರ'. ೫೮೯, ೫೫೮, ೫೫೯.

—ಸೂರಾ (ಸೂರ್ಯಾ) ದೇವಿ : ಸರ್ಪ : ದೇವ ಜನನಿ

—ಕೌಲ <ಕುಲ ಕುಲ ತ್ವಷ್ಟಾರ ನಿರ್ಮಿತ ಚಮಸ : ಪಾತ್ರೆ (ಚಂದ್ರ) ಋಭು ನೋ. ೩೭೦-೭೧

—ಕುಂಡ (ಕುಡಿ> ಗುಡಿ : ದೇಹ)- -ಸ್ಥ-ಸರ್ಪಶಕ್ತಿ (Serpant Power) ೨೬೯-೭೦

—ವಿಶ್ವರೂಪಾ : ವಾಕ್-ದೇವಿ

—ಸಂದೃಕ್ ದೃಷ್ಟಿ ಃ ಭ್ರೂಮಧ್ಯ ದೃಷ್ಟಿ ೨೭೨-೭೩-೭೪.

ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ

—ಅದಿತಿಯ 'ವೀರ'ರು. (ನಾಗ ಃ ಸರ್ಪರೂಪರು : ತ್ವಷ್ಟೃವಿನ ನಾಮಾಂತರಗಳು)

೧) ರುದ್ರ = ನಾಗಭೂಷಣ; ಇವನಿಂದ 'ರುದ್ರಾಣಾಂ ಮಾತಾ' ಆಗುತ್ತಾಳೆ; ೧೯೨ (ಅ-ಬಾ ನೋ.)

೨) ವಿಷ್ಣು = ನಾಗಶಯನನ,
i) ವೇಶ್ಯೆ = ಭೂದೇವೀ, ಪಟ್ಟ = ಮಹಿಷಿತ್ವ = ಭೂಪ ಯಾವನೋ ಬರಲಿ— ಪಟ್ಟ; ಭೂದೇವಿ 'ಸ್ಥಿರಾ'! ii ಪತ್ನಿ (ಲಕ್ಷ್ಮಿ) = ಶ್ರೀದೇವಿ-ಭೂದೇವಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ೧೯೨:

೩) ಕುಬೇರ = ಧನದ, ರುದ್ರರ ಸಂಬಂಧವೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಾಮದೊಡನೆ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ.

೪) 'ರುದ್ರೇಭಿಃ, ವಸುಭಿಃ, ಆದಿತ್ಯೈಃ, ವಿಶ್ವೇದೇವೈಃ (ಸಹ) ಚರಾಮಿ' ಎಂಬ ಅಂಭೃಣೀ ರೂಪದಲ್ಲಿ; (ವೀರ) 'ರುದ್ರಾಯ (ತನ್ನ) 'ಧನುಃ' ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ನಿಲ್ಲುವ ವೀರೆ: ಕುಮಾರಿ = ಕಂನೆ

೫) ಸರಸ್ವತಿರೂಪದ ವೀರಾ ; ಕನ್ಯಾ : ಕುಮಾರೀ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಈ ದೇವಿಯು i ವೀರನು ಮರುತ (= ರುದ್ರ); ಅಲ್ಲದೆ ಅಂಬ = ಅಂಬಾ ಎಂಬ ಸಂಕೇತವು, ಸರಸ್ವತಿಯ ವೀರನು ರುದ್ರನೆಂದೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ; ಭಾರತೀರಮಣ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೆಂಬ ಮಾಧ್ವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪುಷ್ಟಿ. ಇಡೀ ಋ. ವೇ. ದಲ್ಲಿ 'ವೀರ' ಎಂದರೆ ಮರುತ (= ಪವಮಾನ) ದೇವನೆ ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಈ 'ವೀರ' ಮರ್ಯನನ್ನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಹೊಗಳಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ರು-ದ್ರನೇ ವೀರ = ಮಹಾನ್ ವೀರಭದ್ರನಾಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ii ಸರಸ್ವಾನ್ಃ

ಅಗ್ನಿ ಪಕ್ಷಿ : ಅಪಾಂಗರ್ಭ ವಾಯುಸ ಈ ಸಂಕೇತದಿಂದ, ಸರಸ್ವತಿ = ಜಲ ಸ್ರೋತ : (ನಾರ ಅಯನ) 'ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ' ದೈವತವಾಗಿರುವುದು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

—ಸರಸ್ವತಿಯೇ ವಾಕ್ : ಮಧ್ಯ--ಮಾ, ಎಂಬುದರಿಂದ, ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಜನಕ್ಕೆ ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ತತ್-ಮಯ ಆನಂದ ಸಂಸ್ಪರ್ಶನದ 'ಸೇತು' ಃ ಸತಿ : ಸರಸ್ವತಿಯೇ ಆಗುತ್ತಾಳೆ.

ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತೀ ನದೀ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆಗೆ 'ವೇಶ್ಯಾ' ಎಂದುದಾಗಿದೆ (VI. ೬೧.೧೪). ಜಲಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಹೊಕ್ಕು ತುಂಬಬಹುದಲ್ಲ—ನೀ-ರನ್ನು. ಎಂಬ ಹಾಗೆ ಈ ನೀರೆಯ ಸ್ತೋತ್ರ ಶ್ಲೇಷಾರ್ಥಯುಕ್ತ ಸಾಂ-ಕೇತಿಕ ವರ್ಣನೆ.

ಕಂ > ಗಂ-ಗಾದೇವಿ : ಶಂತನು ಪತಿಹೋ.

—ಉರ್ವಶೀ ನಾಮಾಂತರದಲ್ಲಿ ವೀರನು ಮಿತ್ರಾವರುಣ;ಮೊದಲು; ಬಳಿಕ ಪುರೂರವ; ಕೊನೆಗೆ ಇಂದ್ರ-ನು 'ಭೋಗಿ' ಇವಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ! 'ವೀರ' ನರ–ಅರ್ಜುನನನ್ನೂ ಕಾ-ಮಿಸಿದ ಕಣೆ.

—೬) ಅದಿತಿ (ಅ-ಖಂಡಿತೆ) ದೇವ-ತಾಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣಳು ಆಗಿರುವಂತೆ ನರಲೋಕದ ಪುರೂ–ರವನಸಂತಾನಕ್ಕೆ ಜನ್ಮದಾತೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ :

ನಾರ (ಅಯನ) ಪುತ್ರಿ : ಉರ್ವಶೀ ನಾಮದಲ್ಲಿ: ಅಲ್ಲದೆ ಪುರೂರವನ ತಾಯಿ ಎಂಬ ೭) '**ಇಡಾ**' ನಾಮ ಸಂಕೇತವು ಅ–ದಿತಿಯಂತೆಯೆ ಉಭಯಲಿಂಗಿಯಾಗಿದೆ.

ಇಡಾ > ಇಳಾ = ಭೂಮಿ; ಇಳಾಪುತ್ರ = ಭೂಮಿ ಪುತ್ರ (ಭೌಮ :) ನರ = ನಾರ ಇವನು '**ನಾರಣ**'ನಾಗಬಲ್ಲನು, **ನಾರ**–ಕ-ನೂ ಇರಬಲ್ಲನು ! (೯) ಇಡಾ > ಇರಾ, (ನೀರು ಇರಾವತಿ ಜಲ ಸ್ರೋತ); ಇರಾಪುತ್ರ ಐಲ; ಪುರೂರವ. ಐರಾವತ = ನಾಗೇಂದ್ರ ! ೨೫೬ (ಇಂದ್ರನ ವಾಹನ ಹಸ್ತಿಯೆಂಬ ರೂಢಿ !) ಇಂದ್ರ (= ಇಂದ್ರಿಯ) ನೋ.

ಎಂದರೆ ಐಲ (ನಾರ) **ಪೂರವ**-**ನೂ**. **ನಾಗ** = **ಲಿಂಗನೇ** ಎಂದು ಈ ಸಂಕೇತವು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

(ಚಂದ್ರಾಪೀಡನ ಇಂದ್ರಾಯುಧ =)ನೋ.

ಇಂದ್ರ = ಇಂದ್ರಿಯ ! ಇಂದ್ರ–ಧ್ವಜ = ಯುಗ-ಪ್ರತಿಪದೆಯಂದು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಗುಡಿ = ಧ್ವಜ –ಸ್ವಲಿಂಗ ಪೂಜೆ

೮) ಅರುಂಧತಿಃ 'ಅಕ್ಷ' ಮಾಲಾ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಸುಶ್ರೇಷ್ಠ ವಸಿಷ್ಠನ 'ಪಾತ್ರ'ವಾಗುವ ಮುಂಚೆ— ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳ ಸಹ–ಚರಿ, ಅದಿತಿ ನಾಮದಲ್ಲಿಯೆ ! (ಅ. ವೇದದಲ್ಲಿ;) i) ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ಆದಿ

ತ್ಯ ಮೃತಾಂಡ > ಮಾರ್ತಾಂಡ ಜನನಿಯಾಗುವ ಮುಂಚೆ, 'ಸಪ್ತ' (ಸೌರ?)ರ ತಾಯಿ ಮಾತ್ರ ! ತ್ವಷ್ಟಾರ, ರುದ್ರ, ವಿಷ್ಣು ಈ ವೀರರು ಸೌರರ ಜನಕರು ಎಂಬ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥ !

'ಸಪ್ತ'ರೊಡನೆ 'ಸಲಿಲ' ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿ

(ಸರಿರ > ಶರೀರ) ಕುಂಡ = ಘಟಸ್ಥ ಸರ್ಪವಾಗುವಲ್ಲಿ ಈ ಅದಿತಿ = ದೇವಮಾತೆ – ದ್ಯಾಮವ್ವ (= ಕಾಳಿಂಗ) ಆಗುವುದರ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥ ಮಾತ್ರ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಈ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥದ (ಈ ಮೃತ್ಯುಸ್ವರೂಪದ) ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವನ್ನು ಬೃ. ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ !

ii) ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಸಪ್ತ'ರೊಡನೆ ಸಲಿಲದಲ್ಲಿ ಅದೃಶ್ಯಳಾಗುವ ಅದಿತಿ ಋಷಿ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು 'ಸಪ್ತ' ಗಣದೊಡನೆ, ಅ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ !

— ವಸಿಷ್ಠನೊಡನೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಡುವ ಕಶ್ಯಪನೆಂಬ ಮಾಂತ್ರಿಕನ (ಪ್ರಾಣ = ವಾಯುರೂಪ) 'ಪ್ರಜಾಪತಿ' ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ಕಥೆ.

iii) ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇವಳು ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳ ಸಂಗಡ ವಾಕ್ = ಅತ್ರಿ = ಅಷ್ಟಮಿ (: ಕುಮಾರಿ = ದುರ್ಗಾ – ಕಾಳಿ) ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ.

iv) ಕೊನೆಗೆ 'ಸಪ್ತರ್ಷಿ' (= ಋಕ್ಷ = Great Bear) ಎಂಬ ತಾರಕಾಪುಂಜದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕಪರ್ದ (= ಕರಡೆತನದ ಸಂಕೇತ) ವಸಿಷ್ಠನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ತಾರಿಣೀ : ತಾರಾ–ಭಗವತೀ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಮರಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

—ಅ) ನೂತನ ದಾಂಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. 'ಬ್ರಾಹ್ಮ' ವಿವಾಹ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಲಾಜಾಹೋಮ 'ಸಪ್ತ' ಪದಿಯಾಗಿ ಸಹಚರಿಗೆ ಅರುಂಧತೀ ದರ್ಶನವಾಗದೆ 'ಲಗ್ನ' ಪೂರ್ಣವಲ್ಲ. ಬ) ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುವ ಮಂಗಲ–ಸೂತ್ರ = ತಾಳಿಯನ್ನು, ನಿತ್ಯ ' ಅಖಂಡ ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿ' ಗಂಗಾ-ಸಂಪ್ರದಾಯದ 'ಕುಲ'–ವಂತ ಪಾತ್ರದವರಿಂದಲೇ ನೆರರ್ಪಡಿಸಿ ತರಬೇಕೆಂಬ ವಾಡಿಕೆಯಿತ್ತು. (ಕೆಲವೆಡೆಗೆ ಇಂದೂ ಉಂಟು.)

ಕ) ಅದಿತಿ = ಮಾತಾಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಹಂಚಿಕೆಯು, 'ಅಹಲ್ಯಾ, ದ್ರೌಪದೀ, ಸೀತಾ, ತಾರಾ, ಮಂಡೋದರಿ' ಈ ಪಂಚ ಕಂ ದೇವೀ ಮಂಡಲದ ಸಂಸ್ಮರಣೀಯ ಶ್ಲೋಕ.

—ಈ 'ಕಂ' ದೇವಿ ಮೂಲತಃ ಒಬ್ಬಳೇ : ಚಂದ್ರಾ ಆದರೆ, ಋವೇದದಲ್ಲಿಯೇ 'ತಿಸ್ರೋ ದೇವಿ' ಯರುಂಟು. 'ಸಪ್ತ' (ನದೀ) ಮಾತಾ–ಸ್ವಸಾ ಆದುದೂ ಉಂಟು;

ಕುಮಾರ ಅಗ್ನಿ (: ಗಣಪತಿ) ದ್ವೈಮಾತರನು; ಷಾಣ್ಮಾತುರ ಕುಮಾರನೂ ಒಬ್ಬನಿದ್ದಾನೆ; ಈ ಕುಮಾರ ಸ್ಕಂದನ ಸಂಗಡ ಸಪ್ತ ಮಾತೃಕಾ ಗಣದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಅದಿತಿ ಸಂಕೇತಸ್ಥ (Thought form) ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿ-ಸ್ವರೂಪ

೧) ಏನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸುವ 'ನೇತಿ' ಸ್ವರೂಪದ ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಇದು ಏಕಂ = ತತ್ ; ಸತ್ ತತ್ತ್ವ.

೨) ವಿಶ್ವನಿರ್ಮಿತಿಯ ಮೂಲ ಸ್ಥಾನ : ಎಂದರೆ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವಸ್ಥಿತಿ : ಕಾಳತ್ತಲೆಯ ಗವಿ : 'ತಮಃ ಆಸೀತ್ ತಮಸಾಗೂಳ್ಹಂ ಅಗ್ರೇ' : ಅಗಮ್ಯ (incomprehensible) ಶಕ್ತಿ ಕೇಂದ್ರ.

೩) ವಿಶ್ವದ ಮೂಲ ದ್ರವ್ಯ = ಆಪ: ರಸ...ಸಲಿಲ..(essence: ಅರ್ಕ) 'ಆಪ'ದ ನಿರುಕ್ತವನ್ನು 'ಸರ್ವಂ ಆಪ್ನೋತಿ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಈ 'ಅದಿತಿ'ಯು ಮೂರ್ತಿಮಂ ಕತ್ತಲೆ, ಎಂಬ ಅರ್ಥವೇ ಆಗುತ್ತದೆ.

೪) 'ಆಪವು' ಜೀವನದಂತೆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಪ್ರತೀಕವೂ (ambivalent) ಆಗಿದೆ, ಸತ್ತವರ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನೀರು ಬಿಡುವ-ನಡೆವಳಿಯುಂಟು.

ii) ಆಪಕ್ಕೆ, ನಿಶ್ಚಿತ ಆಕೃತಿಯಿಲ್ಲ (Formless). ಏನೆಲ್ಲ ಆಕಾರಕ್ಕೂ ತಿರುಗಬಲ್ಲದು.

ಏನೆಲ್ಲ ಜೀವಜಂತು, ವಸ್ತುಮಾತ್ರಗಳೂ 'ಅದಿತಿ'ಯೆಂಬಲ್ಲಿ ಈ ಅರ್ಥವುಂಟು,

೫) ಜೀವನವು ನೀರಮೇಲಿನ ಗುಳ್ಳೆ = ಕ್ಷಣಿಕ; ಎಂಬ ಈ ಅರ್ಥಕ್ಕೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ; ಮೂಲತಃ ಸ್ಥಾಯೀಭಾವ ಅಲ್ಲೋಕಲ್ಲೋಲದ ಜಲ-ಸಾಗರ 'ಸರ್ವತಃ ಸಂಪ್ಲುತೋದಕೇ'(ಗೀತೆ) ಎಂದರೆ ಮೃತ್ಯುವೇ ಈ, ಪ್ರಪಂಚ ವಸ್ತು ಆಳುವ ಶಕ್ತಿ : Death the Leveller 'ಸಮತ್ವಂ' ಯೋಗ; 'ಸಾಮಗಾನ' ಗೀತೆ ಹಾಗೂ ವೇದದ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ೨೪೫: ೨೫೩

೬) ಈ ಜೀವನ : ಸಾಗರದ ಆಚೆಯ ಬೇಕು ಕಾಣಲು ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಬೇಕು. ('ಅತ್ರಿ' ಆಗಬೇಕು;) ಆತ್ರೇಯ ಗುರು (ದತ್ತ) ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅವಧೂತಸಿದ್ಧಿ, ದ್ವಂದ್ವಾತೀತ ಅವಸ್ಥೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕು. ನಚಿಕೇತ : 'ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞ' = ಸಿಲುಬೆಗೆ ಏರಿದ ಪ್ರವಾದಿ ಪ್ರತಿಮಾ : ಚಿತ್ರ ಅದಿತಿತ್ವಸಿದ್ಧಿ ಅ ಗುಹಾಹಿತ: ದಿವ್ಯಜ್ಯೋತಿ :

೭) ಸೂರ್ಯ-ಚಂದ್ರಮರ ಯುತಿ = (ಸಂ) ಯೋಗ: ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ = ಪ್ರಲಯ ಮೊದಲು; ಅಲ್ಲಿ ಯುಗ-ಲ ಯೋಗ – (ಸಂ)ಭವಾರಂಭದ ಪ್ರತಿ-ಪದದ 'ಆ-ಭು'

(ಚಂದ್ರ: ಉಭಯಲಿಂಗೀ) ಜ್ಯೋತಿ ದರ್ಶನ–ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಶಕ್ಯ
೮) ಅ–ಭು (Being) ಜ್ಯೋತಿ: ನಿತ್ಯ, ಸನಾತನ, ಅ–ವ್ಯಯ, ಅ–ಚ್ಯುತ. ಅ–ಕ್ಷರ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆಂದರೆ ಇದೇ. ಅ–ಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶ ಎಂದರೇ ಇದು; ಉಳಿದುದು ಅಕ್ಷ–ರ = ಬಿಂದು-ಪ್ರಕಾಶ = ಸಾಹಿತ್ಯ: ಭಾಷಾಸೃಷ್ಟಿ: ನಿಃಶಬ್ದಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಉಚ್ಯತೇ
೯) —ಭವ, ಸಂ–ಭವವು, ಮೃತ್ಯು ದೇವತೆಗಾಗಿ ಬಲಿ: 'ಪ್ರಜಾಯೈ ಮೃತ್ಯವೇ'
೧೦) ಆದುದರಿಂದ ಸಂಭೂತಿ (ಪ್ರವೃತ್ತಿಪರ) ಹಾಗೂ ಅ–ಸಂಭೂತಿ, (ನಿವೃತ್ತಿಪರ) ಇವೆರಡು ಬಗೆಯ ಜೀವನ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ, 'ಸಂಭೂತ್ಯಾ ಮೃತ್ಯುಂ ತೀರ್‌ತ್ವಾ', 'ಅ–ಸಂಭೂತ್ಯಾ ಅ–ಮೃತಂ ಅಶ್ನುತೇ' ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ, ತತ್ = ಏಕಂ ಸತ್ ಸ್ವರೂಪೀ ಅ-ಚಲ 'ಅ–ಭೂ' ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ಧ್ಯಾನಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅ–ಮರಣ ಕುಮಾರೀ, ಕುಮಾರ ವೃತಿಯಾಗುವ ಸಂಕಲ್ಪದ ದಾರಿಯೆ ಪರಮ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಬಲ್ಲದು.
೧೧) —ಹುಣ್ಣಿಮೆ–ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ಜೀವನ–ಮರಣ ಇವು– 'ಅ-ಭು' ಶಕ್ತಿಯ ಛಾಯೆ: (ಯಸ್ಯ ಛಾಯಾ ಅಮೃತಂ, ಯಸ್ಯ ಮೃತ್ಯುಃ) ಎಂದು ಕಂ > ಖಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಃ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭದೇವನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.
೧೨) ಆದಕಾರಣ ಈ ವಿಶ್ವದ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿರುದ ಏನೆಲ್ಲ ದೈವತ ಶಕ್ತಿಗಳ ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ಚಕ್ರವರ್ತಿನ್ ಮಣಿಪದ್ಮಸ್ಥ ಬುದ್ಧನನ್ನು, ಇಲ್ಲವೆ ಈ ವಿಶ್ವರಥದ ಮೂಲಸ್ಥಾನ ದೇವರನ್ನು ಅಥವಾ ನಾಭಿ–ನೇಮಿರೂಪ = 'ಅಪಾಂನಪ್ತೃ'ವಿನ ಪರ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಾದ ಭ್ರಮರಾಂಬಾ ರೂಪ ಮಲ್ಲಿ–ನಾಥನನ್ನು: ಹೃದಯ-ಗುಹೆಯ ಈಶ್ವರನ್ನು ಕಾಣುವ ಏಕಾಂತಿಗಳಾಗುವುದೇ ಬಾಳಗುರಿ,
೧೩) ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಮನಸ್ಸಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸ್ವಪ್ನಸದೃಶ ದೃಶ್ಯ ಪು. ೨೦೬, ೨೦೩, ೧೭೯ ಮುಂ.

ಅದಿತಿ ಪಾತ್ರ–ಪ್ರಯೋಜನ
ಪು. ೧೯೧—
—ಅದಿತಿ = ಆಪ– ರಸ – ಸಲಿಲ ರೂಪೀ = ರಾತ್ರಿರೂಪೀ. ಅದಿತಿ ನಾಮಸಂಕೇತದ ಈ ರಜನೀ– (ರಜಸ್ = ಆಪ – ರಸ: ಮಧ್ಯ ಲೋಕ = ಅಂತರಿಕ್ಷ = ಸಮುದ್ರ) ಪುತ್ರರು ಎಂಬ ಆದಿತ್ಯರು, ರಜನೀ ಪುತ್ರ ಅಥವಾ ರಜನೀನಾಥ, ಈ ಉಭಯ ಭೂಮಿಕೆಯ ಚಂದ್ರನ ಪರಾಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಆಗ ಬಲ್ಲರು. ಹೊರತು,ಅವರು ಹಗಲಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ 'ಪ್ರಕಾಶ' ರೂಪ

ಸೌರ ದೈವತ ಸ್ವರೂಪರು ಆಗಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಉದಾ : ಮಾರ್ತಾಂಡ (ನಾಮಾನಾಂ) ಸೂರ್ಯನು, ಅಪ್ಪೋವತ್ಸ; ರಾತ್ರೀದೇವಿಯು ಜನ್ಮ ಕೊಟ್ಟ ಸೂರ್ಯ (I. ೯೫.೧) : ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಚಂದ್ರನಾದ ವರುಣನ 'ಮಿತ್ರ,' = ಮಿತ್ರಾ-ವರುಣರ ಸಂಯುಕ್ತ ಉಲ್ಲೇಖವು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯೇ ಸರಿ. ಇಂತಹ ಪಲವು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, ಮಾತಿನ ಗಾರುಡಿಗತನದ ಯಾತು ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಾಗಿ ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸೌರವೆನಿಸಿದರೂ, ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಆಪ: ರಸ ಭೂಮಿಕೆಯ ಏಕಂ = ತತ್ : ಸತ್ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಅವಶ್ಯಕವಿರುವ ಕಾಳ್ಗತ್ತಲೆಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಅಮೋಘ ತಂತ್ರ-ಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ.

'ತಮಃ ಆಸೀತ್ ತಮಸಾಗೂಳ್ಹಂ, ಅಗ್ರೇ ಅಪ್ರಕೇತಂ ಸಲಿಲಂ ಸರ್ವಂ ಆಃ ಇದಂ'! (X. ೧೨೯) ಮತ್ತು 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋವಾ' (:ನಾರಣ = ಸರ್ಪರೂಪೀ ಸೂರ್ಯಂ) (X. ೧೮೯), 'ತುರೀಯೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಗೂಳ್ಹಂ ಸೂರ್ಯಂ ಅವಿಂದನ್ (V. ೪೦) ಈ 'ತುಚ್ಛೇನ (ಜಲೇನ) ಅಪಿಹಿತಂ' ಏಕಂ = ಸತ್(ತ್ವ) ರೂಪೀ = ಅ-ವ್ಯಯ, ಅ-ಚ್ಯುತ, ಅ-ಕ್ಷರ ರೂಪೀ 'ಆ-ಭುಂ' ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಮೂಲಭೂತ ಭೂಮಿಕೆ ನಿರ್ಮಿಸಬಲ್ಲ ಏಕಮೇವ ಪಾತ್ರ : ಸ-ತಿ(ೕ) ಯಂ = ಸೇತು = ಅಯನ = ವಸಂ (: ವಸಿತಾ) ಈ ಅದಿತಿ.

ಋಗ್ವೇದ ರಥವು, ಯಮನಲ್ಲಿಗೇ ಒಯ್ಯುವ 'ವಿಶೇಷ' 'ನಾಳಿ';(ಸಾಮ) ಗಾನ 'ಗಂಗುಂ' ಗಾನ(= ಗುಂಗೂ: ರಾಕಾ = ಮೃತ್ಯು) = ಶಂ-ಖಂ ನಾದ = ಓಂಕಾರ ಮಂತ್ರ ಇದು, ಎಂದು ಈ ಸಂಹಿತೆಯೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ (ಪು. ೧೫೪—).

ದೇವಜನನಿ ಎಂಬ ಅದಿತಿಯೂ ಮೃತ್ಯು ರೂಪ ಅಲ್ಲದೆ ಈ ವೇದದ ಉಪ-ಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯರೂಪ ಸರ್ಪ = ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿಯಾಗುವ ಅದಿತಿ(= ಪೃಶ್ನಿ)ದೇವಿ ಸರ್ಪಗ್ರಸ್ತ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆಯೇ ಆಗಿದ್ದಾಳೆ. = ಸೂರ್ಯಆರೂಢ ಚಂದ್ರ !

ಅ-ಪರ್ಣಾ—ದೇವಿ, ವಸ್ತ್ರಪೂರ್ವಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆನಹನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವ ದೈವತ ಸಂಕೇತ.
—ಸರ್ಪ-ಸ್ಪರ್ಶಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚಿನ ಕಂನ್ಯಾ : Eve ದೇವಿ
—ಯುರಿನೊಮೆ, ಅಫ್ರೊಡೈಟ
ನೋ. ೨೬೯, ೪೧೯

ಅಪ್-ಸರೆ (ಗಂ-ಧರ್ವ ನೋ.)
= ನಾಗ = ನೀರೆ = ನಾರಳು
= ನಾರ-ಅಯನ ಪುತ್ರಿ (ನಾರಾಯಣನ ಊರು = ತೊಡೆಯಿಂದ

ಹುಟ್ಟಿದಳೆಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಕಥೆ.
ಉರ್‌ವಶೀ, ನಾಗ–ಕನ್ಯೆ ನೋ–
ಗ್ರೀಸಿನ ಸರ್ಪೆಂಟ ಗೊಡೆಸ್ ಹೋ.

ಅಪ್ಸು —ಸುಮೇರಿನ ಆದಿದೇವ–ತೈಮ ತಳ ಅರ್ಧಾಂಗ.ಆದಿತಿ–ದಕ್ಷ (ಕಿಂಗು); ತ್ವಷ್ಟಾರ (=ಅಪ್ಸು) —ಹೋ.
—ಪುತ್ರ, ಎಂಕಿ (: Ea) ಪಿತೃ ಹಂತಕ; ತಂದೆಯನ್ನು ಕೊಂದನೆಂಬ (ಅದಿತಿ) ಪುತ್ರ ಇಂದ್ರನ ಹೋಲಿಕೆ.
—ಸುಮೇರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಳಯ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕ; ಋ. ವೇದದ ವೃತ್ರನ ವೃತ್ರನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೋಲಿಕೆ
—ಜ್ಯೋತಿ, (ಜ್ಯೋತೀಂಷಿ ಆಪಃ, ತೈ. ಉ. ೩.೮) ನಾಗನ ಹೆಡೆವಣಿ =ಸರೀಮಣಿ
=ಅಂಭಸ್ಥ ವಾಕ್= ಪ್ರಕಾಶ= ಅಪ್ಸು–ಅಂತರಿಕ್ಷೇ ಯೋನಿ= ಜ್ಯೋತಿ (ಹಿರಣ್ಯ) ಸಂದ್ಯಕ್ ನೋ
—ಸಮುದ್ರೇ(ದ್ಯೌಃ ಮೂರ್ಧನ್) ಯೋನಿ : ವಾಕ್=ಪ್ರಕಾಶಯುಕ್ತ. ಅಂಭೃಣೀನೊ.

ಅ (ಂ)–ಆದಿ ಬೀಜ=ಅಕ್ಷ–ರ(:ಬಿಂದು)
—(ಉಭಯರೂಪ i) ಅ–ಕ್ಷರ: ಅ–ಭು; ii)ಕ್ಷರ=ಮೃತಾರ್ಾಂಡ= ಅ–ಭಾಸ; ಅ(ದಿಂದ)ಕ್ಷ–ವರೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಸಾವಿತನಕ.
—ಓಂಕಾರ: ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆರಂಭ ಬಿಂದೂ
—ಅವನ್–ಮ!ಬಾ!ಭಸ್ :

ಅಮ್ಮ–ಕಂನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಉಭಯ ಲಿಂಗಿ ಅವ್ವ+ಅಪ್ಪ
—ಂಗ (ನಾ), ಆಮ್ಮೆ ನೋ.

ಅಂಮೆ— ಜೀವಪೋಷಕ ದಿವ್ಯ ಪಯೋ
—ಧರೀ ಶಕ್ತಿ ಆದಿಮಾತೆ: ಅದಿತಿ, ಮೃತ್ಯು=ಮಾರಿ.
ಅ (ಂ), ಕ (ಂ), ಅಂಬ ನೋ.

ಅವ್ವ< ಅಮ್ಮ, (ಅಮ್ಮೆ) ರಸಸ್ರಾವ ಗ್ರಂಥಿ ೩೯೧; ಕಣ್ ನೋ.
—ಎದೆ ಹಾಲುಣಿಸಿ ಪೋಷಿಸುವ =ತಾಯಿ
—ಗೋ ಮಾತೆ, ಗೌ–ರಿ ನೋ.
ನದೀರೂಪ ಸರಸ್ವತಿ ಅಂಬಿ ಅಂಬಿತಮೇ ಎಂದುದುಂಟು

ಅಮ್ಬಕ—ತ್ರಿ, = ತ್ರ್ಯಂಬಕಾ ದೇವಿ. ದೇವ ೩೯೧, ೩೯೬
—ನಾರ–ಅಯನ

ಅಂಬಾ—ಭವಾನಿ: ಲಕ್ಷ್ಮೀ (ಕೊಲ್ಲಾ ಪುರ)
—ರುದ್ರಸ್ಯ ಸ್ವಸಾ
—ಜಗದಂಬೆ ಅದಿತಿ ಹೋ.

ಅಂಭಃ–ದಿವ್ಯಲೋಕದ ಜಲ, (ದೇವಗಂ–ಗಾ); ಆಪ=ಮರ್ತ್ಯಲೋಕದ್ದು

ಅಂಭೃಣೀ=ವಾಕ್ : ಅಂತಃ ಸಮುದ್ರೇ ಅಪ್ಸು ಯೋನಿ; ದ್ಯೌಃ ಪಿತನ ತಲೆ ಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ (ಗಂ–ಗಾಧರ ಹೋ)
—ರುದ್ರನಿಗಾಗಿ 'ಧನು'ವನ್ನು ಸಜ್ಜಗೊಳಿಸಿ ಇರುವವಳು
—ಪ್ರ–ಸೀದಳಾಗುವವರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಿದ್ಧಿ ಋಷಿ(ಕವಿ)ತ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರಸಾ

ದವಾಗಿ ದೊರೆಯುವುದು.

= (ಅಂಭಸ್–ವಾಕ್) = ಆಪೋ ಜ್ಯೋತಿ = ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗ ನೋ–

—ಝೂಉಸ್–ಜುಪಿಟರ್ (ದ್ಯೌಃಪಿತಸ) ತಲೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಅಥೆನೆ ಹೋ.

ಅರುಂಧತಿ–ಅದಿತಿ, ವಸಿಷ್ಠ ನೋ.

ಅ–ಮೃತ —ಮೂಲ ಕಲ್ಪನೆ, 'ಮೃತವಲ್ಲದ್ದು' ಎಂದು ಮಾತ್ರ. ಆದರೆ ನರ = ಪುರೂರವರ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಾನಂದೀ ಅ–ಮೃತತ್ವದ 'ಚಿರಂ, ಜೀವಿ'ಧ್ರುವಪದದ ಆ–ದರ್ಶ ಅನಿವಾರ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಮೃತ–ಮೃತ್ಯು ಇದರ ಇನ್ನೊಂದು ತುದಿ ಅ–ಮೃತ (ರೇತ : ರಸ) 'ಯಸ್ಯ ಛಾಯಾ ಅ – ಮೃತಂ ಯಸ್ಯ ಮೃತ್ಯುಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು (X. ೧೨೧, ಗೀತೆಯಲ್ಲೂ ಇದೇ ವಾಕ್ಯ).

—ಅಮೃತಾಃ ಹಿ ಆಪಃ = ರಸ = ರೇತರೂಪೀ.

—(ದೇಹಸ್ಥ =) ಸಲಿಲ = ಸರಿರ ರಸವಿದು,

–ಸಲಿಲರೂಪೀ ಅದಿತಿ ಆದಿಶಕ್ತಿಯ ಸಂತಾನ = 'ಭದ್ರಾಃ ತೇ ಅ–ಮೃತ ಬಂಧವಃ,' 'ಅಮೃತಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಃ' = ದಿವ್ಯ ರೇತಜನ್ಯನರರೇ; ಪು. ೧೮೪. = 'ಸರ್ವಭೂತೇಷು' ತಾನು, ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸರ್ವಭೂತಗಳು.

= ಪಿಂಡ = ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ತತ್ವ. ಋಗ್ವೇದಲ್ಲೆ ಇದೆ. (X. ೭೨)

ಆತ್ಯಂತಿಕ ಅಹಿಂಸೆಯು = ಏಕಂ–ಸತ್ = ಸತ್ಯ–ಇದು. ಬೌದ್ಧ–ಜೈನ–ಕ್ರೈಸ್ತಾದಿ ಏನೆಲ್ಲ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥೀಯ ಆ–ಮರಣ ನೈಷ್ಠಿಕ 'ಬ್ರಹ್ಮ'ಚರ್ಯದ ತಳಪಾಯ ಇಲ್ಲಿದೆ.

—ಕು–ಮಾರ, ಕು–ಮಾರಿ ಈ ಸಂಕೇತಗಳು. ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಮೃತ್ಯುರೂಪವೆಂದು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ.

ಅಮೃತತ್ವ = ಆಪ = ರಸತತ್ವ ಒಂದೇ ಶಾಶ್ವತ, ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ ಸೀರಗುಳ್ಳೆ

—ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ, ಆತ್ಯಂತಿಕ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಭೂಮಿಕೆಯ 'ಆಪ = ರಸ' ಸ್ವರೂಪೀ ಏಕಾಂತಿಕ 'ಸತ್ಯ'ದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿದೆ (V.೬೦.೬;X.೭೨; ೧೮೯, ಮತ್ತು ೧೨೯)

—ಆ–ಭು (Being) ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅ–ಮೃತತ್ವ = ಮೋಕ್ಷ, ನಿರ್ವಾಣವಿದೆ. ಆ–ಮರಣ ನೈಷ್ಠಿಕಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯ ಈ ಪ್ರಚೋದನೆಯು ಜಾಗತಿಕ ಏನೆಲ್ಲ ವಿರಕ್ತ ಕುಮಾರೀ – ಕುಮಾರ ಪಂಥಗಳ ತಳಹದಿ ಈ ವೇದ.

— ಈ ಅಮೃತಸಿದ್ಧಿಯ ಪ್ರಯತ್ನದ ಒಂದು ಕಥೆ ಪುರಾತನ ಸುಮೇರಿನಲ್ಲೂ ಉಂಟು : ಗಿಲ್ಗಮೇಶ–ಎಂಕೀಡು ಕೂಡಿಯೇ ಹೊರಡುತ್ತಾನೆ ತುಂಬ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ

ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ ತರುತ್ತಾನೆ; ಭೂಮಿ ಯ ಮೇಲೆ ಇಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಾಗ ಬಂದು ಎತ್ತಿಕೊಂಡೊಯ್ದಿತು ! ಉತ್ತಂಕನ ಕವಚಕುಂಡಲದ ಕಥೆ ಹೋಲಿಕೆ !

—ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಅ–ಮೃತವಲ್ಲೀ = 'ಅರ್ಕ(Alchemy)'ಸಿದ್ಧಿಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಇಂದಿನ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದುವು, —ಭಾರತೀಯ 'ಕಂ' = ಚಂದ್ರಾಃ ಆಪಃ = 'ಅರ್ಕ' ಸಿದ್ಧಿಯ ಒಂದು ಶಾಖೆ 'ಆಭು'ಉಪಾಸನೆ, ಯುರೋ ಪಿನಲ್ಲಿಯ ದಿವ್ಯಾಕ್ಷಸಿದ್ಧಿಯ ಭಾಲಾಕ್ಷ ಸೈಕ್ಲೋಪಸ್ ಸಂಪ್ರ ದಾಯದ 'ಆ–ಭೂ' ಉಪಾಸನೆ ಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥೀಯ ನೈಷ್ಠಿಕ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಮೃತ್ಯುರೂಪವಾಗಿ ಬಗೆಯಲು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸುವ ಶಿಲುಬೆಗೇರಿದ ಮೃತಾಂಡನ ನಿಮಿ ತ್ತದಿಂದ ಅಮರ ಲೋಕದ 'ದಿವ್ಯ' ದೈವತದ ದರ್ಶನ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ(Alchemy) 'ಅರ್ಕ' ಸಿದ್ಧಿಯ ಪ್ರಯತ್ನದ ಒಂದು ಶಾಖೆ ಅ) ಓಷಧಿ–ರಸ – ವೈದ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗಂಡಿತು; ಬ) ಇನ್ನೊಂದು ಪಾದ-ರಸದಿಂದ ಬಂಗಾರವಮಾಡುವ ಮಾಟ, ಹಾಗೂ ಸುಡುಗಾಡ ಸಿದ್ಧರ ಕೆಲವು ಮಂತ್ರವಾದೀ ಸಿದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮತೃಪ್ತಿತಂದುದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

—ರೋದಸೀ–ಅಂತರಿಕ್ಷ ಪ್ರಕಾಶದ ಅನು–ಸ್ಥಾನದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ, ಹಠ ಯೋಗ, ರಾಜಯೋಗ, ದೇವಜನ (ನ) ವಿದ್ಯೆ, ವಜ್ರಯಾನಾದಿ ನಾನಾ 'ಯೋಗ' ಶಾಖೆಗಳು ಬೆಳೆದುದರ ಶ್ರೇಯ ಭಾರತೀಯ ದಿವ್ಯಚಕ್ಷು ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕಿದೆ. ಓಂ. ಕ, ಕು, ಕವ ಬೀಜಾಕ್ಷರ ನೋ–

ಅ–ರಾತಿ = ('ರಾ' ಕೊಡು, ದಾನ ಮಾಡು; ಅ–ರಾತಿ: ದಾನಿಯಲ್ಲದ ವನು) ೧) ಶತ್ರು; 'ರಾ' ಚಂದ್ರನ ಸಂಕೇತ-೨) ಅ–ರಾತಿ, (ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ) ಆಪ–ರಸದಾನಿ ಯಲ್ಲದವನು, ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾ ಯಿಯ ಟೀಕೆಯಿದೆ. ಋತಾವ ಅದಿತಿ ಆರ್ದ್ರಾ = ಪುಷ್ಕರಿಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಜೀರದಾನಿ ದ್ರಪ್ಸಿನ : ಮರುತರು; ದ್ರಪ್ಸ : ಕೃಷ್ಣಃ ಮಧುಸ್ರಾವದ ತೃತೀಯ ಚರಣದ ವಿಷ್ಣು ಈ ದಾಸಿದೈವತ ಹೋ–

ಅ–ರಾಯಿ — (ರಾಯ = ರಯಿಃ ಚಂದ್ರಮಾ-) — ಅ – ರಾಯಿ ಚಾಂದ್ರಪಂಥೀಯವಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತಿ (ಪು. ೨೭೭)

ಅ–ದಿತಿ ಪುತ್ರ = ಆದಿತ್ಯನೆಂಬ ವಿಷ್ಣುವು = ರಾತಿ = ರಾತ್ರಿದೇವ = ಚಂದ್ರನು,ಸೂರ್ಯರೂಪ-ವೃತ್ರಹನ್ ಇಂದ್ರನನ್ನು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೂರ್ಯನು, ರಾತಿ = ರಾಯಿ = (ಚಂದ್ರ) ಅಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಅ–ರಾಯಿ = ಅರಾತಿ = ಶತ್ರು !

ಅರ್ಕ : ಪಕ್ಷಿಯು ಗಿಡದ ಹಾಲು: ಶುಭ್ರ ವರ್ಣದಿಂದಾಗಿ. ಪಿತ್ತಾಧಾರಕ, ಪಿತ್ತ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಮೂಲ 'ಧಾತು' (: ರೇತ) ಶಕ್ತಿಯು ಅದ ರಲ್ಲಿ ಉಂಟು ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಅವ ಕಾಶ (: 'ಪಾದ್'–ರಸ = ಪಾರ–ಜ ನೋ;)

—'ಸಾಲಿಗ = ಸುವರ್ಣ – ಕಾರ ಪಾಂಚಾಲ (ಪಂಚ + ಆಲ ರಸ),– ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನೋ

—'ಶಾಲಾ = ಓಷಧಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಕೇಂದ್ರ

— ಸೂರ್ಯ (ಶಕ್ತಿ)

= ಅರ್ಚನ, 'ಕಂ' ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ಶಕ್ತಿಯ ಆರಾಧನೆ = ಪಾವ(–ರಸ) ಪ್ರಾಜೆ = ಮೃತ್ಯು ಪ್ರಾಜೆ (ಬೃ. ಉ. ೧-೨-೧):

—ಸ್ವ ಅರ್ಚತ್ವಂ ಕಂ = ಆಪಃ = (ಸು) = ಖಂ ಅ–ಮೃತತ್ವ. ರಸ ನೋ-

ಅಶ್ವ —ಸೃಜನ ಶಕ್ತಿಯ ರಸ ತತ್ತ್ವ = ವಾಜ–ವೇಗ ನೋ.

—ಯುರೋ-ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ, ಆಪ. ರಸ ಪಂಥವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಸಂಕೇತ ಮೂಲದಲ್ಲಿ 'ಅಪಾಂನ-ಪಾತ್'ನೂ ಆಗಿದ ಸರ್ಪ, ಚಂದ್ರ, ವೃಕ್ಷ ಹೋಂತು, ವೃಷಭ ಸಂಕೇತ ಹಿಂದಿಕ್ಕಿ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತದೆ. (೨೯೫)

—ಅಶ್ವ– ತರ = ಲೈಂಗಿಕ ತಿರು ವಾಯು, ರೂಢಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ರುದ್ರ– –ವಿಷ್ಣು ಮಂಥನ ಸ್ವರ್ಣಯು. ಭೂತ ಸ್ಮೃತಿಃ ಕ್ಷೇತ್ರ 'ಅಶ್ವ ಪದ' ಉಪನಿ. ಸಾಮ

—(ಸರ್ಪ = ಸರ್ಪತಿ ಇತಿ)ಗತಿಯ ಪ್ರತೀಕ

—ನೀರೊಳಗಿನ ಬೆಂಕಿ = ಗೋ = ಕಿರಣ

—ರಶ್ಮಿ (: ಸಪ್ತ = ಸರ್ಪ).ರಶನ (: ವಾತ)

—ಕೇಶಿನ್ = ಋಭು (ತ್ವಷ್ಟಾರಸ) ಪರ್ಯಾಯ). ಋಕ್ಷ (ಭಲ್ಲೂಕ ದಂಡ; ವಾಶೀ ಹಸ್ತ ಹೋ)

—ಕಪರ್ದ, ಶಕ್ತಿ ರೋಮ (ಶಾ) ತಾರುಣ್ಯ–ವೀರ್ಯವಂತಿಕೆಯ ಸಂಕೇತ (ಉಭಯ ಲಿಂಗೀ) (೩೪೮. ೩೨೩)

—'ಅಶ್ವಾತ್ ಅಶ್ವಂ ಅತಕ್ಷತ್' (ಕುದುರೆಯತ್ತಣಿಂದ ಕುದುರೆ ನಿರ್ಮಿತವಾಯ್ತು) ಋಭುಗಳಿಂದ

—ಇಂದ್ರಾಯುಧ = ವಜ್ರ = ವಧರ್ಯಂತೀ (I. ೧೬೧)

ಅ–ಹನಸ್ಯ–ಇಂದ್ರಿಯ, ಶೃಂಗಾಶ್ವ (೫೩೫)

—ಧನುಸ್ಸಿನ ಬಾಣ (ಶಿವಧನು)

—ಪುರಿ–ಶಯ = ನಿತ್ಯವಸ್ತು. (೫೭೫)

–'ಸತ್'ಏವ ಇದಂ ಅಗ್ರ ಆಸೀ-ತ್ = ಆ–ಭು ಶಕ್ತಿ = ಅಶ್ವಿನೌ : (ನೀರೊಳಗಿನ ಪ್ರಾಣಿ); mare ಹೆಣ್ಣು ಕುದುರೆ.

ಗ್ರೀಕಲ್ಯಾಟಿನಿನ aqua : ಆಪ-
ಶಬ್ದ ಮೂಲದಿಂದ ಸಾಧಿತ
ಸಂಕೇತ) : ಸಮುದ್ರಯೋನಿಃ
ಅಶ್ವಃ
—ಬಾಡಬ = ನೀರ್ ಕುದುರೆ =
ಅಗ್ನಿ = (ವಾಜ = ರೇತೋತ್ತೇಜಕ;
ರಸ ಪೌಂಸ್ಯ, ಪೇಯವೂ ಸರಿ)
ಹೋಲಿಸು.
ಸಪ್ತ—, ಸೂರ್ಯ (ಸೂರ್ಯಾ–ಪ್ರಸ
ವಿಸುವ) ಕಿರಣ = ಸರ್ಪ
(ಋ. I ೧೬೫ ೧)
—ವರುಣ = ವಾರುಣ ೫೨೨
ಇಂದ್ರನ ಕುದುರೆ
—ಹಿರಣ್ಯಶಂಗಿ; ಶೃಂಗಾ—ಶ್ವ =
ವಜ್ರ
—ಇಂದ್ರಾಯುಧ = ಪುರುಷ:ಲಿಂಗ
(Cronus: ವಾಯುಸ ಹೋಲಿಸು)
೫೨೩
—ಮೂವರು ಸುಧನ್ವಪುತ್ರ ಋಭ
ಗಳು.—ಶೃಂಗಾಶ್ವ, ಆಹಸನ ಸಾಧನ
ಸೃಜನಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ. ಋಭು : ಧನು
ನೋ
—ಅಪಾಂ-ಗರ್ಭ = ಸಪ್ತ್ಯ: ಅ-ಭು
—ಸರಸ್ವಾನ್ = ವಾಯುಸ-
Cronus
— (ವರುಣನ) ಊರ್ಧ್ವಭುಧ್ನ್ಯ
ವನ ಸ್ತೂಪ (ವೃಕ್ಷ)
—ಅಶ್ವ-ತ್ಥ (ತ್ಥ ~ ಸ್ಥಲ =
ಸವಿತಾ = ಹೊಂಪ = ಸೂರ್ಯಾ;
ಅಶ್ವ = ಚಂದ್ರ = ಹರಿಃ ಚಂದ್ರ !)
ಅ-ಶ್ವ (?) —ಕ್ಷಣಿಕ, ನಾಳೆ ಇಲ್ಲದ್ದು,

ಅಶ್ವ–ತರ —ಅಶ್ವ (ವಿಷ್ಣು); ಅಶ್ವತರ
(ರುದ್ರ)ಸಂಪ್ರದಾಯ ಸ್ಪರ್ಧೆ೫೭೦

ಅಶ್ವ–ತ್ಥ = ನೀರೊಳಗಿಸ (= ಹೊಂಡ
ದೊಳಗಿಸ = ತ್ಥ) ವೃಕ್ಷ (ಬಡ್ಡಿ =
Tree = ಅಶ್ವ) = ರಸಹನಿವ ವೃಕ್ಷ.
ಐರಂ (< ಇರಾ) ಮದೀಯ
ಕೊಳದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ (ಪು. ೧೬೩)
= ಕೃಷ್ಣ (ದ್ರಪ್ಸಃ); ವಿಷ್ಣು
(ಮಧುಸ್ರವಿಸುವ ಪಾದ); ನಾರ
–ಅಯನ (ನೀರು ಊರುವ ಎಡೆ)
ವಾಸು – ವಸು (ವಾಸು)ದೇವ—
ತೋಯಾತ್ಮಾ = ಅಪಾಂ–ನಪ್ತಾ
= ಕ-೦ = ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ
(Golden Germ) =
ಅ–ಭು ನೋ.
—ನಾಳೆ ಇಲ್ಲದ ವೃಕ್ಷ = ಅಶ್ವತ್ಥ
= ಮಾಯಾ ವೃಕ್ಷ ! (ಊರ್ಧ್ವ
ಬುಧ್ನ್ಯ ಸ್ತೂಪ(ಸ್ತಂಭ), ಊರ್ಧ್ವ
ಬುಧ್ನ್ಯ ಅಹಿ, ಊರ್ಧ್ವ ಬುಧ್ನ್ಯ
ಚಮಸ ಅಂತ–ರಿಕ್ಷ ಹೋ.
—ಶಮೀಂ ಆ–ರೂಢ ಅಶ್ವತ್ಥ
(: ಶಂ = ಶಮೀ = ಅದಿತಿ =
ದುರ್ಗಾ ಲಕ್ಷ್ಮಿ; ಅಶ್ವ = ದಕ್ಷ =
ರುದ್ರ ವಿಷ್ಣು)
ಏನೆಲ್ಲ ದೇವರ ಮೂಲಸ್ಥಾನ =
ದೇವ – ಸದನ (ಯತ್ ದೇವಾಃ
ಸಲಿಲೇ ಅದಃ ಸುಸಂರಬ್ಧಾಃ ಅತಿ
ಷ್ಠತ, ಅತ್ರಾ ವೊ ನೃತ್ಯತಾಂ ಇವ
ಋ. X. ೭೨)

= ಅಶ್ವ(= ನಾರಾಯಣ, ವಿಷ್ಣು-)
+ ತ್ಥ(= ಲಕ್ಷ್ಮೀ = ಬನ್ನಿ(= ವಹ್ನಿ
= ಬೆಂಕಿ = ಸೂರ್ಯ O)
ಅಶ್ವ (= ಚಂದ್ರ) + ಸ್ಥ
(= ಸೂರ್ಯ) = ಸೂರ್ಯಾಶ್ವ ಪದ್ಮ
ನಾಭಿ ಸೂರ್ಯನ ಏಕಚಕ್ರ (O) ರಥ
ಹೊಡೆವ (ಸೂ-ತ) ಸಾ-ರಥಿ
(ಪು. ೨೭-೨೮)
ಗುಹ್ಯಾರ್ಥ ತಿಳಿಯದೆ ಪ್ಲೋಗೆಲ್,
ಇದನ್ನು ವಿಸಂಗತ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ.
'ಅಶ್ವ' ಸಂಕೇತರಹಸ್ಯ ನೋಡು
= ಅಶ್ವ (= ಸರ್ಪ) + ತ್ಥ (=
ಸೂರ್ಯ = ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ = ಅದಿತಿ
= O)
= ಅಶ್ವ (:ನಾರಾಯಣ = ವಿಷ್ಣು)
+ ತ್ಥ (= ಸೂರ್ಯ)
= ಸೂರ್ಯ-ನಾರಾಯಣ; ಸೂರ್ಯ-
ವಿಷ್ಣು
—ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರ (O) ಧಾರಿ
ವಿಷ್ಣು = ಕೃಷ್ಣ;
= ಅಶ್ವ (= ಸರ್ಪ = ವರುಣ =
ವಾರುಣ) = ವಿಷ್ಣು = ಸ್ವಾಪ
-ಬಿಡ್ಡಿ) ತ್ಥ (> ಸ್ಥಲ = ವನ =
ಅಕ್ಷ + O = ಸೂರ್ಯ) = ಚಕ್ಷುಃ
ವರುಣಸ್ಯ: ವೃಕ್ಷೇ = ಸುಪಲಾಶೇ
ಸಂಪಿಬತೇ ಯಮಃ ೫೫೫-
ಅಶ್ವ (= ವೃಕ್ಷ) + ತ್ಥ (ಸ್ಥಲ
= ಪಲಾಶ = ಪತ್ರ = ಪಾತ್ರಸ್ಥ
ರಸ) ಕುಡಿವ. ಹೀರುವ ಮೂಲ
ಸ್ತಂಭ ದೇವ = ಸಲಿಲೇ ಕ್ಷಿಪ್ತಂತಂ
ಸ್ಕಂಭಂ ಹೋಲಿಸು

ವಿಷ್ಣು - ಕೃಷ್ಣ = ಕಾಲಪುರುಷ :
ಯಮ ೫೫೫

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ —ರುದ್ರಾಂಶನೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ
ಅಶ್ವತ್ಥ = ವಿಷ್ಣು ಹೋ.
—ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ತಲೆ 'ಮಣಿ'
ಅಶ್ವತ್ಥ = ಸರ್ಪ ಹೋಲಿಸು-ಸರೀ
ಮಣಿ
—ಮಾತರಿ- ಶ್ವನ್ = ಸರ್ಪ =
ಗಾಳಿ = ಬೆಂಕಿ
—ಗಾಳಿ = Typhon =
Python ಗ್ರೀಸಿನ ಸಂಕೇತ,ಹೋ
೨೫೫
ಅಶ್ವ = ದಧಿಕ್ರಾ,ಮಧು-ಪಯಸ್
ಸ್ರವಿಸುವ ಕುದುರೆ ೫೦೩
ಅಶ್ವಶಿರ = ಹಯಗ್ರೀವ = ಹಯ
ದವನ ನೋ.

ಅಶ್ವ-ಸಪ್ತ = ಸಪ್ತಾಶ್ವ = ಅಶ್ವತ್ಥ -
ನಾರಾಯಣ = ಸೂರ್ಯ- ನಾರಾ
ಯಣ = ಭಗ-ವಾನ್ ವಿಷ್ಣು =
ನಾರಾಯಣ = ಕೃಷ್ಣ ವಾಸುದೇ
ವಾದಿ
ಸರ್ಪ = ಅಕ್ಷ 'ಅಕ್ಷ' 'ಅಕ್ಷಿ' ನೋ.
ಇಂದ್ರಾ-ವಿಷ್ಣು ನೋ.

ಅಸುಃ ಏಕಃ = ಏಕಂ = ಸತ್ ದೇವಸಹಿತ
ಣವಾಯು = ಸರ್ಪಶಕ್ತಿ =
ಅಭು (ಶಕ್ತಿ) (X ೧೭೧.೭)
ದೇವ ಏಕಃ (X. ೮೧; ೮೨)

ಅಸು-ರಃ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ : ವೀರ್ಯಶಕ್ತಿ =
ಪವಮಾನಯುಕ್ತ ಸೋಮ ರಸ
ಶಕ್ತಿ

= ಕಂ> ಖಂ ಆಗಲು ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸುವ ಕರ್ಮ ಶಕ್ತಿ. ೫೭೯
= ಮಹತ್ (ದೇವಾನಾಂ ಅಸು-ರತ್ವಂ ಏಕಂ) (ಆ ಕಾಂಕ್ಷಾ) ಶಕ್ತಿ. ೨೧೯-೨೪.
= 'ಬೃಹತೀ' (ಪತಿ) ಆಗುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ (ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪತಿ).
—ಗಣ್ಣನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ (ಉಭಯ ಲಿಂಗೀ :) ಕಂ, ಕಣ್> ಗಣ್ ನೋ.

—ಏನೆಲ್ಲವನ್ನು ಆಳುವ-ಸರ್ವಾಧಿ ಕಾರಿಯಾಗುವ = ಏಕಮೇವಾ-ದ್ವಿತೀಯತ್ವದ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಸುವ ಮಾದಕ ಶಕ್ತಿ = ಪ್ರಜಾ-ಪತಿ(ಪತ್ನಿ)ತ್ವದ ಹಂಬಲ,(ಅದಿತಿ ನೋ.) ೨೨೨
—ಸುಪ್ತು ವೇಷಧಾರೀ ಮೋಹನ ಶಕ್ತಿ : ಕಂದ(ರ್ಪ), ಮೋಹನ : ಕೃಷ್ಣ (ವಿಷ್ಣು) ಚಂ(-ನ). ಮೋಹಿನೀ ರಾಜ (ವಿಷ್ಣು) ನೋ.
ಅ-ಸುರ = ವೃತ್ರ (ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಏನೆಲ್ಲ ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಬಯಸುವ) ಶಕ್ತಿ. ೨೨೦.
—ಏಕಂ = ತತ್ (ನೋ.) = ಆಪ = ರಸ ತತ್ತ್ವ.
—ನಾರ = ನೀರು = ನಾರಣ, ನೀರೆ, ಅ-ದಿತಿ, ಉರ್ವಶೀ ನೋ.
-ಅ-ದಿತಿ = ಅತ್ರಿ ಶಕ್ತಿ = ಮೃತ್ಯು ಶಕ್ತಿ ವೃತ್ರ ನೋ.
—ಮಾಧ್ಯಮ = ಪ್ರತಿಮೆಯ 'ಅಸುರ'ತ್ವ. ೨೧೬, ೨೨೩, ೪೧೫, ೪೭೨.

—ಗುರು (ದೇವೀ, ದೇವ) = ಬ್ರಹ್ಮಾ + ವಿಷ್ಣು + ರುದ್ರ ಶಕ್ತಿ ರೂಪ) ಮೌನೇಯ ಕೇಶೀ ಪುರುಷ ಶಕ್ತಿ.
= ಅಹಿ, ಸಾರ = ನಾಗ = ಸರ್ಪ ನೋ. -ಗಣಪತಿ ನೋ.

ಅಹಲ್ಯೆ— ವೃತ್ರಹನ್ ಭೂಮಿಕೆಯ ಇಂದ್ರನ ಚಾರಿತ್ರ್ಯಹನನಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದ ಕಲ್ಪಿತ ಪ್ರತೀಕಾತ್ಮಕ ಕಥೆ. (೫೪೩-೪೪) 'ಯೋಷಾವಾ ಗೌತಮಾಗ್ನಿಃ', 'ಪುರುಷೋ ವಾ ಗೌತಮಾಗ್ನಿಃ' ಎಂಬೀ ಔಪನಿಷದಿಕ ಸಂಕೇತದ ಅಗ್ನಿ = ಗೌತಮ = ಚಂದ್ರ. ಈ ಸಮೀಕರಣದಂತೆ, ಅಹಲ್ಯೆ = ಗೌತಮಾಗ್ನಿ ಅಭಿನ್ನ. ಅಲ್ಲದೆ ನಿತ್ಯ ಸ್ಮರಣೀಯವೆಂಬ ಪಂಚ 'ಕಂ'ನ್ಯಾ ಮಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರ-ಗಣ್ಯಳನ್ನಾಗಿಸಿರುವ ಶುದ್ಧ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ; ಕಂ = ಕಾಂ = ಆಪ : ರಸ ಭೂಮಿಕೆಯ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ; ಗಂ-ಗಾ-ಶಂ-ತನು ನೋ. (ಅಪಾಲಾ ಹೋ).

ಅಹಿ—ಪಾಪದಿಂದಾದ ಪ್ರಾಣಿ, ('ಪಾಮು' : ವೃತ್ತಿವಾರ್ತಿಕ, ಕುಮಾರಿಲಭಟ್ಟನು ಹೇಳಿದ ನಿರುಕ್ತ ಹೋಲಿಸು. ೧೪೦)
—ವೃತ್ರ ಅಸುರ; ಲೋಕಕಂಟಕ ಶತ್ರು; ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಪ್ರಕಾಶನಿರೋಧಕ = ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ, (ಜೀವನ) ಜಲ ಶೋಷಕ,

ಮೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪ ಶಕ್ತಿ; ನಾಗ ನೊ.

—ಛತ್ರ ೫೪೧

—ಬುಧ್ನ್ಯ—ಬುಡದ ನಾಗ (ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರ) ೧೨೭, ೧೬೭, ೩೬೦.

ಕುಂಡಲೀ ಸರ್ಪ ನೊ.

(ವರುಣನ ವನ-ಸ್ತೂಪ, ಅಶ್ವತ್ಥ ಹೋ.)

—ಭಾನು (ಮರುತ)

—ಮಾಯಾ = ಮಾಟ; ಕಣ್ಕಟ್ಟು = ಜಾದೂ ೩೮೧.

—ಜಿತ್ ಇಂದ್ರನು; ನಾಗಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಿದ್ಧನು. ಇಂದ್ರಿಯ ಸ್ವಾಮಿ.

—ಕೆಸರಲ್ಲಿ ಅಳ್ದದ ದಕ್ಷತೆ ಇರುವ ಯೋಗಿ. ಉದಾ = ಅತ್ರಿ = ಅದಿತಿ

—ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ—ಸೂರ್ಯಾ !

ಕೊರಳಿಗೆ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮೈಗೆ ಸರ್ಪ ಸುತ್ತಿರುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ದೈವತಗಳು.

—ಚಕ್ರವರ್ತಿನ್, (ಅಹಿ) ಛತ್ರಪತಿ ನೋ.

—ಗುರುಸಾರ್ವಭೌಮ

—ವೈರಾಗ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ್ವರ

—ಒಂದು ನಾಲಗೆಯಿಂದ ಲೌಕಿಕ ಸತ್ಯ, ಮತ್ತೊಂದು ನಾಲಗೆಯಿಂದ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮದ ಪರಮ ಸತ್ಯ ಹೀಗೆ ಎರಡನ್ನೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ತತ್ : ಏಕಂ ಸತ್ತಿನ ಭೂಮಿಕೆಯ ವಿದೇಹೀ ಜನಕ = ಚಕ್ರವರ್ತಿ; ಭರತೇಶನ ಆದರ್ಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯ 'ಇಂದ್ರಜಿತರು' ಭೂಲೋಕ ಆಳುತ್ತಾರೆ.

—ಅಹಿಜಿತ್ (ಆಧ್ಯಾತ್ಮವಾದೀ) ಇಂದ್ರನು ಉಳಿದು, ವೃತ್ರ = ಅಹಿ ಹಂತಕ ಇಂದ್ರನು ನಾಮಶೇಷ ವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಖಲನಾಯಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ರಾಮಾಯಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ.

—ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಇಂದ್ರರಿದ್ದಾರೆ : ಅಹಿ (ಸರ್ಪ) ಗೆದ್ದವನು, ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಬಿರುದು. ವೃತ್ರ (= ಅಹಿ) ಹನ್ ಎಂಬ ಬಿರುದಿನ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ 'ಅಹಿ–ಜಿತ್' ಎಂದೂ ಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಮೋಸವಾಗುತ್ತಿದೆ. 'ಅಹಿ' ರೂಪಿಗಳು ವೃತ್ರರು; ವೃತ್ರ ನಾಶ ಮಾಡಲು ಕಂಕಣಬದ್ಧನಾದವನೆಂಬ ಇಂದ್ರನು 'ಅಹಿ-ಜಿತ್' ಎಂದರೆ ಇದರೊಳಗಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಸಂಹಿತಾರಚನೆಯೊಳಗಿನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯು ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಗುರುತಿಸದೆ ಇದ್ದರೆ ವೃತ್ರರೂಪೀ ಅಹಿಗಳು ನಾಶವಾಗಿವೆ; ಇಂದ್ರನೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಆದರೂ ಕೊನೆಗೆ 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿ' ಉಳಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವೇ ಆಗಲಾರದು; ಅಲ್ಲದೆ, 'ದೇವಜನ (ಸರ್ಪ) ವಿದ್ಯೆ' ಉಳಿದುಬಂದಿದೆ; ಈ ವಿದ್ಯೆಯು, ಅಂದು ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯ ಪ್ರಚಲಿತ ವಿದ್ಯೆಯಾಗಿತ್ತು (ಪು. ೫೯೨)

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಉಲ್ಲೇಖ ಗಳಿಂದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಗ ಸಂಕೇತದೊಡನೆ ನಿಗಡಿತ ರುದ್ರ, ವಿಷ್ಣು, ಗಣಪತ್ಯಾದಿ ದೈವತಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಪೂಜ್ಯವಾಗಿವೆ. ಇವರ ಅರ್ಥವೇನು ?

ಅಹಿ = ನಾಗ ಎಂದರೆ ವಿಶ್ವ-ನಿರ್ಮಾಣ ಶಕ್ತಿಯ (ಸ್ತ್ರೀ-ಪುಂ.) ಮಿಥುನದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ. ವಾಕ್-ಅರ್ಥದಂತೆ ಅ-ವಿಗಲಿತ ದೈವತ. ಈ ಅವಿಗಲಿತ ಸ್ಥಿತಿಯು 'ಆ-ಭು' (Being) ಅವಸ್ಥೆಯ ಆ-ದರ್ಶ ಸಿದ್ಧಿಯು. ಅಹಿ ನಾಗ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದವರಿಗಲ್ಲದೆ ಇನ್ನು ಳಿದವರಿಗೆ ಇಲ್ಲ. 'ಭಗ'ವಂತ ಪದದ ವಾಸುದೇವ ಸಿದ್ಧಿಯ (ವಸು = ವಿಶ್ವಾವಸು = ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಆಪ : ರಸ ತತ್ತ್ವ ರೂಪದಿಂದ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ತತ್ವದ ಭೂಮಿಕೆಯು ಯಾರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬಲ್ಲುದು, ಎಂಬುದನ್ನು ಗೀತೆಯ ಪುರು ಷೋತ್ತಮ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸಾಂಕೇತಿಕ ವಾಗಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ = 'ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷವು 'ಭೂಮಿ'ಯಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಶಾಖೋಪ ಶಾಖೆಗಳಾಗಿ ಹಬ್ಬುವುದು.' (ಇದರ ಸ್ವಭಾವ. ಆದರೆ ನಿಷ್-ಕಾಮ = ಅಹಿಜಿತ್ ಸಿದ್ಧನು) ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಖೆಗಳು ಹಬ್ಬದಂತೆ 'ಅಸಂಗ ಶಸ್ತ್ರೇಣ ದೃಢೇನ' ಛೇದಿಸಿ ಅ-ಸಹ ಕರಿಸಬೇಕು, ಎಂದರೆ ಈ ಬಾಳ ಬಗೆ, ಮರಳಿ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಬರುವ ಭವಬಂಧನಕಾರಕ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಅಹಿಜಿತ್-ಇಂದ್ರನು ಎಂದರೆ ಅವನು ಇಂತಹ ವಾಸ-ವಸು = ವಸುದೇವನು ; ವೃಷಾ = ಕಪಿ.

ಅ:—ಅ-ಚಿಂತ್ಯ, ಅ-ಗಮ್ಯ ಅರ್ಥ : ಭಾವಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ;

—ಜೀವನ ಸ್ರೋತದ ಸನಾತನ ಉದ್ಗಮ ಬಿಂದು; ಆ-ಭು ನೋ.

—ಜೀವನ : ಭವಬಂಧನ; ಇತಿ-ಮಿತಿಗೆ ಒಳಗಾದುದು : ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ರೂಪದ ಚಕ್ರ; ಈ ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನ ಗತಿದಾಯಕ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿಯೆ 'ಅ' = ತತ್.

ಅನಿಶ್ಚಿತ(indefinate) 'ಒಂದು'; ಇಂಗ್ಲಿಷ (Certain!) 'A'; An ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರ; ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾರ್ಥದ ತತ್ = ಅ, (ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ the, that) ಸರ್ವನಾಮಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನ. ಉದಾ : **ತತ್** ಪುರುಷಾಯ ವಿದ್ಮಹೇ, ಈ ತತ್, ಮತ್ತು ತತ್-ಸವಿತುಃ (:ಪ್ರಕಾಶ) ಈ ತತ್‌ಕ್ಕಿಂತ ತೀರ ಬೇರೆ.

—ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿ ಕೊಡುವ ಬೆಳಕು : ಗರ್ಭ-ಗುಡಿಯ 'ನಂದಾ'ದೀಪ; ನೀರಾಂಜನ; ಕತ್ ಜಲ ದೀಪ : ಕುರುಡು ದೀಪ ಶಿಖಿ

—ಅಥವಾ ಕಣ್‌ಕಳೆವ ವಿದ್ಯುಜ್ಜ್ಯೋತಿ : ಉರ್ವಶೀ ಕಾಂತಿ;

'ಅವತಾರಿ'ಗಳೆಂಬ ಧೂಮಕೇತು ಗಳ ಉದ್ಗಮಬಿಂದು.
—ಆ-ತ್ಮನ್, ಆ-ನಂದ, ಆ-ಕರ್ಷ-ಣಾದಿ ಆ-ದರ್ಶದ ಮಾನವಪ್ರತಿಭೆ ಕಂಡ ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ಅನಿರ್ದೇಶ್ಯ ಎಡೆ.
—ಆದರೆ ಈ ಗುರಿಯ 'ಆ'(:ದರ್ಶ) ಇದು ತತ್‌ಸವಿತೃವಿನ 'ಆ'ದಂತೆ ನಿಶ್ಚಿತ(ಪ್ರಕಾಶ)ರೂಪದ್ದಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ನಿತ್ಯ ಕತ್ತಲೆ ಮುಸುಕಿದ 'ನೇತಿ' ಸ್ವರೂಪ ಅನಿಶ್ಚಿತ ಕತ್-ಜಲ: ನೀರಾಂಜನ ದೀಪ.
—'ನೇತಿ ನೇತಿ' ಗೂಢ—ಅಗಮ್ಯ ಭಾವ: ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಬೆಪ್ಪು ಆವರಿಸಿ 'ಆss' ಎಂಬ ತೆರವಾಯ್ತುತನದ ಭಾವ: 'ಆಃ' ಸಂಕೇತದಿಂದ ಇದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.
—ಆದರೆ ಆ-ತ್ಮನ್, ಆ-ನಂದ ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಸಂಕೇತ ನಿರ್ಮಿತಿ ಯೊಳಗೆ ಪ್ರಯೋಜನಪಡೆದ 'ಆ' 'ನೇತಿ' ಭಾವದ ಪ್ರತಿಮೆಯೆ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತದೊಳಗಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಆ: ತತ್ ಉಂಟು. ದೂರದರ್ಶಕವಾದರೂ ಯಾವುದರ ರೂಪ ಆಕೃತಿ, ಅರ್ಥದ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಸಂದಿಗ್ಧ ಇಲ್ಲವೊ ಅಂಥ 'ಆ': ತತ್ ಸರ್ವನಾಮವು ಒಂದುಂಟು. ಒಮ್ಮೆ ಕಂಡಿದೆ, ತಿಳಿದಿದೆ; ಇದು, ನೇತಿ ನೇತಿ ಸೂಚಕ 'ಆ' = ತತ್ ಕ್ಕಿಂತ ತೀರ ಭಿನ್ನ, ವಿಪರೀತಾರ್ಥಕ ಸಂಕೇತ! ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅರ್ಥ: ಪ್ರಕಾಶರೂಪದ್ದಾದರೆ, ಇನ್ನೊಂ-ದು ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟ, ಅಗಮ್ಯ; ಅರ್ಥಾತ್ ಅಸ್ಪಷ್ಟ—ಬೆಳಕು ಅಲ್ಲ ವೆನ್ನಲು ಆಗದಿದ್ದರೂ ಕತ್ತಲೆಯು ಆವರಿಸಿರುವ ಬೆಳಕದು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಕತ್ತಲೆ ಹೆಚ್ಚಿ ಸುವ ಬೆಳಕು.
ಉದಾ: ಆ-ತ್ಮನ್ = ಕಂ(:ಬ್ರಹ್ಮ) ಈ ಸಮೀಕರಣ! ತ್ಮನ್ = ತನು ಭೂಲೋಕದ ಅಂಶ; 'ಆ'-ತ್ಮನ್ ಇದರೊಳಗಿನ ಆ ಅಗಮ್ಯ!
ಆತ್ಮ = ಕಂ = ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ = ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಪೂರ್ಣ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ!
ಆ-ನಂದ, ನಂದ = ತ್ಮನ್ ವೃಷಭ = ನಂದಿ = ವೃಷಣಶಕ್ತಿ. ತಜ್ಜನ್ಯ ಆ-ನಂದ = ಆಃ! ಬ್ರಹ್ಮನ್! ಸು-ಖಂ = ದುಸ್-ಖಂ ಇದೂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ = ಆಃ. ಆಯ್ಯೊ! ಆದ್ದ ರಿಂದ ಬಾಳು ಹಾಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು 'ಆ'-ತ್ಮನ್ ಪ್ರಯೋಜನ; ಆಪ ನೋ.
—ಆ ಮತ್ತು ತತ್ (: ಏಕಂ) ಈ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ-ಸಂಭ್ರಮ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಯಾತು > ಜಾದೂ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆ-ಗಮ ಈ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ 'ಆ' ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ, ತನಕ ಎಂಬ ಅರ್ಥಸೂಚಕವೆನಿಸಿದರೂ ನಿಜ ವಾಗಿ ಇದು 'ನೇತಿ' ತತ್ತ್ವದ ನಿರ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ

ವಾದ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅರ್ಥವು ಅಭಿಪ್ರೇತವಿಲ್ಲದ ಪದ,

ಆ-ಸೇತು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳ : ತಲಪುವ ಎಡೆ ನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ. ಆ-ಗಮಧ ಗುರಿ 'ನೇತಿ ನೇತಿ'ಯ ಅನುಭಾವ ಸಿದ್ಧಿ. ಆದಕಾರಣ ಮೋಡಿಕಾರ 'ಅss' ಅರಿಯದಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಸರಿ.

ಆ-ತ್ಮನ್– ಸ್ವಯಂಭೂ 'ಕಂ' : ಹಿರಣ್ಯ ಗರ್ಭ ಶಕ್ತಿಯ ಅಂಶ; 'ಕಂ' ಬ್ರಹ್ಮ ನೋ.

: ಅಂಗುಷ್ಠ ಮಾತ್ರಃ 'ಪುರುಷಃ', (ಅಂತರಿಕ್ಷೇ) ಸಂನಿವಿಷ್ಟಃ;

: ತನೂ-ನಪಾತ್ = ಅಪಾಂ-ಗರ್ಭ Bull of his mother ೫೬೫;

ಆಪ : ರಸ ತತ್ವ ೧೨೪, ೧೨೬.

–ಇಜಿಪ್ಪಿನ ಕ (Ka) ಹೋ. ೫೭೪

—ಕಂ> ಖಂ ಹಂಸ–ಪರಮ ಹಂಸ ೫೨೫.

—ಪಿಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಐಕ್ಯ : ಏಕಃ ಸಲಿಲಃ ದೃಷ್ಟಾ ಅದ್ವೈತೀ ಭವತಿ –ಬೃ. ಉ.

—ವೈ ಪುರುಷ ವಿಧಃ = ಕೇಶೀ ಮೌನೇಯ ವಾತರಶನ ನೋ. ೩೬೦.

ಪುರಿ-ಶಯಃ = ಜರತ್ ಕಾರು ಹೋ. –ಸರ್ಪ : ಪ್ರಾಣ ಮುಂ. ಹುತ್ತು–ಹಾವು ೪೯೧–೯೨.

—ಏಕೈಕ ವೀರ = ಜೀರ ; ಮಹಾ ವೀರ ೫೬೨.

—ಸೂರ್ಯ 'ಆತ್ಮಾ' ಜಗತಃ ತಸ್ಥುಷಃ ಚ (ಉಭಯಲಿಂಗೀ) = ವಿಶ್ವದ ಸೃಜನೇಂದ್ರಿಯ.

—ಜ್ಞಾನ : ವಿಶ್ವಜನನಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ತತ್ತ್ವದ ಜ್ಞಾನ; ಕ್ಷೇತ್ರ = ಪ್ರಕೃತಿ + ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ; ಪುರುಷಜ್ಞಾನ !

—ಘಟ ; ಕುಂಡ : ಕುಂಭಸ್ಥ : ಸರ್ಪ : ೧೪೩; ೫೪೭.

—ಏಕಾಕ್ಷ : ಕೇಶೀ ಪುರುಷ ; ಮೌನೇಯ ನಾಗ : ಲಿಂಗ ೫೬೮.

—ಚಾಕ್ಷುಷೀ ಪುರುಷ : ಗೋ-ಅಕ್ಷ, ಮಂಡಲೇ ಪುರುಷಃ ೫೫೮.

—ರ (ಸ್ವಯಂ ಚಾಲಿತ 'ಕಂ' ಶಕ್ತಿಯುತ)

—ಏಕೇಷಃ ರಥ ; ಅಂಗ (: ಚಕ್ರ) 'ನಾಳಿ' = ಚಕ್ರವಾಕ ಹೋ.

—ತ್ರಿ-ಚಕ್ರ ರಥ, ತ್ರಿ-ಅಂಬಿಕ ನೋ. ೩. ೭-೬೯.

—ಸಹಸ್ರಾರ ಪುಂಡರೀಕಸ್ಥ ಸರ್ಪ, ಅಥವಾ ಖೇ-ಚರ = ಖ-ಚರ ಸಿದ್ಧಿ.

—'ಮಣಿ'-ಪದ್ಮೇsಹಂ: ಭ್ರಮ ರಾಂಬಾ ಪ್ರತಿಮೆ ಹೋ.

—ರಸೋ ವೈ ಸಃ

—ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗ ಅಥವಾ ಲಿಂಗ ಜ್ಯೋತಿ = ಗೌತಮಾಗ್ನಿ.

—ಕತ್ತಲಿನಿಂದ ಆವೃತ ಕತ್ತಲೆಯ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ (ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ) : ತುಚ್ಛೇನ (ಜಲೇನ) ಅಪಿಹಿತಂ ಮಿಡಿನಾಗ : ಆ-ಭು ೫೭೨.

ಆ-ಭು, ಆನಂದ : ಬ್ರಹ್ಮ; ನಂದ : ಪುಂ-ಗವ: ವೃಷಭ ಹೋ.

ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ಆಚೆಗೇ ಪರಮ ಸಿದ್ಧಿ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಜೀವನದ ಬಗೆಗೆ ತಾತ್ಸಾರ ತಿರಸ್ಕಾರ ಹುಟ್ಟಿಸುವದು.

—ಆತ್ಮಕ್ರೀಡಃ, ಆತ್ಮರತಿಃ ಗುರಿ ಆಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ.

—ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ದೃಶ್ಯ.

—i) ತನ್ನ ವರ್ತುಲದ ಕೇಂದ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ, ತಾನೇತಾನಾಗಿ ಆಳುವ-ಭೋಗಿಯಾಗುವ ಪ್ರೇರಣೆ ಅಥವಾ ii) ತನ್ನ ಪಿಂಡದಲ್ಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವುಂಟೆಂದು ಪ್ರಪಂಚ ವನ್ನೇ ಕಡೆಗಣಿಸುವ ವಿರಾಡೋ ಪಾಸಕಮನೋಭಾವದ ಅ-ಸಾಮಾ ಜಿಕ ವೃತ್ತಿ.

—'ಆ'-'ತ್ಮನ್' ಇದು ಮಾನವ ಕಲ್ಪಿತ ಪ್ರತಿಮಾ; 'ಆ' ಅನಿ-ರ್ದೇಶ್ಯ ಸೃಜನ ತತ್‌ತ್ವದ, ನಿರ್ದೇಶ್ಯ ಸರಿರ (ಶರೀರ)ಸ್ಥ = ಆಪ ; ರೇತಸ್ಥ ಸರ್ಜಕ ಶಕ್ತಿ ದೇಹಸ್ಥ ಆ(ಪ)ದ ನಪ್ತೃ (ಸಂ-ತಾನ) ನಾಗ-ಲಿಂಗ ಶಕ್ತಿ

—'ಆ' ಪರದ (ಖಂ : ಆಕಾಶಸ್ಥ ರೇತಶಕ್ತಿ;), ತ್ಮನ್ = ಇಹದ ಕರ್ಮ = ರೇತಶಕ್ತಿಗೆ ಪ್ರೇರಕ ತತ್ತ್ವ.

—ಆತ್ಮನಾ ಹಿ ಕರ್ಮ ಕರೋತಿ ಬೃ. ೧, ೪, ೧೭.

—ಇಂದ್ರಿಯರೂಪೀ, ಕರ್ಮ-ದೇವರ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿ : "ಕರ್ಮ ದೇವಾನಾಂ ('ಸುಖಂ') = ಆನಂದಂ" ಅನು-ಭವಿಸುವ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ (ತೈ. ಉ.)

—'ಆ' ಬೀಜಾಕ್ಷರಸ್ಥ ಆ-ಭಾಸಾ-ತ್ಮಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ, ತ್ಮನ್ = ತನು ನಿತ್ಯ ಅತೃಪ್ತ ! ಸಂನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸುವ ಮಂತ್ರ; ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಷ್ಟಿ 'ಆತ್ಮ' ಗುರಿಯಾಗದೆ ! ಆ-ಪ ನೋಡು.

ಆಪ—(ಪುರಾತನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳೊಳಗಿನ ಸಂಕೇತಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಪ್ರತೀ-ತಿಗೆ ಬರುವ ವಿವಿಧ ಆಕೃತಿ : ಅರ್ಥ).

೧) ಅಪ್ ಸಂಕೇತಜನ್ಯ ಅಪಾಂ ನ-ಪಾತ್, ಅಪಾಂ ನಾಭಿ, ಅಪ್-ಪತಿ ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಪ್ರಯೋಗ ಗಳುಂಟು; ಅಲ್ಲದೆ ಯುರೋ-ಭಾರತೀಯ ಅಕ್ವಾ, ಅಹ್ವಾ ಮುಂ. ಆದಿ ಅಕಾರಯುಕ್ತ ಉಚ್ಚಾರದ ಸಂಕೇತಗಳು ಹಲವು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಭಾರತೀಯ ಪ್ರ-ಯೋಗಗಳ ಸಂದರ್ಭದ ಅ> ಆ ಕಾರವಾದುದು ನಿಷ್ಕಾರಣವಿರಲಾ ರದು. ಅನಿರ್ದೇಶ್ಯ 'ಆ' ಮತ್ತು ತ್ಮನ್, ನಂದ ಮುಂ. ಸಂಕೇತಗಳ ಆರಂಭದ 'ಆ'ಕಾರವು ಅಗಮ್ಯ ಅಚಿಂತ್ಯ ಪಾತಳಿಯ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥ-ಕ್ಕಾಗಿ, ತಿಳಿದೋ ತಿಳಿಯದೆಯೋ ನಿರ್ಮಿತ ಕೃತ್ರಿಮ ಸಂಕೇತ ಎನಿ ಸುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಅನಿರ್ದೇಶ್ಯ, ಗೂಢ ಸೃಜನ ತತ್ವದ ಸೂಚಕ ವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆವಲ್ಲಿ ಅಪ್, ಆಪ್ = ಆಪ ಆಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. ಈ ವೇದದೊಳಗೆ

ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಾಗಿ ಶಬ್ದ-ರೂಪಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ, ಮೆಲ್ಲನೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಲವು ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳೂ ಉಂಟು. ಉದಾ : ಸಲಿಲ > ಸರಿರ ನೋ. ಋತ (ನಿಯಮ; ಉದಕ) ಮುಂ. ಋಭು–ಋಭುಕ್ಷ ಹೋ.

೨) ಕಂನ್ಯಾ ರಾಶಿ ಅಪ್ : ಆಪ ಸಂಕೇತದೊಡನೆ ನಿಬನ್ಧ; Virginis (–Virgo) ಹೋ. 'ಕನ್‌ನಾ' ಶಬ್ದನಿರ್ಮಿತಿ 'ಕನ್' ಬೀಜಾಕ್ಷರ ಯೋಜನಾಪೂರ್ವಕ; ಕವಿಯ ಸಂಕಲ್ಪನೆ. ದಿಕ್ಕಾಲ ಸಂದರ್ಭದ ಹಂತದ ದರ್ಶನ–-(concept) ಅಲ್ಲ. ಅದಿತಿ = ಕುಮಾರಿ = ಕಂನ್ಯಾ : ಆಪ : ಸಲಿಲರೂಪೀ ಹೋ. ಮಳೆಯ ಶ್ರವಣಾ ನಕ್ಷತ್ರ ವಿಷ್ಣು. ಆದ್ರಾ = ರುದ್ರನ ನಕ್ಷತ್ರ ಹೋ.

೩) ವಿಶ್ವ–ಪ್ರಸವ ತತ್ತ್ವ ; ಆಪೋ ವಾ ಅಸ್ಮಾನ್ ಮಾತರಃ; ಆದಿಶಕ್ತಿ : ಆದಿಮಾತೆ, ೧೦೪–೧೦೫ (ಜಗತ್–) ಅಂಬಾ ಕಂ> ಗಂ–ಗಾ (ಮಾತೆ ಎಂಬ ರೂಢಿ). ಕಂ = ಬ್ರಹ್ಮವೂ ಸರಿ ! ಕಾ(ಲಿ) ಕಂ ಪತ್ನಿ ! ೧೦೭;

೪) ಪುಲ್ಲಿಂಗಿಯೂ : ' ಆಪಃ ಏವ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ' ವೈ. ಕೋಶ.

೫) ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಭಯಲಿಂಗೀ : ಆಪ. ಏವ ಇದಂ ಅಗ್ರ ಆಸೀತ್; ಆಪ ಏವ ಸಸರ್ಜ ಆದೌ

೬) ಆಪವೇ ಸಲಿಲ (: ಸರಿರ)– ಆಪೋ ವಾ ಇದಂ ಅಗ್ರೇ ಸಲಿಲಂ ಆಸೀತ್; (ಸೃಜನಕ್ರಮ) ತಸ್ಮಿನ್ (ಸಲಿಲೇ) ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ವಾಯುಃ ಭೂತ್ವಾ ಅಚರತ್ (ತೈ. ಸಂ. ೭, ೧; ೫, ೧); ಕಂ> ಖಂ = ಬ್ರಹ್ಮ ; ಪ್ರಜಾಪತಿ = ಪುರುಷ = ಅಕ್ಷ : ಬೆತ್ತ, ನಂದೀಕೋಲು, ವಿಷ್ಣುಪಾದ.

೭) ಆಪ + ವಾಯು (= ವಾತ = ಪ್ರಾಣ) = ನಪ್ತೃ = ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ.

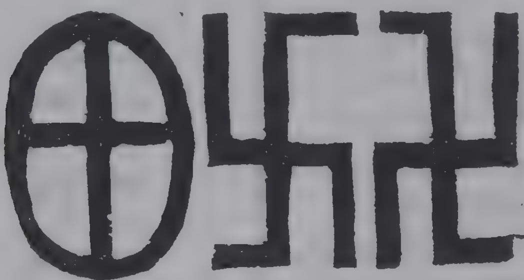
೮) ಮಾತರಿ–ಶ್ವನ್ (ತಾಯ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಡಿಸುವವ)
—ಮಾತರಿಶ್ವಾ ವಾಯುಃ ।
ಮಾತರಿ = ಅಂತರಿಕ್ಷೇ ಶ್ವಸಿತಿ.
–ಪ್ರಾಣಂ ಆಹುಃ ಮಾತರಿಶ್ವಾನಂ, ವಾತಃ ಪ್ರಾಣ ಉಚ್ಯತೇ ಅ. ವೇ ೧೧. ೪. ೧೫.

೯) ಮಾರಿಶ್ವನ್ (ಗಾಳಿ = ↓ ಪವಮಾನ ; ಸೋಮ)
ಸರ್ಪ = ಗಾಳಿಗುದುರೆ
ಹನೂಮಾನ್; ಶೃಂಗ = ಜಾಚಿ =
...ಅಕ್ಷ...ಬಡಿಗೆ...೨೫೮-೫೯.
ಚಂದ್ರ → ರಶ್ಮಿ - ರಶನ = ಋಭು-
-(ಕ್ಷ) ↓
ರೋಮ : ಕೇಶ–ಕಪರ್ದ೩೩೮–೪೦
|
೩೪೬ ಋಕ್ಷ : ಕರಡೆ
—ಆಪ : ವೀರ್ಯವಂತಿಕೆ ಸಂಕೇತ.
ಹೋ. ಕಪರ್ದ, ಪವಿತ್ರ–
-(: ಕೂದಲ)ಯುಕ್ತ ಹೊದಿಕೆ : ಕವಚ(ಸೋಮಕಲಶದ ಬಾಯಿಗೆ)

೧೦) ಆಪ + ಪಾತ = Essence + Existence ೩೯–೫೦.
= ಪುರಿ–ಶಯ = ಪುರುಷ (:ಸರ್ಪ) Being.
= ಆ–ಭು (: ಮಾತರಿ–ಶ್ವನ್ : ಆನೀತ್ ಅವಾತಂ, ತುಚ್ಛೇನ [ಜಲೇನ : ಉಲ್ಬೇನ] ಅಪಿ ಹಿತಂ : ಸರೀ ಸೃಪ]
ಪ್ರತಿ–ಸದ್ (ಪ್ರಳಯಾನಂತರ ಮರಳಿ ಅಡಿಯಿಟ್ಟ ಜಿದಿಗೆಯ ಮುಂಚಿನ–ಇನ್ನೂ ಮೂಡಲಿರುವ : (ಗರ್ಭಸ್ಥ) ಬಾಲ : ಚಂದ್ರ(ದ್ರ) ೧೨೧ (ಅಂಕ) ಕುಮಾರಿ/ಕುಮಾರ (ಉಭಯಲಿಂಗೀ)

ಇಳಾ }
ಇರಾ } –(ನರ) ಪುರೂರವಸ ಜನನಿ–ಜನಕ ಉಭಯ-ಲಿಂಗೀ ಹೋ. ೨೬೩.

೧೧) ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತೌ ಜಗತಃ ಪಿತರೌ ಉಭಯಲಿಂಗೀ, ಅವಿ-ಗಲಿತ ಆಪ : ರಸ : ರೇತ : ರೂಪ—ಆ–ಕೃತಿ : ಸು–ಅಸ್ತಿಕ —ಪ್ರವೃತ್ತಿ; –ನಿವೃತ್ತಿ ದ್ರಪ್ಸ : ಹಂಸ: ವಾತಚಕ್ರ ತಿರುವು ಮುರುವು ಹೋ. ಹನೂಮಾನ್ + ಗಾಳಿ ಸುಮೇರ–ಅಸ್ವೀರಿಯದ ಆದಿ 'ಪಿತರೌ' : ತ್ರೈಮುತ್ + ಅಪ್ಸು ಹೋ.

೧

i) ಪೂರ್ಣ ಬ್ರಹ್ಮ ಸನಾತನ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ. ಉದಾ: ನಚಿಕೇತ:(ಅ)ಪೋ-ಧ್ಯಗ್ನಿರೂಪರಾದ ವೃಷಭ : ಗೌತಮ : ವಿಸು ಮುಂ. ಸಿದ್ಧರು.
ii) ನಿಃಶಬ್ದಂ ಬ್ರಹ್ಮ !

೨

i) ವಿಶ್ವವಿಜೇತೃವಾಗುವ 'ಮಹತ್' ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಅಸು-ರ ವೃತ್ರಶಕ್ತಿ ಪ್ರೇರಕ ಪ್ರತಿಮೆ.
ಏಕಂ = ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯ ಏಕಾಂತಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿ = ಪ್ರಳಯತಾಂಡವ ಶಕ್ತಿ.
ii) ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ನಿಯಮ = ಅರ್ಥದ ಇತಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆವ ಋತ = ಸತ್ಯದ ಭೂ-ಮಿಕೆಯ ಉಪಾಸಕರ (ಸು-ಆಸ್ತಿಕ:) ಸ್ವಸ್ತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ.

೩

ಏಕಾಂತಿಕ ನಿವೃತ್ತಿಮಾರ್ಗೀ 'ಆ-ವೃತ್ತಚಕ್ಷುಃ'ಗಳ ಧ್ಯಾನ-ದ ಪ್ರತಿಮೆ (:ತಿರುವು ಮು-ರುವಿನ ಇರುವು) ಯತಿ-ಮುನಿ ವೃತ್ತಿಯ ಆತ್ಮರತಿ-ಯ ಅನೈಸರ್ಗಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಪ್ರೇರಕ ಸಂಕೇತ.

II

ಪ್ರಕಾಶತತ್ತ್ವದ ಸೌರ-ಪಾತಳಿಯ ಮಹತ್ವದ ಕೆಲವು ಸಂಕೇತಗಳು

[ಸೌರ-ಪಾತಳಿಯ ಅರ್ಥ-ವಿಶೇಷ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಲು, ಚಾಂದ್ರಪಾತಳಿಯ ಸಂಕೇತಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಲೇಸು. ಇಲ್ಲಿಯ ಸೂರ್ಯ ಅಥವಾ ಚಂದ್ರ ಈ ಮಾತು ಕೇವಲ ಸಾಂಕೇತಿಕ. ಮಾನವನಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶತತ್-ತ್ವ ಅಥವಾ ಅರ್ಥಸ್ವರೂಪ ಪ್ರಕಾಶ, ಮೊತ್ತ ಮೊದಲು ಅರಿಕೆಯ ಅಳವಿನಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದು, ಚಾಂದ್ರಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕ. ಸೌರ ಮಾಧ್ಯಮವು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಲು, ಆ ಬಳಿಕ, ಎಷ್ಟೋ ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳು ಉರುಳಿವೆ. ಈ ಅಂತರವು ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ: ನಚಿಕೇತಾಗ್ನಿ-ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿ; ವರುಣ, ಇಂದ್ರದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೊಳಗಿನ ಪದರುಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. ಇಜಿಪ್ತಿನ ಪುರಾತನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ 'ಕಮಲ' ಸಂಕೇತದ ಮೂಲಕ ಚಾಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸೌರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೊಳಗಿನ ಕಾಲಾವಧಿಯನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿ ಹೇಳಲು ಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ (ಪು. ೫೭೦). ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ತರುವಾಯ ಮೈದಾಳಿದ ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ, ತತ್ಪೂರ್ವದ ಸಾವಿರಾರು ವರುಷಗಳ ಜೀವನಾನುಭವದ ಹಾಗೂ ವಿಚಾರಗಳ ಲಾಭವು ದೊರೆತಿರಲೇಬೇಕು. ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಇದು ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ: 'ಅಬೋಧ್ಯಗ್ನಿಃ ವೃಕ್ಷ' ಪೂಜೆ ಅಪಾಸ್ಯಮಾಡಿ 'ಸಲಿಲಸ್ಥ ನಚಿಕೇತ ಅಗ್ನಿ'ಯ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ತುಚ್ಛವಾಗಿಸಿ, ಜಾತವೇದ ಪ್ರಚೇತಸ ನಾಮಸಂಕೇತದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವುದನ್ನೇ ಬಾಳಗುರಿಯಾಗಿಸಿಕೊಂಡುದಕ್ಕೆ, ತತ್ಪೂರ್ವದ 'ಅದಿತಿ' ಸ್ವರೂಪ ಅಗ್ನಿ ಪೂಜೆಯ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳೇ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರಣವಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಸುಮೇರಿನಲ್ಲಿ 'ಅದಿತಿ-ದಕ್ಷ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹೋಲಿಕೆಯ ತಾಯ್ಗಂಡತನದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ತನ್ನ 'ತಂದೆ' ಎಂಬ ಅಪ್ಪನನ್ನು ಕೊಂದ ಎಂಕಿ ಮತ್ತು ಇದೇ ಬಗೆಯ ತನ್ನ 'ತಂದೆ' ತ್ವಷ್ಟ್ರ ಎಂಬವನನ್ನು ಕೊಂದ (ಋ. ವೇದದ) ಇಂದ್ರ ಇವರೊಳಗಿನ ಸಾಮ್ಯವು ಉದ್ಬೋಧಕವಾಗಿದೆ.

ಭಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ನಡೆವಳಿ, ನುಡಿವಳಿಗಳ ಎರಡು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಸಂಧಿಸುವಲ್ಲಿ, ಅಥವಾ ಒಂದೆಡೆಗೆ ನಿಂತು ಬಾಳಬೇಕಾಗುವಲ್ಲಿ ಆ ಉಭಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಮೂಲ ಆಕೃತಿ, ಸ್ವರೂಪ, ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕಾಲಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಒತ್ತಾಯದ ಮೂಲಕ, ಕೆಲವೊಂದು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಂಮಿಶ್ರ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗುವುದು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ಚಾಂದ್ರಸಂಪ್ರದಾಯವು ಇಜಿಪ್ತಿನಿಂದ ಭಾರತದ ವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು, ತಜ್ಞರು ಇದು ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ (Mother goddess cult.), ಸಂಫಲೀಕರಣ ಸಂಪ್ರದಾಯ (Fertility cult.) ಎಂದು ಮುಂತಾದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೦೦೦ ವರುಷಗಳ ಸುಮಾರಿಗೆ ಚಾಂದ್ರ ಸಮಯಾಚಾರದ ಪಂಗಡಗಳೊಡನೆ, ಕೆಲ

ಕೆಲವು ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪಂಗಡಗಳ ಸಂಪರ್ಕವು ಬಂದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಪಂಗಡಗಳು ಬಂದುದು ಎತ್ತಣಿಂದ, ಎಂಬುದು ಇನ್ನೂ ವಿವಾದಾಸ್ಪದವೆ ಇದೆ. ಆದರೆ ಸುಮೇರಿನ ಉತ್ತರದ ಹಿಟ್ಟೈಟ್, (ಕ್ಯಾನಾನಿ) ನಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಇದರ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಇರಾಣ, ಭಾರತಗಳಲ್ಲೂ, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಗ್ರೀಸಿನಿಂದ ಇಜಿಪ್ತಿನ ವರೆಗೂ ಈ ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದುದರ ಕುರುಹುಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಚಾಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಸಂಪರ್ಕ, ಸಂಘರ್ಷ ಕೇವಲ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಳಗಿನ ಚಾಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಸಂಘರ್ಷದ ಅರ್ಥ ಹಾಗೂ ಇದರ ಒಟ್ಟಿನ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಭಾರತದ ಹೊರಗಿನ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂಘರ್ಷ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನೂ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹಿಡಿಯಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಪುರಾತನ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು, ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಘರ್ಷವು ಕೇವಲ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಎಂಬಹಾಗಿನ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನೇ ಈ ವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸಂಶೋಧಕರೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ! ಆರ್ಯ–ದಸ್ಯು ಅಥವಾ 'ಆರ್ಯ' 'ಆರ್ಯೇತರ' ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ಎರಡು ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಹೋರಟೆ ಎಂಬ ಈ ಗ್ರಹೀತದಲ್ಲಿ, 'ದಸ್ಯು–ದಾಸ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಇರುವಷ್ಟೇ 'ಕಾವ್ಯ ಸತ್ಯ', 'ಆರ್ಯ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟು! 'ಆರ್ಯ' ಎಂಬುದು ಶ್ರೇಷ್ಠ-ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಎಂಬರ್ಥದ ಸಂಕೇತವೆ ಹೊರತು ಇದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಜನಾಂಗ ಸೂಚಕ (ethnic) ಪದವಾಗಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ, ಇಜಿಪ್ತಿನಿಂದ ಭಾರತದ ವರೆಗಿನ ಭೂಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ (practically without break p. 50) ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಗಳೊಳಗಿಂದಲೇ, ಆರ್ಯಜನ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಂಗುತ್ತ, ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಆದಕಾರಣ ಈ 'ಆರ್ಯ' ರೆಂಬ ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರು, ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮುನ್ನವೇ, ಚಾಂದ್ರ; ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರೆ ಸೋಜಿಗವಲ್ಲ. ಇಂಥ ಪ್ರಭಾವಸೂಚಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮಾರ್ಶಲ್ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು, ಆರ್ಯ-ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಘರ್ಷದ ಬಗೆಗಿನ ಪೂರ್ವ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳಿಂದಾಗಿ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ 'ಆರ್ಯ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಒಂದು ಶುದ್ಧ ಜನಾಂಗವಾಚಕ ಪಂಗಡ (ethinic group) ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದು ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ, ಈ ಸಂಹಿತೆಯೊಳಗಿನ 'ವಿಶ್ವಜನನಿ' 'ದೇವಮಾತೆ' ಎಂಬ ಅದಿತಿ, ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಹಾದೇವಿಯೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಮಾರ್ಶಲ್ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಇದನ್ನು ಕಾಣಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದವರಲ್ಲಿ ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರಿಗಿಂತೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರೂ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಗಳು ಆಗಿರಲು ಕಾರಣಗಳೇನು? ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ೧) ಅಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬಗೆ! ೨) ನೇತಾರರು ಬೃಹಸ್ಪತಿ-ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ

ಇಬ್ಬರು ! ೩) ಯಜ್ಞಪ್ರಕಾರ ಎರಡು ಚಾಂದ್ರ 'ಗೌತಮಾಗ್ನಿ' ಆರಾಧನೆ—'ಕಸ್ಮೈ ದೇವಾಯ' (ಅಪಃ ರಸದಲ್ಲಿ) ಹವನ. ಹವ್ಯವಾಹನ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹವನ ! ೪) ವಾಕ್ ಎರಡು ; ೫) ಸತ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ಎರಡು : 'ಏಕಂ' ಸತ್ಯ; ತ್ರಿವಾರ ಸತ್ಯ; ೬) ಇಬ್ಬರು ವರುಣರು (: ಸೌರ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ); ೭) ಇಬ್ಬರು ಸೂರ್ಯರು (: ಧೀ ಪ್ರಚೋದಕ ಸವಿತೃರೂಪ; 'ತುರಿಯೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ' ದೊರೆವ 'ಗೂಳ್ಹಂ ಸೂರ್ಯಂ' ಉಲ್ಲೇಖ).

'ಏಕಂ ಸಂತ' ತತ್ತ್ವದ ಭೂಮಿಕೆಯು ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಚಾಂದ್ರ ಪ್ರಕಾಶದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕಲುಷಿತವಿಲ್ಲದಿರುವ ಶುದ್ಧ ಸೌರ ಪ್ರಕಾಶತತ್ತ್ವ ಪಾತಳಿಯ ಸಂಕೇತಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇದು 'ವೃತ್ರ' ತತ್ತ್ವದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇ ಸರಿ ! ಸೌರ ತತ್ತ್ವ ಪ್ರಕಾಶದ ಪಾತಳಿಯ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿದ್ದರೆ ಅದರ ಮೇಲಣ ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅರಿಯುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ.

ಪ್ರಕಾಶ ತತ್ತ್ವದ ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯ ವಕ್ರತೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧೀ ಉಭಯಾರ್ಥಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರವು. ಇಲ್ಲಿ 'ಋತ'ಕ್ಕೆ 'ಪ್ರಕಾಶ (ಮಾರ್ಗ)' ಎಂಬ ಒಂದೇ ಪ್ರಧಾನ ಅರ್ಥ; ಆದರೆ ಇದನ್ನು ರೇತ : ರಸ : ಉದಕ ವಾಚಿಯಾಗಿಯೂ ಅರ್ಥಯಿಸುವ ವಕ್ರೋಕ್ತಿಯ ಚಮತ್ಕೃತಿ ಋತ : ಸತ್ಯದ ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ಹಿಡಿಸದು.

ಸಾರ : ಪ್ರಕಾಶ ತತ್ತ್ವದ ಪೂಜಕರಾದ 'ಆರ್ಯ' ಎಂಬ ಜನ (ethnic group), ಮೂಲತಃ ಯುರೋಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ (ಸಂಸ್ಕೃತದ ತಾಯ್) ನುಡಿಯುವರು ಆಗಿದ್ದರು. ಯುರೋಪಿನತ್ತಣಿನ (ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಗೆ ಹತ್ತಿರದ) ಭಾಷಿಕ ಅವಶೇಷಗಳಿಂದ ಈ ಸಂಗತಿ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ 'ಆರ್ಯ' ಭಾಷಿಕರೆಂಬ ಸೌರ ; ಪ್ರಕಾಶ ತತ್ತ್ವ ಪೂಜಕರಲ್ಲಿ, ಇವರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮೊದಲೇ, ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ (ಸಂಸ್ಕೃತೇತರ ಭಾಷಿಕ) ಜನವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಇರಾಣ, ಹಿಟ್ಟೈಟ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ತಮ್ಮದಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯಾಭಿಮಾನಿಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳು, ಈ ವರೆಗೆ ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ದುರ್ದೈವದ ಸಂಗತಿ ! ಇರಾಣಿನ ಅವೆಸ್ತಾದಲ್ಲಿ 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ' ದೈವತವಿದೆ। 'ಅರೇ ದ್ವೀ ಸೂರಾ ಅನಾಹಿತಾ' ಎಂಬ ಆಪೋದೇವಿ' ಇದ್ದಾಳೆ ... 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃವಿ'ನ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳೇ ಇಂದಿನ ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆಯ ಸ್ತೋತ್ರದ ವಿಷಯವಾಗಿವೆ. 'ದಶಾವತಾರ'ಗಳ ತಳಪಾಯದ ಆಕೃತಿ 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ' ದೈವತ ! (ಪು. 36–40). ಅವೆಸ್ತಾದಲ್ಲಿ ಅಪಾಂನಪ್ತೃ', 'ಆಪೋದೇವಿ' ಇವನ್ನು ಮರ್ಯಾದೆ ಮೀರಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಗೊಟ್ಟಿಲ್ಲ ! ಆದರೆ ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಅವೆಸ್ತಾದ ಆಪೋದೇವಿಃ ಅದಿತಿ, ಆದಿಶಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ ! ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ = ಅದಿತಿ ಪುತ್ರ ! ಈ 'ನಪ್ತೃ' = ಕುಮಾರ, ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ

ವಿಶ್ವಾಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರವರ್ತಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದುದು ಇತಿಹಾಸದಿಂದ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ!

ಇರಾಣಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಅವೆಸ್ತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಕಾಶ ಪೂಜಕ 'ಆರ್ಯ' ಭಾಷಿಕ ಪಂಗಡವು (ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವಂತೆ, —ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರಂತೆ—) ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಾರು ಹೋಗದೆ, ಅಪ್ನೋ ದೈವತಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟುದುಂಟು. ಅಪ್ನೋ ದೈವತಗಳೊಡನೆ ಈ ದೇವತೆಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತ = ಅವೆಸ್ತೇತರ ಭಾಷಿಕ ಜನವೂ, ಇರಾಣಿನ ಈ 'ಆರ್ಯ'ರೆಂಬ ಜನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಕೊಂಡಿರಲೇ ಬೇಕು. ಪ್ರಕಾಶ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ, ಅತಂಕಕಾರಿಯಾದ 'ಅಪ್ನೋ' ದೈವತಗಳು. ಆ ಭಕ್ತಗಣವು ಇಲ್ಲದೆಯೆ ಅವೆಸ್ತಾದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಪಡೆದಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಭಿನ್ನ ಭಾಷಿಕ ಹಾಗೂ ಭಿನ್ನ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಜನಗಣದ ದೈವತ ಸ್ವೀಕಾರದೊಡನೆ, ಆ ಎರಡೂ ಭಾಷಿಕಗಣದಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಗಮವು ಆಗಿರಲೇ ಬೇಕು; ಈ ಮಾತಿಗೆ, ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ 'ಪುರಾವೆ' ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ.

ಹಿಟ್ಟೈಟ-ಗ್ರೀಸ ಮತ್ತು ಹಿಟ್ಟೈಟ ಭಾರತಗಳ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತು, ದೃಢಪಡುತ್ತಿದೆ. ." ... a Greek variant of Anatolian Kumarbi myth in the Hurrian (: Hittite) text,....Ouranus (: Uranus), the heavens and the first of the gods, the begether of Kronus and Titans .... became the father of Zeus. (The Ancient Gods, p. 223). ಹಿಟ್ಟೈಟ ಭಾಗದ ದೈವತ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಆಕಾರ ಪಡೆದ ಯುರೆನಸ್, ಋ. ವೇದದ ವರುಣನನ್ನೂ ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದಾನೆ! (ಪು. ೩೯೫-೭; ೯೮೦-೮೨; ೫೪೮;). ಹಿಟ್ಟೈಟ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ. ಗ್ರೀಕ, ಇರಾಣ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ಈ ಮೂರು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಪರ್ಕ ಸೂಚಕ ನಿಶ್ಚಿತ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. "Indo-Iranian ಅಶ್ವ-ಶಮ horse attendant, groom, Creek hippokomo appears in Hittite as 'ashwa shama / a term which designates the same profession........they are........oldest testymony for existence of the Indo-Iraniam type of language and a number of divenities belonging to Iranian Pentheon at an early date: (1800–1400 B.B.), ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ, ವರುಣ, ನಾಸತ್ಯರೊಡನೆ ಇಂದ್ರನೂ ಇದ್ದದೂ, ಈ ದೈವತಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ಹುರ್ರಿಯನ್-ಮಿಟಾನಿ ರಾಜರು ಪೂಜ್ಯವೆಂದು ಬಗೆಯುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಪುರಾತನ ಲೇಖನಗಳಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ (Suria) ಸಹ ಇದ್ದನು. ಕುದುರೆಯ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ 'ವರ್ತನ' ಎಂಬ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದವು ಅಲ್ಲಿ ಇತ್ತು! ಐಕ = ಏಕ, ಪಂತ್ಸ = ಪಂಚ,

ನವ ಈ ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕ ಸಂಜ್ಞೆಗಳೂ ಅಲ್ಲಿವೆ (Mythologies of the Ancient World pp. 333-4).

ಯಾವುದೇ ಭಿನ್ನವರ್ಗದ ಎರಡು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ, ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಎರವಲು ಪಡೆಯುವದು ಆ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸ ತೊಡಗಿದ ನಿಶ್ಚಿತ ಲಕ್ಷಣವು. ಹಿಟ್ಟೈಟ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಈ ಭಾಷಿಕ ಪರಿವರ್ತನವು, ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯೊಳಗಿನ ಆಪ: ರಸ ಪಥೀಯ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕ ವರ್ಗದ ಸಮಸ್ಯಾ ಪರಿಹಾರದ ಮೇಲೆ ಮೌಲಿಕ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಬೀರುತ್ತದೆ! ಸೌರ: ಪ್ರಕಾಶ ಪೂಜಕರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಗೆ ಹತ್ತಿಹೊಂದಿದ ಮೂಲ ಒಂದೇ ಭಾಷೆ ಯವರು ಇರಬೇಕು, ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಇಜಿಪ್ತ, ಕ್ರೀಟ, ಗ್ರೀಸ, ಸುಮೇರ, ಹಿಟ್ಟೈಟ, ಇರಾಣ ಹಾಗೂ ಭಾರತ ಈ ಭಾಗಗಳ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಜನ ಸಮಾ ರಾಗಿ ಒಂದೇ ಭಾಷೆಯವರೇ ಆಗಿದ್ದರೆಂದು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ; ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ, ಆದಿಮಾತಾ ಪೂಜಕರ ಮಾತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿತ್ತು, ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಲ್ಲ; ಸೌರ: ಪ್ರಕಾಶ ತತ್ತ್ವದ ಪೂಜಕರು ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯವರಾಗಿದ್ದರೆಂಬ ಬಗೆಗೂ ಐಕಮತ್ಯವಿದೆ.

ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ, ಸೌರ ವರುಣ, ಇಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ, ಸೂರ್ಯ ಇವು ಚಾಂದ್ರ ದೈವತ ಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಹಿಟ್ಟೈಟಿನಲ್ಲಿ ವರುಣ-ಯುರೆನಸ್ ಈ ದೈವತ ಚಾಂದ್ರರೂಪದ್ದು ಆಗಿದ್ದುದು ಈಗ ಬಯಲಿಗೆ ಬಂದಿದೆ! ಈ ವರುಣನಂತೆಯೆ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರೂ ಚಾಂದ್ರ ಪಂಥೀಯ ಆಕೃತಿಗಳಾಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀರೂಪ ಸೂರ್ಯನು ಹಿಟ್ಟೈಟಿನ ಜಾನಪದರಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದನ್ನು ಜರ್ಮನ್ ಸಂಶೋಧಕ ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದಿದ್ದಾನೆ! (Egyp--tion Myth and Legend p. XXXIX). ಭಾರತೀಯ ಜಾನಪದರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀರೂಪ ಸೂರ್ಯ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲೂ ಹೊರಗಿನಿಂದಲೇ ಬಂದ ವಿಚಾರ; ಸುಮೇರಿನಲ್ಲಿ 'ಉತು' ಇನನ್ನಾ (ಚಂದ್ರಾ) ದೇವೀ ಸಹೋದರ! ಹೀಗೆ ಸ್ತ್ರೀರೂಪ ಸೂರ್ಯತ್ವ ಹಿಟ್ಟೈಟಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಭಾರತಕ್ಕೂ ಬಂದಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಮಾನ್ಯವಾಗಲು ತೋಂದರೆಯೆನಿಸಿ ಸವಿತೃ-ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಸ್ತ್ರೀಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿಸಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ! ಭಾರತೀಯ ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಮೂಲತದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತೇತರ ಭಾಷಿಕರದೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕೆ 'ವಾಶೀ', 'ಕಾಣ', ಕಣ್ಣು > ಗಣ್ಣು, ಅಮ್ಮ > ಅಂಬ 'ಆಲ'ದೆಲೆಯ ಮೇಲಣ ಶಿಶು ಇಂಥ ಮೂಲಭೂತ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ಭಾಷಿಕರ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯದು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರೊಡನೆ ಆದ ಅನುಲೋಮ-ಪ್ರತಿಲೋಮ ವಿವಾಹಗಳಲ್ಲಾದ ಮಿಶ್ರ ಸಂತಾನದ ಮೇಧಾವೀ ಪೀಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ದೃಶ್ಯ ವೈದಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಕಾಣ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ: ಊರ್ವಶೀಪುತ್ರ ಅಗಸ್ತಿ ವಸಿಷ್ಠಾದಿಗಳು, 'ಇತರಾ' ಪುತ್ರ ಐತರೇಯ,

ವ್ಯಾಸಾದಿಗಳು, ಕವಷ, ಐಲೂಷ, ಜಬಾಲಾ-ಪುತ್ರ ಜಾಬಾಲಿ ಇಂಥ ಧೀಮಂತ ಪ್ರ
ತಾಪಿಗಳು ರೂಪಿಸಿದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆ, ಶ್ಲೇಷಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದ 'ಶೇಷ' ಪ್ರಾಜಾ
ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿದ್ದುಂಟು! ನಿಜವಾಗಿ 'ಆರ್ಯ'ರು ಎಂದೋ ಲುಪ್ತರಾದರೂ ಸಂಸ್ಕೃ
ಕಲಿತು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಗುರುವರ್ಗದವರಾದವರು ತಾವೇ 'ಆರ್ಯ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

'ಪ್ರಕಾಶ' ತತ್ತ್ವದ ಪ್ರಾಜಾಪಿಚಾರ ಕೇವಲ ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಗುತ್ತಿಗೆಯ
ಸುಮೇರಿನ ಎಂಕಿ : ಧೀದ್ದೈವತ (God of wisdom) ತತ್ತ್ವತಃ ಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವರೂಪನ
ಏಕೆಂದರೆ ಬಾಳಿನೊಳಗಿನ ಸಂದೇಹದ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಕಾ
ತತ್ತ್ವದ ಶಕ್ತಿ. ಆದರೆ, ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಜಲತತ್ತ್ವವೇ ಜ್ಞಾನ
ಮಾಧ್ಯಮವು ಆಗಬೇಕಾಗುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯಿತ್ತು ಆದಕಾರಣ ಸೌರ : ಪ್ರಕಾ
ಮಾಧ್ಯಮದ ಮಟ್ಟದ ಅರ್ಥಸ್ಪಷ್ಟತೆ, ಆಪ : ರಸ ಮಾಧ್ಯಮದ (: ವಾಕ್) ಮೂಲ
ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯು ಈ ಗುಣವಿಶೇಷವನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇ ಬೇಕಾದರೂ. 'ಧೀ
ದ್ದೈವತದ ಮೂಲ ಕಲ್ಪನೆ ಸುಮೇರಿನ 'ಎಂಕಿ' ಪ್ರತಿಮೆ ಸೃಜಿಸಿದ ಆಪ : ರಸ ಮಂಥ
ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೇ ಸಲ್ಲಬೇಕು.]

ಅಗ್ನಿ — ಜಾತವೇದ, ಹವ್ಯವಾಹನ. 'ಅಗ್ನಿ' ಎಂಬ ಸ್ಥೂಲ ಅಖಂಡಿತ ಸಮಗ್ರ ಅದಿತಿ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ (ಕವ್ಯ-ಕ್ರವ್ಯಾದ) ಸರ್ವಭಕ್ಷಕ 'ಅತ್ರಿ' ರೂಪ ಅಗ್ನಿಯೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ 'ಅಗ್ನೇ ನಯ ಸುಪಥಾರಾಯೇ' ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿತ ಅಗ್ನಿಯು, 'ಜಾತವೇದನೊ' ಅಥವಾ ಜಲ-ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಸಹಜವಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರದ = 'ಅಬೋಧಿ' — 'ನಚಿಕೇತ' ಅಗ್ನಿಯೊ

ಎಂಬುದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ
ಇದ್ದರೆ ದೋಷವಾಗುತ್ತದೆ
ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮೊದಲಬಾರಿ
ಪಡು ಅಂಗಿರಸು ಎಂದು
ಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಗ್ನಿ, ಅಂಗಿರ
Ignis ಎಂಬ ಯುರೋ
ಪೀಯ ಶಬ್ದ ಮೂಲವಿದೆ. ಅ
ಅಂಗಿರಸರು 'ಅಂಗಾರಾ =
ರೇತರೂಪರು ಆಗಿದ್ದಾರೆ!
'ಜಾರಃ ಅಗ್ನಿಃ ಸ್ವಸಾರಂ
...' ಸಹೋದರಿಯನ್ನು
ಹೊರಡುವ (ಪ್ರಾತ

ಉಷೆಯ ಹಿಂದಿನ) ಜಾರ ಅಗ್ನಿಯು 'ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿ'ಯಿಂದ ಬೇರೆ ತಾನೆ? ಆದರೆ ಈ ಸಂಹಿತಾ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ, ಋತ : ಸತ್ಯದ ಪಾತಳಿಯ ಜಾತವೇದ ಪ್ರಚೇತ ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ರೇತ ಸತ್ಯದ ಪಾತಳಿಯ 'ಸಹಸ್ರ ಮುಷ್ಕ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು 'ಸಮತ್ವಂ ಯೋಗ ಉಚ್ಯತೇ' ಈ 'ಶುನಿ ಚೈವ ಶ್ವ-ಪಾಕೇಚ' ಸಮತ್ವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಕಂಡಿದ್ದಾಗಿದೆ.

ಆಶಾ — ದಿಶಾ-ಅವೆಸ್ತಾದ 'ಅಶ' = ಋತ (; ಸತ್ಯ) ಈ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಸರಿ-ದೊರೆಯಾದ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದ. ಮೂಲತಃ ಸೌರ : ಪ್ರಕಾಶ ತತ್ತ್ವ.

ಆದರೆ 'ಆಶಾ' ಇದರ 'ದಿಶಾ' ನಿರೀಕ್ಷೆ (Hope :) ಪ್ರಕಾಶ ದೊರೆವ ಶ್ರದ್ಧಾ ಸೂಚಕ ಅರ್ಥವು ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದು. ಕಾಮನೆ ಆಪ-ಈಕ್ಷೆ ಎಂಬ ಅಪಾರ್ಥವೇ ಪ್ರಧಾನ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಪು. ೨೧೯–೪೨;

ಇಂದ್ರ — ವೃತ್ರಹನ್, ಅಭಿಜಿತ್; ಇವನು ಸವಿತೃ (: ಧೀ) ರೂಪ ಸೂರ್ಯನ ಪರ್ಯಾಯ ದೈವತ. ವೃತ್ರ (= ಕತ್ತಲೆ) ಶತ್ರು ಎಂದರೆ ರಾತ್ರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿರೋಧಿ. ಆದ ಕಾರಣ 'ಶಿಶ್ನೋ ದೇವಾಃ' ನಾಶ ಮಾಡುವವನು; ಅಸಾಮಾಜಿಕ ವೃತ್ತಿಯ ಯತಿ (ಮುನಿ) ಸಂಪ್ರ

ದಾಯದ ವಿರೋಧಿ. ಸುಮೇರಿ
(ಸಂ) ಭೋಗಾನಂದೀ ಅಪ್ಸ
ಎಂಬ ತಂದೆಯನ್ನು ಕೊಂದ ಎಂ
ಯಂತೆ, ಇಂದ್ರನು ತ್ವಷ್ಟಾರನೆಂ
ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಕೊಂದ ಕ
ಯಿದೆ. ಎಂಕಿಯ ತಾಯಿ ಎಂ
ತ್ರಿಮಾತ್, 'ಕಿಂಗು' ಎಂಬ ಮ
ನನ್ನೆ ಮದುವೆಯಾದಂತೆ, ಇಂದ್ರ
ತಾಯಿ ಎಂಬ ಅದಿತಿ 'ದಕ್ಷ'ನೆಂ
ಮಗನಿಂದ ದೇವರುಗಳನ್ನು ಸೃ
ಸಿದ ಕಥೆಯಿದೆ. (ಋ, ೭೨. ೫–೭
ಆದರೆ ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ i) 'ಭೋಗ
ಇಂದ್ರನೂ ಇದ್ದಾನೆ! ಸೋಮ
ನಾಮಾಂತರದ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಚಂದ್ರ
ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ರಾತ್ರೀ ಯಾಮ
(: ಯಜ್ಞ) ದ ವರ್ಣನೆಗಳೇ
ಅಲ್ಲಿ 'ಇಂದ್ರಾಯ ಇಂದೋ
ಪರಿಸ್ರವ' ಎಂಬ ಪಲ್ಲವಿಯ
ಇಂದ್ರಿಯರೂಪೀ ಇಂದ್ರ
ಮಧು (ಚಂದ್ರ) ರಸ ಸ್ರವಿ
ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಗಿದೆ!
ii) ಭೋಗವು ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾ
ಆದುದರಿಂದ ತ್ಯಾಗವೃತ್ತಿ
ಪಾರ್ಥ ಎಂಬ ಪಾಠ ಬೋಧ
ವೇದದ. ಇಂದ್ರನೇ ಪುರಂ
(ಪಿತೃಲಿ) ರೂಪದ ದೈವತ!
iii) ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ
ರಾಣಾಂ ವಿರೋಚನ'ನ
ಸಂಗಡ 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಸಿ
ಪ್ರಜಾಪತಿ : ಗುರುವಿಗೆ
ಶರಣು ಬಂದ ಸಾಧಕ

ಇಂದ್ರನೂ ಬಿಚ್ಚಿಸಿದ್ದಾನೆ! ಇವನು 'ಚಾಕ್ಷುಷೀ ಪುರುಷ' ಸಿದ್ಧಿಯು ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ (ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಿಗಾಗಿ ಸುಮೇರಿನ ಕಲ್ಪವೃ, ಸೈಂಧವ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮುನಿ, ಎಂಕಿಡು ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರ, ಚಿತ್ರಪಟ ವಿವರಣೆ ನೋಡಿ.)

ಋತ— (: ಸತ್ಯ) ; ವಿಶ್ವಾಧಾರಕ, ನಿಯಮ (ನ) ರೂಪೀ ಶಕ್ತಿ ತತ್ತ್ವ. ಇದು 'ಅ–ಗೋಹ್ಯ' ಎಂದರೆ ಧೀ-ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಾಣಬಲ್ಲ-ಅರಿಯಬಲ್ಲ ತತ್ತ್ವ: 'ಸವಿತೃ' ಪ್ರಕಾಶ ತತ್ತ್ವದ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆ. ಅ-ಮೂರ್ತ = ಸತ್ (ಸತ್ಯ). 'ಅಸತಃ ಸತ್ ಅಜಾಯತ' = ಅ–ಮೂರ್ತ : ಸತ್ತಿನಿಂದ (ಮೂರ್ತ) ಸತ್ = ಸತ್ಯ = ನಾನಾ ರೂಪಾತ್ಮಕ ವಿಶ್ವನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಈ 'ಅ-ಸತ್' (ಶೂನ್ಯ-ಏನೂ ಇಲ್ಲ) ಅಭಾವಾತ್ಮಕ ಸಂಕೇತವಲ್ಲ. 'ಉಂಟು' ಆದರೆ ಈ 'ಉಂಟು' ಆಕಾರ ವಿರಹಿತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರದು. ಅಮೂರ್ತ (ಸತ್ಯಃ) ಋತ ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಘಟನೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ವಸ್ತು, ವಿಷಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತರೂಪದಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಬರಿ ಈ ಮೂರ್ತವೇ 'ಸತ್ಯ'ವಲ್ಲ: ಈ ಮೂರ್ತಕ್ಕೆ ಆಧಾರಭೂತ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ನಿಯಮ : ಅರ್ಥ ಇದು ನಿಜವಾದ ಸತ್ಯ. (ಸತ್ಯದ) ಹೊರ ಮೈಯ ಒಳಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯದ ತಿರುಳು ಹುದುಗಿರುತ್ತದೆ. ಪು. ೨೫೮, ೬೩೪–೩೬.)

ಆದರೆ ಋತ (: ಸತ್ಯ) ದ ಈ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಸುವ, ಹಗೆಗೆ ಈಡುಮಾಡುವ ನಾನಾ ತಂತ್ರ ಈ ಋ. ವೇದದಿಂದ ಅರ್ವಾಚೀನ ಕಾಲದ ವರೆಗೂ ಅದುಮು ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ನಿಯಮ' ಎಂಬ ಮೂಲಾರ್ಥವು ಮಾರ್ಪಟ್ಟು 'ಋತ್' ರೇತ : ಉದಕವಾಚಕ ಅರ್ಥ ಆಗಿದೆ, ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೇ! 'ಅಗ್ನಿ'ಯು 'ಅಂಗಾನಾಂ ರಸಃ' ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಜನ್ಯ ರಸವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸುಸಂಗತವಾಗಿ ಋತ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯವು. 'ಸಲಿಲ ಜಲ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯವಾಯಿತು! ಋತ : ಸತ್ಯದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಎಂದರೆ ಶಾಶ್ವತ ನಿಯಮಗಳ ಮೇಲೆ ಈ ಪ್ರಪಂಚ ನಿಂತಿದೆ, ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಒಂದು; ಋತ = ರೇತ : ಅಪ : ರಸ ; ಸಲಿಲ! 'ಆಪೋ ವಾ ಇದಂ ಅಗ್ರೆ ಆಸೀತ್' = ಆಪ = ರೇತವೇ ಸತ್–ರಸ! ಇದರಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿ! ಇದು ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥ! ಒಂದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇನ್ನಾಲಗೆಯ ಮಾತು!

ತ್ರಿತ—(ಆಪ್ತ್ಯ) : ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಮಾನವ-ಜ. 'ಆಪ್ತ್ಯ' ಎನ್ನುವ

ಕಾರಣವಿದೆ; ಮನು-ಜನು, ಅಪ-ಸಲಿಲ-ಜನು, ನಗ-ಜಂತುವು ನಿಜ. ಆದರೆ ತಾನು 'ಜೀವಿ' ಎಂದರೂ ಇಡಿಯಾದ ಜೀವನದ ಅಂಶ. ಆದಕಾರಣ ರೇತ ಪಾತಳಿಗೇ ಸೀಮಿತನಲ್ಲ. ಭೂಃ, ಭುವಃ ಈ ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳ ಆಚೆಗಿನ 'ಸುವಃ' 'ಸ್ವಃ' ಈ ವಿವವಸ್ವಂತಃ ಸವಿತೃ-ಸೂರ್ಯನ ಅಂಶ; ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿರೂಪ ಇಂದ್ರನ ವೃತ್ರಹನನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿ; ಸಮಷ್ಟಿ ಜೀವನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಆದರ್ಶವಾದಿ; ವಿಶ್ವಾನರನ ಉಪಾಸಕ, ಆದುದರಿಂದ ಏಕತಾ (ಸ್ವರ್ಲೋಕ) ದ್ವಿತ (ಭುವರ್ಲೋಕ) ಇವೆರಡರ ಅನುಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ಭೂಲೋಕದ ತನ್ನ ಜೀವಿತ ಕಾರ್ಯರತ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಇಂದ್ರ-ತ್ರಿತರ ಈ ಜೋಡಿ, ಸುಮೇರಿನ ಗಿಲ್ಗಮೇಶ-ಎಂಕಿಮಡು ಜೋಡಿಯನ್ನು ಕೆಲವಂಶದಲ್ಲಿ ಹೋಲುತ್ತದೆ. (ಎಂಕಿಮಡು ನೋಡು—) ಆದರೆ ಈ ತ್ರಿತನ ಉಳಿದಿಬ್ಬರ ಅಣ್ಣಂದಿರ ಸಂಬಂಧ ತಪ್ಪಿಸಿ 'ಕೂಪ' ದಲ್ಲಿ ನೂಕಲಾಗಿದೆ!' 'ಭುವಃ' ಸ್ವಃ ಮರವಿನಿಂದ (ಸಂಸಾರ) ಕೂಪದಡಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಒರಲುವ ತ್ರಿತನು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಎಂಬ ಈ ರೂಪಕ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. (I–೧೦೫).

ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ತ್ರಿತನ ಅವಸ್ಥೆಯ ಅರ್ಥವಾಗಲು 'ವೈಶ್ವಾನರ' ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅವಮೂಲ್ಯನ ಅರಿಯಬೇಕು; ಇದರೊಡನೆ, ವ್ಯಾಹೃತಿ ತ್ರಯಗಳಲ್ಲಿ 'ಪೂರ್ವೇಭ್ರಾತರಃ' ಇಬ್ಬರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾಯಿತು, ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖದ ಮರ್ಮ ತಿಳಿಯಬೇಕು (X. ೫೧, ೭). ಭೂವಃ ಸ್ವಃ ಇವೆರಡೂ ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳ ಸಂಬಂಧ ತಪ್ಪುವ ಅಗ್ನಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಲಿಲ ಶರೀರ-ಸ್ಥ-ರೇತ =ಕೂಪಸ್ಥ ಅಗ್ನಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ! 'ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ದೇಹಮಾಶ್ರಿತಃ' ಎಂಬ ವೈಶ್ವಾನರನೂ ದೇಹ ಕೂಪದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಅಗ್ನಿ = ತ್ರಿತನೇ! (೫೩೩; ೫೨೦-೨೨)

ಪುರಂದರ— 'ಪುರ' ಈ ಸಂಕೇತಸ್ಥ ವಕ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯ. (ಅಂತಃ-) ಪುರ, (ತ್ರಿ-) ಪುರ ಈ ಸಂಕೇತವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀ ಶರೀರವಾಚಕವಿದೆ. (ತ್ರಿ-) ಪುರ = (ತ್ರಿ-) ಚಕ್ರ = (ತ್ರಿ-) ಅಂಬಕ (ಪು. ೩೬೬-೭೫) ಇವು ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ಪರ್ಯಾಯ ಸಂಕೇತಗಳು. ಆದಕಾರಣ ಈ ಪುರ-ಧ್ವಂಸಿ 'ವಜ್ರ'-ಧಾರಿ ಎಂಬ ಈ ಇಂದ್ರನು (: ಪುರುಷ) = ಇಂದ್ರಿಯ = ಅಹನಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ, ಇದು 'ಕಾಲೋಽಸ್ಮಿ ಲೋಕಕ್ಷಯಕೃತ್ ಪ್ರವೃದ್ಧ ಕಾಲ:' ತಾನು ಎಂಬ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪುರಂದರ ವಿಶ್ವಲನ ನಿಲುಮೆ. 'ಪುರ'

ಭಂಗ ಮಾಡಿಯೂ, 'ಅ-ಭಂಗ' (ಬಿರುಗು ಧರಿಸಿರುವ) ವಿಠ್ಠಲ: ಕಪಟ ನಾಟಕ ಸೂತ್ರಧಾರಿ ಎಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯ ವೀರಃ 'ದೃಪ್ಸಃ' ಕೃಷ್ಣಃ' ಸೂ ಈತನು. (ಪು. ೫೬೧, ೫೫೮).

ಪೂಷನ್— ಆಪಃ ರಸ ಭೂಮಿಕೆಯ 'ಸಂದೃಕ್' ದೃಷ್ಟಿ. ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಪೂರ್ಷ' ಸುಮಾರಾಗಿ ಸಮಾನ ಎನ್ನಬಹುದು. 'ಸವಿತೃ' ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚಿನ ಹಂತ, 'ಪೂರ್ಷ' ಬರುವ ಸಮಯ, ಇವರಲ್ಲಿ ಸವಿತೃವಿನಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟ (ಪ್ರಕಾಶ) ಸೂಚಕತೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸವಿತೃವಿನಂತೆ ಇವನನ್ನೂ ಅ-ಗೋಹ್ಯ ಎಂದಿದೆ, ಇದು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, (ಜಾತವೇದನಲ್ಲದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಅ-ಬೋಧಿ ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ.)

ಪೂರ್ಷ ದೇವ ಇನ್ನೂ ಹಲ್ಲು ಮೊಳೆಯದ ಬಾಲ! ಇವನಿಗೆ ಗಂಜಿಯೇ ನೈವೇದ್ಯವಂತೆ! ಕಳೆದು ಹೋದ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವಾಗ ಪೂರ್ಷ ದೇವನ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಶೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪಿತೃಲೋಕದ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರಲು ಈತನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ!

ಭಗ— ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅವರವರ ಅರ್ಹತೆಯಂತೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಡುವ ಪ್ರಕಾಶ ಮಂಡಲದ ದೈವತ. 'ಸವಿತೃ' ವಿಗೂ ಈ ವಿಶೇಷಣ ವಿದೆ.

ಆದರೆ 'ಭಗ' ವಿಶೇಷಣಕ್ಕೆ ಯೋನಿ ವಾಚಕ ಅರ್ಥ ಹಚ್ಚಿ 'ಸವಿತೃ ವನ್ನು 'ಭಗ' ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದುಂಟು. 'ಸವಿತೃ ಮಂಡಲ (O) ಮಧ್ಯವರ್ತಿ' ನಾರಾಯಣನು, 'ಭಗ-ವಂತ' ನಾಗುತ್ತಿರುವ ತಂತ್ರ ಮಂತ್ರ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಮ್ಯಾಕ್‌ಡೊನೆಲ್ಲ ಈ ದೇವನನ್ನು (dispencer-giver) ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದು ಸರಿಯಿದೆ. (V. ೮೨.೧: ೩; VII. ೩೮.೧; ೬) ಜ್ಞಾನ ಹಂಚುವುದು ಸವಿತೃವಿನ ಕಾರ್ಯ: 'ಸವಿತಾ ಭಗ, ಭಗಃ ಸವಿತಾ'. ಆದರೆ ಸವಿತೃ; ಪುಲ್ಲಿಂಗಿದೇವ! 'ಭಗ' ಸ್ತ್ರೀಯೋನಿಯಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ ರಾತ್ರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಲ್ಲವೆ?

ಯಜ್ಞ—ಪು. ೭೨-೫; ೮೦; ೧೨೪ ನೋ.

ವಜ್ರ—ಪುರ (= ಸ್ತ್ರೀ ಶರೀರ) ಧ್ವಂಸ ಮಾಡು 'ವಜ್ರ' ಇದು ಲೈಂಗಿಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ, 'ವಧರ್ಯಂತೀ', 'ಸ್ವಧಿತಿಃ' ಎಂಬ ಆಹನಸ್ಯಕ್ಕೆ 'ವಜ್ರ' ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯನಾಮವಿರುವುದಾಗಿ ಭಾಷ್ಯ ಇದೆ.

ವೈಶ್ವಾನರ— ಅವಮೂಲ್ಯನಕ್ಕಾಗಿ ಪು. ೩, ೪೪೮; ೪೬೧, ೫೩೩. ನೋ.

ಸತ್ > ಸತ್ಯ— (: ಋತ) : ಅಸ್ ಆಖ್ಯಾತ ಸಾಧಿತ ಸತ್ : ಸತ್ಯ ಇದನ್ನು ನಿರರ್ಥಕಗೊಳಿಸಲು 'ಸ-ತಿ(ೀ)-ಯಂ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ದಿವ್ಯಾರ್ಥ್ಯಾತ್ಮವು ಸತೀ 'ಸೇತು' = ಪದಾರ್ಥ್ಯವು: 'ಗುರು' ಇವನನ್ನೇ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಶಾಶ್ವತ ತತ್ತ್ವದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ! ಇಡೀ ವೈದಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಇಬ್ಬಗೆಯ 'ಸತ್ಯ' ಸೂಚಕ ಪದರು ನುಡಿಯ ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆಯು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಪುಟ ೪೩೪-೩೬ ಇದರ ಮನವರಿಕೆಗಾಗಿ ಋತ (: ಸತ್ಯ), ಮತ್ತು ಆಶಾ (= ದಿಶಾ) ಸಂಕೇತ ನೋಡು. 'ಋ' ಆಖ್ಯಾತಕ್ಕೆ ಹೋಗು. ಗಮನಿಸು ಅರ್ಥ. ಸೂರ್ಯನ = ಪ್ರಕಾಶದ ಗತಿಸೂಚಕ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಋತ' ಮೈದಾಳಿದೆ (ಪು. ೪೩೪). ಆದರೆ ದಿವ್ಯಾರ್ಥ್ಯಾತ್ಮ ಪಂಥವು, 'ಋ' ಆಖ್ಯಾತದ ಗಮನಾರ್ಥವನ್ನು ಸ್ರಾವ-ಸ್ರೋತ—ನೀರು ಊರಿ ಹರಿಯುವುದು.ಈ ಪ್ರವಾಹ (flow) ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿಸಿಕೊಂಡಿತು ! 'flash' ಮತ್ತು 'flow' ಎರಡರಲ್ಲಿ ಸಮನಾರ್ಥವೇ ಇದೆ; ಆದರೆ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ಪಾತಳಿಯ ಘಟನೆಗಳಲ್ಲ ಒಂದು 'ಸತ್ಯ' ಪ್ರಕಾಶರೂಪ flash ; ಆದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ರೇತ ಸತ್ಯ : ಇದನ್ನು (flush of light =) ಸಂದೃಕ್ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ವೇದದಲ್ಲೀ. 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ' ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ. ಪು. ೨೬೯-೭೪. ೧೯೪ :

ಸವಿತೃ—(ಅ-ಭೌತ ಸೂರ) ; ಅಂದು 'ಸತಿ' 'ಸೇತು' ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಪಡೆದ ಅನುಭಾವದ 'ಸಂ-ದೃಕ್' (ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ನಂದಾದೀಪ) ಇದನ್ನೇ 'ಸಾವಿತ್ರಿ' ವಾಕ್ ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀರೂಪಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಘೋರ ಕೃತ್ಯವು. ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ: ಇಡೀ ಮಾನವ ಕುಟುಂಬವನ್ನೇ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನೂಕಿದೆ ! 'ಸವಿತೃವು' = 'ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಸವಿತೃಃ' ವಿಶ್ವಜನನಿ ಆದಿಮಾತೆಯ ರೂಪಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಪಡದೆ ಇದ್ದರೆ, ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯು, ಈ ವೇದದ ಕೊನೆಗೆ ಇರಲು ಅಶಕ್ಯವಿತ್ತು. 'ತಮಃ ಆಸೀತ್ ತಮಸಾಗೂಳ್ಹಂ ಅಗ್ರೇ ಅಪ್ರಕೇತಂ ಸಲಿಲಂ" ಈ 'ಋತ' ಸ್ರೋತದ ವರ್ಣನೆಯಿರುವ ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಋತಃ ಸತ್ಯವು ನಾಮಶೇಷವಾಗಿದೆ. 'ಸವಿತೃ' ವಿವರಣೆ ನೋ. ಪು. ೮೯-೧೦೧; ೧೯೪-೬; ೧೯೮-೨೦೧; ೨೨೬-೭; ೨೭೨; ೨೭೩; ೨೯೦; ೨೯೨; ೨೯೯; ಕಣೆ > ಗಣೆ ಸಂಪ್ರದಾಯದ

ಜೀರು ೩೨೭; ೩೩೮; ೩೯೯; ೩೫೫; ೩೯೨; ೪೧೭-೨೨; ೪೩೦; ೪೬೦; ೫೪೨; ೫೫೭; ೫೨೩;)

ಸೋಮ— (ವನಸ್ಪತಿ-ರಸ), ಅವೆಸ್ತದ ಹೋಮ, ಋ. ವೇದದ ಸೋಮ ಇವೆರಡೂ ಮೂಲತಃ ವನಸ್ಪತಿಯ ರಸದ ಪೇಯ. ಮೊದಲಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ಇಂದಿನ ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ 'ಸೋಮ' ಎಂಬುದು ಚಂದ್ರನ ಪರ್ಯಾಯನಾಮವಾಗುತ್ತದೆ! 'ಸೋಮಾ-ರುದ್ರಾ' ಈ ಸಂಯುಕ್ತ ದೈವತ ನಾಮವೂ ಉಂಟು! ಯಾವ ರುದ್ರನಿಗೆ ಸೋಮಯಾಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಾನವೇ ಇಲ್ಲವೋ, ಶೇಷಭಾಗ ಅರ್ಪಿಸಿ ಯಾವನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿ ಕೈತೊಳೆದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಿಯು ಉಂಟೋ, ಆ ರುದ್ರನು 'ಸೋಮ'ನ ಸಂಗಾತಿ! ನೋಡಿ. ಇಲ್ಲಿ ರುದ್ರನು 'ಸೋಮ' ಎಂದರೆ ಚಂದ್ರ ಸ್ವರೂಪನೇ. ಚಂದ್ರ-ಶೇಖರ 'ರಾಜ' ಶೇಖರ ಚಂದ್ರಮೌಳಿ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಚಂದ್ರನೇ ಇಂದಿನ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಸೋಮ'ನಾಗುತ್ತಾನೆ! ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೋಮ, ಚಂದ್ರನೆಂದೇ ತಜ್ಞರು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ತ ಸೋಮ-ಪಾನವು ಚಾಂದ್ರ-ಮಧು ಅಥವಾ ಮಧು-ಚಂದ್ರ (Honey-moon) ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಸಭ್ಯಕಾಣುವಂತೆ ಶ್ಲೇಷಯುಕ್ತ ವರ್ಣನೆಯಾಗಿದೆ.

III

ಮಹತ್ವದ ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗಳ

ವಿಚಾರ ಸೂಚಿ

ಭಾಷೆ ಮೈದಾಳಿದುದು ಕಟ್ಟೇಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ; ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿ ಇಲ್ಲದೆ ವಿಚಾರ ಭಾಷೆ ಅಂಕುರಿಸದು. ಜೀವನ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಸಂಘರ್ಷದಿಂದ ಭಾವ-ಬುದ್ಧಿಯ ಮೇಲಾದ (ಆಗುವ) ಪ್ರಭಾವದ ಪರಿಣಾಮವು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆವಾಗಿನ ಶಬ್ದರೂಪ ಆ-ಕೃತಿಯೆ ಭಾಷೆ. ಆದುದರಿಂದ 'ಭಾಷೆ' ಎಂಬುದು (ಅದರೊಳಗಿನ ಅರ್ಥ: ವಿಚಾರದಂತೆ) ಸಾಮಾಜಿಕ; "Men cogitate as members of groups and not as solitery beings. The transmission of group understanding in an interpretative as well as selective process". ಭಾಷೆಯು ಜೀವ (?) (selection ದ) ಈ ರೀತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಭಾಷೆಯು

ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಆ ಭಾಷಿಕರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಇತಿಹಾಸ, ಇವೆರಡೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಮಾಂತರವಾಗಿ ಸಾಗಿರುವುದರ ಮನವರಿಕೆಯಾಗದೆ ಇರದು.

ಒಂದು 'ಸಮಯ' (ಎಂದರೆ, ಆ ಭಾಷಿಕರ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ) ಮಾರ್ಪಟ್ಟು, ಬಳಿಕ ನೂತನ 'ಸಮಯ'ವು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗುವುದುಂಟು. ಈ ನೂತನ ಸಮಯದ ಹಿಂದಿನ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರೇರಣೆ ಎಂತಹದು, ಎಂಬುದನ್ನು (ಈ 'ಸಮಯ'ದ ನೇತಾರ ಸಮಿತಿಯು) ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ, ಮಂಡಿಸಿ ಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೆ ಇಲ್ಲ; ಆ 'ಸಮಯ'ಕ್ಕೆ ಆಧಾರಭೂತ ಹಾಗೂ ಪ್ರೇರಕ, ಪೋಷಕ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದ ಆಶಯವೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ: ಈ ನೂತನ ಸಮಯ, ಸಂದ ಪಾತಳಿಯ ರೀತ ಸತ್ಯದ (ಯಾವುದೋಂದು ನಿಲುಮೆಯ) ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯೊ, ಅಥವಾ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ನಿಯತಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಿಸುವ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯುಳ್ಳದೊ, ಎಂಬುದು ಆಗ ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯವಾಗತೊಡಗಿದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅಂತರ್‌ಬಾಹ್ಯ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಬಯಲಿಗೆ ಬರಲೇಬೇಕು.

ಶಬ್ದಗಳ ಅಂತರಂಗದ ಆಕೃತಿಗಳ ತುಲನೆ ಎಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾದ 'ಅರ್ಥ'ದ (concept) ಆಕೃತಿಯ ತುಲನೆ. ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ 'ಅರ್ಥ' ಉಂಟು: ಒಂದು ತ್ರಿವಾರ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪೀ ಅರ್ಥ; ಇನ್ನೊಂದು ತತ್: ಏಕಂ ಸತ್ ಸ್ವರೂಪೀ ಅರ್ಥ. ತ್ರಿವಾರ ಸತ್ಯ ಸ್ವರೂಪೀ ಅರ್ಥವು ನಿನ್ನೆ → ಇಂದು → ನಾಳೆ ಈ ಮೂರೂ ನಿಲುಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಸಂಧಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಬಾಳಿನೊಳಗಿನ ಬೆಳಕು; ಏಕಂ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯವು ನಿನ್ನೆ, ಇಂದು, ಅಥವಾ ನಾಳೆಯೊಳಗಿನ ಒಂದು ಬಿಂದುವಿನಲ್ಲೇ ಎಲ್ಲ ಜೀವನ ಸಾರವಿರುವ ಹಾಗಿನ ಅನುಭವವನ್ನು ಅಥವಾ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ; ಇದೇ ಬಗೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಭೂಮಿಕೆಯ 'ಅರ್ಥ' ಹೀಗಿದೆ: ಈ ದಿಕ್ಕಾಲ-ಪರಿಸರಸ್ಥ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಥ'-ಮೂಲ್ಯ ಏನೂ ಇಲ್ಲ; ಈ ಜೀವನದ ಆಚೆಗೆ ಪರಮಾನಂದ ಪದವು ಉಂಟು. ಎಂಬ 'ಅರ್ಥ'ವನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿ ಕೊಡುವುದು, ಅಥವಾ ಭೋಗವಾದೀ ತನ್ಮಯಾನಂದಿಯಾಗಿ ಬಾಳುವಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಥ' ಉಂಟು. ಈ ಏಕಂ ಸತ್ ಅರ್ಥ—ಪ್ರೇರಕ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ, ಮತ್ತು ತ್ರಿವಾರ ಸತ್ಯದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಆಧಾರಭೂತವಾಗಿರುವ 'ಸಮಯ' (: ಸಂಸ್ಕೃತಿ) ಇವೆರಡರ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಆಕೃತಿಗಳು ಒಂದೇ ಬಗೆಯವು ಇರಲಾರವು.

ಅರ್ಥವು ಸ್ವಯಂ-ಪ್ರಕಾಶಯುಕ್ತ ತತ್-ತ್ವ. ಶಬ್ದ-ಕೋಶಗಳೇ ಇಲ್ಲದಂದು, ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿರದಂದು, ನರರಿಗೆ ಅವರ ಸಮಸ್ಯೆ — ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ದೊರೆತ ಉತ್ತರ--ಸ್ವರೂಪೀ ಅರ್ಥವು '**ಹೊಳೆ**'ದಿರಬೇಕೇ ಹೊರತು, ತರ್ಕ, ಊಹೆಯಿಂದ ಆ ಉತ್ತರವು ತಿಳಿದಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಊಹೆ-ತರ್ಕ ಭಾಷೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ! 'ಹೊಳೆದು' ಅರಿಕೆಯ ಅಳವಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅರ್ಥವು, ಇಂದಿಗೂ. ಭಾಷಾ-ಪೂರ್ವ-ಸ್ಥಿತಿಯ ಹಂತದಲ್ಲೆ! ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾತ ಮತ್ತು ಅ-ಜ್ಞಾತ ಹೀಗೆ ಎರಡು ಪಾತಳಿಗಳು ಉಂಟು. ಪ್ರಚಲಿತ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳ ಮೂಲಕ ಮೈದಾಳಿದ (ಜೀವನ) 'ಸಮಯ'ದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ರೂಢ

ತಪ್ಪು ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ನೀಡುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅರ್ಥ : ಪ್ರಕಾಶದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ. ಮಾನವ ಸಮಾಜಗಳು ತಮ್ಮ ಅನುದಿನದ ವ್ಯವಹಾರ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಡೆದಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕಾಲ-ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಒತ್ತಡದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಕಾಲದ 'ಸಮಯ' (: ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ) ಮೆಲ್ಲನೆ ಬದಲಾಗುವಾಗ, ಭಾಷಿಕ ಸಂಕೇತಗಳ ಹಳೆಯ ಅರ್ಥವು ತನ್ನ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶದಾಯಕ ಶಕ್ತಿಗೆ ಎರವಾಗ ತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾತ-ಅಜ್ಞಾತ ಪಾತಳಿಗಳ ನಡುವಣ ಅಂತರವು ಶೂನ್ಯವಾಗಿ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕತ್ತಲೇ ಕತ್ತಲು ಕವಿಯತೊಡಗಿದ ಅನುಭವ ಬರುತ್ತದೆ! ಇದು ಏಕಂ : ಸತ್ = ರೇತ ಸತ್ಯದ ಯುಗದ ಲಕ್ಷಣ.

ಅರ್ಥ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾತ ಹಾಗೂ ಅಜ್ಞಾತ ಇವೆರಡರ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧ ಸೂಚಿಸುವ ಬೆಳಕು : ಪ್ರಕಾಶ, ಇದು ಆ-ಕಾಶ ತತ್ತ್ವ, ಅ-ಜ್ಞಾತ ಹಂತದಲ್ಲಿರುವ ಅಂಶವು, ಕ್ಷಿತಿಜದ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣಳತೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಹೊಳೆದಂತಾಗುವುದು. ಜ್ಞಾತ ವಿಚಾರ ಕಕ್ಷೆಯೊಳಗೆ ಬರುವ ಅರ್ಥವು, ನಿಜವಿದ್ದರೆ, ಅದು ತರ್ಕದ ಒರೆಗಲ್ಲಿಗೆ ನಿಲ್ಲಲೇ ಬೇಕು. ಇದು ತರ್ಕಬದ್ಧವಾಗಿ ಕೆಲ ಸಮಯದ ವರೆಗೆ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಬಲ್ಲದು. ಆದರೆ 'ಸಮಯ' ಬದಲಾಗುವಾಗ ಈ ತರ್ಕಬದ್ಧ ವಿಚಾರ ತನ್ನ ಬೆಲೆಗೆ ಎರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ-ಕಾಶತತ್ತ್ವವಾದ ಪ್ರ-ಕಾಶವು ತರ್ಕಾತೀತ, ಅಗಮ್ಯ (ಭೂಃ > ಭುವಃ ಇವೆರಡರ ಆಚೆಯ) ನಿರಾಲಂಬ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವರೂಪದ್ದು; ಆದರೆ ಫಕ್ಕನೆ ಹೊಳೆದು ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುವ ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರವು 'ಅತರ್ಕ್ಯ' ಎನಿಸಿದರೂ ಇದು ತರ್ಕಾನುಗಾಮಿಯಾಗಿ ಜ್ಞಾತ ವೈಚಾರಿಕ ಕಕ್ಷೆಗೆ ನೂತನ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಚಾಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸೌರ ಎಂಬ ವಿಭಾಗವು ಕೇವಲ ಸಾಂಕೇತಿಕ, ಜ್ಞಾತ ಮಾನದಂಡದಿಂದ ಹೊಸದಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ ಅ-ಜ್ಞಾತ ವಸ್ತು, ವಿಷಯವನ್ನು ಮಾ-ಪು ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ-ಮಾ ಮೈದಾಳಿದ್ದುಂಟು, — ತಿಳಿದೊ, ತಿಳಿಯದೆಯೊ! ಇವೆರಡೂ 'ಪ್ರಕಾಶ' ಸ್ವರೂಪವೆ ಎಂದರೂ ತತ್ತ್ವತಃ ಇವೆರಡೂ ಭಿನ್ನ ಪಾತಳಿಯವು: ಚಾಂದ್ರ ಪ್ರ-ಕಾಶವು, ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆಯ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ 'ಅಂತರಿಕ್ಷ' ಸ್ಥ ಪ್ರಕಾಶ ತತ್ತ್ವ: ದ್ಯಾವಾ-ಭೂಮಿಗಳ ನಡುವಣ 'ರೋದಸೀ' : 'ರಜಸೀ' ಪ್ರಕಾಶ, ಇದು flush of light; ಸೌರ ಪ್ರಕಾಶವು ಆ-ಕಾಶಸ್ಥ ತತ್ತ್ವ, ಇದು ಫಕ್ಕನೆ ಹೊಳೆವ ಪ್ರಕಾಶ flash of light. Flow = ಹರಿವ ಸ್ರವಿಸುವ ಅರ್ಥದ ಗತಿಯು, flash : ಫಕ್ಕನೆ ಹೊಳೆವ ಅರ್ಥದ ಗತಿಯಂತೆ ನೇರ : ಸರಲವಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇದರ ವಕ್ರತೆ ಅನೈಸರ್ಗಿಕ ವಾಗುವಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ನಷ್ಟ. ಇದು Logical continuum ಇದ್ದರೇ ಅರ್ಥ ಮುಂದುವರೆಯಲು ಶಕ್ಯ. ಚಾಂದ್ರ ಪಂಥೀಯ ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳನ್ನು ಒಂದರೊಳಗಿಂದ ಒಂದು ಅಂಕುರಿಸಿದಂತೆ ವಿವರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. 'ಏಕಂ : ಸತ್' ಇದು Unity (in duality): ಆದರೆ 'ಭೂಃ' 'ಭುವಃ' ಇವೆರಡರ ಅನುಬಂಧ 'ಸುವಃ' ಅಲ್ಲ; ಇದು ಸ್ವ-ತಂತ್ರ : ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶ (ಪು. 164-8).

ಜೀವನಾನುಭವಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು. ಪುರಾತನರು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಪರಿಭಾಷೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ ಸರಿ. ಚಾಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಪರಿಭಾಷೆ, ಒಂದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಧರ್ಮ-ಪಂಥದ ಅವಿಚಾರಿತ ರಮಣೀಯ ಶ್ರದ್ಧಾಸ್ಥಾನವಾಗಿ ನಿಂತುದು ಕಾಣುತ್ತಲಿ ಇದೆ. 'ವ್ಯಾಹೃತಿ'ಯ ಪರಿಭಾಷಾ ಭೇದದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಂತೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ! 'ವ್ಯಾಹೃತಿ' (<ವಿ + ಆ + ಹೃ) ಈ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಶ್ವದ ರಚನೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಪುರಾತನರ ಮೂಲಭೂತ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಕಾಣಲು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಶ್ವವು ಏಕಂ ಃ ಸತ್‌ರೂಪೀ ತತ್-ಸ್ವರೂಪದ್ದೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ' ಈ ಆ-ನಂದ ಬ್ರಹ್ಮ' ರೂಪವು ಅ-ಖಂಡಿತ, ಅದಿತಿ ಸ್ವರೂಪದ್ದು; ತತ್–ಮಯತೆಯಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಬಲ್ಲದ್ದು. ಆದಕಾರಣ ಈ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಹೃತಿ (ಅವು ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಇರಲಿ, ೩.೪,೫.೭ ಒಳಗೆ) ತತ್ತ್ವತಃ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಏಕಾತ್ಮಕ ಒಟ್ಟು ಎಂದರೆ ಅದು 'ಒಂದೇ' ಆಗುತ್ತದೆ! ಆದರೆ ಈ 'ಒಂದೇ' ಏಕ್ಕಂ ಸ್ಥಾನದ ೧ ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲ, ಎಂಬುದನ್ನು ಪುರೋತರೆ ನೋಡಬೇಕು! (ಪು. ೫೯೪–೫; ೭೭; ೬೩; ೪೫; ೪೯; ೯೨; ೯೪–೫).

ಆದರೆ ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ವ್ಯಾಹೃತಿತ್ರಯ' ಉಂಟು, ಎಂದರೂ, ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಅನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ 'ಒಂದರವೇ ಮೂರು ವಿಭಾಗ' ಎಂದು ಬಗೆದರೆ ಈ ಭೂಮಿಕೆ ಚಾಂದ್ರ ಸತ್ಯದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ! ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಲು ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಜಿಸಿದ ತಂತ್ರವೇ ಇದು ! (ಚಿತ್ರ ಸಂ. ೨ ಮತ್ತು ೩ ಅದರ ವಿವರಣೆ ನೋಡಿ), ಭೂ ಮತ್ತು ದ್ಯೌ ಇವೆರಡನ್ನು ಅಡಿ, ಮತ್ತು, ತಲೆ ಎಂದಲ್ಲಿ, 'ಭುವಃ' ಇದು ಈ ಶರೀರದ = ಸಲಿಲದ = ಮಧ್ಯಃ (ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರ :) 'ಅಂತರಿಕ್ಷ' ಲೋಕವಾಗುತ್ತದೆ! ಅಂತರಿಕ್ಷ ಸ್ಥ 'ಸಮುದ್ರ'ದೊಳಗಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆ ತಾನು, ಎಂಬ 'ಮಧ್ಯಮಾ' ವಾಕ್ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತಿನ 'ಗುಹಾನಿಹಿತ' ಅರ್ಥವು, ಸೌರ ವ್ಯಾಹೃತಿತ್ರಯಗಳನ್ನು ಸಷ್ಟಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ. (X: ೧೨೫.೭ ಇದರೊಡನೆ VII.೪೯.೧.) 'ಸಮುದ್ರ ಜ್ಯೈ-ಷ್ಠಾಃ ಸಲಿಲಸ್ಯ ಮಧ್ಯಾತ್' ಹೊರಬರುವ (ಯಂತಿ) 'ಅನಿರುದ್ಧಾಃ ಅಪಃ'!), 'ಒಂದು' (Unity in duality !) ಮತ್ತು 'ಮೂರು' ಈ ಎರಡೂ ಬಗೆಯ ವ್ಯಾಹೃಗಳು ಎರಡು ವಿಭಿನ್ನ ಜೀವನ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ವ್ಯೈದಾಳಿವೆ (ಪು. 97–104; 109–122; 130; 153–68).

'ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ ಶಾಶ್ವತ; ಸನಾತನ:' ಆದಕಾರಣ ಗತಕಾಲೀನ ಚಾಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಸೌರ ಪರಿಭಾಷೆಯ ಬಾಹ್ಯವಲಯ ಮರೆತಂತೆ ಆಗಿದ್ದರೂ ಆ ವೈಚಾರಿಕ ಆ-ಕೃತಿಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದೂ ಜನ-ಮನವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿವೆ! ಹಿಂದೆ ಚಾಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸೌರ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸ್ಪರ್ಧೆ, ಇಂದಿನಲ್ಲೂ ಆ ನೂತನ ದ್ವೈತ-ನಿಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ! ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ / ಸಾಹಿತ್ಯವು ಒಂದು ಕಡೆ: ಸೈನ್ಸ ಮತ್ತು ಪ್ರಜ್ಞಾವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ!

ಮೊದಲನೆಯದು ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯಾದರೆ. ಎರಡನೆಯದು ಸೌರ! ಆದರೆ ತಾನೇ (' ಏಕಂ ಏವ ಅದ್ವಿತೀಯಂ ') 'One' without *second* ಎಂಬುದು ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದ! ಇನ್ನೊಂದರ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಇಲ್ಲದ 'ಒಂದು' (= ಏಕಂ) ಸತ್ಯವಲ್ಲ: ಇದು 'ರಸ' ದರ್ಶನ 'ರಸಾನುಭೂತಿಯ' ಧ್ರುವೀಕೃತ (hypo-statical) ಒಂದು ಕ್ಷಣ (ದ ಘಟನೆ).

ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸೈನ್ಸ್ ಇವುಗಳ ಚಾಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸೌರ ಈ ಹಳೆಯ ಅರ್ಥವು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ, ಸಾಹಿತ್ಯ, 'ರಾತ್ರೀ ಸಮಯ,' ಸೈನ್ಸ ಮತ್ತು ಪ್ರಜ್ಞಾವಾದ ಹಗಲಿನ ಸಮಯ ಎಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ! ಏಕಂ = ಸತ್ ರೂಪದ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಇವು **ವಿನಾಶಕಾರೀ ವ್ಯಗ್ರ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲೇ ಬೇಕು!** ಇಂದಿನ ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆಯಂತಹ ಮಾಯಾವೀ ಪ್ರತಿಮಾ ; ಸಂಕೇತದ 'ಕೃತಿ' (ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮದ್ದಿರಲಿ, ಸಾಹಿತ್ಯದ್ದಿರಲಿ ಅಥವಾ ಸೈನ್ಸಿನದಿರಲಿ ಕೇವಲ ಪ್ರಜ್ಞಾವಾದದ್ದಿರಲಿ. ಇವು) ಜನರನ್ನು ಸಂಭ್ರಾಂತರನ್ನಾಗಿಸಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸ್ಥಿರತೆ-ಪ್ರಳಯ, ಆಮಂತ್ರಿಸಲೇ ಬೇಕು. ಈ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಋತಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಪ್ರಯತ್ನ, ಇದು ಒಂದೇ ಉಪಾಯವು ಮನುಜರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉಂಟು.

ಋತಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ೧) ಆಶಯ. ೨) ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಈ ೩) ಅರ್ಥಯುಕ್ತ ಸಂಕೇತ—ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ— ಈ ಮೂರರ ತ್ರಿಭುಜದ ಯುಕ್ತಕೋನದ ಆಕೃತಿ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಬಲ್ಲದು. ೧) ಆಶಯ = ಜೀವನ; ಇಡಿಯಾಗಿ ತಳಪಾಯಕ್ಕೆ ೨) ಲಂಬವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾದ ಅರ್ಥ; ಸಮಯ, ಮತ್ತು ೩) ಕರ್ಣರೂಪ 'ಕೃತಿ' (ಸಂಕೇತ : ಪ್ರತಿಮೆ). 'ಕೃತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಎಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡ 'ಅರ್ಥ'ವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಈ ಅರ್ಥವು ನಿಂತ ತಳಪಾಯದ ಆಶಯದ ನೆರವೂ ಅತ್ಯವಶ್ಯವಿರುತ್ತದೆ ಕೃತಿಯ ಬಾಹ್ಯ ಆಕೃತಿ (Form) ಮತ್ತು ಅದರ ಗರ್ಭಿತ ಅರ್ಥ (content) ಇವೆರಡನ್ನೇ ಲಕ್ಷಿಸುವ ಇಂದಿನ ವಿಮರ್ಶಾ ಪದ್ಧತಿ ಸದೋಷವಿದೆ. ಕನಿಷ್ಠ ಮೂರು ಭುಜಗಳಿಲ್ಲದೆ ಜೀವನದ ಆಕೃತಿ ಆಗದು. ಎರಡೇ ಭುಜದ ಈ ಜೀವನದ ಆಕೃತಿ short circuit ಆಗಲು ಅವಕಾಶವನ್ನೀಯುತ್ತದೆ. ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮೆ ; ಕೃತಿ ಇದು (ಆಶಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ತಿಳಿಯದ್ದಕ್ಕೆ) 'ಏಕಂ ಏವ ಅದ್ವಿತೀಯಂ' ಹಾತಳಿಯ ರಸದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಾ ಶಕ್ತಿಯ ಜಾದೂ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಬಲ್ಲದು

ಅರ್ಥ— ಗ್ರಹಣ ಪದ್ಧತಿ, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಶಕ್ಯವೆ? 123, 168.
—ಗ್ರಹಣ ಪದ್ಧತಿಯ ತತ್ವ ಸೂಚನೆ, ೧: ೫೭-೮; ೬೦-೭೧; ೬೬; ೬೮; ೮೨-೪; ೧೧೧-೧೨; ೧೭೭; ೩೪೩-೪; ೩೫೮; ೪೦೬-೭.
—ಜೀವನ ಸಂದರ್ಭದಿಂದಲೆ ಅರ್ಥ ಪ್ರತೀತಿ ೩೪೧
—ಸಾಮಾಜಿಕ ಬಾಳು ಮತ್ತು 'ಸಮಯ' ಸಂಬಂಧ 9; ೩೪೧-೨;
—ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಉಂಟೊ? ಕಲ್ಪಿತವೊ? 6; 14:
—ಕೇವಲ ವೈಯಕ್ತಿಕವೆ? 15; ಸಾಮಾಜಿಕ 6.
—ಜೀವನದ ಸಮಾಧಾನ (ಸಂ-ಆಧಾನ) 70
—ಅಂಕುರ ನಿನ್ನೆಯಲ್ಲಿ—ಹಿಂದಿನ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ 86
—ಆಕೃತಿ (Logical Form) ಇರುತ್ತದೆ 6; 50
—ದ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ, ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಾದ ಏರುಪೇರು ಸೂಚಕ 8; 9.
—ದ ಇತಿಮಿತಿ. 6; 162-64.
—ಮತ್ತು ಆಶಯ ಸಂಬಂಧ
—ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಮಾ (ಸಂಕೇತ) ಸಂಬಂಧ. ೨೦೭-೮; ೩೪೪, ೩೮೬
—ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ 166; ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ.
—ದ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬಗೆ 14-15;
—ಮೂಲತಃ (ಜೀವನದ) ಅಂಶ ಚಿತ್ರ
—ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶ ತತ್ತ್ವ
೧) flush of light (ಸ್ಪರ್ಶ ಜನ್ಯ); ೨) flash of light (ದರ್ಶನ); 79; 168.
—ತತ್ತ್ವ ಭೂಮಿಗೆ – ಜೀವನಕ್ಕೆ (ಲಂಬ) ಸಮಾಂತರ, 118-122 ಊರ್ಧ್ವೋರ್ಧ್ವಂಗತ, 118.
—ವಿಚಾರಸಾರ (concept) : ಭ ವರ್ ಲೋಕವು ಸಂಕೇತ-ಪ್ರತಿಮೆಗೆ (ಕೃತಿಗೆ) ಸಮಾಂತರ 119 (; ವಿಚಾರ)— ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ಬೆರೆತಿರುತ್ತದೆ, 6;
—ಮತ್ತು ಅನುಭವ ಇವೆರಡರ ಸಂಬಂಧ 78
ಮತ್ತು ಆಶಯ ಹಾಗೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮೂರರ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ೨೧೬
— ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹ ಯಾವದು ? 117; 160.
—ಅನರ್ಥಕಾರಿಯಾಗುವುದು ಯಾವಾಗ? 1) ಕೇವಲ ಕವಿ ಕಲ್ಪನಾ ವಿಲಾಸದ ಕೃತ್ರಿಮ ಸಂಕೇತಗಳು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಗಳಾಗುವಾಗ; ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧೀ ಉಭಯರೂಪೀ ಅರ್ಥ ಆಗುವಲ್ಲಿ, ಸಂಕೇತವು ಇನ್ನಾಲಗೆಯ ಅಸುರ ಅಹಿಮಾಯಾ ಶಕ್ತಿ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಉದಾ ;
i) ವಿ-ಜಯ— ಗೆಲವು–ಸೋಲು ಎರಡೂ ಅರ್ಥ ಆಗಬಲ್ಲವು !
ii) 'ಸತ್ಯ' 'ಋತ' ಇಬ್ಬಗೆ,

ಸತ್ಯಕ್ಕೇ ಗೆಲುವು, ಅನೃತಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲ ಎಂದರೆ ರೇತ ಸತ್ಯಕ್ಕೇ ಗೆಲವು ಎಂಬ ಅರ್ಥಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶ ಏದೆ.

iii) ಸೂರ್ಯ, ಪ್ರಕಾಶ-ತೇಜ ದಾತನು ಒಂದು ಅರ್ಥವಾದರೆ ಪ್ರಸವಿಸುವ ಸ್ತ್ರೀಶಕ್ತಿ ಎಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥ! ೫೫೭.

ಅಶ = ಋತ (= ಸತ್ಯ), ಅವೆಸ್ತಾದಲ್ಲಿ. 'ಎಂಕಿ' (ಧೀ) ದೈವತ : 'ಸಲಿಲ' ಭೂಮಿಕೆಯ ವಿಚಾರದ ಮುಂದಿನ ಹಂತ; 19; 78; 93; [ಆಶಾ (= ದಿಶಾ) ಹೋ.]

ಇದರ ಮುಂದಿನ ಹಂತ ಋತ. ಸತ್ಯ 21-23; 78

—ವಿಚಾರ ವಿಕಾಸ ಕ್ರಮ 82; ಆದರೆ ಆಪ ; ರಸ ಪಂಥೀಯ ವಿಚಾರದ ದಿಕ್ಕು ಬೇರೆ 75-6; 84-5;

ಆಶಾ— ೧) ಮನುಜ ಪಾತಳಿಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಾರಂಭವು, ಆಶಾ ; 'ದಿಶಾ' (direction, ray of Hope): ತಾತ್ವಿಕ ಪ್ರಕಾಶದೊಡನೆ ಆಗಿದೆ ಎಂಬರ್ಥ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತವಿದು; ೨೩೯; ೨೪೧; 8; 42 (ಅಶ ಹೋ.)

೨) ಆದರೆ ಈ ಬೆಳಕನ್ನು, ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ 'ಆಶಾ' (Lust): 'ಕಾಮಃ ತತ್ ಅಗ್ರೇ ಆಸೀತ್' ಎಂಬ ಅಥಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಕೊಂಡಿತು ೨೪೦–೪೧. 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ'ನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿ ಇದು ರೀತ ಸತ್ಯ: ಮೊದಲನೆಯದು ಋತ : ಸತ್ಯ.

ಋತ ನೋ—

ಆ-ಕೃತಿ— ವಿರ ತವಿದ್ದುದು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರದು, 5.

—ವಿರಹಿತ ಅರ್ಥ = ಅ (ಮೂರ್ತ) ಸತ್, ಎಂಬುದು ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆ. ಅಸತಃ, ಸತ್ ಅಜಾಯತ : ಅಮೂರ್ತ ಸತ್ತಿನಿಂದ ಮೂರ್ತ ವಿಶ್ವ = ದೃಷ್ಟಿಗೋಚರ (ನಾಮರೂಪಾತ್ಮಕ ಭಾಷಿಕ) ಸೃಷ್ಟಿ ಆಗಿದೆ. ೪೨೮-೨೯; ೨೩೮- ;

—ಭಾಷಿಕ—ಕಾಣಲು ಪ್ರಕಾಶ (ತಾತ್ತ್ವಿಕ) ಅವಶ್ಯ ೯೬-೭; ೨೨ ; ಅರ್ಥ, ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ಎಂದರೆ, ನಿಜವಾಗಿ ಕತ್ತಲೆ = ಮೃತ್ಯುಪೂಜೆ, (ತಾತ್ತ್ವಿಕ), ವೈವಿಧ್ಯ ಅವಮಾನ್ಯವಿರುವ ಏಕಂ = ಸತ್ = ಕತ್ತಲೆ = ಪ್ರಳಯ ಫಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸ, ೫೩೨-

—Logical Form 6; 56;

—ಮೂಲಭೂತ (ವೈಚಾರಿಕ):

—Basic Form ೧೦೯-೧೧;

—ಅಂತಃ ಸಂಗತಿ : i) ಸುಸಂಬದ್ಧ; ii) ವಿರೋಧಾಭಾಸಾತ್ಮಕ

—ಯ ಆಕರ್ಷಣ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ 93;

—ಏಕಂ-ಸತ್ = ನಿತ್ಯ ವಿಸಂಗತಿ ಅಪೇಕ್ಷಿತೆ : ವಕ್ರ : ಸರ್ಪ 122

ಆ-ಶಯ— (Meaning potential, latent): ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ, ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ = ಜೀವನದಲ್ಲಿ 'ಉಂಟೊ' ಕಲ್ಪಿತವೊ? 153; ೭-೭; 146
—ಅನುಭವ (: ಅರ್ಥ) ರೇತ ಸತ್ಯದ ಪಾತಳಿ ; ಸಂಬಂಧ 153
—ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಮಿಕ್ಕಿ ಉಳಿಯುತ್ತಿದೆ, ೨೧೭; 163
—ಗೂಢ, ಗುಹಾನಿಹಿತ ೨೧೭-೮
—ದ ಎರಡು ಪಾತಳಿ ;
೧) ದ್ರವರೂಪ = ರೇತಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿ = ಏಕಂ = ಸತ್-ಸ್ವರೂಪ : ನಿಶ್ಚಿತ ಆಕೃತಿವಿಹೀನ 166
೨) ಮೂರ್ತ ಆಕೃತಿಯಾಗಿ—ನಾಮರೂಪಾತ್ಮಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ—ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವರೂಪ 165
—ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧ ೨೧೭,
—ದ ವೈಶಾಲ್ಯ, ಯಾವ ಮಾಧ್ಯಮ ; ಪ್ರತಿಮೆಗೂ ಬರಲಾರದು. ೨೧೬-೭.
—'ಭವ್ಯ' : ಬರಲಿರುವ 'ನಾಳೆ' 153
—ಇಡಿಯಾಗಿ ಒಂದೇ 'ಪ್ರತಿಮೆ' ಆಗುವಲ್ಲಿ ಆ 'ಕೃತಿ' ಅಸುರ; ಮಾಯಾವೀ ಶಕ್ತಿಯ ಪರಿಣಾಮ ಕಾಣಲೇ ಬೇಕು ೨೧೬; ೨೨೩-೧೪-161; 163

ಆಶ್ಚರ್ಯ—ಅ-ಗಮ್ಯದ ಸ್ಥಾನ, ಜ್ಞಾನ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ೬
—ಹೊರಗೆ ಉಂಟೊ? ತನ್ನೊಳಗೊ? ೭
—ದಿವ್ಯ ದೈವತ ಭಾವನೆ, ಜ್ಞಾನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಉಗಮಎಲ್ಲಿ ೪೩-೪೪
—ದ ಜೀವಂತ ಮೂರ್ತಿ 'ಕುಮಾರಿ' : ಸ್ತ್ರೀಶಕ್ತಿ ೧೨-
–ದ ಇನ್ನೊಂದು ರೂಪ ಮೃತ್ಯು; = ಸರ್ಪ ಹರಿ = ಹರ; ಕಾಲಿ ೨೫. ೩೧
—ಇಂದು ಸಪ್ಪೆಯಾಗಿದೆ ೩೮; ೪೦; ಸಂಮಿಶ್ರ ಭಾವನೆ ೩೯.
—ಪಡುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂವೇದನಾಕ್ಷಮತೆ ಇಲ್ಲದೆ ಜೀವನ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ತಿಳಿಯದು ೪೧
—ಮತ್ತು ಸವ್ಯ ಮತ್ತು 'ಸತ್ಯದ' ಇತಿಮಿತಿ ೪೨
—ರೇತ ಸತ್ಯದ (= ಏಕಂ ಸತ್ತಿನ) ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ.
i) ಕಂ (= ಸು-ಖಂ) ಜಲೋಪಾಸನೆ ಭೋಗ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ತಳ್ಳೀತು;
ii) ಇಗರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ಪರಮಾನಂದದ ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸದಲ್ಲಿ ಅಂತರಿಕ್ಷ : ಪುಂಡರೀಕ ಪೂಜೆ, ಭ್ರಮರಾಂಬಾ ಉಪಾಸನೆ ಅಂತಹ ದಿವ್ಯಾಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಿಯ ದಾರಿಗೆ ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸೀತು, ಬಾಳು 'ಚಕ್ರನೇಮಿಕ್ರಮ'ದ ಭವಬಂಧನವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲೆ ಬೇಕು. ೪೩.
—ಜ್ಞಾನೋಪಾಸನೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ

i) ಋತ; ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ಜೀವನ ಪ್ರೇರಣೆಯಾದೀತು; ಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಕ್ಷಿತಿಜ-ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವಾದೀತು

ಇತಿಹಾಸ—ಪರಂಪರೆ, ಅಥರ್ವವೇದದಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ ೩೨೯
—ದ ಅರಿವು ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ; ಅನುಭಾವ ಮಾರ್ಗೀಯ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಆತಂಕಕಾರಿ ೫೦-೧, ೫೪
—ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಕೈದೀಪ ೫೩
—ನಷ್ಟಪಡಿಸಲು ಅಶಕ್ಯ ೫೫; ೫೮; ೩೯೭
—ದ ಪುನರಾವರ್ತಿ ಎಂದರೇನು? ೨೭೪
ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕು? ೫೦; ೨೬೫; ೩೨೬;
—ದ ಆಭಾಸ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವ ಕಾವ್ಯ: ಮ. ಭಾರತ, ರಾಮಾಯಣ ೩೩೭; ೪೨೬; ೪೩೮, ೪೪೭, ೪೪೯-೫೧; ೪೭೮; ೪೯೪; ೫೦೮-೫೪೩
—ದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ್ದು, ಎಂಬಹಾಗಿನ ಸಂಭ್ರಮ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವ ತಂತ್ರದ ಮಾದರಿ ೨೩೧
—ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಸತ್ಯ, ಕಾವ್ಯ-ಸತ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನ ೧೭೬, ೭೭; ೪೬೨;
—Catagories ಇತಿಹಾಸದ ಮೊಗವಾಡ; ಇತಿಹಾಸವಲ್ಲ. ೧೭೬, ೧೯೭, ೨೧೧-೧೨; ೨೨೬—
—ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು 'ಸಮಯ'ದ ಆಕೃತಿ ಅರಿಯ ಬೇಕು 12
—ಲೇಖನ ತಂತ್ರ 40
—ಪುರಾಣ ಆಕೃತಿಯ ರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದ್ದು 32-35,
—ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದರೇನು? ೪೧೨-೧೩
—ದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನೋಪಲಬ್ಧಿಯ ಕ್ರಮ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯ ೪೧೫-೬
—ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ತಂತ್ರ: ಸಮಸಾಮಯಿಕ ಮಾಧ್ಯಮ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ತುಲನೆಯ ಮೂಲಕ ೨೩೧
—ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಂಗ ೩೫

ಋತ—ಮೂಲಾರ್ಥ: ೧) 'ಋ' ಗಮನಿಸು, ಹೋಗು; ಸೂರ್ಯನ ಗತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ೪೩೫-೭; ವಿಶ್ವಾಧಾರಕ; ನಿಯಾಮಕ ಸತ್ತ್ವ ೪೩೪. ಅ (ಮೂರ್ತ) ಸತ್; ಇದುವೆ ಮೂರ್ತ (ನಾಮ-ರೂಪಾತ್ಮಕ) ಸತ್ಯ = ಪ್ರಪಂಚ ಆಗಿದೆ. ಅಸತಃ ಸತ್ ಅಜಾಯತ ೨೩; ಈ ಅ (ಮೂರ್ತ) ಸತ್ = ಏನೂ ಇಲ್ಲ (=nothing or naught ಅಲ್ಲ) ಎಂದು ಅಪರಸ ಭೂಮಿಕೆಯ ಸಂತ ಪಂಥಗೇಲಿ ಮಾಡಿರುವಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಪಚಾರ ಬಗೆದಿದೆ, ಉದಾ: 'ಕಥಂ ಅಸತಃ ಸತ್ ಅಜಾಯತ?'

(ಛಾಂದೋಗ್ಯ)! ಅಸತ್ = ಅ-ಮೂರ್ತ ಸತ್ಯ, ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಉಂಟೇ ಉಂಟು, ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಸೌರ ಪ್ರಕಾಶ ಭೂಮಿಕೆಯದು. ೯೫-೯೭; ೮೯-೯೨; ೪೨೯; ೪೭೮;

—ಸತ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ ೧೬೮-೬೯; ೧೮೬; ೪೬೨;

—ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ದೈವತಗಳು ಋತ = ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅಧೀನ, ನಿಯಮ ರಕ್ಷಕ ಶಕ್ತಿ ೪೭೨; ೫ ೪; ಇದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಏಕಂ ಸತ್ಯದ ದೈವತಗಳು ಸ್ವೈರ, ಅನಾಕಲನೀಯ (unpredic--table) ಗೂಢ, ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ ಸ್ವರೂಪ,

೨) 'ಋ' ಆಖ್ಯಾತ, ಪ್ರವಹಿಸು, ಹರಿ. ಹೊರಗೆ ಬರು ಎಂದು ಅಪ = ರಸ = ರೇತದ ಗತಿಸೂಚಕ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ, ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ! ಮೊದಲು ಇದ್ದ ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಅರ್ಥವು ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದು ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯ ರಾ-ತ್ರೀ ಸಮಯಾಚಾರಪ್ರೇರಕ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ 8; 16; 51

—ಋತ : ಸತ್ಯದ; ಸವಿತೃ ಪ್ರತಿಮಾ ಭಂಗ; ರಾತ್ರೀ 'ಅಕ್ಷ'-ದ್ಯೋತದ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿಸಿ, ೪೬೧ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಸವಿತಾ ಸ್ತ್ರೀಶಕ್ತಿಯಾಗಿಸಿ, 26; ಇಂದ್ರನ ಶೀಲಹನನ, ೫೧೪ ; ಅಹಲ್ಯಾಜಾರನೆಂದು ಕಥೆ ಹಬ್ಬಿಸಿ ೫೪೪

ಋತಸ್ಯ ಪದೇ, ವಾಕ್ (ಅರ್ಥ = ಜ್ಞಾನ) ಉಂಟು : ಋತಕ್ಕೆ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಅರ್ಥ : I) ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಋತ-ಪ್ರಜಾತ ವಾಕ್ಕು ಸಮಾಜ ಸಂಮುಖ 'ಧೀ' ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿ. 31; ೪೬೨; ೪೬೮; II) ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಋತ (= ರೇತ) ದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಕ್ಕು ರಸಾನಂದೀ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸುವ ಶಕ್ತಿ

'ಏಕಂ'— : ಕೇವಲಂ ; ಹಿಂದು-ಮುಂದು ಇಲ್ಲದ್ದು ಸಂಭ್ರಾಮಕ : ಜಾದೂ, ಅಹಿ-ಮಾಯ ೩; ೨೧೭; ೫೯೫: ೯೩; 110

—ಮಹತ್ ದೇವಾನಾಂ' ಅಸುರತ್ವಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಣ ೨ ೯-೨೫.

—ಇದು ನಿತ್ಯ ದ್ರವ (; ದ್ರವ್ಯ) ರೂಪ :·'ಆಪೋ ವಾ ಇದಮಗ್ರ ಆಸೀತ್, 49; 51-2;

= ಸತ್ ರಸಾನುಭವ ರೂಪೀ 'ಸತ್ಯ'. ಇಲ್ಲಿ 'ಕಾಣು' ; ಕಣ್ಣಿ ಅಕರ್ಮಕ! ಸ್ಪರ್ಶೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ, ಏನೆಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯ ಶಕ್ತಿಗಳು ಸಹ-ಕಾರಿ, ಸಂಗಾತಿ (ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ ಮದಂತಿ; ಯತ್ರ ದೇವಾಃ ಸಮ-ಪಶ್ಯಂತ ಸಮಗಚ್ಛಂತ ವಿಶ್ವೇ X. ೮೨. ೫-೬ X. ೭೩-೮., ಗರ್ಭಂ ದಧ್ರೇತ (ಆಪಃ)' ಸೃಜನ ಕ್ರಿಯಾನುಭವವು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ,

—ಸತ್, ಇದನ್ನುಳಿದರೆ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಶೂನ್ಯ ಎಂಬ ಅನುಭಾವದಾಯಿೞ 'ಚಕ್ಷುಃ' 'ಚಕ್ಷುಃ' ವೈ ಸತ್ಯಂ; ಈ 'ಕಣ್ಣು' ಒಂದೇ ಸತ್ಯ; ಅಥವಾ 'ಸತ್ಯ' ರೂಪ 'ಕಣ್ಣು' ಒಂದೇ! ಎರಡಲ್ಲ!

—'ಮಾಧ್ಯಮ': (ಸೃಜನದ ಅಥವಾ ಜೀವಿತದ ಸಾಧನ) ಇದೇ ಸರ್ವಸ್ವ. ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಆಗುವಲ್ಲಿ, ಇದರ ಹೊರಗಿನ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಗಳು ಶೂನ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ.

—ಸತ್ - ಅನುಭಾವದ ಮೂಲ ಆಕೃತಿ - ಸಮಯ ಯಾವುದು? 17-18

—ಸತ್ತಿನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮ: ಪ್ರತಿಮಾ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ; ಇದು ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಸಂಕೇತವೆ ಇರಬಲ್ಲದು: ಆಪಃರಸ, ಸ್ತ್ರೀ:ಸರ್ಪ. ಶ್ಲೇಷ (;ಶೇಷ ಅರ್ಥಯುಕ್ತ) ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆ; ವಿರೋಧಾಭಾಸ-ವಕ್ರೋಕ್ತಿ, ಹಗಲು + ರಾತ್ರಿ, ಕೃಷ್ಣ + ಅರ್ಜುನ, ಜೀವನ + ಮರಣ, ಸರ್ಪ + ಸಂತ ಮುಂ. ೧೭೮,೮೨; ೧೬೦-೬೪; ೧೫೪-೫೫; ೧೪೦-೪೧;

—ಸತ್ = ಮೃತ್ಯು ೧೬೧ ; ೦೪೨ ; ೨೦೬; ೫೩೩

—ಸತ್, ಪ್ರೇರಣಾ ಸ್ವರೂಪ: ದಿವ್ಯಾಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಿ, ೪೩೩; ೪೩೯; ೪೭೭; ೪೮೧

—ಸತ್, ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣ ೪೪೦

—ಸತ್, ಪರಿಣಾಮ ಉಭಯವಿಧ; ಏಕಾಂತಿಕ ಭೋಗ ಅಥವಾ ತ್ಯಾಗ;

—ಸತ್, (ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಆಶಯ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ) ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ 'ಮಾಧ್ಯಮವೇ ಪ್ರಧಾನಾಂಗವಾಗುವಲ್ಲಿ ರೇತ ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳತ್ತೇಬೇಕು, 156-59.

—ಸತ್ತಿನ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ ೨೫೭: ತಾಯ್ಗಂಡತನದ ವೃತ್ತಿಯ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ; ಪವಾಡ ಚಮತ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ೨೫೬. ೨೦೩-೬

—ಸತ್ ಅರ್ಧಾಂಗ ಸತ್ಯ ೩೬

—ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯ ಜೀವನಾದರ್ಶಗಳ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಮಾದರಿ ೪೨೩-೨೪: ೯೩೯-೯೪೧:

—ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಕೇಂದ್ರ; ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ ೯೩೭

—ಸತ್: 'ರಸ' ವೇ ಜನನ— 'ರಸ' ವೇ ಮರಣ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಕಾರಣ, ಆದಕಾರಣ 'ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ ಸಹೋದರ' ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಆತಂಕಕಾರಿಯಾಗದಿದ್ದರೇ ಸೋಜಿಗ ೯೮೮-೯೦, ಮುಂ.

—ಆ-ಭು (Being : Becoming), ೫೨೬; ೫ ೨; ೫೯೩-೯೫

ಗುರು—ಸಂಪ್ರದಾಯ; ವೇದ ಪೂರ್ವ-ಕಾಲದ ಪರಂಪರೆ, ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ

ತೆರೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟು: (X ೧೩೭, ಮುನಿಸೂಕ್ತ), ೬೩೭-೫೬.

—ಕುಮಾರ; ಗುರು ಅಥವಾ ಆದಿ ಪುರುಷ ಪರಂಪರೆಗೂ ಮುಂಚೆ 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವುದು ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ ದ ದೇವೇಷಿತ ಕುಮಾರಿಯರ ಹಕ್ಕು ಇತ್ತು, ೩೩೬-೬೭, ೪೭೫,

—ದೇವನೆ ಸರ್ವಸ್ವ: ಏಕಮೇವ ಜ್ಞಾನ ಮಾಧ್ಯಮ ಆಗುವಲ್ಲಿ, ಸಾಧ್ಯ ಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿಯ ಅಂತರವು ಶೂನ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. Short circuit ಎಂದರೆ ಇದು, ಜ್ಞಾನದ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ.

—'ಸರ್ವ ಅರ್ಪಣ'ವು ಅಪೇಕ್ಷಿತವಿರುವ, ಈ 'ಗುರು' ಸಂಪ್ರದಾಯದ—'ಗುರು' ಮೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪನು ೯೩-೪; ೧೨೦

—ಬಾಹ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಎರವಾಗಿ 'ನಚಿಕೇತ'ನಾದ ಉದ್ದಾಲಕ ಆರುಣಿಯ ಗುರು; ಜ್ಞಾನದಾತಾರ 'ಯಮ'ನು ಎಂಬ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ-ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ, ಶಾಶ್ವತ ಚಿತ್ರ (ಕಠ; ಋ, ವೇದದಲ್ಲೂ X. ೧೩೫)! (ಮಧ್ಯಮಾ; ವಾಕ್ ಆದಿಗುರು ನೋ.) ೯೩;

—ದತ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೂಲ ಪುರುಷನು 'ಅತ್ರಿ' ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಇದು ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮವಲ್ಲ. ಅತ್ರಿ = ಅದಿತಿಯರೊಳಗಿನ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ನೋಡು ಅದಿತಿ = ಸರ್ವದಾ ಅತ್ತಿ = ಅತ್ರಿ ೩೪೭-೮; ೩೫೫

—ಇದು (ತೃತೀಯ) ದಿವ್ಯಚಕ್ಷು ಸಾಧನ ಮಾರ್ಗ; ಸತಿ (೧) ಯು; ಸೇತು: ಸಾರ ಅಯನ ಅನುಷ್ಠಾನ ಅಂಬ-ರ, ರೋದಸಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷ ರಜಸಿ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಶ್ಲೇಷ (: ಶೇಷ) ಅರ್ಥ ವಿಚಾರಿಸು, ೩೫೫-೫೬, ೩೫೯-೭೦

ಜೀವ—ಜಂತು; ರೇತ ಸತ್ಯದ = ಏಕಂ-ಸತ್ ಪಾತಳಿಯ ಮೇಲೆ: (ಚಿತ್ರ ೯೦. ೧ ನೋ.)

—ಚರ = ಪ್ರಾಣಿ, ಪಾಮರ, ಏಕಂ-ಸತ್ ಪಾತಳಿಯ ಜೀವಿ

—ನಿನ್ನೆಯ ಅನುಭವಗಳಿಂದ ಇಂದನ್ನು ನಾಳೆಯ (: ಭವ್ಯದ) ಅನುಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ (ಅರ್ಥಯಿಸಿ:) ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾಳ-ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಜೀವಿ; ಮನು-ಜ ೨೨೬

—ಪಿಂಡಸ್ಥ ಅಸ್ಮಿತಾಭಾವದ ಚಿತ್-ಕಲೆ = ರೇತ ಸತ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಪ್ರಕಾಶತತ್ತ್ವ: ವಿವಸ್ವನ್-ಮನು (-ಮಾನವ) ಸಂತತಿ, ೨೨೭

—ವೈಶ್ವಾನರ ಉಪಾಸಕ, ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿಯ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತ, ತ್ರಿತ—

—ಆಪ್ತ್ಯನ ಪ್ರತೀಕ; ವೃತ್ರ-ಅಹಿಹನ್ ಇಂದ್ರನ ಅನುಯಾಯಿ

(ಗಿಲ್ಗಮೇಶ-ಎಂಕಿಡು ಹೋ.)
೫೨೦-೨೭; ೫೩೦; ೫೩೩
(ಜೀವ-ನ ನೋ.)

ಜೀವನ— ರೇತ ಸತ್ಯದ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವುದು; 'ಜೀವ-ವಂತ' ಎಂಬ ಜಂತುಗಳ ; ಆಪೋ ವೈ ನರ ಸೂನವಃ ಎಂಬ ನೀರ-ಸಂತಾನದ ಪಾತಳಿಯು ಭೌತ-ಅಭೌತ ತತ್ತ್ವಗಳ ಸಂಗಮ ಸ್ಥಾನ

— ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತದೊಳಗಿನ ಮಾತ್ರಾ ಸ್ಪರ್ಶದ ಬಾಹ್ಯವಲಯ ಭೌತ ಆಕೃತಿ; ಈ 'ಪಿಂಡ' ರೂಪೀ ಬಾಹ್ಯ ವಲಯದೊಳಗಿನ 'ಅರ್ಥ' ವು ಜೀವಿಯ ಜೀವಾಳ = ಜೀವ ನಾಂಶ ಇದು ಚಿತ್-ಕಲೆ; ರೇತ ಸತ್ಯದ 'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್-ತ್ತ್ವದಿಂದ ತತ್ತ್ವತಃ ಭಿನ್ನ,

—ಎಂಬುದು ಬಾಳಿನೊಳಗಿನ ಘಟನೆಗಳ ಅರ್ಥ-ಸಂಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ: ಸುಸಂಬದ್ಧ ಅರ್ಥದ ಹೆಣಿಕೆಯ ಮಹಾವಸ್ತ್ರ ಜೀವನ, ೪೩೩

—ವ್ಯಕ್ತಿ : ಜೀವಿ-ಜೀವದ ಸ್ಮೃತಿಯು, ವೈಶ್ವಾನರ = ವಿಶ್ವಜೀವಿಯ ಅಂಗವಾಗದೆ ಇರುವಾಗ 'ಅನಾಥತೆಯ' ಭಾವನೆ ಆವರಿಸುತ್ತದೆ.

—ಚಿರಂತನ : ಸಂತತ ತತ್ತ್ವ; ವಿವಸ್ವ : ಪ್ರಕಾಶ ರೂಪ : ಅರ್ಥ-ಸಂಗತಿಯುಕ್ತ; ನಿನ್ನೆ → ಇಂದು → ನಾಳೆಗಳ ಅನುಸಂಧಾನದ ಸಮಿಷ್ಟಿಗೆ ಒಳಪಡಬಲ್ಲ ಅ-ಮೃತ ತತ್ತ್ವ (ಇದು ತೇಜೋರೂಪ); 'ಏಕಂ : ಸತ್' ಇದು ನಿತ್ಯ 'ತಮಃ ಆಸೀತ್ ತಮಸಾಗೂಳ್ಹಂ' . X . ೧೨೯).

— ಈ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಮೃತ್ಯು' = ಕತ್ತಲೆ ಅಭಾವಾತ್ಮಕ ತತ್ತ್ವ; 'ಅರ್ಥ' ದಂತೆ 'ಜೀವನ' ಎಂಬುದೂ ಸ್ವಯಂಭೂ ಆಗಿದೆ 1; 57;

—ದಲ್ಲಿ ಏಕಾಕೀ ಭಾವನೆ ಅನಾಥತೆಯ ಲಕ್ಷಣ; ವೈಶ್ವಾನರನ ಪುರುಷನ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಅನಾಥತೆಯಿದೆ.

— ದಲ್ಲಿ ಅನಾಥತೆಯ ಕಾರಣ ಸ್ವ-ಕಲ್ಪಿತ (ಜೀವನದ) ಅರ್ಥದ ವೈಫಲ್ಯ

— ದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿರುವ ಋತ : ಸತ್ಯದ ಬಗೆಗಿನ ಅಜ್ಞಾನ-ಅಶ್ರದ್ಧೆ ಅನಾಥತೆಯ ಕಾರಣ.

ಜ್ಞಾನ—ಆಪ ; ರಸ ಪಂಥೀಯ ಪರಿಭಾಷೆಯಾಗಿ ಬಳಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಗೀತೆ, ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ, ಆದ ಕಾರಣ ವಕ್ರ ಅಥವಾ ಸಂದಿಗ್ಧ ಅರ್ಥವು ಈ ಸಂಕೇತದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ!

— 'ಜ್ಞಾ' > ಪ್ರ-ಜ್ಞಾ : 'ಎಚ್ಚರ' -ಎಚ್ಚರಿಕೆ-ಅರಿವು ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಅರ್ಥ, ಮೂಲದಲ್ಲಿ, 'ಸ್ಥಿತ' ಪ್ರ-ಜ್ಞೆ ಇದು ನಿನ್ನೆ → ಇಂದು → ನಾಳೆ ಈ ಮೂರರ ಅನುಸಂಧಾನದ

ಅರಿವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ! ಆದರೂ ಶಾಸ್ತ್ರಾದಿಗಳ 'ಜ್ಞಾನ' ಉಳ್ಳವರನ್ನೂ ಈ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗೀತೆಯ ಈ ಪರಿಭಾಷೆಯ ಸಂಮೋಹಕತೆಯಿಂದಾಗಿ ಮೋಸವಾಗದಿರಲು ಕಠೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಇದೇ ಅರ್ಥದ 'ನಚಿಕೇತ' ಸಂಕೇತವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯ.

—'ನ ಹಿ ಜ್ಞಾನೇನ ಸದೃಶಂ ಪವಿತ್ರಂ ಇಹ ವಿದ್ಯತೇ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದೊಳಗಿನ 'ಜ್ಞಾನ' 'ಸತ್ಯಂ ಏವ ಜಯತಿ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದೊಳಗಿನ ಸತ್ಯದಂತೆ ಮೋಸ ತರಬಲ್ಲದು, ರೀತ ಸತ್ಯ = ಏಕಂ ಸತ್ ಮತ್ತು ಋತಾಧಿಷ್ಠಿತ ಸತ್ಯ ಇವೆರಡೂ ಭೂಮಿಕೆಯ ಅರ್ಥವೂ ಒಂದೆಡೆಗೇ ಕಾಣುವಲ್ಲಿ ಮೋಸ ಹೋಗದಿದ್ದರೇ ಭಾಗ್ಯ! 'ಋತ'ದ ಜ್ಞಾನವು ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಎಂದರೆ ಇದು ರೀತ ಆರ್ತವದ ಭೂಮಿಕೆಯು ಜ್ಞಾನವೊ? ಅಥವಾ ಋತ ಎಂದರೆ ವಿಶ್ವಾಧಾರಕ ಸರ್ವಕಾಲಿಕ ನಿಯಮಗಳು; ಅವು ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಯಾವ ಬಗೆಯಿಂದ ನಿಯಮನ ಮಾಡುತ್ತವೆ, ಎಂಬ ಈ ಸತ್ಯ ಸಂ-ಗತಿಯ ಜ್ಞಾನವೊ? ಇಂತಹ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಗೆ ಇಂಬು ಇಲ್ಲದ ವಿದ್ > ವಿದ್ಯಾ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಾದುದುಂಟು. ಈಶೋಪನಿಷತ್ತಿನ ವಿದ್ಯಾ, ಅ-ವಿದ್ಯಾ ಈ ನೂತನ ಸಂಕೇತ ನಿರ್ಮಾಣದ ಪ್ರಯತ್ನವು ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ. 82;

—ಇಬ್ಬಗೆ: ೧) ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಲಭತೇ ಜ್ಞಾನಂ; ೨) ಸರ್ವಂ (: ಅಖಿಲಂ) ಕರ್ಮ, ಜ್ಞಾನೇ ಪರಿಸಮಾಪ್ಯತೇ. ೧) ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಸೇವಿಸಿ ಗುರುಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವ ಮಾರ್ಗವು ಒಂದು; ೨) ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ವಹಿಸಿ ಸ್ವಾವಲಂಬೀ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲರಾಗಿ ಅನುಭವಗಳ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನಪಡೆವ ಮಾರ್ಗ ಇನ್ನೊಂದು. ಗುರು-ಶರಣ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ : ಸಮಷ್ಟಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, ಏಕಾಂತಿಕ ಭಕ್ತಿ ತಾನೆತಾಗಿ ಬೆಳೆಯ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ತನ್ಮೂಲಕ ತನ್ಮಯತೆಯ ಸಾಧನ = ನ-ಚಿಕೇತ ಸಿದ್ಧಿ ಇದೇ ಈ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಬಲ್ಲದು.

—ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಎಂದರೆ ಚಿರಂತನ ವೈಶ್ವಾನರ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ; ಪ್ರಕಾಶದಾಯಕ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ; ಈ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಲಭಿಸುವ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು 'ವಿದ್ಯೆ' ಇವು ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ.

—ದ ಮೂಲ ಬೇರುಗಳು ಆದಿ ದೈವತಗಳ ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ೧೩೨–: 60–

—ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ ೧೭೦, ೧೭೩;

—(ಪ್ರಕಾಶವು), ಜ್ಞಾತಾ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯ ಈ ಮೂರರ ಯುಕ್ತ ಆ-ಕೃತಿ ಆಗದಿರುವಲ್ಲಿ, Short circuit ಅಥವಾ Fuse ಆಗುವುದು. 156

—ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹ ಯಾವುದು? ಆಚಾರ (: ಇತಿಹಾಸ) ಹಾಗೂ ವಿಚಾರ (ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ) ಇವೆರಡೂ ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೆ ಇರುವಲ್ಲಿ, 50: 139; 160—

—ವೃಕ್ಷ (; ಅಶ್ವತ್ಥ ನೋ.) : ಬೋಧಿವೃಕ್ಷ 53; 146;

: ಅಕ್ಷ–ರ. ೩೯೨; ಮತ್ತು ಅ-ಕ್ಷರ' -ಪುರುಷ ೩೯೪

—ದಿವ್ಯಾಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ = ಚಾಕ್ಷುಷೀ ಪುರುಷಯೋಗದಲ್ಲಿ, ೪೦೨

—ಮಾರ್ಗ i) 'ಧೀ' ಪ್ರೇರಕ ವಿಶ್ವಚಕ್ಷು : ಸವಿತೃವಿನ ಉಪಾಸನೆಯುತ ; ಸತ್ಯದ ಮಾರ್ಗಿಯಾಗಿ.

ii) 'ದಿವೀವ ಆತತಂ ಇವ' 'ಅಂತರಿಕ್ಷ' ಚಕ್ಷುವಿನ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ 'ತೃತೀಯ' ನೇತ್ರ ಸಿದ್ಧಿದಾಯಕ ಏಕಂ, ಸತ್ತಿನ 'ರಸೋ ವೈ ಸಃ' ಆನಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಮಾರ್ಗಿಯಾಗಿ,

ನಿನ್ನೆ—ಅರಿಯದವರಿಗೆ 'ಇಂದು' ಇದರೊಳಗಿನ ಅರ್ಥ ; ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಯಲಾರದು.

—ಯೊಳಗಿಂದಲೆ ಮೈವೆತ್ತಿದ್ದರೂ 'ಇಂದು' ಇಡೀ ನಿನ್ನೆಯೇ ಇರಲಾರದು ೪೧೩

—ಇಂದು – ನಾಳೆಗಳ ಸಂಬಂಧ ಒಪ್ಪದವರಿಗೆ 'ಅರ್ಥ' (= ಏನೊಂದೂ) ತಿಳಿಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. 86; ೩೫೦

—ಗಳ ನೆನಹು ಯಾತಕ್ಕೆ? ೪೮– ; ೫೦– ; ೬೪೯

—ಗಳ ಅನುಭವ ಇಂದಿನಲ್ಲಿ ಬಾಳ ದಾರಿಯ ಬೆಳಕು ೫೩; 86

ನಿಯತಿ—ದೈವ : (ಅವರವರ) ಆರಾಧ್ಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಅಭಿನ್ನ ೧೬೯-೭೦.

ನಿಯಮ—ಯುತ (= ಸತ್ಯ) ನೋ. ನಿಯಮ (ನ) ವು ಅರ್ಥ-ವಿಹೀನ = ಯಾಂತ್ರಿಕ : ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗುವಾಗ ಅದು ರೀತಸತ್ಯ : ನಿಯತಿ = Fate = ಏಕಂ ಸತ್ಯ ಆಗಲೇಬೇಕು. ೧೬೯-೭೦; ೫೩೩; ೫೯೪

ಪ್ರತಿ-ಮಾ— (: ಸಂಕೇತಗಳ)— ಅರ್ಥಗ್ರಹಣದ ರೀತಿ ೫೮; (ಸಂಕೇತ ನೋ.) ; ಸಂಕೇತಗಳು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಸಮಸಾಮಯಿಕ ಅರ್ಥಚಿತ್ರಗಳ ತುಲನೆ ೬೦; ಉದಾ : ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ ವೃಕ್ಷ ೧೬೭

— ; ಸಂಕೇತಗಳ ಹಲವು ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ವಾಚೀನ-ಪ್ರಾಚೀನ ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಒಂದು ಬಗೆ ೬೧; 59-60; 61

—ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಯಾಚಾರ, ನಡೆವಳಿ-ನುಡಿವಳಿಗಳ ನೆರವು ಅರ್ಥಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ೬೬-೬೭

—ನಿರ್ವಾಣದ ಹಿಂದಿನ ಜೀವನಾನುಭವ ; ಪ್ರೇರಣೆ ೬೮-೭೦
—ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ನೇತಾರ : ಸಮಿತಿ, ಮತ್ತು ಆ 'ಸಮಯ' ಪರಿವರ್ತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಆಗು-ಹೋಗುಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ, ೭೧—; 52-3; 61—
—(ಸಂಕೇತಗಳ) ; ೧) ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ಬಾಹ್ಯವಲಯ; ದಿಕ್ಕಾಲ-ಪರಿಸದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಕಾರ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದು ಆಚಾರಾಂಗ ಸೂಚಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಘಟನೆ, ವಸ್ತು ಅಥವಾ ವಿಷಯ 54; 60;
೨) ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥ = ವಿಚಾರಸಾರ ಅಥವಾ ಸಾರರೂಪ ವಿಚಾರ; ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸನಾತನ ಆಕೃತಿ. 54
—ಚಾಂದ್ರ 73-76
—(ಸಂಕೇತ) ಕ್ರಾಂತಿ 76-78; 2-4; ಪ್ರತಿಗಾಮಿ ಕ್ರಾಂತಿ 79-81; 84;
—(ಸಂಕೇತಸ್ಥ) ಅರ್ಥ : ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ಅಂತರ 90.
—ಅರ್ಥಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಸ್ವರೂಪವೂ ಭಿನ್ನ 91-2.
—(ಸಂಕೇತಗಳ) ನಿನ್ನೆ-ಇಂದುಗಳ ಅನುಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ ಆ ಭಾಷಿಕ ಜನಗಣದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸವು ಅಡಗಿದೆ. ೪೯೬
—(ಸಂಕೇತ), 'ಸಮಯ'ದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ಅರ್ಥದಾಯಕವಾಗಬಲ್ಲದು.
—(ಸಂಕೇತಗಳ) ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದ ಆಕೃತಿ, ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವರ ಜೀವನ ಆಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಬೀರುತ್ತವೆ. 10
—(ಸಂಕೇತಗಳ) ಸಂಭ್ರಾಮಕತೆ ಇಲ್ಲವಾಗಿಸುವ ತಂತ್ರ ೧೬೭–೮
—(ಸಂಕೇತಗಳ) ಬಾಹ್ಯ ಆಕೃತಿ (form) ಮತ್ತು ಆಂತಸ್ಥ ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧ 19-20.
—ಸಾಂಕೇತಿಕ ೨೦೬-೮. (ಮಾಧ್ಯಮ ನೋ.)
ಬೀಜ—(: ಮಂತ್ರ): ಅಕ್ಷರ, ೫೫೫-೬; ೨೭೨-೩; ೩೯೨
—ಶಂ, ಕಂ, ಖಂ ... ೫೫೭-೬೦.
ಬ್ರೇನ್ ವಾಶಿಂಗ ಮಾದರಿ ೪೩೬; ೪೩೯
—'ಭಾ' : ಪ್ರಕಾಶ ತತ್ತ್ವ ೨೭೧
ಭಾಷೆ— ನೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯದ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಮೈದಾಳ ತೊಡಗಿದ್ದು ೪೩-೪೫
—ಯು ಇಂದು, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಶಬ್ದರೂಪ 'ಮಾಧ್ಯಮ', (ಮಾಧ್ಯಮದ ಪೂರ್ವೋತ್ತರವು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ.) ೧೮೮
—ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಶಬ್ದ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ. ಉಳಿದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ನೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಪ್ರಚ

ಲಿತವಾಗಿವೆ, (Discovery March '61)
—ಯ ನಿರ್ಮಿತಿಗೆ ಪ್ರೇರಕವಾದ 'ದಿವ್ಯಚಕ್ಷು' : ಮಧ್ಯಮಾ = ವಾಕ್ ನೋ.
—ಮೂರ್ತ ಆಕೃತಿ-ರೂಪದ್ದು ಮೊದಲ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ೨೧೦; ೩೯೨-೩;
—ಯ ಅಸುರತ್ವ ೨೧೬— ; ಅಸುರತ್ವ ಜಾದು ಎಲ್ಲಿದೆ? ೨೨೦-೫; ೩೫೫-೫೭; ೪೫೪
—ಮಾಯಾ ಕವಚವಾಗದಿರಲು ಪಡಬೇಕಾದ ಎಚ್ಚರ, ೪೬; ೧೬೭; ೯೧-೯೨; ೪೬-೮; ೧೬೫;
—ಸಾಂಕೇತಿಕ ೮; ೨೦೬-೧೫; ೨೬೮; 1‌26
—ಎಂದರೇನು ೯೩೫
—ಯ ಆಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಕೃತಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಇರುವಲ್ಲಿ, ಭಿನ್ನ ಭಾಷಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಸಂಗಮವಾಗಿರಲೇ ಬೇಕು, ೩೮೩–೯೩;
—ಯ ಪೂರ್ವರೂಪ ೧೯೦;
—ಮೈದಾಳುವ ಮುಂಚೆ ೪೫; ೮೯–೯೦; ೯೬; ೪೧೮; ೨೩೯-೪೨; ೨೭೨–೪; ೮೨–೯೦
—ಯಿಂದ, ದ್ವಿಪಾದ ಪಶು : ನರ ಮನುಜನಾದದ್ದು, ೯೬; ೨೧೦; 164.
—ಸಾಮಾಜಿಕ, ೧೭೫-೬೬; ೧೮೨;
—ಗಿಂತ, ಅರ್ಥ : ಆಶಯ ವಿಶಾಲ 162-3;
—ಯ ಎರಡು ಪಾತಳಿ :
I) ಭೂಮಿಯೊಡನೆ ಸಂಬದ್ಧ ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ಪಾತಳಿ = ಶಬ್ದ ರೂಪ-ಭಾಷಾ ದೇಹ.
II) ಲಂಬ ಸಮಾಂತರ ಪಾತಳಿ, ಆ-ಕೃತಿರೂಪ ಅರ್ಥದ ಭುವರ್ ಲೋಕ 117-23
—ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರೇರಣೆ ೧೫೯; ೧೬೪
—ಯ ಪ್ರತಿಮಾ = ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕವೇ, ಅ (ಮೂರ್ತ) ಸತ್ = ಋತವು; ಮೂರ್ತ = ರೂಪ ಆಕೃತಿಯುಕ್ತ 'ಸತ್ಯ' (ವಾಸ್ತವ) ಘಟನೆ, ವಸ್ತು, ಅಥವಾ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಲು ಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ 106
—ಯ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಪ್ರಚೋದನೆ
—ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅರ್ಹತೆ ೪೩೫;
—ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ 10.
ಭೂಃ—ಮೃತ್ ಪಿಂಡ; ಸಂಕೇತ : ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ಬಾಹ್ಯ ಪಾತಳಿ 87
—ನಿನ್ನೆ → ಇಂದುಗಳ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವ ರೇತ-ಸತ್ಯದ ಪಾತಳಿ, 156;
—ರಸಾ = ವಸುಂ-ಧರಾ (ಸಪ್ತ-ಸಹಿತ) : ಆಪೋ ದೇವಿ ನ ಜಾತ (ಅಗ್ನಿ ಸಹಿತ) = ಗೌತಮೀ = ಅಹಲ್ಯಾ = ನಿತ್ಯ ಕುಮಾರೀದೇವಿ 168-೯.

—ಅಧಿ-ಸ್ಥಾನ: ಜನ್ಮಸ್ಥಾನ ಇದುವೆ ಏಕಂ = ಸತ್ = ಅಖಂಡಿತ — ಅದಿತಿ ಸ್ವರೂಪದ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಪ್ರ-ಲಯಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಣ. 157

—ನಡೆವಳಿಯ (: ಇತಿಹಾಸದ) ಆಧಾರ-ಭೂಮಿ 160

—ಭುವಃ = ನುಡಿವಳಿ = ವಿಚಾರದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲೆ ಅರ್ಥವಾಗಬಲ್ಲ ಜೀವನ ಕ್ಷೇತ್ರ 156

—(ಆಚಾರ) ಮತ್ತು ಭುವಃ (ವಿಚಾರ) ದ ಯುಕ್ತ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಆಚೆಗಿನ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಸ್ವಯಂ ಜ್ಯೋತಿಃ ಸ್ವರೂಪ 'ಸ್ವರ್ಯಂ' ಅರ್ಥ ತತ್ತ್ವದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಬಲ್ಲದು. 120

ಭುವಃ—ಭೂಮಿಗೆ ಲಂಬ : ಸಮಾಂತರ ಇರುವ ಪಾತಳಿ 156

—ಆಚಾರಗಳ ಅನುಸಂಧಾನದಲ್ಲಿ 'ಬಿಡುಗಡೆ' ಹೊಂದಿದಂತೆ ಅನುಭವ ಬರುವ ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರಗಳ ಪಾತಳಿ 160

—ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳ ಗರ್ಭಿನಾರ್ಥದ ಅಂತರ್‌ವಲಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ 'ವಸುಂ-ಧರೆ' ಯ (ಭೂ-) ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಹುದುಗಿರುವ 'ಭುವನ' ರೂಪ ಪಾತಳಿ; 6 (ಋತ : ಸತ್ಯ ನೋ.)

—ಭಾ-ಷಾ ! ಪ್ರಕಾಶರೂಪ ಸೇತುವಿನಿಂದ ಭೂ-ವಲಯದೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸಲು ಶಕ್ಯವಿರುವ ಜೀವನ; ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದ ಪಾತಳಿ 57

—ಮತ್ತು ಭೂಃಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧ 'ಪ್ರತೀಯಮಾನಂ ಅರ್ಥತತ್ತ್ವಂ ಪುನಃ ಅನ್ಯತ್ ಏವ' 119,

—ಮತ್ತು ಭೂಃ ಇವೆರಡರ ಯುಕ್ತ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇವೆರಡರ ಆಚೆಗಿನ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಸ್ವಯಂ ಜ್ಯೋತಿಃ ಸ್ವರೂಪ 'ಸ್ವರ್ಯಂ' ಅರ್ಥ ತತ್ತ್ವದ ಅರಿವು ಮೂಡಬಲ್ಲದು 120 (ಸುವಃ ನೋ.)

—ಮಂತ್ರ ; ಬೀಜ ನೋ.

ಮಾಧ್ಯಮಾ— ಎಂದರೇನು ೧೮೯—; ೨೧೭–೧೮;

'ಭಾಷಾ ರೂಪಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ ಹಂತದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ. 'ವಾಕ್' ಎನಿಸಿತ್ತು. (ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್ ನೋ.)

—ಮೊದಲ ಹಂತದಲ್ಲಿ ೧೯೦; ೨೦೯.

—'ಸೇತು' : ಮಾನವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಕುಮಾರಿ : ಸತಿ (ವಾಕ್ ನೋ.) ೧೯೬; ೧೯೮-೯;

—ಬಳಿಕ ಕುಮಾರ. ಆತ್ರೇಯ ಗುರು ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಾರಂಭ ಇಲ್ಲಿಂದಲೆ (ಋ. ವೇ. ತುರೀಯೋ ಣ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಗೂಳ್ಹಂ ಸೂರ್ಯಂ ಅವಿಂದನ್ V, ೪೦-೬). ಇದರ ಬೇರು ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ

—ದ ಇತಿ-ಮಿತಿ ಗಮನಿಸದಿರು ವಲ್ಲಿ ಪೋಷ ೨೦೮–೦೯:

—ಭಾಷಾ : ಪ್ರತಿಮೆ ಸಾಂಕೇತಿಕ ೨೧೦; ೨೧೬

—ಮಂತ್ರರೂಪ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆ : ಬೀಜರೂಪೀ ಅಕ್ಷರ ೫೫೫

—ಆವೇಶವಾದ ಕುಮಾರಿ (: ಮಧ್ಯಮಾ ವಾಕ್) ಆಡುವ ಉಕ್ತಿ, ಉನ್ಮನಸ್ಕ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಬರುವ ಶಬ್ದ : ಕಣಿ; ದೇಹಾರ (೨೧ ಶತಮಾನ).

—ಕುಮಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ; ಆದಿಪುರುಷನಿಂದ ಗುರು-ಪರಂಪರೆ. ಉದಾ : ತತ್-ಪುರುಷ

—ದ ಅದ್ವಿತೀಯತ್ವ : ದಿವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯ ಸನ್ನಿಧಾನ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದಾಗಿ, ಅಸುರ ಶಕ್ತಿಯಾಗುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ೨೧೭; ೨೨೩–೨೪; ೩೩೮; (: ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಅರ್ಥ (: ಆಶಯ) ಇವೆರಡೂ ಸಮಾನ ಪರಿಮಿತಿಯವು ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯು ಸ-ದೋಷ ೨೧೯; 163;
(: ಭಾಷೆ) ಮತ್ತು ಅರ್ಥ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತ ಮಾಧ್ಯಮವು, ಅಮೂರ್ತ ಅರ್ಥದ (; ಆಶಯದ) ಹಾಗೆ ' ಸನಾತನ ' ಆಕೃತಿಯ ಮಟ್ಟದ್ದು ಆಗಲಾರದು. 164

—ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉಪಲಬ್ಧಿ, ವಿಕಾಸಕ್ರಮ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಬಲ್ಲದು. ೧೮೮—; ೧೭೧—;

—ವಾಗುವ ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ವಲಯದ ಚಾಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಸೌರ ಸಂಕೇತಗಳ ಇತಿಮಿತಿಗಳು; ೧೧೨–೨೨; ೧೪೦—
: ಪ್ರತಿಮಾ-ಸಂಕೇತಗಳ ಬಾಹ್ಯ-ಮಾತ್ರಾಸ್ಪರ್ಶದ ವಲಯದ ಇತಿಮಿತಿಯ ಆಧಾರದಿಂದ ಮೋಡಿ ಮಾಟದ ಅರ್ಥವು ಬಯಲಿಗೆ ಬರಲೇ ಬೇಕು : I) 'ನಾಯಣನ' ನೆಂಬ ಸೂರ್ಯನು, ರಾತ್ರೀ ದೇವರು (nocturnal Sun), ' ಮಾರ್ತಾಂಡ ನಾಮದ ಸೂರ್ಯನು ' ಚಂದ್ರನೇ ಇರಬೇಕು : ಇಬ್ಬರೂ ಅಪೋವತ್ಸರಾದ ಕಾರಣ, II) ಎಂಕಿ = ಧೀ (ಪ್ರಕಾಶ) ದೈವತ (God of Wisdom) ಆದರೂ ' ಸ ಲಿ ಲ ' ರೂಪಿಯಾದ ಕಾರಣ ಇವನು ವಕ್ರಚರಿತನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. 23; 26-7; 29; 166-8.

—ತಾಯ್ಗಂಡತನದ ವೃತ್ತಿ : ಕ್ರಮ (form) ಮತ್ತು ಅದರೊಳಗಿನ ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತ ಆಶಯ = ಅರ್ಥ (content) ಇವೆರಡರ ಹೊರತು (ಜೀವನ ಮೂಲ್ಯಾದಿ) ಬೇರಾವ ಸಂಗತಿಗೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದ ವಿಮರ್ಶೆ ಮತ್ತು ಕೃತಿ : ' ಅಪಾಂ-ಸಪ್ತೃ ' ಭೂಮಿಕೆಯ ಆ ಚಾ ರ – ವಿಚಾರವಾಗುತ್ತದೆ. 157-9; ಸದೋಷ.

—ವು ಅನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗುವಲ್ಲಿ ತಲೆ

ದೋರುವ ಅನಾಹುತಗಳು. ೩೫೯:
೩೫೬; ೩೦೫; ೩೭೯: ೩೧೨
— ಏಕಂ–ಸತ್ ಸ್ವರೂಪದ್ದು ;
ಸಾಧ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಧನ ಎರಡರಲ್ಲಿ
ಅಂತರವಿಲ್ಲದ್ದಕ್ಕಾಗಿ, ಇದು ವಿನಾಶ
ಕಾರಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲೇ ಬೇಕು
157
– ಮಾಯಾವಿಭ್ರಾಮಕವಾಗುವಲ್ಲಿ,
ಆದರ 'ಸಮಯ' (ಕಾಲ-ತತ್ತ್ವದ)
ಹಿನ್ನೆಲೆ ಅವಾಸ್ತವ— ಕವಿಕಲ್ಪಿತ
ವಿರಲೇ ಬೇಕು. ೩೮೮

ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾ : ವಾಕ್—'ಅಂತರಿಕ್ಷ'
ವಾಣಿ: ದಿವ್ಯಾಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಿ — 'ದಿವ್ಯ'
(ಅಪೌರುಷೇಯ) ವಾಕ್ಕಿನ ಉದ್ಗ
ಮ ಕೇಂದ್ರವು 'ಮಧ್ಯ' ಲೋಕ,
ಎಂಬ ಪುರಾತನರ ನಂಬುಗೆ 34-5.
ಚಿತ್ರ ಸಂ. ೩, ವಿವರಣೆ V-viii.
—ಕಣಿ : ದಿವ್ಯ 'ಚಕ್ಷು' ಉಪ ಆಸ
ನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ತತ್‌ಮ
ತೆಯ ಆವೇಶದಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿಬರುವ
ಉಗ್ಗು...ಉಕ್ತಿ : ವಾಕ್; ೭; ೧೧;
೧೨–; ೧೯-೨೦
—ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಾದ ಕ್ರಾಂತಿ
೨೦-೨೧; ೧೧೪; ೧೯೨–; ೧೯೦:
೧೯೯; ೩೦೬–; ೪೭೨
—ದೇವೀ ಉಪ-ಆಸನ ಸಂಪ್ರ
ದಾಯ ೧೧೨-೧೨೨
— ಭಕ್ತರ ಆರಾಧನೆಯಿಂದ
'ತೃಷ್ಣಾಂ ತರ್ಪಯಂತೀಂ' ದೇವಿ
೧೯೨

—ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ ಸಿದ್ಧಿಯ ; ಜ್ಞಾ
ನದ ಸೇತು, ೧೧೩; ೧೯೦–; ನೌಕ
೩೭೦; ತ್ರಿಚಕ್ರರಥ ೩೭೯ ಸತಿ =
ಸತ್ಯವತಿ. 'ಸತಿ (೧) ಯಂ' ಸಂಕೇತ
ಗಳೊಡನೆ ತೂಗಿ ನೋ.)
—ಸಾವಿತ್ರೀ (: ಸವಿತೃ) ವಾಕ್ಕಿ
ನಿಂದ ತೀರ ಭಿನ್ನ, ೯೦–೯೪; ೧೨೬
—ಕುಮಾರೀ–ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರ
ದಾಯ ೧೯೧; ೩೩೭; ೩೭೦;
೩೫೯; ೩೩೬; ೩೭೦; ೫೫೯; ೩೬೬;
೪೭೬;
— ದಿವ್ಯಚಕ್ಷು ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ—'ಅಮೃ
ತಸ್ಯ ನಾಭಿ' ; ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರ
ದ ಉಪಾಸನೆ 111–112; ೪೭೨.
೪೭೬;
—ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ 'ಭಾಷೆಯು
ಸೂತಕ' : ಮೌನಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ
೪೭೩
—ಸತೀ-ಸತ್ಯವತೀ, ಯೋಗಿನೀ ಸಂ
ಪ್ರದಾಯ, ೧೯೪; 60:
— ಈ ದೇವಿಯ ನಿಜರೂಪದ
ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ (ಆದಿ) ಪುರುಷ
ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದಲೂ
ನೆರವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. 'ಜ್ಞಾನ =
ತೀರ್ಥ' ಮತ್ತು 'ಜ್ಞಾನ : ವೃಕ್ಷ'
ಈ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವ
ಸತ್ಯದ, ಅಂದಿನ ಸಮಯಾಚಾರಸ್ಥ
ದಿವ್ಯ ದೈವತ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಮೂರ್ತ
ಆಕೃತಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ, ಕಾಶಿ
ಯಲ್ಲಿ 'ಜ್ಞಾನ ವಾಪಿ'ಯ ಸಾಂಕೇ
ತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಭೌತರೂಪ

ಬಾವಿಯೂ ಉಂಟು. ಸತ್ಯವು ಸಾಂಕೇತಿಕವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಮನಗಾಣಬಹುದು. 60; 61; 62: 63; 66; 67; 68; 71-73; 74-75

—'ಜ್ಞಾನಾತ್ (ಏವ) ಮೋಕ್ಷ' ಎಂದರೆ ಈ ವಾಕ್ = ಅಷ್ಟಮೀ = ಅತ್ರಿ = ಮೃತ್ಯುರೂಪ : ಜೀವನ ಜಲಧಿಯ ಆಚೆಗೆ ಒಯ್ಯುವ ನೌಕೆ = ತೀರ್ಥಿಕೆ ೨೪೮ (ಗುರು ನೋ.)

ಸಂಕೇತ—ಎಂದರೇನು ? 43; ೨೦೯; ೨೧೦; ಫ್ರೈಡನ ಮತ ಸದೋಷ ೨೦೭; 7; 16; 148-9

—ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾರಗಳು 108 ; '– ವಶಾತ್ ಭಾಷಾ' 126;

—ಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು, ಸ್ವಭಾವ 55–6; (ಪ್ರಂ-ಪೂ ನೋ.)

—ಕ್ಕೆ ಇರುವ ಎರಡು ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ೨೦೭–೮; ೨೧೦;

—ಗಳ ವೇಷಾಂತರ ೬೨-೬೫;

—'ಏಕಾಕಿ' : 'ಏಕಂ' ಇದು ಏಟಕದು; ಆಸುರ ; ಮೋಸದ ಶಕ್ಯತೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು. ೨೧೯-೨೦; ೨೨೨-೨೫;

—ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ತ್ರಿಪಾರ ಸಂಗತಿ, ಸಂಬಂಧ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೇನೇ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹ, ಅಂತರ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ : ಬಂಧುರತೆ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರಬೇಕು, ಪ್ರತೀತಿ = ಮೂರ್ತ ಸತ್ಯ ; ಮತ್ತು ನಿಯಮಬದ್ಧ ವ್ಯವಸ್ಥೆ (; ವ್ಯಾಕರಣ) ಋತ. ೧೫೬;

—ಗಳ ಸಂಭ್ರಾಮಕತೆಯು ಮಾದರಿ ೪೦೨–೦೫.

— ಪ್ರತಿಮೆಗಳು : ಭಾಷಾರೂಪ ಸೇತು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಭುವರ್ ಲೋಕದ ಜೀವನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯಲು, ೨೦೦

—ಪ್ರತಿಮೆಗಳು : ಆಪ : ರಸ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ — ರಾತ್ರೀ ಸಮಾಚಾರದ ಪ್ರೇರಕ ೨೦೧-೦೬ (ಫಾಲ್ಗುಣ ಪೌರ್ಣಿಮೆ ಅಥವಾ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಪರಿಣತಿ); ೨೧೩; ೨೧೫; ೫೩೪-೪೧

—ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರ : ಧಾರ್ಮಿಕ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರವಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಪಥದಲ್ಲಿ ಸಾಗದಿರುವ ಕಾರಣವೇನು ? ೨೧೪

—ಪ್ರಕಾಶ ಕಿರಣ (: ಭಾಷಾ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಮನುಜರ ಕಣ್ಣಬೆಳಕು) ೨೧೮

—ಗಳ ವಿಸಂಗತಿ—ಅ-ಸಂಗತಿಯ ಬಲದಿಂದಲೂ ಜೀವನ (ರೀತಿ) ಆಕೃತಿ ನಿರ್ಮಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಎಂದಿನಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತ ಬಂದಿವೆ : ಉದಾ ; 'ಆಪೋ ಜ್ಯೋತಿಃ' ೧೪೦, ೫೪೭

— ಗಳು ವಿಸಂಗತ - ವಿ-ಚಿತ್ರ ; ವಕ್ರೋಕ್ತಿ ಆಗುವಲ್ಲಿ ಇದು ಶ್ಲೇಷ . ಶ್ಲೇಷ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ನೀರಾಂಜನ ದೀಪ : ಸಮ : candle light

ಆಗಲೇ ಬೇಕು, ೧೪೫–೧೫೯; 165-66; 24
—ಗಳ ಮೂಲಕ ಮೋಡಿಕಾರ ಮಾಟ ೩೫೫-೬; 27-28,
—ಗಳ ಸಮಸಾಮಯಿಕ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದ ತುಲನೆಯಿಂದ ಆ ಭಾಷಿಕ ಗಣದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಇತಿಹಾಸ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ ೩೪೪; ೩೮೬; ೪೪೨
—ಗಳು (ಅರ್ಥಗರ್ಭ) ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿರುವಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವು ಸಂಭವಿಸಿರಲೇಬೇಕು ೩೮೬-
—ಗಳ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ 1; ೪೩೮–
—ಅರ್ಥದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಇತಿಮಿತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ, 6
—ಮತ್ತು ಅರ್ಥ ಅ-ಭಿನ್ನ ಏಕಾತ್ಮಕವಾಗುವಾಗ ಅದು 'ರೂಪಕ' ವಾಗಿ ಸಂಮೋಹಕ ಶಕ್ತಿ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ; = 'ಏಕಂ ಸತ್' ಅದಿತಿ ಸ್ವರೂಪವಿದು, 157-9
: ಪ್ರತಿಮೆ, ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರದ ಅಸಮರ್ಪಕ ವಾಹನವಾಗುವ ಶಕ್ಯತೆ 13. 19-20; 21; 23;

ಸತ್—ಏಕಂ –ಏಕ್ಯೈಕ ಆಗುವಲ್ಲಿ, 'ಕತ್ತ್ರೆ' ಅನಿವಾರ್ಯ. (ಅದಿತಿ, ಅತ್ರಿ ನೋ.) X ೧೨೯ ನೋಡು,
— < ಅಸ್, ಈ 'ಅಸ್ತಿತ್ವ' ಕೇವಲವಾದೀ 'ಏಕಂ' ಸ್ವರೂಪದ್ದು ಆಗುವಲ್ಲಿ, ಇದು ಕ(ಂ) : ಚಂದ್ರಾಃ ಆಪಃ = ಉಭಯಲಿಂಗೀ ಸಂಯುಕ್ತ 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ' (Golden Germ) ಶಕ್ತಿ ಎನಿಸುವದು. ಇದನ್ನು (ಸು) ಕಂ ಅಥವಾ (ಸು-) ಖಂ ಎಂದು ಇಂದಿನ ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆ ಹಾಗೂ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಉಪನಿಷದಾದಿಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿವೆ : 'ಕಂ' 'ಖಂ' ಬ್ರಹ್ಮ = Being ನೋ.
—'ಏಕಂ' : ಒಂದು ಆದಿ 'ಬಿಂದು' (ದ್ರಪಃ Drop) ಸ್ವರೂಪದ್ದು; ಕೇವಲ 'ಏಕಂ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದಾಗಿ, 'ಬಿಂದು'! ಮಾ-ಧವ = ದ್ರಪ್ಸಃ ಕೃಷ್ಣಃ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ! 'ದ್ರಪ್ಸಃ' ಎಂದು (ಮಧು ಸ್ರವಿಸುವವನೆಂದು) 'ಇಂದು' (ಹನಿ) ಚಂದ್ರನ ಸಂಜ್ಞೆಯೂ ಆಗಿತ್ತು. ಅಕ್ಷ-ರ (ಅಕ್ಷದಿಂದ ಬಂದ ಹನಿ)
—ಏಕಂ ತತ್ತ್ವವನ್ನೂ 'ಸತ್ಯ' ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ಸೂಚಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಮೋಸ ಅಡಗಿದೆ—ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ! 'ಸತ್ಯಂ ಏವ ಜಯತಿ' ಎಂಬ ಉಪನಿಷತ್ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರೇತ 'ಸತ್ಯ' ಯಾವುದು ? 'ರಸ' ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯವೊ? ಅಥವಾ ಋತ; ಸತ್ಯವೊ ?
—ಏಕಂ ಇರುವಲ್ಲಿ ಋತವು ರಸ = ರೇತರೂಪದ್ದಾಗುತ್ತದೆ !
—ಏಕಂ ರೂಪೀ 'ಸತ್ಯ'ವು ವ್ಯಾಹೃತಿ ತ್ರಯ ಭೂಮಿಕೆಯ

ಸತ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನ 127-134; 93
—ತ್ವನ್ = ಲೈಂಗಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನುಳ್ಳ = ವೀರ್ಯವಂತ; (ಋತ ನೋ.) 'ಸಾತ್ವತ' ಪಂಥ 'ವೃಷ್ಣಿ'; ದ್ರಪ್ಸ ; ಕೃಷ್ಣ;, ಮತ್ತು 'ಪಾಶುಪತ (= ಸತ್ತ್ವನ್)' ಧರ್ಮ, ವೃಷಭ-ವರ್ಷಯಿತ್ರ, ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ವಿಮರ್ಶಾರ್ಹವಿದೆ. ೪೪೯-೫೦
—ಏಕಂ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ 'ನಾರ' ಅಯನ ಇದೇ 'ಸೇತು'; ಇದೇ ಸತಿ = ಸತ್ಯವತೀ ಸಂಪ್ರದಾಯವೆನಿಸಿತ್ತು. ಇದು 'ಸ-ತಿ(೧)-ಯಂ' ಎಂಬ ಗುಹ್ಯ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಿದೆ.
—ಏಕಂ ಇದು ನಿತ್ಯ 'ಅ-ಭು'! ೫೨೬; ಆದರೆ ಈ ಅಧಿಅಕ್ಷ 'ಅ-ಕ್ಷರ' ವಾದರೆ ಪ್ರಳಯ – Becoming ಇಲ್ಲವಾಗಿ! ಆದಕಾರಣ ಇದು 'ಅಕ್ಷ-ರ' ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಂದು-ಸ್ರವಿಸುತ್ತಲೂ ಇರಬೇಕು! ೩೦೦; ೫೭೨; ೫೯೩-೯೫; 73; 126
– ಸ್ವರೂಪೀ ಮಾಧ್ಯಮ 'ಏಕಂ' (ಏವ), ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಉಂಟು ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಮಾಧ್ಯಮ-ಮಾಧ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವು ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. 'ಆದಿಶಕ್ತಿ' ಸ್ತ್ರೀ ಬದಲು 'ಪುರುಷ' 'ಕುಮಾರ' ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅನೈಸರ್ಗಿಕ ಜೀವನ ರೀತಿಗೆ ಪ್ರೇರಿಸಿದೆ! 'ತ್ವಂ ಅಶ್ಮನಃ ಪರಿ...ಜಾಯಸೇ' (II ೧.೧)! ನೀರೊಳಗಿಂದ (ಅಪ : ರಸ : ಸಂಕೇತದಿಂದ) ಎಂಬುದು ಸರಿ. 'ಅಶ್ಮನಃ' ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲೂ ಸೃಜನಶಕ್ತಿ ಉಂಟು, ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ 'ಪರ್ವತ' ರಾಜನ ಮಗಳ ಕಥೆ ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಶ್ರದ್ಧೆ ಸುಮೇರಿಗಿಂತಲೂ ಹಿಟ್ಟೈಟ್ (ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲೂ) ಪವಾಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಿದೆ. ವೀರ 'ಕುಮರಬಿ' ತನ್ನ ಅಪೌರುಷೇಯ ವೀರ್ಯದಿಂದ ಕಲ್ಲುಬಂಡಿಯಿಂದ 'ಇಲ್ಲಿ-ಕುಮ್ಮಿ' ಎಂಬ ವಜ್ರಾಂಗದೇಹಿಗೆ ಜನ್ಮವಿತ್ತ ಕಥೆಯಿದೆ. (Mythologics of Ancient World, pp. 153-64)

ಸತಿ(೧) : ಸಂಪ್ರದಾಯ; ದಿವ್ಯ 'ಸತ್'ತ್ವವಂತನು = ಸಂತನು. ಏಕಂ = ಸಂತಂ (ಬಹುಧಾ ಕಲ್ಪಯಂತಿ), ಪ್ರಯೋಗ ವೇದದಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಈ 'ಸತ್' ವನ್ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಯಾದವ 'ವೃಷ್ಣಿ' = ಅಂಧಕ ಜನರನ್ನು 'ಸಾತ್ವತ' ರು ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರಣವು ತಿಳಿಯಲಾರದು—ಸತ್ = ರಸ ಸ್ವರೂಪ ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಯಾದವರು = ಹಾಲುಮತದವರು ಗೋ-ಧರ್ಮಿಗಳು' ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವಾಗಲಿದೆ. ಗೋವು ಪಶು (ಪ್ರಾಣಿ) 'ಸಾತ್ವತ' ಎಂಬರ್ಥದ್ದೇ; 'ಪಾಶುಪತ' ಎಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು ಪರ್ಯಾಯ.

—‘ ಸತ್ ’ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಹಾವ್ರತಿ ಪುರುಷನು ‘ ಸಂತ ’ನು ; ಸ್ತ್ರೀ ‘ ಸತಿ ’(೧) ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ‘ ಸತಿ ’ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ‘ ಪತ್ನಿ ’ ಅಥವಾ ಮಗಳು ಎಂಬ ಯಾವ ಮೂಲಾರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲ. ದಕ್ಷ-ಅದಿತಿಯೊಡನೆ ಸಂಬದ್ಧ— ‘ ಸತಿ ’ ಸಂಕೇತದ ಪೂರ್ವೇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಶ್ರಮಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. (ಸತಿ =) ಸತ್ಯವತಿ ಹೆಸರಿನ ವ್ಯಕ್ತಿ ನಾಮ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ೧೯೨-೯೬; ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಸತ್ಯವ್ರತ, ಇವನ ಗುರು ವಸಿಷ್ಠ! ಇದು ರಾತ್ರೀ ಸತ್ಯ! ಕಥೆಯಿದೆ.

— ಯಂ = ತನ್ಮಯಾ ‘ ನಂದ ’ ಸಿದ್ಧಿ ಜ್ಞಾನದ ಸೇತು (ಛಾಂ. ಉ.; ಬೃ. ಉ.).

ಸತ್ಯ —ಸಾಂಕೇತಿಕ ೨೬೮; ೪೪೩ ಮಂ. Dramatic Irony 47.
—ದ ಮೂರು ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಗಳ ತುಲನೆ 127-136
—‘ ಏಕಂ ’ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ‘ ಅ-ದ್ವಿತೀಯಂ’: ‘ One without second’ ಆಗುವಲ್ಲಿ ಇದು ವೃತ್ರರೂಪ ಸತ್ಯದ ವಿಷ-ಚಕ್ರ ; ರೇತ ಸತ್ಯ Elanvital ; ಪಾಶವೀ ಸತ್ಯ, ... ‘ ಇರ್ಝಂ ’ ರೂಪದ್ದು ಆಗಲೇ ಬೇಕು. ೫೫೦-೨.
—‘ ಏಕಂ ’ ಸ್ವರೂಪದ್ದೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮೃತ್ಯು = ಜೀವನ ಸೂರ್ಯ = ಸರ್ಪ = ಚಂದ್ರ; ಬೆಳಕು = ಕತ್ತಲೆ = ವೃತ್ರಾತ್ ಜಾತೋ ದಿವಾಕರಃ’; ... ಸ್ತ್ರಿ = ಪುರುಷ...ಈ ವಿಸಂಗತಿ ವೈಪರೀತ್ಯ ಒಪ್ಪ ಹಚ್ಚುತ್ತದೆ. ೫೫೨
—ದ ‘ ಏಕಂ ’ ಉಪಾಸನೆ ರಾತ್ರೀ ಅನುಷ್ಠಾನ ೫೪೪-೯೫
— < ಸತ್ ಇದು ರಸ : ರೇತ ತತ್ತ್ವ ; (ಸತ್ ನೋ.), ೨೦೬
—ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಜೀವನ (: ಪ್ರಕಾಶ) ಕಾಲ್ಪನಿಕವೆ ? 6-12; 15; ೯೬; ೨೧೮
—ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಆಕೃತಿಯಿದೆ, ೨೩೬-೨೭ (ಏಕಂ = ಸತ್ಯ, ವಿಶಿಷ್ಟ ಆಕೃತಿ ವಿಹೀನ). Truth ಹೋ–103-05; 127-129
— ಆಭಾಸಾತ್ಮಕ : ಕವಿ ಕಲ್ಪನಾ ವಿಲಾಸದಲ್ಲಿ [ನಿರ್ಮಿತ ಕೃತ್ರಿಮ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಈ ಸಂಭ್ರಮ : ಜಾದು ಬಯಲಿಗೆ ಬರಬಲ್ಲದು 55
—‘ ಅರ್ಥ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲಿದೆ ೩೮೬;
—ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಸಂಬಂಧ ೪೧೩-೧೪
—ಮತ್ತು ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧ ೪೧೬; ೪೧೮-೧೯;
—ಸೂಚಕತೆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟೆ? ೪೧೯ (ಖಿತ ನೋ.)
—ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಉಂಟೆ ? 126--139; 153–

ಸಮಯ— ಭೌತಕಾಲದಿಂದ ಭಿನ್ನ,
—ನೈಸರ್ಗಿಕ, ಮನುಜ, ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ 12
—ಐತಿಹಾಸಿಕ : Historical time 12; ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ೩೨೯
—ದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ-ಸಂಕೇತಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥ ೩೪೦
—ಬದಲಾಗುವುದರೊಡನೆ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ೩೪೦-೧
—'ಕವಿ ನಿರ್ಮಿತ'ವಿರುವಲ್ಲಿ ಕಾಲ್ಪನಿಕ; ಆದರೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ = ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಆಧಾರಭೂತ 'ಸಮಯ' (ರೂಪೀ ಕಾಲ ತತ್ತ್ವ) ವಾಸ್ತವ : ಸತ್ಯದ ಭಾಗ. ೩೪೨
—ದ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಜೀವನ ರೀತಿ ; ನಡೆವಳಿ ನುಡಿವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಸಂಬಂಧವು ತಿಳಿಯಲು ಅಶಕ್ಯ ೩೪೨-೩
ಮತ್ತು ಅರ್ಥ ; ವಿಚಾರ ಇವೆರಡು ಆಕೃತಿಗಳೊಳಗಿನ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದು ಪ್ರತಿಮಾ ಸಂಕೇತದ ಅರ್ಥದ ಸತ್ಯತೆ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರಬಲ್ಲದು. ೩೪೩-೪೪
—ಕವಿ ನಿರ್ಮಿತವಿರುವಲ್ಲಿ, ಅರ್ಥ (content) ಮತ್ತು ಅದರ ಆವರಣ (Form) ಇವೆರಡರ ಬಲದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗುವ ಜೀವನ ಚಿತ್ರವು, 'ಶೃಂಗಾಪತ್ತಿ' ಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬಲ್ಲದು ೩೫೬
—ದ ಕವಿನಿರ್ಮಿತ; ಆ ಕಲೆಯಿಂದ ಆ ಕವಿಯ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಸ್ವರೂಪವು—
—ಆ ಆದರ್ಶದ ಮಟ್ಟವು ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರಬಲ್ಲದು ೩೬೩
—ದ ಸು-ಸಂಗತಿ—ಅಂತಃ ಸಂಗತಿ (self consistency), ಆಗಿನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳೊಳಗಿನ ಅರ್ಥದ ಹೆಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ೩೭೨—, ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತ ಅಸಂಗತ ಅರ್ಥದ ಹೆಣಿಕೆ ಒಳಗೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಮೋಸ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ ೩೭೭-೮೦
—ದ ಆಕೃತಿ — ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತುವ ತತ್ಕಾಲೀನ ಛಾಯಾರ್ಥಗಳಿಂದಲೂ ಅರ್ಥ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದಲೂ ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಶಕ್ಯವಿದೆ. : ೮೪-೮೭
—ದ ಆವರಣವು ವಿಶಿಷ್ಟ ದಿಕ್ಕಾಲ-ಪರಿಸರದೊಡನೆ ಸಂಬದ್ಧವಿದೆಯೆ? ಅಥವಾ ಒಂದು 'ಯುಗ' ಧರ್ಮ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿ ಸಮಾನ ಆಕೃತಿಯ ಜೀವನ ಸೂಚಕವೆ? ವಿಮರ್ಶೆ ಅಗತ್ಯ ೪೦೭; 70-1
—ವಿರಹಿತ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಜೀವನಾನುಭವದ ಶಾಶ್ವತ ಆಕೃತಿಯ : ಅರ್ಥಶಿಲ್ಪದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಸಂಭ್ರಾ

ಮಹತ್ವದ ಮಾದರಿ ನೋಡಿ: ದಕ್ಷ ವಿದೇಹೀ ಜನಕ; ಅಂಗದೇಶ = ರಾಜಧಾನಿ ರೋಮಪುರಿ, ಅ-ಯೋ-ಧ್ಯಾನಗರಿ, ಮುನಿ> ಮೌನಿ ಕೇಶೀ (: ಪುರ.ಪ), 'ನರ': ಫಲ್ಗುಣ (೦); ನಾರಾಯಣ (;ನಾರಅಯನ); ವೃತ್ರ, ಸಂತ, ಸತಿ, ಸು-ಖ(೦) ಶಂತನು,

—ಸಮಯ : ಆಚಾರಗಳ ಸಿನ್ನೆಗಳು ತಿಳಿಯದೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಆ ಭಾಷಿಕರು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವರೇ—ಪರಾಗತಿ ನಡೆದಿದೆಯೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯದು.

—ನಿರ್ಮಾಣ ಶಕ್ತಿಯ ನೇತಾರ: ಸಮಿತಿ; ೨; ಮತ್ತು ಸಂಕೇತ; ಪ್ರತಿಮಾ ೪೯೬

ಸಮಷ್ಟಿ–ಪ್ರಜ್ಞೆ— ವೈಶ್ವಾನರ ಅಥವಾ ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿ: ವ್ಯಾಹೃತಿ ತ್ರಯದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ೩೭೮;

—ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪಂಗಡಗಳ ನಡೆ-ವಳಿ-ನುಡಿವಳಿಗಳ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಭಾಷೆ ಮೈದಾಳಲು ಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ 'ಭಾಷೆಯ' ಕೊ-ಡುಗೆ ದೊರೆತುದು ಸಮಷ್ಟಿಯ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದಾಗಿ ೨೯೧

—ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮಸಳಿಸಲು, ಸ್ವತ್ವ ಭ್ರಷ್ಟತೆ (alienation), ಅನಾಥತೆಯ ಭಾವನೆ ತಲೆಯೆತ್ತಲೆ ಬೇಕು ೨೭೪–೬೫; ೨೯೧

—ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ — ರೀತ ಸತ್ಯವಾಗಿಸುವ ತಂತ್ರ, ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ೨೪೩; 27; 28; 29-30: 31-32;
ಎಂಬುದು ಆ ಭಾಷಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ 'ಸಮಯ'ದಂತೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಚಿತ್ತ ಭಿತ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರುತ್ತದೆ. 155–6

ಸಮಿತಿ ಮತ್ತು—ನೇತಾರ 10–16:

—ಸಮಾಜ Social Contract ಅಲ್ಲ, ಪ್ರಕೃತಿಸಿದ್ಧ, 13;

—ಏಕಂ : ಸತ್ ಮಾರ್ಗೀಯರಲ್ಲಿ 'ರಾತ್ರೀ' ಸಮಯಾಚಾರ, 'ಮೃತ್ಯು'ವಿನ ಉಪಾಸನೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದು 18

—ನಿಯಮ = ಋತ = ಜೀವನದ ಅರ್ಥ ಇದರಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದ್ದುದು, ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾದೀತು.

—ಏಕಂ: ಸತ್ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದ್ದುದು, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆಯ 'ಏಕಂ' ಸತ್ಯ ಗೆಲಿಸುವ ಗುಂಪುಗಾರಿಕೆಯ — ಹೋರಟೆಯ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಮೈಮರೆತೀತು.

—ವಿವಿಧ ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲ್ಯಮಾಪನದಿಂದ— ತಾರತಮ್ಯ ತಿಳಿದು ಅವುಗಳ ಸ್ಥಾನ-ಮಾನ ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥವಾಗುವಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲವನ್ನು 'ಏಕಂ ಸತ್' ಸ್ವರೂಪವೇ ಎಂ-ಬಲ್ಲಿ, ಇಂದಿನ ಸಾವನ್ನು ನಾಳಿಗೆ

ತಳ್ಳಿದಂತೆ, ಆ ಸಮಿತಿ ಪ್ರಳಯಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. 156
—ಸಮಯ ಅಥವಾ ಸಂಕೇತಗಳ ಬಲದಿಂದ ಜೀವಧಾರಣ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಆ ಜನಜೀವನ ಸ್ಥಗಿತ 155
—ಸಾಧ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರುವಾಗ ವಿನಾಶ ಸಮೀಪಿಸಿದಂತೆ 157
—ಸಮಯ ಮತ್ತು ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಂಗಾಂಗೀ ಭಾವ 10; 154

ಸಂಸ್ಕೃತಿ—ನಾಗರಿಕತೆಯಿಂದ ಭಿನ್ನ
—ಮತ್ತು ಭಾಷೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ
—ಯ (: ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ) ಆಕೃತಿ ಮತ್ತು ಭಾಷಿಕ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ ೩೮೬–೭;
—ಯ ಪ್ರಾರಂಭ 'ನಾಗ' ನಿಂದ ೪೦೮
—ಯ ಇತಿಹಾಸ : ಅಭಾಷಿಕ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಇತಿಹಾಸ ೪೧೨
—ಯ ಉಪಲಬ್ಧಿ ತಿಳಿಯಲು ಶಕ್ಯ ೪೧೫: 70–
—ಯ ಪ್ರಗತಿ ಕೆಟ್ಟಾಗುವುದು ಎಲ್ಲಿ? ೪೨೫
—ಯ ಅಂಗತ್ರಯ 10, 51
—ಪ್ರೇರಣಾ ಕೇಂದ್ರ 72; 74; 80
—ಯ ಒರೆಗಲ್ಲು ೫೩-೫೪
—ನೆಲದ ಮೇಲಣ ಜನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಮಾಂತರವಾಗಿ ವೈಚಾರಿಕ ಪಾತಳಿ ೭೨
—ಯ ಪ್ರತೀತಿ ಸಮಯ : ಆಚಾರಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ–ನಡೆವಳಿ–ನುಡಿವಳಿಯಲ್ಲಿ, ೫೪
—ಗೆ, ಅ-ದಿತಿ ಸ್ವರೂಪ (un-differentiated) ಸಮತ್ವದ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಮಾರಕ ೧೨೧

ಪರಿಶಿಷ್ಟ

ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯೊಳಗಿನ ಭಗ್ನ ವೃತ್ರ: ಅಹಿ-ಹನ್ ಇಂದ್ರನ ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಕೃತಿಯ-ಸಮಸ್ಯೆ

(ವೃತ್ರ: ಅಹಿರ್ಹ ಇಂದ್ರನ ಭಗ್ನ ಪ್ರತಿಮೆ ಪುನರ್‌ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಭಾರತೀಯ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಹ್ವಾನ ಕಾದಿದೆ.)

ಇಂದಿನ ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆಯು ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪಾಠವಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿ ಇದು ಇಡಿಯಾಗಿ ಅಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಯಾತು ಪ್ರಧಾನ ಸೂಕ್ತಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿದೆ! ಇದು ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೃತ್ಯು ಪೂಜಕರ ಸಂಹಿತೆ: ಅ-ಸಂಭೂತಿ ಮಟ್ಟದ ಅ-ಭು (: ಅ-ಭವ) ತತ್ತ್ವದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸುವ ಸಂಹಿತೆ. ಇಂತಹ ಮಾಯಾ-ಶಕ್ತಿಯುತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿ, ಜಾಗತಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ ಬೇರೊಂದು ಉಂಟೆ, ನಾನರಿಯೆ! ಋತ: ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ಇಂದ್ರನ ತೇಜೋವಧೆಯು ಈ ಋಕ್ಕುಗಳೊಳಗಿನ ಮಾತಿನ ಮೋಡಿಯ ಯಾತು ಸ್ವರೂಪದ ಸಪ್ರಮಾಣ ವಿವರಣೆ ಈ ಪ್ರಕಟನೆಯ ಮೂರೂ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. (ಭಾಗ ೧; ಪು. 1: 18-19; 22-28; 41; 45-8 ಮುಂ. ಭಾಗ II ೨೭-೩೦ ೬೩; ೭೧-೮೦; ೮೯-೯೮; ೧೦೨-೧೧೫; ೧೧೭-೧೩೨; ೧೩೭-೧೫೨; ೧೬೦-೬೫; ೧೯೧-೯೬; ೨೨೧-೨೨೪; ೨೨೬-೩೦; ೪೩-೪೫; ೫೪೩-೩೩: ಮುಂ. ಭಾಗ III ಅಶ್ವತ್ಥ ಸಂಪ್ರದಾಯ; ಚಿತ್ರ ೨೨. ವಿವರಣೆ ಮುಂ.)

ಇಬ್ಬಗೆಯ ಅರ್ಥದ ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ **ಒಂದೇ** ದೈವತ ಎನಿಸುವಂತೆ ೧) ಎರಡು ಅಗ್ನಿಗಳು: ೧ ಹವ್ಯವಾಹನ, ಮತ್ತು ೨ ನಚಿಕೇತ: ಅ-ಬೋಧಿ ೨) ಇಬ್ಬಗೆಯ 'ಯಜ್ಞ': ೧. ಹವ್ಯವಾಹನ ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧನೆಯ–ಜಾತ ವೇದ ಅಗ್ನಿ ಆರಾಧನೆ ಮತ್ತು ೨. ನಚಿಕೇತ—ಅಬೋಧಿ ಅಗ್ನಿ ಕುಂಡ: ಯೋಷಾ ವಾ ಅಗ್ನಿಃ (Vestal Fire) ಮತ್ತು ಪುರುಷೋ ವಾ ಅಗ್ನಿ:.... ಪ್ರಥಮಂ ಗರ್ಭಂ ದಧ್ರೇ ಅಪಃ ಸ್ವರೂಪದ ಪುರುಷ ಯಜ್ಞ (X . ೮೧, ೮೨; ೧೨೧ ಮುಂ.). ೩) ಇಬ್ಬಗೆಯ ದೈವತ ಮಂಡಲ ೧. ಸವಿತೃ ಸೂರ್ಯ, ಅಗ್ನಿ

ಇಂದ್ರ ಮುಂ. ಹಾಗೂ ೨. ಚಾಂದ್ರ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ : ಅದಿತಿ. ಸರಸ್ವತಿ, ಅಂಭೃಣಿ, ದಕ್ಷ, ಪ್ರಜಾಪತಿ, ವಿಷ್ಣು, ರುದ್ರ ಮುಂ. ೪) ಇಬ್ಬಗೆಯ ನೇತಾರ ವರ್ಗ ೧. ಋಷಿ ಮತ್ತು ೨. ಮುನಿ; ೫) ಇಬ್ಬಗೆಯ ಜೀವನಾದರ್ಶಗಳು ೧. ವೈಶ್ವಾನರನ ಆದರ್ಶ ; ಮತ್ತು ೨. ಪಿಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಐಕ್ಯ ಆದರ್ಶ. ೬) ಇಬ್ಬರು ಗುರುಗಳು ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ. ೭) ಇಬ್ಬಗೆ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆ: ೧. ಋತ : ಸತ್ಯ; ಮತ್ತು ೨. ಏಕಂ : ಸತ್.

ಈ ಕ್ರಮದ ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರರೂ ಇಬ್ಬರು ಉಂಟು! ಒಬ್ಬ ಇಂದ್ರನು ಸವಿತೃ : ಸೂರ್ಯನ ಪರ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಾದ ಇಂದ್ರನು; ಅಹಿ= ವೃತ್ರಹಂತಕನು. **ವೃತ್ರ : ಅಹಿ, ಕತ್ತಲೆಯ ಸಂಕೇತ;** ಈ ಕಾರಣ ದಿಂದ **ಸೂರ್ಯನ ಪರ್ಯಾಯ ಇಂದ್ರನು ಅಹಿ : ವೃತ್ರ (=ಕತ್ತಲೆಯ) ಶತ್ರು;** ಇದರಲ್ಲಿ ವಕ್ರೋಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ.. ವೃತ್ರಹಂತಕ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಹಜ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ಈ ಇಂದ್ರನು ಸುಮೇರ-ಅಕ್ಕಡ ದೈವತ ಕಥೆಯ ಪಿತೃಹಂತಕ ಎಂಕಿ=ಜ್ಞಾನ ಮೂರ್ತಿ ಸಂಕೇತ ಹೋಲುತ್ತಾನೆ. (ಪು. 78; 81-85; 88Lxvi-).

ಸೋಮ > ಹೋಮ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಮತ್ತು ಭಾಷಿಕ ಆಕೃತಿ ಸುಮಾ ರಾಗಿ ಸಮಾನವೇ ಇರುವ ಅವೆಸ್ತಾದಂತೆ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಾಶರೂಪ ದೈವತವೇ ಪ್ರಧಾನವಿರಬೇಕಿತ್ತು. ಅವೆಸ್ತಾದಲ್ಲಿ ಬಾಳಿನೊಳಗಿನ ಪ್ರಕಾಶರೂಪ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರೀ ಶಕ್ತಿ ಅಹುರ್‌ಮುಜ್ದ್ ಮತ್ತು ಬಾಳಿನೊಳಗಿನ ಕತ್ತಲೆಯ ಸ್ವರೂಪದ ದುಷ್ಟ ಶಕ್ತಿ ಅರ್ಹಿಮನ್ ಇವರ ಹೋರಟೆ ನಡೆದುದರ ವರ್ಣನೆ ಬರುತ್ತದೆ: ಕೆಲಕಾಲ ಕತ್ತಲೆಯು ಬೆಳಕನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಬೆಳಕಿಗೇ ಗೆಲವು, ಎಂದು ಅವೆಸ್ತಾ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಇಂದಿನ ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನವಾಗಿ ಸೌರ ತೇಜದ ಇಂದ್ರನ ತೇಜೋವಧೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ: i) ಉದಾ : ಗರ್ಭಸ್ಥ ವಾಮದೇವನ ಮಾತುಗಳು. (ಪು. ೧೨-೧೬). II ಈ ಇಂದ್ರನು ಸವಿತೃ : ಸೂರ್ಯರೂಪನು. ಆದಕಾರಣ ಸವಿತೃ : ಸೂರ್ಯ ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಡಂಬನೆಯೊಡನೆ ವೃತ್ರ : ಅಹಿ (ಕತ್ತಲೆ) ನಾಶಮಾಡುವವನೆಂಬ ಇಂದ್ರನ ಪ್ರತಿಮೆಯೂ ಭಗ್ನ-ವಾಗುತ್ತದೆ (ಪು. I. 26-7; XI ಮತ್ತು XXIX). III) ಸೌರ ದೈವತಗಳು ' **ಋತ - ಪ್ರಜಾತ**' ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ' ಋತ ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಸೌರ ಪಂಥೀಯ ನಿಯಮ, ಸುಸಂಗತ : ಅರ್ಥಯುಕ್ತ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರ, ಆಹ್ನಿಕ ಎಂಬ ಅರ್ಥವುಂಟು, ಆಗರೆ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯಂದ ' ಸಮಯ 'ದ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ (ಸೌರ) ' ಋತ ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ **ಆಪ : ರಸ = ರೇತ** (ಚಂದ್ರಾಃ ಆಪಃ) ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ! ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ' **ಋತ–ಪ್ರಜಾತ** ' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಡುವ ಅಗ್ನಿಯು ಸೌರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಜಾತವೇದ **ಹವ್ಯವಾಹನ ಅಗ್ನಿ** ಆಗುತ್ತಾನೆ : ಆದರೆ ಆಪ : ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಋತಪ್ರಜಾತ = ರೇತಜಾತನು! (ರೇತ:ರಸದೊಳಗಿನ(= ನಚಿಕೇತ = ಅಬೋಧಿ) **ಚಾಂದ್ರ ಅಗ್ನಿ** ಆಗುತ್ತಾನೆ! ಏಕಕಾಲಕ್ಕೇ ಹೀಗೆ, ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧೀ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಧ್ವನಿತ ಪಡಿಸುವ ಈ ಋಕ್ ಸೂಕ್ತಸ್ಥ ಅಪೋಹ ಶಕ್ತಿ ಪಾಠಕರ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿದೆ (ಪು. I 22-32;)

ಸೌರ ಪ್ರತಿಮಾಭಂಜನ ತಂತ್ರದ ಮಾದರಿ

i) 'ಸೌರ' ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು 'ಚಾಂದ್ರ' (= ಆಪ : ರಸ : ರೇತ) ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ತಂತ್ರದ ವಿವಿಧ ಮಾದರಿಗಳು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಾಗಿವೆ. ಇದರ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ : ' ಋತ ' ಸಂಕೇತದ ಮೂಲಾರ್ಥವು, ಸೌರ ದೈವತ ಆರಾಧನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಅರಿಕೆಗೆ ಬಂದದ್ದು. (ಪು. ೪೩೪–೩೭). ' ಋತ ' ಎಂದರೆ ವಿಶ್ವ ನಿಯಮ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ; ಜೀವನದಲ್ಲಿ **' ಋತ ' ಸ್ವರೂಪಿ ಸತ್ಯದ** ಭೂಮಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಬಾಳಲು ಪ್ರೇರಿಸುವ ಪ್ರತೀಕಗಳು, ಸವಿತೃ (ಸೂರ್ಯ); ' ಜಾತವೇದ ಅಗ್ನಿ; ವೃತ್ರಹನ್ ಇಂದ್ರ ಮುಂತಾದುವು. ಆದರೆ ಏಕಾಂತ ಭೂಮಿಕೆಯ ವರ್ಚಸ್ಸಿನಿಂದ ಆದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದೊಡನೆ ಮೊದಲಿನ ಸೌರ 'ಸಮಯ' = ಆಚಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಬದಲಾದ ' ಸಮಯಾ ' ಚಾರಕ್ಕೆ ಸುಸಂಗತವಾಗುವಂತೆ ಋತ : ಸತ್ಯದ ಅರ್ಥವೂ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ! ' ಋತ ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಆಪ ; ರಸ : ರೇತ ಸೂಚಕ ಚಾಂದ್ರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಜೀವನ ರೀತಿ ಸೂಚಕವಾದ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾದ ಅರ್ಥವು ರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ !

ಹೀಗೆ ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ' ಋತ (ನಿಯಮ : ಅಂತಃಸಂಗತಿ) '

ಸೂಚಕ ಸತ್ಯವು, 'ಋತ'ದ ಅರ್ಥವು ಬದಲಾಗುವುದರೊಡನೆ, ಈ ಸತ್ಯವು **ಆಪ: ರಸ: ರೇತ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ ರೂಪವಾದ್ದಾಯಿತು!** ಹೀಗೆ ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ **ಇಬ್ಬಗೆಯ 'ಸತ್ಯ'ವು ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ!** (ಪು. 127–34; 103). ಋತ: ಸತ್ಯದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಇಡೀ ವೇದದಲ್ಲಿವೆ. ಋತಕ್ಕೆ ರೇತವಾಚಕ ಅರ್ಥವಾಗುವುದರೊಡನೆ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಈ ವೇದವು ಏಕಂ: **ಸತ್ ರಸ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಸೂಚಕ ಉದ್ಗ್ರಂಥವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ!**

ii) ವಿಶ್ವ ಜನನಿ ಅದಿತಿಯನ್ನು 'ದೇವ ಮಾತೆ' ಆದಿತ್ಯರ ತಾಯಿ ಎಂದು ಈ ವೇದ ಹೇಳುತ್ತದೆ. 'ಅದಿತಿ'ಯನ್ನು **ಋತಾವರಿ** ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ! ಸಲಿಲ ಸ್ವರೂಪೀ ಅದಿತಿ. 'ಋತಾವರಿ' ಎಂದರೆ ಆರ್ತವ ಸೃಜನ ಜಲದ ಪ್ರತಿಮೆಯಾದಳು. ಆದಕಾರಣ ಅದಿತಿಪುತ್ರರಾದ ವರುಣ, ಇಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಆಪ: ರಸ: ರೇತದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಆಗುತ್ತಾರೆ!

iii) ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಎಸೆಲ್ಲ ದೈವತಗಳನ್ನೂ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸೌರ=ಚಾಂದ್ರ ದೈವತ ಅದುವು! **ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಭಕ್ತಿಭಾವಕ್ಕೆ** ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ನಾಮರೂಪದ **ತನ್ನ ದೈವತದ ಬಗೆಗಿನ ಪಕ್ಷಪಾತವಿರುವುದು ಸಹಜ.** ಆದರೂ ವ್ಯಾಕರಣೆಸೆಲ್ಲ ಪ್ರಭೃತಿಗಳಿಗೆ, ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ! ಈ ಭಕ್ತಿ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಅರಿತೂ ವ್ಯಾಕರಣೆಸೆಲ್ಲರಿಗೆ, ಇಂದ್ರನು ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ದೈವತವೆಂದು ಎನಿಸಬೇಕಾದರೆ, ಈ ಸಂಹಿತೆಯೊಳಗಿನ ವರ್ಣನಾವೈಖರಿಯೊಳಗಿನ ಸಂಭ್ರಮಕತೆ. ಏಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು! ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಋ. ವೇದದೊಳಗಿನ ಈ ಹೊಗಳಿಕೆಯ ಈ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರದೆ ಇಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ Heno-theism ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದವರು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರೇ!

iv) ಆದರೆ, ಎಲ್ಲ ದೈವತಗಳನ್ನೂ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಗಳುವುದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಮಾತ್ರ ಈ ವರೆಗೆ ಆಗಿಲ್ಲ! 'ಸಮತ್ವ ಯೋಗ ಉಚ್ಯತೇ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಹೀಗೆಯೇ ಮೋಸ ತರುತ್ತಿದೆ,

ಆತ್ಯಂತಿಕ ಸಮತ್ವಯೋಗದ ಏಕಂ : ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯಂ ತಾರತಮ್ಯರಹಿತ ಜೀವನ-ಜಗತ್ತು ಎಂದರೆ ಅದು ‘O’ = ಶ್ಮಶಾನ ರೂಪದ್ದೆ ಇರಬಲ್ಲದು !

v) ‘ಆಪೋವಾ ಇದಮಗ್ರ ಆಸೀತ್’, ‘**ಆದಿ ಜಲ**’ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಸಮಪಾತಳಿ, O, ಅಥವಾ ಮೃತ್ಯು ವಿಚಾರದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ, (XXI). ‘ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ ಚ’ ‘ತಾನು, ಎಂದೆಂಬ ‘ಕೃಷ್ಣ’ ರೂಪ ವಿಷ್ಣುವು = ನೀಲಾಂಗನು ಜಲಶಾಯಿ,—ನಾಗಶಯನ; ನಾಗ = ಮೃತ್ಯುಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಅಪೂರ್ತ ಸೃಜನಶಕ್ತಿಯ ಪೂರ್ತ (ಉಭಯಲಿಂಗೀ) ಪ್ರತಿಮೆ.

vi) ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಕಾಶ ತತ್ತ್ವದ ಪ್ರತೀಕ; ಚಂದ್ರನು **ರಜ-ನೀ** ನಾಥ : ರಾತ್ರೀ ತತ್ತ್ವದ ಪೂರ್ತರೂಪ : ರಾತ್ರಿ = ಕತ್ತಲೆ ಸರ್ಪದಂತೆ ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಒಳನುಗ್ಗಿ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಆಪೋಸಿಸಬಲ್ಲದು. ಸೂರ್ಯ-ಗ್ರಹಣ ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರ ಯುತಿ, ಚಂದ್ರನು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಅಪ್ಪುವಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಸರ್ಪರೂಪೀ ರಾಹುವೇ ಕಾರಣ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರಾಹು = ಚಂದ್ರ, ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ರಾಹುವನ್ನು ‘ಸ್ವರ್‌ಭಾನು’—ಸ್ವರ್‌ಲೋಕದ ಸೂರ್ಯ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ ! (V ೪೦). ಇದು **ಅತ್ರಿ** (= ಅದಿತಿ) ಮಂಡಲ ! ಈ ಋ. ವೇದ ಸಂಕಲನಕಾರನು ಸರ್ಪ = ರಾತ್ರಿ = ಚಂದ್ರ = ಮೃತ್ಯು ಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಹೊರಪಡುತ್ತಿದೆ. ‘ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ’ ಈ ದೈವತ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ಮುಕ್ತಾಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನೀಯಲಾಗಿದೆ ! (X. ೧೮೯) ‘ಸರ್ಪವೊ ಸೂರ್ಯನೊ’ ? ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ, ಈ ವೇದ, ಅಹಿ → ಸರ್ಪ ವೃತ್ರಹನ್ ಎಂಬ ಇಂದ್ರನ—ಇಂದ್ರ ಸ್ವರೂಪಿ ಸೂರ್ಯನ ತೇಜೋವಧೆಯಾದುದನ್ನು ಸಾರುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲದೆ, ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ **ವೃತ್ರ** (ಅಹಿ = ಹಾವು = ಮೃತ್ಯು)) **ವಿಜಯ** ಎಂಬುದನ್ನೂ ವ್ಯಂಗ್ಯ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ (ಪ್ರ. LX–),

ಎರಡು ಭಿನ್ನ ಭಾಷಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂಘರ್ಷ

ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಇಂದ್ರರಿದ್ದಾರೆ, ಇವರಲ್ಲಿ ಸೌರ ‘ವೃತ್ರಹನ್’ ಎಂಬ ಬಿರುದಿನ ಇಂದ್ರನ ಸೋಲು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಚಾಂದ್ರ

ಇಂದ್ರನು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಉಲ್ಲೇಖದ ಮೂಲಕ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಇಂದ್ರನು ಭೋಗಿ (: ನಾಗ); ಪವಮಾನ ಸೋಮನ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ "ಇಂದ್ರಾಯ ಇಂದೋಃ ಪರಿಸ್ರವ" ಎಂಬ ಪಲ್ಲವಿಯು ಸ್ತೋತ್ರ ಸೃಜನ ಇಂದ್ರಿಯ ರೂಪ ಇಂದ್ರನವು. (LXVIII), ಈತನೇ ತ್ಯಾಗಿಯಾಗಿ ಚಾಕ್ಷುಷೀ' ಬ್ರಹ್ಮಸಿದ್ಧಿಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ 'ಪ್ರಜಾಪತಿ' (= ಚಂದ್ರನ ಪರ್ಯಾಯ) ಗುರುವಿನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಬಂದುದರ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ (೮–೬—);

ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಇಂದ್ರರ ಪೂರ್ವ ಪೀಠಿಕೆ

ತಂದೆ ತ್ವಷ್ಟಾರ, ವೃತ್ರಹನ್ ಇಂದ್ರನು. ಸುಮೇರಿನ ಅಪ್ಸುಪಂತಕ ಎಂಕಿಯನ್ನು ೧೦೦ % ಹೋಲುತ್ತಾನೆ. ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ 'ಭೋಗಿ' = ಚಾಂದ್ರ ಇಂದ್ರನು ಹಿಟ್ಟೈಟ್ (–ಕ್ಯಾನಾನ್) ಭಾಗದ (ಮಿತ್ರ-ವರುಣ,) ಇಂದ್ರ, (ನಾಸತ್ಯ)ನ ಪ್ರತಿರೂಪವಾಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. ಇಜಿಪ್ತಿನಿಂದ ಭಾರತದ ವರೆಗೂ ಪುರಾತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಮಾರ್ಶಲ್ ಪ್ರಭೃತಿ ತಜ್ಞರೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಯುರೋಭಾರತೀಯ–ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಹೋದರ ಭಾಷಿಕರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯೆದತ್ತಣಿಂದ ಬಂದುದರ ಬಗೆಗೆ ಬಹುಸಂಖ್ಯ ತಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಐಕಮತ್ಯವಿದೆ. ಹಿಟ್ಟೈಟ ಕ್ಯಾನಾನ್ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಷಿಕ ಜನ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾಲ ತಂಗಿದ್ದುದು ಅಲ್ಲಿಯ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಲಿಖಿತ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ (Mythologies of the Ancient World, p. 142; 187–; 333–4). ಈ ಜನ ಇರಾಣಿನಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ ಬಳಿಕ ಒಂದು ಶಾಖೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದುದಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಈ ವರೆಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು,

'ಇಂದ್ರನು ದೂರದಿಂದ ಯದು ತುರ್ವಶರನ್ನು ತಂದನು.' ಎಂಬ ಋ. ವೇದೀಯ ಉಲ್ಲೇಖವು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ಹೊರಗಣಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕ ಜಂಗಡಗಳು ಎರಡು ಬಾರಿ ಬಂದಿರಬೇಕೆಂದು ಈಗಾಗಲೇ (ಭಾಷಿಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ) ತಜ್ಞರು ಊಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸುಮೇರಿನ ಎಂಕಿ ಮತ್ತು ವೃತ್ರಹನ್ ಇಂದ್ರರಲ್ಲಿರುವ ಸಾಮ್ಯದ ಮೂಲಕ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಮೊದಲ

ನೆಯ ಪಂಗಡವು ಸುಮೇರಿನತ್ತಣಿನದಿರಬೇಕು, ಎಂದು ತೋರುತ್ತವೆ. ಡಾ, ಹಾಲ್ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ 'ದ್ರಾವಿಡ' ಎಂಬ ಜನ ಸುಮೇರನತ್ತಣದೇ ಇರಬೇಕು. ಮಾರ್ಶಲ್ ಇದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ; ಆದರೂ ಇದನ್ನು ತೀರ ಅಲ್ಲ ಎನ್ನಲು ಸಿದ್ಧರಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಒಪ್ಪಲು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ!

ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕ 'ಆರ್ಯ'ರು ಎಂಬವರು ನೇರವಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲ, ಇದು ನಿಜವೆಂದರೆ, ಈ ಜನ ಕ್ಯಾನಾನ್, ಹಿಟ್ಟೈಟ, ಇರಾಣದಲ್ಲಿ ತಂಗಿ, ಬಳಿಕ ಕೆಲವೊಂದು ಪಂಗಡಗಳು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಬೇಕಾಯ್ತು, ಆದಕಾರಣ, 'ಆರ್ಯ'ರು ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಯ್ತು! ಶುದ್ಧ ಆರ್ಯ ಎಂಬ ಜನಾಂಗದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಆಗಲೇ ನಷ್ಟವಾಗತೊಡಗಿರಬೇಕಾಯ್ತು!

ಮೂಲತಃ ಅಪ : ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರದಲ್ಲ, ಇದು ನಿಶ್ಚಿತ. ಅಗ್ನಿ-ಸೂರ್ಯಾರಾಧಕರು ಯುರೋ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಿಕರಿದ್ದರೆಂಬ ಬಗೆಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವೇದದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಅಪ ; ರಸ ಪಂಥೀಯ ನೇತಾರ ವರ್ಗದ ವಸಿಷ್ಠ ಕಶ್ಯಪಾದಿಗಳು, ಮೂಲತಃ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರಿರಲಾರರು, ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಯುರೋ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸದೃಶ ಭಾಷಿಕರು ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯವರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ತಜ್ಞರ ಮತ. ವಸಿಷ್ಠ-ವ್ಯಾಸಾದಿಗಳು ಆದಿತ್ಯ ಪೂಜಕರು; ಮಾತೃ ಪರಂಪರೆಯವರು; 'ಅದಿತಿ' ಸಂಪ್ರದಾಯದವರು. 'ಆದಿತ್ಯ' ಮಾತೃ ವಂಶೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ! ಅಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರು ರೂಪಿಸಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯವು, ಸೌರ ಸವಿತೃ ಉಪಾಸನೆಯ ದಾರಿಯಿಂದ, ಸೂರ್ಯ-ನಾರಾಯಣನ ಆರಾಧನೆಯತ್ತ ಹೊರಳಿದ್ದುದು ಕಾಣುತ್ತಲೆ ಇದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 'ದ್ರಾವಿಡ' ಎಂಬ ಜನಾಂಗವಾಚಕ ಸಂಕೇತವೂ ಅರ್ಥವಿಹೀನವಾಗುತ್ತಿದೆ! 'ನಾಗ' ಆರಾಧನೆ ದ್ರಾವಿಡರದು ಎಂದು ಬಗೆವವರು ಉಂಟು. ಇಜಿಪ್ತಿನಿಂದ ಭಾರತದ ವರೆಗೆ ಪುರಾತನ ಆದಿದೈವತವು ನಾಗ! ಅಶ್ವ-ತ್ಥ = ನಾರಾಯಣ = ನಾಗ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾಗಿಸಿದ ವಸಿಷ್ಠ, ವ್ಯಾಸ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಗಳ

ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬೇರುಗಳು ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿವೆ; ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿವೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲೂ ಇವೆ! ಅದು 'ಪಿಪ್ಪಲ' ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ ವೃಕ್ಷ (=ಅಶ್ವತ್ಥ) ಪೂಜಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಎಂದು ಮಾರ್ಷಲ್ ವರದಿಯು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ತಂದಿದೆ:

ಅಶ್ವತ್ಥ : ನಾರಾಯಣ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪ್ರಚಾರ

ಆದರೆ (ಅರಳಿಯಾಗಲಿ, ಆಲವಾಗಲಿ) **'ಅಶ್ವ'** ವೃಕ್ಷವಾದದ್ದು ಎಂದು ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿದೆ. ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವ-ತ್ಥ ಉಂಟು. ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ಅಶ್ವ' ಇರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನಲು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಕೆಲರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೊನೆಯ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ 'ಅಶ್ವ' ಬಂದಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯುಂಟು, 'ಅಶ್ವಿನಿ'ಗಳೆಂಬ ದೈವತಗಳನ್ನು ಹಿಟ್ಟೈಟಿನಲ್ಲಿ **'ನಾಸತ್ಯ'** ಎಂಬ ತತ್ಪೂರ್ವದ ಸಂಕೇತದಿಂದಲೇ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ, ಗರ್ದಭದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ 'ಅಶ್ವ' ಅದೆ ತಾನೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಪಡೆಯತೊಡಗಿತ್ತು. ಈ ಜನವು ಭಾರತದಿಂದಲೇ ಇರಾಣ, ಹಿಟ್ಟೈಟ, ಕ್ಯಾನಾನದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿರಲಿ, ಅತ್ತಣಿಂದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಲಿ. ಈ ಭಾಗಗಳೊಡನೆ ಭಾರತದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಿವೆ. ಇವನ್ನೇ ಸುಳ್ಳು ಎಂದವರು ಇಲ್ಲ,

ಹಿಟ್ಟೈಟ-ಕ್ಯಾನಾನ್ ಭಾಗದೊಡನೆ ಭಾರತದಂತೆ, ಗ್ರೀಸ ಇಜಿಪ್ತಿನ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವೂ ಇತ್ತು, ಸುಮೇರ ಬಾಬಿಲೋನ ಇವುಗಳೊಡನೆ ಹಿಟ್ಟೈಟ ಕ್ಯಾನಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಗಾಂಗೀ ಭಾವದಷ್ಟು ಸಂಬಂಧ! ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮೇರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆ ಪುರಾತನ. 'ಮೇರುಃ ಸುಮೇರುಃ ಹೇಮಾದ್ರೀರತ್ನಸಾನುಃ ಸುರಾಲಯಃ' ಈ ಅಮರ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತ-ಸುಮೇರ ಸಂಬಂಧದ ಸೂಚನೆಯಿದೆ! ಸುಮೇರಿನ 'ಝಿಗುರ್ತ' = ಕೃತಕಾದ್ರಿಯ ಮೇಲೆ ದೇವತಾಮಂದಿರವಿರುವ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದ ಸೂಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಸುಮೇರಿನಲ್ಲಿ ಅಪ್ಸು = ಯಂತ್ರಕ ಎಂಕಿ, ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಭಂಜಕರ ಆದಿ ಪುರುಷ. ಸುಮೇರಿನ ತರುವಾಯ ಕ್ಯಾನಾನ ಮೊದಲಾದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅನಥಾ : ಆದಿಮಾತಾ

ಸಂಪ್ರದಾಯವು ನಾಮಮಾತ್ರ ಉಳಿದು, ಎಲ್, ಬಾ‌ಽಲ=ಬಲ್ಲಾಳ ಪುರುಷನು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ

ಸುಫಲೀಕರಣ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಇಂದ್ರ, ಮತ್ತು ಸಪ್ತ ಶೀರ್ಷ ಸರ್ಪದ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಈ ಭಾಗದ ಕುಮರಬಿ ಬಾ‌ಽಲ, ಅನಥಾ ಮುಂತಾದ ದೈವತಗಳು ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರೋನಸ್, ಅಥೆನೆ ಮುಂ, ಬೇರೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ: ನಾಸತ್ಯರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿನಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲಿ 'dioscuri' ನಾಮಸಂಕೇತದ ದೈವತಗಳಾದುದನ್ನು ತಜ್ಞರು ಕಂಡುಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ! 'Indian Mythology' ಭಾಗ ಬರೆದ W. ನಾರ್ಮನ್ ಬ್ರೌನರು, ಭಾರತೀಯ ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದೊಡನೆ ಇಜಿಪ್ತ, ಗ್ರೀಸದ ವರೆಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ (p. 310). ಇವರಿಗೆ ಹಿಟ್ಟೈಟ ಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೈವತಗಳ ಬಗೆಗೂ ಗೊತ್ತು. ಆದರೆ ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ವರುಣನು ಚಾಂದ್ರನಾದುದು ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದು ಇದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳದವರು ಒಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲ, ಆರ್. ಗ್ರೇವ್ಸ ಬಿಟ್ಟರೆ! ವರುಣನಂತೆ ಹೀಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಿಯ ಇಂದ್ರನೂ ಚಾಂದ್ರನಾಗಿರಲೇ ಬೇಕು. ಸುಫಲೀಕರಣ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಈ ಇಂದ್ರನೇ ಛಾಂದೋಗ್ಯದ 'ಅಸುರಾಣಾಂ' ವಿರೋಚನನ ಸತೀರ್ಥನಾಗಿ ಚಾಕ್ಷುಷೀ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞನಾಗಲು ಬಂದಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ, ಹಿಟ್ಟೈಟ–ಕ್ಯಾನಾನ ಭಾಗದ ಪ್ರಭಾವ ಸೂಚಕ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಮೌಲಿಕ ಸಂಕೇತವು ಇತ್ತೀಚಿನ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. 'Canan was already influenced by Indo-Europeans, prioıto Amarna age' ಇದು ಅಲ್ಲಿಯ ಭಾಷಿಕ ಅವಶಿಷ್ಟ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರು ಸಹ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ '**ಸಪ್ತ**' ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ ಅಪೂರ್ವವಾಗಿದೆ. The seven motif, as we shall see permeates the text (p. 185) '**ಮೂರು**' ಇದು ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ತಳಪಾಯದ ಮೌಲಿಕ ಗೂಢ ಸಂಖ್ಯೆ; ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯ

ದ್ದಲ್ಲ; ಏಕಾತ್ಮಕ ಏಕದಲ್ಲಿ ಎರಡರಿಂದ, ಏನೆಲ್ಲ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನೂ (ಏಕದಲ್ಲಿ) ಆತ್ಮಸಾತ್ತಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಿದೆ! ಅದು ನಾಗ ಏಳು (ಒಂಬತ್ತು ಸಹ) ಹೆಡೆಗಳದು. (ಅನಂತ ಹೆಡೆಗಳಂತೂ ಸರಿಯೆ). 'ನಾಗ' ಇದು **ಒಂದೇ; ಹೆಡೆ ಎಷ್ಟೇ ಇರಲಿ!**

ದೈವತ ಕಥೆಗಳೊಳಗಿನ ಸರ್ಪ: ಅಹಿ ಮತ್ತು ಇದರ ಶತ್ರುತ್ವ ಸೂಚಕ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಕೇತ (motif) ಸುಮೇರ, ಹಿಟ್ಟೈಟ–ಕ್ಯಾನಾನ್, ಗ್ರೀಸ ಭಾಗದ ಪುರಾತನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲೂ ಉಂಟು. ಇದೇ ಇರಾಣಿನ ಅವೆಸ್ತಾದ ಈ ಬಗೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಸೂಚಕ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಗೆ ಹಾಗೂ ಋ. ವೇದದ ಅಹಿ ಮತ್ತು ಅಹಿಹಂತಕ ಇಂದ್ರರ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಗೆ ಕಾರಣವಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಋ. ವೇದದ ಹತ್ತೂ ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ 'ಸಪ್ತ' ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕ್ಯಾನಾನ ಭಾಗದ ಹೋಲಿಕೆಯುದಾಗಿದೆ: ಭಾಲಾಕ್ಷ: ಏಕಾಕ್ಷ ಸೈಕ್ಲೋಪಸನನ್ನು ಒಡೆಸಿಸ್ ಕೊಲ್ಲುವಂತೆ ಹಿರಾಕ್ಲಿಸನು ಏಳು (ಅಥವಾ ಒಂಭತ್ತು) ಹೆಡೆಯ ಹೈಡ್ರಾ (ಸರ್ಪ) ಸಂಹರಿಸಿದ ಕಥೆಯುಂಟು. ಈ ಮೂಲ ಕಥೆ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೩೦೦೦ ವರುಷಗಳಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ. ಸುಮೇರಿನ ಭಾಗದ ಪ್ರಭಾವ ಸೂಚಕ ಎಂದು ಕ್ಯಾನಾನ ದೈವತ ಕಥಾ ಲೇಖಕನು ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ (p. 201). ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಗ್ರೀಸಿನ ಹಿರಾಕ್ಲಿಸನ ಕಥೆಯಂತೆ. ಭಾರತೀಯ ವೃತ್ರಹನ್ ಇಂದ್ರನ ಕಥಾ ಮೂಲವೂ ಸುಮೇರಿನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆ ಇದೆ.

'ಏಳು' ಹೆಡೆಯ ಹಾವು ಕೊಂದದ್ದರಿಂದ ಈ ಏಳೂ ಹೆಡೆಗಳು ವಾರದ ಒಂದೊಂದು ದಿನವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ! ಯುರೋಪೀಯ ಹಿರಾಕ್ಲಿಸನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಇದ್ದುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪವಾಡ ಕಥೆ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಕ್ಯಾನಾನ್–ಗ್ರೀಸಿನ ಕಥೆಗಳ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಯೂ ದೂರವಾಗುವ ಅಪೂರ್ವ ಪ್ರಕಾಶ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಹಿಟ್ಟೈಟ–ಕ್ಯಾನಾನ ಭಾಗದ 'ಸಪ್ತ' ಹೆಡೆಯ ನಾಗ. ಆ ಭಾಗದ ಬಿರು-ಗಾಳಿ ದೇವ (Storm God) ಇವೆರಡೂ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಸಮಾನ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥವು, ಎಂಬುದು ಗ್ರೀಸಿನ Python=Typhon ಸೂಚಕ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಚಾಂದ್ರ ಶಕ್ತಿಯ ಪವಾಡ ಕಥಾ ರಹಸ್ಯಜ್ಞನಾದ ಕವಿ ಆರ್. ಗ್ರೇವ್ಸನಿಗೆ ಈ ಹೋಲಿ

ಕೆಯೂ ಇಜಿಪ್ಟಿನ ಸೆಟ್ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ರುದ್ರ-ಮರುತರಲ್ಲಿ ಸಹ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ! ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಮರುತರಲ್ಲೂ ಇಬ್ಬಗೆ! ಅಹಿಹನ್ ಇಂದ್ರನ ಮರುತರು, ರುದ್ರಿಯ ಮರುತರಂತೆ 'ಉಗ್ರ' 'ಘೋರ' ಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಕಾರರೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ! ವೇದದಲ್ಲಿ **ಅಹಿ-ಭಾನವಃ** ಸಂಕೇತದಿಂದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮರುತರು ಚಾಂದ್ರರೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು: **ಚಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ವರ್ಭಾನು** ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಕವಿ 'ಸಮಯ'ದ ಉಲ್ಲೇಖ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಬಂದಿದೆ.

ಅಹಿಹನ್-ಇಂದ್ರ ದ್ವೇಷದ ಮಾದರಿ

(ಅ)ದಿತಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗಲೆ ಮರುತರನ್ನು ೭ × ೭ ಭಾಗವಾಗಿ ತುಂಡರಿಸಿದ '**ಭ್ರೂಣಹತ್ಯಾ**' **ಮಹಾಪಾತಕಿಯು** (ಸೂರ್ಯರೂಪೀ) **ಇಂದ್ರನೇ** ಎಂಬ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಕಥೆ ಉಂಟು. ಪುರಾತನ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ **ರಾತ್ರೀ ಉಪಾಸಕರಲ್ಲಿದ್ದ ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬಗೆಗಿನ ತಿರಸ್ಕಾರ-ದ್ವೇಷ** ಸೂಚಕ ಲೋಕ ಕಥೆ ಹೀಗೆ ಇಂದಿಗೂ ನೋಡಲು ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಋ ವೇದದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಸಪ್ತ' ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಸರ್ಪಣ ಶೀಲ – ಸರ್ಪ ಸೂಚಕ ಅರ್ಥದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು ಈ 'ಸಮಯ' ಎಲ್ಲಿ ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯಂದಾಗಿತ್ತು (ಪ್ರ. ೧೩೩-೩೭). (ಅ)ದಿತಿಯ ಗರ್ಭಚ್ಛೇದದ ಕಥೆ ಮರುತರ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ: ಮಾತಾ ರುದ್ರಾಣಾಂ (= ಮರುತಾನಾಂ) ಎಂಬ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಮರುತರ ತಾಯಿ ಅದಿತಿಯೇ ಎಂದು ಋ. ವೇದವೇ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ! ಹೀಗಿರುವಾಗ, 'ದಿತಿ' ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಪಾತ್ರ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವ ಈ ಮಾಯಾ ತಂತ್ರದ ಹಿಂದೆ ಉದ್ದೇಶವೇನಿರಬಹುದು? ಅದಿತಿ = ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ– **ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿ ಈ ಭೇದವಿಲ್ಲದ ಅ-ಖಂಡಿತ ರೂಪದ ದೇವಿ;** ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದರೆ **ಹಗಲು-ಇರುಳಿನ = ಏಕಂ ಸತ್ = ಅಖಂಡಿತ ರೂಪ** ಎಂದರೆ **ಸರ್ಪರೂಪ**! ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸೌರ ಸವಿತೃ (: ಇಂದ್ರ) ದೇವನ ಎಂದರೆ ಅಂತಃ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಉದಯದೊಡನೆ ಮಾನವರಿಗೆ ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿಗಳ ಅಂತರದ ಅರಿವು ಮೂಡಿತು! ಮೊದಲಿನ ಅ-ಖಂಡಿತ ಅ-ದಿತಿ, ಖಂಡಿತಳಾಗಿ 'ದಿತಿ' (ಎರಡು ಭಾಗ) ಆದಳು! ಇಂದ್ರ (ಸವಿತೃ) ಹನನಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥ ಪುತ್ರನನ್ನು (ಅಖಂಡಿತ ಕಾಲ

ವನ್ನು) ಹಡೆಯು ಬಯಸಿದವಳ ಗರ್ಭವು ಛೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ **ಕಾಲ-ಸರ್ಪ** ದಲ್ಲಿ ಸಿಳು ವಾರಗಳ (ಹಗಲು = ಇರುಳು =) ತುಂಡಾಗಿರುತ್ತವೆ! ಆದರೆ ಸೂರನನ್ನು ಅದಿತಿ ಪುತ್ರ = ಆದಿತ್ಯ = (ಚಂದ್ರ) ರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿ. ಹಗಲನ್ನು ಇರುಳಾಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗುತ್ತದೆ: ಇದು ವಿಫಲವಾದುದು ಕಾಣತೊಡಗು ವಾಗ **ನಾರಾಯಣ**: ಅಪೋತ್ಸನನ್ನು ಸೂರ್ಯನೆಂದು ಹೆಸರಿಸಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದಾಯಿತು! ಹಿಬ್ರುಗಳು. ಲೆವಿಥಾನ್ ಸರ್ಪ ನಾಶಮಾಡಿದ ಕಥೆ ನಿರ್ಮಿಸಿಯೂ ಅವರು ಚಿಷ : ರಸ ಸ್ವರೂಪೀ ದ್ವೈವತ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರೇ ಉಳಿದರು! **ಸಬಾತ್** (= ಸಪ್ತಮ) ದಿನವೆಂದು Saturn : Cronus = ಶನಿ = ಕಾಲಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ದ್ದಾರೆ. **ಆದಿಮಾತಾ** ಪುತ್ರ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥವು Sunday ಎಂದರೂ ಇದು **ಆದಿತ್ಯವಾರ**! ಇಲ್ಲಿ ಆದಿಮಾತಾ ಸ್ಮೃತಿಯುಂಟು! ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಭಾನು ವಾರವನ್ನು ಆದಿತ್ಯವಾರ ಎಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ. 'ಆದಿತ್ಯಾನಾಂ ಅಹಂ' ಎಂಬ ವಿಷ್ಣು (= ಇಂದ್ರನನ್ನು ತಳ್ಳಿದ ಉಪೇಂದ್ರ!) ಸೂರ್ಯನೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿ ನಿರ್ಮಿಸಲು **ರವಿವಾರವು ಆದಿತ್ಯವಾರವಾಯಿತು**! ನಿಜವಾಗಿ ಚಂದ್ರವಾರ ವಿದ್ದರೂ ಅದು ಸೋಮವಾರ ಎನಿಸಿದೆ. ಸೂರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವೇಷಧರಿಸಿ ಎಂದರೆ ವಾರದ ಕೊನೆಯು ಶನಿ–ಆದಿತ್ಯ ಇವು ಚಾಂದ್ರ ಹೆಸರು: ವಾರದ ಪ್ರಾರಂಭವು ಚಂದ್ರ (: ಸೋಮ) ನಾಮದಿಂದ! ಎಂದರೆ ಇಡಿ ಪಕ್ಷ ದಿನ ಹಗಲು = ರಾತ್ರಿ : ನಿಶಾನಾಥನ ಯಾಜಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದಂತೆ ಆಯಿತು! ಭಾರತ ಮತ್ತು ಯುರೋಪು ಎರಡೂ ಕಡೆಯು ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದವೇ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ: ಇದು ಹಗಲಿನ ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದೆ!

ಕ್ಯಾನಾನ ಭಾಗದ ಸಮಾಜಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುಸ್ವರೂಪ ಸರ್ಪ ಹನನದ ಪ್ರತಿವಾರ್ಷಿಕ ನಡವಳಿ ಇದ್ದಿತು! ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿವಾರ್ಷಿಕ 'ಸೆಟ್'ನ ಸಂಹಾರದ ಸಮಾರಾಚಾರ. ಹೋಳಿ ಹಬ್ಬದಂತೆ, ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು! ಮಹಾಭಾರತದ ಇಂದ್ರ–ತಕ್ಷಕ ಅಥವಾ ಸರ್ಪಯಾಗದ ಕಥೆಯು ಈಜಿಪ್ಟ–ಕ್ಯಾನಾನ ಭಾಗದ ಮೂಲ ಕಥೆಯ ತಿದ್ದಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಪ್ರತಿರೂಪ: ಫಲ–ಬೆಳೆಗಾಗಿ (Fertility Cult.) ಸುಫಲೀಕರಣ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅಂಗವಿದು! ಕಾಮ ದಹನ (ಸರ್ಪಹನನದ) ಬಳಿಕ ಕಾಮನ ಕಣ್ಣೀರು (= ಮಳೆ) ಬರುತ್ತದೆ. ಎಂಬ ನಂಬುಗೆಯಿದೆ, ಆ ಸುಮಾರಿಗೆ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಮಳೆ ಹನಿಯುವುದೂ ಉಂಟು.

ಆದರೆ ‘ ಸರ್ಪ ’ ಸಂಹಾರದ ಈ ಕೃತಿ ‘ ಕೃಷ್ಣ ’ನು ಕಾಲಿಯನನ್ನು ಮರ್ದಿಸಿದನೆಂಬ ಹಾಗಿನ ಕೃತಕ ನಾಟಕೀಯ (mock) ಆಚಾರ.

ಇಂತು ವೇದದ ಇಂದ್ರನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೌರ ಹಾಗೂ ಚಾಂದ್ರ ಈ ಎರಡೂ ಬಗೆಯ ಕಥೆಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಉಂಟು: ಮಹಾಭಾರತಸ್ಥ ಸರ್ಪಯಾಗದ ಇಂದ್ರ–ತ್ವಷ್ಟಾರ ಕಥೆಯು ಸುಫಲೀಕರಣ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕಥೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಹಿಟ್ಟೈಟ ಕ್ಯಾನಾನ ಇಜಿಪ್ತದತ್ತಣಿನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ, [ಮಹಾಭಾರತದ ಅಹಲ್ಯೆಯ ಕಥೆಯ ಆಕೃತಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಅತಿಥಿಗೆ, ಗುರುವಿಗೆ, ಪತ್ನಿ (ಅಥವಾ) ಸ್ತ್ರೀ ಅರ್ಪಿಸಿ ಗೌರವಿಸುವ ಕಥೆ ಅದು. ಇಂಥ ನಡೆವಳಿ ಇರುವ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಜನಾಂಗಗಳು ಈಗಲೂ ಇದ್ದುದನ್ನು ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಕಂಡುಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ.] ಕ್ಯಾನಾನ ಭಾಗದ ಕಥೆ ಕ್ರಿ, ಪೂ. ೧೪೦೦–೧೮೦೦ ಸುಮಾರಿನದು. ಆದರೆ ಮೂಲ ಋ. ವೇದದ ವೃತ್ರಹನ್ ಇಂದ್ರನ ಕಥೆ ಗ್ರೀಸಿನ ಸೈಕ್ಲೋಪಸ್ ಸಂಹಾರಿ ಒಡೆಸಿಸ್, ಹಾಗೂ ಹೈಡ್ರಾ ಏಳು ಹೆಡೆ ನಾಗನನ್ನು ಕೊಂದ ಹಿರಾಕ್ಲಿಸ್ ಹೋಲಿಕೆಯದು, ಇದು ಸುಮೇರಿನ ಅಪ್ಸು ಹಂತಕ ಎಂಕಿ ಕಥೆಯ ಹೋಲಿಕೆಯದು ಆಗಿದೆ. ಹಿರಾಕ್ಲಿಸನ ಕಥೆ ಸುಮೇರಿನ ೫೦೦೦ ವರುಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಕಥೆ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ತಜ್ಞರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಆದರೆ ಹಿರಾಕ್ಲಿಸ್, ಒಡೆಸಿಸ್, ಅಹುರ್‌ಮಜ್ದ ಈ ಪಾತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಮೂಲ ಋ. ವೇದದ ಅಹಿಹನ್ ಇಂದ್ರನ ಪಾತ್ರ ರಚನೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಬೇರೆಯಿದೆ; ಈ ಇಂದ್ರನು ‘ ಸವಿತೃ ’ (ಸೂರ್ಯನ) ಪರ್ಯಾಯ: **ಋತ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯ ಪ್ರತಿನಿ** : ಅಹುರ್‌ಮಜ್ದನು ಕೇವಲ ಅಶ=ಋತದೊಡನೆ ಸಂಬದ್ಧನಿದ್ದಾನೆ, ಆದರೆ ಋತ : ಸತ್ಯದ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ (ವಿಶ್ವನಿಯಮದಲ್ಲಿ) ಹಗಲಿನಂತೆ ಇರುಳಿಗೂ ಸ್ಥಾನವಿದೆ! ಕೇವಲ ಋತ= ಹಗಲು ಎಂದಲ್ಲಿ ಇದೂ ಏಕಂ ಸತ್ ಸ್ವರೂಪೀ ಮೃತ್ಯುದೇವತೆಯ ಆರಾಧನೆಯೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ : ಸೌರ ಅಥವಾ ಪ್ರಕಾಶ ದೈವತಗಳು ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭದೇವನಂತಹ ಸೃಜನದ ಸೇಚನದ ದೈವತಗಳಲ್ಲ.

ಋಗ್ವೇದಸಾರ : ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ವಿಚಾರ

ಭಾಗ ೩

ಮನುಜತ್ವದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಮುಂದುಗಾಣದೆ ಮರಳಿ
ಚಕ್ರತೀರ್ಥದ ತಿರುಗಣಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿರುವ

ನ ರ ನ

ಆದರ್ಶ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಹಂತಹಂತದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಚಿತ್ರಪಟ

ಜ್ಞಾನೋಪಲಬ್ಧಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧

ಪ್ರಸ್ತಾಪ

ನಾಗ-ಮಿಥುನ : ನರನ ಜೀವನದ ಆ-ದರ್ಶವಾದ ಸಮಯ : ಪರಿಸರ (ಕೇವಲ ಸಾಂಕೇತಿಕ) ಪು. ೩೦; ೧೭೦; ಮುಂ.

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೨

ವಿಶ್ವದ ಅಧಿ ಅಕ್ಷ : ಭಗವಂತ

(: Unity in Duality)

ಏಕಂ ಸಂತಂ ಬಹುಧಾ ಕಲ್ಪಯಂತಿ (ಋ. ವೇ. × ೧೧೪)

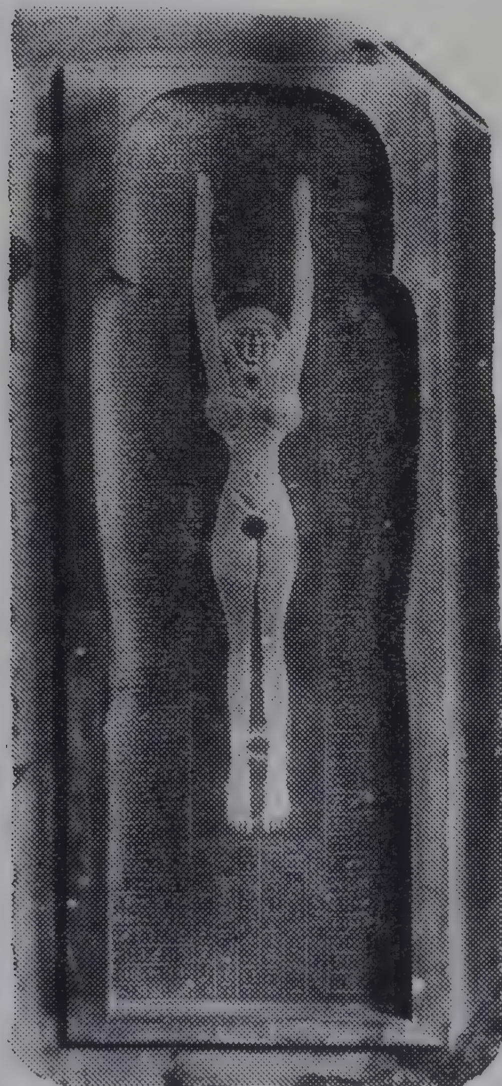
ಚಿತ್ರ ನಂ. ೩

II

ಆದಿ ಶಕ್ತಿಯ ಯುಗ

ಆದಿ ಮಾತೆಯರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಜಳು (ಇಜಿಪ್ತಿನ ನಟ್ ನಾಮರೂಪದ ದೇವಿ)

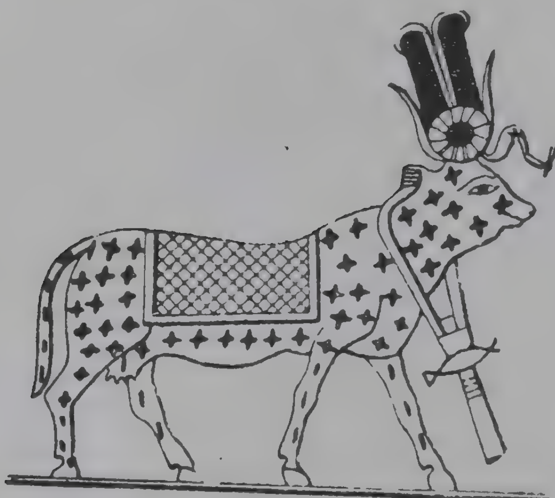
ಮಧ್ಯಮಾ : ವಾಕ್ ಶಕ್ತಿ (ಪು. ೩೪೯–೫೧; ೧೨೧; ೧೭೦–೭೩; ೪೧೮–೧೯; ೩೨೩; ೧೧೨–೩; ೧೧೬ ಮುಂ.)

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೪

ಗೋ ರೂಪದಲ್ಲಿ : ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥ ಆದಿ ಮಾತೆ

(ಇಜಿಪ್ತಿನ ಆದಿತಿ ಹ್ಯಾಥೋರ್ ನಾಮಸಂಕೇತ)

ದೇವತೆಗಳ ಕಿರೀಟ = ಕೋಡು ! ಇದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮನಗಾಣಬಹುದು.

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೫

ಕಂನಾಡ ದ್ಯಾಮವ್ವ, ಋ. ವೇದದ ದೇವಮಾತೆಯನ್ನು ಹೋಲುವ
ಆದಿಮಾತೆಯ ಒಂದು ನಿಲುಮೆ

(ಕ್ರೀಟಿನತ್ತಣಿನ ಪ್ರತಿಮೆ; ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೩೦೦೦ ವರುಷ)

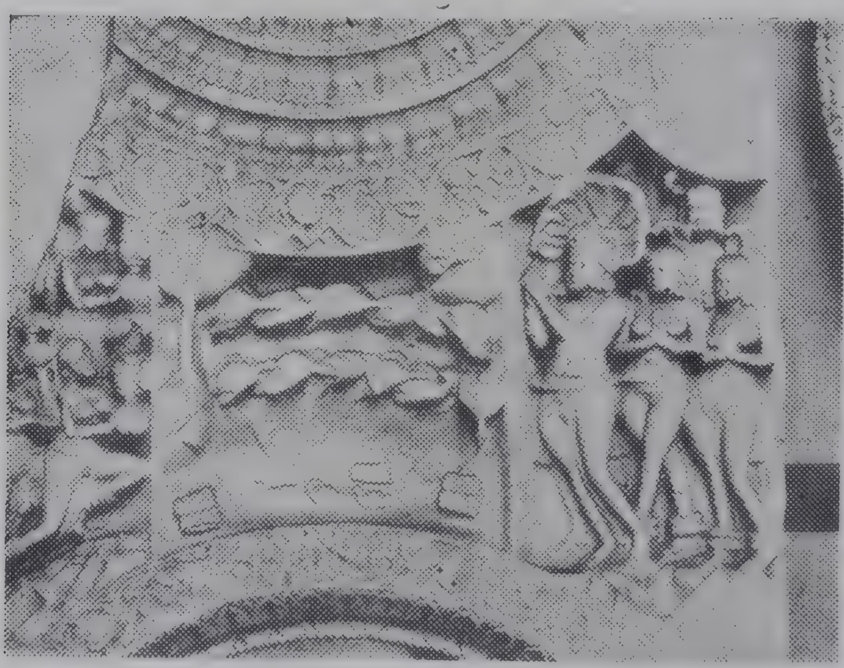

ಚಿತ್ರ ಸಂ. ೬ (ಅ) ಮತ್ತು ೬ (ಬ)

ಬೌದ್ಧಕಾಲೀನ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯ ಪಾರ್ಶ್ವಭೂಮಿಯ ಹೋಲಿಕೆಯ ಪ್ರತಿಮೆ !
(ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ)

ಸ್ಥೂಲ ತುಲನೆಗಾಗಿ : ಬೌದ್ಧಕಾಲೀನ ಚಿತ್ರ.

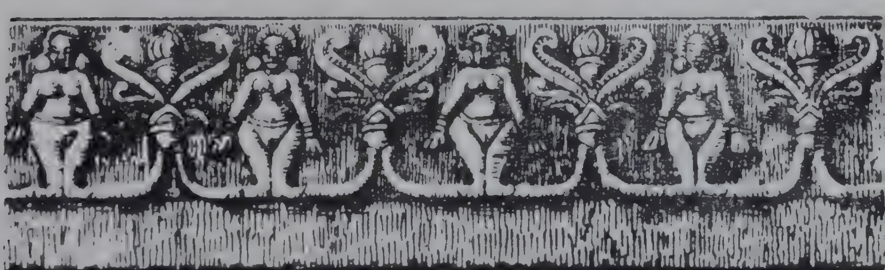
ಚಿತ್ರ ನಂ. ೭ (ಅ)

ವಿದೇಹೀ ಜನಿತ್ರೀ : (ತ್ರಿ ಚಕ್ರ O ರಥ O) (ಪು. ೩೬೮)

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೭ (ಬ)

ಸಿಂಧೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪುರಾತನ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು:
(ಮಧ್ಯ-ಪಶ್ಚಿಮ ಏಶಿಯದ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿರಿ.)

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೮

ಜೀವನ ನೌಕಾ-ಚಾಲಕ ದಿವ್ಯ ಶಕ್ತಿ

(ಈಜಿಪ್ಟಿನ ಪುರಾತನ ಚಿತ್ರ)

ಅಮ್ಮ : ರಾ–ಜನ್ ಮಾತೆ, ವಿಶ್ವಜನನಿ

(ಆದಿಮಾತೆ ಇಸಿಸ್, ಹೋರಸ್ ಶಿಶುವಿಗೆ ಕಣ್ಣು (nipple) ಉಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.)

ಪು. ೩೯೦.

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೦

ಸುಮೇರಿನತ್ತ್ವಣಿನ ಕಣ್ಣಮ್ಮನ (ಉಭಯಲಿಂಗೀ) ಪ್ರತಿಮೆಗಳು
(ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೩೦೦೦)

ತ್ರ ನಂ. ೧೧

ಸರ್ಪ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜೀವನರೀತಿಯ ಶತ್ರು (ಪುರಾತನ ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತುದು)

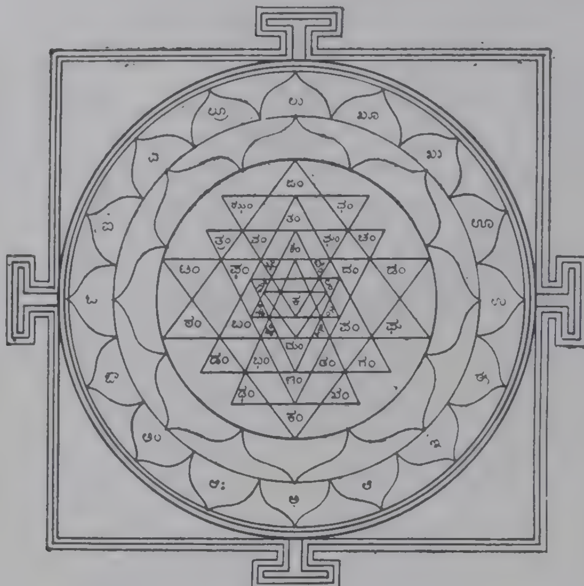

III

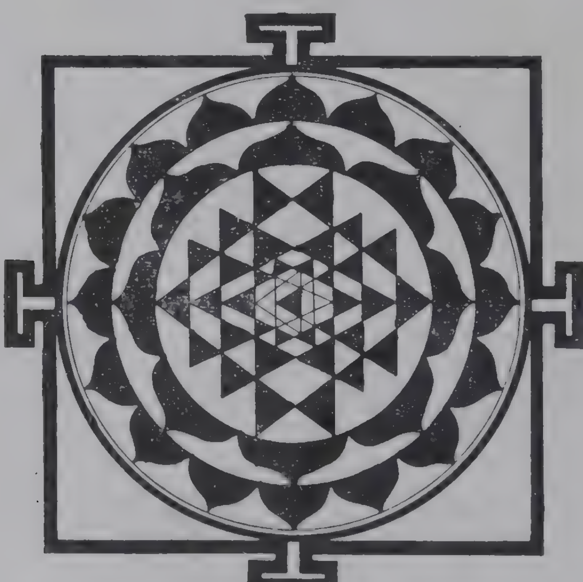
ಚಕ್ರ–ನೇಮಿ (:ಚಂದ್ರ)–ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ 'ಪುರುಷ' ಯುಗಾರಂಭ

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೨ (ಅ)

ದಿವ್ಯ ಚಕ್ಷು : ಶ್ರೀ ಚಕ್ರಪೂಜೆ (ಪು. ೩೩೬)

ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ
ಶಾಕ್ತಯಂತ್ರ

ನವತ್ರಿಕೋಣಯುಕ್ತ
ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕಶ್ರೀಚಕ್ರ
'ಕ(ಂ)' ಬ್ರಹ್ಮಶಕ್ತಿಯ
'ಕಾದಿವಿದ್ಯಾ' ಉಪಾಸನಾ
ತಂತ್ರದ ಸಾಧನ.
(ಪು. ೩೬೯)

ಚಿತ್ರ, ನಂ. ೧೨ (ಬ)

ತಕ್ಷ (ಕ) ಶಿಲಾನಗರಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತುದು.

ಕಂನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪಿಕಳಿಹಾಳಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತದ್ದು.

ಸಿಂಧೂಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಶಿವಲಿಂಗ : ಕಣ್ಣೇಶ್ವರ (ಪು. ೪೫೨) (ಕಣ್ಣುಗಳೇ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ ದೊರೆತಿವೆ.)

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೩

ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಲೆತ್ತ (<ಸೆತ್ತ <ನೇತ್ರ) =
ಅಕ್ಷದ್ಯೂತದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು. (ಪ್ರ. ೪೦೮)

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೪ (i)

ಭಾಲಾಕ್ಷಸಿದ್ಧಿಯ (ಸಾಧಕ) ಮುನಿವರೇಣ್ಯನು
(ಸಿಂಧೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೀವನಾದರ್ಶ ಸೂಚಕ ಪ್ರತಿಮೆ)

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೪ (ii)

ಭಾಲಾಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಿಯ (ಸಾಧಕ) ಮುನಿವರೇಣ್ಯನು
(ಸಿಂಧೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೀವನಾದರ್ಶ ಸೂಚಕ ಪ್ರತಿಮೆ)

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೫

ಶೃಂಗ (:ಶಿಖರ : ಸ್ತೂಪ : ವೃಕ್ಷ : ಪುರುಷ) ಪೂಜೆ

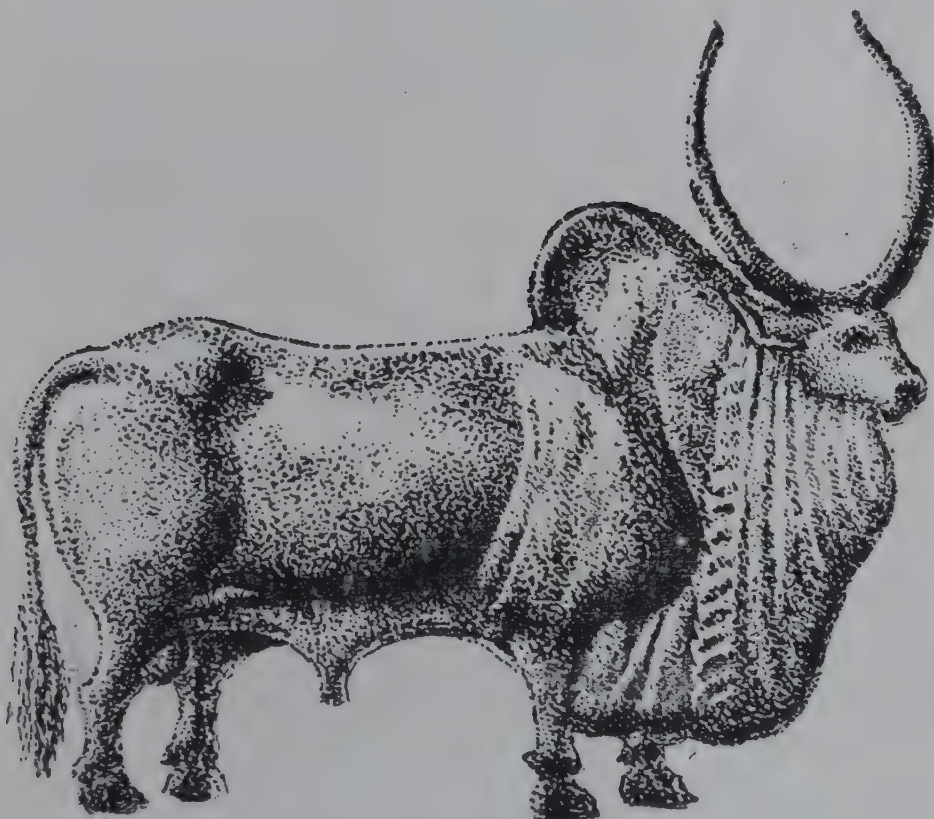
(ಅ) I ವೃಷಭ : i) ಸುಮೇರ

ಊರ್ (:ಪುರದ) ಸಮ್ರಾಟರ ರುದ್ರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜನೊಡನೆ ಹುಗಿದ ಶಿರಸ್ತ್ರಾಣ (ಬಂಗಾರದ್ದು) ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಅದರೊಡನೆ ದೊರೆತ ವೃಷಭನ ಪ್ರತಿಮೆ ! ಹಣೆಪಟ್ಟಿ ಗಡ್ಡದ ಭಾಗ ಚೊಕ್ಕ 'ಹಿರಣ್ಯ' (ಸುವರ್ಣ)ದ್ದು ! ನೀಲಮಣಿಯುಕ್ತ.

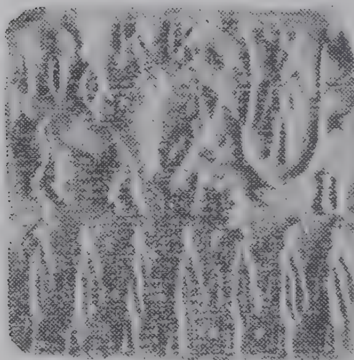
ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೫ (ಬ)

ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆವ ವಿವಿಧ ವೃಷನ್ ಮಾದರಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು.

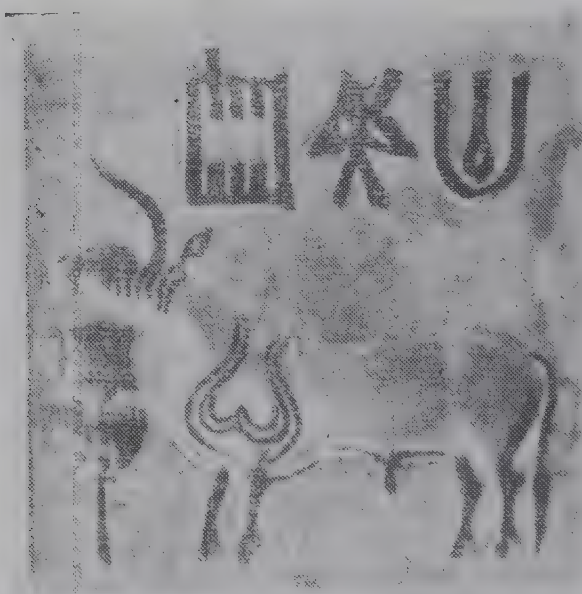
ಚಿತ್ರ ಸಂ. ೧೫ (ಕ)

ತ್ರಿಶೃಂಗಿ ದೇವಿ : ಯಕ್ಷಿ ಸಪ್ತಸಾಧ್ಯರೊಂದಿಗೆ

ಚಿತ್ರ ಸಂ. ೧೫ (ಖ)

ಏಕಶೃಂಗ : ಪುರುಷಪಶು

ದ್ವಾರಕಾ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿನ ಏಕಶೃಂಗಿ 'ಅಶ್ವ'
(ಗರ್ದಭ : ಅಶ್ವತರದ ಪೂರ್ವರೂಪ ವರ್ಣನೆ ಹೋ) (ಪು. ೯೯೭)

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೬

ಪುರಾತನ ಯಕ್ಷ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಸೂಚಕ ನಾಗಧಾರಿಣೀ ತೀರ್ಥಿಕೆ
(ಜಕ್ಕಪ್ಪನ ಸಿಂದಿಗೆ, ವಿಜಾಪೂರ ಜಿ.)

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೭

ಆದಿ ಮರ್ತ್ಯ ಶೃಂಗಿ : ಮಾತಾಪ್ರಸಾದಿ

(ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಪ್ರತಿಮೆ : ಸುಮೇರಿನ [ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೪೦೦೦]
ಎಂಕಿಡು ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪ್ರತಿರೂಪ! ಯಾರು ಯಾರಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು ?)

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೮

ಆದಿ ವೀರ : ತ್ರಿಪರ್ಣ ದಂಡಧಾರೀ ಪುರುಷ

(ಸುಮೇರಿನ ಡುಮುಝಿ ನಾಮದ ಕುರುಂಬ ರಾಜ. ಪ್ರ. ೨೬)

IV

ಉಭಯಲಿಂಗೀ ಆದಿಪುರುಷ ಯುಗ

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೯

ಮಹಾಯೋಗೀ : ಈಶ್ವರ–ಕೃಷ್ಣ ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣೇಶ್ವರ
ವಿಶ್ವದ ಅಧಿ ಅಕ್ಷ : ಪಶುಪತಿ

(ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತುದು)

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೨೨ (ಅ)

ಸಿಂಧೂ ತೀರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ
ಪುರಾತನ 'ಪಿಪ್ಪಲ' ಎಂಬ 'ಅಶ್ವ-ತ್ಥ' ಃ ವೃಕ್ಷ

'ಅಶ್ವ-ತ್ಥೋ ದೇವ ಸದನಃ '-ಅಥರ್ವ ವೇದ.
(ಸಲಿಲಸ್ಥ ವೃಕ್ಷ=ಅಶ್ವ-ತ್ಥವೇ ದೇವತಾ ಉಪಸ್ಥಾನ)
ಅಶ್ವ-ತ್ಥ-ವೃಕ್ಷ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ ಸಂಕೇತಾರ್ಥ ವಿವರಣೆ ಪು. 36, 53, 61, 67
71-2, 75-6, 85, 123, 145-7, 167, ೧೬೦-೫, ೪೮೫. ೫೦೧ ಮುಂ.)

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೨೨ (ಕ)

ಮಹಿಳೆಯರಿಂದ ಸೇವಿತ ಋಗ್ವೇದ 'ಸಮಯ'ದ ನೆನಪು ತರುವ

ಬೋಧಿ (: ಅಶ್ವ-ತ್ಥ) : ವೃಕ್ಷ

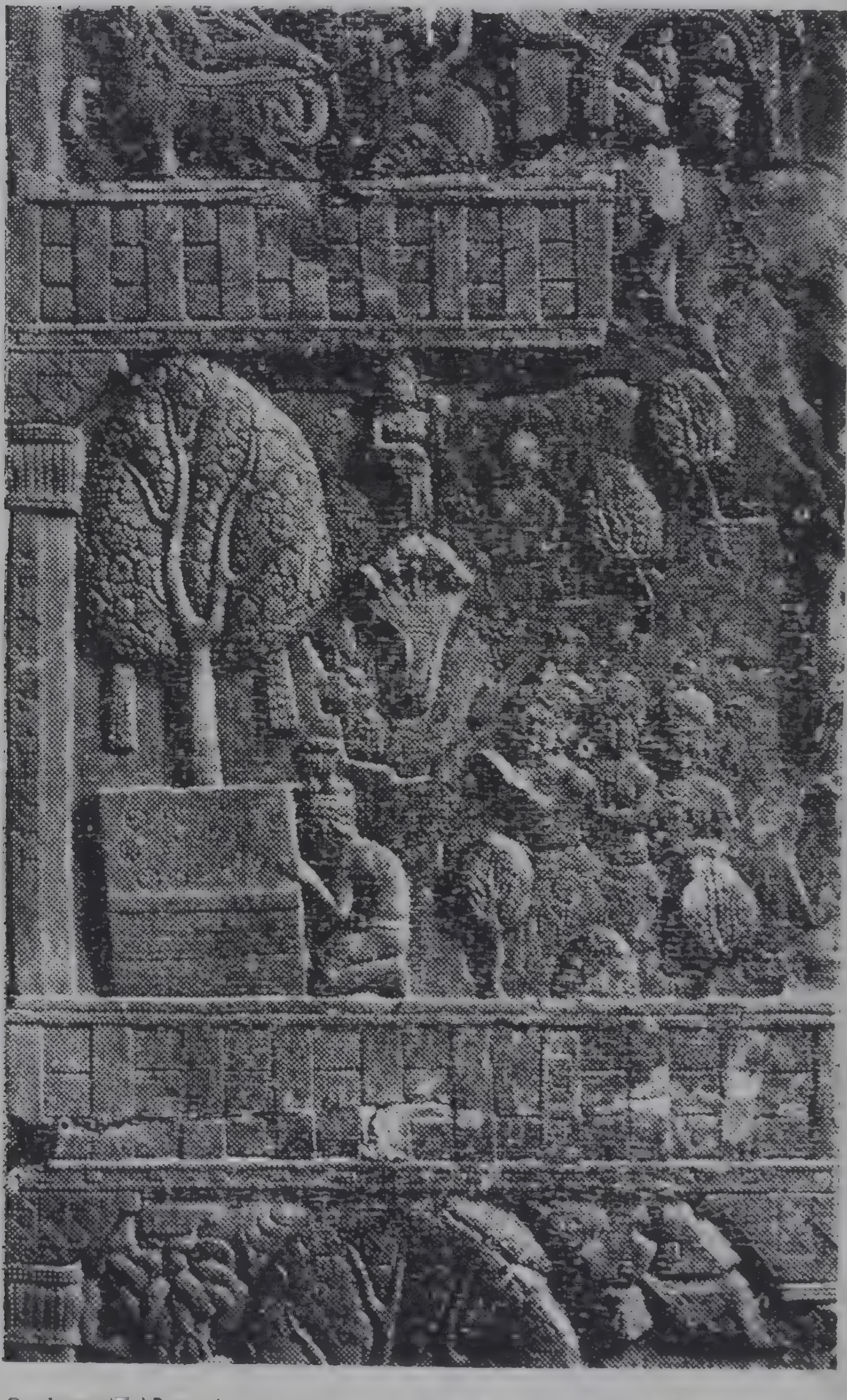
(ಬೌದ್ಧಯುಗ)

'ಯಂ ಅಶ್ವತ್ಥಂ ಉಪತಿಷ್ಠಂತ ಜಾಯವಃ
ಅಸ್ಮೇ ತೇ ಸಂತು ಜಾಯವಃ (I.೧೩೫.-೮)

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೨೨ (ಡ)

ಬೌದ್ಧ ಕಾಲೀನ ಈ ಬೋಧಿ ವೃಕ್ಷ : ನಾಗ-ಸರ್ಪ, ಇವೆರಡರ ಸಾಹಚರ್ಯವು

ಬೋಧಿ ಪೂಜಾರಕರಲ್ಲಿ ನಾಗ-ನಾಗಿಯರು ಇರುವುದನ್ನೂ ಅವರ ತಲೆಯ ಮೇಲಣ ನಾಗನ ಹೆಡೆಯ ಸಂಕೇತ ಗಮನಾರ್ಹವಿದೆ.

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೨೩

ಕಾ-ಯಾರೋಹಿ ಲಗುಡೀಶ : ನ-ಕುಲೀಶ

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೨೩

'ವೀರ' ಹೇ-ವಜ್ರ : ವಜ್ರ-ವಾರಾಹೀ ಶಕ್ತಿಸಂಗಮದಲ್ಲಿ
(ತಿಬೇಟಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯ)

ತ್ರತ್-ಮಯಾನಂದ ಸಿದ್ಧಿದಾಯೀ ಯುಬ್-ಯುಮ್ ಯೋಗಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ.

ನರನು ಮನು-ಜತ್ವದ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗಿ,
ಮುಂದುಗಾಣದೆ ನಿಂತಿರುವ ಮಾರ್ಗ ಸೂಚಕ

ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮಾ: ಚಿತ್ರಗಳ ವಿವರಣೆ

I

ಪ್ರಸ್ತಾಪ

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧

ಮನು-ಜತ್ವಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ ಹಂತದ ನರ-ನಾರ(ಣ)ಕರ ಪ್ರಪಂಚ:

ಶ್ರಾವಣ ಶು. **ಪಂಚಮೀ** ನಾಗಾರಾಧನೆಗೆ ಮೀಸಲು. ಆದರೂ ನಿಜವಾಗಿ, 'ಚೌತಿ'ಯಂದೇ ನಾಗನ ಪೂಜೆ! ಆದರೆ ಗಣ-ಪತಿಯ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಚತುರ್ಥಿಯೇ ಯುಕ್ತವೆಂದು ಬಗೆವ ವಾಡಿಕೆ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಯಿತು. ನಾಗನ ಪಾಲಿಗೆ 'ಪಂಚಮಿ' ಬಂತು: ಆದರೆ ಈ 'ಪಂಚತ್ವ'ದಲ್ಲಿಯೂ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. (ಮುಂದಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ನೋ.). ಗಣ-ಪತಿ : ಚತುರ್ಥಿ : ನಾಗ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ ಇವುಗಳೊಳಗಿನ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧವು ಸಂಸ್ಮರಣೀಯವಿದೆ. ಗಣೇಶ ಚತುರ್ಥಿಯಂದು, ಚಂದ್ರನ ಮೋರೆ ನೋಡಲಾಗದು, ಎಂಬ ನಡೆವಳಿಯಿದೆ! ಚಂದ್ರನಿಗೂ ಗಣ-ಪತಿಗೂ ಹಗೆತನ ಸೂಚಿಸುವ ಕಥೆ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ! ಆದರೆ '**ಭಾಲ**(:ಬಾಲ) **ಚಂದ್ರೋ ಗಜಾನನಃ**' ಎಂಬ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶ್ಲೋಕವೂ ಇದೆ! ಭಾಲದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಮೂಲ ಸಂಕೇತ ಮುಸುಕಾಗಿದೆ. ನಿಜವಾಗಿ ಗಣಪತಿಯನ್ನು ಏಕ-ದಂತನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದು ಚಂದ್ರನ ಬಾಲ : **ಕು-ಮಾರ** ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು. ಆದರೆ ಇಂದು ಗಣಪತಿ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ ಇವರಲ್ಲಿ ವೈರ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಹುಟ್ಟಿಸಲಾಗಿದೆ!

ಏನೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಾರಂಭ ಗಣಪತಿ ಪೂಜೆಯಿಂದ. ಆದಿ–ದೈವತ–ಶಕ್ತಿ 'ಗಣಪತಿ'ಯೇ ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ. 'ಗಣಾನಾಂ ತ್ವಾ ಗಣಪತಿಂ ಹವಾಮಹೇ'... ಎಂಬ ಋಕ್ಕು. **ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ-ಗಣಪತಿ** ಇವರಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯ ಸೂಚಕವಿದೆ. **'ಬ್ರಹ್ಮಾ ದೇವಾನಾಂ'** ಎಂದು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದ ಸೋಮನಾಮಾಂತರದ ದೇವರು **ಚಂದ್ರನು** ! 'ಆದಿ–ಗಣಪತಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಈ ದೇವರು 'ಆದಿಶೇಷ' ಎಂದು ಒಪ್ಪಿದಂತಿದೆ ! ಗಣಪತಿಯ ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಗಶಕ್ತಿ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು ! ಗಣ-ಪತಿಯೆ ಮೂರ್ತಿಮಂತ ನಾಗ–ಶಕ್ತಿ: ಕೆಡುಕಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಳಿತಿನ ಕೃತಿ ನಾಗಶಕ್ತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. 'ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ ಚ' ಈ ಉಭಯ ಶಕ್ತಿಸೂಚಕ ಇನ್ನಾಲಿಗೆಯ ಅಥವಾ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಏಕಾತ್ಮಕ ಶಕ್ತಿಯೆ ನಾಗದೈವತ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ 'ವಿಘ್ನ–ಕರ್ತನೂ' 'ವಿಘ್ನಹರ್ತನೂ' ಎಂಬ ಗಣ–ಪತಿ ನಾಗದೇವನು ಅಲ್ಲ, ಎಂದು ಹೇಳುವವರು ತಾವೂ ಇನ್ನಾಲಿಗೆಯವರೇ, ಎಂಬುದನ್ನು ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನರ–ಸಂತಾನ ನೀರಿನ ಜಂತು : ಆಪೋವೈ ನರಸೂನವಃ ! ಗರ್ಭಸ್ಥ ಹಸುಳೆಯನ್ನು ಸರೀ–ಸೃಪ : ನಾಗಮರಿ ಎಂದು ಬಗೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಯುಗದ ದೈವತಗಳು ಇವು. ಜರತ್ಕಾರು : ನಾಗಃ ಜರತ್ಕಾರು ಪತ್ನಿ = **ಮಾನಸಿ : ನಾಗಿ** ಇವರ ಸುಪುತ್ರ **ಆಸ್ತಿಕ !** ಎಂಬ ಕಥೆ ಸೃಜಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ನರನ ಜಂತುತ್ವದ—ಸರ್ಪತ್ವದ ನೆನಹನ್ನೇ ದೃಢಪಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಮೇಲಿಂದೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. (ಪು. ೧೭೯: ೨೦೬: ೪೯೧; ೪೯೩–೯೫: ೧೧೬–೧೯). 'ಕಾಲೋಽಸ್ಮಿ' ಎಂದು ಸಾರುವ ಭಗ-ವಂತ (ನಾಗ-ಶಯನ ವಿಷ್ಣುಃ) ಕೃಷ್ಣನು ಗೀತೆಯ ಮೂಲಕ ಬೋಧಿಸಿದ್ದುದು **'ನರ'**ನಿಗೆ ! ನಾಗ : ನಾರಾಯಣ. ಅಶ್ವತ್ಥ : ಪುರುಷನು ಮೃತ್ಯು ಆಗಿರುವಂತೆ, ಸಂತಾನ ಕರುಣಿಸುವ ದೇವರೂ ಹೌದು ! 'ನಾಗಫಣವಿಷ' ಸಂಪೃಕ್ತ ನಾಗಮಿಥುನಗಳ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಭಾವುಕರು ಹರಕೆ ತೀರಿಸಲು. ಅಶ್ವತ್ಥದ ಕೆಳಗೆ ಇರಿಸುವ ವಾಡಿಕೆ, ಈ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಮೃತ್ಯುಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತೀಕ ಸರ್ಪವನ್ನು = ವಿಘ್ನಕರ್ತನೂ ಆಗಿರುವ ಗಣ-ಪತಿಯನ್ನು, ದೈವತ ಎಂದು ಆರಾಧಿಸಲು. ಮಾನವ–ಜನ ವಿವೇಕಶಕ್ತಿ–ವಿಚಾರ

ಶಕ್ತಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸದೆ ಇರಲು ಅಶಕ್ಯ, ವಿಶ್ವಸ್ಥ **ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಯ ದಮನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರುವಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯತ್ವವು ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.** ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಯಾರಿಗೂ ದಮ್ಮಯ್ಯ ಎನ್ನಲು ಸಿದ್ಧವಿರುವ ಜೀವಿ, ನರ ಜಂತುವು. ವಿನಾಶಕ ಶಕ್ತಿಗೆ ಹೆದರಿ ಅದಕ್ಕೆ ತಲೆವಾಗುವಲ್ಲಿ ವಿವೇಕಕ್ಕೂ-ಮನು-ಜತ್ವಕ್ಕೂ ತಿಲಾಂಜಲಿಯನ್ನಿತ್ತಂತೆಯೆ ಸರಿ. ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿ 'ಅಮೃತ-ಮೃತ್ಯು' ಎರಡೂ ಬೆರೆತಿವೆ. ಆದರೆ ಅದಿರಿನೊಳಗಿಂದ ಮೌಲಿಕ ಬಂಗಾರ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವಂತೆ, ಜೀವನದೊಳಗಿನ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಭಾಗವನ್ನು ಶಕ್ಯವಿರುವಷ್ಟು ದೂರವಿರಿಸಿ, ಅಮೃತವನ್ನು ಸ್ವಾತಿಸುವಲ್ಲಿಯೆ ಮನು-ಜ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಏಳ್ಗೆಯಿದೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಪುರಾತನರು ಕಲ್ಪಿಸಿರುವ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ-ದೈವತ ವಿಚಾರವು, ಮನು-ಜತ್ವದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಯಲು ಆತಂಕಕಾರಿಯಾದ 'ಅರಣ್ಯಾಯನ'ದ 'ಅಶ್ವ-ತ್ಥ! ಸಿದ್ಧಿಯ ಆಮಿಷ ಒಡ್ಡಿದೆ! ಪು. ೨೨೬)

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೨

ವಿಶ್ವದ ಅಧಿ-ಅಕ್ಷ : ಚಕ್ರ-ವರ್ತಿನ್ : ನಾಗ ರಾ-ಜನ್

ವಾತಾಪೀ ಪುರವರಾಧೀಶ್ವರರು ದಕ್ಷಿಣಾ ಪಥ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು, **ಸಪ್ತ-**ಮಾತೃಗಳಿಂದಲೂ, ಕಾರ್ತಿಕೇಯನಿಂದಲೂ ಪರಿರಕ್ಷಿತರು, ಭಗವನ್ನಾರಾಯಣ ಪ್ರಸಾದಲಬ್ಧರು ಆದ ಚಳುಕ್ಯರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮೊದಲ ಗುಹೆಯ ಛತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ **ಪಂಚಮುಖ** ನಾಗ ಪ್ರತಿಮೆಯಿದೆ ! ಈ ಪ್ರಪಂಚವೆ ಒಂದು **'ಅಹಿ-ಛತ್ರ'** ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಇಲ್ಲಿದೆ (ಪು. ೫೮೧: ೫೮೬-೭.)

ಬನವಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿನಿಂತ ದಕ್ಷ: ಪಂಚ-ಮುಖ ನಾಗನ ಪ್ರತಿಮೆಯಿರುವ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಪುರಾತನ ಶಾಸನವಿದೆ. ಬಾದಾಮಿಯಂದೂ ಪಂಚಮುಖಿ ನಾಗ; ನಿಜವಾಗಿ ಇದುವೆ ಪಂಚಮಿ ನಾಗ. ವಿಶ್ವದ ಅಧಿ-ಅಕ್ಷ : ಭಗ-ವಂತ ಎಂದರೆ ನಾಗನೇ, ಎಂದು ಏಕಂ : ಸತ್ ಸಂಪ್ರದಾಯಂದ ಮೂಲಭೂತ ಶ್ರದ್ಧೆ, ನಾಲ್ಕೂ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ದಿಗಂಗನೆಯರನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಲಾಗಿದ್ದೂ ಉಂಟು. **'ಚತುಷ್-ಕಪರ್ದಾ ಯುವತಿ'** ಎಂಬ ರೂಪಕ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿದೆ; 'ಏಕಂ ಸತಂ' ಶಕ್ತಿಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ವರ್ಣನೆಯ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಈ ರೂಪಕವಿದೆ. (X. ೧೪).

ತಾನು ರಾಜ-ರಾಜನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು **ಭೂ-ಮಂಡಲ-ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಚತುಃಸಮುದ್ರವಲಯಾಂಕಿತ ಪೃಥಿವೀ ವಲ್ಲಭ....** ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದ ಆಕೃತಿಯು, ಋಗ್ವೇದದ 'ಅಪಾಂನಪ್ತೃ'ದೇವನ ಅಥವಾ 'ಪವಮಾನ ಸೋಮನ' ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದೆ. ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ 'ನಾಲ್ಕು' ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯು ರಹಸ್ಯಾರ್ಥಯುಕ್ತವಿತ್ತು (ಪು. ೫೮೬).

ಅಮೂರ್ತ 'ರಾ-ಜನ್' ಎಂದರೆ, ಅದು ಚಂದ್ರ (: ಚಂದ್ರಾಃ ಆಪಃ) ಶಕ್ತಿಯ ಮೂರ್ತರೂಪ. ಇದು **'ತತ್'**-ಮಯತೆಗೆ ಆಮಂತ್ರಿಸುವ ಶಕ್ತಿ; ಆದಕಾರಣ; ಪರಿಣಾಮಂತಃ 'ರಾತ್ರೀ' ಸಮಯ : ಆಚಾರ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿ. ಭಯಾವಹ ಆ-ಕರ್ಷಕ ಶಕ್ತಿ, ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳ ವದ್ಯ ಚತುರ್ಥಿಗೆ (: ಚಂದ್ರ ಶಕ್ತಿ) 'ಸಂಕಷ್ಟಿ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ ! 'ಚತುಷ್ಟಯರು' ಎಂಬಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟರು ಎಂಬ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥವಿದೆ! **ಏಕಾತ್ಮಕ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕು** = ಏಕಂ ಸತ್ : **ಪ್ರಳಯ** ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ! 'ಶ್ವೇತದೀಪಸ್ಥ (ಚಂದ್ರ) ನಾರಾಯಣನು ಚತುಷ್ಕ ಮುಷ್ಕನೆಂದು ವರ್ಣಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ (ಮ. ಭಾ. ನಾರಾಯಣಾಖ್ಯಾನ).

ನಾಲ್ಕರಂತೆ, ಇದರ ಇಮ್ಮಡಿ ('ಅಷ್ಟ' :) ಎಂಟರ ಬಗೆಗಿನ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳೂ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಾಗಿವೆ. (ಪು. ೩೫; ೩೮೬). ನಾಲ್ಕೂ ದಿಕ್ಕುಗಳ ಅಧಿಪತಿ ಇವನೆ ಅಧಿ ಅಕ್ಷ ಲೋಕಕ್ಕೆ ! ಇದು 'ಅಂತರಿಕ್ಷ' : ಚಕ್ಷು (: ಚಂದ್ರ) ಆಗುತ್ತದೆ : 'ದಿವೀವ ಚಕ್ಷುಃ ಆತತಂ' ! ದಿಕ್-**ಗಜ** ಎಂಬುದು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತ ಸಂಕೇತ; ಪುರಾತನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಇದು ನಾಗ (: ಸರ್ಪ)ವೇ; 'ನಾಗ'ದ ಬಗೆಗಿನ ತಿರಸ್ಕಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗಲು 'ನಾಗ' 'ಹಸ್ತಿನ್' ಆದ ! 'ಅಳಿಯನಲ್ಲ, ಮಗಳಗಂಡ' ಎಂಬ ಜಾನಪದವಿನೋದ ಈ (ಚಂದ್ರ-)ಮಾಮ ಬಗೆಗೆ ಉಂಟು. ದಿಕ್ಕು ನಾಲ್ಕು; ಉಪದಿಕ್ಕು ನಾಲ್ಕು = 'ಅಷ್ಟ'ದಿಕ್ಪಾಲಕರು ! ಅಂತರಿಕ್ಷ ಸೇರಿ ೯ ದಿಕ್ಕು; ಭೂಮಿ ಸೇರಿ 'ದಶ'ದಿಕ್ಕು ! ಈ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು, ವೃತ್ತಾಕೃತಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಾನೇ ನುಂಗುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅಸುರ 'ವೃತ್ರ'ನೆಂಬ ಮೂರ್ತ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ಸರ್ವಾವರಕ 'ವೃತ್ರ'ನು, ಕತ್ತಲೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ 'ಅಹಿ' = ಪಾಪಿ ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿತ್ತು.

ವೃತ್ರಶಕ್ತಿ : ಏಕಂ : ಸತ್ (ಸತ್ವನ್) ಇವು ಒಂದೇ ಆಶಯದ ಎರಡು ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳು. ಇದು ಉಭಯಲಿಂಗೀ 'ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತ' ನಿತ್ಯ ಏಕಾತ್ಮಕಶಕ್ತಿ.

II

ಆದಿಮಾತಾಯುಗ

ಆದಿ ಶಕ್ತಿರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಜಳು : ಅಂತರಿಕ್ಷದೇವಿ

(ಇಜಿಪ್ತಿನ ನಟ್. ಋ. ವೇದದ ದ್ಯೌಃ)

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೩

ಇಜಿಪ್ತಿನ ನಟ್ (: Sky-Goddess) ಪ್ರತಿಮಾ ಚಿತ್ರವು, ಋ. ವೇದದ ದೇವಿಯರ ರೂಪ ಆಕೃತಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತುಂಬ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ದ್ಯಾವಾ-ಭೂಮಿ ಇದು ಸಂಯುಕ್ತ : 'ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತ' ದೈವತ; ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ನಟ್-ಗೆಬ್ ಸಂಯುಕ್ತ ದೈವತ. ಇದರ ಅಗಲುವಿಕೆಗೆ ಕಾರಣನು, ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ 'ಶು'ದೇವ (: ಟೆಫ್ನ ನಟ್ ಸ್ತ್ರೀ.). 'ಶು'ದೈತವು ವಾತ-ಸಲಿಲರೂಪ (Air and moisture). ಭಾರತೀಯ ಆರ್ದ್ರ (: ಸೋಮ) ಪವಮಾನ : ಮಾತರಿ-ಶ್ವನ್ (ತಾಯ ಒಡಲಲ್ಲಿ **ಉ**ಸಿರಾಡಿಸುವ) ಸರೀ-ಸೃಪ ಶಕ್ತಿ. ಈ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣನು ಸುಮೇರಿನ ಎನಲಿಲ್ (=ಅನಿಲ); ಅನು (ಅಂತರಿಕ್ಷ) ಪುತ್ರ. ಭಾರತದ ದ್ಯಾವಾ-ಪೃಥಿವೀ ಮತ್ತು ಇಜಿಪ್ತಿನ ನಟ್-ಗೆಬ್ ಈ ಜೋಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಸಾಮ್ಯವಿದೆ. ದ್ಯೌಃ ಈಗ ಪುಲ್ಲಿಂಗೀ, ಝೀವುಸ್-ಜ್ಯು-**ಪಿತರ್** ಎನಿಸಿದರೂ, ಮೊದಲಲ್ಲಿ, **ಮಾತೃ** ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಎಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು ! ಆದರೆ ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಟ್, ಎಂದೂ ಪುಲ್ಲಿಂಗಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಲಿಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ 'ದ್ಯೌಃ' ಅಪ : ರಸಯುಕ್ತ 'ಅಂತರಿಕ್ಷ' ರೋದಸೀ ಸಂಜ್ಞೆಯ ಲೋಕ.

ಪ್ರತಿಮೆಗೂ ಹೊಂಚಿಸ ಹಂತದುವು. ಶಂತನುವಿನ ಮೊದಲ ಪ್ರೇಯಸಿ (೩೦>) ಗಂಗೆ ದೇವಲೋಕದವಳು; ಇವಳು ಪರಿಪೂರ್ಣಳಾಗಿಯೇ ಶಂತನುವನ್ನು ಆಳಿದಳು. ೩೦ ಪಕ್ತಿ. ೩೦ = ಚಂದ್ರ ಎಂದು ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಎರಡನೆಯ ಸಂಬಂಧದ ಗಂಗೆ ಕೆಳಗಣ ನೀರು! ಶಂತನುವಿನಿಂದಾದ ಚಿತ್ರವೀರ್ಯ ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯರು ಅಲ್ಪಜೀವಿ ಮರ್ತ್ಯರು! ಈ ಗಂಗೆಯಿಂದಲೇ ಪರಾ-ಶರ (: ಮೇಲಣ) ನೀರಿಂದಾದ ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನನನ್ನು ದಿವ್ಯ ಪುರುಷನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಮೇಲಣ ನೀರು ಕೆಳಗಣ ನೀರು ಈ ಸಂಕೇತಗಳು. ದಿವ್ಯ ಪುರುಷರ=ಗುರುವರ್ಗ ಮತ್ತು ಪಾಮರ ಕಿರುಕುಳ ನರ-ಜಂತುಗಳ ಭಕ್ತ ವರ್ಗದ ಸೂಚಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಕೊನೆಗೆ ಜಾತಿ, ವರ್ಣಭೇದದ ವಿಷ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಕಹಿಯಾಗಿಸಿದೆ.

'ಅಂತರಿಕ್ಷ'ದ ಇನ್ನೂ ಕೆಲ ಪರ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಈ ವೇದದಲ್ಲಿವೆ. ನಭಸ್ (ಮೂಲಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಮೂ. ವಿ. ಕೋಶ ನೋಡಿ): ಇದನ್ನೇ **ನಾಭಿಃ ಅಮೃತಸ್ಯ** ಎಂದು (ಅದಿತಿ=ಗೌ)ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ 'ನಾಭಿ'ಯು ಹೊಕ್ಕಳು ಎಂಬ ಇತ್ತೀಚಿನ ಅರ್ಥ, ಉಡುಪಿನ ಯುಗದ್ದು. 'ಉಡಿ' ತುಂಬುವಲ್ಲಿ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯುಂಟು. ನಾಭಿ-ರಾಜ=ಅಂತರಿಕ್ಷ-ಪತಿ ಚಂದ್ರಮನು! ರೋದಸಿ. ಅಂಬರ (ಡಂಬರ) ಖ(ಂ) ಈ ಸಂಕೇತಗಳೂ ತುಲನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ (ಪ್ರ. ೧೭೧: ೧೭೦-೭೩; ೩.೨೩: ೩೪೯-೫೧; ೪೭೮-೧೯). **ಚಾಮಸ (: ಪಾನಪಾತ್ರ)** (X. ೧೩೬ ೯ I. ೧೬೧) **ಊರ್ಧ್ವ ಬುಧ್ನ, ಬಿಲ** (ಬೃ. ೨. ೨. ೩. ೬. ೩. ೧೩) ಇದರೊಡನೆ ಚಾನ್ (: ಚಾಸಿ) ಹೋ. **'ರಾಜನ್' ಪದವಿಯ ಸಂಕೇತ**ಗಳೆಂದು ಅಬ್ಜ ಗಿರಿ(O) ಮತ್ತು ಚಾಮರ=ಕುಚ್ಚು-ಮಯೂರ ಪುಚ್ಛ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿವ ವಾಡಿಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಕುಂಡ. ಗುಂಡಿ, ಕುಚ್ಚು>ಗುಚ್ಛ-ಕೂರ್ಚ. (ಇವುಗಳಿಗಾಗಿ ಟಿ. ಬರೊ ನೋಡಿ. ಶ. ಸಂ-೧೩೮೯. ೧೩೬೮). ಇವುಗಳೊಡನೆ (ಸು)ಖಂ ಮೂಲಾರ್ಥ ವಿಮರ್ಶಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ.

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೪

ದಿವ್ಯಲೋಕದ ಗೋವು: ಆದಿಮಾತಾರೂಪದಲ್ಲಿ

(ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹ್ಯಾಥೋರ ನಾಮ)

ಇಜಿಪ್ತಿನ ಹ್ಯಾಥೋರ, ಋ. ವೇದದ ಅದಿತಿಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಾಳೆ.

'ಅದಿತಿಃ ಗೌಃ; ಅದಿತಿಃ ಅಂತರಿಕ್ಷಂ' (I. ೮೯, ೧೦). ಅಂತರಿಕ್ಷದೇವಿ ನಟ್ ಬಳಿಕ ಈ ದೇವಿ ದಿವ್ಯ ಗೋವು : ಹ್ಯಾಥೋರ ರೂಪತಾಳಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಯ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದಿತಿಯು ಅ-ಖಂಡಿತ (undifferentiated whole) : ಸಮಗ್ರ ಸ್ವರೂಪದ ಏಕಂ : ಸತ್ ರೂಪಳು. ಈ ಹಂತದ ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ, ಇಜಿಪ್ತಿನ ಮೊದಲತನವಿಲ್ಲ. ಇಜಿಪ್ತಿನ ಗೋರೂಪ ಶಕ್ತಿಯೂ ಅದಿತಿಯಂತೆ ಮೃತ್ಯುದೇವಿಯಾಗಿದ್ದುದರ ಉಲ್ಲೇಖ ವಿದೆ. ಹ್ಯಾಥೋರ ಗೋವು, 'ರಾ' (ಸೂರ್ಯ) ದೇವನ 'ಕಣ್ಣು' (O) ಆಗುತ್ತಾಳೆ, ಎಂಬ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ, ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ (: ಗೌ = ಪೃಶ್ನಿ = ಅದಿತಿ)ದೇವಿ 'ಸೂರ್ಯ' (= ಚಕ್ಷು : O) ಆದಳೆಂದು ಋ. ವೇದದ (X. ೧೮೯) ಸಾಂಕೇತಿ ಕತೆಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದೆ !

'**ಗಾಂ**, ಅನಾಗಾಂ ಅದಿತಿಂ, **ಮಾ ವಧಿಷ್ಟ** (VIII. ೧೦೧. ೧೫). **ಗೋಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ**' ಎಂಬ ಆದೇಶದ ಋಗ್ವಚನವಿದು. 'ಗೋ' ಎಂಬ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥ = ಚಿತ್ರ, ಚತುಷ್ಪಾದ ಪಶು ಗೋವು ಅಲ್ಲ ! ಆದರೆ 'ಗಾಂ...ಮಾವಧಿಷ್ಟ' ಎಂಬ ಈ ವೇದವು, '**ಪುರಂ**-ದರ'ನನ್ನೂ ವೀರ(ವಿಠ್ಠಲ : ವಿಷ್ಣು) ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದೆ ! ಇಲ್ಲದಿದರೆ 'ಏಕಂ ಸತ್' ತತ್ತ್ವಕ್ಕೇ ಚ್ಯುತಿ ಬರಲಿದೆ ! ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಈ ದಿವ್ಯ ಗೋವನ್ನು, **ಗೌತಮ** (ಗೋ-ತಮ), ಗೌತಮಾಗ್ನಿ, ಕಾಮ-ಧೇನು ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ ! ಅಹಲ್ಯಾ-ಗೌತಮರ ರೂಪಕದ ಈ ಮೋಡಿಕಾರ ಮಾಟ ಸೋಜಿಗದ್ದಾಗಿದೆ !

ಗೋ ಪೂಜೆ ಮತ್ತು ವೃಷಭ ಪೂಜೆ ಎರಡೂ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೇ ಪ್ರವೆತ್ತ ಸಮ-ಸಾಮಯಿಕ ಆಚಾರಗಳಲ್ಲ. ಗೋ ರೂಪಳೆಂಬ ಅದಿತಿಯ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಋಗ್ವೇದದ ಎಲ್ಲ ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ; ಆದರೆ 'ಪುರುಷ' (: ವೃಷಭ)ನೇ 'ಏಕಂ ಏವ' ಅದ್ವಿತೀಯನು ಎಂದು ವರ್ಣಿತನಾದದ್ದು ಈ ವೇದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ: ಒಂದೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ! ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥ ಗೋವು ಎಂದರೆ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಳೇ. ತಿಂಗಳು : ಚಂದ್ರ (moon) ಮತ್ತು ತಿಂಗಳ ಮುಟ್ಟಿನ ವಿಚಾರವು, ಮೊದಲು ಕಂಡದು ಚಂದ್ರ [O] (ಸ್ತ್ರೀ) ರೂಪದಲ್ಲೇ ಎಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದ. ಬಳಿಕ ಚಂದ್ರ ಉಭಯಲಿಂಗಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದರ ಮುಂದಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಈ 'ಪುರುಷ'

ನಿಂದ '**ಸೂರ್ಯ** (ಸ್ತ್ರೀ)' ನಾಮ ಸಾರ್ಥಕವಿದ್ದುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾದುದೂ ಉಂಟು. ಇಜಿಪ್ತ ಹಾಗೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತೆರೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ! ಶಶ್ವತ್ ಸೂಯಮಾನತ್ವಾತ್ ಸೂರ್ಯಃ (ವ್ಯೈ. **ಉ.** ೬. ೭.). ಸೂ–ರ್ಯ ವಿಶ್ವ ಜನನಿ ಆಗುವುದರಿಂದ ಸವಿತೃವೂ ಪ್ರಸವ ಕ್ರಿಯೆಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. 'ಸವಿತಾ ವೈ ಪ್ರಸವಾನಾಂ ಈಶೇ (ಐ. ಬ್ರಾ. ೧. ೩೦); 'ಸವಿತಾ' ವೈ ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಸವಿತಾ (ಶ. ಬ್ರಾ. ೧. ೧. ೩. ೬) 'ಸವಿತಾ' 'ಪ್ರಸೂತಾ' ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡದ್ದು ವಸಿಷ್ಠ ಪ್ರಣೀತ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ; ಇದರ ಸೂಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿದೆ (ವ್ಯೈ. ಉ. ೩. ೧೫. ೩, ೫–).

ಚಂದ್ರನನ್ನು (ಇರುಳಿನಲ್ಲಿ) ಅಂತರಿಕ್ಷದ **ಕಣ್ಣು** ಎಂಬ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ: 'ದಿವೀ ಆತತಂ ಚಕ್ಷುಃ ಇವ' (I. ೨೨, ೨೦). ಆಶಯವನ್ನು ಮಸುಕಿನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸುವುದು ಋಗ್ವೇದದ್ದೇ ಏಕೆ, ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಂದು ವಿಶೇಷ. 'ದಿವೀವ ಚಕ್ಷುಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನೇ ಇರುವುದನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹುವ ಸೂಚಕಮಾತು ಎರಡು, ಅಲ್ಲಿಯೆ ಇವೆ: **'ತತ್ ವಿಪ್ರಾಸಃ'** ಈ 'ವಿಪ್ರ' ಪ್ರತಿಮೆ 'ಏಕಂ ಸಂತ (: ಸತ್)' ದರ್ಶನ ಪಡೆವ ಅರ್ಹತೆಯ ಭಕ್ತಶಿಖಾಮಣಿ ಎಂಬ ಮೂಲಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ (I. ೧೬೪. ೪೬. IX. ೯೬. ೬. X. ೧೧೪. ೫); ಮತ್ತು 'ದಿವೀವ ಚಕ್ಷುಃ' ಕಾಣುವ ವಿಪ್ರರನ್ನು 'ಜಾಗೃವಾಂಸಃ'—ಜಾಗರದವರು ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ.

ಸುಮೇರಿನ **ಇನನ್ನದೇವಿ ಚಂದ್ರ ಸ್ವರೂಪಳು.** ಇವಳು ಏಕವೀರಾ ದೇವಿ; **ಸುಮೇರಿನಲ್ಲಿ,** ಪುರಾಣ ವಸ್ತು ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ, **'ಕಣ್ಣಮ್ಮ'**ನ **(ಉಭಯಲಿಂಗೀ) ಪ್ರತಿಮೆಗಳು** ದೊರೆತಿವೆ ! (ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೧ ನೋಡಿ).

ಸುಮೇರ, ಇಜಿಪ್ತ ಹಾಗೂ ಭಾರತ ಈ ಮೂರು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲ ವೊಂದು ಪುರಾತನ ಸಮಾನ ಸಮಯಗಳು ಇದ್ದುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ. i) ಇಜಿಪ್ತಿನ 'ಕ' 'ಖ' ಸಾಂಕೇತಿಕ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆ. ಮತ್ತು ಋ. ವೇದದ 'ಕ(೦) ಖ(೦) ಈ ಬೀಜಾಕ್ಷರದಿಂದ ಸೂಚಿತ ದೈವತಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಸಮಾನ ಆಕೃತಿಯದಾಗಿದೆ (ಪು. ೫೭೪–೮೬; ೫೯೪ ೧೯) ii) ಇಸಿಸ್ ಮತ್ತು ಹೋರಸ್–ಒಸಿರಿಸ್ ಸೆಟ್ ಇವರಲ್ಲಿ ಸೋದರಿ–ಸೋದರ ಸಂಬಂಧ

ವಿದೆ; ಅಂಬಾರುದ್ರಸ್ಯ ಸ್ವಸಾ, ಈ 'ಸ್ವಸಾ ಆದಿತ್ಯಾನಾಂ' ಎಂಬ ದೇವಿ ಅದಿತಿ, ಆದಿತ್ಯನೆಂಬ ವಿಷ್ಣು-ಪತ್ನಿ ಸಹೋದರಿ; ಯಮ-ಯಮಿ: ಈ ಯುವಳರಲ್ಲಿ ಪತಿ-ಪತ್ನೀ ಸಂಬಂಧ ಸೂಚಕ ಕಥೆ ಉಂಟು! iii) ಹೋರಸ/ಒಸಿರಿಸ್‌ನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ವೃಷಭನೆಂದಿರುವಲ್ಲಿ ೩೦. ವೇದದ ಅದಿತಿ-ದಕ್ಷ ಸಂಬಂಧವು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ, ಇತ್ಯಾದಿ. ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ಸಂಬಂಧಗಳ ಭೂಮಿಕೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಾಂದ್ರ: ಆಪ-ರಸ ತತ್ವಜ್ಞಾನವೆ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿರುತ್ತದೆ. ೩೦. ವೇದದ 'ಜಾಗೃವಾಂಸರ' ಜಾಗರದ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವತವು **'ದಿವೀವ ಚಕ್ಷುಃ ಆತತಂ'** ಎಂದರೂ ಈ ಚಂದ್ರರೂಪೀ ಕಣ್ಣು (:ಚಕ್ಷು) ಇದೇ ಸರಿ!

ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಸುಮೇರ, ಇಜಿಪ್ತ ಮತ್ತು ಭಾರತ ಈ ಮೂರರಲ್ಲೂ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇತ್ತು. ಆದಿಮಾತಾ ಪೂಜೆಯ ನಡೆವಳಿಯ ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ. iv) ಇಜಿಪ್ತಿನ ಹ್ಯಾಥೋರ ಗೋವಿನ ಮೈಮೇಲೆ ಇರುವ **ತ್ರಿಪರ್ಣ** (trefoil) ಮುದ್ರೆಗಳು, ಸುಮೇರಿನ ದಿವ್ಯ ವೃಷಭಗಳ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲದೆ ನಾಗನ (dragon) ಮೇಲೆ ಸಹ ಉಂಟು; ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ತ್ರಿಪರ್ಣ ಮುದ್ರೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಸಿಕಾಗ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯ ಧ್ಯಾನಮಗ್ನ ಯೋಗಿಯು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡ ಶಾಲಿನ ಮೇಲಿರುವ ಮುದ್ರೆ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಈ ಸಮಾನ ಸುಮಯ, ಆಚಾರ, ಯಾರಿಂದ ಯಾರು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು ? ಅಥವಾ ಸ್ವಸ್ತಿಕದ ಆಕೃತಿಯಂತೆ, ಅವರವರಿಗೇ ಆದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಎನ್ನುವುದೆ ?

ಈ ತ್ರಿ-ಪರ್ಣವು ಮೂಲತಃ ಏಕ 'ಪರ್ಣ' (೦) ! = ವಟಪತ್ರ ! ಈ **ಆಲದ ಎಲೆಯಲ್ಲಿ ಒರಗಿರುವ** (ಕೃಷ್ಣವರ್ಣದ) **ಶಿಶು** : ಅಂತರಿಕ್ಷ : ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ತಿರುವ ಸನಾತನ ಶಿಶು ! ದಾಸರಾಯರ ಹಾಡಿನ 'ಒಂದಾಲದೆಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿರುವ ರಂಗ' ಈತನೆ. ಈ **ತ್ರಿಪತ್ರ ತ್ರಿ-ಅಂಬಕ** (: ಕಣ್ಣು) ಆಗುವ ಚಮತ್ಕಾರವು ಗ್ರೀಸಿನಲ್ಲೂ ಕಂಡಿದೆ ! ಭಾರತೀಯ ತ್ರ್ಯಂಬಕನಂತೆ. ಝೂಉಸನನ್ನೂ ಮುಕ್ಕಣ್ಣನೆಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿತ್ತು ! (ಮಾರ್ಶಲ್ ವರದಿ p. 53, note no 2). 'ಅಂಬ(ಕ)' ಇದರ ಮೂಲಾರ್ಥವು ತಾಯಿ=ಅಮ್ಮ ಎಂದು ಉಂಟೆ ಹೊರತು 'ಕಣ್ಣು' ನೇತ್ರ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ! ತ್ರಿ-ಪರ್ಣವು : 'ಸು-ಪರ್ಣ' = ಪಕ್ಷಿ; 'ತ್ರಿ ಸು-ಪರ್ಣ'

ಮಧುವಿಚಾರದ ಮಂತ್ರಪಾಠ ! 'ಮಧುವಾತಾಋತಾಯತೇ, ಮಧುಂಕ್ಷರಂತಿ ಸಿಂಧವಃ, ಮಧು ದ್ಯೌಃ ಅಸ್ತು ನಃ ! ಎಂದರೆ ಇದು 'ಮಧು'ಯುಕ್ತ 'ಪರ್ಣ' ವಾಯ್ತು; ಮಧುಯುಕ್ತ ಅಂಬ = ಕಣ್ಣು ಆಯ್ತು ! ಅದಿತಿಃ ಗೌಃ **ಅಮೃತಸ್ಯ ನಾಭಿಃ**; ಮಧುಯುಕ್ತ ಅಂಬ = ಕಣ್ಣು ಎಂದರೇನು ? 'ಆದ್ರಾಂ' ಎಂದು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದ ಶ್ರೀ ಸೂಕ್ತದ ದೇವಿಯನ್ನು **ತ್ರ್ಯಂಬಕೇ** ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿದೆ. ಈ ದೇವಿಗೆ, **ನಾರಾಯಣಿ** (ನಾರ [(: ಆಪ)] ಅಯನಿ) ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ, ಈ ತ್ರಿ–ಅಂಬಕಗಳು, ಮಧುಯುಕ್ತ 'ಸು–ಪರ್ಣ'ಗಳು ಆಗಿವೆ ಎಂಬುದರ ವಿವರಣೆಯೂ ಉಂಟು. 'ಸುಪರ್ಣ'ವು ಪಿಪ್ಪಲ ವೃಕ್ಷ (ಫಲ) ಆಸ್ವಾದಿಸುತ್ತಿರುವ ಹಾಗಿನ ವರ್ಣನೆ (: ಪಿಪ್ಪಲಂ ಸ್ವಾದು ಅತ್ತಿ), ಇದೆ. ತ್ರ್ಯಂಬಕ = ತ್ರಿಸುಪರ್ಣ ಎಂಬುದನ್ನೆ ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಈ 'ದಿವ್ಯ ಅಂಬಕ' ವಿಚಾರವೇ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ 'ಅಕ್ಷಿಣಿ–ಪುರುಷ' 'ಚಾಕ್ಷುಷೀ ಪುರುಷ' ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನರೂಪೀ ಈ **'ಗೋವಿನ'** ನಿತ್ಯದ ಅನು-ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರಲು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ: 'ವಾಚಂ ಧೇನುಂ ಉಪಾಸೀತ' (ಬೃ. ೫. ೮. ೧). 'ಧೇನು'ವನ್ನು ಗಾಯತ್ರೀ ಎಂಬ ರೂಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಗಾಯತ್ರಿ = ಸಾವಿತ್ರೀ = ಸವಿತೃ-ಸೂರ್ಯ (O) ಈ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರತೀಕಗಳನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದುಂಟು ! 'ಆದಿತ್ಯ' ಈ ಸ್ಥೂಲ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಬಳಸಿ ಸೂರ್ಯ = ಚಂದ್ರ ಈ 'ಏಕಂ ಸತ್' ಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸಲು 'ಗೋ-ಅಕ್ಷ'ದ ಲಾಭ ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ ! **ವಿಶ್ವದ 'ಗವಾಕ್ಷ'** (ಬೆಳಕಿಂಡಿ) = ಕಣ್ಣು = ಸೂರ್ಯ; ವಿಶ್ವ ಪ್ರಸವ ಶಕ್ತಿ : ಆದಿಮಾತೆ ಸೂರ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಹೊರಟು ನಾಲಗೆ ಹೇಳದೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಒಳಸೇರಿದೆ !

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೫

'ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ ಚ' ನಿಲುವೆಯಲ್ಲಿ ಆದಿಮಾತೆ

(ಕ್ರೀಟಿನತ್ತಣಿನ ಪ್ರತಿಮೆ)

ಕ್ರಿ. ಪೂ. ಸುಮಾರು ೩೦೦೦ ವರುಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರತಿಮೆ. ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ, ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಇಜಿಪ್ತಿನಿಂದ ಭಾರತದ ವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶ

ದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. (ಮಾರ್ಶಲ್ ವ. p. 50). ಆದರೆ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಆದಿ ಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ ಮಾರ್ಶಲ್ ಪ್ರಭೃತಿಗಳದು ! (p. 51-2). ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ **ಅದಿತಿ** ನಾಮ ಸಂಕೇತದ ರೂಪವನ್ನು ತತ್ವತಃ ಉಭಯಲಿಂಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದ್ದರೂ ಇದರ ಸ್ತ್ರೀತ್ವದ ನಿಲುಮೆಗೇ ಏನೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿದೆ, ಏನೆಲ್ಲ ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲೂ ! ಮಾರ್ಶಲ್ ಹೇಳುವ ಆದಿಶಕ್ತಿ : ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಋ. ವೇದದ ಅದಿತಿ (: ಅಂಭೃಣಿ, ಸರಸ್ವತಿ) ದೇವಿಯಲ್ಲಿದೆ : ೧) 'ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತ' ದೈವತ ತಾಯ್ತಂದೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು (Unity in duality); ೨) ಈ ದೈವತವೇ ಸ್ತ್ರೀ-ಶಕ್ತಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ೩) ಇದು ವಿಶ್ವದ ಪ್ರಕೃತಿ = **ಅಧಿಸ್ಥಾನ** ಎನಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. (ಕಠೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅದಿತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯಾಗಿ ಬಗೆದುದು ಋ. ವೇದದ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ). ೪) ಜಗನ್ಮಾತೆಯೆಂದು ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕು; 'ಯತ್ ಜಾತಂ ಯತ್ ಜನಿತ್ವಂ ಅದಿತಿಃ' ಎಂದರೇನು ? ೫) ಗಂಡನೆಂಬವನಿಗೆ ಅವಳೇ ಜನನಿಯೂ ಆಗಿರಬೇಕು. 'ಅದಿತೇಃ ದಕ್ಷಃ ಅಜಾಯತ' (X. ೭೨.) ಇದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಶೋಧಕರ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಗೂ ಕಾಣದೆ ಹೋಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಈ ಸಂಹಿತಾ ರಚನೆಯೊಳಗಿನ 'ಅಹಿಮಾಯಾ' ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವವೊ ? ಅಥವಾ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯ ಸದೋಷ ಪದ್ಧತಿಯೊ ? ೬) ಅವಳು ಜೀವನ-ಮರಣ ಎರಡೂ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವಳಿರಬೇಕು. (ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ಪು. ೩೨೩, ೪೫೬–೭) ೭) ಆದಿಶಕ್ತಿ : ನಿತ್ಯಕುಮಾರೀ, ಮಾತೆ, ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲೂ; ೮) ಆದರೆ ಪರ ಪುರುಷ ಸಂಪರ್ಕದ ಕಲಂಕ(!)ವಿಲ್ಲದ ಬಸಿರು ಇವಳದು (immaculate conception) ೯) ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ : I) ವಿವಾಹ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಅಭಾವ (: negation of true marriage and ii) ಲಿಂಗ-ನಾಶ (: obliteration of sex) ಈ ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ಪು. i) ೮೪-೮೭, ೫೫೦ ii) ೫೮೫, ೫೪೦, ೫೩೪-೫೩೭, ೪೭೫-೯, ೪೦೦; ೩೯೭, ೩೯೫ ಮುಂ.). ಈ ಲಕ್ಷಣ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಿಗೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.

ಇಜಿಪ್ತಿನಿಂದ ಸಿಂಧೂತೀರದ ವರೆಗಿನ ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟೆಂದು ಮಾರ್ಶಲ್ ಹೇಳುವ ಮೇಲಣ ಏನೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ, ಇಜಿಪ್ತ,

ಕ್ರೀಟ, ಸುಮೇರದತ್ತಣಿನ ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಗಳ ಪ್ರತಿರೂಪಗಳು ಋ. ವೇದದಲ್ಲೂ ದೊರೆಯಲೇ ಬೇಕಾಯ್ತು! ಆದರೆ ಇವು ಮೋಡಿಯ ಮಾಟದ ಮಾತಿನ ಮುಸುಕಿನಲ್ಲಿವೆ, ಆದರಿಂದ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಿದೆ. ಕ್ರೀಟಿನ ಆದಿಮಾತೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ ಪಾರಿವಾಳದ ಸಂಕೇತವೊಂದೇ ಸಾಕು, ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ರಚನೆಯೊಳಗಿನ ಮಾಯಾತಂತ್ರದ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಲು. ಕ್ರೀಟೀನ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಎರಡೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಾವುಗಳಿವೆ. ಹಾವು 'ಅಹಿಮಾಯೆಯ' ಪಾಶರೂಪ ಶಕ್ತಿ. ಹಾವು ಬಣ್ಣವಣ್ಣದಿಂದ ಚಪಲ ವಕ್ರಗತಿಯಿಂದ ಆಕರ್ಷಕವೂ ಸರಿ. ಮೃತ್ಯುರೂಪವೂ ಸರಿ. ಈ ದೇವಿಯ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ತೋರಿಸಿರುವ ಪಕ್ಷಿ-**ಪಾರಿವಾಳ**, ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂಗಾತಿ ಯನ್ನು ಆರ್ತತೆಯಿಂದ ಹಾರಯಿಸುವ ಪಕ್ಷಿ : ಗೆಡೆವಕ್ಕಿ–ಗೆಣೆಯ ಪಕ್ಷಿ. ಆದಿ ಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಸೂಚಕ ಇಂತಹ ಪ್ರತೀಕ ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ. 'ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ ಚ' ಈ ಉಭಯ ಶಕ್ತಿಗಳ ಸಂಕೇತವೆಂದು ಬಗೆಯ ಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾರಿವಾಳವನ್ನು 'ಶಾಂತಿ'ಯ ದೂತನೆಂದು ಬಗೆವ ಸಂಪ್ರ ದಾಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅಹಿಂಸಾವ್ರತ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಿರಿವಂತರಲ್ಲಿ ಪಾರಿವಾಳ ಹಿಂಡಿಗೆ ಧಾನ್ಯ ಹಾಕುವಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದ ಭಾವನೆಯುಂಟು. ಆದರೆ ಪಾರಿವಾಳವನ್ನು ಮೃತ್ಯುರೂಪ ದಲ್ಲಿ ಬಗೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಒಂದು ಇದ್ದುದಾಗಿ ಋ. ವೇದಸ್ಥ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ! (X. ೧೬೫).

ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ **ಕ–ಪೋತ** ಎಂದು ಪಾರಿವಾಳದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ನಾಮ. **'ಪಾರಿವಾಳ ಹೊಕ್ಕ ಮನೆ ಹಾಳು'** ಎಂಬ ಭಾವನೆಯ ಮೂಲಕ, ಈ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನೂ ಆಗಮನ ವಿನಾಶದ ಸಂಕೇತ. ಮೃತ್ಯುವಿನ ಸೂಚಕ ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಪಾರಿವಾಳ ಹೊಕ್ಕ ಮನೆಯವರು ಈ ಅರಿಷ್ಟ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿಸಬೇಕಾದ ವಿಧಿಯ ಮಂತ್ರವು ಋ. ವೇದ ದಲ್ಲಿದೆ. **ಕಪೋತವನ್ನು** ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕಾಣುವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೂಲಕ, ಕಪೋತ ಸಂಕೇತಾಧಾರೀ ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಈ ವೇದದಲ್ಲಿ ಇರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ, ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ತಂತ್ರವೇ ಈ ವೇದ ರಚನೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ! ಈ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ

ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರದೆ **ಈ ವೇದದ ನೆಲೆ ತಿಳಿಯದು; ಮೋಸವಾಗುವುದೂ ತಪ್ಪಲಾರದು.**

ಇಂಥ ಒಂದೆರಡು ಮಾದರಿ ನೋಡಿ : i) **'ಶಿಶ್ನೋದೇವಾಃ'** ಜನವನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವವನೆಂಬ ಇಂದ್ರನು, ಇದೇ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ನೇತಾರನೂ ಇದ್ದಾನೆ! ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೋಮನು ಚಂದ್ರನೇ ಇದ್ದಾನೆ, ಎಂದು ತಜ್ಞರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದಕಾರಣ ಈ ಸೋಮಯಾಗ ರಾತ್ರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯ ವಾಯ್ತು! 'ಇಂದ್ರಾಯ ಇಂದೋಃ ಪರಿಸ್ರವ' ಇಂದ್ರನಿಗಾಗಿ (= ಇಂದ್ರಿಯಕ್ಕಾಗಿ, ಚಾಂದ್ರ ಮಧುವನ್ನು) ಸ್ರವಿಸಲು ಇರುವ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಶಿಶ್ನಪೂಜೆಯೆ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದೆ; (IX. ೧೧೨) ii) ಯತಿಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವವ—ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುನಿಗಳ ತಪೋಭಂಗ ಮಾಡುವವನೆಂದು ವರ್ಣಿತ ಇಂದ್ರನು, ವಿರಕ್ತ ಬ್ರಹ್ಮವಾದೀ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿರೋಧಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಈ ಇಂದ್ರನು, ವಾಗಾಂಭೃಣೀ ಭಗ-ವತೀ ಭಜಕನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ವರ್ಣನೆಯಿಂದೆ (X. ೧೨೫-೧)

ಕಪೋತದ ಬಗೆಗೆ ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತ ತಿರಸ್ಕಾರವೂ ಹೀಗೆಯೇ ಮೇಲ್ತೋರಿಕೆಯದು. ಇದು, ಎರಡು-ಮೂರು ಬಗೆಗಳಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ೧) ಪಂಚಮ ವೇದವೆಂಬ ಮ. ಭಾರತವು ಋ ವೇದದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ, ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ. ಇದನ್ನು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರುವ ಹಲವು ಉದಾ. ಗಳಿವೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಪೋತಾಖ್ಯಾನವೂ ಇಂತಹ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತ. ಮ. ಭಾರತಸ್ಥ 'ಚಕ್ರವರ್ತಿ' ಎಂಬ ಶಿಬಿ, ಅವನಿಗೆ ಶರಣು ಬಂದ ಕಪೋತದ ಕಥೆ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ **ಅಗ್ನಿದೇವನನ್ನೇ ಕಪೋತ** ಎಂದು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ; ಕೊಲ್ಲಲು ಈ ಕಪೋತ ಬೆನ್ನಟ್ಟುವವನನ್ನು **ಇಂದ್ರ** ಎಂದು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ! ಕಪೋತ ಜೀವಭಯದಿಂದ ಶಿಬಿಗೆ ಶರಣುಬರುತ್ತದೆ. ಶರಣಾಗತ ರಕ್ಷಣೆಯ ಬಾಳ ಗುರಿಯಾದ ಶಿಬಿಯಿಂದ, ಕಪೋತದಷ್ಟು, ಆತನ ದೇಹದ (ತೊಡೆ?) ಮಾಂಸಪಡೆದು, ಇಂದ್ರನು ಆ ಪಕ್ಷಿ (: ಅಗ್ನಿ) ಉಳಿಸಿದನಂತೆ! ಶಿಬಿ ದೇಹದಿಂದ ಕಪೋತದಷ್ಟು ಮಾಂಸ ಬೇಡುವ ಇಂದ್ರನ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಈ ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆ, ಇಂಥ ಜ್ಯೂ ಪಾತ್ರ ರಚಿಸಿದ ಶೇಕ್ಸಪಿಅರನನ್ನೂ ಮೀರಿಸಿದೆ! ಇದು ಏನೆ ಇರಲಿ, ಅಗ್ನಿ ಇಂದ್ರರೊಳಗಿನ ದ್ವೇಷದ ಸೂಚನೆ

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಇಂದ್ರನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ಈ ಅಗ್ನಿಯೂ, ಜಾತವೇದ, ಹವ್ಯ ವಾಹನ ಅಗ್ನಿಯೂ ಇರಲು ಅಶಕ್ಯ !

೫೬. ವೇದದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಅಗ್ನಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. (ಪು. ೭೧–)., ಜಾತ ವೇದ ಅಗ್ನಿ, ಸವಿತೃ, ಪೂಷನ್...ಇವರು ವೃತ್ರ : ಅಹಿಹನ್ ಇಂದ್ರನಂತೆ ಜೀವನ ಸಮ್ಮುಖ ಪ್ರೇರಣೆಯ ದೈವತಗಳು, ಇದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ, ಜೀವನವು ಮೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪವಿದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಅಗ್ನಿಶಕ್ತಿ ಇದೇ ಅಜೋಥ್ಯಗ್ನಿ:—ನಚಿಕೇತಾಗ್ನಿ: ಅಥವಾ ಆಪ : ರಸ : ರೇತ ಸ್ವರೂಪ = ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ = **ಕ(೦)** ನಾಮಕ (: ಚಾಂದ್ರ) **ಅಗ್ನಿ. 'ಕಪೋತ'** ರೂಪ ತಾಳಿದ ಅಗ್ನಿಯು ಅಮಂಗಳ : **ಕ(೦)ರೂಪ ಅಗ್ನಿ** ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸು ವುದೂ ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಕಪೋತ ನಿಷೇಧಿಸಿದರೂ ಈ ವೇದದಲ್ಲೇ ಕ(೦) ದೈವತ ಸ್ತೋತ್ರ ಇದ್ದೇ ಇದೆ ! (X. ೧೨೧).

ಕವಿಗಳು ಕೇವಲ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಾಗಿಯೇ '**ಕ– ಪೋತ**' (= '**ಕ**'(ದೈವತದ ಪೋತ =) **ಮರಿ**) ಇಂಥ ಕೃತ್ರಿಮ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಲೋಕದ ಕಣ್ಣು ಕಳೆಯುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. 'ಆದಿಮಾತಾ' ಸಂಪ್ರ ದಾಯದ ದೇವಿಯನ್ನು, '**ಪಾರಿವಾಳ**' : ಸಂಗಮೋತ್ಸುಕ ಭೋಗ ಪಾತ್ರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ; ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯವು ಪ್ರತಿ ಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ 'ಕ–ಪೋತ' ಈ ಸಂಕೇತ ನಿರ್ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಹೆಸರಿ ನಿಂದ ಅರ್ಥರೂಪೀ ಪ್ರಕಾಶ ದೊರೆಯದೆ—ಒಮ್ಮೆಲೆ ಏನೂ ಬೋಧವಾಗದೆ ಕತ್ತಲು ಉಂಟು ಮಾಡಿದ ಅನ್ಯಾಯದ ಕೃತ್ಯಮಾತ್ರ ಈ ಸಂಕೇತ ನಿರ್ಮಿತಿ ಯಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದೆ.

'ಪಾರಿವಾಳ ಹೊಕ್ಕಮನೆ ಹಾಳು' ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬೆಳೆಯಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈ ಪಾರಿವಾಳ(= ಭೋಗಪಾತ್ರದ) ಸಂಪ್ರದಾಯದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ಗಳು ಎದ್ದು ಕಾಣತೊಡಗಿರಲೇಬೇಕು. 'ಪಾರಿವಾಳ ಮನೆಹೋಗುವುದು' ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂಕೇತಾರ್ಥವು ಬೇರೆಯಿದೆ : '**ಏಕಂ ಸತ್**' ಈ 'ಸತ್ಯ'ದ ಅನುಭಾವಕ್ಕೆ ಸಾಧನ = ಪಾತ್ರ ಎಂದು 'ಸತಿ' (= ಕನ್ಯಾ–ಕುಮಾರಿ) ಆಮಂತ್ರಿಸಿ, ಆ ಪಾತ್ರದ ಆಸು–ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ವಿಧಿ–ವಿಧಾನ ನಡೆಯಬೇಕಿತ್ತು, (ಮಾದರಿಗಾಗಿ I. ೧೬೧ ರಲ್ಲಿ ನೋಡಿ) **ಸ–ತಿ(೬)–ಯಂ** ವ್ರತ–ಉಪ–

ಆಸನದ ತೀರ ಸೂಚಕ ಉಲ್ಲೇಖ ಛಾಂದೋಗ್ಯ, ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿದೆ. ಈ 'ಪಾತ್ರ' : ಸೇತು = ಅಯನದ ಈ ಪಾರಿವಾಳ (ಸಂಪ್ರದಾಯ), ಯುರೋಪಿನ ಆರ್ಫಿಕ್–ಬಚ್ಚು ಪಂಥದ ಮಾಧ್ಯಮ : ಪ್ರತಿಮ; ಶಾಂತಿ, ಆನಂದದಾಯಕ ಅನುಭಾವದ ಸಾಧನವಾಗುವಂತೆ, ಜೀವನ ವಿನಾಶಕ ಶಕ್ತಿಯೂ ಆಗಿರುವ ಅನುಭವವು ಬಂದು, ಆ ಅನುಭಾವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೆ : **ಆದಿಮಾತೆ ಅಮೃತ ಮತ್ತು ವಿಷ ಈ ಉಭಯರೂಪೀ ದೇವಿಯಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ.**

೨) ಕಪೋತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಋ. ವೇದದ ಕವಿಗಳು, **'ಕಪೋತ'** ಸಂಕೇತವು ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಕನಿಂದೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಲೆ, 'ಸಂಗಮೋತ್ಸುಕ' ಆರ್ತ ಭಾವ ಸೂಚಕ ಬೇರೆ **'ಪಕ್ಷಿ'**ಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅವನ್ನು ನಿಂದೆಗೆ ಒಳಗಾಗಗೊಟ್ಟಿಲ್ಲ; ಅಥವಾ ಬರಬರುತ್ತ ಈ 'ಕಪೋತ' ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿರಲಿಕ್ಕೂ ಸಾಕು; ಏಕೆಂದರೆ **ಚಕ್ರ–ವಾಕ** (: ಚಕ್ರ–ಬಾಯಿ : ೦?) ಎಂಬ ಯುಗಲದ ಕವಿ-ಸಮಯ ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೆ ಬಂದಿದೆ. ಚಕ್ರ–ವಾಕ ಇನ್ನೂ ಅರ್ಥದಾಯಕವಾಗಲು ಇದು **ರಥಾಂಗ ಪಕ್ಷಿ**ಯಾಗುತ್ತದೆ! 'ರಥ (= ದೇಹ) 'ಅಂಗ' ಇಂಥ ಪಕ್ಷಿ, ಎಂದರೆ ಎಂತಹದು ? ಇದರ ವಿಚಾರ ವಿಮರ್ಶೆ ಎಲ್ಲಿ ಆದಂತಿಲ್ಲ ! (ಪು. ೩೬_–೮, ೩೪೦; ೩೮೪). ಈ ವೇದದಲ್ಲೆ 'ಕಪೋತ' ಸಂಪ್ರದಾಯವು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ 'ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯ ಅರಿಷ್ಟ ನೇಮಿ'ಯ ಪ್ರಶಂಸಿದ 'ಪಕ್ಕ' 'ಅರಿಷ್ಟ' ಖೋಡಿ ಎಂದು ಜನ ಅದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದೆ ! ವೇದದಲ್ಲಿ ಇವು ಮೌಲಿಕ ಮಹತ್ವದ ಪಕ್ಷಿ ಸು–**ಪರ್ಣ** ! (X. ೧೭೮) ಆದರೆ ಈ 'ಎಲೆ' 'ಪರ್ಣ' ಎಂದರೇನು ?

೩) ಅ) **'ಪರ್ಣ'** ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಎಲೆ, ಯಾವಾಗಲೂ ಹಸಿರು ಇರುವ (ever green : ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆ) ಎಲೆ; ಪಕ್ಷ : ಪುಚ್ಚ <ಪುಚ್ಛ ಹೀಗೆ ಹಲವು ಛಾಯಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ನಾನಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಪದ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಋ. ವೇದದಲ್ಲೇ ಇವೆ ! ನಾನಾರ್ಥಗಳು ಶಾಬ್ದಿಕ ಜಾದೂ ನಿರ್ಮಿತಿಯ ಮೋಡಿಕಾರಿಕೆಗೆ ಅವಶ್ಯಕ ದ್ರವ್ಯ ! 'ಪರ್ಣ' **ಸು–ಪರ್ಣ** ಪಕ್ಷಿಯಾಗಿ, ಕಪೋತದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ! ದ್ವಾ–ಸುಪರ್ಣಾ ಸಯುಜಾ ಸಖಾಯಾ' ನಿತ್ಯ ಹಸುರಿನ ಹಕ್ಕಿ : ಸಂಗಮ ಪಕ್ಷಿ–(ಸ–ಖಾಯೌ),

ಇಲ್ಲಿಯು ಖಾ <ಖ> ಖಿ. ಈ 'ಕ(೦' ಸಂಪ್ರದಾಯಿಂದ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಭಯಾವಹವಾಗಿದೆ !)—ಈ ಸಂಗಮು ಪಕ್ಷಿಗಳು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ **'ವೃಕ್ಷ' ಸಮಾನವಿದೆ** ಎಂದು ವೇದ ಹೇಳಿದೆ ! 'ಸಮಾನಂ ವೃಕ್ಷಂ ಪರಿಷಸ್ವಜಾತೇ'; ಈ 'ವೃಕ್ಷ' ನಾಮು 'ಪಿಪ್ಪಲ'! ಇದೂ ಶುದ್ಧ ಸಾಂಕೇತಿಕ ! ಸೀಪಿ ರಸ್ವಾದಿಸುವ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದೆ. 'ಪಿಪ್ಪಲಂ ಸ್ವಾದು ಅತ್ತಿ' ಆ–ಸ್ವಾದಿಸಿ ಸು ಖಂ ಪಡಲು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿ ವೃಕ್ಷ ಈ 'ಪಿಪ್ಪಲ' (: a mythical tree).

ಬ) ಈ **ಸು–ಪರ್ಣಕ್ಕೆ** ಪ್ರತಿಯಾದ ಪರ್ಣ = ಪತ್ರ ಸು–ಪಲಾಶ. ಈ 'ವೃಕ್ಷೇ ಸುಪಲಾಶೇ ಸಂ ಪಿಬತೇ ಯಮಃ' (X. ೧೩೫). ಸ್ವಾದು–ಮಧುಯುಕ್ತ ಪಿಪ್ಪಲ, ಪರಿಣಾಮುಪಲ್ಲಿ ಪಲಾಶ ವೃಕ್ಷವೇ ಸರಿ ! ಪಲಾಶ (ವೃಕ್ಷ) ರೇತಹೀರುವ 'ಪರ್ಣ'. ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕ: ಆದಕಾರಣ ಶ್ಮಶಾನ ವೃಕ್ಷ! ಯಮುನ 'ವೃಕ್ಷ' ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ !

ಕ) ಪಿಪ್ಪಲ + ಪಲಾಶ = ಅಶ್ವತ್ಥ (ಜೀವನ + ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣ) **ವೃಕ್ಷ** ಇದು, ಅಬೋಧಿ–ಅಗ್ನಿವೃಕ್ಷ—ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಸಾರಿಗಳ ಪಾಲಿಗೆ: ಇದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿಕಲಿವವರ **'ಬೋಧಿ' ವೃಕ್ಷವು** ಇದು ! ಈ 'ಅಶ್ವತ್ಥ' ವೃಕ್ಷವು, ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮಣಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಅಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಅವಶೇಷಗಳಿಂದ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಈ ಅಶ್ವತ್ಥ ವೃಕ್ಷವೇ ಶ್ರೀಮತ್ ಗೀತೆಯು ಉಪದೇಶದ ಭಗ–ವಂತನ ಸಾಕಾರ ಸಗುಣರೂಪ; 'ಪುರುಷ'ರೂಪ !

ಸಿಂಧೂತೀರದ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಕಜಿಚ್ಚಿ ಹಾರುವ ರೀವಿಯು ಪಾರಿವಾಳದ ಪ್ರತಿಮೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. This bird with similar birds of Neolithic date found by A. Evans in Crete ! (ಮಾ. ವರದಿ p. 350).

ಕ್ರಿಟ, ಇಜಿಪ್ತಗಳತ್ತಣೆಸಂತಹ ಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಸಿಂಧೂತೀರದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಮಾರ್ಶಲ್ ಪ್ರಭೃತಿಗಳಿಗೆ ವೇದದಲ್ಲಿ ಇದು ಕಾಣದಿರಲು 'ವೇದಿರ್ಝ೦', 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿರ್ಝ೦'ದ ಬಗೆಗಿನ ಅವರ ಪೂರ್ವ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳೇ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣ. ನಿನ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದು, ನಾಳೆಗಳಲ್ಲೂ ಹರಿದು ಬಂದುದು ನಡುವಣ 'ಇಂದಿ'ನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರದೆ ಇರಲು ಶಕ್ಯವೊ ?

ಆದು ಇಲ್ಲಿ 'ಇಲ್ಲ' ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಂಭ್ರಮ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬಹುದು, ಆದರೆ ಈ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಲ್ಲ ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿರೋಧೀ ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಒಂದು ಆಗ ಇರಲೇಬೇಕು. ಅದು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿರುವ ದೃಶ್ಯ ಇಂದಿನ ಈ ಸಂಹಿತಾ ಪಾಠದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೬

ನಾಗಸಂಪ್ರದಾಯ ಸೂಚಕ ಪುರಾತನ ಪ್ರತಿಮೆ

(ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತದ್ದು)

ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ನಾಗಪ್ರತಿಮಾ ಪೂಜೆಯಿತ್ತು. ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿ ಕೊಡಲು ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸಮಯ : ಪ್ರತಿಮಾರಾಧನೆ ಇದೆಯೆಂದು ಕಂಡು ಬಂದರೆ, (ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಪ್ರಾಚೀನ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬೇರೆ) ಇವೆ ರಡೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯವು ಇತ್ತು, ಎಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಗಬಹುದಲ್ಲವೆ ?

ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'Water Worship' ಇತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮಾರ್ಶಲ್, "ಆಪೋಮಾತರಃ ಸಪ್ತ ತಸ್ಥುಃ ಸಿಂಧವಃ' ಈ ಋಗ್ವಾಕ್ಯ ದಲ್ಲಿ, 'ಆಪೋ ವಾ ಅಸ್ಮಾನ್ ಮಾತರಃ' ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ವೇದವಾಕ್ಯದ ಆಶಯವೆ ಇದೆ. ಅಲ್ಲದೆ 'ಸಪ್ತ-ಸಿಂಧೂ' ಈ ಮಹತ್ವದ ಸಂಕೇತವೂ ಉಂಟು. (VIII. ೯೬. ೧). ಮೇಲಣ ಉಲ್ಲೇಖದೊಳಗಿನ 'ಸಪ್ತ' ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ, ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ 'ಸರ್ಪ'ವಾಚಕ ಅರ್ಥವೂ ಉಂಟು. ಸರ್ಪಸೂಚಕ ಸಪ್ತದ ಹಲವು ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಇವೆ (ಪು. ೧೩೨-೧೩೭). ಆಪ : ರಸ ಪೂಜೆ ಎಂದರೆ ಆಪಸ್ವರೂಪೀ ಆದಿಮಾತೆ (ಅದಿತಿ) ಪೂಜೆ, ಅಲ್ಲದೆ ಆಪ ಮತ್ತು ಸರ್ಪ ಇವೆರಡರೊಳಗಿನ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಮಾರ್ಶಲ್ ಅರಿಯದೆ ಇಲ್ಲ; (p 75. No. 2). ವ್ಹೊಗೆಲ್ ಬರೆದ ನಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಗ್ರಂಥದ ನಿರ್ದೇಶವಿದೆ. ನಾಗನು ನೀರು ಎರಚುತ್ತಾನೆ; ನೀರು ನಾಗನಿಗೆ ಜನ್ಮಕೊಡು ತ್ತದೆ, ಎಂಬ ವಿಚಾರ ವ್ಹೊಗೆಲ್ ಹಲವೆಡೆಗೆ ಹೇಳಿದ್ದುಂಟು, ನಾರ=ನೀರು, ನಾರಾಯಣ=ಸರ್ಪ ಇದನ್ನೂ ಅವನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಮಟ್ಟದ ಅರ್ಥವು ಅಗ್ರಾಹ್ಯವಿರುವವರಿಗೆ, **ಸಲಿಲರೂಪೀ ಅದಿತಿ=**

ಸರ್ಪಸ್ವರೂಪಳೂ ಆಗುತ್ತಾಳೆ, ಎಂಬುದು ಕಾಣಲು ಅಶಕ್ಯ. ಆದರೆ ವಿಶೇಷ ಆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯದೆಯೂ ವ್ಹ್ಯಾಗೆಲ್ ಅದಿತಿ ಮತ್ತು ನಾಗಗಳ ತಾಯಿ ಕದ್ರು ಒಂದೇ ಇರುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ! 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ **ಸೂರ್ಯೋವಾ'** **'ಗೌ'** ಮತ್ತು **ಪೃಶ್ನಿ** (=ಅದಿತಿ) ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೇಲು ಮೇಲಿನ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಈ ಅರ್ಥದಿಂದ ಯಾವ ದೈವತದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವಿದೆಯೊ ಆ **ಸರ್ಪ=ಸೂರ್ಯ** ಈ ದೈವತದ ಆಕೃತಿ, ಇವೆರಡ ರೊಳಗಿನ ಅಂತಃಸಂಗತಿಃ (self-consistency) ಏನೂ ಇದು ತಿಳಿಯು ದಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿ ಸದೆ ಬೇರೆ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ. ಗೌ ಮತ್ತು ಪೃಶ್ನಿ, ಎರಡು ಸಂಕೇತಗಳಿದ್ದರೂ ಅವು ಮೂಲತಃ ಸಮಾನಾರ್ಥಿಯೆ ಇವೆ. 'ಪೃಶ್ನಿಮಾತರಃ' ಮರುತರನ್ನು 'ಗೋ ಮಾತರಃ', 'ಸಿಂಧು ಮಾತರಃ' ಎಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾಗಿದೆ. **'ಗೋ'** ವನ್ನು **'ಅಮೃತಸ್ಯ ನಾಭಿ'** (O) ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಈ ಆಕೃತಿಯು ಸೂರ್ಯನ ಸೂಚಕವಾಗುತ್ತದೆ. 'O' ಇದು ಸರ್ಪದ ಹೆಡೆಯ ಆಕೃತಿಯೂ ಸರಿ! ನಾಗ: ಸರ್ಪ ಭೋಗಿ ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮವು, ಅದರ ಭೋಗ=ಹೆಡೆ (O)ಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಬಂದಿದೆ. ಭೋಗ (ಭೋಗ್ಯ) ಉಳ್ಳದ್ದು ಭೋಗಿ. ಅಸಂಭಾವಿ. ಭೋಗ-ಭೋಗ್ಯ ಇಂಥ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ವೇದದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥ ನಿರ್ದೇಶ **ಉಂಟು** (ಛಾಂ. ೮-೯-೧, ೨-೮, ೧೧, ೧, ೨, ಬೃ. ೧-೩, ೨-೬). ಆದ ಕಾರಣ ನಾಗ-ಸರ್ಪವನ್ನು **ಉಭಯಲಿಂಗಿಯಾಗಿಯೇ** ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದು ಹೆಚ್ಚು. ಆದರೂ 'ಶಾರದಾ : ಭುಜಂಗ' (ಸ್ತೋತ್ರ) ಇಂತಹ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ರೂಪವು ಸ್ಪಷ್ಟವೆ ಇರುತ್ತದೆ.

ಋ. ವೇದದ ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞಿಯನ್ನು **'ಸೂರ್ಯಾ'** ಎನ್ನುವಲ್ಲಿಯೆ ಔಚಿತ್ಯವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ **'ಸೂರ್ಯಃ'** ಎಂಬ ಪುಲ್ಲಿಂಗೀ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ! ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೂ ಉಂಟು: ಈ **'ಸೂರ್ಯ' ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನೇ ಸೋಮ** (ನಾಮಾಂತರದ ಚಂದ್ರನ) **ಪತ್ನಿಯನ್ನಾಗಿಸಿರುವ** ಸೂಕ್ತವೊಂದಿದೆ! (X. ೮೫). ಆದಕಾರಣ, ಇಲ್ಲೂ (X. ೧೮೯) **'ಸೂರ್ಯಾ'** ಎಂಬ ಪ್ರತಿಮೆ ಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೆ, ಈ **(ಸೂರ್ಯರೂಪ) ಸರ್ಪವು, 'ಚಂದ್ರ'**

ಅಥವಾ 'ರಾಹು' ಎಂಬ ಗಂಟ್ಟು ರಟ್ಟಾಗದೆ ಇರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ! ಹೀಗಾದಲ್ಲಿ ಈ **'ಏಕಂ': ಸಂತಂ' 'ಅಪಾಂಗರ್ಭಂ ಬೃಹಂತಂ ವಾಯಸಂ'** ಸ್ವರೂಪೀ (**'ಶನಿ'** = Cronus = Saturnalia) **ಅರಿಷ್ಟ**-ನೇಮಿ (= ಚಂದ್ರ;) ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯ ಶಕ್ತಿಯಾರುವುದೆಂಬುದು (ಪು. ೫೪೦) ಲೋಕಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ, ಜನದಲ್ಲಿ ಈ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವ ಭೀತಿಯಿದೆ! ಆದುದರಿಂದ 'ನ ಬುದ್ಧಿ ಭೇದಂ ಜನಯೇತ್ ಅಜ್ಞಾನಾಂ' ಎಂಬ ದೂರ ಧೋರಣದ ಲೋಕಹಿತೈಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಪುಲ್ಲಿಂಗಿ ರೂಪವಾಗಿದ್ದರೂ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗೀ ಅರ್ಥ ದ್ಯೋತಕ 'ಸೂರ್ಯ' ಪದವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ, ಇದನ್ನು ಜನ ನಂಬುವಂತೆ 'ಪವಾಡ' ಕೃತ್ಯ, ಇಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವೇ ಆಯ್ತು! **'ಅಸ್ಯ ವಾಮ(ನ)ಸ್ಯ'** ಮುಂಡಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ **'ಕೃಷ್ಣಂ ನಿರಯಣಂ'** = 'ರಾತ್ರಿರಾದಿತ್ಯಸ್ಯ (nocturnal) ಆದಿತ್ಯ ರೂಪ ಸೂರ್ಯನ (O) ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೆ ಆಪದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಸುಪರ್ಣದ ಹೆಸರೂ ಬಂದಿದೆ! (I. ೧೬೪, ೪೭). ಇದೇ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಗೆ (೫೨), ದಿವ್ಯ ವಾಯಸ = ಸುಪರ್ಣವಾಗಿದೆ! 'ಸಮುದ್ರ'ದಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕಿರುವ 'ಏಕಃ ಸುಪರ್ಣ'ದ **ರಮಣೀ**ಯ ವರ್ಣನೆ, **'ಏಕಂ ಸಂತ'** ಮಹಿಮೆಯ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲೆ ಇದೆ (X. ೧೧೪. ೪.).

ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಪೂಜಾರತ ನಾಗ-ಸರ್ಪ ಸೂಚಕ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಕೆಳಭಾಗದ ಲಿಪಿ ಓದಲು ಆಗಿಲ್ಲ. ಸರ್ಪವು ಸಂತ ರೂಪತಾಳುವ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು, ವ್ಹೊಗೆಲ್ ತನ್ನ ಇಡೀ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಸಾರ, ಎಂಬಂತೆ ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಸರ್ಪವು ಗೋ-ತಮ = ಗೌತಮ ರೂಪ ಧರಿಸುವುದು, ಭಾರತದಂತೆ ಇಜಿಪ್ತಿನ ಹ್ಯಾಥೋರ ಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದಲೂ ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಡಬಲದಲ್ಲಿ ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿರುವ ನಾಗಗಳ ಬಳಿಯ ಪೂಜಾರತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರತಿಮೆ ಸಂತ-ಮಹಾಂತರೂಪ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಶಕ್ತಿಯೆ ಇರಬೇಕು; ಗದ್ದುಗೆಯ ಈ ದೈವತ. **ಪೀಠಾರೋಹಣ**-ಮಾಡಿರುವ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯು, ಆದಿನಾಗ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ವರ್ಣನೆಯ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಆದಿಪುರುಷ : ಮಿಡಿನಾಗ (uraeus viper) ಉತ್-ಜ್ವಲ **ಮಾಳದ ಮೇಲೆ** (flaming hill) ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ; ಈ ಮಾಳ : ಪರ್ವತ ಆದೆ ತಾನೆ ಮುನ್ನೀರೊಳಗಿಂದ (primeval ocean) ಹೊರಬಂದಿರುತ್ತದೆ. **ವೇದದಲ್ಲಿ** ರುದ್ರನು ಗಿರಿಶನು. ವಿಷ್ಣುವು ಗಿರಿಷ್ಠನು! ಇವೆರಡೂ ದೈವತಗಳ ಮೂಲದಲ್ಲಿ **ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ** (ಸಮವರ್ತತ **ಅಗ್ರೇ**) **ದೈವತವಿದೆ.** ಇದನ್ನು '**ಕ(ಂ)**' ಎಂದರೇ ಲೇಸು. ಈ '**ಕ(ಂ)**' ಸಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲೂ ಇದೆ! ರುದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಅವರವರ ಸಂಪ್ರದಾಯವು **ಆದಿ** ಪುರುಷ ಎಂದೇ ಬಗೆಯುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ನಾಗಭೂಷಣನಾದರೆ, ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ನಾಗಶಯನನು. ಇಬ್ಬರೂ ಗಂ(< **ಕಂ**)ಗಾ : ಸಲಿಲದೇವಿಯೊಡನೆ ಅವಿಗಲಿತ ಸಂಬಂಧವಿರುವವರು, ಈ **ಕಂ** (ಉಭಯಲಿಂಗೀ) ದೈವತ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ **'ಹಿಮವಂತ'** (=ಹಿಮ**ವತ್**) ಪರ್ವತದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ! ಈ ಸೂಕ್ತವು (X ೧೨೧) ಇಡಿಯಾಗಿ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅರ್ಥವನ್ನುಳ್ಳದಾಗಿದೆ, ಆದಕಾರಣ, ಇಲ್ಲಿಯ 'ಹಿಮವಂತ'ದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಭೌತಪರ್ವತವಲ್ಲ; ಇದು ಆಪ : ರಸ ಸ್ತೋತ್ರದ ಮೂಲ ಗಣ್ಣು (< ಕಣ್ಣು) ಎಂಬ ಅರ್ಥದ '**ಪರ್ವ**'–ತ: ಸರಸ ಕಾಂಡ–ದಂಡ, ಎಂಬರ್ಥ ಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. (ಪು. ೪೧೯, ೩೬೨, ೩೪೪) **ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಉಮಾ** (ಕೆಲ ತಜ್ಞರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 'ಅಮ್ಮಾ' ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸಾಧಿತ) ದೇವಿಯನ್ನು '**ಹೈಮವತೀ**' ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ. ಈ ದೇವಿ 'ಆರ್ದ್ರಾ' : ರಸವತಿ:ಸರಸ್ವತಿ ರಸ–(ಜ್ಞಾನದಾತಾರಳು) ಎಂಬ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥವೇ ಇರುವುದನ್ನು ಸಂದೇಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಈ ದೇವಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ '**ತತ್ ವನಂ**' : ತೀರ್ಥದ ಅನು–ಸ್ಥಾನ : **ಉಪ**ಆಸನ ಹೇಳಿದ್ದಾಳೆ.

ಗ್ರೀಸಿನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅಪ : ರಸತತ್ತ್ವದ ದೇವಿಯರನ್ನು ಗುಡ್ಡದ ಅಮ್ಮನವರಾಗಿ ಬಗೆಯಲಾಗಿತ್ತು. (ಪು. ೩೯೫–೬ ಮುಂ.) ಭಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಳ : ಗುಡ್ಡ : ಪರ್ವತದೇವಿಯರು ಉಂಟು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಉಭಯಲಿಂಗೀ ಸಂಕೇತ ಸರಿಹೊಂದದ್ದರಿಂದ 'ಪರ್ವತ' ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಿಯಾಗಲು 'ಪರ್ವತಿ' ಆಗಲೇಬೇಕು. ಜಲಪೂಜಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೂಲಭೂತ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದಂತೆ, ಈ **ಏಕಂಸತ್** ದೈವತವು **ಉಭಯಲಿಂಗಿ–ಏಕಕಾಲಕ್ಕೇ** ! (*unity in* duality *ie diversity*) ಋ. ವೇದದ 'ಆಪಾಂನಪ್ತೃ' ಈ

ಪ್ರತಿಮೆ ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. ಈ ನಪ್ತೃ=ನಾಗನು ಹೊರಗೆ ಅವತರಿಸುವಾಗ ತನ್ನ ಆಪ=ಪುರವನ್ನು ಮಾಳ-ಪರ್ವತವಾಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ (ಇಸಿಸ ಪುತ್ರ) **ಹೊರಸ್-ರಾಜನ ಅಧಿ-ಸ್ಥಾನ=ಪಟ್ಟ=ಪೀಠವೇ ಇಸಿಸ್** ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. (ಅಥೆಂಸ್ P. 37 Isis ; 'the throne'). ಇಜಿಪ್ತಿನಿಂದ ಭಾರತದವರೆಗೂ ಇದ್ದ 'ಆದಿಪುರುಷ' ನ ಅಧಿಷ್ಠಾನ=**ಪಟ್ಟು ಕೊಂಡಿರುವ** ಎಡೆ=ಪಟ್ಟ, ಇದು 'ಸ್ತ್ರೀ' ಶಕ್ತಿಯ ಸಾಂಕೇತಿ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದ್ದುದು ಈ ಗರ್ಭಿತ್ವಾರ್ಥಗಳ=ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೊರಪಡುತ್ತಿದೆ. ಆಸ-ನ 'ವಜ್ರ', 'ಪದ್ಮ' ಎಂಬೀಬಗೆಯ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಸೂಚಿಸಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಬರುವಳಿ ಅದೆಷ್ಟು ಪುರಾತನವಿದೆ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೭

ವಿದೇಹೀ ಜನಿತ್ರೀ

ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪಾತ್ರದ (ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೦೦೦ ವರುಷ, ಪಾಲಿಸ್ತ್ಯೈನದತ್ತ ದೊರೆತದ್ದು) ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಂಪರೆ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. (ಪು. ೧೯೭). ಪುರುಷ: ಸಮಾನ ('ಏಕ') ಅಕ್ಷ, ಶೀರ್ಷ, ಪಾದ ಉಳ್ಳವ; ಅಜ-ಏಕಪಾತ್ ಇಂತಹ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯ ಜೊತೆಗೆ, ನೌಕೆ, ತಾರಿಣೀ=ತಾರಾ:ಭಗವತೀ; ಅರ್ಣವ, ಸರ ಇಂತಹ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಂಗದಿಂದ ಇಡೀ ಶರೀರವನ್ನು, ಅಥವಾ ಶರೀರವನ್ನೂ ಅಂಗವನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿ ರೂಢಿಸಿರುವ ಪಡೆನುಡಿಗಳು ಉಂಟೇ ಉಂಟು: ಅಂಗನಾ: ವೈವಾಹಿಕ 'ಶರೀರ ಸಂಬಂಧ' ಮುಂ. ವಿಶಿಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಸೂಚಕ ಮುಖವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸದೆ ಉಳಿದ ಅಂಗಪ್ರತಿಮೆಗಳಿದ್ದು ಮುಖವಿಲ್ಲದ ನಗ್ನ ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಪಾಲಿಸ್ತೈನ ಭಾಗದ ಪುರಾತನ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಇವು ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಮುಖವು ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬೇಕೆಂಬ ಒಂದು ಊಹೆ ಇದೆ. ಆದರೆ ಏಕಂ : ಸತ್ ತತ್ತ್ವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಂಗ ಅರ್ಥವಿಹೀನ.

ಚಮಸೋಪಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, 'ಕುಮಾರೀ'ದೇವಿಯು ಪಾತ್ರವಾದ "ಕನ್ಯಾ ಏನಾನ್ ನರಾನ್ **ಅನ್ಯೈಃ ನಾಮಭಿಃ** ಸ್ಪರತ್ (ಪ್ರೀಣಯತಿ)" ಎಂಬ ಈ ಪುರಾತನ ನಡೆವಳಿ ವಿಚಾರಾರ್ಹವಿದೆ (I. ೧೬೧.೫.) 'ಸಲೀಲೇ ಏಕಃದ್ರಷ್ಟಾ‌ದ್ವ ಅದ್ವೈತೀ ಭವತಿ' (ಬೃ. ೪. ೩.೨), ಅಥವಾ 'ಸಲೀಲೇ ಸಂನಿವಿಷ್ಟಃ ಏಕಃ ಹಂಸಃ' ಭೂಮಿಕೆಯ ಅನುಭಾವದಲ್ಲಿ 'ಅತ್ರ ಪಿತಾ ಅಪಿತಾಭವತಿ...ಚಾಂಡಾಲಃ ಅಚಾಂಡಾಲಃ' 'ಏಷಃ ಅಸ್ಯ ಪರಮ ಆನಂದಃ... ಪರಮಾಗತಿ! ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಸೇತುಃ ವಿಧರಣ' ಸಂಸ್ಕಾರವು ಹಿಂದುಮುಂದಿನ ಸಂದರ್ಭದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳೊ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ಆಮರಣ ಕುಮಾರೀ ವ್ರತಧರಿಸುವ ಕನ್ಯೆಗೆ, 'Vestal Fire' (ಗೌತಮಾಗ್ನಿಯು) ಪಾವಿತ್ರ ರಕ್ಷಣದ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನೀವ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥೀಯ ಸಂಸ್ಕಾರವೂ ಒಂದು ಉಂಟು. ಏನೆಲ್ಲ ವಿರಕ್ತ ಪಂಥೀಯ ಆಮರಣ ಕುಮಾರೀ, ಕುಮಾರವ್ರತಧಾರಣೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ತೌಲನಿಕ–ವ್ಯಾಸಂಗವು, ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮದ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಗಳ ಇತಿಹಾಸ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರಲು ಮೌಲಿಕ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಲಿದೆ.

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೮

'ಸರ್ಪ' ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜೀವನದ ಶತ್ರು

(ಪುರಾತನ ಇಜಿಪ್ತಿನ ಒಂದು ಕಥೆ)

ಕ(೦) (: ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ) ದೈವತ : 'ಯಸ್ಯ ಛಾಯಾ ಅಮೃತಂ ಯಸ್ಯ ಮೃತ್ಯುಃ' ಎಂಬ ಮಹಿಮೆಯ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿರುವ ಈ ಶಕ್ತಿಯ ಪೂಜೆ ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲೂ ಇತ್ತು. '**ಸಪ್ತ ಗೋ (ಮಾತರಃ)**: ಹ್ಯಾಥೋರ ವಿಧಿಲಿಖಿತದ ದೇವಿ, ಹುಟ್ಟುವ ಶಿಶುಗಳ ಹಣೆಬರಹ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ನರರನ್ನು ಬೆಂಬತ್ತಿರುವ **ಕ** (ರ್ಮ)ದ ಬಗೆಗಿನ ನಂಬುಗೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಕಥೆಯ ಒಂದು ಮಾದರಿ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಅಪಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಈಡಾಗುವನೆಂದು ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದ ತನ್ನ ಗಂಡನ ಜೀವ ಹೀರುವ ಒಂದು ಸರ್ಪವಿರುವುದಾಗಿ, ಪತ್ನಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಆದಕಾರಣ ಅವಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಪತಿಯ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಳಾಗಿದ್ದಳು. ಗಂಡ ನಿದ್ದೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ಸರ್ಪ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಂತು. ಅಲ್ಲಿಯೆ ಇದ್ದ ಪತ್ನಿ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಲ್ಲುವ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಿದಳು. ಹಾಲು, ಜೇನು, ಮದ್ಯ

ಕಂಡಿವಂತೆ ರಮಿಸಿದಳು. ಆ ಸಂಧಿ ಸಾಧಿಸಿ ಅದನ್ನು ಕೊಂದಳು...ಈ ಕಥೆಯ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಅಪೂರ್ಣ ದೊರೆತಿದೆ. ಸರ್ಪವು ಸತ್ತರೂ ಮೊಸಳೆಯಿಂದ ಆತನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಗಂಡಾಂತರವಿತ್ತು....ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಕಥೆ ನಿಂತಿದೆ.

ಕರ್ಮ=ವಿಧಿಲಿಖಿತದ ಬಗೆಗಿನ ನಂಬುಗೆಯು ಈ ರೀತಿ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲೂ ಉಂಟು. ಮಿಡಿನಾಗ ಆದಿಪುರುಷ (:ಹೊರಸ್) ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ಪವನ್ನು ದಂಷ್ಟಶಕ್ತಿ, ಎಂದು ಬಗೆವ ವಾಡಿಕೆಯೂ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದದ್ದು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ಸರ್ಪ ಕೊಲ್ಲುವುದನ್ನು ಪಾತಕವೆಂದು ಬಗೆದುದೂ ಕಾಣು ವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸಾತತ್ವದ ಪ್ರಚಾರವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲೇ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ! ವೃತ್ರ: **ಅಹಿಯನ್ನು ಕೊಂದ 'ಬ್ರಹ್ಮ-ಹತ್ಯಾ' ಮಹಾಪಾತಕಿ ಇಂದ್ರನು** ಎಂದು **ಗರ್ಭಸ್ಥ** ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನಿ ವಾಮದೇವನು ಸಾರಿದ್ದು, (ಇಂದ್ರನೇ ಪ್ರಧಾನ ದೈವತ ಎಂಬ) ಈ ಸಂಹಿತೆ ಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಂಟು! 'ನಾಗನನ್ನು ಕೊಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕೊಂದ ಪಾಪ' ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ ಇಂದಿಗೂ ಇದೆ! ಹಾವು ಕೊಲ್ಲಲಾಗದೆಂಬ ವ್ರತಿಗಳು ಭಾರತ ದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಇದ್ದಾರೆ.

ಸರ್ಪದ ಬಗೆಗಿನ ನಂಬುಗೆಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯು ಮಾನವ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉದ್ಗಮ-ವಿಕಾಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉದ್ಬೋಧಕವಾಗಲಿದೆ, ‹ದೇವ ಜನ' ‹ದೈವ್ಯಂಜನ' ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಿಂದ ವೇದದಲ್ಲಿ ಸರ್ಪಗಳ ನಿರ್ದೇಶವಿದೆ. ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ‹ಸರ್ಪ-ದೇವ ಜನ ವಿದ್ಯೆ'ಯ ಉಲ್ಲೇಖದಲ್ಲಿ ಈ ಗುಹ್ಯ ಸಂಕೇ ತವು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ‹ದೇವಜನ ವಿದ್ಯಾಪಾರಂಗತ' ಸಪ್ತ ಋಷಿಗಳು, ಪುತ್ರಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅವರ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಕರುಣಿಸುವ ವರ್ಗದವರು, ಈ ಸಂಪ್ರ ದಾಯ ಇಜಿಪ್ತ, ಯುರೋಪಗಳಲ್ಲೂ ಇತ್ತು (ಪು. ೫೯೧-೨), ಅಶ್ವತ್ಥ : ನಾರಾಯಣ (:ಸರ್ಪ) ಉಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ, ಸಂತಾನದಾಯಕ ದಿವ್ಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ವಿದೆ ಎಂಬ ನಂಬುಗೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ವಿಖ್ಯಾತ ಅಲೆಕ್ಝಾಂಡರನು ತಾನು ದೇವರ ಅವತಾರ-ದೇವಪುರುಷ ಎಂದು ನೆರೆನಂಬಿದ್ದಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈತನ ತಾಯಿಯು ಮೆಚ್ಚಿ, ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಒಂದು ದೇವತಾಸ್ವರೂಪ ಸರ್ಪವಿತ್ತು. ಇವಳು ಅಲೆಕ್ಝಾಂಡರ ನಿಗೆ ನೀನು 'ದೇವ-ಪುತ್ರನು', ನಿನ್ನ ತಂದೆ ಫಿಲಿಪ್‌ನಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿರಬೇಕು,

The pet snake that shered her bed incarnated a god, and she may have given the young Alexander the idea that his father was the god, not Philip. (Ancient Civilizations, by Carlton H. Hayes & James H. Hanscom, 1968, p. 321 the Macmillon Co. N. Y).

ಶೇಷ: ನಾಗನ ಅವತಾರ ಎಂಬ ಮಹಾಪುರುಷರ ಕಥೆಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹಲವು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಂದು ಕಥೆ, ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವ ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಆಳವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಲು ಉಪಯುಕ್ತವಿದೆ. ಒಬ್ಬ ಅರಸನು 'ಗಾಡಿ ಕಾತಿಯರಂ ಕಾಡಲ್' ಎಂದು ಕಾಮಕೇಳಿಯ ಜಲಕ್ರಿಡೆಯ ಕೊಳದಲ್ಲಿ 'ಒಳ್ಳೆಗಳಂ' ಸಾಕಿದ್ದನಂತೆ! (ಈ ಕಥೆಯ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಸೆಳೆದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಶ್ರೀ ವರದರಾಜ ಹುಯಿಲಗೋಳರಿಗಿದೆ.)

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೯

ಜೀವನ ನೌಕಾಚಾಲಕ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿ

(ಇಜಿಪ್ತಿನ ಒಂದು ಪುರಾತನ ಪ್ರತಿಮೆ)

ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಅದಿತಿ' ಆದಿಮಾತೆ (: ಪ್ರಕೃತಿ) ದೇವಿಯನ್ನು ನೌಕೆಯ ರೂಪಕದಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿದ ಒಂದು ಸುಂದರ ಋಚೆಯಿದೆ (X. ೬೩. ೧೦). ಈ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಅದಿತಿಯು ಕೇವಲ ಅ-ಮೃತ ಸ್ವರೂಪದ ನಿರ್ದೇಶವು ಮಾತ್ರ ಉಂಟು ! ಆದರೆ ಈ ಮಹಾದೇವಿ ಮೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪಳೂ ಆಗಿದ್ದಾಳೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ತೀರ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವ್ಯಂಗ್ಯ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ, ದೂರದಲ್ಲಿ ! (X. ೭೨-೮-೯).

ಇಜಿಪ್ತಿನ (ಮೇಲಣ) ಪ್ರತಿಮೆ, ಋ. ವೇದದ ಅದಿತಿರೂಪ ನೌಕೆಯ ನೆನಪನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ಈ ನೌಕೆಯ ಅಧಿದೇವತೆಯ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಕಿರೀಟವು ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ. ಹ್ಯಾಥೋರ ಗೋವು

ಈ ಕಿರೀಟ ದಾರೀ ಪ್ರತಿಮೆ. 'ತ್ರಿಪರ್ಣ' ಸಂಕೇತದಂತೆ ಈ ಕಿರೀಟವೂ ಇಜಿಪ್ತಿನ ಪುರಾತನರ ಶ್ರದ್ಧಾಸ್ಥಾನವಾದ ಅಗಮ್ಯ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ಪವು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. **ಈ ಸರ್ಪವು ಆಲಿಂಗಿಸಿರುವ ಆಕೃತಿಯನ್ನು 'ರಾ'** ದೈವತದ (ಸೂರ್ಯ ?) **ಕಣ್ಣು** ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ 'ಕಣ್ಣಿನ' ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾಗಿಬೆ, ಎಂದು ಬಗೆವವರೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಕಣ್ಣು ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯ (Ra) ಎರಡನ್ನೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬಗೆವವರೂ ಉಂಟು, ಈ **'ಕಣ್ಣು'** ಕೆಲ ಸಮಯ ಹ್ಯಾಥೋರ=ಗೊವು, ಆಗಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಸೂರ್ಯನ ಕಣ್ಣು ಆಗುವ ಇಜಿಪ್ತಿನ (ಹ್ಯಾಥೋರ) ಗೊವು, ೫೦. ವೇದದ 'ಅಯಂ **ಗೌಃ ಪೃಶ್ನಿಃ**' (= ಅದಿತಿಃ) ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ' ರೂಪಧಾರಿಯಾದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಉಪಕಾರಕವಾಗುತ್ತಿದೆ. ೫೧. ವೇದದ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪರಿಭಾಷೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ **ಉಪ** ಯುಕ್ತವಾದ ಈ ಭಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷ ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೆ ನೋಡಿ : (ಅಂಥೆಸ್).

"...the great cow in the water" (ಅಂತರಿಕ್ಷ); The idea of the heavenly cow appears to have survived in her name a '*Gold*' *the* '*golden one*'.... (in the third millenimm). She was identified with Hathor. (ಹಾಥೋರ ಅರ್ಥ ಹೊರಸ ಇಜಿಪ್ತಿನ ರಾಜ **ಕುಮಾರ**ನು ಇರುವ ಮನೆ)" ಈ ಗೋವು, 'ಪರ್ವತದಲ್ಲಿದ್ದು ಮೃತಾತ್ಮ ಗಳನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ' ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯೂ ಉಂಟು. ಭಾರತೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ, ಮೃತಾತ್ಮರು ವೈತರಣೀ ನದಿಯನ್ನು ಗೋವಿನ ಬಾಲ ಹಿಡಿದು ಪಾರಾಗಬಲ್ಲರು ಎಂಬ ನಂಬುಗೆಯಿದೆ. (ಮೃತಾತ್ಮರ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಗೋದಾನ ಮಾಡಿದರೆ, ಅದು ಮೃತಾತ್ಮರ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಕಾರಣ ವಾಗುತ್ತದೆ, ಎಂಬ ಈ ಭಾಗವು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರು ಹೇಳುವ 'ಬ್ರ್ಯಾಹ್ಮ್ಯಾನಿಝಂ'ದ ಕೈವಾಡ, ಎನ್ನಬಹುದು). ಈ ಪಿತೃಲೋಕ, ಗೋವು ಇದು ಚಂದ್ರ(ಲೋಕ) ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ !

'ಸಪ್ತ' ಮಾತೃರೂಪ ಗೌ, ಇದು ಜಲಸ್ವರೂಪಿಯೂ ಇದೆಯೆಂದು ಇಜಿಪ್ತಿನ ಪುರಾತನ ಲಿಪಿಯನ್ನೋದಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದದ **ಸಪ್ತ**

(ಸಿಂಧವಃ) ಮಾತರಃ, ಇದರೊಂದಿಗೆ **ಸಪ್ತ** ಸ್ವಸಾ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಸಪ್ತ' ಸಂಕೇತವು (seven) ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲೂ ಇದೆ! ಗ್ರೀಸಿನ ಥ್ಯಾಲೆಸ್ ಪ್ರಭೃತಿ **ಏಕಂ : ಸತ್** ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಶಾಖೆಗಳ ಋಷಿಗಳು (Sages) **'ಸಪ್ತ'**ರೇ ಇದ್ದುದು ಏಕೆ ? ಋ. ವೇದದ ಗೌ (: ಪೃಶ್ನಿ = ಅದಿತಿ) 'ಸೂರ್ಯ'ರೂಪಳಂ ಎಂದು ಇರುವಾಗ, ಇಜಿಪ್ತಿನ ಗೌ, ಸೂರ್ಯನ 'ಕಣ್ಣು' ಮಾತ್ರ (ಸೂರ್ಯನಲ್ಲ) ಎಂದು ಅಂಥೆಸ್ ಹೇಳುವಲ್ಲಿ, ಅವರು ಸಂಭ್ರಮಿತರಾಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. ಇಜಿಪ್ತಿನ 'ಚಕ್ರವರ್ತಿ'ತ್ವದ–ಸಮ್ರಾಟ್‌ಶಕ್ತಿಯು ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಕಣ್ಣು (O) ಇದ್ದು, ಅದನ್ನು ಸರ್ಪವು ಆಲಿಂಗಿಸಿ–ಆವರಿಸಿ ಕುಳಿತಿದೆ, ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಆಕೃತಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ಈ 'ಕಣ್ಣು' ಸೂರ್ಯ ಆ–ಕೃತಿಯು ಪ್ರತಿರೂಪ ಎಂಬ ಮತಕ್ಕೇ ಋ. ವೇದದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದಲೂ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಮತ್ತು ಈ ಕಣ್ಣು = ಗೋವು ಮೂಲತಃ 'ರಾ' (: ಸೂರ್ಯ) ರೂಪ ವಲ್ಲ; ಈ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡದ್ದು ಚಂದ್ರಬಿಂಬ. ಮೃತಾತ್ಮರನ್ನು ಪಿತೃಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವ ಗೋವು ಚಂದ್ರ; ಚಂದ್ರನೇ ಪಿತೃಲೋಕ ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆ. 'ಹೋರಸನ–ಮನೆ' ಎಂಬ ಗೋವು ಚಂದ್ರನೇ; ಚಂದ್ರಬಿಂಬದೊಳಗಿನ ಕಪ್ಪು ಭಾಗವನ್ನು ಪುರುಷ, ಅಗ್ನಿ, ಶಶ, ಮೃಗ ಇತ್ಯಾದಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಗೆವ ಈ ಪುರಾತನವಾಡಿಕೆ, ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟು. (ಪು. ೫೫೮). ನಿಜವಾಗಿ 'ಏಕವೀರಾ'ದೇವಿ ಎಂದರೆ ಚಂದ್ರಾ; ಏಕೈಕವೀರನೆಂದರೆ ಚಂದ್ರಸ್ಥ 'ಪುರುಷ' ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ. ಇವನೆ ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೋರಸ; (ಸೆಟ್‌ನು ಸಹ), ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು/ರುದ್ರ ಮು. ಆದರೆ ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಎದುರಾದಾಗ ಚಂದ್ರನ ಬದಲು ಆ ಕಣ್ಣು ಸೂರ್ಯ ಸಂಕೇತ ಆಗುತ್ತದೆ. (ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ಕಣ್ಣಮ್ಮ ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೧ ನೋಡಿ).

ಗೋವು (: ಕಣ್ಣು) ಭವಸಾಗರದಿಂದ ಆಚೆಯ ತೀರಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವ ತೀರ್ಥ-ಕ ಸ್ವರೂಪದ ಪ್ರತಿಮೆ, ಇದೇ ನೌಕೆ; ಸೇತುವೂ ಸರಿ. 'ಗೌ' ಅದಿತಿಯನ್ನು ನೌಕೆಯಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಮಾಡಿರುವ ವರ್ಣನೆ ಹೃದ್ಯವಿದೆ :

ಸುತ್ರಾಮಾಣಂ (ಸುಷ್ಟು ತ್ರಾಯಂತೀಂ), ಪೃಥಿವೀಂ (ವಿಸ್ತೃತಾಂ) ಅನೇಹಸಾಂ (ಪಾಪ ರಹಿತಾಂ), ಸುಶರ್ಮಾಣಂ (ಶೋಭನ ಸು– ಖಯುಕ್ತಾಂ), **ಅದಿತಿಂ**, ಸುಪ್ರಣೀತಿಂ (ಸು ಪ್ರ–ನೇತ್ರೀಂ) ದೈವೀಂ, ಸ್ವರಿತ್ರಾಂ (ಹುಟ್ಟು

ಕಡಿಯುವವಳೂ), ಅನಾಗಸಂ (ಪಾಪರಹಿತಾಂ), ಅಸ್ರವಂತೀಂ (ಅ ನಶ್ವರೀಂ: ಒಡಕು ಇಲ್ಲದವಳು) **ನಾವಂ ದ್ಯಾಂ** (ದ್ಯೌರೂಪನೌಕೆಯನ್ನು), **ಸ್ವಸ್ತಯೇ ಆರುಹೇಮ.** "ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಕ್ಕಾಗಿ (ಸು ಅಸ್ತಯೇ) ಈ ನೌಕೆಯ ಆರೋಹಣ ಮಾಡೋಣ" ಎಂಬ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಏರುವ ಈ ನೌಕೆ, ನಮ್ಮನ್ನು **ವಿನಾಶದ ಕಡೆಗೇ ಒಯ್ಯುತ್ತದೆ**, ಎಂದು ಹೇಳುವುದೂ, (ಇಂತಹ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯಿಂದ) ಅಂದಿನ ಆಪ: ರಸೋಪಾಸಕ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರ ಉದ್ದೇಶವಿರಬೇಕು. ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ 'ಸೂರ್ಯಾಕ್ಷ ಸರ್ಪ'ದ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ ಈ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥವುಂಟು. ಋ. ವೇದದ ಮೇಲಣ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅಮಂಗಲ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಇಂಬಿಲ್ಲ, ಎಂದರೂ 'ಸ್ವರಿತ್ರಾಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗೌಣಾರ್ಥ ಸೂಚಕತೆ, ಪಾಠಾಂತರದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ 'ಅಲ್ಪ ರಕ್ಷಣಶೀಲ–' ಈ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟು !

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೦

ಅಮ್ಮ : (> ಅಂಬೆ,-ಅಂಬಕಿ) ಲೋಕಮಾತೆ : ವಿಶ್ವಜನನಿ

(ಕುಮಾರ : ಹೋರಸ್‌ನಿಗೆ ಊಡುತ್ತಿರುವ ನಲ್ದಾಯಿ ಇಜಿಪ್ತಿನ ಪ್ರತಿಮೆ)

ಇಜಿಪ್ತಿನ ಇಸಿಸ್, **'ಆದಿಮಾತೆ'**, ಎಂದು ಯುರೋಪೀಯ ದಿವ್ಯಾ-ಧ್ಯಾತ್ಮದ ಪರಂಪರೆ ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. 'ಹ್ಯಾಥೋರ' ಗೋವಿನ 'ಒಡಲು' (ಇವಳ ಕುಮಾರ) ಹೋರಸನ ಮನೆ, ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಶಿಶುಸಹಿತಳಾದ ಈ ಏಕ ವೀರಾದೇವಿ, ಆದಿ ಮಾತೆಯೆ ಇರುವುದನ್ನು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರುವ ಈ ಹ್ಯಾಥೋರ ಗೋವಿನ ಪ್ರತಿಮೆ, ಮೌಲಿಕ ಮಹತ್ತ್ವದ್ದು. ಹೋರಸ್ : ಕುಮಾರ, ಇವಳ 'ವೃಷಭ' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವು, 'ಅದಿತೇಃ ದಕ್ಷಃ ಅಜಾಯತ' ಎಂಬ ಋಗ್ವಚನಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನಾರ್ಥದ್ದಲ್ಲ.

ಹೋರಸ್ : ಕುಮಾರನಿಗೆ ಮೊಲೆಯೂಡುತ್ತಿರುವ ಇಸಿಸಳ ಈ ಮೂರ್ತಿ ಬಹಳ ಪ್ರಾಚೀನವಲ್ಲ (ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೫೦೦–೨೦೦). ಆದರೆ, ಇಜಿಪ್ತಿನ ಇಸಿಸ್ : ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೩೦೦೦ ವರುಷಗಳಿಗೂ ಮುಂಚಿನದು ! ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ರಾತ್ರೀ ಸಮಯಾಚಾರದ ನಡೆವಳಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ

ಮೈದಾಳಿದ ಜೀವನ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ, ಇದನ್ನು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತರುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು, ಡೊನಾಲ್ಡ ಮೆಕೆಂಝಿ ಎತ್ತಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ: "Who cometh to us as a babe each month"; ಆದಕಾರಣ 'He is thus the moon child : a manyfestation of ever young, and ever renewing moon god' (p. XXVIII). ಈ ಕುಮಾರನನ್ನೇ ತಾಯಿ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ **'ಆ-ಭು'** ರೂಪದಲ್ಲಿ (ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಮರುಕ್ಷಣ) ಕಂಡ ಒಬ್ಬ ಋ. ವೇದದ ಕವಿ, ಒಂದು ಅಮರ ಕವನ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ (X. ೧೨೯). ಈ **'ಆ-ಭು'** ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲು ಕುಮಾರಿ : ಶಿನೀವಾಲೀ ರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ: ಈ ಹಂತದ ಆದಿಶಕ್ತಿ : ಕು-ಮಾರಿ=ಆದಿಮಾತೆಯು, ಯುಗದ ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆತ್ತಿಲ್ಲ, **ಜಲಸ್ವರೂಪ ಗೋವು=ತಾಯಿ**, ಹ್ಯಾಥೋರಳ **ಒಡಲೊಳಗಿನ ಕುಮಾರ : ಹೊರಸ್** ಮತ್ತು ಋ. ವೇದದ **ಅಪಾಂ-ನಪ್ತೃ** ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ!

ಮಾನವ ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ವಿಚಾರವಿಕಾಸಕ್ಕೂ ಒಂದು ಕ್ರಮವಿದೆ, ಎಂಬುದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ, ದೇವತಾ ವಿಚಾರದೊಳಗಿನ 'ಅಪಾಂನಪ್ತೃ' ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ಸೂಚಿತವಾಗುವ ಅರ್ಥವು 'ಆದಿಪುರುಷ' ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ ಹಂತದ್ದು. ಕನ್ಯಾ : ಕುಮಾರಿ 'ಆಪನ್ನಸತ್ತ್ವಾ' ಆಗುವಳೆಂಬ ಹಂತದ್ದು ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಕೇತವು ಅವೆಸ್ತಾದಲ್ಲೂ ಇದೆ. 'ಅದಿತೇಃ ದಕ್ಷಃ ಅಜಾಯಂತ'; ಅಪೋದೇವೀ ಪ್ರಸವ 'ಅಪಾಂನಪ್ತೃ'ವಿಗೂ ಮುಂಚಿನ ಹಂತದ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ: ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ 'ದಕ್ಷಾತ್ ಅದಿತಿಃ' ಆದ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಉಂಟು. ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ಹಂತಸೂಚಕ ಮಾತು ನನ್ನ ಅಲ್ಪ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಇಸಿಸ್, ಹೋರಸ=ಒಸಿರಿಸ್, ಮತ್ತು ಸೆಟ್ ಈ ಮೂರವರೂ ಒಂದೇ ಹೊಟ್ಟೆಯವರು, ಎಂಬ ಹಂತದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ದೈವತ ಕಥೆಯು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ಹಂತದ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಸೂಚನೆಗಳೂ ಇವೆ ! ಯಮೀ-ಯಮ ಈ ಯಮಳರ ಕಥೆ ಸಂಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ (ಅಶ್ವಿನಿಗಳು 'ನಾಸತ್ಯ' ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ ಯಮಳರು !) 'ಅಂಬಾ ರುದ್ರಸ್ಯ ಸ್ವಸಾ' ಯಜುರ್ವೇದದಲ್ಲಿದೆ. **ಆದಿತ್ಯ**ನೆಂಬ ವಿಷ್ಣುವು ಅದಿತಿಪುತ್ರನಂತೂ ಸರಿಯೆ, ಆದಿತ್ಯ ಇದು ಮಾತೆಯ

ಮೇಲಿಂದ ಬಂದ ಹೆಸರೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ; ಅಲ್ಲದೆ 'ಮಾತಾ ರುದ್ರಾಣಾಂ' ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ '**ಸ್ವಸಾ ಆದಿತ್ಯಾನಾಂ**' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖದಿಂದ, ಅದಿತಿ-ವಿಷ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಸಹೋದರ ಸಂಬಂಧವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಇಜಿಪ್ತಿನಂತೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ **ಅದಿತಿ** (ಇಸಿಸ್) **ರುದ್ರ** (ಸೆಟ್), **ವಿಷ್ಣು** (ಹೊರಸ್ = ಒಸಿರಿಸ್) ಇವರೂ ಸಹೋದರರೇ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ! ಆದರೆ ಇಜಿಪ್ತಿನಂತೆ, ಇಲ್ಲಿ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ. 'ಹರಿ-ಹರರನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣಲು ಹೇಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಮಾತ್ರ ಉಂಟು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇಜಿಪ್ತ-ಭಾರತಗಳ ಪುರಾತನ ದೈವತ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಸಮಾನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ಒಮ್ಮೆ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು: ೧) ಕೆ-ಖು ದೈವತ : ವಿಧಿಲಿಖಿತ ಶಕ್ತಿ ೨) ಸಪ್ತ ಮಾತೃಕೆ ಗೌ ೩) ಅಂತರಿಕ್ಷ=ಗೌ=O= ಚಂದ್ರ; ೪) ಪವಮಾನ-ಸೋಮ = ಳು = Air & moisture = (ಸೃಜನ) ಆರ್ದ್ರ ಜಲಯುಕ್ತ ವಾತ ೫) ಆದಿಮಾತೆ-ಕುಮಾರ; ತಾಯ್ಗೂಡ ೬) ಅಥವಾ ಸೋದರ ಸೋದರೀ ಸಂಬಂಧ. ೭) ಅದಿತಿ-ವಾಸುದೇವ ವಿಷ್ಣು/ರುದ್ರ ಹೊರಸ-ಒಸಿರಿಸ್/ಸೆಟ್ ಮುಂ. (ಪು. ೫೬೪-) ೮) ಇಜಿಪ್ತಿನ ಲೋಕಜನನಿ ಅಂಬೆ 'ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ ಚ' ಹೀಗೆ ಉಭಯ ರೂಪೀ ಇರುವುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಲ್ಲ; ತೀರ ಹೇಳದೆಯೂ ಇಲ್ಲ ! ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೆ ! ಬೃ. ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇದರ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ! ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉಭಯವಿಧ ಶಕ್ತಿಯುಂತ 'ಕೆ'ದೈವತ ಪೂಜೆ, ಮೃತ್ಯುಪೂಜೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದನ್ನು, ಡಾ. ಫ್ರಾಂಕಫೋರ್ಟ ಊಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಪು. ೫೯೪; Before Philosopohy pp. 111. 'ಪಿಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸುವ ಭೂಮಿಕೆ ಕೊನೆಗೆ 112–13; 127) ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೂ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ವಿವರಣೆ ಡೊನಾಲ್ಡ ಮೆಕೆಂಝಿಯಲ್ಲಿದೆ. i) 'At the beginning there was naught save ii) darkness and water, the spirit of night was Great Mother, and iii) her first born was the moon child [Life came from death and light from darkness. Such appears to have been the conception of worshippers of

the sky and water goddes and the Lunar god] (P. 281).

ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಈ ಆಶಯವು ಋ. ವೇದದ 'ನಾಸದೀಯ ಸೂಕ್ತ'ದ ಭಾಷೆಯಂತಿದೆ ! i) 'ನ ಅಸತ್ ಆಸೀತ್; ನೋ ಸತ್ ಆಸೀತ್ ತದಾನೀಂ' ii) ತಮಃ ಆಸೀತ್ ತಮಸಾ ಗೂಳ್ಹಂ, ಅಗ್ರೇ ಅಪ್ರಕೇತಂ ಸಲಿಲ ಸರ್ವಂ ಆಃ ! ಇದಂ; iii) ತುಚ್ಛೇನ (ಜಲೇನ) ಆಭು ಅಪಿಹಿತಂ ಯತ್ ಆಸೀತ್ **(ಆನೀತ್ ಅವಾತಂ ಸ್ವಧಯಾ ತತ್ : ಏಕಂ;** ತತ್‌ಪರಃ ನ ಕಿಂಚನ ಆಸೀತ್ = ಅವಾತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ [: ಮಾತರಿ–ಶ್ವನ್ . ತಾಯ ಒಡಲಲ್ಲಿ] **ಅದು ಏಕಂ ಉಸಿರಾಡಿಸುತ್ತಿದೆ !** ಇದನ್ನು ಮಿಕ್ಕಿ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಬೇರಿನ್ನೇನೂ ಬೆಳೆಯಂಳ್ಳುದಿಲ್ಲ !)

ಆರಂಭವೇ 'O' : (Naught = ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿರುವ ಕತ್ತಲೆ! ಅಥವಾ ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷಶಕ್ತಿ), ಶೂನ್ಯ ಎಂದರೆ ಮೃತ್ಯುವೇ ಪ್ರಾರಂಭ–ಮೃತ್ಯುವೆ ಕೊನೆ. ಇಜಿಪ್ತ ಹಾಗೂ ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತನ ದೈವತ ಕಥೆಯ ಈ ಸಾಮ್ಯ ಉದ್ಬೋಧಕವಿಲ್ಲವೆ ?

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೧

ಸುಮೇರಿನತ್ತಣಿನ ಕಣ್ಣಮ್ಮ (:ಉಭಯಲಿಂಗೀ) ದೈವತದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು

ಸುಮೇರಿನತ್ತಣಿನ ಸಂಶೋಧನದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿರುವ **ಕಣ್ಣಮ್ಮ** (: ಉಭಯಲಿಂಗೀ) ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಸರಳತೆ ಇಜಿಪ್ತಿನ 'ರಾ' ದೈವತದ ಕಣ್ಣೊ ಅಥವಾ ಅಟುಂ (: ಮಿಂಡಿನಾಗನ) ಕಣ್ಣೊ ಇಲ್ಲವೆ ಹ್ಯಾಥೋರ (ಗೋವಿನ) ಕಣ್ಣೊ ಇವಾವುದರಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ; ಇದರಂತೆ, ಋಂ. ವೇದದ 'ಮಿತ್ರಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯ "ಚಕ್ಷು = ಸೂರ್ಯ" ಪ್ರತಿಮೆಯೂ ಸಮಸ್ಯಾತ್ಮಕವೇ (VII. ೬೩. ೧; II. ೧೧೫. ೧ ಮುಂ.). ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ 'ಅಕ್ಷಿಣಿ ಪುರುಷ', 'ಚಾಕ್ಷುಷೀ ಪುರುಷ' ಇವು ವೇದದ ಸಂಕೇತಗಳಿಗಿಂತ ಇನ್ನೂ ಸಂಭ್ರಾಮಕ ವಕ್ರೋಕ್ತಿಯುಕ್ತ ! (ಛಾಂ. ೮– ೨, ೪; ಬೃ. ೪. ೪ ೧–೨; ಮೈ. ೬. ೬. ೭). 'ಕಣ್ಣಿ'ನ ಈ ಸಮಸ್ಯೆ **ಫಕ್ತ** ಇಜಿಪ್ತಿನ ದೈವತ

ಕಥಾ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಇದು …'bears specific Egyptian characteristics and must not be generalized upon…' ಎಂದು ಇಜಿಪ್ತಿನ ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೈಭವಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋದ ಡಾ. ಇ. ಅಂಥೆಸ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ! (p. 86). ವೇದದ ದೈವತ ಕಥೆಯು ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಲೇಖಕರಾದ ಮ್ಯಾಕ್‌ಡೊನೆಲ್ 'ಮಿತ್ರಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯ ಚಕ್ಷು' ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಸೂಕ್ತ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಗಮನಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ಅವರ ವಿಶಿಷ್ಟ (attitude) ಮೂಲಕ ಈ 'ಚಕ್ಷು' = Eye ಸ್ವರೂಪೀ. **ಚಾಕ್ಷುಷೀ ಪುರುಷ** = ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಜ್ಞಾನವು ಲೋಕದ ಎದುರು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರದೆ 'ರಾತ್ರೀ ಸಮಯ'ವಾಗಿಯೇ **ಉಳಿದುಬಿಡುತ್ತಿದೆ** !

ಇರಾಕ ಭಾಗದ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಮ್ಮನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ : …'a number of figures with large eyes delineated have been found in abundence at a site excavated by prof. Mallown. which he has called the Eye Temple, dated at about 3000 B. C. (The Ancient Gods. 1960; p. 48; G. P. Putnam's sons, N. Y.). ಇವುಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಯು ಅಡ್ಡಬಂದಿಲ್ಲ, ಆ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಆಕೃತಿ ರೂಪದವು ಇಲ್ಲ ಮತ್ತೆ ! ಇವು ಆ ಭಾಗದ ಪುರಾತನ ಆದಿಮಾತೆ : ಇನನ್ನಳ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಕಣ್ಣ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿರಬೇಕು. ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಆಕೃತಿಯು …'the smaller figure with which she is some times accompanied in front of her body many be that of her son and consort Dumuzi the Young God (p–48).

ಇಲ್ಲಿಯ ತಾಯಿ–ಮಗ/ಗಂಡ ಈ ಸಂಬಂಧವು ಸುಮೇರ ಭಾಗದ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ; ಪುರಾತನ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲೂ ಈ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಿದ್ದುದನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿ ಆಗಿದೆ. ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ "ಪೂರ್ವಾಯ ವೇಧಸೇ **ನವೀಯಸೇ ಸುಮಜ್ಞಾನವೇ ವಿಷ್ಣವೇ**" ಎಂದು ವರ್ಣಿಸ

ಲಾಗಿದೆ (I. ೧೫೬. ೨). ಇವನು ಅದಿತಿ ಪುತ್ರ ಆದಿತ್ಯನು ಎಂಬುದು ನಿಃಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಹೊರಪಡುತ್ತಿದೆ : ಅದಿತಿಯನ್ನು ಸಲಿಲ ಅಥವಾ ರಾತ್ರಿ ಎಂದರೆ ಆದಿತ್ಯ ವಿಷ್ಣುವು ಚಂದ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ (ಉಭಯಲಿಂಗೀ). 'ಚಂದ್ರ' ಇದು ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರತಿಮೆ : ಇದರ ಶ್ವೇತ (ದ್ವೀಪ = ಮಂಡಲ : ಪತ್ರ = ವರ್ಣ) ಭಾಗ ಸ್ತ್ರೀ (O) ಸಂಕೇತ; ಮತ್ತು ನಡುವಣ ಕಪ್ಪುಭಾಗ 'ಪುರುಷ' ಸಂಕೇತ. ಈ ಪುರುಷ : ವಿಷ್ಣು = ಹೋರಸ್ ನಿತ್ಯನವೀನ ಕುಮಾರ; (ರುದ್ರಶಿವನೂ ಕುಮಾರ). ವಿಷ್ಣುವಿನ 'ಸುಮಜ್ಞಾನಿತ್ವ' ಇವನು 'ಅಪಾಂ ನಪ್ತೃ' (ಸಮುದ್ರ : ಜಲಶಾಯಿ-) ಸಲಿಲರತನೆಂಬುದರ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಬಾಲ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವು ಕೃಷ್ಣ ಅಥವಾ ರಂಗ ನಾಮರೂಪದವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಡುಮುಝಿಯನ್ನು 'the Young God', ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ. ಸುಮೇರ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತನ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಭಾವಕತೆಯೊಳಗಿನ ಸಾಮ್ಯವು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಅಂಗವನ್ನು ಇಡೀ ಶರೀರವಾಗಿ ಅಥವಾ ಇಡೀ ಶರೀರವನ್ನು ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವ ಋ. ವೇದದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಸುಮೇರಿನಲ್ಲೂ ಇರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರದೆ, (ಮ್ಯಾಕ ಡೊನೆಲ್) ವೈದಿಕ ದೈವತಗಳ ರೂಪ-ಆಕೃತಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಕೊರತೆ ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದುಂಟು. ತ್ವಷ್ಟಾರನನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸದೆ '**ವಾಶೀ ಹಸ್ತಃ**' ಎಂದು **ಕೈ**ಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೆಸರಿಸಲಾಗುವ ಈ ರೀತಿ ವಿಚಿತ್ರವೆನಿಸಿದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರ ಪ್ರಶ್ನೆ. 'ಸಹಸ್ರ **ಶಿರ್ಷ**' ಇರುವ **ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಹಸ್ರ** ಕಣ್ಣು ಹೇಗೆ ? ಎರಡು ಸಾವಿರ ಇರಬೇಡವೆ ? ಮತ್ತು ಸಹಸ್ರ ಶೀರ್ಷನು 'ಸಹಸ್ರ **ಪಾತ್**' ಹೇಗೆ ? ಆದರೆ 'ಪುರುಷ' ಈ ಸಂಕೇತದ ನಿಜವಾದ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಗದ್ದರಿಂದ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂದೇಹಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದ್ದು! (ಪು. ೩೭೩, ೩೮೭).

ಸುಮೇರಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಕನ್ನಮ್ಮ (ಉಭಯಲಿಂಗೀ). ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇನನ್ನಳ ಪರ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಮೆ. ಇನನ್ನಾ ಎಂದರೆ ಚಂದ್ರಾದೇವಿ. ಚಂದ್ರ ಬಿಂಬದಲ್ಲಿ 'ಪುರುಷ' ಸಂಕೇತದ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣದ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ತೀರ ಗೌಣಸ್ಥಾನ. ಇನನ್ನಾ ಅಥವಾ ಚಂದ್ರಾ (O) ಈ ದೈವತವು ದಿವ್ಯ ಆಕರ್ಷಕಶಕ್ತಿ : ಏಕಮೇವ

ಅದ್ವಿತೀಯಂ ಶಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಇದುವೆ ಮಾತ್ರ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯುಂ ತಾನೆ ತಾನಾಗಿ ಆವರಿಸಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ 'ಪುರುಷ' ಅಸ್ಮಿತೆಗೆ ಸ್ಥಾನವೆಲ್ಲಿ? 'ಪುರುಷನಿ'ಗೆ ತನ್ನತನದ ಅರಿವು ತಲೆದೋರಿದ ಬಳಿಕ ತಾನೆ 'ಪುರುಷ'ನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಚಿತ್ರ? ಏಕೆಂದರೆ (ಚಂದ್ರ:) ಮಂಡಲ–ರತ ಪುರುಷನ: 'ಅಪಾಂನಪ್ತೃ'ನ ಬಾಡಬ ಅಗ್ನಿ=ಸರ್ಪ: ಮೊಸಳೆ, ಕೋಣ, ಕಾಗೆ ಅಶ್ವತರ, ಅಶ್ವ–ವೃಕ್ಷ ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಮಾಂತರಗಳಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದು ಉಭಯ ಲಿಂಗೀ ಕಣ್ಣಮ್ಮ ಏಕಲಿಂಗೀ ಆದಬಳಿಕವೇ.

ಭಾಷೆಯು ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಮೂಲಕ, 'ಅಮ್ಮ' ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ, ಉಭಯಲಿಂಗೀ ಇರಬೇಕೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಂದು 'ಅಮ್ಮ' ಅಮ್ಮನವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಆದಿಶಕ್ತಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನವೇ; ಆದರೂ, ಪ್ರಾಚೀನ ಮಹಾಕವಿಗಳು ಪೂಜ್ಯ ಗುರು -ಹಿರಿಯರನ್ನು 'ಅಮ್ಮ' ಸಂಕೇತದಿಂದ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದು ಉಂಟು. ಆದಕಾರಣ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷರಿಗೆ ಸಮಾನ ನಾಮ ಸಂಕೇತವಿರುವ ವಾಡಿಕೆ, ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ, ಚಾಂದ್ರಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪೋಷಿತವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಆದ ಕಾರಣ 'ಕಣ್ಣ' ಸಮಸ್ಯೆಯು ಮತ್ತು 'ಅಮ್ಮ' ಸಮಸ್ಯೆಯು ಪರಿಹಾರವಾಗ ಬೇಕಿದ್ದರೆ ಚಾಂದ್ರ ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹಿಡಿಯುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಡಾ. ಅಂಥೆಸ್ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ, ಅರ್ಥ–ತತ್ವದ ಆಕೃತಿಗೆ: ಸಮಯ: ಆಚಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ವನ್ನು ಕೊಡದೆ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ಭೌಗೋಲಿಕ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವನ್ನಿತ್ತು, ಬಾಹ್ಯಘಟನೆ–ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ನೆರವಿನಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ (Specific) ವಿಶಿಷ್ಟ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಬಿಡುವ ರೀತಿ ಸದೋಷವಿದೆ. (ಪು. 71). ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಭೌಗೋಲಿಕ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ, ಬಾಹ್ಯ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನವು ಇದ್ದೇ ಇದೆ; ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೀವಾಳವಾದ ವಿಚಾರ: ಆಚಾರ–ಪ್ರೇರಕ ಗರ್ಭಿ ತಾರ್ಥದ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅರ್ಥ: ವಿಚಾರಕ್ಕೆ, ಅದರದೇ ಆದ ಸಾರ್ವ ಕಾಲಿಕ ಆಕೃತಿಯಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಆಕೃತಿ (: ವಿಚಾರ ಸಾರ) ಕಾಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬಾಹ್ಯರೂಪ–ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಧರಿಸುವುದುಂಟು. (ಪು. 5–7; 17–19; 30–31).

'ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತೌ ಜಗತಃ ಪಿತರೌ' ಎಂಬ ಕಾಲಿದಾಸನ

ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಶ್ಲೋಕಸ್ಥ ಅರ್ಥ ಗರ್ಭದ ಆಕೃತಿ ಈ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಂದೇಹಗಳನ್ನು ದೂರವಾಗಿಸಿದೆ. 'ಏಕಂ ಸತ್' ತತ್ತ್ವದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಆಕೃತಿ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಅಕ್ಷಿಣಿ ಪುರುಷ', 'ಚಾಕ್ಷುಷೀ ಪುರುಷ' ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತ' '**ಪಿತರೌ**' ಇರುವುದೇ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಆದರೂ ಶಂಕೆ: ಇಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ–ಪುರುಷಯೋಗದ ಅರ್ಥವಿದೆ, ಎಂದು ಹೇಳಲು ಕಣ್ಣನ್ನು ಸ್ತ್ರೀರೂಪವಾಗಿ ಬಗೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದಲ್ಲ, ಎಂಬ ಅಳುಕು ! ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯ 'ಚಕ್ಷು' = ಸೂರ್ಯನನ್ನು 'ಅರ್ಣವಃ' ಆಕೃತಿಯಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀತ್ವದ ಸೂಚನೆಯಿದ್ದುದು ಕಂಡಿತು ! (ಪು. ೫೫೭). '**ಪ್ರಸವಿತಾ**' (ಹಡೆವ) **ಚಕ್ಷು** (: **ಕಣ್ಣು**) ಎಂದರೆ ಇದು ಯೋನಿ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗುವಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹೀಗೆ : ಜಗನ್ಮಾತೆಯರೆಂಬ ದೇವಿಯರು ಎಲ್ಲರೂ, ಸುಮಾರಾಗಿ, ಹುಣ್ಣಿಮೆ (O) ಚಂದ್ರನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಜಗನ್ಮಾತೃತ್ವವು ಸೂರ್ಯ (: ಸೂರ್ಯಾ) ದೈವತಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು ಎಂದು ?

ಸುಮೇರಿನತ್ತ ದೊರೆತಿರುವ **ಕಣ್ಣಮ್ಮ** = ಚಾಕ್ಷುಷೀ ದೇವೀ (:ಪುರುಷ) ಇನನ್ನಳು ಎಂದರೆ ಚಂದ್ರಾದೇವಿಯೇ ಆಗಿರುವುದು ನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಮೊದಲತನ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. **ವೇದದಲ್ಲಿ** ೧) 'ವರುಣಸ್ಯ ಚಕ್ಷು ಸೂರ್ಯ'; ಅಲ್ಲದೆ ೨) ಈ ಸೂರ್ಯ : **ಗೌಃ ಪೃಶ್ನಿಃ** (ಅದಿತಿಃ) ಆಗುವಲ್ಲಿ ಇದು ಗೋ–ಅಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ (ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ) i) ಈ 'ಗೌ' (ಗೋ) ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ 'ಅಂತರಿಕ್ಷ' (ಇಜಿಪ್ತಿನ ನಟ್, ಚಿತ್ರ ೩ ನೋಡಿ) ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ ! ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷದ 'ಚಕ್ಷು' (O) ಎಂದರೆ ಅ) ಹಗಲು 'ಸೂರ್ಯ' ಆಗುವಂತೆ. ಬ) ಇರುಳು ಚಂದ್ರನು ! ii) 'ಗೋ' = ಕಿರಣಗಳು = ರಶ್ಮಿ = ಸರ್ಪ, ಈ ಬೇರಾದ ಅರ್ಥ ! iii) **ಗೋ = ಅಮೃತಸ್ಯ ನಾಭಿಃ** (O) : **ಹಾಲಿನ ಹೊಂಡ** ! (ಆರ್ದ್ರಾಂ **ಪುಷ್ಕರಿಣೀಂ**, ಕ್ಷಿರಸಾಗರ !) **ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿ** ಸಹ ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳೇ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಇಜಿಪ್ತಿನ ವಿವರಣೆಗೂ ಮುಂಚೆ ಋ. ವೇದದ ವರುಣನ ರೂಪಾಂತರಗಳನ್ನು ಅರಿವುದು ಲೇಸು.

ಋ. ವೇದದ i) ವರುಣನು, ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ ಹೇಳುವಂತೆ, 'ಪ್ರಜಾ-

ಪತಿ' ಈ ಪ್ರತಿಮಾ : ಸಂಕೇತವು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗುವುದರೊಡನೆ ತನ್ನ ಸಮ್ರಾಟ್–ರಾ-ಜನ್ ಪದವಿಗೆ ಎರವಾಗುತ್ತಾನೆ ! ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ : '**ಕಂ**' ದೈವತ 'ಪ್ರಜಾಪತಿ' (X. ೧೨೧. ೧–೯) ನಾಮದಿಂದ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪೀ ವಿಶ್ವ ಧಾರಕ ದೈವತ ಶಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. (ಪು. ೫೮೨). (ಅಲ್ಲದೆ ಪವಮಾನ) ಸೋಮ ರಾಜನ್ ಆಗುತ್ತಾನೆ IX ಮಂಡಲ): ವೇದದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ (X. ೯೦) ವಿರಾಟ **ಪುರುಷನೇ** ಸಮ್ರಾಟ್ ಆಗುತ್ತಾನೆ. **ಈತನ ವಾಸಸ್ಥಾನ ಪುರ; ಇದೇ ಚಕ್ಷು;** ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಚಾಕ್ಷುಷೀ ಪುರುಷ=ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಚಕ್ಷು (ಪುರ :) ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ (ಪುರಿಯಲ್ಲಿ) **ಶಯನಿ** = ಪುರುಷ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ii) ವೇದದ ವರುಣನನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿ ಆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಿಷ್ಣು (ಕೃಷ್ಣ) ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದುಂಟು. (ಗ್ರೀಸಿನ ಕ್ರೋನಸ್, ಹಿಟ್ಟೈಟ ಕುಮರ ಬಿ. ಹೋ. ಪು. ೩೯೫–೩೯೭, ೪೧೭–೫೦) 'ವರುಣೋ ಅಹಂ' ಎಂಬ ವಿಷ್ಣು ಕೃಷ್ಣನ (ಸಂ–ದರ್ಶನ) '**ಚಕ್ರ**' ಎಂದರೇ ಸೂರ್ಯ (=ವರುಣಸ್ಯ ಚಕ್ಷು,) ವರುಣನಿಂದ ಕಸಿದುಕೊಂಡ,–**ಭ**ಗವಂತಿಕೆ ಸೂಚಕ–'ಚಕ್ರ' ವರ್ತಿನ್' ಪದದ ಸಂಕೇತವು ಇದು (**ಪು.** ೫೭೭–೮೪).

iii) ಗೀತೆಯು ಭಗ–ವಂತನು ಈ ಘಟನೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ : 'ಇಮಂ (ಸಂ)**ಯೋಗಂ**, ವಿವಸ್ವತೇ' (=ಸೂರ್ಯನಿಗೆ) ಕಲಿಸಿದವನು ನಾನೇ ! ಇಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು–ಕೃಷ್ಣ, ಚಂದ್ರರೂಪ ಪುರುಷ=ಸರ್ಪ; ಮತ್ತು ವಿವಸ್ವಾನ್, ಸೂರ್ಯ (O); ಇವೆರಡರ ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರತಿಮೆ : 'ಧರ್ಮ–ಚಕ್ರ' ಪ್ರವರ್ತಕ ಗೀತೋಪದೇಶಕ 'ಭಗವಂತ' ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನದು.

ಇಜಿಪ್ತಿನ ಅಟುಂ–ರಾ-ಚಕ್ಷು ಸಮಸ್ಯೆ ಭಾರತೀಯ ವರುಣಚಕ್ಷು ಸೂರ್ಯ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಹೋಲುತ್ತಿರುವ ಈ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಕಡೆಗೆ, ಇಜಿಪ್ತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ತಜ್ಞರ ಗಮನ ಸೆಳೆವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ; ಈ ಕೆಲಸ ಇನ್ನೂ ಆದುದನ್ನು ಕಂಡಿಲ್ಲ, ಅಲ್ಪ ವಾಚನದಲ್ಲಿ. ಈ 'ಚಕ್ಷು ಸಮಸ್ಯೆ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೩೦೦೦ ವರುಷಗಳಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ ಎಂದು ಅಂಥೆಸ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. (p. 85). ಆದರೆ ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯವು, ಹಿಟ್ಟೈಟ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿ

ಕೊಂಡದ್ದು ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೧೮೦೦–೧೪೦೦ ವರುಷಗಳ ಮಧ್ಯೆ. ಇಜಿಪ್ತಿನ 'ಕಮಲ' ಋ. ವೇದದ ಪುಷ್ಕರ (: ವರುಣ ಸೂಕ್ತದ ಉರ್ವಶಿ, ವಸಿಷ್ಠನ ತಾಯಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಚಕ್ಷು) ಇವುಗಳ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಹಾಗೂ ಇಜಿಪ್ತಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಚಾರದೊಳಗೆ ಸಮಾನ ಅಂತಃ ಸೂತ್ರವಿರುವುದು ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. (ಪ್ರ. ೫೭೦). ಈ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿವರಣೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಸ್ತುತ. ಸುಮೇರಿನ ಕಣ್ಣಮ್ಮನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ವಿಚಾರ ಮೊದಲೇ ಓದಲು ದೊರೆತಿದ್ದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಚೆನ್ನು ಇತ್ತು. ಪುರಾತನ ಸಿಂಧೂತೀರದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಕಣ್ಣ ಗುಡ್ಡೆ ಎದ್ದಾಗಿ ಕಾಣುವ, ಕಣ್ಣೇ ಪ್ರಧಾನಾಂಗವೆನಿಸುವ ಹಾಗಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಇವೆ. ಮಾರ್ಶಲ್ ವರದಿ ೧೯೩೧ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇರಾಕಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿವರಣೆ ಸಿಗದೆ ಹೋಗಿದೆ. ಯುಫ್ರೆಟಿಸ್ ತೀರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಪುರಾತನತಮ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಾತ್ಮಕತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವು ಕೆಲ ವೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣ ಅಂಗಾಂಗಗಳುಳ್ಳವು ಆಗಿರುವುದನ್ನು ತಜ್ಞರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳ 'ಪಯೋಧರೆ', 'ನಿತಂಬಿನಿ' ಇಂತಹ ಅಂಗವಿಶೇಷತ್ವ ಸೂಚಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಶಬ್ದ ಶಿಲ್ಪದ ಸಾರ್ಥಕ್ಯ ಸೂಚಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಗಳು, ಕೋನಾರ್ಕ (ಕೊನ–ಅರ್ಕ) ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲ ಮಾದರಿಗಳೇ ಎಂಬಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಇವೆ ! ಇಂದಿಗೂ ನಡೆದು ಬಂದಿರುವ, 'ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಮ್ಮ' ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಯ 'ಗುಹಾನಿಹಿತ' ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವು ಸಿಂಧೂತೀರದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲಿದೆ. 'ಮದಿರಾಕ್ಷಿ' ಭ್ರಮರ (ನೇತ್ರ) ಅಂಬೆ ಇವುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲದು. (ಪ್ರಾಚೀನ) 'ನಾಭಿ'ಯ ಕೆಳಗಡೆಯಲ್ಲಿ 'a sexual triangle marked by incised lines' & 'with almond eyes' ಆಮಲಕ ನೇತ್ರೆಯರ ಪ್ರತಿಮೆ ಸಹ ಇವೆ. (The Ancient Gods p. 48). ಶ್ರೀ ಚಕ್ರದ ತ್ರಿಕೋಣದ ಉಗಮ ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ.

ಇಂದಿನ ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆ 'ಬ್ರಹ್ಮಾಕ್ಯನಿರ್ಷಿಂ' ಪಂಥದ್ದೆಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ ಬದಿಗಿರಿಸಿ ಇದರ ನೆರವು ಪಡೆದಿದ್ದರೆ, ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳ ಗುಹಾನಿಹಿತ ಅರ್ಥ ಸುಲಭವಾಗಬಹುದಿತ್ತು. 'ವಿಶ್ವ ಚಕ್ಷು' : (ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಸವಿ ತಾ=) '**ಸವಿತಾ = ಸೂ**-ರ್ಯ ದೈವತದಿಂದ ಸಿಂಧೂತೀರದ 'ಆಮಲಕ'ನೇತ್ರೆಯರ ಶಿಲ್ಪರಹಸ್ಯ ತಿಳಿಯಬಹುದಿತ್ತು. ಇಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ. ಅಚ್ಚಾ

ಗಿರುವ ಅಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರಪಟ್ಟಿಯು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರವೆನಿಸುವಷ್ಟು ಎದ್ದುಕಾಣುವ ತೂತು (: ಪ್ರಸವ ಕೇಂದ್ರ) ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯೂ ಅಲ್ಲಿರುವುದು ಕಾಣಬಹುದಿತ್ತು. ಪುರಾತನ **ಪ್ರಸವದ 'ಚಕ್ಷು'**ವಿನ ಬಲಲದಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ, **ಪ್ರಸವದ ಇಂದ್ರಿಯ 'ಕರ್ಣವೂ'** ಚಿತ್ರಿತವಿರಲೇ ಬೇಕು. ಎಂದು ನನಗಂತೂ ಎನಿಸಿದೆ. ಇದನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುವ **ವೇದವಾಕ್ಯವನ್ನು** ಅಲ್ಲಗಳೆವ ಸಾಹಸ ನನ್ನಿಂದಂತೂ ಆಗಲಾರದು ! 'ವಿಶ್ವತಃ ಚಕ್ಷುಃ ಉತ ವಿಶ್ವತೋ ಮುಖಃ ವಿಶ್ವತೋ ಬಾಹುಃ...ಎಂಬ ಈ ಋಚೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ, ('ವಿಶ್ವವೇ ಒಂದು ಕಣ್ಣು, ವಿಶ್ವವೇ ಒಂದು ಮುಖ...' ಎಂಬ ವಿಚಿತ್ರವೆನಿಸುವ ಹಾಗಿನ ಈ ಋಚೆಯು) ಪ್ರಸ್ತಾವನಾ ರೂಪವಾಗಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ನಿವೇದಿಸಿರುವ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವು ಮೌಲಿಕವಿದೆ. '**ಅಧಿ-ಸ್ಥಾನಾದಿ ಅಭಾವೇ ಅಪಿ ಸ್ರಷ್ಟುಂ ಶಕ್ನೋತಿ'**.... ಸೃಷ್ಟಿನಿಯಮಗಳಿಗೆ (=ಋತಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ) ಅಧಿನನಾಗಿರುವ ದೇವನು ಇವನಲ್ಲ ! ಯಾವುದೇ ಇಂದ್ರಿಯದಿಂದಲೂ ಈ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಅವನು ಹುಟ್ಟಿಸಬಲ್ಲನು. ವಿರಾಟ ಸರ್ವಾವರಕ 'ಬ್ರಹ್ಮನ್' ಪುರುಷನು ಮುಖದಿಂದಲೇ ಅಗ್ನಿಗೆ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಹಡೆದಿಲ್ಲವೆ ? ಆದಕಾರಣ ದಿವ್ಯಪುರುಷನ ಎಲ್ಲ ಅಂಗಗಳಲ್ಲೂ 'ಬ್ರಹ್ಮ'=ಸೃಜನಶಕ್ತಿಯಿದೆ ಎಂಬ ಈ ಮೂಲಭೂತ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದ್ದರಿಂದ ಕುಂತಿಯು ಕಿವಿಯಿಂದ 'ಕರ್ಣ'ನು ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ, ಎಂದರೇನು ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಮೌಢ್ಯ. ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಕವಿದದೆ ! ಅಥವಾ ಜೀವನದ ಅರ್ಥವಾಗದೆ 'ತಮಃ ಆಸೀತ್ ತಮಸಾಗೂಳ್ಹಂ' ಕತ್ತಲನ್ನಪ್ಪಿದ ಕತ್ತಲೆಯೇ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಅನುಭವ ಜನಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದೇ, ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಸಂಬಂಧ ತಪ್ಪಿಸಿ, ಈ ಬಗೆಯ ಅಗಮ್ಯ ಅಂಚಿಂತ್ಯ ಶಕ್ತಿಯು ನನಹು ಒತ್ತರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಭಾವ ತಿಳಿದರೆ 'ತಾನು ತಿಳಿಗೇಡಿ' 'ಪಾಮರ' 'ಪಾಪಿ' ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಉಕ್ಕಿಬರಲಾರದು; ನಿಜವಷ್ಟೆ ?

ಈ ಋಕ್‌ಸಂಹಿತೆಯ ರಚನಾಕೌಶಲದ ಅಪೂರ್ವತೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ತೀರದು. **ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ದೈವತವು ವೃತ್ರ : ಅಹಿ-ಹನ್ ಇಂದ್ರನು ಎಂಬ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ; ಆ ವಿಶ್ವಾಪಕ ವಿರಾಟ್ ಶಕ್ತಿ ವೃತ್ರನೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು ನುಂಗಿರುವುದನ್ನೂ ಈ ವೇದ ಅನೋಘರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾರುತ್ತಿದ !**

ಇಂಥ ಸೂಕ್ತಗಳ ಈ ಸಂಗ್ರಹದ ಅದ್ಭುತತೆಯನ್ನು ಏನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು! **ವೃ**–ತ್ರ ಎಂದರೆ ಯಾರು ? ಏನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ. 'ಮೆಟ್ಟಿ' ಮೇಟಿಯಂತೆ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುವುದು. ಈ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನು 'ಭೂಮಿಂ **ವಿಶ್ವತಃ ವೃತ್ವಾ**' ಹತ್ತು ಬೆರಲಿನಷ್ಟು ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ' ಎಂಬ ಈ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿಯೆ ಈತನನ್ನು **'ಸೂರ್ಯ' ಚಕ್ಷು** ಎಂದು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಸೂರ್ಯ' ರೂಪ 'ಪುರಿ (O)' ಯಾವನ ಶಯ(ನ) ಸ್ಥಾನವೊ ಆತನು 'ಪುರುಷ'ನು = 'ಬ್ರಹ್ಮ'ನು. ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಚಾಕ್ಷುಷೀ ಪುರುಷನು ಈತನೇ! 'ವಿಶ್ವತೋ ವೃ'ತ್ವಾ ನಿಂತಿರುವ ಈ (ವೃತ್ರ) **ಪುರುಷನ 'ಮುಖಾತ್' ಇಂದ್ರಃ ಅಜಾಯತ** (X ೯೦. ೧೩) ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರನ ತಂದೆ 'ವೃತ್ರನು' ಅರ್ಥಾತ್ ತ್ವಷ್ಟೃನೇ ಎಂದಂತೆಯೇ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲವೊ ? ಅಥರ್ವವೇದದಲ್ಲಿ 'ವೃತ್ರಾತ್ ಜಾತಃ ದಿವಾಕರಃ' ಎಂದಿರುವ ಬಿಚ್ಚು ಮಾತು. ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಸಂತ' ವಾಣಿಯ ಮುಸುಕು ಮಾತಿನಲ್ಲಿದೆ: ಇಷ್ಟೇ ಭೇದ. ಇಂದ್ರನು ಸೂರ್ಯ (: ಸವಿತೃ) ದೈವತದ ಪರ್ಯಾಯ ಎಂದರೆ ದಿವಾಕರನನ್ನು ಪ್ರಸವಿಸಿದ ಸರ್ಪ ವೃತ್ರನು ಇಂದ್ರನನ್ನೂ ಹಡೆದನು: ಮುಖಾತ್ ಇಂದ್ರಃ ಅಜಾಯತ ಇದೂ ಸರಿ.

ಈ 'ಪುರುಷ'ನೇ 'ಕಣ್ಣು' ಆಗಿರುವ ಭಾರತೀಯರು, ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ನಯ-ನಗಳಿಗೆ ಎಂದಿನಿಂದಲೇ ಪರವಾಗಿದ್ದಾರೆ! ಈ ಕಣ್ಣು > ಗಣ್ಣಿನ ವಿವರಣೆ ಮತ್ತೆ ಅನವಶ್ಯಕ (ಪು ೩೧೭–೨೮, ೩೩೩–೩೪; ೩೩೮–೪೦; ೩೪೨–೫೧; ೩೫೪–೫೬; ೩೬೨–೭೭; ೩೮೨–೪೦೦ ಮುಂ.) ಈ 'ದಿವ್ಯ ಚಕ್ಷು' ಅಥವಾ ಕಣ್ಣು > ಗಣ್ಣು ಅನುಷ್ಠಾನದ ಸಮಯಾಚಾರವು, ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ ಸುಮೇರ ಅಸ್ಸೀರಿಯಾ ಹಾಗೂ ಭಾರತ ಈ ಉಭಯ ಪ್ರದೇಶದ ಅಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯರ ಸಮಾನ ಸ್ವರೂಪದ ಆಚಾರಾಂಗವೇ ಆಗಿರಬೇಕು; ಆ ಬಳಿಕ ಇಂದಿನ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಕ್ರೋಡೀಕರಣದ ಸುಮಾರಿಗೆ ಅಥವಾ ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೊನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ **'ದಿವ್ಯ ಚಕ್ಷು ಸಿದ್ಧಿಯು'** ಅನುಷ್ಠಾನವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತೀರ ಭಿನ್ನಸ್ವರೂಪದ್ದು ಆಗುತ್ತದೆ. ಇದು, ಅಸ್ಸೀರಿಯಾದ ತ್ವಾಷ್ಟ್ರೀನ ಆಚಾರ-ಕ್ರಿಯೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾ-ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆತ್ಯಂತಿಕ ವಿರಕ್ತಪಂಥೀಯ ಕುಮಾರ-ಕುಮಾರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪುರಾತನ ಮುನಿ, ಪಶುಪತಿ.

ನಾಗ–ಪುರುಷ, ಇಂಥ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಮತ್ತು **ಏಕ ಶೃಂಗ ಪುರುಷ (ಪಶು)** ಪ್ರತಿಮೆಗಳು, ಹಾಗೂ ಅರಳೆಲೆ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಗಿಡ : 'ಪಿಪ್ಪಲ' ಎಂಬ ಅಶ್ವತ್ಥ 'ವೃಕ್ಷ'ದ ಪ್ರತಿಮೆ, ಇದನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿರುವ ಎರಡು ಏಕಶೃಂಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮುಖ್ಯ. ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಸರ್ಪ' ದೇವ-ಜನ ಎಂದೂ; 'ಸರ್ಪ'ಹನನ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ಪಾತಕ : ಅರ್ಥಾತ್ **ಸರ್ಪ** = (ಸು) **ಬ್ರಹ್ಮ**(ಣ್ಯ) ! ಸರ್ಪಹನನ ನಿಷೇಧರೂಪ ಆತ್ಯಂತಿಕ ಅಹಿಂಸೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ,— ಎಂದರೇ ಆಮರಣ ಕುಮಾರೀ ಕುಮಾರ ವ್ರತಧಾರಣದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ! (ಸಿಂಧೂತೀರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಪುರಾತನ 'ಮುನಿ' ವಿವರಣೆ ನೋಡಿ.)

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೨

ಶ್ರೀ (: ದೇವೀ) : ಚಕ್ರಪೂಜೆ

ತಕ್ಷ(ಕ) ಶಿಲಾನಗರದಲ್ಲಿ ಅಗೆಯುವಾಗ ದೊರೆತ ಚಕ್ರ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಪಿಕಳಿ–ಹಾಳದಲ್ಲಿ (ಕರ್ಣಾಟ) ದೊರೆತ ಶಾತವಾಹನರ ಕಾಲದ ಸುಮಾರಿನ ಚಕ್ರವೂ ಇಲ್ಲಿ ಇದೆ. (ಕ. ಸಂ. ಪೂರ್ವ ಪೀಠಿಕೆ I ನೊ.)

ಶ್ರೀ 'ಚಕ್ರ' ಪೂಜೆ ವೇದಕ್ಕಿಂತ ಪುರಾತನ ಸಂಪ್ರದಾಯ, **'ಚಕ್ರ' : 'ಚಕ್ಷು'** ಅಭಿನ್ನ, ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ. ಋ. ವೇದದೊಳಗಿನ 'ದಿವೀವ ಚಕ್ಷುಃ ಆತತಂ'; ಉಲ್ಲೇಖದ ಚಕ್ಷುವು ದಿವ್ಯಚಕ್ರವೇ. (ಚಿತ್ರ ನಂ. ೩, ೪, ೫, ೬, ೭, ೯, ೧೦, ೧೧ ಪ್ರತಿಮೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅರ್ಥ ನೋ.). 'ದಿವೀವ ಆತತಂ **ಚಕ್ಷುಃ**' ಜಾಗ್ರವಾಸರು, ಜಾಗರದಲ್ಲಿ ಆರಾಧಿಸುವ ಚಕ್ರ; ಎಂದರೆ ಇದು ರಾತ್ರಿ 'ಸಮಯ' : ಆಚಾರ; ಆದರೆ ರಾತ್ರಿ ಮತ್ತು ಹಗಲು ಈ ಭೇದವು–ಕಾಲದ ಅರಿವು— **ತತ್**–ಮಯತೆಯ ಆ ನಂದಲೋಕದ ಅನುಭಾವಕ್ಕೆ ಆತಂಕಕಾರಿ. ಆದಕಾರಣ ಅಹಃ (ಹಗಲನ್ನೂ) 'ಕೃಷ್ಣ'ರೂಪದ್ದಾಗಿ ಬಗೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವಾಡಿಕೆಯ ಸೂಚನೆ ಋ. ವೇದದಲ್ಲೆ ಇದೆ. (VI. ೯. ೧).

ಸಿಂಧೂ ತೀರದ 'ಪುರ' ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಕಣ್ಣ (O) : ಕಂಕಣ ಆಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ (ಮಾರ್ಶಲ್ ವರದಿ : Ring stone p. 61). ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಅರ್ಥವು ಏನು ಎಂದು

ಸಂದೇಹಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ, ಲಿಂಗದ ಪ್ರತೀಕಗಳೂ ಈ ಉತ್ಪನನದಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದಿವೆ. **‹ವಿಶ್ವಚಕ್ಷು›** ಎಂಬ **ಸೂರ್ಯನನ್ನು** (ಏಕ) **‹ಚಕ್ರ›** ರೂಪ ರಥ (= **ದೇಹ**) ಆಗಿರುವ ವಿಶ್ವಪ್ರಸವ ಶಕ್ತಿ. ಎಂಬ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಋು, ವೇದದ ಕವಿಗಳು ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ 'ಚಕ್ರ' ಪೂಜಕರೇ ಆಗಿದ್ದರೆಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ.

'ಚಕ್ರ' ಮತ್ತು 'ಯಜ್ಞ' ಈ ಸಂಕೇತಗಳ ನಿರುಕ್ತದಲ್ಲಿ ಪದರುಯಿದೆ. 'ಚಕ್ರ' ಇದು 'ಚರ್' ಗಮನಾರ್ಥಕವೊ (**ಗಾಲಿ** < ಕಾಲಿ ?) ಅಥವಾ 'ಕೃ': ಗೆಯ್ತದ ಸೂಚಕವೊ ? ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಸಂದಿಗ್ಧತೆ ಇದೆ: ಉದಾ: ಯಜ್ಞಂ ಚಕ್ರೇ ಏಕೆಂದರೆ ಯಜ್ > ಯಜ್ಞ ಇದು ಸಾಧು ಪ್ರಯೋಗ. ಆದರೆ 'ಕಸ್ಮೈ ದೇವಾಯ' 'ಯಜ್ಞ' (X. ೧೨೧) 'ಗರ್ಭಂ ದಧ್ರೇ ಆಪಃ' 'ಯಜ್ಞ (X. ೮೨) 'ಪುರುಷಯಜ್ಞ' (X. ೯೦). ಉಪನಿಷತ್ತಿನ 'ಗೌತಮಾಗ್ನಿಯಜ್ಞ, (ಛಾ. ೫, ೪–೧೦), 'ವಾಮದೇವ್ಯ' ಈ ಬಗೆಯ ಯಜ್ಞವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಸರಿಹೋಗುವಂತೆ 'ಯಜ್ಞ'ಪದದ 'ನವ್ಯ' ನಿರುಕ್ತವೊಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ; ಇಜ್ > ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಥ ಆಚರಣ ಸೂಚಕ ಅರ್ಥವಿದೆ. 'ಯಃ ಜ್ಞಃ. (ಯಾವನು ತನ್ನ ಆತ್ಮನ್ ಅರಿತನೊ) ಅವನು ಸ್ವತಃ ಯಜ್ಞಸ್ವರೂಪನೇ ಎಂಬ ಸಂತಮಾರ್ಗೀಯ ಅರ್ಥವು ಕೊನೆಗೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿದೆ. ಈ ಶಬ್ದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಶ್ರೀ ಚಕ್ರಪೂಜೆ. ವಾಮದೇವ್ಯ' ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಬೇರೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಡುತ್ತದೆ. (ಪ್ರ. ೩೮೨). ಆದರೂ ಇದು 'ಸಂಫಲೀಕರಣ' (Fertility) ತಂತ್ರದ ವಿಧಿಯೊಳಗಿಂದಲೇ ನಿಷ್ಪನ್ನ ಆಚಾರಾಂಗವೆಂಬುದು ಮೇಲೆಯೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ವಿಶ್ವದ ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರ : ಜಾಗರದ 'ದಿವ್ಯಚಕ್ಷು' ಒಂದೇ 'ಕಣ್ಣು'. ಆದರೆ ಏಕಂ ಸತ್ → Unity in *duality*, ಇದು ಜೀವನದ ಆದರ್ಶವಾಗು ವಾಗ ಅದಿತಿ, ಇಳಾ ಇಂತಹ ಉಭಯಲಿಂಗಿ 'ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತ' ಏಕಾ ತ್ಮಕ (ದ್ವೈತಾದ್ವೈತ) ಭೂಮಿಕೆಯ ದೈವತಗಳು ಪ್ರಚಲಿತವಾದದ್ದು ಉಂಟು.

ಏಕ 'ಚಕ್ರ' ಅಥವಾ ಏಕ 'ಚಕ್ಷು' ದೇವಿಯನ್ನು ತ್ರಿಚಕ್ರದೇವಿ ಅಥವಾ ತ್ರಿ ಅಂಬಕದೇವಿ ಎಂದು ಕಾಣುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ತಲೆದೋರಿದ್ದು ಋು. ವೇದದ **'ತ್ರಿ ಚಕ್ರಂ ಬಂಧುರಂ ರಥಂ'** (= ದೇಹಂ) ವರ್ಣಿಸಿರುವಲ್ಲಿ

ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಚಕ್ರವನ್ನೇ 'ಪದ' 'ತ್ರಿಪದ' ಎಂದಂದೂ ಉಂಟು; ಪದ ಇವರ 'ಪದ್' ಪ್ರಯೋಗ ಗಮನಿಸಿದರೆ **ಪದ್–ಮ** (ಕಮಲ)ದ ನಿಜರೂಪ ತಿಳಿಯ ಬಲ್ಲದು. ಪಮ = ಪದ್ಮ, ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಪದ್ಮ ಅಕ್ಷ, **ಪದ್ಮ**–ವತಿ = ಪದ್ಮಾವತಿ, **ತ್ರಿ ಅಂಬಕಿ** ಎಂದು ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ದೇವಿಗೆ **ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ** ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ನಾರ–**ಅಯನಿ** = ನಾರಾಯಣಿ ಎಂಬುದೂ ಸಾರ್ಥ ನಾಮ.

ದೇವರ ಹರಕೆಗಾಗಿ **ಕಣ್**–ಬಟ್ಟು, ಪಾದ ಮಾಡಿಸಿಕೊಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವು, ಕಣ್ಣಮ್ಮ ಅಥವಾ ಚಾಕ್ಷುಷೀ ಪ್ರರುಷನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ಅಲ್ಲವೆ ?

i) **ಸುಮೇರಿನ ಕಣ್ಣಮ್ಮನೇ** ಅಲ್ಲಿಯ ಇನನ್ನಳು ನನಾ ನಾನೀ ಈ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ **ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲೂ ಪೂಜೆಗಳ್ಳುತ್ತಿದಳು** ! (ಮುಂಬೈ ವಿದ್ಯಾಭವನದ ಇತಿಹಾಸದ ಸಂ. II p. 147 ನೋಡಿರಿ) ಋ. ವೇದದ ಚಂದ್ರನ ಸ್ತೋತ್ರಮಂಡಲದಲ್ಲಿ (IX. ೧೧೨. ೩) **ಮಾತೃ ಅಥವಾ** ಕನ್ಯಾ : ಕುಮಾರೀ ವಾಚಕ **'ನನಾ'** ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ ಇದೆ ! **ಗೋಪಿನಂತೆ** ರಸ ಸ್ರವಿಸುವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ನನಾ' ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ ! ಇಂದೋಃ ಇಂದ್ರಾಯ (ಇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ) ಪರಿಸ್ರವ !

ii) ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲೇ ಇರುವ 'ಶಿಸಿಪಾಲಿ'=ಪ್ರತಿಪದ : ಚಂದ್ರ

'ನನಾ' Crescant moon : ಇನನ್ನಳ ನಾಡಿನಿಂದ ಬಂದ ದೇವೀ ನಾಮ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ! ಈ ಬಾಲಚಂದ್ರ (ಮುಂಬೆ ಚಂದ್ರಿ) ಧ್ವಜದ ರಾಷ್ಟ್ರ ಎಂದು ಆ ಭಾಗದ ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ, ಇಂದು ಸಹ !

iii) ಸಿಂಧೂನದಿಯ ಮುಖದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ತಾಗಿ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಇರುವ **ಹಿಂಗುಲಜಾ** ದೇವಿಗೆ ನಾನಿ, **ನನಾದೇವಿ** ಎಂಬ ಹೆಸರಿದೆ. **'ಕೊಟ್ಟರಮ್ಮಾ'** ದೇವಿ ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮದಿಂದಲೂ ವಿಖ್ಯಾತಳಿದ್ದಳು. (ಕ. ಸಂ. ಪೂ. ಪೀಠಿಕೆ I. ಪು. ೧೨೬–೧೩೩.) ಶ್ರೀ ಕಪಟ್ರಾಳ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು, ಸನ್ನತಿಗೆಯ ಚಂದ್ರಲಾ ಪರಮೇಶ್ವರಿ ಮತ್ತು ಹಿಂಗುಲಜಾ ಸಂಬಂಧದ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ಬೆಳಕು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. (ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂಶೋಧನ ಲೇಖ ಸಂಗ್ರಹ ನೋ.) 'ನನಾ'ದೇವಿ = ನಂದಿ(ನೀ), ವರ **ನಂದಿ** ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಂನಾಡ ಜಾನ

ಪದ ಗೀತದಲ್ಲಿ. ಮೇಲುಕೋಟೆ **ನಾರಾಯಣನನ್ನು** ಮೆಚ್ಚಿದ ಹಾಡು ಉಂಟು. ನನ್ನರಾಜ, ನನ್ನಯಭಟ್ಟ ಈ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮ ವಿಚಾರಾರ್ಹವಾಗಿವೆ.
iv) ಅ) `**ನನಾ**`ದೇವಿ ಚಂದ್ರ (: **ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಕಣ್ಣು** ಚಿತ್ರ ೨ ನೋಡಿ)
ಬ) ಅಂತರಿಕ್ಷದ ತೆರೆದ (ಹಿಗ್ಗಿದ) ಕಣ್ಣೊ (: ದಿವೀವ ಚಕ್ಷುಃ ಆತತಂ) ಚಂದ್ರ (I. ೨೨-೨೦) ವಿಷ್ಣುಪದ: `ಮಧು`ಸ್ರವಿಸುವ ಪರಮಪದ ! (I. ೧೫೪; ಪ್ರ. ೨೮) ಇವು ಋ. ವೇದದ ಪ್ರಮಾಣ !

v) ಹಿಮಾಲಯದ **'ನನಾ' ನೈನಾ** (ನಯನ) **ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು** ಒಂದು ಚಮತ್ಕಾರ ! **ಚಾಕ್ಷುಷ ಶಕ್ತಿ** : ಸಂದೃಕ್ = **ಅಂತರ್ ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿ ಸಿದ್ಧಿಯ** ಬಗೆಗಿನ ಪುರಾತನ ಸಮಯ : ಆಚಾರದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ನೈನಾ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸುಮೇರ, ಭಾರತ, (ಇಜಿಪ್ತ ಸಹ) `ಮಧ್ಯಮಾ` : ಉಪಾಸನೆ; ದಿವ್ಯ ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯ **ತೃತೀಯ ಚಕ್ಷು** ; ಭಾಲಲೋಚನ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆವ ಅನುಸ್ಥಾನ : ಉಪ ಆಸನವ್ರತ ವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.

vi) ನೈನಾದೇವೀ ಸಂಪ್ರದಾಯ (ಪ್ರ. ೩೭), ಗಂಗಾ-ಯುಫ್ರೆಟಿಸ್ ನದಿಗಳ ನಡುವಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿತ್ತು. ಖಾಲ್ಡಿಯಾ, ಪರ್ಶಿಯಾದಲ್ಲಿ '...was very old dating perhaps a thousand years before Abraham (Gorakhanath and the Kanaphata Yogins p. 106).

vii) **ಏಕಾಕಿ** ಇದ್ದರೆ ಅದು ಸಂ-ಗತಿ : **ಸುಸಂಗತಿ** ಎನಿಸದು. ನನಾ-ನೈನಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪುರಾತನ ಸಂ-ಬಂಧವು ನಿಜವಿದ್ದರೆ ಇಂತಹ ಇನ್ನೂ **ಕೆಲವು** ಸಂಬಂಧಗಳು ಇರುವುದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರಬೇಕು. ಇದನ್ನು **ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ** ಮೂರು ಅಮೋಘ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಈಗಲೆ ಉಂಟು: ೧) ಮೊದಲನೆಯ ಸಂ-ಗತಿ **'ಅಕ್ಷಿಣಿ-ಪುರುಷ'** ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ; ಜ್ಞಾನದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆಯಲು **'ಅಸುರಾಣಾಂ'** (ಜನಾಂಗದ) **ವಿರೋಚನ**ನೆಂಬ ಜಿಜ್ಞಾಸುವು ಉಪನಿಷತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಭಾರತಕ್ಕೆ) ಬಂದಿದ್ದನು (ಛಾಂ. ೮-೮-೯ ಖಂಡ). ವೇದೋಪನಿಷದಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು, ಹಲವು ಬಾರಿ ಮೋಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದಕಾರಣ,

ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಈ ಅರ್ಥವು ದೃಢಪಡುತ್ತಿದ್ದರೇ 'ಐತಿಹಾಸಿಕ' ವೆಂಬ ಇಂತಹ ಅಂಶವು ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹವೆನಿಸಬಲ್ಲದು. ಪ್ರಸ್ತುತ 'ವಿರೋಚನ' ನಾಮದ ವಿಶಿಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ನಿಜವೇ, ಕಾಲ್ಪನಿಕನೇ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇಲ್ಲ. ವಿರೋಚನನನ್ನು '**ಅಸುರಾಣಾಂ**' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ ಈ '**ಅಸುರ**' ಎಂಬ ಜನ=ದೇಶ ವಾಸ್ತವವೊ ಅಥವಾ 'ವಿದೇಹ', 'ಅಂಗ' ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದಿಂದ ಸಾಂಕೇತಿಕವೊ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ವಿಮರ್ಶಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಅ) ಸುಮೇರಿನ ತರುವಾಯ ಪ್ರಬಲ ಜನಾಂಗವೆನಿಸಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಅಸ್ಸೀರಿಯ ಹೆಸರಿನ ಜನ=ದೇಶ ಒಂದು ಇತ್ತು. ಅಸ್ಸೀರಿಯವು, ಬಳಿಕ ಬಾಬಿಲೋನ-ಖಾಲ್ಡಿಯಾ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ಎಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಸುಮಾರು ಇನ್ನೂರು ವರುಷ (ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೫೬೨), ಪ್ರಬಲ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಕಾಲವನ್ನು ಸುಮಾರಾಗಿ ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವ ೮೦೦ ರಿಂದ ೫೦೦ ಕ್ಕೂ (ಬುದ್ಧನಿಗೂ) ಮುಂಚೆ ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ಉಪನಿಷತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರೊಡನೆ ಅಸ್ಸಿರರ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಬಂಧವು ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆಯನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬ) ಅಸ್ಸೀರಿಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವದ ಸುಮೇರಿನ ಯುಗದ '**ತೈಮುತ್**' ನಾಗಿ (dragon) ಹೆಸರು ಅಥರ್ವ ವೇದದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಕ) ಪಿತೃಹಂತಕನಾದ (ತೈಮಂತ್ ಪುತ್ರನೆಂಬ) ಎಂಕಿ (=ಈ) ದೇವನು, ಋ. ವೇದದ ಪಿತೃಹಂತಕ (ಅದಿತಿ ಪುತ್ರನೆಂಬ) ಇಂದ್ರನನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಾನೆ ! ಡ) ವಿರೋಚನನು ಕಲಿಯು ಬಂದಿದ್ದನೆಂಬ ಅಕ್ಷಿ-ಪುರುಷಯೋಗದ ಅನುಭಾವ ಮಾರ್ಗವು, ಮೊದಲ ಹಂತದಲ್ಲಿ (ಕಣ್ಣು > ಗಣ್ಣು ಏಕಾತ್ಮಕವಾಗು ರೂಢಿ) ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು. ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇದು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಲಕ್ಷಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ನಾಲ್ಕೂ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಂತಃಸೂತ್ರ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ.

೨) ಭಾರತೀಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಡಾ. ಸುರೇಂದ್ರನಾಥ ದಾಸಗುಪ್ತರು ಈ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯಾಂಶವಿರಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಲು ಕಾರಣ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಅಸುರ' ಎಂಬ ಜನದ್ದೆಂದು ಹೇಳಿರುವ **ಉತ್ತರ ಕ್ರಿಯಾಯ** ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಅಸ್ಸೀರಿಯದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು : ಸತ್ತವನು

ಬಡವನಿದ್ದಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷೆಬೇಡಿಯಾದರೂ ತಂದು ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಯುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಅವ ರನ್ನು ಹುಗಿಯಲಾಗುತ್ತಿತು (ಛಾಂ. ೮-೬-೬).

ಇದು ತರ್ಕವಲ್ಲ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯ. ಎಂದು ಅರ್ವಾಚೀನ ಉತ್ಖನನ ದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ; ಊರ್ (ಪುರದ) ರಾಜರ ರುದ್ರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪುರಾತನ ವೀರನ **ಬಂಗಾರದ ಕಿರೀಟ** ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಇದರೊಡನೆ ವೃಷಭನ ಸುಂದರ ಪ್ರತಿಮೆಯೂ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೭೫೦. (ಶೃಂಗಪೂಜೆ ಚಿತ್ರ. ನೋಡು.)

ಇನನ್ನಳ ಅಕ್ಷ-ಪ್ರಯೋಗದ ಆಚರಣೆಯು **ಸಹ-ಯಜ್ಞ**ದ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರವು. ಈಗಾಗಲೇ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಲೇಖನಗಳಿಂದಲೇ (ಪು. ೫೮೮) ೩) ಶೃಂಗಪುರುಷ: ಆದಿಮರ್ತ್ಯ= **ಎಂಕಿಡು** ಪ್ರತಿಮೆ ಸುಮೇರ ಹಾಗೂ ಸಿಂಧೂತೀರದ್ದು ೧೦೦% ಸಾಮ್ಯ! (ಮಾರ್ಶ ವರದಿ. ಪು. 67: 46) ಸುಮೇರಿನ ಪ್ರತಿಮೆ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೪೦೦೦ ವರುಷದ್ದು ! ಸಿಂಧೂತೀರದ ಪ್ರತಿಮೆ ಕಾಲ ತಿಳಿಯದು.

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೩

ಲೆತ್ತ(< ನೆತ್ತ < ನೇತ್ರ) : ಅಕ್ಷ-ದ್ಯೂತ

(ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಪ್ರತಿಮೆ)

ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷದ್ಯೂತದ ಸುಂದರ ಭಾವಗೀತವಿದೆ! "ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚಾರಾಂಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸದ ಈ **ಕ್ರೀಡೆಗೆ**. 'ಯಜ್ಞವಿಧಾನಕ್ಕೇ ಮೀಸಲಾದ ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನದೊರೆಯಲು ಕಾರಣವು ತಿಳಿಯದು !" ಎಂದು ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಸಂಶೋಧಕರು ಇದ್ದಾರೆ. ನಿನ್ನೆ-ಇಂದುಗಳ ಸಂದರ್ಭ ದಲ್ಲಿ ಸುಮೇರ-ಅಸ್ಸೀರಿಯ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಜೀವನ: ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಇದರ ಉತ್ತರ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುದನ್ನು ಕಾಣ ಬಹುದು. ಛಾಂದೋಗ್ಯದ ವಿರೋಚನನು 'ಅಸುರಾಣಾಂ' ದೇಶದಿಂದ ಅಂದು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು 'ಅಕ್ಷಿ-ಅಕ್ಷ' ಜ್ಞಾನದ ಸಲುವಾಗಿಯೇ. ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಕಾರನು, ಈ 'ಅಕ್ಷ' ವಿದ್ಯೆಯು ಅಸ್ಸೀರಿಯದವರಿಗಿಂತ ಬೇರೆ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ದ್ದನ್ನು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸಲು ಅದನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈಶೋಪನಿಷತ್ತಿನ

‘ಅಸುರ್ಯಾನಾಮ ತೇ ಲೋಕಾಃ’ ಈ ಉಲ್ಲೇಖವು ‘ಕಣ್ಣಿಗೆ’ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದೇ ಇದೆ. ಅಸ್ಸೀರಿಯರು ‘ಅಂಧೇನ ತಮಸಾ ವೃತಾಃ’ ಆಗಿದ್ದಾರೆ; ಎಂದರೆ ಅವರು ‘ಕಣ್ಣಿಲ್ಲ’ದವರು ! ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು **‘ತಮಃ ಆಸೀತ್ ತಮಸಾ ಗೂಳ್ಹಂ’** ಸ್ವರೂಪದ ಈ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ ! ‘ಭಾರತೀಯರಾದ ನಾವು ಬಾಳನ್ನು ಕತ್ತಲೆಯೆಂದು ಬಗೆದು, ‘ತುರಿಯೇಣ **ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಗೂಳ್ಹಂ ಸೂರ್ಯಂ’** ಪಡೆದವರು (ಅವಿಂದನ್ V. ೪೦. ೬). ಭೌತ ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ಆಚೆಯ ದಿವ್ಯ ಶಾಶ್ವತ ಪ್ರಕಾಶದ ವಿಶ್ವಚಕ್ಷುವಿನ ಆನಂದ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುವವರು ತಾವು, ಎಂಬುದು ವೇದೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಚಾಕ್ಷುಷೀಯೋಗ ಸಂಪ್ರದಾಯಿಯ ಶ್ರದ್ಧೆ. ಆದುದರಿಂದ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷದ್ಯೂತಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವನ್ನಿತ್ತಿರುವ ಉದ್ದೇಶವು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಬಲ್ಲದು. ಮೇಲ್–ಮಟ್ಟದ ‘ಅಕ್ಷ–ಪುರುಷ’ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆಯಿಲ್ಲದ ಪಾಮರರು ಅಕ್ಷ–ದ್ಯೂತ–ರತರಾಗುತ್ತಾರೆ, ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಈ ‘ಅಕ್ಷ’ದ ಆಕರ್ಷಣವು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ನಿರ್ಮಿಸುವಂತೆ ವಿನಾಶ = ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಣವೂ ಸರಿ. ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧೀ ಗುಣದ ಈ ಆಟವನ್ನು ‘ಕಪೋತ’ದಂತೆ ತೋರಗಾಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂದಿಸಿ ಅದನ್ನು ‘ಯಕ್ಷರಾತ್ರೀ’ ಪರ್ವದ ಸನಾತನ ರೂಢಿಯಾಗುವಂತೆ ಸಮಯಾಚಾರ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಈ ಮಾಯಾ–ತಂತ್ರವು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ (ಪು. ೪೦೮–)

ಸಿಂಧೂತೀರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಲೆತ್ತ ೧.೨″ ಅಥವಾ ೧.೫″ ಅಳತೆಯ ಘನ ಆಕೃತಿ. ಇವು ಕುಂಬಾರನು ಮಾಡಿದುವು. ೧″ ವ್ಯಾಸದ ತೂತು (ಕಣ್ಣು) ಉಳ್ಳವು. ೧–೨; ೩–೪; ಮತ್ತು ೫–೬ ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಎದುರು ಬದುರು ಬರುತ್ತವೆ. (ಮಾರ್ಶ. ವ. 351) ಯುರೋಪೀಯ dice ಇದೂ ಈ ಆಕೃತಿಯದೇ; ೧–೬ ವರೆಗಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಎರಡು ಲೆತ್ತಗಳಿಂದ ಆಡುವಾಗ ಬೇರೀಜು ೭ **‘ಸಪ್ತ’** ಆಗಬೇಕು. ಈ **‘ಸಪ್ತ’** ‘ಸರ್ಪ’ದ ಸಂಕೇತವಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿಂದೆ. ಈ ಆಟದಲ್ಲಿ **‘ದಾಯ’** ಎಂಬ ಸಂಕೇತ, ಬೀಳುವ ಆಟಕ್ಕೆ **‘ದಾ’**ನ ಎನ್ನುವುದು ಸಕಾರಣವಿದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ‘*Die*’ದಲ್ಲಿರುವ ಮೂಲಾರ್ಥ ಭಾವಗಳು ಉಭಯವಿಧವಾಗಿವೆ. **ಕೊಡು–ಸಾಯು** ಇಲ್ಲಿ ಲೈಂಗಿಕ

ದಾಯು-ದಾನದ ಪರಿಣಾಮದ ಸೂಚನೆಯಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. ಈ 'ದಾಯು' ಬೇಡಿ, ಸೋತ ಪಾಂಡವರ ಪತ್ನಿಗೆ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಲು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ್ದು, ಭೀಮನು ಈ ತೊಡೆಯನ್ನೇ ಛೇದಿಸಿದ್ದು ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ.

ಮೂಲ ಪ್ರಬಂಧ ಬರೆವಾಗ, ಲೆತ್ತದ ಸಿಂಧೂತೀರದ ಆಕೃತಿ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತೆತ್ತವೆಂದು ಸಮಾರು ೬" ಹಸ್ತಿದಂತದ ಗಣ್ಣಿನ ಆಟ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಿತ್ತು ! ಸಿಂಧೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲುಬಿನ ಇಂಥ ಗಣ್ಣುಗಳ ಮೂಲಕವೂ ಈ ಆಟವಾಡುವ ರೂಢಿಯಿತ್ತು (p. 356) ಗಣ್ಣಿನ ಆಕೃತಿಗೆ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಕ್ಷ (: axle) ಹೆಸರು ಉಚಿತವೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತವಲ್ಲಿ 'ಅಕ್ಷ' ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ 'ಕಣ್ಣು', ಸರ್ಪ, ಜ್ಞಾನ ಈ ಅರ್ಥಗಳೂ ಬಂದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಯಾವುದು, ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ತುಂಬ ಕಾಡಿತು ! ಭಾಷಿಕ ಆಕೃತಿ, ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರವು ಭಿನ್ನತೆ ಕಾಣುವಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಿನ್ನಭಾಷಿಕ ಜನಗಣದ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ನಿಃಸಂದೇಹವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಮಾರುಕಟ್ಟೆ (market), ಅಚ್ಚ ಕಂಸುಡಿ, ಬಾಹ್ಯವಲಯ. ಆದರೆ ಅರ್ಥರೂಪ ಅಂತರ್‌ವಲಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಕೃತಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನದು ! ಆದಕಾರಣ **'ಅಕ್ಷ' ದ್ಯೂತ** (ಕಣ್ಣು>ಗಣ್ಣು) ಈ ಅರ್ಥವು ವೇದಕಾಲೀನ ಎರಡು ಭಿನ್ನಭಾಷಿಕ ಗಣದ ಸಂಗಮಸೂಚಕ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಲೆತ್ತ-ಅಕ್ಷ ಕ್ರೀಡೆ ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಇಂದಿನತನಕವೂ ಸನಾತನವಾಗಿ ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆ.

ಅಕ್ಷ-ಲೆತ್ತ ಎರಡೂ ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದು 'ಕವಡೆ' ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಂತು ! ಆದರೂ 'ಸನಾತನತ್ವ'ಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರಗೊಟ್ಟಿಲ್ಲ—ನಮ್ಮ ಪುರಾತನರು ! ಕಪರ್ದ >ಕವಡೆ ! ಕಪರ್ದ=(ಬಾಚದೆ ಇರುವ) ಕೂದಲು ! ಕವಡೆ, ಶಂಖ, ಶಿಂಪುಗಳ ವರ್ಗದ್ದು ! 'ಜಲ'ಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು; ಸರಿ ಆದರೆ ಈ 'ಕೂದಲು' ಕಪರ್ದ-ಕವಡೆ ಏನು ಸಂಬಂಧ ? ಈ **'ಕಪರ್ದ'** ಯೋಗಿ-ಯೋಗಿನೀ ವರ್ಗಕ್ಕೆ (ಅಕ್ಷಕ್ಕೆ) ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು ತಾನೆ ? ಉತ್ತಾನ ಕವಡೆಯೊಳಗಿನ ರೇಖೆ ಕಣ್ಣಿನ ಸಂಕೇತವಾಗುತ್ತದೆ. (ಅಹಿ ಛತ್ರ, ಚಾಮರ, ಅಬ್ದಾಗಿರಿ ಇವು ರಾಜಚಿಹ್ನೆ; ಸರ್ಪಾಕ್ಷ-ಸೂರ್ಯ ಹೋ; ಪು. ೬೭೧; ೫೭೪-೮೧). ಇದರ ಬಗೆಗಿನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ಚಂದ್ರ (O) ಮಂಡಲದ

(IX) ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಪವಿತ್ರ'ದ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವೊ ನೋಡಿ—ಮಾತಿನ ಮೋಡಿಯನ್ನು ಬದಿಗೆ ಸರಿಸಿ.

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೪

ಮುಕ್ಕಣ್ಣ : ಯೋಗಿವರೇಣ್ಯ

(ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯ ಆದರ್ಶಸೂಚಕ ಪ್ರತಿಮೆ)

ಋ.ವೇದ ಸಂಹಿತೆಗಿಂತಲೂ, ಸಿಂಧೂತೀರದ **'ಪುರ'** ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿಶ್ಚಿತ ವಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ, ಇದನ್ನು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬಗೆಗಳಿಂದ ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಿ ದೊರೆತ, ಧ್ಯಾನಮಗ್ನ ಯೋಗಿವರೇಣ್ಯನ ಪ್ರತಿಮೆಯು, ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸತ್ಯದ ಒಂದು ಮಾದರಿ. ಇದುವೆ **ವಾಸ್ತವ ಸ್ವರೂಪದ ಸತ್ಯ.** ಆದರೆ, 'ಏಕಂ : ಸತ್' ದಂತೆ, ಇದು ಏಕಾಕಿ ಪವಾಡ ಸತ್ಯವಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ 'Truth' ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಒಪ್ಪಂದದ (: social contract or compromise) ಆಕೃತಿಯ ಸತ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ. ಇದು ಋತ ಸ್ವರೂಪೀ ಸತ್ಯ. ಎಂದರೆ ಇದು **'ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯ : ಸಂ-ಗತಿ' ಯಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ,** ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಘಟನೆಯು; ಅಂದಿನ ಜೀವನ 'ಸಮಯ'ದ ಚಿತ್ರದ ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು : ಇದರ ಪೋಷಕ ಪೂರಕ ಅರ್ಥದ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸಮಸಾಮಯಿಕ ಸಂಗತಿಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ಇದೆ ಬಗೆಯ 'ಪಶು ಪತಿ' : ಮಹಾಯೋಗಿಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿದೆ, ಗಮನಿಸ ಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದ **ಅಶ್ವ-ತ್ಥ** ಅಥವಾ 'ಪಿಪ್ಪಲ' ಎಂಬ ವೃಕ್ಷವಂತೂ 'ಏಕಂ ಸತ್' ಪಂಥೀಯ 'ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತ' ಏಕಾತ್ಮಕ ಎರಡು ಜೀವ ಗಳ (Unity in duality) ಮೂರ್ತಿ ಮಂತ ಚಿತ್ರವೇ ಆಗಿದೆ!

ಈ ಯೋಗಿವರ್ಯನು, ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ 'ಸಂಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ನಾಸಿಕಾಗ್ರಂ ಸ್ವಂ' ಈ ಉಕ್ತಿಯ ಅನುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರುವುದನ್ನು ನೋಡುವಾಗ, ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃ ತಿಯ ಜೀವನ ಆದರ್ಶ : ಜೀವನರೀತಿಯನ್ನು ಶ್ರೀ ಭಗವದ್ಗಿತೆಯು ವಿವರಿಸಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಋ. ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯ ಆಶಯವೂ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ: ಆದರೆ 'ಬ್ರಾಹ್ಮ್ಯ ನಿರ್ಘುಣ'ದ ಪೂರ್ವಗ್ರಹದಿಂದಾಗಿ ಮ್ಯಾಕಡೊನೆಲ್ಲ ಪ್ರಭೃತಿಗಳಿಗೆ ಇದು ಕಾಣ

ಲಿಲ್ಲ! ನಾಸಿಕಾಗ್ರ ದೃಷ್ಟಿ ಅಥವಾ ಭ್ರೂಮಧ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯ ಸಾಧನೆ ಯಾತಕ್ಕಾಗಿ? ಹೊರಗಿನ ಜಗತ್ತಿನೊಡನೆ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಡಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ಸಾಧನ ಇದು: ತನ್ನ ಮೂಗಿನ ತುದಿಯಲ್ಲೇ ನಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ 'ಪ್ರಪಂಚ ಒಂದು ಮಾಯಾ ಕೋಲಾಹಲ' ಎಂಬ ನೆನಹಿನಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆಯುವುದು, ಅನಾಹತ ನಾದಾನುಸಂಧಾನಿಯಾಗುವುದು: ನಚಿಕೇತ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ. ಬಳಿಕ ಏನು? ಇದರ ಉತ್ತರ ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿದೆ: ನಚಿಕೇತರಾಗಿ '**ಅತ್ರಿ' ಸಿದ್ಧಿ** ಪಡೆದು (=ಪ್ರಪಂಚದ ಹೋಳಿ ಮಾಡಿ=ಭಸ್ಮಧರಿಸಿ), ನಿದ್ರಾ-ಸ್ವಪ್ನ-ಸುಷುಪ್ತಿ ಆಚೆಗಿನ **ನಾಲ್ಕನೆಯ**=ತುರೀಯ 'ಬ್ರಹ್ಮಣ ಗೂಳ್ಹಂ ಸೂರ್ಯ' ಪಡೆಯುವುದು (V. ೪೦. ೬).

ಸಿಂಧೂ ತೀರದ ಪುರಾತನ ಮುನಿವರೇಣ್ಯನು, ಮುಕ್ಕಣ್ಣನಾಗುವ ಬಾಳ ಗುರಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಹಣೆಯ ಮೇಲಣ ಕಣ್ಣಿನ (O) ಆಕೃತಿಯ ಸಂಕೇತ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ. **ಮೂರನೆಯ ದಿವ್ಯ ಕಣ್ಣಿನ** ಸಿದ್ಧಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲು, ಹುಟ್ಟಿನೊಡನೆ ಬಂದ ಎರಡೂ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ (ಅವನ್ನು ಇಲ್ಲವಾಗಿಸುವ) ನಾನಾ ಮಾರ್ಗಗಳುಂಟು. ಈ ವಿಚಾರವು ಇಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಸ್ತುತ. ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣಿನ ಈ ವಿಚಾರವು, ಸುಮೇರ-ಅಸ್ಸೀರಿಯದಲ್ಲಿ ಬೇರು ಹಿಡಿದು ಬೆಳೆದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಅನೈಸರ್ಗಿಕ ಮಾರ್ಗ ಎಂದು ಅವರು ಇದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿರಲಿಕ್ಕೂ ಸಾಕು. ಅಸುರ ಜನದ ವಿರೋಚನನನ್ನು ಕೀಳ್ಗೆಡೆದ ಛಾಂದೋಗ್ಯದ ಉಲ್ಲೇಖ ವಿಚಾರಾರ್ಹವಿದೆ. ವಿರೋಚನನ ಸಂಗಡವೇ ಬಂದು 'ಚಾಕ್ಷುಷ ಪುರುಷ' ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಪಡೆದ ಹಾಗೆ ಚಿತ್ರಿತ ಒಬ್ಬ ಇಂದ್ರನುಂಟು; ಇದು ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆಯ ಚಂದ್ರ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ (IX) ಸಂಸ್ತುತ ಇಂದ್ರನ ಪಾತ್ರವೇ ಆಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು. ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣಿನ ಸಿದ್ಧಿಯ ಆಕರ್ಷಣ ಕೇವಲ ಭಾರತೀಯ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನಿಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ, ಎಂದರೆ ನಂಬಲು ಅಶಕ್ಯವಾದ ಮಾತು. 'ಅರ್ಥ'ವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರಬಲ್ಲುದು. ದಿಕ್ಕಾಲ-ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಅರ್ಥವು ಮೂರ್ತ=ಸತ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಡೆಗೆ ಇಲ್ಲದ್ದು ಅದು ಅರ್ಥ=meaning ಎನಿಸಲಾರದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಗ್ರೀಸಿನ ಸೈಕ್ಲೋಪಸ್ 'ಏಕಾಕ್ಷ' ಪುರುಷನ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯಲ್ಲಿ, 'ಅಕ್ಷಣೆ

ಪುರುಷ' ಯೋಗ ಸಾಧನೆಯು ಪ್ರತಿಬಿಂಬವೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಎನಿಸಿ ಬರೆದ ದ್ದಾಯಿತ್ತು (ಪು. ೫೯೧) ಅಂದು ಸಿಂಧೂತೀರದ ಮುನಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಹಣೆಯ ಮೇಲಣ ಕಣ್ಣಿನ ಸಂಕೇತ ನೋಡಲು ಸಿಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಋ.ವೇದದ ಉಲ್ಲೇ ಖದ ಮೇಲೆಯೇ ಅವಲಂಬಿಸಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡ ಅರ್ಥದ ಬಲದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಗ್ರೀಸಿನ ಸೈಕ್ಲೊಪಸನ ಅರ್ಥದ ಪ್ರಯತ್ನವು 'ಸಾಹಸ' ಎಂದು ನಾನೇ ಅಳು ಕಿದ್ದೇನೆ.

ಆದರೆ, ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣಿನ ವಿಚಾರವು ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲೇಬೇಕು, ಎಂದು ಡಾ. ಅಂಥೆಸ್ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು ಓದಲು ದೊರೆ ತಾಗ, ಇಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಿರುವ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣ ಪದ್ಧತಿಯ ಬಗೆಗಿನ ವಿಶ್ವಾಸ ಇಮ್ಮ ಡಿಸಿತು : ಇಜಿಪ್ತಿನ ಸರ್ಪಾಕ್ಷ-ಸೂರ್ಯ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯಾಕ್ಷ ಸರ್ಪ ಈ ಸಾಂಕೇ ತಿಕತೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಬರೆದುದು ಹೀಗೆ : ('The idea of the Eye came into existence as the Eye of Horus.This was a third eyc in addition to the natural pair of either falcon or king (p. 88) 'ಇಜಿಪ್ತಿನ ರಾಜನ್=ಚಕ್ರವರ್ತಿನ್ ಹೊರಸನ (ಅಥವಾ ಇವನ ಪ್ರತೀಕ ಪಕ್ಷಿಯ) ತೃತೀಯ 'ಅಕ್ಷ' ಎಂಬರ್ಥದಿಂದ ಮೂರನೆಯ 'ಕಣ್ಣು' ವಿಚಾರವು ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿತು.' ಎಂಬ ಈ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಥೆಸ್ ಹೇಳಿದ್ದು ಈ **'ಕಣ್ಣು'** ಮೂಲತಃ (basically) **ಮಿಡಿನಾಗನೇ** (identical with the Uraeus viper) ಎಂದು!

ಪಾಪ! ಡಾ. ಅಂಥೆಸ್, ಡಾ. ಡೊನಾಲ್ಡ ಮ್ಯಾಕೆಂರಿಥಿಯಂತೆ ಸಾಂಕೇ ತಿಕ ಮಟ್ಟದ ಅರ್ಥ (: ಸತ್ಯ) ಗ್ರಹಣದ ರೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದರೆ! ಮಿಡಿನಾಗರೂಪದ ಈ ತೃತೀಯ 'ಅಕ್ಷ' (: ಬಾಲ) ಹೊರಸ : ಕುಮಾರ ಭೂ ಪತಿಯ ಹಣೆಗಣ್ಣು ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥ ಮೂಲ (ಆದಿ) ಸರ್ಪದ-ಎಂದರೆ ಚಂದ್ರನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂದು ಹೊಳೆಯದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಂಥೆಸ್ ಇದನ್ನು 'Both the Uraeus and Eye appear to have originated in the idea of that divine zet-Serpant. ಎಂದು

ಬೇರೆ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದು: ಇದರ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನೇ ಅಡಗಿರುವುದು ಕಂಡಿಲ್ಲ! ಈ ದಿವ್ಯ ಝುಟ ಸರ್ಪವು embodiment of gods, and simultaneously, a form of the primeval serpent…' ಎಂದು ವಿವರಿಸುವಲ್ಲಿ ಇದು ಏನೆಲ್ಲ ದೈವತ (ಶಕ್ತಿ)ಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ '**ಏಕಂ : ಸತ್**' ರೂಪೀ ಆದಿ ಮಹಾ ಶೇಷನೇ ಎಂದು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತ ಈ ಸಂಹಿತೆಯು ಮಾಡಿರುವ ಪರ್ಯಾಯಸ್ತೋತ್ರವೇ ಆಗಿದೆ! ದಿವ್ಯ ಆಕರ್ಷಣದ ಮಯೂರನೆಯ ಕಣ್ಣು ಮತ್ತು ಕ(೦)=ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭದೈವತ ಶಕ್ತಿ ಕೇಂದ್ರ ಇವು ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ. ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲೂ 'ಕ' ದೈವತವಿತ್ತು. (ಪು. ೫೭೩–೭೬)ಇಸ್ರಾಯಲಿಗಳ 'ಕಬ್ಬಾಲಿಝಂ' ಅರಬರ **ಕಾ** ಅಬ್ಬಾ ಭಕ್ತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇವೂ ಮಯೂರನೆಯ ಕಣ್ಣಿನ: ಚಂದ್ರ ಅರ್ಚನೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳೇ.

ಇಕೊ, ನೋಡಿ! ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪುರಾತನ ಮುನಿಯ ಹಣೆಯ ಮೇಲಣ ಸಂಕೇತವು. ಚಂದ್ರ (O) ಬಿಂಬ ಸೂಚಕವೇ ಇದೆ! ಎಂದರೆ ಈ ಮುನಿ ನಾಗ–ಸಂಪ್ರದಾಯದವನೇ ಇರಬೇಕಾಯ್ತು! ಹಣೆಯ 'ಕಣ್ಣು' ಅಲ್ಲದೆ ಇವನ ಶಾಲಿನ ಮೇಲಿನ 'ತ್ರಿ-ಪರ್ಣ'ದ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಇವನು 'ಮುಕ್ಕಣ್ಣ' ='ಚಕ್ರ–ನೇಮಿ' ಅಥವಾ ಅಕ್ಷ–ಪುರುಷ ಯೋಗ ಸಿದ್ಧಿಯ ಬಾಳಗುರಿಯ ಧ್ಯಾನಯೋಗಿ ಎಂಬುದು ದೃಢಪಡುತ್ತಿದೆ. ಈ 'ತ್ರಿಪರ್ಣ' ಸಂಕೇತವು, ಇಜಿಪ್ತಿನ ಹ್ಯಾಥೋರ=ಗೋವು (=ಅದಿತಿಃ ಗೌ) ಮೈಮೇಲಿದೆ: ದಿವ್ಯಜೀವನ ನೌಕಾ (=ಸೇತು=ತೀರ್ಥಿಕೆ)ರೂಪ ದೈವತ ಶಕ್ತಿಯ ಕೈಯಲ್ಲೂ ಇದೆ; ಸುಮೇರಿನ ನಾಗನ(dragon)ಮೈಮೇಲೆ ಈ ಸಂಕೇತವುಂಟು. ಆದಿವೀರ ಡುಮುಝೀ ಕೈಯಲ್ಲೂ ಇದೆ (ಮಾ. ವ. p. 357, 181–2; 54). ಈ ತ್ರಿಪರ್ಣ (=ತ್ರಿಚಕ್ರ=ತ್ರಿನೇತ್ರ) ಸಂಕೇತವು ಇಜಿಪ್ತ, ಭಾರತ ಮತ್ತು ಸುಮೇರಿನ ದಿವ್ಯಮಾರ್ಗಿಗಳ ಸಮಾನ ಸಂಕೇತವಾಯ್ತು!

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೫

ಅ) **ಶೃಂಗಿ: ವೃಷಭ;** ಬ) **ಶೃಂಗತ್ರಯವುಳ್ಳದೇವತೆ**
ಕ) **ಏಕಶೃಂಗಿ ಪುರುಷಪಶು**

ಅ) ದಿವ್ಯಜಲಸೇಚಕ ವೃಷಭನ ಸ್ತೋತ್ರಸಂಗ್ರಹವೇ ಋಗ್ವೇದ ! ಆದರೆ ಈ ವೃಷಭನಿಗೂ ಮುಂಚೆ ಗೌ(ರಿ) : ಅಮೃತಸ್ಯನಾಭಿಯೆ ಅದಿತಿಯೆಂದು ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು: ಇದನ್ನು ಸಂಹಿತೆಯೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ ! ಇಜಿಪ್ತಿನಲ್ಲೂ (ಹ್ಯಾಥೋರ ಗೋವು ನೋ.) ಆದಿಮಾತೆ ಉಂಟು ! ವೃಷಭಪೂಜೆ. ಆದಿಪುರುಷ ವಿಚಾರದೊಡನೆ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿದೆ, ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ ವೃಷಭ ಆದಿಶೇಷ : ಮತ್ತು ಏಕಾಕ್ಷ ಪುರುಷ ಒಂದೆ. ಈ ದೇವನಿಗೆ ವೃಷಭ—ವರ್ಷಯಿತೃ : ವರ್ಷಣಶೀಲ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿ, ವೃಷ್ಣಿ...ಎಂಬ ಅನಂತ ನಾಮಾಂತರಗಳಿದ್ದರೂ ಇದು ಏಕಂ : ಸಂತ ಚಾಂದ್ರಶಕ್ತಿಯು.

ಭಾರತೀಯ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮಾರಹಸ್ಯವನ್ನರಿಯುವಾಗ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ 'ಚಂದ್ರ' ಚಾಂದ್ರಭೂಮಿಕೆಯ ಸಂಕೇತಗಳು ಇರುವುದಾಗಿ ಖಾತ್ರಿ ಆಗುವವರೆಗೂ ತುಂಬ ಸುತ್ತಾಟ ಒದ್ದಾಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಉದಾ : ಶೃಂಗ ! ಶೃಂಗಪೂಜೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನರಿಯಲಿಕ್ಕೂ ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಜಾಗತಿಕ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿ ಇದ್ದ 'ಆಪೋವಾ ಇದಂ ಅಗ್ರ ಆಸೀತ್' ಎಂಬ ಮೂಲಭೂತ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ನೆರವು ಅವಶ್ಯ ! ಶೃಂಗ : **ಕೋಡು** ಮತ್ತು ಆಪ : ರಸಕ್ಕೂ ಏನು ಸಂಬಂಧ ? ಇಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣ ಸಂಬಂಧದ ರೀತಿಯೇ ಬೇರೆ; ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾವುಕತೆ, ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣದಕ್ಕಿಂತ ವಿಶೇಷವಿರುತ್ತದೆ. ಭಾವುಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿ ಸಾಹಚರ್ಯ (association) ಮೂಲಕವಾದ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಭಾವವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಅಂಗದಿಂದ ಇಡೀ ಶರೀರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ರೀತಿಯು ಇಂಥ ಒಂದು ಮಾದರಿ.

ಚಂದ್ರಬಿಂಬವು ಶೃಂಗ ಅಥವಾ ಪಾತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಚೀನರಿಂದ ಇದು **ಪೂಜೆ** ಪಡೆದದ್ದು. ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ವೃದ್ಧಿಂಗತ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೆ. ಮೊದಲು ಹುಣ್ಣಿವೆಗಳ ಸಮಯಾಚಾರಗಳೇ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದುವು. ಆದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ತರುವಾಯದ ಪ್ರಲಯ, 'ಪೂರ್ಣ' ಇಲ್ಲವಾಗುವ —ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯೇ ಜೀವನದ ಸ್ಥಾಯೀಭಾವ ಎಂಬಹಾಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು, ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ದೇವತಾ ಉಪಾಸಕರ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ತುಂಬ ವಿಚಿತ್ರ

ಪರಿಣಾಮ ಮಾಡಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಜಿಪ್ತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಜನ ಕೊನೆಗೆ ಈ ಬಾಳಿನ ಗೋಳು ನೋಡಲಾರದೆ ಆತ್ಮದಹನವೇ ಲೇಸು ಎಂದು ಬಗೆದುದರ **ಪುರಾವೆ** ಅಲ್ಲಿಯ ಪುರಾತನ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿಯೆ ದೊರೆತಿವೆ. (ಹೋಳ; Before Philosophy p. 130-112;) ಇಜಿಪ್ತ, ಸುಮೇರ, ಅಸೀರಿಯಗಳಂತೆ ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಅಪೋದೇವಿಯ ಆರಾಧನಾ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದ ಸಮಯ: ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ ಉಳ್ಳದ್ದೇ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ನಾಸಿಕಾಗ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯ ಧ್ಯಾನಮಗ್ನಯೋಗಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುವ ಈ ಸಂಗತಿ ಶೃಂಗಾರಾಧನಾ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದಿಂದಲೂ ದೃಢಪಡುತ್ತಿದೆ. **ಅಪೋ ದೈವತದ ಉಪಾಸನೆ : ಏಕಂ = ಸತ್ತಿನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಪ್ರಳಯಕ್ಕೆ** ಆಮಂತ್ರಣ. ಜಗತ್ತನ್ನು ಮರೆತು 'ತುರಿಯೋಣ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ' 'ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧಿ = ತೃತೀಯ ಅಕ್ಷಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆವ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದು 'ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ' ಸಂಪ್ರದಾಯ. 'ಸಹಯಜ್ಞ'ದ ಸಂಭೂತಿಯ ಉಪಾಸನೆಯು, ಪ್ರಳಯದ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವಾದರೆ ಆ ಮರಣ ಕುಮಾರ ಕುಮಾರೀ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ವ್ರತ ಧಾರಿಗಳಾಗುವ ಆದರ್ಶವು ಗೌರವಾರ್ಹವೆನಿಸಿದರೂ ಪ್ರಳಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾರ್ಗ! ಈ ಪ್ರಲಯದ ಅನಿವಾರ್ಯ ವಿಧಿಲಿಖಿತವನ್ನು ಗ್ರೀಕಿನ ವಿಖ್ಯಾತ ದ್ರಷ್ಟಾರ : ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸನೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ! (ಪು. 127-28, 130, 141, 145-47)

ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉನ್ನತಿ ಮತ್ತು ಅವನತಿ ಎರಡೂ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಕ 'ಸಮಯ' : ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳು. ಆದರೆ ಈ ತಳಪಾಯದ ವಿಚಾರವೇ ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಆದ ಪರಕೀಯರ ಆಘಾತ, ಸುಲಿಗೆ ಇಂತಹ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರ **ಬಾಹ್ಯ** ಘಟನೆಗಳಿಗೇ **ಹೆಚ್ಚಿನ** ಮಹತ್ತ್ವ ಕೊಟ್ಟು ಯಾವುದೊಂದು ಜನ, ದೇಶದ ಇತಿಹಾಸ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ! **ಅರ್ಥ : ವಿಚಾರ** ಇದರ **ಆಕೃತಿ** (thought forms), ಇದೇ **ಮನುಜರ ಆಚಾರಗಳ ಪ್ರೇರಕ ಕೇಂದ್ರ**-ಜ್ಞಾತಾಜ್ಞಾತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಬೆಂಕಿಯಂತಿದೆ ಈ ಅಬೋಧಿ ಅಗ್ನಿಯ **ಉಪಾಸನಾ**-ಪರಿಣಾಮ, ಅಪ : ರಸ **ಭೂಮಿಕೆ** : ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಮೃತ್ಯುಪೂಜೆ. ಇದನ್ನು

ಡೊ. ಮ್ಯಾಕೆಂಝಿ ಹೇಳಿದ್ದುದು, ಸರ್ಪಪೂಜಕ ಇಜಿಪ್ತಿನ ವಿಧಿಲಿಖಿತ **ಹೇಳಿದಂತೆ ಇದೆ.** ಮೃತ್ಯುಪೂಜೆಯ ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ಸಿಂಧೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿನಾಶದ ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಬಾಹ್ಯ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವುದು ಅವಶ್ಯವೇ ಸರಿ; ಆದರೆ ಏಕಂ : ಸತ್ ಪಂಥೀಯ ನಾಗ=ಶೃಂಗ ದೈವತದ ಉಪಾಸನೆಯೇ ಇದರ ವಿನಾಶದ ಮೂಲಭೂತಕಾರಣ ಎಂದು ಗಣಿತ ಪದ್ಧತಿಯ ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿದೆ.

ಮಾರ್ಶಲ್ ವರದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ ಇದೆ: ಮನೆಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರೆ–ಪಡಗ, ಆಟಿಗೆಯ ವಸ್ತು ಇತ್ಯಾದಿ ಒಡೆದು ತುಂಡಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದರ ಅರ್ಥವೇನು ? ಎಂದು ಮಾರ್ಶಲ್ ಪ್ರಶ್ನೆ. ದಾಳಿಯಾಗಿ ಹಾಳಾದ ಲಕ್ಷಣವಿದಲ್ಲ; ಲೂಟಿಗೆ ಬಂದ ದಾಳಿಯವರು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೆಯಲ್ಲೂ ಹೊಕ್ಕು ಹೀಗೆ ಗಡಿಗೆ ಮಡಿಕೆ ಒಡೆದರೆಂದು ಬಗೆಯಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಮಾರ್ಶಲ್ ಸಾಹೇಬರೆ! (ಇಂದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿನಾಶಕಾರೀ ಕೃತ್ಯಗಳಿಂದ ಶಾಂತಿನಿಕೇತನದಂತಹ ಸಂಸ್ಥೆ ಹಾಳಾಗುತ್ತದೆ. ಬೆಂಗಳೂರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿಹಚ್ಚಲಾಗುತ್ತದೆ....) ಇಂತಹ ಆತ್ಮ–ದಹನದ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರೇರಣೆ ಯಾವುದು? **'ಏಕಂ ಸಂತ' ಸಿದ್ಧಾಂತ!** ಈ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿದೆ=ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿದೆ: ಜೀವನ ನಿಯಮಬದ್ಧವಿದೆ. ಸತ್ಯ–ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರ ಒಂದೇ ಅಲ್ಲ. ಈ ಜೀವನಸ್ಥ ಈ ನಿಯಮ ಅರಿತು ಆಚಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ಜೀವನದ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಯವಿದೆ. ಎಂಬ ಋತಾಧಿಷ್ಠಿತ ಸತ್ಯದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿರುವ ಸಮಾಜವಾಗಿದ್ದರೆ, ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮನೆಮನೆಗಳಲ್ಲೂ ಗಡಿಗೆ ಮಡಿಕೆ, ಜೀವನೋಪಯೋಗೀ ವಸ್ತುಗಳು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ನಾಶಮಾಡಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಳಾದದನ್ನು ಸಾರುತ್ತಿರುವಂತೆ ಬಿದ್ದಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಳಗಿನ 'ಶೃಂಗ' ದೈವತಗಳ ಬಗೆಗೆ ಮಾರ್ಶಲ್ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ವಿವರವಿದೆ. ಚಿತ್ರಗಳೂ ಇವೆ. ಆದರೆ **'ಶೃಂಗ'** ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾತ್ರ ಆಗಿಲ್ಲ! **ಕೋಡುಳ್ಳ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ** "there can be

litle doubt that horns have a special sacred significance'' [p.54]ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಏನೊಂದು 'ಪವಿತ್ರ' (sacred) ಅರ್ಥವು ಇದೆಯೆಂಬುದು ನಿಸ್ಸಂದಿಗ್ಧ ಎಂದು ಮಾರ್ಶಲ್ ಹೇಳಿತ. ಆದರೆ sacred, sacrifice, sacrum ಈ ಸಂಕೇತಗಳ ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿಗಳ ಅನುರೋಧದಿಂದ ಕೋಡು–horn–ಶೃಂಗ ಈ ಸಂಕೇತದ ಮೂಲ ಅರ್ಥವೂ 'ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ' (=sacrifice) ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದೇ ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆ ಮಾರ್ಶಲ್ ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ಶೃಂಗ ಪಶು = **ಹಿರಣ್ಯಶೃಂಗ ಅಶ್ವ** (?) ಯಜ್ಞ ಪಶು (ಪು. ೪೮೭; ೪೯೫-೯೭, ೪೯೮-೫೦೪). ದೇವಿ ಜಟಿಲೆ (of hair) 'ಪವಿತ್ರ' ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ 'ಶೃಂಗ' ದಾನಮಾಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲೂ ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಇತ್ತು (ಪು. ೫೮೫; ೫೭೧; ೪೦೦-೦೧; ೬೯೭)

ತ್ರಿಶೂಲ ಇದು ಮೂರು ಕೋಡಿನ ಪ್ರತೀಕ ಎಂದು ಮಾರ್ಶಲ್ ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿ (p. 55). ಆದರೆ, ಆದಿ ಪುರುಷ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಪಡೆದ ಕೋಡು = ಶೃಂಗ ಇದರ ಪೂರ್ವರೂಪವು ಆದಿಮಾತಾಸಂಪ್ರದಾಯದ ಯುಗದಲ್ಲಿ 'ಪರ್ಣ' (ಪತ್ರ = ಪಾತ್ರ), ಚಕ್ರ = ಅಂಬ(ಕ) ರೂಪದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಯುರೋಪಿನ Grail (holy) ಮತ್ತು Lance ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಜ್ಞರು ಹೇಳುವ ಅರ್ಥದಿಂದ ಪಾತ್ರ–ದಂಡ (= ಶೃಂಗ) ಇವುಗಳ ಅನ್ಯೋನ್ಯವೂ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರಬಲ್ಲದು. 'ಶೃಂಗ' ಕುರಿತು ಬರೆಯುವಾಗ, ವೇದದ ಶೃಂಗಿ ಅಹಿ : ಶುಷ್ಣನ (ಚರಿಷ್ಣು ಪುರಿ. ಶಯನ ಗೃಹವಿರುವ)ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯು ನೆನಪು ಆಗದೆ ಇಲ್ಲ. ಮಾರ್ಶಲ್ಲರಿಗೆ. (p. 55) ಡ್ಯಯೋನಿಸಸ್‌ನ (Horned serpent) ಈ ಶೃಂಗ 'ಪುರುಷ:' ಲಿಂಗ ಸೂಚಕವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗ್ರೀಕಿನ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಿತ್ತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ 'ತ್ರಿಪರ್ಣ' (trefoil) ಮತ್ತು ತ್ರಿಶೃಂಗ (= ತ್ರಿಶೂಲ) ಇವು ತೀರ ಭಿನ್ನವಲ್ಲ; ಅವರೇ ಹೇಳಿದ Unity in duality ಅಥವಾ 'ಅ-ವಿಭಕ್ತಂ ವಿಭಕ್ತೇಷು' (ಗೀತೆಯ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ), ಆದರೆ ಶೃಂಗಾರ(ರಸ)ಯುಕ್ತ ಶೃಂಗ, 'ಶೂಲ' ಆಗುವಾಗ ಅದು ಸರ್ವಸ್ವನಾಶದ ಪ್ರಲಯತಾಂಡವ ಭೈರವನ ಮೃತ್ಯು ದೈವತದ ಸಂಕೇತವಾಗುತ್ತದೆ! ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಕ್ರಮಿಸ

ದೊಡಗಿದ ವಿನಾಶದ ದಾರಿಯಂ ಸೂಚನೆಯು ಈ ತ್ರಿಶೂಲದ ಪೂರ್ವರೂಪವಾದ ತ್ರಿ-**ಶೂಲ :** ತ್ರಿಶೃಂಗ ಸಂಕೇತದಲ್ಲಿದೆ.

ಬ) 'ಚಿತ್ರವು ತುಂಬ ಮೌಲಿಕ ಸಂಕೇತಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ' (p. 63) ಅರಳಿ ಎಲೆಗಳ ಸಂಕೇತಯುಕ್ತ ಎರಡು ವೃಕ್ಷಗಳ ನಡುವೆ ತ್ರಿಶೃಂಗಧಾರೀ ದೇವಿ ನಿಂತಿದ್ದಾಳೆ. ನೀಳಕೂದಲು, **ಅಪರ್ಣೆ;** ವೃಕ್ಷದ ಎದುರು ಉದ್ದಕೂದಲಿನ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮೊಳಕಾಲು ಊರಿ ವಂದಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೂ ತೋಳಬಳೆ ಉಂಟು. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೆ ಸಂಮಿಶ್ರ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ರಚಿತ ಒಂದು ಪಾಶುವಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವೃಷಭನ ಆಕೃತಿ, ಹೋತಿನ ಆಕೃತಿ, ನರನಮುಖ ! ಸಿಂಧೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಪಶುಗಳು ಹಲವೆಡೆಗೆ ದೊರೆತಿವೆ.

ಈ ಚಿತ್ರದ ಇನ್ನೊಂದು ಮೌಲಿಕ ಸಂಕೇತ : **'ಸಪ್ತ'** ಸಾಧ್ಯ (?ಸಿದ್ಧ)ರ ಚಿತ್ರವು; ಇದು ಋ. ವೇದದ **'ಸಪ್ತ'** ಋಷಿ (?) ಸಂಕೇತದ ನೆನಪು ತರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಪ್ತರೂ **ಕೊಂಬಿ**ನವರು! ದೀರ್ಘಕೇಶಿಗಳು! ಕೇಶಿನ್ ಮುನಿಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ **ಶೃಂಗಿ**ಯೂ ಅಭಿಪ್ರೇತನಿರುವುದಾಗಿ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯ ಹೇಳುತ್ತದೆ! ಋ. ವೇದದ 'ಸಪ್ತ'ರು 'ಸರ್ಪ' ಸಂಪ್ರದಾಯದವರೆಂಬುದರ ವಿವರಣೆ ಸಿಂಧೂ ತೀರದ ಈ 'ಸಪ್ತರು,' ಈ ಗ್ರಂಥ (ಮಾ. ವರದಿ) ದೊರೆವ ಮುಂಚೆ ಬಂದಿದೆ. (ಪ್ರ, ೧೩೪-೩೭ ಮುಂ.) ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಶಕ್ತಿ ಇರುತ್ತಾಳೆ ಎಂಬ ಈ ನಂಬುಗೆ ಯಕ್ಷಿ-ಯಕ್ಷ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಬಾರಹಟ್ಟ, ಸಾಂಚಿಗಳಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಆತುನಿಂತ ಸ್ತ್ರೀಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಯಕ್ಷಿಣಿಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೊಂಬಿನ ದೇವಿಯರು ಪರ್ವತ-ಮೂಲದೇವಿಯರಾಗುತ್ತಾರೆ, ಉದಾ ; ಉಚ್ಚಂಗಿ <ಉಚ್ಚಶೃಂಗಿ; ಚತುಃ ಶೃಂಗಿ,'ಸಪ್ತ' ಶೃಂಗಿ ಪುಣೆಯತ್ತ;ಏಳುಕೊಳ್ಳ, ಏಳು ಹುತ್ತುಗಳ ಎಲ್ಲಮ್ಮನು, ಮೂರುಕೋಡು <ಮುರಗೋಡು ಪ್ರಾಚೀನ ಸೊಗಲ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಸ್ಥಳ; **ಏಳು ಕೋಟಿ** (? ಪುರ) ಮಲ್ಲಯ್ಯನು ಹೀಗೆ ಈ ಶೃಂಗ–ಶಿಖರ=ಬೆಟ್ಟ ಉಭಯಲಿಂಗಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕಂ ಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ !

ಕ) **ಏಕಶೃಂಗ:ಏಕಪಾತ್** (: ಚಂದ್ರ) ! ರುದ್ರ-ವಿಷ್ಣು; **ಏಕದಂತ** ಎಂದರೆ (ಆದಿ) ಗಣ-ಪತಿ !

ಪರ್ಣ ಶೃಂಗಗಳ ನಾನಾತ್ವವೆಲ್ಲ ಮಾಯೆ; ಶಾಶ್ವತ ಸತ್ಯ: **'ಸುಪಲಾಶೇ ವೃಕ್ಷೇ'** ಅಥವಾ 'ವೃಕ್ಷೇ ಸುಪಲಾಶೇ ಸಂಪಿಬತೇ ಯಮಃ(=ಕುಮಾರಃ)' ಇಷ್ಟೆ ಎಂಬುದು ಆಪ್ತರಸ ಪಂಥೀಯ ಚಾಂದ್ರದರ್ಶನ (ಸಿದ್ಧಾಂತ); (X. ೧೩೫).

ಚಿತ್ರ ಸಂ. ೧೬

ಪುರಾತನ ಯಕ್ಷ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಸೂಚಕ ನಾಗಧಾರಿಣೀ : ತೀರ್ಥಿಕೆ

(ಜಕ್ಕ [ಪ್ಪ]ನ ಸಿಂದಿಗೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತುದು)

ಈ ಮೂರ್ತಿ ಅರ್ವಾಚೀನ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರತಿಮೆ ಪ್ರತಿನಿಧೀಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ಆಚಾರ: ಸಮಯ ವೇದಕ್ಕೂ ಪುರಾತನ. ಈ ಪ್ರತಿಮೆ ದೊರೆತ ಸ್ಥಳನಾಮ ವಿಚಾರಾರ್ಹವಿದೆ: 'ಸಿಂದಿಗೆ' ಸಿಂಧೂತೀರದ ಸ್ಮೃತಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. (ಕಣ್ಮರೆಯಾದ ಕನ್ನಡ, ಕನ್ನಾಡ ಕತೆ–ಸ್ಥಳನಾಮ ವಿಚಾರ ನೋಡಿರಿ). ಕರ್ನಾಟಕ-ಸಿಂಧುಪ್ರಾಂತದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಬಂಧವು. ಕೋಟ್ಯಿ : ನಾದೇವಿಯ ಮೂಲಕವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ (ಕ. ಸಂ. ಪೂ. ಪೀ. I) ಪುರಾತನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವದ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಶವೂ ಈ 'ಸಿಂದಿಗೆ' ನಾಮ ಸಂಕೇತದೊಡನೆ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿದೆ: ಇಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮಠಕ್ಕೆ ಜಕ್ಕ (< ಯಕ್ಷ) : ಪುರುಷನ ನಾಮವಿದೆ! ಈ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮ ೧೦–೧೧ನೆಯ ಶತಕಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ಇರಲಾರದು. ಎಂದರೂ **ಸಿಂದಿಗೆಯ** ಈ **ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬೇರುಗಳು ಸಿಂಧೂ** ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆವ ಈ ಸಂಗತಿ. 'ಚಿತ್ರ' ಸಾಂಕೇತಿಸ ಎಂಬುವನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿದೆ.

ಕೇನೋಪನಿಷತ್ತಿನ 'ಯಕ್ಷ' = ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ. **ಕುಂದ**–ಗೋಳ ಗ್ರಾಮದ (ಧಾರವಾಡ ಜಿ.) **ಬ್ರಹ್ಮ**ದೇವನು ಸಿನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆಯವರೆಗೆ ಖ್ಯಾತಿವಂತನಾಗಿದ್ದನು. ಈ ಸ್ಥಳನಾಮದೊಳಗಿನ ಕುಂದ: 'ಕುಂದ' ಮೂಲಾಧಾರ ಚಕ್ರ ಸೂಚಕವಿರಬೇಕು. 'ಕುಂದ–ಗೋಳ'ಕರೆಂದು (ಎರಡೂ ○ ಒಂದೇ ಅರ್ಥ ಸೂಚಕ !) ಹೆಸರಿರುವ ವರ್ಗದ ಬಗೆಗೆ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವು ಕೀಳು ಭಾವನೆ ತಾಳಿದ್ದುಂಟು! ಜಬಾಲ ಪುತ್ರನನ್ನು 'ಸತ್ಯಕಾಮ'ನೆಂದು ಪ್ರಶಂಸಿರುವ ಉಪನಿಷತ್ತಿಕ 'ಕಾಪಾಲಾಯನ' ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಮನು (ಪಿತೃಸ್ವಾಂತನ) ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇವೆರಡೂ ಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಜೀವನ ರೀತಿಗಳು ಎಂಬುದರ ಪ್ರಮಾಣವು.

ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಕುಂದ–ಗೋಳದಂತೆ **ಈ** ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಕರ್ಜಗಿ ಗ್ರಾಮದ 'ಬ್ರಹ್ಮ'ನೂ ಕಂನಾಡಿನ ಯಕ್ಷ=ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಒಂದು ಕಾಲದ 'ಸಮಯ'**ಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ**. ಇವೆರಡೂ 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು 'ಘೃತ' ಪ್ರಿಯ! ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಕಡಲೆಯ ಹೂರಣ= **ಹಯ-ಗ್ರೀವ** ಭಕ್ತ! 'ಹಿರಣ್ಮಯೋ ವೇತಸಃ' ಹೃದ್ಭಿಂಗತವಾಗಲು ತಪ್ಪಬೇಕೆಂಬ ನಂಬುಗೆ ಅಂದಿನದು; 'ಹಯ-ಗ್ರೀವ' ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಈ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಇದು **ವಾಜಿ ಅನ್ನ**. ವಾಜೀಕರಣದ ಶಕ್ತಿ ಎನಿಸಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ 'Horse gram' ಎಂದಿರುವುದಕ್ಕೂ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ! (೪೯೭–೮; ೫೦೦. ೫೦೨)

ಈ ಯಕ್ಷ : ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಯಾಚಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದು ಕೊಡುವ ಪ್ರತಿ–ಮೆಯ ಎನ್ನುವಂತೆ ಸಿಂದಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಈ ತೀರ್ಥಿಕೆಯ ಮೂರ್ತಿಯಿದೆ. ಈ ಸಾಧಿಕೆ ಜಡೆ ಕಟ್ಟಿದ ಆಕೃತಿಯು ಪುರಾತನ **'ಶೃಂಗ'** ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದೆ.

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೭

ಎಂಕಿಡು

ಆದಿಮರ್ತ್ಯ : ಶೃಂಗಿಪುರುಷ : ಮಾಹಾಪ್ರಸಾದಿ

(ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಪ್ರತಿಮೆ)

ಸಿಂಧೂ ತೀರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣದ ಪ್ರಯತ್ನ ಆಗಿದೆ. (ಮಾರ್ಶಲ್ ವರದಿ p. 67) 'ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೪೦೦೦ ವರುಷಗಳಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ.'; ಆದರೆ ಸಿಂಧೂತೀರದ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಎಷ್ಟು ಪುರಾತನ ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ವಾದವಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳೊಳಗಿನ ಸಂಕೇತಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆಯ ರೀತಿ ಸದೋಷವಾಗಿದೆ. ಋ. ವೇದದೊಳಗಿನ 'ಶೃಂಗ' ಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ತೋರಿಲ್ಲ! ಇದು 'more than usual interest' ಉಳ್ಳುದಾಗಿದೆ; 'resemblence it bears to

the Sumerian Eaboni or Enkidu…is undeniable;' ಎಂದು ಆ ತಜ್ಞರು ಏಕಾಭಿಪ್ರಾಯವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ,

ಆದರೆ ಎರಡೂ ಶೃಂಗಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತ ಅಂತರವಿದೆ !

ಸುಮೇರಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಕಥಾತಜ್ಞರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಎಂಕಿಡು ಆದಿನರನ= **ಮನುಜತ್ವದ** ಹಂತಕ್ಕೆ ಬಂದ **ಮರ್ತ್ಯ**-ನರನ ಪ್ರತೀಕ, ಮಾನವಕುಲದ ಏಳ್ಗೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುವ ಅಭೌತ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಸಂಕೇತ ಗಿಲ್ಗಮೇಶ. ಈ ಶಕ್ತಿಯ ಸಹ-ಚರ ಎಂಕಿಡು, ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಒಂದು ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿಲುವು ಈ ಕವನದಲ್ಲಿದೆ: 'The two swear eternal comradeship'. ಇದರಲ್ಲಿ ಋ. ವೇದದ ವೃತ್ರಹನ್ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಂಗಾತಿ ತ್ರಿತನ (ಮಾರ್ತ್ಯ) ಜೋಡಿಯ ಹೋಲಿಕೆಯಿದೆ. (ಪು. ೪೨೪, ೫೨೧, ೨೫:) 'The purerpose of enterprise is, as Gilgamesh says to Enkidu, 'that all evil from the land we may banish' (Middle Eastern Mythology, S. H. Hooke, p. 51; '68; A Pelican Book). evil=ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಓಡಿಸುವ, ಪ್ರಕಾಶರೂಪ ಸತ್ಯದ ಸಲುವಾಗಿ ಹೋರುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಗಿಲ್ಗಮೇಶ-ಎಂಕಿಡು ಜೋಡಿ ಮತ್ತು '**ಕೃಷ್ಣ**' (ಶಕ್ತಿ) **ತತ್ವಕ್ಕೆ ಶರಣು** ಹೋದ (ಅರ್ಜುನ= **ಶುಭ್ರ : ಇಂದ್ರನ ಅಂಶ ಎಂಬ**) 'ನರ', ಈ ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನ ನಿರ್ಮಿತ ಜೋಡಿ ತುಲನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ.

ಸುಮೇರಿನತ್ತಣಿನ ಆಪ: ಗಸ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಆಪ: ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇವು ಎರಡೂ ಚಾಂದ್ರ **ಉ**ಪಾಸನೆಗಳ ಮೂಲದಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ಸುಮೇರಿನ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯವು, (ಋ. ವೇದದ ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲೂ ಉಳಿದಿರುವ) ಸೌರ ಭೂಮಿಕೆಯ ಪ್ರತೀಕಗಳ ಆಕೃತಿಯ ಪೂರ್ವಪೀಠಿಕೆಯೇ ಆಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. 'ಧೀ'ತತ್ತ್ವದ ಮೂರ್ತ ರೂಪ 'ಎಂಕಿ' ಇದರ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಉದಾಹರಣ; ಆದರೆ ಭಾರತೀಯ ಆಪ=ರಸ ಪಂಥೀಯರಲ್ಲಿ, ಈ ಪ್ರ-ಗತ ವಿಚಾರ ಸರಣಿ ಮಾನ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ! ವೇದದಲ್ಲೆ [ಎಂಕಿ=] ಇಂದ್ರನ ತೇಜೋವಧೆ ಮಾಡಿ, ಕೊನೆಗೆ ಖಲನಾಯಕನನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ!

ಸುಮೇರಿನ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥವು 'ಧೀ'-(ಪ್ರಕಾಶ) ದೈವತ ಪೂಜಿಸುತ್ತದೆ. 'ಎಂಕಿ' ರೂಪದಲ್ಲಿ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವೋ? ಸಂಸಾರವು 'ತಮಃ ಆಸೀತ್ ತಮಸಾಗೂಳ್ಹಂ' ಸ್ವರೂಪದ್ದು ಎಂದು **ನಿತ್ಯ ಕಾಳ-ರಾತ್ರಿಯ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದೆ!** (ಋ. ವೇ. X. ೧೨೯)

ಭಾರತೀಯ 'ಶೃಂಗ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ನೇತಾರ: ವಸಿಷ್ಠ!

ಸಿಂಧೂ ತೀರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಶೃಂಗ ಪಶು : ನರನ ಕುರಿತ ವರ್ಣನೆ, ತಲೆತಲಾಂತರದಿಂದ ಬಂದ ಕಥೆ, ಏನೊಂದೂ ತಿಳಿಯದು;-ಆ ಲಿಪಿ ಓದಲು ಆಗುವವರೆಗಂತೂ! ಆದರೆ ಋ.ವೇದದಲ್ಲಿ **ಹಿರಣ್ಯಶೃಂಗಿ** (ಅಶ್ವ ಹೆಸರಿನ) **ಪಶು** (ಇದರ ಪೂರ್ವರೂಪ ರಾಸಭ): ಸಮುದ್ರಯೋನಿಃ ಇದು. (ಪು. ೪೯೭-೫೦೦) **ಶುಷ್ಣ = ಶೃಂಗಿ ಅಹಿ** (ಇವನು ಸಲಿಲಸ್ಥ !), 'ದ್ರಪ್ಸಃ ಕೃಷ್ಣ'ನ ಸಂಗಾತಿ. (ಪು ೪೮೫). ಕೇಶಿನ್ ಮುನಿಗಳಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಿಯು ಅಭಿಪ್ರೇತ ನಿದ್ದಾನೆ. (X ೧೩೬, ಸಾಯಣರ ಭಾಷ್ಯ). ಸಿಂಧೂತೀರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ **ಏಕ ಶೃಂಗಿ** ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ವೈಪುಲ್ಯದಿಂದಾಗಿ, ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯದಿಂದ, ಆದಿ ಪುರುಷಯುಗ ಪ್ರತಿನಿಧೀಕರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ 'ಅಮೃತಸ್ಯ ನಾಭಿಃ ಗೌಃ' ಪೂಜೆ ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ! **'ಏಕಶೃಂಗ'** ದಿವ್ಯ ಪುರುಷಶಕ್ತಿಯ ಅನುಸ್ಥಾನರತ ಸಮಯ: ಆಚಾರಗಳ ಸೂಚಕ ವಿವಿಧ ಪ್ರತೀಕಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದುದರ ಅರ್ಥವು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಆಗಲಾರದು. 'ಶೃಂಗ' ಅಶ್ವ : ರಾಸಭ ಇದು ಅಪಾಂನಪ್ತೃ. ನಪ್ತೃ : ಶೃಂಗಿ ಮೊದಲು ಆಪದಲ್ಲಿತ್ತು. ಮೊದಲ ಹಂತದ ಆ ಜೀವನರೀತಿಯು ತರುವಾಯ ಇದು ತನ್ನದೆ ಆದ ಸ್ವಂತ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಪಡೆದು, ಆಪವನ್ನು ತನ್ನೊಳಗೆ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿತು ಎರಡನೆಯ ಹಂತದ ಜೀವನ ಸಮಯ : ಆಚಾರಗಳ ಯುಗವು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಿದೆ. ಆದಿಮಾತಾ : ದೇವಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅಳಿದು ಆದಿಪುರುಷ : ದೇವನೇ ಸೃಷ್ಟಿ ಕರ್ತನು, ಎಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹಂತದ ಕೆಲವು ಜಾಗತಿಕ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಾಮ್ಯ ಅಭ್ಯಸನೀಯವಿದೆ: ಆದಿ ಪಿತನನ್ನು ಓಟ್ಟೈಟಿಸಲ್ಲಿ ಅಲಲು ಪುತ್ರ ಕುಮಾರಬಿ ಅನು : ಆದಿಪಿತನನ್ನು ತಳ್ಳಿ ತಾನೇ ಆ 'ಶಕ್ತಿ'ಪೀಠ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ; ಕ್ಯಾನಾನದಲ್ಲಿ ಆದಿಪಿತ (EL) ದೇವನು ಓಂದೆ ಬಿದ್ದು, ಬ್ಯಾಲ: ವೀರ್ಯವಂತ : ಬಲ್ಲಾಳು ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಗ್ರೀಸಿನ ಅನು = **ಯುರೆನಸ್** (ಭಾರತದ ವರುಣನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೋಲಿಕೆ) **ಪುತ್ರ ಕ್ರೋನಸ್** (: ಕಾಗೆ–ವಾಯುಸ, ಬಳಿಕ ಶನಿ = ಸ್ಯಾಟರ್ನ) ದೇವನು ತಂದೆಯ 'ಪುರುಷ'ಚ್ಛೇದ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಋ. ವೇದದ ವರುಣ (= ಪ್ರಜಾಪತಿ) ದೇವನನ್ನು ಕ(ಂ) = ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನು ಹಿಂದಿಕ್ಕಿದಂತೆ ದೃಶ್ಯವಿದೆ. (ಮ್ಯಾಕ ಡೊನೆಲ್ ನೋ.) ಆದರೆ ರಾಜನ್ = ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವರುಣನನ್ನು ತಳ್ಳುತ್ತಾನೇ ಪ್ರಜಾಪತಿಯಾದ 'ಬ್ರಹ್ಮನ್' ಸಿದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನೆಂಬ ವಸಿಷ್ಠನೇ, ವರುಣನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ನಷ್ಟಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಭಾರತೀಯ ಶಾಸನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ('ಬ್ರಹ್ಮ–ಕ್ಷತ್ರ' ಪರಂಪರೆಯ ಉದ್ಗಮ ಇಲ್ಲಿದೆ (ಪ್ರ ೫೭೬-೭ ೫೮೨-೫) ವಸಿಷ್ಠ. 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ' = ವಿಕೆ **ಶೃಂಗಿ**: ವಿಷ್ಣು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಆದಿ ಪ್ರಚಾರಕನೆಂದು ವಸಿಷ್ಠನ ಸೂಕ್ತಗಳಿಂದಲೇ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. 'ವನಸ್ಪತಿ' (ಸಲಿಲಸ್ಥ ಸ್ಕಂಭ) ಸಂಕೇತ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದ ವರುಣನನ್ನು ಹಿಂದಿಕ್ಕಿದ ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ ವಿಷ್ಣು–ಕೃಷ್ಣರು 'ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ ಅಶ್ವ-ತ್ಥ'ರು! ರಾಜನ್ : ವರುಣ (ಅದಿದೇವಿ–ದಾಸೀ) ಪುತ್ರ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮ–ಕ್ಷತ್ರ ಪರಂಪರೆಯ ಈ ಆದಿ ಪುರುಷನನ್ನು. ಋಕ್ಷ (= ಕರಡ–ಭಿಲ್ಲೂಕ ದಂಡ Great Bear) : ಸಪ್ತರ್ಷಿ ಸಂಕೇತದಿಂದ 'ಕುಮಾರಿ' (ಅರುಂಧತಿ) ಒಡಗೂಡಿ ಅಂತರೀಕ್ಷದ ಅಮರ ಪದದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದಾಗಿದೆ! ಆಪ : ರಸ ಪಂಥದ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ ಈ ವಸಿಷ್ಠನು 'ಶೃಂಗ' ಪೂಜಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಸ್ಥಾಪಕನು.

ಅಗಸ್ತ್ಯ-ವಸಿಷ್ಠ ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಾಣದ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಅಗಸ್ತ್ಯನ ಕಥೆಯ ಒಂದು ವಿಶೇಷವು ಸಂಸ್ಮರಣೀಯವಿದೆ. i) ಅಗಸ್ತ್ಯನು 'ಸಮುದ್ರ' ಜಲವನ್ನು ಶೋಷಿಸಿಕೊಂಡನಂತೆ! ಒಂದೇ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಇಮ್ಮಡಿಗಳಂತಿರುವ ಈ ನಾಮಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ii) ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ '**ದಕ್ಷಿಣ ಕಪರ್ದಃ**' ಎಂದು ಈತನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ! 'ಕಪರ್ದ' ಈ ಜಡೆ (: ಕವಡೆ) '**ಅಕ್ಷ**' = '**ಕಣ್ಣು**' ಈ ಸಂಕೇತದ ಸಾಹಚರ್ಯಸೂಚಕ ಪ್ರತಿಮೆ! ಎಂದರೆ ಋಗ್ವೇದಸ್ಥ '**ಶೃಂಗಿ**' ಮುನಿ ಈತನೇ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. iii) ಇವನ ಪತ್ನಿ ಎಂಬ **ಅರುಂಧತಿಗೆ** '**ಅಕ್ಷ**'(**ಮಾಲಾ**)**ಧಾರಿಣಿ** ಎಂಬ ವಿಶೇಷ ಹೆಸರು ಉಂಟು! ಮಂತ್ರ iv) ಈ '**ದಕ್ಷಿಣಕಪರ್ದ**' = ಅಕ್ಷ = ಕೇಶೀಪುರುಷ, '**ಸಪ್ತರ್ಷಿ**' '**ಋಕ್ಷ**'(ಕರಡೆ) ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಿಂದ ಸೂಚಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. '**ಭಲ್ಲೂಕದಂಡ**'

ಈ ಸಂಕೇತವು ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಕನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜೀವಂತವಿದೆ! (ಪ್ರ ೩೪೫) **ಶ್ರೀ**ರಾಮ-**ಚಂದ್ರ**ನು **ಕೋ**-ದಂಡಧಾರಿ! **ಕಃ** ದಂಡವಿದಂ! 'ಕ(ಂ)' ಹಿರಣ್ಯ ಗರ್ಭ : ಪ್ರಜಾಪತಿ : ಕ(ಂ)=ಬ್ರಹ್ಮ!

ಸುಮೇರಿನ ಎಂಕಿಡು ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ (ವೇದಕಾಲೀನ) ಎಂಕಿಡು (:ವಸಿಷ್ಠ) ಇಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಸಾಮ್ಯವು ಇರಬೇಕೆಂದು ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ಈ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ನೋಡಿ: v) ಇಬ್ಬರೂ ಮಾತಾಪ್ರಸಾದಿಗಳು :ಅ) ಎಂಕಿಡು. ಸುಮೇರಿನ ಆದಿಮಾತೆ ಅರರು ದೇವಿಯು (ಆವೇಶವಾಗುವ) ಒಬ್ಬ ದೇವಾರ್ಜಿತ ಜೀವನದ ಕುಮಾರಿ ಯಿಂದ ಜ್ಞಾನದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದ ಮಾತಾಪ್ರಸಾದಿಯು: ಇವನ ತಾಯ್ತಂದೆಗಳ ಹೆಸರು ತಿಳಿಯದು. ಆ) ಋ. ವೇದದ ವಸಿಷ್ಠನೂ 'ಮಾತಾ-ಪ್ರಸಾದಿ'. 'ಕ್ಷೇತ್ರಜ' ಸಂತತಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮಾನ್ಯವಿದ್ದು. ದತ್ತಕಪುತ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದು ವಸಿಷ್ಠಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಇವನು **ವಾಕ್=ಧೇನು** ಉಪಾಸನಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ. vi) ಅ) ಎಂಕಿಡು **'ಕೊಂಬು'** ಉಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಬ) ವಸಿಷ್ಠನು **ದಕ್ಷಿಣ ಕಪರ್ದ**ನು, ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಶೃಂಗ'ವೇ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿರುವಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. (ಕಪರ್ದ> ಕವಡೆ ಇದರ ಅರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಲಿತ್ತ ನೋಡಿರಿ). vii) ಕೇಶಿನ್ (ಶೃಂಗಿ) ಮುನಿ, ವಾಲ್ಮೀಕಿ ನಾಮಧಾರಿ ಕವಿ 'ರಾಮಾಯಣ'ದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಋಷಿಯ ಕಥೆ ಉಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ತುಲನೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ. ಆಪ : ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಅಂದು, **ಉತ್ತರ ಶೃಂಗಿ** 'ಎಂಕಿಡು' ಮತ್ತು **ದಕ್ಷಿಣ**(ಕಪರ್ದ=)**ಶೃಂಗಿ** ವಸಿಷ್ಠ ಎಂಬ ಎರಡು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದ್ದುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಮೇರ-ಅಸ್ಸೀರಿಯಾ ಮತ್ತು ಭಾರತ (ಸಿಂಧೂಸಂಸ್ಕೃತಿ) ಇವೆರಡರ ಸಮುದಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರದಷ್ಟು ಇರುವ ಮಾರ್ಗಭೇದವು, ಅವರೊಳಗಿನ ಸ್ಪರ್ಧೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು.

ಸುಮೇರ ಅಸ್ಸಿರಿಯ ಮತ್ತು ಭಾರತ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಮೊತ್ತಮೊದ ಲಲ್ಲಿ ಆಪಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಪರ ಅಥವಾ ಪೌರ್ಣಿಮಾಂತ ಮಾಸದ ಪಂಗಡಗಳೇ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಆದರೆ ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರ

ದಾಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿ ತಲೆದೋರಿ 'ಧೀ'ಪ್ರತೀಕ 'ಎಂಕಿ' ಪಕ್ಷವು ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಯ ದೈವತ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಪೌರ್ಣಿಮಾಂತಮಾಸದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಮಾರ್ಗೀ ಆಪ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇರಲೇಬೇಕು. ಪೌರ್ಣಿಮಾಂತ ಮಾಸದ ಕಾಲಗಣನೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯೂ ದೇವೀಉತ್ಸವಾದಿಗಳು ಪೌರ್ಣಿಮೆಯೊಡನೆ ನಿಬದ್ಧವಾಗಿವೆ.

ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಸುಮೇರಿನ ಆದಿ ಮಾತೆ, ತೈಮಾತಳು ಅಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಳೇನೊ–ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ ಕಥೆಯೇ ಇದೆ. ಕವಡು ಮಾತಿನಿಂದ ಆಪರಸ ಪಂಥೀಯ ಮತ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಋ. ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೂ ಅಥರ್ವ ವೇದದಲ್ಲಿ ತೈಮಾತಳ ಹೆಸರಿಗೆ ಸ್ಥಾನ ದೊರೆತಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿಯ ಸನಾತನವಾದವೇ ಹೆಚ್ಚು ಲೋಕಪ್ರಿಯವಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಆದರೆ ಈ ಸುಮಾರಿಗೆ (ಎಂದರೆ ಸು. ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೦೦೦–೧೮೦೦) ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ರಾಂತಿ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ: ಹಿಟ್ಟೈಟ ಹಾಗೂ ಇರಾಣಿನ ಮೂಲಕ ಈ ಸಂಗತಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಇರಾಣಿನ ಅವೆಸ್ತಾ ಹಾಗೂ ಋಗ್ವೇದದ ಭಾಷಿಕ ಹೋಲಿಕೆಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶ ಉಪಾಸಕರ ಪಂಗಡಗಳು ಆಗ ಪ್ರಬಲವಾಗತೊಡಗಿದ್ದು ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕ ಜನಪಂಗಡದ ಪೂರ್ವ ಪೀಠಿಕೆ

ಹಿಟ್ಟೈಟ (ಸುಮೇರಿನ ಉತ್ತರ) ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ಅವೆಸ್ತಾ ಭಾಷೆಗೆ ಸರಿಹೋಗುವ ಮಾತುಗಳು ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ. ಇದರಂತೆ ಗ್ರೀಸಿನ (ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿದ) ಭಾಷೆಯ ರೂಪಗಳೂ ಅಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ. (Ancient Iran, by Dresden, p. 333–4; Mythologies of the Ancient World. Anchor Books, 61) ಹಿಟ್ಟೈಟ ಭಾಗ ಸುಮೇರ ಅಸ್ಸೀರಿಯದಷ್ಟು ಪ್ರಗತಿಪಥದಲ್ಲಿದ್ದುದಾಗಿ ಯಾವ ತಜ್ಞನೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಋಗ್ವೇದದ ಮಿತ್ರ, ವರುಣ, ಇಂದ್ರ, ನಾಸತ್ಯ (ಅಶ್ವಿಗಳು) ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ದೈವತವಾಗಿದ್ದುವು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ 'ಅಶ್ವ'ದ

ಉಲ್ಲೇಖ ಇಲ್ಲಿಯೇ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಮೊದಲು ಕುದುರೆಗೆ 'mountain Ass' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದರೆ ಅಶ್ವಕ್ಕಿಂತ ಗರ್ದಭವು ಮೊದಲು ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ನಾಸತ್ಯರು (= **ನ ಅಸತ್ಯ** = ಸತ್ ಏವ ಇದಂ ಅಗ್ರ ಆಸೀತ್ ಎಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಯುಗಲ), 'ಅಶ್ವಿ'ಗಳಾಗುವ ಮೊದಲು ರಾಸಭ ರೂಪರೇ ಆಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಕ್ಯಾನಾನ್, ಹಿಟ್ಟೈಟಿನತ್ತ ಇರುವಾಗಲೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರು ಅಲ್ಲಿಯ ಆಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ-ಬೇಕು. ಋ.ವೇದದ ನಾಸತ್ಯರು = ಅಶ್ವಿಗಳೆನಿಸಿ **'ಮಧು ವಿದ್ಯಾ'** ಪಾರಂಗತರು **'ತ್ರಿಚಕ್ರಂ ಬಂಧುರಂ ರಥಂ'** ಆರೋಹಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ: ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಅಶ್ವಿಗಳ ಸಂಕೇತವೆಂದು (ವರ್ಷಣಶೀಲ) ವೃಷಭನಲ್ಲದೆ **ರಾಸಭವೂ ಉಂಟು.** ಈ **'ನ ಅಸತ್'** ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಹಿಟ್ಟೈಟಿನತ್ತ ಣಿಂದಲೂ ಬಂದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಋ. ವೇದದ ವರುಣನು ಸೌರನು; ಪ್ರಕಾಶ ರೂಪನಿರಬೇಕು. ಅವೆಸ್ತಾದ ಅಹುರ್‌ಮಝ್ದನಂತೆ. ಆದರೆ ರಾತ್ರೀ ದೈವತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವು ಹಿಟ್ಟೈಟಿನಲ್ಲೇ ಆಗಿ ರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿಂದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಆಪ-ಸಂಪ್ರದಾಯಿಗಳು. ಆ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗುವ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿರಲೇಬೇಕು. ಅವೆಸ್ತಾದಲ್ಲಿ 'ಅಪಾಂನಪಾತ್' ದೈವತವಿದೆ. 'ಅರೇದ್ವಿ ಸೂರಾ ಅನಾಹಿತಾ' ಎಂಬ ಲಲನಾಮಣಿ ಆಪೋದೇವಿಯೂ ಇದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ ಈ ಆಪತತ್ತ್ವವು ಅವೆಸ್ತಾದಲ್ಲಿ ಮರ್ಯಾದೆ ಮೀರಿ 'ಪ್ರಕಾಶ' ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಆವರಿಸುವ ವೃತ್ರಶಕ್ತಿ ಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪ್ರಕಾಶತತ್ತ್ವಪೂಜಕ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರ ದೈವತಗಳು, ಇಂದಿನ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಆಪ:ರಸ ತತ್ತ್ವದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ದ್ದುದು ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದಂತೂ ನಿಜ! ಆದಕಾರಣ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಕೊನೆಯ ಹಂತಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ ಭಾಗವು, ಹಿಟ್ಟೈಟ ಪರಿಸರದಲ್ಲೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿಂದೆ.

ಈ ಶಕ್ಯತೆಯು, ಅವೆಸ್ತಾದ 'ಅರೇದ್ವೀ ಸೂರಾ ಅನಾಹಿತಾ' ಎಂಬ ಆಪೋದೇವಿಯ ಪೂರ್ವರೂಪವಾದ ಅನಹಿತಾ, ಅನಹಿತ ಮತ್ತು ಅನತ್‌ನಾಮ ಸಂಕೇತದ, ಹಿಟ್ಟೈಟ್ ಕಾನಾನ ಭಾಗದ ಆದಿಮಾತೆಯಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ರುಂಡಮಾಲಾಧಾರಿ ದುರ್ಗಾಕಾಲಿಯನ್ನು ಹೋಲುವ ಮೃತ್ಯುಶಕ್ತಿ ಆಪೋ

ದೇವಿ: ಅನತ್-ಅನಹಿತಳನ್ನು ಅವೆಸ್ತದ ಕವಿಗಳು ಒಬ್ಬ ಆದರ್ಶ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕ ಶಕ್ತಿರೂಪಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡುದುಂಟು! ಋ. ವೇದದ ಪ್ರಧಾನ ಅಪೋದೇವಿ 'ಅದಿತಿ', ಪ್ರಚ್ಛನ್ನಕಾಲಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ! 'ಅದಿತಿ' ಹೋಲುವ ಪಾತ್ರವು **ಅವೆಸ್ತಾದಲ್ಲಿ** ಇಲ್ಲ, ಎಂಬುದು ತೀರ ಸ್ಥೂಲವಿಮರ್ಶೆ. 'ಅರೇದ್ವೀ ಸೂರಾ ಅನಾಹಿತಾ' ಪಾತ್ರದ ಮೂಲದ್ರವ್ಯ '**ಅಪತತ್ತ್ವ**', ಈ 'ಅಪತತ್ತ್ವ'ದ ಇಡಿಯಾದ ಅರ್ಥದ ಆಕೃತಿ. ಜೀವನ ಮತ್ತು ಮೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪವೇ ಪ್ರಧಾನ್ಯದಿಂದ. ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ: ಮೃತ್ಯುಶಕ್ತಿಯ ದೈವತಗಳು ಅಮೃತಸ್ವರೂಪದ ವೇಷತಾಳುವ ಕಾರಣವೇನಿರಬಹುದು ?

ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಅಪ:ರಸದ ವರ್ಣನೆ ಅಗಡುಗತ್ತಿನ ತಂತ್ರದ್ದು ಇರುವ ಕಾರಣವೇನು ?

ಅವೆಸ್ತಾಗ್ರಂಥಸ್ಥ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಹ ಇರಾಣಿನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶತತ್ತ್ವಪೂಜಕ-ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರ ಪಂಗಡವು ಇತ್ತು, ಎಂದು ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ. ಋ, ವೇದದಲ್ಲಿ ಧೀಪ್ರೇರಕ ಸವಿತೃ (:ಸೂರ್ಯ), ಪ್ರಕಾಶ ಮಾರ್ಗ ಸೂಚಕ ಪೂಷನ್. ವೃತ್ರ: ಅಹಿಹನ್ ಇಂದ್ರ ಇಂಥ ಪ್ರಕಾಶತತ್ತ್ವದ ದೈವತಗಳಿರುವುದಾಗಿ ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಇಂದಿನವರೆಗಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅವಶೇಷಗಳಿಂದಲೂ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾಶತತ್ತ್ವದ ಸೌರ ದೈವತಗಳನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ರಾತ್ರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಚಾಂದ್ರ ದೈವತಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾಗಿ, ಈ ವಾ ಸ ವಾ ಶೈಲಿಯು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ವರ್ಣನಾ ತಂತ್ರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಕ್ರೀಟ, ಇಜಿಪ್ತ, ಹಿಟ್ಟೈಟ, ಸುಮೇರ ಅಸ್ಸೀರಿಯಾ ಇರಾಣ ಭಾಗದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಬಂಧ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಅರ್ಥವಾಗದು. ಸುಮೇರಿನ ಧೀ(: ಪ್ರಕಾಶ) ದೈವತ ಎಂಕಿ. ಋ.ವೇದದ ವೃತ್ರ: ಅಹಿಹನ್ ಇಂದ್ರ (: ಸವಿತೃ-ಸೂರ್ಯ) ದೈವತ ಹೋಲುತ್ತಾನೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಅಪ: ರಸ ಪಂಥೀಯರಲ್ಲಿ, ಸುಮೇರಿನಂತೆ, (ಎಂಕಿಯು) ಪ್ರವೃತ್ತಿಪರ ಜೀವನರೀತಿಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡ ಶಾಖೆಯೂ ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ. ಇರಾಣಿನ ಅವೆಸ್ತಾ ಗ್ರಂಥದ ಮೂಲಕ ಗೊತ್ತಾಗುವ ಋ.ವೇದದ

ಸೋಮ > ಹೋಮ, (ಜಾತವೇದ) ಅಗ್ನ್ಯಾರಾಧಕರ ಪಂಗಡವು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಪರ ಆಪ : ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಶಾಖೆಯೊಡನೆ ಒಂದುಗೂಡಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಆದರೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಶೋಧಕರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಆರ್ಯ-ದ್ರಾವಿಡ ಇಂತಹ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಕನ್ನಡಕದೊಳಗಿಂದಲೇ ನೋಡುವ ಮೂಲಕ ಆ ಪುರಾತನ ಕಾಲದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಘಟನೆಗಳ ಆಘಾತ-ಪ್ರತ್ಯಾಘಾತಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಎನಿಸದಾಗಿದೆ-ನಮ್ಮ ತಜ್ಞರೆಂಬವರಿಗೂ ! ಆದರೆ ಸುಮೇರ-ಅಕ್ಕಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪುರಾತನ **ಉಲ್ಲೇಖಗಳ** ಮೇಲಿಂದ, ಸುಮೇರಿನ ಪುರಾತನರು, 'ಸ್ವರ್ಗೀಯ ನಂದನವನ (Paradise land Dilmun) ಎಂದರೆ ಅದು ಭಾರತವೇ' ಎಂದು ಬಗೆದಹಾಗಿನ ಒಂದು ಸಂದಿಗ್ಧ ಉಲ್ಲೇಖ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ, ಎಂದು ಡಾ. ಕ್ರ್ಯಾಮರ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. (p. 101) ಇದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ—

ಧೀ (ಪ್ರಕಾಶ) ದೈವತ ಎಂಕಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದ ಸುಮೇರಿನ ಪುರಾತನರಿಗೆ, **ಆದರ್ಶ:ನಂದನವನ** ಎನಿಸಬೇಕಾದರೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ಅಂದು, ಪ್ರಕಾಶರೂಪ (ಸವಿತೃ) ದೈತದ ಸಂಪ್ರದಾಯದ 'ಸಮಯ' : ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿದ್ದಿತೆಂದು ಅರ್ಥ ಹೊರಡುತ್ತದೆ. **ಸದಾ (ಸಂ) ಯೋಗಾಸಕ್ತ ತ್ರೈಮುತ್-ಅಪ್ಸುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿದ ಎಂಕಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿಚಾರವಂತರಿಗೆ,** ಭಾರತೀಯ ಜೀವನರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ಎಂಕಿಯನ್ನು ಹೋಲುವ ದೈವತ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಇದ್ದುದನ್ನು ಕಾಣಲು ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಶಕ್ಯತೆ ಇದೆ: ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಉಳಿದಿರುವ ಎಂಕಿ ಸದೃಶನು, ಪಿತೃಹಂತಕನೆಂಬ ವೃತ್ರಹನ್ ಇಂದ್ರ ಈ ಪಾತ್ರವೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ.

ಆಪ:ರಸಪಂಥೀಯ ಎರಡು ಶಾಖೆಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಗೃಹೀತ ಹಿಡಿಯದೆ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಇಬ್ಬಗೆಯ 'ಇಂದ್ರ'ರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ತೊಡಕಿನ ಅರ್ಥ, ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ವೃತ್ರಹನ್ ಇಂದ್ರನು ಶಿಶ್ನೋದೇವರನ್ನು ಮತ್ತು, ಯತಿಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದವನು. ಇವನಿಗೆ 'ಏಕಾಕ್ಷ' ಪುರುಷ=ಸರ್ಪ, ಅಥವಾ ಚಾಕ್ಷುಷೀ ಪುರುಷಯೋಗ ಇದು ಮಾನ್ಯವಿರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ

ಅಸುರ ವಿರೋಚನನ ಸಂಗಡ 'ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ'ಕ್ಕಾಗಿ ಗುರು = ಪ್ರಜಾಪತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಇಂದ್ರನು ಸಂಸಾರತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದವನು: 'ಸತಿ' = ಸೇತು, ಮಾರ್ಗಿ: ಸ-ತೀ-ಯ ಉಪಾಸನೆಯ ಮೂಲಕ ಚಾಕ್ಷುಷೀ ಪುರುಷನಾಗಿ ವಿಶ್ವದ ಅಧಿ ಅಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆವ ಭಗ-ವಂತ ಪದವಿಯ ಹಂಬಲಿಗನಾಗಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ದಿವೀವ ಚಕ್ಷು'ತ್ವ **ಜಾಗೃವಾಂಸರ ರಾತ್ರೀ ಸಮಯಾಚಾರ.** ಆದರೆ 'ಪ್ರಕಾಶ' ತತ್ತ್ವದ ಸೂರ್ಯರೂಪನೆಂಬ ಇಂದ್ರನು, ರಾತ್ರೀ-ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶತ್ರುವು, 'ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣಿನ' ಸಿದ್ಧಿಯ ಯೋಗದ 'ಸರ್ಪಾಕ್ಷಸೂರ್ಯ' ಸಿದ್ಧಿ ಇಜಿಪ್ತಿನ ಅಪ:ರಸದ ಹೋಲಿಕೆಯದೂ ಆಗಿದೆ.

ಸುಮೇರಿನ ಶೃಂಗಿ:ಪುರುಷ ವೀರನು, ಗಿಲ್ಗಮೇಶನ ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೆಡಕು (evil) ಉಳಿಯಗೊಡದಿರುವ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ, ವೀರ ಮರಣವನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಆದರೆ ಭಾರತೀಯ ಶೃಂಗಿಪುರುಷನು ಇಂದಿಗೂ ಅಮರನು! 'ಶೃಂಗವೇ **ಈ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ವಿದೇಹೀ ಜನಕಶಕ್ತಿ**' ಇದೇ ಬ್ರಹ್ಮನ ತತ್ತ್ವ. ಆದುದರಿಂದ 'ಪರಮೇ ಪದೇ' ಅಮರರಾಗಿ ಇರಬಯಸುವವರು ಸ್ವಯಂ ಶೃಂಗಸ್ವರೂಪರಾಗಿ 'ಚಾಕ್ಷುಷೀಪುರುಷ' ಸಿದ್ಧಿ'ಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಒಂದೇ ಉಪಾಯ. ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆವ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಗಳು ಈ ಹಂತದ ಜೀವನರೀತಿಯ ಸೂಚಕವಾಗಿವೆ. ಇಂದಿನ ಋಕ್‌ಸಂಹಿತೆ ಉಪನಿಷದಾದಿಗಳಿಂದ ಈ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಶೃಂಗಪುರುಷ (ಎಂಕಿಡು) ಮೂಲಪ್ರತಿಮೆ ಎಲ್ಲಿಯದು? ಯಾರದು?

ಮಾರ್ಶಲ್ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರತಿ-ಮೆಯು **ಕೋಡುಗಳು ಕೋಣನವು.** ಸುಮೇರಿನ ಆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಂಪರೆ, ವೈಭವದ ಹಿರಿಮೆ ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ ಕಾರಣ ಈ ಶೃಂಗಿಪುರುಷನ ವಿಚಾರ, ಮೂಲ ಅಲ್ಲಿಯದೇ ಇರಬೇಕು, ಎಂದು ಹೇಳುವ ಒಲವು ಇದ್ದರೂ, ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಒಂದು ಮಾತು ಅಡ್ಡಬರುತ್ತಿದೆ. (p. 68). ಸುಮೇರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಡುಕೋಣಗಳು ಇಲ್ಲ! ಆದಕಾರಣ ಕೋಣನ ಕೊಂಬು ಪೂಜ್ಯವಿರುವ ಭಾಗದಲ್ಲೇ ಮೊದಲು ಈ ಕೊಂಬಿನ ದಿವ್ಯಪುರುಷನ ಪ್ರತಿಮೆ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೋಣಗಳಿಗೆ ಕೊರತೆ

ಇಲ್ಲ; ಆದರೆ ಭಾರತವು ಈ ಪ್ರತಿಮೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು, ಎಂದೂ ಹೇಳಲು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ! ಆದರೆ ಇದರಕಾರಣಗಳೂ ಮಾರ್ಶಲ್ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ.

ಕೋಣನ ಬಗೆಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧ ಪುರಾತನ ಉಲ್ಲೇಖ ಮತ್ತು ಸನಾತನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿಚಾರ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ತರುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ: 'ಮಹಿಷಿ' ಎಂದರೆ ಪಟ್ಟದ ಅರಸಿಯೇ:ಮಹಾರಾಜ್ಞಿ; ಈ ಹಿರಿಮೆಯ ಅರ್ಥವು, ಅಪ:ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯದ **ಕೋಣನ 'ಬ್ರಹ್ಮ'ಶಕ್ತಿಯ** ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುತ್ತದೆ, ಚಂದ್ರ (ಸೋಮ : ರೇತ) ಶಕ್ತಿಯ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಬ್ರಹ್ಮಾ ದೇವಾನಾಂ, ಪದವೀಃ ಕವೀನಾಂ, **ಮಹಿಷಃ ಮೃಗಾಣಾಂ** ಎಂದು ಋ. ವೇದ ವರ್ಣಿಸಿದೆ! **ದೇವಮ್ಮನಿಗೆ** (ದುರ್ಗೆಯ ಅಕ್ಕ) **ಮೀಸಲು ಬಿಡುವುದು ಕೋಣನನ್ನೇ**! ಈ ದೇವಿಯನ್ನು 'ಮಹಿಷಾ **ಸುರಮರ್ದಿನಿ'** ಎಂದುದು ಮಾತಾಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕಾಲದ ನಡೆವಳಿ ಸೂಚಕ ವಾಗಿದೆ. ಅಂದು **ರಾಜನ್** ಪಟ್ಟದ 'ಪುರುಷ', ಪಶುವಿನಂತೆ ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ವಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದಿತು! ಅದಿರಲಿ. ಆದಿಮಾತೆ ಕೋಣ=ಪುರುಷ ಪಶುಪ್ರಿಯೆ ಎಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ–ಕನಾಡಿನಲ್ಲಂತೂ ಇಂದಿಗೂ ಇದೆ! (ಕೋಣನ ಬಲಿ ನಿಂತುದರಿಂದ ಇತ್ತು, ಎನ್ನಬೇಕಾಗಿದೆ!) ಮಹಿಷಿಯ ಪತಿ ಮಹಿಷನು, 'ಮಹಿಷೋ ಮೃಗಾಣಾಂ' ಎಂಬ ಚಂದ್ರನೇ; ಮೂಲ ಮಹಿಷಿ=ಚಂದ್ರಾ ದೇವಿ. ಈ ಚಂದ್ರಾಂಬೆ=**ಮಹಿಷಿ,** (ತನ್ನ ಪತಿ) **ಮಹಿಷಾಸುರನನ್ನು** ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ! ಎಂದರೆ ಈ ಪ್ರಪಂಚ, 'ಶೂನ್ಯ'ವೆಂದು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದಂತಾಗು ತ್ತಿಲ್ಲವೆ? ಹಯಗ್ರೀವ ವಿಷ್ಣು, ಹಯಗ್ರೀವ ದೈತ್ಯನ ಸಂಹರಿಸಿದ ಕಥೆಯೂ ಇದೇ ಮಾದರಿಯ ತಂತ್ರವಾಗಿದೆ (ಪು. ೫೦೨).

ಸುಮೇರಿನ ಎಂಕಿಡು ಮಹಿಷಶೃಂಗಧಾರಿ ಆಗುವ ಈ ರೀತಿ, (ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ್ದೊ?) ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಉಳಿದ ರೂಪ ೧೦೦% ಹೋಲುತ್ತಿದೆ!

ಆದರೆ, **ಏಕ-ಶೃಂಗ** ಪಶುವಿನ (unicorn) ಕಲ್ಪನೆ, ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದ್ದೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಮಾರ್ಶಲ್ ವರದಿಯಲ್ಲೇ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ! (p. 69 note No. 1) ಆದರೂ ಈ ವಿಚಾರವು ಇನ್ನೂ ಅನಿರ್ಣಿತ ವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ!

ಚಿತ್ರ ಸಂ ೧೮

ಕುರುಂಬ ರಾಜ

ಆದಿವೀರ : ತ್ರಿಪರ್ಣದಂಡಧಾರೀ ಪುರುಷ

(ಸುಮೇರಿನ ಡುಮುಝಿ)

ಸುಮೇರಿನ ಡುಮುಝಿ ಪ್ರತಿಮೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ ಇವನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಮಹಾಪುರುಷ. ಮಡಿದ ಬಳಿಕ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಮಯ: ಆಚಾರದ ಮಾನದಂಡನಾಗಿ ಅವರ ದೇವತಾ ಪದವಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಮನುಜ. **ಯದು**–ತುರ್ವಸು ವಂಶ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಮನುತನ. **ಯಾದವ** ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಡುಮುಝಿ–ಮಾದರಿಯ ಮಹಾಪುರುಷ ಎನ್ನಬಹುದು: ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ವಾಸ್ತವ: ಸತ್ಯದ ಭಾಗವು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಗದಷ್ಟು ತೀರ ವಿರಲವಾಗಿದೆ! ಋಗ್ವೇದಸ್ಥ 'ದ್ರಪ್ಸಃ ಕೃಷ್ಣ' ಸಂಕೇತವು 'ನೀರು ಹಸಿವ ಕರಿಯ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಿಂದಾಗಿ, ಇದು 'ಹಿರಣ್ಯ ಗರ್ಭ' ಕ(c) ದೈವತದ ಪರ್ಯಾಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ: ಗೀತೆಯ 'ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ ಅಶ್ವತ್ಥ=ವೃಕ್ಷರೂಪ ಪುರುಷ ರೂಪನೆಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯಿಂದ ಋ.ವೇದಸ್ಥ 'ದ್ರಪ್ಸಃ ಕೃಷ್ಣ' ಈ ನಾಮರೂಪದ ಅರ್ಥವು ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ (ಅಶ್ವತ್ಥ=ವೃಕ್ಷ–ಪುರುಷನ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಕ್ಕಾಗಿ ಪು. ೧೬೦–೩). ಈ ಭಗವಂತನ ಕೊನೆ **'ವೃಕ್ಷದ' ಅಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ** ಆದುದಾಗಿ ಕಥೆ! ಈ ಭಗವಂತನ **'ಪಾದ'**ಕ್ಕೆ ತಾಗಿದ ಬಾಣದಿಂದ ಸಾವು ಬಂದುದಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ, ಯಾದವ ಕೃಷ್ಣನ ಕೊನೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಈ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಾಸ್ತವಾಂಶವು ಇರುವ ಶಕ್ಯತೆಯಿದೆ.

ಕುರುಂಬ ರಾಜನೆಂಬ ಡುಮುಝಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ **ಯಾದವ ಕೃಷ್ಣನ ನೆನಪು ಅನಿವಾರ್ಯವಿದೆ. ಈ 'ದುಗ್ಧಾಬ್ಧಿಚಂದ್ರ' ಹಾಲುಮತದ ಅಸದೃಶ ಮಹಾವೀರ.** (ಕರ್ನಾಟಕದ ವೀರಕ್ಷತ್ರಿಯರು ೧೯೩೬; ಎರಡನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂ. ಪೂ. ಟೀ. II ೧೯೬೬). **'ಕಡಗೋಲ** ಕೃಷ್ಣ' ಈ ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಿತಿಯೊಳಗಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ, ಪೌರ್ಣಿಮಾಂತ ಸಮಯಾಚಾರದ ಹಾಲುಮತದ ದರ್ಶನವಿದೆ. **ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ**–

ರಮಣನೆಂಬುದುಂ ಕಾಲೋಽಸ್ಮಿ ಎಂಬ ಮೃತ್ಯು ಸ್ವರೂಪ ನಿಲುಮೆಗೆ ವಿಪರೀತ. ಆದರೆ ಅಶ್ವತ್ಥ ವೃಕ್ಷದ 'ಸುವಿರೂಢ **ಮೂಲವನ್ನು** ಅಸಂಗ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ, ದೃಢಭಾವದಿಂದ **ಛೇದಿಸಲು' ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನೀವ ಕೃಷ್ಣನು ಮೃತ್ಯು ರೂಪನು**. ಈತನೇ ಚಂದ್ರಭಾಗಾತೀರದ **'ವೀರ' ಪುರಂದರ ವಿಠಲನು**; ಆದರೆ 'ಪುರ'ಗಳನ್ನು ಭಂಗಮಾಡಿದನೆಂಬ ಸಂದೇಹವೂ ಉಂಟಾಗಲಾರದ **'ಅ-ಭಂಗ'** (ವಿಠಲ) ನಾಮ ರೂಢಿಸಿರುವ ಕೌಶಲ, ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುವ 'ವಾ ನ ವಾ' ಶೈಲಿಯ ಅಭಿಮಾಯಾ ಶಕ್ತಿಯಂತವಾಗಿದೆ! 'ಇಂದ್ರ'ನೆಂಬ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆ 'ಪುರ'ಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದ ಆರೋಪಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವಂತೆ ಸಂಭ್ರಮ ನಿರ್ಮಿಲಾಗಿದ! ಒಂದೇ 'ಏಕಂ ಸತ್' ಶಕ್ತಿ. ಹಲವು ನಾಮಧಾರಣ ಮಾಡುವ ಮಾದರಿ ಇದು! ಋ.ವೇದದ 'ಪುರಂದರ'ನೆಂಬ ಇಂದ್ರ ಸಂಕೇತದ ವಿಷ್ಣು ಶಕ್ತಿಯೆ. ಕೊನೆಗೆ ವಿಠ್ಠಲನಾಮಾಂತರದಿಂದ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ! ಈ ಹೇಳಿತದ ಬಗೆಗಿನ ಸಂದೇಹ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಋ. ವೇದದೊಳಗಿನ, **ವಜ್ರ'** ಸಂಕೇತ ಮತ್ತು ಅಹನಸ್ಯ ಸಾಧನ **ವಧರ್ಯಂತೀ** ಸಂಕೇತ ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ನಿರುಕ್ತಕಾರ **ಮತ್ತು** ಭಾಷ್ಯಕಾರ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಬೇಕು (I. ೧೬೧,೯) ಇಂಥ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಪ್ರಯೋಗಗಳಿವೆ. (ಇಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೆ ಸಾಕು). ಪ್ರಸ್ತುತ ಗಮನ ಸೆಳೆಯಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ: ವೇದದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತ ವಿಷ್ಣು-ಕೃಷ್ಣ ಸಂಪ್ರದಾಯವು, ಅಮಾವಾಸ್ಯಾಂತ ಜೀವನ ರೀತಿಯ **ಉಪಾಸಕರ** ದೈವತ. ಆದರೆ 'ಕಡಗೋಲ ಕೃಷ್ಣ' ಗೋಪೀವಲ್ಲಭ ಕೃಷ್ಣನು. ಪೌರ್ಣಿಮಾಂತ ಸಮಯಾಚಾರದ ರಾಸಕ್ರೀಡಾಲೋಲನು. 'ಏಕಂ ಸತ್' ತತ್ತ್ವದ ಸನಾತನ ಆಕೃತಿಗಳು ಎರಡು: ೧) ರಾಸಕ್ರೀಡೆ ಅಥವಾ ೨) ತಾಂಡವ ನೃತ್ಯ!

ಪಂಡರಿಗೆಯ 'ಪುರಂದರ' ವಿಠ್ಠಲ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಕಿರೀಟದ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕರು **'ಲಿಂಗ'**ದ ಸಂಕೇತವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ! ಈ **ಏಕ ಶೃಂಗಿದೇವ** ಭಾರತೀಯ **ಎಂಕಿಡು**! 'ಲಿಂಗ' ಈ ನಾಮಸಂಕೇತ ತೀರ ಅರ್ವಾಚೀನ. ವೇದಕಾಲೀನ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇದು **'ಅಕ್ಷ'** ಸ್ವರೂಪ! ಸ್ಕಂಭ, ಶೃಂಗದ ಆಕೃತಿ. ಇದು ಅಪಾಂನಪ್ತೃಶಕ್ತಿ: (ಶಾಂತಿಪರಲೆಂದು) ಹಾಲಿನ ಅಭಿಷೇಕ! ಈ ಹಯವದನ **ಶೃಂಗದೇವನಿಗೆ ದುಗ್ಧಾಭಿಷೇಕ**! ಅದ್ಭುತ ರಮ್ಯ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ! **'ವಿಷ್ಣೋಃ** ನು **ಕಂ** ವೀರ್ಯಾಣಿ ಪ್ರವೋಚಂ'

(I ೧೫೪.೧). ಕ(೦) : ಚಂದ್ರಾಃ ಆಪಃ ಶಕ್ತಿತತ್ತ್ವ (X ೧೨೧,೯) 'ಕಣ್ಣಮ್ಮ' (ಉಭಯಲಿಂಗೀ) ದೈವತದ 'ಏಕಂಸತ್' ರೂಪವು ಪ್ರಥಕ್ ರೂಪವಾಗಲು (ಎರಡು) ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಣ್ಣೇಶ್ವರ: **ಕೃಷ್ಣೇಶ್ವರ** ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟು ! ಶೈವ ವೈಷ್ಣವರೂಪಗಳ ಮಧ್ಯಸ್ಥ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ನಿಜವೆ ? ತಜ್ಞರು ಹೇಳಬೇಕು ? (ಕಂನಡನೆಲೆ, ಕಣ್ಣೇಶ್ವರನೋ.)

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ **ವೀರ** ವಿಠ್ಠಲನ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಈ **'ವೀರ' ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮೂಲತಃ ರಾತ್ರೀಸಮಯಾಚಾರ** ! ಪುರಾತನ ಪಂಚರಾತ್ರ, ನವರಾತ್ರ್ಯಾದಿಗಳು 'ವೀರ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಕಾರಗಳೇ, ಆದರೆ ಕಾಲ ಪ್ರವಾಹದ ಒತ್ತಾಯದಲ್ಲಿ ಮಾನವಪ್ರಜ್ಞಾವಿಕಾಸದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉಳಿಬೇಕಿದ್ದರೆ ಅದು ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸುಸಂಗತವಾದ ನೂತನ ಆಕಾರ ಪಡೆಯಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. 'ನಾರಾಯಣ' (:ನಾರ–ಅಯನ) ಅನು-ಸ್ಥಾನವೂ 'ವೀರ' ಧರ್ಮವಾಗಿತ್ತು. (ಕೃತುಪುರವೆಂಬ) ಗದುಗಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ 'ವೀರನಾರಾಯಣ' ನಾಮಸಂಕೇತವು. ಎಂತೂ ಜೀವಂತ ಉಳಿದಿದೆ ! ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರನಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂಚಿನ ಚಕ್ರಧರನು : ಮಹಾನುಭಾವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಂತೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅವತಾರಿ, ಈತ ಸ್ವತಃ ಹೇಳಿದ 'ವಿಠ್ಠಲಂ ವೀರಂ' ಕುರಿತ ಕಥೆ, ಈತನ 'ಲೀಳಾಚರಿತ್ರ'ದಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರನಿಂದ ಪ್ರಚಲಿತ ಪರಿಶೋಧಿತ **'ಸಂತ'** ವಿಠ್ಠಲ **ಪಂಥವು**, ಪಂಡರಿಗೆಯನ್ನು ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆಗ ಈ ವೀರನು, ವಿಜಯ ವಿಠ್ಠಲ ನಾಮಾಂತರದಿಂದ **'ಚಂದ್ರ'** ಭಾಗೆಯಿಂದ ತುಂಗೆಯ ತಡಿಗೆ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ, (ಪು. ೫೬೧;) ವಿಠ್ಠಲನನ್ನು **ವೀರ> ಬೀರನ** ರೂಪದಲ್ಲಿ ಭಜಿಸುವ **ಕುರುಬ=ಧನಗರ** (ದನಗಾರ) ಪಂಗಡ ಕರ್ಣಾಟ ಮರ್‍ಹಾಟದ ಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ, ನೋಡಲು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ! ನಿಪ್ಪಾಣಿಯ ಹತ್ತರದ ಅಪ್ಪಾಸ (ಅಪ್ಪಾಜೀ)ವಾಡಿಗ್ರಾಮ ವೀರವಿಠ್ಠಲನ **ಕ್ಷೇತ್ರ ! ಸೂರಾದೇವೀ ಮಗ ಬೀರ** ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಕುರುಬ-ಧನಗರ ಪರಂಪರೆಯೂ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲೇ ಉಂಟು ! ಇದು **ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ**ರಾಧನೆಯ ಸೂಚಕ ಸಂಪ್ರದಾಯ.

ಹಾಲಂಮತವು, ಮೊದಲಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿ, ಕುರುಂಬ: ದನಗಾರರು ರೂಪಿಸಿದ ಸಮುಯಾಚಾರ. ಸುಮೇರಿನ ಆದಿವೀರ ಡುಮುಜ್ಝಿಯ ಬಗೆಗೆ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದಲೂ ಇದು ದೃಢಪಡುತ್ತಿದೆ. ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೩೦೦೦ ವರುಷಕ್ಕೂ ಪುರಾತನ ಲಿಖಿತಆಧಾರಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾದ ಸಂಗತಿ; ತಜ್ಞರು ನಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಪು. ೫೮೮). ಇದು ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ನಡೆವಳಿ; ಕೊನೆಗೆ 'ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ' ಯೇ ಜೀವನದ ಸ್ಥಾಯೀಭಾವ ಎಂಬ '**ಜ್ಞಾನೋದಯು**'ವಾಗುತ್ತದೆ! ಋ, ವೇದ ಹೇಳುವ ವಿಶ್ವದ 'ಆರಂಭಣಂ' (ಅಥವಾ ಕಠದ ಪರಿಭಾಷೆಯ '**ಆ-ಲಂಬನಂ**') ಸ್ವರೂಪೀ 'ವೃಕ್ಷ'ವು='ಪ್ರಪಂಚರೂಪೀ' ವೃಕ್ಷವು, **ಕೊನೆಗೆ ಬೋಧಿ ವೃಕ್ಷವಾಗಿದೆ! ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವಾದುದು ಏಕೆ?** ಹೇಗೆ? ಇದು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರಬೇಡವೆ?

IV

ಉಭಯಲಿಂಗೀ ಆದಿಪುರುಷ ಯುಗ

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೧೯

ಮಹಾಯೋಗೀ: ಈಶ್ವರ-ಕೃಷ್ಣ ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣೇಶ್ವರ

(ವಿಶ್ವದ ಅಧಿ ಅಕ್ಷ: ಪಶುಪತಿ)

ಆದಿವೀರ ಮಹಾತಪ ಮತ್ತು ಡುಮುಜ್ಝಿ ಭೇದ

ಸಿಂಧೂತೀರದ ಅಗಿತದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲ ವಿವರಣೆ ಮಾರ್ಶಲ್ ವರದಿ ನೀಡಿದೆ. (p. 53) 'ಮಹಾತಪ' 'ಮಹಾಯೋಗಿ' ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೂರ್ತಿ ಇದು. ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಂದಿನ ಸಮಯದ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆಯೂ ಸಾಕು. ಇಜಿಪ್ತಿನ ಜೀವನನೌಕಾಚಾಲಕ ದಿವ್ಯದೇವತೆಯ ಶಿರೋಭೂಷಣ ಸೂರ್ಯಾಕ್ಷ: ಸರ್ಪಯುಕ್ತವಿದೆ.; ಆದರೂ ಕೈಯೊಳಗಿನ ತ್ರಿಪರ್ಣ ಸಂಕೇತವು, ಇನ್ನೂ '**ತ್ರಿಶೂಲ**'ವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿಲ್ಲ; ಸುಮೇರಿನ ಆದಿವೀರ ಡುಮುಜ್ಝಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ 'ತ್ರಿಪರ್ಣ' ದಂಡವಿದೆ; ಅಕ್ಕಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪರ್ಣಸೂಚಕ

ಸಂಕೇತ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲವುಂಟು!

ತ್ರಿಪರ್ಣದ ಅರ್ಥ

'ತ್ರಿಪರ್ಣ'ದ ಅರ್ಥ ಭಾರತೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವೇ ಹೇಳುವಂತೆ: 'ತ್ರಿ ದಲಂ ತ್ರಿ ಗುಣಾಕಾರಂ ತ್ರಿ ನೇತ್ರಂ ಚ...' ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪರ್ಣವು ತ್ರಿ ಶೂಲವಾಗುತ್ತದೆ! ತ್ರಿ ಶೃಂಗ, ತ್ರಿ ಶಿಖರ, ತ್ರಿಪರ್ವತ; ತ್ರಿ ಪುರ ಸಹ ಈ '**ಏಕಂ**': ಸತ್-ರೂಪವೇ! '**ತ್ರಿಪುರ ದಹನ** ಮಾಡುವನೆಂಬಲ್ಲಿ ಇದು ಒಳಗೊಂಬ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯ ಅರ್ಥ (form of thought) ಯಾವುದು? ಸ್ವ-ದೇಹ ದಹನಕ್ರಿಯೆ! ಇದರಂತೆ 'ಪುರಂದರತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ವ-ಶಿರಚ್ಛೇದ ಸ್ವರೂಪದ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯೇ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ; **ತ್ರಿ ಗುಣಾಕಾರ** ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಪ್ರಳಯಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಣ : ಪ್ರಜಾಕೋಟಿ ಬೆಳೆದು! ('thought from is perennial' ನಿಜವೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿ!); ಹಾಗಾದರೆ 'ಜನ್ಮ ಮೃತ್ಯು ಜರಾ ವ್ಯಾಧಿಯ' ಕೋಟಲೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿಸುವ ಪ್ರಜಾನಿರ್ಮಾಣದ ಪಾಪ ಕೃತ್ಯಬೇಡ. ಈ ದೇಹಸ್ಥ '**ವಾಯುರನಿಲಂ ಅಮೃತಂ' 'ಭಸ್ಮಾಂತಂ ಶರೀರಂ**' (ಈ. ಉ. ೧-೧೭). ಇದನ್ನು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವೂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ಮೈಗೆ ಭಸ್ಮ ಲೇಪನ ಮಾಡುವ ಆಹ್ನಿಕ ಅನುದಿನವೂ ನಡೆವ ತ್ರಿಪುರದಹನದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ವಿಧಾನವೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ಈ ತ್ರಿ-ಗುಣಾಕಾರದ ಲೆಕ್ಕ 'ಶೂನ್ಯ' ಸಿದ್ಧಿಯ ತಂತ್ರ! **ಈ ಏಕಂಸತ್ತಿನ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ, ಋತ: ಸತ್ಯವು ರೇತಸತ್ಯವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲವೆ?** ಏಕಂಸತ್ತಿನ ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯ ಮಾಯಾವೀ ತಂತ್ರವಿದು!

ಸಿಂಧೂತೀರದ 'ಪುರ' ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿನಾಶದ ಬೀಜ ಎಲ್ಲಿದೆ? 'ತ್ರಿ-**ಪುರ**' ತ್ರಿ '**ಪರ್ಣ**' ಈ ಸಂಕೇತಗಳು, ತ್ರಿ **ಶೃಂಗ**, ತ್ರಿ ಶಿಖರ ರೂಪೀ ಕೇವಲ 'ಪುರುಷ': **ಕು-ಮಾರ** ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರತೀಕಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುವಲ್ಲಿ ಈ ವಿನಾಶದ ಬೀಜವಿದೆ: ತ್ರಿ-**ಗುಣಾಕಾರದ** ಪೌರ್ಣಮಾ ಸಮಯಾಚಾರವು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಪತ್ತಿ ಒಂದು ಬಗೆಯದು. ಇದಕ್ಕೆ ತಿರುವುಮುರುವಾಗಿ ಅನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಮಯಾಚಾರಗಳಿಗೂ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ರೂಪ: ಕು-ಮಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಆಮಂತ್ರಿಸುವ ಪ್ರಳಯದ ಪ್ರಕಾರವು

ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯುದು. ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಆತ್ಮನಾಶದ ಕವಲು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟುದನ್ನು ತೋರುವ ಕೈಮರ ತ್ರಿ-ಶೂಲದಂಡ !

ಮಹಾಯೋಗ

ಮಹಾವ್ರತ= ಮಹಾಯೋಗ ವಿಕೃತಾಚರಣ : ಮುಕ್ತಸಂಗೀ ಜೀವನರೀತಿ. 'ಮಹಾಯೋಗ' ಶೈವರಂತೆ ವೈಷ್ಣ ಪಂಥೀಯ ಸಂಕೇತವೂ ಸರಿ ಆದರೆ ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆ, ಶಿವ-ರುದ್ರನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರೂಢವಿರುವಷ್ಟು, ವಿಷ್ಣು-ಕೃಷ್ಣ-ವಾಸುದೇವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ! ಋಗ್ವೇದದ ಮುನಿಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನ ಹೆಸರು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ (X; ೧೩೬) ಶೈವ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸರಲತನವು. ವಿಷ್ಣು-ಕೃಷ್ಣಪರ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಅ-ಭಾವದ ಮೂಲಕ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ ! ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ಸಲ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು **'ಯೋಗೇಶ್ವರ'**ನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ! **ಇಮಂ** (ವಿವಸ್ವ-ತೇ) **ಯೋಗಂ ಪ್ರೋಕ್ತವಾನ್** ಅಹಂ' ಎಂಬ ಈ ಭಗ-ವಂತನು, ವಿವಸ್ವತ (=ಸವಿತೃ ರೂಪೀ ಸೂರ್ಯ [೦]) ದೈವತಕ್ಕೆ ಬೋಧಿಸಿದ 'ಯೋಗ' ಯಾವುದು ? ಇದರ ನಿರ್ದೇಶ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಯೋಗೀಶ್ವರನೆಂಬ ನಿಲುಮೆಯ ಶಿವನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಇವೆ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣ-ವಿಷ್ಣು ಸಂಪ್ರದಾಯದ 'ಯೋಗ'ದ ಸ್ವರೂಪ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವ ಮೂರ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳು ಉಂಟೆ ? ಎಂಬುದೇ ಸಂದೇಹಾಸ್ಪದವಿದೆ. ಈ ಭಗ-ವನ್ ಕೃಷ್ಣನು ಭೋಗಯೋಗಿಯೆ ಹೊರತು ಯೋಗ-ಭೋಗಿಯಾರುವ ದರ್ಶನ ಚಿತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲದಿರುವ ಕಾರಣ ವೇನು ?

'ಕೃಷ್ಣ' ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಸುಮೇರಿನ 'ಕಣ್ಣಮ್ಮನ' (ಪುಂ)ಆಕೃತಿ ಯನ್ನು ಹೋಲುವುದು, ಋಗ್ವೇದದ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯಿಂದ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. 'ಕೃಷ್ಣ'ನಾಮ ಸಂಕೇತವು 'ಕಪ್ಪು' ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಸೂಚಕವಿದೆ ಆದರೆ, ಸುಮೇರಿನ ಸಾಂಕೇತಿ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಈ 'ಕಪ್ಪು' ಪುಂಲಿಂಗ ಚಂದ್ರಮಂಡಲಸ್ಥ 'ಪುರುಷ'ಪ್ರತಿಮಾ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಇದು ಮಹಾವ್ರತಿಯಾಗಹಚ್ಚುವ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಕೃಷ್ಣತ್ವ ವಲ್ಲ, ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಕೃಷ್ಣತ್ವವು ವೇದದಲ್ಲಿ **'ಬೃಹಂತಂ ವಾಯಸಂ'** ಪಕ್ಷಿ ಕಾಗೆ ಆಗಿದೆ. ಋ. ವೇದದ ಈ 'ವಾಯಸ'ಕ್ಕೆ ಸಮಾಂತರವಾಗಿ

ಗ್ರೀಕಿನ Cronus ದೈವತವುಂಟು.* ಸೂರ್ಯ (–ರ್ಯಾ ?) ಪುತ್ರ ಶನಿ = Saturn ಎಂದರೆ ಇವನೆ ಮಾರುತಿ (: ಮಾರುತ) ದೇವರು 'ಶನಿ' ಆಮಾದು

---

* ಗ್ರೀಕಿನ ಕ್ರೋನಸ್ = ರೋಮನ್ ಸ್ಯಾಟರ್ನ = ಹಿಟ್ಟೈಟ ಕುಮರಬಿ ಇವು ಸಮಾನ ಸ್ವರೂಪದ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮ (ಪೃ. ೫೯೦): ಋ. ವೇದದ 'ವಾಯುಸಕ್ಕೆ' ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಹಿಟ್ಟೈಟಿನ ಬಿರುಗಾಳಿದೇವ (Storm God), ಕುಮರಬಿ, ಮತ್ತು ಕ್ಯಾನಾನದ ಬಾಲ (Baal) ಇವರವರಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯವಿದ್ದುದನ್ನೂ ಗ್ರೀಕಿನ ದೈವತ ಕಥಾಸಂಶೋಧಕರೇ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇವು 'ಸುಫಲೀಕರಣ' ಶಕ್ತಿಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು. ಗ್ರೀಕಿನ ಪುರಾತನರಲ್ಲಿ ರ್ಯೂಉಸ್ ಪಕ್ಷದವರು ಇವನ್ನು ರಾತ್ರೀ ದೈವತ = ಟಿಟಾನ್‌ರು ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು, ಕ್ಯಾನಾನಿನ ಅನಥಾ. ಗ್ರೀಕಿನ ಅಥೆನೆ ಹೋಲುವುದನ್ನು ಆ ಕಥಾ ಲೇಖಕನು ಸಾಧಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ, ಇಂದೆ ರ್ಯೂಉಸನ ತಲೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಳೆಂಬ ಅಥನೆ, ಋ. ವೇದದ ವಾಗಾಂಭೃಣಿಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಾಳೆ ('ಅಸ್ಯ (ಪಿತುಃ) ಮೂರ್ಧನ್ ಮಮಯೋನಿಃ') ಕ್ಯಾನಾನಿನ ಅನಥಾ = ಸುಮೇರಿನ ನನಾ = ಭಾರತೀಯ ಕುಮಾರಿ : ಕಾಳಿ ಸುಫಲೀಕರಣದ ಪಾತ್ರ; ಅಥೆನೆ 'ವೀರ'ದೇವಿ: ಅಂಭೃಣಿ ಇಂದ್ರವರುಣಾದಿಗಳಿಗೆ 'ಶಕ್ತಿ' = ವೀರ್ಯದಾತೆ ! 'ಅಹಂ ರುದ್ರೇಭಿಃ ಚರಾಮಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇವರೆಲ್ಲ ಮರುತ = ರುದ್ರರಂತೆ ಬಿರು ಗಾಳಿ = ಸರ್ಪ (typhon : python) ರೂಪ (ಪೃ. ೨೫೯), ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕ ಹಿಟ್ಟೈಟ– ಕ್ಯಾನಾನ ದೈವತಗಳ ಹೋಲಿಕೆಯಿದೆ. (ಇಜಿಪ್ತಿನ ಸೆಟ್, ಸುಮೇರಿನ ತೈಮತ್ ಅಪ್ಸುಹೋ.)

ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಮೌಲಿಕ ಸಂಕೇತ: 'ಸಪ್ತ' ಕ್ಯಾನಾನ್ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಸಪ್ತ' ಸಂಕೇತ ಕೇವಲ ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕವಿಲ್ಲ ! ಇದರ ಗುಹ್ಯ ಬೆಳ ಕಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆ (ಪೃ. ೧೩೩–೩೭). ಹಿಬ್ರು–ಕ್ರೈಸ್ತ 'ಸಬ್ಬಾತ್' = ಸಪ್ತಕ ಪುರಾತನ ಅವಶೇಷ. ಈ 'ಸಪ್ತ' ಮರುತ = ಶನಿ (ಮಾರುತಿ) ಸಂಗಡ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿದೆ ! ಹಿಬ್ರು 'ಸಬ್ಬಾತ್' = ಶನಿವಾರ ! ಕುಮಾರೀ ವೃತ್ರಪೂಜಕ ಕ್ರೈಸ್ತರ ಸಬ್ಬಾತ್ = ಆದಿತ್ಯವಾರ ! ಅದಿತಿ ಪುತ್ರನ (ಚಂದ್ರನ) ಹೆಸರು, ರವಿ (ಸೂರ್ಯ) ವಾರಕ್ಕೆ ! 'ಚಂದ್ರ'ನಿಗೆ ಸೂರ್ಯನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತರಲು ಭಾನುವಾರ ಆದಿತ್ಯವಾರ ಆಗುತ್ತದೆ ! 'ದಿವೀವ ಚಕ್ಷು'–ರಾತ್ರಿ ಉಪಾಸನೆ, ಜಾಗೃವಾಂಸರ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವು. ಹಗಲಿನ (ಗೌರವದ) ಸಂಪ್ರದಾಯ ವಾಗಲು ಆದ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಇತಿಹಾಸವು ಇಲ್ಲಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ ! ಸ್ತ್ರೀರೂಪೀ ಸೂರ್ಯ ದೇವಿ: ಅನಥಾ ಸಂಗಾತಿ ಇಲ್ಲಿ ಉಂಟು ! ಸ್ಯಾಟರ್ನ್ = ಶನಿ ರೋಮನ್‌ಯುಗ ಸೂಚಕ. ಆದರೆ ಕ್ರೊನಸ್ 'ಬೃಹಂತಂ ವಾಯುಸ್' ಗ್ರೀಸ ಹಾಗೂ ಋ. ವೇದದ ಸಮಾನ 'ಸಮಯ'! ಈ ಬಗೆಯ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಋ. ವೇದದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪದರುಗಳು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬರಲಿವೆ.

ಏನು ? ಹೇಗೆ ? ಇದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆ. ಸೂರ್ಯಾ-ಚಂದ್ರಮಸೌ ಯೋಗಜನ್ಯ ಪುತ್ರ ಶನಿ ! ಮಾರುತಿ: ಹನುಮಂತನು ಹುಟ್ಟಿದುದು ಹುಣ್ಣಿಮೆಗೆ ! ಚೈತ್ರಪೌರ್ಣಿಮೆ ಎಂದು ಬಗೆವ ವಾಡಿಕೆ ಇದೆ. ಈ ಮಾರುತಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೆ 'ಸೂರ್ಯಬಿಂಬಕ್ಕೇ ನೆಗೆದನೆಂಬ ಕಥೆ ಬೇರೆ ! ಆಗ ಸೂರ್ಯನು ಕೊಟ್ಟ ಏಟಿನಿಂದ ಮಾರುತಿ ಮೋರೆ ವಕ್ರವಾಯಿತೆಂಬ ಕಥೆ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅವಶ್ಯಕ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಚಂದ್ರಬಿಂಬದೊಳಗಿನ 'ಪುರುಷ' : ಆಪಾನಪ್ರಿಯ ಸಂಮೋರಿನಲ್ಲಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದವನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಲಿಲ್ಲ. ಭಗವಾನ್ ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆ-ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಎರಡರ ಬೆರಕೆಯಿದ್ದು, ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಕೃಷ್ಣನು ಪ್ರಾಚೀನನು ಮತ್ತು ಸುಮೋರಿನ (ಪ್ರಲ್ಲಿಂಗೀ) ಕಣ್ಣಮ್ಮನ ಹೋಲಿಕೆಯವನು ಆಗಿದ್ದಾರೆ. 'ರಾ-ಧಾ-ಕೃಷ್ಣ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯಲ್ಲಿ 'ರಾ'-ಇದು ಚಾಂದ್ರತತ್ತ್ವಸ್ಥ ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿ. ಈ 'ರಾ'-ಧಾರಕಳು : ರಾಧಾ = ಸಂಮೋರಿನ ಇನನ್ನಾ; ಪೌರ್ಣಿಮಾದೇವಿ: ಕೃಷ್ಣ = ಕುರುಂಬವೀರ; 'ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ ಚ ಇದರೊಳಗಿನ ಅಮೃತಾಂಶ (ಡುಮುಜಿ) ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ, 'ಕಾಲೋಽಸ್ಮಿ' ಎಂದು ಸಾರುವ ಮೃತ್ಯುಸ್ವರೂಪ ಅಮಾಶಿ ಕೃಷ್ಣನಿದ್ದಾನೆ !

'ಕೃಷ್ಣ'ನಾಮ ಸಮಸ್ಯೆ

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಳಗಿನ ಈ 'ಕೃಷ್ಣ' ಸಮಸ್ಯೆ ಅತ್ಯಂತ ತೊಡಕಿನದಾಗಿದೆ. ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ. **ಇಡಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಅದರ ಬಿಡಿಬಿಡಿ ಅಂಗಾಂಗಗಳ ಅರ್ಥಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು.** ಆದರೆ ಇಡಿಯುದರ ಸ್ಥೂಲ ಅಂದಾಜು ಸಹ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ಎದುರು ಬರುವ ಅಂಗವಿಭಾಗಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ತೀರ ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ ! ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಇಡಿಯ ಆಕಲನವಾಗಲು ಅಶಕ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಒಂದೊಂದು ಅಂಗದ ಆಳವಾದ ವಿಮರ್ಶೆಗಾಗಿ. ವಿಶಿಷ್ಟ ಕ್ಷೇತ್ರವೇ (field) ಅಭ್ಯಾಸದ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಶಃ ಅದ ವ್ಯಾಸಂಗದ ಆಧಾರದಿಂದ ಮಾಡಲಾದ ಒಟ್ಟು ಸಮೀಕ್ಷೆಯು, ಇಡಿಯೇ (whole) ಕಣ್ಣಳತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವಾಗ

ಸದೋಷವಿರುವುದಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ! ಭಾರತೀಯ 'ಕೃಷ್ಣ' ದೈವತ ಸಮಸ್ಯೆಯು, ಅನೇಕ ಸಂಶೋಧಕರ ಚರ್ಚೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. 'ಕೃಷ್ಣ'-'ವಿಷ್ಣು' ಸೂರ್ಯಸ್ವರೂಪರು ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿತ್ತು! ಇದನ್ನು ಕೀಥ ನಕ್ಕಿದ್ದಾನೆ! "Dark sun required more explanation than it seems likely to receive". ಈ ಕೃಷ್ಣನು, ಕಾದಿ ಕಂಸನಿಂದ '**ಸೂರ್ಯ**' (?ಕಣ್ಣು) ಕಸಿದುಕೊಂಡನು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಈ ಕೃಷ್ಣ 'ಸುಫಲೀಕರಣ' ದೈವತವಿರಬೇಕು ಎಂದು ತೋರುವುದಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟವರು ಇದ್ದಾರೆ. (ಭಾ. ವಿದ್ಯಾ ಭವನ ಪ್ರಕಟನೆ II p. 435)

ಕಂನಡದ ನೆಲೆಯನ್ನು ಅರಿವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ (೧೯೩೯), ಈ 'ಕೃಷ್ಣ' ಸಮಸ್ಯೆ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾದ ವಿಚಿತ್ರ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಎದುರು ಬಂತು! ಕರ್ಣಾಟಕದ 'ಮೂಲಸ್ಥಾನ ಕಲ್ಲೇಶ್ವ' ಈ ದೈವತದ ಪೂರ್ವೋತ್ತರದ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಕಲ್ಲ' (ಈಶ್ವರ) ಈ ನಾಮಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಸಂಬದ್ಧ 'ಕನ್ನ' ಕಣ್ಣ, ಕಣ್ಣ, ಕರ್ಣ, **ಕೃಷ್ಣ** ಈ ಪೂರ್ವಪದವಿರುವ **ಈಶ್ವರನ** ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು ಇದ್ದುದಾಗಿ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂತು. (ಪ್ರ. ೧೩೭-೩೯), ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ ಕಲ್ಮೇಶ ಕಲ್ಲಿನಾಥ, ನಾಗಪ್ರರದತ್ತ! ಉಜ್ಜಯಿನಿ(ಮಾಧ್ಯಭಾರತ) ವರೆಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡುದರಿಂದ 'ಕಲ್ಲಿನಾಥ' 'ಕಾಲಿನಾಥ' ಕಾಲಕಾಲೇಶ್ವರನೂ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ವಿಷಯವಾದನು! ಕೃಷ್ಣೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಕಾಲೇಶ್ವರ ಈ ರೂಪಗಳ ಮೇಲಿಂದ, ಗೀತೆಯ 'ಕಾಲೋಸ್ಮಿ' ಎಂಬ ಕೃಷ್ಣನಿಂದ, ಕೃಷ್ಣ-ವಿಷ್ಣು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ತಳಪಾಯದಲ್ಲಿ ಶೈವ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ಇರುವ ಮಾತು ಕಣ್ಣಳತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ! 'ಕಲ್ಲ' ನಾಮಸಂಕೇತದಲ್ಲಿ **ಕಲ್** < **ಕಳ್** (ಹಾಲು) ರಸವಾಚಕ ಅರ್ಥವಿರುವುದಾಗಿ, ಕಂಡಿತು. ಅಂದಿನ (೧೯೩೯) ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಆ ಬೆಳಕೇ ನಾರ: ಆಪ: ರಸ ದೈವತವಿಚಾರಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಾಯಿತು.

ಕರ್ಣಾಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪೂರ್ವಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು (ಭಾಗ ೧) ಕುರಿತು ವಿಚಾರಿಸುವಾಗ ದೃಷ್ಟಿಪಥಲ್ಲಿ ಬಂದ ಹಿಂಗಂಲಜಾ = ಕೊಟ್ಟರಿ = ನನಾದೇವಿಯ ಮೂಲಕ ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ಇಂದಿನ ಭಾರತದ ಗಡಿಯ ಹೊರಗೆ ತಳ್ಳಿಕೊಂಡ ಹೊರಡುತ್ತಿರುವ ಭಾಸವಾಯಿತು. 'ನಾಗ ಪ್ರತಿಮಾ' ಆರಾಧನೆಯನ್ನು

ಕುರಿತ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ, ಈ ಓಗುಲಜಾ = ಸನಾದೇವಿ ಸುಮೇರಿನ ಇನನ್ನಳೇ ಆಗಿರುವುದು ತಿಳಿದು ಬಂತು ! (Bombay Vidya Bhavan Publication, Indian History Vol. II. 147). '**ಕೃಷ್ಣ** (< ಕಣ್ಹ < ಕಣ್ಣ)' **ನಾಮ, ಸುಮೇರಿನ ಕಣ್ಣಮ್ಮನ ಹತ್ತಿರ ಬಯ್ಯುತ್ತದೆ.** ಸನಾ = ಇನನ್ನಳ ಒಂದು ರೂಪ: **ಕಣ್ಣಮ್ಮ** = ನೈನಾ (ಹಿಮಾಲಯದಲ್ಲಿ)! ಈ ವಿಚಿತ್ರ ವೃತ್ತ್ಯಾಕೃತಿ ಸಂಭ್ರಮಕಾರಿಯಾಗಿದೆ ! ಏಕಂ ಸತ್ತಿನ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. ವರ**ನಂದಿ**-ನಾರಾಯಣ ಸಂಬಂಧ ! 'ನಂದಿ' ಉಭಯಲಿಂಗೀ ! **ನಂದಿ(ನಿ)** ಗೋವು. ವೃಷಭ ! ಕನ್ನಾಡ **ನಂದೀಬೆಟ್ಟ**ದಿಂದ ಹೊರಟ ಸ್ರೋತ್ರಕ್ಕೆ **ಪಾಲಾರ್** ನಾಮ ಸಂಕೇತ ! ಇದು ಆಪ:ರಸ ಸಂಪ್ರದಾಯ. ಆದರೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ತತ್ತ್ವ ಧಾರಣಮಾಡುವ ನಾಮರೂಪಗಳು ಮಾತ್ರ ವಿಚಿತ್ರ ನಾನಾ ರೂಪ ! ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ, ಕನ್ನೇಶ್ವರ, ಕಣ್ಣೇತ್ವರ, ಕರ್ಣೇಶ್ವರ, ಕೃಷ್ಣೇಶ್ವರ ! **ಗೋ**-ಕರ್ಣೇಶ್ವರ, **ಸರ್ಪ** ಕರ್ಣೇಶ್ವರ ಈ ಹೆಸರಿನ ಕುಲ ದೈವತಗಳು ಇರುವವರು ಉಂಟು ! ಇಲ್ಲಿ **ಗೋ = ಸರ್ಪ** ! ನಂಬುವುದು ಹೇಗೆ ? (ಅದಿತಿಃ :) **ಗೌಃ ಪೃಶ್ನಿಃ**, ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ ರೂಪದಲ್ಲಿ (X. ೧೮೯) ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಉಂಟಾದ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಿ ತೊಲಗಲಿಲ್ಲ. ಇಜಿಪ್ತಿನ ದಿವ್ಯಗೋವು = ಹ್ಯಾಥೋರ ಸರ್ಪವಾದ ನಿಶ್ಚಿತ ಉಲ್ಲೇಖ ಓದಲು ದೊರೆವ ವರೆಗೆ !

ಕೃಷ್ಣ (-ಈಶ್ವರ) ಈ **ಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಮೆಯು**, ಮೂಲತಃ, **ಕಣ್ಣ** (ಈಶ್ವರ) **ಎಂದೇ ಇರಬೇಕು**, ಎಂದು ಮೇಲಣ ವಿವರಣದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಿಕರ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣ, ಕರ್ಣ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣ ಈ ಉಭಯ ವಿಧ ರೂಪಕ್ಕೂ ತಿರುಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ 'ಏಕಂ' ಸಂತ ದೈವತಗಳ ಬಾಹ್ಯ ನಾಮರೂಪವು ಯಾವ ಬಗೆಯದೆ ಇರಲಿ, ಆಂತರಿಕ ಅರ್ಥಗರ್ಭವು ಸಮಾನ ರೂಪದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ—ಇರಲೇ ಬೇಕು. ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳೇ ಹೇಳುವ ಮಾತಿದು ! ಆದಕಾರಣ ಕಲ್ಲ-ಕನ್ನ-ಕಣ್ಣ-ಕರ್ಣ ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣ ಇಂಥ ಯಾವ ನಾಮ ಸಂಕೇತದ ಹೊದಿಕೆಯೇ ಇರಲಿ ಇದರ ಒಳಗೆ (ಶಿವ-)ಲಿಂಗ ರೂಪದ ಸತ್-ವಸ್ತುವೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು;

ಈ ನಾನಾ ನಾಮದ ಶಿಲಾಲಿಪಿಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ. ಕಣ್ಣು > **ಗಣ್ಣು**, ಈ ಭಾಷಿಕ ಮೂಲ ಆಕೃತಿಯಿಂದಲೂ ಹೊರಪಡುತ್ತಿರುವ ಅರ್ಥವು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ !

ಕಣ್ಣು>ಗಣ್ಣು ರೂಪಿನ ಮಾಯಿಮೀ ಕೃಷ್ಣ: ಚಾಕ್ಷುಷೀ ಪುರುಷ. 'ಚಕ್ಷುಃ ವೈ ಸತ್ಯಂ' (ಬೃ. ೫. ೧೪. ೪). ಈ **ಕಣ್ಣು** (>ಗಣ್ಣು) ಮಾತ್ರ ಈ ವಿಸ್ಪಷ್ಟ ಶಾಶ್ವತ ಸನಾತನ **ಸತ್ಯ** ಎಂದು ಉಪನಿಷತ್ತು ಸಾರಿದ್ದಕ್ಕೆ, ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದ ಬೆಂಬಲವಿದೆ. ಏತತ್ ಹ ವೈ ಮನುಷ್ಯೇಷು ಸತ್ಯಂ ನಿಹಿತಂ ಯತ್ ಚಕ್ಷುಃ (೧, ೬). ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ 'ಅಕ್ಷಿಣಿ ಪುರುಷ' 'ಚಾಕ್ಷುಷೀ ಪುರುಷ' ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂದಿಗ್ಧತೆ ಇದೆ. ಅಕ್ಷಿ, ಚಕ್ಷು ಮತ್ತು ಪುರುಷ ಎರಡನ್ನು ಬೇರೆ ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣ(>ಗಣ್ಣ)' ಎಂಬಲ್ಲಿ ದ್ವೈತ ಕಾಣುತ್ತದೆ! ಏಕಾತ್ಮಕ ಏಕಂ ಸತ್ ಪ್ರತ್ಯಯಕಾರಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ 'ಚಕ್ಷುವೇ ಸತ್ಯ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ('Unity in duality') ದ್ವೈತವು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಐತರೇಯದ ಉಲ್ಲೇಖ ಇನ್ನೂ ಹೇಳಲು: ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ '**ಸತ್ಯ**' ಎಂಬುದು ಯಾವುದು ಇದೆಯೋ, ಅದು '**ಕಣ್ಣು**' (ಮಾತ್ರ)! ಉಪನಿಷತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಈ ಮಾತು ಇಂದಿನ ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆಯ ಸಾರ ಸರ್ವಸ್ವವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕವು ವಿವರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ 'ಕಣ್ಣು' ವಿಶ್ವಚಕ್ಷು (೦) ಎಂಬ (ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಸವಿತಾ) **ಸವಿತಾ = ಸಾವಿತ್ರೀ** ಈ 'ಉಪಸ್ಥಾನ'ದ ವಿವರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೇ **ಅಶ್ವತರ ಆಶ್ವಿಃ** 'ಬುಡಿಲ'ನೆಂಬ 'ಬ್ರಹ್ಮ'ಜ್ಞನ ಉಲ್ಲೇಖವಿರುವ ಔಚಿತ್ಯವು ಪ್ರತಿಮಾಃ ಸಂಕೇತದ ಭೂಮಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಬಲ್ಲದು. ಈ 'ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞರ'ನ್ನು **'ಸತ್ಯ-ಯಜ್ಞರು'** ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ (ಛಾಂ. ೫, ೧೧, ೧). ಆದಕಾರಣ ಈ 'ಯಜ್ಞ'ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯಬೇಕಾದ 'ಸತ್ಯ' ರೂಪೀ ಯಜ್ಞಕುಂಡದ ಎಂದರೆ (ಕಣ್ಣು>ಗಣ್ಣು ರೂಪೀ) **'ಸತ್ಯಂ ವಿತ್ಯ'**—ಸತ್ಯದ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು, 'ಮೀಮಾಂಸಾಂ ಚಕ್ರುಃ । ಕಃ ನಃ ಆತ್ಮಾ ? ಕಿಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಇತಿ ॥೧॥ ಸತ್ಯವೇ ಗೆಲ್ಲುತ್ತದೆ ಅನೃತವಲ್ಲ ಈ ವೇದೋಪನಿಷತ್ ವಾಕ್ಯದೊಳಗಿನ **'ಸತ್ಯ = ಕಣ್ಣು > ಗಣ್ಣು = ಚಕ್ಷು.**

(ಭೌತ) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕೃತಿಯ ಬದಲು, ಮೀಮಾಂಸೆ–ಚರ್ಚೆಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಕೃತಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯ, (ಚಕ್ಷುಃ = ಕಣ್ಣ > ಗಣ್ಣ ಸತ್ಯ. ರೇತಸತ್ಯ = ಏಕಂ ಸತ್ಯ ಅಲ್ಲ ಮತ್ತೆ), ಇದು ಇಡಿಯದರ (ಮಾನವ ಜೀವನದ) ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲದು. ಅದರ ವಿಭಾಗದ ಅರ್ಥ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಇಡೀಯನ್ನು ನೆನೆಯಬೇಕು. ಇದು ಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಯೊಡನೆ ಸುಮೇರ-ಅಸ್ಸೀರಿಯಾ, (ಇಜಿಪ್ತ ಸಹ) ಇವುಗಳ ಸಂಗಡ ಇದ್ದ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸಿ, ಆ ಬಳಿಕಿನ ಜೀವನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ರಚಿತ, ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆ-ಉಪನಿಷದಾದಿಗಳನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕರ್ತವ್ಯ. ಅಂದು ಕಣ್ಣಪ್ಪನ (ಎಂದರೆ ಡುಮುಝಿ ದೈವತ ಸಮಯಾಚಾರದ) 'ಸಹಯಜ್ಞ' ದ ನಡೆವಳಿ ಇತ್ತು. (ಪು, ೫೮೮). ಭಾರತದಲ್ಲಿ 'ಸಹ ಯಜ್ಞಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ....' ಇಂಥ ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಉಲ್ಲೇಖ ಇವೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿ ಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಲಕ್ಷಣಾರ್ಥ—ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅರ್ಥ ತಲೆದೋರಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಂದಿನ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತಿನೊಳಗಿನ 'ಪುರುಷ ಮೇಧ', 'ಸತ್ಯ (= ಚಕ್ಷು) ಯಜ್ಞ' ಇವು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಮಟ್ಟದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಆಗತೊಡಗಿದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅಸ್ಸೀರಿಯ ಜನದ (ಅಸುರಾಣಾಂ) ನಡೆವಳಿಯಲ್ಲಿ, ಇನ್ನೂ ಭೌತ ಸ್ವರೂಪದ 'ಯಜ್ಞ'ವೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು, ಎಂದು ಛಾಂದೋಗ್ಯದ ಉಲ್ಲೇಖ ದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. (೮.೭–೮). ಹೆಣಗಳನ್ನು ಸಾಲಂಕೃತ ಹುಗಿವ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಭಾರತ (ಸುಮೇರ)ಅಸ್ಸೀರಿಯಗಳ ನಡುವ ಸಮಾನ ಆಚಾರ; ಸಮಯದ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಫಾಲಾಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಿಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೊರಟ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ, ಉತ್ತರಕ್ರಿಯಾ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಬೇರೆ ಬಗೆಯದಾಗಲೇಬೇಕು. ಮೂಲ ಅಪ:ರಸಪಂಥೀಯ ಕಣ್ಣು > ಗಣ್ಣು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಆರಂಭವು ಒಂದೇ ಬಗೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತೀರ ಬೇರೆ ಆಗಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ಅ–ಸಂಭೂತಿ ಮಾರ್ಗದ ಆದಿಪುರುಷನು ಜೀವನಾದರ್ಶವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆಮರಣ ಕುಮಾರ, ಕುಮಾರೀ ವ್ರತಧಾರಿ ಯಾಗುವ ಜೀವನ ರೀತಿ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಹಾಶೃಂಗ : ಮಹಾಯೋಗ ಆರಾಧನೆಯ ಪೂರ್ವಪರಂಪರೆ

ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮಾಯುಕ್ತ ನಾಣ್ಯಗಳಿಂದ ಇಂದಿನ ಋಗ್ವೇದದ ಅರ್ಥ ಬಯಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಪಶುಪತಿಯು ಮಹಿಷ ಶೃಂಗಯೋಗಿ! ಧ್ಯಾನಮಗ್ನ ಮುನಿ. **ಹಣೆಗಣ್ಣು** ಧಾರಣಮಾಡಿದ್ದು ಇದು ಮಹಿಷನ ಸಂಕೇತ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ, **ತ್ರಿಪರ್ಣ** ಸಂಕೇತದ ಬಟ್ಟೆ ಹೊದ್ದು ಕೊಂಡಿದ್ದು ಈ ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ ಇವನು **ಶೃಂಗಾರಾಧಕ ಸಾಧು** ಎಂದು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಶೃಂಗ=ಅಥವಾ ಪರ್ಣ=ಚಂದ್ರ, ಈ ಅರ್ಥ ಮರೆಯಲಾಗದು. ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ೨ನೆಯ ಶತಕದ ಸುಮಾರಿನ ನಾಣ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. 'ಉಜ್ಜಯಿನೀ ಸಂಕೇತ' ಎಂಬ Three peaked hill, surounded by crescent (Studies in Indian Coins, by D. C. Sarkar', 68). ಪುರಾತನ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲಣ ವಿವಿಧ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಚಿತ್ರ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಏಣಿಯಂಗೋಳಿ. ಅದರ ಮುಂದೆ ಭಲ್ಲೆ=ದಂಡ; ಸ್ವಸ್ತಿಕ, ನಾಲ್ಕು (ಬಾಲ)ಚಂದ್ರ ಸಂಕೇತ. ಕಮಲ ಸದೃಶ ಆಕೃತಿ, ಮೂರು **ಛತ್ರ**! ಪಂಚ**ಪತ್ರ**; *palm* tree 'ಪರಶು' ('ಋ. ವೇದದ ಸೋಮಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನ ಸಂಕೇತ ಅ-ಋದೊಡನೆ!). ಸರ್ಪ, ನದಿ, ಸಂಕೇತ, (ಕ್ರಿ. ಶ. ೨೦೦). **ಅಷ್ಟದಳ** ಕಮಲ. ವೃಕ್ಷ. ತ್ರಿಕೋಣಾಕೃತಿ; ಎರಡು ಪರ್ಣಗಳ ನಡುವೆ ವೃಕ್ಷ. ವೃಷಭ ಅಥವಾ ಸ್ವಸ್ತಿಕ ಇಲ್ಲವೆ ನದಿ! ತ್ರಿರತ್ನ, ಚಕ್ರ. ಪರ್ಣ-ವೃಕ್ಷ, **ತ್ರಿರತ್ನಲಿಂಗ ಸರ್ಪಯುಕ್ತ**, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸರ್ಪವು ಅಕ್ಕ-ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ! ಕಮಲೋದ್ಭವೆ-ಲಕ್ಷ್ಮಿ; **ಗಣಪತಿ** ನಾಗ-ಮನೆತನದ ರಾಜನ ಹೆಸರು (ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೦೦). **ವೃಕ್ಷ, ಸರ್ಪ, ಯುಕ್ತಲಿಂಗ; ಹಿಮ್ಮೆಗ್ಗಲು ಅಗ್ನಿಕುಂಡ, ಈ ಸಂಕೇತಯುಕ್ತ ನಾಣ್ಯಗಳು** ಇಂದಿನ ಋಕ್ **ಸಂಹಿತೆಯ ಸಾರವಾಗಿವೆ;** ಅಲ್ಲದೆ ಇವು ತತ್ಪೂರ್ವದ ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮಯಾಚಾರಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಆದ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಈ ನಾಣ್ಯಗಳು ಕ್ರಿಸ್ತಾಬ್ದದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿದ್ದ (ಸಂ. ೧೮೭–೭೫)

ಅಗ್ನಿಮಿತ್ರ, ಭಾನುಮಿತ್ರ ಹೆಸರಿನ ರಾಜರ ಕಾಲದವು. (ಭವನ ಪ್ರಕಟಿತ ಸಂ. II p. 472).

ಭಾರತೀಯಂ ಪರಂಪರೆಯು ಪುರಾತನ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಭಾನು ಮಿತ್ರನಾಮಧಾರಿಯು, 'ಸಾರ್ಪರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯೋ ವಾ'=ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರ ದಾಯದವನೇ ಇದ್ದುದಂ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನ ಋಕ್‌ಸಂಹಿತೆಯೊಳ ಗಿನ 'ಅಗ್ನಿ'=ಸರ್ಪದ ಪರ್ಯಾಪ್ರತಿವೆಂ; ಇವನೇ ಅಪಾಂನಪ್ತೃ=ಚಂದ್ರ ಎಂಬುದಂ ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲಿನ ತ್ರಿಶೃಂಗ ವೃಕ್ಷಾದಿ ಏನೆಲ್ಲ ಸಂಕೇತ ಗಳಿಂದಲೂ ದೃಢಪಡುತ್ತಿದೆ.

ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ ಕೊನೆಯ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬಂದುದು

ಮಾರ್ಶಲ್ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮೇರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಂ ಹೋಲಿಕೆಯಂ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಯಿದೆ. (p. 53) ಕ್ರೀಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'An instructive parallel to this aspect of deity' ಹೋಲಿಕೆಯಿರುವ ನಿರ್ದೇಶ ವಿದೆ, (p. 54) 'ಶೃಂಗ' ಭಕ್ತಿಯು Pricisely the same practice at this period in sumer and Babylonia ಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ದನ್ನು ವಿಶದಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. (p. 55). ದಿವ್ಯದೇವತಾಶಕ್ತಿಯಂ ಈ ಕೊಂಬಂ ಧರಿಸುವ ವಾಡಿಕೆ ರಾಜರಲ್ಲಿ, ಗುರುವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಹ ಇತ್ತು! ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ 'ಶೃಂಗ' ಅಥವಾ 'ಚಕ್ಷು' (೦)=ಚಂದ್ರ (ಬಳಿಕ ಸೂರ್ಯ) ಈ ಸಂಕೇತ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂದುದು ಏಕೆ? ಈ ವಿಚಾರವೂ ಅವಶ್ಯ. ದಿವ್ಯದೈವತದ ಮೊಗವಾಡ, ವಸ್ತ್ರಾದಿ ಧಾರಣ ಮಾಡು ವುದರಿಂದ ಆ ದೈವತಶಕ್ತಿಯಂ ಆವೇಶ-ಅಂಶ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ, ಎಂಬ ನಂಬುಗೆ ಇಂದಿಗೂ ಕೆಲ ಕಡೆಗೆ ಇದೆ. ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವ ಮತ್ತು ಮೈಲಾರ ದೈವತಶಕ್ತಿಯಂ ಇಂಥ ಮಾದರಿ ಹರಿಹರನು ಚಿತ್ರಿಸಿ ದ್ದಾನೆ. (೧೨ನೆಯ ಶತಕ).

'ಶೃಂಗ'ದ ಅಥವಾ ಚಂದ್ರ-ಸೂರ್ಯ ಸಂಕೇತದ ಬಗೆಗಿನ ಗೂಢ ಅಗಮ್ಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಷ್ಟು ಪುರಾತನವಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರಜರು ವಿಶೇಷ ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಅಭ್ಯಸಿಸಿದ್ದು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. 'ಸರ್ವೇಷು ಗಾತ್ರೇಷು ಶಿರಃಪ್ರಧಾನ'

ವುದರೊಡನೆ, ವಸ್ತ್ರಪೂರ್ವ ಜೀವನ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ.' **ದಿವ್ಯ ಮಧ್ಯಮಾ-ವಾಕ್'** ಅಥವಾ ದಿವ್ಯ **ಚಕ್ಷುಃ** (ಆಗುವಾಗ) ತಲೆಯಮೇಲೆ ಕೊಂಬು ಅಥವಾ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ 'ಕಣ್ಣು' ಮೂಡುತ್ತದೆ! (ಪ್ರ. ೫೮೯;)

ಮನುಜನಾಗುವ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ **ಹೊರಟ ನರನು, ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ** ಪರಮಪದಸಿದ್ಧಿ 'ಚಾಕ್ಷುಷೀ-ಪುರುಷ' ಯೋಗ ಸಮಾಧಿಯೇ ಜೀವನದ ಪರಮ ಆದರ್ಶ ಪದಸ್ಥಿಕೆ ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದುದು ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮುನಿ: ಪಾಶುಪತ ಮಹಾವ್ರತಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. 'ಸಾಮ' ರೂಪೀ **ದ್ರೋಣಿ** ಸಹಿತ ಈ ಋಕ್‌ರಥ ಪಾತಕನ್ನು ತನ್ನೆಡೇ ತರು ತ್ತದೆ ಎಂದು ಯಮನೇ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ, (X ೧೩೫). ಋ, ವೇದದಲ್ಲಿ 'ತುರೀಯ ಬ್ರಹ್ಮ'ದ ನಿರ್ದೇಶವಿದೆ: ವಾತಾಶ್ವವನ್ನೇರಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನೆಗೆವ ಕೇಶೀ ಪುರುಷನ ಆದರ್ಶ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ, ತೃತೀಯ 'ಪರಮೇಪದೇ' ಮಧುಸ್ರೋತ ವಿರುವ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ. 'ದೇವಯಮೋ ವದಂತಿ' ಎಂಬ ಸಾಕ್ಷೀ ಚಿತ್ರ ಉಂಟು. ಈ ಏನೆಲ್ಲ ಸಂಕೇತಾರ್ಥಗಳ ಎರಕಹೊಯ್ದು ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಚಾರಸ್ತಂಭವೇ 'ಸೋಮ ಸ್ರವಿಸುವ ವೃಕ್ಷ', 'ಐರಮದೀಯ ಸರ'ದ ತೀರವಲ್ಲಿದೆ, ಎಂದು ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಸಾರುತ್ತಿದೆ. 'ಚಾಕ್ಷುಷೀಪುರುಷ' (ಕಣ್ಣು > ಗಣ್ಣು) ಯೋಗ ಸಿದ್ಧಿ = ವಿಶ್ವಸ್ಥ ಪೂರ್ಣಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪಸಿದ್ಧಿ. 'ಏತತ್ ವೈ ತತ್' 'ಬ್ರಹ್ಮೈವ ಸನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾಪ್ಯೇತಿ' (ಬೃ. ೪.೪.೬). ಈ ಸಿದ್ಧನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ದೇವತಾಸ್ವರೂಪನೇ ಆಗುವುದರಿಂದ ಇವನು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ ಆದಿಪುರುಷನ ಪ್ರತಿರೂಪವೇ ಸರಿ.

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೨೦

ಜರತ್-**ಕಾರು** (ಉಭಯಲಿಂಗೀ ಶಕ್ತಿ)

ಆದಿ ಮಾತೆಯಿಂದ ವಿಶ್ವಾರಂಭವಾಯಿತು ಎಂಬ ನಂಬುಗೆಯಲ್ಲಿ ತಿಲ ಮಾತ್ರವೂ ಅನೈಸರ್ಗಿಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆದಿ ಶಕ್ತಿಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, **ಆದಿ ಪುರುಷನೇ ಈ ವಿಶ್ವದ ಅಧಿಸ್ಥಾನ ಅಧಿ ಅಕ್ಷ** ಎಂಬಲ್ಲಿ ಏನೆಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಆತ್ಮವಂಚನೆ ಪರವಂಚನೆಗೆ ಆಮಂತ್ರಣವಿತ್ತಂತೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯವು, ಮೊದಲಲ್ಲಿ, ಏಕಂ : **ಸತ್** (Unity in duality) ಈ 'ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತ' ನಿತ್ಯ **(ಸಂ) ಯೋಗಸ್ಥ ದೈವತವನ್ನು**

ಆದರ್ಶವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಿವರಿಸುವುದು ಅನುಚಿತ, ಅವಾಚ್ಯ, ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಮೂಡಿದ ಬಳಿಕ, ಸುಮೇರಿನತ್ತಣಿನ ಪುರಾತನರು ತಮ್ಮ 'ತ್ರೈಮಂತ್-ಅಪ್ಸ' ಈ ನಾಮಸಂಕೇತದ ಸಂಯುಕ್ತ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಭಾರತೀಯ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಪ್ರತಿಭೆ, ಈ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಬುದ್ಧಿಗೂ ಸಹ್ಯವಾಗುವ ಭಾಷೆಯ ವಸನಾಲಂಕರಣಗಳಿಂದ ಅಂದಗೊಳಿಸಿ, ಮೂಲ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯನ್ನೇ ಸನಾತನವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾನಾ ಕಥೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದುಂಟು.

(ಉಭಯಲಿಂಗೀ) ಜರತ್-ಕಾರುವಿನ ಕಥೆ, ಇಂತಹ ಪ್ರಯತ್ನದ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನ, (ಪು. ೬೯೧-೫). ಜರತ್-ಕಾರು ಇದು ಶುದ್ಧ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ! '**ರವಿಕಾಣದ್ದನ್ನು** ತಾನು ಕಾಣಬಲ್ಲೆ' ಎಂಬ ಆಪ : ರಸ ಪಂಥೀಯ ಕೃತಿಯ ಮಾದರಿಯಿದು. ಜರತ್-ಕಾರು ಈ ಜೋಡು ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ 'ಕಾರು' **ಪ್ರಧಾನ ಸಂಕೇತ. 'ಕಾರು'** ಎಂದರೆ **ಬಡಿಗ** (: ತ್ವಷ್ಟಾರ = **ತಕ್ಷಕ**); ಅಥವಾ ಕರ್-ಮಾರ (: ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ-ಬಾಂಧವ). ಜರತ್ ಎಂದರೆ **ವೃದ್ಧ = ಅನಾದಿಕಾಲದವ.** ಈತನು ತಕ್ಷಕ-ವಾಸುಕಿ = ನಾಗರ ಬಳಗದವನೆಂದು ಮ. ಭಾರತದ ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ ! ಆದಕಾರಣ, **ಜರತ್-ಕಾರು** ಎಂದರೆ ಅನಂತಕಾಲದ ವೃದ್ಧ (ಏಕಾಕ್ಷ) ಸರ್ಪ, ಅರ್ಥಾಥ್ ಆದಿಶೇಷ = **ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ** ! ಎಂದರೆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ಪರಂಪರೆಯ ಕರ್ಮಾರ. ಕಾರು = **ಬಡಿಗ,** (ಕೆತ್ತಿ) 'ಗುಡಿ'ನಿರ್ಮಿಸುವ **ಗುಡಿಕಾರ** ಈ ಜರತ್‌ಕಾರು ! ಯುರೋಪಿನತ್ತಣಿನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲೂ **ಏಕಾಕ್ಷ ಗುಡಿಕಾರನ** ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ ಇದೆ. 'Cyclopean masonry' ಎಂಬ ಈ ಮಾತಿನ ಬರುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಮರವಾಗಿರುವ 'ಸೈಕ್ಲೊಪ್ಸ' **ಏಕಾಕ್ಷ ಪುರುಷನು** ಕಂಚಿನ ಯುಗಾರಂಭದ (Early Helladic Bronze) ಕಮ್ಮಾರಿಕೆಯ ಆದಿಪುರುಷನಂತಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇಜಿಪ್ತಿನ ಆದಿದೈವತ ಕಥೆಗಳ ಹೊರಸ್‌ನ 'ತೃತೀಯಾಕ್ಷ'ದ ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಗ್ರೀಸಿನ ಮೇಲೂ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿರಲು ಸಾಕು.

ಗಲಗಿನ ಆಕೃತಿಯ ಜಪಾನಿನ ಆದಿಪುರುಷ, ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ, ಸುಮೇರಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಗಲಗು (ಪು. 76), ಇಜಿಪ್ತಿನ ಆದಿಪುರುಷ ಮಿಂಡಿನಾಗ ಇಂಥ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು (ಪು. 60-1) ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದಿಲ್ಲ ಎನ್ನಲು ಬರಲಾರದು. 'Smith' ಎಂದಿರುವ ಏಕಾಕ್ಷ ಸೈಕ್ಲೊಪಸ್, ಋ. ವೇದದ

'ದೇವಜನ'ನ ಸೂಕ್ತದ (ದೇವತಾ ದೇಹದ ಗುಡಿಕಾರ) **ಕರ್ಮ್ಮಾರ ಇವ** ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿ ಇಬ್ಬರ ಆಕೃತಿರೂಪ ಸಮಾನವೇ ಇದೆ.

ಜರತ್ (: ಪುರಾತನ) **ಕಾರುವಿನ** ಆಕೃತಿ ಸ್ವರೂಪ ಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ **ಇವನ ಹೆಂಡತಿ ಎಂಬ ಜರತ್-ಕಾರು ನಾಮಸಂಕೇತದ ಮಾನಸೀ ದೇವಿಯು** ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯಿಂದಲೂ ನೆರವು ದೊರೆಯಲಿದೆ. **ಮಾನಸಿಯು ತಕ್ಷಕ ನಾಗನ ಸಹೋದರಿಯೆಂತೆ**! ಮಾನಸಿ: ನಾಗಿಯ ಪ್ರತಿಮೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ದೇವಿಯ ಹಿಮ್ಮಗ್ಗಲು ಪಂಚ ಫಣಾಯುಕ್ತ ಸರ್ಪ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ ನಿಂತಿದೆ. ಏಕನಾಮದ ಬಗೆಗಿನ ಆಗ್ರಹ **ಏಕಂ ಸತ್** (Unity in duality) ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಬಯಲಿಗೆ ತರುತ್ತಿದೆ, ಜರತ್ **ಕಾರು**, ಅವನ ಸ್ತ್ರೀ ಎಂಬ **ಮಾನಸಿ** ಬೇರೆಯಲ್ಲ. **ಕಾರು** (ಕರ್ತೃವು) ತನ್ನ **ಮಾನಸಿಯ** (ಪ್ರತಿಭೆಯ) (ಸಂ)ಯೋಗದಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ; 'ಸ್ತ್ರೀ' ಎಂಬ ತತ್ತ್ವವು ಪುರುಷನಿಂದ ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ, ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬಿಲೆಗೇಡು ಆದಬಳಿಕ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದ ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕಥೆಗಳಿವು. **ಆದಿಪುರುಷನೇ ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿಗೆ** ಜನ್ಮವಿತ್ತನು, ಎಂಬ ಕಥೆ ಜನ ನಂಬುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಉಂಟಾಯ್ತು—ಈ ಸೃಷ್ಟಿ ರಚನಾ ಕ್ರಮ ತಿಳಿಸಿಹೇಳಲು! ಇಂಥ ಕಥೆಗಳೇ ಆ ಬಳಿಕಿನ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಜನ್ಮಕೊಟ್ಟಿವೆ. 'ಆದಿಪುರುಷ' ಸಂಕೇತದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ 'ಆ-ತ್ಮನ್' ಎಂಬ ತೀರ ಅಪೂರ್ತ ತತ್ತ್ವದ ಕೃತ್ರಿಮ ಈ ಸಂಕೇತವನ್ನು ರೂಡಿಸಲಾಯ್ತು. 'ಆತ್ಮಾ ವಾ ಇದಂ ಅಗ್ರೇ ಆಸೀತ್' ಎಂಬ ತತ್ತ್ವ ಸೂತ್ರ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಯುರೋಪಿನತ್ತ ಸುಮಾರಾಗಿ ಇದೇಬಗೆಯ ಒಂದು ಕಥೆ, ಆದಂ ಆದಿ ನರ ಮತ್ತು ಅವನಿಂದಾದ ಈವ್ಹ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೨೧

ಆದಂ ಮತ್ತು ಈವ್ಹ

(ಸ್ತ್ರೀರೂಪ ಹೋಲುವ ನಾಗ ಸಹಿತ)

ಹಿಬ್ರೂ ಹಾಗೂ ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಂಥೀಯ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಆದಂ-ಈವ ಈ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಕಥಾವಸ್ತುವು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ. ಯಾವ ಪುರಾತನ

ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಕಥಾ ಭಾಗಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ಆಗಿರುವ ಆಳವಾದ ಸಂಶೋಧನವು, ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದೈವತ ಕಥೆಗಳ ವ್ಯಾಸಂಗಿಗಳಿಗೆ ತುಂಬ ಉದ್ಬೋಧಕವೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವೂ ಆಗಬಹುದು.

'ಆದಿಪುರುಷ'ನ ವಿಚಾರವು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗವುದರ ಸಂಗಡ ಮಾನವನ ಅಧಃಪಾತಕ್ಕೆ ಸ್ತ್ರೀಯೇ ಕಾರಣ, ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂತು. 'ಈವ್ಹ : ವಿಶ್ವಜನನಿ' ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮೊದಲಿನದು! ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಮರೆಮಾಜಲು ಮಾಡಲಾದ ತಂತ್ರ ಈಗ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ (Hebrew Myths p. 15). ದಿವ್ಯ ಸಲಿಲದಲ್ಲಿ, ಮೇಲಣ ಲೋಕದ್ದು, ಕೆಳಗಣ ಲೋಕದ್ದು, ಎಂದು ಇದ್ದ ಮೂಲ ಸುಮೇರಿನತ್ತಣ ದ್ವೈತ ವಿಚಾರವು ದೇವಪುರುಷರು ಪಾಮರ ನರ ಜಂತುಗಳು ಎಂಬ ವಿಭೇದ ಸೂಚಕವಿರಬೇಕು.: ಆದಿಪುರುಷನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕೀಳ್ಬಗೆಯುವದಕ್ಕೆ ಆ ತತ್ತ್ವವನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿಗಬೇಕು. ಭಾರತೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಮಾನಸಿ—ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವಲ್ಲಿ ಮಾಯಾವಿ ಎಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯೇ, ಎಂಬ ಧ್ವನ್ಯರ್ಥವಿದೆ! ಜರತ್ಕಾರುವು ನಾಗನಿರದೆ, ಅವನ ಅರ್ಧಾಂಗಿ ಮಾತ್ರ ನಾಗಿಯಾಗಲು ಹೇಗೆ ಶಕ್ಯ? ಆದಂ–ಈವ್ಹರ ಹಿಬ್ರೂ ಪರಂಪರೆಯ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಇವರ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ನಿಂತ 'ಸರ್ಪ'ವು ಸ್ತ್ರೀ ಸದೃಶವಿದೆ! ಈವ್ಹಳನ್ನೇ 'ಸರ್ಪ' ಎನ್ನಲಿಲ್ಲ! ಆದರೂ 'ಕುಮಾರ' ವ್ರತಿಯಾಗುವ ಸಂಕಲ್ಪಧಾರಿ ಪುರುಷ (?) 'ಈವ್ಹ'ಳಿಂದ ಹಾವಿನಂತೆ ದೂರವಿರಬೇಕೆಂಬ ಕೃತನಿಶ್ಚಯದವನಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ!

ನಾಗ (: ಚಂದ್ರ): ಆದಿಶೇಷ (ಉಭಯಲಿಂಗೀ) ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ, ಎಂಬ ಮೂಲ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಅಪ: ರಸ ಪಂಥಗಳು, ಹೀಗೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸಿ, ಮೂಲ ಆಕೃತಿಯ ಪತ್ತೆ ಹತ್ತಬಾರದೆಂಬ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದುದು, ಪುರಾತನ ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದೆ. (ಪು. ೧೭೨–೮೨).

ಆದಿ ನರ 'ಆದಂ' ಪಾತ್ರಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮೇರಿನ **ಎಂಕಿಡು** ಪ್ರತಿಮೆಯ ಹೋಲಿಕೆಯಿದ್ದುದು ತಜ್ಞರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಆದಿ

ನರ: ಎಂಕಿಡು ಪರಂಪರೆಯುವನೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂದು ಸಿಂಧೂ ತೀರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ. ಆದರೆ **ಕೋಣನ** ಕೊಂಬಿನ, (:ಚಾಂದ್ರ) **ಶೃಂಗಿಯನ್ನು** 'ಋಷಿ' ಪದವಿಗೆ ಏರಿಸಿ **'ಸಪ್ತ'**-ಋಷಿ= **ಋಕ್ಷ**=Great Bear ಈ ಲೈಂಗಿಕ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ! **'ಅಕ್ಷ'** ಮಾಲಾ ಧಾರಿ **ತಾರಾ-ಭಗವತಿಯೊಡನೆ ಭಾರತೀಯರ ಐಹಿಕ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ಅಮರ ಆದರ್ಶವಾಗಿಸಿ ಇಟ್ಟದ್ದಾಗಿದೆ!** (ಪ್ರ. ೪೯೯: ೪೫೯: ೪೬೫; ೫೩೭; ೫೪೧; ೫೦೭;)

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೨೨

'ಪಿಪ್ಪಲ' ಎಂಬ 'ಅಶ್ವ-ತ್ಥ': ವೃಕ್ಷ

(ಭಾರತೀಯ [ಸನಾತನ] ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾರ)

ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೊಡುಗೆ, ಭಾರತಕ್ಕೆ, 'ಅಶ್ವ-ತ್ಥ' ವೃಕ್ಷ ಉಪಾ ಸನಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ. ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನತೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಗುಹಾನಿಹಿತ ಅರ್ಥವು, ಜಾಗತಿಕ ಪುರಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರತಿಮಾ: ಸಂಕೇತಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ದೃಢಪಡು ತ್ತಿದೆ. 'ಬ್ರಾಹ್ಮಾನಿರ್ಝಂ'ದ ಬಗೆಗಿನ ಪೂರ್ವಗ್ರಹಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ, ಆರ್ಯ-ದಸ್ಯು (ದ್ರಾವಿಡ) ಸಮಸ್ಯೆಯ ಕಲ್ಪನಾರಮ್ಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಶಲ್ ಪ್ರಭೃತಿ ಗಳಿಗೆ, **ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ 'ಪಿಪ್ಪಲ'=ಅಶ್ವತ್ಥವು,** ಆರ್ಯರದು (?) ಎಂಬ **ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದುದು** ಅವರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದೇ ಇಲ್ಲ! (I ೧೩೫.೮; ೧೬೪.೨೦-೨೨)

ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೂ ಉಂಟು: ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ಕಟ್ಟಡ, ವ್ಯಾಸ ಕಲ್ಪಿತ ಮಾಯ-ಸಭೆಯನ್ನು ಮೀರಿಸಿದೆ! ಅಲ್ಲಿ **ಇರೋದೇ ಒಂದು;** ಆದರೆ **ತೋಚುವುದು ಇನ್ನೊಂದು! 'ಏಕಂ' ಸತ್ತಿನ ಮಾಯಾವೀಶಕ್ತಿ, ಎಂದರೇ ಇದು!** ಈ ವೇದದಲ್ಲಿರುವ 'ಜಾಯವಃ ಯಂ ಅಶ್ವತ್ಥಂ ಉಪ ತಿಷ್ಠಂತ...' ಈ ವೃಕ್ಷ, ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಕಾಣಬೇಕಿತ್ತು; ಅಶ್ವತ್ಥವನ್ನು 'ಪಿಪ್ಪಲ ವೃಕ್ಷ ಎಂದು, ಮಾರ್ಶಲ್ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ, ಆದರೆ ಇದೂ ಈ ವೇದದಲ್ಲಿದೆ!

'ದ್ವಾ ಸುಪರ್ಣಾ ಸ-ಯುಜಾ ಸ-ಖಾಯಾ ಸಮಾನಂ ವೃಕ್ಷಂ ಪರಿಷಸ್ವಜಾತೇ ತಯೋಃ ಅನ್ಯಃ **ಪಿಪ್ಪಲಂ** ಸ್ವಾದು ಅತ್ತಿ—(I ೧೬೪.೨೦). ಸಿಂಧೂ ತೀರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ 'ಪಿಪ್ಪಲ' ಎಂಬ ವೃಕ್ಷಕ್ಕೂ **ಏಕಶೃಂಗಿ ಎರಡು ಪ್ರಾಣಿ** ಆಲಿಂಗಿಸಿವೆ. ವೇದದ ಉಲ್ಲೇಖದಲ್ಲಿ **'ದ್ವಾ ಸುಪರ್ಣಾ'** ಸಂಯೋಗದಲ್ಲಿವೆ. ಪಿಪ್ಪಲಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಿರುವ (ಎರಡೂ ಕಡೆಯ) ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೂಲರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆಯೇ ಅಥವಾ ಇವು ಒಂದೇ ಬಗೆಯವಿದ್ದು ನಾಮಸಂಕೇತ ಮಾತ್ರ ಬೇರೆಯೋ ? ಇದು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ. ಆದರೂ ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಾಗೂ ಇಂದಿನ ಋಕ್‌ಸಂಹಿತೆಯ ವೃಕ್ಷ=ಪರ್ಣ ಸಮಾನವೆ ಇವೆ ಎಂದು ಈಗ ಬಗೆಯಬಹುದು. (ಇದು ಇನ್ನೂ ಆಳವಾದ ಸಮಸ್ಯೆ). ಋ. ವೇದದ ಸು-**ಪರ್ಣ** ಇದು 'ಪಕ್ಷಿ'ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ; ಆದರೆ ಸಿಂಧೂತೀರದ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ **ಏಕ-ಶೃಂಗ** ಪ್ರಾಣಿ (ಪಕ್ಷಿ ಇರಲಾರದು): ಇದು ಎಂಥ ಪ್ರಾಣಿ ಇದ್ದರೂ ಒಂದೇ ಕೋಡಿನಿಂದಾಗಿ ಇದು **ಗಂಡು** ಪ್ರಾಣಿ ಇರಬೇಕು: ಅಲ್ಲಿಯೇ ದೊರೆತ ಈ ಸಂಕೇತದ ಸಮಸಾಮಯಿಕ **ಒಂದೇ ಕೊಂಬಿನ** ಬೇರೆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿವೆ: ಇವು ನೂರಾರೂ 'ಗಂಡು' ಇರುವುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವ ಗ್ರಂಥಿ - ಗಣ್ಣು> ಕಣ್ಣು ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತೆ ಈ ಪ್ರತಿಮಾರಚನೆಯಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ, ಸಂಕೇತಗಳ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಕೋಡು ಅದು ಪುಲ್ಲಿಂಗೀಶಕ್ತಿ ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವ ಸಂಕೇತ ಎಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ಸಂದೇಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ ಆದರೆ 'ಪಿಪ್ಪಲ' ಅಶ್ವತ್ಥ, ಸುಪರ್ಣ.....ಇಂತಹ ನಾನಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರುವ ಕೃತ್ರಿಮ ಶಬ್ದ-ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಾಣವು ಹೆಚ್ಚುವುದು ಶ್ಲಾಘ್ಯವೋ ? ಇದರ ಕಾರಣವೇನು ?

ಶ್ಲೇಷಾಲಂಕಾರವು ಯಾವಾವರ : ಶೇಷ : ನಾಗಪೂಜಕರಿಗೆ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚು. ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದ ಸಮಷ್ಟೀ ಜೀವನದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಿರುವ ಅನುಭವ (ವಿಚಾರ: ಭಾವನೆ) ವಿಶದಪಡಿಸುವಾಗ ಕೃತ್ರಿಮ ನಾನಾರ್ಥದ ಪದ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿರಲಾರದು. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಹಾಗೂ ಆಳವಾದ ಜೀವನಾನುಭವದ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ವಿವೇಚನೆಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶ್ಲೇಷಯುಕ್ತ ಅಥವಾ 'ವಾ ನ ವಾ' ಶೈಲಿ ಅಪ್ರಶಸ್ತ, ತ್ಯಾಜ್ಯವೆನಿಸದಿರಲಾರದು. ಸಹ-ಜ ಸುಂದರ ಸಹಜೋಕ್ತಿಯ ಅಲಂಕರಣದ ರೀತಿಯ ಬದಲು ಕೃತ್ರಿಮ

ವಕ್ರೋಕ್ತಿಗೆ, ಇಂದಿನ ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯು ಕಾಲದಿಂದ ಪಟ್ಟ ದೊರೆತುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕುರೂಪವನ್ನು ಮರೆಮಾಜಲು, ನಿಂದ್ಯವನ್ನು ಅನಿಂದ್ಯವೆಂದು ಎನಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲು. ಇಂದಿನ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಮಾತಿನ ಲಾಗ ಹಾಕುವ ಒದ್ದಾಟ ನಡೆದುದರ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. (ಪು. ೩೭೬). ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೆ 'ಚಮಸ ಪಾನ' (ಅಥವಾ ಚಾಕ್ಷುಷೀ ಪುರುಷಯೋಗ) ದೀಕ್ಷೆಯ ವರ್ಣನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡ ತತ್ತ್ವದ (ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮೀಮಾಂಸೆಯ) ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೇ 'ನ ನಿಂದಿಮ' ಎಂಬ ಧೂರ್ತ ಸೂಚನೆಯಿದೆ (I ೧೬೨-೧); ಸಿಂಧೂ ತೀರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಏಕಶೃಂಗ ಪಶುವಿನ ಹೋಲಿಕೆಯ ಹಿರಣ್ಯಶೃಂಗ ಅಶ್ವದ ಜನ್ಮ ಹೇಳುವಾಗ ಮಾ ಪರಿ ಖ್ಯನ್ (ತುಚ್ಛಂ ಮಾ ಕುರ್ವಂತು) ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲಾಗಿದೆ (I ೧೬೨.೧) ಪ್ರಸ್ತುತ 'ಪಿಪ್ಪಲ' 'ಅಶ್ವತ್ಥ' 'ಸು-ಪರ್ಣ'ದ ವಿಚಾರವನ್ನೂ 'ಅವಾಚ್ಯ' ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರೆ, **'ಬ್ರಹ್ಮಪುಚ್ಛ'ದ ದಿವ್ಯ "ಬ್ರಹ್ಮ-ಆನಂದ-ರಸ"** ಜ್ಞಾನ ವಾಗಶಾರದಂ.

ಗುಹೇಶ್ವರ : ಅಶ್ವ-ತ್ಥ.

'ಅಶ್ವ-ತ್ಥ' ಇದು 'ಪೂರ್ಣ ಬ್ರಹ್ಮ : ಸನಾತನ ವೃಕ್ಷ' ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ: ಆದಕಾರಣ ಇದರಲ್ಲಿ ಪಿಪ್ಪಲ, ಸು-ಪರ್ಣ...ಇತ್ಯಾದಿ ಪಸ್ನೆಲ್ಲವೂ ಒಳಗೊಳ್ಳಲಿವೆ. 'ಪಿಪ್ಪಲ' ಇದು **'ಮಧು'ರ ವೃಕ್ಷ** 'ಯಥಾ ವೃಕ್ಷ...ಪುರುಷಃ ಮೃಷಾ' (ಬೃ. ೩ ೯. ೨೮), ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷವು 'ಪುರುಷ (: ಲಿಂಗ)'ನಂತೆ **'ಮೃಷಾ'** ಆಗಿದೆ ಈ ಸಂಕೇತ ತುಂಬ ಮೋಸಕ್ಕೆ ಎಡೆ ಕೊಡುವಂತಹದಾಗಿದೆ ! 'ಮೃಷ' ಎಂದರೆ ಸುಳ್ಳು, ವ್ಯರ್ಥ; ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಪುರುಷನಿಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ (ವ್ಯರ್ಥ) ಹೋಲಿಸಿದೆ; ಎಂಬ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಆದರೆ ಮೃಷ್ (: Pour out, sprinkle) ಎರೆ, ಸುರಿ, ಸೇಚನಮಾಡು ಎಂಬ ಅರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿರಬೇಕು; ಮೃಜ್; **ಮೃಷ್ಟ** ಎಂಬ ಅರ್ಥಛಾಯೆಗೂ ಅವಕಾಶವಿದೆ ! 'ಮೃಷ್ಟಾನ್ನ' : **ಸ್ವಾದು ಅನ್ನ! 'ಪಿಪ್ಪಲಂ ಸ್ವಾದು ಅತ್ತಿ'** ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸುಪರ್ಣ ಆ-ಲಿಂಗಿಸಿದ ಈ ಸ್ವಾದು : ಮೃಷಾ ವೃಕ್ಷವೇ ಯಾವುದು, ಎಂದು ವಿವರಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ

ಪಿಪ್ಪಲವನ್ನು ಅರೆಳಿಯುವರ ಎಂದು ಬಗೆಯಲಾಗುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆತ್ಮವಂಚನೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ! ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಪಿಪ್ಪಲವು ದಿಕ್ಕಾಲ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ವೃಕ್ಷವೇ ಅಲ್ಲ. ಈ ವೇದಜ್ಞರಲ್ಲಿ 'ಪಿಪ್ಪಲಾದಃ' ಎಂಬ ಸಮಯಾಚಾರದ ಒಂದು ಶಾಖೆಯೂ ಇತ್ತು! 'ಅಶ್ವತ್ಥವು' 'ಪಿಪ್ಪಲ' (ಎಂದರೆ 'ಮಧು(ರ)' ರಸ ಸೇಚನ ಮಾಡುವ ಬ್ರಹ್ಮ) ವೃಕ್ಷವೂ ಸರಿ. ಪಿಪ್ಪಲವು 'ದ್ವಾ ಸುಪರ್ಣಾ' ಪಕ್ಷಿ ಮಿಥುನ ಆಲಿಂಗಿಸಿರುವ ವೃಕ್ಷ, ಎಂದುದು ವೇದವೇ ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು, ಪಿಪ್ಪಲವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸುವ ಈ 'ಸು-ಪರ್ಣ' ಎಂಬ ಉಭಯ ಪಕ್ಷಿಗಳ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಾನೆ ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುತ್ತಿದೆ: ಇದು **ಮಿಥುನ ಯುಗಲ;** ಅರ್ಥಾತ್ ಒಂದು ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ ಎಂದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪುಂಶಕ್ತಿ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತ ಇರಬೇಕು. ಆದರೆ ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ 'ಪಿಪ್ಪಲ' ಎಂಬ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಅಪ್ಪಿರುವ ಎರಡೂ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು **'ಏಕಶೃಂಗಿ'** (ಎಂದರೆ ಸಮಾನಲಿಂಗೀ) **ಪ್ರಾಣಿಗಳು!** ಋ. ವೇದದ 'ಪಿಪ್ಪಲ' ರಸಾಸ್ವಾದನ ರತ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು **'ಸುಪರ್ಣಾ'** ಎಂದಿರುವಲ್ಲೂ ಲಿಂಗದ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಇಲ್ಲ! ನಾಸತ್ಯೌ = ಅಶ್ವಿನೌ ಎಂಬ ಮಿಥುನತ್ವವೂ ಲಿಂಗದಿಂ ಅಸ್ಪಷ್ಟ! ಈ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿದೆ: 'ಮಧು' ಆಸ್ವಾದಿಸುವಲ್ಲಿಯೆ ಜೀವನದೊಳಗಿನ ಕೃತಾರ್ಥತೆಯು ಉಂಟು ಎಂಬ ಚಾಂದ್ರ ಸಮಯಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಕೃತಾಚರಣವೂ ಶಿಷ್ಟಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು! ಋ.ವೇದದ ಮುನಿ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಬರುವ, ಅಪ್ಸರಸಾಣಾಂ ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ **ಮೃಗಾಣಾಂ ಚರಣೇ ಚರನ್** ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಪಶುಧರ್ಮ': **ಸತ್-ತ್ವಸ್** > ಸಾತ್ವತ ಧರ್ಮ ಆಚರಣೆಗೆ ಈ ವೇದದಲ್ಲಿಯೆ ಆಧಾರ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಇಡಲಾಗಿದೆ! 'ವಿ-ಭಾಂಡಕ'ನಂದನನು ಜಿಂಕೆ: ಶೃಂಗಿ ಶಿಶು ಪಡೆದಿದ್ದನಂತೆ 'ಮುಕ್ತ' ಸಂಗಿಯು ಪಾಲಿಸುವುದು ಋತು. ರೇತ ಸತ್ಯದ ಅನುಭಾವ ಮಾರ್ಗ; ಋತ ಸತ್ಯದ ಪಂಥವು ಭವಬಂಧನಕಾರಿ ಎಂದು ತಿರಸ್ಕೃತವಾದುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸಿರಿಯಾ ಪಾಲಿಸ್ತೈನದತ್ತಣಿನ ಒಂದು ಕಾಲದ ಸಮಯಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ನಡೆವಳಿ ಇತ್ತು: "... the organized sodomy in the temples of the Syrian

Moon goddess, though dogs and doves also associated with her worship, are credited with the same habit, (The White Goddess' Faber, London p 328). ಬ್ರಹ್ಮ-ಶಿವನು 'ಸಮಯ ಪರೀಕ್ಷೆ'ಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಮೈಲಾರ ಮಲ್ಲಯ್ಯನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ನಾಯಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಿದೆ; ಅವಧೂತ ದತ್ತ-ಗುರುವಿನೊಡನೆ ಇರುವ ನಾಯಿಗಳಿಗೆ ತೀರ 'ಸಾಧು' ಅರ್ಥ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ! 'ಬೃಹಂತಂ ವಾಯಸಂ,' 'ರಥಾಂಗ : ಚಕ್ರವಾಕ ವೇದದಲ್ಲೇ ಇದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಋ.ವೇದದ ಪಿಪ್ಪಲಾದೀ 'ಸುಪರ್ಣೌ' ಸಮಾನಲಿಂಗಿಯೊ, ವಿಷಮಲಿಂಗಿಯೊ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಹೋಳಿ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಬಗೆಗಿನ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಈ 'ಸಂಬಂಧ'ದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು, ಪಿಪ್ಪಲದ ಬಗೆಗಿನ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುತ್ತವೆ (ಪು. ೫೩೪–) ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಜನ್ಮವಿತ್ತವಳು ರಾತ್ರಿ! ಪ್ರಳಯದ ನಂತರ 'ನವ' ಸೃಷ್ಟಿ! ಶುದ್ಧ ಪ್ರತಿಪದೆಯ ಚಂದ್ರೋದಯಕ್ಕೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಅವಶ್ಯ; ಯುಗಾದಿಗೆ ಮೊದಲು ಹೋಳೀ ಹುಣ್ಣಿವೆ! ಫಾಲ್ಗುಣ (O) ಮಾಸ ಅಂತ್ಯಮಾಸವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವಲ್ಲಿ 'ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭ' ಎಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇದು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲ. ಇಜಿಪ್ತಿನಿಂದ ಭಾರತದ ವರೆಗೂ ಈ ನಂಬುಗೆಯು ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಜನಮನವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿತ್ತು! ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ; ಆದಿ ಪುರುಷನೇ ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು ಎಂಬ ಅನೈಸರ್ಗಿಕ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿಯು ಶ್ರದ್ಧಾ ಸ್ಥಾನವಾಗುವಾಗ 'ಪುರುಷ' ಪೌಂಸ್ಯಶಕ್ತಿ ಏನನ್ನೂ ಸೃಜಿಸಬಲ್ಲದು; ಎಂಬ ಹಾಗಿನ ಕಲ್ಪಿತ ಕಥೆಗಳು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೆ. 'ರವಿ ಕಾಣದ್ದನ್ನು ತಾವು ಕಾಣಬಲ್ಲೆವೆಂಬ' ಕವಿ (ಅಗ್ನಿ) ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶಬ್ದ-ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಪತಿಗಳು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನ ಆಕೃತಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರುವುದರ ಅರ್ಥವೇನು ?

ಯುರೋಪಿನಲ್ಲೂ 'ಅಶ್ವ'ವೃಕ್ಷ!

ಅಶ್ವತ್ಥವನ್ನು ಹೋಲುವ, (ನಾರ್ವೇ ದೇಶದ) ಯಗ್ಡ್ರಸಿಲ್ ವೃಕ್ಷವು ಅಂತಹ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ. (ಪು. 73' 145–7.) ಹಿರಾಕ್ಲಿಟಸ್ ಹೇಳುವ

War; ಎಡ್ಡ್ರಸಿಲ್ (ವೃಕ್ಷ) ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ಸಾರುವ 'Eternal Conflict' ಇದರ '**ಕುರು**'-ಭೂಮಿ ಯಾವುದಂ? ಋ. ವೇದಸ್ಥ '**ದಕ್ಷಿಣ ಕಪರ್ದ**' ವಸಿಷ್ಠನ ಇನ್ನೊಂದು ನಿಲವು: **ಅಗಸ್ತಿ**: 'ಸಮುದ್ರ ಶೋಷಕ **ಬಾಡಬ ಅಶ್ವ**'. ಈತನ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಲೋಪಾಮುದ್ರೆ-ಅಗಸ್ತ್ಯರ ಕಥಾಭಾಗವಿದೆ. ವಾಸ್ತವಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಹತ್ತಿರದ ವರ್ಣನೆಯಿದು. ಈ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿರುವ War : Eternal conflict ದ Battle ground' ಸಮರಭೂಮಿ 'ಕುರು'-ಭೂಮಿಯು ಅಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತ 'ಸುರತ-ಸಂಗ್ರಾಮ ಭೂಮಿಯ ಮೂಲಕ. ಈ ವೇದದ ಇಂದ್ರನು ಮಾಡಿದ ಸಂ-ಗ್ರಾಮ ಭೂಮಿ ಯಾವುದಂ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಲಿದೆ. ಭಾಷ್ಯಕಾರರೇ 'ಸುರತ ಸಂ-ಗ್ರಾಮ' (ಇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮ ಹೋ.) ಈ ಶಬ್ದಪ್ರತೀಕವೇ ಅಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ (I, ೧೭೯–೩).

ಸು**ಪರ್ಣ**' ಏನು? 'ಅಶ್ವ-ತ್ಥ ಎಂಬ ಈ ವೃಕ್ಷದ ನೆಲೆ ತಿಳಿಯಲು 'ಸು-ಪರ್ಣ' ರಹಸ್ಯವೂ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು. ಪಿಪ್ಪಲಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಿರುವ 'ಸು-ಪರ್ಣೌ' ಎಂದರೇನು? '**ಪರ್ಣ**': 'ಪತ್ರ' = 'ಪಾತ್ರ' ಈ ಸಂಕೇತಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಇದು ಮೂಲತಃ ಸ್ತ್ರೀರೂಪ ಸೂಚಕ ಸಂಕೇತವಿದೆ. ಆದಂ-ಈವ್ಹ ಇದರಲ್ಲಿ 'ಪರ್ಣ' ಉಡಿಗೆಯವಳು ಈವ್ಹಳು! ಆದರೆ ಮೂಲ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಉಭಯಲಿಂಗೀ—ಪುಲ್ಲಿಂಗಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಒಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವೇ ಆಗುತ್ತದೆ ಪುರಾತನ ದೈವತ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ, 'ಆದಿಪುರುಷ' ವಿಚಾರವು ತಲೆಯೆತ್ತಿದ ಬಳಿಕ ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ '**ದ್ರೋಣ**' ಪುಲ್ಲಿಂಗೀ ಪ್ರತಿಮೆ! ಈ '**ದ್ರೋಣ**' ಜನ್ಮಕೊಟ್ಟದ್ದು. **ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್,** ನಾಮಸಂಕೇತದ ಕೂಸಿಗೆ! ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ತಾಯಿ ಕೃಪಿ. ಮಾವ ಕೃಪ ಇಬ್ಬರೂ (ಶರದ್ವತ್ ಎಂಬವನ 'ಅಯೋನಿಜ'ರು (ಎಂದರೆ '**ಶರ-ಸ್ತಂಭೇ**') ಹುಟ್ಟಿದವರು! (ಈ ಸ್ತಂಭ '**ಶರ**' ಮತ್ತು ವ್ಯಾಸನ ತಂದೆಯ ಪರಾ-**ಶರ** ಹೋಲಿಸು). 'ಕೃಪ' ನಿಗೆ ಇದ್ದ **ಗೌತಮ** ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯನಾಮವು, ಇವು ಚಾಂದ್ರ ಮಾಯಾಮಿ) ಸಂಕೇತಗಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುತ್ತಿದೆ! (ಗರ್ಭಸ್ಥನಿದ್ದಾಗಲೇ ಜ್ಞಾನಿ: ದಿವ್ಯಚಕ್ಷು ಆಗಿದ್ದನೆಂಬ ವಾಮದೇವನೂ ಗೌತಮ ಪುತ್ರನು!)

'ಪರ್ಣ'ವು ಪಕ್ಕ ಎಂಬ ಅರ್ಥದ್ಯೋತಕವೂ ಆಗಿದೆ. 'ಸುಪರ್ಣ' ಸುಂದರ ಗರಿಗಳ ಹಕ್ಕಿ! ಹಕ್ಕಿ=ಪಾರಿವಾಳದ ಬಗೆಗೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆ (ಪು. XVII; XI; XXII; LII; LVI; LXV; LXX; LXXIV) ಪಾರಿವಾಳ. ಕೋಳಿ ಇವು ಸದಾ ಸಂಯೋಗಾತುರ ಪಕ್ಷಿ

ಜೀವನ ಮತ್ತು ಮೃತ್ಯುರೂಪ ವಿಶ್ವವೃಕ್ಷ

i) ಪಿಪ್ಪಲ=ಮಧುರವೃಕ್ಷ. ಸಂಯೋಗಾತುರ ಸುಪರ್ಣೌ. ಎಂದರೆ ಇದು ii) ಮೃತ್ಯುಯೋಗವೇ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ಸುಪರ್ಣೌಯುಕ್ತ ಪಿಪ್ಪಲವು ಸುಪಲಾಶವೃಕ್ಷ=ಯಮನ 'ವೃಕ್ಷ'ವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲೇಬೇಕು. ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯು ಗೀತಸತ್ಯದ ಎರಡೂ ಭೂಮಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಪಿಪ್ಪಲ+ಸುಪಲಾಶ ಎರಡೂ ಸೇರಿ 'ಅಶ್ವ-ತ್ಥ' ವೃಕ್ಷವಾಗಿದೆ. ಅಶ್ವತ್ಥ: ನಾರಾಯಣ; ಆದಿನಾರಾಯಣ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ! ಆವಕಾರಣ ಇದು ಸ್ವಜನಶಕ್ತಿ ಸೂಚಕ ವೃಕ್ಷ. ವಿಶ್ವರೂಪ ವೃಕ್ಷ. ನಾರಾಯಣ=ಸರ್ಪ; ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಶ್ವತ್ಥ 'ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ' ಉಭಯ ಸ್ವರೂಪ. 'ಆದಿ ನಾರಾಯಣ' ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು 'ನರ'ನಿಂದೊಡಗೂಡಿ ತಪೋನಿರತನು! ಬದರೀ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಇದ್ದುದರ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಮ ಭಾರತದ ನಾರಾಯಣೋಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ!

ಅಶ್ವತ್ಥವು ವೃಕ್ಷ' ತಾನೆ? ಹಾಗಾದರೆ ಈ 'ಅಶ್ವ' ಯಾವ ವೃಕ್ಷ?

ಯಗ್ದ್ರಸಿಲ್ ಇದೂ ಅಶ್ವ-ವೃಕ್ಷ; ಯಗ್ರ್ದ ಎಂದರೆ ವೊಡೆನ್ (woden) ದೇವನ ಹೆಸರು: Yagdrasil the Ash tree that is the horse of yaggra. ಇದರ ಬೇರುಗಳು, ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳು ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಸಿವೆ! "Sure hoofed is my steed in the day of battle...." ಋ. ವೇದದ ಹಿರಣ್ಯಶೃಂಗ ಅಶ್ವದ 'ಶೃಂಗಸ್ಥಾನೀಯಾಃ ಕೇಶಾಃ' ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ! ಹೋಲಿಸಿನೋಡಿ (ಪು. ೯೯೮–೫೦೦) 'Battle Trees' ವೃಕ್ಷ-ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಆ ದೇವನು 'ಯಗ್ದ್ರಸಿಲ್' ಕುದುರೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ. (White Goddess pp, 57;

168-9). ಭಾರತೀಯ 'ಅಶ್ವ-ತ್ಥ' ಸಂಕೇತವು ಸ್ವಯಂ ಪೂರ್ಣವಿದೆ. ಈ ಅಶ್ವವೃಕ್ಷವು ಲೋಕವಿನಾಶಕಾರೀ **ಉಗ್ರ** ನರ-ಸಿಂಹ ರೂಪ ಧರಿಸಬಾರದೆಂದು ತೀರ್ಥ : ಜಲಾಶಯದ ತಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಶ್ವವೃಕ್ಷ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ನಾಗಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿಸುವವರು ನಾಗಬಂಧದೊಳಿರುವ ಯುಗಲದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಇರಿಸುವುದು ಅಶ್ವ-ತ್ಥದ ಕೆಳಗೆ (ಚಿತ್ರ ಸಂ. ೧ ನೋಡು). ಗರ್ಭಧಾರಣೆಯ : 'ಪುಂಸವನ' ಸಂಸ್ಕಾರವು 'ಶಮೀರ ಆರೂಢ ಅಶ್ವತ್ಥದ ಅಡಿಯಲ್ಲೇ ನಡೆಯಬೇಕು. ಎಂದು ಅಥರ್ವವೇದ ವಿಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಜೀವಿ ಉಭಯಲಿಂಗೀ ಪ್ರಾಣಿ !

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಯೂ ಸ್ವಯಂ-ಪೂರ್ಣ ಅಶ್ವ-ತ್ಥ ಉಭಯಲಿಂಗೀ ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿದೆ. **'ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಅರಿದರೆ'** ಈ ಅಗ್ನಿವೃಕ್ಷವು ಜ್ಯೋತಿಃ ಸ್ವರೂಪ ಬೋಧಿವೃಕ್ಷವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಎಂಬ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮದ ಸಂದೇಶ ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳೊಳಗಿಂದಲೂ ನಿನದಿಸುತ್ತಿದೆ. ಏಕಾಂಗೀ 'ಅರ್ಧ ಗರ್ಭ' ವ್ಯಕ್ತಿ ನಿತ್ಯ ಅತೃಪ್ತ ; ಅನಾಥ. ತಾನು ಉಭಯಾಂಗಿಯಾಗುವ ಸಾಧನದಲ್ಲಿದ್ದವರ ಸೂಚಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಲಾಕ್ಷಧಾರಿ ಧ್ಯಾನಮಗ್ನ ಮುನಿಯುಂಟು. ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರೂ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಂತೆ ಉದ್ದಕೂದಲು ಬೆಳೆಸುವ ವಾಡಿಕೆಯಿತ್ತು ! ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಕೇಶಿನ್'ಮುನಿವರ್ಗವಿದೆ. ಅಪ್ಸರಸೌ : 'ಪರ್ವತ ನಾರದೌ : ಶಿಖಂಡಿನೌ ಸೂಕ್ತಕಾರರಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಬೃಹನ್ನಳ(ಳೆ)ಸಂಪ್ರದಾಯಿ ಆಯನದ ಯೋಗಪ್ಪ ಜೋಗಪ್ಪನ ನೆನಪು ತರುತ್ತಾರೆ.

'ಅಶ್ವ-ತ್ಥ' ಯಾವ ವೃಕ್ಷ ?

ಅಶ್ವತ್ಥವನ್ನು ಮರಾಠಿಗರು ಪಿಂಪಳ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ; ಪಿಪ್ಪಲ > ಪಿಂಪಳ ಈ ಹೆಸರು ಅಶ್ವತ್ಥದಷ್ಟೆ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಸಂಕೇತ. ಪಿಂಪಳ> ಪಿಪ್ಪಲ ಈ ಮಾತು ಕಂನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅರಳಿಯ ಮರಕ್ಕೇ ಅಶ್ವತ್ಥ ಎಂದೆಂಬ ರೂಢಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ಅರಳಿಯ ಮರವನ್ನು 'ಅಶ್ವ–ತ್ಥ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಿಡಂಬನೆಯಿದೆ; ಅಶ್ವತ್ಥಂ **'ಸು-ವಿರೂಢ ಮೂಲಂ'** ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

'ಅಶ್ವತ್ಥಃ ಅಯಂ **ಸನಾತನಃ**' 'ಅಶ್ವತ್ಥಂ ಪ್ರಾಹುಃ **ಅವ್ಯಯಂ**' ಎಂದೂ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಪ್ರಪಂಚರೂಪ ವೃಕ್ಷ ಎಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಆದರೆ ಅರಳಿಯ ಮರ ಟೊಳ್ಳು: ಬಿರುಗಾಳಿಗೆ ಬೇರು ಸಹಿತ ಕಿತ್ತಿ ಬೀಳುವ ಮರ: 'ಪಿಪ್ಪಲ' : ಸ-ರಸ ಅಥವಾ ರಸಯುಕ್ತ ವೃಕ್ಷವಿರಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಕ್ಷೀರ ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಎಣಿಸಿದರೂ 'ಆಲ'ದಂತೆ ಹಾಲಿನ ಗುಣ ಅರಳಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. 'ಅಶ್ವತ್ಥ' ಶಬ್ದದ ನಿರುಕ್ತವನ್ನು **ನ ಶ್ವಃ 'ಅಶ್ವಃ'** (=ನಾಳೆ ಎಂಬುದೇ ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಎಂದರೆ) ಕ್ಷಣಭಂಗುರ ವೃಕ್ಷ ಎಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ! ಆದಕಾರಣ **ಅಶಾಶ್ವತ ವೃಕ್ಷ** ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ಅರಳಿಯ ಮರಕ್ಕೆ 'ಅಶ್ವ-ತ್ಥ' ವೃಕ್ಷದ ಪಟ್ಟ ಬಂದಿದೆ. ಎಂದರೆ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ! 'ಆಲ'=ವಟದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸ್ಥಾನ-ಮಾನವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸಿದರೆ ಈ ಸಂದೇಹವು ಸಾಧಾರವಾಗಿ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ.

ಅರಳಿಗೂ ಮುಂಚೆ ಆಲ

೧) **'ಸನಾತನ ಶಿಶು** (: ಅ-ಭು : [Being]) **ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ' 'ಪತ್ರ', 'ವಟ'** ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕ ನಾಮವನ್ನು! ಒಂದಾಲದೆಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿರುವ ರಂಗ.' **'ಗೊ-ಪಾಲ'**, ಬಾಲ ಈ ಹಾಡಿನೊಳಗಿನ 'ಗುಹಾಹಿತಂ ಗಂಧ್ವರೇಣ್ಯಂ **ಗುಹ್ಯಃ**: ಅರ್ಥಧಾರಣ ಮಾಡುವ **ಪ್ರತಿನೆಗಳು** ವೇದಪಠಿತವಾಗಿವೆ. 'ವಿಷ್ಣು ಸದೃಶ **[ಗುಹ್ಯಂ] ಪದಂ = ಪತ್ರವು ಇದು!** ಇದು 'ಅಂತರಿಕ್ಷ' ಆಪ: ರಸಗಳ (=ಗೋನಾಂ) ಗುಹ್ಯಾಪ್ಸು (ತುಚ್ಛೇನ ಅಪಿಹಿತಂ) ಇಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ (V. 3.3)

ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಸನಾತನ ಶಿಶುವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವ ಪತ್ರ: ಸು-ಪರ್ಣ (: ಪಾತ್ರ) ಆಲವು ಇರಬಲ್ಲುದೆ ಹೊರತು ಅರಳಿಯಲ್ಲ; ಅರಳಿಯ ರೂಢಿ. ಜಗನ್ಮಿಥ್ಯಾವಾದದ ಪ್ರಭಾವ ಸೂಚಕ 'ಸಮಯ' ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

೨) **ಆಲದ** ಮರಕ್ಕೆ **ನೀಲ(:ರ) ವೃಕ್ಷ** ಎಂದು ಹೆಸರು! ಆಲ್ : ಪಾಲ್: ಆಲ್=ಜಲ: ರಸವಾಚಕ ಸಂಕೇತ; ಆಲಪನ್ = ವಿಷ್ಣು, ರುದ್ರನೂ ಸರಿ. 'ವೃಕ್ಷಸ್ಯ **ವಟತರೋಃ** ಮೂಲೇ **ವೃದ್ಧಾ ಶಿಷ್ಯಾಃ ಗುರೋಃ ಯುವಾ**'. ಆದ್ಯ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ **ರೂಪಕ ರಹಸ್ಯವು**,

'ಬೋಧಿ' ವೃಕ್ಷ ಎಂದರೆ ಈ ಸ–ರಸ ಆಲವೇ ಎಂದು ಸಾರುತ್ತದೆ. ಆಚಾರ್ಯರ ಅಗಾಧ ಅರ್ಥಯುಕ್ತ **ಗುರೋಃ ತು ಮೌನಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಶಿಷ್ಯಾಃ ತು ಛಿನ್ನ ಸಂಶಯಾಃ**' ಎಂಬ ಈ ಒಂದು ವಾಕ್ಯವೂ ಸಾಕು, 'ಬೋಧಿ' 'ವೃಕ್ಷ' ಯಾವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ! ಈ '**ಬೋಧಿ**' ಗುರುವು [ನಿತ್ಯ] **ಮೌನಿ**! 'ಮೌನ' ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನೆಂಬ ಈ'ಮುನಿ'ವರನೇ **ಗುರು-ದೇವ.** ಋಂ. ವೇದದ **ಕೇಶೀ : ಪುರುಷ** (: ಏಕಾಕ್ಷ ಸರ್ಪ) ! ಅಶ್ವತ್ಥ = ಬೋಧಿ = ವೃಕ್ಷ ಈ ಸಮೀಕರಣವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಬೌದ್ಧಕಾಲದ ಸಾಕ್ಷೀ ಚಿತ್ರಗಳು ಉಂಟು.

೩) ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ : ಶಿವನು **ಕಲ್ಲಾಲ್** (Banyan tree) ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ವರ್ಣನೆ ತಮಿಳ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿದೆ. (ಭವನ ಭಾರತೇತಿಹಾಸ, ಸಂ. II, P, 459). ಬೌದ್ಧ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಅರಳಿಯಂತೆ ಆಲವೂ, ಬೋಧಿ ವೃಕ್ಷವಾಗಿ ಎಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು.

೪) ಯಕ್ಷಕಿನ್ನರಾಧಿಪತಿ **ಕುಬೇರನು : ಧನಪತಿ;** '**ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ**' ಎಂದು ಆಲದ ಮರವನ್ನು '**ಸ್ತಂಭ**'ಗಳ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯಿತ್ತು ! (ಭವನ ಭಾರತೇತಿಹಾಸ II. P. 464). 'ವಿಷ್ಣು–ಪದ = ಪಾದ' ಎಂದು ಖಂಬ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಈ ವಾಡಿಕೆ 'ವೃಕ್ಷ'ಪೂಜೆಯ ಪರ್ಯಾಯ ! 'ಅಶ್ವತ್ಥ' ಸಂಕೇತವು 'ವಿಷ್ಣು–ಸ್ತಂಭ' ! ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಲವನ್ನು, ಅಶ್ವತ್ಥ ಅಲ್ಲ, ಎನ್ನಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

'ಸ್ತ್ರೀರೂಪೀವೃಕ್ಷ' ಎಂದರೇನು ?

೫) ಈ ಆಲ : ವಟ-'**ಪತ್ರ**' = **ಸುಪರ್ಣ** (೦) ಸ್ತ್ರೀತ್ವದ **ಸಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ** ಎಂಬುದು, '**ವಟಪತ್ರಶಾಯಿ**' **ಸನಾತನ ಶಿಶು** ಈ ಸಂಕೇತದ ಮೂಲಕ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ **ವಟ ವೃಕ್ಷ ಸ್ತ್ರೀ** ಶಕ್ತಿಯ ವಾಸಸ್ಥಾನ ಎಂಬುದು, ನಿಶ್ಚಿತ.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ **ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಮೌಲಿಕ ಸಂಗತಿ** : ವೃಕ್ಷಗಳು ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ 'ಎಲೆ'ಗಳ (ವೃತ್ತಾಕೃತಿಯ) ಮೂಲಕ **ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿತತ್ವದ ನಿಧಾನ** ಎನಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು.

ಈ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಯುರೋಪಿನತ್ತಣಿನ ಪುರಾತ ನಂಬಿಗೆಯು ಬೆಂಬಲಿಸಿದೆ 'In ancient Greece and Italy the tree spirit was essentially female' (ಮಾರ್ಶಲ್ ಪ. P. 64 note No. 6). ಆದಕಾರಣ ಕಾಂಡ=ಬಡ್ಡೆ ಮಹತ್ವದ್ದು, ಎಂದು ಎನಿಸಿದ್ದು ಎರಡನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ.

ಆದಿಪುರುಷನಿಗೂ ಮುಂಚೆ ಆದಿಮಾತಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ

ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೆ ಕಾರಣವಿರುತ್ತದೆ: **ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ: ವೈಚಾರಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳ ಅನುಕ್ರಮವನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ ಇದ್ದರೆ ಈ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ ದೂರವಾಗಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.** ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಾರಂಭವು, 'ಆದಿ ಪುರುಷನಿಂದ' ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಈ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿದ್ದುಂಟು. ಗೋವುಗಳು ಪೂಜ್ಯವಿದ್ದು, ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ವೃಷಭ, ಪುಲ್ಲಿಂಗೀ ಏಕಶೃಂಗ ಪಶು ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೊರೆತ ಕಾರಣವೇನು ? ಮಾರ್ಶಲ್ ಈ ಗೋವಿನ ಸಮಸ್ಯೆ ಎತ್ತಿ ಉತ್ತರ ಹೇಳಲಾರದೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದುಂಟು, 'ಪುರುಷ' ಪೂಜಾಯುಗದೊಡನೆ ಆದ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಲ್ಲಿ 'ವೃಕ್ಷ' ವಂತೂ ಸರಿ, 'ಪರ್ಣ' (ದ್ರೋಣ) ಸಹ ಪುಲ್ಲಿಂಗಿ ಆಗಿದ್ದುಂಟು ! 'ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತೆಯೆ ದೇವರೆಂದು ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು' ಎಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳುವುದು ? ಎಷ್ಟೋ ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಸಂಗತಿ: 'ಇದು ಹೀಗೆಯೆ' ಎಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ಅಶಕ್ಯ; ಎಂಬ ವಿವೇಕವು ತಪ್ಪು ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಂಶೋಧನದ ಉದ್ದೇಶವು ಏನು ? ಸಂಶಯ-ಸಂದಿಗ್ಧತೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ನಿಶ್ಚಿತಕ್ಕೆ ಬರಲೇಬೇಕು; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅದು 'ಸತ್ಯ'ದ ಅನ್ವೇಷಣೆಯೆನಿಸೀತೆ ? 'ಆದಿಮಾತೆಯ ವೈಚಾರಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯೂ ಸರಿ:' 'ಆದಿ ಪುರುಷನ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನೂ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ' ಇಷ್ಟೇ ಏಕೆ ? 'ಅಯೋನಿ ಸಂಭವತ್ವವೂ ಅಸಂಭವವಲ್ಲ ! ಹೀಗೆ ಎರಡು–ಮೂರು ಶಕ್ಯತೆಗಳನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿ ಸಂದೇಹ ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆ 'ಏಕಂ ಸತ್' ಪಂಥೀಯ 'ನೇತಿ ನೇತಿ' ವಾದಿಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಆದರೆ **'ಋತ'** ಎಂದರೆ ನಿಯಮಾವಲಂಬೀ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ವರೂಪದ **'ಸತ್ಯ'ವು** ಈ ಮಾನವ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಉಂಟು.

ಹಲವು ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥಯುಕ್ತ ಅಂತಃಸಂಗತಿಯು (self consistent) ಹೆಣಿಕೆಯು ಜೀವನ ಪಟವು ದೃಗ್ಗೋಚರವಾಗುವಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ವಾಸ್ತವ 'ಸತ್ಯವು' ಉಂಟು ಎಂಬ ಬಗೆಯುವಲ್ಲಿ ಅಳುಕಬೇಕಾದ ಕಾರಣವು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ.

ವೃಕ್ಷಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ 'ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿ'ಯ ಭಾವನೆಯೇ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಇರ ಬೇಕು; ಈ ಬಗೆಯ ಸ್ತ್ರೀತ್ವದ ಆರೋಪಕ್ಕೆ 'ಪರ್ಣ' : 'ಪತ್ರಗಳೇ' ಕಾರಣ ವಿದ್ದುದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದೆ ! ವಟ–ಪತ್ರಸ್ಥ ಶಾಶ್ವತ ಶಿಶು ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. 'ತ್ರಿಪರ್ಣ'–ತ್ರಿಪತ್ರ=ಭಾರತೀಯ ಬಿಲ್ವಪತ್ರ, ಇಂಥ ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾ ಹರಣ: 'ತ್ರಿಪತ್ರ' ಸಂಕೇತ ಮುಸಿಯ ಮೈಮೇಲೆ ಇದೆ ! 'ಅರ್ಧಗರ್ಭ'ಮುನಿ 'ಪೂರ್ಣ-ಪುರುಷ'ನಾಗಲು='ಅಶ್ವ', ಅಶ್ವ–ತ್ಥವಾಗಲು 'ಪತ್ರ'=ಪಾತ್ರ ಅವಶ್ಯ. ಡುಮುರಿಸ್ಮಿ ತ್ರಿಪರ್ಣಧಾರಿ. ಆದರೆ ತ್ರಿಪರ್ಣ (O); ತ್ರಿ–ಅಂಬಕ ಈ ಸಂಕೇತ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನದೊ ಸ್ತ್ರೀಯಳದೊ ? 'ಬಿಲ್ವಪ್ರಿಯಳು'= ತ್ರಿಪತ್ರಳು, ಎಂಬ **ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ–ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ 'ತ್ರ್ಯಂಬಕೇ ದೇವೀ ನಾರಾಯಣೀ'** ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. **'ನಾರ'** ನೀರೇ : ಮರಾಠಿ, ಹಿಂದೀ ಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀವಾಚಕ ! 'ನಾರಾಯಣ' ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ದೇಶೀಮಾತು ! ಈ ನಾರ–ಅಯನಿಯನ್ನು ತ್ರ್ಯಂಬಕಿ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಸ್ತಂಭ : ಸ್ಕಂಭ=ವೇತಸ (ಗಲಗು : Reed) ರೂಪೀ (ಪುರಿ–**ಶಯ**) ಪುರುಷನನ್ನೂ 'ನಾರ ಅಯನಿ' ಎಂದರೂ ಇದು ಏಕೈಕ ಮಾರ್ಗ. ಜೀವನ ಪೋಷಕ ಎರಡು 'ಅಂಬಕ'ಗಳ ವರದಾನವಿಲ್ಲದವನನ್ನು 'ತ್ರ್ಯಂಬಕ' ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ–ಭ್ರಷ್ಟ ತೆಯ ಅಪರಾಧ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿದೆ ! (ಪು. ೩೯೬). 'ಮೂರೆಲೆ'ಯ ಬಿಲ್ವ: ತ್ರ್ಯಂಬಕವೆಂದು ನಂಬಿಸಲಾಗಿರುವ **ರುದ್ರ–ಶಿವನ ಪ್ರೀತಿಯ 'ಪತ್ರ'** ಎಂದು **ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.** ಡುಮುರಿಸ್ಮಿಯಂತೆ ರುದ್ರ ಶಿವನೂ **'ತ್ರಿ ಪತ್ರ' ಪ್ರಿಯನಿರಬೇಕು; ಇದ್ದಾನೆ.** ಆದರೆ ತ್ರಿ ಅಂಬಕತ್ವ ಪುರುಷನಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕವಡು ! (ತ್ರಿ) : **ಪಾತ್** : ಪದ (O), ಈ **ವತ್ಸ** (ಅಯನ) **ಲಾಂಛನದ** ದೈವತವು, ಮತ್ತು (ತ್ರಿ) **'ಪರ್ಣ'** (O) ಧಾರಿ ದೈವತವು ಇವು ಎರಡೂ 'ಶಿಪಿವಿಷ್ಟ' ಪ್ರತಿಮೆಗಳೇ ! ಆದರೆ ಒಂದನ್ನು 'ರುದ್ರ' 'ಉಗ್ರ' ರೂಪ ವೆಂದು ಡಂಗುರಸಾರಿ, ತಾನು ಪೀತಾಂಬರಧಾರೀ (ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ) **ಪತ್ರ** ಎಂಬ

ಗ್ರಹಿಕೆ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿಸಿರುವ ಈ ಶಬ್ದ-ಬ್ರಹ್ಮರ ನಾಲಗೆಯು ಗೈಯ್ತು ಬಯಲಿಗೆ ಬರದೆ ಉಳಿದಿದೆ !

ಬೆಸ್ನ ನಗರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಆಲ (: ಸ-ರಸ ಪರ್ಣ) **ವೃಕ್ಷವನ್ನು** ಆಶ್ರಯಿಸಿ ನಿಂತಿರುವ ಒಂದು ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರತಿಮೆ **ಯಕ್ಷಿಣಿಯದು** ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಸಂಶೋಧಕನ ಮತ: ಆದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಇದು **ಶ್ರೀದೇವೀ** ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ ! ಪಂಚ-**ರಾತ್ರ** ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವೈಷ್ಣವ ಸಮಯಾಚಾರದಲ್ಲಿ 'ಪರ-ವಾಸುದೇವನ' ಪ್ರಧಾನ ಅಂಗನೆ ಶ್ರೀದೇವಿ, ಎಂದು ಇವರ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ, ಯಕ್ಷಿ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಿ-ಲಕ್ಕಿ ಇವೆರಡೂ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಯಾವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಹತ್ವದ್ದು. 'ಏಕಂ ಸತ್ತಿನ ನಾಮ-ರೂಪ ಬದಲಾಗುತ್ತ ನಾನಾ ದೈವತ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿವೆ. 'ಆಲ'ವು ಯಕ್ಷ-ಯಕ್ಷಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ, ರುದ್ರ-ವಿಷ್ಣು, ಈ **ಉಭಯ** ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ **ಈಗ ಈ** ವಟವನ್ನು '**ಸಾವಿತ್ರೀ**' (=ಸವಿತೃ : ಸೂರ್ಯ) ಈ ನಾಮ ಸಂಕೇತದೊಡನೆ ಜೋಡಿಸಿ, ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಇಡಲಾಗಿದೆ ! ಸವಿತಾ (ಸೂರ್ಯ) ಭಗಃ; ಭಗಃ ಸವಿತಾ (ವೇದ); ಇದು ಉಪನಿಷತ್ತಿನ '**ಚಕ್ಷುಃ ವೈ ಸತ್ಯಂ : ಸ-ತಿ(೯)ಯಂ**' ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಮೂರ್ತ ಪ್ರತಿ-ಮಾರೂಪ ! ವಟಪತ್ರ = ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಸವಿತಾ = ಸವಿತಾ = ಸಾವಿತ್ರೀ = (ವಿಶ್ವ) **ಚಕ್ಷುಃ** = ಕಣ್ಣು (O) + ವಟ ಪತ್ರರೂಪ ವೃಕ್ಷ = ಪುರಿಶಯ = **ಪುರುಷ** ಗಣ್ಣು (I) = ಪುರಂ-ದರ ಶಕ್ತಿಯ ವಜ್ರ ! ∴ **ಏಕಂ ಸಂತಂ** ಬಹುಧಾ ಕಲ್ಪಯಂತಿ ! ಹೀಗಿಲ್ಲಿ ಭಗ-ವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಆ-ಕೃತಿ ನಿಂತಿದೆ !

ಈ 'ಅ-ಕ್ಷಯಃ' ಅಥವಾ '**ಅಕ್ಷ-ಯ(ಃ) = ವಟ**' ಇದೇ **ನಿಜರೂಪ!** ಈ ನಿಜರೂಪ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಪಾಮರ ಜನ ಪ್ರ-ಯಾಗಕ್ಕೆ : ತ್ರಿ-ವೇಣೀ ಸಂಗಮಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ 'ವಾರುಣೀ' = (ಅಶ್ವಿ : ಬಾಡಬ ಅಗ್ನಿ) ನದಿ ಸ್ರೋತದ ತೀರ್ಥಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸುವ ವಾಡಿಕೆ ತಲೆತಲಾಂತರಗಳಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞ : ಗುಹೇಶ್ವರೋಪಾಸಕ ಸಿದ್ಧ ಪ್ರಭು-ದೇವ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: "ಸುತ್ತಿ ಸುತ್ತಿ ಬಂದೊಡೆ ಇಲ್ಲ ! ಲಕ್ಷ (ಕಂ>) ಗಂ-ಗೆಯು ಮಿಂದೊಡೆ ಇಲ್ಲ." ಸತ್-ವಸ್ತುವು" ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. **ತನೂ-ನ ಪಾತ್** ದೇವ **ಆ-ತ್ಮನ್** ದರ್ಶನ

ಕ್ಕಾಗಿ ಸಾವಿರಾರು ವರದಾರಿ ಹರಿದಾಡುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. 'ಕಾದಿವಿದ್ಯಾ' ರಹಸ್ಯ ತಿಳಿದರೆ ಸಾಕು: ಕಾ ಶೀತಲವಾಹಿನೀ ಕಂ-ಗಾ ? ಈ ಶಾಂತಿ ಶೀತಲ ದಾಯಿನೀ '(ಕಂ)='ಕಾ' ದೇವತಾ ಅರ್-ಚನ ವಿಧಾನ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ಇಲ್ಲ ಮತ್ತೆ! 'ನೈವೇಹ ಕಿಂಚನ ಅಗ್ರೇ ಆಸೀತ್ । **ಮೃತ್ಯುನಾ ಏವ ಇದಂ ಆವೃತಂ** ಆಸೀತ್... । ಸಃ ಅರ್-ಚನ್ ಅಚರತ್ । ತಸ್ಯ ಅರ್ಚತಃ ಆಪಃ [:ಕಂ] ಅಜಾಯಂತ । ಅರ್ಚತೇ ವೈ ಮೇ ಕಂ ಅಭೂತ್ ಇತಿ । ತತ್ ಏವ ಅರ್ಕಸ್ಯ [:ರಸಸ್ಯ] ಅರ್ಕತ್ವಮ್ । ...(೧-೨-೧.)

ಚಂದ್ರ ವೃಕ್ಷವು ಸೂರ್ಯ (: ಸಾವಿತ್ರೀ) ವೃಕ್ಷವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟ ಪವಾಡ !

ಆಲ : ವಟ-ಪತ್ರ (೦) ಚಂದ್ರ: ಆದಕಾರಣ ಈ ವೃಕ್ಷ: ಚಂದ್ರಸ್ಥ ಪುರುಷ ವೃಕ್ಷ ಎಂಬ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯೇ 'ವಟಪತ್ರಸ್ಥ ಸನಾತನ ಶಿಶು'ವಿನ ರೂಪಕದಿಂದಲೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿದೆ. i) ಈ ಪತ್ರ=ಪಾತ್ರ=ಅದಿತಿ= ಸಲಿಲ=ಆಪ ಮತ್ತೂ ii) ಈ ಆಪಸ್ಥ 'ಶಿಶು'=ನಪ್ತೃ ಇವೆರಡರ ಸಂಯೋಗ ದಲ್ಲಿ 'ಅಪಾಂ **ನಪ್ತೃ**' ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ನಪ್ತೃವಿನ ನಾನಾರೂಪ ಆಕೃತಿಗಳ ಹೊರಗೆ 'ವಿಷ್ಣು' ಕೃಷ್ಣ ಪುರಾಣ ಎಂಬುದು ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ 'ಕೃಷ್ಣ'=ನೀಲಾ(ರಾ)ಂಗ=ಸಲಿಲಸ್ಥ (ಶರೀರಸ್ಥ)=ವಿಷ್ಣು: ಈ ದೇವನನ್ನು 'ಸೂರ್ಯ'ನನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರಿದ್ದಾರೆ! ಕೀತ್ ಇದನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸದೆ ಇಲ್ಲ. ಈ ಶರಿಯು=ಸೂರ್ಯ, ನಿಶಾ-ನಾಥ: ಇಜಿಪ್ಟಿನ ರಾಜ ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ 'ಸೂರ್ಯ **ಮಂಡಲಸ್ಥ** ಸರ್ಪ'ದ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯು ವಿವಸ್ವನ್-ಸೂರ್ಯನಿಗೆ **ಯೋಗ** ಮಂತ್ರ ಬೋಧಿಸಿದೆನೆಂಬ ಅಶಿಸ್ವರೂಪೀ ಭಗ-ವಂತನೂ ಧರಿಸಿರುವ 'ಸುಂ-ದರ್ಶ'ನ ಎಂಬ ಚಕ್ರ(೦)ದಲ್ಲೂ ಉಂಟು! (ಪು. 26–7) ಈ ಚಕ್ರ–ನೇಮಿ : ರಥಾಂಗನೇ **ಅಶ್ವ–ತ್ಥ = ಪುರುಷ = ಪುರಿ-ಶಯ** = 'ವಾಗರ್ಥಾವಿವ ಸಂಪೃಕ್ತೌ ಜಗತಃ ಪಿತರೌ' ಇಕೋ ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ!

ಸೂರ್ಯನ ಸಂಪರ್ಕ ಸೂಚಕ ಚಂದ್ರನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಮೆ, ವನಸ್ಪತಿರೂಪ ಸ್ವರೂಪ ಪ್ಲಕ್ಷನ್ಯಚಂದ್ರ: ವರುಣನ = 'ಚಕ್ಷು'=ಮಿತ್ರಸ್ಯ–ವರುಣಸ್ಯ

ಚಕ್ಷುವು ಎಂಬ **ಸೂರ್ಯನು** ಎಂಬ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ (VII. ೬೩; I. ೧೧೫) ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ ಸೂಚಕ: ಪ್ರಲಯ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ; ಋ. ವೇದದ ಸಾರ್ವರಾಜ್ಞೀ ಸೂರ್ಯಾ ವಾ ಪ್ರತಿಮೆ (X. ೧೮೯) ಇದೇ ಆಶಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಕೇತ; ಸೋಮನಾಮಾಂತರದ ಪ್ರಶ್ನ್ಯ ಚಂದ್ರನು 'ಸೂರ್ಯಾ' ದೇವಿಯೊಡನೆ (ಸಂ)ಲಗ್ನವಾಗುತ್ತಾನೆ, ಎಂಬುದು ತ್ರಿವಾರ ಸತ್ಯ! ಪ್ರ-**ಲಯದ** (ರೇತ ಸೇಚನದ) ತರುವಾಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಎಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಮೃತ್ಯುವು ಜೀವನ ಸೃಜಿಸಿತು! ಕತ್ತಲೆ (; ರಾತ್ರಿ) ಪ್ರಕಾಶ (ಸೂರ್ಯ) ಹಡೆಯಿತು ಇದು ಏಕ-ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆ! **ಜೀವನ ನಶ್ವರ;** ಇದಕ್ಕೆ 'ನಾಳೆ' ಇಲ್ಲ: ನ ಶ್ವ(ಃ) 'ಅಶ್ವ(ಃ)'ತ್ಥ = ಅರಳಿಮರ ಕ್ಷಣಭಂಗುರ ತತ್ತ್ವದ ಮೂರ್ತ ಪ್ರತಿಮೆ. ಅಮಾವಾಸ್ಯಾಂತ ಮಾಸದ ತಾತ್ವಿಕ ಭೂಮಿಕೆ. ಇದು ಸೌರ ಸಂಪ್ರದಾಯದೊಡನೆ ಬಂದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರೈದಾಳಿದ್ದು.

ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವದ್ದು ವಟರೂಪೀ **ಅಶ್ವತ್ಥ.** ಪೌರ್ಣಿಮಾಂತ ಮಾಸದ ಸಮಯಾಚಾರ ಸಂಭೂತಿ ಉಪಾಸನೆಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿದ್ದ ಯುಗದ ಸಮಯಾಚಾರ. ಡುಮುರೀ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಇದು ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೨೩

ಕಾ(ಯಾ)ರೋಹಿ : ಲಗುಡೀಶ : ನಕುಲೀಶ

ಲಕುಲೀಶ : ನಕುಲೀಶ ಎಂಬೀ ಬಗೆಯ ನಾಮಸಂಕೇತಧಾರಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಒಬ್ಬ ಮಹಾತ್ಮ ಆಗಿ ಹೋಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಇತಿಹಾಸ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಇದರ ಬಗಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಹೆಸರು, ಕೇವಲ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮವಲ್ಲ; ಭಾರತೀಯ 'ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ನಡೆವಳಿಗಳ ಸಮಯಾಚಾರದ ಸಾರರೂಪ ಶಬ್ದಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನೇ ಈ ಮಹಾತ್ಮನ ನಾಮ-ರೂಪವಾಗಿ ರೂಢಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈತನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೨೦೦ ಒಳಗಾಗಿ ಆಗಿ ಹೋದುದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಈ ಮಹಾಪುರುಷನ ನಾಮ-ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಅರ್ಥವು, ಋ: ವೇದದ ದೈವತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅ ವೇದಕಾಲೀನ, ಅದೇಕೆ ವೇದ **ಪೂರ್ವಕಾಲೀನ 'ನಿನ್ನೆ'ಗಳೇ**

ಕ್ರಿ. ಶ. ೨೦೦ ಸುಮಾರಿನ ಲಕುಲೀಶನ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಇನ್ನೂ ಮಾರ್ಪಡದೆ (ಅಂದಿನ) **ಇಡಿಯಾದ 'ಇಂದು'** ಆಗಿವೆ. ಎಂದು ಇದರ ಅರ್ಥವಲ್ಲ. 'ಜೀವಂತ' ಎನಿಸುವಂತೆ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವ ಹಿನ್ನೋಗಳಿನ ಅಂಶಗಳೊಡನೆ ಅನಿವಾರ್ಯ ಸಮಕಾಲೀನ ಅಂಶಗಳೂ ಬೆರೆತಿರುವುದನ್ನು ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೊಳಗಿನ ಸಂಕೇತಗಳ ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. **ಅಶ್ವತ್ಥ** 'ವೃಕ್ಷ' ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ. ಸೈಂಧವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸ್ಥೂಲ ಆಕೃತಿಯೇ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಉಳಿದು ಬಂದುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಸಿಂಧೂತೀರದ ಏಕಶೃಂಗ ಪ್ರಾಣಿಯುಗಲ ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿ ದ್ವಾ-ಸುಪರ್ಣಾ ಆಗಿದೆ. ಅಥರ್ವದಲ್ಲಿ, ಇದು (ಏನೆಲ್ಲ) ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನವೆನಿಸಿದೆ. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಪುರುಷೋತ್ತಮ(ನ) ರೂಪ : ಊರ್ಧ್ವಮೂಲ ವೃಕ್ಷವಾಗಿದೆ. ಇಂದು ಇದು 'ಅಶ್ವತ್ಥ-ನಾರಾಯಣ' (ಸೂರ್ಯ ನಾರಾಯಣ) ರೂಪವೃಕ್ಷ ! ಏಕಕಾಲಕ್ಕೇ ಮೃತ್ಯುರೂಪ ವೃಕ್ಷ : ಅರಳಿ ಅಶ್ವತ್ಥ; ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ಸಂಕೇತ. ಸನಾತನ ವೃಕ್ಷರೂಪೀ **ವಟ** (ಪತ್ರಕಾಯಿ ಶಿಶು) **ವೃಕ್ಷ** : ಪೌರ್ಣಮೆ ! ಆದರೆ ವಟ = ಸಾವಿತ್ರೀಯಾಗಿಸಿದ ಈ ಪೌರ್ಣಮೆಯ ಚಾಂದ್ರ ವೃಕ್ಷವು, ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯರೋಪೀ ನಾರಾಯಣ ವೃಕ್ಷ ! ಪೌರ್ಣಮೆ = ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ! ಈ ಏನೆಲ್ಲ ಬಾಹ್ಯ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಲ್ಲೂ ಅರ್ಥ-ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಅಪ್ಪೋವತ್ಸ' = ಏಕಂ ಸಂತ ಇದ್ದೇ ಇದ್ದಾನೆ !

ಭಾರತೀಯ ದಿವ್ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವೈಚಾರಿಕ ಜೀವನ ಪ್ರ (?) ಗತಿಯ ಈ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದಿಂದಾಗಿ, ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು, ನಿತ್ಯ ಸನಾತನ ಶಾಶ್ವತ ರೂಪದ್ದೂ, ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಗಾಗಿನ ವರ್ತಮಾನ ಜೀವನಕ್ಕೂ, ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಒದ್ದಾಟ ನಡೆಸಿದ್ದು, ಈ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೇ ಕಾಣದೊರೆಯುತ್ತವೆ ! ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಮರ್ಶಕ ಒಬ್ಬ ಫ್ರೆಂಚ ವಿದ್ವಾಂಸನು ಹೇಳುವಂತೆ, 'we are confronted with a jaxta position of customs belonging to different levels of evolution, in which the most ancient customs survive alongside the most resent without mutual hostility, (Daily Life in Ancient India From B. C. 200 to 700 A. D. Asia Publication. 67. p. XII).

ಪ್ರಸ್ತುತ 'ಲಕುಲೀಶ' ನಾಮ ಸಂಕೇತಾರ್ಥವು ಇಂತಹ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತ. ಕೈಯಲ್ಲಿಯ 'ಲಕುಲ'ದಿಂದಲೇ, ಇಡೀ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಹೆಸರು! ಲಕುಲ=ಲಗುಡ, ಇದು ಬಡಿ-ಗೆ! ಬಡಿ-ಗ: ಗುಡಿಕಾರ; ವೇದದ **ಸೃಷ್ಟಿ ಕರ್ತನೆಂಬ ತ್ವಷ್ಟಾರನೂ ಬಡಿ-ಗನೇ!** ಇವನು ಪಾಶೀ ಹಸ್ತನು; ಈ ಲಗುಡ : ಬಡಿಗೆ, ದಂಡ, ವೇದಕಾಲದಿಂದ ನಾನಾ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. (ಪ್ರ. ೩೪೯–೫೭; ಕೊಳಾಯಿ ೩೪೯-೫೦:) ಕೇಶ, ರಶನ, ರಶ್ಮಿ, ತಂತು, ಸೂತ್ರ=ಬ್ರಹ್ಮ=ಸರ್ಪ=ವೃಕ್ಷ.... ! ಹೇ ವಜ್ರ 'ವೀರ'ನ ಹೆಸರೂ ಇದೇ ಮಾದರಿಯಂದು.

ಈ ತನು : ಲಗುಡ; ಆದಕಾರಣ ಈತನು : ಪ್ರಭು. **ಲಗುಡ**(–ದೇಹದ) **ಈಶ.** ಎಂದರೆ ಈ ತನು (: ಇಂದ್ರಿಯದ) **ನಾಥನು,** ಉತ್ತರಾಪಥದಲ್ಲಿ ಉದಯಪುರದ ಹತ್ತಿರದ **ಏಕ–ಲಿಂಗೇಶನ** ಸಮೀಪದ **'ನಾಥ'** ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಅವತಾರ ಎಂಬ ಈ **ಲಕುಲೀಶನ** ಕುರಿತ ಶಿಲಾಲೇಖವಿದೆ (ಕ್ರಿ, ಶ ೯೭೧). **ಕಾ** (ಯಾ) ರೋಹಣ ಎಂಬ ಈತನ ನಾಮಸಂಕೇತದಿಂದ ಇವನು, ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ದೈವತದ 'ಕಾದಿವಿದ್ಯಾ' ಉಪಾಸಕ ಒಬ್ಬ ಸಿದ್ಧನು, ಎಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ. 'ಆರೋಹಣ' ಎಂಬ ಉತ್ತರ ಪದದ ಅರ್ಥವು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. ಈತನು 'ಆರೋಹಣ' ಮಾಡಿದ್ದು ಏನು? 'ಶ್ಮಶಾನದೊಳಗಿನ ಒಂದು ಮೃತ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ 'ಕಾದಿವಿದ್ಯಾ' ಉಪಾಸಕರು, ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭದೇವನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ 'ಮೃಷಾ' ಎನ್ನೊಂದು ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಿರುತ್ತದೆ. ಇದು 'ದೇವ–ಯಾನಿ'ಗಳ ಪರಂಪರೆಯ ದೀಕ್ಷೆ. 'ಕಾಯಾ-ಆರೋಹಣ' ಎಂಬಂತೆ, ಬರಿ 'ಕಾರೋಹಣ' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಉಂಟು. ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಕೇತಕ್ಕೆ ಶ್ಮಶಾನ ಭೂಮಿ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇನ್ನೊಂದು 'ಲಾಟ' ದೇಶದೊಳಗಿನ ಒಂದು ಸ್ಥಳನಾಮ ಎಂಬ ರೂಢಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪರಂಪರಾ ವಿಚ್ಛೇದವು ಇರಬೇಕು. ಅಥವಾ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮರೆಮಾಚುವ ಪ್ರಯತ್ನವಿರಬೇಕು. 'ಕಾ'(ಯ) ಇದನ್ನು ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಲವಾಚಕ ಅರ್ಥವಿರುವುದನ್ನು ಅಪ್ರಮಾಣ್ಯ ಮಾಡಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಆರೋಪಣ ಮಾಡಿದ್ದು 'ವೃತ' ಕಾಯು ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಬೀಭತ್ಸ ವಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೆ 'ಕಾ' ಆರೋಹಣ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಕೇತವು ರೂಢವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಭೌಗೋಲಿಕ 'ಸ್ಥಳ' ಮಾಡಿರುವಲ್ಲಿ 'ವಿದೇಹ', 'ಅಂಗ' ಈ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಾತನರು ಯೋಜಿಸಿದ ತಂತ್ರವೇ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ! ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಥವು 'ಕಾದಿವಿದ್ಯಾ' ಪಂಥೀಯ ಸಮಯಾಚಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು: ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ 'ಯಂ' ಅಥವಾ 'ತ್ಯಂ' ಇಲ್ಲವೆ 'ತತ್' ಈ 'ಸತ್ಯ' ಸ್ವರೂಪ **ಪರಮ ಪದದ ದಿವ್ಯಾನುಭೂತಿಗಾಗಿ ಸ. ತಿ(೬)**-ಯಂ ಉಪಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದುವೆ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಸೇತುವಿಧರಣಂ' ಸಂಸ್ಕರಣ. (ಛಾಂ. ೮-೪-೧; ಬೃ. ೪. ೪. ೨೨) 'ಸರ್ವಸ್ಯ ಈಶಾನಃ, ಸರ್ವಸ್ಯ ಅಧಿಪತಿಃ....ಸರ್ವೇಶ್ವರಃ....' ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲು ಪಡೆಯಬೇಕಾದ ಸಂಸ್ಕಾರ; ಇದು ಗುಹ್ಯಮಾರ್ಗ! ಈ ಅತಿಪುರಾತನ ಅಶ್ವ-ತ್ಥ (: ವೃಕ್ಷಂ-ವನಂ) ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆ, ಇಲ್ಲಿ, ಮೊದಲಿನ ನಾಮರೂಪ ಬದಲಿಸಿ ನೂತನ ಸಂಕೇತ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದೆ; ಅರ್ಥಾತ್ 'ಗುಹಾನಿತಹಿತ' ಅರ್ಥ-ಗರ್ಭವು ಮೊದಲಿನದೇ! ಈ ಕಾ(ಯಾ) ಆರೋಹಣವನ್ನು **ಪರ-ಕಾಯ-ಪ್ರವೇಶ ಎಂದರೂ ಸರಿ.** ಇದನ್ನು 'ವೃತಕಾಯು' ಎನ್ನುವ ಬದಲು ವೃತ್ ಕಾಯು: (ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರ): ಮರ್ತ್ಯ ಕಾಯ ಎಂದರೆ ಸರಿಯಾದೀತು. 'ಚಮಸ' ಪಾತ್ರ ಒಡೆದು ತುಂಡಾಗಿಸುವ ಪುರಂ-ದರತ್ವದ ವಿಚಾರವು ಋ. ವೇದದಲ್ಲಿದೆ (I. ೧೬೧).

ಲಗುಡೀಶನ ಲಗುಡ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ (: ಆಹನಸ್ಯದ ಆಘಾತದಿಂದ) ಆತನು ಆರೋಹಣ ಮಾಡಿದ ಕಾಯ (: ಪಾತ್ರ) ಗತಪ್ರಾಣವಾದುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯನ್ನು ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ವೃಕ್ಷ: ಅಶ್ವ, ಸಿಂತ ಸ್ಥಲ ಎರಡೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಿರುವ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯು ನಡೆದಾಡುವ ವೃಕ್ಷ: ಅಶ್ವತ್ಥ ಮೂರ್ತಿಯೇ ಸರಿ. 'ಅಹಂ ವೃಕ್ಷಸ್ಯ ರೇರಿವಾ' (ತೈ. ಉ. ೧. ೧೦).

'ಕಾಯು' ಸಂಕೇತದ ಅರ್ಥಗಳು ಎರಡು: ೧) 'ಕಾಯು' ಎಂದರೆ 'ಕ(ಂ): ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ದೈವತಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿತ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬದ್ಧವಾದುದು ಕಾ-ಲ; ಆದಕಾರಣ ಅಮೃತಂ ಚೈವ ಮೃತ್ಯುಃ ಚ' ಈ ಉಭಯ ಲಗುಡ

ಈಶ್ವನು =ರುದ್ರ–ಶಿವನು. ೨) 'ಕಾಯು' ಎಂದರೆ Trunk of a Tree =ವೃಕ್ಷ–ಕಾಂಡ. ಆದಕಾರಣ ಕಾಯಾ ರೋಹಿಯು ನಡೆದಾಡುವ ವೃಕ್ಷನೇ ಆದನು.

ಇವನನ್ನು ಸ-ಕುಲೀಶನೆಂಬಲ್ಲಿ ಈತನು 'ಅದಿತಿ' ಸಂಪ್ರದಾಯದವನಾಗಿದ್ದುದರ ಸೂಚನೆಯಿದೆ. ಕುಲದ ಬಂಧನವು ಇಲ್ಲದವನು. ಸತ್ವನ್ ಸಾತ್ವತ್ ಹಾಗೂ ಪಾಶುಪತ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಏನೆಲ್ಲ ಸತ್ತ್ವ ಪಶುಕೋಟಿಯ ಪತಿ=ಪಶುಪತಿ 'ಪಂಚಜನಾಃ ಅದಿತಿಃ' ಮುಂದಿನ ಕಾಲದ ನಾಥ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲೂ ಕುಲ-ಗೋತ್ರಗಳ ಭೇದವು ಇರಲಿಲ್ಲ. **ಪಂಚ(ಮ)** ಮತ್ತು ಅಗ್ರಜ ಜಾತಿಯೋಗಿನ ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧವು ಹೀಗೆ ಅದಿತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ವೇದವಿಹಿತವೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ಈ ಜಾತ್ಯತೀತತೆ ದಿವ್ಯ ಸಿದ್ಧಿ ಸಾಧನೆಯ ದಾರಿಯೊಳಗಿನ ಒಂದು ಘಟನೆ ಮಾತ್ರ ಆಗಿತ್ತು. ಐಹಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ರೀತಿಯ ನಡೆವಳಿಯ ವೈಚಾರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಎಂದೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ–

ಚಿತ್ರ ನಂ. ೨೪

'ವೀರ' ಹೇವಜ್ರ (: ವಜ್ರವಾರಾಹೀಶಕ್ತಿ-ಸಂಗಮದಲ್ಲಿ)

(ತಿಬೇಟಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯ)

ಈ ಶಕ್ತಿ-ಸಂಗಮ ತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಯಬ್-ಯುಮ್ ಯೋಗ ಎಂದೂ ಹೆಸರಿದೆ. ಇದೂ ದಿಕ್ಕಾಲಾತೀತ ತತ್-ಮಯಾನಂದೀ '**ವಿಪ್ರ**' ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಋ. ವೇದದ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ. ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಕುರಿತ ಸಚಿತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಇದೂ ಚಾಂದ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯ. ಈ ಸಾಧಕನು '**ಷೋಡಶ**' ಬಾಹು, **ಷೋಡಶ** ವರುಷದ (ಎಂದರೆ ಚಂದ್ರನ ಷೋಡಶ ಕಲಾಪೂರ್ಣ) ವೀರನಿರಬೇಕು, ಎಂಬ ಈ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯು ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ 'ಷೋಡಶೀ' ಯುವತಿಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅನು-ಸ್ಥಾನ ಹೇಳಿದೆ.

ವೀರನು ವ್ಯಾಘ್ರಾಂಬರ ಧಾರಿ, 'ಉಗ್ರ'ಮುಖನು ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಇದು ಇಂದಿನ ಋಕ್ ಸಂಹಿತೆಯ '**ಪುರಂ-ದರ**'=**ವಜ್ರ** (: ಪಥ್ಯಂತೀಃ : ಸ್ವಧಿತಿಃ ವನಾನಾಂ) **ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು** ಮನಗಾಣಬಹುದು. 'ಕಾಯು'

ಆರೋಪಿ ಲಗುಂಡೀಶನು ಧರಿಸಿದ ಲಗುಡವೇ, ವಜ್ರ ಋ. ವೇದದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ. ಲಕುಲ (: ಲಗುಂಡ) ಈ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಆಯುಧವೇ, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಾಮುವಾಗಿರುವಂತೆ **ವೀರನ 'ಸಾಧನ' : ಮಾಧ್ಯಮವೇ ಈ 'ಸಾಧ್ಯನ' ವೈಯಕ್ತಿಕ ನಾಮವೂ ಆಗುವ ಈ ರೂಢಿ ಏಕಂ ; ಸತ್ ಭೂಮಿಕೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ** ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. **'ಸಾಧ್ಯರ'** ಸಾಧನ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಿ ಇವು ಒಂದರಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪಿಂಡ-ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಗಳ ಏಕಾತ್ಮಕತ್ವವು ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದೆ. 'ಸಾಧ್ಯಾಃ' ಎಂಬ ವಿಶಿಷ್ಟವರ್ಗದ ನಿರ್ದೇಶವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿದೆ. **'ಪುರುಷ'** ಯಜ್ಞದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ, (I. ೧೬೪. ೫೦; X. ೯೦. ೭: ೧೬). ಭೋಕ್ತಾರನ (= ಸಾಧ್ಯನ), ಭೋಗ (= ಸಾಧನ) ಮತ್ತು ಭೋಗ್ಯ (ವಿಷಯ) ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚವು (= ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳು) ಶೂನ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ! ಇದು ಜೀವನದ short circuit. ನಿಜವಾಗಿ ಜ್ಞಾತೃವಿನಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯಂ ಇವು ಬೇರೆ ಇವೆ- ಇರಲೇ ಬೇಕು, ಸಮಷ್ಟಿ : ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ಸಂದರ್ಭದ ಮೂಲಕ ನಿಷ್ಪನ್ನಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜಾತೃ–ಜ್ಞಾನದ ಯುಕ್ತ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಜ್ಞೇಯವು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಬಲ್ಲದು. (ಪು. 156–7). 'ಯಕ್ಷ' ಸಂಕೇತದಂತೆ 'ಸಾಧ್ಯಾಃ' ಸಂಕೇತವು ಮೂಲೇಗುಂಪಾಗಲೇ ಬೇಕಾಯ್ತು !

ವೀರ ಹೇವಜ್ರನ ಪ್ರತಿಮೆ ಇದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಿಯಿದೆ. ಹದಿನಾರು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಎಡದ ಎಂಟು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಕಪಾಲ : ಪಾತ್ರವಿರಬೇಕು; ಈ ಪಾತ್ರಸ್ಥ ಪುರುಷ–ದೈವತ : ವರುಣ, ವಾಯು, ಅಗ್ನಿ, ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಯಮ, ವಸುಂಧರ, ವಸ್ತ್ರಪತಿ. ಬಲದ ಪಾತ್ರ ವಾಮ–ದೈವತಗಳ ವಾಹನಗಳು, ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಕತ್ತೆ, ಗೂಳಿ, ಒಂಟೆ, ಮೃಗ, ಮುಂಗುಲಿ. ಒಬ್ಬ ನರನೂ (**ಕು-ಬೇರ = ನರವಾಹನ !**).

ವಜ್ರವಾರಾಹಿ = ಶಕ್ತಿದೇವಿ **ಅಷ್ಟ**-ಮಾತೃಕೆಯರ ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರತಿಮೆ! ಆದರೆ ಒಬ್ಬ ವೀರ, ಒಬ್ಬ ಮಾತೃಕೆ (ಆಪೋದೇವಿ : ನೀರೆ) ಜಡಿಬಿಡಿ ಯಬ್-ಯುಮ್ ಯೋಗಾರೂಢರಾಗಿರುವ ಮೂರ್ತಿಗಳೂ ದೊರೆತಿವೆ. ಈ ಶಕ್ತಿಗಳು ಶವದ ಮೇಲೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. (ದೇಹ = ಶವ: ಈ

ದೇಹಸ್ಥ ಉಭಯಲಿಂಗೀ ಶಕ್ತಿ, ಈ ತಪದ ಆಧಾರದಿಂದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕು
ಯುತ್ತದೆ–ಕೋಲಾಹಲ ನಡೆಸಿರುತ್ತದೆ).

ಚಿತ್ತ–ಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ, ಧ್ಯಾನ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಈ ಸಾಧನೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸಾಧನಾನುಷ್ಠಾನದ ಬಾಹ್ಯ ಆಕೃತಿಯ ಅರ್ಥವು, ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಗರ್ಭಿತಾರ್ಥದಿಂದ ತೀರ ವಿಪರೀತ. ಈ ಬಗೆಯ ಶಕ್ತಿ–ಸಂಗಮ ತಂತ್ರದೊಳಗಿನ ಪಂ 'ಮ'ಕಾರಗಳ ಮೂಲಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಅರ್ಥ ಇವು ಬೇರೆಯಿವೆ. ಈ ಯೋಗದ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಅರ್ಥ : 'The two prompting element of creation, which were believed to form a pola rity such as male-female, fire-water etc· Botl elements are in complate union is an equilibriun to be found and thus the highest state of Bliss i reached (C I B A. journal No· 50 1969· ಆಧಾರದಿಂದ).

ಏಕಂ : ಸತ್ ಮಾರ್ಗೀಯ ಮಿಥುನ ಯೋಗದ ಈ ಸಮಯಾಚಾರ ಮಂಡನವು ಏನೆ ಇರಲಿ; ಈ 'ಏಕಂ' ಎಂಬ ಸತ್ತಿನ ಹೊರಗೆ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಶೂನ್ಯ. ಕತ್ತಲೆ; ಇದಂ ರಾತ್ರಿ ಸಮಯಾಚಾರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲೇಬೇಕು. ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಆಕೃತಿ ಸನಾತನ ಎಂಬುದನ್ನು 'ಇರ್ಘು' ಹಾಡುಗಳು ಇಂದ ಮನಗಾಣಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಲೆ ಇವೆ.

—ಅಗ್ರೇ ಅಸೀತ್ ಅ-ಭುಃ (: Being & Becoming); ಅಧಿ ಅಕ್ಷ (: ವೃಕ್ಷ : ಸರೀಸಪ) ಋ. ವೇ. X. ೧೨೯.೩; ೪; ೭.
—'ಮಯಾ ಅಧಿ ಅಕ್ಷೇಣ ಸೂಯತೇ ಸಚರಾಚರೈಃ (: Becoming) ಗೀ.
—ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಃ ಸಮವರ್ತತ ಅಗ್ರೇ, ಭೂತಸ್ಯ ಜಾತಃ ಪತಿಃ ಏಕಃ = ಪ್ರ-ಜಾ ಪತಿ (=ಭಗ-ವನ್) : ಯಸ್ಯ ಛಾಯಾ ಅಮೃತಂ ಯಸ್ಯ ಮೃತ್ಯುಃ. ಋ. X. ೧೨೧.
—ಕೇಶೀಪುರುಷ = ಮೌನೇಯ 'ಗುರೋಃ ಯುವಾ'; ಮೌನಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ. X.೧೩೬.೧.
—(ಅ) ಬೋಧಿ (ಅಗ್ನಿ) ವೃಕ್ಷ!
—ಕೇಶೀ (: ಪುರಿ-ಶಯಃ) ಅಗ್ನಿಂ ಬಿಭರ್ತಿ; ರೋದಸೀ ವಿಷಂ ಬಿಭರ್ತಿ; ಇದಂ (ದೃಶ್ಯಮಾನಂ ಮಂಡ-ಲಸ್ಥಂ ಯತ್)ಜ್ಯೋತಿಃ ಇತಿ ಉಚ್ಯತೇ। X.೧೩೬-೧.

ಗುರೋಸ್ತು ಮೌನಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಶಿಷ್ಯಾಃ ತು ಛಿನ್ನ ಸಂಶಯಾಃ ।
—ಆದ್ಯ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ.

—ಯಃ ಏತತ್ ವಿದುಃ, ತೇ ಅಮೃತಾಃ ಭವಂತಿ. ಕಠ. ೬.೨

ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ನೋಡಿ: ಪೀಠಿಕೆ ಪು. ೩— ಭಾಗ I—53; 58; 66–7; 71–3; 74–6; 79; 85; 102; 122; 140; 146; 166.

ಭಾಗ II—೧೬೮–೬೫; ೨೦೦; ಮುಂ.

ಭಾಗ III—ಚಿತ್ರ ೧; ೨; ೨೨; ೨೩; ೨೪.

೨

ಮಧುರೆಯ ಅವಶೇಷ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧–೨ನೆಯ ಶತಕ.

ನಾಗಿ–ಯಕ್ಷಿ : ಜನಿತ್ರೀ ಪು. XXXIII; ಚಿತ್ರ ೧

—ನೌಕೆ = ಸೇತು : ಸತಿ. ಚಿತ್ರ ೮.

—ಕೈಯೊಳಗಿನ ಪಂಜರ-ಪಕ್ಷಿ. ಪಕ್ಷಿ = ಪಾರಿವಾಳ ಸಂಕೇತ.ಪು.IVX

—ಪರ್ಣ–ಪುಷ್ಪಗಳ ಲಂಗ–ಒಡ್ಯಾಣ. V

—ಮಧ್ಯಯುಗದ ಯಕ್ಷಿ–ನಾಗಿಯು ಚಿತ್ರ ನಂ. ವಿವರ ಪು. VIII

—'ಕಿಂ ಇದಂ ಯಕ್ಷಂ' ಈ ಬ್ರಹ್ಮ-ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಉತ್ತರಿಸಲಾರದ ಅಜ್ಞ 'ಇಂದ್ರ'ನಿಗೆ ಜ್ಞಾನದೀಕ್ಷೆಯನ್ನಿತ್ತ ಉಮಾ ಹೈಮವತಿ. ಕೇ. ಉ. ೪.

—ತತ್ 'ವನಂ' ಉಪಾಸೀತವ್ಯಂ । ೪,೬.

—ಶೀರ್ಷಿಕೆ = ಮಧ್ಯಮಾ ; ವಾಕ್ ಇಜಿಪ್ತಿನ ನಟ್ ಚಿತ್ರ ೩.

ನಹಿ ಜ್ಞಾನೇನ ಸದೃಶಂ

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ